3 1761 08116923 7

UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

WILLIAM H. DONNER
COLLECTION

purchased from
a gift by

THE DONNER CANADIAN
FOUNDATION

3/3

LUMÍR

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ

ROČNÍK ČTRNÁCTÝ

1886

REDAKTOR A VYDAVATEL

JOS. V. SLÁDEK.

◆

V PRAZE.
NÁKLADEM J. V. SLÁDKA. — KNIHTISKÁRNA J. OTTY.
1886.

LIBRARY
DEC 6 1968
UNIVERSITY OF TORONTO

OBSAH.

Básně původní.

Strana
Arete. *Jar. Vrchlický* 282
Básník. *Adolf Heyduk* 1
Bůh ví. *Ant Klose* 196
Čtyři znělky. *J. V. Sládek* 243
Dary. *Jar Vrchlický* 17
Dívce, jež mi růži hodila. *Josef Kuchař* 154
Dvě koruny. *A E. Mužík* 211
Hrany. *Petr Jasmín* 71
Hrob můj. *Fr. X. Svoboda* 175
Jarní deštík. *Petr Jasmín* 214
Jarní otázky. *Adolf Heyduk* 361
Jaro. *J. V. Sládek* 202
Jaro přišlo náhle. *Berta Mühlsteinová* 171
Kalendář písařův. *Petr Jasmín* 465
Kouzla. *Adolf Heyduk* 113
Kráse. *Josef Kalus* 471
Květině v prázdném pokoji. *J. V. Sládek* 9
Ledová královna. *J. V. Sládek* 68
Lidé zapomenutí. *Lad Stroupežnický* 561
Matce zemi. *J. V. Sládek* 447
Má ženo dobrá . . *M. A. Šimáček* 517
Mech. *Fr. S. Procházka* 380
Mezi knihami. *Petr Jasmín* 42
Miláček lesa. *Petr Jasmín* 520
Modlitba *Jar. Vrchlický* 49
Modrá obloha. *Petr Jasmín* 269
Mouchy. *Jiří Tilšer* 458
Na daleké stráži. *Fr. X. Svoboda* 180
Na chrámu stupních. *Petr Jasmín* 437
Na staré římse. *Ilja Georgov* 542
Návrat do dvorce. *Fr. Lifka* 265
Niké. *Fr. X. Šalda* 443
Olgerd Gejštor. Povídka veršem *Julius Zeyer* 289 308 321
340 353 372 388 404 417
Opuštěné lodě. *Fr. X. Svoboda* 559
Penserosa. *Jar. Vrchlický* 449
Píseň. *Jaroslav Haasz* 364
Píseň oráčova. *J. V. Sládek* 53
Pod jabloní. *Adolf Heyduk* 337
Pod sněhem. *Josef Kuchař* 35
Pole. *J. V. Sládek* 39
Poledne. *Jiří Tilšer* 458
Posel. *Adolf Heyduk* 305
Požehnání. *Adolf Heyduk* 394
Processí. Ballada. *Fr. Táborský* 56
První píseň jarní. *Jaroslav Haasz* 364
Strana
První slovo. *Jar. Vrchlický* 4
Před branou ráje. *J. V. Sládek* 111
Před nocí. *Jar Vrchlický* 65
Přítel maličkých. *Alois Škampa* 571
Růže nejskvostnější *Adolf Heyduk* 193
Řecké váse. *Fr. X Šalda* 443
Snítka hlohu *Jar. Vrchlický* 101
Sonet. *Jaroslav Haasz* 364
Sonet. *Fr. X. Šalda*. 565
Sonet. *Jiří Tilšer* 458
Spartacus. *Jar. Vrchlický* 385
Spasitel. *J. V. Sládek* 276
Strom. *Ant. Klose* 84
Své dcerušce, když jí bylo šest let. *J. V. Sládek* 228
Štěstí. *Jaroslav Haasz* 364
Tři dětské básně: Ukolébavka. — Kocourek. — Letní večer. *J. V. Sládek* 544
U knihy pohádek. *Adolf Heyduk* 260
V cirku. *Fr. X. Šalda* 143
Včely. *Fr. S. Procházka* 346
Ve hvězdné výši *J. V. Sládek* 501
Ve volné chvíli. *Jar. Vrchlický* 176
V listopadu *J V. Sládek* 513
V májovém dešti. *Jar. Vrchlický* 225
V měsíční záři. *Fr. Jiří Tilšer* 458
V museum Thorwaldsenově. *Jar. Vrchlický* 147
Vodní květy. *Jar. Vrchlický* 257
V podjeseni. *Adolf Heyduk* 481
V polích. *Adolf Heyduk* 369
V sobotu večer. *Petr Jasmín* 138
Vyzvání. *Adolf Heyduk* 164
Vzpomínání. *J. V. Sládek* 63
Zajatci. *Jar. Vrchlický* 81
Z epické básně „Čechův příchod“. *Julius Zeyer* . . . 129
Život. *J. V. Sládek* 94

Básně přeložené.

Dialogy, které nikdo neslyší. *Jean Rameau*. Přel. Jar. Vrchlický 46
Divadlo na svobodě. *Viktor Hugo*. Přel. Jar. Vrchlický . 237
Dva sonety Alfieriho: Mojžíši Michelangela. — Podobizna básníkova Přel. Jar. Vrchlický 351
Hraběnka. Národní romance katalanská. Přel. J. Vrchlický 104
Koscinszkovi. *J. Keats*. Přel. J. V. Sládek 79
Kostra. *Paul Verlaine*. Přel. Jar. Vrchlický 108
Květiny. *St. Mallarmé*. Přel Jar. Vrchlický 91

Strana
Listopad. *Emilio Costa* Přel. Jar. Vrchlický 14
Na hrobě básníkově *Ebenezer Elliot*. Přel. J. V. Sládek 287
Obraz. *Antonio Fogazzaro*. Přel. Jar. Vrchlický 331
Oči azurové. *Albert Rondani*. Přel. Jar. Vrchlický . . . 74
Sněhové pápěrky. *H. W. Longfellow*. Přel. J. V. Sládek 506
Svatý Simeon Stylites. *Alfred Tennyson*. Přel. F. Krsek 251
Tajné hlasy *Ed. Grenier*. Přel. Jar. Vrchlický 59
U hrobu Danteova. *Vittorio Alfieri*. Přel. Jar. Vrchlický 118
Vrak. *Alfred Tennyson*. Přel. J. V. Sládek 28
Z básní *Emilia Costy*: Sníh. — Proč? — Vlaštovce. Přel. Jar. Vrchlický 168
Zkouška. *Gabriel d'Annunzio*. Přel. Jar. Vrchlický . . . 271
Zlaté vlasy. *Edv. Grenier*. Přel. Jar. Vrchlický . . 47

Povídky a dramatické básně původní.

Beran. Z cyklu „Černá hodinka". *Al. Jirásek* . . 5
Karabelová seč *Edvard Jelínek* 550
Kus zahrabané romantiky. Genre z minulosti. *Frant. Herites* 1 18 33 54 65 87
Libušin hněv. Bohatýrská komedie o třech jednáních. *Julius Zeyer* 529 545 566
Na cestě k slávě. *Josef Havlík* . . . 465 481 501 517 533
Na kovárně. *Teresa Svatová* 244
Němý žal. *Ossip Šubin* 10
Nový pan farář. *Ilja Georgov* 383 400
Oblomov z mého sousedství. *Fr. Herites* 385
Pepka. Kus života. *Teresa Svatová* 105
Po dvou letech. Genrová drobnokresba. *V. Schwab* . . 49
Růže. Skizza. *Ilja Georgov* 45
Skály. Několik výjevů z dějin samoty. *Alois Jirásek* 145 161 184 193 209 225 241 257 280 296 305 328 337 361 369 394 410 426 433 455 468 535 553 562
Strýček a tetička. *Božena Kunětická* 199 221 230
Svatební cesta. Dalmatská povídka. *Jos. D. Konrád* 81 97 113 131 152 168 177
Sýček Alizarův. Vesnická ballada. *J. L. Hrdina* . . 401 420
Vlajkář. Z dalmatských vzpomínek. *J. D. Konrád* . . 351 367
V troskách života. Obrázek z Podlesí *J. L. Hrdina* 24 39

Povídky a dramatické básně přeložené.

Berta Malmová. Komedie o čtyřech jednáních. Švédsky napsal *Oscar Wijkander*. Přel. J. V. Sládek 109 120 138 154 172 188 202
Čím jsou lidé živi. Povídka. *Lev Tolstoj*. Přel. Dr. Petr Durdík 215
Člověk, jenž ztratil své jméno. *Hjalmar Hjorth Boyesen* 234 248 269 283
Don Gesualdo. *Ouida*. Přel. J. V. Sládek . 291 311 323 342
Strana
Historie zavržené. *H. H. Boyesen*. Přel. J. V. Sládek 497 513
Hloupý Michálek. *Boleslav Prus*. Přel. F. H. Čáslavský 355 374
Mikuláš. *André Theuriet*. Přel. B. Frida 542 557
Miša i Váňa. Obrázek z dob nevolnictví. *M. Saltykov*. Přel. Jos. Mikš 79
Na bludných horách. *Egb. Craddock*. Přel. J. V. Sládek 437 449
Pozdě. (La Morte.) Román. *Octave Feuillet* 260 276 300 317 332 348 364 380 397 413 429 444 459
Tři starci. Národní vypravování. *Lev Tolstoj*. Přel. P. P. 335
Turek. *André Theuriet*. Přel. B. Frida 474 489

Články a pojednání.

Drobty z psychologie zvířat. Dle J. Lubbocka napsal *Fr. Klapálek* 57
Fotografie momentní 431
Geologie a krajinomalba. *Boh. Bauše* 42
Jak drahá bývala smrt. Z 16. století vyčítá Dr. *Z. Winter* 407 424 441
K dějinám poprav a katů v Čechách. Náčrtek z kulturních dějin. *Josef Svátek* 36 60 68 91 101 118 135 148
Kolem Vitoše a Rylu. Cestopisná črta. *F. Andrlík* 116 133 164
Korunní klenoty francouzské 511
Kult básníků starověkých. *Timothej Hrubý* 253 266
Les na jaře. *Boh. Bauše* 228
List z venkova 272
Listy o divadle. 47 94 142 191 287 528 571
Listy z Prahy. 31 63 111 126 158 223 255 319 416
Moře. *Fr. Klapálek* 20
Na přástkách. *C. Zíbrt* 527
Násilník a dobrodruh Koniecpolski. *Edv. Jelínek* 275
O elektřině vzdušné a hromosvodech. *Lad. Fiedler* . . . 84
O elektrických hodinách. *Lad. Fiedler* 14
Pohádky v Indii 495
První máj v Sokolnikách. Upomínka na Moskvu. *Čeněk Hornov* 196 212
Přehled vývoje anglického dramatu. Dr. *V. E. Mourek* 368 390
Rozbor spektrálný a jeho význam. *B. Markl* 479
Sto knih vzdělaného člověka 447
Tolst Lev a jeho náboženství. Dr. *Jar. Goll* 180
U pana mistra Daniele Adama z Veleslavína. Dr. *Zikm. Winter* 13 29
Valenta Vojtěch, arianský biskup. Dr. *Ant. Rezek* . . . 72
Ve fjordu Trondhjemském. *Jos. Kořenský* 299 315 330 346 359
Výstava Vereščaginova 462
Z cest *N. M. Přewalského* 303
Z cest po Číně 143
Z oboru elektrotechniky. *Lad. Fiedler* 175 207 230
Z říše domněnek. Dr. *Jos. Thomayer* 7
Zůstatky starých našich zpěvů, písní. *Frant. Dvorský* 484 452 471 504 520

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . . 1 zl. 65 kr
na půl léta . . . 3 „ 30 „
na celý rok . . . 6 „ 60 „
Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „
Přetisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Ve [illegible] týkajících se
redakce i administrace
„Lumíra" [illegible]
Časopis „Lumír", Praha,
Salmova ulice číslo [illegible] nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír" vychází dne 1. [illegible]
každého měsíce vždy
[illegible] hod. odpoledne.

ROČNÍK XIV.

1. ledna 1886.

ČÍSLO 1.

Básník.

Báseň *Adolfa Heyduka.*

Proč dítě: „Zamračen je stále,
ač na rtech věčný chví se zpěv?
ba lže, jak ondy počal, dále,
lže všecko: bol i žal i hněv!

Vždy temné oko řasou klopí,
však pod ní divná plane zář,
a někdo-li mu ruku chopí,
jak z ledu jest, leč plane tvář.

Ač nejraději o samotě,
přec stálý vede rozhovor
a v bouřném srdci život krotě,
je ustavičný klam a spor." —

Ó trvejte jen ve své haně,
však Krásy knězem on se stal
a v ňader jeho levé straně
keř růži Pánbůh uschoval.

Tak mnohého jich dechem hojí,
jenž z polovic již klesnul v zem,
on v bědství na perutí svojí
Vás v nebe vznáší andělem.

Ba tak zní báchorka ta celá:
sám chor, v dar světu dává lék;
ve brázdách básníkova čela
Vám vzrůstá réva myšlének. —

Kus zahrabané romantiky.

Genre z minulosti od *Fr. Heritesa.*

Starý pan Vojtěch Sekoušek, počestný mistr řemesla koželužského a městský konšel n . . . cký, hořel radostí. Trochu příčinou ohně, kterým planuly jeho líce, bylo ovšem i požité víno. Ale byl by zářil štěstím snad i bez nápoje Bachova, jehož jinak, nelze zapříti, pan Sekoušek veliký byl přítel a ctitel.

Vdává dceru.

A jak ji vdává! Který dobrý měštěnín v celém království českém nebyl by na jeho místě nalézal se v téže povznešené duševní náladě? Taková partie se nenalezne každý den! Martin Vocilka byl snad nejbohatší muž v kraji. Měl rozsáhlý statek s několika lány luk a polí a jenom lesů náleželo jemu dvě stě jiter. V městě samém byl majitelem tří domů. Není divu, že ho udělali i purkmistrem.

A teď — považte: tento boháč, tento velmož zaklepá z nenadání na dvéře a požádá o ruku vaší dcery . . .

O tom, že vážený soused, když byl dědictvím po otci stal se svrchovaným pánem nad rodinným jměním, musí se oženiti, nebylo ani okamžik žádné pochybnosti a také nikde nemohlo vzbuditi odpor. Rozumělo se to vlastně samo sebou. Bez ženy hospodář — tělo bez pravice. Více starosti dělala veřejnosti otázka: koho si vezme.

A tu celý bývalý kraj prachenský a snad celé jižní Čechy byly v hotovém vzbouření. Docházely listy, přicházeli poslové. Slovem i pérem kresleny nejvyhlášenější nevěsty ve světle nejpříznivějším a z nejvýhodnějších svých stránek.

Ale vyběravý ženich nepospíchal. Nebyl zrovna mladík; bylo mu hezky přes třicet, když nastoupil správu jmění Vocilkovského jako hlava rodiny. Snad za to měl, že dosti ještě má času k sedmé svátosti, dokud žije matka a může dohlednouti na hospodářství. Avšak stará paní Vocilková prohlásila konečně důrazně, že po smrti mužově chce si odpočinouti a ráda by měla pokoj; že už čas, aby ustoupila mladší síle, jako ustoupil nebožtík synovi: že zbytek života svého zasvětiti hodlá jenom modlitbě a všechny starosti a trampoty světa nejsou pro ni, jako nejsou pro ni jeho radovánky. Aby tedy syn co nejrychleji se rozhodl. Že neskonale touží již a nedočkavě po tom, až bude moci žít pro sebe, na výminku, do mladého hospodářství nijak se nemíchajíc.

K tomuto poslednímu ujištění některé nevěsty ovšem byly trochu nedůvěřivy — „ale něco konečně musí každý snést" — těšily je matinky. „A přijde na to, jak si která muže osedlá."

Pan Martin Vocilka mnohou tajnou nástrahu tu onde prohledl a stal se opatrným. Rozhazoval své sítě a lovil; ale nebral. Odkládal rozhodný krok vždy zas a zase do budoucnosti.

A jednou, z čista jasna, k všeobecnému překvapení, vzkázal k Sekouškovým a v neděli po velké, v svátečním oděvu, cůpek parádně vyšňořený, v pravici bambusku se stříbrným knoflíkem, před tváří celé obce, vpadl do domu prvního konšela.

Pan Vojtěch Sekoušek byl překvapen nemálo, když uslyšel vzkázání. Kdyby byl přišel hrabě nebo kníže, nebyl by se valně podivil; patřiliť Sekouškové po století k n . . . ckým patriciům a zakládali si na svém významu v společnosti jako na svém rodokmenu více než skutečná šlechta. Ale že Martin Vocilka vyhledl si právě člena jejich rodinného kruhu, aby uvedl jej do svého závidění hodného bohatství — to bylo jednoduše štěstí.

„Doufám ovšem, milý sousede a mnohovážený pane purkmistře“ — přivítal Vojtěch Sekoušek nedělního návštěvníka — „že jsou vám poměry mé známy. Nejsem zrovna žádný žebrák — —“

Dobrý měštěnín potutelně zadíval se na dubovou truhlici, pevně kovanou, která stála u okna a v jejímž nitru skrýval se vždy pěkný houfec bílých dvacetníků . . .

„Ale děti mám, jak víte, šest —“ pokračoval. „A řemeslo jde špatně. Lidé neplatí, obilí nesype — —“

Pan Vocilka pohrozil prstem. „Sousede! Sousede! Zas už naříkáte? —“ Měl pan Vojtěch Sekoušek v městě pověst člověka, který vždy si stěžuje, vždy běduje, vždy lamentuje na zlé časy, že by se kámen nad ním ustrnul.

„Děláte jako byste dceru nemohl ani vybavit —“ usmál se pan Martin.

„A co jí mohu dát? —“ zvolal pan Sekoušek. Poznámka přivedla rozmluvu tam, kde ji chtěl míti. „Šest strychů polí —“ vykládal, posadiv hosta proti sobě — „má po babičce — přidám také tolik; k tomu nový vůz, dvě krávy — —“

„Ty šelmo jedna!“ — slova nebyla promluvena, ale bylo lze vyčísti je z pichlavého pohledu, kterým řečník ve svém dobře zajisté promyšleném výpočtu byl poněkud zmaten.

„Obě jsou tesovky —“ pokusil se zmírniti svou lakotu.

Ale pan Martin Vocilka povstal a vztáhl svou pravici. „Dosti toho, sousede, dosti. Nepřišel jsem proto. Nemám ničeho zapotřebí, bohudíky —“ doložil hrdě. „Jak stojím, je v celém světě známo.“ Pan purkmistr považoval okres n . . . cký za zeměkouli. „Vázaným nejsem na žádnou stranu. —“ pokračoval — „a mohu zvoliti si ženu dle libosti a vůle neohlížeje se na pravo ani na levo. Po zralém uvážení —“ skončil, „skládám celý svůj majetek, svou ruku i své srdce k nohoum vaší dcery Markéty.“

Řekl to obřadně, s patřičnou úklonou.

Otec vyvolené dívky zazářil. Tohle si přece nepomyslil! Měl za to, že aspoň bude mu sáhnout hodně hluboko do dubové truhlice, do míšku se zvonivými dvacetníky, když dcera má sednout tak dobře. Zatím ženich jakoby ani nic nechtěl!

To ovšem zase pan Vojtěch Sekoušek nesměl připustit. Nemůže poslat Markétku k Vocilkovým o jedné kytlici. Ale bude se teď držet a mnoho nedá! Na každý způsob však třeba hned záležitost projednat, aby později nevzešlo žádné nedorozumění.

Usadil pana purkmistra zase do lenošky a rozložil před ním celý obraz chystané pro dceru pomoci až do nejmenších podrobností, jakoby vše napsáno měl před sebou křídou na stole. Snad si také ráno vše pěkně vypsal, aby na nic nezapomněl, ale také ničím se nepřenáhlil, neukvapil. Nyní ovšem mnohou řádku mohl vynechat, mnohé ušetřit, hlavně na penězích srazil šikovně hodnotu cifer v zamýšleném dříve nabídnutí.

Pan Vocilka poslouchal, z počátku dosti netrpělivě; konečně však pomyslil si, že věc ta musí jednou přivedena býti do pořádku, a nechal nastávajícího tchána vymluvit. Mohl by naposled býti i uražen. A považovat snad svého purkmistra za lehkomyslníka, který se žení jako nějaký komediant, aniž by věděl, co a na čem jest. A aby dokázal, že i jako ženich je člověk moudrý a rozvážný, žádal pro svou nastávající ještě strakatou kobylu, tu která koupena byla o v . . . ském jarmarce.

Pan Vojtěch Sekoušek škrábal se za uchem, ale po krátkém smlouvání přivolil. A tak stalo se dohodnutí. Bylo vše umluveno a smluveno.

Také paní Sekoušková teď přišla; v modré, kuchyňské zástěře, svazek klíčů za pasem. Věděla ovšem o návštěvě a též nebylo jí tajno, proč učiněna, ale dělala, jakoby neměla o všem, co se děje, ani tušení. Pan Sekoušek nerad viděl, když se ženské pletly do něčeho, co měl především za právo své, jako rodinná hlava. Ovšem nesměl opominout zeptat se pak i manželské družky, co návrhu váženého souseda říká jako matka.

A ctihodná matrona nemohla slušným způsobem ničeho namítati. Jenom přece poznamenala, že třeba zeptati se též srdce, o něž se jedná.

Pan Sekoušek v celku ničeho nenamítal, ačkoliv to vše považoval za věci malé důležitosti a skorem zbytečné. V jeho očích byla záležitost už projednána.

Pan Martin Vocilka souhlasil živě, ano žádal naléhavě, aby představen byl panně Markétce a nabídku svou a žádost jí samé mohl přednésti.

Tváře jeho se zruměnily a bílé, bezvadně vyžehlené varhánky na jeho prsou počaly nadýmati se a klesati v zrychleném tempu. Miloval Sekouškových Markétku už dávno — když byla ještě dítětem, cítil k ní už zvláštní náklonnost: houpával ji na klíně a kupoval jí pamlsky. Mnohokráte řekl v žertu, že si na ni počká, a pokusil se často o přízeň hubičky. Pak, ana dospěla Markétka, neopominul nikdy při žádné příležitosti vzíti ji k tanci, nebo jinou zdvořilost jí prokázati, a při každém setkání ptával se s poklonou po jejím zdraví. Stav se kandidátem ženitby, v duchu hned vřadil Markétu Sekouškovou na první místo v seznamu těch, jež nároky mohly činiti na hodnost paní purkmistrové. Ale trochu váhal. Zkoušel svědomitě dobré i špatné stránky, jež by vzešly z tohoto spojení. Dívka zdála se mu trochu mladou, a zrcadlo bylo opětovně a vytrvale žádáno za radu. Mezi tím jednu po druhé odmítal nabízené mu a hlásící se nevěsty; žádná jej zcela neuspokojovala, žádná nebyla mu ve všem vhod. A zas se vracel k zrcadlu, prohlížeje svou k čtyřicítce silně se klonící tvář . . . A bah! Jiné příjemnosti životní, jež podáním své ruky vyvolené své bezpečně zaručuje, zakryjou zajisté některou tu osamělou vrásku . . . Odhodlal se konečně.

A zde jest, aby city roztouženého svého nitra vyslovil té, jíž platí, jíž náležejí, k níž jsou neseny!

Ovšem asi zdá se vám snad způsob, kterým statečný ten mládenec nastoupil cestu projevu své lásky, poněkud divným, málo poetickým a hodně šosáckým. Ale v spořádaných rodinách měšťanských bývalo to dobrým mravem, aby napřed zjednalo se svolení rodičů, nežli řeklo se dívce: chci tě za ženu.

Avšak věřte, že panu Martinu Vocilkovi nebušilo srdce údery slabšími a zdlouhavějšími, nežli buší a bouří vám za vlahé noci, při měsíčku, nebo kdesi o plesu ve výklenku okna, kam byli jste usadili uhřátou svou tanečnici . . . a skláníte své rty k jejímu drobnému oušku a šeptáte a lžete o lásce . . .

Markétka nepřicházela.

Pamatovala se ovšem dobře na kornouty, které jí pan Martin kupoval a také žerty jeho a lichoty i škádlení nevyšly jí z paměti. Mohla ho dodnes dobře vystát a dařila jej na potkání svými nejsladčími úsměvy. Přijímala také vždy s uspokojením a s tváří veselou četné jeho dvornosti. Že by jinak rozuměny byly, nežli jako výraz sympathie, kterou měl k dítěti, a kterou zachoval i dospívající dívce, nenapadlo jí ani ve snu. A pojednou doví se, jakými vzhledem k ní Martin Vocilka zanáší se úmysly a žádostmi! Otec nesmlčel jí ani na okamžik páně purkmistrův první dotaz, maje za to, že učiní dceři totéž překvapení, které stalo se jemu.

Také je učinil, jenom že zcela jinak; nebylo tak radostné. Markétka přijala zprávu v leknutí a skorem zděšeně. Avšak brzo upokojila se dívka. Nalezne se zajisté nějaký prostředek, kterým by hrozící jí nebezpečí v čas bylo zažehnáno.

Tu objevil se Martin Vocilka sám, osobně, v celé své slovutnosti, na prahu domu.

Markétka ustrašena, plačíc, utekla do zahrady a skryla se v besídce.

Pan Sekoušek marně volal ji do kuchyně i do dvora. Nebylo po ní ani vidu ani slechu. Až prozrazeno, kam spatřena byla prchající.

Pan Vocilka chtěl kvapem rozletět se za ní na perutech touhy, i sáhal již po třírohém klobouku. Avšak nastávající tchán utišil vzkypělou jeho krev. Přece nebude chtít, aby děvče na první jeho slovo padlo mu do náručí! Každá že trochu se upejpá! Aby zatím nechal Markétku na pokoji a nebyl tak prudký. Že on, otec, mu dceru slibuje, to že prozatím dostačí a s Markétkou aby si promluvil až příští neděli, na kterou zván jest k obědu. Zatím že všecko pěkně uzraje.

Paní Sekoušková se své strany opakovala pozvání, litujíc potměšile, že o ničem, co se tajně vařilo, neměla ani zdání; že by jinak byla připravila se již na dnešek k uvítání vzácného hosta.

Klobouk třírohý nedán více z ruky. Návštěvník chopil se i holi se stříbrným knoflíkem. Zvonili právě už poledne. Poroučel se s přáním všeho dobrého. Že tedy v neděli — řekl roztouženě. A pak odešel, vrhnuv úsměvný pohled na špičatou stříšku, divokým chmelem porostlou, jež vyčnívala v pozadí dvora nad zahradní zeď, k níž přistavěna besídka. „Tam za tou zdí, pod tou střechou . . .“ zalkalo srdce.

* * *

V neděli bral se pan Martin Vocilka opět krokem důstojným přes Sekouškových práh.

Ale nebylo mu volno. Ovšem pan Sekoušek ubezpečil jej v kanceláři, že vše jest v pořádku a Markétka že nemůže se ani vzpamatovat nad prokázanou jí ctí.

To bylo pravda. Ale trochu v jiném smyslu. Ubohá dívka celý týden nevyšla z nářku a pláče. Prosila otce, aby nečinil ji nešťastnou a k sňatku ji nenutil.

„Nešťastnou?“ — smál se dobrý měštěnín. „V tak dobrém bydle, jaké na ni čeká! Aby děkovala Pánu Bohu ve dne v noci na kolenou . . .“

Milující matka vmísila se do řeči, podotknouc nesmělých několik slov o hlase srdce a právech lásky . . .

Ale rozšafný otec odsekl nevrle, že jsou to samé hlouposti a ještě aby dítěti do hlavy posadila nějaké vrtochy . . . On nejlépe že ví a věděti musí, co dceři jeho prospěšno jest a co není!

Že však srdce nedá si poroučet — mínila matka, odhodlaně zdvihajíc prapor Markétčin. A že nikdo nemůže být nucen, aby někoho miloval . . .

To vyvrátit bylo ovšem těžko. „Ale Martin Vocilka“ — pravil pan Sekoušek — „jest člověk dosti rozumný, aby spokojil se s úctou a vážností. Ostatně se všechno později nalezne a dostaví se i láska. Máme toho tisíc příkladů! Nevěsty, které s pláčem se vdávaly, byly pak nejšťastnější manželky . . . A teď si o té celé věci nepřeju žádných dalších výkladů“ — doložil rozhodně.

Rozumí se, že útok na otcovu zatvrzelost kolikráte ještě opakován a vždy znova a znova zas obnovován. Srdce matčino jest vždy na straně utlačené. Paní Sekoušková těšila se tomu nelíčeně, že dceři její učiněno tak skvělé nabídnutí k sňatku, který záviděti jí budou všechny městské dcerky, a nad kterým, zejména ta nadutá konšelka Máslová zlostí pukne — ale Markétčině zoufalé obraně nebyla s to odepříti pomoci a podpory. Nejvíce získala dívka citlivou matinku důvěrným vyznáním, že již miluje, a ačkoli beznadějně, přece nikdy lásku svou jiným sňatkem neznesvětí.

Ve věcech takových může každá žena být jista soucitu každé ženy; tím více dcera nalezne ohlas u matky.

Ale přísného otce právě tento důvod obměkčil nejméně; rozzlobil jej naopak na nejvyšší míru. To že by bylo krásné, aby za jeho zády kuly se nějaké milostné pikle a pletky! Že si na tu celou historku ostatně náležitě posvítí.

A skutečně pan Sekoušek upozorněn, že něco snad předlo se mezi srdcem Markétčiným a jiným, jemu neznámým, brzo přišel na pravou stopu a pátral dále, až šťastně nalezl, že kroky Václava Jareše, který nedávno přišel na prázdniny — na poslední prázdniny před vysvěcením na kněžství . . . nápadně často vedou k domu jeho . . .

„Pěkné nadělení!“ — postěžoval si manželce. „A ty ještě místo ochrany“ — doložil s výčitkou — „povzbuzovala bys zbloudilé dítě . . .“

Paní Sekoušková opravdu se ulekla. Takové vysvětlení svěřeného jí dcerou tajemství neočekávala. V tom ovšem souhlasila s mužem, že tvořící se a zajisté málo ještě dospělý poměr milostný, který by přec na žádnou stranu nemohl vésti k ničemu dobrému, musí se přerušit, přetrhnout.

„Jak pak jinak!“ — zvolal pan Sekoušek. „A nabídnutí Vocilkovo nemohlo přijít lépe v pravý čas.“

Tu mínila paní Sekoušková, že by snad prospěšněji bylo dříve vznikající lásku šetrným způsobem nějakým a opatrným potlačiti a ne zakročiti hned tak násilně. Páně Vocilkovy námluvy že snadno bez podezření a bez nebezpečí mohou se protáhnout, rozhodnutí může se odročit a čas že vše hladce srovná, nesrovnalosti vyhladí...

Ale pan Sekoušek byl zuřiv. To že by se na to podíval! „Hadu nejlépe šlápnout hned na hlavu“ — řekl s důrazem, který nepřipustil více odmluvy, ani námitky, ani prosby.

Také ani Markétka nepokusila se více o žádný odpor. Seznavši, že ukrývané tajemství její lásky jest prozrazeno, ztratila všechnu naději na smilování a upadla v malomocnou resignaci.

Ale pojednou v té tiché a trpné oddanosti do vůle osudu ozval se akkord jakési síly. Dívka vzchopila se k prohlášení, že tedy vzdorovati nebude více a brániti se ani slovem, že nezbývá jí než podrobiti se, ustoupiti násilí... avšak následky aby připočetl si, kdo napnutí přivodil...

Od toho okamžiku byla Markétka klidnou a pokojnou, a mluvila o blížící se neděli, jako o něčem, s čím úplně se smířila, co nalezne ji připravenou.

Ustaraná matka zkoumavě hledala vysvětlení k této proměně, která naplňovala ji nedůvěrou.

Za to pan Sekoušek přijal s uspokojením dceřino podání se. Neměl je za nic jiného, nežli za výsledek své rozhodnosti a ráznosti, za vítězství otcovské své autority nad vzpírající se poslušností, za triumf rozumu nad mladickými, planými sny a city.

Pana Vocilku o druhé jeho návštěvě přivítal s tváří spokojenou, sebevědomou. Přijímaje ruku jeho tiskl ji ve své, usmívaje se, jakoby povzbuzoval.

A ženich skutečně zdál se toho míti zapotřebí. Nebylo tak snadno, aby nějaká aspoň zvěst o domácích výstupech, jež odehrály se poslední dny u Sekoušků, nevyšla na veřejnost a nedostala se také na radnici. Pan Vocilka byl skorem uražen a kdyby nebyl šel tak daleko, byl by zajisté couvnul a ustoupil snad nadobro. To však nebylo více možno. V městě vědělo se o jeho učiněném kroku, a ze všech stran mu již gratulováno. Tedy ku předu! — Zlost, která zmocnila se ho, když zaslechl, že vyvolená jím zdráhá se přijmouti ruku jeho, po níž by sta jiných s výkřikem radosti se vztáhlo — jeho zlost, jeho mrzutost, jeho nevole změnily se v bolestnou lítost... lítost, že srdce jeho hlas, který pronesl, neohlížeje se na všechny prospěchy nabízené mu a podávané z jiných stran, nevzbudil odpovědi, ohlasu, souhlasné ozvěny, jak přece očekával, v co doufal...

Vkročil již do domu; zavřely se za ním dvéře. Polilo jej horko a jakoby studený vítr byl hvízdnul a zasvištěl jeho duší... Jak jej přivítá ta, již žádat přichází za osudné ano? — —

Podala mu mlčky ruku, beze slova, ani na něho nepohlednouc.

Avšak pan Martin Vocilka se utěšil. Co pak konečně může chtít? Co může žádat? — — Pohled jeho padl do zrcadla visícího naproti, a ve skle objevila se jeho hlava s řídnoucími kvapem vlasy na temeni, s vráskami na čele... Jemu konečně stačí a musí postačit, že neřekla rozhodné ne.

A to neřekla. (Pokračování.)

První slovo.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

A na počátku bylo Slovo.

Má dcera zkouší říci první slova.
Jde ztěžka to — však začíná vždy znova,
vždy ku prvnímu pokusu se vrátí
a vždy ji při tom úsměv líčko zlatí.

Můj duch nad knihami se v dumy ztrácí,
i myslím, že to šveholí juž ptáci
tam dole v parku, že tu Vesna sladká.
Jak letos byla nám ta zima krátká!

Zní dál proud zvuků jasnější a větší,
to zlomky jakés neznámé jsou řeči,
že andělé tak mluví, praví báje
mně sladší však to nežli hudba ráje.

A mysl moje těká do daleka:
Zřím, první člověk jak se slova leká,
zřím onen zápas, z tmy ku světlu výše,
než myšlénka v květ slova vzplála tiše.

O jaký zázrak bojuje mé děcko!
Vždyť pravé lidské slovo to je všecko,
to rosa v úpal, to květ měkký v hloží,
to teprv člověk, jediný syn boží;

Toť anděl, který stoup' na hlavu zmoka,
jež sluje tma, toť hymny první sloka,
již lidstvo zpívá, v nehynoucí kráse
jež v každé kolébce se rodí zase.

Za ním se obrovské Věd jitro smálo,
Jež Ossu s Pelionem k hvězdám vzpjalo,
to klesá před ním rámě Titanovo...
O dítě, zkoušej dál své první slovo!

Beran.

Z cyklu „Černá hodinka“ od *Al. Jiráska.*

Lesnatá stráň byla v černém, hlubokém stínu. V něm na ní všecko v jedno splynulo, i jehličnatý les i březina před ním a sám obrovský buk, který stál nejníže o samotě.

Také zarosená luka pode strání potemněla za letního, pozdního soumraku, a pod olšemi u řeky, lukami se vinoucí, byla tma. Jen lomenice osamělého mlýna se z ní probělávala.

Člověka nikde. Kolem všude hluboký klid a ticho. Jen u mlýna slyšeti vodu náhonem proudící, tu, a také temný ohlas oné, jež o něco výše padá přes splav do jalové řeky. Pila u samého mlýna, zaražená, ztichla docela a je ve tmě. Klády před ní navalené jako obrovitá těla se probělávají jakož i stranou v kopřivách dva staré, mlýnské kameny u plotu zrovna proti mlýnici.

A před tou na lavičce a vedle na kládách viděti několik mužských a slyšeti jejich hovor. Po zamoučeném obleku znáti je stárka: s ním na lavičce dva mleči zasedli. Zrovna vedle na kládách se teď zablesklo od rozžehnutých sirek. Někdo si zapaluje, a jak bafá, míhá se rudý plamen osvětluje i dým i vráskovitou, bezvousou hlavu, i sousedovu usmívavou tvář zahnutého nosu, také ne již mladou.

Ta je Buršova, truhláře, na nějž, an šel prve kolem, mleči, známí jeho, zavolali, aby počkal, že mají jednu cestu. Nedal se zváti a beze všeho usedl na klády vedle starého Klímy, mlynářčina pantáty, jenž zapáliv si nyní, spokojeně bafal a dále poslouchal, jak ti tu na lavičce si vypravovali o mladých letech.

Nic jim nevadilo temné klapání ze mlýnice a jednotvárný šumot vody v náhoně. Bylo krásně a vlažno; pěkné se povídalo, pěkně se poslouchalo.

Byla zrovna řeč o všelijakém čtveráctví, co kdy za mlada vyvedli, a nejvíce měl stárek slovo. Nyní si také zajel s veselou na Bureše, jenž dosud mlčel a jen se usmíval.

„A jak vy, Burši! Vy jste se také asi navyváděl a narejdil!“ A smál se. Byltě stárek cizí člověk a myslil, že Bureš je od narození helvit a že se tudíž nesháněl po hlučných radovánkách nebo ani sháněti nesměl.

„I, pane, dost“ — odvětil Bureš. „Až mne to omrzelo — dost, jak jsem pozdě začal —“

„A jak to že pozdě?“

„Byl jsem, pane, dlouho bos — až do dvacíti let“ — odvětil Bureš a na hlase mu bylo znáti, že se usmívá.

„Jistá pravda —“ dodal — „u nás doma bohatství nebylo, toť, u tkalce, a ke všemu, co jeme vydělali, to všecko holubi spolkli. Náš nebožtík táta byl takový holubář. Plnou chal'pu jsme jich měli. Holubů dost a boty žádné, aspoň já ne. Už mně bylo na dvacátý rok, dost jsem tátovi vydělal, a já chodil ještě bos, i v neděli; v zimě jsem to odbyl všelijakou starou škorní. Dost mne to mrzelo; ale když přišlo na vojnu, to již nešlo a povídám si: Bos za legruta nepůjdeš. A tak jsem z domu utekl, k strýci do městečka, a tam jsem si vydělal na boty a na šaty. Ale dlouho jsem parádu nedělal. Jak jsem jen přišel domů se pochlubit, a táta mne shlédl, rozkatil se a kabát mně na špalku sekerou rozsekal.“

Zasmáli se a stárek řekl:

„Ale boty vám zůstaly a tak jste mohl k muzikám.“

„Zůstaly, ale táta mne hnal pokaždé na pec ležet a mé nové boty postavil si na lavici za svou postel u okna a na podevše namaloval křídou vždycky nějakou muří nohu. Ale já jsem se proto dost vytancoval“ — dodal čtverácky.

„Utíkal jste —“

„Utíkal. Vždycky jsem se pěkně vykradl, nechal své boty u tátovy postele, a obul jeho, a v tátových botách jsem se vytancoval, až se ze mne kouřilo.“

Smáli se opět.

„U muziky jsem si také namluvil svou nebožku Josefku,“ pokračoval Bureš. „A pak jsme se také vzali. Ale bylo to! Já neměl nic a ona jen fůru pařezů a pár hrnků. Třeli jsme tu nouzi s bídou všelijak, ale rádi jsme se měli — až pak ona podědila stovku a já chalupu —“

„Tak jste již pak boty v kole netrhal —“

„Ne, dlouho jsem světa neužíval. Jak jsem se oženil, tak mne to přešlo. To jsem si raději ke knížce sedl. Přečetl jsem tenkráte, kde co bylo, ale o bibli jsme se ženou ještě nic nevěděli —“

„Že jste nic nevěděli?! Helviti?“ divil se stárek.

„To jsme ještě nebyli, to jsme byli ještě římské víry —“

Stárek se tomu divil i tomu, že Bureš přestoupil, a ptal se, jak se to stalo.

„Jak se to stalo —“ začal Bureš. „Od jak živa jsem rád četl a žena také, a rád jsem o všem přemýšlel. Ale jak povídám, o bibli jsme nic nevěděli. Měli jsme jen „Křesťana domácí poklad“ a ten nám ukrad jeden noclehář; to žena naříkala! A teď, když jsme nic neměli, tak jsem zatoužil po bibli. Sháněl jsem se po ní, ale řekli mně, že je za dobrou pitku, jako stříbra, a tak žena nechtěla o tom ani slyšet. Bylo to mnoho peněz. Až jsem dělal okna do Rokytníka Kubečkovi, ten byl evangelík, a tam jsem viděl knihu.“

„Co to je?“ povídám.

„Bible.“

„A je na prodej?“

„Je.“

„A zač?“

„Za devatenáct grošů.“

„A tak jsem si ji koupil. Ale když jsem ji přinesl domů, žena z ní nechtěla čísti, že je helvitská, od helvita, od „berana“, jak tenkrát říkali, a jinak ne. Tak jsem ji četl sám šest neděl. Až jednou jsem přišel z kostela z hrubé a ženu jsem přistihl, že četla v bibli.

„Vždyť to není nic zlého!“ povídá. „To jsme všecko měli ve škole.“

A tak jsme ji pak četli spolu. A zas to několik neděl trvalo. Mezitím jsem si někdy zašel přes hranice, na Stroužné do evangelického kostela. Zkoumal jsem jednu stranu i druhou. Domů jsem chodil přes lesy, aby mne lidé nepotkávali, že jdu od Stroužného. A tu jednou bylo právě odpoledne a lidé šli z nešporů. přišel jsem domů a ledva že jsem sedl a dal se do kukuřičníku, tenkráte panoval kukuřičník, bylo to v padesátém roce, už tu byli četníci.

Jeden si sedl u mne u stolu a druhý stál u dveří, a ten, co si u mne sedl, ptal se, proč tak pozdě oběduju. A já, že jsem byl ve Stroužném v kostele. Nic jsem nezapřel. A on, proč nechodím do svého — A já, že latinsky neumím a že tedy nerozumím, a ve Stroužném že je všecko česky."

„Že na vás četníci přišli —" mínil stárek.

„Jaký byl tenkráte čas! Evangelíkům dělali zle, i vlastní sousedé. Někdo mne udal."

„No a jak —"

„Tak tedy, mám-li jaké bludné knihy, četníci na mne. A já: Žádné bludné knihy nemáme. Jen tu bibli, co leží na stole. Na to ten u dveří, že budou hledat, a starosta, tenkrát se říkalo představený, byl s nimi, a povídal, abych dal klíče a šel s nimi otevřít všecky truhly.

„A to nepůjdu," povídám a ženě jsem také nedovolil, aby šla. Klíče jsem jim dal, ať si jdou sami. Co byl četník s představeným na půdě, tak ten druhý, co u mne seděl, zůstal se mnou a ptal se, znám-li teksty v bibli; a já že trochu, a on mi to vysvětloval — ale když ti dva přišli s půdy, přestal mluvit. Řekli mu po německu, žena trochu německy rozuměla, bývala v Němcích, a tak mi to pak pověděla, že nic nenašli, a on také po německu:

„Jděme pryč —" Ale ten, co byl u dveří, povídá:

„Ne, vezmi tu bibli —"

A ten zase:

„Ne, to je bible dobrá."

A ten u těch dveří, že kdyby nic nepřinesli, že by řekli, že dobře nehledali. A tak bibli vzali. Já se bránil, ale on nepolevil a povídal, ať si za čtyři neděle pro ni k panu faráři dojdu. Je-li dobrá, že ji dostanu. Když jsem za čtyři neděle k panu faráři přišel, tak mi ji dáti nechtěl a nedal, a tu jsem mu řekl, že si koupím jinou, ale že ode dneška nechci být římským katolíkem. A šel jsem a umínil jsem si, že odstoupím.

Zrovna v ten čas jsem se také seznámil s Balcarem, zedníkem, však ho tuhle pantatínek znal, na Slavíkově u stavby. Já si zpíval evangelickou píseň; on ji slyšel a tak jsme se dostali do řeči o náboženství. Měl zrovna takové myšlénky jako já. Protože jsme při práci nemohli si dost pohovořit, ptal se mne, kde budu spát, že bychom si mohli promluvit. A tak jsme vlezli na chalupě do velikého sudu. Byly v něm lnéné hlávčiny a do těch jsme lehli.

A teď jsme jeden druhého zkoumali; Balcar uměl víc a přemáhal mne, ale já nechtěl povoliti, a tak jsme se až do rána portovali a ani neusnuli. Ráno jsme si ujednali, že já přijdu k němu na Hájek. Tam jsme se pak shromážděli také ještě s jinými a tam jsme se také umlouvali o odstupu."

„A co žena?" ptal se stárek ruše Burešovo vypravování.

„Ta nechtěla dlouho o tom ani slyšet a lomila za mnou rukama, když jsem chodil na Stroužné do evangelického kostela. Konečně jsem ji přece upokojil a šla také se mnou k odstupu.

Když jsme přišli na faru a řekli co chceme, pan farář nám dával otázky; my je také zodpovídali, a když jsme trvali na svém, tedy řekl: „Vás všechny propouštím, odstupte si, ale Bureše nepropustím."

Tu mne popadla lítost a já šel smutně z fary. Ale byl s námi z Kostelce Hejnyš, starý už evangelík, ten nás byl jen doprovodit, a ten mně poradil, abych šel s ním a zítra abych se pustil do Kláštera k evangelickému panu faráři na radu. Byla právě sobota, a tak jsem šel. V neděli ráno ve tři hodiny už jsem byl na cestě ku Klášteru. V Kostelci byla právě pouť. Hejnyš mně dal dva koláče k snídaní; já je dal do kapsy, neměl jsem hlad. Ale v Klášteře jsem nikdy nebyl, cesty jsem neznal a tak mne Hejnyš vyprovodil. Dovedl mne až do Lhoty u Nahořan. Odtud je vidět do kraje. Ukázal mně Vysoký Újezd a řekl: „Tak se drž pořád pryč, ani na levo ani na pravo se neuchyluj. Klášter leží před tím Újezdem. Však až budeš docházet, uslyšíš zpěv. Běž po hlase a přijdeš ke kostelu. Tam vejdi a počkej, až bude po službách božích a jdi pak do fary."

Tak jsme se rozešli; já zul boty a teď jsem běžel. Panečku, šest hodin cesty dá se běžet a já nechtěl zmeškat. Držel jsem se pořád rovně k Vysokému Újezdu, přes pole, přes luka a háje, přes stráně a potoky, až jsem přišel ku mlýnu, říká se mu Vřetelský. Tam jsem si usedl k potoku a umýval nohy. Tekla z nich krev. Ale to nic, pěkně do bot a vstanu, abych šel dál a již jsem slyšel zpívat. Vyjdu na kopeček a vidím kostel. Vešel jsem a pán už byl na kazatelně. Kostel byl nabitý a já musil stát přes celé kázání. Ó to mně bylo zle! Nohy mne tak tuze bolely! Po službách božích stojím venku u dveří a čekám. V tom zaklepe mně někdo na rameno a povídá:

„Vítám vás, horáku!"

Poznal jsem hned, že to ten, co kázal, a tak hned ho pozdravím.

„Co mi nesete?"

„I málo, jen že dává starý Hejnyš pozdravovat."

„A co pak dělá? —"

„Ale dělá, brda — Ale," dodávám, „já mám také prosbu."

„Tak pojďte do fary."

Cestou mu vypravuju, co a jak se to se mnou má. Když jsem dopověděl, sedl a napsal psaníčko, přitiskl pečeť a řekl: „Tohle kdybyste panu faráři dodal, třeba ještě dnes —"

Já to popadl a pryč k domovu, a ve čtyři hodiny odpoledne jsem už byl doma. Když jsem šel kolem své chalupy, volali na mne přátelé z okna. Sešli se u mne a čekali, s jakou přijdu. Ale já ani neodpověděl a rovnou cestou na faru. Když jsem přišel domů, teprve jsem vzpomněl na koláče a pojedl jsem."

„A měl jste vyhráno —" mínil stárek.

„Měl a neměl —" odvětil Bureš. „Farář mne sice propustil, ale protivenství teprve jak náleží začalo; od lidí, od sousedů. Vyhýbali se nám, vysmívali, zlobili nás a jináč nám neřekli nežli „ti berani". To byla, pane, zkouška!"

„Ba že," ozval se starý mlynářčin pantáta. „Já sice, Burši, jsem také říkal, že v jaké víře se kdo zrodil, v té že má také umřít, ale to, co vám vyváděli, to jsem nechválil. Vždycky jsem říkal: Když mají takové přesvědčení, nač jim bránit a je nutit — Budou-li v tom spokojenější — a dají-li pokoj — jiným —“

V tom se otevřely dvéře u mlýnice a jimi za práškem ven vyšedším pronikly hlučně její rachot a klepání.

Stárek vstal na oznámení práškovo a za ním oba mleči. Nežli však do mlýnice odešel, pravil vesele Burešovi:

„Tak vidíte, od muziky jsme se až sem dostali —“

„I to, pane, neškodí někdy nechat model babylonských a pocvičit se rozumným slovem —“ odvětil helvit.

V tom už stárek s mleči zašel do mlýnice, a otevřené dvéře, jimiž se proudil široký pruh světla, zavřely se. Rudá zář rázem pohasla a husté šero vlažného podvečera se opět kolem uložilo.

„Chvála bohu, že se časy tak změnily,“ děl Bureš starému mlynářčinu pantátovi, s nímž osaměl. „Kde pak bych před lety směl takhle hovořiti. Kdo by mne byl vyslechl!“

„Tak to má být,“ odvětil staroch. „Každý myslí, že má pravdu. A já si myslím, že je nejlíp dobře dělat a nikomu neubližovat. Jistotná pravda je u Boha. No, však se přestaneme hádat a všeho se dovíme, až budeme tam —“

A mávl rukou v tu stranu za řeku, přes ztemnělá luka, v nichž se ozýval chřástalův hlas, na chlumek níže nade ztichlou vsí, kdež se bělal mezi lipami kostelík se zvonicí u hřbitovní obruby —

Z říše domněnek.

Od *J. Thomayera.*

Nemoci budou as tak dlouho interessovati člověka, pokud tento zůstane smrtelným, pokud každý z nás očekávati musí, že dříve nebo později ta či jiná choroba jej postihne a o klid připraví. Jedni očekávají osud svůj klidněji, jiní nemoci a smrti se děsí — lhostejným není ani ten, kdo klid svůj na odiv staví. Zdá se to býti vrozeným a můžeme říci nutným principem, že člověk k životu lne i tenkráte, když stihán jest neštěstím. Samovrah, který zoufalstvím dohnán na život si sáhnul, jestliže pokus jeho jen těžké onemocnění aneb poranění v zápětí měl, obyčejně křečovitě po životě dalším touží.

Proto také obyčejně každý, kdo onemocní, o stavu svém nezvyklém domněnky spřádá a pronáší. Jeť pochopitelno, že každý přemítá o stavu, který tak blízce se ho tkne. Horším však jest, že mnohý domněnku svou podkladem léčení činí a tak jen zjevem nahodilým se ovládati dává. Na zásadě této stavěli ostatně nejen nemocní, ale druhdy i ti lidé, kteří léčení životním povoláním svým učinili.

Dokud ovládaly národy fantastické představy o světě, životě a božstvu, mohly i o nemocech panovati představy jen fantastické, nemoc mohla platiti pak za trest boží, za dílo zlých duchů a podobně. Dnes ovšem poměry ty se změnily a sluší poznamenati, že lékaři oddělili se od domněnek kruhů širších — třebas by tyto po způsobu svém staré zvyky v úctě byly zachovaly.

Nemůžeme sice tvrditi, že by dnešní naše názory o světě a konečném jeho cíli, o člověku a jeho postavení ve světě byly setřely se sebe všeliký fantastický nátěr, avšak názory o světě a významu člověka více lékaře nemýlí. Neboť medicina, pokud skutečně má pevnou půdu pod nohami, navykla si pokračovati jako vědy přírodní, pozoruje, pozorování srovnává a teprve na základě celé řady zkušeností o podstatě nemocí se vyslovuje. Počíná si tudíž opačně jako staří pěstovatelé lékařství. Poměr tento ostatně si můžeme objasniti příkladem.

Slavný Skot John Brown*) (nar. 1735) byl tvůrcem zvláštního systemu vědeckého v medicině. System tento měl následující podklad: Živé tělo rozeznává se od neživého tím, že může býti jistým podrážděním neboli popudem povzbuzeno. Čím takové podráždění jest, zdali působením hmoty neb síly, Brown nerozhodnul. Avšak dráždivost těla nalézá se hlavně v svalech a nervech. Dráždidla jsou vnitřní anebo zevní, vnitřním dráždidlem jsou krev a šťávy těla lidského vůbec. Život jest tedy stav dráždidly jaksi vynucený.

Tuto hypothesu o životě provádí Brown důsledně i v nauce o nemocech. Zdraví jest výsledkem působení jakési střední míry dráždidel, nemoc pak vzniká buď rozmnožením aneb zmenšením dráždivosti i dráždidel. Následkem toho sluší zakročiti proti nemoci buď dráždivými anebo obleňujícími léky. K prvým čítal teplo, maso, líh, opium (!) a j., k druhým chlad, odjímání krve a p.

Nepotřebujeme poznamenávati, že základní domněnka celého Brownova systemu jest pochybena: život jest mu stav dráždidlem vynucený. Větu takovou třeba ovšem dokázati, má-li soustava vědecká na základě její stojící býti správna. Avšak důkaz ten nelze tak snadno provésti, poněvadž tajemství života našeho jest nepochybně poněkud jiné, než aby organismus náš jedině popudem v činnosti se udržoval. Zkušenost také ukázala, že celá nauka jeho o nemocech jest nesprávna, poněvadž ji vynutil z věty, jejíž nesprávnost jest jistá. Avšak nauka Brownova nalezla mnoho přívrženců k velikému ovšem neštěstí nemocných. Ba byla dokonce i officielně v armadě rakouské zavedena. Nejmenovaný spisovatel dílka o tomto předmětu praví, že jistý lékař převzal do léčení 600 nemocných v poli, z těch během 21 dnů skonalo 200 — většinou opojeni množstvím opia, jež jim podáno. Množství dráždivých prostředků, zejména dosti nebezpečného kafru, jež přívrženci Brownovi nemocným podávali, bylo vskutku úžasné.

Za našich dnů nastal ve vědě lékarské taktéž značný obrat. Má se za to, že celá značná řada rozmanitých nemocí vzniká tím, že zvláštní malé, teprve dobrým drobnohledem viditelné plísně vnikají do těla, zde se množí a zdraví člověka ruší. Ovšem se již dávno tušilo, že nákaza při jistých nemocech jest živá, avšak všecky logické dedukce nepomohly. Lékaři našich dnů žádají důkazy a sice důkazy přísné. Nestačí jim, že drobnohledem v chorobných utrobách nebo šťavách se jisté plísně naleznou, namítlo se, že plísně v těle mohou býti zjevem nahodilým. Proto snažili se mnozí pracovníci plisně ty mimo tělo příměti k množeni, a když se rozmnožily, konali jimi pokusy, vtělili je zvířatům, někdy i člověku, a když po takovém pokusu u zvířete neb člověka vznikla tatáž nemoc, při jaké původně dotčené plisně nalezeny, prohlášeny teprve plísně ty za příčinu nemoci. Ba nedosti na tom, důkaz zde naznačený nesměl býti nedbale provedený, ale tak exaktní, že se každá námitka o něj rozbiji.

---

*) Haeser. Geschichte der Medicin III. vyd. 1881. II. díl pag. 750.

Takovým způsobem vzniklo dnešního dne všeobecně známé učeni o vlivu plísní na člověka i zvíře. Tušim, že to značný rozdíl mezi systemem z minulého století a systemem dnešním. Tam system vědecký měl za podklad domněnku, zde pozorováni. Proto onen klesl a tento den co den více půdy nabývá.

V lékařství tedy našich dnů, pokud vědou jest, mají domněnky špatný kurs. Poslední pak téměř zbytek systemu lékařského na domněnku vzbudovaný — pověstná homoeopathie — dokonává znenáhla život svůj, a zbývající její přívrženci nejsou ani ovládáni tak přesvědčenim o její oprávněnosti, jako spíše o její výnosnosti. Protož pokoj popeli její — byl to aspoň system nevinný, který mnoho neublížil.

Dnes neni také pochyby, že v otázkách lékařských i lékař vzdělaný, myslící a pozorující teprve na základě pozorováni úsudek pronésti může. Možná dost, že se mu podaří někdy předem správný úsudek si utvořiti, avšak neopře-li jej fakty, nevěříme mu více.

Leč ukázka z historie Brownova systemu neni dosti křiklavá, aby lichost učení hypothetického i laiku s dostatek znázornila. Sáhnu pro to k příkladu jinému, markantnějšímu. Všeobecně známou nemoci jest hysterie. Tvrdošijné toto onemocnění postihující ženy i muže — prvé ovšem častěji než muže — jest zajisté prastarou metlou pokolení lidského. Projevy její v novější době velice pečlivě studovány, tak že obraz její dnes snad již do podrobna znám jesti, avšak přes to nemáme o vlastni její podstatě a příčině žádného přesného názoru, poněvadž, ač nepopíratelně jest chorobou soustavy nervové, přece jen nikomu až dosud nepodařilo se nalézti v nervstvu takové změny, kteréž by příčinou složité nemoci této byly. A přece víme o ustrojení a výkonech nervstva o hodně více než naši předkové. Poněvadž pak u osob hysterických pozorují se zjevy namnoze velice podivuhodné, jako všeliké křeče, skroucení údů, hallucinace, nemírná citlivost, jindy úplná bezcitnost, náměsíčnictví, abnormní život duševní a t. d., lze si pomysliti, že čím méně jistá doba o ustrojení těla a jeho nemocech věděla, tím záhadnější jí hysterie připadala. Zejména ovšem nevysvětlitelné byly rozsáhlé epidemie choroby této, kteréž téměř po všechny doby se vyskytovaly a ani dnes ještě nevymizely.

Avšak kdežto lékaři našich dnů prozatím zjevy a projevy hysterie pozorují a mlčky se přiznávají, že o podstatě nemoci této správné představy nemají, nebyly jiné doby tak střízlivé, a míněni o hysterii panující byla zdrojem četných ukrutenství a nehod. Nemocné hysterické platily jak v středověku tak na počátku novověku a nepochybně i v starověku za ďáblem posedlé, a nejedna epidemie hysterie značně hlavy svých vrstevníků pomátla. Že může býti člověk ďáblem posedlý, bylo velmi dlouho pravdou nepopíratelnou a prováděno dlouho u nemocných takových, namnoze s malým úspěchem, vymítáni ďábla z těla. Ovšem zaznamenaly dějiny zjevy, které mohly otevřiti oči nevědomému, avšak trvalo to drahně let, než názory podobné vymizely. Mám na paměti zejména historku ze spisu Binzova o proslulém lékaři Wierovi, kteráž sem spadá. Jistá dívka na Rýně nemohla snésti německý zpěv církevní. Latinský snášela, ale jakmile německý slyšela, „posedl ji ďábel". Paní jedna uslyševši o tom, povolala dívku k sobě a kázala před ní po německu zpívati. Když dívka v křeč upadnula, zmrskala ji paní notně — ďábel odešel, a dívka německy sama zpívajíc odešla z domu panina. Avšak víra, že hysterické osoby jsou ďáblem posedlé, byla dlouho nezvratná. Poněvadž pak současně věřilo se, že mohou kouzelnice a kouzelníci ďábla na člověka poslati, spolek pak s ďáblem byl ohromným proviněním, stalo se, že ohromné tisíce kouzelníků a kouzelnic propadlo katu. Pochybno jest dokonce, že římští tyranni, kteří křesťany pronásledovali, více životů utratili, než justice pronásledující čaroděje. Abych aspoň na příklad jediný ukázal, odporučuji čtenáři historii nešťastného kněze Urbaina Grandiera, jak ji Pitaval byl zaznamenal. Měla-li pak čarodějka sama tu nehodu, že hysterií rovněž trpěla, byla její vina tím jistější, chovalať se excentricky, byla při mučení málo citlivá a p. — což jistý byl důkaz její spolku s ďáblem. Srdce pak se člověku obrací, čte-li, jak kati s podobnými nešťastnicemi prováděli boží soudy. Kat na příklad měl nešťastnici, kteráž hozena na zkoušku do vody, připevněnou k provazu. Zůstala-li zkoušená nad vodou, byla čarodějkou. Poněvadž ale kat měl při popravě výdělky, lze si považiti, že jen provaz jeho rozhodnul, zdali čarodějka plove čili nic. Stalo se dokonce v šestnáctém století, že ve dvou vesnicích poblíž Trevíru spálili všecky ženy až na dvě, a to jen pro to, že vyhlášeny za čarodějky.

Tak veliká byla víra v moc čarodějek, že lidé, kteří se jich zastali, jako Jan Wier, vyhlášeni za darebáky smrti hodné.

Ovšem že to byli hlavně kněži a právníci, kteří o existenci ďáblem posedlých čarodějů rozhodovali. Leč i lékaři stejně míněním podobným ovládáni byli, a tím se stalo, že nešťastná domněnka o jisté nemoci tisíce tisíců životů stála a několik nejčernějších stránek v dějinách lidstva zavinila.

Ostatně až na naše dny — ač sporadicky — víra v nadpřirozenou podstatu stavu hysterických se udržela, jak Lefebvreův spis o Louise Lateau ukazuje.*) Tušim, že uvedené postačí, aby ukázalo, jakým způsobem sluší si v otázkách lékařských počínati.

Avšak nemocný zřídka kdy pokračuje s vědou. V mysli jeho tanou rozmanité zbytky názorů starých. Tím se stává, že do dnes mnohá chyba se přiházi — bohudíky nejsou více poklesků podobných tak často vinni lékaři jako v dobách starších.

Pud po zachování sama sebe vede nemocného k domněnkám dnes jako jindy, a proto — jak z uvedeného nutně plyne — nejedná správně ten, kdo domněnku svou podkladem jednání svého činí.

Nelze ostatně ani vyčísti, jaké představy v mysli lidu utkvěly. Avšak zajímavým zůstává přece, jak mínění druhdy lékaři vyslovená znenáhla po letech v nejširší kruhy přecházejí. Uvedu některé příklady. Na počátku nynějšího století, mnoho se vypravovalo o tom, že cizopasníci u člověka, zejména pak tasemnice, příčinou mohou býti velice četných a těžkých chorob. Zkušenost dnešního dne ukázala, že tasemnice jsou v těle člověka obyčejně nepříjemným hostem bez dalších následků, a jen zřídka kdy možno se domnívati, že vážnější některý zjev přítomností tasemnice v těle lidském zaviněn byl. Avšak správné mínění toto nevniklo v krev kruhů nejširších, specialně pak lidu českého. Proto jest to pravidlem, že temnější nemoci na vrub tasemnic se přičítají. Sám jsem zažil, že z pošumavského města jednoho přivezli do Prahy nemocného tyfem (!) stiženého, v domnění, že tasemnicí trpí. Kdybychom pak znali statistiku rozmanitých lékařů, kteří v inserátech svou písemnou pomoc proti tasemnici nabízejí, žasli bychom nepochybně nad tím, jak mnoho lidí příčinu své nemoci v tasemnici hledá.

---

*) Louise Lateau de Bois-d'Haim, par le dr. Lefebvre. Louvain 1873.

Aneb jiný příklad. Před několika desítiletími a dříve ještě hledány v změnách krve nejobyčejnější příčiny nemoci. Tuberkulosa byla na příklad nemoc, která přebytkem t. zv. vlákniny v krvi vzniká. Názory podobné dnešní medicina opustila — avšak nikoliv nemocní.

Proto je jednomu nemocnému nemoc jeho následkem přítoku krve do mozku, jinému se krev na jistém místě staví, jiný má mnoho krve, jinému teče krev zdlouhavě — vesměs to mínění po názoru dnešním v obor fantasie spadající, avšak nikoliv lhostejné. Jistý vynálezce insertního léku pro čištění krve — tuším sedí v rákosí a řeže píšťalky, nemocní hledající nemoc svou v krvi — kupují lék jeho tak houfně, že klidně může odpočívati. Zdali však nemocní se spasili, nevím pověděti, běží mi jen o malou ukázku užitečnosti domněnek, jež nemocný sám o stavu svém rodí.

Řádky tyto jdou do světa širého a snad mnohé oko na nich spočine. Podaří-li se jim ukázati čtenáři, že fantasie tam, kde střízlivé pozorování panovati má, ničeho nezmůže, je účel jejich dosažen.

Květině v prázdném pokoji.

Báseň *J. V. Sládka.*

Opadaná, zimomřivá
v prázdném stojíš pokoji;
venku zimní mlha táhne,
puklé okno tmí se, vláhne
v šedochladném závoji.

Jizba dechem nepohne se,
jen když vítr zavěje,
a ta prázdná pavučina,
která okno obepíná,
jako ty se zachvěje.

V síni hlesu neozve se,
ani kroku na prahu,
všude tichost němá, hluchá,
jenom časem větev suchá
zvolna spadne v podlahu.

Venku zimní mlhy táhnou,
chvilkou slunce probleskne:
co se chvíš k té světla pruze, —
jako když se těžce, tuze
lidské duši zasteskne?

Co tak hledíš v koutek prázdný,
kam ta záře zakmitla?
jest to, jak by v zlatém jasu
upomínka jiných časů
v tobě byla procitla!

Marno! — jizbu osamělou
slunce na mžik pozlatí,
leč ta líce vlídná, snivá,
oddaná a zádumčivá
v koutek se víc nevrátí.

Neozve se po podlaze
zvuk těch lehkých kročejí,
vláhu tobě nepřinese,
v listech tvých se nezatřese
rosa slzných krůpějí!

Nebude se více dívat
ven, kde zlatý luh se skvěl,
zlaté sny kdy táhly v letu
hlavou jí a kolem květů
tvých roj bzučel zlatých včel.

Nebude se více dívat,
když ten obzor zakryl mrak;
schýlila se jenom k tobě,
řekla: „Líp mi bude v hrobě,
— leč, je dobře také tak!“

Neumřela. — Bol se stiší
jako potok divoký —
netrpělať romanticky!
její žal byl velký, lidský,
pravdiv tak a hluboký.

Jen když slunce paprsk zlatý
z jara zaplál v listech tvých,
bylo jí, jakoby včela
ještě jednou zabzučela
a pak skřehlá padla v sníh.

Tak tu bylo klidno, smutno,
tam v té vaší světnici
týdny, roky: — leč vše mijí;
přišli pak a odnesli ji
odsud jako světici.

Přes váš práh nepadl dříve
lidské nohy ani stín;
teď si vzali, co jste měli,
na tebe jen zapomněli
a tu přízi pavučin. —

Opuštěná, zimomřivá
v prázdném stojíš pokoji;
opět sprchla větev suchá, —
venku mlha šedá, hluchá
vše v svém halí závoji.

Němý žal.

Napsal *Ossip Šubin.*

Zasláno od autora a tištěno jako český original.

I.

Byla zvláštním úkazem, štíhlá, širokých ramen, svalnatých, mohutných údů a tváře snědé s ostrými tahy. Každý pohyb její byl případný a jistý. Byla prostou jako lid, nezkažený zdobením maloměstského vychování, ani otrockou prací v továrnách. Celkem upomínala na postavy Milletovy. Jen že tvář její měla více výrazu, nežli Millet obyčejně dodává sraženým tahům svých sedláků. Bylo lze seznati z ní hluboký zármutek, nejasně ovšem, časem a četnými útrapami smazaný, jako nápis starého náhrobku. Hlas její byl hluboký a chraptivý. Mluvila málo a nikdy se nesmála. V práci byla čilou a neunavnou; od rána do noci pracovala v době žní na poli jako muž. Vídal jsem ji často, mohutné plece jen drsnou košilí pokryty, s nahými rameny a prostou šíjí, na poohnuté hlavě snop nésti a po strništi kráčet; někdy potkal jsem ji k večeru, když ubírala se lesem domů, majíc červený šátek hluboko do čela stažený, plnou nůši na zádech a kosu na rameni.

Zapadající slunko lesklo se na snědých ramenech, a záhyby krátké modré sukně těsně přiléhaly na ztepilé údy.

Jednou spatřil jsem ji opřenou o zeď hřbitova. Zádumčivá postava její obrážela se o zážeh zapadajícího slunka srpnového a ona pohlížela tam na hrob.

Byl to pustý hřbitov, s hroby porostlými kopřivami a lebedou: od poslední cholery nebyl zde nikdo pochován. Malý kostelík mechem porostlý stál uprostřed a ohradu tvořil násep kamení, pojený trnitým roštím.

Stála zde jako socha, tak nepohnutě a zádumčivě; celý zjev její byl pln oné poesie, jež u slovanského lidu pojí se s denní střízlivostí života, a ze zraků jejích vyzíral trudný smutek moravské písně.

Pojednou sepjala s pohybem zoufalým ruce za týlem, přeskočila nízkou hradbu, vrhla se na hrob a kvílela na zemi jako zraněné zvíře.

Skorem jsem se zastyděl pozorovat ji, ana mnila se býti samotnou, i ustoupil jsem v pozadí. V tom zaslechnu vedle sebe protivný chechtot. Ohlednuv se, spatřím poblíže Honzíka, netvora s plochým nosem, obličejem barvy řetkvičky a zrzavými štětinami, ohyzdného to pidimužíka, jenž všude se objevil, kde bylo lze radost jakous pokazit neb bolesti se vysmívat.

„Jde navštívit svého hocha,“ pravil výsměšně, — „přichází to každý rok v tomto čase na ni . . snad že je to den jeho smrti.“

II.

Byla to žena mlynáře, jemuž patřil tak zvaný Černý mlýn v údolí. Muž byl opilec a kolik let již nespatřil jej nikdo střízlivého. Ona snažila se napraviti, čeho zavinila nedbalost jeho v hospodářství a přivlékla jej buď domů z hospody, kde často se zapomínal, neb i z příkopu, kde v opilství se uložil. Muž byl v poměru k ní, kteráž vzdor hlubokým vráskům na čele sotva dvacetosm let čítala, skorem stařec, k tomu protivný a bídného zdraví; ona však si nenaříkala a snášela trpký osud svůj bez reptání.

Mluvíme-li o bolu, jenž stále jako malý potok v úzkých svých březích se vine a hlodá, se pění a vlní, až vyvrhne na břeh břímě do něho vržené, pak známe i bolest jinou, která jako mocný proud temně a s klidem se valí přes mrtvoly, spočívající v klíně jeho, jež skrývá klidně a vážně jako svátost až na věky!

III.

Šel jsem jednou odpoledne kolem Černého mlýna. Sedí jako hnědý skřítek v těsném údolíčku, kteréž protéká malý potok. Kolem čnějí šedé kopce, jichž drsné obrysy upomínají na pohoří Sinai. Temena jich pokryta jsou kamením, mezi nímž slabé borovičky vynikají a po dolních svazích táhnou se pastviny, na nichž živoří dlouhonohé ovce. Zavalité olše rostou na březích potoka. Mlýn, jehož kolo potok pohybuje, je čtyrrohé stavení se šindelovou, mechem se zelenající střechou a šedými zděmi plnými plísně. Okna bez lesku jsou v načernalých rámcích a pod každým je na zdi špinavá skvrna. Tmavé dubové dvéře pod klenutím se rozpadávajícím pobity jsou velkými hřeby a nad nimi ve zdi upevněn obraz černé rodičky boží. Kolem proniká nepříjemný zápach hniloby, hnojnice a vlhkých pilin.

Byl srpnový večer se sluncem žíhavým, jež spíše pálilo nežli hřálo, — a babí léto polétalo vzduchem. S listu na list, s květiny na květinu táhla se jeho bílá příze. Všiml jsem si malého děvčátka, jež sedělo na kořenu olše a pozorně hledělo do potoka.

„Pochválen Ježíš Kristus,“ zahučel v jednotvárném recitativu pozdrav dítek školních, když jsem šel kolem.

„Až na věky,“ odpověděl jsem i zůstal jsem stát. „Co pak zde děláš?“ tázal jsem se.

„Hlídám“ —

„Co pak?“ Marně pátral jsem po nějakém zvířeti, kteréž by bylo svěřeno jeho dohledu.

„Jeho šaty,“ odpovědělo děvče s pohledem na mlýn a rychlým pohybem hlavy.

Děvče to byla mlynářka v malém, hnědá, výrazného obličeje, tmavých zraků a s pevnými tahy kolem úst; jen že tahy její prozrazovaly zlomyslný výsměv na místě žalu, smíšeného s odporem jako u matky.

„Jeho šaty,“ opakovalo děvče. „Když mlynář dnes ráno z hospody přicházel, svalil se s tam toho kopce a tu bylo všecko, co na sobě měl, tak špinavé, že to maminka ani vyprat nemohla. Proto to všecko položila do potoka a přivázala provazem na kořen u olše i poručila mně, že to mám hlídat, aby to nikdo neukrad' —“

„Ty jsi dceruška mlynářčina?“ tázal jsem se, „což není mlynář tvým tatínkem?“

„Pánbůh chraň,“ vyrazila ze sebe pohrdlivě, a napjavši krk, s jakousi pýchou, jako děti, když o mrtvých mluví, dodala: „Můj tatínek již zemřel.“

V tom otevřely se černé dvéře mlýna a vystoupila z nich mlynářka. Bylo to, jako když vystoupí příšera z krypty — tak děsná atmosféra hrobová vycházela z domu. Odpověděla na můj pozdrav s velkou uctivostí, usadila se pak na prahu a nahnula se, aby něco záplatovala. Pohled na ni zajímal mne jako hádanka.

„Zdali pak ji přec pohnu k řeči,“ pomyslil jsem si a posadil jsem se nedaleko na několik polen.

„Co pak dělá váš muž?“ začal jsem.

„Leží,“ odpověděla ona krátce.

„Stůně?“

„Ne, je opilý.“

„Bývá často . . . v tomto stavu?“

„Stále!“

„A bývalo tomu — — hm — již dříve tak?“

„Ano, a bude tak stále až do smrti, jest to již kletba, — u některých lidí tak to bývá. Nemohou za to . . .“ Pak šila klidně dále.

„Probůh!“ zvolal jsem.

„Co si přeje pán?“

„Proč pak jste si jej brala?“

* * *

Slovanský sedlák, i sebe uzavřenější a sebe nemluvnější je hrdým na to, stará-li se panstvo o jeho stesky — a bývá pak často oproti vyššímu otevřenější nežli oproti soudruhovi sobě rovnému.

„Chce to pán vědět?“ ptala se mne.

Přisvědčil jsem.

Mlynářka si hluboce vzdychla a počala pak vyprávět, krátce a jadrně, stále týmže monotonním hlasem.

„Měla jsem kdysi hocha,“ počala, „milovníka. Byl to bohatý selský synek a já byla chudá holčice, co nádenniči. Matka má prala pro vrchnost a otce jsem vůbec neměla. Selské dcerky se mně vysmívaly a když v neděli odpůldne u kříže sedaly, tam na palouku za vsí, tu nesměla jsem sedat s nimi. Jmenoval se Bóža a byl přes pole — ze Svaté Markéty tam za řekou — přišel jednou k muzice a spatřil mne . . . a pak . . . ten pán ví, jak to bývá. Přicházel k nám vždy v neděli. Matka jeho nechtěla o mně slyšet — přála si bohatou nevěstu pro něho a vyhlídla mu dceru starosty — zimomřivé, plavovlasé dítě — která chodila dvě léta v městě do školy, měla ručičky jako slečinka a nosila samé hedvábí, když šla do kostela. Hm! Neuměla vzít snop na hlavu a nebyla by dovedla přivázat krávu. On ji nechtěl — ač byla krásná — červená a bílá a vlasy jako mokrá sláma za svitu slunce. Držel věrně při mně a byl by mne vedl k oltáři . . kdyby . . . kdyby nebyl . . Kdo může za osud — a smrti neutekl nikdo! Koho ta jednou zavolá, ten musí jít!

Bylo horké, suché léto, na rybnících zelený sliz a málo vody ve studni: povídali, že vypukla cholera. My mladí nevíme, co to je — přes patnáct let u nás nebyla — ale staří vypravují, — že to je nemoc, která vjede do člověka jako blesk, tak že pojednou zčerná, jakoby hnil za živa a sebou hází jako posedlý až s velkou bolestí zemře. A člověk se křižuje a mráz přechází po zádech jako led. Zprvu je to jako strašidlo, jehož se člověk bojí, třeba by na ně nevěřil, pak to přijde, pomalu, znenábla, jako mraky s bouřkou — a pak umírají v sousední vsi dva za noc. Pán Bůh nám buď milostiv! volá člověk a křižuje se a v tom již vlekou kolem někoho, stenajícího a s rukama bez vlády; je to zedník, na něhož to přišlo na lešení. Tvář jeho je modrá a vlasy se lepí na čelo. — Ta ústa a ty oči — již při podívání je člověku zle. Dvě hodiny leží v křečích — pak — bim bam — jak lítá ten zvonek na zámecké věži! Člověku to jde zrovna do žil, jako by zvonili na poplach.

Mlékaře zasáhne na cestě, a nevěsta skládá ještě večer svatební svůj šat a ráno je na prkně. Ach! Když člověk trochu postonává a tak několik dní se vleče, a pak ulehne — nu, s pánem Bohem! Ale sedí-li tak někdo zcela klidně a spokojeně u stolu aneb jde-li právě svátečně oblečen do kostela, a najednou to na něho přijde, že sebou hází a se svíjí jako otrávený pes . . . brr! Sotva se člověk vzpamatoval z jednoho leknutí, přichází druhé a zvonek nahoře na věži si ani neodpočine!

Člověk jde do práce, v tom slyší bim-bam, bim-bam — a táže se, kdo to byl? . . . i slyší, že ten a ten . . . Není možná, vždyť jsem s ním před chvílí mluvil . . . zvolá, ale je tomu přece tak, — svalil se v hospodě, musili ho donést domů, a nyní je mrtev! — Pět — osm lidí umírá denně — člověk počítá domy, v nichž cholera nebyla. Svírá to člověku chřtán i srdce, člověk by utíkal, ale neví kam, ani před kým. Neviditelně kráčí příšera mezi námi — stojí snad zrovna vedle mne — vztahuje ruku svou — teď . . .!

Vrchnost odjede. Přijedou dva doktoři, projdou všecky domy a podají člověku na rozloučenou potištěný papír.

Člověk myslí, to že se má přibít na zeď proti zlému duchu. Ne, je to ke čtení.

Člověk čte. — Bože můj, co tam stojí — nic, než aby se pilně otevírala okna a myla podlaha a podobné důležitosti. V noci, když lékaři byli odešli, zemřelo jich pět. Příštího rána se povídalo, že doktoři otrávili studny z nařízení boháčů, aby chudí umírali — poněvadž je jich příliš mnoho a chtějí všichni jíst. Nesmysl, milost pane. — a přec, když se člověk bojí! Ale nechť se člověk bojí jakkoli, lehkomyslnost je přece ještě větší než strach, při všech pohřbech ještě hudba a hody, celá ves tlačí se kol rakví v kostele, pak v hospodě; neb lékařů bojí se lidé jako vody — ale nákazy nikoli a šetřit se nikomu nenapadá, zejména ne starým. Ti říkají, „na koho dojde, pojde a nic nepomůže“. Ale já, já se nejen bojím nemocných, já se před nimi zrovna děsím. Hrozný odpor se mne vzmáhá, musím-li kolem chalupy, v níž leží umírající neb mrtvý — a nepodívám se ani na nejlepší přítelkyni v rakvi.

Bylo to v neděli. Bóža přišel k nám; byl žlutý ve tváři a černý pod očima, hlavu měl horkou a těžce vlékl nohy za sebou. Starostlivě tázala jsem se ho, zdali mu nic neschází, on ale ujišťoval, že nikoli. Pak ptala se matka, zdali v jeho domově dosud nákaza nevypukla. Opětně odvětil, že ne, pravě: „Tam je vše ticho.“ Tu padla jsem mu kolem krku a zvolala jsem: „Jdi, jdi, spěchej zpět, tam, kde je dosud čistý vzduch, k nám jdeš sobě pro smrt!“

On však pohledl na mne tak významně a věrně a táže se: „Bála bysi se ty a vešla bys ke mně, kdyby nákaza zuřila u nás na místě u vás?“

Co jsem měla odpovědit? I přiblížil se večer, černý a dusný. Doprovázela jsem jej daleko, daleko, a když jsme se rozcházeli, bylo mi, jakoby mi kdo kus srdce z prsou trhal. Dlouho dívala jsem se za ním: pak když jsem se vrátila, míhalo se mi cos černého před očima, a když vztáhla jsem za tím ruku, nebylo to nic — — a u chaloupky naší vběhlo to přede mnou do dveří. Kleknu si u postele a modlím se — v tom, když právě na něho myslím, zavzní umíráček. Položím ruce na uši, vskočím do postele a vtáhnu si pokrývku přes hlavu — tíží mne něco na prsou. „Teď to přichází na mne, pravím k sobě — nebo — na něho.“

Dlouho jsem neusnula, konečně ale zavrou se mi oči. Zdá se mi o mé svatbě. Čekám na ženicha a stojím ve svatebních šatech před zrcadlem. V tom někdo zaklepe a když otevru, vstoupí hrobník, — a tu jsem se vzbudila! Není to již sen. Vskutku někdo klepá na okénko, křičí a láteří. Vylítnu s postele. Před oknem stojí výrostek — Honza, — jeho čeledín a volá: „Pospěšte, má choleru a přeje si vás.“

Hodím na sebe šaty a běžím co mi nohy stačí přes strniště a orané. Ale, ač spěchám, je mi přec, jakobych se z místa nehýbala, je mi, jako když se člověku zdá, že jej býk honí a že jsou nohy zarostly v zemi.

Přijdeme na přívoz; — ospale vylézá přívozník ze své chaloupky. — Hnědá řeka hučí pod námi — a bělavé červánky prosvítají šedým vzduchem. Konečně tam jsem, dvířka ve velkých vratech zavrznou a pan farář s nejsvětějším z nich vystoupí. Zavedou mne do sednice, v níž leží. Matka jeho sedí u postele. — Když vstoupím, vstane a odejde, aniž by mne pozdravila. Nechce se mnou nic mít a vyhnat mne přec nemůže — vždyť vztáhl po mně rámě. Obličej jeho je modrý a stažený, jako onoho zedníka, jehož tenkrát snesli s lešení. Oči vylézají mu z důlků, a přece mne ještě poznává, táže se mne, zdali mu promíjím, že mne dal zavolat, — že měl takovou touhu po mně — i ptá se laskavě, zdali se nebojím a neštítím? — Já před ním! — Bože můj! Sotva již vím, nač že umírá, vím jen již, že umírá!

Sedím tak vedle něho a slyším jej vzlykat a stenat — a srdce mi puká, že nemohu mu pomoci. Stává se vždy nepokojnějším, počíná mluvit nesouvisle i hází sebou jako šílený. Abychom prý mu jen ruce a nohy usekali, volá, bude prý mu lépe, — tak prý to ale nevydrží a nevydrží. Najednou se křečovitě natáhne, pohlédne na něco na stropě — pak zvedne to jím dvakrát, a je konec! — „Rodičko boží,“ zvolám a nahnu se nad ním, i hledám jeho rty a jed na nich, jenž jej usmrtil, abych touže sešla smrtí, jako on.

V tom vstoupí matka jeho s růžencem v rukou. Ustoupím — ona pohlédne rychle na postel, stáhne pak mrtvole plachtu přes hlavu a okáže mi dvéře. — Vrávorajíc ven vidím ještě, kterak kleká a se modlí. Mně ani nenapadlo se modlit! — Pak sedím venku na mezi a pravím k sobě: jest mrtev. Ale nechce mi to do hlavy ani do srdce. Ale srdce mne nebolí, leží mi to jen na prsou jako studený, tvrdý kámen. Za soumraku vplížím se k jeho statku, pohlížím k oknům a pravím k sobě, kde že asi leží. Jde kolem děvečka, i ptám se jí na to. Ta ale mně neodpovídá a usmívá se jen pohrdlivě. Jdu kolem komory: v hnědé zdi z bláta je malé úzké okénko, zamřížené železnými pruty. Tam mne to táhne — dívám se tam, dívám, — a vidím z počátku jen rozličné nářadí, hrábě, lopaty a dříví. Skulinou z protějších vrat ale proniká světlo — i padá na něco dlouhého, úzkého, co tam leží pod šedým prostěradlem na prkně. Je to on! — Vsáhnu rukou do mříží, pokud jen mohu, jakobych jej mohla dosáhnouti a volám do velké němé stodoly: Božo, Božo! — — — V tom zaslechnu za sebou smích. Je to Honza, malý pasáček. Strouhá mi mrkvičku. Mně ale je horko i zima i odplížím se odtud! —

Jsou ti lidé hloupí. Všichni myslí na to, *co* ztrácím, já ale jen vím, *koho* jsem ztratila.

Pod železným křížem uprostřed návsi sedí děvčata pohromadě a vypravují si, že bude slavný pohřeb s hudbou a tancem, jak se patří na mládence — a hezká plavovlasá Madla, dcera představeného, bude prý první družičkou.

Madla sama nevypravuje nic, sedí bledá a tichá, je na ní vidět, kterak bojí se přiblížit se mrtvole, ale přece nechce zpět, z bázně, aby matku jeho neurazila. Myslí snad, že mohla by si vzíti bratra nebožáka, kterýž má přijít ku pohřbu z města.

Druhý den je pohřeb. Bratr jeho vskutku přišel. Má černý klobouk a rukavice, jako pán — a chová se tak sladce — — tak sladce k Madle. Mne nepozvali. Sedím opuštěna na kameni za vsí a čekám. Smutně zaznívají zvony vzduchem, — pak zdlouha začne hudba, jako to stenání umírajícího. Vůně kadidla a voskovic dolétá ke mně — slyším mnoho kroků šustit, pomalu blíží se průvod, napřed farář s ministranty, kaditelnice v šedém oblaku, — dlouhé voskovice, mnoho černého kouře a malá, červená světélka — a pak — rakev! Šest děvčat bíle oděných se zelenými věnci jej nese — jak těžce leží jim ty máry na ramenou! Plavovlasá Madla je bledá jako smrt. — I jdou a jdou — a všechny selky pláčou — jenom já nepláču! — Pozdě — pozdě, když již ostatní v hospodě tančí, vplížím se na hřbitov k jeho hrobu. V tom zaslechnu za sebou pohrdlivý hlas: „Kdy pak bude svatba?“ —

Je to opět zlý Honzík. Sedí tam na zdi, drží se oběma rukama a směje se jako ďábel. V tom povolí kámen a Honzík spadne po zadu na hřbitov, zády na železný kříž. Od té doby nerostl, ne, ani o coul nevyrostl a zůstal tupým na hlavu. A dnes neříkají mu jinak nežli bláznivý Honzík.

Když konečně vrátím se domů k matce, cítím v sobě nemoc a ulehnu. Dávají mi rozličné léky, já ale vleju všecky do jámy pod postelí, do jámy, do níž v zimě ukládáme brambory. Nechci se uzdravit. Ale, — ach, milostivý pane! Staří mají pravdu — člověk nemůže činit ničeho pro to ani proti tomu. Za tři dny jsem zdráva. Tu slyším, že Madla ráno po pohřbu zemřela. Bodne mne to do srdce jako nůž. — Ona je u něho, a já — já — i běžím dolů k řece — ale když do ní chci skočit, tu zdá se mi, jakoby něco studeného z vody vystoupilo a mne zpět hnalo. Tu vidím, že on tomu nechce, že mne v nebi nepotřebuje.

Pak — pak mně říkají, že musím být živa — a pak přišlo na svět dítko. — Nebohý červíček . . . A člověk pracuje dále a čas tak utíká! Ale živobytí je drahé a výdělek skrovný — matka byla mrtva — dceruška churavěla — Bože můj! jeho dítě nechat umírat hladem! —

Nu, a když mne chtěl mlynář, tak — — řekla jsem ano — a pak —“

I odmlčela se a hleděla do dálky! — V tom připližila se děvuška k ní a položila osmahlé rámě na krk. — „Maminko, vypravovala jsi o tatínkovi, že ano?“ —

Mlynářka políbila dítě na čelo.

„Kačenko,“ ozval se sípavý, chraptivý hlas z domu. I zvedla se a vešla dovnitř. Vidím ještě mohutnou její postavu, až zmizela v šeru! —

U pana mistra Daniele Adama z Veleslavína.

Od Dra. *Zigm. Wintra.*

V Sirkové ulici, jdeš-li od Mostku na rynk Staroměstský, vyběhne ti po pravé straně do cesty křídlo starého domu (č. 471.), kterýž renesanční pěknou úpravou oko tvoje při prvním pohledění upoutá. A což teprva, nestizíš-li sobě vejíti na dvůr! V té ušpiněné i nevonné tarmareční čtvrti pražské vnitřek dotčeného domu přímo tě překvapí! Což by to byl krásný obraz, kdyby ony galerie, kteréž v ušlechtilém slohu renesančním o dvou patrech a řadě štíhlých sloupců i s několikem povydaných figur v kameni stesaných na oči se ti postaví, kdyby ony galerie měly vůkolí jen poněkud vděčnější! Ale co hovořím tu tolik o tom, kterak dnes Melantrychovský dům vypadá!? Vždyť vstavena jest na něm pod Melantrychovským erbem deska, vysvětlující památnou důležitost jeho, a od té chvíle, co Archaeol. Památky I. 257 dům ten vypsaly, nebude asi vzdělanějšího Pražana, aby domu tiskaře — arciknihtlačitele — Jiřího staršího Melantrycha neznal a veň nevešel.

Ale kterak bylo uvnitř, když tam míval největší a nejslovutnější pražskou tiskárnu pan mistr Dan. z Veleslavína, jenž byl zetěm nebožce Jiřího Melantrycha z Aventina, toho dosud nikdo se nedoptal ani nedoptával i protož, jestli někdo zvědav poznati veleslavného muže staročeskou domácnost, rač našemu vedení laskavě oddati se. Vstoupíme v dům Melantrychovic roku 1606 — tedy sedm let po smrti pana mistra — vstoupíme sem s písařem a pány radními dvěma, s Petrem Nerhofem z Holtrperku a s Janem Kropáčem z Krymlova, kteří přišli popisovat statek Veleslavínský všecek k rukám sirotků po panu mistrovi zbylých, a to Samuele, Jiříka, let nemajících, a Doroty, dcery dvacetileté.

Na městskou komisi očekávají tu poručníci sirotků slavného tiskaře pan Václav z Paumberka a Václav Treytlar z Krošvic; s nimi se všemi ohledáme dům hned v přízemku Vrata ovroubena jsou po dvou sličných sloupcích nesoucích římsoví s metopy i triglyfy, nad nimiž známý erb stkvěl se s pegazem a hvězdou již od roku 1557, kdy poctěn byl starý Melantrych titulem z Aventina. V průjezdě jest síň — piterna, v níž šenkuje se víno domácí. Melantrych i Adam z Veleslavína měli dvě vinice, z níž jedna jsoucí na Letní mimoděk stala se příčinou nečekané brzké smrti mistra Adama z Veleslavína. Šel dohlédnout na ni jakožto horlivý hospodář a slunce ho zažehlo do smrti.

Za čtyři dni výtečný vlastenec odešel tam, odkudž nikdo se nenavrátil. Nechal tu vdovy paní Anny a dotčených sirotů. Roku 1606 však i paní Anna odebrala se za mužem svým, a my dnes přítomni jsme inventování toho všeho, co sirotám po rodičích zůstalo.

Dostali jsme se nejprve tedy do piterny. Jest jako všecky tehdejší piterny. Malý sklípek, stůl, dlouhá stolice ve zdi, několik stolic volných a čtrnáct žejdlíků cínových. A dosti! K pití dobrého vína českého nebylo beztoho více zapotřebí. Divnou náhodou podnes v průjezdě dotčeného domu jest nějaký šenk piva.

Proti piterně hned v přízemku v prostředním stavení k ulici jdouc z mazhauzku jest nový sklep dveří dobře plechem pobitých a železem okovaných. V tom přepevném sklípku mívala na loži pod nebesy paní Anna svoje odpočívání, pokud „na vdovské stolici seděla“. Však když se vdala po smrti pana mistra Adama (nevíme, jak brzy) za jakéhos Janatu, jenž k popisujícím pánům se dnes také přidal, obývala i spávala paní Anna Melantryška nahoře v pokoji. Proč ráda bývala, vdovou jsouc, dole ve sklípku, poznáte na první pohledění. V tom sklípku složena byla veliká část bohatství rodinného a mimo to zlato a stříbro byly tu pečlivě složené památky i šaty nebožtíka mistra Daniele, jehož zvou městské knihy „vší vzácnosti hodným“.

V tomto sklípku tedy s pány, kteří statek přišli popisovat, drobet prodlíme. V almaře ve zdi po levé straně vsazené složeny jsou nejprv hotové peníze. Jest tu 11 tolarů, 18 kop dudků, 14 kop českých grošů. Pan Adam nebožtík míval tu snad více, ale vede-li sedm let velikou impresí vdova, lze domnívati se, že leckterýs uspořený tolárek i dudek vyskákal z almary. V druhé přihrádce stojí šestnácte stříbrných koflíků na díle pozlatilých. Některý jest hladký bez přikryvadel, dva jsou vybíjeným dílem uměle pracovány, několik hodí se k sobě párkem tak, že jeden do druhého vchází; největší pak koflíkový goliáš je ten, na jehož přikryvadle na svrchu stojí mužík s halapartnou. Ke koflíkům důvěrně tulí se konvička stříbrná, široká. O druhé konvičce, kteráž tu stávala, dává se zpráva, že zůstává za panem Ludvíkem Šlejfířem od tří moždířů ve 20 kopách míšenských (v 60 zl. našich) zastavena. Nebylo asi volno paní Anně, bylo-li jí vzdlužiti se na základ.

V jiné přihrádce jsou krabičky V jedné leží zlatý sekret nebožtíka mistra a podle něho zlatý sekret paniн. Jináče prstenů není tu tolik, jako bývalo v jiných bohatých rodinách pražských, kdež inventáře nejednou napočítaly 20, 30 prstenů. Zlatý prstének s diamantem obklíčen tu leží články zlatého řetízku „armpantovým dílem“ zdělaného a týmže armpantovým dílem složen tu pás stříbrný a jedenácte lžic téhož bílého kovu. V jiné krabici leží pás nebožčin stříbrný na tkanici aksamitové s řetízkem a jablkem k tomu náležitým, vše díla starodávného. Zajisté dědictví po mateři. A což e v tomto šátku svázáno? Zajímavá věc. Jen až rozváže radní pán uzlíček tuze zatažený. Ejhle! V uzlíku jsou tři menší svazečky podobně svázané — a v nich konečně na světlo derou se „kmotrovské věci dětinské s trošty a některými korály a groši pospolu“. Býval to pěkný našich předků zvyk, že uchovali dětem svým dárečky kmotrovské od křtin až dávno za hrob. Za dětinské dárečky do vinku dáváno leccos: Grošiky stříbrné i zlaté, s oušky i bez nich. Veleslavínovy děti dostaly také, jakož v uzlíčku viděti, „trošty“, což byly růžence čili pateře korálkové i o stříbrných zrničkách anebo jinačí nějaká věc amuletová. V poslední krabici nemalé odpočívá s pečetí visutou pergamenový majestát pana mistra Daniele císařem daný; na majestátě spočívá kšaft nebožtíkův. Spodni listina označuje slávu — svrchní označuje konec mistrův. Sláva i konec na jedné hromádce. Páni almaru ve zdi přimekli a zapečetili. Teď rozhlédněme se po sklípku. Je to kobka pěkně sklenutá a dosti přívětivá. Obzvláště pěkně ozdobuji zeď čtyři mapy v ramcich, proti nimž na stěně také v rámcich visí několik malovaných figur. Nade všecky obrazy velikosti i významem předčí „efigies nebožce Melantrycha starého v rámu“. Při okně jsou dva pulpity černým suknem obtažené a podle nich na zdi visí „šrak zeleným suknem potažený“. Ve dvou almarách nedaleko dveří narovnáno a nacpáno jest knih, kterých páni nevyndali; ale dali o nich psáti v inventář, aby „sirotkům k dochováni let dospělých pozůstaly“. V koutě stoji ručnice dlouhá vykládaná, šavle a tesák. To byly zbraně páně mistrovy. Velikou většinu prostory sklípkové zajímá dotčená postel veliká pod nebesy, na niž lihala paní Anna. Lože toho nebesa vznášeji se na čtyřech hmotných sloupcích a na předních rozích visi „dva šlakšverty“. Takové ohromné meče (schlachtschwert) bývaly v přemnohém pražském obytu. Paní Anna mívala své odpočívání na dvou spodních peřinách, mimo kteréž poslulovalo paní ještě sedmero jiných kusů pernatých šatů čili peřin, podušek a polštářů. Toť asi ona postel smrtelná, z níž pan Daniel 18. října 1599 svým milým pověděl na odchod: „Již konec tohoto života přichází; neplač, choti má, drahé dítky umlkněte, ten, který mně dal vás, živ jest na věky. Dost jsem žil.“ Pravda, Veleslavin žil málo, a žil přece dost! Blah, kdo tak mluviti smí! U postele stoji stoleček, v jehož přitruhli páni sčetli sedm illuminovaných herbářů, díla to, kterýmiž se mohla tiskárna Veleslavinská opravdu před celým světem pochlubovati. Byl to herbář Mathiolův velice nákladný.

Ale nežli odejdeme ze sklípku, nesmíme nevšimnouti sobě truhly okované, kteráž skromně tu stoji vedle lože. Jsoutě v ní šaty pana mistra Daniele z Veleslavína. Hledíce k tomu, kterak páni kus po kuse vynímaji, neomylně poznáváme, kterak se pan mistr oblékal, a budeme-li trochu trpělivi, na dně truhly této poznáme kroj i strůj nebožky ženy páně mistrovy. Jsou tu „šaty aksamitovy, k těm se ohlásil pan Janata, že jsou jemu darovány, horckapf mochejrový, kabát popásný, černý kabátek soukenný a dva staré klobouky“. Z šatů ženských popsána: „Sukně černá tykytová, druhá damašková, šorepelc damaškový (kožíšek), sukně boráková, mantlik dupltykytový popelicemi*) podšitý, šamlatový**) maulík běliznami podšitý (bílými kožešinami) a konečné putnička (snad plášť) aksamitová.“

Na odchod pohleďte nade dvéře, kdež pěknou ozdobou jsou rohy jeleni s hlavou.

(Dokončeni.)

---

*) Popelice, mus ponticus, myš lesni.

**) Šamlat, tkanina ze srsti velbloudí.

FEUILLETON.

Listopad.

Emilio Costa.

Smutně sledui listí žluté v dol se kupi,
z šedivého nebe déšť se proudem vali,
krkavců se nesou v skřeku s výšin tlupy,
plesy černohlávků kde se rozléhaly. —

Kde ty květy budou, jimiž tvoji plavou
hlavinku jsem zdobil, drahé, svaté dítě?
kde ti snové budou, s družinou jichž smavou
srdce své jsem misil v úsměv štěstí hbitě? —

Bože, jak se všecko tulí k hnědé zemi!
Nic jak děsné božstvi rukou vládne lednou,
zdali pak to listí šedý prach a němý,
endné moje dítě, my též budem jednou?

Smutný jsem a snim o hlavě milované,
která pro vždy leží v smrti věčné dumě,
vím, že jednou rovněž se mnou se i stane,
tenkrát. dítě moje, ty nebudeš u mě. —

Přel. *Jar. Vrchlický.*

O elektrických hodinách.

Napsal *Ladislav Fiedler.*

Neni zajisté jiného odboru elektrotechniky, jenž dostoupiv s odbory druhými stejné výše, při vši své zajímavosti a svém rozšířeni by byl tou měrou neznám lidem, kteří v prvé řadě by si ho měli všímati, jako elektrické hodiny. Odvětví toto. jež z nepatrných počátků domohlo se během třiceti let rozšířeni a důležitosti, vypěstováno jest úplně mimo dosah umění hodinářského, a teprve nynější dobou obohacuje se umění ono vzácným timto klenotem. Příčiny toho, proč odvětví toto tak málo stýkalo se s hodinářstvím, leži na snadě. Není tomu dávno, kdy vědomosti o elektřině, galvanismu a podobném byly výhradním majetkem hloučku učenců, a vědění to stalo se širším kruhům přístupným teprve, když spisy a knihy ve směru tom poslání své vykonávati počaly. U nás pohříchu bylo by lze vysloviti stesky, jako dosud o mnohém jiném, neboť nemáme dosud ni jediného díla elektrotechnického, jež by známosti o důležité vědě té obecenstvu našemu přístupnými činilo. Ačkoli pak většině hodinářů nejen našich, nybrž i cizich není znám úkol a zařizeni různých druhů hodin elektrických, tož přece vykazuje se odvětví toto bohatstvím soustav a genialními vynálezy, díky neunavnosti prvních jeho pěstitelů, a jest nyní na zástupcích umění hodinářského, aby naučili se znáti svůj přistěnek ve veliké své budově, již elektrotechnikou zoveme, a aby na základech zbudovaných dále stavěli, zejména pak hodinářům českým na tom záležeti by mělo, aby i oni v ohledu tom jméno české stále na paměti měli a všímajíce si bedlivě pokroku národů jiných i jméno české na část nového onoho kolbiště uvedli. —

Jaký pocit zmocní se nás, když někam na rychlo hodlajíce odejeti přijdeme na nádraží, odkud vlak právě odejel, nelze vypsati. Ztrnule pohlížíme za ujíždějícím vlakem, z dálky jakoby na výsměch pískajícím, ruka maně chopí se hodinek a různé myšlénky ano i úsudky následují, když jsme se byli přesvědčili, že hodiny městské, dle nichž hodinky své jsme byli nařídili, jdou později než hodiny nádražní. Osudný rozdíl v chodu dvojích hodin stává se citelným i ve množství jiných případů, a zajisté každý v okamžiku podobném ihned a milerád uzná prospěšnost *časových telegrafů*, jichž úkolem jest, aby na rozličných, od sebe vzdálených místech, jeden a týž čas byl označován. Časový elektrický telegraf jest jednoduchý přístroj sestávající hlavně z elektromagnetu a kotvice, jež poslední, když byla elektromagnetem přitažena, pomocí posunovače postrčí rafiji minutovou o jedno pole (minutu) ku předu; pohyb rafije minutové přenáší se pak dvěma pomocnými koly i na rafiji hodinovou. Byly-li rafije takového časového telegrafu řádně nařízeny, a postaráme-li se o to, aby proud galvanický vzdálené třeba batterie telegrafem tím každou minutu proběhl, bude i kotvice v každé minutě elektromagnetem přitažena a rafije poskočí vždy o jedno pole ku předu. Vede-li se proud galvanický více takovými časovými telegrafy, tož pro velikou rychlost proudu galvanického budou se pohybovati rafije veškerých vždy současně ku předu a jeden a týž čas udávati. — Uzavírání proudu galvanického jest úlohou normalních hodin, jež natahovati dlužno a jichž přístroj dotykový, kterým uzavírání proudu se děje, přiměřeným vedením s veškerými časovými telegrafy a s batterií spojen jest. Rovněž tak jako stroje časových telegrafů jsou i přístroje dotykové dle množství soustav rozličně sestrojeny a řídí se uspořádání jejich dle toho, ku jakým účelům časových telegrafů užiti se má. Tak nejjednoduššího zařízení jest časový telegraf soustavy Siemense a Halského, jenž uvnitř obydlí čas udávati má, naproti čemuž složitější a hmotnější jsou stroje k označování času na ulicích, peronech a j., kdež rafije buď příliš těžké, aneb vlivům zevnějším vysazeny jsou. Nejdokonalejšími časovými telegrafy jsou ony soustavy Hippovy, jež jak pro obydlí tak i pro místa nekrytá se hodí, ovšem že řídí se pak dle upotřebení jich hmotnost jejich sestrojení. — Takovéto označování času razí si cestu hlavně ve velkých městech a zvláště pak města Švýcarska a Francie učinila počátek u zařizování tom. Město Zurich ve Švýcarsku honosí se zařízením elektrických hodin, jež obsahuje asi 160 časových telegrafů, jež z části jsou veřejnými, z části majetkem osob privátních, jež si byly časový telegraf za osmdesát franků koupily a roční poplatek dvaceti franků odvádějí, začež městský úřad, když byl obstaral vedení, ručí za řádnou službu časového telegrafu. Veškeré elektrické hodiny ve městě rozděleny jsou na osm linií, jež trojím vedením normalními hodinami jsou spojeny. Zařízení toto provedeno jest za tím účelem, aby, kdyby se vedení někde přetrhlo, pouze jedna část časových telegrafů z činnosti vyloučena byla, kdežto telegrafy do druhých dvou linií zahrnuté řádně pracovati mohou.

Jinou třídu elektrických hodin tvoří *hodiny galvanickým proudem v určitých přestávkách řízené.* Budto působí proud galvanický elektromagnetem na kývadlo takových hodin, anebo na minutovou rafiji jejich, již vždy na patřičné místo postaví. Patrno, že působí-li proud najednou na více hodin takových, bude tytéž stejně říditi, a vyhoví se i zařízením tímto požadavku stejného označování času, jako časovými telegrafy. Zdá se, že Steinheil byl prvním, jenž navrhoval řízení hodin vlivem proudu galvanického na kývadlo. Na základě tomto řízeno jest v Paříži dvanácte ústředních hodin, z nichž každé opět určitý počet veřejných hodin řídí.

V Berlíně rozestaveno jest rovněž šestero hodin, jež s astronomickými hodinami hvězdárny podzemním vedením jsouce spojeny, jsou řízeny podobným způsobem. Zařízením takovým, kde proud galvanický na kývadlo působí, lze hodiny podružné s normalními na jakýkoliv zlomek sekundy do souhlasu přivésti, čehož ovšem při hodinách pro potřebu obecného života určených potřebí není; zde dostačí úplně, pakli hodiny ty aspoň na minutu stejně okazují, ježto sekundovou rafijí nikdy opatřeny nejsou. Za tím účelem vysýlá se proud galvanický přístrojem hodin podružných každou hodinu a elektromagnetem postaví se minutová rafije jich přesně na XII, pakli se byla předešla nebo zpozdila. — Tento druhý způsob řízení hodin, kde tedy vlivem proudu galvanického, normalními hodinami vyslaného, minutová rafije na patřičné místo se postaví, nalezl největšího rozšíření, spojujeť s tím, že úplně vyhovuje požadavkům obecného života, ještě tu výhodu, že jakékoliv hodiny obyčejné jím opatřiti lze, takže majitel jich s poměrně malými výlohami řádné označování času si zajistí, pakli mu možno jest, aby hodiny své se spolehlivými normalními hodinami přivedl.

Nejzajímavějším zjevem v oboru elektrických hodin jsou *elektrické kývadlové hodiny*, jež úplně samostatně, bez normalních hodin a vůbec jakéhosi zevnějšího vlivu, výhradně pomocí galvanického proudu v pohybu se udrzují a čas označují, při nichž tedy síla proudu nahražuje tíži závaží nebo pružnost péra; kdežto však při hodinách obyčejných působí síla na kolostroj, působí zde síla elektromagnetu na kývadlo, jež v kývání udržuje a jehož pohyby se na rafije přenášejí. První kývadla elektrická opatřena byla kotvicí z měkkého železa, jež při kývání polům stranou ležícího kývadla se přibližovala; v témž okamžiku uzavřelo kývadlo proud galvanický, jenž elektromagnetem probíhal, a tento, přitahuje kotvici kývadla, tomuto jakýsi popud udělil. Když se bylo kývadlo kotvicí svojí elektromagnetu co nejvíce přiblížilo, přetrhl se proud, přitažlivá síla elektromagnetu působiti přestala a kývadlo pohybovalo se zpět. Brzy však zpozorovalo se, že síla proudu galvanického velmi se mění, takže kývadlo elektromagnetem někdy menší, někdy opět větší silou bylo přitahováno a velmi nestejnoměrně kývalo. Proto užito síly proudu pouze ku napínání jakéhosi péra nebo ku zvedání závažíčka, jimiž teprve kývadlu náraz se uděloval. V novější době nacházíme výhradně elektrická kývadla soustavy Hippovy, jež zejména slouží za normalní hodiny časovým telegrafům. Při kývadlových hodinách elektrických třeba toliko věnovati trochu pozornosti batterii galvanické, aby ustavičně v řádném stavu byla udržována, ve praktickém životě však nenalezla kývadla elektrická nižádného rozšíření, ježto jsou příliš citlivá, a lze nejvíce krásných těch přístrojů nalézti na hvězdárnách.

Velmi pohodlnými jsou *hodiny proudem galvanickým natahované*, jež zbavují nás i nepatrné obtíže natahování hodin. Zařízení takovýchto hodin jest rozdílné, a uzavírá si kolostroj proud ku natahování potřebný sám, a nepotřebují mnohdy i více než půl roku žádného dohledu, po kterouž dobu obyčejně batterie z Leclanchéových článků galvanických složená v řádné službě se udrží.

Zbývá ještě přihlédnouti ku nejnovější, avšak neméně zajímavé třídě elektrických hodin, jež zajisté dobude si ve krátkém čase takového rozšíření jako časové telegrafy, totiž *o elektrických kontrolních hodinách.* Známé přenosné hodiny kontrolní jsou vysazeny všelikému náhodnému a i zúmyslnému poškození, ježto strážníkovi neb ponocnému do rukou odevzdány býti musí, a pakli tento s nimi nešetrně zachází, jest řádný chod jich a tedy i kontrolování ohroženo. Kde hlídač pouze na jednu stanici docházeti měl, bylo snadno okolnosti té odpomoženo, když stroj kontrolní byl na stanici upevněn a strážník zatažením drátu jako u domovního zvonce přítomnost svou označoval. Kde však více stanic zahrnuto jest do obchůzky hlídačovy, bylo by zařízení způsobu takového příliš drahé, neboť by každá stanice jedním kontrolním strojem opatřena býti musila, a proto jednalo se o to, aby pro všecky stanice zapotřebí bylo pouze jednoho přístroje, od strážníka však úplně neodvislého. Požadavku tomuto vyhovují nejlépe elektrické kontrolní hodiny. Stroj kontrolní postaven jest buď v kanceláři tovární neb podobné místnosti, jednotlivé stanice pak spojeny jsou se strojem přiměřeným vedením, buďto dráty po zdích neb tyčích vedenými, jako u telegrafie státní, anebo vodicími lany (kabely) do země založenými. Každá stanice opatřena jest klíčem telegrafickým, jejž strážník přišed na stanici stiskne, čímž uzavře se proud galvanický a kontrolní stroj zaznamená stanici a dobu, kdy znamení odesláno bylo. Klíče telegrafní na stanicích uzavřeny jsou v malých skřínkách, aby nikdo nepovolaný znamének neodesýlal.

Takovýmto zařízením kontrolních hodin jest stroj úplně chráněn před jakýmkoli poškozením, s čímž spojuje se úplná jistota služby, jaká při hodinách přenosných častými správkami přerušena bývá. O vlastním zařízení kontrolního stroje nelze pro jeho složitost a přerůzné soustavy zde mluviti, a seznámil-li jsem čtenáře aspoň povrchně s tímto odvětvím elektrotechniky, jež zvolna, ale jistě razí si cestu do praktického života, dosáhl jsem účelu svého úplně.

— **Ant. Chittussi** vystavil — jak v těchto listech již oznámeno — opětně řadu svých půvabných prací, částečně krajinky francouzské, částečně kořisť z umělecké výpravy, kterouž malíř v minulém podzimku na Doubravku, Sázavu a Jihlavku do českomoravské vysočiny podnikl. Chittussi zaujímá v řadě našich umělců místo zcela zvláštní a — řekněme tak hned z předu, místo z nejčestnějších Chittussi přivádí mezi námi k rozhodné platnosti francouzskou paysage intime, v které poesie přírody odhodila kothurn i kulisy a vznáší se nad prostým, vonným i zroseným trávníkem v svěžím vzduchu podél tichých vod mezi obyčejnými chýžemi a neučesanými stromy. Tento kultus přírody zůstavuje krajinu v jejím úplném majestátu a nezmenšuje na něm nic ani stylem, ani pometlem neb dekorací, která vtírá se v popředí, podřizujíc a zakrývajíc veliké, nevýslovné a chytrostí nenahraditelné kouzlo přírody. Ve skutečnosti, v okamžicích jasného a upřímného rozhledu krajinou podléháme jejímu půvabu úplně, rádi, vděčně, dosvědčujíce tak bezděky, že předním a nejvíce povolaným faktorem při vycítění a zobrazení spanilosti krajiny jest bystré oko, jež svádí posvátné dojmy do vnímavé duše a do vřelého srdce Ruka poslušná povelů této duše musí býti arci routinovaná, v pravdě umělecká, aby dovedla prostředkem technické práce soustřediti a fixovati krásy a charakter krajiny, vyjádřiti její duši, — nesmí však oblékati přírodě svůj kabát a přišívati naň cetky a okrasy. Toť jednoduché, a přece nutno stále a stále zase k tomu axiomu se vraceti. Rušivé meliorační činnosti vystříhá se právě silný i zároveň něžný štětec Chittussiho. Náš umělec nevyhledává okázalých scenerií a oblíbených koníčků, nepřebásňuje a nefintí. Bezprostřední, hluboko do duše diváka hřející působnost děl Chittussiho plyne z nelíčeného podání prosté pravdy, z opravdového porozumění a svědomitého i poetického řešení, z pokojné, syté a zdravé harmonie, kteráž naplňuje nás opravdovým uspokojením a poetickou náladou, plynoucí mocným tokem z nevyčerpatelného a nenahraditelného zdroje přírody. Chittussi přesvědčuje, jímá a okouzluje nás takto v každém prospektu, jejž před námi do lučin, polí, údolí a porostlin otvírá, a dokazuje právě na motivech nejjednodušších svou mistrnost. Tak překvapuje a poutá rázem, na př. praprostý „Polní motiv pod Železnými horami“, „Plateau u Fontainebleau“, „Malá Jihlavka“. „Okolí Ronova“, „Údolí Jihlavy pod Petrovicemi“, „Zimní motiv z českomoravského pohoří“, znamenité „Lomy u Sannois“ a jiné i jiné prosté motivy, z jichž velkého počtu tuto pouze některé v nahodilé řadě jmenujeme, nemohouce v slovech stručného referátu shrnouti a vyjádřiti utěšený souzvuk, který v mnohonásobné rozmanitosti z prací Chittussiho vyzнívá a duši diváka vzácným a vděčným uspokojením naplňuje.

J. L.

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

„V cizích službách.“ Kus české anabase. Vypravuje Al. Jirásek. Nákladem knihtiskárny Fr. Šimáčka v Praze.

„Psohlavci.“ Historický román od Aloisa Jiráska. Nákladem knihtiskárny Fr. Šimáčka v Praze.

„Z pamětí krevních písařů.“ Obrázky historické od Jos. Brauna. Nákladem knihtiskárny Fr. Šimáčka v Praze.

Václ. V. Trnobranského „Vybrané spisy veršem i prosou.“ Svazek třetí: „Povídky“. Nákladem K. Trnobranského. V komisi Jos. R. Vilímka v Praze.

Pozvání ku předplacení

na časopis

„LUMÍR“

ročník XIV.

Na „LUMÍRA“ předplácí se:

V Praze:		S pošt. zásylkou:	
Na celý rok	zl. 6·60	Na celý rok	zl. 7·—
„ půl roku	„ 3·30	„ půl roku	„ 3·50
„ čtvrt „	„ 1·65	„ čtvrt „	„ 1·75

Jednotlivé měsíční sešity stojí v Praze 55 kr., poštou 60 kr.

Administrace „Lumíra“
v Praze, Salmova ulice číslo 9 n.

OBSAH: Básník Báseň Adolfa Heyduka. — Kus zahrabané romantiky. Genre z minulosti od Fr. Heritesa. — První slovo Báseň Jaroslava Vrchlického Beran. Z cyklu „Černá hodinka“ od Al Jiráska — Z říše domněnek Od J. Thomayera — Květině v prázdném pokoji. Báseň J. V. Sládka — Němý žal. Napsal Ossip Šubin. U pana mistra Daniele Adama z Veleslavína. Od dra Zigm Wintra. — Feuilleton: Listopad. Báseň od Emilia Costy. Přel Jar Vrchlický. — O elektrických hodinách. Napsal Lad. Fiedler — Ant Chittussi. Od J. L.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček“**.

Předpláci se pro Prahu
na čtvrt léta . 1 zl 65 kr.
na půl léta . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl 75 kr
na půl léta . 3 „ 50 „
na celý rok . 7 „ —

Patisk původních prací
se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se
redakce či administrace
„Lumira“ buďtež adresovány :
Časopis „Lumír“, Praha,
Salmova ulice číslo nové

Listy přijímame jen
frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10
a 20. každého měsíce vždy
o 2. hod odpoledne

ROČNÍK XIV.

10. ledna 1886.

ČÍSLO 2.

Dary.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

Strž světla, jasu, paprsků a zoře
se otevřela, z ni se valil hlas,
svých proudů vřeni utišilo moře,
na křídle rozpjatém se kondor třás'. —

Tři andělové, jenž zpět létli domů
od země, skryli tvář v peruti šer,
děs zarazil je z toho hlasu hromu,
jenž přehlušil i zpěvný jásot sfér.

A hlas ten pravil: Svěřen vaši dlani
na prosbu vaši osud člověka,
čím v žíly vlili jste mu síly vzplání,
by lehči byla kletba odvěká?

Co dali jste mu, by svůj osud děsný
moh' nésti ne-li šťasten aspoň tich?
Předstoupil první s obličejem vesny,
skráň ukláněje světla na stupních:

Já člověka jsem viděl, večer skanul
ku širé zemi, mlčel pták i strom,
do úhlů světa chladný vítr vanul
a pustý trčel kamenitý lom. —

A na tom lomu s tváři zoufající
on se zlomenou klečel motykou,
pot v ručejích mu tekl s bledých líci,
nad směsi strojů lkal tu všelikou.

Vše lámalo se o kámen a křemen,
kam pohled', jeho sokem okolí,
vůl neměl jho, oř jeho neměl třemen,
jen ruka jeho měla mozoly.

Já za ruku jsem vzal tu nešťastníka
a veď' ho pod strom v měkké trávy chlad,
a z darů tvojich, — budiž tobě dika,
já spánek vzav děl člověku: Jdi spat!

A na víčka, jež parnem rudá byla,
já mačkal dřímotný jsem nepenthes,
a mlha spánku brzy obě slila
a člověk šťasten v zapomněni kles'. —

Neb spánek to jest mystický chléb duši,
to alleluja srdcí znavených,
v něm opět srdce klidem zvěře buši
a vášně pud v něm konejši se tich.

Co zítra jemu, dnes když zapomněno
mžik spásy, vykoupeni kyne-li?
Já lidstvu dal jsem nejkrásnější věno! . . .
Bůh druhému tu kynul anděli.

Já člověka jsem našel ve jhu parna,
pot ručejemi s čela jeho tek',
i spánku milost byla tady marna,
neb jako mouchy příval myšlének

Jej šálil, pálil, hlodal, bodal, vraždil.
Já vína v prázdnou nalil jemu číš,
snům jeho cestu rubíny jsem dláždil
a křídla dal mu, aby vzlétnul výš. —

Ó víno, duchů nektare ty zlatý,
ó slzy slunce v pohár chycené,
co ústrky jsou, útrapy a ztráty,
co všecko štěstí, blaho ztracené?

Ty splitáš duhy na skráň myslitele
a ráje otvíráš mu předtuchu,
zář edenu se v duši jeho stele
ve šumném jásotu a výbuchu!

V tom třetí anděl předstoupil a pravil:
Já u člověka stanul, byla noc,
na loži tvrdém divý žár ho trávil,
sen prchnul, vína nestačila moc.

Tu za ruku jsem chytil ženu, Evu,
a v ucho šeptal jsem jí: Slyš a vstaň,
tam ňadro hřímá plné vzdorů, hněvu,
tam potem horkým zbrocená je skráň;

Tam ruka mdlá se křečovitě svírá,
jež hmoždila se ve dne za tebe,
vstaň, budiž jeho naděje a víra!
Vstaň, vznes jej svojí láskou do nebe!

Jeť žena všecko! Opium i manna,
je vína kouzlo a je spánku mír,
je clona sama ráje hvězdotkaná,
je slastí božských nekonečný vír;

Je bouř a klid, je vzruch a utišení,
noc hluboká a propast závratná,
jí z ňader pučí víno zapomnění,
jímž vzpruží se zas noha malátná:

Jí mozek myslí a jí srdce buší,
jeť ona život sama nejvyšší,
je zoře citu, žernov, který kruší,
čím zmar a zkáza v boj si přispíší. —

Já největší z tvých darů, Hospodine,
na srdce člověka jsem položil.
Neb ženou život trvá jen a hyne,
tys chtěl, by člověk život rozmnožil.

A z ženy klína povstal člověk svěží
a síly pln šel po své práci zas! . . .
Ztich' anděl: — kolem hluboký klid leží
a v strži světla mlčí děsný hlas.

A dolů jenom požehnání splývá,
kde žena muži v práci soudruhem
jde zvolna, — skřivan v azuru co zpívá —
a usmívá se prvním za pluhem.

Kus zahrabané romantiky.

Genre z minulosti od *Fr. Heritesa.*

(Pokračování.)

Martin Vocilka přicházel znenáhla v náladu růžovější.

Byl posazen slavnostně k prostřenému již stolu, a když první pohár vína pozdvižen na zdraví snoubenců, propukl rozmar jeho v plné živosti.

Markétka přiťukla k jeho sklenici, ale to její „na naše staré přátelství“, pronešené se zvláštním důrazem a v patrném úmyslu, znělo dosti studeně a málo povzbuzovalo. Vůbec nevěsta vyhýbala se úzkostlivě každé narážce na budoucnost, svatbu a dovedla vždy vybočiti, kdykoli roztoužený ženich na podobné cesty šepty svými zabočil. Odpovídala tak, že každé milostné a každé důvěrnější slovo páně Vocilkovo v zárodku potlačila, tak že jeho vynalézavost brzo byla vyčerpána a bylo mu, jakoby celou zásobu svých citů rozbil a mozek svůj vyprázdnil. Nevěděl co říci, o čem mluviti. Nepřišla mu jiná myšlénka nežli o počasí, hnilobě bramborů, renitenci městského drába, špatném stavu obecní šatlavy — samé věci hodící se skutečně zcela málo k bavení nevěsty. A ona, Markétka, ze své strany byla jako zamlklá.

Paní Sekoušková v přítomnosti manželově vůbec nikdy mnoho nemluvila a jazyk její rozpoutával se jen ve společnostech švitorných sousedek, když zastavily se na klípek v neděli po ranní před kostelem, nebo v kuchyni s čeládkou. Pan Sekoušek z počátku vedl slovo, ale pak snad že požitým vínem, jazyk mu trochu zdřevěněl. Spokojil se tím, že štěstí, které planulo jeho nitrem, vyzařoval očima a tvářemi. Mládež nebyla připuštěna k tabuli a jedla zvlášť v kuchyni; byla Markétka nejstarší dcerou pana Sekouška a dva jí stářím bližší bratři nalézali se v Krumlově na učení; ostatní bratři a sestry byli ještě děti.

Tak bylo by se u zásnubní hostiny na konec stalo snad úplné utišení, kdyby na štěstí nebylo zde pana Petříka.

Pan Alois Petřík byl z příbuzenstva, ale tak důvěrně, tak po domácku, jako u Sekoušků počínal si i v jiných rodinách u . . . ckých. Pan Alois Petřík náležel celému městu. Bez něho neobešly se žádné křtiny, nespravily žádné hody, bez něho neodbyla se žádná svatba a nechyběl vůbec při žádné trochu slavnostnější hostině.

Zván nikdy a nikým nebyl; ale všade bezpečně na něho se počítalo. Nebylo-li v městě nikde ničeho zvláštního, dostavil se tam neb onam na obyčejný oběd. A vždy byl rád viděn; ochotně přistaven k rodinnému stolu pro něho příbor, kdykoli se objevil. Pan Petřík střídal své návštěvy tak dovedně, že nikde nebyl na obtíž. A všecko mu chutnalo, se vším byl spokojen, všecko chválil, nikdy nepřipustil chybu, vše bylo výtečné, o všem tvrdil, že náleží k jeho zamilovaným soustům. Proto hospodyně měly ho rády a přály mu. Když se najedl, zavalil si na cestu ještě pořádný krajíc chleba — boží dar že jest mu nade všecko, obzvláště je-li čerstvě pečený, ale i trochu zatvrdlým nepohrdl nikterak.

Tak živ byl pan Alois Petřík na obchůzku — „na okolek“ jak sám říkal.

Bylo mu asi padesát let a neměl žádné zvláštní zaměstnání. Kdysi studoval, ale z filosofie utekl a nemaje kam jíti, zařídil si vypsaným způsobem příjemný a bezstarostný život.

Nebyl zcela bez příjmů: měl po rodičích pojištěnou kdesi nějakou tisícovku. I vybíral svědomitě úroky. Ale krejcaru z nich neutratil. Ukládal je svědomitě do hliněné pokladničky, kterou pak, obyčejně časně z jara, když přiletěly první houfy vlaštovek a špačků, rozbil a — ztratil se, aniž by komu co řekl; dva, tři i čtyry měsíce nevěděl o něm nikdo. Teprve když se vrátil, oznámil, kde byl. A procestoval během let půl Evropy.

O svých potulných cestách uměl vyprávěti rozkošně a byl z té zas příčiny hlavně milým společníkem všem sousedům maloměstským, kteří tak pohodlným způsobem, aniž by od stolu se hnuli, dověděli se rádi, jak vypadá to jinde ve světě.

Ale nejen o cestách, pan Petřík dovedl mluviti i o všem jiném, a žádný obor lidského vědění nebyl mu zcela cizím. Nejen mnoho viděl — též mnoho četl a byl vždy hovorným, duchaplným, zábavným.

Také u Sekoušků o snubní hostině, k níž ovšem neopominul se dostaviti, připadla mu povinnost udržovati proud hovoru a nedat vyschnouti jeho pramenům. Zejména v rozpaky upadlému ženichu pomáhal bratrsky zásobou svých zkušeností a vědomostí.

Snaha jeho potkala se na všech stranách s vděčností.

Vstalo se od stolu až skorem k večeru. Pan Martin Vocilka objímal a líbal se s nastávajícími rodiči a přijímal uctivé a srdečné vzkazy pro svou matku. Nevěstě vysekl šviháckou poklonu. Podala mu sama, a s výrazem jakési upřímnosti, ruku. Nedopustila však, aby ji políbil. Jen opětovala stisk ruky jeho, ovšem ne tak ohnivě, jako byl stisk jeho a jak by si byl přál. „Ale jen když všecko aspoň zatím tak dobře dopadlo“ — pomyslil si pan Vocilka, kráčeje po náměstí z počestných svých námluv.

„Bude to ženuška — co?“ — řekl pan Alois Petřík, mlasknuv si, jakoby v rukou držel jablko a podávaje ho jinému, sám tisíc měl chutí do něho kousnout.

Provázel hlavu obce až domů. A nesl si ohromný paklík, který mu paní Sekoušková dala na cestu, vyprázdnic k malé radosti sběhnuvších se kolem ni dětí všechny mísy s pečivem a cukrovinkami.

* * *

Přípravy ku svatbě pokračovaly značně; výbava nevěsty skorem již hotová, rozložena a vyložena byla k prohlednutí zvědavým sousedkám v hostinském pokoji po stolech a lavicích — ale každý den, každá hodina ukazovala, čeho ještě třeba a nač bylo zapomenuto. Není divu, že starostlivá matka byla na nohou od rána do noci a nemohla ani spáti. Přece nemůže připustit, aby ji sousedky pomluvily, a také matka ženicha — co by si o ní, matce nevěstině, pomyslila!

Ke všemu Markétka chovala se tak, jakoby se jí to všechno ani netýkalo. Šila a pletla i vyšívala pilně na svém prádle, ale činila vše jako stroj bez radosti a záliby, a jakoby nebyla přítomnou; byla-li tázána na něco, odpověděla lhostejně a nikdy nepronesla žádné přání. Co matka nařídila, aby koupilo se neb doma pořídilo, stalo se — dceři nikdy nenapadlo, aby jediným slovem, jedinou myšlénkou dotekla se něčeho, co souviselo s jejím blížícím se sňatkem.

Jinak nekladla odpor proti ustanovenému spojení manželskému. Věc ta považována za odbytou, nezměnitelnou, neodvolatelnou i se strany nevěsty, a nečiněn ani žádný pokus o odložení svatby, když ženich na urychlení naléhal; byl by nejraději vyvolenou svou k oltáři vedl hned v postě, kdyby to byla dovolila církev.

Ustanoveno, že hned po velkonocích, z provoda první neděli, odbudou se najednou všechny tři prohlášky, a v týdnu na to slaviti se bude svatba okázalá, nádherná, důstojná krásy nevěsty i bohatství a hodností ženichových.

A byla zde již bílá sobota, den vzkříšení.

Pan Vocilka celý pašijový týden byl zaměstnán různými kostelními obřady a pobožnostmi, jimž přítomen být musil jako primator, tak že u Sekoušků ani nebyl. Také zdálo se mu, že v smutný ten čas ani by se neslušelo, aby vyšel si na milostné cesty. Nicméně však dlužno vyznati, že při dlouhých v svatém týdnu církví předepsaných exerciciích pan Vocilka více zabýval se záležitostmi svého pozemského blaha nežli spasením duše své.

A tu stalo se, že v hlavě, zabrané nerušeně ve sny a dumy své, zrodila se myšlénka odvážná, hrdinná, hodná spíše potulného rytíře středověkého, nežli počestného měštěnína a purkmistra z konce předešlého století, sedícího v kostele, po straně oltáře, v patronátních lavicích s vysokými řezbami okrášlenými opěradly.

Martin Vocilka zahořel touhou, aby jistotu budoucnosti, ve které obdrží zbožňovanou svého srdce z rukou kněze, předcházela chvilenka aspoň dobrovolného podání se . . . zahořel po lásce, zatoužil mladickým ohněm, aby byl milován, vřele, ohnivě milován s celou živostí dívčího srdce . . .

Ovšem byly myšlénky schlazeny vzpomínkou na chování se Markétky k němu po celou dobu jeho námluv. V celku poměr jeho k Markétce, ač svatba byla přede dveřmi, nebyl příliš změněn od první návštěvy. Dovedla všechny výlevy citů ženichových držeti v mezích, a překazila dovedně každý pokus přibližovací, každé milostnější vztažení ruky, každé důvěrnější slovo. Však ale také on počínal si nemotorně, že sám se teď nad sebou zarděl! Tím způsobem nemohl arci docíliti ani jediné hubinky . . . Třeba kroků jiných, odvážných, smělých! Ano, tak to navlékne . . .

Až dnes pozdní večer vše utichne, sundá kytaru s rezavého hřebíku nad ložem, zavěší si ji na šíji a vyjde ven — tajně, opatrně, plíživým krokem . . . k zadní brance Sekouškových domu. Vklouzne do vnitř, do dvorka — bude-li třeba, přeleze i zeď . . . a octne se pod oknem Markétčiným. Postaví se naproti . . . opře se o kmen stojící tu třešně, chystající se právě k rozkvětu, a pak — — okénko se otevře . . . objeví se hezounká hlavinka — plné, bujné, dmoucí se poprsí . . . a on — — —

V tom u oltáře zavzněl velebný a vznešený chorál velkonoční.

Pan Vocilka se ulekl, na jaké hříšné stezky myšlénkami svými v okamžiku tak posvátném zabředl. Také se duše jeho kajícně hned vrátila k přerušené zbožnosti.

S myslí pohnutou vyšel z kostela, a s obnaženou hlavou za knězem nesoucím monstranci za hlaholu zvonů, kráčel po celém náměstí tonoucím v světelné záři.

Avšak ďábel i teď ještě našeptával své rady a otáčel duši sítí pekelných svých nástrah . . . A pan Vocilka, nelze zatajiti, neodolal úplně. Odbýval vytrvalého svůdce sice rozhodně — ale jen pro tu chvíli — — odkazoval jej na pozdější dobu . . . „Až bude skončena slavnost vzkříšení . . . až nastane noc . . .“ přeletovalo opětně jeho hlavou.

Pan Sekoušek se třemi soudruhy z rady nesl nad panem děkanem červená damašková nebesa. Také jeho myšlénky nebyly zcela při významu slavnosti. Pan Sekoušek od rána byl rozčilen.

Byl tak rád, že rázné jeho vystoupení proti odporu, jenž staven z počátku vstříc nabídce páně Vocilkově, mělo účinek. Markétka podala se, poslechla. Přísného ale dobrého otce dceřina ústupnost jaksi rozměkčila; cítil, že jest Markétce zavázaným i vyjadřoval jí vděčnost svou za její povolnost neobvyklou u něho přítulností.

Vyhledával ji, vyznamenával při každé příležitosti, pásl po každém pohledu jejích očí a slovy nejněžnějšími na jevo dával jí svou lásku.

Markétka při vší uctivosti, kterou zachovávala k otci, byla odmítavou, vyhýbavou, zdrželivou v každém projevu citovém. Ale měkkost otcova učinila i ji přístupnější. Zapomněla přísnost a neústupnost jeho nedávno tak rozhodně a tak těžce projevenou, počala pohlížeti k němu zase jako druhdy jen dětinským svým srdcem a viděla jen dobrotu jeho, lásku k ní.

A s pláčem, s prosbou výmluvnou dnes klesla před otcem svým na kolena a prosila, aby výrokem svým dokud čas sňal s ní oběť, k níž posvěcena, že byla by pro celý život sňatkem bez lásky . . .

Pan Sekoušek myslil, že ho raní mrtvice. Žíly na spáncích naběhly mu k prasknutí a třásl se na celém těle. Nebyl s to na ubohou dívku objímající jeho kolena skutečně se hněvati, a v duši jeho vzbuzen i opravdový soucit s jejím mladým srdcem . . . Ale ne, to nemůže být! Urážku takovou, jakoby bylo odřeknutí, a ke všemu teď, když došlo k samé už svatbě, nelze učinit muži tak váženému, jako jest Vocilka. A co by tomu řekli lidé! Každý by se jemu, otci, vysmál pro jeho slabost. A vším právem. Byla by to opravdu dokonalá pošetilost, všechno bohatství, jež padlo zde jakoby samo do klína, hoditi jiné rodině — — celý svět by úžasem spráskl ruce! K čemu byla by pak bývala všechna radost z prospěšných námluv, k čemu všechna pýcha; že přede všemi druhými dívkami právě Markétce dostalo se takového vyznamenání . . . „Ne, ne, žádný ústup není možný!“ — —

Pan Sekoušek projevil tyto své myšlénky hlasem drsným. Srdce při tom snad se mu sevřelo a z oka na ven drala se slza. Ale Markétky dotekla se jen zlobná slova.

Vstala se země, zdrcená, zoufalá. „Já tedy nemohu jinak —“ vyrazilo ze stísněných prsou „Bůh ať mně odpustí . . .“

Strávila pak celý den o samotě, zavřela se do svého pokoje.

Ustrašená matka každou chvíli zaklepala na dvéře, žádajíc vstupu. Ale Markétka odpovídala prosbou, aby nechali ji aspoň se vyplakati.

Ubohá paní Sekoušková chodila po domě hlasitě bědujíc a lomíc rukama. Byla zaslechla dceřina zoufalá slova, kterými skončila ranní výstup s otcem, i napadlo jí, že by nucenému sňatku mohla vyhnouti se způsobem podobným onomu, který vylíčen jest v písni, již nedávno koupily služky od kramářky — násilím, smrtí, samovraždou.

Pan Sekoušek odsoudil náležitě takový výklad a vyjádřil se dosti opovržlivě o bezmyšlénkovém ženském tlachu, ale samému nebylo mu volno v mysli. „Všechno není nic než trochu vzdoru“ — tišil sám duševní svou bouři, odpovídaje zároveň na manželčiny opětovné zvěsti o zavřeném pokoji. „Nechte holku být, však ona přijde zas k rozumu! Vždyť nikdo nechce nic než její prospěch. A jednou zajisté bude za všechno vděčnou . . .“

Slova hlavy rodinné v starých rodinách měšťanských platila za rozkaz. Markétku nikdo více nerušil. Paní Sekoušková jen čas od času připlížila se ke dveřím Markétčina pokoje a zatajujíc dech naslouchala, co se uvnitř děje.

A tu před samým večerem, když vyzváněno do kostela a v oknech rozsvíceny byly svíce, aby až procesí z chrámu Páně vyjde, vše bylo již osvětleno — zdálo se ubohé paní, že slyší zevnitř podivný šramot a vrzot, jakoby s chvatem byly tam otvírány almary a truhly a něco v nich hledáno, něco z nich vybíráno . . . v to mísily se spěšné kroky nesoucí se z jednoho konce pokoje ke druhému, brzo z té, brzo z oné strany se ozývající . . .

„Markétko!“ — zvolala matka.

A v pokoji vše rázem utichlo.

„Pro rány boží, co činiš tam, dítě? —“ ozval se zase chvějící se hlas přede dveřmi. „Pro Kristovo drahé umučení — — Markétko — — Markétko — —“

„Chystám se ku spaní, matinko —“ zavznělo v odpověď po dlouhé chvíli, jakoby než slova pronešena, byl veden zápas o to co říci. „Dobrou noc, drahá matinko! —“ zašeptnuto pak; hlas byl přitlumen, jakoby rozplýval se v slzách. „S Pánem Bohem! — —“ to znělo již jen jako dušený vzlykot.

Dobrá paní Sekoušková neměla nikde stání; vše padalo jí z rukou. Zapomněla i svíčky v oknech shasnout, ačkoliv bylo dávno po slavnostním průvodu a lidé do posledního vyšli již z kostela a po celém náměstí byla tma jako v kterýkoli obyčejný den.

Rozpomněla se na svou hospodářskou povinnost až teprve, když muž její, pan Sekoušek, se vrátil domů a do světnice vstoupil.

(Pokračování.)

Moře.

Dle zpráv podaných J. Murrayem v „Nature“ zpracoval *Fr. Klapálek.*

Objevením Ameriky a odvážnými plavbami Portugalců obrácen byl zřetel vzdělaného světa k moři více, než kdykoliv před tím v známých lidských dějinách se dělo; avšak známost moře samého, jeho podstaty zůstala i na dlouho potom nepatrna.

Teprve v 17. století začali Hooke a Boyle zkoumati hloubky a složení vod mořských, a někteří přírodozpytci popsali něco mořských zvířat a rostlin z mělkých vod pobřežních. V 18. století všímáno si hlavně větrů, proudů, přílivu a odlivu; v prvé polovici našeho století snažili se oba Rossové a jiní zkoumatelé probádati větší hlubiny mořské.

Nicméně až do posledního čtvrtstoletí byla známost moře, jeho života a hlubin nepatrna. Panovala totiž všeobecně domněnka, že život v moři jest omezen pouze na pobřežní a povrchní vrstvy, kdežto ve větších hloubkách nemůže vůbec pro nedostatek vzduchu, světla, tepla a veliký tlak žádného býti života. To potvrzováno zejména Forbesem, který zkoumal chladné vody Egejského moře.

Nového popudu ku zkoumání hlubin dostalo se kladením podmořského lana telegrafního. Spojené státy, Norvéžsko (Nordenskjöldovy výpravy), Italie, Francie, Německo, Rakousko (cesta fregatty Novarry) a zejména Anglie závodily vespolek o podnicích tohoto způsobu. Ze všech těchto výprav nejdůležitějšími jsou anglické, a sice roku 1868 lodí Lightning, 1869 Porcupine a 1872 Challengera. Poslední vypravena jsouc se vším ku zkoumání tomu potřebným setrvala $3^{1}/_{2}$ roku na cestách a obeplula zemi.*) Výpravou touto byl nám odhalen onen tajemný závoj, jenž po tolik věků šeré hlubiny mořské před zraky našimi zakrýval, a tím byl tažen směle poslední rys v obrazu naší země. Nemůžeme sice odhadnouti ještě nyní výsledky, které budou všecky tyto nové objevy míti, avšak cítíme, že budou velikými.

Jest známo, že největší výše, do které se povrch země pne, jest asi 5000^0 a rovněž tak největší prohlubeň zemská ani nedosahuje 5000^0, kdežto průměr zemský téměř 7 milionů sáhů obnáší. Chceme-li si tedy jasný utvořiti obraz o nerovnosti povrchu zemského, představíme si kruh, jenž by měl průměr 66' a na svém obvodu prohloubení 1'', aneb kouli s průměrem 1' a na povrchu s brázdou $^1/_{60}$''. Avšak jakkoli zdají se nám tyto nerovnosti přímo malichernými, srovnáme-li je s průměrem zemským, jsou nicméně samy o sobě opravdu gigantickými, a to zejména proto, že jeví se nám jako výsledky změn určitého průběhu a jsou nám tudíž runami, jimiž psána jest historie vývoje naší země.

Celý povrch zeměkoule můžeme rozděliti hlavně ve tři oblasti, první vyvýšenou nad hladinu mořskou průměrně as 600', totiž pevniny vůbec, jež zaujímají asi $^5/_{16}$ povrchu zeměkoule; druhou vroubící pevniny, sáhající až do hlubin 3000^0 a v horizontálním směru od pevniny 15—75 mil, zaujímající as $^3/_{16}$ povrchu zemského, a konečně třetí, tak zvanou hlubinnou, s průměrnou hloubkou 3000^0 a zaujímající polovinu veškerého povrchu zemského.

Pevniny rozeklány jsou na svém povrchu v skály a propasti, vrchy a údolí a podléhají stále rušícím vlivům vody, mrazu, ledu, náhlých změn teploty, drobí se bez přestání v kousky a kousíčky, které řekami do oceánu jsou splavovány. Tímto způsobem musila by se jednou veškerá pevná země pod hladinou mořskou ocitnouti, kdyby na druhé straně nestávalo sil, které ji zdvihají, ba máme mnoho důvodů tvrditi, že tyto síly jsou větší, než ony rušivé, neboť jest dokázáno, že jest nyní mnohem více pevné země, než za dřívějších period.

Největší hlubiny mořské posud nalezeny v Pacifickém oceánu jihovýchodně od Japanu, kde jsou tůně až 5000^0, a v Atlantickém oceánu severně od Virginských ostrovů až něco málo nad 4000^0 dosahující. Žádná z posud prozkoumaných hlubinných prostor neukazuje ono rozmanité rozčlenění svého povrchu, jako pevniny. Ony jsou hlavně plochami usazenin. Nesou všeobecně ráz širých vlnitých plání, místy přetrhovaných sopečnými kužely, jichž boky však mají velmi slabý sklon. Dosahují-li kužele tyto nad hladinu mořskou, tvoří vulkanické ostrovy, blíží-li se k ní pouze, tu bývá jich témě ověnčeno v teplých krajích korálovými útesy, jež takto dávají vzniknouti oněm prstenovitým ostrovům korálovým, známým pod jménem „atoly“. Avšak nejmnožší z nich zůstávají hluboko pod hladinou vodní a tu halí se v bílý plášť uhličitanů vápenatých — zbytků to ulit a koster pelagických a hlubinných organismů.

Půda vulkanických ostrovů bývá jen nepatrného rozsahu a liší se velice jak v povaze skal tak i v povaze zemské i mořské fauny a flory od pevniny a pevninných ostrovů. Nebylať nikdy v hlubinných prostorách nalezena země, která by se skládala ze žuly, břidlic, pískovců neb kompaktních vápenců, a rovněž tak nebyly nikdy nalezeny úlomky těchto sedimentárních hornin ve vychrlených balvanech vulkanických ostrovů, ačkoliv hojně se vyskytují v sopečných vyvrženinách kontinentálních.

Jedna z nejdůležitějších úloh, jež oceán v oekonomii naší zeměkoule hraje, jest, že působí stejnoměrné rozdělení temperatury. Ty nepatrné změny temperatury, které nad oceánem, jak důkladnými pozorováními Dra. Buchanana bylo zjištěno, 1^0 Fahr. nepřesahují, jsou původem blahodárných vánků, jež z moře i na moře vanou. Podobně malé roční změny teploty působí ony nesmírné roční změny převládajících větrů, z nichž nejdůležitější jest pro evropsko-asijský kontinent letní pasát. Avšak nejdůležitější a zároveň nejpřímější následek změn v teplotě jest nestejné rozdělení tlaku atmosferického. Je-li v některé době roční na určitém místě povrchu zemského tlak atmosferický menší než v krajích okolních, tu tak dlouho, pokud tento nízký tlak trvá, vanou větry ze všech okolních krajin do toho místa přinášejíce s sebou jejich vláhu a temperaturu. A naopak jsou jiné části povrchu zemského, kde jest tlak mnohem větší než v okolí, a tudíž z toho místa vanou větry na všecky strany. Tak, abychom uvedli nějaký příklad, jest v zimě v severním Atlantickém oceánu tlak atmosferický nad Islandem nižší než v okolních krajinách, a tu vanou neustále na Island větry z okolních krajin. Následkem toho panují v Canadě a Spojených Státech větry severní a severozápadní, čímž se mrazy velice zvyšují, kdežto v západní Evropě panují větry jihozápadní, které přinášejí vláhu a teplotu Atlantického oceánu. Příkladem ku druhému případu jest nám kraj mezi severní Afrikou a Amerikou, kdež jest tlak vyšší, než v okolních prostorech. A tu se pozorováními zjistilo, že z této prostory, „anticyclonickou“ zvané, vanou větry do všech okolních krajin. Proto panují na západu severní Afriky větry severní a severozápadní, kdežto na jihu od této prostory jsou větry východní a na západ jižní. Podobné anticyclonické prostory nalézají se v jižním Atlantickém, v jižním i severním Pacifickém oceáně.

Ony jsou ještě tím důležity, že v nich děje se komunikace hořeních vrstev ovzduší s doleními, ježto první stále k nim proudí a jich středem na hladinu mořskou klesají; a stávají se ještě zajímavějšími, tážeme-li se po původu vulkanického a kosmického prachu v usazeninách hlubinných se vyskytujícího.

Voda mořská neustále se odpařuje, větry zanášejí páry na pevniny, kde se srážejí a jako déšť padají na zemi a vypírajíce ji odnášejí její látky do moře. Tímto zajisté způsobem stalo se moře během věků slaným. Jest téměř jisto, že voda mořská obsahuje díl každého prvku v roztoku, byť i některý jen v nepatrných stopách. Ony byly odkryty spektrálním rozborem vody mořské i její odpařované usazeniny, neb na plátech kovových kryjících dna lodí, aneb konečně v popeli mořských rostlin a zvířat, které je byly za živa z vody vyloučily.

Kdyby veškeré v moři rozpuštěné soli byly odpařeny, tvořily by 170' tlustou vrstvu nad celým dnem a z té by $1^1/_4$'' zaujímal čistý uhlík, který hlavně jako kyselina uhličitá v karbonátech se vyskytá.

Soli, které jsou ve vodě mořské rozpuštěny, mění sice neustále své kovy a radikály, avšak bylo mnohými namáhavými pokusy zjištěno, že skutečný poměr mezi kyselinami a zásadami v mořských solích ve vodách všech hloubek jest konstantní. Známe-li tedy jen jednu z těchto složek, ku př. chlorid, můžeme vypočítati slanost, totiž poměr všech solí ku množství vody, v níž jsou rozpuštěny. Mnohými pozorováními bylo zjištěno, že nejsladší voda povrchní jest na polech a v rovníkových tišinách. Všecka veliká centra mořských proudů jsou místa největší slanosti v otevřeném moři, avšak není zde přece voda tak slaná, jako v některých uzavřených mořích, které leží v prostorách velikého vypařování, jako ku př. v moři středozemním a zejména v Rudém moři a Perském zálivu, kde byla nejslanější voda shledána.

---

*) Bližšího o tom lze se dočísti v zajímavém článku Dra. Fr. Vejdovského v Osvětě z r. 1879.

Co teploty se týče, dosahuje tato v rovníkových krajinách u povrchních vod 85—86° Fahr. a normální temperatura jejich v tropických a subtropických krajinách pohybuje se mezi 60—80°. Avšak tuto temperaturu má jen slabá povrchní vrstva vody, takže něco málo hlouběji než 500° má v tropech voda teplotu 40° Fahr. a na dně jest ještě studenější, až i ledová. Ilen, který jest vyloven pod žhavým sluncem rovníkovým ze dna mořského, jest tak studený, že jest nemožno bez velikých nepříjemností v něm ruku držeti.

Jest sice pravidlem, že teplota vody klesá s přibýváním hloubky, avšak často jsou omezené prostory, kde zůstává stejnou po 500—1000° nade dnem. Příčinou toho jsou podmořské barriery, které překážejí volnému proudění a tak přivozují podmínky podobné oněm v uzavřených mořích, kde jest temperatura stejná od hloubky několika provazců pod povrchem vody až ke dnu.

Své chladnosti nabývá hlubinná voda na povrchu ve vyšších zeměpisných šířkách, hlavně jižní polokoule. Teplá voda tropických krajů, která jest hnána značně silnými proudy podél východních břehů jižní Ameriky, Afriky a Australie působením panujících větrů, klesá ochlazena, když byla dosáhla šířky 50—55°, a rozbíhá se po dně oceánu. Podobná cirkulace jest též na severní polokouli, ač s obměnami závislými na zvláštní konfiguraci země. Na místo této povrchní odehnané vody musí přicházeti opět voda spodní od obou polů. Ačkoliv proudy povrchní dosahují mnohdy velmi značné rychlosti, není přece žádné pravděpodobnosti, že by v hlubinách někde vyskytovaly se proudy prudší, naopak musí býti pohyb spodních vod volný, za to však velice massivní. Jedinou výminku zdají se činiti vody na hřebenech některých hřbetů v mírných hloubkách mezi vulkanickými ostrovy a jiných podobných místech.

Neustálou cirkulací oceánu neseny jsou plyny ovzduší, které dle známých zákonů všudy povrchními vodami jsou pohlcovány, dolů a tak usnadňují myriadám organismů žíti ve všech hloubkách. Dusík zůstává za všech časů a na všech místech téměř v konstantním množství, za to však kyslík často velice jest v hlubinné vodě stenčen následkem processů okysličování a dýchání. Nejdůležitější úlohu hraje v oekonomii moře pohlcená kyselina uhličitá, hledě jednak k její snaze uváděti normální uhličitany vápenaté a hořečnaté v roztok ve formě dvojuhličitanů, jednak ku změnám, kterým podléhá následkem životních pochodů. Ona zajisté jest rozmnožována ze dna jakožto druhotný produkt sopečných výbuchů a dýchání zvířat.

Často se soudí, že lučební pochody jdou mnohem účinněji před se v hlubinách, kde jest tlak 4—5 tun na 1 □", avšak nezdá se, že by tomu bylo tak. Látky, které povstávají rozkladem a rozrušováním, jsou v usazeninách z hlubin podobné jako v usazeninách z mělčin, neb i na zemi a vyskytují-li se nějaké chemické zvláštnosti v organických neb anorganických substancích ve velikých hloubkách, jsou zajisté závislé na nízké temperatuře a téměř dokonalém tichu a nedostatku světla. Neboť byť by sestupovaly některé paprsky světelné hlouběji, než obyčejně se domníváno, přece musíme nyní věřiti, že žádný neproniká do největších hlubin. Absorbované plyny zajisté jen málo jsou dotknuty vysokým tlakem, neboť voda sama jest velmi málo stlačitelná; hmota, která by klesla ke dnu sklenice vody, klesla by zajisté ovšem po přiměřeném čase i ke dnu nejhlubšího oceánu. To platí aspoň pro hmoty, které jsou stlačitelnější než voda sama. Nicméně nesmíme bráti stlačení vody v hlubinách na lehkou váhu, neboť ku př., kdyby v oceánu 5000° hlubokém působení tíže náhle přestalo, vystoupila by voda o 500' nad nynější hladinu, výška to dostatečná, aby téměř veškerá obydlitelná země byla zatopena.

Velmi zajímavé jsou změny hladiny mořské způsobené přítažlivostí massivů kontinentálních: tak ku př. jest jižní hladina oceánu Indického proti severní působením pohoří Himalajského o několik set stop snížena. Jest to důležito proto, že vidíme, že ani hladina vodní není o nic stálejší než pevnina sama.

Přistupujeme k nejzajímavější části výzkumů týkající se totiž života organického v hlubinách mořských. Úspěchy v tomto oboru předstihly všecky ostatní. Zdá se nyní, že není žádného místa v lůně mořském, které by bylo tak hluboké, tak temné, tak tiché, aneb kde by byl tlak tak veliký, že by nebylo možno, aby se tam organický život vedral. Ba i v těch největších hlubinách zastoupeny jsou všecky větší třídy živočišstva.

Rozeznáváme zvířenu pobřežní, pelagickou (zdržující se v širém moři), a konečně zvířenu dna hlubinného.

Jak můžeme očekávati, jest zvířena pobřežní a rovněž tak i flora nejbohatší nejen na formy, nýbrž i na jednice. Neboť ve vodách vroubících kontinenty jest hojnost potravy, světla i tepla, a jest zde rychlá výměna vody silou proudů.

Čím dále sestupujeme do hlubin, tím chudší jeví se život zvířecí, ano rostlinný život, vyjmeme-li diatomy a vápnité řasy, zdá se v hloubi 500° úplně zmizelým. Za to však setkáváme se zde, čím hlouběji jdeme, s tím více novými formami, kdežto formy pobřežní zanikají: zvířena béře na se povšechně ráz archaický a embryonální. Vzdálenost od pevniny jest zajisté daleko důležitějším činitelem při rozdělení hlubinné fauny než vlastní hloubka. Tato fakta mohou částečně býti vysvětlena větší hojností potravy v drobtech pevniny, které tvoří hlavní část pobřežních usazenin; avšak mnohem úžeji zajisté souvisí s větší vzdáleností od původního místa stěhování. Předpokládá se obecně, že všecka zvířata hlubinná byla odvozena od forem původně v mělkých vodách žijících. Ta, která nejprve sestoupila v hlubší vody, byla schopna stěhovati se větší kus dále do moře a jsouce odvozena od starších kmenů podržela ve velikých hloubkách některé ze znaků, jež nyní považujeme za archaické a embryonální.

Nebyly sice v hlubinách mořských odkryty žádné nové typy organisace, avšak přece jsou modifikace, kterým hlubinná zvířata podlehla, aby se novému svému obydlí přizpůsobila, velice zajímavé. Oči buď úplně u některých ryb a korýšů zakrněly, aneb u jiných neobyčejně se zvětšily; ploutve a tykadla jsou nad míru prodloužena.

Hlubinné druhy z některých čeledí ryb a vyšších korýšů mají velmi málo velikých vajíček, kdežto zástupcové jich v mělkých vodách maji mnoho, ale malých vajiček: hlubinni zástupcové jedněch skupin, jako: Pycnogonida, Tabularia, Nudibranchia a j. jsou daleko větší, nežli formy z mělkých vod, kdežto u jiných jako u Gasteropodů a Lamellibranchiat jest tomu docela naopak. Z pravidla jsou pevné částky hlubinných zvířat jen slabě vyvinuty v poměru ku zvířatům z mělčin. Mnohá zvířata z hlubin vydávaji vlastni fosforečné světlo, a některá maji pro to zvláštni ústroje.

Jedno z nejdůležitějších fakt týkajících se hlubinných zvířat jest veliké jich rozšiřeni — bylyť tytéž druhy vyloveny ze všech většich hloubek mořských. V hloubi 500^0 byly na pobřeží skotském vyloveny totožné druhy jako na pobřeži australském. Téměř úplná stejnotvárnost podmínek vyskytujících se všady ve hloubkách větších než 500^0 usnadňuje daleké rozšiřeni druhů, které se jednou již přizpůsobily životu v hlubinách. Tímtéž způsobem můžeme si vysvětliti vyskytování se některých totožných. neb téměř totožných druhů v mělkých vodách mirných i polárních pásem obou polokoulí.

Abychom uvedli některé k tomu doklady, zmíníme se o krabech (Brachyura), kteří se považuji všeobecně za velmi mladou skupinu korýšů; tito byli vskutku též nalezeni ve velikém počtu v mělkých vodách, avšak ve velmi málo druzích ve vodách hlubšich, a zdá se, že úplně scházeji v končinách hlubinných. Naproti tomu jsou skupiny vidlonožců (Schizopoda), měkkorepých (Anomoura) a dlouhorepých korýšů (Macrura), které se za staré považuji, daleko rozšířeny v hlubokém moři. Stopkaté Crinoidy (lilijice), Elpididae mezi Holothuriemi (sumýši) a Pourtalesiae a Phormosomy mezi Echinidy (ježovkami) nemají nyni žádných zástupců ve hloubkách menších než 100 provazců. avšak daleko jsou rozšířeny ve všech většich hloubkách a mnohé rody jsou omezeny jen na hlubinné kraje.

Fauna a flora vod prostřednich jest mnohem chudši, než ona povrchu vodního a ona vyskytající se při samém dně. Většina organismů ve střednim moři jest úplně rozdílná od těch. které obyčejně se nalézaji podél břehu zátok, ačkoliv také jako tvorstvo hlubinné původně vznikly z pobřežnich. Nalézáme zde četné druhy rozsivek (Diatomacei), vápnitých a jiných ras, mnohé foraminifery, trubejše (siphonophora), něco kroužkovitých červů (annelides), mnoho korýšů, četné pteropody. heteropody (ploutvonožce, kýlonožce) a jiné měkkýše, pelagické pláštence (tunicata) a mnohé ryby, jichž domov jest ve velikých systemech oceánských proudů. Jen zřídka tato zvířata bývaji donešena ku břehům. poněvadž hynou tam, kde moře styká se s vodou sladkou. Počet druhů. jednotniků měni se dle temperatury, zeměpisné šířky a slanosti vod.

Zbývá nám ještě zmíniti se o složeni usazenin pokrývajících rozličné prostory dna mořského. V Antarktickém oceánu, kde diatomy velmi hojně na povrchu žijí, jest dno pokryto jejich křemitými schránkami které tvoři diatomový hlen. Ve středním a západnim Pacifickém oceánu, kde povrchni voda jest méně slaná než v Atlantickém, přicházeji na povrchu v nezměrném počtu radiolarie, které rovněž vylučuji z mořské vody křemík. a jejich odumřelé schránky tvoři v hlubinách na dně hlavni součást hlenu po nich radiolariovým zvaného.

Avšak zejména ty druhy pelagických organismů, jež vylučuji vápenité skořápky a kostry, jsou zajimavy a to nejen pro jich báječné spousty, nýbrž i pro úlohu, již jejich zbytky při tvořeni se usazenin hraji. Tyto druhy zejména buji v nejteplejši a nejslanější vodě. Bylo oceněno, že na čtvereční mili rovníkové vody 600' hluboké jest přes 16 tun uhličitanu vápenatého v podobě skořápek, které náležeji as 30 druhům vápenitých řas. foraminifer, pteropodů a heteropodů. Hlen tvořený jejich zbytky jest znám pod jménem globigerinového a pteropodového. Když odumřelá jich těla klesaji do hlubin, snášeji s sebou něco organických látek, které tak chvatně se nerozkládajice slouži za potravu hlubinným zvířatům.

Množství těchto vápenitých skořápek, které se v hlenu nalézá, jest závislé na hloubce dna. Neboť mořská voda obsahujíc kyselinu uhličitou poznenáhla redukuje jednoduché uhličitany padajicich skořápek a odnáší je v roztoku jako dvojuhličitany, takže v malých hloubkách jen ty nejjemnější skořápky se zrušuji, kdežto ostatní se nahromaďuji a tvoří rozsáhlé usazeniny. S rostoucí hloubkou mizeji i jiné skořápky tak, že, kdežto v hloubkách menších než 3000^0 tvori 75—$90^0/_0$ usazenin, v největšich hloubkách úplně mizeji neb tvoří jen 1—$2^0/_0$ jejich.

Za to setkáváme se v největšich hloubkách se zvláštními hlinami, jejichž původ byl předmětem mnohých vážných rozprav. Ony se skládají především z hlinitých látek povstávajících rozrušením vulkanických balvanů, plovouci pemzy a spadlého vulkanického popele. S nimi smíšeny jsou tisíce žraločích zubů, z nichž některé až obrovské jsou velikosti a patrně náležeji vymřelým tertiérním druhům; mimo to hojné sluchové kůstky a něco málo jiných kostí velrybich. z nichž některé taktéž bezpochyby vymřelým druhům náležeji.

Na jiných opět místech máme četné zeolithické nerosty a krystaly utvořené v hlíně jakožto druhotné produkty. Posléze objevuji se v usazeninách těch četné kuličky ryzího železa a jiných vzácných látek, pokryté černou vrstvou kysličniku, kterýmž lze s velikou jistotou kosmický původ přičítati, — bezpochyby to prach povstavší z povětroňů, když ubiraji se vyššími končinami naši atmosfery. Křemen. který jest tak hojný v usazeninách na zemi, zde úplně chybí.

Docela jinak má se to s usazeninami krajů vroubících pevniny. Téměř veškerá hmota snešená do moře ukládá se v této krajině, tak význačné měnlivosti světla, tepla, pohybu i biologických poměrů. Vrchni kraj této prostory jest vyznačen břehem; spodni jest méně přesný přecházeje neznatelně v prostory hlubinné a konče tam, kde minerální částky země z usazenin mizeji. Temperatura povrchních vod méní se mezi 80^0 Fahr. v tropech a 28^0 Fahr. v polárnich krajich. a od povrchní teploty v tropických krajinách až ku ledové vodě spodni meze jest podobná stupňovitost. Rostliny i zvířata buji v přepychu blízko břehů a zvířata v poměrně velké hojnosti sáhaji až k spodni mezi. Zde nalézáme týž pochod tvořeni usazenin, který dal vzniknouti skalinám, které tvoří velkou část pevné země. jako břidlice, lupky pískovce, jíly, zelené pískovce a křída. Zde můžeme sledovati, jak tvoři se glaukonitická zrna zelených bahen, phosphatové kouličky a zajisté též, ač mnohem nejistěji, pazourek. Usazeniny v dobách geologických v tomto pobřežnim pásmu vytvořené byly skrouceny a zohýbány v suchou zemi věkovitým chladnutím země a nutností, aby zevnější kůra se přizpůsobila scvrkajícímu se pevnému jádru.

Ačkoliv tedy víme, že nalézají se širé usazeniny uhličitanu vápenatého na některých částech hlubinných prostor a že tam přicházejí vulkanické vyvýšeniny, přece jsou změny tyto přímo nesrovnatelné s těmi ohromnými změnami, které se staly v minulosti a posud se stávají s pevninami a podél jejich břehů.

Zkoumáme-li blíže korálové atoly a skalnaté hradby, které jsou roztroušeny po tropických krajinách velkých oceánů, shledáme, že jejich zvláštní tvar a složení může býti vysvětleno otupením podmořských kuželů brakickou činností vod, u jiných opět vzrůstáním do výšky a nahromaďováním mořských usazenin, neb rozpouštěním odumřelých korálů; studujeme-li podrobněji způsob a směr, kterým se děje dodávání potravy těmto útesotvorným zvířatům, shledáváme, že korálové atoly a útesy místo aby nám označovaly veliké a všeobecné propadávání, musí nám spíše označovati prostory veliké trvalosti a stálosti.

A co jest výsledkem těchto zkoumání? Že hlubinné prostory jsou ty nejstálejší plochy zemského povrchu a že by bylo přenáhleným domnívati se, že v tertiérní době byla veliká prostora kontinentální v Pacifickém oceánu, že byla kdysi jakási Lemurie v Indickém aneb pevnina Atlantis v Atlantickém oceánu.

V troskách života.

Obrázek z podlesí. Napsal *J. L. Hrdina*

I.

Ještě do nedávna stála u cisařské silnice nedaleko Toužetína nízká mýtnice. Kdo ji jednou viděl, zůstane mu obrázek její na vždy v mysli, a kdo ji neviděl, — víc jí nespatří. Po nízké té chaloupce ani památky, mýto se vybírá nyní v Chlumčanech aneb až v Panenské Týnici. A jen známí vozkové, když přijíždějí k lesu, chlubí se: „Tady stávala dřív mýtnice, my ji znali, my znali i starého Ivana.“

Bodejť by ho neznali! Ivana znalo tehdáž každé dítě, ač nejbližší vesnice ležela skoro půl hodiny cesty odtud, a děti, když tak bylo po dešti, nemívaly jiné lepší zábavy, než stavět z bláta Ivanovu „mýtnici“.

A ta chýžka Ivanova vypadala skoro tak, jakoby ji byly děti uhnětly. Ze dřeva, z egyptských cihel, pošita slaměnými víchy. Ale musilo to být už hezky dávno, poněvadž ze dřev vystrkovali všude červotoči hlavy v starosti, že už pomalu nebudou mít, do čeho by zavrtali, cihly byly deštěm vytlučeny, vydrobeny, tak že sláma do nich kdysi zahnětená vyčouhala a z došků na nízké střeše nezbylo ničeho mimo ztrouchnivělé vrstvy, v níž mech a netřesky po celé šířce a délce se uvelebily.

A ta světnička! Měla tři malá okénka, jedno k silnici, kde bylo mýtní zábradlí, druhým se dala přehlídnout silnice k Týnici, třetím k Chlumčanům, ale okna tak malinká, že by hlavu tudy neprostrčil. Těch několik kousků chudičkého nábytku, ty staré, v rozkřípaném taktu cvakající hodiny nestojí ani za popis. Je tu tak smutno jako v kostnici, pojďme raději ven z toho dusného vzduchu, je tu k zalknutí, ale dejte pozor, abyste nezakašlali, — ten vetchý strop by se snadno vám sesul na hlavu.

Tak, tady máte mýtného Ivana. Jak se ještě jmenuje, nevím, a Ivan na takové otázky nerad odpovídá. Jak se vám líbí ten malý zavalitý stařeček? Kolik byste mu hádali? — šedesát? Oh, to mu hádali už sedmdesát a Ivan se jim vysmál.

„Hm, sedmdesát,“ povídal, — „když mi bylo sedmdesát let, to jsem neměl ani polovinu vlasů šedivých — a podívejte se!“ A sundal kulatou soukenou čepici a ukázal bílou hlavu svou, hustou jak hřívu.

Bůh ví, jak byl ten člověk stár. To jsou léta, co ho lidé pamatují a pořád prý stejně vypadal; v té mýtnici hliněné trávil život svůj, rok za rokem, život skoro poustevnický. Když byla zima nebo tak nějaké pekelné počasí, sedával se svým huňatým „Cvokem“, jediným to společníkem, v baráku a zamyšleně hleděl brzy k lesům, brzy k východu v ten širý pustý kraj. A když se mu zdálo, že rachotí vůz silnicí, utřel rukávem zapocené okénko a vyhlídl ven. A byla-li mlha, že nebylo na deset kroků vidět a Ivan nemohl rozeznat, odkud vůz přijíždí, zastavil na chvíli kulhavé hodiny, — nyní to vyzvěděl, spustil zas kyvadlo a vyšel ven. Huňatý Cvok za ním. A když vyšel Ivan na silnici k vozu pro mýtné, byl mu pes všude v patách. Blázen! když pak přišli do světnice a schoulil se zas u kamen, trvalo to hezkou chvíli, než si kožich zadýchal.

Za dnů letních sedával Ivan před mýtnicí na dřevěné lavičce a Cvok se povaloval vedle. A když lesem od Lounů rachotil vůz aneb od Týnice jela hbitá bryčka, uhodl vám Ivan na půlhodiny cesty, kdo to jede, kam jede a co veze. Zvláště povoz Chomutovského Jonáše poznal z daleka už. Jonáš měl veliký vůz se širokými koly, tři páry koní a práskal celou cestu. Jezdil tudy každý týden dvakrát, v pondělí do Prahy, ve čtvrtek nazpět. Tomu už vyšel Ivan vždycky naproti až k lesu, dal mu něco peněz, pověděl, za kolik má koupit tabáku, zač chleba a kousek omastku. Jonáš mu to přivezl spravedlivě, Ivan ho doprovodil zas až k lesu a vrátil se domů.

To byl jediný člověk, s nímž hovořil o několik slov týdně víc, než viděl potřebí. S ostatními se do řečí nespouštěl. Jel-li povoz kolem, vyšel si Ivan pro mýtné, na pozdravení poděkoval, na žert pokynul hlavou, na nějaké ty zbytečné otázky pokrčil ramenem a obrátil se. A jel-li kdo kolem a řekl: „Ivánku, mně se nedostalo, budu platit podruhé!“ — nikdy se Ivan nezlobil, ale kdo mu před mýtnicí práskl do koní a ujel, ten to udělal věru jen jednou. Ivan si ho zapamatoval a podruhé mu zatáhl pažbu zrovna před nosem, kdyby byl jel třeba pro kněze nemocnému.

„Mně páni neodpustí krejcaru na úřadě, — a ty bys chtěl, abych já žebrák ti prominul desetník?“ —

Nu, když jeli tudy ti chudí kramáři nebo cikáni a počali prohledávat před mýtnicí všecky kapsy, tu Ivan sám hodil rukou, aby tedy jeli ke všem všudy.

A jakmile nastala noc, zavřel Ivan závorou silnici a pověsil na ni červenou lucernu. Kdo pojede, ať křikne. Ivan musí být opatrným. Usnul by — a lidé jsou zlí.

II

Sám Pánbůh ví, kde jsem měl tenkrát myšlénky. Bylo před polednem, čekal jsem ve „Vrbně nad lesy“ na vlak přijíždějící od Lounů. Ale tak upřeně jsem se zadíval na tu krajinu zaoharskou, na ten hřeben blankytných hor dalekých, že jsem neslyšel hukot vlaku, pronikavý hlas nádražního zvonku.

Jakýs hlídač železniční přistoupil ke mně, podíval se na hodiny a povídal: „Jedete-li k Lounům, pane, — to se načekáte.“

„Jedu k Slanému.“

„K Slanému? — pak budete čekat ještě déle. Vlak jede až zítra ráno.“

„Což dnes nejede v poledne vlak osobní?“

„Jede, vidíte, jak uhání tamhle k Peruci. Za tři hodiny je v Praze.“

Kde jsem měl jen své myšlénky! Nu, není tak zle, leda že musím dvě hodiny domů pěšky. Ještě jsem se ohledl za vlakem, z něhož zbyl jen dlouhý bílý pruh nad Peruckými lesy, a zabočil jsem k Toužetínu. Přes Kokovice ku Klobukům je blíže, ale po císařské silnici je lepší chůze. Za půl hodiny jsem byl v Toužetíně a za druhou půlhodinku na silnici. Zrovna tam, kde vybíhá z lesa. Všude pusto, prázdno, ze žádné strany ani živé duše. Šel jsem volně k Panenské Týnici. A znovu jsem se zahleděl na ten širý kraj na východě, na ty pahorky za Vltavou, na ta bílá městečka a vesnice, že bych si byl málem ani nepovšimnul mýtnice Ivanovy. Tak nizoučká a tichá byla, tak mechem a divokým dřívím opletena, že vypadala jak hromádka lesní klestí.

Byl hezký den podzimní, ale od Rudohoří vál už ostrý větřík — rozený Němec — a napomínal lesní ptactvo, aby dlouho neotálelo s odchodem: co nevidět prý tu bude sníh. A osyky na pokraji silnice stály smutně, jakoby měly žloutenici, zachvěly se a zakývaly starými hlavami, že to pravda, a nakukovaly do oken protější mýtnice. Tam taky bylo znát, že už nejsou žádné žerty se sedačkou venku. Cvok si ve světnici vyhledával kutě, nějaké lepší, než měl v loni. V loni spával pod záhrobcem, ale voda tam střechou prosakovala a vítr se tam točil, že za celou noc se nemohl zahřát. Letos se uvelebí Cvok tadyhle pod hodinami. Není to sice tady nejlepší místečko, každou chvíli hodiny brknou, sjede mu závaží na hřbet, ale — tady si těžko vybrat.

Ivan stál u okénka vedoucího k Týnici a zkoumal dnešní teplotu. Utřel totiž zapocené sklo a nyní počítal, za kolik vteřin se okno znovu zapotilo. A v létě dýchal zas na sklo a počítal, za kolik zapocené sklo uschlo. To byl Ivanův teploměr.

Ohlídnul jsem se do okénka, mlčky pozdravil a šel jsem dál. Ale sotva jsem ušel několik kroků, vrzly dvířka u mýtnice.

„Povídám, kolik pak máme asi na čase?“ volal za mnou Ivan. Vyňal jsem hodinky a řekl, že brzy jedna.

„Moje hodiny nejdou,“ povídal a popošel ke mně „dnes v noci spadly. Odbily ještě dvanáct, ale pak se vytrhly i se skobou ze zdi a rozbily se na kusy. Myslím, že to nějaké znamení, nějaké návěstí neštěstí.“

„Snad byla vyšeptalá cihla, kde byly přibity — —“

„Inu, taky možná. Ostatně už visí skoro půlstoletí a za ten čas ještě nebyly u hodináře. Už je na čase, aby si odpočinuly, ale je mi to divné, že zrovna o půlnoci — — — kolik že je nyní hodin?“

„Jedna.“

„Jedna, — je mi divno, že Jonáš posud nejede. Je dnes přec čtvrtek a jindy už tu bývá. A ještě nikdy jsem ho tak dychtivě nečekal jako dnes. Aby se mu bylo snad něco po cestě přihodilo — —“

„Nejspíš vám něco zvláštního přiveze, Ivane.“

„Jako vždycky. Trochu mouky, bochníček chleba a balíček vojanského tabáku. Sám ani nevím, proč se tak na něho těším . . . Těším se a zas jako bych se bál, že Jonáš přijede. Opravdu nevím, co se to se mnou děje. Už včera mi bylo tak podivně teskno, v noci jsem se každou chvíli vytrhnul ze spaní, — nu, a když pak ty hodiny spadly, ani oka jsem nezamhouřil.“

To je divné, Ivan prý nemluví, co nemusí, a tady mi toho napovídá bez ptaní celé žalmy.

A mimovolně jsem si povšimnul Ivana. Ty tváře tak zažloutlé, rty bledé se chvěly, oči byly kalné, jakoby zarudlé. A tak bázlivě vyzíral po silnici v tu stranu, odkud měl přijeti Jonáš.

„To je kříž, tak pojednou mi vlhnou oči, že na pět kroků nevidím, a ještě včera jsem dohlídnul až na Smečenský zámek. A v uších mi tak zní — — no, no, mně se zdá, že už taky údy mé chystají se k poslednímu odpočinku. Není divu, přes osmdesát let! Dnes jsem jak dítě. Jen kdyby tu byl už Jonáš, pověděl bych mu, co se mi dnes zdálo — —“

„Ivane, vy jste nemocen.“

„Nejsem, jen tady v prsou mne mrazí, jen v té hlavě mi hučí — —“

„Máte zatopeno ve světničce?“

„Ne.“

„Taková zima. Pojďte z toho větru, zatopte si a já tu počkám, až přijede Jonáš.“

„Co byste tu dělal! Máte snad daleko domů — —“

„Jen dvě hodiny, a do šesti je světlo. Pojďte, Ivane.“

A vzav jej za ledovou kostnatou ruku vedl jsem jej do té temné jizbičky. Ivan otevřel dvířka oprýskaných kamen a rozžehnuv sirku podpálil hraničku louči.

„Už to tak mívám pro večer uchystáno, ale když chcete, abych zatopil — a sedněte si sem ke kamnům, tady — tak, je odtud vidět po celé silnici. Nu, a když chcete, dávejte pozor, až pojede Jonáš. Toho poznáte: má veliký vůz, režnou plachtu a šest bolštýnských koní. Dnes poveze samé železo z Prahy. Jen kdyby už tu byl, abyste se nezdržoval.“

Znáte povahu starých lidí? — o čem začnou povídat, to opakují pořád. A ten Ivan byl taky takový. Pořád mluvil páté přes deváté, ale k těm pravým koncům mne ty řeči jeho nevedly. Kde se toho najednou nabral? To se chce, chudák, vypovídat, co za celá léta pronedbal...

„O čem že se vám zdálo, Ivane?“

Jen tak, abych zabočil jinam. Už mne samotného mrzelo, že Jonáš posud nejede.

„O čem se mi zdálo? — hm, o troskách života...“

„Tomu nerozumím.“

Starý Ivan umlknul a v zamyšlení prohlížel ty třístky z hodin v koutku u dveří.

„Vidíte,“ ukázal na ty střepy, „takový je život můj, ba ještě horší. Ty dodělaly dnes v noci. — kdypak asi já dodělám?“

„Ale Ivane, tomu by ani mudrc neporozuměl. O čem se vám zdálo?“

„Nu, beze všech okolků, takový sen mi připadl, jaký ne od dávných let. Jako před dávnými časy, tak se mi dnes ve snu zjevila. To bylo chvíli před tím, než se sřítily hodiny. Byla zrovna tak hezká, mladá, svěží, jen nohy její byly bosy, šat rozedrán a z očí jí zírala bída, z prsou se řinuly vzdechy bolu a lítosti...“

„O kom mluvíte, Ivane?“

„O své ženě.“

„Vy máte ženu?“

„Míval jsem, — před dávnými lety, míval jsem mladou, sličnou ženu, tak hezkou jako nikdo v okolí. I pánům ze zámku se líbila, — ale tomu už je dávno.“

„Umřela?“

„Nevím.“

„Odešla vám?“

„Ba.“

„Kam?“

„Nikdy jsem se nedozvěděl... Nejede Jonáš? něco venku hučí.“

„To vítr v osykách.“

„To vítr — — Zrovna takový vítr hvízdal tehdáž, když jsem poprvé tudy šel. A ten kraj zdejší se mi tak líbil v tom podzimním hávu, jako žádný, kudy jsme tehdáž táhli. A dalo by se to vypočítat na sta mil, jakou cestu jsme za ten rok urazili. Však nás tehdáž v těch vojnách dost a dost vzalo za své. Jeden padnul tu, druhý tam, jeden olovem, druhý hladem, jiný mrazem neb vedrem — každý v jiném koutku světa složil své kosti. Zdali pak to pravda, že se přec jednou sejdeme! — Ba, byly to zlé časy, ale mladý voják vydrží ledacos — —“

„Vy jste byl vojákem, Ivane?“

„No, na Rusi tenkrát odváděli od patnácti let. Já sám byl ještě skoro dítě.“

„Vy nejste tedy ze zdejší krajiny?“

„Bůh uchovej! — z jedné vesničky od Voroněže. Měl jsem rodiče, měl jsem mladší bratry — já vím, že moji bratři taky už by byli stařečkové, kdyby byli ještě na živu. Jednou z rána, když jsem šel na trh do Voroněže, potkali mne tři vojáci a řekli, abych šel s nimi. Nechtěl jsem, že musím přinést domů ledacos z trhu, ale vzali mne, ukázali ostré šavle, řekli, že mi pomohou, a odvedli mne. Od té doby jsem svou rodinu nespatřil —“

„A jak jste přišel do zdejší krajiny?“

„Jak povídám, se svým plukem. Toť víte, ve vojnách Napoleonských už se voják ruský leckams podíval. Táhli jsme přes Prahu k Chebu. Ale zdejší kraj, jenž tak živě mi připomínal tu tichou domovinu moji, svedl mne, že jsem za noci utekl. Tenkrát byly lesy zdejší větší, a že Rusové nemají času, aby každého desertera hledali, to jsem věděl. Nikde jich tolik nezůstalo jako v Čechách, ta země se nám zvláště líbila, už proto, že jsme tu našli dobrosrdečný lid, s nímž jsme se mohli zvolna dorozumět... V Lounech byl taky jeden můj krajan, v Křesejně taky jeden. Dali si jiné jméno a byli ukryti. Já jsem příjmení své Luděv vůbec vynechal a ponechal jen Ivan... Ba že jsem utekl od praporu, milý pane, — ti druzí táhli k Paříži, já se ukryl v lesích. Nebylo to hezké ode mne, měl jsem raději táhnout do vojny a dát se zastřelit, bylo by mi lépe...“

„Ale Ivane, snad nebudete před hrobem zoufat!“

„Nebudu! — Vidíte, když jsem se vrátil z těch Bělichovských lesů, byl jsem zimou a hladem zmořen, a bál jsem se vejít kam do stavení. Byl už večer a já se připlížil k Toužetínu. Tenkrát tam nebylo u sedláků takového bohatství jako nyní; mladí lidé byli ve vojnách, staří nemohli hospodářství vzdělávat. Nebylo nic platno. Zaseli, obilí vzešlo, přišli vojáci, pošlapali a vybrali vše, a bylo po úrodě i naději. A tak smutno bylo v té vísce. Jak slunce zašlo, už se zavřela u statků vrata i dvéře, a děti se schoulily za kamny. Každou chvíli táhl vsí nějaký pronárod, zvlášť tady při císařské silnici, a to se rozumí, co se dalo vzít, vzali. Když sedlák večeřel kousek suchého chleba, musil se ještě bát, že přijde nějaký voják a vezme mu sousto před ústy. Proto se nesmíte divit, když jsem přišel večerem do dědiny a zaklepal na okno jednoho statku, kde právě hospodář s dětmi večeřel, že se lekli všickni, odložili lžíce a shasili světlo.“

„Prosím vás, lidičky, pusťte mne do vnitř!“ prosil jsem ve své řeči, co možná volně, aby mi porozuměli.

„To je ruský voják, neotvírejte!“ šeptal kdosi ve světnici.

„Popřejte mi jen noclehu!“ žádal jsem snažně, přiloživ ústa ku štěrbině v okně, „jen kousek chleba mi dejte a nocleh a ráno půjdu zas dál.“

Hospodář otevřel okno. „Odkud jsi?“

„Z daleka, z Ruska.“

„A co tady?“

„Zabloudil jsem, pluk mi odešel a nevím kam.“

„Ti táhli před několika dny k Lounům. A kde máš zbraň?“

Ta otázka mi hnala krev do hlavy, nevěděl jsem, co odpovědít.

„Tys utekl, viď?“ dorážel sedlák.

„Ano, utekl, — ale lituji svého nerozvážného skutku. Vždyť vidíte, že jsem ještě mladičký, nevěděl jsem, co dělám. Počkám tu někde, až potáhnou tudy Rusové a přidám se zas k nim...“

„Jdi otevřít tedy, Helenko!“ povídal sedlák a zavřel okno.

Za malou chvilku zarachotila závora u vrat a mladá hezká dívka, držíc lucernu v ruce, mi povídala, abych šel dál. Zase zastrčila vrata, předběhla mne a svítila mi po zápraží do síně a do světnice. Tam zatím už zas hořela louč a pokračováno u večeři.

„Tak sem pojď a tady si sedni a jez!“

A sedlák přišoupnuv ke mně mísu se sýrem a bochník chleba, vstal, vzal, kde jaká byla ženská zástěra a zakryl okna.

„Aby sem nikdo nezašilhal a neřekl, že tu přechovávám desertery.“

Už dávno mi tak nechutnalo jako tehdáž. Za každým soustem jsem se modlil, aby to bůh těm lidem za mne odplatil. Hospodář rozkřesával hubku a zapaloval dýmku, selka s Helenkou seděly za postelí u kamen a mohly na mně oči nechat. A malý hošík se přišoural k lavici, na niž jsem seděl, okukoval moji čapku, jež ležela vedle, pak se osmělil a vzal si ji na hlavu.

„Necháš tam tu čapku, Vincíku!“ povídal sedlák, „však se dočkáš, jen co vyrosteš trochu; ty jí neujdeš!“

„Ba, můj bože! Takový hošík mladý a už s vojenskou čapkou prošel tolik cizích zemí. Ubohá matka!“

A selka zakryla oči zástěrou.

Helena povzdychla, — tak hlasitě vzdychla, že jsem se mimovolně na ni ohlednul. Jakoby se zastyděla, honem sklopila své hezké modré oči — — —

III.

Můj bože, ten Helenčin povzdech! — — — Podívejte se, nejede posud Jonáš?“

„Od Týnice ani človíčka, Ivane, ale od Chlumčan jede nějaký povoz, kočár, — dva běloušі — —“

„To je pan správce. Počkejte chvilku, hned jsem tady.“

Ivan vstal, vyšel na silnici, nastavil ruku a zase se vrátil.

„Opravdu studený vítr,“ povídal, „nebo je-li jen mně tak zima — — Ten Helenčin vzdech! Ten byl příčinou, že jsem celou noc oka nezamhouřil, že jsem — — no, musím to povědít hezky srozumitelně. V ten večer mne hned uložili a teprv druhý den jsem jim vyprávěl vše, odkud jsem, kdo a jak, kterak.“

„Nu, chceš-li, zůstaň tu, jak dlouho budeš chtít,“ povídal hospodář, „mnoho nemáme, to vidíš, ale kde se čtyři najedí, nají se i pátý. Můžeš nám pomoci v práci tu a tam — to víš, že u nás je stejná práce jako u vás v Rusku, leda že to a ono jinak jmenujeme. Ale ty vojenské šaty svlékni — vezmi si tyhle moje, nemusí každý na tebe zevlovat. Až tudy potáhnou Rusové, jdi s nimi, chceš-li, anebo se zas schovej. Já tě nevyháním.“

Úmyslem mým bylo, že se přidám ku sborům ruským zase a tím že smyju trest na deserci určený. Minul týden, minul měsíc, — uběhl rok a o ruských vojích v zdejším kraji ani památky.

„Tvůj pluk, Ivane, byl poslední, který tudy táhl,“ povídal sedlák, „nyní už musíš u nás zůstati.“

Nikdo nebyl raději než já — a Helenka. S Helenkou jsme od prvního času uzavřeli přátelství věrné. Co mi bylo uloženo na práci, to jsem vděčně vykonal a ještě mi zbylo dost času, abych Helence v práci mohl pomoci. A vše nám šlo tak hravě, ať v poli, ať v domácnosti. A selka mi jinak neříkala než „náš Ivan“. Byl jsem považován za člena rodiny a tím jsem se taky stal. Hospodář se chlubíval, že sním za jedno dítě a pracuji za dva muže, že by mne nedal za půl statku, že se mnou přišlo do domácnosti požehnání. A jak se divili, že taky chodím do kostela, že dělám kříž, že se umím modlit. Myslili prý, že Rusové jsou jiné víry — — Tatáž víra, jen že víme, co se modlíme... Kolik pak už je hodin?“

„Půl druhé.“

„Půl druhé. Zdá se mi, že tam od Týnice někdo — —“

„Ne, to je hejno vran, usazují se na silnici.“

„Ten Jonáš si dá na čas! — Tak uběhlo několik let a jednou, když jsme šli s hospodářem z kostela, vzal mne za ruku a povídá, abychom šli se podívat do polí. Šli jsme. Tamhle u lesa jsme usedli.“

„Chci se tě na něco zeptat, Ivane.“

„Nu?“

„Dostal bys po rodičích nějaký podíl, kdybys tam psal, kde jsi nyní?“

„K čemu podílu?“

„Nu, kdybys třeba napsal, že se chceš ženit.“

„Na to jsem ještě nikdy nemyslil.“

„Což kdybych ti řekl, že ti chci dáti Helenku?“

Cítil jsem, jak mi tváře hoří, jak se mi hrdlo svírá.

„Nu, nerdi se, jednou musíš pomýšlet na budoucnost jako já na budoucnost Helenčinu. Jste si už tak uvykli a já jen proto se ptám, jak bych měl říci, kdyby se pro ni vyskytnul nějaký nápadník. Jsi přec už dospělý, bývalý voják, máš rozum...“

Osušil jsem tak náhle zvlhlé mi oči a chopil se ruky svého živitele.

„Děkuji vám z duše za všecko dobrodiní a žádný smrtelník snad se necítil v životě tak šťastným, jako bych byl já, kdybych měl srdce a ruku Helenčinu. Ale zdali mám nároky na podíl otcovský, nevím. Rodiče byli chudí, měli jen malou chaloupku a zůstali doma ještě tři bratři.“

„Nu, proto se přec nerozejdeme, když jsi chudý. Dám ti raději Helenku než neznámému boháči. Ale psát bys přec mohl domů, Ivane.“

„Proč?“

„Aby viděli rodiče, žes živ, že jsi v dobrých rukou, že prosíš za jejich požehnání ke sňatku.“

„Když chcete, budu psát.“

A hned odpoledne jsem napsal do Ruska rodičům dopis dlouhý, kde jsem jim vyličoval vše, od té doby co se se mnou stalo, když jsem odešel na trh do Voroněže. Už mi šlo obtížně to psaní, ale šlo přece. A všickni se mi dívali do ruky a divili se ruskému písmu.

„Takové klikyháky bychom nepřečetli, kdyby nám pánbůh všecky hříchy odpustil!“

A ještě ten den k večeru jsem odnesl psaní do Loun.

Ale uběhlo zas několik měsíců; ani dopis z mé vlasti, ani požehnání rodičů nepřicházelo.

Slavili jsme tedy svatbu bez něho. Ale sotva jsem si přivedl Helenku z kostela, přišel z města posel a ptal se, zdali tu ve vsi nějaký Rus jménem Ivan Luděv.

„Ivan je tady, tamhle v tom statku,“ ukázali mu lidé, „právě má dnes veselku, ale je-li Rus a jmenuje-li se tak, nevíme. Ostatně jděte si tam, za zeptání nic nedáte.“

Posel přišel do statku a ptal se sedláka. Ten vzal od něho veliký zapečetěný dopis a vešel do světnice.

„Ivane, není to z Ruska dopis?“

Vzal jsem od něho papír.

„Je, z mé vlasti, kdo jej přinesl?“

„Tu ten posel.“

Potvrdil jsem mu na archu příjem dopisu, dal mu celý tolar od cesty a rozevřel obálku

Otec a nejmladší bratr prý mrtev, druzí dva bratři že jsou na vojně a matka že je nemocna. Prosila prý by Ivana, aby se vrátil, aby jí oči zatlačil, ale ví prý, že by ji na živu nezastihnul, abych tedy přijmul její vřelé požehnání pro sebe, svoji nevěstu a pro všecky dobrodince — — To mi psala chorá ruka dobré mé matky. Divné to byly myšlénky mé o té svatbě. Oko tkvělo na tvářích Helenčiných a usmívalo se, duše zalétla v daleký, dálný rodný kraj k smrtelnému lůžku matčinu a krvácela. Ale přemáhal jsem se, těšil jsem se, jen když mohu se vykázat jejím požehnáním — — — Bylo to divné požehnání, matičko ubohá! . . . K večeru přišli od Loun dva vojáci s nasazenými bodáky a ptali se mne, zdali jsem ten, jemuž ráno přinesl posel z Loun dopis z Ruska.

„Ano.“

„Pojďte s námi!“

„Proč?“

„Jste vypsán jako deserter. Když už prchnete od pluku, když jste hezky za větrem, nemáte si dát posílat z domova dopisy, aby každý věděl, kde jste. Pojďte.“

„A co já tu budu dělat, Ivane?“ lkala Helenka.

„Vy zatím hodujte, než se muž váš vrátí!“ posmívali se vojáci a odvedli mne do Loun.

Ubohá Helenka! Kdyby byla měla hodovat, než se vrátím, byla by musila hodovat patnáct roků! — Já vím, že už budou pomalu dvě hodiny?“ dodal Ivan.

„Za několik minut.“

(Dokončení.)

Vrak.

Báseň *Alfreda Tennysona.* *)

I.

Skryj mne, matko! stará církev vedla moje otce k spáse,
hříchem, bouří, smrtí štvána vracím se k té církvi zase.
k tomu kříži katolíkův, k víře, která zdrojem žití,
mozek můj je plný trosek, třesku pln a vlnobití,
a můj život sám je troskou, střísnila jsem čestné jméno.
vše, s co jsem jak hanby pěna z vln je světa vyvrženo.
v moje spaní děcko kvílí, zbudím se, — hle záře plavá, —
září na mne tvář se dívá hrobová a vyčítává,
bouře venku, bouře ve mně, — jenom prchnout ji a v tichu
modliti se celé žití za toho, jenž umřel v hříchu;
já jsem byla vinna, matko, a můj pád byl hlubší jeho;
usednu si ku tvým nohám, skryju tvář, vyznám se z všeho.

II.

Ten, jemuž mne, matko, dali, nevinné a prosté děcko, —
já ho v srdci nezranila, — v pýše jen, a ta mu všecko —
zpola Žid a Španěl krví — nádherný a štíhlý, snědý —
palác knížat neuviděl nikdy knížecí tak hledy.
A kdo byl by „ne“ mu řekl, když byl hněvem pobouřený?
leč, koho se muži bojí, toho milují prý ženy.
Byla bych jej milovala, kdyby mohly se mít rády
květ a plíseň jedovatá, noční mráz a lístek mladý;
otvíraval moji knihu, odhodil ji, zívnul suše,
odpuzen magnetem umění, k němuž tíhla moje duše,
slovem pěvce, které v hloubi světem chví a světy chová,
hudbou, která v řeč je šatí a můž' říci víc než slova!
Shelley můj mi vypad' z ruky, když naň pohleď ironicky
zabrán do své „Hlavní knihy“ nebo v účet peněžnický;
moje ruce s kláves sjely, když jsem jít jej uslyšela,
ničím vhod jsem nepřišla mu, ačkoliv jsem ve všem chtěla —
celý den dlel v prachu města, my nebyli chvilku spolu,
jak byl ztracen hlavou, srdcem do směnek a do konsolů —
prahla jsem po něžném slůvku, vždyť jsem byla žena, mladá,
ale jeho rty se dotkly tváře mé, jak sníh kdy padá:
a tak, když jsem malou dcerku podala mu k políbení,
pohleď' na ni chladně, řekl: „Škoda, že to chlapec není“.
Na jedinou bytost v světě, jež mi drahá, hledět v smíchu!
já bych za ni život dala, jemu jest — jak děcko hříchu!
Jako v poli květ jsem žila, chřadla teď na hrobu holém;
chudobka se zavře stínem, srdce mé se zamklo bolem:
vrhla jsem se ven, svůj úkol hrát jsem chtěla s mladým světem
a tak jsem se spokojila — s jedním pohozeným květem.

III.

Matko, — třeba svět mne tupil pomluvou a hlučným křikem,
podlosti jsem nezhřešila, — neboť on byl trpaslíkem,
hrbat byl, — a ve mně zprvu hnulo se jen srdce lidské
soucitem, — to nebyl rytíř, věř, pro děvče romantické!
ač snad mohl děvče chudé spoutat zlatých na okovech,
— byltě bohat a měl statky kdes indických na ostrovech —
ale kdys na plesu seděl, srdce slouchajících hostí —
ó, jaké to bylo čelo září v té výmluvnosti!
výkvět žen a velkých mužů tísnil se tu kolem něho —
a on klidnou, vážnou, velkou řečí dotýkal se všeho,
vědění a poesie — a mně oči slzou zvlábly:
byl ten jeho hlas tak měkký, v hloubce své tak neobsáhlý
jako žalm, jenž na varhanách zpod ruk mistra zvučí v chrámu,
mocněj', slaběj', — hlas, jenž, matko, vyslovoval duši samu;
a tím sluncem duše v tmavých, čarných těch se očích dnilo.
Zde kynuly lék a spása v srdci, které velkým bylo!
A on, zvěděv, přeubohý, jak se mi můj prsten hnusí,
spasil mne svou vlastní smrtí, sám své štěstí rozbiv v kusy.

IV.

Prchla jsem. V ten den má chůva přinesla mé děcko ke mně.
Mělo líčka rozpálená, ale smálo se tak jemně.
„Schází něco miláčkovi?“ — Zavrtěla hlavou k tomu,
matka dítě políbila, rychle tak, a prchla z domu.

V.

Deset dnů těch letních, dlouhých, koráb hnaly větry vlahé —
my sedali na palubě drahou ruku v ruce drahé —
on veď moji duši prostou v nádherné svých umění síně,
já před trůnem jeho duše klečela jak otrokyně,
když mi razil v rodnou mluvu zlato písně heroické,
státníků když mrskal chyby, nebo hřměl na křivdy lidské,
když jak orlích na perutích nade mnou se vznášel k výši
o proměnách mluvě světa od země až k hvězdné říši;
o svém krásném sídle v tropech na purpurném veletoku,
o svých štíhlých hvězdných palmách na lesnatých horstev boku,

---

*) Tiresias and other Poems. 1885.

o lianách, jak tam skály šatí úponkami svými,
stromech, jež tam ční co věže, — dítkách dnů, kde není zimy.
„Tam je ráj,“ děl, ale rájem mně už zdál se svět být tady
v té mé první velké lásce k muži, který neměl vady —
deset dnů těch letních, dlouhých, — hříšných, musí-li to býti,
ale dnů tak plných světla nepoznám už v celém žití —
dnů těch pablesk chvít se bude do všech dnů až do skonání;
„Mráz tam není,“ děl, „jak v pravé lásce není umírání.“

VI.

Matko, jednou z rána ptáče do rahen se lodi sneslo,
zazpívalo žalostivě a potom mi k nohám kleslo;
zvedla jsem je, já i Štěpán, dýchali naň, tiskli k sobě,
zemřelo; — já nevím, proč jsem vzpomněla si na své robě.

VII

Hřích-li hříchem jest, ne vina osudem nám odkázána,
hřích k mé malé dcerce našel na moři mne jednou z rána,
když kvil její osiřelý s vichřice se mísil hlasy
a do hřmění oceanu zahřmělo to: „Zhřešila jsi!“
V kabině jsme byli dole, neboť vlny jako věže
valily se přes palubu, jako slapy bez otěže,
a ta bouře stále rostla, vichr dul a rahna chytil,
zavyl do nich jekem pekla, — a potom se stožár sřítil.
„Hříchu mzdou je smrt,“ a potom vypukla jsem v pláč a děla:
„Já jsem Jonáš, do vln bouře hozena bych býti měla,
ach, můj Bože, opustit ji, — opustit, i k vůli tobě —“
„„Ženo, srdcem nejvěrnější,““ děl a přivinul mne k sobě.
„Srdcem ženy, ne však matky, opustila jsem své dítě.“
„„Utiš se, otcovské srdce tvému děcku nahradí tě.““
„Srdce otce odpudí ji,“ zvolala jsem, „pro hřích ženy,
celý její život bude hanbou matky zachmuřený.“
Jeho bledá tvář se chvěla. „Štěpáne, ó nehorši se,
miluji tě! — žel však Bohu přec, že kdy jsme poznali se!“
A on nehles’, — jenom bouře mluvila: v tom okamžení
steskło se mi jeho hlasu. — „„Ještě jedno políbení!““
zvolal on; pak: „„Srdce, srdce!““ — Kles’. — Já líbala ho v líci,
- nad námi burácel vichr, on však dlel už — nad vichřicí.

VIII.

Potom, matko, koráb náhle hromovým se zachvěl třeskem,
jak by loď se rozpoltila o skálu anebo bleskem;
neboť velká vlna smetla s paluby kde bylo koho,
smetla všechny jako pýří, kde kdo byl, až na jednoho;
a já padla bez vědomí; — přešla bouř’, dnů doba celá,
já ležela na podlaze mrtva u mrtvého těla,
mrtva k smrti vedle sebe, ztracena ku ztrátě svojí,
tu a tam jen s matným zdáním, že mne někdo vínem pojí,
až jsem z mdloby procitnula, — nebe modré, loď už stála,
leč ta tvář, již spatřila jsem, nebyla ta, již jsem znala!

IX.

Maska cizí, znetvořená, kýž pak div, že člověk šílí,
chtěla jsem se v moře vrhnout, chtěla umřít jsem v té chvíli!
Ale ten, — on vlajkou mával, — který zbyl tu po záhubě,
„Ženo!“ zvolal, chyť mé rámě, — já zůstala na palubě,
„tonem’, ne však bez naděje, pohleď, tam se plachty blyskly —“
zvolal to tak drsným hlasem, že mi v oči slzy trysky
jako děcku trestanému — a v tom loďka zjevila se
a tu náhle vzpomněla jsem, že své děcko spatřím zase.

X.

Na loďku mne snesli dolů, ležela jsem tam a zřela
smutně k lodi stroskotané, jak tam čněla osamělá,
viděla jsem, jak se tmavé lodní tělo v moře topí, —
kéž bych byla s *ním* zůstala, bez hoře a beze stopy!

XI.

Přijali nás na palubu; byli vlídnější než jiní,
já však svojí mysle bludné stále byla otrokyní;
neboť kdy jen vítr zadul drsněj’ ráhnovím a lanem,
kvílela jsem: „Přijdu k tobě v mokrý hrob pod oceanem.“
A když opět vítr sčeřil vlny hravě, laškovitě,
dopadla jsem se, jak kvílím: „Přijdu k tobě, ty mé dítě.“

XII.

Širé, bílé skalné stěny ostrova a písků lemy
v západu se skvěly nachu, jak jsme blížili se k zemi;
i ten blankyt tichých vlnek růžovým byl dechem podlit,
zašeptala jsem: „Mé dítě“ — já se ještě mohla modlit —
„kéž tvůj život byl tak klidný, — nezašeřen hříchem matky!
Jsi-li zdravá?“ — Píšu chůvě — a odpověď přišla zpátky:
od ní ne, jejížto srdce k mému děcku zaplaceno,
— ani k ženě.— psaní znělo na té ženy dívčí jméno!
S chvěním list jsem otevřela — rukopis, ó byl mi známý! —
z listu vypad’ proužek novin s „úmrtními“ notickami —
„Deset dnů těch slastných, dlouhých“ — moje dcerka zatím
mřela —
Ó, má matko — v den té bouře ona za mnou přiletěla.

Přel. *J. V. Sládek.*

U pana mistra Daniele Adama z Veleslavína.

Od Dra. *Zigm. Wintra.*

Dokončení.)

Převrátivše tedy všecko vrub na vrub, pojďme s pány do veliké světnice proti témuž sklepu po pravé straně. V této veliké světnici nejprv na oči se vstavuje veliké lože pod nebesy s „firhaňkem“ vůkol. Uprostřed sednice veliký stůl se rozkládá, v jehož přítruhlí řada přihrádek jest kolem kol. Sem podívali se páni nejprve. Nalezli tu složené „jistoty, šuldprify, vyvazení, kvitancí“ a jiné všelikteraké listy .platné i neplatné. Mimo tento veliký stůl pozorujeme v pokoji ještě tři jiné menší. Nad stolem prostředním visí mosazný svícen visutý v několika cívkách vůkol. Ke stolům jsou přistaveny dlouhé židle dvě. Na zdi visí tři veliké figury v rámcích. „Vykonterfektováni“ jsou jimi sám pan mistr Daniel, paní Anna a její pan otec starý Jiří Melantrych. Pozorujeme dvě almárky. V jedné, kteráž jest cínem fasovaná, připevněno jest umyvadlo a v druhé, kterouž inventář zove kancelářkou, stoji pospolu několik sklenic a v truhlici „dvoje instrumenta měděná; na jednom Jerusalem město vyryté ve dvou kusích a na druhém Evropa mistrovským kusem vyrytá a to vše beze vší ouhony k impresí zcela náleží“. Už z toho bychom mohli souditi. že jsme v bytě tiskařově. Podél zdi stojí „šrak k šatům sušení“ a pod ním v truhle veliká hromada cínového nádobi jest složena. Za živobytu obou manželů snad — jako jindy v pražských bytech — rozestaveno bylo nádobí cínové po almárkách anebo na římsách nade dveřmi, anebo jinde v pokoji přibitých; ale teď složeno to všecko v truhle. Jest tu 27 konví, z nichž jeden obr jest na dvanácte žejdlíků; mis vyčteno 64, z nichž 18 hodně velikých; talířů 53, z nichž 7 kovaných; čtyři veliké šály cínové druží se k nim. Svícnů cínových jest osm, z nichž dva vysoké o jedné cívce stávaly zajisté na stole, když pan mistr měl o stůl hostí řadu. Slánek cínových mívala paní Anna 6. Na dně truhlice roztaženo spočívá obšírné umyvadlo k zavěšení. Pod lavicí u kamen schoval se veliký svícen mosazný o dvou cívkách s vytahováním jak dolů tak nahoru. I ten vídával asi veselejší časy v slovutné rodině Veleslavínovic.

Nade dveřmi tohoto velikého pokoje také příkrasou visí rohy jelení.

Toť tedy hlavní síň celého domu. Sem uváděni byli hosté a zde trávíval nebožtík Daniel leckterous hodinu svojí nemnohé prázdně. Hořejší patro všecko skoro — na malou vymínku — věnoval mistr svoji tiskárně. Však uvidíme. Nežli tam vystoupíme. navštivme ještě kuchyni, kteráž také dole umístěna jest na mazhauze nedaleko průjezdu domovního. Což hned do oka bije, jsou peřiny, jichž bychom v žádné kuchyni nehledali 41! Na 19 kusech se lihá noc co noc. Panna Dorota i nevlastní tatík její Janata oznamuji. že kuchařka lihává na 4 kusech, malý Jiřík rovně tak. stará chůva že lihá též na čtyřech, tak i Dorota. Jen Janata dopřává si peřin sedm k svému odpočívání. O Samuelovi. předním dědici nebožtíka Daniele. nemluvilo se, kterak spává. Zdali všecky dotčené osoby spávaly v kuchyni, či jinde, toho nedopátrali jsme se. Co se dotýče kuchyňského nádobí, věru hojnost ho tady. 13 konvic cínových stoji tu na polici řadou jako vojáci a podle nich dalším řadem 14 žejdlíků. Na druhé polici jsou dvě nálivky s hubičkami. flaše cínová třížejdlíková. 14 mis. necičky na máslo, dva šálky s nožičkami, spotřebovaných talířů 14, misek vaječných maličkých na sobě nahrnuto jest čtvero; v jiné přihradě pozorujeme zvláštní nádobí, jehož Pražané všudy všickni užívali za celé století 16. a ví bůh jak dlouho ještě potom, jehož my však už ani neznáme. Jest to „víra“, do níž kladli žhavé uhlí na ohřívání jídel na stůl vstavených. Víru kladli naši předkové pod mísy a hrnce. Bývaly víry buď železné nebo mosazné a leckdy i měděné. Pan Adam z Veleslavína měl ve své kuchyni tři víry mosazné.

Že tenkráte pojidali daleko více ryb, nežli dnes se děje. nedivte se, měla-li paní Anna v kuchyni sedm kotlíků k rybám. Jest tu také měděný pekáč i rendlík železný a 4 kozlíky, na nichž pečité se škvířivalo. Na týž konec válí se tu na peci ještě sedm rožnů a dva veliké rošty stoji melancholicky podle pece. Všimneme-li sobě ještě měděné vaničky k ochlazení nápojů. tří hrnců velikých k vodě braní, dvou mosazných medenic v kamnech, pěti moždířů, s palicemi. poznali jsme kuchyni Veleslavínskou všecku všudy i s tim. co k ní nenáleži, a lze s pány jiti přes mazhauz čili síni na dvůr. Po pravé straně v rohu míval pan Daniel i vdova jeho sklad knih.

Zap v „Arch. Památkách“ I. tušil. že tu kdesi býval sklad knih, my mu dnes dosvědčujeme pravdivost jeho tušení. Jest tu vrstva nad tisíc exemplářů Mathiolova herbáře. Nejprve vydán byl herbář lékaře arciknížecího Petra Mathiola po česku i německu starým Melantrychem roku 1562. 1563 s takovým nákladem, že vyprosil sobě nakladatel u Ferdinanda I. privilegium, aby po 20 let nikdo herbářů nevydával. Když zemřel syn a první dědic Melantrychův, Jiřík mladší Melantrych, roku 1585, zůstalo po něm jenom 7 exemplářů českých herbářů i protož pan Daniel vydal ho znova roku 1596. Exemplář měl cenu tehdá 4 kopy míšenské (12—15 zl.), jest tedy ve vrstvách tu roku 1606 ve sklípku složených dosti slušný kapitál. Nad půl tisíce diktionářů srovnaných tu leží podle herbáře. A poněvadž zbylo po smrti Jiříka mladšího Melantrycha jen 17 kusů této slovnikářské knihy, a na odbyt asi dobře chodila. způsobeno bylo po vydání roku 1679 ještě po smrti Veleslavínově vydání nové — a to tu leží. Nad 300 žalmových zpěvů čtyrhlasých (tenor. bassus, altus. discantus) v několiku vrstvách druží se tu ke slovníku a herbáři. Tyto knihy všecky jsou nevázané. V truhlici jsou některé knihy vázané, které se mají také dochovati dětem.

Vrátíme se na mazhauz. Proti kuchyni v špižírně vyčetli páni všelijakých knih 220 vše nevázaných obsahu náboženského i historického.

Než vstoupíme na schod k patru prvnímu, nelze neviděti ohromné almary, kteráž před světnicí, v níž pobývá rodina. v zeď zasazena jest. V této almaře obšírné stojí a leží 144 knihy vázané a k prodeji připravené. jichž titule i počet složili jsme přátelům české literatury v „Časopis Českého Musea“ na rok 1886.

Tu jen dotýkáme, že v knihkupectví tehdá nejvíce na odbyt šly modlitby „Vojířovy“ a modlitby „děkana Jičínského“. mimo ně i „Postyllky dětinské“ a „Kroniky Moskevské“. To aspoň vysvitá ze seznamu knih na prodej uchystaných.

Teď nahoru! Na mazhauzku pozorujeme tři presy staré; jeden s dřevčným vřetenem. Vejděme do impresí. z níž od roku 1552 až do konce století světlo hojným proudem svítilo všem vrstvám našeho národa; ba přeletěli paprskové někteří i přes pomezný lesnatý val český k sousedům. Ve čtyřech jazycích tlačeny tu byly knihy nejrozmanitějšího řádu. Skvostné folianty nádherně do světa vypravené, figurami, erby a všelijak jináče vyzdobené střídaly se tu s knížkami maličkými, prostějšími; spisy učené s věcmi příležitostnými, knihy historické s náboženskými. zákonníky s knihami lékařskými. Mnohé dílo ovšem bylo na česko jen překládáno, ale tolikéž mnohé psáno bylo samým impresorem anebo vzniklo jeho radami a stálou prací. A přemnohé z těch knih kterak horlivě, horoucně naváděly k lásce k vlasti a k jiným pěkným ctnostem i povinnostem! Věru nevíme. aby od těch dob až po náš čas která tiskárna úkol svůj konala vznešeněji nežli Veleslavínská. Toť byla učitelkou svého národa.

V impresí pana mistra Daniele stávaly tři presy, k nimž dva železné rámy byly. Tu a tam stály kotlíky k vaření fermeže a v truhlících složena byla písma tou způsobou i skoro těmiže jmény právě jako dnes v tiskárnách vídáme. V prvém pokoji, kdež byly dotčené tři lisy, páni roku 1606 popsali v knihu popisů (archiv Staropražský č. 1174 od fol. 220) dvacateropatero písmo. Od velikého švobochu a největší antiqny až k nejmenšímu švobochu; od cursivy největší až ke cursivě ciceronis a k nejmenší cursivě. Podobná písma složena byla i v komoře skrze impresí. Jenže byla-li v přední hlavní síni písma přes tu chvíli potřebná, jako na př. písma mandátní a fraktury textové, byly tu v komoře podle impresí složeny na odpočinek delší neb kratší noty žalmové, kanon, versalia, všelijaké „cuky olivané i na dřevě řezané“ a kapitalia k latinským titulům. Obšírně a do podrobna uvedli jsme jména všech těch věcí a písem v „Časopise Českého Musea“ už vzpomenutém, kamž ukazujeme toho, kohož zajímá. V komoře naproti impresí měl pan Daniel z Veleslavína ještě šestero písem a hromadu „štoků všelijakých erbů“ a jinačích štočků z děl už vytisknutých. Jiných nástrojů a nádobí tiskařských, jakož bývaly v tehdejších tiskárnách, na př. tyglů, fundamentů, šiflí k slívání liter a j. v. nepopisováno. Rozumí se, že nejpřednější pražská tiskárna všeho měla hojně.

Vstoupíme v druhé patro domu Veleslavínského. Tu jest několik komor, z nichž hned první svědectví vydává o rodině Veleslavínově, že byli dobří lidé. Bylo tu „na dvou ložích pro přespolní lidi, když by se kdo kdy zahodil, ustláno šest kusů peřin“. V druhé komoře v truhle bylo něco prádla a šatů vinutých. Cejch 51, ubrusů 7, ručníků 7, servetů 14, prostěradel 18. Ale ani jediná košile! Při tom prádle ležela čuba kuní nebožtíka Daniele suknem černým pěkným pošitá. Vědouce o veliké hojnosti „vinutého“ v jiných pražských domech, podivujeme se nemálo těmto skrovným cifrám, aniž umíme si je vysvětliti. V pokoji zadním zbylo roku 1606 lože šatů pernatých po „praeceptoru, jenž tu léhával“.

Tři věci se nám v domě Veleslavínově velice líbí. Nejprve, že poctivě chovali starou chůvu, kteráž mateř paní Annu i děti její kolébala, druhé že pečlivě dětem svým zjednali do domu praeceptora, a třetí, že přespolním lidem, kdo kdyby se v dům ten staročeský zahodil, vděk stály na hotově lože pohostinská.

Než milý a slavný dům ten opustíme, vylezme s pány radními, písařem i panem Janatou pod krov domu Melantrychovic, kdež shledáme hromadu zajímavých knih po někdy Jiřím starším Melantrychovi pozůstalých. Ubohé knihy v žalostném jsou položení. Je tu pět kusů „Postyl Ferii“, to jest Postila Jana Fera (Wilda) na čtení a epištoly nedělní, která vyšla roku 1575 ve foliu. „Syrachů velkých 10, malých 50“ tu leží. Rešelia Jezus Sirach (Ecclesiacticus) vydán byl s figurami do roku 1580 sedmkrát, tu se tedy válí 60 posledních exemplářů Melantrychovských. Podle nich vybrali páni k prodeji 5 velkých exemplářů „Modliteb na evangelia“ a 30 menších; potom 5 kusů „Urbana regia“.

Tenhle Urbanus Regius pamatuje nejprvnější začátky Melantrychovské činnosti. Jiřík Černovlásek — Melantrych po řecku — dal „Rozmlouvání o krásném kázání Krista Urbana Regia“ tisknouti už roku 1545 v Prostějově, tedy o čtyři léta prve, nežli domohl se tiskárny v Praze (Čas. Mus. 1865 str. 125).

Pod krovem domu Melantrychovského dále vybrali na prodej páni „dvacet žaltářů“. Míní se tu zajisté žaltář sv. Davida z latiny přeložený a roku 1572 vydaný nákladně. Dále vyňali z hromady modliteb „Raffenského“ 30 a „Tanců smrti“ 10. Tanec smrti byl zajímavý spis s 53 dřevořezbami přidaný k „Naučení“ Erasma Rotrdamského o smrti, jak se k ní hotoviti. Potom ještě popisná komisí vybrala 10 knížek „O porodu“ a 20 exemplářů „Sedmer kázání“.

O knihách Melantrychovských ostatních pod krovem složených napsal písař v knihu popisův: „Jiné knihy, co jich v hromadách po různu pozůstává na díle od vlhkosti zetlelých, na díle od myši a jiných věcí pokažených do jiného času k přehlédnutí a přebrání i srovnání spečetěny zůstávají.“ Ale vícekráte páni přehledávat nepřišli. Aspoň není nic toho v knihách. Jedly tedy myši pod krovem dále bez překážky čikoli i tenkráte, když byl Samuel, syn pana Daniele z Veleslavína, dorost ujal tiskárnu oteckou a snad i když ubožak po bitvě Bělohorské z vlasti utíkal zanechav tiskárnu i dům knězům jesuitům.

FEUILLETON.

* *
*

Miloval jsem tebe v snění svém i bdění
v panenské tvé rakvi na čelo jak led
dal jsem ti své první lásky políbení.
— tam na prahu ráje kdys mi je dej zpět.

Ch. Bunner.

Listy z Prahy.

I.

V Praze, dne 31. prosince 1885

Kulhavý Asmodej starošpanělského románu zastavil se na své povětrné pouti nad špinavou střechou činžáku, pod jehož otlučenými prejzami ukrývá moje Musa své vypelichané perutě a proniknuv krysy rozlezlé zdivo demonickým okem svým našel mne pohříženého v dumě, v apatii, v snění, ve kterém těkavé myšlénky skákaly jedna přes druhou v tůň nicoty a prázdna jako vyplašené krokem poutníka žáby na pokraji rybníku.

„Vidím, že se nudíš“ zasyčel vedle mne.

„Máš pravdu, hochu.“

„A není pomoci — což?“ usmíval se zlomyslně a podával mi hezkou knihu, pěkně vázanou, za jejímž titulním listem zářil pln červených růží a pomněnek velice vkusný list dedikační —

Četl jsem roztržitě „České květy, výbor naší . . .“

„Ne, ne, příteli,“ odpovídám, „něco jiného, něco jiného“

„Ale, co jen — co, jubilejní číslo Národních Listů vyjde až zítra, polemiky s ním až pozejtří — dnes každý má jiné věci v hlavě než tu čertovu literaturu — víš co, piš zas jednou nějaký ‚List z Prahy‘.“

„Nemám látky ani chuti.“

„Eh, co, jedno přijde s druhým, hleď, půjčím ti svou kouzelnou karkuli, vznes se do povětří a leť, pozoruj a piš!“

A již před mým zrakem točil na malíčku roztomilou karkulku, zvíci vlaského ořechu, na jejímž purpurovém temeni zářil zlatý knoflík jako hvězdička.

„Tím knoflíkem otočíš na levo neb na pravo, a již letíš kam chceš a vidíš co chceš.“

To mne svedlo. Chtěl jsem stisknout ruku panu Asmodei. ale byl ten tam a čapka již na mé hlavě a já neviditelným a již jsem letěl. Jiný by se byl snad bál, ale při známé lehkovážnosti českých literatů zapomněl jsem té chvíle na svou rodinu i na konec výpravy té, a jelikož v říši duchů je ihned touha skutkem dle známého epigramu Götheova, nemohl jsem ani dlouho se rozmýšleti

Stanul jsem po krátkém letu nad střechami naší velebné Prahy ve velké síni. Nač ji líčiti — řeknu krátce, byla to tiskárna vlasteneckého nakladatele.

Vše pracovalo do úpadu, ruce jen létaly nad truhlíky s písmenami, kola se kmitala, hřídele frčely, velké, křídlům démonů podobné lopaty bleskem se obracely, skládajíce veliké, celé potištěné archy, metteur stíral si bohaté krůpěje potu s čela, dělníci těžce oddychovali, děvčata dostávala křeč od rovnání a skládání těch velkolepých archů. byl to hon a vír, let a šum, spěch a tlak; mezi dveřmi stál zamyšlený redaktor v hovoru se správcem tiskárny, byl zadumán, vrásky na čele jevily stopy starostlivé bouře, jakou byla zmítána jeho duše.

„Hospodine zástupň,“ myslil jsem, „co to asi bude, nejspíš se tu tiskne oznámení blížící se české korunovace, proto ten spěch, třeba. aby národ zvěděl v čas —“

„Ba ne,“ opravil jsem se ihned, „snad konečně rozluštili naši vědci otázku české vědy a její akademie —“

„Ba ne,“ vymlouval jsem si, „to nemá tak na spěch, česká věda je moudrá, počká a zatím se na vzájem zdáví a požere, a když bude mít akademii —“

„Či snad objevil se nový básník, ten messiáš, na kterého posud čekají naše bodré kritické listy, ten velduch, ten fenix, který střese s křídel svých všecken prach minulosti, romantické, historické a kulturní přítěže, a bude zcela ‚lidový‘.“

„Kde pak? — básník. To již docela ne. Ti hynou a vyhynou, a já bych dnes nechtěl začínat literarní karriéru s balíkem erotických veršů: jeť to u nás pro mladé síly, pro debutanty horší než v Paříži. — Knihu nováčka nevezme již nikdo dnes do nákladu. Vždyť všecko leží i spisy ‚těch slavných‘. Co to jen bude?“

V tom přiklonil faktor ucho k telefonu a naslouchal.

„Za chvilku je zde, pane redaktore.“

„Druhé, není-li pravda?“

„Ne, třetí!“

„Jak, zbláznil jste se, člověče. to bude mýlka — ti že vydávají třetí číslo — tož my vydáme čtvrté, rozumíte, čtvrté číslo anebo raději už páté . . .“ Redaktor se chvěl rozčilením.

„Ale, prosím vás, co budem dělat po celý leden?“

„To je mi jedno. dělejte co chcete, ale musíme mít zítra také čtvrté číslo, rozumíte, to by bylo pěkné, čtvrté, slyšel jste? Obrázků je dost, materialu také, dejte tam co máte. pokračování románu a povídky, báseň jednu — ne dvě, článek, zprávy a texty k obrázkům se napíšou v noci, ale číslo být musí!“

V tom vrazil udýchaný hoch. učeň, do tiskárny. V ruce měl veliké číslo illustrovaného listu. Měl patrně sám na tom interess, neb z daleka již křičel, mávaje listem v povětří.

„To je čísilko — ještě jim z toho kape!“

Jako tygr vrhnuli se metteur a redaktor na číslo. Bylo opravdu ještě celé mokré, mastné černí a nevyschlými obrázky, které jako šat harlekýna zdálky v přítmí tiskárny se míhaly.

Redaktor roztáhl „nepřátelský“ list na koleně a hltal jeho obsah, mruče mezi zuby:

„. . . novella od Jana Liera, máme také —“

„. . . báseň Jarosl. Vrchlického. také máme a illustrovanou k tomu —“

„. . . genre od Františka Heritesa . . .“

„. . . povídka od Aloise Jiráska . . .“

Nedokončil — vlastně já ho dále neposlouchal, učeň vyvalil oči na faktora a jakoby si teprve teď vzpomněl. jal se vyřizovati:

„. . . oni tisknou prvních čísel 15.000 na ukázku.“

„Tiskněte 20.000,“ křikl metteur.

„Ne, 25.000,“ doložil redaktor, „přidejte to všady, rozhoďte to všady, zaplavte vlast, Čechy, Moravu, Slezsko, Slovač, Slovanstvo . . .“

Otočil jsem knoflíkem na Asmodejově čapce a letěl dále, spřádaje v hlavě tyto skromné či neskromné myšlénky:

Za prvé. Jací to hledaní lidé, tenhle Jirásek, Herites, Zeyer. Lier. Vrchlický atd. Jaký to rozkvět české literatury a jak z něho nejvíce těží spisovatel . . .

Hustou mlhou zněl za mnou hlas:

„. . . . Honoráře se pro příště zmenší, rozumíte . . . . o polovic . . .“

Jak poznal a nahlédl lid důležitost literatury, když se pere o číslo novoroční. tak že nestačí nakladatelé tisknout čtyři čísla najednou.

Sněhovou pliskanicí doznívalo volání:

„. . . na inseraty nezapomeňte, velké, na půl strany. ne na celou stranu, hodně tučným písmem, rovně, na křivo ve všech tvarech a způsobech, dnes, zítra, denně . . .“

Víc jsem neslyšel — letěl jsem rychle a ostrý vítr sylvestrovské noci zanášel ostatní. Praha spala na pohled — ale v hospodách bylo hlučno, jak pak ne, šťastný národ může se veselit, skoupil celou výstavu Chittussiho, rozebral celé náklady děl svých nejlepších autorů, rozeznal reklamu od pravdy a nyní může klidně zapíjet svou minulost a budoucnost.

Strhl jsem z hlavy čapku Asmodeje a hodil ji v pohru větrné pliskanice. Létla jak rudá hvězdka tmou — v tom se zastavila, seděla již na hlávce svého původního velitele.

„Nu, bavil jsi se,“ zasyčel.

„Děkuju — víc než dost.“

„Což, abychom létli jinam.“

„Ne — to mi stačí k rozjímání v noci novoroční — a chceš-li též na ‚List z Prahy‘ — kdož ví, budu-li potom psáti druhý.“

S chechtem zmizel v temnu. *Carpio.*

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

„České květy.“ Výbor naší lyriky. Nákladem knihkupectví Edv. Valečky v Praze.

„Nejlepší české humoresky.“ Vydává Jos. R. Vilímek. Illustrovali Frant. Kolár a H. Přerhof. Sešit druhý. Nákladem Jos. R Vilímka v Praze.

„Ve službě panstva.“ Příspěvek k historii české politiky. Napsal F. Tilšer. Nákladem politického spolku podlipanského. V komisi knihkupectví Jos. Miškovského v Českém Brodě.

Listárna redakce.

Rukopisy nevracíme. — Úsudkův o zaslaných pracích dávati nám nelze. — Z rukopisův došlých do 3. t. m. neuveřejníme žádného.

Pozvání ku předplacení

na časopis

„LUMÍR“

ročník XIV.

Na „LUMÍRA“ předplácí se:

V Praze:		S pošt. zásylkou:	
Na celý rok	zl. 6·60	Na celý rok	zl. 7·—
„ půl roku	„ 3·30	„ půl roku	„ 3·50
„ čtvrt „	„ 1·65	„ čtvrt „	„ 1·75

Jednotlivé měsíční sešity stojí v Praze 55 kr., poštou 60 kr.

Své pp. čtenáře, kteří dosud předplatné na rok 1886 neobnovili, žádáme, aby nám laskavě oznámili třeba jen korrespondenčním lístkem, neb vrácením listu, zdali dalšího zasýlání přejí sobě. čili nic.

Administrace „Lumíra“
v Praze, Salmova ulice číslo 9 n.

OBSAH: Dary. Báseň Jaroslava Vrchlického. — Kus zahrabané romantiky. Genre z minulosti od Fr. Heritesa. (Pokračování) — Moře Dle zpráv podaných J. Murayem v »Nature« zpracoval Fr. Klapálek — V troskách života Obrázek z podlesí. Napsal J. L Hrdina. — Vrak. Báseň Alfreda Tennysona Přeložil J V Sládek. — U pana mistra Daniele Adama z Veleslavína Od Dra. Zigm. Wintra (Dokončení) — Feuilleton: *⁎* Od Ch Buonera. — Listy z Prahy. I.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček“.**

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . 1 zl. 75 kr.
na půl léta . 3 „ 50 „
na celý rok . 7 „

Přetisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Salmova ulice číslo 7, nový.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír" vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne.

ROČNÍK XIV. 20. ledna 1886. ČÍSLO 3.

Kus zahrabané romantiky.

Genre z minulosti od *Fr. Heritesa.*

(Pokračování.)

Vojtěch Sekoušek nechtěl ani slovo slyšeti o ničem, co sděleno mu o pozorování učiněném za nepřítomnosti jeho u dveří pokoje Markétčina. Že asi nejspíše slyšela trávu růst — přerušil manželčin hojnými slzami provázený výklad hned v počátcích.

Ubohá paní šla po své práci.

A pan Sekoušek měřil pokoj pádnými, spěšnými kroky. Patrně v něm vše bouřilo. Nechtěl ani slyšet o večeři. Dvakrát musil být volán, aby sedl za stůl, a pak takořka ani nevzal do úst. A přece jindy vždy po třídenním postu pašijových dnů, který svědomitě držel jako dobrý křesťan, nemohl se ani dočkati prvního zas masitého sousta!

Markétka nepřišla. Pan Sekoušek dělal, jakoby to nepozoroval, a matka neodvážila se zmínkou o dceři hněv jeho popouzeti: věděla, že by nejmenší náraz způsobil výbuch.

A pan Sekoušek opravdu byl v hrozné náladě. Na nikoho se nepodíval, s nikým nepromluvil. Jenom se nořil do svých myšlének. Rozumí se, že zabývaly se záležitostí, jež pohnala je k letu tak bouřlivému, že jedna předbíhala a předstihovala druhou tam, kde obyčejně převalovaly se hravě, takřka laškovně — pokojné myšlénky v hlavě maloměstského měšťěnína.

Co si počne s dcerou? Jak proti ní teď by zakročil? — —

Přišly mu na mysl některé obavy vyslovené ustrašenou manželkou hned ráno, a pak zas ostýchavě jen a plaše po návratu jeho z kostela. Nemohl ubrániti se jistému chvění . . .

‚A nesmysl! —‘ odrazil myšlénky. „Děvče přec nevyvede nějakou hloupost — —‘

A ráno s ní promluví. Opatrně, moudře. Vše jí řádně vysvětlí znova, vyloží, objasní. Kam by to dala rozum, kdyby ruku podávanou jí tak nezištně a pro ni nad pomyšlení výhodně, zamítla — nemluvě o skandálu, který by způsoben byl po celém městě . . . A jaké by mohla mít k tomu příčiny? Jaký vážný důvod? Jaké pohnutky? — —

Pan Sekoušek vzpomněl na slova Markétčina před časem pronešená k matce — že miluje: a vzpomněl na odhalení svá, když hledal stopu tohoto vyznání. Pak později na to vše zapomněl: nepřikládal milostnému Markétčinu vznětu veliké důležitosti, když viděl ji smiřující se s nabídkou páně Vocilkovou. Ale teď náhle zas před ním vyhoupla se postava Václava Jareše . . .

On je vinen vším! On je původcem a strůjcem všeho zla! On to jest, který oheň znova zas rozdmychal, sotva byla Markétka v nezměnitelný stav věci se vpravila, s neodvolatelnými poměry se již již spřátelila!

Všechen hněv, který bouřil v srdci i hlavě starcově, obrátil se proti mladému theologovi.

Však nebyl dnes ani na vzkříšení! A nešel jako ostatní soudruzi meškající v N . . . na svátcích v rochetce, s rukama sepjatýma, očima pokorně k zemi upřenýma, před knězem svátost nesoucím. Sám pan děkan si toho povšimnul a projevil nelibost svou nad netečností budoucího spolubratra a že se věru zdá, jakoby mladý zasvěcenec církve teď, na samém prahu svého cíle, před vysvěcením, opravdu měl choutky světácké, jak se proslýchá a šeptá po městě . . .

V tom vyrušen byl pan Sekoušek ze svých myšlének — zaslechl zpěv a v průvodu jeho měkké, drnkavé zvuky . . . vánek noční otevřenými dveřmi zanášel je k uchu jeho.

Dostaveníčko jeho dceři! — —

Pan Sekoušek byl zuřiv. „Jaká to opovážlivost!" — A sáhal již po nabité dvojce. Na štěstí paní Sekoušková vrhla se mu v cestu.

Odstrčil ji a kvapem vyrazil ven, přes dvůr a do zahrady . . .

A byl by málem zkameněl spatřiv pana Martina Vocilku, váženého souseda a purkmistra města N . . ., na šíji na zelené pentličce zavěšenou kytaru . . Byl opřen o kmen stromu — v pozadí kus staré hradby končící polozbořenou baštou — — ve výši měsíc s plnou úsměvnou tváří . . .

Pan Sekoušek těžce oddychuje zastavil se a podíval se na budoucího zetě skorem útrpně. A propukl pak v hlučný smích.

Ale náhle zarazil se; zbledl a udeřil se do hlavy.

Markétčino okno bylo otevřeno, ale jí nebylo v něm viděti a také v pozadí nic se nehýbalo. Pan Sekoušek přiskočil a vyhoupl se nahoru mladickou silou.

Pokoj byl prázdný. Všecky stoly, truhly a skříně byly zotvírány a šat rozházen byl po zemi . . .

Za zdí, na dvoře, zároveň strhl se poplach. Ze stáje vyběhl čeledín v zděšení, s nářkem: „Strakatá klisna jest ta tam! Mezi večerní pobožností někdo ji odvázal — —“

V mokré půdě dvorní a zadní brankou ven vedoucí přímo do polí, patrny byly stopy koňských kopyt . . .

„Útěk! Únos!“ — vykřikl pan Sekoušek, a zdálo se mu, že se zalkne, zadusí.

Sběhl se celý dům a v krátké době celé sousedstvo. Davem probíhal pan Vocilka s kytarou na plecích, jako troubadour. „Rychle! Za ní! —“ volal. „Sto dukátů tomu, kdo ji dohoní!“

Pan Vocilka ovšem dosti časně poznal, že nevěsta jeho neuprchla sama, ale marně pátral po tom, kdo by mohl být jejím průvodcem.

Pan Sekoušek první vyslovil jeho jméno.

A za chvíli zjištěno, že i Václav Jareš se pohřešuje. Zvěst Jobova přinesla zároveň, že nalezen byl lístek, v kterém syn oznamuje rodičům, že náležeti nebude a nechce nenáviděnému stavu, jemuž věnoval se jen z přinucení, a po dlouhém boji své duše láme těžké svoje pouto za hlasem jda svého srdce . . .

Poslové rozesláni neprodleně na všechny strany. Ráno vraceli se bez výsledku. Uprchlíci byli kdesi v bezpečí.

* * *

Pan Alois Petřík brousil si zuby k božíhodnímu obědu. Časně z rána šel na procházku, aby tím lépe vytrávil. Před samým polednem ubíral se k Sekouškovým.

Snadno pochopitelno, jaké bylo jeho překvapení, když zvěděl, co se přihodilo.

Nevěděl o ničem. Vraceje se z ranní procházky, spozoroval ovšem neobyčejný ruch a nezvyklé kupení se lidí, ale nemíval ve zvyku na ulici se zastavovati a dávati se do řeči; pozdravoval jen na všechny strany a bral se svou cestou.

„Tedy s Václavem Jarešem prchla!“ — zvolal pan Petřík v úžasu, když byl ze zmatených slov paní Sekouškové a zlobných výkřiků jejího manžela postihl jméno únosce. „A proto se tak ucházel o mé přátelství a zamiloval si moji baštu, že celé dny u mne vyseděl“ — pokračoval, založiv ruce na prsou a kývaje při tom hlavou, jako činíme, naleznuvše příčinu něčeho, co bylo nám dosud nepochopitelným. „Vlastně abych nelhal“ — opravil se rychle — „nevyseděl, ale vystál — vystál u okna, které nestrpěl nikdy zavřené.“

„Jak to myslíte? Jak tomu mám rozumět?“ — otázal se zhurta pan Sekoušek.

„Zcela snadný výklad“ — řekl pan Petřík. „Nic lehčího k pochopení jako to. Moje bašta má přece jediné okno a to ústí do vaší zahrady, zrovna naproti zadní straně domu, kde jest pokojík Markétčin . . .“

„Byl! Byl! Byl!“ — vzkřikl pan Sekoušek. „Není více! Tedy tím způsobem se stýkali“ — zvolal, spínaje ruce.

„Nepochybně“ — přisvědčil pan Petřík dosti chladně. „Milenci bývají ku podivu vynalézaví“ — doložil s tváří úsměvnou.

„Tak se mohli vídat denně, každou hodinu“ — pokračoval pan Sekoušek ve svém lamentu — „dávat si znamení, umlouvat se za zády rodičů. — — Naposled se i scházeli!“

Pan Sekoušek ustal v procházce a tázavě zadíval se na Petříka. „Snad ten hanebný svůdník dceru mou i navštěvoval!“

„To jest dosti možné“ — potvrdil tázaný. „Okno bašty není konečně vysoké — odvážný skok do trávy — hup! A jsme v zahradě . . . Také po kmeni třešně, jež stojí u samé skorem zdi a korunou sáhá až k oknu bašty, možno dostati se dolů, a ještě pohodlněji! Pak vedou i vrátka podél bašty přímo do zahrady — ovšem jsou dávno zavřena, ale klíč lze pořídit si i do rezavého zámku . . .“

„A vy jste to viděl? Viděl a trpěl? — Člověče!“ — zlobně děl pan Sekoušek.

„Ne — to ne“ — hájil se pan Petřík. „To jsem nepravil. Neměl jsem o ničem ani tušení. Ale přítel Václav chodil do mé bašty, i když jsem nebyl doma — a to stává se dosti často, jak víte; zejména podvečer, kdy miluju delší procházky po okolí, do lesů, do hor . . .“

„Čert vem vaše toulání“ — rozhorlil se pan Sekoušek. „Tady vidíte, co jste nám nadrobil!“

„Já?“ — divil se pan Petřík zcela opravdově. „Tohle je dobré! Kterak to? — Já!“

„Ano, vy — nikdo jiný než vy“ — dotíral pan Sekoušek. „Mohl jste dávno vše spozorovat. Oznámit mně, otci. A zabránit zlu, které nemožno více odčinit. Včera ještě, kdybyste byl přišel a řekl: to a to se děje — vždyť sám pravíte, že jste včera byl doma — —“

„Ano“ — přiznával se pan Petřík — „celé půldne . . .“

„A nenapadlo mu ani“ — zvolal pan Sekoušek, chytiv se za hlavu — „přesvědčiti se, proč ten — ten — — nechci vyslovit ani jeho jméno . . . . proč ten bídník pořád stojí u okna — — co tam má co dělat . . . jaké tam kuje zrády . . .“

„Ale dovolte, vážený pane“ — bránil se pan Petřík, poněkud uražen. „Včera jsem četl cestu po Číně. A já tam ještě nebyl. Ach, jak zajímavá to země! Rád bych se na ni jednou podíval . . .“ doložil s povzdechem toužebným a zároveň s pokrčením ramen malomocným a beznadějným.

„A což večer?“ — vyzvídal pan Sekoušek, nejsa věru v náladě, aby cestovnému blouznění hostovu věnoval pozornost. „Co jste dělal, když se zločin udál?“

„Přišel jsem domů až pozdě v noci“ — zpovídal se pan Petřík. „Byla včera obzvláště krásná“ — doložil blouznivě. „A pak byl den vzkříšení! Slavím z mrtvých vstání Páně rád venku, v přírodě, pod modrou klenbou oblohy plné zlatých, zářivých, věčných hvězd . . .“

Pan Sekoušek měl na jazyku něco jako: potrhlý člověče! blázne! — — Ale neřekl ničeho. Obrátil se prudce a nevšímaje si návštěvy, jal se procházeti zas po pokoji, jako činil nežli přišla.

Paní Sekoušková přinášela na stůl polévku. Děti seděly již na svých místech. Ubohá paní pro slzy slova s to nejsouc promluviti, vlídným pokynem zvala vítaného vždy hosta ke stolu.

Pan Petřík těšil se na dnešní oběd celý týden. Vybral si právě k božímu hodu hostinnost Sekouškových přede všemi jinými v městě. Věděl, že bude něco zvláštního — vždyť měl přijíti pan Vocilka . . . Aspoň krocan že bude jistě, nebylo pochybnosti. Pan Petřík starou měl zkušenost, kterak znamenitě paní Sekoušková vyzná se v chovu mexikánských těch rozmazlenců. Zajisté aspoň jednomu z obrovského stáda sražena včera hlava . . .

A teď pan Alois Petřík pojednou ztratil všechnu chuť k jídlu. Bylo mu jaksi nevolno. Nepřijal nabízené mu sedadlo za bíle prostřeným stolem, a omlouvaje se hospodyni, poroučel se.

Vykročením na ulici ozval se však prázdný žaludek, volaje o přirozená svá práva. Pan Petřík podíval se na zámecké hodiny. Nebylo ještě pozdě. Mohl by zahnouti do kteréhokoliv domu — tam k direktorovi, na lékárnu, k poštmistrové — — všude zajisté přistavili by ochotně pro něho talíř . . .

Pan Petřík chvíli stál, váhaje, rozvažuje.

A pak se obrátil do úzké, slepé uličky, na jejímž konci nalézal se vchod do jeho bašty.

Octnul se v úzké, tmavé chodbě, z níž zdvihaly se schody podobné řebříku, a s posledního schůdku vstupovalo se přímo do malé komůrky, nízké, neobilené, s jediným oknem. To bylo sídlo pana Aloise Petříka, nalézalo se v baště, staré věži hradební.

Pan Sekoušek, k jehož zahradě náležela, přepustil ji bezplatně k užívání podivínskému příbuznému.

A pan Petřík umístil se tu rozkošně. V rohu měl postel a vedle malý stolek, který sám si byl urobil. U dveří hned stál černě natřený kufr, pamětník studentských výprav majitelových. Jiného nábytku tu nebylo. Na plechových kamnech stál kamenný džbán s cínovým víkem; jiného nádobí ani náčiní domácího pan Petřík nepotřeboval — jedině ještě nože a ten nosil v kapse při sobě.

Prázdnotu pokoje vyplňovaly knihy; byly rozestaveny ve všech koutech, na sebe, do výše — většinou díla zeměpisná. Je vhodně doplňovaly mapy rozvěšené a rozpjaté po stěnách až ke stropu.

Pan Petřík lnul ku své baště s láskou blouznivou. Nebyl by zaměnil ji za žádný palác šlechtický.

Byl zde spokojen a šťasten. Trávil zde nejkrásnější chvíle čtením, studiemi, přemítáním, sněním, v úplné osamělosti, nikým nerušen.

K panu Petříkovi, jak už praveno, nikdy nikdo nepřicházel; uklízel i sám svůj pokoj a čeho třeba vlastnoručně si přinesl; nepotřeboval ani posluhy.

V městě rozšířena byla jakási hrůza před vnitřkem polozbořené věže, o níž pověsti vyprávěly mnoho báječného. Za dlouhá léta snad Václav Jareš prvním byl, který docházel sem na návštěvy k poustevnickému obyvateli.

Vystoupiv pan Petřík nahoru, rozhledl se úsměvně a se zalíbením po svém ráji. Hlas žaludku, který byl na ulici již naléhavě promluvil, ozval se opět a s důrazem. Pan Petřík uznal za dobré především tuto odpověděti.

Sedl si na postel, vyndal ze stolku kus chleba, tvrdého trochu, černého. Ale zuby měl pan Petřík dobré a dal se do oběda s náležitou chutí. Vody bylo ve džbánku dost.

Ovšem kmitla se před očima stolovníka krocaní pečínka, šťavnatá, prýštící mastnotou, s růžovatě zahnědlou korou, se zlatěžlutou nádívkou plnou mandlí a hrozinek. Obraz však zmizel kvapem. Pan Petřík nebyl opravdu vyběravým a shledal průběhem hostiny, že vlastně nade všecko na světě jest mu tvrdý černý chléb, zapíjený čistou pramenitou vodou.

Skončiv oběd, pan Petřík vzal knihu do ruky. Ale zas jí hned odložil; nechtělo se mu do čtení. Natáhl se na postel a ležel chvíli s rukama za hlavou, oči upřené na strop.

Pak vstal a přešel pokojík; nebylo ovšem mnoho kroků třeba.

Okno bylo otevřené. Odtud tedy Václav Jareš spřádal román svůj s protější obyvatelkou, tam na druhém konci zahrady, se sličnou Markétkou . . . Teď jsou oba už Bůh ví kde ve světě . . .

Ve světě! Slovo udeřilo jako blesk. Pan Petřík obrátil se a došel ke dveřím a zase zpět a zase ke dveřím. Chodil jako vlk v kleci. A bylo mu také úzko jako zavřenému zvířeti. Jenom že on není připoután a může odjíti, kdy mu libo . . . A půjde také! Ano! „Do světa! Do světa!“ — —

Beztoho se letos opozdil. Čekal na svatbu páně Vocílkovu . . . Teď však nic více jej nezdržuje. K čemu otálet? — —

Rozhodnutí a provedení bylo u pana Aloise Petříka jedno. Sáhl po hliněné pokladničce a rozbiv ji, obsah její zastrčil za pás; sundal s postele plášť, který zastával službu přikrývky, a svinuv jej dovedně otočil se jím; zavěsil kožený vak pocestný na bedra; do ruky vzal hůl. A vesele, krokem svižným a lehkým, hvízdaje si bezstarostný popěvek, bral se přes hory a doly . . .

* * *

(Pokračování.)

Pod sněhem.

Báseň *Josefa Kuchaře.*

Hledím z okna. V širá lada
v kotoučích sníh tiše padá.

V bílý kraj se večer sklání —
v dáli zvon zní na klekání . . .

Ohlas zvonu v zmlklé hrudi
dávné upomínky budí.

Kol tak klidno, vážno, zticha
do srdce mi mládí dýchá.

Z každé vločky, na sklo padlé,
kynou sny a časy zmladlé.

V barev, tonů třpytné směsi
vidin sta se v duši věsí.

Žije vše, i hrob co chová —
zas jsem mlád a šťasten znova.

Zas mé žhoucí mladé vznětý
v smělých tužbách pnou se v světy —

V tom zvon mlkne — já se chvěji,
sny mé hynou ve závěji . . .

Hledím z okna. V stmělá lada
v kotoučích sníh tiše padá.

K dějinám poprav a katů v Čechách.

Náčrtek z kulturních dějin od *Josefa Svátka.*

Ode dávna spojuje obecné mínění lidu s osobností kata jakožto vykonavatele trestů tělesných, vyřknutých rozsudkem spravedlnosti lidské, jakýsi příznak démonický, což se zakládá ovšem zcela přirozeně na hrůznosti výkonů, jimiž musil kat zadost činiti úloze své. Nejtěžší trest, jejž mohl soud pronésti nad člověkem vinným, totiž ztráta života, vzbuzoval již sám o sobě hrůzu nejvyšší a i ta byla ještě zostřována způsobem, jakým byl trest tento vykonáván: zostřením takovým byla předně veřejnost, s jakou se každá poprava dála, za druhé kruté obyčeje při odnímání života odsouzencova, nechť již se to dálo mečem, provazem neb ohněm na hranici.

Vše to mělo za následek, že se osoba katova stala v očích lidu zjevem děsným a to tím děsnějším, když se průběhem věků stávaly také způsoby trestu smrti ukrutnějšími. Ve věci samé, nehledí-li se k ustanovení právnímu, jevil se lidem výkon katův arciť zrovna tak hrozným, jako čin vraha samého, ba ještě krutějším, poněvadž se dál s krví chladnou, s nástroji k odnětí života nejpřiměřenějšími a konečně na oběti zcela bezbranné. Lid nehloubal v mysli své mnoho o tom, že kat koná jen povinnost svou, která na něj byla vložena ustanovením právním a zákonně uznaným, on spatřoval v něm jen osobnost démonickou, brodící se v krvi lidské a utracující životy lidské se srdcem ledovým; proto ji také vyloučil hned od počátku ze spoluobcování svého, pokládaje ji za nečestnou, slovem za vyvrhel společnosti lidské, kteréž i jen osobně se dotknouti, bylo dle domnění obecného spojeno se ztrátou cti.

A když pak vývoj výkonů popravčích vedl i k tomu, že též právo vyloučilo kata ze všech styků s ostatní obcí lidskou, že musil žíti a bydliti mimo společnost občanů poctivých, nesměje ani tentýž chrám s nimi navštěvovati, a již krvorudým oděvem svým ode všech ostatních se lišiti, aby se ho každý jako rány morové mohl zdaleka vystříci: pak již dokona vyvinula se v lidu obecném příšerná ona představa o katovi, jaká z něho po staletí činila nejnižšího a povržení nejhodnějšího tvora společnosti lidské, až teprve v našem osvíceném věku dospěla k mírnějším náhledům o významu osobnosti jeho.

Názor tento o katovi vyvinul se však ve veškeré ostrosti své teprve v pozdějším středověku, ač již starý Řím pokládal kata za tak nečestného, že dle obecného mínění lidu znectěno bylo každé shromáždění, jakmile se kat k němu přidružil; proto musil již ve starém Latium kat bydliti na míli daleko od města a mimo zvláštní šat nositi s sebou zvonek, aby se lid již zdaleka mohl vyhnouti nečisté osobě jeho. Staří Řekové opět dávali popravy vykonávati otrokům, tedy lidem, kteří nemohli cti nabyti ani ztratiti; u Židů pak byl výkon kata původně svěřen lidu veškerému, totiž způsobem ukamenování vinníka, a teprve později starším a kněžím, poněvadž trest i vykonání jeho byly pokládány za rozkaz boží, jehož plnění nemohlo znectiti, nébrž povinností se stávalo. U ostatních národů Východu byl kat přímo živoucím symbolem neobmezené moci despotického vládce nad životem a smrtí poddaných jeho, pročež neustále provázel osobu vládcovu; dosud pak se u národů oněch názor tento nezměnil, neboť i dnes ještě má v Cařihradě kat příbytek svůj uvnitř serailu sultánova.

U starých Slovanů však jakožto u národa rolnického a pokoje milovného nebyl původně trest smrti znám a proto nebylo u nich také žádných katů. Demokratické jejich zřízení, dle kterého každá rodina i v největším rozvětvení svém pospolu žila a pod jménem „zádruhy“ svou vlastní osadu tvořila, vedlo k tomu, že veškeři členové této rodiny byli bratřími a sestrami, kteří společně pracovali, majetku rodiny společně užívali a nejstaršího člena rodiny jakožto „starostu“ poslouchali. Neznajíce tedy nouze a chudoby, poněvadž každý za všecky a všichni za každého pracovali, neznali tudíž také slova „chudý“ v nynějším slova toho smyslu, nébrž „chudým“ byl jim člověk „zlý“, jemuž se nechtělo dobře činiti, pracovati neb starosty poslouchati: takovým se říkalo „zlosyn“, „zlá dci“ (zlý syn, zlá dcera), a když nebylo lze jich napraviti, vynesl nad nimi starosta nejpřísnější tehdejší soud, zbaviv je „společné ruky“, totiž všeho společenství s ostatním rodem. Byli vypuzeni ze středu rodiny i kmene veškerého do světa, jako ta zvěř, která není životem jista, a kdokoli jinde na takového „zlosyna“ ruku vložil neb jej i života zbavil, nehledáno na něm žádné náhrady.

Obyčejně stihl tento nejkrutší trest starých Čechů jen ty, kdo se dopustili krádeže, neboť ta byla u nich zločinem nejohavnějším a proto také nejpřísněji trestána. „Žádný zločin,“ dí nejstarší kronikář český Kosmas, „nebyl u nich těžší jak krádež a loupež,“ a kdokoli se dopustil zlého činu takovébo, jejž jiní národové už tehdáž stíhali trestem smrti, podlehl vyhostění ze „zádruhy“. A ač byl tento trest pro vyhostěného „zlosyna“ zajisté ve mnohých případech krutějším, než rychlá smrt popravou, přece nevedl ku prolévání krve lidské ustanovením právním, a tudíž nebylo u Slovanů a najmě u starých Čechů také žádných vykonavatelů trestu smrti, žádných katů.*) Mluví-li pak Kosmas dále o tom, kterak Libuše hrozila spupným lechům, že zvolí-li sobě muže knížetem, týž „onoho dá uvrhnouti do vězení, onoho oběsiti na *šibenici*“, což by se mohlo uváděti za doklad toho, že trest smrti oběšením byl v Čechách již za Libuše v obyčeji, tož nesmí se zapomenouti, že Kosmas psal již pod názorem věku svého, kdy šibenic bylo již ode dvou století v Čechách užíváno. Naopak trval trest zbavování „společné ruky“ u slovanských kmenů a rodů v Čechách i dlouho potom ještě, když zde „zádruhy“ už počaly mizeti, až pak vlivem křesťanství a němectví dokona za své vzaly.

---

*) I sama pověst o vrahu Durinkovi, ke staré době pohanské se vztahující, nedí ničeho o tom, že byl tento vrah mladistvého synka luckého knížete Vlastislava popraven, nébrž zcela v souhlasu s ponětím starých Čechů o nepřístojnosti trestu smrti popravou vypravuje, kterak Durink týž mohl sám sobě voliti způsob trestu, načež zvolil smrt oběšením a tudíž sám se na Smíchově u Prahy na olši oběsil

V době těchto vlivů cizích, výhradně německých, neboť prvotní pokřesťanění Čechů věrověsty slovanskými Cyrillem a Methodějem nedotýkalo se národních obyčejů staroslovanských, počalo vlivům těm podlehati také soudnictví starých Čechů, neboť byl u kmenů německých trest smrti ode dávna v obyčeji a postupem času byl u nich prováděn způsobem nejrozličnějším a tytýž nejukrutnějším. Vyplývalo to z názoru germanského, že vrchnost jest svrchovaným pánem nejen nad majetkem, leč i nad životem svých poddaných, a proto trestali feudální páni němečtí i pouhou krádež smrtí, a zejména ten, kdo se odvážil na lesní zvěř své vrchnosti, stíhán byl smrtí nejtrapnější, totiž tím, že mu bylo břicho rozpáráno a střeva na strom přibita, načež byl zločinec honěn kolem stromu, až byla z něho všecka střeva vysoukána. Neméně děsným trestem bylo u Němců pohřbívání za živa, prorážení kolem, vaření zločince ve vařícím oleji neb víně, kamenování a vržení do vody v pytli kameny obtíženém, a toto vše bylo ve starých germanských zákonech uvedeno ve přesné formy právní již v dobách, kdy v Čechách nebylo o podobných trestech ještě ni potuchy. Pro toto ukrutenství ve vykonávání trestů smrti stali se Germani již ve starých dobách pověstnými a pověst tuto zachoval si národ německý po veškeren další středověk a až hluboko do věku nového, jak nestranní a spravedliví dějepisci němečtí sami přiznávají.

A takž byl k nám do Čech z Německa přiveden způsob, trestati vinníky ztrátou života, když se po zavedení křesťanství počaly množiti obchodní a jinaké styky Němců se zemí českou a když kupci němečtí do Čech přicházejíce a zde se usazujíce, vymáhali si od panovníkův českých výsady té, že nemají podléhati, pokud meškají na území českém, právu a řádům v Čechách obvyklým, nébrž že se tu mohou říditi svými obyčeji a právy. Z toho se vyvinula soustava práv osobních, záležející v tom, že každý Němec měl býti souzen dle práva toho, jež platilo ve vlasti jeho, kterážto zásada byla vyslovena již v zákonníku Theodoricha I. (511—534) a opakovala se ve všech pozdějších zákonnících a tak zvaných Zrcadlech franckých, burgundských, alemanských, švábských i saských.

Podotknouti však sluší, že v prvních dobách spočívalo u těchto kmenů germanských vykonávání trestu smrti v rukou kněží, kteří jakožto soudcové zároveň tresty pronášeli i je ve skutek uváděli, načež teprve ve věku Karolovců spadla úloha tato na soudce světské, z nichž nejmladší musil také trest smrti na vinníkovi vykonati, kterýžto způsob se zachoval až do časův pověstných tajných soudů westfalských. Proto také nebyl tehdáž úřad kata u Němců nečestným, ba jsou doklady k tomu, že též šlechticové ano i knížata popravy konali a mnozí z nich pro zvláštní svou zručnost v tom chvalné pověsti požívali. Teprve ve věku XII., když počalo právo římské v Německu platnosti nabývati, ustanovováni placení katové k vykonávání poprav a od té doby stal se i v Německu úřad kata nečestným.

Z německého tohoto zřídla, které se u Germanů proudilo již po několik století v pevných tvarech a způsobem uzákoněným, naučili se tudíž i Čechové znáti trest smrti a to teprve za doby křesťanské, kdy se styky jejich s říší německou každým rokem množily, panovníci čeští ke dvoru císařů německých vždy častěji dojížděli a tamní právní zvyky a obyčeje též do vlasti české zaváděli.

Proto setkáváme se s prvními zprávami o trestu smrti v Čechách teprve v době prvních knížat křesťanských a sice děje se o tom zmínka nejdříve v legendě o „Utrpení sv. Lidmily“ (viz „Prameny dějin českých“ I. 142), která pochází z doby ne mnoho pozdější roku 921, ve kterém se události v ní líčené sběhly. Jeden z vrahů sv. Lidmily, Kovan, byl totiž dle zprávy této, „když s bratrem svým útěkem se zachrániti hleděl, chycen a sněmovním nálezem i s bratrem odsouzen a přišel o život jak vezdejší tak i věčný“. Dále dokládá legenda, že „i děti obou vrahů zhynuly nejbídnější smrtí a mnoho jich přišlo mečem o hlavu“.

Ze slov těchto jde na jevo, že oba vinníci i děti jejich byli popraveni mečem, čímž tedy byl trest smrti *stínáním* do Čech zaveden, avšak touže dobou bylo zde také již *věšení* obyčejem, neboť v Gumpoldově „Životu sv. Václava“ (psaném po roku 973) pokládá se tomuto knížeti českému za zásluhu, že za tou příčinou, „aby se mučidel hnusné památky dále nezmáhaly, veškery *šibenice*, které na věšení lidí na mnohých místech té země postaveny byly, na dobro strhati dal a nedopouštěl, aby za jeho času byly více obnovovány“. Dále sděluje týž pramen, kterak sv. Václav, sedaje na soudu, ve kterém měl býti nad vinníkem ortel smrti pronesen, vyšel raději ze sedění a ze soudu, aby rozsudku takového nemusil býti účasten.

Dálo se tedy tehdáž pronášení trestu smrti již na sněmu neb v plném soudu zemském, nedokládá se však ještě ničeho o tom, kdo rozsudek tento na odsouzeném také vykonával, byl-li to totiž kat k tomu zvláště ustanovený nebo dle způsobu německého nejmladší ze soudcův samých.

Ale již po násilné smrti knížete sv. Václava přišla šibenice v Čechách opět ku platnosti, neboť vypravuje legenda Gumpoldova dále, kterak kníže Boleslav Václavova sluhu Podivena, jenž vychvaloval mezi lidem ctnosti zavražděného pána svého, jíti dal a „rozkázal, aby bez meškání byl oběšením utracen“. Mrtvola oběšeného pak prý po dvě léta na šibenici viseti zůstala, při čemž prý jí hlava jako při živých lidech šedivěla.

Ani při této popravě není blíže udáno, zda ji vykonal skutečný kat, ale můžeme to souditi z toho, že dle Kanapariova „Života sv. Vojtěcha“ (psaného kolem roku 999) popravování k smrti odsouzených vinníků v Čechách již za nečestné považováno, neboť když dle legendy té Vršovci roku 995 dopadli ženu jednoho z členův rodu svého, která se byla dopustila cizoložství s knězem, v asylu kláštera sv. Jiří na hradě pražském a odevzdali ji mužovi jejímu, aby sám na ní trest smrti mečem vykonal, zdráhal se týž „jako muž poctivý“ tak učiniti, načež byla sťata mečem „obecného“ sluhy. Jesti to tudíž první zmínka o katu v Čechách, jenž zahajuje od roku 995 dlouhou řadu všech ostatních.

V následujícím na to věku XI. byl však kat (carnifex, tortor), jak to vychází na jevo z tehdejších listin a jiných pramenů písemných, zřízen již při každém soudu župním, při nichž vykonávali biřicové od soudcův župních přisouzené tresty tělesné, kat pak popravy. Leč i přes to, že byl tudíž úřad kata již jaksi obecným, netrestala se ani tehdáž ještě každá vražda smrtí, jak to vysvítá ze zákonů vévody Břetislava I., roku 1039 ve Hnězdně při přenášení těla sv. Vojtěcha prohlášených, dle nichž byli i ti zločincové, kteří se dopustili vraždy na bratru, otci neb knězi, pouze poznamenáni od kata šmáhem (cejchem) na rukou a na těle a pak spoutáni ze země vyhostěni, aby jako Kain světem bloudili.

Za to pokutováni byli smrtí oběšením zlodějové a loupežníci, o nichž ustanovovala statuta Otova z roku 1189, aby zločincové tito, byť i byli stavu šlechtického,*) byli na hrdle trestáni a veškeren majetek jejich aby spadl na knížete; podobný trest šibenice stihl všecky společníky a pomahače zlodějů i loupežníků; udal-li ale někdo někoho křivě z loupeže, měl takovýto udavač býti ukamenován.

Neméně byly smrtí trestány zločiny proti moci panovničí, ve kterémžto ohledu se připomíná při roku 1014 hromadná poprava pánů českých, kteří se pokoušeli o vysvobození knížete Jaromíra, jejž bratr jeho kníže Oldřich o trůn český připravil a na hradě Lysé jej žalářoval; pánové tito, mezi nimiž se jmenuje Božej jakožto nejvzácnější a nejpřednější, byli jati a k rozkazu Oldřichovu od kata mečem popraveni. Roku 1038 stihla krutá smrt Vršovce Kochana, který byl dal oslepeného knížete Jaromíra sluhou svým úkladně o život připraviti za to, že rod Vršovcův veřejně za zrádný prohlásil; nejdříve byl mu, jak Dalemil vypravuje, vyřezán jazyk a obě oči vyloupeny, načež mu bylo břicho rozpáráno a střeva z něho soukána na kůl ve vodě stojící, kolem něhož musil Kochan choditi, až z něho všecka střeva vyšla a on mrtev do vody sklesl. O tři léta později byl rovněž krutou smrtí strestán zrádný župan bílinský Prkoš, jenž byl v tehdejší válce Břetislava I. s Němci vpustil vojsko saské do Čech a pouze na oko se mu bránil. Za to dal mu rozhněvaný vévoda od kata vyloupiti oči, ruce a nohy usekati a tělo jeho vhoditi do hlubiny řeky Běliny.

Viděti jest z toho, kterak ukrutnost při popravách, od starodávna v Německu obvyklá, vešla nyní též v Čechách v obyčej, což se ještě děsněji jeví při známém krvavém vyhubení rodu Vršovcův, které vévoda Svatopluk roku 1108 provedl a při němž prý do tří tisíc mužských členův rodu toho o život přišlo. Dle líčení Kosmova měli katové při veliké exekuci této plné ruce práce, „nebo jedni z Vršovcův byli vedeni na tržiště a jako hloupá zvířata zkoleni, jiní na hoře Petříně sťati“. A jako očitý svědek popisuje starý letopisec onen zvlášť ukrutné usmrcení obou mladistvých synů předního Vršovce Mutiny takto: „Byli dobrá pacholátka, obličeje úhledného, pohledu líbezného, jakých ani vtipný umělec v bílé slonovině ani malíř na stěně nedovede vytvářiti. Nebo viděli jsme je žalostivě vléci na tržiště, a kterak častěji volali: máti má! máti má! když je krvavý kat oba jako prasátka pod sekerkou podřezal nožem. Rozutíkali jsou se všichni bijíce se v prsa svá, aby neviděli kata tak ukrutný skutek konajícího.“ Za neslýchanou ukrutnost tuto na rodu Vršovcův spáchanou, pomstili se však pozůstalí jeho členové rychle; již roku na toto vraždění následujícího padl totiž vévoda Svatopluk v ležení u Hlohova mečem Vršovce Jana Tisty.

Ale již nástupce Svatoplukův vévoda Vladislav I. zjednával katům zase hojné práce, neboť když s pomocí německého císaře Jindřicha pokořil na počátku roku 1110 odboj knížete Bořivoje, pokutoval přívržence téhož jedny zbavením zraku, jiné uřezáním nosů, zvláště potupně ale strestal náčelníka odboje kmeta Přivítana v Praze; dle německého způsobu dal mu přivázati prašivého psa na záda, načež jej kat vodil za dlouhé jeho vousy po tržišti pražském a potom mu před očima shromážděného lidu vousy na desce uřezal.*) Potupná exekuce tato dála se u sloupu uprostřed náměstí stojícího, který tam měl své místo i v dalších stoletích a slul „sloupem hanby“, poněvadž při něm byly podobné tresty tělesné na zločincích konány, anebo vlečena byla pod něj těla jejich za živa neb po smrti, jak se o tom později ještě zmíníme.

Nedlouho na to byl jat výše zmíněný Vršovec Jan Tista, jenž pak byl k rozkazu vévody Vladislava, ač mu byl krvavým činem svým proklestil cestu ke trůnu, oslepen od kata, a to tím, že mu týž držel žhavé železo před očima. Téhož osudu dočkali se dva jiní pánové čeští, zeman Rozčej a zeť jeho Vacek, protože popouzeli knížete Otu proti bratru jeho Vladislavovi, a Ota sám ušel jen stěží oslepení, k němuž radili pánové čeští, jsouce již zúplna ve šlépějích krvavé spravedlnosti německé, která té doby v Čechách dokona již v obvyklost přicházela.

Až hrozno jest čísti zprávy o tehdejších popravách osob, které se byly nějakým způsobem proti panovníkovi neb proti řádům zemským provinily. Když bylo roku 1130 vyzrazeno spiknutí proti životu vévody Soběslava I., svolán jest velký sněm na Vyšehrad, aby soudil vinníky, a všickni obviněni jsou tu odsouzeni ke smrti ukrutné; synové mocného někdy župana Jana, jménem Miroslav a Střezimír, jakož i lékař Gracian, jenž byl nejspíše zbraň vražednou, na knížete uchystanou, jedem napustil, popraveni na tržišti pražském osekáním všechněch údů, od kteréhož krvavého divadla až lidé utíkali. Ještě ukrutnějším způsobem, dotud prý nevídaným, byli téhož dne utraceni dva sluhové Miroslavovi, Skoch a Jaroš, kteří prý byli najati, aby vévodu zavraždili; byliť na kolo vpleteni, oči jim vyloupány, ruce i jazyk uřezán, konečně s přelámanými hnáty vstrčeni na koly, na nichž bídně skonali. V krátce na to sťati jsou od kata na trhu pražském ještě strýc Miroslavův Křivosud a dva jiní šlechticové čeští, jménem Vacemil a Jindřich — věru, člověku zdá se, jakoby četl nějakou městskou kroniku německou, v nichž se zpráv o podobných ukrutných a krvavých popravách jen hemží! Práce katův českých nezadala si od té doby v ničem od děsných výkonů katův německých, jež dosud v Čechách, jak Kosmas výslovně dí, nikdy ještě nebyly vídány.

---

*) V tomto ohledu, což musí zvláště býti vytknuto, panovala tedy v Čechách plná rovnost všech stavů před právem a zákonem, kdežto v Německu byly už ode dávna činěny rozdíly na prospěch stavů vyšších, jejichž příslušníci se mohli z každého zločinu vykoupiti penězi, jak to bylo i zvláštními stupnicemi pokut peněžných (Wehrgeld) ustanoveno. Jak vysoko vynikají tu právní názory Čechů nad ony Němců již v dobách tak dávných! Teprve za času Lucemburkův byl i tento způsob vykupování se z trestu za vraždu z Německa k nám přivoděn

*) Nositi prašivého psa byl trest obvyklý jen ve Švábsku a ve Frankách, odkud se rozšířil na veškeru říši německou a na země sousední až do Vlach. Bývaly jím pokutovány osoby šlechtické a svobodné, které se dopustily vzpoury proti zeměpánu, jak to právě též Přivítanovou vinou bylo.

Zvláště čtvrtcení odsouzenců nebylo do těch dob v zemi české užíváno, ale potom přišlo zde taktéž v obyčej, neboť mimo jiné dal vévoda Soběslav II. hradního na Přimdě Konráda Sturma, když z dlouholeté vazby na hradě tomto vyvázl, od kata rozčtvrtiti, ačkoli mu byl, odcházeje z vězení, slíbil odpuštění.

Vedle stínání a sekání údů těla lidského, jak jsme toho příklady tyto uvedli, bylo tehdáž i věšení přečasté a sice při vinnících, kteří byli usvědčeni z krádeži neb loupeži. Když nastoupil vládu rázný vévoda Vladislav II., řádilo loupežnictví v Čechách v míře neobyčejné: aby v tom rychlou nápravu způsobil, dal týž panovník roku 1141 v měsíci březnu schytati a pověšeti množství loupežníkův po všech krajích českých, z nichž přední pro důkladnější výstrahu dlouhý čas viseli na šibenicích na vrchu Vítkově u Prahy, který již za těch časů byl tudíž popravním místem, jehož pak bylo ještě později užíváno k témuž účelu.*) Tam také skončil na šibenici jistý kněz za krále Přemysla Otakara I., jak to vysvítá z omluvného listu tohoto krále k papeži Honoriovi III. z roku 1218, v němž se di, že kněz onen byl člověk, jenž vyloupil pět kostelů, dělal křivou minci, konečně pak přidav se k loupežníkům, mezi nimi se zbraní zajat byl a tedy zároveň s nimi k potupné smrti odsouzen.

---

*) Šibenice byly z počátku postavovány v každém případu zvlášť a sestávaly z břevna do země zaraženého s příčným břevnem nahoře, na kterém teprv provaz byl zavěsen; později byly již stavěny šibenice zděné a trvalé a to vždy u sídla soudu trestního, pro celý kraj ustanoveného. Obyčejně stály přede zdmi města na místě povýšeném, aby již zdaleka jsouce viditelny byly každému výstrahou. Proto musili z míst, kde šibenic nebylo, voditi zločince k popravě do sídla soudu trestního. Jednou vedli zlosyna z města Police k popravě do Hradce Králové; na cestě jim ale týž uprchl, pročež udělil král Václav II. Polickým roku 1295 k žádosti jejich vlastní právo hrdelní.

(Poračování.)

Pole.

Báseň *Jos. V. Sládka.*

Pole, žírná pole
v šírém českém kraji,
jak se vaše hnědé brázdy
z jara zelenají!

Jedny zelenají,
na druhých se oře,
za pluhem si oráč zpívá,
skřivánek nahoře.

Od vesnice k vísce,
přes ty bílé dvory
ležíte tu klidná, svatá
až v modravé hory

Lany podle lanů,
obrovitá těla,
jak by z nich ta rodná síla
vyskočiti chtěla!

A když přijde léto,
pohoda a časy,
rozvlní se jako moře
plné, zlaté klasy.

Pšenice a žito,
až je milo zraku,
jen ty dlouhé meze hoří
od vlčího máku.

Zde teprv ten oráč
ohledne se plaše:
ach, vy žírná, česká pole,
že vy, nejste naše!

A sluněčko svítí
do stříbrné rosy,
v lukách tluče pětpeněžka,
v žitě zvoní kosy.

Všude je to velké
boží požehnání,
kdož by tady nepracoval
v soumrak od svítání.

V soumrak od svítání
v potu na té roli,
s úrodou když plné vozy
vjíždí do stodoly!

Přejede si čelo,
v šeru tichne víska —
a tam z dálky nad horami
na časy se blýská

V troskách života.

Obrázek z podlesí. Napsal *J. L. Hrdina*

(Dokončení.)

IV.

Patnáct let, — to se dá počítat, to už člověk má dosti příležitosti státi se mučeníkem, když za odhození kousku vojenské ocele úpí patnáct let v žaláři. A v jakém žaláři! — V Lounech mi předložili uzlíček, v němž byly svázány mé bývalé vojenské šaty. Strnul jsem při pohledu na ně. Jak se sem dostaly? kdo je vyslídil? — vždyť byly uschovány ve stodole až za kalencem! kdo mne zradil? — Nikdo mi nedal odpovědi. Musil jsem se obléci v ty šaty a ještě v tu noc mne odváděli dva vojáci s ostře nabitou zbraní ku Praze.

Když jsme přišli v tato místa, prosil jsem vojáky, aby se mnou zašli k Toužetínu. Chtěl jsem se rozloučit s Helenkou, chtěl jsem jí povědít, kam jdu, chtěl jsem ji poprosit, aby mne oplakala jako mrtvého, aby na mne víc nečekala. Ale vojáci se nedali uprosit

„S bohem, ty milý, hostinný kraji! — s bohem, Helenko má!“ zvolal jsem do těch smutných lesů a ozvěna hučela v borovicích dál a dál — snad až k Toužetínu . . . V Praze jsem se setkal s mnohými rodáky od různých pluků. Všickni deserteři, stejný nás očekával osud. V poutech nás hnali k východu, na každé hranici se stráže naše střídaly, a po šesti nedělích strastiplné cesty přibyli jsme do Mohyleva, kde tehdáž pluk náš ležel posádkou. Dělali s námi krátké ceremonie; několik jich za městem zastřelili, jedni byli posláni do nových dolů Sibiřských, druzí do šachet Uralských a já doživotně odsouzen na pevnost Taganrog . . . Jak často podvečer zíral jsem k dalekému západu, v duchu vyhledával tu milou zemi, druhou moji vlast, ten tichý kraj tam na Oharce, tu vesničku u Toužetínských lesů, ten bílý statek — opuštěnou Helenku; a zas k severu, odkud plul ten velebný Don, jenž proti pevnosti ústil do moře . . . Jak často jsem se ptával na tu domovinu u Voroněže, kudy Don putoval, jak často jsem naslouchal, zdali mi ty vlny zelenavé nesou pozdrav ze severu . . . Kdo by poslal pozdrav Ivanovi, deserterovi, zločinci — — —

Doživotně jsem byl odsouzen, ale po patnácti letech při narození careviče přišla amnestie. Jako pták jsem letěl z bran Taganrogu, když spadly s nohou mých okovy, jako bych křídla měl, spěchal jsem do své domoviny.

„Nechoď tam, Ivane!“ hučel mi Don, když jsem podél břehů jeho zelených běžel, „nechoď tam! Matčin hrob zarostlý tak, že ho nenajdeš, bratr Michal se vystěhoval do Novgorodu, bratr Simeon složil v loni kosti na Kavkaze. Nechoď tam!“

Ba, pravdu šeptal Don, svatou pravdu. Nikoho jsem tu víc neznal, mne taktéž nikdo. Zaplakal jsem jak dítě nad osudem svým, rozhlédl jsem se tou drahou Ukrajinou, dal s bohem na vždy těm chabrým dětem kozáckým a vydal se na cestu k dalekému západu.

Zas už tu byl podzimek než jsem došel na hranice české a z Krkonoš zase hvízdal chladný vítr.

„Čeho tam jdeš hledat, Ivane?“ volaly na mne houfy ptactva, jež vysoko nade mnou stěhovaly se k jihu. „V té vesničce v podlesí nenajdeš duše známé. Sedlák zemřel v Rakovnickém žaláři — uvěznili jej, že tě přechovával, desertera, selku vynesli za krátký čas potom za zvonici u kostela, a malý Vincík vyrostl a páni jej vzali na vojnu. A jdeš-li hledat Helenku, o té ti, Ivane, nikdo nepoví. Utekla ze statku v tu noc, kdy matku její pochovali, řekla, že tě půjde hledat, že tě musí najít, kdyby měla projít kraj světa. Odkud jdeš, Ivane? neviděl jsi tam nikde Helenku? — Taky volala boha za svědka, že dříve nesmí umřít, dokud tě nespatří. Poslechni, Ivane, nechoď k Toužetínu!“

Ale já šel přece. A pravdu povídali ti malí poutníci. V Toužetíně mne nikdo neznal. A když jsem řekl, kdo jsem, spráskli ruce nad hlavou a utíkali ode mne.

„Pánbůh s námi! jděte odtud, Ivane, — či chcete, abychom k vůli vám musili do žaláře. Víte, jak to skončilo s otcem Helenčiným?“

„Vím. A kde je Helenka?“

„Kdybyste nám sliboval Donínské panství, nemůžeme vám povědít. Vždyť sami nevíme. Nejspíš někde zahynula.“

„V kterou stranu odešla?“

„Bylo to v noci, těžko říci.“

„A což statek?“

„Statek? ten mají páni. Pole přiorali ku svým a ze stavení udělali ovčín.“

„Vždyť dle práva patří statek Helence.“

„Kdož o ní ví!“

„Anebo mně . . .“

„Můj zlatý, páni mají svá práva, — suďte se s nimi!“

Soudit jsem se s pány nechtěl, ale zašel jsem přec do Loun na úřad. Ne k vůli statku, spíše abych se pozeptal po Helence a abych se ohlásil, že nejsem více zločincem. Nad ohlášením pokynuli páni hlavou, nad otázkou, kde bych mohl se dovědít o své ženě, pokrčili rameny, a když jsem se zmínil o statku, vyňali papír, abych jim to podepsal a vysázeli mi na stůl řádku stříbrňáků.

„Odbytné za manský statek!“ povídali.

„Takovou almužnu žebráckou?“

„Jiní nedostanou ani tolik!“ a obrátili se ke mně zády.

Ba, můj zlatý, tenkrát vrchnost jinak hrála s člověkem než nyní. Říkávají: zlaté staré časy! — ať mi to nikdo nepovídá; tak si může nyní vzdychnout jen šlechtic, nikdy sedlák neb podruh. Tehdáž člověk chudý ani sám sobě nepatřil . . . Vzal jsem ten jidášský groš a šel zvolna s hlavou skloněnou silnicí ku Týnici. Tady u lesa byl malý zástup lidu. „Nejspíš je tu dražba na dříví,“ pomyslil jsem si a šel dále. Ale několik mužských z Toužetína na mne volalo, abych si šel taky přihodit.

„Nač?“

„Na mýto. Byl jsi u úřadu, dostal jsi asi hezký peníz za statek, — pojď, Ivane!“

Zabočil jsem tam.

„Kdo přihodil už?“

„Ještě nikdo!“ pravil mi jeden člověk v úředním kabátě.

„A zač je ta mýtnice?“

„Za dvě stě.“

„Nedá-li nikdo víc, pak si ji nechám!“

Jen proto, abych byl blízko Toužetína, aby lidé mohli povědít Helence, kde jsem, kdyby se sem vrátila. Vrátil jsem se znovu do Loun, podepsal smlouvu a mýtnice byla moje. A od té doby už tu přejelo tisíce povozů, měl jsem v ruce různě peněz, staré rýnské tolary, bankocetle a dobráky, lidu tu přešlo jako písku v moři, ale o Helence jsem se nikdy nedozvěděl . . .

„Mně se zdá, že už jede Vincík!“

„Vincík?“

„Nu, Jonáš tedy — vždyť je to Helenčin bratr. Za osm let přišel z vojny, já mu vrátil peníze, které mi dali páni za statek, ještě jsem mu přidal ze svých úspor a on si koupil vůz a pár koní. Nyní má už tři páry a velký vůz, zmohl se . . . Podívejte se, kolik je hodin! Já jsem bez těch hodin jak bezruký.“

„Půl třetí. — Ba, teď se mi zdá, že jede Jonáš!“

„Počkejte, až přijede k mílníku.“

Umlkli jsme a naslouchali. A Jonáš, když přijel k oprýskanému mílníku, počal tak hbitě práskat, jakoby v blízkých lesích prapor vojska zahájil palbu.

„Je to on!“ povídal Ivan a zvedl se s lavice. „Tak vám děkuji srdečně, že jste mi prokázal takovou službu. Toť víte, starý Ivan už umí něco posoudit.“

Podal jsem stařečkovi ruku a zahrnuv límec u kabátu, klusal jsem silnicí k Týnici. Před mílníkem jsem potkal povoz Jonášův. Ba, že vezl železo. Skřípělo a řinčelo to, jakobych šel kolem kotlárny. Jonáš mne snad ani neviděl. Předešel koně a rukou dával Ivanovi jakési znamení. Nejspíš snad, že už mu to slíbené veze z Prahy.

V.

Takový smutný, deštivý den byl. Všude samá mlha, ani stopy života; seděli jsme doma ve vytopené světničce a ani do řeči se nám nechtělo. Ještě že přišel vranský harfeník.

„I vítáme vás, dědečku! Pojďte dál a zahrajte nějakou veselou, snad se to počasí přestane škaredit.“

„Sotva člověk přijde, už aby vám hrál!“ povídal; „vám je tu hej, pořád jen do zpěvu. Jen vás tam tak vyhnat do té psiny!“

„Odkud jdete, dědečku?“

„Z toulky, to víte. Ráno jsem vyšel z domova a vzal jsem tak ty vesnice v podlesí po pořádku, Slavětín, Vrbno, Touzetín — —“

„Však jste celý promoklý. Sundejte si kabát a pověste tamhle přes kamna, ať oschne.“

„Nemusil jsem zmoknout, ale v Touzetíně jsem se zdržel, — — ne zrovna v Touzetíně, ale tam v té mýtnici.“

„U Ivana?“

„Ano.“

„Taky si dal zahrát?“

„Šel jsem kolem a tu Ivan vyběhl za mnou na silnici, abych prý se u něho zastavil, že mi chce něco povědít. Věděl jsem, co to bude. Chudák Ivan, už je jak malé dítě. Já myslím, že v poslední době není jeho rozum v nejlepším pořádku. Jindy si nikoho nevšímal, s nikým by se byl nerozpovídal, a nyní každého zastavuje, každého zve, aby šel do mýtnice, že mu něco poví. A je to pořád stejná pohádka.“

„O čem?“

„Tak jakoby řekl: o troskách života. Rádi mu věříme, co ho v životě potkalo, známe jeho nešťastnou svadbu, celý osud. Ivan se nikdy nechlubil se svým bolem a utrpením, ale lid v podlesí uhodl vše. Ale od té doby, co Jonáš mu přivezl ztracenou Helenku — — —“

„Helenka Ivana je na živu?“ ptali jsme se jakoby na povel.

„Což jste o tom neslyšeli?“

„Ne.“

„Vždyť u nás je toho plný kraj. Jonáš tenkrát jel z Prahy s nákladem železa a tam prý někde za Kněževsí „na dlouhé míli“ ji našel. Neznal jí, ač byla vlastní sestrou jeho. Toť víte, — za taková léta. Byla to učiněná stařenka, kostra, zbědována. Seděla pod topolem, a tak smutně prý se na Jonáše dívala. Jonáš zastavil koně, shýbnul se k ní a ptal se, odkud jde.

„Z daleka.“

„A kam?“

„Daleko.“

„Takhle mluvívají děti,“ povídal Jonáš, „ale vede-li cesta vaše ku Slanému, k Lounům, svezu vás.“

Stařenka přisvědčila. Jonáš jí pomohl do vozu, zabalil ji do svého kožichu a jel dál. V Kněževsi zastavil před hospodou a přinesl stařeně talířek polévky. Polykala hltavě, jakoby týden neměla v ústech. Pak zastavil na Brandýsku a v Slaném a všude přinesl stařence něco k občerstvení. Zdržel se ovšem, přijede později k Touzetínu než jindy, ale nevídáno, jen když ho ospravedlní prokázané dobrodiní. Když přijížděli ku Třebízi, ptala se, jak daleko ještě k Touzetínu.

„Ne daleko. Jste v kraji zdejším známa?“

„Známa? — jsem tu rozena, prožila jsem tu své mládí, slavila svoji svadbu — — ale tomu už je dávno. Připadá mi zdejší kraj známým, ale mnoho se změnilo. Viďte, že tady všude, kde jsou ty lány polí, bývaly lesy?“

„Ba že bývaly. A odkud jdete?“

„Z dalekých krajů, ani jich jmenovat neumím.“

„Co vás v ty kraje vedlo?“

„Láska k mému muži.“

„Kde je?“

„Nevím. Tady v Touzetíně jsme měli svadbu, ale hned po oddavkách přišli vojáci a odvedli jej — —“

Jonáš zastavil koně a upřeně se zahleděl na stařenu.

„A já opustila domov, odešla do světa, prošla jsem kříž na kříž daleké kraje neznámé, ale nenalezla jsem ho. Ani sama nevím, jak a kudy jsem přišla sem. Podívám se ješte na svůj rodný podlesácký kraj, pozeptám se, zdali se nevrátil.“

Jonáš vzal kostnatou ruku stařenčinu ve svoji mozolovitou dlaň.

„A jak se jmenoval váš muž?“

„Ivan.“

„A byl Rus, viďte?“

„Ano. Znáte jej?“

„Znám a tebe už taky poznávám, Helenko — —“

„Kde jste mne viděl?“

„Ve svém mládí den co den pod jednou střechou... Což už bys nepoznala, Helenko, svého bratra Vincíka?“

Stařenka přetřela dlaní oči a zadívala se na tu drsnou, dobráckou tvář Jonášovu. Rty se jí chvěly, ruce se třásly, ústa chtěla něco povídat, ale oněměla a oči poznenáhlu se zavíraly jako v mrákotách... „Vincíku, bratře můj!“

Jonáš sáhnul do slámy ve voze, vyňal kamennou láhev s vodou a omýval tváře stařenčiny, až přišla k sobě. Pak ji usadil pod plachtu vozu, zaobalil do houní a kožichu, vzal oprati a popohnal své holštajňáky. Za půl hodiny byli na Panenské Týnici.

„Vincíku!“

„Voláš mne, Helenko?“

„Nevíš nic o Ivanovi?“

„Vím velmi mnoho, však se dozvíš vše.“

„Je živ?“

„Je.“

„Kde?“

„V Touzetíně.“

„Hospodaří sám na statku?“

„Ah, ten si vzali páni, — Ivan je mýtným. Vidíš tam v pravo od silnice ten malý domeček?“

„Vidím.“

„Tam bydlí Ivan; a vidíš toho člověka uprostřed silnice?“

„Vidím.“

„To je on. Hý!“ A Jonáš pobídl své koně k rychlejšímu kroku, ač kola povozu pod tíží nákladu stenala.

„Hý! — hej, Ivane, poběhni, můžeš-li, — někoho ti vezu!“

Ivan šel naproti. Když se sešli, zastavil zase Jonáš koně a s radostnou a vyjasněnou tváří vyhoupnul se do vozu.

„Koho že mi vezeš?“ — —

„Ivane, vystup sem honem!“ volal Jonáš uděšeně, „ona umírá!“

„Kdo?“

„Helenka — tvá žena — —“

„Ivan už stál na kole, ale po těch slovech se mu hlava zatočila, že se musil pevně držet líšně, aby nespadl.

„Co jsi povídal, Jonáši?“

„Neptej se a tu mi pomoz ji snést dolů — —“

Ivan sestoupil s kola a oči upřev do vozu, stál jak socha.

„Nu, hni se přece, Ivane!“

Ivan sebou nepohnul.

„Už chladne od rukou — — Helenko, otevři ještě oči, hleď, Ivan tu stojí — Helenko!“

Ale Helenčina pouť byla dokonána. Hlava sklesla na zad, oči byly obráceny v sloup a v prsou bylo ticho.

„Před chvílí to srdce dotlouklo, — ale viděla tě, Ivane, viděla, jak si přála, než skoná.“ — — —

* * *

Od Chlumčan jeli jednoho zimního dne na saních dva muži v teplé kožichy zabaleni. Hovořili o ledačems, a když vyjeli z lesa, ukázali na tu pustou mýtnici zasněženou.

„Oč se sázíš, že nám dnes bude chtít Ivan zas povídat ten příběh o své ženě Helence.“

„Ať chce, dáme mu mýtné a pojedeme svou cestou dál.“

A stále se dívali, brzo-li se objeví Ivan. Ale už byli na dvacet kroků od mýtnice, na deset — už přijeli až k samému zábradlí a Ivan nešel.

„Hej, Ivane, což dnes nechcete peníze? — je zima, nenechte nás tu dlouho stát!“

Nikdo se neozýval.

„Tu máš a dones mu tam mýtné — snad usnul.“

Oslovený skočil se saní a šel k oknu. Nastavil dlaň nad oči a díval se špinavým sklem do světnice. Ničeho nemohl zpozorovat. Šel tedy a otevřel dvéře a všel do vnitř. Až se lekl.

Ivan seděl u kamen, oči v sloup obráceny, a Cvok seděl proti němu, skuče a třesa se na celém těle.

Pocestný vyběhl ven.

„Ivan je mrtev!“ povídal.

„Mrtev? — nu, dejž mu bůh lehké odpočinutí. Polož tam peníze na lavici, zavři zas a pojď. Máme ještě dalekou cestu před sebou.“

Mezi knihami.

Báseň *Petra Jasmina.*

Po celodenní práci, všedním ruchu
se vracím v jizbu zas ku knihám svým,
mně nedolétá vítr zvenčí k uchu,
já usednu a čtu a sním a sním.
Pryč z duše prach a dolů trudné tíhy!
V tu chvíli starosti se bojí ze sluji,
jsouť rozloženy kolkolem mé knihy,
ti moji přátelé, které tak miluji.

Jsem u nich šťasten! Z nich zas čerpám síly,
když duch můj složí křídlo znaven, chor,
to na vůli mám, s Dantem v nebe chci-li
či s Theurietem v sytý vůni bor;
zda o hvězdách a krbu s Longfellowem,
či s Burnsem chci jarní píseň snít,
či s Hugem dumat nad dětmi neb rovem,
zda Bůh? se tázat, prosit o soucit.

Že venku život víří, zapomínám,
číš míru každá sloka podává,
výš v krásy svět se lehko vznáším jinam,
s mé duše padá clona mlhavá:
mé vášně všecky, příšery jak v báji,
jež v půlnoci se plíží na lupu,
když v kruhu tom jsem, ke mně pozbývají
vší moci své a v hruď mou přístupu.

Snít, chápat, tvořit — rozkoš opojivá,
div těsných v ňadrech vše to unesu,
já tomu směju se, kdo nudou zívá,
ať zjevně doma, skrytě na plesu.
O večery! ó krátké chvíle šťastné,
to Bůh sám ví, jak letí hodiny!
Má lampa, jež mi v prostřed stránky shasne,
je nepřítel můj tehdy jediný.

Geologie a krajinomalba.

Píše *Boh. Bauše.*

Půda, na které žijeme, mocně působí na celou povahu a na všechny poměry života našeho. Jednotliví národové srostou s půdou, vlastí svou; patrnoť to i při vše nivelující moderní pohyblivosti, hojnějším styku a kosmopolitismu.

Půda nás živí, aspoň rostlinstvo a tím i živočišstvo, z nichž obou člověk čerpá výživu; půda poskytuje stavivo, zeminy, kovy, uhlí, soli, vody pitné i léčivé.

Tvar krajiny jest výsledek vnitřní stavby půdy; neníť pláně ani hory ani pahorku, není údolí ani úžlabiny, která by nebyla podmíněna geologickým vývojem a geologickými pochody, pozdvihování, propadání, klesání hornin. Nauky geologické objasňují nám orografický ráz krajiny a učí nás v nahodilém a zmotaném sledu hor a dolů poznávati zákonitost, v které bychom se jinak nevyznali. Běh potoků a řek podmíněn jest povahou půdy. Vine-li se řeka meandricky aneb jednotvárným během přímým, tvoří-li mocné slapy, bystřiny aneb plíží-li se volně a blahodárně krajinou, toť povahou půdy. I patrnoť, jak celý život kulturní, fysický blahobyt a zaměstnání člověka tím se řídí, jak mravy, státní formy, život pospolitý dle země nabývají rázu.

Dříve nežli člověk síly přírodní si podmanil a kulturou ji pozměnil, musil účinek přírody na ducha jeho býti ještě mocnější.

Cítilť se bezbranným proti zážehu blesku, proti spoustám povodně aneb ničícímu krupobití: poznal odvislost svou od mocnějších sil přírodních, které vzbudily v něm mlhavý cit náboženský.

Dříve nežli objektivně počal pozorovati přírodu, zosobňoval si jednotlivé síly přírodní. Poesie předcházela skutečné badání. Počátky věd přírodních souvisí úzce i s názorem náboženským i s pojímáním uměleckým. Pokračujícím vzděláváním národů ustoupil čistě náboženský názor přírody dvěma jiným směrům, dle toho, řídil-li se rozumem aneb citem. *Rozumový názor* stal se vědou přírodní, *názor cítící*, t. j. odraz, jaký smyslné dojmy budí v citu a básnicky naladěné obrazotvornosti, stal se uměleckým pojímáním přírody.

Co tedy původně souviselo: náboženství, věda i umění, ubírá se nyní namnoze vlastním směrem, vědomo si cíle svého. Snad až příliš daleko jde někdy toto dělení práce: jakoby přírodozpytec jen přísně a objektivně měl se držeti skutečnosti a každá úchylka do říše citů byla profanací vědy; jsou opět umělci, kteří považují za snižování a znesvěcení umění, přivádí-li se hloubka a jasnost vědecká do pojmů jejich; jakoby vedle krásy pravda — nebyla známkou každého klasického díla uměleckého. Možno, že hřeší se často přílišným množstvím slov, ale jsou díla, k nimž sáhne stejnou chutí i přírodozpytec i umělec. Tak u nás Purkyně v časopisu „Živě“ i v životě pospolitém snažil se bohaté vědění své sdíleti s kruhy širšími, zvlášť uměleckými; a sám vyslovil se o Alex. Humboldtovi, jehož dílo Kosmos posud pobudkou jest ku pěstování stránky aesthetické věd přírodních, že „nezdráhal se i v svém vysokém stáří státi se apoštolem vznešené vědy přírodní lidu obecnému“.

Poesie i umění jsou, jak praveno, starší nežli věda, ale pokroky vědy mocně působí na obojí zpět. Zvláště pak vědy přírodní osvěžují a obohacují umění, přivádějí do nich nové motivy, názory, nové formy, technické pomůcky.

Z věd přírodních jest nejmladší *geologie*; z oborů umění výtvarného jest nejmladší *krajinomalba*: mezi oběma jsou mnohé styky, na něž poukázati jest účelem článku tohoto.

Geologie zahalovala se původně také jen ve formu poetickou a mystickou. Každá skála, hora, pramen, strom byl u starých sídlem dobrých a zlých duchů, vání větru, vlna moře, nitro sopek měly své zvláštní bůžky i démony. Tímto oživením všehomíra zosobněnými silami uspořili si vše další vysvětlování výjevů přírodních. Kajinářství u národů, kteří na krajinu pohlíželi brejlemi anthropomorfismu, jako na př. u Řeků, nemohlo se vyvinouti, jakkoli v plastice zaujímají místo první.

Jen pozvolna ustoupil názor fantastický v geologii střízlivé pravdě. Ještě starší geologie před Lyellem měla mnohé illuse, o které dnes jest chudší. Mocné katastrofy, převratné kataklysmy, bouřlivé vzniky nových moří, příšerné kácení a vyvření celých pohoří, pochovávající jedním rázem vždy celé tvorstvo; všechny tyto výtvory volné fantasie neuznává více nynější střízlivé badání. Dnes nelze vysvětlovati minulost země podobnými divokými obrazy, nýbrž geolog sbírá nyní pečlivě a namáhavě zkušenosti své v terénu, výroky a domněnky své musí odvažovati s každodenní zkušeností a v souhlasu s odvěkými zákony přírodními, které se nemění od věčnosti.

Slunce Homerovo svítí i nám; příroda valně se nezměnila v dobách, v nichž přechovává člověka, jen lidé se mění a názor jejich na přírodu.

Pro krajináře jsou ostatně mnohé otázky geologické lhostejné. Není to ani poměr země k ostatnímu prostoru světovému, ani mlhavý původ její dle domněnky Kant-Laplaceovy, ani boj ohně s vodou, vulkanistů a neptunistů, ani problém záhadných některých otisků, kolonií Barrandových, otázka o stáří člověčenstva a postupném rodokmenu veškerého tvorstva. A přec nabyla těmito názory každá píď země teprv své zajímavosti. Titéž činitelé působili všude a vždy na povrchu zemském, a působí dosud: není země, není krajiny, kde by geolog nenalézal pole badání více méně vděčné.

A myslící umělec ponoří se s badatelem v tento pramen nových názorů a žádný motiv z přírody nebude mu nepatrným. „Prach, který šlapeme, byl druhdy oživen“ můžeme s Hamletem říci. Neníť střízlivá geologie moderní bez poesie. Slyšíme-li, jak mohutné skály, prostírající se na stech čtverečních mil, vznikly životem a smrtí sotva viditelných zvířat, vidíme-li, jak tisíce raků a hlemýžďů tlačících se do ochranných zátok zanechaly tu otisky svých těl, poznáme-li, jak malý potůček hlodající tisíciletí v pevném kameni, strmá údolí si vyhlodává, jak opět nánosem písku a bahna nové roviny a pevniny vznikají; aneb poznáme-li, jak balvan, jenž tu bludně leží, má původ svůj na sta mil odtud, jak hráze nejkrásnějších jezer švýcarských jsou staré morény ledovců, jak v krystallu jeví se život hmoty bezústrojné, jak věčně koluje hmota ústrojná i neústrojná, není-liž v tom poesie? Když z teplých kamen sálá teplo z uhlí a uvolňuje se tím jen teplo sluneční, které před statisíci lety zemi zahřívalo, a z něhož žádný tehdy lidský tvor se netěšil, zdaž není to myšlénka povznášející?

Tisícerými podobnými otázkami zabývá se geologie, které ale přímo s krajinomalbou nesouvisí. Ač mohou v intelligentním pozorovateli krajiny vzbuditi upomínky, tak asi jako vyobrazené zříceniny hradu budí v nás myšlénky, kdo as síně ty rozvalené druhdy obýval, jak tu as žil, miloval a umíral!

Geologie poskytuje ale též detaily, které jsou s to připoutati celou pozornost umělce.

Jako mají stromy různý ráz, který zůstával u starších krajinářů nepovšimnut, dle tvaru listů, umístění jich, rozdělení haluzí, větví, kmenu, v celém obrysu: tak nemenší jsou též fysikální rozdíly skal. Krajina vápencová, prahorní, rulová, žulová, čedičová, diabasová — jaké tu podstatné rozdíly. Již v tom jeví se rozdíl, máme-li před sebou starší vyvřelé plutonické aneb mladší vulkanické skály: zcela jiného rázu jsou horniny usazené z vody, ať již starší břidlice, které mají sloh krystallinický, aneb plastický, usazené jsou mechanickým účinkem vody.

Na první pohled nebývá sice v krajině vždy v hlavních obrysech rozdíly tyto hned viděti, any lesy, luka a pole povrch jich zakrývají. Vystupme však na výšinu aneb sledujme běh údolí; s výšiny přehledneme kus krajiny a obrysy jich charakteristické. v údolí připravila nám rušivá síla vody pohled do nitra skal.

Krajinomalba prokázala vědě mnohé služby, znázorňujíc pravé divy přírody věrněji nežli sebe obšírnější popis slovný. Tak staly se světoznámými slapy Niagary a Viktoriiny. divoce romantické Katarak-Kaňony na řece Kolorado v sev. Americe, krajiny věčných ledovců. křídové skály na ostrově Rujaně. Záležiť všechna romantika krajiny na povaze půdy. jak tato brání se proti vlně neb kapce trvale působící. Příbojem moře tvoří se jeskyně, zátoky. úžlabiny divokého rázu proto. že rozličné skály vzdorují nestejně mechanické síle vody.

Přirozené mosty ve Skotsku, které Britové „stack“ nazývají. jehly v zálivu Nového Zélandu. jeskyně Fingalská se šestihrannými sloupy čedičovými jsou příklady neobyčejných takových výjevů.

Kde střídají se skály tvrdší a měkčí povstávají podoby velmi fantastické. Vrstvy tvrdší zůstávají ve smělých obrysech, vrhajících příšerné stíny. kdežto mladší odplavením vymizely. Ale umění nesahá vždy k velikým a dramatickým takovýmto výjevům přírodním. spokojuje se motivy nejnepatrnějšími. v nichž vládnou však tytéž zákony přírodní.

Pozorujme běh ručeje, potoka neb řeky: jdou-li půdou povolnou. neubírají se nikdy přímo, nýbrž vinou se jako pověstný Maeander. unášejíce sebou písek a bahno a tvoříce nové písčiny a náplavy: jinak tekou-li tvrdými skalami. tu řídí se běh jejich slohem a stavbou skal.

Běh Vltavy a Labe poskytují příklady velmi rozmanité. A domácí půda naše bohatým svým rozčleněním a opět přirozeným svým ohraničením jest nevyvážitelný zdroj motivů krajinářských.

Jest jen třeba. aby smysl byl probuzen i u obecenstva i u malířů. neb právě zde jest přirovnání s Antaiosem, který sílu čerpal z půdy mateřné, nejpřípadnější. Mluví se o krajinách švýcarských. o krajině vlaské, o krajině hollandské. I nebe i moře jiné jsou na severu a jiné na jihu i v tónu vzduchu do dálky; na severu jasný. ale studený a ostrý tón přechází na jihu v teplé a harmonické odstíny.

Vysočiny skotské staly se svého času pro krajináře půdou klassickou básněmi ossianskými. Avšak čím více probouzí se smysl pro umění. tím více nabývá rázu krajinného; na světových výstavách snaha tato patrnáť. Na výstavě v Pešti volili maďarští krajináři po většině motivy domácí. a sice ne snad nebetyčné Tatry, konventionelní vodopády s přírodou horskou. kdež přec jen nejsou doma. anobrž roviny. blata, pusty. jezera svých čistě maďarských domovin.

Umělecky účinná krajinomalba vyvinula se jen pozvolna jakožto samostatné umění a objevuje se v postupném vývoji kulturním mnohem později i u národů. kteří v malbě figurální dávno dokonalostí slynuli. Mnohý národ uprostřed krásné přírody pohlížel velmi střízlivě kol sebe. Jen tam, kde názor přírody nebyl ani čistě náboženský. ani čistě vědecký, vznikla záliba hleděti na krajinu jakožto objekt umělecký.

Jakkoli Italiani v době renaissance byli prvními mezi národy moderními. kteří krajinu jakožto samostatný. více méně krásný předmět pojali a užili, neujal se smysl pro přírodu v širších vrstvách nikdy tak, jako u národů severnějších: vyniklof umění toto více z klassických reminiscencí a stalo se módou. Ani Tizian. mistr perspektivy i koloritu, ani Rafael. ani Caracci nebyli krajináři ve smyslu moderním.

Teprv mocným vzruchem v názoru přírody ve smyslu vědeckém i uměleckém v tomto století. teprv po velikých triumfech theoretických i praktických věd přírodních a znamenitých výtvorech krajinomalby. zvlášť francouzské. vzbuzen živý smysl pro přírodu. pro krajiny „romantické“. po pěkných vyhlídkách. Italiani ani Španělové nepochopují cestování za krásami přírodními; vyslovují se takto aspoň vlastní jich spisovatelé. Obyvatelstvo našeho pásma s blouznivým nadšením uniká v prázdných chvílích z města, aby volnou přírodu s vědomím užilo, a hledá náhradu zakládáním umělých krajinek ozdobným zahradnictvím.

„Nyní děláte krajiny skutečnou zemí. rostlinami. prameny, stromy přesazenými,“ stěžoval si slavný krajinář Corot Hausmanovi. známému přetvořiteli Paříže.

„Nemusíte si stěžovati,“ pravil prefekt. „vždyť děláme krajiny dle vašich obrazů.“

Krajinomalba podávající jistou část povrchu zemského s příslušnými výjevy oblohy a světla jest nejpřípadnější prostředek umělecké reprodukce krajiny. Líčení poetické má širší pole. mohouc líčiti síly přírodní v dramatické činnosti. ve výjevech za sebou následujících: bouři a klid. který po bouři následuje, přívaly, laviny. hvězdné nebe. a podání krajiny určitě obmezené nikdy nedostihne malbu.

Plastika taktéž pokoušela se v oboru krajinomalby. což daří se však jen v podání jednotlivostí vynikajících. nikdy ale v krajině. kdež světlo a stín tak vynikající mají účast v celku. Avšak umění výtvarné aspoň v původu svém bylo odvislé na horninách v zemi převládajících. Ami Boué ve svém spise o účelu a prospěchu geologie vyjadřuje se takto: „Kdyby Řekové ve své zemi a na pobřeží Malé Asie nebyli nalézali tak pěkné mramory a porfýry. nebylo by zajisté sochařství tak se vyvinulo. že stojí v čele tohoto umění. Bůžkové v Mexiku a Yucatanu musili dopadnouti hruběji, ano použito na ně trachytů: bůžkové buddhistů a jiných vyznání v Indii obdrželi ráz svůj dle plutonického a vulkanického kamení, z něhož vyrobeni jsou. Kdyby Norvéžsko a Altai bylo mělo podnebí Egypta, byla by vzdělanost jejich také tak starobylá. a Elfdalenské porfýry a jaspisy byly by bývaly daly vznik sochám jako v Nubii.

Rozdílnost slohu a umění stavitelského v Mesopotamii. Egyptě, Indii. Řecku a Italii možno vysvětliti si tím, že v pánvi Eufratské jíl, vápenec třetihorní. alabastr, pemza byly v hojnosti. v Indii a Egyptě granity a plutonické kamení, pískovce a křemence ku slohu vybízely aneb ku vtesání chrámů do skály podnět daly. Opak cyklopického způsobu stavby a stavitelství Řeků zakládá se na podobných příčinách dle materialu. Bez eocenových nummulitů Egypta nebyly by slavné pyramidy vznikly. neb jen tato měkká hornina umožnila stavbu jejich: znaliť Egypťané také větší trvanlivost žuly a syenitu. kterých upotřebovali k menším pomníkům.“

Fysiognomie krajiny není pouze na půdě neústrojné závislá, jeť zde pokryvka rostlinná a účinek vzduchu a světla. Hra barev. která jest výsledkem zvlášť těchto čimtelů, dodává krajině hlavní půvab. Mluví se o *malbě* hudební; výraz do jisté míry oprávněný, tak jako se mluví o harmonii barev; jeť účinek hudby a souhlasu barev na cit a ducha příbuzný: budiť zvláštní „náladu“, „přítmí ducha“. Tóny barev mohou jako tóny hudební míti své tvrdé a měkké tóniny, které ducha podobně dojímají jako akordy hudební. Ovšem že k podobnému ovládání barev, které má v pozorovateli vzbuditi ohlas citu umělce, jest zapotřebí mistrovství velikého.

Ku stránce této nesměřoval článek náš; jako hudbou nelze malovati, tak krajinomalba není pouze umění barev, nýbrž má základ plastický. A tento podklad pravdivě poznati a podati učí nás geologie. Pokud s botanikou krajinomalba souvisí, o tom jindy.

Růže.

Skizza. Napsal *Ilja Georgov.*

Staré domy plny hnízd, vlaštovek, shnilých rámů v oknech! —

„Co to je? Nic. — Přeškrtněte to.“ —

Staré domy plny dívčích hlaviček za bílou třísní záslon —

„To je půvabné, začínáte velmi hezky,“ řekla mi onehdy domácí veselá černovláska. „To si dám líbit. A jakpak, nechtěl byste mi poradit dřív než budete psát, co by bylo lepší do vlasů: Růže, či zlatá jehlice? Vzala jsem ty bílé šaty; — či nemáte vkusu?“

— „Vkusu! — Na každý pád růži, počkejte, upravím vám ji sám. Hezky vlásky trochu sčesat ku předu, — tak; — růži sem — kde je?“

„Prosím, odskočte trochu do vedlejšího pokoje. Jděte přímo k toilettnímu stolku, leží tam na album. Vemte přec lampu! — Neupadněte a nezapleťte se do koberce! — Nu, jak?“

Moje černovláska začínala být netrpělivou. Bála se snad měsíce, jenž sem hleděl, měnil se kdesi na malostranském břehu a blýskal na kopuli sv. Mikuláše. Či naopak? Věru, Rozložila se zatím jako královna v okně, vypadala v té spoustě bílých šatů jako štíhlý anděl, hodně upjatý, — ano, ty boky jsou překrásné, ty záhyby šatu jako z karrarského mramoru. Malá Strana vypadala jako jesle, měsíc se chvěl stříbrem — a ona byla andělem.

Jaké to štěstí, půjde dnes do Grand Hôtelu na ples: — slyší, jak tam na nábřeží hrčí množství kočárů. — je již skutečně netrpělivá.

„Našel?“ ptala se po chvíli.

„Ale kdepak, nic! Album je tu a stolek taky!“

„Že nic? Lžete! Jen brzy! brzy!“

Vrátil jsem se s lampou a s ničím. Šla se sama přesvědčit: — nebylo tam skutečně ničeho.

Co teď? Chtěla již chudinka plakat: — jehlice jí tak nesluší, — to je skutečně neštěstí.

„A budu se s jehlicí také líbit?“ řekla konečně s takovou ženskou naivností, která vždycky sluší. Slzy měla ještě v očích.

„Ne tak!“ odpověděl jsem kategoricky a zlomyslně.

Vyskočila z lenošky rozechvěna a běhala po pokoji. Ale vždyť tu přec musí být, musí, musí, musí!

Chtěla otevříti dvéře do pokoje, ty se však otevřely samy. Tlustý pan domácí postavil se v nich jako přísná otázka netrpělivě čekajícího otce, oblá jeho tvář svraštila se podobna záhybům jeho peněženky, která byla vždycky dosti plná: — zastrkoval ještě bílou kravatu, jež zářila leskem na sněhu hladké košile.

Chvíli stál mlčky, pak udělal pravou rukou pohyb ve vzduchu a řekl beznadějně: „Už vidím, že se nevypravíme! Podruhé se nedám přemluvit: najdi mi hůlku, — půjdu sám!“

Pan domácí byl rozčilen, měli jsme co dělat, abychom ho udrželi. Malá Irénka zatím hleděla na nás z kouta, batolila se kolem stolu a chytla se za frak pana domácího. Bylo mi do smíchu, když jsem si všiml malé sestřičky naší nešťastné černovlásky.

„Ale Irénko, miláčku, proč pak to neřeknete, že si s růží hrajete? Ukažte prsty!“

Zahlídl jsem tam stonek a několik listů. Rozevřela děcky obě dlaně, v jedné bylo několik otrhaných lístků, rudých jako krev. Pohlédla na nás čtverácky a mezi bílými zoubky vyklouzlo jí několikráte opakované: „nini, nini, — nini!“

„Tys ošklivá, nebudu tě mít nikdy ráda, jsi ošklivá! — Ošklivá Irénka roztrhala, — bude bita. —“ začala skloněná nad Irénku černovláska, hněv její stupňoval se v prudkých vášnivých výkřicích. — Irénka chvíli hleděla jako hříšnice.

Potom se daly obě do pláče. — Byl to pláč všední v domácích rozbrojích. — Nudilo mne to už.

Vzal jsem péro a začal jsem:

„Staré domy plny hlaviček za bílou třísní záslon, —“

Nedokončil jsem však. Otevřely se poznovu ostýchavě dvéře a vkročil jimi suchý, hubený človíček s řídkými, plavými, prošedivělými vlasy. Vídal jsem ho často, jak zmizel v protějších dveřích síně: — jeho šicí stroj klapal tam od rána do večera, hubené jeho ruce zimničně svíraly práci a noha nehnula se od šlapadla. Žena mu postonávala s malým děckem. — Ten nájemník měl časté rozbroje s panem domácím, — vždyť se stalo častěji, že neměl čím platit.

„Co byste rád? Jdete platit nájemné?“ řekl pan domácí s chladnou majestátností.

„Nic, milostpane, — tak mi jen napadlo, že bych rád mohl posloužit, — dvě růže jsem vybral — z věnce, — koupil jsem ho na rakev naší holčičce, — umřela nám včera; — když jsem slyšel slečinku, tak jsem si myslil, že jí nějakou tu růži dám! — Tak hezkou zábavu!“

Oči krejčíkovy nedávno zarudlé od slzí svezly se pomalu na naši černovlásku s nuceným úsměvem a ruka chápala se kliky.

„Ach, růže, růže! Jak mi budou slušet! Jak jsou krásné!“ zajásala černovláska. „Prosím, odložte péro, upravte mi je, milý příteli, — ale co je vám, vždyť jste jevil před chvílí tolik ochoty?“

Krejčík právě zavíral za sebou potichu dvéře.

„Ale podruhé neposlouchejte za dveřma. Ano?“ Dodal ještě pan domácí.

Dialogy, které nikdo neslyší.

Jean Rameau.

I

— Jsem země. Kdos ty?
— Člověk!
— Smilování!
Ty věčný vrahu, v dravém hněvu vzplání
ty horší zvěře, viz jak děsně zeje
můj bok a pod tvou sekerou se chvěje:
ó netrhej mi tvrdým pluhem záda,
nech, ať vždy velká, tučná, plná, mladá
spím v druha slunce záři plamenné,
v mém nitru neryj. Milost, milost!
— Ne!

*

— Jsem žito. Kdos ty?
— Člověk!
— Smilování!
Chraň před kosou mne, jež se ke mně sklání
a řadou kosí moje rusé braty,
nech šumně houpat se můj brokát zlatý
jak dámy hedbáv při večerním vánku.
Hleď, vesna třpytná zpívá při červánku,
ať větrem chvím se, hlavy vztyčené,
jak prapor nesu! Milost, milost!
— Ne!

*

— Jsem kámen. Kdos ty?
— Člověk!
— Smilování!
Hleď, matka země na srdci mne chrání,
v svých bujných ňader středu ta mne skrývá.
Ó nedovol, ať v boky moje vrývá
se kletý prach, jenž trhá mne a drtí!
Ó šetři mne a přej mi spánek smrti,
tvé nechci stavět věže kamenné
ni mosty, chaty, jdi, ó milost!
— Ne!

*

— Jsem železo. Ty?
— Člověk!
— Smilování!
ty barbare, tvé kladivo mne raní,
já krvácím a syčím v moři blesku:
to peklo, ďábel tys, tvé oči v lesku,
paž černá, jež se v úhoz na mne houpá,
mne drtí kladivo tvé i tvá stoupa,
tvé rány jsou jak z děla ohromné,
ó milost, ušetři mne, milost!
— Ne!

II

— Jsem člověk. Kdos ty?
— Země!
— Smilování!
Ó vrať mi obilí mé, v hladu vzplání
já volám, který tlamu na mne zeje,
pod pluhem darmo lůno tvé se chvěje,
ten darmo brázdí tvoje tvrdá záda,
tys prázdna, kmotro, a již nejsi mladá,
spíš darmo v záři slunce plamenné.
Chci žíti, dej mi chleba! Milost!
— Ne!

*

— Jsem člověk. Kdos ty?
— Žito!
— Smilování!
ó pomoz, pohleď, hlad se ke mně sklání
a kosí šmahem žebráky, mé braty,
rosť, zelenej se, plaň jak brokát zlatý
jak hedbáv dámy při večerním vánku,
rosť, zraj, hle srpen zpívá při červánku
mějž skráně jako prapor vztyčené,
mé sýpky obohať! Ó milost!
— Ne!

*

— Jsem člověk. Kdos ty?
— Kámen!
— Smilování!
já krad' a vraždil, nyní stín mne chrání,
já o plenu snil, teď mne žalář skrývá,
jak dásně obra kámen tvůj mne zrývá,
ó spadni, zboř se, ať se zhroutí, zdrtí
tvé oblouky, ať nepropadnu smrti,
ať mohu prchnout z vazby kamenné,
ó balvany, povolte! Milost!
— Ne!

*

— Jsem člověk.
— Železo já!
— Smilování!
Ó guillotino, ostří tvoje raní,
Kat čeká, milost! Vidím moře blesků,
mráz probíhá mne, v nebes matném lesku
se trojhran tyčí, ve vzduchu se houpá
a padá, letí děsná smrti stoupa,
má šíj se chví v té ráně ohromné,
již letí, milost, milost, milost!
— Ne!

Přel. *Jar. Vrchlický.*

FEUILLETON.

Zlaté vlasy.

(Eduard Grenier.)

Mou vzpomínkou jsem posud jatý:
Kdys byl jsem její u báby,
mé drahé dítě svůj vlas zlatý
si česalo jak hedvábí.

Já překvapil ji, až se chvěla,
i viděla mé nadšení
a jako třešně uzardělá
se skryla v zlaté vlnění.

Pud tajemný jí pravil asi,
že bujné tyto pletence,
ty zlaté vlasy bájné krásy
jsou pro choté a milence.

A dobrá bába plna smíchu:
Jen zkuste, jsou jak hedvábí! —
Má ruka políbila v tichu
ty, jež zrak hltal, půvaby.

Však chvíle ta je zapomněna.
Ó bábo, jistě v rakvi spíš!
A ona — šťastna jest a žena
a já jsem sám a stárnu již!

Přel. *J. Vrchlický.*

Listy o divadle.

I.

Zahajujíce v tomto čísle měsíční rozhledy o divadle našem, máme za nutné říci — ač by to mělo v normálních poměrech býti zbytečností — že všecko, co zde proneseno bude, vždy směřovati chce ku zdaru a prospěchu divadla našeho. Poměry naše, bohužel, nejsou normální a jen tak si vykládáme, že otevřené a upřímné slovo bývá v příslušných kruzích považováno za zákeřnictví, za komplot zakuklenců, jichž zbraní je klam a lež atd., jak jsme se dočtli černé na bílém ve chvalozpěvném manifestu, jejž členové divadla národního na nový rok sl. družstvu podali. Možná také dost, že tato epitheta nespadají vesměs na účet naší dobré vůle. My i dále volného slova vzdáti se nehodláme; jako jsme vždy rádi pochválili a uznali, kde jsme mohli, a nešetřili výtky, kde třeba bylo, hodláme i letos opásáni vůlí nejlepší říci své mínění sine ira et studio upřímně a poctivě. Opakujeme, že nám jde při všem o věc a nikdy ne o osoby; vždyť jsme řekli a to několikrát, že pan ředitel Šubert je v poměrech našich nejschopnější silou k vedení divadla a na tom i dnes trváme. Ale dovolíme si hned upozorniti, že jeho stanovisko nemůže ve všem být docela stanoviskem naším. Jemu jde jako každému řediteli vedle uměleckého též o kasovní, nám pak především jen o umělecký úspěch divadla. Připouštíme, že on, když Moloch kasovní tomu připustí, také jest ochoten obětovati leccos ryzímu umění a jsme vděčni za všecko — ale nesmí nám být zazleno, že chceme víc, že nám tane na mysli ideal divadla jakožto ústavu uměleckého a nikoliv také výdělkového. A v této soutěži zájmů dlužno vysloviti tu pravdu, že větší část viny spadá na *obecenstvo*, kterému by se měla přečísti také jednou smutná kapitola v příčině nedostatku vzdělání a soudnosti. Toto milé obecenstvo si vzalo do hlavy, že se chce v divadle jen bavit, a proto je mu každá seriosnější práce, která svaly zrovna k smíchu nedráždí, pravou hrůzou; toto milé obecenstvo vzalo si dále do hlavy, že každý domácí kus musí a priori být nudný a nejnudnější, je-li historický anebo mythický; toto milé obecenstvo zapřisáhlo se proti každé větší dávce poesie na jevišti, a jen tak si dovedeme vysvětliti celou řadu fakt naše nezdravé poměry illustrujících. Uvedeme jen některá.

Neznáme tak hned kus takové pěkné práce, tak případného koloritu, tak ušlechtilého směru — o znamenité jeho stránce formalní, jakou je řeč a rým, ani nemluvím — jako Adámkova Salomena. A jak se zachovalo naše obecenstvo k této v našich poměrech eminentní práci? Víc než s mrazivým chladem; což jemu jsou historické a kulturní detaily? Mezi abonenty vzbuzuje prý jen pouhé vyslovení titulu tohoto dramatu děs — nedivíme se pak nechuti ředitelstva k němu a ustavičnému s ním odkládání.*)

Jiný příklad: J. Vítek, bohužel záhy zesnulý, bohatě talentovaný autor, napsal drama „Aman“. Bylo též v jedné z minulých porot uznáno za kus vynikající; bylo odporučeno dramaturgem, tehdy panem Kolárem starším, a schváleno intendantem p. Škardou, ale dál to nedošlo. Autor se nedočkal ani provozování svého kusu a jeho posledním přáním bylo, aby za výtěžek dramatu byl mu postaven sebe menší křížek na hrob. Nevěříme, že by u censury kus neprošel, jak se mnozí domnívají, pro antisemitismus prý v něm hlásaný. Mělo se to vždy zkusit, památka Vítkova toho zasluhovala. Ale prosím vás, kus z hebrejské historie, kus psaný veršem, kus vážný — kde pak, naše milé obecenstvo by ani dům na první představení nenaplnilo — a my se nedivíme opět nechuti ředitelstva.

Jiný příklad:

Skoro současně v Paříži sehrány s velkolepým úspěchem kusy: Coppéeovy Jakobité, Banvillova Žena Sokratova a Deslandesova Antoinetta Rigaudova. U nás mohl se zakoupiti poslední, nejslabší z nich — jedině proto, že byl moderní, a že se dalo něco pro kassu od něho očekávat. Nechceme říci, že měly být zakoupeny též hry ostatní — nemusíme právě míti ode všeho — ale konstatujeme, že musil zakoupen být právě kus nejslabší, ani ne nad prostřednost vynikající. Ale nedivme se: Jakobité jsou kus seriosní, pathetické a Žena Sokratova kus atticky duchaplné poesie — proto rychle sem prostřední Rigaudovou. Chce tomu vkus obecenstva a my se nedivíme ani v tomto případě volbě sl. ředitelství.

Takové jsou ovšem smutné ale pravdivé poměry, ale my v svém idealismu stále ještě myslíme, že divadlo má vésti obecenstvo a jeho vkus a ne naopak.

Však obraťme se od tohoto žalozpěvu k věci utěšenější, k přehlídce repertoiru, které hlavně tyto volné listy mají být věnovány.

Z her v poslední době sehraných patří první místo v uměleckém vzhledě klassické Moretově hře „Doña Diana“. Výborná veselohra tato byla již dříve oblíbeným kusem, ale předvedením v divadle národním začíná jí opravdu nová epocha u nás. Celý kus jakby ponořen byl v osvěžující pramen mladosti setřel novým překladem vše, co na něm bylo antikvarního a rozvláčně suchého, poetickým a při tom ryze divadelním střihem své mluvy poslouchal se jako dílo nám současné, zcela moderní. I hra až na některé komolení veršů stála na neobvyklé výši u nás, dík zářivé interpretaci p. Šamberkové, p. Bittnera a Slukova, paní Ortové de Pauli a později pana Šmahy, který ovšem měl po švitorném Perinu-Bittnerovi, nechtěl-li strhnouti na sebe odium imitace, úlohu tím těžší. Obecenstvo tak při prvních dvou představeních bylo dost nadšené, v brzku ale prořídly jeho řady nápadně, jakoby bylo dost na jediném poslechnutí hry tak znamenité.

---

*) Dík příležitosti vypsané ceny p. Ferd. Náprstka uvidíme „Salomenu“ s jinými novějšími kusy našimi na jevišti co nejdříve. *Pozn. red.*

Jinou novinkou byla Daudetova „Arelatka“. Nejsme zrovna přátelé venkovských genrů, ale zde dlužno dáti pravdě průchod, že je to práce zajímavá a poetická. Žel, že Daudet novelista a psycholog převážil dramaturga. Snad je to raffinovaný coup, že hrdinka se na jevišti ani neobjeví, ale dramatičtější by bez odporu byly konflikty, které by musily vzniknouti, kdyby se střetla tato lehkoletá dcerka městská s tak houževnatými povahami jako Rosa Mamaiova a pastýř Baltazar. Kus se líbil, ač také pozdější hry vykazovaly dost prázdných míst. Nejlépe počínali si pp. Mošna, Šmaha, Slukov a Frankovský, z dam pí Seifertová, Sklenářová a Bittnerová. Slečna Křepelová, jež později převzala úlohu pí. Sklenářové, počínala si zcela dovedně. Hudba Bizetova je roztomilá a dodává kusu případného koloritu. „Arelatka“ již svou originalností stála za akvisici, a myslíme, že nezůstane bez hlubokého dojmu na každou jen trochu poesii přístupnou mysl.

Třetí novinkou byla „Poslední vůle Césara Girodota“, starší komedie od Belota a Villetarda. Hluboce ethická tato veselohra více na psychologickém prohloubání figur než na efektních výstupech založená, bavila velice a došla vlídného přijetí. Zejména pan Mošna měl příležitost vytvořiti postavu znamenitou. S radostí konstatujeme, že vysoce nadaný herec tento roste v poslední době na charakterního umělce první třídy. Je v něm něco samorostlého, co uchvacuje. Vzpomeňme jen jeho Harpagona, pastucha Baltazara a nyní Isidora Girodota — jaká to různost figur a jaká prohloubenost v studiu jich. Rozmarná hra o podivném testamentu strýčka Césara byla i jinak v dobrých rukou, ač některé úlohy byly obsazeny silami druhé řady. Leč i ty si statně počínaly.

Z repris budiž uvedena starší hra Bayardova „První souboj vévody z Richelieua“, v kterém dána slečně Dumkové příležitost zkusiti se v úloze větší, samostatnější. Slečně přísluší všecka chvála — Richelieu slečny Dumkové je roztomilý čipera, který jen v akcentech přílišné podrážděnosti někdy příliš trochu ostrým hláskem dívku prozrazuje. Jinak je slečna Dumková s prkny, jež svět představují, spřátelena líp než mnohý veterán. Nevytýkáme nijak, že kus byl vybrán k vůli ní — je to dobře, ať má příležitost ukázat své hezké nožky i svůj ohebný jazýček.

V posledních dnech prosince dostala se na jeviště též Vrchlického „Noc na Karlštejně“ s úlohou královny — paní Bittnerové. Byla to dvě představení — druhé hladší prvního — jež dávala by příležitost k mnohým reflexím. Prozatím řekneme jen, že se nám pojetí královny Elišky u paní Bittnerové velice líbí, jest v některých momentech poetičtější než ono její předchůdkyně. V stejném as poměru jest Arnošt p. Šimanovského a p. Puldy. O úlohách ostatních netřeba se rozepisovati — stačí říci, že pan Seifert se vzácnou pílí pravého umělce stále ještě brousí a staví na svém Karlovi, a že paní Pštrossová je roztomilá Alena, pan Sedláček svižný Pešek jak druhdy.

Vidíme, že bilance repertoiru za poslední dobu je velmi slušná; snad bychom si přáli většího ohledu na produkci domácí — ale tu zní zase veto obecenstva, které si všecky krunýře a palcáty rozhodně zapovídá stejně jako všecky „antické košiláče“. Co tedy zbývá? Též by se mohlo říci, že je repertoir po většině jen francouzský — ale prosím, píše kdo líp a víc než Francouzové? K tomu ještě přidejte všecky katarrhy a chrapoty, s kterými se ustavičně zápasí v době počasí tak nestálého jak letos, a musíte uznati, že náš divadelní personal je opravdu pilným a snaživým v míře neobyčejné. Taková okamžitá indisposice zkazí postup her na měsíc, což se pak v dalším rozvoji pořádku her velice cítí. Ostatek večerů vyplněn byl slušnými reprisami domácích her, hlavně jednoaktovek, jichž nutnou potřebu vyvolalo vystupování „ruských pěvců“. Naše obecenstvo, které má každý v kapse, kdo mu zazpívá „Kde domov můj“ a „Hej Slované“, neskrblilo potleskem — ale odcházelo vždy ostentativně po koncertu pěvců před našimi nejlepšími aktovkami. Také obrázek, který zajisté dovede vzbuditi chuť k „další práci na národa roli dědičné“ u příslušných autorů.

Byly to samé staré věci, namítne někdo.

Ovšem, odpovídáme, naše obecenstvo jest jako Atheňané v době úpadku — chce jen ustavičně novinky — ale na Atheňany chybí mu časem přec jen to podstatné — vkus a vzdělání.

Sincerus.

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

„Básně a epigramy Karla Havlíčka Borovského.“ Druhé vydání. Nákladem knihkupectví F. Šimáčka v Praze 1886.

„Psáno pod čáru 1875—1885.“ Kresby satirické, humoristické i vážné Fr. Heritesa. II. Nákladem knihtiskárny J. Otty v Praze 1886.

„Arbesovy sebrané spisy.“ Díl prvý. Povídky, novelly a kresby. I. Nákladem knihkupectví I. L. Kobra v Praze 1886.

„Na počátku velké doby.“ Napsal Prokop Sázavský. Matice lidu ročníku XIX. číslo 6. Nákladem spolku pro vydávání laciných knih českých v Praze 1886.

„Květy.“ Listy pro zábavu a poučení s časovými rozhledy. Redaktoři Svat. Čech. Dr. Servác Heller. Vydavatel a nakladatel Vladimír Čech. Ročník IX. Sešit lednový v Praze 1886.

„Z českých mlýnů.“ Humoresky ze šalandy vypravuje Karel Tůma. Sešit druhý. Nákladem Jos. R. Vilímka v Praze.

Čtenářstvu „Lumíra“.

Přátele svého listu, zvláště ty, kteří „Lumíra“ po dlouhá léta čtli, žádáme, aby časopis náš, pokud jim možno, v kruzích českému čtení přístupných odporučili. Snad se mýlíme, ale přece trpké by nám bylo pomyšlení, že by osudy časopisu našeho mohly býti docela lhostejny všem, kdož sledovali činnost jeho po celou dobu třináctileté a poctivě myšlené práce. Po celou tu dobu málokdy obraceli jsme se k svému čtenářstvu s žádostí o podporování nás v snaze naší; — nikdy jsme je neobtěžovali. Dnes budiž nám dovolena tato žádost prostá, — dovolena proto, že těžkými poměry, v kterých ocitilo se — bohužel, že také namnoze vlastní vinou — téměř celé naše písemnictví a z časopisův ty, které nevládnou ohromným kapitalem a reklamou, stala se tato žádost nutnou. Nemáme příčiny, proč bychom se tím tajili. Na vydávání listu skrovný počet našich čtenářů dosud stačí, i až stačiti nebude, nalezneme, jako nalezli jsme v mnohých z těžkých let dřívějších, vždy ještě cest i síly, abychom „Lumíra“ vedli dále ještě mnohé roky, — avšak kdo zná náklady, s nimiž vydávání takové spojeno jest, kdo oceniti dovede duševní práci vydání každého jednotlivého čísla předcházející, uzná též, že na růžích nemáme ustláno ani my, ani to spisovatelstvo, které nezištně a bratrsky po celou dobu vycházení „Lumíra“ nás svými pracemi podporovalo. — Že pak v takových poměrech na zdokonalení listu, na rozšíření jeho, na částečné aspoň upravení otázky spisovatelské mzdy, která tvoří v našem písemnictví tak smutnou kapitolu, ani pomysliti nelze, — jest na bíledni. — Přes veškerou nepřízeň poměrův byli bychom i tentokráte pomlčeli, neboť stesk jest zajisté tou nejnerozvážnější cestou k nápravě, — avšak máme, neb aspoň myslíme, že máme povinnost k časopisu samému, k tomu, co dobrého u nás již vykonal, k tomu volnému literárnímu proudu, který v něm nalézal a vždy nalezne útulku snad jediného, — povinnost k časopisu, který vždy zachoval si a zachová směr nejopravdovější a nejideálnější. Kdes-li se chybilo, bylo to vždy spíše přílišností dobré vůle, než nedostatkem jí.

Tím řekli jsme vše, co říci bylo a nemýlíme-li se v domněnce, že přátel máme, pak věnovavše tolik let práce a píle listu svému, věci české a těmto svým přátelům, opět nerozpakujeme se, aniž nepokládáme za nic nemužného žádati o jejich přispění v době, kdy je toho skutečně potřebí.

Redakce „Lumíra“.

OBSAH: Kus zahrabané romantiky. Genre z minulosti od Fr. Heritesa. (Pokračování.) — Pod sněhem. Báseň Josefa Kuchaře. — K dějinám poprav a katů v Čechách. Náčrtek z kulturních dějin od Josefa Svátka. — Pole. Báseň J. V. Sládka. — V troskách života. Obrázek z podlesí. Napsal J. L. Hrdina. (Dokončení.) — Mezi [illegible]. Báseň Petra Jasmína. — Geologie a krajinomalba. Píše Boh. Bauše. — Růže. Skizza. Napsal Ilja Georgov. — Dialogy, které nikdo neslyší. Báseň Jeana Rameaua. Přeložil Jaroslav Vrchlický. — Feuilleton: Zlaté vlasy. Báseň Edvarda Greniera. Přeložil Jaroslav Vrchlický. — Listy o divadle. — Čtenářstvu „Lumíra“.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **I. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček“.**

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr.
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Salmova ulice číslo [illegible] nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír" vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

ROČNÍK XIV

1. února 1886.

ČÍSLO 4.

Modlitba.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

V žití pouti, kde se hroutí
všecko v prach a noc a rumy,
trochu světlé, tiché dumy,
jež by skvělá v život zřela
jako svlačec z vrbin proutí,
osude, mi přej!

V ňader kalich, v neustálých
který žárech zeje, práhne,
žízní všecku vláhu vtáhne,
trochu rosy, jak ji nosí
lilek ve kališkách malých,
v hruď mi nalévej!

A z těch vděků, řady věků
v umění co nakupily,
trochu svěžesti a síly
v trud a pláče, co by ptáče
sezobalo, — srdci k léku,
ku písni mi dej!

Po dvou letech.

Genrová drobnokresba. Napsal *Václav Schvab.*

Útulku, v němž mohla nevyrušována oddati se myšlénkám, jimiž byla hlava její obletována, tichého útulku, opatřeného vším pohodlím, popřál jí manžel, jak se slušelo.

Dlela tu stále v uzavření jako včela ve své buňce, netoužíc po ničem, co jiným ženám pomáhá oslazovati život osamělý, pustý. Ve své ložnici, kam neproniknul ruch šumného života, jejíž klid neporušilo nic než slabý křik malého tvora v kolébce, cítila se Julie ještě nejklidnější. Nebylo tu ničeho, co by jí připomínalo svět a jeho klamy; pokojík byl sice nádherně zařízen, leč při tom neshledal by tu šetrný pozorovatel nic zbytečného. Leda že by snad zbytečností prohlásil v neobyčejně vkusném a jemně vyřezávaném rámci zasazenou kabinetní fotografii malého děcka, usmívajícího se z pod bílé karkulky na klíně letité chůvy. Leč kdo by znal lásku této matky k malému tvoru, jehož obrázek stkvěl se na fotografii, byl by jistě marnivost tu jí odpustil.

Zvláštní pozornost poutala ještě nádherná kolébka s modrými záclonami, stojící poblíže postele.

Pololežíc opírala mladá matka hlavu svou o ruku na polštáři přeloženou a dotýkala se občas kolébky, aby v pohyb uvedla koš, z něhož v tichu večerním ozývaly se hlasité pravidelné oddechy dítěte spícího . . .

Kdykoliv zaharasily hodiny ve vedlejším pokoji, kolébala rychleji, jakoby se obávala, aby dítě neprocitlo. Tvář matčina vzala při tom na se výraz starostlivosti, nervosní rozruch jevil se v každém svalu, v pohnutí každé žilky.

Vždyť jí bylo to dítě vším, bylo jí životem, bylo jí popudem k životu, bylo začátkem a koncem jejího bytí.

Dítě a jen to dítě plnilo její srdce, bylo oporou tužeb a citů. „Mám dítě a to mi nahradí vše ostatní!" — to bylo hrdé zvolání této matky.

I teď každičký sval v její tváři prozrazoval, že myšlénky její soustředěny jsou v tom dítěti, které dýše jí po boku . . .

A muž?

Taková otázka vyšlehla pojednou z jejího vážného, tichého zraku, jenž ke stropu se upíral: tvář její se pohnula a bledý její obličej zbarvil se pojednou mírným ruměncem. Vzpomněla bezděky na muže, který jí mizel, v opuštění zůstavoval, který jí — nemiloval.

Při vzpomínce té zvlhly měkké její oči. Bránila se těm vzpomínkám jak mohla, dnes však, ať se vzpírala jak vzpírala a dítě své ku pomoci volala, nemohla zapuditi myšlénku, jež jí muže jejího před duševní zrak předváděla.

Jeť výroční den jejího sňatku. Přede dvěma lety právě v tu dobu vznítil v oku jejím jiskru vzájemné touhy, rty svými hleděl ukojiti žár, který celou její bytostí vanul vstříc manželi tak drahému . . . Dnes jsou dvě léta od té doby, kdy byl pro ni manželem opravdovým a po celou tu řadu zbývajících dní čím byl jí? . . . Tak ptala se teď se slzou v oku a s divnou předtuchou ve sklíčeném srdci.

Manželem?

Zavrtěla skoro neznatelně hlavinkou a výraz bolesti zdál vtiskovati se na průsvitném bledém jejím obličeji.

„Nemám v něm ani manžela, ani přítele, ani milence . . . Čím že mi jest tedy? . . . Je mým dobrodincem! . . . Jaké to žalostné slovo pro moji lásku: dobrodinec! A přece bych měla děkovati mu za to dobrodiní! . . . Kdyby mi byl aspoň přítelem! . . .“

A zavřevši oči jako ve snění, připomněla si dnů svého dětství, obnovovala v mysli své sny, za jichž vyplnění často na kolenou prosila Boha ve své světnici.

Jakou blahost pociťovalo srdce její, když poznala toho, jejž svým nazývala ve své dětinské touze, žádostiva jsouc jeho pohledu, když jednoho dne jí byl představen jako syn otcova starého přítele! Neznala dlouho jeho jména a hle, náhoda, nejšťastnější náhoda skřížila cesty jeho s cestami jejími. Z Ruska vrátil se otec jeho do Prahy, doufaje, že obchod, jenž tam se mu nedařil, ve vlasti se mu lépe povede. Syn jeho zaměstnán byl ve velké bance, kdež si dobyl v krátké době místa předního. Doufal tedy starý muž, že snad vliv synův zjedná mu opět přátel. Leč obchodu ani tady se nedařilo.

Nechtěje odevzdati se věřitelům na milost a nemilost, odhodlal se starý přítel požádati svého druha, na jehož dobrácké srdce pevně spoléhal, o pomoc.

Starý dobrák zaručil se za svého nejlepšího přítele z mládí, důvěřuje, že snad po čase obchod spojenou pomocí oživne. Leč všechny naděje zbortily se jediným okamžikem! Starý obchodník zemřel a jmění přítelovo propadlo věřitelům . . . Ztráta tato oloupila otce Juliina skoro o všechen majetek a připravila mu takřka chudinskou krmi. Zbylá částka sotva dostačovala na nejnutnější potřeby jeho a dceřiny. Byl nucen ohlednouti se po nějakém místě. Přímluvou Karlovou — tak jmenoval se syn nešťastného obchodníka — byl přijat v jakési účtárně za příručího . . .

Byly to trudné chvilky pro oba, zvláště pro otce, jenž odvykl práci. Jí bylo teď opatřovati domácnost. Leč čím byla jí práce, čím trud, zbyla-li jí chvilka, již mohla vyplniti sladkým sněním o krásném Karlovi, jehož přítomnost působila zvláštní, dosud nepociťovaný rozruch v celém jejím bytí. Jak často teď, buď stojíc u plotny a oběd pro vyhladovělého otce připravujíc, nebo odpoledne při šití, jak často odvracela tvář od této práce a oknem vyhlížela, chtějíc každou chvilku spatřiti toho, jenž se jí byl do srdce vtiskl. A spatřila-li jej, „náhodou“, jak ustalo jí srdce tlouci a jak úzkostlivé očekávala, „podívá-li se?“ . . .

„Podíval se včera, předevčírem snad se podívá i dnes? Podívá? . . . Proč se chvěji úzkostí? . . . Půjde již? . . . Ah! tu jde, můj zlatý! Proč se nepodívá? Již se dívá! Jsem tu! . . . Jak se usmívá jeho vlídná tvář! . . . Proč jí vběhla teď všechna krev do tváře? . . . Blíží se k oknu . . .“

„Jak se vám vede? Což pan otec, přivykl již trošku?“

„Jak je vlídným!“ myslí si a odpovídá. „Těžko přivykat.“

„Vyť jste jeho andělem, sličným andělem!“

„Co tím řekl? Proč mi tak lichotil? A proč odešel tak brzy? Ó jak se chvěju, jak se chvěju!“ . . .

A jednou, co se stalo? . . . Šel kolem rychle a nezastavil se. Po druhé zase . . .

Jak ji zarmoutil! Div že z toho nezšílela! Stala se zádumčivou, málomluvnou, churavou, těžkomyslnou . . .

Otce to bolelo . . .

„Ten dobrý otec můj, ten dobráček starý! Proč se tak o mne staral?“

Vidí jej dosud, jak jednou přišel a posadiv se jako obyčejně do lenošky, do své velké lenošky, a kázal jí, aby si přisedla k němu.

„Pověz mi pravdu bez dlouhých řečí. Máš ho ráda, viď?“

Zapýřila se . . .

„Mluvil jsem s ním dnes.“

„Otče!“

„Mluvil jsem s ním. . . .“

Odmlčev se na chvíli, zvolal, jakoby nebyla ani blízko něho:

„Poslouchej, on si tě vezme! Mluvil jsem s ním.“

Jakoby ji zkropil studenou vodou! Zachvěla se a skoro beze smyslů vrhla se na otcovu šíji. Nebylo lze upokojiti ji. Hlava jí šla kolem strachem a radostí. Naděje a pochyby vedly prudký boj v jejím nitru.

„Slíbil mi to. Mluvil jsem s ním“ — opakoval otec neustále, chtěje ji ukonejšiti po svém způsobu.

Vzpamatovala se, teprv když večer přišel v průvodu otcově on a žádal o její ruku.

„Není to sen?“ — připadlo jí na mysl, „a není-li, proč se dívá tím skelným zrakem na mne, proč nestiskne mi ruku. Sotva cítím teplo jeho krásné ruky!“

Nebyl to sen . . .

Však to, co se u oltáře dělo, jistě se jí jen zdálo! To byl zajisté sen, že při slovech přísahy se odmlčel, jakoby dechu polapiti chtěl, a jistě se jí jen zdálo, že lidé za ní a kolem ní šeptali si sborem: „dobrodinec“.

„Dobrodinec!“ Proč jí to slovo tak trpce zní? . . . Nebyl opravdu dobrodincem, nepostaral se o život otcův, který by snad byl musil zahynouti? . . . Byl ovšem otci vděkem zavázán za jeho přátelskou oběť, leč mohou-liž děti za skutky otcův! . . . A nepostaral se o ni? Vždyť vyplnil její jediné životní přání a učinil ji ženou svou! Kolikráte ve snu tiskla hlavu svou k ochranným jeho prsům, k prsům mužným, v něž vkládala lásku svou, čistou jako démant a zářící. Neposkytl jí štěstí? . . . Co chtěla učinit? Ozdobit prsa jeho láskou. Co stalo se však? Stkvoucí se stužka, již připnouti se snažila na jeho prsa, sesmekla se, sotva že ruka její se oddálila, a srdce jeho zůstalo bez ozdoby její . . .

Byla snad malá ta láska? proč neřekl jí, jakou ji chce míti? Proč neřekl jí, chce-li větší, ač nenalézala místečka v srdci svém nevyplněného. Proč nepřál si ničeho? Myslil snad, že to není láska skutečná, že je to snad jen láska závazná, vytoužená přáním otcovým? Byl by tak špatně četl dříve v srdci jejím?

Oběť za oběť! tak vyrozuměla, byvši upozorněna zlými lidmi, jež nedovedou ušetřiti nešťastných.

Proč na to dříve nepřišla? . . . Avšak byla by dovedla tak se zapírat, byla by bývala dosti silnou utlumiti tu lásku, jež hrozila roztrhnouti prsa její? . . .

Takovými myšlénkami zmítána byla duše její dlouhý čas. Nadešel výroční den jich sňatku. Jak bolestná to chvíle pro ni! Nejbolestnější za ten rok, strávený uprostřed hlubokého klidu nespokojené domácnosti, mezi trním nelásky, nepřízně a snad i nenávisti!

Den sňatku. Jak jiná žena cítí as v ten den, jak tisícerými vzpomínkami každá ta chvilka, vplétající se v řetěz dne, vemlouvá se v duši ženy, vyplňujíc ji neskonalým blahem, pod jehož polibky pučí nová přání, jichž naditi se může od láskyplného srdce mužova.

A ona? Neuslyšela ni chladného slova z těch věčně přísných úst, nevyčetla nejmenšího přání z ponurých, urputných tahů jeho zlobivé tváře . . .

Vstavši ráno, našla v košíčku pro navštívenky drobný jen lístek.

Kdo vzpomněl as na ni v ten trpký den?

Jak se zaradovala, poznavši navštívenku své přítelkyně Olgy, na niž byla docela již zapomněla! A přec ji tak milovala dříve! Připomínajíc sobě teď dnů života s otcem stráveného, podivila se, proč ji přítelkyně její v poslední době tak zanedbávala. Zapomínala na ni, nebo štítila se jí, dověděvši se, že zchudla, sesprostněla? . . . Leč ať to bylo jakkoli, je alespoň teď ráda, že se drahá Olga opět přihlásila. Jak ráda rozevře jí náruč svou, jak ráda přivine ji k svému věčně milujícímu srdci! Přichází jako její vysvoboditelka z bídy, která ji držela ve svých spárech slabou, chvějící se, přichází v nejkritičtější chvíli, kdy již již potácí se nad propastí zoufalství. Jak se těší již na to přátelské srdce, k němuž bude se moci se svým bolem přituliti a vyplakati se na něm! Snad se jí pak ulehčí, snad jí přítelkyně radou svou posílní, k trpělivosti povzbudí, snad se jí dokonce podaří — ó kéž by ji toho nebe popřáti ráčilo! — manžela k ní přituliti . . .

„Vítám tě srdečně, drahá přítelko!"

„Tys vdanou? A mně jsi se s tím nesvěřila? Jaké štěstí, jaké štěstí!"

„Že mi odpustíš?"

„Mohlas být upřímnější."

„Byla jsem příliš zaujatou, rozčilenou, rozrušenou. Odpusť mi. Přišlo to tak neočekávaně."

„Neočekávaně? Nebylas na to tedy připravena?"

„Připravena? Ó zajisté! Očekávala jsem tak v srdci svém."

„Přičinila jsi se tedy o to."

„Ne —"

„Nezlob se. Myslila jsem, zda — zda vyplynul ten sňatek ze vzájemné touhy."

„Co tím myslíš?"

„Toho přece nezapřeš, že krok jeho nebyl promyšlený."

„Nepoznávám tě, Olgo! Čeho se domýšlíš?"

„Co se divíš? Chci tě jen upozorniti, že se k sobě nehodíte."

„Jak? Ty ho snad znáš, že s takou jistotou souditi se opovažuješ?"

„Ptej se raději vlastního srdce: miluje mne?"

„Ptala jsem se několikráte. Musím ti však říci, že odpověď všeptalo srdce mé ještě mně samotné. Nikdo jiný ji neslyšel a neuslyší."

„Co platno, když oči tvé zápornou odpověď tu prozrazují. Raději bych vyrvala srdce takové."

„Máš snad ty srdce lepší?"

„Alespoň mocnější!"

„Přátelství tvé nedokazuje toho."

„Ale láska!"

„Láska! Věčný bože!"

„Láska, která si dovede upoutat i srdce dobrácká!"

„Ďáble!"

„Ano mám ho v moci. Miluje mne, jenom mne a tebou zhrdá!"

„Karle! Proč jsi nemluvil! . . ."

. . . Hlubokou ránu zasadila jí přítelkyně její. Jako malomocnou jevila se její láska vedle té eruptivní síly ďábelského citu její přítelkyně!

Upadla v těžkou nemoc po hrozném tom výstupu. . . .

Proč nerozdrtila smrt, jež se k ní každou chvilku skláněla, útlé její tělo a neuvrhla ji u věčnou tmu zapomnění a klidu? Leč ne! Jak děkuje za záchranu, za vyváznutí z nebezpečné nemoci! Vždyť zatím růžovou sudbu uchystal jí osud, přituliv ji k opuštěným prsům dítě! Ono dítě posýlá ji nebe v náhradu za vše, v náhradu za lásku, za přátelství, za přízeň! Dítě svou opravdovou láskou jistě jednou zceli to srdce, jež rozdrásati se opovážila nekalá vášeň zrádné přítelkyně.

Jak mocným je ten lék sladkého úsměvu dítěte, sotva k životu se probouzejícího, drobné něžnosti malounkého dětského tílka! Zahřívajíc údy dítěte tělem svým cítila, jak se jí opět vrací v žíly krev, jež vyssáti hrozila furie přítelčiny vášně.

Od té doby neznala jiného citu než lásky mateřské, neznala jiné slasti, než jakou vzbuzuje dětská příchylnost a hravost. Dítě, dítě, a zase dítě — byla litanie jejích myšlének, její povel a přání . . .

V milých nesčetných těch starostech, jakých vyžaduje takové robátko, druhý rok jejího života manželského uplynul . . .

Dostavši se ve svých vzpomínkách až k tomuto momentu, pootevřela oči, jež chmurné ty vzpomínky zastřely bledými, prosvitnými víčky, a s úsměvem zahleděla se na modrou záclonu kolébky, jejíž povyhrnutý okraj dopřával nenasytnému oku mateřskému pokochati se v drobných rysech roztomilé tvářičky andílka, jež teplem rozkvetlá, zářila nešťastné matce vstříc sladkým kouzlem.

Vyhoupla se ze svého lože a nakloněvši se k otvoru naslouchala s patrnou rozkoší pravidelným oddechům malounké hrudi, na niž se křížilo dvé buclatých ruček s důlkem na každém prstíčku. Teď pohnula se jedna ručka a přejela zardělou tvářičku.

„Co pak se ti asi zdá, děťátko mé? . . . Zajisté o andělích, o nichž ti matinka tolik povídává. Šťastné dítě! Tebe nic nermoutí, mysl tvou čistou nekalí ni jediná zlá myšlénka, hladina tvé duše jest jako křišťálová studánka, tak svěží, tak čistá! . . . Poznáš brzy pak také hořkost života. Brzy porozumíš opuštěnosti své i matinčině. Jak ti bude, nešťastné dítě, až uzříš otce, který tě k srdci nepřivine, který tě od sebe odpudí? Oh, dítě mé! Kéž by se alespoň od tebe neodvracela láska jeho! Vždyť jsi tak čisťoučké, tak něžné a nevýslovně krásné. Teď však bojí se podívati se na tvou tvářičku, pučící nejkrasším jarem, bojí se popatřiti v očka, zářící nejsvůdnějším leskem.

štíti se dotknouti se tvých kyprých rtíků, jež otráveny jsou vášnivým dotknutím bídných rtů matčiných!"

Takto k němu hovoříc sklonila se ještě níže ku kolébce.

„Snad kdyby tě uzřel teď, jak roztomile vypadáš na bělostné podušce v útulné své kolébce, jak tvoje líčko hoří květem máku a čílko tvé hlaďounké vyzývá k otcovským polibkům, snad by se sklonil k tobě a všeptal by v růžové ouško tvé posilující slova: Máš také otce, dítě!...

Proč by to nemohlo býti? Snad to jednou přece bude! Snad se rozpomene svých otcovských povinností, snad se vrátí a vštípí ti v srdéčko lásku k otci... Vždyť bysi bez ochrany jeho zahynulo matičce k zármutku. Jsem slabá, malomocna. Až budeš větším, jak tě uchráním!...

Hle, mám tu dnes něco od něho..."

A jakoby skutečně dítko naslouchalo s účastenstvím, popošla ke stolu a vyňavši z vásy kytici přinesla ji k postýlce a přivoněvši k ní, dlouho těšila oko souladem barev, jež tvořila vkusně uvitá kytička z růží, fialek a proutků konvalinek.

„Krásná kvítka, mluvíte-li řečí lidskou, pak šťastnými buďte mi posly! Posýlá prý vás on — jak mně pověděno. Váhala jsem přijati vás, nejsem zvykla vítati vás ve svém domově, leč přijala jsem vás přece dnes, protože významný dnešní den vámi mne překvapil."

Den svatební! Den růží, den kvítí, den lásky, den milostných vzpomínek...

„Povězte mi opravdu, posýlá vás on, aby mne potěšil?... Nevyznám se v tom tajemství, jež v lístech vašich je ukryto opojnou vůní, ale tuším, že zloba není vepsána v hebounkých vašich lístcích, že zvonečky těch sněžných konvalinek nejsou naplněny jedem otravného výsměchu... Vidím zde i fialku mou, již s takovou láskou jsem pěstovala ve své komůrce. Připomíná mně chvilky mého štěstí. Připomíná mně lásku mou, jejíž svaté city uchovala jsem do dnešního dne. A pro tuto lásku přijímám vás květy drahocenné!"

V sladkém rozčilení přitiskla matka kytičku vášnivě ke rtům.

„Leč, líbala-li vás jiná ústa?"

Odtrhla prudce květy od úst a zachvěla se po celém těle.

„Vždyť miluje ji! Vždyť se tím pochlubila a počínání jeho mně v tom tolikráte utvrdilo. Jaké mám tedy právo k těm květům? Snad mi ani nenáležejí!... Či mají mi býti náhradou za strádání a za lásku? Mají snad přece zpříjemniti opuštěnost a samotu mou? Mají mne rozveseliti, upokojiti? Ano takové bude poslání těch květů! A jistě je mi to vítáno. Vždyť toužila jsem tolikráte alespoň po stínu lásky, jíž jsem si snažně žádala. A tu mám její znak, její obraz čistý, neporušený. Květy nevinné!"

A povznesši kytici k ústům, přivoněla k ní...

Jak jí ta vůně opojuje, jak vrací jí v srdce zase staré ty touhy, jež vábným snem oblévaly její bytost v době dávné! A před duševní zrak její vystoupil z mlh starý obraz Karlův. Viděla jeho úsměv, naslouchala jeho lahodnému hovoru, cítila ruku jeho ve své a, ku podivu, nebyla to již ta ruka ledová, která ji mrazila při oltáři; tato zahřívala ji dosud nepocítěným teplem upřímného stisknutí. Jak ráda by se dala vésti poznovu k oltáři!... Mohla by? Směla by?... Vždyť miluje jinou, vždyť ji zradil, nenávidí ji! Za nenávist přízeň, za zradu lásku?... Ale byl jí přece dobrodincem!... Ó již to slovo nezní tak trpce, již v něm necítí významu tak pokořujícího. Byl dobrodincem, byl šlechetným — omlouvá ho — a pro tu šlechetnost podal jí ruky své, na níž viselo pouto jiné, pouto vděkuplné její přítelkyně. Mohla to dříve věděti? Teď pochopuje však ten rozpor mezi láskou a povinností, vděčností... Na ní je vina, ona učinila ho nešťastným, ona zbavila ho sladkých pout lásky žádoucí, vhodivši mu na šíji otrocká pouta svým rozhodnutím. Sáhla rukou po štěstí, jímž obdařiti chtěl srdce jiné. Ó jak lituje teď kroku toho! A ten trest, který v tisícerých mukách snesl se na její hlavu, byl zasloužený!...

Jaké neštěstí způsobila!

Bolestně stiskla srdce nepokojně vzrušené. Na kytici, jež v křečovitém tom stisknutí chvěla se na bílém jejím živůtku, jehož záhyby ukrývaly jednotlivé pomačkané kvítky a lístky, spustil se déšť drobných slz...

„Proč poslal ty květy dnes?"

Pojednou se vztyčila a znovu popatřivši na něžné kvítky, jež byla porouchala, upřela zrak na kolébku, jejíž clona se byla prudkým pohybem její ruky odhrnula... Zadívala se ve tvář svému děťátku, jakoby z ní vyčísti chtěla odpověď.

Buclatá tvářička spícího kloučka pojednou oživla, malounká pootevřená ústka se rozevírala šířeji a šířeji, až důkladným zívnutím prohloubily se důlky v tvářičkách jako mák červených. Současně vyprostila se jedna ručka z bělounkého pouta kypré peřinky a pozvednuvši se k hlavince, dotkla se zaťatou pěstkou dosud sklížených oček.

Obávajíc se, aby se děcko neuhodilo, uchopila se matka rychle nebezpečné ručky, z pod níž teď prohlédly dvě jasné hvězdky černých zorniček. Sotva však se otevřely, zhasly zas pod něžnými rty nedočkavé matinky...

„Sladké dítě, jen-li alespoň tebe mám!"

Vypukla v pláč a vyňavši děťátko z kolébky přivinula je k prsům.

„Nemám práva na lásku tvého otce, děťátko," hovořila tiše, „musím spokojiti se alespoň s tím, co mi dal, více nesmím žádati ani pro sebe, ani pro tebe. Zda nebudeš jednou, dítě mé, klnouti matce, až marně dovolávati se budeš otcovy přízně, až prositi budeš darmo za úsměv, za vlídné slovo, zda nezanevřeš na matku bídnou? Však ne, ty toho neučiníš, ty spokojíš se s tou láskou, již dáti může tobě velké srdce matčino..."

A jakoby k odpovědi úsměv zahrál rozevřenými koutky rtíků dětských a lahodou toho úsměvu zmizely stíny bolesti na tváři matčině.

„Moje dítě!..."

Položivši se na lože, držela robátko, které se bylo úplně již sprostilo těsných peřinek na svých prsou, dovolujíc mu malýma nožkama dováděti. Dítě smálo se té hře. Matčina tvář vyjasnila se úplně, když spatřila, jak je dítko veselo a křepko.

Dětská nožka sesmekla se pojednou a sklouznuvši, zaryla se v měkkou peřinu. Brzy však opíraje se namáhavě o slabou nožku vyhoupl se čtveráček za pomoci matčiny výše a tule se jí k prsům, objal matičku těsně kolem krku.

Nejšťastnější matka ucítila na rtech upřímný polibek svého dítěte.

„Děťátko!“ zvolala. „ty se nehněváš na mne? . . . Oh! věděla jsem to, že mne máš rádo! . . .“

A tak byla opojena účinkem prvního polibku dítěte, že se nemohla nasytiti a tiskla vášnivě k prsům zlatou tu hlavičku, hladíc ji a mazlíc se s ní. A tak byla zaujata teplým tím drobným tílkem, jehož kyprost lahodila jejím prstům zabořujícím se do měkkých ruček, tak byla opojena slaďounkými zážehy malinových rtíků, že nepozorovala, co se kolem ní děje . . . Její bytost splývala s dítětem v jedno. A zdálo se, že nepomýšlí ani na to, vyprostiti se z dovádivosti hravých ruček dětských, jež cuchaly její kadeře nad čelem, jež ohrožovaly její oči, její tváře, její nosík . . . Matčin dráždivý smích a radostný vzlykot rozplesaného dítěte zaznívaly jedinou stupnicí vítězných tónů radosti . . .

Nepozorovala ani, že ve svatyni jejího tajného štěstí vkročil ten, jehož noha dávno nebyla se dotkla čista prahu tohoto.

Přiblížil se tiše až k loži zakryt kolébkou vedle stojící a sebrav květy se země, jež matka byla tu upustila, na dítko pozornost obrátivši, a pozvednuv je, přiklekl k loži . . .

Dlouho se díval na tu vábnou hru matky s dítětem. Obraz ten působil mocným dojmem na jeho mysl. Oči jeho, upírajíce se na krásnou skupinu, zdály se pohlcovati rozjasněnou tvář vděkuplné matky, jejíž gracii zvyšoval ještě neřad a jakási rozčilenost pohnutých údů.

Levá ruka její z polovice obnažená visela ladně dolů přes okraj postele. Byla čistá jako úběl a průsvitná. Modravá síť žilek jemně prozírajících dodávala jí však neobyčejné živosti a výrazu . . .

Se vzrůstající touhou přiblížil se až k té ruce a nehopiv se jí, vtiskl na ohbí dlouhý, vřelý polibek.

Pohnula se. Spěšně vložil do ní pohozenou kytičku. S překvapením vzhledla k němu, silně se zarumenivši a zase na kytici upřela zrak.

„Patřila tedy přece mně?“

„Tobě, jedině tobě patřila. Věděl jsem, že zasluhuješ si jí . . . Julie, nic se tomu nediv, chtěl jsem kyticí tou poslati tobě vzkaz.“

„Vyřídila mi jej.“

„Chtěl jsem otázati se tou kyticí, zda bys byla ochotna, přijati ji teprv teď.“

„Zaradovala jsem se z toho poslání.“

„Dobrá Julie! A věříš v probuzení lásky opozdělé?“

„Věříš v lásku?“

„Ztratil jsem víru v ni, ale u tebe chci ji znova nalézti.“

„Zradila tě tedy?“

„Byl to trest zasloužený. Jsem bídník, Julie!“

„Ona je bídnou. Na mně však také vina spočívá. Tys však bez viny.“

„Julie, tys čista jako ten květ.“

„O dej mi jej, ať odpovím.“

„Odpověz!“

„Miluj dítě mé a spokojím se.“

„Dítě a tebe s ním. Dovolíš?“

Usmála se blaženě a odprosivši polibkem dítko, které jevilo již nepokoj, za ten okamžik nepozornosti, ovinula ruku svou kolem mužovy šíje. Pohlédla ještě jednou tázavě v oči jeho a vyčetši, co vyčísti chtěla, těsněji ruku přitáhla k sobě, úžeji sevřela krásnou jeho hlavu, dopřávajíc jí útulného místa na svých prsou vedle hlavinky děcké.

Dvě ty hlavy sloučily se v těsném dotknutí . . .

Hlava matčina se vztyčila a když se ústa dotekla hlavy mužovy, zašeptala:

„Milenče můj!“

Píseň oráčova.

Báseň *J. V. Sládka.*

Prožil jsem své žití
jak to mohlo býti,
jak to osud děl; —
jak to život velí,
jak to lidé chtěli,
— i jak sám jsem chtěl.

Svou žeň chtěl jsem sbírat —
nemoh' jsem se vzpírat,
když mi řekli: Služ!
sluha vůli ztrácí,
já hleděl své práci
ve tvář jako muž.

Chléb můj byl mi pánem,
večerem i ránem
jsem jej dobýval —
ale jeď jsem denně
jej tak spokojeně,
jak ho nejí král!

Král kdyby byl třeba
děl: Můj je tvůj chleba, —
byl bych děl: Ty chceš!
leč, kdyby děl v zbroji:
Duše tvá je moji, —
byl bych řek': Ty lžeš!

Tvá je moje skýva,
střecha, jež mne skrývá,
dech, jenž hruď mi dme —
ale moje snění
při lopotě denní,
králi, to je mé!

Člověk pán je země,
hlas však praví ve mně:
lidí pán je Bůh!
Jemu do objetí
pán či nepán letí:
nesmrtelný duch.

A když ve dni tuhém
kráčím za svým pluhem
dlaň má neklesá:
slyším země kůru,
jak svá prsa, vzhůru
sténat v nebesa.

V čelo moje snědé
jak v ty líchy hnědé
padá svit a stín
tak žijeme denně
spolu spokojeně
matka zem, — já syn!

Brázdy pot můj pijí,
se shrbenou šíjí
mám je přece rád —
znám svou matku hroudu
já v ní do dne soudu
budu klidně spát.

Kus zahrabané romantiky.

Genre z minulosti od *Fr. Heritesa.*

(Pokračování.)

Na zem sneslo se léto; příroda rozvila se v celé své utěšené kráse. Stará třešně v Sekouškových zahradě střásla dávno již svůj bílý květ: houfy vrabců sídlících pod střechou bašty, proháněly se v koruně stromu a pochutnávaly si na sladkém ovoci.

V N. nepřihodilo se nic, co by stálo za povědění. Život maloměstský plynul tu nerušeně svým tokem.

Na útěk o vzkřišení skorem zapomenuto, a zřídka kdy kdesi v kávové společnosti n . . ckých dám učiněna zmínka o zajímavé události. s nádechem, rozumí se. mravokárným.

V rodinách postižených ovšem nebyla zahojena rána. Pan purkmistr Martin Vocilka sice dosti brzo zotavil se z churavosti, do které upadl následkem rozčilujícího nočního výstupu. Zlí jazykové arci vyprávěli. že celá nemoc byla jen líčená. a vážená hlava obce skrývá se v bázni, aby nestala se terčem posměchu veřejného. To bylo konečně v celku rozumné. Zcela asi dobrý muž nezůstal ušetřen obávaných úšklebků a žertovných poznámek, a mnohé nepříjemné slovo i pak ještě zaslechl a mnohý úsměv na vlastní oči zahledl, ale přece minul jej první nával zlomyslné škodolibosti maloměstské.

Chodil do kanceláře a z kanceláře. a zastával svůj úřad jako dříve; také hospodářství vedl dále s bývalou rozvahou. Na bezvousé. trochu otylé tváři jeho trůnil zase dobrácký úsměv, ale čelo přeletovaly časem mraky a býval pan Vocilka zamyšlen.

Rozumí se, že za nevděčnou nevěstu. která nabízené jí štěstí způsobem tak nešetrným odmítla, nabízelo se deset jiných. Také radili přátelé, aby oklamaný co nejdříve se oženil a tím nejlépe dokázal, že z celé záležitosti nic si nedělá. Nejhůře bylo mu usmiřovati matku. která. naléhala na rychlé nové námluvy a sama vážila přednosti a vady nabízejících se panen i vdov. Sňatek s Markétkou Sekouškovou, z příčin hlavně peněžních, nebyl jí beztoho příliš po chuti, a kdyby nebylo skandálu. kterým svazek s ní za své vzal, byl přetržen, a který zajisté starou měšťanskou krev náležitě mrzel. snad by se byla ze všeho spíše těšila.

Pan Vocilka neodpíral matčiným pobídkám, ale také jim nepřisvědčoval a přijímaje taktéž i přemlouvání jiných; hledal rady a pomoci u času a vše odkládal do budoucnosti.

Tu stará paní Vocilková roznemohla se a zemřela. Syn byl v smutku a tím byl ušetřen dobře míněných dotěravostí i přátelských rad. ačkoliv přece i teď ozývaly se hlasy, aby nedbal obvyklé slušnosti a co nejspěšněji na opuštěné křeslo paní domu uvedl novou vládkyni, jinak že v hospodářství jeho půjde to s kopce. Pan Martin Vocilka uznával oprávněnost těchto a takových obav, ale prohlásil rozhodně, že před rokem, před uplynutím doby smutku posvěcené starým dobrým mravem, na ženitbu ani nepomyslí. Tak měl aspoň na čas pokoj.

K Sekouškovým ovšem přestal choditi; nebyl tam od osudné noci; od dobrodružného svého dostaveníčka ani domu jejich se nepřiblížil. Vybýbal se každému styku s obyvateli jeho i na ulici, a choval se k panu Sekouškovi i tam, kde v působnosti úřední. jako purkmistr a konšel, nevyhnutelně musili se stýkati. chladně a zdrželivě. Věděl, že nikdo z rodiny na tom. co stalo se. nemá žádné viny, ano že všickni Markétčiným činem jsou stejně stiženi. ale pohana, která stala se mu nezaslouženě, stala se mu u nich a přirozeně byl roztrpčen na všechny. Znenábla však přece vyplňovala se propast mezi Vocilkou a Sekouškovými; zejména oba mužové ode dávna se chovajíci v úctě vzájemné, zase k sobě se blížili.

Také mezi Sekouškových domem a domem Jarešů zmírnila se napnutost. Obě strany postavily se proti sobě příkře, hněvně, ano bojovně. Letělo do obou řad mnohé ostré slovo a výčitky stíhaly se z té na onu stranu a naopak. Konečně však — — čím pak si vlastně ublížili? Ničím. Kdo může za všecko. Stihlo je neštěstí, obě rodiny zároveň a obě stejně. Zde syn, tam dcera zklamali naděje rodičů a přivolali zármutek na hlavy jejich . . . To mělo by je spíše zbližovati.

Chlácholivá slova pronešena byla ústy samého pana děkana a neminula se zcela s účinkem. Rozumný ten kněz upokojil i staré Jarešů ve věci. která nejvíce je tížila: pravil. že lépe, vyzul-li se syn jejich službě boží dříve. než přijetím posvěcení každý krok zpět stal by se nemožností — že konečně dávno byl přesvědčen o tom, kterak Václav k stavu duchovnímu lásky nemá, a z té stránky že neodporučuje než odpuštění a za ně prosí.

Ale byť byla zde vůle nejlepší k podání, nebylo zde toho, který by odpuštění přijal.

O uprchlících nebylo stopy. V několika dnech po útěku došla sice do N. z krajského města zaručená zpráva, že na trhu prodána tam strakatá kobyla, a dle popisu očitých svědků poznal pan Sekoušek v ní zcela určitě někdejšího a jemu zvláště drahocenného obyvatele svých stájů; také další pátrání potvrdilo poznání a vyšetřeno i kdy a kterak zvíře do rukou prodavače se dostalo. Podařilo se odtud sledovati směr. kterým mladý párek bral se a postiženy ještě některé neklamné známky o jejich další cestě až ku Praze — ale zde mizeli na dobro.

A rozhorlení rodičové ani nepokusili se o to, do ulic pražských je pronásledovati; prohlásili, že ponechají provinilce jich osudu.

Zejména pan Sekoušek bránil se zatvrzele každému pokusu namířenému k ukrocení jeho hněvu. Že nezná více žádné dcery Markétky a nebude nikdy ji znáti . . . odpovídal rozhodně.

Později ovšem ozvaly se i tu některé struny přístupnější a třeba by nálada smířlivá zde ještě nebyla jako u Jarešů vykrystalisovala ve vůli: odpustiti — přece i zde časem jméno zbloudilé dcery vyslovováno tónem méně drsným. méně příkrým. Jest pochopitelno. že matčiny slzy a její vzdechy i prosby mnoho učinily, mnohou trhlinu vyhlodaly v kameni otcovského srdce . . .

Pan Sekoušek byl by rád o dítěti svém aspoň něčeho se dověděl, slůvko o něm zaslechl — ale to bylo nemožností bez učiněných kroků z jeho strany a k tem nepodařilo se uraženou hrdost jeho a důstojnost přemluviti ani vzrůstající touze po objetí trestuhodné a přec milované dcery.

„Proč pak jen nepřichází letos ten Petřík?“ — otázal se jednou z nenadání pan Sekoušek. „Kde se zas toulá po všech všudy!“

Vážený konšel n . . cký jako všickni ostatní obyvatelé města nestaral se nikdy o to, kdy dobrodružný cestovatel z bašty vrátí se domů. Byli si všickni během let na zvyky jeho i zvláštnosti tak navykli, že nespatřovali nic podivného ani v tom, že o měsíc nebo dva déle než obyčejně jej nespatřili.

Pan Petřík opravdu tentokráte dlouho se nevracel z jarního výletu. Léto bylo již zase v koncích své krásy. Třešně v zahradě Sekouškových neskvěla se více úsměvnou červení zralého ovoce; ruměn, kterým obestírala se její koruna, byl rázu zasmušilého, vážného — list barvou svou věstil příchod podzimu. A zvolna počal se jeden po druhém spouštěti k zemi a klesal k spánku, k zahynutí, k smrti . . .

Bylo již po dušičkách když pan Alois Petřík objevil se v městě. Vtáhl nepochybně pod ochranou noci do své bašty; viděn byl až ráno, jak si ze slepé uličky vykračuje mladicky, svižně a skorem švihácky. Vypadal výtečně, s tvářemi opálenými do bronzova, kypě zdravím. Pozdravoval, jak bylo jeho zvykem, na všechny strany, až přes celé náměstí, do oken, kde jen objevila se nějaká hlava, ať čikoli; vítal se s paními tak dobře jako s jejich služkami. Pro každého měl vlídný úsměv a úsměvný pohled. Ale něco přece dnes oko jeho kalilo a nad očima stahovalo se a sbíhalo několik ostrých rýh, jako když něco dělá nám starosti a stále v mysli tím se zabýváme.

Zaměřil rovnou k Sekouškovým.

Pan Sekoušek z lenošky, v níž pohřížen v dumy proseděl teď mnohou hodinu, postihnul jej oknem a spatřiv, kterak zahýbá k jeho domu, vyskočil.

„Co nesete o Markétce?“ — přivítal hosta na prahu. „Co víte o ní?“

Pan Sekoušek vžil se tak v naděje, že světoběžný krajan na toulkách svých někde s dcerou jeho se sejde, že ani na okamžik nebyl o tom v pochybnostech, že stalo se tak skutečně.

Pan Petřík byl zaražen. Stál ve dveřích, nevěda co říci. Ano, sešel se s Markétkou Sekouškovou a ve jménu jejím právě jest zde, přichází, jako prostředník! Ale otázka tak přímá a tak určitá jej pomátla. Byl si v hlavě urovnal jak začne, co promluví. Kterak hezky ze zdaleka rozpřáhne síť a bude v menších a menších kruzích blížiti se k cíli, až lapne konečně výmluvností svou opředené srdce otcovské . . . A teď on, otec jeho chráněnky sám vyšel mu vstříc a jakoby myšlénky jeho z hlavy mu byl všechny vyčetl!

„Markétka myslí na domov“ — řekl pan Petřík, vzpamatovav se poněkud.

Následovalo pomlčení. Pan Sekoušek z promluvených těch slov poznal, že skutečně se nemýlil, zpráv o dceři očekávaje od Aloise Petříka. A pan Sekoušek z hluboka si oddychnul a jakoby mu kámen padl se srdce.

„Myslí na domov“ — opakoval pan Petřík. „A touží po něm . . .“

Nastalo opět utišení. Pan Sekoušek přešel pokoj a stanul nepohnutě v okně. Díval se upřeně ven. Host neviděl ovšem, kterak jest oko jeho zamženo, ale viděl, že celé jeho tělo chvěje se pohnutím.

Pan Petřík zajásal v duši. Tak snadným si poselství své nepředstavoval. Očekával kámen vzdoru a nalézá hlínu lítosti a soucitu. Potěšený posel shodil se sebe všechny rozpaky. Promluví otevřeně a přímo, beze všech oklik a zatáček, sdělí vše co ví . . .

V tom vešla paní Sekoušková. Byla již před kostelem, když s ohromným nebesklíčem v těžkých deskách s mosaznými sponami, zlatý čepec na hlavě, vyšla ze služeb božích, slyšela o návratu páně Petříkově a první návštěvě jeho. A chudák stará paní dala se do běhu, že sotva nohy stačily a myšlénky její letěly daleko ještě před ní.

Sotva dechu popadajíc, vrazila do dveří.

Na tuto stranu neměl pan Petřík zapotřebí už ani daru jazyka: matka vyčetla o dceři vše z jeho očí . . .

A pan Petřík nyní postupně a jasně vypravoval, kterak s Markétkou v Praze se sešel, jak ji nalezl nešťastnou, k tomu litující a kající. Něco peněz a některé cenné věci jež vzali s sebou, pak výnos za koně, na němž proveden útěk, zajistil milujícímu se párku bezstarostný život. A ztrávili nějakou dobu v záři a slastech líbánek... Brzo však nadešly doby vážnější. Peníze došly a prodati nebylo čeho více. Teď teprve počali uvažovati oba lehkomyslného svého činu následky a důslednosti . . . Co počít? — — Na štěstí Václav Jareš měl v Praze četné známosti i podařilo se mu nalézti chleba — nepatrnou skromnou službu písaře v jakési kanceláři. Chránil oba aspoň před největší nouzí. Avšak nezvyklý nedostatek, nezvyklá strádání přece je tížily. Pak přišly ještě okolnosti jiné. Václav s radostí shodil se sebe kleriku, ale trhnuv nadobro s povoláním jedním, viděl, že musí jiné voliti, aby v životě významu se dopracoval. Zůstati do smrti snad písařem za denní plat, nemajícím úlohu jinou, než opisovati myšlénky pána svého srozumitelně a čitelně na papír — — k tomu ovšem necítil se povolaným. Ale odkázán s výživou na sebe — čeho se mohl chopiti? Nemožnost vyklouznutí z dusících poměrů činila jej nevrlým, zasmušilým. Markétka zas mučila se výčitkami, že ona příčinou jest všeho, že ona jest zde břemenem, bez ní že Václav mohl by hledati a nalezl by také zajisté jiné a pro něho vhodné, k šťastné budoucnosti vedoucí životní cesty . . . Myšlénky ty hlodaly na její duši, a stopy duševních bojů a zmatků jevily se i na tvářích blednoucích, ve vpadávajících očích. Také počala Markétka mnoho zabývati se vinou spáchanou na rodičích, vinou, hříchem, kterým splatila jim za lásku jejich . . .

Hlásiti se domů bála se, bránil jí v tom stud. Ubohá dívka nalézala se na prahu zoufalství, když tu objevil se on, Alois Petřík, a podal pomocné ruky . . .

„A Markétka se vrátí?“ — otázala se v radostném výkřiku paní Sekoušková; byla radost rázem vystřídala smutek, jenž během páně Petříkova vypravování byl se jí zmocnil, jevě se v přidušeném lkání a tichých slzách.

Také pan Sekoušek byl hluboce dojat. Hlava jeho vždy víc a více skláněla se k prsům, a rty ryly se v sebe, aby zadržely deroucí se ven vzlykot.

„A kdy vrátí se Markétka?“ — opakovala paní Sekoušková. — „Moje ubohá drahá Markétka — — —“

„Vrátí se, až k tomu především dám já své svolení“ — vyrazil ze sebe pan Sekoušek. Vzkřikl zrovna ta slova, jež však nikterak nebyla výrazem citů jeho okamžitých; naopak chtěl spíše snad city své bouřně zmítající nitrem jeho chladnou přísností zakrýti. Přistoupil pak zase k oknu a hleděl ven a bubnoval na sklo.

A pojednou se obrátil. A jakoby oči jeho viděly před sebou dceru zbloudilou, jakoby tváří v tvář stála zde, před ním . . .

„Ano, tak tresce Bůh neposlušnost dětí“ — počal hlasem nemilosrdného a neúprosného soudce. „Cti otce svého i matku svou, čteme již v přikázání, které dáno lidem na hoře Sinai! Kdo potupí šediny otce svého a zarmoutí srdce jeho, hoden jest, aby krkavci přiletěli a vyklovali oči jeho!“ — — —

Pan Sekoušek pokračoval způsobem tím dále ve svém zdrcujícím odsouzení. Patrně dal průchod myšlénkám svým, jak si ve zlobě své byl urovnal je v hlavě, aby jednou dceru nezdárnou přivítal, až překročí s prosbou za smilování otecký práh . . .

Paní Sekoušková chvěla se hrůzou na celém těle. Stála sklíčena v koutku u kamen, s rukama sepjatýma, a bohaté slzy kanuly po vráskách jejích tváří. Zoufale hleděla k panu Petříkovi, jakoby u něho ochrany hledala, od něho pomoci . . .

„Bouřka,“ řekl pan Petřík k staré paní, když byla za ním nepozorovaně odcházejícím vyšla ven. „Bouřka, která na štěstí svezla se na prázdno. Bylo přece dobře, že jsem šel napřed! — Nyní nastane co nejdříve jasno, obloha bezmračná, svit slunce . . .“

„A Markétka přijde?“ — tázala se ubohá matka, bojíc se odpovědi na otázku a zároveň na ni nedočkavě se těšíc.

Pan Petřík přisvědčil.

„A kdy přijde? — Kdy ji spatřím?“ — — vyzvídala paní Sekoušková; strach byl na tvářích jejích ustoupil již zase zcela radostné naději.

„Brzo“ — odpověděl pan Petřík. „Velmi brzo“ — opakoval, významně se usmívaje.

Ubohá paní nemyslila jinak, nežli že radost utrhne jí srdce. „Kde jest Markétka?“ — vzkřikla v náhlém opojení a oči se jí zaleskly. „Kde jest? — Jest na blízku! Vím že jest na blízku! Mé srdce mateřské mi to praví.“

„Pst!“ — zašeptal pan Petřík tajemně přikládaje prst k ústům. Pan Sekoušek byl v pokoji právě se vybouřil a vyšel ven.

(Pokračování.)

Processí.

Ballada od *Fr. Táborského.*

„A co to tak hučí,
hraje, zpívá, zvučí
nad hory a lesy?
u velebné kráse
zem že ozývá se?“

„Jdou tam ve processí
lidé v bílém šatě,
opat ve ornátě.
Korouhve jim rudé,
hudba hlučně hude,
horou zní to všude:
Salve Regina!“

‚A co vidíš více?‘

„Panny nesou svíce
a na hlavách vínky
z čerstvé rozmarýnky.
Ze tmavého lesa
jejich svíce hoří
jako hvězdy v moři.“

‚A co slyšíš zpívat,
jak jim srdce plesá
vzhůru na nebesa?‘

„Já je slyším zpívat:
S andělskými kůry
přes mračna a chmury
prozpěvujem sladce
Tobě, boží matce
Já je slyším vzdychat:
Nedej zahynouti
na zemské nám pouti!
Vláhou sytiš lány,
zhojíš naše rány —
Já je slyším vzlykat:
Zachraň naše děti,
až my budem tlíti!
Kůrku dej jim tvrdou,
ať neumrou hlady,
ony zpívat budou
modlitbu Ti rády —
Salve Regina!“

‚A co vidíš více?
Pověz, moje dítě!‘

„Vidím na blankytě
sloupy jasné záře
jako u oltáře.“

‚A v ní, moje dítě,
jaké jiskry hrají,
že se otvírají
moje oči slepé?
Štípá to v nich, tepe,
tak jich bělmo stiská,
jak když v noci blýská.‘

„Duše moje shlídla
andělská už křídla;
září pod oblohu,
div že hledět mohu.
Na sta jich, ba více
Jejich jasné líce
tak se divně lesknou,
píseň pějí tesknou.
A v tom jejich kruhu
jakbys rozpjal duhu.
Není to, ach, duha,
staříčku můj, klekni,
klobouk s hlavy smekni!
To je boží matka
a tvář Jezulátka.
K nám se ona dívá,
a kůr anděl zpívá,
křídloma jen třepou
nad hlavou ti slepou.
Staříčku můj, vezmi
housle javorové,
natáhni si struny
písně na žalmové!
Ony budou vzývat,
a já budu zpívat,
a poutníci boží
po dárku nám složí.“

Stařík slepec kleká,
vetchý klobouk smeká
lesa na pokraji —
lípa tam jak v máji.

A to zezulka tak
žalostivo kuká,
jak z těch husli bolest
uzavřená puká.

A to žaluje tak
opuštěné ptáče,
jak ten chlapec zpívá,
a ta píseň pláče.

‚Křížem ruce kladem,
nedej zemřít hladem!
Otec, matka v hrobě,
sirotou to robě,
se mnou mře tu v poli
o žebrácké holi.‘

„Poutníkům Ty řekni,
dar ať nesou řadem,
že se třesu hladem.
A co dají chlebem,
nahraď jim to nebem!“

„„Ó Maria, ó Maria!
Ó přemilostná Maria!““

A co to tak hučí,
hraje, zpívá, zvučí
nad hory a lesy?
u velebné kráse
zem že ozývá se?

Jdou tam ve processí
lidé v bílém šatě,
opat ve ornátě.
Korouhve jim rudé,
hudba hlučně hude,
horou zní to všude:
Salve Regina!

A kam se to hrnou?
Ke starci se hrnou
pod zelenou lípou
a dukáty zlaté
do klobouka sypou

Radostí se třesou
husle javorové,
jak ti poutníkové
tolik darů nesou.
Ony veselí se,
jásají a pějí,
jak když se skřivánci
rosou napájejí.

A už z toho zlata
vystavěl by horu
a dvé na ní dvorů
ze samého zlata.

A ještě by ulít
zvony tři se daly,
co by na nešpory
slavně svolávaly.

Tak se průvod hrne,
až i hora trne,
ba mníš, že tam v zemi
vyzvánějí všemi.
Dítky — hvězdy ranní,
dívky — rosa ranní,
matky u pokoře,
plny lásky, hoře.
Mládenci pak bledí
štíhlé nesou palmy
zpívajíce žalmy,
a za nimi šedí
sami kmeti vážní
jako vůdci strážní.

Tak se průvod valí,
k lípě kráčí z lesa,
hází starci zlato,
až mu srdce plesá.

Ryzí zlato hází
a zpět do hor vchází.

A ty husle kvílí,
prsty po nich pílí,
slz k nim teče proudem,
bolest každým oudem.
Ach, ty staré ruce!
Na ně v němé muce
přivinulo dítě
hlavu jako z ledu,
a rty jako z medu
dozpěvují zticha,
sotva hruď že dýchá:
Salve Regina!

Ajhle, modrá hora
rozstoupla se shora,
a ti poutníkové,
jakby spadli v moře,
zmizeli v té hoře.

Smyčce náhle smýkl,
dětský hlásek vzlykl,
staříčková hlava
modravá a siná,
jak by nad ní vála
šerá křídla stinná —
aj, ta hlava sivá
schýlila se k děcku —
dopověděli už
lásku sobě všecku —
Salve Regina!

Drobty z psychologie zvířecí.

Bylo již velmi mnoho psáno o pudu zvířat, avšak jest podivuhodno, jak málo pozornosti věnovalo se dosud duševním vlohám zvířecím. Proto myslím nebude nezajímavo, když podáme zde krátkou zprávu o některých pokusech, které v tomto oboru již proslulý anglický baronet John Lubbock učinil a ve svém pojednání čteném ve schůzi „Britické Associace“ líčí.

Jedním z prvních „němých“ přátel člověka jest zajisté pes. Člověk a pes žijou již mnoho tisíc let v úzkém spojení a přece jak málo zná jeden druhého. My víme sice, že jest pes přítulný, věrný a vášnivý náš přítel, avšak tážeme-li se po duševní povaze tohoto zvířete, musíme si zůstati odpověď dlužni. To pochází zajisté od toho, že člověk prostě vnucuje psu to, co chce, aby znal, místo aby se snažil nalézti nějakou řeč, neb řadu známek, pomocí jichž by se mohl s ním dorozuměti. Tu napadlo Lubbockovi, nebylo-li by záhodno pokračovati u vychovávání tom způsobem, jakého se užívá při vyučování hluchoněmých. V tomto směru konal pokusy se svým černým pudlíkem, jemuž „Van“ říkali. Vzal dvě tabulky, každou as 10" dlouhou a 3" širokou, z nichž na jednu vytiskl velikými písmenami slovo „jíst“ a druhou nechal černou. Pak umístil obě tabulky nad dvě misky a na jednu z těchto pod tabulkou s nápisem „jíst“ dal kousek chleba a mléko, do něhož se Van, když byla tabulkou pozornost jeho vzbuzena, s chutí pustil. To bylo stále znova opakováno, až byl syt. Asi po 10 dnech počal pes rozlišovati obě tabulky. Tu vzal je Lubbock a položiv je na dvůr, poručil mu, aby je přinesl. Když přinesl Van prázdnou tabulku, tedy ji prostě odbodil, když však přinesl onu s nápisem, odměnil jej kouskem chleba. Tímto způsobem naučil se pes asi za měsíc dosti přesně je rozeznávati. Pak opatřil Lubbock ještě několik tabulek potištěných slovy „ven“, „čaj“, „kost“, „voda“, a mimo to ještě několik se slovy, kteráž neměla pro psa žádného významu, jako „nic", „prázdný", „koule" a j. Van brzo pochopil, že se od něho žádá, aby přinesl tabulku, a brzo naučil se rozeznávati prázdné a potištěné tabulky: s rozeznáváním slov měl sice větší potíž, avšak konečně přece dovedl některá z nich, jako „jíst", ven", „kost", „čaj" a j. rozlišiti. Byl-li tázán, chce-li jíti ven na procházku, s radostí běžel a vybral z ostatních tabulku s nápisem „ven" a spěchal s ní vítězoslavně ke dveřím. Není třeba podotýkati, že nebyly vždy tytéž tabulky na stejných místech a rovněž nemohl je po čichu poznati, neboť všecky byly stejné a všecky byly stále v rukách. Aby ještě větší jistoty nabyl, dal Lubbock některé slovo natisknouti na několik tabulek. Když ku př. přinesl pes tabulku s nápisem „jíst", nedal ji zpět na staré místo, nýbrž vložil tam jinou s týmž nápisem a když tuto přinesl, opět jinou a tak dále. Tak bylo jen pro jediný význam potravy 18 neb 20 tabulek užíváno, nemohl tedy pes býti čichem veden. Nikdo, kdo by ho byl viděl z hromady tabulek žádanou vybírati, nebyl by zajisté mohl pochybovati, že cítí, že tím plní, co na něm bylo žádáno a že nejen umí rozeznati jednu tabulku od druhé, nýbrž i sdružovati slovo s předmětem.

Jakkoliv uvedený pokus osvědčuje velice vyvinutou duševní činnost psa, přece zdá se, že byla v tomto případu jenom zvláštním důkazem důvtipu Vanova, jak se ukázalo hned na druhém psíku „Patience" zvaném, který tisíckráte viděl, jak Van byl odměněn, když byl přinesl tabulku, a přece jenom svým obyčejným způsobem také „prosil", ale nikdy na to nepřipadl, aby tabulku přinesl.

Docela opačného výsledku dospěl Lubbock při druhém svém pokusu. Vzal 6 tabulek jako prvé 10" dlouhých a 3" širokých, z nichž dvě obarvil na žluto, dvě na modro a dvě na oranžovo. Tři z nich položil na dvůr a pak drže jednu ze zbylých tří, chtěl Vana přiměti k tomu, aby přinesl druhou s ní souhlasnou, to jest držel-li modrou, měl pes přinésti souhlasnou barvu ze dvora, držel-li žlutou, měl přinésti žlutou atd. Přinesl-li nepravou tabulku, musil ji pustiti a vrátiti se pro jinou, až přinesl pravou, začež byl nakrmen. Tyto lekce dávala mu obyčejně příbuzná Lubbockova a trvaly půl hodiny, za kterouž dobu průměrně 25kráte přinesl pes pravou tabulku. Když byl po 10 neděl cvičen, neměl přece Van ani nejmenšího pojmu o tom, co se na něm žádá. Zdálo se, že jest vždy jen čirou náhodou, jakou tabulku přinesl. Není příčiny, proč bychom pochybovali, že by psi dovedli rozeznávati barvy; ježto však mohl býti Van náhodou pro barvy slepý, snažil se Lubbock jiným způsobem přijíti k cíli. Na místo barevných tabulek vzal tabulky označené číslicemi I, II, III a pokračoval ve cvičení opět 10 neděl, leč opět bez úspěchu. Tento výsledek, ač záporný, přec jest vysoce zajímavý, neboť potvrdí-li se i jinými pokusy, ukáže se, že má pes velmi nepatrnou schopnost i nejjednodušší pojmy spojovati.

Rovněž zajímavy jsou pokusy konané pro vyzkoumání, jak daleko dovedou zvířata počítati. Uvážíme-li, jak nepatrné jsou v tomto ohledu schopnosti divochů — neboť žádná australská řeč neobsahuje ku př. více číslovek než do čtyř, a žádný Australec není s to spočítati ani prsty na jedné ruce — nebudeme překvapeni, vykazují-li zvířata v tomto ohledu velmi malý důvtip. Leroy, velmi dobrý to pozorovatel, zmiňuje se o případě, kde člověk jeden chtěl zastřeliti vránu. Aby tohoto velmi podezřívavého ptáka oklamal, poslal do budky na čekání dva muže, z nichž jeden se vrátil a druhý tam zůstal; avšak vrána počítala a držela se v náležité vzdálenosti. Příští den přišli tam tři, a opět zpozorovala, že jen dva odešli. Teprve, když přišlo pět neb šest mužů, spletli ji v počítání, neboť ona myslíc, že všichni odešli, bez meškání se vrátila. Z toho soudí Leroy, že vrána dovede počítati do čtyř. Lichtenberg zmiňuje se o slavíku, který prý počítal do tří. Každý den mu dával tři moučné červy, jednoho po druhém. Když byl s jedním hotov, vrátil se pro druhého, avšak po třetím věděl, že hody jsou u konce. Zajímavou poznámku má Galton ve svém díle nadepsaném „Vypravování zkoumatele v jižní tropické Africe". „Jednou pozoroval jsem," vypravuje, „Dinu, svou fenu křepeláka, jak přehlížela půl tuctu novorozených štěňat, která byla dvakrát neb třikrát od ní odnešena, a nesmírná byla její úzkost, když se namáhala nalézti, jsou-li všecka či přece některá scházejí. Stále rozpačitě a nepokojně je přehlížela a nemohla se upokojiti. Měla patrně jakýs neurčitý pojem jich počtu, ale číslo to bylo pro ni příliš veliké. Avšak i Dina snad znala každé štěně o sobě asi tak, jako ovčáčtí psi znají ovce." Táž poznámka hodí se ku všem zvířatům a jich mláďatům. Labutě prý na příklad vědí hned, schází-li některá z jejich mladých, avšak jest pravdě podobno, že znají každé o sobě. Méně hodí se však toto vysvětlení vzhledem ku vejcím. Tu přišel Lubbock vybíraje ptákům vejce z hnízd k tomu výsledku, že jsou-li v hnízdě čtyry vejce, jedno může býti bezpečně vzato; jakmile však dvě vezmeme, pták z pravidla hnízdo opouští. Tu se zdá, jakoby ptáci měli dosti bystrosti, aby rozeznali tři od čtyř.

Velmi zajímavá jsou pozorování konaná vzhledem ku počtu obětí, jež ukládají do svých buněk samotářské vosy. Jeden druh z rodu Ammophila spokojí se s jednou velikou housenkou můry „Noctua segetum"; jistý druh Eumenes opatřuje své mladé 5 obětmi; jiný opět 10, 15 ba dokonce až i 24. Tento počet jest, jak se zdá, u jednotlivých druhů konstantní. Jak poznává hmyz ten, že svou práci vykonal? Mohli bychom mysliti, že podle toho, jak jest buňka naplněna. Tomu však není tak, neboť, když některé z přinešené již kořisti odebereme, vosa počet ten nedoplňuje. Když přinesla určitý počet, považuje práci za skončenu, ať již tam všecky oběti jsou či ne. Jak však poznává, že došla až k číslu 24? Někdo by mohl říci, že jakýsi tajemný pud vrozený ji vede, aby právě tolik a ne méně ani více obětí mladým přinášela. Mohlo by to po případě býti jakýmsi vysvětlením, avšak neshoduje se to s fakty. Často bývají u tohoto hmyzu obě pohlaví co do velikosti rozdílna. U včel, čmeláků, vos a j., kde tento rozdíl se vyskytá, kde však mláďata přímo jsou krmena, jest patrno, že množství potravy řídí se chutí strusky. Avšak u hmyzu, který, jako Eumenes a Ammophila, na jednou pro vždy potravu hromadí, má se to jinak. Jest pravdě podobno, že by samičí struska, kdyby měla míti jen tolik potravy, co stačí pro samčí, musila zahynouti, a naopak samčí struska by měla potravy určené pro samičí příliš mnoho. Avšak takového nic se neděje. Jakýmsi tajemným způsobem ví matka, vyvine-li se z vajíčka jí položeného samička či samec a dle toho opatřuje je potravou. Nemění však ani velikost ani druh své kořisti, nýbrž, je-li vajíčko samčí, opatřuje je 5, je-li samičí

10 obětmi. Umí počitati? Zdá se to aspoň býti jakýmsi nastíněním počitání.

Jak nesnadno jest podobné pokusy prováděti, ukazují tyto případy. Lubbock zkoušel své psy tím způsobem, že položil před ně kus potravy a nedovolil jim chopiti se jí, dokud nenapočital sedm. Aby však psa neupozornil ničím v hlasu neb posuňku, užíval k počítání metronomu (kývadla užívaného k určování taktu při hudbě). Tu zdálo se skutečně, že psi poznají ten moment, kdy mají se potravy chopiti, ale jsou přece jejich pohyby tak nejisté, že zůstává celá věc pochybnou. Huggins položil na podlahu tabulky číslované od 1—10. Pak kladl jednoduché otázky, na př. jaký jest druhý kořen 9 neb 16 neb součet 6 × 52 — 3. Huggins hleděl upřeně na tabulky a pes zaštěkal, když přišel na pravou. Ačkoliv Huggins nedal psu vědomě žádného znamení, přece tak rychle hltal tento každou i nejnepatrnější známku, že byl s to dáti správnou odpověď. Toto pozorování jest velice zajímavo vzhledem k tak zvanému „čtení myšlének". Nechceme zde ovšem narážeti na „čtení myšlének" ve smysle Bishopa a j., ale jest patrno, že pes ten chápal se všech slabých známek, jež mu dal Huggins nevědomky.

Neméně zajímava jest poznámka Dra. Flowera, který vypráví o psu, jenž každý den prosil pána svého, aby ho vzal s sebou na procházku, avšak v neděli nikdy po tom netoužil, když pán se strojil do kostela. Nemůžeme to ovšem, jak již Lubbock podotýká, považovati za schopnost počítati těch 7 dní, nýbrž ukazuje nám, že si pes všimne i těch nejnepatrnějších maličkostí v domácím životě. Slečna Kateřina Rae naučila svého psa tahati za zvonec. Nejprve dala čichnouti „Tiny" ku skopové kosti a uvázala ji pak ke šňůře u zvonce. Z počátku měla Tiny veliký strach, avšak hlazení a lichocení ji přece k tomu přimělo, že zazvonila. Potom uvázán kousek dřeva k téže šňůře, avšak pes nechtěl zatahati, až posléze přece k tomu přiměn. Za tři neděle maje pouze dvě lekce denně naučil se pes zvoniti na rozkaz „Tiny, jdi a zazvoň!" Ku konci třetího téhodne na večer byla u slečny shromážděna společnost a tu najednou byli všichni poděšeni náhlým a zuřivým zvoněním. Tiny cítila se zanedbávanou a užila tohoto prostředku, aby na se pozornost obrátila.

Touto cestou berou se nyní snahy zjednati si nějakého světla o duševním životě zvířat. Mohlo by se snad někomu zdáti malicherným zabíjením času dělati takové pokusy, avšak od dob, kdy Darwin ve svém zajímavém díle o původu člověka poukázal ku pouze stupňovitému rozdílu mezi intellektem zvířecím a lidským, jest žádoucno, aby i tomuto poli zkoumání větší pozornost byla věnována. Vždyť z těch jednoduchých zjevů duševní činnosti zvířecí musíme přijíti ku poznání základních zákonů, jimiž se řídí to velikolepé soustrojí našeho myšlení. Tak jako anatomie lidská největší část svých úspěchů děkuje srovnávací anatomii, tak též musí psychologie lidská čerpati ze všeobecné psychologie zvířecí

Dle J. Lubbocka *Fr. Klapálek.*

Tajné hlasy.

(Ed. Grenier.)

K nám mluví příroda a zas a zas,
zní její věčný hlas.

Dí hvězda v nebi jako ametyst:
Buď vždycky čist!

Ve větru bouří keř dí v lesku niv:
Buď spravedliv!

Dí orel mračen prolétaje průsmyky:
Buď veliký!

A včela nesouc med ve úlu skryt:
Buď pracovit!

Strom všem dávaje rád svůj sladký plod,
Buď všem vždy vhod!

A safír: Všecko popel je a zem,
já písek jsem!

A květina, jež voní v letní chlad:
Hleď milovat!

A řeka, jež jde, kde má půdy svah:
Žij tich a blah!

A svadlý list, jenž padá větrům v rej:
Tak umírej!

Leč hvězda, řeka, včela, strom, květ, zem:
Buď člověkem!

Přeložil *Jar. Vrchlický.*

K dějinám poprav a katů v Čechách.

Náčrtek z kulturních dějin od *Josefa Svátka.*

(Pokračování.)

Leč také vrch Petřín na druhém břehu Vltavy sloužil, jak jsme to již při vyhubení Vršovců viděli, za popraviště a jednou z nejpřednějších osobností, které tam rukou katovou zhynuly, byl dvorský sudí Ctibor, jeden z původcův odboje mladého královice Přemysla Otakara II. proti králi Václavovi I.; když byla tato vzpoura od krále přemožena, odsouzen jest Ctibor ke smrti a sťat dne 29. prosince 1250 na Petříně, kdežto syn jeho Jaroš, taktéž v povstání ono zapletený, byl téhož dne za městem na kolo vpleten, nejspíše na návrší jižně od vrchu Vítkova se táhnoucím, které bylo taktéž místem popravním a proto již tehdáž zváno Šibeničným vrchem, sloužíc až do našich časů nepřetržitě za popraviště.

Když pak po nešťastné smrti krále Přemysla Otakara II. nastalo bezkráloví v Čechách a správce země Ota braniborský sem volal žoldnéře německé, kteří si zde počínali jako v zemi nepřátelské, odírajíce a loupíce obyvatelstvo domácí, v čemž jim Němci ve městech osedlí pomáhali, povstala z toho válka občanská, při níž všude proudy krve prolévány; popravy a mučení zajatých dály se dle svědectví souvěkého Dalemila všudež, ano sám palác královský na hradě pražském byl smutným jich divadlem, tak že nikdy ještě nebyla v Čechách práce katovská tak hojná, jako v nebiahých dobách této války domácí, která po dvě léta trvala a tím hroznější se stala, když se k ní připojil i všeobecný hlad v zemi. Lidé hladem zmoření jedli nejen mrchy koní, psů a jiných zvířat, leč odřezávali též mrtvoly oběšených loupežníků se šibenic, aby se krmili jich masem. Ano i vražd dopouštěno se z hladu, aby se mohli lidé masem z mrtvol zavražděných osob nasytiti, a letopisci tehdejší zmiňují se o dvou podobných případech vražd, jejichž původcové, jistý dvanáctiletý hoch a žena jakási v Praze, skončili pak za to pospolu na břevně na Šibeničném vrchu před městem. Popravy takové opakovaly se za děsné oné doby ostatně i po všem venkově velmi zhusta, tak že prý nebylo tehdáž v Čechách šibenice, na níž by se nebylo současně vždy několik viselců houpalo.*) Teprve rázným zakročením nového místodržícího biskupa Tobiáše a sněmu zemského, o vánocích roku 1281 zase svolaného, byla neslýchané spoustě této přítrž učiněna a opět pořádek v zemi uveden.

Na sklonku století XIII. udála se však poprava v Čechách, která neobyčejný povyk jak v zemi tak i ve veškeré ostatní Evropě způsobila. Nejpřednější velmož český té doby, pan Záviš z Falkenšteina, květ a ozdoba panstva českého, choť vdovy po králi Přemyslu Otakarovi II., jenž v neobmezené ctižádosti své toužil i po královském trůnu českém, byl pro nebezpečné pikle své k rozkazu krále Václava II. roku 1288 na hradě pražském jat a vržen do žaláře v Bílé věži tamže, v němž jej drželi po dvě léta. A když přátelé jeho nechtěli hradův jeho králi vydati, voděn jest Záviš od jednoho ke druhému a obsádkám hradů vyhrožováno, že bude někdejší pán jejich před očima jejich popraven, nevydají-li hradův králi. U některých z nich stalo se tak, ale hrad Hluboká, kde velel Závišův bratr Vítek, nechtěl se ani na tuto výhrůžku podrobiti, a takž sťat jest pan Záviš skutečně na tak zvané pokutní louce pod hradem dne 24. srpna 1290. Popravu tuto vykonal na něm kat mečem a nikoli ostrým prknem, jak se později psalo, když kronikář Pulkava spletl si slova „plkno“ (meč) a „prkno“ a tím omyl onen zavinil, kdežto současní letopisci ničeho nevědí o podobné „české guillotině“ (jak to Palacký nazval), ba Petr opat zbraslavský píše výslovně, že byl Záviš mečem sťat. Hlava od trupu oddělená pak byla pohřbena v kapitulní síni kláštera ve Vyšším Brodě, kde dosud ukazují místo ve stěně, kam prý ji tehdáž zazdili mnichové kláštera toho, jemuž byl pan Záviš velkým dobrodincem.

Jako po zahynutí krále Přemysla Otakara II. nastalo i po zavraždění Přemyslovce Václava III. v Čechách totéž bohopusté řádění a krve prolévání, při němž měli katové neustále co činiti s popravováním loupežníků, anaž na každou krádež a loupež byla stále ještě vysazena smrt oběšením, kdežto zloděj při požáru postižený byl mečem sťat. Když roku 1312 za velikého hladu tehdejšího jinoch jakýsi, hladem zmořený, raději živ býti nechtěl a sebevraždy se štítil, umínil si spácháním krádeže vyzvati proti sobě ruku spravedlnosti. Ukradnuv kdesi v Praze ubrus z prádla na sušení vyvěšeného, tak aby byl spozorován, jest ihned zajmut a veden před rychtáře, kterýž jej odsoudil na šibenici. Když pak jinoch snažně prosil, aby se s popravou pospíšilo, a tázán po příčině, vyznal se, že mínil tím způsobem ukrátiti ukrutný zápas se smrtí hladem, hnut jest lítostí i soud i lid všechen tu shromážděný a jinoch jest propuštěn a nasycen almužnou sebranou.

Vedle věšení nastalo za těch časů katům též pálení odsouzencův na hranici, jímž byly trestány osoby usvědčené z kacířství. Učení waldenské bylo se totiž tehdáž i v Čechách tak valně rozšířilo, že pražský biskup Jan IV. přiměl krále Jana Lucemburského k tomu, že roku 1315 zřídil k vyhubení kacířstva toho zvláštní inkvisitory, kteří si zejména v Praze tak přehorlivě počínali, že roku 1318 během jednoho měsíce bylo zde neméně než čtrnáct kacířů obojího pohlaví odevzdáno rameni světskému a na hranici upáleno. Přísné toto nastupování inkvisitorů mělo za následek, že sám biskup brzo zase úřad jejich zrušil.*)

---

*) Smyšlénkou Hájkovou však jest, když vypravuje, že roku 1282 Staroměstšti vytáhli loupežně proti Malostranským, následkem čehož tehdejší purkmistr dal prý osmnáct těch zločinců na Letné nad Prahou „na krásném dubu zvěšeti“. Ze současných kronikářů nezmiňuje se nižádný o podobné popravě hromadné, ač zaznamenali podrobně jednotlivé popravy v Praze tehdáž konané.

*) Smrt upálením hrozila, jak seznáváme z „Řádu práva zemského“ (Archiv český, II. 117.), též oněm, kdo nařkli úředníky zemské při dskách, že tyto desky falšovali, a tohoto

Za to byla rozšířena působnost katů, když roku 1331 pro přílišné množení se vražd byl ustanoven nálezem sněmovním na každý podobný zločin trest smrti buď oběšením buď stětím. Bylo totiž v Čechách za toho času jako u Němců vešlo v obyčej, že se mohl vrah vykoupiti penězi, jak to již ve výsadách pražským Němcům od Soběslava II. roku 1174 daných bylo v platnost uvedeno. Leč už ve XIII. století byl mnohde prohlašován trest smrti za vraždu, jak to vysvítá z obecního řádu města Německého Brodu od roku 1278, v němž bylo v 5. článku stanoveno, že „jest-li kdo koho zabil, stat bude“. Také židé pražští dosáhli toho ve svém velkém privilegium, které jim udělil král Přemysl Otakar II. roku 1268, že na zavraždění žida bylo vzneseno ztracení hrdla. Teprva za Jana Lucemburského, kdy se dály, jak řečeno, vraždy velmi četné, byl zločin tento již všeobecně stihán trestem smrti, a trest tento byl zákonem z roku 1349 rozšířen i na pouhé zranění; když totiž někdo v době příměří někoho zranil nebo ochromil, měl i za to hrdlo ztratiti. Vrahové zákeřničtí a loupežníci pak byli dle zákona toho lámáni kolem a trest jejich zostřen i tím, že byli na popraviště smýkáni koni, kteréžto ustanovení bylo vzato od konšelů Starého města pražského ze Zrcadla švábského.

Aby ale v Čechách nebyl pohřešován ani jediný z oněch krutých trestů smrti, které ode dávna byly v Německu obyčejem, jak jsme se o nich dříve zmínili, zaveden zde v těchže dobách také trest utopením, a to tím způsobem, že zločinec byl zašit do pytle, do něhož bylo několik těžkých kamenů vloženo — právě jako to v Německu už od staletí dělali — a pak svrhli odsouzence s mostu do hlubokého místa řeky. První zmínka o tomto trestu děje se v pověstném přísném zákoně z roku 1330, daném Starému městu pražskému, jenž nenapravitelné prostopášníky a ničemy odsuzoval k utopení. Dle zákona toho mohl rychtář městský synky měšťanské, kteří jmění své mrhali a vůbec nezdárně si počínali, uvězniti v žalářní síni v mostní věži staroměstské, a když ani opětovaná vazba vinníka nenapravila, měl rychtář neb i některý příbuzný marnotratníkův právo, dáti jej zašiti do pytle a s mostu do vody vhoditi.*)

Takovouto smrtí byl roku 1360 utracen v Praze též kněz Martin z duchovenstva kostela metropolitního sv. Víta, jenž se domáhal u obce staroměstské podílu za otcovský dům strženého a na radnici uloženého. Rychtář a konšelé, kteří se však zdráhali peněz oněch mu vydati, dali jej, když jim příkrými slovy vytýkal nespravedlivé jednání toto, zajmouti a do žaláře uvrci, načež byl druhého dne na to do pytle vstrčen a s mostu do Vltavy shozen. Násilný tento skutek rozhněval císaře Karla IV. tak velice, že rychtáře Mikuláše Reinbota a veškeré konšely ssadil a navždy z města vypověděl. Že také arcibiskupský generální vikář Jan z Pomuku byl dne 20. března 1393 k rozkazu krále Václava s mostu do Vltavy smeten, jest dostatečně známo.

Jinak byl tento trest smrti způsobován i tím, že se odsouzené osobě přivázal těžký kámen na hrdlo, s nímž pak byla do vody svržena; v soudní knize města Budějovic jsou ze XIV. století zaznamenány dva takové případy, a sice byla roku 1349 spuštěna ženština jakási s kamenem na hrdle do Vltavy, protože utopila dítě své, roku 1374 pak utopena jest taktéž ve Vltavě Kateřina Šinková, na kterou se proneslo, že vhodila dítě své do roztopené pece.

Podobných poprav událo se taktéž v Čechách zajisté asi více, jen že se o nich nedochovaly zprávy, poněvadž málokteré město české zachovalo roveň Budějovicům soudní knihy svoje z té doby, neboť byly tytéž za válek husitských z největší části uvedeny na zmar. Mimo to přišla města, která nebyla královská, nýbrž jen ochranná, za toho věku o dosavadní právomoc svou, neboť zmáhaly se německé řády feudální v Čechách vždy více, aniť král Jan Lucemburský i sám Karel IV. spatřovali v nich vydatnou oporu pro svou moc panovničí; proto mizely za toho času vždy více soudy župní, které stanovily rovnost všech stavů před zákonem, ano právě Karel IV. to byl, jenž dával pánům privilegium fori nobilis a výhradní právomoc nad poddanými jejich, soudy župní pak již dokona nahradil soudy popravců čili soudců krajských, za kteréžto soudce byli voleni vždy jen příslušníci stavu panského a později též rytířského. Kdyby byl vyšším stavům těmto udělil ještě právo hrdelní, byli by páni a rytíři čeští již tehdáž požívali téhož práva nad životem a smrtí svých poddaných, které již od staletí příslušelo feudálním pánům v říši německé, a jehož se domohli teprve za krále Vladislava Jagellonce, když se v Čechách zavedlo již skutečné nevolnictví.

Výhrada ona stavům vyšším po způsobu německém udělená nepřiváděla tudíž více vinníky ze stavův těchto před soudy župní a krajské, nýbrž přímo před soud královský ze šlechticů složený, u něhož snáze bylo lze z trestu buď dokona se vymaniti aneb aspoň zmírnění jeho docíliti, poněvadž nařízení v Majestas Carolina (rubr. 28) propůjčovalo králi práva, udělovati zločincům milost a odsouzeným vrátiti život a statky, čehož se titíž u soudů krajských nemohli nadíti. Leč i zde stihl mnohdy plný trest spupného vznešeného vinníka, jak to vidíme na případu z roku 1366, při němž Karel IV. dal přísný příklad spravedlnosti k odstrašení jiných. Jak totiž kronikář Beneš ve své kronice vypravuje, dal vládyka jakýsi z okolí Hradce Jindřichova knězi faráři na svém panství vyloupiti oči, že vyhlásil proti němu odsouzení vyřčené officialem arcibiskupským. Císař dal vládyku zajmouti a postaviti před soud královský v Praze, jenž pronesl nad vinníkem rozsudek, aby mu taktéž byly oči vyloupeny. Ač se četní pánové i knížata velice za něj přimlouvali, chtějíce za něj složiti všelikou pokutu peněžitou, jak to bylo u panstva již v obyčej vešlo, přece dal mu císař v Praze veřejně před lidem od kata obě oči vyloupiti, z čehož odsouzenec zemřel třetího dne v bolestech strašlivých.*)

---

nařknutí neprovedli. Dále trestalo se hranicí též ražení peněz, ano i podvádění některým zbožím, jak jeden takový případ soudní kniha staroměstská při roku 1365 vykazuje, kdežto roku 1412 byli na Novém městě dva zločincové, ač neznámo, pro jaké viny, na hranici upáleni.

*) Sám král Jan pokutoval utopením lékaře francouzského, který jej po návratu z válečného tažení do Prus léčil ve městě Vratislavě; leč neobratností svou zhoršil slepotu královu jen ještě více, načež rozjitřený král dal ho bez okolků v pytli utopiti v řece Odře. Jiný lékař, rodem Arab, zachránil se před podobným osudem jen tím, že si dal dříve písemně jistotu života zaručiti.

*) Také současný německý kronikář Petr z Herenthaln zmiňuje se v rukopisné kronice své, nyní v museum german-

Téhož ještě roku dal Karel IV. oběsiti též rytíře Svitáka a deset jeho soudruhů, že v den P. Marie Narození přepadl času nočního klášter Skalický u Kouřimě a zabiv opata, klenoty kostelní pobral; loupežný rytíř byl krátce na to jat a vyznav se na trápení ze zločinu svého, skončil v Praze na Šibeničném vrchu i s tovaryši svými na šibenici.

Neméně přísně byl nastoupil Karel IV. již o deset let dříve proti loupežným rytířům, kteří se za dvouleté nepřítomnosti císařovy v Čechách opět vrátili k zastaralé neřesti své, tak že čety loupežnické po šedesáti i stech chlapích běhaly po zemi a škodily lidem, zjevně přechovávány jsouce na hradech, odkud provozovaly zájmy a loupeže. Vydán sice roku 1355 přísný zákon proti řádění takovému, když ale ani ten loupežné rytíře nezastrašil a oni zvláště ve východních Čechách provozovali dále zvůli svou, vypravil se Karel v létě roku následujícího osobně s vojskem do Hradecka, kde několik hradův loupežných rytířů se zemí srovnal a vinníky jaté na hrdle potrestal. Zvláštní případ o tom zaznamenal kronikář Beneš o držiteli hradu Žampachu, rytíři Janovi ze Smojna, který byl nejpověstnějším ze všech rytířů loupežných té doby, a od lidu obecně jen „Pancéřem“ zván byl, poněvadž stále obrněný chodil. Pán tento byl druhdy pro neobyčejnou udatnost svoji od císaře na rytířství pasován i poctěn řetězem zlatým. Nyní však byl i jeho hrad dobyt, a když jatého rytíře přivedli před Karla, hodil mu císař provaz, jimž měl býti oběšen, sám okolo krku, pravě, že nemá vždy na rozdávání řetězův zlatých. Na to pak Pancéř i s ostatními soudruhy svými oběšen na stromě od kata pražského, jenž císaře na výpravě této provázel.*)

Toto neobyčejně přísné nastoupení proti Pancéřovi, které ve veškeré zemi hluboký a na dlouho trvalý dojem způsobilo, anoť přísloví „brní jako Pancéřova košile“ i v XVII. století ještě bylo v Čechách užíváno, přivodilo zemi na několik desítiletí pokoj a bezpečnost jako nikdy před tím, což trvalo nejen po ostatní dobu panování Karlova, leč i ještě za prvních let Václava IV., jak to vysvědčují „Staří Letopisové čeští“, pravíce, že „za těch dnův kdyby kdo byl zlato na hlavě nesl a cestou byl jel nebo šel, neměl se obávati, že by ho potkalo něco zlého“.

Měli tudíž katové za věku onoho v Čechách mnohem méně práce, než jak tomu bývalo za dřívějších dob bouřlivých, a proto vymyslil si ve století XVI. některý nepřítel památky krále Václava IV. šerednou onu pověst o krvavém sněmu vilímovském z roku prý 1389, kterou i Pelcl v nekritické chvíli pojal do dějepisného díla svého o králi tomto, čímž zavdal německým historikům příčinu, že líčí Václava jako skutečného „despotu tureckého“. Dle pověsti té, jejíž lživost Palacký nevývratně dokázal, dal prý Václav IV. na sněmu ve Vilímově celou řadu pánův českých, kteří prý mu zastavené statky korunní nechtěli vydati, ode tří katův mečem popraviti, tak že prý tu krev potoky tekla. Podobně jest lživá pověst Hájkova při roku 1391 zaznamenaná, že prý král Václav dal toho roku dva pány české, Hrozka na Čbáně a Jiroše na Hradišti, protože mu vyčítali nedbanlivost ve vládě, jíti a ve vězení stínati; pánů podobného příjmí v Čechách ani vůbec nebylo a měla býti podobnými hanlivými pověstmi jen památka krále tohoto zhanobena. Z této ošklivé snahy vyplývaly též ostatní pověsti o Václavovi, kterak prý v přestrojení a provázen svým katem chodil po městech pražských a kdekoli někoho dopadl při nějakém činu zlém, ihned jej od průvodčího svého na místě stíti dal. Naopak zase klade Hájek „ukrutnému“ Václavovi za vinu, že prý nepotrestal těch, kteří roku 1389 způsobili známou krvavou lázeň mezi židy pražskými, připravivše jich do tří tisíc o život, kdežto současný Ludolf, opat zahaňský, výslovně dí, kterak „Václav IV. velice litoval násilností, jakých se dopouštěno v Praze 1389 proti židům“, a tudíž zajisté vrahy jejich ztrestati dal, ač se o způsobu trestu tohoto v chudých pramenech té doby neděje zmínka zřejmá, a jen tolik se dokládá, že veškeré židům uloupené zlato a stříbro musilo král. komoře vydáno býti.

Toho času byl u dvora Václavova všemohoucím královský podkomoří Zikmund Huler z Orlíka, který na počátku r. 1393 vyvolal na se hněv arcibiskupa Jana z Jenštejna za to, že dal dva bohoslovce vysokých škol pražských o své ujmě popraviti, a sice jednoho stíti a druhého, jakéhosi Dětřicha, jenž byl spáchal loupež v kostele v Holubicích, upáliti; následkem toho prohlásil arcibiskup na tohoto králova milce klatbu církevní, což ovšem způsobilo v Praze hluk veliký. Ale ještě větší povyk byl vyvolán o čtyry léta později krvavou událostí, která se na hradu Karlštejně zběhla, kde kníže Hanuš Opavský, nejvyšší hofmistr králův, povraždil s branným lidem svým několik pánův českých, za kteroužto práci katovskou pak byl od lidu českého potupně zván jen „mistrem Hanušem“, totiž katem, a od těch časů vešlo v Čechách v obyčej, říkati každému katovi „mistr Hanuš“, což se po několik staletí zachovalo.

Jsouce takto v líčení svém na sklonku XIV. století, musíme zde uvésti, že ve věku tomto bylo v Čechách zavedeno též mučení vinníkův, které se později vyvinulo na tak zvané „právo útrpné“, jež se stalo jednou z hlavních částí každého procesu hrdelního. Poprvé ho zde počali užívati inkvisitoři dominikáni, roku 1315 do Prahy uvedení, kteří mučením osoby z kacířství obviněné ku přiznání viny jejich donutiti se snažili.

(Pokračování.)

---

ském v Norimberku chované, o pražském případu tomto, dokládaje k tomu ještě tuto zajímavou podrobnost: „Když se byli mnozí šlechticové za něj přimlouvali, aniž by čeho pořídili, tu naposledy ženy z měst pražských, oděny v roucha nádherná, před císaře předstoupily, aby zevnější krásou jejich jat, na jich prosby odsouzenému milost dal. Uzřev je, rozhorlil se císař, že by chtěly spravedlivému soudu zabrániti, a uložil jim z toho takové pokání, aby po celý ten den seděly na mostě, jenž jest mezi novým a starým městem, s rozpuštěnými vlasy a svlečenými pláštíky, v pouhých jen košilích před kolemjdoucími. Avšak na prosbu dvořeninů císař ženám pokořující toto pokání prominul, nicméně po celý týden z domu vyjíti jim zakázal.“

*) Při roku 1359 nalézáme v Tomkově „Dějepisu města Prahy“ (II. 176) první zmínku o příbytku staroměstského kata v Praze a sice nalézal se týž v postranní uličce u pověstných Benátek (nyní ulice Bartolomějská); řečeného roku prodala Kedruta Hoffartová městiště při tamním domku svém katovi staroměstskému, který si v zastrčeném koutě tom postavil příbytek, dávaje z něho plat ročních 20 grošů.

FEUILLETON.

Vzpomínání.

Já zabloudil dnes v tichý mrtvých svět,
sta hrobů kvetlo tady růžemi —
na jednom vyprahlém, na suchém stvolu
se chýlil bílý, osamělý květ;
— jak hlava někoho, jenž zůstal na zemi
a těžce, tuze, navždy touží dolů.

J. V. S.

Listy z Prahy.

II.

V Praze, 28. ledna 1886.

Nadarmo napínám tuhý řemen vůle na setrvačník myslícího stroje nervového, darmo se ohlížím, abych zvedl na zdání nicotný odprysk mluvy duchaplných úst, nadarmo hledám boutady jako drobky zbylé na stolním ubrusu vtipného causeura trouchnivějící v ledabylém flaneurství povrchních subjektů, nadarmo chci vymknout utýraného ducha z periferie zálibného konání a podati milému lecteurovi nějakou sebe menší drobnůstku či ždibec bijouterie, nějakou frivolitku neb douzainovou skizzu bez vyšší ambice jen tak s kapriciosním humorem v příslušné k tomu posituree . . .

Vidím, že čtenář se směje aneb si myslí, že jsem se na dobro zbláznil, ale mohu jej ujistiti, že mně se dělo totéž, když jsem četl toto černé na bílém a k tomu ještě více jiných skvostných věcí vytištěných v našem drahém svatováclavském jazyku léta Páně 1886 — kde, to neřeknu, nechci dělat autorovi tohoto krásného slohu příliš velkou reklamu a pak nechci si rozhněvat kopu dobrých lidí, jimž se takový sloh snad náhodou líbí. Ale jedno si přec dovolím: dedukovati z této malé ukázky, prostou pravdu, že dekadence literarní šlehla až k nám, že máme již také své byzantinisty jako ve Francii a Italii. Autor oněch řádků může se hrdě zváti náčelníkem školy úpadkové tak dobře jako můj, nejrozmilejší přítel pan Č. jest náčelníkem školy moravské a nejnověji slezské.

Je vidět, že jsme chlapíci a že v ničem nechceme zůstati pozadu za velkými literaturami. Je to krásné a zasluhuje to uznání. Tuctoví lidé pomohou si tím ku jménu a zvíří aspoň na chvíli trochu prachu. Moudří a opatrní lidé řeknou: Co chcete, vždyť jsou ti spisovatelé všickni blázni — a za to máme vyhazovat peníze? Tintili vantili, to je mi milejší sklenice plzeňského. I v tom je kus úpadku, když mladičký začátečník, jenž se proslavil zatím jen smutným propadnutím prvního kousku, pospíší si a vypisuje v knížce, snad v prvním souborném vydání svých pokusů, svůj životopis.

A proč ne? Mohl dáti ještě portret k tomu i autograf, lidstvu přece na tom nesmírně záleží, kolik výprasků dostal na školní lavici — v životě dostane jich ještě víc a horších. Proč by si nepomáhal trochem drzosti, vždyť víte již dávno, že tato mince netratí na ceně, naopak že z kovu jejího se razí dnes nejvíce výtečníků.

Řeknete, takové věci se objevují ve všech literaturách, co na tom, soudný čtenář se těmto lapáliím zasměje a přejde přes ně k dennímu pořádku. Možná, ale kolik je těch soudných, jest jiná otázka.

Všeobecné stesky ozývají se na všech stranách a věstí jako bouřliváci špatný literarní rok. I to by mělo býti mementem českému spisovatelstvu, aby vydávalo jen knihy dobré v této právě kritické době, nebo každá zbytečnost se tu cítí dvojnásob, každá prostřednost bere půdy věci vynikající, zvláště při literatuře začátečníků, kde směšná ctižádost a nenasytná žízeň po tiskařské černi dávno strhla všecka stavidla autokritiky a rozumu.

Chcete nivellisovat literaturu, slyším hlas jiný, hlas to literarních labužníků, jenž se chtějí dobře pobaviti a jež baví každý sebe větší stylistický nesmysl. Je třeba také v literatuře podivínů a bývá to obyčejně již tak, že kdo nemůže vyniknouti cestou přirozeného rozvoje svého talentu, vrhá se na bizarrnosti všeho druhu, jen aby právě k vůli těmto si ho někdo povšimnul. Proč by naše literatura měla být chudší o několik zajímavých, romantickým nátěrem obestřených figur? Proč bychom neměli neb nemohli míti svého Petra Borela, svého Barbeye d'Aurevilly, svého Imbrianiho?

Nenamítal bych ani vlásku, jen kdyby ti naši mladičcí byzantinisté měli opravdu velký talent Barbeye d'Aurevilly a mohutnou sílu a rozsáhlé vědění Vittoria Imbrianiho. Smekl bych před nimi hluboko a každý by vzal rád k jich dílům trochu té bizarrnosti nádavkem. Protože pohrává si Barbey d'Aurevilly na markýza z doby Ludvíků a konservativně se šatí, není tak slavným, zrovna jako Theofil Gautier není velkým poetou jen proto, že nosil dlouhé vlasy a červenou vestu. Francouzi mají také výtečného básníka, patří v kategorii bývalých Bohemů, tuze rád si přihne a nechce vydat nikdy své básně tiskem. Jmenuje se Raul Ponchon a Bouchor i Coppée mu věnovali poesie plné obdivu. Bože, co my máme takových Ponchonů, ale jen že chudáci bez uznání pijí dál a beze slávy — své básně by sice rádi tiskli, ale zase je nechce nikdo a přece spása národu leží na takovém sešitku!

Literární podivín dobrého jádra se vždycky snese, ale jen nás, bože, chraň před literárními dětmi, před nedochůdčaty citu a vzdělání! To byl Vittorio Imbriani, jenž zemřel právě na nový rok, jiný chlapík. Pral se ustavičně s celou Italií a s celým světem a dělal vždy opak toho co jiní. Také sláva! Až do roku 1876 věřila celá Italie, že Aleardi a Zanella jsou opravdu velcí básníci, to dopálilo Imbrianiho a vydal celou knihu, — Fame usurpate — aby dokázal opak, aby mohl dokázati, že sláva jich jest ukradena. Giuliani, Scartazzini, Witte usnesli se přece aproximativně na roku Danteova narození — Imbriani vrazil v jich hypothesy hromový klín negace a obdivuhodnou učeností dokázal opak. Celý svět psal rýmem — Imbriani začal psát ody klassickými metry; Carducci vystoupil a proslavil se odami barbarskými v těchže rozměrech a Imbriani z oposice začal opět psát rýmem. Během několika let znepřátelil se s celým světem a to pouze proto, že nechtěl býti jako jiní. Celý proud literarního tvoření v Italii chýlil se k modernímu realismu, Imbriani začal psát historické romány plné nezáživných archaismů, plné studií, které nemohly interesovati nikoho — leda snad zas učence, jakým byl sám. V polemice byl Imbriani přímo děsný. Byl také jedním z těch, kteří po přečtení knihy mají za povinnost vynadati autoru na korrespondenčním lístku, někdy jej také pochváliti, že dělá pokroky atd., aniž by se kdo jich na to ptal. Sta a sta anekdot vypravuje se o jeho učenosti, o jeho podivínství, o jeho rozmarech a jeho literarní brutálnosti. Poslední léta života strávil na loži v bolestech — jedinou útěchou mu byly zamilované knihy a, pokud nemoc dovolovala, korrektury listáře strýce jeho, básníka Alessandra Poeria.

Literárnímu významu jeho neposlouží jeho podivínství na dlouho. Co vykonal opravdu závažného, jsou velké sbírky písní národních, přísloví, studie filologické a etnografické — v obcování přátelském byl prý dobrý jak jehně, furie naň sedly, jakmile vzal péro do ruky.

Ještě nad jedním hrobem truchlí Italie. Zemřel Andrea Maffei, starý veterán, horlivý překladatel z cizích jazyků, člověk vysoce ušlechtilý a milý všem, kdo jej osobně poznali. Maffei, stařec více než sedmdesátiletý, stál na stráži literární a sotva kde co se objevilo pozoruhodného, hned překládal. Může se o něm říci, že otevřel Italii Parnass německý a anglický. Psal též původní básně, v kterých byl ovšem jen pěničkou ukrytou v keřích jezera Gardského a nikdy ne orlem, za kterého jej jednostranně lidé vyhlašovali. Maffei sama sebe nepřeceňoval, kdo zná jeho některé sonety svědčící Pratimu ví, jak ušlechtile a skromně si vždy počínal.

Kus staré poesie italské zemřelo s Maffeiem — a na chvíli je opravdu nějak zamlklý Parnass italský. Pouze několik byzantinistů drnká na málo sladěné harfičce, je v tom mnoho affektace, málo originálnosti a citu ještě míň. Dělají to po byzantinistech francouzských, jen že tito jsou ještě raffinovanější a místy přece jen hlubší. Poslední z nich, autor „Světských písní“ pan Spinola, pomáhá illusi čtenáře tím, že některé básně tiskne na růžovém, jiné na šedém, jiné na modrém a jiné na zeleném papíře k označení nálady, všecko to má černě lakované desky se zlatými arabeskami. Oči při tom přecházejí a srdce se nezachvěje. Ale krásné či lépe originální je to, odporučoval bych našim byzantinistům — jestli by to někdo koupil, sice bych nakladateli žádnému nezaručoval, ale „dávno cítěné potřebè“ po nové lyrice by se zajisté odpomohlo.

Zapůjčím milerád svůj výtisk na ukázku. *Carpio.*

Dopisy a zprávy redakci zaslané.

Redakce přijímá do tohoto oddělení dopisy i zprávy týkající se českého veřejného života, zvláště pak literatury a umění.

Zodpovědnost za náhledy a mínění dopisovatelův redakce na se neběře, přijímá však odpovědi na ně.

Dopisů a zpráv zaslaných anonymně přijímati nelze.

Příspěvek ke kulturní historii Jindř. Hradce.

V jednom z posledních čísel „Lumíra“ minulého ročníku upozornil jsem pod názvem *„K uchovávání památek literarních“* na ztracené již téměř časopisy jindřicho-hradecké „Neuhauser Wochenpost“, „Neuhauser Wochenblatt“, „Ozvěna“ a „Zvěst od Nežárky“, jež jsou ke kulturním dějinám Hradce nezbytnými. Až do nedávna postrádala se též *veliká rukopisná historie koleje jesuitské v Jindř. Hradci,* která byla kdysi dobře známa a ze které také Schmidl ku své historii řádu jesuitského čerpal; později zmizela. Teprve před některým časem, když se místnosti kancelářské v zámku hradeckém čistily a opravovaly, nalezeno bylo opět dílo toto, založené mezi trámy. I pokládám za prospěšno, alespoň něco málo a to v hlavních rysech o knize této a jejím obsahu promluviti.

Historie tato jest latinsky psána rozličnou rukou, jak se jednotliví dějepisci její za sebou střídali. Začíná rokem 1592 čili od příchodu jesuitů do Hradce a sahá až ku konci století 18., skorem až k rozpuštění řádu. Jest to veliká, o 832 stranách silná kniha, ve svinské kůži pevně uvázaná. Obsah její velmi drobounkým písmem psaný čte se nicméně dobře, jen několik posledních listů je zetlelých a otrhaných, tak že poslední strana jest částečně nečitelnou.

Název knihy jest *„Historia Collegii Novodomensis Societatis Jesu“* a jest rozvržena v několik oddělení, do nichž zapisovalo se dle posloupnosti času Jsou to:

I. *Historia Collegii* začínající od založení koleje roku 1592 a to následujícími slovy: „In nomine Domini nostri Jesu Christi incipit feliciter . . . (po straně nalézá se poznamenání nejvyšších představených toho času) Pontifice Benedicto VIII. Caesare Rudolpho II. Provinciali Villerio. Generali Aquaviva. Události psány jsou za sebou v jednotlivých rocích, a končí rokem 1744.

II. *Catalogus personarum et officiorum Collegii Novod.* od roku 1712—1752.

III. Kniha obsahuje stručný chronologický přehled události. Při roce 1618 praví se zkrátka: „Hoc anno a statibus expellimur in Junio.“

IV. *Nomina Generalium,* ale mimo jméno prvního generala „Ignatius de Loyola“ není v rubrice této znamenáno.

V. *Nomina Provincialium.* Tato rubrika jest docela prázdná

VI *Parochi ac Decani et Praepositi Novodomenses.* Tato rubrika jest svědomitě vyplňována a jest v ní skončeno při jméně někdejšího faráře kumžateckého Jandery 1755, pozdějšího spoluzakladatele gymnasia hradeckého (r. 1806).

VII. *Catalogus defunctorum Novae Domi.* 1597—1754. Uvedeno vždy jméno, stav, nemoc, úmrtí.

VIII. *Catalogus Rectorum hujas Collegii et Superiorum.* 1595—1767. První superior jest Joannes Victoria a první rector Rotarius.

Jak vidno, obsahuje historie tato, jmenovitě první její část, totiž vlastní dějiny, tolik materialu, že by k zpracování jeho třeba bylo veliké píle a trpělivosti. Obsahujeť mnoho zajímavých a důležitých věcí jak pro historii a kulturní poměry místní, tak pro charakteristiku a dějiny jesuitského řádu vůbec. Ať pomíjím jiné věci, které se některými jen slovy zpraviti nedají, upozorňuji na to, čehož dočítáme se o vlivu jesuitů na pány hradecké, o poměru jich k obyvatelstvu města, o poměru jich k františkánům, o boji s protestantismem, o úsilném obracení jinověrců na katolickou víru, o školách, o semináři, o špitále, o divadle, o knihovně, o hudbě a zpěvu, o stavbách, o kostele, bohoslužbě a církevních poměrech, o hr. Slavatovi, o konšelích a městské radě, o stavu jesuitů v dobách válečných, o poměrech národnostních v Jindř. Hradci a vlivu jesuitů na českou národnost atd.

Škoda, že nemáme o jesuitech ničeho poznamenáno v době hned po r. 1618, kdy vypuzeni byli z Čech, neb tu vynecháno jest několik listů, snad že později mínili je doplniti, ale nestalo se tak.

Ku knize, o které jsme tu psali, náleží ještě jedna kniha veliká, která obsahuje jména studentů koleje hradecké a o mnohých z nich důležité poznámky. Nalézáme tu přemnohá jména nejznamenitějších historických osobností, hlavně šlechtických.

Obě knihy nalézají se nyní v bedlivém opatrování v zámeckém archivu, jsou však přístupny každému. *A. Mattuška.*

Listárna redakce.

Zásilky nefrankované neb neopatřené dostatečnou poštovní známkou nepřijímáme. – „Hrany“: Ano, a pošlete často a více. — „F. P. v P.“: Neužijeme. Rukopisy jsou Vám k disposici. Něco zvláště dobrého bude vždy vítáno. — „Posled. den v roce“, „Pravda“, „S. T.“, „i , „Gh.“ neuveřejníme. — „A. K.“ („Strom“): Ano. — „R 22“: Neuveřejníme. — „J. J. Mkský“: Pošlete více.

OBSAH: Modlitba. Báseň Jaroslava Vrchlického. — Po dvou letech. Genrová drobnokresba. Napsal Václav Schvab — Píseň oráčova Báseň J. V. Sládka. — Kus zahrabané romantiky. Genre z minulosti od Fr. Heritesa (Pokračování) — Processí. Báseň Fr. Táborského. — Drobty z psychologie zvířecí. Dle J. Lubbocka Fr. Klepálek. — Tajné hlasy. Báseň E. Greniera. Přeložil Jaroslav Vrchlický. — K dějinám poprav a katů v Čechách. Náčrtek z kulturních dějin od Josefa Svátka. — Feuilleton: Vzpomínání. Od J. V. S. — Listy z Prahy. 11 — Dopisy a zprávy redakci zaslané.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček“.**

Predplacı se pro Prahu
na čtvrt léta . 1 zl. 65 kr
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . 1 zl. 75 kr
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ —

Patisk původních prací
se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškere dopisy, tykající se
redakce či administrace
„Lumira“ buďtež adresovány:
Časopis „Lumír“, Praha,
Salmova ulice číslo 9. nove.

Listy přijímáme jen
frankované.

„Lumír“ vychází dne 1, 10
a 20. každého měsíce vždy
o 2. hod odpoledne

ROČNIK XIV. 10. února 1886. ČISLO 5.

Před nocí.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

Již večer tlumí všecky barvy dne,
v klin zvolna klesá ruka unavená,
duch po neznámém do dálky se pne
a ptá se, jaká je ta žití cena.
a štěstí anděl, který jistě v davu
a v ruchu města mih' se v denní vřavu,
zda aspoň spatřil mne?

Já nechci, aby křídlem svým se tknul
mé skráně, myšlénka v niž zvolna vzrůstá.
jen v kolébku by děcka nahlédnul,
jen drahé ženy aby zlíbal ústa!
Já blaho budu píti z plných zřídel.
byť mdlý jen odlesk zlatých jeho křídel
se v oknech zamihnul!

A má-li spíše ticho noci rád.
já zhasnu lampu, veršů svojich družku.
a ztlumím oheň. kterým chtěl jsem vzplát.
mým drahým jen by hodil na podušku
květ bílých růži. radost s láskou zticha:
až přijde po tmě jako máj když dýchá.
chci zbožně stranou stát!

Kus zahrabané romantiky.

Genre z minulosti od *Fr. Heritesa.*

(Pokračování.)

Alois Petřík vrátil se kvapem do své bašty.

Na oběd nepozval se nikam; vyšel z brlohu svého po poledni, a — k úžasu všeobecnému zaměřil zas k Sekouškovým.

Mluvil jen s pajmámou; meškal s ní dlouho v kuchyni, a odcházel se zapnutým kabátem, všechny kapsy maje plny; i láhev vína čouhala mu z šosu.

A noc neztrávil pan Petřík v baště: prospal ji, zahalen ve svůj plášť, zavrtán do sena, v Sekoušků kolně . . .

Město bylo rozčileno. Jaké to tajemství? — —

A ráno jak se probudil pan Petřík, byli již zase pohromadě s paní Sekouškovou, a sklánějíce k sobě hlavy, důvěrně si šeptali . . . Paní Sekoušková při tom usmívala se blaženě, ačkoli vždy znova a znova slzy objevovaly se v očích jejích.

Pan Sekoušek meškal od časného rána mimo dům. Chodil po polích, do lesa až zašel. Vrátiv se nevstoupil do světnice společné. Plížil se po tichu a ohlížeje se opatrně, není-li viděn, jaksi pokradmo do zadní části domu a vkročil do pokojíku Markétčina . . .

Nebyl zde již mnoho měsíců; od útěku jejího odtud ani jedinkrát.

Zastavil se u každého kusu nábytku, u stolku, u něhož sedávala, u přeslice, na níž předla len spřádajíc zároveň své sny, nad obrazem Matky boží, k němuž učila se první modlitbě . . .

Vše jej dojímalo. Vše mluvilo tak k jeho srdci.

A zastesklo se mu nevýslovně . . .

O včerejší bouři ani ponětí — ta vyburácela, doburácela.

Také příroda byla pokojná. Podzimní vichry byly se utišily a rozvil se den, který někdy ojediněle vynoří se z listopadových dnů jakoby opozděný úsměv léta, vzkaz na rozloučenou.

Z rámu okenního táhlo se babí léto až do holých větví třešně, a odtud sunulo svou tenkou bílou přízi vzhůru až pod střechu staré bašty.

Pan Sekoušek stopoval nit a zdálo se mu, jakoby byla to páska vyslaná neviditelnou rukou, aby opředla srdce jeho . . .

Paprsek sluneční polil zlatem svým hebkou pavučinu . . .

„Markétko! Markétko!“ — — zvolal stařec hlasem měkkým. Zdálo se mu, že po té zlaté niti letí mu vstříc úsměv jeho dcery, jeho dítěte . . . „Moje Markétko!“ — —

A v tom již s řinkotem padalo s výše bašty rozbité sklo . . .

V mžiknutí pan Sekoušek letěl na konec zahrady a svalnaté ruce jeho páčily mladistvou silou dvéře vedoucí do tmavé chodby a k brlohu páně Petříkovu . . .

Když pan Alois Petřík s kabátem zapnutým a s kapsami opět k prasknutí nacpanými vstupoval do bašty, podivil se nemálo, naleznuv ji prázdnou.

Oknem na zahradu spatřil pana Sekouška a u nohou jeho klečela postava objímající jeho kolena.

A viděl dále, kterak třesoucí se ruce starcovy shýbají se dolů a zdvihají k prsům se dmoucím libeznou dívčí hlavu.

Slza otcova ztrácela se v zářivém vlasu zhřešivší a teď kající, ztracené a nyní navrácené dcery . . .

* * *

Netřeba ani podotýkati, že celé město na mnoho dnů v povídce Markétky Sekouškové nalezlo zas duševní potravu.

Pan Petřík byl hledanou osobou a byl-li jindy vždy vítaným hostem v každém domě, do něhož zavítal, otvíraly se mu teď dvéře dokořán z daleka a vzato útočiště i k četným lákadlům.

Obyvatel bašty mnohdy jedním dnem obdržel tolik pozvání k obědu, že by byly stačily mu na celý týden i octnul se v nemalých rozpacích, pro které ze sedmi vábně naň líčených pokrmů, jež všecky po případě jedl rád nade všecko, měl by se rozhodnouti. Stalo se také nejednou, že pan Petřík i dvakrát po sobě obědval. A nelze zapříti, že i podruhé mu ještě dost slušně chutnalo.

Rozumí se, že všude musil vypráveti o tom, kterak a jak dobrodružný párek v Praze nalezl. A tu stalo se, že upřímné a věrné líčení páně Petříkovo, v němž ovšem přátelsky užíval barev co nejsvětlejších, že kreslený jim obraz na mnohých místech podnět dal k otázkám tak všetečným a dotěrným, že vypravovatel za dobré uznal, prohlásiti za nevyhnutelně potřebné svému zdraví několikadenní zdržení se vší tučnější potravy a přidržení se stravy své domácí, záležející v čerstvě pečeném chlebě, jehož byl si bochník vyprosil pan Petřík u Sekoušků jako odměnu za prokázané rodině služby.

Jedl doma a nedal se k žádné návštěvě pohnouti; ani k Sekouškovým nechodil. To že nemůže prý zas učiniti, aby šel k nim, když jinde se vyhýbá; že by pro budoucnost pokazil si dobrou vůli všech jiných rodin v městě, a pak že za nejlepší má, aby oni s dcerou svou hezky zůstaveni byli teď v samotě, a nerušeně mohli ze šťastného shledání se vymluviti . . .

A u Sekoušků opravdu nálada byla nejlepší. Bylo zde jako v známé biblické legendě po návratu ztraceného syna. Matka arci činila co mohla, aby nikde ani stín nepadl dceři přes cestu. A pan Sekoušek náležel k lidem, již nikdy nevzpomínají vin jednou prominutých, již odčiněných. K projevu lásky své tak něžnému jako v zahradě ovšem více nedal se strhnouti; byl v celku člověk příkrý, drsný a nemiloval žádné mazlení. Ale choval se k Markétce laskavě a v pravdě otcovsky. Činil, jakoby celá doba, již trávila mimo rodinný dům, vymazána byla z jeho paměti a jakoby den jejího návratu přišel hned po dni, kdy naposled políbila ruku otcovu na dobrou noc. A smiřuje se s dcerou, stával se smířlivějším i k spoluvinníku jejímu.

Tu nadešla doba, kdy bylo rozvaze jeho a rozumu promluviti zas slovo.

Návštěvou přišel starý pan Jareš. Přivítán byl přátelsky, ve vší poctě. Promluvil několik slov všeobecných, nahodilých, bezvýznamných. A hned udeřeno na pravé místo. Co budou dělat se svými dětmi? — —

Pan Jareš byl tak šetrným, že hlavní část společného jich hříchu vložil na bedra synova a dceru sousedovu co možná omlouval. „K čemu konečně o tom všem hloubati —“ řekl — „co se stalo, stalo se a nedá se odčiniti. Avšak napraviti možno snad mnohé . . .“ A nabízel se, že syna povolá domů a hospodářství mu předá. „Není veliké —“ mluvil dále — „ale skromnou rodinu může uživiti, jako živilo mě a přede mnou mé předky. Dítě mám jediné i nebude s přijmutím jiných závazků nežli povinnost otce a matku dochovat u sebe do smrti . . . Ovšem měl jsem s Václavem —“ pokračoval, nemoha odolati, aby bolesti, která hryzla na jeho duši, aspoň několika slovy nedal průchod — „jiné úmysly. Ale Bůh usoudil jinak! Jinak ustanovila jeho všemocná vůle! —“ Stařec se odmlčel. „Snad byl v tom trest —“ řekl s povzdechem — „za hříchy mé vlastní . . . Marno však nyní o tom mluvit —“ vyrušil se. „Teď třeba napraviti poklesky dětí, aby jednou trestány nebyly zas na dětech jejich . . . Především jest na synu mém uvésti dceru vaši na počestné lůžko — — —“

Zde vyrušil pan Sekoušek řečníka. „Nikoli —“ pravil — „touto cestou nebudeme se bráti. Neupírám, že bychom nejrychleji takto uzel rozmotali a hlavně zatalo by se rázem žilou všem lidským řečem, jimž nesnadno uvarovati se. Ale nám dlužno pohlížeti na věci jinýma očima a třeba pamatovati do budoucnosti. Není pochyby —“ pokračoval, položiv přátelsky pravici svou na ruku hostovu — „že by Václav povinnosti své dostál — mám k němu tolik důvěry, navzdor všemu, čím na mně se provinil . . . o tom však pomlčme! Odpusťte, prosím, že se tak nestalo! — Přišel by zajisté na vaše zavolání domů —“ vrátil se pan Sekoušek zas k věci. „Vzal by si Markétku. Nastoupil by hospodářství. Ale pak? — — Co dále? — — Necítil by se —“ rozvinul pan Sekoušek jasně obraz — „ani tu na svém místě, jako nestačilo mu péro písařské. Malý obor činnosti neuspokojoval by jej také zde. A v nespokojenosti své vždy zas by vracel se k přemýšlení o překážkách, které zavinily, že nedostal se v životě výše, nepřivedl to dále . . . Kdyby nebylo Markétky, nebyl bych uvázl na venku, byl bych za jinými šel cíli, hodnými mého ducha, mého vzdělání, mých studií . . . Snad by to neřekl, nevyslovil —“ opravil se pan Sekoušek — „ale zajisté mané myšlénky ty a takové by se dostavovaly, přišly by častěji. A žena dovede čísti i v myšlénkách toho, jejž miluje — netřeba jí slov! Konec byl by, že i Markétka cítila by se nešťastnou . . . Jen nechte mě domluvit, nechte mě domluvit —“ zvolal pan Sekoušek, když byl soused Jareš učinil pokus odporu. „Snad vidím poněkud černě —“ mluvil dále — „Ale jisto jest, že by ani dceři mé ani synu vašemu nevykvetly růže . . . Promyslil jsem věc dobře. A mám za to, že bude nejlépe —“ skončil pan Sekoušek tiskna upřímně hostovu ruku a dívaje se přátelsky v oči jeho — „když vše necháme zatím tak, jak jest. Na lidské tlachy a klevety nebudeme dbáti. Vy ani já. Markétka zůstane u mne — u mého stolu vždy pro ni jest dosti místa a bude ho i pro krk ještě jeden . . .“ Starému muži šla slova ta z hrdla velmi těžko. „A Václav ať se vrátí k přerušeným studiím —“ řekl kvapně po malé pomlčce. „Knězem být nechtěl; jest však otevřeno mu cest jiných dosti, aby postavení došel přiměřeného svým vlohám, své zálibě, svým školám a vědomostem dosavadním . . .“

Soused Jareš namítal ještě to i ono, ale konečně dal panu Sekouškovi v celku za pravdu. Oba poctivci rozešli se s důvěrným stiskem pravic.

„Až Václav Jareš dojde cíle, domůže se svou silou, svou snahou a prací samostatnosti ve světě, významu — nuže ať zaklepá . . . U Sekoušků s radostí bude mu pak otevřeno! — —“

Těmi větami skončila rozmluva.

Markétka ovšem, když sděleno jí otcem, na čem ustanovil se vzhledem k budoucnosti její, dala se do pláče. Ale nářek její ustal a změnil se v tiché odevzdání se do neodvratnosti . . .

Václav Jareš vstoupil do práv.

* * *

S třešně na zahradě Sekouškových spadl dávno poslední list. Větve byly holé a mráz na nich prováděl rozmarné hry, zdobě je skvosty své dcery jinovatky. Vrabci šibalsky oškubávali přimrzlé ke kůře jiskry a hvězdky, ale brzo navolili se a zimou se třesouce, krčili se pod střechou staré bašty.

K samým vánocům vyšel podivínský její obyvatel k všeobecnému úžasu na ulici v novém černém šatu, vyšňořený, vyfintěný, ulízaný jako panenka.

Celé město dívalo se za ním.

Ubíral se k Sekouškovým a za nějakou dobu vystoupil zas na ulici v průvodu starých paní Sekouškové a Jarešové. Za nimi pod bílou dečkou s vetkanými květy hedvábnými neseno děcko, novorozené, v krajkách a pentlích.

Průvod obrátil se ke kostelu, šlo se ke křtu Markétčina synáčka.

* * *

Letěly dny; letěly roky.

Společnost n . . . cká přestala se zabývati událostmi výše jmenovanými, nalézajíc v maloměstském omezeném kruhu vždy nové a nové potravy pro svoji klevetivost.

Markétka Sekoušková nikterak nedrala se do veřejnosti a nevyhledávala žádných styků mimo rodinu. Bývalé její družky a přítelkyně, z počátku chovajíce se k ní odmítavě, později byly by zajisté přijaly ji opět ve svůj sbor, ale ona nebažila po jejich zábavách a veselostech; žila jen pro své dítě.

Jediný člověk, v jehož společnosti ráda prodlela několik okamžiků, byl Alois Petřík.

A obyvatel bašty přicházel co nejčastěji, aby na kolenou pohoupal malého Vašíka a vlídné slovo zaslechl z matčiných rtů . . .

Pan Petřík přilnul k dítěti Markétčině láskou zrovna vášnivou a co nestalo se už od nepaměti, opakovalo se tři léta za sebou — pan Alois Petřík zůstal v N . . . a neodešel ani na jediný den . . .

A rozvíjelo se čtvrté jaro . . .

Třešně v zahradě Sekouškových byla osypána zas květem. Malý hošík Markétčin po celý den skorem hrál si v zahradě; bílé vločky třešňového květu pršely na něho a zachytávaly se na jeho rusé tvrdé hlavince.

To byl obrázek rozkošný.

A dva měl zvláště vděčné diváky. Pana Petříka a pana Martina Vocilku.

Pan Vocilka a pan Petřík stali se nerozlučnými přátely, a neuplynulo dne, aby vážený purkmistr n . . cký nezahnul do úzké uličky, na jejímž konci byl vchod k páně Petříkovu příbytku, málo důstojný vzácné tak návštěvy. Nicméně pan Vocilka nikam tak rád nedocházel jako k podivínskému příteli, a nestaral se dost málo, že tato choutka v celém městě potkává se s nevolí, vzbuzuje pohoršení.

Vyprávělo se zcela otevřeně, proč hlava obce pojednou starou baštu tolik si zamilovala. Místní znalosti topografické byly právě i v širším obecenstvu dosti podrobné, aby vědělo se, co čtenáři též jest známo, že z bašty vyhlídka jest do zahrady Sekoušků a do okna Markétčina pokoje . . .

Ovšem vzbudila tato pravda dosti podivení a hojně posměchu. Město nebylo s to nijak pochopiti, kterak člověk rozumný, obdařen jednou košíčkem a k tomu způsobem tak urážlivým, jako stalo se před lety panu Vocilkovi, mohl by znova ucházeti se o přízeň. Ale když už odstrčený jednou ženich jest tak pošetilým, že někdejší svou nevěstu navzdor všemu, co se stalo, z mysli nepustil — proč nejde otevřeně do domu jejího, nežádá podruhé a řádně o její ruku? A tenkráte zajisté by pochodil lépe . . .

Pan Vocilka ke kroku takovému nejen že se neodhodlal, on ani naň nepomyslil. Miloval opravdu dosud Sekouškových Markétku. Co leželo mezi dnem, kdy k nohám složil jí své bohatství, a dneškem, v očích jeho ničeho neubralo jí na ceně. Miloval ji, jako byl miloval ji od mládí, miloval ji celou duší . . . Ale jeho láska byla teď, jako byla před prvním krokem námluvným, jakýmsi nezištným a nežádoucím zbožňováním. Stačilo mu, byl-li jí na blízku, viděl-li obrysy její hezké hlavy, zastihl-li upřímný a lahodný pohled její, úsměv jejích rtů . . .

Snad by se v poměru tomto ani nebylo nic změnilo, kdyby nebylo přihodilo se něco, co vůbec v N. zase způsobilo vzrušení a příčinou bylo mnohých změn a převratů.

Václav Jareš dostudovav, domohl se čestného místa v životě veřejném, samostatnosti občanské. I zavítal z nenadání do svého rodiště.

Václav Jareš po návratu Markétčině v lůno rodinné zvěděv ustanovení otce jejího, psal tomuto list, v němž vyslovuje se, že celkem souhlasí, poslechne rád páně Sekouškových a s milenkou svou na čas se rozejde, aby však dosáhnuv cíle vytknutého v povolání životním, lehkomyslnost, jíž proti ní se provinil, jako muž vyrovnal: za ženu ji požádal. Že toto považuje za svou povinnost, za závazek své cti.

(Pokračování.)

*

Ledová královna.

Báseň *J. V. Sládka.*

Venku se chumelí, v síni je mráz:
probděla s děckem až v půlnoční čas.

V chudobných peřinkách, v bílých jak sníh,
hoch ležel s horečkou na líčkách mdlých.

‚Co se už tatíček nevrátí sem?‘
„Nemůže, synáčku, kryje ho zem.“

‚Co se mu nestýská, když je tak sám?‘
„Ledová královna mu zpívá tam.“

‚Proč zpívá, matičko? — pověz mi jen.‘
„Aby měl sladký a klidný sen.“

‚Když ty tak pláčeš, jak může spát?‘
„Pošle si pro nás jedenkrát“ —

Do oken vítr udeřil v ráz.
‚Neslyšíš, matko, královny hlas?‘ —

Pohledla na dítě, pohledla ven:
„To vítr jen zadul do oken.“

„A teď mi, děťátko, jen klidně lež,
matička znavená si zdřímne též.“

V chudobných peřinkách, bílých jak sníh,
hošík si zastýskal a potom stich’.

A matku s dítětem už pojal sen;
sníh s větrem zašoumal do oken.

To nebyl vítr, — to něčí dech
květ mrazný nadýchal na oknech.

To nebyl vítr, — to v mlžině
se někdo dívá do síně. —

Zastenal vítr? — zapěl to hlas?
teď okno se rozlétlo v jeden ráz.

A jako pára dechová
v siň vešla královna ledová

Sněhový závoj, v oku mráz,
ale tak sladký měla hlas. —

Matku i dítě pojal sen,
ledová královna na ně dýchá jen

Dýchá tak zticha a dech ten hned
jim na tvářích se mění v led.

A jako pírka tich a tich
za ní do síně vlétá sníh.

A jako květy z úběle
usedá spícím na čele. —

Ledová královna k nim chýlí skráň
a na srdce klade jim ledovou dlaň.

A matku i dítě jímá sen,
a nikdo je nezbudí, až bude den.

K dějinám poprav a katů v Čechách.

Náčrtek z kulturních dějin od *Josefa Svátka.*

(Pokračování.)

Když inkvisitoři tito pro přílišnou horlivost svou byli zase zrušeni, přece bylo mučení od nich zavedené též od domácích soudců městských i krajských v obvyklost vzato, tak že je novoměstská kniha psanců z roku 1402 nazývá již „obyčejným prostředkem“ k vynucení vlastního vyznání obžalovaného i výpovědi proti jiným. Záleželo pak tehdáž mučení toto v natažení na skřipec a v pálení těla hořícími pochodněmi, jak se to připomíná roku 1393 zejména při mučení arcibiskupského officiala Mikuláše Puchníka a generálního vikáře Jana z Pomuka, při kterémžto posledním účastnil se král Václav osobně tohoto díla katova.

Uvedením mučení do Čech byla tudíž rozšířena také působnost katů, která se byla do té doby obmezovala na vykonávání trestu smrti a ostatních trestů potupných: mimo meč a ostatní nástroje popravní musil nyní kat užívati též přístrojů k mučení sloužících, které se za krátko rovněž tak rozmnožily a čím dále tím krutějšími stávaly, jako tomu bylo při trestech hrdelních. Také tato hrozná instituce soudní, která byla potom po pět století u nás v užívání, přivlečena jest do Čech z ciziny, jíž jako za tak četné jiné zlořády a nešvary národ český též za „právo útrpné“ pochybný dík vzdávati musí. V tomto případě ale mělo zásluhu tuto duchovenstvo, a ono také tohoto „prostředku právního“ samo hojně užívalo, jak to vysvítá z toho, že byl rektor university pražské mistr Zdeněk z Labouně, když byl roku 1410 od konšelů staroměstských zatčen a soudu arcibiskupskému na Malé straně vydán, od arcibiskupského žalářníka, kosteleckého faráře Ojíře, přísně vyslýchán „s užitím muk jak provazy tak nástroji jinými“. Právomocnost duchovenská byla tudíž právě tak málo milosrdná jako světská, ano vynalezení tortury inkvisiční sluší přičítati jen na vrub její, kdežto se soudům světským musí přiřknouti ta smutná zásluha, že prostředku toho již v druhé polovici XIV. století všeobecně a co nejhorlivěji užívaly, kladouce zejména každého zloděje a loupežníka „na mučení“, jak to seznáváme z „Popravčí knihy“ pánův z Rožmberka, v níž jest zaznamenána dlouhá řada takovýchto případů, které pak pravidelně při každém obviněném končily smrtí na šibenici neb čtvrtcením.

Byl tudíž kat v Čechách pro tyto stále děsnější výkony své nejen u všech, kdo se zákonům a řádům zemským protivovali, leč také u veškerého lidu osobností obávanou i tytýž opovrhovanou, tak že nesměl míti nic společného s obyvatelstvem, které ho ze středu svého vyvrhlo a veškerých styků občanských i společenských s ním se stranilo. Musil žíti zcela odloučeně od ostatních občanů, ba nesměl ani do města vcházeti branami veřejnými, nébrž byla mu k tomu vykázána obyčejně zvláštní fortna v odlehlém místě zdí městských, kterou pak nechodil nikdo z lidí počestných, byť i byl při vcházení do města musil velikou zacházku učiniti. Již na začátku XIV. století nazývala se v Hradci Králové jedna ze čtyr bran městských brankou biřickou (porta preconis) a nalézala se tatáž za onoho času v těch místech, kde nyní stojí residence biskupská; aspoň se nalézá pod zahradou biskupskou dosud bašta se zazděnou fortnou, nepochybně to zbytek řečené branky biřické. Podobný zvláštní vchod pro kata byl v Kutné Hoře, kde se „fortna katova“ také již ve XIV. století připomíná,*) dále v Chrudimi, v Čáslavě a v četných jiných městech, jak o tom místní kroniky vypravují.

Byliť katové v druhé polovici XIV. věku, kdy stará soustava župní již dokona ustoupila zřízení krajskému, ustanoveni již při všech krajských soudech v Čechách (bylo jich dvanáct, poněvadž bylo tolikéž krajů českých tehdáž), mimo to ale byl kat osedlým též v jiných městech, která měla právo hrdelní, všude ale byl stejně opovrženým, tak že nesměl ani kostely dle vůle své navštěvovati, nébrž jen v jediném kostele (v Praze byl k tomu ustanoven kostel sv. Valentina v Starém městě) s vykázaným koutkem se spokojiti: svátost oltářní pak směl teprve poslední u oltáře přijmouti, když se byla ostatní obec již z kostela vzdálila.

Toto vyloučení ze společnosti občanské mělo za následek, že se žádný kat nesměl odvážiti k tomu, aby si vyhledával ženu v kruzích ostatního obyvatelstva, nébrž mohl si vzíti jen zase dceru katovu, čímž se četné rody katovské v Čechách staly mezi sebou příbuznými a tím i zvláštní kasta ze stavu jejich se vytvořila. Zcela přirozeně nebyl také žádný syn katův připouštěn k řemeslům neb živnostem počestným, nébrž musil se oddati opět jen krvavému řemeslu otcovu, z čehož má svůj původ název „holomků“ pro pomocníky katovy, neboť byli tito pomocníci, věku mladého jsouce, vesměs „holí“, totiž bezvousí. Často se však přiházelo i to, že k smrti odsouzený zločinec vykoupil život svůj tím, prohlásil li se, že se chce státi holomkem katovým: krokem tímto prohlásil se totiž na vždy o čest svou občanskou, a to dostačovalo právu k náhradě za trest smrti, neboť by katové byli mnohdy zůstávali bez pomocných sil, jichž přece nutně potřebovali jak při mučení obžalovaných, tak při popravování ke smrti odsouzených.

Byloť jim pomocníků těchto tím více třeba, když jim hned s počátkem XV. století bylo vykonávati popravy hromadné, jaké již ode dlouhých let nebyly v Čechách vídány, a které jen v bouřlivých časech, jež předcházely války husitské, základ svůj měly. Domácí válkou, která roku 1402 v zemi české zuřila, trpěla také v Praze veřejná bezpečnost a zejména v Novém městě utvořila se společnost zločinců pod velením kloboučníka Mikuláše, zvaného Trinksaus, kteří loupeže a vraždy páchali, až je konšelé ještě téhož roku zjímali a všech dvanáct členů „šibalstva“ tohoto na šibenici zvěšeti dali. Ještě větší povyk způsobila však v Praze o dvě léta později poprava loupežného rytíře Jana Zoula z Ostředku, který, zmocniv se dvou zámků na Sázavě, Hrádku a Dubé, provozoval odtamtud loupeže a vraždy, tak že se proti němu arcibiskup Zbyněk jakožto jeden z hejtmanů zemských se silným vojskem vypravil, aby řádění jeho přítrž učinil. Tu byl Zoul na Hrádku jat s padesáti tovaryši svými, vesměs „mladými, krásnými lidmi“, a přiveden do Prahy, kdež všickni jsou k šibenici odsouzeni. Dne 9. července 1404 byli vyvedeni na popraviště na hoře Šibeničné, kde zvěšeni jsou v několika řadách, rytíř Zoul pak nade všemi nejvýše. Provázel jej k smrti mistr Jan Hus, kazatel betlemský, kterýž krvavého zlosyna pohnul k pokání, tak že dle návodu jeho obrátiv se k lidu zvolal: „Svatá obci, prosímť vás, proste za mne Pána boha!“ Jak „Staré Letopisy“ dí, visel Zoul po sedm let na šibenici této, až pak jakýsi podivín, jenž rád odnášel viselce se šibenic a je pochovával, také tělo jeho chtěl sníti, při čemž mu ale nohu utrhl; přes to jej odnesl do Prahy a pohřbil na hřbitově u kostela sv. Štěpána na rybníčku, kde již té doby byli pochováváni všickni v městech pražských popravení, což se zachovávalo až do XVII. století.

Jiná hromadná poprava udála se na témže Šibeničním vrchu roku 1416, kdy král. podkomoří pan Jan z Lestkova zajal pod hradem Přimdou přes třicet žoldnéřů loupežného rytíře Borše z Riesenburka, když se v masopustní outerek vyráželi v krčmě pod hradem hrou v kostky. Byli přivedeni do Prahy a jakožto loupežníci zvěšeni jedním dnem na šibenicích na řečeném vrchu, jehož vrcholek se tím jako lesu podobal. Mezi odsouzenými byli čtyři vlastní bratří, z nichž tři vedeni jsou před ostatními svázáni a jsou oběšeni, čtvrtý však propuštěn, poněvadž se zjistilo, že byl jen z přinucení v rotě této loupežnické.

Neobyčejné dosud místo k popravě bylo zvoleno hned za rok po popravě Zoulově, když zmíněný již milec krále Václava IV., podkomoří Zikmund Huler z Orlika, na nějž se proneslo, že zpronevěřil velké peníze ze státní pokladny, k rozkazu královu sťat byl dne 23. června 1405 v obecní síni na radnici staroměstské, která se od té doby ještě často stala jevištěm podobného divadla krvavého, jak se dále o tom zmíníme.

Veškeré popravy v těch letech v Praze vykonával kat staroměstský, neboť Nové město pražské nemělo tehdáž právě svého kata, jak to vysvítá z té okolnosti, že Novoměstští, chtějíce dáti v únoru r. 1409 popraviti zrádného konšela Duchka Velikého, žádali na Staroměstských, aby jim k tomu opět zapůjčili mistra popravního, což jim ale tehdáž bylo odepřeno; to zachovalo Duchkovi život, neboť nalezl mezitím vyšší ochranu a musil po krátkém čase býti propuštěn. Za to padl ve dvou měsících na to mečem kata staroměstského jeden z pánův ze Švamberka, kteří tehdáž s Pražany válčili.

---

*) Roku 1416 sťal kutnohorský kat pod pranýřem na trhu města stojícím dva havíře, kteří se byli účastnili v zavraždění pana Racka Kobyly a jeho soudruhů, když přijel do Kutné Hory pro plat do komory královské.

Že však působil kat i v Novém městě pražském hned od založení obce této, vysvítá z hojných zpráv v novoměstských knihách soudních o mučení a popravování zločinců, z nichž uvádíme onu o stětí dvou řezníků novoměstských, kteří se roku 1395 na veřejné ulici meči setkali a při tom konšela je rozhánějícího zranili. Byli popraveni od kata novoměstského pod pranýřem uprostřed Dobytčího trhu, kterýž pranýř se připomíná opět při roku 1412, kdy u něho byly za posměšného průvodu přívrženců Husových spáleny listiny na potupu bull papežských zdělané. V radnici novoměstské pak se nalézala mučírna, o níž se děje zmínka roku 1419, že v ní při pověstném vyhazování německých konšelů z oken radnice oné byl od vzbouřeného lidu zabit konšel Řehák valchář, který se v ní chtěl před zlobou lidu husitského ukryti.*)

Staré město mělo mučírnu svou taktéž v radnici, kdežto pranýř tamní stál na severní straně velkého rynku, kde ode dávna bylo místo popravní; tam měli býti sťati dne 11. července 1412 k rozkazu konšelů staroměstských oni tři jinoši, jménem Martin, Jan a Stašek, kteří byli předcházejícího dne nedělního v kostelích pražských proti hlasatelům odpustků výtržnost způsobili. Obklopeni řadou žoldnéřů byli z vězení na radnici vedeni ku pranýři, ale lid se opíral popravení jich, tak že se žoldnéři nemohli s nimi dostati k popravišti, pročež musil na nich kat krvavou práci svou vykonati na rychlo před nárožním domem železné ulice. Žena jakási přikryla pak mrtvoly sťatých mladíků prostěradly bílými, načež byla těla jejich ve velkém průvodu a za zpěvu responsoře „Tito jsou svatí“ nesena do kaple betlemské a tam pohřbena.

Krvavá poprava tato byla od lidu českého pokládána německým konšelům staroměstským za čin vášně národnostní a byla jednou z příčin, pro které byli po vypuknutí bouří husitských veškeri Němci vyhnáni z měst pražských. Konšelé tito však nedbajíce na vzrůstající hněv obyvatelstva českého, a kořistíce z privilegia krále Václava, kterým bylo jim dáno bezvýminečné právo nad hrdly a statky měšťanů staroměstských, dali již následujícího na to roku pro vinu neznámou, ale nejspíše také z národní zášti, v síni radnice stíti české dva konšely, Jana Domšíka a Čeňka, kraječe suken. Násilnosti tyto přiměly konečně krále Václava k tomu, že ihned řečené privilegium zase odvolal a veškeré konšely německé ssadil a českými nahradil, od kteréž doby nabyl živel český na radnici převahy trvalé.

Pranýře na rynku staroměstském bylo té doby od Pražanův užíváno též k tomu, aby na něm bylo znectěno jméno oněch pánů a šlechticů, kteří se proti obci pražské nějak provinili a jiným způsobem trestáni býti nemohli. Trest takový stihl ve květnu roku 1420 zemského vladaře pana Čeňka z Vartemberka, protože postoupil hrad pražský bez vědomí obcí pražských vojsku císaře Zikmunda; korouhev Vartemberkova byla dosud k poctě jeho vztyčena na věži radnice staroměstské, po zradě jeho však byla stržena a shozena dolů, načež ji protrženou kat postavil na pranýř, pod ní pak položil klobouček k podobě helmu jeho, na znamení, že neupřímně „pod kloboučkem“ jednal s obcí, aby ji ošálil. Za tři měsíce na to octla se na témže pranýři korouhev pana Jindřicha z Plavna, který se pro svůj odboj proti králi Václavovi nalézal již po dvě léta ve vazbě na radnici staroměstské; Pražané jej pak propustili na svobodu, když jim slíbil vyplatiti dva tisíce kop grošů a zavázal se pode ctí a věrou, nebýti nikdy proti Pražanům. Nezdržel však závazku toho ni onoho, pročež dali konšelé korouhev jeho se znakem lvice pověsiti k potupě na pranýř, kde po dvě léta visela. A aby trojice těchto poprav in effigie byla doplněna, pověšen tam již za rok na to též prapor pana Jana Městeckého z Opočna, že se dopustil zrady proti straně podobojí.*)

Avšak té doby dály se již pod pranýřem tím také skutečné popravy, jakož se vůbec v bouřích husitských prolévala krev jak se strany podobojí tak se strany katolické měrou v Čechách dosud nevídanou, tak že ruce katův nikterak nestačovaly k vykonávání poprav, pročež se rozlícený lid sám chápal práce katovské, aby vyhlazoval nepřátele kalicha, což pak od katolíkův bylo tímžto ukrutným způsobem „kacířům“ husitským spláceno. Jako hnutí náboženské vzalo tehdáž počátek svůj v Praze, tak i zde dály se nejdřív ony krvavé výstupky, jimiž jsou dějiny světodějného hnutí onoho pokáleny. V prvních dnech bouří pražských po smrti krále Václava IV. zakročováno sice ještě přísně proti těm, kdož kláštery pražské vybíjeli, a zejména byl po zničení kláštera kartouského na Smíchově výtržník jeden, jenž se oděl v uloupené roucho kněžské a nevážně v něm po kamenném mostě pobíhal, pro takové rouhání jat a bez odkladu pod pranýřem staroměstským od kata mečem popraven.

Ale když počaly docházeti zprávy, jak krutě sobě počíná křižácké vojsko císaře Zikmunda, z Uher a z Němec na vyhlazení kacířů do Čech přivedené, jakož i že za pobytu císařova v Litoměřicích bylo sedmnáct husitských měšťanů na rukou i nohou svázaných do Labe uvrženo, v Kutné Hoře pak že němečtí havíři přes šestnáct set husitů do šachet vmetali, tak že katové tamní pro přílišné namáhání při hromadných popravách těchto „často z unavenosti odpírali své služby“: tuť pak není dokonce divu, že se lid husitský žoldnéřům a vůbec všem přívržencům katolickým týmže ukrutným způsobem mstil a mečem i ohněm svůj hněv na nich hojil.

Dálo se tak zejména v červenci 1420, když se jal císař Zikmund Prahu oblehati a s vojskem svým na pláni u Holešovic táborem se položil: žádnému zajatému Němci

---

) Vyhazování lidí z oken, které se tuto poprvé v Čechách připomíná, bylo považováno za způsob „staročeský“, jak to při vyhození král. místodržících roku 1618 výslovně bylo zpomínáno; avšak nebyl to výmysl český, nébrž bylo i toto nelidské trestání nenáviděných osob přineseno do Čech z ciziny. Již roku 1378 vyhodili měšťané v brabantském městě Lovani v Nizozemsku třináct šlechtických radních pánů z oken radnice, načež je vzbouřený lid dole podle příkladu jiných měst nizozemských na oštěpy chytal a dobíjel.

*) O posledním pánu tomto, známém to dobrodruhu válečném, dokládá starý letopisec, že „byl vždy lítý na zloděje a rád je věsil“.

nedarovali Pražané života, nébrž každého vyvedli na místo řečené Prelát na břehu Vltavy pod Starým městem, kam bylo viděti z ležení křižáckého, a upálili jej tam v pomstu za své; a když konšelé staroměstští chtěli jednoho dne sedmnácti zajatých přece ušetřiti a proto je dali do vězení na radnici, násilím je lid na konšelích vynutil a zabedněné v sudy upálil je na zmíněném místě před očima vojska nepřátelského.

Děsné výjevy tyto opakovaly se i v jiných městech, na př. v Berouně, kde bylo jednoho dne přes 40 kněží a mistrů pojednou upáleno, kteráž smrt stihla též v Jaroměři 21 kněží, začež vzali katoličtí páni odvetu tím, že u Chotěboře upálili ve třech stodolách před městem tři sta jatých husitů ze sboru Hromádkova, jiných čtyřicet utratili touže smrtí na cestě k Čáslavě a ostatní vmetali do šachet kutnohorských, tak že jedním i druhým způsobem popraveno celkem na sedm set osob, kdežto vůdce Hromádka byl sám pátý na náměstí v Chrudimi veřejně upálen. Týmže zdivočilým způsobem počínáno si na obou stranách při obléhání města Mostu od Pražanův, kde husité každého jatého Němce a měšťané mostští opět každého jatého husitu ihned upálili; jeden z Němců nejsa spoután, vyskočil sedmkrát z ohně a prosil o milosrdenství, leč pokaždé vhodili jej znovu, ukrutný žert s ním tropíce, nazpět na hranici, a konečně jej cepy utloukli. Životů lidských utraceno tehdáž v zubožené vlasti české podobnými popravami do tisícův a opět tisícův, tak že genius lidstva musil bolně zastříti tvář nad ohavnostmi, které z fanatismu náboženského i národního byly páchány.

Leč také v samé straně husitské neobcházeno se bez poprav a zejména stíhali kališníci neuprosně trestem smrti výstřední stranu tak zvaných pikartů, jichž dal Žižka v dubnu 1421 ve vsi Klokotech u Tábora 24 (Vavřinec z Březové dí dokona 50) i s knězem jejich Petrem Kanišem upáliti, načež v říjnu téhož roku vyhladil mečem i ohněm nejvýstřednější sektu náboženskou, zlopověstné Adamity. Také přední původce náboženských krajností těchto Martin Houska a tovaryš jeho kněz Prokop, kteří byli drženi ve vazbě na Roudnici, měli býti k rozkazu Žižkovu přivedeni do Prahy a na veřejném náměstí upáleni. Ale konšelé pražští, bojíce se lidu, u něhož byl Martin oblíben, vyslali raději ze sebe jednoho i s katem staroměstským do Roudnice, kdež je týž nejdřív tak velice zmučil, že jim boky až ku střevům popálil, načež je do sudu zabednil a na hranici upálil.

Rovněž přísně nastupováno proti pikartství též v Praze, kde v neděli dne 20. dubna 1421 člověk jeden, jenž v kostele sv. Havla monstrancí na zem mrštil, hostii pošlapal a víno z kalicha na zem vylil, ihned jat a zmučen a před městem od kata v sudě upálen. Týž trest stihl dne 23. července ševce Václava, souseda staroměstského, který pro zatvrzelé přidržování se učení pikartského z rozkazu konšelů upálen jest.

Nerovně hlubší dojem však vyvolala tehdáž v Praze poprava pana Jana Sádla z Kostelce, bývalého purkrabí karlštejnského, jenž sice náležel ke straně podobojí, ale od výstřední strany mnicha Jana Želivského, která té doby v Praze hrůzovládu svou provozovala, ze zpronevěření proti vlasti viněn byl. Pan Sádlo přijel do Prahy, aby se z nařčení toho ospravedlnil, a ač mu byl bezpečný příchod povolen, přece byl k rozkazu konšelů staroměstských, jakmile do síně radní vstoupil, jat a bez vyšetřování i bez soudu hned následující noci v radnici sťat, aniž mu bylo dovoleno, před smrtí svátosti se opatřiti. Násilný tento čin, jenž byl přímo vraždou politickou, způsobil v obyvatelstvu pražském konečně reakci proti výstředníkům táborským, následkem čehož byl v březnu 1422 mnich Jan Želivský s devíti konšely strany své na radnici zatčen a od vítězné strany kališníků bez odkladu ke smrti odsouzen. Ve dvoře radnice svázal fanatickému knězi kat ruce na zad a poblíže studnice tamní sťal mu hlavu; po něm pak bylo i všech ostatních devět konšelů týmže způsobem popraveno.

(Pokračování.)

Hrany.

Báseň *Petra Jasmína.*

Po touhách marných, víru bojích všech
tvá vůle svatá žití nit mu přetla,
ó v záři svojí hřáti se mu nech,
bez lásky žil a bez soucitu světla
A slzy tekly mu přes obličej,
a z duše rány krev mu dosud kane,
jen dobro chtěl — lid kamenoval jej,
ó přijmi jej, ó Pane!

Zvon z vížky v chrámě malém
tak volá s prosbou, žalem.

A v jeho boly zněl jen chátry smích
a nepochopen duši jednou ani,
on neklnul, ba ani nezavzdych',
a jeho ret jen volal požehnání.
Květ spálil často skutečnosti mráz,
vždy znova zkvetly snětí zohýbané,
vždy znova věřil, doufal zas a zas,
ó přijmi jej, ó Pane!

A ptají-li se, v sen kdo věčný kles',
při jménu jeho slzy neuroní,
však hlas můj chví se jako nikdy dnes,
kde soustrast dlí? Ó marně volám po ní!
On tiše skonal, úsměv na retech
a duše jeho letí, hvězdou plane —
ve záři svojí hřáti se mu nech,
ó přijmi jej, ó Pane!

Zvon z vížky v chrámě malém
tak volá s prosbou, žalem.

Vojtěch Valenta, arianský biskup.

Napsal *Ant. Rezek.*

I.

Patent toleranční císařem Josefem II. l. 1781 dne 13. ledna vydaný do jisté míry konec učinil dosavadnímu pronásledování nekatoliků v zemích rakouských. Tito nyní, byť i neobdrželi plnou svobodu náboženskou, byli aspoň trpěni a směli vykonávati služby boží dle způsobu svého.

Ale v Čechách po vydání patentu tolerančního objevili se v některých krajinách, nejvíce východních, velmi zhusta lidé, kteří sice hned odřekli se víry katolické, ale přidati se buď k luteranismu nebo kalvinismu, v patentu uznanému, taktéž nechtěli; nýbrž výslovně s velkou houževnatostí všecka tato vyznání náboženská zavrhovali a chtěli zůstati „sami pro sebe“. — Lidé ti měli svou soustavu náboženskou, přesně ovšem vyvinutou toliko v negativní stránce její. Zavrhovali totiž všechny svátosti, nesmrtelnost duše, život po smrti, zavrhovali potřebu kněží a kostelů, neminili, že jest potřebí poslušnosti k císaři a k vrchnostem. Tvrdili, že prostředkem svat. písma poznali věčnou, neskončenou moudrost, která v nich přebývá. Kristus Pán narodil se toliko v srdcích lidských, a u koho se narodil, ten jest duchovně znovuzrozen. Proto také lidé tito věk svůj počítali od znovuzrození; starý šedivý muž na úřadě vrchnostenském stál na svém, že stár jest půl léta. Ostatní byli o tom přesvědčeni, že říše nového Babylonu, t. j. církev katolická, brzo zahyne a za nedlouho že přijde čas, kdy oni bez zákonů živi budou, poslouchajíce jenom vnitřního hlasu obývající v nich vnitřní moudrosti.

Následkem těch a takových výroků říkalo se jim, že jsou lidé bez náboženství, a oni konečně sami o sobě říkali to také; hlásili se u farářů, že vystupují z té neb oné církve, a když se jich tázal po příčině, odvětili, že chtějí býti „nekatolíky *bez náboženství*“ a že nevěří „*dokonce ničemu*“. Ale nebylo tomu tak. Oni totiž podle terminologie své „nevěřili“, nýbrž „*poznávali*“ toliko, že jest jistá „jedna *plnost*“ a není místa, kde by jí nebylo, a ta plnost že také v nich přebývá a mluví skrze ústa jejich, a následkem toho všickni pokládali se za syny boží. Výrok tento překvapuje. — Jest vysloven velmi prostě, poněvadž sedláci neučení lépe říci nedovedli, ale to, co oni přezvali „plnosti, která v nich přebývá a činí je syny božími“, velmi silně upomíná na to, co ve filosofii zove se — pantheismem! A důkaz toho, že pantheismus ve blízké příbuznosti jest s *mystikou* a *mysticismem*, nalézti lze nejen u tak zvaných Novoplatoniků, ale i u těchto „plnost poznávajících“ rolníků českých, kteří, jak doložiti netřeba, o vývoji systemů filosofických neměli *nejmenšího ponětí* a k „poznání o plnosti“ přišli nějakou spekulací *vlastní*, jakož i také vlastní cestou přišli ku další konsekvenci toho, k mysticismu.

V nejedné ze zpráv o lidech těchto dokazuje se, že prý nasyceni jsou ideami z knih francouzských encyklopaedistů: to jest *nesmysl*, poněvadž většina blouznivců těch vůbec čísti a psáti neuměla, neřkuli aby znala encyklopaedistickou literaturu. Pravda však jest, že nejedna věc, která s velkým apparatem učenosti, vtipu a formálné zručnosti najde se u Diderota a Voltaira, ve formě prosté, nehledané, nejasné a nepřesné také vyslovena byla od blouznivců českých. — A toť velmi přirozeno, poněvadž všickni ti, učení a neučení, kdož proti zjevenému náboženství vůbec povstali, docházeli bez jakékoliv zevní souvislosti všude ku stejným koncům.

Nesnáze jest s pojmenováním lidí těch. — Oni sami říkali si, že jsou: „náboženství nijakého“. *Hay* nazval je Deisty; později také Israelity, Abrahamity, Adamity a Ariany zváni byli; v českých současných spisech říká se jim: Pošetilci, Blouznivci, Fanatikové; v jednom přípise konsistoře hradecké konečně slují i *Nihilisty*. Následkem zvláštní v mystiku zahalené pověsti o příštím příchodu krále Marokanského, který prý je vysvobodí, zváni byli také *Marokany*, kteréž jméno dosud v ústech lidu žije.

Tolik však dodati sluší. Zásady Marokanů sice byly nebezpečny náboženství vůbec, konsekvence některých náuk jejich mohly i za státu nebezpečné pokládány býti: ale oni sami dle souhlasných zpráv se všech stran byli lidé veskrze tiši, pracovití a spořádaní: jen řídké výminky uchylují se od tohoto všeobecného pravidla. V poznaných „pravdách“ svých však byli neústupní a zarputilí; po dobrém ani po zlém nebylo možno je na lepši cestu obrátiti. Ani násilné bití, zavírání a deportování do Sedmihrad a dolejších Uher nezpůsobilo obrat k lepšímu, ba naopak ve dvorním dekretu ze dne 4. prosince 1818 výslovně se dokládá, že ve kraji Chrudimském v Čechách lidí „bez náboženství“ v posledních letech přibylo. — Příčinu k tomuto úkazu, vedle četných jiných, sluší hledati v tom, že „Marokani“ měli na Chrudimsku pevnější organisaci, ba měli jakéhos takéhos představeného pro náboženství své, — a tím byl sedlák Vojtěch Valenta.

II.

Obecně nazýván byl Valenta po kraji „biskupem arianským“ aneb „patriarchou blouznivců“. Narodil se na Vraclavi na panství Vysokomýtském z rodičů katolických as kolem roku 1746. Vychování dostalo se mu úplně katolického, ve mládí pilně navštěvoval školu, tak že ještě jako stařec 76letý slušně psal a ještě lépe čísti uměl. Faráři, kteří ke guberniu neb ke konsistoři zprávy o něm podávají, praví, že byl muž veskrze velkými vlohami obdařený, ostrovtipný, zdravého soudu, velké podnikavosti a zvláště prý plný touhy po velkých, vyšších ideách. Ještě prý ve stáří a v nemoci těžké, která dvě léta ho k lůžku poutala, duch jeho zůstával jasný a nezastřen až do posledního dechu. S takovýmito vlastnostmi ovšem nehodil se ku sedlačení, ale k jinému nebylo prostředků a také tehdejší okolnosti málo příznivy. I umínil si mladý Valenta oddati se životu poustevnickému a namáhal se kolem roku 1778 velmi o to, aby uprázdněná právě poustevna u Sv. *Mikuláše* blíže *Vraclavi* jemu byla udělena. Ale dříve než cíle svého došel, císař Josef II. poustevnictví vůbec zrušil. I obrátil se na jinou cestu. Vydáním tolerančního patentu nastal ve Chrudimsku velký zmatek. V některých místech, zejména na Vysokomýtsku, více než dvě třetiny obyvatelstva vystoupilo z katolické církve, aniž by byli *všichni* z nich chtěli přiznati se k některému z obou náboženství tolerovaných. Že císaři Josefovi II. se odpadáním od katolictví zalíbí, o tom byli přesvědčeni. Této okolnosti dobře využil Vojtěch Valenta, namluvil akatolíkům, dosud k jiné víře se nepřihlásivším, že víra jejich jest *náboženstvím císaře Josefa* a že čím více se jí držeti budou, tím spíše také od panovníka toho svobody nabudou. Nesmí ovšem doslovně mysliti se, že by byl Valenta tímto krokem dal *vlastní popud* k tak zvanému hnutí deistickému: nebo to objevilo se hned po vydání tolerančního patentu samo sebou i v místech takových, kde Valenta notoricky sám nikdy nebyl. Jeho „zásluhou“ toliko jest, že v jedné krajině mystické blouznilství náboženské zorganisovati se vynasnažil.

Aby slovům svým, že jde tu o náboženství císaře Josefa, dodal většího důrazu, podplatil — dle pozdějšího udání Stradounského rychtáře Václava Koudelky, také přívržence Valentova — jednoho úředního sluhu čili tak zvaného krajského dragouna Chrudimského kraje a od něho dozvídal se pak o všech nařízeních, která krajský úřad dával vyhlašovati, a sice vždy o některý den dříve, než se vyhlášení samo stalo. Věda tímto způsobem napřed, co vyhlášeno bude, předpovídal to lidem, při čemž tak se stavěl, jakoby císař Josef bezprostředné vědomost mu o všech těchto věcech dával. Poněvadž pak předpovídání jeho z pravidla se potvrdilo, nabýval mezi „blouznivci“ velké úcty a vážnosti. Konečně tvrdil, že jest přímo od císaře Josefa tajně dosazeným učitelem náboženství, a zvláštními způsoby, jichž při výkladech užíval, dovedl zjednati si u přívrženců svých autoritu proroka. Užíval totiž při náboženských přednáškách svých všelijakých sedlákům nesrozumitelných pomůcek, zejména ku příkladu mapy *astronomické*, o níž tvrdil, že jest základem jeho učení a že ji obdržel od císaře Josefa. Pak složil píseň, kterouž i kdesi pod rukou vytisknouti dal, a jež zavírala prý v sobě poslední vůli císaře Josefa.*) Authentické zprávy o jeho učení po ruce nejsou: jen z výslechů přívrženců jeho viděti, že celkem zakládalo se na negaci i náboženství katolického i obou náboženství protestantských. Neuznával křtu, večeře Páně, manželství, ani služeb božích. Po jeho smrti pravili přívrženci jeho: „On se vyznával beze všechny víry a beze všeho náboženství, *jen co sám vyučoval.*“ Zvláštní byl závazek, že přívrženci Valentovi jeden s druhým ve veřejnosti mluviti neměli; což některým bylo protimyslno: když prý některého z těch přátel potkal, že byli jako němí.

Soukromý život Valentův byl prostopášný a nestoudný. Že se to prozradí na něho, nebál se; říkávalť prý: nebojím se, že někdo bude na mne žalovati, poněvadž každý musil by se zastyděti, o životě mém vypravovat. Mezi přívrženci svými tolik měl úcty, že, ačkoliv sám byl nehezký, nejhezčí ženy a dívky za šťastné se pokládaly, mohly-li ho alespoň políbiti. Také ve veřejných hostincích „všecko se na něho věšelo“. Schůze s přívrženci svými odbýval vždy v noci, nejvíce ve vesnicích Stradouni, Mentourech, Vinarech, Džbánově a Vraclavi. Zachovány jsou o nich dvě zprávy. V jedné vypravuje se, na základě prý udání svědků očitých, že v nočních schůzích přítomni byli mužové a ženy a že děly se při tom orgie *adamitské*. Matky prý vlastní děti své tam zaváděly. V protokole však po smrti Valentově sepsaném zachovala se zpráva mnohem střízlivější. Praví se tam, že Valenta často se scházel s přívrženci svými, ale co při těch schůzkách se dělo, že prý je těžko povídat: lidé o tom ledacos mluvili, až ošklivo poslouchat, ale „oni mívali prý okna dobře zastřená a sami nikomu nic o schůzkách svých nepověděli“. Jediný muž, který viděl takové noční shromáždění, byl konšel Stradouňský Václav Novák, který z nařízení rychtáře Jana Mikelky r. 1794 byl poslán s několika jinými, aby Valentu zajal. On popisuje co viděl těmito slovy: „A taky jsme ho skutečně u Chmelíka v pazderně našli. Bylo to o půlnoci. My jsme šli ale chytře, lucernu zabalenou, aby nás žádný neviděl. Když jsme tam ale oknem koukli, tak jsme jich viděli plnou sednici, okolo stolu plno, na lavicích kolem a kolem. Valenta seděl za stolem a měl před sebou jakýsi papír a cosi, bylo to jako ňáký obraz, a pořád jim něco kázal a oni ho jako svatého poslouchali. Já jsem sám šel napřed. Když jsem zatlouk', oni mně otevřeli. Chmelík vešel sám ven. My jsme tam hned na ně udeřili.“

Z tohoto prostého líčení dalo by se souditi, že zpráva první jest nepravdivá. Že aspoň trochu nadsazuje, bude nepochybno. Žil-li, jako dosvědčeno, „arianský biskup“ Valenta nemravně, dá se mysliti, že snažil se všelicos nepěkného zavésti také mezi přívržence své. K tomu přispívala i zásada blouznivců, kteří stav manželský neuznávali „ani za svatý, ani za potřebný“. Nicméně zpráva první ve přílišném jest odporu se zprávou druhou od očitého svědka protokolárně a pod přísahou zajištěnou, a tudy musila by více doklady podepřena býti, aby ji plně mohlo se uvěřiti. Že v lidu se podobné věci vypravovaly, jest pochopitelno a pravdivo; já sám slyšel jsem podobné vypravování v Náchodě ještě r. 1875. Ba ukazován mi i dům, kde se prý orgie moderních Adamitů odbývaly: jednou dokonce žena jakási nepovolaná chtěla se také schůze takové súčastniti, ale byla prý popadena a vysvlečená svržena s pavlače na dvůr. Jest známo, jak fama v těchto věcech málo bývá úzkostlivá, a jak málo jádra pravdivého zůstává při rozboru pověstí podobných.

Valenta na stálo nebydlel nikde: přecházel ze vsi do vsi podle potřeby a bezpečnosti. Nejvíce však zdržoval se ve Stradouni, kdež celkem asi 30 let prožil, ovšem ne u jednoho sedláka, nýbrž brzo tu, brzo tam. Zde také nejvíce měl přívrženců. K otázce, čím se živil, odpověděli představení Stradounští po jeho smrti takto: „I on měl obchod hrozně hodnej! Onť nedělal nic, ba ani jakživ nevěděl, co je to práce: oni mu beztoho domů dost nanosili, vždyť on v kolika živnostech sám hospodařil. Jen seděl u stolu, dobře jed' a pil a ti ho jako blázni poslouchali. Co pak se mu Mentourský Zahrádka nanosil,

---

*) Mapu a píseň dostal po smrti Valentově do rukou P. Müller, lokalista v Radhošti, a odeslal obojí ke konsistoři do Hradce Králové. — Zdali zmíněná zde píseň Valentova jest v nějaké souvislosti s písněmi Marokanskými, o nichž zmínka se činí v *Dobiášově* „Časopisu historickém“, pověděti neumíme. Ostatně o hnutí „deistickém“ v Čechách podali také ještě zajímavé zprávy *Helfert* a *Svátek*.

co pak z Vraclavi a odevšad! Ba z mnoha panství, až z Litomyšlska, Novohradska on dostal peněz zlatých i stříbrných co jen chtěl; plátna, kanafasu a co jen od nich chtěl. Vždyť mu každou domácí potřebu, truhly, sekery a všeho nanesli. A co pak on tu dobrých kousků pojedl — ?!“

Výroky tyto potvrzeny jsou i z jiných stran. Přicházeliť k Valentovi lidé z okolních panství na mnoho mil, zejména z panství Chroustovského, Chrasteckého, Rosického, Novohradského, Litomyšlského, Hrochovotýnského, Vysokomýtského a Zámrského. S největší uctivostí vstupovali poutníci tito do jeho obydlí, užívajíce při tom i slov: Pane! nejsem hoden vstoupiti pod střechu tvou. On pak seděl za stolem jako prorok, jídla i pití maje vždy v hojnosti. I také to jest pravda, že peněz míval vždy dosti; roku 1817 bylo mu ukradeno u šenkýře Loskota v Chroustovicích 375 zlatých v samých dukátech. Téhož roku byl pro veřejné pobuřování proti náboženství zatčen a z Mýta Vysokého poslán do Chrudimi ke kriminalu; po cestě přes tu chvíli ze šatů jeho vypadl dukát pro jeho dva průvodčí. On smál se tomu řka, to že prý padá s něho hmyz. Jaký blahobyt měl, viděti též z toho, že po celý svůj život nevyzvedl si podíl svůj uložený v sirotčí pokladně ve Vysokém Mýtě a obnášející 160 zlatých.

Přes to přese všecko dal si však sloužiti zadarmo. V čísle 10. ve Stradouni, kdež delší čas pobýval, dal ku př. mnoho stavěti a pořizovati, bohatší z přívrženců jeho poskytli k tomu peníze, chudší zadarmo pracovali. A to všecko za slib, *„že dovede je do ráje“*.

Tímto způsobem živ byl přes 10 let. Úřadové stíhali ho dosti často, zejména r. 1794 a potom ještě několikráte. Ale on vždy dovedl se vyšetřování vymknouti anebo v krátkém čase vězení zhostiti. Pak ale byl opatrnějším, aby opět nebyl polapen. V prvních letech století devatenáctého uschován byl ve sklepě u Vicháčka ve Stradouni ve vší tajnosti přes 10 let: jindy zase, když vojáci ho hledali, převezen byl od přívrženců svých v otýpce slámy z jedné vsi do druhé, jindy opět v pytli řezankou naplněném na rychlo uklizen ze Stradouně do Děbánova.

Na konec života stal se s Valentou obrat. Ochuravěl v r. 1819 a ležel po dvě léta nemocen u sedláka Josefa Chmelíka ve Stradouni č. 25. Celý život brojil a pracoval proti všem náboženstvím, ale sám nyní, když viděl, že blíží se konec života jeho, dal poslati k sobě lokalistu Radhošťského P. *Müllera*, učinil před ním vyznání víry, přijal dvakráte svátost oltářní a před četnými svědky, přívrženci svými i jinými litoval svých provinění a radil „blouznivcům“, kteří po celý život věřili v něho jako ve proroka, aby nyní také ještě uvěřili a následovali jeho příkladu. Zemřel pak jakožto příslušník církve katolické 1. června r. 1821. Lokalistu Müllera učinil svým dědicem.

Událost tato v celé krajině způsobila velké pohnutí, mezi „blouznivci“ neobyčejné rozčilení. Někteří z nich následovali vskutku příkladu mistra svého a přistoupili k náboženství katolickému, jiní, houževnatější, proklínali proroka, kterého dlouhá léta živili proto, že jim ráj sliboval, a který pak je zradil, sám prý hledě „vkoupiti se do života věčného!“ — Zdálo se první čas, že „arianství neboli marokanství“ utrpělo obratem Valentovým takovou ránu, že se více nevzpamatuje. Ale to ukázalo se býti klamem. Některý čas „blouznivci“ byli jako ustrnulí, ale pak s touže rozhodností jako dříve prohlašovali, že žádných náboženství neuznávají, a vyhlídli si za svého proroka horlivého učně Valentova Josefa *Žvejkala*, kováře a domkáře ze vsi Mentour. Na Valentu to však Žvejkal nepřivedl. — Marokanství trvalo až do dob nám velmi blízkých, ba zdá se, že trvá v jisté míře až dosud. Ovšem velmi prořídlé a bezvýznamné. Společným působením kazatelny a školy učiněn mu nenáhlý konec. Ale jako poslední, pobloudilý záchvěv náboženského hnutí, počavšího v Čechách ve století XV., zasluhuje marokanství povšimnutí bližšího.

Oči azurové.

Alberto Róndani.

Nech, ať se dívám, bledá dívko moje
a zlatovlasá v oči tvojich třpyt,
v ty strže azurové, tam kde roje
zřím nových postav mihat se a chvít.

Tam nebe hluboké a tajné zkvétá
a vlní se v tvé velké zornici,
sta tvarů duhovka z jiného světa
si splétá v jeden prsten zářící.

Ó nesměj se, že může tajuplně
se v oku zatmívati vidin svět?
Proč nevěříš, ve čisté kapce, vlně
se shlíží dobře slunce jako květ.

Ó divá radost! duše trne žasem
a mizí vědomí, že posud jsem,
a nevím, zdali mluvím lidským hlasem,
zda je to srdce, co hřmí v ňadru mém.

Já nepoznávám sebe, v zapomnění
se hroužím zcela ve stíny a noc,
aj, odkud tento čár, to opojení?
To víly jistě kouzelná je moc!

Tvou zřítelnicí, čarodějko smavá,
jsem v říši vytržen, kde vládne duch?
Tvou zřítelnicí duše v let se dává
a letí, kam ji touhy žene ruch?

Či asijští jak magové ty taky
heliotropem jasných očí svých
jsi v páru změnila mne, tvými zraky
že roztála mu duše jako sníh?

A já jsem atom, který ve kristalu
ty vězníš, v oka svého prismatu,
kde život plyne tichý, beze žalu
pln netušených, sladkých záchvatů?

A jako v nitru diamantu svítí
a proplítá se celé moře duh,
já v něm se zmítám, tvůj zrak víc se třpytí,
čím bouřlivější jest mé plavby ruch

Pel květu, věř mi, měkký samet, peří
a z motýlího křídla osinka
je hrubší, ba i pára v bílé šeři,
jež v modrý azur stoupá zlehýnka.

Jak v živlu průzračném bych dále stoupal,
tak v jiskrách očí tvých se vznáším dál,
jsem nahý duch, jenž v éteru se koupal,
kde hmota je a kde můj trud a žal?

A není mezí pro ten let můj smělý,
do dálky bloudí zrak můj bez hranic,
i hvězdy smrti dechem již se chvěly,
já bez proměny lehčí víc a víc.

Vše vidím, rozeznávám, všemu na dno
zřím bez všech závojů a tajů všech,
jak ovšem nevím, ale jistě snadno
se duše všeho zhlíží v očích těch.

Jak ovšem nevím, ale nestvořené
zřím idey, jich sbor tam vychází,
nade mnou nebe Platona se klene,
v němž zřel on vzcházet krásy obrazy.

Přeložil *Jar. Vrchlický.*

Míša i Váňa.

Obrázek z dob nevolnictví. Napsal *M. Saltykor.*

V předsíni sedí dva chlapci, Míša a Váňa, a očekávají návrat panin z hostí. Brzo je půlnoc, paní však posud nejede; lojový oharek zatekl a rozehřál se, matné a blikající jeho světlo ozařuje tváře dvou soudruhů i stůl, před nímž sedí; strop i kouty jizby halí se ve tmě. V domě jest ticho, zrovna jako v hrobě: „gorničné“, panské služky, dávno už povečeřely, vrátily se z kuchyně a lehly si spat, kde se namátlo, poručivše chlapcům, aby je probudili, jakmile paní přijede. Do oken časem proniká cosi bílého; kmitne se jednou, dvakráte, opět to zmizí: chumelí se, leč naši hoši si myslí, že na ně vykukuje umrlčí hlava a chvějí se zimničně.

Váňa jest hoch silný, čilý, černovlasý a černooký; ujišťuje Míšu, že se ničeho nebojí, vždyť prý viděl jednou skutečného, opravdivého umrlce a — ani jeho se nelekl.

„Ničeho se nebojím,“ povídá, avšak bezděky bledne, kdykoliv mráz zalomcuje stěnami panského domu: „mně jest pouze dlouhá chvíle, a s tebou je mně hezky.“

„A nu, což shoříme-li?“ bázlivě zkouší Míša.

„Shořeti nemůžeme!“ ujišťuje Váňa takovým pevným hlasem, že Míša ihned nabývá klidu.

Míša, pravý opak Váni, jest chlapec slabounký, nervosní, bělounký, s bělovlasou hlavičkou a s velkýma, modrýma očima. Často upírá svůj zrak na strop a uzřev, jak se tam tma soustřeďuje, trhá sebou a bojácně se krčí.

V to okamžení, když se s nimi seznamujeme veden živý, avšak poněkud divný rozhovor.

„Studeným nožem — to to as bude bolet?“ táže se Míša, pohlížeje upřeně Váňovi do očí.

„Zabolí to jenom jednou, a pak už je všemu konec!“ odpovídá Váňa a laskavě hladí Míšu po hlavě.

„A pamatuješ se, jak se řezal kuchař Michej? z počátku též se pořáde vychloubal: zařežu se, ba zařežu! a jak, panečku, přetáhl nožem po hrdle, jak krev vytryskla . . .“

„Nu! nevídáno, kuchař Michej! Michejka se ukázal pořádným hlupákem! vyhojil se potom a k čemu se vyhojil? vždyť stejně vyplatili hlupáka . . . Však my se tak řízneme, že už nás nikdo nevyhojí.“

„Máš nože pohotové, Váňo!“

„Jak bych neměl, nabrousiltě jsem je časně z rána. Jenom ty hleď, necouvat ani za mák!“ Míša tichounko vzdychl, jeho oči maně se zastavily na plápolající svíčce.

„Nu, vyndám a očistím posledně svíčku — posledně!“ děl on hlasem lehce se chvějícím.

„K čemu ji čistiti? hleď, co ti povím, Míšutko, učiníme-li to nyní, tedy se dojista dostaneme do nebe, protože jsme maličtí a hříchů nemáme! A za nás do pekla vlitne Kateřina Afanasjevna!“

„A Ivanu Vasiljičovi za nás nic se nestane?“

„Nu, snad Ivanu Vasiljičovi pán Bůh odpustí! Vždyť on tady nejednal ze své vůle.

„A Kateřinu Afanasjevnu tedy budou čerti mučiti?“

„A ještě jak, brachu! Kdyby ji raději ani máť-země nebyla zrodila. Nejdříve pověsí ji za žebro na železný hák, potom ji přinutí holýma nohama choditi po hořící plotně, potom bude lízati rozžhavený pekáč jazykem, konečně ji budou třískati železnými pruty po zádech — ano, brachu, tolik trápení, že je až hrůza o tom mluviti.“

„Ale vždyť toho nesnese naše Kateřina Afanasjevna!“

„Vida — taková ďáblice, neboj se — snese! Ba tam, brachu Míšutko, na to koukati nebudou. Tam, brachu, trp! a třebas jsi i nemohl — přece trp!“

Rozprávka na okamžik umlkla. Pojednou venku zavyl pes, zavyl tak žalostně a teskně, jak umějí výti jenom psi.

„Hlele, vida Trezorka čenichá nebožtíka,“ řekl Míša změněným hlasem.

„Nu, aťsi čenichá; ovšem že čenichá! A ty asi už — babo, zalézáš za kamna?“

„Ne, Váňo, nebojím se! já jenom tak, jenom myslím, proč pes čenichá nebožtíka?“

„Inu, protože pes je přítel člověka. Vidíš, kůň jest též přítelem člověka, leč on ničemu nerozumí, ale pes je zvíře rozumné a proto cítí nebožtíka.“

„A což, Váňo, nebude-li lépe se utopit?“ náhle se otázal Míša.

„Tys podivín, Míšutko! Dříve mně pověz, jaká jest teď voda? Což je nyní léto, čili ne?“

„Ba věru, vždyť nyní je voda jako led — skočíš do vody a tam nevydržíš."

„Vidíš tedy! Kdybychom se chtěli utopit — musíme lézti v prorub, pak ještě tam sebou budeme házeti, na konec ještě vylezeme! jen si pomysli, jaké množství muk na se vezmeme. A nůž — hračka! Jednou přetáhneš — a už je s tebou amen. Arci že musíme přitlačit!"

„A tlouci nás už více nikdo nebude!" zašeptal Míša.

„Ba nebude. Vezmou tvou duši andělé nebeští a ponesou ji k trůnu božímu."

„A pán Bůh — nic neřekne?"

„A pán Bůh se zeptá: Proč vy, boží rabové, nedočkali jste se hodiny? proč, řekne, jste muku smrtelnou předčasně podstoupili? Tehda my mu vše vypovíme. Vše vypovíme, jak nás Kateřina Afanasjevna trápila, jak se nám zhnusil život, jak nás den ode dne tloukli, bez přestání tloukli, bez přestání tyransky mučili."

Míša naklonil hlavu; slzy, připravené v srdci, horkým pramenem vytryskly z očí. A tekly ty slzy, tekly lehce, bez překážky, bez posunků na tváři, jako teče hojný pramen z přeplněných ňader máti-země. Váňa počal těšiti zkormouceného.

„Věru notně my zítra napálíme Kateřinu Afanasjevnu," pravil; „zítra se k ní k obědu hosti sjedou, a tu máš, nenajde nikoho, kdo by obsloužil."

Míša odpověděl vzdechem.

„Však jsem před ní všechny nože schoval," pokračoval Váňa, „aby ani neměli čím jísti."

Leč Míša nijak nemohl nabyti klidu. Váňa činil seč byl, aby jej rozveselil; očistil svíčku, potom pohledl v okno řka: „Hleď, jak se tam vichřice roztancovala, hlele, hlele!" konečně pak tenounkým hláskem zazpíval: „Ach vy noci, noci naše temné." Ale Míša nejen že nepřestal plakati, ale při zvucích písně ještě více se zkormoutil.

„Babo!" vzkřikl Váňa netrpělivě.

V saloně bily hodiny. Při těchto pisklavých zvucích Míša se zachvěl, posledně si z hluboka vzdechl a přestal plakati.

„Baryňa, paní, brzo přijede!" vyřkl bojácně při dvanáctém udeření.

„Počkej si — brzo!" odpovídá Váňa: „eh, jak překrásně bych si nyní zdřímnul!"

„Ne, pro Krista pána, Váňo, nyní už neusni."

„Vida, bojíš se?"

„Ano, bojím se," přiznal se Míša a celý se schoulil.

„Ba věru, tys hlupák! Kolikráte jsem ti povídal, že tam ničeho není!" poučoval jej Váňa, ukazuje mu na dvéře, jež vedly v tmavou chodbu; „chceš-li, ihned tam půjdu!"

Leč své hrdinství nedokázal. Nastalo hluboké mlčení, s ním zároveň ticho . . . Chlapci upřeně pohlíželi v kmitající plamen svíčky; Váňa počal prstem kresliti po stolu tak přitlačuje, že prst z počátku pevně se pohyboval a potom počal poskakovati. Venku opět zavyl pes.

„Slyšíš! slyšíš?" promluvil Váňa a hned potom doložil: „Což, Míšo, kde asi nyní je naše Olja?"

Olja byla sestra Míšova. Byla to hezoučká, bělovlasá dívčina, pleti bílé, velice podobná svému bratru. Bylo jí asi osmnácte let. Asi před půlrokem zmizela bůh ví kam a pověstí o tomto náhlém zmizení vypravovalo se mezi čeledí veliké množství. Utekla prý zhnusivši si své bídné živobytí, aneb jak jiní povídali z hanby. Jistě věděli to, že kdysi časně ráno odešla k potoku s prádlem a že se více nevrátila; na břehu našli košík s prádlem, leč ani těla pradleny, ani jejích šatů se nikde nedopátrali. Též všichni věděli, že dva dny před tím ustřihli jí její dlouhé vlasy a že z té příčiny plakala a sebou v zoufalství zmítala rvouc vše na sobě. Baryňa tvrdila přísahajíc, div si plíce nevykřičela, že poběhlice Olguška se utopila ne snad proto, že s ní špatně jednali, než aby skryla svou hanbu. Nicméně celý tento příběh halil se v jakési smutné tajemství, ba ani to nikdo nevěděl, utopila-li se skutečně aneb pouze uprchla. Při vyšetřování někteří panští lidé svědčili, že živobytí Olgy bylo „nepěkné", avšak izpravník, jenž řídil vyšetřování (poněvadž se to přihodilo v předměstské vesnici Kateřiny Afanasjevny), zakřikl je a ničemu tomu neuvěřil.

„Inu, všichni lžete! mluvte pravdu a ne v hrdlo lžete!" pravil k nim a ihned poručil zavolati Kateřinu Afanasjevnu.

Kateřina Afanasjevna vzdychala a dokazovala svou dobrotu výrokem, jejž neustále opakovala, že její čeládka jí hovězí maso. Zavolali čeleď a tázali se, skutečně-li jedí hovězí maso. Poněvadž tato dosvědčila, že ano, izpravník se zamyslil, pofuněl a napsal: „Páni dobře jednají s čeládkou, ba krmí ji i hovězím masem."

„Proč pak jste, vy bestie, v hrdlo lhali?" rozkřikl se izpravník.

„Dvoroví" stáli bledi a přestupovali s nohy na nohu, někteří kousali si rty do krve. Kateřina Afanasjevna pozorujíc tuto zarytost uznala za příslušné omdleti. Izpravník vrhl se k ní ji křísiti a těšiti, poslal polekaného Ivana Vasiljeviče pro líh a výsledkem všeho bylo krátké, avšak rázné oznámení, napsané rukou samého izpravníka a tohoto obsahu:

„Ráno 24. června t. r. zmizela z vesnice Poljanok beze stopy dívka Olga Nikandrova, majetek štábního rotmistra na odpočinku Ivana Vasiljeviče Baljaščeva. Známky její: vzrůstu vysokého, pleti světlé, bez vlasů, tváře bílé, očí modrých, nosu i rtu prostředního. Zvláštní známka: nad levou nozdrou neveliká skvrna. Vzala s sebou pestré šaty, dar pánův, ve které byla v týž den oblečena. Policejní představenstvo, v jehož okresu tato uprchlá dívka bude vypátrána, račiž ji dopraviti k P—skému zemskému soudu k náležitému odevzdání vlastníkovi."

Tak se vše ukončilo. Kateřina Afanasjevna zkrotla na nějakou dobu, než asi za dva měsíce úplně zapomněla na tuto příhodu a počala se znova těšiti životu.

Kateřina Afanasjevna byla ženština, zkažená do kosti, nevím však, mohu-li ji právem nazývati zlou. Alespoň celé město k ní jezdilo návštěvou, a celý den bylo v jejím domě, jak se říká — rozvodněné moře. Celé město vědělo, jaké kousky tropí s Maškami i Olguškami, a přece nikdo se neodvážil posouditi přísně ony žerty aneb alespoň z daleka o nich se zmíniti. Naopak všichni ji milovali, poněvadž v svém kruhu byla to paní veselá, ba i dobrá, mnohým ze svých přátel prokazovala rozličné služby a všechny stejně výborně přijímala a krmila.

Ku příkladu vypravují v městě: Dnes u Kateřiny Afanasjevny při obědě našli v polévce brouka: pomyslete si, ona zcela klidně zavolala k sobě kuchaře a poručila mu snísti brouka.

„Baba jako meč!"

„Chlapík!"

Ovšem někteří zřídka se obávali, „aby jenom Katerina Afanasjevna nezaplatila draze za takové kousky“, ale patrně v tomto případě vznikala pochybnost, ne snad pro ukrutnost takových kousků, než z bázně před časoslovem „draze zaplatit“. Takové žerty sloužily jaksi za průbiřský kámen důvtipu, jehož krvelačnosti nikdo nepozoroval, byly známkou jakési vynalézavosti, jejíž zlomyslnosti nikdo nepodezříval.

„Seňko, pojď sem, lízej kamna!“ poroučeli Seňkovi.

Seňka lízal kamna a spaloval si jazyk, vracel se celý červený, tvář jeho zbubřela jaksi nepřirozeně, z očí prýštily slzy.

„Nu, hlupče — vida, ještě si zmanul řvát!“ smáli se mu.

„Tvář, věru tvář jako pekáč!“ křičeli někteří. A po té následoval výbuch všeobecného, veselého smíchu.

Bezuzdný smích — byl jedinou odpovědí. Zdaž zřejmě nevidíme, že vše to činili oni lidé bez zlovůle, že při tom neměli hlavního účelu, způsobiti Seňkovi trapnou bolest, nýbrž že pouze chtěti viděti, jak Seňka komicky zpitvoří tvář, jak ji bude nadýmati … Ti nejmírnější lidé mlčeli, když paní posýlala Seňka lízat žhavá kamna, nejmírnější lidé nemohli smáti se pod vousy, když Seňka vykonav svou úlohu, vracel se červený jako kohout, celý udýchaný … Mlčeli a pochechtávali ne snad proto, že by ospravedlňovali podobné radovánky, nýbrž snad jediné z té příčiny, že ona celá doba, ve které žili, byla tak velice kratochvilná

Nyní vše to jest jakýmsi těžkým a děsným příznakem; jest to onen příznak, od něhož osvobodilo Rus překrásné, velikodušné slovo caře-osvoboditele …. Ano pouze ono slovo! Neboť kdož může tvrditi, že by Seňka nelízal bez onoho slova žhavá kamna až do dnešního dne? Snad až posud chodila by dívka Olga Nikandrova s oholenou hlavou a zaplvaná hostmi své paní? Kdož může ručiti za opak? Snad mravy? Což není všem známo, že Slované jsou mravů veselých, lehkých, málo zahloubaných? Snad slze? Což není až příliš známo, že slze, jež při tom kanou, tekou do vnitř, roní se krvavými krůpějemi na srdce a neustále tam vrou, vrou, pokud docela nepřekypí?

Nikdy nebývá zlo tak silno, jako tehdy, když ho necítíme, když takořka přesycuje vzduch. Kde jest zlo? mluvívají pak důkladní badatelé, kteří obyčejně prohlížejí věci ne s jedné, ale se všech stran; — to není zlo, ale jen prostý pořádek věcí! Takové vysvětlení úplně jim činí zadost.

Kdož může tvrditi, že takovému pořádku věcí nebylo souzeno potrvati ještě po mnohá léta, kdyby silná vůle nebyla nás vytrhla ze tmy krvavé dobroty, z propasti hadí veselosti.

Opakuji, že to byl těžký i děsný přízrak, v němž i potlačovaní i potlačovatelé byli stejně děsni.

Vzpomínka na sestru působila na Míšu bolestně. Chvatně se schoulil zrovna jako pod nějakým břemenem; bledá jeho tvář zbělela více než plátno a na mokrých posud řasách znova se zatřpytily hojné slze.

„Však ona se naší paní zjevila!“ pokračoval Váňa.

„V hrdlo lžeš!“ úpěl Míša šeptem.

„Ba zjevila se — je to pravda! Klíčnice Matrena povídala, že tenkráte baryňa vyskočila z ložnice polomrtvá, tvář byla bledá jako smrt.“

„V hrdlo lžeš! neumřela, je živa!“ stenal Míša s hořkým pláčem.

„Nu, brachu, ne! počkáš si! Utopila se — to je tak jisté, jako že je dvakráte dvě čtyry. Jak pak by se tedy mohla zjeviti baryně, kdyby se nebyla utopila?!“

„V hrdlo lžeš, vše v hrdlo lžeš!“ křičel Míša téměř bez sebe.

„Ba věru tys hlupák! Co pak jsi natáhl moldánky? Známá písnička: všechny nás očekává týž konec.“

Míša umlkl Patrně si na něco vzpomněl. Vzpomínal, jak Olja jdouc mimo něho spěšně jej hladívala po tváři a nazývala jej láskavě čtveráčkem, vzpomněl si, jak jedenkráte Olja oblekla naň čistou, novou košilku řkouc při tom: Nu, nos ji, můj Míšutko, nyní pro své zdraví! Vzpomněl si, jak jednou Olja přiběhla do čeledníku bledá jako křída, jak z očí jejích prýštily se proudy slz; slyšel její hlas, úpěnlivě prosící za odpuštění, hlas znetvořený, mukou vylouzený, křiklavý: „Mátuško Kateřino Afanasjevno, slitování! bátuško Ivane Vasiljeviči, slitování!“ vzpomněl si, jak se skřípem nůžek padl na podlahu dlouhý, rusý vrkoč Oleňkin, jak Olja sebou zmítala a vše na sobě rvala.

„Ach, pro rány Kristovy nestříhejte!“ rozlehl se v uších Míši známý, úpěnlivý hlas, rozlehl se tak pronikavě a zřetelně, že hoch pojednou všemu uvěřil …

Uvěřil, že Olja skutečně zemřela, že ona, ano právě ona se zjevuje paní a mučí ji každé noci. Jemu se zdálo, že i nyní jest zde a že jej volá.

„Vždyť Olja je zde!“ vzkřikl zděšeně.

„Hleď, teď už ty v hrdlo lžeš!“ odpověděl Váňa, ačkoliv sám se zachvěl a bezděky vůkol ohlížel.

„Pán Bůh ví, je zde!“ ujišťoval Míša.

„Hlupče, povídám ti, není tu nikoho! A proč i zač nám se bude zjevovati? Což nevíš, proč se nebožtík zjevuje? Inu proto, aby mučil někoho, a zač nás bude mučiti? Vždyť jsme Olje ani vlasu nezkřivili: Olja byla dobrá — ano, věru, byla to dobrá dívka.“

„Olja byla dobrá!“ maně opakoval Míša a laskavě pohledl na svého soudruha.

„Počkej, podíváme se po všech koutech,“ pokračoval Váňa na pohled, aby dodal mysli Míšovi, ač nemohl zatajiti, že i sám téhož potřebuje.

Váňa vstal s lavice, pohledl nejdříve pod stůl, potom obešel celou komnatu i všechny kouty, ba ohmatal i stěny, konečně pohledl do dveří, vedoucích na chodbu. Přízraku nikde nenašel.

„Vida, jakoby vymetl!“ děl sedaje si na své místo.

„Byla dobrá!“ zádumčivě opakoval znovu Míša. „Však za její dobrotu ji také všichni ve dvoře milovali. Pamatuješ se, jak si Štěpán zoufal, když zmizela. Chtěl prý si ji vzíti za ženu?“

„Proto tedy ho tenkráte posadili do vězení?“

„Bodejť že, právě proto. Stěpka tu baryně řekl: ‚Dejte mne raději, Kateřino Afanasjevno, na vojnu, sloužiti vám více nechci.‘“

„Vida ho!“

Baryňa pak povídá mu: „Ne, Stěpuško,“ povídá, „na vojnu nepůjdeš, ale u mne shniješ u dobytka na pastvě. A věru — hnije!“

„Proč pak jej nechtěla dáti na vojnu?“

„Inu protože, brachu, tak už zvykla jednati.“

„Však, Váňo, na vojně je asi hezky?“

„Inu, kdož ví? Ovšem že všudy je lépe než u nás. U nás — jaké to živobytí?!“

Míša opět se zamyslil; chtěl říci Váňovi, že snad lépe by bylo jíti na vojnu, než — leč zde přetrhla se nit jeho myšlének; nejspíše že se bál dohněvati Míšu a ukázati se v jeho očích zbabělcem.

„Víš-li co, Míšutko?“ pojednou se otázal Váňa.

„Co chceš?“

„Pojď, obejděme pokoje — všudy se podíváme!“

Míšovi ihned se kmitlo v hlavě: „posledně!“

„Pojďme, Váňo!“

Váňa očistil svíčku a šel napřed.

„Hleď, brachu, tady je sál!“ pravil, když přišli do prvního pokoje.

„Sál!“ opakoval Míša.

„Klaněj se teď, brachu, na všechny čtyry strany!“ pobízel Váňa.

Míša poklonil se na všechny čtyry strany; Váňa neopominul učiniti totéž.

Tak prošli všechny komnaty a všudy se rozloučili.

„Víš-li co,“ pokračoval, „rozsvítíme nyní liminaci! Vždyť ta čarodějnice asi ještě dlouho nepřijede!“

„Rozsvítíme!“ souhlasil Míša a jeho tvář ozářil dětsky radostný úsměv.

Vše nasvědčovalo tomu, že povaha Míšova byla něžná, ženská, umělecká, radoval se světlu a čerstvému vzduchu v komnatě, choulil se bolestně ve tmě a v přesycené atmosféře předsíně.

Váňa patrně znal tuto vlastnost Míšovu a chtěl se mu zavděčiti.

Uspořádali vskutku znamenitou illuminaci. Míša chtěl býti hostitelem, Váňa souhlasil býti hostem. Než sotva že hostitel s hostem uvelebili se na pohovku, sotva že hostitel předložil obyčejnou otázku o jeho zdraví, když pojednou v předsíni pronikavě zazněl zvonek. Hostitel i s hostem honem začali hasiti svíčky, leč bohužel v spěchu práce šla špatně od rukou; znovu zazněl zvonek, ještě silněji a netrpělivěji.

Konečně ledajak shasili svíčky a horempádem běželi do předsíně. Váňa už skrze dvéře slyšel, jak ráčí baryňa zuřiti.

„Vše to stropili ti ošklivi kluci!“ křičela rozlícená paní, „nu, jenom počkejte!“

„Mírni se, dušinko!“ domlouval Ivan Vasiljič, „snad přijel bratr Nikanor Afanasjevič.“

V ten okamžik otevřel Váňa zevnější dvéře.

„Co, přijel bratr Nikanor Afanasjevič?“ byla první otázka barynina.

„Ne, nepřijel.“

„Kdo tedy se opovážil rozsvítiti v sále svíčky?“

„Nikdo nerozsvěcel.“

„Ošklivče.“

Prudká rána porazila Váňu k zemi.

„Kdo rozsvítil svíčky v sále?!“ rozkřikla se baryňa na Míšu, jenž před ní stál polo živ, polo mrtev.

„Ne, nikdo, nevím, snad ne,“ šeptal Míša.

„Jak dlouho nás budete mučiti?“ vzkřikl Váňa pojednou jakýmsi nepřirozeným hlasem, vzkočil a dříve než kdo mohl zamhouřiti oči, zaryl se svými nehty v ústa i nos Kateřiny Afanasjevny. Kateřina Afanasjevna omdlela; Váňu s velkým namáháním od ní odtrhli; chlapec při svém činu téměř zmrtvěl a zkameněl. Kateřinu Afanasjevnu odvedli do ložnice, držíce ji za ruce, při čemž Ivan Vasiljevič přeříkával: Styď se, matuško, proč se tak znepokojuješ k vůli těmto otrokům?!

Váňu též odvedli do kuchyně; neplakal, ale křičel; patrně byla veškerá jeho bytost do kořene a silně rozechvěna; nevládl sám sebou, leč jakýsi pronikavý, nepřirozený křik dral se mimovolně z jeho prsou. Všechna čeleď strašně se pobouřila a sběhla se vůkol Váni; třeli jej a pouze s velkým úsilím jej utišili. Když křiky umlkly, Váňa okamžitě a pevně usnul.

Snad že Kateřina Afanasjevna skutečně ochuravěla, aneb snad že sluhové vylíčili jí stav nešťastného Váni, rozkazu o chlapcích této noci nebylo žádného.

Pouze bylo nařízeno, aby je nepustili z kuchyně.

Míša lehl si vedle Váni, avšak dlouho nemohl zamhouřiti oka; zítřejší den představoval se jeho rozpálené obrazotvornosti se všemi svými podrobnostmi, se všemi útrapami. Kmitaly se v jeho hlavě otýpky prutů, vynořovala se Kateřina Afanasjevna, tvář jeho hořela, na hlavě zrovna jako kdyby si hadi svili a ustrojili hnízdo a v něm otvírali svá ústa, vysouvajíce ohnivá žihadla. Váňa časem úpěl, čeleď vůkol něho tvrdě spala, Míšovi ježily se hrůzou vlasy . . .

Ach, pusťte mne! ach nestříhejte! znělo v jeho uších a obraz sestřin tkvěl před jeho očima jako živý; byla však ne ve všedních šatech, ale běloskvoucí, průsvitná, zrovna jako ozářená kouzelným leskem . . .

Konečně asi ve tři hodiny usnul.

Ve čtyry hodiny Váňa jej probudil. Dlouho naň Míša pohlížel vyjeveníma, slipajícíma se očima, dlouho nemohl porozuměti, kde je a co se s ním děje.

„Už je čas!“ šeptal Váňa.

Míša se zachvěl, stále však nerozuměl . . .

„Vstávej!“ pobízel Váňa.

Míša vstal bezděky a bezděky se oblékl. Vyšli do předsíně, studený vzduch se všech stran je osvěžil a poněkud Míšu zpamatoval. Váňa držel v rukou nůžky; rychle shodil se sebe kazajku a počal ji řezati na kousky.

„Ať nikomu se nedostane!“ šeptal jaksi zlostně a zamyšleně.

Potom zul boty a provrtal jim špičky v několika místech.

Míša patřil na to němě a pojednou v něm vzplanula vášnivá jakási žádost života. Chytil se oběma ručkama za hrdlo, počal sebou zmítati a zaplakal.

„Babo! jdi spat!“ pravil Váňa.

„Ne! Ne!“ odpověděl vzlykaje Míša, „ne, nikoliv! půjdu, věru, půjdu!“

„Tak co brečíš? Copak jsi včera neviděl?“

Vyšli na dvůr a přelezli plot. Na ulici bylo prázdno a mrtvé ticho vládlo v celém městě. Dvorový pes Tresorka chtěl se na ně vrhnouti s lisavým kňučením, než Váňa pohrozil mu pěstí, načež pes dvakráte mávnul ocasem a zalezl do své budky.

Jitro nebylo tak chladné, jako spíše vlhké a mlhavé, zrovna jako kdyby nějaký oblak visel nad krajinou, jakoby mlha, přesycená jehličitými atomy, rozestřela se ve vzduchu. Váňa byl pouze v košilce, třásl se zimou.

„Nu, brachu,“ řekl, „vyvedl jsem chytrý kousek . . . daremně jsem teď rozřezal svou kazajku.“

Míša ničeho neodpověděl; vůbec počínal si jaksi trpně jako člověk, v němž vře, bez přestání vře nezkalený pramen života, že tento pramen nijak nemuže a neumí vyprýštiti. proniknouti.

Hle. přišli k úvozu, v němž dle úmluvy hodlali vykonati svůj úmysl. Váňa se domníval, že jim tam nebude nikdo překážeti. že jim tam nikdo brzo nepřispěje na pomoc.

Váňa sestupoval a kráčel napřed; byl bodré mysli, ač lákavá, sladká řeč života se v něm ozývala; smál se, jeho prsa prahla jakousi podivnou žízní; počal brousiti nůž o nůž, avšak zvuk, rušící ticho. byl jaksi neveselý. trhaný; hoch cítil. jak v jeho nitru vše hoří, a zatím jeho ubohé, vyzáblé tělo chvělo se na všech údech od ostré zimy i vlhkosti.

Miša následoval za ním v patách a jako dříve byl v jakémsi zapomenutí.

Na úsvitě probudili hlídače klidně spícího ve své budce mužíci, kteří jeli kolem. Mužíci slyšeli, jak kdosi stená v příkopě a se vší úctou zvěstovali to dřímajícímu ochránci veřejného pořádku.

„Báťušky! pomozte!“ v týž okamžik rozlehlo se vzduchem.

Sestoupili do úvozu a tam uviděli dva chlapce, jednoho oblečeného v kazajku, druhého pouze v košilce. Váňa ležel beze stopy života. ale Miša posud byl živ. Nejistá. třesoucí se ruka několikráte přejela nožem po hrdle, leč bázlivě a neodhodlaně.

Láska k životu pronikla a zvítězila.

Přeložil *Jos. Mikš.*

FEUILLETON.

Kościuszkovi.

Kościuszko! samo jméno tvé jest rolí,
kde nadšenost sžínají miliony:
přichází k nám jak velké, slavné zvony,
jež z věkověčných sfér se rozhlaholí.

A teď mi praví, z edenských kdes polí
že jména hrdin, z oblak jasné clony
se vynořivše, promění se v tóny,
a s blankytu zní zemských do údolí.

A praví mi, že kdys, ve šťastný den
až dobrý duch tou kráčet bude zemí,
tvé jméno s řadou velkých, slavných jmen
se spojí v hymnu, jež přes krve řeky
poletí jako hromu perutěmi
tam. velký Bůh kde žije na vše věky. *J. Keats.*

Ze žaponského zrcadla.

Jak známo, jsou mezi vzácnostmi a zvláštnostmi žaponskými také zrcadla kovová. jež na lesklém a hladkém povrchu ukazují obrazy. na rubu skryté. Vidiny ty jsou povejvíce arci velekomické bizarerie. kterým nutno se zasmáti. Ale máme masopust a budiž nám dovoleno, abychom k masopustní kratochvíli přispěli také malou zábavičkou se žaponským zrcadlem.

* * *

Obrázek z Paříže. Vkradl se nám do zrcádka právě v týž čas. když zpívali v Praze ruští pěvci. „Lumír“ nenáleží do řady nádherně ilustrovaných velelistů českých a proto musíme proměniti kov rytiny v drobná slova. Tedy:

Ve Španělsku zpívá a hraje několik tisíc kočovných pěvců a šumařů. Toť nic podivného Tak jest v každé zemi. A španělské melodie mají svůj ráz. Toť i jinde pravidlem. A vyskytla se podnikavá duše, která si najala padesát těch pěvců. dala jim ušiti andaluské obleky. nastudovala s nimi několik tuctů rázovitých písní a vypravila se s nimi na objížďku za hranice. Takových kočovných podniků etnografických máme nyní na sta Entrepreneur nazval svůj sbor „Estudiantina española“. Studentů v něm sice nebylo. ani studovaných, za to tím více obyčejných. hodných lidí, kteří si vyšli do ciziny prostě na výdělek.

Objevili se v Paříži. Zpívali ve velké opeře. Novota zjevu a zpěvu. sympatie Francouzů ke Španělům „naplnily dům“. Posluchači pokochali se samorostlým, originalním půvabem španělské hudby, byli vděčni za poznání něčeho karakteristického, něčeho, co příbuznému národu slouží ke cti. a opouštěli s příjemnými pocity a hlubokým dojmem operu. Ale takových malkontentů bylo pouze několik. Jejich nízký, nedostatečný úsudek považován za pohoršlivou střeštěnost, ano za škůdcovství. bezmála za vlastizrádu. spáchanou na užší a širší vlasti franko-romanské. Vlastně romanské, poněvadž od nedávna Francouzi přestali si vážiti sebe a považují vše francouzské za přežilé, bláhové. pro budoucnost bezúčelné, a jsou ochotni obětovati sebe, svou řeč, svou samorostlou osvětu. své potomstvo, zkrátka všechnu tuto bezcennou veteš jako veselou oběť zápalnou na oltáři panromanismu. A s tohoto povýšeného hlediska jala se Paříž jásati. Nadšenci žádali. aby president republiky uspořádal na počest hostům skvělou slavnost v paláci Elysejském, aby maršálkové a senátoři drali se o stisknutí ruky Estudiantům, aby oficíři akademie stáli před nimi zahanbeni jak školáci, aby Estudiantky prohlášeny byly za bohyně, před nimiž Pařížanky jsou nepatrnými loutkami atd.

Estudiantina byla němá úžasem. Dala se objímati a velebiti, nevědouc proč. Estudiantina zazpívá každému, přišla na tolik a tolik večerů za tolik a tolik stříbrných, aby ukázala také Paříži jako Berlínu, co umí — nic více nechtěla, nic jiného nežádala.

Podnikatel pohladil si vous a pomyslil si: „Tito lidé zde neplatí skvěle, ale tato švanda není zlá; bude dobrou reklamou.“ I pošeptal své ženě: „Ty, Nadeždo — pardon. Isabelo, — okřikni děti. Žvatlají chvála bohu již roztomile po německu, ale zde to kazí nám obchod a lidem ilusi. Zde jsou pošetilci. kterým by se naše německá gouvernantka nelíbila.“ I velel dále svým pěvcům: „Zazpívejme jim něco, čím budou polechtáni pod bradou.“ A zpívali marseillaisu. Pěli chybně. dokázali. že znají toliko své písničky, ale Paříž byla u vytržení. Pak zazpívali rumunskou hymnu: „Šumi Dimbovica“, která melodií upomíná velice na obyčejný francouzský chanson. Ale Paříž byla uchvácena. A konečně zazpívali královskou hymnu španělskou. Nadšenci se vzchopili. smekli. trnuli zbožností, a po doznění velebné hymny zuřili frenetickým jásotem. Malkontenti v divácvu byli již zticha. Pomyslili si jen v duchu: „Ubohé Španělsko! Leží spoutáno u nohou Dona Carla. následovníka Ferdinanda VII. a předešlých tyranů, leží němě pod trůnem, obklopeným cizími stvůrami a pochopové autokratovi štvou statisíce a zase statisíce bez soudu a bez milosti do vyhnanství na Fernando Po, neb na Ladrony neb do afrických Presidios. Tam hyne ten národ, jemuž na počest zde zpívají v jásotu hymnu samovládcovu!“ Ale jak pověděno, tito vrtohlaví rozumáři byli v směšné minoritě, byli překřičeni, byli předupáni a styděli se za svou hloupost jen pro sebe. Vedle nich byla ovšem v Paříži hrstka exulantů, lidí vyhnaných z vlasti, kteří byli rozmrzeni hlasitě. Španělský uchvatitel vyrval jim domovinu, sdrancoval statky, zvěšel, pozavíral, rozvezl rodiny a vyřezává jejich dětem jazyky. Don Carlos totiž svatým právem silnějšího podmanil si sousední Portugalsko. Jeho Albové, vojáci, kati, slídiči, a kobylky dravého úřednictva hospodaří v této zemi, až se všem ďáblům srdce v těle směje. A Paříž vzdychá polo soucitně, polo pochvalně: „Inu, kdo chce kam, pomozme mu tam. Co nepodrobí se ideji panromanismu dobrovolně, musí arciť býti oblomeno mocí.“ A tyran v Madridu diví se a napíná sluch: „Jak že? Panromanismu? Bloudové! Ani mi ve snu nenapadne. Já seču, sklízím a hrabu prostě na *svou* hromadu. Chcete-li mne za to velebiti — budiž! Já omluvu snesu. Řečeni portugalští vyhnanci zasteskli si: „Jsme v porobě a spoléhali jsme na vaši soustrast. Jsme krevní bratři, na sebe odkázáni, podáváme vám ruku —“ Doufejme, že nebudou přes ruku plesknuti; že šlechetný národ francouzský nepostaví se zjevně na stranu násilníkovu proti poraženým: a že neokřikne nešťastníky: „Co nám po vás, vy kazimírové, vy odpůrci panromanismu, vy, jichž pouhá existence jest hříchem, vy nevděčníci, kteří neumíte si vážiti dobrodiní, jež by nás naplnilo blahem, kdyby madridský samodržec mohl milostivě vztáhnouti ruce po nás!“ Ale nechuť jest způsobena, nechuť, která bohdá nevyzní v odpověď Portugalců: „I vy odvracíte se od nás. I vy odkazujete nás na sebe, vy, kteří dovoláváte se přirozeného soucitu celého světa proti svým nepřátelům, usilujícím týmže právem a z těchže důvodů o vaše bytí jako naši vrahové. Zrušili jste naše přátelství, zbavili jste nás práva, spoléhati na vás a povinnosti dbáti o vás. Jděte si do své záhuby, jako nás posíláte.“

Patrno, že idea panromanismu slavila v Paříži utěšené, povznášející triumfy. Estudiantina nosena na rukou, fotografována, malována, nabízeny jí památníky (ovšem bez výsledku, an jediný entrepreneur dospěl na vrchol vzdělání, na němž se člověk umí podepsati), a „Gazette nationale“ v Savojském Svatém Martině, kdež obyčejně s Paříží bývají nespokojeni, prohlásila, že konečně dojde na její řeč, věstila, kterak všichni francouzští komponisté budou se káti ze své neromanské hudby a nadělají si z písní Estudiantiny samospasitelných ikonů, před nimiž bude ležeti Francie na břiše věčně věků.

Prokázavši bezděky tyto znamenité služby ideji panromanské, odejela Estudiantina s velikou slávou z Paříže. Vzdechy. Trpké loučení. Slastné: Na shledanou!

A Estudiantina jela do Strasburku. Smluvila si lokál, cenu, vystoupla na podium a spustila: „Wacht am Rhein.“

Němci poslechli, uznali dobrou vůli a prominuli chybný přednes, zatleskali, zaplatili, zachechtali se v jízlivém úsměšku směrem k Paříži a řekli si: „Obchod jest obchod. Proč by Estudiantina nezpívala zítra v Londýně ‚Rule Britania‘, pozejtří v New-Yorku ‚Yankee doodle‘, pak v Pekingu čínskou, v Cařihradě tureckou a v Římě papežskou hymnu?“

Na další potulce světem byla „Estudiantina“ mimochodem v Ženevě vypískána, vypískána za hymnu samodržcovu. Orgány veřejného mínění v Paříži zamlčely tento projev rouhavého uličnictví Ženevanů, kteřížto zaslepení ubožáčkové patrně nevědí co činí. Jenom na lících zasvěcenců objevil se úsměv opovržení a srdce tlukoucí vřele pro posvátnou věc uchvatitelovu zabušila vroucněji slibem: „Mlč, zneuznávaný, spanilomyslný, my velebíme tě za to dvojnásob.“

A až se entrepreneur vrátí domů s kýženým výdělkem, se svou německou gouvernantkou a se svými dětmi, po německu žvatlajícími, až zasedne někde v zapomenutém zátiší v ztraceném kroužku a bude vypravovati o mrzutých i zábavných dobrodružstvích „Estudiantiny“ a vzpomene si na Paříž, pak rozhostí se na jeho líci a po tvářích posluchačů ten zvláštní, dobromyslný a přece ponižující úsměv, jímž bývá odměňována i odbývána — naivnost —

Zero.

Dopisy a zprávy redakci zaslané.

Redakce přijímá do tohoto oddělení dopisy i zprávy týkající se českého veřejného života, zvláště pak literatury a umění.

Zodpovědnost za náhledy a mínění dopisovatelův redakce na se nebéře, přijímá však odpovědi na ně.

Dopisů a zpráv zaslaných anonymně přijímati nelze.

Slovo o našem uměleckém průmyslu.

List z venkova. — Skutečně z venkova — neboť Praha ve své zámožnosti, v svém vytříbeném vkusu i pro jiné poměry snadno přehledne významnost některé věci všeobecně důležité, ale hlavně pro venkov výrazné. Mám tenkráte na zřeteli barvotisky, jichž je nyní plno — v hostinci i v úřadovně, v zámku i v chalupě. Podívejme se běžně po obyčejném předmětu jejich: Madonna, Faust a Markéta, Massaniello, cikánka, nějaký dědek, několik dítek, veselý výjev z loveckého neb mnišského života, něco tklivého z oboru červeného kříže neb žebrácké hole a podobné: z krajinářství jsou nejčastější Alpské ledovce, mořská pobřeží, porýnské hrady a solnohradské chatrče. — Tedy domácího pranic, — jsou to předměty mezinárodní, nám sice známé, ale přece cizí; nic, v čem bychom jako v zrcadle viděli vlastní myšlénky, tužby, trampoty a rozkoše, zkrátka svůj vnitřní život; nic takového, co by k jizbě poutanému připomínalo milý rodný kraj! Historických líčení buď vůbec žádných nebo špatných; patrně vězí v tom vědomí obchodníků, že by věci takové nešly na odbyt. Prohledněte všecky sklady na jarmarce, kde se prodávají obrazy pro lid, všimněte si našich uměleckých závodů, co zde naleznete našeho?

Myslím, že by tak nemělo být. — Českého umění si všímejme po zbudování Národního divadla! — Na obecenstvu, jak zřejmo, to nezáleží, ale na podnikatelích. A věc je tak slibná, že se musíme diviti, proč se jí posud nikdo neujal. Mohla-li se odbýti podobizna Komenského v tisíci exemplářích, a to hlavně u stavu učitelského, pak je to vybídnutím, aby se mezi uvědomělé Čechy vysýlaly i jiné výtvory českých rukou, čerpané z českého života, pojaté českou myslí. Ovšem je žádoucno, aby se věci chopil někdo netoliko pro zisk, ale aby se dbalo i stránek esthetických, aby se nepřestalo snad na „Vyšehradě“ a na „Husovi na hranici“. Zdárným pojmutím takového podniku zachovali a vypěstovali bychom netoliko mnoho dobrého pro domov, ale nepochybně by se vzájemným obchodem vzbudil i v cizině interess pro nás a čest umění domácího roznesla by se i dále.

Jan Vondráček.

OBSAH: Před nocí. Báseň Jaroslava Vrchlického — Kus zahrabané romantiky. Genre z minulosti od Fr. Heritesa (Pokračování.) — Ledová královna. Báseň J. V. Sládka. — K dějinám poprav a katů v Čechách. Náčrtek z kulturních dějin od Josefa Svátka (Pokračování.) — Hrany. Báseň Petra Jasmína. — Vojtěch Valenta, ariaoský biskup. Napsal Ant. Rezek. — Oči azurové. Báseň Alb. Rondaniho. Přel. Jar. Vrchlický. — Míša a Váňa. Obrázek z dob nevolnictví. Napsal M. Saltykov. Přel. Josef. Mikš. — Feuilleton: Kościuskovi. Báseň J. Keatse. Ze žaponského zrcadla. Dopisy redakci zaslané.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček“.**

Předplací se pro Prahu

na čtvrt léta . .	1 zl. 65 kr.
na půl léta . .	3 „ 30 „
na celý rok . .	6 „ 60 „

Se zasylkou po poště

na čtvrt léta .	1 zl. 75 kr.
na půl léta .	3 „ 50 „
na celý rok . .	7 „ —

Patisk původních prací
se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se
redakce či administrace
„Lumíra“ buďtež adresovány:
Časopis „Lumír“, Praha,
Salmova ulice číslo 9. nové.

Listy přijímáme jen
frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10.
a 20. každého měsíce vždy
o 2. hod. odpoledne.

ROČNÍK XIV. 20. února 1886. ČÍSLO 6.

Zajatci.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

Jdou, ruce na zad těsně přivázané,
pot s prachem smíšen se tváří jim kane,
skráň hanba tíží k zemi,
při zvuku cinků jdou a flétny kvílu,
vztek napíná jim paží každou žílu,
jdou v pohrdání němi...

Na trůnu satrap sedí jako modla,
kol nahých žen a dvořanů druž podlá
se patříc na ně tlačí,
kněz bronsí obětní nůž a se šklebí
a satrap žezlo vzpírá těžké hřeby
na lenoch trůnu, hlavu dračí. —

Jdou, myslí při tom na vzdálené chaty,
na lovy pustinou, kdy západ vzňatý
plál ve orgii světla celý,
na děti, ženy, jež čekají na ně,
a oni zatím bez štítu a zbraně
o stupně trůnu bijí čely. —

Jdou kolem tyrana a málokterý
zrak zvedne k němu posupný a šerý,
však běda, v tom to blýská
a více výská polnice a ječí
a více provaz, co rty chví se v křeči,
jich šíj a ruce stiská.

Ó bídní, jdoucí k smrti, kdyby zvednul
k vám satrap hlavu a ten pohled zhlédnul,
jak mrak přechází lunu,
tvář bledou by mu poznání cit zkalil,
jak velcí vy jste, jež on ve prach svalil,
jak malý on jest na svém trůnu!

Svatební cesta.

Dalmatská povídka od *Jos. D. Konráda.*

1.

Ku konci měsíce ledna roku 1869 rozletla se jednoho pošmurného dne po veškerých krajích sličné Dalmacie a odtamtud až do bělavého Terstu pohnutlivá zvěst, že v noci právě minulé potopil se mezi městy Spletem a Korčulou nový parník „Kočička“, plující z Terstu na jih. Ačkoliv zvláštní ta zpráva jenom od ucha k uchu poletovala, přece v jediném dnu rozptýlila se tisícerými ústy po všem obyvatelstvu dalmatském, zbarvena jsouc za tu krátkou dobu všemi možnými odstíny a nejrozmanitější pestrostí, jakou lid plýtvá vždycky při podobných příležitostech. Nebylo šetřeno ani nejbujnější obrazotvornosti, všude hemžily se tisíceré domněnky a smyšlénky, leč mluvilo se nejvíce na licho a na plano, neboť Bůh dal proto lidem jazyk, aby se jím mluvilo — co, na tom jim už tuze nezáleží. Noviny, vyšlé v Terstu a v Zadru o den později, zprávu tu zcela potvrdily, tu i tam doplnily, ale na mnoze ji ubraly též valný počet rozličných křiklavých přívěskův, kterými ji ozdobila štědrá ústa lidu. Leč i tehdy zbylo ještě dosti pastvy zvědavým a hovorným, z nichž mnozí se i těšili ze hrozného neštěstí, neboť to byla velice zajímavá událost, která se nenaskýtá každého dne.

Jisto bylo to, že dne 23. ledna o druhé hodině ranní krásný parník „Kočička“, který tři dny před tím vyplul hrdě plnou parou ze přístavu Terstského, stroskotal se mezi ostrými skalisky nedaleko ostrova Hvaru, že ve vlnách mořských pochováno bylo v několika okamžicích asi padesát životů lidských, většinou cestujících, a že se podařilo pouze pěti nebo šesti osobám zachrániti se jako zázrakem před smrti. Časopisy přinesly hnedle potom důkladný seznam všech těch nešťastných, kteří zahynuli, i jména oněch několika šťastných, kterým se podařilo z nebezpečí vyváznouti. Za příčinu velikého neštěstí udávána prudká bouře mořská, která „Kočičku“ zastihla právě v době a v místech, kde nemohla nikde bezpečně přistati, jakož i nedostatečné řízení stroje lodního.

Po třech, čtyřech dnech však už všechny zprávy počínaly pojednou pozbývati zajímavosti, a za týden zmizely ze sloupců časopisův úplně, neboť byly zatlačeny do pozadí jinou novinou o dvouhlavém dítěti, jež se právě narodilo Bůh ví ve kterém konci světa, což jest bez odporu věc mnohem důležitější a pozoruhodnější nežli smrt padesáti lidí, kteří vytrpěli před svým zahynutím muka tak veliká, že by věru dostačila úplně zhořčiti život i sebe delší. Toliko jeden italský časopis vrátil se k předmětu tomu asi po čtrnácti dnech opět, ohlašuje svým čtenářům, že do počtu zachráněných cestujících z „Kočičky“ dlužno přičísti ještě jednu mladistvou paní, která byla nalezena v osudné noci italskou lodí „Venezií“, plující s nákladem vína se Spletu do Barletty. Paní držela se křečovitě trosky ochranné loďky, a v prvých okamžicích se podobalo, že jest mrtva. Ale usilovné péči lékaře, toť se rozumí, že také italského, jenž se tehdy právě nalézal na lodi, podařilo se přivésti ji zase brzo k životu. Po té byla spoutána těžkou nemocí, a odevzdána pak v Barlettské nemocnici pečlivému ošetřování. Noviny ještě vypravovaly, že mladá paní jest chotí bohatého obchodníka Zaderského nebo Spletského Jovana Zlataroviće, s nímž byla teprve 22. ledna ve Spletu oddána, načež mladí manželé vstoupili hned po slavnostním obřadě na parník „Kočičku“, ubírajíce se na teplejší jih na cestu svatební.

Zpráva ta odvrátila poněkud mysl citlivějších čtenářův od dvouhlavého dítěte, a jmenovitě mladí, a mezi těmi opět sličné pohlaví přetřásalo ji milosrdně, avšak bez milosrdenství na všechny strany zase po několik dní. Teprve když týž časopis oznamoval, že se o mladistvou vdovu hlásilo hned tolik a tolik ženichův, kteří chtěli býti ne-li slavnými, tedy alespoň pověstnými, a že se zachráněná již také pro jednoho z nich rozhodla, a novému, tak podivně spojenému párku že zbývá pouze ještě přečkati dobu smutku, nežli si založí svoji domácnost, všechna pozornost čtenářstva obrácena zase k jakémusi nejnovějšímu zločinu, který se udál s bezpříkladnou smělostí za bílého dne na nejživější ulici Terstské, aniž bylo lze dopadnouti pachatele. O mladou paní se nikdo více nestaral, leč že jí v duchu ještě přál štěstí. Nikdo ani nepochyboval, že bude šťastna, neboť to potvrzovaly i noviny, a těm se v tehdejších časech věřilo mnohem více než nyní, zvláště když to byly noviny italské. Ostatně věříme ještě i teď novinám více nežli písmu svatému, a kdo nevěří, jest zajisté již hotovým, přímo nenapravitelným Tomášem.

II.

Časopisy, přinášející zprávy o katastrofě „Kočičky“, měly skutečně skorem ve všem pravdu jako na vzdor tomu velikému množství kachen, které každé noviny obletuje, zvláště vycházejí-li tyto na blízku vod. Ani poslední list italský nelhal, když mluvil o zachránění mladistvé paní Zlatarovićové, za kterouž vzácnou vlastnost dlužno mu prominouti všechny ženichy a sňatky, kterými na konec ubohou obmyslil.

Loď italská „Venezia“, vypluvši ze Spletu skoro ve stejné době jako „Kočička“, byla překvapena bouří mořskou zrovna tak jako ona, pročež neodhodlala se pustiti se do širého moře, nýbrž táhla se zvolna a co možná opatrně podél pobřeží dalmatského, snažíc se tak zmenšiti nebezpečí, které by jí hrozilo v moři otevřeném. Bloudila právě v okolí ostrova Hvaru, snažíc se vyplésti se ze sítě potměšilých skalisek, když jeden starý plavec asi o půl třetí hodině ranní způsobil poplach tvrzením, že zaslechl na blízku lodi úpěnlivé volání. Loď zmírnila, pokud jí bylo v zuřící bouři možno, svůj běh, a všechno mužstvo jalo se sluchem pátrati ve stranu, kterou mu námořník označoval. Avšak kromě rachocení a dunění hromu, hučení větru a děsného šplíchání velikých vln neozvalo se již ani jediného sebe menšího zvuku, který by se podobal hlasu lidskému. „Venezia“ chtěla se právě pustiti zase v rychlejší plavbu, když jasný, téměř oslňující blesk osvítil všechno její okolí skoro tak jako za dne.

„Zastavte!“ vykřikl plavec, a v témže okamžení měl již kolem svého těla ochranný pás a vrhl se jedním skokem do zmítajícího se moře.

Ihned přineseno několik svítilen, a při slabé záři dvou, které se nepodařilo ostrému vichru shasiti, lodníci spatřili asi třicet neb čtyřicet krokův od lodi trosku bárky houpající se na vlnách, na níž jako přikována lpěla nehybná postava lidská. Statečný, zkušený plavec byl v pěti minutách u ní, a v malé chvilce po té podal už bezvládné tělo několika námořníkům, kteří se pustili, ač nikoli bez vlastního nebezpečí, za ním.

„Žena!“ pravil jeden plavec, když donesli nález svůj na palubu, a prohlíželi ji zkoumavě při chabé záři svítilny.

„A mlada!“ dodal jiný a poklekl k ní, počínaje horlivě osušovati její obličej a její ruce, ztuhlé chladnou vodou.

Nalezená ženština byla opravdu ještě mlada, a dle všeho překročila teprve před nedávnem svůj dvacátý rok. Byla vysoké, štíhlé postavy a sličného ušlechtilého obličeje, na němž každý rys byl lahodný i poutavý, a dlouhá hustá kštice tmavoplavých vlasů vkouzlila na její tváře tím více zajímavosti, číníc ji tak nadmíru půvabnou. Ani smrtelná bledost, rozlitá po jejích tvářích, a ztuhlost stepilých údů nebyla s to, aby zakryla její spanilost jakož i neklamné známky vzdělání.

„Ba mlada — a jak krásna! A zajisté z bohaté třídy —“ přikyvoval zase jiný vida, jak se jí ve mdlých paprscích svítilny třpytí náušnice a prsteny.

„Což mlada, což krásna, což bohata! — Ale mrtvá! Škoda krásy, mladosti a zlata, kde života není!“ ozýval se jeden námořník, kterému nedávno před tím umřela žena, již měl velmi rád a jehož duch býval od té doby neustále teskliv, pročež viděl vždycky všechno v barvách temnějších a smutnějších.

„Kdož ví —“ hovořil opět jiný plavec, „avšak —“

V tom přistoupil mezi ně spěšnými kroky kapitán.

„Doneste ji hned do velké kajuty!“ poroučel, pohleduv krátce, avšak bystře na bezduchou ženštinu.

Pak se rozhlížel vůkol, pátraje mezi námořníky svým pronikavým sokolím zrakem.

„Kde jest doktor Ortolano?“ ptal se rychle a jaksi vyčítavě, při čemž obličej jeho se rázem zachmuřoval.

Námořníci se rozhlíželi po palubě, počínajíce se teprve diviti, že doktora tam není, a že na něho sami do té chvíle nevzpomněli.

„Kde jest doktor!?“ tázal se kapitán zvučněji hlasem ještě důraznějším, a oči jeho blýskaly se při tom ze zamračeného obličeje jako dva uhle.

„Spí!“ pravil po té otázce zavalitý kuchař, který také vylezl pracně ze svého brlohu nasytit hladový zrak svůj podivným tím divadlem.

„Spí!“ zasmál se ostře kapitán. „Spí! V takové bouři, v takovém lomozu a nebezpečí!“ a mávnul ročileně rukou, jakoby chtěl zapuditi hněv a zlost, která se ho opanovati snažila.

„Zbuďte ho!“ vykřikl pak hlasem podrážděným na mladého plavčíka, který mu stál nejblíže. „A hned!“

Potom se sehnul nad mladou ženštinu, která stále byla bez dechu a bez hnutí; námořníci ji právě opatrně zvedali, aby ji donesli po rozkazu svého velitele do velké kajuty. Kapitán odebral se tam za nimi čekaje na příchod doktorův.

Plavec odkvapil do kajuty doktorovy. Ten spokojeně vyspával jako po nejkrásnějším plese, a hlavou mu snad táhl právě nějaký příjemný klidný sen.

„Co chceš!?“ vítal nevrle námořníka, když jím tento rozpačitě sice, ale poněkud citelně zahýbal.

„Ach, pane doktore, vylovili jsme mrtvolu — kapitán vám vzkazuje, abyste k ní přišel“ — vypravoval plavčík prosebně a nesměle.

„Blázne!“ odpovídal mu doktor. „U mrtvých jsem už se svým uměním málo platen. Jdi, a dej mi svatý pokoj!“ načež se mrzutě obrátil na svém těsném lůžku a zamhouřil zase oči.

Plavčík se třásl nerozhodností a strachem. Doktora důrazněji vyburcovati si netroufal, a s nepořízenou se opět bál přijíti před hněvivého kapitána.

„Snad není ještě mrtva!“ žebronil dále, „snad byste ji mohl ještě vzkřísiti.“

Avšak doktor sebou ani nehnul. Buď se tvářil, jakoby neslyšel anebo již spal.

„Kapitán čeká!“ dodával si mladík větší odvahy vida, že prosby jeho zůstávají bez výsledku, a ruka jeho se zase zvolna dotekla ramene doktorova.

Doktor obrátil hlavu a přeměřil plavčíka pohledem tak výmluvným, že si tento mohl z něho vyčísti všechno, toliko nic lichotivého. Ale ku vstání se přece nikterak neměl, jakoby byl k úzkému svému lůžku nebo k lahodným svým snům pevně přikován.

V té chvíli otevřely se zase dvéře, a do kajuty doktorovy přikvapil jiný námořník, avšak už každým kročejem ukazoval mnohem více srdnatosti a ráznosti, nežli jeho předchůdce.

„Doktore, kapitán vás očekává! Máte přijíti do velké kajuty, a to ihned! Nebudete-li tam v minutě, přijde si pro vás sám!“ vyřizoval hbitě a hlasitě rozkaz svého velitele.

„A ty se střez před kapitánem!“ obrátil se pak ke mladému námořníkovi, pohrozil mu významně rukou, a chvátal zase z kajuty.

Doktor poslal za ním pohled ještě nevlídnější, nežli jakým obdařil prve plavčíka a zvedal se pomalu na svém lůžku.

„Hoří!?“ prohodil pichlavě.

„Hoří!“ plavec odcházeje mu odpovídal krátce, ale ostře.

Doktor ještě něco zabručel, jako že z malého pána malý strach, a potom provedl svoje oblékání tím, že si přehodil přes ramena plášť a obul střevíce, načež odešel za plavcem do veliké kajuty ke kapitánovi. Ten ho již netrpělivě očekával, upíraje svoje oči nevlídně ke dveřím, a mračil se při tom až tma.

„Čtvrt hodiny!“ vítal příchozího úsečně i vyčítavě a podíval se na něho zrakem téměř mrazivým. „Nestydíte se, doktore!?“

Doktor se nedbale podíval na svoje přistrojení, jakoby výčitky velitele lodi dobře nechápal.

„Nestydím — vždyť tu není žádných dam —“ pravil lhostejně, nedávaje na sobě ani dosti málo znáti, že by se ho slova kapitánova dotekla citelněji.

Kapitán se zlostí začervenal a zatínal zuby hněvem, avšak doktor si toho ani nevšiml a pomalu i chladně jal se prohlížeti nalezenou ženštinu. Událost ta pobouřila nebo aspoň vzrušila všechny námořníky na lodi, jediné jeho se pranic nedotkla a nezpůsobila v něm ani nejmenšího dojmu.

„Zde máte hned jednu!“ pravil kapitán po několika okamžicích, snaže se utajiti svůj hněv, leč marně, neboť pohnutí jeho bylo příliš patrno z každého zvuku jeho hlasu i z každého tahu tváře.

„Před tou, tuším, nebude mi již třeba dbáti příliš etikety a dvornosti!“ odpovídal doktor tónem nezměněným.

„Žije!“ zvolal kapitán ostře a přísně, nemoha hněv svůj udržeti déle na uzdě.

„Uvidíme teprve!“ zněla doktorova odpověď, stále chladná sice, ale již poněkud pichlavá, neboť kapitán zavadil u něho o nejcitelnější stránku všech lékařův, kteří nikdy s klidem nestrpí nikomu, aby se pletl do jejich řemesla ani výrazem sebe nevinnějším nebo nepatrnějším.

„Žije!“ opakoval kapitán ještě hlasitěji a rázněji. „A vy mi nyní, doktore, ručíte za její žití, rozumíte!? Nebudu vás více vyrušovati svou přítomností, povím vám jenom tolik: Buď tato dáma bude ráno živa, nebo hodíme dva lidi do moře!“

Doktor jenom pokrčil rameny.

„Což jest ještě někdo jiný mrtev na lodi?“ ptal se pak s nezměněným klidem.

„Ten jiný budete vy!“ pravil kapitán, obrátil se a odcházel hřmotným krokem z kajuty, bouchnuv za sebou prudce dveřmi.

Doktor Ortolano i těchto posledních slov si ani nevšiml. Stejně chladně a stejně klidně jal se křísiti zvláštní cizinku, která až do toho okamžiku ležela před ním jako bezduchá. Dva nebo tři obratní plavci mu při tom byli nápomocni. Dal se do nepříjemné té práce s opravdovou pílí, která každým kloubem svým prozrazovala zručného lékaře. Byl jako mnoho jiných jeho druhů nevšímavý a chladný ke každému nemocnému, k němuž není právě volán. Avšak jinak konal svou povinnost lékařskou tak důkladně a pečlivě, že nebylo možno neuznati ho jakožto obratného doktora. Mýlili bychom se, kdybychom se domnívali, že poslední výhrůžná slova kapitánova doktora Ortolana pobádala k péči tak horlivé o neznámou ženu. Doktor Ortolano byl jedním z těch nemnohých lidí od paty až ke hlavě veskrze chladných, kteří by si ještě pět minut před svou smrtí s klidem závidění hodným pokuřovali svůj doutník anebo dle známé historky dohrávali pozorně oblíbenou šachovou partii. A cítil-li nějaké potěšení z toho, že se výsledek usilovné píle jeho počínal za nedlouho ukazovati na cizí krásce, až do té chvíle jako mrtvé, pak to bylo jediné uspokojení lékaře, a nikdy myšlénka, že tím utiší hněv přísného kapitána a vyhoví tak jeho rozkazu nebo přání. Ostatně doktor Ortolano nezavadil o kapitána po jeho odchodu už ani jedinou sebe nepatrnější myšlénkou.

Účinek lékařského přispění byl u mladé dámy dosti brzo patrný. Ztuhlé údy nabývaly znenáhla své hebkosti a pružnosti, a zsinalý obličej ohříval se pomalu ruměnnou červeností, lehounkou sice, ale přece znatelnou.

Asi po půlhodině mladá krasavice procitla s hlubokým a dlouhým vzdechnutím. Pak vztyčila obě ruce proti doktorovi, a na tvářích rozvil se jí úsměv z pola bolestný i z pola radostný a šťastný. Myslila nejinak, nežli že ruce její setkají se se šíjí nebo rukama jejího mladého manžela. Avšak ruce svezly se jí hned k bokům, jakmile otevřela oči a spatřila před sebou cizí, nikoli právě vlídnou tvář doktorovu, a vedle něho jiné tři tváře drsných námořníků. Bylo viděti, jak se jí mdlá víčka chvěla jakýmsi strachuplným údivem a jak mysl její namáhala se rozřešiti hádanku, kterou spatřovala před sebou v ovzduší tak dusném a ve světle tak příšerném.

Z plavců nikdo nepohnul ani brvou; i doktor Ortolano byl tich, pozoruje pilně počínání k životu probuzené. Ta několik minut bloudila ve svých myšlénkách; avšak pojednou snad nalezla opět stezky, se které se paměť její naposledy uchýlila, zvolala zoufanlivě jakési nesrozumitelné slovo, přikryla si bledý obličej oběma rukama a dala se do štkajícího, srdce rozrývajícího pláče.

Brzo potom upadla zase v bezvědomí, z něhož se probudila až ve vzduchu italském v nemocnici Barlettské.

(Pokračování.)

Strom.

Báseň *Antonína Klose.*

Strom před mými kdys okny květ',
já nemoh' ven jím prohlédět.
A dlaň jsem přitisk' na čelo,
že mi tak touhou hořelo
po kráse, báji, v světě tom,
jež zakrýval mi květný strom.

A s písní ptáci létali
se stromu větví do dáli —
já létal s nimi na sta mil
ze svého hnízda, dětství chvil,
a v duchu jsem jen prosil, ždál:
bych jeden květ si zachoval. —

Tak krásno je se zamyslet…
A zatím prchla řada let,
a jak jsem zraky z dlaní zdvih',
paprslek z venčí mih' se v nich,
strom řídne, listí padá v dol:
ó Bože — jak je tak pusto kol!

O elektřině vzdušné a o hromosvodech.

Napsal *Ladislav Fiedler.*

Znáte světlo Eliášovo? Neznáte. Tož vyjděte si někdy za tmavé noci do polí. Zíráte na temné obrysy stromů a skupiny domů vašim zrakům se jevící, nasloucháte tichému, vánkem způsobenému šelestění křovin a mimoděk se zastavíte. Oko vaše upře se do neurčita a duši vaši táhnou vzpomínky na šťastnou či trapnou minulost, obrazotvornost kreslí vám štětcem mistrným různé obrazy před duševním zrakem vašim, duch smělým letem opouští hrudu pozemskou — upadli jste ve stav podobný spánku. Však hle! rázem jste se vzpamatovali. V temnotě objevil se náhle světlý bod a v témž okamžiku zazářila na kříži zdobícím vížku kostelíčka jasná hvězda, shluk modravě bílých paprsků, jenž vytrhnuv vás ze snění vložil vám v ústa otázku: Jakým způsobem povstal tajuplný ten zjev a co jest jeho příčinou?

Úkaz ten zve se světlem Eliášovým, a jeho původem jest elektřina, týž démon, jenž rozpoután za bouře vzbuzuje vaši hrůzu, jenž se strašlivým jekem probíhá se nad hlavami vašimi, a při jehož každém oslňujícím blesku provázeném třeskutou ranou mimoděk odstoupíte od okna, u něhož se zatajeným dechem sledovali jste průběh nejkrásnějšího ve své velikosti úkazu přírodního.

Bouře jest zajisté nejvelebnějším a nejmohutnějším zjevem ve přírodě, zvláště pak nerozlučný její průvodce, blesk, povždy poutal pozornost veškerého lidstva. Staří považovali blesk za jakousi hořící sirnou kouli a náhled ten udržel se až do konce století sedmnáctého, ve kteréž době učený Angličan Wall první pronesl myšlénku, že blesk jest cosi obdobného s jiskrou elektrickou, jíž byl Wall třením jantaru vyvodil; zůstalo však na pouhém domnění až do polovice století osmnáctého, kdy otázka ta opět do popředí vstoupila a kdy zvláště Amerikán Franklin pokusy svými r. 1752 konanými pozornost tehdejšího učeného světa na se upoutal.

Franklin, chtěje dokázati elektrickou povahu bouřky, shotovil papírového, kovovým hrotem opatřeného draka, jejž uvázal na dlouhou šňůru hedvábnou: hrot draka spojen byl drátem, onou šňůrou protaženým, s kovovou koulí, na osamoceném podstavci stojící, do kteréž, když se byl drak za bouře vznesl, elektřina mračen se sváděla. Elektřinou, z koule té vycházející vykonal Franklin všecky pokusy, kteréž se tehdy s elektřinou třecím strojem uměle vyvinutou prováděly, a dokázal tak nade vši pochybnost jednostejnost elektřiny mračen s elektřinou vzbuzenou způsobem umělým.

Ještě před Franklinem však vyvodil podobným způsobem Francouz Dalibard jiskry na dva palce dlouhé, kdežto Francouz de Romas taktéž úplně neodvisle od Franklina podobné pokusy konal a to s mnohem větší přesností a důkladností, než současníci jeho, kteří se podobnými zkouškami zabývali; Romas svedl přístrojem svým takové množství elektřiny z oblak, že osoby blízko stojící pojal zvláštní pocit, jakoby do pavučin byly zapleteny, jiskry pak přeskakovaly do předmětů se zemí spojených až do vzdálenosti osmi a i více palců. — Podobné pokusy končily ovšem ne vždy šťastně, tak byl professor Richman v Petrohradě při jedné ze svých zkoušek bleskem svedeným zabit. Stal se vznešeným mučenníkem vědy. —

Avšak i za dnů úplně jasných svedl Franklin jiskry, ovšem že slabé ze mraků, čímž dovozeno, že ovzduší ustavičně jeví elektrické napjetí, rovněž tak i země, a že elektřina této s elektřinou vzdušnou neustále vyrovnati se hledí. Není-li napjetí veliké aneb je-li příležitost ku nenáhlému vyrovnávání vysokými, vlhkými neb špičatými předměty, proudí elektřina země předměty těmi do vzduchu, kdež se s elektřinou vzdušnou spojí. Vyrovnání toto provázeno jest úkazem světelným, a tak vysvětluje se „světlo Eliášovo“, jež za tmavých nocí na topolech, věžích, hromosvodech a j. se jeví. Vypouštěním draka do rozličných výšek se seznalo, že množství elektřiny ve vzduchu roste vzdáleností od povrchu zemského; mylný jest však náhled, že by nejnižší vrstvy vzduchu pražádné elektřiny nejevily, neboť již mnohokráte pozorováno bylo elektrické vyzařování na uších koní, bodácích vojáků a p., tedy na předmětech nízkých.

Jakmile však elektřiny ve vzduchu přílišné množství se nashromáždilo a není-li žádné příležitosti ku nenáhlému vyrovnání, shlukne se elektřina obyčejně ve mraku a ve způsobě blesku udeří do země, což nazývá se náhlým vyrovnáním. Mnohdy stává se, že blesk ze země do oblaku uhodí, tedy směrem opačným, což však dlužno rozeznávati od tak zvaného „zpátečného udeření“, kteréž pojmenování značí velmi zajímavý případ, jevící se, ovšem zřídka, za bouře zvláště prudké. Stává se totiž, že lidé i zvířata náhle mrtvi k zemi klesají, aniž blesk udeřil, neb nějaká jiná příčina smrti jejich patrna byla. Obyčejně mělo se za to, že blesk udeřivší ze země do oblaků není viditelným, jest však nyní dokázáno, že za prudkých bouří povstávají v zemi okamžité velmi silné proudy, jimž zhoubné ony účinky připisovati dlužno.*)

Blesk udeří obyčejně do vysokých předmětů, věží, stromů a p., ježto nad vrcholky jejich jest vzdálenost mezi oblakem elektrickým a zemí nejmenší, značné pak roztříštění a skroucení stromu, do něhož bylo uhodilo, není bezprostředním účinkem blesku, nýbrž páry. Uhodí-li totiž do stromu, béře se blesk vlhkou bělí a místy kmene, která jeví nejvíce vlhkosti; voda promění se značným horkem okamžitě v páry, jež svou rozpínavostí kmen rozmetají. Nemálo zajímavým jest též úkaz, jevící se za silného napjetí elektřiny vzdušné, jímž se voda, zvláště v rybníce, mnohdy značně vyzdvihne; na nestálém pohybu povrchu vody lze pak pozorovati i změny v napjetí elektřiny ve mraku.

Když byla jsoucnost elektřiny ve vzduchu, jakož i elektrická povaha bouřky dokázána, vytknuta duchu lidskému nová úloha, jež do dnes není rozřešena, totiž vypátrání původu elektřiny, jevící se v atmofeře. Náhledy o věci té jsou rozdílné a není dosud zjištěno, zdali elektřina vzdušná v ovzduší samém povstává, aneb zdali ve prostoru světovém původ její hledati dlužno.

Francouzský fysik Becquerel pokládal slunce za východiště elektřiny a sice dle jeho náhledu povstává tato rozkladem látek na vodík bohatých. Uvolněný vodík, jevící se ve skvrnách slunečních, sdílí svoji elektřinu jemným částečkám vesmír vyplňujícím, jimiž se pak mezi jiným i našemu ovzduší přenáší. — Theorie Siemensova, Lamontova a j. rovněž klade původ elektřiny do slunce, a všímajíc si ještě jiného úkazu, totiž severní a jižní záře, spočívá na základě zcela jiném. Kdežto Becquerel chemický rozklad za původ elektřiny považoval, má Siemens za to, že jakási látka na slunci od polů ku rovníku neustále proudící, tření a tudíž elektřinu vzbuzuje, a potom odstředivou silou otáčejícího se slunce do vesmíru vržena jest. Třením tím stává se slunce elektrickým, načež vlivem svým i ovzduší naše zelektrisuje; toto děje se ovšem několika pochody.

Skoro všeobecně uznanou jest však domněnka, dle níž elektřina na zemi samé povstává a sice třením vodních bublinek parou nesených o vzdušné částečky; třením tím stávají se vodní bublinky elektrickými, a srazivše se v oblak zmenší tím i svůj povrch, jaký byly dříve zaujímaly, čehož následkem jest opět nutné zhuštění elektřiny potřebné k tomu, aby vyrovnání mezi mrakem a zemí díti se mohlo. Zhoubné následky udeření blesku přiměly člověka ku přemýšlení, jak by je umělým způsobem odvrátiti mohl, a zdá se, že již v dávných dobách dovedli těžiti lidé z nabytých zkušeností o vlastnostech blesku, neboť zachovaly se nám jakési zprávy, dle nichž lidé nedaleko obydlí svých stavěli dlouhé tyče, často zuhelnatělé, bezpochyby, aby jimi blesk ku zemi sváděli; zkoušky pak v minulém století za tím účelem konané, aby elektřina ve vzduchu zjištěna byla, nesly již samy v sobě zárodek hromosvodů. Nebyla tehdy myšlénka daleka, papírového draka nahraditi vodičem stálým, což byl již ostatně Dalibard při svých pokusech učinil, a nepřísluší tudíž Franklinovi priorita samostatného vynálezu, nýbrž zásluha, že věci již stávající prvý ku praktickému účelu použil.

Jinak má se věc při vynálezu *Čecha Prokopa Diviše*, jehož zásluhy se skoro všude umlčují a jenž málokdy vynálezcem hromosvodu zván jest, ačkoli idea jeho konečně zvítězila, ano došlo až k tomu, že Franklinovi připisuje se vynález Divišův, lišící se účelem i úpravou značně od nálezu Franklinova.

---

*) Náhlé vyrovnávání bleskem děje se i mezi dvěma protivně elektrickými mraky, a poutal-li jeden takovýto mrak protivnou elektřinu země, tož při vyrovnání elektřiny obou mraků musí i rovnováha elektřiny na zemi, byvši dříve porušena, opět se navrátiti, což též náhle, ovšem bez blesku se děje; zastihne-li takovýto vyrovnávající se proud elektrický lidi neb zvířata, usmrcuje je. Udeření blesku ze země do mraku nazývá se „studenou ranou“.

Bleskosvod Divišův má základ svůj v jakémsi žertu,*) jejž byl Diviš kdysi provedl a jenž vydává svědectví, že vynález Divišův jest výsledkem samostatného badání a nikoliv výsledkem pokusů za zcela jiným účelem konaných. Právem nazýván hromosvod Franklinův „nálezem“, kdežto přístroj Divišův nade vši pochybnost jest vynálezem.

Kdežto Franklin pouze k tomu přiveden byl, aby postavenou tyčí blesk ku zemi svedl, šel Diviš dále, chtěje udeření blesku úplně zameziti, a jméno „hromorozvod“, jaké byl vynálezu svému přidělil, označuje úkol zcela jiný, než jaký má Franklinův hromosvod.

Bystrému duchu Divišovu neušlo, že elektřina, má-li dostatečnou příležitost znenáhla se vyrovnati, nikdy v jiskru se neshlukne, a na základě tom sestrojil svůj hromorozvod; byla to železná tyč, kolmo postavená a se zemí spojena, jež byla opatřena čtyřmi vodorovnými rameny, z nichž opět každé neslo množství železných hrotů, takže elektřina na tolika místech najednou se vyrovnávala, kolika hroty hromorozvod opatřen byl, a nemohla se nikdy shluknouti ve blesk, jako se to stává při hromosvodu Franklinovu, kde jediný hrot nenáhlému vyrovnávání nestačí.

Hromorozvod Divišův konal výborné služby, neb za bouře bylo viděti, jak ze mračna tenké světlé prouhy ke hrotům se táhly a vždy vyrovnal přístroj dokonale elektřinu mračen, aniž kdy do něho uhodilo.

Franklinův hromosvod vynikal nad Divišovým ovšem jednoduchostí a mimo to byl Franklin u rozšiřování nálezu svého se mnoha stran podporován, kdežto ku lhostejnosti, která Divišovi tak jako jiným velduchům národa našeho podílem byla, přidružila se i pověra, jež vedle náboženské přepjatosti povždy byla největší překážkou pokroku, a učinila nemožným rozšiřování výhodného vynálezu Divišova.

Hromorozvod, jejž byl Diviš v Přímětících u Znojma postavil, byl stržen ku zemi sedláky, přičítajícími sucho toho roku (1754) panující přístroji, a i vyšším prý jakýmsi rozhodnutím byl Diviš nucen hromorozvod odkliditi.

Leč vznešená idea nebyne; byť i násilím pošlapána, vznese se povždy ze hrobu svého, aby tím více pak zaskvěla se na obzoru našeho vědění, aby ozářila památku toho, jenž ji pronesl, a jemuž nebylo dopřáno, by za živa uznání, po smrti pak vděčné upomínky došel. Tak i zde.

Mnoho neštěstí, přihodivších se i při dobře zřízeném hromosvodu Franklinově, bylo příčinou, že odbýváno roku 1878 sezení komise meteorologické společnosti v Londýně, jíž vyslanci Royal Institute of British Architects, spolku telegrafních inženýrů a fysikalné společnosti přítomni byli, kdež uznáno, že není úkolem hromosvodu, blesk jen ku zemi sváděti, nýbrž nenáhlým vyrovnáváním udeření zameziti, a kdež na základě látky vzaté z osmi set spisů o hromosvodech jednajících jakož i nesčíslného množství zpráv o jednotlivých způsobech udeření blesku přijato o zařízení hromosvodu pravidlo, dle něhož tyč nejméně pěti hroty opatřena býti musí, a odporučuje se, tyč mimo to po celé její délce hroty posázeti.

Tím způsobem dostalo se vynálezu Divišovu platného uznání!

Dlouhých sto dvacet roků bylo zapotřebí, aby nabylo se r. 1878 pravého náhledu o vlastním účelu hromosvodu, aby veliký počet odborníků po dlouhých přípravách a dlouholetých zkušenostech pronesli to, o čemž byl veliký náš Prokop Diviš již r. 1754 přesvědčen a na základě čehož svůj hromorozvod sestrojil!

Divišův hromorozvod jest nyní v rozličných podobách a pod rozdílnými jmény patentován, ano i v nynější době tak oblíbené spojování více tyčí hromosvodních mezi sebou drátěným lanem není ničím jiným, než Divišovou ideou.

Tyto doklady tuším dostačí, aby opětně poukázáno bylo, jakým způsobem přichází veliký myslitel o jedinou odměnu, o uznání, a národ o jméno svých výtečníků. — Jméno Franklinovo stalo se s každým hromosvodem takřka nerozlučným a tak se stává, že i takový hromosvod, jenž ne jedním, nýbrž několika hroty opatřen jest, Franklinovým se nazývá, ačkoli je hromorozvodem Divišovým. Jakmile tedy rozdílu toho dbáti se bude, čemuž u nás základ položiti třeba, bude věhlas našeho Diviše i na venek zabezpečen, a jakmile spojeným úsilím toho dokážeme, že jméno Divišovo dle práva oceněno bude, vykonali jsme svoji povinnost.

Za prudkých bouří ve vzduchu se jevící ohnivé koule jsou úkaz, jenž rovněž jako blesk zaujímal pozornost badatelů a zejména Arago a Barbonet konali mnohá pozorování, aby zjev ten vysvětlili. Takovýto kulový blesk pohybuje se totiž mezi mrakem a zemí krátkou dobu, zmizí, aby opět na jiném místě se objevil a koná tak velmi nepravidelné pohyby; někdy též v okamžiku, kdy koule zmizela, udeří blesk ku zemi, anebo na tom samém místě, kde koule se objevila, blesk povstane, aby ku zemi sjel. Zjev takový byl takřka nevysvětlitelný, až novější dobou Gaston Planté, vynálezce akumulatorů (podružných baterií elektrických), mnoho zkoušek v tom ohledu konal, až se mu podařilo, pomocí nesmírně silného proudu galvanického zjev ten uměle, ovšem v malém, vyvoditi.

Za tím účelem položil Planté dvě desky z mokré lepenky plochami jejich tak jednu proti druhé, že malá vrstva vzduchu je dělila; jakmile desky ty spojil s poly velmi silné baterie akumulatorů (o 1600 článcích), objevila se mezi deskami ohnivá kulička, jež chvíli sem tam pobíhala, zmizela a opět jinde se zjevila, jež tedy konala tytéž pohyby, jako kulový blesk ve vzduchu.

Na základě takových pokusů tvrdí Planté, že kulový blesk jest nenáhlé vyrovnávání elektřiny mračen s elektřinou země, a ohnivá koule sama že není nic jiného, než část elektřinou rozžhaveného a zředěného vzduchu, jež však není úplně bezpečnou, neboť vždy stojí ve spojení s mocným napjetím elektřiny mraku, a jakmile elektrisovaný sloupec vlhkého vzduchu, jenž tvoří spojení mezi ohnivou koulí a zemí, větrem se přetrhne, udeří obyčejně blesk ihned ku zemi.

Blesk byl již vícekráte fotografován, a tak zajímavým způsobem objevena pravá jeho podoba; klikatý pruh jeho není ostře ohraničen, jak se nám pouhým okem jeví, neboť fotografie blesku zřejmě okazuje, že jiskra elektrická, jež pro velikou rychlost svou co dlouhý pruh se nám jeví, jaksi na všecky strany paprskovitě se rozlije a výboj děje se tak v letu jiskry na všecky strany, ovšem že jiskrou samou jest největší.

---

*) Diviš překazil kdysi ze žertu pokusy jednoho kněze, jež byl tento s eletrickým strojem konal, nastrkal si totiž do vlásenky množství hřebíčků a skloniv hlavu ku stroji, odvedl tak z něho všechnu elektřinu.

Pěkné jsou reprodukce Hänslovy v Liberci, jenž byl blesky r. 1883 vícekráte fotografoval.

Že s takovým velikolepým úkazem přírodním, jakým jest bouře a blesk, i mnoho pověr úzce souvisí, netřeba dokládati, a zajisté jest většina jich známa, tak ku př. že oheň bleskem vzniklý nedá se uhasiti, o hromových klínech a pod., zajímavou jest však pověst o bleskových obrazech, jíž nelze ovšem za pravdivou pokládati, s níž však se pojí jména prvních zkoumatelů elektřiny vzdušné, Orioliho, Dra. Baudina, Soeye a j. v.

Roku 1786 přednesl Leroy akademii věd v Paříži následující případ, jejž prý mu sám Franklin častěji vypravoval: do vysokého stromu udeřil jednou blesk a muž jakýsi, jenž v okamžiku tom nedaleko stál, měl prý od té doby na prsou vypálený obrácený obraz onoho stromu a přes všecko namáhání nebylo možno obraz ten smazati.

Jiný případ oznámen byl r. 1812 Meteorological Society v Londýně. Dle vypravování toho zabil ve jmenovaném roce blesk několik ovcí, na jichž kožích po stažení bylo lze pozorovati zřetelné otisky místa, kde nehoda se přihodila.

Avšak nejen na těle živoucích tvorů, nýbrž i na látkách jiných prý obrazy bleskem povstaly, tak jakási dáma r. 1830 zpozorovala na svých šatech otisk opěradla židle, na níž právě seděla, když blesk uhodil do zámku, ve kterém byla návštěvou; že podobná nehoda podnes snadno přihoditi se může, aniž blesku k tomu zapotřebí, netřeba připomínati.

A i množství jiných podobných případů bylo by lze uvésti, a dlužno podotknouti, že vědecký sjezd v Neapoli r. 1845 a akademie věd v Paříži r. 1846 a 1847 otázkou tou se zabývaly, ano i sám Arago byl prý nakloněn tvrzení o pravdivosti podobných příhod.

V době nynější nepřihodil se podobný případ ani jednou a to jest příčinou, že badatelé nynější řadí podobné zjevy do říše báchorek, neboť staré zprávy o tom jsou velmi nespolehlivé; vždyť zachovaly se zprávy, dle nichž vypáleny byly na prsou bleskem zabitých osob kříže ano i celé modlitby!

Zbývá nám ještě zmíniti se o tvrzení mnoha spisovatelů, že hromosvody již dlouhá léta před Franklinem a Divišem známy byly, ježto prý již Etruskové a Gallové znali vlastnosti postavených tyčí kovových. Tak byl chrám Jerusalemský posázen pozlacenými hroty, a na zámku Duino u adriatického moře byla po celý středověk vztyčena dlouhá železná tyč, jež sloužila originelním způsobem ku poznávání blížící se bouře; když totiž na kopí, jež stráž tam stojící občas ku tyči přibližovala, jiskry přeletovaly, dáváno bylo znamení rolníkům na poli a plavcům na moři, by domů se vrátili.

Pravdivost zpráv těchto nelze popírati, neboť náhoda velmi snadno mohla vésti ku podobnému zařízení; zdali ale zařízení ta za účelem ochrany postavena byla, jest závažná otázka, a vůbec není k tomu zapotřebí velikého důvtipu nález nový přirovnati k něčemu stávajícímu, ne-li k jeho účelu, tož aspoň k jeho podobě: dokud podobní pessimisté sami všecko staré-neznámé neobjeví, dříve než to jinými dle tvrzení jejich „znovu objeveno“ nebude, dotud nebude míti heslo jejich: Nihil novi žádné ceny.

Kus zahrabané romantiky.

Genre z minulosti od *Fr. Heritesa.*

(Pokračování a dokončení.)

Markétka chladným tónem tohoto zrovna obchodně střízlivého dopisu byla zaražena. V něm ovšem těžko bylo poznati vášnivého milovníka, který nemoha jinak zabrániti, aby nebyla mu jiným urvána, ji unesl . . .

Avšak nic není snazšího než duši milující upokojiti. Markétka oděla se trpělivostí, ozbrojila nadějí . . . A těšila se sny do budoucnosti . . .

Během času i jí rysy obrazů o štěstí budoucím, jež kreslila si dlouho čarovně, stíraly se, stávaly se méně zřetelnými, nejistými, neurčitými. Václav psával zřídka a čím dále tím řidčeji. A čím dále méně bylo v listech jeho slov, která mluvila ze srdce a mluvila k srdci . . . Stálo v nich o cti mužné, splnění očekávání, a nic o lásce . . .

Markétka neztratila víru, že otec dítěte jejího k ní a pro ni přijde, ale přestala návrat jeho považovati za něco radostného. Pochopovala, že tento krok, až jednou učiněn bude, bude nuceným, nebude výsledkem citů opravdových, ale bude zadostučiněním svědomí, splněním mravních pohnutek . . .

A teď Václav Jareš stál před ní a podával jí ruku, aby vložila v ni ruku svoji ku svazku nerozlučnému, před lidmi i před Bohem.

Dívala se pevně v jeho tvář, hluboko upírala pohledy své v oči jeho, jakoby z nejzazších, nejskrytějších záhybů jeho mozku vyčísti chtěla jeho myšlénky. Ňádra se dmula, srdce tlouklo bouřlivě . . .

Nesáhla po vztažené k ní pravici.

„Nikoli, Václave —“ pravila — „naše cesta nemůže být více společná . . .“

Zahleděl se na ni udiveně.

„Nemohu a nechci být vaší —“ řekla dále Markétka.

Nepochopoval. Měl za to, že vrhne se mu v náruč s jásotem. A ona místo ohně mráz přináší mu naproti . . . Ovšem mohl poznati již z chvění jejího hlasu, jak pod tím ledem slov vře to a víří — ale on cítil jen zimu, jež přišla tak neočekávaně. Vrátil se, aby přinesl oběť. A teď když ta, jíž ji přinášel, vracela mu právo odstoupení — byl uražen, těžce dotknut. „Proč nemůžeš, proč nechceš býti mou?“ — zvolal.

„Náležím jinému“ — řekla Markétka hlasem pevným. Hlavou její kmitla se postava Martina Vocilky. Objevil se jí právě v čas — zdálo se jí, že přináší jí spasení, vykoupení, že přichází, aby zachytil ji a nedal utonouti jí v moři neštěstí . . . Václav Jareš odešel.

* * *

K večeru téhož dne pan Martin Vocilka dvakrát zaměřil k slepé uličce, ale došed až k ní vždy se zas obrátil Město ovšem pro nápadné tak chování neprodleně hledalo vysvětlení, a výsledek namáhání nedal na sebe čekati.

Bašta jest prázdna: pozbyla svého obyvatele. Pan Alois Petřík znenadání zmizel.

Na takové překvapení ze strany jeho bylo si město arci uvyklo, ale tenkráte přec hledány hlubší příčiny náhlého rozhodnutí. Vždyť pan Petřík již tolik let držel se doma, a nikdy za celou tu dobu o cestě žádné se nezmiňoval. Až včera — —

Pan Petřík nalézal se právě u jedné z rodin, jichž čas od času hostem byl u stolu. Náhodou přinesl kdosi z venku, z ulice, novinu, že Václav Jareš přijel do města.

Pan Petřík položil ihned lžíci a nápadně byl zaražen.

„Nuže — co zbývá činiti?“ — řekl po chvíli, jakoby sám s sebou mluvil, sama sebe o radu se tázal.

A hodinu na to navštívil Martina Vocilku: vyhledal jej v kanceláři. „Jdu se rozloučit, příteli —“ pravil a doložil dosti tajemně: „Bašta ztratí svou čarovnou vyhlídku — ráj zmizí a snad navždy zmizí . . . poušť bude před oknem bašty . . . Co zde? . . Co zde více?“ — — I hleděl tak dumavě před sebe a tak byl sklíčen a v očích jakoby slzy se mu leskly. „Na štěstí mám kam jíti“ — prohodil pojednou s ironickou patrně veselostí — „Nebyl jsem ještě v Číně . . .

A když Václav Jareš vcházel přes Sekouškových práh, byl pan Alois Petřík již za branami města, ten tam.

Také pan Martin Vocilka byl překvapující novinou n . . ckou vzrušen, rozčilen. Byl by s chutí největší pospíšil za přítelem... Ale jemu nebylo to ovšem tak snadno možným jako přelétavému ptáku z bašty.

Pan Vocilka s chvatem ubíral se z kanceláře domů. Umínil si, že více dnes práh svůj nepřekročí. Ale něco jej táhlo ven a marně se bránil.

Bašta nebyla zavřená; mohl vejíti. Ale snad viděl, kterak upřeny jsou na něho slídivé oči zvědavých spoluobyvatelů; nemohl odhodlati se.

A konečně došed na novo k slepé uličce, zastavil se; nevstoupil do ní, ale také se neobrátil; kráčel dále a šel přímo k Sekouškovým.

Nebyl tam po celá ta léta, co návštěvy jeho útěkem Markétčiným byly přerušeny. Šel jakoby hnán byl vnitřním citem, vnitřním hlasem, jemuž marně odporovati; myslím, že často podobně se nám stává a že učiníme mnohý krok v životě, za nějž střízlivý rozum náš nevezme zodpovědnost . . . A proč by konečně k Sekouškovým neměl jíti? — Myšlénky pokusily se o to nalézti nějakou omluvu. Proč by tam nešel? — — Na urážku jemu u nich učiněnou dávno zapomněl, dávno ji odpustil. Půjde tam právě teď, když Václav Jareš nepochybně u Markétky se nalézá. Přemůže svůj přirozený odpor k tomuto rušiteli někdejších nadějí a dá tak příklad své smířlivosti, svého úplného srovnání se s minulostí . . .

Zatím Václav Jareš u Sekoušků více nebyl; uplynulo kolik hodin od té doby co odešel.

Pan Vocilka náhodou nalezl Markétku samotnou doma. Byl zmaten, nevěděl co říci.

Návštěva ovšem zarazila i ji, než jenom na okamžik. A duše jeho již vpíjela do sebe radostný výkřik její . . .

Zajásal. Hlavu jeho jakoby vír byl schvátil. Srdce zmocnilo se opojení . . . Klesl na kolena a v roztoužení vztáhl ruce.

Hned však dostavil se náraz střízlivosti. Rozuměl dobře? Může uvěřiti? Byl to skutečně výkřik radosti, kterým byl přivítán?

Neodvážil se dlouho vzhůru pohlednouti. Ale Markétka přistoupila k němu a s chvatem chopila se rukou jeho. „Jak vám děkuju“ — zvolala vášnivě — „ach, jak vám děkuju! Kterak jsem vám vděčnou . . .“

Martin Vocilka v opojení tiskl ruce její ku svým rtům, líbal lem roucha jejího, smál se, plakal, vždy zas a zas vrhal se k nohám Markétčiným.

V tom vešel její hošík. Pan Vocilka jej popadl do náruče a dusil dítě svými polibky . . .

Pan Sekoušek překvapen byl nemálo výstupem, jejž spatřil, vrátiv se odkudsi s pole. Očekával ovšem objímání a líbání, ale ne tato a takto. Snad vzdálil se schválně, aby nepřekážel Markétce v prvním dojmu shledání — možno, že i jiné pocity jej hnaly z domu... Pan Sekoušek nikdy nedovedl s Václavem Jarešem zcela se vyrovnati: ovšem proti jeho ženitbě s Markétkou teď ničeho nenamítal, ale rád ho neměl . . .

A teď spatřuje k nemalému svému podivení, že místo Václavovo u Markétky znenadání zaujal Martin Vocilka... místo, jež náleželo mu již kdysi a oním násilně pak vzato . . .

Starý muž potěšen byl nemálo. Tohoto zetě obejmul i dnes ještě s největší radostí a s plným uspokojením.

* * *

Bylo již šero, když Martin Vocilka od Sekoušků odcházel.

Domů se mu nechtělo; duše jeho byla rozplesána, tonula v blaženosti. Zaměřil z městských bran, vyšel za město. Procházel se as hodinu sem tam, po odlehlých stezkách, bez jakéhokoli cíle. Díval se, jak pole i luka, lesy i domy z přítmí letního večera mizejí v závoji noci...

Vraceje se do města zastavil se pan Vocilka v jedné z ulic. Byl zaslechl směsici hlasů. Nesly se k němu přes nevysokou zeď. Ve veřejné zahradě hostinské bavila se tu jako každodenně n . . cká společnost až pozdě do noci. Také purkmistr málokdy scházíval a přicházel pravidelně aspoň na okamžik. Dnes ovšem ani nevzpomněl, že místnosti podobné jest vůbec někde na světě. Avšak teď, když náhodou šel okolo, dostavila se choutka vejíti do vnitř. V panu Martinu Vocilkovi probudil se dokonalý maloměšťák. Napadlo mu, že po městě již se ví o návštěvě jeho u Sekoušků i bude se nepochybně všeobecně o tom mluviti — také asi tam za zdí v zahradě . . . Což aby vpadl tam a uvedl společnost do rozpaků! — —

Vstoupiv, byl pan Vocilka uvítán množstvím všetečných otázek o podvečerní jeho výpravě. A pan Vocilka jen se usmíval, jen zářil vnitřním blahem. „Však se dovíte v pravý čas!“ — pravila jeho šelmovsky mžouravá očka, pravily jeho šibalsky sešpoulené rty.

Tu přibyl společnosti nový host, Václav Jareš.

Také on po odchodu od Sekoušků vyšel si ven, do přírody. Potřeboval vzduchu. Bylo mu nevolno a jakoby měl se zalknout. Opakoval si, kterak jest rád, že zbaven jest pout, jež hrozila celý jeho život sepnouti za mladický poklesek. Jaké štěstí, že podařilo se mu vyprostiti se způsobem pro něho tak čestným! Ona sama dala mu volnost v nový vejdouc závazek... Jest svoboden! Svoboden! — — Jak se z toho těší! Jak se raduje!

Ale v skutečnosti Václav Jareš necítil v duši veselí a spokojenosti, o nichž mluvili jeho rtové. Bylo mu spíše teskno, bolestně... rozumem to nechápal ale s to nebyl, zmoci tyto pocity, ubrániti se jim. Pak také bouřil v něm hněv, lomcovala jím zloba.

Rozvažoval dlouho dosti sám u sebe, nežli k cestě do rodiště svého se odhodlal a rozhodl se, že Markétčinu důvěru v jeho návrat, jíž vyčetl z tolika vroucích slov každého jejího listu, konečně upokojí, že nezklame naděje její... A zatím, když přišel, ona odmítá jej a svěřuje osud svůj v ruce jiné!

A v jaké ruce! Komu se svěřuje! Václav Jareš byl žárliv. Všechen hněv, všechna zloba shrnuly se na toho, kterému přednost byla dána, který nad ním zvítězil... Neřekla před ním jméno jeho, ale on je uhodl.

Navraceje se z pozdní své procházky, zašel do společnosti; myslil, že v hluku jejím snáze bouři nitrem jeho zmítající upokojí, utiší, snáze zapomene na nepříjemnosti dnešního dne.

A tváří v tvář octnul se proti Martinu Vocilkovi.

Zmocnil se ho vztek. Dostal chuť muže toho udeřiti, poškoditi jej, ublížiti jemu, vrhnouti mu v tvář výraz svého nepřátelství...

Přistoupil k panu Vocilkovi a před celou společností mu gratuloval k úspěchu u Markétky Sekouškové. Učinil to způsobem, že šťastný ženich objevil se ve světle dokonalé směšnosti. A shromáždění propuklo v posměch, o který v takových kruzích nikdy není nouze.

Pan Vocilka uleknul se hned příchodu páně Jarešova, nevěda, kterak chování své k němu zaříditi. Útokem jeho byl zaražen. Neodpovídal slovem jediným na všechny urážky.

Ale Václav Jareš byl stále útočnějším, stále výpady své sesiloval.

Konečně, zapomínaje se úplně, v posměch svůj zahrnul i Markétku.

Nyní měl Martin Vocilka za povinnost zrovna svatou, odraziti, a učinil to způsobem snad málo šetrným.

Slovo dalo slovo a brzy oba protivníci octli se v povážlivém sporu, v hádce.

Přítomní ovšem rozdmychovali na obou stranách vášeň; rozplameňovali boj všemožně. Nalézali v něm svou zábavu.

A Václav Jareš hodil soku svému rukavici...

Nalezli se sice mnozí, kteří počali teď mírniti, tišiti, konejšiti. Ale byli zde i jiní, kteří na vše, čemu z počátku se smáli, když k těmto koncům bylo dospělo, počali hleděti vážně, opravdově; zejména důstojníci u..cké posádky chopili se věci se stanoviska práv a povinností mužné cti.

Napadenému dle tehda panujících mravů opravdu nezbývalo než vyznati se veřejně ze zbabělosti anebo rukavici zdvihnouti.

A Martin Vocilka ji statečně zdvihnul...

Voleni hned svědci a důvěrnou úmluvou ustanovena zbraň. Přijato místo a také v čase docílena shoda. Václav Jareš prohlásil, že ráno chce odjeti; sok jeho ochotně byl srozuměn, aby souboj odbyl se hned s vycházejícím sluncem.

* * *

Společnost zahradní rychle se rozprášila; odešli i oba nepřátelé se svými důvěrníky.

Václav Jareš ztrávil doma až do rána procházkou po pokoji s rukama na zad složenýma, v myšlénkách, v dumavém přemítání.

Také Martin Vocilka z hostinské zahrady uchýlil se domů. Ale napsal jen kvapem list a vyšel zase ven. Nikým nepozorován, pod rouškou noci vklouznul do staré bašty.

Otevřel okno a hleděl ven, do tmy.

V neurčitých obrysech vyvstávaly z ní stromy a před samou baštou stará třešeň, za níž jakoby do černého rámu zasazeno, zářilo okno pokoje Markétčina.

V hlubokém pohnutí posýlal tam Martin Vocilka svůj pozdrav...

A pak zatoužil nevýslovně ji spatřit, pokochati se pohledem na tu, kterou sotva naleznuv, za krátko zase snad ztratí. Co dělá? Proč bdí tak pozdě do noci? —

Vyhoupl se z okna a chytil se větve třešně a po stromě svezl se dolů, do zahrady.

Ze tmy své viděl dobře do světla pokoje. Markétka vysvlečená, v nočním rouchu, klečela, spola seděla na zemi u postýlky svého dítěte. Ruce měla sepjaté a svislé do klína; hlavu skloněnou jako ve velké únavě. Bohatý krásný vlas splýval po obnažených ramenech a objímal bílá ňádra ženy zlatými svými vlnami. Zjev byl spíše vším jiným nežli obrazem štěstí...

Také hlavou Martina Vocilky tato myšlénka přeletěla a vyloudila povzdech z prsou jeho. Proč truchlí? Proč tak je smutná, zarmoucena? — — Nehloubal však dále po příčinách stesku jejího. Koření v minulosti a jeho jest jen budoucnost. Nuže — on zajisté vynasnaží se všemi silami, aby každou slzu Markétčinu vysušil, zaplašil všechen žal z duše její...

Jenom bude-li vše to v moci jeho. Snad nebude živ více zítra... Myšlénka zarmoutila jej, roztesknila. A nebyl s to, odlouciti se, nemohl odhodlati se k odchodu, k odtržení zraků svých od lepé, krásné postavy Markétčiny...

Ozval se již hlas kohouta, zvěstujícího blízké jitro. Ještě jeden pohled — jeden, poslední — dlouhý — — Martin Vocilka po větvích rozsochaté třešně vyšplhal se zas do okna bašty.

Rozsvítil a spěšně napsal několik slov. Platila jí, Markétce. Prosil přítele Petříka, aby někdy, nalezne-li zde lístek, a toho, který jej psal, nebude více, odevzdal jej jí jako poslední pozdrav...

Pak shasil Martin Vocilka zas světlo.

„S bohem! S bohem!“ — — —

Nepozorován, nikým neviděn, vystoupil pan Vocilka zase z úzké uličky.

Nezaslechl, když vycházel z bašty, že na druhé straně úzké chodby v rezavém zámku vrzá klíč.

Po schodech, po nichž právě byl sestoupil, vystupovala Markétka Sekoušková.

Byla, náhodou pozdvihnouc očí ve svých dumách u postýlky dítěte, spatřila světlo v baště a nemyslila jinak nežli že starý přítel Petřík potají, sotva odešed, se vrátil. Nález naplnil ji radostí. Bylo jí smutno, zoufale, k nevypsání i zmocnila se jí touha postěžovati si, požalovati, poplakati si k duši sdílné, upřímné. Hodila přes sebe kvapně šat a políbivši dítě vyšla ven, do zahrady a zapomenutým východem ven, do úzké chodby a nahoru do bašty.

Podivila se nemálo, když na opětovné klepání nebylo jí otevřeno. Odvážila se konečně sama vejíti.

Bašta byla prázdna. Nebylo zde nikoho.

Zmocnila se jí hrůza a chtěla utéci.

Tu padla záře lampy, kterou držela v ruce, na stůl, na proužek papíru zde ležícího . . .

Beze smyslu, jako zdrcena náhlou ranou, svezla se ubohá k zemi.

Ale v okamžiku zas vzchopila se a klopýtajíc, klesajíc za každým krokem, úprkem hnala se ven, do ulice, městem, a z jeho bran . . .

Nevěděla, kam jíti, kam se obrátiti. Bloudila polem, bloudila lesem . . .

* * *

Město pohříženo bylo ještě v spánek a tma ležela na údolí obklopeném boky lesem porostlých hor. Sotva první zábřesk svítání padl do krajiny, vycházeli z N. mužové zahaleni v pláště a mizeli v lese. Když z ohnivé záplavy ranních červánků nad lem modravých hor vyhouplo se slunce a plným jasným úsměvem pozdravilo zem, byla utěšená lesní mýtina proměněna na jeviště, kde odehráti měl se výstup vážný, vzrušující, kontrastující podivně s idylickým klidem a tichem rána v lese.

Tu proti sobě stáli oba sokové připraveni k boji. Svědkové byli odpočítali kroky a vykázali každému místo; postavili se pak stranou. K nim přidružil se lékař; sednuv na pařez prohlížel řemeslně chirurgické nástroje zkoušeje, mohou-li službu, jež po případě je očekává, k spokojenosti vykonati.

Učiněn pokus smíření, mírného vyřízení záležitosti. Pouhá formalita.

Pak zdvihala se ruka Martina Vocilky k výstřelu Byl vyzvaný a měl první ránu. Ruka se mu ovšem chvěla, ačkoli byl dobrým střelcem a na čihané v revíru zřídka laň mu ušla. Nemusí být člověk snad právě maloměšťákem, aby nebylo mu lhostejno mířiti do lidských prsou . . . Také oko jeho bylo zamžené, zakalené.

Zavzněl povel. Děsivě rozléhal se hlas v tichém lese . . .

Rána vyšla . . .

Vypálena rukou nejistou byla by svezla se po rameni Václava Jareše — — ale rameno byly obejmuly dvě bílé ruce, přitulilo se k němu tělo . . . Smrtící olovo zarylo se do srdce Markétky . . .

Sklesla na zem bez výkřiku, bez hlesu.

Úsměvné květy podlésky, z mechu zdvihající veselá modrá očka, zatopila krev.

Nastalo zděšení; ustrnutí. Přistoupil lékař s marnou svou pomocí.

Martin Vocilka vrhl se na skleslé tělo a nořil hlavu svou v záhyby Markétčina roucha. „Ó já nešťastný! Ó já nešťastný! Prokletá moje ruka! — Ó co bych za to dal“ — úpěl bolestně — „kdyby oběť tvá mně byla platila . . . ubohé dítě! Ale tys milovala jiného . . . stále a vždy jen jeho jsi milovala celou svou láskou . . . s celou duší svojí, s celou vroucností srdce svého . . . Markétko! Markétko!“ — —

„A já jsem ji přestal milovati . . .“ zvolal Václav Jareš. Stál zde bez hnutí; bez slzy; zdrcen; zničen. Pronesl slova ta s oním přízvukem trpkosti, který jest vlastní nám, když náhle odhaleno bylo nám samým naše nitro a my poznali jsme, že jsme chovali se nehodně, že jsme bídní, podlí. Slova byla obžalobou sebe a sebe odsouzením.

Markétka otevřela oči, zakalené, umírající oči. Upřela je na Václava a zaštkala. Zaslechla snad loučící se její duše, co byl řekl . . .

A Václav Jareš opakoval svou hroznou myšlénku. Neviděl ničeho kolem sebe — byl jako v mrákotách; mluvil jen sám se sebou. „Já jsem přestal ji milovati . . . já ji nemiloval více . . .

Ale teď tě miluju! Teď tě zas miluju!“ — zvolal v divoké vášni. Padl na stydnoucí tělo Markétčino. „Moje lásko! Moje ženo! Jak mohl jsem tebe zapomenout! Jak mohl se oheň v prsou mých změniti v led! Avšak — hle! kterak led ten mých citů taje . . . A roztál rázem, jakmile po letech rozloučení zas poprvé jsem tě spatřil! Ó proč jsi mě odmítla . . . proč jsi nepřijala mou ruku . . . chladně podávanou ruku, pravda, ale byl bych tisíckrát tě ohřál ve své náruči . . . vždyť starý oheň zase jest vznícen! Zase šlehají plameny z mého srdce! Já hořím — — hořím láskou k tobě, Markétko . . . ó Markétko!“ — — —

Neodpověděla slovem; neodpověděla pohledem.

Duše její byla již se rozplynula.

Ale rty mrtvé dívky staženy byly v úsměv, v blažený, sladký, šťastný úsměv . . .

* * *

Zbývá nemnoho pověděti. Několika slovy dokreslen jest obraz.

Markétka Sekoušková pohřbena byla slavně na hřbitově n . . ckém; hrob její zdobí plačící anděl s hlavou skloněnou do dlaně a loket opřený o kamennou urnu; pomník jest dnes již také celý omšený.

Starému panu Sekouškovi i věrné družce jeho života ustláno, už tomu dávno, po dceřině boku.

Václav Jareš odešel z města hned po souboji a více zde spatřen nebyl; prchal tenkrát asi více před sebou samým, nežli před hrozebným postavením, které proti němu zaujala celá obec. Asi po roce psal rodičům svým, prose za prostřednictví u rodiny Sekouškových, aby svěřeno mu bylo jeho dítě. Ale pan Sekoušek tehdy právě nalézaje se na smrtelné posteli, nechtěl ani slyšet a dal rozhodnou odpověď do kšaftu. Odevzdal poručenství nad synem Markétčiným jejímu nešťastnému ženichu Martinu Vocilkovi.

A nemohl učinit snad lépe. Václav Sekoušek vychován byl pečlivě a dosáhl ve světě významu neobyčejného, vynikajícího. Mnohou bouří, pravda, zmítán byl i jeho život; to už tak bylo asi v krvi. I jeho příhody stály by, možno, za povědění. Dnes také Václav Sekoušek už spí spánek spravedlivých.

Staré třešně na zahradě Sekouškových není více; na jejím místě stojí tu jiná, a také ta jest stařena, nese každoročně hojnost červených sladkých plodů pro vrabce i děti, ačkoli polovice krásné koruny své pozbyla. Zlomila ji bašta, která se sama sebou, před několika lety, sesula.

Mnoholetý bašty obyvatel někdejší nebyl ovšem pohromy té více svědkem.

Z výpravy do Číny nevracel se pan Petřík dlouho, ale konečně vrátil se přec. Přivezli ho v tuhé zimě, na žebřinovém voze, na slámě, sesláblého, vysíleného, v stavu zbědovaném! Byl došel až kamsi do Haliče, kde roznemohl se a nemoha dále, pobyl si hezkou dobu v nemocnici.

Nabízeno mu dosti bytů pohodlných; zejména u Sekoušků byli by rádi přijali jej jako stálého milého hosta. Ale on nedal se tak snadno vykliditi ze své bašty.

Celé město závodilo v projevování mu své přízně a všechny rodiny, k nimž jindy docházíval, posýlaly mu jíst a pít, co měly nejlepšího.

Panu Petříkovi však nic valně nechutnalo. Scházel vůčihledě.

A byl zamlklý. Mluvil o sobě sám už jako o ztraceném životě.

A z jara pojednou způsobil všeobecný poplach mezi přátely svými sdělením, že zase půjde na cesty.

Každý úžasem spráskl ruce. Přemlouvání ovšem nebylo všechno nic platno. Pan Alois Petřík sebral se a šel.

Odcházel tentokráte z města, řádně rozloučiv se se všemi, kteří mu kdy učinili něco dobrého, a naposledy zašel na hřbitov na hrob Markétky Sekouškové; od toho okamžiku s nikým více nemluvil; ani se neobrátil zpět na město; šel se skloněnou hlavou, kolísavým krokem svou cestou.

Byl zahalen v plášť střihu poustevnického, v rukou měl hůl pastýřskou; na nohou opánky; veliký zlatý kříž, dárek paní Sekouškové, houpal se mu na prsou, na černé šňůře. Pan Alois Petřík vydal se do Palestiny.

A byla to poslední jeho pouť. Složil nepokojné své kosti v arménském klášteře, na březích Mrtvého moře.

Květiny.

Stephan Mallarmé.

Ze zlata lavin, jimiž azur plál
v den stvoření, a z hvězd věčného sněhu,
můj Bože, velké kalichy jsi stkal
pro mladou zem, jež dýchala jen něhu;

Kosatce žluté s šíji labutí
a božský vavřín vyhostěných duchů
jak prsty serafů ve vzplanutí,
kdy rdí se nachem panenského vzduchu;

A hyacinthů šperk, myrt luzný sníh
a růži rovnou tělu ženy v pláni,
tu Herodias zahrad zářících
krev horká kterou rosí bez ustání;

Ty stvořils krvavý běl lilií,
jež vznášejí se vždy na vzdechů moři,
jichž vůně valný obzor opijí
a snivě k luně slzící se noří!

Však hossana za květů nádheru
hod očí, jiskření hvězd zemi širou
zní tobě za mystických večerů
a jásot, Otče, kadidlem i lyrou;

Že stvořils ten květ s bájným kalichem,
ty Bože silný, Bože spravedlivý,
smrt balsamickou jež má v lůně svém
pro básníky mdlé, život jež rve divý.

Přeložil *Jar. Vrchlický.*

K dějinám poprav a katů v Čechách.

Náčrtek z kulturních dějin od *Josefa Svátka.*

(Pokračování.)

Radnice byla při hromadné exekuci této pečlivě uzavřena, aby lid táborský snad popravu nepřekazil, ale když holomci katovi smyli krev na dvoře spuštěním vody ze studnice, vytékala krev s vodou smíšená otevřenou struhou z radnice na náměstí, z čehož lid seznal, že kněz Jan i přívrženci jeho byli stínáni. Povstala z toho bouře veliká proti straně mírné, když lid vraziv násilně do radnice, spatřil ve dvoře mrtvoly popravených, a ještě téhož dne dali výstřednici na Novém městě stíti dva obecní starší, druhého dne pak jiných pět konšelů staroměstských a konečně i rychtáře, jenž byl popravu kněze Jana nařídil.

Ale již v několika měsících na to byla staroměstská radnice jevištěm podobného divadla krvavého, když v říjnu 1422 vzbouřený lid pražský vyprostil z vazby několik Táborů na radnici vězněných: což uslyšev kníže Zikmund Korybutovič, od kališníků zvolený vladař zemský, přichvátal s jízdným lidem na rynk a dal původce útoku onoho zjímati a do šatlavy na radnici vsaditi. U večer pak kázal konšelům poslati pro kata a dal zajaté po jednom voditi ze šatlavy a stínati je. Když již pátý sťat byl, zakročili konšelé a rádci knížete proti dalšímu krve prolévání, načež musil kat v ukrutné práci své ustati.

Vůbec zmáhal se tehdáž v Praze působením kněží mírné strany husitské vždy větší odpor proti trestání smrtí, neboť kněží tito v kázáních svých hájili zásadu, že nemá býti nikdo na hrdle trestán, leč o kom se nelze žádným způsobem nadíti polepšení: zejména pak zamítali popravy pro pouhé zlodějstvo, dosud tak obyčejné, ano mistr Rokycana zastával zásadu tuto i před koncilem basilejským roku 1433, kdež ovšem vzbudila u otců církevních jen ustrnutí.*) Co známý humanista Beccaria teprve o tři století později na vládách žádal, že by měl trest smrti zrušen býti, to učili v Čechách již kněží husitští, kterážto činnost jejich jest skutečně jasným bodem v temném obrazu válečné doby tehdejší, na nějž může kulturní historik jen s pýchou poukázati. Lidumilná zásada ona pak nebyla v Praze jen slovy hlásána, nébrž také skutkem následována, neboť po mnoho let potom nebyly od obcí pražských žádné popravy konány, až teprve později zase v obyčej přišly.

Po krajích českých, kde stále ještě válčily sbory katolických pánů s husity, neustalo se ovšem ani tehdáž v popravování, ano válka roku 1425 na podzim vedená byla přímo nazývána „válkou šibeničnou“, poněvadž katoličtí páni, kteří drželi hrady Vlašim a Vožici, dali všecky jaté rytíře a panoše z té krajiny, již s Tábory drželi, na šibenicích zvěšeti. Rovněž kázali následujícího na to roku stavové zemští, na sněmu v Praze shromáždění, stíti zemana Jana Ohništka ze Smidar, že v čas sněmování toho, kdy bylo starým řádem zemským zakázáno zbraň tasiti, zabil v souboji soupeře svého Prokopa Trčku. V poslední schůzi své dne 12. ledna 1426 odsoudili sněmovníci pro toto porušení míru pana Ohništka ke ztrátě hrdla, a ještě téhož dne sťal jej kat na prostranství před zadní branou hradu pražského, kde bývaly popravovány osoby stavu šlechtického. Pánové a rytíři, nechť byli podobojí neb katolíci, neřídili se tudíž humánním příkladem občanů pražských, jaký byl těmže od kněží jejich ke cti člověčenstva doporučován.

Přes to arciť stál i v Praze pořád ještě na náměstí staroměstském pranýř tamější, neboť děje se o témže zmínka při roku 1427, kdy páni Hynek z Kolštejna a Jan Smiřický provedli známý úklad svůj proti Starému městu, vpadše do něho s jízdným sborem, aby provolali vzbouření lidu pražského. Byli však od měšťanstva rozprášeni a pan Hynek z Kolštejna, jenž se byl na útěku svém ukryl v domě „u slonů“ na staroměstském náměstí, zabit jest tam od jakéhosi žoldnéře Makovce, kterého byl druhdy uprosil od konšelů staroměstských od šibenice, a mrtvola jeho vlečena jest od lidu pod pranýř na rynku, aby tím památka jeho jakožto zrádce města byla ještě více potupena. Ostatní zajatí byli od konšelův uchráněni před podobným trestem, a jen jeden z nich, panoš Václav z Jince, byl pro nějaké starší zločiny své pod tímže pranýřem sťat. Tatáž smrt tam zastihla po půl roce řečeného vraha Makovce, neboť dne 6. března 1428 „sťat byl pod pranýřem ve Starém městě pro své zlé činy, cizoložství a násilí panenské a vdovské na vojnách“.

Po dalších pět let nepřipomíná se pak žádná poprava více ve městech pražských, a jak mocně se byla zásada o zrušení trestu smrti, od kněží husitských hlásaná, v lid pražský vžila, objevilo se v den 7. května 1433, kdy měl býti na Novém městě oběšen panoš Čeněk ze Sendražic, jejž konšelé novoměstští odsoudili pro krádeže a loupeže, jež páchal v čele roty loupežnické, jakých dlouhá válka tak mnoho byla zplodila. Již vedli jej s pomocníky jeho k šibenici, ana tu vystoupila z davu mladá šlechtična Markéta Lomnická s matkou svou a s jinými paními, prosíc konšely, aby mu život darovali a jí ho dali za manžela, že ona jej tak bude hlídati, aby se nikdy více takových činů nedopouštěl. Když i přítomní kněží se přimlouvali za splnění její žádosti, tu konšelé hnuti milosrdenstvím, ale sami nemohouce rozsudek svůj měniti, odkázali prosících na obec, to jest na lid vůkol stojící, zdali by od ní mohli odsouzeného vyprositi: obec pak slitovala se a konšelé dali k tomu vůli svou. Čeněk ze Sendražic veden jest tedy zpět na radnici novoměstskou, kdež učinil slib napravení svého života, a hned zaslíben jest panně Markétě k manželství. Zdali se též ostatním druhům jeho dostalo milosti, nedokládá soudní kniha novoměstská, v níž jest příběh tento zapsán; ale již vyprostění panoše od trestu smrti svědčí o tom, jak obecným byl již cit lidskosti v obyvatelstvu pražském, které se počínalo už štítiti hrůz katovských.

Teprve císař Zikmund, když byl po skončení válek husitských v Čechách ke vládě uveden, způsobil Pražanům zase ohyzdný obraz hromadné popravy, když byl roku 1437 na hradě Sionu u Kutné Hory jat poslední přívrženec výstřední strany táboritské Jan Roháč z Dubé a dne 8. září s ostatními zajatými do Prahy přiveden. Císař dal jej s jinými uvrhnouti do vězení v radnici staroměstské a tam ukrutně zmučiti, při čemž se z Roháče až střeva vyvalila; druhého dne pak jsou všickni vyvedeni k popravě na rynk, kde byl císař dal postaviti šibenice o trojí výšce. Na nejvyšší oběšen jest Roháč v rouchu červeném se zlatým pásem a s pouty pozlacenými, na druhé nižší šibenici tři přednější jeho soudruzi, rytíř Výšek, kněz Prostředek a puškář Zelený, na nejnižší všech ostatních třiapadesát. S hrůzou utíkal lid od děsného tohoto divadla a jak současný letopisec dí, „byl velmi veliký pláč v lidu za dlouhý čas a vždycky lidé plakávali, když byla zmínka o tom“. Dojem popravy této byl v Praze i ve veškerých Čechách tak mocný, že Zikmund, obávaje se nějaké bouře proti osobě své, na rychlo ze země ujel, a když krátce na to ve Znojmě zemřel, byla mu smrt tato obecně vykládána za trest boží.

V následující na to době počaly se též v Praze množiti opět popravy a sice stihl trest smrti roku 1438 konšela Vavřince Babku, jejž dali spoluradní jeho na radnici staroměstské stíti, protože si od krále Albrechta vyprosil ještě před jeho příjezdem do Prahy rychtářství staroměstské; o dvě léta později pak byli popraveni dva účastníci spiknutí konšela Zikmunda Slámy, které čelilo ke svržení purkmistrů a konšelů pražských, se stranou panskou držících; Sláma zachránil se útěkem, ale z jatých soudruhů jeho byli Augustin Forster a Ješna sťati, a sice bylo ustanoveno, aby ke zvýšení potupy nebyli utraceni na popravišti obecném, nébrž každý „k větší žalosti a hanbě“ před prahem domu svého; a tak sťal kat Forstera před domem téhož u „bílého zvonu“ na náměstí v rohu do uličky týnske a Jesnu u domu u „bílého medvěda“ na nynějším Ovocném trhu proti kolleji Karlově.*) Po nějakém čase pak byli sťati ještě dva ze spiklenců, Matěj Smolař a Ondráček uzdář; na těch ale vykonal kat trest smrti pod pranýřem staroměstským, na nějž byl už dříve zavěšen obráceně erb uprchlého Slámy, na němž visel po mnoho let.

---

*) Osvícený Petr Chelčický hlásal zásadu onu taktéž ve svém spisu „Síť víry“, neboť mezi jinými humanistickými větami obsahuje týž také onu, že „zloději a lotři nemají se mečem trestati“. Když pak ve druhé polovici XVI. věku pověstný jezovita Šturm ve svých spisech proti Jednotě bratří českých bouřil, polemisoval také prudce ve zvláštním spisku proti tomuto článku Chelčického.

Způsob stínání odsouzenců před vlastním prahem jejich byl tehdáž poprvé zaveden v Praze, neboť co Hájek vypravuje v kronice své o popravě staroměstského primasa Jiřího Schwerhammera za času krále Václava IV. před domem u „červeného kříže“ v Martinské ulici, jest pouhá smyšlénka lživého kronikáře toho, anoť tehdáž v Praze nebylo ni „primasa“ ni nějakého Schwerhammera.

Za krátkého panování krále Albrechta připomíná se poprvé též trest smrti hladem, jenž byl od krále toho usouzen panu Zikmundovi z Vartemberka, kterýž prý při obléhání Tábora o králi zrádu ukládal. Byl jat a odvezen do Hradce Jindřichova, kdež jej k rozkazu královu ve věži žalářní umořili hladem, kterýžto trest pak později v Čechách ještě často byl ukládán provinilcům ze stavu šlechtického.

Když pak po smrti Albrechtově nastalo v zemi bezkráloví, udála se v Praze po dlouhých časech opět poprava upálením a sice zhynul na hranici roku 1445 „jeden laik, který se činil knězem“; za to však byli po venkově houfně věšeni loupežní rytíři a jejich pomocníci, neboť byl sněm roku 1451 učinil nálezy ku prospěchu obecné bezpečnosti v zemi a sice měli v každém kraji pečovati popravci dle obyčeje starodávného o stíhání a trestání loupežníků, což bylo také zejména ve východních Čechách, kde řádil po dlouhá léta pověstný zbojník Kolda ze Žampachu, s velkou horlivostí vykonáváno.

Roku 1453 však došlo v Praze zase jednou k popravě mocného velmože českého a sice pana Jana Smiřického, člena správy zemské, který ze zášti proti Jiřímu z Poděbrad zrazoval mladistvého krále Ladislava Pohrobka od příjezdu do Čech. Pikle jeho prozradil však na mučení staroměstský soused Václav Duršmid, který byl už dříve jakožto účastník spiknutí Slámova z Prahy uprchl, později se ale zase vrátil a konšelem se stal. Pro zpronevěření při správě důchodů obecních byl dne 30. dubna 1453 sťat a na základě výpovědí jeho, které byly dotvrzeny zachyceným zrádným listem pana Smiřického, byl velmož tento od správců zemských jednohlasně odsouzen k smrti a dne 7. září téhož roku sťat pod pranýřem na rynku staroměstském.

Za kralování Jiřího z Poděbrad neuvádí se v současných zprávách ni jediná poprava v Praze, což bylo asi jen následkem působení kněží husitských, o němž jsme se již výše zmínili, a dle něhož byl také Jiří protivníkem trestu smrti, tak že sám jeden z úhlavních odpůrců jeho, polský dějepisec Dlugosz, vyznal o něm, že „ku prolévání krve lidské nebýval kvapným“. Touže zásadou humánní řídil se i přední jeho rádce arcibiskup podobojí Jan Rokycana, který ji nejednou veřejně a v listech svých zastával, pravě, že nemají zločincové býti utracováni na životě. Jak zcela jinak choval se katolický král uherský Matyáš, když na př. roku 1467 dal u Trnavy v Uhrách zvěšeti půldruhého sta jatých bojovníků českých a vůdce jejich Švehlu nejvýše, načež Uhři volali: „Teď potáhneme do Čech a naložíme tam s kacíři právě jako zde s loupežníky!“ V tom ohledu vyniká tudíž Jiří z Poděbrad vysoko nad svého soupeře Matyáše Korvína, neboť nikdy nesnižil se, ač zajal ve válčení svém s ním dosti Uhrů, k takovému potupnému trestání zajatých vojínů.

Pouze proti vznikající Jednotě bratří českých, od níž se obával rozštěpení v obyvatelstvu husitském, nejednal král Jiří s obvyklou opatrnou mírností svou, nébrž choval se k ní zároveň s Rokycanou tak přísně, že i zakladatel nové sekty této Řehoř, ač bratrovec Rokycanův, byl roku 1461 k rozkazu královu jat a v mučírně v novoměstské radnici tak silně zmučen, že skoro mrtev se skřipce spadl Ke smrti však přece nebyl od krále tehdáž ještě žádný Bratr odsouzen, jen pan Zdeněk Kostka na Litomyšli, neřídě se lidskostí královou, dal téhož roku čtyry přívržence Jednoty z Richemburka krutě zmučiti a když se učení svého zříci nechtěli, rovněž krutě popraviti.

Krvavý příklad tento ale nebyl po dlouhou dobu od kališníků proti Bratřím následován (teprve roku 1511 byl v Kutné Hoře Bratr Ondřej Polívka, protože se ostře proti knězi na kazatelně ozval, jakožto kacíř na hranici upálen), kdežto na straně katolické jak na statcích pánů tak ve městech Římu oddaných popravování dále bujilo. Tak byli již roku 1438 v katolické Plzni sťati tři „znamenití zhoubcové země české“ Strniště, Houf a Lexa, kterýž osud stihl pak roku 1470 dne 13. prosince v rovněž pravověrných a německých Budějovicích deset mládenců, že sobě dovolili v opilosti některých výstředností a při svém zatýkání městskému rychtáři Janovi Kotzenzaglovi odpor kladli, tak že jeden z nich rychtáře do smrti zranil, Poněvadž zatčení nechtěli vinníka prozraditi, odsoudili je konšelé všecky k smrti, kterou na nich kat vykonal uprostřed náměstí budějovického pod pranýřem třemi meči, jež se v bohaté sbírce mučidel tehdejších v Budějovicích dodnes ukazují.

Mělť tehdáž každé hrdelním právem nadané město svou mučírnu, vystrojenou všemi možnými nástroji k mučení, a zároveň i řád pro vykonávání práva útrpného, které již v polovici XV. století bylo dle vzoru německého též v Čechách přivedeno v plnou soustavu, jež příslušné při tom práce katovi a holomkům jeho podrobně vyměřovala. Vysvítá to ze zápisu v městských knihách kouřimských, který byl učiněn roku 1487 na základě nálezu podkomořského úřadu z roku 1460, tedy z prvních let panování krále Jiřího z Poděbrad. Nález tento obsahoval předpis pro soudce ve městech královských a pro purkrabí na král. panstvích, jak mají z hrdelních zločinů obžalované osoby býti mučeny, aby byly přivedeny ku přiznání viny své; avšak bylo v prvním tomto ustanovení o mučení, které se v Čechách zachovalo, výslovně předepsáno, že se mučení nemá užívati „na člověku dobré pověsti, zachovalém, nikda nenaříkaném, ani v čem neslušném shledaném“, nébrž jen při osobách, které buď již byly trestány neb o kterých bylo důvodné podezření, že skutečně spáchaly čin, za vinu jim kladený. Z příkladů výše uvedených jakož i z jiných pozdějších jde však na jevo, že se tohoto ustanovení při osobách jinak zachovalých vždycky nešetřilo, nébrž že mnohé z nich roveň zlosynům již známým hned také byly dány na mučení.

---

*) Starý letopisec pronáší při zprávě o popravě této následující charakteristický povzdech: „O co jest za mé paměti v té Praze měšťan lidí znamenitých stínáno, počnouc od pana Domšíka a pana Čeňka, v pravé pravdě mohli by jimi dobře velikou ulici osaditi! A to všecko nic jiného nečiní, nežli pýcha a závisť; neb vždy jedni nad druhé chtí se pnouti, chtíce vlásti v Praze a na úřadech býti, aby zbohatěli.“

O mučení samém pak bylo v nálezu onom ustanoveno, aby se „dálo po tři dni pořád zběhlé tímto obyčejem: první den má obviněný třikrát svržen býti a dolů spuštěn se skřipce, tak aby jemu ruce z kloubů vystoupily a to slove štosování,*) a i hned tu na skřipci vise, prve nežli se páliti počne, má tázán býti těch všech kusův, kteréž naň původ vede; jestliže se nesezná, tehdy má pálen býti v jeden bok, tak aby znamenitý pryskýř měl, a potom opět má tázán býti: jestliže se nesezná, tehdy v druhý bok má pálen býti, v též jako i v první; a jestliže se nesezná, tehdy má dolů se skřipce sňat býti a zase do vazby vsazen, vždy aby s ním žádný mluviti nemohl. Nazejtří tím vším obyčejem má tázán, smetán i pálen býti, a jestliže se nepozná, tehdy třetí den též rovně má se jemu díti. Jestliže se pozná, tehdy poprava nad ním má se státi vedle provinění“.

Každý soukromý obžalobce musil však dříve u soudu složiti padesát kop grošův českých, aby z toho, když by obžalovaný sám statku neměl, mohly býti uhraženy náklady soudní, zejména pak aby mistr popravní z toho dostal, „což jeho právo jest“. Značná tato záloha peněžní byla zajisté jen proto předepsána, aby se zamezilo všecko lehkomyslné udávání, které často tak mnohého nevinného na skřipec přivedlo. Podobně lze z toho souditi, že byla již tehdáž vyměřena sazba platů za jednotlivé výkony prací katových, jen že se o tom ze století XV. nedochovaly žádné doklady a teprve z věku následujícího máme o nich vědomost, jak se o tom na svém místě zmíníme.

(Pokračování.)

---

*) Již toto slovo jest důkazem toho, že útrpné právo bylo do Čech přivlečeno z Němec.

FEUILLETON.

Zivot.

Jest život vše, — vše člověku je Dnes,
vědomí dechu, jsoucnosti a zdraví,
že patří nám ten žití velký ples,
že ssajem teplo, voníme dech trávy,
že zvuk je náš a naše že je světlo
i krapet nadšení, jež do duše nám slétlo.

Zítra! — my steleme je růžemi
a snad je na rakev nám budou klásti,
zítra ty naše tepny oněmí,
a s bohem, světlo, hudbo, slávo, slasti! —
v snech tonem dnes, — snem ani nejsme zítra —
mluv básník si, a mudřec toč to zchytra:

Dnes umřel Caesar, — bronz hrsť prachu skrývá,
a žebrák-hoch jda kolem zpívá, zpívá.

Jos. V. Sládek.

Listy o divadle.

II.

Minulý měsíc novinkami jen oplýval. Jmenujeme Vrchlického „K životu“, Zeyerovu „Legendu z Erinu“, Adamův balet „Gisella“, Sardouovu „Theodoru“ a Kovařovicovu komickou operu „Cesta oknem“. Věru neznáme druhého divadla, které by v tak krátké době bylo s to uvésti na prkna tolik her. Umělci naši jsou v jednom kole a vyhovují dle sil úkolům na ně vznešeným. Uznati toto jest jen spravedlivo a slušno. Tento let a vír, jakým hry u nás sledují — a musí to být k vůli obecenstvu, které jsme charakterisovali v prvním listu svém — zaviňuje ovšem s uměleckého stanoviska nemilou věc: že totiž čelnější úloha zřídka kdy přijde herci v tuk a krev. Není k tomu prostě času a příležitosti. Dobrý kus hraje se tak tři- a čtyřikrát — což stačí sotva ku zdomácnění neřku-li ku prohloubání jí a detailovanému propracování. Jinde mají ovšem lehčí práci, při dvacátém a třicátém představení může se úloha již vybrousiti na virtuosní kousek. Docílí-li se u nás při třech neb pěti představeních aspoň polovička idealní dokonalosti, musíme být spokojeni a vzdáti čest našim výkonným silám, že tak to jde. Nechceme žalovati — nic není monotonnějšího než nářky a výčitky — ale faktum, že poetický kus a obsažný sehráti se může u nás po třetí před domem skoro prázdným, přece musí být zaznamenáno pro doby budoucí.

Přihlédneme raději k hrám doby poslední.

Vrchlického „K životu“ našlo dosti přízně u obecenstva proti látkám druhu tohoto obyčejně předpojatého. Kritika denních listů vytkla kusu, že se problem jeho řeší víc dialekticky než dramaticky — ale intence autorova nebyla ani jiná. Celkem jednoduchý tento kousek ťal přece do živého, důkazem druhé vydání jeho tiskem ani ne v desíti dnech. Na prknech objevil se zatím jen čtyřikrát a vždy byl hojně applaudován. Všickni v aktovce zaměstnaní hráli s chutí a hlavní zástupcové její paní Bittnerová a pan Seifert zaslouží za bezúhonné výkony všecku chválu.

Kus hluboké, seriosní práce jest Zeyerova „Legenda z Erinu“. Ovívá nás dech pravěku, cítíme křídla velké a v své velkosti přec tak osamělé poesie Ossianovy douti kol hlavy. Čtenářové „Lumíra“ dávno se pokochali v krásách této práce, kterou si Zeyer získal nových ctitelů i nových laurů. Nečtenářům „Lumíra“ jest „Legenda z Erinu“ přístupna vydáním v Kabinetní knihovně, v kteréž sbírce jest perlou vzácné ceny. Milerádi konstatujeme ochotu ředitelstva vzhledem k lepé výpravě a k paknému nastudování hry. Bylo viděť, že správa cítila, žě má před rukama poetické dílo a že dala si co možná záležet, aby nebyl setřen s něho pel a lesk původní. Ovšem tato pieta správy i herců našla jen částečné odměny v obecenstvu, ale nedělo se rovněž tak Ibsenově „Výpravě Oernulfově“, Doczího „Hubičce“, Augierově „Číši bolehlavu“? Nechceme opakovati známý biblický verš — ale nikdy jsme necítili tak jeho hloubku jako tenkrát. Pěkná tři představení „Legendy z Erinu“, v které se zvlášť vyznamenal pan Šimanovský v obrovské úloze krále Finna, zůstanou pro vždy vzácnými květy ve věnci letošní saisony.

Hned po „Legendě z Erinu“ se objevila Sardouova „Theodora“. Jest-li kdy byl predikat sensační na místě, byl to při tomto kusu, který jest ve všem pravým opakem způsobu poetického tvoření, jak si je posud mnohý idealista odchovaný lekturou velkých vzorů představuje. U „Theodory“ se jedná jen o effekt za každou cenu. Raffinerie slaví své triumfy. Již ta smělost koncepce, pak to pestré střídání dějiště, uvedení cirku s dravci na jeviště, střídání slavnostních, ryze obřadních scen s intimními výjevy, surovost a něha v objetí, vše okazuje, oč se jednalo autorovi, který vždy byl větším arrangeurem než poetou. Sardou měl od jakživa velmi četné a vděčné obecenstvo u nás, obecenstvo davu, které nepřemýšlí a nepočítá, které se pro okamžik dá podmaniti a opanovat dojmem, buď on přivoděn prostředky jakýmikoliv. A Sardou hřeší na toto obecenstvo jako rozmazlené děcko na shovivavost otcovu. Sneslo-li a dalo-li si líbit dost — může si dát líbit příště ještě víc — toť jeho heslo, jemuž jest věren. Při tom ovšem pochodí autorova kapsa co nejlépe a on si může zrovna jako jeho kollega v romanu pan George Ohnet říci se satirickým pošklebkem: Hubujte si, vy estetičtí mravokárci, jak chcete, já mám své berušky doma a jsem přece jen prvním dramatikem francouzským. Ovšem mohlo by se mu také říci: Mýlíte se, pane, prvním aspoň dle abecedy jest Emile Augier.

Nejsme nijak na straně těch, kteří podceňují formu při díle uměleckém, víme, jaké kouzlo v ní se tají i čeho třeba, než ji spisovatel opanuje cele a vítězně. Ale budovati jen všecko na technice je rovněž jednostranností a myslíme, že by asi Sardouovi trochu té ironisované „vnitřní ceny“ neškodilo. Aspoň ne při „Theodoře“. Tím nechceme také zase říci, že „Theodora“ je dílem naprosto bezcenným. Nikoli, to by bylo rovněž jednostranné jako směšné. Psala ji ruka mistra, to přiznati musí i nejzarytější Sardouův nepřítel. Že se tomuto mistrovství napomáhá místy spektaklem a rachejtlemi, spadá rovněž více na vkus doby než na vrub autorův. Kdyby toho obecenstvo nevyžadovalo — on by to nedělal. Snad by byl jinak větším umělcem, ale jest opravdu otázka, záleží-li Sardouovi na tomto u mnohých již překonaném predikatu.

Ve výpravě „Theodory“ rozvinulo naše divadlo nejen bohatství dekorac, kostumu atd., nýbrž i, co ještě výše ceníme, rozumné s těmito věcmi zacházení. Bylo viděť, že se tu brala seriosní práce s jednotlivostmi, neboť není maličkostí nastudovati tak sceny sborové v druhém a čtvrtém jednání, jak jsme to naposled viděli. Z jednotlivých výkonů uvádíme titulní úlohu, která byla v rukou paní Šamberkové. Byl to výkon v mnohém ohledu bezvadný, ve všem úcty hodný. Některým zdálo se ovšem, že by v záhadné povaze této větší váha měla býti kladena na císařovnu, jiní zase, že na pouliční poběhlici. Zde ovšem těžko rozhodovat, i to je otázka, bylo-li intencí Sardouovou kresliti pouze záletnou ženu, aneb zda-li přece trochu velkosti mělo býti zachováno i v této zvrhlé postavě.

Vedle „Theodory“ vypadla Adámkova „Salomena“ poněkud bledě a mdle. Je to přirozené, vypadl by tak každý kus, který má více jádra i slovesné krásy. A přec je „Salomena“ jedním ze pravých skvostů našeho ne právě bohatého repertoiru. Nechceme vinit nikoho, ale zdálo se nám, že i jindy nejlepší výkony paní Sklenářové i pana Šmahy byly tenkrát jaksi zamlžené, bez reliefu. Doufáme však, že konkurs Náprstkův nebyl jedinou vzpružinou k opětnému sehrání „Salomeny“ a že ji uvidíme v lepších okolnostech. Kus ten by stál za detailované studium všech sil, za nové obsazení některých úloh, za nacvičení důkladné i sebe menších rolí, a vidělo by se, jaká v něm krása a původní hloubka. Na to ovšem není v parné tísni denního repertoiru času, ale doufejme, že i k tomu dojde, až v lepších finančních poměrech se budou napravovati staré hříchy, k nimž patří i jiné kusy, jež každý zná a jež netřeba zejména uváděť.

Co na nás čeká dále? Původních novinek málo. Jmenuje se Stropežnického „Cristoforo Colombo“, hra s velkou výpravou a s hudbou p. kapelníka Angera, slavná správa prý nechá kus na parné měsíce asi tak na místo lonského „Excelsioru“. Je to dobře snad pro kasu, ale kus, který, jak se u Stroupežnického nadějeme, má vedle výpravného materialu též hlubší jádro, stál by za to, aby předveden byl ještě v proudu saisony. O F. Ruthovi četli jsme, že chystá nové drama socialní; rovněž nové historické drama čekáme od p. ředitele Šuberta, ne-li již letos aspoň jistě pro saisonu příští. Zatím se musíme z původních kusů spokojiti reprisami, které vyvolá konkurs páně Náprstkův — že snad i mimo tyto se objeví leckterý starší, dobrý kus, již k pozlobení abonentův, také doufáme.

A co dělá otázka druhého divadla? Němci již mají plány a my nezačali ani pořádnou diskussi o této vysoce důležité otázce, kterou rozhodující kruhy zajisté také podceňovati nemohou. Snad si příležitě o tom povíme více.

Graefova „Pohádka“. Táž místnost, která nedávno ještě hostila poetické výtvory Chittussiho, podlehla nyní „umělecké“ invasi z Pruska. Toť prostě osud výstavišť. Dnes prozářeny jsou třpytem skvostných šperků, zítra poskytují útulku voskovým panákům a pannám.

Zajímava jest tato „umělecká“ výstavka toliko jednou stránkou. Svědčí o tom, kterak jsme považováni za bezpečnou dependenci říše německých důležitostí, ostud a škvárů. Spekulant kočuje po širším berlínském okolí s fádní podobiznou ženštiny pochybné pověsti, zhotovenou pracně prostředním pruským malířem: kolem umělce, modelu a malby čpí parfum berlínského skandálu a umění milovné obecenstvo pražské jest pozváno, aby k tomuto parfumku přičichlo.

Více se nežádá.

Umělecký obsah do této bezvýznamné a bezvýrazné postavy vdechnouti snaží se katalog. Z něho dovídáme se zábavné faktum, že profesor a člen akademie, jeden z prvních lordů pruské umělecké peerage, maluje nejprve velkolepé fresky po klenbách budov monumentálních a potom teprve šťastnou náhodou objeví v Paříži výhodnost živých modelů. A že pak se nalopotí až běda, než svede podle modelu něco po svém mínění kloudného.

Ani tomu nevěříme. Ale vidíme v tom zase, co skribenti sousedního, nad nás tak povýšeného národa troufají si svému publiku a nám nabízeti. *J. L.*

Dopisy a zprávy redakci zaslané.

Redakce přijímá do tohoto oddělení dopisy i zprávy týkající se českého veřejného života, zvláště pak literatury a umění.

Zodpovědnost za náhledy a mínění dopisovatelův redakce na se nebéře, přijímá však odpovědi na ně.

Dopisů a zpráv zaslaných anonymně přijímati nelze.

Obrazárna v Rudolfinu.

Při otevření galerie „vlastenecké společnosti přátel umění“ v Rudolfinu ozvala se v „Lumíru“ a nejen v něm, nýbrž i ve všech téměř hlasech veřejných, jež tonto událostí se obíraly, tužba, aby instruktivnost obrazárny byla zvýšena velenutným katalogem.

Právě dočítáme se, že vlastenecká společnost přistupuje k tomuto dílu.

Přistupuje k němu s náležitou a chvály hodnou obezřelostí. Zpráva, vydaná patrně z kanceláře slavné společnosti, vypravuje, že výbor se vynasnažil, vyhledati k této nesnadné, zodpovědné, obsáhlé odborné znalosti vyžadující práci vynikajícího a na slovo braného znalce. Jsme za tuto svědomitost slavnému výboru upřímně vděčni.

A kdo jest ten znalec, povolaný pořiditi v Čechách, v Praze, katalog obrazárny *vlasteneckých* přátel umění?

Pan Dr. Bode, král. pruský ředitel musejí v Berlíně.

Nechceme nikterak bráti v pochybnost odborné vědění neb zvláštní způsobilost tohoto pána. Ale po všech trpkých zkušenostech, jakých dopřávají nám s bezvýminečnou důsledností němečtí esthetikové a historikové umění všech tříd, od jména nejlepšího po nejhorší, nemůžeme se ubrániti obavy, že vlastenecká společnost přátel umění v Čechách dá si naděliti katalog, přirozeně německým duchem prosáklý. Zase bude v Čechách vykonán kus práce ad majorem Germaniae gloriam, za české peníze, pro poučení a kaptivování českého publika, k novému zatemňování naší staré vzdělanosti před naším vlastním zrakem! Nechť nám nikdo nenamítá, že skrovné památky našeho středověkého a novějšího umění dojdou „náležitého povšimnutí a ocenění“. My žádáme, aby byly v první řadě, neboť v poslední nalezneme je všude jinde, — my považujeme za přirozený úkol katalogu, aby o nich bylo pojednáno šíře, a nejen s přesnou znalostí zevrubně, nýbrž i s láskou a pietou, my ohražujeme se napřed proti tomu, aby zase byla světla památek těch psána na účet německý a stíny jejich na vroubek český.

Toť tak přirozené, tak jasné, že jest zhola nemožno, aby kde jinde bylo nutno, připomínati vlastenecké společnosti její vlasteneckou povinnost. Toť možno jen v Čechách, v tom ubohém, zaslepeném národě, který sám zahazuje zbytky svých šperků, jež s něho posud strhány nejsou.

A jaké pokořující testimonium paupertatis vydává vlastenecká společnost našim znalcům umění! Zasluhují takové urážky? Jsme povinni kořiti se pořáde a pořáde moudrosti, kterou nám učenci našich sousedů beztoho s neúmornou laskavostí po staletí již vnucují?

Věru, není paradoxním, řekneme-li, že bychom byli více uspokojeni a důvěřovali spíše objektivnosti spisovatele katalogu, kdyby si jej byla slavná vlastenecká společnost pozvala z Mexika nebo z Kalkuty!

Nedávno pozvedli výtvarní umělci svého hlasu na reklamování práv českého umění při stavbě českého musea. Přečetné vrstvy našich optimistů pomyslili si snad, že hlas ten byl ozvěnou premissy bezdůvodné.

Nuže, zahanbující, řádné české hlavě nepochopitelná fakta, jako to, které nám k přítomné žalobě a žádosti podnět zavdalo, jsou důkazem, že pořáde a pořáde musíme české kruhy rozhodující uctivě prositi, aby se přemáhaly a byly dobrotivě i proti své vůli — českými!

Co budou as tyto řádky platny!?!

V Praze, 11. února 1886. *Jan Hartmann.*

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

„K životu.“ Komedie v jednom jednání od Jaroslava Vrchlického. Nákladem knihkupectví Fr. Šimáčka.

„Ze života Bulharského, zajímavé črty dle vlastní zkušenosti a kronika války Srbsko-Bulharské.“ Dle hodnověrných pramenů podává Ivan Belov. Sbírky časových listův, úvah a přednášek. Sešit 2. Nákladem knihkupectví R. Prombergra v Olomouci 1886.

„Starobylé obrázky z Rakovnicka“ od dra. Zigmunda Wintra. Nákladem Vlad. Čecha v Král. Vinohradech.

„Bouře života“ Román od Serváce Hellera. Nákladem „Libuše“, matice zábavy a vědění v Praze.

„Pod praporem naděje.“ Historie. Složil Václ. Řezníček. Nákladem „Libuše“, matice zábavy a vědění v Praze.

„Compagnon.“ „Loupež.“ Od domu k domu“ Povídky od Elišky Krásnohorské. Nákladem „Libuše“, matice zábavy a vědění v Praze.

„Soustava rakouského školství.“ Dle zákonitých nařízení ku potřebám praktickým spořádal prof. Fr. Šimek. Sešit 7.: Pomůcky k vyučování. Zkoušky. Kázeň a zdravotnictví školní. Nákladem Arnošta Pešla, knihkupce v Táboře.

„Hrady a zámky.“ Popisuje August Sedláček. Dílu V. sešit 7 Nákladem Fr. Šimáčka v Praze.

„Jarý věk.“ Obrázkový časopis pro mládež. Ročníku třetího číslo 19. Nákladem Fr. Šimáčka v Praze.

„Z českých mlýnů“ Humoresky ze šalandy vypravuje Karel Tůma. Sešit 3. a 4. Nákladem Jos. R. Vilímka v Praze.

„Národní beseda.“ Pražská idylla od Václava Řezníčka Nákladem Fr. Šimáčka v Praze.

„Pěkné čtení.“ Album románů a povídek původních i přeložených. Serie druhé sešit 20. Nákladem Jos. R Vilímka v Praze.

„Sborník illustrovaných románů.“ Dílu prvního sešit 15. Nákladem Fr. Šimáčka v Praze.

Listárna redakce.

Úsudkův o zaslaných pracích podávati nemůžeme. Z rukopisův došlých do 16. t. m. neužijeme žádného.

Listárna administrace.

Jednotlivá čísla „Lumíra“ stojí 20 kr. Jen čísla reklamovaná do desíti dnů po vyjití nahražujeme bezplatně.

OBSAH: Zajatci. Báseň Jaroslava Vrchlického. — Svatební cesta. Dalmatská povídka od Jos D Konráda. — Strom. Báseň Antonína Klose. — O elektřině vzdušné a o hromosvodech Napsal Ladislav Fiedler. — Kus zahrabané romantiky Genre z minulosti od Fr Heritesa (Pokračování a dokončení.) — Květiny. Báseň Stéphana Mallarmé. Přeložil Jaroslav Vrchlický. — K dějinám poprav a katů v Čechách. Náčrtek z kulturních dějin od Josefa Svátka. — Feuilleton: Život Báseň J V. Sládka. — Listy o divadle. II — Graefova „Pohádka“. — Dopisy a zprávy redakci zaslané.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek**. Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „**Hynek Votoček**“

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . 3 „ 50 „
na celý rok . 7 „ —

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1, 10 a 20. každého měsíce vždy o 2. hod odpoledne.

ROČNÍK XIV.
1. března 1886.
ČÍSLO 7.

Svatební cesta.

Dalmatská povídka od *Jos. D. Konráda.*

(Pokračování.)

III.

Můžeme si velmi snadno představiti, jaký cit ovládal mladou paní Zlatarovićovou při novém jejím procitnutí. Spatřila vůkol sebe zcela jiné tváře nežli na „Venezii“, avšak byli to samí neznámí lidé, kteří ji obklopovali, a každý pohlížel na ni zrakem zvědavým a cizím, jenž ubohou zamrazil pokaždé v úzkostlivém srdci jako led, třeba i byl sebe přátelštější, soucitnější a vlídnější. Ten právě prošlý osudný den, ve kterém se vážky jejího života tak náhle klonily ke smrti, byl jejím myšlénkám neproniknutelnou hradbou, kteráž byla příliš vysoka a temna, než aby nemocná krasavice mohla změřiti její délku a šířku. Nechtěla ani věřiti, že ještě před jedním, přede dvěma dny se rozplývala štěstím po boku svého milovaného manžela, a že by v té krátké době téměř pouze několika hodin mohla se státi v osudě jejím změna tak veliká a tak bolestně citlivá. S těží sbírala svoje rozmetané myšlénky, avšak poznenáhla vzpomínka se vzpomínkou spojovaly se v řetěz úplného a jasného vědomí, kteréž, jakmile je poznala, přivítala zase nevýslovným zoufalstvím, při čemž oči její zalévaly vždycky hořkými slzami. A přece opět toliko ty smutné vzpomínky byly jí ve dlouhých dnech její nemoci jedinou útěchou, na nichž kromě na vroucí modlitbě utkvívala den co den, ba minutu co minutu všechna její duše a veškera její bytost.

A jak by mohla nevzpomínati? —

Ve šťastných chvílích svého života velmi snadno zapomínáme na uprchlé dny utrpení, avšak v neštěstí svém vzpomínáme na lahodnou, světlou minulost neustále, hledáme aspoň v tom doušek svého potěšení i osvěžení a pátráme po její jasné stopě, kudy jsme druhdy blaženě nebo spokojeně kráčeli.

Nejinak dělo se i se sličnou paní Dalmou Zlatarovićovou. Tělem byla sice v tiché síni nemocnice Barlettské, ale duchem zabíhala o několik měsíců vpřed daleko do luzné Dalmacie. I ona představovala si ustavičně zase těsné uličky Zaderské, kamž přišla asi přede dvěma lety hledat svojí výživy. Byla již několik let sirotkem, sirotkem úplným, ztrativším smrtí svých rodičů všechno, ano i svoje přátelstvo. Byla chuda, proto bývali přátelé její rodiny i příbuzní zavřeli před ni srdce svoje na zámek. Stará to pohádka: když jde chudoba nebo nouze dveřmi do domu, přátelé vyskakují z něho rychle okny. Nedivme se. K penězům jest veškeren svět tváři obrácen, toče se za nimi jako květ slunečnice za sluncem. Schudneme-li, přátelé naši zapomínají na nás velmi brzo, ba ještě dříve, nežli nepřátelé.

Ale Dalma neměla nepřátel, proto život její plynul přece, ač při častém strádání a při vší opuštěnosti, dosti spokojeně a tiše. Neměla mnoho požadavkův, a již v posledních letech života svých rodičů naučila se všemožně uskrovňovati se a smiřovati se s osudem jen poněkud vlídnějším nebo méně krušným. Mnohdy bylo jí ovšem zakusiti dosti nedostatku a rozmanitých svízelů života, ale ona vždy čestně obstála, vycházejíc z nich jako zlato z ohně vždy pevnější, jasnější a ušlechtilejší.

V Zadru Dalma přijala povinnost vychovatelky dítek Sima Zlataroviće, jednoho z nejbohatších obchodníků tamějších. Byly to pro ni mnohdy utěšené, ano i šťastné dny, kdy zasévala do dvou malých dětských hlaviček prvé počátky vzdělání. Nedostatek naučil ji opravdové práci. Byla si vědoma, že jest s to, aby zastávala úřad svůj svědomitě i dokonale, a že prací i pílí svou dobývá si potřebného chleba, aniž jí bylo třeba někde se ho doprošovati, což naplňovalo skromnou mysl její spokojeností a zároveň též šlechetnou hrdostí.

Dalma byla v domě Zlatarovićově asi rok, když bratr domácího pána, mladý Jovan Zlatarović, se vrátil ze dlouhých cest, a všechna její klidná. spokojená mysl byla od té chvíle náhle ta tam. Již prvé přivítání mladého muže provázeno bylo u Dalmy dlouhým a cituplným pohledem. Od toho dne oba mladí lidé přicházeli do styku každodenně, a tklivé pohledy Jovana Zlataroviće zapuzovaly z duše dívčiny prvé zachvění a potkávaly se tam s opravdovým, ač stále ještě utajovaným souhlasem.

Dalma si byla dobře vědoma, že srdci mladého Zlataroviće není lhostejnou, a že se v něm skrývá něco důvěrnějšího a něžnějšího, nežli jest pouhá zdvořilost nebo úcta ku vzdělané dívce aneb i přátelství, ale proto přece byla nanejvýš překvapena, když jí jednou z čista jasna podával svoji ruky prose jí o sladkou výměnu. Zachvěla se a — odmítla jeho žádost. Nebála se již jeho dlouhých významných pohledův, ale bála se jeho bohatství. Jak ráda byla by vložila svoji slabou ruku do jeho pravice, s jakým štěstím a důvěrou opřela by se o jeho mužné rámě — kdyby byl chud! Ano, chud, tak chud jako ona, a kdyby si musil dobývati chleba svého celodenní prací od rána až do večera, a kdyby i on byl odkázán na práci svou každou potřebou a svým každým požadavkem; tak dovedl by ji náležitě oceniti a vážiti si jí. — Avšak on oplýval zlatem i vážností, a ona neměla ničeho mimo svoji poctivost a svoje vzdělání, které ji stačilo právě protlouci se jenom jakž takž životem. —

Mladý Jovan Zlatarović odcházel od krásné dívky po jejím zamítnutí se zrakem sice zamlženým, avšak s láskou nezmenšenou. Od toho okamžiku Dalmy sice nevyhledával, naopak snažil se co možná nejvíce, aby jí společností svou nepřivedl do nepříjemných nebo traplivých rozpakův; avšak Dalma i tak dobře poznávala, že jeho oči často se upírávají na její tvář a na její veškeru bytost, kdykoliv se domníval, že není někým pozorován. A i ona se přistihla často při podobném mimovolném pohledu, kterého si nebyla ani vědoma, a pak vždycky, kdykoliv se setkala s něžným zrakem mladého muže, kárala se v duchu ze slabosti a zapovídala svým očím, aby se více neotáčely za tváří Jovana Zlatarovića; avšak všechny podobné výtky a předsevzetí rozplývaly se v nejbližším okamžiku jako řídoučká jitřní pára, a za tou vždy živěji vystupovala bytost Zlatarovićova, na jejíž svůdnou, lákavou stopu zrak její zabloudil vždycky, ač nevědomky, přece nevýslovně rád. Marno bylo poroučeti očím, aby nehleděly, marno hlavě, aby nemyslila. Oči jsou okénka srdce, a to při lásce nikdy si nedá poroučeti rozumem nebo vůlí sebe pevnější, a jest neústupno a vzdorovito i při mysli nejněžnější.

Dalma se nechtěla z počátku přiznati ku své lásce ke Zlatarovićovi ani sama sobě, avšak byla si jí přece velmi dobře vědoma. A vědomí to se každodenně v ní utužovalo a zvětšovalo. Snažila se lásku svou stísniti ve svých panenských ňadrech a utlumiti ji, ale marně. Naopak, láska její tím více rostla, čím více ji tísnila, jakoby se pořád sesilovala neustálým bojem, který s ní vedla, a posléze srdce zůstalo přece jenom vítězem, třeba i bylo protknuto bolestnou ranou. —

Dalma konečně přiznala se i sama sobě, že jsou to pouze Jovanovy oči, po kterýchž všechna mysl její touží, a že jenom ty jsou s to, aby obveselily a svým leskem oteplily celičký ostatní svět, který se jí zdál bez něho stále pustějším a smutnějším. Uminila si učiniti ještě jeden pokus, aby vyvázla z léčky Zlatarovićovy lásky, která byla rozestřena před každým jejím krokem a pohledem, a do níž srdce její bez přestání zabíhalo. Odešla z domu jeho bratra a našla si nového podobného zaměstnání, ač již méně výnosného, u jiné zámožné rodiny Zaderské. Mínila však zůstati v Zadru pouze již jen krátký čas, dokud se jí nepodaří nalézti místa schopnostem i vzdělání jejímu přiměřenějšího buď na venkově anebo v některém jiném vzdálenějším městě dalmatském.

Simo Zlatarović, ačkoliv uznával, že sotva již pro své děti nalezne vychovatelky s podobnými přednostmi, jaké okrašlovaly Dalmu, propouštěl ji přece ochotně, neboť i on počínal již tušiti, že bratr jeho Jovan ocitl se na té úzké sice, ale květnaté stezce, na kterouž srdce mladého muže si rádo zabočí, tluče-li na blízku krásné dívky. Byl tedy odchodu Dalminu spíše povděčen, nežli aby ho litoval.

Avšak Dalma se velice mýlila, doufala-li, že ji mladý Zlatarović sejde s mysli, když jí sejde s očí, a potkala se s výsledkem zcela opačným. Dokud byla v domě jeho bratra, pokaždé se jí při vzpomínce na lásku ke mladému muži namanulo pomyšlení, že stále jenom závisí na jeho přátelstvu, jehož chleba jedla a pod jehož střechu se uchylovala zrovna tak, jako každý jiný jeho služebník. Nyní však, když jí nebylo třeba žádati od něho ani jediného sousta, ba ani jediného příznivého slůvka, počala se jí do sličné hlavy vkrádati myšlénka, že i ona snad má právo milovati Jovana a neodporovati jeho lásce, o níž byla vždy pevněji přesvědčena. Když odcházela z domu Zlatarovićova, byl úmysl její, vzdorovati lásce Jovanově, pevný jako kámen, ale ve krátké době potom oslábl a změkl jako voda. Láska její předskočila všechny úmysly.

Za nedlouho potom setkala se s mladým Zlatarovićem na lahodném břehu mořském, kam si vyšla jednou před večerem nadýchat se svěžího, čistého vzduchu a pookřat rozhledem po čarokrásné, nedozírné hladině jaderské. Slunce schovalo již před chvílí svůj žhavý oslňující kotouč za temnomodrou vodní pláň, a toliko na západním nebi bledý, téměř průzračný červánek naznačoval ještě cestu, po které se nedávno ubíralo. Šeřilo se již, a s každou vrstvou soumraku přitékala i vlnka vlažného vonného vzduchu, jehož vdechnutí omlazuje sklíčenou hruď, a v němž se rozplývají znenáhla i všechny stísněné nebo těžké myšlénky. Na všechno okolí uléhal příjemný klid, a i šum z blízkých ulic Zaderských se stále vzdaloval a usínal před blížící se nocí.

Dalma se ubírala volným krokem po sypkém písku, a v prsou jejích rozproudila se jakási blahá volnost a tklivá nálada, v níž se jí zdálo, že cítí s každým kaménkem nebo zrnkem písku, které se jí ozvalo pod nohou, i s každou snětí trávy, která tu a tam jí zakývala na cestě vstříc. Jenom srdce její bylo stále jaksi sevřeno, ale i v té zvláštní stísněnosti, kterou vyjádřiti nedovedou dobře ústa, cítila dech spokojenosti a libý pel štěstí.

Kráčela v zamyšlení se zrakem k zemi sklopeným, když pojednou zaslechla téměř už před sebou tiché kročeje. Vztyčila hlavu a spatřila Jovana Zlatarovića, jak na ni upírá svoje krásné oči pohledem ač bolestným, přece nadmíru něžným a vroucím.

Zastavili se proti sobě.

Mladý muž promluvil pouze několik krátkých, zcela tichých slov, a když se Dalma probrala za malou chvilku ze svého opojení i překvapení, cítila, že se čelo její opírá o jeho rameno, a jak ruce jeho jsou ovinuty kolem její šíje — — —.

Neprchala, ani se již nevzpírala. Nechávala se zvolna unášeti sladkým tokem štěstí, do něhož ponořila všechnu svoji duši, jemuž se oddávala se vší svou důvěrou a jež překypovalo slzami, které se jí prýštily po spanilých tvářích. Po chvíli pak odcházeli ruku v ruce do města, vyjadřujíce si navzájem tichými slovy to, čím srdce jejich byla přeplněna, a byli oba stejně blaženi i hrdi těmi nesčíslnými pohledy překvapení a údivu, které je vítaly na ulicích Zaderských z obličeje každého člověka, s nímž se potkali.

Ovšem že podivu. —

A kdož by nebyl nanejvýš překvapen tím, že se mladý Jovan Zlatarović vedl s chudobnou dívkou Dalmou v důvěrném hovoru? — Ten Jovan Zlatarović, po kterémž nejbohatší, nejkrásnější a nejváženější dívky Zaderské toužebně střílely svýma očima, ten podivný mladý muž, který oplýval zrovna tak zlatem jako úctou a vážností, a který až do té doby hrdě si nevšímal ani jediné krásky, jemu rovné bohatstvím, snížil se nyní tak velice, že zadal srdce své cizí dívčině, jež byla chudší nežli dcerka posledního plavčíka!

Což Jovan Zlatarović! Ale ona zajisté jest toho příčinou, že se nechal omámiti jejími milostnými pohledy a jejími svůdnými úsměvy. Ona zajisté sama zavřela mladého muže ve svá vábivá a hebká, leč pevná tenata!

Takový úsudek o mladé dívce se ustálil v jediném následujícím dnu v myslích veškerého obyvatelstva Zaderského, a ústa jeho nedala umdleným jazykům ani na chvilku odpočinouti. Jazyk spíše zabolí od dobrého slova nežli od pomluvy, které ani nejrychlejším cvalem nelze uprchnouti, aniž možno se proti ní obrniti zbrojí sebe těžší a ostřejší. A nikdo se neozval, kdo by se zastal nevinné krasavice a přivedl všeobecné mínění o ní na směr spravedlnější nebo aspoň rozumnější. Nikdo, ani Jovan Zlatarović. On byl hluch pro vše, co se, třebas i dosti zjevně a nápadně vůkol něho dělo, a duševní zrak jeho byl štěstím všechen oslněn a oslepen. —

Netřeba snad zvláště obšírně vykládati, že láska obou mladých lidí potkala se u rodiny Zlatarovićovy s největším odporem, a i v ohledu tom bylo ubohé Dalmě vyprázdniti dlouhým douškem číši hořkosti. Již druhého dne byla překvapena návštěvou Jovanova bratra, který ji obsypal deštěm výtek ano i urážek, na něž bude po všechen život svůj vzpomínati jenom s hanbou a lítostí. Místo laskavosti počastoval ji žlučí. Co mu vřelo v srdci, všechno mu vykypělo proti nevinné zlými ústy.

„Se špatnou jste se, Dalmo, potázala, se špatnou,“ mluvil mezi jiným. „Bůh vám nedal zubů pro Jovanův chléb. Pro malého ptáka hodí se jen malé hnízdo, třebas by holý krk svůj sebe více vypínal. Neodvažujte se více lákati mého bratra Jovana do svých sítí. K letu tak vysokému ještě vám nenarostla křídla. Sova nebo vrána vyplaší sice někdy sokola, ale nikdy ho nedostihne!“

Dalmina duše se po těch hořkých slovech chvěla celičká mraznou bázní. Jediný Jovan přicházel srdce její potěšit, a teprve pod jeho jasným pohledem i v ovzduší jeho láskyplných něžných slov obličej její se zase poněkud ozářil spokojenějším úsměvem. Jeho laskavá slova přece vždy zdála se jí býti dražší nad zlato, sladší nad med a teplejší nad skvělou záři sluneční.

Mladý muž se jinak v ničem ani o vlas nezměnil. Veškery domluvy jeho bratra Sima i ostatních přátel odskakovaly od jeho srdce, blahem překypujícího, jako hrách od stěny, a tím více ho ještě připoutávaly k opuštěné dívce, neboť právě jediné vědomí, že ona tak opuštěná a slabá opírá se nyní pouze s jedinou důvěrou o jeho slib věrnosti, činila lásku jeho tím větší, vroucnější a vytrvalejší.

Dalmě stal se další pobyt v Zadru, ačkoliv tam dlela na blízku Jovanovi, přece nesnesitelným. Počestná a citlivá mysl její nemohla žíti déle v místě, kde nikdo mimo milence pro ni vlídného slovíčka neuronil, laskavého pohledu neumořil, ale kde na ni každý pohlížel pouze s úsměchem, kde každý krok její provázen byl urážlivým šepotem a nevlídnýma očima, kteréž pohledy, ač byly němy, přece mluvily dosti zřejmě, a kteréž umlčeti nedovedla by žádná láska, třeba by byla desetkráte větší nežli láska Jovanova. Opustila tudíž se srozuměním svého milence Zader a odešla do Spletu, kamž slíbil jí v brzku následovati, aby si spolu založili nový utěšenější domov a nové štěstí, vzdálené všech pomluv a nepřátelství.

Jovan Zlatarović nenechal dlouho čekati na sebe ve Spletu milující Dalmu. Se spěchem co možno největším urovnal v Zadru všechny svoje nejnutnější věci, prodal tam svůj obchod a sebrav pak svoje soustředěné značné jmění odkvapil do Spletu, kdež si hned zakoupil závod jiný. Po několika dnech pak už jednoho krásného lednového rána stali se mužem a ženou. Stalo se to zcela tiše, aniž o tom kdo zvěděl, a nenazvali si žádných hostí ke svatebnímu kvasu. Ve přítomnosti toliko dvou svědků kněz spojil tiše ruce obou milujících mladých lidí ve vážný, nerozlučný svazek, jehož počátek bývá tak poeticky krásný, jehož další uzly však bývají přečasto tak tvrdy a drsny, že nedovedou je rozvázati nebo uhladiti mnohdy ani ruce do krve se rozdírající, leda že přijde na pomoc smrt, která se nebojí bohatého ani se nestydí chudých.

IV.

Mladí manželé vyšli ze chrámu Spletského dojati, avšak zářící štěstím, jehož velikost přikouzluje i slzy do očí a utajuje slova na rtech. Pohlíželi na sebe a při chůzi se tiskli k sobě, jakoby se chtěli přesvědčiti, není-li to sen, a netřeba-li se jim obávati probuzení v nevlídnou skutečnost, že nejsou ještě svoji, a to štěstí, které se chvělo v jejich nitrech, že ještě jako na vždy vzdáleno. —

Ale byli svoji tělem i duší, a při tom se jim zdálo, že dojemným obřadem ve chrámě dospěli k onomu šťastnému, skvělému konci pohádky o rytířích a princeznách, o kterýchž tak často slýchali, a blažená mysl jejich spřádala ihned zase pohádku novou, mnohem sladší a půvabnější. Ve svém neskonalém blahu kreslili si všechnu budoucnost barvami nejskvělejšími, prosycenými růžovou září sluneční s nádechem stálého tepla a s vůní květin nikdy nevadnoucích. Ani Zlatarovićovi, ani spanilé jeho Dalmě nezaťukala při tom na duši jenom jediná myšlénka, že štěstí jest příliš vrtkavo i málo přející, a že se vleče při člověku o berle, ale neštěstí že lítá na křídlech. Ani jednomu ani druhému nepadlo při tom na mysl, že ještě všem dnům není večer, a že všechny ty luzné barvy i se září sluneční ve chvilce může zatemniti jediný nenadálý mrak, a všechny ty vonné květiny i teplé vánky spáliti a rozptýliti jediný mrazivý den. Nepomýšleli ani na to, že nehody a strázně chytají se na každý lidský krok, a že mnohdy, když se pokládáme za nejšťastnější, zrádný osud číhá na nás se všech stran, ať už to jest ze sladké číše, z hedvábného lůžka nebo z laskavého, usměvavého pohledu. —

A dobře, že nepomýšleli. — — —

Novomanželé umluvili se konati svatební cestu na jih, nejspíše do jižní Italie, a hodlali prožíti několik šťastných neděl až do jara v rozkošném kraji, kde stále kvetou a zároveň i zrají pomoranče, a kde jasné sluníčko hřeje i v lednu příjemným záhřevným teplem. Ustanovili dáti se na cestu ještě v den svého sňatku, a Zlatarović určil k tomu z té příčiny již dříve příhodnou loď, která téhož dne o polednách připlula z Terstu, a k večeru odplouti měla zase dále ze přístavu Spletského, i opatřil si na ní pro sebe a pro svoji mladou choť pohodlné místečko.

Dalma byla vším, co a jak muž její zařídil, úplně spokojena. Netoužila sice po dlouhých cestách, a klidný, spokojený domácí krb byl by jí býval milejší, než luzné krajiny teplé Italie, nicméně však doufala přece zažiti na cestách, poněvadž je konati měla po boku Jovanově, dosti blažených a sladkých chvil, tak že se jí ani na okamžik nezasteskne.

Den, v témže čase ročním nepříliš dlouhý, vlastně několik krátkých hodin od svatebního obřadu uplynulo mladému párku jako ptačí let, a k večeru odešli na přístaviště, aby se svěřili na několik dní úpravnému parníku „Kočičce". Ten stál ve přístavu mezi pestrou směsicí lodí a lodék, a dýmaje pyšně ze svého úzkého komínu tmavý kouř, připravoval se k opětnému odplutí.

„Kočička" byla menší nežli prostřední loď, obrněná však na dlouhou cestu nejnovějšími stroji a opatřená jmenovitě vším možným pohodlím, jaké bylo při plavbě po moři na lodi tak málo rozměrné jenom možno.

Již všechen zevnějšek nového parníku upoutával k sobě se zalíbením oči každého cestujícího. Jeho štíhlé boky, natřené veselou světlou barvou a ozdobené velikým slovem „Kočička", jehož písmeny leskly se v záři sluneční na hodinu dálky, vyjímaly se ve přístavu mezi ostatními družkami jako čistotná panenka svátečně vyšperkovaná. Na čele svém parník nesl velikou hlavu kočky, která byla tak roztomilá, pohlížejíc do širého moře velice čiperně a útulně, že nebylo skutečně ani možno mysliti si na ní plavbu nepůvabnou nebo aspoň nepříjemnou.

O půl čtvrté hodině po polednách společnost cestujících, čítající asi třicet pět nebo čtyřicet osob, byla vesměs na palubě „Kočičky", a ta o čtvrté vytáhla čile kotvu a vyjela bystře v širokém oblouku ze přístavu Spletského. Pak zahnula zvolna na levo, uvolnila páru, a téměř v přímém směru uháněla podél břehu dalmatského na jih.

Odpoledne bylo nadmíru krásno. Když „Kočička" vyjížděla ze Spletu, byla všechna nebesa, politá všude stejnoměrnou modří, vesela i jasna a ani jediného mráčku nebo temnější skvrny nebylo na nich. Vzduch byl čistý, daleko průzračný i svěží, a jeho teplota dvanácti stupňů vylákala všechny cestující na palubu. Mysl cestujících byla co nejlépe naladěna rozmarem a odevšad zazníval hlučný hovor, ševel a smích. Společnost seznámila se v několika minutách právě tak jako se to děje na cestách ve vozech železničních. A každý spěchal, aby se v hovoru neopozdil, a aby i on na ohníček společné zábavy přiložil nějaké polínko. Ale skorem všechna ta polínka byla syrova i vodnata; praskala sice dosti, ale málokdy zahořela jasným plamenem. Vždy sto slov bylo planých, jedno rozumno, ale žádné duchaplno. Avšak všickni se zcela dobře bavili. Smáli se jako o závod, když jim jeden řecký obchodník vypravoval, že slon také pláče a že i on viděl jednoho, jak ronil slzy. A hned zase obrátili pozornost svou k jistému Srbovi, jenž jim vypravoval, jak kdysi v Hercegovině, stavě se Turkem, za kterouž příčinou nelitoval dáti si oholiti i svoji hlavu, spokoje se na ní toliko krátkým neúhledným perčínem, odloudil sličnou mladici tureckou bohatému bimbašovi. Mezi cestujícími hrdě si vyšlapoval mladý človíček, mávaje každému před očima tenkou knižečkou básní, jejíž obálka byla ozdobena tištěným školáckým podpisem autorovým. „Moje básně —" vypravoval jakoby nedbale — „zapomněl jsem jich nechati doma. Je-li někomu libo ukrátiti si dlouhou chvíli čtením, jsou k službám. Ostatně nechci se zváti výhradně básníkem. Jsem spolupracovník denníku „Národní Zvon", do něhož píšu jednou týdně literarní feuilleton." — Ale cestující neměli mnoho smyslu pro rýmy, a jakýsi známý básníkův roztrušoval hnedle docela otevřeně, že prvá historka o slonovi jest mnohem vděčnější a tklivější pochoutkou nežli básně mladistvého feuilletonisty.

Při vyplutí „Kočičky" ze zálivu Spletského usmívala se i nebesa jakoby rozveselena bujným hovorem cestujících. Ale po nedlouhé chvíli, sotva po půlhodinné plavbě počínala se najednou zatemňovati. Schylovalo se již k večeru, ale takovou podivnou barvou nebe, chlad sálající, neohlašuje se večer. Lodníci to dobře pozorovali, a ustavičně upírali oči svoje se zamračenou, avšak zamlklou tváří k obzoru, vždy více se tmícímu a zamlžujícímu.

Až do té chvíle bylo vůkol úplné bezvětří. Neuznáno ani za prospěšné napjati plachty, ano i vlajka na štíhlém stožáru visela líně, a jenom někdy pohybem lodi byla stržena k malému pohnutí. Kolem „Kočičky" rozprostíralo se široké moře, nedohledné na pravo, a na levo dotýkající se asi hodinu cesty pošmurného břehu, který ztrácel poznenáhla všecken svůj lesk a své množství půvabův. Živá, modrá barva vody mořské zakalovala se vůčihledě jakýmsi těžkým, mrtvým rmutem, a parník nebyl ještě ani hodinu na cestě, když veškera hladina mořská se povlekla nehybnou sice, avšak tížící a dusivou vrstvou barvy olověné. Rozsáhlá vyhlídka na všech stranách se úžila za každým poskočením „Kočičky", čára obzorová stala se nejasnou, ač bližší, a i daleké pobřeží dalmatské zmizelo v rostoucích mlhách. V malé další půlhodině parník byl dokola oblit dusnou bělavou mlhou, a všechno moře bylo přikryto jako měkkými parami, pouze asi deset nebo patnáct kroků bylo možno ještě pozorovati jeho rozčeřenou hladinu.

Všude mlha, v předu i v zadu, na pravo i na levo, ano i nahoře přikrývala loď tak, že již stěží bylo dohlednouti vrcholku stěžně. A dole moře, studené a hluboké, nehybné sice a němé, ale přece na pohled děsné, že i srdce sebe otužilejší se zachvívalo při tom jakousi nevysvětlitelnou tísní a obavou.

Bylo šero již, ačkoliv slunce ještě nezapadlo. Bylo viděti asi ve stejné výši s palubou, jak viselo, pomalu se snášejíc níže, v té spoustě mlhy jako malá, ponurá rudá skvrna. V některém okamžiku zaplanulo jasněji a zasvítilo červeněji, avšak žár jeho hnedle se utopil v moři mlhy nebo v moři vody, a „Kočičku" obklopila skorem úplná noc.

Všickni cestující stáli do té doby na palubě. Zpočátku za živého hovoru oči jejich obracely se ustavičně ke Spletu, jehož malebné stěny menšily se jim za každým poskočením lodi jako barevný obrázek v kukátku, a když jim město splynulo s očí, dívali se na moře, dříve jasné a široké, pak šedé a mlhou sevřené. Příjemná míra, ve které byli všickni cestující, vstupujíce na loď, rozplývala se znenáhla při každé nové vrstvě mlhy a při každém dechnutí ledového vzduchu. —

(Pokračování.)

Snítka hlohu.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

Svit slunce plným proudem v dílnu padal,
hrál po skizzách, jež na zdech rozvěšeny,
po řezbě rámů úlisně se skrádal
a v pruhy nachu koupal tmavé stěny.

V tvář Pierrota hodil chumáč smíchu,
pak stlumen temným tónem gobelinu
jak zlatá, dlouhá nit se mihnul v stínu
a jako motýl na květ sedá v tichu

Se ztajil v sfingovité tvoje tahy,
ó Jocondo, ty velký dive štětce!
pak zbožně hladil bacchantky bok nahý
a ironicky zhublé tělo světce,

Až na žlutavém tónu starých rytin,
jež byly nade dveřmi, vystřízlivěl
a zhas', kde velký marabout sám civěl
na jedné noze v šeru velkých sítin.

V té směsi nábytku a starých zbraní,
před podstavcem antická vása stála,
rej Maenad s Priapem byl vyryt na ní,
v ní hlohu zkvětlá větvička se smála.

A v umění, jež dýchalo tu všady,
ten přírody tón vpad' jak jásot plesný,
jak nevinný a prostý pozdrav Vesny,
jímž v ňadrech vesmíru vře život mladý.

V té práci duchů v rej snů triumfalný
ve dumy ticho a v myšlénky tíseň
ten kvítek hlohu, jejž lom zrodil skalný,
nad nímž se chvěla skřivánkova píseň,

Pln rosy, vůně hlásal usmívavý
jak dívčí půvab, hovor dětský, svěží:
na ňadrech přírody že všecko leží
ta umění že zdroj a cíl je pravý.

K dějinám poprav a katů v Čechách.

Náčrtek z kulturních dějin od *Josefa Svátka.*

(Pokračování.)

Tolerantnost co do stíhání trestem smrti, která za doby Podébradovy panovala, pominula však s úmrtím velikého krále tohoto a čtyrycetileté neslavné panování Jagellonce Vladislava, které bylo takřka nepřetrženou řadou domácích půtek a rozbrojův, přivedlo zase exekuce popravní k plnému rozkvětu, a katům nastala práce tak hojná, jak tomu za předešlých časů nikdy nebývalo. Zvláště ve městech, která nepodlehala více někdejší přísné kontrole s hůry, osobovali si purkmistři a konšelé opět právo nad životem a smrtí občanův, čímž se vysvětlují časté ty bouře obcí proti konšelům jak v Praze tak ve mnohých jiných městech českých, které měly za následek vraždění i popravy, jak o tom sdělují „Staré letopisy české“ na mnoha místech.

Hned roku 1473 dali konšelé staroměstští na radnici stíti apatekáře Tomáše od lilie na malém rynku, že k návodu prý uherského krále Matyáše zjednal z vlaských Benátek jed k otrávení krále Vladislava, kdežto soudruh jeho ve spiknutí tomto panoš Jiří Hlucký umořen ve vězení na Karlštejně; o pět let později odsoudili Staroměstští pro neznámé již příčiny tři zločince k smrti a sice měli dva býti oběšeni a třetí na kolo vpleten. Když byl kat tohoto posledního popravil, nechtěli se druzi dva dáti oběsiti, žádajíce, aby byli raději sťati; když kat takto jednomu z nich po vůli učinil, chtěl druhý zase na šibenici skončiti, ale kat maje tohoto vzpírání zločincův již dosti, sťal i tohoto mečem pod šibenicí. „Toho času pak,“ dokládá letopisec dále, „také na Malé straně mnoho mordéřův odpraveno,“ což se nejspíše stalo pod pranýřem, jenž měl své místo uprostřed náměstí malostranského před radnicí tamní.

R. 1480 bylo k rozkazu královu zjímáno několik konšelů staroměstských, kteří v mučírně na radnici „zmučeni nekřesťansky“; zvláště byl jistý pekař, jménem Šejnoha, „tak velmi mučen a pálen, že ho bylo naskrze prohlednouti, a tak velmi tažen, že přetržen na skřipci a umřel“. Rovněž ukrutným způsobem byl téhož roku na Karlštejně umučen farář od sv. Jiljí v Praze Michal Polák, jeden ze čtyř kněží podoboji, jež byl dal král, od strany katolické podnícený, pro horlivá jejich kázaní kališnická jíti. Při mučení kněze tohoto, jemuž byli osobně přítomni dvorský maršálek Krištof Appl z Victumu, purkrabí křivoklátský Hrožek, dva jiní hodnostové dvorští a několik konšelů pražských, bylo již užito mnohem ostřejších muk, než jak bylo výše zmíněným řádem předepsáno, neboť byly mu rozpálené hrušky mosazné kladeny pod paží a žhavé plechy železné dány pod nohy, načež jej tak utrápeného žízní umořili. Současně bylo zjímáno též několik měšťanů pražských, kteří byli odvezeni na Křivoklát a tam zmučeni, což tehdáž způsobilo velice trapný dojem v národě veškerém, že král z hradu Křivoklátu ano i z posvátného Karlštejna učinil mučírnu.

Při velikém vzbouření lidu proti konšelům všech tří měst pražských roku 1483, při kterém byli na Starém městě někteří konšelé s purkmistrem svrženi s oken radní síně, na Novém městě pak někteří dokonce povražděni, dostalo se tehdejšímu katovi staroměstskému, jenž se tu první z katův českých uvádí svým jménem jakožto mistr

Mates, opět mnoho práce stínáním zjímaných konšelů, kteří pro mnohé zločiny své byli pak od vítězné strany k smrti odsouzeni. Staroměstský purkmistr Jan Klobouk musil ode dvou holomků katových býti přinesen v trokách pod pranýř na rynku, neb nemohl jíti, zlámav sobě nohu, když ho s radnice smetli; než ho kat sťal, poklonil se mu uctivě jako bývalému pánu svému; po něm následovali konšelé Publik, Chanický a Stodola, jimž všem mistr Mates vzdal stejnou poctu. Na Novém městě musil týž kat stíti purkmistra Šimona a konšely Truhličku a Kahouna, v Menším městě pražském pak purkmistra Primáska a konšela Tomka. „A hned od té chvíle ten kat Mates nechtěl jest již potud více mistrovati, odpovídaje se toho; potom nemaje se čím živiti, na Starém městě rynk dláždil a na fary kněžím vodu vozil a jiným lidem.“ Tato útlocitnost katova nevzbuzuje ani tak mnoho podivení, jako spíše ty dvě okolnosti, že byl kat zase připuštěn k jiné práci mezi občanstvem, tak že se zdá, že nabyl opět cti občanské, když se byl vzdal řemesla katovského, a za druhé, že král Vladislav neslýchaný onen odboj obcí pražských zcela bez trestu zůstavil a nové konšely zcela dle přání strany vítězné dosadil; zřejmý důkaz to, jak hluboce byla v tak málo letech po Jiřím Poděbradském autorita královská v Čechách poklesla.

Tím více však se zmohla pravomocnost pánů a rytířů, kteří se již po mnohá léta snažili, aby přivedli stav selský v úplnou porobu a stali se nejen pány nad statky poddaných svých, ale i nad životy jejich, čili jinými slovy, aby mohli veškeru pravomoc soudní též ve při hrdelních nad nimi vykonávati, i aby přestalo všecko dosavadní odvolávání se lidu selského k soudům královským. Roku 1487 podařilo se jim tento záměr učiniti skutkem a tělesní porobu poddaných selských ustáliti též formou zákonní, neboť stav městský choval se v té věci zcela nečinně a umožnil tím provedení tohoto nejkrutějšího výstřelku feudálního zřízení německého v Čechách. Kdežto byli dosud králové čeští udělovali právo popravy jen jaksi výminečně předním pánům zemským a čelným městům královským, trestajíce přestupky proti tomu jako pych a zločin, rozhodovali nyní od osudného onoho roku páni a rytíři sami nad životem a smrti svých poddaných a každý šlechtic mohl si na statku svém vydržovati kata, jak se to také přes tři století zachovalo. Také udělovali páni a rytíři z této své moci právo hrdelní městům svým, jak o tom z pozdějších dob hojné příklady jsou.

Řemeslo katovské bylo tím v Čechách nepoměrně rozšířeno, neboť všickni bohatší šlechticové zjednali si, aby hrdelní pravomocnost jejich byla tím více každému zjevna, ihned kata s veškerým aparátem mučicím a popravním, jejž pak méně zámožným šlechticům, kteří si nemohli vlastního kata držeti, k vykonávání práva hrdelního ochotně zapůjčovali.*) I tím byla tudíž pravomocnost panovníkova obmezena a věku Vladislavovu náleží ta truchlá zásluha, že s klesnutím politického významu království Českého klesla i někdejší výhradní svrchovanost králova nad životem a smrtí obyvatelstva, a král se musil děliti o právo toto s každým jednotlivým členem obou vyšších stavův.

Vůbec podlehal již tehdáž král Vladislav vlivu svých rádců, nadužívajících moci úřední a právní, a ti byli také toho příčinou, že dal král roku 1490 v Praze popraviti dva panoše knížete Hynka z Poděbrad, jménem Alexandra a Podvinského, o nichž mu byli rádcové ti namluvili, že prý jej chtějí k návodu krále Matyáše uherského jedem se světa sprovoditi. Avšak trapné vyznání obou panošův těchto, zachované v archivu třeboňském, nepodává žádného znamení o úmyslu vraždy na králi a nanejvýše mohlo jim kladeno býti za vinu, že se snad účastnili v tajném jednání, aby na Poděbrady uvedena byla obsádka uherská. Dne 10. května řečeného roku byli oba vězňové, kteří byli v mučírně na Křivoklátě několikrát zmučeni a pak přivezeni do Prahy, vyvedeni na popravní místo uprostřed rynku hradčanského a tam od kata čtvrtceni, kdežto dva měšťané staroměstští, Sylvestr od sv. Anny a Prokop Krejčí ze Šmerhova, pak novoměstský měšťan Pečeně, kteří prý byli také zapleteni v domnělé ono spiknutí, stínáni jsou na popravišti před Horskou branou.

Ještě nespravedlivější bylo strestání několika havířů kutnohorských, kteří se byli roku 1496 proti úředníkům báňským vzbouřili, že královský důchod okrádali a havířům nátisky činili. Shluknuvše se ve zbroji na vrchu Kaňku, chtěli si ku právu svému dopomoci, byli ale od žoldnéřů král. hejtmana poděbradského a od přivolaných oděnců měst Kolína a Čáslavě obklopeni, načež se vůdcové jejich, nechtějíce krev prolévati, dobrovolně vzdali, té naděje jsouce, že budou míti u krále slyšení. Ale byvše od úředníků u krále křivě obžalováni, jsou jati a vsazeni do vězení v Poděbradech a na Křivoklátě, kdež je ukrutně zmučili a pak deset z nich v Poděbradech a tři na Křivoklátě ku smrti mečem odsoudili. Dne 3. srpna 1496 bylo oněch deset v Poděbradech před městem sťato od kata pod dubem, na kterémžto popravním místě pak dal po dvaceti letech pražský měšťan Ondřej Prachovec na památku nevinné smrti jejich postaviti kapli ke cti Panny Marie. Na Křivoklátě sťal ale kat jen dva z odsouzených, neboť třetí, jménem Vít Křehnavý, chopil velký kámen, kata jím zabil a za pomoci lidu, který nespravedlivost poprav těchto uznával, šťastně se zachránil. Popravy tyto způsobily ve veškeré zemi tak veliký hluk, že král, když o věci důkladně byl zpraven, nařídil mimořádný o ní soud, z jehož akt poznáváme, že odpraveni byli za nevinné uznáni; zdaž ale vinníci smrti jejich nějak potrestáni byli, nedokládá se.

Zvláštní pověsti došel ve veškerém národě českém osud rytíře Dalibora z Kozojed, který se roku 1496 dopustil pychu proti Adamovi Ploskovskému z Drahonic, zmocniv se statku jeho Ploskovic na Litoměřicku, začež byl uvězněn ve věži hradu pražského, tehdáž nově opravené, která podnes po něm Daliborkou sluje. Byl několikrát mučen na skřipci, jenž byl v hantýrce katů též „houslemi“ zván, a poněvadž při mučení tomto bolestí tak velice křičel, že nářek jeho z mučírny vycházející lidé venku zasléchali, pravilo se o něm, že „nouze naučila Dalibora na houslích hráti“, z čehož pak povstala známá pověst, jakoby se byl rytíř tento po čas dvouleté vazby své hře na housle přiučil a tak krásně hrál, že se lidé pod žalářem jeho zastavovali, aby mistrné jeho hře naslouchali. Nálezem soudu zemského byl Dalibor dne 13. března 1498 odsouzen pro pych svůj ke ztrátě hrdla a sťat na popravišti šlechticův před zadní branou hradu pražského.

---

*) Pan Oldřich z Rožmberka, jenž si držel kata na Krumlově, půjčoval jej už dávno před tím okolním zemanům; takž poslal jej roku 1452 panu Václavovi z Michalovic na Strakonice, kdež kat tento tři oběsil, jednoho sťal a jednoho na kolo vpletl.

Rovněž velikou sensaci působil v Praze téhož roku hrdelní proces proti davu ženštin, které byly obviněny z toho, že otravují muže své. „Neobyčejná a nekřesťanská tato věc“, jak ji letopisec nazývá, přišla na jevo v Kutné Hoře, kdež byla bába jakási pro otrávení muže svého na hranici upálena. Na mučení vyznala, že se dopouštěly téhož zločinu mnohé ženy v Praze, následkem čehož bylo zde zavedeno rozsáhlé vyšetřování a zatčeno jest pět žen, mezi nimiž také židovka Bělská, která ty jedovaté prášky strojila a ženám dodávala. Na skřipci udaly na sto jiných žen, které prý taktéž muže trávily, ale vina byla zjištěna nepochybně jen při oněch pěti, neboť pouze o těch se sděluje, že byly v pátek po božím Vstoupení roku 1498 na hranici upáleny. Jedna z nich, manželka předního konšela novoměstského Kameníka, pravila, že tak činila s vědomím muže svého, načež byl též on na skřipec natažen, až mu ruka zlámána, ale vina jeho asi nebyla usvědčena, neboť jej později, ač chromého, zase propustili. *)

Značila-li se první léta panování Vladislavova opět četnými popravami, tož se počet těchže s počátkem věku XVI. přímo zdesateronásobil, a musilo by století toto v dějepisu katů v Čechách zváno býti „zlatým věkem“ krvavého řemesla jejich, neboť tak často byl od té doby jak v Praze tak všude ve městech na venkově vykonáván trest smrti, že by k vyčtení případů těch nestačila kniha objemná, a byť i uváděly se jen popravy ony, které jsou od letopisců a kronikářů výslovně zaznamenány, kdežto valný počet jiných ani zapsán nebyl. Ve „Starých Letopisech“ uvádí se jen v Praze od roku 1506 do roku 1523 neméně než 108 poprav a sice bylo zde v době těchto osmnácti let 45 osob sťato, 18 na kůl vstrčeno, 13 oběšeno, 4 odřeny, 4 za živa zakopány, 3 čtvrceny, 3 upáleny, 2 utopeny a ostatních 16 buď kolem lámáno neb jinakým způsobem popraveno.

Mohl-li humanista Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic ve svém listu z roku 1502, v němž příteli svému Christannovi popisoval tehdejší Prahu a mravy obyvatelův jejich, ještě s jakousi oprávněností psáti: „Zřídka se v městě tom přihází, by kdo na hrdle trestán byl, neb návodem kněží svých domnívají se, že nesluší usmrcovati člověka i nejohavnějšího —“, tož by byl již o několik let později musil vyznati pravý opak toho a říci, že se nikdy dříve netrestalo v Praze tolik lidí na hrdle jako za těch časů, jak dosvědčuje hořejší statistika poprav pražských. Poslední stopy učení husitských kněží a Bratří českých, že se trestání smrtí příčí zákonům lidskosti, byly již za živobytí Bohuslava z Lobkovic († 1510) úplně z mysli lidu českého vyhlazeny a řemeslo katovské slavilo již za dob jeho pravé orgie ve veškerých Čechách.

Pouze tolik lze k vysvětlení, nikoli ovšem k omluvě, krutého tohoto řádění uvésti, že v jiných zemích bylo tehdáž popravování ještě hojnější a ukrutnější, jak to dokazují dějiny Španělska, Francouzska, Anglicka a jiných zemí.*) Nebyloť v Čechách aspoň oné děsné záliby ve hromadném utracování lidských životů, jako na př. ve Španělsku, kde i dvůr královský býval přítomen pověstným autos da fé a kde pyšní grandové konali úlohu katových holomků a lid po obětech náboženského fanatismu na hranicích kamením metal. Nebylo tu justičních vražd, kterých Tower a Bastilla, olověná vězení benátská a čarodějniční hranice ve všech městech německých tak neskonale větší množství viděly, že před tím popravy v Čechách, po výroku soudů konané, takořka mizejí. Leželoť toto plýtvání životy lidskými v povaze dokonávajícího středověku, jehož strašné příznaky zasahovaly ještě hluboko do věku nového, a přece musí svědomitý historik kulturní vyznati ke cti vlasti české, že zde řádění toto bylo v poměru k jiným zemím ještě nejmírnější, jak to dokazuje i ta významná okolnost, že soudy čarodějniční vešly v Čechách o celé století později v obyčej než v Němcích a že i potom za následující dvě století nebylo zde dohromady tolik čarodějnic upáleno, jako za jediné desítiletí ve kterémkoli městě německém.

Ze spousty zpráv o popravách, které se vztahují k době obou Jagellonců Vladislava a Ludvíka, uvedeme jen některé charakterističtější, neb takové, které právem veřejnou pozornost k sobě obracely. Tak byli roku 1504 ve Strakonicích upáleni dva židé a matka jejich, že zavraždili dítko křesťanské, aby prý krve jeho zneužili, první to případ podobného nastupování proti židům v Čechách. Již rok na to bylo ale z téže příčiny v Budějovicích neméně než dvacet židů upáleno a ostatní z města vyhnáni, při čemž si kat a holomci jeho, židy z města ženoucí, tak krutě počínali, že se těchže několik v příkopě městském utopilo. Velmi smutné následky měla pro Prahu poprava mladého rytíře Jana Kopidlanského, jenž dne 3. října 1506 v Praze v souboji, svedeném v Celetné ulici, zabil Jana Cukra z Tamfeldu, a za to k rozkazu purkmistra Rouše ještě téhož dne pod pranýřem na rynku staroměstském sťat byl. Bratr popraveného Jiří Kopidlanský a spolčení s ním šlechticové mstili se za to na Pražanech po tři léta způsobem nejukrutnějším, vraždíce po silnicích měšťany pražské a pálíce statky jejich, až roku 1509 narovnání pro Pražany velmi ponižující docíleno bylo.

Roku 1507 sťali opět Plzeňští loupežného rytíře Jana Bavůrka ze Švamberka se dvěma soudruhy jeho, kdežto čeleď jeho byla už dříve po dobytí jeho tvrze po stromích v blízkém lese zvěšena; sotva že však hlava Bavůrkova pod mečem katovým v Plzni padla, zaznělo zvonění na poplach, neboť milenka rytířova byla s několika uprchlými tovaryši Bavůrkovými zapálila město na několika stranách, tak že dvě stě domů v Plzni vyhořelo. Krutým způsobem zneužil svého práva hrdelního roku 1507 na zámku Lichtenburku pan Mikuláš Trčka z Lípy na nevěrné své manželce paní Alžbětě ze Šellenberka; tajného milence jejího panoše Šanovce dal stíti, starou služku, která dostaveníčka milenců svozovala, za živa zahrabati a manželku svou ve sklepě za živa zazditi. Dle „práv Rendlových“, jak bylo novému řádu zemskému z roku

---

*) Ještě roku 1509 pácháno bylo v Praze toto trávení mužů a byly pro zločin ten utopeny dvě ženštiny ve Vltavě pod mlýnem za Pořickou branou. „Co manželů s světa skrze to trávení těmi prášky sešlo,“ dí letopisec, „o tom nejlépe vědí ti, kteří při mučení jejich byli.“

*) V Anglicku bylo na př. pouze za vlády krále Jindřicha VIII. (tedy v letech 1509—1547) přes 72.000 lupičů a zlodějů popraveno, za panenské královny Alžběty každoročně nejméně 400. Obětí inkvisice španělské pak bylo, jak známo, do statisícův.

1500 po původci jeho Rendlovi z Úšavy přezdíváno, měl pan Trčka plné právo k takovémuto trestání provinilcův a ani král nemohl jej za to stíhati.

Tím přísněji však dal Vladislav naložiti s chátrou pražskou, která v neděli dne 20. května 1509 na Malé straně pro jakousi ženštinu svedla krvavou rvačku s rozpustilou uherskou čeledí královou, v níž bylo šestnáct Uhrů zabito; přes třicet vinníků bylo zjímáno a v mučírně na hradě pražském krutě zmučeno, načež je čtvrtého dne vedli k popravě na rynku malostranském. Vedle kata malostranského byl ke krvavé práci této povolán kat staroměstský i kat z Kutné Hory, kteří pět odsouzenců sťali, se dvou kůži sedřeli a ostatní na kůl vstrkali, kteréžto poslední dva způsoby popravování byly tu poprvé do Čech uvedeny, neboť dokládají při tom „Staří Letopisové“, kterak prý „o takové ohavné smrti prvé v Čechách nebylo slýcháno, ani o dření kůže, ani o vstrkání na kůl, ale to jest již z Uher sem přineseno“. Když pak o několik dní později kat stínal na Hradčanech ještě dva odsouzené, chybil se jednoho, tak že ho druhý kat musil dotíti. A tu lid, rozhořčený popravami těmi, obořil se na oba katy a utloukl je kamením, že „neučinili tomu dosti vedle práva, což učiniti měli“. Kata staroměstského mezi těmi utlučenými katy nebylo, neboť již v několika dnech na to stínal pod pranýřem na velkém rynku jiné zločince k smrti odsouzené.

O tři léta později odsoudil soud zemský dva loupežné rytíře, bratry Chlevce, kteří se byli též ukrutných vražd na obětech svých dopouštěli; vyvedli je na popravní místo na Hradčanech, kdež je kat oba na kůl vrazil a do výše vztyčil. Jeden z nich vypustil brzo ducha, druhý ale byl živ ještě v noci, a když se s ním kůl zlámal, dovlekl se až ke blízkému kostelu sv. Benedikta, kdež mu pak ráno kněz posloužil svátostí, načež teprve vrah dokonal a před vchodem do řečeného kostela pochován byl. Výjev tento byl později vymalován v kapli sv. Barbory, patronky umírajících, která označuje někdejší ono místo popravní na Hradčanech a v níž obraz onen, dílo to proslulého umělce českého Václava Reinera, posud lze na zdi spatřiti.

Popravní místo pro zločince víry židovské nalézalo se v Praze tehdáž na břehu Vltavy pod klášterem křižovníků, pustém to místě, které leželo již za zdmi městskými. Tam měl toho času příbytek svůj kat staroměstský, pro nějž byla v sousední zdi hradební zřízena zvláštní fortna, tak že jinými branami nesměl do města vcházeti. Na popravišti onom byl roku 1513 sťat žid, jenž byl ve svádě jiného žida zabil; dříve mu však vyřezal kat jazyk a vyloupil oči. Jinak ale bývali židé popravováni také na ostatních popravištích pražských, jak se stalo roku 1516 židovi, který byl pro falešnou minci odsouzen k smrti mečem; kat jej vedl za Horskou bránu oblečeného v bílý oděv, čepičku bílou plátěnou i nohavice bílé, což bylo tehdáž obvyklým oblekem při delinkventech židech, neboť se bílý oděv tento při nich ještě častěji připomíná, zejména při popravě dvou židů o tři léta později vykonané; tytéž byli dopadeni při nočním loupení kostela sv. Štěpána a když je vedli na popravu, „byli zobláčeni do bílých košilí a karkule plátěné na hlavě, nohy pak plátnem obšité podle svého obyčeje židovského“. Byli oběšeni a dokud těla jejich visela na šibenici, nesměli ostatní židé pražští, jak to tehdejší purkmistr staroměstský Jiří Vlk nařídil, žádného masa jísti. A poněvadž tehdáž těla oběšencův visela obyčejně tak dlouho na šibenici, až se sama rozpadla, měli z toho židé pražští strach, že za dlouhý čas nesmí požívati masa; proto uplatili, jak letopisec dodává, pány i kata, aby oběšence zutínal a pochoval, načež mohli zase maso jísti.*)

---

*) Mnohem krutější způsob věšení židů zločinců byl však tehdáž v obyčeji v německých městech v Rudohoří, kam se způsob tento, jak se výslovně dí, dostal ze sousedních Němec. Ve městě Údlici u Chomutova byl totiž roku 1530 pověšen k smrti odsouzený žid na šibenici nohama vzhůru, tak že visel hlavou k zemi, a tři dni to trvalo, než umřel.

Pokračování.)

Hraběnka.

Národní romance katalanská.

Kam pospícháte, hrabě můj,
tak rychle v době ranní?
— Již dlouhý čas jsem neviděl
hraběnku, svoji paní.

— Ta mrtva, věřte, mrtva jest,
já říci vám to mohu,
dnes měla pohřeb, při mši já
se za ni modlil k Bohu.

Já viděl, jak zdi paláce
jsou černě ověšeny,
a její děti viděl jsem,
jsou v smutku oblečeny!

Šel hrabě dále cestou svou,
na hřbitov přišel k rovu
a mečem jal se hrabat jej
a zalkal v tomto slovu:

Ó vstaňte, vstaňte, hraběnko,
neb hrabě váš je tady!
— Jak mohu vstáti, hrabě můj,
jsemť celá beze vlády.

Ach ožente se hrabě můj,
pro lásku všecku ke mně
a tuto novou ženu svou
jak mne milujte jemně!

Když budete ji v srdci mít,
tož jak bych já to byla,
a syny všecky, hrabě můj,
jež vám jsem porodila,

Ty v květu mládí zavřete
co nejdřív do kláštera,
ať za mne Otčenáš říkají
od rána do večera!

Přel. *J. V.*

Pepka.

Kus života. Napsala *Tereza Svatová.*

Pepčina matka byla vdovou, živila se mlékařstvím a bydlela ve vesnici, vzdálené od města více než hodinu. Že však byla silně dýchavičná a měla doma ještě několik drobných dětí, musila Pepka nositi za ni mléko a smetanu do města. Jednak proto, že byla z dětí nejstarší, a za druhé, že byla čiperná jako málokdo.

Ačkoliv byla sotva čtrnácte roků stará, přece již pomáhala matce živiti dosti četnou rodinu.

Často bylo slunečko ještě za horami a ona vracela se již z lesa, nesouc na zádech nůši naškubané trávy a dobře napasenou kozu před sebou ženouc.

„Teď se zčerstva nasnídej, děvečko, a pospíšíš do města se smetanou, aby se paničky nehněvaly,“ přivítala ji obyčejně matka.

A mezi tím, co holka snídala, připravovala mléko do nádob. Za malou chvíli pospíchala již Pepka z domu, na zádech putýnku s mlékem, v rukou dva velké, plechové džbány se smetanou, vesela a vlídně se usmívající do oken sousedních chalup, kde za malými tabulkami růžověly se buclaté tváře nedospalých dětí.

„Pepka jde do města,“ říkaly tyto, a potřásajíce rozcuchanými hlavami, cenily na holku své bílé zoubky.

„To děvče se vám potrhá, Janebko,“ domlouvaly sousedky často matce Pepčině.

„Ba, je to až mnoho, na chudinku; ale co máme dělat — musíme se živit jak můžeme,“ odpovídala tato, ztěžka při tom vydychujíc.

Pepce však šla ta práce i to běhání dobře k duhu. Byla na svůj věk dosti vysoká a ku podivu vyvinutá; ale že nosila na zádech stále těžká břemena, měla postavu trochu sehnutou a ruce visely jí více ku předu než jiným dětem; to měla zase od těch džbánů.

Nosíc, obyčejně, darované botky, vždycky o mnoho větší než nohy, zvykla si také choditi dlouhým krokem, došlapovala ztěžka, jistě — nedětsky.

Jinak byla dosti hezkou; měla zdravý, růžový obličej, malá ústka, pěkné vlasy a jen velké, světlé oči její hleděly do světa příliš vážně a starostlivě. Šaty dostávala nejvíce od paniček v městě a proto býval oblek její někdy dosti divně uspořádán — jak v barvách, tak i v střihu; vždycky však čistý a uspravovaný.

V jednání byla přívětivá, rozhodná a neobyčejně podnikavá. Často se stalo, že Janebka nevěděla kudy kam, chyběl-li v domě groš více než jindy, a tu Pepka hned věděla rady i pomoci.

Honem doběhla k některé selce a zeptala se, nepotřebuje-li něco v městě. Měla-li selka právě máslo, nebo tvaroh ku prodeji uchystaný, svěřila jí vše s radostí, vědouc, že to lépe zpeněží než vlastní její čeládka. „Dáš mi tolik a tolik,“ řekla, „a co dostaneš více, bude tvoje — od cesty.“

A ještě jí přidala buď trochu mouky, nebo kousek omastku, a neměla-li při ruce nic jiného, aspoň klín brambor.

Tak vytrhla Pepka často matku z nesnází a malé sourozence své překvapila ještě rozličnými dárky, jež kupovala z vydělaných peněz.

Přinášela jim vždycky něco; někdy housku posypanou mákem, někdy pletený věneček z těsta, někdy i kornoutek crkrlátek — dle toho, jak kdy měla velký výdělek. Za to ji děti milovaly více snad než matku a chodívaly jí daleko naproti.

Když děti Janebku tuze zlobily, tu potřebovala jen říci „povím to Pepce“ a hned ztichly jako pěny.

Zkrátka, holka měla v domě hlavní slovo, rozhodující hlas, byla jaksi hlavou rodiny.

Pokud trvalo léto, dařilo se jí dobře. Cesta do města vedla lesem, kde bývalo z rána zpěvu a vůně, až se z toho hlava točila, a po pěšince lesní míhaly se paprsky sluneční jako zlaté niti. — Hůře však bylo, když nastal podzim s chladnými, mlhavými větry, ostrými, hučícími větry a těžkými, věčně se vlekoucími mraky, když stromy prořídly a žluté listí šustělo po lesní stezce. A ještě hůře bylo, když se les oděl v třpytný, mihotavý plášť zimní, když široké kleny stromů prohýbaly se pod tíží sněhu a cesta se zračila sotva viditelnou stopou . . .

Za takových dnů skanula mnohá slza po zardělé, umrzlé tváři Pepčině, když zahalena v plachetku, svírajíc v překřehlých rukou těžké džbány, sněhem se brodila. A přece se vracela domů vesele, nikdy si neposteskla, nikdy nežalovala, aby nezarmoutila churavou matku. Snášela osud svůj jako hrdinka.

Bylo studené, prosincové jitro, plné chvějné páry a mrazové ostrosti. Jemňounké vločky sněhové poletovaly v hustém vzduchu a kladly se zlehka na tvrdou, umrzlou cestu. Ačkoliv táhla již osmá, přece bylo vůkol ještě šero a jen nad temným pruhem lesa bělal se kousek jasného nebe.

Pepka byla již na cestě k městu a právě se zastavila, chtíc si uvázati pevněji šátek na hlavě, když se ozvaly za ní prudké kroky a nějaký svěží hlas zavolal na ni — počkej!

Rychle se obrátila a hned se vlídně usmála na spěchajícího za ní hocha.

Byl to Martin, představených student, jak mu říkali lidé ve vesnici. Potkávali se spolu skoro denně: on chodil do města na realku a obyčejně se s ním setkala, když se vracela domů.

„Čekal jsem na tebe, chtě jíti s tebou — a tys mi proklouzla!“ volal již zdaleka.

„Jest smutno po cestě, když jde člověk samoten,“ dodal, sotva dechu popadaje.

„Půjdeme tedy pohromadě,“ řekla Pepka, a již šli dále.

„Ani jsem se pořádně nenasnídal,“ huboval Martin a vytáhl z kapsy velikou buchtu. Rozlomiv ji na dva stejné díly, podával jednu polovici Pepce.

Tato se chvíli upejpala, konečně buchtu vzala a začala jísti.

„Vy se bojíte jít samoten lesem, viďte Martínku?“ otázala se nesměle mezi jídlem.

Chtěla mu říci „ty“, ale ještě v čas si připomněla, že je Martin studentem a že by se neslušelo, aby mu tykala. Byl sice jen o rok starší než ona a ještě do nedávna hrávali si pohromadě na návsi. ale teď, co chodil na realku, bylo všechno jinak.

Martin si děti více nevšímal a počínal si, jak se slušelo na pravého studenta.

„Toto — bojím, ale nerad chodím samoten,“ odpověděl mrzutě a pln rozpaků; styděl se, že holka uhodla pravou příčinu, proč na ni čekal.

Pepka neřikala již nic a jen se trošičku potutelně usmála; byla jista, že se nemýlila.

Za stálého hovoru došli spolu města.

Na rohu náměstí se rozešli: Martin zaměřil k velké budově blíže kostela a Pepka hleděla za ním tak dlouho, až zmizel v oblouku širokých vrat.

„Hodný hoch, ten Martínek: jde se mnou až do samého rynku a nic se nestydí, že jsem jen chudé děvče,“ řekla si s tichým úsměvem a ještě jednou se ohlédla na školu; potom šla za svým obchodem. Když se vracela domů, byla mlha již rozptýlena, jasné slunce zářilo na obloze a také vítr se byl utišil a nefoukal jako ráno, Pepce se však zdálo. že bylo zrána tepleji.

Druhý den vyšla ještě časněji a šla po návsi schválně hezky zvolna, aby ji Martin spíše uviděl; on však čekal již na ni u kříže za vesnicí.

Včera mu ta cesta tak hezky utekla a proto si umínil, že pokud bude trvati zima, bude chodit s Pepkou každý den.

Martin byl dobrý hoch, ale bázlivý jako zajíc a žvatlavý jako vrabec. Šel-li lesem, třásl se strachem a k vůli té cestě by byl nechal s radostí všeho studování, jen kdyby se nebyl styděl udati pravou příčinu. V létě ho nemrzelo to chození; v létě bylo v lese hezky, veselo a hlavní věc — cesta se ani netrhla. Tu potkal ženskou s nůší trávy, tam babku s náručím kořeni, zde opět pasáka vesele si hvízdajícího a někdy i celý chomáč hlaholících dětí přeběhl mu přes cestu. Za to v zimě byl les jako zakletý a Martinovi se vlasy hrůzou ježily, zašustěl-li některý zajíc pod vyvrácenou souší. zastenala-li větev některé borovice, neb zasvištěl-li vítr v řasách zasmušilých smrků. Byl srdečně rád. že si vzpomněl na Pepku a tuto těšilo zase, že se Martin za ni nestydí.

Hrdě vyšlapovala si po jeho boku a nahlížela do oken, jestli se na ni kdo dívá, jak jde s představených studentem. Tak chodili pospolu denně.

Martin po celou cestu úst nezavřel a stále vypravoval o škole, o spolužácích, a hlavně o tom, jak mnoho se musí učiti. Pepka poslouchala nábožně tyto výklady a v duchu obdivovala se hochově učenosti.

„Vida — takový student a jedná se mnou jako s vlastní sestrou,“ říkávala si v duchu a přemýšlela, čím by se mu odměnila za jeho vlídnost.

Konečně na to přišla.

„Já vám ponesu ty knihy, Martínku.“ řekla mu jednou.

„Ale kde, vždyť máš plné ruce.“ bránil se chlapec.

„I jen si je dejte nahoru na putnu,“ nutila ho; „já to ani necítím a vy budete míti volné ruce.“

Dal si konečně říci, uložil knihy na putnu a vstrčil ruce do kapes.

„Teď jdu lehce, jako pták,“ smál se a předběhl Pepku o několik sáhů.

Tato se také smála a měla radost, že ji to napadlo, — vždyť toho Martínek zasluhoval!

„Ze přece jdeš!“ osopil se na ni jednou, když dlouho nepřicházela, a on již čtvrt hodiny u kříže přešlapoval.

„Ve dvoře dlouho nedojili a proto jsem se opozdila,“ odpověděla klidně, kráčejíc dále.

On bruče klopýtal za ní. Najednou se dal do hlasitého smíchu.

„Prosím tě, holka, co to máš za burnus na sobě?“ zvolal, kuckaje se smíchy.

Pepka měla na sobě velký, huňatý kabát ženský, jehož šosy dosahovaly jí až na paty. Dostala jej od některé paní v městě a protože byl dobrý a vatovaný, nedala ho Janebka ani přešít; jen kusy rukávů ustřihla, aby holce nepřekážely. Nebyl tedy žádný div, vyhlížela-li v tom jako hastroš.

„Já jsem jej dostala — a je teplý,“ odpověděla vážně, uražena poznámkou chlapcovou.

„Nenos to, vypadáš v tom jako ponocný!“ řekl Martin a znovu se rozřehtal.

Nevšiml si, jak se Pepka zapálila a jak se jí oči zalily. Neřekla ani slova, ale jakýsi podivný cit projel jí srdcem a v hlavě zavířily jí myšlénky dosud neznámé. Až dosud nestarala se mnoho o svůj oděv — aby byl vždy čistý, o to pečovala matka — a nepřemýšlela nikdy o svém zevnějšku; teprve poznámka hochova vzbudila v ní rázem dřímající marnivost, zároveň jí však uvedla na paměť tíhu chudoby. S očima plnýma slzí, se srdcem naplněným hořkostí, kráčela po silnici dále a dnes ponejprv neposlouchala, co Martin vypravoval. —

„Vypadáš jako ponocný,“ — hučelo jí v hlavě, když planouc studem šla po ulici.

Nevěděla ani, jak se dostala domů a v noci nemohla nikterak usnouti.

„Nevezmu tu maškaru více na sebe — nevezmu, i kdybych měla zmrznouti,“ umiňovala si ležíc na lůžku a upírajíc rozpálené oči do tmy.

Potom přemýšlela o Martinovi.

„Chodím tedy jako ten hastroš a on se přece za mne nestydí a jde se mnou před celým světem,“ zaštkala — a dětinské srdce její se cele schoulelo před takovou velkomyslností.

„Nebudu ti dělat více ostudu, Martínku, nebudu,“ řekla si, vstávajíc z lůžka, na němž byla strávila první bezesnou noc.

Nikdy se Pepka tak dlouho nestrojila jako dnes; stále rovnala faldy u sukně, převazovala tkanice u zástěrky, potahovala cípy u šátku, a když Janebka odešla ze světnice, vylezla dokonce na stůl, aby se mohla podívati do malého zrcátka, jež viselo skoro u samého stropu. Otřevši zástěrkou začazené sklo, vyndala z kapsy hřeben a přičísla si ještě jednou vlasy, pak převázala šátek na hlavě a zase se dívala do zrcátka. Kdo ví, jak dlouho by se byla fintila ještě, kdyby ji nebyla matka odvolala.

Venku mrzlo jen fičelo, ona však zdráhala se obleknouti teplý kabát.

„Je těžký a překáží mi v chůzi,“ vymlouvala se.

Nic nezpomohly všechny domluvy — ani za nic by nebyla vzala kabát více na sebe, a Janebka si nemohla nijak vyložiti, proč je holka dnes tak tvrdošíjnou.

Martin čekal, jako obyčejně, u kříže, ale nezpozoroval změnu v obleku Pepčině; zapomněl na všecko a nevšímal si také, že se holka zrovna tetelí zimou.

Každodenně chodila Pepka okolo krámu, v němž se prodávalo hotové šatstvo sprostšího druhu, a nikdy ji nenapadlo, aby si prohlédla vyložené tam zboží, až dnes se tam zastavila. Za sklem výkladní skříně visely ženské sukně, zástěry, kabátky různých druhů a různé velikosti. Pozorně prohlížela si dívka každý jednotlivý kus, jakoby po něčem pátrala. Najednou se jí oči zajiskřily — našla co hledala: v zadním rohu skříně visel jeden menší kabátek ze šedivé látky, zdobený strakatým lemováním.

„Ten by se hodil zrovna pro mne“ — zašeptala, hltajíc zrakem teplý kus oděvu.

V tom se otevřely dvéře u krámu a nějaký útlounký človíček, s lysou hlavou a velkými okuláry, objevil se na prahu; byl to majitel závodu.

„Chceš něco koupit?“ otázal se vlídně.

Pepka se zapálila a chvilku se rozmýšlela, má-li se zeptat, jak drahý jest kabátek se strakatou lemovkou. Konečně si dodala smělosti.

„Copak by stála tahle kazajka?“ otázala se nesměle a přitiskla prst na sklo skříně.

Obchodník nahlédl do skříně, pak změřil pohledem chudobný oděv dívčin a zamyslil se na okamžik.

„Nu, tobě bych ho dal za tři zlaté,“ řekl ochotně; „je z dobré látky a má teplou podšívku,“ dodal ještě ochotněji.

„Tři zlaté“ — zavzdychla Pepka; ona myslila tak zlatku. Nekupovala jakživa takovou věc a proto se jí zdála cena ohromnou. Smutně odešla od krámu.

Od té chvíle neměla jiné myšlénky, než koupiti si nový kabát. Matce se nesměla zmíniti, nebo by ji byla ještě vypeskovala — vždyť neměli v domě zbytečného krejcaru. Kolik dnů chodila jako zmámená a celé noci přemýšlela o tom, jak by si dopomohla k penězům. Šťastná náhoda měla jí k nim dopomoci.

Jednoho dne sešla se na zpáteční cestě s ženou, která zastávala jaksi úřad obecního poslíčka.

Mihulková, tak se poslice jmenovala, zdědila hodnost tu po svém nebožtíku muži a plnila věrně své povinnosti tím, že trpělivě chodila každé odpůldne do města na poštu pro došlá psaní a noviny; někdy donesla také na úřad nějaký ten dopis, neb nakoupila pro obecní úřad potřebné kolky. Jiných povinností neměla, ale co musila, konala svědomitě a chodila do města každičký den — i kdyby byla snad šídla padala, ona doma nezůstala.

Za to dostávala od obce denně třicet krejcarů. Nebylo to mnoho, ale bylo to jisté a Mihulková by nerada byla přišla o stálý ten výdělek.

„Stůně mi dcera v Praze a ráda bych se k ní podívala as na dva týdny; bojím se však, aby mne zatím někdo nepřipravil o to poslictví“ — stěžovala si Pepce.

„Kdybych měla někoho, kdo by mne zastával po čas mé nepřítomnosti, vydala bych se na cestu ihned.“

Pepce se zajiskřily oči.

„To mi posílá sám pánbůh,“ pomyslila si a hned se nabídla Mihulkové, že bude chodit do města za ni.

Tato však nechtěla o tom ani slyšet.

„Vždyť máš toho běhání sama dosti; dvě cesty denně a v takové zimě — kam pak by to vedlo!“ bránila se.

„Však já bych se nepotrhala — jsem mladá a běhání zvyklá,“ ujišťovala Pepka.

Konečně se dohodly.

„Zeptej se tedy doma a jestli ti matka dovolí, můžeš začíti hned zítra, u představeného si pak vybírej denně svoji mzdu,“ řekla jí Mihulková, když se rozcházely.

Darmo Janebka vymlouvala holce její úmysl, ona stála na svém a nepovolila, pokud neobdržela její svolení.

„Koupím si za ty peníze něco hezkého, matičko,“ řekla, objímajíc matku; co však si chtěla koupiti, to mělo zůstati tajemstvím.

Chtěla překvapiti matku, Martina, — celé sousedstvo.

„Zbude mi více než zlatka,“ počítala, „za to si koupím červený šátek s vyšívaným kvítkem a bílými třásněmi — a podíváš se, Martínku, jak mi to bude slušet; pak mi zajisté neřekneš, že vypadám jako ponocný,“ těšila se v duchu a sotva se dočkala druhého dne.

Jak se třásla radostí, když obdržela první tři šestáčky. Byly pěkné, zánovní, s rozkoší pouštěla je s ruky do ruky. Matka jí vynašla malou červenou truhličku a do té uložila svůj poklad. Každý večer přepočítávala svoji mohovitost a každý den zašla si ke krámu, kde visel za sklem vyhlídnutý kabátek ze šedivé látky, zdobený strakatou lemovkou.

„Nebudeš tu již dlouho viset — co nevidět si tě odnesu domů,“ šeptávala s tichým, blaženým úsměvem.

První dny bylo počasí příznivé; cesta byla umrzlá, nebe jasné a slunečko svítilo celé dny jako v létě.

„Pánbůh mne má rád,“ smála se Pepka a s chuti běhala dvakráte za den do města, ráno s Martinem, odpůldne sama a necítila se pranic unavenou — až se tomu sama divila.

„Však ty se ještě rozstůněš z toho běhání,“ řekl jí jednou Martin, „proč to jen děláš, holka?“

Ona se jen usmála a podívala se na něho měkce, jemně, jakoby říci chtěla: dělám to jen pro tebe, hochu — abych se ti líbila . . .

Na počátku druhého týdne se počasí náhle změnilo; obloha se zatemnila, slunko se ukrylo a ostrý vítr přihnal od hor celou spoustu sněhových mračen.

Sněžilo celé dny, v komínech hučela Meluzina a v lese bičoval vítr nahé vrcholky stromů.

Jednoho dne přišla Pepka domů neobyčejně znavená. Neposteskla si však ani jediným slovem, obávajíc se, že by ji matka zakázala, choditi odpůldne do města. A ona měla pokladničku skoro již plnou — jen několik dnů ještě a přání její bude vyplněno. Ó nepoví ani za nic, že po několik dnů již cítí v prsou zvláštní jakousi bolest, pod lopatkama že ji občas píchne — jako když jehlu vráží — dech že se jí tají při každém rychlejším kroku . . . Mlčky ulehla večer na lůžko, aby na něm strávila dlouhou, nepokojnou noc. Krátké, divoké sny pronásledovaly ji až do rána a když vstala, cítila se unavenější než večer; také píchání v zádech bylo prudčí a opakovalo se častěji než včera. Zaťala zuby, aby nemohl uklouznouti ani jediný vzdech rozboleným prsoum, a beze slova vyšla ze stavení. Venku nastala přes noc obleva, drobounký déšť padal z oblaků a nohy se bořily do rozstálého sněhu; Pepka sotva dýchala v mlhavém tom vzduchu. Dnes šla sama, Martin zůstal doma, maje hlavu plnou rýmy. Řekl jí to hned včera, že zůstane doma několik dnů a nebude se broditi tím sněhem. Smutně pohledla k představených statku.

„Vidíš, Martinku — pro trochu rýmy zůstaneš doma, a já se klopotím jen proto, abych ti nedělala ostudu,“ zašeptala lítostivě, a slzy jí vyhrkly z očí. Cesta jí utekla zdlouhavě — bolestně.

Odpoledne bylo ještě hůře a večer sotva že se dovlekla domů.

„Vydržím-li to ještě dva dny — pak budu míti tři zlaté — a přestanu.“

Dva krátké dny ještě a chudičký sen její bude vyplněn. —

Ale v noci zmocnila se jí zimnice a horko ji rozpalovalo až do rána. Když Janebka ráno vstala, našla holku v jednom ohni. Ležela na posteli, s očima divně se lesknoucíma, mdlá a jako vyjevená. K smrti polekána svolala žena sousedky a tyto radily, co která věděla. Nic však nezpomáhaly všechny letkvary, nemoc šla svým chodem — horšila se.

„Zavolejte doktora,“ radil každý.

Konečně lékař přijel. Prohlédnul nemocnou, zavrtěl hlavou a předepsal lék.

„Holka má nebezpečný zápal, nemoc je zanedbána, neručím vám za nic,“ řekl Janebce, když ho vyprovázela ven.

„Můj Kriste — co si počneme!“ zaštkala nebohá a zalomila rukama.

„Možná, že se uzdraví,“ potěšil ji lékař a odejel.

Dva trapné dny utekly, stav nemocné se nelepšil. Chvílemi byla klidnou, při jasném vědomí a chvílemi jen hořela a blabolila nesrozumitelné věci. Jediné, co mohla Janebka pochopiti, byla slova — kabátek, šátek — Martínek.

Tento přišel několikráte zeptat se, jak se dívce daří; ona však pokaždé spala.

Až jednou k večeru nalezl ji vzhůru a při vědomí. Sedl si na pelesť u postele a vzal do rukou její hubenou ručku.

„Vidíš, to máš z těch cest; říkal jsem ti, že se z toho ještě roznemůžeš, a tys nechtěla poslechnouti,“ pravil s jemnou výčitkou, hladě její světlé vlasy.

Pepka neodpověděla, jen se tiše usmála a pohledla na něho týmž pohledem, jako tenkráte na cestě, když jí vytýkal, proč se tak dře . . .

„Až se uzdravím, budete chodit zase se mnou — viďte, Martínku?“ otázala se tiše a přitulila tvář svou k ruce hochově; nikdy se necítila tak šťastnou jako v té chvíli.

„Pak se nebudete musit za mne stydět — budu mít nový kabátek a nebudu vypadat jako ponocný,“ dodala sotva slyšitelně.

Slov těchto Martin nezaslechl.

Po jeho odchodu vyžádala si dívka, aby jí podali truhličku, v níž měla uložený svůj poklad. Vysypala peníze na peřinu, pohrála s nimi, potom schovala truhličku pod polštář.

„Zejtra vám povím, matičko, co si za ty své úspory koupím,“ řekla k matce, která s potěšením pozorovala její počínání, domnívajíc se, že má nemocná již vyhráno.

Nenadála se, že již za několik hodin přiletí anděl smrti do chudé jich světničky . . .

— — — — — — — — — —

S hořkým pláčem vybírala Janebka z červené truhličky peníze, za něž chtěla koupiti Pepce na rubáš.

„Netušilas, chudinko, nač si spoříš“ — naříkala, a kdo ji slyšel, plakal s ní.

Celá ves litovala nebohou vdovu a sousedky samy Pepku ustrojily, samy ji do rakve uložily a obrázky a fábory okrášlily.

Ležela v rakvi jako družice.

Dostalo se jí konečně po smrti toho, čeho se jí za živa nedostávalo — pěkných šatů.

Velký prut rozmariny, který v sepjatých rukou držela, byl od Martina; sám jej přinesl a jí do rukou vložil, nemaje ani zdání o tom, co nechtě zavinil . . .

Kostra.

Paul Verlaine.

Dva jezdci spiti polem jeli, zřeli
ve blátě kostru tlící ve příkopu,
vlk hladový zlou nechal na ní stopu,
že kosti místy trčíce z ní čněly . . .

Však hlavy obrys ten jim kynul celý,
škleb děsný, jenž nás v děs a smutek noří;
tu — trochu mystičtí — ti matamoři
(i Falstaff by se zachvěl), za to měli:

„Že pili sami, a že škoda vina,
jež na zmar přijde; leb ta, děsný smích,
by nebyla na doušek jistě líná!“

Však poněvadž vždy rouhání se trestá,
na svých se kostra zdvihla obratlích
a kynula, by šli, kde dál jich cesta! . . .

Přel. *Jar. Vrchlický.*

Berta Malmová.

Komédie o čtyřech jednáních. Švédsky napsal *Oscar Wijkander.*

Osoby.

Sven Mônsson, loďař.
Sara, jeho manželka.
Rolf, | jejich synové.
Knut, |
Gertruda, manželka Rolfova.
Berta Malmová.
Pastor Valerius.
Sigrid, jeho dcera.
William Hök.
Hanna, ve službě u Berty Malmové.

Dějiště v 1., 3. a 4. jednání v pomořské osadě; v jednání 2. v městě na švédském břehu.

Jednání první.

Jednoduchý, staromodním, solidním nábytkem opatřený pokoj. V pozadí otevřená veranda s vyhlídkou na moře. Dvéře v pravo i v levo poblíže pozadí. Obrazy, z nichž některé představují lodě na moři.

Scena I.

Sara a Valerius sedí na pohovce na levo. Sigrid a Knut stojí podle nich.

Sara. Ach, tedy ještě jednou vítán k nám, ty i tvá malá Sigrid!

Valerius. Děkuji ti, drahá sestro! Toužil jsem tak mnoho let, abych se k vám podíval, jak se ti vede v tom tvém domově... Ale, jak víš, má farnost je tak daleko odsud a... nuž ano! Teď jsem konečně zde. A jak překrásně to moře odsud vypadá!

Sigrid. A jak mi ty mořské lázně budou dobře dělat!

Knut. Ó, to byla výborná myšlénka od toho doktora, poslati sem strýce a mou malou sestřenku Sigrid. Zde budeš čerstvá a zdráva jako lískový oříšek.

Valerius. Za mého mládí říkávalo se: jako růže!

Knut. Nuž ano, jako růže,... ale tou už beztoho jest... a...

Sara. Ano, milý Knute, ale teď vezmi svůj lískový oříšek, nebo růži s sebou a ukaž jí, jak překrásně to máme v zahradě i tam dole na břehu.

Knut. Velmi rád, matko! — Ty snad jsi ještě nikdy neviděla velké, hučící moře, Sigrido? Pojď!

Sigrid. Ach, s celou duší! S Bohem, otče! S Bohem, tetičko! (Knut a Sigrid odejdou pozadím.)

Scena II.

Sara. Valerius.

Valerius (vstane). Tak tedy jsme samotni!

Sara. Po tak dlouhých letech, — ano!

Valerius. Má ubohá sestro... Děkuji ti za všechny tvé listy... tys věru neměla ustláno na růžích... ba, neměla s!

Sara. Neměla. — Ten život byl tak těžkým již tenkrát, když jsem byla vychovatelkou v tom bohatém, vznešeném domě... vždyť víš. Ale, to jho jsem svrhla se sebe, abych...

Valerius. To jho bylo tenkráte dosti lesklé a časem podloženo hedvábím... Ale tys je svrhla a sklonila jsi šíji pod jiné, tuhé a drsné... ano, ano... tys myslila, jako tak mnohá jiná, že si bereš muže poctivce.

Sara. Vím, že se o něm příkře mluví ve světě, a to mne bolí nejvíce... a zvláště poněvadž mají v mnohém pravdu, co o něm povídají. On má dvojí povahu. Ve své domácnosti může býti drsným, ale nikdy zlým... Ano, on často je dobrý, přívětivý, ba dovede i leccos přehlédnout a ke mně zachoval vždy, — jak on tomu rozumí — slušnost a vážnost.

Valerius. To již mnoho znamená.

Sara. Ale jakmile se jedná o obchod, jest schopen všeho na světě. Na těch malých schodech vedoucích z našeho bytu dolů do comptoiru změní se od hlavy až k patě. Jak vstoupí tam, jest nepřístupen každému šlechetnějšímu hnutí. A... to jest *to*, v čem jeho synové jej následují... následovat musili!

Valerius. A tvé mateřské srdce trpí!...

Sara. Proto nalézám život tak trpkým. Já bojovala, abych zachránila děti své; — ale marně. Ty víš, že... Rolf...

Valerius. Ano... Rolf,... tvůj nejstarší syn, on je teď v Americe...

Sara. Již dva roky... ano! Byl lehkomyslný, ale zločinu se nedopustil.

Valerius. Šel jistě za tím velkým vystěhovalským proudem, jenž touží po dobrodružstvích a zlatě —

Sara. Nikoliv. Stal se obětí dvojsmyslných podniků svého otce.

Valerius. Co pravíš?!

Sara. Nebyl úředně zapsán do firmy; ale otec nechával jej, jménem firmy obstarávati pojistky na lodě i náklady, a když shledal, že toho vyžaduje prospěch, mohl otec svaliti se sebe zodpovědnost za to, co upsal syn. Takový „obchod“, jehožto nekalými podrobnostmi chci tebe ušetřit, se také skutečně stal.

Valerius. — A-ch!

Sara. Chef firmy zapřel, že o věci ví a — otec neváhal ani okamžik. Obchod nade vše! Když úřad nedal s sebou mluvit, vstoupil Rolf za bouřlivé noci na palubu lodě plující do Hullu a odjel pak dále do Ameriky. Zatím se věci poněkud pozapomnělo. Máme zde nyní úředníka, který *dá* s sebou mluvit a Rolfovi nebrání tedy skoro nic, aby se vrátil, kdy bude chtít.

Valerius. To byl tvůj nejstarší syn ... Ale Knut, tvůj nejmladší?

Sara. Dnem i nocí modlím se k Bohu za něho ... a jest mi, jakoby Bůh byl vyslyšel mé modlitby, neboť do té chvíle aspoň jest můj hoch nezkažen ... Ale jest tak mlád ... a ...

Valerius. A Rolfova žena ... Gertruda ... kde je ona?

Sara. Zde u nás ... Teď, jako dřív ... Ach, to je žena podle mé duše. Výborná povaha! Hrdá, ale tak dobrá zároveň. Když Rolf ... ano, proč neužiti pravého slova ... když Rolf utekl, chtělo její příbuzenstvo, aby zažádala o rozvod; ona však odpověděla, že se Rolf zajisté nedopustil *takového* zločinu, který by jej zbaviti mohl její lásky. Ona jej miluje v radosti i zármutku. Byla by jela za ním do Ameriky, kdybych jí byla nebránila. Známť Rolfa tak dobře ... žel Bohu ... je to výstřední a lehkomyslný člověk ... a Bůh ví, jak by se jí snad vedlo tam v té zemi, kde každý myslí jen sám na sebe. — Je tomu již tak dlouho, co nepsal.

Valerius. Abych ti pravdu děl, sestro, — toť to u vás v domě prapodivně vypadá ... Já jsem člověk míru ... a ...

Sara. Ano, člověka míru máme zde zapotřebí — a tvoje duchovní povolání káže tobě, abys zde zůstal. A proto ještě jednou, buď vítán, bratře!

Valerius. Máš pravdu! (Mônssonův hlas ozývá se venku.) Hle zde přichází tvůj muž .... Ale jsem tak stísněn, když ...

Sara. Je dnes ve výborné náladě, a to je skoro vždy ... Pozorovala jsem, že takoví lidé, jako on, bývají nejčastěji v tom nejbujnějším rozmaru.

Valerius. Ach, drahá sestro, není propasti, kde nebylo by květu, nebo aspoň odlesku jednoho slunečného paprsku!

Scena III.

Sara. Valerius. Mônsson z pozadí.

Mônsson. Nuž tedy, můj ctihodný švakře, teď je všechno jako na šňůrce. Tvé věci dal jsem odnésti do našeho nejlepšího hostinského pokoje a tam vedle Gertrudiny ložnice uspořádali jsme panenskou komůrku pro malou Sigrid; bude tam jako perla ve zlatě. Je to zpropadeně hezký malý capart ... Už jsme se spolu jednou posekali tam dole v zahradě.

Valerius (chladně). Byla ještě tak málo ve světě, že ...

Mônsson. Aj, právě to není k zahození. A ostatně byla by ve světě na svém původu praničeho neztratila. Ale, milá ženuško, teď se musíme přičinit, abychom ukázali, co máme v domě. Tak vzácní hosté! Jenom si pomysli, že to jest první návštěva tvého bratra u nás! Víš, — teď myslím, že by bylo na čase, zakroutit krky tvým malým cochinchinským kuřatům. Vždyť jest to jejich určení, aby z nich byla pěkná, tučná pečínka a takovou přece pan probošt nepohrdne ... Ostatně musím říci, že mám také mnohou dobrou láhev ve sklepě. Kdykoliv přijede některý kapitán domů, přiveze vždycky nějakou láhvičku toho pravého pro starého Mônssona ... ha, ha, ha! Nestačí přijíti tak s něčím ledabylým, když je to pro něho. Mají se také na pozoru ti páni kapitáni ... ha, ha, ha!

Valerius. Já nejsem zrovna velkým přítelem ...

Mônsson. Božích darů? Aj to by bylo něco prazvláštního u duchovního pána. Odpusťte, že mluvím tak od plic. Snad jest pan švakr dokonce nějakým řeholníkem? Na mou věru, je to podivné! Čeho nemohou dociliti naši kazatelé střídmosti, — jak lehce se to provede, vezme-li si ku pomoci řeholní slib! — A ženské! dovoluji si připojiti ... neboť k řeholnímu tajemství náleží v první řadě ženské! — ha, ha, ha! A potom — kdož pak na to pomyslí přiblížiti se ženským, dokud je střízliv?

Sara. Milý muži, já se o to postarám, aby byl můj bratr pohostěn tak, jak sám za nejlepší uzná.

Valerius. Jsem spokojen s málem ... Byl jsem tak po celý život ... Ale, řekni mi, švakře, neslyšel jsi nic nového o svém synu Rolfovi?

Mônsson. Ne! Nepsal už skoro celý rok. Tenkráte vedlo se mu dobře. Měl výborné místo u nějaké pojišťovací společnosti.

Valerius. Hm!

Mônsson. Aj, tady není proč, říkat „hm". V Americe jest na tisíce krásných pojišťovacích závodů Ale à propos té Ameriky! Toť je hrozné, jak se to vystěhovalství každým dnem zmáhá.

Valerius. Bohužel! ... Nejlepší síly opouštějí zem. — A proč?

Mônsson. Ano proč? To ať mi někdo poví. — Vláda sama marně si tím hlavu láme a její zástupce povolal mne v té věci k sobě na poradu. Teď nestěhuje se nikdo, protože by snad byl politicky nespokojen. Kdož pak se nyní stará o politiku, — dokud je kasa plna. Tobolka ... to je ten skřipec. Já chci mít více, — já chci mít více! — to je heslo doby ... A tomu já rozumím velmi dobře. A když to tak den co den čteme v některých novinách, které nikdo nekontroluje, jak lehce člověk zbohatne v Americe, a jak všechno je tam lepší než zde, tu věru není divu, že se všechno hrne tam do té zaslíbené země. Teď, kdy každý umí číst, jest více než jindy těch, kdo považují každé tištěné slovo za písmo svaté. Jenom tak trochu veřejnému tisku křídla přistřihnout a proud vystěhovalský by se stenčil. To je jisté!

Valerius. To je docela prakticky rozumováno, ale ...

Mônsson. Prakticky! Ba že by to bylo praktické, — to si myslím ... Ale nemluvme teď o vystěhovalství. Vidím, že tam po verandě přichází žena mého syna ... Je to pro ni trapné slyšet o takových věcech.

Valerius (pro sebe). Aj. — On tedy skutečně umí ještě bráti na někoho ohled!

Mônsson. Kdyby nebývalo mé ženy, byla by Gertruda jistě jela též a teď by se protloukala mezi černochy tam někde za mořem.

Scena IV.

Předešlí. Gertruda v pozadí.

Sara (ku Gertrudě). Pojď, mé drahé dítě, abych tě mohla představit svému bratru.

Valerius (jde Gertrudě vstříc). To mne těší, ano z celého srdce mne to těší, že vás poznávám. (Mluví spolu dále po tichu a mezi tím vede Valerius Gertrudu k pohovce, kde se ona posadí vedle Sary.)

Mônsson (pro sebe). Jest to nepochopitelné, že se nemohu zbavit jakéhosi respektu k těmto oběma ženštinám! Sara má na sobě něco biblického, něco tak kazatelsky důstojného, co mne celého skličuje, zvláště když ten kněz je při tom... Gertruda vypadá stále, jakoby byla zahalena do americké vlajky se smutečním florem a znamením otázky v každém cípu! Hm, — půjdu zase do comptoiru. Tam jsem svým vlastním pánem. (Nahlas.) Prozatím tedy s Bohem, švakře! Obchod jest především, toť víš!... Vypravuji loď, která odjede dnes večer, a mám ještě ledacos co obstarat. (Odchází levou stranou.)

Valerius. Obchod... ano,... obchod!

Scena V.

Sara. Valerius. Gertruda.

Gertruda (vstane a dívá se za Mônssonem). Zase odešel!

Sara. Nuže — a co na tom?

Gertruda. Odešel včera — odchází dnes; — činí to skoro vždy, když přijdu já.

Sara. Ale... drahá Gertrudo...

Gertruda. Zdá se mi, jakoby se bál podívati se mi do tváře... Chce něco skrývat přede mnou. Snad že ví něco o Rolfovi... něco, co mi nechce říci.

Sara. Jak ti jenom něco takového může napadnout!

Valerius. Právě když jste přicházela, mluvil o vás velmi vlídně.

Gertruda. Snad to bylo ze soustrasti? Pak je to něco zlého. Snad je Rolf... mrtev?!

Sara. A ty myslíš, že bych o tom nevěděla *já?*

Gertruda. Anebo ještě něco horšího než smrt? — Kdož ví? (K Saře.) To by ani tobě nepověděli.

Sara. Ty mne lekáš. Ty, která vždycky býváš tak klidna a na vše odevzdána! Co ti jest, Gertrudo? Hleď, mé dítě, nech přece těch šerých tušení být. Teď, když je tu strýc, budeme vesely.

Gertruda. Ach ano, kdybych jen mohla! (K Valeriovi.) Pomozte mi býti veselou! Je to hříšné, věřiti tušením?

Valerius. Hříšné? — Nikoliv, mé dítě; ale nebezpečné to jest, — nebezpečné pro náš klid. To užírá sílu, kteréž máme zapotřebí, když se neštěstí dostaví do opravdy. (Knut a Sigrid smějí se venku na verandě.) Slyšte! Ti tam nemají žádných chmurných tušení!

Sara. Nemají. Bohu dík!

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Před branou ráje.

J. Z.

S bran třeskotem se zavřel Eden jasný,
vstup chmurný anděl bránil země synu,
zemdlena Eva sklesla v palmy stínu
a slzy draly se jí ve zrak řasný.

„Jak hrozný je ten anděl!“ — výkřik hlasný
se vydral z jejích úst, — „Ó chraň mne, zhynu!“ —
a muž, skráň opíraje je v jejím klínu
„Je hrozný,“ děl jak v snu, — „a přec je krásný!“

Jak chvějící se bílá holubice
upřela k muži zrak svůj zarosený
a šli. — Pak práce pot mu skropil líce.

A večer v kraj kdy hleď v červánků jasu
a v rolí svou a v smavý zrak své ženy
děl: „Nejsme bídní, Bůh nám nechal krásu.“

Jos. V. Sládek.

Listy z Prahy.

II.

V Praze, 25. února 1886.

Jak to praví Andreas v Sardouově sensační Theodoře? Nevím to doslova, ale dlouhé řeči smysl krátký: Umění jest v době úpadku, místo divadla máme mezihry cvičených psů, místo soch barbarsky pomalované figury s falešnými vlasy...

V Byzanci, namítne laskavý čtenář, v době Justinianově snad, ale u nás dnes...

Nejsme o nic dál, můj nejlaskavější, jen se pro bůh nedělejme lepšími. Či myslíte, že mluvím na plano? Chcete důkazů? Dobrá.

Není tomu dávno, co pan Graef z Berlína — kdybych to nebyl četl černé na bílém, nemohl bych tomu ani věřit — člen akademie vystavil u nás svou pověstnou pohádku. Je to dílo ceny míň než prostřední, které, kdyby mu nebyl předcházel sensační aspoň pro Berlíňany process, bylo by zapadlo jako sta jiných podobných anemických nestvůr akademické fantasie. Ale před obrazem šel skandal s tureckým bubnem, po jeho boku šla reklama s hlučně vřeštící troubou, a pan Graef, který vydělával dřív zcela řemeslným způsobem peníze malováním portretů, byl náhle slavným. Inu peníze a křik zmohou všecko — scházelo jen jedno, měli u kassy prodávati ten celý process pěkně illustrovaný, pak by byla návštěva bývala jistě ještě větší. Nebylo by nám do toho nic, pranic, jen kdyby se taková profanace neděla na jméno umění, jako by toto potřebovalo, je-li pravým uměním, takových prostředků!

Jiný příklad — a ten klape ještě více na Andreovo slovo o barbarských sochách s falešnými vlasy a pomalovanými obličeji. Nemáme právě světoborné mínění o malířské ceně p. Munkacsyho, ale že se sníží ten pán k prostředku tak nízce šarlatanskému, toho jsme se přece nedomýšleli. Ale prosím vás, konkurence je, zvlášť v Paříži tak zlá, jeden chce předstihnout druhého, co zbývá lidem, kteří mají velkou chuť a málo fondu! Cesty mimořádné, něco co chytne, uchvátí, zdrtí za každou cenu. Snad jste čtli v listech již, co pan Munkacsy vyvedl, je to stejně směšné jak dětinské a ukazuje to, jak povážlivě klesají pojmy o důstojnosti umění i u lidí relativně aneb aspoň jaksi formálně za umělce považovaných. Pan Munkacsy vymaloval umírajícího Mozarta v okamžiku, kdy podléhá zápasu smrtelnému a při tom diriguje své světoznámé requiem ve společnosti své rodiny a několika znalců hudby. Pan Wolff, známý duchaplný causeur Figara — jinak ne právě velký ctitel pana Munkacsyho, dal se asi sveden hlasem zlatých siren, jimž nikdo neodolá, pohnouti k nadšené dythirambě, ale čtverák přece měl ještě víc svědomí než dobré vůle a prozradil jen tak mimochodem, že ruce dirigujícího a umírajícího Mozarta jsou povrchně a špatně malovány. Habeat sibi p. Munkacsy! Ale dále. Effekt za každou cenu! Myšlénka možná jen v době úpadku, kdy sloni a býci se vodí na prkna zvyklá duchu Shakespearovu! Pan Munkacsy pozval vybrané kruhy pařížské, aby si prohlédly jeho nejnovější dílo a v rozhodné chvíli, kdy opona se rozdělila a objevila úžaslým zrakům umírajícího Mozarta, zazněly odkuds z úkrytu zvuky harmonia provázené sborem pěvců! *Namalované* requiem se fakticky *odzpívalo.*

A to se stalo léta spásy 1886 v salonech pana Sedlmajera v Paříži — rvačka o vstupenky ohromná, reklama ještě větší — Ó umění!

Nu neměl pravdu ten Andreas? Kam se to řítíme! V divadlech celého světa se neděje líp. Myšlénka a slovo básnické stávají se cizinci ve vlastním domově, komedie čím více do očí bijící, tím více applaudovány opanovaly prkna docela. Vidět, jen vidět — slyšet leda ještě trochu lechtavé hudby. Snad se brzy najde divadelní ředitel, jenž k velkému baletu bude ještě pouštět celé řeky parfumu do obecenstva — to by bylo něco.

Malované a zpívané rekviem! Jak byli ti staří na hlavu padlí! Kdyby byl Veronese měl trochu vtipu, byl by dal svou večeři v Kaně provázet neviditelným cinkotem talířů, lžic a nožů, stlumeným šeptem hodovníků, utajenou hudbou. Honthorst by si byl najal chlapa, který by za jeho obrazem, představujícím trhání zubů, řval, až by útlocitným dámám mráz běžel po zádech, Snyders a Rubens by byli přivedli za své honby několik lancknechtů a náhončích, smečku psů a čubek, které by pekelným halali illustrovali ctěnému obecenstvu, co vlastně se na obraze děje — nebo to milé obecenstvo musí být dle názorů pana Munkacsyho velmi na hlavu padlé...

A což Sardou — nepsal tak trochu satiru na vlastní své drama?

Skoro se mi zdá. Já bych aspoň být autorem „Vlasti“ ty vycpané potvory za mříží nestrpěl.

Zdá se, jakoby člověčenstvu ubývalo mozku aneb aspoň umenšovala se v něm mohutnost fantasie. Co jindy se rozumělo samo sebou, dnes se musí uměle, ano šarlatánsky teprv explikovat. Co nejdřív budou naši herci nosit na prsou pytlíčky naplněné hovězí krví, které v případu souboje kollega protkne, aby illuse prolité krve byla ještě dokonalejší. Bude v tom jen další kus té pedanterie, která zakazuje herci, jenž na jevišti umřel, se děkovat obecenstvu, neb ukázat se v dalším postupu hry, v níž více nevystoupí, mezi obecenstvem.

Ó krásné doby Shakespeara při roztrhaných a odřených kulisách prozatímního divadla, kdy vládlo jen slovo básnické bez rozmaru pana Denka, krásné doby, kdy autor dramatický nemusil se domáhati effektu všelijakými falsifikaty přírody!

Co jsem to řekl? Falsifikaty, osudné slovo! Co jste to učinil, pane professore Masaryku! Oč nás olupujete, o nejkrásnější illuse — ovšem vy jste filosof a u těch dávno jsou illuse proskribovány, vy chcete holou pravdu, smutnou jako ta zeď Šalamónova, o kterou po sta let rozbíjejí pravověrní židé své lebky, děsnou jak Nirvana, fádní jako logika a metafysika a jak se všecky ty výmysly spražených mozků nazývají. Již Pilat ptal se, co je pravda a do dnes to nikdo neví a jen vy jste tak všetečný a chcete najednou když, už každý na to zapomněl, vědět za každou cenu pravdu o rukopisu Královédvorském! A hleďte, co žluče tím rozlijete po národě! Já vím, že Váš kollega, pan professor Hattala, má zkažené noci, že špatně tráví od té doby, co Vám to napadlo, sahat na ctihodné šediny našich otců!

Aj, zde leží přede mnou nejnovější corpus delicti českého národa, jablko sváru, osudný rukopis. Text je „v původním i obnoveném pravopisu Václava Hanky“ a já vzpomínám, hluboce dojat, kdy ve školách nás mořili těmi předpotopními aoristy tak, až nám ukradli ten pravý dojem krásy. A nyní je to lží, proč tolik dvojek padlo v našem ročníku — dělám seriosní návrh, aby se těm mučenníkům rukopisu i po letech dostalo přiměřeného odškodnění.

Však žerty stranou! Mám před sebou snímek toho rukopisu, který dle mého skromného náhledu zůstane hádankou pro vše časy. Písmenko tlačí se tu k písmenku hezky kalligraficky a dovolávám se svědectví znalce, kalligrafa p. prof. Mužáka, že tak pěkně by to nenapsal ani Hanka ani Linda ani kdokoliv jiný. Teď by měli mluvit všichni naši lidé, Emler i Patera — každý, kdo jen kdy se zabýval trochu paleografií a starými památkami, naši chemikové — nezapomeňte na básníky! Smějete se?

Vy učení dost možná, my naivní ne docela. Já bych vždy věřil citu básnickému, neboť básník a zvlášť trochu vzdělaný básník vám brzy poví, co kdo v které době může napsat a co ne.

Někdy ano — vždycky také ne.

Mácha byl veliký básník, že rovného mu posud nemáme, a on se dal nadchnouti falsifikatem a poetická cena „Písně pod Vyšehradem“ je přece nepatrná.

Kdo to rozsoudí?

Tradidit mundum disputationi eorum!

Nemáme aspoň dlouhou chvíli v Čechách a za to srdečný dík Vám, pane prof. Masaryku! *Carpio.*

OBSAH: Svatební cesta. Dalmatská povídka od Jos. D Konráda. (Pokračování) – Snítka hlohu. Báseň od Jaroslava Vrchlického — K dějinám poprav a katů v Čechách. Náčrtek z kulturních dějin od Josefa Svátka (Pokračování.) — Hraběnka. Národní romance katalanská Přel Jar. Vrchlický. — Pepka. Kus života. Napsala Tereza Svatová. — Kostra. Báseň od Paula Verlaine Přel. Jar. Vrchlický. — Berta Malmová Komédie o čtyřech jednáních. Švédsky napsal Oscar Wijkander. — Feuilleton: Před branou ráje. Báseň od Jos. V. Sládka. — Listy z Prahy III.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček“.**

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr.
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ —

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10 a 20. každého měsíce vždy o 2. hod odpoledne

ROČNÍK XIV. 10. března 1886. ČÍSLO 8.

Kouzla.

Báseň *Adolfa Heyduka.*

Kdys u Mělníka při jeseni
mdlý potulkář jsem odpočíval,
den prohřát byl a vábil k snění
a pták své popěvky mu zpíval.

Já na proudnou jsem hleděl řeku
a na bohaté vinohrady,
jež rudým hroznem vábných vděků,
své kypré přizdobily vnady.

Tu pod révou, již konec pole,
zřel hošíka jsem v slunné záři;
snad že se brodil v Labi dole,
byl nah a ležel k nebi tváří.

Blah levou podpíral se v týlu,
a v pravé, výše sličné hlavy,
měl velký hrozen plný pylu
a plný svěžesti a šťávy.

Rty, tušíce mok sladce vlahý,
i temné oči — jen se smály . . .
Té chvíle se mi labské svahy
být dávným řeckým krajem zdály.

Z chat chrámy byly, z břehů sady,
v nichž božstva stála všelijaká,
z děv ladné Dryady, a mladý
ten hošík změnil se mi v Bakcha.

Ó kraji čarovný a drahý!
Ó, země nádherná a svatá!
Tak vylita jest na tvé prahy
přec štěstí číše vrchovatá.

Tak přišly tobě časy Řecka
a časy umění a síla,
tak utrpení tvoje všecka
se v rozkoš žíti proměnila.

Tak o tvých bohatýrských synech
lid sám tká věčné epopeje
a v luzných hájů polostínech
zdroj myšlének se ve skráň leje.

Tak přec zde všecko ve souladu,
přec síla s krásou zde se snoubí . . .
v tom lkala píseň z vinohradu
a zaryla se v ňader hloubi.

Ó česká písni! Kdo že tuší,
jak divné jest tvých křídel chvění,
že celý kraj a celou duši
hned v ráj, hned v poušť a rakev mění! —

* * *

Svatební cesta.

Dalmatská povídka od *Jos. D. Konráda.*

(Pokračování.)

Jovan Zlatarović a jeho mladistvá žínka Dalma stáli na zadním konci parníku, a držíce se za ruce, oba pohlíželi do moře. Pohlíželi mlčky, a zrak jejich zářil štěstím. Od rána, co byli svoji, od té chvíle, kdy byli pro všechen život spojeni, promluvili oba sotva sto slov. Všechno to, co si chtěli říci, pověděli si jediným dlouhým pohledem a vyčetli z každého něžného a výmluvného stisknutí ruky. Pouze těchto dvou mladých lidí na palubě „Kočičky“ a vůbec na veškerém parníku se nezmocňovala prve ani jediná kratochvíle ostatních, ani pak ona podivná tesklivost a zamlklost, která ulehla již na myšlénky všechněch cestujících. Toliko tito dva šťastní, blažení lidé neviděli zakaleného moře ani mlhové spousty a necítili ledového chladu, který k nim dorážel se všech stran. Každého z obou hřála navzájem s dostatek přítomnost druhého, jejich oči byly plny těch skvělých paprskův, kteréž činí každou mlhu i temnotu vzdálenou a neviditelnou.

„Kočička“ ubíhala stejnou rychlostí stále vpřed. Svým štíhlým úzkým tělem rozrývala nehybnou olověnou rovinu slané vody, zanechávajíc za sebou pěnivou dráhu, jako mlékem politou, čím dále od lodi, tím širší, ale bledší, která se pak ihned ztrácela, pohlcena mlhou. Od čela parníku běžely s jemným šplichotem podél jeho boků dlouhé a vlnité světlomodré řasy, a s lopatek kol stékaly do moře šňůrky rozčeřené pěny, které vyskočily pokaždé při ráznějším tempu stroje lodního.

Byla již úplná tma. Na vysoký stožár a na všechny strany parníku zavěšeny svítilny, ale záře jejich byla mlhou viditelna sotva několik krokův, tím méně pak něco osvětlovala. Na veškeré lodi rozložilo se jakési nepříjemné dusné ticho. Společnost cestujících, dříve veselá, smějící se a laškující, umlkla sama sebou a znenáhla ztrácela se s paluby odcházejíc do společného salonku nebo do svých kajut, neboť vlhký, studený vzduch znesnadňoval dýchání a sychravost jeho pronikala tělem až do kostí. Pouze odměřené nárazy stroje parního v nitru lodi a malý šumot kol přerušoval částečně nastalé ticho. Ano i kapitán, stojící na svém lodním můstku s obličejem zamračeným a starostlivým, nezahrnoval námořníků mnohými rozkazy. Bylo viděti, že mužstvo jeho jest v těch místech, kudy právě ubíhala „Kočička“, dosti známo i zkušeno, a že mu tudíž netřeba dlouhého velení.

Pojednou, aniž bylo cítiti nebo pozorovati nějaký i sebe menší větřík, moře zašumělo, zavlnilo se a zašplouchalo o stěny parníku. A hned po té zašumělo a zašplouchalo poznovu, avšak již mnohem silněji a zvučněji. Teprve pak se opřel o „Kočičku“ větřík, který se stával tím prudší a ostřejší, čím více se rozpoutávalo hučící moře. Podobalo se, jakoby teprve vír a ruch mořský rozproudil klidný vzduch, který se v malé chvíli proměnil v prudkou a skučící vichřici. A než se kdo nadál, zahřmělo tak silně, že se parník zachvěl až do svého dna. V nejbližším okamžiku potom zahřmělo podruhé, potřetí, aniž bylo do té chvíle spatřiti jediné zablesknutí. Avšak už několikeré zarachocení hromu roztrhlo mlhu na všech stranách, roztříštilo ji a setřáslo do moře. Zároveň strhl se z oblakův hustý déšť a příval krup. V malé chvilce bouře se rozzuřila, a hřímalo zároveň na několika stranách. Blýskání, nyní jasné, ano až oslňující osvěcovalo neustále nádherné sice, ale přece velmi strašné divadlo.

Bouře mořská! —

Ano, bouře mořská v plné své velikosti, ve své děsné kráse, ve své ohromné síle a své hrůze! —

Někdo pravil, že tři obrazy jsou stejně hrozny jako zároveň též nevyrovnatelně krásny: veliký požár, bitva námořní a bouře mořská.

Myslím, že výrok ten hodí se k poslednímu předmětu nejlépe, neboť nemůže býti nic tak krásného ani tak děsného a strašného jako bouře mořská. Požár, třeba sebe větší, možno uhasiti neb obmeziti anebo aspoň život uchrániti před jeho žárem. Při bitvě pak jeden nebo dva rozkazy úplně dostačí, a hned umlknou děla i pušky, a v několika vteřinách může býti po divadle, aniž bylo třeba spouštěti oponu. Ale při bouři mořské nelze zmenšiti její hroznou velikost ani o vlas, byť by poroučely třebas tisíce lidí bohatých i vznešených, a zastihne-li nás, nelze nám schovati se nebo utéci před ní. Jest to skvostná hříčka přírody, jejíž mocnost poznáváme nejlépe právě v okamžiku, když se před ní chvějeme vidouce, že jsme jí vydáni na milost i nemilost.

„Kočička“ poskakovala na vlnách mořských jako lehounká tříska. Vlny, které ve krátké době zmohutněly tak, že hřebeny jejich dosahovaly výše třiceti až čtyřiceti stop, jaly se prováděti s malým parníkem onu děsnou hru, při níž prohra značila ztrátu životů padesáti lidí. A žádný hráč, byť mu běželo o sázku sebe nepatrnější, nemohl býti při hře své tak lhostejný jako bylo právě moře. Však nikoli jen lhostejný, ale i jízlivý, a nikoli jen chladný, nýbrž studený a mrazivý jako led.

Kapitán, kterého až do začátku bouře nebylo skoro ani slyšeti, také se brzo rozhovořil. Ovšem tím hovorem, který se rozléhal po celé jeho lodi, přehlušuje každý jiný zvuk, a kterémuž poslušně naslouchalo všechno mužstvo parníku. Již po prvém zahřmění poručil, aby se všickni cestující odebrali bez odkladu a odmluv do svých kajut, a aby se nikdo neodvážil vystoupiti na palubu dříve, dokud rozkazu toho zase neodvolá. Tušilť dobře, že bude asi námořníkům při jejich práci na palubě třeba volného místa, a pak že jest lépe neukazovati cestujícím takového divadla, při němž se otřásá srdce i nejotužilejšího plavce, který prožil na moři všechen svůj věk, neřku-li člověka, jenž konal cestu po té nekonečné pláni vodní ve svém životě snad poprvé nebo podruhé. —

Kapitán „Kočičky“ byl snad ještě podivnějším člověkem nežli jsou kapitáni vůbec. Minulost jeho byla dosti živá i pestrá. Nazýval se Topolskij. Byl Rus, a až do nedávna důstojníkem při válečném loďstvu ve své vlasti. Poněkud se také pletl básníkům do řemesla, ale ti, kteří ho dobře znali, tvrdili, že umí velikou lodí vládnouti lépe nežli malým pérem. Jakožto důvěrný přítel Dostojevského urazil citelně jistého starého generála, poněvadž se tento nepříliš pochvalně vyjádřil o románu „Devátá vlna“, který se právě proklubával na světlo.

„‚Devátá vlna‘ vás zničí!“ pravil generál prudkému obránci románu a to s takovým pohledem, v němž se nanejmíň skrývala studenost sibiřská. Topolskij však nečekal na žádné pozvání k daleké procházce, a již nazejtří ujížděl bystře z Ruska do Rakouska, kdež byl ochotně přijat Lloydem a brzo po té se stal kapitánem „Kočičky“. —

Cestující se nerozešli ještě ze salonku, kdež se právě nalézali při společné večeři, do svých kajut, když jeden námořník přikvapil od kapitána s novým rozkazem, dle něhož všickni měli zůstati v salonku shromážděni a pokud možno připraveni, kdyby toho nutnost žádala — k odplutí.

„K odplutí — ?“ tázal se někdo s úsměvem a dosti žertovně námořníka. „Vždyť plujeme!“

„Ano, pane,“ odpovídal plavec, „plujeme ovšem, ale na parníku ‚Kočičce‘; jest však dosti možno, že poplujeme ještě dnešní noci na ochranných lodičkách!“

Pak rychle odkvapil.

Těch několik krátkých slov námořníkových účinkovalo na mysli všechněch cestujících jako blesk z čista jasna. Byli sice již od soumraku jaksi stísněni, a také hovor nechtěl jim nikterak volněji splývati od úst, avšak nebezpečí, které jim hrozilo, a na něž je nyní námořník svou odpovědí upozornil, nebyli si do té chvíle ani dosti málo vědomi. I mužové silnější povahy pozbyli při tom své klidné míry, a slabší, jmenovitě však ženy zmalomocněly úplně.

Také Zlatarović a Dalma byli nepříjemně vytrženi ze svých sladkých myšlének. Usedli si vedle sebe do jednoho kouta salonku na nízkou lavičku, počítajíce se srdcem tlukoucím každou minutu, které se v té dusné místnosti při okolnostech tak traplivých vlekly pohybem takořka hlemýždím. Opravdu traplivých, neboť ačkoliv byli již přesvědčeni o hrozném nebezpečí, nemohli si přece představiti jeho blízkost ani velikost, jsouce odsouzeni čekati až do posledního okamžiku té děsivé příhody. Všickni cestující byli němi, jen tu a tam se někdy ozval utajený krátký šepot, když zarachotilo nové prudší zahřmění nebo když se parník citelněji zakolísal. Toliko s lodního můstku doráželo až do salonku neustálé pronikavé velení kapitánovo a dupot námořníků po palubě.

Tak prošla i půlnoc, a cestující dosud nevěděli nic určitého. co se děje na palubě a co vůbec s „Kočičkou“, a vzdaluje-li se nebezpečí čili nic. —

Asi k první hodině ozval se z nitra parníku, kde byl umístěn stroj parní, temný lomoz, lodí po celé délce proběhlo skřípající prasknutí, a hned po té slyšeti bylo zuřivý křik kapitánův. „Kočička“ se zastavila, zmítána jsouc na vlnách jenom bouří.

Co se stalo? —

Taková otázka proletla hlavami všechněch cestujících, a někteří mužové běželi po schůdkách ku dveřím, které vedly na palubu. Ale ty byly pevně zamčeny. Naslouchali tedy aspoň. Ostatní cestující v salonku se zvedli se svých míst, a v očích každého bylo lze čísti traplivou hádanku. Za malou chvilku mužové sestoupili zase se schůdků do salonku bledí i sklíčení a vypravovali. že se řidič stroje lodního opil a zavinil tak nové nebezpečí, jaké nyní porouchaním stroje nastalo. Tak souditi bylo možno ze zmateného hovoru plavců na palubě a ze křiku kapitánova. Loď zmítala se na rozkacených vlnách již úplně bez vlády a opory jako kus prostého dřeva.

Za chvíli otevřely se rychle dvéře nad schůdky, a námořník, od paty až k hlavě mokrý, seběhl do salonku.

„Připraveni!?“ otázal se prudce, a vida všechny cestující bdící a stojící, kývl hlavou a vyběhl ihned nahoru a zamknul za sebou opět dvéře.

Cestující ani skoro nedýchali, a tváře jejich byly pokryty smrtelnou bledostí. Všechněch se zmocnila nevýslovná bázeň. Strach má veliké oči, a všickni viděli nyní hrozné nebezpečí, jemuž rychle spěli vstříc.

Jak se to skončí? — Co se s nimi stane? —

„Modleme se!“ pravil jeden řeholník, jenž se mezi nimi nalézal, a počal bez prodlení odříkávati krátkou modlitbu jazykem italským, kterou za ním ostatní cestující opakovali hlasem úzkostlivým, i ti, kteří italštině ani nerozuměli.

Modlitba nebyla ještě skončena, když se z důli nedaleko salonku ozval táhlý, smutný zpěv mužský, který spoutal na všechněch rtech konec nábožných slov.

Někteří cestující se zaradovali, mnozí se naproti tomu zděsili. Ne-li všichni, tedy zajisté aspoň většina jich uhodla, co zpěv ten znamená. Věděli, že zádumčivou, tesklivou tu píseň starý námořník nezpívá nikdy jindy, leč když loď spouští kotvu, nebo vůbec když na delší dobu plouti přestává. A opravdu zdálo se, že se bouře umenšuje, a že se také utišuje zmítání parníku.

„Kočička“ tedy doplula. —

Ano doplula — ale kam?

Dostihla-li šťastně ochranného břehu? —

Anebo jest vůbec plavba její v širém, bouřícím moři u konce? —

Nečekali dlouho na odpověď k těmto zimničním otázkám. Zpěv trval asi dvě minuty, a hned po té jeden plavec přiběhl opět do salonku. Nejdříve si rychle zase rozžehl shaslou svítilnu, a potom se postavil ke dveřím, obletnuv pohledem všechny cestující.

„‚Kočička‘ se potápí — rychle nahoru!“ pravil hlasem, v němž nebylo znáti ani jediného zachvění, ani sebe menší stopy zoufalství. Pak se jal udržovati mezi spěchajícími v nastalém zmatku pořádek a pomáhal slabším a ženám na příkrých schůdkách. Když byl salonek prázdný, vystoupil i on spěšně na palubu.

Voda dosahovala téměř už k okraji paluby, po které se válely neustále sem i tam zbytky roztříštěných vln, jež ji co chvíli zaplavovaly.

Námořníci odvazovali čtyři nevelké ochranné lodice s jeřábův, a snažili se spustiti je na moře. Kapitán jim při tom rozkazoval. Podobalo se, že i on jako prve plavec jest zase docela kliden, a že se neobává hrozného konce osudné nehody, která loď jeho potkala. Však nikoli nehody, ale velikého neštěstí.

Do ochranných loděk vtěsnali se všichni cestující, a pak k nim přistoupili též plavci, do každé po dvou nebo po třech s dlouhými vesly v rukou.

Prvá bárka převrhla se již asi po desátém uhození vesel, a všichni ti, kteří se do ní uchýlili, ocitli se rázem ve vlnách.

Ostatní tři bárky váhaly odplouti.

„Dále!“ poroučel kapitán.

„A což vy, kapitáne?“ otázal se ho jeden plavec, vida, že se velitel jeho nehýbe s paluby, na níž stál jako přimrazen.

Kapitán Topolskij mávl rukou a opřel se o hradbu lodní, dívaje se za plnými bárkami.

„Zůstanu — s Bohem!“ pravil po několika vteřinách, načež se obrátil a pustil se odhodlaně ku svému můstku. Na můstku spatřil člověka. Přistoupil těsně k němu a poznal řidiče parních strojův, který byl příčinou toho osudného neštěstí.

„Ty zde!?“ pravil kapitán přísně a obracel se za lodicemi. aby zavolal na nejbližší.

„Nepůjdu — zůstanu tu s vámi, kapitáne!“ pravil námořník rozhodně a zároveň i prosebně. „Vím, co jsem zavinil, a proto nemohu hledati ochrany. Nestrpíte-li mně zde, skočím do moře! Na bárku však nevstoupím!“

Kapitán okamžik mlčel, jakoby váhal.

„Dobře,“ pravil pak mírně a hlasem změněným. „Jest to jedno! — Zahyneme všickni!“

(Pokračování.)

Kolem Vitoše a Rylu.

Cestopisná črta od *F. Andrlika.*

I.

Když sjedeme s Balkánu Berkovického ke Kostenbrodu, objeví se na dalekém obzoru velebná Vitoš jako pevný, nedobytný hrad, chránící staré město pašů tureckých, Sofii. Bude stálá pohoda; neboť Vitoš má hlavu jasnou. Již z této dálky lze spatřiti Sofii, jejíž obrysy vystupují každou hodinou zřejměji, až posléze rozvine se celý obraz její před námi. Z daleka jest podívaná na hlavní město bulharské skutečně rozkošná; před městem však měla by se postaviti tabulka s nápisem: Kdo vstupuješ, zanech illusí, jež kreslila si tvoje obraznost o metropoli bulharské! Podle různých podpisů nehlásil bych se nijak k Sofii. Očekával jsem město příjemné, vlídné; zatím vjíždím do úzkých, kostrbatých uliček města rozhodnou převahou východního. Hned při prvém kroku vítají příchozího ošumělé baráky hliněné. Zdobí sice město dosti budov kamenných slohu západoevropského; nicméně převážná většina stavení je ze dřeva. K tomu bije všude do očí jakási nehotovost, neustálenost. Pozorovateli připadá, že všechno zde jest jenom na chvilku. Přejeme Bulharům, aby tomu bylo skutečně tak, aby během věku vyklubalo se ze trosek panství moslimského město rázu nového. Snaha obyvatelstva se nese k tomu. Na čaršiji,[1] na příklad, povstaly během několika let slušné domy kamenné na místě vetchých krámů dřevěných. Konak pašův proměněn v prostou sice, nicméně slušnou residenci knížecí; za ní je celá ulice velkoměstská, zejména vyniká palác bulharského milionáře B. Také zasluhuje čestné zmínky budova rakouského konsulátu, národního sobranje, dva tři hotely po evropsku zřízené a několik crkví.[2] Pěkný je také park městský blíže paláce knížecího; davy lidstva procházejí se tu v každou dobu denní.

Památek tureckých je tu ovšem dost. Džamie — až na jednu — padly; v troskách jejich pracují řemeslníci nebo zřizují se skladiště. Jen jediná budova, staré lázně, zachovala se z potřeby neporušena pro věky budoucí; slouží totiž za veřejnou prádelnu. Teplá voda, jež ze země se řine, láká sem pradleny z celého města. Naproti lázním tureckým zřízena je nová budova lázeňská.

Jako jsou do očí bijící protivy staveb východních a západních, tak nápadná je směs obojího světa mezi obyvatelstvem a jeho zvyky. Všechny národnosti evropské nalézají tu své zástupce. Někteří jsou zde usedlí, většina však hledá teprve pevné půdy, pachtí se za obchodem, průmyslem a výnosným úřadem. Je sice všude třeba schopných lidí, tedy i tu, i nelze zabrániti nikomu, by nehledal štěstí ve světě; nicméně mnozí cizinci pouštějí se sem bez rozvahy, bez rozmyslu spoléhajíce se na šťastnou náhodu a ve bláhovém domnění, že budou přijati s otevřenou náručí. Ale blahé časy, kdy vážili si v Orientě cizinců, dávno minuly. Dnes pohlíží domorodý lid na „Švoba“, „Franka“ neb „Ingilise“ s nedůvěrou, ano na venkově nepřijme ho namnoze ani pode střechu. Kdo tím vinen? V přečetných případech cizinci. Přicházejí sem bez prostředků, hladovi, dychtivi všeho, co kde vidí. To jim nikterak nedodá vážnosti a důvěry, i není divu, že se jim usedlý občan raději z daleka vyhne. Tyto poměry ovládají Bulhary tou měrou, že snaží se sprostiti se cizinců za každou cenu a nahraditi je silami domácími. Do nedávna bylo tu mnoho Čechů zaměstnáno při stavbě dráhy, silnic, mostů; dnes bloudí mnozí po zemi bez práce, a bez nejmenší vyhlídky na práci. Podnikatelé nepřijmou jejich služeb, netísní-li právě železná nutnost, a propouštějí Čechy hned, jakmile přihlásí se ke službě Bulhar. Snaha po úplné samostatnosti svádí Bulhary často ku krajnosti. Tak u příkladu zřídil kdosi jednoroční běh pro stavitelství. Z ústavu toho vyšlo již několik domorodých „inženýrů“. Dovedou-li čeho, neptá se nikdo; rozhoduje pouze okolnost, že jsou inženýři Bulhary. Krátce, Bulhaři chtějí dokázati cizincům stůj co stůj, že jich nepotřebují. Uběhne však ještě mnoho vody, nežli bude důkaz tento proveden.

Rozumí se, že je v Sofii také obec česká. Někteří Čechové domohli se slušného jmění. Za to k malé cti českého jména potloukají se tu z okolí Hradce Králové hudebníci a harfenisti. Jako ve městech ruských, tak i v Sofii najímá jistý Čech dívky ano i hochy na delší dobu za určitý plat, 80—100 zl. ročně. Podnikatel živí je a poskytuje přístřeší; sotva však převáží se slunce přes poledne, vyrojí se hudebníci jako hejno lačných kobylek do hospod a krčem, aby obtěžovali lid protivným drnkotem a otřepanými melodiemi předpotopních písní. Nejslušnější dívky vysílány jsou u večer do hotelů, kde „koncertují“. Všechen denní příjem jest odváděti najímateli, jenž ovšem přísnou vede dohlídku nad každou stotinkou.[3] Za několik stotinek drnkají a hudou dívky dlouho do noci; práce však, kterou by získaly nepoměrně více, se štítí. Jsou v této příčině na rovni se zdejšími cikány, kteří také provozují umění hudební po místnostech veřejných, zejména kavárnách tureckých. Mimo ty staví zde umělecké výkony na odiv cháska z celého světa sebraná. Divadla Bulhaři nemají a neznají.

Společenský život je čilý, hlavně u večer jsou veškery zahrady, hospody a kavárny plny. Pro Evropana není tu lepšího požitku nad černou kávu, již ovšem nejlepší lze obdržeti výhradně v kavárně turecké. Je to pravidelně místnost přízemní s několika stoly a lavicemi. U vchodu padá do oka lenoška a před ní zrcadlo. Na výstupku podle zrcadla povaluje se chlapík jako hora; čeká, brzo-li zlíbí se některému hosti usednouti a dovoliti, by mu bradu oholil. V zadu je část jizby přepažena; tento kout tvoří obydlí kavárníkovo i jeho kuchyni. Zde má ohniště a podle něho lože. Na pažení stojí řada skleněných dýmek vodních s dlouhými rourami kaučukovými. Za malý poplatek lze užiti nargilé každému hosti. Patrno, že jest zařízení kavárny velice prosté; ani kibritu, zápalek zde nemají. Kdykoli robí některý host cigaretu, donáší momče[4] v železných kleštích řeřavý uhel i položí na stůl. Uhel pochází ze tvrdého dřeva, doutná dlouho. Nemá-li kavárník s dostatek klíštěk, koluje uhel z ruky do ruky.

---

[1] Tržiště.

[2] Kostel.

[3] 100 stotinek = lev = frank.

[4] Chlapec.

O výbornou kávu tureckou je tady znamenitě postaráno; vaří ji každý, kdo jen pět stotinek sežene. Ale jinak je s kávou švobskou, nebo dokonce bílou kávou; ni ta, ni ona není k pití. A přece požívá množství lidí denně této nechutné špíny. Malá kavárna česká výborně by pochodila přes to, že by byla výhradně na Švoby odkázána.

Sofie rozdělena je na čtvrtě, z nichž každá má svůj vlastní úřad. Za městem, na straně severní, prostírá se mahala 5) cikánská; je tak rozsáhlá, že by směle mohla tvořiti vlastní město. Cikáni volí starostu ze svého středu a spravují sami obec. Provozují hlavně kovářství a kotlářství. Brzy však bude jim stěhovati se odtud; neboť je třeba tohoto místa k rozšíření města. Za to prý vykáží se cikánům pozemky dále od Sofie. Rádi věříme: cikáni, byť byli zde občany usedlými, nejsou nikterak ozdobou sídelnímu městu.

Počet obyvatelstva sofijského dostupuje značného čísla 60.000 hlav, i není pochyby, že dosáhne brzy prvého stotisíce.

Školství ve hlavním městě je pokročilé; podrobnosti o něm jsou známy z důkladných pojednání p. Jirečkových. Připomenouti sluší, že mládež některých učilišť nosí stejnokroj.

Průmysl je nepatrný a nestačí potřebám obyvatelstva. Jednak nedostatek dělných sil, jednak i pachtění se vzdělanějších vrstev po tučných místech úřednických nedopouští přemýšleti o výhodách průmyslových podniků. Továrny, jež tu jsou, náležejí vesměs přistěhovalcům. Zejména sluší uvésti továrnu na mýdlo a sedm „fabrik“ na pivo. Daně pivovarnické jsou nepatrny. Každý pivovar, ať malý nebo velký, platí ročně 200 lvů. Posud vyrábí nejlepší pivo, ač i to nelze porovnati s českým, pivovárek Todorova a Stojanova. Zařízení jeho jest primitivní a přece získá se obchůdkem ročně mnoho tisíc franků; neboť nalézá pivo hojného odbytu přes to, že je nepoměrně drahé. Oka — o málo více nežli máz — platí se 80 stotinkami, 38 krejcary.

Výroba zboží bavlněného, lněného, konopného a vlněného je skrovna. V úzkých a kostrbatých uličkách postranních robí tkalci za malým stávkem hrubé tkaniny; ale zdá se, že si jen s prací hrají, nejde jim od ruky. Ostatně prostý Bulhar nikdy nekoupí látky na oděv, nýbrž utká pro celou rodinu plátna i sukna.

Výrobky truhlářské jsou neúhledné, neohrabané a při tom velice drahé. Krejčím dobře se daří, zejména cizím; neboť městští Bulhaři velmi rádi šatí se po evropsku. Obuvníků je tu hojnost a zboží jejich jest slušné i dobře se platí.

Pozornosti zasluhují filigránové práce zdejších zlatotepců, jež jsou velmi pěkny a oblíbeny.

Ulice řeznická je velmi živá; leč málo kdy lze obdržeti jiného masa mimo skopové, z něhož dělají také uzenky a salámy. Bulhaři jsou velicí milovníci salámů; neboť kde který bakal, 6) každý je dělá a vyvěšuje přede dvéře k sušení. Potom tlačí se salámy v lisu, by nabyly tvaru ploského.

Obchod je velice čilý. Sofie těší se dobré pověsti jako střediště všeho obchodu v západním Bulharsku. Zde zřízeny jsou sklady nejrůznějšího zboží a veškeří obchodníci z okolních měst opatřují odtud své potřeby. Jednou, dvakráte ročně zajede kupec do Sofie, vybere a nakoupí si zboží a hned je s sebou odveze. Jinak provozuje se obchod pomocí jednatelův. Obchodní jednatel přijme vzorky každého zboží, jež se mu nabídne, i sbírá zakázky po obchodnicích a teprv, až jest zakázek několik, objedná zboží z ciziny. Má sice nemalou potíž s rozdělováním zboží; ale osladí si práci značným ziskem. Přímému zasílání a objednávání z ciziny nechtějí Bulhaři rozuměti; proto nepořídí u nich ani legie obchodních „cestujících“. Do nedávna bylo tu zvykem, kupovati za hotové; leč konkurence porušila návyk ten měrou, že dnes dávají cizozemské velkoobchody zboží na úvěr čtyř- až šestiměsíční. Z Čech dodávají sem zboží, zejména potřeby pro vojsko, dvě továrny.

O duševní potřeby starají se pouze dva obchody knihkupecké a národní pečatnice, knihtiskárna; leč knihkupectví vykazují valnou většinou jen překlady cizích knih školních.

Okolí sofijské není vábné. Kolkolem prostírají se holé, bezlesé pláně až k Vitoši. Nicméně lze podniknouti vděčnou vycházku do Kňazova sela, dva sahaty 7) na jihozápad od hlavního města. Na úpatí Vitoše sedí asi dvě stě budov na mnoze slušných. Do nedávna slulo toto selo „Balieffendi“; teprve v novější době pokřtili je Bulhaři na počest knížete, aby prý nezůstal za srbským králem, jemuž náleží Topčider, — selem Kňazovým.

O vzniku původního jména osady, Balieffendi, vypráví pověst následující: Druhdy stál na místě, kde rozloženo jest Balieffendi, turecký klášter, jemuž byli vůkolní Bulhaři poplatni. Představený kláštera dal velice si záležeti na tom, aby Bulhary naklonil islamu, i zaváděl za tím účelem rozličné novoty, jež křesťanům nikterak libiti se nechtěly. Mezi jiným nařídil, že nikdo v okolí nesmí píti vína pod přísným trestem. Ale Bulhaři šetřili zákazu pouze před Turky; v ústraní za to vynahradili sobě, čeho jim bylo veřejně odpírati si. Turci brzy prohledli chytrost ďaurskou i nepropustili kolem kláštera nižádného vozu, na němž byly naloženy sudy, aniž by nezkoumali jejich obsahu. Bulhaři zostřili opatrnost: zajížděli daleko od kláštera, nebo jezdili jen v noci. Leč Turci přišli i tomu na stopu. Kdysi překvapil představený kláštera sedláčka, vezoucího se druhem ve vší tichosti dlouhý sud naplněný vínem.

„Co máš v sudě?“ vzkřikl na Bulhara.

Sedlák ztrnul úžasem, neboť znamenal, že bude zle.

„Bali — med, effendi!“ odtušil chvějícím hlasem.

„Jak že, bali? Komu to díš?“ rozpálil se moslim. „Sekyru sem!“ A silně udeřiv do dna, vyrazil je.

A div divoucí! Ze sudu vytryskl proud nejčistšího medu. Rozumí se, že bylo lze sedlákovi bez překážky s medem odejeti.

Druh zatím prchl a roznesl, jaká nehoda potkala přítele. Proto nemalý úžas zmocnil se sousedův, ani spatřili milého sedláka s plným sudem ve vsi. A zvěděvše, jaký zázrak ho vysvobodil, přezděli klášteru „Balieffendi“, kteréžto jméno přešlo i na selo, jež po klášteru vzniklo.

Teď oživuje osadu tré průmyslových podniků; je tu pivovar, francouzský mlýn a lihovar. Také má zde kníže Alexandr svůj dvorec po švýcarském způsobu zřízený;

---

5) Čtvrt. 6) Kramář.

7) Hodiny.

správa dvorce je v rukou německých. Potom je tu pošta, průmyslové učiliště a přes léto i škola kadetní.

Na cestě ze Sofie do Balieffendi staví bělehradský obchodník Trifkovič veliký pivovar parní. Stroje pocházejí z olomoucké továrny Rajmunda Nitsche.

Četně navštěvováno jest i selo Tuka Rybani, severozápadně od hlavního města, pro teplé lázně železité. Vřídlo rybaňské jest bohato na látky mineralní; železa obsahuje $30^0/_0$. Odtud vyváží se voda v láhvích do měst okolních.

Konečně honosí se okolí sofijské bohatým ložiskem uhelným, jež bylo nalezeno na Mošinovských Vrších (24 km. ode města). Doly patří státu, jenž je najal domorodému podnikateli na 15 let. Podnikatel platí státu na místě nájemného za vytěženou tůnu uhlí 3 lvy a 30 stotinek.

Pokračování.)

U hrobu Danteova.

Vittorio Alfieri.

Ó velký otče, pakli patříš s ráje,
ne nehodného zříš mne žáka státi
u hrobky tvojí mramorové kraje
a z hloubi srdce těžkým vzdechem lkáti.

Rač vlídně mé ctné tužbě naslouchaje
mi jeden paprsk svého světla přáti!
Má člověk slávu nesmrtelnou ždaje
se s podlostí a záští v zápas dáti?

„Já synu šel v ten boj a dost mne hněte,
že dal jsem svoje jméno slavné tak
té spřeži nesšlapav to plémě kleté.

Když věříš mně, před kým bys klopil zrak?
Jdi, hřímej, vítěz! Když ti v cestu vplete
se luza ta, jen dál jdi přes ten brak!“

Přel. *Jar. Vrchlický.*

K dějinám poprav a katů v Čechách.

Náčrtek z kulturních dějin od *Josefa Svátka.*

(Pokračování.)

V těch dobách připomíná se také poprvé, že byly hlavy sťatých zločincův k výstraze lidu vztyčovány na věžích neb na branách, tak aby je mohlo co nejvíce lidí spatřiti a bralo si příklad z osudu těchto popravených osob. Stalo se tak roku 1517 s hlavou pověstného odbojníka Pražanův i všech měst královských rytíře Jindřicha Bohnického, obyčejně Bohnička zvaného, který po mnohá léta s loupežnickou tlupou svojí činil městům škody veliké. Když pak po mnohých marných pokusech zmocniti se ho, kralohradecký radní Jan Roučík vyzradil Pražanům jeho skrýš, byl od žoldnéřův jejich v krčmě za Jičínem přepaden a v nastalé bitce smrtelně raněn i se třemi tovaryši svými jat. Poněvadž jej nemohli žoldnéři více živého do Prahy přivézti, dali mu od jednoho ze zajatých sekerou sťíti hlavu, kterou pak pražský kat vystrčil na železném rožni ze staré věže mostní na Malé straně. Tam trčela po čtyry dni, načež ji kat na druhé věži vystrčil z vikýře proti hradu, kdež za dlouhý čas byla, až shnila. Zajatí tovaryši Bohnického byli kolem lámáni neb na kůl vstrčeni, později pak sťat i jiný šlechtický soudruh jeho Jaroslav z Přerubenic, kterýž osud stihl roku 1520 rytíře Jakoubka z Vřesovic a pána z Hernštejna, již byli před zadní branou hradu pražského sťati. O rok později pak popravil kat mečem ještě sedm jiných rytířů loupežných, mezi nimi Viléma Bechyni z Lažan, jenž „jda na popravu, ještě sobě poskakoval a zpíval“. Hromadnou touto popravou bylo konečně přetrženo řádění loupežných rytířů v Čechách, neboť potom bylo se strany správy zemské již mnohem přísněji dbáno o bezpečnost v zemi.

Za to počalo v Praze bujiti upalování náboženských sektářů, zejména tak zvaných Amositů, sekty to Bratří českých, která byla roku 1526 krutě pronásledována. Přiznávala se k ní jakási Klára, sousedka Nového města, a její nájemník vřetenář Mikuláš, kteříž oba byli pro bludy své k smrti na hranici odsouzeni a dne 19. prosince 1526 na popraviště za Horskou branou vyvedeni. Ubírali se tam se zpěvem a rozžehnavše se s dětmi svými, vhozeni jsou na hranici a „shořeli oba beze všeho křiku a povyku, co by usnuli“. Na Mikuláše naházeli katovi holomci také veškeré jeho knihy, aby zároveň s ním shořely. Za rok na to utrpěla tutéž smrt paní Marta od sv. Klimenta na Poříčí, s níž byl upálen také dřevěný korbel, z něhož byl náčelník sekty Amositů nožíř Kalenec svým spoluvěrcům jako z kalicha vína podával. V krátké době potom byli na témže popravišti upáleni dva Němci, z nichž jeden byl novokřtěnec a druhý pikart, a o jejichž vině biřic k lidu volal, že o Pánu Kristu a o Panně Marii ničeho nedrželi. Všecky tyto osoby musily se na poslední cestě k popravišti dle starého obyčeje zastaviti v Celetné ulici před domem u „Templu“ zvaným, na jehož průčelí byl namalován velký obraz umučení Páně, aby před ním konali poslední pobožnost svou; ale ni jediný z těchto pěti odsouzencův tak neučil, neboť všickni pravili, že Bůh nemá býti představován obrazem.

S počátku vlády krále Ferdinanda I., která čelila k opětnému povznesení moci panovničí v Čechách, ustalo však toto pronásledování pro víru a dály se již jen popravy pro zločiny světské, kterým podlehaly bez výminky též osoby stavu šlechtického, jakmile se provinily proti zákonům. Nový duch zavládl ve správě zemské a pevná ruka Habsburkovce řídila veslo státní vždy rozhodněji ve směru rozšíření a upevnění moci královské, která byla za obou Jagellonců tak hluboce poklesla. Toho počali pociťovati též provinilci vznešení, kteří se byli druhdy řádům zemským a zákonům jen posmívali a často i za těžké zločiny bez trestu vycházeli.

Možná, že by byla jindy pokutě smrti unikla též pověstná vražednice paní Kateřina Bechyňová z Lažan, která s ďábelskou rozkoší trýznila čeleď svou až na smrt, tak že usmrtila neméně než čtrnáct osob služebných, řezajíc těla jejich nožem, kůži s nich odírajíc a krvavé tělo solíc a jinak ubohé oběti své mučíc. Dne 23. ledna 1534 odsouzena jest hrdla a sice tím způsobem, aby v podzemním sklepení žalářní věže Mihulky na Hradčanech byla hladem umořena. Tam ji kat spustil v pátek po sv. Matěji, načež byla mrtvola její po čtrnácti dnech zase vytažena a na Karlově pohřbena. O dvě léta později dal král Ferdinand stíti v Praze Jana Krupého z Probluze, že způsobil falešnou kvitanci, jsa dlužen tisíc kop a když věřitel toho dluhu zemřel, chtěl sirotky o to připraviti. Pro falšování kšaftu byli roku 1537 sťati též zemani Jaroslav Kapoun ze Svojkova a Vlkovský z Vlkova, touže dobou pak byl jat pan Václav Šárovec, že nařkl soudce zemské, a když se z obžaloby nevyvedl, zmučen jest na hradě pražském a sťat na Pohořelci, kterýž trest stihl roku 1544 z neznámé již příčiny pana Jana Popela z Vesce a za nedlouho na to pana Buriana Medka z Valdeka, jenž byl dal dvoje svědectví křivé; na těch obou vykonal kat krvavou práci svou na popravišti hradčanském. Z osob stavu duchovenského, které taktéž musily podstoupiti trest smrti, připomíná se roku 1531 kněz Mikuláš, známý co alchymista, jenž se dopustil padělání mince stříbrné a za to ve dvoře radnice staroměstské na popravním kameni tamním od kata sťat byl.

Zvláště hojná práce nastala katům pražským po přemožení odboje stavův podobojí roku 1547, kdy bylo tolik osob všech stavův v Praze jato, že pro ně hradčanské žaláře ani nestačily. Při hlavních vinnících bylo užito mučení k vyšetření viny jejich a sice byl s tím učiněn začátek dne 1. srpna řečeného roku, kdy bylo v mučírně, jež se nalézala ode dávna v staré části hradu pražského v podzemním sklepení, užito k trápení pana Václava Pětipeského z Chyše nástroje z točidel a provazů sestaveného; nazejtří došlo na pana Bernarda Barchance z Barchova a dne 3. srpna na pana Hynka Krabici z Veitmile, jenž byl od kata dvakrát na žebřík přivázán a po třetí teprv stržen a hrozně zmučen; dne 4. srpna byl pan Václav z Jelení po tři hodiny pálen a jinak mučen, načež jej kat ještě do kozla svázal a po celou noc jej tak ležeti nechal. Konečně zmučil kat i staroměstského primasa Jakuba Fikara z Vratu, a ti všickni byli pak, vyjma pana Krabici, odsouzeni k smrti mečem, kterýž trest byl na nich vykonán na zvláštním lešení na náměstí hradčanském v den 21. srpna, právě když byl zahájen sněm stavovský, kterýž proto od té doby byl zván „krvavým sněmem“.

Popravu tuto konal kat schválně z Litoměřic do Prahy povolaný, neboť kat hradčanský, když měl mučiti někdejší tyto pány své, klekl před nimi s pláčem, prose, aby mu odpustili, a proto nebylo mu od královských soudcův více důvěřováno. Popravě ale musil též kat tento býti přítomen a když soudruh jeho litoměřický sťal pana Pětipeského a pana Barchance, byl vyzván od král. komisařův, aby „své pány stínal, ale kat domácí nechtěje toho udělati, řekl tomu katu: když jiné stínal, také to udělaj dále. I tak se stalo“. (Zápisky současníka kněze Václava Rosy.) Stínání všech těchto čtyr pánů dálo se za stálého víření bubnů žoldnéřstva, které umlklo jen tehdáž, když kat vyvolával před shromážděným davem lidu vinu odsouzencovu, na kterého právě řada přišla. Mimo to bylo ještě mnoho jiných osob zmučeno, mezi nimi Jan Prostibořský na Šanově, který, byv od kata na žebřík natažen, raději si jazyk ukousl, aby nemohl ničeho na mučení vypovídati, od kteréž rány pak za nedlouho zemřel.

Zvláštní potupný trest zavedl v Praze roku 1551 tehdejší místodržící království Českého arcivévoda Ferdinand, dav postaviti na staroměstském náměstí velkou klec železnou, do níž by kat sázel provinilce proti mravnosti veřejné; přišli do ní nejdřív dne 15. června 1551 dva zemané Kuneš a Troskovec, kteří byli freje tropili. Vsadili je tam nahé, jen fěrtoušky opatřené, a kat musil ještě tělo jejich medem pomazati, aby prý je mouchy hodně štípaly; jeden z nich činil si posměšky z toho, že prý nikdy ještě neseděl v paláci, jehož jeden pokoj by měl tolik oken, jako tu v té kleci. Byli v kleci této, na níž visela tabulka s naznačením viny jejich, drženi na odiv lidu po několik dní, načež je ze země vypověděli. Roku 1564 přišel do podivného vězení toho i prokurátor Jan Montan z Bigance, a sice pro tutéž vinu jako onino dva prostopášníci a dále proto, že byl neváźně mluvil o Filipině Welserovně, tajně oddané choti arcivévody Ferdinanda. Musil v kleci vydržeti celý den 4. března, načež jej staroměstský kat večer ještě notně metlou vymrskal, než jej zase na svobodu propustil.

Avšak nejenom na živých musili katové vykonávati tresty vinníkům přisouzené, i mrtvá těla sebevrahův propadávala pokutě, neboť byla tehdáž sebevražda pokládána za zločin s vraždou totožný, poněvadž „sebevrahové netoliko násilí svému vlastnímu tělu činí, ale také své duši ubližují“. Takovéto trestání sebevrahův bylo v XVI. století pojato i do městských práv Brikcího a Koldína, ve kterýchžto posledních se ustanovovalo v článku O. I., že těla sebevrahův „nemají do země v kostelích aneb na krchovích kladena ani pochovávána býti, by pak ti a takoví lidé jakéhožkoli stavu, povolání i také důstojenství byli. Ale taková těla jich mají skrze poprávci na rozhraní vyvožována a tam pálena býti“.

První případ takového trestání sebevraha jest nám znám z roku 1517, kdy se ve městě České Třebové jistý měšťan sladovník sebevražedně uškrtil. Trest nad mrtvolou zoufalce tohoto musili ve spolku s holomky katovými vykonati sladovníci, protože sebevrah náležel k cechu jejich. Mrtvola jeho byla vyvezena za město a tam upálena na hranici, načež byl popel její na vše strany rozmeten. O osm let později oběsil se v Starém městě pražském v osadě sv. Michala kramář Duchek, jehož mrtvolu přátelé jeho, nechtějíce, aby byla od kata spálena, vyvezli až za Benešov, kde ji pochovali na hřbitově v jedné dědině, kdež způsob smrti Duchkovy nebyl znám. Ale lid tamní se to přece dověděl, načež mrtvolu ihned vykopali a ani v lese ji pohřbíti nepřipustili; musila tudíž býti zase převezena do Prahy, kdež se jí zmocnil kat a na hranici k upálení ji vyvezl. Poněvadž nechtěla dlouho shořeti, uťal jí kat hlavu a zahrabal tělo na popravišti.*)

V Rakovníku oběsil se roku 1574 v šatlavě Jakub Adámek, začež byla mrtvola jeho druhého dne od kata na popravišti upálena; roku 1580 byl v Praze tímže způsobem trestán někdejší císařský harcíř Melichar Holoubek, který si ve vězení v radnici novoměstské chřtán podřezal, načež kat mrtvolu jeho na popraviště vyvezl a tam ji sťal a spálil. V Kutné Hoře, kde byly sebevraždy zvláště časté, anť jich Dačický ve svých „Pamětech“ uvádí skoro dvacet, zavraždil se roku 1599 tulichem hudebník Zpěváček, když se byl se svou tchyní svadil; rodina již jej byla pěkně vystrojila na marách k pohřbu, ale „z poručení práva jest mistrem popravním odklizen“, což se tamže stalo roku 1623 též mladému synovi řezníka Větrovského, který jsa kárán od otce svého, sám se zoufale oběsil.

Zvláště krutě musil kat pražský naložiti s mrtvolami dvou sebevrahův, mužův to, kteří byli vysoké postavení zaujímali; prvním z nich byl nejv. komorník císaře Rudolfa II. šlechtic Kašpar Rucký z Rudz, který byl pro své pletichy politické a pro odírání král. klenotnice hned v den úmrtí Rudolfova roku 1612 uvězněn, načež se v žaláři Bílé věže ze strachu před mučením oběsil. Kat přijel s károu pod okno Bílé věže, jímž mrtvolu oběšence vyhodil, načež ji vyvezl na popravní místo před Strahovskou branou (kde se nyní usedlost Andělka nalézá), usekal ji nohy a ruce, srdce vytrhl z těla a tloukl jím mrtvole o hubu, a konečně tělo na kusy rozsekal a do jámy vhodil. A poněvadž se hned na to roznesla pověst, že prý duch Ruckého na hradě straší, musil kat kusy těla jeho zase vyhrabati a spáliti. Tatáž potupa učiněna roku 1621 tělu Martina Fruvejna z Podolí, jednoho z direktorův českých ke smrti odsouzených, který několik dní před popravou skočil se střechy Bílé věže, kde vězněn byl, do Jeleního příkopu a pádem tím se zabil; holomci katovi vzali mrtvolu do pytle, vložili ji na káru a odvezli na výše řečené popraviště před branou, kde ji kat nejdřív hlavu sťal, tělo rozčtvrtil a jednotlivé čtvrti před branami pražskými na koly rozvěsil, kdežto hlava byla na justicii na koňském trhu řetězy přikována. Také v jiných městech bylo s mrtvolami sebevrahů nakládáno tímže způsobem potupným.

(Pokračování.)

---

*) Zdá se ale, že trest tento platil tehdáž jen pro sebevrahy ze stavu nižšího, neboť když se roku 1521 zastřelil v Praze nejvyšší mincmistr pan Vilém Kostka z Postupic, byl s velkou slávou pochován v kostele týnském.

* * *

Berta Malmová.

Komédie o čtyřech jednáních. Švédsky napsal *Oscar Wijkander*.

Jednání první.

(Dokončení.)

Scena VI.

Předešli. Sigrid. Knut a Hök z pozadí.

Knut. Jen dále, pane, jen dál. Když byla už Sigrid jako hrdlička dopadena jestřábem tam venku, bude dobře pane jestřábe, když poznáte také jejího pana otce.

Hök. Mám čest...

Sara (představuje). Velkoobchodník Hök... Můj bratr, probošt Valerius.

Hök. Jest mi nadmíru příjemno...

Knut (k Valeriovi). To jest, strýče — on býval náramným velkoobchodníkem!

Hök. Mlčte, mladý panáčku. Co bývalo, může zase být!... Důstojný pán je zde ponejprv návštěvou...

Valerius. Ano, nebyl jsem ještě nikdy v těchto končinách...

Sara. Nuže, Sigrido, jak se ti líbí u moře?

Sigrid. Ó, jest to nádherné, velikolepé! Tak dlouhé, dlouhé vlny lomí se o ty skály! Když pěna vyletí vysoko, říká Knut, že to je bílá kachnička a takových kachniček jest tam na tisíc. A těch překrásných lodí, které plují kolem... a tolik těch parníků! To je skutečně rozkošné! Ale ten západní vítr, o kterém jsem četla v knihách tolik krásných věcí, — ten není teplý a vlídný — hu, ten je ošklivý. (Usedne podle Gertrudy a rozmlouvá s ní po tichu.)

Hök. Bude-li slečna tak milostivou a zůstane zde nějaký čas, postaráme se též o to, aby se vítr obrátil.

Knut. To je vskutku vzácná poklona! (K Sigridě.) Neví totiž nikdo tak dobře jako on, odkud vítr věje... my u nás to všichni dobře známe. A nikdo na světě neumí se tak obratně točit po větru jako on. Již za dob Východoindické společnosti...

Hök. Co toho všeho nažvatláte! Vždyť jsem tenkrát ani ještě nebyl na světě! — Ale několik láhví toho Kapského vína mám z těch časů, — pravé Konstantinské, které se jednou vypije o mém pohřbu.

Knut (stranou). Ať dobře chutná! (Nahlas.) Ale poněvadž na takový pohřeb není tak brzo vyhlídky, snad bychom mohli jednu láhev zkusit hned?

Hök. Jak to ta mládež béře na lehkou váhu! Já, který jsem se tak těšil...

Knut. Ne, — to jsem ještě neslyšel, aby se někdo těšil na svůj pohřeb! ha, ha!

Hök. Aj ovšem, já se tomu nedivím, že jste v tak dobrém rozmaru, když máte tak roztomilou družku na své slečně sestřence. Bylo to skutečně rozkošné podívání, jak hezounky a čiperně vám pomáhala strojiti ten malý stolek tam v koutku na verandě, právě když jsem přicházel . . .

Sara. Co to bylo, Knute?

Knut. Malé překvapení pro strýčka. Sigrid se mi svěřila, že ji rád morušky a tak mi pomáhala je připravit, jak je má nejraději. Myslím, že jsou tak dobré, že se můžeme obejíti i bez toho Kapského vína . . .

Valerius. Děkuji ti, Knute, bylo to srdečné od tebe.

Sara. A Sigrido, co ty? Ale vidíš, vždyť jsem docela zapomněla nabídnout ti něco k občerstvení —

Knut. Ba, ovšem — a jestli tedy dámám libo . . .

Hök (k Saře). Není Mônsson doma?

Sara. Jest; — dole v comptoiru.

Knut. Teď nabízím jedno rámě Sigridě a druhé Gertrudě a tak budeme vás slavnostně očekávat, až přijdete za námi na verandu.

Sara. Ano, jděte napřed. Jak jenom dovinu to klubíčko zde, přijdeme za vámi.

Hök. Na vlas, jak to předpisuje starý ceremonielní pořádek: mladší napřed, — starší za nimi. (Knut odchází pozadím odváděje Sigrid i Gertrudu.)

Valerius. Myslil bych, že takový převrácený pořádek za našich dnů již neplatí.

Hök. Výborná poznámka, Vaše Důstojnosti, ale mně právě nyní přišel ten starý, bývalý způsob právě vhod; neboť přináším zprávu, kterou by snad nebylo radno sděliti mládeži, dokud nebude na ni poněkud připravena.

Sara. Co to může být? Vy mne opravdu činíte zvědavou.

Hök. A člověk nesmí zrovna věřiti všemu, co lidé mluví, a člověk musí býti velmi opatrným, nežli něco řekne dál — toť ví nejlépe zde Jeho Důstojnost, jehož povolání jest tak plné zodpovědnosti.

Valerius. Ano, můj drahý pane, ale . . .

Sara. Tedy mluvte přec.

Hök. Nuže, — na cestě k vám přečetl jsem několik listů z postilly.

Valerius. Z postilly?!

Hök. Žena našeho poštmistra jest náruživá čtenářka a proto říkáme jí postilla.

Valerius (rozladěn). — Aj.

Hök. Dnes byla jako otevřená kniha. Není divu; — byla ráno v městě a vrátila se s celým nákladem novinek.

Sara. Co dále?

Hök. Ano, milostivá paní — ale teď vyslyšte tu věc klidně a rozumně. Poštmistrová tvrdila na určito, že, — že se Rolf vrátil domů.

Sara (vyskočí s pohovky). Rolf! Ach, můj Bože! — Ale — mluvte tiše, aby ti tam venku ničeho neslyšeli. Musím být opatrnou, musím Gertrudu připravit . . . Ale jste si tím jist, co pravíte?

Valerius. Jest možno, aby to byla pravda?

Hök. Paní poštmistrová tvrdí docela určitě, že jej na vlastní oči viděla státi u okna nově otevřeného skladu s amerikánským zbožím. Její první myšlénka byla vrhnouti se tam k němu, ale utišila se poněkud pokládajíc za jisté, že pojede Rolf sem domů tím samým parníkem co ona. Počítala tak bezpečně na vzácné potěšení, vzíti si jej na několik hodin do výslechu, že byla až zoufalá, když jí výpočet sklapnul: — on totiž s ní po parníku nejel. —

Sara. On by tedy byl doma . . . a nechvátal hned sem? —

Hök. Ano, tak nějak to vypadá.

Valerius. Snad že právě přijel a musil obstarat nějakou důležitou věc . . .

Hök (nedůvěřivě). Hm!

Sara (pohledne rychle a zkoumavě na Höka). Důležitou věc! Když je někdo dvě léta v cizině a vrátí se domů . . . Důležitou věc, pravíš . . . Ale jest něco důležitějšího než . . . Ano. . . . snad máš pravdu . . . Já nechci říci nic . . .

Valerius. Přeješ si, abych zavolal tvého muže?

Sara. Nikoliv! Půjdu k němu sama . . . do comptoiru. Nechodím tam ráda . . . ale dnes půjdu. (Chopí Valeria za ruce a táhne jej stranou.) Já nevím . . . ale já se z toho neraduji, že můj syn přichází domů . . . Je to zvláštní, . . . nepřirozené, jestli chceš, . . . ale jest tomu tak . . . Ach já ho znám příliš dobře . . . a můj mateřský pud mi říká, že není vše, jak by mělo být.

Hök (prohlížeje si zatím obraz. — Pro sebe.) Kdyby tak věděla *vše*. Hm!

Sara. Teď s Bohem. Jdu k svému muži. (Odchází na levo.)

Valerius (když Sara odešla). „Pud naší duše jest moudřejší než všechny filosofické soustavy.“

Hök (obrací se). Citujete Bulwera! To jest také můj oblíbený spisovatel. Jeho Pelham býval kdysi mým ideálem. (S trpkým úsměvem.) Ale tomu je už dávno!

Scena VII.

Valerius. Hök. Knut.

Knut (v pozadí). Proč tak dlouho nepřicházíte?

Valerius. Již jdu, můj hochu.

Knut. Kde je matka?

Valerius (vycházeje na verandu). Odešla dolů k otci.

Knut. Matka šla do comptoiru?! — To je podivné!

Hök. Poslyšte, Knute, — v jakém pak rozmaru je dnes váš otec? Hm! . . . Je s ním dnes pořízení?

Knut. Aha? — máte opět něco nového za lubem . . Je to poškozená bavlna, nebo zkažené citrony? Řekněte mi, proč pak jsou ty vaše obchody stále a stále jenom se zbožím pokaženým?

Hök. „Lepší vrabec v kapse, než holub na střeše.“ Tak říkávají. A já jsem se po těch holubech tolik nahonil, až mi i vrabec uletěl. Teď, můj milý, spokojím se tím, co jiní nechtějí. Také na tom se vydělá, když tomu člověk rozumí.

Knut. To jest, jinými slovy, když umí z černé bavlny dělat bílou!

Hök (uštěpačně). Ano, mladý příteli, jsem starý známý tady v domě a člověk se tak ledačemus přiučí.

Knut. Nechcete k nám jíti na verandu?

Hök. Nechte si jen své moruše, a já si nechám své Kapské víno. Ostatně myslim, že sem otec brzo přijde. Bude zajisté chtít se mnou mluvit. (Mônsson objeví se ve dveřích na levo.) Aj, zde ho máme.

Scena VIII.

Předešli. Mônsson.

Mônsson. Slyš, Knute . . . popros Gertrudu, aby sem přišla

Knut. Hned. (Odejde na verandu.)

Hök. Překážím snad?

Mônsson. Ne, tys mi vždycky lhostejným!

Hök. Děkuji za ten důkaz přátelství!

Scena IX.

Hök. Mônsson. Gertruda z pozadí.

Mônsson. Nuže, má milá Gertrudo, jak se máš?

Gertruda. Děkuji, dobře! Nebyl jste již dlouho tak přívětivým ke mně.

Mônsson. Ach, drahé dítě . . . Ty dobře víš, že mám docela jiné věci na starosti, než abych obcházel a ptal se, jak se vám ženským vede. Já ti byl vždycky srdečně nakloněn . . . a tys se nikdy nepletla do mých záležitostí.

Gertruda. Ba nikdy... ty si obstaráte vždy dobře sám.

Mônsson. To bych také řekl! — na mou věru! Ale hleď, — věc je totiž ta, že matka byla u mne dole v comptoiru a . . .

Gertruda (udiveně). V comptoiru?

Mônsson. Nuže, ano, což pak je na tom tak podivného?

Hök (stranou). Zdá se, že je na to ještě pyšným!

Mônsson. A potom šla po mých schodech přímo do svého pokoje a žádala mne, abych ti řekl, abys k ní přišla.

Gertruda (nepokojně). Není snad nemocna?

Mônsson. Ó naopak, je velmi zdráva! A to, co ti má říci, snad také tebe trochu rozveselí a zbarví poněkud ty tvoje bleďoučké tváře . . . ha, ha!

Gertruda (živě). Jest to něco o Rolfovi! . . . Přišlo psaní?!

Mônsson. Snad . . . ano psaní . . . snad jenom psaní. Ale pospěš si!

Gertruda. Ach, ano, ano! (Odkvapí v pravo.)

Scena X.

Hök. Mônsson.

Mônsson. Tak! — Tedy tys nám přinesl tu veselou novinu?

Hök. Ano, a bylo mi tak u srdce volno, že jsem mohl býti první, kdo . . .

Mônsson. Aj, toť se rozumí . . . ale poslyš, ty jsi jako stará klepna . . . Což pak nechápeš, že jsem to já, k němuž jsi měl přijíti napřed s tou zprávou a žes neměl zvonit na poplach v ženské kajutě?

Hök. Ty přece nemyslíš, že jsem jim řekl *vše?*

Mônsson. Vše?

Hök. Ba že — smetanku jsem dříve hezky sebral a zachoval ji pro tebe.

Mônsson. Na, mléce byla tedy smetana . . .! Sara dobře něco tušila.

Hök. Zpropadeně bystrá žínka . . . ta tvá paní.

Mônsson. To nemusíš říkat mně. Ale teď povídej, co máš.

Hök. Slyš, milý Mônssone . . . ty mne znáš, že jsem starý obchodník.

Mônsson. Přisám bůh, to jsi! — Starý dost, ale nemotorný.

Hök. A já si poněkud nevím rady, když . . .

Mônsson. Aha!

Hök. Snad četl jsi to návěští v novinách o prodeji velké zásoby zkažené kávy?

Mônsson. Ne — já nečtu takové hlouposti. Ale, vždyť jsem ti řekl, že jsi jako stará klepna. Ty chceš, abych ti já pomohl k té kávě, ku které ty mi nabízíš smetanu. Ne, před tím budeme se míti na pozoru.

Hök. Jedná se jenom o několik set mizerných tolarů . . .

Mônsson. Není žádných *mizerných* tolarů! Tos nikdy nemohl pochopit . . . A proto nejsi obchodníkem. Ale, abych ti přece dokázal, že mám dobrou vůli, tedy . . . Ty víš, že zde budeme míti brzo trh . . . A kdybych tak mohl prodat tu prohnilou loď, kterou jsem nedávno koupil, snad bych potom . . .

Hök. Ale ta se potopí jako skořepina při prvním vyplutí . . .

Mônsson. Tomu ty nerozumíš!

Hök. Že tomu nerozumím? — *já?*

Mônsson. Ba že, ani za mák . . . Pokažené zboží, nu ano, to je tak trochu v tvém horizontu.

Hök. A káva především! Znám umění, jak ji barvit.

Mônsson. Čisté umění! Nenapadlo ti také nabídnouti nám několik liber tvé kávy, zrovna jako nám stále nabízíš své staré Kapské víno? — Byl by to dobrý nápad.

Hök. Nechme žertů, Mônssone . . . ty mi půjčiš ty peníze!

Mônsson. Hezky řečeno, . . ano . . . půjčit!

Hök. Mohu při té věci zbohatnout!

Mônsson. Jako při všem, co jsi až dosud podniknul! . . . Vím již napřed, jak to asi dopadne. Je ti teď šedesát let a jsi zrovna tak sanguinický, jako když ti bylo dvacet a hrávals sobě na švihláka na velké burse. Ne, — kdybys mi slíbil, že všechnu tu svou plesnivou kávu vypiješ sám, nedostaneš ode mne ani haléře.

Hök. Tedy ti nic nepovím.

Mônsson. Měj se na pozoru! Jinak bych si snad mohl vzpomenout, co všechno už *jsi* mi dlužen za stuchlou bavlnu, která shnila, za rýži, která . . . ha, ha, ha! — sama zmizela ze skladu . . . Tedy mluv!

Hök (stranou). Ten ničema!

Mônsson. Nuže, budeš mluvit? Co víš o Rolfovi?

Hök. Že už je tři měsíce doma, ve Švédsku.

Mônsson. Kýho šlaka!

Hök. Ano. tři měsíce pravím a neměl ještě času poptati se, jak se daří jeho panu otci.

Mônsson. Bylo by to možné?!

Hök. Ano je to jisté. A kromě toho dělá dobré obchody, jak se povídá.

Mônsson. Obchody? On? na vlastní vrub? Ne — to neumí... Má tedy společníka.

Hök. Společníka... hm, — to nevím.

Mônsson. To je mi velmi podivné... ne ne. to není pravda. Tvá historka, milý příteli, jest, abych mluvil v rýmech, ha, ha, ha, — jako tvá cikorka... obé nestojí za nic. Ale pro jistotu dopíšu svému obchodnímu příteli v městě a přijdeme tomu na kloub. Ostatně... když je Rolf doma, přijde brzo sem... na to můžeš vzíti jed... On potřebuje peníze, stále peníze, zrovna jako ty... Máš-li ještě co se mnou mluvit, přijď za mnou do comptoiru... teď jdu.

Hök. Ne, ne. — děkuji! Je tam vždy tolik těch lodařů a já dehtový zápach nesnesu.

Mônsson. Kdybys býval měl vždycky tak citlivý nos, mohls dělat lepší obchody, dokud měls na to čas. (Odejde na levo.)

Hök (sám). Takový dareba! A jaký tón dovoluje si vůči mně, vzdělanému člověku! Ale aspoň mám tu radost, že se nedozvěděl to nejdůležitější... ha, ha! A ten jeho obchodní přítel bude mu sotva moci něčím posloužit neboť Rolf volil si teď mnohem krásnější jméno než takové: Môns-son — hm — Môns-son!

Scena XI.

Hök. Sara přichází pravou stranou a rozhlíží se, jakoby někoho hledala.

Sara. Ach, tu jste! — Ještě jste neodešel. Hledám vás.

Hök. Jak to, milostivá paní?

Sara. Přemýšlela jsem o tom... já to na vás viděla, já slyšela to ve vašem hlasu, že víte ještě více o Rolfovi, než co jste mi před chvílí říci chtěl.

Hök. Nu, arciť — to je docela možné.

Sara. Teď mi to řekněte... jsem jeho matka..., a...

Hök. Jeho otec tázal se mne právě asi to samé... Ale, jak víte, bývá Mônsson někdy podivín... Já si vždycky myslil, že se přátelství utužuje vzájemnými službami; ale on, jak se zdá, jest jiného náhledu.

Sara. Ah, — rozumím... Vy jste chtěl od něho peníze, a on vám jich nedal.

Hök. Ano, asi tak to bylo... A přece pověděl jsem mu *já* velmi vzácnou zprávu.

Sara. Vzácnou zprávu?

Hök. Ano; — řekl jsem mu, že je Rolf už tři nebo čtyři měsíce ve Švédsku.

Sara. Ó, já něco takového tušila. A on se ani nepřišel podívat na svou ženu, na svou matku.

Hök (směje se). A na — svého pana otce! Ale on má asi své vlastní příčiny, proč tak neučinil. (Pausa.)

Sara. Své příčiny?... snad... snad to přece není tak tuze mnoho, co žádáte?

Hök. Já vám nerozumím...

Sara. Ach, vždyť jsme tak staří známí... já myslím... že to snad není příliš *mnoho* peněz, co si chcete vydlužit?

Hök. Ne... pouhý capart... Několik set tolarů...

Sara. Dostanete je ode mne.

Hök. Ale to přece nejde... vy obchodu nerozumíte...

Sara. To nerozumím, — Bůh ví, — ale jsou věci, kterým rozumím... a já myslím, že spolu si rozumíme.

Hök. Přivádíte mne v skutku do rozpaků...

Sara. To věru nemám v úmyslu... Chci pouze, abyste mluvil otevřeně.

Hök. Ach ty ženy, ty ženy! Kdož pak jim může odolat!

Sara. Myslíte mne?

Hök. Ano... na prvním místě vás!

Sara. A co dále?

Hök. Co dále! — Snad se pamatujete na tu světoznámou otázku francouzského soudce...?

Sara. „Kde je žena?“

Hök. Ano... žena... Ať se obrátíme v životě sem, nebo tam, všude nás vede, k nejlepšímu,... nebo nejhoršímu. Mohl bych vám posloužiti výborným citatem z Bulwera...

Sara. Ach ne, — to nemusí teď být. Ale řekněte mi, co o té celé věci víte?... (Napolo sama pro sebe.) Ach mé tušení! Což není ještě dost hanby a potupy na této rodině. Což jsem ještě dosti nevytrpěla? A nebude nikdy konce té bídě zde?... Ach odpusťte... zapomněla jsem, že nejsem sama... Co víte o té ženštině — co je zač?

Hök. Velmi krásná žena! Nádherný zjev!

Sara. To říkáte vy? — je tedy také zde?

Hök. Provázela jej věrně z Ameriky...

Sara. Věrně!

Hök. A má jeho jméno.

Sara (velmi vzrušena). Jeho jméno! Ach ne, ne! Tak daleko to nemohlo dojíti!... To není možné!

Hök. Myslím to jméno, které si on dal v Americe. Jak víte, nazýval se tam Malm... a bezpochyby ona ani neví, že by se byl někdy jmenoval jinak...

Sara. A to jméno má tedy ona... divím se, jakým právem?! —

Hök. Snad lepším právem než on sám. Ale kdož pak to může určitě vědět. Tam v Americe dějí se někdy podivné věci.

Sara. Můj bože, — nelekejte mne!

Hök. Ach, kdež pak! — On zajisté nenosí na každé ruce po snubním prstenu. Bylo by to příliš hloupé a smělé, aby se odvážil do Švédska za takových poměrů...

Sara. Ó, zajisté, ale...

Hök. Ach ne! — Otevřeli si zatím nádherný sklad amerikanského zboží... Když jsem byl posléze v městě, nevěděl jsem o tom všem ničeho, ale všimnul jsem si toho nového skladu, který svým amerikanským vystrojením vzbuzoval všude nemalou pozornost. Na štítu, který vypadal, jakoby byl ověšen hvězdnatým praporem, bylo napsáno velkými písmenami: „Berta Malmova“.

Sara. Berta Malmová... Snad tedy ona sama má ten sklad?

Hök. Jak mi právě Mônsson povídal, není Rolf sám zrovna schopen řiditi obchod samostatný.

Sara. Nikdy se o to nepokusil. Tížila na něm železná ruka otcova.

Hök. Ale on má tak dobré srdce ten Mônsson! On se zrovna vlídností rozplýval, když zde před nějakou chvílí mluvil s ubohou Gertrudou.

Sara. Gertruda... ano... ubohá Gertruda!

Hök. Ano, ženy, jimž utekl muž, bývají obyčejně nešťastná stvoření!

Sara. A nevíte ničeho více? Žádných podrobností?

Hök. Nevím... ale když má člověk trochu znalosti světa a trochu fantasie, může si snadno obraz domalovat. Pozadí v tom šerém tónu vzduch ne docela čistý... ale tu a tam přece nějaký ten sluneční paprslek padající na nějaký předmět, docela v popředí. A potom širokánský, silně pozlacený rám, do jakého Američané obyčejně zasazují své ohyzdné obrazy. To je tak všechno. A takové obrazy vystavují se všude, na celém světě!

Sara (která zatím vybírala několik bankovek ze stolku, skládá je a podává Hökovi). Zde — na pozlacení rámce vašeho obrazu.

Hök. Ach, moje milostivá!... Budu si pokládati za čest ihned vám vystaviti směnku.

Sara. Není zapotřebí, ale slibíte mi, že to vše, co jsme mluvili, zůstane mezi námi. Především chci, aby se Gertruda ničeho nedozvěděla.

Hök. Přisahám na svou rytířskou čest, milostivá paní... Já totiž, ačkoliv to vyznamenání často nenosím, jsem majitel řádu beje tunisského. A když dám slovo dámě...

Sara. Děkuji vám... A teď bych ráda srovnala své myšlénky...

Hök. Chcete býti sama. Ach to nalézám docela přirozeno. Kdybych vám kdy mohl v něčem posloužit... Má uctivá poklona! (Odchází pozadím. Pro sebe.) To bude ten Mônsson oči vyvalovat, až ten svůj obchod provedu!

Sara (samotna). Ach, tedy jsem si zlatem vykoupila tu hroznou jistotu! Můj syn patrně vypovídá boj zákonu, právu a každému mravu! Mé modlitby byly marny! Vše, co mateřské srdce dávalo mu jako drahý poklad, padlo na skálu. (Sedne si.) A já, která tak věřila, že vezme-li si Gertrudu, upoutá láska jeho létavá křídla! Ne, ne, tam, kde panují tak lehkomyslné mravní zásady a nespravedlivě nabytý mamon, tam není žádného požehnání víc! —

Scena XII.

Sara. Knut z pozadí.

Knut. Sedíš zde tak sama, matinko... Já také jsem sám... Strýc byl trochu po cestě unaven a odešel do svého pokoje... a Sigrid šla s ním. Je to roztomilé, dobré děvče.

Sara. Pojď sem, Knute.

Knut. Jak vážně dnes vypadáš, matko!

Sara. Slib mi, jest-li možno, že mne budeš dvakráte tak milovat, jako dosud... neboť snad mám už jenom jednoho syna.

Knut. Jak že? Je snad Rolf?...

Sara. Ne, — mrtev není; — ale jest to horší, než smrt... Pojď,... půjdeme spolu... tam dolů k moři... potřebuji vzduchu... Podej mi rámě... Tak... Teď pojďme. (Odchází těžkým krokem, vedena Knutem.)

Scena XIII.

Mônsson. Potom Rolf.

Mônsson (přichází z levé strany, mezitím, co Sara a Knut zacházejí na verandu). Kampak *ti* dva jdou spolu? A tak důvěrně ruku v ruce... Bezpochyby, že mu zase dělá nějakou mravokárnou exhortu... ha, ha... Vlastně by měl býti mladý panáček v comptoiru... ale dokud je zde Sigrid, ať má trochu volnosti... Po čertech hezká holčina!... Hm!... Musím se podívat, spustil-li ji můj důstojný pan švakr trochu s očí... (Vychází na verandu.) Aj, také zde je prázdno... Sednu si tady někde do koutku a zakouřím si v svatém pokoji. (Scena jest na okamžik prázdná.)

Rolf (z pravé strany). Není v komptoiru... bude asi zde nahoře... Ah... pranic se tu nezměnilo... Tam leží matčino pletení... zrovna na tomtéž místě jako před dvěma lety... A tam to vyšívání... toť vypadá, jakoby z toho měla býti domácí čepička... snad pro mne... ano, ano to je práce Gertrudina. Já nechci žádných takových čepic... chci mít pokoj — nechci to! (Strhne s pohovky šat a hodí jej na vyšívání.) Jak sem člověk vstoupí, je tu nevolno — hu!

Mônsson (objevuje se na verandě). Zdá se mi, že jsem někoho slyšel... Ach Rolf! To jsi ty! Buď vítán, můj hochu!

Rolf. Dobrý den, otče! Tak jsem zase doma!

Mônsson. Aj, to vidím! A jak statně vypadáš! Vous po amerikánsku a ten červený šátek kolem krku, zrovna jako opravdový Yankee. Zdá se, jakobys byl právě přijel...

Rolf. Hm... Jak se tady všichni máte: — matka a ty?

Mônsson. A Gertruda... ano, jsme zdrávi; Bohu dík! Těm se něco po tobě nastýskalo! — A Gertruda je stále bledší a bledší... Nu, však se jí opět růže na líce vrátí... Matka a Knut si trochu vyšli... a Gertruda sedí asi ve svém pokoji a píše ti psaní... Ale proč pak jsi na naše listy neodpovídal? Je tomu již po čertech dávno, co jsme od tebe ničeho neslyšeli.

Rolf. Ach, měl jsem tak mnoho co dělat.

Mônsson. To si myslím.

Rolf. A dnes jsem byl tady a zejtra tam.

Mônsson. A konečně ve Švédsku, už tři nebo čtyři měsíce.

Rolf. A tak... ty už to tedy víš... a přece jste mne nechali tak dlouho na pokoji.

Mônsson. Jakže jinak? Vždyť jsem se o tom teprve dnes dozvěděl .. hahaha!

Rolf. Právě to mi také napadlo, a proto jsem hned přišel. Dnes ráno se mi zdálo, že mne někdo odsud poznal a nebylo tedy možné více otálet. Nejel jsem parníkem, ale vozem, abych se vyhnul všem možným otázkám.

Mônsson. A tobě ty otázky nejsou příjemny . . . nu, ano. Cos dělal tak dlouho ve Švédsku?

Rolf. Ach, to je dlouhá historie . . .

Mônsson. A patrně velice poučná?

Rolf. Obávám se, žes příliš stár, než abys tomu porozuměl.

Mônsson. Chlapče!

Rolf. V Americe jde to všechno tak rychle a ze mne stal se muž!

Mônsson. Taak! — A jako muž jsi asi také žil . . . Nuže, co tím myslíš, že jsem příliš stár, než abych ti mohl porozumět?

Rolf. Proto, že náruživá náklonnost k ženě jest sázkou, kterou jsem dal do své odvážné hry.

Mônsson. K ženě! — Třeštíš, Rolfe? Vždyť jsi ženat!

Rolf. To je bohužel pravda, ale . . . co mám dělat se svou náruživostí? Když ten dobrý kněz nám ruce svázal a četl z knihy nad nimi, tu věru nezaříkal to bouřlivé prahnutí v mé duši! . . . To je právě to, co nemohu na tobě žádat, abys pochopil!

Mônsson. Věru, to by bylo příliš mnoho ode mne žádáno, i kdybych nebyl tak stár, jak jsem. Ale čemu rozumím i při svém stáří, jest, že jsi zralý do blázince. Řekni mi, na své dobré svědomí, — je to tvé amerikánské pohrdání tím dobrým knězem, který vám zde ruce svázal a četl z té knihy nad nimi, bylo to tvé pohrdání tak veliké, žes dopustil, aby jiný kněz, tam v té zaslíbené zemi, učinil nad rukou tvou a rukou jinou *to*, co ten zde! — Zákon jest přísný a všechny vody Atlantického moře by tu skvrnu s tebe nesmyly!

Rolf. Ach ne . . . tak zlé to ještě není. Vždyť jsem chodil do školy u tebe, — a tu jsem se tak dosti naučil, jak by mi zákon nemohl na kobylku; to jest pokud nebudu odnášeti viny tvé!

Mônsson. Hm. — Tedy mi řekni, jak to vlastně všechno vypadá.

Rolf. Je to velmi jednoduché. Setkal jsem se v New-Yorku se švédskou dívkou, krásnou jako den, dobrou, vlídnou, šlechetnou, a tak pevné, těžce zkoušené povahy.

Mônsson. Skutečně krásná to předmluva k hanebné vášni!

Rolf. Otče!

Mônsson. Vím dobře, že se o mé morálce nesoudí právě — hezky — ale to nikdo o mně nesmí říci, že jsem měl ruky v takovém skandalu! — A to také nebudu. Tak! — ta tvoje ctnostná dívčina, s tou šlechetnou povahou se odvážila jíti za tebou jako tulačka přes moře, aby snad zde sobě přivlastnila právo tvé pravé ženy! Chci ti ještě jednou připomenouti, že jsi ženat . . . a ona by měla vědět . . .

Rolf. Ale . . . ona neví o ničem.

Mônsson. To tedy ještě scházelo! Tys tedy podvodník. Neví-li ničeho, nuže, bude jí tedy brzo posloužено. — Měl jsem vždy velkou úctu ku Gertrudě, zvláště proto, že se, jako jiné, nikdy neplete do mých záležitostí a především to jsem jí pokládal za velkou zásluhu, že neuposlechla rady své na hlavu padlé rodiny, aby se dala od tebe rozvésti . . .

Rolf. A to jsem přece pokládal za jisté, že tak učiní — — jinak bych byl snad . . .

Mônsson. Jen si nehraj na pokrytce přede mnou! Ty bys měl sám nejlépe vědět, jak celou duší je ti oddána, a že na rozvod ani nepomyslila. Cos učinil, učinils proto, že tvá lehkomyslnost přesahuje všechny meze. Když má kdo takovou ženu, jako . . .

Rolf. Teď poslechni, otče!

Mônsson. Nuže?

Rolf. Já nemyslím, že bych ti byl ještě pověděl všechny příčiny.

Mônsson. Mám dosti na tom, co jsem slyšel.

Rolf. Víš, že Berta . . .

Mônsson. Berta . . . a tak jí tedy říkají?

Rolf. Ano! — — Víš, že Berta je bohata?!

Mônsson. Jakže?

Rolf. Řekl jsem, že Berta má peníze.

Mônsson. Tak! — Hm!

Rolf. Není to ovšem tak . . .

Mônsson. Chceš říci... tak mnoho — není-li pravda?

Rolf. Nu, jak to člověk vezme . . . v Americe není třicet tisíc dollarů mnoho, — — ale zde, — ve Švédsku . . .

Mônsson (živě). Ve Švédsku . . . ve Švédsku je to asi jedenkrát sto tisíc korun!

Rolf. Asi tak. Pěkné papíry . . . Směnky pp. Browna & Spol. na švédské banky. Jsou dobré!

Mônsson. Ano . . . ty . . . ty jsou dobré!

Rolf. Nebylo by to tak hloupé je mít . . . To je jedna z mých příčin . . .

Mônsson. K čertu . . . ty přece jenom nejsi tak mizerný obchodník, jak jsem myslil!

Rolf. Pilností a rozmyslem se člověk propracuje!

Mônsson. To se nedá upřít, že to tam v Americe jde všechno ve velikém . . .

Rolf. Ano, — tam jde obchod především!

Mônsson. Ano, to je mé heslo!

Rolf. A když se jedná o obchod, neznají se žádné ohledy . . . to jsi také říkával.

Mônsson. A to je také pravda!

Rolf. Tedy konečně porozuměls mi aspoň s polovice! . . . Myslím jenom, pokud se týče finanční stránky té věci!

Mônsson. Víš, za ty peníze dala by se koupit ta krásná anglická brigga, která kotví zde v přístavu a houpá se tak pyšně na vodě . . . Je na prodej . . . S hotovými v rukou, dala by se cena stisknouti . . . Z toho obchodu kouká celé jmění . . . Hm! — člověk by mohl zbohatnout!

Rolf. Ano, když je někdo tak obratným kupcem jako otec, může se dociliti penězi k neuvěření mnoho.

Mônsson. Ba žeť! — Člověk může býti Kroesem. Ale zdá se to býti přece poněkud těžké dostati se těm zlatým kanárkům na hrdla... Nemohl bys si je vydlužit? —

Rolf. Ne!

Mônsson. Není tedy do tebe tak zamilována jako ty do ní. Jinak by...

Rolf. Nikoliv. — Miluje mne upřímně a vroucně... dokázala to... Ale vzbudilo by to u ní údiv, — snad podezření. kdybych se chtěl od ní vydlužit, co beztoho mi připadne sňatkem, na který každý okamžik čeká.

Mônsson. Ah!... tam už tedy spolu jste!

Rolf. Ano — a vše se může náhle sbroutit!

Mônsson. Nerad pletu dohromady obchod a záležitosti rodinné... Jest mi to trochu nepříjemné mluviti o obchodu zde nahoře, kde všechno vypadá tak ulízaně a klášterně... Hm! — Ale k čertu, proč pak si ji tedy nevezmeš?

Rolf. Hm... Já myslil, že když's právě nemohl nalézti dosti chvály o Gertrudě...

Mônsson. Ano to proto. že se nepletla do mých obchodů... Ale teď se do nich plete... a sice velmi nepříjemným způsobem... Chápeš to?

(Sara a Knut přicházejí po verandě a zůstanou státi v pozadí.)

Rolf. To znamená, že, kdyby Gertruda nebyla se mnou oddána. my dva bychom... koupili tu briggu?

Mônsson (živě). Jak jinak? — (Opravuje se.) To jest... hm...

Rolf. To jest, že rodina Gertrudina nebyla tak docela na hlavu padlá, když radila k rozvodu...

Mônsson. Ano, — ale tenkráte nebylo žádného platného důvodu k rozvedení...

Rolf. A ty myslíš, že ho nyní je! Nuže, pomozme si tedy. — a postarejme se o rozvod.

Gertruda (za scenou na pravo). Rolfe! Ano, to je jeho hlas! Rolfe! (Objeví se v otevřených dveřích na pravo, rozevře náruči a kvapí k němu.)

Sara (která mezitím sešla s verandy, vstoupí mezi Gertrudu a Rolfa). Gertrudo! On není hoden tvého objetí!

Gertruda (klesne bez sebe do Knutova náručí).

(Opona špadne.)

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Listy z Prahy.

IV.

V Praze, 6. března 1886.

Praha bude tedy míti své „Popularní koncerty“, bude je míti jako Londýn, Paříž a mnohá jiná velká města, kde platí heslo: „Uměním k životu“, a kde krásný obraz, a ušlechtilá hudba přestaly se dávno považovati za přístupny pouze „třídám umění milovným“. V ohledu tomto neučiněno v Praze pro lid ničeho. Jenom divadlo jest otevřeno a přístupno všem a to ještě ne docela. Jinak neví si věru ta spousta lidu méně zámožného co počíti, má-li prázdnou chvíli. Lehčí druh lidí najde si ovšem útulku v hostinci a na ty věru nemyslíme, stěžujeme-li si na nedostatek duševní zábavy v Praze. Jest však valná většina lidí, kteří milerádi strávili by volnou hodinu někde jinde než ve vyčazené hostinské místnosti, neb v létě v „zahradách“ a nevědí věru kam se obrátit, když strávivše celý týden v těsné jizbě, v denní klopotě, zatouží trochu po změně vzduchu a okolí. Snaživý dělník pařížský vyjde si do Louvru, londýnský do Kensingtonského musea, do zoologické zahrady, do veřejné čítárny neb jinam — kam se má podívat člověk náš? Literatura, hudba, malířství květou prý u nás pro národ, — kde z nich ten národ kdy něco vidí nebo slyší? — Založení veřejné čítárny pro lid, ačkoliv se o něm již dosti namluvilo, jest našim otcům města věcí tak hroznou, že nikdy nepřišlo ani vážně na přetřes.. Kdež pak čítárna, — k čemu? — nějaký ten klub ano, hádky a sváry, debatami o myší chlup se otřásající síně, — ale čítárna, klidná, tichá jizba, kde sedělo by vedle sebe dvě, tři sta lidí, seznamujících se s pokrokem světa, — kde by se rokem vystřídalo několik tisíc hlav, kde kniha, teď sotva vydaná, již zapadlá, šla by z ruky do ruky, — ten účinek mravní, jejž by čtení a vzdělávání se na mnohého mělo, což to je věc pranedůležitá! — Právě odkázal zase jeden amerikánský střeštěnec, Walter L. Newberry, svého zaměstnání kupec, tři milliony dollarů na zřízení veřejné knihovny a čítárny v Chicagu. A Chicago své veliké knihovny již má — a opatrní otcové města Prahy zajisté strnou, dozvědí-li se, že město Chicago zařídilo také knihovnu českou, že před málo lety určilo pro ni tolik peněz, že jistý pražský knihkupec, jemuž dodávka knih z Chicaga svěřena — už ani nevěděl, čeho českého by koupil, a kupoval tedy, kde jen dosíci mohl, české vzácné knihy staré! — Ale něco takového může se státi jenom v zblázněné Americe ve prospěch několika tisíců českých vystěhovalců. V české slovanské Praze škoda o tom slova!

Také na jiných stranách nestaráme se o zábavu a poučení, zušlechťování a zotavení se lidu v ničem. Nastane brzo jaro, doba výletů do zaprášeného a vápenkami začazeného okolí pražského, a zase jen — do hostince! — A možno-li jinam? Z Londýna dostanou se lidé rychle a za několik krejcarů na mnoha mil do svěžího zeleného kraje. Lze na něco takového pomysliti zde? Řekněte poněkud nezámožné rodině, aby vyjela si na příklad jenom do Všenor neb do Karlova Týna, neb do Čerčan, tam do onoho roztomilého zátiší na Sázavě. Za osobu tam a zpět platíte 70 kr.—1 zl. Může si nezámožnější rodina, čítající třeba jen tři, čtyři členy, něco takového častěji dopřáti? Jest to skutečně tak čirou nemožností, aby naše dráhy snížily dopravné na 10, 20 kr. jako v Anglii a vypravovaly místo dvou několik vlaků denně? — Špatně by při tom věru hmotně nepochodily a pro lid bylo by to dobrodiní neocenitelné v ohledu fysickém i mravním.

V městech německých, jakmile přijde jaro a první ranní hodina se rozbřeskne, hrají v parcích a na veřejných náměstích dobře vycvičené kapelly. Jaký život rozproudí se tu hned z rána, co dobrých lenochů opustí záhy lůžko, co dělníků, než chopí se opět kladiva, občerstveno jest těmi svěžími zvuky hudby! Jak málo kdo na to pomyslí, že mysl veselá, občerstvená, dvakráte tak usilovně pracuje! A vůbec vidět je na všem, jak málo utěšeně žijeme, jak vše tíhne pod tlakem denní klopoty. Nikde na světě nepotkáváme snad na ulici tak málo veselých tváří, jako v ulicích pražských. Každému, kdo dlel delší čas jinde, každému cizinci jest to nápadné. U nás jest tak málo pravé srdečné radosti ze života a kde se jí nabrat? — Kdo by hmotně mohl, žíti neumí, a o lid nikdo se nestará. *Suk.*

Dopisy a zprávy redakci zaslané.

Redakce přijímá do tohoto oddělení dopisy i zprávy týkající se českého veřejného života, zvláště pak literatury a umění.

Zodpovědnost za náhledy a mínění dopisovatelův redakce na se nebéře, přijímá však odpovědi na ně.

Dopisů a zpráv zaslaných anonymně přijímati nelze.

Myšlénky prostého čtenáře o rukopise Zelenohorském a Královédvorském.

Potvrdí-li poslední zkoušky palaeografické závažné důvody filologické o nepravosti těchto zbožňovaných památek českého starověku jinak docela zapadlého za dobu středověkou, tážu se, co si počne literarní historik s tímto erratickým balvanem vyčnívajícím s fysiognomií velkolepou nad zjevy básnickými současnými, jmenovitě volnou formou, bohatou invencí, epickou silou Homerovskou, šťavnatostí obrazů staroindických, pravými perlami starodávné moudrosti?

Bylať tehdáž ovšem doba již úrodnější na poli básnické literatury a Jan Kollár byl neméně zjevem fenomenálním v literatuře české až do té doby, smím-li tak říci, rázu Gottschedovského. Ale že by on byl mohl býti falsifikatorem starých rukopisů, nikdy nikomu nepřišlo na mysl. Ostatně jest možnost toho, byť nebylo jiných důvodů, úplně vyloučena charakterem prarozdílným jeho poesie blížící se vzorům staroitalským a latinským, kdežto domnělý falsifikator se držel nejstarších památek poesie slovanské.

Kdo byl tedy genialní neznámý ten podvodník? Palacký odmítá jedním z nejpádnějších důvodů pro pravost Rukopisu rozhodně domněnku, žeby jím byl mohl býti Hanka.

Kdyby to bylo, stáli bychom před psychologickým divem. Hanka byl by býval dvojím člověkem a nejlepější nadání svoje byl by skrýval úzkostlivě před zraky všech, aby mohl býti podvodníkem. Jeť ovšem lidská povaha studnicí záhad, protiv a omylů, ale aby nebyl nikdo z jeho přátel v něm tušil takový fond nevšedního nadání, patří mezi nemožnosti.

On dovedl tedy dosti hezky napsati dvě lyrické básničky v duchu staré poesie ze třináctého věku, jimiž klamal nějaký čas českou literaturu a možná, že by byl mohl sám napsati ještě některou z lyrických. Ale postaviti do světa poesie Záboje a Slavoje, citovati přízrak pěvce Lumíra, líčení bojů v Čestmíru, vykouzliti syté co do barvitosti verše Jaroslava, vmysliti se v náladu básně Oldřich a Boleslav? Můj bože! Toť je přece *práce*, to není hříčka. Při takovém tvoření tají se pěvci dech, v něm sleduje hlas velkého nadání, při něm nemyslí na nic než na své myšlénky. To není *děláno* a ještě méně paděláno. To není odkoukáno odjinud a chytře neb důmyslně sestaveno. V tom je organismus velké tvorby. To vše vyrostlo, žije, má plastický, takořka makavý tvar. To bylo básněno velkým duchem, skrze jehožto vnitřní zření proudila velkost a krása.

Mámť za to, že Rukopis posud nenašel svého pravého kritika, jenžby se byl věnoval léta studiu jeho charakteru. Toho dovolává se nynější situace ještě více než zkoušek palaeografických a gnostických. Tyto mohou v nejhorším případě dokázati, že inkoust jest čerstvý a novodobý, pergamen nepravý, že byl tedy pergamen a inkoust podvržený a písmo také. Ale budou-li moci dokázati spolu také, že duch a krása tohoto díla jsou podvrženy, nevíme ještě.

Jdou nyní již sice hlasy o tom, že je duch poesie v Rukopisu naskrze moderní, to že jest podezřelé, tak že současně se nepsalo ani nebásnilo. O tom právě bylo by třeba bádati zároveň jako ve složeninách inkoustu a pergamenu.

Každý zná, že se vykazuje poesie staroindická (jmenuji pouze Nal a Damaianti) popisy, jež mají bratrskou příbuznost ku příkladu s Atalou Châteaubriandovou a dále jsou Homer, Aischyl, Sofokles našemu modernímu vkusu mnohem příbuznější nežli spisy Štítného, Jana Husi, Lutherovy, což také nikdo neupře.

Uznají-li se epické básně Rukopisu za nepopíratelně pravé, bude musit esthetik posuzovatel jejich vymazati ze své paměti filosofii středověku a dokonce učenost doby reformační. Ony písně, jsou-li staré, nejsou ještě tknuty pracnou reflexí dob sledujících. Jsou částí poetických výtvorů bohužel na věky ztracených a pravým erratickým balvanem nejen v naší literatuře, nýbrž i v dějezpytu. Byly tradicí zachovány až z šeré doby osmého a sledujících věků. A že byl hluboký pramen poetický, z něhož bylo lze čerpati národu českému v jeho povaze, o tom svědčí posud bohatství, pestrost a svěžest písní národních, které se tvořily v lidu pod vrstvami náboženského fanatického badání ve formě samorostlé, netknuté pedanterií.

Jakožto část poetických výtvorů doby té staré mohou pak býti písně Rukopisu odleskem poesie slovanské ještě dávnější ztrácející se v mlhách onoho vzdělání slovanského, jmenovitě západních kmenů, o němž podal Vocel tak neocenitelné studie.

Zdá-li se nám tedy nyní duch poesie Rukopisu málo příbuznou s tím, co je známo v památkách XII. a XIII. věku, mohou vésti badatele k novým závěrkům o žití pradávném našich předků, o překvapujících schopnostech jejich, které v Husitství celý svět překvapily, a o tom, jakých obětí pohanské vzdělání u nás přineslo křesťanskému učení. Snad byly pohanské ty zpěvy již tehdy kaceřovány od křesťanských učenců. Víme, jak nemilosrdně Kosmas potlačoval všecky upomínky pohanské a musil-li o nich zmínku činiti, jak je přizpůsobil mythologii římské, čímžto ztrácely po jeho snad náhledu barbarský ráz, který nenáviděl. Možná, že se na ně zapomínalo. Zajisté zapomnělo se pak toho ještě mnohem více. Nicméně udržely se v ústech nějakých snad pěvců, kteří neběželi s proudem vzdělanosti křesťanské a prostě zpívali, co od otců a dědů slyšeli.

Jeť známo, že zahájila dobu reformační četba antických autorů, jejichžto spisy pozvolna se objevovaly v opisech pilných mnichů, a není ani pochyby, že byl duševní život v Čechách dosti čilý, aby se sdílel o všecky studie současné.

Tu našel se sběratel, který více nepohrdal pohanskými památkami a jehož se tkly až ve hlubinách srdce. Uznal za hodno napsati je a je-li tomu tak, jak legenda nám zachovává o nalezení Rukopisu, byly tu ještě velké poklady ve třech svazcích schráněné.

K oněm písním pohanským byly pak připojeny písně básníků pozdějších. Ti pěli ještě v tom duchu starém, který nám nyní připadá moderním, jelikož je nám bližší po návratu našich století ze šroubované scholastiky, ze suchoparu poesie, na němž byla vyhynula. Naše novověká poesie blíží se přírodě, vkusu přirozenému, prostotě slova a citu, naše názory kloní se k těm pojmům, z nichžto vyšly staré mythologie. Proto překvapuje nás, že je ledacos vysloveno, jak bychom nyní též na vlas to vyslovili.

Tak asi bude možno vysvětlovati naši věc, až jestliže bude úplně dokázána. Jsou to jen črty a možná, že někdy se vyplní ve provedení badatelském.

Nyní mysleme si další možný osud našeho Rukopisu. Byl přepsán ve více exemplářích, či byl pouze jediným? Jak mohl býti zachován přes ty věky? Byl někde úzkostlivě schováván s kacířskými spisy, vyšel na světlo s těmito po toleranční patentu, při kteréžto příležitosti se dostal do rukou onomu starému knězi, kde ho viděl pozdější kostelník Královédvorský? Jaké je tu temno a jsou-li okolnosti při jeho objevení smyšlené, jaký tu byl román vymyšlen!

Věc tato je pádem těžkým před tribunalem národního svědomí. Ale kdo sleduje dějiny kriminalní praxe, zná zajisté mnohé ty případy, kde všecky nepříznivé okolnosti se shlukly, aby vydávaly svědectví proti obžalovanému, kde byl odsouzen a přec byl nevinen. Obyčejně provinila se též oběť jakýmsi pokusem zločinu, jenž na ni byl uvalen, a pro ten pokus neb podobné lehčí provinění byl za vinna uznán hlavně pro tu pravděpodobnost, která nicméně pravdou nebyla.

V našem případě dlužno míti pozor na takový rozsudek.

Avšak vyjde-li beze vší pochybnosti na jevo, že byla naše památka v našem století nejen psána, nýbrž také básněna, nuže přeloží se do nové češtiny básníkem nové doby a přejde ve školách z rukou filologů do přednášek o literatuře. Pak bude třeba říci mládeži, že žil na začátku našeho století neznámý velký genius, jehož básnická činnost zůstane navždy nepochopitelná, a literatura přijme velké ty obrazy, výroky, popisy starých dob z úst muže naší doby.

Nemohu ku konci těchto slov jinak, než porovnávati tuto věc s velemoudrým soudem Šalamounským. Jen že si žádají žalobci sami jeho věhlasného rozsudku.

Nám zdá se, kdyby bylo možno citovati ducha onoho filosofického krále k soudu našemu, že by řekl: Nechte především to dítě žíti. Což nevidíte na jeho čele záři božského původu?

Sofie Podlipská.

Ve příčině rukopisu Královédvorského a Zelenohorského.

Na prohlášení sl. správního Výboru musea království českého (ze dne 2. března 1886) dovoluji si k těmto věcem poukázati.

List můj (v Athenaeum 1886 č. 5.), praví prohlášení, „jaksi hoří dychtivostí, aby se nepravost RK. vším způsobem na jevo postavila“.

V listu mém není dychtivosti, aby se vším způsobem na jevo postavila nepravost RK.; je v něm jen dychtivost, aby se na jevo postavila pravda, a to pravda o RK. i o RZ.

Jak důvodné je důrazné toto přání, vysvítá z prohlášení sl. Výboru musejního. Praví totiž o chemickém zkoumání doslovně: „ . . . podstatný úkol zkoumání chemického není jiný, než aby se dokázalo, že rukopis psán jest inkoustem, který teprv během času zbledl, a ne barvou, kterou by inkoust zbledlý byl toliko napodoben.“

Tato definice úkolu chemického mne neuspokojuje; podle mého mínění úkol chemického zkoumání o RK. a rovněž tak o RZ. tkví v ukázání toho, zdali železitý inkoust, který podle slov sl. Výboru „teprv během času zbledl“, *potřeboval k tomu zblednutí asi 500 a více let, anebo zdali stačilo 70 let. Otázka určitá zní: je barvivo — ať už z té neb oné látky — staré při RK. 500 let, při RZ. 900 let? může chem. zkoumání k otázce této dáti určitou odpověď?*

Z toho jde, že jsem v Listu svém ničeho nezamlčoval v podkládaném mně úmysle, proto že mi nešlo o železitost, ale o starobylost inkoustu; je lhostejno, je-li „dosti pravdě podobno“ neb „docela jisto“, že inkoust je železitý. Na tvrzení slav. Výboru, že jsem něco zamlčoval, naopak právem smím vytýkati, že slav. Výbor mému trvám docela jasnému požadavku po průkazu *starobylosti* neporozuměl. Ovšem pravda, že *na jednom místě* nalezl se inkoust opravdu železitý; nemluvil-li jsem o tom, učinil jsem tak proto, že mi nešlo o železitost, ale o starobylost inkoustu a písma! Více o tom a celé záležitosti promluvím ve příštím čísle Athenaea.

V Praze, 3. března 1886. Prof. *T. G. Masaryk.*

Listárna redakce.

Z rukopisů došlých do 4. t. m. neuveřejníme žádného.

Listárna administrace.

Cena jednotlivých čísel „Lumíra“ jest 20 kr. Reklamace vyřizují se bezplatně pouze do vyjití nového čísla.

OBSAH: Kouzla. Báseň Adolfa Heyduka — Svatební cesta. Dalmatská povídka od Jos. D. Konráda. (Pokračování) — Kolem Vitoše a Rylu. Cestopisná črta od F. Andrlika. — U hrobu Danteova. Báseň od Vrt. Alfieriho. Přel. Jar. Vrchlický. — K dějinám poprav a katů v Čechách. Náčrtek z kulturních dějin od Jos. Svátka. (Pokračování.) — Berta Malmová. Komédie o čtyřech jednáních. Švédsky napsal O. Wijkander. (Pokračování.) — Feuilleton: Listy z Prahy. IV. — Dopisy a zprávy redakci zaslané.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „**Hynek Votoček**“.

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zásylkou po poště
na čtvrt léta 1 zl 75 kr.
na půl léta 3 „ 50 „
na celý rok . 7 „ —

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne

ROČNÍK XIV. 20. března 1886. ČÍSLO 9.

Z epické básně „Čechův příchod“.

(Od *Julia Zeyera.**)

Čech vypravuje svému hostiteli o věštce Charpě v charvátské zemi a o tom, co mu byla věštila.

* * *

Tu ozval se pojednou šum jako křídel
a v okně, hle, seděla orlice bílá,
ta hleděla na mne tak rozumným okem,
jak mluvit by chtěla, pak chystala k letu
své perutě sněžné, a povlovně ke mně
zpět hleděla v síň, jak zvát by mne chtěla,
bych sledoval za ní. Tu pamětí bleskla
mi Charpina slova, že orlici pošle,
až nadejde doba, a spěchal jsem za ní.

A stoupal jsem vzhůru do samot horských,
kam vedl mne pták, a pode mnou tměly
se doliny, lesy, a nade mnou nebe
se hvězdami krylo, a bylo mi slavno.
Mně zdálo se, v samou že v tvář hledím bohům.
Duch jejich velký, vždy nevidný v davu,
se v tichu tom hlubokém zjevil mi svatém.
Já ohromnou mluvu němoty chápal.
Co kámen svou tíží, co hvězda svým leskem,
co hora svým strměním hlásá, já chápal,
a ovanut duchem, já tušil, že noc ta
taj veliký zajisté v klíně svém chová.
Skal vysoká stěna teď v cestě mi stála,
a nebylo ústupu. Hleděl jsem kolem,
tu s veliké výšky já slyšel své jméno
v noc volat tichou. Já překvapen vzhlédl.
Na čeřeně skály, na kamenném stolci
hvězd oblita paprsky seděla Charpa,
a nad její hlavou se orlice nesla.
Bez hnutí seděla mrtvý jak kámen
a zírala k nebi. Já po stupních vrytých
do skály deštěm a jarními proudy
se na čeřen dostal, a hleděl teď z blízka
na velebný zjev. Mne pojala hrůza,
ta posvátná hrůza, jež vychází z bohů.
V tom zraku se hloubala bezedna tajů,
a s čela, jež vroubily bílé jí vlasy
až na zem se proudící, linulo světlo
tak čisté jak hvězdy, a nade vše tklivý
byl úsměv kol retů, jenž přestálé boje
a bolesti hlásal a vítězný klid.
Bez hnutí seděla mrtvý jak kámen.
Já k nohám jí klekl a zašeptal: „Charpo!“
Tu pohnula sebou. To příšerné bylo,
jako když mrtvola pozvedne ruku.
Zář očí však sladká mi vnikala v duši,
a srdce mi tálo; já tulil se k Charpě,
a ona mi polibek na čelo vdechla
a pravila tiše: „Buď vítán mi, dítě.“
A vzdušnou svou rukou mi hladila vlasy
jak mladému děcku, a mladou se zdála
s tím siným a jasným a blouznivým zrakem,
a hlas její, snivý jak šelest je stromů,
rosť brzy jak vánek, jak vánek zas umíral
— — — — — — — —
— — — — — — — — — —

Já třásl se, však ona prudce vstala.
My vzhlédli k nebi. Záplava tam bílá
se z hloubi jeho celou šíří lila.
A Charpa pravila: „Hle, přišla doba!“
Prst na ret vložila a pak mi kývla,
bych za ní šel. Já poslechl jak dítě.
Krok její pevný byl až ku podivu.
Na štít mne vedla vyšší ještě hory,
a odtamtud my celé nebe zřeli,
jak věčně zem objímá nekonečnou.
Dech tajil se mi v prsou, neboť — zázrak! —
já hvězdu uviděl teď novou hořet,
jež nikdy před tím nebyla tam vzešla.
Na sklonu západním ohromná stála,
zář mátožná z ní dlouhým chvostem plála,
a hvězdy ostatní se strachem chvěly,
proud bílý onen když je směrem zasáh'.

---

*) Nová epická báseň Julia Zeyera „Čechův příchod“ vyjde jakožto nejbližše příští číslo „Poetických besed“ nákladem Edv. Valečky v Praze.

A Charpa vidouc ji, začala zpívat
tak podivně, tak drsně, sladce zase,
až úzko bylo mi, a poznenáhlu
duch zmocnil se jí zcela věštných bohů,
tvář kamenná byla a z plamenů oči,
z úst zvučela slova jak údery kovu,
a pršela v sluch mi a ten měla smysl:

„Nad dalekou zemí, z níž stříbrné vody
jak ze svaté nádoby hojně se lijou,
dar lásky všem sousedům, nad onou zemí
dnes bílá ta hvězda, ta věštící vyšla:
tam stojí nad horou, jež v rovině širé
své temeno v samotě, bez družek zdvíhá.
Jak oltář se buduje uprostřed pláně
chlum onen siný, a kol jeho čela
sny bozi snuli od počátku dob.
K té hoře ty povedeš pluky své, Čechu,
ji vyvolil osud, by branou se stala,
jíž proud nových dějů se přivalí v zem.
Ó země ta drahá! Ó hvězda ta bílá!
Vždyť sestrami jsou, hle celá má bytost
se paprsky plní, jíž vychází z nich!
Mne trhá cos mocně jak vichor do výše!
Jak plápolem vatry v praminulost hledím!
Kol země tvých otců se peřeje moře
dmou s hukotem divým! Jest ostrovem luzným.
Hle, kapradí roste tam nad stromy vyšší,
a chaluhy z vod ční jak dubové lesy,
niv prostranství, světem jest květů vždy svěžích
a oblaky motýlů ohromných, pestrých
se nesou vonným a vlhkým vždy vzduchem,
a šum jejich křídel, jak v rákosí vítr.
Na řasnatých větvích nesmírných sosen
se houpají s dračími hlavami ptáci,
a z jezer, jež stříbrné lastury valí,
se nestvůry noří jak omšené skály,
hmyz tvarů všech hemží se množstvím, až závrať!
Vše balvanů ráz má a oživlé hroudy!
Pal slunce se pojí s tajemnou vláhou!
Věk obrovské lásky! Čas říjení země!...
Teď kvačí však bouř a vesmír se ssuje!
Boj zuřících živlů až k smrti mne děsí!...
Již volněji dychám, jest nový zas den,
z chmur děsivých zorou věk nový zas vyšel.
Hle, země tvých otců již ostrovem není!
Souš pokryta lesy teď kolkolem kvete,
však vysoko nad ní, přec ještě jak ostrov
ční posud, ba výše ji pozvedli bozi,
když všecko se ssulo! Tak chrabrého reka
ční proti soku pozdvižený štít!
A nové zas lesy po horách bují,
víc podobné těm, jež posud tam rostou,
však temnější ještě... A plemeno obrů
se průsmyky řítí do prázdné země.
Dub každý z nich zdá se. Jsouť potomky tvorů,
jež zrodilo moře a na břehy hnalo,
kdys na polo ryby, a na polo pně.
Ti obři dřepí kol nesmírných ohňů,
a věk jejich z křemene srdce má v ňadrech.
A země se bouří, nechce je snášet,
vše řítí se znova, hle nový zas věk!
Teď země jest matkou, zná něhy již tklivé,
vždyť lidskými srdci jí srdce již buší!
Svit sladký jak svítí ze zraku lásky,
ji čarovně plní, a zelený úsměv
tvář její zdobí... A v kraji tvých otců
— jenž výše zas rostl za bouření živlů, —
u stříbrných vod a v hlubokých debřích
lid v tichosti žije. Toť plémě jest naše!
To plémě jest naše, a potrvá tam!
Co vichrů a bouří již snášet mu bylo,
u stříbrných vod však, a v zelených debřích
lid posud ten žije pod ochranou bohů
a čeká na život, jenž nový mu vzejde!
Ó, Čechu, tou hvězdou teď v budoucnost vidím!
Ty založíš říši, jež překoná věky!
Ty spojíš, co spojiti bohům se líbí,
ty sílu dáš slabým, a právo dáš všem!
Ó, Čechu, kéž na vždy jim v paměti tane,
těm, kteří časem ti dědici budou,
že ostrovem zem jich, jejž k polibku nebe
ke rtům svým svatým nad okolí vzneslo!
Kéž do výše tedy vždy čela svá nesou,
by cizoty rmut je nezasáh' nikdy,
ať neskloní hlavy, by poroba nízká,
ta zmije, jež hnusná se ve prachu válí,
jim úlisně nestrhla pyšné dřív věnce,
a pozděj' je sama nesvalila v bláto!
Tak na vždy kol země té závisti vzteky
ať marně se bouří, jak hučely vlny
na počátku doby, když ostrovem byla!“

Tak Charpa věštila a unavena
mi v náruč klesla, zakryla si oči,
za malou chvíli v zrak však hleděla mi
a zašeptala: „Nebude ti teskno
tam, Čechu, v staré vlasti, kde co děcko
já s plavým drozdem o závody pěla!
Ve tmavých lesích, pod šumnými duby
tam sedí tvé štěstí, osud tvůj zlatý,
a přede a zpívá u tekoucích vod“...

Čar nevýslovný zářil z očí jejích,
já zachvěl se tím snivým slovem dojmut,
a tázal se: „A dojdu toho štěstí,
či unikne mi jako tobě drozdy,
když za sebou v šer tajuplných lesů
tě slákali a pak, když blízka bylas,
ti zmizeli, a píseň jejich s nimi?“

Již úsměv její na tváři byl shasl
a v očích zář, a pravila mi přísně:
„Co známo mi, já všechno pověděla,
již netaž se; na oči mlha lehá,
tma v duši již, jak smrt by blízka byla!
Však vím, že živa vejdu ve vlast otcův.
Teď do Psár vezmi mne a přej mi klidu.“

A jako dřímota by schvátila ji
tak klesala a byla jako kámen.
Již svítalo se, čas byl stoupat s hory.
Já na bedra vzal Charpu bledou, zdřímlou
a dolů do Psár nastoupil jsem cestu.

Nad námi zlatě luzná zora plála,
a orlice nám letmo sledovala.
A zatím živě bylo na rovině,
lid čekal u mohyly Bohomysla,
a divili se, kde tak dlouho meškám;
tu náhle zjevil jsem se na mohyle,
na štít svůj položil jsem zdřímlou Charpu,
jež ležela tam jako přízrak bílý,
jak v příkrov zahalena v proudech vlasů,
a pozved' jsem ji do zlatého vzduchu,
a výkřik úžasu zněl celou plání,
a Charpin duch se zmocnil mého ducha,
a vše, co byla pravila mi v noci,
já pověděl jim. Úžas lehl na ně
jak těžký kámen; ticho bylo v pláni
jak za hluboké noci beze větru,
až končil jsem, a ještě bylo ticho,
až Lech můj bratr nadšen zvolal hromem:
„Nuž vzhůru, do staré se vraťme vlasti!
Svár pochováme zde, a nová láska
se na západě v srdcích našich zrodí!“
Lech zvolal tak, a náhle probuzena
se Charpa vztyčila, pozvedla ruce
a oči její svítily jak luna,
však mlčela, a velká tiše stála
sloup jako kamenný, a nad temenem
jí orlice se nesla, třpytná v slunci.
Zpit její věštbou, kterou z úst mých slyšel,
a zjevem jejím, snu podobným, nadšen,
lid v jásot propuk' nekonečný, divý,
v pláč radostný, a v chválu věčných bohů,
a svornost svatá vzmachy zlatých křídel
plam lásky bratrské v všech prsou dmula.
Na Psárech ihned členy obou rodin
v mé síni porady o krocích měli,
jak výpravu do dálných krajin zřídit.
Já hlavou volen byl a vůli první, —
tak den se skončil v krásném opojení.

— — — — — — — —
— — — — — — — — —

Svatební cesta.

Dalmatská povídka od *Jos. D. Konráda.*

(Pokračování.)

Napjal potom sluch v tu stranu, na kterou se pustily lodičky. Po nedlouhé chvíli slyšeti bylo ze vzdálenosti ještě nevelikė zoufalé vzkřiknutí několika osob, a dva tři hlasy volaly o pomoc, však i ty byly utlumeny brzo vlnami. Asi pět minut později zaznělo vzkřiknutí nové, zcela podobné prvému, ale již vzdálenější a kratší.

Kapitán obrátil se mlčky k řidiči stroje.

„Vím!“ pravil tento tiše, nečekaje na jeho oslovení, a svěsil zadumaně hlavu.

Po té se přihnal na „Kočičku“ nový příboj vln, až tato zapraskala ve svých základech.

Kapitán se zachytil zábradlí, aby nepadl, a nachýlil hlavu vpřed.

Proti lodi řítila se vlna vysoká jako hráz, podskočila pod ni, vyzvedla ji na svém hřbetu, zatřepala jí vysoko jako pírkem, ale pak se náhle smrštila a uháněla zase dál. Hned po té přihnala se vlna druhá, ještě vyšší a prudší prvé.

Kapitán se usmál.

„Již jsou dvě!“ pravil pak pro sebe polohlasitě.

„Dvě hodiny — ?“ otázal se mimovolně námořník, jako vytržený ze sna, hlasem mdlým a zmateným.

„Ano, dvě hodiny, ale také dvě vlny!“ odpověděl kapitán.

„Umíš číst — ?“ zeptal se náhle svého společníka.

„Ano!“

„A čítal jsi též básně?“ tázal se kapitán dále.

„Nečítal —“

„Což romány?“

„Někdy — ale již před dávnými lety.“

V tom přihnala se vlna nová.

„Třetí!“ pravil kapitán, a obrátil se zase k námořníkovi.

„Jsi pověrčivý?“ oslovil ho podivnou otázkou.

„Nejsem!“

Kapitán se na okamžik zamyslil.

„Poslechni,“ pravil potom, „bude těch vln devět — počítej!“

Řidič stroje mlčel, neboť té zvláštní řeči svého velitele nerozuměl.

Kapitán se odmlčel též a počítal vlny, které dorážely na opuštěnou loď silou stále větší a větší.

„Ještě jedna!“ zašeptal, když jich napočítal osm, a pokřižoval se.

Nečekal na ni dlouho. Přilítla jako dravec jediným dlouhým skokem, nabrala „Kočičku“ na svůj úzký vrchol, zalomcovala jí a mrštila jí pak obrovskou silou zpět. Loď zarachotila, zastenala a rozpadla se na dva kusy. Jeden se zmítal dále na vlnách. Druhý, na kterém stál kapitán se svým společníkem, rychle se potápěl.

„Devátá vlna!“ promluvil kapitán hlasem temným, skoro příšerným.

„Ba právě — devátá!“ opakoval si pak ještě a přidržel se nejvyššího místa můstku, aby byl co možná nejdéle nad vodou.

Než se přivalila vlna desátá, nebylo po této polovině „Kočičky“ ani památky —

V.

Když se cestující „Kočičky“ utíkali na ochranné lodice, Jovan Zlatarović vstoupil se svou mladou chotí do bárky třetí. Ta držela se ještě jakž takž na rozbouřených vlnách, ale již po několika minutách všickni pozorovali ku svému největšímu zděšení, že na dně bárky jest veliká trhlina, která se tíhou spásy hledajících neustále rozvírala, propouštějíc do lodičky pořád větší množství vody. Zabrániti tomuto zlu nebylo v okolnostech tak osudných ani pomyšlení. Zmatek a zoufalství, ve kterém se třásli všickni cestující, se tím jen zvětšoval, neboť každý viděl až příliš jasně brzký konec nešťastné té plavby. Za malou chvilku se bárka při nárazu prudší vlny nahnula a rozštěpila, a nový příval vody vskočil do ní, následkem čehož se ocitla v nejbližším okamžiku pod vodou. Děsnou tu událost označoval onen pronikavý výkřik, který kapitán Topolskij zaslechl poprvé se svého můstku.

Jovan Zlatarović uchopil krásnou Dalmu do svého náručí, a v té hrozné vřavě snažil se, aby dostihl trosky rozbité lodičky, která by mu a jeho mladé žínce byla aspoň částečnou podporou. Dostihl trosky dvakráte, ale pokaždé byl od ní odražen několikerými zuřivými pažemi, které o ni vedly smrtelný boj. Byl to hrozný okamžik, neboť se všech stran číhala na ně neuprosná smrt, která neznala milosti ani slitování. Zlatarović prosil, pokud bylo mu lze pronésti v tom víru několik slov, aby aspoň jeho choti dopřáli na trosce kousku ochranného místečka, kde by se mohla rukama svýma zachytiti. Avšak marně, tím spíše ještě zvětšoval zuřivost těch zoufalých nešťastníků. Sil jeho již ubývalo, a cítil, že se v nejbližší chvíli zalkne vodou. Žena jeho chvěla se na jeho prsou více úzkostí a strachem nežli zimou.

V tom někdo uchopil Zlataroviće za rameno.

„Žena?“ zeptal se tvrdý a temný hlas mužský u samého ucha tonoucího.

Byl to jeden starý námořník, který řídil bárku, nežli se roztříštila.

„Žena,“ — odpověděl Zlatarović. „Probůh, smilujte se nad ní, sic umře!“ prosil.

„Sem!“ volal námořník, a táhl Zlataroviće v jinou stranu od uchvácené trosky. Při každém zaplanutí blesku vztyčil hlavu, pátraje po vlnách.

Po malé chvilce objevil se před nimi jiný zbytek lodice, jenom pouhý neveliký kus prkna. Námořník jej zachytil a podstrčil Dalmě. Ta se ho uchopila hned oběma rukama. Zlatarović se napjal a uchytil se prkna též. Cítil, jak mu rychle ubývá sil, a jak údy jeho ochabují.

„Pusťte!“ pravil námořník přísným ledovým hlasem.

Avšak Zlatarović jakoby neslyšel, a zatínal obě pěstě tím křečovitěji do lehkého dřeva.

„Pusťte!“ námořník vykřikl zuřivě. — „Pusťte — sice se potopíte oba!“

Když ani pak Zlatarović se nechtěl spustiti ochranné trosky, uchvátil ho plavec železnou silou za ruce, stiskl je jako kleštěmi a odtrhl prudce od prkna.

Nešťastný muž pokoušel se zápasem dobyti si zase vyrvaného kusu dřeva, ale síly jeho byly již tak chaby, že se sám sotva udržoval na vlnách. Námořník ho uchopil poznovu a táhl jej s sebou opět za prvou větší troskou. Tam veden byl ještě neustále zarputilý boj. O trosku zápasilo asi pět mužův, druh druha snaže se od ní odtrhnouti, neboť nebyla s to, aby unesla všechno to neobyčejné břímě.

Námořník udržoval se statečně na vlnách stále za ní.

„Držte se mne!“ pravil Zlatarovicovi, aby se mohl udržovati na povrchu oběma rukama.

Po chvilce dva zápasící byli odtrženi od trosky a hned zmizeli pod vířící vodou.

„Rychle!“ pravil námořník a odstrčil Zlataroviće od sebe, nutě ho ku předu. „Chyťte se! Pro jednoho jest tam místa ještě dost!“

Sám zůstal ve vlnách. — — —

Zlatarović zaťal obě ruce do trosky, ale hned dostal od svého nejbližšího souseda prudkou ránu pěstí do hlavy. Cítil ještě, jak mu zahučelo v uších, v hlavě rozestřely se mrákoty, a jak prsty jeho byly odervány od zmítaného dřeva. Zatmělo se mu v mysli, a rychle se zvracel do rozpoutaného studeného živlu. V témže okamžiku rozlehl se výkřik zápasících mužův, a jakási těžká, veliká hmota narazila do jeho těla. Necítil však již, jak ho starý námořník uchvátil podruhé, a jak ho po několika vteřinách vytáhl z vody. —

Troska srazila se s druhou polovicí „Kočičky“, která se udržela nad vodou. Ti tři nebo čtyři mužové, kteří na trosce zbyli, nalezli na zbytku parníku bezpečnějšího útočiště, a k nim přidružil se i starý námořník s omdlelým Zlatarovićem. Udrželi se tak na vlnách až do rána, kdy se veliká troska dostala k malému skalnatému ostrůvku Biance, odkudž byli spatřeni a brzo potom zachráněni dvěma rybáři.

Ve Zlatarovići neobjevilo se za všechen ten čas ani nejmenší známky života. Ve skrovné, chudobné chýži rybářské, jediném to stavení na nepatrném tom ostrůvku zachránění druhové spatřili na jeho hlavě hlubokou ránu, které si utržil při nárazu s troskou parníku.

S nastalým dnem utišila se bouře. Zachránění cestující odpluli ještě před polednem na rybářské bárce k nejbližšímu pobřežnímu městečku dalmatskému, aby tam donesli smutnou zvěsť o pohromě, která potkala v předešlé noci „Kočičku“. Zlatarović do té doby nedal na jevo ani jediné známky života. Nechali ho tedy v chýži rybářské, nevědouce, je-li mrtev čili nic. Nejistá plavba po moři ještě zcela neutišeném a malá prostora lodice rybářovy nedovolily jim vzíti ho zároveň s sebou.

Z ostatních cestujících a plavců „Kočičky“ nedostihl břehu ani jediný mimo Dalmu. Všickni brzo po svém opuštění parníku nalezli smrti ve vlnách mořských. Toliko jediná mladistvá žena Zlatarovićova byla zachráněna italskou lodí „Venezií“, a odplula s ní do Barletty, kdež se v nemocnici probrala opět k dalšímu životu. A ze všech těch traplivých a děsných myšlének, které na ni usilovně doléhaly, jediná oblétala stále její krásnou, zarmoucenou hlavu. Ze všech těch strastiplných vzpomínek jediná stále bušila do její sklíčené mysli a uchvacovala její zarmoucené srdce:

Co se stalo s Jovanem Zlatarovičem? — — —

Je-li živ? — — —

VI.

Co se stalo s Jovanem Zlatarovićem? — Je-li živ? —

Ano, Jovan Zlatarović žil, ale život jeho se příliš kolísal ke straně smrti. Vlastně několik prvých neděl po svém zachránění ani takořka nežil, neboť neměl žádného tušení o svém podivném vyváznutí ze chladného náručí smrti, nebyl schopen myšlénky o tom, co se s ním stalo, kde se nalézal, že vůbec žije, a veškera hrozná událost, která potkala parník „Kočičku“ i její cestující, byla pro něho přikryta tmavým povlakem. Probral se sice po odplutí těch několika zachráněných lidí na skalnatém ostrůvku Biance za svého umrtvení, ale paměť jeho a vůbec rozum byl na delší dobu ten tam. Upadl v těžkou nemoc, bolestnou i dlouhou, a když nabyl opět bystřejšího vědomí, vanul již od krásného břehu dalmatského k tiché, odlehlé chýži rybářské, kdež nalezl útočiště a ošetření, vonný vzduch měsíce máje, onoho libého měsíce, který již svým jménem omlazuje lidské myšlénky, rozehřívá je svým teplem, osvěžuje svým vzduchem a okouzluje svou sladkou vůní.

A trvalo opět hodně dlouho, než se zúplna vzpamatoval a dovedl si v mysli své rozřešiti hádanku, která mu táhla osláblou hlavou, a učinit si ponětí o stavu, ve kterém se nalézal. Avšak on nevítal omladlého života svého s radostí, zvláště když se dověděl smutnou novinu, která se již více než před čtvrt letem zrodila v luzné Adrii a způsobila podiv i zachvění v tisícerých srdcích lidských.

Zlatarović s počátku ani dosti málo nepochybyval, že nepřátelský osud, který zastihl skoro všechny cestující „Kočičky“, nevynechal ani Dalmy. A v duchu představoval si již onu modravou, chladnou hloubku jaderskou, na jejímž dně jeho sličná Dalma tlí, dřímajíc věčný sen, ta spanilá dobrá Dalma, která byla sotva jediný den jeho ženou, a která se pyšnila nejpůvabnějším ránem svého mládí. — — —

Pokud se nalézal na pustém ostrůvku Biance, v chatrči soucitné rodiny rybářské, neměl ještě ani tušení o tom, že milovaná žena jeho žije, a tolik už prolila pro něho hořkých slz. Rybáři, téměř docela od ostatního hlučného světa odloučení, nevěděli o zachránění Dalmy ničeho, pročež nemohli radostnou zvěstí o jejím žití potěšiti jeho choré srdce. Věděli pouze to, že jenom oněch pět lidí, kterých nalezli na lodní trosce, vyváznlo před zahynutím. Pozdější zpráva o nalezení mladé paní Zlatarovićové italským parníkem nedostala se již k jejich sluchu, a dostala-li se, neutkvěla pevněji v jejich paměti, neboť jim ani ve snu nepřišla na mysl domněnka, že by byla v tak blízkém styku s člověkem, kterého ošetřovali pod svojí střechou. Neznali ani jeho jména a jeho stavu, a všechno jejich vědění o něm soustřeďovalo se toliko v tom, že byl velmi nemocným člověkem a že potřeboval jejich pomoci.

Zlatarović očekával netrpělivě svého zotavení, aby mohl opustiti osamělé skalisko a odebrati se na pevninu, kde doufal dověděti se zevrubnějších a jistějších zpráv o osudu „Kočičky“. Nepochyboval sice o tom, že jest Dalma mrtva, ale myslil přece, že se alespoň dopídí od některého z těch pěti zachráněných, jak asi zemřela, a byla-li nalezena její mrtvola.

Teprve v srpnu jednoho půvabného rána doplavila ho těsná loďka rybářská po jeho přání do Korčuly.

(Pokračování.)

Kolem Vitoše a Rylu.

Cestopisná črta od *F. Andrlíka.*

(Pokračování.)

II.

Byt jsa po několikadenním pobytu Sofie i procházek v okolí, pátrám po fajtondžijovi, bych se dostal ku hranicím makedonským. Jest jich sice v Sofii mnoho, leč šlakovitě drahých. Nejlevněji lze najati povoz v srbském chanu, kde bývá plno vozků z různých končin; ale nešťastnou náhodou z Dubnice, k níž jsem směřoval, nenalézám ani jediného. Co není dnes, může býti zítra. Sečkám ještě den. Čekal jsem vlastně dva, nežli se objevil vysvoboditel. Je to hoch mladý, sotva šestnáctiletý, ale silný a kostnatý. Turban prozrazuje Turčina. Je potěšen, že lze mu rychle vrátiti se k domovu. Jindy by tu civěl kolik dní, nežli by se přihlásil pocestný; proto sleví celý dukát a slibuje, že pojedu jak odriňský paša. Šibal! Vzdor mládí je povedený. Ještě stáhl široký pás červený pevněji na boky, opravil cár na turbanu, by nesplýval cíp do očí, a jest připraven na cestu dvoudenní.

Po chvíli spějeme po otomanské silnici. Tu i tam jeví se stopy vzdělaných polí, na nichž pyšní se bujná kukuřice. Vyhlídku posud zastírají mohutné hřbety Vitoše. Za městem běží silnice po rovině a je proti cestě lomské jako mlat. Stavěli ji Turci, proto je důkladna, i přes to, že Bulhaři nemají peněz na opravu cest, posud ve slušném stavu. Dokud byla „rabota“, to jest, dokud byli Bulhaři nuceni ku konání veřejných prací, měli silnice pěkné; teď je tomu jinak. Pro samé politisování a zápasy strannické není na nic kdy.

Asi hodinu cesty za městem bělá se moře stanů; leží zde vojsko táborem přes léto. Jízda má volné a pohodlné rejdiště na nesmírných prostorách neosetých. Po levici u silnice stojí pěkný domek zděný, označený číslem prvním. Podobné domky měly se stavěti po celé silnici pro hlídače; leč zůstalo se hned při prvním. Na ostatní nebylo peněz.

Před námi vroubí silnici pěkné stromořadí, jež v létě je znamenitým úkrytem před palčivým sluncem. Škoda, že je daleko ode města! U Osmi chanů, jediného místa výletního na této straně, končí stromořadí. Sem dojíždí za pohody mnoho panstva z města, ač nechápeme, proč vlastně. Nic tu není zvláštního, leda nový most přes řeku a dobrý most je v západním Bulharsku vzácným zjevem; všechny chvějí se stářím a hrozí sesutím. Chany zdejší jsou sice k vůli městským hostem zásobeny pokrmy a nápoji, ale vnitřek jejich černá se špínou a čoudem.

Brzy za Osmi chany jest nám loučiti se s pěknou silnicí plovdivskou a uhnouti na mizernou cestu samokovskou, jež směřuje jako napjatá stužka v pravo k výšinám. A sotva na ni zabočíme, již objevuje se v dáli selo hustou zelení obestřené; nežli však dojedeme k němu, uplynou dva časy.[8] Je to proslulá obec vozkářská, Lozen. Přijeď sem ve kteroukoli hodinu denní i noční, dostaneš vezdy přípřež anebo zvláštní vůz. Téměř každý druhý muž má svůj fajton aneb arabu, s níž koná daleké cesty na sever do Lom-Palanky, nebo na jih do

---

[8] Hodiny.

Trakie a Makedonie. Selo skryto je těsně pod horami; na návrší má crkvu. Slušné chaty trousí se podél svahu horského.

Turčín navrhuje, bychom zde pojedli; nastane prý zlá cesta do hor a proto třeba posilnění.

Rada k nezaplacení; poslechnu. Hospoda je prázdna, leč chanči přikvapil jako na koni. Náleží oděvem ke „gášnikům", má totiž dlouhé nohavice spjaté řemenem — gášnikem — s něhož splývá kožené pouzdro s nožem. Hoření tělo kryje černý kabát bez rukávů, lemovaný bílými stužkami. Je tedy chlapík slušný a co nad to velmi ochotný. Ale cože platna ochota, nemá-li doma mimo melouny a chléb nic jedlého! Měl by sice také pečeni, ale ta je posud syrova. Kusy skopoviny visí ve stáji [9] na sloupku. Chce-li, dá se do kuchtění.

To by bylo něco. Vybral jsem tři pěkné řízky a chanči odvážil je na mincíři.

„Dáš jeden i pol groše!" [10] ustanovuje hned cenu pečeně.

Dám, s radostí dám, jen ať jsou řízky k jídlu.

Jak by nebyly? Boga mi, budou jako mandle! — Oprášil rošt na ohništi, nakladl naň řízky a rozdmýchal oheň. Nežli uplynulo čtvrt hodinky, byl oběd na stole. Pečeně chutnala mně výborně přes to, že zaváněla silně čoudem; ale nebylo k ní než chleba. Vidliček chanči nemá, nutno spokojiti se nožem.

Lépe nežli potravou jest opatřen nápoji; může posloužiti vínem červeným i bílým, ale hned dodává: „Červené je lepší."

Ani chanči lozenský nezapřel zvědavost Jihoslovanům vrozenou. Optal se mne za řeči, odkud jsem, kam jedu a tak dále, a na vzájem svěřil se mi, že se mu nelíbí hospodářství pánů bratů v Sofii. Musí platit velké daně a kdy prý pány napadne. Tenhle stav nemůže dlouho potrvati. Věčná škoda Turků! Za nich bylo drobným lidem mnohem lépe nežli teď. Turci vybírali sice také velké daně, ale přijímali je, jak kdo mohl dáti, po groši, dvou. A teď pošlou páni sofijští písmo, že jest šopu [11] do tolika i tolika dnů zaplatiti tri deset levů, jinak že přijdou zabavit jeho majetek. A odkud má ubohý rob vzíti peněz, pokud nesklidil, nevymlátil a neprodal? Turci brali daň i v obilí; páni chtějí jen peníze a těch je tuze, tuze málo. Teď musí platit daň i nejchudší muž v selu; [12] dříve toho nebylo. Turci uložili daň celému selu nebo gradu. [13] Chudí neměli peněz, neplatili; zaplatili daň pouze boháči, čorbadžijové, a těm to neuškodilo. — A bylo-li zle, tížila-li lid drahota nebo hlad, nepomohli chuďasům bratři, nybrž Turci. Sedlák přivezl na bazar [14] obilí i nechce prodati měchu pod 30 grošů. Chudina běduje, lká, prosí za slevení; ale šop je jako kámen. Shrnou se chudí k pašovi a žalují mu bídu svou. A víš-li, gospodine, co učiní paša? „Šop tedy chce třicet grošů?" povídá. „Dobrá, jděte do otomanských sýpek, tam se vám vydá obilí za 15 grošů!"

Tak, drahý gospodine, jednali Turci; nedopustili, aby čorbodžijové dřeli kůži s chuďasův, a přinutili je snížiti cenu obilí. A teď? Kdo by hnul rukou, by přispěl chuďasovi, byť věděl, že hladem umírá? Nikdo! Proto pravím, věčná škoda Turků! Pravda, měli své chyby, měli; ale tyhle chyby našich pánů ve gradu jsou větší poklesků tureckých. Jenom čorbadžijové jsou nyní spokojeni, neboť dosáhli, co chtěli; spadla s nich povinnost podporovati maličkosti chudinu. Ale všechen ostatní lid nezískal tím pranic, ano přitížilo se mu; proto je nespokojen.

U šlaka, tak se mají věci? A já měl za to, že je všechen národ unesen radostí a tone v rozkoši, an se vymanil z nadvlády turecké. Podivné, neblahé poměry, — téměř jako v Srbsku.

„A jak tobě dařilo se druhdy?" ptám se chančiho.

„Mně? Hm, mnohem lépe nežli teď. Turci přicházeli a zastavovali se u mne denně. Na zdvořilost nemohli odvětiti hrubostí. Najedli se masa, napili rakije a zaplatili poctivěji nežli kterýkoli grek. [15] Teď aby člověk se bál podati šeše [16] rakije; [17] nebo neví, má-li chlapisko pariček." [18]

Rád bych byl poseděl s hovorným starochem přese všechny jeho důtky, že mluvím špatně blgarsky a důrazná napomínání, bych snažil se naučiti dokonale jeho řeči; neboť očekával jsem mnoho zajímavých podrobností. Ale fajtondži přešlapuje netrpělivě po stáji a volá: „Gospodine, čuješ? Ajdmo!"

Nuž tedy ajdmo a s Bogom, starochu! Pojedu-li tímto směrem nazpět, zastavím se u tebe na celý den.

„Dobro, dobro, budeš mi vítán!" vrtí [19] hlavou chanči podávaje mně ruku na rozloučenou.

Hned za chanem vystupuje cesta. Můj milý fajtondži kráčí podle koní a kdykoli popatří na mne, zamračí se. Patrně není mu vhod, že si hovím na voze; rád ulehčil by tahounům. Nuže tedy učiním mu radost, krátká procházka nemůže škoditi.

„Da, [20] da, gospodine, stupaj za goro!" obrací Turčín.

„Tuhle máš pěšinu, která vede na hřbet; budeš tam dříve nežli já."

Uzounká, kamenitá, na mnohých místech praménky nebo rozsedlinami přervaná pěšina přípjala se na bok vysokého pásma. Dole po levé straně vine se prosmyk, tudy mohla býti snadno ražena cesta mnohem pohodlnější a kratší; ale bulharští inženýři libují si v tureckém způsobu projektování silnic, vedou je přímo do nejvyšších vrchů. Za panství tureckého měly krkolomné cesty významu ve příčině strategické: Turci totiž dávali přednost jízdě po výšinách, aby měli volný rozhled na všechny strany a snadno přehledli, je-li vzduch čistý. Ale teď je zrovna šílenstvím, razí-li se cesty neschůdnými horami, zvláště lze-li vyhnouti se výšinám tak snadno jako za Lozenem. Dobrých dvou hodin bylo třeba, nežli jsem všecek vysílen dosáhl hřbetu horského; leč záhy zapomínám únavy. Velmi krásné okolí upíná veškeru pozornost. Sotva jedeme chvíli, objeví se po pravici rozkošné údolí, jež omezuje na západě řada hor lesem porostlých. Uprostřed bujné zeleni a v tichu velebném hoví si na stráni útulný klášter. Kaluděrové žijí tu svobodně a prostě jako v pralesích nového světa. Zima však jest jim trudna; nebo spousty sněhu odloučí je od dobromyslných oveček nejméně na pět měsíců. Za to vynahradí léto a zejména podzim odloučenost hojnými návštěvami poutníků, kteří ovšem nepřicházejí s prázdnou.

---

[9] Jizba, světnice. [10] Lev = 5 gr. V našich penězích platí groš 9 kr. [11] Sedlák. [12] Vesnice. [13] Město. [14] Trh.

[15] Řek, tulák. [16] Láhvička. [17] Pálenka. [18] Peníze. [19] Na jihu jsou posuňky souhlasné a záporné obráceny; kývnutí znamená: nikoli, vrtění hlavou: ano. [20] Ano, tak,

Na jižním úpatí lozenských vrchů bělá se selo Pasarel, sedící ve příčném údolí. Podle pěkných chat a množství stád lze předpokládati, že šopové zdejší jsou zámožni. Za Pasarelem střídají se menší údolí s návršími, až posléze postaví se v cestu druhé mohutné horstvo. Příkře do strmin a těsně ku stěnám skalním přitiskla se silnice. Jest mi opět sestoupiti; ostatně kdo by raději nešel pěšky, hrozí-li každým okamžikem nebezpečí, že smekne se vůz do přehlubokého údolí, jež po levici se prostírá. Se závratné výše vyjímá se potok jako lesklá nitka a kláštery, jichž v nepřístupném údolí několik, jako nepatrné budky. Kam oko popatří, všude pusté stráně, všude jen bodláčí a plno kamení. Nicméně divoké ty kraje jsou zajímavy pro zvláštní ráz; náhlé střídání horstva s údolími dodává jim půvabu.

Konečně sjíždíme po klikaté silnici na rovinu samokovskou a Turčín zastavuje u chanu v Kalkovu. Selo to jest bídné, budovy chatrné, i nesnese porovnání s Pasarelem. Balvanité okolí nemá dosti půdy orné, hodí se jen za pastvisko kozám a ovcím. Selem protéká Isker několika rameny; ale kamenitá řečiště jejich jsou téměř sucha. Z chanu vyhlédala hlava s dlouhými vlasy a vousy; popíjí uvnitř pop. Vlídně pozdravuje cizince a ustupuje do kouta. Po tváři jeho rozlit je nach; patrně vyprázdnil už kolik šeše ostré rakije. Bez okolku podává mně čašku a nutí se k řeči; ale ze zmateného hovoru znamenám, že je na mol. Ošklivý zjev! Ještě štěstí, že není v chanu vesničanův; odehrál by se dojista odporný výstup. V koutě sedí pouze otrhaný stařec, rybář pasarelský. Nese do gradu ryby. Vytěží sice hezké peníze, neboť prodává oku ryb za čtyři groše; ale přece není zisk v poměru k namáhání. Jest mu vléci břemeno několik mil.

Byla-li cesta na horách špatná, není na rovině lepší; buď vadí veliké balvany, jež mají kola rozmělniti, nebo je silnice zaplavena vodou pod kolena. A z vody po obou stranách silnice vyčnívají černé hlavy bůvolí, blbě zírající do prázdna. Zvířata hoví si tu v bahně a pohodlně přežvykují. Pitomost bůvolí je skutečně podivuhodna. Pokud neudeří do něho vůz, nehne se z cesty; ba často je fajtondžijovi sestoupiti a rozehnati stádo, by mohl projeti bez úrazu. Mimo množství bůvolů pase se na planinách něco šedivých volů. Krávy jsou vzácny, tudíž i mléko dosti drahé. Oka prodává se za 2 groše — 18 kr. Jenom v čase postním, kdy Bulhaři nepožívají mléka nebo pokrmů mléčných, je levnější. Za to je mléko bůvolí husté a velmi chutné.

V dálce bělají se již minarety samokovské; rozsáhlé město skrývá se však v hustém stromoví. Na cestě míjíme ještě několik chanů, leč sela již neviděti. Pouze k jihu a daleko od silnice znamenati lze několik chat s červenými střechami; toť ves Dragošinovo. Výběžek horský přetrhl pásmo budov a tak povstalo Dragošinovo Horní a Dolní. Pravou stranu zaujímají rozsáhlá pastviska. Na nich byla objevena loni na jaře rašelina. Prostora rašeliniště jest nesmírná; zatím však leží netknuto. Není tu nikoho, jenž by z něho těžiti chtěl. Ostatně poskytují okolní hory s dostatek dřeva, proto zůstane rašeliniště nepochybně zachováno věkům příštím.

Ke třetí hodině odpolední vjíždíme do okresního města Samokova, známého světu ložiskem železné rudy a prýmkářstvím. Doly sice zasluhují známosti širší, — ale nepracuje se v nich. Za hospodaření tureckého vyrábělo se pilně železo; samostatní, svobodní Bulhaři tomu nerozumějí. A prýmkářství zdejší, jež se uvádí v zeměpisech, nestojí za řeč. Pracuje tu prýmky několik lidí ve dvou chatách a málokdy. Většinou jsou továrničky zamčeny. Ledabylost, lhostejnost ke každému průmyslu bije všude zřejmě do očí. Ovšem průmyslový podnik vyžaduje peněz, — a Bulhaři střehou se každého vydání jako satan kříže. Bojí se o peníze, nevěří nikomu a ničemu, co zavání novotou a cizinou. Raději půjčují peníze na 50 ze sta, nebo — nelze-li — zakopou je do země. Tak jich alespoň nepozbudou.

(Pokračování.)

K dějinám poprav a katů v Čechách.

Náčrtek z kulturních dějin od *Josefa Svátka*.

(Pokračování.)

Podle dalšího ustanovení v městských právech Koldínových neměli však takto býti trestáni sebevrahové, „kteříž byl zbláznice se, o rozum i pamět přišli a hrdlo sobě odňali“, a přece i tací nebožáci byli katu vydáváni, jak to vysvítá z pamětní knihy města Rakovníka, v níž se při roku 1611 takto píše: „Krištofa Ernesta manželka, byvši těžkou nemocí od Pána Boha několik neděl postavena, potomně zas povstala, jakoby na mysli ztržena byla; v outerý po Nanebevzetí Panny Marie v témž domě jeho se oběsila. Na zejtří po hodině na noc od mistra popravního u šibenice jí hlava sťata a potom zahrabána jest.“ Rovněž potupně naloženo ještě roku 1731 s mrtvolou libereckého purkmistra Jana Rösslera, jenž se byl, jak se zjistilo, v nepříčetném stavu mysli oběsil; kat musil o půlnoci odvléci tělo jeho na popraviště a tam je zahrabati pod kamennou šibenicí na místě, kde bývali popravení zločincové pochováváni.

Že konečně také pověra byla toho příčinou, že kat musil potupnou práci svou vykonávati na těle mrtvém, vysvítá z události, která se zběhla roku 1567 ve městě Turnově; byl tam zemřel bohatý měšťan Štěpán Hubner, který okrášlil město několika výstavnými domy a všeobecné vážnosti se těše, s velkou poctou pochován byl. Pojednou se však roznesla pověst, že prý zemřelý z hrobu vstává a lidi dáví, pročež bylo poručeno katovi, aby to tělo vykopal, je k šibenici dovezl a hlavu jemu sťal, což bylo také skutečně vykonáno. Podobný případ udál se roku 1617 v České Lípě, kde musil kat na hřbitově sv. Petra vykopati mrtvolu jisté stařeny, která již tři čtvrti roku v zemi ležela, a o níž šla pověst, že byla čarodějnicí a nyní prý po smrti pozůstalé přátelstvo dáví. Kosti její sebral kat do pytle a spálil je na popravišti, jak mu to bylo od počestné rady obecní kázáno.

Za panování mírumilovného císaře Maxmiliana II. a ještě i v prvních letech vlády Rudolfa II. ubylo však katům v Čechách valně práce tím, že Maxmilian II. k žádosti vyslance republiky benátské uzavřel s Benátčany smlouvu, aby zločincové v zemích Habsburských ke smrti odsouzení byli posíláni na galeje benátské. Roku 1571 vyšlo tudíž ke královským městům v Čechách nařízení, aby všecky zločince k šibenici odsouzené dopravovali do Prahy, odkud by společně byli odesíláni na galeje benátské. Stalo se tak poprvé roku 1571, kdy byl na jaře vyslán z Prahy první transport takovýchto zločincův Benátčanům, kteří rádi dávali císaři za každého z nich jistý poplatek, poněvadž se jim nedostávalo potřebných sil na galejích, pročež si je z ciziny zamlouvali. Ve čtvrtek po sv. Matěji 1571 byl nový tento způsob trestání oznámen všem městům českým, která měla právo hrdelní, a zároveň bylo nařízeno Pražanům staroměstským, aby tři zločince, právě ke ztrátě hrdla odsouzené, vydali orátorovi benátskému, tak aby „všichni tři za tři léta pořád zběhlá na moři na galeřích vesly táhli a tam držáni byli“. Z ostatních měst českých pak byli od té doby veškeří k šibenici odsouzení zločincové posíláni do Prahy, odkud nastupovali společnou cestu k moři.

Neobyčejný tento trest však vyvolal v Praze nevoli mezi chátrou, tak že se tatáž činně protivovala odvádění zločincův na galeje, jak to vysvítá z následující zprávy v Rožmberské kronice Březanově, v níž se při roku 1572 takto píše: „10. Aprilis, jinak ve čtvrtek po velikonoci, vedli z Prahy 64 vězně na galee: i tu někde pod Slovany na Novém městě u Pražského špitálu sebrala se nějaká chasa, a odňali ty padouchy všecky Vlachům a z řetězů vytloukli, a něco těch Vlachů zmordovali. A předních vůdců jejich bylo něco na kočím; ti ujeli přece přes Vyšehrad až tam někde za Krč. I honili je a když se jich měli dohoniti, skákali s kočího dolů a do lesa zutíkali, a na kočím do několika set hotových peněz měvše, jim od té lotroviny pražské pobráno. Předešle také se několikrát přiházelo, že když takové zločince ven ze země na gallee vésti chtěli, že se zdobývali.“

Přes všechen tento odpor však byli zločincové i v následujících ještě letech vyváženi z Čech na galeje benátské, a když některá města v odsýlání odsouzenců do Prahy ochábla, obnovil císař Rudolf II. roku 1583 mandát Maxmilianův, jak to bylo následujícím otevřeným listem císařským všem městům ohlášeno: „Jakož jsme minulého času mandáty a listy našimi otevřenými všem městům království Našeho Českého poručiti ráčili, aby zloděje, kteříž by sice provazem na hrdle strestáni býti měli, na galery ortelovali a o počtu, co by jich kolik před rukama jměli, do kancelláře Naší české oznamovali. I ačkoliv jsou se podle takového oznámení některá města poslušně zachovala, a však na poníženou žádost oratora Benátského k tomu znovu milostivě povolovati a Vám poroučeti ráčíme, co jich koliv nyní před rukama jmáte aneb jmíti budete, abyste je k veslům mezi tímto časem a vánoci nejprvé příštími konečně a jistotně ortelovali, jmen jich poznamenání do kanceláře Naší české odeslali a My o tom nařízení učiniti ráčíme, aby od stravy hospodáři šatlavnímu záslušné učiněno bylo. Na tom atd. Ve středu po svaté Alžbětě 1583. Rudolf.“ *)

Kdežto se tedy v těch časech katům práce na šibenicích umenšilo, rozmnožila se činnost jejich zase pálením na hranici, byť i nikoli v té míře, jako tomu bylo při popravování provazem. V polovici XVI. věku počaly se totiž také v Čechách objevovati *procesy čarodějnické*, které v sousedních zemích německých bujily již po celé století a tisíce obětí na hranici přiváděly. Slouží-li již to Čechám ke cti, že teprve tak pozdě byly též zde procesy čarodějnické zaváděny, musí kulturní historik tím více vytknouti okolnost, že v Čechách po celá dvě další století nebylo tolik osob pro domnělá kouzla a čarodějnictví upáleno, co v některé z nejmenších zemí německých za jediný rok. A i tu dála se větší část těchto poprav čarodějníků a čarodějnic ve městech německých, zejména v oněch, která ležela poblíž hranic saských, slezských a bavorských, kdežto se ve středních a v jižních Čechách případy takové jen sporadicky vyskytují, ba velká část zavedených již soudů čarodějnických končila zde osvobozením osob obžalovaných. V Praze samé pak nebyl po veškeru tu dobu ni jediný proces takový proveden, ač zde, jak z líčení našeho již známo, popravy byly takměř na denním pořádku a mnoho kacířů a jiných zločinců v plamenech hranice skončilo — čarodějník však nepřišel v hlavním městě českém nikdy katovi pod ruku a jen ve skrovném počtu měst českých na venkově byly po příkladu německém osoby z čarodějství obviněné páleny neb jinak popravovány.

První proces čarodějnický udál se roku 1540 v Náchodě, kde kat spálil na hranici jistou babiznu, na kterou bylo se proneslo, že prý mladému pastýři něčeho namíchala, aby lásku k jeho milé obrátila v nenávist. Na skřipci ji soudcové, kteří mermocí chtěli také v Čechách míti procesy čarodějnické, jaké byly v sousedním Slezsku už dávno v obyčeji, ovšem brzo přiměli k vyznání, že byla skutečnou čarodějnicí, a proto ji také odsoudili na hranici. V následujících pěti letech byly v Náchodě z téže malicherné příčiny ještě dvě ženštiny upáleny, další případy toho druhu se však v archivu náchodském více nepřipomínají. Jiné upálení „čarodějnice“ zběhlo se roku 1576 na tvrzi Svinné u Zbirova, ač i tu se prokázalo, že obžalovaná mladá dívka namíchala pánu svému „nápoje lásky“, aby si přízeň jeho získala. Konšelé plzenští, kteří v té při soudili, odmítli sice žalobu na čarodějství, ale appellační soud v Praze ji přece potvrdil, poněvadž se byla dívka mezitím „na mučení“ k čarodějství přiznala. V Chrudimi pak byla roku 1587 pro čarodějství za živa zakopána manželka mlynáře Vaňury, kdežto tři společnice její skončily na hranici: leč z celého procesu jde na jevo, že mladá mlynářka otrávila svého starého muže jen z příčiny zištné a tři ženštiny ony že jí k tomu jed opatřily.

---

*) Ještě v XVII. i v XVIII. století užívalo se v Čechách tohoto trestu vyvážení na galeje, neboť v pražském kalendáři na rok 1694 vytištěno jest v kronice denních událostí při 21. listopadu: „Roku 1684 vyvezeno ze tří měst pražských zločincův 15 na Gallery.“ Roku 1694 pak byli konšelé v král. městech vyzváni, aby do čtrnácti dnů oznámili krajským úřadům, kteří zločinci ve městech těch hrdlem propadli, jelikož takoví provinilci mají býti na „nové galeje“ posláni. Také císař Karel VI. vydal dne 29 ledna 1726 mandát proti tajným nekatolíkům v Čechách, v němž bylo ustanoveno, aby „každý kacíř byl odsouzen na galeje bez vyměření času“. Tehdáž byli však odsouzenci tito vyváženi na ostrovy dalmatské.

Za to bylo v německém městě Chomutově v letech od 1579 do 1615 přes čtyrycet „čarodějnic“ upáleno, a podobných exekucí opakovalo se v rudohorských městech více, kdežto soudní akta českých měst z té doby jen jednotlivé případy procesů čarodějničních vykazují. Jediný takový rozsáhlejší soud byl veden roku 1606 ve městě Nymburku, kde se jistý Jan Špička přiznal na skřipci k čarám a kouzlům, začež byl odsouzen ke kruté smrti, an s něho kat řemeny dřel, pravou ruku mu uťal a tělo rozčtvrtil, načež ještě několik osob, jež byl ubožák ten na mučení udal jakožto spoluvinníky své, buď sťato, buď na hranici upáleno bylo.

I divoká doba třicetileté války viděla v Čechách jen nepatrný počet „čarodějníků“ a „čarodějnic“ na hranici, kdežto v říši německé po celé XVII. století hranice po tisících plály a soudové tamní v upalování čarodějnic přímo závodili, zjednávajíce katům tolik práce, že ji titéž ani nemohli zastati, ač mnohé německé město míválo toho času osm i deset katů. Tam bylo stíhání čarodějnic již za císaře Maxmiliana I. pověstným „Čarodějničním kladivem“ Sprengerovým uzákoněno, kdežto v Čechách teprve Koldínova městská práva z roku 1579 první ustanovení trestu smrti na čarodějství obsahují, a sice u mužův mečem neb upálením a u žen zahrabáním za živa neb ohněm.

Ba ozval se v Čechách první hlas proti takovémuto trestání čarodějnic, když kněz strany podobojí Jan Štelcar Želetavský ve svém, roku 1588 vydaném spisu „Kniha duchovní“ dokazoval, že kouzelníci a čarodějnice nemohou způsobiti žádných bouří, blesků, krupobití atd. a že tudíž víra v jejich moc jest nesmyslnou. Ojedinělý tento hlas zanikl ovšem ve vřavě tehdejších předsudků pověrečných, ale přes to musí se znovu opakovati, že v Čechách soudy čarodějniční nedosáhly ni stínu oněch obrovských rozměrů, jakých k hanbě člověčenstva nabyly ve všech ostatních zemích západní Evropy.

Tato všeobecná pověrečnost lidu, dědictví do temného středověku, která touže měrou panovala i v prvních stoletích věku nového, byla také příčinou toho, že též v století XVI. a XVII. bývaly dále staré předsudky proti katům a že titéž zůstávali i nadále vyloučeni z ostatní společnosti občanské a pokládáni jsou za vývrhel člověčenstva, jak jsme se byli o tom již zmínili. K doličení toho obrátíme nyní, než přikročíme k vypisování poprav dalších, pozornost svoji *ke vnitřním poměrům stavu katovského v Čechách*, jak se nám v XVI. a v XVII. století jeví, ač právě ve směru tomto, jak to povaha věci sama s sebou přináší, máme jen nedostatečné zprávy před rukama, neboť který kronikář, který zapisovatel Pamětí by se byl obšírněji zabýval osobností tak opovrženou, jakou byl kat té doby? Také akta soudní podávají v tom ohledu jen chudá a sporá dáta, která se vztahují pouze k činnosti katů v mučírně neb na popravišti, ale ostatní poměry života jejich zcela pomíjejí. Rovněž nezanechal žádný z katů českých podobných zápisků jako kat v Anšpachu (z let 1551—1580), ani obsáhlý „Denník“ jako norimberský popravčí František Schmidt (z let 1578 až 1617) a jiní kati němečtí, jejichž zachované písemní záznamy poskytují teď kulturním historikům německým vydatného materiálu k líčení dějin a poměrů řemesla katovského. Není-li obraz náš celistvý, jest toho příčinou pouze nedostatek příslušných pramenů, jenž musí býti nahražen sestavením stručných dát, jak se roztroušeně a zlomkovitě zachovaly v místních kronikách a jiných zápisech.

Již výše jsme pravili, že se ze starších dob nezachoval žádný záznam o tom, jak byli katové v Čechách placeni za výkony své, ač není pochybnosti o tom, že též zde jako v zemích německých byly již ve XIV. století ustanoveny stálé poplatky za každý jednotlivý způsob popravy i za každou práci, která byla spojena s mučením neb s vykonáváním trestů zločincům přisouzených. V soudní knize města Zhořelice v Lužici, kterážto země příslušela tehdáž ke koruně české, zaznamenáno jest při roku 1416, že kat téhož města měl vyměřeno ročně půl třetí kopy grošů českých a dvojí oblek; mimo to měl ještě zvláštní taxu za každý svůj úřední výkon a sice dostával za stínání neb oběšení 18 grošů českých, za mučení na skřipci půl břivny a za useknutí ruky neb za uříznutí uší 6 grošů. Můžeme vzíti za pravé, že tatáž taxa platila také pro katy v Čechách, aneb se od oné lužické mnoho nelišila.

Teprva počátkem XVI. věku nalézáme též v Čechách první určité zprávy o platu kata, a sice platila obec ve městě Hradci Jindřichově roku 1506 za upálení dvou zločincův 4 kopy grošů českých a za každé stínání po 6 kopách; v Hradci Králové dostával městský kat roku 1510 týdního platu 8 grošů a mimo to od každé popravy 30 grošů, nechť to bylo stínání neb oběšení; také když byl hradecký kat roku 1515 vyslán do Stěžer, aby oběsil dva zloději, dána mu za to kopa grošů a za stínání lotra 30 grošů; při roku 1605 připomíná se v městských knihách hradeckých, že tamní kat Nedorost dostával od obce měsíčně 40 grošů a za každou popravu mu dáno ještě 15 grošů, tak že proti dřívějšku byla taxa tato již o polovici menší.

Mnohem vyšší poplatky měli ve městě Novém Bydžově, kde roku 1512 přisouzeno katovi za popravu 10 kop grošů, rovněž i v Polici u Náchoda dostal kat roku 1589 za popravu 8 kop grošů, nejspíše proto, poněvadž se v menších těchto městech jen zřídka kdy jaká poprava dála. Na Kladně, kde si k popravám vypůjčovali kata ze Slaného, dostal týž za oběšení vraha Jakuba Krejzy dokona 22 kop grošů. Rovněž dobře byli placeni popravní mistři při vojště, neboť roku 1619 měl každý císařský pluk v Čechách též svého kata, jenž byl uváděn mezi zřízenci pluku toho a dostával měsíční mzdu 16 zl. a vedle toho ještě zvláštní plat za každou popravu. V druhé polovici XVII. století byl zvláštním patentem císaře Leopolda I. ustanoven katovi za každou popravu poplatek 6 kop grošů, který se platil dvojnásobně, když byl kat volán do jiného města: proto obdržel v Chomutově roku 1698 kat z Mostu přivolaný, jenž sťal vražednici dítěte a pak ji kůlem protkal, za meč a za kůl po 10 kopách a mimo to zapravila obec útratu katovu v hostinci 8 zl. 21 kr., nepočítaje v to 57 žejdlíků vína z městského sklepa, které byl kat se svými holomky vypil. Téhož roku přiřknuto katovi v Žebráku za stětí ženštiny a probití těla jejího kůlem již jen 5 zl. 50 kr., ale tolikéž mu dáno na pětidenní útratu a vedle toho zaplaceno

1 zl. 10 kr. za pivo a jídlo jeho po vykonané popravě Pozdější popravy vynášely katům již mnohem méně, neboť roku 1727 dostal kat v Náchodě za stětí cikánky jen 6 zl. a v Kostelci n. O. přiřknuto katovi roku 1735 pouze 7 zl. za popravení Pavla Krupky, který byl pro otrávení hospodáře svého kolem lámán.

(Pokračování.)

V sobotu večer.

Báseň *Petra Jasmína.*

Či hlava myslí a či ruka hbitá
tak den jak den a dlouhý týden celý
vždy v rozmachu a mihu, — kterak vítá
ten kliduplný večer před nedělí!

A otec praví: Nyní patřím dětem!
a dívka zdoby na zítřek si shání
a měšťák: Slední dech v tom vzduchu kletém!
a zvony: Všechněm mír a požehnání!

Jde z práce dělník, v oku plá mu těcha,
tak vesele jak šel by od nevěsty,
jde s nůškou dříví žena, ó jak spěchá,
a děti přijdou vstříc jí na půl cesty.

Nad vískou ohně červánků již planou.
Teď domů, domů! Vše, co duši hnětlo
a pálilo ten týden, všecko stranou,
teď v každém oku zaplaň štěstí světlo!

Vždyť v tichou noc se skloní večer vlahý
a klidu den se zrodí noční ze tmy,
vždyť zítra nikdo nemusí vstát záhy
a rozloučit se ještě v lůžku s dětmi.

Dnes pozdvihnout je k sobě na kolena,
naslouchat jejich žvatlání, až chytrá
se uzamknou jim očka unavena,
v tom klidu hřát se dnes a hřát se zítra!

Pak znova v práci žití na bojišti,
zas býti pakou, kladivem a žulou,
jen těšit se na klidnou chvilku příští
a vzpomínati na tu uplynulou!

Berta Malmová.

Komédie o čtyřech jednáních. Švédsky napsal *Oscar Wijkander.*

(Pokračování.)

Jednání druhé.

(Pohodlně zařízený pokoj. V pozadí velké dvéře s portiérou. Na pravo dvéře Na levo dvéře a okno.)

Scena I.

Berta Malmová odhrnuje jednu z portiér.
Později Hanna.

Berta (mluví k někomu venku). Dejte pozor, aby se nic neporouchalo při rozbalování. Váha každého balíku je udána na faktuře. (Přichází do pokoje a usedne na pohovce v levo.) Ale proč tak dlouho mešká? Celé dva dny už je pryč! Začínám býti nepokojnou. (Zvoní.)

Hanna (přichází z pravé strany).

Berta. Spí Maruška?

Hanna. Spí jako andílek.

Berta. Jsem ráda... Byla již po delší čas tak neklidná... Nemůže se nějak zotavit po té dlouhé cestě přes moře.

Hanna. Ale, drahá paní, jak nepokojna jste vy sama! Za ty tři roky, co minuly od těch dob, co se mne vaše milosrdná ruka ujala tam v té bídě mezi vystěhovalci v New-Yorku, jsem vás nikdy neviděla tak, jako dnes. A to jen proto, že náš pán je několik dní z domova. Vy jej zajisté vroucně milujete.

Berta. To sama víš. Pro něho jsem obětovala vše. Ale jeho láska jest mi také vším na světě... A brzo, milá přítelkyně, nebude scházeti ničeho k mému štěstí.

Hanna. Dejž Bůh, aby se to splnilo.

Berta. Což pak o tom pochybuješ, Hanno?

Hanna. Ó, nikoliv... Ale člověku přijdou tak někdy podivné myšlénky, zvláště když vytrpěl tak mnoho, jako já. Teď jsme doma... říkám doma, neboť Švédsko jest mou i vaší vlastí... jsme tady už přes tři měsíce a přece...

Berta. A přece?

Hanna. Ach ano, teď tomu rozumím, proč to dítě tak stále plakalo...

Berta. Dítě plakává — říkáš?

Hanna. ...A proč vy, která jinak jste tak silna a byla vždy tak statečná v životě, proč také vy pláčete, když myslíte, že vás nikdo nevidí...

Berta. Hanno — — na co myslíš teď?

Hanna. Vzpomínám na ten den — — je tomu teď asi rok, . . . když jste chtěla slavit svůj sňatek tam za vodou, v tom velkém západním Babylonu . . . Byla jste tak šťastna a zářila jste blažeností . . . Ale tu přišel ten švédský kněz . . . my Švédové lneme tak ku svému domovu . . . a ten chtěl míti průkazných papírů . . . Snad to bylo dobré vnuknutí, neboť kněz amerikánský by vás byl oddal, i kdyby se byl ženich nemohl vykázat ničím. Ale ten Švéd byl muž svědomitý . . .

Berta. Ty vidíš příšery za bílého dne, Hanno. Pamatuješ se dobře, že to byl Rolf sám, který odkládal sňatek, dokud se nevrátíme domů. Ten švédský kněz konal svou povinnost . . . ale mohl nás oddati bez rozpaků. Rolf jest poctivý muž, to mi věř. Proto jsi mne neviděla plakat.

Hanna. Ale plakala jste proto, že váhá zjednati vám útěchu, které tak zasluhujete. Ach, má dobrá paní, — říkám vám tak, jako všickni ostatní, — mé srdce vám rozumí. Jste hrdá, a rmoutí vás, že jste jedenkráte v životě byla slabou. Vy, která jste tak mnoho bojovala s osudem a vždycky zvítězila, nemůžete déle snésti toto pokoření. Proto pláčete.

Berta. Hanno . . . vím, že jsi mnoho vytrpěla a zkusila mnoho zármutku, než jsi se mohla ukryti tam v Novém světě — — jinak bys nemohla tak hluboko nahlednouti do mého srdce . . . Ale moje důvěra v Rolfa je skalopevná. Váhá-li, jest to proto, že nemá všechny své záležitosti ještě tak uspořádány, jakby chtěl. Vždyť sem cestoval jenom za tím účelem . . . Ale proč se tak dlouho nevrací?! —

Hanna. Jestliže vyjel s parníkem, bude zde za malou chvíli.

Berta. Ano, půjdu mu naproti ku přístavu. Tam ve skladu jim řekni, že se vrátím asi za půl hodiny. Půjdu tady — podívám se ještě na mžik na své dítě. (Odchází v pravo. Hanna odchází pozadím. Jeviště zůstává na okamžik prázdné.)

Scena II.

Rolf a Mônsson přicházejí z levé strany. — Hanna.

Rolf. Jen dále, otče. Máš dobré koně. Přijeli jsme ještě dříve, než parník.

Mônsson. Ba že, ano . . . vše, co mám, je dobré . . . a tedy také koně, ha, ha, ha! Ah . . . zde to tedy je? — Děkuji ti!

Hanna (z pozadí). Ach, tady je náš pán! — Paní byla už tak nepokojná . . .

Rolf. Není doma?

Hanna. Šla naproti parníku. Myslila, že přijedete po vodě. Myslím, že tady bude co nevidět. (Odejde pozadím.)

Mônsson. Abych ti pravdu řekl, přišlo mi to vhod, že není doma. Nejsem zrovna při kuráži promluviti s ní teď, zvláště když mi není ještě docela jasno, co jí mám říci.

Rolf. Otec se ženských trochu bojí . . .?

Mônsson. Ó, zajisté . . . ale je to k smíchu, hahaha! Nebojím se popadnout námořníka za límec . . . ale před těmi ženskými mívám vždy prapodivný respekt. Ještě dobře, že se matka, arciť proti své vůli — stala naším spojencem. Viděla to na první pohled, že nejsi hoden, abys svou ženu objal. Myslila to do opravdy . . . a tak byla tou první, která poukázala na ten rozvod, hahaha! Víš, mně bylo Gertrudy opravdu líto, — ale obchod především! Omdlela jako špalek a Knut musil ji odnésti do jejího pokoje. Byla dlouho bez sebe.

Rolf. Ano . . . je mi jí opravdu líto . . .

Mônsson. Co dělat? — Když doktor řekl, že musí býti ušetřena všeho rozčilení, a že by bylo nejlépe, kdyby tě několik dní neviděla, jednal jsem přece moudře, když jsem dal zapřáhnouti koně a jel s tebou sem.

Rolf. Ale co to znamená, že také matka a strýc jeli sem zároveň s námi po parníku?

Mônsson. Zajisté mu jenom chtěla ukázat město a potom chtěli nakoupit nějaké ty cetky pro Sigridu. Matka zajisté neví ničeho o tvých poměrech. A z té prudké rozmluvy, kterou jste spolu měli, nemohla právě zmoudřet, obzvláště když jsi ji k vůli své dobré věci utvrdil u víře, že jsi velký hříšník, co skutečně také jsi, ty licoměrníku, ha, ha, ha!

Rolf. Ale učinila několik narážek, z kterých soudím, že ví snad více, než jest radno a žádoucno, aby věděla. Ty víš sám, jak je to důležito, aby Berta ničeho ani netušila o — Gertrudě . . .

Mônsson. Pošetilé nápady, můj hochu! Kde a jak by se byla Sara něčeho dopátrala? Ta slova, která pravila o tvé nehodnosti, a která si Gertruda vzala tak k srdci, dají se vysvětlit docela přirozeně. Věděla, že jsi byl doma již několik měsíců a nepřišels se ani podívat na svou ženu . . . a to je v jejích očích tak velký zločin, že se považovala za oprávněnu ona slova ti říci. Ach, ne, ne, — ona nemá ani tušení o tom, kdo Berta je. Musíme se jenom míti na pozoru, abychom se s nimi nesetkali na ulici . . . neboť to by vrazila kosa na kámen, jak se říká, ha, ha, ha! A teď s Bohem . . . Půjdu si obstarat své záležitosti. Zastavím se na anglickém konsulatu, abych se dozvěděl, zač ta brigga přijde nejlaciněji. Vrátím se brzo. (Odchází levou stranou.) S Bohem!

Scena III.

Rolf sám.

Rolf (dívá se za Mônssonem). Je bezohledným! Sobeckost dohání jej k tomu nejhoršímu . . . a tu jsem *musil* v něm podráždit, abych jej přivedl na svou stranu. Tak podlých pohnutek já přece nemám . . . Já ji miluji! — Ach, ona přichází! Slyším ji . . . ona přichází.

Scena IV.

Rolf. Berta z pozadí.

Berta (kvapí k Rolfovi a obejme ho). Rolfe! Konečně jsi zase doma! Mně se po tobě tak stýskalo a byla jsem už tak nepokojná.

Rolf. Ach, myslíš, že se nestýskalo mně? Jinak bych se nebyl vrátil tak *brzo.* Jen si pomysli, — než jsem svým rodičům všechno pověděl a vysvětlil, a než jsem uvedl vše do pořádku.

Berta. Ó zajisté, mohu si to představit. Ale vždyť jsi jim psal už z Ameriky? —

Rolf. Mé americké listy nedošly, a odsud, jak víš, jsem nechtěl psát. Byli by chtěli, abych přijel hned domů... a já jsem se nemohl od tebe odloučit... třeba jenom na několik dní.

Berta. Pojď a sedni si... a teď mi vypravuj *všechno.* (Usednou podle sebe důvěrně.) Ještě jsi se ani nezeptal na dítě! Byla po celý ten čas tak rozplakaná... Hanna povídá, že proto, žes byl tak dlouho pryč...

Rolf. Ubohé děcko! Ale teď už přece nepláče?

Berta. Nikoliv. Teď spí tak klidně.

Rolf. Ano, to dítě může. Jsem tak potěšen výsledkem své cesty.

Berta. Ano? — Tedy je všechno dobře!

Rolf. Musím ti jenom říci, že můj otec přijel se mnou. Jeli jsme vozem a předstihli jsme parník.

Berta. Tvůj otec? Ale kde jest...?!

Rolf. Byl už zde... ale poněvadž má v městě co dělat, odešel, aby to raději dříve obstaral. Co nevidět se vrátí.

Berta. Tvůj otec!... Nu — ano — ale tvá matka?

Rolf. Její bratr přišel na návštěvu. Neviděla jej mnoho let a... jinak by zajisté byla přijela... Nuže... a tvůj obchod. jde dobře?

Berta. Nade vše očekávání. Některé dny jsou zrovna skvělé... Ale tvá matka přijde jistě?

Rolf. Aj, toť se rozumí!... Neodepřela mi nikdy ničeho. — Ale... co jsem chtěl rici, Berto... ta velká zásylka z New-Yorku...?

Berta. Již došla... Právě to rozbalují. Ale tebe dnes ten obchod zajímá více než obyčejně... Skoro to vypadá, jakobys nechtěl mluvit o ničem jiném.

Rolf. Stráví-li člověk jenom několik dní ve společnosti mého otce. stává se z něho celý obchodník. Je to podivuhodný muž. Jen si pomysli, kdyby se tak byl dostal do Ameriky. Měl by zajisté nádherný hôtel v nejlepší New-Yorské čtvrti a svou velkou villu v Long-Branch.

Berta. Tak!

Rolf. To tě neinteressuje...?

Berta. Ne, — teď ne! Nepovídáš mi ničeho o tom, o čem bys mluvit měl...

Rolf. Myslíš, — o naší lásce... naší budoucnosti? Ach. Berto. ty víš. jak vroucně tebe miluju!

Berta. To vím.

Rolf. Ale chceš, abych ti to řekl teď, zrovna tak, jako jsem to říkal tisíckráte dříve, tam na druhé straně oceánu. Ano, má drahá Berto, — mé srdce náleží tobě, — jenom tobě. — teď, jako vždy. Nemám jediné myšlénky, která by nebyla tvou... která by nebyla o tvém štěstí a tvém blahu... To ti přísahám. Mám... mnohé chyby, ano mnohé velké chyby, Berto. — než abych tě byl hoden, ale má láska k tobě jest tak pravá a vroucí, že snad zapomeneš mých chyb... Není-li pravda, Berto? — Slibuješ mi to?

Berta Vždyť víš, jak tě miluji! A kdo je bez chyby? Mám jich také já... Vždyť sama ta moje láska k tobě je v očích světa pokleskem.

Rolf. Jestli *tak* soudí svět, není mi svět ničím.

Berta. Ach ovšem... konečně bych dovedla nedbati toho, co říká svět... Ale jest něco, čeho nedbati nemohu... a to jest, co mi praví mé svědomí...

Rolf. Tvé svědomí... Což nemyslíš. že láska je starší. než všechny ty kněžské řády, které upoutaly svědomí ve svou službu. aby mohly vládnouti nad slabými? Ale, ty nejsi slabá, Berto! Před Bohem jsi *mou*... třeba ještě církev neřekla k tomu své amen.

Berta. Ale nezapomínám, čemu jsem se v církvi naučila, Rolfe! To utkvělo na vždy v mých myšlénkách. Proto teď tak trpím. Proto nemohu chápat tvoje skeptická slova. Proto nedávají mi žádné útěchy.

Rolf. Má ubohá přítelkyně! Všechno bude dobře, a dobře, jak tomu rozumíš, jak to chceš ty. Tys více čista a cudna než tisíce mnohých, které s myrtou ve vlasech tlačí se k oltáři. (Pro sebe.) Ó, kdyby věděla, jak mne to trýzní!

Berta. Děkuji ti za to, cos pravil. Bylo by to hříšné od tebe, Rolfe, kdybys jinak soudil o mně, než soudíš. Ale také ode mne bylo by to hříšné, myslit jinak, než myslím.

Rolf (jenž byl mezitím vstal a přistoupil k oknu). Ach! —

Berta. Co jest?

Rolf (nepokojně). — Ah — nic... vzpomněl jsem si jenom. že jsem otci slíbil přijíti pro něho na anglický konsulat... a hodiny ukazují už...

Berta. Nesmíš otce nechat čekat, Rolfe. Můj otec nikdy na mne nečekával. Můj otec... ano, on byl tak dobrý... tak šlechetný!

Rolf. To jsi zajisté byla velmi šťastna!

Berta (pohledne rychle na Rolfa). Což nejsi šťasten také ty?

Rolf. Já? — Jak bych nebyl? (Pro sebe.) Jedna lež podává ruku druhé!

Berta (vstane). Teď půjdu do skladu... Potřebují mne tam... Vrátíš se zajisté brzo i se svým otcem?

Rolf. Doufám, že jeho záležitosti nebudou vyžadovat mnoho mně tak drahocenného času. Měj se dobře, má drahá Berto! Hned budu zase doma. (Sáhá po klobouku.)

Berta. S Bohem. můj příteli! (Odchází pozadím.)

Rolf (sám). Co to znamená? Moje matka... moje matka tam venku? — To mne děsí — to je skutečně hrozné! (Přiblíží se ještě více k oknu.) Snad půjde jenom kolem... Ne! Jde přímo sem... snad nejde do skladu?... Ale vždyť ničeho neví, kdo Berta Malmová jest?! Ale zde zůstati nesmím... Po schodech z dětského pokoje dostanu se druhým vchodem ven. (Vezme klobouk a odkvapí na pravo.)

Scena V.

Berta. Po chvíli Sara. Posléze Hanna.

Berta (přichází pozadím s malým polštářkem, jejž klade na pohovku). Již odešel. Chtěla jsem se jenom podívat, je-li pokoj prázdný. (Odejde k zadním dveřím a zvednouc portièru mluví ven.) Není-li vám dobře, vzácná paní, můžete si zde trochu odpočinout.

Sara (vejde). Děkuji vám... Ta cesta do města trvala tak dlouho, ... a nejsem docela zdráva.

Berta. Prosím, posaďte se trochu na pohovku a opřete se o ten polštářík...

Sara (sedne si na pohovku). Jste příliš laskava...

Berta. Přinesu trochu Eau de Cologne... přejete-li si.

Sara. Děkuji vám, milá paní. (Berta odejde na pravo.) Tak tedy vypadá! Ta, která svou hanbou a bezectí vtírá se do počestné rodiny!

Berta (vrací se s lahvičkou). Je to amerikánská Eau de Cologne — také tam ji vyrábějí. — Prosím!

Sara. Tam je všechno... v té Americe... a všelikých jakostí... Děkuji!

Berta (směje se) Ach, ano... snad máte pravdu... Je vám už lépe?

Sara. Jest... ale dovolíte-li, ještě bych si chvilku odpočinula...

Berta. Ó, velmi ráda, vzácná paní!

Sara. Byla jste dlouho v Americe?

Berta. Pět roků.

Sara. Ah... To jste byla docela mladičká, když se vám zachtělo dobrodružství.

Berta. Za dobrodružstvím jsem nešla nikdy... Jak můžete přijíti na takové myšlénky?

Sara. Ah — ta myšlénka je tak blízká. Což by to mohlo býti jiného, co by vedlo šestnácti- neb osmnáctiletou dívku do širého, cizího světa?

Berta. Mohla bych vám to říci, kdyby v té vaší otázce.. snad mimoděk... nebylo urážky.

Sara. Jak vám jen něco takového může napadnout? Vždyť jsem právě nucena užiti vašeho pohostinství. Já se vás nechtěla nemile dotknout.

Berta. Nuže tedy vám řeknu, co může vésti mladou dívku do širého světa, aniž by se jí právě bylo zachtělo dobrodružství. V patnácti letech ztratila jsem matku... a otec odešel brzo za ní. Byl důstojníkem ve vojsku a muž počestný. Když ležel na smrtelné posteli, povolal k sobě mého bratra, stiskl mu ruku a řekl: Nemohu ti zanechat jiného bohatství než poctivé jméno. Zachovej je čisté a postarej se o svou ubohou sestru. Mému bratru bylo tenkráte dvaadvacet let a odbyl právě technická studia. Stáli jsme samotni ve světě, chudí, bez příbuzných a bez přátel. Brzo potom byla jsem konfirmována. Když ten ctihodný duchovní, jehož láskyplných slov nikdy nezapomenu, dal my své požehnání, sevřel mne bratr do náruče a zašeptal: Zmužilost! zmužilost! sestro moje! Teď začíná boj života. Já tě nikdy neopustím, ale proto musíš mne následovat.

Sara. Ah... a tak jste odjeli do Ameriky.

Berta. Ano — neboť tomu, kdo má otevřené a bystré oči, jest — nebo snad bylo — jakoby zde ve Švédsku všechny síly dřímaly. Práce, která se neopírá o kapitál, je zde málo a peníze utrácejí se zde v naší vlasti většinou na zbytečnosti.

Sara. A tam se vám dařilo?

Berta. Ano, ale po krutých zkouškách, práci a strádání. Bratr byl dělníkem na velké Pacifické dráze a já dostala se do služby u banky. Byla jsem věrná a poctivá. Získala jsem si důvěry a vážnosti a byla jsem tak hrda na to, že se mohu starati o svou vlastní výživu. Práce činila mne šťastnou. Myslila jsem si, že Bůh je dobrý a život že jest vzácným svědectvím jeho dobroty. Pracovala jsem usilovně a brzo jsem si něco uspořila. Peníze uložila jsem do naší banky. Pravím, do naší banky — vždyť jsem tam byla spolupracovnicí a za takovou mne také považovali, neboť v Americe, věřte, se každá práce ctí. Viděla jsem jednou sama, jak praesident republiky na veřejné ulici tisknul ruku prostému dělníku — snad byl to jeho bývalý přítel... Naše banka spravovala mé malé úspory zdatně a tak rostl ten malý kapitál s rychlostí, která by zde ve Švédsku byla úžasnou. Po třech letech mohla jsem si otevříti samostatný obchod a důvěra banky pomáhala mi jej rozšiřovati, pokud tomu dovolovala opatrnost. Já byla neodvislou a jméno švédské dívky stalo se váženým v obchodním světě a potom i zde.

Sara. To byl velký úspěch.

Berta. Tu stihl mne krutý zármutek. Můj bratr, který se zatím stal inženýrem u dráhy, ztratil život při jednom z těch hrozných neštěstí, která se tak často dějí na amerických železnicích...

Sara. Ó — to byla krutá rána.

Berta. Teď jsem byla docela samotna ve světě... a to bylo kruté. Avšak v tom krutém zápasu s chudobou a bídou nabyla jsem síly, která se nezlomila ani teď. Sebrala jsem všechnu svou zmužilost, pracovala jsem pokud možná ještě usilovněji, než dříve... a tak nabyla jsem opět rovnováhy v duši své.

Sara. A potom?

Berta. Potom? — —

Sara. Ano!

Berta. Toť vypadá, ... jako byste chtěla nahlédnout... do mého soukromého života...?

Sara. Tak jest... vaše prosté vypravování mne zaujalo tak, že bych ráda slyšela pokračování.

Berta. Můj život soukromý... je *můj* život!

Sara. Promiňte.... jestliže snad, ... aniž bych tomu byla chtěla... dotkla jsem se nějaké choulostivé struny, která...

Berta. Není vám už libo žádné Eau de Cologne, paní? —

Sara. Ne, děkuji!... Nějaký obrat ve vašem životě, který snad nechcete...

Berta. Tedy myslíte, že už je vám o mnoho lépe?...

Sara. Vy chcete, abych šla...?

Berta. Ano... Začíná se mi zdát, že jste sem přišla za nějakým zvláštním účelem, kterého neznám a proto...

Hanna (stanouc ve dveřích, aniž by viděla Sary). Paní Malmová, Maruška se zrovna probudila a volá matinku.

Sara (vstane prudce a upře na Bertu oči). Vy jste vdaná?!

Berta (pohledne na ni udiveně a odchází zvolna na pravo).

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Listy o divadle.

III.

Nechápeme věru, proč se rozhodující kruhy myšlénce postavení druhého divadla Národního tak houževnatě staví na odpor.

Obyčejná odpověď zní vždycky v ten smysl, že prý by družstvo druhým divadlem dělalo samo sobě, recte divadlu Národnímu, zbytečnou konkurrenci. Dále mluví se o potřebě druhého personálu a končí se tím, že by obě divadla byla pak prázdna.

Tyto všecky námitky byly by jen tenkrát oprávněné, kdyby slavné družstvo zamýšlelo hráti v obou divadlech *najednou*, okolnost, o které nikdo nemluví; a my přimlouvajíce se vřele za uskutečnění myšlénky druhého divadla napřed upozorňujeme, že vždycky, leda snad případy zcela výjimečné, by se hrálo jen v *jednom* z obou divadel.

Ale pak máte teprve jednoho dost, bude znít na oko oprávněná námitka.

Vyložíme krátce o této věci svůj náhled.

Nepřihlížíme ani ke statistické ostudě, která by z toho vznikla, kdybychom měli my, jichž taková většina v Praze, divadlo jen jediné, kdežto Němci, jichž jest počet nepatrně menší, by se před celým světem měli honositi divadly dvěma. Řeknete, že je to malichernost — na oko snad, ve skutečnosti nikoli. Statistika zvlášť v mínění cizinců do zevrubných poměrů nezasvěcených rozhoduje a cifra zde by mluvila velice v náš neprospěch. Kdo zná pražské divadelní obecenstvo, řekne, že je to absurdnost čtyři divadla — možná, ale když již jednou jsme v té divadelní horečce, nesmíme se ani statisticky dát zahanbit.

Ale nechme tohoto statistického ohledu, ačkoliv ihned si dovolíme pronésti myšlénku, že by Němci ve svých dvou divadlech také najednou nehráli; nebo když my, jichž jest většina, nenaplníme současně divadla dvě, neučiní toho teprve Němci — leda by snad i Čechům lístky rozdávali.

Jest jiná vážnější však okolnost, která činí otázku druhého divadla přímo nezbytnou. Je to možnost neštěstí, které kdyby stihlo náš zlatý dům, zasáhne celé naše dramatické umění, jednu z největších pák a projevů našeho národního života, měrou strašlivou. Kdož ví, na jak dlouho bychom v případě takovém byli pak bez divadla vůbec. Námitka, že se to nestane, nerozhoduje. Před vyhořením divadla Národního také by nebylo nikomu napadlo, co se stalo. My musíme počítati vždy s nejhorším. A přihodit se něco v divadle, jest náš veřejný život podťat na dlouho v samém svém kořenu.

Vedle tohoto hlavního důvodu jsou ještě jiné, ač vedlejší, přece stejně důležité momenty, k nimž pozornost příslušných kruhů obrátiti si dovolujeme. Zkušenost nás naučila, že konversační kusy vůbec, zvlášť pak jemnější veselohry, kde vše na detailovaných nuancích dialogu záleží, jsou v divadle Národním na polovic ztracené. Uvedeme na důkaz jen dvě z posledních představení. Po prvním aktu „Salomeny“ Adámkovy ptalo se obecenstvo na vzájem „Co to jest?“ Nikdo nerozuměl vzácnému dialogu o úpravě slavnostní hry, čímž celá exposice byla pochována. I při aktovce „K životu“ byly četné stesky projeveny, že celé věty ucházely obecenstvu, a nebylo to nijak vinou herců — nýbrž vinou divadla, které jest stavěno na operu, na pompesní výpravnou tragedii, na balet neb feerii, krátce na kusy, kde se působí velikými massami. Tak dojem všech Bozděchových kusů byl v divadle Národním menší než v prozatímném — prostě proto, že duchaplné obraty, sceny hrané šeptem, pointy unikají; divák musí si mnoho domýšlet, a není-li herec právě v extasi, tu ztrácí se obyčejně pronešené slovo pravidelně a přechází v hluk bezvýznamný. Zvlášť zle daří se kusům veršovaným — příklad nejlepší na Moretově „Donně Dianě“ a zmíněné již „Salomeně“.

Z ohledů těchto bychom navrhovali:

Nechte divadlo Národní pro opery, dramata velkého rozmachu s velkou scenerií, pro feerie a balet, jemuž jak zjevno chcete holdovat víc než potřebí, a vystavte činohře a veselohře konversační divadlo nové, menší, jednoduché, které aspoň bude vždy plné a které bude paralysovati ty věčné stesky na to, že se drama, zvlášť domácí, nevyplácí, že třeba mu pomáhati slony, býky a křepčícími zástupy. Tím odpadá námitka dvojího personálu úplně. Leda, že snad byste — a k tomu donutí nás čas a poměry — otevřeli lepší operetě a frašce dvéře divadla, — získali nějaké dvě neb tři síly pro burleskní tento genre, ačkoliv i bez těch by to šlo zcela dobře jako dřív.

Máme obecenstva málo, ale i to se dělí na obecenstvo operní a činoherní. Tímto dvojím rozdělením divadla by se rozdělilo i toto a sesílilo by na obou stranách. Nebo jsou posud lidé, kteří na př. neviděli „Legendu z Erinu“ — nepřišli k tomu, nebo jako vše, sňata byla po čtyřech představeních s repertoiru a pohřbena v hlubinách archivu, prostě proto, že nedělala domy. Kdyby byla sehrána v divadle menším, byla by je dělala dál a netečným neb těm, kteří se tam do divadla Národního na ty čtyři představení dostat nemohli, mohla býti dána příležitost kus vidět a ocenit.

Není pochyby, že baletem a feerií se kazí vkus obecenstva a že zájem pro slovo mluvené ochabuje stále víc a víc. Český dramatický básník má postavení výjimečné a smutné. Ve Francii a v malém Dánsku hrají jen věci domácí — u nás jsme ochotni ano přeochotni k slabým věcem celého světa, jen svoje domácí ustavičně bagatelisujeme a odstrkujeme. A jak má se vyvinout česká dramatická poesie bez divadla? Míti druhé divadlo jen činohře posvěcené, mohlo by se přikročit i k pokusům s talenty mladými a otevřela by se brána silám novým. Což na tom, že by tu a tam nějaký kus byl slabší, nebo že by propadl, což se to jinde neděje, neb píší jinde samá arcidíla? Ale že by se našel mnohý dobrý kus mezi nimi, že by ubylo hořkosti u těch ať právem či neprávem odstrkovaných, že by se vzpružila láska a energie k práci, to jest pravda, již nikdo nepopře. Chcete-li míti *svoje domácí dramatické umění, jako je mají Rusové, Švédové, Dánové, Poláci, Francouzi a Maďaři — pak* *musíte mít české divadlo i pro pokusy i pro zkoušky, musíte míti štěpnici mladých talentů* — jinak je to směšné chtíti míti dramatickou literaturu *bez divadla.* A kdybyste měli v středu poetu jako Himalaja velkého — nic platno, bez praktického provádění kusů zakrní a bude v ohledu dramatické techniky nulou. Hleďte na lorda Byrona, co tu zmrháno pro divadlo vzácné síly, vezměte i Slovackého, který mohl se Shakespearem závodit — ale neměl divadlo, psal v exilu.

A my všichni autoři dramatičtí, ač máme divadlo, píšeme v exilu; to je pravda, již nikdo neupře. Nebo objevit se na divadle tři- neb čtyřikrát do roka je totéž, jako neobjevit se tam vůbec. To ničeho neznamená. Píšeme kusy proto, aby se hrály a ne, aby ležely v archivu divadelním. Od spisovatele, který má v svém repertoiru kusů šest, hraje se jeden, od toho, kdo jich má deset, snad dva, od jiných nic; ne, to není české divadlo, *takhle se česká dramatická škola nikdy nevyvine.*

Vím, co se mi odpoví: Vaše kusy netáhnou, prodělali bychom při nich, mluví z vás ješitnost osobní. První snad je pravda, ale i ta má své důvody, nedostatek piety u vypravení, nešťastná volba kusu, špatné obsazení neb jiné; o prodělání nemluvíme, viděli jsme prázdno i při operách — ješitnost osobní pak docela nám vytýkána být nemůže, *nebo ta věc týká se též pánů, kteří mají divadlo v rukou, a jichž leckterý kus posud ani na divadlo národní také uveden nebyl.* Z té strany jsme kryti. Ostatně nevíme, jaká to ješitnost, chtít vidět svůj kus na jevišti. Vždyť jsem ho *proto* psal, vždyť je to jeho účelem; je to, jako kdyby švec nechtěl vidět boty své na nohou lidí, nýbrž chtěl je pouze vystavovat v své výkladní skříni.

Ještě jedna věc vadí. Nešťastná tradice minulosti. Několik kusů v letech šedesátých bylo vytroubeno s velikou slávou a oklamaly obecenstvo a odtud to neštěstí, jakým je každý původní kus. Ale tato tradice musí se překonat. Dnes se z opatrnosti domácím kusům reklama nedělá — jen cizím — ale to přec uzná každý, že je tu řada kusů, které vítězně pronikly, které jsou základem, na kterém může povstati české samorostlé drama.

A pak jest nám druhého divadla třeba *i z ohledu na herce.* Naše nejlepší síly jsou právě v zenitu své síly a svého umění. Jsme šťastni, že je máme, ale jak bude za deset roků? *Kde jest náš dramatický dorost?* Vím, co se mi odpoví z divadelní kanceláře. Zkoušeli jsme přes třicet lidí, ale žádný neukázal talent. Můžete jich zkoušet ještě šedesát a také ho neukáže, kde má k tomu příležitosti? A pak musíte ho míti stále na očích, *musí se vyvíjet* před vámi, musíte ho stvořit. Je to velká náhoda, že současně máme herce jako Šimanovský, Kolár, Seifert, Šmaha, Bittner, Mošna a Frankovský, umělkyně jako paní Sklenářová, Šamberková a Bittnerová — ale darmo se ptám, co bude, až tito odstoupí, co bude, až čas zavře nad nimi své účty? Z ničeho velký herec se nenarodí — jak dlouho hrál pan Slukov, než se stal umělcem jakým je dnes, a jest známo, ze pan Seifert zpíval v operetách.

Učit se musí mladé síly dramatické stejně jako spisovatelé dramatičtí, a to nejde bez divadla. Proto, jste-li lidmi dobré vůle, dělejte kroky ku stavbě druhého menšího divadla pro činohru a konversační veselohru (po případě pro frašku a operetu), divadla, jež by bylo školou herců i autorů, divadla, jehož máme potřebu nezbytnou, nemáme-li utonouti v baletech, a — v prostřednosti.

Z cest po Číně.*)

Charakteristickou pro naši dobu jest zajisté horlivost, s jakou anglické dámy, unavené všedností života, snaží se prozkoumati odlehlé a nejnepřístupnější části zeměkoule. Když před pětadvaceti lety provázela paní Atkinsonová svého muže Sibiří až k Amuru, považováno to za čiré hrdinství, v našich dnech jest však málokterý koutek světa, od Číny až do Peruanska, jenž by nebýval byl navštíven některou podnikavou Angličankou. Knihy od těchto cestovatelek vydané tvoří již pěknou bibliotéku. Takto můžeme provázeti Lady Brasseyovu na cestě kolem světa, Miss Birdovu po nepřístupných cestách v Japonsku, Lady Florence Dixie Patagonskem a Miss Gordon Cummingovu po ostrovech Fidžijských a nyní po Číně. Její sloh sotva si v něčem zadá původností svou za poutavým líčením Lady Brasseyovy, jak již zřejmo z následujícího úryvku listu, datovaného v chrámu „Nebeského chleba“ v Nin-po: „Ze všech cizích a půvabných míst, kde jsem po několika let strávila dny květnové, jest místo, kde píšu dnes, snad nejpozoruhodnějším. Jedno jaro prožila jsem v horách Himalajských, kde se družné kukání nesčíslných kukaček mísilo se skolenim a chechotem celých zástupů opic, které házely po nás nachovými květy rhododendronů; jiný květen viděla jsem na překrásném Fidžijském ostrovu mezi palmami a stromovitými kapradinami. Loni byla jsem v nádherném údolí Yosemitském v Kalifornii, těšíc se kráse jeho zázračných vodopádů a vůni rozkošných azalei. Avšak místo, kde jsem letos, jest nejpodivnější všech; neboť jsme zde dvě cizí ženy bez krajana na dvacet mil kolem, docela samotny v starém Budhistickém klášteře, v němž přebývá asi sto čínských kněží a mnichů, z nichž se všichni chovají k nám tak laskavě, jak laskavě se jen kdo chovati může.“ — Již tento popis svědčí, že se Miss Gordon Cummingová nespokojila s utvořením si představy o Číně pouze prohlednutím si přístavních měst, jež otevřena jsou evropským loďstvům, nýbrž že odbočila, kdykoliv se příležitost naskytla, od vyšlapaných cest obyčejných touristův. Arciže jest to přece jenom ještě pouze pobřeží Číny, kteréž až dosud přístupno jest obyčejnému cestovateli, a tak dotkla se také naše spisovatelka pouze lemu roucha ohromné říše. Avšak málo z toho, co v posledních letech o Číně a jejím podivuhodném lidu napsáno, předstihuje výborné líčeni této pozorovatelky. V jistém ohledu dosvědčuje její kniha pravdu francouzského přísloví: „Lepší jest nepřítelem dobrého“, neboť přijedouc právě z Japanu, kde jest čistotnost jako srostlá s národní povahou a kde láska rodinná dospěla téměř idealni výše, nalezla v městech čínských nepříznivou protivu v ohledu prvnim i druhém. To však nezaslepovalo její zrak ku předmětům krásným a zajímavým, i cestujíc z Kantonu až do Pekinu, nalezla krás i zajímavosti v krajině, podnebí i lidu s dostatek. Z měst, která navštívila, byl Kanton nejvíce typickým, chovaje v sobě nejnápadnější úkazy čínského života. Kanton jest ryzeji čínským, než města severní, kde život tatarský dodává obyvatelstvu i jeho způsobu života jiného rázu. Kromě toho jest Kanton bohatým střediskem obchodu a národní povaha čínská jeví se tu ve světle kde možná příznivém, jak totiž se vyvinula pod vlivem zámožnosti a zřízeného blahobytu. Za Kantonem navštívila cestovatelka Macao, Swatow, Amoy, Tučo, Ninpo, Šangaj, Čefu a Pekin, a všude nalezla příležitosti nahlednouti pod povrch čínského života. Někde stalo se to arciť nedostatečně. Hlubší poznání čínského národa bylo by ji zajisté přesvědčilo o mylnosti náhledu, že nemá smyslu pro krásy přírodní. Číňan nemiluje snad krajinnou scenerii a květiny tak nadšeně jako Japonec, ale kdokoliv navštívil čínský park, obdivoval se vysoce uměleckému zahradnictví a péči a vkusu, s jakým volena bývá poloha sídel a letohrádkův bohatých tříd; kdo studoval krajinomalbu domorodých umělcův anebo četl čínskou poesii, nemůže ani na okamžik pochybovati, že mají Číňané nad míru vyvinutý cit pro krásy přírodní. Jest pravda, že jejich domy jsou stavěny tak, že všechny síně hledí do dvora. Avšak to jest pouze následkem společného orientalského zvyku uchraňovati ženský svět cizích pohledův; a tato nádvoří ozdobují se u bohatších tříd květinami, malebnými křovinami a vodojemy tak, aby pobyt v nich byl co nejpříjemnější. Dále domnívá se Miss Gordon Cummingova dle toho, co viděla ve Tučo, že zločinný zlozvyk ubíjení novorozených dítek jest u Číňanů rozšířenější než skutečně jest. Není pochyby, že vraždění dítek se děje, ale stává se tak pouze v krajích a třídách nejchudších, kde jest mezi prostředky výživy a úmorem hlady jen velmi úzká hranice. V takových poměrech chová se pak veřejné mínění k tomuto barbarskému zvyku snášenlivě. V krajích bohatých jest však tento zločin neznám, aniž by se trpěl. — Jako většina navštěvovatelů Pekinu byla také Miss Gordon Cummingova sklamána povšechným vzezřením města a všude se jevícím úpadkem. Veřejné budovy, ulice a cesty svědčí, že byly kdysi projektovány ve velkém slohu, avšak jakmile byly provedeny, ponechány jsou zkáze, aniž kdy na ně opravná ruka sáhla. Dláždění, které bývalo zajisté nejkrásnějším na světě, jest plno hrbolů a děr. Veliká střediska národní učenosti, koleje Pekinské, rozpadávají se v trosky a opuštěné síně pokryty jsou prachem věků. Vše to má patrně svou příčinu ve vládnoucím systému, vychování na základě učení Confuciova, kteréžto vede národ vždy spíše k tomu, aby zabýval se svou minulostí než budoucností. Mysli obracejí se stále k nedostižným vzorům ctnosti a učenosti rozlévajícím svůj lesk na starodávné dějiny národní, a život tráví se marnou snahou přiblížiti se těmto vznešeným příkladům. Toto hroužení se do minulosti zaujímá také celou věrouku a jest velkou překážkou všelikých novot. Ačkoliv se styk s Evropany neustále rozšiřuje, a tu a tam spřátelila se mysl národa s nutností změn, bude to trvati velmi dlouho, než strhne se konečně hradba předsudkův, dělící Čínu od ostatního světa. Něco v tom ohledu již učiněno zejména missionáři protestantskými i katolickými. Jest prý v Číně již přes jedenkrátstotisíc vyznavačů křesťanské víry protestantské. Mezi třemi sty milionův Číňanů jest to ovšem pouhá krůpěje, avšak símě je zde a vzklíčilo. Není pochyby, že zejména v městech přístavních přijali mnozí křesťanství ze ziskuchtivosti, avšak pronásledování, jemuž křesťané v posledních letech vydáni byli, značně stádec křesťanský vyčistilo. Jest sotva jedné křesťanské obce v říši, která by nebyla podstoupila nejkrutější stíhání. Roku 1879 vypuklo pronásledování v osadě nedaleko Kantonu, kde bohatý, na křesťanství obrácený Číňan chtěl vystavěti kostel, byl jat a mučen, aby odříkal se křesťanství. Když zůstal věrným, přivázán jest na kříž, obalen bavlnou politou olejem a upálen. Také čtyři jeho soudruhové byli hrozně mučeni a konečně sešli smrtí ohněm. To jest pouze jediný příklad z mnohých, kterých lze se v této knize dočísti o stálosti vyznavačů křesťanství v Číně. Pohnutky ku pronásledování jsou ve všech téměř případech spíše politického než náboženského rázu. Nábožensky jsou Číňané nejsnášenlivějším národem ve světě. Strpí mezi sebou Židův, Mohamedánův, Budhistův, Tanistův a do nedávna trpěli také křesťanův; teprve když poznali politické následky šíření se náboženství západu, začali se mu opírati. Číňané vůbec jsou k náboženství lhostejni a chovají se k svým vlastním modlám s nejhlubším opovržením. Bůžkové, kteří nevyslyší modlitbu, jsou biti a tupeni, anebo vyhodí se na slunce, kde popraskají a opukají.

---

*) „Wanderings in China.“ By C. F. Gordon Cumming. London. (Blackwood.)

Tím končíme výtah z knihy, která jest z nejzajímavějších, jež v poslední době o Číně vyšly. *—n—*

Knihy redakci „Lumíra" zaslané.

„Zavaté listy." Básně Adolfa Heyduka. Nákladem Vlad. Čecha, Král. Vinohrady.

„Sebrané spisy Václava Beneše-Třebízského." Dílu IV. svazek 4. V Praze 1886. Nákladem Fr. Šimáčka.

„Česká bibliotéka rodinná." Pořádá Bedř. Frida. Ročníku III. svazek 1. obsahuje: Hugh Conway: „Ostny a hroty." a „Povídku o jednom sochaři." Přel. Klára Špecingrova Nákladem Al. Hynka v Praze.

„Zeměpisný Sborník." Ročníku I. číslo 2. Redaktor: Dr. J. Řežábek. Nákladem knihtiskárny J. Otty v Praze.

„Aprise i loial enquête." Příspěvek k nauce o vývoji moderního řízení trestního. Podává Dr. A Zucker. Nákladem knihtiskárny J. Otty v Praze.

Listárna redakce.

Z rukopisů došlých do 16. t. m. neuveřejníme žádného.

Číslem tímto končí první čtvrtletí XIV. ročníku „Lumíra" i žádáme pp. čtenáře, jichž předplatné došlo, o laskavé obnovení.

Na „LUMÍRA" předplácí se:

V Praze:		S pošt. zásylkou:	
Na celý rok	zl. 6·60	Na celý rok	zl. 7·—
„ půl roku	„ 3·30	„ půl roku	„ 3·50
„ čtvrt „	„ 1·65	„ čtvrt „	„ 1·75

Jednotlivé měsíční sešity stojí v Praze 55 kr., poštou 60 kr.

Administrace „Lumíra"
v Praze, Salmova ulice číslo 9 n.

OBSAH: Z epické básně „Čechův příchod". Od Julia Zeyera. — Svatební cesta. Dalmatská povídka od Jos. D. Konráda. (Pokračování) — Kolem Vitoše a Rylu Cestopisná črta od F. Andrlika. (Pokračování) — K dějinám poprav a katů v Čechách Náčrtek z kulturních dějin od Josefa Svátka (Pokračování.) — V sobotu večer. Báseň od Petra Jasmína. — Berta Malmová Komédie o čtyřech jednáních. Švédsky napsal O. Wijkander. (Pokračování.) — Feuilleton: Listy o divadle. III. — Z cest po Číně.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček".**

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl 75 kr
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ —

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškere dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nove

Listy přijímame jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod odpoledne.

ROČNÍK XIV. 1. dubna 1886. ČÍSLO 10.

Skály.

Několik výjevů z dějin samoty. Od *Al. Jiráska.*

Strašidelná historie úvodem.

„Krajinou děsnou v šíré pustině“ byla, jak prastará listina dosvědčuje, ona část našeho království, rozkládající se při hořejším toku Oupy a Medhuje i při říčce Stěnavě v nynějším výběžku Broumovském pode sráznými Stěnami Polickými.

Liduprázdné ty za starodávna končiny pokrýval ohromný prales, jenž hlubokým temnem svým halil a tajil děsnější ještě poušť obrovských skal, nyní Teplických a Adršpašských.

V čirou tu pustinu lesní, jež zvučívala řevem medvědů, vytím vlků i řvaním zubrů, v jejíž doupatech bytovali divoká kočka a mrštný, zákeřnický rys, jen smělí a odvážliví lovci přicházeli. Než ani ti se nepouštěli hloub do bludiště strmých a nepřístupných skal, jež pustinou neprozkoumanou a skoro neznámou i pak zůstaly, kdy kolem umlkl šelem řev a prales podlehl ruce lidské.

„Krajina děsná v šíré pustině“ za 13. století ponenáhlu zalidněna; i kolem dotčeného labyrintu skalního poklidné vísky pak založeny. Jen on sám zůstával po staletí, jakým prve byl, pustým a nepřístupným.

Svět o jeho velikolepé kráse nic ještě nevěděl. Les zakrýval zkamenělé to město. Hlasu lidského se v něm neozvalo. Jen šumot stromů a křovin dole i na jeho nebetyčných cimbuřích a ohlas bouře, strašněji nežli kde jinde tu rachotící, hlaholily pustými jeho ulicemi i šerem jeho jeskyň a hlubokých roklí.

Poprvé se ten odlehlý kout ohlásil širému okolí, zvláště sousednímu Slezsku, tehdá ještě české zemi korunní, strachem a hrůzou, jež odtud plodil pan Matěj Salava z Lípy, hejtman husitský. Ten vystavěl si zrovna proti skalám Teplickým na jejich jižním konci přepevný hrad, z něhož pak s druhy svými podnikal „spanilé“ Táborům jízdy do Slezska, aby trestal a hubil nepřátely husitské a svatého jim kalicha.

Hrad jeho stál na výběžku skalného pásma pnoucího se na východ souběžně s vlastním labyrintem skal Teplických, těsně vedle nich. Obrovské, pískovcové balvany staly se hradu přirozenou hradbou, baštami i skrýší přepevnou, jež nad to mocně opevněna zdivem umělým.

Skály daly hradu původ, sílu a tvrdost, skály mu daly také jméno. Než záhy po válkách husitských byl zpustošen, a v 16. století přestal docela býti sídlem šlechtickým.

Za to na úpatí vrchu, na němž hrad Skály stál, založili koncem dotčeného výše věku Zikmund a Bernart bratří Čertorejští z Čertorej novou tvrz při osamělém dvoře. Zboží Skalské přecházelo po nich z rukou do rukou, a na osamělém sídle na úpatí lesnatého vrchu pode starým hradem z jedné a skalami Teplickými ze strany druhé střídali se šlechtičtí obyvatelé různých rodů, až roku 1662 panství to, ovšem nevelké a ne valně výnosné, koupil Matěj Ferdinand Sobek z Billenberka, jenž stav se hradeckým biskupem, určil je na vydržování tří kanovníků.

Tou dobou také vzniklo jméno Bišofštejn a staré „Skály“ upadlo u lidu v zapomenutí, jakož také skoro i starý hrad sám, opuštěný a zpustlý, jenž se byl zatím ukryl v lese kol kolem po hoře vybujivším.

Nová vrchnost, hradečtí kanovníci, málo kdy na Bišofštejn zavítala. Leda že některý z nich na léto sem přijel. Dlouho se tu však sotva kdy omeškal. Nebylť žádné společnosti, aniž mohl ji osamělý zámeček, vlastně jen výstavnější dům, mezi lesy a skalami v chudé, pohorské krajině něčím jiným nahraditi. Tak tu jen zůstávali správce se svou čeládkou ve dvoře, a sládek malého při něm pivovaru se svou nečetnou chasou, samotni skoro po celý boží rok.

I stalo se, pověst času neudává, že tu jednou přebývali dva rodní bratři. Jeden byl správcem ve dvoře a druhý sládkem. Třetí bratr jejich, řemeslník, zdržoval se ve městě Polici, dobré dvě hodiny cesty odtud vzdálené. Že byl neženatý, vypravil se jednou na štědrý den do Skal či na Bišofštejn, aby, jak ho bratři pozvali, strávil s nimi štědrý večer a svátky. Za dne měl ještě mnoho neodkladné práce a tak se vydal na cestu hezky pozdě, když se již počalo skoro soumračiti. Mrzlo, ale na holo. Jen tu tam na polích a na cestě, zmrzlé jako kost, probělával se sypký poprašek, jejž mrazivý vítr sem tam sfukoval.

Milý zámečník dost a dost pospíchal. Jednak ho mráz poháněl, jednak byl by již rád měl za sebou smutnou v ten čas krajinu. Byloť v polích pusto, nikde ani živé duše. Mračně se vypínal nad osamělým krajem pohorským mohutný Ostaš, jehož lesnaté stráně oděly se do černa, a na jehož temeni skály, za dne světlé, zanikly v hustém šeru.

A šera a tmy pak valem přibývalo. Zámečník nebyl zrovna hrdina a proto se zaradoval, když pojednou se před ním kmitlo světlo. Nadálť se, že bude míti společníka. Než přece se zastavil a rozhlížel se. Bylоť mu divno, kde že se to světlo pojednou vzalo.

Ale tam na levo je ves; věděl o ní. Ten člověk před ním se svítilnou je jistě ze vsi a vyšel někudy z ouvozu, a tak ho dosud neviděl. A stojí! Jakoby čekal. Zámečník se dal do kroku, ale světlo před ním se také hnulo. Než co to? To jsou dvě světla, dvě svítilny a jak se mu v šeru zdálo, dvě postavy u nich v pláštích. Zastavil se bezděky a světla před ním stanula také.

Což ho ti tam spatřili? Čekají? Zahoukal na ně. Než nikdo se mu neozval. Ani když podruhé a potřetí na ně zavolal. A jak zase vykročil, hnula se také světla před ním, ale ne dvě, nýbrž tři! Zámečník se zarazil. To není samo sebou. Bludičky to nejsou, nemožná v tento čas. Nejprve bylo jedno. pak dvě, ano nemýlil se; a také jen dvě postavy posléze viděl a teď tam jsou tři světla a tři postavy! Teprve nyní se mu zdálo, že nejsou jako ze vsi a z okolí, že mají dlouhé pláště a na hlavách klobouky, jakých nikdy ještě neviděl.

Stanul opět a upřeně hleděl před se na podivný ten zjev. Ti tam také stojí a tři rudá světélka kmitají se vedle sebe. A teď — hle — prostřední živěji vzplanulo a v záři jeho kmitla se tvář prostřední postavy, nejasně ve stínu špičatého klobouku širé střechy. Jen bílé vousy její dobře bylo viděti.

Co dělati? Navrátit se — ne, co by bratři řekli? A tak se pustil zámečník s pánem bohem dále. Jak vykročil, hnula se před ním tři světla a postavy kráčely v před zrovna tím směrem jako on ku Bišofštejnu. Už viděl před sebou pásmo jeho skal, nyní jako černá hradba se pnoucí. Snad se mýlí, snad se zbytečně strachuje. Není to asi nic divného, nýbrž jsou to lidé a jdou snad jako on na Bišofštejn.

Ale aby na ně ještě jednou zavolal, toho se mu nechtělo. Největší obavu pak měl z lesa, jímž mu bylo jíti. Než před samým lesem světla náhle zmizela, jako se mu prve z nenadání ukázala. A tu teprve pojal osamělého chodce podivný strach. Už nepochyboval, že to bylo něco nadpřirozeného. Zpotil se, nežli prošel tmavým lesem a z hluboka vydechl, když z něho vyšed, spatřil před sebou osamělý dvůr zdí obehnaný. Jako divý zabušil na vrátka a když mu čeledín otevřel, chvátal pustým nádvořím zrovna k bytu bratra správce a vypravoval mu, co viděl.

Myslil, že správce, známý svou smělostí, dá se mu do smíchu. Než ten mlčky a vážně naslouchal a pak bratra jen tak chlácholil, vybízeje ho, aby vstal, že již čas k večeři, na niž půjdou ku bratru sládkovi, bytujícímu přes dvůr v jednom křídle starého zámečku.

Jak vyšli ven před domovní dvéře, stanuli oba na schůdkách k nim vedoucích a dívali se před se na zámeček přes veliký dvůr zrovna proti nim se probělávající v šeru pustého večera i ve stínu lesnaté hory zrovna nad ním se pnoucí. Okna v bytu sládkově byla jasně ozářena. Jinak kolem husté šero i černé stíny a pusté ticho.

„Pojďme, už na nás čekají —" pravil správce. Ale jen dořekl, vrata na pravo ve zdi jakoby se sama tiše otevřela a jimi vjel kočár tažený spřežením vranců a jel na příč přes dvůr ku protilehlým vratům, jimiž také zmizel. Kola se zvolna bez hlasu otáčela, dusot koní nebylo slyšeti. Jen zajel, už tu byl druhý, tmavý kočár, podoby divné, starodávné, a v něm zase pár vraníků. A za ním třetí, podobný, se stejným spřežením.

Povozy ty přejely tiše jakoby stíny byly. A jen se zjevily, již také zmizely.

Zámečník stál jako přimrazen a třásl se. Nejprve se správce vzpamatoval.

„Pojďme," pravil.

„Pane, mně se už skoro nechce přes dvůr. Raději bych u tebe zůstal," mínil Polický bratr. Než správce mu vyložil, že to nemožná a dodav mu ducha, žádal ho, aby u bratra před čeládkou nic neříkal, aniž se jen slovem zmiňoval o tom, co dnes viděl.

„Beztoho si sami dost napovídají. A kdyby ještě tohle slyšeli, nezůstala by nám tu ani noha. Všecko by nám uteklo."

A tak šli. Cestou však doskočil správce ještě ku vratům. Byla pevně zamčena, tak jako když je za soumraku prohlížel. —

Ve vytopené světnici bratrově, za stolem u kamen brzo se jim uvolnilo a jmenovitě správce se dosti rozveselil, jakoby se nic nestalo. Už byli bratři chvíli po večeři a dlouho si již povídali při plném korbeli. Zámečník byl by rád zavedl řeč na to zjevení a vyptal se, poněvadž se mu dle všeho zdálo, že bratr více ví a že toho zjevení zasmušilého neviděl poprvé. Ale správce vždycky zavedl řeč a vždycky někam hezky daleko.

Když tak bratři byli v nejlepším hovoru, vešel pacholek a požádal správce na chvilku ven. Druzí dva myslili, že se něco ve stáji přihodilo. Čekali chvíli za chvílí, a bratr se nevracel. Sládek vyšel pak ven se po něm poptat. Nikdo však o něm nevěděl a po pacholkovi se také nadarmo sháněl. Bratr zámečník se zarazil a zalekl se pak velmi, když jeho zrak utkvěl náhodou na hodinách. Táhlоť na dvanáctou.

A v tom se ozval venku na vížce na hospodářském stavení zvonec a jeho hlas zvučel jasně temnou nocí, zaléhaje do lesa i do skal příšerně do tmy trčících.

„Je půl noci. Zvoní nám na jitřní," pravil sládek, a mrzutě dodal: „Tak jsem se těšil, že když nemůžeme do kostela, že si pohromadě zazpíváme vánoční. — A tu nám to ten divoch zkazí —"

„A nemyslíš, že by — jak jsem prve — jako to vidění —" tázal se bratr a přistoupiv k oknu vedle bratra hleděl ven.

„Nemyslím — Snad mu pacholek ohlásil, že se u dvora ukázal vlk — a na ty je on zrovna divý — neboj se — ten se nedá — Pojď, zazpíváme si —" Zvonek venku ještě hlaholil.

Začali vánoční: „Pochválen buď Ježíš Kristus —" Ale ještě ani prvního verše nedozpívali, vešel kvapným krokem bratr správce a na jeho pochmurné tváři bylo zřejmo, že se něco přihodilo.

„Kde, prosím tebe, se touláš? Kdes byl?" tázal se sládek.

Správce se kolem ohlédl a nikoho kromě bratří nespatřiv, odvětil:

„Na hradě — na starém hradě —"

A usednuv na židli, jakoby všecek unaven, jal se vypravovati.

„Pacholek mně tajně oznámil, že viděl nahoře na starém hradě světlo —“

Bratři žasli. V opuštěném tom hnízdě skalním, kam sotva kdy lidská noha kročila, světlo! A v tento čas!

„Myslil jsem si, kdo ví co v tom je — A pak dnes to viděni — ať už máme pokoj — ať víme, kdo nás tu straší. — ‚Jiro,‘ řku pacholkovi, ‚půjdeme spolu nahoru —‘ Nechtělo se mu ale dal si říci. Protože viděl světlo ze dvora, a já je také viděl, jak mi je ukázal, zrovna mezi stromy nahoře, hned jsem si pomyslil, že je u skalní věže. — Tak jsme navázali dva žebříky, já se ozbrojil šavlí, on obuškem a šli jsme. Šli jsme opatrně. Ale nikde ani hnutí. Jen meluzina skučela ve skalách. Jak jsme vkročili do nádvoří, zasvítilo nám na cestu okénko u skalní věže. Víš, to nejhořejší —“ dodal, obraceje se ku sládkovi. „Chvilku jsme stáli a poslouchali. Nikde nic. Jíra držel žebřík, já pak s obnaženou šavlí obešel jsem staré stavení u skalní věže. Ale ani památky. A tak jsme pak s Jírou přistavili tiše žebřík. Jíra ho držel a já se pustil nahoru —“

„Člověče!“ vydechl zámečník, všecek rozčilen strachem i napjetím.

(Pokračování.)

V museu Thorwaldsenově.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

Sem lomoz a hluk města nedosáhá!
Tak milo tu a volno, a přec hrdlo
zde úcta stahuje. Tvá, kráso, vláha,
co nejzářnější z tvých snů v mramor stvrdlo,
zde blaží duši, jež jak Psyche nahá
se blíží s bázní k obrovskému dílu,
svůj měříc na něm vzlet a svoji sílu.

Tu řada kolossů ční, apoštolů
a Kristus v oku lásku v jejich středu
se dívá plný tajemného bolu,
jak chtěl by změřit celou světa bědu.
Leč jako k slunci květ na lehkém stvolu
v říš antiky má touha letí chvatem,
spíš něhou jata nežli majestatem.

Zde, Gracie, váš rozbit čistý stánek,
zde Ganymed v svém usmívá se blahu,
jak povzlétal by již již nad červánek
a s orlem stanul na Olympském prahu
Co prochvívá tvůj, Afrodito, spánek?
To rád bych uhoď, vděk a něha tichá
ráj lidstva ztracený z tvých tahů dýchá!

Dál rozmar v hravé Amorettů změti
zde prohání se v divuplném reji,
ty okřídlené a buclaté děti
zde v malém celou, velkou epopeji
zas opáčí a vše to k světlu letí . . .
Faun tleská k tomu, Eros usmívavý
vše ladí v souzvuk, v antiky klid pravý.

Tak obejmout svět, celý nosit v duši
a v kolossy jej vtělit, každou řečí
jenž hovoří a dí, čím srdce buší,
čím jásá a se chví v poslední křeči,
je úděl velký! Nechť si pak dav ruší
tvůj v středu toho chrámu spánek svatý:
Ty jistě vítáš každý paprsk zlatý,

Jenž z arkad bloudě kolem tvého hrobu
mdlým svitem zlatí na něm břečtan snivý;
a jestli ticho po delší tu dobu,
ruch kroků nezní-li a konejšivý
zvuk rodné řeči, střásáš smrti mdlobu,
tvá dlaň se jistě na tvých prsou spíná,
ret šepce: Což můj lid mne zapomíná?

Však v neděli a svátek čilým ruchem
zní kolem tebe tiš ta zadumána,
ty jistě usmíváš se, lačným uchem
ten ševel chytáš, vidíš, zbožňována
jak práce tvá, tvé jméno letí vzduchem
z úst námořníka, z úst prostého lidu
zní s pýchou, s vědomím a v tichém klidu.

Tak odpočívat po hotové práci
a v středu vtělených svých snů, ó sladká
to myšlénka! před touto v nic se ztrácí
děs hrobu, před ní je i věčnost krátká!
Mé dumy vždycky jako tažní ptáci
tam zalétají, kde tvůj hrob se šeří,
těch symbol, kteří v práce kouzlo věří.

To kouzlo, kterým všecko přemaháme,
jímž hvězda umění je srdci bližší,
jímž pevni jsme, když kol se všecko láme,
jímž vřava sporných vášní v lad se tiší,
v to kouzlo práce, které neoklame,
jež duši v sobě pevný asyl chystá,
v němž dýchá volná, povznešena, čistá;

Jímž umělcova duše velká, ryzí
je celá chrámem jako tyto síně,
kde v čistém sněhu antické své řízy
tvá díla stojí! Při myšlénky vině,
kde křídla rostou nám, prach s čela mizí . . .
kde v tom jsme velcí, co jsme silní chtěli
a ve svém díle zříme — život celý.

*

K dějinám poprav a katů v Čechách.

Náčrtek z kulturních dějin od *Josefa Svátka*.

(Pokračování a dokončení.)

Vůbec byla té doby mzda mistra popravního za všeliké výkony jeho již přesně ustanovena v „Novém řádu práva útrpného a hrdelního“, jenž byl za císaře Josefa I. roku 1707 vydán a od appellačního rady Kašpara Jana Bilka z Bílenberku o rok později do češtiny přeložen. V 23. kapitole tohoto zákonníku věnován jest 3. článek ustanovení mzdy katovy a sice za stínání a oběšení 6 zl., tolikéž když byla ženština sťata a pak v hrobě kůlem probita; za upálení zločince, za lámání kolem neb čtvrtcení dostával kat 7 zl., byl-li pak zločinec vláčen koňmi k popravišti neb před popravou trhán ještě kleštěmi rozpálenými, dostal kat nejvyšší taxu 9 zl. Při mučení byla předepsána taxa 1 zl. 12 kr. při prvním dotazu trapném, při úplném zmučení pak dvojnásob tolik; za vymrskání zločince z města, od uřezání uší a nosu, od utnutí ruky neb řemenů trhání platilo se po 2 zl. 24 kr., od vypálení šmáhu neb cejchu 1 zl. 12 kr.

Výslovně se však ustanovuje, že si kat musí veškeré mučicí a popravní nástroje sám zaopatřovati a že jen dříví, kolo, kůl atd. dostane od vrchnosti popravu vedoucí, jak to už dříve bylo v obyčeji a jak to patentem císaře Leopolda I. bylo stanoveno. Tím se vysvětluje, proč popravní nástroje a zejména meče stínací jakožto osobní majetek katův zůstávaly stále v rodinách katovských i po mnohá století, a často se nyní ukazují ve sbírkách meče popravní, kterými bylo průběhem věků třebas na sta osob stínáno. Rovněž musili míti katové své koně, jichž bylo třeba k vlečení zločinců na popraviště neb ku čtvrtcení, na ty však dostávali od obce příslušný obrok.

Taktéž hojné příjmy vycházely katům z toho, že docházeli k vykonávání poprav do jiných měst a na jiná panství, kde vlastních katů neměli; zvláště páni a rytíři, kteří si popravních mistrů nevydržovali, vypůjčovali si je od jiných pánů neb od měst, kdykoliv některého ze svých poddaných na hrdle trestali. Za doby Rudolfa II., kdy se tak mnoho poprav po veškerých Čechách dálo, vycházeli katové velmi často na podobné krvavé „pohostinské hry“, neboť se páni i města ve věci této sousedsky podporovali. Jediný pan Adam Slavata z Chlumu, držitel malého statku Čestínského, vypůjčil si ve třech letech (od 1590 do 1593) od šepmistrů v Kutné Hoře kata neméně než osmkrát na hrádek svůj Čestín Kostelec. Na Třeboni zase vzdaloval pan Petr Vok z Rožmberka tamního kata z města, aby ho neměl hned po ruce ke konání poprav; pán tento byl totiž velmi prchlivý a dával poddané a sluhy své pro každou maličkost hned stíti, načež náhlého soudu takového obyčejně litoval. Proto musil kat za přítomnosti pánovy v Třeboni odejíti do Soběslavě, aby, než by byl na Třeboň k popravě povolán, mezitím nějaký čas uplynul, ve kterém by se zlost všemocného Rožmberka zase vykouřila. Za každou takovouto popravu v jiném městě konanou dostával kat dvojnásobnou taxu, než jaká mu byla vyměřena ve vlastním jeho sídle, a mimo to musil i s holomky svými hojně býti vyčastován, kteréžto útraty hradily se buď z pozůstalého jmění zločincova, neb nebylo-li takového, byly rozvrženy na obyvatelstvo města neb panství.

Mimo tyto pravidelné příjmy a taxy měli katové též valný důchod z toho, že od nejstarších dob bylo také jejich povinností lapati psy, odklizeti psy vzteklé a každou zdechlinu, tak že jim prodej koží a kostí z padlých zvířat hojný užitek přinášel. Již roku 1487 bylo v Hradci Jindřichově vyplaceno katovi, „ježto psy bil, 7 grošů 3 den.“, roku 1503 za pobití psův 18 grošů a témuž roku 1537 „od 50 psův a 20 fenek 48 grošů 4 den.“. Výkony tyto přešly teprve v pozdějších dobách na pohodné, jak se to až do našich dob zachovává; odtud to také pochází, že též pohodní jako katové a jejich holomci byli pokládáni za lidi nečestné, kterých se ostatní obyvatelstvo touže měrou jako oněch stranilo. Bezplatně však musili katové za starších dob čistiti záchody a stoky ve všech domech obecních, kteréž práce ovšem od svých holomků obstarávati dávali.

Rovněž vydatný příjem měli katové z tajného prodeje rozličných věcí s popravou souvisících, neboť tehdejší pověrečnost lidu připisovala zvláštní moc provazu, na němž byl někdo oběšen; zvláště zázračný účinek měla prý tříska z hůlky, jakou soudce po prohlášení rozsudku na smrt ve dví přelomil a odsouzenému k nohoum hodil;*) ale nejvzácnější byl palec z pravé ruky oběšencovy, zvláště když prý byl ještě teplý z mrtvoly utržen. Všecky tyto pověrečné prostředky, jež byly zvláště od zlodějů vyhledávány, byly katům draze placeny a rozmnožovaly důchody jejich. Neméně dovedli těžiti z připravování všelikých mastí a léků, na něž jim pověrčivost lidu přiváděla taktéž hojné kupce; ano bylo jim též povoleno léčiti polámaniny na těle lidském, poněvadž se mělo za to, že kdo umí při lámání kolem uměle údy polámati, dovede je také zase napraviti.**)

Tato pomoc katů byla však vyhledávána jen potají a za doby noční, neboť i ten, kdo potřeboval přispění podobného, nezapomnal na to, že kat jest osobou nečestnou a že i ten se sám stane nečestným, kdo by se osoby jeho jen dotknul, a dlouho trvalo, než se mohl zase očistiti. Zbavovalyť i předměty, s nimiž kat zacházel, každého člověka poctivosti; takž byl na začátku minulého století bednářský mistr Jiří Valda v Německém Brodě od starších cechu svého pojednou zbaven práva provozovati řemeslo své, poněvadž se na něho proneslo, že jedenkráte mistru popravnímu po vykonaném upálení jistého zločince odvezl domů zbytky dříví z hranice. Teprve listem z král. české kanceláře dne 27. dubna 1702 vydaným byl zase lehkosti té sproštěn a s rodinou svojí na poctivosti opatřen, tak že mohl opět řemeslo své provozovati.

---

*) Tento způsob zlámání hůlky, jímž se zevně naznačovalo zničení života odsouzencova, byl již ve XIV. století v obyčeji, jak se o tom děje zmínka v soudních knihách města Chebu při roku 1350.

**) Náhled týž byl rozšířen zvláště v Německu, kde měli za to, že který kat sťal sto osob, nabyl tím už tolik zkušenosti v pytvání mrtvol lidských, že byl hoden, aby se mu udělil název doktora lékařství. A skutečně byl berlinský kat Martin Koblenz nejen jmenován doktorem lékařství, nébrž obdržel ještě od pruského krále Fridricha I. roku 1706 čestný název tělesního lékaře a dvorního medika. Popravní meč, kterým byl tento kat 103 osobám, jeho otec 19 a děd 68 odsouzencům hlavu sťal, byl po dlouhou dobu v král. zbrojnici v Berlíně vystaven a jako zvláštnost ukazován. V Čechách jsme arciť na takové „doktory lékařství“ nedospěli.

Nebylo-li časem zmíněných důchodů vedlejších, dovedli si je mnozí katové sami vyhledávati, hřešíce totiž na výsadu, dle které jim náležel každý kus padlého dobytka; tak se dálo roku 1610 v krajích čáslavském a kouřimském, kde pojednou počaly krávy ve velkém počtu na pastvinách padati. I vyšlo na jevo, že katové a holomci jejich posypávali trávu jedovatým práškem, od něhož ovšem krávy mřely, přinášejíce koží svou katům laciný výdělek. Následkem toho bylo pak za zločin tento v Čáslavě několik katů a jejich holomků utraceno.

Celkem ale bylo řemeslo katovské v starších dobách, kdy byly popravy tak časté a každý obžalovaný podlehal právu útrpnému, velmi výnosné, tak že se čestní popravní mistři a jejich rodiny honosily značnou zámožností, která jim dovolovala ve čtyrech zdech jejich vésti život skvělý a rozmařilý, což je aspoň tímto způsobem odškodňovalo za ústrky a potupu, jakéž se jim dostávalo od ostatní společnosti občanské. Měloť reální právo katovské a rasovské tehdáž velkou cenu peněžní, tak že bývalo za vysoké sumy postupováno neb prodáváno; když roku 1599 zemřel v Kolíně na mor kat Jiří Křižanovský, koupil od jeho vdovy rasovnu tamní za 100 kop grošův českých kat Václav Samson z Hradce Králové, který byl zároveň katem v Kutné Hoře; roku 1610 koupil tu „sníženou živnůstku“ Jan Pštros, prvé kat v Hradci Králové, jenž ji po třech letech pustil katovi Jiřímu Prangerovi z Čáslavě.

Této zámožnosti katův používaly obce městské k tomu, že žádaly od nich, když úřad svůj nastupovali, značný poplatek, jak se to stalo roku 1689 v Novém Bydžově, kde popravní mistr Matěj Žižka, když po svém otci katovnu a zároveň i rasovnu Smidarskou přejímal, obci 460 kop grošův zaplatiti musil; rovněž i v jiných městech živnost katovská obecní kase hojné důchody takové vynášela.

Mnohé jsou toho doklady, jak katové vystupovali před veřejností v obleku bohatém, ač jim kroj téhož i barva byly předepsány, aby se již zevnějškem svým lišili od lidí ostatních. Oblek jejich záležel totiž už ve starších dobách v šedivém špičatém klobouku s červenou stuhou, v červených krátkých spodkách, červeném krznu neb náprsníku, v botkách neb botách s nízkými holeněmi a v černém plášti s rudou podšívkou. Velice si zakládali na svém starobylém právu, že mohli i se svými syny nositi kord, jehož také nikdy neodložili, i když popravní práce své vykonávali.

V pozdějších časích se ale také již mnohdy událo, že mnozí občané nesdíleli více všeobecný předsudek proti katům panující, a stáli jich dítkám za kmotry, aniž by v tom byli něco zneucťujícího spatřovali. To ale byly příklady ojedinělé, které ničeho neměnily na obecném pravidlu opovržení rodin katovských, a matriky křestní jsou toho dokladem, že novorozencům katovým stáli za kmotry vždy zase jen katové a jejich ženy, byť i z daleka musili ke křtu přijíti. Také v hospodě neb v krčmě nesměl nikdo přisednouti ke katovi, nechtěl-li se státi bezectným, tím méně pak mu nějak v pracích jeho pomáhati. Ba ani po smrti nebylo katům přáno téhož pohřebního místa s ostatním lidem, nébrž měli na hřbitovech vykázánu zvláštní odlehlou místnost, a odhodlal-li se kdy nějaký přívrženec liberálnějších náhledů k tomu, že byl účasten pohřbu katova, kráčel i ten vždy před rakví a nikoli za ní, jako tomu bylo při jiných pohřbech, neboť za mrtvým tělem katovým se bráti, bylo i u těch pokládáno za nečestné.

Za starších dob byly mrtvoly katů a členův rodin jejich vynášeny na hřbitov zase jen od katů a jejich holomků; teprva v druhé polovici XVII. století vymohli si katové toho, aby zemřelí příslušníci jejich rodin byli ke hrobu odnášeni od cechů řemeslnických, jak se dálo při pohřbech ostatního lidu. Snadno lze pochopiti, že se cechové tomu dlouho vzpírali a teprva po přísném zakročení vrchností neb zemských úřadů úloze této se podrobovali. A když i tak se stalo, vysýlali cechové k pohřbům katův jen nejmladší tovaryše a nikoli mistry, a to ještě bez obvyklého smutečního oděvu a bez hořících svící, načež po každém takovém pohřbu vždy výslovně prohlášeno býti musilo, že toto účastenství nemá ani cechu, ani těm, kdož se dostavili k pohřbu katovu, k nějaké újmě poctivosti jejich býti.

Teprve v polovici XVIII. věku zavládly i v tomto ohledu mírnější názory, jak to seznáváme z listu městského rychtáře kutnohorského z roku 1748, když se Kouřimští ohražovali proti účastenství v pohřbu katově, pravíce, „že by snad v celé Evropě pamětníka nebylo, aby katovský pohřeb nějaký poctivý cech vyprovázeti měl“; bylo jim totiž na příslušný dotaz jejich, jaký panuje v té věci obyčej v Kutné Hoře, odpověděno, „kterak v král-hlavním městě pražském, též v jiných král. městách cechové řemeslničtí mrtvá těla snížených osob k pohřbu se světlem doprovázejí a nosejí“. Ale ještě roku 1763 vzpíral se v České Lípě cech obuvnický proti tomu, aby nesl katovo zemřelé dítě ke hrobu, a raději vedl po tři léta nákladný proces proti nařízení tomu a skutečně bylo cechu dáno za právo.

Rovněž tuhý odpor kladli cechové řemeslničtí tomu, když jim bylo nařizováno, aby stavěli šibenice a pranýře, kteréž práce musili druhdy katové a holomci jejich sami obstarávati. Když totiž někdejší jednoduché čekany a sloupy šibeniční buď sešly, buď více nestačovaly, byly na popravních místech staveny šibenice na zděných podstavcích, které byly tak prostorné, že na nich byly vztyčovány též kůly a kola k lámání údův odsouzenců a jiné přístroje popravní. A právě tyto obsáhlejší práce nechtěli jednotliví řemeslníci vykonávati, aby se sami nestali nečestnými, a protož musily vrchnosti neb obce nařiditi cechům řemeslnickým, aby práce tyto obstaraly.

Příklady toho jsou již ze XVI. století, ale cechové podrobovali se takovýmto rozkazům jen pod výminkou, že po každé podobné práci bylo prohlášeno veřejně, že tatáž nemá býti k žádné újmě poctivosti jejich. Tak se stalo několikrát v Hradci Králové zedníkům, zámečníkům a tesařům, kdykoli konali nějakou práci na popravišti; zvláště se to připomíná při roku 1584, kdy řemeslníci tito byli povoláni do rady, kde všickni v poctivosti jsou opatřeni a kázáno veškeré obci, že jim nikdo nemá tuto práci vytýkati; a pro dotvrzení toho šel rychtář osobně s konšely na popraviště a každý z nich hodil vlastní rukou kámen do základů, načež řemeslníci dále v práci pokračovali. Ale přes to zdráhali se ještě roku 1714 zedníci hradečtí vystavěti nové schůdky ku pranýři, až po dlouhém rozmýšlení přece dali sebou hnouti, tak že nejstarší cechmistr kámen první založil, lžíci vápna na něj hodil a kladivem na kámen ten uhodil, a tak postupně až do nejmladšího tovaryše se činilo, aby jeden druhému co vytýkati neměl; po té práci dal jim magistrát v odměnu tolik piva ze sklepa radnice vytáhnouti, že se spili. Ve městě Polici bylo opět povinností cechu mlynářského postaviti tamní šibenici, leč i tito mlynáři konali tak vždy jen po opětovaném rozkazu a i potom musilo se jim dostati nejen prohlášení další poctivosti, leč také hojného občerstvení na útraty obecní. V Kutné Hoře vzpírali se roku 1602 taktéž řemeslníci obnoviti šibenici, pročež vytáhli s nimi páni šepmistři i s cís. rychtářem pod praporcem s pištcem a s bubeníkem k popravišti, kdež pak byla šibenice za přítomnosti jejich opravena a vápnem znovu ovržena; vdova Lidmila Slaměnská, která za týmiž řemeslníky povolávala s posměchem, že musí šibenici stavěti, byla za to do šatlavy dána.

U stavův vyšších byl kat v tak velikém opovržení, že si zločincové ze stavu panského neb rytířského, když byli k smrti odsouzeni, výslovně vymiňovali, aby se kat při popravě těla jejich nedotknul, neboť bylo by se stalo právě tak bezectným jako kat sám. Soudové také ochotně vyhovovali tomuto přání vznešených odsouzencův, jak toho mimo jiné máme příklad, když roku 1631 byl v Plané stínán jistý důstojník, který byl v hádce vlastního bratra zabil; v rozsudku stálo, že se odsouzenec smí bráti k popravě v plné uniformě své, s ostruhami na botách a s polním pásem, leč že se „kat nesmí těla jeho dotknouti“.

Pádným dokladem toho, jak nízko cenili šlechticové a bohatí patriciové i život katův, jest událost, která se zběhla roku 1556 ve Vodňanech, kde v pondělí po Třech králích zastřelil zámožný soused toho města pan Jiří Černý na veřejné ulici městského kata ze msty za to, že mu byl psa lapil a zabil. Kat žil ještě několik hodin po obdržené ráně a „scepeněl“ (tak se tehdáž surově o katech mluvilo a psalo) v noci k jedenácté hodině, načež druhého dne holomci mrtvolu jeho na pustém místě za Mlázkovým mlýnem zakopati musili. O potrestání bohatého vraha neděje se však ani zmínky.

Není pak divu, že také obecný lid života katův mnoho nevážil, a zvláště když si při popravování odsouzenců nedosti zručně počínali, zlost svou si na nich vyléval. Již při roku 1509 uvedli jsme příklad toho, že v Praze lid ukamenoval dva katy na popravišti hradčanském, podobný případ udál se zde roku 1588 na popravním místě za Strahovskou branou, kde měl býti sťat vrah, který v židovském městě v hádce zabil žida. Při popravě té ale počínal si kat tak neobratně, že ni po třetí ráně mečem hlava nespadla. To rozlítilo přítomný lid tak velice, že kata i jeho holomky kamením utloukl, tak že dva z nich na místě mrtvi zůstali, a též rychtář městský se žoldnéři uteci musil, aby jich snad nestihl týž osud. Výstupek téhož rázu udál se, jak o tom sděloval jednatel Fuggerova obchodního domu z Prahy do Augšpurku, o tři léta později, kdy měl staroměstský kat v den 18. září 1591 popraviti pět odsouzenců a sice dva mečem a tři ostatní provazem. „Když ale kat,“ dí se v oné zprávě, „s těma dvěmi, kteří mečem sťati býti měli, velmi ukrutně zacházel, začež ukamenování hoden byl, sečkal lid s tím, až by také onino tři oběšeni byli. Když to kat spozoroval, že se na něho k útoku chystají, zachránil se do vnitř zděného čekanu, lůza však na něj tak velice kamením dotírala, že on konečně střelnou ránu na ně vypáliv, dva trefil, z nichž jeden hned na místě mrtev ležeti zůstal. Lůza se tím ale ještě více rozpálila, tak že musil císařský rychtář se žoldnéři vytáhnouti, aby bouři tuto utišil. Na to byl kat také jat a druhého dne před soud postaven.“ Jaký trest jej stihl, nedokládá se však ve zprávě této dále.

Také venkovský lid nezacházel o nic lépe s katy, jak to vysvítá ze zprávy v Pamětech Dačického, která dí, že „roku 1559 ve vsi Třeběčicích nedaleko Hory Kutny sedláci zabili dva katy a biřice, jenž z města Čáslavě jeli“; za jakou příčinou se tak stalo, kronikář však blíže neuvádí a jen tolik víme odjinud, že jeden ze zabitých byl hradecký kat jménem Nedorost. Za to jest bezpečněji známa příčina, proč byl plzenský kat roku 1618 po dobytí Plzně vojskem Mansfeldovým oběšen; súčastnil se statečně v hájení hradeb a každou ranou střelnou srazil jednoho ze žoldnéřů stavovských, tak že šla mezi nepřátely o něm pověst, že jako znalec umění kouzelného lil kule, z nichž každá trefila, a jedem prý jsouc napuštěna smrtelnou byla. Pověsti té věřil i velitel obléhajícího vojska hrabě Mansfeld a proto uděliv po dobytí města milost všem ostatním obhájcům dal jediného tohoto kata, který prý byl proti meči a kulím neranitelným, provazem oběsiti na téže šibenici, na které byl týž dříve popravy konal.

Vůbec byli tehdáž katové v pověsti kouzelníků a čarodějů, kterážto pověst byla podporována tím, že se, jak už řečeno, zaměstnávali hotovením mastí a prášků, ba i jedů, což z nich dělalo osobnosti ještě větší měrou obávané, než jak to s sebou přinášelo krvavé řemeslo jejich. Mělo se o nich za to, že se při procesech čarodějničních snadno mohli od delinkventů přiučiti čárám a kouzlům, ale že by byl některý z nich pro tuto příčinu právu propadl, o tom jsme nenalezli žádného příkladu.

Pro zločin zabití však byl jeden z katů českých popraven a sice stalo se tak roku 1588 ve městě Žatci, kde si byl tamní kat Vyskočil pozval k posvícenským hodům lounského kata Rosu a litoměřického popravního mistra Kabáta. Při hojné pitce v katovně žatecké přišel hostitel v hádku s Rosou a probodl jej nožem, tak že soupeř jeho ihned mrtev k zemi klesl. Vyskočil byl proto vržen do žaláře a po skončené soudní při odsouzen k smrti mečem, kterýžto trest na něm vykonal druhý jeho host litoměřický kat Kabát vlastním jeho mečem popravním. Jiný případ trestání kata mečem udál se v České Lípě roku 1610, kde byla vzata ve vazbu dcera kramáře Hanuše Scherera, jménem Sybilla, že zavraždila novorozené děcko své. Během vyšetřování zamiloval se do hezké vražednice tamní kat, jenž ji jedné noci pustil ze žaláře a uprchl s ní přes hranice do Saska; ale v Drážďanech je zase lapili a přivedli nazpět do České Lípy, kde jsou oba mečem popraveni.

Lépe to uměl navléci kat, který odkudsi z Němec jako tak mnoho jiných dobrodruhů přišel do Čech a ve městě Kolíně za doktora lékařství se vydával; veda sobě nádherně, dovedl si získati lásku jisté dívky, kterou také se značným věnem za manželku obdržel. „Po hodech pak svatebních,“ vypravuje Dačický, „pobyv s ní tu na čas, jel s ní odtud, rozprávěje, jak se dobře míti bude ve vlasti jeho; a dojevše toliko do města Hradce nad Labem, vyjeveno jest a oznámeno, že ten slavný ženich jest *kat*. A když to rozhlášeno, pospíšil odtud ten nešťastník, pobrav s sebou, což s sebou měl a nabyl, a té mladice Mariany tu nechal s naříkáním." Na štěstí toto spojení manželské s katem neškodilo pověsti ubohé mladé paní, neboť se potom v Kutné Hoře ještě dvakrát provdala, jak to Dačický při zprávě o úmrtí jejím roku 1590 dokládá.

Opovážil-li se kat pronésti někdy úsudek svůj o nespravedlnosti rozsudku nad osobami, které mu byly k popravě odevzdány, potázal se se špatnou, jak to roku 1613 zakusil na sobě kat Václav Svoboda v Kopidlně, který maje stíti zlosyna, jejž držitel Kopidlna pan Baltazar Rabenhaupt ze Suché odsoudil k smrti, a špatně jej odpraviv, veřejně pronesl se: „Jak jej páni odsoudili, tak se mně při popravě vede," a když nedlouho na to byl od něho též rytíř Myslibor Hamza ze Zabědovic sťat, týž kat hlavu jeho do rukou vzav, hlasitě zvolal: „Škoda té hlavy, že skrze takovou maličkost musila se světa jíti!" O těchto výrocích kata svého pan Rabenhaupt se dověděv, dal prostořekého kata v žalář vsaditi a odsoudil jej k tomu, aby pod pranýřem klekl, pro Bůh a všecky svaté odprosil, načež jej druhý kat šmahem znamenal a z panství kopidlanského vyhnal, v jehož vůkolí se nesměl na čtyry míle více objeviti, nechtěl-li šibenici propadnouti.

Roku 1583 byl „přísežný holomek" staroměstského kata v Praze Jan Soběslavský pro neznámý jakýsi zločin vsazen do vězení v Daliborce na hradě pražském, ale nalezl dva měšťany, kteří se mu za rukojmí postavili, tak že byl brzo zase na svobodu propuštěn, když se zaručil, že se na zavolání opět před soud purkrabský dostaví. O rok později byl v témže žaláři stížen vazbou holomek hradčanského kata Jíra Pelhřimovský „pro nepilnost v šetření vězňů a nevěrné v tom chování"; holomek týž byl za to odsouzen hrdla, ale i ten dostal milost a propuštěn na slib, že se zase na soud dostaví. Konečně přišel roku 1596 do Daliborky jistý Karel Mihulka „za příčinou tovaryšstva s katy, kteří Eliáše Poláka žida ztrápeného v Daliborce hlídali, načež jeden holomek katovský i se židem tím ze žaláře utekl"; Mihulka byl pak propuštěn na tak dlouho, až by uprchlého holomka vypátral a ku právu dostavil.

Jiných trestů na katech vykonaných nenalezli jsme, vyjma stručnou zprávu Beckovského při roku 1643, že byl tehdejší kat staroměstský (neudáno, z jaké příčiny) od druhého kata z Prahy vymrskán, ve svých pramenech ze XVI. a XVII. století žádných více, z kteréžto okolnosti dá se důvodně souditi na to, že katové i čeleď jejich, majíce stále před očima kruté následky každého provinění, opatrně se střežili toho, proti přísným zákonům a řádům tehdejším se prohřešiti, aby nepropadli témže trestům, jakéž musili vykonávati na jiných provinilcích. Též odloučenost jejich od ostatní společnosti občanské, která jim nedovolovala v bližší a častější styky s lidmi přicházeti, byla příčinou toho, že se ve stavu katovském poměrně tak málo zločinů dálo, a zejména že krádeže a loupeže byly u nich, jakožto u lidí celkem zámožných, zjevem velmi řídkým.

Naproti tomu bylo na účet jejich hřešeno často tím způsobem, že mrtvoly oběšených osob, které, jak jsme již uvedli, i po mnohá léta na šibenicích visívaly, buď ze zištnosti buď z pověrečnosti olupovány bývaly, tak že se proti tomu musilo přísnými tresty zakročiti. Roku 1623 byl v Praze na popravišti za Horskou branou oběšen jistý důstojník, který měl s četou jezdeň dbáti o bezpečnost na silnicích, sám ale loupeže páchal; oběsili jej v bohatém obleku jeho, což přimělo jakéhosi podruha z Nového města pražského k tomu, že viselce hned druhé noci uřízl a až do košile oloupil. Když ale věci ty prodával, byl lapen a za loupež svou vězením stížen. Ještě hůře dopadl podobný výjev ve Voticích, kde byl roku 1676 pro krádež oběšen jistý Lesák; v noci na to vylezl Jan Mráz, myslivec z nedalekého Skrýšova, a čtyři jiní na šibenici, uřízli oběšenému kus oprátky od krku a rukou a kus košile k rozličným čarám, a vylámali mu pak též z úst zuby, kterých myslivec chtěl užiti ke kouzlům při střelbě. Byl však prozrazen a pro loupež tuto dokona k smrti odsouzen; appellační soud pražský změnil trest tento a odsoudil ho na dvě léta do žaláře, poněvadž se omlouval tím, že prý dělal jen to, co prý katové často dělají, prodávajíce ke kouzlům a čarám kusy ze šatstva neb i z těla oběšených osob, jež prý za tím účelem tajně olupovali. Bylo-li tomu tak, pak si při tom katové počínali asi mnohem obezřeleji, neboť není podobný případ trestání kata nikde zaznamenán.

Měliť katové dosti na svých příjmech z řádných důchodů oněch, o kterých jsme výše mluvili, a k nimž náležely v první řadě poplatky za výkony při *mučení*, které nebyly sice velké, za to ale tím častější. Dostávaliť od přišroubování palečnic neb od šněrování 36 kr., od druhého stupně zmučení 1 zl. 12 kr. a od plného zmučení 2 zl. 24 kr., z kterýchžto peněz si musili, jak už řečeno, sami pořizovati veškeré nástroje k mučení potřebné, totiž palečnice, šrouby to neb svory na palec, železná spínadla, španělské boty, háky a kleště, píšťaly i hrušky dřevěné; dále žebříky s kladkami, těžká závaží na nohy, smolnice a jiné přístroje k pálení, potřebnou k tomu koudel, síru a smolu, a konečně lavici útrpnou se čtyrmi skřipci neb kladkami (tak zvané to „housličky"). Průběhem času rozmnožily se též tyto nástroje, neboť byla v tom ohledu vynalézavost katů nevyčerpatelná, jelikož si na tom zakládali, zhotovovati co nejúčinlivější nástroje útrpné. Jen pověstná „železná panna", o které se tak mnoho bájilo, jest pouhým výmyslem, neboť takového složitého nástroje mučicího nebylo užíváno ani v Čechách aniž kde jinde, a kdekoliv takovou ukazují ve sbírkách rarit katovských, nemohou nikde dokladů k tomu uvésti, že byla skutečně v mučírnách v činnosti.

Mučení dálo se v mučírně, obyčejně podzemním to sklepení, odkud nebylo tak snadno nářek a úpění mučených osob na venek slyšeti; proto bylo také konáno pravidelně vždy jen za doby noční, a to buď o půlnoci neb ráno přede dnem. Přítomen byl mu vždy městský rychtář se dvěma soudci a s písařem, který výpovědi obžalovaného zapisoval; mimo to býval přivoláván k trapnému výkonu též soudní lékař a duchovní.

Jednání počalo tím, že byl obžalovaný vyzván, aby učinil vyznání dobrovolné, a bylo-li to marné, předvolán jest kat, který musil inkvisitovi veškeré trapné nástroje své ukázati a jemu vyložiti, jaké bolestné účinky mají, aby mu strachu nahnal a jej přiměl, vinu mu přičítanou dobrovolně přiznati. Zůstával-li obžalovaný i nyní ještě zatvrzelým, neb byly-li výpovědi jeho uznány za nedostatečné, byl od holomků katových do naha svlečen a dána mu jen „sukně mučennická“, zástěra to z hrubého plátna, kterou mu holomci kol boků opásali.

Po té se přikročilo *k prvnímu stupni* mučení a sice vloženy obžalovanému palce u rukou a nohou do palečnic, jež byly šroubem utahovány a ke zvýšení bolesti chvílemi zase povolovány; obyčejně byly tím palce polámány neb dokona rozmačkány. Mnohdy bylo užito na místě toho také šněrování, při němž otočeny vinníkovi tenké šňůry okolo holých rukou a zatahovány vždy silněji, až se do masa prořezaly; sešněrování plnými pouty záleželo v tom, že se na každou ruku a na každou nohu vložilo po třech šňůrách, tak že při tom musil katovi jeden z holomků pomáhati.

Při *druhém stupni* mučení přišel vinník na lavici útrpnou, na níž mu byly pomocí kladek nohy dolů a ruce vzhůru taženy a tak až z kloubů vymknuty; aneb byla hořejší část těla provazem pod ramena zatočeným vytažena do výše a na nohy zavěšena těžká závaží. Zostřen byl stupeň tento španělskými botami, železnými to plechy se šrouby, jimiž se lýtka na nohou stiskovala a rozmačkala, při čemž kat „zapínačem“ neb „klíčem“ na plechy klepal, aby bolest ještě zvýšil. Jinak se tu užívalo též „špikovaného zajíce“, dřevěné to kladky s ostrými zuby, na niž byl inkvisit položen zády a tahán po ní sem tam celým tělem, jež se při tom stále více rozedrávalo.

Při *třetím stupni* konečně byl mučený pálen ohněm a sice buď brky v rozpálené síře namočenými a zapálenými, které mu kat házel na tělo, vyjma prsa; neb smolnici, to jest hůlkou, koudelí obtočenou, v rozpuštěné smůle namočenou a zapálenou; neb klocem smolným, jenž byl vinníkovi na tělo vložen a zapálen, neb hořícími pochodněmi, jimiž kat zločince na skřipci nataženého pod rameny neb na bokách pálil. Před pálením takovým ostříhal kat obžalovanému dříve vousy a všecky vlasy na těle, jak se to připomíná též při mučení biskupa Českých bratří Jana Augusty roku 1548 na Křivoklátě.

Aby mučený nemohl příliš při tomto trápení křičeti, dávána mu do úst „píšťala“ neb „hruška“, opatřená dírkou, která mu jen dýchati dovolovala. Dal-li znamení, že chce přiznání učiniti, ustal kat v mučení a uvedl inkvisita před soudce, kteří dali výpovědi jeho zapsati a dle obsahu jejich pak ustanovili, má-li se příští noci v mučení pokračovati, neboť mezi každým stupněm mučení musila uplynouti aspoň doba jednoho dne. Pak odevzdán zmučený lékaři, aby jej obvázal a pro budoucí mučení schopným učinil. Podlehl-li inkvisit, jak se často stávalo, bolestem svým již na mučení, zavázal kat mrtvolu jeho do slámy a vyvezl ji na mrchoviště, kdež zakopána byla; jinak byl odveden zpět do žaláře svého, aby rozsudek svůj očekával. Týž byl prohlášen odsouzenému na radnici od král. rychtáře u přítomnosti soudců a konšelů a zněl-li na smrt, ustanovil rychtář obyčejně též dva mladší konšely k tomu, aby s ním byli popravě přítomni. Na popravišti tázal se rychtář po třikrát delinkventa, umírá-li také na tom, k čemu se znal před trápením i po něm, a pak jej odevzdal katovi, aby na něm přisouzenou mu smrt vykonal.

Děsná tato procedura mučení zachovala se ve vylíčené tuto způsobě až do polovice XVIII. věku, kdy byla trestním zákonníkem Marie Terezie zmírněna a pak roku 1776 úplně zrušena, jak to na svém místě později budeme vyprávěti.

(Konec oddílu prvního.)

Svatební cesta.

Dalmatská povídka od *Jos. D. Konráda*

(Pokračování.)

Bylo rozkošné jitro letní, když se Zlatarović v lehké bárce vzdaloval skalnaté malé Biancy. Když lodka odrážela od břehu, byl na okolní rovině mořské ještě stín, a veškerý ostrůvek dřímal pod ním dosud svůj poslední ranní sen. Bělavé stavení rybářské pohlíželo svýma otevřenýma okny do širého moře tak dumavě, snivě a klidně, jakoby si i ono chtělo ještě pohověti v okřívajícím chladu jitřním, nežli jej rozptýlí žhavé paprsky zářivého slunce, jehož odlesk se již vykluboval daleko na moři při hranici obzorové, a jehož řeřavá záplava zlatila již temena vysokých hor dalmatských. Plavci napjali na bárce nevelikou bělavou plachtu, a mírný hravý větřík, prosáklý vlhkou, libeznou vůní šalvěje a levandule z protějšího porostlého pobřeží, poháněl štíhlou lodku takořka letem ptačím k protějšímu břehu dalmatskému, neméně vonnému a půvabnému.

Moře jako azur modré bylo čisto i hluboko průzračné, a tisíce malých i větších rybek a nejrozmanitějších roztomilých i nehezkých tvorů prohánělo se jeho chladnou spoustou, honíc se a laškujíc. A každý ten brouček mořský, každý i sebe menší živočich, ano i pestrý písek na dohledném dně zdál se zářiti radostí a štěstím.

Rovina mořská byla slabým vánkem jenom zcela nepatrně rozčeřena, dále pak ty drobné vlnky splývaly již v jedinou úplnou hladinu. Naproti bárce, po níž Zlatarović k sličnému břehu ujížděl, leskla se na temnomodré ploše vodní v ranním světle síť jasných stezek a čar, kudy se před tím ubíraly lodky rybářské, a vzadu při obzoru tři nebo čtyři chomáčky černavého dýmu a dva oslňující body plachet, třpytících se září sluneční, označovaly parníky v dáli plující. Před bárkou kmitla se chvílemi malá mořská vlaštovka nebo ve dlouhých houpavých tempech zavesloval racek, zakroužil několikráte nad plujícími, snášeje se níž a níže, až se dotekl plachty svou světle popelavou perutí, a pak zaměřil opět dále směrem k parníkům.

Jovan Zlatarović všechno to, co vůkol něho žijíc vesele se hýbalo, nebo co nehybně leč přece vnadně dřímalo, pozoroval okem vnímavým, a citlivé srdce jeho sdílelo se se vším o ten půvab i ples, který se zračil před ním na pevnině, vzadu v blankytu vody i nebes a pod ním v rozsáhlých nivách moře. Brzo i teplé slunko seskočilo na plachtu bárky, jakoby ji svými ostrými paprsky chtělo poháněti ručeji vpřed, aby co možno nejdříve dostihla svého cíle. Bárka svým malým zobcem rozkrajovala rychle vrchní vrstvu průzračné vody a uháněla k půvabné Dalmacii jako o závod.

Mladý muž, skrývaje se ve stínu plachty před vedrem slunečním, hleděl s jakousi sladkou tísní a s myslí rozechvělou cíli svému vstříc. Brzo potom objevil se již zraku jeho zřetelněji žádoucí břeh, vystupující svými šedomodrými konturami z hladiny mořské, a hnedle postřehl i skupinu domů Korčulských, kdež doufal najíti určité stopy, která by ho dovedla buď ke hrobu Dalminu nebo do jejího náručí, touhou zajisté se chvějící.

V Korčule se Zlatarović dověděl, že Dalma žije, a srdce jeho zaplesalo bezměrnou radostí.

Tedy žila! —

Ano, žila ta krásná, milovaná bytost, která byla již skoro sedm dlouhých měsíců jeho ženou, aniž se jí ještě po přání svém nadíval do spanilých očí, aniž se naposlouchal s dostatek jejího lahodného, něžného hlasu a aniž se dosyta nalíbal jejích sladkých vřelých rtův! —

Jistě i ona po něm neméně touží a strádá také jako on. Však nikoli. — Zlatarović si pojednou vzpomněl, že Dalma sice strádá, avšak zajisté po něm netouží. Vždyť byl až téměř do toho dne pokládán za mrtvého, a i mladistvá žínka jeho nepochybně doslechla o něm té truchlivé, osudné zprávy.

Jak ji asi překvapí svým náhlým příchodem, jak se nebohá zaraduje, jak zaplesá, až opět uvidí, že choť její žije a že jest zdráv!

Zlatarović kouzlil si již v mysli řadu podobných obrázkův o svém setkání se s Dalmou, a v duchu zářily mu již vstříc její lesknoucí se oči a její spanilý usměvavý obličej. A snad by se byly ty zlaté obrázky ještě dlouho ubíraly před jeho duševním zrakem, kdyby mu nebyla náhle utkvěla v duši těžká otázka, kde jí má hledati. Spěchal do Barletty, ale tam mu krátce pověděli, že mladistvá žínka se uzdravila po třech čtyřech nedělích, načež odešla, a nikdo nevěděl kam. Kvapil do Zadru, kdež mu v domě Simově řekli, že tam Dalma byla jenom na okamžik a toliko aby si utvrdila v nitru svém myšlénku, že Jovan jest mrtev, a že se s ním tudíž nikdy více nesetká. —

Kam se měl potom obrátit? —

VII.

Kam se poděla Dalma? —

Ta myšlénka kolotala neustále Zlatarovićovou unavenou hlavou zrovna tak, jako jediná otázka bez přestání bušila do Dalminy zoufalé mysli: Co se stalo s Jovanem Zlatarovićem? —

Mladistvá krasavice zmizela z nemocnice Barlettské, jakoby do vody padla. Ztratila se jako vzdušná víla, jako kouzelná dcerka z pohádky, ale nevzala s sebou klubka, po jehož zlaté niti by se vzdychající a toužící Zlatarović mohl dostati širokým světem k jejímu novému zámku. Však byl-li to zámek? Možná, že to byla také nuzná chatrč lesní nebo horská, ve kteréž nalezla svého útulku a svého domova, a kdež snad oplakává usedavě svého manžela.

Dalmino probuzení v nemocnici Barlettské bylo opravdu nadmíru bolestné i strašlivé, neboť ji přivedlo ihned živě na mysl osudnou událost, která zastihla „Kočičku“. S počátku v těch chvílích plných úzkosti a stesku čekala stále, že se brzo objeví náhle Zlatarović, aby si ji odvedl domů. Nevěděla ještě ničeho o jeho smrti, která oznámena v novinách, a doufala, že i on spíše vyvázl z nebezpečí, když ona, slabá žena, byla zachráněna. Dověděla se však přece znenáhla o tom, že mimo ni jedinou ženu bylo ještě pouze pět mužův, kteří životem vyvázli z rukou smrti, a hned po té dověděla se též, že mezi těmi několika živými muže jejího nebylo — — —

Dalmina duše byla již příliš ohromena dojmy posledních dnův, než aby ji zpráva ta mohla pohnouti ještě k novému zjevnějšímu zoufalství. Nemohla se ani rozplakati, ačkoliv si toho přála; avšak hořkost, naplňující veškeré její nitro, postavila se slzám v cestu. Cítila jen, jakoby jí bylo srdce vytrženo z těla, roztříštěno na prach a vrženo pak do té modravé spousty vodní, do toho lužného Jaderského moře, které pochovalo v sobě všechno její štěstí a vůbec všechen její život. Málem smyslu nezbyla. Když vyšla z nemocnice, zastavila se nerozhodně na rozcestí, nevědouc kudy kam. Choť její, o jehož silné rámě chtěla opříti veškeren svůj život budoucí, byl mrtev. Neměla ani otce, jemuž by mohla spočinouti na dobrých starostlivých prsou, neměla matky, aby si mohla svoji zuboženou hlavu schovati do jejího útulného klínu. Neměla bratra, neměla sestry, neměla ani přátel. A měla-li jaké, vyhnuli by se jí, vidouce její opuštěnost a chudobu.

Kam se měla uchýliti? —

Jediné, co mohla nazývati svým, byla její krásná dalmatská vlast s tím teplým modravým nebem, ve vonném vzduchu kteréhož vyrostla, s těmi malebnými horami, kdež každý pramének vody plyne křišťálem a každá krůpějka rosy hraje perličkou nebo zrnkem opálu, a s těmi rozkošnými sady oliv a fíkův, kdež se zrodila její láska, její růžové sny a její štěstí, s tím půvabným mořem Jaderským, které jí to štěstí, sotva dosažené, opět vyrvalo a pohřbilo. — —

Ale v té krásné vlasti neměla ani domova. Dům Zlatarovićův ve Spletu nebyl jejím domovem, třeba se k němu mohla hlásiti právem sebe větším. Avšak ona se nechtěla k němu hlásiti, spíše chtěla mu se vyhnouti, aby nevzbudila u nepřátelských přátel ani nejmenší příčiny, že touhou po bohatství snaží se získati náhrady za mrtvého muže. Chtěla jim ponechati všeho toho bohatství i tehdy, kdyby jí ho ochotně dopřávali, ba nechtěla by se jim ani ukázati na oči, kdyby jí k nim nepoháněla jediná příčina. Odhodlala se kráčeti do Zadru, předstoupiti před rodinu Zlatarovićovu s pokornou prosbou, aby jí pověděli, byla-li mrtvola Jovanova nalezena čili nic, a byla-li, aby jí ukázali, kde byl pochován, aby tomu malému hrobu, té malé hromádce tvrdé, těžké hlíny, pod kterouž tlelo jeho dobré srdce, se poklonila a schýlila se nad ni s modlitbou, modlitbou upřímnou, která doletá až k nebi jasnému i vysokému a činí tam tu hlínu měkčí a lehčí. —

Trvalo dosti dlouho, nežli Dalma, sklíčená i usoužená, slabá na těle i na duchu doputovala do hlavního dalmatského města. Krokem třesoucím se přestoupila práh Zlatarovićova domu, onoho místa, kde při všech nepříznivých okolnostech zažila přece skorem nejkrásnějších okamžiků ve svém životě.

Simo Zlatarović přivítal ji pohledem ač udiveným přece nanejvýš nevlídným. V srdci jeho se probudila všechna jeho nenávist bývalá, která nalezla tím více života Jovanovou smrtí. Na pozdrav Dalmin Simo sotva kývl hlavou a mlčel, ani jedinkého slovíčka k ní neuroniv.

Krásná žena chvilku stála, nejsouc řeči schopna. Nevěděla, jakými slovy má začíti rozmluvu s bezcitným mužem, aby ho pohnula k žádoucí odpovědi. Simo Zlatarovic pozoroval ji ostře, leč mrazivě. Pak vstal a postoupil o několik kroků blíže ke mladé ženě.

„Zmýlila jste se, paní," pravil k ní hlasem jízlivým, „nejspíše v cestě, zabloudivši do mého domu. Dům váš jest ve Spletu, a čeká už zajisté na svou paní!"

Dalmina bledá tvář zaplanula pohnutím i lítostí, ale také zároveň hněvem. Po slovech Simových se vzpřímila a přeměřila ho pohrdavě svýma krásnýma vlahýma očima.

„Nepřišla jsem, pane Zlatarovići, abyste mi oznámil, kde jest můj dům. Nechci takového domu a ručím vám za to, že do něho nikdy nevkročím. Spravujte si jej sám, a buďte ujištěn, že vám při tom ani stébla do cesty nepoložím. Však za to vše chci, abyste mi splnil jedinou prosbu, abyste mi zodpovídal jedinou otázku: řekněte mi, byl-li nalezen můj muž, kde jest pochován?"

Simo Zlatarovic poslouchal poslední Dalmina slova s úsměškem, načež pravil:

„Jovana Zlatarovice pochovali jsme poprvé již tehdy, když odcházel za vámi z našeho domu. Podruhé ho pochovalo samo moře!"

Potom se obrátil a hřmotnými kroky vycházel z pokoje, dávaje tím mladé krasavici urážlivě na jevo, že ukončuje její návštěvu.

Dalma opouštěla pokoj majíc srdce přeplněné lítostí a žalem. Vycházejíc z domu, potkala jednoho sluhu, kterýž jediný zůstal ne-li věren, tedy aspoň nikoli nepřátelský ke mladé paní. Teprve ten jí určitě pověděl, že mrtvoly Jovana Zlatarovice nenalezli jako většiny ostatních cestujících, s ním utonulých, a že ji nejspíše už nenaleznou.

Již nazejtří Simo Zlatarović vstoupil na nejpříhodnější loď a odplul rychle do Spletu, aby se tam ujal opuštěného závodu po zahynulém bratrovi. A ačkoliv od katastrofy „Kočičky" uplynuly sotva tři neděle, a šat jeho byl poznamenán flórem smutečním, počítal již, o kolik se zvětší jeho bohatství dědictvím jmění Jovanova.

A mezitím, co se Simo Zlatarović zabýval rozpočtem o množství zlata, mladistvá Dalma kráčela zvolna týmž směrem po neschůdné kamenité cestě, nemajíc ani jediného haléře a trpíc už od včerejšího dne hladem.

(Pokračování.)

Dívce, jež mi růži hodila.

Báseň *Josefa Kuchaře.*

Kdys k večeru kol tvého okna, duhy proud v něž metla
zář zlatých červánků, já kráčel, v hlavě dumný rej, —
tvůj z okna vykláněl se ozářený obličej
a v bílé teplé ručce tvojí temná růže kvetla.

My zřeli se — a v tváře nach nám vespol duše vzlétla,
a z ručky tvé v mou hlavu, jížto vířil chmurný rej,
ta tmavá růže smekla se jak paprsk v beznaděj —
a v ráz v mé hlavě bylo plno vůně, štěstí, světla.

Pak nezřeli jsme se víc. Od těch dob zas mnohé klamy
a mnohá bouř se s mračen osudu v mou hlavu schvěla,
však ty dlíš, sladký zjeve, mezi mými vzpomínkami.

Já vím že žiješ a máš tuchu útrap mých a tísní;
a jako před lety tvá touha růži mého čela:
tvá duše ho dnes konejšivě dotkla se tou písní.

Berta Malmová.

Komédie o čtyřech jednáních. Švédsky napsal *Oscar Wijkander.*

Jednání druhé.

(Dokončení.)

Scena VI.

Sara. Valerius z pozadí.

Valerius. Šel jsem pro tebe, sestro . . . a když jsem slyšel, že jsi zde.

Sara. Ona je vdaná!

Valerius. Co pravíš?!

Sara. Pravím, že zde spáchán zločin a můj syn že jest jedním ze zločinců . . . Ale ona je tím druhým, ona! Ah, to je podlé! To je ohyzdné!

Valerius. Upokoj se. Snad tomu přece není tak.

Sara. Ano, jest tomu tak! Je vdaná! Ani tomu jinak býti nemůže po tom, co poznala jsem z jejich úst o její povaze . . . Snad že ani neví, jakého zločinu se dopustila . . . A tím trestu hodnější jest on! — Ale on musí býti zachráněn. Řekni, že ano! Za každou cenu musí býti ona poslána zpět do oné kletbou stížené země, odkud přišla. Já jí řeknu, jakou úlohu zde hraje. A má-li ještě v sobě špetku cti — a skoro bych myslila, že má — tedy bude to ona, která ustoupí.

Valerius. Buď opatrna, sestro! Neprozraď se ... a zvláště ne, žes Rolfova matka. Než začneme jednat, musíme všechno znát. Pomysli, jak nebezpečná to věc ... a kdyby zákon ...

Sara. Tiše ... zde přichází!

Scena VII.

Předešlí. Berta.

Berta. Vy jste ještě zde, paní? (Spatří Valeria.) Ale, co vidím? Ach, můj starý, milovaný učitel! Což mne více neznáte? (Chvátá k němu a obejme jej.) Což jsem se tak změnila, že mne už nepoznáváte?

Valerius. Aj ... jsi to ty, má milá, dobrá Berta! Dcera mého starého přítele a má vychovanka? Můj Bože, — jsi to skutečně ty?

Sara (pro sebe). On ji zná — Ach!

Berta. Ano, já se vrátila. Můj nešťastný bratr je mrtev, jak snad víte. A nebylo ničeho, co by mne zdržovalo v Americe.

Valerius. A jsi šťastna a spokojena?

Berta. Vedlo se mi dobře... Mám neodvislé postavení.

Valerius. A jsi vdaná, jak myslím? Nad vchodem tvého velkého skladu viděl jsem jméno, které neznám...

Berta (rozpačitě). V Americe se jméno často mění Je to tam docela obyčejné. — Ale sedněte si přec... máme zde trochu pohodlí, na které se klade tak velká váha, tam za mořem.

Valerius (k Sáře). Hleď, milá sestro, to je pro mne velmi příjemné setkání.

Berta. Vaše sestra? ... Ah — to jsem nevěděla... tedy jste, jestli se nemýlím, manželka loďaře Mônssona?

Sara (překvapena). Ah — *vy* — jej znáte?

Berta. Jenom dle jména. — Patří to k mému zaměstnání míti zprávy o osobách zde v okolí, s nimiž možno vejíti v obchodní spojení ...

Sara (z hluboka si oddechne). Ach tak!

Valerius. A tedy ... jenom dle jména. (Pro sebe.) Rolf zamlčel tedy i před ní, kdo jest!

Sara. Prosím vás, abyste mi prominula tu mou nevčasnou a rozčilenou otázku před chvílí .... Nemohu vždy ovládati své nervy ... Kromě toho vidím, že vám otázka ta byla velmi nepříjemná, neboť když se vás starý váš učitel a přítel náhodou tázal na to samé, neodpověděla jste také jemu.

Berta (s nedůvěřivým pohledem). Ale ... nač vůbec ta otázka?

Sara. Uznávám, že se to může zdáti poněkud nezdvořilé, poněvadž, jak jsem před chvílí slyšela, máte dceru.

Valerius. Dceru!

Berta. Vám, paní Mônssonová, nejsem povinna žádnou odpovědí ... Ale nikdy jsem neuměla lhát ... a nejméně bych to učiniti mohla před vámi, příteli mého dětství a učiteli mé mladosti ... Ano, mám dceru ... a tu miluji a bráním před celým světem ... A odváží-li se někdo říci, že to dítě nemá otce, tedy padnu na kolena a přiznám se, že má pravdu ... Jsem kajicná hříšnice ... a taková se pokořuje. Ale já přijela se svým dítětem přes moře, abych zjednala právo jemu a právo sobě. Za krátko nebude nikdo ani tušit ta muka, která trpím, a mé dítě nebude se musit za svou matku rdít.

Sara (pro sebe). A ona tedy není vdanou!

Berta. Teď nebude už nic překážeti mému sňatku.

Sara (pro sebe). Co že praví?

Berta. Církev požehná našemu spojení ... (K Valeriovi.) Vy, můj otcovský příteli, nám požehnáte!

Valerius. Drahá Berto! (Stranou.) Kdybych to mohl!

Berta. Ale vy se mne ani netážete, kdo je ten, který se nyní má státi mým chotěm? Já jej miluji ... a on byl vždycky odhodlán vésti mne k oltáři ...

Sara (stranou). Můj syn! Můj syn!

Berta. ... ale musili jsme do Švédska, aby zde mohl učiniti zadost všem formalitám. A tak jsme se vypravili na cestu se svým malým děckem. Ach, ou bude jistě co nevidět doma. Uvidíte jej ... bude se vám líbit ... neboť je tak přívětivý a dobrý. On smýšlí o mně právě tak, jako já o něm ... Můj Bože, co mi tak náhle je? (Klesne na židli.) Jest mi, jako by se mu něco bylo stalo? — Ach ne, ne! — Já, která jindy nemohla a nemohla si zaplakat ... teď nemohu ty slzy potlačit! ... Co to se mnou je? ... (Zakryje si tvář rukama a pláče.)

Valerius (pro sebe). Vždyť mně to srdce svírá. Ubohá ženo!

Sara (vezme eau de cologne a přistoupí k Bertě). Teď je na mně, přispěti vám ...

Berta. Děkuji ... je už lépe ... Ale proč se na mne díváte tak útrpně?

Sara. Ano ... protože ...

Valerius (přeruší ji.) Sestro, je čas, abychom šli!

Berta. Což nepočkáte, až přijde Rolf? — Rolf — není-li to krásné jméno? ... A on sám ...

Sara. Rolf! Rolf! tak říkají také mému synu!

Valerius (nepokojně). Sestro! vždyť se můžeme k Bertě opět vrátit, ale teď ... musíme ...

Berta. Ach, jsem to já nedbalá hostitelka ... (Zvoní.) Zapomněla jsem docela vám něco nabídnout.

Hanna (přichází).

Sara. Ne, děkuji, nepřeju si ničeho.

Valerius (dívá se zkoumavě na Hannu. Pro sebe). Což jsem také tu zde už někde viděl?

Hanna (dívá se vážně na Valeria, hluboce se kloní).

Berta (k Hanně). Můžeš zase jít. (Hanna odejde.)

Valerius. Kdo je ta dívka?

Berta. Vždyť ji zajisté znáte. Jest jako já z vaší obce.

Valerius. Ach, již vím, již vím! Na ni se tak lehko nezapomene. Pamatuji se dobře, jak dojat byl ten soudce, když nad ní vynesl svůj výrok, a jak všem, kdož byli v soudní síni, vstoupily slzy do očí.

Berta. Potom odjela do Ameriky. Tam nalezl mnohý opět pravou cestu! Byla jsem tak šťastna, že jsem ji mohla dodati naděje, zmužilosti a útěchy ... Teď je věrnou ošetřovatelkou — *mého dítěte!*

Valerius. Děkuji! Jménem křesťanské lásky tobě děkuji, Berto! Jsi přítelkyní utiskovaných ... Učinilas velký a dobrý skutek!

*

Sara (hledí vlídně na Bertu; zticha k Valeriovi). Déle toho nesnesu! Buď jí musím říci vše, ... nebo mne musíš odsud odvésti. (Chvilku se rozmýšlí. K Bertě.) Ale ... nemohla, — nechtěla byste, než odejdu, prokázati mi jednu laskavost ... abych spatřila, — abych objala vaše malé děcko?

Berta. Ach, milá paní, s největší mateřskou radostí chci vás dovésti k svému dítěti ... a zlíbat je můžete ... je tak roztomilé ...

Sara. Díky! (Pro sebe.) Vždyť je to ... moje vnučka!

Berta. Pojďte, pojďte. (Otevře dveře. Odchází Sara a za ní Berta.)

Scena VIII.

Valerius. Rolf z levé strany.

Valerius (sám). Má ubohá sestra! Přišla sem s nenávistí v srdci a odchází s láskou ... Moc dobroty jest veliká ...

Rolf (vchází rychle a zůstane jako ochromen, když spatří Valeria) Vy, můj strýče, kterého sotva znám — vy zde ... u nás?

Valerius. Tvá matka je tam vedle.

Rolf. Má matka! Zde! Já viděl jsem ji vcházeti do skladu. — Ale zde? ... Co tady chce?

Valerius. Chtěla jenom pocelovat tvé dítě ...

Rolf. Ona!

Valerius. Jenom na rozloučenou ... jak můžeš chápat ...

Rolf. Ona ví ... a vy znáte ...?

Valerius. Vzdáli se, aby tě nespatřila. Nemohla by se déle opanovat. Prozradila by tvé tajemství Bertě, která dosud ničeho neví ... která ani netuší, že jest to tvá matka, která hladí tvé dítě. Jdi, nešťastníku! Rychle odsud!

Rolf. Máte pravdu! Kdyby se Berta něco dozvěděla ... Ó, snad by umřela zoufalstvím. Ano, ano, už jdu. (Odkvapí na levo.)

Valerius (hledí za ním). Lehkomyslný. Slabý. Zkažené srdce a neskrotná náruživost!

Scena IX.

Valerius. Sara a Berta z pravé strany.

Berta (k Saře). Děkuji vám, že jste byla tak vlídná k mé maličké! Matka nemohla by ji líbati vroucněji. (K Valeriovi.) Hleďte, paní Mônssonová dala jí na památku ten krásný zlatý kříž, který měla sama na krku. Taková laskavost!

Sara (dojata, ale hledíc se opanovati). A teď s Bohem!

Berta (k Saře). Až přijedete do města, potěšíte mne opět návštěvou? (K Valeriovi.) A vy ... Vám bych ráda tak mnoho pověděla. Vy nás oddáte ... Slibujete mi to? Proto vraťte se brzo. — (Došli zatím až ku dveřím v pozadí.)

Valerius. Ano, mé dítě, — přijdu se brzo na tebe podívat. (Všichni tři odcházejí pozadím.)

Scena X.

Rolf. Potom Berta.

Rolf (přichází opatrně z levé strany). Ano ... odešli ... a Berta je vyprovází ... Jest mi jaksi nevolno ... neboť nevím, co jí matka řekla ... Musím býti opatrným ... zde přichází!

Berta (z pozadí). Ach, tu jsi! Škoda, žes nepřišel jenom o chvilku dříve! Měla jsem zde návštěvou svého starého učitele náboženství duchovního Valeria a jeho sestru. Byla bych si tak přála, aby se zdrželi, až přijdeš ty.

Rolf. Což nechtěli?

Berta. Nepřicházels tak dlouho. Nuže, nalezl jsi svého otce?

Rolf. Ne. Byl již z konsulatu pryč, když jsem tam přišel. Ale co nevidět bude asi zde. Ano zdá se mi, jakobych slyšel jeho krok ... Otec bývá vždycky tak veselé nálady ... Ano, jest to on! (Kvapí ku dveřím na levo a setkává se s Mônssonem.)

Scena XI.

Předešlí. Mônsson z levé strany.

Mônsson. Ha, ha, ha! ... zde mne tedy máte!

Rolf. Vítám, tě otče! — A zde ... zde jest má milovaná Berta!

Berta. Buďte vítán u nás!

Mônsson (opře si ruce do boků a couvne trochu). Ó, děkuji, děkuji! — Ale dříve se musím na tebe podívat ... Krásná, jako štíhlá brigantina s americkou vlajkou! A teď se dej hezky obejmout — tak! (Obejme Bertu.) Chlapče! To je pravda, máš spropadeně dobrý vkus ... A teď jsme tedy už jako staří známí ... Se mnou není třeba žádných okolků.

Berta. Ale, prosím, posaďte se přec ...

Mônsson. A, k čemu pak! To mi nedovoluje vážnost k tobě, hahaha!

Rolf. Otec je dnes skutečně velmi vesel.

Mônsson. Jak bych nebyl, když se mi vrátíš domů s takovým pokladem, chlapče! (K Bertě.) Teď důvěrné slovo s tebou, Berto. Stavíme právě novou loď, tam doma ... Dáme na ni tvé poprsí ... pozlacené ... s vínkem ve vlasech ... To bude rozkošné ... A loď nazveme „Berta“. Co tomu říkáš? Není to rozkošný nápad? ha, ha, ha!

Berta. To je příliš velká čest pro mne ... Děkuji vám, že jste na první setkání ke mně tak laskav.

Mônsson. To je také má prokletá povinnost! — Aspoň si to myslím! — Obejmu tě ještě jednou! (Obejme Bertu.)

Rolf. Tak dobře, otče! Výborně!

Mônsson. A zde máš něco na památku. (Vyndavá z kapsy pouzdro.) Šperk, který můj nebožtík otec přivezl z Východní Indie. Patřil prý někdy nějaké indické princezně, ha, ha, ha! Zrovna jako stvořen pro tebe, neboť také ty vypadáš jako princezna, ha, ha, ha!

Rolf. Vždyť ji celou poděsíš!

Berta. Ach ... děkuji srdečně. (Otevře pouzdro.) Překrásné!

Mônsson. To si vezmeš o svůj svatební den . . .

Berta. Můj svatební den . . .

Mônsson. Ano . . . to se, na mou duši, roztomile hodilo, že neměl Rolf své papíry v pořádku tam v Americe, jinak bych byl přišel o potěšení o vaší svatbě si zatančit.

Rolf (pro sebe). Jak bez rozpaků o tom všem mluví!

Berta. Naše svatba . . . ano naše svatba . . .

Mônsson. Nu, ano, . . . ale tak tuze to zrovna nekvapí . . . Jest tak mnoho co dělat, tak mnoho co obstarávat, než se všechno uspořádá v tak důležité věci . . . Ale jen žádný smutek proto . . . Rolf, když už je doma, musí svému starému otci také v ledačems vypomáhat. Jsem stár a s cestováním už mi to nějak nejde.

Berta. Což máte v úmyslu Rolfa někam poslat?

Rolf. To jsi mi neřekl, otče!

Mônsson. Ah — bude to pouze na několik neděl . . . na měsíc . . . to brzo uběhne. (Tiše k Rolfovi.) A zatím tě — odvážeme!

Rolf. Ah . . .

Berta. Měsíc — to je dlouhá doba. Nemyslíš, Rolfe?

Rolf. Každý čas je mi dlouhý, když nejsem u tebe, Berto! —

Mônsson. Hrdličky! Když už jste jednou jako ti holubi a přiletěli jste zpátky do holubníku, nesmíte si to zde kazit zbytečným vzdycháním. Vždyť sama rozumíš obchodu jako muž — soudím tak z toho, co mi povídal Rolf . . . a to mám rád. Bystře, obratně mezi lidmi . . . to se mi líbí . . . ha, ha, ha . . . a obchod především! Jde-li to v obchodě ku předu, není člověku nikdy dlouhý čas. Není-li pravda, Berto? Ostatně myslím, že by se tvá svatba a spuštění té nové lodi na moře měly odbývati v ten samý den.

Berta. Ano, a pak se bude moci plným právem nazvati loď „Berta Malmová“.

Mônsson. Berta Malmová? — Proč to?

Berta. Poněvadž budu pak míti plné právo tak se nazývat.

Mônsson. Berta Malmová . . . ano, . . . ano, to je pravda . . . Slyš, Rolfe, bylo to vlastně hloupé od tebe, žes neřekl Bertě dříve . . . hm

Berta. Co mi neřekl? Rolf nemá přede mnou žádného tajemství.

Rolf. Aspoň v ničem, co by za to stálo. — Berto . . . vždyť to víš . . .

Mônsson. Je to maličkost . . . Měl ti říci, že Malm není jeho pravé jméno.

Berta. Není . . . jeho pravé jméno?! Co to znamená? A své pravé jméno jsi mi zatajil? Rolfe, — co mám myslit o tom?

Mônsson. Myslit, že jest docela obyčejná věc, když si vystěhovalec dá jiné jméno.

Berta. Chce-li se ukryti pro nějaký zločin, — ano! ale jinak ne. Proč tys to učinil . . . a především proč jsi to tajil, přede mnou?

Rolf. Právě jenom z obavy, abys v mém jednání nehledala nějaké tajné příčiny, kterou jako cizinec jsem ti nemohl vysvětlit.

Mônsson. Nu, nu, — jen si to neberte k srdci. Taková maličkost, která se dá tak snadno vysvětlit. Hleď, Rolfe . . . tobě bylo tvé otcovské jméno vždycky nějak proti mysli . . . a já uznávám, že právě hezky nezní — ano, že je ošklivé . . . jen to mne těší, ze jsem si je nedal sám, ha, ha, ha! Ale *já* nemám nic proti tomu, že si dal jiné jméno, krásnější nežli mé, a když já jsem spokojen, nemá snad nikdo jiný proti tomu co namítat . . .

Berta. Je v tom ale přece nedůvěra, Rolfe.

Rolf (nepokojně). Snad nedostatek odvahy, ale nedůvěra . . .

Berta. A to podrývá mou naprostou, úplnou důvěru ve vše, cos mi říkal . . .

Rolf. Berto . . . zapřísahám tě . . . Což nevěříš mé lásce?!

Berta. Tvé lásce, ano, . . . té ještě věřím, — ale . . .

Mônsson. A to je hlavní věc . . . jinak jest to docela jedno, jmenuje-li se Malm, nebo Mônsson. Na mou věru nezní to dobře: — Mônsson. — Mônsson! Ha, ha, ha!

Rolf (velmi rozčilen). Otče!

Mônsson. Nu, což?

Berta. Mônsson?!

Mônsson. Ano, krásné to není!

Berta. Jste vy snad loďař, Sven Mônsson?!

Mônsson (s jistou hrdostí). Tím jsem! (K Rolfovi.) Vida . . . ona zná vybrané firmy — ona! — Obchodní genie! — Ta to přivede ještě daleko!

Rolf (tiše k Mônssonovi). Otče, — cos to učinil!

Mônsson. Co jsem učinil?

Berta (s přemáháním se). To byla tedy tvá matka, Rolfe, co zde dnes byla?

Mônsson. Jakže! Ona byla zde, — u tebe? Co chtěla? Co zde měla co dělat?

Berta. To je podivná otázka . . . co měla dělat u mne Rolfova matka? —

Mônsson. Chtěl jsem říci . . .

Berta. Chtěl jste říci, že neměla přijíti sem ke mně, své nastávající snaše? Jak tomu mám rozumět?

Mônsson. Ano, přijíti měla, ale všechno má svůj čas a . . . (Pro sebe.) Taková matka, která nechápe štěstí svého syna! (Nahlas.) Je trochu romantické povahy. Vsadím se, že ti ani neřekla, kdo jest . . . a . . .

Berta. Ne . . . také ona tajila se pravdou . . .

Mônsson. A tak chtěla, sama neznána, studovati tvou povahu, a byla zajisté velmi zvědava, vypadáš-li tak hodně po amerikánsku — ha, ha, ha! — Ó, já ji znám . . . Dočetla se jistě něčeho takového ve svých románech — a tak byla zde jako na koni . . . Hm. (Pro sebe.) A na něco takového zde mne nikdo nepřipraví!

Rolf. Také já nemohu si návštěvu matčinu vyložiti jinak. Nemohu ani pochopit, proč by . . .

Berta. Ale já to chápu, já! Jest nějaká překážka našemu spojení, Rolfe! Něco, co mi ještě skrýváte. Tvá matka nebyla ke mně přívětivou, když přišla . . . já to dobře pozorovala a teď je mi to všechno jasnější . . . Ale její srdce stávalo se poznenáhlu měkčím, a zdá se, že byla mým neštěstím dojata... Ona hladila tak vlídně svou vnučku a celovala to naše dítě... A přece neřekla, kdo jest... Ona mlčela, a to bylo osudné mlčení, Rolfe...

Mônsson (pro sebe). Krásná historie, to zde!

Rolf. Tys ji neporozuměla, Berto. Přijde opět a vysvětlí ti vše. Věř mi...

Berta. Ne, Rolfe... já už ti nevěřím! Já věřím, že mne miluješ... ale to je také vše, co věřím... Jest mezi námi něco nejasného... Nuže, lituješ-li své lásky, řekni mi to otevřeně a poctivě, jako muž.

Rolf. Ne, své lásky k tobě nelituji... to ti přísahám. Má láska k tobě je hluboká a vroucí... a tak zůstane do mého posledního dechu. (Přitiskne její hlavu k sobě a políbí ji.)

Mônsson (pro sebe). Měl pravdu, když mi řekl, že jsem tuze stár, než abych mu porozuměl. Na takové povětrné cesty mezi nebem blaženosti a propasti zoufalství... už nestačím.

Berta (přistoupí k Mônssonovi). Vy to slyšíte,... že mne miluje... a to já také věděla... ale snad jej láska zaslepuje... Můj ženský cit mi říká, že nám hrozí nebezpečí... Snad narazí loď na skalisko... Stůjte při mně, — chci zachránit své dítě! — Řcete mi vy, jenž nejste zmítán náruživostí, co to jest, co se zvedá tak hrozivě mezi — ním a mnou? —

Mônsson. Nic jiného, má drahá přítelkyně, než domysl, než příšera, kterou voláš sama. Co mne se týče, — já už ti odevzdal ten šperk, kterým se ozdobíš jako nevěsta!

Berta. Vy se tedy zdráháte mi to říci? Nuže, půjdu tedy a tam u kolébky svého dítěte se pomodlím, aby mne Bůh osvítil pravdou!

(Opona spadne.)

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Listy z Prahy.

V.

V Praze, 28. března 1886.

Kolikrát jsem si umínil, že v neděli odpoledne na procházku nepůjdu. Ale co jsou lidská předsevzetí? Slunce tak pěkně svítilo, vzduch byl tak sváteční lesklý a vonný a dal jsem si říci a šel jsem zase.

Ovšem byl jsem nejdříve hodně dlouho na rozpacích, kam jít. Praha má, jak známo, takové obrovské množství promenad, ostrovů, libosadů, stinných nábřeží, parků, že jest jednomu volba opravdu velmi těžká. Debatujete půl hodiny a vyjde z toho — věčná stromovka. Půjdeme tedy do stromovky.

Tlučete se půl hodiny po dlažbě mezi zástupy čistě vyfintěných občanů a občanek. Slunce je perfidní, pálí, jako bysme byli již v červenci, prachu najednou tolik jako bylo před týdnem bláta a to pražské dláždění — ó je! Ale k čemu máme v Praze naši vzornou tramway? Víme přece, že jezdí až do stromovky, vzhůru tedy na tu tramway!

Přijdeme na Josefské náměstí. Tam se to však nějak podivně a podezřele černá — zástup lidí je ve voze, druhý zástup se tam cpe, třetí zástup čeká na levo, čtvrtý zástup čeká na pravo, pátý zástup žene se ze všech ulic stověžatého města k vozu. Lidé se mačkají, zdvořilostí vynikající konduktér shazuje je se stupátek (mělo by pro ty lidi jakož i pro pražské drožkáře vyjíti zvláštní doplněné vydání spisku „Co se nesluší“), děti řvou, starostliví otcové nadávají, matky vzdychají, koně řičí a kára se přece nehýbe. Konečně zazní zvonek a archa jede zanechajíc za sebou mrak reptajících nespokojenců.

A uvnitř vozu teprve to vyhlíží! Tlačí se to v sedě tlačí se to v stoje, několik lidí visí na řemenech v povětří, několik leží přes příč, několik se jich klátí do klína dámám chovajícím malé děti řvoucí při sebe menším nárazu, k tomu venku se kouří a uvnitř to táhne. Věru spanilá jízda pro zábavu!

Proč si nevezmeš drožku, namítá přítel.

Dobrá, vezmu si drožku. Je to o nějaké poznání lepší, ale jsou s tím zase jiné a jiné nepříjemnosti; drožkář neví, co má v neděli na tobě žádat, za chvilku chce zase mostné, potom vrazí (to se rozumí, že schválně) do tramwaye jako hlemýžď se plížící, obligatní lání a soptění z obou stran v nejvybranější květomluvě. A pak ta jízda silnicí Belcrediho, myslím, že mají v pekle podobnou asi tři tisíce mil dlouhou silnici a že po ní budou prohánět duše všech drožkářů a kočů pražské tramwaye.

Stromovka je náš park par excellence. Nemáme totiž jiného. Je čarokrásná, ale má několik chyb. Předně (čili dle normální gramatiky) za prvé je tam pro starousedlého Pražana z Nového města trochu daleko, pak se tam mluví příliš mnoho německy, potom jsou tam hrubí sklepníci a pak naše modrá krev tam příliš velkopansky shlíží na náš lid a to člověk demokrat nesnese. Kdyby ta modrá krev aspoň mluvila česky, když tak impertinentně se chová — ale k tomu ještě němčí — však dost, kam bysme se dostali...

Což abysme si vyšli na Nebozízek? Krásná poloha, krásná zahrada, stoupáte ustavičně, nohy necítíte pod sebou. A Nebozízek je místo ryze demokratické. Loni jsem tam jednou byl, a co jsem viděl, bylo tuze malebné.

Moc lidí v bílých rukávech, ve vestě válelo se po trávníčku a z každého keře vyčuhovala aspoň jedna bosá noha! Bylo to, jak pravím, velmi malebné.

Ne, v neděli v Praze již na procházku mne nikdo nedostane; raději budu sedět doma a číst „co se nesluší“ a polemiky o rukopisu Královédvorském.

Mám je všecky na stole, ba skoro mi již stůl zaplavují. Pro i contra, útok i jeho odrážení, nová replika a duplika, děsný vražedný boj. Zcela, jak to líčí Jaroslav:

> Vznide chřest i drnket ostrých mečev
> vznide siket kalených střel strašný
> lom oštepóv, rachet kopí bystrých
> i by klanie i by porubanie
> i by lkanie —

Věc neutěšená!

Na konec ještě malou divadelní poznámku. Umínil jsem si nedávno, že o divadle již slovo z péra mi nevyjde. ale zmínku o jubileu našeho bodrého Šimanovského si přece uspořit nemohu. Je to krásné a povznášející. Čtyřicet let takové činnosti, takové vytrvalé práce. Je třeba dobrého kořene a ještě lepšího žaludku vydržeti to tak dlouho! Ne. já bych to nevydržel, a snesl jsem již přece všelicos od svých přátel i nepřátel, ale u divadla je vzduch tak neobyčejně ostrý. tak všecky čivy vzrušující, tak nepokojný a měnivý, že věru třeba organismu železného: a tu muž, který to vydržel čtyřicet roků a je zdráv a vesel a je posud chlapík. Myslím chlapík v ohledu každém. Hlas posud sonorní, postava pružná. posuněk výmluvný, maska výrazná. hra živá, pamět na to stáří čiperná. humor nevyčerpatelný, tragická verva překonávající. Vidím stále jeho Finna před sebou! Kus mythu je v této postavě Šimanovského. Slavnostní večer jeho doufáme že se vydaří, uvidíme jednou to naše pravé divadelní obecenstvo. Tisknem srdečně ruku umělci zasloužilému! *Carpio*

Dopisy a zprávy redakci zaslané.

Redakce přijímá do tohoto oddělení dopisy i zprávy týkající se českého veřejného života, zvláště pak literatury a umění.

Zodpovědnost za náhledy a mínění dopisovatelův redakce na se nebéře, přijímá však odpovědi na ně.

Dopisů a zpráv zaslaných anonymně přijímati nelze.

Druhé české divadlo v Praze.

Pessimisté věští všeobecný bankerot divadel jako neodvratný a blízký již konec novověké manie divadelní. a ve světových městech prvého řádu vyskytují se příznaky skutečné krise. A my v Praze chceme druhé divadlo?

Ano.

Náš „zlatý dům" a jeho důležitosti stravují tolik interessu českého národa, že mu nezbývá bezmála času a dechu pro jiné; tento jediný genre umělecký domáhá se takové horlivé obecné účasti, že jest takořka nemožno, slouti vlastencem a nemíti od rána do večera národní divadlo na jazyku: „velechrám" české Thalie ocitl se tak okázale a samovládně v popředí našeho společenského života, že všechny ostatní kulturní snahy naše vedle něho se tratí a zvrácením přirozeného poměru před očima širšího obecenstva váby pozbývají; tento zvláštní úkaz je tak lokální. utěšený, komický, vznešený a povážlivý zároveň. že bylo by třeba (leč snadno) napsati knihu na odůvodnění zdánlivých těch paradox, kteráž snesou se velmi dobře vedle sebe; a tato paradoxa namanou se každému myslícímu našinci, jenž nedomnívá se, že celý náš pětimilionový národ hoví svému poslání. když dodává obecenstvo jednomu divadlu. A přes to žádáme druhé české divadlo?

Ano.

Prostě proto. aby všechen ten proud a ruch. jednak elementární, jednak strojený a nucený. dostal se do náležitých a přirozených kolejí.

Národní divadlo nevyhovuje své úloze. Toť zřejmé faktum a nezvratný závěrek všech porůzných. byť i jinak daleko se rozbíhajících úvah. A proč? Protože si naše iluse slibovaly od něho příliš mnoho. Proto zasypáváme je nyní výtkami a radami. A takměř všechny ty přátelské a nepřátelské útoky jsou v jádře oprávněny. Neboť my. pětimilionový, vzdělaný, zámožný a na mocnou manifestaci svého života toliko v osvětě odkázaný národ, chceme a musíme míti rozhodně řádnou slavnostní operu; komickou operu; také operetu. A žádáme si právem znáti komposice cizích i domácích skladatelů. Požadujeme v první řadě historické české drama. neméně na prvém místě klasickou činohru, rovněž i moderní veselohru a nikoli naposled frašku. Pak hojně chleba lidu. totiž kusy populární. A bohatý repertoir český. francouzský, slovanský. My nemůžeme se již pro pouhou representaci obejíti bez velkého baletu a musíme poskytovati publiku feerie. Nesmíme dopustiti. aby zkracována byla produkce domácí, musíme míti vysokou školu dramatickou à la Comédie française a zároveň zkušebné divadlo. přístupné i nováčkům. Toužíme, aby divadlo hovělo vybroušenému vkusu i vybranému obecenstvu a nemůžeme se obejíti bez divadla pro lid; přejeme si uspokojiti galerie, aniž by parket se kabonil, a ukládáme si hověti parketu, aniž by galerie k zívání byly ponoukány.

Jak praveno, veškeré tyto požadavky jsou platné a žádný z nich nelze odbyti úsměvem neb dokonce nějakým ortelem, jakým mnohdy oprávněné stesky a tužby u nás odpravovány bývají. Jsme také přesvědčeni, že tak nikdo neučiní, neboť svrchu psaná směs i abundance uměleckých požitků byly nám slíbeny, a žádají se pořáde, porůznu sic a jednotlivě, avšak jednomyslně od vlastenců všech barev a „činů".

A veškeré tyto důvodné diktáty jsou *prostě důkazem fysické nemožnosti*, směstnati rozdílné genry dramatu a opery v jednom domě a opatřiti je náležitě jediným ústrojím výkonným. Jeden genre vylučuje druhý, zavdává ctitelům jiných ať důvodné, ať bezdůvodné příčiny k steskům, a sobecké, po žensku choulostivé city Mus Euterpy, Thalie, Melpomeny, Terpsichory, Aoedy, bohyň Bohemie, Slavie a Lutecie*) i jiných božstev a šotků, k jichž uctění postaven náš velechrám. jsou stále v chvění a vření, v potýkání a kolisi. Jaký pak jest účinek takových neshod na obecenstvo? Dnes rozmrzí se na divadlo ctitel tančící civilisace, poněvadž jej zkracujete o balet; zítra odvrátí se od divadla přítel seriosního umění. protože mu pořáde nabízíte „Excelsior": a pozejtří navykli si již *oba*, nedbati o „nešetrný, oprávněných požadavků nedbající" ústav.

Divadlo není obecnou kuchyní, jejíž hosté *musí* se prokousati jídelním lístkem od pondělka do neděle a zase znova. Navykli jsme si přílišně. organisovati všechno v národě, a jakožto lid, blažený a horlivý toliko v poslušenství. zřídili jsme si nad sebou jakous diktaturu, která nám vždy musí poručiti co a jak. Toť správné a rozhodně i prospěšné v cukrovarství a záloženství, v administraci podniků národních, v obcích a spolcích, v okresní a v brněnské, v západo- i východo-slovanské, v umírněné a světové politice. jakou provádíme. Ale Musy a vkus unikaly od pradávna všem reglementům. Naše národní organisace jest vysoce vyvinutá i silná, nedosáhne však — *bohudík* — nikdy té moci, aby mohla veleti jednotlivci: to bude se ti dnes líbiti. a ono zítra; aby mohla vydati denní rozkaz nařizující národu, co si musí ve svém divadle poslušně poslechnouti; aby si roztřídila publikum dle náklonností. vyměřila mu dny. a komandovala dnes do divadla bataillon přátel tragedie. zítra dva prapory ctitelů operní hudby. pozejtří pluk milovníků výpravných her. — tak aby se všichni dobře a poslušně vystřídali. divadlo aby pořáde bylo plno. všem aby se vyhovělo a nikdo aby nereptal. Naopak. všechno ukládání povinné návštěvy divadelní vzbuzuje odpor, jejž nelze přemoci. poněvadž není rozumových důvodů a otcovských tyranů. kteří by jej přemáhali jako dětskou nechuť k povinné návštěvě školní.

---

*) Parisiorum.

Vyprosťme se konečné z kličky úzkoprsého názoru. že máme obecenstvo *jedno;* zkušenosti vedou pádný důkaz, že máme obecenstev několik. A poněvadž se tato publika jen skrovným podílem povšechných vzdělanců někdy smísí. protože se jinak massy těch obecenstev nesnesou v jednom divadle a vystřídání jich upraviti nelze, *nutno* rozloučiti je. Pak bude všem volno, a kdežto nyní není spokojena žádná strana. bude potom učiněno po vůli všem. Nezabíjejme si pořáde myšlénku na druhé divadlo samými kdyby, co pak. jestli a snad. Obavy, že bychom nenaplnili divadlo druhé. jsou liché a zakládají se na neuspokojivých výsledcích povinné návštěvy jednoho divadla. Včera mělo tisíc lidí čas a chuť jíti do divadla. Pohled na ceduli zvrátil tento úmysl; na programu byla opera. která řečený tisíc nevábí. Jdou tedy do hospody a zahubují si na repertoir, šíří animositu proti divadlu. Dnes má tisíc jiných zálusk na poslechnutí opery: dává se činohra, a na tu se jim nechce. Jdou tedy do hospody. zahubují si atd. — Tak mstí se *jedno* divadlo na divadle samém.

Dejte nám divadla dvě, operu a činohru zároveň a nikdo nezůstane za dveřmi, každý si zvolí chutě své.

Toť tak jednoduché. že netřeba šířiti o tom dále slov. Mohli jsme se již dávno přesvědčiti: Zrušte divadelní privilej a privátní spekulace poučí nás. že Praha naplní ne dvě. ale tři a čtyři divadla. jež *nebudou* si dělati konkurenci, an přirozeně každé z nich bude míti svůj program a své obecenstvo.

Kodaň má 4 divadla. Bukurešť 4. Lissabon 6. Brusel 6, Varšava 3, Lyon. Marseille, Bordeaux po 5, Madrid 18. Barcelona 5, Milán 12, Florenc 10, Palermo 5. Porovnávejme jak chceme, kladme *všechna* uvedená města nad naši metropoli, vymlouvejme se pořáde na své „poměry“, redukujme tyto cifry na „rakouské“.*) české. provincialní, kocourkovské, zapomínejme úplně, že Praha jest duševním centrem celého národa, Mekkou pro oblasť 80.000 čtvercových kilometrů (což přec o Bordeaux a Lyonu, o Florenci, Barceloně a Palermu nikdo tvrditi nebude) — a závěrek bude pořáde týž, — my prostě s jediným divadlem nevystačíme. Ani fysicky, ani statisticky. ani umělecky.

Předmět naší úvahy ocítil se sám sebou na povrchu obecné diskuse. Nutno jej tedy vyříditi. Přejeme, aby nestal se obětí krátkozrakosti a frazi, kterým se tak často rádi na úkor svých podniků poddáváme.

Prozatím jsme přesvědčeni, že tyto tužby nebudou rády slyšeny. Jsouť nepohodlné. Pamatujeme se, že kdosi osmělil se již během stavby Národního divadla vytknouti: Jeviště jest malé. Obecné ustrnutí, ba pohoršení: vždyť v novinách o tom nic nebylo. Co že? Malé? Naopak: Ohromné, jediné, báječné! A rouhač vzal kružítko, změřil plochy několika jevišť a dokázal, že náš osmý div světa má jeviště malé. Dnes. když jest pozdě. kdy tím divadlo trpí. nepochybuje o tom již nikdo.

Týž opovážlivec konstatoval ihned po požáru. že nutno přibrati prozatímní divadlo; byl ještě čas, bylo lze sloučiti obě budovy v organický celek na prospěch hlediště, jeviště, architektury. Ani pomyšlení, k smíchu! Autorita nějaká mínila: Dost! A noviny rozhlásily: Dost! A národ uvěřil: Dost! Až když bylo Národní divadlo znova vystavěno, připojen teprv nutný přístavek. pozdě, dodatečně. Na úkor potřeb. jimž bylo lze lépe vyhověti, na úkor architektonické hodnoty monumentální budovy, která jest nyní rozlomena. Má hezkou chemisetku a našívaný kabát.

Tyto nepatrné vedlejší zkušenosti však pouze na výstrahu před nakažlivostí jednostranných. ukvapených rozhodnutí.

Snad nemáme pravdu. snad všechno svrchupsané jsou toliko dobře míněné. leč fantastické smyšlénky — — —

J. L.

V New-Yorku, 9. března 1886.

— Václava Brožíka obraz „Falconer's Recital“ (Vypravování sokolníka) prodán byl při dražebním prodeji pozůstalosti paní Morganové za 2600 doll. — Na programu symphonické společnosti pro příští sobotu je Dvořákova „Svatební košile“.

F. Bartošek.

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

„Novější dějepis rakouský. (Od roku 1526 do roku 1860.) Sepsal Dr. V. V. Tomek. Sešit 1. Nákladem knihtiskárny J. Otty v Praze.

„Historky učitelské.“ Pořádají F. J. Mašín a A. Herodes, učitelé. Sešit 3. Nákladem Jos. R. Vilímka v Praze.

„Co se nesluší.“ Příruční knížka různých chyb a nepřislušností, kterých se má každý jak v chování tak v řeči varovati. Napsal Censor. Nákladem knihkupectví Aloise Hynka v Praze.

Číslem tímto počíná druhé čtvrtletí XIV. ročníku „Lumíra“ i žádáme pp. čtenáře, jichž předplatné došlo. o laskavé obnovení.

Na „LUMÍRA“ předplácí se:

V Praze:		S pošt. zásylkou:	
Na celý rok	zl. 6·60	Na celý rok	zl. 7·—
„ půl roku	„ 3·30	„ půl roku	„ 3·50
„ čtvrt „	„ 1·65	„ čtvrt „	„ 1·75

Jednotlivé měsíční sešity stojí v Praze 55 kr., poštou 60 kr.

Administrace „Lumíra“
v Praze, Salmova ulice číslo 9 n.

OBSAH: Skály. Několik výjevů z dějin samoty. Od Al. Jiráska. — V museu Thorwaldsenově. Báseň J. Vrchlického. — K dějinám poprav a katů v Čechách. Náčrtek z kulturních dějin od Josefa Svátka. (Pokračování a dokončení.) — Svatební cesta. Dalmatská povídka od J. D. Konráda. (Pokračování.) — Dívce, jež mi růži hodila. Báseň Jos. Kuchaře. — Berta Malmová. Komédie o čtyřech jednáních. Švédsky napsal O. Wijkander. (Pokračování.) — Feuilleton: Listy z Prahy. V. — Dopisy a zprávy redakci zaslané.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček“.**

---

*) recte německé.

Předplací se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr.
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ —

Patisk původních prací
se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se
redakce či administrace
„Lumíra“ buďtež adresovány :
Časopis „Lumír“, Praha,
Salmova ulice číslo 9. nové

Listy přijímame jen
frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10.
a 20. každého měsíce vždy
o 2. hod. odpoledne

ROČNÍK XIV. 10. dubna 1886. ČÍSLO 11.

Skály.

Několik výjevů z dějin samoty. Od *Al. Jiráska.*

(Pokračování.)

A cos viděl?“ ptal se klidnější sládek.

„Milí bratři, divnou věc. V klenuté jizbě za dlouhým, starým stolem stál nějaký stařec. — Abych na vlas pověděl, jak vypadal, musil bych lhát. Jen to vím, že byl nějak černě ustrojen a že měl bílé, dlouhé vlasy a že jeho tvář byla bleda, tuze bleda —“

„A nevypadal strašně?“ — ptal se zámečník.

„Nevypadal. Ale mne přece obešla nějak hrůza —“

„A co dělal?“

„Stál za stolem s pochýlenou hlavou a zvolna převracel listy v nějaké velké knize. — Pak něco zapisoval do jiné. — Byl tuze vážný, jako zamračený a smutný. Těžko povědět. Úzko mně bylo, a také mně napadlo, aby mne nespatřil. Krčil jsem se k oknu, ale kdybych se byl snad přímo díval, nebyl by si mne asi všimnul. Tak byl zabrán do své práce —“

„Ani se do okna nepodíval?“ ptal se sládek a zámečník zase s ním zároveň:

„A byl tam sám?“

„Sám a sám a hlavy ani nepozvedl. Napadlo mne, abych na něj zavolal, co chce a čeho sobě žádá, ale v tom jste dole zazvonili, a jak se ozval zvonu hlas, přede mnou se rázem setmělo a všecko zmizelo: stařec, knihy, jizba, všecko, a já pospíchal dolů.“ —

Rozumí se, že bratři toho štědrého večera vánoční písně již nedozpívali. Seděli sice ještě dlouho, než o jiném nebylo řeči, nežli o dnešních zjeveních, zvláště o tom tajemném, záhadném starci a jeho knihách na hradě, ve starých „Skalách“.

Když pak Polický bratr šel spat ku správcovi, chvátal přes dvůr a nezastavil se ani, když bratr stanul na místě, odkud prve byl pozoroval světlo na hradě. Nyní tam hleděl opět, než nepostřehl ani zákmitu. Tma byla nahoře, jako všude kolem. Také se nic nehnulo a jen z lesa se ozýval temný šumot a ve skalách kvíl větru. — —

Bratři sobě ujednali, že o všem tom pomlčí, a správce přiměl také pacholka, že se ani slovem nikomu o tom nezmínil, co na starém hradě byl viděl. Ale bylo to platno. Tajemné světlo zazářilo příštího večera opět a hořelo pak u skalní věže každé noci po jedenácté hodině. Tak si toho také ostatní čeládka povšimla a záhy pak proskakovaly osamělým dvorem i v nejbližší vesnici a pak i dále různé pověsti o tajemných zjevech a viděních, o nočním světle, až pak vypravovány věci přímo strašlivé.

Vše to nebylo ovšem osamělému Bišofštejnu na prospěch a čeládka z něho utíkala, tak že toho pak správce nesmlčel ve zprávě podané vrchnosti své, pánům kanovníkům hradeckým. Brzo po té přihrčel jednoho dne z nenadání, samý již večer, kočár do osamělého dvora a před panským sídlem vystoupil vážný pán — kanovník z Hradce.

Správce a sládka na všechno se vyptav, oznámil, že půjde, až se světlo ukáže, na starý hrad. Zatím odebral se do kapličky, jež byla v zámečku a tam se modlil, nepřijav ani večeře, jemu připravené. Když nastala jedenáctá hodina, vyšel z kaple ven, v kněžském rouše, v rochetě a štole a vyzval správce a sládka, aby šli s ním. Nikoho jiného nechtěl, aniž dovolil, aby se čeládce jen slovem o tom, co podnikají, zmínili.

Točitou stezkou vedoucí lesem do vršku dostali se nahoru mezi obrovské skály do starého hradu. Světlo tam hořelo. Správce, sehnav prve staré klíče, otevřel spuchřelé dvéře vedoucí do stavení u „skalní věže“, kudy byl přístup nahoru do tajemné jizby. Mnoho, mnoho let už jich nikdo neotevřel a dávno tomu, co se zas někdo sem do vnitř odvážil.

Vážný kanovník, připraven na boj se zlým duchem, vešel odhodlaně a kázal bratřím, aby mu na schody posvítili a tu v síni na něj počkali. Sládka pojala nevýslovná hrůza a chvěje se, žádal kanovníka, aby se do nebezpečenství nepouštěl. Ten však na to ani neodvětiv, dal jemu a správci s Pánem Bohem a pak kráčel po starých, vrzavých schodech nahoru.

Zmužilý správce mu svítil malou svítilnou a zůstal nahoře přede dveřmi tajemné jizby. Kanovník než vešel, požehnal se křížem. Dvéře za ním zapadly. Na chvilku nastalo hluboké, děsné ticho. Samého správce obešla v ten okamžik hrůza. Nachýliv se ku dveřím, napjaté naslouchal. Zdálo se mu, že slyší hovor a jak se podobalo, mluvili tam latinsky. Ale co, nemohl rozeznati.

Správci, a ještě více dole sládkovi, zdálo se, že tu jsou již věčnost. Co se tam děje? Kdo tam je, s kým to kanovník jedná? Teď tam nastalo pojednou hluboké ticho — ani slova se neozývá — a nyní — slyš! Dvéře vrzly, otevírají se a jimi se vrací kanovník — sám a sám!

Správce se zrovna zděsil, jak ho spatřil v záři své svítilny. Vážný, statečný ten kněz byl na smrt bled a jako hlubokým zármutkem sklíčen. Mlčky sestoupil dolů a mlčky bral se pustým skalným hradem a lesem dolů do svého sídla.

Správce za sebou ani nezavřel. Zapomněl na to samým překvapením, ale nahoru k okénku u skalní věže se podíval. Byla tam čirá tma!

Bratři plní zvědavosti nemohli se ani dočekati, až budou dole v zámečku. Nepromluvilť kanovník cestou ani slova. Ale ani pak, když vstoupil do své komnaty a oba bratry propouštěl, nedotekl se ani slovem toho, co byl nahoře viděl, nebo co se tam stalo.

Správce mu připomenul, že ještě nevečeřel, a že po takové dlouhé jízdě třeba se posilniti. Než kanovník ani nyní jídla nepřijal. Bratři odešli s nepořízenou.

Druhého dne záhy z rána odjel. Správce, jenž ho ku kočáru doprovázel, viděl, že bledost dosud pokrývá jeho líce a že chmura smutku nebo starosti nezmizela z vážného jeho obličeje. Aby se ho sám na včerejší večer zeptal, toho si netroufal. A kanovník sám nic nepověděl. Tajemství své odvezl s sebou.

A vícekráte se na osamělý Bišofštejn nevrátil. Zemřelť do jara.

Ale od onoho večera, co vstoupil do tajemné jizby starého hradu Skalského, nezazářilo již nikdy záhadné světlo u „skalní věže“. Také nikdy již nespatřili pod lesem tajemných světel, aniž objevily se nádvořím jako stíny tři kočáry s vranými koni. —

* * *

Toto pověst.

Ten, jenž mně ji vypravoval, více nevěděl a nadarmo jsem se dále doptával. Nikdo nevěděl, kdo byl onen stařec, nikdo nevěděl, co vážný kanovník v půlnoční chvíli s ním rozmlouval a proč se vrátil z tajemné jizby na smrt bled a smuten.

Pověst zůstala sfingou.

Než způsobila tolik, že jsem znovu zašel do oné samoty na starý hrad Skalský, jenž se svým okolím hned tenkráte, kdy jsa chlapcem poprvé jsem ho spatřil, divně a mocně na mysl mou účinkoval. I oživla tam v pustých rozvalinách a prudčeji zplanula touha, aby mně tajemství ono bylo zjeveno. Pátral jsem proto a hledal. I ducha jsem citoval, a ten mi odpověděl.

Byl to vznešený duch našich dějin.

Těžká jest jeho řeč, ač jasná, a ne vždycky jí porozuměno. Zdaliž já jsem v této pověsti dobře rozuměl, nevím; srdce praví, že ano. —

I.

Dva jezdci v řásnatých pláštích, jeden na vraném, druhý na hnědém koni, jeli bídnou cestou od Starkova ku Skalám. Štěstí pro koně, že byl notný přímrazek, jenž uhodil dnes mimo nadání. Byloť v polovici března měsíce a slunce před tím po nějaký den už pěkně svítilo! A nyní také počal poletovati sníh. Však rostl po celý den, a zatažená nebesa byla ho jisté plna. Nízko se klenula nad pohorskou krajinou. Temena její kopců a hor, jmenovitě k jihovýchodu při hranicích Kladských halila se hustým závojem mraků. Nejzřetelněji se ještě jevil lesnatý Ostaš, jsa nejblíže; hleděl pochmurně na pustá pole i černé, smutné lesy mezi nimi i na vrších.

Bylo neveselo, a tím více, protože denní světlo haslo. Také nikde se ani hlásku neozvalo, leda je vítr přinesl krákot osamělé vrány, těžkým letem k lesu se nesoucí.

„Povídali, že za lesem —“ ozval se starý jezdec na hnědém koni.

„Jistě, že za tímhle. — Uvidíme —“ odvětil mladý druh a těsněji přitáhl tmavý plášť ku bradě, tak že mu bylo viděti jen snědou tvář pod špičatým kloboukem.

A jak nyní vjeli do lesa, umlkli a mlčeli. Za to jim borový hvozd žaloval hlubokými vzdechy, až se mu husté koruny a vršky chvěly a se kolébaly. Když z něho vyjeli, bezděky zarazili koně a za chvilku před se hleděli. Na levo před nimi skalnatý vrch, kolem spousta balvanů skalních, a těm naproti, na pravo od jezdců, lesnatý vrch; a mezi těmi skalami a vrchy rozlehlý dvorec zdí obehnaný. Na levo, blíže skal, hospodářská stavení šindelem krytá, nevysoká, na pravo, na úpatí lesnaté hory, zděné stavení o jednom ponebí. —

Dvorec vypadal smutně ve své osamělosti a ve stínech soumraku, jímž jen určitěji prorážel černý les v pravo a v pozadí, a sněhový poprašek na skalných, obrovitých balvanech, v nichž jakoby strnulost a smutek byly domovem.

„Probůh — snad tohle! —“ zvolal starý, ukazuje na dvorec a na tvrzovité stavení proti němu.

„Myslím, že ano. — Toť Ultima Thule. — Dále nic není!“

„Ubozí páni!“ povzdechl hlasitě starý druh. Mladý však neodvětiv, ani nepohnuv zachmuřenou, vážnou tváří, pobídl koně.

Za chvíli dojeli ku chatrné, osamělé chalupě. Venkovan v ovčím kožichu sekaje na špalku roští na záspí, byv otázán, jsou-li to Skály ten dvorec tu, přisvědčil.

Zatím už den pohasl a za hustého šera vjeli oba jezdcové do nádvoří. Sami se divili, že byla v ten čas, kdy tolik divné čeládky vojanské i nevojanské se všude potloukalo — byloť roku 1626 — vrata dokořán otevřena. Ocitli se na nádvoří značně postranném. Před sebou a po levé ruce měli hospodářská tři stavení, od nich volnou prostorou bylo odděleno panské stavení na pravo. — Ve dvou jeho oknech svítili. V rudém jich zákmitu bylo viděti vzchod ku stavení se schody z obou stran. Na kamenném zábradlí toho schodiště stály kamenné sloupy a na nich spočíval přístřešek kryjící tak hlavní vchod do zemanského toho sídla.

Širé nádvoří bylo pusto. — Jen tam u schodiště zahledli člověka držícího dva koně. Někdo přijel, nebo odjede. — Proto byla vrata otevřena. Nežli se však mohli zeptati, ozvaly se uvnitř hlasy a jasná zář ze síně rozlila se náhle po schodišti, na němž mezi jeho sloupy objevilo se několik postav. Sestupují. — Ženská jakási svítí svítilnou jdouc napřed, kdežto jiná zůstavši na schodišti, drží planoucí louče.

Hle, nyní padají všickni na kolena až na dva, a jeden z nich klečícím udílí požehnání. Všichni pak vstavše líbají mu ruku a pomáhají mu na koně. Pacholek, jenž dosud u koní stál, vzal svítilnu a na pokyn jezdce, patrně velice váženého, vydal se na cestu, svítě jezdci a jeho druhu ven ze dvora. Teprve nyní všimli si dvorští, že se s hosty rozloučili a noví že přijeli.

Nežli se jich však mohli otázati, kdo jsou, ten na vraníku sám ku schodišti zajel a ptal se po správci.

„Je nemocen —“ ozval se hlas z čeládky. „Právě byl u něho s Pánem Bohem —“

„Má správce ránu nějakou?“ ptal se mladý cizinec, s koně slézaje.

„Nemá — ale hrozné píchání — naříká tuze —“

„Doveďte mne k němu —“

Vida rozpaky a neodhodlanost čeládky, pravil:

„Přijíždím ve jménu nové vrchnosti. — Od pána Křineckého. — Zaveďte koně do stáji. — Opatřte nám večeři. — Ale přede vším mne zaveďte ku správci. — Je ženat?“

„Není —“

„Kdo ho léčí?“

„Stará Bára —“

Cizinec a jeho druh stoupali po schodech, a čeládka činila bezděky, jak jí rozhodně nařízeno. —

* * *

Když Bernard a Zigmund, bratři Čertorejští z Čertorej nové sídlo pode starým hradem Skalským sobě vystavivše, je hlučnou veselostí a hojným panketem zasvěcovali, přáli jim páni bratři, šlechtičtí sousedé a známí při tom kvasu, aby rod Čertorejských byl jako strom stále se zelenající a jako skály tu na Skalách stálý a nevývratný.

Tenkráte oba bratři rozjaření a dobré naděje plni, rádi věřili a pevně se nadáli, že bude po tom přání a netušili ovšem, že rod jejich na Skalách nedočeká se ani druhého kolena a nedosedí tu ani půl věku.

Již Zigmundův syn, veselý Vének, se odtud stěhoval, prodav dědictví své — pro dluhy, roku svrchu uvedeného. Ale komu! Tomu by se nebožci bratři Čertorejští, kdyby tak vstáti mohli, nejvíce podivili. Na jejich zemanském, prostém sídle při osamělém dvorci *pán* rodu starožitného a vzácného!

Čeládka na Skalách zvěděla více o nové vrchnosti teprve tohoto večera, kdy přijel pana Jana Albrechta Křineckého z Ronova zástupce, nebo regent, nebo co byl. Kdyby se byl ten cizinec ve jménu pána Křineckého neohlásil, měl by jej každý v tom tmavém plášti a v černých pod ním šatech spíše za nějakého mistra nebo doktora a to za takového, co dovedou zlato dělati a duchy volati.

Aspoň starému šafáři nebylo nějak volno při tom mladém muži snědé tváře, černé, lesklé hebounké brady a takových vlasů. A jaké jen měl tmavé, pronikavé oči!

S druhem svým a se šafářem vešel do jizby nemocného, odkudž za chvíli vyšla stará Bára všecka od sebe. Sháněla přeslici a zle při tom toužila na cizince. Trnul prý, jaké je v jizbě nemocného dusno a jaké hrozné vedro a poručil vedlejší jizbu vytopiti a v ní okna zotvírati, že tam nemocného pak přenesou. — Pak zmizela s přeslicí, až po chvíli se opět navrátila, obšírně vypravujíc, jak ten černý cizinec vytáhl z pláště doktorský nůž, jak správci natáhl ruku, ji o přeslici opřel a jak mu do žíly ťal, jako nějaký barvíř.*)

Čeládka na síni rázem umlkla, když cizinec vyšed ven, zamířil do komnatky mu vykázané. Dlouho se tam neomeškal. Chvatně se vrátil k nemocnému s nějakou puškou dřevěnou, kterouž vyňal ze svého tlumoku.

Čeládka, zvláště ženské, zůstali na síni, chtíce se dočekati nějakých zpráv. Stará Bára nepřestala žasnouti a se zlobiti, že jí ten cizinec pryč poslal a jí řekl, že jí tu není třeba, aby si šla lehnout, a dokládala, že „ten černý“ nemocného správce jistě zabije, zapomínajíc, že z večera sama všem ve dvoře ohlašovala, že správce do rána nevydrží, že červům sládne.

I potom ještě, když starý šafář vyšed od nemocného, čeládku pryč poslal, oznamuje, že on sám s tím cizincem zůstane u správce, hovořili dlouho v čeledníku o tajemném tom „černém muži“. Stará Bára sotva se jitra dočekala. Hned za svítání šourala se přes dvůr ku panskému bytu. Chvíli naslouchala u dveří; když ani hlásku nezaslechla, a nemohla odolati palčivé zvědavosti, otevřela dvéře.

Hořící kahan stál v koutě na polícce. Zář jeho zápasila již s prvním zásvitem denním. U kamen na lavici seděl starý šafář a spal. A tam u lože nemocného! — Bára se už lekla. V černém oděvu, bez pláště stojí tam ten černovlasý cizinec. — Líce jeho od celonočního bdění ubledlé obráceno je k nemocnému, jenž leží nehnutě jako mrtvý.

V bábě se ozvala okamžitá radost. Co řekla, stalo se! Přišouravši se až k cizinci, jenž si jí dosud nevšiml, pozvedla k němu vráskovitou, osmahlou tvář.

„Kdy pak skonal?“ ptala se tlumeným hlasem.

Cizinec schmuřiv čelo, odvětil:

„Spí. Nech ho spáti. Jdi, až tě zavolám —“

Byla jako ohromena. —

Ráno pak šafář vykládal na dvoře, jak ten regent nebo doktor podivuhodně s nemocným zacházel, jak celou noc ani oka nezamhouřil a ustavičně jej pozoroval a jemu posluhoval.

Všichni žasli a trnuli. Čekaliť na jisto, že správce touto dobou bude na prkně. Vyptávali se horlivě a nejhorlivěji stará Bára, co ten černý nemocnému dával. Když slyšela, že něco z té pušky, pleskla vrchem své pravice do dlaně a vyřkla rozhodně:

„To není samo sebou!“

A když na večer toho dne si v ratejně zase o správci povídali, jak se mu rozhodně uvolilo, počali tomu skoro všichni již věřiti a uvěřili tomu pak a nic neodporovali, ana stará Bára určitějšími slovy to vyjádřila, že to nemůže býti samo sebou, aby člověk člověka ze smrti tak jisté vytrhl, a aby člověk, jenž už měl duši na jazyku, ke všemu se tak rychle sbíral a zotavoval jako správce; to že jsou čáry.

Dle toho také všichni na mladého regenta hleděli skoro se strachem, pilně ho pozorujíce. On však první dny se o ně málo staral, všímaje a hledě sobě nejvíce nemocného.

---

*) Ze slova barbír, bradýř.

(Pokračování.)

Vyzvání.

Báseň *Adolfa Heyduka.*

V šik, pěvci, v šik! Dost sladkozvukých bolů,
již vzneste hlavu, vyjasněte zor,
či nevidíte divném ve chomolu
ta černá mračna valiti se s hor?
co skryto v nich, z vás každý asi tuší,
či má nám lhostejným být onen zjev?
Nuž zlaté struny napínejte v duši,
a chorálem zvuč nadšený váš zpěv!

V šik, pěvci, v šik! však písně zlatá slova
víc přemohla než ocelitý meč,
či nerozhodla chasa Prokopova
blíž Ousti cizích mečů dravou seč,
či nešel postrach českých ze zpěváků,
když jejich tábor zbožný chorál pěl
a v taktu cepy bušil do křižáků,
jichž vzdor a vztek vlast loupiti nám chtěl?

V šik, pěvci, v šik! Kruh nepřátel se úží,
lest skrývá zákopníky všude již,
nuž, bojovníci písně, do oruží,
hruď k hrudi těsni se a k muži muž,
nechť jako oudy pokoření kleknou,
kdo trou nás, jedem pojíce svou zbraň,
ať před šípy se vašich zraků leknou,
až strachem kopí pustí chabá dlaň!

V šik, pěvci, v šik! Či nezříte, jak třísní
zem otců bohatýrskou zmarná lest:
lid hyne, spí: nuž, probuďte ho písní,
či má ho věčně uspávati zvěst,
že v době zlé — ač vrcholem již zkouší,
a v každé srdce cizí meč se vryl —
muž svatý náhle přijde na bělouši,
jenž s bojovníky v Blaníku se skryl?

V šik, pěvci, v šik! Ať slunná duše vaše
svým křídlem zaplaší ten planý vzkaz,
nač vyčkávat, až z děsné samopáše
nám zloba na hruď ostří vloží zas?
radš dříve v platví ňadro skryt i plece
a v srdcích bratří nítit svatý žár,
jímž postrašen by v kout se schoulil klece
ten tygr, jehož vždy nám hrozí spár!

V šik, pěvci, v šik! Ty bolůstečky hravé
již nechte spáti v květech veršů svých,
by jako sokol, ne jak ptáče žvavé,
duch český vzlét' mocných perutích
v tu žárnou výš, kam odpažnice vrahů
svůj marně chrlily by smrtný kov,
a nový Žižka na každém stál prahu,
až na loupežný hnali by se lov!

V šik, pěvci, v šik! Zla na démony každý!
Jak cherub metejte svých písní blesk
v leb synů tmy, a skrání vašich lesk
ať straší vše a poráží a slepí,
co zradou skupilo se kolem kol,
buď svatý zápas náš a velkolepý
a kolik skrání, tolik glorioll!

Kolem Vitoše a Rylu.

Cestopisná črta od *F. Andrlíka.*

(Pokračování a dokončení.)

III.

Turčín měl by sto chutí zůstati na noc v Samokově; ale to nehodí se mi do programu Zítra v poledne chci býti v Dubnici a proto nutno vyjeti ještě dnes; ostatně je dlouho do večera.

Fajtondži varuje mne, že je v horách dubnických nejisto; straší, že nedostanu na cestě pořádného lože. Než nic na plat, po dvou hodinách jedeme. Zlostně bije Turek do valachů, mstí se na nich za mou neposlušnost. Od Lom-Palanky až k Samokovu byly přece tu i onde osady u silnice; teď nelze, pokud obzor sahá, sela dohlednouti. Bulhaři zdejší byli opatrnější bratří severních, skryli obydlí svá hlouběji do hor, aby se uchránili častých nájezdů tureckých.

Od jihozápadu vane studený vítr, neboť tam černají se nebetyční velikáni rylští se zasněženými hlavami. Chladno je tu i v létě, jakmile slunce poněkud skloní se k západu. Již 21. srpna 1885 (dle ruského kalendáře) sněžilo se v noci na horách; jak prudká i třeskutá tu zima v prosinci a lednu! — Velebná Vitoš provází nás posud po pravé straně; sněhu na ní není, neboť nedosahuje té výše jak obři v pásmech rylských.

Nedaleko za městem sedí u stromu žebrák, obklopený kupami sena. Ruce zvedaje prosí tklivým hlasem za almužnu, žebře na kolem jedoucích sedlácích seno, jež právě sváží se do grodu. Ni jeden rolník nemine prosícího, by mu neshodil náruč sena. Bulhaři jsou totiž někdy štědří, zejména nestojí-li jich dar nic. Jinak prý se dařilo žebrákovi, když sváželi vymlácené obilí: nezastavil se u něho nikdo, by mu daroval hrst z požehnání božího. Nežli pšenice vyroste a se sklidí, stojí trochu práce a proto již nelze jí plýtvati. Objemnou almužnu skládá žebrák v některém chanu a lichvaří s ní: čeká do jara, až senu připlatí. Potom je nabízí vozkům za cenu dvoj- i trojnásobnou. Pomáhá si, jak vůbec lze. Později zvěděl jsem, že tito silniční žebráci provozují řemeslo své pravidelně rok od roku a bývají zhusta zámožni.

Asi po hodině dosahujeme okruží, jež jest bohato teplými zřídly minerálními. Na mnoha místech prýští se voda železitá, sírová i jodová. Někde jsou zřízeny u pramének primitivní lázně, těšící se hojné návštěvě zámožných měšťáků z okolních grodů; nicméně náležitého ocenění a zužitkování dojdou prameny tyto teprve za několik věků, až pronikne železniční trať a s ní civilisace hlouběji na jih.

Posud vyhýbala se cesta horám, ale nyní již není vyhnutí; opět stoupáme. Hrobový klid, jenž vládne na horách, vábí orly a supy z brlohů, by vyhledali si ještě večeři. Sedají na balvany podle silnice a vyčkávají nás na dvacet kroků.

Ponenáhlu snáší se soumrak. Turek nutí usilovně koně ku předu, bychom za šera dosáhli horského hřbetu.

Náhle přerušil velebné ticho žalostný hlas, podobající se táhlému zpěvu i nářku. Za chvíli vysvětlila se záhada. Před vozem objevila se žena prostovlasá, pádící se vztaženýma rukama po silnici. Zpívajíc lká tak zvučně a pronikavě, že hory opakují několikanásobnou ozvěnou její slova a člověku trne srdce úzkostí.

„Umřel jí baťa nebo momče,“ obrací se ke mně Turčín; „běží do sela ke příbuzným.“

Proto tedy ten nářek! Bůh pomiluj nešťastnou!

Ve smutné náladě zastal mne fajtondži, an zastaviv povoz velel sestoupiti. „Jsme na místě!“

Aj, tedy zde Parten Klisura! Vida, jak uběhla cesta. Odtud už není do Dubnice daleko, nejvýše 40 km.; proto však přece nutno zůstati nahoře v chanu noclehem. Předně je silnice horská ve hrozném stavu, podruhé není jisto a potřetí, což ovšem nejvíce rozhoduje, fajtondži odepřel poslušnost.

„Nežádej, abych vykonal cestu dvoudenní za den,“ bručí odpřahuje koně; „rozbiji vůz, pozbudu koně a snadno přihodí se mně i tobě něco lidského. Měj rozum, gospodine, zůstaň zde! Budeš zítra před polednem najisto v Dubnici.“ A bez okolku odklidil s vozu moje kufry.

Poslechl jsem; ani mně nebylo příjemno tráviti ještě několik hodin na voze. Proto uvelebím se v Klisurském chanu. Ach, totě chan zrovna asijský! Chata bez oken, hlinou zevně i vnitř omazaná, na stěnách plno koží ovčích k sušení rozvěšených, podlaha mlat, dva stolky a dvě lavice. Obě lavice jsou obsazeny. Na pravé leží zdejší hajný s pomocníkem, na druhé klátí nohama tři štandáři. Z milosti sesedli se sluhové bezpečnosti a dopřáli mi koutečku mezi sebou.

Předně a nejprve nutno objednati večeři. Zpytuji chančiho, leč nastojte, nemá prý ničeho! To tak; jsem hladov jako vlk a tu máš, kychyně či vlastně špižírna chančiho jeví nesmírnou prázdnotu.

„Chleba přece máš?“

„Nemám, teprve zítra přinesou jej ze vsi. Nesemlel jsem ještě.“

„I aby do toho! — Pošli teď někoho do vsi pro bochník chleba! Zaplatím za cestu.“

„Teď večer nepůjde nikdo do vsi; je tam daleko a nutno jíti lesem.“

Jsem u konce. „Rci mi přece, člověče, co ty jíš, nemáš-li ve stavení ani chleba?“

Chanči se usmál: „Mám ještě jajce.“

„Jajce máš a nepovíš to hned? Rychle s nimi sem!“

„Vařené nebo pečené?“

„Pečené, ať jich také jednou okusím!“

Bulhaři pekou vejce v popeli. Sluší doznati, že vejce takto pečená jsou mnohem chutnější nežli na tvrdo vařená.

V nejpilnější večeři povstal hajný s lavice a vyňav z torby kus chleba hodil mi jej na stůl. „Nejez jajce bez chleba; dostaneš zimnici!“

Jako dravec vrhá se na kořist, tak chtivě vztáhl jsem ruku po chlebě a vděčně se poděkoval. Četníci byli zajisté zásobeni chlebem; ale ani jediný neměl tolik vtipu, by mi kus prodal. Odpustil jsem jim neúslužnost, ani mi prospěli jiným způsobem.

Vešel fajtondži a zvěstoval, že nemůže ručiti za kofery, bych si je tedy vzal k sobě. Není prý tu konírny, ani vůbec kolny pro koně. Bylo mu pustiti koně do pole. A co já tu s kofery? Usnu-li, budou ty tam. Tázavě pohlížím na štandáry, co jako soudí.

„Dej sem,“ povstal svižný hoch, „zanesu je do kasáren.“

„Výborně, tam budou jisty! Dám rád bakšiš v podobě šeše rakije.“

Slyšíce o rakiji mlaskli štandáři jako na povel jazykem; patrně mají laskominy. Rakije posléze rozvázala štandárům i hajnému jazyk a zapudila nedůvěru k cizinci. Pověděli mi, co jsem vlastně již dříve uznával, že jsem se měl v Samokově zásobiti potravou. V této krajině je velice chudo a chanči nejsou zvyklí, by u nich pocestní jedli. Také nelze tu ničeho koupiti, ano jest nahoře pouze několik chat. Ani fajtondži nedostal zobu pro koně; musí krmiti senem.

Stanice četnická na Parten Klisuře patří k důležitějším; je tu posádkou 17 mužů, kteří vesměs mají na starosti dbáti o bezpečí pocestných. Kdokoli cestuje horami, má právo žádati bezplatný průvod dvou, tří mužů. Podobné stanice jsou všude na horách, ale pouze přes léto. Koncem října stěhují se štandáři do grodů; neboť potom není přechod možný pro nesmírné závěje.

Z těchto okolností vysvítá, že není osobní bezpečnost valna. Vyskytují se ob čas na hranicích hajduti, kteří rádi zavlékají pocestné do hor, aby na nich anebo jejich příbuzných vynutili výkupné. Doklady k tomu bylo lze čísti také v našich listech denních přes to, že jen zřídka kdy pronikne odtud hlas do veřejnosti — Hajný s pomocníkem jsou po zuby ozbrojeni; nicméně neodvažují se v noci do lesa. Jakmile rudne na západě obloha, pospíchají do chanu, kde stráví noc na lavici. Vlastního přístřeší nemají.

Již rozsvěcoval chanči kahan, kdy objevil se nový host. Sešlý, chatrný oděv evropský kryje ošumělý habit. Na hlavě beranice, na nohou opánky. Je to vesnický učitel, typ ze starého světa, proto zajímavý. Zastavuje se na čásku rakije a že tu vidí cizince, přeje si něco zvěděti o světě. Novin nemá a nezná; málokdy přijde do grodu, jen když veze ovčí kože na bazar a tu se po novinách neshání, není kdy pro obchod. Platu má 200 grošů měsíčně; ale to svěřuje šeptem, aby mu přítomní nezáviděli. Někdy také slyšel o Vienně, nebo ví, že je to grod ve Švobsku. Mimo to zná ještě tré grodů: Paris, Londn a Stambul; ale kdeže první dvě města jsou, chudinka zapomněl. „Někde za Švobskem,“ odtušil na otázku štandárovu.

Náhle vzplála před otvorem, jež měl býti oknem, záře. Přijelo několik arab. vozkové odpřáhli a koně pustili do polí. Zatím rozdělal druh oheň, zavěsil kotel a vařil večeři. Ostatní zavítali do chanu pro nezbytnou rakiji.

Četníci rozprchli se po chvíli a hajný opět uvelebil se na lavici. Bylo mi v chanu nevolno; proto vyšel jsem za stavení. Sotva postřehl mne můj milý Turčín, sedící mezi arabadžimi u ohně, odstrčil druha. „Odsedni, aby mohl gospodin Švob mezi nás! Je mu nepochybně zima.“

Ba je, brachu! V chanu je tak rozkošný průvan, že bych ulovil za chvíli hostec. Proto milerád užiji pozvání. Bulhaři i Turci byli jak náleží veselí a snášeli se dobře; žert stíhal žert a řízné vtipy nebraly konce. Jedva však prohlásil kuchař, že je večeře hotova, vzchopili se sedící a pospíchali k vozům pro mísky. Ale kuchař vyslovil se rozhodně proti dělení; ať jedí všickni z kotlíku, pokud má kdo chuti. Rozdal po dřevěné lžíci, mně také vtiskl jednu a nutil k večeři. Marně odpírám a vysvětluji, že jsem už syt; nezbylo, nežli povoliti. Dlouho nebylo mi lze rozeznati, co to vlastně jím; posléze však dle palčivé chuti poznávám zelenou peperku, tvrdé fasole, jakýsi druh hlavovité zeleniny a drobty ovčího sýra. K tomu přilito jest octa. Před chvílí byl bych dal lva za kus chleba; teď mi nabízejí bochánky darmo. Bych byl účasten pohostinství v celém rozsahu, podávají mně také čutoru s rakijí, kolující po řadě ode druha ke druhu. Ale jsou přec jen povedení: nachystali na mne zbytek, jakoby znali české pořekadlo pijácké: Kdo dopil, dá naplniti. To opakovalo se celkem čtyřikráte. Nesmím skrbliti; uznávám, že je povinností mou, bych „pohoššinství“ zaplatil. Mimo to přejí mně nejvýhodnějšího místa u ohně a to také stojí za něco. Po večeři smlsl každý ještě cigaretu a jakmile odvál větřík poslední obláček dýmu, zahalil se kde kdo do houně, natáhl se a v malé chvíli ozýval se zvučný chrapot ze všech hrdel. Osaměl jsem u ohně, nebo posud nemám chuti napodobiti vozky. Brzo-li však nevyhasne trocha chrastí? Za chvíli bylo ohniště chladno, temno. Teď mi nezbývá, nežli nutiti se ku spaní. Zahaliv se do plaidu skrčil jsem se pod vůz; než přese všechno unavení nelze mi sdřímnouti. Dusí mne sychravý vzduch, mimo to rozmrazuje vlhko zevní. Nikoli, nevydržím zde. Plížím se potmě do chanu, vyhledám tu koutek, chráněný před průvanem a polo sedě polo leže oddávám se dumání o radostném cestování dotud, pokud neslituje se nade mnou Morfeus — —

Neveselé bylo usínání, mrzuté probuzení. I v nejtvrdším spánku cítím, kterak mnou lomcuje mrazivý chlad a sotva otevru oči, znamenám, že jsem všecek promočen. Spustil se zatím liják a prudký vichr metal déšť otvory do chanu. Humno, na němž jsem odpočíval, proměnilo se za chvíli v jezero. Hmatám ve tmě po lavici; na ní tělo, nepochybně chančího. Vystoupím tedy na stůl; ale opět pohrávám si s nebezpečím: sdřímnu-li, ocitnu se v jezeře a to by mne valně netěšilo. V tu chvíli živě se mi staví na oči slušně zřízené chany v severním Bulharsku. Jak tvrdá, nepohodlná připadala mi tamější lože a dnes — na mou věru — dnes bych za ně zaplatil pět franků, a to je mnoho řečeno, nebo nerad udeřím se přes kapsu.

Ve trapné situaci plížila se noc krokem hlemýždím, a v brzké vysvobození nebylo lze doufati. Teprve když se rozednilo a chanči opustil lavici, aby vyčistil podlahu, zaujal jsem jeho lože a na chvíli sdříml.

Slunce již zářilo dvě hodiny, kdy mne zbudilo frkání a cos jako měkká dlaň dotýkala se čela. Kvapně se vztyčím a hledím tvář v tvář koni. Byltě zatím vešel nový pocestný do chanu i s koněm. Porozuměl jsem, že mne líbala hnědka šopova.

„Co jsem pravil včera v Samokově?“ vysmál se mi Turčín vida, kterak se protahuji po probděné noci. „Nevěřil jsi, že nedostaneš lože. Podruhé poslechni vždy rady fajtondžijovy a pojedeš-li hlouběji za hranice, zůstaň na noc vždy ve grodu. Jinak budeš spávati na holé zemi.“

Zaplatil jsem radu Turčínovu snídaním, češkou černé kávy, a nastoupil další pouť ku hranicím makedonským.

Po některé chvíli bylo mi přesvědčiti se, že fajtondži moudře jednal nechtěje se u večer vydati s výšin. Cesta je tak hrozná, že bychom nebyli živi a zdrávi s vrchů se dostali. Však zaplatil tamhle jakýs arabadži tutéž opovážlivost: araba je na deset kusův a měchy s obilím odpočívají v prachu. A sotva sjedeme na rovinu, obkličuje nás kaluže, jež zaplavují silnici s obou stran tak, že zbývá jen uprostřed pěšina pro chodce. Kolkolem jest obzor uzavřen horami; po levici vystupují příkře hřbety skalisté, pravou stranu lemuje mírnější návrší, za nímž se skrývá selo Saparevo. Blíže vesnice je Saparevo Báňa, vyhlášené lázně jodové. Jsou sice zařízeny primitivně, ani zmínky v nich o západoevropském vkusu nebo pohodlí; přece však těší se slušné návštěvě. Ze zřídla pouští se voda buď do nádržky nebo do van. Za koupel společnou v nádržce platí se pouze 10 stotinek, 4 kr.; za lázeň ve vaně 20 stotinek.

Po Saparevu lze spatřiti u silnice pouze jednotlivé chaty — chany, vždy na 2—4 sáhaty od sebe vzdálené. Poslední chan zove se Galilea; po něm uzříváme dnešní cíl cesty, grod Dubnici.

IV.

Jako před Samokovem jest i před Dubnicí dlouhá rovina i podobné ohraničení obzoru horami, jen že jižní řady rylských velikánů jsou mnohem vyšší, než u Samokova. Město samo není patrno, pokud nezastaví se vůz u něho; skrývá se v těsné úžlabině mezi dvěma hřbety horskými. Vjezd do gradu je neslavný: s mostu před městem splývají trámy v rozkošné motanici do vody, proto nutno projeti brodem. A již jsme na hlavní ulici, vlastně silnici s obou stran chatami věnčené. Hned na východním kraji města je kostelík. Vycházejí z něho právě nábožní občané; patrně je jakýsi svátek. Bulhaři jsou na svátky bohati! každé město, ano i selo má zvláštní dny památné, jež světí přísně. Po ulici nelze jeti pro hanebné dláždění, raději slezu. Ostatně není hospoda daleko. Sotva zabočíme na čaršiji, stojíme před makedonským chanem. Zde Turčín pravidelně se zastavuje, sem dováží pocestné, kteří mají se zdržeti ve gradu; proto radí i mně, bych se zde ubytoval. Ač se mi makedonská hospoda pranic nelíbí, přece poslechnu. Turčín zná poměry lépe a posud je mým přítelem a opatrovatelem, — neboť neobdržel ještě peněz: poradí ochotně v každé příčině. Jakmile však ucítí peníze na dlani, již si tě nevšímá, již tě nezná.

Odevzdav zavazadla hned na dvoře chančimu ku schování vešel jsem do vnitř. Kéž bych byl dříve prohledl nitro! Nikdy bych nebyl dopustil, aby se mi stal makedonský chan přístřeším. Všude špíny na metr, jizba plna postav ozbrojených revolvery, bambitkami, handžary a puškami. Každý muž v jiném oděvu Tu poznávám Černohorce, tu zas Albánce, tam družinu Řeků a podle ní zástup Makedonců. Pestrá věru směsice lidstva i národních krojů. Pouze já, nešťastník, mám oděv švobský; proto obracejí se všechny zraky ke mně a měří mne nepříliš vlídně. Na mou pravdu, kdybych nevěděl, že přítomní jsou pokojnými obchodníky nebo fajtondžimi, opustil bych ihned pečenou rybu, již mi chanči předložil, a ohledl se, kde zapomněl tesař otvor. Při četné návštěvě je ve stáji ticho a klid jako po vymření. Hosté baví se šeptmo, nebo pozorují mlčky sousedy. —

Mám-li zmíniti se o zevnějšku Dubnice, nutno vyznati, že jest mnohem přívětivější nežli Samokov. Předně je tu čilejší život a zadruhé jsou chaty těsně u sebe, tak že vlastně celé město tvoří jedinou, převelice dlouhou ulici. Kamenné budovy jsou velmi vzácny; pouze džamie, crkve a jediný dům soukromý honosí se pevnou stavbou. Ostatní chaty jsou jen dřevo a hlína. Orientální svůj ráz zachovává si Dubnice ještě po kolik věků; je stranou všeho světa, všeho spojení. Mimo špatné silnice není jiného pojidla. Železná dráha, jež měla se stavěti od Belovy kolem Samokova na Dubnici a Köstendil, a kterou uvádí nejnovější mapa Bulharska v loňském ročníku Zlaté Prahy, jest jen na papíře; ba nestává ani trati ze Sofie do Sarambeje, jakož i odbočky ze Sofie do Köstendilu. Prvá trať sice se staví, ale velice liknavě; o druhé nemají Bulhaři ani zdání. Krátce: Dubnice je ve ztraceném, chudém zákoutí, do něhož tak brzy trať nepovede a jež nijak neláká podnikavé cizince.

Zvláštností, již jsem jinde nenalezl, jsou tabulky na chatách, obsahující mimo číslo i jméno domácího pána. Je to výhoda pro cizince; třeba jen ohlednouti se po tabulce a hned jsme s domácím pánem staří známí.

Obyvatelstvo, jehož se čítá asi 7000, je směs Bulharů, Turků, Spaniolův, Albáncův, Cikánův a Řeků. Cizinců je počet nepatrný. Za posledních let ubylo mnoho Turků; druhdy čítalo se tu přes 300 rodin moslimských, dnes žije zde sotva 40—50 rodin. Ostatní odtáhly po osvobození Bulharska ke Drinopoli, Stambulu, neb až do Asie, kde jest mnohem jistěji a volněji. Zbylo tu ovšem dosti po nich památek, zejména starožitné lázně zasluhují vzpomínky.

Obchod je čilý a nalézá se hlavně v rukou židů španělských. Každý druhý člověk na ulici je Spaniol. Jsou vesměs postavy prostřední, hubené a často vzezření blbého; nicméně klamal by se, kdo by je podceňoval. Byť se tvářil Spaniol sebe blběji, vyzraje přece při každé příležitosti na cizince tak, že mu přejde zrak i sluch. Většina Spaniolů dubnických zachovala původní kroj, pouze beranici a kazajku přijali od Bulharův. Odívají se širokými spodky pravidelně světlé barvy, holeň vězí v bílých punčochách, chodidla ve střevících s přeskami. Celou postavu halí dlouhý, po stranách rozestřižený kaftan, na který oblékají krátkou kazajku bulharskou. Židovky odívají se právě tak, jako jejich prabáby ve Španělích. Zámožní a mladší pokolení dává přednost oděvu švobskému; hlavně libují si v černém oděvu salonním.

Téměř všechno zboží galanterní pochází z Vídně nebo z Paříže, látky bavlněné a lněné z Anglie. Obtížná doprava nitrozemská zdražuje zboží o třetinu. Clo dovozné počítá se z ceny zboží i vyměřuje se na $8^0/_0$. Průvozné clo z Turecka i Rumelie je nízké a mimo to vybírá se liknavě. Celnice dubnická alespoň vykazuje nízký příjem.

Z podniků průmyslových sluší uvésti židovskou továrnu na tutun.

Nápadno jest v Dubnici množství popů; každou chvíli potkávám některého. Snad sjeli se z okolí k vůli zítřejšímu bazaru, jenž ovšem je v Bulharsku významným dnem pro všechen obchod. Bazar koná se všude každého týdne; výročních trhů za to neznají. V Dubnici bývá bazar vždy v sobotu; připadne-li svátek na sobotu, o den dříve. Již za časného jitra táhnou řady osob, obtěžkané zbožím všeho druhu ke gradu. Také zástupy mužův a žen nesou břímě, určené na trh. Kolem osmé a deváté hodiny je na bazaru nejživěji. Prodavači sesednou se ve dvě řady na čaršiji a vyloží své zboží: kupy melounů, peperky, hroznův a hrušek. Opodál narovnány jsou hromady krystalované sody, provazů, koží ovčích i kozích, kibrit, vozy sena, sudy vína, turecké podkovy, mýdlo, vejce a vlna. A v předsíni hlavní džamie na čaršiji je plno beden se zbožím střižním, za nimi sedí Turčín, ukracující dlouhou chvíli čibukem. Obchodní duch moslimský učiní i z domu Allahova skladiště, běží-li o zisk několika piastrů. Patrně dává přednost plnému měšci před slastmi edenu.

Leč bazar nekončí čaršijí. Za mostem, jenž přepíná potok, obemykající grad, je prostranství, na němž prodává se dřevo, prkna i latě, a hned za ním bazar dobytčí. V pestré směsici hemží se tu koně, šediví voli, bůvoli, oslové, mezci s ovcemi, kozami a vepři. Odbyt je čilý, neboť dostavuje se hojnost kupců ze všech okolních sel na kolik hodin cesty. I bakalové těšívají se na bazar, ani vesničané opatřují si zásob obyčejně na několik neděl, aby ušetřili docházek do gradu; tržívají pravidelně 20—40 napoleonů za jediný den. Není také divu; jsoutě na bazaru zastoupeny všechny vrstvy lidu. I popové a učitelé vesničtí dovážejí sem zboží své; buď prodávají kože neb úrodu polní. Za dvěma, třemi osly kráčí sluha páně s kyjem, na čaršiji shodí zboží na dlažbu a čeká kupce. Neprodá-li, dopraví zboží některému židovi, jenž je jistě koupí, ovšem za cenu levnější. Není tedy obavy, že by nepřivezl domů peněz.

Jako všude na hranicích jsou i v Dubnici mimo mince domácí berné peníze všech okolních zemí; hlavně kolují turecké, zlaté i stříbrné. Lira platí 126 grošů, medžidie přijímá se za $22^1/_2$ gr. (ač platí v Rumelii 26 gr.) a bešlik za $5^1/_2$ gr. Z Rumelie zabloudily sem také naše staré „šestáky“. Lid je béře ochotně; činí však rozdíl mezi šestákem s věnečkem a bez věnečku. Prvý jest cennější, platí 35 pari, druhý jen 25 pari. Nový desetník rakouský přijímá se za 30 pari. Koluje zde i mnoho padělaných peněz rakouských; lid je dobře rozeznává od pravých, nicméně přece přijímá peníze ty s malou srážkou. —

Do okolí, zejména na hory, není radno jednotlivci vydati se; nenáviděný Švob vysazen jest nemalému nebezpečí. Někteří Dubničané proslulí hajdutstvím. V létě potloukají se na horách, na zimu vracejí se do gradu, by trávili z mozolů cizích. Za mé přítomnosti v Dubnici přinesli štandáři s hor mrtvého velitele svého, jemuž bylo uloženo, by vyčistil hory od hajdutů. Jak mi sdělil chanči, byl náčelník štandárů zajat, a jelikož se bránil, bez milosti zastřelen. — Mám tedy radostnou vyhlídku na další cestu. Jenom ubezpečení chančiho, že na hranicích makedonských obdržím pro bezpečnost štandáry, povzbuzuje mne, bych postupoval ke Džumě.

Z básní Emilia Costy.

Písně pro Ines.

Sníh.

S nebe, jež jak perla svítí,
bílá dívko, splýváš!
Splýváš, pole bílým pláštěm
ze soucitu skrýváš.

O lásce sním a v mém srdci
zvoní snů druž hravá.
Ach to její snivé čílko!
Ach, ta plavá hlava!

V nesměrnosti svět se ztrácí,
vše je sněhem stláno.
Myslí moje dívka na mne?
Srdce šeptá: Ano!

Proč?

Proč k nebi čílko pozvedáš,
ty moje kouzelnice,
co zvěděti chceš od noci,
od hvězd a od měsíce?

Zda těkající duchové
v tu zvedneme se výš?
či po objetí posledním
se neshledáme již?

Ach, samy hvězdy nevědí,
co bude jednou z nás,
zda volná duše bloudící
se vnoří v nebe jas?

Však co nám po tom? — Milujme,
jeť láska kvitím v hoře,
co po tom, jestli za hrobem
nám vzplane nová zoře?

Vlaštovce.

M. C.

Dnes ráno pod tvým oknem na úsvitě
vlaštovka první zapěla tak sladko!
a jako druhdy vesele tvé dítě
tak písní zdravila tě, smutná matko!

Však v máje plesu, v kvítí, v jásotu a jase
spí pro vždy v hrobě tvoje dítě zlatovlasé.

Květ, jenž se rodí, ptáče, které zpívá,
tě, smutná matko, v nový nářek vzývá.

Dall' anima 1886.

Přeložil *Jar. Vrchlický.*

Svatební cesta.

Dalmatská povídka od *Jos. D. Konráda*

(Pokračování.)

VIII.

Dalma byla nadmíru neštastna, ale ještě hůře se vedlo Zlatarovićovi. On byl třískou, zmítanou na vlnách života, a nevěděl, utone-li, udrží-li se na povrchu nebo dostihne-li konečně ochranného útulného břehu, k němuz dostati se usiloval, k němuž vztahoval zoufale a namáhavě ruce. Dalma viděla všude skutečnost, ač truchlivou, a to jí zjednávalo jakž takž klidu. Zlatarovićovi se však při každém kroku věšela na paty nejistota, ona děsná nejistota, která jest horší nežli skutečnost nejplnější hořkostmi a útrapami.

Nemůže býti věru hosta protivnějšího a méně vítaného, který navštíví naši duši, usedne si pohodlně v myšlénkách a provází každou vzpomínku, jenž nedá se z ní vypuditi ani přátelskými lichotivými slovy, ani úsměvy, ani pláčem nebo hrozbami, a jenž tím více ji vyssává a stravuje, čím více se pokoušíme ukázati mu z ní cestu.

Takový host zaklepal též směle na Zlatarovićovu duši, a on nebyl s to, aby vetřelci unikl nebo zamknul před ním dvéře.

Nic nemůže prý srdce lidské užírati více než dvě věci: žárlivost a nejistota.

Které z obou těch zel jest horší? —

Nejistota jest vždy trapliva, a třeba se týkala věci sebe utěšenější a šťastnější, jež pro ten i onen případ má pojištěný dobrý výsledek. I tehdy způsobuje v našem nitru dráždivé, nepříjemné rozechvění, jehož se nemůžeme zbaviti, a do kterého zabloudí vždy naše myšlénky, byť bychom se jim i sebe více bránili. Nejistota jest vždy trapliva i dlouha, třebas trvá jenom jediný den. A jak pevná, pružná ocelová povaha se jí musí postaviti vstříc, aby jí nebyla oslabena, ohlodána, rozdrcena a zničena? — A kolik žulové vytrvalosti i síly jest k tomu třeba, abychom jí neochabli, neumdleli, nezmalomyslněli a nepodlehli?

Kde jest Dalma!? — —

Ano, kde jest Dalma? — A nalezne-li ji? — A kde ji nalezne — a kdy? — Jak se jí vede? — Zkouší-li, trpí-li? — Je-li zdráva? — Či nemocna? — A pak — je-li živa? — — —

Takové myšlénky, takové otázky a tisíceré jiné jim podobné vznášely se neustále nad Zlatarovićovou hlavou a bušily ránu na ránu jako pádné ostré kladivo do jeho zarmoucené lebky. A pokaždé pak soustředily se v jednu velikou ránu a vyzněly zase v jedinou krátkou, ale palčivou otázku:

Kde jest Dalma!? — — —

Jovan Zlatarović, nenaleznuv své ženy ani v Barlettě ani v Zadru, dal se hned zase do dalšího usilovného pátrání, poptávání a hledání. V prvém okamžiku se mu zdálo, že není ani možno, aby ji ztratil, aniž by jí opět nalezl. Sejde se voda s vodou a člověk s člověkem — říkával si. A hned zase jím zalomcovala myšlénka, že Dalmy více nenalezne, že jí už nikdy neuvidí, byť by hledal po všechen svůj život. Těch sedm měsícův, které uplynuly od té doby, co vystoupila uzdravena z nevlídných dveří Barlettské nemocnice, mohlo ji zanésti daleko z těch končin, po kterých za ní bloudil, mohlo jí postaviti v cestu tisícerá protivenství, mohlo jí stokráte přinésti zkázu, smrt. Zlatarović ani dosti málo o tom nepochyboval, že ho Dalma pokládá, jako až do nedávna všickni lidé, za mrtvého. On nyní ožívl, ale kdož ví, zdali jeho krásná mladá žena není mrtva? —

Smrt přichází na člověka začasté velmi náhle i neočekávaně: ona má mnohem rychlejší nohy, nežli po kterých se Zlatarović od města k městu trmácel, a předstihuje i nejbystřejší koně a nejrychlejší parníky. Trpícímu mužovi se mnohdy zdálo, že Dalma, která ho tak milovala a která v něho skládala jedinou, veškeru svoji naději v život budoucí, nesnesla snad ani té těžké rány, když se dověděla, že jest mrtev. Kdož ví, zdali nešla hledat své smrti v tom velikém hlubokém hrobě, na chladném dně kteréhož domnívala se, že již i on odpočívá bez rakve, poset na místě vonného kvítí mořskou řasou a pestrými lasturkami? — — —

Anebo žije-li ještě, kam se uchýlila? Věříc v jeho smrt, nepomyslila zajisté nikdy, aby po něm pátrala, a odešla snad daleko ze smutných krajův, které by jí připomínaly toliko její neštěstí a kdež by pocítovala ještě větší opuštěnosti. A zůstala-li ve své vlasti, v rozkošné luzné Dalmacii, zdaž mu ještě dopřeje náhoda, aby se s ní setkal? — Ve kterém koutku dalmatském se ocitla, na kterém místě se zastavila na drsné pouti života? —

Takové myšlénky pronásledovaly ubohého muže bez přestání. Naděje jeho byla jako měsíc, přibývající jednou, a hnedle zase ubývající; zářící, a brzo opět ukryta a nedostupna.

Zlatarović našel sice několik Dalminých stop, ale všechny byly již nepatrné a malé, dávno setřené, aniž z nich mohl poznati, kam byly obráceny. Každá stopa hned zmizela jako červánek, který byl rozvát větrem, přikryt mrakem, a smazány po něm všechny památky. Kdyby se rozhledal, ženy své najíti nemohl. Zmizela jako lehounký lupínek květinový, když jej bora uchvátí a v rychlém letu unáší přes široké moře. Kam lupínek ten dopadl? Nezalétl-li do zpěněného moře, do té umrtvující vody? — — Anebo snad se snesl lehce svěží a bílý na lahodný břeh? — A nebyl-li tam ušlapán a poskvrněn blátem — ?

Zoufající muž pátral po zmizelé ženě všemi způsoby, jaké jen byly možny. Dosti se nachodil i světa nabloudil. Volal ji v novinách, prosil o přispění též úřady. Ale ty označily mu výsledek svého pátrání toliko pokrčením ramen.

Zlatarović počínal už malomyslněti i umdlévati, a naděje vytrácela se rychle z jeho duše jako ranní stín. Nežil již ani, sotva že živořil, a den ke dni mu plynul zvolna jako ve snění. Však tu pojednou byl z dřímoty své prudce vyburcován.

IX.

Rok 1869 počínal skláněti svou uhasínající hlavu. Země dalmatská usínala pozvolna pod dlouhými dechy chladné bory ku krátkému zimnímu spánku. Ano, země usínala, ale lidé zvedali se náhle a vstávali, jakoby je někdo pojednou probudil z dřímoty právě jako Jovana Zlatarovića. A každé takové zvednutí zarachotilo ve vysokých skalách a kopcích jihodalmatských střelnými ranami a ozvalo se vzkřiknutím. — — —

Říká se tomu povstání, ale vskutku jest to v podstatě své hroznější, a nejenom hroznější, nýbrž i smutnější a dojemněji tklivější nežli válka. Nejvíce výkřiků rozléhalo se na jihu dalmatském, v onom utěšeném ráji pozemském, v onom skvělém zákoutí světa, kterémuž sotva kde jest rovno, a jehož obyvatelstvu všickni cizinci závidí té krásy. — Ovšem, bydliště mu závidí, avšak nikoli života — tvrdého, plničkého potu, útrap a mozolův. —

Zvěst o vzplanulém povstání rozletla se po veškerých krajích sličné Dalmacie jako střela a zachvěla jimi od paty až k hlavě, od nejdražšího klobouku až po nejprostší čapku. Těmi drahými klobouky zachvěla prý ještě více nežli těmi prostými čapkami. A hnedle po prvém výstřelu plula po půvabném moři Jaderském loď za lodí, a z každé vyrojilo se ve přístavech množství vojska, jehož bylo všude až modro. Čím blíže k jihu, tím roje ty byly hustější.

Zpráva o propuklém povstání zaburcovala také náhle umrtvělým Jovanem Zlatarovićem. Vzchopil se a setřásl se svých beder neustálou dřímotu, která ho tížila a víčka jeho zavírala. Potom počal zase častěji vycházeti z domu; někdy se vracel brzo, někdy však dlel mimo Splet několik dní. A pokaždé když se vrátil, nahledl v účty bratrovy bystřeji a zkoumavěji. Když pak zase vycházel, bral s sebou tolik peněz, kolik jich mohl sehnati.

Simo, který se ze Spletu vzdálil málokdy, řídě závod bratrův, pozoroval, že Jovan potřebuje peněz mnoho, a čím dále tím více. Nač mu jich bylo třeba? — A postřehl též, že i bledá tvář bratrova se slabě oživuje a zakalené oko se mu leskne a rychle vyjasňuje.

„Co jest příčinou té náhlé podivné změny?“ — mluvil k sobě Simo Zlatarović polohlasně. „Přišel Jovan snad konečně na stopu své Dalmě? — Anebo snad —?“

Simo se usmál, ale nedomluvil, za to si pomyslil.

Ano, ano, Jovan Zlatarović byl také povstalcem. Nepřispíval sice svým druhům pažemi, neboť ty byly nyní tak oslabeny, že by sotva mohly dlouho nésti junáckou pušku, ale pomáhal jim za to seč byl penězi. Simovi bylo lhostejno, je-li bratr jeho mezi povstalci čili nic, avšak nebylo mu lhostejno, že pokladna, z níž mu plynul dříve dosti široký pramen do jeho kapsy, neustále vysýchá a se vyčerpává.

I Simovi se ustálila v hlavě domněnka, že Jovan ženy své více nenalezne a že Dalma se buď nikdy nevrátí, nebo že jest už mrtva; i doufal proto těžiti nejvíce z majetku bratrova. Proto nesl velmi těžce, že Jovan tak plýtvá jměním na prospěch povstalců, a nebylo mu příliš po chuti, že bratr jeho udržuje s nimi přátelství, které stálo tolik hmotných obětí.

Pojednou však rozevřená hrst Jovanova rázem se zavřela. Byla to zvláštní zpráva, která učinila v jeho smýšlení tak náhlý obrat. Ve Spletu totiž kde se vzala tu se vzala zvěst, že v minulých dnech choť jeho Dalma v Boce Kotorské byla oloupena a ubita povstalci. Zlatarović se otřásl při té děsné novině, v hlavě mu zahučelo a kolena mu klesala. Div že neupadl na zem, a všechen obličej jeho pokryl se smrtelnou sinalostí.

Tedy mrtva! —

Nyní, když ještě doufal, že ji nalezne, a kdy se mu zdálo, že již po ní vztahuje svoji ruku. — —

Tedy ke všem útrapám osud si s ním nemilosrdně zahrál a střádal pro něho všechnu hořkost k hořkosti, všechnu bolest k bolesti, aby nyní plný pohár toho všeho vypíti musil až do poslední krůpěje!

Tedy ti lidé, pro které Zlatarović se vydával v nebezpečí, pro kterých osud tak upřímně cítil a kterým poskytoval všemožně svou pomoc, odměnili mu se za to vše smrtí jeho ženy!

Zlatarović se náhle vzpřímil. Bledý obličej jeho se zruměnil krví a oko mu zasvitilo ohněm. Potom krokem hlučným vyšel z domu, vstoupil v přístavě na loď a ubíhal s ní k Boce Kotorské. Opustil loď až v Perastě. Když se ocitl na zemi, zadupal zuřivě a zahrozil zoufale proti těm horám, které se nad ním strmě vzpínaly až k nebi, jakoby je chtěl setřásti a rozdrtiti na prach a popel. Mysl jeho nezabývala se ničím jiným než pomstou, tím hrozným citem, který náleží toliko Bohu. Stál chvíli nerozhodnut na témže místě a jako do půdy zaryt. Nejraději byl by pánem bleskův a hromův, aby se mohl rozletěti nahoru na příkré stěny skalní, a ubíjeti tam i umačkávati všechno, co by mu se mihlo před zrakem, nejenom lidi, ale i tvrdé kameni. — — —

Veliká bolest, která sevřela jeho srdce, otupila nebo odvrhla od sebe každý jiný jemnější cit, ano i rozum. Zlatarović nebyl svým. Byl téměř šílencem, ženoucím se střemhlav za tím, co zničilo jeho život a učinilo mu svět peklem, plničkým muk a utrpení. Nikdo mu se nepostavil v cestu, a žádná myšlénka neslétla na jeho zoufalou hlavu, která by mu vnutila trochu rozmyslu nebo ochlazení.

Zlatarović se pojednou vzchopil a zaměřil přímo k domu vojenského velitelstva.

Co tam asi chtěl? — Šel tam snad žalovat na povstalce? — Toho nebylo třeba, neboť je vojsko pronásledovalo již dosti houževnatě i bez jeho žalob a stesků.

Jovan Zlatarović šel prosit.

Zač —?

Aby mu dovolili je provázet; — hledat hrob své ženy. —

S těmi, kdož mu ji zabili, ho hledat nemohl! Mezi nimi a jím tvořil ten hrob teď nepřestupnou propast. —

X.

Jovan Zlatarović jest pandurem! —

Jovan Zlatarović, bohatý obchodník ze Spletu, chodí s puškou na rameni s vojáky a slídí po povstalcích, po svých rodácích! —

Podivno! — Nemožno!

Takové zprávy rozletly se již následujícího dne po Zlatarovićově rozmluvě s velitelem vojenským po Perastě, rozšířily se jako střela brzo odtamtud po veškeré Boce Kotorské, a hnedle potom zvláštní ta novina skákala od ucha k uchu po celé jižní Dalmacii. A každý se nad ní pozastavil, pozamyslil a zavrtěl hlavou.

Nemožno! Jovan Zlatarović, o němž se proslýchalo, že táhne za jeden provaz s povstalci, že je podporuje svými penězi, že cítí s nimi celičkou svou duší — a nyní jejich zrádcem! — Věru nemožno!

A přece ho vídali lidé od té chvíle neustále se zbraní mezi vojskem, vídali ho, jak odcházel s ním pokaždé, kdykoliv vytáhli proti povstalcům do hor. Co se s ním stalo? Jaká jest toho příčina, že se pojednou tak změnil?

O tom poletovalo všude mnoho nejrozmanitějších domněnek, ale pravé dověděl se málokdo. Jenom tu a tam, kam si jazyk Simův, roztrušující horlivě zprávu o Dalmině smrti, proklestil cestu, porozuměli té náhlé jeho proměně. Někdo ho též politoval, ale proto přece jméno Jovana Zlatarovića neozvalo se nikde jinak leč jako největšího zrádce. Toliko Simo se při tom všem tajemně usmíval.

Také mezi čety povstalecké se dostala brzo ta podivná, téměř neuvěřitelná zpráva. Vůdcové jejich, kteří Zlatarovića znali a přátelství i pomoc jeho zachovávali v tajnosti, aby se nedostala do veřejnosti, kde by mu mohla býti snadno nebezpečnou nebo aspoň škodlivou, vrtěli s počátku hlavami, tušíce v tom nějaký jeho záměr, aby takovým klamem odvrátil od sebe pozornost vojákův, kteří snad počínali míti proti němu podezření. Avšak brzo viděli ho mezi vojskem sobě tváří v tvář.

„Jovane Zlatarovići — příteli,“ volal na něho jednou jistý starý povstalecký náčelník s vysoké skalnaté stráně, odkudž z úkrytu balvanů vyčnívala jeho dlouhá puška proti hlavám vojákův. „Jovane Zlatarovići — schyl svou hlavu, abych ti ji neroztřepil kulkou!“ —

A podruhé zase: „Poodejdi na krok stranou, mířím na tvého souseda, a nerad bych zabil tebe!“

Zlatarović však nikdy hlavy neschýlil, ani se neuhnul, a smál se jen šíleně těm varujícím slovům. Avšak přece se vracel z půtky vždycky zdráv, a žádná střela, ačkoliv často fičela těsně podle jeho těla, nikdy se nedotekla ani jeho šatu. Bylo patrně viděti, že ho povstalci všemožně šetří, ale Zlatarovićovi nezbývalo času, aby o tom přemýšlel nebo to uvažoval.

Jednoho dne Jovan Zlatarović procházel se zvolna těsnými uličkami Perastskými. Nedbal toho, že obyvatelé mu pohlížejí do tváře s němou sice, avšak přece velmi zřejmou ošklivostí a opovržením, že se mu každý vyhýbá, a že i děti se před ním rozprchávají, jakoby jim objevením se naháněl strachu a hrůzy.

Na konci městečka usedl na zbytek jakéhosi zříceného stavení a zadumal se.

„Jovane Zlatarovići — hledám tě!“ ozvalo se náhle blízko něho tvrdou, nesprávnou srbštinou.

Zlatarović zvedl hlavu a spatřil před sebou mladého člověka s hubenou tváří a pichlavýma očima, oblečeného oděvem, jaký nosí Albanci.

Mladík pohlížel na něho jaksi bezstarostně a usmíval se. Zlatarović upřel na něho svoje oči, v nichž se zračila otázka.

„Jovane Zlatarovići — jsi Jovan Zlatarović?“ oslovil ho nepříjemný cizinec znovu.

„Jsem — co chceš?“

Mladík se k němu nahnul a zabodl ostrý svůj pohled do jeho tváře. Pak pravil:

„Máš peníze?“

„Proč se ptáš?“

„Proč se ptám? — potřebuji jich!“ zněla chladná odpověď. „Mám zprávy pro tebe, Jovane Zlatarovići, a ty máš peníze. — Vyměňme si obě ty věci a budeme oba spokojeni.“

„Zprávy — pro mne? A od koho a o kom?“ ptal se Zlatarović, avšak už hlasem mnohem mírnějším.

„O povstalcích!“ zněla tichá odpověď.

„O povstalcích?“ váhal Zlatarović.

„Jsou to dobré zprávy, Jovane Zlatarovići, a máš peníze?“ opakoval potom svou dřívější otázku.

„Mluv! Až domluvíš, zaplatím!“ i vyňal několik stříbrných peněz a podával mu je.

Mladík se na ně podíval opovržlivě, ale nevztáhl na ně ruky a pravil:

„Jednoho nebo dvou zrnek se nenasytím! Skoupý! — Více!“

Zlatarović vysypal všechny své peníze ze sáčku na dlaň a podával je opět cizinci.

„Tu máš a povídej, zrádce!“ vyklouzlo mu z úst, ale hned mu se krev rozlila po tvářích. Cítil, jakoby ho slovo to udeřilo v obličej.

Cizinec se hlasitě zasmál.

„Jsme oba stejni, Jovane Zlatarovići a dosti možná, že já jsem ještě lepší, nežli ty. — Když zrádce jsem, jsem takový, že ještě stydím se podati ruku tobě. — Zde jsou tvé peníze, Jovane Zlatarovići. — Ty stokrát želet budeš svého slova. — Ty nechceš koupit zprávu mou — nuž dám ji zadarmo — těm tam!“

„A jakou zprávu neseš — zrádce, a komu?“

Albanec se obrátil a bruče si nějakou neznámou píseň, odcházel bezstarostně do města —

Pak se náhle zastavil: „K vojsku ji nesu, Jovane Zlatarovići — zprávu o tvé ženě.“ —

V tom okamžiku byl ten tam. —

Zlatarović zůstal jako přimrazen. To byl úder blesku z jasného nebe. Dalma, jeho Dalma živa? — Kde, jak, — a co ten člověk o ní ví? Trvalo to dlouho, než se vzchopil, jako štvaný pádil do města, ale Albance již nestihl; zacházel právě do vojenského velitelství.

* * *

(Dokončení.)

Jaro přišlo náhle . . .

Báseň *Berty Mühlsteinové.*

Jaro přišlo náhle, plny touhy
čekala je luka, čekal je už sad,
vody šuměly: „Nám čas je dlouhý,
naše břehy zdobí pahejl pouhý,
nikde něžné kvítí, holé větve všad.

Vrať nám rusalky i drobné víly,
hastrmánků pestrý, utěšený sbor,
vrať nám jelena, jenž plaše pílí
k nám se napít, když se slunko chýlí,
když se zvolna večer spouští s mlžných hor.“

Jaro přišlo náhle — teplým dechem
pozdravilo řeky, pustou řadu luk,
přišlo se zpěvem i starým echem
zatřáslo i v lese starým mechem,
opeřených pěvců sledoval je pluk.

Jaro přišlo náhle — posel boží —
s jásotem se každý moci jeho vzdal,
změnilo na pírka hroty hloží,
zavítalo blahem k chorých loži,
rozsívalo radost, zaplašilo žal.

Táhne jako vítěz, v slávě lesku,
podává všem pohár, „napij se a žij“.
Mysl jasná, světlá mihem blesku,
i mech, srdce mé, se vzdává stesku,
je mu lehko, volno — Proč? snad jaro ví.

Berta Malmová.

Komédie o čtyřech jednáních. Švédsky napsal *Oscar Wijkander*.

(Pokračování.)

Jednání třetí.

Tentýž pokoj jako v jednání prvním. Přes verandu jest v pozadí vidět žerdě a vlajky. Slyšet hlučení hlasů, hraní na harmoniku a bubinky.

Scena I.

Knut a Hök na verandě. Potom Sigrid.

Knut. Podívejte se na onoho komedianta! Ten vypadá přece vesele!

Hök. Pro toho, kdo ve světě ničeho neviděl, ano! Mně je to protivné! To se mi přece více líbí ti dva na koních, kteří tam jedou. To může býti veselé, až zlomí jeden z nich vaz!

Knut. Ach!

Hök. Hned bude o jednoho křiklouna méně, a to je přece dobré! Ta proklatá harmonika! To je asi ta nejnovější hudba budoucnosti! Ha, ha, ha! (Sejdou na jeviště.)

Knut. Ano, teď je s naší starou selskou muzikou konec. Brzo nebude poctivého šumaře, který by k tanci zahrál. Ba i na těch starých, poctivých skřipkách praská struna po struně.

Hök. Ano, je tak mnohý, který teď praská...

Knut. To vás nemusí rmoutit. Vždyť se nějak z bláta dostanete, jak se říká...

Hök. Nemluvím o sobě! (Hraní utichne, ob čas je slyšet jenom hluk hlasů.) To je zázrak, že to konečně přestalo! Neznám nic horšího nad jarmareční vřavu. Nikomu se nechce do poctivého obchodu; — všichni chodí sem a tam jako náměsíčníci.

Knut. Ale to je právě dobře, nemohou si aspoň prohlédnout vaši kávu...

Hök. Kávu kupují ženské... a ty nechodí nakupovat při měsíci... Apropos — jak pak se líbilo vaší paní mateři v městě? Říkala vám něco o tom? (Shledne Sigridu přicházející z pravé strany.) Ah — teď přichází ta! To se arciť ničeho nedozvíme. Vám dvěma nebylo ovšem tuze smutno, když paní matka a oba tatínkové odbočili do města! — Dobrý den, slečinko! — Toť jsou pravé zázraky, co ta mořská voda dělá! Z té bledé lilie stala se růže!

Sigrid. Děkuji vám za růži; ale lilie nemá vám zač děkovat...

Hök. Nu — jest jenom tak trochu tím vlhkým mořským vzduchem... řekl bych — poškozena — ale ne... změněna chtěl jsem říci... a takové zboží je dobré! —

Sigrid. Zdali pak víš, že je zde Rolf?

Knut. Ne!

Sigrid. Právě přišel... Byl napřed v komptoiru a potom šel nahoru ku Gertrudě...

Knut. Ku Gertrudě?!

Hök. Inu ano... To je přece v pořádku, když navštíví svou ženu! — příliš záhy to arciť není... Když jej ponejprv spatřila po jeho návratu, byla radostí bez sebe... opravdu byla bez sebe... a když pak přišel doktor zakázal mu objeviti se před ní, dokud si té radosti nepřivykne a nebude se moci na něho do opravdy podívat... Nu teď už jest jí lépe... a snad ten pohled snese... aspoň já si to myslím... Ale kdybych byl vámi... já bych to ještě nedovolil, aby jej spatřila... Ale to jsou všechno tretky! Tedy pan Rolf je zde!... to je zajímavá novina... Mějte se dobře! — S Bohem! s Bohem! (Odkvapí pozadím.)

Scena II.

Sigrid. Toho pána nemám ráda!

Knut. Není tak zlý, jak chce, aby se zdál. Je to protestovaná směnka... snad falešná! Ale teď mi řekni, Sigridko, jak se ti líbí náš trh?

Sigrid. Dosud jsem ničeho ani neviděla. Otec nechce do té tlačenice... a nikdo jiný nebyl ještě tak úslužným a dvorným, aby mne tam provedl.

Knut. Co to povídáš! — To vypadá jako výčitka. Tys ještě nedostala žádného dárku? Co pak si přeješ?

Sigrid. Cukrové srdíčko.

Knut. Aá... to dostanu já od tebe? —

Sigrid. V košíčku —?

Knut. Ach ne — košíček můžeš dáti někomu jinému, ale — srdíčko mně.

Sigrid. Co bys s ním dělal?

Knut. S *cukrovým* srdíčkem?... nebo?

Sigrid. Ano, s cukrovým srdíčkem — toť se rozumí!

Knut. To bych snědl... ale to srdce, které...

Sigrid. Ale já žádné jiné srdce nemám...

Knut. To by bylo hrozné...!

Sigrid. ... na zadání...

Knut. A Bůh sám ví, jestli máš to?...

Sigrid. Ba že, mám, ale že by se někomu dávalo na trhu... to nevím...

Knut. To znamená, žes takový trh ještě nikdy neviděla, Sigrido...

Sigrid. To jsem ovšem neviděla, ale vím, že se tam prodávají jenom laciné věci a tu věru chápeš, že...

Knut (komicky — důležitě). Ano, — mé *drahé* srdíčko — já ti rozumím. Ale teď pojďme a podíváme se na ty laciné věci a potom snad dostaneme ty drahé, — ty drahé nádavkem. — (Směje se.)

Sigrid. Mám klobouk na verandě.

Knut. A můj klobouk je tam v jeho společnosti.

Sigrid. To budeme brzo hotovi . . . Pojďme.

Knut. Ano, ty má — srdce nemající sestřenko, — pojďme! (Odkvapí pozadím.)

Scena III.

Mônsson z levé strany. Potom Sara.

Mônsson (zamyšlen; zůstane státi přede dveřmi v pravo). Jsem zvědav, jak se ten tam vytočí. Hleděl jsem sice dodati mu odvahy . . . ale není to tak zrovna lehké vyznati se ze svých hříchů, když má člověk v ruce tak falešné . . . lépe řečeno, když má dvojí karty. Ha, ha, ha!

Sara (z pravé strany). Ty se směješ . . . Zdá se, jakoby ti celé to hrozné neštěstí dělalo ještě radost.

Mônsson. Ne, to bych lhal, kdybych to řekl. — Hm. — Tys toho chlapce špatně vychovala!

Sara. Já? Ty se to odvažuješ říci? Přece bys měl vědět, že to je tvůj špatný příklad, který jej zničil.

Mônsson. Plané řeči! Rozumím dobře, kam míříš . . . Naučil se snad něčemu takovému v mém komptoiru, ha, ha, ha! Tys nedovedla za včas krotit jeho fantasii, to je to! Byl to tvůj mazlíček, — tak! A teď to máš, co z toho pošlo . . . Jsi tím vinna sama. Když jsem jej chtěl krotit železnou rukou, — přišla jsi ty v hebkých rukavičkách a tak to šlo, kam to dojíti musilo . . . to je docela přirozené.

Sara. V té věci nechci se s tebou hádat. Tvrdostí se srdce nevychovává, ale také vlídnost ztrácí svou moc, když se dítě již na prvním kroku v životě musí broditi blátem. Příklad je nebezpečný. Což nemyslíš, že nemravné zásady působí jako jed na mladou mysl a to v každém směru? Jsou děti, které si zoufají nad neřestmi svých otců, jsou jiné . . . z kterých se stane to, čím stal se Rolf.

Mônsson. To nevztahuji na sebe . . . ostatně jsem podobné věci již tuze často slyšel za našeho třicetiletého manželství. Arciť, že nejsem takový anděl, jako myslíš, že jsi ty. Chybil-li jsem, — jsem hotov to napravit . . . a to, myslím, že bys ty mohla též. Rolf jednal ničemně . . . v tom máš docela pravdu. Nevím jiné rady . . . ačkoliv je to trapná věc . . . než rozvod!

Sara. Rozvod! Ó to's ty vždycky uměl rozváděti právo od práva . . .

Mônsson. To jsme zase tam, kde jsme začali!

Sara. Ty tedy myslíš, že by ta věrná a počestná žena, která se ničím neprovinila, měla ustoupiti před . . .

Mônsson. . . . před ženou ošálenou, která se nedopustila ničeho zlého, než že se dala ošálit! A to by mi věru bylo divné, kdyby ta počestná manželka, až se dozví, jak věci jsou, sama o rozvod nežádala.

Sara. Neznáš tu ženu! Bude konat svou povinnost až do smrti. Když miluje — odpustí! Ostatně nechci, aby Gertruda něčeho zvěděla.

Mônsson. To mi velmi lichotí, že jsem byl přece jedenkráte poctivějším, než ty, ha, ha, ha! Řekl jsem Rolfovi, aby jednal se svou ženou otevřeně.

Sara. Tvá poctivost je mi podezřelá . . . Za ní číhá někde ďábel!

Mônsson. Užíváš silných výrazů, Saro!

Sara. Méně zřetelné by se tě netkly . . .! Gertruda jest mému srdci příliš blízká, než abych ji nechtěla ušetřit zbytečného zármutku. Je ve svém dobrém, svatém právu, a v tom zůstane. Což ty skutečně myslíš, že bude Rolf míti té odvahy, aby jí řekl pravdu? Ne — pokusí-li se o to, — přimrazí mu ta jeho slova na rtech její první pohled. On se toho neodváží.

Mônsson. Nuže, — tedy se odváží někdo jiný!

Sara (směje se). Snad *ty?*

Mônsson. Ano, *já!*

Sara. Toho se nebojím.

Mônsson. Jak to?

Sara. V takové chvíli jsi vždycky zbabělým! To je tak v tvé povaze. Chodíš nerad na slunci a proto se ostýcháš.

Mônsson. Saro!

Sara. Nuže, uvidíme!

Mônsson. Ano, uvidíme! (Pausa.) Cos dělala v městě, — tam u ní? Zvědavost . . . není-li pravda?

Sara. Ne . . . Šla jsem jí říci, aby se vrátila, odkud přišla.

Mônsson. Ale . . . tys jí to neřekla!

Sara. Ne!

Mônsson. Také ty chodíš tedy nerada na slunce . . . ha, ha, ha! — ostýcháš se.

Sara. Bylo tam více slunce, než jsem očekávala . . .

Mônsson. Ale ne dost, abys se rozehřála. Nu ano . . . to děcko nalezlo milosti před tvýma očima . . . Takový malý červíček zajisté že nespáchal žádný zločin . . . Hm! . . . Gertruda nám nedala žádné vnouče . . .

Sara. Jenom nemysli, že mne svou sentimentalností sklameš. Znám tě příliš dobře. Tys nikdy při tom nic nemyslil, kdykoliv jsi sobě začal hráti na citlivého.

Mônsson. Jsi dnes velmi upřímná!

Sara. Jako vždy.

Mônsson. Ale nemyslíš, že ti bylo líto té ženy, které říkají Berta Malmová?

Sara. Bylo — — arci že bylo! — Cítím s ní útrpnost, soustrast . . . ale tím je také dost. Myslím, že má velmi dobré, šlechetné srdce . . . Ale je na scestí, . . . je padlou!

Mônsson. A ty jí nechceš pozvednout?

Sara. Nikdy . . . když bych tím zničila ženu počestnou.

Mônsson. Ani tenkrát ne . . . když víš, že je to *tvůj* syn, který ji svedl na scestí a že je to tvá vnučka, která trpí za jeho poklesek?

Sara. Ukaž mi cestu, jak bych napravila jeho hřích a já se nezaleknu žádné oběti.

Mônsson. Ukázal jsem ti docela pohodlnou cestu a ta by přece mohla býti po tvé chuti.

Sara. Pěkná cesta, na které se lidské blaho šlape do prachu a žena počestná činí se nešťastnou. Ne, děkuji. Ta cesta není pro mne.

Mônsson. Trpíš moderní nemocí, kterou je těžko vyléčit . . . Myslím morální zpyšnělostí. Ale nemluvme již o tom. Co mne se týče, já bych ničeho neměl proti tomu zváti Bertu Malmovou svou snachou. Zdá se to býti znamenitá ženská!

Sara. Ah!

Mônsson. — Co tím chceš říci? —

Sara. Ah! — Je zajisté velmi bohata? —

Mônsson. To — — to... nevím.

Sara. Ale teď to vím já!... A jenom si nemysli, že *to* mne vyléčí z té nemoci, kterou nazýváš moralní zpyšnělostí!

Scena IV.

Předešlí. Rolf z pravé strany. Sara usedne na pohovku na levo a začne vyšívat.

Mônsson. Ah, — tady je!

Rolf (jde k pohovce). Já jsem tě ještě nepozdravil, matko...

Sara. Ne. Chtěl jsi se vyhnouti mým výčitkám... teď, když pozorujeř, že všechno vím. Ale můžeš býti klidným. Nenalézám slov, která by byla dosti přísná.

Rolf. Děkuji ti, matko, žes nepověděla Bertě ničeho o mých záležitostech...

Sara. Já se styděla!

Mônsson. Nuže, Rolfe, promluvil jsi s Gertrudou?

Rolf. Ano... já mluvil s Gertrudou.

Mônsson. A řekls jí?

Rolf. Ne, — já jí neřekl ničeho...

Sara (k Mônssonovi) Slyšíš?

Mônsson. A proč jsi jí ničeho neřekl?

Rolf (po nějakém rozmýšlení). Já... se styděl!

Mônsson. Roztomilá sympathie mezi matkou a synem. Já se stydím za vás oba... ale nejvíce za tebe, Rolfe. Tys chudák!

Rolf. Slyš, otče... já lituji...

Mônsson. Čeho lituješ?

Rolf. Lituji, že jsem se vrátil do Švédska.

Sara (vyšívajíc dále; a hlasem prudčím než dříve). Já už myslila, ze lituješ něčeho jiného!

Rolf. Neboť zde se mi nerozumí.

Mônsson. To není zrovna tak těžké!

Rolf. Zde jest tak těsno... nemohu zde dýchat... vzduch je plný všemožných předsudků — — a povrchnost a polovičatost věsí se člověku na nohy při každém roku... To je nesnesitelné!

Sara. Tebe trýzní upomínka z dětství, kterous ukolébal ve spaní... ale která se probudila náhle a neočekávaně...

Rolf. Upomínka z dětství?

Sara. Myslím hlas tvého svědomí! Jinak bysi se byl před svou ženou nezastyděl.

Mônsson. Dětinské povídačky!

Rolf. Ale což pak jsem spáchal? Vy jste mne oženili dříve než jsem tomu rozuměl, co děláte. Vy jste mne oženili jenom proto, že jste se domnívali upoutati mé těkavé srdce a přilepiti slušnou etikettu na podezřelé zboží... To nebylo v pořádku. Věz, matko, to byl obchod horší než mnohý z těch, které otec podnikal... Jak jsem byl potom vyvržen do cizího světa — ví otec nejlépe. Že jsem plným douškem užíval své tak dlouho toužené svobody, tomu se nemusíte divit. Poznal jsem ženu podle *svého* srdce... a to přece není tak do nebe volající zločin, že jsem ji začal milovat! A jest to láska nesobecká — slyšte, — nesobecká. Já neprodával, co v duši mé zbylo ještě dobrého a co, — je to pravý zázrak — jsem v sobě zachoval z toho zde zmařeného života. A tomu nechci, aby ta žena, která s tak dětinnou důvěrou vyslechla mé prosby, aby ona se dozvěděla, že mne zákon olupuje o volnost podati jí ruku. To ví Bůh sám, co by snad učinila! —

Sara. Ah!

Rolf. Kdybych byl mohl upontat svůj cit; kdybych byl člověk vypočítavý, mohl jsem se přikrásti sem domů a svrhnouti dříve ty okovy, které mne zde poutají, a potom se vrátit a spojit osud Bertin s osudem svým. To bylo by vypadlo úctyhodně, slušně ve vašich zamžených evropských očích... a to bývalo by snad opatrné, neboť ona visí s jakousi něžnou věrností na předsudku starého světa. Ale teď nedá se už ničeho změnit. Kostky jsou vrženy a sázka je velká. Já chci ji vyhrát! A ty, matko, která jsi ukovala má pouta, a ty, otče, jehož přečin mne zahnal do světa... teď musíte nasadit vše, abych nebyl ztracen!

Sara (vstane). Ztracen už jsi.

Rolf. Ne, — ne, brzký rozvod mne ještě může zachránit!

Sara. Jsi ztracen, pravím ti, — tvá duše je zkažena!

Mônsson. Já bych přece myslil...

Rolf. Nepomůžete-li... vrátím se do Ameriky — a to hned.

Mônsson. Ne, z toho nebude nic!

Sara. Ať jede sama. Já budu matkou jejímu dítěti.

Mônsson. Ona — sama, — odjet. Ne, to nepůjde.

Sara. Otec se o ni bojí — ona má peníze... O něco jiného než o peníze se nebojí! —

Mônsson. Nedráždi mne! Ty, která sama nevíš, nejsi-li dražší nad zlato — ha, ha, ha!

Rolf. Chci míti vaši odpověď, abych mohl podle toho zařídit své jednání. (Pausa.)

Mônsson (k Rolfovi). Pojď se mnou do komptoiru! (Učiní několik kroků ke dveřím v levo.)

Sara (k Rolfovi). Ty slyšíš... tvůj otec to považuje za obchodní věc.

Rolf. Cesta je mi lhostejna, — jen když povede k cíli. (Jde za Mônssonem. Když přijdou do prostřed před verandu, zastaví se.)

Mônsson (ukazuje ven). Rolfe, viz tam ty pyšné vlajky anglické brigy. (Odejdou na levo.)

Scena V.

Sara. Potom Valerius. Knut a Sigrid z pozadí.

Sara (samotna). Pravil, že kdyby se dozvěděla, že není svoboden, — Bůh ví, co by učinila. Jest to rozšafná žena — a to jej děsí. Ale, kdybych přece...

Sigrid (venku na verandě). Počkej, tatínku, to ti povím něco hezkého. (Vejdou do pokoje.)

Valerius. Co to je, mé dítě, co to je?

Knut. Sigrid je zrovna v sedmém nebi.

Sigrid. Ani bych si byla nepomyslila, otče, že máš zde přátel, tak daleko od nás.

Valerius. To bych si nebyl pomyslil také já.

Sigrid. Ale máš je, máš! Jenom si představ, Knut a já vyšli jsme se podívat na trh . . .

Sara. To bylo hezké, Knute.

Sigrid. A tam je tak mnoho bud a krámů, a v jednom jsou věci svůdnější než v druhém . . .

Valerius. Tak! — jsou tak svůdné?

Sigrid. Ano! Ale potom jsme přišli do velkého sálu, který byl plný amerikánského zboží . . .

Sara (pozorně). Co pravíš?

Knut. Ano, má pravdu . . . samé amerikánské zboží.

Valerius. A co dále? —

Sigrid. A tam viděli jsme paní, která byla krásnější než všechny ty krásné věci kolem. A tak přívětiva byla, tak roztomilá, — ani si nemůžeš pomyslit.

Valerius. Nu a co dál — co dále, Sigrido?

Sigrid. Vidím, že tě to začíná trochu zajímat. Nu ano . . . náhodou doslechla mé jméno — a tu se mne ptala, nejsem-li tvoje dcera . . .

Valerius. Nuže?

Sigrid. A tos měl potom vidět! Dostala jsem takový dar, takový! Veliký, krásně hlazený šicí stroj. Jen si pomysli!

Sara (pro sebe). To je ona!

Sigrid. A potom mne prosila, aby mne směla políbit . . . a to také učinila.

Knut. Kdo už tak může rozdávat šicí stroje!

Sigrid. A potom řekla, že tě musí vidět, — že musí s tebou mluvit o něčem důležitém . . . a že sem jistě přijde . . .

Sara (pro sebe). Sem!

Sigrid. A teď to víš! Já myslím, že ten krásný dar už poslali sem k nám. Zkusím jej hned. Pojď, Knute! —

Knut. A potom ušiješ mi límeček.

Sigrid. Ne, kolarek otci.

Knut. A já budu z něho cupovat korálky — ano, ne, — ano.

Sigrid. Ne!

(Knut a Sigrid odkvapí pozadím.)

Sara. Rolf nám neřekl, že ona je zde. Snad to nevěděl sám . . . Ale sem k nám nevstoupí.

Valerius. To opravdu nelze, k vůli Gertrudě.

Sara. Za žádnou cenu to nelze! Řekněte jí všechno, co možná opatrně . . . a je-li tou hrdou ženou, jakou se zdá, ustoupí sama.

Valerius. Ty . . . podivuhodným způsobem . . . zapomínáš jedné věci. Ta hrdá žena má děcko.

Sara. To ovšem činí věc nesnadnější.

Valerius. Láska mateřská jest mocnější než hrdost. A na tu se spoléhá Rolf, i kdyby něčeho zvěděla.

Sara. Láska mateřská — ano, ano!

Valerius. Zde arciť mohla by se snadno dopátrati pravdy. Ale nezná zde nikoho, a zajisté nebude se ptáti nikoho, než mne . . . Mé postavení je tu těžké. Nepřicházela by sem, kdyby netušila něco zlého.

Sara. Láska a láska mateřská . . . ano to jsou mocné síly . . . Uvažme všechno bedlivě, než k ní půjdeme . . . A nyní pojď . . . Zabloudím vždycky k moři, když je mi teskno . . . Dnes je bouřlivé a to mou horoucí hlavu ochladí . . . Až si všechno rozmyslím, půjdeme k ní. Zaslouží toho, aby se jednalo s ní přímo a počestně. Je mi jí líto. Můj vlastní syn ji tak ošálil; a přec . . . a to nahlédne sama . . . musí ustoupit ona.

Valerius. To káže neústupně křesťanský i mravní zákon. Ale věř mi, ten dvojostrý meč dopadne těžce na všechny zde . . . a nejkrutěji na ty obě nevinné ženy . . . Ano, pojďme. (Odcházejí na pravo.)

(Pokračování.)

FEUILLETON.

⁂

Při veškerém přesvědčení o zmaru nevzdává se člověk přece pohrobních snů.

Hrob můj by aspoň travou pokryt byl
a rozpučelým květem
v zákoutí staré zdi, kam snad by zabloudil
znavený poutník kráčející světem,
kde slétají se v jeseni
vlaštovky družné k dlouhé cestě
a smutných vrb kam padá lupení

By aspoň veský hoch zde zůstal stát
prostý, však srdcem vlídný,
by chtěl se na můj hrob jen chvíli zadívat;
by, odcházeje ve hlubinách klidný,
se zpěvem zavřel veřeje . . .
Snad zaslechl bych, jak ta píseň
doznívá v dáli a s ní kročeje.

Fr. Xav. Svoboda.

Z oboru elektrotechniky.

Podává *Ladislav Fiedler.*

I.

Mohutným proudem pokroku unáší nás doba vstříc velikým převratům v pospolitém životě. Zříme-li na vymoženosti lidského ducha, na cesty, jimiž divé síly přírody spoutány a ve službu lidstva uvedeny, považíme li všecky ještě neprovedené plány a tužby, tu jest nám, jakobychom na parním oři ujížděli krajinou nevšedních krás a barvité rozmanitosti. Sotva utkvělo oko naše na zjevu jednom, již mihlo se nám jich značné množství před udivenými zraky, vše rychle postupuje v před, kolísá, ustupuje v pozadí a mizí, aby novými zjevy nové dojmy vznikly v naší mysli. Není možno, abychom nepozorovali tento kvap a mimovolně upíráme zraky své v dáli, snažíce se zpozorovati konečný cíl, kde s námi přistane rozjetá loď naší doby.

Jsme ve svítání nové éry; přešla tmavá noc, zářivé červánky ovroubily obzor lidského vědění, rozlévající se světlo neviditelného dosud zřídla probuzuje v nás tuchu velikých věcí, namáháme se proniknouti zrakem svým do budoucna a pravíme si, že v krátkém čase pozdravíme dobu elektřiny.

Koho nepoutal by mohutností svojí rozvoj elektrotechniky? Ruka učencova odhrnula poněkud clonu zakrývající tajemnou sílu přírodní a ruka inženýra prolomila hráz sílu tu od nás dělící, aby jako blahodárnou vlnou obsáhla elektřina náš celý pospolitý život. Různými směry křižují se cesty, jimiž elektřina do obecného života vnikla; ale právě okolnost tato zabezpečí někdy elektřině neobsáhlé panství a množství cest těch tvoří jedinou jednolitou stavbu na přepevných základech spočívající. Z celé řady samostatných odvětví elektrotechniky jsou bez odporu v prvé řadě elektrické světlo a telegrafie, a jest dnešní dobou již velmi těžko rozhodnouti, kterému z těchto dvou prvé místo přiřknouti. Telegrafie dlouholetými službami a neocenitelným svým významem pojistila si název nezbytné pro lidstvo vymoženosti, elektrické světlo pak tím, že ještě úžeji stýká se s potřebami denního našeho života, poutá k sobě daleko větší pozornost nejen odborníků, nýbrž i laiků samých. Jest však též zajímavo pozorovati, jakými způsoby bojuje se s mnoha stran proti elektrickému světlu, jež když již bylo mnoho závažných a podstatných překážek věcných odstranilo, zajisté vyjde v krátce vítězně z boje, do jakého utkáno bylo zástupem plynových společností a různých kapitalistů. Slýcháme často mluviti, že hlavní úlohou elektrického světla jest, plyn docela odstraniti. Náhled tento jest mylný: jest dokázáno a bylo již mnohokráte vysloveno, že plyn více hřeje než svítí, a že mnohem výhodnějším než při osvětlování jeví se ku hnaní motorů, při čemž výhody jeho oproti páře jsou tak značné, právě jako elektrické osvětlení s plynovým ani přirovnati nelze. Kde nejsou zavedeny centrální stanice pro elektrické osvětlování, odkud elektrický proud ku osvětlování by bylo lze odebírati, musí každý, kdo elektrické osvětlení zavésti si hodlá, sám postarati se o postavení svých vlastních dynamoelektrických strojů a nutně tedy i o motor, jenž by stroje v činnosti udržoval. A pohledneme-li na většinu podobných osamělých zařízení ku elektrickému osvětlování, spatřujeme při nich motory plynové, jichž výhody jsou zde řádně oceněny a tím více do popředí vystoupí. Mnohé takové zařízení by bez plynového motoru ani existovati nemohlo a tímto způsobem zůstane pak plyn jednou z hlavních podpor elektrického osvětlování. Za hybnou sílu a i k topení bude se plynu vždy užívati, nižádným způsobem však ku osvětlování; tu přináleží palma elektrickému světlu. Zajímavo jest též přirovnání, jež ostrými rysy kreslí budoucnost elektrického světla. Dnešním dnem totiž existuje nesčetné množství ojedinělých zařízení elektrického osvětlování, totiž takových, při nichž konsument i výrobu elektrického proudu sám si obstarává svými dynamoelektrickými stroji a zařízení velikými výhodami vyplácí se velice; zda bylo by však možno zavésti tímtéž způsobem i osvětlení plynové, aby tedy konsument i svoji plynárnu si zařídil? Nemožnost podobného zařízení jest očividná a dokazuje, že zařizováním ústředních stanic, čímž se výroba elektrického proudu pro větší počet jednotlivých zařízení ve značné míře lacinější stane, i rozšíření elektrického světla mocně a rychle napomáhati se bude.

Ústřední stanice pro elektrické osvětlování v Americe, kdež elektrické světlo zaujímá docela jiné a lepší postavení než v Evropě, dokazují to nejlépe. Stanice společnosti Edisonovy v New-Yorku má asi 600 odběratelů, jichž elektrické osvětlení čítá kolem třinácti tisíc žárových lamp. Stanice v Bostoně společnosti Brush Company přináležející obsahovala min. r. 816 obloukových lamp. Centrální osvětlování v Miláně a Berlíně rovněž markantně illustruje veškeré výhody elektrického světla a považíme-li, že jedině Křižíkových lamp ve třech letech jich výroby napočteno na 2000 v užívání, snadno uvěříme, že elektrické světlo koná úžasné pokroky, rozumí se ovšem, všecky různé způsoby upotřebení jeho dohromady počítaje.

Elektrické osvětlování celých měst vykazuje se dosud dosti malým počtem, za to však v továrnách, dolech, divadlech a pod. nabylo elektrické světlo značné důležitosti, rovněž jako i při světlárnách, kdež obloukové lampy i svým intensivním světlem jsou na nejvhodnějším místě.

Loňského roku konány byly zkoušky s elektrickým světlem v South Foreland House, aby se zjistilo, jak dalece vyniká elektrické světlo k účelům námořnickým nad jiný způsob osvětlování.

Za tím účelem osvětleny byly tři věže, a sice jedna světlem elektrickým, druhá plynovým a třetí olejovým; elektrické světlo vzbuzovalo se třemi obloukovými lampami po 1200 norm. svíček, sdruženými se třemi dynamoelektrickými stroji soustavy Meritensovy, ku plynovému osvětlení užito Wighamova plynového přístroje s 88 hořáky a ve věži pro olejové světlo určené umístěno 6 hořáků pro parafinový olej. Elektrické světlo osvědčilo se skvělým způsobem a sice nejen velikou svojí svítilností, nýbrž i při porovnání s plynem mnoho jiných výhod jeho bylo očividno. Počet hořáků plynových zvýšen byl totiž během zkoušek na 108, čímž nastalo ve svítilně věže nesnesitelné vedro 175° C., přes to však z malého parníku, na němž porovnávací měření dotčených tří zřídel světelných předsevzato a jenž od břehu ustavičně na širé moře se vzdaloval, nebylo plynové a olejové osvětlení ze vzdálenosti 8 anglických mil pozorovati, kdežto elektrické světlo ještě na 14 anglických mil jasně bylo lze rozeznati.

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

„Obrazy z Rus.“ Napsal Karel Havlíček Borovský. Druhé vydání. Nákladem knihkupectví F. Šimáčka v Praze.

„Česká bibliotéka rodinná.“ Pořádá Bedř. Frida. Ročníku II. svazek 12. obsahuje: André Theuriet: „Svatba Gérardova.“ Přel. E. V. Hynek. Nákladem knihkupectví Al. Hynka v Praze.

OBSAH: Skály. Několik výjevů z dějin samoty. Od Al. Jiráska (Pokračování.) — Vyzvání. Báseň Adolfa Heyduka. — Kolem Vitoše a Rylu. Cestopisná črta od F. Andrlika. (Pokračování a dokončení.) — Z básní Emilia Costy. Přeložil Jaroslav Vrchlický. — Svatební cesta. Dalmatská povídka od J. D. Konráda. (Pokračování.) — Jaro přišlo náhle. Báseň Berty Mühlsteinové. — Berta Malmová. Komédie o čtyřech jednáních. Švédsky napsal O. Wijkander. (Pokračování.) — Feuilleton: * * * Báseň Fr. X. Svobody. — Z oboru elektrotechniky. Podává Lad. Fiedler.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček“.**

Předplací se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „
Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr.
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ —
Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nove

Listy přijímame jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10 a 20. každého měsíce vždy o 2. hod odpoledne.

ROČNÍK XIV. 20. dubna 1886. ČÍSLO 12.

Ve volné chvíli.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

Tu chvíli chyť jsem jako zlatou rybku
a jako lesklé, třpytné její šupiny
tak čítám prchavé a hravé vteřiny
a lehké co květ růžového šípku.

Mám verše psát! — Kde jsou? A přec, můj bože,
co vřelo v hrudi jich po týden celý!
Je darmo hledám, nevím, kam se děly,
tam cigareta kyne, číš a lože.
Snad sníti jen a zavřít oči zvolna
a nechat vzpomínku ať plesná, bolná
si hraje na mé duše slunném povrchu?
Co lépe: cit svůj blouznivý a plachý
odívat v básně drahokem a nachy,
či výsměchu jej dáti pod sprchu
a pouštět klidně modré vločky dýmu,
se vysmát verši, obrazu a rýmu?

Tam fotografie a rytiny.
Mám sáhnout k nim — tam dopisy mé ženy,
mám čistou ryzostí jich osvěžený
se vrhnout v lásky bezdné hlubiny,
snít o mladosti? — Nevím. — Aj, tam kniha
svým zdobným hřbetem, jenž se v slunci míhá,
mne láká. Čísti verše, jaké štěstí,
toť plný pohár jeho ke rtům nésti.
Leč který z pěvců, jenž mi krášlí žití,
má údělem té krásné chvíle býti?
Zrak těká po knihovně — léta minulá
se svazky knih se za mnou zvolna šinula,
ta knihovna ta se mnou rostla časem,
mé já to hovoří z ní družným hlasem:
Dál v cizí světy!

Tam stoh časopisů.
Pryč — nechci potopit se v kalném hnisu,
jejž lidstva rány rozjizvené denně
na povrch tlačí, v chmurné této pěně
je ovšem pravdy moc, však více špíny,
a já jsem dnes tak božsky, božsky líný.

Vím, půjdu hrát si s děckem svým a vstanu,
tam nalézt měl jsem rosu, nektar, manu
té volné chvíle, rychle pokud čas!
V tom bijí hodiny, slyš, ráz a ráz…
je po všem. — Snění, verše, vše je dým!
Kéž podruhé v čas budu chytřejším!

Tu chvíli chyť jsem jako zlatou rybku
a jako lesklé, třpytné její šupiny
mi vyklouzly ty krátké, hravé vteřiny,
tak lehké co květ růžového šípku!

Svatební cesta.

Dalmatská povídka od *Jos. D. Konráda.*

(Dokončení.)

Za mlhavého, vlhkého soumraku vyšla malá četa vojenská rozptýleně z Perasta, vykradla se tiše i opatrně na skalnatou stráň nad městem a obsadila nepozorovaně stezku.

Zlatarović byl mezi nimi. Zvěděl od nich jen, že dnes večer několik křivošijských žen ponese tajně z Perastu od jistého obchodníka zásobu zbraně a střeliva svým povstaleckým přátelům. Každá ponese, jak to obyčejně činí, na hlavě koš a na rameně struku na pohled plnou chleba a sušených fikův. Více nevěděl, ale tušil.

Všickni se skryli za veliké kameny nebo ulehli do žloutnoucí trávy. Zlatarović se přitiskl mezi několik vysokých trnů šalvějových. a srdce mu bušilo skorem hlasitě.

Nebyla ještě noc, avšak bylo již úplně tma. Všechna zátoka Kotorská byla zalita mořem bělavé, měkké mlhy, a i Perast se stápěl celý v jejích řídkých parách. Jenom nahoře na skalách bylo jasněji a vzdušněji. Z městečka ozval se chvílemi zřetelně nějaký zvuk, ze zdáli pak bylo občas slyšeti monotonní přitlumené volání jakési vojenské hlídky. Bylo bezvětrno, ale dosti chladno. Země při tom páchla vůní suché trávy a aromou vždy vonících květin, jejichž dech byl nyní tím více omamující a dusivější, any byly zvlaženy drobnými hustými krůpějkami, jež se řinuly z mlhy. A nade vším tím leželo jakési tajemné ticho a téměř mrtvo.

Zlatarović nevšímal si ničeho vůkol sebe, a jeho zrak byl upoután pouze k jedinému směru, ku stezce totiž, která se k nim vinula z usínajícího městečka. Rád by byl pronikl pohledem svým i hustou mlhu a tmu večerní, aby dohledl co možno nejdále.

Čekali tak, sotva dýchali, již asi hodinu, ale do té chvíle ani pták přes ně nepřeletěl, ani cvrček na blízku neozval se. Vojáci počínali býti již poněkud netrpěliví, a tu i tam bylo slyšeti jejich utajený nespokojený šepot.

Pojednou všickni utichli jako na povel a zbystřili svůj sluch i zrak.

Dole od městečka bylo slyšeti několikery lehké kroky. Mlhavým vzduchem se k nim snadno donášel každý zvuk kročeje, jak chrupal nebo zaskřípal na písčité tvrdé půdě. Zvuk se pomalu přibližoval, a bylo patrno, že přichází toliko již ze vzdálenosti zcela malé.

Ale po všechnu tu chvíli nezaslechli ani jediného slůvka nebo hlásku. Konečně se zatemnily v bílé mlze tři postavy, jejichž obrysy se každým krokem stávaly ostřejší a zřetelnější

„Tři ženy! —“ šeptal si Zlatarovic upíraje chvějící se zrak svůj na přicházející postavy. Pak postřehl i koše, jež nesly na hlavách a plné struky, které jim spočívaly nu plecech.

„Stoj!“ ozvalo se pronikavě bezhlasným vzduchem. a všickni vojáci najednou vyskočili.

Ženy odhodily hned svá břemena a chtěly utíkati. Avšak již při prvém kroku zachrastilo proti nim několik bodákův, a v následující minutě byly všechny tři uchváceny a pevně spoutány. Pak zrychleným krokem příšerný ten průvod se ubíral tmou zpět k Perastu. Ženy vidouce, že by každý vzdor a odpor způsobil proti nim jenom ještě větší rozjařenost vojákův, šly zcela klidně a beze slova mezi svými zvláštními vítězi.

Vojáci uvedli zajaté ženštiny do tmavé, nevlídné síně, kdež se hned shromáždilo několik důstojníkův. Když prohledli koše a struky, které ženy odhodily při překvapení vojákův, nalezli v nich pod vrstvou rozmanitých potravin značné množství nábojův, což bylo o jejich vině nejpatrnějším důkazem.

Vojáci se rozestavili u dveří s připravenými zbraněmi, a ženy postoupily na rozkaz jednoho důstojníka až ku předu světnice. Důstojník si je prohlížel asi minutu okem zkoumavým a pronikavým. Potom s nimi počínal svůj výslech.

„Jak se jmenuješ?“ otázal se ostře prvé veliké ženy, stojící s tváří sklopenou před svými družkami.

Ta pozvedla pomalu hlavu, ale neodpovídala ani jediným hlesnutím.

Důstojník čekal několik vteřin na odpověď, a stále více se zamračoval.

„Jak se jmenuješ!?“ zvolal pak velitelsky a ukázal na ženu rukou.

„Dalma Zlatarovićová!“ ozvalo se síní pevně, ale zároveň i klidně a měkce. — — —

XI.

Jovanu Zlatarovićovi ta dvě slova proletla jako blesk hlavou a zaryla mu se ostře do samého středu srdce.

Vykřikl, až se otřásla těžká klenba pošmurné síně. V tom děsném výkřiku, který mu se vyrval ze stísněných prsou, nebylo slyšeti ani jediného slova, ale přece bylo v něm soustředěno a jasno všechno jeho veliké zoufalství, všechna nevýslovná lítost a bolest, která může jen proletnouti lidským hrdlem.

Chtěl se vrhnouti ku předu světnice ke své ženě, ale několik silných paží sevřelo jeho prsa, stisklo pevně obě jeho ruce a tlačilo ze síně. —

Jako mžikem zahledl jen, jak se Dalma po jeho vzkřiknutí rychle obrátila, jak jí z bledého obličeje zasvítily krásné oči, a jak po něm vzepjala obě ruce. —

Zlatarović zuřil. Chtěl se vojákům vytrhnouti a vyraziti dvéře, které se mezi ním a Dalmou zavřely, a když ho spoutali, chtěl roztrhnouti pouta i obsypával sebe i každého, kdo se k němu přiblížil, kletbami. Podobalo se téměř, že šílí. Tím však lil jenom olej do ohně přísnosti svých představených, a bylo zajisté dobře, že byli k němu tak přísní a neoblomní. Kdyby mu byli dopřáli sebe menší svobody, snad by si byl v zoufalství svém rozbil lebku o stěnu stavení, v němž věznili jeho ženu, nebo by jediným skokem do blízkého hlubokého moře ukončil svůj bídný život.

Jak krutý osud jej zastihl! A zasloužil-li ho? —

Trvalo dosti dlouho, nežli se zase trochu utišil a nežli ho mohli pustiti z vězení. Zlatarovićova zuřivost znenáhla ochladla pod klenbou vlhké a tmavé věznice, a všechny myšlénky jeho čelily opět mírnějším ustálenějším letem k jeho ženě, jak se jí asi vede a jak zajisté trpí. Co se s ní stane? — — —

Zlatarović věděl, že ji očekává veliký trest, a dosti často se oddával s utajeným dechem také myšlénkám na její smrt. Vždyť bylo již dosti příkladů, v nichž povstalci byli trestáni smrtí i tehdy, když nebyli polapeni s horkou puškou v boji proti vojákům. A vina Dalmina byla tak jasně viditelna i tak veliká, že by bylo marno a pošetilo těšiti se snad, že bude uznána za nevinnu nebo že ji bude přisouzen malý trest.

Mladistvá krásná choť Zlatarovićova zatím už byla v Zadru před soudem.

Jak jí asi bylo, když poznala hlas svého muže v jeho děsném výkřiku? Jak jí asi bylo, když se dověděla, že Jovan byl jejím zrádcem? A jak asi jí bylo při pomyšlení na trest, jenž jí jakožto společnici povstalcův očekával? — Byla-li také tak zoufala, tak nešťastna jako Zlatarović? —

Nikoli. —

Dalma byla šťastna a opět jednou po dlouhých měsících opravdově blažena. Vždyť muž její žil! — Viděla ho, slyšela jeho hlas a poznala v té směsici vášnivého výkřiku jeho lásku! — — —

Nikdo zajisté v celém Perastě a snad i ve veškeré Boce Kotorské nebyl té noci tak nešťasten jako Jovan Zlatarović. A zajisté téže noci nikdo nedřímal tak klidně a spokojeně jako jeho žena Dalma. Jí nevytrhovaly ze sna vzpomínky na trest, jenom když věděla, kým se může zase v myšlénkách svých šťastněji obírati a na setkání s kým se těšiti. Jí ani jednou nepřipadlo na mysl pomyšlení na smrt, naopak, ona doufala, že zažije ještě dosti šťastných let, a že největší kus trnité cesty, po které se životem svým vlekla, má již za sebou. Život nabyl u ní pojednou značnější ceny, neboť nebyla již opuštěna, a cítila, pro koho jej má zachovávati a šetřiti.

Jovan Zlatarović přibyl do Zadru právě v době, kdy soudili jeho ženu. Chtěl také před soud, aby tam vinil sama sebe a snímal vinu s beder Dalmy, ale každý pokus jeho byl bez výsledku. Pokaždé zavřeli srdce svá před jeho prosbami. Vyslechli ho toliko v soukromí, napsali si, co jim vypravoval, a pak ho zase pustili. Řekli mu jen, aby byl rád, že též jemu neubírají svobody. —

Soud Dalmy a obou ostatních obviněných žen nebyl dlouhý. Trval pouze dva dny. Co má vojsko pod rukou, to jde vždycky velmi hbitě a krátce. —

Prvého dne již pustili obě ženy, neboť Dalma všechnu jejich vinu vzala na sebe. Zlatarović chtěl i druhého dne dostati se do budovy soudní, avšak nepustili ho tam, připomínajíce mu jeho hněvivé jednání v Kotoru. Postavil se tedy u dveří a čekal.

Byl neobyčejně rozechvěn a na mysli sklesly. Věděl, že za krátkou dobu bude v nedaleké síni vynesen ortel netoliko nad Dalmou, ale také nad ním; a nad ním věru mnohem přísnější a citelnější. Snášel nevýslovná muka, ale přece mu se zdálo, že čas ubíhá příliš rychle, neboť se bál zprávy o brzkém rozsudku tak, jak zimničně jí očekával.

Po chvíli zahledl v chodbě mladého vojáka, i obrátil se k němu prosebně s vlahýma očima.

„Jsem Jovan Zlatarović, muž té, která stojí právě před soudem —“ pravil, a hlas mu se zajikl.

Voják mu porozuměl. Podíval se na něho a pravil přívětivě:

„Vím — zůstaňte zde, a až bude konec, přijdu vám povědět!“

Potom odešel do vnitra domu.

Nešťastný muž nečekal dlouho. Asi po dvou hodinách vyhrnulo se z budovy několik mužův, většinou důstojníků hlasitě i rychle hovořících, patrně soudcův. Hned za nimi přišel i voják.

Kráčel zvolna a přímo ke Zlatarovićovi. Ten cítil, jak mu se hlava točí, a že se o něho pokouší závrať. Přidržel se vysokých dveří a nachýlil hlavu ke předu.

Voják přistoupil, položil mu obě ruce na ramena a sklonil se k jeho obličeji. Podíval se mu soucitně do očí a pak tiše pravil:

„Deset let!“ — — —

XII.

Deset let! —

Dobrá polovina mužného věku lidského! —

Jovan Zlatarović nevykřikl už při krátké zprávě vojákově, ačkoliv srdce jeho bylo nadmíru skličeno a on všecek neobyčejně dojat. Sklonil poslušně hlavu před osudem a postál ještě chvíli před vězením, jehož vrata se již zavřela, a v němž bylo zase ticho jako v hrobě. —

Od té chvíle se ze Zadru ani nehnul. Skoro všechen čas ztrávil tím, že obcházel tiše vězení Dalmino, upíraje oči k zamříženým oknům, jakoby hádal, za kterým asi ona počítá dlouhé hodiny k očekávané svobodě. Úřadové si zuřivost jeho v Kotoru dobře poznamenali, a nikdy nedopřáli mu ani jediné milosti, aby směl ženu svou spatřiti nebo s ní promluviti jediné slovíčko. Zlatarović uvykl svým každodenním procházkám a čekal. Čekal a počítal, odečítaje den po dnu od těch desíti let, na která byli oba odsouzeni. —

Za ten dlouhý čas nad luznou Dalmacií několikráte poletoval sníh. Na zemi se vždy hned rozplýval, ale na Zlatarovićových vlasech i vousech utkvěl za to tím pevněji a trvaleji. Ano, vnikl i střechou a tvrdou klenbou do vězení Dalmina, kdež se zachytil na její hlavě, postříbřil jí tu i tam krásné vlasy, na kterých už také neroztál, neboť za tu dobu nezasvitlo na ně nikdy teplé světlo sluneční.

Za těch deset let neudála se žádná náhoda, která by Dalmě otevřela bránu žalářní, a která tak ráda propouští před určitým časem vězně, aby se šťastně skončila i sebe smutnější povídka.

Ale povídka Zlatarovićova i Dalmina ukončila se také šťastně.

Zlatarović si již dávno určil a vypočítal, jaký život počne, až bude viděti po svém boku zase Dalmu. Vždyť se tím kochal každodenně; to bylo po každé modlitbě večerní jeho jedinou stálou útěchou, v níž viděl ubírati se se svou ženou ze Zadru hodně daleko, kde jich lidé neznají a kde na ně kývá i usmívá se malý útulný domek, jehož okna byla čista i světla a jeho jizby tak teply jako jarní paprsek sluneční.

Posléze se dočkali a dopočítali konce té spousty dní. —

Zlatarović čekal na svou ženu před vězením.

Za krásného podzimního rána se jí otevřela ta ponurá brána, a ona z ní vystoupila. Viděl, jak prvým pohledem pátrala, čeká-li na ni, a jak se její bílá tvář zarděla, když ho spatřila. Viděl ji jinou než před těmi dávnými deseti lety, když se spolu vydávali na cestu svatební — tak bolestnou a dlouhou, — ale očím jeho zdála se býti mnohem krásnější i vznešenější a srdci jeho milejší a mladší. —

Chtěl jí běžeti vstříc, ale byl jako přikován k zemi. Než se vzpružil, stála před ním.

Nepromluvili ani jediného slova, vzali se pevně za obě ruce, přitiskli si obličej k obličeji a nechali po něm volně stékati slzy, jež jim kanuly z očí. — — —

Na daleké stráži.

Báseň *Fr. Xav Svobody.*

Vím, nejinak že ve životě dnes
a prostřed lidí soudruhům se zdám,
než jako voják, který v dálce kdes
na stráži opuštěné chodí sám.

Daleko kolem není lidí zřít
a zahalen kol zdí jen obcházím,
za temnem noci denní přijde svit
a nová noc zas nachýlí se s ním.

Jen vran a tažných ptáků smutný stín
a jenom mraků bezetvárný chod
nad sebou vidím jako šerý klín
po nebi spět jak přes šíř modrých vod.

Jsem jak ten voják, ve všech nehodách
na opuštěné stráži krok můj zní,
nač čekám zde, ni ve svých nevím snách,
jen skláním hlavu v těžkém tušení.

A chodím jednotvárným krokem dál
a hledím těžce na zčernalý lán,
nevím, kdo přede mnou tu dříve stál,
ni nevím též, kým budu vystřídán.

Lev Tolstoj a „jeho náboženství“.

Napsal *Jaroslav Goll.*

V cizích i našich novinách se časem objevují podivné zprávy o hraběti Lvu Tolstojovi,*) slavném ruském románopisci, autorovi „Války a míru“ a „Anny Kareniny“. Přátelé, kteří ho navštívili, nalezli ho ne u psacího stolku, ale u verpánku. Tolstoj již nepíše romány, ale šije boty. V jeho pokoji stojí nábytek zcela jednoduchý z hrubého dřeva; svůj pokoj sám si uklízí, nedá si sloužiti od nikoho. Časem tráví dlouhou dobu mezi lidem selským, někdy žije mezi řemeslníky a koná práce rozličné spolu s těmi, s nimiž žije. K svému způsobu života nikoho nenutí, ani členy své rodiny, ale vlastnímu synu prý radil, aby konal nějakou užitečnou práci, aby odklizel sníh na ulici. Každý chudý najde u něho almužnu; jest strach, aby svoje jmění nerozdal celé, tak že by jeho vlastní četné rodině nic nezbylo . . . To vše jsou prý symptomy a projevy těžké vzmáhající se duševní choroby. „Pro umění jest Tolstoj již za živa mrtvým a současníkům jeho zbývá truchlivý úkol, sledovati jej do bludiště jeho socialně-náboženského hloubání . . .“

Nevím, co v těch zprávách jest pravdivého, co fama přidala. Ale měl jsem příležitost dozvěděti se, že Tolstoj skutečně asi tak žije, jak v novinách čítáme. Jsou-li to symptomy pathologického stavu, o tom, prosím čtenáře, aby laskavě soud svůj odložil a odvážil se se mnou na cestu do onoho „bludiště“. Napřed mohu říci, že tam Tolstoje nenajdeme samého, že ho nenajdeme v nejhorší společnosti.

Již v některých kapitolách Anny Kareniny**) ohlašovala se kniha, která před námi leží. „Ma religion“ zní její nadpis. Original ruský tiskem vydán nebyl. Od koho překlad pochází, na titulu není řečeno.

Kniha vyšla r. 1885 v Paříži. Poslední řádky napsány byly v Moskvě dne 22. ledna 1884. Čítá 12 kapitol. V předmluvě spisovatel praví: Neznal jsem se vždy k těmto ideám náboženským. Po 35 let svého života jsem byl nihilistou, ne revolucionářem socialistickým, ale člověkem nevěřícím. Před pěti lety byl jsem obrácen na víru (la foi me vint): uvěřil jsem v učení Kristovo, a celý můj život byl změněn. Co dosud se mi zdálo dobrým, jevilo se mi zlým a naobrat. Čím to? Že učení Kristovu jsem jináče porozuměl, nežli jsem rozuměl dosud. Jako lotr na kříži uvěřil jsem a byl jsem spasen. Není to prázdné porovnání. Tak mi bylo plnému zoufání a hrůzy před životem a smrtí. A nyní jsem naplněn klidem a štěstím . . .

A Tolstoj nám chce vypravovati, co se s ním stalo.

Pokusím se v následujícím čtenáři opakovati některé rysy tohoto vypravování. Ne v překladě slovném, než toliko ve volné parafrasi, ne slovo od slova, jen u výtahu.

Od počátku svého dětinství — tak asi zní ono vypravování — vždycky jsem nejvíce dojímán byl tou částí učení Kristova, ve kterém se hlásá láska, pokora, zapírání sebe sama, povinnost zlé spláceti dobrým. A proto jsem se hlásil k církvi. Než záhy jsem zpozoroval, že co mně bylo hlavní věcí, nebylo také církvi. A k tomu přistupovalo ještě něco jiného, zvláštního. Církev schvalovala trest smrti, válku. A přece táž církev podstatu učení Kristova hlásá a jí nezapírá! Z nihilismu jsem přešel k církvi, nemoha živu býti bez náboženství, t. j. bez vědomí o tom, co zlé, co dobré. Ale její dogmata, její předpisy o svátostech, o postech mne neuspokojovaly. A což horšího, že všecka bída lidská trvá s její chválou . . .

Tolstoj od církve obrátil se k písmu, k evangelium.

V evangelium sv. Matouše „kázání na hoře“ („vida Ježíš zástupy, vstoupil na horu . . . A otevřev ústa svá, učil je řka“) jevilo se mi jako něco zvláštního . . . Zde v kapitolách 5—7 jsem najíti měl pomoc ve svých pochybnostech. Výklad theologův praví, že učení zde hlásané značí vyšší stupeň dokonalosti, cíl snah našich, ke kterému však pro svou nedokonalost nedospějeme nikdy. A proto že spasení svého dojíti nemůžeme než vírou, modlitbou, milostí boží. Avšak to mne neuspokojilo. A teprve když jsem nechal všech výkladů, pochopil jsem, co jsem nepochopoval. Klíčem ke všemu ostatnímu mi byly verše 5, 38—39: „Slyšeli jste, že řečeno bylo: oko za oko, zub za zub. Jáť pak pravím vám: abyste neodpírali zlému; ale udeří-li tě kdo v pravé líce, nasaď jemu i druhého!“

---

*) Nechť laskavý čtenář se neuráží tím, že skloňuji Tolstoj, Tolstoje. Kdo učeně říká Tolstému, ať říká též Tolstý. Slovo, jehož dativ jest Tolstému, nemůže — pokud česky mluvíme a píšeme — v nominativě zníti Tolstoj.

**) Román vyšel též v prabídném českém překladě.

Jednoho dne, praví Tolstoj, to slovo se mu objevilo v novém světle a tím celé kázání na hoře a všecka čtyři evangelia. Dosud čta onen verš, jaksi přehlížel slova: neodpírati zlému. Hlavní věcí se mu zdálo, co následuje: ale udeří-li . . . To se mu zdálo příliš tvrdé: samochtě vyhledávati protivenství! Nyní rozumí věci jináče. Kristus káže: snésti každé protivenství trpělivě, každou křivdu od křesťana i každého člověka bez odporu, beze msty. Možná, že někdo řekne, že těžko učením takovým se říditi, že Kristus, ač-li tak učil, byl snílek, ideolog: avšak Tolstoj jest přesvědčen, že tak učil, a sice určitě a jasně.

Pochopiv, že „neodpírati zlému“ znamená: neprotiviti se násilí, křivdě, která by se ti stala, nedopustiti se nikdy násilí sám, neučiniti nikdy ničeho, co by bylo proti lásce — ptá se Tolstoj: Čím to, že jsem tomu tak dlouho nerozuměl? I odpovídá: Od mládí jsem byl sice učen, že přikázání Kristova jsou přikázání boží, ale zároveň jsem vyrostl v úctě k tomu ke všemu, co mne ochraňovati mělo před zlem a násilím. Od dětinství byl jsem učen odpírati protivníku slovy, mstíti se za křivdy, které by se staly mně, mé rodině, mému národu. Vše kolem mne: moje bezpečnost osobní, mé rodiny, můj majetek — vše spočívá na pravidlu Kristem zavrženém: zub za zub. Nezpozoroval jsem odpor, který v tom obsažen, že jsem učení Kristovo vyznával slovy a zapíral skutky.

Není pravda — vykládá Tolstoj v kapitole třetí — že učení křesťanské se týká jenom spasení každého z nás zvláště a že jemu do řádů státních nic není. Mohu proti křivdě osobní se nebrániti. Ale přijde nepřítel: mám jíti na vojnu. Nemusím si položiti otázku: smím či nesmím? Jsem rychtářem v obci, kde se soudí, přísahá, sám mám přísahati, souditi, odsouditi: co učiním? Není mi voliti mezi přikázáním božským a lidským? Jsem mnichem, bydlím v klášteře, okolní lid vehnal svá stáda na pastviska klášterní, klášter mi uložil, abych ty, kdo tak učinili, k soudu pohnal. Smím to učiniti? A což teprve říci o těch, kdo z povolání po celý život „smějí odpírati zlému“, jako voják, úředník, soudce? Jsem volán k porotě: dilemma stojí přede mnou . . . Tolstoj si dlouho pomáhal tím, že slova Kristova u sv. Matouše 7, 1: „Nesuďte, abyste nebyli souzeni“ — si vykládal: nepomlouvejte jiných. Ale porozuměv, co znamená „neodpírati zlému“, porozuměl též, že slova ona jsou míněna o soudech, že znamenají: nežaluj a nesuď! Tak jim rozuměli též křesťané v prvých stoletích.

Slova Kristova: neodpírati zlému tvoří základ k řádům společenským protivným těm, které založil Mojžíš, těm, které stojí ve základě práva římského a rozličných zákonníků našich. Jest to zákon nový, jenž zbaviti má lidstvo té bídy, kterou si samo plodí. Čím? Že spláceti budeme zlé dobrým — všem bez výminky.

Tolstoj nepřednáší své výklady systematicky. Zavrhnuv přísahu již v předešlé, teprv v páté kapitole mimo jiné vykládá, že ve slovech Kristových u sv. Matouše 5, 33—37 shledává, jako mnozí před ním, absolutní zákaz jakékoli přísahy.

V šesté hlavě se Tolstoj ptá: co znamenají slova Kristova (3, 43—48): „Slyšeli jste, že řečeno bylo: milovati budeš bližního svého a nenáviděti budeš nepřítele svého. Ale já vám pravím: milujte nepřátely své . . .“ Slova ta byla řečena Židům. Židu byl jen Žid bližním, ne Samaritán, ne ten, kdo k jinému národu patřil. Slova Kristova tedy znamenají: milovati každého člověka bez rozdílu národnosti. Jako Bůh slunci svému dává vzchoditi na všecky i dešti padati, tak i my se máme k sobě míti bez ohledu na národnost a ne jako pohané, kteří se dělili podle národnosti. Tolstoj se přiznává, že dlouho nemohl připustiti, že co se v našem životě pokládá za krásné a velké: láska k vlasti, obrana její, sláva její, boj s nepřátely — to vše, že by bylo proti učení Kristovu. Avšak i o tom se přesvědčil.

Náš celý život, praví Tolstoj na konci šesté hlavy, stojí v takém odporu s učením Kristovým, že nám jest nadmíru těžko do tohoto se vpraviti. My jsme byli tak hluši při slovech jeho nercili nezabíjeti, ale i nehněvati se, nebrániti se, milovati nepřátely; my jsme si zvykli nazývati lidi k zabíjení zvláště určené — křesťanským vojskem, my jsme si tak zvykli pronášeti k Bohu modlitby za vítězství zbraní našich; my z meče — symbolu vraždy — jsme učinili něco posvátného, tak že člověk, jenž by tohoto symbolu pozbyl, za zbavena cti své se pokládá: slovem my jsme k tomu dospěli, že již pokládáme slovo Kristovo a válku za shodné . . . První křesťané zavrhovali válku.

A pochopiv takto praví Tolstoj) učení Kristovo v jeho jednoduchosti a určitosti, v jeho zřetelnosti bez potřeby učených výkladů, pravil jsem sobě: co by se stalo, kdyby celý svět křesťanský slovům Kristovým uvěřil, ne v tom smyslu, že třeba je odříkávati a odzpěvovati, než že třeba je konati? Co by se stalo, kdyby lidé věřili, že máme tyto rozkazy konati aspoň s tou závazností, jako že máme jíti do kostela každou neděli a postiti se každý pátek? Co by se stalo, kdyby lidé poslouchali slov Kristových aspoň v té míře, jako poslušni jsou předpisů církevních? I představil jsem si společnost křesťanskou žijící podle učení Kristova, ve které by mladé pokolení vychovávalo se na základě tohoto učení. I představil jsem si, že by nás učili, nás i naše děti, ne jako nyní, totiž chrániti svou čest, hájiti svých práv proti jiným, nýbrž že žádný vlastně žádných práv nemá a nemůže býti ani výše, ani níže druhého . . . Představil jsem si, že místo chlubiti se způsobem života, který vedeme, s těmi divadly, s těmi romány, s těmi sklady nádhery, učili by nás, že čtení lascivních románů, návštěva divadel a plesů tvoří zábavu sprostého ducha . . . Kdežto nyní pokládáme za věc přirozenou, že celý náš život založen jest na idei moci (sur l'idée de coercition), představoval jsem si, že by hlásáno bylo všude, slovem i skutkem, že msta jest pud úplně zvířecký, že pravé radosti života nejsou ty, při nichž třeba násilí, aby nám pojistěny byly; že největší úcty zasluhuje ne ten, kdo hromadí bohatství na úkor jiných a nejvíce má sluhů, nýbrž ten, kdo nejvíce slouží jiným a nejvíce dává jiným. Místo schvalování přísahy, kterou to, co nejcennějším platí, život, napřed se obětuje jiným, představoval jsem si, že bychom učeni byli, že nejcennější všeho jest vůle člověka, a tu že nemůže dáti v službu jiného, a že slibovati napřed přísahou, jest vzdávati se toho, co máme nejdražšího. Představoval jsem si na místě těch národních záští, která se nám vštěpují pod jménem „vlastenectví“, místo té slávy, která se pojí k zabíjení lidí — k válce, že by se nám od dětinství vštěpovala hrůza a opovržení k těmto věcem: válce, diplomatice, politice, jež nejsou než aby dělily lidi od sebe; že by nás naučili pohlížeti na rozdělení lidstva ve státy politické jako na znamení nedostatečné kultury . . . To vše jsem si představoval a ptal se, co by se stalo? Království boží by zavládlo na zemi, to jest, pokoj mezi lidmi všemi. Učení Kristovo nemá než tento jediný cíl: přinésti lidem království boží — pokoj. A přikázání vyslovená v kázání na hoře mají tento jeden cíl: pokoj mezi lidmi. Ať lidé zachovávají ona přikázání všechna, a stanou se bratřími a mír zavládne mezi všemi. Jich meče se roztaví a změní v pluhy, jich kopí v srpy a království boží nastane na zemi. A proto Kristus jest Mesiáš. On splnil, co slíbil. Ale my neplníme, čeho třeba, aby království boží sestoupilo na zemi . . .

Proč lidé neplní přikázání Kristova? K té otázce se vrací Tolstoj v sedmé kapitole své knihy.

Odpověď již známe. Učení Kristovo se v theorii chválívá jako dokonalé, ale přes to prohlašuje se za nemožné, za obtížné v praxi. Tolstoj to nemůže pochopiti. Vždyť přece každý nahledne, že kdyby ono učení se všeobecně konalo, každý by byl šťastným. Ovšem, sebezapírání, sebepřemáhání může býti někomu těžké. Ale i ten pochopí, že se mu za to dostane něco dobrého, jako ten, kdo chce kliditi, musí napřed orati a pracovati.

Vinu onu, dle Tolstoje, absurdní věty uvaluje on — na dogmatiku církevní. A sice bez rozdílu konfessí. Tolstoj se nezná k žádné konfessi, ani ke katolické, ani k protestantské, ani k pravoslavné. Ano zdá se, že nejméně přeje církvi — pravoslavné. V jedenácté kapitole praví — ať právem, či neprávem, já jen referuji — že život národů evropských se úplně odpoutal od církve. A k tomu podotýká: Neříkejte, že tak jest v oné shnilé, zpráchnivělé západní Evropě! Naše Rus se svými milliony racionalistických křesťanův, vzdělaných i nevzdělaných (Tolstoj tuším má na mysli též sekty), kteří zavrhli učení církve, svědčí, že co se týče emancipace od jařma církve, jest o mnoho shnilejší než Evropa — bohu díky!

Než vraťme se. V jakém smyslu církevní dogmatika jest vinnou, že učení Kristovo se sice chválí, ale neplní?

Kapitolou sedmou počíná se kritika dogmat církví křesťanských, ve které však Tolstoje dále krok za krokem provázeti nebudeme. Jen tolik, co stačí, abychom porozuměli, z čeho Tolstoj církevní dogmatiku viní. Čtenáře nejspíše překvapí, co uslyší. Vinu nese, ač-li výkladu dobře rozumíme, hlavně víra v osobní, individualní nesmrtelnost. Ona jest prý příčinou, že lid, že křesťané očekávajíce vše od života budoucího, nestarají se o to, aby si tento život rozumně zařídili.

Tolstoj nevěří v osobní nesmrtelnost; dle něho evangelium ji nehlásá a neslibuje. A právě proto máme si zaříditi tento život — rozumně. Smrt nás očekává každou hodinu; žijeme v očekávání smrti. Pracuješ-li jen pro sebe, jen pro svou osobní budoucnost, víš, co tě čeká: smrt! A smrt zničí, co jsi pro sebe vykonal. Pročež život pro sebe nemá smyslu. Život rozumný musí míti jiný cíl, než tvou bídnou osobu. Život rozumný musí směřovati k tomu, abys tak žil, aby smrt nemohla zničiti tvůj život. Pravý život jest ten, kterým přidáváme něco k tomu, co získala a nastřádala pokolení minulá, kterým dědictví od nich přijaté, rozmnožené přejde na pokolení budoucí. To jest život věčný, a sice, jak Tolstoj rád by dokázal, také dle učení Kristova. Kristus prý proti životu pro sebe (la vie personelle) klade ne život po smrti, ale život pro všecky (la vie commune), jenž splývá v jedno s životem přítomným, minulým a budoucím člověčenstva. To jest základ učení Kristova: zříci se života osobního tak, aby splynul s životem celého lidstva . . .

Spasení v učení Kristově jest spasení od života osobního. A v tom spočívá pravé štěstí. Ovšem ne štěstí tohoto světa . . .

Když dospějeme ke konci, k dvanácté kapitole knihy, z dogmatu zbylo velmi málo, skoro nic. A to co zbylo, jest to ještě — náboženstvím (religion)? A jest to ještě víra křesťanská? Kristus jest Mesiáš — ale jest spasitel? Jestliže všecky církve křesťanské se přežily: nepřijde žádná církev budoucnosti?

„Náboženství Tolstojovo“ jest, chcete-li, filosofie, filosofická soustava, praktická filosofie, ethika, návod k životu „rozumnému“, k pravému štěstí, hodící se dle něho pro křesťany — i nekřesťany. Není možná, praví Tolstoj, aby Žid, aby učeň Confuciův, aby budhista, aby mohametan, jakmile jim přijde pochybnost o jich náboženství, nepřijali učení Kristova. Tím méně jemu se vzpírati mohou křesťané. Jsi věřícím křesťanem kteréhokoli vyznání. Učení Kristovo, t. j. ono pravidlo, které Tolstoj v prvých šesti kapitolách vyložil, se dá spojiti s tvým náboženstvím — a Tolstoj praví: „i s tvou církví“. Věř v svou církev, v svého papeže (croyez au pape): to vše ti nebude brániti, abys plnil přikázání Kristova, t. ona v evangelium sv. Matouše. Jsi nevěřící, jsi filosof jakékoli školy . . . Váš altrusism není než špatná parafrase učení Kristova . . . A totéž uspokojení slibuje ti Tolstoj též, jsi-li člověk obyčejný (moyen), polověřící, poloskeptik.

Tedy se Tolstoj přece zase s církví smiřuje, ač církve všecky bez rozdílu vyznání prohlásil za odumřelé? Všecky církve, praví, katolická pravoslavná, protestantské podobají se dle něho stráži vojenské, která střeží vězně, ale vězeň jest již dávno na svobodě . . . Vlastně již za Konstantina císaře těžiště křesťanství bylo přeneseno do metafysické části učení křesťanského, t. j. do dogmatu . . . Než tato církev, tyto církve vlastně již dávno odumřelé přece trvají. Tolstoj je nechce zničiti, také by to nebylo možné. Lidé spojení mezi sebou bludem tvoří kompaktní massu. Třeba vyčkati, až attrakce, jež víže k sobě částice, přestane. Síla, která ji přemůže, jest pravda. A tato síla působí příkladem vycházejícím od těch, kdo pravdu poznali a dle ní žijí. Oni tvoří sami církev ne těch, kteří praví: pane, pane! a při tom hřeší, ale těch, kdo pravdu slyší a ji plní. Ať jich počet jest nyní malý neb velký, oni jsou církví, kterou nic nepřemůže a ku které se jednou připojí všichni lidé. O nich platí: „Neboj se, malé stádce . . .

Nyní platné řády státní a společenské se nesrovnávají s pravým učením Kristovým. Ale proto nemají býti odstraněny cestou revoluce. Rozpadnou se samy; jen třeba, aby, kdo k pravdě se znají, podle ní žili.

Poslední hlava knihy začíná se těmito větami:

Věřím v učení Kristovo. Věřím, že toto učení, když se plniti bude skutkem, přinese spásu (le vrai bien) celému lidstvu. Věřím, že plnění tohoto učení jest možné, snadné a příjemné (joyeux). Věřím, že život můj podle učení tohoto světa byl trápením. A to vše Tolstoj dokazuje a líčí. A více líčí než dokazuje. Zde poznáváme péro — romanopisce. Čtěte na př. v hlavě desáté líčení trhu v Moskvě... Nedávno, bylo to na podzim a den byl deštivý, jel jsem po tramwayi trhem. Cestou půl versty dlouhou vůz prorážel hustý dav, který se hned zase spojoval. Od rána do večera tyto tisíce — většinou lidé vyhladovělí a odění v hadrech — běhají semtam v blátě, nadávají jeden druhému a ošizují jeden druhého. A tak bývá na všech trzích Moskevských. Přijde večer: tito lidé pohrnou se do krčem a hospůdek. Přijde noc: budou ve svých boudách a stanech. Představte si, co tito lidé opustili a co si zvolili... a řekněte, že to jsou praví mučenníci. Opustili své domy, svá pole, své rodiče, své ženy, své děti. Opustili vše to, co v životě má cenu a nahrnuli se do měst, aby získali to, čeho jim třeba — podle učení tohoto světa...

Tolstoj není přítel života městského. Čtěme dál, jak jej líčí:

Každý připustí, že k životu šťastnému patří žíti ve svazku s přírodou — bývati pod širým nebem, na slunci, v čerstvém vzduchu, vídati zemi pokrytou rostlinami a oživenou zvířaty... A jak žijí lidé šťastní podle učení tohoto světa? Čím více se povznesli, tím méně se jim dostává světla slunečního, tím řidčeji vídají pole a role, háj i les, zvířata domácí i divoká. Mnozí — a zvláště ženy — zemrou a viděly sotva dvakráte, třikráte východ slunce. Pole a háj nespatřily než z kočáru neb vagonu. Nikdy nic nezasily, nic nezasadily, nikdy nevychovaly kravičku, koně, slepici; nevědí, jak se rodí, rostou a žijí zvířata!

Rozumně a šťastně dle Tolstoje žije jen rolník. V jeho idealní společnosti budoucnosti, zdá se, že místa nebude než pro ty, kdo vzdělávati budou půdu. a pro ty, kdo konati budou rozličné práce řemeslné, sloužící všedním potřebám vlastním a jiných. Ale pracovati se nebude pro získání jmění a bohatství. Pravý křesťan, učeň Kristův, bude chudý. Nám chudoba značí toliko co neštěstí. V pravdě jest štěstím. Býti chudým znamená: nežíti v městě, žíti na venkově; nebýti uzavřeným v domech, nýbrž pracovati v lese, v poli, pod nebem, na slunci; nelámati si hlavy, co budeme jísti, abychom podráždili chuť k jídlu. Býti chudým znamená míti hlad třikráte za den a neházeti sebou několik hodin na loži, než usneš; míti děti a žíti vždycky s nimi; obcovati s každým... Chudý se rozstůně a zemře — soudě dle toho, jak chudí stonají a umírají — s menším trápením než bohatý. A jistě — žíti bude šťastněji! Býti chudým, tomu učil Kristus, chceme-li vejíti do království božího.

Ovšem chudoba musí býti spojena s prací. Prací Tolstoj rozumí práci tělesnou, ruční. Ona jest mu nejvyšším dobrem života (le bonheur suprême de la vie). Musíme se odpoutati od běžných představ, od předsudku barbarského (ce sauvage préjugé), že postavení člověka, jenž má pevný plat, na př. v úřadě státním, statek s jistým výnosem, cenné papíry a kupony, tak že živ býti může bez ruční práce — jest postavení šťastné a přirozené.

Tolstoj velmi jednoduše řeší nejtěžší problemy týkající se práce a mzdy na základě slov Kristových u sv. Matouše: „Neberte s sebou zlata, ani stříbra... ani mošny na cestu, ani dvou sukní, ani obuvi... Hoden jest zajisté dělník pokrmu svého.“ Tolstoj praví: Rozdíl mezi učením Kristovým a učením tohoto světa, co se práce týče, v tom záleží, že dle učení světa práce dává jakési právo k odplatě poměrné k tomu, co se vykoná, kdežto podle učení Kristova práce je potřebná k životu a práce živí toho, kdo pracuje. I nejhorší pán (le maître) uživí svého dělníka, jako živí koně, jenž pro něho pracuje... Tolstoj oněch problemů o práci a mzdě vlastně neřeší, nýbrž je popírá. Slyšme, co praví: Devět desetin lidu (le bas peuple, par exemple) chová se od desetiny bohatých, jako se chová dobytek (comme on élève le betail). A tato menšina si vede k oněm devíti desetinám tak, aby tento se uživil, t. j. aby mohl pracovati, se rozmnožiti a doplňovati dělnictvo pro budoucnost. Avšak tento stav jest přece anormalní. Budoucnost se jeví v jiném světle. Na str. 208 knihy Tolstojovy čteme věty, vyznačené již tiskem jako zvláště důležité. A sice: *Člověk není na světě, aby jiný pro něho pracoval, ale aby pracoval pro druhého.* Jest to paradoxon, neb mohu se ptáti: jak mám pracovati pro druhého, když tu není nikdo, kdo by žil z mé práce? Rozřešení přinese budoucnost: vzájemnou práci jedněch pro druhé. Již nyní dělník, jenž pracuje jen, že musí, nerad, nachází výživu a jest šťastnější než ten, kdo sám nepracuje, žije prací cizí. Oč šťastnější bude dělník, který pracovati bude dle Kristovy náuky, aby pracoval co možná nejvíce, nežádaje za práci než mzdu co nejmenší? A jak jeho stav se zlepší, když pomalu uvidí, jak se množí kolem něho počet těch, kteří budou se říditi příkladem jeho! Jeden bude sloužiti druhému (les services rendus seraient alors réciproques).

Rozumím-li Tolstojovi dobře, budeme jednou my neb naši potomci žíti takto: Jsem švec a dělám boty. Je mi třeba chleba. Jdu k pekaři a dostanu co třeba pro sebe a pro svou rodinu. Až bude pekař potřebovati bot pro sebe i pro své, přijde ke mně. Pekař dostal mouku od mlynáře, mlynář obilí od rolníka. Pro boty i rolník i mlynář přijdou ke mně atd. atd.

Víme, jak soudí Tolstoj o národnosti. Vrací se k této věci ve své knize několikráte. V poslední hlavě líče toho, kdo učení Kristovo, jak bylo vyloženo v prvých kapitolách, přijme i se všemi konsekvencemi, praví: Co se mi zdálo velkým a dobrým — láska k vlasti, k národu, k té budově. jenž sluje stát, služby konané na úkor jiných lidí, výpravy válečné — to vše se mi zdá nyní špatným. A co se mi zdálo špatným — odříkání se vlasti, kosmopolitism: dobrým. A jestli, zapomenuv se na chvíli bych tvrdil, že Rus je lepší než člověk jiný a přál více Rusku a ruskému národu než jiným, vzpamatovav se, nemohu než zbaviti se tohoto přeludu. Nemohu již uznati ani státy, ani národy, nemohu již účastniti se žádného sporu mezi národy, mezi státy ani slovem ani písmem, nemohu již žádné služby konati žádnému státu. Nemohu již účastenství míti při tom při všem, co se zakládá na rozdělení lidí na státy, jako cla a pod. — Tolstoj tuším chce jen říci nemohu býti úředníkem finančním — nemohu si zvoliti zaměstnání, jako jest fabrikace zbraní, povolání jako služba vojenská. A na jiném místě: nemohu býti soudcem, nemohu složiti přísahu nikomu bez výminky ... Ani obranu vlasti, státu proti cizímu nepříteli nepokládá za dovolenou. Avšak řekneš: přijdou Němci, Turci, divoši, když se nebráníš, vyhladí vás! Tolstoj odpovídá: Není pravda. Bude-li to společnost křesťanská, jež nikomu nic zlého nečiní a dá, co nad potřebu z práce své vytěží, nebude míti žádného nepřítele — Němce, Turka, divocha — jenž by přišel a ji vyhladil. Přijdou a vezmou, co jim bude dobrovolně ponecháno. Avšak jestli tito křesťané budou živi uprostřed nekřesťanů zvyklých brániti se zbraní a budou voláni, aby se chopili zbraně též? Pak nezbývá, než vydati svědectví pravdě...

Jest patrno, že Tolstoj se často vrací k otázce, jak se zachová pravý křesťan žijící ve křesťanském (ovšem jen dle jména) státě? Může stát dopustiti, aby někdo, kdo k němu patří, v něm žije, neuznával základů řádů státních a vzpíral se plniti své povinnosti občanské? Autorita veřejná — zní odpověď — žádá na křesťanu, aby složil přísahu, aby byl soudcem neb porotcem, aby konal službu vojenskou. Odepře-li, bude pokutován vyhnanstvím, vězením, třeba i smrtí. Nuže! i tu křesťan bude konati, co jest úlohou jeho života. Tyto požadavky veřejné autority pochodí od lidí neznajících pravdy. Křesťan vydá svědectví pravdě; a stihne-li jej proto trest, vyhnanství, vězení, třeba smrt, vydá svědectví netoliko slovem, ale i skutkem.

Tolstoj doufá, že postupným působením pravdy zanikne stát, jako zaniknou církev a církve. Obraz kompaktní massy, která se časem rozpadne, hodí se k obojímu, k státu i k církvi.

Tolstoj věří v utopii, že lidstvo dospěje k tomu, že mu státu potřebí nebude, jako jiní věřili v utopii nejlepšího státu, absolutně dokonalého státního zřízení.

A ona Arkadie společenského života, která se nám u Tolstoje v budoucnosti ukázala, dle mínění mnohých již jednou na světě byla, onen zlatý věk člověka žijícího v míru s člověkem i ve shodě s přírodou, který netoliko básníci, ale i někteří filosofové kladou na počátek neb spíše před počátek historického života v lidstvu. A tak by na konec se lidstvo mělo vrátiti k svým začátkům. Až zanikne stát a jeho řády, až přetvoří se společnost tak, že — potřeby její budou skromné, jako Kristovi pět chlebů stačilo nakrmiti zástupy, — každý se bude starati o všecky a všickni o každého: pak přestane všecko historické žití. Život lidstva se skončí, jak počal, idyllou. Zdali umění a věda v ní najdou místa, Tolstoj nepraví. Zdá se, že jich nebude potřebí.

Kniha Tolstojova se dělí na dvě polovice. Prvních šest kapitol by byl mohl z velké části napsati věřící křesťan, t. j. takový, který přijímá a drží hlavní a základní dogmata křesťanských církví. A to vše, co v těchto šesti kapitolách čteme, z velké části také již řečeno bylo. Kde a od koho? U nás, od Petra Chelčického a nejstarších spisovatelů jednoty bratrské. A také oni — však nedotýkajíce se základních dogmat, církve křesťanské své doby, prokládali za odumřelé, oni, i co se týče řádů společenských i státních, ba co se týče způsobu života dospěli k podobným názorům jako nyní Tolstoj. K místům, kde tento líčí onen klopotný, neutěšený, nerozumný život ve městech, našli byste parallely u Chelčického. Jako Tolstoj tak Chelčický zavrhoval válku jako věc naprosto nekřesťanskou, a bratřím vytýkáno, že dokonce též o válce proti nevěřícímu Turkovi pochybují, je-li dovolena. Jako Tolstoj tak i jednota bratrská v 15. století zamítala přísahu, bratří zdráhali se býti rychtáři a soudci.

To vše čtenáři bude více méně známé, a prosím jen, aby si to připomenul opět, až noviny (i naše české) zase přinesou zprávu, že Tolstoj upadl v duševní chorobu.

Pochybuji, že to Tolstojovi samému známo jest. Chelčického Síť víry s ruským překladem v Petrohradě má vyjíti (Anenkov nedávno zemřelý ji k tisku připravil), ale nevychází. Než jest to zvláštní náhoda, že Tolstoj, jak se zdá v poslední době, náboženskému hnutí v Čechách v 15. století nějakou pozornost přece věnoval. Tolstoj románů více nepíše, ale píše pro lid. V národní bibliothece v Moskvě vydávané vyšla od něho r. 1884 malá knížečka: „Jan Hus“. Jest to stručný, popularní životopis Husův, ve kterém se však nějaká důkladnější známost věci nejeví. Ačkoli spisovatel, jak jsme viděli, k pravoslavné církvi stranným není, přece ani on se nevymanil z mínění, které na Rusi článkem víry se býti zdá, že Hus vlastně byl pravoslavným.

Skály.

Několik výjevů z dějin samoty. Od *Al. Jiráska.*

(Pokračování.)

Starý druh regentův za to prohlédl dvůr i panské bydlo, a nařizoval, čeho bylo třeba na uvítání nové vrchnosti.

Tak jmenovitě hned druhého dne, co meškali na Skalách, vyslal tři pacholky s třemi páry koňů naproti panským vozům. Když vyjížděli, hustě se chumelilo a válo, a z lesa nad panským bytem zaléhal hlasný šumot i skučení větru. Pro tu slotu a necestu zdržely se vozy a přijely o celé dva dny později, než jak je na Skalách čekaly. Přijely tři vozy vrchovatě naložené. Dosti bylo na nich skříní, truhel a jiného nábytku, samé věci na mnoze krásné a řemeslně zhotovené. — Ale byly to přece jen trosky!

A kam by také dali všechny ty svršky ze zámků do nedávna bohatých pánů Křineckých tu v tomto zemanském domě nevalně prostorném, kdyby jim byly i všechny zůstaly!

Nyní když všechen ten nábytek rozestavovali, mladý regent se častěji ukázal, nařizuje a všecko řídě. Když pak v komnatě, jejíž okna hleděla do lesa, postavili dvě veliké skříně zelené s dveřmi, na nichž namalována byla ostrev pánů Křineckých z Ronova, jal se regent samojediný knihy z beden vybírati a rovnal je do skříní.

Pochmurné, březnové odpůldne hbitě mu ubíhalo a zdálo se, že při této práci zapomněl na všechen svět, jak ji horlivě a rád konal. Vítaltě samé staré a dobré známé. Stavěl je, velké i malé, na jejich obvyklá místa, na první „Biblí českou“ a hned vedle ní „Výklad Jana Husi“ a Kancional Jiříka ze Závětic a jiné pobožné, české spisy. Hned vedle nich a pod ně světské, české, nejvíce právnické a historické, něco německých a vlašských, a mnoho latinských; z těch patrně některé tuze rád viděl.

Neodolal, otevřel, nahlédl, a již byl na chvíli chycen, upoután.

Než probrav se rychle zase pokračoval ve své práci a když dokončil, vybíral ze druhé bedny v koutě stojící nový poklad: šalmaje, housle nazvané Alt, dvoje housle diskantní a z koženého pouzdra vyňal druhou violu, starý a patrně znamenitý kus. — Bezděky napjal a naladil struny jedněch houslí a přejel je několikráte šmytcem. — Smutně, žalostně ozval se jejich hlas — ale rázem umlkl. Hudci nebylo patrně do hraní. Nástroj položil na stoleček v koutě, kamž prve již uložil různé partesy a dvoje knihy, jak se z nich komponuje, a kde vedle odpočívala viola basa.

Mladý ten štíhlý muž v černých punčochách a takových „kaliotách“, v soukenném kabátci černé barvy, od níž se prostý, široký límec u krku bělostí svou odrážel, stál uprostřed komnaty, maje ruce nad koleny volně sepjaty. Hleděl zamyšleně před se na srovnanou bibliotéku. Ve tváři jeho nejevila se spokojenost nad vykonanou prací. Také radost, již pocítil z milých družek, po nichž se mu již stýskalo, zmizela v ten okamžik a těžká chmura starosti spočívala na krásném, vysokém čele mladého učence.

Pojednou se v komnatě tmavého, dřevěného stropu vyjasnilo. Březnové slunce proniklo hustými mračny a paprsky jeho zabořely také na podlaze bibliotéky i na hřbetech knih a na hudebních nástrojech.

V ten okamžik se otevřely dvéře a jimi vešel mdlým krokem bledý člověk zarudlých vousů a plavých pocuchaných vlasů. Mladý muž se až lekl; schmuřiv čelo, přistoupil rychle k nemocnému správci a zavedl ho ku křeslu.

„Člověče, co myslíte?“ zvolal poněkud rozhorlen. „Vám je třeba ještě odpočinutí —“

„Je mi dosti volno, vzácný pane — Myslil jsem, že vás překvapím — jaký jste zázračný lékař — a pak — ještě jsem vám ani neděkoval —“

„Ani nechci, neděkujte —“

„Zachránil jste mi život, vím, že bez vás bych byl dnes už pod drnem. — Do smrti vám budu vděčným.“

„Chcete-li opravdu?“ otázal se lékař, jakoby se pojednou rozmyslil.

„Drahý pane!“ zvolal pohnutě správce a vztáhl k němu ruce. „Chci-li — se ptáte — jak pak —“

„Dobře, milý Chodku. Pro sebe nechci nic, ale pro nové pány, pro rodinu pana Křineckého. Služte jí věrně a oddaně —“

„Milý bože, toť tak málo —“

„Nevím — nebude-li vám to bez nesnáze a protivenství. Vy jste římského náboženství —“

„Ano“ — a správce pohledl udiveně na mladého muže, jenž pokračoval: „A páni nejsou, a já také ne —“

„Ale to nevadí. — Co by bylo proti mé víře, toho snad —“

„Ano, toho nikdo na vás nežádá, a nebude, to ne, brachu. Jen oddanost a věrnost té nešťastné rodině —“

„A to přísahám!“ zvolal správce a vztáhl kvapně pravici.

Doktor ji přijal a pravil:

„Věřím. Ale nyní zase na lože, abyste si neublížil.“

II.

V panském sídle na Skalách bylo již všecko připraveno pro novou vrchnost. Světnice a komory vyčištěné, opravené a pěknými nábytky pánů Křineckých opatřené zrovna prohlédly.

Správce se vystěhoval z panského domu a to do světnice v hospodářském stavení; v dosavadním jeho bytu, skládajícím se ze dvou jisteb a komory, usadili se „doktor“ Voborský a starý Květ.

Zima nechtěla nějak poleviti. Sníh sice skoro přes den roztál; za nedlouho však napadal nový. Bývalo sychravo a větrno. Pro tuto nepohodu a pro neschůdné, zlé cesty se asi vrchnost zdržela a nepřijela v čas, jak ji očekávali. Zatím regent její, mladý doktor, kdykoliv venku jen trochu ulevilo, vyjel na koni a projížděl si dle všeho nejbližší okolí, jehož dosud neznal. Také se na všecko pilně a zevrubně vyptával, čeládky i správce valně se pozdravujícího, jmenovitě na sousedy šlechtické, na cesty, jak daleko je odtud na hranice, jaké tam nejkratší cesty nebo stezky.

Jinak málo vycházel meškaje skoro napořád v panské bibliotéce, kdež, an oheň ve velkých kamnech praskal a les, skoro do oken hledící, šuměl a hučel, oddával se studiu, čtení i přemyšlování. Nejednou tu vyseděl i dlouho do noci, a stará Bára stopujíc všecko jeho konání, vyslídila, že sedí u velikých tlustých knih, nebo že na modravém plamínku, bůh ví co, ve skleněné nádobě vaří a jistě že čáry strojí. Někdy také, obyčejně za soumraku, ozvaly se z bibliotéky zvuky houslí nebo violy, hra vážná a smutná.

Za těchto dnů starý Květ, komorník nebožtíka starého pana Křineckého, nemaje na této smutné samotě žádné společnosti a zábavy, počal navštěvovati správce Chodka.

Návštěvy ty konal čím dále tím častěji a déle a déle se tam omeškával, poněvadž jako každý skoro stařík rád vypravoval a vzpomínal a poněvadž viděl, že ho správce s opravdovým účastenstvím poslouchá a že s upřímnou oddaností a vděčností mluví o doktoru Voborském.

Tak začasté zaběhl starý Květ do minulosti, vzpomínaje na pěkné ony časy, kdy s nebožtíkem starým pánem byl ve Vlaších a ve Francouzích, kdy meškávali pak tu na Ronově, tu na Rožďalovicích nebo zase v Praze, jaký byl pan Albrecht možný, vzácný a všude vážený pán i všechen jeho rod — až přišel do chmur a stínů. A tu hlavou potřásaje, pěst zatínaje nebo zase vzdychaje a často se odmlčuje vypravoval správci, jenž po léta již ze Skal nikde nebyl a všecko jen z doslechu znal, co se v Praze bylo před nedávnem stalo, a nač on, Květ, svýma starýma očima patřiti musil. —

Bylo jednou pozdě odpoledne, soumrak se již plížil, kdy starý Květ vypravoval, jak byl jeho nebožtík starý pán, otec nynějšího, naposledy v Praze. Bylo to před pěti lety, právě v tu dobu, kdy byla ta krvavá exekucí na staroměstském rynku.

Všechen rod Křineckých sešel se tehdá ve svém domě „pánů Křineckých", jak se říkalo, stojícím za masnými krámy při kostele Týnském. Byli tu bratří páně Albrechtovi, jenž byl ze všech nejstarší, Bohuslav a Jiří, se svými manželkami, syny, dcerami, snachami i vnoučaty. — Všichni trnuli nad tím, co se dálo a díti ještě mělo, a co je samé čekalo, neboť bývali všichni přívrženci Falckého Fridricha. —

„To byla noc před tou exekucí! — Ach čeho jsem se dočkal z dopuštění božího! Dům náš byl zavřen; bylo z neděle na pondělí. — Po všem domě žádný ani oka nezamhouřil. — Slyšeli jsme, jak vojáci ulicemi procházeli. Také jsem se vykradl z domu a tak jsem viděl, jak to theatrum před rathouzem stavěli. Páni naši byli dlouho do noci pohromadě. — Mladý pan Albrecht četl chvíli z písma svatého, ale nechal toho brzo. —"

„Doktor Voborský tam také byl?" otázal se správec.

Tato otázka Květa patrně překvapila. Zaraziv se, hleděl upřeně na správce, pak jakoby se rozpomenul, odvětil:

„Už vím, ano, ano. Nebyl, ne —"

Pak opět přišed do proudu, dále vypravoval:

„Bylo již pozdě na noc, a proto poslal starý pán švegruše a slečny, aby si šly lehnout. Děti již před tím uložili. Pak také pánovi bratří odešli, i mladý pán, ač se mu nechtělo. Jen já jsem zůstal u pána. Nespal celou noc. Brzo přecházel, brzo se posadil. Byl tuze dojat a pořád myslil na ty pány a měšťeníny, kteří měli ráno býti popraveni. Měl mezi nimi tolik dobrých přátel a známých. A kdyby i neměl — bože, bože, tolik krve! —

Nic jsem se pánovi nedivil, ale strach jsem o něj měl. Byl tak přepadlý a za krátký čas sestaral o kolik let. Myslil jsem, že bude k ránu lépe; ale ráno! Den se sotva rozbřeskoval a již přišel mladý pán; za ním jeho strýcové, pánovi bratří. Viděl jsem na nich, že žádný z nich nespal. Pak přišla nevěsta, jako manželka mladého pána, také všecka vyděšená, a za ní brzo ostatní paní a slečny. Vyslali mne ven, abych přezvěděl, jak je. Ale daleko jsem se nedostal. Všude plno lidstva a vojska, pěších i rejtharů. Všude řinčení zbraně, rachocení bubnů, troubení, ale jinak ticho jako v hrobě. Mrtvo všude, teskno, až úzkostí se člověku srdce třáslo. Bylo právě o slunce východu, a tu se strhl pojednou křik, že je na nebi duha. Byla a jaká krásná! „Boží znamení!" povídám si, a v tom se ozvalo zahřmění na hradě. Vystřelili z velikého děla na znamení, že exekucí se počíná. Nohy se mně počaly třásti a jako omráčený hledím lidem přes hlavy k tomu theatru černým suknem potaženému — Viděl jsem dřevěný vztyčený kříž na jedné jeho straně, vedle několik mužských černě zakuklených v černých sukních. — Byli to hrobaři, kteří pak mrtvá těla hned dolů pod lešení odnášeli. — A kolem lešení samé vojsko, pěší i na koních. — Bubnovali. — Mně vám hučelo v hlavě a všecko se mi před očima míhalo. —

A teď slyším: „Císařští rychtáři již zasedli na svá místa —"

A pak:

„Už to začíná. — Hrabě Šlika vedou —"

„Tu jsem si teprve vzpomněl na starého pána; ale přece jsem na chvilku ještě počkal —"

„A viděl jste hrabě Šlika?" — ptal se správce napjatě naslouchající.

„Jen tak se mně mihl. — Viděl jsem, jak ke slunci hlavu zvedl, pak mi, jak klekl, zmizel, ale v tom se nad lešením zablesklo jako stříbrný blesk. — Statečný pán podnikl ránu meče a bylo po všem. — Ale kolem vám lidé plakali a já pro slzy sotva na cestu viděl. —

Prodral jsem se až k našemu domu — proklaté to bubnování znělo ustavičně za mnou i do domu. — Naši páni byli nahoře ve velké světnici: bývalo tam jindy veselo, když se tam v Praze sjeli. Jak tam starý pán bratry, jejich děti a vnuky vesele vítával, a teď v tu chvíli tam — oh —! Na starém pánu bylo viděti, jak v něm všecko vře. — Kolem něho bratří a syn, zamračení, smutní a švegruše, jejich dcery, nevěsta, všecky hrůzou bledé a plačící. — Děti se k nim choulily. — Chudáčkové, netušily, že také jim v tu chvíli zraje neštěstí. —

Jak jsem vstoupil, starý pán se hned po mně ohlédl a zvolá, hlas se mu silně třásl, kam jsem se až dostal — ale v tom, bůh milý ví, pronikl sem z venčí hlas:

„Pan Budovec vešel na theatrum —"

Starého pána jakoby bodl; byli s Budovcem ode dávna věrní a upřímní přátelé. — Dobře jsem si všiml, jak sesinal; v tom, jak rozpřáhl ruce a zvolal: „Václave, Václave!" zavrávoral a padl nám do náručí —"

Starý Květ se zamlčel.

„Umřel?" ptal se správce tišším hlasem, na němž bylo znáti upřímné účastenství.

„Neumřel. Ale byl šlakem poražen — od té chvíle nemohl se hnouti a všechen čas strávil na loži a pak v křesle —"

„A jak bylo s řečí?"

„Z počátku tuze zle — ale pak zas jazykem vládl. Arci že bídně. — Ó ubohý pán! Kdybyste ho byl viděl, jak šel do posledního generalního sněmu! — To bylo před sedmi lety, ještě za krále Fridricha. — Zrovna ho vidím statného vysokého pána s bílou hlavou a bílými kníry, ale zdravého, červeného, jiskrných očí. A jak mu slušelo v černých aksamitových kaliotách, kostkou květovaných, v černém aksamitovém kabátci s rukávy zlatohlavovými a v aksamitovém plášti zlatými tkanicemi premovaném a zlatými knoflíky protkávaném!

A pak jsme ho krmili jako dítě —"

„Doktor Voborský mu nemohl pomoci?" ptal se správce.

„Ten první čas u nás nebyl —"

„Nebyl v Praze —"

„To jistě ne," — pravil starý komorník, ale ne zcela jistě a rychleji dodal:

„A pak tam na pražském hradě upravili našemu pánu takové medicamentum. — Na podzim příštího roku přinesli dva úředníci list a chtěli s ním ku starému pánu. Jak mladý pán to přečetl, žádal jich, aby od toho upustili. Slyšel jsem sám, jak je pro Bůh prosil, aby tak nečinili a počkali, že on dle listu se zachová. Ale oni, že mají tak nařízeno a tak podali ten list starému pánu.

Seděl v křesle, tu mu již bylo za ten rok lépe a vládl také již pravou rukou, a tak mohl sám ten list vzíti do ruky a přečísti si, že komise na hradě ve jménu císařském skonfiskovala mu všecko zboží i podíl na domě pánů Křineckých, všecko, všecko, sumou že je žebrákem, on i všecka rodina a všecken rod Křineckých.“

„Svatý Bože!“ povzdechl správce bezděky. — „A co starý pán —“

„Byl jsem u něho — však jsem ho ustavičně obsluhoval, jiného nechtěl. — Třásl jsem se, že ho to zabije. — A s jakou úzkostí hleděl syn na otce, jak četl ten neblahý list. — Starý pán ho položil před sebe, pokynul úředníkům hlavou a ani nehlesl. Jen oči přimhouřil. V tom úředníci kvapné odešli — jistě je tu pálila půda pod nohama. Mladý pán jal se otce těšiti, ale ten mu odvětil mdlým hlasem:

„Což o mne — ale ty a tvoji! — Vy nevinně trpíte. O vás —“ a pohnutím nemohl dále mluviti. — Všecko těšeni bylo marno. Na všecko jen odvětil:

„Bude ještě hůř — vím, vím. — Ó vy ubozí —“

Pak umlkl a hleděl zamyšleně před se. Pozdě na večer mu dali všichni dobrou noc — sám je poslal na lože — a on pak také usnul, aspoň se mi zdálo. Tak jsem si také sdříml a když jsem se probudil a jdu k němu, spí-li —“

Starý komorník se odmlčel a pak hlubším a tišším hlasem dodal:

„Spal. Usnul snem smrti. — Žalost byla jeho smrt.“

„A nic nenechali mladému pánu?“ tázal se správce.

„Nic. — Nezbylo mu nic, než co bylo věno manželčino. A to měla skoro všecko zapsáno na tomto zboží Skalském, však víte. A tak je koupila. Ona je majetnice. — Pán nemá nic. — Byl by dědil dvě krásná a veliká panství a z toho ze všeho mu nezbylo nic, leda to, co na vozích sem přivezli. — A hodný, velmi učený pán. — Býval v cizozemsku na studiích a v Praze byl také rektorem vysokých škol. — Štěstí mu přestalo na dobro zpívati, jako všude po Čechách —“

„Ba že — teď jen neštěstí chodí a tluče se i po urozených. — A jak doktor Voborský, myslím jako, že ten k nám před pány přijel, a tak se o všecko stará“ — ptal se správce.

„Studoval s panem Albrechtem. Byli a jsou upřímní přátelé — chodíval k nám ještě za starého pána, a teď šel s námi. — V Praze, jak tam nyní je, zůstati nechtěl.“

„Pán Bůh sám ho sem vedl. — Nebýti jeho. — Však se tomu všude divili a nechtěli věřiti: to že prý není samo sebou, že pan regent či doktor umí čarovati“ — dodal správce zkoumavě.

„To nemyslím —“ odvětil staroch. — „Ale ve hvězdách čísti umí, to vím —“

Za tohoto vypravování a rozmlouvání soumrak již drahnou dobu se rozkládal správcovou světnicí. Pojednou se tam počalo jasněti; bylo to od světla měsíčného.

V tu chvíli meškal doktor Voborský ve své světnici při zavřených dveřích. Seděl až dosud hustým šerem jsa obklopen pohřížený v myšlénkách. Nyní jakoby ho zásvit probudil, vstal a jal se světnicí přecházeti. Pak stanul, obrácen jsa tváří k oknu a hleděl přes dvůr na divoké za ním a nad ním skály.

Trčely dosavad černě v podvečerním soumraku; nyní vyjasnily se v záři plného měsíce, jehož paprsky padaly jasně také do světnice doktorovy. Na zasmušilé tváři mladého muže bylo zřejmo, že nepozoruje ani měsíc ani obrovské balvany, nabyvší za toho světla zvláštního fantastického vzezření.

Pojednou se obrátiv otevřel nevelkou, plochou skříňku ležící na stole a vyňal něco svinutého, černou pentlí ovázaného. Byl to soukenný kolár bez rukávů makové barvy aksamitem pěkně premovaný. Prvotní barva málo kde čistá prorážela, neboť všecken kolár byl hrubě zatřísněn zaschlými, velikými skvrnami brunátné, tmavohnědé barvy.

Byly od krve.

Násilně byvši vylita, proudem vystříkla z pod meče a rozlila se také po tomto koláru, na němž tkvěly doktorovy zraky divně planoucí. Nyní se nahnul a políbil stopy krve, jež proudívala ku srdci, které on tak miloval a které také pro něj tak vroucně bilo. —

III.

Panské sídlo na Skalách pojednou oživlo a nejen oživlo, než i vyjasnilo se a také rozveselilo, ač noví obyvatelé jeho byla rodina neštěstím stíhaná.

Pan Albrecht Křinecký přistěhoval se na Skály koncem měsíce března na dvou komorních vozích. Na předním on sám s paní Beatou, svou manželkou, a s dvěma synáčky. Ve druhém voze seděli dvě dívky, zbytek to četného někdy fraucimoru panina, a dva sluhové. Nová vrchnost vjela tiše a bez hluku před nové sídlo své. Neznělo v tu chvíli ani zvonění, ani jásání shromážděného lidu poddaného, nebylo žádných orací a pulérovaných řečí na uvítanou. Kdyby ani těch smutných časů nebylo, také nikdo, kromě Voborského nevěděl, kdy vrchnost přijede. Jediná čeládka dvorská stála u schodiště majíc správce v čele a ten také pověděl několik srdečných slov novému pánu na uvítanou.

Tak světnice, komnaty a komory na Skalském sídle ožívly, vyjasnily se a také se rozveselily. Okenice jejich dosud zavřené se otevřely, a proud zlatých paprsků se jimi rozlil. Chvěly se na kobercích, na nábytcích vyřezávaných z dubového dříví i na měkkých, zelenou barvou natřených, na pruhovaném kanavasu nebo jasně modrém sukně židlí, na temném táflování stěn zdobených tu tam malovanými kontrfekty, a tam v největší světnici jasně ozářily na stěně obraz lidského života, odrážející se o ramena mosazného, rozloženého svícnu, jenž tam se stropu visel.

Ale nejvíce se ty místnosti vyjasnily zjevem krásné paní, jež se v nich ujala vlády a správy. Nyní jakoby všecko sídlo nabylo posvěcení mladou tou, stepilou ženou a matkou, jíž nebylo ještě ani pětadvacet let, tou oddanou její láskou k muži a k dětem.

Zamlklé místnosti Skalské se rozveselily, když jimi kračela, nebo v některé z nich meškala, majíc po boku své dva synáčky, jejichž hlahol a zvonivý, upřímný smích dvojnásob vesele tu zvučel, svědče, že broučkové ti nerozumějí, co je již stihlo.

(Pokračování.)

Berta Malmová.

Komédie o čtyřech jednáních. Švédsky napsal *Oscar Wijkander.*

Jednání třetí.

(Dokončení.)

Scena VI.

Mônsson přichází z levé strany. Je podrážděn a chodí sem tam po pokoji.

Mônsson. Je svéhlavý a zarputilý a nechápe, že já mám pravdu! Arciť je to prostředek násilný, ale v kritické chvíli nelze jednati jinak než násilně. Ona je zde... to se mi hodí výborně... Nemohu jí zabránit, aby sem nepřišla — tak mi povídal — Ne, ne, to nejde tak snadno, když člověk už jednou zbudil podezření... Ona tedy řídila se heslem mým: obchod především! ha, ha, ha! a o takových věcech nelze disputovat. Ale ona něco nedobrého tuší... a proto je zde. A tu jsem byl přece jen trochu neopatrným, když jsem jí řekl, že může slavit svou svatbu tak beze všech okolků — —! Teď přece nemohu jít a říci jí, že tomu brání zákon! — Na mou věru, — to je pěkná historie! (Uvrhne se na židli.)

Scena VII.

Mônsson. Hök z pozadí. (Celá ta scena mluví se pomalu.)

Hök. Dobrý den, Mônssone!

Mônsson (ani se neobrátí). Ah — to jsi ty, krkavče! —

Hök. Ještě mi tak ta křídla stačí.

Mônsson. Tys tu kávu koupil, jak jsem slyšel.

Hök. Nu, co tomu říkáš? — Ale prozatím jenom polovici. Na tu druhou mne můžeš teď už docela beze strachu nějakým tím grošem založit...

Mônsson. I toť se rozumí!

(Krátká pausa.)

Hök. Tak — tedy Rolf je doma!

Mônsson. Je na tom něco tak podivného?

Hök. Hm — zpovídal se?

Mônsson. Co pak ty o tom víš?

Hök. Ano... *teď* už znám tu celou historii.

Mônsson (ironicky). Velmi příjemno!

Hök. Ano, byl jsem v městě a mluvil s Mississ Bertou Malmovou z New-Yorku... Krásná žena!

Mônsson. Ty jsi s ní mluvil?

Hök. Ano.... mluví krásně švédsky.

Mônsson. Slyš — to je myšlénka! — Tys můj starý přítel...

Hök. Jak pak jsi přišel na *tuhle* myšlénku?

Mônsson. Mohl bys mi prokázati malou službu...

Hök. Za to staré přátelství?

Mônsson. A za všecbny ty peníze, které jsi už dříve ode mne dostal.

Hök. Co bych s nimi dělal teď?

Mônsson. To byl přece jednou obchodnický nápad... — Snad si nemyslíš, že bys měl dostat ještě více?

Hök. Ne!

Mônsson. Ne... o mně nikdo nemůže říci, že bych byl předhazoval své perly...

Hök. Chraň Bůh... vždyť víš, že tě nazývají zlatým teletem.

Mônsson. I pro mne, za mne...

Hök. Ale ty. — nevíš, co tady nedávno pravil nějaký uštěpáček?

Mônsson. Jsem zvědav.

Hök. Pravil, že jsi v poslední době nějak sestárnul! — Ale teď s Bohem!

Mônsson. Ten ničema! — Slyš — počkej trochu.

Hök. Co je?

Mônsson. Dostaneš peníze za ten svůj obchůdek.

Hök. Jak? — za těch několik slov? Tys věru velmi štědrý.

Mônsson. To nejsem, ale potřebuji tě.

Hök. To mi nemusíš ani říkat.

Mônsson. Promluvíš ještě jednou s Mississ Bertou Malmovou.

Hök. Ze srdce rád... Je velmi příjemná. —

Mônsson. Musíš to nastrojiti tak, aby sem přišla. Sám budeš však dvorným a doprovodíš ji sem, a to co nejdříve možná... Ale na verandě se jí poroučej, aby se netěšila tvé společnosti déle, než je potřebí — —

Hök. Tys roztomilý... Ale úloha není tak těžká... neboť zajisté velmi ráda navštíví svého pana tchána...

Mônsson. Co to máš za hloupé řeči... Ale poslechni, — ať ti ani nenapadne se do něčeho plést! — Počkej, něco si ještě rozmyslím.

Hök. To je nebezpečné, neboť ty si vždy vymyslíš něco po čertech pěkného!

Mônsson. Ano, řekneš jí, že chce s ní mluvit můj švagr, její bývalý učitel a přítel... že na ni čeká...

Hök. Ale vždyť jej nedávno viděla s tvou manželkou ve svém vlastním domě?

Mônsson. Tím lépe! Až tu Amerikánku řádně dodáš, přijď ke mně do komptoiru a dostaneš peníze.

Hök. Nejraději bych si vzal nějakou zálohu... ale pravda... po dodání objednávky nebudeš mi moci plat odepřít... Ty tedy budeš v komptoiru?

Mônsson. Budu — už jsem ti to řekl.

Hök. A kdo pak objednávku přijme?

Mônsson. Za zvědavost nedostaneš žádný zvláštní plat. A teď dělej, abys byl pryč.

Hök. Mefistofele!

Mônsson. Jak že?

Hök. Jenom zbožný povzdech k bohu diplomatův. (Odejde pozadím.)

Scena VIII.

Mônsson, potom Gertruda.

Mônsson (vezme se stolu láhvičku s kolinskou vodou, naleje si trochu na ruku a potře si spánky; potom vyjde na okamžik na verandu. Vrátiv se, váhá trochu, a postoupí pak odhodlaně ku dveřím na pravo, které otevře náhle dokořán. Volá): Gertrudo! S verandy vane to sem tak svěže. Nemyslíš, že by ti posloužilo trochu čerstvého vzduchu?

Gertruda (uvnitř). Přijdu hned, otče!

Mônsson (přichází). Kdybych to jen mohl popadnout jako pořádný, střízlivý obchod! — Pořádný? — Ha, ha ha! Toho slova by se Sara chytla, kdyby je slyšela. (Gertruda objeví se ve dveřích v pravo.) Ah — zde jest!

Gertruda. Dobrý den, otče!

Mônsson. Dobrý den, má drahá. Nu — jak se ti daří? Vždyť jsme se ještě skoro ani neviděli od toho nešťastného dne, co tě matka tak poděsila. To neučinila dobře, neboť mohla přece vědět, že to byly důležité věci, pro které Rolf nemohl přijíti dříve, než se tak stalo.

Gertruda. Ale celé tři měsíce, otče?!

Mônsson. Ano, tak důležité věci na světě jsou! Ale teď se posaď zde na pohovku, na své obvyklé místo. Matka vyšla se švagrem a děti honí se tam po trávníku. Jsme spolu docela sami, má Gertrudko.

Gertruda. Když jsi tak vlídným, otče, tedy ti musím také v důvěře říci, že se mi zdálo, jakoby se byl Rolf velice změnil...

Mônsson. Ano, — vidíš — to je ten amerikánský vous a ten cizí šat... a potom — víš, — tam v Americe nabude člověk vždy tak něco přímého, — otevřeného...

Gertruda. Ne, otče! — právě toho on nemá... Než odjel, nebyl nikdy tak zamlklý a chladný.

Mônsson. Ach! — Myslíš? — Ano, měl tam kruté časy, tam za vodou. Když musí člověk nosit v každé kapse revolver na svou obranu, tu není divu, když se stane trochu příkrým a odpudlivým. To není lehká věc protlouci se tam v Americe, věř mi, že není...

Gertruda. Ale to by jej tedy mělo dvojnásob těšit, že je opět doma. Ach, přece ví, jak mi je drahým. —

Mônsson (stranou). Sara má pravdu. Také já bych jí to byl nemohl říci. (Nahlas.) Ano, má dceruško... vždyť ono ho to těší. — — zajisté ho to zde těší. (Pohledne nepokojně na verandu.)

Gertruda. A proto chce zase odcestovat... vždyť se sotva vrátil...

Mônsson. To *já* jej posílám na cestu, já sám... Obchod, má drahá, obchod!

Gertruda. Ach ty obchody! — těch zde nikda není konec!

Mônsson. Ale to by bylo velmi smutné, kdyby jich byl konec, milá Gertrudo! (Jde nepokojně do pozadí a dívá se ven.) Vždyť jenom z obchodu žijem, to přece víš...

Gertruda. Víš také, že ztratil v Americe svůj snubní prsten?

Mônsson. To nevím. (Pro sebe.) To bylo hloupé, že si ho zapomněl vzit. (Nahlas a důvěrně.) Snad ho tam někdy musil zastavit... Stává se to někdy, že člověk... a jemu se tam časem krušně vedlo... Zeptám se ho na to. (Pohledne na verandu.) Ah!

Gertruda. Co jest? Snad přichází Rolf?

Mônsson. Ne! Zdálo se mi, že na mne někdo kývá, abych šel dolů do komptoiru...

Gertruda. Ach ne! — zůstaň u mne. Je mi tak smutno, když matka není doma.

Mônsson (přibliživ se verandě). Ano, — chtějí skutečně se mnou mluvit... Musím jít, ale přijdu zase co nevidět, Gertrudo! — Zatím si vyšívej. S Bohem! S Bohem! (Odkvapí na levo stíraje si pot s čela.)

Gertruda. Jak nepokojný byl! A za celou tu rozmluvu se ani jednou nezasmál.

Scena IX.

Gertruda na pohovce, zády k verandě, Berta vystoupí na verandu a ohlíží se, jakoby někoho hledala.

Berta (vejde do pokoje a spatří Gertrudu, pro sebe). Kdo to asi jest? (Nahlas.) Odpusťte, mohu zde mluvit s pastorem Valeriem?

Gertruda (trhne sebou a obrátí se). V tom okamžiku zde není. — Ale, prosím, posaďte se. Myslím, že zde bude každou chvíli.

Berta. Děkuji vám. (Sedne. Pro sebe.) Jak podivně je mi! — Býti *zde*, — a býti cizinkou, *zde!* (Nahlas.) Byl přítelem z mládí mého nebožtíka otce a žádal mne, abych sem přišla, že mi má co říci.

Gertruda. Tedy vám zajisté nedá dlouho čekat. Jste tady, v místě?

Berta. Ne, zdržovala jsem se několik let za hranicemi... a nedávno jsem se vrátila domů.

Gertruda. Byla jste v Paříži... tam jezdí se nyní tak často.

Berta. Nikoliv, pro zábavu jsem necestovala. Byla jsem v Americe.

Gertruda. V Americe — ach! — tam, kde se tak na vše zapomíná.

Berta. Ne. Tam myslila jsem nejvroucněji na svou starou vlast a na ty, kdož byli mi zde drazí.

Gertruda. A vy nemyslíte, že byste se byla tam v cizině tak tuze změnila?

Berta. Ach ne, má mysl a mé srdce se nezměnily v ničem.

Gertruda. To jste šťastna... velmi šťastna. Ale, prosím, — s kým mám potěšení...

Berta. Jste-li z rodiny...

Gertruda. Jsem z domácích...

Berta. Snad už jste doslechla mé jméno... Berta Malmová.

Gertruda. Ne, — to jméno jsem ještě neslyšela.

Berta. Já se domnívala, že snad . . . Rolf . . .

Gertruda. Rolf?!

Berta. Ano, zdejší nejstarší syn.

Gertruda. Co vy o něm víte? Ah . . . snad jste jej viděla v Americe . . .

Berta. Zdali jsem jej tam viděla? — Ó zajisté!

Gertruda (s kvapným, zkoumavým pohledem). Ah — pravda! Jak jsem jen mohla zapomenout! Musíte mi odpustit . . . ale byla jsem churava . . . a nesmíte mi to vykládat za zlé. — Ach ano . . . on mluvil po svém návratu velmi často o vás.

Berta. Tak! (Radostně.) A to jsem také očekávala.

Gertruda. Ale jej přece tady nehledáte?

Berta. Ach ne, — jeho přece nemusím hledat *zde*?

Gertruda (pro sebe). Co to praví? (Nahlas.) Ale před chvílí byl zde.

Berta. Ano, to vím, — přišel navštívit svého otce.

Gertruda. Navštívit, — svého otce, pravíte? . . . Což pak tady není doma?

Berta. Jeho rodiče, ano! —

Gertruda. Tomu dobře nerozumím . . .

Berta. Pravíte-li, že mluvil Rolf o mně, tedy tomu přece rozumíte . . .

Gertruda (násilně se přemáhajíc ke klidu). Co jste tím chtěla říci? Rolf se snad docela dobře nevyslovil, když o vás mluvil . . . Vy setkali jste se v Americe . . . ano, to vím; — ale to nevím, že by . . . jak jste právě naznačila — — měl jiného domova, než jakého vždycky měl, — zde — v otcovském domě . . .

Berta. Nevíte-li o tom, tedy mne jistě ušetříte pokoření, vám to říci.

Gertruda. Pokoření? — Což je něco pokořujícího na vašem poměru s ním? Něco, zač on, a snad i vy byste se musili stydět? Já vás prosím . . . mluvte! —

Berta. Ne . . . já nemohu . . . Zeptejte se jeho matky. Ta to ví.

Gertruda. Ona to ví? — Ano, ví! (Stranou.) Vždyť ona to zvolala: Není hoden tvého objetí!

Berta. Ano, jí se vším jsem se svěřila! Ale nemluvme více o tom.

Gertruda. Jí svěřila se se vším . . .

Berta. Na koho máme se obrátit s větší důvěrou než na svou matku?

Gertruda. Na koho? Ó, to vám řeknu hned! Kdo pak vlastně jste? Odpovězte mi! Já chci to vědět! Jste Rolfova milenka? —

Berta. Má paní . . . vy se ptáte . . . ale jakým právem? — Kdo jste vy? —

Gertruda. . . . Rolfova žena!

Berta. Jeho žena! — Ó, můj Bože, můj Bože!

Gertruda. Teď také vidím jasně, kdo jste *vy!* Říkat vám to nemusím.

Berta. Ale já nevěděla, čím jsem *byla!* — Ach ne, — to nemůže být! — To je nemožné! On mne přece nemohl takovým způsobem oklamat! Ne — to mne klamete vy. Rolf není ženat! On mne miluje . . . On mi to přísahal . . .

Gertruda (napolo pro sebe). U oltáře přísahal mi to samé . . .

Berta. Tedy máte většího práva, než já . . . Ale . . . viďte, že tomu není tak, co povídáte . . . Bůh byl vždy ke mně tak dobrý . . . on mne nemůže tak hrozně trestat . . . Ach, vy jste ukrutná, že tak mluvíte! —

Scena X.

Předešlí. Sara a Valerius přicházejí kvapně pozadím.

Sara. Ah, toho jsem se obávala, když jsme ji nenalezli doma!

Berta (běží Saře vstříc). Drahá paní... to není pravda! Rcete, že to není pravda! Buďte milosrdnou!

Sara (chvátá ku Gertrudě) Má ubohá Gertrudo! Já jsem ti chtěla uspořit tu bolest . . . tu potupu!

Gertruda. Bývalo by lépe, kdybys mi to byla řekla.

Berta (k Valeriovi). Vy mlčíte! Tedy je to pravda, co ona povídá?!

Valerius. Ano, mé dítě, je to pravda!

Berta. Já prosila Boha, aby mne osvítil pravdou . . . to světlo padá jako oheň do mého srdce! Ó Maruško, mé dítě, mé ubohé dítě!

Valerius. Berto!

Berta (kvapí ku Gertrudě, která sklesne na pohovku, klekne před ní a zlíbá jí ruku). Odpusťte mi to hoře a ten zármutek, který jsem vám způsobila! Zhřešila jsem nevědouc! (Vstane prudce, setře si slzy a jde k Valeriovi, který byl odstoupil dále v pravo. Vrhne se mu do náručí a obejme jej kolem krku). Ó, pojďte se mnou. Já nechci býti sama — s ním! (Odejdou zvolna pozadím.)

Scena XI.

Gertruda. Sara.

Gertruda. Je pryč?

Sara. Odešla!

Gertruda. Dokud byla u mne, udržovala mne má hrdost . . . ale teď to přešlo . . . to bylo přespříliš!

Sara. Gertrudo!

Gertruda. Zasloužila jsem si takového osudu? To tedy byla odměna za mou věrnou lásku?

Sara. Můžeš-li, upokoj se . . . Nikdo necítí s tebou tak hluboce tvou bolest, jako já — matka toho, jenž zapomněl na každou povinnost! —

Gertruda. Chci s ním mluvit!

Sara. Ale ne teď, Gertrudo . . . Jsi tak rozrušena . . měla bys uvážit . . .

Gertruda. Což může býti ještě něco horšího? —

Sara. Ano, — snad . . . potom, potom, až, až se trochu upokojíš, — budeš s ním mluvit. —

Scena XII.

Předešlí. Rolf. Mônsson.

Rolf (otevře prudce dvéře na levo, pravou rukou, tak že je k obecenstvu obrácen zády, když vstupuje a mluví takto s Mônssonem, který jde za ním). Ne, otče, tys to, který způsobil tento výstup. Já ti rozumím tuze dobře, ale ty se sklameš! (Spatří Saru a Gertrudu.) Ah!

Gertruda. To je on!

Sara Ano, bohužel!

Mônsson (vchází). A tak! — ty jsou zde také!

Sara. Ano, jak vidiš!

Gertruda. Ale . . . ne na dlouho!

Rolf. Nevím vše, co se zde stalo, ale mohu si to asi představit. Já jsem arciť ve vašich očích velký zločinec.

Sara (násilně). To jsi! (Slabým hlasem, jakoby mluvila sama k sobě.) Ano, jsi!

Gertruda (chladně). Pro mne nejsi teď ničím.

Mônsson (pro sebe). Ah!

Rolf. To je od tebe šlechetné, — ale tak podlým nejsem, jak myslíš . . .

Gertruda. Znamená to, že jsi mne nemiloval nikdy?

Rolf. Já věděl vždy, že jsi daleko lepši mne, — Gertrudo . . . Byl jsem ti oddán a vždy jsem si tě hluboce vážil . . .

Gertruda. Nevážils nikdy . . . jinak bychom nebyli tam, kde jsme.

Sara. Rolfe!

Rolf. Přeješ si, matko? —

Sara. Co nemáš už kouska srdce? — Což nemůže se roztáti ten led, jimž umrzla v něm každá krůpěje tvé krve? Klekni, klekni před ní a popros ji za odpuštěni!

Mônsson (zticha). Jen žádnou slabost, Rolfe!

Rolf. Matko! . . .

Sara. Tys ji krutě potupil . . . Tys ji urazil jako choť a jako ženu . . . Nemáš-li srdce, ať hne se v tobě aspoň ten kus cti — a konej svou povinnost! — Rolfe? —

Rolf. Ale jen se na ni podívej, matko! — Myslíš skutečně, že mi může odpustit? —

Sara. Ano; — miluje tě!

Rolf. Zrovna proto mi nemůže odpustit. Zrovna proto cítí se tak hluboce uraženou, že mi nemůže odpustit.

Gertruda. To věděls. A přece jsi mne tak potupil. Teď dobře vím, že jsem ti nikdy nebyla ničím . . . Ty bys ani nechtěl mého odpuštění, i kdybych odpouštěla . . . Stojím mezi tebou a jí. Stojím tvému štěstí v cestě. — Jsi svoboden!

Sara. Gertrudo! uvaž dobře, co činiš!

Mônsson (slavnostně). Ano, . . . drahá Gertrudo!

Sara. Jsi jeho žena!

Gertruda. Ale zavržená! Jeho na smrt potupená žena! Jeho bezcitně a bez lásky obětovaná žena! Nežádejte, abych ji déle zůstala.

Sara. Musíš jej milovat v radosti i žalu!

Gertruda. To jsem činila. Já ho neopustila, když prchal před mstící rukou zákona. To nejlépe znáte vy! Ale teď prchám já. Neboť mně zákon *dává právo* uprchnout. Buďte s Bohem!

Rolf (zakryje si šátkem tvář a odkvapí pozadím).

Sara. Gertrudo, Má dcero!

Gertruda (vrhne se plačíc do náruče Sařina). Děkuji ti za všechnu tvou mateřskou dobrotu. S Bohem. (Odejde na pravo.)

Mônsson (jde za nimi a dívá se upřeně do dveří, kterými odešli. — Pausa). A mně neřekla nic . . . a přece byl bych myslil . . .

(Opona spadne.)

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Listy o divadle.

V.

V Praze, 15. dubna 1886.

Minulý měsíc živil se namnoze reprisami. Uvádíme z nich „Julia Caesara“, „Antoinettu Rigaudovu“, „Noc na Karlštejně“. Novinky viděli jsme dvě: Gilleovy „Uhlíře“ a staršího Dumase „Antonyho“.

„Uhlíři“ jsou žert pro arenu. Trochu hrubozrný, to je pravda, ale obecenstvo své našel. Nasel by je tak dobře jako každý kus, v kterém jest zaměstnán výkvět našich komických sil: pí. Ortová de Pauli, pp. Mošna, Frankovský a Šamberk. Nejsme v principu proti frašce, vyslovili jsme se již několikráte i na tomto místě, že dobrá fraška je stejně žádoucí jako jiný dobrý kus, zvláště tam, kde *jedno* divadlo musí obstarati všecky potřeby mnohohlavého obecenstva. Nejsme v principu ani proti frašce nižšího genru, snesli jsme přece heroicky i „Eru Kubánkovu“. Nezahazujeme tedy ani ty „Uhlíře“, ačkoliv přiznati musíme, že jsou *lepší* frašky i tohoto genru.

Jeť ovšem výbor frašky věcí velmi nesnadnou. Spíše deset dobrých tragedií vyberete, než jednu veselohru. Prostředky, jimiž se působí na bránici obecenstva, jsou různé v různých dobách a těžko věru uhodnouti, zdali volený kus P. T. publiku právě lalonšek pošimrá, či ne. Právě v tomto punktu nabyli jsme několik vzácných zkušeností s Molièrem. Vyslovili jsme se jinde, jak o tom smýšlíme, hlavně se stanoviska obecenstva širšího. Vzdělaný, pravím literárně vzdělaný divák jinak se dívá na klystery v „Hypochondru“ Molièrově než denní obecenstvo. Vidíme, jaká tu povstává potíž s volbou a jaká větší s adaptací, aby se vyhovělo všem požadavkům.

Částečný neb okamžitý nezdar nesmí ovšem zaraziti správu divadelní v dráze nastoupené. Řekneme, jak si to asi představujeme, avsak již napřed podotýkáme, že jsme tím vzdáleni každého mistrování sl. Správy, nebo nic není směšnějšího jako rádce, kterého rady nikdo neposlouchá, a směšnou figuru hrát nechceme ani v zájmech divadelních, kde se přece tak mnoho snese a mnoho odpouští. Jest známo, že nic nezabíjí tak jako směšnost.

Adept tlukoucí na bránu divadla, která se neotvírá, je směšná figura, rozumnější je nevtírat se a čekat. Kritik, který vždy jen vzlyká a v každé maličkosti chce provésti svou, o nic mu nezadá; ale rozdíl je mezi nimi ten, že kritik přece mluvit musí. Doufáme, že se stanovisko sl. Správy i v této příčině časem vyjasní, že nebude jiné zajisté poctivé mínění hned považováno za útok nepřátelský. Nemělo by to také pražádného smyslu — máme divadlo jediné a celkem můžeme býti s ním spokojeni.

Nechce tedy býti dnes kritika, tak aspoň my ji pojímáme, regulativem ředitelstva, nechce býti ani mentorem herců ani vodítkem obecenstva. Ona jen řekne: „Tak by to mohlo býti“ a nikdy ne „Budiž tak!“ Ona řekne: „Tak bychom si přáli, my jimž náhodou svěřen jest hlas veřejného mínění, naší péčí jest, abychom nezneužili svého postavení“ — není-li to však podle hlasu její, najde ona vždy dosti satisfakce v přesvědčení že vykonala povinnosti.

Takto si kritika může pěstovati ideální svůj svět, může konstatovati, když faktické poměry se přiblíží aspoň částečně její požadavkům, nebude však nikdy nezdravě podrážděna, když divadelní praxis se octne s její ideály v diametrálním rozporu.

Shoda by zajisté byla lepší, aspoň se stanoviska uměleckého, tolik neskromnosti kritika přece má a u vědomí své dobré vůle také míti může.

Jak bychom si to tedy představovali? Co možná systematicky — aspoň v tom, jak se předvádějí kusy cizích literatur, zvláště starších. Třeba jen dva za rok, dostačí to úplně, ale jen aby byly dobře voleny, dobře nastudovány a sehrány. Časem by se vyvinul tak hezký repertoir historický, jemuž po boku by stál repertoir domácí produkce, oba by pak ovšem dominoval repertoir kruhů nejširších, ta denní strava, ten chléb většiny, to, co dělá kasu. Ovšem stane se někdy, že některý z her obou kategorií výše naznačených stane se náhodou také kusem kasovním, tím líp. Je tu ovšem těžko určovati napřed.

Přiznáváme, že předvedení „Antonyho“ vzbudilo v nás opět myšlénku na repertoir historický — ne ovšem pedanticky v nějakém chronologickém postupu dle kursu literárního. Byla to s „Antonym“ volba šťastná, pro herce přímo znamenitá, nebo kus je eminentně divadelní i přes ten lehký, archaistický prach z let třicátých. Ani divadelní škarohlídce nemá práva nad ním krčiti rameny, máť kus vděčné úlohy, které každý herec s chutí sehraje, které obecenstvo unesou a strhnou. Herci nejlíp vycítí cenu kusu, aspoň tu divadelní a podle chuti, s jakou hrají, lze nejlíp viděti, jak hru oceňují. V „Antonym“ shledali se čtyři umělci v nejlepších výkonech svých. Pan Seifert a pí. Sklenářová v úlohách hlavních, těžkých, namáhavých a závažných myšlénkovou hloubkou, p. Slukov a pí. Šamberková v úlohách sice pobočních, ale stejně graciosních, jak realisticky propracovaných. S jakým taktem a uměním postavil Dumas tyto dva párky proti sobě, jak trefně doplňují se oba, jak oba různými cestami pomáhají luštiti problem autorův! Kontrast, jakým tu působeno, jest znamenitý. Divák vidí hned, v čem u Antonyho přestřeleno, v čem u Adely pochybeno. Vidí, že sice šťastnými býti nemohli, ale vidí zároveň, že dá se najíti jakýsi status, v kterém lze, ovšem bez přítěže romantických myšlének, existovati. Detailů překvapujících je v kuse celá řada, druhé a třetí poslechnutí teprve ukáže, jaký kos byl starý Dumas a jak jest nevčasné, házeti jeho směrodatný kus mezi antikvarní haraburdí; přál bych aspoň kusům p. Ohnetovým jen desítinu té síly vitalní, jakou má v každé žilce Antony.

Nechť se vkus obecenstva rychle mění, v jádru svém zůstává člověk přece jen tentýž — obzvláště žena. A ptejte se dám, těm se Antony líbil — slzí aspoň teklo při něm dost a dost. Mohl bych citovati ovšem výrok jednoho vynikajícího muže, který tvrdil, že pořádný člověk se ženským tak hned nelíbí, ale vždy spíš nějaký Byronovský lump — Antony má pak té Byronské rozervanosti hezkou dávku. Ovšem pro dívky Antony není, mohl by v jejich hlavinkách natropiti notnou bouř a navěsiti hodně romantických pavučin pod jich růžové spánky. Ale dámy vdané rády si trochu zablouzní — aspoň na divadle. Jinak jsou dámy naše praktické a příliš rozumné a jistě by se ptaly moderního Antonyho, jako se ptá Elsa v Lohengrinu:

Tvé jméno a tvůj rod,
z jakých jsi připlul vod?

Antony je dnes ovšem nemožná figura. Adél je posud dost; nepovědí však své bolesti někomu a vypadají před světem jako nejšťastnější matky a manželky.

Ptáme se potom, kde je to pravé divadlo?

— Článek o hraběti Lvu Tolstojovi, otištěný v tomto čísle „Lumíra“, byl dodán redakci a také vytištěn dříve než přinesly „Národní Listy“ (18. t. m.) páně Jarošovo líčení téhož velkého básníka, filosofa i člověka. Věc tu konstatujeme pouze proto, abychom autora chránili před výčitkou neoriginálnosti i před domněnkou, že polemik přímo vyhledává.

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

„Stručný přehled dějin hudby“ Sepsal Otak. Hostinský. Sešit 1. Nákladem knihkupectví Fr. A. Urbánka v Praze.

„Nová knihovna pro mládež.“ Pořádají M. Weinfurt a Fr. A. Zeman. Řady II. Svazek 67 Obsahuje: „Osvěta a práce.“ Na živých příkladech mládeži ukazuje Václav Kredba. Nákladem knihkupectví Fr. A. Urbánka v Praze.

„Nikolauovy Obrázky z dějin vlasti.“ Pro mládež československou upravil Fr. A. Zeman. Druhé rozmnožené vydání. Nákladem knihkupectví Fr. A. Urbánka v Praze.

„Matice lidu.“ Ročníku XX. číslo 2. Obsahuje: „Duševní život zvířat.“ Sepsal Jiří J. Romanes. Přel. Primus Sobotka. Nákladem spolku pro vydávání laciných knih českých v Praze.

„Sborník illustrovaných románů.“ Dílu prvního sešit 17. Nákladem Fr. Šimáčka v Praze.

„Česko-německý slovník zvláště grammaticko-fraseologický.“ Sestavil Fr. Kott Sešit 84. Nákladem knihtiskárny Frant. Šimáčka v Praze.

OBSAH: Ve volné chvíli. Báseň Jaroslava Vrchlického. — Svatební cesta. Dalmatská povídka od J. D. Konráda. (Dokončení.) — Na dalekě stráži. Báseň Fr. X. Svobody. — Lev Tolstoj a „jeho náboženství“. Napsal Jaroslav Goll. — Skály. Několik výjevů z dějin samoty. Od Al. Jiráska (Pokrač.) — Berta Malmová. Komédie o čtyřech jednáních. Švédsky napsal O. Wijkander. (Pokračování.) — Feuilleton: Listy o divadle V.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček“.**

Předplací se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „
Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr.
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ —
Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne.

ROČNÍK XIV. 1. května 1886. ČÍSLO 13.

Růže nejskvostnější.

Báseň *Adolfa Heyduka.*

Kvetou-li růže na trnitém hlohu,
pak vím, že na květ také já se zmohu,
nechť pozděj bude snad;
jeť příliš v stínu štěstí mého sad,
leč slunce záhy do výše se vznese
a pak mne s křídel pršek světla střese,
bych nezhynul a neuvad'.

Však nechci, abych ovinul se kvítím,
a nelze též, vždyť v zachvění to cítím,
že stydne žití zdroj;
ten tam je zlatý myšlénkový roj,
já toužím jen, by vždy mi v srdci kvetla
vlast, růže jediná, s tou čarnou rosou světla,
z níž prýštěl se mých písní zdroj!

Skály.

Několik výjevů z dějin samoty. Od *Al. Jiráska.*

(Pokračování.)

Čeho všeho zažila za krátká léta, co byla provdána! Za ten nevalný čas události se s ní náhlé změny jako kolem ve vlasti.

Kdy Praha jásala při slavném processí a vjezdu krále Fridricha Falckého, tu také srdíčko mladičké slečny Bohdanecké z Hodkova zajásalo, ne nad příchodem Milosti Královské, ale že bezděky vítala té chvíle v srdci svém nejmenšího všech panovníků — —

Stála tenkráte ve sboru urozených slečen a panen měšťáninských s paními šlechtičnami a nejváženějšími měšťankami před velikým palácem na hradě pražském. Shromáždily se tu, aby královské manžely uvítaly jménem svým i všeho poctivého pohlaví ženského a na dokázání srdečné své veselosti a povinnosti poddané ku královně. Byl to poslední sbor, jenž krále vítal, ale nejšvarnější, jako z jara luh.

A mezi tuto vybranou krásu v řadu nejprvnější postavili mladičkou Beatu z Hodkova. Tam ji spatřil mladý Křinecký, tam na ni hleděl jako u vytržení a s rozkoší naslouchal lahodnému hlasu jejímu, když libě se zardívajíc oslovila královnu ve jménu slečen, uctivě přejíc štěstí a božského požehnání k novému regimentu.

A tu pak setkal se její zrak s nadšeným pohledem toho mladého, sličného kavalíra v lepém obleku, a pohled ten byl tak mocný, že v ten okamžik zapomněla na všecku slávu kolem i na milostivá slova královská.

A v takový okamžik vcházívá ten nejmocnější všech panovníků v mladičká srdce, třeba že neměla o něm ani tušení. — A s ním, v ustavičném jeho průvodu, přichází sladká, mocná touha.

Ta způsobila, že mladá Bohdanecká po korunovaci královny, kdy odbýval se v soudné světnici na hradě pražském slavný oběd, a kdy vzácní kavalírové hleděli dámám na službu, že vstupujíc po pánech se hbitě rozhlédla, hledajíc, pátrajíc, ač tajně. — —

A ta touha také způsobila, že mladý Křinecký všeho krásného fraucimoru, českého i královnina anglicko-německého nedbaje, službu jen u slečny Bohdanecké vyhledával, až ji našel. Tu poprvé spolu mluvili. — A pak, když po panketě už v soumrak provozovala se v lusthauze*) královské zahrady milostná a příjemná muzika na všelijaké nástroje a začal slavný tanec, také tam vedla touha mladého Křineckého, jenž hlučným plesům a radovánkám mladé šlechty se dosud byl vyhýbal.

Podél stezek a cestiček královské zahrady kmitala se světla pochodní mezi stromy a křovinami, nyní za pozdního podzimu již holými, a okny utěšeného milohrádku královny Anny Jagellonské i s jeho vzdušné galerie proudila jasná zář vůkol. A v záplavě toho světla brala se zahradou nejvzácnější společnost, proudila galerií ku vchodům, proudila sálem nebo kupila se v menší společnosti: nejvyšší úředníci království českého, vážní i lehkovážní dvořané, šlechtici domácí i cizí spanilé dámy. Všude samý kmit a lesk zlatých šňor a zlatého i střibrného krumplování, blesky drahého kamení, všude třpyt a rozmanitost živých barev aksamitu i hedvábí, živý šum a hovor, český, anglický, německý.

---

*) Belvedere.

A do toho oslňujícího proudu dal se také panský učenec, mladý rector emeritus*) vysokého učení pražského, pan Jan Albrecht Křinecký. Jindy toužíval na hříšnou nádheru, marnotratnost a lehkovážnost mladé šlechty české, že ničeho nedbá kromě požitků tělesných. Teď na to vše, pro tu chvíli, zapomněl.

Ale celku si nevšímal, ani ne anglických a německých dam přišedších s královnou ku dvoru do Prahy, jež se k tomu tanci objevily v rouše sice nádherném a krásném, ale tak šitém, že mladí panští hejskové na sebe mrkali, významně se usmívajíce, že slečny české se rděly a oči klopily, že staří páni hlavou kroutili, to že jsou daremnice zbytečné, a že vážné matrony zjevně to hříchem nazývaly, odvracujíce zraků svých od nepokrytých, odhalených ňader toho cizího fraucimoru.

Ale ani obecným údivem a nadšením se nedal strhnouti, s jakým všichni hleděli na paní maršálkovou, manželku maršálka královského dvoru českého, pana Václava Pětipeského z Chýš, rodem Myškovou ze Žlunic, ana nádherně a lepě oděná šaty břeskového květu barvy**) kráčela sálem manželi po boku jako bohyně, pravá paní Venuše.

Sotva si toho „českého anděla“, jak paní maršálkovou cizí páni pojmenovali, povšiml. Mělť tu svou vyvolenou, jež se mu stala skutečným andělem. — —

Tohoto večera, kdy milohradem královským zněla líbezná hudba a šum veselé panské společnosti, poznala mladá Bohdanecká, že miluje toho vážného, mladého muže ušlechtilé tváře a řeči nelichotné, ale vroucí a líbezné. Slýchala o něm, o jeho cestách a studiích, o jeho učenosti, ale také o jeho uzavřenosti a vážnosti, jíž ostatní mladí šlechticové nerozuměli a o ní vtipkovali, jakož i o tom, že je mladý Křinecký žen nepřítelem.

A hle, jak byl jinaký nežli jak ho líčili, jak se od nich lišil, a jak nade všechny vynikal duchem i opravdovým citem! —

To pak byly nejkrásnější upomínky mladé paní Křinecké na tyto doby, na tento večer v královském milohrádku. Tenkráte — bylo dne 7. listopadu 1619 — zdaž by uvěřila ona nebo kdokoliv jiný z té nádherné a veselé společnosti, že za rok a den bude na pláni bělohorské dobojováno, že bude po porážce, z níž vzejdou jim všem i vlasti neštěstí a zhouba. — —

Praha se pak nemálo podivila, když za nedlouho po onom veselí se rozhlásilo, že mladý Křinecký se zasnoubil s Beatou Bohdaneckou. Brzo po vánocích, o masopustě léta 1620, byly svatby. A sotva minulo několik dnů, již opouštěla hlučnou, bláznivou Prahu. Na lehkých ozdobných saních, zabalená sobolinou a krytá ozdobnou medvědicí tulila se k mladému muži svému, jemuž láska a štěstí z očí zářily.

Ó jaká to byla krásná jízda zasněženým krajem, i v záři zimního slunce i v husté chumelici u veselém průvodu! Brzo zapomněla na trudnou chvíli, kdy se v Praze s otcem a příbuznými loučila a tím spíše, poněvadž jí pan otec slíbil, že se u ní zastaví, až teď za nedlouho odbude sobě komisí v Jičíně, kam s mnohými pány se odebéře ujat se ve jménu královském Jičína, kterého se zmocnila Alžběta Smiřická s manželem svým Otou z Vartemberka proti sestře své Salomeně.

A jaký slavný a krásný byl vjezd do zámku Ronovského! Ale nade všecku tu slávu a nade vše bylo nejkrásnější, když mladý muž ji prováděl úpravně zařízenými světnicemi, vše jí ukazuje, když stanul posléze v komnatce krásně malované, rozmilé, a tu ji usadiv v měkké křeslo u krbu, v němž oheň vesele planul, vedle ní se posadil a ruce jí líbaje pln vroucnosti mluvil:

„To je to naše hnízdečko, zde budeme šťastni!“ — —

Jak se těšila na otce a na bratra, kteří měli za nedlouho přijeti, aby jim říci mohla, jak se jí všecko vyplnilo, jak je šťastna! Počítala, že jsou teď už v Jičíně, že asi přijedou ten a ten den. — V tom místo hostí přikvapila novina, že paní Alžběta Smiřická, když královská komise vešla do hořejších světnic zámeckých ku spisování, vstoupila, opivši strážné vojáky, do sklepa, a v tom, bylo tak mezi pátou a šestou hodinou večerní, zaburácel strašlivý výbuch a — zámek byl zříceninou. Všecka přední jeho část byla prachem vyvržena do povětří. Když se lidé z ohromení, kterým strnuli, probrali, chvátali k sutinám, aby pomohli a zachránili, byla-li jaká pomoc a záchrana. Kopali, hrabali, ale dobývali samých mrtvol, na mnoze roztřepených; šedesáte jich napočítali. A teprve druhého dne, bylo 2. února 1620, se jich dokopali. Jen na dva mrtvé nešťastníky uhodili ještě té noci po tom výbuchu a ti byli pan Adam Abraham Bohdanecký z Hodkova a na Adršpachu, otec paní Beaty Křinecké, a mladý Jaroslav Bohdanecký, její bratr. —

Až do té chvíle bylo úplné štěstí s mladou paní. Nyní se s ní rozloučilo. Ten rok 1620 měl ještě kromě 1. února také 8. listopad a odtud šla rána za ranou. Již vypravováno o té noci v domě pánů Křineckých na den 21. měsíce června 1621 o smrti starého pána Křineckého, o konfiskaci veškerého jmění, jež bylo dědictvím jejího manžela. Na vždy se musila rozloučiti se svými zámky, se svým nejmilejším hnízdečkem na Ronově, až po dlouhém sem tam putování u příbuzných našli tu na Skalách útulek, vlastní své bydlo.

Čeho všeho zažila za ta krátká léta, co byla provdána!

Jaké změny se udály za ten nevalný čas, co v slávě a plesání, všecka jsouc šťastna, vjížděla do Ronovského zámku, až do této chvíle, kdy stanuli v tomto lesním zákoutí mezi skalami!

Tenkráte štěstím znavená usínala nemyslíc na budoucnost, dnes, kdy všecko usnulo i unavený muž, sáhla po bibli, aby se jí otázala na budoucnost. Maně otevřela svatou knihu a nedívajíc se, vložila prst na stránku a pak teprve se k tomu místu nachýlila; i četla:

„Zdaliž jest mnoho dnů mých? Ponechejž tedy a propusť mne, abych maličko pookřál;

Prve než odejdu tam, odkudž se zase nenavrátím, do krajiny tmavé, anobrž stínu smrti;

Do krajiny pravím tmavé, kdež jest sama mrákota stínu smrti, a kdež není žádných proměn, ale tmí se sama mrakota. — —“

Zachvěla se a jako strnulá hleděla před se do knihy, ač už nečetla. Na koho jsou ta slova? Na ni? Ó ubohé děti! Nebo snad na někoho z nich, manžela — Ó ne, ne! —

---

*) Léta 1615 jsa studentem zastával v letním půlletí úřad rektorský.

**) Broskvového květu barvy.

A sklesnuvši na kolena modlila se z té duše, aby jí Bůh ponechal a zachoval ten její poklad nejvzácnější, rodinné štěstí, aby jí zachoval muže a děti. —

IV.

Nežli zima nadobro minula a jaro zplna se usmálo, minul ještě nejeden pochmurný, nehostný den. Vichr často své kolem Skal rozburácel, rozléhaje se po lese i v bludišti balvanů. Plískanice je máčely, pak i husté deště, a do šedého, vlhkého vzduchu vystupovaly tu přečetné sloupy bílé páry z lesa i ze skal jako dým požárů. —

Neveselo bylo na osamělém sídle Skalském a přece se tam mladé paní Křinecké uvolnilo. Po tolikerých ranách, po tolikerých žalostných dojmech byly ticho a klid této samoty mysli její i všech konejšivým lékem. Dostali se sem jako plavci vyvržení na osamělou výspu bouří mořskou, jež jim loď rozbila.

Ukryvši se v suché, skalní jeskyni, vydechnou si plavci a bouří ztrmácení těší se, že životem vyvázli. —

Když paní Křinecká meškala v tiché, útulné komnatě, v níž byli zbytkové nábytku z jejich „hnízdečka“ na Ronově, s manželem svým a dětmi, byla nejspokojenější. Pěstovati synáčky své, z nichž byl Jan Albrecht*) pacholátko v pěti letech a mladší Adam ve třech, bylo mladé paní zaměstnáním nejmilejším. Jen na chvíli se od nich loučila, když vyšli se starým Květem nebo s chůvou ven na dvorec, a tu zamířila obyčejně do bibliotéky.

Tam manžel její nyní trval skoro ustavičně, překládaje na český jazyk nábožný spis. Práce ta byla mu v tu dobu protivenství zvláště milou, poněvadž při ní zapomínal i ducha utěšoval. V takové chvíli paní Beata tichounce vyňala si nějakou knihu a usednuvši ku krbu četla a čekala tak dlouho, až manžel její péra odložil a teprve nyní sám ji zpozoroval.

Tu ji vítával vlídným, laskavým úsměvem a bylo patrno, jak mysl jeho zabavená vážnou prací a přemýšlením se vyjasnila a okřála pohledem na sličnou, milou ženu, jež jako dobrý anděl k němu se skláněla mile mu domlouvajíc, aby se šetřil, nebo starostlivě jeho obličej pozorujíc, není-li znáti na něm stopy přílišného namáhání. Začasté se tu setkala také s Voborským.

Tu pak se dávali do hovorů, týkajících se nového bydla jejich a zboží, častěji však zabíhali dál do kraje, co se tam děje, v ubohé české zemi. — Doktor, jenž ob čas ze Skal jako před tím vyjížděl, přinesl s sebou vždy noviny, z nichž paní Beata jenom části se dověděla. Šetřiliť ji muži, neboť bylo toho, co zvěděla, dost pro srdce zkormoucené a teskné úvahy.

Vážné ty hovory v bibliotéce přerušoval mladý Křinecký, aby manželku povyrazil, obyčejně tím, že vstav chopil se houslí. A tu již doktor sáhl také po viole. Oba byli hudby milovníci i znalci a hra jejich byla mladé paní zábavou zvláště milou.

Tak hrávali obyčejně v teskný soumrak pochmurných dnů dubnových za světla voskovic při zavřených okenicích, kolem nichž vítr vál, žena do nich déšť i sníh.

Časem také zasedla mladá paní ku klavikordiu, jež stálo v její komnatě. Skříň jeho byla ze drahého dříví krásně vykládána. Dostala je jako nevěsta darem od znamenitého znalce a milovníka hudby, otcova přítele, pana Krištofa Haranta z Polžic. — Nástroj ten býval svědkem jejího štěstí a zvuky jeho kovových strun toho štěstí ohlasem. Ale pak přišel ten hrozný čas a klavikordium zůstávalo dlouho, dlouho netknuto. A když po drahném čase dotekly se její lepé prsty zase jeho klaves, zachvěla se a ustala. Těch několik akkordů dojalo ji hluboko, a myslí se jí kmitla rázovitá hlava vážného přítele její rodiny, pana Haranta, jež v tu chvíli zohavená deštěm a všelikou nepohodou trči již několikátý rok tam na staroměstské mostecké věži naražena a jejíž hudbou je teď stenání vichru a smutné hodin odbíjení. —

Teprve Skalská samota přiměla mladou paní, že někdy zasedla ku klavikordiu. Činila tak, kdy chtěla potěšiti svá pacholátka nebo manžela. Přišelť začasté k ní z bibliotéky; záhy však zapomenuv, umlkl a nevěděl ani ve svém zamyšlení, že ustal uprostřed hovoru. Seděl v křesle maje ušlechtilou, sličnou hlavu svou plné, ale přistřižené tmavé brady mírně pochýlenu. Velké, modré oko upíral do země. Všecken ten zjev mladého muže přibledlých lící v bělostném okruží kolem hrdla, v kabátci, spodkách a punčochách černé barvy, opírajícího bílé ruce volně o kolena, svědčil, že není zdraví nejvalnějšího a že nad to cosi kormoutí jeho mysl.

V tu chvíli, kdy jako zimní soumrak kvapně houstnoucí zachmuřovaly ducha jeho teskné úvahy o rodině a vlasti, o jejich budoucnosti, zavadily o jeho sluch slabé sic a jemné zvuky, ale nevýslovně ladné a něžné, jakoby odjinud, z jiných končin, kde není ani sporů ani zármutku, až sem vyznívající.

Jen zazvučely, jeden ve druhý líbezně splývajíce, jen se rozechvěly jakoby zavanutím křídla andělova zbuzené, a již pocítila duše uvolnění. A když pak promluvila jimi myšlénka, když se ozval nápěv starobratrské písně, ohlas žalmu v boha důvěrného, tu jakoby se tmy trhaly; zlý duch trudu odstupoval a utěšení vcházelo do srdce.

A tu se již zvedla hlava pana Křineckého. S vyjasněnou tváří pohlédl tam ku klavikordiu, ku krásné tváři mladé ženy své, ozářené nadšením a svatým zanícením, a již vstal a chopiv se její rukou na dozněvších klavesách spočívajících líbal je. A jednou jí řekl:

„Jsem jako Saul, když na něj přišel Boží duch zlý; a tys mým utěšitelem.“

Teskné, skličujícť ty úvahy mladého šlechtice pocházely nejen z toho, co sám a rodina jeho vytrpěli a co již na jeho vlast uvaleno, ale také z toho, co se kolem dálo, a o čem slýchal hlavně od svého přítele, Voborského. Ten vycházel jako plavec ze skalního úkrytu na břeh výspy, kam je bouře zahnala, podívat se na moře. Ale ani jednou nepřinesl veselejší zprávy. Vlnobití neustávalo, nebe víc a více se zatahovalo. — Na těchto tajných potulkách pouštěl se až za Náchod a tu nejednou spatřil na silnici, odtud ze země vedoucí, houf exulantů, kteří vypravovali hrozné věci, jak na ně doma dokračováno, co již oni a jinde vytrpěli.

Poslední zpráva byla o Hradci Králové, jak tam Charváti lid hnali obnaženými šavlemi na processí a jak nyní nedávno komisaři nad reformací tam celý Breynerovský regiment poslali, jak každý na rathouze kout, sklep, síň je plný vězňů, měšťanů, kteří odstoupiti nechtějíce, a jak zatím vojáci v jejich domích řádí, ničeho nešetříce, ani žen ani dětí. —

*

---

*) Každý prvorozenec Křineckých slul Janem; leč obecně užíváno o něm jména druhého.

Když Voborský o takových ukrutenstvích a mukách vypravoval, oči se mu hněvem leskly a nejednou pěst zaťav do vzduchu pohrozil a zaklnul, až jej šlechtický přítel jeho konejšil, domlouvaje, aby nereptal proti tomu, co je trpěti z dopuštění božího. Na slova ta však, patrně málo účinkující, Voborský buďto jen mávl rukou nebo pokrčil rameny, až posledně, když byla řeč o hrozném utrpení lidu selského a Křinecký přítele opět konejšil, vyvstal Voborský prudce ze židle a jiskře očima, zvolal:

„Jsme-li ovce na pobití? Zdaliž nebráníce se, ostaneme? Bude-li Bůh k vůli nám mdlým zázraky konati?“

„Nebude —“ odvětil vážně Křinecký. „Neboť ustanovil, aby toto pokolení trpělo, pro mnohou svou zkaženost. Což můžeme? Jen ji napravovati a se očišťovati —“

„A dívati se klidně —“ prudce přítel odvětil, však nedomluvil, co chtěl říci a co jen pomyslil: „dívati se klidně, jak nás zatím volně mordují a hubí —“

Vůbec býval mladý učenec tento poslední čas často zamračen a nekliden.

„Bůh milý ví, jaké to má spolky!“ vykládala stará Bára o něm čeládce. „Brzo je tu na Skalách, najednou zmizí, je třeba několik dnů pryč a zase najednou se objeví a nikdo ani neví, kdy přijel. Či viděl ho někdo z vás v noci přijíždět?“

A nevyčkavši ani odpovědi, jala se vykládati, že jsou lidé, kteří se dovedou učiniti neviditelnými anebo že mohou býti na dvou místech zároveň, a toto že, jak jistě ví a má zkušeno, může také ten Voborský.

Tvář jeho byla opravdu teď skoro ustavičně zachmuřena nebo zamyšlena. Nejspíše se ještě vyjasnila, když se zabavoval chlapci svého přítele, nebo když v neděli odpoledne meškal ve velké světnici, sloužící za modlitebnu. Tam shromažďovala se všecka rodina. Pan Albrecht sedal v čele za stolem, v pravo paní Beata, majíc mladšího synáčka na klíně, staršího po boku na židli. Proti nim u zdi sedal starý Květ a na druhé straně Voborský s hlavou pochýlenou, s rukama sepjatýma.

Klid a mír jakoby se tu uhostily ve zbožnou chvíli. Posvátně zněla slova bible, z níž pan Albrecht vážně a vroucně předčítal. Ale nikdy nebyli všichni tak dojati, jako jednou, když za pana Albrechta, poněkud chmuravého, předčítala paní Beata, modlitbu jim samým vzatou z Pláče Jeremiášova.

„— — Pláče dcerka Siona Českého, slzy jí po lících tekou: že milovníci její opustili ji, aneb se jí v nepřátely obrátili. Kteráž ani mezi národy odpočinutí nenalézá: protože ji zarmoutil Hospodin pro množství přestoupení jejich. Rozpomíná se Český Jeruzalem na utěšení svá někdejší ve dnech trápení svého; ale protivníci jeho smějí se — — Umdlévá srdce naše, zatmívají se oči naše pro horu Sion, že opuštěna jest — — Obrať nás k sobě Hospodine a obráceni budeme: obnov dny naše, jakž byly za starodávna! — —“

Paní Beata dojmem přemožená zbledla a třesoucí se její hlas náhle umlkl; a již schýlivši se ku svým dětem, vroucně je k sobě přivinula a líbala. V němém pohnutí seděli pan Albrecht i přítel jeho, a starý Květ ronil slze. Toho odpůldne již nezanotovali, jako obvykle, ani písně ani žalmu.

(Pokračování.)

Bůh ví . . .

Báseň *Antonína Klose.*

Květů dech a vlnek šumy,
pohádka, jíž večer tlumí —
Bůh ví, co to všecko není,
leč má láska nezaplála
ani v jednom polibení.

Večer, nocí, dobou ranní,
v snech i práci myslím na ni.
Bůh ví, co to všecko bude —
a když hlavu z dlaní zvedám,
od slzí mám oči rudé.

Dva dny za rok, sotva více,
úsměv zřím své holubice.
Bůh ví, že to lásce málo —
leč mé srdce na čas dlouhý
nebe si z něj upřádalo. —

Hukot moře, písní něha,
jarní noc, jak v hnízda léhá —
Bůh ví, co to všecko není;
ale dnes mé rty tak prahnou
po vášnivém polibení.

Víno rtů a ručky bílé,
ať již pouhá je to chvíle —
Bůh ví, sladce myslet na to!
Leč svůj život dal bych za ni
i těch snů svých květ a zlato . . .

První máj v Sokolnikách.

Výroční upomínka na Moskvu. Napsal *Čeněk Hornov.*

Že blíží se vesna, poznáme na Rusi nejprve v novinách.

Ještě tlačíme čepku hluboko do čela, ještě se zahalujeme pevně do teplého kožichu nebo širošíré šuby, obouváme pozorně kaloše, ještě vypadáme, sotva jsme jednu ulici přejeli a izvóščik koně několikráte pošvihl koncem oprati, ještě vypádáme ne jako lidé, ale jako nějací svatí Mikuláši, rozvážející v jinovatkovém obalu dárky hodným dětem: a hle, v gazetách moskevských i petrohradských již cvičí se první zvěstcové jara ve své obvyklé písni, mluví k nám řeči stejně srozumitelnou jako zvláštní.

. . . „Dáča se hledá, blíže stanice železniční, nedaleko Moskvy“ . . . „Dáči lze najmouti v Ostankině . . . v Caricině . . . v Kuskově . . .“ „Dáča na jezírku . . . u řeky . . . v zátiši lesním“ . . .

Dáča, dáča, dáča! První poselkyně jara, polibek přešlého léta, vzpomínka čarokrásná . . . Dáča . . . Jaké to kouzelné slovo, co půvabných chvil nám připomíná ladný zvuk těch čtyř hlásek!...

Když přejde pouze několikadenní jaro moskevské a slunce počne pražiti do kamení ulic i domů, když mocné větry počnou vzdouvati pověstné, nesnesitelné prachy staré stolice, a pobyt v ní učiní nemožným, pak začne kralovati malý dřevěný domek ve chladném stínu stromů, útulný letohrádek, dáča, kam vše se odebere, co na rozžhavenou půdu moskevskou přímo ukováno není. A najímání, obstarávání tohoto útulku letního děje se ještě v zimě, jak nastává jaro, a význačné nabídky, jichž ukázku jsme právě napsali, jsou první známkou. Noemovou holubicí blížící se vesny.

A nejsme-li tak velkými pány, abychom měli vlastní svou dáču v Petrovském Razumovském nebo někde jinde, neodoláme i my vrkání této holubice — hoj, hajdy do trojky a jedeme se svými nejdražšími vybírati hnízdečko pro příští léto. Vše ostatní mizí, propadává se do propasti naší nevšímavosti; vidíme jen jednoduché dřevěné stavení v houští domácích stromů, hned vedle lesíka, tu i tam rybník nebo potůček ... tušíme jen krásné letní noci, za nocí klokotání slavíka ... veselý život za dne, plesy, návštěvy ... jsme-li mladí i jiskrný hled a zvonivý smích sivé krasavice ...; — — všeho ostatního, co mijí kolem nás v šíleném letu trojky, jakoby nebylo ... Ó, dáčo, hleď, pouhý zvuk tvých dvou slabik jak i cizince ne na sta, ale na tisíce verst rozehřívá!...

Potom přijdou skuteční poslové vesny, žhavé polibky jarního ruského slunce, podávající téměř ruce dvacetistupňovému mrazu, ktery ještě včera tady panoval. Černý sníh ulic moskevských, smísený za pětiměsíční jízdy po něm s nemalou dávkou bláta, stane se ještě černější a počne roniti jako ze zlého svědomí neméně černé slzy, které se po obou stranách ulic shromažďují a při úplném nedostatku vší kanalisace potůčky, potoky, říčky a řeky tvoří. Ulice ruské matušky nezapomínají na latinské přísloví, že různost vábí, a podávají nám, jdeme-li nebo jedeme-li po nich, takovou různotvárnost, že se jim v duchu pokloniti musíme: tu crčí a zurčí u veselém chřestu malitký ručej, tam šumí vážne od jedné řady domů ke druhé úctyhodný potok; tak musíme každou chvíli měniti chodník, nechceme-li užiti nepříjemné jarní koupele, trochu studené pro naše kotníky, tam valí se proudy celou ulicí a my musíme volky nevolky poslouchati libezně dětské zvuky čvach! čvach! ve známých částech našeho i cizího odění ... Jedeme po saních a nemůžeme každé chvíle s místa pro nedostatek roztálého sněhu; jedeme ve voze a zapadneme desetkráte za minutu až po nápravy do loužových výmolů ... Ó, slasti a strasti krátkého moskevského jara!...

Po té objeví se na ulicích — jakoby nějakou železnou dráhu z Moskvy do Tuly či jinam stavěti měli — sbor špičáky, motykami a podobným náčiním ozbrojených mužíků, a zatvrzelé vrstvy sněhové, tvořící půlmetrovou pokrývku stětovou, zakoušejí ostrotu jejich nástrojů. Ptactvo moskevské zimy, venkovští sedláci, kteří si zajíždějí do Mosky izvoščikovat a několik rublíků přivydělat, zmizí, a počet originelních drožkářů ruské matičky klesne se 40 na 20 tisíc. Ještě se zahodí malitké ruské sáňky pod kolnu, vytáhne se rachotivý, zkrachovaný ekypáž, místo beranice vrazí se na uši nad rendlíkově zastřižené vlasy nízký cylindrový klobouk, „p. t. publika“ vymění těžkou čubu za zimník, resp. kaftanový kabát a metamorfosa zimy na jaro je hotova.

Slunečko hřeje, hřeje, hnedle je pryč velkonoční guljání na Děvičím poli, a už je tu jarní slavnost moskevská, velkolepé národní guljání prvního května v — Sokolnikách.

* * *

Sokolniky, anebo jak se čte a jak bychom snad správněji psáti měli, Sakólniky jsou obrovský nedaleko Moskvy ležící park či spíše les, na severovýchodní straně ode středu města, Kremlu, dvě hodiny cesty vzdálený, a následkem obromné rozlohy Moskvy u samých ulic jejich položený. Za starých časů bývaly Sokolniky carskou oborou, as jako Hvězda nebo Stromovka, a konány tu oblíbené honby sokolí, kteréž daly také parku jméno. Pravíme a píšeme park ze zvyku po jiných, ze jiní tak říkají a tak píší; my sami bychom Sokolniky parkem nenazvali, neboť schází jim ona viditelná péče lidská, jež park tvoří, ona úmyslnost, vytvořiti něco umělého: jest to vysoký přirozený les veliké rozlohy, s uměle utvořenými cestami ku procházce, „proseky“ zvanými, s velkým prostorem, na němž je vystavěn vkusný pavillon, okolo kterého je upravena silnice ku výkladní, ostentativní projížďce, dále s 2—3 volnými místy, na nichž může lid v massách prováděti tytéž reje v míře zvýšené, které provádějí jednotlivci v menší společnosti v řídké zarostlině lesní. Až na tyto umělé drobty les, les, v původní podobě, ani uměle nesesilovaný, ani neoslabovaný, bez jakýchkoli effektních skupin, bez pečlivé regulace pravítkem a kružítkem: opravdový lesovitý les; asi takový, do jakého pořádáme na venkově výlety, aby tam bylo dosti místa k volnému pohybu, k tanci, dosti světla ku přehlédnutí všech a všeho.

Dříve, v letech padesátých a šedesátých, bývaly Sokolniky pro Moskvu bois de Boulogne, střediskem nejelegantnějších tříd, nejvyšší crème; přičinliví podnikatelé proměnili celé prostory v malounké zahrádky, besídky, loubí, řadou pěkně seskupené a výtečně vyhlížející; v každé besídce stolek, dvě, tři lavičky — rozkošné místečko pro jednu rodinu anebo pro milující párek; podnikatelé za slušný peníz postavili kouřící samovar, rodina přinesla s sebou anebo si zakoupila čaj, cukr, limóny a ostatní potřeby, a roztomilý dýchánek byl stvořen, jakoby vydechnut. Celá „stará guljání“ byla takto proměněna v hučící, bzučící úl nejlepší společnosti, celá Moskva hrnula se užít tu nedelního odpočinku a klidu. To byly doby slávy Sokolnického parku, které, poněvadž to bylo na světě, netrvaly věčně a přešly. Nastal nový konkurent, elegantně zařízený Petrovský park, a lepší společnost našla v Sokolnické polévce vlásek: odstěhovala se do Petrovského parku, jenž je dnes moskevským lesíkem boulognským, a Sokolnikám zůstal věren jen mužík, lid, a ten, kdo se chce po bujné veselém staroruském způsobu bavit, dovádět, bláznit. Elegantní svět nechá se viděti, jen chce-li se na bujný život národní podívat, chce-li se jako známý Farizej zalichotit, chce-li si zjednati příležitost, aby si mohl aspoň u sebe pomyslit anebo potajmu říci: bože, děkuji ti, že nejsem jako ti zde ... ti druzí ...

Tak jsou dnes Sokolniky v prázdnikách a v nedělích středištěm nižší, ale ryze národní společnosti, která si mnoho ubrousků před ústa nebere, ale vábí svou průhlednou duši, již můžete hleděti až na dno, do posledního záhybu.

Vedle toho jsou Sokolniky místem, které má značnou kolonii dáč, jichž obyvatelé vtiskují svou přítomností aspoň jisté části parku vznešený ráz, kteří pořádají ve velkém pavillonu koncerty, zábavy, rozmanité taneční večery, při kterých — jak v životě na dáčách vůbec zvykem — padají tak mnohé společenské hradby a ploty, a rozvinuje se nenucenost srdečná, nezapomenutelná . . .

Ale ať nejsou Sokolniky více tím, čím bývaly, ať povadla sláva jich nedělních zábav, ať paběrkují třeba jen na stromu své světové pověsti, kteréžto všude co moskevský lesík boulognský požívají, jedno nemohl jim dosud nepříznivý čas, ten starý nepřítel veškerých výsad, vyrvati: velkou národní slavnost, národní guljání prvního máje.

O tuto velkou oslavu, kterou pozdravuje a uctívá Moskva své krátké jaro, shromažďuje se téměř veškerá společnost staré matušky pod korunami sokolnických stromů opět, v ten den přichvátá opět každý, báryn i mužík, vozmo neb pěšky, ať si jde pobavit se obvyklým nemírným, nevázaným způsobem anebo pouze pohledem na veselící se množství.

* * *

Rusové mají dvojí svátky, dvojí „prázdniky“: carské a církevní. Ačkoli liškou podšitá kůže, ruský mužík, jde-li o to nepracovati, oba dva druhy s velikou ochotou a co nejdůkladněji světí, následkem čehož se pracovní dny ze 365 asi na 200 v roce scvrkují, poznáte velmi snadno a žádný mužík se tím netají, že podle svého „filosofického přesvědčení“ uznává za opravdové svátky jedině prázdniky církevní, náboženské. O prázdnících carských vějí všude prapory, na každém domě je „flagga“ ve známých třech slovanských barvách, honorace a všechny úřady účastní se slavnostních bohoslužeb; ale to vše mužíkem nehne, při tom všem zachovává on suverenní klid a lhostejnost — ne že by nemiloval baťušku gosudara, ale že mu takové světské vnější formality nejdou k srdci, on jich nechápe, nerozehřívá se jimi. Kdybychom tohoto rozdílu psaných prázdníků užiti chtěli, musili bychom nazvati první květen v Moskvě svátkem církevním, kdyby nebyl něčím ještě větším: pravým svátkem národním.

Neboť prvý květen vzruší hladinu duše mužické jako duše panské; továrny téměř zastaví práci, kontory jsou prázdny, procházky na boulevardech nevábí a samo guljání na Děvičím poli ztrácí půvabu a přitažlivosti oproti slavnosti Sokolnické. Mnozí již před polednem tam se ubírají a kdo toho neučinil, odpoledne učiniti to jistě neopomine. A při tom nesou si nižší třídy „všechno s sebou“, vše, co k bujné zábavě a ukojení hladu a žízně je nevyhnutelno.

Že je prvý květen pro bělokamennou matičku ruskou den zvláštní, poznáme ihned, jakmile rozhodnuvše se pro návštěvu Sokolniků objevíme se na ulici. Kdežto jindy, sotva jsme kalitky (dvéře domovní) překročili a po ulici se rozhlédli, stálo již před námi několik usmívajících se a jako Sireny vábících izvoščiků, kdežto jindy objevení se slušného kabátu pobouří všechny na blízku se nalézající dlouhosrsté koníky drožkářské: prvního května musíme na všechny strany důkladně se poohlédnouti a — neslýchaná věc! — sami si na izvoščika zakřiknouti, než některý přijede. A když přijede, jako vyměněn si počíná, dvojnásobnou cenu chce, bože ho netrestej, nic neslevuje, do Sokolniků mu dvou rublů málo — — věru nelze jinak než říci: slavný den, slavnostní den je první květen na březích Moskvy! Neboť pro ocenění slavnosti a důležitosti dnu některého jest všudypřítomný, ku všemu ochotný a všeho využitkující ruský izvoščík barometrem nejspolehlivějším; a on promluvil, jak jsme viděli, jeho dvojnásobná cena jasně ukazuje na nejméně dvojnásobně slavný den, který dnes máme!

Než co dělat, sednete a ujíždíte k cíli své cesty, anebo — neujíždíte. Vzpomenete si ještě záhy, že jste četli, že možno do Sokolniků dostati se koňkou (tramwayí) anebo linějkou a užijete těchto: buď nekonečné koňské dráhy, která vámi smýká po všech koutech ohromného města a po dlouhých oklikách doveze konečně přece tam, kam míříte, anebo toho způsobu dopravy, kterému linějka říkají, a který je hoden, aby se s ním český čtenář seznámil.

Linějka je zařízení letní a děkuje rozkvět svůj nesčetným dáčám a místům výletním v okolí Moskvy, s nimiž pravidelné spojení udržuje; ku každému z četných těchto míst stojí na určitých ulicích linějky, jež shánějí obecenstvo k vůli jízdě a jež vyhledávají cestující k vůli svezení: u Strastného monastýru do Petrovského-Razumovského, na Trubném boulevardu do Ostankina, u Ilinských vorot do — Sokolniků. Je to starodávní, pohodlná archa úmluvy s trojkou huňatých koní, podobná našim omnibusům, ale praktičtější: vůz rozdělen je na dvě sedadla ne na příč, ale od předu do zadu se táhnoucí, sedadla, která jsou nikoli dovnitř vozu, ale na venek obrácena. Cestující sedí ne tváří, ale zády k sobě, opřeni o vycpaný lenoch, který se osou vozu od předu do zadu táhne a nad nímž je jakás takás stříška vztyčena, k ochraně obecenstva buď před paprsky slunečními, buď před deštěm. Neboť jinak je linějka zcela otevřena a, jak na Rusi u všech povozů zvykem, nízka, tak že, kdybychom si k vůli pohodlí nohy natáhli, mohli bychom si je o dláždění ulice zcela pohodlně urazit. Tato demokratická otevřenost linějky dopřává vezoucím se pěstovati nejužší styky s ulicí a jejími zjevy a chrání je zároveň před rozmary jejími úplně: v případě naklonění jedna část pohodlně se vyklopí na zem a druhá se pansky položí na lenoch. Sotva jsme dospěli ku význačným hradbám Čínského města a blížíme se ku bráně jejich, Ilinskija vorota zvané, slyšíme křiklavé lákání konduktorů linějek, vidíme těchto celé kupy, odjíždějících, jakmile obsadily svých 8 míst cestujícími, přijíždějících nově, i trvajících na stanovišti. Hřmot a hlaholení pekelné, jež panuje po celý rok u Ilinských vorot, se ten den ještě stupňují a stávají nesnesitelnými.

Prohlédneme rychle všecky stojící linějky, a uzřevše v jedné téměř obsazené jedno místo prázdné, neváháme kousnouti do tvrdého oříšku a již ujíždíme k Sokolnikům.

* * *

Praha má svou „Fidlovačku“ v Nuslích, Varšava svou národní slavnost o letnicích v Bielanech, Moskva svůj první květen v Sokolnikách; ve všech těchto třech slavnostech uchováno kus bývalého života národního, ač třeba ve proměněné podobě. Nejchudší je naše pražská, nejpůvabnější bielanská a nejrázovitější, nejbouřnější sokolnická. První květen v Sokolnikách je náš první květen ve velkém, národním vydání, zvětšen v témž poměru, v jakém předčí Moskva číselně Prahu, hlučnější o tolik, oč je zachovalý život národní u Rusů mnohostrannější našeho.

Proudy lidstva potkáváme, jakmile jsme dospěli Pokrovky, ulice nedaleko parku ležící: po Krasnoprudné a Sokolnické ulici tlačí se již zástupy těsně podle sebe, oddělení kozáků v určitých vzdálenostech rozestavených udržuje se silným oddělením strážníků pořádek, okolní perevoloky (postranní ulice) zataženy jsou prevazy, povozy hrčí jeden za druhým, tvoříce dva proudy směrem ku Sokolnikům a zpět se pohybují: vše nasvědčuje jasně, že jsme na blízku cíle. Také zastavíme za chvilku před samým parkem, na místě, kde vyjímaje soukromých ekypáží, které se chtějí projeti na Corsu, vystupuje vše: ze sta povozů izvoščických, z několika vagónů koňkových, z mnoha desítek linějek, kde míst se nesčetné množství povozů s ohromnými zástupy sem tam se deroucího lidstva tak dohromady, že je k tomu opravdu potřebí ruského obecenstva, ruských koní a ruských kočí, aby nikdo nebyl pošlapán, nikdo nepřišel k úrazu.

Pěkným stromořadím dostaneme se na velkou kruhovitou prostoru, v jejíž středu nalézá se obrovský překrásně stavěný dřevěný pavillon, nově na místo staršího zřízený ku korunovaci Alexandra III. v r. 1882. Tento pavillon — patrně ovšem ten starší — hostil prý kdysi také deputaci českou na slovanské pouti moskevské, v něm proslovil vůdce Čechů Dr. Rieger svou známou řeč o nutnosti harmonického souzvuku hlaholů slovanských, která až dosud v myslech moskevských nevyzněla úplně.

Okolo pavillonu táhne se širším kruhem Corso, prostorná silnice, na níž pohybují se volným krokem povozy aristokracie a plutokracie moskevské, ekypaž za ekypáží v nejrůznější směsi, s krásnými orlovskými neb jinými ušlechtilými koni, v největším lesku povozů i toilett osob se vezoucích, zejména dam. Toť střed elegantní společnosti, která Sokolniky navštívila, aby se skvěla, rendez-vous všech, kdož činí nároky počítati se ku vzdělaným vyšším vrstvám. Jarní vydání národního guljání na Děvičím poli o masljenici, od něhož liší se tím, že užívá místo saní ekypáží, místo nádherných kožešin nejnovější mody pařížské. Pohleďme jen na společnost a poznáme, co je tu známých z Děvičího pole; jen že kdežto byly vypadaly (předpokládám hlavně dámy) dříve jako roztomilá zimní Jezulátka, hledí na nás nyní jako vonné jarní fialky, jimž se nedostává sice známé fialčí skromnosti, které ale přes to okouzlují svým půvabem. Vedle krásné pleti hledí na sebe pozornost upoutati oni známí zjevové, kterých nacházíme u nás největší kvantum na pražských Příkopech a k vůli nimž jsem již mnohou hodinu marně přemýšlel, jak přišli ke společnému jménu krále zvířat — lvové společnosti. Stojí v první řadě, po dvou neb po třech pohromadě, a vynikají každý jinou odbornou vlastností, kterou před sousedstvem blýskati se neopominou: Vasilij Vasiljevič zná do podrobnosti rodokmeny všech ušlechtilých ořů moskevských, je „znalec“ a oslovuje každého vynikajícího jednotlivce tohoto rodu téměř po bratrsku; druhý, Alexej Osipovič, jest, jak přec všeobecně známo, neobyčejným miláčkem všech, ano všecinkých krásných dám moskevských, až k neuvěření, jak jsou všechny do něho zamilovány, a kdyby chtěl povídati . . . onehdy kněžna Golicynová . . . a náš lev upírá vítězné zraky do každé ekypáže; třetí je „umělec“ — nemaluje sice ničeho, nemůže vzíti štětec do ruky, ale vždyť znáte výrok Byronův o poesii: jsou básníci, již nikdy nepsali své myšlénky, a jsou snad ti nejlepší . . . . a tento výrok platí zajisté i o umění vůbec, zejména o malbě . . . a třeba přiznati, že z tohoto stanoviska sluší počítati Platona Konstantinoviče k největším umělcům málo říci ruské země, ale Evropy, člověčenstva . . . on umělec duší, povznášející se nad hrubý obal uměním, zná všecky modely všech atelierů moskevských . . . a z tohoto stanoviska pohlíží také na život, zejména na dnešní promenádu, víte z ryze uměleckého stanoviska, a právě ujišťuje dvacetiletý Platon Konstantinovič jakéhos trpělivého souseda, že pohled na krásnou dívku jest mu nejvyšším pocitem uměleckým, neboť umění, tento největší klenot zralého člověka . . .; čtvrtý . . . bože, až i těžko povědět, jakonto nade vše povznešenou filosofií prodchnuto celé jeho nitro.

Ale pohlédáme-li blíže, neujde nám, že jediný úsměv oné blondýny div div nerozmetal veškeré ty filosofické hradby a umělecká i odborná stanoviska našich reků, div div že nenasil nevyrovnatelný nesvár do povznešených jejich duší.

Starší dámy hledí vynikati vkusem toiletty, starší pánové pružnou postavou, jistotou, s níž řídí koně, nebo aspoň svým kočím a spřežením. Druh chce předčiti druha, tak že se stává pro ten den corso sokolnické výkladní skříní moskevské společnosti; musí to také býti, jen že způsob, jak se to u mnohých děje, připomíná nám trochu nejasnou, ale peprnou průpověď: divno, že právě mezi moudrými lidmi nalézá se vždy tolik bláznů . . .

(Dokončení.)

Strýček a tetička.

Napsala *Božena Kunětická.*

„Strýčku Alexi! Strýčku Alexi! Pojď přec. — Čekáme na tebe. — Slyšíš? Strýčku! Otevři!“

Dvě malé kulaté pěstě zabušily na dvéře a dvě malé nožky netrpělivě zadupaly. Pak vyhouply se na špičky, aby drobné růžové rtíky dosáhly ke klíčové dírce, a domem rozlehlo se dlouhé důtklivé:

„Strýýýčkuuú! Pojď úúúž!“

Mladý příjemný muž, jemuž toto vyzvání patřilo a který právě stál u okna do zahrady vedoucího, sleduje tam jakýsi rozkošný zjev s dechem utajeným a rtoma pevně sevřenýma, což svědčilo o velkém duševním napnutí, mladý ten muž vjel si dlouhou, bílou rukou do kučeravých rusých vlasů, jakoby se tím vzpamatovati chtěl a odstoupil od okna. Za dveřmi bylo slyšet netrpělivý hlásek dětský, opakující neustále s důsledností rozmazleného jedináčka: Strýýýčkůůů! Pojď ůůůž!“

Alex chopil se tedy svého širokého klobouku a podívav se ještě jednou do zahrady, v které se mihotal růžový satinový šat s bohatou crème krajkou jako vetrem zmítaný chumáč listů z růže stolisté, otevřel dvéře tak rychle, že děvčátko na ně se opírající s roztaženýma ručkama upadlo na něho. Spousta světlých, ničím nespoutaných kadeří zaplavila mu rázem sličný obličej, v němž zářily velké modré oči jako hvězdy na nebi a zaslonila všecko z něho, vyjma ta růžová ústka, z nichž ještě v letu zavznělo jakoby setrvačností:

„Pojď ůůž!“

„Tak vidíš, maličká,“ pravil Alex mentorským hlasem, jemuž se snadně naučíme, obcujeme-li delší čas s neposlušnými dětmi, anebo dětmi vůbec. „Tak vidíš! Neuhodila jsi se? Ukaž se!“

Odhrnul děvčátku vlasy s obličeje a pozdvihnul je za bradičku k sobě vzhůru. Velké naivní oči byly uslzeny.

„Ty pláčeš, Růžo? uhodila jsi se?“

„Ale ne, strýčku! Pláču, že nejdeš, viš? Tetička Vilma čeká taky!“

„A proč si s tebou nehraje sama?“

„Ale jdi! Jak pak? — Musíme být tři, viš? Dvě je málo. To by nic nebylo.“

„Nu dobře, maličká — tedy jděme. Viděla jsi dnes již sýkorky?“

„Ale ne! Tetička Vilma mne nemůže tak vysoko vysadit. Ty jsi delší, viš?“

„Pošleme tedy tetičku domů a budeme si hrát jen spolu“ —

Při těchto slovech se hlas Alexův lehounce chvěl, jakoby se těch slov zaleknul. Děvčátko sebou úzkostlivě pohnulo.

„Ach co ti napadá, strýčku? — Ty mluvíš jako pan polesný, když má opičku, víš? Kdo pak by mně pletl věnečky a vypravoval pohádky? Na prstýnek ve dvou taky nejde. A černé bílé, ano ne, taky ne, viď že ne? Jen pojď! Sluníčko tam tak krásně svítí —“

Strýček Alex patrně s děvčátkem spokojený vyhoupnul si je na rameno a dlouhými kroky prchal s ní po schodech a po chodbě do zahrady. Seděla mu na ramení jako malá víla všecka opentlena, ztrácející se v krajkách jako v květu jabloně nebo lípy a tleskala rukama nad zdařeným únosem.

Venku bylo pozdní jaro. Červnové jaro. Obloha byla bezmračná, hluboká, modrá. Nejkrásnější jezero, koupel pro oko, jež se v něm osvěží i příjemně unaví. Tak k spánku unaví, k spánku, v kterém bychom chtěli věčně snít. V zahradě kvetly růže, voněly rezedy, fialky, hyacintky, okouzlovaly pestré tulipány, bílé kamelie, steré jiné květy, ta sladká pýcha čarokrásného jara, v nichž celá jeho smavá mladost v podobě krůpěje rosy sladce se koupá. Všude zeleň odstíněna způsobem nejrůznějším. Zeleň tmavá, světlá, žlutavá, svěží, ozářena jsouc slunečními paprsky a tajemná skrývajíc se ve stínu. Tu lavička, tu drnové sedátko, tu titěrný vodomet, onde besídka, záhon různých květů a zase záhon. Modřiny, lípy, malé smrčky, bez, štěpné kaštany, agáty. A všude kolem kol nadšený hymnus ptačí, který jest skvělou dithyrambou této jarní poesie, v níž vládne dech Tvůrce všehomíra.

„Strýčku Alexi!“ pravila malá rusalka po cestě, zatahavši jej vyzývavě za jeho geniální kučery.

„Jen povídej!“ odvetil Alex uháněje se svou kořisti dál.

„Proč nenosíš taký někdy takhle tetičku Vilmu? Máš hodně dlouhé nohy a vypadá to, jakobys lítal se mnou ve vzduchu. Byla by ráda — “

„Ach, ty žvatlalko!“

„Ó, jé, tamhle je! Tamhle u studánky. Hyjé! Ať jsme u ní! To bude honěná! Hůůů! Tetičko Vilmo! Tetičkóóó! Já jsem nahoře! Ohlídni se! Strýček Alex se mnou letí! Hůůů.“

Zahrada byla velká, skoro nepřehledná. Na zadním jejím konci temnil se malý lesík, který náležel patrně k lesu, jenž za zahradou několik kroků se nacházel.

V této části bylo příjemně a lahodně. Z perspektivy Alexovy vypadal malý lesík jako čarovný stánek královny víl.

Jemu se aspoň tak zdálo a to tím spíše snad, poněvadž vynořila se z něho postava dívčí, jako když z tmavého mraku hvězda vypluje tak světlá, čistá a líbezná. Ozařovala své okolí a byla krásnější než všecky květy po záhonech. Sama byla jarem, zosobněným štěstím.

V ruce držela strakatý, velký míč, kterým ob čas hodila do výše, aby jej zase chytila a zase vyhodila. Hrála si tak nenuceně a tak graciósně, že by to malá Růža s těží lépe dovedla. Její kulaté, sněhobílé rámě v úzkých krátkých rukávcích zvedalo se a klesalo jako vábný přelud, a hbité nožky, jako gazelí, míhaly se pod růžovým šatem v bujném trávníku velice svůdně, velice lehounce a svižně.

To všecko pozoroval i Alex, jelikož byl mladý muž, který právě v takovémto případu byl neobyčejně bystrozrakým a neomylným. Ostatně, přisámbůh, vypadal jakoby vlastně ničeho, praničeho nepozorozal a neviděl. Ba čím více se blížil rozkošnému děvčeti, tím přísnější, vážnější a skoro komicky důstojnou se stávala jeho tvář. Neměl skutečně nic jiného na zřeteli, jen tu titěrnou rusalku na svém ramení, která držela chumáč jeho vlasů ve svých rukou jako otěže, volajíc neustále, seč síly měla: „Hyjé! strýčku Alexi, hyjé!“

Konečně stála tetička Vilma jen dva kroky od nich a musila se zajisté situace změniti.

„Ach, ty!“ pravila smějíc se trochu nuceně sice, ale při tom velmi příjemně. „Pojď dolů! Okážu ti zabitého krtka — můžeš mu posloužit pohřbem a výkropem.“

Alex sňal svoje břímě s ramene a postavil je na zem. Potom posmeknul svůj široký klobouk a pravil odměřené „dobrý den,“ na kterýžto pozdrav odpověděla tetička Vilma ledabylým kývnutím hlavy. Touto krátkou ceremonií, jíž nevěnovali ani náležitého respektu, bylo mezi nimi vše odbyto, neboť od té chvíle, zaměstnávali se pouze svou malou neteří a hleděli jeden druhého předstihnouti u vynalézání nových her a nové kratochvíle pro ni.

Mluvili pouze s ní, úzkostlivě se snažíce jeden druhému nevěnovati pozornosti nejmenší, hašteřili se s ní, dotýkali se jí a bylo podivuhodno, s jakou virtuosností dovedli učinit malé děvčátko velkou barikádou, která je dělila. Růža pobíhala od jednoho ke druhému, lichotila se jako malé kotě, byla svévolná, rozkošná, bujná jako horský pramen, byla šťastná, ba svrchovaně blažená.

Podobně trávila několik hodin denně už po šest neděl a nikdy nezdál se jí život tak příjemný, rodný dům tak útulný, jako od té doby, co přijel strýček Alex od severu a tetička Vilma od jihu.

Ne zúplna bylo tomu šest neděl. Tenkráte dostala matinka malé Růži, nejlepší a nejdokonalejší paní Hedvika, kterou její manžel svrchovaně zbožňoval, dopis od své sestry z N., kde byl její otec úředníkem dosti podřízeným. Výtečná paní nedovedla ovšem nic jiného, než vyhledat svého manžela, který byl majetníkem nedaleké chvalně známé továrny a rozkošného zámečku, v němž bydleli, v jeho komptoiru, pohladiti jej po čele, nabídnout mu políbení svěžích rtů a ukázat mu dopis své sestry Vilmy, psaný elegantním zaokrouhleným písmem, které bývá velkým protektorem tam, kde se žádá, a vzbuzuje všechen respekt tam, kde se velí. Po tomto úvodu rozpředla se asi následující rozmluva, jež zůstala obou mladých manželů přísně šetřeným tajemstvím:

„Co píše Vilma?“

„Nebudeš to čísti?“

„Poslouchám raději tebe, vypravuješ-li.“

„Měl bys psaní ale přece čísti. Má sloh brillantní a neodolatelný.“

Pan Jaroslav vzal tedy list z rukou své choti a četl jej s čelem trochu zachmuřeným. Mladá paní pozorovala tu chmuru a v očích usídlilo se jí cosi bolestného, ba trpkého.

„Víš, že mne Alex žádal, aby se zde mohl zotavit po složených státních zkouškách a já že k tomu svolil?“ pravil po přečtení dopisu pan Jaroslav a pohladil konejšivě tvář své choti, na které postřehl onen bolestný stín, jenž před chvílí tam se usídlil.

„Vím, Jaroslave. Chceš snad tím říci, že Vilma by mu zde překážela?“

„Ach, nikoliv, má duše. Bojím se spíše, že by ona zde necítila se v jeho přítomnosti dosti volnou.“

„Myslíš tedy, že Alex nedovede být vůči ní ani tak dalece charmantním, aby utajil v sobě, že rodina tvá nepřála rodině mé a vůbec našemu sňatku? Myslíš, že by zachoval se k ní příkře, nepřátelsky — a sebe nedůstojně?“

„Ani to nemyslím, mé drahé dítě. Ale posud sama, jsi vždy rozumná a soudíš nejčastěji objektivně. Přijede Alex, Vilma přijede buď za ním, buď zároveň s ním. Znáš nejapný předsudek, jenž se vůči tobě usídlil v mé rodině, a jsi dosti důstojnou ženou, že dovedeš být k němu chladnou, netečnou. Avšak řekni, nebylo by možno, aby příjezd Vilmin právě v tento čas nevrhnul na tebe i na ni nový stín a neobvinil tě z nové intriky? Vilma je sličná dívka a —“

„A Alex nastávající advokát!“ zvolala paní Hedvika rozčileně. „Ach, ovšem, ovšem. Vilma sem nesmí přijet, nemůže! Pohlížel by na ni jako na sirénu, jejímž tajným přáním jest zmocniti se ho. Je chudá, skromná dívka a on jurista a majetník několika tisíc. To by byl výtečný lov — výtečný!“

„Hedviko, dítě mé, ztiš se! Proč ten výbuch? Domníval jsem se, že dovedeš o věci té mluvit klidněji.“

„Nezmiňuj se o klidu tam, kde se cítím uražena, kde je blátem házeno po nevinné, drahé hlavě mé sestry, na které září gloriolla dětské neposkvrněnosti. Vilmě je osmnácte let — Vilma je poupě, které ještě sní. Ó, Jaroslave, to bylo kruté, velmi kruté.“

Mladá paní vypukla v štkaní, skrývajíc hlavu na prsou svého chotě, který ji vášnivě k sobě přivinul.

„Ty víš, jak jsem tě milovala, když jsem se stala tvou chotí proti vůli své uražené pýchy. Ty víš! A odsoudili mé také, že jednala jsem z vypočítavosti, z praktických důvodů. Ale o Vilmě — ne, ne, to bylo kruté.“

Pan Jaroslav zlíbal jí čelo. Pak pravil tiše:

„Nevyčítej mně obět, kterou jsi mi přinesla. Nepřineslas ji nehodnému, vždyť vidíš, jak tě zbožňuju.“

Mladá paní chopila se jeho ruky a políbila ji horoucně. V tom políbení spočívala její odpověď, neboť hned na to hotovila se k odchodu.

„Hněváš se?“ zadržel ji mladý muž, jsa velice rozrušen.

„Nehněvám, Jaroslave!“

„A přece, Hedviko! Ty neodcházíš spokojena.“

Paní Hedvika neodpověděla, což přimělo jejího chotě, že opustil svou lenošku a pojal její hlavu do rukou, aby mohl čísti v očích jejích, jako v otevřené knize.

„Piš Vilmě, aby přijela —“ pravil po chvíli pevně.

„Nemohu.“

„Já si toho přeju.“

„Nemohu.“

„Chceš mi připravit několik bezsenných nocí a být příčinou nesváru s mým bratrem, jehož bych nemohl nikdy zde přátelsky uvítat nejsa jist, žes se mnou spokojena?“

„Ach, Jaroslave!“

„Chceš, abych trpěl, abych se pohledu tvého bál, abych se bál o tvou důvěru a lásku?“

Hedvika ještě otálela.

„Přijede Vilma?“ tázal se posledně a hlasem resolutním její choť.

„Přijede!“ —

A tak přijeli oba: strýček Alex a tetička Vilma. Ona přijela o den později a to snad bylo nehodou, neboť když mladý jurista setkal se s ní poprvé u večeře a byla mu představena jako sestra jeho švakrové, ku kteréž se choval více lhostejně, než nepřátelsky, stáhly se jeho rty k takovému nepěknému úsměšku, že naplnil půvabnou hlavičku Vilminu upřímným zděšením. Prohlížela si mladého juristu nejprve s potěšením, potom s údivem a ku konci večeře s trpkostí. Bylo totiž zřejmo, že pan Alex považuje ji za první kámen, přes který u svého bratra klopýtl. Byl k ní chladný, nevšímavý a jevil velkou radost, když bylo po večeři a mohl utéci z kroužku, v kterémž ona jevila se mu být článkem nejapným, nesympathickým. Malá Růža byla nesnesitelna v očích jeho, neboť opakovala neustále ve svém švitořivém monologu: Strýček Alex a tetička Vilma. Ono „a“ považoval pak za nejméně vhodné a příjemné. Spojovalo jejich jména, která se k sobě nikdy nehodila. Proto však přece žertoval se svou neteří, obávaje se, aby se nezdál hloupým anebo komickým, kdyby vystříhal se veškerého hovoru Totéž snad si myslila i tetička Vilma, neboť smála se s děvčátkem o závod. Tak se stala rusovláska páně Jaroslavova barikadou, kterou mladí lidé mezi sebe postavili. Po večeři téhož dne vkradla se Vilma do pokoje sestřina, aby si na Alexe postěžovala:

„Nenávidí mě,“ pravila smutně.

„Nevšímej si ho,“ radila paní Hedvika, utajujíc pohnutí.

„Proč mě nenávidí?“

„Poněvadž musí ti zůstat lhostejným.“

A pan Alex všecek pobouřen zastavil svého bratra na cestě do jeho pracovny.

„Chceš, aby se z nás stali mimo bratry ještě švakrové?“ tázal se ho prudce, červenaje se v tváři.

„Nerozumím ti,“ namítal klidně pan Jaroslav.

„Co zamýšlíš zde s Vilmou?“

„Chci, abys ji ctil a svou horkokrevností ji neobtěžoval.“

Tutéž noc strýček ani tetička malé Růži nemohli dlouho usnouti a to z příčiny snadno pochopitelné. Vilma přemýšlela o Alexovi, o němž věděla, že jí musí zůstat lhostejným a jenž ji bez příčiny nenáviděl, a před zrakem Alexovým kouzlila se hlavinka dívčí, plná světlých kadeří, s temným okem, lahodným hlasem, bílým čelem, kterou považoval za malou intrikánku, vetřevší se k němu za účelem málo čestným. V duši tetičky Vilmy probudil se vzdor, v duši strýce Alexe pak hněv.

Velkou ironií osudu ale bylo, že jeden o druhém té noci snili a že považovali ten sen za velmi příjemný.

(Pokračování.)

Jaro.

Báseň *J. V. Sládka.*

Pln hořkosti a tísně
jsem díval se v ten svět —
a nebe bylo blankytné
a luhy jeden květ.

A slunce volně hřálo,
zakvítal trn i hloh
a v dáli kdes, jak skřivan sám,
pastýřský zpíval hoch.

Rci, co tě duše tíží?
slyš, jaro dýchá kol,
viz, jaro dýchá rozkoší,
ó pohřbi ten svůj bol.

Ó, kamže mám jej pohřbít? —
vše kol je krása, lad, —
kdo truchlí, v květ ho uložte
a nebude tam spát.

Mně někde v pusté roli,
kde slunce není svit,
hrob vykopejte hluboký
a tam naleznu klid.

Tak někde na ústraní,
kam nezní lidský hlas,
ni ohlas smutku života,
ni ohlas jeho krás. —

I usmálo se jaro:
„Tak leckdos by si veď! —
a já ho přece naleznu
— a v hrob mu hodím květ.“

Berta Malmová.

Komédie o čtyřech jednáních. Švédsky napsal *Oscar Wijkander.*

(Pokračování a dokončení.)

Jednání čtvrté.

Scena I.

Sara sedí na pohovce a vyšívá. — Knut přichází rychle z pozadí.

Sara. Ach konečně! Byls dlouho pryč.

Knut. Ale byla to také dlouhá cesta, matko. — A zdálo se, jakoby se ty koně zdráhaly odvážeti odsud ubohou Gertrudu. Byla noc, když jsme tam přijeli.

Sara. A Gertruda? —

Knut. Já se skoro ani neodvážil podívati se na ni po celou cestu... Také jsme mnoho nemluvili... ale při loučení políbila mne a děkovala mi za vše. Tolik jsem vyrozuměl, že se nikdy více nevrátí... Jel jsem hned zase domů... bylo mi styd před jejími rodiči... Ach, matinko, kdybych si já někdy vzal Sigridu, — to by vypadalo docela jinak!

Sara. Ach, — strýc by ji ani nesvěřil takové rodině, jako je naše. Ale nebudeme nahlížeti do budoucna, — když přítomnost je tak šerá.

Knut. Zastihl jsem Sigridu v zahradě. Řekla mi, že strýc chce odjet. Tomu nesmíš dopustit.

Sara. Vidíš! — Nikdo zde nechce zůstat... a já se tomu nedivím. Ale vyhledám jej. Zdržel se včera večer dlouho u té... cizí... paní a dnes jsem ho ještě nespatřila. (Vstane.) Můžeš jít se mnou, Knute. (Odejdou na pravo.)

Scena II.

Mônsson a Hök přicházejí z pozadí.

Hök. Cos dělal tam venku na té anglické lodi?

Mônsson. Dělal jsem tě opět zvědavým. To je po čertech krásná loď! To ráhnoví, ty plachty, ta celá výprava . . . všechno nové! To je brillantní obchod. Ale co to bylo za hlouposti, cos to mluvil včera večer? Tvůj vyschlý mozek dělá ti už bláznovské kotrmelce! Kdo pak může věřit lidem, co mluví . . .

Hök. Nejlépe je býti opatrným. Když jsi jel z té brigy, viděl jsem, jak měníš amerikánské dollary na švédskou minci.

Mônsson. To lžeš!

Hök. A když jsi mne uviděl na břehu, dal jsi se do smíchu a řekl jsi do sebe: hle ten hlupec tu stojí a myslí, že dostane něco za svou včerejší amerikánskou dodávku!

Mônsson. Toť jakobys uměl čarovat, — neboť *to* jsem si skutečně myslil.

Hök. Ne, čarovat neumím, ale . . . mám dobrou hlavu a když tě tak znám — tak skrz na skrz znám — tu mi napadlo, abych Mississ Malmové napsal list a svěřil jí tak něco.

Mônsson. Ale ten list jsi ještě neodeslal.

Hök. Jak to víš?

Mônsson. Když se jedná o obchod, mám já ještě o mnoho lepší hlavu než ty.

Hök. Ale chci jej poslat.

Mônsson. Pro mne! — Myslil jsem právě na to sám, že s ní promluvím o tom, co jsem učinil, ha, ha, ha! — A věř, — ona mi bude vděčna . . . Ano, můj milý, tak tomu jest!

Hök. Ah! — Ty si tedy myslíš, že jako Gertruda vyjela jedněmi vraty ven, přijede ta Amerikánka vesele druhými — nu ano, — ony se takové věci dějí — záleží jen na tom, má-li také *každý* v žilách vodu, nebo krev.

Mônsson. Záleží na tom, že také ona je dcera Evina a že kousla do toho nejkyselejšího jablka na světě . . . Ona je schopna pláče — — to jsem viděl — ale ona je také praktická, můj příteli — a takoví lidé poznají vždy svůj prospěch — ha, ha, ha! — O tu se nebojím! —

Scena III.

Předešlí. Rolf z levé strany.

Mônsson (k Rolfovi). Co ti je?

Rolf (prudce a chvějícím se hlasem). Otče, ty zničils mou budoucnost a mé štěstí!

Mônsson (klidně). To nemyslím. Když je už někdo na tom, jako ty, tu jemná náplast nepomáhá, — tu sáhne člověk k španělským muškám a to jsem učinil já. Matka nechtěla mluvit, . . . tys nechtěl mluvit a mně to bylo nepříjemné něco říci. Což pak je na tom tak divného? To všechno šlo docela přirozeně. Když jedou dvě lokomotivy proti sobě na téže koleji, je srážka nevyhnutelná.

Hök. Docela dobrá — ale také docela sprostá železniční logika.

Mônsson. Ostatně je všechno jen, jak jsi to míti chtěl. Rozvod je věcí odbytou a . . . jsi volný jako pták. Jak ti jen může napadnout přijít a vinit mne, že jsem já zničil tvé štěstí?

Hök. Je to také nevděčné, když má člověk tak něžného a . . . podnikavého otce!

Rolf. Snad . . . mi neodpustí . . .

Mônsson. Nesmysl! Je žena . . . je matka . . . má tě ráda . . . a je praktická — není se čeho bát.

Rolf. Ale ode včírka večer jsem se marně o to pokoušel promluviti s ní slova . . . Uzavřela se do svého pokoje, a kromě strýce nechtěla mluvit s nikým . . . Nemyslím, že mne už miluje jako dříve.

Hök. To by také bylo příliš mnoho žádáno!

Rolf (k Hökovi). Snad také u vás jsem velkým zločincem?

Hök. To nechci zrovna říci . . . Jak se to vezme . . . Čím méně zdravého rozumu je v lásce, tím prudší bývá . . . a zde na světě by to bylo hrozně nudné, kdyby lidské srdce nebylo tak bláznivé jako jest.

Mônsson. Blázni jste obadva — jak myslím, ha, ha, ha! To je přece jasné jako slunce, že . . . že . . . (k Hökovi) já jí říkám jako ty — že je Mississ Malmová celá bez sebe — neví-li ještě tu veselou novinu.

Rolf. Jakou novinu to myslíš?

Mônsson. Inu — ten rozvod! — což pak jiného?

Rolf. Pravda . . . o tom ještě neví.

Mônsson. Jakmile zví, že vašemu spojení už nic nestojí v cestě, bude všechno zase dobré a krásné.

Rolf. Ano . . . snad.

Mônsson. Devět lidí z desíti by mi letělo do náruči a děkovalo by mi za to, co jsem učinil.

Hök. Ty tedy sázíš deset proti jedné, že . . .

Mônsson (k Hökovi). S tebou nemám teď žádného obchodu . . . (K Rolfovi.) Tomu přece porozumíš . . . Ona si nepřeje ničeho tak vroucně, než aby byla oddána. To mi řekla sama. A protože jsem jí na to dal své slovo, že vašemu sňatku nestojí nic v cestě, — dostojím svému slovu. Učiní to na ni dojem, že se potkala s mužem, který je s to odstraniti veškeré překážky a jíti přímo za svým cílem.

Hök. To byla velmi přímá cesta, kterou jsi mne poslal s mým vyřízením.

Mônsson (neposlouchaje Höka). Půjdu k ní hned . . . žádá toho už zdvořilost . . .

Hök. To můžeš tedy hned vzíti s sebou můj list.

Mônsson (nedbaje Höka). Pozvu ji k nám do domu . . . Bude zde uvítána jako královna . . . a bude bydlet v tom nejkrásnějším pokoji. (Zticha k Rolfovi.) Tu brigu jsem si prohlednul . . . znamenitá ti říkám! — (Nahlas.) Zapijeme to champaňským. Pojď, Rolfe . . . a ukaž mi, kudy se tam jde . . .

Rolf. Ha! Tvá veselost je zrovna nakažlivá, otče! Abys tak měl pravdu!

Mônsson. Já mám vždycky pravdu!

Hök. Ale uvažte, pánové, že dvéře do toho nejkrásnějšího pokoje jsou zde zavřeny.

Mônsson. Co chceš?

Hök. Já myslím, jestliže zdejší domácí paní ... bude snad míti nějaké rozpaky ...

Mônsson. Tedy jsem *já* pánem v domě!

Hök. Tam dole v komptoiru, ano, — ale ...

Mônsson. Ty se do těch věcí nepleť! — Nu, teď se jenom převléknu — a půjdeme, Rolfe. (Odejdou na levo.)

Scena IV.

Hök sám.

Hök. To je jistá pravda, že se člověk stane špatným chlapem, když po něm svět jako vzteklý pes se všech stran kouše ... a když je tak kousán po mnoha let, stane se ještě špatnějším ... a konečně stane se mu špatnost pravou potřebou. Hm! — Když se potom ještě ani nedostane, co si člověk poctivě zasloužil ... tedy ... Ano, můj starý brachu, zatím, co si oblékáš svůj černý kabát, odešlu já svůj list. Ten ti připraví hezké uvítání. (Odchází k pozadí a zastaví se.) Když se nedá pořídit nic dobrého, je to také trochu příjemné provésti něco zlého. Také zlo je moc ... A moc ... ta vládne světem. (Odejde pozadím.)

Scena V.

Valerius objeví se ve dveřích na pravo a mluví se Sarou, jdoucí za ním.

Valerius. Ano, není zde nikoho. Nebudeme rušeni.

Sara. A ona je zde, pravíš, zde, pod mou střechou —?

Valerius. Ano, chce s tebou mluvit ... Nechtěl jsem jí odepřít té útěchy a vzal jsem ji sem. Je tam v pokoji u Sigridy a čeká.

Sara (ostře). U Sigridy? — U toho nevinného dítěte? Co tam má co dělat?

Valerius. Sestro, tvůj cit pro to, co se sluší, je trochu přemrštěný, a tvé pojmy o ctnosti jsou trochu nejasny ... Snášenlivost je ta ctnost, které úplně postrádáš. Když jsem k vám přijel, řeklas mi, že je mne zde potřebí, a to právě proto, že jsem člověk míru a kněz. Pozoruji, žes měla pravdu.

Sara. Chceš tím říci ...?

Valerius. Že sluší ženě býti mírnou a shovívavou a že je třeba, aby vyplela ze své duše všechno farisejské bejlí. Myslím to s tebou dobře, sestro ... Chceš ji přijmouti teď?

Sara. Ano, tobě k vůli.

Valerius. Nikoliv, uvítáš ji sobě k vůli. Já to dobře chápu, jak tě domácí strasti uvedly ku čtení bible. Ale ty jsi četla špatně svou biblí, sestro. Namísto lásky a sebe zapírání nalezlas tam záští a pýchu srdce. Důkazem toho jest, žes při všem svém jasném rozumu neuměla, neb nemohla zkrotit zlé náklonnosti svého muže a svého syna. Uvítáš ji k vůli samé sobě ... je nutno, aby ten led kolem tvého srdce roztál ... uvítáš ji k vůli ní, která je trpící!

Sara. Ano, — ať přijde!

Valerius (jde ku dveřím a volá). Sigrido!

(Pausa.)

Scena VI.

Předešlí. Sigrid a Berta s levé strany.

Sigrid. Vejděte, dobrá paní ... otec na vás čeká zde.

Berta. Děkuji, milá Sigrido; děkuji. (Pohledne váhavě na Saru.)

Valerius (k Sigridě). Teď se opět vrať ke své práci, mé dítě ...

Sigrid (odchází). A ty přijdeš brzo za mnou, otče, není-li pravda?

Valerius. Ano, přijdu. (Vezme Bertu za ruku a vede ji k Saře.) Zde je, sestro, ta, která myslila, že bude tvou dcerou, když dala své srdce tvému synu.

Sara. Co mohu já v tom dělat, — teď?

Berta. Nic, má paní! Proto jsem nepřišla.

Sara. Já myslila, že snad přicházíte s nějakými nároky teď, když jste doslechla o Rolfově rozvodu ...

Berta. Dá se Rolf od své ženy rozvésti?

Sara. Ano. Nevěděla jste to?

Berta. Ne ... nikdo mi to neřekl.

Sara. Tak! — A vy sem přicházíte přec?

Berta. Ano! A Rolf dá se od své ženy rozvésti? — Řekněte mu, aby to nedělal.

Sara. To nemůžete myslit do opravdy ... Já jsem až dosud nevěděla, že se také s obětavností a odříkáním dá koketovat.

Valerius (s výčitkou). Saro!

Berta. Já se domnívala, že rozumíte, jak nešťastnou jsem, aniž bych vám to musila říkat. Vy si myslíte: Ona nepláče ... a proto béře to všechno na lehkou váhu. — Ó, já plakala tolik, že nezbývá mi slzí zde — a kdybych plakat mohla — bylo by to hořem nad mou minulostí, — a ne zármutkem nad mými shrocenými nadějemi ... V této chvíli nepřináším žádnou oběť, žádné sebezapření, když Rolfa žádám, aby neopouštěl svou ženu.

Sara. Kdybych mohla věřiti vašim slovům, byla byste zvláštní, ano podivuhodná žena!

Berta. A proč byste mým slovům nevěřila? Snad proto, že já jsem jednou tak slepě věřila slovu vašeho syna, jež mi dal pod vylhaným jménem lásky a cti? Ano, *tenkráte* jsem byla schopna obětování se. Vy mne špatně znáte, vy mi nerozumíte, myslíte-li, že ta oběť, kterou, jak se vám zdá, přináším teď, je tak veliká, jako ta, kterou jsem již přinesla. Když jsem zde, — ano zde na tomtéž místě, — byla tak násilně vyburcována ze svých snů o štěstí a blaženosti, objevila se skutečnost přede mnou tak hroznou, že mne i teď přechází mráz, když na to vzpomenu. A utéci, prchnout od této skutečnosti — to myslíte, že je oběť? Ne — teď už není! Bůh dal mi sílu, abych umlčela své vzpurné srdce ... a kdyby váš zrak tomu stačil, paní, snadno byste mohla viděti, že v tom srdci nemůže býti žádného místa pro toho, jenž své moci nad ním tak zneužil. Já s posvátnými city nekoketuji! Odpusťte mi, — musila jsem to říci . . .

Valerius. Tak mluví a myslí žena šlechetná!

Sara. A já že bych neuměla nahlednouti v to, co se děje ve vašem srdci — ?

Berta. Ne — a proto jsem přišla. Máte předsudky — a já nemám žádného práva vám to zazlívat. Snad byl život váš jako malé jezírko, jež bouře nikdy nezasáhne. A když konečně přišla, myslila jste, že skrývá se v ní celého světa hřích a potupa. Já to viděla ve vašem prvním pohledu, když jste přišla ke mně, abyste zkoumala můj život. Byla jste hrdá a chladná, a vaše srdce při vás nebylo. To vzbudilo se teprv úsměvem nevinného dítěte, ale zavřelo se krutě před matkou a přece jste věděla, že jest nešťastnější, než sama mohla tušit. Já vám dobře rozumím. Byla to oprávněná hrdost poctivé ženy. Já věděla, jak mne zraňujete, ale má bolest učila mne míti úctu k té, která myslila jako vy. A proto jsem přišla. Vy mne nespatříte nikdy víc, ale já nechci, aby úcty hodná žena myslila o mně tak křivě, jako činíte vy.

Sara. A co chcete činit?

Berta. Nic, jen co mi káže můj přirozený cit, — ten cit, který mne sem vedl. Snad to jest pouze pošetilý nápad, ale mně to přichází jako vnuknutí. Myslím si, že jestli vy, která máte právo odsuzovat, budete tak dobrá a řeknete mi: „Tys chybila, ale srdce tvé je čisté,“ že, řeknete-li to, budu se moci pokládati za šťastnu, že nabudu opět úcty k sobě a budu myslit, že se mé malé ubohé dítě nebude musit jednou za svou matku rdít!

Sara. Mé ubohé dítě! Tys rozhřála ten led kolem mého srdce. Ty zvítězilas. (Otevře náručí.) Pojď sem! — Ano, tvé srdce je čisté!

Berta (obejme Saru). Díky! — Teď jsem klidna!

Sara. A malou Marušku mi necháš?

Berta. Mé dítě?! — Ah ne! Je mou radostí! mou útěchou! —- Teď je mi vším! — A jak ji mám vychovat, teď vím. Vy jste mi to řekla. Vrátí se se mnou do Ameriky . . . Pro ni budu pracovat . . . a práce dodá mi zmužilosti a upevní můj klid. Naučí mne zapomenout minulosti a doufati v budoucnost. Tam v tom velkém novém světě nikdo se neptá, kdo jsem a nikdo nebude se tázati na jméno mé osiřelé dcery. Ten malý křížek od vás bude nositi na památku na staré, dobré Švédsko, a na vás . . . a kdykoliv se naň podívám, vzpomenu si já, že byť bych i nebyla nalezla dostiučinění od světa — nalezla jsem je u vás. (Sklesne pohnutím na židli.)

Sara. Jsi vskutku nešťastna!

Valerius (k Bertě). Jsi tak rozčilena, je ti třeba poklidu, mé dítě! — pojď, dovedu tě k Sigridě.

Sara. K Sigridě — ano, — ano, k té může jít!

Berta. Děkuji vám. Mohu vám ještě později dáti s Bohem! (Odchází s Valeriem na pravo. Knut přichází verandou s listem v ruce.)

Knut (k Bertě). Zde je psaní pro vás, ctěná paní. Právě došlo.

Berta (vezme list). Děkuji!

(Valerius a Berta odejdou v pravo.)

Scena VII.

Sara. Knut.

Sara. Knute!

Knut (jde k ní) Přeješ si, matko?

Sara. Hleď, — takovou dceru bych si přála mít.

Knut. Ale vždyť tomu nic nebrání —! Gertruda se už nikdy nevrátí. — Rolf nežádá si lepší ženy . . . a otec je do ní zrovna zamilován. —

Sara. Tak jest — ale — ona!

Knut. Ona? — Vždyť také ona má své příčiny, aby . . .

Sara. Ano, — ale má pevnou vůli . . . a když řekne, že nechce . . . Snad ještě ta láska mateřská . . . Ano, uvidíme.

Scena VIII.

Předešli. Mônsson, Hök a Rolf z pozadí.

Mônsson (ještě na verandě, k Hökovi). Ah — ty tady ještě vyzvídáš?

Hök (vcházejí spolu do pokoje). Seděl jsem v zahradě zatím cos ty byl na námluvách pro svého syna . . . Nebyly žádné amerikánské koše na skladě?

Mônsson (malomyslně). Nebyla doma.

Hök. Na mou věru, jak by také byla, — když je zde . . .

Rolf (odstoupí od Sary, s kterou byl promluvil několik slov). Zde? — Berta zde?!

Mônsson. Co pravíš? — tady že je?

Hök. Právě jsem ji viděl v okně . . . Gertrudiny ložnice.

Sara (s přísným pohledem na Höka). Ah . . .

Knut (stranou). Zmije!

Rolf. Berta! Konečně! (Přistoupí rozčilen ku dveřím na pravo.)

Mônsson. Počkej, — půjdu s tebou . . . Budu stát po tvém boku — já, — já —

Rolf. Berto!

Mônsson (prudce). Proč pak je zrovna *tam?*

Hök (stranou). Nepříjemné místo, když má člověk tak — dobré svědomí!

Rolf. Ať je kdekoliv, musím ji vidět!

Mônsson. Počkej! Bylo by lépe, kdyby přišla sem. Nemyslíš také tak, Saro?

Sara (která byla vstala s pohovky). Ano, já sama ji přivedu. (Odejde na pravo.)

Rolf. Nebuď tam dlouho, matko! Nebuď tam dlouho! — Slyš, nebuď tam dlouho!

Hök (pro sebe). To je občerstvující pro mé nervy. Dobrovolně se odtud nehnu!

Mônsson. Zdá se mi, jakoby visela v povětří bouře... tak, tak, jenom buď klidným, — a drž se, Rolfe!

Rolf. Ó, můj otče, můj otče!

Knut. Rolfe . . . upokoj se! —

Mônsson. Vzpamatuj se, drahé dítě ... a pomni, o co se jedná! — Je to ... je to ... hrozně mnoho!

Hök (stranou). Asi padesát tisíc dollarů!

Mônsson. Vzmuž se tedy, Rolfe, a drž se!

Rolf. Je tam tak dlouho! Ach, tak dlouho je tam!

Mônsson. Všechno má svůj čas ... Nejprv si trochu zapláče, to víš ... To dělají všechny ženské ... jinak by si to ani neodpustily ...

Hök (stranou). Teď jsem zvědav, jestli mne nezapomenou vyhodit!

Knut. Už jdou!

Rolf. Ah!

Mônsson. Neslyšels dobře, Knute! Kdybys tak chtěl poslechnouti u dveří ...

Knut (horlivě). Naslouchat u dveří mi matka zapověděla.

Mônsson. A tak! Kdybych já sám ... Počkej! — Teď otvírají uvnitř ...

Knut. Je zase ticho!

Mônsson. Ne, — teď něco slyším. To je strýc, — mluví něco ... ano je to jeho hlas ...

Knut. Tak šustí matčiny šaty ...

Mônsson (spatřiv Bertu ve dveřích). Aha! Tady je! — Nepláče! — To je dobré znamení!

Scena IX.

Předešlí. Sara. Berta a Valerius.

Sara. Pojď, Berto; slíbila jsem, že tě přivedu.

Valerius. Jsi teď mezi svými přáteli. —

Rolf (letí Bertě vstříc a béře ji prudce za ruku). Berto! Odpusť mi!

Berta (obrací se k Valeriovi). Vy jste mne kdys učil, abych odpouštěla těm, kteří mi ublížili, i abych nikdy víc nevzpomínala jejich přečinův. (K Rolfovi.) Já ti odpouštím!

Rolf. Ó, díky! — Vždyť jsem to věděl! Jsi vlídná a dobrá, Berto! Ty víš, že zapomněl jsem všeho jen z lásky k tobě!

Berta. Ano, tomu rozumím ... Ano, tys mohl zapomenouti všeho, protože tvá láska nebyla tak čista, jak ji Bůh v tvém srdci míti chtěl! — Proto jsi mohl zapomenout cti a věrnosti, pravdy a svědomí ... proto zapomněls povinností svých ku své ženě ... a proto, — ano proto jsi mne mohl tak hluboce — potupit!

Rolf. Tvá slova padají jako žhavé uhlí na mou hlavu, Berto! Pro Bůh, — nemluv tak! Já uznávám svůj hřích a zapřisahám tě, — měj slitování se mnou ... Pomni na minulost ... vždyť to víš, žes mi byla na světě vším ... že když jsem tě zbožňoval, myslil jsem, že všechna pouta spadají se mne, sama, a že vše, co mne mrazí, taje v tom slunci lásky ... Já viděl jenom tebe ... Snad bylo to všechno jenom šílenství ... ale já za to nemohu! — Já nestaral se o celý svět, jen to jsem vpíjel, co viděl jsem v tvém oku, — co slyšel jsem z tvých úst ... Žil jsem jako v očarovaném snu, z kterého jsem se nemoh' protrhnout ... ale jen se na mne podívej, — ne tím zdrcujícím pohledem, jako před chvílí, ale vlídně, laskavě, promíjejícně ... Berto, ty přece nemůžeš myslit, že jsem kdy vědomě mohl ti ublížit, mohl tě urazit? Vzpomeň na minulost i aspoň to zkus se upamatovat, jak vroucí a opravdová byla láska má! —

Berta. Má láska je mrtva! Vrať se ku své ženě, a buď jí věren do smrti!

Rolf. Ale vždyť jsem volný! Jen krátký čas, — a ta, která byla mou ženou, jí nebude!

Berta. Jen krátký čas! — — ano čas ruší vše! Ty myslíš, žes byl oprávněn svou ženu zneuctít, a já rozumím, že těžce chápeš to, co vytrpěla já. Ty svrhuješ pouto manželské, jakoby to byla hračka, pouhá lesklá cetka, a myslíš, že jakmile jednu ženu plačící z domu vyženeš, vstoupí tam druhá se smíchem. Ne, Rolfe, žena, choť, je více, než myslíš ty! Ona žádá především úcty od toho, jemuž dala vše. A je-li slabou, jako mladý strom, musí se podepřít a ne zlomit, a spálit v ohni podlé vášně! Ach, já nevím, rozumíš-li mi — — ale ty ztrpčils můj život a vzals mi víru v to, co dobré a pravé je na světě tom ... Já ti odpustila, ale to je také vše, co mohu, — více nelze!

Rolf. Ó — budeš-li jen hledat v srdci svém, snad nalezneš tam pro mne víc! Co nás dělí, jest pouze lstivý vynález, zákonem posvěcené nedorozumění, znetvoření podstaty lidské lásky! Ty můžeš zůstati věrnou samé sobě a přece býti mou ženou!

Berta. Ty zneuctíváš vše, co je svato! Ne, Rolfe — teď ještě méně mohu býti tvou ženou! Vždyť jsi tak zřejmě dal na jevo své pohrdání s tím, co mně je svato. Já nezůstanu pod tou střechou, kterou mi nabízíš. Což věděla jsem, když jsem ti dala slovo své, že ta cesta k manželství je tak zločinná? — Ne, a tisíckráte ne. S tebou jíti nemohu!

Mônsson. Ale ... dobře-li se pamatuji ... vždyť vám na tom sňatku tak záleželo? — Hm! — Vždyť jste byla jako usoužena tím dlouhým odkládáním a přijala jste s tak velkou radostí svatební šperk, který jsem vám dal. *Můj* syn, myslím, přece není k zahození!

Berta (k Mônssonovi). Vím, pane, že moje zdráhání — je pro vás sklamáním!

Mônsson. Ach! —

Berta. Vysvětleno mi, že *vám* jsem díky povinna za to pokoření viděti se tváří v tvář zde s Rolfovou manželkou a zvěděti docela nepřipravena o tom podivném postavení, v kterém jsem se nalézala vůči ní. To bylo kruté vůči té, jíž nazýval jste svou dcerou! Podařilo se vám ji vypudit ... a v tom jste vyhrál.

Mônsson. Ano! — Hm! —

Berta. Ale myslíte-li proto, že vyhrál jste také mne a to, čeho dobyla jsem si prací a strádáním — pak se mýlíte!

Hök (tiše k Mônssonovi). Míti tak teď batterii děl, to bys tu brigu rozstřílel!

Mônsson (k Hökovi). A tebe s ní! Co tu máš dělat?

Berta. Ten svatební šperk odevzdávám zde vaší paní. (Položí pouzdro na stůl.)

Sara (k Bertě). Má ubohá přítelkyně ... něčeho jsi ve své bolesti přece zapomněla ...

Berta. Něčeho!

Sara. Myslím tvé nešťastné dítě.

Berta. Ne, toho nezapomínám nikdy!

Sara. Matka je schopna velkých obětí!

Berta. Ano, může jíti za své dítě na smrt — *dále* nemůže!

Sara. Ano, — dále ne.

Berta. Manželství bez lásky je hřích.

Sara (pro sebe). Jenž se tresce tisíckrát — ano!

Rolf. Berto! Neopouštěj mne! Nemohu bez tebe žít! — Miluji tě . . . a proto je můj trest tak strašlivý!

Berta (po krátké pause). To vím! (Podá ruku Valeriovi a odchází.)

Opona pomalu spadne.

(Konec Berty Malmové.)

Přel. *J. V. S.*

FEUILLETON.

Z oboru elektrotechniky.

Podává *Ladislav Fiedler.*

II.

Osvětlárna u Rio Janeiro opatřena jest též elektrickým světlem o dvou tisících normálních sviček, jež viděti lze až ze vzdálenosti 55 kilometrů. Elektrické lampy umístěny jsou na výši 26 metrů věže, jež sama stojí na skále 70 metrů vysoké, takže světelné oblouky lamp jsou 96 metrů nad hladinou mořskou. Elektrický proud vzbuzuje se Grammeovým strojem dynamoelektrickým a k vůli jistotě jsou jak lampy, tak i dynamoelektrický a parní stroj dvojité, aby ve případě porušení některého stroje ihned druhý v činnost mohl býti uveden a osvětlování nebylo přerušeno. Nejsmělejším projektem v oboru elektrického osvětlování jest bez odporu plán elektrického osvětlení Paříže z jediného bodu, vypracovaný francouzským inženýrem Bourdaisem. Obtíže, jaké se rozvádění elektrického proudu ku lampám po veliké ploše roztroušeným naskýtají, hodlá Bourdais obejíti tím, že elektrické světlo z jednoho bodu pomocí zrcadel hodlá vrhati do značných vzdáleností a na všecky strany, takže světlem s výše padajícím veškeré ulice Paříže by byly osvětleny. Plán vypracován jest do nejmenších podrobností a zevrubnými počty dokázána možnost technického jeho provedení. Elektrické světlo umístěno má býti na věži 360 metrů vysoké, sestávající z více poschodí. Spodní stavba věže sloužiti má za elektrické museum, a rovněž i v ní postaveny mají býti dynamoelektrické a parní stroje ku osvětlování potřebné. Věž státi má v geometrickém středu Paříže a jest za stanovisko její vyhlídnuto Pont-Neuf, anebo Place Saint Germain l'Auxerois, takže elektrickým světlem o 15 milionech normálních svíček ve svítilně její vzbuzeným osvítiti by se musila kruhová plocha, jejíž průměr činí 11 kilometrů, a hodlá Bourdais toho docíliti, aby na nejvzdálenějším bodu Paříže bylo lze při elektrickém osvětlení tisk čísti.

Věž postavena má býti již v r. 1889 při příležitosti pařížské světové výstavy. Nelze ovšem rozhodovati o možnosti neb nemožnosti praktického provedení smělého plánu Bourdaisova, a rozumí se, že z větší části v kruzích odborných z různých příčin o možnosti toho se pochybuje; uváží-li se však, že podobná zařízení, ovšem v menších rozměrech, již existují, nelze též Bourdaisův projekt elektrického osvětlování Paříže beze všeho zavrhnouti.

Tak v New-Yorku osvětleno jest Madison-Square, stromy posázené místo asi 300 metrů dlouhé a 200 metrů široké, šesti obloukovými lampami na vysokém stěžni upevněnými, kdežto dříve zapotřebí bylo ku jeho osvětlení 300 plynových hořáků.

Podobně odvážný jest plán osvítiti cestu po atlantickém oceanu mezi Irskem a New-Foundlandem. Cíle toho má se docíci 10 lodními světlárnami, jež na vysokém moři jedna od druhé ve vzdálenosti 200 angl. mil mají býti zakotveny. Telegrafní kabel udržovati má spojení mezi všemi světlárnami, a byla by umožněna jízda lodí za noci, vedle toho pak i jedoucí loď pomocí telegrafního vedení světláren byla by v ustavičném takřka spojení s kteroukoli stanicí pevniny.

Nezdá se však, že idea tato dojde kdy svého uskutečnění a spíše možnost toho převládá u podobného, ovšem menšího projektu, totiž elektrického osvětlení kanálu Suezského.

Elektrické osvětlování v uhelných dolech, zdá se, že vstoupilo též ve příznivé stadium, a rovněž i upotřebení elektrického světla ku různým účelům jest dalekosáhlé. Jedním z nejzajímavějších způsobů tohoto posledního druhu jest osvětlení vnitřku parních kotlů.

V kotli upevněny jsou jedna nebo dvě žehací lampy, jež dráty vodícími s dynamoelektrickým strojem, nebo akumulatory anebo i s galvanickou batterií jsou spojeny, a jež uzavřením proudu, což otočením kliky nebo stisknutím knoflíku pohodlně provésti se dá, rozžehnouti lze, čímž vnitřek kotle jasně se osvítí a jsou do stěny jeho zasazena dvojitá pozorovací skla, aby do vnitř nahlížeti se mohlo. Nejen že podobné zařízení nemalých výhod poskytuje při zkoumání vnitřního děje parních kotlů, i v cukrovarnictví a pod. může se během času státi nezbytným, anať dovoluje ustavičně průběh varu různých látek sledovati.

Co se zdokonalování elektrických lamp neb dynamoelektrických strojů týče, znamenáme směrem tímto rovněž tak zimničnou činnost, jako při zavádění a rozšiřování elektrického světla do života praktického. Při lampách žárových směřuje všecka snaha ku zdokonalení přípravy uhlových nití, aby jasnější svítivostí jakož i delším trváním nad jiné vynikly, při lampách obloukových jedná se pak v prvé řadě o zjednodušení mechanismu, jenž uhořívající uhly lampy samočinně udržovati má v patřičné vzdálenosti, a možno říci, že přes nesmírné množství soustav a patentů se objevujících nelze značnějšího pokroku poznamenati.

Inženýr Nussbaum vytkl si zajímavou úlohu, jejíž rozřešení by bylo na elektrické osvětlení vlivu dalekosáhlého. Chce totiž zabrániti, aby uhly obloukové lampy neshořely, čímž by žádného regulačního mechanismu nebylo zapotřebí, a hodlá věc tu provésti tím, že užije dutých uhlů, jimiž do světelného oblouku svítivý plyn se přivádí. V žáru oblouku se svítiplyn přivedený rozkládá a svým uhlíkem udržuje elektrické světlo. Proces tento jest dosti nejasný a zkoušky Nussbaumovy, jež prý dosud nejsou skončeny, zajisté nedospěly ku žádnému příznivému konci, výsledek jich však dlužno vyčkati již z té příčiny, že podrobným plánem vynálezce z příčin na snadě ležících před časem se nevytasí.

Telegrafie dosáhla značného stupně dokonalosti a hlavně přístrojům samým věnuje se největší péče. Množná telegrafie, totiž současné zasýlání více zpráv po jednom a tomtéž drátě jedním nebo protivnými směry, dostoupila stanoviska, že o praktické ceně její ani zdaleka nelze pochybovati, v novější době pak opět s opravdovostí přistoupeno ku rozšíření zajímavé otázky, jíž před léty se vyskytnuvší, totiž telegrafování z jedoucího vlaku na stanice a naopak.

Největší obtíže při praktickém provedení myšlénky této naskytala se při spojení telegrafních přístrojů ve voze železničním s vedením telegrafním na stanici vedoucím a zařízení bylo většinou toho způsobu, že vozíček se železničním vozem spojený běžel po drátě telegrafním podél trati napjatým a zvláštním způsobem na tyčích upevněným. Jednaloť se v prvé řadě o to, aby dotyk mezi drátem telegrafním a kladkami vozíčku byl dokonalým, což vzhledem k tomu, že drát dešti a vlivu povětrnosti vysazen jest a tedy ustavičně čistým zůstati nemůže, není nijak úlohou snadnou. — Proto tím větší jest zajímavosti, že při nejnovějším vynálezu Phelpsově vůbec žádného dotykavého spojení jedoucího vlaku s telegrafním vedením zapotřebí není, a telegrafuje se pomocí proudů indukčních čili navedených, t. j. takových, jež vysýláním a přetrhováním proudu galvanického v jednom vodiči, v druhém na blízku se nalézajícím vodiči (drátu) povstávají.

Při zařízení dle soustavy Phelpsovy běží při zemi mezi kolejemi drát telegrafický velmi pečlivě isolovaný, jenž spojen jest se stanicí železniční, na druhém konci pak se zemí, anebo stanicí další. Železniční vůz, v němž telegrafní přístroje jsou umístěny, opatřen jest drátem měděným, asi 2500 metrů dlouhým, jenž mnoha závity běží pod podlahou, po dvou proti sobě ležících stěnách vozu jakož i po stropu, a sice tak, že pod podlahou rovnoběžně a dosti blízko běží s drátem telegrafním mezi kolejemi vedeným.

Vyšle-li se telegrafním drátem proud, navede se v indukčním závitu železničního vozu proud indukční, jenž působí na přiměřený telegrafní přístroj ve voze, a lze tedy určitým vysýláním proudu telegrafním drátem pomocí současně ve voze železničním povstávajících proudů indukčních tuto jakási znaménka vyvozovati a tak s personálem železničního vlaku mezi jízdou se dorozumívati. Naopak i uzavíráním proudu v závitu železničního vozu povstávají indukční proudy v telegrafním drátě, a možno následovně i ze vlaku zprávy na stanici zasýlati.

S touto Phelpsovou soustavou konány byly dne 13. února 1885 zkoušky na železniční jedné trati New-Yorské při rychlosti vlaku 30 kilometrů za hodinu, a ačkoli výsledek nebylo možno nazvati výborným, přece soustava tato opravňuje ku velikým nadějím.

I Edison vypracoval podobnou soustavu na základě indukce spočívající, jež se v Cliftonu na Long-Islandě znamenitě osvědčuje.

Z počátku připisovala se důležitost telegrafování z jedoucího a do jedoucího vlaku hlavně jen z té příčiny, že možno jest jakékoli nebezpečí do vlaku ohlašovati a naopak i z tohoto potřebnou pomoc za nějaké nehody přivolati, čímž tedy telegrafie tato měla by úkol více bezpečnostní.

Zajímavo jest však, jak i jiným způsobem podobného zařízení lze zužitkovati, a musíme se zde vskutku diviti praktickému smyslu Amerikánů, odkud první podnět směrem tím vyšel.

Phelps Induction Telegraph Co., společnost to, jež ihned ku využitkování vynálezu Phelpsova se sestoupila, učinila smlouvu s Western Union Telegraph Company, dle níž cestující po dráze Haarlemské z jedoucího vlaku mohou zasýlati telegramy do všech stanic Spojených Států, a naopak mohou i od jinud přišlé cestujícím mezi jízdou býti dodány. Ceny jsou tytéž, jaké na linii společnosti Western Union jsou zavedeny, za převedení depeše z konečné stanice do jedoucího vlaku ustanovena jest však přirážka $40^0/_0$.

Telegrafii důstojně po bok se řadí telefonie, jež znenáhla počíná býti některými směry sokyní prvé. Zdokonalením mikrofonů a telefonických přístrojů přijimacích*) docíleno dorozumění na značné vzdálenosti a Rysselberghovou soustavou současného telegrafování a telefonování na jednom a tomtéž drátě domohla se telefonie nemalé podpory u svém rozšiřování, neboť soustavou tou možno jest zužitkovati stávající telegrafické linie, aniž nových vedení ku telefonickému spojení jest zapotřebí. Ačkoli pak soustava Rysselberghova má ještě mnoho vad, přece dokázána jí nade vši pochybnost možnost současného upotřebení jediného vedení pro telegrafické i telefonické přístroje zároveň a rychlé rozšiřování Rysselberghovy soustavy bude zajisté nemalým podnětem ku možnému ještě zdokonalení.

---

*) Viz „Světozor“ 1885 čís. 42., 43. a 44. „O telefonii“.

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

„Novely Jana Liera.“ Knihy druhé díl první. Nákladem knihtiskárny J. Otty v Praze.

„Ethiopská lilie.“ Romanetto od J. Arbesa. Nákladem Vladimíra Čecha, Král. Vinohrady v Praze.

„Slovanský Sborník, statí z oboru národopisu, kulturní historie a dějin literarního i společenského života.“ Redaktor Edvard Jelínek. Ročníku pátého sešit čtvrtý. Nákladem knihtiskárny J. Otty v Praze.

„Paměti Jos. Václ. Friče.“ První část: Do třiceti let. Sešit 16. a 17. Nákladem knihtiskárny Bedř. Grunda a V. Svatoně na Král. Vinohradech v Praze.

„Novější dějepis rakouský.“ (Od roku 1526 do roku 1860.) Sepsal Dr. V. V. Tomek. Sešit 2. Nákladem knihtiskárny J. Otty v Praze.

OBSAH: Růže nejskvostnější. Báseň Adolfa Heyduka. — Skály. Několik výjevů z dějin samoty. Od Al. Jiráska (Pokračování) — Bůh ví... Báseň Antonína Klose. — První máj v Sokolnikách. Výroční upomínka na Moskvu. Napsal Čeněk Hornov — Strýček a tetička Napsala Božena Kunětická. — Jaro. Báseň J. V. Sládka. — Berta Malmová. Komédie o čtyřech jednáních. Švédsky napsal O. Wijkander. Přel. J. V. S. (Pokračování a dokončení) — Feuilleton: Z oboru elektrotechniky. Podává Ladislav Fiedler. II.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček“.**

Předplací se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „.

Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr.
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ —

Přetisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha Salmova ulice číslo 9. nové

Listy přijímame jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10 a 20. každého měsíce vždy o 2. hod odpoledne

ROČNÍK XIV. 10. května 1886. ČÍSLO 14.

Skály.

Několik výjevů z dějin samoty. Od *Al. Jiráska.*

(Pokračování.)

V.

Dokud Bernart a Zigmund, bratři Čertorejšti z Čertorej, na Skalách seděli, přes tu chvíli k nim nějaký host zavítal. Za Zigmundova syna, veselého Věnka, bývalo tu teprve veselo, zvláště když nastal čas honů. Nyní však nikdo o Skály nezavadil. Jen jednou tu měli hosty a ti byli ještě nevítaní. Přijeliť za nedlouho po té, co se mladý Křinecký na Skalách usadil, z nenadání hejtman kraje hradeckého a s ním dva jezovité. „Stavovali se“ tu, jedouce z Broumovského kláštera na Trutnov. Pověděli, jak se císařskému vojsku v Němcích znamenitě daří, jak Tilly i Valdštejn Dány a Mannsfelda všude zatlačují, a jak tedy jsou marné naděje nekatolických pánů v Čechách, že by odtud nějaké polepšení vzešlo.

Jeden z těch patres také přísně toužil, že šlechta nekatolická zneužívá dobrodiní a milosti, jež jí dána tím, že jí dosud ponechána volnost náboženství a že přechovává na svých sídlech divné lidi, zvláště predikanty. — Po takových a jiných hovorech, na všecko se zevrubně vyptavše, rozloučili se hejtman a páni patres. Pan Křinecký si z hluboka vydechl a dlouho nemohl stišiti svého rozčilení.

Správce Chodek si tenkráte dobře povšiml, že Voborský, s nímž právě na chodišti stál rozmlouvaje, něco prudce zamumlal a očima zajiskřil, když slyšel, že přijíždějí jezovité. Doktor také hned po té do domu odešel a zmizev tam, neukázal se dříve, až když nezvaní hosté odjeli. —

Po té měli na Skalách občas hosta nebo i několik jich. Ale byli to hosté podivní. Z pravidla si Voborský nějakého přivedl a to samý večer nebo i v noci, když se vracel ze svých tajemných potulek, působících staré Báře tolik starostí a přemyšlování i muka neukojené zvědavosti. Takový pozdní host, o němž čeládka, vyjma správce, málokdy zvěděla, zmizel opět ze Skal tak, jak přišel, a pozdržev se tu jenom za krátkou dobu, začasté jen přes noc. Správce, ačkoliv nic určitého nevěděl, domýšlel se, že to jsou ubozí pronásledovaní, jakých bylo v tento čas všude dost. Jemu to přechovávání exulantů a pronásledovaných nevadilo, třeba že byl katolík. Již bývalá jeho vrchnost nebyla římského vyznání, od mládí žil skoro se samými nekatolíky a dobře se s nimi snášel. A pak byl nové vrchnosti své oddán, zvláště přelaskavé a předobré mladé paní.

A kdyby i toho nebylo, zdaliž by mohl něco učiniti proti Voborskému, jemuž byl z té duše vděčen a jemuž přísahal věrnost a oddanost? — —

Jednou pozdě večer navrátil se Voborský s hostem. Čeládka o tom nic nezvěděla, poněvadž správce sám i tentokráte jako vždy jindy na „regenta“, jak na Skalách mladého učence titulovali, čekal a na dané znamení mu otevřel. Přišel pěšky, a na vraníku, na němž byl vyjel, seděl jakýsi cizinec. Patrně byl chorý, neboť s koně bez pomoci slézti nemohl. Doktor ho zavedl do své vlastní světnice (odkudž vedly dvéře do komory a z té zase dvířka za stavení, zrovna do lesa).

Ráno pak svěřil šlechtickému příteli svému, že ubohého muže našel cestou strmáceného, obraného a plného ještě ran, jež všechny utržil od císařských vojáků, když před nedávnem vtrhli do Mladé Boleslavi. A když tento muž, vážený měštěnín, ještě s jinými odpíral přijetí nového vyznání, byl všelijak týrán a posléze s dvěma ještě z města vyhnán.

Pan Křinecký šel s manželkou nebohého navštívit. Byl velmi sklíčen tělesným utrpením; ale jinak byl muž ten vlasů prokvetlých, ducha silného a odhodlán na vše, i tak jak byl, ožebračen, podniknouti exilium. Mladá paní trnula, když stařec ten vypravoval, co všechno ty tři praporce císařského vojska v Boleslavi páchaly, zvláště když pak také poodhrnul rukáv a ukázal rámě své zbité, plno ran ještě nezahojených. A to byla jenom část tělesného jeho utrpení.

„Všecko nám vzali, nic nám nezůstalo“ — pokračoval — „zle mne stihla ruka Boží, než já jsem bezdětný vdovec. Ale ti ostatní, kteří mají rodiny! Všecko nám zničili a vzali, jen tohle nám dali“ — a trpce se usmáv, sáhl vedle sebe k hlavám, a vzav odtud hůl, položil ji před sebe na svrchnici.

„Ještě posměch — žebráckou hůl!“ — pravil Křinecký trpce.

„Ó to je více nežli žebrácká hůl, račtež jen přihlédnouti —“

A tu již Voborský podávaje čtyrhrannou hůl Křineckému, ukázal na litery, jichž si byl pán dosud nevšiml. Překvapen jal se ji obraceti a čísti s manželkou písmena do ploch vrytá. Na jedné straně stálo:

„Adam Trubač proto jest vypovědín, že řekl:“

Na druhé, literou hrubší:

„Žádný není tak mocný, aby mému svědomí rozkazovati mohl.“

A na třetí bylo vryto:

„Jdi a uč se poddaným býti Bohu a králi svému.“

Mladý šlechtic bezděky sevřel křečovitě to dřevo.

Trubač pak pokračoval:

„Takovou hůl též dostal můj soused Jan Bukač a tu třetí Petr Stehlík. Bukač na své holi též to měl, kromě toho, že ještě řekl, že všichni, kdož přestoupili, jsou zrádci Bohu zpronevěřilí. Co Stehlík na své holi měl, to nevím, jakmile vyšel ze brány, rozbil hůl o strom a kusy rozházel.“

Křinecký stiskl prostému, statečnému muži ruku, dojatá pak paní Beata jala se o něj sama pečovati, snášejíc vše, čím by pookřál a se posílil. Skoro plný týden meškal vypovězenec na Skalách, jsa ošetřován, jakoby byl u krevných přátel. Na večer před odchodem rozloučil se s ním mladý Křinecký, hojně ho na cestu obdařiv, k čemuž paní Beata také ze svého míšku slušnou částku přidala. Adam Trubač byl tolikerou laskavostí dojat; ještě více však druhého dne, když se loučil s Voborským. Ten záhy z rána, ještě za tmy vydal se s exulantem na cestu a vyprovodil ho až na nedaleké hranice slezské, opatřiv ho vším potřebným, jmenovitě několika listy.

Stanuvše na samých mezích českého království, loučili se. Vypovězenec poklekuv, pomodlil se a polibiv rodnou zemi, vzal si hrst posvátné mu půdy a uschoval ji do váčku. Pak naposled upřel své zraky do vlasti. Slunce právě vyšlo a v záři jeho stkvěly se lesy a v pozadí nad nimi rýsovaly se ve svěžím jasném vzduchu skalní balvany jako cimbuří a bašty dalekého města. Zraky exulantovy ovlhly a také na tváři doktorově bylo zřejmo hluboké pohnutí.

Když si ruce podávali, dotekl se Voborský hole a řekl: „Dej mi ji na památku — tobě jí není již potřeba, nám však ano. — Ať nás připomíná. Tys vykonal, cos řekl a trpíš proto. Na nás to čeká —“

Když mu ji Trubač ochotně podal, stiskl ji mladý muž a hledě do Čech, vznesl ji vysoko nad hlavu a zvolal: „Ó kéž by to byl meč archandělův!“ —

Pak osaměl. A ještě stál a před se hleděl, ale již přes hranice, tam ku stezce vinoucí se k černému lesu. Tam kráčel ubohý exulant sám a sám. Jako pták bouří zahnaný přišel na Skály. — A sotva že si tu pode střechou vydechl a odpočinul, musí zase dál, do bouře —

Opět jeden list se stromu národa urvaný, jejž vichřice žene bůh ví kam. Vrátí-li se on a všichni ti, kteří již se s vlastí rozžehnali, nebo půjdou-li ostatní za nimi?

A tu zrak Voborského utkvěl na holi, kdež bylo vryto: „Žádný není tak mocný, aby mému svědomí rozkazovati mohl.“

VI.

Za dvorem a panským sídlem je k severu neširoký úval, obklopený k východu skalnatým pásmem souběžným se skalami nyní Teplickými; na západ pak vystupují nad úval jejich výběžky. Na obou těchto výšinách nad úvalem černá se les a v něm a z něho probělávají se skály. V úvale hned za panským sídlem a dvorem leskl se nevelký rybník, či spíše jezírko, tmavohnědé až do černa barvy, kterouž mu dalo slatinné, tmavé dno.

Sem, jakmile se jen jaro otevřelo, paní Beata se svými pacholátky chodila. Jarní slunce všecko obveselilo a vyjasnilo i toto lesní zákoutí.

Prve nežli se palouček jak náleží zazelenal, zastkvěly se tu pod lesem bledule sněžnou bledostí; pak už pod houštinami na výsluní jaterník i fialky se promodrávaly, na pokraji lesa mezi stromy, kam paprsky sluneční plně dopadaly, kvetly sasanky i zardělý plicník, a kde mimo les kousek trávníka probělával se všechen sněžnými chudobičkami.

Proto sem chlapci nejraději chodili a paní Beata je také sem nejraději vodila. Bylo milo se podívati na tu mladou matku slušně vysoké a urostlé postavy, líbezné tváře, vroubené krásně plavými vlasy, ana na břehu tmavého rybníčka pod omšenými jedlemi meškajíc s mateřskou ostražitostí a radostí zároveň sleduje každé hnutí rozmilých hošíků, jak je do lesa zabíhající volá, jak jim kvítka pomáhá trhati, nebo jak usednuvši pod staré dvě jedle na výsluní, rovná květiny a váže je synkům, vedle ni sedícím nebo ji obskakujícím, svěžím a zardělým od běhu na zdravém, pohorském vzduchu.

Někdy tu s manželem meškala, někdy, když chlapci byli se starým Květem a manžel v bibliotéce, sama tu usedla s knížkou, nebo hledíc zamyšleně před se na pískovcové balvany, z lesa a podrostu trčící ku modrojasnému nebi nad nimi.

Časem se jí zastesklo v té samotě a zatoužila dál, dále za ty skály, které ji jako od světa odlučovaly. Jinou mladou ženu jejího stavu větší a častější by tesknota pojala. Než paní Beatě nebyla tato poušť zcela neznámou a nezvyklou. Jsouc ještě svobodnou, strávila nejedno léto na sousedním zámku Adrspašském, majetku to svého otce. Zdaliž kdy se nadála, že toto zboží bude její rodině násilně odňato, a ona že najde útulku na sousední tvrzi Skalské? —

Jakmile vyschla cestička v lese na homoli nad panským sídlem, pustila se tam paní Beata provázena jsouc svým manželem. Bylo slunečné odpoledne časného jara. Na půdě lesní leželo suché brunátné listí bukové, ale vedle něho vyráželo již rostlinstvo a pučel všude nový život. Manželé zvolna kráčejíce stezkou znenáhla na vrch stoupající, vedli se za ruce. Plné paprsky sluneční pronikaly lesem, zlatice omšené kmeny jedlí i šedokorých buků, dosud holých, zachvěly se kmitavými pruhy na obrovských balvanech pískovcových, trčících kolem po lese jako bašty i mihly se vážnou tváří pana Křineckého i jeho manželky, jíž nad čelem i spánky plavé vlasy zaleskly se v ten okamžik jako zlatou září.

Mladá paní naslouchala výkladu svého manžela. Vypravoval o starém hradu Skalském, o panu Matějovi Salavovi z Lípy, hejtmanu táborském, jak odtud pouštěl hrůzu na nepřátely kalicha — Stanuli u zbytku starého příkopu hradního, pak přešedše jej, obešli divokou skupinu skalní, nad níž dva buky koruny své rozkládaly, a již stanuli na rovině, na vrcholu — byli ve starém, pustém hradě.

Ode skály, kterou obešli, pnuly se na levo z podrostu zbytky zdi a rovněž tak na pravo, až k veliké skále, mezi níž a protější zdí vedl neširoký vchod. A tu manželé stanuli. Paní Beata jsouc na hradě poprvé, s úžasem hleděla na jiný balvan skalní, jenž stál proti ní na levo, na otvor v něm, dvéře snad nebo okno, ve značné výši vytesaný, i na nevelkou prostoru před sebou, zdéli asi dvacíti kroků. To bylo patrně nádvoří hradní. Všude kolem zpousta. Co ruka lidská vybudovala na jeho opevnění zeď v pravo i zeď v levo, balvany skalní spojující, to všecko se již sypalo a k pádu chýlilo. Jen ty obrovské skály šedé, místem zažlutěné lišejníkem, stály tu jako stály před dvěma sty lety, kdy se tu ozýval ryk a jásot Husitů s kořistí se vracejících. — Vstoupili do nádvoří —

Před nimi poněkud na pravo sešlé staré stavení bez omítky, nevelké, neúhledné pod bídnou střechou. Tři okna, jež byla v průčelí po různu, a ne v jedné řadě, nevelká, neměla ani skla ani jiného zakrytí. Na dubových, hřeby pobitých dveřích čas i sloty povětrné mnohou zůstavily stopu.

Více však nežli toto stavení zajímala mladou paní mohutná vedlejší skála, o níž stavení se částečně opíralo.

„Je jistě dobrých třicet loket —“ mínila paní Beata.

„Přes ně, je ze všech tu nejvyšší — To je věže toho hradu, jistě ta nejpevnější —“

„Snad taky někdy byla obydlena —“

A paní Beata ukázala na čtyrhranný otvor výše do ní vytesaný.

„Ale jak se tam jen dostati?“ dotazovala se, sama pochybujíc, že by to doupě ve skále mohlo býti obydlím.

„Bylo-li to jen skrýší, nebo obydlím, kdož ví —“ odvětil — „ale tudy se k němu asi vcházelo —“

A ukázal na několik schodů po straně do skály vytesaných.

„Nevedou však nahoru k tomu otvoru —“

„Nevedou a nevedly. Ale viz ty jamky do skalní stěny pod otvorem vytesané. Tu bylo jistě zasazeno břevnoví a trámce a na těch spočívaly dřevěné schody a ochozy —“

Mlčky hleděli manželé na skalní věž i na stavení. Zásvit zlatých paprsků projasňoval stín lesa kolem se rozkládající, a hluboký klid hvozdu přerušován šumotem, jejž v hlubinách budil jarní vítr až sem ho zanášeje. Oživující dech jara, ruch a blaho probouzejícího se života bylo všude kol cítiti a znáti. Jen hrad mlčel v teskné dumě.

„Jak tu je smutno!“ povzdechla paní Beata. „Jak tu jen mohli bydleti! — Všecko tu tak těsno —“

„Ale pevno a nedobytno — A tenkráte bylo u nás tvrdší a statečnější pokolení, neznající —“

Nedomluvil a paní Beata sebou trhla.

Ozvalť se s vysoka mocný hlas:

„Vítám vás v památkách staré síly!“

Mladá paní vzhlédla ulekaně do výše, kamž také její manžel usmívaje se oči upřel. Hle, tam na temeni skalní věže! — Totě Voborský! Stojí s obnaženou hlavou, drže klobouk svůj v pravici. Jak se tam dostal? Paní Beata zatrnula, an se s té výše, kde nebylo žádného zábradlí, k nim nachýlil a prosila, aby se nedával v nebezpečenství. Na ta slova zmizel, jakoby ho někdo s té skály sfoukl, ale nežli paní Beata na manželu vyzvěděla, kudy se nahoru stoupá, zaskřípěly dvéře ve starém stavení a jimi vešel na nádvoří Voborský.

(Pokračování.)

Dvě koruny.

Báseň *Aug. Eug. Mužíka.*

To před věky se stalo jednou,
že vyhnanec své vlasti — král
přes zasněženou pláň a lednou
se šaškem v cizinu se bral.

Dva starci — mrazem bičováni.
Jich údy vítr škube zlý,
kol pusto, nikde chýže ani,
v níž noclehu by nalezli.

Kol hlavy královy se skvěla
koruna zlatá, svěcená,
a šaškovi kol jeho čela
koruna z trní spletená.

Duch-Sever písní revoluce
se rouhá, tupí Majestát.
Sníh šlehá ve královské ruce
a zpupně velí starcům: „Stát!“

Koruny s hlav jich nazvedává,
jak svaliti by chtěl je v zem,
a rudým mrakem shora mává,
jak divé vzpoury praporem.

Děl šašku král: „Má hruď tak prázdná —
poslední král teď zhyne kdes . . .
ni druha mu — jen tebe — blázna.
Jak těžkou koruna mi dnes!“

A šašek děl: „Tať lehce s hlavy
se sveze, sníh ji pokryje
Však *mé* koruny osten žhavý
se v leb i mozek zaryje.

Jí nesundám již s kletých skrání,
s ní také v hrobě budu spát,
a všechněm věkům do skonání
se bláznem bídným budu zdát . . .“

První máj v Sokolnikách.

Výroční upomínka na Moskvu. Napsal *Čeněk Hornov.*

(Dokončení.)

Širokým stromořadím dospějeme po mírném svahu ku „starým guljáním". Společnost není v Sokolnikách nikde oddělena úplně, a co jsme řekli, platí jen s omezením, že jsme se řídili většinou, jež té které skupině svůj ráz vtiskuje: tak dlužno pojímati náš výrok o elegantním světě na Corsu, tak přijati naše slova, že společnost ve starém guljání je kupecká, patřící nikoli výlučně této světoznámé gildě ruské, ale i řemeslům.

Směs tu, jako u pavillonu; oba proudy vyšší a střední společnosti moskevské se prostupují a všechny proniká mužík, ruský mužík, jenž nemá ani za mák oné pantátovské ostýchavosti, jež žmolí čepici i tam, kde by si mohla dupnout, kterou tak chvalně známe z širých českých luhů; nicméně v této směsi převládá ruský kabát slušnějších vrstev a dle zábavy a všeho vidíme, že až sem možno sestoupiti každému smrtelníku, byť zrozen byl ve výšinách šlechtických, anebo vychováním teprve parfumem těchto proniknut.

Hned na počátku padne nám do oka obrovský, dřevěnému domku podobný sud s nehorázným panákem na něm jízdmo; kdo to má býti, si čtenář lehce domyslí. — zde má úlohu přepracovávati ruské, na vodku zvyklé mozky na německou, pivopitnou víru, t. j. na víru moskevského pivováru Bavaria, který tu svůj českými rukami připravený mok prodává. Nával ohromný, že bychom marně nějakou láhev urvati se snažili: malinká zahrádka, několika stoly již přeplněná, ponouká svými rozměry a prostředky vzhledem ku stotisícům obecenstva jen ku smíchu. Jdeme dále, necháme se nésti proudy lidstva, a za zvuku dvou vojenských kapel prohlížíme si společnost. Mladí manželé, nedávno oddaní, baví se vesele, smějí se sobě i ostatním; bohatý sapožnik (švec) z Tverské se svou zaslíbenou, která se na pravo i na levo hrdě otáčí; anglická nebo francouzská vychovatelka tlačí se zástupem s 2—3 svými svěřenci a s lokajem, jenž nese za nimi celou náruč igrušek, k místu, kde stojí kočáry; dvě šičky podrugy ukazují sobě se smíchem nakoupené věcičky a nám celou řadu bílých zoubků, jež jim roztomile sluší.

V tom vyruší nás ze vnímavého pozorování nehorázný chechtot, jenž se sem blíží. Opilý mužík dovrávoral až sem z tišiny lesní a ulevuje své duševní náladě nejen důkladnými kroky, které se na vlas podobají vrávorání, ale i ráznou samomluvou, jež poutá pozornost i veselost jako výtvory komiků na malém divadle.

. . . A carem kdybych byl . . . baťuškou gosudarem . . . každý den prvním májem bych udělal . . . každý den guljání v Sokolnikách nařídil . . . jech, věru každý . . . a mužiky v trojkách bych voziti poručil . . . a bohem kdybych byl . . .

Ale než dořekl, jaké velkolepé věci by prováděl, kdyby bohem byl, upoutala veškeru jeho mysl jakási nová věc.

. . . Jech, jaká to krasavice . . . děvuško ty milá, jakás ty ladná . . . jako máť boží kazaňská . . . utikáš . . . jech věru, já hezčích už celoval po líčku . . . dej pocelování . . . požaluj . . .

Jakoby však ubohému mužiku bylo souzeno býti potrestánu, přiletěla za ním z téže strany, odkud on, stará jeho žena, již z daleka naň ne příliš vlídně pokřikujíc — Oj, čert jde potrestat hříšníka! Zde tvoje krasavice, Ivane Ivanoviči! — uvolnilo si se smíchem okolí, poctívajíc mužíka čestným vyjmenováním otčestva. Vše směje se, až slzy přetékají po tváři.

Nejtěsněji jest okolo hudebních kapel; tu hlava na hlavě poslouchá vídeňské valčíky, berlínské polky a výňatky z francouzských operet; tu a tam také ruské věci, zejména Glinkovy.

Obrátíme se k besídkám, k oné části, kde v několika řadách těsně jedno vedle druhého stojí malinká loubí, pokrytá pučícím, teprve zelenati se počínajícím křovím. Besídky opraveny, stoly v nich pokryty ubrusem, vchod dekorován bílým, červeným a modrým plátnem Uvnitř svítí se a září samovary, bělí se čajníky, cinkají čašky. Všude plno, všude hemžení, šum. Ech, je dnes prvního a k tomu máje, a nejen mužík, ale i prikaščín, kontorčík a jiní chtějí si pěkňounce pojíst, popít, poguljat, vždyť i v nich ruská krev bouří a hárá, ještě nenachladili tak němectvím, aby je ani první květen nevzrušil!

Tak sedí tu nyní blaženě se usmívajíce s manželkami, přátely, dámy nalévají půvabně čaj, s koketností, s jakou jen ruské ženy čaj nalévati dovedou, a uprostřed stolu stojí celý prah od roznašečů nakoupeného zboží a pamlsků. Vše kouří vonné papirosy, korolevskija nebo jiné, dámy o závod s pány, a přistoupneme-li blíže, může se nám dostati blaženosti, že nám nějaká líbezná krasavice z nepozornosti foukne dým zrovna do obličeje; vše si poroučí, vypravuje zajímavé novosti, směje se; užívá v každém směru do syta, ba více než do syta. Že praskne na dnešní den polovina měsíčního služného, co na tom? Dělaly se dluhy dříve, budou se dělati i na dále, a tak se žádný Moskevčan ať jakéhokoli stavu nezapomene, aby si na prvního května pořádně nevyhodil z kopýtka. Jeden ruský bůh na nebi, jeden ruský car v Pitěru a jeden ruský první květen za celičký rok v kalendáři!

* * *

Blížíme se dlouhé řadě bud, v nichž můžeme osvěžiti své umdlené tělo anebo napraviti svou ztrápenou duševní náladu. Ovšem chuť k tomu musíme mít, neboť že jinak než při nevyhnutelné potřebě zdejšího labužnictví užiti nelze, na to se bez mučení zadušují. Za to si tím více na něm pochutnávají lidé nezkažených žaludků, pod kteroužto jemnou metaforou se ode dávna vyrozumívají nižší vrstvy, které tu také mají již převahu. Havlíček rozděloval celý ruský národ na dvě třídy: na jednu, jež páchne kolínskou vodou a na druhou, jež voní juchtovinou. Chtěli-li bychom tohoto rozdělení užiti, musili bychom říci, že zde vévodí již plným majestátem silná, domorodá vůně. Kožichy ovčí a medvědí, které se na Rusi po celý rok úplně nevytratí a na nejvýše jenom určitou „obratnou“ metamorfosu podstoupí, mají-li tu většinu.

O duševní zábavu je zde „co nejhojněji“ postaráno. Na velké boudě poznamenáno ohromným nápisem, že je to „národní těátr“; aby tím nebyla přetrumfnuta a zabita, ohlašuje druhá bouda bukvami neméně velkými svůj „ruský těátr“; vedle jsou „magická představení“, „balet“, „sceny mechanické“. Vše ovšem co nejúčinněji podporováno malbou, jejíž dokonalost nelze bráti v nejmenší pochybnost, neboť míchání barev je provedeno tak pestře, že se v duši pokloníte té mosaice, jež na vás z každého obrázku kouká. Všechny barvičky kde jaká sneseny s obdivuhodnou péčí dohromady a postaveny vedle sebe s přímo dojemnou neznalostí všech zákonů harmonie barev.

Ale to vše nestačí ruskému podnikateli nikterak. V průčelí bud postaveny jsou pavlače, do nichž chodí se z jeviště a garderob divadla, a na nichž baví páni umělci a umělkyně každého, kdo jde okolo a chce poslouchati, zdarma. Nával je při takovýchto platebních podmínkách ohromný a vděčnějšího obecenstva věru nenajdeme na zeměkouli.

Jéééééé-ech! Sudáá! Sudáá! Sudáá! Hooj — halóóóóó! — — začne první „umělec“, sotva že po skončené produkci uvnitř vylezl na pavlač, a ostatní „kollegové“ neopominou ho v této introdukci co nejvydatněji podporovati. Křičí z plných plic, principál tluče u kasy na zvonec, jakoby chtěl za každou cenu jeho věnec prorazit anebo mu srdce rozbit, vřava k utečení, ale — nemine se s účinkem. Rozptýlená „publika“ se srazí v husté šiky, druh tlačí se na druha a poslouchají s napjatou pozorností tentýž nesmysl, který již slyšeli — desetkráte, jehož vtipy záležejí hlavně z políčků, buchanců a podobných maličkostí, odměněných nicméně těmitéž salvami smíchu, jako před tím, před před tím atd. Na konec prohlásí šašek, mluvčí uměleckého personálu, že tohle vše není nic proti tomu, co čeká na každého uvnitř, a apelluje několika důraznými slovy na jejich umělecký smysl. Principál u kasy křičí s ním o závod, několik neprozřetelů — mezi nimi i my — sedne na lep, a více se prozatím nechtělo. Velké obecenstvo však zdá se, že hledí si spíše hloubky než šířky vzdělání svého uměleckého smyslu, a věnuje své oči a uši raději desaterému poslouchání jednoho pavlačového zázraku, než aby hledělo poznati o jednu „divokrásnou“ věc více — tu uvnitř. Obrátí se jednoduše k boudě zády a vedlejší konkurent, spozorovav to, honem využitkuje situaci a my slyšíme v téže chvíli ušírvoucím hlasem jiného „umělce“:

Jéééééé-ech! Sudáá! Sudáá! Sudáá! . . .

„Publika“ jde zase tam, aby trpělivě vyslechla a po zásluze ocenila a odměnila — tutéž věc, tytéž vtipy, od kterých právě odešla. A tak to jde jednostejně dále, k úplné spokojenosti „publiky“.

Podobného druhu vyražení jsou postavena pro děti. Naše pimprlata, celé pořadí budek, a také všude tatáž jednotvárná bezmyšlénkovitost jako u „velkých“ divadel. Všude hrozitánské nápisy, obsahující nejkřiklavější jména, čím neznámější, čím cizejší, tím lépe; všude krev a modřidlo potící obrazy, provedené klacíkem; všude „Petruškové“. Pod tímto jménem jsou také boudy ty nejznámější; „Petruška“ je náš Kašpárek, za nějž husím krkem mluví sám pan principál, a jenž veškeré protivníky mocným otočením svého nosu udatně zabíjí. Jinak je obsah jejich her s našimi venkovskými komediemi identický.

Obrovských rozměrů jsou značným počtem zastoupené kolotoče a houpačky ruské, s nápady někdy až originelními.

„Cesta do Simferopolu,“ hlásá chlubně jeden; je sice jako ty druhé, ten náš koníkový kolotoč, ale aspoň jménem vyniká, neboť ty druhé představují jen cesty do Kazaně, Kyjeva, Jaroslavi a pod. Každá jízda je jízda do některé stanice a vykřikovači neopominou nikdy obecenstvo zváti k jízdě ze stanice M. do stanice N. na dráze jaroslavské nebo jiné. Ale i „Cesta do Simferopolu“ je přebita o pět bud dále „Cestou do New-Yorku po jachtě Carica“, trumfem to tak silným, že i provazové, otrlé nervy obecenstva, jež jsme právě vylíčili, neodolají a „jachta Carica“ je stále plna, nabita. Místo koníků jsou na ní lodice, ohražené plachtovými stěnami, a zvláštním ústrojím pohybují se loďky nejen do kola, ale i zdvihají se vzhůru a klesají dolů, houpavě, jakoby na skutečném moři vlnami uchváceny a pohybovány byly.

Všude veselí, výskot. Vždyť jsme mezi dětmi, ať již je jim šest anebo třicet let, a ti z dospělých, kteří si sednou, zachovali si jistě aspoň dávku dětské mysli, dětského rozmaru. Červené, uhřáté tváře, jiskrné oči všude, ať se platí z koníka dvě, pět nebo deset kopejek, tu a tam rozpustilost, již rádi odpustíme, nerozvážnost, která neškodí; vše svědčí o tom, co již dávno víme, že si ruští „malčikové“ a děvušky bujněji a lépe, přirozeněji po dětsku dovedou zahráti než bázlivé, zamlklé dítky našich větších měst. Přejeme to těm ruským dětem, přáli bychom si jedině, aby i pro naše zejména pražské něco učiněno bylo, neboť ušlechtilá hra vrhá zářící světlo do mladé, vnímavé duše, do níž vrhnouti jediný paprsek je velkou zásluhou, k nezaplacení. Vždyť úkolem vychování má býti nejen učiniti duši člověka hlubokou, prostrannou, ale i jasnou, světlou. Světlejší duše! — musí být heslo každého přítele dítek; žel, že je jich dosud tolik, zejména u nás, temných.

* * *

Od pavillonu a Corsa probíhají paprskovitě celý park proseky, po nichž vlní se hojně lidstva, do všech stran lesa se rozptylujícího. Zase hlavním faktorem mužík, skoro výhradně mužík, jenž zábavu v lese ovládá úplně.

Jaro je mladičké, nedávno teprve slezl sníh, který až do dubna vytrval ale ruské jaro je prudké jako celá ruská příroda, a teplé jeho paprsky dovedly v několika dnech učiniti to, k čemu spotřebuje u nás milé sluníčko celý březen a duben, vysušiti půdu, vyhnati listy z pupenců a vyložiti zeleným kobercem zemi. Země je chladná ještě, ale na písčitých, suchých místech možno posaditi se bez obavy, že uškodíme si zdraví. Leč co ptá se otužený mužík po chladu, jaký to neznámý cit pro něho je strach o uškození si na zdraví, o uskození si v květnu, v létě již téměř, k smíchu! . . .

Stupáme po šestém proseku, kudy největší proud lidstva se valí, abychom dospěli asi po půlhodinové chůzi na široké prostranství, zaujaté výhradně „národem“. Prostranství nazývá se „Jelením luhem“, cesta pro ekypáže „Jelením projezdem“, z kterýchž jmen i bez cikánky na jejich původ hádati dovedeme. Místo toto je středem nejelegantnějších dáč bohatých kupců moskevských, od nichž tu postaven rozkošný kostelík ve známém ruském slohu.

Dnes zaujat je Jelení luh, jak jsme právě řekli, výhradně mužiky, dnes najdeme tu pokračování života, jejž jsme opustili; život ze starého guljání v menším formátě, ale sesílenými rysy, bujnější, nevázanější ještě, neboť shromáždili se tu ti, kdož svůj rozmar nijakými ohledy vázati nechtějí, kteří chtějí být sami mezi sebou, zaguljati si do výstřednosti, do bláznovství. Všechno je stejné jako na starém guljání, stány ku pití čaje stojí tu řadou jako vojenský tábor, hluk a šum jako tam: ale křik vyvolavačů vřeštivější, lesk tváří a oči mužických silnější, pohyb mass čilejší a jednotlivců vrávoravější. Jako nějaký vír nám to připadá. Tam honí se hoši a děvušky o závod, onde zpívá několik patrně nadaných začátečníků s takovým enthusiasmem, že očekáváme každé chvíle prasknutí napjatých krčních žil anebo vyražení hrdla i s tonem; tu skáčí dva muži o jedné noze v sázku, který to déle vydrží; ano i ty staré ruské houpačky, na nichž jako na vodních kolech vozí se v „luhu“ s oblibou děvušky, točí se závratněji, vyluzujíce ustrašené výkřiky houpajících se a nehorázný smích těch, kdož slyší vozící se „báby“ naříkat.

Část mládeže věnuje čas a pozornost oblíbenému národnímu nástroji, tahací harmonice, která je tu četně zastoupena, a jiż mne nedovedli hráči moskevští, co jsem dlel v Moskvě, přesvědčiti o ničem jiném, nežli že má patrně jen tři tony, které se v tomtéž určitém pořádku ozývají, neboť kdykoli vzal některý mužík nástroj ten do ruky, pískaly vždy jen tytéž tony ve stálém opakování; část obecenstva holduje oblíbenému národnímu tanci, „chorovodům“, kterých spatříme několik kol. Nemůžeme si pomoci, ale vábí nás mimoděk ty neumělé, jednoduché tance, provázené písněmi, zpívanými vždy tímtéž táhlým, nyvým nápěvem, opakované po celé půldne se značnou trpělivostí; přistoupíme blíže a nasloucháme hezkým jich slovům, prosté melodii, která má cosi dojemného do sebe, hledíme s úsměvem na tancující, hledící mimicky vyjádřiti to, co pějí. Mnohým jsou chorovody nudny; možná, ale je jisto, že jim žádný mladý mužík neodolá, a mne samého upoutávaly po celé hodiny k naslouchání. A vždycky jsem si pomyslil: lépe je tančiti chorovody, nežli hráti v neděli odpoledne po hospodách karty, jak to naše vesnická mládež dělá; udržení se chorovodů svědčí o lásce ruského lidu ku zpěvu; a po takovém pomyšlení přijímal jsem pak vtipné narážky svých krajanů i nekrajanů, mající za předmět mou zálibu v „mužických“ chorovodech, ku podivu chladně.

Mimo Jelení luh jsou rozptýleni veselící se mužici po celém lese; celý park jakoby byl oživen, celé Sokolniky podobají se velkému našemu letnímu výletu. Tu sedí jeden osaměle, tam tři přátelé v jednom; tu ojedinělá rodina nějaká, onde celé hejno na zemi si hovících lidí. Všude kouří vesele samovar, všude rozházeny jsou po mechu skleničky; všude konečně — láhev s vodkou, mnohdy tak značných rozměrů, že se člověku již pohledem hlava točí.

Vidíme život národa ruského v celé jeho prostotě; a nahotě, chcete-li dodati, nevzpouzím se; nenalézám v tom slově nic špatného ani pro Rus ani pro sebe ani konečně — pro vás. V nedbalkách, řekněme pro kritiky. Vidíme až na dno té dobré duši mužické, jež tvoří základ a budoucnost ruského národa, vidíme její nezkalenou čistotu, dobráckost, rozmar, lásku k druhu, a pro tyto odpustíme rádi těm několika neplechám, jež tam poměry různých dob nasadily. Není zde na čase, oceňovati přednosti a vady ruského mužíka, jedno však trpělivý čtenář poznal sám z mého líčení, že si opilého ruského mužíka — a to je co říci — nezprotivíte, ba že si ho, nejste-li vychováni v parfumovém ovzduší netykavky, zalibite. Neboť ještě nejsme se svým nudným kázáním o něm hotovi a hle: v chumáči lidstva nás právě rozjařený jakýsi klient náš zhubičkoval.

* * *

Jest večer, nežli jsme prohlédli vše. Vracíme se domů s pohnutou duší, plnou dojmů, myšlénky kříží se v hlavě jako letní blesky za jasných nocí, když se tam nahoře blýskává „na časy“. Jsou různé ty naše myšlénky, ale na naše ústa vyluzují spokojený úsměv a duši povznášejí k myriadám hvězd, jež se nad námi v tišině noční právě rozsypaly.

Natáhneme se do vozu a izvóščik rachotí švihaje opratí do města . . . Krásný den, krásný večer! . . . Ještě si teď, kdy blíží se opět první máj, i ve vlasti naň vzpomínám.

Jarní deštík.

Báseň *Petra Jasmína.*

Ne klidný, deštík z jara s nebe padá, —
by zkypřil drn, a rozkvetla sněť mladá.

Víc klesá tam, kde cypřiš jest a akat:
to na hroby jde samo nebe plakat.

Jde na hrob starců, dětí na rov malý,
pro něž se žádné oko nezakalí;

Jimž nikdo nedá slz, ni modlitbičky,
již sami, sami vždy i o dušičky.

Jde na hrob těch, již ku zídce se tulí,
již klesli jedem, dýkou, lanem, kulí.

A kolik v světě širém v rovu je jich,
to spočítej si deštných na krůpějích.

Čím jsou lidé živi.

Povídka*) od *Lva Nikolajeviče Tolstého*, překladem Dr. *Petra Durdíka*.

I.

Žil jednou švec se ženou a dětmi u mužíka v podruží. Neměl ani domu svého, ani pole, i živil sebe i rodinu prací ševcovskou. Chléb byl drahý, ale práce laciná, a co vydělal, to také projedl. Se ženou dohromady měl kožich, ale i ten byl samá díra; již druhý rok chystal se švec koupit ovčí kůži na nový kožich.

Na podzim nastřádal švec něco peněz: třírublová bankovka uložena byla u ženy v truhle, a ještě pět rublů dvacet pět kopejek měl půjčených u mužíků ve vesnici.

I přichystal se jednoho jitra švec do vesnice pro kožich. Oblékl nankinovou vatovanou kamizolu ženinu na košili a na ni kaftan soukenný: dal třírublovou bankovku do kapsy, ulomil si hůl a po snídaní odešel. Myslil si: „Dostanu pět rublů od mužíků, přidám své tři a koupím ovčí kůži na kožich.“

Přišel švec do vesnice, zašel k jednomu mužíku — nebylo ho doma; slíbila žena jeho, že pošle s neděle muže s penězi, ale peněz nedala. Zašel k druhému — Boha se dokládal mužík, že nemá peněz, toliko dvacet kopejek mu dal za správku bot. Zamýšlel švec na dluh vzíti kůži. Na dluh nedal mu ji obchodník.

„Přines peníze,“ povídá, „a pak si vyber podle libosti. To my známe, dluhy se těžko shánějí!“

A tak švec nepořídil, toliko dvacet kopejek dostal za správku, a jakýs mužík dal mu staré plstěné boty obšít koží.

Postesknul si švec, vypil za všech dvacet kopejek vodky a šel domů bez kožicha. Zrána se mu zdálo, že je mrazivo, ale když se napil, bylo mu teplo i bez kožicha. Jde švec po cestě, jednou rukou poklepává hůlkou po umrzlých hrudách, a druhou rukou mává botama a sám s sebou rozmlouvá.

„Mně,“ povídá, „i bez kožicha teplo. Vypil jsem kalíšek a teď mi to ve všech žilkách hraje. I netřeba mi kožicha. Již jsem zapomněl na všechno hoře. Hle, jaký jsem to člověk! Což? Však já budu živ i bez kožicha. Mně ho na věky není třeba. Jen že — ženu to zamrzí. A je to také mrzutá věc — ty na něho pracuj, a on tě za nos vodí. Ale jen počkej: nepřineseš-li peněz, já ti vezmu čepici s hlavy, pánbůh ví vezmu! . . . A co je to? Dá mi dvougrivenník!**) Nu co pak počneš s dvougrivenníkem? Jenom se napiješ, jiného nic. Povídá: ‚nouze‘. U tebe je nouze, a u mne není? Ty máš dům i dobytek i všechno, a já, co mám na sobě, to mám; ty máš svůj chléb, a já ho musím kupovat; vezmi, odkud chceš, ale tři ruble s neděle aspoň na chléb mi dej. Přijdu domů, a chléb došel. Opět půldruhého rublu polož . . . Tak ty mně dej, což mého jest.“

Přijde tak švec ke kapli, kde se cesta zatáčí; hledí — za samou kaplí něco se bělá. Už se smrákalo; švec napíná zrak, ale nemůže rozeznati, co to. Kamene takového, myslí si, zde nebylo. Dobytče? Dobytčeti se to nepodobá. Podle hlavy podobá se člověku, a je to něco bílého. Však i člověk — proč by tu byl? Šel blíže — viděl to zcela jasně. Jaký to div: skutečně člověk, buď si živý, buď si mrtvý; nahý sedí podepřen jsa o kapli, a nehýbe sebou. Strach pojal ševce; myslí si: „Zabili tu člověka, svlékli jej a hodili sem. Přibliž se jen a nevypleteš se z toho potom.“

I popošel švec mimo. Zašel za kapli — člověka ztratil s očí. Přešel za kaplí, ohlédl se, vidí: člověk již se neopíral o kapli, hýbe sebou, tak jakoby se rozhlížel. Ještě více zalekl se švec; myslí si: „Přistoupím nebo mimo projdu? Přistoupím — bude se mnou zle. Kdo pak jej zná, jaký to člověk? Pro nic dobrého ten se tu ocitl! Přistoupíš, a on na tě vskočí a zardousí tě, a neodejdeš víc od něho; a nezardousí-li — nu tak se s ním tahej jako kůň! Co si s ním, s nabáčem, počít? Nedám mu přece to poslední, co mám. Jen kdybych se šťastně dostal odtud!“

I zrychlil švec kroky. Už odcházel od kaple — tu ozvalo se v něm svědomí.

I zastavil se švec na cestě.

„Co pak to, Šimone, děláš?“ mluvil sám k sobě. „Člověk v bídě zmírá, a tys se zalekl, jdeš mimo. Či snad jsi tak tuze zbohatnul? Bojíš se, aby tě neoloupil o tvé bohatství? Aj, Šimone, to není pěkné!“

II.

Jde Šimon blíže ku člověku, prohlíží jej a vidí: člověk mladý, při síle, není vidět na těle ran, jen patrno, že vymrzl a je poděšen, — sedí opíraje se a nehledí na Šimona; oči pozvednout nemůže, jako pro slabost. Přistoupil Šimon až k němu a náhle jakoby procitl člověk, obrátil hlavu, otevřel oči a vzhlédl na Šimona. A od tohoto pohledu zalíbil se člověk Šimonu. Hodil on na zem boty, rozpásal se, položil podpásek na boty, svlékl kabát.

„Dosti toho mudrování,“ povídá. „Oblékej se, já řku: Tu máš.“

Vzal Šimon člověka pod paží a jal se ho zvedati. Zvedl se člověk. I vidí Šimon tělo štíhlé, čisté, ruce, nohy nesedřené a obličej líbezný. Oblékl mu Šimon kabát. Nemohl vklouznouti do rukávů. Vstrčil mu tam Šimon ruce, povytáhl kaftan, přeložil na prsou a přitáhl podpáskem. Pak sňal s hlavy roztrhanou čepici; chtěl ji dát nahému, ale bylo mu zima na hlavu; myslí si: „Já mám hlavu všecku lysou, a on má dlouhé kadeře na skráních,“ a dal si čepici opět na hlavu. „Raději mu boty obuju.“

---

*) Báchorka tato, z péra slavného spisovatele „Vojny a míru“, „Anny Kareniny“, „Rodinného štěstí“ a jiných románů, vyšla r. 1885 ve *druhém* vydání. (S. Petěrburg, Komitět Gramotnosti.) Tolstoj zahloubav se do záhad nábožensko-filosofických nic od r. 1878 nenapsal belletristického kromě několika povídek pro lid. Jednou z nejlepších jest „Čím jsou lidé živi“. Vyniká jak mistrným, řekl bych *biblickým* slohem, tak ušlechtilou tendencí, ve kteréž obráží se filosofické stanovisko a názor světa Tolstého.

Poznámka překladatelova.

**) Dvougrivenník = dvacet kopejek.

Posadil ho a obul mu boty.

Oděl jej švec i povídá:

„Tak, tak, bratře! Nu, rozhazuj rukama a zahřívej se. Co se tu stalo, to již bez nás se vyšetří. Můžeš jíti?“

Stojí člověk, libezně hledí na Šimona a promluvit ani slova nemůže.

„Proč pak nemluvíš? Zde přec nelze zimovati. Třeba jíti k lidským příbytkům. Tu, hle! na sochor můj! opírej se, když jsi seslábl. Rozhoupej se!“

I pošel člověk. I kráčí lehko, nezůstávaje pozadu. Jdou spolu cestou i praví Šimon:

„Odkud, já řku, jsi?“

„Nejsem zdejší.“

„Zdejší lidi znám. Jak jsi se ocitl zde, pod kaplí?“

„Nemohu říci.“

„Nejspíš ti lidé ublížili?“

„Nikdo mi neublížil. Mne Bůh potrestal.“

„Totě jisto, vše jest od Boha, ale někam přec musíš mít namířeno. Kam pak máš jít?“

„Mně je vše jedno.“

Podivil se Šimon. Není podoben rváči, a v řeči je měkký, a nemluví o sobě. I myslí Šimon, jaké podivné věci na světě bývají. I praví ku člověku:

„Což! zajdi ke mně domů, aspoň se trochu zahřeješ.“

Přichází Šimon ke dvoru, neopozďuje se za ním pocestný, jde vedle. Zdvihl se vítr, provívá Šimona pod košilí; i počala jej nachmelenost opouštět, i začal mrznout. Jde, nosem frká, zabaluje se do kamizoly ženiny i myslí si: „To je pěkný kožich! Šel jsem pro kožich, a bez kaftanu přijdu, a ještě naháče s sebou přivedu. Nepochválí mne Matrona.“ A jak pomyslí na Matronu, ouzko je Šimonu. Ale jak pohlédne na pocestného a vzpomene, jak on vzhlédl k němu za kaplí, zaplesá mu srdce v těle.

III.

Uklidila Šimonova žena časně ráno. Dříví nasekala, vody přinesla, děti nakrmila, sama pojedla i zamyslila se; zamyslila se, kdy chléb péci: nyní či zejtra? Zbýval ještě velký skrojek.

„Jestliže,“ myslila si, „Šimon tam poobědvá a mnoho k večeři nesní, stačí chléb na zejtří.“

Obrátila, obrátila Matrona skrojek, myslí: „Nebudu nyní chleba péci. Mouky bez toho všeho všudy na jedno pečení zůstalo. Ještě do pátku to protáhneme.“

Uklidila Matrona mouku, sedla ke stolu a přišívala záplatu na mužovu košili. Šije Matrona a myslí na muže, jak bude ovčí kůži na kožich kupovat.

„Jen ať ho obchodník neošidí. Je beztoho hloupý dost a dost, ten můj muž. Sám nikoho neošidí, a jeho podvede malé dítě. Osm rublů peněz — to není maličkost. Za to může se dobrý kožich opatřiti. Třebas ne dubený, ale přece kožich. Předešlou zimu — co jsme vystáli bez kožicha! Ani k řece jsme nemohli, nikam. A teď odešel z domu, vše na sebe oblékl, ani nemám co obléci. Šel časně ráno. Už by tu měl býti. Jen zdali se nezatoulal sokolík můj?“

Jedva si to pomyslila Matrona, zaskřípěly schůdky na výstupku domu, a někdo vešel. Zapíchla Matrona jehlu, vyšla do síně. Vidí, vešli dva: Šimon a s ním mužík jakýs, bez čapky a v plstěných botách. Najednou pocítila Matrona lihový zápach z muže. Nu, myslí si, tak tedy se zatoulal. A jak viděla, že je bez kaftanu, jenom v kamizole, a nenese ničeho, a mlčí, choulí se, div se jí srdce neutrhlo. Propil, myslí si, peníze, zatoulal se s lecjakým pobudou, ba ještě ho s sebou přivedl.

Pustila je Matrona v jizbu, sama vešla, vidí: člověk cizí, mladý, hubený, kaftan má jejich. Košili nevidět pod kaftanem, čepice nemá. Jak vešel, tak stál, nehýbe se a očí nepozvedá. I myslí si Matrona: „To není dobrý člověk — bojí se.“

Zamračila se Matrona, odešla k peci, hledí, co budou dělat.

Sňal Šimon čepici, sedl na lavici jakoby nic.

„Což,“ praví, „Matrono, dáš-li pak nám něco k večeři?“

Zabručela něco sobě pod nos Matrona. Jak stála u pece, ani sebou nehnula: tu na jednoho, tu na druhého se podívá, a jen hlavou pokyvuje. Vidí Šimon, že žena není v dobré míře, ale nic naplat — dělá, jakoby ničeho nepozoroval, bere za ruku pocestného.

„Sedni si,“ praví, „bratře, budeme večeřeti.“

Sedl si pocestný na lavici.

„Což? nevařila jsi nic?“

Dopálila se Matrona.

„Vařila, ale ne pro tebe. Tys i rozum propil. Šel pro kožich a bez kaftanu přišel, ano ještě lecjakého tuláka nahého s sebou přivedl. Nemám pro vás, pro opilce, večeře.“

„Proč tak, Matrono, bez rozvahy štěbetáš? Ty zeptej se dříve: jaký člověk . . .“

„Ty povídej, kam jsi dal peníze?“

Sáhl Šimon do kaftanu, vyndal bankovku, rozvinul ji.

„Tu jsou peníze, ale Trifonov nezaplatil, zejtra slíbil.“

„Ještě hůře,“ rozzlobila se Matrona: „kožicha nekoupil, a poslední kaftan nějakému naháči oblíkl, a k sobě ho přivedl.“

Popadla se stolu bankovku, odnesla uschovat ji, sama k sobě mluví:

„Nemám večeře. Všech opilců nahých nenakrmíš.“

„Ech, Matrono, drž jazyk za zuby! Dříve poslouchej, co povídají . . .“

„Doposloucháš se rozumu od opilého hlupáka! Nebylo to nadarmo, že jsem nechtěla za tebe, opilce, vdáti se; matička mi plátno dala — tys propil je, šel jsi kožich koupit — propils jej.“

Chce Šimon vyložit ženě, že propil jen dvacet kopejek, chce říci, kde člověka našel, nedá mu Matrona k slovu přijít, vyřídilka jí jen jen jede. I co před desíti lety se stalo, i to všechno mu vyčítala. Mluvila, mluvila Matrona, přiskočila k Šimonu, popadla ho za rukáv.

„Dej mi mou kazajku! Vždyť ta jediná mi zůstala, i tu jsi mi svlékl a na sebe navlékl. Dej ji sem, pihovatý pse! Aby tě ďas!“

Jal se svlékati Šimon kazajku, rukáv vyvlékl, trhla jím žena tak, že začaly švy praskat. Popadla Matrona kazajku, přes hlavu ji přehodila a sáhala po dveřích. Chtěla odejíti, a zastavila se: byla rozhorlena — chce si zlost vylít a chce se dovědět, jaký to as člověk.

IV.

Zastavila se Matrona a praví:

„Kdyby byl dobrý člověk, tak nahý by nebyl, ale to nemá ani košile! Kdyby byl něco dobrého podnikal, to bys ty řekl, odkud jsi ho přivedl, takového šviháka!“

„Vždyť ti povídám: jdu, u kaple sedí svlečený, všecek zmrzlý. Není léto, aby kdo seděl nahý. Zavedl mne k němu Bůh, jinak by byl zahynul. Co platno? Stávají se divné věci! Tak jsem ho oblékl a přivedl sem. Upokoj se! To je hřích, Matrono, tak se zlobit! Jak ti bude v poslední hodince?“

Chtěla Matrona dát se do spílání, ale pohlédla na pocestného a zamlčela se. Sedí pocestný, nehýbaje se, jak usedl na kraji lavice. Ruce má složeny na kolenou, hlavu na prsa sklopenu, oči neotvírá a pořád se mračí, jakoby ho co tísnilo. Zamlčela se Matrona.

Tu Šimon praví:

„Matrono, což se nebojíš Boha?“

Uslyšela to slovo Matrona, pohlédla ještě na pocestného a náhle zlost ji přešla. Odešla ke dveřím, přistoupila do kouta k peci, dostala večeři. Postavila mísu na stůl, nalila kvasu, vyložila poslední skrojek chleba. Podala nůž i lžíce.

„Jezte!“ praví.

Postrčil Šimon pocestného.

„Prolez za stůl,“ praví, „mládenče!“

Nakrájel Šimon chleba, nadrobil, i jali se večeřeti. Ale Matrona sedla u protějšího rohu stolu, podepřela se rukou a hleděla na pocestného.

I politovala Matrona pocestného a oblíbila si ho. A náhle rozveselil se pocestný, přestal vraštit čelo, pozdvihl oči na Matronu a usmál se.

Povečeřeli, poklidila žena a jala se vyptávati pocestného:

„Ty — odkud jsi?“

„Nejsem zdejší.“

„Však jak jsi se ocitl na cestě?“

„Nemohu říci.“

„Kdo pak tě obral?“

„Mě Bůh potrestal.“

„A tak tys ležel nahý?“

„Tak já ležel nahý a mrznul jsem. Uviděl mne Šimon, politoval, sňal se sebe kaftan, mně jej oblékl a vzal mě s sebou. A zde tys mne nakrmila, napojila, politovala. Odplať vám to Bůh!“

Vstala Matrona, vzala s okna starou košili Šimonovu, tutéž, kterou záplatovala, podala ji pocestnému, našla ještě spodky, dala mu je.

„Tu, na! vidím, že ani košile nemáš. Oblékni se a polož se, kde se ti zlíbí, na palandu nebo na pec.“

Svlékl pocestný kaftan, oblékl košili a ulehl na palandě. Zhasila Matrona světlo, vzala kaftan a vlezla do postele. Přikryla se Matrona koncem kaftanu, leží a nespí, — pocestný ji nikterak nejde s mysli. Jak vzpomene, že poslední skroječek dojedl a na zejtří není chleba, jak vzpomene, že košili i spodky mu dala, přijde na ni tesknota, ale vzpomene, jak se usmál, i zaplesá jí srdce v těle.

Dlouho nespala Matrona, a slyší — Šimon také nespí, kaftan na sebe potahuje.

„Šimone!“

„A!“

„Už poslední chléb jste snědli, a já nezadělala na nový. Na zejtří nevím, jak bude. Něco u kmotry Malaní vyprosím.“

„Nějak bylo, nějak bude.“

A zase ležela žena, a pomlčela.

„Ale člověk patrně dobrý, jenom že nevypravuje o sobě.“

„Jistě že nesmí.“

„Šimone!“

„A!“

„My to dáváme, ale proč nám nikdo nedává?“

Nevěděl Šimon co říci. Praví: „Dost těch řečí.“ Obrátil se a usnul.

V.

Z rána probudil se Šimon. Děti spí, žena odešla k sousedkám chleba vypůjčovat. Pouze včerejší pocestný ve starých spodkách a košili na lavici sedí, vzhůru hledí. I obličej jeho jest jasnější nežli včera.

I praví Šimon: „Tak co, milý bráchu? Žaludek chleba žádá, a holé tělo oděvu. Musíme jíst. Co umíš pracovat?“

„Já ničeho neumím.“

Podivil se Šimon a praví:

„Jen když je chuť. Všemu se lidé naučí.“

„Lidé pracují, také já budu pracovat.“

„Jak ti říkají?“

„Michael.“

„Nu, Michaele, vypravovat o sobě nechceš — to je tvá věc, ale jíst musíš. Budeš pracovat, co ti přikážu, a já tě budu živit.“

„Požehnej ti Pán Bůh, a já se budu učit. Ukaž mi, co mám dělat.“

Vzal Šimon dratev nesoukanou, navlékl ji na prsty a začal dělat koneček.

„To snadno dovedeš, — hleď . . .“

Podíval se Michael, navlékl si také na prsty, — ihned to pochopil, udělal koneček.

Ukázal mu Šimon, jak vplésti štětinku, i jak dratve kroutit a šít, a také to hned pochopil Michael.

Jakoukoli práci mu ukáže Šimon, vše hned chápe, a třetího dne jal se pracovat, jakoby byl šil po celý věk. Pracuje bez oddechu, jí málo; dojde-li práce — mlčí a stále jen vzhůru hledí. Z domu nechodí, nemluví nic zbytečného, nežertuje, nesměje se.

Jen jednou viděli, jak se usmál v první večer, když mu hospodyně přistrojila večeři.

VI.

Uplynul den po dni, týden po týdni, uplynul i rok. Žije Michael jako dříve u Šimona a pracuje. I roznesla se o Šimonově dělníku pověst, že nikdo tak čistě a pevně bot neušije, jako Šimonův dělník Michael. I přijížděli z okolí k Šimonovi pro boty, a začalo se Šimonovi dobře vésti.

Sedí jednou v zimě Šimon s Michaelem i pracují. Tu přijíždí k jejich jizbě vozík o třech koních se zvonečky.

Pohleděli v okno, zastavil se vozík naproti jizbě, seskočil mladík s kozlíku, otevřel dvířka. Vylézá z vozíku pán v kožichu. Vyšel z vozíka, šel k Šimonovu domu, vešel na výstupek. Vyskočila Matrona, rozevřela dveře dokořán. Nahnul se pán, vešel v jizbu, vzpřímil se, div hlavou do stropu nedosáhl, celý kout zaujal.

Vstal Šimon, poklonil se a udiven hledí na pána. Neviděl nikdy takých lidí. Sám Šimon byl vyzáblý a Michael hubený, a Matrona dokonce jako tříska sucha, a ten jakoby byl s jiného světa: ústa červená, nalitá, šíje jak u býka, všecek jakoby byl ze železa.

Odfoukl si pán, svlékl kožich, sedl si na lavici a pravil:

„Kdo je mistr švec?“

Předstoupil Šimon, praví:

„Já, vaše milosti!“

Křikl pán na svého sluhu.

„Ej, Feďko, podej sem kůži!“

Přiběhl sluha, přinesl uzlík. Vzal pán uzel a položil jej na stůl.

„Rozvaž to.“ praví. Rozvázal sluha.

Dotknul se pán prstem kůže ševcovské a praví k Šimonu:

„Nu, poslŏuchej ty, ševče. Vidíš kůži?“

„Vidím, vaše blahorodí.“

„Ale zdali pak chápeš, jaká to kůže?“

„Ohmatal Šimon kůži, praví:

„Kůže je dobrá.“

„To si myslím dobrá! Ty, bláhovče, ještě jsi neviděl takové kůže. Kůže to německá, dvacet rublů stála.“

Zalekl se Šimon, praví:

„Kde pak bychom ji viděli?“

„To si myslím! Můžeš ty z té kůže na mou nohu boty ušit?“

„Možná, vaše milosti!“

Vzkřikl na něho pán:

„To si myslím, možná! Rozuměj, pro koho šiješ a z jaké kůže. Takové boty mi ušij, aby rok vydržely, nekřivily se, nepáraly se. Můžeš-li — chop se díla, krájej kůži, ale nemůžeš-li — nechápej se, a nekrájej kůži. Já ti napřed povídám — rozpárají-li se, zkřiví-li se boty, než uplyne rok, dám tě zavřít do vězení, nezkřiví-li se, nerozpárají-li se do roka, zaplatím ti za práci deset rublů.“

Zalekl se Šimon, a neví, co říci. Ohlédl se na Michaela. Strčil do něho loktem a šepce.

„Bratře, co myslíš?“

Kývnul hlavou Michael: „Já řku, ber práci.“

Poslechl Šimon Michaela, uvolil se, že takové boty ušije, aby rok se nekřivily a nepáraly.

Zavolal pán sluhu, velel, by mu zul botu s levé nohy, natáhl nohu.

„Vezmi míru!“

Sešil Šimon papírek zdélí půltřeti pídě, uhladil jej, klekl si, ruku o zástěru pěkně otřel, aby nezamazal panské punčochy, a jal se bráti míru. Změřil podešev, změřil ve zdviži, začal lýtko měřiti, nestačil papírek. Noha v lýtku jako břevno byla tlustá: „Hleď, ať holínky nejsou těsné!“ Počal Šimon ještě našívat papírek. Sedí pán, jezdí prstem sem tam v punčoše, prohlíží si, kdo je ve světnici. Spatřil Michaela.

„Kdo je to u tebe?“

„I to je právě ten řemeslník, jenž bude ty boty šít.“

„Měj se na pozoru!“ praví pán k Michaelu. „Pamatuj si, tak je ušiješ, aby rok vydržely.“

Ohlédl se i Šimon na Michaela — dívá se Michael na pána a nehledí naň, ale upřel zrak v kout za pánem, nejinak, než jakoby tam někoho viděl.

Hleděl, hleděl Michael, a náhle se usmál, a obličej všecek se mu vyjasnil.

„Co ty, hlupáku, zuby ceníš? Ty raději hleď, aby v čas byly hotovy.“

I pravil Michael:

„Budou udělány právě, když jich bude třeba.“

„Dobrá, dobrá!“

Obul pán botu, oblékl kožich, zapjal se a šel ke dveřím. Ale zapomněl sehnouti se, a vrazil hlavou do podvoje.

Dal se pán do nadávání, potřel si hlavu, sedl do vozíku a odejel.

Když odejel, Šimon povídá:

„Nu, ten je z křemene! Toho palicí neubiješ! Zárubu u dveří hlavou vysadil, ale málo si z toho dělá.“

A Matrona praví:

„Při takovém živobytí, — ani rána mu neuškodí. Takovému habánu ani smrt neublíží.“

VII.

I pravil Šimon Michaelu:

„Práci jsme si přijali, ale jen ať se nedožijeme nehody. Kůže je drahá, a pán zlostný. Jen ať nechybíme! Nu tak, ty! ty máš i oči bystřejší, i v rukách více obratnosti než já, tu máš míru. Krájej kůži a já budu došívat hlavičky.“

Nebyl neposlušen Michael, vzal kůži panskou, rozestřel ji po stole, složil ve dvé, vzal nůž a začal krájet.

Přistoupila Matrona, dívá se, jak Michael krájí, a diví se, co to Michael dělá. Přivykla již také Matrona ševcovské práci, hledí a vidí, že Michael ne na boty kůži krájí, ale na okrouhlé střevíce vyřezává.

Chtěla něco říci Matrona, ale pomyslila si: „Jistě, že tomu nerozumím, a jistě, že to Michael lépe zná — nebudu se do toho míchati.“

Skrojil Michael na pár, chopil konec a začal to sešívat ne jako boty ve dva konce, nýbrž jedním koncem, tak jak se šijí bosoviky.*)

Podivila se i tomu Matrona, ale přece se do toho nevmíchala. A Michael neustále šije. Zvonili poledne.

Zvedl se Šimon, patří, — Michael z panské kůže má ušity bosoviky. Vzdychl si Šimon:

„Jak to?“ myslí si, „Michael po celý rok tu žil, chyby v ničem neudělal, a teď takové neštěstí způsobil. Pán boty na okraji vytažené objednal, a on bosoviky ušil bez podešve, kůži zkazil. Jak já se teď vypořádám s pánem? Takové kůže nenajdeš!“

I praví Michaelu:

„Co pak jsi to, milý brachu, vyvedl? Tys mě zabil. Vždyť pán boty si objednal, ale ty — co jsi ušil?“

Sotva že začal domlouvat Michaelu, bylo slyšet ránu kroužkem u dveří: někdo tluče. Pohleděli v okno: přijel kdos na koni, koně přivazuje. Otevřeli, vešel ten sluha, co jel s pánem.

„Pozdrav bůh!“

„Pozdrav! Čeho si přejete?“

„Tu, hle, naše paní poslala mne stran bot.“

„Co stran bot?“

---

*) *„Bosoviky“* jsou střevíce bez podešve, které se dávají zemřelým na bosé nohy.

„Ba co stran bot. — bot nepotřebuje pán. Pán právě zemřel.“

„Co to povídáš?“

„Od vás domů nedojel, ještě ve voze zemřel. Podjel vůz k domu, vyšli mu pomáhat z vozu, ale on jako pytel se svalil a byl již tuhý — mrtev leží, násilně ho z vozíku vyprostili. A paní mne poslala a řekla: Pověz ty ševci: byl u vás tuhle pán, boty objednal a kůži zanechal, — tak pověz mu tam: bot není potřebí, ale aby bosoviky na mrtvého co nejrychleji z té kůže ušili. A počkej si, až je ušijou, a s sebou je přines. Proto také jsem zde.“

Vzal Michael se stolu odřízky kůže, svinul je, vzal i hotové bosoviky, uhodil jedním o druhý, otřel je zástěrou a podal sluhovi. Vzal sluha bosoviky.

„Mějte se dobře! Zdař bůh!“

VIII.

Uplynul ještě jeden rok i dva, a žije Michael již šestý rok u Šimona. Žije jako dříve. Nikam nechodí, zbytečného slova nemluví a po celý čas jenom dvakrát se usmál: jednou, když hospodyně mu večeři dala, podruhé na pána. Šimonovi dělal dělník náramnou radost. I neptá se ho více, odkud jest: jenom toho jednoho se bojí, aby neodešel od něho Michael.

Sedí jednou všickni doma. Hospodyně do pece hrnce staví, děti po lavicích běhají a v okna se dívají.

Šimon šije u jednoho okna, a Michael u druhého podpatek přitloukává.

Přiběhl chlapec po lavici k Michaelu, opřel se mu o plece a hledí v okno.

„Strýčku Michaele, podívej se, kupcová s děvčátky — jakoby šla k nám. A jedna dívka je chroma.“

Sotva to řekl chlapec, Michael nechal práce, obrátil se k oknu, hleděl na ulici.

I podivil se Šimon. To nikdy nedíval se Michael na ulici, a nyní vrhl se k oknu a hledí na něco.

Pohleděl i Šimon v okno: vidí, vskutku jde ženská k jeho dvoru, čistě oděná, vede za ručinky dvě děvčátka v kožíškách, v kobercových šátečkách. Děvčátka jedno jak druhé, rozeznat jich nelze. Jenom že jedno má levou nožku porouchánu — při chůzi na ni dopadá.

Vyšla ženština na výstupek do síně, ohmatala dvéře, zatáhla za závoru — otevřela. Pustila před sebou obě děvčátka a vešla v jizbu.

„Zdrávi buďte!“

„Vítejte nám! Čeho si přejete?“

Sedla si ženština ke stolu. Přitiskla se jí děvčátka ke kolenům: ostýchala se lidí.

„Tuhle těm děvčátkům ušijte na jaro kožené střevíce.“

„Což, to je možná. Nešili jsme dosud tak malinkých, ale přece je ušijeme. Můžeme udělat okrajkové, anebo je podšijeme plátnem. Tuhle Michael je dobrý řemeslník.“

Ohlédl se Šimon na Michaela a vidí: Michael práci odhodil, sedí, oči neodvrací od děvčátek.

I podivil se Šimon Michaelu. Pravda, hezká to jsou děvčátka: černooká, buclatoučká, červená, i kožíšky i šátečky na nich pěkné, ale přec nechápe Šimon, co on tak si je prohlíží, zrovna jakoby mu byly známy.

Podivil se Šimon, i dal se se ženštinou do řeči — smlouvali se. Dohodli se, složil mírku. Vyzdvihla si ženština na kolena chromou holčičku a praví:

„Tuhle té vezmi dvakrát míru; na křivou nožičku jeden střevíček ušij, a na rovnou tři. Mají nožičky stejně veliké, jedna jak druhá. Jsou dvojčata.“

Vzal Šimon míru chromému děvčátku a praví:

„Od čeho pak se jí to stalo? Děvčátko tak hezounké! Má to od narození?“

„Ne, matka je zalehla.“

Přejala řeč Matrona, ráda by se dověděla, jaká to je ženská a čí jsou děti, i praví:

„A což, ty jim nejsi matkou?“

„Já nejsem jejich matka ani příbuzná, milá hospodyňko! Jsou zcela cizí — schovanky.“

„Nejsou to tvoje děti, a jakou s nimi máš útrpnost!“

„Jak bych neměla! já je obě svými prsy kojila. Měla jsem své děťátko, ale Pánbůh je k sobě vzal, — tak jeho mi nebylo tak líto, jako se mi jich zželelo.“

„Ale čí pak jsou?“

IX.

Rozhovořila se ženština a jala se vypravovati:

„Bude tomu šest let, — v jednom témdni osiřely tyto děti: otce v úterý pochovali, a matka v pátek zemřela. Přišli na svět tyto pohrobkové tři dni po smrti otcově, a máť ani den živa nebyla. Já s mužem v tu dobu jsme ještě sedlačili. Byli jsme sousedé, dvory naše byly vedle sebe. Otec jejich byl mužík, zcela sám žil, v lese pracoval. Tu na něho nějak při kácení upadl strom, ten ho napříč zasáhl. Život mu to rozmačkalo. Jen ho dovezli domů, a on odevzdal duši Pánu Bohu: ale žena jeho v témže témdni porodila dvojčata, — tuhle ta děvčátka. Žena ocitla se v bídě, byla samotna, a neměla u sebe k obsluze ani človíčka. Samotna porodila, samotna též umřela. Šla jsem z rána navštívit sousedku, vstoupím do světnice, ale ona ubohá byla již studena. A jak umírala, svalila se na děvčátko. Tuhle tu zalehla — nožičku jí vyvrtla. Sešli se lidé — umyli ji, ustrojili, hrob vykopali, pochovali. Všecko to učinili dobří lidé. Zůstala děvčátka samotna. Kam s nimi? Ale já z žen jediná měla jsem robátko. Prvorozeného chlapečka osmý týden jsem kojila. Vzala já je na čas k sobě. Sešli se mužíci, přemýšleli, kam s nimi, až pak mi povídají: Ty, Marjo, podrž zatím děvčátek u sebe, a my — měj strpení, již se na něčem usneseme. A já hned dala prs této rovné, ale té, kterou máť zalehla, ani jsem nezačala kojit. Nenadála jsem se, že zůstane na živu. Ale, myslím si, proč má ten andělíček zahynout? Smilovala jsem se též nad ní. Kojila jsem je, i toho svého jedináčka, i ty dvě, — tři děti jsem sama odkojila. Mladá jsem byla, sílu jsem měla i stravu dobrou. A mléka tolik, Pánbůh nadělí! bylo v prsech mých, že byly stále nality. Dvě jsem kojila a třetí čeká. Odvalí se jedna, třetí vezmu. Ano tak to Bůh zařídil, že tyto jsem odchovala, ale svého miláčka po čtvrtém roce pochovala. A více dětí Pánbůh nedal. Ale blahobytu začalo přibývat. Hle, teď žijeme zde ve mlýně, u kupce. Plat máme velký, vede se nám dobře. Ale děti nemám. A jak by mi bylo smutno, kdybych žila bez těch děvčátek! Jak pak bych je neměla ráda! Jsou má jedinká radost!“

Přitiskla k sobě ženština jednou rukou děvčátko chromé a druhou utírala si slzy s tváří.

I vzdychla Matrona a praví:

„Je vidět, že ne nadarmo se říká: Bez otce, bez matky zůstaneš na živu, ale bez Boha nezůstaneš.“

Mluvili tak mezi sebou, a náhle jakoby záře osvítila celou jizbu z toho kouta, kde seděl Michael. Ohlédli se všichni na něj a vidí: sedí Michael, složiv ruce na kolenou; hledí vzhůru, usmívá se.

X.

Odešla ženština s děvčátky, vstal i Michael s lavice, odložil práci: sundal zástěru, poklonil se hospodáři s hospodyní a praví:

„Odpusťte, hospodáři i hospodyně. Mně Bůh odpustil. Odpusťte i vy.“

I viděli hospodář i hospodyně, že od Michaela vychází světlo.

I vstal Šimon, poklonil se Michaelu a řekl jemu:

„Vidímť, Michaele, že nejsi obyčejný člověk, i nemohu já tebe držet, a nemohu já tebe se tázat. Řekni mi jen jedno: proč, když jsem tě našel a přivedl v dům, byl jsi zasmušilý, a když žena dala ti večeři, tys usmál se na ni, a z těch dob stal jsi se veselejším. Potom, když pán objednával si boty, tys usmál se podruhé a z těch čas byl jsi ještě veselejším, a teď, když ženština přivedla děvčátka, tys usmál se potřetí a všecek jsi zjasnil. Pověz mi, Michaele, proč takové světlo z tebe jde a proč jsi se usmál po třikrát?“

I řekl Michael:

„Proto vychází světlo ode mne, že jsem byl potrestán, ale nyní Bůh odpustil mně. A usmál jsem se po třikráte proto, že mi nutno bylo poznati tři slova boží. A já poznal slova boží: jedno slovo jsem poznal, když tvá žena politovala mne, a proto jsem poprvé se usmál. Druhé slovo já poznal, když boháč objednával si boty, a tu jsem se usmál podruhé, a nyní, když jsem uviděl děvčátka, já poznal poslední, třetí slovo, a usmál jsem se potřetí.“

I pravil Šimon:

„Řekni mi, Michaele, proč tě Bůh potrestal, a jaká jsou to slova boží, abych to věděl.“

I řekl Michael:

„Potrestal mne Bůh za to, že jsem ho neposlechl. Já byl andělem na nebi a neposlechl jsem Boha. Byl jsem andělem na nebi a poslal mne Hospodin, bych odnesl z jakési ženy duši. Sletěl jsem na zemi, vidím: leží žena samotna — nemocna, porodila dvojčata, dvé děvčátek. Teteli se děvčátko podle mateře, a nemůže je máti ku prsům vzíti. Uviděla mne žena, pochopila, že Bůh mne pro duši poslal, zaplakala a pravila: ‚Anděle boží! Muže mého právě pochovali, strom ho v lese zabil. Nemám ani sestry, ani tetky, ani babičky; není, kdo by mé siroty odchovával, neber ty mi moji duši, dopřej mně samotné děti napájet, krmit, na nohy postavit. Nelze dětem bez otce, bez matky živu býti.‘ I poslechl jsem matky, položil jí jedno děvčátko k prsům, podal jí druhé do ruky a vznesl se k Hospodinu na nebe. Přiletěl jsem k Hospodinu a pravím: Nemohl jsem z rodičky vzíti duši. Otec byl stromem zabit, matka porodila dvojčata a prosila, bych nebral jí duši, praví: ‚Dopřej mi děti napojit, nakrmit, na nohy postavit. Nelze detem bez otce, bez matky živu býti. Neodnesl jsem z rodičky duši.‘ I pravil Hospodin: ‚Jdi, vezmi z rodičky duši, a poznáš tři slova: poznáš, co jest v lidech, a co není dáno lidem, a čím jsou lidé živi. Až to poznáš, vrátíš se do nebe!‘ Letěl jsem nazpět na zemi a vzal z rodičky duši. Odpadla nemluvňátka od prsou. Svalilo se na posteli mrtvé tělo, přimáčklo jednu dívčinku, vyvrtnulo jí nožku. Vznesl jsem se nad vesnicí, chtěl jsem odnésti duši k Bohu, uchvátil mě vítr, sklesla mi křídla, odpadla mi: i odešla duše samotna k Bohu, a já upadl u cesty na zemi.“

XI.

I pochopili Šimon s Matronou, koho to ošatili a nasytili a kdo žil s nimi, i zaplakali ode strachu i radosti, a anděl řekl:

„Zůstal jsem já samoten v poli a nahý. Neznal jsem před tím bídy lidské, neznal jsem ani chladu, ani hladu: i stal jsem se člověkem. Vyhladověl jsem, vymrzl a nevěděl, co dělat. Uviděl jsem: V poli byla kaple Bohu vystavěná, přiblížil jsem se k boží kapli, chtěl jsem se v ní ukryti. Kaple zavřena byla na zámek, a nebylo lze vejíti. I usedl jsem za kaplí, abych byl chráněn ode větru. Přišel večer, vyhladověl jsem a vystydl, a všecek jsem zemdlel. Náhle slyším: jde člověk po cestě, nese boty, sám s sebou mluví. I uviděl jsem poprvé smrtelný obličej lidský od té doby, co jsem se stal člověkem; a strašným mně připadal ten obličej, odvrátil jsem se od něho. I slyším, že mluví ten člověk sám s sebou, o tom, jak své tělo ode mrazu chránit, jak ženu a děti uživit. I pomyslil jsem si: ‚Já hynu od chladu i hladu, a tu jde člověk a jenom o tom přemýšlí, jak by sebe a ženu kožichem přikryl a chlebem nakrmil. Nemůže mi pomoci.‘ Uviděl mě člověk, zamračil se, byl ještě strašnějším a prošel mimo. I zoufal jsem si. Najednou slyším, jde nazpět člověk. Vzhlédl jsem a nepoznal dřívějšího člověka: dříve v obličeji jeho byla smrt, ale teď náhle byl živ, a v obličeji jeho já poznal Boha. Přiblížil se ke mně, oděl mě, vzal s sebou a dovedl k sobě v dům. Přišel jsem v jeho dům, vyšla nám vstříc ženština a promluvila na nás. Ženština ta byla ještě strašnější nežli muž, mrtvý dech vycházel jí z úst, a já pro zápach smrti nemohl oddychnout. Chtěla mě vyhnat do zimy, a já věděl, že umře, jestliže mne vyžene. A najednou muž připomenul jí Boha. A ženština náhle se přeměnila. A když podala nám večeři, a sama hleděla na mne, já vzhlédnul na ni — v ní již nebylo smrti, ona byla živa, a já i v ní poznal Boha.

I vzpomněl jsem na první slovo Boha: ‚poznáš, co jest v lidech.‘ A já poznal, že jest v lidech láska. I zaradoval jsem se tomu, že Bůh již začal zjevovati mi to, co slíbil, i usmál jsem se poprvé. Ale všechno jsem ještě nemohl poznat. Nemohl já pochopit, co není dáno lidem a čím lidé žijí.

Pak jsem žil u vás a strávil rok, i přijel člověk objednávat boty takové, by rok vydržely, nepáraly se, nekřivily se. Pohleděl jsem na něj, a najednou za zády jeho uviděl jsem soudruha svého, anděla smrti. Nikdo kromě mne neviděl toho anděla, ale já znal ho, a věděl jsem, že dříve než zajde slunce, odebere se duše boháčova. I pomyslil jsem si: ‚Zásobuje se člověk na rok a neví, že nebude živ do večera.‘ I vzpomněl jsem na druhé slovo Boha: ‚poznáš, co není dáno lidem‘.

Co jest mezi lidmi, již jsem znal. Teď jsem poznal, co není dáno lidem. Není dáno lidem věděti, čeho jim pro jejich tělo třeba. I usmál jsem se podruhé. Zaradoval jsem se tomu, že jsem uviděl soudruha anděla, i tomu, že Bůh mi druhé slovo zjevil.

Ale všechno nemohl jsem pochopit. Nemohl jsem ještě pochopit, čím jsou lidé živi. A tak žil jsem dále a čekal, kdy mi Bůh zjeví poslední slovo. A v šestém roce přišla děvčátka dvojčata s ženštinou; i poznal jsem děvčátka a dověděl se, jak zůstala na živu děvčátka ta. Poznal jsem to a pomyslil si: ‚Prosila máť za děti a uvěřil jsem matce, myslil jsem, že bez otce, bez matky nelze dětem živu býti, ale cizí ženština je odkojila, odchovala.‘ A když dojata byla ženština láskou k cizím dětem a zaplakala, já v ní uviděl živého Boha, i porozuměl jsem, čím jsou lidé živi. I poznal jsem, že Bůh mi zjevil poslední slovo a odpustil mi. I usmál jsem se potřetí.“

XII.

I obnažilo se tělo andělovo, a on všecek zazářil, tak že oku nebylo lze patřiti na něj, i promluvil hlasem velikým, takovým, že zdál se býti ne jeho hlasem, ale s nebe přicházeti.

I pravil anděl:

„Poznal jsem, že živ jest každý člověk nikoli péčí o sebe, nýbrž láskou.

Nebylo dáno matce znáti, čeho jejím dětem k živobytí třeba. Nebylo dáno boháči znáti, čeho jemu samému třeba. A není dáno ani jednomu člověku znáti, bude-li mu potřebí živému bot či mrtvému k večeru bosovíků. Zůstal jsem na živu, když jsem byl člověkem, ne proto, že jsem sám na sebe pomýšlel, ale proto, že byla láska v mimojdoucím člověku i v ženě jeho, a že politovali a pomilovali mne. Zůstali na živu sirotkové ne proto, že pomýšleli na ně, ale proto, že byla láska v srdci cizí ženštiny, a že ona politovala, pomilovala jich. A živi jsou všichni lidé ne proto, že sami na sebe pomýšlejí, ale proto, že jest láska mezi lidmi.

Věděl jsem dříve, že Bůh dal život lidem a chtěl, aby žili; teď jsem porozuměl ještě i ostatnímu.

Porozuměl jsem, že Bůh nechtěl, aby lidé žili porůznu, a proto nezjevil jim to, čeho každému zvlášť třeba, nýbrž chtěl, aby žili zajedno, a proto zjevil jim to, čeho jim všem, každému pro sebe a všem vůbec jest potřebí.

Porozuměl jsem nyní, že zdá se toliko lidem, jakoby péčí o sebe žili, ale živi jsou jediné láskou. Kdo v lásce přebývá, ten v Bohu přebývá, a Bůh jest v něm, neboť Bůh jest láska.“

I zapěl anděl chválu boží, a od hlasu jeho zatřásla se jizba. I rozevřel se strop, i zvedl se ohnivý sloup od země až do nebe. I vrhli se Šimon se ženou a s dětmi na zemi. I rozvinula se andělu za zády křídla, i vznesl se na nebe.

A když procitl Šimon, vše bylo v jizbě jako dřív, a kromě Šimonovy rodiny nebylo tam již nikoho.

Strýček a tetička.

Napsala *Božena Kunětická.*

(Pokračování.)

Jak jsem již podotkla, měl pan Jaroslav výnosnou továrnu a mimo to slušné hospodářství se zámečkem, v němž jako v hnízdečku ukrytém ve vonné zeleni kvetoucího stromu měl své drahé uschované. Pan Jaroslav byl v každém ohledu dokonalý člověk a tím dokonalejší, že nedovedl své srdce komandovat dle praktických paragrafů suchopárného rozumu. Platným důkazem toho byl jeho sňatek, jenž vyvolal v jeho rodině nesmírné zděšení. Otec jeho zhotovoval kdysi výtečné bičíky, tak výtečné, že rázem podmanily si nejprve selské junáky, kteří jich upotřebovali k jízdám za nevěstami, majíce karafiát za kloboukem a vyleštěné boty na nohou, pak statkáře a velkostatkáře, konečně všechny kavalíry, kteří graciosně s nimi pohrávali na výletech koňmo, měli je zastrčené ve vysokých botách o dostihách a koketovali jimi vezouce na saních, na dvoukolce a půvabných kalesách buď sličnou choť, neb svou milenku. Z malého bičíčkáře stal se bohatý člověk, který svou firmu bičíčkářskou strhl, způsobiv tím v kruzích svých pilných odběratelů upřímné pohnutí. Jeho choť naučila se blahosklonně usmívat se, velkomyslně nabízet ruku k políbení, poslouchat o literatuře, chodit do oper, navštěvovat umělecké výstavy, kývat hlavou k francouzským větám a být nespokojenou se služkami a s podomkem. Jediné, čemu nemohla odvyknouti, bylo mateřství. Milovala totiž oba své hochy náramně prostodušně a titulovala je nejraději způsobem, který by ostatní matky lepších kruhů hrůzou naplnil: „Vy kluci! Vy darebáci! Vy holobrádci! Vy ničemové! Tos byl zase ty, uličníku! Pojď, kozlíku, dám ti hubičku atd.“ Kdož zná všecky ty roztomilé termíny jejího mateřského slovníku! A poněvadž byla matkou velmi domýšlivou s fantasií v tom ohledu tuze živou a požadavky dosti neskromnými, libovala si sníti o snachách z panských domů, vyhejčkaných na hedvábných poduškách, na tureckých kobercích, na měkkých sedadlech pěkných ekypáží, pod dozorem guvernantek, profesorů, bon. O snachách s věnem aspoň sto tisíc zlatých r. m., s malou, rozkošnou villou, bohatým strýčkem, starým mládencem a souchotinářem, s výbavou, které se oči nemohou nasytit; o snachách, které by jí záviděl svět, a které by francouzsky titulovaly ji „maman“ a jejího muže „cher papa“. O tom všem stará paní snívala sladce tak dlouho, pokud nestal se starší její syn samostatným a pokud nezadíval se do čarovného labyrinthu dívčích očí, aby v něm srdce jeho nadobro zabloudilo. Ale pak — ó hrůzo! — Hedvika! nevěřila svému sluchu, svým očím. Ta praobyčejná dívka se směšně skrovnou výbavou, s penězi žádnými, s příbuzenstvem pochybného kalibru — ta dívka neznámá, každému lhostejná, ne nepříjemná, ale dosti domýšlivá, ta měla se státi chotí jejího syna, švakrovou Alexe a snachou její a jejího chotě. Zavanul vítr, paláce z karet se sbořily. A proto oba staří lidé nenáviděli Hedviku, nota bene i s její rodinou a se vším, co s ní souviselo, neboť ani starý pán, on, bývalý bičičkář, neubránil se v tom směru illusi. A poněvadž považovali oba svého syna za neobyčejného a výborného člověka, hledali příčinu tohoto nerovného a smutného sňatku v Hedvice tak dlouho, až se jim to podařilo. Konstatováno, že byla vypočítavá, ziskuchtivá osoba, která okouzlila jejich syna jen za tím účelem, aby poskytla sobě pohodlí, získala si bohaté známosti a stala se paní proslulou a hledanou. Ta bídnice licoměrná! Ta intrikánka, která oloupila je o jejich naděje a sny.

Pan Alex studoval tenkráte práva. Nosil dlouhé vlasy, četl básně, snil a věřil mnoho a doufal ve všecko. Švakrová by mu byla dozajista lhostejnou zůstala, kdyby skutečně byla do zámečku bratrova přenesena z vonného náručí vyšperkovaných komnat, urvána dozoru vyčouhlé guvernantky a objetí elegantní paní mateře s vyžilým, holohlavým a dobrotivým papa. Avšak tento sňatek nemohl jej uspokojiti. Vypočítavost jeho švakrové bila příliš do očí a byla příliš pozoruhodnou, než aby jeho cit na vlnkách idealismu se houpající, nebyl tím uražen a pobouřen. Shledal, že je dosti hezká, dosti příjemná, ale ten egoismus ovíjel se kolem celé její bytosti v jeho očích jako hnusná housenka kolem sličného květu. Alex nenáviděl ji zase z tohoto důvodu. Získal-li tím sňatkem jeho bratr, čili nic, bylo mu lhostejno, avšak nemohl odpustiti jí, že stala se jeho ženou z tak ryze praktických důvodův, nerespektujíc při tom ani své, ani srdce svého chotě.

Během studií a dvouleté praxe setřel se s křídel jeho nadšení pro vše dobré a vznešené i s křídel jeho naivního idealismu sice nejkrásnější pel, jako s křídel motýla se stírá, uvizne-li na delší dobu v meziokní studovny netečného vědátora, avšak nepřízeň jeho k Hedvice zůstala táž, neměníc se buď následkem velkého přesvědčení o její vině, anebo následkem lásky k jeho bratru, jejž považoval za oběť její intriky, vypočítavosti a jejího egoismu. Bylo to taky poprvé co požádal svého bratra o pohostinství na několik neděl, jsa skutečně duševním namáháním zemdlen a shledávaje Prahu pro nové osvěžení uzavřenou, dusnou jako kobku a nehostinnou jako cellu. Mimo to chtěl nahlédnouti ve svatyni rodinného života bratrova také za tím účelem, aby se přesvědčil, není-li pantoflíček jeho paničky příliš těžký a houževnatý a netrpí-li bratr jeho dvojnásobně svým neštěstím, jsa v něm opuštěn ode všech, kdož měli právo chorou duši jeho hojiti.

Přišel jako těšitel a shledal, že funkce jeho bude bez počátku i bez konce. Na zámečku usmálo se na něho jaro lásky i štěstí, které směle závodilo s blahem, jež zurčelo přírodou, jako hravý, slunečními paprsky líbaný potůček horský. Zůstal tím udiven, ale nikoliv spokojen. Byl příliš samolibým, aby věřil, že jeho kritické konkluse se všecky odrazily o sličnou postavu paní Hedviky, vznášející se domácností Jaroslavovou s lahodným úsměvem, který podmaňuje si celé okolí a rozlévá jas, v němž jest teplo i svěžest zároveň. Druhý den přijela Vilma a poněvadž program jeho činnosti duševní i tělesné za pobytu na zámečku byl nesmírně chudý, neřeknu-li přímo žádný, ujistil se okamžitě, že nutno míti se před ní na pozoru, jelikož návštěva její právě v tento čas byla, nejméně řečeno, nápadnou a podivnou, a získal tím zároveň dvojí věc. Měl o čem přemýšlet, když vstával i když ulehl, a zadruhé, byl zaměstnán aspoň pro první čas nadmíru důležitě. Večer totiž rovnal svůj vak za příčinou zítřejšího odjezdu a ráno na to rozházel jej opět, shledávaje, že by mu právě týž den byla cesta nanejvýš nepohodlnou.

Ostatní část dne zaměstnával se s malou Růžou, která se stala vrchním velitelem strýčka i tetičky, svádějíc je vždy dohromady po několik hodin tak důtklivě, že nebylo vyhnutí, nechtěl-li ani jeden, ani druhý učiniti maličkou nesmírně nešťastnu. Strýček i tetička dostavovali se také velice pravidelně k těmto rozkošným schůzkám do zahrady, kde byla obloha tak modrá a zeleň tak krásná, což bylo nejlepším důkazem, jak svou neteř milují. Alex vracíval se z těchto rendez-vous roztržit, rozmaru jsa obyčejně pramizerného, a tetička Vilma zamlklá, ubledlá a dosti zarmoucena.

Potom bývala večerní siesta v čínském gloriettu při vycházejícím měsíci, myriádách skvělých hvězd a při lahodném vzduchu červnového večera, prosyceného vůní rezed, fial, růží, balšámu a konvalinek. K této siestě dostavoval se s pedantickou pravidelností každodenně pan Apián Velhartický z Velhartic na své dvoukolce se spřežením dvou překrásných, bílých pony, kteří ubíhali po silnici z Velhartic hladce a rychle jako kočky půl míle za čtvrt hodiny.

Byla to obvyklá jeho jízda již po šest roků od té doby, co Hedvika stala se paní na zámečku Nečetíně. V zimě přijížděl na saních na koflík čaje a partii préférance, z jara a na podzim v uzavřeném landaueru a v létě v půvabné kolésce, která mu dodávala mnoho elegance. Mimo to, že byl dobrým sousedem páně Jaroslavovým a vždy vítaným přítelem jeho rodiny, získal si i titulu „pane kmotře“ pomocí malé Růži, jejíhož křtu se súčastnil a která prohledávala mu vždy důkladně všecky kapsy, aby přesvědčila se o jejich obsahu. Objevila obyčejně na dně jejich hloubky rozličné kornoutky a krabičky s obsahem, o jehož výtečnosti nebylo sporu, a to ji uspokojovalo v míře nejvyšší. Proto také svého pana kmotřínka náležitě respektovala a milovala.

Nikdo snad z malé společnosti v čínském gloriettu, sestávající z pana Jaroslava, jeho choti, pana Apiana Velhartického z Velhartic, Alexe, Vilmy a někdy také rusovlasé Růži, neshledával pana Apiána nepohodlného a protivného vyjma Alexe, který klátival rozmrzele nohama, prohlížeje si se sarkastickým úsměvem jeho postavu v každém ohledu bezúhonnou a ctihodnou. Shledával totiž jeho čtyřicet let velmi nejapných, jeho staromládenectví komické, jeho prsteny a démantové knoflíčky v naškrobené prsence naivní, jeho pečlivě učesané vlasy pedantické a jeho okrouhlý, přívětivý obličej, ozářený duševní spokojeností, v němž zřetelně napsáno bylo: „Mám vše, co potřebuju a potom ještě více — co ani potřebovat nemohu,“ vzbuzoval v něm krutý hněv a divoké přání, aby ho nemusil vidět nikdy víc. Díval se na něho, kousaje se do rtů, že až krvavě zčervenaly, a odpovídal k jeho přátelským otázkám zkrátka a nesrozumitelně.

Panu Apiánovi ale dle všeho bylo náramně lhostejno, jak o něm smýšlí mladý pán a jaké city pro něho chová. Měl malé, ale rozkošné panství, polovici na C-ském cukrovaru, pivovár, ještě několik realit, revír, koně, psy, pokojné svědomí, upřímné srdce, přátele, již ho neobtěžovali, sousedy, kteří ho milovali a mohl být tudíž k panu Alexovi opravdu otcovsky shovívavým.

Sedával podle půvabné tetičky Vilmy, která o siestách v čínském gloriettu bývala vždy v rozmaru růžovém, chytal ji za malounkou ručku, sbíral s labužnickým gustem stříbrem zvonící slůvka z jejích malinových rtíků, říkal jí „má vílo“ anebo docela „má Vilminko“ a někdy také nahýbal se k jejímu růžovému oušku, aby jí pošeptal několik vět, kterých nesměli druzí nižádným způsobem zaslechnouti. Pan Jaroslav se k tomu usmíval a paní Hedvika byla s tím srozuměna.

V očích Alexových byla tato jejich netečnost do nebe volající a chování pana Velhartického drzé a nesolidní; ale pravdu řečeno, posuzoval věc trochu přehnaně a příkře. Panu Apiánovi slušela naopak jeho zjevná náklonnost k růžovému poupátku z Nasavrk velmi dobře a pak způsoby, jimiž dával jí na jevo své vile, souvisely tak pěkně s jeho povahou i celým zevnějškem, že nebylo si možno je jinak představit.

Řekl-li ku př.:

„Letošní naše večery jsou mnohem krásnější všech dřívějších a to proto jen, že v nich září tyhle — tyhle sladké, okouzlující hvězdičky mé víly,“ a sáhl-li při tom tetičce Vilmě ukazováčkem na víčka jejích očí pozorně a něžně, nespočívalo v tom pranic výstředního a smělého. Bylo naopak zcela přirozeno, že těch okouzlujících hvězdiček se chtěl dotknout svým prstem, poněvadž se mu líbily a byly mu mnohem bližší, než veškeré ty myriády hvězd na nebesku. Vilma přivřela oči, zasmála se, klepla zlehka všetečný prst páně Apiánův a tím bylo vše odbyto. Nic víc, opravdu? — „Ah, to je výtečné! Hahaha — Snad je jí drzost pana Velhartického docela příjemná — oh, to by bylo k puknutí,“ myslil si pan Alex, natahuje si pod stolem prsty levé ruky, až mu klouby praskaly.

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Listy z Prahy.

VI.

V Praze, dne 7. května 1886.

Krásný máj, není-li pravda?

Básníkům zamrzají jarní písně na rtech — a je to skoro líp, nebo co bychom ještě uslyšeli, kdyby opravdu voněl bez a zpívali slavíci! Také možná dost, že je právě tento nečas našim poetům vhod, člověk nejraději a nejlépe opěvuje to, co nemá — a tak rovněž idealní jaro v srdcích a mysli může býti zdrojem krásnějších motivů básnických, než jaro skutečné. Však žert stranou! Toto letošní jaro je zcela případné k naší české povšechné situaci — zvlášť té politické a socialní!

— Skoro i literarní, namítá soused, horlivý čtenář — obálek nových knih ve výkladních skříních knihkupců.

Ano, skoro i literarní. Nebo, Bože Hospodine, kdy pak se u nás již neobjevil nějaký nový, velký samorostlý básnický talent!

— Což je těch nových jmen ještě málo, bručí soused poznovu?

— Eh, co jmen — těch je dost, ale pomůže nám jedna prostřední báseň v časopise? A v našich listech tisknou se teď velmi prostřední věci — je to snad tím, že nakladatelé nemají chuti na celé svazky a tu mladé síly se uspokojují aspoň časopisy. A že ve výboru vlastních prací sami původcové nemají vždy šťastnou ruku, je věc přece jen dostatečně známá. A milé, drahé literarní obecenstvo se uspokojuje také a věřte, že by se docela uspokojilo, kdyby básně vůbec přestaly vycházeti v časopisech tak jako přestávají vycházet v knihách. To milé, drahé obecenstvo by si toho ani nevšimlo, vždyť docela četli jsme nedávno někde návrh seriosní, aby illustrované listy naše vypustily vůbec poesii ze sloupců svých, poněvadž prý to na venkově beztoho nikdo nečte.

Vida, jak úžasné děláme pokroky!

Mladí básníci si stěžují, že žádný nakladatel nechce tisknout jejich poemata a právem. Zmocnil se panický strach všech firem našich a před každým novým jménem zacpávají si ti dobří lidé uši jako před zvěstí o choleře neb ráně morové.

— Ale vždyť jsou to krásné věci, autor je, věřte mi, velký talent, musil by proniknout, pravil jsem ondy k jednomu ze vzácných těch přátel poetické literatury.

— Ovšem, rád věřím, přečetl jsem sám některé, autor je originál — ale jméno docela neznámé, prosím vás, kdo ho zná, kdo si ho povšimne?

— Ale jednou přece musí se začít, namítám bojácně, vždyť my jsme začali svou dráhu zrovna tak.

— To byly jiné časy, příteli, odpovídá nakladatel, tenkrát se ještě čtly básně i začátečníků, dnes nečtou se ani vaše, a delikátní nakladatel ukázal jen tak letmo na výkladní skříň, kde v lepých vazbách čekala celá řada vyfintěných produktů nejnovější poesie české jako děvčátka v plesu, než se jim představí kýžený tanečník.

— To je divné, osměluju se naposled — ale to by za těch pár roků se tak byly poměry změnily . . .

— Ba že — od vás neb vašich kollegů ještě tak nějaký svazeček — ale s neznámými jmény riskovati, to nemohu, je v tom kus existence, časy jsou zlé, krise cukerní . . .

Se sklopenou hlavou odcházím. Co zbývá těm mladým ptákům? To nejsladší, zpívat sobě na rodné snětí, anebo občas to zkusit v časopise — ale to má také své obtíže, znáte ty rozmary redaktorů, jak dlouho nechají věc ležet než ji čtou, jak dlouho než ji přečtou — a pak — škoda řeči!

I podnikům samostatným nevede se líp, vezměte jen „Poetické besedy“ — jak hrdě vypluly do světa, každý měsíc přinášely básnické dílo — teď váznou. Ovšem to poslední, jež přinesly, vydá kvalitativně za deset jiných, myslím „Čechův příchod“. Zeyer může býti spokojen s touto básní, jako „Poetické besedy“ na ni mohou býti hrdé. Tvůrčí mohutnost básnická zaskvěla se tu ve světle kouzelném a věru, kdybychom neměli vůbec mythu — máme Zeyera a ten nám stvoří celou kosmogonii.

Ještě něco — „Příchod Čechův“ jest věnován Adolfu Heydukovi, není to nejlepším dokladem a illustrací k poměrům těch „kosmopolitů“ a těch „domácích“? Ti, kdo druhdy u nás tolik větru sili — mohou mít opravdu radost, jak se jim úsili jejich nepodařilo.

Ano nepodařilo zrovna, jako se nepodaří leccos panu Vajanskému. Tento dobrý pán se na nás Čechy již docela rozhněval, „krev se v něm pění“, slyší-li jen to jméno Čech — a my dobráčkové tisknem jeho jarmareční pisničky „Z pod jarma“; tisknem, — ale nekupujem je, ne, zeptejte se pana nakladatele „Poetických besed“.

Něco jiného. Letošní květen je měsíc jubilei. Měli jsme jubileum Máchovo. Srdce básnické zachvěje se při tomto jménu jako při pohledu na první růžové poupě. Jaký to byl svět v tom člověku tak záhy, na počátku našeho probuzení! Kde se jen vzal v ty poměry! Literarní kritika uznávajicí jeho pravou velkost deptá dnes v prach jeho odpůrce tehdejší Pohůnky a Vajanské — Chmelenského a Tomíčka. Dělá dobře, ale jednoho by neměla jmenovat při této příležitosti — Tyla. To bylo rovněž velké, horoucí srdce — že nepochopil ihned Máchův význam, lze mu vzhledem k víc praktickému směru jeho činnosti dnes již odpustit. Chmelenský a Tomíček byli snad úzkoprsí pedanti, možná, snad i žárlivci, možná — Tyl jím nebyl a mohu říci, že se mne dotklo bolestně, když našel jsem jej — ovšem dle pravdy — v spolku uvedeném. Ale pohany nemělo býti při tom, mělo stačit prosté konstatování pravdy, které je také soudem. „Vše pochopit, je vše odpustit,“ pravila jedna velkodušná žena a měla pravdu. Nepřijde na obzor kritikův, hloupost je také darem nebes, přijde víc na jeho dobrou či zlou vůli. Nechápat intence básnické, není tak zlé, jako je *nechtít* chápat; zde kořen zla.

Jedno konstatujeme s radostí, že jubileum Máchovo dalo nám v Jakubu Arbesovi prvního řádného biografa Máchova. Víme, že Arbes již dávno se zabýval studiemi o Máchovi, a naplnilo nás potěšením, že hodlá vydati co nejdříve úplný spis o pěvci „Máje“. Zasluhoval toho již dávno náš co do času i do významu první poeta.

Druhé jubileum slavil živý a přejeme mu ze srdce, by dlouho se těšil své oslavě v zdraví a zdatné činnosti umělecké. Myslíme Karla Šimanovského. Slavnost ta byla srdečná a upřímná — víte jen kdo se jí neúčastnil? Nastojte, a podivno vám sluchu, naše česká šlechta ignorovala svátek jubilantův úplně. Za to druhý den na Turolle zářila v ložích — den před tím skvěla se historická a jiná ta šlechta svou nepřítomností.

Co chceme víc? Či nejsme národ demokratický?

Carpio.

Dopisy a zprávy redakci zaslané.

Redakce přijímá do tohoto oddělení dopisy i zprávy týkající se českého veřejného života, zvláště pak literatury a umění.

Zodpovědnost za náhledy a mínění dopisovatelův redakce na se nebéře, přijímá však odpovědi na ně.

Dopisů a zpráv zaslaných anonymně přijímati nelze.

Časový návrh.

Dovolte mi několik poznámek o oddělení vašeho listu nadepsaném „Dopisy a zprávy redakci zaslané“. Pozoruji, že tato rubrika u vás nápadně chudne. Vaše čtenářstvo tedy skutečně nenalézá v ní interessu, jinak řečeno, nenalezá interessu v našem kulturním životě vůbec, jinak by zajisté také své náhledy o něm pronášelo. Jest to věc zvláštní. Stopuji po delší čas ony stránky některých našich časopisů, jež věnovány jsou hračkám: šaradám, koníčkům, rebusům atd. Podívejte se na ty sloupce jmen rozluštitelů a spanilomyslných rozluštitelek docházející se všech koutů naší vlasti. Šarady, rebusy, koníčky, hračky, to tedy budí interess, a velmi živý interess téměř ve všech vrstvách našeho národa, až na ty, kterým věci podobné jsou skutečně jen hračkami pro děti. Každý, zdá se, jest dychtiv viděti své jméno tištěné — pod hračkou. Dejme tomu, že rozluštění takové hádanky stojí průměrně pouze půl hodiny usilovného přemýšlení. Představme si, že by dvě, tři sta mladých i starých děti, střídajicích se, četlo v Čechách v témdni usilovně a přemýšlejíc s celou duší dobrou báseň, neb jinou záživnou knihu? Nerostl by tím náš duševní kapitál úžasnou měrou, nestávali bychom se seriósnějšími? Ale kde jest věci u nás, která by naše velké obecenstvo v takové míře zajímala jako šarady a koníčky? Jest to kniha, jest to dobrá báseň, dobrý obraz? — Nikoliv. Našim básníkům, o jichž knihách nikdo neví, navrhoval bych, aby to jednou zkusili jinak: Vrchlický, Čech vydejtež jednou knihu svých básni sestavených od první do poslední v umělých „koníčkách“, Heyduk a Zeyer v rebusech, a vsadím na to spásu své duše, že bude kniha do desíti dnů nejen rozebrána, ale že každý v Čechách bude jejich básně znát, slíbí-li se uveřejnění jména rozluštitele na obálce knihy příšti. Rovněž — a to především! — měly by se Palackého Dějiny českého národa a Tomkovy Dějiny srdce českého království Prahy vydati ve formě, „starých záhadných nápisů“. — Naše mládež by se pak o české dějiny jen trhala a jest oprávněná naděje, že by konečně dějiny českého království a národa začali čísti také čeští politikové! — Zkuste to, pánové, a nepochodite špatně. Tento návrh má u nás skutečně budoucnost a nemohu jej dosti vřele odporučiti.

V Plzni, 6. května. *Jan Pechar.*

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

„Poetické besedy.“ Redaktor Jan Neruda. Číslo 26. Obsahuje: „Čechův příchod.“ Báseň Julia Zeyera. Nákladem knihkupectví Edv. Valečky v Praze.

„Květy.“ Listy pro zábavu a poučení s časovými rozhledy. Redaktoři: Svat. Čech. Dr. Servác Heller. Ročníku 8. sešit květnový. Nákladem Vlad. Čecha na Král. Vinohradech v Praze.

„Salonní bibliotéka.“ Redaktor Ferd. Schulz. Číslo XLIII. Obsahuje: „Črty litevské.“ Napsal Edv. Jelínek. Nákladem knihtiskárny J. Otty v Praze.

„Česká bibliotéka rodinná.“ Pořádá Bedř. Frida. Ročníku III. svazek 2. obsahuje: Matilda Serao: „Fantasie“. Přel. Fr. Pover. Díl 1. Nákladem knihkupectví Al. Hynka v Praze.

„Ottova laciná knihovna národní.“ Redaktor Ot. Mokrý. Serie IX. Sešit 1—4. Obsahuje „Povídky z hor.“ Od Aloisa Jiráska. Druhé rozmnožené vydání. — Serie IX. Sešit 4—6. Obsahuje „Podobizny.“ Nakreslil J. D. Hradišťský. Nákladem knihtiskárny J. Otty v Praze.

„Matice lidu“ Ročníku XX. číslo 1. Obsahuje: „Obrázky ze Slovácka.“ Od Gabriely Preissové. Díl I. Nákladem spolku pro vydávání laciných knih českých v Praze.

OBSAH: Skály. Několik výjevů z dějin samoty. Od Al. Jiráska (Pokračování.) — Dvě koruny. Báseň Aug. Eug. Mužíka. — První máj v Sokolnikách. Výroční upominka na Moskvu. Napsal Čeněk Hornov. (Dokončení) — Jarní deštík. Báseň Petra Jasmína. — Čím jsou lidé živi. Povídka od L. Nikolajeviče Tolstého, překladem P. D. — Strýček a tetička. Napsala Božena Kunětická. — Feuilleton: Listy z Prahy VI. — Dopisy a zprávy redakci zaslané.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček“**.

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl 75 kr
na půl léta . 3 „ 50 „
na celý rok . 7 „ —

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

ROČNÍK XIV. 20. května 1886. ČÍSLO 15.

V májovém dešti.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

Naslouchám v noc, je hluboká
a vonná a teplá a snivá,
sám sobě zdám se přeludem být,
v druž stínů jenž splývá.

Dívám se v dálku, tmou kmitá se
květ stromů jen, cestu jenž vroubí,
nad nimi matné obrysy hor
s večerním nebem se snoubí.

A prší pomalu, je to jak sen,
a rozeznávám jen s těží
déšť kapek a déšť květu, jenž tmou
se v trávě navlhlé sněží.

A celou duši piju ten mír,
jenž rozlit je strání a polem,
ó ticho, jen ticho, štěstí je tu
a hodně blízko jde kolem.

Já počkám si — tam za stromy
u okna jistě teď stojí
a sype samý růžový květ
v sny ženě a dcerušce mojí!

Skály.

Několik výjevů z dějin samoty. Od *Al. Jiráska.*

(Pokračování.)

Paní Beata na vyzvání manželovo i Voborského vstoupila do starého stavení. Klenutou chodbou dostali se na schody a pak na jakousi síň či mazhauz, do něhož padalo otevřeným oknem světlo stlumené a zbarvené lesním stínem. Dvoje dvéře, nebarvené, z dubového dříví valně zaprášené, vedly do nějakých jisteb či komor. Doktor ukázav na jedny pravil:

„Tato světnice je pustá, ve druhé jsem ještě nebyl. Dostanu se tam však co nejdříve —“

A zas uvedl své hosti na schody, ale značně užší; přešedše úzkou, tmavou chodbou, stanuli u nízkých dvířek. Voborský odšoupl mohutnou závoru. Jak se dvířka otevřela, vnikl na chodbu proud světla a paní Beata pohlédla před se plná úžasu. Neviděla nic než šedou skalní stěnu. Mužové vyšli dvířky ven, napřed doktor a za ním Křinecký, vyzývaje manželku svou, aby také tak učinila. Viděla, jak vstoupili na úzké dřevěné, jednoduché schody. Stoupajíce po nich, měli strmou skalní stěnu po levé ruce a před sebou v nižší skále, jakoby z těla hlavní vybíhající, nevelký otvor, hrubě vytesaný.

V něm Voborský zmizel a za ním jeho přítel. Paní Beata váhala. Než manželem vyzvána odvážila se tam přec a snáze než mužové prosmekla se nevysokým otvorem. Stanula na skalní ploše. Již viděla, že je na „skalní věži“, blízko jejího temene. Váhala sice na novo, ale pak se dala za manželem, jenž opět stoupal za svým přítelem. Jinak nebylo možná. Na tom nekrytém ochozu bez zábradlí a na několika schodech do skály vytesaných neměli dva vedle sebe místa. Stoupala odhodlaně za muži podporujíc se pravou rukou, pro niž nalezla vždy v odměřené vzdálenosti jamky ve skále na zachycování; nahražovaly zábradlí. A jak kolem rohu skalního zahnula, shledala zase několik schodů či schůdečků tak vytesaných, že každá noha stoupajíc měla svůj. A tu již podal pan Křinecký ruku své odvážné manželce. O něj se opírajíc stanula na temeni „skalní věže“.

Ačkoliv na první okamžik se jí nohy zachvěly a oči přivřela, hleděla pak, jsouc všecka neobyčejným divadlem zajata, ano uchvácena, dlouho před se a kol kolem. Viděla pod sebou pusté hradiště, přirozené jeho hradby, a v lese kol hradu strmící, obrovské skály, jež s té výše zjevily se jí v nových podobách a skupeních, kterých z dola pro jiné nebylo viděti. Pak obrátila zraky své přes les, přes úval pod ním, k labyrinthu skal Teplických, jimž jako na stráži stál zrovna proti skalám Čapí vrch — A tam k severu promodrává se pásmo hor — toť jsou kopce Broumovské, za něž mnoho věrných odešlo do exilia, do Slezska —

„A tam to —“ pravil Voborský ukazuje před se rukou ku polední straně, „ten lesnatý vrch nad výšinou to je Ostaš u Police, a tam dále ta hora jako sedlem rozdělená to je Hejšovina, vedle Bor a dále na poledne to je Vrchmezí — Ty hory jsou na samých Kladských hranicích — Tam mezi tím skalnatým Borem a lesnatým Vrchomezím je mezi vrchy oužlabina a tou vede cesta do Polska — Tudy již mnoho set našich prošlo do exilia — To je ta brána slzí a vzdechů —“

Umlkl, a všichni zamyšleně hleděli k modravým těm horám, tak malebně se pnoucím na obzoru v jasném, ozářeném vzduchu jarního dne.

„Zdaliž se kdy vrátí?“ otázala se paní Beata, myslíc na ubohé exulanty.

Manžel mlčel. Voborský však trpce odpověděl:

„My jim nepomůžeme. Námi udeřili o zem. A my padli po jediné ráně. Ležíme v prachu a ponížení a přece nemyslíme, abychom vstali. Nepomohou-li nám jiní —“

A tu se doktor podivně usmál.

„To jest,“ pravil Křinecký — „bude-li císař v Němcích poražen, a to jest naděje, pak by se všecko obrátilo —“

„A nebude-li, zvítězí-li opět?“ otázal se přítel vážně…

Paní Beata vidouc mrak na tváři manželově, vpadla mužům do řeči.

„Doufejme, že nezvítězí —“ a pojednou ukázavši k nohám, na jamky do skály vytesané, zvolala:

„Co je to? nač to bylo?“

Voborský ukázal jí ještě jiné, kterých si nevšimla a vysvětloval:

„Věže nebyla jistě bez přístřeší. Stálo tu nějaké podsebití; v těch jamkách se trámce opíraly —“

„Tu stávala asi stráže,“ pravila paní Beata, „vyhlížejíc přítele i nepřítele, dávajíc asi znamení —“

„Ano,“ odvětil doktor — „a bude tu zase —“

„A nač?“ tázala se paní Křinecká.

„Budeme tu novou hvězdu vyšetřovati — “ odvětil manžel s úsměvem. „Dám tu naschvál vížku ode dřeva sroubiti, jako ji měl mistr Bacháček v Praze. Odtud konal observationes per instrumenta mathematica —“

„A nic jste mi o tom neřekli —“

„Teprve včera doktoru to připadlo — avšak pojďme.“

Paní Beata ráda poslechla. Ačkoliv stanovišti svému a pohledu s něho dolů poněkud přivykla, přece jí byla pevná půda dole vítanější. Stoupala zvolna a opatrně napřed, za ní manžel a posléze Voborský. Když prolezši skalním otvorem, stanula na dřevěných schůdkách, vydechla si, a kvapněji odtud kráčela chodbičkou do starého stavení hradského, a zastavila se teprve na nádvoří, kdež zavěsila se manželu v rámě. An Voborský dubové dvéře stavení zavíral, tázala se manžela, objevila-li se opravdu nová hvězda.

„Ano, stojí téměř za patou serpentarii vel ophiuchi —“

„Jen aby něco odporného nepřinesla —“

„A kromě toho, ta vížka — “ odvětil manžel, ale nedomluvil.

Za nedalekou skalou strhl se křik a s hlučným smíchem vyrazili odtud oba jejich synáčkové, jež starý Květ za rodiči sem přivedl a jim na překvapenou za skálu se s chlapci ukryl. A v tom už oba manželé zapomněli na novou hvězdu, neboť vzešly jim dvě jejich nejmilejší; stiskli do své náruče rozmilá pacholátka, k nim se radostně ženoucí. —

VII.

Na starém, pustém hradě bylo teď po několik dnů dosti hlučno. Hlasy lidské, v těchto místech opuštěných vzácný host, ozývaly se nádvořím i ve výši na „skalní věži“, a rány kladiv a seker rozléhaly se kol lesem a mezi skalami. Stavělť dvorský lid dřevěnou vížku či vlastně bedněné podsebití na mohutné a vysoké skále, na níž nedávno také paní Beata vystoupila.

Že pán tu stavbu podnikl, bylo čeládce dosti divno; než pochopili to a uvěřili všichni, když jim správce vyložil, že pán s Voborským jsou hvězdáři, že se „skalní věže“, jelikož s místa nejvyššího a nejpříležitějšího, budou pozorovati nebesa. Tomu také svědčila některá instrumenta podivná, jež si páni dali nahoru s některým nábytkem vynésti. Stará Bára o všem tom také nepochybovala, jen že se nad to domýšlela divných věcí, jako: že ten „černý doktor“ si všeliká jiná instrumenta, pušky a divné nádobíčko nahoru sám vynese, aby o tom nikdo nevěděl, a že ta dřevěná „hvězdárna“ na skále nebude nic jiného nežli čertovou, čarodějnou apatekou. —

Něco, ač bezděky, přece uhodla.

Voborský si skutečně vynesl potají zvláštní nástroj na „hvězdárnu“ — než nebyla to ani puška divně znamenaná s nějakým mocným práškem, ani alambik, ani láhvičky s tinkturou, nebo s bezoarem a kamenem kapounkovým, ale provazový žebřík, jejž nahoře v koutě za malou, prostou poličkou ukryl.

Že pán, dada roubiti a bedniti ten vršek na „skalní věž“, poručil, aby se také staré stavení vedle trochu upravilo a vyklidilo, nebylo nic divného. Chodiloť se jím na věž. Vně zůstal ten starý hradský palác jak byl, sešlý; jen okenice jeho popraveny. Vnitř pak dvě jizby jeho vyčištěny a dvéře zámkem jak náleží opatřeny. Z dola, z panského sídla, donesen sem stůl a nějaká židle. To však udělal sám starý Květ se správcem, když už ani na vížce ani ve stavení dole nebylo lidu.

V noci pak starý Květ toto dílo dokonal, ale sám. Už ani správce neměl na pomoc. Vyneslť nahoru do hradu do starého paláce něco šatů pernatých a vinutých, peřin větších i podušek a plachty, pak něco od jídla, jež bylo možná i na delší dobu uschovati a také něco dříví. Za dvě noci bylo všechno urovnáno a přichystáno.

Jak tyto změny na starém hradě byly vykonány, stichl opět a zůstával opuštěným skoro jako před tím. Z nejbližšího okolí sem beztoho vůbec nikdo nikdy nepřišel ani nezabloudil; pusté rozvaliny ve skalách a v lese nikoho nevábily, také ne dvorskou dole čeládku. Někdy jen starý Květ nebo paní Beata s chlapci sem zašli za teplých májových odpolední. Tu také pan Albrecht opouštěl svou studovnu, horlivě byv manželkou vybídnut, aby užil slunečného tepla a volného, sílícího dechu lesního.

Za to bez vybízení zašel na hrad na večer hned prvního dne, jak na „skalní věži“ bylo vše upraveno.

Voborský jej provázel. To poprvé odtud nebesa přehlíželi Od té doby velmi často, bylo-li jasno, pan Křinecký nahoru vycházel buď sám, buď Voborským jsa provázen. Ten pak se tu na hradě někdy i za dne i na večer mihl, ale vždycky sám, a zmizel buď mezi skalami, nebo ve dveřích staré budovy vedle „skalní věže“. Tam také dle všeho zůstal, neboť málokdy odtud vystoupil na „hvězdárnu“ — a když, tu nechopil se ničeho, neobrátil zraků svých ku zářícím tělesům putujícím nesměrnými končinami všehomíra — nýbrž stanul na pavlači kolkolem „skalní věže“ zřízené a upíral zraky své do stichlého, měsícem ozářeného kraje —

Pak pojednou zmizel.

Třetí noci po jeho odjezdu počal les na homoli nad sídlem pana Křineckého živnouti. Z různých stran vklouzly do něho postavy jako stíny tu jednotlivě, tu v malých hloučcích. Sotva že však zanikly v černém stínu na pokraji, zastavovali je muži, jichž dosud nebylo viděti a kteří jakoby se byli z kmene stromového odloupli.

„Kam jdete?“ tázali se tito strážcové porůznu postavení, ne však přísně nebo zpurně, alebrž vážně a mírně.

„Ku pramenu útěchy —“ odpovídaly postavy patrně po hesle a již volně šly dále, mizíce v temnu mezi stromy. Všichni, ať přicházeli odkukoliv, mířili v jednu stranu, na vršek homole, do rozvalin starých Skal.

Pak přestali ti noční poutníci, muži i ženy, přicházeti. Kolem Skal všecko utichlo, ale nahoře v nich ožívlo. Mezi balvany u starých hradních zdí, pode stromy, kde jaké volné místečko, všude bylo plno lidí, vesničanů i z blízkých městeček, ženy i muži, dorůstající chlapci a dívky i kmeti. Známí ku známým se hlásili, hloučky se tu tam tvořily a pustým hradem nesl se stlumený hovor, směs hlasů jako bzukot v oule.

Nahoře na „hvězdárně“ stál na pavlači muž jakýsi a hleděl ne dolů, ale ven do kraje. Ten tu nejspíše mohl zpozorovati nebezpečenství, když by znenadání zahrozilo, nežli ti strážcové dole na pokraji lesa.

Šum hlasů na konci a pak i nadále pojednou stichl a shromáždění se rozestupovali. Uličkou mezi nimi ubíral se, na všechny strany tiše pozdravuje, pan Albrecht Křinecký; o rámě jeho podpírala se paní Beata. Před starým palácem hradním stanuli. V tom už také pohasla tam rudá zář míhající se v oknech, dvéře se otevřely a jimi vešel ven na prostranství statný muž krásné postavy, bradatý, v kněžském rouše a stanul u stolu, jenž tu již stál připraven. Za ním vešel starý Květ s ještě jedním mužem a nesli hořící pochodně, za nimi Voborský a posléze nějaký kněz značného patrně věku, neboť brada jeho byla jako padlý sníh. Jej ženská, řásnou rouchou zabalená, sprovázela.

Mladší kněz pozdraviv uctivě pana Křineckého a jeho manželku oslovil shromážděné. Pobožnost v lůně skal v šeru tiché, vlažné noci májové se počala. Byla to jedna z oněch tajných pobožností, jak je konali za těch smutných let nekatolíci, Bratří čeští i evangelíci v pustinách lesních nebo na sídlech souvěrných šlechticů, jimž do té chvíle nezakázáno jejich náboženství jako lidu selskému a městskému.

Toho řízení divného! V odlehlém, pustém zákoutí, jež bývalo před věky baštou ctitelů kalicha, odkudž vycházeli nadšení zbrojní zástupové potírat jeho nepřátel, potomci těchto Božích bojovníků nyní jako rozprášené stádo našli útulek, aby tu po způsobu svých předků pobožnost vykonali a se posílili v dobách protivenství.

Pod velebnou klenbou hvězdnatých nebes za hlubokého ticha vlažné noci promlouval statný kněz ku shromážděným, je napomínaje, aby se měli statečně a vytrvale, těše je důvěrou v Boha, jeho milosrdenstím a věčným slitováním —

Zář pochodní padala z plna na něj, na jeho družinu i na pana Křineckého a paní Beatu, již tu poblíže stolu stáli, a zachvívala se i na nejbližších balvanech a stromech. Dále však skály a štíhlé jedle a buky jako pilíře a sloupoví halily se v temno čím hloub tím hustší jako v dlouhé, veliké lodi chrámové. Z jejího šera vystupovali zbožní na světlo teprve pak, když vyslechše kazatele, přicházeli ku stolu, aby přijali večeři Páně.

Tu povykročil také z pozadí onen stařičký kněz a jal se s druhem svým lidu přisluhovati. Zatím shromáždění zanotovalo zbožnou, v Boha důvěrnou píseň. Velebné, tlumené její zvuky nesly se rozvalinami a lesem dále do skal, v nichž vyznívaly tichým líbezným ohlasem.

Všichni byli dojati, lid i kněží, kteří, ač už vypovězeni, tajně ve vlasti zůstali, nechtíce od opuštěného lidu, a tak se hrdla svého odvažovali. Když pak stařičký kněz, vystoupiv na místo mladšího druha, promluvil chvějícím se hlasem, tu se oči všech zarosily.

„To budiž nás všech přirozeností —“ tak řeč svou dokonával, „abychom v pronásledování kvetli a kvetouce rostli, v protivenstvích strachem neschli, alebrž se zelenali jako strom odvahou a nadějí, abychom plačíce veseli byli a v zármutcích se vzmáhali. Abychom rozuměli, když nás trest stihne, abychom chyby své poznali a pevně stáli, když nepřátelé myslí, že nás přemohli a námi o zem udeřili, abychom byli jako tyto skály kolem, přes něž z dopuštění Božího vichry a bouře přešly a přejdou, aniž je zviklaly nebo je zviklají —“

Řeč i zpěv dozněly. Noční lesní chrám počal se prázdniti. Zbožní rozloučili se s kněžími a vespolek, a přijavše poučení i heslo na příští schůzi, když by se hodilo jistotně ji odbývati, rozcházeli se lesem, jak byli přišli, jednotlivě i v hloučcích, veselejší na mysli, důvěrnější a pevnější v srdci. Oba kněží s nejbližší družinou, t. j. s onou ženskou a s Voborským odebrali se do hradního domu, kdež také s nimi Křinečtí na chvíli pobyli. Pak se pan Albrecht s paní svou, provázen jsa starým Květem, odebral dolů s homole do svého sídla, do něhož zrovna z lesa vešel zadními dvířky nepozorovaně, jak byl prve také vyšel.

V tu chvíli Voborský rozloučiv se s mladým knězem a jeho sestrou a se starcem, vystupoval na „skalní věž“, odkudž už prve byla stráž dolů sešla. Mladý učenec stoupal jistě po schůdkách do skály vytesaných. Nahoře nevešel do podsebití, nýbrž zůstal na pavlači. Pod ním opuštěné rozvaliny, tiché nádvoří zahalené tmou, z níž k nočním nebesům trčely obrovské skály a černé stromy; vůkol samý balvan, samý les a dále za ním kraj tichý, dřímající a kol kolem vrchy a tmavé hory posupně se pnoucí jako jeho strážci.

Zrak Voborského toto vše přelétl, ale myšlénky tak daleko nechvátaly Ty zůstaly dole, u tajných hostí ve starém hradním paláci, kde nyní asi již dřímá ubohé to, roztomilé dítě. — —

(Pokračování.)

*

Své dcerušce, když jí bylo šest let.

Báseň *J. V. Sládka.*

Chci, abys se pousmála, směj se, směj,
jako z doubrav listné sluje
hrdlička když zacukruje,
smích tvůj zní, jak slyším jej;
jako v doubrav stinné mlázi
slunce zlatou pršku hází,
tak ten úsměv ozařuje
dětinný tvůj obličej.

Chci, abys se pousmála; — šest ti let:
a ten čas je u dítěte
jako poupěti, než zkvěte,
jako motýlu, než vzlét’:
— Rozumujem? — co že s námi? —
ba, — toť jako perličkami
mladé listí u poupěte,
když poseje v máji led.

Chci, abys se pousmála: mám ti přát?
tedy přeju: pomněnkový
ten tvůj zrak ať všem vždy poví,
co v něm nyní vidím plát; —
vše, co si jak děcko přeješ —
ty se moudrosti mé směješ?
— tedy, světa mudrosloví
tak se doveď vždycky smát!

Chci, abys se pousmála, — přeju víc:
kouzelníka, čaroděje
v prsou máš, ať v žití seje
pohádek ti na tisíc —
toť tvé srdce — ono samé
věř, že v žití neoklame,
jeho snům ať vše se směje
ony zbudou — když už nic! —

Chci, abys se pousmála, — svět se mrač;
jako z doubrav listné sluje
hrdlička když zacukruje,
z žití slyšet smích a pláč. —
Děcko mé! — je život k smíchu,
trpět budeš, vím! — však v tichu
usměj se, ať vše se ssuje,
trp! — však plakat? — proč a zač?

Les na jaře.

Líčí *Boh. Bauše.*

Nechť sebe potměšileji jarní mrazíky a bouře vyruší nás z nadšení pro přírodu, výroční obrození krajiny nemine se nikdy účinkem na mysli vnímavé.

Jeť právě předností krajin našich středoevropských veliká ta změna v celém oživeném tvorstvu, jak jeví se ve změně čtyř ročních počasí.

Drsná zima, která nutí myslícího učence v temné síni „jíti do sebe“ a činnosti duševní vůbec zvláštního dává rázu; život jarní, jenž probouzí neurčitou touhu a opět léto přinášející práci usilovnou, má-li nésti plody podzimní.

My v městech emancipujeme se od rozvoje přírody: průmysl zmocnil se na př. violky vonné, takže po celý rok k prodeji se nám nabízí. Za to chudší jsme o onu radost, jakou pocítí venkovan, když první fialku na cestách lesních objeví.

Rozdělení astronomické na čtvero ročních časů nespadá úplně s fysickým. Vstoupí-li slunce do znamení Skopce (21. března), Raka (21. června), Váh (23. září) a Kozorožce (21. prosince), nastává pro nás počátek jara, léta, podzimku, zimy. Zjevy v oživené přírodě tíže jest tak přesně děliti a líčiti dle určitých znamení.

Probuzení, rozkvět, snoubení, vadnutí, smrt divně se střídá u rozličných rostlin a zvířat. Předčasné i pozdní květy, návrat, sdružování, vývoj, zanikání různých zvířat spadá v doby tak od sebe vzdálené, že nesnadno určitě naznačiti, kdy nastává nám doba jarní.

Uniká-li pozornosti všeobecné život zvířat, dodává za to tím více rázu krajině rostlinstvo, jehož rozvoj chceme sledovati v lese.

Zde opět modříny odívají se zeleným nádechem, lehkým jako pírko, a raší buky, průhledným listím jen jemné polostíny propouštějíce. Sem zamíříme kroky, neb zde nejspíše najdeme místa, kde vše nivelující ruka člověka ponechává tu a tam ještě volnosti tvořivé síle přírody. Zde šíří se hruď stísněná a cítíme slova, jež Amadée Pigeon přírodě vkládá do úst:

> Pojď ke mně, věř, já jsem vždy milostivá, šťastná,
> když tebe pochybnost a práce znavila,
> ó přijď jen ke mně, přijď, věř, já jsem dosti krásná,
> bych smrt i hrob ti zakryla.
>
> Jen věř, jsem Příroda, tvá věčná matka milá,
> já hojím bolesti a trudy veliké,
> Lukrece, Platona má hudba zkonejšila
> a všechny snílky veliké. (Z překl. J. Vrchlického.)

Stará země naše zelená se letos opět v staré kráse na vzdory chmurným proroctvím, jež vymyslila si doba blouznění středověkého: Rok letošní má totiž neobyčejné množství chronologických zvláštností, které v tisíciletí jen několikráte se opakují. Při náklonnosti člověka ve všem neobyčejném hledati zlá znamení a tušiti ihned účinek nepřátelských nějakých mocností démonických vznikla různá proroctví o blížící se zkáze světa, která shodovala se na rok letošní.

Nostradamovo proroctví formulováno v těchto verších

„Quand George Dieu crucifera
Que Marc le resuscitera
Et que Saint Jean le portera
La fin du monde arrivera.“

T. j. když Velký pátek padne na sv. Jiří, hod boží velikonoční na sv. Marka a božího těla na sv. Jana, pak bude konec světa. Rok 1886 má skutečně tyto zvláštnosti, nicméně opakoval se týž obraz chronologický již sedmkráte (bylo to v letech 919, 1014, 1204, 1451, 1666, 1734, 1886 a bude opět roku 1943), vždy ovsem bez zvláštních nějakých účinků kosmických. Zapomínalot se při těchto proroctvích, že kalendář jest dílo lidské, ustanovení otců církevních na koncilu Nicejském, a nikoli dílo nepřátelských nějakých sil mimozemských. —

Sledujme měnící se tvář země. Jen pozvolna zlomena nadvláda zimy: bouře sněhové promíchané deštěm lomcovaly holými větvemi stromů a zmítaly suchým listím, které na habrech a dubech přes zimu na stromech utkvělo. V kotoucích vymítal vítr z lesů spadané listí a sněhové závěje zahnány vlahým větrem západním do úžlabin a roklí, kamž slunko nikdy nevnikne. Celý ráz krajiny se pozměnil; mdlý šedohnědý tón lesa dostal nádech temně fialový, tu i tam prohlédá modré očko jaterníka; pupeny stromů se nalévají.

Podél potoka, jehož uvolněné vlnky vesele si poskakují, stojí vysoké olše, a větve jejich tuhé skoro vodorovně odstávavé obalují se hnědonachovými jehnědami; lepkavý vosk chrání dosud trojhranné puky, mladé šištičky, budoucí listy. Líbezný slezinník střídavolistý žlutá se kolem, křivatec a sasanka hlásí se předčasně, růžový plicník otvírá trubkovité své korunky. Již též fialka, která dle řeckého mythu symbolem jest panenství a znovu oživující země, skrývá se pod listím, dcera Atlantova, skrývající se před Apollinem.

Též holé větve lísky ověsily se chabými jehnědami, které při nejslabším dotknutí vypouštějí obláček žlutého pelu, jenž vzduchem se vznášeje zúrodňuje cudné drobné nachové blizny květů ženských. I topoly, jilmy, vrby slaví snoubení květů svých jednodomých dlouho před vyrážením listů, podobně jako živě žlutá se na stráni okoliky na přímých větvích *dřínu*.

Vzduchem vane vůně kočiček jívy. Denně vyskakují nové známky probouzejícího se života. Statné javory mléčné pokrývají se na všech koncích rozsoh zlatozelenými chocholíky květů lesku magického.

Již hýbe se i život v silném *buku*, obrazu zdravé mužné síly. Mladé lístky jeho, na pokraji chmýřité, v líbezné měkkostí obalují průhledné větve, v jemných polostínech světlo propouštějící.

V tuhé vážnosti stojí dosud černý les, ale již probouzí se v něm život živočišný. Již kmitají se na slunci drobné mušky, brouci kalovalové, po zemi pobíhají krátkokřídlí drepčíci. Líně poletuje žluťásek, nose barvu květů z jara převládající, barvu vycházejícího slunce, barvu žlutou blatouchu, petrkliče, pryskyřníku.

Divná změna stala se s ptactvem. Kos „lesa kápo“, jenž plachým hlasitým křikem před člověkem odlétal, zanotuje nyní v holých dosud větvích hymny lásky. Čilé sýkorky, které dosud jen svižně za výživou po větvích šukaly, prosty nyní boje o život, ozývají se zpěvem touhy plným. Bystří sokolové a včelojedi provozují ozdobný kruhovitý let svůj ve vzduchu, škádlíce se pokřikem kočkovitým.

Za noci slyšeti pak drsný štěkot lišáka, a na místech nejopuštěnějších v největších lesích našich, kde zřídka jen rány sekery některého dřevorubce se ozývají, usedá na nejvyšších větvích buku ostražitý *tetřev*, by hlučným tokáním za šera ranního slepě lásce se oddávaje, bdělému myslivci za oběť padl.

Ctitelé Diany po dlouhém odpočinku prostřed března k jiným ještě zajímavým lovům se chystají.

Za soumraku, když na obloze Jupiter jasně se stkví, vychází lovec na bahnité lesní louky, by dlouhozobou sluku při zamilovaných a žárlivých hrách a zápasech překvapil. Neníť snadno střelci nezkušenému sledovati zvláštní, nejprve klikatý, pak rychlý přímý let sluk, které kmitnou se brzy u křoví, brzy vysoko ve vzduchu.

Známa jsou říkadla o době tahu sluk:

„Na neděli kýchavnou — přitáhnou,
o družebné — nejvíc jich zde,
na smrtnou — ještě tu jsou,
na květnou — houhouhou,
o provodní — přestaň honit, to už sedí.“

Hnízdí-li kde sluky, nastává myslivci povinnost slepičky šetřiti a jen kvokající kohoutky odstřeleti.

V lesích jedlových a smrkových ozývá se tu vrkání plachých řivnáčů. Žárliví sami dají se oklamati a přilákati napodobením jich vrkání; maso jejich tvrdé, málo záživné neláká však valně ku ráně.

Podobně zákeřně lovec láká napodobením hlasu kohouta chutného *jeřábka*, jejž jinak veliká jeho ostražitost chrání. Kladeť sice jeřábek četná vejce do hnízd svých pozemních, ale statná jest řada nepřátel, která slídí po vejcích těchto: kolčavy, tchoři, kuny, jezevci, lišky, psi, kočky, ano i veverky, ježci, havrani, sojky, straky, sůvy a sokoli. Věru těžko býti jeřábkem.

Ale odvraťme se již od vražedné stránky požitků lesa jarního. Nejen Diana ale i Minerva bloudí lesem z jara. Připojme se k onomu hloučku nadšenců, kteří ozbrojeni jen rýčkem a torbou botanickou, vyšli si do lesa jarního, a nyní se zrakem plápolajícím nadšením vracejí se cestou s kořistí svou.

Nezasvěcenec nepochopí čistou rozkoš, jakou naplňuje sběratele kořist jeho na pohled nepatrná; ani nepohoda, ani neschůdnost a opuštěnost neodstrašují jej od míst jemu drahých. Jak mylný hlásá se náhled, jakoby rostoucím počtem botanisujících krajina se pustošila, vzácnosti hubily! Pravý botanik nevyhubí jediného druhu vzácného, horlivost pak začátečníků ochabuje obyčejně, když bohatost flory jest největší. Snaha opravdová žádá práci usilovnou a důslednou.

„Neskromně všude pryskyřník do očí cpe se lesklý
a vzácné, ježto hledám kvítky, mi houště tají.“

A jakých tu zjevů tajeplných od rosolovité řasy, drobného lišejníku, elegantního mechu k různým ostřicím, jichž klásky obalují se právě prašníky, až k nádherným těm květnatým řádům, v jichž nekonečné řadě vlastností odchylných rostlinných druhů oko botanika tutéž podstatu poznává, jako ucho hudebníka v řadě variací vždy týž motiv vyznívá!

A co má otázek novější přírodopis na každý zjev rostlinný! Druhdy byl přírodopis jen popisem, dnes stává se pojednou historií.

Neuspokojuje nás znáti pouze rod a druh rostliny. Chceme též věděti, proč se nalézá zde a za jakých okolností se sem dostala. Zvědavost současníků Homerových pro dobrodružství každého cizince, jenž vržen byl na břeh jejich, pocitujeme vůči každému tvoru, jejž náhoda nám přinese. Žádámeť na každé travičce, by vypravovala nám svou Odysseu v převratech dob geologických.

Dříve bloudila též čarodějná Kirke lesem a měla četné své stoupence.

Zrádný *lýkovec*, jenž obaluje se omamujícími vonnými květy záhy z jara, již jen v Rusích (dle Krašenikova) poskytuje prostředek, by ženy a báby mladšími a červenějšími se staly. Cizopasné jmélí, jež ničí vrcholky našich borovic, nesbírá se již za posvátných obřadů kněží druidských. Ani kapradí, jehož lékařské účinky jsou ničím, které ale tajné čarovné mocnosti chovalo proti čarám a zlým duchům, nesbírá se více za nocí svatojanských na křižovatkách. Bříza z jara, jalovec, tis, jeřáb, všechny ty stromy, které u všech starých národů bývaly bytostmi oživenými a bývaly předmětem kultu, jeví se nám v témž půvabu Vesny, jen lidé kol se změnili, namnoze chudší o illuse a bídnější, neuměji-li více těšiti se z obrozené přírody.

Strýček a tetička.

Napsala *Božena Kunětická*.

(Dokončení.)

Jednou také hovořilo se způsobem asi následujícím dosti nevinně a prostodušně sice, ale přece ve směru, který pana Alexe dráždil a pobuřoval.

Pravil totiž tenkráte pan Jaroslav panu Apiánovi v důvěrném tónu:

„Pane kmotře, jste hrozně negalantní."

„Ach, pardon! Co myslíte tím? Vůči komu?" zvolal pan kmotr živě, červenaje v tváři, jako hedvábný šátek, který právě z kapsy vytahoval

„Nezmiňuju-li se ani o Hedvice, přece musím se zmíniti o Vilmě."

„O — o slečně? Vyjádřete se určitěji! Vždyť přece pozorujete, že jsem znepokojen."

„Oh, to je zlé, jste-li tak málo chápavý, pane kmotře. Což neshledáváte svou povinností pozvati nás všecky, a hlavně ji, poněvadž se s ní denně dobře bavíte, do Velhartic na zítřejší pouť a na koláče?"

Pan Apián zalusknul prsty.

„Vyzývám vás," zvolal s humorem, „neboť jste mi ublížil. Chtěl jsem totiž učinit své pozvání, až moji pony už letem uhánět budou k Velharticům. Chtěl jsem své pozvání zavolat z kalessy — abyste neměli času mně je odříci. Tak, pane kmotře Jaroslave, to jsem skutečně chtěl, na mou čest. Nu, a má Vilminko, že jsem se neprohřešil vůči vám? Že ne? Že ne?"

A zase sahal po titěrné ručce, která mu absolvo dávala. Pan Alex zblednul a poněvadž cítil, že nemohl za žádnou cenu zachovat svůj klid a lhostejnost, odhodlal se vmísiti se do rozmluvy, která mu byla velice trapná.

„Mají snad Velhartice starožitnosti?" tázal se jizlivě.

„Ano, zajisté; více než stoletý dub, na kterém visí obraz matky boží a pod nímž je svačina vždycky výborná," odpověděl pan Apián velmi opravdově.

„Těším se na tu svačinu, ku které nám stoletý dub bude koncertovat ševelem tajné báje," pravila vesele Vilma a dokládala: „Neviděla jsem posud žádný stoletý dub."

„Ach!" vyrazil rozčileně Alex, „o podobné staré invalidy není v Čechách nikde nouze. Zajímají-li vás, nalezneme je všude a snad i mohutnější, než ve Velharticích."

„Totiž — ano — možná, pane Alexi. Avšak ty všecky ostatní duby nejsou mé a proto myslím, že velhartický je nám všem nejpřístupnější a nejvítanější. Či nehodláte poctiti naši pouť?"

Otázka páně Apiánova zněla dosti suše a ceremonielně. Pan Alex byl si toho sice vědom, avšak přece cítil v srdci zvláštní neobyčejné pohnutí. Úkradkem podíval se na Vilmu, hotově se k odpovědi, avšak setkal se právě s jejím pohledem, jenž pátravě, skoro úzkostlivě byl na jeho rty upřen. To bylo příčinou, že zadíval se do jejích očí déle, nežli tomu snad sám chtěl a že odpověděl teprve pak, když tetičce Vilmě zvolna dostoupil ruměnec až na čelo, polil ouška a ztrácel se kdesi pod krajkovým limečkem.

„Nevím — opravdu nevím, pane Velhartický," pravil, sbíraje své myšlénky v rozpálené hlavě. „Neslibuju a taky neodříkám. Však uvidíte, přijdu-li."

„Nechci o tom pochybovat, že přijdete, pane Alexi." S těmito slovy pan Apián povstal, což bylo vždycky znamením, že se chystá k odjezdu, a protože nechtěl býti nikdy zdržován proti vůli své, vstala i ostatní společnost, aby jej vyprovodila.

Rozloučil se jako obyčejně. Podal ruku panu Jaroslavovi, který jí potřásl, dvorně políbil ruku paní Hedvice, nabídnul svou Alexovi, který ji však neviděl anebo viděti nechtěl, a konečně zmocniv se kulaté bradičky Vilminy, dovolil si ji ve svých prstech vězniti déle, nežli s tím byla Vilma srozuměna. Vymknula se mu, trochu se smějíc, trochu se kaboníc, a pan Velhartický musil prosit teprve o milost, aby mu dovolila své růžové prstiky na rty přivinout.

„Tedy zítra na shledanou, má vílo, v mém paláci —" pravil pološeptem, což přimělo Alexe, že se hryzl do rtů.

A „na shledanou“ volali za panem Apiánem všichni, vyjma Alexe, který jako ztrnulý upíral svůj pohled na neurčité místo ve všemíru.

Potom si přáli na vzájem dobrou noc.

Právě Vilma lehounce zašustila růžovým, satinovým šatem chodbou v přízemí, chtíc rychle po schodech do prvního patra, aby už, už byla ve svém pokoji, když někdo ji chopil prudce za ruku. Bylo štěstím, že velkým oknem nad schody rozléval měsíc své bílé, unylé světlo. Jeho pomocí poznala Alexe. Nebylo pranic divu, že zatajil se jí v prsou dech, neboť tohoto setkání se nejméně nadála. Třesouc se, čekala na jeho první slovo, které jí mělo všecko vysvětlit.

„Slečno Vilmo — nebo lépe, Vilmo,“ pravil Alex patrně rozčilen, „odpusťte, chci věděti pouze, pojedete-li skutečně do Velhartic.“

„Ach, ano, pojedu.“

„Za jakým účelem?“

„Ptáte se na účel? Vždyť víte, že jest tam pouť a koláče.“

Pan Alex stiskl jí ruku ještě víc.

„Vy nepojedete!“

„Jděte! — Pojedu —“ usmála se Vilma, neboť žena rychle umí situaci pochopit a využitkovat. „Pojedu tím spíše, poněvadž se tam těším. Ten stoletý dub —“

„Mlčte, zapřísahám vás, mlčte už. Vy nepojedete k tomu starému bláznu a galantnímu medvědu. Slyšíte — nepojedete, Vilmo!“

„Ach, ovšem že pojedu a vy pojedete též, Alexi! Dobrou noc!“

Byl to výsměch, anebo vyzvání? Alex díval se za prchající dívkou se rty sevřenými, jakoby násilně chtěl zatajit tuto otázku, která se mu v duši zakmitla, jako lesklý, hladký had.

Potom potácel se do své ložnice, kde probděl do půlnoci, analysuje poslední slova Vilmina s chemickou přísností a důkladností.

Konečně ustanovil se na tom, že pojede, ať to byl již výsměch, anebo prosba. Zdálo se mu, že přítomnost jeho ve Velharticích je nutna.

Pan Apián Velhartický z Velhartic obýval jednopatrový dům, který činil právě tak dobrý dojem jako jeho majitel, ba zdál se býti jaksi podoben i připomínal jeho pečlivě uhlazené vlasy, jeho usměvavou kulatou tvář, jeho přimhouřené, vždy poněkud nyjící oči, jeho lichotivý hlas i jeho staromládeneckou eleganci.

Měl koketní šindelovou vížku, staromodní průčelí ovinuté révovím, malý anglický park se sochami v rouchách i bez nich, s vodotrysky trochu těžkopádnými sice, ale do detailu moderními, s nádhernými záhony, s velkými besídkami, které mimovolně upomínaly na poutnické kaple zasvěcené zázračné panně Marii, s uvadlými drnovými sedátky, na nichž by byl šepot lásky kdysi tak milý, tak krásný. Na rybníku uprostřed parku plouly obligátní labutě, s obligátní důstojností a divoké kachny, jejichž počet je vždycky neurčitý. Mimo to vězel kdesi na blízku čáp vážně filosofující o možnosti zachovati rod Velhartický z Velhartic před vyhynutím, pak volavky, pelikáni atd.

Nevzpomínám na všecku tu havěť, která přísnými paragrafy blahobytu, mody a elegance je ustanovena živořiti na pobřežích rybníkův v anglických parcích, tučněti tam, zevlovati a konečně umírati.

Chci jen podotknouti, že pan Apián dával si velice na tom záležeti, aby nechybělo mu pranic, čím by vnější dojem mohl býti poškozen. Obýval několik komnat s tureckými koberci, s indickými záslonami, s čínskými vásami, s italskými malbami, s francouzskými malichernostmi, s ruskou graciésností a s českou zálibou po všem cizím vyšperkovaných. Poněvadž miloval koně — měl koně, poněvadž miloval psy — měl psy, poněvadž byl labužníkem, měl výtečného kuchaře a poněvadž miloval ženy — neměl ženy.

To bylo také jediné, co chybělo panu Apiánu Velhartickému z Velhartic, nerespektujeme-li jeho hospodyni, ovdovělou paní Debínskou, která měla tak pěkné červené líce, tak krásné důlky v loktech, tak plné boky, tak čiperná očka a roztomilá ústa. Vůči ní chci zachovati úplnou diskrétnost, neboť v obci Velhartické požívala úctu neobmezenou.

Ostatně bylo velice určité, že pan Apián shledával ji ve všem všudy dokonalou a rozšafnou bez obmezení své autority a svých práv. Z toho ze všeho je patrno, že domácnost páně Apiánova byla výborná a bezúhonná. Proto také ocitla se rodina páně Jaroslavova o své návštěvě ve Velharticích v příjemném ovzduší, které toliko na pana Alexe působilo jako sychravé počasí listopadové. Tím snad se také stalo, že žádostivě stíhal jediný teplý, světlý paprsek v tom pošmournu, jež si sám vykouzlil. Byla to tetička Vilma, krásnější než kdykoliv jindy, veselejší, švitornější, líbeznější, rozkošnější.

Avšak ten světlý paprsek mu prchal. Schoval se hned zde, hned onde, vynořil se na místech rozličných, aby jej okouzlil a znovu rozrušil, avšak on se od něho neohřál. Slibal jej marně a bezúčelně.

Nevím, byl-li to společenský takt, anebo dívčí ostýchavost, co tetičku Vilmu přimělo nepřipomenouti mladému juristovi včerejší večerní tête-à-tête u schodů ani pohledem jediným. Jemu zajisté bývalo by to právě zde mohlo býti nanejvýš milé, kdyby necítil, že jest mu to vlastně nejvýš nemilé. Vypadalo to totiž právě tak, jakoby to neočekávané a zajisté významné tête-à-tête bylo tetičce Vilmě úplně lhostejným a nepatrným. —

Společnost prošla pokoje, podivila se jejich vkusu a bohaté úpravě, nechala se poučiti, že to zde jest přímo z Paříže a ono tam přímo z Kahyry, zalichotila páně Apiánově noblesse, pochválila jeho vásy i jeho indické záslony, poněvadž na to čekal a lichotilo mu to, podívala se také do stájí, aby vyhověla jeho horoucímu přání, učinila malou procházku parkem, při které byla tetička Vilma často nadšena, a konečně vynalezen stoletý dub, pod nímž kynul mnohoslibně bíle pokrytý stůl se stříbrným kávovým náčiním a vítězně se usmívajícími posvícenskými koláčky, jež pod dovednou rukou paní Debínské nabyly půvabů sterých a nevšedních. Tato pozornost páně Apiánova vůči „jeho víle“ nemohla zůstati nepovšimnuta a vyměněno několik pohledů, jež všecky patřily na účet pana Velhartického a tetičky Vilmy.

„Ach, vy zlatý!“ zvolala tetička Vilma všechna unešena. „Jak je zde krásně a ten ševel v listech jak je tajemný! Bude to má nejkrásnější svačina v mém životě — ujišťuji vás!“

„Sbírám mannu z vašich rtíků v těchto slovech, slečno Vilmo,“ uklonil se pan Apián a políbil konec jejích růžových prstíčků s vybroušenou ceremonielností. V srdci Alexově ozvala se trpkost tak veliká, že se jí sám ulekl. A mezitím co usedl mlčky s ostatní společností ku stolu, aby učinil zadost společenské etiketě, uznával v duchu, že skutečně tetička Vilma chová se k panu Apiánovi víc než přátelsky, že jej skutečně vyznamenává a skutečně mu lichotí.

„Ostatně není divu,“ poučoval se dále, „Velhartický medvěd má na svém krku zlaté zvonečky a jejich cinkot ji omamuje. Nebude lepší Hedviky, ačkoliv tato zdá se svého muže zbožňovati. Půjde za tím cinkotem jako za zvukem aeolské harfy, až se stane paní na panství Velhartickém a to znamená velmi mnoho. Co jsem já proti němu? Co jsou moje rozcuchané kadeře proti jeho ulízaným šístkám? Eh, ano bohatství jest velkým faktorem v počtech lásky a mladických snův —“

V tu chvíli chtěl pozvednouti oči, aby odpověděl k nějaké otázce malé Růži, která měla dnes svůj slavnostní den, spozoroval však ještě v čas, že pozvednouti je nebylo by radno. Cítil totiž zvláštní vlhko v nich a to mohlo jej učiniti v těsném kroužku, v němž se nalézal, dosti směšným.

Teprve po dlouhé době podíval se na Vilmu a shledal, že jej pozoruje smutným, vážným pohledem. Co znamenal probůh ten pohled? Proč se na něho dívala? Vždyť jí právě pan Apián nabízel znova koláčky své hospodyně, na kterou pan Alex vzpomínal s velkou ironií?

Když se svačina chýlila ku konci, pravil pan Apián hladě bledě modrou stužku na rameni tetičky Vilmy:

„Směl bych své víle ukázat ochočené srny? Milostivá kmotřinka i pan kmotr viděli je už. Nejsou odtud daleko a bude mně zvláštní rozkoší, uslyším-li právě z těchto, z těchto malilinkých rtíků volat jejich jména: Stáza, Lida, Mara, Bela atd., není-liž pravda, milostivá kmotřinko, že jsou roztomilé? Nuže půjdete, smím vám nabídnouti rámě?“

„Ach, zajisté, že půjdu. Avšak vaše rámě nepřijímám. Bylo by hříchem jíti tím pedantickým manželským krokem vaším parkem, kde je vše tak šťastné a veselé. Nedalo by mně to, musila bych si poskočiti.“

A Vilma ubíhala napřed panu Apiánovi jako svatojanská muška, donucujíc jej, aby ji následoval tím způsobem jako ona mu prchala. Konečně se mu podařilo lapiti ji a bylo vidět jak si ji vítězně a v živém hovoru odvádí.

„Růžo!“ zvolal najednou třesoucím se hlasem Alex. „Ty nechceš vidět, srny? Běž za tetičkou a podívej se na ně!“

„Mohl bys jít sám,“ navrhovala paní Hedvika klidně. „Růža už je viděla a pak bývá časem příliš všetečná.“

Pan Alex se skutečně vzchopil. Tušil, že jedná neprozřetelně i nejapně, avšak zároveň nehodlal v tomto směru dále uvažovati jsa přesvědčen, že by zbytečně drahý čas mařil. Poroučel se roztržitě a šel.

S Velhartickým a Vilmou setkal se právě u titěrné obory, v které několik srn se vesele prohánělo.

V tom okamžiku zavzněl hlas páně Jaroslavův:

„Pane kmotře! Pane kmotře! — Ach to je znamenité! Pojďte na slovíčko! To je znamenité.“

Ví bůh, jak v tu chvíli mladý jurista svého bratra miloval! Najednou pochopoval, že mu nikdo pod sluncem bližší, než právě on a že nikdo nezasluhuje v míře tak svrchované jeho úcty jako Jaroslav i s chotí svou Hedvikou, která měla šťastnou myšlénku poslati jej sem dívat se na srny ve chvíli, kdy považoval všecko s Vilmou za skoncováno a kdy byl svatosvatě ujištěn, že dotěrný Velhartický využitkuje malé té promenády k oboře co nejvýhodněji.

V duchu tisknul pravici bratrovu tak vřele, jako toho nikdy před tím neučinil a svou švakrovou lítostivě prosil za odpuštění všech těch velkých hříchů, ku kterým jediné ona mu měla právo rozhřešení uděliti.

Pan Apián omlouvaje se, více jsa zvědav na to slovíčko Jaroslavovo, než žádostiv setrvati ve společnosti mladých lidí, pospíchal k stoletému dubu, pod nímž rozpředena živá debata obou manželů, k nížto můžeme my zůstati úplně lhostejni.

Strýček Alex a tetička Vilma zůstali samotni.

A bylo tam krásně! Tak slavnostně ticho, tak příjemně stinno, tak rozkošně svěže! Nalézali se v malém smrkovém lesíku, kde vzduch byl lahodnější, tráva vonnější, šero tajeplnější. Těch několik paprsků slunečních, jež prodralo se až k nim dolů, ovinulo se něžně kolem hlavy tetičky Vilmy a v tu chvíli se Alexovi zdálo, že stojí před ním gloriollou ozářená světice. Dívala se vážně opírajíc se o strom a kolem rtů bylo možno pozorovati lehounký stín duševního utrpení. Ňadra pod bledě modrým atlasovým živůtkem zvedala se a klesala v pravidelném rythmu, jakoby ani tušení neměla o tom utrpení, jíž vrhalo svůj stín na její rty a oči.

„Chcete mně něco říci, pane Alexi?“ pravila po chvíli úplného mlčení, jakoby otázka tato se sama sebou rozuměla.

Alexe však překvapila svou indiskretností a určitostí.

„Proč se ptáte, Vilmo?“ tázal se trochu vzdorovitě. „Což vypadám tak, jakobych vám něco říci chtěl?“

„Ach ne! Spíše tak jakobyste mně cosi říci měl.“

„A co, prosím vás, Vilmo? Beztoho jste už všecko uhodla sama.“

Strýček Alex přistoupil k ní blíže a zadíval se jí vášnivě do očí. Tetička Vilma se usmála. Tak se usmívají děti, když trucují.

„Proč zde tedy jsme? Srn si nevšímáme a k vůli těm jsme přišli. Vy přece taky, pane Alexi?“ pravila polo v žertu, polo opravdově a hotovila se k odchodu. Alex jí však zastoupil cestu, neboť každé vzpomínky na stoletý dub se lekal.

„Počkejte okamžik, Vilmo. Či zde není krásně?“

„Ach, jistě! Jenže kouzlo všech těch krás našeho okolí pobuřuje naši duši i naše srdce. Necítíte to sám, pane Alexi? Budí se v nás cosi netušeného, tajemného, jsme-li tak sami s přírodou, která působí na smysly jako opium. Fantasie je živější, city mocnější, touhy naléhavější a illuse nás nadobro ovládají.“

„Co chcete tím říci? Chcete zameziti, abych mluvil, napřed mě upozorňujíc, že by to byly výstřelky okamžitého dojmu? Vždyť jste mě už sama prve vyzývala k důvěrnějšímu hovoru.“

„Nevím o tom, pane Alexi. Jisto jest, že bych vám v tuto chvíli nedovedla odpověditi. Jsem příliš rozrušena, příliš dojata.“

„Mýlíte se."

„Vy mne nenávidíte."

„Jak jste klidná! Vilmo, zbožňovaná Vilmo!"

„Dovolte, abych vám rukou zakryla ústa! Nechci z nich slyšeti nic více."

Alex tu ručku, která se vztahovala k jeho rtům, horoucně zlíbal.

„Jen jednu otázku, jedinou, Vilmo, mně zodpovídejte!" prosil se slzami v očích, což mu velmi dobře slušelo.

„Ale rychle —"

„Chcete se stát ženou Velhartického?"

Vilma na okamžik se zamlčela a tázala se smutně:

„Proč jste se mne nezeptal jinak? Proč chci-li se stát zrovna jeho ženou? — Vy mě podceňujete! Proč jste neřekl: mám-li jej ráda, není-li mně lhostejným."

„Poněvadž ta otázka není možná! Uznejte sama. Ta otázka byla by směšná!"

„A vaše otázka? Jakou jest ta, není-li logickým výsledkem vašeho pozorováaí mých citů k němu. Pane Alexi, na vaši otázku vám odpovědit nemohu! A teď mě pusťte, chci odejít."

„Vy se hněváte?"

„Ach ne. Vzpomínám jen, že musím vrátit se k Hedvice."

„Proč právě nyní jmenujete Hedviku a tímto tónem?"

„A proč je vám to nápadné? Či cítíte, že mně ubližujete právě tak, jako jste ublížil jí?"

„Vilmo!"

„Pane Alexi, pusťte mne. Chci odejít."

Tetička Vilma vší silou chtěla vyprostiti svou ruku z jeho, avšak nepodařilo se jí to. Alex ji držel pevně a nemínil ji pustiti ani za celý širý svět.

„Vilmo, odpusťte mně!" šeptal všecek pobouřen, „odpusťte mně za sebe i za svou sestru. Kdybyste mne znala líp, ale vy mne neznáte a proto dovedete mne odsoudit. Slitujte se nade mnou! Nemohu vás pustiti tak roztrpčenou, bylo by to mou zkázou, vím to. Jste mně vším, nedovedu si svůj život bez vás představit. Vilmo, drahá Vilmo!"

Slunko zvolna zapadalo. Šero v lesíku bylo temnější a stíny delší. Nedaleko zakukala žežulka.

Tetička Vilma podívala se do bledé, ušlechtilé tváře Alexovy a malé šibalce bylo pojednou hrozně úzko. Pohladila jej po čele. Vypadalo to sice nadmíru mateřsky, ale dodávalo jí to neskonalého půvabu.

„Pusťte mne, Alexi," pravila dojatě. „Dnes nedovedu vám již ničeho říci. Buďte kliden, vždyť nevidíme se posledně." Vybavila mu ruku a nežli se nadál, zmizela v parku.

S posledními paprsky zapadajícího slunce doprovodil pan Apián svoje hosti ke kočáru a rozloučil se s nimi v úplném srozumění.

„Dobrou noc, slečno Vilmínko," pravil, chytaje ji za ruku podle svého zvyku, „spěte dobře. Jsem rád, že jste zde byla spokojena."

Po návratu do zámečku Nečetínského vyhledala Vilma paní Hedviku v jejím pokoji. Chtěla se jí zeptati, co by se stalo, kdyby jí Alex lhostejným nezůstal.

Vracejíc se od ní usmívala se a oči jí zářily jako skvostné drahokamy. Spala skutečně dobře netušíc, že pan Alex probděl celou noc.

* * *

„Tetičko Vilmo! Tetičkóóó!"

Malá Růža položila obě své drobné ručky k ústům a volala do nich seč síly měla mladé dívce vstříc, která krokem volným, poněkud snad i nerozhodným přicházela od zámečku, aby súčastnila se obvyklé denní hry, k nížto Růža i Alex už připraveni byli.

„Tetičkóóó! Pojď přec! Ty zlá! Pojď čerstvě!"

Alex o strom opřený pohlížel na Vilmu se zrakem zachmuřeným a rtoma pevně sevřenýma. Byl velice bled a nikde v tváři nebylo možno postřehnouti stopu nějaké bodrosti a veselosti, jež přece ku hře s dovádivou neteří byly mu nesmírně potřebny.

„Už jdu. Vždyť vidíš, že jdu," volala Vilma v odvetu děvčátku, zrychlujíc krok.

Kadeře se jí leskly, líce měla růžové a v očích skotačil jí sbor rozpustilých skřítků. Její elegantní ohebná postava kráčela lehce a svižně jako po parketách. Nebylo možno si pomyslit ji krásnější a zajímavější.

„Dobrý den, Alexi. Dej mi hubičku, ty modrooký nespokojenče," pravila dojdouc až k lesíku, v jehožto lahodném stínu bylo rozestaveno několik lehkých rákosových lavic. „Ach, to je vedro! Nezdá se vám, Alexi?"

„Poněkud," odpovídal mladý jurista jako ve snu.

Vilma zadívala se na něho, na jeho bledou tvář a zakalené oči. Potom se posadila.

„Nuže, Růžo, co zamýšlíš v tom parnu? Jen žádný hon, vždyť vidíš, že jsem už teď uhřáta, a musíš být milosrdnou. Že ne, Alexi? Přesvědčte se, abyste jí to potvrdil. Sáhněte mně jen na čelo, jak je mám žhavé."

Alex váhal, neboť uvažoval nejprve co tímto vyzváním zamýšlí. Avšak Vilma chopila jej za ruku a přiložila ji ku svému alabastrovému čílku, které skutečně bylo horké. Ruka Alexova se na něm zachvěla.

„Jste nemocna, Vilmo?" tázal se polekán.

„Ó, ne! To myšlénky si pod ním trochu zatopily."

„Nerozumím vám."

„Je to tak snadno pochopitelné. Přemýšlím totiž více a o věcech důležitějších než dříve — to je vše."

Růža netrpěliva touto náhlou rozmluvou strýčka a tetičky, kteří obyčejně až do času posledního zaměstnávali se jen s ní a odpovídali jen na otázky její, zatahala Vilmu za šaty.

„Tetičko," pravilo pohněvané malé veličenstvo, „nech toho, ano? Vždyť máme si hrát — víš?"

„Nuže hrajme si, viďte, Alexi? Záleží to jen na tobě," odpovídala tetička Vilma a udělala místo vedle sebe mladému muži, který se posadil.

„Ale co?" přemýšlela Růža, kladouc si prstík na čelo. „Ale co! Honit ne — že ne? Na prstýnek — ach, taky ne, viďte? Co s tím — A co?" —

„Černé, bílé, ano, ne; nemyslíš?" pomáhala jí ochotně Vilma usmívajíc se.

„Aha, bodejť — ty tetičko zlatá! Já budu první se ptát, že, strýčku Alexi, protože vy už sedíte. A budu taky určovat tresty, viďte? Umím to taky — uvidíte, třeba tetička Vilma to vždycky dělala. Dnes já budu — já! Že smím?"

Alex neodpovídal, ačkoliv otázka tato měla jemu patřiti. Jeho zamlklost byla toho příčinou, že tetička Vilma se k němu naklonila a položivši ruku svou na jeho, opakovala:

„Že smí?"

„Ovšem, že smí. Jen povídej už. – Máte horkou ruku, Vilmo,“ pravil Alex a zadržel ji ve své, aby ji snad ochladil. Vilma mu ji nechala.

„Tak tedy pozor!“ počala mentorsky Růža, vytahujíc se do výšky a vyhupujíc se na špičky, aby dodala si k úkolu tak čestnému náležité důstojnosti. „Pozor, povídám. Kdo řekne černé, uložím mu trest, kdo bílé, taky, kdo ano, taky a kdo ne, taky.“

„Mluvíš jako nějaký pan profesor z kathedry, má zlatá,“ podotkla Vilma.

„A to je přece správné, viď, tetičko? Tak tedy, strýčku, pověz mi, jaké máš šaty.“

„Oranžové.“

„Dobře. A, tetičko Vilmo, jaká jest tamta sedmikrása?“

„Červená.“

„Taky dobře.“

Mezitím co maličká přemýšlela o nové duchaplné otázce, kterou by oba na udici zachytila, pozvednul Alex ruku Vilminu a mlčky ji políbil jednou, dvakrát, třikrát po sobě.

V očích pod závojem slzy zrcadlil se mu krutý žal. Tetička Vilma naklonila svou hlavinku k jeho rameni s blaženým úsměvem.

„Tak, strýčku Alexi, teď zas tebe se ptám. Slyšíš? Dej pozor! — Ale jdi, co pořád máte. Poslouchej přece. — Nu tak mi řekni: Nehněváš se už na tetičku, ne nehněváš?“

„Ani trochu, Růžo.“

„Ty se umíš vyplést, doktore — tebe sotva chytím. A, tetičko Vilmo, čerstvě — máš ráda strýčka — máš? Ano?“

Tato nenadálá otázka zdála se býti pro pana Alexe čerstvým a osvěžujícím pramenem. Oči mu zajiskřily, vpíjíce se do malinových rtíků jeho sousedky. Otázka Růžina byla v nich vepsána ohnivým písmem a zářila v nich neodolatelně a jasně. Tetička Vilma stiskla mu vřele ruku a odpověděla oběma, Alexovi i Růži:

„Ano, mám!“

„Vilmo!“ zvolal mladý muž, před jehož duší zasvitnul najednou den. „Vilmo!“

„Á, á, á!“ vpadla do toho Růža, tleskajíc ručkama s divokou radostí. „Černé, bílé, ano, ne. Slyšiš, tetičko! Něměla's říkat ano. Teď jsi se chytla. Chytla! Hahaha. A víš co? Budeš trestána. Něco ti uložím. Počkej něco, něco — ano. — Ahá. Počkej, ty zlatá tetičko! Musíš dát strýčkovi hubičku. Musíš!“

„Ano, Růžo, to musí,“ jásal Alex hotově se Vilmu strhnouti na svá prsa.

Avšak slabé, odvážné trhnutí, skok a tetička Vilma se smíchem prchala lesíkem vždy dál a dál.

Strýček Alex ovšem za ní.

„Ale na honěnou nejdeme. Slyšíte? Húúú. Ne na honěnou!“ volala za nimi Růža stísněným hlasem. Marně ubožátko. Oba zmizeli jejím velkým temnomodrým očím nadobro.

Konečně Alex Vilmu dohonil.

„Ty drahá, zlá, zbožňovaná Vilmo!“ šeptal, líbaje její oči, čelo, ústa i ty skvoucí zlaté vlasy. „Proč utíkalas, vždyť jsi má — docela má. Proč to?“

„Ach, Alexi, zde jsme volnější a to tvé první objetí je mně tady beze svědků stokráte dražší.“

Přivinula se k němu s dětinnou oddaností a políbila jej sama s veškerou upřímností své šťastné, velké lásky.

Lesík šuměl a kromě toho přitlumeného ševelu bylo kolem nich ticho, jakoby příroda jejich šepotu naslouchala. — —

Asi za čtvrt hodiny na to Růža žalovala s pláčem matince, že strýček ani tetička s ní hráti si nechtějí a že na honěnou to neměli ujednané. —

* * *

O svatbě Alexově s Vilmou byl pan Apián Velbartický z Velhartic svědkem. Dal nevěstě krásný dar odněkud až z Číny a o hostině tituloval ji „má vílo“ jako dřív, chytaje ji za ruku a hladě ji občas po hebkých líčkách s něžným úsměvem. Při tom byl velmi vesel a velmi spokojen.

Člověk, jenž ztratil své jméno.

Povídka od *Hjalmara Hjortha Boyesena.*

I.

Dne 2. června roku 186— vystoupil z lodě mladý Nor, jménem Halfdan Bjerk na přístavišti Castle Garden v New-Yorku. Prošel úzkými a těsnými vraty, kde musil povědit, jak se jmenuje, kde se narodil a kolik má peněz, — což všechno jej velice polekalo.

„A cíl vaši cesty?“ — tázal se jako medvěd vypadající zřízenec u pulpitu.

„Amerika,“ řekl mladík a smekl zdvořile klobouk.

„Myslite, že máme času na žertováni?“ rozkřikl se zřízenec a zalál při tom.

Nor vjel si rukou do vlasů, usmál se bojácně a jako na usmířenou a namáhal se co mohl, aby vypadal statečné; ale ruka se mu třásla a srdce bušilo mu strašlivě zrychleným tempem.

„Zapište ho do Nebrasky!“ zvolal hřmotný člověk s červenými tvářemi, jehož úkolem bylo otvírati a zavírati vrátka. Dusná atmosféra tabáku a whisky obestírala tuto velkomocnou bytost.

„Jen málokdo stěhuje se do Nebrasky.“

„Do Nebrasky, pravím, dobrá!“

Vrátka se rozletěla a zástup od zadu tlačil bojácného přistěhovalce vpřed; dodatečný štulec od vrátného mrštil jím k prkenné hradbě, kde usedl a sbíral své myšlénky k vědomí, že nalézá se teď ve vlasti svobody.

Halfdan Bjerk byl vytáhlý, štíblý mladík velmi útlého vzrůstu; měl zázračně čisté, poctivé, nejiskrné modré oči, hladkou, otevřenou, bezvousou tvář a měkké, malounko zkadeřené vlasy, hrnoucí se nazpět od čela bez rozdělení. Ústa i bradu měl pěkně modelovány, ale jich obrysy byly snad poněkud slabé na muže. Když kliden, byl výraz celé jeho tváře nad míru příjemný a přívétivý a upomínal nějak na Corregiova Sv. Jana. Bylť opustil svou vlast, protože byl horoucí republikán a byl abstraktně přesvědčen, že člověk co rod i co jednotlivec žije šťastněji v republice než v monarchii. Očekával s hluboce cítěnou radostí ten velký, volně dychající život, jenž kyne mu v zemi, kde každý jest bratrem svého bližního, kde žádné nesmyslné tradice nestojí žárlivě na stráži nad zastaralými systemy a oltáři a kde žádný mrazivý předsudek nemaří samovolný rozkvět duše.

Halfdan byl jediné dítě. Otec jeho, chudý vládní úředník, zemřel za nedospělosti dítěte, a matka vyučovala hudbě a měla strávníky, aby jenom dáti mohla svému synu to, čemu se říká vychování učené. Ve školách latinských těšil se Halfdan pověsti bystrého jinocha a když mu bylo osmnáct let, vstoupil na universitu s vyhlídkami nejlepšími. Uměl dělat velmi pěkné verše a hráti na všemožné nástroje se stejnou lehkostí, což činilo jej ve společnosti velice oblíbeným. Kromě toho vyznal se v onom velice staromodním umění, vystřihování silhouett; a co více, uměl kresliti ty nejroztomilejší fantastické arabesky za vzorky k vyšívání, ano spouštěl se i na portraitování a malování krajin. Vše, čehokoliv se chopil, udělal opravdu dobře, úžasně dobře na dilettanta a přece ne dosti dobře, aby měl nárok na jméno umělce. A také mu nikdy ani nenapadlo činiti nárok takový. Jeden z jeho soudruhův řekl o něm kdys v návalu žárlivosti: „Jednou, když příroda tvořila tři genie, básníka, hudebníka a malíře, vzala zbývající látky, smíchala je jak to šlo a tak povstal Halfdan Bjerk.“ Nicméně objevilo se, že jest tato příjemná mélange dokonalostí velmi půvabná v očích dam, které zvaly jich majitele k nesčíslným odpoledním čajovým dýchánkům, kde ukládaly těžkou daň jeho neúmorné trpělivosti a udržovaly jej v hojnosti a nadbytku práce se vzorky a nákresy pro vyšívání, pro květy sešívané z kůže a jiné vybrané titěrky. A odplatou za všechno to namáhání říkaly mu „náš roztomilý a hezounký“ a dávaly mu ještě mnoho jiných nadšených a ozdobných přídavných jmen, jaká jen málokdy slýchána ve spojení s vlastními jmény mužskými. Na universitě dostávalo se talentům tohoto řádu jen pramalého uznání, a když se byl Halfdan po tři léta marně připravoval pro *examen philosophicum*, shledal jednoho krásného dne, že zvolna a nepozorovatelně pluje do řad tak zvaných *studiosi perpetui*, věčných studentů, kteří zachovávají slavnostní mlčení při stolcích zkušebních, bratříčkují se s každým novým pokolením universitního dorostu a stanou se konečně částí a usedlým nábytkem své *Almae Matris*. Na velkých amerických kolejích se lidé toho druhu bez milosti a bez lítosti házejí přes palubu aneb posýlají do nějakého sektářského semináře; ale university evropské, jichž povahu běh století byl ochladil a zmírnil, zachovaly si ve svých prostorných gothických prsou měkčí srdce ku svým nešťastným synům. Tam vítají je professoři u zelených stolků s dobromyslným úsměvem, s jakým vítáváme staré, dobré známé, i chovají se k nim s jemnou shovívavostí, neb dovolí se jim, aby živořili dále až zemrou nebo stanou se někde vychovateli neb chopí se konečně jiného zaměstnání, kde bez hluku zaniknou.

Kdyby takový býval byl osud našeho přítele Bjerka, byli bychom se s ním rozloučili zde s důvěrným *vale* na delší jeho pouť životem. Ale na neštěstí začal Bjerk ať už pro to neb ono nějak činiti zodpovědnu vládu za své vlastní malé úspěchy na dráze studijní, a to ve spojení s aesthetickou nadšeností pro starobylou Helladu poznenáhla jej přesvědčovalo, že jest republika jedinou vládní formou, pod kterou lidé jeho náklonností a povahy mohou kvésti a se rozvíjet. Bylo to u něho jako vše, co v něm myslilo, cítilo a žilo, počestným, neskaleným, genialním přesvědčením bez sebe slabšího nádechu trpkosti. Starodávné řády, pravil, jsou zvetešněly, zpuchřely až do kosti a potřebují obnovy.

Dovedl večer vysedět celé hodiny v studentském spolku a řečniti při sklence slabého punče o dobrodiních všeobecného hlasování, soudů porotních a sytá barevnost jeho řeči, jeho uhlazený sarkasmus a tu i tam vtipem sršící narážky vyvolávaly salvy pochvaly z hrdel obdivujících se mu nováčků. To byli sluneční dnové Halfdanova studentského života, dnové dlouho nezapomenutelní. Došly náhlého konce, když stará paní Bjerková zemřela, nezanechavši ničeho kromě nábytku a něco nepatrných dluhů. Syn, jenž nevynikal nikterak praktičností, zažil mnohé dlouhé dny bídy a trapných zkušeností, snaže se urovnati její pozůstalost, a konečně ve chvíli nejkrajnější malomyslnosti prodal své celé dědictví jak stálo a leželo za skrovnou sumu 250 dollarů, ponechav si toliko několik prstýnků a maličkostí. Na to rozloučil se formálně se spolkem studentským brillantní řečí, v které vylíčoval podobnost životů Periklova a Washingtonova, — dle jeho mínění dvou největších lidí, jakých kdy svět viděl, — vykládal svou theorii demokratické vlády a objasňoval příčiny tak rychlého povznešení se americké republiky. Ráno po tom vyměnil polovici svého světského majetku za přeplavní lístek do New-Yorku a za několik dní na to vyplul do země zaslíbené, na daleký západ.

II.

Z Castle Garden odcházel Halfdan ulicí Greenwichskou, pronásledován pokřikující tlupou agentů a dohazovačů.

„*Kommen Sie mit mir. Ich bin auch Deutsch.*“ křičel jeden. „*Voilà, voilà, je parle Français,*“ volal jiný, chytnuv se jeho vaku. „*Jeg er Dansk. Talé Dansk.*“ Jsem Dán, mluvím dánský, hlučel jiný s přízvukem, jenž vážně překážel víře v jeho pravdomluvnost. Aby ušel pronásledování těchto darebů, kteří stávali se každým okamžikem smělejšími, sedl si do nejprvnějšího vozu koňské dráhy, jenž právě jel kolem; usedl, díval se z oken a byl v malé chvíli tak zaujat živými scenami, které míjely mu jako panorama kolem zrakův, že zapomněl docela kam jede. Kondukter žádal o jízdné a dostal anglický shilling, jejž po některých, neúčinných výkladech vstrčil do kapsy; ale nazpátek nedal ničeho. Asi za půl hodiny se vůz zastavil, kondukter zvolal: „Central Park“ a Halfdan trhl sebou jako ze sna se probudiv. Sestoupil nesmělým, váhavým krokem, rozhledl se zrakem strnulým a jako v mrákavě po dlouhé řadě palácových budov a zahrad a duší zamrazil mu pocit opuštěnosti. Beznadějná cizota všeho, co viděl kolem sebe, nenaplnila jej tou unášející rozkoší, jakouž byl očekával, ale sáhla mu na srdce rukou ledovou. Jest širošírý ten náš svět, — tak o mnoho větší, než se mu byl zdál, když hleděl naň ze svého útulného koutku tam pod severní točnou; a jemu byl teď tak nesympatický, jak širý a velký byl. Pocítil náhle, což se mu nikdy dříve ještě nestalo, jak malou, nepatrnou částici toho světa jest on a jak celkem tak pramálo v něm váží. Zavrávoral k lavici u vchodu parku a seděl dlouho, dívaje se na ty krásné kočáry ujíždějící kolem: viděl ty krásné ženy v nádherných šatech, smějící se a švebolící hlasitě; apathické strážníky procházející se v stoické důstojnosti po dláždění jako mlat; pestře vyšňořené chůvy, které ve své norské nevinnosti měl za matky nebo tety dítek, jak pojížděly drobounkými dětskými kočárky, jež zdály se jeho norským očím drobounkými zázraky důmyslnosti, jak projížděly a obracely se pod stinnými korunami jilem. Nevěděl, jak dlouho tam seděl, když se malé děvčátko s jiskrnýma očima, v světlých kožených rukavičkách, s malým modrým slunečníkem a modrou polonaisou, tak docela dáma velkého světa v miniatuře, zastavilo před ním, hledíc naň jako v čirém ustrnutí. Míval vždycky děti rád a často potěšil se jejich přítulným laškováním a důvěrnou žvatlavostí, a teď dojalo ho to jako vřelý pocit lidské družnosti, když viděl, jak tato drobná, jako panenka čisťounce vyšňořená kráska volí si jej za předmět své pozornosti mezi těmi sty osob, které seděly tu v sadech, nebo procházeli se pod velkými stromy.

„Jak ti říkají, děvčátko?“ tázal se vlídně.

„Klára,“ odvětilo dítě váhavě; potom ujistivši se druhým pohledem o jeho neškodnosti dodala: „Jak přepodivně to mluvíte. Musím se usmát.“

„Ano,“ řekl, skláněje se, chtěje uchopiti její drobounkou v rukavičce vězící ručku.

„Nemluvím ještě tak dobře jako ty; ale naučím se brzo.“

Klára pohledla naň udiveně.

„Kolik je vám let?“ tázala se zvedajíc slunečník a hodíc hlavou zpět s výrazem duševní převahy.

„Čtyřiadvacet.“

Začala počítati polohlasitě na prstech: „jeden, dva, tři, čtyři,“ ale než se dopočítala dvaceti, ztratila trpělivost.

„Čtyřiadvacet!“ zvolala, „to je příliš mnoho. Mně jest teprv sedm roků a otec mi dal malého pony k narozeninám. Máte také malého koníčka?“

„Ne; nemám ničeho kromě co jest zde v tom vaku a jak vidíš, pony by se tam dobře nevešel.“

Klára podívala se zvědavě na vak a dala se do smíchu; potom náhle opět zvážněla, strčila ruku do kapsy a zdálo se, že tam dychtivě něco hledá. Pojednou vytáhla porculánovou hlavičku malé loutky, červený špalíček s písmenami a konečně měděný peníz.

„Chcete to?“ tázala se, podávajíc mu své poklady v obou rukách, „Je to všechno vaše.“

Než měl času odpovědit, ozval se ostrý, pronikavý hlas:

„Dobré nebe! Slečno, co to děláte?“

A gouvernantka, která byla až dosud pohroužena do čtení nějakých novin, přiběhla, vzala dítě za ruku a odvedla je tak rychle, jak byla přišla.

Halfdan se zvedl a bloudil celé hodiny bezúčelně po proplétajících se cestách a stezkách. Podíval se na zvěřinec, obdivoval se sochám, poobědval skromně v čínském pavillonu a k večeru objevil lákavou, listnatou besídku, kde se mohl o samotě oddat svým myšlénkám a přemítat o nerozluštěné záhadě svého osudu. Ta malá příhoda s děckem ulomila ostří jeho citění se nešťastným a přivedla jej ve smířlivější náladu k sobě samému i k tomu velkému nelítostnému světu, jenž se zdál tak málo ho dbáti. A on, který byl přišel sem s tak vroucím srdcem a s tak horoucí vůlí připojiti se k velkému dílu lidského pokroku — viděl teď, jak jest neurvale ignorován a postrkován, jakoby byl nepřátelský vetřelec! Před ním leželo ohromné neznámé město, kde lidský život bušil velkým plným srdce tlukotem, kde bezdechá, příšerná prudkost, chladná, dravá vášeň zdála se hnáti vše ku předu v šíleném víru, kde měkký, vroucí enthusiast, jako on, neměl místa a nemohl očekávati ničeho, kromě brzkého zahynutí. Neznámá, nepřemožitelná hrůza zmocnila se ho, jakoby byl zachvácen prudkým, neodolatelným vírem, z něhož uniknouti marně se namáhal. Schoulil se do lupení a zachvěl se. Nemohl se vrátit do města. Ne, ne, nikdy se tam nevrátí. Zůstane skryt a neviděn až do rána a potom najde si loď tam zpět do své drahé vlasti, kde se ty velké hory pnou v jasném majestátu k modré obloze, borové lesy za dlouhých letních soumraků šepotají snivě ty známé rodné pohádky, kde lidský život plyne v klidné kráse se skromnými tužbami, malými ctnostmi a malými hříchy, které jsou štěstím skromných idyllických duší. Ano, on viděl se již v duchu, jak vypravuje svým žasnoucím krajanům o těch podivných věcech, které byl slyšel a viděl na své daleké pouti a usmál se, když si představoval jejich udivení, když jim bude vypravovati o té hezounké děvušce, která byla tu první a jediná, jež pozdravila jej přátelsky v té cizí zemi. Za tohoto rozjímání usnul a spal pevně asi dvě nebo tři hodiny. Jednou zdálo se mu, že slyší kroky a šeptání mezi stromovím; chtěl se zbudit, ale mdloba jej přemohla a spal dále. Konečně ucítil, že ho někdo chytil prudce za ramena a hrubý hlas vzkřikl mu do ucha:

„Vstávej, ty ospalý pse.“

Zamnul si oči a při šerém světle měsíčném spatřil herkulického policejního strážníka zvedajícího mu silnou hůl nad hlavou. Dřívější strach zmocnil se ho znova ještě násilněji, srdce se mu na okamžik zastavilo a pak se dalo do bušení, jakoby mu prsa prolomiti chtělo.

„Pojďte!“ zařval strážník, lomcuje jím prudce za límec.

Ve své podčšenosti zapomněl docela kde jest a trhanými, norskými větami ujišťoval svého trýznitele, že jest nikomu neubližující počestný vystěhovalec a prosil, aby jej pustil. Ale úřední Herkules byl neúprosný.

„Můj vak, můj vak,“ zvolal Halfdan. „Prosím, dovolte mi vzíti si můj vak.“

Vrátili se na místo, kde spal, ale vaku tam nebylo. Tu odevzdal se v němé zoufalosti do svého osudu a po krátké jízdě koňskou drahou octil se ve velké jizbě s nízkým stropem; zakryl si tvář rukama a vypukl v pláč.

„Ta velká, — šťastná republika,“ — zašeptal ten samovolný rozkvět duše! Žel, život můj je pochován a myslím, že nerozkvete více.“

Všechna ta krásná slova, jež byl mluvil v studentském spolku, ve své řeči na rozloučenou, kde skládal tak nadšený hold veliké republice, teď mu opět napadla a v té chvíli zdál se ten odpor býti krutým. Ta velká republika, co dbala takových, jako jest on? Dvě osmahlé paže, schopné vládnouti sekyrou, motykou nebo pluhem, vítá dychtivě, ale pro dětinné milující srdce, pro šlechetně fantastický mozek měla jen příkré uvítání zákona.

(Pokračování.)

Prolog nové knihy Viktora Huga „Divadlo na svobodě“.

Jupiter:
Vy tragedie a ty komedie sem!
Mám dobro, zlo a výboj, hříchy, každá vem,
co libo vám. Co každá chce, ať sobě zvolí,
chci obdařit vás obě!

Tragedie:
Já chci apoštoly!

Komedie:
Já abběho si volím!

Tragedie:
Kothurn hvězdnatý!

Komedie:
Já dřeváky!

Tragedie:
Já laur!

Komedie:
Já šunku!

Tragedie:
Senaty!

Komedie:
Já hňupa!

Tragedie:
Slepce s němým!

Komedie:
S koktou šilhavého!

Tragedie:
Já Kateřinu!

Komedie;
Kačku!

Jupiter:
Dál?

Tragedie:
Geronta ctného!

Komedie:
Diéga!

Jupiter:
To vše?

Tragedie:
Ne!

Komedie:
To, to!

Tragedie:
Já, lež kdo řek'!

Komedie:
Kdo důvěřuje!

Tragedie:
Soudce!

Komedie:
A já rozsudek!

Tragedie:
Já nekonečnost, věčnost, bezedno a bohy!

Komedie:
Mez ve všem!

Tragedie:
Já tvůj blesk a orla!

Komedie:
Já tvé rohy!

Tragedie:
Chci z pekel do nebes!

Komedie:
Z Paříže do Saint-Cloudu.

Tragedie:
Chci pustý les!

Komedie:
Já ples!

Tragedie:
Lvy velké!

Komedie:
S vlky budu!

Tragedie:
Chci lásku na Idě!

Komedie:
Ve fiakru!

Tragedie:
Chci Evu!

Komedie:
Adama!

Tragedie:
Parisa!

Komedie:
Kostelníka!

Tragedie:
Já v hněvu
chci bohu vzdorné duchy!

Komedie:
Osla, jenž se vzpírá!

Tragedie:
Chci fakta života!

Komedie:
Podmínku, jež ho svírá!

Tragedie:
Zvon!

Komedie:
Rolničku!

Tragedie:
Papeže!

Komedie:
A já volím šaška!

Tragedie:
Já dobu prvních králů!

Komedie:
Mou buď módní fraška!

Tragedie:
Chci slova hrdinů, v nichž duch si zalíbí!

Komedie:
Vtip!

Tragedie:
Mořské příšery!

Komedie:
Jonáše z velryby!

Tragedie:
Chci reka!

Komedie:
Synovce, lumpa!

Tragedie:
Let trigou divý!

Komedie:
Chci tramway!

Tragedie:
Mojžíše chci s Buddhou!

Komedie:
Jejich divy!

Přeložil *Jar. Vrchlický.*

FEUILLETON.

Z oboru elektrotechniky.

Podává *Ladislav Fiedler.*

III.

Při železnicích domohl se telefon již upotřebení na místě některých přístrojů elektromagnetických, a to hlavně vedle jednoduchosti i svojí láci. V Německu užívají telefonu 33 železniční správy, ovšem dosud jen při podřízenějších liniích. — Společnost Telegraph Construction and Maintenance Company zajímavým pokusem dokázala vhodnost telefonu i pro účely námořnické a sice spojila telegraficky lodní světlárnu na východním pobřeží Anglie zakotvenou u vzdálenosti 10 angl. mil od břehu. Spojení provedeno podmořským kabelem položeným z Waltonu a úředník společnosti oznamoval nepřetržitě ze světlárny na břeh stav povětrnosti, jakož i veškeré okolojedoucí lodě; činnost telefonu nebyla nijak hlukem mnohdy dosti značným přerušena, jak z počátku se obáváno a vůbec osvědčil se telefon co nejlépe.

I jinými rozmanitými způsoby užívá se elektřiny v námořnictví, a sice v prvé řadě k elektrickému osvětlování lodí, jakož i k elektrickému vypalování děl, jež se těší vzrůstající oblibě. Elektrickým zařízením lze vypáliti jediné dělo rovněž jako všecka na jedné straně lodi současně a to s pohodlím a jistotou jiným způsobem nedostiženou.

Ku nesčetnému množství rozmanitých způsobů upotřebení elektřiny přistoupil nový, totiž topení elektřinou. Otázka tato těší se neobyčejné pozornosti a ačkoli jest teprve v prvém stadiu svého vývinu, přece nelze upříti jí oprávněnosti a praktické ceny. „The Engineer“ uvádí sice, že topení elektřinou stojí pět- až šestkráte tolik, než topení uhlím, mnohdy však naskytují se okolnosti, kdy nový tento způsob topení má též své zvláštní výhody. Zvláště ku vytápění vlaků zdá se již samo vybízeti, a jest očividno, že pohyb vlaku, na dynamoelektrický stroj pomocí řemenu nebo ozubených kol z jedné osy vozu přenesený, jako se to děje při elektrickém osvětlování železničních vozů, i v teplo lze proměniti. „Elektrická kamna“, jak lze nazvati přístroje elektřinu v teplo proměňující, zakládají se na tom, že kovový drát nevelikého průměru, jimž silný elektrický proud prochází, značně se zahřeje a teplo své pak větší kovové hmotě sdílí. Nádoba z bílého plechu vyplněná jest větším počtem olověných desek vedle sebe stojících, aby jedna druhé se nedotýkaly, mezi nimiž vedeny jsou železné dráty, jimiž lze vésti proud dynamoelektrického stroje nebo jiného zřídla elektřiny. Procházejícím proudem se slabé železné dráty neobyčejně zahřejí a sdělují pak teplo své hmotným olověným deskám, jakož i vzduchu v nádobě uzavřenému.

V továrně Meritensově v Paříži zhotoven vytápěcí přístroj pro železniční vozy, sestávající z kovového válce a dvou drátů 1 mm. silných, jež jako při právě popsaném způsobu teplo svoje s řadou měděných desek ve válci uzavřených sdělují. Za zkoušky s Meritensovým přístrojem udržela se teplota tohoto na 60—65 stupních, a bylo vypočteno, že ku vytopení 12 železničních vozů po třech odděleních, jež každé třemi zahřívači by bylo opatřeno, jest zapotřebí průměrně patnácti koňských sil ku pohybu dynamoelektrického stroje.

Vynálezce známého druhu akumulatorů J. Sellon též sestrojil elektrický vytápěcí přístroj, jenž v podstatě sestává ze závitu drátu, vedeného množstvím otvorů provrtaných deskami z tuhy anebo hlíny, při čemž se zahřívá vzduch otvory kolující.

Při železničních vlacích opatřených elektrickým osvětlováním lze též výhodně použiti oblíbené elektrické brzdy, ježto proudu ku činnosti brzdy potřebného dynamoelektrický stroj s dostatek podává. Zajímavou svým sestrojením jest brzda Kämpfeova vynikající jednoduchostí svojí nad jiné. Dutý osmihranný hranol z měkkého železa zavěšen jest na dvou perech tak, že podélnou osou svojí rovnoběžně leží nad kolejí, aniž se jí však dotýká. Dutina hranolu jest dosti veliká a zasáhá do ní pevně přidělaný závit měděného isolovaného drátu. Prochází-li drátem tímto elektrický proud dostatečné síly, zmagnetuje se jím železný hranol a vlivem silného svého magnetismu přilne na kolej, čemuž pružná péra, na nichž jest zavěšen, dovolí. Ježto hranol celou svojí jednou plochou na kolej přilne, jest tření dosti značné, a vzhledem k tomu, že každý vůz nejméně dvěma takovýmito hranoly jest opatřen, a všecky současně v činnost se uvedou, udržuje se i výkon jejich na dostatečné výši. Osmihranná podoba hranolu volena jest za tím účelem, aby po otření jedné plochy hranol vždy o 45 stupňů se pootočiti mohl, takže hranolu tak dlouho možno upotřebiti, dokud na všech stranách se neopotřeboval.

Používání elektrického proudu ku zapalování látek třaskavých, zejména pak torped dostoupilo značného stupně dokonalosti, nový krok pak učiněn ku předu zajímavým vynálezem Edisonovým. Jest to jednoduchý přístrojek, jehož lze užiti na místě prachu neb dynamitu, nejzajímavější jest však okolnost, že žádnou třaskavou látkou naplněn není. Skleněná rourka na obou koncích uzavřená naplněna jest do pola vodou a na koncích jejích zality jsou dva platinové dráty, jež dovnitř sáhajíce proti sobě čněji, aniž se však jeden druhého dotýká. Spojí-li se tyto dva dráty s póly dynamoelektrického stroje, takže silný proud v rource uzavřenou vodou prochází, rozkládá se tato ve vodík a kyslík, jež spojí se v třaskavý plyn; při velkém napjetí tohoto rourka praskne a plyn se zapálí.

Účinek takovéhoto třaskavého přístroje prý jest obromný, a v skutku-li se zařízení toto osvědčí, snadno si lze pomysliti, že vzhledem ku láci a největší bezpečnosti by jím povstal látkám třaskavým mohutný soupeř.

Do rozsáhlého a důležitého odvětví průmyslového, cukrovarství, dovedla elektřina též zjednati si přístupu. V New-Yorku ustanovila se společnost „Eletric Sugar Refining Company“ ku využitkování nového, profesorem Friendem vynalezeného způsobu rafinování cukru elektřinou. V červenci minulého roku vykonány byly s novým tím způsobem zkoušky, při čemž dáno bylo do přístroje několik tůn hrubého indického cukru, z nichž po sedmi hodinách získalo se 40 barelů (barel = 163 litrů) rafinovaného cukru. Kdežto výrobek lze buď v prášku neb i v kusech získati, což úplně od vůle vyrabitelovy závisí, jest výroba sama vzhledem ku množství nepatrná; sestrojeny přístroje, jimiž se má denně až 500 tůn cukru rafinovati.

Jest patrno, že při neustále se rozmáhajícím upotřebení elektřiny nemálo péče věnuje se i zdokonalení samé výroby elektřiny, jež soustřeďuje se hlavně při strojích dynamoelektrických, aby zvýšením jich výkonu dosáhlo se aspoň z části toho, po čem touží všichni odborníci, totiž elektřiny lacinější.

Dopisy a zprávy redakci zaslané.

Redakce přijímá do tohoto oddělení dopisy i zprávy týkající se českého veřejného života, zvláště pak literatury a umění.

Zodpovědnost za náhledy a mínění dopisovatelův redakce na se nebéře, přijímá však odpovědi na ně.

Dopisů a zpráv zaslaných anonymně přijímati nelze.

Plastika je z umění na ten čas u nás nejméně populární. Pomník Jungmannův má význam nesmírný; jeť on prvním nepopíratelným vlasteneckým majetkem, na němž oko cizincovo utkvíti musí, a při němž každý průvodčí i bezděky dosvědčiti musí, že jsou Čechové národ vzdělaný. — Nu, a — — že není po zemích koruny české tolik „Jungmannů“, co „Germanií“ a podobných moderních soch! A tu nemůžeme žalovati na netečnost obecenstva, jako se děje v literatuře. Zdaž nevídáme repraesentanta naší architektury, Národní divadlo, dosti často v reprodukcích i zdařilých i méně šťastných? A jak mnohem výhodněji lze v příbytku postaviti sošku! Leč podívejme se dále. Bývalo jaksi obyčejem, že každý probudilý a vzdělaný občan míval v pokoji sošky některých výtečníků duševních, ba i v studentských světničkách bylo vídati sošky Přemyslovců, Jiříka Poděbradského a jiné. Teď nenajdeme jich tak zhusta. Kdež by je kdo vzal? Jednotlivec si takovou věc sám pro sebe opatřiti nemůže, ale kdyby byla na skladě, nalezla by zajisté hojného odbytu. Naši sochaři by prospěli sobě i věci, kdyby se jí řádně a systematicky chopili. Fotografie opanovaly jen proto, že neměly soupeře, všude pak se nelíbí, a všude se také nehodí. Nedávno oznamoval jeden český umělec sádrové poprsí osobnosti, kteráž po celém světě zajímá, ale ovšem také po celém světě v nejrozličnějších způsobech vypodobněna jest, papeže Lva XIII. K čemu nosit dříví do lesa? Nám v Římě nebo v Mnichově naše miláčky dělat nebudou, ani jich „u města Paříže“ nebude zásoba, dokud je tam našinci nepřinesou. A smáti se tomu, že paradoval na plesu Hus a Žižka, je aspoň marno, dokud nemáme v bytech Jungmannů, Šafaříků, Tylů, Smetanů a jiných.

Ve Vlašimi, v květnu 1886. *Jan Vondráček.*

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

Dramatická díla Jaroslava Vrchlického: II. „Soud lásky“. Veselohra o 3 jednáních. III. „Rabínská moudrost“. Veselohra o 3 jednáních. Nákladem knihtiskárny Františka Šimáčka v Praze.

„Salonní bibliotéka.“ Vydání sešitové. Sešit 1.—4. obsahuje Fr. Heritesa „Arabesky a kresby“. Nákladem knihtiskárny J. Otty v Praze.

„Karel Hynek Mácha.“ Studie povahopisná od J. Arbesa. (K padesátiletému jubileu vydání Máchova „Máje“.) Nákladem knihtiskárny Fr. Šimáčka v Praze.

„Paměti Jos. Václ. Friče.“ První část: Do třiceti let. Sešit 19. a 20. Nákladem knihtiskárny Bedř. Grunda a V. Svatoně na Král. Vinohradech v Praze.

„Novější dějepis rakouský.“ (Od roku 1526 do roku 1860.) Sepsal Dr. V. V. Tomek. Sešit 3. Nákladem knihtiskárny J. Otty v Praze.

„Novelly Salvatora Fariny.“ Autorisovaný překlad illustrovaný. Rediguje B. Frida. Sešit 1. obsahuje: „Ve strunách bassových.“ Přeložil Václav Veverka. Nákladem knihkupectví Al. Hynka v Praze.

„Libuše, matice zábavy a vědění.“ Ročníku XVI. Číslo 3. Obsahuje: „Chlumy.“ Pohorské obrazy, črty a pověsti od V. Lužické. Díl I. Nákladem „Libuše, Matice zábavy a vědění“ v Praze.

„Ottova laciná knihovna národní.“ Redaktor Ot. Mokrý. Serie IX. Sešit 8. Obsahuje „Podobizny.“ Nakreslil J. D. Hradišťský. Nákladem knihtiskárny J. Otty v Praze.

„Bibliotéka paedagogických klassiků českých i cizích.“ Redaktor a vydavatel Fr. Bayer. Díl 1. obsahuje: G. A. Lindnera Drobné články paedagogické a psychologické. Nákladem vydavatelovým. V komissi národního knihkupectví E. Petříka v Praze.

„Švanda dudák, poutník humoristický.“ Sešit 2—5. Vydavatel a redaktor: Ignát Herrmann. Nákladem vydavatelovým v Praze.

„Česko-německý slovník zvláště grammaticko-fraseologický.“ Sestavil František Kott. Dílu V. sešit 13.) Nákladem knihtiskárny Františka Šimáčka v Praze.

Listárna redakce.

Dopisy soukromými odpovídati nelze. Rovněž nedává redakce v listárně úsudky o zaslaných pracích; oznamuje pouze užije-li jich čili nic. Neuveřejníme rukopisy zaslané chifframi: „Jaroslav B.“ — „Touha.“ — „Zd. R.“ — „M. Lipinský.“ — „B. D.“ — „J. J. M.“: Z poslední zásylky neužijeme ničeho.

Národu českému.

Z kmenů slovanských jsou Čechové nejdále na západ pošinuti a od Šumavy až k Tatrám jest jim vésti stálý boj pro národnost svou. V tomto boji odvěkém byli šťastnější Čechové na Vltavě nežli Čechové na Moravě: oni opírajíce se o slavnou minulost svého národu, snahou a usilovnou prací mužů vlasteneckých, pomocí rolnictva uvědomělého a měst probuzených vydobyli sobě konečně všeho, čeho především jest potřebí k životu národnímu, *škol všeho druhu*, *velikolepého chrámu Umění a uznání národnosti své v cizině*; Čechové moravští však, jichž rolnictvo stálým týráním ochabovalo, jichž města se odcizovala a mezi nimiž cizota tak zavládla, že se zdálo, že český duch na Moravě zkameněl a více neoživne, nedospěli tak daleko a vedou posud tuhý zápas o své bytí národní, *jim se posud nedostává škol*, v nichž by se vzdělávala mládež v duchu národním, oni posud *nemají chrámu Umění*, v němž by život vlastní v ušlechtilých viděli obrazech, *jejich snahy národní platí posud za rozmary jednotlivců*, neboť nejsou prý ani Čechové. A přece jest od věku půda, kterouž Moravané vzdělávají, zemí českou a jest svatou povinností národu celého v Čechách i na Moravě hájiti jí; neboť jest Morava mostem, jenž spojuje Čechy s ostatním Slovanstvem a bez Moravy by země česká se stala osamělým ostrůvkem, jejž by brzo zaplavily vlny cizoty. Uznájíce důležitost země Moravské pro národ a zemi českou byli vždy Čechové ochotni podati pomocné ruky bratřím na Moravě a knížata i králové jejich se stavěli v šik, kdykoliv nepřítel sahal po bratrské Moravě. Mne zajisté žádný nepřesvědčí, že my Moravané máme jiné potřeby než Čechové, pravil tou dobou nejslavnější Moravan již v roce 1607 a řekl tím, že ví a cítí, že Moravu s Čechy pojí jedna krev, jedna řeč, jedna sláva, jedno utrpení, že jsme národ jeden a že všichni máme o tom pracovati, aby se šířil, aby vzrůstal, aby se sílil a mohutněl tento náš národ. A proto pracujeme všichni, aby se i Moravě dostalo, čeho Čechové již mají a co jest duševního života národního základem.

Zřizujme na Moravě školy české, pěstujme vědu a umění české a vědouce, že národ zatarasený ve svých dílnách a jizbách vede jen život poloviční, vystavme v hlavním městě Moravy divadlo, ne snad takové jako jest velechrám na Vltavě, nýbrž takové, které by bylo školou a jemu průpravnou, které by odchovalo síly způsobilé vzornému divadlu v zlaté Praze.

Jsouce přesvědčeni, že české divadlo na Moravě bude pramenem, z něhož duch český bude čerpati sílu, aby se vyšinul na místo, které jemu přísluší dle práva, dle ducha, dle síly na Moravě, jsouce přesvědčeni, že se divadlem českým učiní nový a rozhodný krok k rozkvětu národu našeho a k lepšímu postavení živlu českého v Brně posud nám nepřátelském, utvořili jsme družstvo národního divadla českého v Brně a obracíme se k veškerému národu, aby přispěl hřivnou svou na důstojné národní divadlo Brněnské, maje na paměti, že tím setbě, kterou kdysi na národní roli dědičné zdárně učinili Palačtí, Šafaříkové, Čelakovští a Kollárové, přiloží zrnko mnohoslibné, které padnouc na půdu úrodnou se ujme, poroste, pokvete a přinese žeň tak zdárnou, že se i Morava dočká na poli umění a osvěty rázu od slavných předků zděděného, rázu českého.

Aby se každý mohl účastniti podniku našeho a snáze přispěti na divadlo české v Brně, zařídili jsme *velkou národní věcnou loterii ve prospěch zbudování českého divadla v Brně.*

Nuže ruce k dílu, bratří v Čechách, na Moravě a ve Slezsku a všude, kde hlaholí drahý jazyk náš, aby posvátnému zvuku jeho byl zbudován nový stan ku cti tohoto pokolení, šťastnějším dnům synů našich a ku slávě všeho dědictví Svatováclavského.

Výbor družstva českého divadla národního
v Brně, o sv. Janě Nep. 1886.

Dr. Fr. rytíř Šrom,
předseda.

Dr. Otakar baron Pražák,
jednatel.

J. S. Wurm,
místopředseda.

A. Peka,
pokladník.

J. Bareš, K. Hlávka, Dr. Jan Hraše, K. Kettner, K. Kunz, Th. Lazar, Dr. Ad. Stránský, V. Veselý.

Poznámka. Veškery objednávky a zásylky, jak peněžité tak i listovní, které se vztahují na loterii Národního divadla v Brně, zasylány buďtež pod adressou: **Výbor Družstva českého divadla národního v Brně, Besední dům.**

OBSAH: V májovém dešti. Báseň Jaroslava Vrchlického. — Skály. Několik výjevů z dějin samoty. Od Al. Jiráska (Pokračování.) — Své dcerušce, když jí bylo šest let. Báseň J. V. Sládka. — Les na jaře. Líčí Boh. Bauše. — Strýček a tetička. Napsala Božena Kunětická. (Dokončení) — Prolog nové knihy Viktora Huga „Divadlo na svobodě“ Přeložil Jarosl. Vrchlický. — Člověk, jenž ztratil své jméno. Povídka od Hjalmara Hjortha Boyesena. — Feuilleton: Z oboru elektrotechniky. Podává Ladislav Fiedler. III. — Dopisy a zprávy redakci zaslané. — Provolání,

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček“.**

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . 3 „ 30 „
na celý rok . 6 „ 60 „

Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ —

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Salmova ulice číslo 9. nové

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír" vychází dne 1., 10 a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne

ROČNÍK XIV. 1. června 1886. ČÍSLO 16.

Skály.

Několik výjevů z dějin samoty. Od *Al. Jiráska.*

(Pokračování.)

Včera ráno spatřil přítelovu sestru poprvé. Na to vzpomínal a jaké bylo jejich první setkání a dále na to, jak ji až sem zprovodil.

Od tajného souvěrce obdržel zprávu o dvou exulantských knězích, kteří přišli potají do těchto končin potěšit spoluvěřících, i o místě, kde se ukrývají. Jak jména jejich uslyšel, bez prodlení se vydal na cestu do hlubokého, několik hodin vzdáleného ouvalu, jejž černý, hustý les tajil ve svém lůně.

Vyšel za svítání sám a sám a když se dostal na označené místo, spatřil za potokem, jenž se vinul malým paloukem, mezi mocnými javory a buky chudou chatku jako přilepenou ku kmenům starých těch stromů. Nad lesy zářilo již slunce, ale tu v úvale, na zaroseném jeho trávníku i kolem na tmavých, zarostlých stráních ležel ještě hluboký stín. S hlubokým stínem hluboký klid tu vládl, jejž švehol ptactva nijak nerušil, nýbrž libeznějším činil.

Hluboký ten klid májového jitra, plného svěžesti a krásy, dojal Voborského tak, že mu pojednou tak vzácným a krásným připadl, jemu, jenž žil v ustavičném napjetí v plánech a zápasech, jehož mysl za dlouhý, dlouhý čas neodpočinula sobě chvilkou pravého, libého poklidu a uspokojení.

V tom osamělém, tichém zákoutí, nerušeném lidskou vášní, ucítil, že dotekl se posvátný klid jeho duše a bezděky pomyslil, zrak svůj na chatu upíraje, jak by tu byl v rodině klidný a spokojený život daleko od zloby lidské —

Ale již se sám sobě usmál a trpce, že oddal se i na okamžik takovým idyllickým myšlénkám — *On*, a tu před tou chatou, kde jako štvaná zvěř skrývají se dva ctihodní mužové za to, že konají svou povinnost a nechtějí jednati proti svému přesvědčení.

Na ně mysle, došel ku chatce. Kolem i vnitř bylo ticho. Voborský vstoupil do síňky a otevřenými dveřmi nahlédl do chudé jizby nevysokého stropu. Po cestě zaroseným paloukem za jitra v tom dole značně svěžího zdála se mu ta suchá, čistá místnost příjemnou, a tím útulnější, poněvadž v rohu ode dveří v pravo ozýval se na krbu praskot veselého ohně, právě založeného.

A tam poblíže něho seděla na hrubém špalku mladá dívka příjemné tváře s hlavou pochýlenou, zamyšlená.

Místo bradatých kněží zjev tak milý!

Na to jitro nyní Voborský na pavlači skalní věže v temnu nočním vzpomínal, na milou tu hlavu, na hluboký pohled tmavých jejích očí, na to, jak překvapeně vstala, když jeho krok zaslechla, jak zapřela, když se po knězích tázal. Ale pak když jí řekl, že ji, ač ji nikdy neviděl, poznává, že je kněze Ulického sestra, když ujistil, že není vyzvědač a vyřídil pozdravení od tajného bratra, jenž je sem zavedl i jeho sem poslal, jak uvěřila, jak vyjasnila své líce, jak prostomile mu ruku na uvítanou podala a jak srdečně jej pozvala, aby si u ohně sedl, odpočinul a na bratra i jeho druha počkal, že ona sama je čeká každé chvíle z cesty, kterou včera z večera podnikli do odlehlé vísky.

A tu se Voborský v duchu podivil její statečnosti a oddanosti, a divil se pak ještě více, když za hovoru se dověděl, co všechno již přestáli, jak byli stíháni, kolikráte v nebezpečenství. Mluvila jen o bratrovi, o sobě se téměř ani nezmínila; vypravovala tak prostě a pravdivě, že Voborský všecken zaujat naslouchal a v duchu si pomyslil, jak je kněz Ulický šťasten, že má takovou oddanou, věrnou duši. Byloť znáti z každého téměř slova dívčina, s jakou úctou a nadšením na bratra myslí, jak jej miluje, jsouc mu z té duše oddána. Toto vše si Voborský nyní v duchu opakoval.

A dále vzpomínal, jak zapomenuv na kněze, seděl s Ulického milou sestrou u ohniště v družném hovoru, na milé ty chvilky, jež mu připadaly jako vyplnění onoho snu, ba jako sen sám, jenž na okamžik zajal jeho mysl tam na paloučku, když se blížil k uprchlikův chatě.

Bylo tam tak krásně!

Do tiché, útulné světničky našel si zatím cestu také paprsek sluneční. Prošlehnuv otevřeným oknem chvěl se jako rozlité zlato na tmavé, hliněné půdě. A se zářícím světlem vnikal sem vonný dech májového jitra a švehol ptactva, v nějž chvílemi ozvalo se z lesa žežulčino volání. —

Tak tam seděl s Evou, až přišel bratr její, Matouš Ulický a jeho tchán, starý farář Jakub Adami, učeností svou proslulý.

Voborský zůstal s nimi od rána až do odpoledne. Jednali a rokovali o věcech vážných, anobrž i smutných a přece se tu zdálo mladému učenci volněji a jasněji. Bylo to tím, že se shledal se starými známými, jako byli farář pražský Adami a dobrý přítel Ulický, s nímž spřátelil se již za lepších let jinošských, kdy oba meškali na vysokém učení pražském.

Než sotva by se mu zde v té lesní samotě tak zalíbilo, kdyby nebylo rozmilé hospodyňky, přítelovy sestry. Snesla na uctěnou vzácného hosta, co jen chudá chýše měla; Voborskému se zvláště to zalíbilo, že nebyla jen pečující Martou, ale že naslouchala jejich rozhovorům o církvi a vlasti s živým účastenstvím, jež se jasně jevilo v jejích temných očích —

Pozdě odpoledne se rozloučili s chaloupkou a pustili se hlubokým lesem ku lepší skrýši, kterou jim Voborský nabídl a slíbil — ku Skalám. Nyní tu odpočívají — Ale Voborský nahoře na „hvězdárně“ vzpomínal na tam tu skrýši, na lesní chatku. Vzpomínky ty budily nové myšlénky, na něž mladý učenec ještě nikdy nepřipadl. Zabral se do nich, nedbaje, že noc už valně pokročila; nedbal, že tichem jejím chvílemi ozval se vzdálený šum lesa, že ze skal zavzněl někdy sovin neb jezevcův hlas — až pojednou se obrátil.

Prkno zaskřípělo; na pavlači vedle Voborského stanula vysoká, statná postava Matouše Ulického. Plášť mu visel volně s ramen. Noční větřík, jenž v té výši bylo znáti, čechral knězovy krásné tmavé vousy na prsa splývající i dlouhé vlasy poněkud skadeřené.

„Naši teprve nyní usnuli —“ pravil tlumeným hlasem.

„A proč jsi na to čekal?“ tázal se Voborský.

„Nechtěl jsem, aby Eva věděla, že jsem tu a s tebou potaji rozmlouval. Proč, vyrozumíš. Ale proč ty jsi řeč zavedl, když jsem prve před Křineckým začal o povstání?“

„Jest proti němu a proti všelikému násilí —“

Z prudkého hnutí knězova bylo znáti jeho překvapení.

„Jak že, on, šlechtic?!“

„Všecko, co nás stihlo a stíhá, má za trest boží a ten že nutno vytrpěti, toho jest pevného přesvědčení. Abychom se očistili a připravovali se —“

„Až pán Bůh bude pro nás zázraky konati!“ vpadl mu Ulický prudce do řeči. Žel, že u nás je takových mnoho. Bůh odňal srdce předním z lidu země a oni bloudí na poušti bezcestné —“

„Mluvil jsem s ním o selském povstání. Bránil se lidu nestatečností, a také že není ani peněz s dostatek ani zbraně, a za příklad uvedl, jak všude skrotili sedláky, kdekoliv se zbraně chytili a rebellovali, jako na Křivoklátsku a na Fridlandě a že tam ani Říčan ani Redern nic nesvedli —“

„A také nikdo s malými houfci a s každým různo nesvede — pravda — Ale jak my myslíme — Než prosím tebe — to z knih tak Křinecký zmalomyslněl? —“ ptal se Ulický.

„Ne, příteli, nehorli — Jeť v srdci sklíčen jako my nad zpoustou naší a ponížením — ale on důvěřuje více ve zbraň ducha —“

„Dnes —!“

„Míní, že třeba nové pokolení vychovati —“

„A zatím nás podáví —“

„A pak je chorým — vím to — velmi chorým. Ani sám to neví — Ale odtud také jeho tesklivost ducha a mdloba. Nebýti ochranlivé ruky paní Beaty — Jen to je zvláštní jeho útěchou a nadějí, že císařští budou poraženi a pak že nám přijde pomoc —“

„Tak doufáme, ale my sami musíme také přispěti — Kdyby všechen lid zbraně a třeba jen selské se chytil a přišel Denemark — A on by přišel — Je nutno tu i tam jednati. Našinci v denemarském vojště — Albrecht Slavata z Chlumu, general kavallerie —

„Burian Sekerka, kapitanlieutenant — Také Adam Kinský a z Bubna Jan —“ dále Voborský počítal.

„Ne, mám zprávu, že přešel k Mannsfeldovi za generalmajora —“

„Mnoho doufám od Matouše z Těchenic — Jeť horlivý, spolehlivý a dobrý můj přítel. Už jsem ho listovně zpravil —“ dodal Voborský.

„Je také v mém rejstříku. Máš-li mu list přichystaný?“ ptal se Ulický.

„Mám. A kdy se hodláš vydati na cestu?“

„Dnes, za chvíli, prve nežli se rozední —“

„Proč tak chvatně, najednou?!“

„K vůli Evě —“

„Ej!“ a Voborský pozvedl kvapně hlavu, zaslechnuv to milé jméno.

„Když jsem nemocnou ženu v naší skrýši u Čáslavi opouštěl, tesknila a strachovala se velice o mne. A tu ji sestra těšila a svatosvatě jí slíbila, že mne neopustí — Všaktě nemusila ani slibovati ta dobrá duše — Je mně oddána a ve všem poslušna jako ovečka. Ale v tom by neposlechla, aby tu zůstala a na mne počkala. A s sebou ji vzíti — to není možná! Budu míti sám dosti svízelů, abych se dostal, kam chci — Ta daleká cesta není pro ni. Bratře, prosím tebe, ponech ji tu s tchánem —“

Nežli Ulický dořekl, podal mu Voborský ruku.

„Jakoby byla má sestra,“ ujistil vřele. „Nestrachuj se. Kdy se asi vrátíš?“

„Nevím, jak známé stihnu a jak bude v poli. K Mannsfeldovi musím, do vojska denemarského také, do Žitavy, do Pirny, všude, kde jsou našinci a přátelé. Snad se do podzima vrátím na jisto —“

Oba mužové mluvili tlumeným hlasem. Nyní však docela potichu se Voborský otázal:

„Tedy bychom dříve nezačali až na jaře?“

„Vtrhne-li Mannsfeld nebo Denemark k našim hranicím, pak bychom mohli a musili hned začíti. S přípravou by nebylo nejhůře. O Kouřimsko se aspoň nebojím —“

„A o Hradecko já se postarám —“

„A je-li pravda, že v Rakousích sedláci počali rebellii a začne-li zase Betlen a chytne-li od Hradecka a Kouřimska všecko království — “

„Pak nastane den odplaty a bohdá svobody!“ zvolal Voborský hlasem živějším a chopiv přítele kněze za obě ruce, pohledl mu zplanuvším okem do tváře.

„Pán bůh dej!“ odvětil Ulický. „Buďto to, nebo zemřeme. Exiliem nic nespravíme. Z vlasti nepůjdu!“ dodal rozhodně, až vášnivě. — —

Pak nastalo na pavlači „hvězdárny“ ticho. Oba podivní hvězdáři zmizeli ve staré budově hradní. Za chvilku vyšel Ulický s uzlíkem na cestu připraven na síň, kdež na něj čekal Voborský. Statečný kněz obrátil se k vedlejším dveřím.

„Ubohá —“ pravil tiše a pohnutě. „Spi pokojně. Vyřiď jí všechno a vymluv. Dá Bůh, že se šťastně vrátím — Kdyby však z dopuštění božího —“

„Nemluv —“ odvětil vroucně Voborský. „Slíbil jsem ti, že se budu o ni starati jako ty, a tomu věř —“

Pak sestoupili tiše se schodů a Voborský otevřel opatrně dvéře. Stanuli na hradním nádvoří. Kolem tma a ticho. Za okamžik hleděli do oken hradské budovy, pak zmizeli v lese, v němž se již počal buditi ranní vítr. —

Rozbřeskovalo se, a za skalnatým Borem zardívaly se červánky, když Voborský, přítele svého vyprovodiv, vracel se na Skály.

Nešel dolů do panského sídla, aby tu po probdělé noci pozdě ulehl a sobě odpočinul, nýbrž zamířil lesem opět na vrch do rozvalin, kde usednuv na pařez pod košatým bukem pláštěm jsa zahalen čekal poblíže staré hradní budovy. —

(Pokračování.)

Čtyři znělky.

Od *J. V. Sládka.*

I.

Jsme děti věku, jenž svou bídou žije
a nedbá minula, ni budoucnosti:
vrtochy bláznů jsou mu předkův ctnosti
a budoucnost? — ať bije se, jak bije!

Nám k smíchu mužnost, vroucnost, poesie
těch srdcí, jež tu tlonkla v minulosti; —
u žití stolu hoj, — teď my jsme hosti!
Ať žije mžik! — co v hrobě, ať si hnije!

Ó pěvci, myslitelé, bojovníci,
kdož pro tu svatou českou půdu žili
a mřeli, — slyšte, s nestydatou lící,
jak díme: My jsme vše — a nic, kdo byli!
Ne! — my jsme pýr a mech a plevel měkký
na balvanech, ježční tu na vše věky!

II.

Jak balvany, sterými blesky zryté,
však nepohnuté v sterých bouří sledu
ční zvrhlým vnukům vstříc skutkové dědů
chmurné a velké, přísné, obrovité. —

Kol nich obchází plémě žitím syté
s tou hlavou pustou a s tím srdcem z ledu,
s tou v ruce chabostí, plachostí v hledu
a na čele znak hanby — nepokryté!

Kde kdys husitské pluky v boji stály,
tam chabý vnuk se poličkovat dává,
před každým šaškem trna v bázni bledé,
a i když silným býti chce — se šálí!
Aj, že to české slunce zapadává
a v něm se rdí jen balvany ty šedé! —

III.

Nás spasí jenom skutky, žádná slova
ať s řečniště, ať z písní slok se řinou —
ne knihy, zpěv — krev musíme mít jinou,
čím byla kdys, když vlast má býti znova.

Co hluchým stádům píseň Kollárova —
ač tvoří svět, jak Duch kdys nad hlubinou?
svým líným krokem dál se stáda šinou
v svůj osud, kdes na jatka řezníkova.

Ach knihy, písně, umění a vzlety! —
až utopíme se v tiskařské černi. —
Ó stokrát větší jsou divochů čety,
jež s láskou k vlasti proti dělům běží
a jak tu bez knih, bez umění leží,
v skosené žatvě — rodné půdě věrní!

IV.

Kdy přijde ten, kdo čerstvou krev a šťávu
vlije v to mrtvé, omráčené tělo,
krev žití v srdce, které věky tlelo,
a přemýšlení zas v tu pustou hlavu?

Kdy ten, kdo právo zas navrátí právu
a křivdě ve tvář pěsť namíří směle,
a naše hadry v kmentu změní bělo
a v cáry strhá pýchu zlatoblavu? —

Kdy přijde ten, jenž s hrobů svalí kámen
a v ruce blesk a v zraku božský plamen
jak archanděl těch mrtvých svolá voje?
Kdy přijde, v nás kdo vzkřísí v žití víru? —
a po boji svůj lid v ovčinec míru
uvede jako pastýř stádo svoje?

Na kovárně.

Napsala *Tereza Svatová.*

Když se vrátil Petráňův Ondřej z vojny domů a začal poprvé v kovárně na kovadlinu bušit, sběhly se děti z celého sousedstva, aby se podívaly, co se to u kovářů děje; nebo již od mnoha let neozývaly se odtamtud tak pádné rány jako dnes. A nebylo divu. — Starý Petráň byl již vetchý, neduživý a s těží pozdvihl velký perlík, natož aby byl řádně uhodil na kovadlinu.

Obstarával jen tak ty lehčí správky a s prací větší musili sousedé ke kováři do druhé vesnice.

Děti tedy hlasitě zajásaly, když se jim objevilo v kovárně neobvyklé divadlo. Starý Petráň stál u kovadliny a držel v kleštích velký kus do ruda rozžhaveného železa a jeho syn Ondřej, široko rozkročen, zdvihal kladivo s takovou rychlostí, že se před očima až mžitky dělaly, a bušil do železa takovou silou, že až sluch přecházel.

Po každém udeření vyhrnul se ze železa proud zlatých jisker a rozstřikl se daleko po vlhké půdě kovárny.

V temné, nízké klenbě, ozářen rudou září vycházející z výhně, zdál se mladý kovář ještě větším a mohutnějším, než byl ve skutečnosti. Děti pohlížely s jakousi zvláštní hrůzou na obrovskou postavu, z jejíž široko rozhalené košile vyčnívala klenutá prsa a snědá, napnutá kostra žeber. S utajeným dechem sledovaly zrakem rychlé, odměřené pohyby svalnatých paží a teprve když dozněla poslední rána, oddechly si a nesměle pohledly kováři do obličeje; dříve neviděly nic jiného než obnaženou postavu a hlavně ty silné ruce.

Z učadlé tváře hleděly na ně jasné, široké oči a dvě řady bílých zubů zaleskly se za plnými rty, když se Ondřej usmál na děti.

„Nu, líbilo se vám to?“ zeptal se vlídně zevlujících na něho hochů.

„Ba že líbilo,“ odpověděli tito a již se pranic nebáli siláka, kováře. Leželo ve hlase mladého muže něco tak dobrého a měkkého, že děti rázem uhodly, že se nemusí mladého mistra báti, třebas vypadal jako obr z pohádky.

„Ten to zná, co? To kovadlina zvonila dnes!“ zahovořil starý Petráň zpola k dětem, zpola sám k sobě; a tiše se usmívaje vložil železo znova do výhně. Uchopiv držadlo od měchu — zatáhl, měch se nadmul, oddychnul si, z uhlí vyskočily modravé jazýčky, zalaškovaly po výhni a vzplanuvše pak v jasný plamen, ozářily celou klenbu, na jejíchž vlhkých stěnách pohybovaly se neurčité stíny obou mužů a leskly se drobounké krůpěje vlhkosti. Za malou chvilku leželo železo opět na kovadlině. Červené, rozžhavené zdálo se živnouti pod míhající se vrstvou jisker.

Ondřej zdvihl perlík a bušení počalo znova. Nyní doprovázely děti každé udeření kladiva hlasitou pochvalou a skoro se hněvaly, když starý kovář oznámil, že je radlice již skutá.

Pádné rány, rozléhající se po celé vesnici, přivábily i několik sousedů, kteří zvědavě nahlíželi do kovárny, kde stál Ondřej podepřen o toporo kladiva, celý zardělý a upocený.

„Pomáhej pánbůh — dnes to šlo vesele!“ pozdravil jeden z nich.

„Dej to pánbůh!“ děkoval mladík vlídně a starý hned popadl radlici, z které se ještě kouřilo, aby se sousedům pochlubil.

„To je dílo, co?“ Železo šlo z ruky do ruky; sousedé kývali, chválili a konečně řekli všichni, „že si Ondřej živnost spraví“. —

A nemýlili se. Za málo dní měli u Petráňů práce tolik, že to nemohli ani postačiti. Potřebovalť již každý z rolníků nějaký kus nového nářadí, že však starý Petráň již nedělal novou práci a oni musili ke kováři přes pole, odkládali stále a protloukali se se starým nářadím jak mohli. Přišel jim tedy Ondřej jako na zavolání. Sedláci objednávali jeden přes druhého: ten pluh, onen brány a jiný zase celý vůz dal okovati; a tak těch drobných prací nahrnulo se tolik, že starého kováře až hlava bolela ze všeho. Ale Ondřej se jen smál a jakmile pánbůh den dal, stál již u kovadliny.

Tak to šlo den ze dne. Stará Verunka, co Petráňovům hospodařila, stěžovala si sousedkám, že co je Ondřej doma, jsou u nich jako „na vodě“. Měliť v celém stavení jedinou sednici a ta ležela zrovna nad kovárnou; proto nebylo divu, když se Verunce zdálo, že se s ní podlaha pohybuje. — Vždyť když se dole v dílně bušilo, otřásala se podlaha i nábytek a okna řinčela jako o největší bouři.

Nikdy neměly sousedky takový pokoj od dětí jako teď, co dělali u kovářů zase řemeslo. Kde jaké děcko ve vsi, chodilo se dívat na mladého kováře, jak buší.

A protože byl Ondřej dobrý člověk a děti nejen nevyháněl, ale ještě s nimi žertoval, bývalo kolem kovárny vždycky živo.

Jednou časně z rána rovnal Ondřej uhlí do výhně a polohlasem si při tom popěvoval: v tom za jeho zády něco zahuškalo a nějaký tenounký hlásek zavolal čtveračivě: „Kováři, kováři!“ Mladý muž se ohledl a spatřil za sebou malé děvčátko v kartounových šatečkách, s bosými nožkami. Se zalíbením pozoroval drobnou postavičku.

Měl rád děti a tohle se mu zvláště líbilo. Mělo bleďoučký, úzký obličej, očka velká, rozumná, na spánkách prosvítaly modravé květy žilek, a chomáče světlých vlásků vinuly se po kulatých raménkách.

„To jsi mne polekala!“ žertoval Ondřej tváře se co možná uleknutým.

Děvčátko smálo a zajíkalo se radostí, že se mu žert podařil a čtveračivě mžouralo ručkama na mladého muže.

„A teď mi pověz jak ti říkaji?“ otázal se tento, a uchopiv silnýma rukama malou pokušitelku, zdvihl ji do výše jako pírko.

„Já jsem Kalvova Lenorka a zůstáváme tamhle za vaším sadem,“ odpovědělo děcko, když je postavil na zem; usmálo se — a dříve než se Ondřej nadál, odhopkovalo jako srnka.

„Dítě jako šotek a hezounké jako Jezulátko,“ pravil mladík tiše, hledě s úsměvem za děckem, jehož bělavé šatečky mihaly se mezi stromy v sadu a konečně zmizely v malé, dřevěné chaloupce za sadem.

Tak se seznámil Ondřej s Lenorkou.

Od toho dne vídali se spolu častěji. Lenorka přiběhla každou chvíli ke kovárně, nahledla do vnitř, usmála se na Ondřeje a když neměl tento času, aby s ní pohovořil, usedla na povalený, skřenčelý kmen staré hrušky, který ležel před kovárnou již mnoho let a z něhož bylo viděti zrovna na kovadlinu, opřela hlavičku o ruku a dívala se na mladého muže, jak pracuje.

Často vyseděla tak mnoho hodin. Někdy však, když rány kladiva dopadaly na kovadlinu tuze silně, když zvuk železa třel se vzduchem, až sluch přecházel a země pod nohama zdála se otřásati, tu se obličej její bolestně stáhnul a ručky mimovolně tiskly se k uším.

Nejednou dala se z toho do pláče a odběhla domů. Za několik minut přišla však zase a s očima, od pláče ještě zardělýma, usadila se na staré místo.

A Ondřej uvykl jejím návštěvám, tak že se mu stýskalo, když pro ošklivé počasí nemohla přijíti. Měl ji ještě radši od té chvíle, co se dověděl, že je sirotkem a že nemá, vyjma staré chudé babičky, nikoho na celém, širém světě.

„Pamatuješ se přece na Kalvovu Marjánku? Byla tak vytáhlá, hubená, a odešla do Prahy na službu, když tys se ještě učil. Lenorka je dítě po ní; zemřela v Praze a Kalvové připadlo na stará léta živé dědictví,“ řekl mu otec, když se na Lenorku vyptával.

Ondřej byl dobrák a proto si všímal děcka ještě více než dříve. Často, když měl volnou chvilku, vyšel ven před kovárnu, usedl na kmen hrušky a vzav Lenorku na klín hladil a laskal ji, jakoby byla jeho dítětem. Také kde mohl přistrčil jí nějaké sousto jídla a když začalo ovoce, tu mívala Lenorka pořád plný klín. „To mi dal kovaříček,“ říkala své babičce a nechtěla být jinde než u kovárny. Stařena až slzívala nad Ondřejovou dobrotou. „Můj bože — to je člověk! Jen s železem zachází a přece má srdce jako z vosku.“ divila se. „Jak šťastnou bude ta, kterou si jednou za ženu vyhlídne!“

Netušila, že si mladý muž již „vyhlídl“ a že to její siré vnouče, jak Lenorce říkala, opanovalo zcela jeho srdce. Bylť Ondřej člověk zvláštní, tichý — podivínský.

Nechodil jako jiní mladíci do hospod mezi chasu, nehrál v karty, neopíjel se — nenamlouval si. Ačkoliv byl již šestadvacítiletý, neměl přece ještě žádnou známost, a ženských se skoro bál; ba ani s kamarády neměl mnoho a sedával nejraději s otcem doma nebo se sousedy na návsi a hovořil tak moudře a usedle, jakoby byl měl celý život již za sebou.

A děvčata přece o něho stála — vždyť byl ze všech hochů ve vesnici nejstatnější a tak pěkných, dobrých očí neměl nikdo v celém okolí. Braly na něho a čím více si jich nevšímal, tím více mu vzkazovaly.

I ta nejbohatší a nejhezčí z nich byla by ráda šla na kovárnu hospodařit.

Sousedé dobře prorokovali, že si Ondřej živnost „spraví“. Starý Petráň se s tím už ani netajil, že co je Ondřej doma, uplatil již skoro třetí díl svých dluhů, a bylo jich hezká řada! „Za pár let se vysekáme ze všeho a syn dostane majetek čistý,“ chlubil se sousedům. Tito se trochu ušklibovali — a jak by také ne! Jaký pak majetek — chatrná chalupa a dvě neb tři míry polí k tomu. „No — to hlavní má Ondřej v rukou,“ řekl jeden, když starý pořád majetkem bázel.

Když však Petráňovic začali opravovat, když střechu dali novou na stavení, když chlév vystavěli, stodůlku opravili, zahradu oplotili, když i palouk za kovárnou přikoupili, tu začali tatíkové hlavami kývat a přišli k náhledu, že Ondřej přec jen bude míti více než ty ruce. Nejeden z nich myslil si při tom na svoje dcery a začali si starého kováře předcházet.

Nebo k mladému nebylo přístupu. Odbyl každého zkrátka. „Na to je ještě dosti času —“ odpovídal, když si ho dobírali stranou ženění.

A když otec začal: „Ten soused mi říkal, že by ti dal dceru a ten — a ten —“ tu se Ondřej jen zasmál. „Já si počkám tamhle na Kalvovu Lenorku.“ odpovídal pokaždé stejně.

A starý Petráň se tomu žertování také smál — vždyť to nebylo nic jiného než žert, nebo takové vyžle a čekat!

Ani ve snu mu nenapadlo, že by to syn myslil do opravdy. Ondřej však to myslil zcela vážně a umínil si svatosvatě, že na sirotka počká.

Nevěděl sám, jak mu ta myšlénka přišla do hlavy. Snad to bylo tenkráte, když Lenorka, přitulivši hezkou hlavičku k jeho širokým prsům, řekla mu, „že je nejhodnější člověk na světě a že ho má ráda tak jako babičku . . .“

Nepřezdívala mu děvčata nadarmo „kovářův podivín“.

Čas míjel jako voda; rok po roce se ztrácel — uběhlo skoro patnácte let.

Ve vesnici nezměnilo se mnoho. Jen tu a tam zmizela některá stará střecha, některý statek dostal jinou podobu, přibylo nové stavení — některý grunt přešel z ruky do ruky. Vše zůstalo na pohled stejné, jen ti lidé se trochu změnili. Malí vyrostli, mladí sestárli, nových přibylo a řady těch starších prořídly. Mnoho jich odpočívá kolem bílého kostelíka za vesnicí, a mezi těmito i starý Petráň. Již po několik roků leží vedle své nebožky u zdi hřbitovní. V kovárně hospodaří Ondřej se starou Verunkou, která již sotva nohy vleče.

Nezměnil se mnoho; několik vrásek na čele vyryl čas a v černých, jako hříva hustých vlasech leskne se několik bílých nitek.

„Kovářův starý mládenec —“ říkají mu teď lidé.

On si však lidí nevšímá, jako si jich nevšímal dříve a pracuje v potu tváři po celý den. Kovárna zůstala stejná; jen povalený kmen staré hrušky rozpadl se nadobro a u měchu pracuje místo starého Petráně nový pomocník. Před kovárnou nesedá již nikdo. Lenorka vyrostla a nechodí sem k Ondřejovi na táčky. Sedá celé dny doma, schýlena nad svou prací; je švadlenou.

Pro slabost nebyla k žádné těžší práci a proto ji dala Kalvová vyučit šití.

Perný to výdělek, ale Lenorka si nestěžuje a pracuje pilně ode tmy do tmy. S Ondřejem však se schází skoro každý den. Když je večer po práci, sejde Ondřej přes sad dolů a postaví se k plotu Kalvovic zahrádky. Lenorka vyjde na zápraží a skokem jest u něho.

Je-li teplo, usednou na sedačku vedle plotu a ona začne hovořit a švitořit, jako když byla dítětem a dívá se na Ondřeje tak důvěrně jako tenkráte.

On mlčky ji poslouchá a obdivuje její krásu jako tenkráte. Dokud byla maličkou říkal, že vyhlíží jako

Jezulátko a teď, co dorostla, si myslí, že je hezká jako svatá panna na hlavním oltáři v kostele.

Nepodobá se Lenorka pranic selským děvčatům. Jest vysoká, štíhlá, má sličný úzký obličej a vlasy světlé a dlouhé jako nejkrásnější len. „Co je do ní — vždyť je jako bičiště a po tváři bledá, jakoby smrt byla její kmotrou,“ pomlouvají ji holky. Ondřejovi se však líbí více než všechny ty červené, podsadité holky dohromady. Má z ní radost; vždyť mu vyrostla před očima, vyhlídal si ji a je přesvědčen, že je tou nejhodnější dívkou v celém okolí. Rád by jí to řekl, ale nemůže se k tomu odhodlat.

Ačkoliv se Lenorka před ním pranic neostýchá a všechno mu poví, on přece jest čím dále tím více zamlklejším, nesmělejším, rozpačitějším. Starostlivě pozoruje její průsvitavou tvář a když holka zakašle, zůstane vždycky, jakoby jej krví polil. „Šetři se, Lenorko, a neši tak mnoho,“ napomíná ji a to ostatní, co by jí chtěl pověděti, uvázne mu v hrdle.

Rád by jí řekl: „Nech všeho, holka, a pojď do mého náručí — vidíš snad, jak tě mám rád? Léta jsem čekal na tebe, léta se přičinil a klopotil, abych ti mohl upraviti měkké hnízdečko a teď, když jsi dorostla, bojím se říci ti to. — Vždyť jsi tak čerstvá jako ta růžička pod našimi okny a já již šedivím!“

Nemohl se Ondřej odhodlati, aby Lenorce vyznal co cítil a čím více stárnul, tím méně měl k tomu odvahy.

Kdo ví, jak dlouho by to bylo trvalo, kdyby se nebyl do toho vložil sám osud.

Jednou ráno stál před kovárnou a zamyšleně hleděl před sebe. Bylo ještě velmi časně, nebo růžový svit slunka chvěl se teprve ve vrcholcích stromů, tráva dřímala ještě pod lesknoucí se rosou a ptáci začínali štěbetati v zelených větvích. Ve vesnici bylo skoro ticho; málokde zaskřiply dvéře, zacvakla klika a jen tu a tam zaržál některý kůň, zavrkal některý holub, nebo zaskřípal rumpál u studně a přerušil na okamžik švitořivé písně ptáků.

Myšlénky Ondřejovy byly vážné — přemýšlel o svém životě, který byl až dosud tak smutným a jednotvárným. Vzdech za vzdechem dral se z jeho mohutných prsou a oči mimoděk mu zvlhly, když se podíval na ty svoje tvrdé, mozolné ruce. Ba i to stavení a malá zahrádka pod okny, kde kvetly pivoňky a voněly máří listy, zdály se mu dnes pustými a smutnými. „Lenorko, Lenorko, zasluhuješ-li, že všeho jsem se odřekl k vůli tobě a ta nejkrásnější léta že strávil jsem tak o samotě?“ zašeptal tiše a truchlivě a toužebně, zahleděl se na nízkou střechu Kalvovic baráčku, po jejích omšených doškách míhaly se zlaté paprsky slunka.

V tom rozlétly se u chaloupky dvéře a někdo vyběhl na dvoreček. Byla to Lenorka. Jako střela letěla sadem a cele bez ducha stanula před Ondřejem.

„To je neštěstí — to je neštěstí!“ zvolala, když ho spatřila z daleka. Ondřej se jí ulekl. Byla jen zpola oblečena, vlasy rozpletené, oči zardělé a tvář celou vyděšenou.

„Babička umřela!“ zalkala a sklesla na zem do trávy.

„Co se jí stalo?“ ptal se Ondřej poděšen více jejím bolem než neočekávanou zprávou.

„Nevím — nevím; vstala jsem, jdu k babiččině posteli a ona tuhá a studená leží tu přede mnou. Nemám již nikoho — samotinká stojím ve světě!“ lkalo nebohé děvče a zarývalo obličej do vlhkého trávníku.

Mlčky díval se Ondřej chvilku na schoulenou dívku, jejíž útlé tělo svíjelo se bolestí u jeho nohou — a již se neudržel . . .

„Holka, holka — což nemáš mne? Nevidíš, jak tě mám rád — netušíš, že bych duši za tebe dal — natož abych tě opustil!“ propuknul Ondřej a zdvihl holku se země. Třesa se na celém těle tisknul ji k srdci a líbal její od slzí vlhké tváře. A ona se nebránila. Obemkla rukama jeho krk a plakala, až jí srdce usedalo.

„Mám vás ráda již od malička, Ondřeji,“ řekla tiše, když se trochu upokojila.

Ondřej sám obstaral Kalvové pohřeb, urovnal všechny záležitosti, poplatil kde jaký dloužek a konečně si přivedl Lenorku do kovárny. Dost se mu lidé proto divili a pomlouvali mladou ženu kde mohli.

„To bude kovářka —“ smáli se, narážejíce na Lenorčinu slabost.

Ba ani Verunka nebyla spokojena s volbou svého hospodáře. „Vždyť vypadá, chuděra — aby mne pánbůh netrestal — jako přetržená vosa,“ hučela pro sebe, když tak kolem mladé hospodyně se šourala.

Na kovárně zavládl jiný život. Lenorka chopila se svých povinností s celým zápalem a obrátila v domě všechno na rub. Celé stavení prokouklo pod jejím dozorem a temná, zasmušilá sednice dostala zcela jinou podobu; ba každičký koutek v domě zdál se teď veselejším. Mladá žena přičinila se, seč síly stačily, aby připravila mužovi příjemnou domácnost. Vždyť byl tak dobrým a ona jej milovala celou silou své mladé, čisté duše. Ani ji nenapadlo, že se od sebe lety tak liší. Ondřej byl hezký, statný muž a od té doby, co se oženil, jakoby byl omládl.

A Ondřej, zpitý štěstím, byl by nosil na rukou mladou svoji ženu.

Za léta osamělosti nepoznal žádných skoro radostí a nový způsob života okouzloval jej tou měrou, že se nemohl štěstí svého ani dosti nasytit. A když se jim narodilo první děcko, tu dobré srdce jeho rozplývalo se vděčností a láskou k milovaným bytostem.

„Všecko jsi mně již oplatila, Lenorko,“ říkal pohnutě a hlídal útlou svou ženu jako oko v hlavě. „Nedři se mně!“ napomínal ji, když něco těžšího pracovala. Byla tak slabá a on se obával, aby si ničím neublížila.

Čas utíkal a na kovárně byli šťastni jako málokde. Měli se rádi a řemeslo vynášelo více, než spotřebovali, nebo rok od roku se živnost lepšila. Lidé ve vůkolí začínali sázeti cukrovku, potřebovali stále nové a nové nářadí — a Ondřej byl na takové věci chlapík!

Nejen že spravoval a zdokonaloval staré, ale vymýšlel i nové nástroje hospodářské, tak že pověst o jeho šikovnosti roznesla se daleko po okolí. Ze vzdálených vesnic chodili k němu rolníci pro nové zboží a kovadlina hřímala po celý rok a po roce na novo.

Ondřej miloval svoje řemeslo již dříve a teď teprve pracoval s chutí, — vždyť měl pro koho! Nebo za několik let pobíhalo kolem kovárny pět zdravých, bujných dětí a nahoře v sednici plakalo šesté. Veselý křik oněch a lítostivý nářek maličkého mísily se v dunivý hřmot otcovy kovadliny.

Nic teď Ondřejovi nescházelo a přece se často uprostřed práce zastavil a opřev se o toporo těžkého kladiva, hluboce se zamyslil.

Příčinou toho byla Lenorka. Slábla a ztrácela se vůčihledě a zvláště od narození posledního děcka byla jako stín. Ondřej se hrozil myšlénky, že by ji mohl ztratit. Miloval ji čím dále tím více pro její lásku a věrnou oddanost k němu. Šetřil ji a nespořil v ničem, aby jí ulevil; přilepšoval a nadlehčoval jí ve všem a přece se mu zdálo, že se stav její horší. Ačkoliv zapírala a ujišťovala, že jí není tak zle, jak se zdá, přece tomu nevěřil. Stalo se častěji, že z nenadání odběhl z kovárny k ní nahoru do sednice a tu ji obyčejně našel všecku vzrušenou a pobouřenou.

„Schází ti něco, Lenorko?“ vyptával se pak starostlivě, vida ji tak horečně zardělou, s očima divně se lesknoucíma.

„Nic, nic mi neschází. Jen hlava mne bolí; — v té hlavě nešťastné stále hučí —“ odpovídala někdy; anebo mlčky a všecka se třesouc, vrhala se mu v náruč.

Ondřejovi se chování její nelíbilo a proto přivezl lékaře, který prohledl Lenorku a na všechno se vyptal.

„Jest neobyčejně slabá a musí se šetřit. Dobrou stravu potřebuje a hlavní věc — nesmí se ničím rozčilovat,“ nařídil Ondřejovi, než odešel.

Tento uposlechl jeho rozkazu. Lenorka se nesměla ničeho ani dotknouti, děti ji nesměly ničím obtěžovati a k nejmladšímu vzal dokonce kojnou — což bylo na vsi dosud neslýchané a vzbudilo to také ohromný poplach. Všecky selky byly proto vzhůru a kde mohly, dávaly kováři na srozuměnou, „jak se s ženou napálil“. Neměly Lenorku rády od jakživa a teď teprve se o ni staraly. Ondřej však nedbal na nic a chránil nemocnou kde mohl, avšak stav její se nelepšil. Horečné rozčilování dostavovalo se ještě hustěji a Ondřej marně pátral po příčině záhadného neduhu.

„Tebe něco tajně souží?“ řekl jednou, když tak smutna a zaražena proti němu seděla.

„Jsem bídná, slabá žena, Ondřeji — a ty jsi zasloužil něco jiného než takovou mizernou pápotu —“ odpověděla truchlivě a chtěla ještě něco doložiti. Najednou ale zavrtěla hlavou a dala se do pláče.

Marně na ni muž naléhal, aby pověděla, co ji souží a co je příčinou jejího chorobného chování — nechtěla pověděti.

„Co by to bylo všechno platné, kdybych to řekla,“ bylo to jediné, co vyzvěděl.

Rozmluva tato znepokojovala Ondřeje více než všechno; věděl teď najisto, že ženu něco tajně trápí, a srdce se mu bouřilo při té myšlénce.

„Nemá mne snad již ráda — zdám se jí snad starým — lituje, že si mne vzala!“ ozývalo se v něm pojednou, a tisíce domněnek vznikalo v jeho jindy tak klidné duši. Nezmínil se ženě ani slovem jak to v něm bouří, také již nevyzvídal na ní, ale zbystřil zrak i sluch — hlídal Lenorku jako oko v hlavě.

Ačkoliv střežil každý její krok, každý pohyb, přece nemohl ničeho vypátrati. Chování její zůstávalo stejné; bledá, s očima zardělýma, suchýma, s tesklivým výrazem v obličeji, potácela se po domě jako stín.

Nepokoj Ondřejův vzrůstal tak, že nebyl ani sebe mocen. Často, uprostřed největší práce, ustal pojednou, hodil kladivo pomocníkovi a odběhl z kovárny nahoru do sednice. Někdy nalezl ženu schoulenou někde v koutku a zamyšlenou tak, že ani nezpozorovala, když vešel. Teprve když na ni promluvil, škubla sebou a hleděla chování své zakrýti; nutila se k úsměvu, objímala ho a on, pomaten jejím jednáním, stával se stále rozervanějším. Snažil se býti na oko klidným, ale žlutavá tvář a zapadlé oči jeho prozrazovaly, jak to v něm vře.

Konečně se mu mělo v hlavě vyjasniti. Bylo to zrovna v prostřed létě. Červencové slunce jen pražilo a ostré paprsky jeho, deroucí se otevřenými dveřmi do kovárny, zdály se žhavějšími než plamen ve výhni.

V kovárně pracovali Ondřej s tovaryšem jako o překot. Měli ten den nutnou práci a kovadlina hřímala nepřetržitě již od rozbřesknutí dne.

Bylo již před polednem a Ondřej se ještě z kovárny nehnul; neměl ani okamžik času, aby mohl odběhnouti k ženě. Okno nad kovárnou bylo otevřeno a z rána se ozývaly odtamtud hlasy dětí; teď však i to utichlo. Větší děti odešly do školy a s menšími zašourala se Verunka někam za sad, do stínu.

„Nepřestanem, pokud tohle železo nezděláme,“ pravil Ondřej k tovaryšovi, klada tlustý kus kovu do výhně.

Za chvíli držel již tovaryš železo v kleštích; Ondřej popadl perlík, zatočil jím v kruhu a již se sypaly rány, zanechávajíce za sebou zřejmé stopy v měkkém kovu.

Vzduch kolem jen vířil, země duněla, železo na kovadlině měnilo svoji podobu a po zardělém obličeji Ondřejově stékal horký pot proudem. Najednou se zarazil; zaslechl uprostřed hřmění železa hlasitý výkřik — poznal hlas své ženy.

„To je Lenorka!“ zvolal uleknutě a již byl na schůdkách, vedoucích ku příbytku; cestou odhodil kladivo a celý rozpálen vrazil do vnitř.

Uprostřed světnice stála Lenorka a Ondřej se jí až zděsil, jak vypadala. Tváře měla bledé jako smrt, oči vytřeštěné a hubené ruce přitisknuté k uším.

„Ondřeji, zab mne raději, nebo to již déle nevydržím — ta kovadlina mne připraví o rozum!“ křičela rozčileně a tiskla ještě křečovitěji svoji hlavu. „Odpusť mi tu slabost. Jsi nebohý, nešťastný muž — ale já za to nemohu. Ten věčný hřmot mne usmrtí!“ volala jako bez sebe a než se nadál, svezla se k jeho nohám.

Jako bleskem omráčen, koukal Ondřej na nebohou — pochopoval všechno!

Slabá, neduživá žena jeho nemohla snésti hromový zvuk kovadliny, hlučné řemeslo jeho připravovalo jí muka…

Rychle zdvihl ji se země a odnesl na postel. „Upokoj se, Lenorko, upokoj —“ chlácholil ji, když se křečovitě k němu vinula.

Cítil, jak se mu hrne krev k mozku a zase k srdci. Různé city zápolily v jeho nitru. Jistota, že obavy jeho stranu Lenorčiny lásky byly klamné, naplňovala jej blahem a přece — jak těžkým bylo pro něho její odhalení! „Ta kovadlina mne usmrtí,“ hučelo mu v hlavě, a právě ta kovadlina byla pramenem jich blahobytu.

Co měl počíti? Usaditi Lenorku jinde — to nesmí. Znal lidi, věděl, že by ji pomluvami uštvali. A soužiti nebohou dále — vždyť ji tak miloval!

„Utiš se, trpěla jsi dnes naposled,“ řekl po dlouhé, dlouhé chvíli; cítil, jak se mu srdce při tom na okamžik zastavilo, zdálo se mu, že vyřkl ortel nad sebou a svými dětmi. Byl tuze zkušeným, než aby nebyl věděl, co znamenalo zřeknouti se řemesla.

„Necháme toho kovářství, pokud se neuzdravíš,“ konejšil plačící ženu, když jej ujišťovala, „že to zase přejde.“

A jak již byl ve své povaze podivínský, splnil i tenkráte, co si umínil. Uzavřel kovárnu ještě ten samý den.

„Kovář se zbláznil — šel po vsi jeden hlas a lidé se hlasitě smáli, když začal Ondřej sedlačit. Pronajmul si nějaké pole, nebo čeho se měl hned uchytit?

„Nu, trochu trhnutým býval odjakživa a teď mu snad kolečko přeskočilo nadobro,“ řekli si sousedé, vidouce kovárnu zavřenou a Ondřeje klopotícího se na cizích polích.

Smutno bylo teď na kovárně. Zdraví Lenorčino se valně nezlepšilo. Bolesti z hlavy sice odešly, ale v prsou zahnízdila se smrt.

„Má souchotě — není pomoci,“ říkali lékaři.

Pokud trvaly úspory z dřívějších let, ucházelo to ještě, ale když ty se vyčerpaly, bylo hůře.

Děti rostly, vydání se množilo a Ondřej neznalý hospodářství, zápasil těžce s osudem.

Zatím se usadil na druhém konci vesnice nový kovář. A jako se druhdy hrnuli lidé k Petráňovům, tak hrnuli se teď k němu.

Lenorka zvolna se chystala k hrobu a trvalo to kolik roků, než uhodila její hodinka.

Jednoho večera vrátil se Ondřej domů, unaven celodenní prací. Děti skákaly a hrály si venku před stavením a v tiché, šeré světnici ležela Lenorka na posteli mrtva. Zatím co děti její veselily se venku na trávníku, odešla ona tiše, tak tiše, že o tom nikdo nevěděl. Ondřejovi div srdce nepuklo při pohledu na její vychladlou již mrtvolu. — —

Čas míjí. Kovárna u Petráňů je zase otevřena, avšak málokdy zazvoní tam kovadlina, zřídka zavíří tam perlík ve vzduchu. Druhému kováři daří se skvěle a Ondřej spraví tu a tam nějaký ten svorník, svaří nějaký řetěz, přibije nějakou tu podkovu . . .

Smutný to výdělek — těžký to život s tolika dětmi.

„Mohl se do peněz zasypat — proč byl takový blázen!“ pomlouvali ho lidé, jeho bývalí zákazníci. Dozvěděli se časem, že nechal řemesla k vůli ženě.

Žádný z nich ho nepolituje, žádný neřekne: „Kdož mu může zazlívati, že mu byla milejší než všechno na světě!“

Člověk, jenž ztratil své jméno.

Povídka od *Hjalmara Hjortha Boyesena.*

(Pokračování.)

III.

Druhého dne zrána byl Halfdan z policejní stanice propuštěn, když mu byli dříve uložili pokutu pěti dollarů za tuláctví. Všechny své peníze až na něco málo bankovek, které si byl vyměnil v Liverpoolu, ztratil se svým vakem a pokud věděl, neměl ani jediného známého v městě a na celé pevnině. Aby rozmnožil svůj kapitál, koupil asi padesát výtisků novin toho dne, ale protože bylo již pozdě, prodal sotva jeden výtisk.

Druhého dne zrána postavil se na rohu ulice doufaje ve své nevinnosti, že odbude noviny, které mu ještě zbyly od včerejška, a skutečně našlo se několik odběratelů mezi lidmi, kteří vyskakovali do omnibusů a seskakovali s nich, jak míjely tímto živým místem. Avšak stalo se k Halfdanovu nesmírnému překvapení, že jeden z těchto pánů vrátil se k němu a s velice rozhněvanou tváří hrozil mu pěstí a rozkřikoval se mu do uší něčím, co se mu zdálo býti nesrozumitelným hořekováním. Snažil se marně hájiti se; situace zdála se mu býti tak naprosto nepochopitelnou a ve své němé strnulosti vypadal tak žalostně, že byl by pohnul srdcem kamenným. Nic anglického mu nenapadalo a jen několik norských slov prodralo se mu ke rtům. Hněv cizincův náhle se utišil; zvedl noviny, jimiž byl mrštil na chodník a stál tu hledě chvíli udiveně na Halfdana.

„Jste Nor?“ tázal se.

„Jsem; předevčírem přijel jsem z Norska.“

„Jak se jmenujete?“

„Halfdan Bjerk.“

„Halfdan Bjerk! Hvězdy na nebi! Kdo by si byl pomyslil, že vás najde zde! Vy už mne asi neznáte?“

Halfdan ujišťoval jej s bojácně chvějícím se hlasem, že se v té chvíli skutečně na jeho tvář nepamatuje.

„Ba žeť jsem se asi velmi změnil od těch dob, co jste mne posléze viděl,“ řekl muž začínaje sám mluviti norsky. „Jsem Gustav Olson a zůstával jsem kdysi v jednom domě s vámi, ale tomu jest již tak dávno.“

Gustav Olson, — ano, teď si vzpomínal, to byl syn vrátného v domě, kde jeho matka před dávnými lety obývala přízemní světnici. Pamatoval se dobře, jak si s ním vyměňoval kapesní nože a knoflíky přes všechno napomínání matčino, aby s ním nic neměl, neboť na Gustava, toho kluka s širokým pihovatým obličejem a zrzavými vlasy, hleděl celý dům jako na učiněný postrach. Jednou řádně nabančil synu nějakého plukovníka, protože byl k němu nestydatý a jindy hodil sněhovou kouli na hlavu novopečeného poručíka, kteréžto oba zločiny slušně odpykal v ústavu pro nekárance. Od té doby zmizel z Halfdanova obzoru. Měl ještě tutéž širokou pihovatou tvář, nyní zarostlou hustým, hrubým, ryšavým vousem, tutéž odbojnou vlasatou hlavu, která vypovídala poslušnost podmaňujícím vlivům hřebene, tytéž plebejské ruce a nohy a vůbec totéž neohrabané a hřmotné tělo. Ale prádlo měl bezvadné a jakási pevná verva v jeho způsobech a jeho naskrze vkusný a módní oblek svědčily neklamně o blahobytu.

„Pojďte, Bjerku,“ řekl tónem kamarádským, který trochu bodl našeho idealistického republikána, — „musíte se chopit výnosnějšího obchodu než prodávání včerejších novin. To se zde nevyplácí, rozumíte. Pojďte se mnou do naší písárny, a uvidíme, nedá-li se pro vás něco dělat.“

„Ale nerad bych vás obtěžoval,“ vyhrkl Halfdan, jehož vrozená pýcha i v nynější bídě vzpírala se přijímati službu od někoho, jehož byl zvyklým považovati za něco nižšího.

„Nesmysl, milý hochu. Honem, honem, nemám mnoho času nazbyt. Písárna jest pouze dvě ulice odtud. Nevypadáte, jakobyste pro nic za nic mohl odmítat přátelské nabídnutí.“

Tato poslední slova probudila Halfdana z jeho otupělosti; cítil, že jsou pravdivá. Kdo se topí, nemůže si dopřáti potěšení, aby činil rozdíly mezi tím, kdo je více a kdo je méně slušný, nemůže si dopřáti potěšení tázati se, zdali pomocná ruka k němu se vztahující jest rukou člověka mu rovného nebo společensky stojícího pod ním. Tak tedy spolknul své pokoření a stupal po boku svého úslužného přítele davy lidu valícími se ulicí.

Vstoupili do velkého, elegantně upraveného komptoiru, kde účetní a korespondenti s přihublými a přísně apathickými tvářemi stáli píšíce u svých stojanů.

„Budete se musit bavit jak můžete,“ řekl Olson. „Pan Van Kirk bude zde za dvacet minut. Já nemám času teď vás vyrážet.“

Uplynula hrozná půlhodina. Potom otevřely se dvéře a vysoký, hezký muž s prokvětalým plnovousem a velitelskou postavou vešel a zaujal místo u svého stolku v menším vedlejším pokoji. Otevřel velmi chvatně hromadu dopisův, které ležely před ním na stolku, zavolal úsečným, zvučným hlasem na pomocníka, jenž se přesně objevil, doručil mu půl tuctu listů provázeje každý krátkým nařízením, vyjal složku papíru ze šuplete a dal se do psaní. Bylo něco úsečného, odhodlaného, od ruky jdoucího v celém jeho chování a Halfdanovi zdálo se to věcí velmi beznadějnou, vstoupiti před něho jako žadatel Pojednou vstoupil Olson do soukromého komptoiru, zavřel dvére za sebou a za několik minut objevil se zase, volaje Halfdana k chefovi.

„Jste Nor, jak slyším,“ řekl velkokupec, pohlížeje přes rameno na prosebníka s tváří svědčící patrně, že jest zaujat jinými věcmi. Co umíte?“

Co umíte? — Osudná otázka. Ale zde se naskytovala nepopíratelná příležitost k vědeckému výkladu. Tak tedy sebrav všechnu svou odvahu, ale cítě se přes to velice malomyslným, odpověděl:

„Odbyl jsem *examen artium* i *philosophicum* a dostal jsem *laudabilis* z prvního, ale v druhém *illaudabilis*.“

Pan Van Kirk otočil se na židli a podíval se mluvčímu z plna do tváře:

„To jsou mi všecko hieroglyfy,“ řekl přísně. „Rozumíte účetnictví?“

„Nerozumím. Bojím se, že nerozumím.“

Účetnictví považuje se na staroslavných universitách za věc klassického vzdělání nehodnou. Jsou to jenom „kupčíci“, kteří zabývají se podobnými lapaliemi, a kdyby náš dobrý student nebýval právě v tak těžkém sporu s osudem, býval by jej zajisté pojal hněv spravedlivých nad takovouto otázkou.

„Tedy knih vedení nerozumíte?“

„Myslím že ne. Nikdy jsem to nezkusil.“

„Tedy můžete být jist, že tomu nerozumíte. Ale něco jste přece na světě dělal. Což pak si nevzpomínáte na nic, čím byste se mohl uživit?“

„Ano, umím hráti na klavír a — na housle.“

„Nu tak tedy. Dnes odpoledne přijdete ke mně do bytu. Pan Olson udá vám adressu. Dám vám lístek paní Van Kirkové. Snad si vás vezme za učitele hudby k dětem. Dobrý den.“

IV.

O půl čtvrté odpoledne stál Halfdan ve velkém stlumeně osvětleném salonu, jehož skvělé čalouny, nádherné koberce a fantastický nábytek oslňovaly a omamovaly jeho smysly. Všechno bylo tak cizí, tak cizí; nikde družnějšího předmětu, na němž by spočinul jeho unavený zrak. Kamkoliv pohlednul, viděl svou ošumělé oděnou postavu odrážející se od dlouhých křišťálových zrcadel, a vědomí, že jeho kabát je sešlý, boty neohrabané a celé jeho vzezření bídné, bylo mu tak trapným. Každým okamžikem stával se nepokojnějším i začal si již myslit, že bylo by lépe nějak utéci, když zašuměly šaty, rozevřela se portièra a do salonu vešla malá, plná, kvetoucí dáma, hezounká a souměrná a popošedši k němu lehounce se uklonila a posadila se do lenošky.

„Vy jste pan . . . ten Nor, který si přeje vyučovati hudbě?“ řekla pozvedajíc k očím zlatem vroubená skla a přečítajíc lístek, jejž držela v ruce. Stálo tam, jak následuje:

„Drahá Marto! Doručitel tohoto lístku jest mladý Nor, — já zapomněl ptáti se na jeho jméno; jest to přítel Olsonův. Přeje si vyučovati hudbě. Můžeš-li tomu ubožáku nějak pomoci a dáti mu co dělat, zavděčíš se svému H. V. K.“

Paní Van Kirková byla očividně aspoň o dvanáct let mladší svého muže a patrně ne mnoho přes třicet. Světlé vlasy, čerstvě zkadeřené, spadaly jí zlehka přes hladké, úzké čelo; nos, ústa a brada byly pěkně a určitě modelovány; její pleť byla buď přirozeně, nebo uměle dokonalá a oči co nejčistěji modré měly následkem krátkozrakosti jakýsi mhouravý, zkoumající výraz. Tento pohled, který byl bez sebe menší známky přísnosti, naznačuje pouze živý stupeň interessování se o vše, byl doplňován třemi malými kolmými vráskami, které hloubily se a opět uvolňovaly podle stupně pozornosti, již věnovala předmětu právě pozorovanému.

„Vaše jméno, prosím?“ tázala se paní Van Kirková změřivši zatím cizího hostě pohledem vlídně zkoumavým.

„Halfdan Bjerk.“

„Halfdan B — — jak to slabikujete?“

„B—j—e—r—k.“

„B—jerk. Dobré. ale jak se jmenujete anglicky?“

Tomu Halfdan nerozuměl i zarděl se po uši.

„Ráda bych věděla,“ pokračovaly dáma energicky a patrně dychtiva pomoci mu, „co by vaše jméno znamenalo v prosté angličině. Bjerk zajisté něco znamená.“

„Bjerk jest strom, — bříza.“

„Dobrá, tedy anglicky Birch — to je dosti dobré jméno. A vaše jméno křestní? Jak jste to povídal?“

„H—a—l—f—d—a—n.“

„Nu, tedy dejme tomu, že Dan, nebo lépe Daniel Birch. Věru, to zní docela po křesťansku.“

„Jak ráčíte, madam," hlesla obět vypadajíc velmi uběďovaně.

„Nyní odpustíte mi moji upřímnost, není-li pravda? Bjerk. — To slovo bych nedovedla nikdy vyslovit, rozumíte mi?"

„Cokoliv vám je příjemno, madam, bude zajisté také příjemno mně."

„To jest velmi pěkně řečeno. A uvidíte, že se to vždycky vyplatí zavděčiti se mně. Vy tedy chcete vyučovati hudbě? Nemáte-li ničeho proti tomu, zavolám svou nejstarší dceru."

Halfdan se uklonil a paní Van Kirková vyšustila do vedlejšího salonu, kde zazvonila i vrátila se opět. Objevil se sluha v livrei a zmizel opět tak bez hluku, jako byl přišel.

Našemu Norovi zdálo se býti něco příšerného a nedobrého v těchto bezhlesých přicházeních a odcházeních, a div že mu mráz nepřejel po těle. On býval zvyklým slyšeti zvuky obuvi na holých podlahách, když lidé blížili se a odcházeli, a slyšitelné crescendo jejich kroků dávalo výstrahu a objevení se někoho člověka nepřekvapilo. Byl pohřížen v toto rozjímání tak, jakoby veškeré jeho smysly byly jaty dřímotou, neboť nepozoroval ani vstoupení slečny Edity Van Kirkovy, jež neohlašovalo se ničím než parfumem, jenž uspával jej ještě v hlubší sen žasnoucí bezmyšlénkovitosti.

„Pane Birch," řekla paní Van Kirková, „zde jest má dcera, slečna Edita," a když byl Halfdan z židle vyskočil a poklonil se v zřejmých rozpacích, pokračovala:

„Edito, to jest pan Daniel Birch, jehož sem otec poslal, aby se zkusilo, hodí-li se za učitele hudby pro klavír. A teď, má drahá, bude nám rozhodnouti o umění páně Birchově. Já sama tak hudbě nerozumím, abych mohla býti soudcem."

„Bude-li pan Birch tak laskav a zahraje nám," řekla Edita zvučným, melodickým, ale velmi konvencionelním hlasem, „velmi ráda jej poslechnu."

Halfdan mlčky projevil svou ochotu a následoval dámy do menšího salonku, jenž byl od přijímací síně oddělen portièrou. Zjev krásné, mladistvé dívky, kráčející po jeho boku, jej elektrisoval; nemohl odtrhnouti oči od ní; poutala jej rázem k sobě jako mocným kouzlem. A přece měl hned také vědomí svého vlastního nešťastného zevnějšku, jenž se krutě odrážel od jejího lesku. Štíhlá, ohebná nádhernost její postavy, vzdušná elegance její toiletty, kterou zdála se býti samou dokonalostí umění, pružná pevnost její chůze, — vše působilo jako rozkošně utišující opiat na mysl mladého muže a povznášelo jej v nepoznané dosud říše bídy a štěstí. Zdála se býti souborem nejbožštějších odporův, jeden okamžik svrchované sebe vědoma a v druhý tak okouzlující a prostá jako děcko, teď vtělená úmyslná koketnost, teď opět naivní, nepromýšlející a téměř chlapecky prostá a přímá; slovem byla to jedna z těch zázračných New-Yorských dívek, které se abstraktně snad nelíbí, které ale konkretně musíme zbožňovat.

Halfdan přisedl k velkému klavíru a zahrál Chopinovu Nocturnu v G-dur probíraje se tímto příbojem zvukův s vervou a uměleckou lehkostí, tak že dámy za ním významně na se pohledly. Přechody od lehkého a etherického tkaniva melodií k prostému a konkretnějšímu thematu, kteréž podával s jemnými odstíny přízvuku, byly tak významny, že byly by uchvátily i méně hudebně vzdělaný sluch než Editin, která skutečně naučila se v hudbě všemu, čemu se v New-Yorku naučiti dalo. A ona byla hluboce dojata. Když přecházel od pianissima k dvěma závěrečným akordům (závěrek to u Chopina tak charakteristický) vstala a přikvapila k Halfdanovi s nelíčenou dychtivostí, která byla výmluvnější všech vřelých slov pochvaly.

„Prosím, neopakoval byste ještě tuto passaži?" řekla pozpěvujíc si tichounce melodii s jemnou modulací: „pokládala jsem vždy toto monotonní opakování" (a uhodila lehounce několik not na klávesách) „spíše za vadu jinak dokonalé skladby. Ale jak vy to hrajete, jest to vším na světě, jenom ne monotonním. Kladete do této jediné fráse hlubší význam a větší rozmanitost myšlénky, než jsem kdy myslila, že leží v ní."

„Jest to moje oblíbená skladba," odpověděl skromně. „Promyslil jsem ji hlouběji než cokoliv, co jsem kdy hrál, vyjímaje snad jinou v G-moll, kteráž při vší různosti nálady a výrazu má přece podstatně příbuznou myšlénku."

„Můj milý pane Birchi," zvolala paní Van Kirková, na kterouž bylo jeho obratné užívání technických výrazů (přes všechen cizorodý akcent) učinilo ještě hlubší dojem než procítěná hra — „vyť jste dokonalý umělec! a budeme to pokládati za velké vyznamenání, ujmete-li se vyučování našeho dítěte. Poslouchala jsem vás s tou nejhlubší spokojeností."

Halfdan odpověděl na zdvořilůstku s poklonou a uzarděním a opakoval poslední část nokturny podle přání Editina.

„A teď," ujala se Edita opět slova, „smím vás prositi o nokturnu v G-moll, která mi vždy byla ještě větší záhadou než ta, kterou jste právě hrál?"

„Měl jsem ji skutečně zahráti napřed," odvětil Halfdan. „Jest intensivnější barvitosti a vášnivější, ale konec nezdá se býti závěrečným. Není v něm klidu a skutečně zdá se, jakoby to byl pouhý přechod k nokturně do G-dur, která doplňuje zlomkovitou myšlénku předeslé."

Matka i dcera telegrafovaly si opět udivené pohledy a Halfdan vrhl se v dravý proud skladby, kterou přehrál až do konce s rostoucí vroucností a nadšením.

„Pane Birchi," řekla Edita, když vstal od klavíru s ruměnou tváří a rozčileností hudby prochvívající ještě všechny jeho nervy, „jste daleko větší hudebník než jak se zdá víte sám. Nějaký čas neměla jsem již žádných hodin, ale vy jste probudil mou hudební ctižádost, a přijmete-li za žačku také mě, učiníte mi velkou službu."

„Ani nevím, mohu-li vás něčemu naučit," řekl on a oči jeho spočinuly s otevřenou, ale mírnicí se zálibou na krásné dívce. „Ale v nynějších svých poměrech mohu sotva odmítnouti tak lichotivé nabídnutí."

„Chcete říci, že byste je odmítl, kdybyste byl v poměrech jiných," řekla s úsměvem.

„Nikoliv, chci pouze říci, že bych se opravdověji tázal svého svědomí."

„To je nejmenší. Beru všechnu zodpovědnost na sebe. A velmi ráda chci býti sklamána vámi."

Paní Van Kirková byla zatím zkoumala obsah vonné peněženky z ruské kůže a vyjavši teď dvě tuhé desitidollarové bankovky podávala mu je.

„Chci si vás raději zabezpečiti zálohou,“ řekla s veselým přátelským pokynem a s kritickým pohledem na jeho oděv, jehož významu porozuměl. „Někdo jiný snad by učinil ve vás týž nález, co my dnes, a připravil by nás o vaše umění. A my se nechceme tak snadno vzdáti té vzácné výhody, že jsme něco tak drahocenného nalezly první.“

„V tom ohledu není se vám co báti, madam,“ řekl Halfdan zarděv se až po uši a zúmyslně vykládaje jinak její zdvořilou lesť. „Můžete spolehati na můj slib. Přijdu, jakmile si přáti budete.“

„Tedy libo-li vám, budeme vás očekávati zítra ráno v deset hodin.“

A paní Van Kirková sbalila váhavě své bankovky a uložila je opět do své tobolky.

Našemu idealistovi zdálo se býti něčím nadmíru protivným toto náhlé nabídnutí peněz. Bylo to ponejprv, co mu kdo nabízel plat i zdálo se mu, že snižuje se tím na stupeň nádenníka. Jeho první myšlénka byla vzepříti se prudce tomuto pokoření, ale pohled na tvář paní Van Kirkové, která celá hořela úslužnou dobrotivostí, udusil tento náhlý popud hněvu.

Téhož odpoledne dozvěděv se o šťastném pořízení svého přítele, nabídl mu Olson sám půjčku jednoho sta dollarů a doprovodil jej ku krejčímu umělci, kdež podstoupil Halfdan utěšenou metamorfosu. (Pokračování.)

Sv. Simeon Stylites.

Báseň *Alfreda Tennysona.* Přel. *F. Krsek.*

Ač jsem já z lidstva nejničemnější,
od hlavy k patě kal a hříchu vřed,
ač špatný pro zem, špatný pro nebe
a sotva vhodný ďáblů zástupům
v jich běsném rouhání: vždy budu přec
se držet naděje na světectví
a křičet, úpět, vzlykat — přívaly
svých proseb v nebes brány budu bít:
ó Pane, slituj se a sejmi hřích
můj se mne!

Spravedlivý, strašlivý
a mocný Bože, nenech marnou přec
tu zásluhu, že třikrát deset let,
jež trojnásobna strastí nadlidskou,
jsem v hladu, žízni, v mrazech, úpalech
a v kašli, stonech, v křečích, štípání
a v hnisu bolestí, jak znamení
zde mezi lučinou a oblohou
na sloupu klidně snášel vysokém
déšť, vítr, vedro, mráz, mlhy, kroupy, sníh
a vichřice. Já doufal, před koncem
té doby že bys mohl v poklid svůj
mne vzíti, těmto údům, povětřím
již rozšlehaným, neodpíraje
tu palmu, světství čest a bílý šat...

Ach rozuměj mi, Pane! V dechu svém
ni šeptu nestýskám si s reptáním:
Strasť tisicerá, nahromaděná
zde k této, přece menším břemenem
je tisíckráte pro mne k snášení
než toho hříchu olověná tíž,
co před tebou mi duši zdrtila...

Ó Pane, Pane — víš, že dřív jsem líp
to snášel: bylť jsem těla zdravého
a sil tenkráte. Ať zuby mé,
teď vypadalé, zimou jektaly,
a vous můj všecek v záři měsíce
byl ledným pokryt jíní třepením:
já přehlušil skřek sovy, žalmů svých
a zbožných hymnů zvukem; leckdy pak
jsem zpívaje zřel stát tu anděla
a hlídat mne. Teď sláb jsem, konec můj
se blíží: doufám tak, že konec můj
již blíží se: jsem zpola hluchý, tak
že sotva slyším dole hučet lid
u paty pilíře, a málem slep,
že nivy známé sotva poznávám;
mé nohy obě rosou ztýřely —
však nenstanu volat, křičet, mdlou
mi hlavu dokud ztuhlá může nést
má páteř, až vše údy po kousku
mi dolů odpadají s kamene:
ach slituj, slituj se, a sejmi hřích
můj se mne!

Mou-li duši, Ježíši,
ty nechceš spasit, kdo má spasen být?
Kdo jest, by spasen byl? Kdo svatým též
se stane, nedojdu-li toho já?
Zjev člověka, jenž trpěl víc než já!
Zda jedinou jen smrtí nemřeli
tví mučenníci všichni? Byliť přec
buď křižováni, kamenováni
neb v ohni páleni neb v oleji
též vařeni neb pilou pod žebry
ve půly rozřezáni — já zde však
po celá dlouhá léta den co den
svůj mroucí život končím. Dosvědč sám:
Já, kdybych býval způsob vynašel
(a pečlivě jsem o tom přemýšlel),
jak zdlouhavější mukou utýrat
ten hříchu stan, mé tělo, jehož sám
si ošklivím a nenávidím — já
bych nezhrozil se uskutečnit jej,
ó Bože můj!

Vždyť nesnášel jsem jen
snad pouze trýzeň sloupu tohoto;
však živ jsa onde dole v údolí

v tom bílém klášteře, kol boků svých
jsem celé týdny provaz nosíval,
jenž vědra vytahoval ze studně,
tak těsně obvitý, jak mohl jsem
jen kličku zadrhnout. A neřekl
jsem o tom duši ani jediné,
až kůži prožral vřed a prozradil
mé tajné pokání, že velice
pak žasli bratři všichni... Víc než to
jsem trpěl, jakž, ó Bože, všechno znáš.

Tři zimy, k tobě aby vznášel duch
se můj, jsem žil na oné hoře tam,
a pravou nohou k skále přikován
jsem ležel bez přístřeší rozprostřen
na drsných kamenech, jsa obhalen
mhlou někdy těkavou a dvakráte
tvým úpalným byv hromem přičerněn.
A často rosu za nápoj jsem ssál
a nejedl jsem nic, leč náhodné
jen skrovné dárky těch, kdo přišli tam
se dotknout mne a zléčit se a žít:
I říkali pak, že prý zázraky
jsem vykonal, z nichž zvučnou slávu mám
prý v lidstvu, zléčiv chromost, mrtvice
a rakoviny ... Ty, ó Bože, sám
to znáš, zda bylo tomu tak či ne:
Ach slituj, slituj se a všechen můj
rač zakrýt hřích!

Pak, abych ještě víc
byl s tebou samoten, jsem léta tři
žil na sloupu šest loket vysokém;
tři léta pak zas na druhém, jenž měl
jich dvanácte, a léta dvakrát tři
jsem na jiném byl schoulen, dvacet jenž
měl loket zvýší. Posléz vstoupil jsem
— teď dvacet dlouhých trapných, trapných let
je tomu již — na tento sloup, jenž jest
od země loket čtyřicet.

A to
jsem myslím trpěl — ač-li nesním snad —
po dlouhý čas ten, smím-li měřit čas
dle loudavého světla onoho
a výše časoměru tohoto,
kde strast má vrcholí — tak dlouhý čas —
ba právě dlouho tak...

A nevím přec
to dobře; přicházejíť lidé zlí
a říkají: „Ó Simeone, pojď
již dolů; trpěls dlouho — po věky
a po věky!“ A pak mi žvastají
tu o pokáních, jakáž přetrpět
já nemohl, mne lžemi matouce;
snad často na měsíce upadám
v tak slepou ospalost, že nebe, zem
i čas se pro mne zdusí...

Přece však,
ó Pane, považ: Mezi tím co ty
a všichni svatí v nebi těší se,
a lidé na zemi, si hovíce
pod krytbou pohodlných příbytkův,
u krbu sedí s svými ženami
a zdravé krmě jedí, v teplý šat
se halíce; ba také zvířata
své mají stáje: já od východu
až do západu světla tisíckrát
a dvěstěkrát se skláním před Kristem
a Pannou rodičkou a svatými.
Neb v noci po kratičkém sdřímnutí
se vzbudím: chladné hvězdy lesknou se,
jsem naskrz zvlhlý rosou studenou
neb všecek zkřehlý mrazem třeskutým.
Na zádech z kozla nevydělanou
mám kůži, drsný ze železa kruh
mi tiskne šíj, a suchou, umdlelou
svou paží zvedám kříž, a zápasím
a válčím s tebou až do zemření:
ach slituj, slituj se a smyj můj hřích!

Ty víš, ó Pane, jaký člověk jsem:
jsem člověk hříchů plný, počat byv
i zrozen v hříchu — jejich vina to,
ne má: to neklaď na vrub můj! Mám já
být trestán, lidé sem že chodí mně
se klanět? Ha! ha! Oni myslí, já
že něco jsem! Co jsem však? Sprostný lid
mne za svatého má a přináší
mi v oběť ovoce a květiny —
a, v pravdě, já (ty můžeš dosvědčit)
jsem celkem tolik trpěl, ba i víc
než mnozí řádní, zbožní mužové,
jichž jména vzata v svatých kalendář.

Vy dobří lidé, hřích to, přede mnou
že klečíte! Co učinil jsem, bych
to zasloužil? Jsem hříšník horší než
vy všichni: Snad že divy některé
jsem vykonal a zhojil belhavce
či chromce kteréhos — co z toho však?
Že snad se nikdo, ani ze svatých
mně v mukách nerovná — co z toho však?
Než nevstávejte: hleďte na mne sem
a hledíce se klaňte Bohu však!...
Nuž mluvte: jest tu někdo kulhavý
či chromý z vás? Snad víte, v nebi moc
že jakous mám za dlouhou trýzeň svou:
ať řekne přání svoje!...

Ano, já
ho mohu vyhojit... Moc ze mne jde...
Dí, zhojeni že jsou... Ha, křičí, slyš:
„Ó svatý Simeone Stylite!“
Oh, jestli tak. Bůh ve mně sklízí žeň!
Ó duše má, Bůh v tobě sklízí žeň!
Zda mohl bych já činit zázraky
a nebýt spasen? Neřeklo se tak
o žádném... Oni byli svatými...
To nelze jinak leč bych spasen byl
a za svatého věnčen... Volají:
„Hle, patřte svatého!“ a shůry též

mne svatým zovou hlasy jemnější . . .
Ó svatý Simeone, mužně jen!
Z té pupy škaredé dvě zářivých
se rozpne perutí, a před smrtí
tvou víc a víc a více naděje
ti vzrůstá. Bůh že v smrtné knize mé
vše hříšné dluhy smyl a očistil . . .
Ó dítky, dítky mé: já, Simeon
ze sloupu, v lidstvu zvaný Stylites
já, Simeon, až ve smrt tohoto
zde sloupu strážce; já, ten Simeon,
jehožto mozek praží slunce žár;
já, jehož lysá hlava v tichou noc
se jiním stává divně šedivou:
já z vysokého hnízda pokání
zde svého volám teď, že Pontius
a Iskariot skvěli vedle mne
se jako čistí serafi. Já též
na uhlí ležel, hříchu nádoba:
a všechno peklo převářelo mne.
Již poškubávali mne ďáblové,
již po mně s Abaddonem Asmodeus
se rozpřáhal: já křížem utkal je;
však přihnali se znova. V posteli
jak hrůzní opové mi tiskli hruď
a, když jsem četl, světlo zhášeli;
já zřel jsem mezi mnou a knihou mou
jich tvář se stavět. Koňským řehtáním
a chrochtem prasečím mou modlitbu
mi rušili . . . Mně tato zbývala
jen cesta; tou též jsem jim unikl:
Své tělo bičí, trním zmrtvujte
jak já, jen bijte, nebojte se nic
a nešetřte se! Možno-li to jest,
půst celý posťte se a modlete!
Já s obtíží a krokem volným, mdlým
a volným krokem, s trýzní nezměrnou
jsem plazil se kol jicnův ohnivých,
jež dosud zní mi v uších . . . Proto však
mne nechvalte: Bůh pouze v lásce své
za vhodné uznal, mezi velmoži
a vládci světa tohoto mne dál
jak příklad lidstvu, jehož nemnohým
lze dospět . . . Než, já nedím — může však
čas tento nastat, ano, právě teď,
teď, teď již kroky jeho na schodech
se ozývají k prahu života,
a čas ten pravím přede dveřmi jest,
kdy klanět se mi máte bez hříchu.
Jáť kosti v zemi vaší zůstavím —
vy pro ten prach můj upravíte skříň
a před ostatky mými budete
mi světlo dávat s vonným zápalem,
až v slavných světců vejdu zástupy . . .

Co tak jsem mluvil, záchvat překruté
mnou prudce projel bolesti, a hned
mi spolu blanou hrubší jako mrak
ty oči moje těžké, ztrnulé
tma pokryla . . . Smrt! Smrt! Ba jistě smrt!
Co jest to — bytost — stín — a světla jas . . .
jest anděl to, jenž snáší korunu?
Pojď, svatý bratře, pojď — znám zářivou
tvou líc! Já čekal dlouho: hlava má
je připravena . . . Jakže, odepřít
ji teď? Ó ne — jen blíže, blíže, blíž . . .
Tak již ji mám . . . Ach, Bože, ona pryč —
je zas tu — koruna! aj koruna!
Tak — nyní vsazena mi v skráně mé
a rajské rosy perly prýští z ní
oh libé, libé tak jak balšám jest
a narda s kadidlem. Ach neklamte
mne, sladcí světcové! Jáť tuším si,
že zhojen, čist a k nebi zralý jsem . . .

Ó rcete, jestli mezi vámi kněz,
muž boží, zde, ať rychle přistoupí
a vzepra žebřík na sloup, vyleze
v můj vzdušný příbytek, by blaživou
mi svátost podal; neb dle vnuknutí
od Ducha svatého teď věštím ráno,
že zemru dnes: čtvrt před dvanáctou . . .

Ty
však přispěj, Pane, pošetilým všem
zde těmto tvorům: nechať vezmou si
tu příklad, vzor, a veď je ku světlu!

Kult básníků starověkých.

Napsal *Timothej Hrubý.*

Cena poesie starověké při vší uznalosti, jaká se jí prokazuje u všech vzdělaných národů, zejména u národa kulturního, je pro nás přec jen relativní. Preceňování její se strany jednotlivců bývalého jasu jí nepropůjčí. Naproti tomu není nikterak oprávněno odsuzování její. Poesie ta má mnoho pěkných tahů. Výbor perel starověké Musy nejlépe by usvědčil předpojaté odsuzovatele a získal by jí i u širšího obecenstva jakési příchylnosti.

Poesie starověká hrála kulturní úlohu značného dosahu nejen ve starověku, nýbrž i ve středověku, a ještě dnes není úspěch její úplně imaginérní. Nejlépe, zdá se nám, vystihl úkol její Horác, jenž při svém, ač otřeseném náboženském názoru mluví o ní poněkud hyperbolicky. (List II. 1. 126—138.)

Něžný ret žvatlavých chlapců ušlechťuje básník,
od smyslných hovorů obrací sluch ještě mladistvý,
srdce jich utváří hned lásky plnými pravidly,
kárá zatvrzelost, hněvivost jich rovněž i závist,
slavné skutky jeví, známé i pro čas svítající
příklady předvádí a těší mužné i nemocné.
Jak by družíc se k hochům cudným děva, jež chotě nezná,

prosbě se mohla učit, kdyby pěvce neseslala Musa?
Modlitbou vznešenou s nebe vláhu lichotně vyžádá,
choroby odvádí a plaší v dál zhouby hrozící,
mír zemi zjednává a požehnání žni přivábí,
božstvo nebes písní nakloní, písní bohy stínů.

Básníci byli vychovateli mládeže starověké, plody nejznamenitějších staly se školní knihou. Známo, že Helleni znali velebásně Homerovy z velké části z paměti. Školními knihami zůstaly spisy klassické i ve středověku a jsou jimi posud. Pečlivé studium antických básníků vykouzlilo plodnou dobu francouzského klassicismu a bylo u všech téměř básníků až po naši dobu jiskrou nadšení a sílícím prostředkem.

Básníci starověcí byli jaksi třídou privilegovanou. Zejména bylo tomu tak u Řeků. Poetická mysl národa hellenského spatřovala v nich tvory vyšší, bytosti bohem nadšené a božské vyslance. Celou historii hellenskou vine se tato zlatá nit zvláštní úcty. Jen božský Plato snížil svaté věštce při svém známém učení o ideách na pouhé napodobitele nevědoucí na způsob spiritických medií o tom, co píší. Přes to však týž akademický filosof jenž vedle epického básníka *Hesioda* a lyriků *Pindara*, *Simonida* a *Theognida* i samého božského *Homera* kárati se jal, ukládá zákonodárci za přísnou povinnost, bohy při obětech, svatbách a náboženských obřadech hymny a tanci oslavovati. Podobně šlechetní mužové a ženy, již dokončili dráhu životní, mají tanci a chvalozpěvy býti zvěčněni, aby se potomní svět jich příklady ušlechťoval. Ti pak, kteří padli v čestném boji pro vlast, mají býti oslavováni rtem pěvce, jenž však má býti vzat pod státní dohled, aby netvořil prázdných výmyslů.

Ani u praktických Římanů v době čilejšího styku s Řeckem nebylo básnictví povoláním všedním. Vedle nadšených věšteb vlastní slávy u mnohých básníků římských svědčí o tom hlavně tyto verše Ovidovy:

Pěvci svatými zovou nás všichni a božstva miláčky,
ano mnozí božství nám připočísti chtějí.

A jinde:

Bůh je usídlen v nás; kdy vzpruží se, my zaplanem ohněm;
rozmach tento chová símě myšlénky svaté.

Jako byla nesmírná pocta vítězů v národních zápasech a za vrchol štěstí smrtelníkova pokládána, tak býti básníkem, býti věštcem božím znamenalo mnoho. Na koho Melpomena v kolébce přívětivě pohlédla, ten vznesl se nad všednost a prosu života maje zabezpečenou existenci. Zneuznaných a v bídě zhynulých geniů starověk nezná. O palmu básnickou ucházeli se knížata, králové a císařové starověcí, ano i krásná pleť v osvícenějších krajích, kde neúpěla v porobě. Básně byly organy nadšených vlastenců. Tak tomu bylo u *Kallina*, *Alkaja* a zvláště u známého buditele udatnosti Spartanů *Tyrtaja*. O *Solonovi* známo, že básnil, aby politické myšlénky své uveřejňoval. Filosofové *Xenofanes*, *Parmenides*, *Empedokles* složili své světové názory v básních. Nejslavnější geniové starověku *Aristoteles*, *Plato* i *Demothenes* byli též básníky. Chovanec helikonských Mus, těše se z obliby národní, mohl počítati na přízeň nejvznešenějších kruhů.

V zášeru historie neosvíceném nijakým paprskem, když počal se po luzných nivách vlasti hellenské rozléhati hlahol úryvků národních písní Iliady a Odysseje, putovali po Řecku kočující pěvci jako středověcí trovatoři. Zpívali při hostinách hrdinské písně. Tito vlastní předchůdci básníků byli největší okrasou své doby, těšíce se obzvláštní úctě. Poslyšme, s jakým vzletem a ohledem mluví o nich Homer (Od. 8, 479.):

... Pěvci také u lidí všudy po světě širém
účastni jsou úcty a pocty, že nápěvu písní
Musa je všechny učí chovajíc rod pěvce v oblibě.

Ano Homer nezná lepšího požitku životního, nežli když pěvec upřímnou zábavu při hostině svým zpěvem korunuje. Praví (Od. 9, 3—11.):

Překrásné opravdu to jest naslouchati pěvci
tak jakový jest tento, co do hlasu božstvu podobný.
Jáť znamenám, že není žádné věci roztomilejší,
než bujará veselost když vládne po národě všechněm,
když hosté po paláci mohou naslouchati pěvci
v jizbě sedíce v řadách, a kdy pokrývá stoly všechny
chléb, maso rozmanité a z měsidla nabíraje víno
číšník všem kol roznáší a v poháry nalévá.*)

Všichni mythičtí hrdinové vzdělávali se vlivem básnictví. Pěvci předhomerští původem odvozováni byli od Apollina a panenských Mus. Ano ještě slavný lyrik thebský, Pindar, zve Musu vlastní matkou. Tak jeden z předhomerských pěvců *Linos*, jenž při stádech svých byl od psů roztrhán a jehož smrt byla slavena popěvky při žních, byl synem Musy Uranie. *Orfeus* byl synem Kalliopy.

Když tento pěvec bohům zvláště milý, jemuž i zemřelá choť z podsvětí zpět vydána byla, zabit byl, zachvátil děsný mor a hlad rodnou jeho zemi Pierii. Obyvatelé utekli se k věštírně o radu. Tato jim slíbila, že mor zmizí, až se Orfeova hlava najde a slušně pohřbena bude. Nalezl ji pak jeden rybář. Rty ještě blaholily kouzelnou písní. Vlny mořské nedotkly se hlavy posvěcené. Pierští pohřbili ji a ctili Orfea jako boha, stavíce mu četné pomníky.

Dostalo-li se zvláštní pocty všem pěvcům jemnocitného národa hellenského, dostalo se jí měrou vrchovatou knížeti básníků hellenských, Homerovi. Známo jest, že Homera nebylo, že Ilias a Odysseia jsou písně národní po vlastech řeckých zprvu úryvkovitě zpívané, později za redakce několika mužů v celek nám dochovaný uvedené. Avšak vědomí toho u Hellenů nebylo. Byla tudíž pocta vzdávána domnělému tvůrci těch krásných písní, Homerovi. Není snad spisovatele neb básníka, jenž by se o něm nezmiňoval, jej nevelebil a jednotlivé jeho krásy nenapodobil. Homer se stal věčným zřídlem básníků. Jeho rodištěm chtělo býti každé téměř město řecké. Jeho sláva rozléhala se po všech krajích a osadách řeckých. Dle jedné pověsti byl Homer synem lydského krále Maeona a dítětem lásky s některou Musou. Zrodil se na řece u Smyrny. Byl Temiem, jedním z předhomerských pěvců, v básnictví vyučen.

Jiná pověst činí boha Apollina jeho otcem.

Když se ptal Homer věštírny po běhu svého života, odpověděno mu, že má dvojí osud. Jeden zatemní mu kruh sluneční, on totiž oslepne, druhý pak učiní jej rovným bohům v životě i smrti.

---

*) Ze zdařilého překladu Škodova.

Nepřehledné jsou řady panegyrických zmínek o něm. Uvádíme z nich jeden epigramm (Ant. Pal. IV. 24.):

> Rázem hvězdy mizí a svatá spolu tváře měsíce,
> když se spřeží bujarou v oblohu slunce spěje;
> takto tebou řady básníků pobledly, Homere,
> když jsi ty povznášel Mus s nebe záři skvělou.

O něco mladší písní homerských jsou verše přičítané Hesiodovi. Hesiod však jako Homer není osobou historickou, a plody tyto jsou rovněž sbírkou výtvorů mnohých básníků. Jaké obliby došel tento domnělý pěvec, jenž ve své Theogonii podal rodokmen bohů a v díle „Práce a dnové“ četné životní předpisy, lze souditi vedle toho, že díla jeho jako zpěvy homerské stala se školní knihou i z těchto pověstí.

Hesioda vyučily Musy. Tyto sídlice na Olympu v Pierii navštěvovaly též horu boiotskou Helikon, jim zasvěcený. Vykoupavše se v jednom z pramenů, navracely se večerem, oslavujíce písní bohy olympské a prabytosti světa. Při poutích těchto vštěpovaly krásné zpěvy Hesiodovi, jenž v noci u svých stád tam trávil. Darovaly mu též větev vavřínovou.

Hesiod zachoval svěžest svého ducha až do smrti a ve stáří opětně zmládl. Dle jedné pověsti byl zavražděn a mrtvola jeho v moře vržena. Vynesli ji však delfíni u Lokridy. Lokrové pochovali svatého pěvce. Tajili však jeho hrobku, poněvadž dle výroku věštby měl býti šťasten národ ten, v jehož půdě Hesiod odpočíval. V hustém háji lokridském umyly Nymfy svatým zdrojem mrtvolu jeho a nasypaly mu náhrobek. A pěvci boiotskému přinášeny oběti mléka a medu jako některému slavnému bohatýru.

Z lyrických básníků vynikal nadáním, plodností a ostrostí *Archiloch* z ostrova Paru. Byl to jeden z nejslavnějších básníků řeckých. Zejména proslavil se kousavými jamby. Byl dle pověsti zavražděn v boji. Když pak vrah jeho kdysi ve chrám Apollinův vstoupil, vyhnala jej Pythia, poněvadž zahubil muže Musám posvěceného. Dostalo se mu pak ve vlasti božského kultu. K poctě jeho byly i slavnosti pořádány.

Anakreon, perla ionské lyriky, známý přítel vína a krásné pleti, došel na dvoře samského Polykrata velmi přátelského přijetí. Blahobyt jeho illustruje nejlépe tato anekdota. Básník dostal od samovládce kdysi pět talentů (asi 10.500 zl.). Avšak po dvou bezsenných nocech přinesl je zpět se slovy: „Nestojí za starost, již pro ně trpím.“ Později dal jej Hipparch, vládce athenský, na lodi zvláště proň vyslané dopraviti do Athen.

Týž vladař athenský vysoko cenil výtečného a velmi plodného lyrika *Simonida*. Tento vlastenecký epigrammatik vyznamenává se zvláštní něžností citu. Když pak padl Hipparch, zůstal Simonides u staršího jeho bratra Hippia. Později stál ve velké vážnosti na dvořích knížat thessalských. Byl oslavován nejen ve vlasti své, nýbrž i za hranicemi. Velmožové a knížata z blízka i z daleka zvali jej k sobě, odměňujíce se štědře za plody, jimiž je opěvoval. Ve vysokém stáří na vyzvání Hierona, samovládce syrakusského, odebral se k jeho dvoru. Jak důvěrným byl přítelem Hierona i manželky jeho, vysvítá z těchto dvou anekdot. Hiero chtěl od něho zvěděti, co je bůh. Simonides vyprosil si den na uváženou. Když prošla lhůta, vyprosil si dva dni, později tři atd. Touhou hořícímu Hieronovi na otázku, proč tak činí, odpověděl: „Poněvadž předmět ten se mi zdá tím temnějším, čím déle ho zkouším.“ Hieronova choť ptala se ho: „Je lépe býti bohatým než býti učeným?“ „Ano,“ odpověděl Simonides, „poněvadž vidím denně učené přede dveřmi bohatých.“

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Listy z Prahy.

V.

V Praze, dne 26. května 1886.

Po bazaru!

Nevím, jak se to loučilo našim vlasteneckým dámám s těmi kroji, které jim tak výborně slušely. Myslím podle své lásky ke všemu pestrému a malebnému, podle snů, jež oblétaly za ty tři dny jich hlavinky, že přece jen trochu těžce — neboť každá illuse těší, každá illuse pomáhá o skok přes tu prosu života, je to jako v známé balladě „a byli skokem o sto mil“. Každou illusí padá jedno pouto k prachu nás vížící a jsme byť i na chvíli volni i šťastni. Ovšem namitne kdosi, volni a šťastni — ale potom? Kdož by se o to „potom“ staral!

Illuse kostumová jest opojná. Jen v ní vidím část té illuse, která schvátí mladého adepta, že z ochotníka musí a musí státi se hrdinou tragickým. Je to něco lákavého nositi byť i na dvě hodiny korunu královskou, veleti třeba jen ve smyšlénce prchavější snu. Buď si duše sebe demokratičtější, ten vínek a ten cár mají svůj půvab, svou poesii, svou traditionelní byť i směšnou sílu.

Stupňujte tuto illusi kostumovou ještě výše a vyklube se z toho pravá ctižádost po koruně, ona děsná páka středověkých a mythických dějů, tu chápete pak monology lady Macbethovy, divoké sny krále Klaudia, jste v středu dějin krví páchnoucích a krví se kouřících…

Illuse kostumová má ovšem také směšnou stránku vybízející k humoru a satiře. Cítí ji každý, komu kostum nesluší. Každý nemá tělo a tvář k tomu. Některé tváře jsou i v nejstylisovanějším kostumu přece jen moderní — jiné podivně se akkomodují historickému střihu a dívají se na vás z táčku svého zlatem krumplovaného límce jako pravé vzory jich z rozhlodaných rámců nějaké šlechtické obrazárny. U jiných, ač by se rády kostumovaly, ještě předsudek překáží. Co by tomu řekl svět! Ach, je té nevím jaké těžkopádnosti na nás mnoho, jsme nějak ztrnulí, svázáni, spoutáni, stísněni, že to ani nelze vyslovit.

Hleďte v Italii, jaká to agilnost. Volí se demokratický poslanec, celé město je polepeno nápisy, plakáty, hudba víří od svitání, fábory a guirlandy, všecko je na nohou. Až konečně my vítati budeme korunu sv. Václava na hlavě panovníka, sázím, že těm, co ponesou baldachýn, klesnou ruce vysílením, těm, co budou se na to z oken dívat únavou, těm druhým ospalostí. Ó, jsme národ unavený!

Avšak kam jsem se to dostal. Zpátky ke kostumům. Přítel Mádl — však ho znáte, chce ho najednou aspoň deset malířů otrávit, utopit, uškrtit, v nejlevnějším případě aspoň stlouci neb mu pořádně vynadat (proč je referentem o výstavě v Rudolfinu?) přítel Mádl měl u příležitosti akademického bazaru velmi malebný, ale spolu také velmi divoký nápad. Nechtěl jsem mu ze zdvořilosti oponovat a přitákal jsem ochotně, ale pak se mi to přece jen v hlavě rozleželo a dovoluju si zde návrh ten trochu vzíti na přetřes. Přítel Mádl myslil, jak by to bylo hezké, kdyby celá společnost, třeba ta bazarová, podnikla kostumový výlet. Ale tu by musil být kostumován bez rozdílu každý. dámy (mladší i starší) i pánové k vůli malebnosti i mláď a snad i domácí zvířata. V bedlivě uzavřených vozech by se jelo na Žofín, kde by bylo shromaždiště celé společnosti. tam by se něco pojedlo na posilněnou a odtamtud opět v bedlivě uzavřených vozech k přístavišti parníků. Jeden menší čekal by již slavnostně ozdoben na panstvo a jelo by se do Chuchle nebo do Závisti, ještě lépe až do Štěchovic k proudům Svatojanským. Neupírám. že by to bylo pěkné a veselé. ale to ale. Nevím, jestli by to povolila slavná policie — jistě povstal by shluk na ulici (jinde jsou rádi, když je trochu hluku, my stále usínáme) a pak by to nepovolily — matinky. Což nebyla dosti velká oposice proti návrhu, aby bazarové dámy jely v průvodu městem? Návrh padl, ač mohl býti celému podniku výbornou reklamou. A to byla jen krátká jízda několika ulicemi, jak potom celý výlet do přírody. daleko od Prahy! Co by tomu říkala jen ctnost! Tyhle kostumy jsou jak náleží svůdné a dobré matinky znají nejlépe křehkost lidskou. A tak, panenko, zůstaň hezky doma, však máš-li mezi těmi sedmi P to nejdůležitější, nepotřebuješ ani bazaru, ani průvodu městem, ani kostumových plesů a věnečků a výletů! Ten tvůj nastávající šosák by se divně díval na tvé ruce a tvou šíj ověšené falešnými cetkami. ty. která budeš váženou chotí, ty k tomu se připravuješ takovýmhle bláznovstvím! Takhle na chvíli o Šibřinkách, budiž — to jest již akceptováno, to ujde. ale v létě, mimo Prahu dělat blázna ze sebe, to nedopustí žádná gardedama. A pak by se ještě ona sama měla oblékat! To tak! A pak to čumění po ulicích. ve vsích. kam by se přijelo a kudy by se jelo — ne tu ostudu by si žádná starší dáma neudělala. Co to jen napadlo tomu panu Mádlovi, je vidět, že se stýká s umělci a ti byli blázni od jakživa.

Tedy zpět do popruhu všednosti, kupme si předplacení na malý neb velký parník a tlačme se v úpalu dne i horka hezky šosácky jako jindy v cizím davu, až se rozmrzíme sami, až prchne pták veselé nálady a brouci v českých lebkách začnou svůj obvyklý rej! Jen probůh nic fešného, nic neobyčejného! Zalezme zase do svých začazených hospůdek na zděděná obvyklá místa, hádejme se o rukopis, o státní právo české, o český text na bankovkách, o cti, jakou nám dělá naše universita za hranicemi, a nezapomeňme na chléb náš vezdejší, na divadlo. Pijme špatné pivo v hustém, tabákem prosyceném ovzduší a vyhoďme přítele Mádla z hospody. protože měl tu smělost a rušil náš olympický klid takovým bohopustým absurdním návrhem.

Buď jak buď — ale tu Rainerovu svatbu si přece jednou uděláme!

Ano svatbu — já mám svatby nesmírně rád a letošní květen byl na ně jak náleží bohatý. Napoleon I. nazval sice manželství hrobem lásky, ale i on jako každý soudil jen podle sebe. Svatba by dle toho byla smrtí či lépe řečeno ubíjením lásky, kdežto v pravém stavu věcí jest jejím polednem, sálavým sluncem její rozkoše. Na svatbě musí být každý hodně veselý. a poněvadž je veselost u nás vzácné koření. poněvadž „bedrost“ z nás vymizela (pijme pivo s bobkem, jezme *bedrník*, zpívali naši předkové), mělo by být v českém národě hodně, hodně mnoho svateb. Při svatbách se tak na všecko zapomene, dobře se jí a pije se. je-li svatba jen trochu slušná, šampaňské. A to je také tuze dobrý nápoj. Zvlášť ve vedrech, která nám nastávají. Sedím sice dnes na suchu, ale v duchu připíjím ještě jednou všem májovým novomanželům!

Vivite felices, jak zakončuje Jirásek jednu ze svých nejkrásnějších povídek.

Carpio.

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

„Sborník illustrovaných románů.“ Dílu prvního sešit 18. Nákladem Fr. Šimáčka v Praze.

„Hrady a zámky.“ Popisuje August Sedláček. Dílu V. sešit 11. Nákladem Fr. Šimáčka v Praze.

„Z českých mlýnů.“ Humoresky ze šalandy vypravuje Karel Tůma. Sešit 8. a 9. Nákladem Jos. R. Vilímka v Praze.

„Jarý věk.“ Obrázkový časopis pro mládež. Ročníku třetího číslo 20. Nákladem Fr. Šimáčka v Praze.

„Sebrané spisy Václava Beneše-Třebízského.“ Dílu IV. svazek 7. V Praze 1886. Nákladem Fr. Šimáčka.

„Slovanský Sborník, stati z oboru národopisu, kulturní historie a dějin literarního i společenského života.“ Redaktor Edvard Jelínek. Ročníku pátého sešit šestý. Nákladem knihtiskárny J. Otty v Praze.

„Květy.“ Listy pro zábavu a poučení s časovými rozhledy. Redaktoři: Svat Čech. Dr. Servác Heller. Ročníku 8. sešit květnový. Nákladem Vlad. Čecha na Král. Vinohradech v Praze.

„Sborník historický.“ Vydává a rediguje Dr. Ant. Rezek. Ročníku čtvrtého svazek druhý. V Praze 1885. Nákladem knihtiskárny J. Otty.

„Rusko slovem i obrazem.“ Líčí Josef Kolář. Dílu I. sešit 8. Nákladem Fr. Šimáčka v Praze.

„Čechy.“ Dílu III (Praha 32.) sešit 47. V Praze 1885. Nákladem knihtiskárny J. Otty.

Listárna redakce.

„K. B. v B“ Několik velmi pěkných slok; celek neurovnán. — „V. P.“ (Pod skalou). Mnoho dobré vůle, ale ta cesta na veřejnost není tak snadná! — „Filolog“ zde. Redakce očekávajíc a právem od Vás vždy to nejlepší, sama s lítostí poslední dvě zásylky odkládá, jakžkoliv, zvláště první by se uveřejniti mohla. — Neuveřejníme práce zaslané pod chifframi: „Květoslav.“ — „J—ný.“ — „J. J. Záleský.“ — „Stella.“ — „L. Romanovský.“ — „V. S.“

OBSAH: Skály. Několik výjevů z dějin samoty. Od Al. Jiráska (Pokračování) — Čtyři zpěvy. Od J. V. Sládka. — Na kovárně. Napsala Ter. Svatová. — Člověk, jenž ztratil své jméno. Povídka od Hjalmara Hjortha Boyesena. (Pokračování.) — Svatý Simeon Stylites. Báseň Alfreda Tennysona. Přel. F. Krsek — Kult básníků starověkých. Napsal Timothej Hrubý. — Feuilleton: Listy z Prahy.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „**Hynek Votoček**“.

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr.
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ —

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Salmova ulice číslo [illegible] nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír" vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

ROČNÍK XIV. 10. června 1886. ČÍSLO 17.

Vodní květy.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

Jsou květy zvyklé na vlhké jen stíny,
na stálou svěžest křišťálových toků;
pláč sluji rosí kořen kapradiny,
a blatucha má slzu v zlatém oku.

Niv slzami jen asfodel se živí
a pomněnka i balšám s mrtvou vůní
i rákos, jenž se stále třese snivý,
bez vláhy rychle svadnou na výsluní.

Když utržené do kytice domů
je neseš v ruce žárem dlouhých polí,
jim stýská se po tmavých stínech stromů,
po rose věčné; je to slunce bolí.

Tak ondy spěje travou nesšlapanou
ve změti keřů, rákosů a sítí,
kde z vousu mechu věčné slzy kanou,
krok půdu stále povolovat cítí:

Na srdce vzpomínal jsem, v trudů změti
jež prahnou po rose jen život celý,
toť vodní květy jsou, jež ze vsi děti
na mezi v slunce žáru zapomněly.

……

Skály.

Několik výjevů z dějin samoty. Od *Al. Jiráska.*

(Pokračování.)

VIII.

Eva unavena namáhavou cestou lesem i bděním dlouho do noci spala dobře a dlouho. Snad ji také spánek tvrdilo vědomí, že odpočívají pod přátelskou, bezpečnou střechou, že není potřeba se vytrhovati a opatrně do noci naslouchati, neozývá-li se podezřelý hluk nebo krok pronásledovatelův.

A také procitnutí její bylo libé. Jak oči otevřela a spatřila ne již chudou jizbičku lesní chaloupky, nýbrž úpravnější, klenutou světnici hradskou, zaradovala se, a v tom už také jí na mysl připadl ten, jenž je sem zavedl, mladý vážný muž v černém obleku, osmahlého líce a zraku jiskrného — bratrův přítel. Ráda si na něj vzpomněla a těšila se, že s bratrem a jeho tchánem tu u něho jistě na nějaký čas zůstanou.

Rychle se obléknuvši vstoupila do druhé jizby, domnívajíc se, že tam zastane mužské. Byl tam jen Adami. Stařec sedě u nevelkého okna, jímž jasně proudily zlaté paprsky, četl v nevelké knize.

Eva se ptala po bratrovi.

Starý kněz jí oznámil, že odešel, ale nepověděl hned kam, nýbrž chtěl ji na tu novinu připraviti. Věděltť o rozhodnutí svého zetě. Ale než dopověděl, počala zle sobě tušiti a pak, když uslyšela, že ji bratr opustil, že ji s sebou nechtěl, že odešel za hranice, že se tak hned nevrátí, tu jakoby před ní udeřilo — Za chvilku nemohla se z leknutí vzpamatovati, ale pak, jakoby se náhle rozhodla, měla se k odchodu, že půjde za bratrem, že ho samotného nenechá, že ho ještě dohoní a dohoniti musí —

Doléhala na starce, aby jí pověděl, kam bratr odešel, kam nejprve míří, kudy asi půjde — Všecka řeč její i chování jevilo pohnutí a rozčilení. Starý Adami nebyl s to, aby ji uchlácholil.

Když už byl skoro v nesnázích, otevřely se dvéře, a jimi vešel Voborský. Prvním pohledem na starce uprostřed jizby stojícího a obráceného k Evě, sedící u krbu a rukama oči zakrývající vyrozuměl, oč tu běží.

Mladý učenec byl dojat pohledem na něžnou, zarmoucenou dívku, zvláště když hlavu pozvednuvši, upřela na něj své zarosené oči. I jeho prosila, ale rovněž nadarmo. Nepověděl, za to však ji spíše potěšil a upokojil. Vroucím, výmluvným slovem ji ujišťoval, že bratr půjde od známého ku známému, že by mu sama nemohla prospěti, jako tu v Čechách, ostatně že on, Voborský, bude míti o něm ustavičnou vědomost a stálé zprávy —

„A vám tu zůstaneme pro strach," odvětila pak Eva.

Voborský se jen usmál a pravil:

„Má hlava je ustavičně pod mečem. Pro ni si klid tohoto koutku neruště. Však ho nebude na dlouze, a pak také nastane vám, milá panno, úkol a snad dosti nesnadný a třeba i nebezpečný. Ale vím, že se pro dobrou, svatou naši věc nelekáte ničeho. Vypravoval mi o vás Matouš a spoléhá se na vás velmi. Vidíte, jak vám důvěřuje. A nyní se již nermuťte, a buďte naším milým hostem —"

Slova tato promluvil Voborský nad svůj obyčej vroucně. Bylo také patrno, že účinkovala.

Evino lice se vyjasnilo; tmavé její oči tkvěly na jeho rtech, a když vítaje ji jako hosta ruku jí stiskl, bezděky mu také ruky stisknutím odvětila.

Tak se stali hosté starého hradského stavení stálými jeho obyvateli. Kromě manželů Křineckých a starého Květa, jenž jim krmě a vše potřebné nahoru tajně donášel, nevěděl o nich nikdo. Tajné toto obydlí bylo však také, ač bezděky, z části jejich vězením. Pro větší bezpečnost svou zřídka kdy před stavení do lesa se podívali, zvláště starý farář Adami skoro ani přes práh nevyšel. Staralť se více o svého hostitele, pana Křineckého z Ronova, nežli o sebe, věda, že dle instrukcí dané Karlem z Lichtenštejna krajským hejtmanům každý, kdož by evangelického predikanta u sebe přechovával, aby hrdlo i statek tratil.

Spíše Eva opustila osamělé, tiché obydlí, aby se prošla lesem mezi skalami. Daleko se však nikdy nepustila. Chodívala obyčejně záhy z rána, nejčastěji však za soumraku nebo pozdě odpoledne. Kráčela buď zamyšlená pode stromy, nebo zasedla v úkrytu na omšenou skálu naslouchajíc táhlému šumotu lesa, zabíhajíc v myšlénkách daleko, za bratrem, nebo do rodného města, vzpomínajíc na příbuzné a známé, s nimiž se tak hned neshledá.

A pojednou třeba mžikem vrátila se z těch dalekých, trudných a starostných cest a zaběhla v duchu pěšinkou dolů se svého úkrytu k panskému sídlu, kde přebývají její ochráncové.

Dosud ho ani nespatřila. Voborský je sem nahoru zavedl lesem. Nejednou jí připadlo, aby se tam podívala, aby panský dům aspoň zahlédla. Bránila se však tomu dlouho z opatrnosti, obávajíc se, že by ji snad někdo cizí potkal a třeba ji zastavil — —

Však by se zajisté každý podivil a pátral, kdyby zahlédl v těchto pustých místech milý zjev mladé dívky ve tmavých šatech, v rouše s ramen jí splývající, ana opatrně jako laňka pod rozložitými buky a starými jedlemi omšených kmenů kráčí, nebo ana sedí na volném místečku šedé skály zarostlé ostružinou, malinou i kapradím, majíc hlavu pochýlenu, víčka dlouhou řasou vroubená sklopena, dumající ve svěžím zásvitu mladého dne nebo v soumraku podvečerním, tu mezi skalami ještě dumnějším a tajemnějším. Jinak meškala stále u starého kněze.

Čítala mu ze žaltáře nebo z knih, jež sem Voborský zanesl. Často také činil jí vážný druh její pobožný výklad nebo jí vypravoval, nebo zase rozjímali o stavu svém i obecném. Nejčastěji však arci rozmlouvali o Ulickém, o jeho cestě, smělých zámyslech i o jejich zdaru.

Také návštěvy mívali. Někdy přišel sám pan Křinecký z Ronova, jenž obyčejně zasedl se starým knězem a pouštěl se s ním v učené, nebo nábožné hovory. Když uslyšel poprvé, čeho se odvažuje Ulický a kam odešel, zakroutil bledý pán povážlivě hlavou, ale mlčel.

Evě byly vítanější návštěvy jeho manželky. Paní Beata přicházívala častěji, ale vždy sama a obyčejně v čas soumraku. Mladá paní i dívka těšily se na tyto chvilky družného hovoru. Bylyť obě již příliš dlouho samy a opuštěny, a třeba že měla každá z nich oporu v muži, paní Beata v manželu svém a Eva v bratru, přece nenacházely u nich porozumění pro všechno, s čím se srdce ženy rádo sděluje —

A mezi oběma družkami té skalní samoty nebylo valného rozdílu u věku; rozdílu pak stavovského paní Beata nečinila. Tu u té něžné kněžovy sestry srdce vroucího a oddaného nebyla vznešenou paní, manželkou šlechtice panského, slovutného rodu — nýbrž jen manželkou, matkou, jež našla vnímavou mysl pro své obavy, strachy i radosti rodinné a jež s toutéž opravdovou soucitností vyslechla, zasteskla-li si Eva po domovu nebo po bratru. —

Jediného přání jí mladá šlechtična nemohla úplně vyplniti. Přálať si mladá dívka toužebně, aby mohla spatřiti panina pacholátka a s nimi si pohráti. Nesměliť se chlapci k vůli bezpečnosti s Evou setkati, aby snad pak dole ve dvoře nežvatlali o obyvatelích hradského stavení, o nichž z čeládky nikdo nevěděl. Jen občas mohla se na ně podívati a to kradí stojíc u okna, když je starý Květ nahoru přivedl a když chlapci ve starém hradišti, zdánlivě pustém a neobydleném, si hráli a se proháněli.

Návštěvy mladé šlechtičny Evu blažily, a těšívala se na ty soumračné, klidné chvilky. Přicházívala však také do starého hradského stavení návštěva, jež vzrušovala dívčino srdce ku živějšímu tlukotu. To když měl Voborský přijíti. Hned na první setkání zajal Evinu mysl jeho zjev, hovor a pak všecko jeho konání plno mužnosti, odhodlanosti a sebezapření. Zvláště však byla dojata, když hned po odchodu bratrově jí paní Křinecká pověděla, kdo vlastně Voborský je, jaké jeho pravé jméno a jaký osud. — —

Paní Beata seděla s Evou v zadní světnici starého hradského stavení, opodál krbu v tu chvíli chladného a tichého. Vedle okna, jímž bylo viděti do skal a do lesa, odpočíval v křesle staričký farář Adami. Bílou hlavu měl pochýlenu, víčka sklopena, jakoby podřimoval. Chvíli však pozvedal hlavu a z pohledu, jejž upřel ku krbu, bylo pozorovati, jak bedlivě poslouchá a s jakým účastenstvím.

V klenuté, vybílené jizbě rázu starožitného, opatřené nábytkem nevalným, nebývalo nikdy světla nadbytek — Les sem ustavičně vrhal svůj stín a ten v tuto chvíli zhoustl ještě od zataženého nebe, jehož černavá mračna visela nad lesem.

V nejlepším ještě světle byl starý kněz, jehož dlouhá, bílá brada jasně se odrážela od tmavého jeho roucha — Za to paní Beatu v čepečku na plavých vlasech, ve tmavých šatech s bělostnými tacelemi a sněhobilým okružím, i Evu, taktéž ve tmavohnědém, ale prostším obleku, s nepokrytou hlavou, tmavých vlasů ku pěknému, čistému čelu přičísnutých, obetkávalo již pološero svým tajemným stínem. Ten krásnému líci mladé paní i onomu dívčinu pleti tmavší a ne tak spanilému, ale výrazem svým milému a libeznému, dodával zvláštního půvabu.

Venku se hnal před bouří prudký vítr. Hlasný šumot lesa zaléhal v ticho klenuté komnaty. Pak i z temna zahřmělo.

Eva však nedbala, ani se po oknu neohlédla, napjatě naslouchajíc, co vznešená paní vypravovala o Voborském.

„Valentýn Kochan z Prachové se jmenoval jeho otec —“

„Byl svobodných umění magister, muž učený, písař a přední radní Nového města prazského —“ doplnil bezděky stařičký farář. „Znal jsem ho — byl člověk velkými dary od Boha poctěný — a syna svého znamenitě vedl —“

„A ten náš, Voborský totiž, studoval na vysokém učení s mým manželem a tak se spřátelili, že byl skoro více v domě Křineckých nežli doma. Nebožtík pan otec si synova přítele tak oblíbil, že ho pak s ním po literním umění do cizích zemí vyslal. Pobyli tam drahnou dobu — Vrátivše se chtěli doma pracovati —“

„Ano, bylit z toho nového lepšího pokolení —“ vpadl starý kněz — „Byli ze školy mistra Bacháčka, vděčné paměti — ten dobře věděl, že náprava a apatéka nejlepší je škola — Chtěl vychovati jiné pokolení — Ó štastný, že se nedočkal těchto našich dnů!“ —

„Když se z cest vrátili, nachylovalo se již doma k bouřce,“ pokračovala paní Beata. „Zatím složili starého Kochana s jeho úřadu —“

„A to proto,“ vysvětloval Adami, „že na sněmu před devíti lety ozval se, aby arciknížete Ferdinanda, nynějšího císaře, nevolili za krále českého — Proto jej s potupou s úřadu svrhli — Stavové pak náhradou mezi direktory jej pojali —“

„A za to byl na hrdle trestán —“ dodala Eva tišším hlasem.

„Ano —“ odvětila paní Křinecká — „Zkusil mnoho — a syn jeho také — Sic nikdy si nestěžoval, a zkrátka jen o tom pověděl, ale znám ho a pan manžel můj ještě lépe. Ten ví, jakou ránu mu dali — Sedm dětí bylo! — Doktor je nejštarší. Měli dům a dosti valné jmění. — Císařští jim dům čtyřikráte vybili a vydrancovali. Co bylo klenotů, zlata, stříbra a jiný nábytků a svršků, všecko jim pobrali. —“

„Sedm dětí! —“ povzdechla Eva. „A otec u vězení!“

„Jen jednou nám Voborský o tom vypravoval —“ pokračovala paní Beata. „Vypravoval, jak si statečně jeho otec vedl, jak bylo, když pro něj mušketýři přišli a jej do vězení odvedli a jak potom, když byl na smrt odsouzen — Paní Kateřina, máti doktorova, byla také, rozumí se s těmi, kteří šli knížete z Lichtenštejna prosit — Byla tam se všemi sedmi dětmi. Jak pořídili, jak je kníže z Lichtenštejna odbyl, jistě víte.“

„Ani nesměli k otci do vězení?“ ptala se Eva všecka dojata.

„To přece směli. V neděli před popravou byli u něho naposled. Vím, že doktor zbledl, když nám vypravoval, jak se přišli s otcem do vězení loučit, jak svým sedmi dítkám žehnal, jim a manželce své na věky s Bohem dával, jak naposledy jedno každé jménem jmenoval. Přemáhal se, aby jim hoře nepřitěžoval — Před večerem v neděli převezli ho s ostatními s pražského hradu na rathouz staroměstský — Tam ho novým vězením a vartou opatřili —“

„Byl ve třetí světnici s direktory z měšťanův s Tobiašem Štefkem, Khobrem, Syxtem, s Horským primasem Šultysem a Žateckým Haštalkem —“ doplňoval stařičký farář. „Všichni byli, a zvláště Valentýn Kochan, dobré a heroitské mysli proti té smrti —“

„A s nimi tam byl mladý Kochan, náš doktor — Poslední noc se svým otcem. Když nám o ní vypravoval, řekl jen: ‚Smutná to byla, hrozná noc —‘ a zajíkl se — ‚Zpívali, modlili se a poslouchali kněze, kterého jim kněz Jan Rosacius zanechal. O duze, která se ráno na obloze ukázala, víte, a tou se všichni potěšovali. Ale již na hradě z kusu udeřili a v tom také přišli císařští rychtářové oznámit, že jest hodina exekucí — S panem Šlikem začali a tu než na direktory městské přišla řada, sezpívali ‚Kriste synu z panny v poslední hodinu‘ a ‚Ej nuž z světa přebídného —‘ a pak se vespolek rozžehnávali — a naposledy otec se synem. Napomínal jej, aby o matku a bratří a sestry jako otec se staral, aby zůstal věrným zákonu božímu a vlasti.

V tom ho volali a tu chtěl syna svého vzíti k smrti, aby viděl jeho skončení.

‚Ať máš ze mne příklad stálosti při pravdě Boží až do smrti,‘ pravil, ale kněz Jan, jenž ho vyprovázel, mu to zbránil. A tak Kochan šel sám modle se s knězem Janem až na theatrum —“

Paní Beata umlkla. Eva sklonila líce. Slze se zastkvěly na něm. Tichem, jež jizbou zavládlo, ozval se hlas knězův:

„A tak ustoupil z země bídy a pláče do domu živých. Zemřel zmužile jako všichni pro zastávání zákona Božího, privilegií a svobod —“

„Mrtvé jeho tělo položili do truhly, ale bez hlavy, a propustili je Kochanovým. Ti je vzali domů a obmyvše je a připravivše tiše je pochovali ještě téhož dne. Byla hodina na noc. Mrtvého otce synové na ramenou vynesli. Jak jim ubohým bylo a vdově a ostatním sirotkům! A jak jim je, když jdouce mosteckou věží, pohlednou nahoru a tam uvidí v železných prutech a klamrech otcovu hlavu! —“

Paní Beata přestala. Patrně dále nemohla nebo nechtěla. Starý kněz však pokývav bílou hlavou, zvedl sklopená víčka a hlubším hlasem promluvil:

„Ano, ano, jak *jim* je, když je *každému* dobrému člověku hořko, pohlédne-li tam na tu řadu zohavených hlav, těch někdy moudrých, statečných hlav: Budovcovu, Kaplířovu, Dvořeckého, Ottovu, Michalovcovu s rukou, a jiných. Kochanova je také mezi nimi. Šest jich je k východu slunce do Staré Prahy, zrovna proti jezuitům, aby patres se měli nač dívati a plesati —“

Siný zážeh blesku ozářil houstnoucí v komnatě šero. Paní Beata v ten okamžik pohlédla na Evu a zalekla se jí. Dívka byla nápadně bleda. I pak, když prudké světlo blesku pohaslo, nenabyla Eva své barvy.

„Tedy je matka Vobor— či Kochanova dosud v Praze?“ zeptala se.

„Ano, se všemi dětmi — Ale on musil z Prahy — Hned druhého dne řekl veřejně prudké slovo o tom krvavém soudu a zranil do krve jakéhosi zrádce, člověka dvojitého srdce i jazyka, jenž se těchto hrozných trestů zastával, ač před tím velikou přízní byl podňat ku králi Fridrichovi — Pro tu smělou řeč a ztrestání toho člověka měl trestán býti na hrdle. Ještě v čas uprchl a dlouho se skrýval u přátel. Posléze u nás. Smrti ušel, ale jméno a erb má na šibenici. Nějhůře mu, že se nemůže o své starati, jak mu otec uložil —“

„Za to se stará o nás —“ doložil stařec, „a pracuje, abychom neutonuli v zármutku a naříkání — Víť dobře, tím že nespravíme nic, nýbrž prací a bojem.“ —

(Pokračování.)

U knihy pohádek.

Báseň *Adolfa Heyduka.*

Zde před mým zrakem ležíš, kniho stará,
již jako outlý hoch jsem ondy četˈ; —
mám čísti zas? Mé srdce divně hárá,
hruď chvěje se, zrak plane, hoří ret,
páž poklesá, a přec po tobě sáhá,
chce otevřít a klesá zas a váhá.

Mé duši tak, jak vstoupiti by měla
po dlouhém bludu ve ztracený ráj:
hned plápolá, hned jak by kameněla,
hned jak by nový rodil se v ní máj,
vše kvete v ní, jak dechem vesny nivy,
ach ne, vždyť dávno nevěřím již v divy.

A přece otvírám ty listy hnědé
a dychtiv čtu: Byl jednou jeden král,
ten dceru měl… Ó dost, mně tak se vede,
jak u vlastního hrobu kdybych stál,
a zase v knihu hlava má se sklání,
leč nelze čísti pro slzy a štkání…

Byl jednou jeden král… Ó znám ty zvěsti —
byl jednou jeden šťastný písničkář,
leč není již, co místo rosy štěstí
žal neúprosný slzy hnal mu v tvář —
dál nelze čísti v oné listů skrejši,
vždyť otevřel jsem právě nejsmutnější!

Zda pohádka, či pravda je to čirá?
ji druhdy rád a častokrát jsem četˈ,
leč nyní mně to staré srdce svírá,
skráň hoří mi a siný chví se ret
a nemůž slovem od pohádky dál,
vždy čte a čte: Byl jednou jeden král…

Pozdě.

Napsal *Octave Feuillet.*

Denník Bernardův.

La Savinière, v září 187..

Jsem na venkově u svého strýce. Rozmluva s mým strýcem jest příjemná a záživná: nicméně někdy vázne, a pak nevím, co dělati. Napadlo mi, abych začal něco psáti. Nyní se píše vůbec tak špatně, že bych to také snad doveďˈ jako kdokoliv jiný, ačkoliv mimo telegramy nepsal jsem posud ničeho. V blízkém zámku, kde bydlí přátelé mého strýce, mají dosti bohatou knihovnu, ze které bych mohl čerpati: a poněvadž obsahuje veliké množství spisů týkajících se století XVII., bylo první mojí myšlénkou sepsati s jejich pomocí novou historii Ludvíka XIV., která se Voltairovi nepovedla. Ale pak jsem si tu věc dobře rozmyslil a umínil si, že budu psáti raději historii vlastní, která mne mnohem více baví. Čtenář — budu-li kdy jakého míti — mi přisvědčí, tvrdím-li, že jest zábavnější dívati se v zrcadle na sebe nežli na někoho jiného. A proto začnu.

Jest mi třicet let. Jsem postavy vysoké, štíhlé, elegantní, vlasů bledých, skoro rezavých. Dobře tančím a jezdím dobře na koni. Co se týče mého vzdělání, četl jsem tak všelicos; v ohledu mravním pak nejsem zlý člověk. Abych řekl pravdu, mám jedinou chybu, že totiž neberu nic do opravdy — ani na zemi ani na nebi. Před několika lety, když jsem viděl, kterak mi zmizela na obzoru hlava toho krásného starce, jehož jsem nazýval bohem, plakal jsem; pamatuji se na to zcela dobře. Od té chvíle zahostil se v srdci mém jas a klid ničím nerušený a tvoří až posud základy mé šťastné povahy. Nižší třídy společnosti se domnívají, že francouzská šlechta se nemůže zbaviti dávných předsudků. V tom se nesmírně mýlí, aspoň co se týče mne. Podrobuji se ovšem běžné slušnosti, ač to bývá pro mne často obětí; ale jinak prohlašuji, že nejradikalnější positivista, nejzatvrzelejší svobodný zedník jsou vedle šlechtice, který píše tyto řádky, pouhé baby uhnětené ze samých předsudků.

Můj strýc si však umínil, že mne ožení s dívkou, která jest nejenom sama nesmírně nábožná, ale jejíž celá rodina zdá se býti pohřížena v nejhlubší zbožnosti. Tato pikantní episoda mého života, jak se mi zdá, zasluhuje, aby pozorovatel dobře o všem zpravený ji studoval a den za dnem zevrubně vylíčil. A právě s touto jedinou částí svého skromného životopisu hodlám se v těchto stránkách zabývati; ze své minulosti dotknu se jen toho, co je nutné abychom porozuměli přítomnosti, a budoucnost ponechávám nesmrtelným bohům.

Jmenuji se Bernard Moric Hugo de Montauret, vicomte de Vaudricourt. Máme erb z výprav křížových, což jest vždycky příjemné. Můj strýc jest hrabě de Montauret de Vaudricourt, nejstarší a hlava našeho rodu. Před několika lety ztratil jediného syna a já stal se dědicem našeho jména. My oba stejně si přejeme, aby toto jméno nevyhaslo: ale o tom způsobu, kterak je zachovati pro věky příští, nemohli jsme se dlouho dohodnouti. Můj strýc žádal, abych o to pečoval já, a já zase dával jemu přednost. Byl vdovec a proto jsem mu horlivě domlouval, aby se opět oženil: ujišťoval jsem jej, že jest posud svěží a že vyhlíží jako člověk, který má plné právo mysliti ještě na budoucnost; ale v té věci nemohl jsem nikdy přemoci jeho odpor, který se patrně zakládal na důvodech, které asi on sám znal nejlépe.

Můj strýc byl dojat — dojista ne právem — mojí, jako se mu zdálo, nezištností, s kterou jsem ho nutil do ženění. Zatím však volil jsem mezi dvojím zlem to menší, a raději chtěl jsem obětovati dědictví po strýci, nežli dáti v sázku svou osobu, svou svobodu a svoje štěstí v pochybném dobrodružství, jakým bývá manželství. Nicméně, ačkoliv prý nemám příslušnou víru, přece uznávám jakýsi počet povinností. Jedna z nich jest beze všeho odporu zachrániti naše staré jméno a s ním ten náš erb, a poněvadž není bohužel jiného prostředku k dosažení téhož cíle mimo zákonitý sňatek, bylo v zásadě umluveno, že asi za čtyry roky se ožením.

Jakmile byla tato smlouva mezi námi uzavřena, můj strýc s netrpělivostí, u starých lidí obyčejnou, mne nutil, abych ihned přikročil k jejímu provedení. Tehdáž jal jsem se studovati s účastenstvím docela nový zvláštní druh žen, který mne až posud nechával skoro lhostejným — totiž mladé dívky.

Měl jsem za to, že znám ženy skrz na skrz, neboť zabýval jsem se jimi vždycky s největším potěšením. Mladých dívek jsem si nevšímal, anebo aspoň jsem myslil, že si jich nevšímám. K svému největšímu překvapení a musím dodati, že také k opravdové lítosti jsem poznal, že — aspoň v Paříži — jest malý rozdíl mezi dívkami a ženami dospělými a že by mnohá žena mohla bráti s prospěchem lekce od mladých dívek o různých otázkách.

Pamatuji se, že jednou má stará a výborná přítelkyně, vévodkyně de Cartel-Moret, dávala ve svém paláci v ulici sv. Dominika bál, k němuž sezvala téměř výhradně dívky od patnácti do dvaceti let. Tato malá slavnost byla uspořádána hlavně k vůli mně. Svěřil jsem se totiž vévodkyni se svým plánem, že se chci oženiti, a ona shromáždila laskavě před mým zrakem výkvět dívek na vdaní ujišťujíc mne, že vztáhnu-li ruku po kterékoliv, najdu perlu. A věru tyto rozkošné dívky, bílé a růžové, tančící jen spolu, poskytovaly obraz dýšící takovou nevinností, že v té chvíli octnul jsem se zase v nových rozpacích: byly všecky tak líbezné, že jsem nevěděl, kterou z nich volit.

Byl to krásný, červnový den. Po tom skákání rozběhly se dívky po zahradě, kde na trávníku se naléval čaj. Já se usadil stranou za skupinu rhododendronů a hleděl jsem jaksi urovnati dojmy ve svém ubohém srdci, když v tom za touže skupinou květin objevil se hlouček těch rozkošných dívek. Byly tři. Všecky tiše hovořily; jejich smích zněl jako zvonky a otvíraly veliké naivní oči své jako kalichy květin. Naslouchal jsem, co si povídají. Nevyzradím, co vyšlo z těch panenských úst; řeknu pouze tolik, že by se byla při tom zarděla i opice. —

Dobrá vévodkyně mne ujišťovala, když jsem jí vyprávěl o této příhodě, že za své doby ani ve svém celém životě nic takového neslyšela a že ani dobře neví, co ty slečinky chtěly říci. Ovšem, neboť teď mluví se každou chvíli o všelijakých věcech, o kterých naše matky, a což teprve naše babičky, jakživy neslyšely.

Nesoudím, že předčasná dospělost našich dívek měla by se přičítati lehkomyslné morálce matek. Vzdávám s radostí tu čest matkám, že všecky bez výjimky, ať již jest jejich osobní mravnost jakákoli, přejí si, aby z jejich dcer staly se ženy počestné. Že tohoto chvalitebného cíle vždycky nedosahují, stává se tím, že jim chybí zdravý úsudek často i ve věcech nejobyčejnějších. Jedině snad zaslepenost manželů vůči ženám může býti porovnána s onou báječnou zaslepeností, s jakou pohlížejí matky na své dcery. Jejich dcery mohou se směle blížiti nebezpečí sebe většímu; mohou poslouchati smyslnost rozčilující kusy, dvojsmyslné hovory: co pak na tom? Vše, co projde očima, ušima a mozkem jejich dcer, ihned se očistí. Jejich dcery jsou salamandři, kteří mohou bez úhony projíti ohněm třeba pekelným.

Matka proniknuta tímto konejšivým přesvědčením neváhá svěřiti dceru svou ani dojmům nejhorším, ani tomu pařížskému životu, který není v pravdě ničím jiným nežli názorným prováděním sedmi hlavních hříchů.

Věru, že ty ubohé matky zrovna jako ty ubohé dcery zasluhují největší soucit myslitele. Jsouť vlečeny proudem, který nese nás všecky, proudem civilisace, která jest v úpadku. Národ v úpadku jest, nemýlím-li se, národ, který nezná ničeho mimo vlastní chtíče a tuším, že s hůry až dolů platí ta definice o nás všech. S hůry až dolů jest nyní požitek jediným zákonem a jedinou vírou. Každé jiné náboženství není leč pouhou modou. Co zbývá, nežli se v té věci nějak rozhodnout, ať již tak či onak, já se rozhodl, a to úplně.

Přiznám se, že mne ona příhoda na bále u vévodkyně v mých plánech poněkud zviklala. Několik reflexí zdravé filosofie vrátilo mi můj klid a upevnilo mne opět v mém úmyslu. Rozhodl jsem se, že se přece ožením.

„Jakým právem,“ děl jsem sám k sobě, „mohl bych žádati, aby moje žena byla lepší nežli já? Podle toho, co jsem z hovoru těch dívek náhodou zaslechl, má ideal v jejich myšlénkách tuze málo místa: ale což jsem já idealnější? — Jak vidět, nejsou křesťanky leč podle jména, ale jinak plovou tělem i duší v pohanském materialismu . . ., ale což mohu jim nabídnouti něco lepšího? Muž má se spokojiti s ženou, kterou zasluhuje a naopak. A je to tak nejlepší. Jinak nebylo by mezi nimi ani rovnováhy ani harmonie. Vždyť ostatně nemám v hlavě žádné chiméry, a román v manželství také nehledám. Když ho sám nepřináším, nevím, proč bych jej tam hledati měl. Ne! Já hledám v manželství pouze pohodlí, příjemný život, zákonné potomstvo, dobrou domácí stravu, a to dovede mi každá z těch rozkošných dívek obstarati. To postačí. Kdyby mne moje žena při svitu luny vodila do lesa a tam se mnou hovořila o nesmrtelnosti duše, nudilo by mne to nesmírně.“

Po této důvěrné poradě, kterou jsem konal sám s sebou, umínil jsem si, že si vezmu, jako to každý dělá, kohokoliv, jenom když poněkud vyhoví běžným požadavkům. Nicméně, přece již trochu jsa ochlazen, umínil jsem si, že nebudu spěchati.

Můj strýc právě v té době, totiž před dvěma lety, opustil Paříž a usadil se na venkově; tak nechal mě trochu na pokoji. Proč opustil Paříž, težko věru říci. Zbožňoval od jakživa boulevard, ba i tenkrát, když odjížděl, těžko se s ním loučil. Mimo to zbožňoval ještě mnoho jiných věcí čistě pařížských: ale již ho přece tak netěšily jako jindy a to ho nudilo. Zkrátka, nechal všeho a odejel na svůj zámek La Savinière ležící mezi Normandií a Bretagní a zabýval se chovem koní.

Od té doby přijížděl jsem jako věrný a pozorný synovec jednou za čtvrt léta k němu na návštěvu; jednu noc trávil jsem ve vagoně na cestě tam a druhou na cestě zpáteční a nikdy déle nežli jeden den jsem se v zámku nezdržel. Mám také jakýsi smysl pro rodinné city a vím, jaké povinnosti člověku ukládají; ale tyto povinnosti mají své meze a ty byl bych překročil, kdybych se byl zdržel déle nežli dvanáct hodin na venkově, jehož pouhý zápach jest mi protivný.

Můj strýc, který má tu slabost, že jest rád v mé společnosti (jakož ostatně já v jeho též), vymyslil si dobrý prostředek, kterak by mě zdržel několik neděl ve svém zámku, na tom proklatém venkově. Asi před čtyřmi měsíci obdržel jsem od něho tento list:

„Milý Bernarde, objevil jsem na svých pozemcích místo, na kterém by se mohly výborně odbývati dostihy: veliká rovina, luka a vřesoviště, ploty, příkopy, kolem amfitheatralné návrší pro diváky, všecko je zde pohromadě, jak si toho jen přáti lze; je to na půl cestě mezi zámkem a městem S..., hlavním místem celého okresu, tři kilometry od jednoho i druhého. Město mohlo by poskytnouti k oslavě našich dostihů všeličehos: hlavně hudby, honorací a obecenstva. Mluvil jsem o té věci s prefektem, vrchním berním i mairem; tito tři hodnostáři (všichni jsou rozumní republikáni, zvláště vrchní berní) vřele souhlasili s mojí myšlénkou. Prefekt slibuje, že dá v radě odhlasovati ceny, maire slibuje fanfáry a hasiče, vrchní berní ohňostroj. To ostatní musíme, milý Bernarde, obstarati my. Vím dobře, milý hochu, jak miluješ tento sport a jak často jsi litoval, že máme ve Fracii málokdy k němu příležitost. Kdybys řekl slovíčko Poulavilleovi, Verviersovi a Cadièresovi, jsem přesvědčen, že by nám s radostí byli nápomocni. Já sám píšu vévodovi Dawsonovi, Gardinerovi a Couranveauxovi. Tvým přátelům nabízím ovšem jako svým vlastním úplné pohostinství ve svém zámku. Pro jejich i tvoje pohodlí ustanovíme některý den v týdnu po dostihách v Caenu. Tím způsobem stěhování bude snadné a my získáme částečně skvělé obecenstvo caenské a deauvillské. — Neodepři mi to, Bernarde; tato slavnost, kterou bych rád pořádal každý rok, jest poslední radost, která tvému starému strýci na světě zbývá a tu mu přece nezkazíš.“

Jsem nevinný jak dítě a tak upadl jsem do sítě, kterou mi můj strýc obratně nastrojil, spoléhaje na vášnivou zálibu, s jakou jsem lnul k dostihům. Neměl jsem ani tušení o macchiavellistickém plánu, který se skrýval za zdánlivou bonhomií strýcovou, a nabídl jsem mu ve všem své služby. Získal jsem mu mezi svými přátely několik účastníků a on zase hledal je mezi svými známými. Zkrátka, 8. srpna přihrnuli jsme se všichni k strýci: Verviers, Gardiner, Dawson, Cardières a já; někteří jiní hosté z Deauvillu a Caenu našli si byt v blízkém městě a rozšířili zde mezi obecenstvem vřelé účastenství pro náš podnik.

Můj strýc, který v těch věcech byl velice zkušený, naznačil tak dobře dráhu a kombinoval překážky, že jsme nemusili na tom ničeho měniti. Dostihy odbývaly se pozejtří, dne 10. srpna, což připadlo právě na neděli.

Byla to krásná podívaná! Celý kraj byl na nohách! Již od rána se po ulicích bubnovalo. Šviháci z okolí vytáhli ze skříní své jemné botky a přiléhající kalhoty, a hrdě si vykračovali.

Místní aristokracie se usadila v prostranném plátěném staně ozdobeném praporci, který jí můj strýc upravil. Ostatní obecenstvo v svátečním obleku obsadilo návrší v polokruhu a pojídalo své skromné zásoby. Hudba hrála Marseillaisu — (radosti nezkalené vůbec není!) a hasiči udržovali pořádek.

Nás, zápasníků, bylo osm. Já jel na koni vévody, — Talbotovi II. Gardiner a Verviers zůstali v příkopě; Couranveaux vyvrkl si ruku o plot. Já letěl zatím jako šíp a přirazil jsem první k cíli zvítěziv o sedm až osm délek. Diváci pozorovali vášnivě zápas a přivítali mne s hlučným jásotem. Když jsem prováděl svého vítězného Talbota a svoji fialovou kazajku před tribunou, spozoroval jsem na jednom stupni mezi vlajícími šátky dívku s vlasy popelavě plavými, která ničím nemávala, ale jejíž hezounký obličej na mne upřený svědčil o neobyčejném účastenství ba i zvědavosti. Ostatně ona nebyla jediná, která dívala se na mne s tím zvláštním výrazem, který znamená něco více nežli prostý obdiv, jaký vzbuditi může obyčejný vítěz při dostihách. Ne, patrně byl jsem těmto dámám a zvláště té popelavě plavé blondýnce něčím více — bezpochyby bytostí již napřed ohlášenou, očekávanou, kterou předcházela jakási pověst z boulevardu, klubu a sportu, jakási pověst na polo skandalosní, vypravující o mé eleganci, dvornosti a o mých dobrodružstvích. Je mi líto, že zde nemohu býti tak docela skromným, ale co naplat: objevení se takového chlapíka, jakým jsem byl já, popletlo asi dost těch venkovských hlaviček.

Na oslavu našich dostihů dával strýc večer bál, kam celé město i okolí bylo pozváno, a při němž žena a dcery vrchního berního dělaly honneury. Tančil jsem právě s jednou z těch dám, když v tom setkaly se oči mé s pohledem oné blondýnky, kterou jsem viděl na tribuně: tento pohled provázel mne i v tanci s onou poněkud nesmělou a přece upjatou zvědavostí, která mne již dříve byla tak překvapila. Můj divoký způsob tance, který se skoro únosu podobal, se jí patrně líbil a divila se mu. Vyhledal jsem strýce a pravil k němu:

„Strýčku, tamta dívka, jak vidím, ráda by se mnou tančila. Dopřeju jí s radostí toho potěšení. Představte mne, prosím vás.“

Jemný úsměv, jehož jsem si dobře všiml, ozářil unavenou tvář mého strýce; vstal a dovedl mne k rodině, která moji mladou obdivovatelku přísně hlídala.

„Slečno,“ pravil k ní, „dovolte, abych se svolením vaší paní matky představil vám nového tanečníka... můj synovec... vicomte de Vaudricourt... Slečna Alietta de Courteheuse!

Slečna Alietta se patrně zarděla:

„Děkuji vám...“ šeptala, „... ale já netančím...“

Jakže? Ona nechtěla se mnou tančit? Zůstal jsem několik vteřin mlčky státi, jako člověk, který vidí, jak jeho dobrá vůle jest zamítnuta způsobem tak neočekávaným, ba pošetilým. Konečně jsem se vzpamatoval a tázal se jí:

„Ani mazurku, slečno?“

„Ani tu ne.“

„Směl bych se těšiti aspoň na čtverylku?“

Ona se slabě, skoro ironicky usmála a odvětila:

„Jestliže chcete!“

Nad tímto šťastným závěrkem tak obtížného vyjednávání vyjasnily se tváře celé rodiny, totiž její matky, tety, strýce a bratra, ba zdálo se mi, že si všichni spokojeně oddechli.

Právě se sestavovala čtverylka a tak zůstal jsem hned u slečny Alietty. Její vlasy — jemňounce popelavé — byly trochu rozcuchány a tu a tam ozdobeny nějakým lesním listem. Slušelo jí to. — Velká není. Nožky má malé jako víla, tančící na vřesu. Postavu má drobnou, ale pěkně rostlou, od přírody elegantní a jemnou. V celé její osobě jest cosi průhledného. Její tvář a oči její mají jakýsi zvláštní výraz na polo plachý, na polo sebevědomý, ale při tom čistý a vřelý. Tentýž výraz jeví se také v její řeči, která však bývá dosti veselá, ba někdy i zlomyslná. Celkový dojem však jest bezúhonně čistý a poctivý. Ostatně posud vzpomínám, kterak jsem byl překvapen na bále u vévodkyně, než abych se osmělil pátrati dále. Buď jak buď, je to dívka zajímavá.

Mezi čtverylkou byla ovšem velice plachá a málomluvná. Upokojil jsem ji, jak jsem mohl, svojí vlídností. Zcela přirozeně, když byly toho dne dostihy, mluvili jsme o koních: ona sama jezdí na koni, obyčejně se svým starým strýcem, admiralem, a někdy také se svým bratrem, který jest lodním praporečníkem.

„Jezdí oba jako námořníci,“ pravila se smíchem . . . „Já je učím. Mým učitelem pak,“ dodala vážně, „byl můj otec.“

Když jsem ji uváděl na její místo, promluvil jsem několik vlídných slov s její matkou, tetou, admiralem i mladým praporečníkem a opustiv tuto ctihodnou rodinu, která otvírala ústa nad mojí blahosklonností, zmizel jsem v davu.

Takové bylo moje první setkání se slečnou Aliettou de Courteheuse; a hned tenkráte vzniklo ve mně podezření, že by mě můj strýc tuze rád s ní zasnoubil. Podruhé setkal jsem se s ní za dva dny na to v zámku Varaville, sídle to rodiny Courteheuse, kam mě můj strýc zavlekl pod záminkou, že prý toho vyžaduje slušnost k sousedům. Je to velký zámek s těžkými, špičatými střechami, jehož vnitřní úprava silně zavání venkovem. Nábytek hezký sice a massivní jest srovnán tak suše a přísně, v onom nepohodlném vkusu, který tak výtečně charakterisuje naše otce. Není to hnízdečko, jaké by si člověk představoval pro tak rozkošného ptáčka, jakým jest slečna Alietta. Nicméně jsme poznali, že se jí daří v něm zcela dobře. Naše návštěva ji patrně těšila. Ačkoliv se můj strýc všemožně bránil, byl jsem přesvědčen, že jejím příbuzným svěřil svoji tajnou naději a že také slečna Alietta tak něco tušila. Všichni ti dobří lidé si mne prohlíželi, mne studovali, mne pozorovali a to s upjatostí hypnotickou, která je samé dojista unavovala.

Téhož dne, když jsme se vraceli koňmo do La Savinière, otevřel mi konečně strýc svoje srdce:

„Je to,“ pravil mi, „jedna z oněch příležitostí, která se člověku v životě sotva podruhé naskytne. Dívka výtečná, zevnějšku rozkošného, s pěkným vychováním, krásným jménem a jměním, které již nyní dosti značné a které časem ještě valně vzroste . . . Teta jest stará panna, strýc, admirál, starý mládenec, jiný strýc biskup, také ovšem svobodný . . . zkrátka to je partie, že lepší nenajdeš!“

K tomu dodal strýc některé cifry a jiné důležité detaily. Podle toho, co mi řekl, a co jsem také sám pozorovati mohl, rodina Courteheusovic, jedna z nejstarších, skládá se ze samých originalů. Mimo smysl pro koně, který jest v rodě, nepatří nikterak do naší moderní společnosti. Jsou to lidé věřící, lidé, kteří náležejí době jiné a jichž se duch tohoto století ani nedotknul. Jedna z jejich větví odešla do Anglie s Vilémem Dobyvatelem a počítá se až posud mezi nejčistší šlechtickou krev anglickou. Courteheusovic ve Francii stýkají se často se svými příbuznými v Anglii a snad právě tyto styky vtiskly jim ten zvláštní ráz, kterým se vyznačují. Ačkoliv katolíci mají všelijaké zvyky, které živě upomínají na puritanský formalismus. Tak na příklad: přijali od svých příbuzných za mořem starý anglický obyčej, modliti se večer společně se služebnictvem. Tato jediná věc je dostatečně charakterisuje. Nebožtík baron de Courteheuse, bratr admirála a biskupa a otec Aliettin, byl prý muž vážný a vzdělaný: své dceři nevzal ani vychovatelku, ani ji nedal do školy v městě, ani do ústavu, ani do kláštera; s pomocí několika profesorů, které si přísně vybíral a hlídal, pečoval sám o literní vzdělání Alietty, vychování náboženské a mravní přenechal matce.

Na mou věru, z takové rodiny neměl by si muž mravů lehkých a úplný nevěrec, jako jsem já, vybírati ženu. Je v tom patrný nesouzvuk, který uráží. Ale uvažme tu věc poněkud: odhodlal jsem se, jak jsem pravil, vzíti si některou z těch mladých pohanek naší doby a proto nedal jsem se ničím zastrašiti. Kdybych i věděl, že jest moje žena horlivou křesťankou, přiznám se, že bych se toho pranic nebál; ne snad proto, že bych přeceňoval účinek, jaký může míti zbožnost ženy na její mravy, neboť zbožnost a ctnost není u mne totéž. Ale naproti tomu jest jistá věc, že u žen idea povinnosti bývá vždycky spojena s náboženstvím; z toho, že náboženství nechrání všecky, nesmíme souditi, že nechrání žádnou, naopak: spíše ano nežli ne. Ovšem zdá se, že rodina Courtheusovic a také slečna de Courtheuse přepíná svoji víru a své náboženské obyčeje až k fanatismu: ale co? Rodinu si nevezmu, a co se týče slečny, jsem přesvědčen, nežli prodělá v Paříži jednu zimu, zanechá všeho, co by mohlo býti při její pobožnosti přepjatým, anebo příliš okázalým. Buď jak buď, výhody toho sňatku byly patrné. Jak jsem ji spatřil, líbila se mi a řekl jsem to svému strýci bez mučení.

Jedna věc mě přece trochu zarážela: že si skeptik jako já béře dívku nábožnou, nic přirozenějšího; řekl jsem proto svoje důvody. Ale že rodina v otázce víry tak přísná neodmítla sňatek s člověkem, který má sice pověst muže poctivého, ale dokonce žádného světce, to mě poněkud překvapilo.

Od toho dne, ačkoliv se ani slova neřeklo, a naopak, ač se s oboji strany zachovávala největši reserva, bylo zřejmo, že mne přijimaji Courteheusovic v domě svém jakožto nápadnika, jehož sňatek s dcerou nebyl sice ještě umluven, ale připouštěn. Nabidl jsem se, že dám několik lekcí v jízdě mladému námořníku Gérardovi, bratru slečny Alietty. I stalo se, že sama slečna Alietta ráčila, pod dozorem admirála, bráti podil v našich jizdách. Prosila mě s úsměvem, jen abych ji směle upozornil, v čem chybuje. Ale nebylo toho ani zapotřebí. Tato malá nábožná blondýnka jest jako kentaurka; poněvadž jizda na koni jest skoro jedinou zábavou, která jest ji dovolena, oddala se ji zrovna s vášní. Otec ji naučil velmi dobře jezdit, a ona má silu, která mne překvapila. Mimochodem řečeno, mám dosti rád ženu, která miluje vášnivě koně. Takové ženy bývaji obyčejně ctnostné.

Když jsme se vraceli ze svých ranních procházek, stávalo se častěji, že si mě nechali ve Varavillu u oběda. I při této vždy důvěrnějši známosti studovali Courteheusovic s touže pečlivostí moji celou osobu, jak můj zevnějšek, tak mého ducha i moji povahu a, jak se zdálo, byli s výsledkem svého pozorování vždy více spokojeni. Já, ač jsem byl méně spokojen nežli oni s výsledkem svých studii, pozoroval jsem rovněž s velikým interessem tuto předhistorickou společnost. Tušil jsem, že baron de Courteheuse, již dávno mrtvý, byl, ne-li duch vzácný, alespoň povaha velice zvláštní, která zanechala patrné stopy v celé rodině. Způsob života, který on zavedl, udržel se i po něm a vládne tam posud v osobě půvabné Alietty. Ostatně sama slečna de Courteheuse utvrdila mne v této myšlénce, vypravujíc mi, jakou zvláštní manii měl její otec, a kterou ona částečně po něm zdědila.

Jednou ukázala mi totiž zámeckou knihovnu, která, jak jsem pravil na počátku tohoto denníku, jest velice bohata na díla týkající se století XVII. a zvláště na memoiry z oné doby. Mimo to nalezl jsem v ní také hezkou sbírku rytin pocházejících z onoho věku.

„Váš pan otec, slečno,“ pravil jsem k ní, miloval věk Ludvíka XIV., není-li pravda?“

„Můj otec,“ odvětila mi vážně, „ve věku tom žil!“

A když jsem na ni pohlížel s tváří poněkud udivenou, dodala:

„A já žila v něm zároveň s ním.“

Při těchto slovech zalily se oči té podivné dívky slzami.

Odvrátila se a popošla několik kroků, aby potlačila svoje pohnutí; pak se vrátila, nabidla mi sedadlo, usadila se sama na stupeň knihovny a pravila:

„Musím vám povahu otce svého vysvětliti.“

Asi na půl minuty se zamyslila; pak jala se vypráběti s živostí u ní neobvyklou, pokaždé váhajíc a se zardívajíc, kdykoliv měla říci nějaké slovo, které pro její mladá ústa mohlo se zdáti příliš vážným.

„Můj otec,“ počala vypráběti, „zemřel následkem rány, kterou obdržel u Patay. Musím vám říci, že miloval svou vlast, ale že neměl rád svoji dobu. Miloval příliš pořádek a ten neviděl kolem sebe nikde. Nepořádku se hrozil, a ten viděl všude; zvláště v těchto posledních letech vše, čemu věřil, k čemu úctu nebo náklonnost cítil, vše to bylo bolestně uráženo vším, co kolem něho se dálo, mluvilo a psalo. Jsa hluboce zarmoucen přítomnosti, navykl si utíkati se v minulost; a tu zvláště století XVII. poskytovalo mu obraz společnosti, ve které byl by tak rád žil, společnosti dobře spořádané, uhlazené, věřící a vzdělané. Dobu tu miloval vždy horoucněji, až se do ni úplně zahloubal a vžil. Také ve svém domě zaváděl vždy více mravni kázeň a literarni vkus svého oblíbeného věku... Mohl jste pozorovati, že tato záliba jeví se i v rámcích i v celém zařizeni domu. — — Vidíte timto oknem ta rovná stromořadí v naši zahradě, ten hloh i zimostráz kolem cest, kterak jsou podle pravítka přistřiženy... Můžete se přesvědčiti, že na svých záhonech máme pouze květiny, které byly tenkráte v modě: lilie, šípkové růže a p. Vidíte rovněž, že všechen náš nábytek od skříní a kredencí až ke konsolám a lenoškám jest v nejpřisnějším slohu Ludvíka XIV. Můj otec neoceňoval rafinovaný vkus moderního přepychu. Tvrdil, že toto přílišné pohodlí rozmazluje ducha zrovna jako tělo. A proto, pane,“ dodala dívka se smíchem, „sedíte u nás tak nepohodlně... Ano, proto... Vy mi řeknete, že si z toho nic neděláte, že jste u nás přece rád a tak dále, nu tím líp!“

A potom pokračovala s minulou vážností:

„Tímto zarizenim hleděl můj otec zjednati si illusi doby, v níž jeho myšlénky tak rády dlívaly... Přiznám se vám, pane, že bývala jsem v tom ohledu otcovou důvěrnicí... rmoutila jsem se s ním, když byl smuten, hněvala se s ním, když se na něco horšil, a jásala, když ho něco těšilo. A právě zde... uprostřed těchto knih, ve kterých jsme spolu čítali, a které mě učil milovati... právě zde zažila jsem nejsladší chvíle svého mládí. Oba dva bývali jsme nadšeni onou dobou víry a klidu, těmi rozkošnými zábavami, o kterých jsme čítali, tou čistou a krásnou řečí francouzskou, tím jemným vkusem a tou vzácnou dvornosti a uhlazenosti, které byly tehdy známkou a chloubou naši vlasti... Od té doby se ovšem mnoho změnilo...“

Zamlčela se, jakoby se styděla za tu přílišnou vřelost, která se jevila v posledních slovech jejích.

I pravil jsem jen proto, abych vůbec něco řekl:

„Vy mi líčíte, slečno, dojem, který jsem často u vás pocítil a který nabýval někdy takové síly, že se podobal hallucinaci, ovšem velice příjemné. Celý ráz vaši domácnosti přenášel mne tak opravdově o dvě stě let nazpět, že bych nebyl býval pranic překvapen, kdyby byl sluha ve dveřích vašeho salonu ohlašoval — Jeho Jasnost, princ... paní de la Fayette, anebo dokonce paní de Sevigné.“

„Kéž by to pravda bylo!“ odvětila slečna de Courteheuse... „Ach, bože, jak výtečná byla to společnost! Jak vybroušený vkus měli ti lidé! Oč byli lepší v každém ohledu nežli jsme my!“

Hleděl jsem poněkud schladiti toto nadšeni pro doby minulé, které tak velice křivdilo době naší.

„Nu, ano, slečno,“ pravil jsem, „doby, na které tak vřele vzpomínáte, měly své přednosti, které oceňuji právě jako vy... Ale nesmíme zapomínati, že tato společnost tak spořádaná, tak urovnaná, tak zdánlivě vybraná, měla zrovna jako naše své slabé a smutné stránky. Vidím zde mnoho zápisků z oné doby, nevím, které jste zrovna četla a kterých jste nečetla... a tak jsem poněkud v rozpacích...“

Ona vpadla mi do řeči:

„Rozumím vám, pane,“ pravila prostě, „nečetla jsem všecko, co zde jest... ale četla jsem dosti, abych poznati mohla, že moji přátelé z oné doby měli jako my teď své vášně a své slabosti... Ale, jak říkal můj otec, to vše mělo vážný a pevný základ... Ve věku tom vidíme sice veliké viny, ale v patách za nimi velikou lítost. Všecko bylo tehdy jaksi ve velkém stylu, všecko i hřích...“

Zarděla se a vstala poněkud prudce se svého stupně.

„Nechme toho,“ pravila. „Odpusťte, nejsem přece tak příliš hovorná... Ale zde šlo o mého otce, a tu si přeji, aby jeho památka byla každému tak drahá a svatá jako mně!“

Bylo to poprvé, co slečna Alietta mluvila se mnou spíše jako s přítelem nežli cizincem. Líčil bych se tvrdším nežli jsem, kdybych se nepřiznal, že jsem tím byl dojat, ačkoliv mě to zároveň trochu polekalo: neboť se mi zdálo, že v celém způsobu, jak tato dívka myslila a cítila, jeví se jakési, byť i nevinné, dědičné podivínství.

Za několik dní na to, bylo to včera, čekala mne a mého strýce zároveň zkouška mnohem tužší. Večeřeli jsme ve Varavillu a umínili jsme si, že odjedeme hned po jídle, abychom nerušili patriarchální zvyky domácí. Ale v zahradě bylo krásně a my se zdrželi velmi dlouho; bylo půl jedenácté, když jsme se vraceli do zámku, abychom se rozloučili s admirálem, který nemohl s námi do zahrady, neboť se u něho hlásila trochu pakostnice. V tom ozval se hlučně zvonek a hned na to vcházeli zámečtí sluhové i lidé ze dvora mlčky a vážně do salonu. Můj otec podíval se na mne zoufale a paní de Courteheuse přistoupivši k nám pravila:

„Pánové, vykonáte s námi večerní modlitbu, není-li pravda?“

Můj strýc se uklonil a já též. Vzali jsme každý jednu z oněch těžkých židlí ve stylu Ludvíka XIV. a poklekli jsme na polo; admirál nasadil si brejle a začal vážně čísti, jakoby byl na lodi, několik stránek z jakéhosi misálu se sponami. Já vpravil se v svůj úkol se vší galantností. Bylo by to bývalo ode mne nanejvýš beztaktní, kdybych byl při této příležitosti vytasiti se chtěl se svým neznabožstvím. Jsem zvyklý ostatně podrobiti se obyčejům národů a lidí, u nichž jsem hostem. Právě jako neváhám zouti střevíce, chci-li vejíti do mešity a jako si nechám klobouk na hlavě, když vcházím do synagogy, právě tak hleděl jsem v této choulostivé otázce přizpůsobiti se svým hostitelům. Nicméně činil jsem vše docela prostě, beze všeho přepínání. Za to můj strýc chtěl se zdáti hodně horlivým, a já byl bych se dal nahlas do smíchu, vida, kterak tvář tohoto starého hříšníka stahuje se k výrazu lítostnému a kterak z jeho prsou derou se kající vzdechy. To stalo se včera večer. Když mne připustili k rodinnému obřadu tak důvěrnému, mám za to, že mi dovolují, ano že mne tím vyzývají, abych se zřejmě vyslovil o své lásce. Jsem úplně rozhodnut. Dívka je poněkud divná, ale když se jednou dostane z té absurdní domácnosti à la Ludvík XIV., doufám, že si zachová pouze ten mravní základ svého vychování a že ty všecky výstřednosti brzy odvrhne: zůstane ženou pouze o něco ctnostnější a hezčí nežli jiná. A více si nežádám... Ona jest hezounká, zvláště když jde; vznáší se trochu při chůzi a dobře jí to sluší. Zdá se, jakoby chtěla každou chvíli uletět. Snad je to anděl.

A tak jsem se rozhodl, že o ni řeknu ještě dnes. Vím, že dámy jedou do města a že admirál bude sám doma; obrátím se k němu a požádám ho za přímluvu.

Ale co se asi děje v ctihodném mozku mého strýce? Když jsem mu dnes ráno oznámil svoje rozhodnutí, nad kterým měl zajásati, sotva mi odpověděl. Bezpochyby byl příliš dojat! Ostatně není to dnes poprvé, co se tak divně chová. Místo aby se těšil, že se mi tak dobře daří ve věci, na které i jemu záleží, neboť byl to od jakživa jeho sen, zdá se jaksi nepokojným a zamyšleným. Když mne doprovázel ke Courteheusovým, pozoroval jsem zcela určitě, že byl jaksi rozčilen. Když jsem tam jel sám, tázal se mne při návratu s patrnou úzkostí: „Co nového? O čem jste mluvili?“ atd. Mám za to, že příčinou tohoto nepokoje jest jeho horoucí přání, aby ten sňatek byl uzavřen a zároveň obava, aby ho něco nepokazilo. Neboť že jest můj strýc potají mým sokem a že had žárlivosti užírá mu srdce, si přece mysliti nemohu: to by bylo k smíchu.

(Pokračování.)

Návrat do dvorce.

Báseň *Fr. Lifky*.

Kol svěžích angreštů po svahu k dvorci dolů
na večer pozvolna řad tažných kráčí volů.
Oráči podle nich se stejně vážně vrací
při veském klekání po polní těžké práci.
Nad každým spřežením roj much se tmí a míchá
a voli k vesnici zří velkým okem zticha
a touží po stáji; již cítí chladnou vodu...
Co vážné nálady je v těžkém jejich chodu
a co je půvabu v té písni monotonní,
jíž kolem železným pluh za spřežením zvoní
a co je veleby v těch ochlazených travách
a starých oráčů na obnažených hlavách!

Doplanul západ již. Stín přes dvorce a lada
tiše a nehnutě se s chladem nočním skládá;
na cestě ku dvorci řad volů již se tratí...
Jen ještě jako stín jsou před vesnicí znáti
až mizí pohledu... Kraj spí již v šírém kruhu
a chvíli ještě zní hrčení těžkých pluhů.

Kult básníků starověkých.

Napsal *Timothej Hrubý.*

(Dokončení.)

Na dvoře Hieronově dlel též nejvzletnější lyrik řecký *Pindar* a mladší jeho soupeř *Bakchylides*. Sláva Pindarova v starověku je až úžasná. Již jeho mládí vypestřila vynalézavá pověst. Jako hoch šel Pindar do Thespie. Unaven na cestě ulehl a usnul. Ve snu však přilétly včely, vkládajíce mu v ústa hojně medu.

Pindar oslavoval svými básněmi vítěze při národních slavnostech řeckých. A staří spisovatelé vypravují, že pro smrtelníka bylo nejvýše cenným býti oslavovánu jeho básní, jež i vítěze ve hrách olympických nejvíce oblažila. Králové a knížata ucházeli se o jeho verše. Psal pro vládce sicilské, ze Syrakus, z Agrigentu, pro krále kyrenského a macedonského. Města hellenská vztyčovala mu skvostné památníky.

V Delfech bylo jako nejsvětější klenot chováno železné sedadlo, na němž sedával Pindar, kdykoliv do Delf přišel a své písně ke cti Apollinově pěl.

Věštírna delfská nařídila, aby mu byla oddělována část v chrámě obětovaných prvotin. Při tom vždy provolával kněz: Nechť přijde Pindar k hostině boží!

O smrti jeho kolovaly různé pověsti. Dle jedné zemřel stár jsa 90 let v divadle thebském, opíraje se o svého miláčka Theoxena.

Jiná pověst dí: Pindar v jedné básni, kde se zmiňoval o založení chrámu delfského, vypravoval o stavitelích téhož chrámu Trofoniovi a Agamedovi, že tito po ukončení díla Apollina za mzdu žádali. Bůh slíbil jim, že se jim odmění sedmé noci. Stalo se a stavitelé se už neprobudili. Ve vysokém stáří uložil Pindar Boiofanům do Delf jdoucím zeptati se, co proň nejlepšího. Pythia prý odpověděla: Pindarovi nemůže to býti neznámo, je-li vypravování o Trofoniovi a Agamedovi skutečně od něho. Z toho prý soudil Pindar na svou smrt a brzy skutečně zemřel.

Dle jiné pověsti šlo kdysi svaté poselství k věštírně libyckého Dia Ammona a prosilo pro svého přítele Pindara za to nejlepší na světě. Vznešený pěvec prý téhož roku skonal.

Zvláštní poctou Pindarovi prokázanou byla šetrnost Alexandra Velikého, jenž v celých Thebách jedině domu velkého lyrika ušetřil a jedině potomků jeho nezotročil, ač tak učinil i s paními i s dětmi thebskými.

Nejslavnější mezi basnířkami storověku je libozvučný slavík lesbický *Sapfó*. Pěvkyně tato, jež v devíti knihách svých uložila nejněžnější a nejvřelejší písně milostné, byla obdivována nejen u Řeků, nýbrž i u národů novověkých, ač ovšem utrhačných zvěstí se neuvarovala. Již její současník a krajan, slavný básník Alkajos, byl jejím ctitelem. Řekové nazývali ji pro výtečné přednosti její poesie desátou Musou. Mytilenšti, krajané její, jsouce na ni právem hrdi, postavili jí mnoho kovových a mramorových podobizen a obrazů.

O velikosti a rozšířenosti slávy Sapfiny svědčí tato pověst. Solon, zákonodárce athenský, současník Sapfin, uslyšev kdysi synovce svého zpívati báseň Sapfinu, pravil prý s rozhodným důrazem, že by umříti nemohl, kdyby se básni té nenaučil.

Otec tragoedie a slavný bojovník marathonský *Aischylos* dočkal se za svého života malé úcty, za to však tím více hořkosti a bolu. Několikrát odebral se z nevděčné vlasti ke dvoru Hierona, kdež, jak jeden životopisec jeho praví, zemřel těše se obzvláštní přízni. Ačkoli sám na svém náhrobním nápise slovem o své činnosti básnické se nezmínil, přec nanejvýš vnímavý národ po smrti hloubku, velkolepost a pádnost jeho nejlépe ocenil. Po státním úradku dostalo se mu té veliké cti, že i po smrti jeho dramata se hrála. Předváděl je syn jeho Euforion. Byly to hlavně kusy složené v dobrovolném vyhnanství. Avšak i starší jeho dramata na jevišti vítězila.

Blaženost, jaké v poetických představách světa antického jedině věkožízní nebešťané na Olympu požívali, daly smavé Musy do vínku miláčku svému, kolonskému pěvci *Sofokleovi*. Bozi štědřili mu za živa z rohu hojnosti. V životopise jeho připomíná se jedině jakás rodinná hádka. Všeobecně ctěn a vřele milován skonal. Z pověstí o způsobu smrti jeho patrna posvátná úcta k němu. Zemřel prý předčítaje svou Antigonu. Dle jiné verse skonal při vinobraní.

Jedna pověst zní: Když spartský vojevůdce Lysandros Atheny obléhal, zjevil se mu ve snách bůh Dyonisios a poručil mu, aby dovolil Atheňanům muže právě zemřelého pohřbiti v rodinné hrobce na cestě k Dekeleii. Lysandros o to zprvu mnoho nedbal. Tu zjevil se mu Dionysios podruhé s týmž rozkazem. Na otázku Lysandrovu, kdo je muž zemřelý, odvětil bůh, že Sofokles. Vyslal tedy vojevůdce do Athen hlasatele s dotyčným dovolením.

Davy básníků psaly na Sofoklea epigrammy. V celém Řecku dostávalo se mu nevšední pocty. Ani komičtí básníci, jichž kousavý vtip neušetřil ani mužů skutečně vznešených, jako byl ku př. Sokrates, neodvážili se dotknouti se zemřelého velikána sebe lehčím žertem. Frynichos, jeden z nich, napsal o něm:

> Je blažen Sofokles, jenž dlouhý čas byv živ,
> svůj život skončil ve štěstí a věhlasu,
> když hojně krásných tragoedií utvořil;
> a zemřel lehce žádného zla nepoznav.

Aristofanes, nejznamenitější skladatel veseloher, postavil Sofokleovi pěkný pomník ve svých Žabách. Líčí tu podsvětní zápas mezi Aischylem a Euripidem. Tito zemřeli dříve než Sofokles. Když pak tento skonal a do podsvětí přišel, nabídl mu Aischylos sedadlo na svém trůně, jehož byl Euripidovi odepřel.

Euripides je v jistém smyslu pravý opak Sofokleův. Jsa povahou svou poněkud misanthropem, zakusil pramálo slastí života rodinného. Ani v živlu svém, v tragoedii, již obohatil mnohými novotami své hyperkulturní doby na úkor umělecké dokonalosti, nedocílil úspěchů svých předchůdců. Zvítězil za živa i po smrti dohromady pětkrát. Konec svého života ztrávil mimo vlast. Zprvu žil v Magnesii jako veřejný host, později uchýlil se k macedonskému králi Archelaovi. Od tohoto byl přijat s královskou štědrostí a velikomyslností a nejvyššími poctami obdařen. Vznešený příznivec učinil jej svým tajemníkem. Kdysi žádal prý jej Archelaos, aby o něm napsal tragoedii. Tu prý mu Euripides rozhodně žádost tu odepřel, dokládaje, aby si toho nepřál, poněvadž tragoedie není než líčením bídy. Když zemřel Euripides, tu prý Archelaos na důkaz hlubokého smutku vlasy sobě ustříhal a žal svůj v obličeji projevoval.

Slavné této trojici tragických básníků odsloužily se Atheny velikomyslně. Lykurgos, řečník attický, učinil návrh, jenž byl přijat, aby zmíněným básníkům postaveny byly kovové sochy. Dále měly rukopisy jejich tragoedií veřejně býti chovány, a při provozování dramat jejich měl státní písař při přednesu herců text čísti a dbáti, aby se herci neuchylovali od originalu.

Z básníků komických zajímá nás hlavně rozmarný a často rozdílu ve vtipech neznající Aristofanes. Tomuto plešatému smíškovi prokazována již za života zvláštní úcta, o níž sám s ironií mluví. Po provozování Žab (roku 405 př. Kr.) přiřkl mu národ větev svaté olivy na vyšehradě athenském. Odměna ta stavěna po bok zlaté koruně.

Skvělý pomník postavil mu Plato v duchaplné a žertovné Hostině, rozmluvě, jejíž první část jedná o lásce. Uvádí pak Plato Aristofana, jak s hlubokou znalostí a nevyrovnaným vtipem o lásce hovoří.

Půvab jeho děl naznačen je tímto Platonovi přičítaným epigrammem:

Sídlo nevadnoucí toužíce nalézti Charitky
našly při pátrání srdce Aristofana.

Připomínáme zde zajímavou anekdotu. Dionysios, tyrann syrakusský, hrál si také na básníka. Jednu nejapnou báseň svou dal kdysi čísti básníku Filoxenovi žádaje, aby ji opravil. Filoxenos přetrhl celou báseň řka, že je to ta nejlepší oprava. Za to byl dán do vězení. Když přišel na svobodu, soužil jej domýšlivý Dionysios opětně předčítáním své básně. Tu prý pravil Filoxenos hlasem plačtivým: „Pošli mě raději zpět do vězení.“

Alexander Veliký a jeho nástupci byli štědrými mecenáši. Zřídivše velikolepá divadla v každém téměř značnějším městě Evropy, Asie i Afriky, odměňovali znamenité herce a zejména zasypávali přízní a odměnami básníky tragické, ač tito byli chabými stíny slavné triady.

Blahé dny vzešly plukům chabých veršotepců v době byzantské. Tehdy chodili tito planí zpěváci korporativně po domech velmožů oslavujíce je při slavnostních příležitostech, narozeninách a p. za slušný honorář. Mimo to skládaly se nechutné a bombastické ódy na každé hnutí a slovo císaře, jeho manželky, ano i ministrů.

U Římanů je situace pozměněna. Jak známo, neměli Římané dlouho a dlouho smyslu pro literaturu a zvláště poesii, jež se jim zdála čirou zbytečností. Bylo jim vítanější zábavou dívati se krvavým hrám šermířů a zápasům s litými šelmami. Proto zejména první jejich básníci neměli obecenstva duševně připraveného a netěšili se tudíž oné zvláštní úctě privilegované třídy u širších kruhů jako jich řečtí kollegové na Parnasse. Zvlášť pozoruhodno jest, že řecký otrok je prvým spisovatelem římským a že v prvé době nacházíme mezi básníky ještě dva propuštěné otroky *Plauta* a *Terence*. Příznivci básníků tvořili as velmi úzký kruh. Tajně pěstovali literaturu zejména velmožové. Opuštění básníci jsouce přesvědčeni o povznešeném povolání svém — odporučovali se sami. Zde pramení to veliké básnické sebevědomí všech téměř básníků i v dobách, kdy jim Augustus u širšího obecenstva autority zjednal. Všude vyznívá samochvála a obligátní věštba nesmrtelnosti.

Jak se lišil literární život římský od řeckého, svědčí epický a tragický básník *Naevius*. Tento chtěl ve svých divadelních kusech zavésti osobní nájezdy a karikatury náčelníků obce, jakými překypovala stará komoedie attická, zvláště Aristofanova. Byl prý však v Římě od triumvirů vržen do žaláře. Tam psal dva kusy, v nichž své dřívější narážky odvolal. Na to byl od tribunů lidu vysvobozen.

Týž napsal si tento náhrobní nápis veršem saturnským:

Nad člověkem zatruchlit když by mohlo božstvo,
nad Naeviem by nářek vedly Musy dlouhý.
Když v podsvětní říš tento básník přeplavil se,
zapomněl římský národ svůj hlahol latinský.

Chlubný tento náhrobní nápis není osamocen. Byl to jakýs náběh epidemie aspoň náhrobnímu nápisu svěřiti samoláskou překypující soud o sobě, jehož se básníci na živě marně dočkati chtěli.

Ennius úžasně plodný a duchaplný otec římské epiky, ač říkával, že nebásní, leda když je trápen pakostnicí, přec o činnosti své velice sebevědomě soudil. Na hrob svůj zhotovil si sám tento nápis, z něhož skromnost úplně vyloučena:

Patřete, ó krajané, kmeta Ennia obraz a tvářnost,
ten líčil slavné skutky vašich pradědů.
Nikdo tokem slzavým nezdob mě a smrt neprovázej
nářkem, když vzlétám věčně na lidstva retech.

Jeho epos „Letopisy“ v 18 zpěvech došlo u Římanů veliké slávy. Stalo se školní knihou. Od přátel Enniových předčítáno v divadle. I pozdější Římané vážili si Ennia často i více než Vergila. Zejména císař Hadrian, jenž vůbec starý směr v písemnictví miloval, Ennia ctil.

Pacuvius, sestřenec Enniův, spisovatel tragoedií, napsal si tento ještě dosti skromný nápis veršem saturnským:

Mládenče, ač pospícháš, žádá tě tento kámen,
bys naň pohlédl, nápis hrobky sobě přečtl.
Zde Pacuvia Marka, pěvce, pochovány
jsou kosti; to jsem toužil zvěstovat ti; buď zdráv.

Římští básníci neměli tak zaručenou existenci jako řečtí. To jde ze životopisu znamenitého skladatele veseloher *Plauta*. Ten přišed o peníze, jež při divadle byl vytěžil, v obchodu, jejž začal, vrátil se do Říma ve velké nouzi. Byl pak nucen vstoupiti do služby u pekaře — k točení ručního mlýna!

Sám napsal si toto epitafium:

Od doby, v níž Plautus zemřel, truchlí veselohra,
rovněž zpustlo jeviště, a smích, veselost, vtip a žerty
nesčetné spolu verše slzí hojných toky proudí.

Po smrti dostalo se mu ovšem značné pocty. Počet jeho kusů byl nepravým, stále zveličován, až dosáhl čísla 130, ač nejlepší znatel jeho děl přisuzuje mu authencii jen 21. Týž kritik jeho praví, že Musy, kdyby chtěly latinsky mluviti, mluvily by hovorem Plautovým.

*

Mnohem šťastnější byl soudruh Plautův ve veselohře *Terenc.* Z obyčejného otroka stal se básníkem veseloher. Dbaje více umělecké komposice a elegantního tonu než řízný Plautus, stal se miláčkem vznešených Římanů. Ano rozhlašovala se pověst, že urození Římané, jako Scipio Africanus mladší a Laelius, jsou dokonce Terencovi spolupracovníci. Patrno, že záře písemnictví řeckého již tehdy oslnila Římany vábíc je k podobnému zaměstnání. Avšak literátství ještě tehdy bylo považováno jaksi za monopol otroků. Aristokracie římská tedy nemohouc odolati pěstování a dilettantství v umění a vědě, styděla se před veřejností a činila tak jen potají.

Za doby Ciceronovy nastala manie v básnění. Každý, kdo uměl lépe promluviti, jsa prost všeho nadání, toužil po čestném attributu básníka. Vystoupily pluky zpěváků erotických, šatících se zejména peřím básníků alexandrinských. Proto je zve Cicero papoušky. Ze známých osob básnili také Julius Caesar, Cicero, Atticus, Nepos a řečník Brutus.

Nejlépe dařilo se poesii římské pod auspiciemi diplomatického císaře Augusta. On a přátelé jeho, jako Maecenas, zřídili literární kluby. Chudším básníkům pojištěna existence. Delší styk s Řeckem rozšířiv vzdělanost učinil obecenstvo římské uznalejší. Začaly kvésti recitace básní. Měrou ještě větší toužil každý býti básníkem, a Horac píše o snaze své doby (List II. 1, 108):

Lhostejný národ ducha svého změnil, plane pouze
touhou verše tvořit; teď již hoši, starci ctihodní
břečtanem opletení na vlasech čtou básně při jídle.
Teď básníme šmahem, vzdělaní spolu s nevzdělanými.

Ačkoli básníci římští byli aristokraty, nepíšíce pro lid, ano opovrhujíce jím mnohdy, docházeli přec zvláštní slávy. Každý měl sice též protivníky, ano pamflety psány proti těm nejslavnějším, avšak úcta jejich přehlušovala hlas osobních nepřátel.

Horac, ač jej jedině Maecenas a Augustus pozvedli z jeho hmotné bídy, přec se cítil v postavení svém tak pevným, že oběma, i svému nejvěrnějšímu příteli i světovládnému císaři, abychom tak řekli, milosti dělal. Augustus prosil jej, aby ho oslavil básněmi. Horac velmi dlouho otálel, Augustus nabízel mu místo svého osobního tajemníka, Horac je nepřijal. Maecenatovi pak, když se kdys rozhněval, že déle dlí Horac na svém statku než byl slíbil a výčitky mu činil, odpovídá Horac tonem velmi lhostejným, že je hotov přátelství přerušiti. O vysoké ceně svých básní byl tak hluboce přesvědčen, že napsal dvě ódy na svou nesmrtelnost. Z první (ódy II. 20) vyjímáme:

Závist převýším. Já rodičů chudých
syn, já, kteréhož laskavě k sobě zveš,
nezemru, Maecenate družný,
Styx mě vlnou neobejme děsnou

Druhá (ódy III 30) je světoznámá:

Pomník jsem dovršil, jenž přetrvá i kov,
královských pyramid stavby převyšuje;
v hrob neklesnu celý, částka bytosti mé
závažná nezetlí …
ježto z chudého jsa
mocným já poprvé jsem k zpěvu Vlašska zvuk
Aeolský přidružil. Vezmi ty slávy jas,
jejž jsem čestně nabyl, Melpomene, a mé
Delfským laurem oviň skráně, milostivá!

Ovid, nejduchaplnější ze všech básníků římských, byl také hrd na své literární plody. Věští nevadnoucí slávu své manželce a o sobě praví (Trist. IV. 10, 130):

Byť bych hned zahynul, země se o mne nehlaš!

Na konci své velké básně „Proměny“ o 15 knihách, kde zajímavě, poeticky a s nevšedním důmyslem líčí proměny lidí ve stromy a živočichy, praví tonem Horácovým:

Již dovršil jsem dílo, které Jova zlost ani ohně,
železo, věk hlodavý zahubit zhola nikdy nemůže.
Až bude chtít den onen, jenž má jen k schránce tělesné
právo, nechať tuto dráhu žití skončí mi nejistou,
než lepší částí těla svého ku výšině hvězdné
vzlétnu, jsa nesmrtný, maje jméno nevyhladitelné,
a kde žezlem římským daleké jsou řízeny země,
čten budu lidstva retem, zvěstí pak po věky všechny
žít budu, pravdu jakous-li tají věštců hlasy v sobě.

Nešťastný básník ten byl Augustem vypovězen. Z kruhu rozkoší uvržen v desné pustiny kraje getského u Černého moře. Hrozné toto neštěstí poněkud ulevovala příchylnost nevzdělaných spoluobyvatelů a úcta k němu. Sprostili jej všech dávek a zamilovali si ho, zvlášť když se naučil getsky. Když pak na zemřelého Augusta napsal getskou báseň, tu mu uštědřili čestný věnec.

Nejzajímavějším zjevem v příčině naší je *Vergil.* Básník tento patřil k onomu malému počtu básníků, kteří v každém ohledě štěstím bývají provázeni. Byl obdivován jak pro svou činnost literární tak pro řídké dary své povahy. Pracoval bez pretensí s úžasnou pílí. Psal plných deset let svou Aeneidu a chtěl ji ještě další tři léta pilovati. A přec v poslední své vůli přál si, aby jeho plody, pozdější chlouba římského Parnassu a středověká orakula, byly spáleny … A jaká ironie! O tom tichém geniu nejvíce se mluvilo a psalo víc než o Horacovi i Ovidovi. Již v pozdější době císařské zajímal literární obecenstvo římské nejvíce a ve středověku byl téměř zástupcem celé velkoleposti antické. Již za svého života dočkal se mnohých ovací.

Kdysi v divadle, když se recitovaly jeho verše, povstal svorně národ a básníku právě přítomnému prokázal úctu jen Augustovi projevovanou.

Životopisec jeho praví, že zjevil-li se v Římě, kam jen zřídka docházel, bylo mu vždy uchylovati se někam před stíhajícím jej lidem.

Kdysi předčítal Vergil dle pověsti Augustovi a Oktavii ze šestého zpěvu Aeneidy verše 867—886 místo o Marcellovi, synu Oktavie, sestry Augustovy a nešťastné manželky Antoniovy. Básník četl tak tklivě, ze prý bolem přemožená Oktavie do mdlob upadla. Přišedši k sobě velela prý vyplatiti za každou řádku 10.000 sesterců.

Později byl Vergil ctěn jako nějaký světec, vykládán a veleben o závod. Zejména přičítána mu velká učenost, znalost astrologie a filosofie. Byl zván knížetem básníků a oblíben i u dám. Za Hadriana zevšeobecněl mrav ptáti se osudu. Otvíraly se básně Vergilovy a dle jich znění vykládán budoucí běh. Ve středověku byl Vergil pokládán za divotvorce.

Sám císař *Augustus* byl prý spisovatelem tragoedií. Podobně *Maecenas.* Císař *Tiberius* liboval si ve čtení básníků zejména řeckých a sám psal. Později však spisovatele pronásledoval jako jeho nástupce *Caligula*.

Nero chtěl býti básníkem a proto žárlil na každého, v němž viděl jiskřičku nadání. Svolal všechny veršotepce a vyčastoval je. Pak musili jeho slovo doplňovati ve verše. Tak složil báseň o válce trojské a při požáru Říma ji četl.

V době té a zejména později básnila celá hejna obmezených pisálků. Plinius vypravuje, že v jistém měsíci neuplynulo téměř ani dne bez recitace některého básníka.

Ze stručných těchto črt vyplývá, že cena poesie byla vždy uznávána. Kněžím jejím dostávalo se vždy jakési úcty. Je to bohužel běh lidský, že znamenití geniové často teprve po smrti zaslouženého uznání došli. Tak tomu jest, tak tomu bylo také v starověku. Konečně nese to přirozenost lidská, již v století devatenáctém zastáváme v témž stadiu, jako v dávných dobách starověku, že velicí koryfaeové musí míti také hojně odpůrců. Jízlivé osobní nepřátely a potupné pamflety poznali ti nejlepší básníci starověcí. Všeobecně platnými a věčně pravdivými zůstanou slova Horacova (List II. 1. 12—14):

> . . . teprv se žitím skončí se nenávist.
> Pálíť svým žárem, kdo zatemňuje veškeru přednost,
> ve všem výše stojí. Umrlému se dostane lásky.

Modrá obloha.

Báseň *Petra Jasmina.*

Je mojí nad hlavou kam oka spěchá let,
a řek' bych: Celý svět
i s mořem, horami tím stropem překlenut.
Tak v duši plesno mi, jak neznal bych, co trud
a měl si zajásat z té duše hloubky hned.

A se skřivanem chtěl bych výš se vznést
a zpívat blaha zvěst
Kus lesní samoty, kus modra na nebi
a krůpěj míru jen — jak málo potřebí
ku chvilce blažené té mojí duši jest.

Jak louku posetou když modrým květem zříš,
kam zvedneš oko výš,
neb drobné dítě jak když chováš na klíně
a hledíš v oko mu, jež září nevinně.
A pod tou oblohou ta naše krásná říš.

Ta věčně půvabná a svatá česká zem,
již domovinou zvem,
nad nížto dlouho tak jen hrozivý mrak stál.
Já myslím, že již čas, by navždy prchnul v dál
a s modré obloby svit zlatý padal sem.

Člověk, jenž ztratil své jméno.

Povídka od *Hjalmara Hjortha Boyesena.*

(Pokračování.)

V.

V Norsku šatí se dámy za tím nevinným účelem, aby uchránily se před nepohodou povětří; je-li tento účel ještě mlhavě znatelný v dnešních toilettách amerických žen, jest zajisté dostatečně zakryt, že vzdoruje objevení jej, zakryt asi tak jako sanskritský kořen slova ve francouzských a anglických odvozeninách. To byla převládající myšlénka v duši Halfdanově, když Edita k unešení krásná ve vzdušném půvabu své ranní toiletty v ustanovenou hodinu usedla podle něho k pianu. Její přítomnost působila naň tak intensivně a tak zaujala celou jeho bytost, že neponechávala místa pro pomyšlení na hudbu. Žena se všemi duševními tajemstvími, která to jméno v sobě chová, zdála se mu vždy býti jako nějaký složitý květ a v názoru tom potvrzovaly jej i ty rozličné okrasy a titěrky oděvu, kterými ona v logickém souhlasu se svou myslí mnohotvárnost své bytosti projevuje. Avšak touto dívkou zde byl jeho dřívější názor valně otřesen: tato zázračná souhlasnost a jednolitost etherických obrysův, barev, tonů a polotonů, které tvoří moderní New-Yorskou dívku, zdála se mu tak nevýslovně jednoduchá, téměř asi tak, co se mathematikovi zdá býti prosté počtářství.

Edita otevřela jednu z těch knížek s červenými deskami, kde bohaté a divučarné melodie Chopinovy odpočívají klidně složeny jako vzácné exotické květy v herbáři. Začala *fantasii impromtu*, která se má vyhráti jediným ohnivým proudem, jehož vášnivý chod kvapí jako bez dechu k náhlému *finale*. Ale Edita zápasila citelně se svými prsty a otupovala ocelové ostří každé fráse neurčitým výrazem. A přece bylo v její hře dosti vroucí vůle, že zachránila ji před úplným nezdarem. Když skončila, projevila posuňkem svou nespokojenost, zavřela knížku a nechala ruce sklesnouti křížem do klína.

„Chtěla jsem vám jenom podati důkaz své neschopnosti,“ řekla upírajíc svůj velký, světlý zrak na svého učitele, „chtěla jsem, pane, abyste dobře zvěděl, jaké to práce jste se ujal. A teď mi opravdově a poctivě řekněte, — nepozbyl jste k učení chuti?“

„Nikterak,“ odvětil on, a rozkoš, pocítěná její přítomností, chvěla se mu všemi nervy, „máte dosti ohně, aby se z vás mohl státi ku podivu dobrý hudebník. Ale vaše prsty zdráhají se dosud vyhovovati všem odstínům vašeho cítění a vůle. Není jim ničeho potřeba než cviku.“

„A myslíte, že je dovedete vycvičit? Jsou hrozně zarputilé i ani vám říci nemohu, co se mne natrýznily.“

„Dovolíte mi, abych se vám podíval na ruku?“

Zvedla pravou ruku a s jakousi žákovsky poslušnou upřímností spustila ji do ruky jeho.

„Ach odpusťte," zvolal udiveně, „toť ruka nádherná, ruka schopná zázraků — hudebních zázraků myslím. Jen hleďte na ty prsty, jak pevny jsou v kloubech a přece tak ohebny. Vaše ruce vám zajisté nebudou překážkou, abyste se nestala velkou umělkyní."

„Děkuji vám," zvolala s nedůvěřlivým úsměvem, „dobře jste se držel. Aspoň běřete všechnu zodpovědnost na sebe, nestanu-li se umělkyní. Avšak já budu úplně spokojena, učiníte-li ze mne pouze tak dobrého hudebníka, jako jste sám, tak, abych uměla přednésti nepříliš těžkou skladbu, aniž bych cítila, že dopouštím se svatokrádeže znetvořujíc krásné myšlénky některého velkého komponisty."

„Jste příliš skromna; vy zajisté — —"

„Ne, ne, já nejsem skromna," přerušila jej s prudkostí, která jej zarazila. „Prosím vás o to, abyste mi stále nečinil poklony. Toho laciného zboží dostává se mi dosti jinde. Nenávidím to, když se mi říká, že jsem lepší, než jsem. Chcete-li mi svým vyučováním posloužit, musíte býti ke mně zcela upřímným a vytýkati mi prostě, v čem nestačím. Slibuji vám napřed, že nebudu nikdy uražena. Zde ruka na to. Ujednáno?"

Jeho prsty stiskly mimoděk tu jemnou, krásnou ruku.

„Nebyl jsem neupřímný," řekl tiše, „ale vystříhám se v budoucnu i samého zdání neupřímnosti."

„A když budu hráti ošklivě, řeknete mi to a nebudete zakrývati ničeho bezvýznamným pochlebenstvím?"

„Vynasnažím se."

„Dobře tedy, tak výborně spolu vyjdeme. Nemyslete si, že jest to u mne pouhý ženský nápad. Mužové a cizinci ještě u větší míře než Amerikáné vzali si do hlavy, že nutno jest míti se k ženám s odpouštějící shovívavostí; že jejich pošetilosti, jsou-li pošetily, musí se okrášliti nějakým uhlazenějším jménem. Mužové usilují do největší míry učiniti z nás pouhé hračky a jako tyto opovržení hodné v našich vlastních i jejich očích. Nemůže býti upřímné úcty tam, kde pokládá se jen nutno vyhýbati se pravdě. Avšak většina amerických žen je stvořena z příliš vážné a přísné látky, než aby dopustila takového s sebou nakládání. Ony cítí skrytou neupřímnost i tam, kde společenský způsob brání jim projeviti to, a ony zošklivují si pak samy sebe i pochlebníky. A teď mi odpusťte, že mluvila jsem s vámi tak přímo po tak krátké známosti; ale vy jste cizinec a snad jest to skutek přátelský, zasvětím-li vás čím dříve, tím lépe do našich způsobů a zvyků."

Nevěděl ani, co odpovědít. Její přímost byla tak náhlá a prudká a smýšlení, jež projevila, tak rozdílné od onoho, jakého se byl až dosud u žen domýšlel, že nemohl jinak než pohlížeti na ni v němém úžasu. Tím se tajiti nemohl, že jej posuzovala správně a že chování se jeho i jiných mužů k ženám zakládá se na jakési domnělé převaze nad nimi.

„Myslím, že jsem vás urazila," ujala se opět slova pozorujíc ustrnulý výraz na jeho tváři. „Ale bylo skutečně nutno vám to říci, máme-li si na dále rozumět. A vy mi odpustíte, není-li pravda?"

„Odpustit!" řekl zajíkajícím se hlasem. „Nemám čeho odpouštět. Byla to jen vaše nelítostná opravdovost, která mne zarazila. Jsem vám spíše díky povinen, dovolíte-li mi, abych vám vděčen byl. Přeju si, abych to směl."

„A teď," přerušila jej Edita, hrozíc mu žertovně prstem, „pamatujte svého slibu."

U vyučování bylo teď pokračováno bez dalšího přerušení. Když skončeno, vstoupilo provázeno jsouc paní Van Kirkovou malé děvčátko s vlasy stočenými do papírků a s velmi naškrobenými šatičkami, tak že odstávaly na všech stranách skoro vodorovně.

K svému nemalému překvapení poznal v ní Halfdan na první pohled svou malou přítelkyni z parku i zdálo se mu býti dobrým znamením, že toto dítě, jehož přítulnost rozehřála mu srdce v okamžiku, kdy osud jeho zdál se býti zoufalý, i na dále bude sdruženo s jeho žitím na nové pevnině. Na Kláru učinila patrně velký dojem změna, která se stala v jeho zevnějšku i nemohla se zdržeti poznámek o tom. Ukázalo se, že jest velmi schopnou žačkou a hraní těšilo ji tím více, čím srdečněji přilnula k svému učiteli.

Bude teď nutno pominouti méně významných podrobností v tomto novém období života našeho přítele, „pana Birche". Než minul měsíc, dobyl si trvalé přízně u všech členů Van Kirkovy rodiny. Paní Van Kirková mluvila o něm ke svým dámským návštěvám jako „o učiněném pokladu" nechávajíc je často v pochybnosti, je-li kuchař anebo kočí. Edita líčila jej svým přítelkyním z velkého světa jako člověka „skutečně geniálního", zanechávajíc v jejich myslích dojem vlajících kadeří, skvělého sametového kabátce, širokého shrnutého klobouku, vzdorného nákrčníku a zevnějšku vůbec plného závadných pretensí. Nejsouť „geniové" cizího rázu vůbec ve velké New-Yorkské společnosti zbožím oblíbeným. Klára, která byla zatím ve svém učiteli objevila nevyčerpatelný zdroj pohádek, ujišťovala své přítelkyně tam v malých těch palácích přes ulici, že jest „rozkošný", a zvala je často, aby si také přišly poslechnout jeho divukrásné povídky.

Pan Van Kirk, jak se samo sebou rozumí, nezavazoval se k ničemu a ničím, ale platil mlčky a bez zdráhání, co platit měl.

Halfdan zápasil zatím nadarmo se svou vzmáhající se náklonností k Editě; avšak čím více se vzpíral, tím beznadějněji viděl se zapletena v nepovolující sítě. Moucha, dokud ticha v pavučině, může na okamžik zapomenouti svého nebezpečí, ale nejmenší hnutí a pokus osvoboditi se končí smrtelně. Také on se vzpíral, doufal, strachoval se, bouřil se proti svému osudu a opět z čiré unavenosti klesal nazpět v tupou, omráčenou necitnost. Přes její přátelské se k němu chování necítil se nikdy tak cizincem všemu a všem jako v její přítomnosti. Jeho spontánní, nelíčené koření se jí přijímala někdy s netrpělivostí jako něco, co skutečně jest pod důstojností jejího si povšimnutí; jindy opět otevřeně je uznávala a škádlila jej „rytířskosti starého světa", která se brzo vykoupí v praktickém, americkém ovzduší, říkala mu: můj Vikingu, můj rytíři, můj věrný panoši. Avšak nikdy jí nenapadlo dívati se na jeho oddanost vážně, a hleděti naň jako na možného milence, patrně nikdy jí hlavou ani neprobleskło. Když se seznámili důvěrněji, nabídl se jí, že bude s ní čísti své oblíbené básníky, a skutečně se mu znenáhla podařilo, vštípiti jí část svého náruživého obdivu k Heineovi a Björnsonovi. Ona zase obracela jeho pozornost na díla amerických autorů, kteří mu byli až dosud o málo více než pouhým jménem, a tak byli si vzájemně prospěšni a strávili spolu mnohou utěšenou hodinu za dlouhých zimních odpolední. Avšak v jeho enthusiasmu bylo něco jí tak nezvyklého, tak cizího. Úkaz ten byl dosti zajímavý, dokud byl nový, ale když pozvenáhla viděla, jak stává se nepohodlně vážným, bylo jí v jeho přítomnosti až nevolno. V takové chvíli stávalo se ohlášení návštěvy nějakého známého pána její vlastní národnosti, byť byl i sebe obmezenějším, opravdovou úlevou, mohlať se oddati klidnému vědomí, že jest doma. Halfdan nemohl necítit tento osten a stával se ode dne ke dni nešťastnějším.

Tak mijel měsíc za měsícem a každý den přinášel novou útrapu. Patronisující způsoby paní Van Kirkové a její okázalá laskavost napínaly jeho trpělivost často do nejkrajnější míry. Dopustil-li se sebe nepatrnějšího poklesku proti duchu cizího mu jazyka, užil-li poněkud jen nepříhodného výrazu, hned tu byla paní Van Kirková s opravou, kterouž pronášela s důrazem o tisíc stupňů nad něho povzneseného mentora. Za takových příležitostí se ho Editě často zželelo i bránila jej proti matčině kritikářství. A on naslouchaje trpně a v obdivu plném mlčení jejím důvodům, byl vděčen i za tu okamžitou bolest, poněvadž byla následována tak velikým štěstím. Neboť bylo to tak milé býti bráněnu od Edity a cítit, že stojí s ním v jednom šiku proti ostatnímu světu. Kdyby jí jen tím starým rytířským způsobem mohl dokázati, jak ji miluje! Ano tak šíleným byl ve své rozrušenosti, že si přál, aby rodinu její stihlo nějaké neštěstí, které strhlo by tu společenskou hráz mezi ním a jí, aby mohl těšiti ji v jejím zármutku. Snad by potom plačíc sklonila hlavu na jeho prsa a na jeho věrném srdci snad by zapomněla, že je cizinec.

Edita sama věděla dobře, že jest její učitel do ní zamilován. Ženy jsou v tomto ohledu ku podivu bystrozraké a každý se klame, kdo se domnívá jako náš hrdina, že má své tajemství uzamčené v nejskrytější komůrce svého srdce. Zachvěním hlasu, bezvolným pohledem a hnutím, sterými cestami vykrade se tajemství to ven, a oloupený žalářník svírejž si klíč v domnění svého vítězství, on neví, že byl o svůj poklad již okraden. Nebylo to arciť vinou Editinou, že zvěděla o tajemství srdce Halfdanova. Považovala to celkem za velmi pošetilou věc a kladla na to pramalou váhu. Že láska tak mocná a přece tak skromná, tak zbavená veškeré naděje a přec se neměnící, tak uctivá a věrná měla na sobě něco velkého a dojemného, ani na mysl jí nepřišlo. Ostatně jest to vždycky věc poněkud choulostivá, když se do vás zamiluje váš učitel hudby; kritisující přátelé nikdy nezbaví se podezření, že jste jej povzbuzovaly.

Ve své první radosti, že objevila Halfdanův talent, připustila jej Edita nelíčeně v poměr zdánlivé společenské rovnosti. Byl muž vzdělaný, měl způsoby a zevnějšek gentlemana a neměl na sobě nic theatralního. Matka libující si v úloze patronessy, obzvláště mladých mužů, zvala jej k obědům a uváděla jej ku svým přátelům, tak že téměř každý hleděl naň jako na *protégé* rodiny. V salonu vypadal dobře, ano měl na sobě něco tak vybraně ušlechtilého, že byla radost naň se podívat. Avšak v celé jeho bytosti jevilo se také něco dětsky přímého, prostého, povolného, což úplně příčilo se povaze lidí ji obklopujících. Amerikán by se nebyl mohl nikdy spokojit s takovým podřízeným postavením, aniž by se už tak neb jinak snažil zlepšiti si je. Ale Halfdan stál s rukama založenýma, a díval se klidně, jak se Olson, jehož vychování a vlohy nemohly se s jeho ani porovnat, povznášel nad něho, a on necítil patrně ani touhy, vyšinouti se o stupeň dále. Když se celá společnost bavila, sedával v koutku s Klárou na klíně a s dvěma, třema malými děvčátky, tulícími se k němu, a vypravoval jim pohádky celé hodiny s tváří zářící nevinným štěstím. A když Klára, chtějíc jej přiměti, aby povídal jim a hrál si s nimi dále, objala jej, byla míra jeho štěstí vrchovatá. To krásné, dobré dítě ve své roztomilosti a se svým důvěrným žvatláním stávalo se vždy dražším jeho domova nemajícímu srdci i přilnul k němu s dojemnou oddaností. Neboť ona byla ta jediná, kteréž nebyl cizincem.

(Dokončení.)

Zkouška.

Napsal *Gabriel d'Annunzio.*

V královské jizbě kulaté a stmělé,
kde mudrců a pěvců slova svatá
jsou kolem vryta do stěn zlata,
z Palesimondy v karbunkuly stkvělé
král sní, jeť dumou jeho duše jata,
vous rekovské mu kryje ňadro celé.

Zrak upírá asyrskou na kasetu.
Po deset měsíců ji zlatník skládal.
Květ růží okny do té síně padal
a vůně jak dech lidský vála z květů
Chrt dlel mu u nohou, jej sen ovládal
po dobrodružné honby vírném letu

Hle, za ním vzpřímený syn králův stojí
a dědic jediný z levého boku,
i mlčí, divý žár mu hoří v oku,
vous kolem tahů despoty se rojí
co lehké chmýří, jest jak tigr v skoku,
chtíč děsný spí mu pod kalenou zbrojí.

Dost dlouhé otcovo je panování,
on myslí a pak z pasu vyrve dýku,
jež napuštěna jedem, bez povyku
hrot její namodralý rychle sklání
a na zkoušku ji v jednom okamžiku
spícího chrta nozdry hbitě raní.

Přeložil *Jar. Vrchlický.*

FEUILLETON.

Dopisy a zprávy redakci zaslané.

Redakce přijímá do tohoto oddělení dopisy i zprávy týkající se českého veřejného života, zvláště pak literatury a umění.

Zodpovědnost za náhledy a mínění dopisovatelův redakce na se nebéře, přijímá však odpovědi na ně.

Dopisů a zpráv zaslaných anonymně přijímati nelze.

Listy z venkova.

Byl jsem pozván do venkovské zábavy — „dýchánek“ stálo v pozvání.

Těsná místnost, kouř, že by ho mohl krájet jako tvaroh. Ale na to už není u nás ani dovoleno si stěžovat! Kdo nehoruje zrovna pro atmosféru krčmy, je tak něco jako nadutý aristokrat; hledí se naň s nedůvěrou.

Sedíme u stolu a šťastně zvyklo si oko na přítmí tabákovým dýmem naplněné prostory; dýcháme jedovatý vzduch už snáze — plíce si také zvykají. Bereme už jen každých pět minut do ruky hodinky.

Začíná se s programem. Zajisté zapomeneme trochu na nepříjemnosti, za které konečně nikdo nemůže, které dány jsou jaksi samy sebou, poměry společenskými, zvyky neodložitelnými, obtížemi prostředků maloměstských. Odejít bylo by urážkou skutečnou, sami to cítíme a podřizujeme statečně osobní své slabosti celku, věci — byli jsme pozváni ve jménu vlastenectví. Čistý výnos k důležitému účelu národnímu! — —

Tedy s programem se začalo.

Kuplet přednese pan X . . .

A přednesl. Myšlénky v tom nebylo, ale neříkáme nic. Jest nám jen, jakobychom byli spolkli hořkou pilulku i zapíjíme ji.

Aj, již číslo druhé! — —

Komický výstup, přednesou Y. a Z.

Pak solový výstup, přednese pan X.

Žert v jednom jednání, přednesou A., B., C. (Osoby: opilý sedlák, opilý kočí, opilý dráb.)

Žertovnou píseň zazpívá D. (jedná zase o opilém sedláku) a X. zase přednese kuplet.

Co pak je to? Co pak je to? Je nám špatně. Ne od tabákového dýmu a těžkého vzduchu těsné místnosti — na to vše jsme skutečně docela zapomněli. Cítíme však ošklivost jinou — ošklivost v duši; cítíme lítost . . .

Teď nešťastný mladík nějaký přichází v tatrmanském obleku a začne nás bavit ukazováním starožitností. Ne právě nejlepší příležitost k broušení vtipu, ale jsme lidé shovívaví, jak praveno.

Co však slyšíme? — Co musíme slyšet? — —

Ukáže se nám mezi jiným: Brko z perutě archanděla Gabriela, když pelichal. (Ta něžnost výrazu!) Dále nehet z nohy pramáti Libuše . . . Chlup z bradavice otce Žižky — Teď už: Fi! Fi! — — Sáhneme po klobouku.

Kde to jsme? Kde jsme se to octli? — — Rozhlížíme se kolem. U stolů zevnějškem svým i postavením zcela slušní lidé, mužští a ženy i dívky a smějou se z plných hrdel. Přednášeč odměňuje se potleskem . . .

Ovívá nás vzduch vídeňského tingl-tanglu. Tam bychom byli uraženi a právem uraženi. Ale zde, u nás, doma, to trpíme a tleskáme tomu a smějeme se . . . Věci tak blbé, tak ničemné! Jaký to vkus? — — Co se u nás v Čechách nevydává všecko za humor! — —

Což pak je nemožno dnes uspořádat zábavný večer — „dýchánek“ — než pomocí takto komických výstupů, opilých sedláků a hloupých kupletů nejhrubšího zrna? Sklesli jsme tak z nadšeného rozjaření starých besed? — —

Jako bychom neměli dobrých, ano krásných věcí! Veršem i prosou, kratších i delších, humoristických i vážných — všeho dost, aby uplésti se dala kytice na pobavení obecenstva a ne jen k jednomu večeru . . . Musí sáhati se k nejmizernějšímu kvasu literatury?

A když se neví nic nového — ať se opakují věci dávno známé. „Pro boha, už zase“ — řekneme třeba, jsme-li přítomni, ale vyslechneme a nejsme rozmrzeni. Kdyby se předneslo i špatně — odpustíme rádi nedostatkům diletantství. Jenom ale sprostotu žádnou, žádnou nízkost, žádné blbství! Trochu aspoň noblessy duševní, ušlechtilosti v myšlení i citu . . .

Zábava, kterou jsme líčili, není snad nahodilý chybný krok, omluvitelný přehmat — takových „zábav“ pořádá se ročně po Čechách na sta. I studentstvo libuje si tu onde v podobných delikatessách duševního požitku!! Kreslili jsme právě typický zjev. Chorobný zjev ve společenském českém životě dnešním a velice smutný . . .

—*s.*

Listárna redakce.

„Po bazáru.“ — „L. B. B.“ — „E. N. Dolský.“ — Filolog. Zdc.“ — „B. G.“ — „—ský.“ — „Xav.“ — „N. B.“ — „A. J. (Jar. up . . .)“ — „J.“ — neuveřejníme. — „b“: Překlady dobrých na jedno číslo stačících povídek jsou vždy vítány. — „Sg. v Př.“: Obraťte se laskavě na svého knihkupce, má úplný seznam a může Vám poraditi nejlépe. — „V. Zaj.“: Svazek básní Vrchlického, překladem Edmunda Grüna, vyšel před nedávnem v Lipsku nákl. Ed. Wartiga. — „Jan“: Ano.

Číslem příštím končí druhé čtvrtletí XIV. ročníku „Lumíra“ i žádáme pp. čtenáře, jichž předplatné došlo, o laskavé obnovení.

Na „LUMÍRA“ předplácí se:

V Praze:		S pošt. zásylkou:	
Na celý rok	zl. 6·60	Na celý rok	zl. 7·—
„ půl roku	„ 3·30	„ půl roku	„ 3·50
„ čtvrt „	„ 1·65	„ čtvrt „	„ 1·75

Jednotlivé měsíční sešity stojí v Praze 55 kr., poštou 60 kr.

Administrace „Lumíra“
v Praze, Salmova ulice číslo 9 n.

OBSAH:
Vodní květy. Báseň Jaroslava Vrchlického. — Skály. Několik výjevů z dějin samoty. Od Al. Jiráska (Pokračování.) — U knihy pohádek. Báseň Adolfa Heyduka. — Pozdě. Napsal Octave Feuillet. — Návrat do dvorce. Báseň Fr. Lifky. — Kult básníků starověkých. Napsal Timothej Hrubý. (Dokončení.) — Modrá obloha. Báseň Petra Jasmina. — Člověk, jenž ztratil své jméno. Povídka od Hjalmara Hjortha Boyesena. (Pokračování.) — Zkouška. Báseň Gabriela d'Annunzia. Přel. Jar. Vrchlický. — Feuilleton: Dopisy a zprávy redakci zaslané.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček“.**

Předplací se pro Prahu
na čtvrt léta . 1 zl. 65 kr
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . 1 zl 75 kr
na půl léta . 3 „ 50 „
na celý rok . 7 „ —

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10 a 20 každého měsíce vždy o 2. hod odpoledne

ROČNÍK XIV. 20. června 1886. ČÍSLO 18.

Nasilnik a dobrodruh Koniecpolski.

Společenská črta polská ze XVII. století. Podává *Edv. Jelínek.*

Veliká, na krásných základech zbudovaná volnost, z jaké těšila se až do úpadku polské vlasti národní šlechta, vedla přirozeným způsobem k protivám, kteréž v dějinách jiných národů méně jsou zřejmé. Každé dobro, zneužije-li se, přetváří se ve zlo a takovým do jisté míry zhoubným zlem byly také výsady udělené polské šlechtě v dobách dávno minulých. Ale nemůže býti s podivením, že také o Polsku platí: „Kde světlo, tam též stín chmury své metá.“ Proto spatřujeme v dobách největšího rozvoje šlechtických privilegií v Polsce vedle znamenitých lidí, kteří těžíce z výsad neobyčejné volnosti znamenitě působili v duchu vlasteneckém, zemi prospěšném a blahodárném, též dobrodruhy a svévolníky, kteří podléhajíce více nízkým pohnutkám strženi byli do proudu škodlivých vod, o nichž říci lze, že později přispěním *jiných okolností* vystoupily z břehů a zachvátily i zaplavily osení budoucnosti posvěcené.

Nemáme v úmyslu v řádcích těchto líčiti politické protivy polské, z nichž vytryskala tak zhoubně bezuzdná nekázeň, chceme spíše jen seznámiti laskavého čtenáře s pověstným *gwaltem*, jehož se dopustila nezdařená ratolístka jinak vynikajícího šlechtického rodu staré Polsky.

Naše vypravování sahá podnětem svým do druhé desítky XVII. století a věc sama, ač dotýká se zblízka jen vnitřních záležitostí dvou šlechtických rodin a téměř ničím do veliké politiky nevbíhá, přece rozčílila mysl všech současníků v Polsce do té míry, že „gwalt“ Koniecpolského naplnil hrůzou netoliko Krakov, ale i celou zemi a že vedl k přísným soudům nejen právo zemské (sněm), ale i církevní moc stolice papežské.

Přes to vše zůstaveny byly potomstvu o pověstném *gwaltu* pana Koniecpolského stopy velice nejasné; teprv v nejnovější době uštědřil krakovský profesor a badatel Jiří Mycielski polské písemnictví důkladnou monografii v té příčině, kteráž již pro bohatě nahromaděný material kulturně historický všeobecného zasluhuje povšimnutí.*)

Podáváme tedy společenskou črtu ze života polské šlechty XVII. století, založenou ovšem na důkladné studii prof. Mycielského.

Rodinným hnízdem Koniecpolských bylo Sieradzké vojvodství a nesli jméno od Koniecpole, položeného mezi řekami Bialou a Pilicí, kde také později hetman Stanislav pěkný vystavěl kostel, v němž podnes tlejí rodinné kosti nejednoho znamenitého předka tohoto rodu. Již pod Grunwaldem válčil chrabře Jakub z Koniecpole na čele vlastní korouhve a v dějinách XV. věku pověstným byl Jan Koniecpolski, jenž v mládeneckém věku (roku 1427) blízek byl králové Žofii, podezřívané bez podstaty, že příliš laskavým pohlížela okem k nejmladší ratolístce Sieradzkého panstva. Ale urovnalo se to, a on se stal později i kanclérem korunním, často důležitě potřebovaným při dvoře i poselstvích. Později vynikal z téže rodiny Jan, člověk učený, o němž hlásá současný verš jesuitský:

„Jan przy nich Koniecpolski, człowiek nauczony
We wszystkich naukach, iezykach przednieyszych ćwiczony
Słyszę nie tylko Grecki język i Łaciński,
Ale snadź doskonale umie Palestyński.

Také znamenité místo zaujal v dějinách *strýc* bohatýra našeho, Aleksandr Koniecpolski, stranník Zamoyského a Zigmunta III. O rodičích „násilníkových“, jakož i o životě jeho v mládí zachovalo se paměti naší pramálo. Vědomo jest jen z hruba, že byl druhým synem sieradzského podkomoří a že se narodil mezi l. 1582 a 1585. Jmenoval se po strýci svém Aleksandr. Po tehdejším způsobu poslán byl na „vychování“ do Němec, pravděpodobně ke dvoru nadšeného kalvína Bedřicha IV., kterýž vládnul v Heidelberce. Ale mladý panic polský málo dobrého získal na německém záhoně i lze beze vší obavy určitě říci, že jej vychovali špatně. Heidelberský život nebyl tehdáž právě nejmravnějším na světě a slavná bečka o 160.000 láhví rýnského vína také asi přímo působila na našeho panice. Ostatně přiučil se Aleksandr Koniecpolski na romantických terasách heidelberského zámku, jakož i na rozličných „špacírech s německým frauzimmerem“ dobrodružně se veseliti, v němž kníže elektor sám příkladem předcházel.

Kdy se pan Aleksandr z Němec do Polsky vrátil, není určito známo, ale roku 1611 spatřujeme jej již na stálo ve vlasti usedlého. Není nic přirozenějšího, než že záhy ohlížel se po družce života a sice po takové, která by netoliko dni jeho oslazovala milostí, ale i napravila dobrým věnem jeho značně pochromenou „fortunu“. Rozhlednul se tedy asi beze všech ušlechtilejších pohnutek a k dobrodružnostem již přivyklé jeho oko padlo na Žofii Dembińskou.

---

*) Porwana z klasztoru. Kartka dziejów obyczajowych Polski XVII. wieku. Przez Jerzego Mycielskiego, dra fil., Kraków 1886. str. 1—220.

Dívka tato byla vnučkou kancléře Valentina Dembińského, pocházela tedy z rodu ne-li s Koniecpolskými stejně slavného, tož přece dobře zasloužilého o vlast a — zámožného. Také pan Kašpar z Dembian, podkomoří mielnický, otec Žofiin, byl bohatý pán! —

Zdá se, že zasnoubení mladé šlechtičny s Aleksandrem Koniecpolským dělo se v souhlasu rodičův obou stran — avšak proti vůli nevěsty, kteráž ke kroku tomuto teprve na mnohé domluvy *částečně* svolila. Jisto jest, že roku 1611 byla Žofie „choti svému“ *zamluvena*, čímž však nikterak dobrovolně se nezavazovala býti jeho ženou.

Jen jako v mlhách nejasné minulosti zjevuje se nám obraz mladé šlechtičny, kteráž přeživši sotva dvacáté jaro své strastiplné pouti životem, zajisté jen ze závažných pobudek vnitřních nechtěla býti ženou Koniecpolského. O podobě její pověděti můžeme jen tolik, co vypravují staré podobizny Sebastiany Lubomirské, dcery kastelana vojnického v Křešovicích nebo Anny Oświecimové v Krosně, kteréž připomínají zjevy štíhlé, útloboké, o tvářích bledých, očí dumavých, plných lahody a mírnosti. Také těžký zlatohlav, aksamit a atlas mysl ať si přidá, a pak jistě vynoří se zjev, jenž nedaleký je podobě Žofie Dembińské.

Nevěsta Koniecpolského, ještě dříve než přikročila k oltáři, snažila se všemožně dostati se za tiché zdi klášterní a v nich asi toužila ukrýti se před — mužem. Nenalézajíc pro tento svůj úmysl dosti vydatné podpory ve středu vlastní rodiny, odhodlala se domáhati se pomoci při stupních samého trůnu papežského, při čemž jí kardinal Bellarminus mnoho prokázal ochoty. Leč v Římě protahovala se věc do nekonečna a jelikož také ostatní odpor nevěstin stal se marným jen pokusem — podlehla posléze a podala ruky své vnucenému ženichovi.

Byl to sňatek velmi podivný a bližších zpráv o něm na prosto se nedostává.

Vědomo jen, že nedlouho potom následkem vytrvalého naléhání a proti všem překážkám překročila tiché prahy Bernardinek třetí reguly v klášteře sv. Anežky na Stradomském předměstí v Krakově. Bylo to 18. října roku 1611.

Do kláštera uchýlivší se šlechtična obývala tam *„prozatímně“* celu, kdež očekávala prohlášení donuceného sňatku za neplatný. Ale z Říma dlouho nedocházelo vyřízení, tak toužebně očekávané. Kardinal Bellarminius podrubě se přičiňoval u papeže v Římě, aby zadost bylo učiněno panině přepokorné prosbě. Dovolávala se pro Boha *„żeby iey za mąż nie niewolili“*.

Mezi tím však spěla záležitost ke katastrofě, ač spor vlekl se ještě po nějaký čas bez rozhodného úspěchu. Žofie stála vytrvale na svém stanovisku, které sdílela s ní sestra její podkomořanka Dorotka Dembińská, uchýlivši se rovněž za ponuré zdi starého kláštera. Tu v tom čase zesnula matka obou sester a veškeré příbuzenstvo s otcem v čele nalehalo, aby „obě sestry ven z kláštera vyšly a pohřbu matčině obcovaly“.

Obávajíce se násilí, obě sestry, a jmenovitě Žofie, vzpíraly se tomuto nalehání a bezpečné zátiší své opustiti nechtěly. Matku kláštera, Bohumilu Winarskou, prosily „z płaczem, dla miłości Pana Jezusa Ukrzyżowanego, y do nóg upadając, żeby ich nie wydawała“.

A tak se také stalo, že pohřeb odbýval se bez účastenství dcer. Tím však mladý pan Koniecpolski nikterak se nedával zdržovati ve svých úmyslech, tím méně, jelikož měl při své straně mnoho „důležitých“ osobností, které pomáhaly mu u vrácení „ztracené“ ženy vyjednávati. Strannici zájmů Koniecpolského a také on sám užíval zprvu jen prostředků mírných a chlácholivých. Jeden po druhém přistupoval před fortnu klášterní a u zamříženého okna nejeden prostředník pana Koniecpolského vyjednával s Žofií. Ale všickni vraceli se vždy s nepořízenou, neboť sestry každému „odpowiedziały to, co i pierwey“, to jest, že z kláštera nevyjdou. Zdálo se, že spor protahovati se bude do nekonečna a i v klášteře nepředvídaly z toho nic dobrého pro sebe. Obávaly se zbožné panny, že dojde k věcem neslýchaným a proto i samy poznenáhla obě šlechtičny k tomu měly, aby klášter „raději opustily“. Z Říma také nic určitého do té chvíle nedocházelo . . .

Uplynulo zase několik neděl a tiše jako před bouří připlížila se noc 17. dubna léta Páně 1612. Hluše dozněly hodiny před ránem na kaziměřské radnici. V tu dobu vyzněl náhle koňský dupot hrstky rychlých jezdců při samém břehu Visly. Tlupa namířila přímo ke klášteru, člověk mladý, zpupný a násilný ji vedl spolehlivě, jako vůdce dobře povědomý na poli války. Byl to pan Aleksandr Koniecpolski se svou družinou! Měli „nabite rusznice, szable, miecze, czekany i szpady“, také provazy, „moździez, napełniony woskiem, smołą i prochem“ — slovem, byli vyzbrojeni „bezpečně“ válečnou „petardou“.

Družina dobře věděla, kde nalézala se cela sester Dembińských i oddávala se naději, že zmocní se „Žofie i Dorotky bez vypáčení fortny“. Nejlépe prý prostě oknem a pak . . . slavit zameškané hody svatební! Záhy však přesvědčil se sám pan Aleksandr, že takovým „mírným“ způsobem nedospěje ke kýženému cíli i odhodlal se bez dlouhého rozmyslu k opatření před tím skutečně neslýchanému a nevídanému. Rozestavil kolem kláštera stráže, aby podkomořanky „nikudy uniknouti nemohly“, a udělil pacholkům rozkaz, aby před posvátné prahy postavili moždíř. Po chvíli zablesknul plamének „petardy“.

Vrata vyletěla do povětří, kamenná obruba rozdrobila se a celé vůkolí potřísnila spousta děsného výbuchu.

V spánek ještě pohroužený klášter rázem proniknut byl poplachem a zděšením. V temných chodbách nastal zmatek a hlavním korytářem příšerně vyzníval sten.

Koniecpolski, dobře si vědom, že nezbývá mnoho času, urputně a bezuzdně dotíral na bezbranné mnišky. Jemu v sledech všady šla družina, kteráž nedbajíc valně nářku poplašených paní, podnikla bezohlednou prohlídku nekřesťansky pokřikujíc a halasujíc. Klášter, ponořený vždy v posvátný klid, proměnil se rázem v dějiště rozpoutaných vášní. Třesk zbraní rozléhal se příšerně tichými jindy chodbami.

„Oddajcie mi żonę! Żony szukam! Gdzie jest żona moja!“ hněvně volal pan Koniecpolski sápaje se lítě na matku kláštera a nedbaje nic domluv její, „aby posvátná tato místa tak hanebně nezneuctíval“. Dvakráte učiněna bedlivá prohlídka všech téměř cel, při čemž nejedny dvéře vyvráceny neb rozpoltěny — ale podkomořanek nebylo nikde. Pan Koniecpolski zoufal. Hněv neukrotitelný zmítal bouřně jeho hrudí . . .

Jediná ještě zbývala cela. Koniecpolski udeřil „ukrutným křikem“ na ni. Po tuhém zápasu prasknul zámek a dvéře se rozlétly.

Tři zděšené paní klečely v jizdebce konečně dobyté — po dlouhém, bohatýrském odporu. Jedna z nich byla sestra biskupa łuckého, Pavla Wołuckého, dvě ostatní — podkomořanky mielnické, Žofie a Dorotka Dembińských. Jen na polo oblečené paní chvěly se dojmem zděšení a hrůzy.

Koniecpolski zajásal. Loupeží a násilím dospěl konečně k cíli svých tužeb. Nevlídnou vášní rozjiskřené oko vznítilo znovu plamenem rozkoše. Poznav ihned obě sestry, vrhnul se vítězoslavně na Žofii, kteráž v rukou jeho téměř zemdlela. Bez dechu klesla k zemi. Naposled snažila se matka kláštera odvrátiti násilného pána od nejmladších mnišek — ale marně. Koniecpolski odevzdal ženu svou svým „německým pacholkům“, kteří ji na důl odvedli nevalně šanujice její důstojenstvi. Tak maje v bezpečnosti choť svou, nehodlal se násilník uspokojiti s jedinou jen kořistí, ale mířil také k tomu, aby druhou podkomořanku, Dorotku, z kláštera ven vyvedl. což také proti vší spravedlnosti a proti všem námitkám neméně násilně uskutečnil.

Tak stalo se, že dříve ještě, než zasvitla nad krakovskou zemí zár jitřních paprsků, pan Koniecpolski byl opět vlastníkem své ženy. Přepadnutí, zbroj i zápas netrval déle než hodinu! Vše obmyšleno dobře a provedeno důrazností ničím nezdržovanou.

Zofie a Dorotka přeplaveny přes Vislu, kdež očekával obě paní zvláštní povoz, jenž záhy také zmizel v ranních mlhách a nedalekých lesích. V průvodu byl první Aleksandr Koniecpolski, smutný náčelník a vítěz této výpravy.

Od této chvíle padlo na zneuctěné zdi kláštera svaté Anežky ponuré ticho. Teprv plným rozbřeskem dne zjevny byly zpousty násilnického přepadnutí. Netoliko po Krakově, ale i po vší polské zemi rozlétla se zpráva o „neslýchané svatokrádeži“, jaké dopustil se dobrodružný pán i jest s dostatek známo, že tehdáž mysl všech touto události velice byla rozčilena. Nemohl tedy také zůstati bez pokuty světské i církevní moci „čin tak zpupný a nečestný“. Strana, která byla mínění, že Koniecpolski „dobře učinil“, byla zajisté nepatrna. hlas její zanikal ve vřavě, domáhající se zadostučinění. Sám biskup krakovský Tylicki, a později také sněm hnali před půhon vášnivého pána, který ovšem *procesu* i soudu se vyhýboval, osobně k němu se nedostavoval a všemožně jej prodlužoval. Mezitím přebýval pan Koniecpolski ve Veluni (1613), kdež ubohá Žofie donucením a proti své vůli byla mu ženou. Ale nedlouho se těšil násilník z manželského živobytí. Po velikém utrpení a strastiplném zápasu na tomto světě uletěla čistá duše její do říše věčného smiru. Zůstavila choti svému jen synka Jana.

Dne 2. dubna t. r. svolal biskup Tylicki kněžskou radu, kteráž zbadavši provinění Koniecpolského, prohlásila po tehdejším způsobu následující krutou *kletbu:* „Boga wszechmogącego mocą, Apostolów śś. Piotra i Pawla, y Kościoła ś. powszechnego y naszą zwierchnością. *Wyklęty* jest Aleksandr Koniecpolski z wszystkiemi iako wyższej. Przeklęty niechay będzie w domu y na dworze, przeklęty w Mieście y na roli, przeklęty niechay będzie siedząc, stojąc, iedząc, piiąc, robiąc y spiąc. Przeklęty niechay będzie tak, iż w nim zdrowego członka nie będzie, od wierchu głowy aż do stopy nożney. Niechay wypłyną wnętrzności iego, a ciało iego niech robactwo roztoczy. Niechay będzie przeklęty z Ananiaszem y z Zaphirą, niechay będzie przeklęty z Judaszem zdraycą, niechay będzie przeklęty z Abironem i z Dathanem, których ziemia żywo pożarła. Niechay będzie przeklęty z Kainem mężobóycą, niechay mieszkanie iego będzie spustoszone, niechay będzie wymazany z ksiąg żywiących, i z sprawedliwemi. niechay nie będzie pisany, i pamiątka iego na wieki niechay zginie. Niechay na ostatnim sądzie przeklęty będzie z Dyablem y z Anyoly iego, y na wieki niechay zginie, — ieśli się nie upamięta.“

Větší obtíže měla s panem Aleksandrem *moc světská.* Nejdříve všelijakých užíval prostředků, aby se sebe shodil tíhu obžaloby a později i tak se zařídil, že vůbec nikdo k němu přístupu neměl, kdožkoli by s ním chtěl ve věci „neslýchaného gwaltu“ vyjednávati. Toho času stále ve Veluni usedlý Koniecpolski zahradil se za svými zděmi a hajduci jeho „každého posýlali pryč“. Když za takových okolností *výrok* dodán mu býti nemohl a věc sama čím dále tím více nalehala a kvasila, učiněna byla poslední lhůta a sice ke dni 18. března roku 1615. Před sněmovním soudem stanul jménem kláštera syndik Petr Porębski a Ondřej Lisiecki erbu Drya, Koniecpolského zastupoval šlechtic Jan Brzeziński, kterýž hned při zahájení právního vyšetřování domáhal se odložení procesu „z příčiny choroby obžalovaného“. Avšak žádost tato odmítnuta a král i rada jeho rozhodli se žalobu slyšeti, načež výrok vyrčen byl takový, že Koniecpolski uznán byl vinným ze zločinů usvědčených a že proto propadá trestu „infamii i proskrypcyi“ ve všech zemích království Polského. Ti pak, kdož by jej radou, péčí aneb jinou pomocí podporovali, propadnouti měli té samé pokutě.

Tak přísný rozsudek zbavil Koniecpolského vší cti a vystavil jej na pranýř potupy. Sněmovní soud a královský dvůr učinil o všem tom veřejné oznámení, „zejména na rynku varšavském při velikém sběhu lidí“, a tak nemohlo zůstati nikomu tajno, že zpupný dobrodruh „vyobcován jest z držav celého království“.

Jsme u konce našeho stručného vypravování. Co dále je známo o osudech dobrodružného pána, jest velice kusé a nejasné. Takovou záhadou jest, že Aleksandr Koniecpolski oženil se po smrti své první manželky — se sestrou její Dorotou.

Není pochybnosti, že Koniecpolski stížen těžce krutým soudem moci církevní a světské, uchýlil se do ciziny, z níž teprv po mnohých letech zase se vrátil. Poznamenáno jest ve starých pamětích, „že se spasil uprchnutím a že teprv po mnohých letech se vrátil“. Uplynulo tak téměř deset let. Tu roku 1625 znenadání vystupuje ve sněmu varšavském blízký příbuzný Koniecpolského, z rodiny Zólkovských, a znamenitou řečí dovolával se „restaurováni cti“ tohoto svého přítele.

Sněm tehdejši ukončil tehdáž své schůze dne 4. března a do zápisníků jeho jednání zapsáno bylo pod 6; „Za prożbą też Panów Senatorów y Posłów Ziemskich a zgodą wszech Stanów oboyga narodu, y za dosyć uczynieniem stronie ukrzywdzoney, Urodzonego Aleksandra Koniecpolskiego, mając wzgląd na zaslugi domu jego, do czci i prerogatyw pierwszych przywracamy, y wszystkie infamie z niego *znosimy i kassujemy,* y że mu to ani potomkom jego szkodzic nie będzie moglo, *authoritate praesentis Conventus* warujemy.“ —

Zdá se, že nyní již čtyřicetiletý avanturník snažil se všelicos alespoň poněkud napraviti. Smířil se s lidmi, s kterými tuhý vedl boj v časech mladických bouří a také mnišky hleděl udobřiti dárkem 15.000 zlatých. Jen osobě, které nejvíce příkoři učinil — ničím již dobrým býti nemohl. Zoška Dembińská dávno již ležela pod mohylou a kosti jeji tlely popelem . . .

A nebyl také již Aleksandr Koniecpolski člověkem šťastným, neboť staropolská jedna *nota* zaznamenala, že vyplývati musi „niebłogosławieństwo Boże z takiego małżeństwa“.

Spasitel.

Báseň *J. V. Sládka.*

Pod bičem katů k smrti znaven stoje
u kůlu, kam Té přivázali, Kriste,
když k nebi obracel jsi oči svoje,
chovaje světa spásu v duši čisté;

kdo, kdybys náhle přemožen jsa bolem
byl zvolal: „Utýrán jsem hroznou mukou,
vyprosťte mne!“ — kdo z těch, již stáli kolem
v láni a němí, byl by pohnul rukou? —

V dál rozprchnul se sbor Tvých apoštolů
a všedně cestou svou šel Jerusalem,
Pilát si ruce umyv, zased' k stolu,
jen matka Tvoje umírala žalem.

A kupčík stál jak jindy ve svém krámu,
a lichvář čítal vyzískanou minci,
a kněz ze svého boha těžil v chrámu,
a luza povídala — o zločinci.

Tak bylo to! — Kdo byl by pohnul rukou,
kdy byl bys zvolal: V pravdě jsem syn boží!
chlap špinavý odplivnuv nad Tvou mukou,
hloub byl by srazil korunu Ti z hloží.

A luza, jako dnes, vyvrhlá pěna
by byla neviděla spásu z Tebe,
ni Moudrost, sama sebou oslepená
— že ze stěžejí zem pozvedáš v nebe!

Pozdě.

Napsal *Octave Feuillet.*

(Pokračování.)

24. září, večer.

Znám teď již tajemství svého strýce.

Po obědě vyjížděl jsem na koni do Varavillu. Strýc doprovázel mne až ke mříži dvora: přál mi šťastnou cestu a když jsem již ze vrat vyraziti chtěl, zavolal mne.

„Poslouchej, hochu,“ pravil ke mně, „nemusíš jim říkat, že nevěříš v boha ani v ďábla — rozumíš?“

Odpověděl jsem lehkým pokynem hlavy a ramen, což asi znamenalo: „Jaká to hloupost!“ a odejel jsem. —

Paní de Courteheuse a teta nebyly skutečně doma; ale bohužel ve společnosti admirala nalezl jsem faráře Varavillského. Hráli spolu trictrac.

„Ah, náš mladý přítel!“ zvolal admiral, „vítám vás, ale dneska přijel jste nešťastně: dámy jsou v městě.“

„Věděl jsem to, admirale . . . Chtěl jsem mluviti právě s vámi.“

„Ah!“

Pohledl na mě upřeně a pak přes karty na faráře. Od té chvíle jsem pozoroval, že hráli spěšně a nedbale beze všech pravidel, jen aby byli hotovi.

„Mně se zdá, milý sousede,“ počal admiral míchaje kostkami v číšce, „že máte venkov den ode dne radši? Brávo! Máte prý v úmyslu, není-li pravda, opustiti na dobro Paříž, aspoň pro teď? Neradil bych vám to . . . Řekl jsem to také vašemu strýci . . . Já na vašem místě podržel bych si v Paříži přece nějaký pokojík. Dělá-li člověk v životě svém a ve svých obyčejích veliké změny, jest rozumné pokračovati zvolna . . . krok za krokem. Nemusím vám ostatně říkat, že to velice schvaluji, když si někdo oblíbí venkov — vždyť sám jsem úplný venkovan. Ale vy jste v tom ohledu ještě novic, a novic se nemá ve svých slibech nikdy přenáhliti, není-li pravda, pane faráři?“

V jiných ústech byly by se mi zdály tyto narážky na moji lásku k venkovu pouhým žertem, nebo ironií, ale v ústech poctivého a vážného admirala mne velice překvapily. Ale pravé překvapení mne teprve očekávalo

„Ovšem, admirale, ovšem,“ odvětil jsem jako ve snu.

„Stává se zřídka,“ pokračoval admiral, „aby muž tak mladý jako vy se již nasytil veselého života a ucítil potřebu rozkoší opravdovějších a zdravějších. Slouží vám to, milý vicomte, dojista ke cti . . . ale ještě více vážím si vás proto, — pravím to s radostí před panem farářem — že jste se tak šťastně a upřímně navrátil v plném mládí svém k oné víře, která u vás jako u mnohých jiných vášněmi dvacátého roku byla zviklána . . .“

Nemohl jsem potlačiti slabý výkřik:

„Ne, ne!“ pokračoval admiral zadržuje pokynem moji řeč, „nebraňte se, milý sousede. Já sám býval svého času lehkomyslný chlapík . . . a vrátil jsem se jako vy k názorům a zásadám, od nichž neměl jsem se nikdy vzdáliti, vrátil jsem se k víře, ač ne tak brzy jako vy... Teprve když se blížilo stáří a já ucítil jeho první nepříjemnosti a obtíže, teprve pak jsem obrátil a proto moje zásluha nebyla taková jako vaše, jen co je pravda!“

V tom nachýlila se partie trictracu ke konci. Farář vstal, zabručel několik slov jako na omluvu a diskretně se vzdálil. Já také vstal, abych se mu poroučel. Sotva že byl venku, pokynul mi admiral, abych se posadil, a jeho usmívavá a sdílná tvář mne vyzývala, abych mu bez obalu vyslovil svoji žádost. — Ale k velikému jeho podivení podal jsem mu dosti neobratně ruku, požádal jsem ho, aby vyřídil dámám moji poklonu a poroučel jsem se.

Svého koně poslal jsem po sluhovi domů a tak nastoupil jsem pěšky cestu k domovu. Cítil jsem potřebu sebrati trochu svoje myšlénky a co hlavního: nechtěl jsem se ihned setkati se strýcem, neboť jsem se bál, že bych se nechoval k němu dosti uctivě.

Podle těch podivných řečí, které vedl admiral, nemohl jsem ani v nejmenším pochybovati, že můj strýc, aby si zajistil sňatek, který si vzal do hlavy, se prohřešil vážně proti své i mojí poctivosti líče mne rodině Courteheusovic barvami úplně nepravými. Nemohl jsem pochybovati, že po mém příchodu, a bezpochyby již před tím, líčil mne těm dobrým lidem jako kajícího don Juana, který si umínil, že se odřekne satana i vší jeho pýchy a že opustí hříšné hlavní město, aby se za živa pohřbil na klidném venkově. Aby tato podobizna moje byla úplná, ozdobil mne můj dobrý strýc vírou a náboženskou horlivostí, které sice mladickou vášní byly poněkud zatemněny, ale jež vyšly vítězně z těchto šerých mraků. Takovým způsobem hodlal předejíti aneb ukrotiti podezření, jež moje pověst jakožto lehkomyslného mladíka a svobodného myslitele mohla vzbuditi v duchu nábožné rodiny Courteheusovic.

Že se mi s tímto svým plánem nesvěřil, jest docela přirozené, neboť věděl, že bych se k němu nebyl propůjčil. Spolehal se, že toto nedorozumění, které nastrojil mezi rodinou slečny Alietty a mnou, vydrží až do uzavření sňatku; neboť s jedné strany Courteheusovic byli lidé jemní a vzdělaní, než aby se mne ihned vyptávali na mé zásady a na mé plány do budoucnosti; s druhé strany pak měl jsem já také tolik slušnosti, než abych před nimi neb před kýmkoliv jiným se vychloubal se svojí nevěrou. Nicméně stačila, jak viděti, malá náhoda a smutná diplomatie mého strýce byla v koncích. Teď jsem chápal jeho obavy, které jsem častěji při něm pozoroval.

Káral jsem strýce svého, ale vlídně. Vždyť je to bratr mého otce. Ostatně je to vždy jaksi trapné, zastihne-li mladík starce při vině a vidí-li jeho rozpaky. Můj strýc se omlouval, jak mohl, hlavně ovšem svojí vášnivou touhou, aby ten sňatek byl umluven. Hleděl mne také přesvědčiti, že jsem mohl zcela poctivě kořistiti z jeho dobré myšlénky tím spíše, poněvadž jsem nebyl jeho spoluvinníkem. Konečně mi nabidl, že půjde ke Courteheusovům a že se sám ze všeho vyzná. To jsem nepřijal, neboť jsem se obával, aby vyznání svoje neučinil s upřímností snad až přílišnou. Umínil jsem si tedy, že budu psáti admiralovi. Napsal jsem tento list; zněl takto:

„Milý admirale!

Rozloučil jsem se s vámi způsobem tak náhlým a dojista málo slušným, že jste mohl vším právem pochybovati o mém rozumu: jednu chvíli zdálo se mně samému, že ho pozbývám. Musím se vám především omluviti a činím to tímto se vší setrností; zároveň uznávám za svou povinnost podati vám náležitého vysvětlení. Buďte ujištěn, že budu mluviti s celou upřímností.

Snad víte, milý admirale, proč jsem k vám posledně přišel. Čím blíže jsem slečnu de Courteheuse poznával, tím více jsem byl přesvědčen, že ona jediná může rozhodnouti nad štěstím či neštěstím mého života. Toto tajemství chtěl jsem vám svěřiti a prositi vás, abyste své paní švakrové jakož i slečně neteři tlumočil moje city a tužby.

Ale tato důvěra uvízla mi na rtech, milý admirale, když jsem pojednou z vaší řeči poznal, že mezi námi panuje zvláštní nedorozumění, které jsem sám ani nejmenším nezavinil. Viděl jsem k svému největšímu úžasu, že můj výtečný strýc, puzen svou přílišnou láskou ke mně jakož i pochopitelnou ovšem touhou, aby sňatek tak čestný byl uzavřen, vyzdobil mě před vámi ctnostmi, kterých nemám. Kdyby si člověk mohl získati těch výborných vlastností, kterých by si přál, zjednal bych si dojista všecky ty, které by mne mohly učiniti hodnějším slečny de Courteheuse. Ale bohužel není to možné: tak na příklad víra není v naší moci. V této základní věci jakoz i v mnohých otázkách méně důležitých bral můj strýc svoje přání za skutečnost.

Musím vám říci, milý admirale, zcela upřímně, že duch doby naší a duch vědy ovanul mě jako celou naši generaci a že v ohledu víry zbylo v duši mé úplné prázdno. Co pak se týče mé lásky k venkovu a mého úmyslu opustiti na vždy Paříž, o tom nevím ničeho: to si rovněž vymyslila obraznost a láska mého dobrého strýce.

Bolí mne to, milý admirale, když si pomyslím, že toto vyznání moje zničí snad naděje, k nimž jsem tak vášnivě přilnul. Ale na lži svoje štěstí zakládati nechci. Mám snad velké chyby, ale pokrytec nejsem.

Ani vám snad, admirale, říci nemusím, že odjedu, kdykoli mi určíte. Chcete-li, odjedu zítra. Čekám na vaše rozkazy s velikou sice úzkostí, ale slibuji napřed, ze se jim uctivě podrobím.

B. de Montauret de Vaudricourt.“

Večer donesl sluha tento list do Varavillu a vrátil se bez odpovědi.

30. září.

Dnes ráno přinesl mi zvláštní posel odpověď admiralovu. Zní takto:

„Milý vicomte!

Váš list způsobil mi překvapení velice nemilé. Nevěděl jsem, kterak moje švakrová a tím méně moje neť o vás smýšlejí, ale já si vás vážil a byl jsem vám upřímně nakloněn, a také, co mne se týče, byl bych se všemožně přičinil, aby sen vašeho strýce stal se skutkem. Nepotřebuji vás ujišťovati, milý vicomte, že moje úcta a láska k vám neutrpěly listem vaším pražádné změny· ale, mám-li býti tak upřímným jako vy, musím vám říci, že ten váš sen nikdy se nevyplní.

Jsem přesvědčen, že mesalliance mravní jsou nejhorší ze všech; a poněvadž ve věcech víry, která jest základem života mravního, smýšlíte zcela jinak nežli moje neť, zeje mezi vámi propast, kterou nelze překročiti.

Nemusím se svých příbuzných ani ptáti a mohu směle dodati, že bych se velice divil, kdyby v této věci jinak smýšleli, nežli já.

Ostatně nechápu, milý vicomte, proč byste měl najednou prchati jako vinník, kterým nejste, anebo jako odbytý nápadník, kterým rovněž nejste. Neboť vy jste nám žádného nabídnutí neučinil a také jste nebyl odmítnut. Budeme si mysliti, chcete-li, že náležíte k církvi protestantské neb židovské: ačkoliv tato okolnost by činila na vždy nemožným veškeré bližší spojení našich rodin, nevadila by nijak stykům, které vždycky rádi udržovati chceme se sousedem tak příjemným, dokud se tento zdrží v naší krajině.

Přijměte, milý vicomte, ujištění mé úplné úcty. Tisknu Vám srdečně ruku.

Admiral baron de Courteheuse.

Rozumím-li dobře admiralovi, bojí se ve Varavillu, aby můj náhlý odjezd nevzbudil zlomyslné poznámky v celé krajině. Přejí si, aby naše styky trvaly jaksi dále, až by se časem přirozeně uvolnily. Budiž. Rozhlásím v sousedstvu, že asi za čtrnácte dní vrátím se do Paříže, a v tom čase zajedu si někdy ke Courteheusovům, jako jsem činil až posud.

Nejisté pověsti o zamýšleném sňatku zaniknou tak samy sebou. Snad mi také chtějí ukázati, vyzývajíce mne k dalším návštěvám, že moje přítomnost nezdá se jim pro klid slečny Alietty nijak nebezpečnou a že její srdce zůstalo nedotknuto. Uvidíme. —

7. října.

Přijíždím z Varavillu. Vešel jsem tam beze všech okolků vraceje se z honby. Admiral choval se jako obyčejně: ale ženy neumějíce tak dokonale ovládat své city, sotva se přemáhaly: paní de Courteheuse byla napjatá a ledová, její sestra, paní de Varaville zcela zjevně mrzutá, slečna Alietta smutná a nemluvná. Její teta hleděla se neustále držeti mezi námi, aby ji uchránila před nečistou mojí společností — bylo to až k smíchu. Bratr slečny Alietty vrátil se již do Cherbourgu.

Odcházel jsem zoufalý.

„Musím ji dostat! Unesu ji, bude-li toho zapotřebí: ale, nebe můj svědek, musím ji dostat! Učiním ji šťastnou a dokážu jim, že člověk, který nevěří ničemu, může také míti srdce a čest a býti tak dobrým manželem jako kdokoliv jiný!

Alietta se mi líbí. Ba mohu říci — pokud jsem schopen podobného citu — že jsem do ní zamilován. Zbožňuji účes jejích popelavých, lesklých vlasů, které upomínají na jemnou přízi na vřetenu víly. Ale kdybych i Aliettu nemiloval, vzal bych si ji přec, jen abych mohl zvítěziti nad její matkou a zahanbiti její tetu. Matka, velitelská a neustále jaksi uražená, upomíná na tu nesnesitelnou paní de Maintenon. Teta dělá dojem hlupce. Stará panna úzkostlivě zbožná s pranepatrným vzděláním — více říci nemusím.

Kterak bylo by možno ukojiti najednou svoji lásku i svoje zášti? Sám nevím. Ale buď jak buď, zvítězím, neboť můj čich, v tom ohledu velice jemný, mi praví, že v pevnosti, na kterou útokem hnáti chci, jest zrádce. — Je to Alietta. Její smutek jest významný. Přes to vše, co nás rozlučuje, ona mi přeje. Podotýkám, že mě to nikterak nepřekvapuje. Ona jest nábožná, ctnostná, dokonalá, ale jest žena a kdo ví, zda to vše zlé, co jí o mně povídali, aby ji ode mne odvrátili, nezpůsobilo účinek právě opačný? Ženy milují takové zlé muže a mají docela pravdu, neboť takoví špatní muži, jakým jsem také já, bývají mnohem roztomilejší nežli ti dokonalí.

Musím vidět Aliettu o samotě, je to nevyhnutelné: to bude nyní hlavní mojí snahou. Nejprve chtěl jsem jí psáti; ale nad touto myšlénkou pokrčil jsem sám rameny. Když v tak nesnadných okolnostech muž píše, na místě aby jednal, je pouhým literatem a nic víc.

12. října.

Byl jsem od té doby ještě dvakrát ve Varavillu. Poprvé přijali mne s chladností, podruhé se špatně tajenou hrůzou. Paní de Courteheuse a její sestra přivítaly mne jakoby asi přijaly Antikrista, kdyby je ráčil poctíti svojí návštěvou. Slečna Alietta se vůbec neobjevila, tuším, že ji zavřely do jejího pokojíku, z něhož nevyjde, pokud budu v té krajině.

Také dobře.

Neváhám prohlásiti, že od té chvíle přijímám boj, který mi rodina Courteheusovic ohlásila, a že hodlám užíti všech práv, jež válka s sebou přináší. Moje pohnutky nejsou špatné. Nechci Aliettu svésti, nýbrž chci ji učiniti svojí ženou a jestliže mi to manželství poskytne jakýchsi výhod, mohu přece při svém jméně a svém postavení směle po nich sáhnouti. Bojuji tedy ne za svůj prospěch, nýbrž za svoji lásku, za právo a zdravý rozum naproti fanatismu tří starých žen (neboť admiral nezasluhuje jiného názvu). V takovém zápase zdají se mi všecky zbraně, všechny úskoky a válečné lsti lásky, třeba i slezení balkonu věcí zákonnou a dovolenou.

16. října.

Již několik dní vyzvídám, kterak slečna Alietta tráví čas; pod záminkou honby toulám se v polích a lesích kolem zámku s věžičkami, kde tato ubohá dívka jest vězněna. Vychází z něho pouze do kostela, nebo do vesnice, ale vždy provází ji matka nebo teta. Jede-li na koni, kluše podle ní admiral a kousek za ní sluha. Osloviti ji v takových poměrech bylo by docela bez výsledku; potkám-li ji v této společnosti, pozdravím ji vlídně a střílím v polích neb v lesích po zvěři, kterou nevidím, jenom abych dal o sobě věděti. Tak aspoň slečna de Courteheuse vidí, že ji neopouštím a že jsem jí na blízku. Co nevidět udělám něco lepšího.

17. října.

Jediné místo na celém světě, kde mohu doufati, že bych se s ní o samotě setkal, jest zámecká zahrada. Zde ji tak nehlídají. Nebojí se, nechati ji zde samotnou, neboť tato zahrada jest jako vězení. Kdo se tam chce dostati, musí přejíti dvůr a kráčeti zrovna před okny zámku. Zahrada ta jest veliká, ale má v pravo i v levo vysoké zdi; v pozadí nalézá se jakýsi labyrint z hlohu podle staré mody, jehož umělé zatáčky vybíhají na terassu porostlou rovněž hlohem. Uprostřed terassy zvedá se ve formě kopule veliká besídka. Vše to jest odděleno od lesů okolních pouze příkopem širokým asi čtyry metry, který jest naplněn vodou. To jest jediná cesta, kudy lze vniknouti do zahrady, aniž by toho kdo pozoroval. A tu cestu jsem zvolil . . .

Včera ráno nechal jsem psa doma a pušku v lese a s pomocí hole, kterou jsem si za tím účelem uřízl, přeskočil jsem příkop, neboť jsem obratný a smělý. Věděl jsem, že slečna de Courteheuse v besídce ráda mešká. Čítá zde, pracuje nebo sní, neboť jest to dívka dosti romantická. Já nejsem tak romantický jako ona, a přece byl bych tuze rád spatřil mezi listím šeré besídky její plavou hlavu. Ale tak šťasten jsem nebyl. Besídka byla prázdná.

Podíval jsem se skrze husté křoví opatrně jako Mohykán. Brzy mohl jsem přehlédnouti celou zahradu: je to vlastně zahrada kuchyňská, kde však vedle stromů ovocných rostou také květiny. Všecko pohromadě. Na první pohled spozoroval jsem přes hustý plot, za kterým jsem se skrýval, samu slečnu. Poznal jsem ji podle barvy vlasů a svěží ranní toiletty; neboť jinak podle držení těla nebyl bych nikdy řekl, že je to ona. Klečela v záhybu aleje před záhonkem sehnutá s hlavou nakloněnou skoro až k zemi. V první chvíli jsem se domníval, že jí přišlo náhle špatně a že tam klesla mezi procházkou snad přemožena svojí horoucí, potlačovanou láskou. Ano podle jakýchsi pohybů hlavy zdálo se mi, že usedavě pláče. Ale když jsem ji déle pozoroval, poznal jsem, že slečna de Courteheuse zcela prostě snídá. Klečela před rybízovým keřem a česala poslední zrnka podzimkem již napolo sevrklá a chvílemi zabořila krásné svoje zoubky do pořádné skývy bílého chleba, kterou držela v ruce.

Byl to snad hezký obrázek. Dost možná. Ale tento obrázek lišil se tak velice od toho, co jsem čekal, že jsem byl velice uražen a sklamán.

Jakže? Já myslím, že jest zmořena láskou a že celé noci k vůli mně nespí a ona zatím klidně snídá rybíz? Což nemá srdce?

Buď jak buď, rozdíl mezi scénou, kterou jsem viděl a onou, kterou jsem si představoval, byl tak hrozný, že jsem ani nechtěl užiti té příležitosti, po které jsem tak toužil a která se mi nyní nabízela. Dosti smutně přeskočil jsem znova příkop, ale s menším ohněm nežli poprvé. Zdál se mi také širším.

Tudy již nepůjdu. Nerad bych se stal směšným, třeba jen sám před sebou, a cítím, že na takových cestách křivých mi není právě volno. Chodím rád po cestách přímých a bojuji se zbraní poctivou. Věru, mohu si k tomu gratulovati.

Situace jest o něco horší — ale nic není ztraceno. Mám nový plán. Vím, co mi překáží — odstraním to!

18. října.

Měl jsem v plánu pustiti se dnes ráno do Saint-Méenu, který jest asi patnáct mil od nás vzdálen. Tam sídlí biskup de Courteheuse, bratr admiralův a strýc slečny Alietty. Je prý to dobrý kněz a duch dosti osvícený, ač příliš horlivý. Na celou svoji zbožnou rodinu má prý vliv rozhodující, což jest zcela přirozené. A proto jest také pravdě podobné, že mu rodina oznámila, za jakým asi účelem docházím do jejich domu a že mu celou historii našich styků vzájemných vypravovali. Soudím tak dle toho, že, jak tvrdí můj strýc, pan biskup svou neteř otcovsky miluje. Kdybych si získal tohoto prelata, měl bych vyhráno. Tak snadné to asi nebude. Ale když se člověk něčeho odváží, také něco vymůže.

Právě když jsem chtěl vstoupati do vozu, abych jel na nádraží, přiletěl strýc s touž tváří vyjevenou, které se nezbavil od té doby, co naše záležitost se počala kaziti, mi oznámit, že monseigneur de Courteheuse přijel do Varavillu. Dodal, že byl dojista na rychlo povolán, poněvadž v tuto dobu nejezdívá. Přemýšlel jsem asi dvě minuty o té věci a odvětil jsem pak strýci, že považuji příjezd biskupa za dílo Prozřetelnosti, jak naši předkové říkávali: předně proto, že mi uspořil cestu a za druhé, že se mi zdá býti znamením svědčícím v náš prospěch.

„Mně se zdá zase naopak,“ zvolal strýc, „ten biskup zasadí smrtelnou ránu našim nadějím.“

„Zapuďte, milý strýče,“ pravil jsem k němu, „tento chmurný pessimismus. Kdyby se byla rodina v oné otázce, na které nám tak záleží, shodla, nebyli by biskupa dojista sem citovali. Zdá se mi však, že vznikla v té věci jakási neshoda a biskup že má rozhodnouti. Pak ovšem nebylo by nic ztraceno, jak jsme se obávali. Víte, strýčku, co si myslím? Jsem přesvědčen, že biskupa povolala Alietta.“

„A co dále z toho soudíš?“

„Že slečna de Courteheuse není ani tak klidná ani lhostejná, jak se mi zdála včera ráno u rybízového keře.“

Vyprávěl jsem strýci o svém včerejším dobrodružství. Pak vrátil jsem se do svého pokoje a napsal tento lístek:

„Vaše biskupská Milosti!

Dovídám se o Vašem příjezdu právě v té chvíli, kdy jsem se chystal odejeti do Saint-Méenu, abych prosil Vaši Milost o krátké slyšení. Směl bych doufati, že Vaše Milost k němu svolí ještě za svého pobytu ve Varavillu? Věčně bych litoval, kdybych, než tuto krajinu navždy opustím, nemohl se Vám svěřiti s city, jimiž srdce moje překypuje.

Račte přijati výraz hluboké úcty a dokonalé oddanosti, s kterou se Vaší Milosti poroučí

Bernard de Vaudricourt.“

Za hodinu na to obdržel jsem tento lístek:

Biskup Saint-Méenský

očekává pana vicomta de Vaudricourt o čtvrté hodině.

O půl čtvrté vcházel jsem hlavními vraty do Varavillu. Řekli mi, že biskup je se slečnou Aliettou v zahradě a šli jej zavolat. Čekal jsem dosti dlouho, než jsem zahlédl mezi stromovím fialovou jeho kleriku a zlatem premovaný klobouk. Vycházel z labyrintu a Alietta kráčela podle něho. Zprvu mne neviděli a hovořili dále svým obyčejným hlasem, tak že jsem mohl zachytiti několik slov z jejich rozmluvy.

„Můj bože, celá ta věc jest velice choulostivá . . . ba hrozná, drahoušku,“ pravil biskup velmi živě, ba skoro podrážděně.

„Ach, strýčku, nebuďte tuze přísný, prosím vás.“

„Přísný nejsem, ale my oba dva, ubohé dítě, jsme tak romantičtí, tak . . .“

„Buďsi, strýčku, ale já vám úplně důvěřuji.“

„Dobře, dobře, ale dopadne-li to špatně, budeš nešťastna . . . a já s tebou . . .“

Najednou umlkli — patrně mne spozorovali. Učinil jsem několik kroků jim vstříc a pozdravil jsem je. Poznal jsem, že Alietta mnoho plakala a k svému velikému překvapení spatřil jsem stopy slzí i v očích a na tváři ctihodného biskupa. Ti dva se patrně spolu modlili i spolu plakali. Vida jejich pohnutí a vzpomínaje oněch slov, která jsem zaslechl z jejich úst, nemohl jsem se ubrániti myšlénkám, které urážely moji delikatnost a které nalezne čtenář v mé následující rozmluvě s biskupem.

Mezi chůzí vyměnili jsme si několik obyčejných zdvořilostí. Když jsme pak vcházeli do dvora, opustila nás slečna s lehkým pozdravem a biskup uvedl mne do přízemního pokoje, kde při svých návštěvách ve Varavillu bydlíval.

(Pokračování.)

Skály.

Několik výjevů z dějin samoty. Od *Al. Jiráska.*

(Pokračování.)

IX.

Když se setmělo a déšť neustával, přišel pro paní Beatu starý Květ nesa jí tmavý, řásný plášť. Rozloučivši se s Evou, a dnes srdečněji nežli jindy, odebrala se domů. Cestou myslila na knězovu sestru, jaká to citelná dívka, jak byla hluboko dojata jejím smutným vypravováním o osudech mladého Kochana.

Ba věru byla. Paní Křinecká již dávno odešla a Eva dosud seděla u krbu zajata týmže předmětem jako prve. Myslila na Voborského, jenž pro bezpečnost nesměl ani vlastního jména užívati, myslila na to, co zkusil i na to, co paní Beata vypověděvši jeho osudy, za řeči byla také pravila: Jen jednou nám o té své ráně vypravoval, a to ještě s mnohým přemáháním sebe. Onať se mu ustavičně jitří, neboť otce příliš miloval, a nešťastnou svou rodinu také —

Venku zašuměl hlasno vítr a sehnal proud deště do okna. Eva se zachvěla. Jak je těm ubohým! Vzpomněla na nešťastnou Kochanovu vdovu, zbavenou své nejlepší podpory, muže a syna, vzpomněla na jeho sestry — Jak trudno vzpomenouti každému, má-li milý hrob, v takovouto chvíli! — A oni! Když jen vzpomenou nebo když pohledí na otcovu hlavu na hák naraženou, na drahou hlavu, jež se o ně tak starala — —

A zase se jí kmitl sám mladý Kochan, Voborský, jenž v tuto nehostnou chvíli někde roklinami nebo lesem kráčí, bez únavy pracuje a připravuje boj pro svatou pomstu a pro osvobození vlasti — On a bratr! Ó by je Bůh chránil a sílil! Ó by také ona mohla jim něčím posloužiti a prospěti! Vše, všecko by podnikla na jich slovo —

Bouře se pak dále přehnala a jen déšť, tichý, májový déšť šuměl nocí. Hlas jeho zněl tu v lese ve zmlazených korunách buků a hustých haluzích jedlí mile, konejšivě a byl by jinému jako libou ukolébavkou; Eva však nemohla usnouti. Mělať pořád mladého Kochana, či Voborského, a jeho rodinu, nejvíce však jej samého na mysli. Napadala ji také o něj úzkost — proč, sama nevěděla. Bylť již tolikráte z hradu, a vždycky v nebezpečenství, a nikdy se o něj nestrachovala. Kdyby již přišel! Dle toho, co odcházeje řekl, vrátí se však až příštího dne —

Ale jak se zalekla, když vycházejíc záhy ráno ven do lesa deštěm jako omladlého, potkala před hradským stavením u „skalní věže“ Voborského! Jak jí srdce zabušilo, jak se jí líce zardělo a oči zážehem radosti zasvitly! On to zpozoroval. Viděl její prudké hnutí, jak mu pokročila chvatně vstříc, ruku mu na uvítanou podávajíc. Ale v tom se již zarazila a zardělá, jako ve zmatku, stála tu za okamžik s okem sklopeným. Pozvedla je teprve, když jí ruku stiskl a promluvil.

„Nečekali jste mne —“ pravil a hned dodal:

„Pospíšil jsem si — Nesu novinu vám zajisté milou —“

Teď teprve si všimla jeho zmoklého pláště i zablácených střevíců, sumou jeho zevnějšku, na němž bylo znáti, že šel asi celou noc a za deště.

Řekla mu to. Voborský přisvědčiv dodal:

„S takovou novinou nelze otáleti. Věděl jsem, že vám způsobím radost —“

„K vůli — mně!“ zvolala. Více však řekl pohled plný vděčnosti a radosti.

Vešli do stavení Tam Voborský vypravoval, že došla první zpráva od bratra, kněze Ulického, že je zdráv a že se mu dosud dobře daří, a že jsou dobré naděje; aby také oni neustávali a všechno připravovali, a že dá Bůh přijde jim na jisto nějaká pomoc, ať Denemark nebo Mannsfeld —

Když se pak s rozvalin vracel dolů do panského sídla, myslil na Evu, jak se s ní setkal, jakou měla radost a jak jej uvítala — tak ještě nikdy! Byla citem jako uchvácena; — ač se pak přemohla, přece zraku svého zplna neovládla — Však i jemu bylo jinak nežli jindy — Proč sem tak pospíchal, proč se nemohl dočekati té chvilky, až ji spatří? Proč bylo mu tak blaze, když uviděl její náhlou, velikou radost a překvapení, že se s ním znenadání shledala?

Není pochyby! Není, ani o něm, ani o ní —

Mladý muž byl touto milostnou bouří, zachvátivší srdce jeho a mysl, jako opojen. Jakž by se byl nadál! On, jenž prve jen vědu miloval, a nyní žil jen pomstě a vlasti —

Stín přeletl mu obličejem.

Nač se to odevzdává? Zdaliž chce zemdlíti v úkolu, který sobě svatou přísahou ustanovil? A kdyby v něm neochábl, co by mohl poskytnouti jí — jí, té zlaté, dobré duši? Zdaliž by jí hoře a svízelů nerozhojnil?

Nebylo-li by lépe pro ni i pro něj, přemoci, tajiti se, aspoň do té doby, dokavad by nebylo rozhodnuto? —

Nebylo to již snadno. Zaměstnával se co nejpilněji a přece mu zabíhaly myšlénky do starého hradského stavení. Vyhýbal se starým rozvalinám, ač nikdy po nich tak netoužil jako nyní. K Evě byl šetrný, laskavý, více však hleděl si starého kněze. Byl na sebe přísný a nevěda Evu zraňoval.

Zdáloť se jí, že si jí tak nevšímá jako jindy. A bylo tomu tak. Hnětlo ji to a bolestně se dotýkalo. Rozpomínala se, uvažovala, zdaliž mu nějak ublížila; připadaly jí podivné myšlénky, jež ji na čas soužily, jež však sama, uznavši jejich lichost, pustila. Snad mu jsou obtížni, snad mu působí veliké starosti. Než hned jí připadlo, co všechno učinil pro cizí souvěrce a vždycky rád a ochotně; ne, již k vůli bratrovi, dobrému jeho příteli to není možná. A přece o tom se starým knězem promluvila a ten návodem jejím zavedl řeč o tom s Voborským. Jak byl překvapen, zaražen, jak se dotazoval, čím dal jim takovou důminku, že tak o něm myslí! Až se zastyděla a na sebe zamrzela, když jich žádal, aby mu prominuli, nechoval-li se vždycky vlídně a laskavě, že časté starosti mysl mu zachmuřují —

Evě ho bylo líto. Ó, jak by ráda k němu přistoupila, jak ráda ho odprosila! — Na čas tím přece došla mysli upokojení. Ano, trud a starosti naplňují mu mysl hořkostí a není divu, že se začasté zachmuří —

Než i tato útěcha pominula. Musilať pozorovati, že jen u ní je zdrženlivější, nemluvnější, nikoliv však u Adamiho — že se jí skoro vyhýbá. Stopujíc opět a opět tu změnu došla konečně tam, že to je hlavně od oné chvíle, kdy nesa jí zprávu o bratrovi, setkal se s ní za časného jitra u „skalní věže“ — Tam byla tak příchodem jeho překvapena, že radosti své neutajila, tam k němu tak prudce pokročila —

A již se na to pomýšlejíc zarděla do temna. Oh, co si pomyslil, nebo myslí! Byla jako ohromena, když jí tato příčina jeho chování připadla —

To bylo ráno, kdy za hradským stavením seděla pode stromy u vysoké, šedé skály. Když pak po té odpoledne Voborský přišel je navštívit, sotva mu do očí pohlédla a vzavši sobě záminku, vyšla záhy ven. Pak se mu již, jak jen možná bylo, sama vyhýbala, ač ji to zrovna táhlo do jizby, když zaslechla jeho hlas, i když jen věděla, že přijde, nebo že by mohl přijíti.

Trudila se tím, až sám starý kněz si toho povšiml. Než ani slovem se jí o tom nezmínil, domnívaje se, že lesní samota a tesknost po milém bratru jsou toho příčinou. Ba věru byla to tesknota.

Dosud nikdy si tu nezaplakala, až teprve nyní — Poprvé tam nahoře „na hvězdárně“ — Mělit ze svého obytu tam volný přístup. Meškala ráda na místě, kdež Voborský s panem Křineckým pracoval, a odkudž bylo daleko viděti. Nejednou tu zasedla na pavlači z rána, kdy pod nohami jí šuměl lesem ranní vítr a nad horami se budil nový den, kdy zlaté světlo ozářivši temena a výše, rozproudilo se pak na dol širou pohorskou krajinou — Nebo zase ráda pozorovala, jak zlatostkvoucí zář za horami hasla, jak se hory zalévaly červánky a pak fialovými stíny, až ztemněly, jak skály kolem a les počaly se haliti rouškou soumraku a tmou noční —

Nyní sice také hledívala do kraje jako jindy, ale trudně zamyšlená, nedbajíc. Tak také jednou tu sama sedíc, bylo za červnového, vlažného večera, pomyslila, že by se jí uvolnilo, kdyby bratr se šťastně vrátil, kdyby mohla odtud — — A přece zas zalekla se toho, že odtud odejde na vždy, že Voborského snad více pak neuvidí — Majíc pravici volně o zábradlí opřenu, hleděla zamyšleně před se — nevěděla ani, že se kraj tmí, že nad růžovou záplavou po zapadlém slunci září nad tmavým lesem večernice, že už také jiné hvězdy mrkají na tmavomodrém nebi, a že za ní stanul mladý muž ve tmavém oděvu, že na ni Voborský upírá svůj zrak. —

Dnes ho nečekali, jak se dole dověděl, myslíce, že se vydal na cestu, jak se poslední dobou často stávalo. Zaslechnuv, že je Eva nahoře, na „hvězdárně“, neměl pak už dlouhého stání u kněze. Chtěl sice u něho zůstati, chtěl pak i domů odejíti, a přece si zašel sem nahoru. Jak nyní pokročil, Eva se prudko obrátila. Poznal jí na líci, jak se lekla. Rychle vstala a nemohla hned ani promluviti.

Pak se omlouvala, proč si sem zašla, uvádějíc týž důvod jako farář Adami dole a chtěla odejíti, aby nepřekážela. Hleděla se opanovati, aby byla klidnou, než nezdařilo se jí úplně. Voborskému neušlo, že je tak vzrušena. Bylo mu té něžné duše líto a hlas srdce v ten okamžik se mu ozval tak mocně, že zapomněl na svou zdrženlivost. A jak ji zastavil chopiv ji za ruku, jak na ni promluvil, upřímně ji prose, aby zůstala, že ho nikterak nevyrušuje, přistoupila zase ku zábradlí. Srdce jí zaplesalo.

To slyšela zase ten jeho srdečný hlas, a tvář jeho byla bez vážné chmury a klidného, chladného pohledu jako dosavad.

Voborský se v ten okamžik sám sebe lekl. Vzpomněl na své předsevzetí a cítil, že se samochtě vydal v nebezpečenství. Stál vedle Evy a za okamžik mlčel. Pod nimi v rozvalinách i ve skalách, kde se uložila černá tma, i kolem po tmavém lese hluboké ticho. Kol kolem velebný klid vlažné letní noci. Hory kolem byly jako tmavé stíny nadechnuté na tmavomodrou oblohu. A hvězdy zářily nad nimi.

Voborský cítil, jak mu v srdci jihne, jak přepevné předsevzetí rychle taje opojivým mocným kouzlem za té tiché noci po boku milé dívky.

V zásvitu hvězd líčko její jakoby bledší a unylé hledělo před se do šera, za lesy, neodvažujíc se, aby se obrátilo. Eva, cítila jak jí srdce hlasno bije. Bylo jí úzko a přece ne tak, jako často poslední dobou, ba jako do té chvíle. Nepozorovala, že již chvíli tak mlčky vedle sebe stojí. Teď ji pojalo slabé zachvění. Ozvalť se jeho hlas. Obrátila se.

Pověděl něco o hvězdárně. Prvním slovům nesrozuměla, až tomu, že by mohli za toho příznivého času pozorovati hvězdy. Netušila, že v tu chvíli dobojovav v duchu, utíká se ku hvězdám, aby nepověděl to, čím mu srdce překypovalo a co již již pohnuté slovo chtělo stlumočiti.

A přece z toho něco ve hlase zůstalo a v něm se chvělo. Cítilať Eva, že Voborský promluvil jinak, nežli poslední dobou činíval. Znělo to veseleji, srdečněji.

Odvětila mírně, s úsměvem, že by s ní daleko po nebi nedošel. Ale přece se vydali na nebeskou pouť.

Byli to mladí, zvláštní hvězdáři, již stojíce na skalní věži nad černým lesem, upírali zraky své ku hvězdnatým nebesům. Eva bedlivě stopovala směr, který jí druh ukazoval, nekonečným prostranstvím, naslouchajíc jeho stručnému, ale výmluvnému výkladu.

Od krásného Aldebaranu, zářícího klidným světlem, zašli ku nešťastným sestrám Pleiadám, minuli souhvězdí

Ladona draka, jenž v Hesperidek vábném kraji střežíval zlatá jablka, pohlédli na zářící korunku nešťastné Ariadny, až kolem Boota stanuli v souhvězdí velkého vozu, jež zářilo nad širým, černým hvozdem —

A ještě dále putovali — Chvílemi, když Voborský spustiv pravici vykládal o souhvězdích starou báj, setkaly se zraky mladých hvězdářů. Až pak umlkli oba.

Voborský na novo zápasil. Táhlo ho to, aby k Evě přistoupil, aby ji pojal za ruku, vlasy pohladil, aby ji odprosil. V tom ona sama se ozvala. Ptala se na zlověstnou vlasatici, o níž onehdy s panem Křineckým mluvili.

„Ta vychází pozdě. Nedlouho před půlnocí —“ odvětil.

„A věříte-li, že nám přinese něco nového a odporného?“

„Něco nového zajisté, ale toho náš Bůh uchovej, aby něco odporného —“

Ona sama mu bezděky připomenula jeho úkol! Ale v tom už také dodal:

„A po své hvězdě se neptáte?“

„Mně žádná nesvítí,“ a usmála se. „A kdož by nyní na sebe myslil!“ doložila prostě a upřímně.

„Máte pravdu! Šlechetně smýšlíte. Vím, že vám svítí jedna hvězda jako mně, veliká a krásná, ale z dopuštění Božího nyní zkalená — Až zase vysvítí, až se vyjasní, a o to budeme pracovati, pak vyjdou také naše, viďte, Evo, a najdou se a sblíží —“

Toto mluvě, držel už, nevěda, Evu za ruce a hleděl jí do tváře zářící oddaností a blahem.

Za okamžik mlčeli. Pak stisknuv jí ruce, Voborský se otázal:

„Věříte-li mně, Evo?“

„Věřím!“ Slovo to šlo z duše.

„A nyní pojďme. Adami čeká.“

Sestupovali zvolna se „skalní věže“, s jasnější myslí, než s jakou sem přišli. Nemluvili. Porozuměli si a v duších jejich zavládl blahý klid. Našliť si na „hvězdárně“ přece hvězdu. Bude jim svítiti do mraků a bouře i do klopot těžkého úkolu. —

(Pokračování.)

Arete.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

Arete, krásná Aristippa dceř
a hrdá jako Juno,
si vyšla večer v háje tmavou šeř,
kdy vycházíš ty, luno!

A před tvou tváří, která symbolem
je smavé Afrodity,
jí splýval s rtů hrdosti plápolem
ten smělý hovor hbitý:

„Slyš, holoubků jež párem tažena
svět držíš pod svou nohou,
já nechci býti láskou blažena
jak všecko pod oblohou!

Nechť každý lká pod sladkým tvojím jhem,
mře, zmítá se a svíjí,
dceř otce, filosofa hrdá jsem,
tvou zhrdám poesií.

Tvou zhrdám něhou, tvými plameny,
myšlénce zasvěcena
já nechci nikdy muže rameny
být k loži přivlečena!

Já velké zasvěcuju Palladě
svůj celý život čistý!“ —
V tom divný ševel zvučel po sadě
jak chechtot mezi listy:

V tom rázem blízký rozdělil se keř,
v něm svítilo dvé očí,
než ohledne se Aristippa dceř,
faun starý z něho skočí;

Je hrozný, plný prachu, na bradě
má ještě zbytky pěny:
„Já slyšel cos tu lkala k Palladě,
ó křehké slovo ženy!“

I prchá Arete a za ní on,
již přižehnul ji k hrudi,
dech jeho cítila a lásky zvon
ji náhle ze sna budí.

Kde faun jest? — Zmizel. Ale jeho dech
otrávil její duši,
teď vášně palný a neznámý žeh
jí mozek v hlavě suší.

Teď cítí jen, že musí milovat
a muže za objetí
že dá i život! Sama v divý chvat
za faunem v houští letí.

A na měsíce ploše zářivé
hle velká, obrovitá
plá Afrodita! V tváři hněvivé
jí zlobný úsměv kmitá.

Ví, kořist vyrvala již Palladě,
svůj prohlíží lup jistý
a divný ševel zvučí po sadě
jak chechtot mezi listy.

Člověk, jenž ztratil své jméno.

Povídka od *Hjalmara Hjortha Boyesena.*

(Dokončení.)

V.

Tři léta uplynula a poměry se v ničem nezměnily. Halfdan stále vyučoval hudbě a vypravoval dětem pohádky. Měl nyní o mnoho více žáků než před třemi roky, ačkoliv se nikde neucházel o přízeň a nikdy se nepokusil o veřejné rozhlašování svého talentu, což pokládal za sprosté, osoby umělcovy za nedůstojné. Ale paní Van Kirková, objevivši zatím jeho nechuť ku tlačení se do popředí, stávala se pro něho sama tím činnější; „přivedla jej do řeči“ mezi svými aristokratickými přátely; dávala hudební večery, při kterých jej ulichotila ku převzetí první úlohy a snažila se všemožně, aby mu jinak byla na prospěch. Začínalo to býti modou obdivovati se jeho klidnému, neokázalému způsobu hraní, tak rozdílnému od hlučné bravoury a rozhazování rukama tehdy tak oblíbenému. Ano i sami hudebníci z povolání začali jej podpírat a ti, kteří objevili, „že leží v něm peníze“, činili mu lákavá nabídnutí k vystoupení veřejnému. Avšak on se svou vrozenou skromností nedůvěřoval jejich úsudku; jeho citlivá povaha couvala přede vším, co mělo na sobě byť jenom zdání tlačení se do popředí a okázalosti.

Ale Edita — ach, kdyby nebývalo Edity, byl by zajisté nalezl odvahy vstoupiti do dveří štěstí a bohatství, které se nyní před ním dokořán otvíraly. Že by sláva, kdyby jí dobyl, sblížila ho s ní, bylo povaze tak nesvětské, jako jeho, tak cizí! A vše co neneslo se k jeho poměru k ní, nechávalo jej chladným, — zdálo se mu nehodno namáhání. Kdyby ona jej byla požádala, aby ve veřejnosti vystoupil, aby šel na severní točnu, aby si podřezal krk, věru, že by to byl učinil. A konečně jej Edita žádala, aby hrál. Ona a Olson se spikli a z nejpřátelštějších pohnutek umluvili se, že si budou hráti do rukou.

„Kdybyste jenom *chtěl* hrát,“ řekla tím svým přesvědčujícím způsobem, když jednoho dne skončili hodinu, „všichni byli bychom šťastni. Jen si pomyslete, jak hrdi bychom byli na váš úspěch, neboť víte nejlépe sám, že není, čeho byste v hudbě dospěti nemohl, jen když opravdu sám budete chtít.“

„Myslíte to do opravdy?“ zvolal a jeho oči se náhle rozevřely a zazářily.

„Jakž jinak?“ řekla Edita vážně a důrazně.

„A kdybych — kdybych hrál dobře“ — zajíkal se, „skutečně by vás to těšilo?“

„Ovšem že těšilo,“ zvolala Edita smějíc se; „jak se jen můžete tak pošetile ptát?“

„Protože jsem se ani neodvážil věřiti tomu.“

„A teď mne poslechněte,“ pokračovala dívka, nakloníc se vpřed ve své židli a celá záříc laskavou úslužností, — „jednou pro vždy musíte být rozumným a dělati, co vám řeknu. Nebudu vás už nikdy více míti ráda, odepřete-li mi to, co jest mým nejvřelejším přáním: musíte mi již napřed slíbit, že budete hodný a nebudete ničeho namítat, slyšíte?“

Když Edita takovým tonem k němu mluvila, byl by jí zajisté slíbil zázraky. Ji opět zaujímal dobročinný její úmysl tak, že nedbala možných domyslův, které z jejího náhlého interessu v Halfdanovi vzniknouti mohly.

„Tedy slibujete?“ opakovala dychtivě, když váhal s odpovědí.

„Ano, slibuji.“

„Ale teď nesmíte býti překvapen; matka a já dohodli jsme se s panem S—, že vystoupíte pod jeho ochranou v koncertu, jenž bude ode dneška za týden. Všichni naši přátelé půjdou i vezmeme si všechna přední sedadla; já řekla již všem známým pánům, aby se rozsadili porůznu mezi obecenstvem a dbají-li jen dost málo mého přátelství, aby ze všech sil tleskali.“

Halfdan se začervenal až po spánky a začal nervosně škubat řetízek od hodinek.

„Máte zajisté pramalou důvěru do mé schopnosti, když se utíkáte k takovýmto opatřením.“

„Ale, můj milý pane Birchi,“ zvolala Edita, vidouc, že pochybila, „není to hezké od vás, že mi tak nedůvěřujete. Kdyby naše společnost byla tak vzdělána v hudbě jako jste vy, připouštím, že by moje opatření byla zbytečná. Ale novinám, jak víte, udává ton obecenstvo, a proto nutno se utéci k malému, nevinnému úskoku, abychom si je zabezpečili. Všechno závisí na úspěchu vašeho prvního veřejného vystoupení a mohou-li vám přátelé vaši něčím dopomoci k proslulému jménu, činí pouze co slušno, a jsem jista, že není třeba, abyste jim vázal ruce svou citlivostí. Neznáte, jak se tyto věci v Americe dělají, já znám to lépe a proto musíte dostáti svému slibu a ponechati všechno mně.“

Nebylo možno nevěřiti, že cokoliv Edita chce, nebylo by dobré. Byla tak čarovná ve své ohnivé touze dopomoci mu k štěstí, že bývalo by nelidské opírati se jí. Tak tedy povolil jako beránek a začal s ní mluviti o programu koncertu.

V témdni, jenž následoval, bylo sotva dne, kdy nečetl v novinách nějakou nadšenou uměleckou zprávu o „proslulém skandinavském pianistovi“, jehož vystoupení v koncertní síni pana S— hledí se vstříc jako nejpřednější události nastávající saisony. V něm se všechno bouřilo proti takovému dobře míněnému přepínání; ale poněvadž tušil, že děje se to vše vlivem Editiným, ukonejšil své svědomí a mlčel.

Konečně přišel večer koncertu a druhého dne ohlašovaly noviny, že byl velký sál k umačkání přeplněn nejvybranějším a pravého umění milovným obecenstvem. Edita provedla svůj úkol zajisté dokonale, neboť, když Halfdan vystupoval na podium, byl uvítán bouřlivým potleskem jako nějaký světoznámý umělec. K návrhu Editinu hrány napřed její dvě oblíbené nocturny; potom následovala jedna z těch ballad Chopinových, jichž rhytmický, kovový zvuk a proud unáší posluchače neodolatelnou silou, kde tony obléhají sluch jako melodické zástupy útočíce v sevřených řadách a témech, couvajíce a opět se srážejíce u velkém pohnutí v mohutné voje zvukové ku konečnému vítězství. Kromě toho byla na programu jedna z Lisztových „Uherských rhapsodií“, impromptu od Schuberta a několik skladeb orchestrálních. Halfdan dobyl obecenstvo útokem a když konečně ustoupil s podia do malého salonu, shlukli se jeho přátelé a mezi nimi Edita a paní Van Kirková kolem něho, obsypávající jej chválou a blahopřáním. Chtěli jej odvézti ve svém kočáru; malá Klára jej celovala, paní Van Kirková představovala jej svým známým dámám jako „náš přítel pan Birch“ a Edita držela jeho ruku tak dlouho ve své, že skoro ztrácel duchapřítomnost a byl by jí málem řekl, že ji miluje. Když jeho oči spočinuly na ní, zalily se náhle slzami a nevýslovná, omamující blaženost zachvěla mu duší. Konečně se odtrhl a bloudil bez cíle dlouhými, opuštěnými ulicemi. Proč nemohl říci Editě, že ji miluje? Což jest láska něco potupného? Tento nebeský pocit, jenž byl tak pojednou proniknul celou jeho duší a rok po roku umrtvoval podstatu jeho bývalé bytosti, tvoře na místě jejím něco nového, nezkrotného, neznámého, co nikdy poznati nemohl, ale co mu bylo nekonečně drahé, což bylo to vše sesláno naň jen jako osten, jímž zkoušela se jeho schopnost k utrpení?

Jednou, dokud byl ještě dítě, vypravovala mu matka, že někde v širém světě žije dívka, kterou Bůh stvořil pro něho, pro něho sama, i až ji spatří, že si ji zamiluje a celý jeho život že bude potom náležeti jí. Ani mu tenkráte nenapadlo zeptati se, zdali na vzájem také ona bude milovati jej; zdálo se mu to tak přirozené, že bude. Teď nalezl tu dívku a ona byla k němu tak laskavá; ale její laskavost byla o málo lepší než krutost, neboť on žádal od ní více než pouhou vlídnost a přece jí dosud o své lásce slova neřekl. Ano, musí se jí vyznati ještě dnes v noci, když ten měsíc pluje vysoko po nebesích a všechny ty malé rozdíly mezi lidskými bytostmi zdály se ztráceti se ve hvězdné tichosti. On věděl, že v nelítostném chladném svitu dne bude se jeho vlastní nepatrnost krutě odrážeti od její nádherné bytosti; jeho rozpaky a pochybnosti znovu oživnou, a jeho odvaha bude ta tam.

Noc byla jasná a tichá. S nějaké chrámové věže na blízku tloukla jedenáctá. Palác Van Kirkův vystupoval vysoký a nádherný v měsíčním světle vrhaje ostrý, tmavý stín přes ulici. Tam nahoře v třetím patře viděl dvě okna otevřena; záclony byly spuštěny, ale okenice nezavřeny. Celý ostatní dům byl tmavý. Halfdan jal se zpívati švédskou milostnou píseň, která byla tak úplná v souhlasu s jeho vlastní náladou. Jeho zvučný tenor zazněl do tiché noci a slabá ozvěna odrážela jej od protějšího paláce:

„Hvězdo moje na zenitu,
jak tam záříš v čarném svitu,
neskrývej se přede mnou,
neskrývej se přede mnou!“

Záslony se rozhrnuly, okno se opatrně nadzvedlo, obrysy Editiny krásné hlavy objevily se tmavé a určité ve světle z pokoje zářícím. Poznala jej okamžitě.

„Musíte odejíti, pane Birchi,“ ozval se její hlas úzkostlivým šepotem ze stínu. „Prosím vás jděte. Zbudíte lidi.“

Její slova byla dosti hlasitá, ale on jich svou rozčilenou myslí nechápal. A poznovu zavzněl jeho hlas k otevřenému oknu:

„A já toužím do azuru
letět k tobě vzhůru, vzhůru,
vzhůru k tobě, hvězdo má,
na vždy k tobě, hvězdo má.“

„Drahý pane Birchi,“ zašeptala ještě jednou hlasem plným úzkosti. „Já vás prosím, jděte. Anebo snad —“ přerušila se — počkejte chvilku, sejdu dolů.“

Náhle otevřely se dolejší dvéře bez hluku a Editina vysoká štíhlá postava oděná vlajícím bílým šatem a s plavými vlasy splývajícími volně přes ramena objevila se na okamžik a hned zase zmizela. Jedním skokem octnul se Halfdan na schůdkách a vstoupil na polo otevřenými dveřmi. Edita zavřela za ním a vedla jej potom rychle do zadního salonu, kde měsíc slabě probleskoval lištnami spuštěných žalusií.

„Teď, pane Birchi,“ řekla usednouc na pohovku, můžete mi říci, co toto vaše nevysvětlitelné jednání znamená. Myslím, že jsem si ničím nezasloužila, abyste se takto ke mně choval.“

Halfdan byl celý omámen; chvěl se na celém těle a marně snažil se promluviti. Byl připraven na vášnivé výčitky, ale tato chladná přísnost jej zamrazila i oddychoval jenom těžce a nemohl říci slova na svou obranu.

„Myslím, že víte,“ pokračovala Edita tímtéž chladně klidným tonem, „že kdybych vás byla nepřerušila, byla by vás slyšela stráž a byli by vás zatkli pro rušení klidu. Zejtra čtli bychom to ve všech novinách a já bych byla celému světu k posměchu.“

Ne, zajisté něco takového mu ani nenapadlo; ta věc v tomto světle byla mu jako s nebe spadlá. Nastalo dlouhé pomlčení. Někde v sousedním dvoře zakokrhal jako ze sna kohout a malé hodiny nad krbem tikaly trpělivě v šeru měsíčném.

„Nemáte-li co říci,“ řekla opět Edita hlasem, v kterém se přísná lhostejnost značně zmírnila, „tedy dobrou noc.“

Vstala a odcházela ku dveřím.

„Slečno Edito,“ zvolal vztahuje za ní zoufale ruce, „tak mne nesmíte opustit.“

Zastavila se, shrnula rukama vlasy nazpět a zahleděla se naň přes rameno. On vrhl se na kolena, chopil se ovruby jejího šatu a přitisknul jej ke rtům. Byl to pohyb tak nevýslovné oddanosti, že by se byl kámen obměkčil.

„Nebuďte pošetilým, pane Birchi,“ řekla snažíc se vyprostiti svůj šat. „Vstaňte a máte-li něco rozumného říci, zůstanu a vyslechnu vás.“

„Ó, ano, ano,“ šeptal on dutě, „budu rozumným. Jenom neodcházejte.“

Sklesla opět unaveně na pohovku a dívala se naň s očekávajícím mlčením.

„Slečno Edito,“ pokračoval tímtéž dutým, vášnivým, stlumeným hlasem, „milosrdenství, neopovrhujte mnou. Já vás miluji, — ó, kdybyste mi jenom dovolila, abych pro vás umřel, byl bych nejšťastnější z lidí.“

Opět se jen chvěl a hleděl na ni dlouho, němě, prosebně. Slza zalila Editin zrak a skrápala jí po líci.

„Ach, pan Birchi,“ řekla tlumeně a prsa zachvěla se jí povzdechem, — „jest mi líto, — velmi líto, že jste tak nešťasten. Zasloužil jste si lepšího osudu než milovati mne, — milovati ženu, která vám nikdy na vzájem nemůže býti tím, co vy jí.“

„Nikdy?“ opakoval smutně, — „nikdy?“

„Ne, — nikdy! — Byl jste mi dobrým přítelem a jako přítele vysoce si vás vážím i doufala jsem, že to tak zůstane vždy. Ale vidím, že nemůže to být. Bude snad nejlépe, když mne více neuvidíte, aspoň ne na tak dlouho, dokud — odpusťte mi ten výraz — dokud se neproberete z tohoto šlechetného poblouzení. A teď, jak víte sám, nebudete mne již tak potřebovati. Máte krásné jméno a užijete-li své zvučné pověsti, máte skvělou budoucnost již jako pojištěnu. Já vždycky s radostí uslyším o vašem úspěchu a budete-li kdy potřebovati přítele, nepřicházejte k nikomu, než ke mně. Vím, že jsou to bezmocná slova, pane Birchi, a zdají-li se vám chladná, odpusťte mi. Nemohu říci ničeho více.“

Byla to vskutku bezmocná slova, ačkoliv mluvena co nejsrdečněji. Pokoušel se o to je zvážit, změřit jejich význam, ale jeho mysl byla jako zastřena mrakem a naprosto neschopna myšlénky. Chodil po pokoji, jen snad aby vůbec něco dělal, necítě kam vstoupá, ale stále s tupým pocitem, že dělá nesmírně dlouhé kroky. Potom se náhle zastavil, zalomil rukama a zadíval se na Editu. Pojednou jako blesk v prázdnu projela mu mozkem myšlénka, že právě tento výjev už někde viděl, — ve snu ve vzdáleném dětství, v dřívější snad existenci, nevěděl kdy a kde. Vše zdálo se mu tak známé a zase v nejbližším okamžiku tak podivné, bezvýznamné a neskutečné. Stěny, podlaha, vše začalo se hýbati, vířiti kolem něho; uhodil se rukou do čela a klesl na damaškovou lenošku. S výkřikem uleknutá vyskočila Edita, vzala láhvičku kolínské vody a poklekla podle něho.

„Pane Birchi, drahý pane Birchi,“ zvolala poděšeným šepotem, „pro Bůh, přijďte k sobě. Ó Bože, co jsem to učinila!“

Obrátila sprchu kolínské vody na jeho tvář a když otevřel mdlé oči, cítil dotknutí její teplé ruky na tvářích i na čele.

„Bohu díky, jest mu lépe!“ zašeptala stále omývajíc jeho spánky. „Jak je vám teď, pane Birchi?“ dodala hlasem úzkostlivě nedočkavým.

„Děkuji vám, jest to neprominutelná slabost.“ Zašeptal v lenošce se nepohnuv. „Nemějte o mne starost. Bude brzo dobře.“

To vědomí, že ona tak vlídně o něho pečuje, bylo tak slastné, že stálo to velkého sebepřemáhání, ano, že bylo potřebí i domluvy svědomí, aby se opět zvedl, když se mu opět síly vrátily.

„Nebylo by lépe, abyste zůstal?“ tázala se, když sáhal po svém svrchníku. „Zavolám někoho ze služebnictva, aby vám připravili pokoj. Zejtra ráno můžete říci, že jste ochuravěl a nikdo se tomu nebude divit.“

„Ne, ne,“ odpověděl energicky. „Jsem již úplně zotaven —“ ale přece musil se opírati o židli a byl bledý jako smrt.

„S Bohem, slečno Edito,“ řekl, a tklivý smutek chvěl se v jeho hlase. „S Bohem. My se — bezpochyby — již nikdy více nesejdeme.“

„Nemluvte tak,“ odvětila berouc jej za ruku. „Vy se vynasnažíte, abyste na to zapomněl, a věřte, vy budete velkým a šťastným. I až se štěstí na vás usměje, a budete opět spokojen býti mým přítelem, budeme se opět vídat, jako druhdy.“

„Ne, ne,“ řekl prudce dutým hlasem. „Toho již nikdy nebude.“

Odcházel ke dveřím krokem někoho, jenž cítí smrt ve svých údech; potom stanul ještě jednou a jeho zrak spočinul s nevýslovným smutkem na té čarovné, milované postavě, kteráž stála v pološeru před ním jako silhouetta. Tu také míra bolesti Editiny zdála se býti dovršena. S tou božskou upřímností, ženám tak vlastní, vrhla se k němu a cítíc pouze, že je sláb a nešťasten a že trpí pro ni, chopila jeho tvář oběma rukama a políbila jej. On byl muž příliš šlechetný, než aby, co učinila, byl jinak vykládal, než čím to bylo. Jen ještě jednou „S Bohem“ a odkvapil.

VII.

Po oné pamětné prosincové noci nebyla Halfdanu Bjerkovi Amerika již tím, čím bývala. Podivná otupělost jej zachvátila; každý nový den svítal mu do očí svou bezvýznamností nesnesitelnou září. Hluk na ulicích jej vzrušoval a činil jej dětinsky dráždným; samota v uzavřeném pokoji zdála se mu ještě hroznější a tesklivější. Chodil mechanicky za svou denní prací, ale pracoval bez duše a jeho život byl tak pustý a prázdný. Chodil nepokojně z místa na místo, bloudě každou dobou, ve dne i v noci městem i předměstími, marně se pokoušeje, aby se tělesně unavil. Olson, který byl nyní již mladším společníkem firmy „Remsden, Van Kirk a Spol.“, stál věrně při něm v těchto dnech zármutku. Nebyl nikdy mnohomluvný ve svém účastenství, ale snášel trpělivě všechny rozmary a nálady svého přítele a snažil se jej rozveseliti, jakoby byl churavé děcko svěřené jeho péči. Že to byla snad Edita, která tuto Olsonovu vlídnost způsobovala Halfdanovi, — a bylo to divné dost, — ani mu nenapadlo.

Konečně když přišlo jaro, ozvalo se náhle v prázdnotě jeho duše mocné přání, navštíviti opět svou vlast. Sdělil svůj úmysl Olsonovi, který po zralém uvážení a po několika návštěvách u Van Kirkových řekl, že radost spatřiti opět staré přátely a kraj, kde strávil své dětství, snad zatlačí ty bolné vzpomínky a obnoví v něm chuť k životu.

Tak tedy jednoho květnového rána, když slunce svítilo milou září na krásný přístav, stál Halfdan na palubě velkého parníku třesa se, ačkoliv bylo teplo a pociťuje mrazivou opuštěnost, když díval se kolem sebe na to vroucí loučení, to celování a tisknutí rukou. Olson všechno obstaral, on sám byl jako bezpomocné dítě. Napolo již litoval, že povolil svému přání a v myšlénkách začal za to činiti zodpovědným svého přítele a přece neměl dosti síly vystoupiti teď, když se cesta zdála býti již neodvratnou. Jeho srdce lnulo stále k místu, kde pochován celý jeho život zrovna tak, jako drahý nám hrob, kde odpočívá milovaný zesnulý.

Asi za dvě neděle přistál Halfdan v Norsku. Jenom nerad opouštěl parník a jeho otčina nebudila mu v prsou žádné pohnutí. Byl si pouze vědom té tlumené lítosti, že jest nyní od Edity tak vzdálen. Konečně odešel do hotelu, kde strávil odpoledne sedě u okna s polozavřenýma očima, dívaje se jako ve snu na ten mdlý život dole v ulici. Hluk ulic New-Yorských zněl mu jako hukot vzdálené bouře v uších a to, co věčně jej tam vzrušovalo, stávalo se nyní milou upomínkou. Jak často kráčíval po boku Editině těmito valícími se zástupy! Jak vlídná, roztomilá a půvabná bývala Edita! Teď bylo vše to tam a snad ji nikdy více nespatří.

Druhého dne bloudil městem a potkal několik bývalých přátel, kteří se mu všichni zdáli tak ku podivu změněni a lhostejni. Oženili se, provdaly se a nemluvili než o záležitostech rodinných anebo o postoupení ve státní službě. Všichni měli ty nejpodivnější představy o Americe a bylo marné jim je chtít vyvracet.

Tak uplynulo několik měsíců. Na podzim dostal pozvání ku vzdálenému příbuznému na sever a tam krátil si čas chytáním ryb a střílením až do zimy. Ale když se blížily vánoce a den zápasil mdle s vše pohlcující nocí, starý zármutek opět oživnul. V temnotě, která ulehla na moře i zem, mohly jeho myšlénky bloudit bez uzdy a jak se jim chtělo. Kde jest Edita? Co dělá? Jest dosud totéž měnivé světlo v jejích krásných očích, tentýž zlatý lesk v jejích vlasech, tentýž veselý zvuk v jejím hlasu? A což neřekla, bude-li spokojen býti jí pouze přítelem, může se navrátit k ní a ona jej uvítá tím bývalým, radostným, důvěrným způsobem? A proč by jím nebyl? Jediný pohled na její spanilou tvář stál za život a posvětil by celý věk zármutku. Tak bloudil jako ve snu den co den s tím jediným prahnutím, aby ji opět spatřil.

Jednou z rána rozloučil se náhle se svým hostitelem a odjel do Bergen. Tam nalezl anglický parník, s nímž odplul do Hullu a za krátký čas potom byl opět v New-Yorku.

Bylo to večer, pozdě v lednu. Halfdan kráčel rychle málo živými ulicemi, až spatřil dům, jejž hledal. Bylo jedenáct hodin. Velké mraky od severu začaly se šířiti po obloze. Okna v přízemí byla tmavá, ale ložnice v hořejších poschodích osvětlené. V pokoji Editině byly záclony spuštěny, ale jedno okno bylo něco málo pootevřeno. Jak stál tu, hledě vzhůru, chvěje se štěstím, napadla mu sloka z Heineho, kterou byl tak často s Editou čítal. Byla z romance o mládenci, jenž obětuje Matce boží Kevlarské voskové srdce, aby jej vyléčila z lásky a zármutku. Tu také jemu přišla myšlénka, že jest jako ten hoch a léku že nalezne pouze v smrti. A přece byl v tomto mžiku Editě tak blízko, ano, snad ji spatří, a radost z toho byla mocnější než vše ostatní, mocnější než sama smrt. Tak usedl na schůdkách protějšího domu, kde byl poněkud chráněn před větrem, a čekal trpělivě, až Edita zavře okno. Bylo mu snad zima, ale on to sotva cítil, neboť radost, že ji spatří, proudila se mu teple žilami. A tu se záclony zvedly a Edita objevila se u okna v celé kráse své čarovné postavy. Na mžik nahnula se ven a její krásný profil rýsoval se ostře od světla za ní. Dole v ulici ozval se výkřik, slabý, bezvolný, ale přece určitý. Edita zadívala se úzkostlivě do tmy, ale tato stávala se stále neproniknutelnější a dívka nemohla viděti ničeho. Okno se zavřelo, záclony spustily a jasný proud světla, jenž se byl rozlil do ulice, zmizel.

Halfdan zavřel oči, snaže se udržeti v nich to blaboplné vidění. Ano, zdálo se mu, že tam ještě stála a na jejích rtech byl nebeský úsměv. — Ach — tělem projel mu mráz, sníh začal se sypat divokou chumelicí. Zahalil se těsněji do plaidu a napjal zrak, aby zachytil ještě pablesk milované dívky. Ach ano, — tam jest opět; přichází blíže a blíže, dotýká se jeho lící, něžně, divně, jako do prázdna se usmívajíc. Ne, to zajisté nebyl úsměv Editin. A hle, opět se sklání k němu, — opět se ho dotýká — jak studené má ty ruce! — to dotknutí projelo jej mrazem až do srdce. Sníh začal nyní padat velkými, rozptýlenými vločkami, krouže a poletuje vzduchem, zaháněn každým zavanutím větru, ale stále padal, padal pokrývaje zem bílým příkrovem.

Ó zajisté, zde jest Edita opět v sněhobílém šatu, stále s tím jako do prázdna se obracejícím úsměvem. Hle, jak mu kyne rukou a on se zvedá, aby šel za ní, ale, něco tak těžkého věsí se mu na nohy a nemůže se hnouti z místa. Chce volati o pomoc, ale nemůže, může pouze vztáhnouti ruku za ní a cítí, jak nešťasten jest, že jí nemůže následovati. Ale teď zastavila se na svém útěku, obrací se a on vidí, že má ve vlasech myrtový vínek jako nevěsta. Přichází k němu celá záříc láskou a štěstím, sklání se k němu a praví: „Pojď, čekají na nás. Půjdu za tebou v životě a smrti, kamkoliv půjdeš ty. Pojď, již tak dlouho čekají. Jsou všichni zde.“

A jemu zdá se, že ví, kdo jsou to ti, kteří čekají, ačkoliv nikdy o nich neslyšel a nemůže se upamatovati na jejich jména.

„Ale, — ale —“ dere se mu z prsou, — „já jsem cizinec.“

Zdálo se mu, jakoby to nějak bylo nepřekonatelnou překážkou. A Editina blaženost zmírá na její krásné tváři i odvrací se od něho plačíc.

„Edito milovaná!“

A teď byla opět po jeho boku.

„Nejsi mi více cizincem, milenče můj. Co ty jsi, jsem já.“

A přitiskla své rty na rty jeho — bylo to nejsladší políbení v jeho životě, — políbení smrti.

Když ráno Edita, ukončivši co nejpečlivěji svou toilettu, vytáhla záclony, vpadla do pokoje záplava od sněhu se odrážející sluneční záře, která ji na okamžik téměř oslepovala. Na protějším chodníku stálo několik lidí s lopatami a také několik strážníků tam bylo. Zdálo se, že hovoří o něčem vážném. Tu přidružil se k nim její otec, jenž právě posnídav, byl na cestě do komptoiru. Teď sehnul se a dívaje se na něco polo zakrytého sněhem. Náhle couvnul a jak viděla, zbledla jeho tvář jako stěna. Hrozné tušení ji pojalo. Hodila přes sebe šál a seběhla se schodů. V síni potkala se s otcem, jenž právě vstupoval, následován čtyřmi lidmi, kteří něco nesli. Věděla, co to jest! Byla by se ráda odvrátila, ale nemohla; sevřevši otcovo rámě a křečovitě je tisknouc, hleděla prázdnýma, vyděšenýma očima na bílou tvář, na kterou byla smrt vrhla tolik vznešenosti. Sníh visící mu na vlasech, činil jej tak o mnoho starším, zrovna jakoby byl chtěl překlenouti most mezi mladostí a smrtí. A přece byl krásným — to čisté čelo, ta klidná, blažená bezstarostnost, ten umrzlý úsměv, jejž smrt zachovala. S úsměvem odešel ze země, která neměla místa pro něho, s úsměvem vstoupil do říše, kde mezi těmi mnohými příbytky jest také snad jeden pro šlechetného, dětinsky prostého enthusiastu.

Na hrobě básníkově.

Báseň *Ebenezera Elliota.*

Stůj, smrtelníku! Zde tvůj bratr leží,
to básník chudiny,
les byl mu knihou, nebe, lada svěží,
řeky a slatiny.

Zdraná mu srdce byla učiteli,
tyran i jeho rob,
ulice, továrna, žalářní cely,
paláce, chýž i hrob!

Pro červa, po němž nemyslice šlapem,
on neměl vzhrdu, smích;
a v oráči, jejž nazývají chlapem,
ctil druha vznešených.

A miloval li boháče, jenž chudé
rád množil zásoby,
moh' málo chválit těch, kdož brali všude
lup z práce chudoby.

Měl dělnou ruku, šíji bez otěží,
měl cit pro stín i zář —
rci lidstva katanům: „Zde člověk leží,
jenž řek', co jste! — vám v tvář!“

Přel. *J. V. S.*

FEUILLETON.

Listy o divadle.

VI.

V Praze, 14. června 1886.

Letní sezona!

Cítíme ji prázdnotou v divadle a divíme se, že ji necítíme posud na výkonech herců. Ale je tu a není jiné pomoci proti ní, než zavřít divadlo aspoň na čtrnáct neb dvacet dnů. S radostí slyšíme, že se tak stane, a gratulujeme hercům i sobě.

Hercům především. Nebo je-li kdo zapřažen a pořádně zapřažen, je to dobrý český herec. Onen tvořčí process, který prodělá herec velkého národa pouze pětneb šestkrát za rok, myslíme tvoření nové velké úlohy, z kterého pak klidně žije celou sezonu, ten musí náš herec prodělávat skoro týdně, on musí stále býti na stráži, stále rozechvěn, stále v ohni. Pro něho není onoho blahého klidu, kdy s jistotou po šedesáté neb osmdesáté hraje v téže úloze, my to sotva při nejlepších kusech přivedeme na šest neb osm představení a jen některá představení výjimkou, jako „Excelsior“, dočkají se hojnějších repris, ale to pak zase již není umělecké tvoření, nýbrž něco docela jiného, pro co nám okamžitě schází případný název.

Náš herec potřebuje tedy v první řadě oddechu, ale potřebuje ho i administrativní a řídící personal divadelní, potřebují ho i referenti, potřebuje ho i samo obecenstvo, které jest v posledních dnech letních již svrchovaně netrpělivé, kterému nevyhovují ani nejlepší kusy, ani nejvýtečnější hosté, které chce míti krátce pokoj. A věru, nebýti věrného kmenu abonentského, smutně by to vypadalo v divadle „v dnech psích“.

Je také pravou obětí dát hráti kus v letním období. Již začátkem května se to s návštěvou hatí a nejcitelnější je to při odpoledních představeních, kdy každý raději spěchá někam na výlet — třeba do vedra a do jistého deště, než do chladivých prostor divadelních. Již Vrchlického „Rabínská moudrost“ přišla tak na krajíček sezony, což teprve Ruthovo vážné dráma „Bouře v zátiší“.

Mám referovati o těchto novinkách? O „Rabínské moudrosti“ mi referát odpustíte, stojí autor listu tomuto tak blízko, že by každé dobré slovo se hned vykládalo za kamarádské chvalořečení. Vždyť někdo nedávno si velmi vtipně dobral to kritikářství mezi příbuznými, a jelikož já jsem tak trochu Vrchlického příbuzný, nechci uvaliti na sebe odium lidí rozumných. Na konci by také řekli, že já jsem též od židů podplacen, abych chválil kus o židech sepsaný, a to bych přece tuze nerad. Jsem choulostivý na lidské řeči, dbám na reputaci a nezalíbit se pp. Celestinu Fričovi neb jiným jeho soujmenovcům — bych věru nepřežil.

S klidnější myslí mohu vám něco říci o dramatě pana Rutha. Je to kus, který v zimní sezoně mohl se potkati s větším štěstím, kus, který je solidně pracován a který se neztratí z repertoiru, zvlášť když autor přičiní několik málo změn, když na př. položí již do prvního aktu potřebné nitky, z nichž souká se předivo druhého, když zostří trochu charakteristiku některých osob, hlavně pana Rudolfa Květenského, když se dohodne s výtečným jinak interpretem úlohy Věncesl. Hovorky v příčině masky. Pan Ruth to všecko snadno udělá, jeť opravdový talent a ví, že ke všemu je třeba práce, k umění snad nejvíce ze všeho.

Co jinak nového v divadle?

Mnoho a málo. Mnoho dle klepů, málo dle zjištěných dat. Odehrávají se pilně hry z konkursu páně Náprstkova, který jim předsedá v bílé kravatě se zářícím obličejem dýšícím benevolencí a noblesou maecenáše. Hry jdou dobře, čím dál tím líp. Viděli jsme vděkuplnou, poetickou a snad proto nedoceněnou „Salomenu“ Adámkovu, tři bohatýrské romantické hry Kolárovy, svěží a moderním střihem se vyznamenávajici „Probuzence“ našeho ředitele. Čeká na nás ještě „Velký sen“ Stroupežnického, dráma silné koncepce a trpkého srázného konce, který ovšem v očích mnohých krotkých dušiček zabíji všecky úspěchy aktů předcházejících, Jeřábkova široce. skorem epicky založená „Závist“ a Vlčkovy „Lipany“. Snad to šťastně a brzy vše bude sehráno, aby blažený vítěz shrábnouti mohl cenu vytouženou ještě na prázdniny, taková aspoň jest šlechetná intence fundatorova.

Kdo vystoji lázeň, která v parných těchto dnech není věru k závidění. to je porota. Gratuluju ze srdce k těm zdvořilostem. Ptáte se. jakým? Jen na př. takovýmto:

Čís. I.

Korrespondenčni lístek.*)

Vaší drzosti se celý svět obdivovati musí. Chcete posuzovati dramata a ode znalců uznaný kritik Zákrejs Vám zřejmě dokázal, že Vaše dramata „Drahomíra“ a „Smrt Odysseova“ jsou — pravá slátanina. Není to malheur pro díla. jež Vašima rukama projíti musí?

Durdík Josef.
J. Neruda.

Podpisy jsou odněkud z novin vytrženy a pod psané laskavé toto sdělení přilepeny.

Nebo:

Čís. II.

Korrespondenčnl lístek.

Posmíval prý Jste se veřejně dramatu „Samo“ za příčinou, že v něm užito výrazu „štětiny“. Toť velmi charakteristické pro Vaši osobu.

Bez podpisu.

Čís. III.

Korrespondenčni listek.

Chcete-li dramata posuzovat, musíte jim také úplně rozuměti a potom trošku více skromnosti a méně chlouby, že máte se Stroupežnickým k otevření Národního divadla pět dramat na skladě. Toť snad ta pravá příčina, proč Němci(?) a Češi autoři propadnouti mají.

Jeden z nestranných

Opět:

Čís. IV.

Korrespondenčni listek.

Aus Prag meldet man uns: Dr. Rieger hat gegenüber der Jury, welche beim czechischen Dramen-Concurse zu entscheiden hat, den Wunsch ausgesprochen, bei Beurtheilung der vorliegenden Stücke gerecht vorzugehen.

To celé bez podpisu, z novin nějakých vystřiženo a nalepeno.

Jsou tu ještě jiné lístky a dopisy, které pro surovosti v nich obsažené ani reprodukovati nelze. Takovými zbraněmi se u nás bojuje! Hezké to měřítko vzdělanosti spisovatelů. krásné to vysvědčení duševní zralosti. Jsem věru žádostiv. kolik takových bonbonů dostane se nynější porotě na cenu Náprstkovu. oné na cenu ruskou a cenu Grabowského.

V každém případě přeju obětavým pp. porotcům: Dobré chutnání!

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

„Básně Ladislava Staňka.“ (S podobiznou básníkovou.) Čistý výnos ve prospěch Ústřední Matice školské v Praze. Nákladem B. Šetlíka. V komisi knihkupectví Fr. Řivnáče v Praze.

„Nové básně Emanuela Miřiovského“ Nákladem firmy F. & V. Hoblík v Pardubicích.

„Dramatická díla Jaroslava Vrchlického“: Sešit druhý: „Sond lásky.“ Veselohra o třech jednáních. Sešit třetí: „Rabínská moudrost.“ Veselohra o třech jednáních. Nákladem Fr. Šimáčka v Praze.

„Povídky z hor.“ Od Aloise Jiráska. Druhé, rozmnožené vydání. Nákladem knihtiskárny J. Otty v Praze.

„Matice lidu“ Ročníku XX. číslo 3. Obsahuje: „Obrázky ze Slovácka.“ Od Gabriely Preissové. Díl II. Nákladem spolku pro vydávání laciných knih českých v Praze.

„Přítel domoviny.“ Knihovna prostonárodní. Pořádá a vydává Marie Reisová. býv. učitelka. Svazek třetí obsahuje: „Radošinský pantatínek na zámku.“ Napsal Ol. S. Kostelecký. „Postojna.“ Cestopisný obrázek z Kraňska. Píše A. Řeháková. Nákladem M. Reisové ve Vršovicích

„Jakub Škoda.“ Nástin životopisný. Podává Fr. Višňák. Ve prospěch fondu pro postavení pomníku Škodova. V komisi knihkupectví Ed. Hölzla v Přerově.

„Skály Prachovské“ Napsal Bohumil Bauše. Nákladem Fr. Šimáčka v Praze.

„Záhady dějepisné.“ Rozlušťuje Fr. V. Sasinek. Sešit I. obsahuje: „Historicko-etymologické pokusy.“ Nákladem knihkupectví Fr. A. Urbánka v Praze.

„Slovníček opravených chyb pravopisných. který za účelem, aby jednak pravopis český byl ustálen. jednak aby rychle poučiti se mohli ti, kdo nejsou v pravopise náležitě vycvičeni.“ Sestavil Dr. Fr Bačkovský. Nákladem spisovatelovým na Král. Vinohradech. V komisi Fr. A. Urbánka v Praze.

„Fysika a chemie ku potřebě škol měšťanských.“ Prvý díl ku potřebě prvé třídy. Sestavil Gustav Kobliha. Nákladem knihkupectví I. L. Kobra v Praze

---

Číslem tímto končí druhé čtvrtletí XIV. ročníku „Lumíra“ i žádáme pp. čtenáře. jichž předplatné došlo. o laskavé obnovení.

Na „LUMÍRA“ předplácí se:

V Praze:		S pošt. zásylkou:	
Na celý rok	zl. 6·60	Na celý rok	zl. 7·—
„ půl roku	„ 3·30	„ půl roku	„ 3·50
„ čtvrt „	„ 1·65	„ čtvrt „	„ 1·75

Jednotlivé měsíční sešity stojí v Praze 55 kr., poštou 60 kr.

Administrace „Lumíra“
v Praze, Salmova ulice číslo 9 n.

---

*) Sděleno ochotou p. Vrchlického, u něhož lze v originaly nahlédnout.

OBSAH: Násilník a dobrodruh Koniecpolski Společenská črta polská ze XVII. století. Podává Edvard Jelínek. — Spasitel. Báseň J. V. Sládka. — Pozdě Napsal Octave Feuillet. (Pokračování) — Skály. Několik výjevů z dějin samoty. Od Al. Jiráska (Pokračování) — Arete Báseň J. Vrchlického. — Člověk, jenž ztratil své jméno. Povídka od Hjalmara Hjortha Boyesena. (Dokončení.) — Na hrobě básnikově Báseň Ebenezera Elliota. Přeložil J. V. Sládek. — Feuilleton: Listy o divadle

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček“**.

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr.
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ —

Přetisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

ROČNÍK XIV. 1. července 1886. ČÍSLO 19.

Olgerd Gejštor.

Povídka veršem od *Julia Zeyera.*

Vstup.

Ve „Hvězdě“ jednou, v staré oboře
tak bohaté na různé zpomínky
jak na šumící stromy dumavé,
já s knihou bloudil. Pošmurný byl den,
již pozdě na podzim. Jak těžký vzdech
lkal vítr v dubech. Zaplašiti tesk
svůj chtěl jsem čtením. Knihu otevřel
jsem na zdařbůh — tu zavadil můj zrak
o jméno Anny, české králové,
té Anny z Jagellonců rodiny,
již zajisté svým šumem byly kdys
těch kolem stromů dědy těšily,
a jméno to já našel ve knize,
kde nejméně jsem tušil nalézt je:
Bandello byl to, starý povídkář
ten vlaský, z jehož studny před věky
sám Shakespeare někdy čerpal, ovšem že
vždy vodu dívem v nektar proměnil.
Jak podivně to jméno v knize té
a na tom místě se mne dotknulo!
Jak dychtiv četl jsem tu povídku
při dubů hučení! A s pošmurnou
tou hudbou vešla v paměť mou,
kde dlouho choval jsem ty příběhy.
Dnes na základě jejich zbudoval
jsem částečně svou vlastní povídku,
ač podobnou, přec zcela rozdílnou.
Bandello kratochvilně napsal ji —
on Čechem nebyl. Samá pohoda
u něho usmívá se z blankytu.
Já přítmí zvolil. Stará obora
a podzimní ten den je vnukly mi,
a oné doby chmurný, těžký mrak.
Já rázem cítil obrys básně své,
děj přenášeje do Čech, za reka
pak seveřana voliv; jasno vše
hned bylo mi, co o něm povědít —
zjev královny však povždy zdál se mi
tak neurčitým, matným v kronikách,
jak některá z těch postav líbezných
na malovaných oknech v kostelích,
jež dlouhých věků prachem ztemněly.
Ty tušíš lepost jejich barvitou
a toužíš, aby zlatý paprslek
v nich zahořel, tak duši dadouc jim,
a života zář plnou, kouzelnou.
Mně zahořel ten zlatý paprslek,
on zazářil daleko od „Hvězdy“,
též v oboře, však z lepých pinií,
když jednou blízko Říma bloudil jsem,
a Margheritu potkal Savojskou,
tu zbožňovanou Vlachů královnu,
když viděl jsem tu výsost bez pýchy,
tu vlídnou gracii pro trůn zrozenou,
tu královnu, jež lid svůj miluje
tak velkým srdcem, plným milosti.
Ó Anno Jagellovno, dobrá ty
a vlídná, jasná! Tenkrát uhoď jsem
tu sladkou tvoji bytost vnuknutím,
ty v plné slávě stálas přede mnou,
ó královno, jež lásku měla jsi
pro Čechy své! A kloně hluboce
se před Markétou, hvězdou Savojskou,
já zároveň se klonil před tebou —
ne proto, že jste obě královny,
však proto, že vás vyšší majestát,
ji živou, tebe v hrobě, halí v zář —
žen dokonalých svatá veleba.
Ó, odpusťte mi, světlé královny,
že jména vaše vzývám v pokoře,
vždyť smíme k hvězdám povznášeti zrak!
Ty též, Bandello starý, odpusť mi,
že z tvého beru dle své libosti —
však s jinými sám jinak nečinils!
Ty „Amen“ voláš s dobrým úsměvem?
Tím posilněn začínám povídat

* * *

Ruch velký na ulicích Pražských měst
a nevídaná posud nádhera,
hluk radostný a hlahol zvonů všech
na jevo dávaly, že blízko již
král Ferdinand, král nově zvolený,
a z Jagellonců Anna, jeho choť.

Tou jásající Prahou bloudil muž
bez účelu, byl bled a smuten byl,
a mnohá dívka, jež ho viděla,
se zahlídla v pošmurnou jeho tvář,
a náhle zamyšlena tázala
se sousedů, kdo as ten jinoch jest,
a často zněla takto odpověď:
„Ó, rytíř jest to paní Chudoby!“

A jeden z radních, v šatu hedbávném,
své dceři opakoval výrok ten,
jejž sám byl víc než jednou uslyšel,
a nadmul tvář a dodal s pohrdou:
„Jest příbuzný prý s panem purkrabím,
a přišel do Čech, nevím odkud již,
by naplnil zde prázdný měšec svůj,
tak právě jako sám pan purkrabí,
pan Zdeněk Lev ten z Rožmitála pán,
jenž lépe své než zemské peníze
zná spravovat.“

Tak hlučně mluveno
na trhu veřejném, bez ostychu,
a Olgerd Gejštor, mladý onen muž,
jenž smutně bloudil Prahou radostnou,
těch úsměšků si nebyl povšiml
a netušil, jak nectně soudili
ti zahalčivci v bujném rozmaru
o tom, co přivedlo jej do Prahy.

Byl Olgerd Gejštor chud, však jeho rod
na Litvě čestně slul. Stál jeho dvůr,
jen slamou krytý, nízký, dřevěný,
na půdě žmudské, v lesích prastarých,
na mýtině jak smaragd zelené.
Ves byla opodál a pole též,
jež předky jeho byla živila.
Od domu zahrada se šířila
až na kraj lesa. Hlohy kvetly v ní
a bílý bez, a břízy šuměly
po celé léto v ní jak dívčí smích;
tam milo bylo slyšet slavíky
ve hlohu hnízdící, a milo též,
pod velkým, černým křížem dřevěným,
jenž temně ode pňů se lišil bříz,
se oddávati zbožným myšlénkám
ve sladkém letních nocí soumraku.
A za sadem hned mírně stoupal vrch,
na jehož chlumu starý javor stál:
kdo pod ním seděl, viděl přes lesy
pruh modrý moře v lesku slunečném,
kam volně plula vzdušná oblaka.

To útulný byl domov Gejštorů,
v němž Olgerd vyrosť. Dobrý, prostý byl
jak dítě. Vychovala matka jej,
a později jakýs český vyhnanec,
kmet vážný, jejž na Litvu náhoda
kdys zavála jak vítr semeno.
Co dítě od úst matky Olgerd ssál
ta stará lidu svého podání,
v nichž tajilo se posud pohanství,
ač nikdo z věřících to netušil,
a nejméně snad dobrá Nojola,
ta starostlivá matka pečlivá.

Jak v lese drozdu píseň přichází,
a sladce z hrdla, libě plyne mu,
a pták to neví, odkud, jak a proč,
tak vyprávěla matka Olgerdu
o dávných časech, zvycích prastarých:
tak chtěla, aby duby v úctě měl,
ty obrovské, jež čněly do nebes,
neb mluvívali s jejich vrcholků
prý se svým stvořitelem pradědy
jak s bratrem rodným, v dobách šťastnějších,
když ctnosti více bylo u lidí.

O velkém mluvila též království,
jež posud v oblacích se nachází.
Jest královnou tam panna, bělostná
jak všechny její družky, mužové
však modří jsou, a děti šedivé,
a bílé panny letí chmurami
jak orlové, a často zatouží
po zlatovlasých dětech pozemských
a bleskem řítí se pak z oblaků,
by vichrem cizí děti schvátily.

A ve soumraku někdy Nojola,
když smutek na ni přišel jako mha,
a sama nevěděla, co jí jest
v té její sirobě a samotě,
o lidech promluvila „večerních“,
jak dlouzí, z vlhké trávy vstávají,
když v noční tmu se šero promění;
jsou stíny to, jež slunce kladlo tam
když zmíralo... A Olgerd zachvěl se,
těch neurčitých mátoh příšernost
mu vlasy ježila, on viděl je,
jak němy, hrozny tmou se plížily
jak vlhké zmije šeré, nesmírné,
a skulinami vedraly se v dům,
by při ohni svůj mrtvý hřály chlad...
Tu šeptající, bledá Nojola,
by zaplašila svůj i jeho strach,
pak o jasnějších zjevech mluvila:
o javorech, jež stojí na stráži
u strumenů, jak stříbro blýskavých,
v nichž myjou denně slunce dcerušky
své zlaté líce, a kde provází
při svitu luny bohů synové
rej s nimi v letních nocích kouzelný.
Neb o staré mu lípě mluvila
na kraji slunné cesty, kde svůj pás
co večer slunce věšelo, pak šlo
na chlum si odpočinout, mezi tím
co svoje koně v moři brodilo,
za zlaté uzdy pevně držíc je.
Pak teprv šlo za moře v cizí kraj
své mnohé dary štědře rozdávat,
sirotky ohřívat a pastuchy
na samotách a stepích ponurých.

Též vysvětlila, práh proč posvátný,
a proč se nepříteli brániva,
by přes něj kráčel: on by znesvětil
to místo, kterým vchází v chaty Bůh.
A šeptem úcty plným svěřila
mu jednou, zakopán že jesti kříž,
pod prahem jejich domu, svatý kříž
jejž na hrdle svém žena nosila
jak lilie bílá, avšak nešťastná,
neb zavrhla ji její rodina,
když jeden z Gejštorů ji miloval,
a ona lásku láskou splatila
a ze své české vlasti unikla
s tím dobrodružným, krásným Lubartem,
tou posud pýchou rodu Gejštorů.

To Olgerdův byl děd, a v ložnici
nad malovanou jeho posteli,
tam věrný obraz visel milostné
a neblahé té ženy, která v hrob
před časem klesla, tesknic po vlasti,
kam vrátiti se bylo nemožné.

Tam Olgerd často seděl zadumán
a hleděl na ten sladký obličej,
na snivé oči její hluboké,
a postava ta luzná jímala
ho čarnou mocí jako pohádka,

a děcká jeho mysl dálnou vlast
té ženy, která jako světlý stín
se byla mihla žmudským pralesem,
a starým domem prošla jako zář,
tu vlast si mysl jeho dětinná
tak zlatým, rajským čarem oděla,
že po ní tesknit začal blouznivě,
tak jako ona, bledá lilie,
a vzdychával a tajně stanovil,
že jako Lubart, dobrodružný rek
a výkvět rytířstva, na pouť se dá
za lesy, v širý, divů plný svět.
A pokaždé, když vstoup' na domu práh,
na bílou zpomínal si lilii
na Lubartovou, a na svatý kříž
ten její, který chránil otcův krov,
a pokaždé těm čápům záviděl
na střeše hnízdícím, že na křídlech
tak volně plouti mohli blankytem,
a přál si, aby južjuž mužem byl
tak silným jak ten žmudský bohatýr,
ten slavný Garbán, v zkazkách matčiných,
jenž divotvorným vzmachem šavle své
vždy rázem tisíc Němců skolil v prach,
a vítězství svá, pěvec slavený,
pak hlasem opěvoval mohutným,
jak tura řev . . .

(Pokračování.)

Don Gesualdo.

Črta od *Ouidy*

I.

Bylo to v červnu.

Cvrčkové zpívali, ještěrky se kmitaly, motýli poletovali nad zralým obilím, ženci byli venku v pšenici a vysoké klasy klátily se a padaly pod srpem.

Malým okénkem své sakristie díval se Don Gesualdo, mlady vikář při chrámu San Bartolo, ve vísce Marca, zamyšleným zrakem na svah vystupující před ním. A díval se naň ovrubou třešňových větví těžkých ovocem. Svah byl pokryt obilím, révami a morušemi; mužové a ženy pracovali mezi stromovím; bylť právě první den žní; modrá, blahem dýchající obloha byla nade všemi; jejich hlasy švitořice a volajíce jeden na druhý, přicházely v jeho sluch veselé a stlumené vzduchem a vzdáleností. Povzdechl, jak se díval a jak slyšel. Avšak, kdyby se ho kdo byl ptal, byl by řekl, že je šťasten, a že mu neschází nic.

Byl to útlý, bledý muž, téměř ještě hoch, jemného obličeje bez barvy a bez vousu, oči měl hnědé, něžné a vážné, ústa citlivá a líbezná. Byl synem rybáka tam od Boccy d'Arno, kde se řeka vlévá do moře mezi rákosím a kaktusovými houštinami, které Costa tak rád maluje. Ale kdo může říci, jak vzácná, časem procezená, čistá etruská nebo latinská krev snad nekolovala v jeho žilách? Jestiť tolik klassických tváři a postav mezi rolníky na Tyrrhenském pobřeží, v Cimbrianských doubravách, na římských travných pláních a na bažinách Maremmských.

Byl to poslední den míru, jehož mu určeno bylo zažíti v Marce.

Odvrátil se od okna nerad a s želem, když jej stará žena, sloužící mu za hospodyni a zároveň také za klíčnici kostela, zavolala k skrovné večeři. Mohl večeřet, kdykoliv by byl chtěl, nebylo nikoho, kdo by mu byl v tom překážel, ale bylo zvykem v Marce večeřeti o dvacáté třetí hodině, a on nebyl z těch, kdož ruší zvyk; to mu napadlo zrovna tak málo, jako dotknouti se snad nešetrně hostie. Zvyk jest tvrdým pánem ve všech italských obcích a byl vždycky tak; zvyk omlouvá vše a posvěcuje vše a u nikoho neznamenal více než u Gesualda. Často neměl při slunce západu ani dost málo hladu, častokráte litoval chvíle strávené lámáním černého chleba a jídlem hubené polívky, když příroda byla nejlíbeznější a obloha poskytovala nejkrásnější podívání nevděčné zemi. Ale přece nikdy neopominul mírně vyhověti zavolání Kandidině k prostoučkému jídlu. Změniti hodinu stolování bylo by se mu zdálo bezbožné, revolucionářské, naprosto nemožné.

Kandida byla malá stařena, opálená do černa od slunce, s pletencem šedivých vlasů připevněným na temeni hlavy a s čistotnějším šátkem a šatem, než jak bývalo obyčejně vídati v Marce, neboť pocházela původně z města severního. Sloužila od jakživa na faře a byl-li kostelník nemocen, nebo pryč, věděla tak dobře jako on, kde leží každá kniha, zvonek a svíčka, ano byla by i ministrovala, kdyby to bylo dovoleno ženám. Jazyk měla velmi ostrý a v tajnosti duše své byla velmi hrda na to, že se jí sluha boží bál. Kněz byl první hodnostář ve farnosti chudých lidí a kněz třásl se jako vaděné dítě, když padla na to, že dal svou nejlepší košili žebráku, nebo vkročil neprozřetelně mokrýma botama na cihlovou podlahu, kterou byla právě umyla a posypala pískem. Byla to ta stará historie tak mnohých vladařství. On měl zajisté moc svazovati a rozvazovati, žehnati a klnouti, dávati rozhřešení a odpírati je hříšným duším lidským; ale přes všechno to bylo to přece jen pouhé nerozumné, zapomněnlivé mužské dítě v očích služčiných a ona dávala mu cítit to opovržení, které k němu chovala, opovržení smíšené s polomateřským, s polohašteřivým obdivem, jenž viděl v něm zpola dítě, zpola blázna a snad — byla by dodala sama u sebe — něco, jako anděla.

Don Gesualdo nebyl nikterak moudrým, ani učeným, jen s těží nabyl tolik vědomostí, aby odbyl zkoušky nutné k dosažení kněžství. Ta skrovná míra učenosti byla vše, co měl, ale byl učeným dost pro Marcu, která si tuze nelámala hlavu přemýšlením, a své povinnosti, pokud cítil sám, konal vždy a co nejvěrněji. Pochybnosti jakéhokoliv druhu, přemýšlení o tom, jaké ty jeho povinnosti vlastně jsou, nikdy mu nenapadly; to byl skeptismus vůči němu úplně bezmocný. Jeho věrouka zdála se mu býti tak jasná a utvrzená jako to slunce svítící na nebi, jeho víra byla tak prostosrdečná a nezlomná jako poslušnost oddaného a účinlivého ovčáckého psa. Byl povahy snivé a do sebe uzavřené, náboženství zaujalo celou jeho duši a byl tak nesvětský, blouznivý a prostý, jakoby byl z okolí sv. Františka d'Assisi. Úřad, jejž zastával, byl mu nebesy svěřeným posláním, kteréž ukládalo mu neustálé obětování všech pozemských přání a každé sobecké myšlénky.

„Pro tu zem jest příliš dobrý,“ říkávala jeho stará hospodyně.

Byl to jednoduchý a jednotvárný život, jejž vedl ve svém povolání. V osadě nebylo změny, leda že kdo z vesnice odešel a málo lidí v Marce narozených tak činilo. Nebyli nuceni podnebím toulati se jako horalé Apenninští, ani jako lidé na mořském pobřeží a hostcem mučených planinách. Marca byla zdravé útulné místo na svahu pahorku v divočině, kde synové a dcery mohli pracovati po celý rok, když chtěli, bez nebezpečí zimnice, horší té, která mohla člověka snad zachvátit následkem přílišného pití mladého vína na konci podzimku. Marca nebyla hezká, ani historicky památná, ani malebná, ani v čemkoliv neobyčejná; jest pět set, pět tisíc vesnic jako tato, ležících mezi rolemi, polemi kukuřičnými a morušovými stromy, s malým, tmavým kostelíkem, vybíleným presbytářem, šerými, červenými taškami krytými domy a velkou, tichou, prázdnou villou, která bývala opevněným, nádherným palácem a teď zůstala jen myším, pavoukům a škorpionům. Marca byla tiché místečko, daleko od měst a železnic, plná prachu a nebezká sama, ale požehnaná nebes jasným světlem a božskou okolní krajinou, na něž nikdo a nikdy nemyslil kromě tohoto prostičkého, mladého kněze Gesualda Brasaila.

Ze všech darů přírody zajisté přináší nejvíce blaha přírodní krása tomu, kdo má pro ni smysl, blaha ničím nerušeného a nezakoupitelného, tvořeného pouhým ševelem zeleného lupení, pouhým chvěním se hnědých vod. To není dar udělený italskému citu. Italovi jest plyn krásnější než slunce, kambrikový květ sličnější než skutečný, hory zdají se mu obyčejně k nesnešení, město božským; má nerad stromy a zbožňuje tlumy lidu. Ale jsou výminky od každého pravidla: poetické povahy jsou všude, ačkoliv všude vzácné. Gesualdo byl výminkou v Marce a okolí a večer co večer vídal jej v letní pohodě bloudícího polemi, s breviářem v ruce; ale jeho srdce bylo u kroužících svatojanských mušek, ve chvějících se topolových listech, v zeleném rákosí, u malých stříbrných ryb vyskakujících přes bílé kameny mělkých říčních vod. On by nebýval mohl říci, proč se tak rád na ty věci dívá; myslíval, proto, že mu připomínají Boccu d'Arno a písčité břehy a husté rákosiny; ale on ty věci a zjevy miloval a ony plnily jej neurčitým pohnutím, polo radostným, polo bolestným.

Po večeři odešel do kostela; malá, taškami krytá a vybílená chodba spojovala chrámek s jeho pokojem. Kostelík byl malý, tmavý a starý; byl v něm oltář, o kterém se říkalo, že jest starobylý, od Sienských mistrův a že má cenu, ale Gesualdo nevěděl ničeho o těchto věcech. Mohl tam viseti nějaký obraz Rafaelův a on nebýval by z toho moudřejší. Miloval svůj kostel ošklivý a jednoduchý jak byl, miloval jej jako matka miluje dítě třeba tupé, protože jest její; a tu a tam míval v něm divná, vášnivá, pathetická kázání, jimž nikdo z jeho lidí nerozuměl a jimž sotva rozuměl sám. Měl měkký, plný, zvučný hlas a v něm nádech zvláštní tesklivosti a když jeho mystické, romantické, tajemné věty přecházely přes hlavy poslouchajících jako hejna ptáků vzlétajících vysoko k oblakům, dotýkaly se svým důrazem a hudbou neurčitě, ale hluboce jejich srdcí. To jest zajisté člověk, myslili si, jehož svatí milují. Kandida sedíc blízko oltáře s hlavou skloněnou a s prsty probírajícími růženec, myslívala si, slyšíc jeho jí nesrozumitelnou výmluvnost: „Můj Bože! tolik té síly řeči, tak obratný jazyk a přece by si oblékl košili límcem dolů, kdyby nebylo mne!“

Toho večera nebylo v kostele žádné bohoslužby, ale on chodil sem a tam, dotýkaje se něžně toho a onoho. Byla vždy příjemná vůně v tom malém místečku; dvéře byly obyčejně otevřeny do polí, mezi nimiž kostel stál a vůně kadidla páleného tu od století a zase století splývala s vůní petrklíčů, šípkových růží, čerstvého sena nebo rozmačkaných zralých hroznů, podle toho, jaká byla roční doba. Kandida chovala kostel u velké čistotě a její neunavný smeták nechával tam škorpiony a pavouky tak málo na pokoji, že se odstěhovali jinam, jakkoliv jim a jejich rodu byly ty dřevěné lavice a rozpraskané kameny drahými po celé věky.

Co přišel do Marcy, nestalo se tam pranic. Bylo několik sňatků, hojnost křtů a nemálo pohřbů; ale to bylo všechno. Lidé, přicházející o velikonocích k zpovědi, zpovídali se z obyčejných hříchů; ukradli to neb ono, ošidili zde i tam a všude; opili se, porvali se, nic více: dal jim rozhřešení, řekl jim, aby odešli v pokoji a nehřešili více, jsa si docela jist, zrovna tak, jako oni, že k příští zpovědi přijdou s týmiž hříchy.

Každý v Marce zakládal si velice na svém náboženství, to jest důvěřoval mu bezmyšlénkovým, ale bezpečným způsobem jako nějakému fetiši, který jsa slušně a pečlivě obsluhován, upraví jim už ty věci po smrti jak náleží. Mše by bývali nezameškali, kdyby šlo o život; že ji prodřímali, že louskali ořechy anebo si zakouřili z dýmek, když se probudili, nevadilo jim pranic v jejich plaché, nezměnitelné víře v zázračnou a spasitelnou moc tohoto svatého obřadu. Kdyby se jich kdo byl ptal, co věří a proč věří, byli by se poškrábali ve vlasech a cítili se zaraženi. Jejich mysli dlely v soumraku, v němž nic nemělo určitého tvaru. Nejasnější představa, kterou měli, byla v Madonně, myslili si ji jako nějakou matku všech, která jenom chce opatřiti je vším dobrým v přítomnosti i budoucnosti, jen když zachovají všechny předepsané a obvyklé obřady; nebyla jim ničím více, než co byla Demeter latinskému rolníku, jenž ctil ji před věky na těchže pahorcích.

Gesualdo sám, přes všechny nauky, kteréž mu byly vštěpovány v semináři, nevěděl o mnoho více než oni: opakoval slova ritualu bez určitého vědomí, co znamenají; měl zamžený pocit, že sebezapírání a odříkání a obětování se jsou třikráte blahoslaveny, a činil vše co mohl ku spáse duše své a duší jiných, ale zde přestával myslit: za těmito hranicemi začínalo rozumování, a rozumování bylo třikráte zatracení hodným proviněním. Avšak maje živou obraznost a prostý instinktivní důvtip dobrého člověka, býval časem nekonečně zkormoucen, vida, jak malý účinek mělo to náboženství, jemuž učil a které oni vyznávali, na život svěřeného mu stádce. Život jeho řídil se celý tímto náboženstvím. Proč nebylo tak u nich? Proč trávili celý boží rok přisaháním, klením, pitím, hádkami, lhaním, kradením? On nemohl nepozorovati, že přicházejí k němu zpovídat se ze svých „*peccadillos*“ — hříšků — jen aby mohli pohodlněji hřešiti dále. Nemohl se těšit pomyšlením, že duchovní správa v Marce, která trvala nyní šest let, byla by učinila osadu o vlas lepší, než jakou byla, když tam přišel.

Přemýšleje o tom, jakož na to myslil stále, dnem i nocí, an byl člověk nadmíru citlivého svědomí, usedl na mramorovou lavici u dveří a otevřel brevíř. Slunce zacházelo za borovicemi na hřebenu vrchu; teplé oranžové světlo řinulo se přes dlážděnou cestu před kostelem mezi kmeny cypřišovými, které stály přede dveřmi a proudilo přes nerovné kameny až k jeho nohám. Někde tam za cypřišemi, mezi šípkovými růžemi zpíval slavík. Ještěrky pobíhaly z pukliny do pukliny mezi dlážděním. Větevka kozího listu prorostlá štěrbinou ve zdi rozpínala k němu své růžkům podobné vonné květy. Celý vchod do kostela koupal se ve zlatém světle a teple; v zadu byla loď chrámová jako docela tmavá.

Rozevřel svůj brevíř ze zvyku, ale nečetl v něm; seděl a díval se na večerní oblaky, modré chlumy, zářivý vzduch a naslouchal zpěvu slavíků v tom snivém vzpružení, které činilo jej tak „tupým“ v očích jeho hospodyně a jeho osadníkův, kteréž ale bylo v pravdě rozjímavostí poetické povahy soustředěné a nastřádané v bytosti nevelkého rozhledu a nevychované anebo ne dosti volné, aby mohla analysovati to, co cítila.

„Zpěv slavičí v červnu jest docela jiný než v dubnu a květnu,“ myslil si tento ubohý kněz, jejž příroda učinila poetou a jemuž dala oči, které vidí a uši, které slyší.

„I ty jednotlivé popěvky jsou úplně rozdílny; ani ten přízvuk není tentýž; z jara jest to vše jako hymnus, jako píseň Šalamounova, a v plném létě? — což pak to ten slavík zpívá? či teskní nad letem ubíhajícím anebo jenom učí svá mláďata, jak mají zpívat na přesrok?“

A opět pohroužil se v naslouchání tomu nejlibeznějšímu ptáku, jenž činí zemi radostnější. Slavík trpělivě opakoval svůj zpěv znovu a znovu, tu pomaleji, tu rychleji zdaje se klásti větší důraz na jeden popěvek než na jiné: a druhý hlas, mdlejší a slabší opakoval po něm trilky a roulady nehbitě, neuměle a často s úplným nezdarem. To bylo zřejmo, že slavík tam v šípkovém plotu učí zpívat svého syna. Každý, kdo chce, může slyšet toto libezné vyučování pod laury a myrtou, pod ostružinami i marhaníky po celý červen.

V Marce považovali se slavíci pouze za tvory, kteří se lapají do sítí, střílejí se, uvězňují v klecích a prodávají po krejcaru jako všichni jiní malí ptáci; ale kolem chrámu nikdo se jich nedotkne; lidé věděli, že je pan farář rád poslouchá, jak zpívají líbezně mezi přestávkami kostelní pobožnosti. —

Jak byl mladý kněz tak úplně pohroužen v naslouchání slavičímu zpěvu mezi bílými kvetoucími šípky, trhl sebou prudce, když náhle padl přes práh stín a zavolal naň hlas: „Dobrý večer, Done Gesualdo!“

Pozvedl oči a spatřil ženu, kterou dobře znal; ženu sotva osmnáctiletou, velmi krásnou, s tváří plnou tepla, barvy a ohně a něhy, s velkýma jiskrnýma očima, které uměly časem býti tak něžny jako oči psa, s krásnými, růžovými ústy a zuby také tak bílými, jako je má pes. Říkali jí Generosa Fè; byla ženou Tassa Tassila, mlynáře. V Marce byla většina žen prací v polích a sluncem opálena jako ostružiny, když jim bylo dvacet let a vypadala jako stará, ještě než byla mladá s tím hrubým vlasem, neupjatým tělem, vráskovitou pletí a s dětmi, které vlekly při sobě po celý rok. Generosa nebyla jako ony: pracovala málo; postavou byla jako bohyně; pečovala o svou krásu a neměla dítek, ačkoliv se provdala v patnácti letech. S Gesualdem byli si přátelé; pocházeli oba z Boccy d'Arno a to bylo páskou vzájemných upomínek a vzájemné náklonnosti. Vzpomínali si rádi, jak běhávali spolu vysokým rákosím a kaktusy, jak se brodili příbojem mořských vln, spávali v horkém písku a schovávali se ustrašeni, když hnali se proti nim mraky vrhajíce své velké, znetvořené stíny přes moře a kvetoucí sítiny a traviny.

On se na ni pamatoval jako na malé dítě skotačící v písku a smějící se naň, mladíka, když odcházel do koleje, kde se připravoval do semináře. „Gesualdo, Gesualdo!“ volávala naň. „Hezký to bude kněžíček a všechny nás bude zpovídat!“ A zavýskla si veselostí a celá ta její malá, hezounká tvářička chvěla se bujným rozmarem jako vlny mořské sluncem.

On se na ni pamatoval a byl rád, když mlynář Tasso Tassilo zašel sobě šedesát mil pro ženu a přivedl si ji z Boccy d'Arno do mlýna na malé říčce, která byla jedinou vodou tekoucí vesnicí Marcou.

Tasso Tassilo zajev jednou za obchodem k moři spatřil náhodou tu hezkou její tvář, ucházel se o ni a dostal ji bez velkých obtíží, neboť její lidé byli chudáci, rozvážeči písku a ona sama měla již dost těch bosých nohou, nepokryté hlavy, velkého hladu, jejž byla ráda, že může nasytit kaktusovými hruštičkami, i své velké krásy, kterouž nikdo nikdy neviděl kromě mořských racků, pískařů, rybářů a rákosařů, kteří byli tak chudí, jako ona sama.

Tassa Tassila, jak byl ve své vlastní osobě, nenáviděla; byl to ošklivý, suchopárný, přistárlý muž s duší celou zabalenou do moučných pytlů a do vaků od peněz: ale on ji zbožňoval a nechal ji utrácet co jen chtěla na šaty a skvosty; a mlýn byl dosti rozkošné místečko se svými zvenčí malovanými zděmi s vrbami skláněj ícími se přes okapy, s mladým lidem a soumary obcházejícími kolem a sedláky přijíždějícími s melivem, kdykoliv v létě namoklo a bylo tedy dost vody, aby otáčela mlýnská kola. Za sucha opadla voda docela, kameny v řečišti byly vyprahlé a žernovy stály. V takových dobách zbývalo vody zrovna jenom pro kachny, které se v ní brodily a pro hezounké čirky, které tam poletovaly vždy o slunce východu, když do nich mlynář nepustil ránu ptačích broků z podkrovního okna.

„Dobrý večer, Done Gesualdo,“ řekla teď mlynářka v slavičím zpěvu a v oranžové západní záři.

Gesualdo zvedl se s úsměvem. Vídal ji vždycky rád; měla při sobě něco z jeho dětských let, z domova, z moře a z těch bezstarostných dob, než byl alumnem; že stal se knězem, nežele1, ale vzpomínal zamyšleně minulého života a divil se, že mohl někdy být tím bezstarostným chlapcem, jenž běhával rákosinami a vrhal se do valících se vln s celým tím od slunce ozářeným světem, mořem, oblohou, řekou, a břehy před sebou, za sebou a nad sebou.

„Co se stalo, Generoso?“ tázel se jí vida, jak pohlednul vzhůru, že její sličná tvář jest zachmuřena. Její dnové nebývali pokojni; muž byl žárliv a ona zavdávala mu příčinu k žárlivosti, do mlýna chodívali rádi všichni mladí mužové na několik mil kolem a nechtěl-li Tasso Tassilo přijíti o mletí, nemohl před nimi zavírati dvéře.

„Jest to ta stará věc, Done Gesualdo,“ odpověděla opírajíc se o kostelní dvéře. „Vy víte, co Tasso jest a jaké psí živobytí mi připravuje.“

„Nejsi vždycky moudrá, moje dcero,“ řekl Gesualdo s lehounkým úsměvem.

„Kdož pak může býti vždycky moudrým v mých letech?“ řekla mladá žena mlynářova. „Tasso je divoká šelma a k tomu blázen. Jednou mne požene k nejhoršímu; já mu to vždycky říkám.“

„Tím jej neuděláš lepším,“ řekl Gesualdo. „Jest mi líto, že to sama nevidíš. Ten muž tě miluje a cítí, že je stár a ví, že o něho nedbáš, to vězí jako trn v jeho srdci, on ví, že o něho nedbáš.“

„A jak by mu jen mohlo napadnout, že dbám,“ zvolala Generosa náruživě. „Odjakživa jsem jej nenáviděla; on chce, abych se zavírala jako jeptiška; kdyby šlo po jeho, nikdy bych se ani z domu nedostala; vdává se člověk proto?“

„Člověk se vdává proto, aby činil svou povinnost,“ řekl Gesualdo nesměle, nebo cítil slabost svých rad a důvodů oproti síle, ohnivosti a svéhlavosti této ženy, která si byla vědoma své krásy, své moci, svých nápadníků a byla podněcována všemi pákami marnivosti a náruživosti.

„Před chvílí měli jsme spolu hrozný výstup,“ pokračovala Generosa pomíjejíc toho, na co se jí odpověditi nechtělo. „Stálo mne to velké sebepřemáhání abych mu nevrazila nůž do těla. Byl v tom Falko. Nestalo se nic nového, ale on si myslil, že tak. Bojím se, že jednou Falkovi ublíží; hrozil mi tím; a nebylo to ponejprv.“

„To je věc velmi vážná,“ řekl Gesualdo zblednuv jak poslouchal. „Dcero má, ty chybuješ více než Tassilo. Tys jeho ženou. Proč nepošleš toho mladíka pryč? On by tě uposlechl.“

„Uposlechl by mne v čemkoliv jiném; v tom ne,“ odvětila žena s lehkým, sebevědomým úsměvem někoho, jenž zná svou vlastní sílu. „On nepůjde odsud. A proč by také chodil? Má zde svou službu. A měl by snad odcházeti proto, že je Tasso žárlivý blázen?“

„Je vskutku takový blázen?“ řekl Gesualdo a zvednuv náhle oči pohlednul přímo do očí jejích. Generosu polil po celé tváři ruměnec. Mlčela.

„Nedošlo to tak daleko, jak myslíte,“ řekla po chvíli tlumeným hlasem. — „Ale nechci,“ pokračovala, „aby se mi dávala vina nadarmo. Tassovi se všechno splní. Proč si mne bral? On věděl, že ho nenávidím. My jsme byli všichni tuze chudí tam dole v Bocce d'Arno, ale byli jsme veseli a šťastni. Proč mne tam nenechal?“

Slzy vytryskly jí do očí a ronily se po jejích horkých lících. Bylo to postokráte, co se svěřovala se svým zármutkem Gesualdovi ve zpovědnici i mimo ni: byla to stará povídka, kterou vypravovala vždy znovu a znovu. Její vlastní rodina byla daleko až u moře a ona neměla přátel v Marce, kde byla považována za cizinku, neboť byla přespolní a ženy žárlily na její krásu, na její nelopotné živobytí, tak pohodlné s živobytím jejich i na její pečlivě uchovaný zevnějšek. Gesualdo byl jí krajanem, zdál se jí býti příbuzným a přítelem. Uchylovala se ve všech svých trampotách k němu. Kněz, to jest jako žena, myslila si; jest pouze ještě bezpečnějším důvěrníkem.

„Jsi nevděčna, moje dcero,“ řekl teď s úsilím býti přísným karatelem. „Víš, že jsi si ráda brala tak bohatého muže, jako je Tassilo. Víš, že otec tvůj i matka byli rádi a že tebe samu to těšilo. Je pravda, není to muž takový, jakého bys sobě ve všem přála, ale jsi mu něčím povinnována; v pravdě mnoho jsi mu dlužna. Mluvím s tebou nyní ne jako kněz ve svém úřadě, ale jako přítel. Prosil bych tě, abys poslala svého milence pryč. Neučiníš-li tak, stane se zločin, snad krveprolití a vina všeho, co se stane, padne na tebe.“

Učinila pohyb, který značil, že jest jí jedno, ať se děje cokoliv. Byla v zatvrzelém zoufalém stavu mysli; měla se svým mužem prudkou hádku a milovala Falka Melegariho, správce nesídlícího zde šlechtice, jemuž náležel prázdný, napolo rozpadlý palác stojící na břehu řeky; byl to rusovlasý a hezký mladík s Lombardskou krví v žilách, velký, štíhlý, silný, zamilovaný, lehkovážný, ve všem největší to kontrast Tassa Tassila, zamlklého, vetchého, posupného, nevlídného a dvakráte tak staršího jako jeho žena.

Nebylo více než malá půlhodinka mezi mlýnem a opuštěnou villou; Tassilo mohl se zrovna tak pokoušeti o zastavení sirocca nebo větru od moře jako o přerušení poměru usnadňovaného tak příznivými okolnostmi. Správce nalézal tisíc příčin do roku navštěvovati mlýn a urážel-li jej mlynář a zapověděl mu přístup do domu, nemohl mu zabrániti chytati ryby v řece, procházeti se po břehu, dávati znamení s terras villy a vzkazy z vinic. Nic nemohlo přerušiti tuto milostnou pletichu než odchod jednoho neb druhého z milenců z Marcy. Ale Falko Melegari nechtěl odejíti z místa, kde jeho služba i náklonnost jej držely;

a mlynáři nikdy ani na mysl nepřišlo, aby se odstěhoval s ženou svou jinam. Byltě žil ve mlýně po všechna léta svého života a jeho otcové za pět pokolení před ním. Změniti bydliště nikdy nenapadne takovým lidem; jsou zakotveni jako ty cypřiše v půdě a mysli právě tak málo na jiný domov. Jako ty stromy nikdy se nezmění, až je smrt skácí.

Generosa mluvila dále o svém hořkém zármutku, opírajíc se o sloup u dveří a pohrávajíc si větévkou granátové jabloně, jejíž poupata nebyla nachovější jejích rtů, a Gesualdo pokračoval ve svých dobrých radách, jsa si ustavičně vědom, že by mohl zrovna s takovým úspěchem domlouvati vlaštovkám pod kostelními římsami. Jedinou odpovědí na Gesualdovy důvody byla jí slova opovržení.

„Vám povinnost může dostačit, protože jste svatý," řekla hlasem, v němž bylo méně úcty než pohrdy, „ale já nejsem světice a nechci stráviti celý svůj život, připoutána k churavému a mračivému starci."

„Nečiníš dobře, moje dcero," řekl Gesualdo přísně. Začervenal se, nevěděl proč. „Nevím ničeho o těchto náruživostech," dodal poněkud v rozpacích. „Ale vím, co je povinnost, a tvé povinnosti jsou jasny."

Neznal mnoho z povahy lidské a z povahy ženské ničehož, ale přece chápal mlhavě, že jest Generosa v oné krisi svého života, kdy všechna vroucnost jejího mládí a celá její bytost vášnivě se vzpírají krutosti osudu; kdy bylo nemožno, aby na povinnost hleděla jinak než zrakem nenávisti a kdy samo nebezpečí a překážky stavící se její lásce v cestu činily ji tím lákavější a neodolatelnější. Byla povahy náruživé, ohnivé, bezstarostné, odvážné; a nebezpečí na srázné cestě, kterou sledovala, nemělo pro ni hrůzy, kdežto lhostejnost, již chovala od roků ke svému manželi, prohloubila se v poslední době v nenávist.

„Člověk není pařez ani kámen, ani břevno, ani žulový balvan, aby mohl žíti bez lásky po celý život!" zvolala vášnivě a opovržlivě.

Stáhla větve granátové jabloně přes plot, pohledla na kněze s pola opovržlivě, s pola útrpně a odešla od kostelních dveří.

„Konečně," pomyslila si, „jak pak by on tomu rozuměl. Je svatý, ale není člověk."

Gesualdo díval se za ní malou chvilku, jak odcházela od kostela mezi cypřišovými kmeny k otevřenému svahu. Slunce bylo zapadlo; růžové červánky oblévaly její pružnou postavu karminovým světlem; měla krásnou chůzi některých italských žen, které v prvních patnácti letech svého života neměly na noze střevíců. Světlo zářilo na její tmavé ebenové vlasy, na zlaté náušnice, štíhlé hrdlo a ztepilou bujnou postavu. Gesualdo hleděl za ní a něco jako bolest projelo mu srdcem jsouc hned sledováno ostrým trnem vědomí viny. Odvrátil oči od ní, vešel do kostela a modlil se.

Toho večera seskočil Falko Melegari právě se sedla svého dobrého bělouše, když mu řečeno, že farář od chrámu San Bartola čeká naň a chce s ním mluvit.

Villa bývala slavnou a nádhernou za dnů minulých; ale teď byla pouze jednou z mnohých zanedbaných držav mladého šlechtice, který trávil těch málo peněz, jež měl, v radovánkách mimo Italii, málokdy přicházel na své statky a byl řádně spokojen se všemi účty, které posýlati mu se zlíbilo jeho správcům.

Falko Melegari bydlel v přízemí rozsáhlé villy v ohromných freskami ozdobených pokojích, s kupolovitými pozlacenými stropy, tesanými římsami, vyřezávanými dveřmi, nádhernými pohovkami s atlasem rozpadávajícím se v cáry a bledými čalouny, ve kterých byly moli a myši v plné práci. Jeho úzké polní lože, borový stůl a židle vypadaly velmi nemístně v těchto někdy nádherných síních, ale on na to nemyslil; jen jako pudem líbilo se mu v tom velkém prostoru a rozpadávajícím se lesku a všechny jeho myšlénky patřily jeho lásce, Generose, ženě Tassa Tassily. S terras villy mohl viděti mlýn tam dole na řece a polovici krátkých letních nocí díval se tam na vzdálená světla.

Bylo mu teprve pětadvacet let a byl náruživě zamilován a to tím více, čím větší stavěly se mu v cestu překážky.

Vlasy měl rusé, oči modré, byl dobře rostlý a velmi vysoký: povahou nebyl ani lepší ani horší než většina mužů jeho věku, ale jako správce byl dosti počestný a jako milenec naprosto upřímný. Vešel rychlým krokem do hlavního sálu uvítati svou návštěvu: myslil, že farář přichází se žádostí o květiny ku svátku sv. Petra a Pavla, který byl nazejtří. Ačkoliv byly zahrady kolem villy docela zanedbány, bylo tu přece mnoho květin, jimž nebylo třeba ošetřování lilie, levandule, staromodní růže, oleandry červené i bílé a magnoliové keře.

„Dobrý večer, důstojný otče, prokázal jste mi velkou čest," řekl, když spatřil Gesualda. „Mohu vám něčím posloužit? Jsem váš pokorný sluha."

Gesualdo pohledl naň zvědavě. Nikdy dříve si nebyl mladého muže blíže povšimnul; vídal jej jezditi kolem, vídal jej na mši, mluvil s ním o velkých svátcích, ale nikdy se naň blíže nepodíval. Teď zahleděl se naň zvědavě odpovídaje bez dalších důvodův:

„Přišel jsem, abych s vámi promluvil o Generose Fè, ženě Tassa Tassily."

Mladý správce se zarděl na krev. Ustrnul a mlčel.

„Ona vás miluje," řekl Gesualdo prostě.

Falko Melegari učinil pohyb znamenající, že toho ani nezapírá, aniž to tvrdí.

„Miluje vás," opakoval Gesualdo.

Mladý muž usmál se tím neurčitým úsměvem, který nevědomky vyjadřuje vítězné sebevědomí. Avšak přímý ve své lásce a také vroucí.

„Nemiluje mne tak, jako já ji," řekl u vytržení, jakoby tu nikoho nebylo.

Gesualdo se zachmuřil.

„Jest ženou jiného muže," řekl káravě. Falko Melegari pokrčil rameny; to se mu nezdálo býti žádným důvodem.

„Jak to skončí?" řekl kněz.

Milenec se usmál.

„Takové věci končí vždy jedna jako druhá."

Gesualdo stáhl obličej, jakoby jej kdo byl zranil.

„Přišel jsem říci vám, abyste opustil Marcu," řekl prostě.

Mladý muž vytřeštil naň oči; potom se hněvivě zasmál.

„Můj dobrý pane faráři," řekl netrpělivě, „vy jste opatrovníkem našich duší, to je jisté, ale ne do takové míry, jak myslíte. Poslal vás ke mně Tassilo, nebo ona?“ dodal se zábleskem podezření v očích.

„Nikdo mne neposlal.“

„Proč tedy —“

„Protože, nepůjdete-li, bude z toho tragedie a neštěstí. Tasso Tassilo není muž, s kterým lze zahrávat. Znal jsem Generosu od jejího útlého dětinství; jsme oba z Boccy d'Arno. Její povaha jest chytlavá, ale není hluboká; odejdete-li, zapomene. Tassilo je prostý muž a tvrdý, dal jí vše co ona zve svým, má u ní mnohý dluh, neboť po svém způsobu byl k ní šlechetný a něžný. Vy jste cizinec, vy můžete jen zmařiti její život, vy si můžete snadno nalézti někoho jiného v jiném kraji; proč nechcete jít? Kdybyste ji do opravdy miloval, šel byste.“

Falko se zasmál: „Můj drahý Done Gesualdo, vy jste svatý muž, ale lásce pranic nerozumíte.“

Gesualdův obličej opět se trpce stáhl. Dnes večer řečeno mu to již podruhé.

„Jest to láska,“ řekl po přestávce, „dáti ji zavraždit od jejího muže? Já vám povídám, Tassilo není člověk, který by bral poskvrnu na své cti na lehkou váhu.“

„Kdo se stará o to, co dělá Tassilo?“ řekl mladý správce uštěpačně. „Dotkne-li se vlasu na její hlavě, usmrtím jej tisícerou smrtí.“

„To jsou všechno jenom slova,“ řekl Gesualdo. „Nemůžete zločin napraviti zločinem a nemůžete uchránit ženu před spravedlivou pomstou manželovou. Jest pouze jedna cesta, kterou ji můžete zachránit před nebezpečím, do kterého jste ji uvrhl. Vy odejdete.“

„Já odejdu, až odejde tento dům,“ řekl Falko. „Dříve ne. Odejít!“ zvolal hněvivě. „Jak! utéci jako stlučený pes před Tassilovým hněvem? Jakže? zanechat ji zde samotnu, aby mne proklínala jako nevěrného zbabělce? Jakže? odejít, když celý můj život, celá má duše a všechno světlo mých očí jest v Marce? Done Gesualdo, vy jste dobrý mnich šilenec. Odpusťte mi, mluvím-li příliš drsně. Vaše slova dohánějí mne k tomu, že neznám sama sebe.“

„Vy tedy nevěříte v žádnou povinnost?“

„Věřím v povinnost každého poctivého milence!“ odvětil Falko prudce, „a ta povinnost jest činiti vše, čeho si ten, koho milujeme, přeje. Je přivázána k hrubému pařezu: je nešťastna; nemá ani dítek, které by ji potěšily; jest jako krásný květ uzavřený v sklepu a ona mne miluje, — mne! — a vy mi kážete, abych odešel! Done Gesualdo, dbejte si svých církevních obřadů a nechte lásku jiných na pokoji. Což pak vy o tom víte! — Odpusťte, jsem-li drsným. Ale vy jste svatý muž, ale nevíte ničeho o mužích ani ženách.“

„Mnoho nevím,“ řekl Gesualdo dětinsky.

Byl sklíčen a zaražen. Byl si vědom své čiré neznalosti náruživosti života. Tento muž, skoro tak stár jako on, ale plný síly, ohně, hněvu a hrdosti u vědomí, že jest milován, plný odhodlanosti zůstati tam, kde jeho láska jest, ať se děje co děje, tento muž jej zastrašoval svým pocitem moci a vítězství, jakých on ani chápati nemohl a kterých mu přece v hloubi svých neurčitých myšlének záviděl. Byl to hřích, to je jisté, řekl sám u sebe: a přec byl to život, síla, mužnost.

Přišel, aby káral, trestal, přemluvil k pokání tohoto svéhlavého milence, a zůstal před ním státi tak sláb, tak sklíčen, pouze v pocitu své vlastní nevědomosti a dětinskosti.

Celá ta zásoba pádných důvodův, jimiž opatřovala jej víra jeho, zdála se odpadati, jako odpadá prázdná slupka hluchého ořechu, zdála se odpadati před prudkostí, vroucností a umíněností skutečného života. Ten muž a ta žena milovali se a nedbali ničeho než toho na nebi i na zemi. Opustil villu mlčky, jenom s pokynem na pozdrav.

(Pokračování.)

Skály.

Několik výjevů z dějin samoty. Od *Al. Jiráska.*

(Pokračování.)

X.

Tím večerem na „hvězdárně“ se ve Skalských rozvalinách vyjasnilo.

Eva Voborskému porozuměla a tím více sobě vážila jeho obětivosti, síly a sebezapírání. Poslední pak jeho slova o *jejich* hvězdách, že se také jednou najdou a se sblíží, byla jí však nejmilejší a nejdražší. Poznala, že se mýlila, že mu křivdila. Nevzdaloval se jí z neliboti, neupadla u něho v nevážnost proto, že mu dala bezděky na jevo, jak mu je oddána — Již se ho nemusí vzdalovati, netřeba jí odcházeti, když přijde — Ó těch jeho slov!

Často jí tanula na mysli, často, v šeré, klenuté jizbě když ulehla na lože, i venku, když seděla někde mezi skalami nebo kráčela pode stromy. Ba začasté i ve společnosti starého kněze stala se roztržitou, nenaslouchajíc tak pozorně jeho výkladům jako jindy.

Nyní se již nelekala návštěv Voborského. Přicházelť vždy s tváří jasnou, neodvracel ji od ní, nezabýval se toliko s Adamim. Bylo jí volno a milo v jeho společnosti, neboť chlad zmizel z jeho pohledu a tkvěl na ní laskavě, přátelsky.

Ba stalo se někdy, že když starý kněz na chvíli nebyl v jejich společnosti, že hovor mladých lidí ponenáhlu vázl, až umlkl, že pak jejich zraky se setkaly, že v takový okamžik oči Voborského zahořely — ale jen na okamžik. Buďto on sám se hned vzpamatoval, nebo Eva hovor na novo zavádějíc bezděky ho připamatovala.

Ani slovem nedotekli se toho za takové chvilky, aniž kdy jindy, co se v nitru jejich děje. A přece jakoby všecko věděli. Četli si ze tváře, z očí, ze všeho hnutí.

Voborskému byly tyto milé chvíle na starém hradě zlatými paprsky duši jeho posilujícími. Do této doby pracoval ustavičně připravuje pomstu a dílo osvobození. Pracoval s myšlénkami krvavými, maje ustavičně na mysli potupnou smrt otcovu i jeho druhů, neštěstí své vlastní rodiny a ponížení vlasti.

Teď přece se mu v mysli vyjasňovalo. S větší také odvahou podnikal své nebezpečné cesty krajem. Nahoře v rozvalinách měnil svou podobu, odtud vycházel někdy blíž, někdy dále do vsi v prospěšném přestrojení, tu jako sedlák, tu jako obchodník, jindy zase jak obdaňkovaný voják. An takto změněn Evě s Bohem dával, zachvěla se pokaždé, lekajíc se, aby se mu něco zlého nepřihodilo.

Vniterný ten strach bylo viděti i na jejím líci i ve zraku, a cítil ho také ve chvění její pravice. Oddanost ta ho blažila a nejednou, když buď za tmy nebo za bouře se bral odlehlými cestami, nebo když se skrýval před jezdci císařskými, slídícími po nekatolických knězích a vypovězencích, posilňoval se a těšil pomyšlením, že tam v odlehlém, skalním úkrytu modlí se za něj vroucí, andělská duše — —

A jak zase zasvitlo v Eviných očích, jak zardělo se jí líčko, když znenadání vstoupil do jich tiché jizby mladý sedlák ve hrubých škorních a v beranici, nebo kramář bradatý s loktem a uzlem! Ale ať přišel ten nebo onen, třeba i žid v židovském, znamenaném plášti, všichni měli jedny oči, jeden hlas. Do těch jak pohlédla a kterýž hlas jak zaslechla, srdce jí živěji počalo tlouci a všechna starost i strach byly ty tam.

A pak když kukla zmizela, když Voborský k ní a starému knězi zasedl, nastala milá chvíle družného hovoru. Žel, že často přinášel smutné noviny, jak je venku, v Čechách, co vystojí každý, kdož je věren své víře, jak cizozemci lid utiskují — A dále s planoucím zrakem nad tolikerou křivdou vyprávěl, jak počíná se mu lépe dařiti, jak lid, prve tolikerou hrůzou zaražený, nabývá nyní odvahy, jak je naplněn hořkostí a pěsti již zatíná, a že se chopí zbraně, až nastane příhodná chvíle. —

Eva také s dychtivostí čekala pokaždé na jeho návrat, nepřinese-li noviny, jak je venku za hranicemi, a zprávy o bratrovi, o kterém už za delší dobu nebylo ani slechu ani památky. Voborský sám už vážně proto uvažoval, neupadl-li Ulický mezi nepřátely, nebo nestihla-li ho jiná nehoda. Evu však těšil, jak jen mohl, aby se neoddávala přílišným starostem.

Ta nyní teskně čas počítala. Ne k vůli sobě, ač tu žila v těch rozvalinách téměř jako zajatá, ale k vůli bratrovi. Šestý již minul týden od té doby, co o něm došla poslední zpráva! Až pak se jí jednou večer, bylo v měsíci červenci, dostalo netušené noviny. A přišla ve chvíli, kdy mladá dívka byla úzkostmi sklíčena, úzkostmi o bratra i také o Voborského. Vyšelť před několika dny zase mezi lid a již tu měl býti předevčírem! —

A jak na milé ty muže myslila, sedíc u otevřeného okna, mihl se pojednou za skalou muž v širokém klobouku, v přilehavém vojanském kabátci, na němž nejjasněji bylo viděti rudý bandaler. Meč pod ním se houpající zazvonil o skálu. Eva slabě vykřiknuvši, uskočila od okna, ale již stanula na hlas vojínův. Jeho hlas! On! Voborský! Prosil ji, aby, spi-li Adami, vyšla ven —

Podal jí obě ruce na uvítanou. Plná radosti i úžasu hleděla na statného vojína, v nějž se učený doktor proměnil. A ze skal odešel jako sedlák! Jindy jim nejednou vypravoval o dobrodružství, jež ho donutilo cestou kuklu svou u některého známého v úkrytu proměniti — dnes sotva že se o tom zmínil. Mělť důležitější novinu.

Pomoc se blíží dříve nežli se nadáli! Teď teprve Evě pověděl, že jí před několika týdny zatajil zprávu o tom, jak byl Mannsfeld u Dessavy Valdštejnem poražen. Nyní že jí to může oznámiti, protože došla jistojistá zpráva, že Mannsfeld ustoupiv z Braniborska táhne odtud přímo do Slezska.

„A dá Bůh, že ze Slezska přitrhne k nám. Jedině toho se bojím, že u nás není všechno tak připraveno, jak by mělo býti —“ mluvil Voborský — „Než —“ dodal rychleji — „vyzbrojené, řádné vojsko dodá sedlákům více mysli nežli nejlepší pobízení a napomínání — A jdou zprávy, že také Uher začne, že Betlen se smluvil s Denemarkem — Ten na půlnoci, onen od poledne a my s Mannsfeldem uprostřed! —“

Voborský nadšen dobrou nadějí, mluvil ohnivě, jakoby vše již před sebou viděl — Ale hned se vzpamatoval, jakmile se ozval Evin hlas.

„A o bratru jste nic neslyšel?“

V otázce té, v tonu její zněla její dychtivost i strach.

„Noviny, jež přináším, nejsou přímo od něho. Ale tolik je jisto, že Matouš dorazil šťastně k Mannsfeldovi a že je u něho — Myslím, že za krátko o něm uslyšíme více. Upokojte se nyní docela —“

A stručně jí vyloživ, jak tyto noviny přinesl exulant tajně do Rychnova, svého rodiště, se navrátivší, již se s ní loučil, že musí dolů k panu Albrechtovi věci ty oznámit. Evě se uvolnilo. Klidněji pak uléhala na lože, ač přinesl Voborský zprávu o blížícím se vojsku a s ním o nastávající bouři válečné. Na tu však byla připravena. Věděla, že musí býti, aby se vyplnilo to, oč bratr a Voborský usilují. Byla odhodlána k vůli nim a k vůli svaté věci všecko podniknouti i trpěti. Jen aby oni ušli všemu zlému!

Tak uvažujíc a tiché se modlíc záhy usnula. —

V tu chvíli stál Voborský dole za dvorcem u černého rybníčka. Sestoupiv s rozvalin, zastavil se na pokraji lesa, aby se rozhlédl, nežli se dal k nedalekému panskému sídlu. A tam pod jedlemi u rybníčka se něco bělalo. Přiblíživ se opatrně, poznal, že pode stromy na lavičce, kterou z jara starý Květ tu sbil, sedí — paní Beata. Za okamžik stál Voborský všecken překvapen. Paní Beata tu, v této pozdní chvíli! — Nebylo by to sice nic divného, že si vyšla za vlažné, tiché noci červencové ven za dvůr usednout na tuto lavičku, odkud ve stínu tmavých jedlí, majíc u nohou černou hladinu nevelkého, mělkého rybníčka, mohla naslouchati tichému šumotu dřímajícího lesa, odkud mohla hleděti na pitvorné tvary skalních velikánů nad ním a dýchati lahodný vzduch prosycený vůní kvetoucí staré lípy, jež u dvora korunu svou rozkládala.

Ale ještě ani jednou jí tu neviděl!

Lekla se ho, když k ní přistoupil a ji oslovil. Než i on byl překvapen. V zásvitu hvězd a srpečku viděl, že krásná, mladá paní pláče. Byl pohnut tím pohledem, nežli se však jí šetrně mohl otázati, ptala se již ona, kde chodil v tom přestrojení a co nese. Lekla se nad obyčej, když zaslechla o vojně.

„Ach sotva jsme si tu oddechli a již nás odtud vyplaší!“

Těšil ji, že Mannsfeld ještě daleko, a sem sotva že bouře válečná dolehne. Pak se ptal na pacholátka a na pana Albrechta.

„Všichni již pokojně spí — jenom já —“

Zamlčela se, pak pojednou se otázala, hledíc mu úzkostně do tváře:

„Doktore, jak je s mým manželem — Probůh povězte — Zdá se mi, že chudne, že —“

Kdyby věděla, jak se Voborský té otázky lekl! Než na jeho tváři toho nepoznala. Přisvědčil, že je pan Albrecht chorý, ale těšil ji dobrou nadějí — Mluvil určitě a paní Beata si oddechla. Pak přistoupivši k němu, prosila ho, aby mu žádných trudných novin nesděloval, aby, je-li co, jenom jí pověděl, že ona všecko ráda snese a učiní, jen aby manžel byl ušetřen.

„Je chorý a nad to se příliš kormoutí a to mu ducha nepřidá — Jsem v ustavičné nesnázi a stálých straších — Ó, bez něho, děti, já — Vy nevíte — Když tak na něj se zahledím, připadne mi vždycky proroctví —“

A tu se mu svěřila, jak, přistěhovavši se na Skály, otevřela písmo sv. a tázala se na budoucnost, a jak maní uhodila na místo v knize Jobově:

„Zdaliž jest mnoho dnů mých? Ponechejž tedy a propusť mne, abych maličko pookřál;

Prve než odejdu tam, odkudž se zase nenavrátím, do krajiny tmavé, anobrž stínu smrti — —“

„Zděsila jsem se toho proroctví — a což teprve nyní!“ dodala a zhluboka úzkostně povzdechla.

Voborský kráčel odtud do domu všecken zaražen.

Ubohá paní! Co již zkusila a co ji čeká! Bible jí asi dobře věštila. A jak se potěšila jeho slovem! Ach, že zajisté klamným! Ale proč nyní se té věštby leká více? Proč dodala: „A což teprve nyní!“ Co chtěla tím říci?

U domu se zastaviv, ještě jednou pohledl tam ku skupině jedlí u rybníčka, pod nimiž probělávala se postava paní Beaty. Pak přidržev kord, aby řinkotem svým nebudil tichý, dřímající dům, vešel zadními dvířky. Vstoupiv do tmavé síně, zahlédl pruh světla.

Kdo svítí? Kdo bdí? Ach, toť zář z komnaty pana Albrechta. A dvéře na polo otevřeny, aby chlad ze síně snad volně vnikal do světnice. Voborský stanul na prahu. V panské komnatě stranou u krbu planula vosková svíce. U psacího, dubového stolu tmavé barvy, na němž knihy různo ležely, seděl na křesle pan Albrecht. Dosud byl oblečen. Od tmavého roucha i křesla tím nápadněji odrážela se bledá barva jeho líce. Seděl s hlavou pochýlenou, hluboko zamyšlen. Obrátil se teprve, když Voborský až k němu přistoupil. Vítal ho, hlavou jen pokynuv. Jaký to rozdíl, ten bledý pán ušlechtilé tváře mezi folianty, a vedle osmahlý doktor jiskrného zraku s mečem po boku v rudém bandaléru!

„Nač myslíš, žes tak —“

Pan Albrecht obrátiv zrak po příteli, odvětil:

„Na slova písma: Jakož oblak hyne a mizí: tak ten, kterýž sstupuje do hrobu, nevystoupí zase —“

Voborský sebou trhl. Tam paní Beata a tu —! Chmura přelétla jeho čelem, ale opanovav se, usmál se a těšivě odvětil:

„Kdož by pořád na smrt myslil! Chceme žíti!“

„Však dobře víš, co dí Seneca —“

„Nulla scientia difficilior est quam vitae, ano — o životu mluví —“

„Ale dodává: Všechněch mudrců největší umění je přemyšlování o smrti —“

„Pro Bůh, pane Albrechte, že se trudu tak podáváš!“ zvolal Voborský ne bez rozhorlenosti. „Považ a pomysli na svou rodinu.“

„Právě proto —“ odvětil temným hlasem mladý šlechtic a sáhnuv bílou, suchou rukou svou před se na stůl, vzal odtud bělostný, kmentový facalit a pravil:

„Tys lékař, příteli, já filosof. Proto mluv pravdu. Slyšels, nač myslím. Viz —“

A rozbaliv šátek ukázal několik velikých rudých skvrn.

„To je krev —“ pravil pan Křinecký. „Dnes se ukázala poprvé. Z mých plic krev — Beata však o tom nic neví a ty, prosím tebe, nic jí neříkej. Teď už nebudeš horliti, že myslím na smrt —“

„Příteli! —“

„Nech mne —“ odvětil šlechtic mírně a vážně — „Řekl jsem, že jsem filosof. Pro mne, jaké by bylo neštěstí ujíti tomu trápení a přehlížení, jak hyneme — Ale —“ tu se zajikl — „ale — jsou chvíle, kdy nás filosofie opouští — Má ubohá Beato! Mé drahé děti!“ a jakoby zapomněl, že tu je Voborský, zase hlavu nachýliv, patřil za okamžik před se v trudném zamyšlení.

Voborský chmuřil čelo a hleděl do země.

„To se stalo dnes odpoledne —“ začal opět Křinecký — míně tím krev. „A hned po té přišla Beata — a svěřila mně, že je sama druhá — Zbledl jsem asi prudce, neboť se všecka nad tím polekala — Ó, té chvíle, když všecka blažená svěřovala mně toto milé tajemství poprvé — A dnes! — Chápeš-li nyní?“

Voborský podal Křineckému ruku a opanovav se pravil:

„Ty myšlénky jsou ze přílišného přístrachu. Jsi nemocen, ano, ale nejsi bez naděje —“

„Netěš — Dej bůh, aby pravda bylo — Než, příteli, já na všecko pomýšlím.“ A chopiv se oběma rukama jeho pravice, hleděl mu do očí a pravil:

„Není nikoho na světě, ke komu bych měl takovou důvěru jako k tobě. Žili jsme po léta spolu, zkusili spolu ledacos a známe se. Valentine, budu spokojenější a zemru klidněji, slíbíš-li mně, že mých neopustíš, ani mé manželky, ani mých chlapců ani toho červíčka, kterého snad ani neuvidím. Pro věčnou odplatu, příteli, zastaň se jich, nebo vím, že přijdou ještě časy krušnější těchto našich —“

Voborský mu stiskl pravici.

„Slibuješ-li?“ zvolal Křinecký živěji.

„Slibuji — Jeť to mou svatou povinností —“ pravil Voborský odhodlaně a vroucně zároveň.

„Bůh ti odplať — Tvé slovo je mi přísahou —“

Tvář šlechticova oživla, vyjasnila se. —

O Mannsfeldovi a novin ostatních Voborský mu dnes už nepověděl.

Když pak ocitl se ve své světnici, neulehl. Usednuv k oknu hleděl zamyšleně ven ku skalám, nad nimiž stál srp měsíce. Otužilý, odhodlaný muž byl rozechvěn. Myslil na paní Beatu, kteréž nyní porozuměl, když prve zvolala: A což teprve nyní! a na svého přítele. Ten se neklame a dobře tuší. Ubohá rodina! Slíbil mu, musil. Jak mohl odepříti panu Albrechtovi, jehož zesnulý otec byl jemu, Voborskému i veškeré jeho rodině takovým přítelem a příznivcem? — Jak mohl odepříti panu Albrechtovi, s nímž prožil nejkrásnější léta doma i v cizině a jenž pak, kdy neštěstí uhodilo, jeho rodinu podporoval a jeho samého, psance pronásledovaného, jehož jméno přibito na šibenici, se ujal a jej ukrýval a dosud ukrývá pro své vlastní veliké nebezpečenství?

Ó ano, ano — paní Beata nebude opuštěna, kdyby Pán muže jejího vzal na věčnost — Než zámysly jeho — vojna —

Tu se mladý muž v mysli zarážel — A pak se mu také mihl milý zjev Evin ve Skalských rozvalinách Kdy bude jí a tím svému štěstí práv? (Pokračování.)

Ve fjordu Throndhjemském.

Z cest *Josefa Kořenského.*

„Det er saa tavert i Throndhjem at hvile.“
(Jak milo jest ve Throndhjemu dlíti.)

Po dvoudenní plavbě koráb náš přibyl ze zátoky Sundalské přes Kristianssund do Throndhjema.

Vstupujeme na klassickou půdu nordickou, do skandinavského Říma, v někdejší Nidaros, kde mocně vládli ukrutní Jarlové, kde svatý Olaf život dokonal v boji o křesťanství a o blaho své vlasti, kde tělo bohabojného světce došlo odpočinku v místě, nad nímž proslavený velechrám dávného umění gotického povznešen bude co nejdříve opět k někdejší své velebnosti jakožto nejskvělejší stavba skandinávského severu.

Ručije na hodinách ukazovala již k pozdnímu večeru, když procházeli jsme město. Ale obzor byl ještě vyjasněn rudou září sluneční.

Pozdě zachází tu slunce za moře, když léto přijde v severní ty kraje. Jenom na chvíli sklání se za obzor, ale červánky jeho krvavé planou po nebi, splývajíce v brzku se světelnou září, již Eos posýlá novému jitru, vykouzlujíc světlo teplé, do žluta nebo zase do růžova. Kraj v nachu se stápí a tklivě dojímá mysl naši jako snivá pohádka. Nebe zarudlé plane jako odlesk požáru, krvavá aurora fialově se barví a v různé tóny přechází. Neboť mezi západem a východem chlady se dostavují, hojné páry vznášejí se nad zemí a mořem, parnaté ovzduší láme paprsky světelné a v duhové barvy je rozkládá. Za to ve dne hřeje jasné slunce a citelně praží nad hlavami.

Pozdě severní slunce mizí s obzoru a brzy opět plane jitrem na východě. Ba dále za polárním kruhem ani nezapadá, svítíc jasně za dne i za noci po několik neděl. Již ve Štokholmu, Kristianii, Goteborgu letní noci podobají se pouze soumraku, jakož pěje švédský pěvec Tegnér:

Midnattssolen paa bergen satt
blodröd till att skaada;
det var ej dag, det var ej natt,
det vägde emellan baada.

Starobylý Throndhjem (vyslov Tronjem) leží asi o $3\frac{1}{2}$ stupně severněji než Kristianie, a o $13\frac{1}{2}$ stupně dále na sever nežli Praha, severněji nežli zimořivý Jakutsk sibiřský, kde rtuť tuhne mrazem — 40° C. (vyhraňujíc se v pravidelných osmistěnech), tedy asi v té zeměpisné šířce, jako jest islandský Reykjavik, nebo jižní cíp Grónska a vlasti Kamčadalův a Čukčův.

A přece throndhjemský kraj jest pln svěží vegetace, tam černé lesy šumí ve zdravé půdě, palouky zelenají se již z dáli na mírném úbočí horském, v údolích šelestí koruny statných ořešáků, lip, javorů, kaštanů, tam i chutná jablka dozrávají, vydávajíce vůni nad jiné líbeznou, tam v sadech kvete šeřík, bez, hloh, lonicera, pustoryl, v záhonkách rozvíjejí se lilie, levkoje, geranium, voní růže, resedy a balzaminy. Neschází mnoho, a sama réva vinná vydala by sladké ovoce. Zelí, karfiol, mrkev, okurky, artičoky, rybíz, angrešt a jiné neschází v zahrádkách throndhjemských.

O svatém Janě ovšem málokterý lístek ještě pučí ve květnici a sadě. Teplé léto probouzí je k plnému životu a užitku teprve koncem července.

Ptactvo tažné přilétá sem pouze asi o osm dní později než do jižních krajů norských.

Špačkové dostavují se do Throndhjemska počátkem března, skřivan polní, drozd, skřivan sněhule, čejka, vrána polní asi v dubnu, břehule, vlaštovka přilétají v máji, kukačka kuká v listnatých hájích již koncem máje nebo na počátku června.

Pouze jaro roku 1867 bylo ve Throndhjemsku velmi chladné, neboť stromy počaly pučeti teprve v červnu, a tažné ptactvo bylo řídkým zjevem, ba mnozí z nich ani se neukázali, jak poznamenáno jest ve zprávách učené společnosti throndhjemské.

Jeť throndhjemský fjord z největších, jenž nikdy nezamrzává, jsa mohutnější a malebnější než fjord kristianský. Ve Throndhjemu nejsou zimy tužší nežli v Drážďanech, a řeka Nid, při níž město leží na ostrožně, zřídka kdy pokrývá se ledem.

Vůbec pak není země v téže severní šířce, kde by bylo mírnější podnebí nežli jest Norsko. Teplý proud golfický přináší život do severních těch krajů, tak jako Nil jest dobrodějem úrodného Egypta, či jak již letopisec Herodot napsal, že Egypt darem jest Nilu posvátného.

Throndhjemský fjord rozlévá se v několik menších chobotů (jako jest Stjördalsfjord, Aasenfjord) maje v délce asi 150 kilometrů a v šíři až 30 kilometrů. Počátkem vniká do země východně z moře atlantického, načež k severu se obrací, pronikaje úzkou průlinou v širou zátoku, Beistadfjord, zakončující Östvikem nad 64. stupněm.

Jiné fjordy norského atlantu vroubeny jsou příkrými skalami, na jejichž temeni sníh a ledovce se bělají, rozplývajíce se ve vodu, jež jako bělostný závoj vrhá se se strmých výšin do hlubiny. Ale břehy fjordu throndhjemského mírně nachylují se k mořské pláni, ze které pevnina zvenáhla se vynořuje, tvoříc úrodné roviny a kraje, oplývající blahobytem. Kamkoli popatříš, všude zeleň odívá stráně, výšiny a temena na nejzazším obzoru.

*

Jinak ovšem by bylo, kdyby Golf, plynoucí z horkého pásu amerického, zaměnil svůj tok a uchýlil se od břehů skandinávských. Rázem pokryly by se tyto ledem a sněhem, nebylo by tam ani lesů, ni tolik obyvatelů, ni tolik osad a měst, zrovna jako ve studeném Grónsku.

Palčivé slunce zahřívá golfický proud při Mexiku tak, že voda jeho otepluje se přes 30° dle teploměru Celsiova. Tak jsa zahřát opouští proud blízké břehy mexické a teče kolem poloostrova Floridy a mezi ostrovy Bahamskými k severu podél břehů Spojených států, zatáčeje se k pevnině evropské.

Plavci, kteří dostanou se s lodí do teplého Golfu, nepotřebují druhdy ani plachet roztahovati, ani parou pohybovati koráb. A přece loď rychle spěje ku předu rychlosti asi desíti kilometrů za hodinu. Nežene ji vítr, ale mořský proud. Na sta lodí plouti by mohlo vedle sebe a měly by dosti místa ve proudu golfickém. Mnohé ani by se neviděly, plujíce po té mořské cestě, již nazvati lze ohromnou řekou severoatlantického oceánu. Naměřilť se asi 70 kilometrů v šíři golfického proudu, tedy asi tolik, jako jest vzdálenost z Prahy do Plzně.

Řečištěm teplého Golfu není ovšem skalnaté dno, nýbrž voda studená. Též břehy jeho jsou chladným živlem.

Uprostřed těch chladných vrstev vodních plyne modrý teplý Golf, unikaje rychlostí větší nežli jest proud Marañonu, bouřlivější nežli plyne Mississippi. Valí v před tisíckrát více vody než oba světové veletoky.

Ubíraje se potom mořem mezi severní Amerikou a Evropou, rozšiřuje se víc a více, ale ubývá do hloubky a teče volněji. Na některých místech rozšiřuje se až na tisíc kilometrů, tolik jako asi z Prahy do Londýna.

Teplem golfického proudu skandinavské kraje se vyhřívají. Golf jest ohromnou zahřívárnou, oteplující severní tu pevninu brzy svým vlastním tělem (vodou), nebo teplou parou, rozptýlenou v ovzduší. Studené větry, jež vanou ze severu a ze severozápadu ke Skandinavii, dotýkají se na své cestě teplého proudu golfického a teplejší spějí do Evropy. Teplé větve golfického proudu, tekouce až k severnímu kapu, ohřívají pobřeží a nedopouštějí, by zamrzlo.

Rybaření při ostrovích Lofotských (68°) přestalo by nadobro, kdyby golfický proud jinam se obrátil, a to tím spíše, ježto proslulé lovy lofotské konají se za měsíců zimních.

S teplým proudem dostávají se ke břehům norským také rozličné plody pásů horských.

První, jenž o tom podal zprávu již před více než půltřetím stoletím, byl norský kazatel Peder Claussön (ve spisu „Norges Beskrivelse“ v Kodani 1632), nazývaje vyvržené plody západoindické rostliny citlivkovité, *Entada gigolobium*, „Vette nyre“ (staronorské Vette = skřítek, nyre = ledviny).

Později Olaus Vorm (1751) nazývá je „Fabae marinae“.

Nordenskjöld našel tyto plody u Špicberků, čímž najisto jest dokázáno, že golfický proud zasahuje až do této severní šířky.

Kazatel Ström napsal (roku 1762): „Našel jsem několik rostlin na našem pobřeží a soudím, že zaneseny byly k nám z břehů amerických.“

Ve spisech učené společnosti throndhjemské z roku 1765 jest obsaženo pojednání, jež napsal biskup Gunnerus o cizích vegetabiliích, nalezených na norských březích. Mezi jinými jmenuje se také láhvovitá okurka *(Cucurbita lagenaria)*, tropický ledvinovník západní *(Anacardium occidentale)*, jakož i prve řečené „Vette nyre“, kterým lid v Nordlandě a ve Finnmarkách obecně říkal *lősningssteen*, jako něm. Lösungstein, užívaje toho plodu ve své pověrčivosti za osvědčený lék pro snazší porod. Tobolka, v níž símě se ukrylo, rovněž byla talismanem. Zasazovali ji rozpůlenou do stříbrného pouzdra, by jim sloužila za tabatěrku.

Laponci ve Finnmarkách podnes nosívají plody ty při sobě, by štěstí měli ve všem počínání, zovouce símě *gollegadno*, t. j. zlatou konvici.

Kromě rostlin také zvířata byla již vyvržena na břehy severoskandinavské, pocházejíce z moří teplých. Čtemeť v pojednáních král. švédské akademie věd z roku 1841, že v Nordlandě (při 66°) našla se na břehu ryba *Sternoptyx Olfersii*, která žije pouze v teplých vodách atlantických. Týž druh vyobrazen jest v přírodovědeckém museu v Bergách jakožto neobyčejná ryba, nalezená tehdy na březích skandinavských.

Vyvržená láva ze sopečného Islandu není na březích norských zjevem vzácným. Kusy jako hlava veliké našly se až u Hammerfestu (při 70½°).

(Pokračování.)

Pozdě.

Napsal *Octave Feuillet.*

(Pokračování.)

Monseigneurovi de Courtehense bude sotva padesáte let. Je dosti velký a náramně suchý: kolem černých, velice bystrých očí má tmavé obočí. Jeho řeč i posuňky jsou živé, ba někdy i vášnivé. Někdy se zdá, jakoby chtěl vybuchnout, ale pojednou se na místě toho vlídně usměje. Má krásné stříbrné vlasy, které mu volně poletují nad čelem, a krásné v pravdě biskupské ruce. Když se klidně vztyčí, vyhlíží skutečně imposantně. Celkem dělá dojem člověka ohnivého a vroucně nábožného, ale prostého a upřímného. Sotva že jsme se usadili, pokynul mi, abych mluvil.

„Biskupská Milosti,“ pravil jsem, „utíkám se k vám jako k poslední své naději. Tento můj krok jest téměř zoufalý . . . neboť na prvý pohled by se zdálo, že nikdo z rodiny neměl by býti přísnější ke mně nežli vy. Já jsem nevěrec a vy jste apoštol. A přece, Milosti, nalézají viníci u svatých kněží, jako jste vy, nejvíce soucitu . . . a já se ani nedopustil žádné viny, já jen bloudím. Vaši příbuzní nechtějí svoliti k mému sňatku se slečnou de

Courteheuse, poněvadž nejsem téže víry co ona . . . a co vy . . . Ale, Milosti, nevěra není zločin, nýbrž neštěstí . . . Vím dobře, že se často říká: ‚Zapírá-li někdo Boha, choval se bezpochyby tak, že má příčinu přáti si, aby Boha nebylo.‘ Svět činí jej jaksi zodpovědným za tu jeho nevěru a hledá za ní tajnou vinu. Já, Milosti, zpytoval jsem své svědomí s největší upřímností, a jakkoli moje mládí bylo příliš veselé, přece vím jistě, že moje nevěra nepryští z nižádného prospěchu osobního. Naopak, přiznám se vám, Milosti, že toho dne, kdy jsem cítil, že víra moje mizí, toho dne, kdy ztratil jsem naději v Boha, plakal jsem hořce, jako nikdy před tím. — Nejsem, jak by se zdáti mohlo, člověk tak povrchní a lehkomyslný, za jakého mne považují. — Nejsem z těch, kterým zmizí Bůh beze vší stopy; račte mi věřit. Milosti, že i člověk, který miluje sport, který chodí do klubu, světák jedním slovem, může míti chvíle, kdy jde do sebe a vážně přemýšlí. V takových chvílích cítívá více nežli kdo jiný, jak bídný jest život bez mravního základu, bez pevných zásad, bez jakéhosi cíle za hrobem. A přece, Milosti, co počít? Ve vaší dobré tváři, ve vašich vlídných očích čtu odpověď: ‚Máte-li jaké pochybnosti o víře a náboženství, svěřte mi je; já jsem ochoten podati vám vysvětlení.‘ Věru, že bych nevěděl, co vám říci. — Mých pochybností je nekonečná řada, jest jich bez počtu jako na nebi hvězd . . . hrnou se mi ze všech stran, ze čtyř úhlů světa jako na křídlech větru, a letíce dále zanechávají v srdci mém tmu a zříceniny . . . Tak děje se mně jako mnohým jiným, a celý ten proces jest stejně bezděčný, jako nenapravitelný . . .“

„Myslíte si, pane,“ obořil se na mne zhurta biskup s pohledem co možná hněvivým, „že hraji ve svém kostele komedii?“

„Ale, Milosti . . .“

„To ne . . . podle toho, co jste mi zde vykládal, došlo to se světem tak daleko, že musí každý býti buď neznabohem anebo pokrytcem! . . . Já na příklad dovoluji o sobě tvrditi, že nejsem ani jedno ani druhé.“

„Snad se nemusím v té věci hájiti? Snad nemusím vaší Milost ujišťovati, že jsem nepřišel, abych vás urážel?“

„Ovšem . . . ovšem . . . Nuže, pane, dejme tomu, — ne ovšem tak naprosto . . . neboť člověk vždycky více méně jest závislý na svém okolí, takže celý směr jeho myšlení a cítění jím namnoze se řídí . . . připouštím tedy konečně, že jste obětí nevěřící doby naší, že jste úplně nevinen svým skepticismem . . . svým atheismem, — vy se těch slov nelekáte — nicméně je také pravda, že sňatek ženy upřímně věřící, jakou jest moje neť, s mužem, jako jste vy, byl by mravní neshodou, jejíž následky mohly by býti velice smutné. Myslíte si, že já, co příbuzný slečny de Courteheuse, co její duchovní otec, co biskup, měl bych se propůjčiti k takové věci, měl bych pomáhati k spojení dvou duší, jež hlubina nebes rozlučuje? Myslíte, pane, že by bylo mojí povinností toto učiniti? Odpovězte mi!“

Biskup zadíval se mi při této otázce upřeně do očí.

„Milosti,“ odvětil jsem po krátkém mlčení, neboť jsem byl v rozpacích, „vy znáte tak dobře a lépe nežli já nynější stav světa a naší země. Vy víte, že já nejsem bohužel výjimkou . . . naopak: lidé věřící jsou vzácností . . . a dovolte, abych vám vylíčil celé svoje smýšlení. Kdybych byl tak nešťasten, že bych se musil zříci blaha, ve které jsem doufal, kdo ví, zdali muž, jemuž někdy dáte svoji slečnu neť, nebude něco horšího nežli skeptik ba i neznaboh?“

„Co to, pane?“

„Pokrytec, Milosti. Slečna de Courteheuse jest dosti krásná a dosti bohatá, aby upoutala k sobě pozornost jiných mužů, kteří budou třeba méně svědomití nežli já. Co mne se týče, jestliže víte, že jsem skeptik, je vám také povědomo, že jsem muž poctivý . . . a to je také něco . . .“

„Poctivý, nu ovšem . . .“ bručel biskup poněkud mrzutě a rozpačitě, „to vám věřím — —“

„Nejen to, Milosti, ale vy ráčíte o tom býti úplně přesvědčen . . .“ odvětil jsem živě, „neboť, dovolte, abych vám to připomenul, kdybych byl méně poctivý a svědomitý, byla by teď již slečna Alietta mojí nevěstou . . .“

Vztyčil se důstojně ve své lenošce a pravil prostě:

„Ovšem.“

Na to zadíval se mi opět do očí, jakoby mi chtěl nahlédnouti až do duše.

„Nuže, chtěl byste, pane, na tu svoji poctivost, na kterou jste tak hrdý, mi slíbiti, že víra mé neteře by nijak od vás netrpěla, že vaše řeči, vaše zlomyslné vtipy, váš bezděčný posměch by nepůsobil mladé té duši zármutek, ba že by v ní nezbudily časem i pochybnost? Myslíte, že by si přála vysaditi se a že bych já chtěl vysaditi ji podobné možnosti?“

„Milosti, odpovím vám krátce, že bych musil pozbýti rozumu, kdybych neměl v šetrné úctě víru svojí ženy. Nikdy ani jediného posměšného slova o věcech víry nevyšlo z mých úst. Nevěřím, ale víru neurážím nikdy. Nikdy jsem nezlehčoval a nebudu zlehčovati to, co mi kdysi bylo svaté. Chápu zcela dobře, že člověk může pozbýti víry, ale nechápu naprosto člověka, který ve svém dětství klekal před křížem vedle své matky a který v tom kříži přestal vážiti si toho svého dětství i matky své!“

Mluvil jsem s jakýmsi ohněm. Oči biskupa zalily se slzami a přiznám se, že toto jeho pohnutí mně ho poněkud získalo.

„Nuže, pane,“ pravil vlídně, „váš stav není tak zoufalý, jak by se zdálo. Má drahá Alietta jest jedna z oněch nadšených duší, skrze něž dělává někdy Bůh zázraky . . .“

„Milosti, ať dávám v sázku cokoliv, právě v té chvíli, kdy cítím, že se mi srdce vaše otvírá, povím vám celou pravdu . . . neboť nechci děkovati za svoje štěstí lži, opakuji vám to ještě jednou. Přiznám se vám, že jsem nedávno zaslechl několik slov rozmluvy, kterou jste měl se svou neteří; jak se mi zdá, doufáte, že se někdy navrátím k víře, že se obrátím, a pro tuto naději byli byste snad ochotni vy oba svoliti k tomu sňatku . . . Nuže, Milosti, řekl jsem vám, čeho se ode mne obávati nemusíte: řeknu vám také, čeho nemůžete ode mne se nadíti. Cítím, že víra ve věci nadpřirozené u mne na vždy zmizela, že i kořínky její vyhynuly . . . a že by spíše na holé skále vypučely květy, nežli símě víry v mém srdci.“

„Myslíte-li to, pane,“ odvětil biskup, „je to od vás hezké, že se k tomu přiznáváte. Ale Bůh má své cesty . . .“

Vstal.

„Milý synu,“ pravil vážně, „končím slovy jednoho svatého otce: ‚Požehnání starce nemůže nikdy škoditi . . .‘ Chcete, abych vám požehnal?“

Poklonil jsem se hluboce. On učinil nad mojí hlavou mystické znamení. Poklonil jsem se znova a odcházel jsem.

On však mne zavolal:

„Pane de Vaudricourt,“ pravil ke mně, „neodcházejte ještě. Jděte, libo-li vám, do zahrady, já přijdu za vámi.“

— — — — — — — — — —

Zde končí můj denník a s ním zároveň ona zvláštní krise mého života, kterou přivodila moje fantasie. — Slečna de Courtecheuse, se svolením své rodiny, jest ochotna slíbiti mi svou ruku. Přijímám ji s hlubokou vděčností a přičiním se všemožně, aby moje žena byla ženou šťastnou, jako jest ženou milovanou, váženou a roztomilou. — —

— — — — — — — — — — —

Denník vicomta Bernarda nebyl zde ukončen, jak on se domníval. Byl pouze na čas odložen. Pan de Vaudricourt vzal jej opět později do ruky a to za krise ne-li horší, aspoň takové, která mu poprvé vložila péro do ruky.

Mezera několika let dělí tyto dvě části, anebo, abychom lépe řekli, tyto dva zlomky denníku Bernardova. Vyplníme, pokud nám jen možno bude, tuto mezeru na základě rodinných práv, a osobních vzpomínek . . .

Křivdili bychom vicomtovi de Vaudricourt, kdybychom věřili do slova všemu, co o sobě vypravuje v následujících stránkách. Ale skrze úmyslné přeháněni, jakož i patrnou affektaci malíře rozezná čtenář dosti snadně jeho pravou podobu. Pozná, že vicomt de Vaudricourt v době, kdy se seznámil s rodinou Courtecheusovic, nebyl obyčejný hlupák a nesnesitelný posměváček, za jakého se rád vydává. Mělť dojista jiné a to vzácné vlastnosti, jimiž si získal osobu povahy tak vážné, jakou byla slečna Alietta. Není pochybnosti, že slečnu de Courtecheuse jako každou jinou by byl oslnil již skvělý zevnějšek vicomtův a jeho elegance, vždyť byla žena — že jedna z nejvzácnějších, ani to nerozhodovalo. Ale zároveň nelze pochybovati, že kdyby tyto zevnější vlastnosti vicomta nebyly bývaly podporovány jádrem vážným a opravdu krásným, první zvědavost ženská slečny de Courtecheuse byla by záhy přešla v lhostejnost i pohrdání. Nejprve byla překvapena a upoutána prostými jeho způsoby, kterých u podobného vítěze nad dívkami neočekávala. Neboť tento mladý a nebezpečný Bernard v důvěrných stycích dosti ostrý, choval se ve společnosti, puzen bezděčnou jakousi koketerií, velice dvorně, ba skromně, s onou podajností, která vyhoví ochotně každé povaze a každému rozmaru, a s onou laskavou vlídností, kterou každý zvláště při muži, jakým byl Bernard, dvojnásobně oceňuje. Mimo to byl vicomt de Vaudricourt člověk vzdělaný, který se vyznal ve všem, ale ničím se nevychloubal. Pouze když se příležitost naskytla, zaleskly se jeho krásné vědomosti a to způsobem vždy příjemným a nehledaným. A co hlavního, kdo s ním mluvil, každý v něm poznal duši hrdou, šlechetnou a poctivou, která úzkostlivě se vyhýbá všem cestám křivým, duši jedním slovem vzácnou. Takovou duši zachrániti, přivésti ji nazpět k Bohu, bylo asi pokušení příliš mocné pro ducha mladé, upřímně věřící křesťanky. Touto nadějí vymlouvala slečna de Courtecheuse svoji náklonnost, kterou schvalovalo spíše srdce nežli rozum. Ba sám ctihodný biskup, Aliettin strýc, ospravedlňoval — jak pan de Vaudricourt dobře pochopil — touto nadějí svoji slabost k zbožňované neteři své. Byliť oba dva, jak řekl starý biskup, lidé snad až přepjatě nadšení — a kdo z nás nepoznal mezi nynějšími preláty, i mezi nejlepšími, některé srdce vřelé, některou duši vroucí a při vší svatosti poněkud romantickou? Někdo snad pokrčí nad nimi rameny. My lidi takové milujeme a pozdravujeme je s nadšením, i když poněkud bloudí. Co pak na tom!

I.

Sňatek pana de Vaudricourt se slečnou de Courtecheuse odbýval se v prvních dnech lednových roku příštího. Několik neděl obětovali mladí manželé na zařízení svého pěkného hôtelu ve čtvrti Monceau, načež odejeli do Italie. Zvláštní okolnost, která se snadno dala předvídati, byla příčinou, že zkrátili poněkud svoji cestu a vrátili se již koncem dubna do Paříže. Pak teprve počínal jim ten pravý všední život.

Není-li muž zrovna netvor — což přece jest vždycky výjimkou, — bývá žena v prvním roce svého manželství skoro vždy šťastna. Má-li tu vzácnou výhodu jako paní de Vaudricourt, že se cítí matkou již po několika měsících, tím snáze ujde nudě, která se někdy dosti brzy dostavuje.

Svazek manželský, který později zvyk poněkud uvolní, jest v prvním čase ještě v plné své síle, a sotva že kouzlo jeho se ztráceti počalo, nutí nové poměry muže k největší šetrnosti a neustálé pozornosti vůči trpící ženě. Mezi otcem a matkou najde se vždycky látka k hovoru, který má pro oba skoro stejnou zajímavost. A jestliže konečně manžel, jak se někdy stává, v manželství vzpomíná s lítostí na svůj bývalý život, jestliže míval v klubu, v boudoirech, nebo jinde známosti, po nichž zase toužiti počíná, čeká a myslí si, že nynější poměry nebudou trvati věčně, že mu ten jeho klub neuteče. Nepůjde-li tam dnes, že může tam jíti zítra. Tím způsobem jest v domácnosti všecko dobře a každý jest spokojen: žena se těší, že to tak pořád zůstane, a muž se těší, že co nevidět poměry se změní.

Nicméně ani tato první a šťastná doba života manželského neminula paní de Vaudricourt bez hořkosti. Ubohá Alietta, která věděla, že Bernard i jeho strýc skládají v ni všecky naděje, že jméno jejich rodiny bude zachováno, velice se rmoutila, když na místě kýženého syna porodila dceru, neobyčejně sice hezounkou, ale přece jenom dceru. Prosila s pláčem pana de Vaudricourt za odpuštění; on ji těšil s obvyklou svojí vlídností, dokládaje vesele, že, co nebylo, může býti podruhé, a že na poprvé se člověk snadno zmýlí . . .

Paní de Vaudricourt měla mimo to ještě jinou lítost: nemohla totiž dceru svoji kojiti. Za to však zasvětila jí veškerý svůj čas a všecku svoji péči; měla nejen hluboký cit pro povinnost, nýbrž i vroucí a něžnou lásku, která takové pobídky nepotřebovala. Její dceruška bývala jí za prvních dob slušnou záminkou, aby se mohla vyhnouti víru pařížských salonů, kde její sňatek se skvělým a hledaným vicomtem de Vaudricourt jí zajišťoval úplný úspěch, ne-li třeba z opravdové sympatie, tedy aspoň ze zvědavosti. Tato okolnost hodila se jí velmi dobře, tak že mohla žíti, jak měla v plánu a jak jí strýc poradil, dosti odloučeně, neboť běžné zábavy společenské ji nepoutaly.

Biskup de Courtecheuse a jeho neť nežili nikdy v Paříži, leda zřídka a to jen na krátkou dobu, ale majíce ducha bystrého a zrak pozorný ocenili a posuzovali dosti správně ráz společenského života pařížského. Nedivali se na něj ani s chmurnými předsudky ducha bigotního, ani s puderií vším polekaných venkovanů: byli však oba duše prosté a nevinné a chápali dobře, že nesčíslné příležitosti svádějí v Paříži k bujnosti a hýření, které se nijak nesrovnává s vážnou představou o životě, která oběma byla tak milá. Paní de Vaudricourt, která měla ducha velmi bystrého, brzy spozorovala podle toho, jak vnikala do života pařížského, že nejenom množství zábav, nýbrž i jejich jakost odporuje jejímu celému vychování a smýšlení. Až po tu dobu znala podobné zábavy sotva dle jména a co více, nenáviděla jich i z daleka. Vyhýbala se jim v Paříži nejen k vůli sobě, že jí nebyly příjemny, nýbrž hlavně proto, že se jí zdály býti překážkou ve věci, k níž přilnula s celou svojí duší, totiž v obrácení jejího manžela.

Návodem strýcovým, který se ostatně docela shodoval s jejím vlastním smýšlením, poznala, do jakého nebezpečí by se mohla uvrhnouti, kdyby se pokoušela působiti přímo na obrácení Bernardovo.

„Nekaž slovem,“ pravil moudrý prelát, „nýbrž jen příkladem. Nikdy nezačínej se svým manželem o náboženství, nečiň mu výčitek, nedomlouvej mu a to ani zdaleka ne. Tím bys ho unavila a omrzela. Ukaž mu pouze, jak příjemná je křesťanská domácnost uprostřed světského víru. Přičiň se, ať tě pozná, ať tě miluje, ať ti dobrořečí, aby poznal, miloval a dobrořečil Bohu, který tě učinil takovou, jakou jsi.“

Když odbyla paní de Vaudricourt všecky nutné návštěvy, vzala si své povinnosti mateřské za záminku a obmezila své styky na úzký kruh příbuzných a nejbližších přátel mužových. Ostatně držela se ve své domácnosti, jak jen mohla, a hledíc zpříjemniti tuto svoji domácnost rozvinula všecky ctnosti dobré venkovské hospodyně a celý vkus urozené dámy. Její salon a její boudoir byly plny zeleni a květin a dělaly svým zařízením dojem příjemného a vlídného útulku. Při tomto zařizování a zdokonalování domácnosti, jemuž věnovala každý den celé hodiny, nesmírně se ovšem vzdálila od přísného slohu Ludvíka XIV., ale především chtěla se zalíbiti svému pánu a vladaři a hověla všem jeho choutkám. Aby jaksi napravila tyto různé ústupky, zřídila z jednoho salonu knihovnu a sestavila tam uctivě mezi římská poprsí knihy svého otce, které si přivezla z Varavillu. Její sen byl pročítati často tyto staré, milované knihy a to se svým mladým, rovněž milovaným manželem.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Z cest N. M. Přewalského.

Proslulý ruský cestovatel N. M. Prewalskij vykonal jak známo v letech 1883 1885 opět jednu ze svých znamenitých výzkumných cest v střední Asii, a sice ve východním Turkestanu, i podáváme zde úryvek jednoho z jeho znamenitých líčení „země i národa“ oněch vzdálených krajin. Jest to popis oas Nije a Kerie, prvních to z dlouhého řetězu podobných oas táhnoucích se přes Chotan a Jarkend až do Kašgaru. Hlavním zaměstnáním obyvatelů těchto krajin jest orba a zahradnictví. Přebytek pracovních sil, teplé podnebí a veliká úrodnost půdy ve spojení s hojným zavodňováním činily možno, že zde dospělo zemědělství již za nejstarších dob vysokého stupně dokonalosti. Věčný boj s nouzí naučil zde člověka umění zakládati k zavodňování půdy nejrozmanitější způsoby struh a kanalů (Aryků); tyto rozvětvují se jako žíly těla a zúrodňují každé místečko zpracované půdy; brzo táhnou se podél sebe, avšak v rozličné výšce, brzo teče opět voda dřevěnými žlábky, ležícími nad sebou, brzo opět v žlabech přes ploché střechy chatrčí. Všude přináší voda život, napájí půdu a přináší novou ornici. Hlavní kanaly přivádějí vodu často ze vzdálenosti mnoha verst do polí a zahrad, kde se rozvětvují.

Vzdělávání polí jest velmi pečlivé. Prsť rozkopá, rozorá a rozvleče se tak drobně, že není téměř ani hroudy vidět, celé pole rozdělí se na úzké záhony, mezi nimiž probíhá voda. Hospodář dohlíží pečlivě na to, aby stavidla byla vždy spuštěna v čas. Role jsou obyčejně jen malé a leží terasovitě nad sebou, aby se zavodňování usnadnilo. Ke každému domku, zahrádce, záhonku, ano ke každému většímu stromu, stojí-li o samotě, vedou stružky a žlábky. Střechy struh jsou obyčejně osázeny topoly, vrbami, oleastry a morušemi. Stromy ty dávají stín a palivo. Zachází se s nimi, možno-li tak říci, co nejněžněji. Zato rostou rychle a bujně. Za 7—8 let dá topol k stavbě se hodící dřevo a po 30—35 letech mívá dva sáhy objemu a jest sto stop vysoký. Stromy kácejí se dosti vysoko nad kořeny, aby zase vyhnaly, k tomu cíli zalepí se pařez hlinou; jen suchá dřeva porážejí se u samé země.

Na všech oasách pěstují se pšenice, ječmen, kukuřice, rýže, hrách, jetel, kdyně, melouny, tabák a bavlna; v zahradách pak cibule, řetkev, řípa, mrkev, okurky a rozmanitá zelenina kuchyňská. V sadech rostou meruňky, broskve, víno, jabloně, hrušky, slívy, moruše, granátová jablka a vlašské ořechy; část zahrady vyhražuje se květinám; růžím, hvězdnatkám, sametkám, bazalkám a jiným.

Celkem jsou pole na počet obyvatelstva příliš malá; na pět osob přijdou sotva dvě desjatiny. Zato bývá však úroda hojná a obyvatelé jsou velmi střídmí. Ovoce jest výborné, ale trhá se většinou nezralé. Meruňky, broskve a hrozny se také suší. Jablka, melouny a hrozny zachovávají se přes zimu také čerstvy. Vůbec jest ovoce hlavní částí potravy lidu. —

„Čínští úředníci,“ pokračuje Přewalskij, „kterých jsme v Kerii nalezli, přijali nás s naodiv stavenou úctou a šetrností, ale jako všichni lichotili nám do očí, za zády, kde jen mohli, škodili. Tak na příklad poručil Amban, dozvěděv se, že chceme proniknouti do Tibetu, aby zbořeny byly v průsmycích dva mosty a cesty aby se zatarasily kamením. Zároveň poděsil tohoto Ambana příchod náš tak, že se obával povstání lidu a dal násilím pobrati všechno obilí, kteréž sneslo se na jedno místo, aby pro případ vzbouření mohlo býti zničeno. Obávali se povstání na prospěch Rusův, neboť čínské hospodářství netěší se tu valné oblibě. Několik nocí prospal nebo probděl Amban se svou družinou ve stanech, boje se přepadení. Kromě toho skonfiskovány obyvatelům malé nože, které nosí za pasem, a zuráženy jim hroty, aby tato, celkem neškodná zbraň, byla ještě neškodnější.

Nemohouce se svými velbloudy ku předu, najali jsme v Kerii třicet koní a vydali se na prozkoumání pásma hor, jemuž dali jsme jméno ‚Pásmo Kerijské‘, neboť obyvatelé mají názvů pouze pro jednotlivé homoly, svahy a propasti. Tam měli jsme příležitost seznati malounký, ale velice zajímavý národek zvaný Polu.

Vesnice těchto Polu sestávající jenom z padesáti dvorců leží na řece Kurabu pět verst nad jejím ústím do řeky Kerie a ve výšce asi 8000 stop nad mořem. Správu řídí volený ‚Aksakal‘. Obyvatelé živí se většinou orbou a chovem dobytka. Přiznávají se k mohamedánské sektě Sunnitů. Původem jsou Poluové Tibeťané; o tom, jak se na tato místa dostali, vypravují sami:

V západním Tibetu bývalo před časy zvykem voliti císaře a po desítiletém panování, ať vládnul dobře nebo zle, jej zabiti. Jeden z těchto císařů, jménem Chatam, utekl na krátko před uplynutím své lhůty před očekávající jej smrtí ze země a založil s třemi sty svých přívrženců osadu na hořejším toku Kerie, tedy na tibetské vysočině. Osada byla brzo potom od Mongolů přepadena a obyvatelé povražděni. Jenom Chotam zachránil se se svou ženou, synem a dvěma průvodčími. Jeli podél toku Kerie a založili pak, spojivše se s několika členy Mačinů, nynější osadu, kde žijou jejich potomci nyní již v osmém pokolení. Jinak neliší se Poluové ani šatem, ani zvyky od obklopujícího jej kmene, s nímž se jejich praotci byli smísili.

Mačinové považují se za praobyvatele východního Turkestanu. Počet jejich jest neznámý. V Kerii jest jich asi 10—12.000 rodin. Jsou to smíšenci racy mongolské a arijské. Lícní kosti značně vyčnívají, nos mají tupý, ačkoliv nahoře ne tak stlačený jako Mongolové: vousy jsou slabé, oči velké a kosmé. Mužové holí si hlavy, ženy nosí vlasy v čtyrech až šesti pletencích. Některé přistřiháváají si je nad čelem zrovna jako naše modní dámy. Horalky celkem hezké nejsou, avšak v oasách vídají se tu a tam velmi hezounké tváře.

Obydlí i potrava Mačinů horských jsou velmi prosty. Jedí hlavně pšeničný, ječný a kukuřičný chléb v létě s mlékem, v zimě s čajem. Maso jest vzácností. Obyvatelé oas jsou vybíravější; pokrmy jsou tu lepší a rozmanitější. Na trzích prodává se skopové maso, z něhož připravují si obyvatelé oblíbené jídlo zvané Plov; vaří se také rozličné polévky, a dělají se masité paštiky zvané „Pílmeny“. Zámožnější jedí kuřata, kachny a vejce. Pokrmy připravují se velmi čistotně.

V horách pěstuje se nejvíce dobytek a hlavně ovce a kozy. Bravu jest málo. Koně nejsou velky, ale jsou čistokrevny; avšak jest jich málo, neboť Číňané, obávajíce se povstání, ničili je před několika lety.

Ničení koní dělo se barbarským způsobem. Číňané je konfiskovali, ale nezabili je hned, nýbrž zvolna je utrápili plavíce je v zimě v řece a polévajíce v mrazu vodou. Tak povražděno zbytečně ve východním Turkestanu na tisíce těchto užitečných zvířat.

Charakteristickou u Mačinů jest jejich až hrozná žvatlavost, ve které překonávají mužové i samé ženy. Dále jsou zbabělí a lehkomyslní. Zpěv, hudba a tanec jsou jejich nejmilejší zábavou i v nejdivočejších horských kotlinách a zákoutích.

„Pravé štěstí jest,“ říkali naši kozáci, „že tito lidé neznají kořalky, sice by přišli při své lehkomyslnosti o rozum.“ Ostatně jsou také chtiví peněz a líní. Za to jest krásným rysem v jejich povaze upřímná láska k dětem a k pokrevným vůbec. V nouzi pomáhá jeden druhému ochotně. Krádež jest aspoň v horách věcí neobyčejnou. Horalky jsou velmi pracovity překonávajíce v přičinlivosti daleko své muže. Celé hospodářství a vychování dětí jest jejich starostí. Děti kojí se do druhého a do třetího roku, až mluví a běhají. Mačin má obyčejně pouze jednu ženu, jen zřídka dvě nebo tři; avšak ženy se často vyměňují, neboť rozvod jest snadný. Velmi často nacházejí se ženy, mající šestého neb sedmého muže. Dvakráte neb třikráte provdána byla téměř každá žena. Sňatky odbývají se ve stáří 12—15 let. Také mužové žení se již v 15. roku. Rozvedení manželé mohou hned zase uzavříti nový sňatek. Sestřenice s bratranci, strýcové s neteřemi mohou se bráti. Svatebních hostin se nestrojí. —

Pohřby odbývají se jednoduše po zvyku mohamedánském. Rozdílem jest jen obyčej, dle kterého musí nejbližší příbuzní zemřelého žíti 40 dní na jeho hrobě. Každý čtvrtek v témdni navštěvují se hroby a prosí se zemřelí o přispění živým. Nosí se jim také pokrmy, které zůstanou na krátko na hrobech a potom rozdají se chudým.

Začátkem srpna opustili jsme Kerijské hory a nastoupili cestu do oasy Čiry.“ —

Číslem tímto počíná třetí čtvrtletí XIV. ročníku „Lumíra“ i žádáme pp. čtenáře, jichž předplatné došlo, o laskavé obnovení.

Na „LUMÍRA“ předplácí se:

V Praze:		S pošt. zásylkou:	
Na celý rok	zl. 6·60	Na celý rok	zl. 7·—
„ půl roku	„ 3·30	„ půl roku	„ 3·50
„ čtvrt „	„ 1·65	„ čtvrt „	„ 1·75

Jednotlivé měsíční sešity stojí v Praze 55 kr., poštou 60 kr.

Administrace „Lumíra“
v Praze, Salmova ulice číslo 9 n.

OBSAH: Olgerd Gejštor. Povídka veršem od Julia Zeyera. — Don Gesualdo. Črta od Ouidy. — Skály. Několik výjevů z dějin samoty. Od Al. Jiráska (Pokračování.) — Ve fjordu Throndhjemském. Z cest Josefa Kořenského. — Pozdě. Napsal Octave Feuillet. (Pokračování.) — Feuilleton: Z cest N. M. Přewalského.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček“.**

Předplací se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ —

Patisk původních prací
se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se
redakce či administrace
„Lumíra“ buďtež adresovany
Časopis „Lumír“, Praha,
Salmova ulice číslo 9. nové.

Listy přijímáme jen
frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10.
a 20. každého měsíce vždy
o 2. hod. odpoledne.

ROČNÍK XIV.

10. července 1886.

ČÍSLO 20.

Posel.

Báseň *Adolfa Heyduka.*

Sklon nebes v západu rud' zvolna do krvava
a večer dolem šel: skvost hvězdný měla hlava
a plece mlžný plášť. Kraj ponořen byl v snách,
dvé lidí při práci jen dlelo v olšinách.

Čas senoseče byl a chtěli skončit práci
a pod strom košatý, v němž dřímali již ptáci,
svůj poklad složili, svou dcerušku; ta spala,
a v malou ručinku jí matka květy dala.

Jak poupě rděla se, leč na zlomeném stvolu,
a velký smrtihlav se nad ní snášel dolů;
co vábilo jej as, zda dítě, či to kvítí?
Ne, poslem míru byl trudnému živobytí.

A níž a níž se nes', až na malé pad' čelo,
a dítě ze spánku jen táhle zaúpělo,
jak teplý jihu van, jenž žitné pole vlnil,
a motýl uletěl; bylť poslání své splnil.

Skály.

Několik výjevů z dějin samoty. Od *Al. Jiráska.*

(Pokračování.)

XI.

Léto bylo pěkné a zvláště Skalský správce Chodek si ho velmi liboval. Pilně chodil polem a spokojeně přehlížel panské lány na pláni i na úbočích, kdež se osení, hlavně žito a oves, u svěžím vánku mile vlnilo. Boží ouroda všude krásná; na časy nestálo obilí tak pěkně v tomto chudém, pohorském kraji jako letos. Jen aby na žně zůstal pěkný, tvrdý čas a nepřišlo také ještě nějaké jiné mračno! Nebylo by divu za této nestálé doby, kdy vše, co dnes pevně stojí, může býti zítra kostkou vzhůru!

Nejednou také připadlo Chodkovi, když se tak s vonné, slzičkami a kopretinou jako pokropené meze díval na pěknou ourodu, jak že to je, že si vlastní páni toho božího požehnání skoro ani nevšimnou. Dokud tu Čertoryjští na Skalách seděli, neměli na to pokdy pro samé kvasy, sousedské jízdy a všeliké veselí, a ti nynější zase — pro samou starost a smutek —

Paní ještě, ta dohlédne, přejde, přeptá se, je pravda — Jistě by si ta hodná paní hospodářství více všímala, — ale děti a nejvíce pán — Světe, světe, takový osud! Pán, a z Křineckých. A takhle!“ Všaktě ty starosti mu nejvíce dodaly — Proto tak schází — Jak by se měl o pole a hospodářství starati! — Ale měl by, přišlo by mu třeba jiné myšlení. Jako onehdy, když několik dnů vyležev, vyšel si s doktorem a přišel k lesu na palouk, aby se podíval, jak hrabají a nakládaji seno.

Přišel tam volně, pod paždí doktora Voborského, s paní Beatou a pacholátky, usedl na prostřený plášť na kraji lesa na výsluní — Byl bled a vážný — Ale pak, když dýchal vůni čerstvého sena, když sluníčko ho mile vyhřívalo, když rozmilí chlapci se rozdováděli a jako dva motýli sem tam se paloukem honili, to dost brzo byl onačejší a veselejší. I jej, správce, si zavolal a vyptával se na lid, na hospodářství. A to již bylo!

Však to čeládka hned znamenala, že je pán dobré míry a děvčata dala se do zpěvu — A páni poslouchali a seděli na pokraji lesa, až stromy a skály počaly vrhati dlouhé stíny na zelený palouk — Kdyby takhle pán si často vyšel do lesa, mezi obilí, to by ho sílilo, třeba líp, nežli všechny léky —

Ale tu se správce zarážel — Autorita doktora Voborského mu překážela. Tomu důvěřoval nade všecko a byl přesvědčen, ten že pánovi nejlépe radí —

V kraji už byly žně, tu v pohorském kraji se na ně chystali. A zrovna v tu dobu proskočila řeč o mraku, na který Chodek také si někdy již prve s obavou vzpomněl. Vojna.

Nepřítel se blíží. Mannsfeld vtrhl prý již do Slezska a potáhne dále na Moravu a jistě prý také do Čech. Bohpomozi! — Máť takovou zlotřilou chasu vojanskou.

Však dosti toho napovídali, jak v Branibořích hospodařil. Jak pak teprve tu! Potáhne-li Slezskem tudy někudy — to bude míti k nim na Skály jenom skok —

Den co den skoro přicházely o tom zprávy, jak všude v okolí se Mannsfeldského vojska lekají, jak v Broumovském a Polickém klášteře mají všecko na útěk připraveno, jak kněží již tak na lid nedorážejí, aby pilněji chodil do kostela, ku zpovědi a přijímal pod jednou, a jak zase lid je smělejší, netaje se s tím, že co jen Mannsfeld přijde, že se pak ukáže, jak se zakořenila ta nová jim vnucená víra!

O to správcovi o vše ani tak neběželo. — Ale strach měl o úrodu, jakoby jeho byla. Lekal se, že žoldnéři všecko odvezou, zničí nebo že to jejich koně spasou a zdupou. Zrovna o tom jednou v neděli odpoledne rozprávěl se starým Květem, když stáli přede dvorem pod lipou, an tu z nenadání jezdec vyjel ze sousedního lesa, jímž vedla cesta z Teplic sem na Skály. Jezdec, za ním druhý a hned za nimi ještě dva.

Nahé palaše se jim svítily v rukou.

Zastavili se na okamžik, pak se rozjeli pod lipu, vyptávali se, a když se vyptali, dva uháněli zase do lesa, z něhož za nedlouho vyjela celá tlupa. Správce o vlku a vlk za humny! Chlapi jako drábi, pod širokými klobouky tváří osmahlých a na mnoze zjizvených, v červených spodkách a vysokých botách jízdeckých. V čele jejich důstojník vlasů již prokvetlých, vedle něho nějaký jezdec dlouhé brady, ne voják; a zajíždějí zrovna do dvorce a vesele pokřikují jako o svatbě.

Chodek se div nekřižoval; nejprve strachy a pak udivením. Všechna ta chasa vojanská samý Čech a každý z nich vesele: „Pozdrav Bůh, krajané!“ nebo „Vítejte, bratři, krajané —“

A nic žádné klení, žádný křik: „Jídlo sem, pití! Kde máte peníze! A dobytek vyveďte!“

Ale Chodek ještě nevěřil. Všaktě sám nejednou viděl, jak žoldnéř Čech krajany odíral, že o těchto neměli ani zdání, aby aspoň koně a dobytek byli odvedli do skal.

Když vešel za nimi, byl už jich plný dvůr. Koně uvazovali kde kdo mohl. Co že jich nevedou do stájí? A kde ten jejich — Chodek se oblížel po jejich nejvyšším. Ale ten už odešel do panského bytu i ten jeho druh —

Pak také jeho samého tam zavolali. Na síni čekal na něj regent — Voborský a ten mu chvatně nařizoval, ať se dá vojsku piva, chleba, sýra, všeho co je, pán že tak poroučí, a koním obroku do sytosti, ať se jezdcům stane, pokud možná, po vůli —

„Jsou to sami Češi, krajané,“ dodal Voborský.

Chodek žasl, trnul. Voborského ještě nikdy tak neviděl. Vždycky byl vážný, klidný, ale nyní je nějak pohnut. A hle, teď vystoupil na schodiště a hledí do dvora na tu strakatinu a na ten rej. Koně hnědí, bělouši i vraníci různo o sobě i ve skupinách uvázaní, ze škopků a džberů chutě vodu pijí; ti nohou hrabají, až se podkova blýská, ti frkají, tam ten bělouš zařehtal. — A mezi nimi jezdci ve světlých kabátcích řinčící palaši; ti koně obsluhují, ti tam usedli na prahy, na schody, onino s děvkami dvorskými hned se seznámivše veselé vedou řeči. A teď všichni hrnou se k pivu a jídlu, jež čeládka na rozkaz páně přináší.

Mladý doktor opíraje se o zábradlí hleděl s patrným zalíbením na živý a rozmanitý ten obraz na nádvoří. Odvrátil se od něho, ale jen na okamžik, když za sebou zaslechl řinčení ostruh, a když vedle něho na schodišti stanul vůdce té polokornety, onen osmahlý důstojník prokvetajících už vlasů, ač dle tváře nebylo mu více nežli čtyřicet let. Přišel se na své podívat.

„Nuž, přehlížíte-li mou chasu, a jak se vám líbí?“ ptal se hlučně, rudý bandalér si na prsou pošupuje.

„Líbí se mi, samý statný lid; a hlavní mám z toho potěšení, že to samý krajan, od posledního až do vás, pane z Bubna —“

„Jiného jazyka lidí také nepřijmu. S těmi tu jsem již na pátý rok a věřte, že jsme nikde dosud nebyli na hanbu českého jména. Zle sekají do císařských; Bubnovu kornetu znají všude dobře.“

„Ale chyba u nich přece —“

„Ej, a jaká?!“

„Že jich tak málo. Kdybyste měl místo jedné kornet dvacet!“

Pan Mikuláš starší z Bubna se zasmál.

„Pak bychom, doktore, nesloužili cizím a bili bychom se doma —“

„Ale proto přece na vás spoléháme. Člověk v tom sklíčení a ponížení zrovna okřeje, vidí-li pojednou lid svého jazyka ve zbrani, nebázlivý, s vůdcem vlastním a ne cizím — A pevně doufám, že až přijdete, že také náš lid se osmělí —“

„Tak z vás přece všeho ducha nevytřásli! Ale kvaltují dost a dost —“ odvětil pán z Bubna a v tom jiskrným zrakem změřiv a přehlédnuv všecko své mužstvo, na něž se přišel podívat, obrátil se a do domu odcházeje mluvil:

„Nu, však my snad také nejsme ještě v niveč obráceni — A vzpomene-li dobrý Čech, co všecko na nás spáchali a co se děje u nás před našima očima, kdyby na polo mrtvý byl, vstane, aby — —“

Další jeho slova zanikla ve klenuté síni panského sídla, kdež dunivě se ozývaly kroky i hlasně ostruhy páně Bubnovy. Z venku pak z nádvoří zaléhal sem hluk a šum, směs lidských hlasů, pokřiky i smích.

Do velké světnice, kdež visel na stěně obraz lidského života a kontrfekt nebožtíka starého pána Křineckého a jeho manželky, se stropu pak mosazný, rozložený svícen, vnikal však jen slabým, temným ohlasem. U mohutného, dubového stolu seděli v tmavých křeslech modrým suknem potažených pán domu s manželkou; proti nim usedli teď opět Voborský a pan Mikuláš starší z Bubna, jenž popíjeje z krásné sklenice křišťálové zlatoperlící se víno, jal se pokračovati u svém vypravování a odpovídati na otázky svých hostitelů.

Neočekávanou tou návštěvou byli nemálo vzrušeni. A také tím, že doslechli se o mnohých známých a přátelích, kteří odešli do ciziny a tam jakoby zanikli. Také vypravoval pán z Bubna věci, nad nimiž trnuli — Slyšeli o králi Fridrichovi a jeho nejvěrnějších, o pánu z Roupova, o panu Matesovi z Turnu o pánech Jaroslavovi a Adamovi Kinských, o panu Albrechtovi Slavatě z Chlumu a jiných stavu panského i rytířského, kteří v Sasích a jinde žijí v exiliu sloužíce na mnoze vojansky cizím knížatům —

Také o exulantech stavu měštěnínského vypravoval, jak se jim vede, čeho zkoušejí — a tu začasté dovolával se kněze Matouše Ulického, jenž posléze přešel všecka ta místa, v nichž ubozí vypovězenci teskně očekávají té doby, až by se do vlasti mohli navrátiti.

A tu paní Beata nejednou si povzdechla a v duchu politovala nebohé dcerky rodů měšťanských do nedávna bohatých a vážených, z nichž nejedna musila v cizině teď sloužiti za děvečku, jako dcera assessora konsistoře Vrbenského, znamenitě v písmech zběhlá i též v latinském jazyce.

A pak také Křinečtí vypravovali pánu z Bubna, co se zatím v Čechách událo a děje, jenže on při tom ani smutně nemlčel, ani nepovzdychoval, nýbrž tu prudce sobě kníry pohladil, tu sebou trhl, očima zajiskřil nebo povykřikl pln rozhořčení a div že nahlas nezaklel. —

Téhož odpoledne vystoupila si Eva na skalní věž a vešedši v podsebití její, hleděla rozevřeným oknem ven do širé pohorské krajiny, nad níž kol kolem vládly klid a ticho dne nedělního. Než za nedlouho klidem a tichem tím ozval se hlahol polní trouby a jasným vzduchem zableskly se nahé šavle, zakmitli se jezdci, kteří pojednou se z lesa vyrojili. Překvapená dívka chvátala s věže dolů oznámit to starému knězi, klidně ve křesle dřímajícímu.

Z opatrnosti zavřela okenice, šla se podívat, jsou-li hlavní dvéře dobře zamčeny, otevřela pro jistotu dvířka vedoucí na skalní věž, kamž by se, kdyby bylo nejhůře, utekli — Nač sem ti jezdcové přijeli? První její pomyšlení bylo, že je snad Voborský prozrazen, že pro něj — — Dech se jí zatajil, srdce utichlo — Byla by bez rozvahy ven vyběhla se přesvědčit, kdyby ji Adami nebyl zadržel — Či snad k vůli nim? Ó jen kdyby on —

V tom zabušeno venku na dvéře. Neozvala se — Však slyš! Toť známé bušení, jež znají jen Křinečtí, Voborský, bratr a starý Květ. Jistě jim jdou z dola oznámit, aby otevřeli, aby se měli k odchodu. Povyhlédla skulinou okenice — Venku muž v širokém klobouku a plášti — A jak nyní hlavu pozvedl k oknu, zahlédla dlouhou jeho hustou bradu. Pro Bůh!

A již letěla dolů a již dvířka ve vratech třesoucí se rukou otevřela a již ji bratr Matouš objímá. Jak žasla ona i tchán jeho, když jim pověděl, že přijel s kornetou rejtharskou, že ti jezdci jsou samí Češi a vůdce jejich že je pan Mikuláš starší z Bubna!

A jak byli teprve po tom překvapeni, zvláště starý farář Adami, když slyšeli, že jezdcové tito jsou z předvoje vojska Mannsfeldova, jež vtrhlo již do Slezska, že král Fridrich ujednal tajně spolek s vojvodou sedmihradským Betlenem, kterýžto spolek dosud je v tajnosti — Ve Vídni že o tom ani tušení nemají, poněvadž Betlen se chová přátelsky, ale že hned se chopí zbraně, jakmile přitrhne Mannsfeld blíže k Uherské zemi —

„A k nám ne?“ ptal se Adami.

„Také. Toť jeho úmysl, pobouřiti Čechy; obsadí je i Moravu, Uhři se s námi spojí a na půlnoci Denemark také nebude leniti —“

„Má-li však Mannsfeld dosti vojska?“

„Dobrých dvacet tisíc — Ostatek my doplníme. Dá Bůh, že se najde mužů dost —“

„A kdy bychom tedy začali?“

„Možná dosti brzo — Jak bude s Mannsfeldem, jak brzo bude u nás nebo na blízku. Ti tu jsou jen na smělém strafu — A pak se chtěl pán z Bubna do Čech podívati — Snad začneme ještě tohoto léta nebo na podzim, z jara však na jisto.“

Za této řeči Eva, všecka rozradostněná příchodem bratrovým, ani nehlesla. Jasné její oči tkvěly ustavičně na osmahlé, mužně krásné tváři horlivého kněze, jehož největší ozdobou byla dlouhá, hebká brada tmavé barvy. Mluvě o chystaném povstání, jemuž všechnu svou sílu věnoval, jakoby na všecko zapomínal. Než nyní, pojednou se rozpomenuv, obrátil se k sestře a pohladiv ji po vlasech, ptal se srdečně, jak se tu měli, a mají-li zprávy z domova —

Eva vypravovala, co tu dělali, jak se o ně přátelsky starali, jak Voborský se také vynasnažil, aby jim opatřil zprávy o něm i z domova — A tu již Adami slova se uchopil, chvále mladého Kochana, jeho horlivost u věcech povstání a podporování všech utiskovaných.

Eva byla těmto slovům z té duše ráda. Sama nejvíce cítila, jak jsou pravdiva. Pak opět za hranice zašli v hovoru. Odpovídalť Ulický na otázky tchánovy a sestřiny, vypravuje o sobě, jak se cestou měl, co všecko přehlédl a zkusil. Nežli se nadáli, počalo se v jizbě světlo tratit a v koutech šero se ukládati.

V tu chvíli vstoupil Voborský. Eva nenadálým příchodem jeho překvapena, ač jej ustavičně očekávala, jakoby bratr jí snad na tváři shlédl, co se v nitru jejím událo, zarděla se do temna. Než Ulický si toho nevšiml.

Objal na novo věrného druha a přítele, jenž přišel oznámit, že z Bubna se má již k odchodu.

„Půjdu se s ním rozloučit. Mohu?“ ptal se Ulický.

„Dnes je jisto. Pojď —“ odvětil přítel a obrátiv se k Evě, s úsměvem pravil:

„Tentokráte ho brzo přivedu —“

V tu chvíli dole na nádvoří panského sídla zahlaholila polní trouba podruhé. Koně již byli odvázáni, osedláni a nyní vyhoupli se všichni rejthaři do sedel. Pěkně si na Skalách odpočinuli, posilnili se, ano rozjařili a ještě se sedel pokřikovali na čeládku, zvláště ženskou. Na schodišti panského domu stál starý Květ s chlapci, kteří skoro ani nemrkali, s jakou zálibou a dychtivostí hleděli na koňstvo a žoldnéře seřaděné kolem tmavorudé, nevelké štandary.

A nyní vyšli z domu pán z Bubna, Ulický jakoby na cestu připravený a hostitelé s Voborským.

Pan Křinecký se smutně usmál, když statný důstojník mu ruku podávaje pravil:

„Až přijdeme podruhé, bude líp. Bude nás více a pak vás, bohdá, zavedeme tu z té pouště zase na Ronov — —“

Trouba zahlaholila potřetí a již vzezvučel dvůr dusotem kopyt a řinčením palašů. Jezdci jak vesele přijížděli, tak odjížděli a byl jeden mezi nimi hlas, že přijedou zas brzo, zrovna jak to mínil jejich vůdce.

Správce Chodek s potěšením hleděl za nimi. Nevyplnilať se žádná z jeho obav. Ani klásek mu nezkřivili, ani ovčičku nezabili. Spokojili se s tím, co dostali a to jim bylo přáno. Divný nepřítel! Kdyby takhle Mannsfeldští všude — Však on ví — ale nechť, co mu do toho, vždyť on doktor Voborský tomu rozumí, co a jak. Před čeládkou však Chodek těchto svých úvah nevyjevil, a jen broukal, že sám ďas poslal tu nenasytnou čeládku žoldnéřskou.

Rovněž také ani slovem se nedotekl toho podivného jezdce bradatého ve tmavém plášti. Toť asi nějaké vzácné, tajné ptáče! Jak přijel, tak odjel, venku se ani neukázav.

*

Což by správce Chodek žasl, kdyby viděl za šera, kolem se již uloživšího, v oupadě, kterým cesta vedla k Polici, jak se Bubnovi jezdci zastavili, jak ten podivný bradatý druh s koně sestoupiv pánu z Bubna ruku podává, s ním tiše něco rozmlouvá, a jak nyní naposled mu pravici potřás', odchází sám a sám a zase zpět, ku Skalám, jenže ne přímo ku dvoru, nýbrž k lesu, jímž možná dojíti nahoru do starých rozvalin.

Na jeho pokraji se Ulický zastavil hledě za odjíždějícími. Ponenáhlu se tratili v oupadě — tichem podvečerním ozýval se dusot rejtbarských koní. Hlasů lidských slyšeti nebylo. Jeli mlčky — Dusot slábl, teď, jak ouval v pravo se zahnul, zmizeli i poslední z Bubnovy kornety zrakům knězovým. Rychle se obrátiv, kráčel pak nahoru ku starému hnízdu někdy páně Salavovu.

Tam pak také za pozdního večera přišel tajně Voborský.

Zastal přítele Ulického živě něco vykládajícího sestře a tchánovi. Jediným pohledem poznal Voborský, že se tu stala nějaká změna. Prve, když tu byl, viděl Evu rozradostněnu příchodem bratrovým. Nyní však je nějak zaražena. Jiný snad by té změny nepozoroval, ale zrak milujícího ano. Když pak uslyšel rozhodnutí přítelovo, zalekl se nemálo a připadlo mu hned, že totéž vzbudilo stín v mysli milované dívky.

Rozloučiti se! Odejíti! Tak se Ulický rozhodl. Půjde odtud tajně na Kouřimsko, aby dokonal přípravy ku selskému povstání. Jeť už čas, když pomoc Mannsfeldova se blíží. Evu i tchána vezme s sebou. Když Ulický rozhodnutí to svému příteli oznámil, líce Voborského se náhle zasmušilo. Bezděky v tom na Evu pohlédl a ona na něj.

A nemohl nic říci, nemohl příteli zbraňovati! —

Ten večer ve starém hradském stavení nebyl tak veselý, jak bylo očekávati. že bude po příchodu Ulického. Umlouvánýť odchod a podrobnosti další práce a příprav k těžkému úkolu.

Když pak Voborský odcházel a Evě dobrou noc dával, ucítil, jak se její ruka v jeho zachvěla. Že Eva pobledla, v nejasném světle hořícího kahanu nespozoroval. Byloť to od pomyšlení, že dnes naposled si tu dávají dobrou noc. Ale žal té myšlénky četl v jejím pohledu. Byl by rád drahou dívku objal, prudko k sobě přivinul, než přemohl se.

„Až půjdete, vyprovodím vás —“ pravil a stiknuv dívčinu ruku, kvapně odešel.

Ulický ho vyprovázel.

Jdouce starým hradem, mezi skalami a tmavým lesem, zabrali se opět v hovor o svém společném podniknutí. Nevědouce sešli mírným svahem. až stanuli na pokraji lesa. Tam hovor jejich přerušila zvláštní podívaná.

Noc byla teplá, ale ne jasná. Na temně modrém nebi nebylo hvězd, k jihovýchodu však po něm zářící, zardělý pruh záplavy.

„Někde hoří —“ pravil Voborský pozoruje zář.

„Je to veliký požár — A tou stranou se dal z Bubna —“

„Myslíš-li, že —?“

„Snad zapálil otcům Benediktinům nějaký dvůr — Nechce ujeti do Slezska bez památky —“ odvětil Ulický.

„Až začneme, bude toho více —“ pravil Voborský vážně.

„Jakáž pomoc! Jak oni na nás, tak my na ně!“ odvětil Ulický a zrak se mu zajiskřil.

Ještě za chvilku pozorovali rudou, třesavou záplavu, pak se brali pokrajem lesa k panskému sídlu. Když u zadních dvířek stanuli a Ulický podával příteli svému ruku na dobrou noc, pravil Voborský:

„Matouši, když jsi odcházel do Němec, žádal jsi mne, abych se o Evu staral. Teď ty ji odvedeš, a tu já tebe prosím, abys ji chránil, abys *mně* ji zachoval.“

Kněz byl nemálo překvapen. Voborský pokračoval:

„Cítím, že s ní mně přišlo štěstí — Ale nyní, víš —“

„A ví-li Eva, jak smýšlíš? —“

„Rozumí mně a ví, jak smýšlím —“

„Bůh vám požehnej, bratře — Nyní teprve nabudu odvahy, neboť vím, že kdybych i zahynul, že ta dobrá, oddaná duše nebude opuštěna —“

Oba mladí mužové se objali, políbili a mlčky pak se rozešli, hluboko jsouce dojati. —

(Pokračování.)

Olgerd Gejštor.

Povídka veršem od *Julia Zeyera*.

(Pokračování.)

Tak malý Olgerd snil
v své žmudské samotě, kde matčin um
zdroj jediný byl jeho poznání.
Vzruch nový v jeho duši povstal pak,
když český onen přišel vyhnanec
pod pohostinnou střechu slaměnou,
kde kmeta přívětivě Nojola
co hosta vítala, a později
jej prosila, by od nich nešel víc;
vždyť poznala, že velký jeho duch,
a že zná víc, než ona chápala,
a viděla, jak dítě miloval,
jak ono láskou k němu přilnulo.
Kmet zůstal rád v tom hnízdě útulném
a celou moudrost svou i zkušenost
v tu měkkou duši zasil Olgerda,
a matka k andělům se modlila,
by zlatá vzešla někdy boží žeň.
A Olgerd každé slovo lačně ssál,
jež vycházelo učiteli z úst,
a duše jeho plamem hořela,
když o těch velkých činech uslyšel,
o bojích obrovských tam ve vlasti
své báby, Lubartové lilie,
a česká sláva sluncem byla mu,
a českých bratrů ctnost a učení
mu sladké slzy v oči lákaly,
a mluvil českým jazykem jak Čech.

A později malovat na pergamen
se naučil, až matka jásala,
když její modlitby jí ozdobil,
tu andělem se zlatou glorií,
tam bílým květem, rajsky spanilým,
tu zpěvným ptákem zas na haluzi.
A jinochem když byl již vysokým
jak mladý štěp, tu kmet jej vyučil
se zbraní zacházet po rytířsku,
a Olgerd mužný byl jak bohatýr
a jako dívka něžným, pokorným.
Jen někdy zašleh' tváří hrdý blesk,
když kmet mu pravil, jaký jest to rod,
ten panský z Rožmitála, na Blatné,
ten slavný rod, z kterého lilie
ta Lubartová, bába Olgerda,
že pocházela, Gejštorů byl pych.
Jak slunil Olgerd rád se v myšlénkách,
že bába jeho krevní příbuznou
té byla Johanny, jež sdílela
trůn český s velkým Jiřím z Poděbrad!

A jednou pravil matce: „Půjdu tam
do slavné oné země, přemilé,
kde vyrostla ta naše lilie!
Já přihlásím se tam k své rodině,
a někdy proslaven se vrátím zas
sem pod tu nízkou střechu, předrahou,
do tvého, drahá matko, náručí!“

Tu Nojole se zdálo, z olova
že pojednou má srdce v hrudi své,
tak těžké bylo jí, a pobledla,
však mlčela, a pouze uvnitř tak
si pravila: „A zatím uvadnu
já teskem, než se vrátíš, zemru dřív
a nikdy více tvář tvou nespatřím!
Však jaká pomoc! Syn když vyroste,
již matce nepatří, ta ať jde spat
pod černou zem...“ A vyšla z komnaty,
by neuhodl její velký bol,
a v tmavém koutě úzké ložnice
pod svatým obrazem si poklekla
a odklopila víko skříně té,
kde chovávala drahé památky
své rodiny a skrovné úspory,
a počítala dlouho stříbro své
a vzdychala, zda vše to postačí,
by synu svému koně koupila
a dobrou zbraň, a jestli zůstane
pak ještě něco v měšce na cestu.
A stačilo, když přidala svůj šperk,
ten starodávný, třikrát zděděný,
a snubní prsten svůj a s hrdla kříž.

Tu oběť ovšem Olgerd netušil,
a jásal jen, když koně přivedli,
a lesklou zbraň mu dali, krzno též,
a líbal matce ruce, pečlivé,
a děkoval a na pouť chystal se
do dálných Čech, do země jeho snů.

Tou dobou ale Zikmund, polský král,
král tedy jeho vlastní, s Tatary
měl krutý boj, a z Litvy spěchali
mu na pomoc, jak jejich povinnost,
a Olgerd náhle vzplanul bojovně
a pravil matce: „Do Čech nepůjdu,
vždyť rodná země na mne volá teď,
bych mladý život za ni nasadil!
Jdu do tábora krále Zikmunda.“

„Jdi,“ šeptala a požehnala mu,
a mlčela a slzám bránila,
a vetchému jen kmetu vyhnanci
tak pravila, když večer v zahradě
u černého se kříže potkali,
pod chvějným krovem šelestících bříz:

„Jak pošetilé přece matky jsou,
když myslí, nejvíce že trpěly,
když život dětem daly, rodíce.
Vždy přijde den, kdy omyl poznají,
den onen, kdy jim ‚s Bohem!‘ řekne syn,
kdy duše jeho s duší loučí se,
s níž posud jeden žila život jen.“

Tak pravila, a mlčel starý muž
a pozved' pouze ruku k nebesům,
kde slavně hvězdy plály... Schýlila
tu vdova hlavu tiše, v pokoře.

A ráno na to Olgerd odejel
na bílém koni svém, a minul rok
a žádná zpráva nepřicházela
na tichý dvůr, pod střechu slaměnou,
kde Nojola ve smutku tesknila,
kde vetchý kmet byl zemřel v zimě již,
až jednou pozdě v noci klepání
se ozvalo na vrata spuchřelá,
a starý sluha, který otevřel,
dům celý velkým zděsil výkřikem,
a Nojola, jež ještě modlila
se u černého kříže v zahradě,
teď svého syna, svého Olgerda
před sebou viděla. Tak bledý byl,
že myslila, že zjevil se jí duch,
až horké jeho slzy pršely
na její čelo, na ruce a tvář,
a jeho náruč ji tak svírala,
jak by ji pustit více nehodlal.

Až do bílého rána seděli,
a on jí vylíčil, jak v boji kles',
jak myslili, že mrtev docela,
a jak jej v poli ležet nechali,
a byl by zahynul, neb Tataři
by byli našli jej a zajali.
Však věrný jeho kůň, ten bílý oř,
dar její obětovné lásky mateřské,
od něho nešel, ležel u něho
a ohříval jej teplým dechem svým,
když v noci křehl, a když síly měl,
by za hřívu se jeho zachytil,

tu odnesl jej opatrně kůň,
a přišli šťastně mezi přátely,
kde Olgerd v těžkou nemoc uvržen
již kráčel smrti vstříc... Sny horečné
mu zjevovaly po celý ten čas,
jak drahá máť tam siře tesknila
v tom starém dvorci, v lesní samotě,
a srdce pukalo mu výčitkou,
že bezstarostně zanechal ji tak...

Však nyní, když se uzdravil a zpět
když přišel k ní, ó teď chtěl zůstat již
pod střechou otců, zapomenout chtěl
ty dávné sny o slávě ve světě,
chtěl jednu slávu jen: jí drahým být!

A syn a matka spolu plakali
v tak sladké radosti, a zůstal s ní.
Však za rok zemřela, a Olgerd sám
na dvorci nyní žil, a dávné sny
se v duši jeho zase vracely.
Dvě léta statečně jim odolal,
však lákaly jej příliš, podlehl
své touze, zavítati v onen kraj,
kde Lubart, jeho děd, svou lilii
byl nalezl, a nastoup' tedy pouť,
a přišel do Čech v osudný ten den,
když došla zpráva, Ludvík český král
že u Moháče padl, osiřen
že český trůn; a hned se mluvilo
o nápadnících s vášní velikou,
a s obavami o dnech budoucích.
A mezi jmény těch, již korunu
snad dosáhnouti mohli, zaslechl
teď Olgerd s překvapením radostným
to jméno, které do Čech vedlo jej
co hvězda zářící, to příjmení,
jež bílá nesla lilie Gejštorů,
to slavné jméno pánů na Blatné
a z Rožmitála. Přímo tedy šel
do domu, nejvyšší kde purkrabí
Lev Zdeněk z Rožmitála dvorem byl,
a hlásil se co jeho rodu člen,
a řekl mu, co povídá si lid
o jeho na korunu naději,
a nabízel své služby oddané
co poslušný syn hlavě rodiny.

Lev z Rožmitála, ctižádostivý,
však v schytralosti chladnokrevný muž,
se na Olgerda díval nejdříve
jak na zjev z pohádky, a usmál se
té staré pověsti o lilii
tak zbožňované v domě Gejštorů,
o které však již nikdo nevěděl,
v tom pyšném rodě pánů na Blatné
a z Rožmitála... Pak se zamyslil
a zahleděl se v jinošskou tu tvář,
jež krásná byla, čistá, světlá tak
ak archanděla, vyptával se pak
na život Olgerdův, na poměry,
na jeho vlast... A Olgerd vyprávěl
mu prostě, vážně, s velkou vroucností
o matce své, o starém vyhnanci,
o dávných snech svých, ba i o koni,
jenž život zachránil mu před lety
a jejž byl s sebou do Čech přiveď si,
a vše tak blouznivě a vzletně tak,
že znělo to, zpěv jako z dávných dob.

Lev z Rožmitála klidně naslouchal
a tak si děl: „V těch časech převážných
tak věrných srdcí bude potřebí,
tak milujících duší beze lsti,
a kdo ví, k čemu dobrým bude mi
ten nenadálý, bájný příbuzný.

A laskavě políbil Olgerda
po otcovsku, a do Čech vítal jej,
a do domu, co syna milého,
a přesvědčiv se, že má schopnosti,
co soukromného tajemníka hned
jej stanovil, a vida, jak je chud,
byt vykázal mu v jednom z domů svých
na Novém městě, v pusté zahradě,
kde staré lindy snivě šuměly
své žluté listy na zem roníce,
a plané růže vůni na jaro
svých květů slibovaly budoucích.
Tam Olgerd šťastně žil, a zdálo se,
že život raní zorou spanilou
se usmívá. A Bohu děkoval.
Neb myslil, nový Jiří z Poděbrad
že v Čechách zjeví se, že sám pan Lev
jím bude snad, že doba nastane,
o které vždy byl s horoucností snil;
pak proslaví své jméno, nasadí
svůj život rád pro velkou myšlénku!

Čas plynul rychle, měsíc, dva a tři,
a s Olgerdem se změna udála.
Již nebyl šťasten: neboť prohlédl
a viděl jasně slavné království,
ty Čechy nejblouznějších jeho snů
že nejsou více tím, čím bývaly,
a s těmi cítil bolest velikou
již v budoucnosti tušili již pád,
a srdce se mu v prsou svíralo,
když poznával, nejvyšší purkrabí
Lev z Rožmitála, jeho ochránce,
že není ryzím tak, jak věříval,
a v hloubi srdce vřelé přání měl
do lesů litevských se vrátit zas,
a trpké sklamání své pohřbít tam
v tom starém dvorci, nízkém, útulném,
kol něhož ptáci pěli sladce tak
a stromy šuměly; však odvahy
to panu Lvovi říci nenalez',
a stal se zamlklým a truchlivým,
ač kolem něho vřava výš a výš
se dmula jako moře. Vyvolen
na český trůn byl zatím Ferdinand,
a chystaly se velké slavnosti
pro blízký jeho příjezd do Prahy.

(Pokračování.)

Don Gesualdo.

Črta od *Ouidy*

(Pokračování.)

II.

Ubohý, nevinný člověk, mínil to dobře!“ myslil si správce, dívaje se za tmavou, štíhlou postavou kněze, odcházející révami a morušemi. Mladý muž sám neměl velkou úctu k církvi, ačkoliv se chodil ukazovat na mši a posýlal o každý velký svátek květiny; činil tak, protože to bylo zvykem. Byl jako většina mladých Vlachů povrchně vychovaných velmi lhostejným v takových věcech, ano spíše se jim posmíval. Nechával to ženám a starcům. Avšak u tohoto kněze bylo něco, co jej dojalo; prostota, nesvětskost a upřímnost, které vzbuzovaly v něm úctu; a on věděl v hloubí srdce svého, že měl farář ve všem, co byl řekl, tak dosti pravdu.

Gesualdo sám šel svou osamělou cestou, stíraje nondaně přazkami sepjatými střevíci prach s trávy rostoucí podél stezky. Nedocílil ničeho dobrého a neviděl, co dobrého by mohl způsobit. Cítil se bezvládným vůči síle a dravosti neznámé a hříšné náruživosti zrovna tak, jako se cítil vůči lesnímu požáru, jehož jednou byl svědkem. Všechny jeho náboženské knihy dávaly mu dosti homilií o pokušeních ďábelských, ale žádná mu nepomáhala proti této ničemné a bezbožné lásce, která vznášela se nad jeho hlavou jako větrná smršť. Šel zvolna a otupěně po samém kraji řeky; pocit, že se ve svém povolání vždy s něčím míjel, že věčně se s něčím míjeti bude, utkvěl mu v duši.

Byla již čirá noc. Gesualdo rád chodil pozdě v noci. Všechno bylo tak pokojné, — aspoň se zdálo. Nebylo vidět ran na oloupaných stromech, jizev na pohořelých vrších, pruhův od biče na bocích soumarův, krví podlitých očí pracujícího vola, bolesti na hrdle dítěte válejícího se v prachu. Noc, vlídná přítelkyně snův, spustila svůj měkký závoj na všechny útrapy a činila i sám ten prach postříbřenou cestou k božímu trůnu.

Šel nyní balšámovým vzduchem, šustícím rákosím, hluboko svislými větvemi ovocem těžkých broskví a snopy požatého žita složenými v malé stohy podle úlů. Šel podle vody, mělkého to proužku v této době, lesknoucího se v měsíčném světle ve svém řečišti štěrkovitém a písčitém. Chtěj nechtěj musil cestou k domovu jíti kolem mlýna; viděl jez zřetelný i ve tmě ve svitu luceren klátících se na provaze, jenž byl napjat od jednoho břehu na druhý; líčilť tu na ryby, které snad ještě v mělčinách zbyly. Mlýn vyčníval jedním bokem do vody, mohutná to budova ze starých dob; velká, černá kola stála; soumaři dusali a odfrkovali ve stájích, kde byli nečinni jako ta kola; celé nastávající tři měsíce nebude co dělat, leda by přišla bouřka a přinesla vodu s hor. Mlynář bude míti tím více času přemýšleti o křivdě, jež se mu děje, myslil si Gesualdo, a jeho srdce bylo skličeno; on se v životě nepotkal nikdy s takovými trampotami lidských vášní; pomyšlení na to vše jej tísnilo a v hlubinách duše znepokojovalo.

Když přišel k mlýnu a kráčel kolem nízkých oken, chráněných železnými mřížemi před zloději, mohl nahlédnouti do síně osvětlené olejovou lampou; ze síně rozléhaly se hlasy v prudké hádce; bylo to jako udeření do svaté tichosti noční. Postava Generosina odrážela se od světla svítícího za ní, byla hněvem celá bez sebe, z jejích očí sršely blesky a její krásné ruce spínaly se nad hlavou v neukrotné rozvášněnosti. Tasso Tassilo zdál se býti v tom okamžiku jako zdrcen proudem jejích jako plamen žehnoucích slov, jeho tvář, na niž světlo zářilo zplna, byla znetvořena zlomyslným a malomocným vztekem; nebylo třeba slyšeti její slova a přece bylo zjevno, že jej dráždí svou láskou k Melegarimu. Gesualdo byl slabý muž a od přírody bojácný, ale zde váhal jen okamžik. Zvednul závoru u dveří a vešel přímo do mlýnské kuchyně.

„Ve jménu Krista ztište se!“ řekl a učinil znamení kříže.

Bystřina slov se zastavila na rtech mladé ženy; mlynář se zamračil, odvrátil se od světla a mlčel.

„Či takto plníte svůj slib daný sobě před Bohem?“ řekl Gesualdo.

Tvář ženy přeletěl ruměnec, muž stáhl klobouk do očí a vyšel mlčky ze světnice. Vítězství bylo snadnější než karatel očekával. A přece k čemu to bylo? myslil si; ztichli z úcty k němu. Jakmile tato pouta vkládaná jeho přítomností spadnou, začnou zas. Když nemůže změniti jejich duše, jest marno zavazovati jim ústa na chvíli.

Na jedné straně byla tu zuřivá nenávist, a hrozná, sklamaná, žárlivá láska na straně druhé; z těchto na se nevražících živlů jaký že mohl vzejíti mír?

Gesualdo zavřel dřevěné okenice, aby nikdo jiný nemohl nahlédnouti do síně, jako nahlédl on; potom snažil se upokojiti svou družku z mládí, jejíž zvedající se prsa, hořící líce a oči žehnoucí v slzách mluvily o bouři tišící se, ale nezkrocené. Mluvil s veškerou moudrostí, kterouž jej jeho učenost a rady církevních otců opatřovaly a co více bylo a vlídnější a účinnější, s opravdovou, vroucí touhou zachrániti ji před samou sebou. Ona, řekl ji že vinna, i snažil se ukázati jí propast nebezpečí a bludnost jejích cest. Ale snažil se marně. Generosa byla z těch na nic se neohlížejících, prudkých, rozkoše milovných, ohnivých a naprosto sobeckých povah, které nedbají ničeho než vlastního zisku, než své vlastní vůle. Když se pokusil o probuzení jejího svědomí líčením ji nebezpečí, do kterého vrhá muže, jehož že miluje, dala se skoro do smíchu.

„Byl by to ubožák,“ zvolala hrdě, „kdyby mu každé nebezpečí nebylo drahým k vůli mně!“

Gesualdo pohlédl jí přímo do očí.

„Ty víš, že nemůže tato věc skončiti jinak než smrtí jednoho z obou mužů. Odvážíš se říci, že ti na tom nezáleží?“

„Nebude to vina má,“ řekla chladně, a on viděl v tom ješitnost ženy, která nalézá potravu své pýchy i v krveprolití, zrovna jako tygřice, ano jako laň.

Zůstal u ní hodinu neb déle, vyčerpávaje do dna každý důvod, jehož mu víra jeho a sympathie mohly vnuknouti a vše, od čehož se očekávati dalo, že může se dotknouti této svéhlavé a hříchem spoutané duše; ale věděl, že se jí slova jeho lijí v sluch tak bezúčelně jako voda na podlahu. Do jisté míry byla mu vděčna jako svému příteli, bojíc se zároveň mlhavého majestátu nějaké neznámé moci, jejíž byl představitelem; ale nenáviděla svého muže, zbožňovala svého milence; od těchto dvou krajních bodů náruživosti nemohl ji odtrhnouti. Opustil ji plu obav a s trapným vědomím své malomocnosti. Slíbila mu, že Tassila ten večer již dráždit nebude a to bylo vše, co na ní vymoci mohl. Bylo pozdě, když odcházel z mlýna. Obával se, že bude Kandida znepokojena jeho neobyčejně dlouhou nepřítomností mimo dům; i chvátal s tesknotou v duši k vísce, jež dřímala bílá a osamělá v záři letního měsíce. Měl tak málo vlivu, tak málo síly přisvědčovati a varovati, raditi a veleti; v duši ozval se mu strach, že jest nehoden svého povolání.

„Býval bych se lépe hodil do kláštera,“ myslil si zarmouceně, „nemám klíče k lidským srdcím.“

Ubíral se dále hvězdnatou prškou svatojanských mušek ozařujících nepožaté ještě žito a vešed do sakristie vystoupil bez hluku po schodech do svého pokoje, jsa rád, že naň nezavolal tmou hlas hospodyně, chtějící zvěděti, proč tak dlouho nepřišel. V noci spal málo a byl jako obyčejně vzhůru za svítání.

Bylo ještě šero, když zazněly mu nad hlavou zvony k první pobožnosti.

Byl to den svatých Petra a Pavla. Málo lidí přišlo na jitřní: několik rolníků chtějících míti celý ostatní den volný, několik dobrých hospodyní, které si záhy přivstaly; Kandida a více nikdo. Líbezné ranní světlo proudilo se do kostela, chladné a růžové; na oltáři bylo trochu lilií a růží; u dveří vlnila se sváteční červená záclona; slavíci v kvetoucím šípkovém plotě zpívali a jejich tlukot vpadal do jednotvárných latinských recitativů. Mše byla právě skončena, když vpadl do kostela z venčí podivný hluk, pronikavý a zase tlumený, nesrozumitelný a bouřlivý, prudký; přicházel z hrdel mnohých lidí poděšených, pokřikujících, mluvících a proklínajících. Mužové a ženy klečící v kostele se zvedli a hrnuli se ke dveřím, myslíce, že se rozevřela země a domy se kácejí. Gesualdo sešel od oltáře a snažil se je upokojiti, ale nikdo jej neposlouchal a chtěje nechtěje byl stržen s nimi. Celá vesnice zdála se býti venku na nohou, mužové, ženy a děti; slavíci utichli v té vřavě.

„Co se děje?“ tázal se Gesualdo.

Několik hlasů vykřiklo mu na odpověď: „Tasso Tassilo byl zavražděn!“

„Ah!“ —

Gesualdo slabě vzkříknul a opřel se o kmen cypřiše, aby nepadl. K čemu že byla všechna ta jeho slova včera večer? —

Zavražděný muž byl nalezen v rákosí podle cesty ani ne na hou od kostela. Pes jdoucí po stopě upozornil na sebe lidi a tak bylo tělo nalezeno. Bylo mrtvo teprve několik hodin; člověk zavražděn byl nožem vraženým od zadu pod lopatku; nůž projel přímo srdcem. Rozčilení lidu bylo nevýslovné, hluk a vřava ohlušující. Někdo, jenž zachoval trochu zdravého rozumu, poslal pro karabinníky, ale stanice byla odsud na hodinu cesty a stráž se ještě nedostavila. Mrtvý muž ležel tam, kde byl padl; každý bál dotknouti se ho.

„Ví to jeho žena?“ řekl Gesualdo podivným, dutým hlasem.

„Jeho žena naříkat nebude,“ řekl někdo ze zástupu a ozval se smích, jenž ale utichnul hned; bylať tu smrt a kněz.

Gesualdo zachvěv se nevolí, pozvedl ruku zděšeně a káravě, potom schýlil se k mrtvému tělu ležícímu v rákosí.

„Odneste jej do sakristie,“ řekl nejblíže stojícím mužům. „Nemůže tu zůstat ležet vedle cesty jako zvíře nečisté; jděte, přineste máry, příkrov, cokoliv.“

Nikdo se nehnul.

„Dotkneme-li se ho, zatknou nás pro vraždu,“ zamručel jeden muž.

„Zbabělci! Ustupte; odnesu jej sám!“ řekl kněz.

„Máte mešní roucho!“ zvolala Kandida, zatáhnouc jej za rukáv.

Ale Gesualdo nedbal. Smetl lehce a něžně mouchy, které se začaly sesedat na ústech mrtvého muže. Mouchy mohly se naň slétat a hrýzt jej celý den a nikomu ze zástupu by to bylo nevadilo; nikdo by byl ruky nevztáhl, aby jej odvlekl do stínu.

Gesualdo byl člověk slabounký, postíval se dlouho a často a nebyl silný od narození; ale nevole, útrpnost a hrůza dodávaly mu v tom okamžiku síly nadobyčejné, schýlil se, zvedl mrtvolu v náručí a vrávoraje pod svým břemenem, odnášel ji ten kus cesty, jenž ležel mezi místem, kde padla, a kostelem a farou.

Lidé dívali se naň s otevřenými ústy, ztrnuli a ustrašeni. „Jest to proti zákonu,“ mručeli mezi sebou, ale nikdo se nevzepřel. Gesualdo bez překážky, kromě bránícího nářku své staré hospodyně, přenesl tělo do svého domu a položil je šetrně na lavici v sakristii. Byl vysílen tím velkým tělesným i duševním namáháním; nohy se pod ním chvěly, pot vyvstal mu na čele, bílé hedbáví a zlaté obruby mešního roucha a štóly byly potřísněny ssedlou krví, která vyprýštěla z rány mrtvoly. Nedbal toho, nedbal hořekování Kandidy nad zničením roucha, aniž hlučení zástupu hrnoucího se do sakristie. Stál tu, dívaje se na tu ubohou, prachem pokrytou tuhnoucí mrtvolu, dívaje se tupýma a slepnoucíma očima a mysle sobě v oné hrůze:

„Jest to její dílo?“

Ve své vlastní duši neměl pochybnosti.

Kandida zatáhla jej znova za rukáv.

„Mešní roucho, mešní roucho! — vždyť je zkazíte, svlecte je —“

Odmítl ji pokynem tak plným důstojnosti, jaké nebyla u něho nikdy viděla; před pokynem tím ustoupili také ostatní ke dveřím.

„Budu u něho, dokud nepřijde stráž,“ řekl, „jděte, zavolejte jeho ženu.“

Potom pokropil tělo svěcenou vodou, poklekl vedle a modlil se.

Lidé si pomyslili, že vskutku jedná podivně; proč byl tak tich a tak chladný, proč nebyl ustrnut a omráčen? Kdyby byl hořekoval a zmítal sebou, kdyby byl bezúčelně pobíhal sem a tam, kdyby byl nechal tělo ležet kde bylo, tam v rákosí, — to po jejich mínění bývalo by bylo přirozené. Obcházeli kolem dveří polo ustrašeni, polo rozzlobeni; někteří chvátali do mlýna, dychtiví cti býti prvními zvěstovateli hrozné noviny.

Nikdo mrtvého nelitoval až na dlužníky, kteří věděli, že budou teď musit platit svůj dluh s těžkými úroky dědicům.

V té přísné velebě a dojemnosti, kterou vtiskuje smrt i lidem nejprostším, ležel zavražděný na lavici v sakristii ve hlučení a pokřiku zástupu; on a kněz byli tu jedinými němými tvory.

Gesualdo klečel u mrtvoly ve svém krví a pískem potřísněném rouchu; modlil se z celé hlubokosti duše své ne za mrtvého muže, ale za žijící ženu.

Jitro přecházelo v teplost dne. Gesualdo vstal, poručil kostelníku, aby přinesl prostěradlo a pokryl jím sám mrtvého. Stráž nepřicházela. Poslové se vrátili. Strážnice byla zavřena od rána a karabinníci pryč. Nezbývalo ničeho než čekat. Vesničané stáli na dlážděném předdvoří, na cestě a pod cypřišemi. Zřídka kdy vpadla taková událost do tupé jednotvárnosti jejich života. Přinesli si krajíce chleba a jedli, mluvíce o tom.

„Proč nejdete snídat?“ řekla Kandida Gesualdovi. „Toho zde nevskřísíte, umoříte-li se hladem sám.“

Gesualdo pokynul odmítavě.

Jeho ústa byla vyprahlá, hrdlo sevřené; napínal zrak na cestu, kudy měla přijíti Generosa.

„Je-li vinna,“ myslil si, „nepřijde se podívat na mrtvého.“

Brzo ji uviděl, běžela cypřišemi, šaty za ní letěly; na hlavě neměla ničeho. Byla ssinalá, vlasy měla rozpoutané.

Probděla horečnou noc, zavrouc se před svým mužem a dívajíc se po celé ty dlouhé hodiny ze svého pokojíka k staré šedé ville, kde byl její milenec; měsíc svítil na tu budovu mezi ilexy a olivami. Necítila ničehož z krásy noci; byla celá zaujata svou nenávistí a svou láskou.

V srdci svém nebyla zatvrzelá, jakkoliv byla povahy nevychované a nezkrocené; její svědomí jí říkalo, že se špatně odměňuje muži, jenž ji počestně a šlechetně zbožňoval, jenž byl k její chudobě štědrým ze svého bohatství a nikdy nebyl nevlídný, až přirozená a oprávněná žárlivost ztrpčila celý jeho život. Své nevěry vážila si lehce, ale její přímost hlásila se k pocitu, že dobré splácí zlým, že splácí podlosti šlechetnou lásku sestárlého muže. Nebyla by váhala učiniti cokoliv pro svého milence, ale v koutku duše své byla si nějak vědoma, že jest v tom něco nepěkného, něco nízkého, když ona klamala tak slabého a vetchého člověka jako Tasso Tassilo. Nenáviděla jej z celé duše; byl jejím žalářníkem, tyranem, strážcem. Nenáviděla zvuk jeho malých kroků, chraptivý hlas a příkré okřikování jeho lidí, koní a soumarů; pohled na jeho vráskovitou tvář, planoucí bolestí bezklidné žárlivosti byl jí nesnesitelný. Mladost neměla slitování s bědami stáří a ona vysmívala se mu často a krutě do očí. A přece věděla, že mu křivdí, že mu ubližuje, a její svědomí bylo více pobouřeno výčitkou Gesualdovou, než sama uznati chtěla. Byla v tom nerozhodném rozpoložení mysli, kdy může se žena od nemoudrého kroku zachránit změnou, cestováním, čilostí a kratochvílemi světa; ale nic takového nebylo možno zde. Dokud její manžel bude živ, bude odsouzena žíti tady s tím hlukem mlýnských kol a hučením splavu v uších a před očima s těmi věčnými rákosinami, polemi, morušemi, vinohrady, s toutéž bílou, prachem pokrytou cestou, klikatící se mezi topoly, s ničím, co by rozptylovalo její myšlénky, co by odvracelo její mysl od modlářství, jemuž byla oddána k tomuto rusovlasému mladíku v starém šedém paláci tam nad jejich mlýnem.

Celou noc hleděla tam k tomu místu, kde on žil. A on tam v té chvíli ani nebyl; bylť odjel na dva dny na obilní trh ve Vendramino, ale ona vzpomínala si u vytržení těch jejich setkání u nízké, zelené řeky, hodin strávených v divokých, kvetoucích zahradách paláce, půvabných večerů, kdy vykradla se z domu, aby spatřila jej chodícího kukuřicí a třtinou mezi svatojanskými muškami, jež poletovaly mu u nohou. Nemohouc usnouti, ale znavená, zemdlená vrhla se na postel v šatech, jak byla již za soumraku, když zvony zazněly ponejprv na jitřní přes pole halící se v stínu. Konečně usnula olověným spánkem, pronásledována sny o svém milenci.

Byla ještě v posteli, když domácí lidé zatloukli na dvéře, aby ji zbudili.

„Generoso, Generoso, paní! vstaňte,“ křičeli jeden přes druhého. „Pán je zavražděn a leží mrtev v kostele.“

Zdálo se jí právě o Falkovi, když se tento pokřik ozval do tichého úsvitu pěním kosů ve třešních pod okny.

Vyskočila z postele.

Hodila na sebe trochu slušnější šat a vytrhnuvši se z rukou bránících jí mlynářských a sousedův utíkala, co ji třesoucí se nohy stačily, ke kostelu.

„Je to pravda? Je to pravda?“ vzkřikla bílými rty na Gesualda.

On pohledl na ni dlouhým, zkoumavým pohledem; potom stáhl beze slova prostěradlo s mrtvé tváře jejího muže a ukázal tam.

Ona, silná jako mladý kůň, plna života jako mladý strom skácela se na kamennou podlahu jako mrtva.

Lid shluknul se u dveří, dívaje se na ni pln podezření a bez soucitu. Nebylo jednoho mezi nimi, jenž nevěřil, že není vražednicí ona. Ani jednoho kromě Gesualda. V tom jednom mžiku, co se jí zadíval do očí cítil, že je bez viny. Zavolal k ní Kandidu, odešel a zavřel dvéře před zvědavými, krutými, vytřeštěnými zraky zástupu.

Lidé reptali: jaké právo že má více než oni rozkazovati a poroučeti v této věci. Vražda byla jim skvostnou slavností; proč je olupuje o rozkoš, dívati se na vše?

„On ví, že je vinna,“ reptali, „a chce jí býti záštitou a dopřáti jí času, aby přišla k sobě a vymyslila si, co bude povídat.“

Záhy ozval se dusot koní na cestě a řinčení řetízků a šavlí zavznělo do ranního vzduchu; karabinníci přijeli. Potom přibyl také syndik a malí úředníci ze Sant'Arturo, kde byl okresní soud, berní úřad a školy. Bylo hluku a šramotu, řinčení ostruhami, křičení rozkazů, mračen prachu, vřavy hlasů, hádání se úředníků jednoho s druhým a zvědavosti a hltavého rozčilení na všech stranách.

Jednou, za dnů pozdějších, vzpomenuli mu všeho, co dělal teď.

Den svatého Petra a Pavla byl dnem neštěstí a neladu, ale dobrým lidem z Marcy bylo to právě po chuti. Měli o čem mluvit, od svítání do tmy, a čím černější byla tragedie, tím veseleji třepaly se jazyky. Jenom duše jejich duchovního pastýře byla těžka olověným zármutkem. Co spatřil ustrnulé, vyděšené oči té ženy, Generosy, nepochyboval o ní ani na okamžik, ale cítil, že její vina musí se zdáti všem ostatním jasna jako den. Její hádky s manželem a její láska k Falkovi Melegarimu byly věci známé po celé vesnici a komu jinému že by bylo záleželo na Tassilově smrti? Celá Marca vyslovila se jako jedním hlasem proti ní; ženské nenáviděly ji od prvopočátku pro její nevšední krásu, a mužové chovali k ní vždycky trpkost pro její pohrdavost a proto její nošení se, jakoby ta žebračka z Boccy d'Arno byla královnou.

„Sousedy bodala do očí její pýcha, dokud se procházela na slunečné straně ulice," řekla Kandida s krutou radostí, „ale teď, když je ve stínu, hodí po ní každý rád kamenem," — a sama tak ráda vrhla svůj vlastní kámen. Generosa zdála se jí býti vždy nestydatou sojkou přicházejíc a mluvíc s Donem Gesualdem, zrovna jakoby kostel a sakristie byly veřejným tržištěm!

Jak ten den přešel a co všechno dělal, nevěděl Gesualdo sám. Byla mrtvá noc, když stále ještě oblečen a neschopen klidné myšlénky, svíraje krucifix v ruce a chodě po svém těsném pokoji neklidným, nerovným krokem zaslechl své jméno volané hlasem muže velmi rozčileného; když pohledl ven, spatřil Falka Melegariho na bělouši pokrytém pěnou a oddychujícím po jízdě o život.

„Je to pravda?" volal muž několikráte za sebou.

„Ano, jest to všechno pravda," řekl Gesualdo. Jeho hlas byl přísný a chladný; on nemohl si říci, jakého podílu měl tento muž na zločinu.

„Ale ona jest nevinna jako tam ten pták v povětří," vzkřikl její milenec ukazuje na nočního ptáka letícího přes cypřiše.

Gesualdo schýlil hlavu a vztáhl ruku dlaní dolů na znamení beznadějné pochybnosti.

„Odjel jsem již za svítání do města nakupovat dobytek," řekl správce marně potlačuje vzlykot. „Vyjel jsem druhou cestou; nevěděl jsem o tom ničeho. Ó, můj Bože, proč jsem nebyl zde! Nikdo by se jí nebyl směl dotknout!"

„Nebyl byste jí v ničem prospěl," řekl Gesualdo chladně. „Ublížil jste jí beztoho už dost," doložil po chvilce. Falko mu těch slov nezazlíval; slzy skrápaly mu s líci jako déšť, ruce měl zaťaty do sedla; kůň vzpíral se pěnou pokrytou šíjí a on toho nedbal.

„Kdo to spáchal? Kdo to mohl učinit? Měl mnoho nepřátel. Byl to tvrdý člověk," šeptal.

Gesualdo učinil posuněk, že neví, že nemá tušení. Díval se na Melegariho sličnou tvář a hlavu v měsíčném světle. V jeho očích byl podivný výraz.

„Kletba tobě, ty ledový knězi!" myslil si správce s hořkostí. Potom zatočil rychle koněm a beze slova odjížděl v lesknoucím se, bílém světle domů, aby dal unaveného bělouše do stáje a osedlal koně nového k jízdě do blízké větší osady Sant'Arturo. Bylo již po půlnoci, prospěti ničím nemohl, mluvit nemohl s nikým, ale hon a pohyb byl mu úlevou; cítil, že by se udusil, kdyby seděl, večeřel, kouřil a spal jako obyčejně ve svém tichém bytu mezi magnoliemi a myrtami, zatím co láska jeho života dlela osamělá ve svém hoři.

Všechna radost, kterouž by byla přirozená smrt Tassilova naplnila jeho duši, byla pohlcena v temnotách hrůzy, v nichž osud její byl vyrván z rukou jeho a stržen do tajemství a šera přičítaného jí zločinu.

On sám neměl ji ani na okamžik v podezření, ale věděl, že jiní zajisté budou ji více než podezřívati.

„Snad se ten ničema zabil sám," myslil si, „aby stín zločinu padl na ni a částečně také na mne."

Potom si vzpomenul, že taková myšlénka jest nemožná, Tassilo miloval život; miloval svůj mlýn, své peníze, svůj malotyranský vliv, svůj statek a svou krásnou ženu; a kromě toho který pak člověk by se mohl bodnouti ze zadu, mezi lopatky? to byla zrovna rána, kterou by silná, ale bojácná žena zasaditi mohla. Chodě sem a tam po terrase, mezi tím co mu sedlali koně, cítil, že mu mráz projel kostmi. Neměl ji v podezření: nikoliv, ani na okamžik. A přece zmocnila se ho šerá, nevýslovná hrůza padajíc jako závoj přes krásu její tváře, jak vystupovala teď před ním v myšlénkách.

Dnové po svátku obou apoštolův byli mu dnové hrozné úzkosti a v krátkém tom čase zhubnul, líce mu vpadly, skoro sestárnul přes svou mladost.

Děsné formálnosti a tyranie zákona uchvátily pokojnou ves a trýznily tam každého; každý, kdo něco věděl neb poslechl o nebožtíku, byl potazován, trápen, umluven, vyšetřován a podezříván. Sám Don Gesualdo několikráte a velmi přísně vyslýchán a pokárán jest velmi ostře, proč že nenechal tělo ležet netknuté, dokud nedostavili se soudní úředníci. Vypovídal čirou pravdu, pokud co věděl, ale když tázán byl na poměr zavražděného k jeho ženě, váhal, váznul, odporoval si a učinil na vyšetřující soudce dojem, že ví o mnoho více na úkor ženy, než říci chce. On snažil se vzbuditi také v jiných své vlastní vášnivé přesvědčení o nevinnosti Generosině, ale to se mu nikterak nepodařilo; sama úzkostlivost, s kterou ji hájil, stala se proti ní novým důvodem podezření.

Výsledek předběžného vyšetřování byl, že manželka Tassa Tassila, zavražděného na den sv. Petra a Pavla, byla odvedena do vazby, kde že má býti chována „z opatrnosti" pod zámkem a klíčem zákona, poněvadž svědectví okolností jest u veliké míře proti ní jakožto původní příčině, ne-li snad dokonce pachatelce vraždy.

Všichni, kdož z vesnice povoláni jsou k svědectví, vypovídali proti ní až na Falka Melegariho, jenž byl znám co její milenec a jehož svědectví nevážilo tolik co stéblo. Don Gesualdo, kněz, svědčil také pro ni, ale vyšetřující soudce nebyl přítel kněží a nebyl by jim věřil ani na přísahu; kromě toho jeho úzkostlivost chrániti ji, úzkostlivost tak upřímná, ublížila jí více než jí prospěla, a tak považováno celé jeho svědectví za bezcenné.

„Vy víte, že jsem nevinna!" zvolala k němu v den, když ji zatknuli, a on odpověděl jí se slzami ronícími se mu po lících: „Jsem tím jist, zemřel bych na to; jediný okamžik jsem o tobě pochyboval, odpusť mi! — ale jen jediný. Jsem jist, že jsi nevinna, jako že jsem jist, že slunce strmí na obloze."

Ale jeho důvody nepodporovaná víra nemohla vzbuditi víru v jiných; převládající smýšlení lidu v Marce bylo proti ní a vůči tomuto smýšlení a známé žárlivosti, která otravovala poslední dny nebožtíkovy, domnívaly se úřady, že nemohou učiniti jinak, než nařiditi, aby vzata byla do prozatímní vazby. Sama její krása stala se zbraní proti ní. Jejím obviňovatelům zdálo se to tak přirozené, že sličná, mladá žena přála si zbaviti se starého, nehezkého, osobivého a nemilovaného manžela. Nadarmo, naprosto nadarmo — přísahal Falko Melegari, ssinalý hněvem a hořem div nesklácen, že jeho poměr k ní byl naprosto nevinný. Nikdo mu nevěřil.

„Vy tak musíte mluvit,“ řekl soudce s humorem, v němž jevila se také netrpělivost.

„Ale probůh, proč bych to neřekl, když je to pravda?“ zvolal Falko.

„Je to vždycky pravda, když je milenec muž dbalý cti,“ řekl ironický soudce s nedůvěřivým a významně veselým úsměvem.

Tak tedy jsouc hájena pouze těmi, jimž nevěřeno, zaplatila svou pokutu za to, že byla krásnější a hrdější než její sousedé, a byla odvezena do Vendramino, a ponechána tam ve vazbě na tak dlouho, dokud veleba zákona neuzná, považuje-li ji za vinnou smrti jejího muže čili nic. Lidé v Marce byli spokojeni. Nemohli jenom pochopit, jak se může zákon tak dlouho rozpakovati a pochybovati o věci, která byla jim všem tak jasna jako větrnička na věži.

„Kdo by ho byl zabil než ona, nebo její milenec?“ tázali se, a nikdo nemohl odpovědít.

Tak tedy byla odvedena zřízenci spravedlnosti, a Marca více nespatřila její krásnou hlavu se stříbrnými jehlicemi v zapletených vlasech, dívající se z čtverhranných mlýnských oken, ani její živě barevné šaty vlající za ní, lehounké jako větřík, když šla vzhůru po hnědém vrchu, aneb žlutě kvetoucí geniston v teplém podzimním vzduchu, když šla k nějakému smutnému místečku pod nejhořejšími borovicemi, kde byli ve větvích divocí holubi a černé lasičky pobíhali podrostem dole.

Práce ve mlýně šla dále obvyklým chodem jsouc řízena bratrem Tassilovým. Vražda byla stále potravou lidských jazyků po celé vinobraní a dále až do žní kukuřičných a česání oliv. Když se noci dloužily a dny chladly, přestávala býti nejsvrchovaněji zajímavou věcí v Marce; nikomu se ani ve snu nezdálo, že by mohlo býti pochybnosti o vině uvězněné ženy, nikdo neztratil o ní dobrého slůvka, nikdo jí nepolitoval, že maří svou mladost a užírá se v duši v žalářní cele, ačkoliv tak dosti shodovali se v tom, že co učinila — uváží-li se vše, bylo docela přirozeno. Její vlastní rodina byla příliš chudá, než aby byla přijela ji potěšit; doslechli také o jejím neštěstí teprve po dlouhém čase a to ještě náhodou od pocestného kramáře; nemohli pro ni učiniti ničeho a také se o to ani nepokusili; neposlala jim nikdy tolik peněz svého muže, co očekávali, a teď, když došlo také na ni, ať si pomůže jak umí. To byla jejich řeč. Starala se vždy více o své náušnice a jehlice než o ně, ať jí tedy nyní ty skvosty pomohou. Když se někdo z chudé rodiny dostane sňatkem k bohatství, obracívá se brzo láska příbuzných v nenávist, není-li očekávání, že také oni sňatkem vytěží, splněno. Proč pak že ona má jísti dušená kůzlata, smažená jehňata a pečeného zajíce s feniglem, když oni mají ždibec slané ryby a jen někdy cibuli? —

Jednou nebo dvakrát dovolili knězi Gesualdovi ji navštívit; žalářník stál při tom, Gesualdo nemohl než plakati s ní a znovu jí ujistiti své víry v její nevinu. Změna, která se s ní stala, dojala ho tak, že sotva promluviti mohl; a jak ji tak viděl ustárlou, uchřadlou a proměněnou, tu pomyslil si, když ztratí tak svou krásu a sestárne před časem, co že jí to prospěje, i když ji prohlásí za nevinnu?

Falko Melegari ji miloval náruživě, vroucně, vášnivě, ale Gesualdo s tou bystrou pronikavostí, která u jemných povah nahražuje často znalost světa, jíž nemají, cítil, že není to láska taková, která by přetrvala zkoušky času a ztrátu krásy. Totéž cítila snad Generosa a kruté to vědomí trýznilo ji ještě více, než mříže žalářní.

(Pokračování.)

Ve fjordu Throndhjemském.

Z cest *Josefa Kořenského.*

(Pokračování.)

Tím ukázati jsem chtěl, že nastupujíce cestu do norských krajů, neubíráme se snad do odlehlých končin plných útrap s nehostinným podnebím, ale že spíše objevuje se nám příroda velikolepá, útulná a plna lahody.

Takovým krajem jest kraj Throndhjemský, byť i vzdálen byl od polárního kruhu pouze asi tři stupně, v něm již za středověku bohatství bylo soustředěno. Ba již v devátém století Harald Haarfagre, t. j. krásnovlasý, usadil se se svým dvorem ve výšině throndhjemské, založiv tam královský dvorec Hlade, tam, kde nyní malebné stavení Lade leží, vzdáleno jsouc od Throndhjema asi hodinku cesty na severovýchod a upomínajíc na starobylý původ svůj. Jiné památky z dávných těch dob nezachovaly se, ale rozhled z někdejšího sídla královského do malebného okolí jest čarokrásný jako obrázek vybájený překypující fantasií! Utěšeným tím údolem teď dráha vede, spojujíc ocean atlantický s Baltem, Throndhjem se Sundsvallem na švédském pobřeží.

Sídla staronordických knížat byla ovšem jednoduchá. Skrovné nitro bylo v souladu se skrovným zevnějškem. Také tehdejší knížata nordická zakládali si tu onde dvorce ve své zemi. Stavení byla dřevěná, a sloužíce rozličným účelům, oddělovala se od sebe. Každý prostor byl pro sebe domkem. Společnou střechou neopatřovaly se. Přední stavení sloužila za příbytek, slujíce *stuen (stue* jako něm. Stube), zadní domky byly stodoly, stáje, kolny a p.

Sice mnoho století přešlo od časů staronordických, ale proto starobylý vzor posud jeví se v hospodářských dvorcích norských jako býval za dob pohanských. Ba ještě před sto lety bydleli mnozí sedláci norští v roubených staveních, v nichž ani oken nebylo, spokojujíce se se světlem, jež vcházelo sopouchem do světnice. Nanejvýše zasazoval se do otvoru ve stěnách rám s průsvitnou koží, uprostřed pak síně oheň plápolal na chladné zemi. V síních knížecích vyzdobovaly se stěny koberci, štíty a zbraněmi, zvláště kolem sedadel.

Harald Haarfagre přišel do Throndhjemska z Vestfoldu přes Dovrefjeldy, podmaniv si mnohá knížata jihonorská. Také osm knížat throndhjemského kraje brzy si podrobil a usadil se ve fjordu v půvabném dvorci Hlade. Odtud podnikal výpravy výbojné, až všech panství pobřeznich dobyl, stav se pánem celého Norska. Throndhjem pak dlouho byl místem, kde králové norští poprvé a slavně ozdobovali se korunou vladařskou.

Sice také staroslavné Bergy byly dočasně korunovačním místem norských vladařů, nicméně v Throndhjemu alespoň holdovalo se králi na örethingu a od roku 1299 do 1483 Nidaros opět stal se místem korunovačním.

Potom když po dlouholetém panství dánském Norsko a Švédsko vymanily se z područí, stavše se bratrskou unií roku 1814 zase královstvím samostatným, koruna panovnická opět zaleskla se na hlavě královské v katedrále thorndhjemské.

Po všecku dobu utiskování dánského norský lid nevypustil z mysli starodávný Throndhjem, někdejší místo korunovační, přijav do nové ústavy norskošvédské odstavec, dle něhož králové společných království korunováni býti mají ve Throndhjemě.

A což královna?

Na tu nikdo nevzpomněl, pročež Karel Jan sám byl korunován, a syn jeho Oskar I. ani nechtěl býti korunován, ježto tehdejší biskup throndhjemský Riddervold pokládal za nepříslušnost korunovati krále s katolickou královnou Josefinou ve chrámě protestantském.

Dřívější králové vydávali se z Kristianie do korunovačního Throndhjema přes Dovrefjeldy a Orkedal, pouze nynější Oskar II. přišel do Throndhjema ze švédského Sundsvalla, ubíraje se znamenitou silnicí vedoucí do Levangra při throndhjemském fjordu. Tu očekával jej parník, aby odvezl vladaře nikoli do Throndhjema, nýbrž na Severní kap a k ruským hranicím v ledovém moři. Oskar II. jest jediným králem, jenž navštívil nejsevernější místo svého království, pluje po Tanaelvu ve vlasti Lopařů, procházeje malebné kraje dálného severu, a zaznamenávaje počáteční písmena svého jména ve strmá místa skalní, nepřístupná jinému pozemčanu. Teprve když navrátil se z cesty na Severní kap, byl slavně korunován v dómu throndhjemském.

Ale korunovace jeho netrvala tak dlouho, jako obřady za korunovace Karla Jana dne 8. září 1818. Tehdy biskup Bugge, „bifrons theologus“, četl dlouhé epištoly Norům, za něž v noci okna byla mu vytlučena, ceremonie pak trvaly ve hlavním chrámě tak dlouho, že účastníci chrámové slavnosti nepomýšleli již na nic jiného než na hody, které přijíti měly po skončené korunovaci. Každý s toužebností očekával závěrečnou formuli: „A nyní jest král Karel XIV. Jan korunován za krále norského — on a nikdo jiný!“ Tabule ke královským hodům skvěle byla vystrojena, a vonná krmě dodávala chuti desateronásobné. Víno šumělo, a poháry vyprazdňovaly se na oslavu. Než sotva že minula chvilka, korunovaný oslavenec povstal, a bylo po hostině. Jakýsi ferina pronesl pak závěrečně: „A nyní jest král Karel XIV. Jan syt — on a nikdo jiný!“

Ve Throndhjemu měl býti také korunován dánský princ Kristian Fridrich, jehož sobě zástupcové norské říše zvolili za vladaře v Eidsvoldě dne 17. máje 1814. Bystrý hrabě Heřman Vedel Jarlsberg marně přesvědčoval shromáždění o výhodách unie norsko-švédské. Na korunovaci nově zvoleného krále ve Throndhjemě sice nedošlo, ale když princ dánský čtyry dny po zvolení za norského panovníka slavně přijel do Kristianie a ukázati se měl lidu na královském trůnu, tu propůjčena byla ke slavnostnímu trůnu stolice, kterou daroval tamějšímu divadlu komoří Bernt Anker ku provozování „Figarovy svatby“.

Dánský Kristian Friedrich na krátko vládl v Norsku. Válka, jež potom vypukla mezi „bratrským národem“, skončila mírem v Mossu 14. srpna téhož roku, načež Kristian Friedrich zřekl se trůnu a Karel XIII. zvolen byl králem norským.

Throndhjemský kraj byl bezpečným místem pro utvrzování panství Haralda Krásnovlasého, neboť na jihovýchodní kraje norské domnívali se míti svrchované právo králové dánští a švédští. Kraj throndhjemský byl jim příliš odlehlý a Haraldovi nejbezpečnější pro založení příští říše norské. Tam vládl Harald, jejž dvorní skaldové prohlásili za potomka bohorodých královen, upsalských neobmezeně. Oženiv se několikráte, oddával se ještě záletnictví. Když roku 885 pojal za manželku bohatou Ragnhildu a domů si ji odvážel, loučil se s devíti ženami záletnicemi, načež opět v jiných zalíbení míval.

„Jednou,“ vypravuje Snorre Sturlassön, „prodléval Harald ve dvorci gudbrandsdalském. I přišel Svase, rodem Lopař, a žádal za předpuštění ke králi. Když mu toho popřáno bylo, a Svase upozornil Haralda na blízkou svou gamu (obydlí), spěchal král návštěvou do lopařské gamy. Tam zjevila se králi Snefrid, dceř Lopařova a žena nejkrásnější. A vítajíc hostě královského, podala mu roh plný medoviny. Král však nesáhl jenom po nápoji než i také ruku její pojal a mžikem ohnivou lásku k ní pocítil. Na to Snefridu svou učinil a tak ji miloval, že láska jeho stala se zběsilostí, neboť od té chvíle zapomínal na říši i na královskou hodnost svou.

Když pak Snefrid, porodivši Haraldovi čtyři syny, v mladosti zemřela, a zemřevši jako živá vypadala a se neměnila, tu Harald tři roky naříkal u jejího lože, chtěje v ní pláčem vzbuditi nový život.“

Pověst o neporušitelném těle oplakávané Snefridy vypučela z pověry lidu, jenž Lopařům přikládal moc čarodějnou, jakoby oni zasvěceni byli v tajemství kouzel a věcí nadpřirozených.

Harald dočekal se velikého stáří a tři roky před svou smrtí rozdělil říši mezi dědice.

Ale po smrti jeho nebylo konce vraždám páchaným mezi dědici a knížaty říšskými. Synové Haraldovi dopouštěli se všelikých ohavností již za živobytí svého otce. Zvláště planuli zášti proti jarlům dosazených v území norském samým Haraldem. Dva z dědiců Haraldových, synové ze Snefridy, Halfdan a Gudröd, přepadli Ragnvalda Mörejarla, jehož Harald zvláště vyznamenával za oddanost a věrnost, a učinili životu jeho konec v plamenech. Útok na nepřítele býval tehdy neočekávaný, hrady se nestavěly, nebořily. Za to však bývalo obyčejem přepadati za noci tajně dřevěná stavení, nepřítelem obydlená, a spáliti je se vším všudy ohněm, založeným se všech stran. Vrahové obklopili stavení kolkolem a zapálivše je, usmrtili přemocí každého, kdož zachrániti se chtěl útokem z krvavé hranice. Tak zahynul též Ragnvald Mörejarl a s ním ještě šedesát mužů.

Upálením Mörejarla byl učiněn počátek ke hrůzám mezi dědici Haraldovými.

Harald pokládal Erika, syna svého z královské dcery Ragnhildy, za nástupce, jenž měl býti po smrti otcově svrchovaným králem nad ostatními bratry svými. Než vladařská ta důstojnost byla příčinou, že několik bratří sejíti musilo se světa smrtí násilnou.

Erik, jenž měl na taženích vikingských čestný titul „Blodöxe“, t. j. krvavá sekera, ovládán byl zcela svou ženou Gunnhildou, „ženou postavy malé, ale ukrutnou, zrádnou, panovačnou“, tak že brzy oba v ošklivosti byli u svého národa.

Ještě za živobytí Haraldova Erik zabil oba nevlastní bratry v Hadelandě a Vestfoldě. Později pak přišli na řadu bratři jeho Olaf a Sigfred. Ve vraždění neustávala Gunnhilda ani se svými syny, kteří Ladejarla Sigurda upálili a o život připravili blízké příbuzné, mezi nimiž byl též syn Olafův, Tryggve. Ale syn tohoto šťastně unikl záhubě, by co nejdříve objevil se na trůně říše norské.

Olaf Tryggvesson, t. j. Olaf syn Tryggveův, vedl život dobrodružný, stíhán jsa střídavě osudy neblahými i štěstím nahodilým. Odvážným i lehkovážným počínáním dospěl přece nejvyšší hodnosti v zemi. Matka jeho stěží odolala nástrahám kruté Gunnhildy, a majíc málo naděje v bezpečnost svého syna, utekla se do Švédska. Když však plavila se s Erikem ke svému bratru Sigurdovi Eriksönovi do Gardarike v Rusku, padl koráb v plen loupežníkům námořským, kteří Olafa vyměnili obchodem za statného kozla. Ale Olaf náhodou byl poznán ujcem svým, koupen a do Gardarike odvezen, kde jakožto chlapec devítiletý poznal jednoho dne onoho muže, jenž na přepadnutém korábě zabil jeho ošetřovatele. Chovaje v těle i duši svatou krevní pomstu, po starém zvyku ve své vlasti uchopil se na veřejném tržišti sekery a vrahovi hlavu rázem rozpoltil.

(Pokračování.)

Pozdě.

Napsal *Octave Feuillet.*

(Pokračování.)

Netřeba ani dokládati, že v kabinetě pana de Vaudricourt čekaly tohoto každou chvíli nějaká pozornost a nějaké překvapení, jakých neznal, dokud měl kolem sebe pouze sluhy. Na svou osobu byl Bernard velice pečlivý, ale jinak dosti nepořádný, jako skoro všickni muži, a přece měl pořádek rád, jenom když nemusil oň se starati. Bylo to pro něho něco nového a velmi příjemného, když viděl ve svém pokoji vedle vzorného pořádku všude stopy něžné péče, že, ať vzal do ruky cokoliv, ať šátek nebo rukavice, ze všeho mu zavanula do tváře svěží vůně malých hedbávných váčků, jež patrně nějaké víly potají vkládaly do jeho skříní.

Mezi všemi svůdnými příjemnostmi, jimiž hleděla Alietta připoutati svého muže k domácnosti, spolehala nejméně na jednu, na kterou měla spolehati nejvíce: a to byla ona sama. Nejenom že byla krásná, ale její dětská krása, její lehká chůze, její čisté, zářící čelo, její hluboké oko lesklé jak smaragd, to vše dýchalo kouzlem zcela zvláštním a vzácným. Několik měsíců pařížského života vytříbilo nanejvýš její vrozený smysl pro všecko a její toiletty vynikaly onou čistou, klidnou a korrektní elegancí, která nejlépe poví lidem, kteří to neznají, co jest vybraný vkus. Mimo to měla, jak víme, vážné vzdělání, snad trochu jednostranné, ale za to naprosto ne všední.

Vicomt Bernard měl smysl pro tyto vzácné půvaby, ale co mu je poněkud ztrpčovalo, byla ta okolnost, že uhodnul zcela dobře tajnou jich pohnutku. Viděl, že jest žena jeho nesmírně počestná, půvabná a duchaplná: ale při tom cítil, že by ho ráda dostala do klece, aby jí zpíval písničky, které jí byly nejmilejší. Usmíval se tomu po straně, a povoluje diplomatickým plánům své ženy s vlídností člověka zamilovaného a přirozeně dobrého a šlechetného, nehodlal přece vzdáti se docela své volnosti v smýšlení i jednání.

Jakkoliv uznával všecky přednosti Alietty, přece se potají na to mrzel, že k vůli svým mateřským povinnostem žije neustále jako v klášteře, a že se vyhýbá téměř docela běžnému životu pařížskému. Oceňoval její lásku k důvěrné domácnocti, oceňoval jejího ducha i její hovor. Ale přece mu bývalo vždycky poněkud nevolno v její společnosti z příčin snadno pochopitelných. Sotva lze o čem mluviti — je-li to vůbec možné — aby člověk nezavadil o náboženství, které jest vlastně základem všeho. V naší společnosti, která se skládá obyčejně z lidí skeptických a lhostejných, ani toho nepozorujeme, ale octneme-li se náhodou ve společnosti člověka, který upřímně věří, ať se mluví o umění, o vědách, o literatuře, nebo politice, jsme neustále jaksi v rozpacích: cítíme ihned, že každou chvíli můžeme zavaditi o jeho víru a uraziti jeho smýšlení, které bychom rádi respektovali. A tak bývalo panu de Vaudricourt a jeho ženě, ať již se důvěrně bavili, nebo spolu čítali, nebo si vyměňovali svoje názory a dojmy z divadel a musei, vždycky poněkud nevolno: ten choulostivý předmět, jemuž se oba vyhýbali, byl jim všude v cestě.

Vicomt Bernard, jak se pamatujeme, dokud se ještě dvořil slečně de Courteheuse, si sliboval, že pobyt v Paříži brzy ochladí přepjatou zbožnost jeho nevěsty a že ona přestane býti tak přílišně ctnostnou, neboť myslil si, že kdyby i něco slevila, zůstala by pořád ještě dosti dokonalou. Pakli by však chtěla v Paříži žíti tak uzavřeně jako doma jen pro svého Boha, svého muže a svoji dceru, to že by bylo k zoufání.

Pan de Vaudricourt co muž počestný dobře cítil, jak by to byla věc choulostivá hnáti ženu svoji v život bujný a rozmařilý: a přece zdálo se mu, kdyby ji mohl ve vší poctivosti poněkud zbaviti té její přepjaté přísnosti, že by velice získala a on s ní. — Jednou večer, když po jídle kouřil v bibliotéce, soudil, že by mohl s dobrým svědomím nabídnouti své ženě, aby se šli spolu podívat do malého předměstského divadla na kousek zvaný „Šest žen Mollenchartových“, — který se tehdáž velice líbil, a o němž se ve všech salonech mluvilo.

„Musím vám říci, milá Alietto,“ pravil k ní, „že se světa příliš stranite. Největší část dívek vdává se nyní hlavně proto, aby mohla chodit do Folies-Bergères: vy řeknete, že by to snad nemělo být, a že by zrovna tam choditi nemusily; ale vy zase upadáte v druhou krajnost, jestliže si myslíte, že každé divadlo, není-li to zrovna Théâtre Français anebo Opera, jest věc Bůh ví jak hříšná."

„Šest žen Mollenchartových?" pravila Alietta jako ve snách.

„Ovšem," odvětil Bernard. „Není to zrovna ‚Cid' ani ‚Britannicus' . . . je to fraška, ale co na tom? Zeptejme se vašeho oracula. Buďte, prosím vás, tak dobrá a podejte mi druhý svazek Molièra, kde je l'École des Femmes . . . Napřed jest věnování Anně Rakouské a tam se dočteme slov, která jakoby psána byla pro paní de Vaudricourt: ‚Těší mne, že se mi opět dostalo té cti pobaviti Vaše Veličenstvo, Vás, Madame, která nejlépe ukazujete, že pravá zbožnost nijak se nepříčí počestným zábavám . . . a která ráda se zasmějete týmiž ústy, jimiž se tak ráda modlíte k Bohu!' . . . „Nuže má drahá, co tomu říkáte?"

„Nemohu ničeho odepříti ani Molièrovi, ani vám," pravila vesele mladá paní. „Pojďme se podívat na ‚šest žen Mollenchartových'!"

Každé století žertuje jiným způsobem. Století XVII. mělo humor trochu hrubý, gallský, ale upřímný, zdravý, který nikoho neurazí, humor Molièrův.

Naše doba, mnohem raffinovanější, baví se ráda na divadle i v knihách vtipem dvojsmyslným a pikantním. Paní de Sévigné, která se ráda smála, zůstala by dojista dosti chladnou, kdyby viděla „Šest žen Mollenchartových". Paní de Vaudricourt jsouc vychována skoro v témž ovzduší co slavná markýzka, nebavila se ani za mák, ba jako dítě z dobré rodiny najednou přenesené do jakési nižší sféry, měla tisíc chutí dáti se do pláče. Nicméně nutila se do smíchu, aby svému muži udělala radost, ale nedařilo se jí to a on pochopil, že tento první pokus emancipace se nepovedl.

Téhož roku zdálo se panu de Vaudricourt, že našel příležitost mnohem vhodnější, kterak by vytrhl ženu svou z té přepjaté přísnosti a kterak by jí vnukl nějaký smysl pro ten světský život, jemuž se tak vyhýbala. Vznešená společnost pařížská pořádala toho roku jako každoročně několik skvělých slavností za účelem dobročinným, zvláště veliký bál v Trocadéru zároveň s jakýmsi posvícením, kde v hezkých krámech lákají hezké prodavačky kupce. Vicomt de Vaudricourt účastnil se vždycky činně při těchto slavnostech, kde měl příležitost prospěti chudým, dvořiti se dámám a zjednati sobě příjemnou zábavu. Zdálo se mu, že účel tak čistě lidumilný, ba skoro nábožný těchto světských slavností vzbudí poněkud sympatii jeho přísné ženy a umlčí její pochybnosti. Nutil ji tudíž, aby přijala úřad lady patroness, který jí byl nabízen pro její jméno, její postavení a její krásu. Ale k největšímu překvapení Bernarda paní de Vaudricourt tuto poctu prostě zamítla.

Vymlouvala se, že jest příliš nesmělá a mladá, že nezná dosti svět a p. Když její muž poněkud uražen jí dosti ostře vyčítal, že se prohřešuje proti svým zásadám, ba i proti víře zdráhajíc se přispěti dle sil svých k dílu tak dobrému a zbožnému, pravila mu se smíchem:

„Nedávno četl jste mi, milý příteli, jedno místo z Molièra . . . . Mám věru chuť oplatiti vám stejnou mincí a přečísti vám nyní stránku z Pascala . . . — míním list o ‚Platné pobožnosti' . . . patera Lemoyna!"

Pan de Vaudricourt dal se do smíchu a více na ni nenaléhal. Nicméně ho to mrzelo, a když se ještě několikrát pokusil získati Aliettu pro společenský život a vždycky se stejným neúspěchem, vzdal se konečně svého úmyslu.

Alietta, myslil si, jest sice žena v každém ohledu hodná, ba vzácná, ale malá, nespolečenská puritánka. Co zbývá jiného, nežli povoliti jí, zapomenouti pro její ctnosti na její podivnosti, nechati ji, ať žije samotářsky, když se jí líbí, a odchází z bálu jako Popelka, když počíná kotillon. —

Za to však soudil pan de Vaudricourt, že má právo dělati také, co se jemu líbí, i začal ponenáhlu vraceti se k svému mládeneckému životu; nicméně zachovával největší šetrnost a slušnost v každém ohledu jako muž galantní, který nedovede nikdy zapomenout na klid a důstojnost své ženy.

Alietta pozorovala, že žije čím dále tím více opuštěna v té čarovné domácnosti, kterou s takovou pečlivostí řídila, s takovou nadějí a láskou doufajíc, že k ní muže svého na vždy připoutá . . . Jaké to byly smutné hodiny, když na něho čekávala, každým dnem delší! Co bolestných polibků dávala své drahé dcerušce, která jako její matka den co den se zbytečně strojila, aby přivítala toho nevděčníka, který na ně, na obě, tak zapomínal! Co horkých slzí skanulo z jejích očí na spící dítě!

Bernard často ji zastihl s očima zarudlýma a ještě vlhkýma a horšil se proto vždy více. Co jí bylo? Domníval se anebo aspoň se tvářil, jakoby se domníval, že ona jej chce vytrhnouti z pařížského života a z jeho zábav, a že si přeje, aby žil jako poustevník po jejím boku.

Alietta byla příliš rozumná, než aby se byla kdy oddala takovým snům. Ale neviděla to ráda, když její muž příliš světa užíval; neboť soudila, že život takový nedá se dobře spojiti s onou vážností, s jakou se ona do světa dívala. A proto si přála upřímně, z těch světáckých zábav jej vytrhnouti a stvořiti si pro sebe a pro něho jednu z oněch krásných domácností, které jsou v Paříži neobyčejnou výjimkou, ale které tam přece někdy nalézáme, a které jsou beze všeho odporu vzorem a příkladem života důstojného, rozumného a šťastného. Ona sama uměla si vážiti požitků ušlechtilých a vznešených, jakých střed vzdělanosti, jakým jest Paříž, neustále a v různých formách duchu poskytuje; ale chtěla jich okoušeti jen v klidné společnosti svého muže, a nikoliv v tom opojném víru velké společnosti, ne v boulevardové horečce, kterých se v hloubi duše hrozila.

Když jen zdaleka se pokoušela vylíčiti muži svému onen život, o kterém snila, pokrčil tento pouze rameny a zabručel:

„To jsou chiméry! . . . Hôtel de Rambouillet!"

A tak vzdalovali se od sebe každým dnem a ti oba poctiví lidé soužili se na vzájem.

V této bouřlivé přechodní době, kterou naši mladí manželé prodělávali, přicházeli si oba dva stěžovat téže osobě. Byla to vévodkyně de Castel-Moret, stará přítelkyně rodiny Vaudricourtovic a jediná žena, s kterou Alietta po svém příchodu do Paříže se důvěrněji sblížila. Vévodkyně nebyla dokonce ve věcech mravů, náboženství a víry se týkajících tak přísná a vášnivá jako její mladá přítelkyně. Vedla ovšem život bezúhonný, ale ne proto, že by byla měla pevné zásady, nýbrž spíše, že jí její pud a přirozený vkus k tomu měly: sama říkávala, že zůstala počestnou jen pro svůj rod a jiné zásluhy že v tom ohledu nemá. Byla to žena stará, která však velice dbala na svůj zevnějšek a které její bílé vlasy dobře slušely. Každý ji miloval pro její gracii, která byla dědictvím dob minulých, pro jejího ducha a její světskou moudrost, s kterou ráda obecenstvu posloužila. Tu a tam svedla nějaký sňatek; ale její hlavní umění záleželo v tom, raditi a pomáhati, kde rada a pomoc ještě byla a kde se moudrým zakročením dalo mnoho napraviti. Tak nejraději smiřovala a rovnala bořící se domácnosti.

„Nějaký čas,“ říkávala, „to přece vydrží; a věc dobře spravená je někdy lepší nežli nová.“

Dobrá ta vévodkyně poznavši z polovičních stížností Bernarda i Alietty, čím vlastně jejich manželství stůně, nebyla nijak překvapena, když jednou pan de Vandricourt obrátil se k ní a žádal její věhlas o radu ve své záležitosti.

„Milá vévodkyně,“ pravil k ní, „víte, co se dálo, a vidíte, co se děje. Učinil jsem všecko, co jsem mohl, abych vytrhl ženu svou z toho klášterního života, ve kterém si libuje. Ale vše nadarmo... Budiž tedy! Ale já přece nemohu zavříti se s ní do její celly a celý život se jen modliti k Bohu, v něhož nevěřím — a utírati své dceři nos!“

„Milý pane,“ pravila vévodkyně, „z vás mluví hněv.“

„Jak by ne. Zlobím se, neboť sám nemohu si ničeho vyčítati. Chodím-li skoro pořád sám, vracím-li se do svého klubu, či je to vina, ne-li její? A teď pláče ve svém koutku ve dne v noci... a poněvadž jsem takový hlupák a mám dobré srdce, plakal bych s ní... Její divnosti otravují mi život, nemluvě ani o tom, jak nás lidé pomlouvají: jedni říkají, že jsem žárliv, druzí, že ona jest přepjatá a podivínská. Myslíte, že je to něco příjemného?“

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Listy z Prahy.

VI.

V Praze, dne 8. července 1886.

Milý příteli redaktore!

Chceš na mně s obvyklou neskromností svou opět list z Prahy. Ovšem, ono se to řekne, napiš to, ale v době tak božsky líného léta, tak po čertech smutných poměrů je těžko míti humor — ztrácí ho již i náš výtečný pater Pohůnek, který tak důkladně a přece marně proklepává déle než rok různé to bejlí českého Parnassu. Ono mu roste přes hlavu a on ubožák se brzy v něm ztratí jako malé, pramalinké čertovo semínko, zapadne tam pod vějířovitými listy těch leknínů, zlatokvětých blatuch, modrých lilijí a hvězdných zvonců, vydávajících tu známou, jemu tak nesnesitelnou vůni, svítících pelem zlatým a koketujících s hvězdami. Nechme tam chudinku někde pod kořeny nějaké obrovské aucuby, které se jistě mění pod ním v dívčí nahá ramena — jaký trest! — prodělati nové pokušení svatého Antonína a vraťme se k tomuto osudnému listu z Prahy. Ne, milý příteli, dnes ho ode mne nedostaneš, nevím nic, docela nic — pravda se mluvit nahlas nesmí a kdo stojí o narážky zahalené v kukli neprůzračnou? Ale je mi tě líto, příteli redaktore, jsem člověk měkký a nerad někoho oslyším, posílám ti tedy přece něco místo toho listu z Prahy. Je to čínská povídka — Loti a Zeyer dovedou sice lepší, ale ta moje jest pravdivá, za to ručím. Chceš-li, otiskni ji v listě svém, nechceš-li, nech tak, mne tím ani za mák nezarmoutíš, dospěl jsem v kontemplaci marnosti všeho až k onomu stupni, kde vidí věřící bramín na růžovém nehtu svého palce všecky kruhy nebeské i propasti pekelné, koncentrující se v jedinou velikou nicku.

Buď zdráv a rediguj svůj lístek jak posud k radosti všech lidí dobré vůle — a k dopalu těch ostatních.

Tvůj *Carpio.*

Zde počíná pohádka o dvou chytrých mandarinech.

K nebi modrému trčela jako úbělový sloup věž porculánová tisícerými zvonečky ověnčená. Řeka obtékala ji kolem barvy špinavě žluté jako všecko v Číně. Po stupních ze zeleného mramoru dostal se člověk do vnitř, zaklepal, dveře se otevřely samy a milý chlad ovanul poutníka. Věž měla jedinou jizbu a v této se chovala na mramorovém stole pod skleněným zvonem svatá, velká památka čínského národa, dávné zpěvy jeho otců plny poesie, vědeckého ohně a praktického důmyslu. Číňané putovali každoročně k této věži porculánové, ano v případech sporných hledali v listech těch rady, v nehodách útěchy a v zmalátnělosti povznešení.

Jak vidět, byli Číňané národ dobrý. Jim ani nenapadlo pochybovati o pravostech těchto svatých památek, které psány na hedbáví zlatým tušem, takřka již se rozpadávaly. Léta míjela a národ putoval k věži porculánové ustavičně.

V nejbližším městě žili dva mandarini. Jeden se jmenoval Ši-ši a druhý Vi-vi. Učeností a světskými praktikami jeden druhého překonával, a tak zrodila se v nich najednou myšlénka uspořádati vydání svatých těch zpěvů pro lid, aby jednak nemusili zástupové putovati z dálky ku věži, aby jednak vzdali sami úctu těmto svatým památkám, a konečně aby se neřeklo, že jsou jen mandarini, „kteří sedí na tom fleku zde“ a že nic nedělají pro literaturu a dobro obecné. Vydání mělo být skvostné — tak si najednou to usmyslili oba, ozdobené obrázky — (Číňané náramně potrpí si na obrázky, tak že i mnohý druh kornoutového papíru musí být illustrován nejlepšími obrázky vlasteneckých umělců), k tomu opatřené předmluvami a výklady učených znalců; (Číňané jsou náramně těžkochápaví lidé, tak že když vidí na obraze muže stojícího s rozpřaženou pravou rukou, musí jim to dřív učený nějaký mandarin ještě slovy opakovat, aby to pochopili; musí říci, že ten muž stojí, jaký v tom je význam, proč nesedí, co by se dělo, kdyby seděl, že je to opravdu pravá ruka a ne levá, co natahuje atd. Bez úvodu neb proslovu se tam pranic neodbude. Když pět osob pije čtrnáct dní po sobě denně na témž místě čaj, slaví se hned jubileum, ku kterému musí na slovo vzatý básník napsati vzletný proslov, nenčiní-li tak, je kosmopolita a ustřihnou mu cop, jakmile se objeví na ulici.)

Když byly všecky přípravy hotovy, vytasil se mandarin Vi-vi vyhláškou svého vydání vzácných památek národních. Dal je illustrovati od malíře, jenž požíval velké pověsti, ale jemuž bez průvodních slov učeného mandarina nikdo nerozuměl; tak byly ty klikyháky specificky čínské, že sami Číňané nad tím hlavou vrtěli. Ale učený mandarin řekl: je to krásné, vy tomu nerozumíte a basta, v těchto zkroucených postavách, v těch čiričárách jeví se jedině čínský duch v pravé síle, zde je každá čára symbol a každá kaňka myšlénka. Kdo odporuje tomu, ten je hlupák a basta. Cena skvostného díla byla, jak mandarin se zadušoval, vzhledem k přeskvostnému dílu a národnímu podniku pro „národ slunce“ tak důležitému dětinsky směšná, stál ten žert jen jeden tael, ovšem každý musil nahlédnout, co to stálo obětavého nakladatele obětí a že jen z lásky k věci a národu toho se odvážil.

I bylo v celém čínském národě na břehu žlutých a červených řek očekávání veliké a každý netrpělivě připravoval svůj tael, aby jej položil s heroickým sebezapřením na oltář vlasti a národního, ryze čínského umění.

Avšak jaké zděšení a jaké překvapení všeobecné! Týden *před* vydáním mandarina Vi-vi hodil (patrně že to udělal ze zlomyslné konkurence) zchytralý Ši-ši na trh literarní své vydání vzácných oněch památek v stejném formatě, v stejné úpravě s obrazy od jiného malíře, dávno mrtvého, ale slavného v říši obezděné svým nešťastným osudem a pak svými děly, kteráž byla základem čínského individualního, opravdu národního umění. Bylo sice také dost lidí, kteří ani těmto podivně spleteným čarám dobře nerozuměli, byli to lidé, kteří pronikli trochu dál za tu čínskou zeď, ale i tito, byť se nesnášeli s jednotlivostmi zemřelého, slavného mistra, přece v celku velebili jeho píli, svědomitost a tklivou gracii, kterýchž vlastností se obrazům následníka jeho, kterého získal Vi-vi pro své vydání, naprosto nedostávalo; *k tomu dával své vydání o půl taelu laciněji.*

Co začalo nyní? Vřava, strašná vřava!

„Ši-ši,“ křičel Vi-vi na náměstích a ulicích, „dopustil se zrady a podlé konkurence, ustřihnu mu cop, jak ho potkám a zmrskám jej jím do modra.“

„Vi-vi věděl dobře, že jsem již dávno získal obrazy zesnulého mistra,“ křičel Ši-ši po čajovnách a trzích, „že jsem chtěl ho vydat dávno.“

„Mohl tedy ho vydat o čtvrt století dřív aneb ještě čtvrt století počkat,“ replikoval Vi-vi.

„Nemohl, to je obchod,“ odpovídal Ši-ši.

„To je neslušnost, hrabivost,“ křičel Vi-vi

„Naopak, to je hamižnost a ziskuchtivot,“ volal Ši-ši.

„Mé illustrace budou úplné, ty máš jen zlomky,“ notoval Vi-vi.

„Moje jsou od slavného mistra, tvoje od začátečníka,“ nezůstal dlužen odpověď Ši-ši.

„Ty chameleone!“

„Ty bazališku!“

„Ty krokodile!“

„Ty ropucho!“

„Tvým obrázkům nikdo nerozumí!“

„Tvým ještě míň!“

„Moje jsou specificky čínské!“

„Moje ještě čínštější!“

A konec konců byl, že Vi-vi snížil vydání své z taelu na *čtvrt* taelu, jen aby zastínil svého soka.

Tato bouře donesla se k ušim moudrého císaře, syna slunce. Povolal k sobě oba chytré mandariny. Můžete si pomysliti, jak kysele na sebe se dívali. Syn slunce je dlouho měřil vážným pohledem, kýval hlavou a pak pravil:

„Měli byste dostat každý sto ran holí na chodidla, nebo rovnáte se jeden druhému jako dva stříbrní kapři — ale jděte, mám s vámi jiný úmysl, poznám duševní zralost svého národa dle toho jak se k vašim produktům zachová. Tlučte si v buben reklamy jak chcete, já dám dnešním dnem rozkaz, aby se velebným zpěvům otců našich učilo ve školách; dříve nesmí býti prohlášen za muže hoch, dříve nesmí se vdáti dívka, dokud je neumí každý do slova zpaměti. Vy si je pište tušemi a barvami je ozdobujte a obrazy jakýmikoliv, já je vštípím *v srdce národa.*“

— Polekaní mandarini se zarděli a honem utíkali domů na sebe na vzájem jedovaté pohledy vrhajíce.

A konec?

Syn slunce obtížen starostmi vladařskými na dobrý svůj úmysl zapomněl, skvostná vydání zjevů starých vycházela v nezměněných vydáních, ale za to oba mandarini stloustli, vystavěli si na březích žluté řeky porculánové domečky, kde pili v klidu čaj a nechali hádati se národ o symboliku těch divných illustrací, o uměleckou jich cenu, konečně o pravost starých těch velebných zpěvů. A povstaly nové bouře a hádky, ale naši mandarini si myslili svůj díl a když se potkali potutelně se ušklíbli na sebe jak dva auguři.

A ještě líp jim chutnala číška čaje při zvonkové hře jich porculánových domků, kol nichž na žluté vodě rostly velké, obrovské, modré lekníny a lítaly smaragdové jepice.

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

„Kabinetní knihovna.“ Svazek XI. Obsahuje: „Milada.“ Truchlohra v pěti jednáních od Václava Vlčka. Třetí přehlednuté vydání. Nákladem Františka Šimáčka v Praze.

„Dramatická díla Jaroslava Vrchlického“: Sešit čtvrtý. Obsahuje: „V sudě Diogenově.“ Komedie o jednom jednání. Nákladem Fr. Šimáčka v Praze.

„Novější dějepis rakouský.“ (Od roku 1526 do roku 1860.) Sepsal Dr. V. V. Tomek. Sešit 5. Nákladem knihtiskárny J. Otty v Praze.

Po čas prázdnin, od 15. července do 15. září, nalézají se redakce, administrace i expedice „Lumíra“ v knihtiskárně pana Jana Otty, Karlovo náměstí č. 34 n., kamž veškeré dopisy a zásylky peněžní laskavě adressovány buďtež.

OBSAH: Posel. Báseň Adolfa Heyduka. — Skály. Několik výjevů z dějiu samoty. Od Al. Jiráska. (Pokračování.) — Olgerd Gejštor. Povídka veršem od Julia Zeyera. (Pokračování.) — Don Gesualdo. Črta od Ouidy. (Pokračování.) — Ve fjordu Throndhjemském. Z cest Josefa Kořenského. (Pokračování.) — Pozdě. Napsal Octave Feuillet. (Pokračování.) — Feuilleton: Listy z Prahy.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček“.**

Předplací se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl 75 kr
na půl léta . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ —

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír" vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

ROČNÍK XIV.

20. července 1886.

ČÍSLO 21.

Olgerd Gejštor.

Povídka veršem od *Julia Zeyera.*

(Pokračování.)

Lev z Rožmitála všeho duši byl,
jak při volbě, tak nyní v čele stál
všem podnikům a vynasnažil se
by v plném lesku, on a jeho dům
před králem stkvěl se, který povinen
tak velice mu byl. Při slavnostech
i Olgerdovi účast vyměřil,
a ten se přání jeho podrobil,
ne rád, však mlčky, s pevným úmyslem,
hned po slavnostech že mu poví vše,
své sklamání, a stesk po domově,
a pevnou vůli odejíti z Čech.
A vzešel den slavného příjezdu,
a Prahou čilý rozvlnil se ruch,
král Ferdinand a Anna jeho choť
již blížili se městu. V ulicích
to proudilo jak řeka hučící,
a z oken vlály drahé koberce,
a hudba zněla všude veselá.
A Olgerd bloudil dlouho, truchlivý,
po městě, sir v té hlučné radosti,
až posléz k mostu přišel náhodou
Na Staré město chtěl. Kol radních šel,
již oděni do drahých hedbávů
pod skvostnými čekali nebesy,
by uvítali krále oddaně,
pak kolem obrněných mužů šel,
a nedaleko kříže zůstal stát,
kde osm lidí prapor obrovský
s lvem českým drželo, kde kotlů bouř
a hlahol trub se třeskem ozýval,
neb lidu přeradostné volání
již hlásalo, že k mostu jede král.
A Olgerd hleděl snivě na řeku,
jak ve slunci se blýská večerním,
na Petřín, který polit zlatem byl,
na hrdé Hradčany, jež na nebi
se chmurně rýsovaly na sivém,
a vzduchem jak by stříbro lilo se,
a jarní tušení již chvělo se
tím stromovím na tichých ostrovech
tam dole v proudech šumné Vltavy,
a zvonů hudba byla slavná tak,
jak Velkonoc když slaví křesťanství,
a záhadným začalo záchvěvem
se srdce Olgerdovo ozývat,
a pozveď zrak a hleděl ku bráně
ve věži staroměstské, v které teď
se kavalkáda právě zjevila,
tak skvělá, jak by drahokamů proud
byl vytryskl a na most valil se;
jí v čele hejtman hradu pražského
jel s družinou, za nimi šlechty květ
na španělských ořích překrásných
se hnal, až jiskry z dlažby tříkaly,
pak v rudém rouše z Rožmitála Lev
a skvělý jeho průvod důstojně
na koních, vážně jeli, skrocených,
pak zjevila se krále družina
vše černě oděna, však jako noc
se hvězdnou září zlata třpytící,
a šlechta z Flandru, z Brabant, ze Španěl,
hned za královnu přišla družinou,
pak panoši, trubači, heroldi
a nejvyšší království komoří,
jenž nesl meč před králem, konečně
sám Ferdinand ve zlatém kyrysu
a černém sametovém kabátci
na vraném koni v bráně zjevil se.
Byl klidný, hrdý, bez úsměvu byl,
zrak temný tajil blesky jako mrak.
Kdo uviděl jej, umlk' zamyšlen,
chlad z něho vál na celou českou zem
Však jemu po pravici královna
na bílé klisně jela, spanilá
jak hvězda večerní, a prosté tak
na sobě roucho měla, bez ozdob,
že nejchudší se zdála šlechtičnou.
Jí sídlil úsměv na rtech dojemný,
a dobrota jí z očí svítila,
jak slibná spása jela s manželem,
jak holubice míru nesla se
mu po boku, a nedůvěry chlad
tál svatým čarem zraků přesladkých.
A lid proléval slzy radostné
a žehnal jí, jež byla dědičkou

tou jedinou Českého království,
a květem posledním, jenž vypučel
z té drahé, české půdy, jejíž klín
prach jímal slavných králů domácích.
A ona Prahu slzou vítala,
a český lid, jenž jí tak drahým byl,
a pozvedla teď zraky k Hradčanům,
a zpomínala časů minulých,
dob dětství blahých, vláha stoupala
do krásných očí jí, jak paprsky
jí kolem hlavy vlasy svítily,
a zjevem luznějším se zdála být
než ženy pozemské... A Olgerd stál
jen málo kroků od ní, hloubal v zrak
ten její nebeský svůj vlastní hled,
a bylo mu, jak by se ponořil
do řeky hluboké a tajil dech,
a duše jeho k nebi bouřila,
a srdce pukalo mu lítostí,
neb rázem cítil celý osud svůj,
tak sladký a tak bolný zároveň,
a zachvěl se jak strom, když ucítí
smrt ranou seker. Jasno bylo mu,
že celý život jeho zapadl,
že v beznaději srdce uvadne,
neb spatřiv ji, vznešenou královnu,
on bleskem miloval ji šíleně...

A netušící Anna jela dál
na bílé klisně své jak světice,
jež na oblaku pluje do ráje,
a za ní výkvět paní spanilých
jel v zlatohlavu, kamy pokrytém,
a zase nové davy šlechticů
se na most velkým proudem valily,
a posléz kopiníci cválali.
Tak končil průvod... Vše když zmizelo
tam v malostranské bráně za mostem,
a volnou dráhu když zas Olgerd měl,
tu obrátil své kroky k domovu,
a nevěděl, jak cestu našel tam,
byl jako prudkou ranou omráčen.
Chor klesl na lůžko a vzýval sen,
však marně, by mu pamět obestřel...

Ruch z ulic vnikal v jindy tichý dům
kde Olgerd ležel jako jeden z těch
na deskách vytesaných rytířů
na hrobech v kostelích, a bylo mu,
jak by ty staré lindy před oknem
nad rakví jeho temná ramena,
ve tichém smutku k nebi zdvihaly.

Noc minula, a po ní slavný den,
kdy korunován králem Ferdinand,
a Olgerd sebou nehnul; ráno však
když po opětné noci nastalo,
když rudé červánky se nítily
zas v temné spleti stromů haluzí,
vstal Olgerd prudce, neboť vzpomněl si,
dnes Anně královně že korunu
na hlavu arcibiskup postaví,
a zrak mu hořel. Silným náhle byl
a zašeptal si: „Blonde, spěchej tam
před oltář boží, uzříš andělskou
tu ženu v majestátu královském,
nic svoje poznáš, smělče šílený,
před glorií dvojí, kterou kolem ni
Bůh roznítil, jak ohně v svatyni —
zář důstojnosti ženy, královny!
Patř na ni, blonde, a pak odejdi
a pohřbi se i svoje šílenství,
kde nejtemněj tvé lesy šeří se!...“

A zamyslil se na to na dlouho,
sám nevěděl, kde duše bloudí mu,
čas však když přišel, dal se na cestu
do chrámu jako na poslední pouť,
již před svou smrtí koná poustevník.

A u svatého Víta schoulil se
jak žebrák v stínu sloupu... Slyšel šum
jak mnohých vod, však tváři nepozveď
až lid si blízko šeptal: „Hlediž, hleď,
již přichází tu naše světice!“

Tu Olgerd vzdych' a pozveď hlavy své
a hleděl tam, kam hleděl všechen lid.
Jak záblesk slunce v šeru sloupení
ji viděl, Annu, Jagellonců květ,
háv stříbrný, sobolím roubený
plál bíle kolem luzné postavy,
a spodní roucho, purpur perlami
jak deštěm kropený, se za ní vlek'
a drahokamy osázený lem
nes', v úctě skloněn, Jiří markrabě,
a dámy sledující davem ji,
do jedné v šedých šatech z damašku,
jichž levý rukáv stříbrohlavový
byl jiskřícími poset granáty,
jak letních oblaků se zdály lem,
jenž kolem luny luzně skupí se
a světlou šedostí svou zvyšuje
zjev její bílý, vzdušnou hybností
pak snivý její tichý majestát.
A bylo slavno v lepé svatyni,
jak v lunojasné noci. Klenula
se vysoko a volně nad hlavou
té luzné, bledé, světlé královny,
jak dřímající, čaru plný les,
a vše co Olgerd nyní uviděl,
se zdálo mu jak vzrušná legenda
na zlatou půdu štětcem kouzlena...
Před oltář vedli Annu, stála tam
jak lilie v bezvětří, až zavanul
dech nadšení jí duší... zachvěla
se lehce, sklonila se, poklekla,
líc chýlíc pokorně až na dlažbu,
na Boha z hloubi nitra volajíc,
by hodnou učinil ji purpuru.
V tom abatyše panen klášterních
u Jiří svatého se blížila,
a nesla korunu co odpověď
na vroucí, tichou tuto modlitbu,

před Annou stála, temný smutku zjev,
stín jako truchlý světské velkosti,
a arcibiskup, stařec velebný,
vzal křižmo svaté z drahé nádoby,
by dotekl se šíje královny,
a bílých rukou její sepjatých,
jak by ji pomazával k oběti.
Tu Olgerdovo srdce chvělo se
tak velkou lítostí, že zastenal,
ta koruna se zdála z trní být,
a čekal, že se zjeví anděl snad,
by prorockým ji slovem varoval!
Však abatyše vedla královnu
teď za clonu do stánku z purpuru;
a chrámem zněly hymny prosebné,
jak o návrat by slunce volaly,
a když se Anna znova zjevila
před oltářem, tak byla spanilá
jak mladé slunce, vyšlé z ranních par,
neb byli čepec z perel sňali jí
a stužku z purpuru, a vlasů proud
jí volně padal, zlatých paprsků
slap vonný, zdobící jí nádherněj
než všechen šperk i brunát královský,
a zas se zdála lilií vzniknuvší
na stopě archanděla v Edénu,
tak čistá, světlá, snivá, přesladká,
a všechen lid se vrh' na kolena,
jak na znamení zvonu... Sklopila
zrak nebeský v pokoře hluboké,
když meč a žezlo, zlaté jablko
teď přinesli, a z Rožmitála Lev
když pozveď hlasu, slavně volaje:
„Hle, Čechové, před Bohem stojí ta,
jež vaší zemi má být královnou!
Nuž, mluvte, chcete aby dosedla
na slavný trůn, kde seděl Přemysl?“
A sotva dořek', zatřásl se chrám
jak hromem, jedním hrdlem výkřik zněl:
„Buď zdráva, Anno, česká královno!“

(Pokračování.)

Don Gesualdo.

Črta od *Ouidy*.

(Pokračování.)

III.

Zima minula a únorem rozestřelo osení všude zelený koberec; mandloně kvetly na stráních, fialky vystýlaly cestu sasankám a vrby rašily podél mlýnského náhonu. Zvuky rohův, hraní na loutny, rány z ručnic rozlehaly se na statcích a ve vsi pilo se víno, jak už venku slaví karneval. Nebylo té slávy přílišně, neboť časy jsou kruté a srdce lidí jsou těžká v těchto dnech a slunečný půvab a jará veselost, druhdy v karnevalu tak přirozené, jsou věci na vždy mrtvé v Italii zrovna jako ty ilexové lesy a velké zahrady, které vyhynuly na věky věkův.

Přišel půst s hlaholem zvonů rozléhajícím se v smutné jednotvárnosti po luzích a polích, kde kvetly narcisky po milionech a farář při kostele San Bartolo postil se a modlil a trýznil tělo své všemi způsoby, jichž mu víra dovolovala, a doufal, že těmito útrapami, bolestmi a kajícnictvím vyprosí Generose slitování na nebi, když ne na zemi. Celý půst modlil se k Bohu vroucně za ni.

Dnem i nocí rozrýval si mozek přemýšlením o postihnutí jediné stopy, kdo asi vraždu spáchal. O ní nepochyboval; kdyby sami apoštolové a svatí byli sestoupili na zem svědčíce proti ní, byl by jim volal vstříc, že jest nevinna.

Palčivá podezření, příšerné, nepotlačitelné pochybnosti, které ob čas přicházely na mysl jejímu milenci, když chodil v noci sem a tam po břehu řeky dívaje se k oknům komůrky, která bývala její, ani na okamžik nepadly stínem na silnější víru Gesualdovu, sláb jak byl tělesně a do jisté míry také povahou.

Ať si pravda snad zůstane hrozným tajemstvím pohrouženým v neproniknutelnou temnotu na vždy; — to u něho nevážilo nic; on byl přesvědčen, že jest nevinna. Což jí neznal, když byla malé, bosé děcko, jen jen lítající mělkými, zelenými touňkami, vysokou, žlutou travou a sluncem ozářenými sítinami tam na ústí Arna?

Ta jeho příchylnost k ženě Tassilově byla čista jako padlý sníh, ale jemu zdálo se, že příchylnost, kterou k ní měl, potěšení, které mu činilo hovoření s ní, byly zločinné. Byly doby, kdy jeho oči, které měly viděti v ní pouze duši spasení vyžadující, postřehly také její tělesnou krásu. To stačilo, aby sám sebe považoval za viníka. Ta nevýslovná úzkost, kterou o ni měl, pocházela ze sympathie, z náklonnosti osobní. On to věděl a to vědomí vrhalo jej k nohám krucifixu v mukách výčitek svědomí. On věděl též, že jí ublížil nesouvislostí a polovičatostí svého svědectví jakož i horlivostí, s kterou se tak nemoudře snažil osvědčovati její nevinu, kterou ničím dokázati nemohl; cítil, že její osud zhoršil i tím pouhým přirozeným pudem lidskosti, který ho přiměl k tomu, aby odnesl mrtvolu jejího muže pod střechu kostelní a zavřel dvéře před hlučícím a zevlujícím zástupem, jemuž byla celá ta tragedie pouhou kratochvílí. On více než kdo jiný uvedl ji v podezření, on více než kdo jiný přispěl k tomu, aby pozemský mír a štěstí byly pro ni navždy ztraceny.

I když ji propustí tam ze soudního domu, vyjde jenom, jsouc zbavena cti na celý život. Sám její milenec, jenž miloval ji ohnivou, nezřízenou, mladickou touhou, řekl, že by se styděl jíti po jejím boku za bílého dne, dokud tato skvrna možného, třeba nedokázaného zločinu bude tkvíti na ní. A tak začínal se v chorobně citlivé duši Gesualdově probouzeti strach, není-li to snad hříchem zabývati se takto osudem člověka jednoho na úkor a škodu jiných. Kandida viděla se vzrůstající úzkostí, jak ode dne ke dni více hubne stávaje se více podobným stínu. To věděla, že se každý kněz má postit v tento svatý. předvelikonoční čas, ale on sotva dotknul se toho, co právem jísti mohl; čerstvě snešená vejce a křehký salát ho nelákaly a žádný smrtelný člověk, jak mu řekla, nemůže býti živ o vzduchu a vodě, jako on.

„V každé pobožnosti měl by býti také rozum,“ řekla mu. a on přisvědčil. Avšak proto přece nezměnil způsob svého života, jenž podobal se spíše životu mnicha v Thebaidě nežli živobytí kněze na faře. Měl v sobě duši sv. Antonína a sv. Františka, ale narodil se příliš pozdě, svět nynější byl příliš surovým. příliš nevěřícím pro něho i v tomto malém, primitivním vesnickém zákoutí, jež ukryto bylo před zraky lidskými mezi svým prosem a pod svými fíkovými stromy.

Lidé v Marce pozorovali na něm tu velkou změnu. Bledý býval vždy, ale teď měl barvu Umučeného ze slonové kosti; nemluvným býval také, ale vždycky měl hravého slova pro děti a vlídné útěchy pro stáří: teď byl jako němý. Netečný a mechanický způsob. jakým odbýval bohoslužbu v kostele, kontrastoval s vášnivými a zoufalými výkřiky. které zdály se přicházeti ze samých hlubin duše, když kázal, tak že až děsil své vesnické posluchačstvo, které mu naprosto rozuměti nemohlo.

„Člověk by myslil, že má náš dobrý farář na duši nějaký hrozný hřích,“ řekla jednou večer nějaká žena Kandidě.

„Ne, ne; je čistý jako beránek,“ odvětila Kandida otáčejíc kuželem. „Ale nevěděl si nikdy rady a byl vždycky jako dítě a příliš zabrán do věcí nebeských — ať mi všichni svatí odpustí, že tak mluvím. Měl by býti někde v klášteře se svatým Romolem a sv. Františkem.“

Avšak i hospodyně, ačkoliv učiněná věrnost sama, byla v tajnosti svých myšlének nemálo znepokojována změnou, kterou viděla na svém pánu. Přičítala to ovšem jeho rozčilenosti nad nebezpečím, v němž se nalézala Generosa Fè: — avšak to zdálo se jí býti nehodno jeho svatého povolání. Taková lehkomyslná sojka, jak vždycky nazývala mlynářovu ženu, byla docela nehodna zabývati, i v samé soustrasti, myšlénky tak svatého muže.

Nemohlo býti pochybnosti, že to byla ona, která zasadila tu ránu nožem v rákosí na úsvitě před sv. Petrem a Pavlem, myslila si Kandida, mezi jejíž ctnostmi měla soustrast jen málo místa; — ale co faráři po tom?

Po svém prostém, mateřském a nešetrném způsobu odvážila se kárati svého pána za to, že jeví tolik soucitu s hříšnicí.

„Lidé v Marce říkají, že myslíte příliš mnoho na tu ošklivou věc: ano šeptají si, že zanedbáváte své svaté povinnosti,“ pravila k němu předkládajíc prostinkou večeři sestávající ze salátu s olejem. „Zločinů bude vždy co svět světem bude, ale to není příčina, proč by se dobré duše měly trápiti tím, čemu odpomoci nemohou.“

Gesualdo neřekl ničeho. ale ona viděla, že se mu svaly kolem úst chvějí.

„Mně nepřináleží kázati vaší velebnosti o vašich povinnostech,“ pokračovala uraženě, „ale lidé říkají, že míti tolik soucitu s hříšnou ženou, jest nespravedlnost k duším nevinným.“

Gesualdo s náhlou, prudkou náruživostí udeřil do stolu sevřenou rukou.

„Jak se to opovažujete říci, že je vinna?“ zvolal. „Kdo to dokázal?“

Kandida pohledla naň chytrým, podezřívavým pohledem a postavila láhvičku s olejem.

„Nenalezla jsem nikoho, kdo by o tom pochyboval,“ řekla krutě, „kromě vaší velebnosti a jejího milence tam ve ville.“

„Jste všichni až příliš ochotni věřiti zlému,“ řekl Gesualdo s nervosním chvatem, vstal, odstrčil neokusenou večeři a odešel z domu.

„Je celý bez sebe pro tu nezvedenou straku,“ myslila si Kandida a sečkavši chvilku, nevrátí-li se, sedla si a snědla salát. Ať si je zločinů na světě co much v létě na dláždění, proto přece nenechá to dobré jídlo se zkazit.

Po večeři vzala kužel, vyšla ven a sedla si na nízkou zeď, která dělila kostelní pozemek od cesty. a dala se do řeči s každým, kdo náhodou šel z vesnice kolem. Nikdo v Marce neměl nikdy tolik na práci, aby nezbylo chvilky na klepy, a kostelní zeď byla oblíbeným shromáždištěm opálených žen s pletí jako uzně pod širokými letními klobouky aneb s vlněnými zimními šátky; přicházely a odcházely cestou na pole a z pole ke studnici nebo k prádlu, kde pěnila se velká kamenná koryta hnědou vodou pod révovým loubím a do nešťastného prádla se tlouklo a bušilo, jakoby to byla litina. A zde, mezi kmotrami a přítelkyněmi nemohla si Kandida pomoci a musila aspoň ceknouti malým slůvkem — na zdařbůh pronešeným steskem, — které prozrazovaly neklid její duše, jejž způsobovala změna jejího velitele. Byla mu oddána, ale její oddanost nebyla tak mocná jako její náchylnost k tajnostem a její netrpělivost nade vším, co bylo hrází její zvědavosti. Nebyla si vědoma, že by byla řekla slabiky, jež mohla ublížiti jeho pověsti, ale všechny sousedky odcházely od ní s myšlénkou, že je to na faře nějak pohaceno a že kdyby hospodyně chtěla, mohla by povídati velmi podivné věci.

Ode dne, kdy mlynář zavražděn, začalo se v Marce rozmáhati nepříznivé smýšlení s Gesualdem. Člověk, který sebou nelomcuje a nekřičí a nehořekuje až do ochraptění, když se stane sebe menší věc, jest nepřirozeným a podezřelým v očích italské obce. Lidé v Marce si začínali vzpomínati, že jest mezi nimi přece jenom cizinec a že se choval k ženě Tassa Tassila vždycky přátelštěji, než srovnává se s jeho povoláním.

Falkovi Melegarimu byl k ní přístup od úřadů zabráněn. Nebyli si jisti, zdali jako milenec nemá snad nějaké spoluviny na spáchaném zločinu; kromě toho byla jeho řeč před vyšetřujícím soudcem při předběžném výslechu tak prudká a nemoudrá, že popudila proti němu všechny soudní úředníky. Toto nepřipuštění jej k ní zvyšovalo bědu, kterou cítil, a zároveň popuzovalo jej k hořkosti proti Gesualdovi, jemuž bylo dovoleno ji spatřiti.

„Ti černí hadi se proderou a proplazí všude,“ myslil si vzpurně, a jeho opovržení a nechuť k stavu kněžskému, jež osobnost a povaha Gesualdova byly krotily, oživnuly opět v prvotní síle.

V době velikonoční býval Gesualdo vždycky velmi unaven. A když letos velkonoce přišly a hříchy celé Marcy řinuly se v jeho sluch, malé, špinavé, sprosté hříchy, jichž slyšení jej unavovalo a ošklivilo se mu, zdály se mu ještě nudnější a ohyzdnější. než kdy jindy. Bylať taková podobnost a takové opakování se v těch jejich zpovědích: ziskuchtivost, lakota, nepočestnost, — ta stupnice se nikdy neměnila a řetěz táhl se vždy s těmitéž články nízkých malicherných a prostých věcí. Zpovědník vysléchal je s myslí uondanou a srdcem chorým a dávaje jim rozhřešení, zachvěl se pochybností nad neomylností církve své, pochybností, která projela mu ponejprv duší děsnou hrůzou. Celý svět, zdálo se mu, že se proměňuje. Bylo mu, jakoby i sama pevná země povolovala mu pod nohama. Jeho velké oči nabyly plachého a zděšeného pohledu a jeho tvář spadala se den ode dne více.

Bylo to po posledním církevním obřadu v témdni velikonočním, když večerními stíny přicházel ke kostelu muž. Jmenoval se Emilio Raffaglio, ale všude říkali mu jen Girellone, pytlák. Takové měnění křestních jmen děje se u venkovského lidu, až jméno původní se téměř zapomene, kdežto příjmení sotva kdy se užívá. Girellone byl vozka zaměstnaný ve mlýně teprve několik měsíců. Bylo mu asi třicet let, měl osmahlou tvář, huňatou hlavu, lískové oči, mdlé, ale zchytralé. Byl oblečen svátečně a měl klobouk posazený na stranu; smekl jej, když vstoupil do kostela. Neuměl číst ani psát a jeho pojmy o víře byly mlhavé a podivné; kostel zdál se mu věcí, mající v sobě nějakou zázračnou moc jako nějaké kouzelné náčiní nebo kytka divotvorného koření; bylo pouze nutno, aby člověk zachovával jisté obřady a spásu měl jistou; co dělá člověk venku, na tom nezáleží. Nic na světě nevyrovná se zmatku a neurčitosti pojmův italského venkovana ve věcech náboženských. Kněz jest mu tím, čím jest kouzelník divochovi; jeho rady jsou mu ničím, ale před jeho výkony má pověrčivý strach.

Tento muž smeknuv klobouk, vstoupil do kostela a obrátil se k zpovědnici; jak tam šel, poznamenal se křížem. Gesualdo připravil se s povzdechem k vyslyšení zpovědi, ačkoliv hodina byla neobyčejná a dlouhé církevní obřady jej unavily tak, že se mu hlava točila, a v očích se mu dělaly mžitky. Avšak tělesní slabost a nepříhodnost doby nebyly mu nikdy výmluvou, aby nekonal svůj úřad. Poznav vozku, očekával znaveně obvyklé povídání sprostých ničemností, všedních hříchů, ono obvyklé vyznávání se z opilství, krádeže a odevzdal se zmalátněle v poslouchání zmatených a věčně se opakujících odpovědí, které mu lidé na jeho otázky dávali. Jeho svědomí vyčítalo mu netečnost. Zdaž neměla mu býti duše tohoto odporného, vínem prosáklého člověka tak drahou, jako duše stvoření nejpůvabnějších?

Muž odpověděl na obvyklé zpovědní otázky nepřívětivě a ledabylo; chtěje, nechtěje, on musil jíti k zpovědi; pověra jej k tomu doháněla a ta byla v této době mocnější, než co jiného; avšak on zlobil se na své vlastní svědomí a bál se toho, co činil; nohy se pod ním třásly a bylo mu, jakoby mu jazyk v ústech rostl a jakoby se zdráhal pohnouti se, když řekl konečně temným, dušeným hlasem:

„Já jsem ho zabil!“

„Koho?“ tázal se Gesualdo a srdce přestalo mu na mžik tlouci. Ještě neslyšel odpověď a věděl, co to bude.

„Tassa, mlynáře, mého pána,“ řekl Girellone a vypraviv ze sebe takto první vyznání, nabyl důvěry a odvahy, a prostými, zmatenými, mluvkovitými výrazy, jež jsou u lidí jeho druhu obecny, přichýlil ústa blíže k uchu Gesualdovu a povídal, s jakousi nepochopitelnou pýchou na tento skutek, proč a jak jej byl spáchal.

„Chtěl jsem odjet do jižní Ameriky,“ povídal tlumeně. „Mám tam sestřence a on psal, že se tam dají rychle vydělat peníze a že se pracuje málo. Chtěl jsem často vzíti Tassilovi peníze, ale vždycky jsem se bál. Zavíral, jak jen co dostal, ať to bylo sebe méně a nespatřilo to více světla, dokud to neodnesl do banky nebo neplatil za její fintění. Vyhodil mnohou padesátku za její hadry.“

„Hleďte, v ten den před sv. Petrem a Pavlem dostal za pšenici sedm set franků a já viděl, jak je zavírá ve svém pokoji a slyšel jsem, jak povídal ženě, že je zejtra odnese do města. To bylo dopoledne. Večer měli spolu horší hádku než obyčejně. Ona se mu vysmívala a on jí hrozil. V noci jsem poslouchal, kdy vstane. Vstal před svítáním, odstrčil závoru a otevřel mlýn sám, zavolal na stárka, řekl, že půjde do města, a poručil nám, co máme dělat. Řekl, že bude celý den pryč. Bylo ještě šero. Vykradl jsem se za ním, nikdo mne neviděl. Řekl jsem si, že mu vezmu ty peníze, jak přijde po křižovatkách k poště v Sant Arturo. Neřekl jsem si, že ho zabiju, ale byl jsem odhodlán ty peníze mu vzít. Stačilo to, aby se člověk dostal do Ameriky a trochu se protloukl, když už tam byl. Tak jsem se tedy k tomu vzchopil. Peníze jsou na světě všechno. Šel jsem za ním asi čtvrt hodiny než jsem se sebral. Neviděl mne pro rákosí. Šel přes trávu, kde jsou ty stromy tak husté, když jsem si pomyslil: ‚Teď anebo nikdy!‘ Vyskočil jsem naň a bodl jej pod lopatku. Svalil se jako kámen. Prohledal jsem jej, ale nenalezl v jeho kapsách ničeho, kromě nabitého revolveru. Myslím, že tu cestu do města jenom předstíral, chtěje se vrátit a dopadnouti milence spolu. Zahrabal jsem nůž pod topolem několik kroků od místa, kde padl. Mohl jsem jej hodit do vody, ale povídá se, že věci, které lidi zabily, vždycky vyplavou. Naleznete nůž pod velkým topolem, známým po celém kraji: seděl prý pod ním jednou Pietro Leopoldo. Na čepeli bylo trochu krve, ale jinde žádné nebylo, neboť on se zakrvácel do vnitř. Lidé se tak zakrvácejí, když dobře bodnete. Jako chlapec učil jsem se řeznictví a zabíjel jsem tak voly; vím, jak se to dělá. To je vše. Když jsem viděl, že ten starý dareba nemá peněz při sobě, byl bych jej za to zabil dvacetkrát. Nevím, jak se to mohlo státi, že odešel z domu bez nich; jinak to nebylo, než že, jak povídám, se chtěl potají a neočekávaně vrátit a překvapit svou ženu s Melegarim. Tak to asi bylo, jak myslím, neboť jakkoliv byl lakotný na své peníze, byl ještě lakotnější na svou ženu. Obrátil jsem ho na hřbet a nechal ho tam ležet; vrátil jsem se do mlýna a dal se do své denní práce, až lidé přišli, zbudili ji a řekli jí, co se stalo. Potom jsem nechal díla, šel jsem tam a díval se na to, jako ti druzí. To je vše.“

Muž, který se tak zpovídal, byl klidný a ne dojat, kněz, který jej slyšel, chvěl se hrůzou a zbledl i na rtech rozčilením a úzkostí.

„Ale jeho žena jest obžalována! Může býti odsouzena!“ zvolal v smrtelných úzkostech.

„Já to vím,“ řekl muž tupě. „Ale vy nemůžete na mne povědít. Řekl jsem vám to pod pečetí zpovědní.“

Bylo to pravda; ať se stalo cokoliv, Gesualdo nemohl nikdy povědít, co byl slyšel. Oči se mu zatemnily, hlava se točila a smrtelná mdloba zachvátila jej; po celý život byly kolem něho jen věci obyčejné, prosté; slyšel dost o lidských zločinech, ale nikdy nepřistoupily k němu tak blízko; znal hříchy světa, ale nikdy si je v jich nahotě nepředstavil. Pocit, že vrah Tassa Tassila jest u něho na vzdálenost ruky, že tyto oči, které se naň upíraly, ten hlas, který mluvil k němu, jsou očima a hlasem skutečného vraha, že jest mu možno, a přece naprosto nemožno, přispěti spravedlnosti a zachrániti nevinu — vše to dopadalo na něho přemáhajícím břemenem hrůzy a odporující si povinnosti. Pozbyl vědomí jak tu klečel a padl ku předu na zábradlí zpovědnice.

Jeho učitelé pravdu mu říkali za dnů noviciatu, že nebude nikdy dosti otužilým, aby popatřil v tvář skutečnostem života.

Když opět nabyl citu, zraku, sluchu a vědomí, které vracely se mu pomalu a s divnou, tupou, palčivou bolestí v údech, v těle a mozku, bylo v kostele už tma a muž, který se byl vyzpovídal ze zločinu, byl pryč.

Gesualdo sebral se s namáháním, sedl na dřevěnou lavičku a snažil se přemýšleti. Styděl se hořce za svou slabost. Zač že stál, on pastýř a vůdce lidí, když na první slovo hrůzy, které jej zastrašilo, omdléval jako omdlévají ženy a nenalezl odpovědi zatracující, kterou přece říci měl? Zdaž k takové zbabělosti pomazali jej a přijali za služebníka církve?

Jeho první myšlénka byla jíti a svěřiti se se svou slabostí a nedostatečností biskupovi; hned však vzpomenul si, že nesmí hledati ani této úlevy; žádné živoucí bytosti nesmí svěřiti toto hrozné, krvavé tajemství.

Zákon, jenž nešetří ničeho, nebyl by měl úcty také k tajemství zpovědnice; ale on věděl, že všechny zákony světa nemohou sprostiti jej vazby povinnosti, kterou byl dobrovolně vzal na sebe.

Půlnoc již minula, když s chvějícíma se nohama tápal ku vchodu kostela a vešel po kamenných schodech do svého pokoje.

Kandida pootevřela dvéře a vstrčivši hlavu do pokoje, zvolala:

„Kde pak jste chodil tak dlouho a nechal lampu hořet nadarmo a svou dobrou postel čekat na sebe? Nejste dost silný, abyste bděl do tak pozdní hodiny a na kněze se takový čas nesluší.“

„Ticho, ženo,“ řekl Gesualdo hlasem, jakého od něho dosud nikdy neslyšela. Vyšel a zavřel dvéře. Prahnul po prvním úsvitu dne a přece se ho bál.

Když přišel úsvit, nepřinesl mu ničeho krom vědomí, že jest skutečný vrah zde, na čtvrt hodiny od něho a že přece nemůže býti odevzdán spravedlnosti, ano že nevinná žena zachráněna býti nemůže. Obvyklé zaměstnání téhodne zaujalo všechen jeho čas i odbýval je s mechanickou přesností, avšak všechna jeho slova byla jako ze sna; červené, písčité cihly domu, borový stůl s černou kávou a kulatým bochníkem chleba na něm, kamenná nádoba, kde Kandida prala petružel a ořezávala salát, starci a stařeny přicházející žvatlavě povídat své trampoty a prosit o peníz, slunečná záře proudící se přes práh, drůbež sbírající drobty po podlaze, všechny ty domácné a známé věci zdály se mu neskutečnými a pohlížel na ně jako mlhou.

To jeho malé, útulné obydlí, s černými cypřišovými stíny padajícími přes ně, obydlí, které se mu zdávalo býti místem dokonalého míru, tísnilo jej teď jako vězení; srdce jeho bylo stýrané a choré.

Asi za týden, v mrtvé noci, hnán jakýmsi nepřekonatelným popudem, jenž jej pronásledoval celých sedm dní, vstal, rozsvítil lucernu a vyšel z domu bez hluku, kradmo jako za nějakým zločinem, vzal hrobníkovu motyku a ubíral se černými stíny rozkládajícími se přes trávu k místu, kde bylo leželo mrtvé tělo Tassa Tassila. V měsíčném svitu stál tu štíhlý a vysoký listnatý sloup; byl to krásný lombardský topol, jehož ušetřila sekyra, protože jej Marca u vzpomínce na dny minulé litovala. Ptáci, kteří tam ve větvích spali, vyletěli s velkým šumotem křídel a poděšeným kvíčením, když je krok Gesualdův probudil a vyplašil. Postavil lucernu na zem, neboť měsíc nepronikal do hlubokého šera stínů okolních topolů, a začal kopati. Chvíli kopal bez úspěchu; až narazila motyka o něco, co se v suché hlinité půdě zablesklo; byl to nůž. Zvedl jej a mráz mu projel tělem. Na ocelové čepeli byly tmavé, rudé skvrny. Byl to úzký, málo zakřivený nůž, asi šest palců dlouhý, takový, jaký má každý Vlach nižších tříd stále u sebe a jakým páchá se většina vražd v Italii.

Zadíval se naň. Kdyby ta bezduchá věc mohla mluviti a mohla pověděti o zločinu, který provedla!

Pokleknuv na zem díval se na nůž, jakoby jej poutal kouzlem; potom uložil jej hloub do země, zasypal jej a srovnal zemi nad ním. Půda byla tak suchá, že nezůstalo téměř ani známky po tom, že byla vykopána. Vážně vracel se domů jsa nyní přesvědčen o pravdivosti zpovědního vyznání. Několik lidí jej potkalo; hoši ženoucí časně dobytek na vzálený trh, pozdravili jej uctivě a když přešel, zasmáli se.

„Což pak dělala jeho velebnost s motykou a v noci? Kopala poklady?“ V kraji byly pověsti o pytlích dukátů, které prý byly zakopány u řeky z obavy před Francouzi, když s nimi první konsul vpadl do Italie.

Gesnaldo nespozorovav jejich poznámek odcházel domů, uložil motyku, otevřel kostel, vstoupil a modlil se dlouho; potom zbudil kostelníka a poručil mu, aby zvonil na jitřní. Muž vstal mruče, protože bylo ještě tma a ve dne povídal sousedům o prapodivném jednání farářově, jak chodí celé noci po pokoji a někdy vychází do polí v čiré tmě i stěžoval si, že jemu samému, to jest kostelníku, už dochází trpělivost a že se z toho rozstůně. Po vsi rozmohl se pocit nejistoty a někteří navrhovali již, aby se promluvilo s biskupem v městě; ale každý se bál učiniti sám tento krok a nikdo si nevěděl rady, jak se k takové velké osobnosti dostat, a věc zůstala tedy jak byla. Ale nepokoj a příkrost, kterou v nich budilo podivné počínání si kněze, rostly stále a zároveň také šířilo se víc a více přesvědčení, že ví o zavraždění mlynáře více, než kdy poví.

Děsné pomyšlení, že snad je spoluvinníkem vrahovým, vzbudilo se také v Gesualdovi; mlčení, které nuceně zachovával vůči bídníkovi dohánělo jej k této víře. Jeho vetché zdraví a rozrušené čivy nestačily tak těžkému břemenu snešení tak hrozného tajemství.

„Přišlo to za trest, že jsem na ni příliš často myslil, že mne její osud příliš hluboce dojal,“ říkal si a duše jeho chvěla se nad tím, co zdálo se mu býti tak velikou vlastní vinou.

Od těchto čas, co vyslechl zpověď Girellonovu, neodvážil se vyhledati Generosu v žaláři. Neodvážil se pohlednouti do jejích hořem strhaných očí a cítit při tom, že by ji mohl osvobodit a přece nesmí mluvit. Třásl se, že by snad vida utrpení této ženy, která měla tolik moci dojmouti jej a činiti jej slabým, zpronevěřil se svému svatému úřadu a že by mu snad tajemství uniklo ze rtů. Jako všechny bojácné a nerozhodné povahy hledal útočiště v odkládání.

Naprosto nevěda o obrácení se obecného mínění proti němu, a úplně pohroužen v onu vytrženost, která povstává ze zaujetí duše jedinou, vše ovládající myšlénkou, konal své kněžské povinnosti a kostelní obřady jsa si nevědom toho, co činí zrovna jako ty svíčky, které sakristian rozsvěcoval. Vyznání zločincovo pronásledovalo jej dnem i nocí. Viděl je napsané písmem krvavým na holých bílých stěnách své ložnice, své sakristie ano i kostela. Vrah byl zde, ve vsi a nikdo to nevěděl; pracoval jako druzí v jasné, líbezné sluneční záři, mluvil, smál se, jedl a pil, bděl a spal nepodezříván nikým jako děcko nenarozené. Po celou tu dobu byla Generosa ve vězení. Zbývala pouze jediná naděje: bude li od soudu propuštěna. Ale i potom zůstane na ní lpěti jizva, skvrna domnělého ač nedokázaného zločinu bude vrhati stín na celou její budoucnost a učiní jméno její pověstným po všem kraji. Sám její milenec řekl, že pouhé propuštění z obžaloby, zůstavující za sebou pochybnost a podezření, nikdy nevrátí jí světlo a radost života. Každá ruka vztáhne se proti ní, každé dítě bude na ni ukazovat jako na ženu, která byla zavřena pro zavraždění svého muže.

Jednoho dne navštívil Falka Melegariho, když tento rovnal své správcovské účty u starého stolku v hlubokém výklenku ve ville.

„Víte-li, že jest přelíčení položeno na desátého příštího měsíce?“ řekl tichým sklíčeným hlasem.

Mladý muž opřev se do dřevěné židle dal pouze kývnutím hlavy na jevo, že ví.

„A vy?“ řekl Gesualdo s pátravým výrazem v očích, „propustí-li ji, budete míti té odvahy, abyste před světem ukázal svou vlastní víru v její nevinu? Pojmete ji za manželku, až bude na svobodě?“

Otázka byla náhlá a neočekávaná. Falko změnil barvu a váhal.

„Vy si ji nevezmete!“ řekl Gesualdo.

„To jsem neřekl,“ odpověděl mladý muž vyhýbavě. „Nevím, zdali by si toho žádala.“

Žádala! Gesualdo neznal mnoho lidské povahy, ale to věděl, co ta chladná slova znamenají.

„Já myslil, že ji milujete! Mýlil jsem se,“ řekl trpce. Růžový ruměnec zbarvil na okamžik voskovou bledost jeho tváře.

Falko Melegari pohledl naň vyzývavě.

„Duchovní by se neměl míchat do takových věcí! Zdali ji miluju! Miluju ji — ano. Užírá mi to život, když na ni pomyslím, jak tam jest. Uťal bych si pravou ruku, abych ji zachránil; ale vzíti si ji, bude-li propuštěna, — to je jiná věc; státi se příslovným, stát se předmětem posměchu pro svou lehkověrnost, dívat se, jak všechno hledí na člověka skrze prsty, — to je jiná věc, jak povídám. Nestačí, když ji soud obžaloby sprostí; tím nedokáže se její nevina lidem zde ani mým vlastním lidem v mém rodišti.“

Vstal a odstrčil netrpělivě těžkou židli; styděl se za svou vlastní řeč, ale i u nejohnivějších povah italských jsou opatrnost a sobeckost nejmocnějšími pudy. Gesualdo hleděl naň s velkým opovržením z hloubi svých tmavých jako mluvících světlých očí. Tento hezký a tak mužně vypadající milenec zdál se mu býti tak prachatrným ubožákem, zbabělcem, nevěrníkem.

„V hloubi své duše pochybujete o ni sám!“ řekl přísně a s opovržením, jak se obracel od psacího stolu a odcházel ven skleněnými dveřmi do zahrady.

„Ne! při sám Bůh, já o ní nepochybuji,“ zvolal Falko Melegari. „Ani na hodinu, ani na okamžik jsem nepochyboval. Ale učinit, aby věřili jiní, to je jiná věc. Budu ji živit, budu jí přítelem, když ji propustí; — ale vzíti si ji — uvésti ji ke svým lidem, — slyšeti každého povídat o své ženě, že byla zavřena pro podezření z vraždy, to bych nemohl učinit, — neučinil by toho nikdo, kdo má čest k ztracení. Člověk miluje k vůli lásce, člověk se žení k vůli světu.“

Mluvil do prázdného vzduchu; nebylo nikoho, kdo by jej poslouchal, jen malé zelené ještěrky, které vyklouzly z děr v kamení pod schody. Gesualdo byl již přešel přes trávník zahrady a zmizel za vysokým vavřínovým plotem.

Mladý muž dal se opět do psaní, ale byl neklidný a rozrušen a nemohl pokračovati ve výpočtech svého „má dáti“ a „dal“ a v rozvrhování zisku a ztráty. Vzal ručnici, zahvízdal na psa a vyšel ke stráni, kde byli zajíci ve vřesu a sluky v krčince. Mysl jeho byla pobouřena a rozzuřena na Gesualda; on cítil, že se musí zdáti větroplachem a ubohým, nemužným, nevěrným tvorem v očích tohoto kněze. Avšak tím byl si jist, že mluvil pouze tak, jak by byl každý jiný mluvil na jeho místě.

V sympathii společného zármutku bylo se jeho srdce na čas ku Gesualdovi rozhřálo jakožto k jedinému člověku, jemuž osud ženy Tassa Tassila ležel na srdci; ale teď, když ozvalo se v něm podezření, vrátilo se opět jeho opovržení s církví, a všechna ta nenávist, kterouž byla v něm vlídná povaha kněze v Marce na čas uspala.

„Jakž jinak, — je to lhář a pokrytec,“ myslil si zuřivě. — „Snad byl také sám vrahem!“

Věděl, že je ta myšlénka šílená. O Gesualdovi se vědělo, že nikdy neublížil mouše; v pravdě, pro tu jeho citlivost posmívaly se mu děti v Marce, když vysvobodil ptáky, kobylky nebo žáby z jejich tryznitelských prstů a zakázal jim házeti kameny po jehňatech a kůzlatech, která honily na pastvu. „Nejsou křtěny,“ odpovídaly děti často s výsměškem a Gesualdo jim často odpověděl: „Dobrý Bůh je pokřtil sám.“

Bylo to naprostou šíleností domnívati se, že by takový muž, něžný jako žena, bojácný jako beránek, byl mohl zabodnouti Tassa Tassila na několik honů od kostela, téměř ještě na samé svaté půdě. A přece ta myšlénka rostla a rostla v mysli Generosina milence, až nabyla síly skutečného přesvědčení. Nevítáme žádnou domněnku dychtivěji té, která souhlasí s našimi vlastními předsudky a je potvrzuje. Melegari zanedbával své povinnosti a práce, aby mohl volněji přemýšleti o tomto jediném podezření a kombinovati všechny nepatrnosti, aby podezření to potvrdil. Pronásledovalo jej všude, na vinném trhu, při prodeji koní a bravu, v polích, na vinohradech, o polednách, když byl obklopen svými dělníky, večer, když se procházel při měsíci sám v opuštěných zahradách villy.

V jeho bolesti a zuřivosti bylo mu úlevou, když mohl si vyliti svou nenávist na nějakém živoucím tvoru. Když sedal sám a přemýšlel o tom, co se stalo, upamatoval se na mnohou nepatrnou věc, která se mu zdála potvrzovati jeho divoké a neurčité podezření na faráře v Marce. Sám byl nevěrcem a zdálo se mu tak přirozeno míti každého kněze za schopna každého zločinu. Italský nevěrec jest tak obmezený a domýšlivý ve svém svobodomyslnictví jako italský věřící jest ve své bigotnosti. Melegari byl člověk takto dost dobrosrdečný, vlídný a veselý, ale měl předsudky své doby a své školy. V těchto předsudcích byl vždy ochoten věřiti, že kněz je učiněnou potravou pro galeje a popraviště, že jest učiněnou schránkou nepravosti, pokrytou zbožným rouchem.

„Myslím, že víte o tom více, než kdokoliv jiný,“ řekl mu drsně jednoho dne, když potkal kněze na úzké polní pěšině a oči jeho zaleskly se podezřele na schýlenou tvář Gesualda, jenž trochu couvnul, jakoby byl dostal ránu a mlčel.

Melegarimu přinesla ta slova slina na jazyk a nebyl by mohl v první chvíli říci sám, co vlastně myslil, ale vida rozpaky Gesualdovy a posuzuje mlčení jeho, začal se domnívati, že, co byl řekl náhodou, ku podivu se potvrzuje.

„Víte-li něco, co by ji mohlo zachránit, a neřeknete-li to,“ zvolal vášnivě, „ať vás všichni ďábli, v které věříte, trýzní na věky věkův.“

Gesualdo stále mlčel. Poznamenal se jenom nervosně křížem a šel svou cestou dále.

„Země pohlť všecky ty kněze,“ zahučel mladík, dívaje se za ním. „Kdyby jen člověk mohl s nimi dělat jako s jinými lidmi! — ale ve své ničemnosti a slabosti skrývají se ve svých kutnách jako ženy v sukních.“

Kdykoliv potom Gesualda potkal, již ani klobouk nesmekl a přestal dávati na jevo i ona zevnější znamení úcty k církvi, ku kterým se dříve odhodlával, aby se zalíbil šlechtici, svému pánu, jenž viděl rád, když správec dával sedlákům dobrý příklad.

„Vyženou-li mne proto,“ řekl si, „ať vyženou. Já do kostela více nevstoupím. Musil bych toho proklatého kněze zardousit.“

Podezření jest otravné bejlí, které nechá-li se růsti, brzo dozraje, a Falko Melegari nabyl brzo přesvědčení, že jeho vlastní podezření jest pravdou a že potřeba jenom času a svědectví, aby se stalo tak jasným očím jiných, jako bylo jeho vlastnímu zraku. (Dokončení.)

Skály.

Několik výjevů z dějin samoty. Od *Al. Jiráska.*

(Pokračování.)

XII.

Chodkovi se stalo po vůli a přání. Žně byly krásny, všecko obilí sklizeno za sucha a pohodlně. Také se nepřihodilo nic jiného, co by poklidné žence zahnalo s pole. Ono mračno válečné, jehož se tak děsil, zašlo v jinou stranu, ač ne daleko. Jízdný houfec páně Bubnův bylo jediné vojenské oddělení, jež toho času zabloudilo na osamělé Skály. A z toho se oddaný správce těšil nejvíce.

Po žněch pak byla tu v pohorské krajině jeseň skokem. Pod nebesy ať zataženými, ať jasnými v pustém poli, u vání studeného větru, ve žloutnoucím listí, tiše padajícím, v časném soumraku, všude dojímal nejasný, úzkostný smutek podzimu, jenž tu, na té samotě, byl dvojnásob teskným a to ještě pod krovem hostícím lidi nešťastné.

Ve Skalském dvoře i sídle bylo ticho. Ještě však tišeji a smutněji nahoře v rozvalinách starého hradu páně Salavova. Okenice i dvéře hradského stavení byly zavřeny. Žluté listí starých buků ukládalo se na jeho prahu i po veškerém nádvoří. Nebylo tu živé duše. Podzimní vítr hučel lesem. Pod jeho krovem neprocházela se již exulantská ona dívka, aniž sedala pode skalou, nyní zarostlou ostružinami, jejíž hojný plod se černal mezi listím barvu měnícím i mezi blednoucím kapradím.

Eva nepřišla sem ani zrána, ani za teskných soumraků, aniž objevila se nahoře na skalní věži. Tam jen někdy Voborský se ukázal, ale pokaždé sám, bez pana Křineckého. Nepřicházel tam večer, aby pozoroval hvězdy, ale obyčejně za slunných odpolední. Sedal na pavlači skalní věže a podepřen o zábradlí, hleděl do širého okolí, na poborský kraj ozářený jasnými paprsky podzimního slunce.

Tyto chvilky zde byly jeho, zde žil sobě, svým myšlénkám a vzpomínkám. Myslil na Evu, na dny, kdy tu meškala, myslil na památnou chvíli za letní noci, kdy tu hvězdy pozorujíce si porozuměli, i na onu před jejím odchodem, kdy dole v hradské světnici s ní na okamžik osaměv, jí ruku podal a bezděky, nevěda k sobě ji přivinul a ji na čisté čelo, nejlibeznějším nachem se zarděvší, políbil, i pak na to, jak ji a bratra s knězem Adamim vyprovázel, jak kráčeli tmavými lesy osamělými stezkami, až pak ji na rozcestí u starého dubu naposled pohlédl do její jasných očí, plných oddanosti i tichého, hlubokého smutku. —

A když se vracel osamělým lesem sám a sám na pusté Skály, cítil teprve, jak by mohl býti šťastným a jak je nešťastným. —

O všem tom se však nikdo nedověděl. Dole, v panském sídle, nikdo nepozoroval na něm nějaké změny. Pracoval a zaměstnával se jako jindy, stejně klidně a vážně a horlivěji se teď oddával službám paní Beatě a zvláště chorému jejímu manželu.

Ošetřoval jej a léčil veškerým svým uměním. Pan Křinecký tenkráte, jak se mu krev ukázala, několik dnů vyležev, poněkud pak ozdravěl. Ale jak nyní podzimní dny nastávaly, a chodily již velmi drsné, s hustými mlhami, nebo dešti a větry, pozoroval mladý doktor, že je hůře. V duchu ovšem byl přesvědčen, že všecko jeho umění je marno, než vynasnažil se, aby příteli co nejvíce ulevil, a paní jeho naději co nejdéle zachoval.

Již mu zakázal všechno namáhání, jmenovitě čtení a psaní. Tím ovšem připadla mu nová práce: zaměstnávati pana Albrechta, jemuž pracovati bylo vášní. S Voborským střídala se paní Beata, čítajíc manželu z českých knih. Voborský sáhal po přání Křineckého nejčastěji po klassicích. Tak ukracovali chorému pánu smutná odpůldne i dlouhé, podzimní večery — A přece stihl Voborský jednou přítele, když se opět z vycházky své do kraje vrátil, s knihou v ruce, sedícího v křesle u psacího, dubového stolu opodál vysokých, velikých kamen, v nichž vesele se oheň ozýval.

Pan Albrecht držel knížku v ruce a hleděl v hlubokém zamyšlení před se.

Voborský přísně mu domluvil, že není poslušen —

„Táhlo mne to, vábilo ku knihám — Četl jsem, a bylo mně dnes jako před lety, když jsem poprvé žádostivě pil z pramene klassické muzy. Hle, co mne zajalo —“

A bílá, suchá ruka pana Křineckého podala příteli rozevřenou knížku.

„Čti, ještě jednou čti —“ žádal.

Když Voborský mu po vůli učinil, a z Tacitova Agricoly se jal čísti, pan Albrecht ho pojednou přerušil a po něm vážně, jako pro sebe opakoval:

„— — expulsis insuper sapientiae professoribus atque omni bona arte in exilium acta — —“

Voborský však s důrazem četl dále:

„Dedimus profecto grande patientiae documentum; et sicut vetus aetas vidit quid ultimum in libertate esset, ita nos quid in servitute — — Memoriam quoque ipsam cum voce perdidissemus, si tam in nostra potestate esset obli visci quam tacere —“

Křinecký poslouchal s hlavou nachýlenou a když přítel ustal, opakoval si v duchu poslední slova přečtené kapitoly. Voborský zavřel knížku a chmuře čelo, promluvil:

„Dedimus profecto grande patientiae documentum.“

A doložil:

„A budeme se ještě dále cvičiti v trpělivosti. Nesu nevesele noviny.“

Vypravoval pak, co na jisto zvěděl, že Mannsfeld do Čech tohoto roku již nepřitrhne. Že sice tak chtěl učiniti od Lipníka na Moravě, když tam ze Slezska vtrhl, že však Veymarský vévoda a ostatní nejvyšší se tomu opřeli.

„Tak se pustil dále na jih, ku Kroměříži. Co však nejhoršího, že se také Valdštejn za ním pustil a to s velikou armádou. Stihne-li ho dříve, nežli se spojí s Betlenem — —“

Proto byl Voborský zasmušilý. Doufal najisto, že na podzim začnou boj osvobození; nyní již po naději a také nejisto, jak bude na jaře. Dychtivě očekával dalších zpráv. Přišly, než žádná ho nepotěšila.

Jedna ovšem byla jako paprsek.

„Mannsfeld se šťastně spojil s Betlenem!“ zněla.

Za nedlouho však uslyšel jistotnou zprávu, že nespolehlivý Betlen porušiv smlouvu začal přese všechno vyjednávati s císařem o mír a že se s ním smluvil. Zpráva tato Voborského velice zarazila. Spoléhalť s Ulickým a ostatními šlechtici ve vyhnanství tolik na toto spojení s vojvodou sedmihradským!

A co se stalo s Mannsfeldem a jeho vojskem?

O tom nejrůznější pověsti se roznášely. Jednou zvěstováno, že padl kdesi v Uhrách bojuje s císařskými, podruhé že upadl Valdštejnovi do zajetí, posléze, že se uchýlil do Turek — —

Zatím se již sníh ukázal a když pak země utuhla, donesena na Skály jednou za čas opět veselejší novina: že Mannsfeld, od Betlena opuštěn, šťastně ušel nástrahám Valdštejnovým, že se z Uher probil opět na Moravu a odtud že si cestu proklestil do Slezska. To ovšem také zvěstováno, že se Valdštejn na novo za ním pustil, ale že zůstal na Moravě na zimní byty.

Mannsfeld s vojskem ve Slezsku! Není tedy všechno zmařeno a na jaře mohou s jeho pomocí začíti! Veseleji po té Voborský vyhlížel a již tak nedočkavě a zimničně neočekával a nevyhledával dalších zpráv. Vojska obou stran odpočívají — Což by také počínala v takové zimě. Sněhu všude dost. Všecken pohorský kraj kolem Skal jakoby do něho zapadl. Černé lesy i divoké skály pokryly se hustou jeho rouškou.

Na Skalské samotě byli jako v poušti. Tajný posel zřídka kdy sem zavítal a Voborský sám také nemohl tak do kraje; jednak k vůli nepohodám, jednak, že ho doma bylo víc a více třeba, jako lékaře, rádce i těšitele. Bylo k tomu zvláštní síly třeba.

Jemu samému se teď za dlouhou dobu nedostalo ani světélka potěchy. Ani na hrad nahoru nemohl, aby prošel jizbami a místy, kde s Evou meškával, aby v samotě té, upomínkám jako zasvěcené, si odpočinul.

Stezka, všechen les i skály zapadly hluboko do sněhu; ze hradu vídal jen skalní věž, její zasněžené podsebití bělající se nad černým lesem. Na podzim obdržel dvakráte zprávu z Kouřimska od Ulického a pozdravení od jeho sestry. Nyní již za mnoho neděl ani slovíčka.

Za to po vánocích došla neočekávaná, jistá však a nepochybná novina: Ve Slezsku že není ani Mannsfeld ani jeho vojsko, nýbrž tohoto vojska toliko zbytkové, kteří se z Uher až sem statečně protloukli jsouce stíháni a sklíčováni Valdštejnem. Mannsfeld sám, že, když opustil zrádného Betlena, se dal na jih, míře do Benátek, a že cestou však v jakési vesnici Bosenské, nemocí přemožen, zemřel. Stoje a v plné zbroji jako pravý voják.

Voborský byl by zprávě této ani neuvěřil, kdyby mu ji neohlašoval listovně sám pan Mikuláš starší z Bubna, podávaje zprávu o všem, co se událo od jeho odjezdu ze Skal. Byla to Jobova novina, boříc z většiny plán Voborského a jeho druhů. Místo celé pomocné armády jenom její poražené zbytky! Než je to přece aspoň nějaká pomoc a opora! A většinou samý lid český s domácími důstojníky!

Ze všeho listu páně Bubnova vanula odhodlanost a žádostivost boje. Zároveň vyzýval, aby Matouš Ulický bez prodlení k nim do Slezska přišel, že třeba nových úmluv a opatření, a že tam jsou všichni, jak se s nimi z jara smluvil o povstání, ba i ti, kterých stihnouti nemohl, jako pan Smil z Michalovic i Adam z Hodějova.

Patrně se domníval pán z Bubna, že Ulický mešká dosud na Skalách — Třeba to Matoušovi oznámiti — A již byl jat tou myšlénkou. On sám by mohl se podívat do Kouřimska a vyhledati tam přítele. A viděl by zase Evu! Nežli by však on sešel se s Ulickým, a nežli by tento zase došel do Slezska do tábora — — toť příliš dlouho a dobré věci by tím ublíženo.

Tu již dlouho nezápasil, ač nebylo mu snadno rozloučiti se s myšlénkou, že by se shledal s Evou — Připraviv se tajně vydal se sám na cestu do Slezska, aby místo Ulického všecko ujednal a příteli to pak oznámil. Hned po něm vypravil se starý Květ, jemuž byl u pana Albrechta odpuštění vymohl, aby donesl Ulickému zprávu o Mannsfeldovi a jeho vojsku, i o všem tom, co Voborský podnikl.

Kromě obšírného listu knězi Matoušovi nesl starý Květ ještě nevelké psaníčko knězově sestře. Bylo nevelké, ale drobným, hustým písmem psané, a obsahovalo mnoho.

Když je Voborský ve své jizbě psal, líce i zrak se mu vyjasnily a ústa div že se mu neusmívala.

A nyní, když pláštěm zahalen jel na svém vranci pustou, zasněženou krajinou, na niž se sypala hustá chumelice, myslil na starého Květa. Sníh se mladému jezdci ukládal na šatech, šlehal mu do tváře, než on nedbaje, počítal, kde asi nyní je již starý Květ, kdy by tak Ulického stihl, kdy listy odevzdal — — a již zase byl u toho menšího — Jak ho Eva přijme, co si asi pomyslí, zaraduje-li se — —

Když se pak třetího týdne vrátil na Skály, bylo pozdě odpoledne, kdy sníh za dne roztálý zase umrzal a v posledním světle se svítil, vstoupil nejprve do komnaty svého přítele, pana Albrechta. Zastal jej v křesle sedícího, patrně velmi rozčileného. Na chorobné tváři šlechticově rděly se rudé skvrny ruměncové a oči mu svítily. Spatřiv přítele, vztáhl k němu ruce a pravil svým dutým hlasem:

„Buď pán Bůh pochválen, že jdeš! Je čas —“

A v tom ho chytil prudký kašel. Jím soužen a mluviti nemoha, ukazoval ku dveřím, ku komnatě panině. Voborský tam odešel bez prodlení.

Venku pohasínalo světlo slunného dne zimního. Zlato jeho měnilo se v růžovou záplavu. Mrzlo a bylo ticho venku. V komnatě páně Albrechtově se ozýval jen hlas ohně ve velkých tmavých kamnech umělé práce. On sám přešed namáhavě jizbou, usedl zase do křesla a hleděl ku dveřím, jimiž odešel Voborský. Hleděl tam upřeně, dychtivě, nemoha se dočekati. Konečně! —

Slyší krok, otevřely se — Chtěl vstáti, ale již tu Voborský, nesoucí na loktech v bělostné peřince novorozeňátko. Plakalo, ale nyní pojednou utichlo, jak je mladý doktor ukazoval otci. Ten všecken dojat skláněl se k děťátku a hleděl na ně upřeně. Jen na okamžik pozvedl zraků svých, když Voborský oznamoval:

„Dceruška —“

Pak zase tkvěly jeho oči na drobné, zardělé hlavičce a jak se k ní nyní sklonil, aby ji na čílko políbil, vyhrkly mu slzy, jež skanuly na jemné chmýří děckého temínka.

„Ubohé dítě, ani otce nepoznáš“ — promluvil pán, ale dojmem přemožen, umlkl.

„Dost, dost“ — konejšil Voborský, sám se přemáhaje. „Něco veselejšího panence na uvítanou —“

„A jak Beata?“ — ptal se pán —

„Buď Bohu chvála, všecko jak náleží —“

(Pokračování.)

Ve fjordu Throndhjemském.

Z cest *Josefa Kořenského*

(Pokračování.)

Po mnohých dobrodružstvích octl se v Anglii, kdež přijal křest a přistal v čele vikingské výpravy k rodným břehům, aby dožadoval se dědičného práva svého.

Do vlasti přišel v pravý čas. Neboť v tu dobu v rozháraných poměrech potřeboval norský lid vůdce, by zbavil se tyranství a poroby. Olaf Tryggvessön neočekávaně objevil se mezi Nory, a království brzy mu bylo dáno beze všech výminek jakožto pravnuku Haraldově.

Olaf Tryggvessön, přiveda s sebou do vlasti missionáře anglické a německé, počal šířiti křesťanství násilně. Užíval všech prostředků, přátelského domlouvání, trýznění a mučení, zrádné lsti, jen aby pohanství co nejrychleji ze země vykořenil, řídě se heslem loupeživých Vikingů, že každé otálení přináší pomstu v zápětí.

A vskutku podařilo se mu vyhubiti pohanství z krajů kolem fjordu kristianského a z pobřeží jihozápadního, načež táhl do Throndhjemska, kde vládl zarytý pohan, jarl Haakon. Pohanské víře tak se oddával, že vlastního synáčka bohům obětoval, aby tak vítězství dosáhl nad vojí křesťanského Olafa Tryggvessöna.

Haakonův dvůr Hlade skvěle a bohatě byl vystavěn, ale Olaf vypálil jej, do základů poplenil, a z opatrnosti unikl před rozlícenými Throndňany („Thrönder“). Na místě pohanského božiště umínil si založiti Nidaros, sídlo křesťanské, a oslaviti svatého Klementa postavením chrámu jemu zasvěceného. Též kázal vystavěti tam královský dvorec, sice dřevěný, ale přece jenom velmi nádherný tehdejší doby.

Nově zakládaná osada Nidaros již tehdy ukazovala k budoucnosti obchodní. Nevzešla na místě starobylých vřícenin sverresborgských, kteréž pocházejíce ze dvanáctého století objeveny byly jižně od nynějšího Throndhjema asi před třinácti lety, nevypučela v okolí hladehammerském, jež již jménem svým prozrazuje kraj hornatý (*hammeren* = předhoří), a kde prvotní sídlo bylo norských jarlů, ale založena byla u výtoku řeky Nid.

Řeka Nid, neboli Nidelv, spějíc na severozápad k trondhjemskému zálivu, náhle zatáčí se téměř při samém ústí (*os*) do země a změnivši svůj tok na východ, opět vylévá se oklikou na sever do fjordu. Tak vytvořuje poloostrov Nidnaes neboli Nidarnaes, nepodobný plodu fíkovému a súžený tam, kde leží předměstí Ihlen. Skrovné pevnůstky dělí tuto část od vlastního města.

Na tomto poloostrově stojí také nynější Throndhjem, tehdejší Nidaros, jehož dotýká se na jedné straně Nid, na severní straně vlny mořské zátoky.

Na ostrožně (*naes*), kde právě Nidelv splývá s mořem při výspě (*öre*), řečené Bratören, shromáždili se knížata, by vyvolili sobě Olafa (roku 995) za krále bývalé říše Haraldovy. Byl to první örething, jemuž potom na dále příslušelo uznávati krále za panovníka nebo usnešením vypuzovati jej ze země.

Dlužno podotknouti, že slovo Nidaros složeno jest ze slova *Nid*, *ar* a *os*. Poslední znamená výtok, ústí. Slovo *ar* jest téhož významu jako *aa*, *aach*, *ach*, v Tyrolsku *ache*, švédské *å*, islandské *á*, kurské *aa*, t. j. tekoucí voda, potok, řeka (Isar, Isère, Isra, Jizera), tak jako švédské *elf*, norské *elv* totéž jest co české *Labe*, něm. *Elbe*, u Římanů *albis* a keltické *albais*, t. j. velká voda.

Znamená tedy Nidaros ústí řeky Nid.

Také Upsala slula kdysi *Őstra Aros*, t. j. východní ústí řeky, jsouc rovněž kolébkou švédské říše, jako jest Nidaros kolébkou království norského.

Hned vedle královského dvora stál chrám svatého Klementa, patrona námořníků, jenž zvláště na severu všudy byl uctíván. Kapličky a kostelíky jemu zasvěcené bělají se posud jak na březích norského atlantu, tak i na březích baltických.

Za kostelem svatého Klementa podél řeky vzhůru vykázána byla místa za staveniště, a položen byl základ k obchodní osadě Nidaros, řečené potom *Kaupangr i Thrándheims*.

Olaf Tryggvessön vládl sice pouze pět let ve spojeném království norském, ale křesťanství rozšířil po celé své zemi, a jsa tělem i duchem statný, vzbuzoval mezi národem obdiv a oddanost přes všecko násilné počínání své.

Však v bitvě, svedené mezi Olafem Tryggvessönem a prvním švédským králem Olafem, jenž spojencem byl dánského vladaře Svenda, podlehla vojska norská přesile, a Olaf Tryggvessön padl roku 1000. O zemi rozdělili se vítězové, a staré nepořádky s pohanstvím opět se vracely, trvajíce několik let, co vládli lenní knížata Erich a Sven, synové jarla Haakona. Teprve Olaf II., syn malého krále ze starého rodu Haralda Haarfagrea, zjednal zase v zemi dobrý řád.

Olaf II. narodil se po smrti svého otce a byl v mládí svém vzdorovitý a hrdý. Nájezdné výpravy podnikal v moři baltickém, též do Anglie a Francie. V Anglii nebo snad v Normandii přijal víru křesťanskou a vrátil se do Norska roku 1015, aby ujal se panování v zemi, jež mu náležela po právu dědičném.

Nastoupiv vládu 1017, jal se raziti cestu vší mocí k pořádnému řízení zemskému. Sám prochodil zemi svou na kříž, pečoval o vzdělání národa, obnovoval křesťanství, stavěl kostely a cestami oživoval odlehlé kraje, káceje sekerou drva a zakládaje nové osady.

Však bezohledností svou nezískal si lásky lidu, ano opuštěn byl od svého národa, když dánský král Knud Veliký, použiv rozhořčenosti norského lidu proti Olafu II., zaplavil Norsko vojskem nepřátelským.

Marné bylo Olafovo snažení vyrvati Dánům zpustošenou vlast. Panovnické koruny pozbyl a život dokonal v bitvě u Stiklestada v Throndhjemsku roku 1030. Byv raněn přijal lektvar „z česneku a jiných bylin, kterýž, sotva že jej král požil, přivodil strašný zápach, jenž důkazem byl, že rána vnikla až do útrob“.

Několik sedláků norských, chtějíce odevzdati mrtvolu královu, přivezli ji po Nidelvu tajně do Nidarosa. Ale žádný z přívrženců Olafových a jemu dříve věrně oddaných neodvážil se přijmouti truhlu s mrtvolou královou. Tu sedláci zahrabali ji v písku nedaleko města, kde ležela téměř po celý rok. Teprve potom byla z kopečku vyhrabána a slavně pohřbena ve chrámě svatého Klementa.

Vladařství dánské brzy znechutilo se Norům, kteří zpomínajíce záslub Olafových přilnuli k domácímu rodu královskému. Když pak pověst roznesla se po norské zemi, že nad hrobem Olafovým zázraky a divy se dějí, tu krev vlastenců norských rozproudila se v těle jejich lítostí a hořem. Všickni spolčili se ke svornému odboji proti Dánům, vyhnali nepřítele ze země, prohlásili Olafa krále za svatého a přenesli kosti jeho do zvláštního chrámu.

Ke hrobce svatého Olafa putovalo se houfně, a památka o výročním dnu, kdy padl pro vlast na bojišti, světí se až na dnešní časy. V pověstech norských obráží se život svatého Olafa, a každý kraj, každý okrslek posvětil památku jeho nějakou legendou.

Nejen v Norsku, ale také ve Švédsku, Dánsku a Anglii stavěly se chrámy ku poctivosti svatého Olafa, a poutníci z daleka přicházeli k zázračnému hrobu. Na místě, kde smrková rakev ukryta byla, vyprýštěl prý i pramen, při němž kaplička označovala půdu posvěcenou.

I řád svatého Olafa byl založen, maje ve znaku zlatého vzpřímeného lva v červeném poli, s korunou na hlavě a s halapartnou v přední tlapě.

Tam, kde obětiště pohanská bývala, kostelíky a kaple se budovaly, a že pak syn Olafův, Magnus I., a po něm Harald Haardrade, bratr svatého Olafa, královské dvorce nově zakládali a vedle dvorce zároveň kamenný chrám, tu již v roce 1066 bylo v Nidarosu tolik chrámů, co má nynější Throndhjem.

Kněží tehdejší doby neměli v zemi stálých sídel, nýbrž chodili jako apoštolé od místa k místu a kázali slovo boží. Stálá sídla kněžská zřídil pro ně Harald Haardrade a jeho syn Olaf Kyrre (v 11. stol.) a na místě kostelíka svatého Klementa stavěna byla basilika, počátek nynějšího dómu throndhjemského, a s basilikou vznikla i kapitola s četnými kněžími.

Katedrála brzy nestačovala, protož chrám se rozšířil stavbou příční. Prostředky ke stavbě nescházely, neboť poutníci v davech hrnuli se ke hrobu svatého Olafa, číníce odkazy a dávajíce bohaté dary kněžstvu i chrámu. Bylť tehdy Throndhjem nejbohatším a největším městem norským, maje 14 chrámů, 5 klášterů, potom dvorec arcibiskupský, nemocnice, domy cechovní a j.

Prodlením doby katedrála throndhjemská dožila se mnohé změny, tak že roku 1240 přistavěny byly ještě dvě vedlejší lodi, okrouhlé pak oblouky ustoupily gotickým podle vzoru anglického.

Počátkem století čtrnáctého stkvěla se katedrála v největší nádheře. Soulad ovšem byl rušen nepravidelným křížem již v základu, za to však výtvory sochařské svědčily o znamenitém umění. Zvláštní ozdobou chrámovou byly kromě hlavního oltáře ještě dvacetčtyři oltáře poboční pro kněžstvo kapitolní.

Než sotva že katedrála throndhjemská byla slavně zbudována, požár za požárem stíhal dřevěné město, poškodil velikolepý dóm, a proslulá stavba staroskandinavského umění ležela v rozvalinách. V ní soustředěn byl výkvět dekorativního umění gotického v harmonickém spojení se slohem románským. Ve všem jevila se klassická dovednost, docelující vznešenost forem se svěžími elementy fantastickými. Slavný mistr jeho vykouzlil ze znamenitého staviva dílo obdivuhodné, plné poesie, z něhož zavívá tajemná nálada jako ze všech památek staronordické kultury.

(Pokračování.)

*

Pozdě.

Napsal *Octave Feuillet.*

(Pokračování.)

„Vy jste věru,“ pravila vévodkyně, „divný člověk. Máte náhodou za naší doby v Paříži ženu, která není ztřeštěná a ještě si stěžujete... Bože! Ráda bych vás viděla, kdybyste měl jen čtrnáct dní býti zapřažen k ženě jinak roztomilé, která byla mým štěstím v loni v Dieppu — byla to pravá, čistokrevná Pařížanka, vtělená tresť našeho města. Bydlela v mém hôtelu a já se jí nemohla dost vynadivit. Již od svítání slyšela jsem bouchati její španělku po chodbách... viděla jsem, jak odchází se svým dvorem, totiž se čtyřmi nebo pěti podobnými pány jako jste vy — a se svým mužem, abych nezapomněla! Vídala jsem ji tedy, jak odcházela sukni majíc vykasanou k moři, když byl odliv, chytat ryby, nebo se koupat. Vracela se k snídani provázena ovšem těmitéž pány; aby se zotavila, pojídala okurkový salát, pečeni s hořčicí a džbánek jahod. Na to šla zastřelit několik holubů, pak do kasina, kde snědla dvě porce zmrzliny a prohrála padesát louisdorů, a odtud k fotografovi... Pak si vyjela jako vítr s rolničkami na koních, a zase s těmi pány, na cestě snědla tři libry raků a potom obědvali společně v hospodě v Arques.... Při návratu do kasina vyhrála nazpět svých padesát louisdorů v baccaratu. Na to večeřela, pila kozla, zastrčila si květinu do vlasů, zatančila si valčík a vracela se vítězně do svého hôtelu o třetí hodině ranní — zase s těmi pány, kteří byli celí bledí a udýchaní, ale bez manžela — ten bezpochyby někde vypustil ducha! A hle, milý vicomte, při tom všem praví se, že je to žena počestná. Přál byste si, aby Alietta byla také taková?“

„To bych si věru rozmyslil,“ smál se Bernard.

„Takové jsou nynější ženy,“ pokračovala vévodkyně, „neboť víte dobře, že ta, kterou jsem vám líčila, není výjimkou, a přece si naříkáte, když máte ženušku v pravdě roztomilou, moudrou, duchaplnou, vzdělanou, vážnou, které nemůžete vyčítati nic, leda že jest světicí! Možná, že v tom ohledu jest poněkud přepjatá... Ale miluje vás, tak že byste ji snadno přesvědčil, jen kdybyste si dal práci... Nechcete, nudí vás to? Nuže, dobře: já se o to pokusím!“

Pan de Vaudricourt políbil dvakráte po sobě ruku vévodkyni a odešel. — Druhého dne vypravila se paní de Castel-Moret k paní de Vaudricourt. Nalezla mladou tu paní sklíčenou a smutnou, skoro zoufající, takže byla velice přístupna každé radě, ba i výtce. Vévodkyně jí vlídně vyložila, že mravní přetvoření jejího muže bylo by sice dílem velice záslužným, ale také nesmírně choulostivým, a na věc tak choulostivou že se nemá nikdy pospíchati. Vytýkala jí, že nemá dosti trpělivosti a obratnosti; že neumí si k provádění svého plánu voliti pravou chvíli, takže se nijak diviti nesmí, jestliže její muž se opřel a jí vyklouzl. „Pařížan,“ pravila, „a takový světák odjakživa, tak rozmazlený, tak skeptický skrz na skrz, tak zamilovaný do svého boulevardu, nemůže hned navyknouti životu domácímu, tím méně může se státi tak najednou vzorným křesťanem — kouzelný proutek zde nic nepomůže. Nesmíme si zapírati, že by to byl téměř zázrak: jestliže by vůbec někdo byl schopen provésti jej, byla byste to vy, milá Alietto. Ale první podmínka jest ta, vy musíte býti co možná nejvíce pohromadě se svým mužem, ruku v ruce, aby cítil při každém kroku vaše kouzlo a zároveň vaši uzdu... Jedním slovem, chcete-li, aby změnil časem svůj vkus, musíte se prozatím vkusu jeho podrobiti, abyste ho nepoplašila.“

Paní de Vaudricourt stísněná dlouhým nezdarem, unavená tajnými boji svými, a skoro šílená tou myšlénkou, že by mohla úplně ztratiti srdce svého muže, nastoupila téměř zoufale novou cestu, kterou jí vévodkyně naznačila. První krok, který na ní učinila, stál ji velké přemáhání. Vzpomněla si, když se jí narodila dceruška a měli si jaksi pravidelně zaříditi život, že si její muž velice přál, aby každého rána si s ním vyjela na koni do lesíka. Že nejevila chuti, mrzel se. Ale ona odřekla se této příjemné zábavy, kterou sama vášnivě milovala, proto, že měla ze svého dětství jiný zvyk, k němuž ještě více přilnula, a který se s žádostí jejího muže nijak srovnati nedal. Přála si totiž každého dne jíti na mši k sv. Augustinu, jakož chodívala kdysi do kostelíka ve Varavillu. Nečinila to snad jen proto, že to považovala za svoji povinnost, nýbrž ta ranní mše byla vzpomínkou zvláště milou jejímu duchu i jejímu srdci. V tu chvíli, když klečela ve stolici s hlavou v dlaních složenou, zažila opět ve svých modlitbách všecky dojmy let minulých, těch krásných, bezstarostných let; v té chvíli viděla všecky pěšiny vedoucí přes pole od zámku do kostela; v té chvíli cítila vůni šípků podle cest a slyšela, jak praská stará jíva na hřbitově v úpalu slunce. — A přece, ač jí ty chvíle byly tak milé, uznala, že chybuje. Téhož dne, co mluvila s vévodkyní, řekla prostě svému muži, že by náramně ráda jezdila zase na koni a zvláště kdyby mohla jezditi ráno s ním.

Bernard upřel na ni udivený zrak; pak ji vzal za ruku a pravil:

„To mne těší, Alietto; neboť jsem na tebe hrdý a rád tě světu ukazuju.“

Tato slova, dosti vzácná v ústech manžela, a zvláště manžela tak málomluvného a ironického, jakým byl pan de Vaudricourt, byla ovšem mladé paní sladkou hudbou a pobídla ji k dalším obětem.

Od té doby opouštěla vždy víc a více svoje zátiší: přijímala pozvání, v zimě se ukazovala častěji v divadlech, v létě na procházkách a neprotivila se více ničemu. Bernard zase, aby jí dodal chuti, učinil k vůli ní také mnohý ústupek: změnil poněkud svůj život, zanedbával některé svoje zábavy, ba často opouštěl i klub a provázel ženu svoji do společnosti. Ti dva lidé se poněkud sblížili a v té době nastalo v jejich manželství nové jaro; byli jeden k druhému jaksi vděčni, něžní a tak veselí, že ty dny, pokud to trvalo, čítala paní de Vaudricourt mezi nejšťastnější chvíle svého života.

II.

Avšak život pařížský jest děsný vír, který člověka, jak jen se k němu přiblíží, snadno k sobě strhne. Paní de Vaudricourt poznala jej též; viděla, že jedno pozvání stíhá druhé, že závazků společenských jest zrovna tolik jako zábav, a příležitosti k těm zábavám do nekonečna. Brzy cítila a to zprvu s nudou, a co nevidět s hrůzou, že ztrácí svoji volnost, svůj čas, ba jaksi svoji vlastní osobu, že náleží světu, ale ne více sobě. Ta hlučná společnost, která se ráda nazývá pravou Paříží, a která se považuje za elitu, poněvadž jest všude jen ona v popředí, a poněvadž se všude o ní mluví, jen o ní, někdy až zbytečně, ta vznešená společnost pařížská nedovedla ji nijak uspokojiti. Bylať Alietta svým rodem, srdcem, vychováním čistá Francouzka, a ten kosmopolitický ráz, který vždy více zavládá v společnosti pařížské, ji urážel. Je vůbec známo, jak činně vystupují v Paříži živly cizí. Jest dosti cizinců a cizinek, kteří jsou roztomilí a úcty hodní i ve Francii. Ale jako vídáme často Angličany přicházeti do našich divadel v oblecích, v jakých by se do svých vlastních společností odvážiti nesměli, tak lze pozorovati, že mnozí cizinci považují Paříž za město, kde si lze všeho dovoliti a právě toho, co by doma dělati nesměli, jedním slovem, že se mohou v Paříži baviti v úplných nedbalkách. Tato přílišná bezstarostnost, tato nedbalost v zevnějšku a chování, toto pohrdání míněním lidským jsou vady, k nimž se my, Francouzi, nijak nehlásíme, ač budeme-li míti neustále na očích tak špatné příklady, možná, že jim také uvykneme.

Tento směr tak charakteristický pro naši dobu, který vždy více hubí naše národní zvláštnosti (Anglie mimochodem řečeno umí si je lépe bránit), tento směr nebyl tou jedinou stránkou života pařížského, která urážela pudy, názory i city Alietty. Čím více do něho vnikala a čím více se s ním seznamovala, tím více ji unavovaly, někdy až k zoufání, ty zbytečné, plané řeči, kterých se za den v Paříži namluví až do nekonečna o běžných věcech, které každý ví. Aliettě se zdálo, že takové řeči člověka snižují až k všední prostřednosti. Tak slyšela desetkráte za den v desíti různých salonech týž jargon, tytéž klepy zimničné a prázdné zároveň, týž nesnesitelný žvast z boulevardu, tytéž modní úsudky, tytéž žerty a vtipy z nového kusu a někdy i z nechutné hantýrky kavárních koncertů. Nikdy nenalezla nic nového, nic bezprostředního, nic individuelního v tom nudném hovoru.

Pozorovala s tajným úžasem, kterak všichni ti lidé myslí jedině na svoji zábavu a na svoje vyražení; připadalo jí to jako jakýsi druh sv.-Vítského tance, který je pohání od kolébky do hrobu v záchvatném víru. Upomínalo ji to na onen pekelný rej středověký, na ty, kteří byli odsouzeni tančiti až do úpadku na hřbitově kostela, který znectili. Tázala se sama sebe, co při takovém šíleném honu může zbýti pro život rodinný, pro domácnost, pro práci a vzdělání ducha, tázala se, kdy má myšlénka zalétnouti do vyšších sfér, kdy zbude člověku chvíle, aby se rozhlédl na tu cestu od kolébky ke hrobu, kterou nazýváme životem. Děsila se, když viděla, kterak i ji unáší ten společný proud, jemuž nemůže a nemůže se ubrániti.

Ještě větší nechuť zmocnila se jí, když bývala náhodou svědkyní některých zábav, jež volnější vkus a pokleslý smysl pro mravnost, podporovaný divnou četbou, přivedly do mody i v salonech, když slyšela na příklad, kterak ženy z dobré rodiny mluvily zběžně mezi sebou, ba i s muži o zvláštnostech fysiologických, o mravní zpustlosti, ohavném hýření a neřestech, jež snad samému peklu jsou tajemstvím! Její smutek a její odpor ještě se stupňovaly, když si pomyslila, že ve Francii i mimo ni posuzují se tón a mravy společnosti francouzské podle této dělané, hlučné a při tom všelijaké elity, jejíž slavnosti, dobrodružství, skandály a toiletty byly každého dne učiněnou pastvou pro novináře i obecenstvo, které nad ni jásá i zároveň se jí posmívá. Za naší doby, a za nynější nálady myšlénkové, jaká ve Francii panuje, kdy jakási mravní jacquerie, ne-li něco horšího, rozpoutává v lidu choutky, které bude těžko někdy spoutati, paní de Vaudricourt nestarajíc se jinak o politiku, přece se hrozila, když viděla, kterak vyšší třídy společnosti žijí v té věci zcela bezstarostně a nemyslí na nic nežli na svou zábavu. Zdálo se jí, že pluje na lodi, která propadla záhubě, a kde důstojníci na místě, aby konali svou povinnost, i s mužstvem se opíjejí.

Nejvíce však ji trápilo, že cítila, kterak znenáhla i její ubohá duše se počíná viklati. Tento frivolní, prázdný a příliš smyslný život není zdravý pro nikoho, zvláště ne pro duši tak ušlechtilou a čistou, jakou byla Alietta. Zdáloť se jí chvílemi, že v tom světě, který byl docela jiný nežli ona a tak cizí myšlénkám vyšším, jest jakousi osobou výstřední, kterou zvláštní, podivné vychování pošinulo na nepravou cestu. Její víry se tyto pochybnosti nijak vážně netýkaly; ale někdy zdálo se jí to přece divným, že v tomto velikém davu byla ona se svým přesvědčením docela osamotnělá.

Bylo, na příklad, úplně zřejmo, že náboženství, které bylo pro ni věcí tak podstatnou a základní, nebylo pro velkou většinu její společnosti leč jakousi tradicí, která se z dobrého taktu a pohodlí zachovávala, tradicí, kterou ti lidé vycházejíce v neděli z kostela, nechávali na stupních až do neděle příští a po celý týden si na ni ani nevzpomněli. Ve společnosti bláznů i nejpevnější rozum počíná se viklati, a Alietta jen s hrůzou se tázala, zdali pochybovačnost a lhostejnost jejího okolí si ji někdy také nepodmaní.

Zatím její dceruška rostla a paní de Vaudricourt počínala se báti o svoji Jeanettu, zrovna jako o sebe samu. Kterak bude moci, tázala se, ji vychovati podle srdce svého v poměrech, kde vzduch byl zrovna přesycen nejen nevěrou, nýbrž i nestoudností? v městě, kde vídala skorem až u samých kolejí a dívčích lyceí vyložené knihy s rytinami, které se jindy skrývaly v pokoutních knihkupectvích brusselských nebo ženevských? . . . Jak uchrániti to drahé dítě před tolika zhoubnými styky, škodnými příklady před obojakými hovory, které se vedly stejně v předsíni jako v salonu, před zkažeností jedněch a mravní lhostejností všechněch? — Aby se vyhnula aspoň jednomu z těchto nebezpečí, svěřila Alietta dceru svou výhradné péči staré bonny Viktorie Genestové, která vychovala ji samu, a kterou si přivedla s sebou z Varavillu. Tato stará Viktorie, která byla jedna z těch poctivých, oddaných a bručivých služek, které již teď skoro úplně vymřely, chodila každého odpoledne s Jeanettou na procházku do parku Monceauského nebo do polí Elisejských. Jednou vrátila se z těchto procházek velice rozhořčena na ten svět a to ne bez příčiny. Vyprávěla své paní, že jedna z těch dívek, které si hrály s Jeanettou, pravila před ní obracejíc se k přítelkyni trochu větši a ukazujíc na dámu, která jela kolem:

„Hleď, tohle jest kokota!"

„Jak to víš?" tázala se tato.

„Vím to," odvětila druhá, „vždyť je to milenka mého otce."

Takové příhody, které, jak známo, opakují se v Paříži dosti často a ve formě různé, nemohly ovšem odstraniti nepokoj, který svíral mateřské srdce paní de Vaudricourt.

Kdyby aspoň, uprostřed tolika těžkých starostí, byla se mohla tím těšiti, že něco dokázala u svého muže, že vidí na něm sebe menší změnu v tom směru, jak toužila. —

Ale ani pomyšlení: její oběti byly marny. Viděla, že její muž jest stejně pevný ve své nevěře, nad níž si zoufala i ve své klidné, skeptické filosofii. Ne snad že by byl nechtěl viděti tu společenskou nevázanost, která Aliettu tak dojímala, že by byl tu zkázu schvaloval a neviděl nebezpečí, které z ní hrozí.

Ale, jestliže viděl to zlo, neviděl prostředku proti němu; myslil si, že žijeme v době úpadku, nebo aspoň v době přechodní a v jednom i druhém případě že nelze všeobecný proud zastaviti. Alietta o těch věcech ovšem jinak smýšlela, a užívajíc větší důvěrnosti, která nastala mezi ní a manželem, nerozpakovala se ani hájiti proti němu některé thése týkající se věcí třeba dosti choulostivých. Ale on to nerad viděl, ba někdy se mrzel a horšil, jakoby se bál proselytismu ve svém domě a jakoby byl pevně odhodlán se mu opříti.

Tak jednou začali hovor o mravnosti nižších tříd, s nimiž se Alietta při své dobročinnosti zhusta setkávala; tu dovolila si říci, že lekce o materialismu, který se mezi nimi rozmáhá, přicházejí bohužel s hůry.

„Máte docela pravdu," pravil Bernard, „a věru nevím, kam v tom ohledu dojdeme. Chystají se hrozné věci: ale poněvadž nelze pomoci, je lépe na to ani nemysliti."

„Jako Ludvík XV.?" odvětila Alietta; „ale, milý příteli, víte jistě, že nelze pomoci? Nemyslite, že nedostatek veškerého náboženství, veškeré naděje na onen život, na pomoc boží jest skoro hlavní příčinou té zuřivé hamižnosti a zhýralosti, které vás samého děsí?"

„Ovšem," pravil Bernard. „Ale co z toho? Co tím myslíte? Je to mojí vinou, že se země točí? Je to mojí vinou, že nevěra vládne od hůry dolů a zaplavuje všecko? Či mne chcete přemluviti, že bych měl dávati lidu příklad? Ale čeho, když nevěřím sám ničemu? Příklad pokrytství a rouhání?"

Alietta velice zbledla a neodpovídala.

„Má zlatá," pokračoval tvrdě, „hlavou zeď neprorazíte. Vy jste opravdovou křesťankou uprostřed společnosti, která jest křesťanská pouze dle jména. Svět nepředěláte... Z Paříže v XIX. věku neučiníte Port-Royal-des-Champs, jehož byste byla matkou Angelikou. Vzdejte se takových chimér, prosím vás . . . a zvláště vzdejte se veškerých pokusů učiniti ze mne člověka věřícího . . . byly by marny... Vy mne chcete obrátit . . . je to manie, která mne, řeknu vám to upřímně, poněkud dráždí, neboť ji cítím v každém vašem slově i každém vašem kroku. Tuším, že jsem se vyslovil o těch věcech docela jasně před naší svatbou; váš strýc ví o tom nejlépe . . . Učinil jsem svědomitě všecko, co jsem mohl, abych vám vymluvil tu pošetilou naději, abych vám uspořil to sklamání, které jest základem veškerého zármutku vašeho, ba které jest, chcete-li býti spravedliva, jediným vaším zármutkem... Vzdejte se již jednou tohoto snu . . . nemyslete více na to . . . a uvidíte, jaké to bude ulehčení pro náš bídný život!"

Alietta dívala se mlčky na něho okem vlhkým a prosebným, jakým hledí na lovce uštvané zvíře. Jeho vrozená dobrota se mu vrátila a usadiv se vedle ní pravil tónem vlídnějším:

„Nermuť se, drahoušku . . . pro to, co jsem řekl . . . víra může vždycky přijít, v tom ohledu není nikdo ztracen . . . Pamatuješ se na pana de Rancé? . . . Ten je z tvé doby . . . Nežli se stal reformatorem Trappistů, býval jako já velikým světákem a velikým skeptikem . . . A přece stal se z něho světec! Ovšem že pohnuly jej k tomu děsné důvody . . . Víš, při jaké příležitosti se obrátil?"

Alietta zavrtěla hlavou.

„Vracel se do Paříže po několikadenní cestě," pokračoval Bernard . . . „i pospíchá k dámě, kterou miloval, — tuším, že to byla tehdáž paní de Moutbazon, — vyběhne po schůdkách, od nichž měl klíč, a první věc, kterou spatří — na stole — uprostřed pokoje, jest hlava jeho milenky, kterou lékaři chtěli právě otvírati."

„Kdybych jistě věděla," pravila Alietta, „že moje hlava měla by také takovou moc, chtěla bych zemřít."

Tato slova pronesla tiše, ale s takovým přesvědčením, že jejímu muži nebylo při tom volno. Nicméně se usmál a poklepav jí vlídně na tvář, pravil:

„Jaká to pošetilost! Hlava tak roztomilá, jako tvoje, nemusí býti mrtvá, aby dělala divy!"

(Pokračování.)

Obraz.

Báseň *Antonia Fogazzara.*

Ve Vatikáně papež vstane prudce,
sám kráčí plaše, svítilnu má v ruce.

Noc. Kráčí, stane, sluch napíná stále,
kol ticho hluboké i kráčí dále.

Jak sametovou zvedne portieru,
stín zkoumá a krok němý zrychlí v šeru.

Pak v tmavém koutě sálu šíj svou nahne,
až k zemi klekne a svítilnu vztáhne.

Tam černé sukno s obrazu rve pěstí,
to od Kranacha Martin Luther jestí.

Rys ďábla hledá, zda mu v tváři dřímá.
Mnich tvrdý papeži v tvář hledí zpříma.

Valsolda 1886.

Přeložil *Jar. Vrchlický.*

FEUILLETON.

Tři starci.

Národní vypravování. Napsal hrabě *L. N. Tolstyj*

> Však modlice se, nemluvte mnoho jako pohané: nebo se domnívaji, že pro mnohé mluvení své budou vyslyšáni.
>
> Nepřirovnávejtež se tedy jim: neboť ví Otec váš, čehoť vám potřebí jest, prve nežli byste ho prosili. Mat. VI. 7, 8.

Plul na korábě Archierej z města Archangelska do Solovek. Na témž korábě plavili se i poutníci k spravedlivým Páně. Vítr byl příznivý, počasí jasné, hladina klidná. Poutníci — někteří leželi, někteří dojídali, někteří v hromadách seděli, hovořili druh s druhem. Vyšel i Archierej na palubu, počal choditi sem tam po mostě. Popošel Archierej k mostu, vidí, shromáždil se zástup lidí. Mužíček ukazuje cosi rukou v moři i vypravuje, a lid poslouchá. Zastavil se Archierej, pohledl kam ukazoval mužíček: ničeho neviděti, jen moře na slunci se blýští. Přiblížil se Archierej, počal naslouchati. Uviděl Archiereje mužík, sňal čapku a zamlčel se. Uviděl i lid Archiereje, taktéž sňali čapky, úctu vzdali.

„Nedbejte na mne, bratři,“ řekl Archierej. „Já taktéž přišel poslechnout, co ty, dobrý muži, vypravuješ.“

„A tak o starcích nám rybáček vypravuje,“ řekl jeden kupec smělejší.

„Co o starcích?“ otázal se Archierej, popošel k okraji lodi a usedl na bednu. „Pověz i mně, budu poslouchati. Co jsi vyprávěl?“

„A tam ostrůvek se vynořuje,“ řekl mužíček a ukázal do předu na pravo. „Na tomto ostrůvku právě starci žijí — pokání činí.“

„Kde že jest ostrůvek?“ tázal se Archierej.

„Tam, podle mé ruky račte hleděti. Tam obláček, tož pod ním na levo, jako proužek se zdá.“

Koukal Archierej, kmitá se voda na slunci, ale nezvyklé oko ničeho nevidí.

„Nevidím,“ povídá. „Jací tedy starci na ostrově bydlí?“

„Boží lidé,“ odvětil sedláček. „Dávno již jsem o nich slýchal, ale nezdařilo se mně je spatřiti. A tu v minulém létě sám jsem viděl.“

I počal opět vypravovati rybák, jak jezdil na lov ryb i jak zahnán byl k tomu ostrovu a sám nevěděl, kde jest. Ráno šel se projít a našel chaloupku i uviděl u chaloupky jednoho starce, a potom vyšli ještě dva: nasytili a osušili jej a pomohli mu loďku opraviti.

„Jak vypadají?“ otázal se Archierej.

„Jeden jest malý, shrbený, již prastarý v hábitě vetchoučkém, jistě již mu nejméně sto let, šediny na bradě už zeleněti počínají, a sám pořád se usmívá a světlý jest jak anděl Boží, a druhý postavy vyšší, taktéž šedivý, v roztrhaném kaftaně, vousy široké, člověk silný: loďku moji obrátil jako kbelík, nestačil jsem mu ani přispěti — taktéž veselý. Ale třetí vysoký, brada dlouhá pod kolena a bílá jako mléko, a sám zamračený, brvy nad očima visí, a všecek nahý, jen rohožkou opásán.“

„Co oni s tebou hovořili?“ ptal se Archierej.

„Vše ponejvíce mlčky dělali i druh s druhem málo hovoří. Ale jeden koukne, a druhý již rozumí. Počal jsem se vysokého vyptávati: Dávno-li již tu bydlí. On se zamračil, cosi řekl, takořka se rozhněval, ale malý staroušek ihned za ruku jej chopil, usmál se a veliký umlkl. Staroušek jen řekl: ‚Pomiluj nás,‘ i usmál se.“

Za řeči sedláčkovy koráb ještě blíže připlul k ostrovům.

„Hle, teď úplné dobře viděti,“ řekl kupec. „Teď račte se podívati, vaše přeosvícenosti,“ řekl, ukazuje.

Archierej počal hleděti. A skutečně spatřil černý proužek — ostrůvek. Podíval se, podíval se Archierej a odešel od předku ku kormidelníku: „Jaký to ostrůvek,“ povídá, „tamto viděti?“

„A tak, beze jména. Jich tu mnoho.“

„Což, pravda-li, že tam starci pokání činí? jak se praví.“

„Povídá se, vaše přeosvícenosti, ale nevím, pravda-li to. Rybáci říkají: viděli jsme. Ale známo, jak umějí lháti.“

„Přeji si přistati k ostrovu, uvidět starce,“ řekl Archierej. „Jak to učiniti?“

„S korábem nelze se přiblížiti,“ řekl kormidelník. „Na loďce možno, ale třeba zeptati se kapitána.“ Zavolali kapitána.

„Chtěl bych se podívati na ty starce,“ řekl Archierej, „nelze-li mne zavézti?“

Počal kapitán odmlouvati: „Možno to, možno, ale ztratíme mnoho času i, osměluji se podotknouti vaší přeosvícenosti, — nestojí za podívanou. Slyšel jsem od lidí, že prahloupí to staříci tam bydlí, ničemu nerozumějí a nic mluviti nemohou, jako nějaké ryby mořské.“

„Přeji si,“ řekl Archierej. „Zaplatím za namáhání, dovezte mne.“

Co dělat? srozuměli se plavci, obrátili plachty. Otočil kormidelník koráb, pluli k ostrovu. Vynesli Archiereji sedadlo na přídu. Usedl on a hledí. A lid všecken shromáždil se na přídě: všickni na ostrov hledí. Kdo mají oči bystřejší, už i vidí skaliny na ostrově, i chaloupku ukazují. A jeden už i tři starce rozeznal. Vynesl kapitán dalekohled, podíval se jím, podal jej Archiereji. „Skutečně,“ povídá, „tam na břehu poněkud na pravo od velkého balvanu, tři lidé stojí.“ Podíval se i Archierej v dalekohled, naměřil jej, kam třeba, skutečně stojí tři: jeden vysoký, druhý nižší a třetí zcela maličký; stojí na břehu, za ruce se drží.

Přistoupil kapitán k Archiereji: „Zde, vaše přeosvícenosti, nutno s korábem zastaviti. Je-li libo, tož odtud na loďce račte jeti, a my tu na kotvách postojíme.“ Poručil kapitán, vyhozena kotva, svinuty plachty, zatřásla, zakolísala se loď. Spustili loďku, seskočili veslaři a počal sestupovati Archierej po stupátku. Sestoupil Archierej, sedl na lavičku v loďce, udeřili veslaři vesly, pluli k ostrovu. Dopluli, co by kamenem dohodil, vidí: stojí tři starci, vysoký, nahý, rohožkou opásán, nižší v kaftaně roztrhaném a staroušek shrbený v hábitě vetchoučkém: stojí všickni tři, za ruce se drží.

Přistali veslaři ku břehu, přidrželi loď hákem. Vyšel Archierej. Poklonili se mu starci, požehnal on jim, poklonili se mu oni ještě hlouběji. I počal jim hovořiti Archierej.

„Slyšel jsem,“ povídá, „že vy zde, starci Boží, pokání činite, za lidi ku Kristu Ježíši se modlite, a já zde, z milosti Boží, nehodný služebník Kristův, jeho stádo pásti povolaný, též chtěl jsem i vás, služebníků Božích, uvidět a vám, mohu-li, poučení podati.“

Mlčí starci, usmívají se, druh na druha hledí.

„Povězte mně, jak pokání činíte a jak Bohu sloužíte?“ řekl Archierej.

Vzdechl prostřední stařec a pohleděl na nejstaršího, na starouška; zamračil se vysoký stařec a pohleděl na nejstaršího, na starouška. I usmál se staroušek a řekl: „Neumíme my, služebníče Boží, sloužiti Bohu, jen sobě sloužíme, sebe živíme.“

„Jakže vy k Bohu se modlite?“ ptal se Archierej. A nejstarší stařec řekl: „Modlíme se takto: Tré vás, tré nás, pomiluj nás.“

A jak to řekl staroušek, zdvihli všickni tři starci zraky k nebi a všickni tři řekli: „Tré vás, tré nás, pomiluj nás.“

Usmál se Archierej a řekl: „To vy o Svaté Trojici jste slyšeli, ale tak se nemodlete. Zamiloval jsem si vás, starci Boží, vidím, že chcete se zalíbiti Bohu, ale nevíte, jak jemu sloužiti. Tak se nemodlete, ale poslyšte mne, já vás naučím. Ne ze sebe budu vás učiti, ale z písma Božího, naučím tomu, jak Bůh velel všem lidem se modliti.“

I počal Archierej vykládati starcům, jak Bůh zjevil se lidem: pověděl jim o Bohu Otci, Bohu Synu, Bohu Duchu Svatém a řekl:

Jak sám sešel na zem spasit lidi a naučil všecky k Bohu se modliti. Poslyšte, a opakujte za mnou.

A počal Archierej říkati: „Otče náš!“ I opakoval stařec jeden „Otče náš“, opakoval i druhý „Otče náš“, opakoval i třetí „Otče náš“. „Jenž jsi na nebesích.“ Opakovali i starci „Jenž jsi na nebesích“. Ale zakoktal se prostřední stařec, nedobře řekl: nevyslovil ani vysoký, nahý stařec, jemu vousem rty zarostly — nemohl čistě vyslovovati; nesrozumitelně zašišlal i nejstarší, bezzubý stařec.

Opakoval ještě jedenkráte Archierej, opakovali ještě jedenkráte starci. I posadil se na kámen Archierej, a stáli okolo něho starci a hleděli mu na ústa a říkali za ním, pokud on mluvil k nim. A celý den do večera namáhal se s nimi Archierej: i desetkrát, dvacetkrát, ba stokrát opakoval jedno slovo, a starci říkali za ním. I pletli se oni, i opravoval on je, a poroučel od počátku opakovati. A neopustil Archierej starců, dokud je nevyučil. Přeříkali za ním, přeříkali i sami. Nejdříve pochopil modlitbu prostřední stařec a sám opakoval ji celou. I velel mu Archierej ještě a ještě jednou odříkati, a ještě jednou opakovati, i druzí odříkali celou modlitbu.

Už se smrákalo a měsíc z moře vycházel, když zdvihl se Archierej, aby se odebral na koráb. Rozloučil se Archierej se starci, poklonili se oni jemu do nohou. Zdvihl on je, políbil každého, poručil jim modliti se, jak on je naučil, i sedl na loďku a plul ke korábu.

I plul ke korábu Archierej, a pořád slyšel, jak starci trojhlasně zvučně opakovali modlitbu Páně. Přibližovali se ke korábu, nebylo již slyšeti starců, jen viděti bylo při měsíci: stojí na břehu, na témže místě tři starci: jeden, nejmenší ze všech, uprostřed, vysoký s pravé a prostřední — s levé strany. Připlul Archierej ke korábu, vyšel na palubu, vytáhli kotvy, rozvinuli plachty, napjal je vítr, pohnul se koráb a pluli dále. Přišel Archierej na kormu, usedl tam a stále hleděl na ostrůvek. Z počátku bylo viděti starce, potom zmizeli zraku, viděti bylo jen ostrůvek, potom i ostrůvek se skryl, jediné moře hrálo si v světle měsičném.

Lehli poutníci spat, a utichlo vše na palubě. Ale Archiereji nechtělo se spáti, seděl on samoten na kormě, hleděl na moře tam, kde zmizel ostrůvek, a přemýšlel o dobrých starcích. Přemýšlel o tom, jak radovali se oni tomu, že naučili se modlitbě, a blahořečil Bohu za to, že přivedl jej na pomoc Božím starcům — by naučil je slovu Božímu.

Sedí tak Archierej, přemýšlí, hledí na moře v tu stranu, kde ostrůvek se skryl. Jiskří se mu před očima — tu zde, tu onde světélko po vlnách poskočí. Náhle vidí — leskne a bělá se cosi v paprsku měsičném — snad pták, racek, aneb plachtička na loďce se bělá. Zadíval se Archierej: loďka, myslí si, pod plachtami za námi jede. A brzy nás asi dohoní. Jeť ještě daleko, daleko byla a hle již docela na blízku ji viděti. Loďka — ne loďka, plachtě nepodobno. Ale běží něco za námi a nás dohání.“ I nemůže rozeznati Archierej, co jest to: lodka — neloďka; pták — nepták; ryba — neryba! Podoby lidské ale velmi veliké, a pak nelze člověku uprostřed moře býti. Zdvihl se Archierej, popošel ke kormidelníku: „Pohleď,“ povídá, „co to?“

„Co to, bratře, co to?“ ptá se Archierej, ale už sám vidí — vznáší se na moři starci, bělají se a lesknou jejich šedé brady, jakoby k stojícímu, ke korábu se přibližují.

Ohledl se kormidelník, zhrozil se, pustil kolo i vzkřikl silným hlasem:

„Bože! Starci za námi po moři jako po suché zemi běží!“ Uslyšel to lid, zdvihl se. Všickni spěchali ke kormě. Každý vidí: Boží starci ruku v ruce — krajní rukama mávají, zastaviti žádají. Všickni tři po vodě jako po suchu běží a nohou nezdvihají. Ani plachet nesvinuli, a již dohonili starci koráb, popošli pod samý okraj, zdvihli hlavy a zahovořili jedním hlasem:

„Zapomněli jsme, služebníče Boží, čemu jsi nás učil. Pokud jsme opakovali — pamatovali jsme, přestali jsme opakovati, jedno slovo vypadlo, zapomněli jsme, všecko se rozpadlo. Ničeho nepamatujeme, nauč nás znovu.“

Pokřižoval se Archierej, nachýlil se k starcům a řekl: „Milá jest Bohu vaše modlitba, starci Boží, nesluší se mně vás učiti. Modlete se za nás hříšné.“

I poklonil se Archierej starcům k nohám. I zastavili se starci, obrátili a šli nazpět po moři.

A do rána bylo viděti záři z té strany, kudy odešli starci.

Přeložil *P. P.*

OBSAH: Olgerd Gejštor. Povídka veršem od Julia Zeyera (Pokračování.) — Don Gesualdo. Črta od Ouidy. (Pokračování) — Skály. Několik výjevů z dějin samoty. Od Al. Jiráska. (Pokračování) — Ve fjordu Throndhjemském. Z cest Josefa Kořenského (Pokračování) — Pozdě. Napsal Octave Feuillet. (Pokračování.) — Obraz. Báseň A. Fogazzara. Přel. J. Vrchlický. — Feuilleton: Tři starci. Národní vypravování. Napsal hrabě N. L. Tolstyj.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček.„**

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ —

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10 a 20. každého měsíce vždy o 2 hod odpoledne

ROČNÍK XIV. 1. srpna 1886. ČÍSLO 22.

Pod jabloní.

Báseň *Adolfa Heyduka.*

Šla s dítkem silničkou — byl jarní den —
luh, strom i les i řeka, vše se smálo,
v keř ptáci lítali a zase ven
a v cestě na sta diamantů plálo;
tu děťátka se ozval jemný sten:
i stanula, by odpočala málo

Jak krásná byla jako růže trs,
když přes noc začal rozvíjet se v taji:
vzrůst štíhlý byl, pas útlý, svěží prs,
zrak dlouhou brvou zdoben víčka v kraji,
ba celý něžný zjev byl skrz a skrz
pln květů líbezných jak niva v máji.

A zkvetlou usedla si pod jabloň
a přivíjela dítě těsně k hrudi
a šeptala: „Jen, poupátko, se skloň
a žízeň zkoj, však tuším, co tě budí;
jen slzičky mi žádné nevyroň,
ta víc než tebe bolí mne a trudí.“

A zkonejšeno dítě dříme zas;
jak krásno je, hle obraz matky pravý!
Ta hledí naň, květ padá s její řas,
květ s očí, s lící, se rtů, stromu hlavy,
a zvědavě mé duši na úžas,
snes' na jabloň se ptáků párek hravý.

Snad že se divil zpěvný s družkou druh,
jak může jaro tolik snášet štěstí
a tolik květů, že jich nemá luh
ni ptačí hruď ni ratolesti stromů,
že v dvojí lidskou tvář jich klade Bůh
víc nežli jaro po všem kraji pěstí.

* * *

Skály.

Několik výjevů z dějin samoty. Od *Al. Jiráska.*

(Pokračování.)

Starý Květ vrátil se za čtrnácte dnů a přinesl ústní i písemnou zprávu od Matouše Ulického a pevné jeho rozhodnutí, že nejdéle po žních se musí začíti a že on dle toho všecko připravuje. Zatím že také dostal zprávy bezpečné od pánů Jana a Zdeňka bratří z Rožmitála, kteří z exilia tajně se vrátili do Litoměřicka, aby tu pobouřili všechen lid.

Noviny ty sděloval starý Květ Voborskému v jeho komnatce v noci při zavřených dveřích.

„Ti v Litoměřicku, pán z Michalovic v Boleslavště, kněz Ulický v Kouřimi, my tu v kraji hradeckém, toť už jisto. Tisíce a tisíce sedláků bude ve zbraní a ostatní se přidají — Ze všech těch stran potábnou ku Praze, bude to armáda veliká, samý cep, jako za Žižky“ — vykládal staroch tlumeným hlasem. „A měl jste viděti kněze Ulického, když mně to všecko vykládal, jak se mu tváře rděly a oči jiskřily, jak živě to všecko na stole, jakoby na obraze ukazoval —“

A pak si zase Květ na něco vzpomněl z cesty, co všecko přehlédl a zkusil, po té šířeji opět vypisoval skrýši Ulického. osamělou chaloupku v lese opodál Krchleb, jak tam dosti zkusí v tento čas, zvláště jeho manželka, která dosud jak náleží neozdravěla —

„A jistě by již byla pod drnem, kdyby panny Evy nebylo —“

A tu staroch jal se po svém způsobu obšírně vypravovati o knězově sestře, kterou si byl za jejího pobytu na Skalském hradě upřímně oblíbil. Podivno! Voborský přes tu chvíli ho prve v řeči vyrušoval, otázkami hledě ho k jádru věci dostati. Nyní však ani nehlesl a pozorně naslouchal, co Květ o Evě vypravoval, jak je hodna, jak její péčí manželka Ulického na zdraví se polepšila, jak je pro všechny starostna a obětiva a jakou měla radost, když jeho, starého Květa, spatřila, jak se na všecky vyptávala a jak se zarazila, když jí řekl, že také jí nese psaníčko.

„Začervenala se jako z růže květ“ — děl staroch s úsměvem — „a hbitě jako děcko po sladkém konfektu sáhla po papíru —“

A za chvilku již zase opustil Evu a jal se o něčem jiném vypravovati, z čehož nejdůležitější bylo to, co mu kněz Ulický vypravoval, že jde o tom hlas, jakoby ve Vídni zase něco nového chystali, novou, bolestnou ránu —

„Ten Betlen čisté dílo vyvedl“ — doložil stařec. — „Všaktě dobře kněz Ulický řekl, že co se tak uherská vojna s ním spokojila, že nepřátelé nabývají den ode dne hrdější mysli — a že před se vezmou i to, čeho by se svět nenadál. Však že vám o tom píše —“

A Voborský to pak, když Květ odešel, četl, ne jednou, ale i po druhé, i po třetí, nechtě zraku svému věřiti. Stoje u stolu plného knih, na němž voskovice hořela, upíral užaslý zrak svůj na toto místo přítelova listu:

„V Konřími hejtman veřejně to vypravoval, že císař rozkázal privilegia království našeho od dávných králův nadaná k sobě do Vídně přinésti. Které když v truhle dostal a na ně pohleděl, řekl: ‚Totoliž jsou ty škarty, kteréž tak veliké zaneprázdnění předkům našim činívaly?‘ A popatřiv na každý list, pečeti i podpisy vstřihoval a všecko na oheň metal. A při tom stál nad tím zděšený a tiše sám v sobě vzdychající ten, který je přivezl, Adam z Valdštejna, nejvyšší purkrabě pražský —“

Hluboký, třesoucí se povzdech zavzněl tichou komnatkou. Voborský bezděky svíraje list maje rty pevně stisknuty hleděl zamračeně před se —

„To je to, co chystají — Rána nejbolestnější —“ pomyslil mladý doktor —

„Šlechtu nám zničili, měšťany vyhnali, lid tisknou a hubí a nyní práva vzali! Co z nás bude? Pan Adam z Valdštejna tiše sám v sobě vzdychal — Tiše vzdychal — A ničili práva naší koruny! Vzdychal — Více nemohl. A ostatní páni katoličtí?! Snad vzdychali také, ale nikdo, nikdo se neozval. Trestají je s námi za jejich věrnost — Ale oni to snesou, jen když budeme my zničeni! Ó krvavého zášti bratrského! Ó té slepé nenávisti pro víru! —“

Tak pomýšlel Voborský, popraveného Kochana z Prachové syn, přecházeje dlouho do noci svou světnicí. Mysl jeho byla rozjitřena, srdce plno žalu a hořkosti.

XIII.

Jaro se opět otevřelo.

Za Skalskou samotou zastkvěly se pod lesem sněžnou bělostí zase bledule, pod houštinami na výsluní pak jaterník i fialky se promodrávaly, na pokraji lesa kvetly sasanky i zardělý plicník a kde mimo les kousek trávníka, ten všecken se probělával sněžnými chudobičkami.

Černý rybníček za panským sídlem čeřil se u lahodném, jarním větru, jenž vanul z omládlého kol lesa a strmé skály určitě se odrážely od modrojasného nebe. Skalská samota se vyjasnila, lesní její zákoutí jakoby se obveselilo. Ale s lidmi jejími tu nebylo ani jako loni těmi časy.

Pacholíci Křinečtí, nyní již vyrostlejší a silnější sic pilně venku v ten čas pobíhali, než paní Beata s nimi tak často vycházela, aby usedla pod jedle na lavičku u rybníčka, aby se tu osvěžila na svěžím vzduchu a potěšila pohledem na rozmilé chlapce. Většinou starý Květ s nimi chodíval; ale ani ten nebyl jako loni, tak hovorný a ku chlapcům ochotný.

Vyšla-li paní Beata, bylo to za slunečných, teplých odpolední; s ní vycházela chůva, nesouc malou Johanku, již pak matka, sedíc na lávce u rybníčka, na kolena brala, jí do rozmilých, velkých očí hleděla a ji houpala — Často také se jí nad robátkem oči zakalily a tu pak odvrátivši se od něho hleděla ku dvoru, kdež odpočíval pan Albrecht na loži. Již ani vstáti nemohl. A tak se těšil on i ona, že nastávající jaro mu úlevu přinese! —

Úlevu! Ó bože! Jak často připadla mladé paní věštba, jak ji četla tu první noc na Skalách z písma svatého. Ó by ona raději byla na jeho místě! Bylo by aspoň dětem lépe! Co si počne ona v tento čas těžkých protivenství? — Největší a nejlepší oporou byl jí doktor Voborský. Jí jakož i manželu samému. Léčil ho a opatroval co nejbedlivěji, většinu dne meškaje u jeho lože. Za časté i v noci vystřídal se s paní Beatou, nebo se starým Květem.

Voborský šetřil přítele svého tak, že mu mnoho zatajil. Nepověděl mu ani všechno o chystaném povstání. Věděltě, že Křinecký od něho nic nedoufá, a pak mu také sám od sebe slíbil, když přítel povolil spiklencům tajné schůzky na svém zboží Skalském, jmenovitě nahoře na starém hradě, ač to bylo s velikým nebezpečenstvím, že odtud, ze Skal nic nepodniknou, aby na rodinu jeho nebylo uvaleno ještě větší zlo a soužení.

Také Voborský nesdělil Křineckému, co zvěděl z listu Ulického. Věděltě, že by přítel zprávu tu o zničení práv českého království a české koruny nesl bolestně. Než hořký ten doušek pana Albrechta neminul.

Zrovna v ten jarní čas přicházeli do Skal hosté a často. Byli to hosté, nad nimiž Chodek správce trnul a se křižoval.

„Tak vida —“ toužil — „pro ně jsme se tedy klopotili, pro ně jsem se tolik nastaral?!“

A nejednou si teď vzpomněl na loňské, na jezdce pana Mikuláše staršího z Bubna.

„To byli jinší lidé! —“ vzdychal. „Najedli se, napili, a dobře. Ale tihle! — Arci, arci, jsou Valdštejnovi! —“

A věru přes tu chvíli přibyli ti nezvanci. Jednou houfec hrabivých Španělů, podruhé vojáci Colloredovi, hned po těch od pluku Trčkova s Charvaty zároveň, tu zase nějaký důstojník s vojenskou čeládkou rozmanitou. Všichni vyžadovali všeho dost: jídla, pití, obroku, pohodlí i peněz.

A právě když přijel na noc do Skal ritmistr od kornety Sperovy o devíti koních a s ním dva důstojníci, lajtnanti, nesoucí nějaké rozkazy od samého Valdštejna do Slezska, dověděl se pan Albrecht neblahé noviny, kterou mu přítel jeho šetrně utajoval.

Ritmistr dobře se navečeřev a statečně popiv ptal se po pánovi a nedbaje zprávy sluhovy, že pán je nemocen, vešel bez ohledu a šetrnosti k panu Křineckému, u něhož v tu chvíli meškal toliko starý Květ. Voborský toho dne na úsvitě ze Skal odešel, paní Beata pak byla u svého kojeňátka.

Ritmistr, Němec od pití zardělý, protivně supající, jal se vyptávati a když pan Albrecht mu nic nebo jen málo odpovídal, počal mu sám „chvíli krátiti“, chvastaje se pochody a bitkami, tupě vojsko nepřátelské, až pak také z něho zpupně vyhrklo, jak domácí panstvo české, co ho ještě ta trocha je, zkrotne, že mu císař čistě zatopil, ohlásiv a vydav těchto dnů nové, obnovené zřízení zemské —

Pan Albrecht sebou trhl a namáhavě na loži usednuv, vyptával se, jak že se tak událo, nechtě ani věřiti — —

Surový důstojník nedbaje změny, kterou na tváři nemocného musil pozorovati, vypravoval obšírně a s patrnou chutí o valném ztenčení práv českého království.

„Však to není to poslední —“ a drsně se zasmál. „Vy, pane, zemřete ještě asi jako evangelík, ale páni bratři ze šlechty brzo se asi budou loučiti s Husem i Kalvínem — A ne-li, tedy se svými statky a zemí —“

„To není možná!“ zvolal Křinecký a vztáhl vyschlou pravici proti ritmistrovi. „Jděte, pane — nedrážděte mne —“

Důstojník zablýskal očima a usmál se protivně.

„Věřím, že to rád neslyšíte — Ale ve Vídni již chystají rozkaz, aby také všichni šlechtici v Čechách, jichž dosud šetřili, buď přestoupili, nebo se vystěhovali. Až potáhneme z Němec zpátky a já bych se tu stavil, jistě bych vás tu nezastal —“ dodal dvojsmyslně —

„Pane!“ ozvalo se rozhorleně na prahu a když se surový důstojník obrátil, spatřil tam vztyčenou postavu mladé, krásné paní. Oči její zalesknuvší se hněvem utkvěly přísně na důstojníkovi. Ale pak už chvátala k loži, do něhož sklesl manžel její jakoby všecken unaven a vysílen. Paní Beata stírajíc mu pot, mluvila k němu slovy nejněžnějšími. Když se pak konečně ohlédla, byl drsný voják ten tam Seděl už zase za stolem a třískal konvicí o stůl žádaje piva a klel a lál sluhovi a v to hned zase osudu a plukovníkovi, že ho poslal touto divočinou, přes to pikhartské, ohavné hnízdo. — —

Té noci se paní Beata od svého manžela ani nehnula. Dlouho ležel nehnutě, z těžka oddychuje, maje zraky před se do prázdna upřeny. Konečně pak zkrátka pověděl, co nyní musil vyslechnouti a co ho tak ohromilo, o zničených právech vlasti a o tom, co se na ně samé chystá. Marně se pokoušela paní Beata potěšiti jej a vymlouvati mu, aby nevěřil chvastání opilého důstojníka.

Zakroutil hlavou a pravil:

„Věřím — bál jsem se toho v duchu vždycky — a — neubál —“ Na okamžik umlkl, pak pojav manželku za ruku, vzhlédl k ní a pravil:

„Beato, slib mně, že budeš, ať nastane cokoliv, v našem náboženství stálá, a že se žádnými slibnými věcmi od něho nedáš odvésti. Setrvejtež ty i děti mé věrní víře a vlasti. Slibuješ-li?“

„Přísahám!“ zaštkala a sklesnuvši k němu líbala mu ruce, rty a čelo — —

Takový byl poslední slib manželů Křineckých. Byl slibem za pozdní noci červnové a než minuly tři týdny, v téže komnatě ozýval se žalostný hlas rozloučení, na věčné rozloučení. Bylo také v noci. Z večera přivedli sem po přání pana Albrechta děti. Chlapci tu také zůstali. Malou Johanku pak odnesli do vedlejší komnaty na kolébku. V tu těžkou, poslední hodinku byli s paní Beatou u jejího manžela ku smrti pracujícího Voborský, starý Květ a správce Chodek. Šestiletý Jan Albrecht klečel s matkou u lože a hořce plakal. Bratříček jeho, Adam, ani ne čtyrletý, usnul v křesle opodál otcova stolu a spal klidně, jakož i sestřička vedle v kolébce, netušíce, že jim odchází otec na věky a že se stávají sirotci. —

Pan Albrecht skonal odevzdaně a klidně. Hasnoucí zrak upíral na svou manželku; byla mu posledním obrazem v oku a zajisté i poslední myšlénkou v duši. — —

Na Skalské samotě nebylo od časů, kdy tu seděli Čertorejští, tolik hostí — Sjeli se ovšem za smutné příležitosti, na pohřeb pana Albrechta Křineckého z Ronova.

Také pak se tu a v těchto končinách vůbec nesjelo vícekráte tolik domácí, české, nekatolické šlechty, jako toho dne. Přijeli páni a vladykové ze sousedství, z okolí i dál z kraje.

Ač šli divné zvěsti, netušil nikdo z nich, že zhouba tak na blízku, a že jim nebude přáno jako panu Křineckému, nýbrž že půjdou většinou od rodného prahu složit kosti své do cizimy. —

Paní Beata byla jako omráčená.

Jen domluvy Voborského a pohled na malou Johanku, utěšeně prospívající, ji vytrhovaly z její ztrnulosti a sklíčení. Starý Květ přečkavší slávu rodu Křineckých, vida jeho pád nemohl se ani utěšiti. Nejvíce litoval mladého pána, ale také se mu oči nejednou teď zarosily, když viděl paní Beatu s nemluvňátkem na klíně a s chlapci po boku.

„Ubohá paní, tak mladá! — Ubohá kuřátka! Kdyby tak nebožtík starý pán — ach běda! —“

Po něm nejvíce správce Chodek mladou paní litoval; kromě ní však také někoho jiného.

„Hleďte, Květe, doktora — Divím se, že to vydrží. Jistě má nějaký prostředek, aby se sílil — Považte, poslední dny před pánovou smrtí sotva se hnul od jeho lože — Celé noci tam byl — a teď ty všechny starosti o pohřeb, o paní, těšiti ji — a sám je dosti sklíčen. Hleďte, zdá se mi, že se spadl — A pak ještě ty cesty — časem — Bůh milý ví — no, já nevím, proč to dělá — ale z toho mu nic dobrého netuším — a kdyby jen k vůli zdraví —“

A pravdu měl správce, z vděčnosti doktoru tak oddaný. Voborský žil poslední dobu v ustavičném napjetí a rozčilení. Tu smrt přítelova, starosti o jeho vdovu a děti a všecko namáhání s tím sloučené, tu zase odvážný podnik, na nějž se rok už připravovali. A toho zimničného napjetí jak je na bojišti! Té nejistoty a dychtivého zpráv očekávání!

Valdštejn v tu dobu asi, kdy Křinecký se s tímto světem rozžehnal, vytrhl do Slezska proti zbytkům vojska Mannsfeldova, jež se zatím bylo, hlavně pomocí danskou, rozmohlo na čtrnácte tisíc mužů. Ale Valdštejn měl přes dvacet, a byl to Valdštejn, kdežto protivníkům nedostávalo se hlavy! Nebylo divu, že ze Slezska chodily noviny o vítězstvích —

(Pokračování.)

Olgerd Gejštor.

Povídka veršem od *Julia Zeyera.*

(Pokračování.)

Tu arcibiskup svatou korunu
na hlavu spanilou jí posadil,
a sklonila ji v zbožné pokoře,
pak ale vzpřímila se, vysoká
a plna důstojnosti vznešené
kol sebe hleděla jak rekyně,
jež štít svůj povznáší na znamení,
že sílu cítí býti ochranou
těm, které miluje... Že česká zem
co na pavézu bude hledět k ní,
to tušila a k Bohu volala,
o zdar jej prosíc z hloubky duše své,
a zraky její slzou mlžené
se obracely vzhůru pomalu,
a Olgerd opět cítil, tento zrak
že osud jeho určil na věky,
a schýlil tvář svou smutně do dlaní,
a neslyšel již lidu volání,
trub víření a varhan dunění...

Chrám prázden byl, a Olgerd odešel.
Jak ve snu kráčel hlučnou ulicí
a pravil tiše v duši sobě tak:
„Již naposled jsi viděl její líc!
Jdi do svých lesů, mlčky snášej tam
a zemři tiše... Jest to osud tvůj..."

Tak šeptal si, a sir a opuštěn
tu jedinou vyhledal přátelskou
a věrnou bytost, kterou v Praze měl,
kůň jeho bílý byl to, onen kůň
jejž někdy matka byla koupila
za rodinný svůj šperk a zlatý kříž,
když Olgerd slávu v světě hledat chtěl.
Jak vroucně nyní Olgerd líbal jej,
a němý přítel, tichý, pokorný
se na něj díval zrakem truchlivým,
tím zrakem němé tváře záhadným,
jenž srdce dojímá tak hluboce.
A Olgerd šeptal: „Půjdem spolu zpět
v kraj rodný náš, ty volným budeš tam,
bez uzdy, beze stěn, bez žaláře,
a vítr bude zase druhem tvým!"
A zdálo se, že kůň mu rozuměl,
vždyť stříhal ušima, a ve zracích
mu radost blýskala, a zařehtal.

V tom ale přišel posel pana Lva,
by koně odveď, připomenul pak
též Olgerdovi, že při turnaji
dnes na večer má úkol určitý
i on, jak jeho kůň, a Olgerdu
to blesklo duší až se ulekl:
on ještě jednou tedy spatří ji,
a tenkráte zajisté její zrak
na jeho tváři chvíli spočine!
A všechen bol, a všechna zádumnost
se rozplynuly jak na jaře led,
když slunce z mraků vyjde závistných.
Svit, temenící hvězdně z očí jí
na jeho tvář, ten poklad nesmírný,
chtěl s sebou vzít do temných samot svých,
ten postačí, by štěstím naplnil
mu truchlou hruď, jak stačí jediný
do pustých vod vnořený paprslek,
by slunným zlatem zasypal jim klín...
A vzýval večer, by již přikvapil. —

Byl onen turnaj skvělý nade vše,
co posud vídáno v tom způsobu,
na večer odbýval se při světle
bezpočtu valných z vosku pochodní,
tak čistě jako hvězdy zářících.
Po stěnách nizozemské koberce
o slavných bojech římských hlásaly,
a celý Olymp usmíval se s nich
kol krásně zbudované tribuny,
na které postaven byl zlatý trůn,
po jehož obou stranách seděly
ve černých rouších aksamitových
a zlatem pruhovaných šlechtičny
jak z rodů předních v Českém království,
tak ze Španěl, z Brabantu, z Německa,
a jako růže, v hávu zlatitém
a třpytnými posetém perlami,
na trůně spočívala královna.
A pod tribunou vířil divý rej:
lesk zlata, stříbra, smaltu, kamenů,
a všechny barvy suken, hedbávu
a kmentu, aksamitu, atlasu
se mihaly, jak kdyby tisíc duh
se bylo rozprášilo najednou
a dolů sprchlo k nohám královny,
při hudbě vířivé: to turnaj byl,
jenž představoval zápas Ctností všech
na pouti zemské proti neřestem
a stkvělé jejich posléz vítězství.
Ctnost každá byla dáma překrásná,
dva měla vždy po boku rytíře,
ty proti pyšným jeli démonům
na saracénský způsob oděným,
na španělských koních ve zbroji
jež drahokamy jenjen hořela,
a válčilo se s velkou grácií,
a na konec když peklo podlehlo,
tu jeli Ctnosti, krásné, vznešené,
a jejich rytíři v háj kouzelný
na konci sálu, květy umělé
kde pučely, a zpěv kde ptáků byl,
a pršky hvězd, a bílý, vonný dým,
v němž zmizely. Však dřív než v onen ráj
se dali na cestu, před tribunu

vždy putovali, aby královně
na jevo dvorně dali poklonou,
že za paní jí mají ctností všech.
A s úsměvem vždy Anna chýlila
svou hlavu spanilou, šeptajíc: „dík“.

Tak na svých pyšných ořích kolem ní
se výkvět bral vší šlechty domácí,
a naposled na koni prostém jen
se povlovně blížila „Pokora“.

To vnučka byla krásná pana Lva,
tak mladá, že se stále rděla jen
a hlavu klopila, a spanilá
tak byla v prostém šatě z šamlatu,
jak v trávě violka, a po boku
jí nejel žádný rytíř zářící
svou zlatou zbrojí. Pěšky Olgerd šel
a vedl koně prostě za uzdu,
a třímal druhou rukou nahý meč;
měl hlavu jako ona skloněnou,
bez helmy byl, a zlatých vlasů proud
mu vroubil bledou, snivou, mladou líc,
a temné řasy clonily mu zrak.
Před královnou teď hlavu ještě níž
na prsa schýlil… Ach tak blažen byl,
že nyní na něj zírá její zrak,
však smělost neměl, aby pohleď k ní,
na zlatý její trůn. Pak tiše šel
jak vzdech se nese, zmizel s dámou svou
v tom rajském háji, v dymném oblaku,
a tak byl úkol jeho u konce…

Šel domů. Měsíc svítil na cestu,
a unavený koně těžký krok
po dlažbě smutně zněl… A mezi tím
co Olgerd pustou kráčel ulicí,
veď král svou choť k slavnému banketu,
a usedli pod nebe z brokátu,
a hudba zněla sálem rozkošná,
na zlatých mísách jídla dýmala,
a v pohárech se víno pěnilo,
a rozhovor hlaholil veselý.

Však Anna zamyšlena zdála se,
a choti svému tiše pravila,
když tázal se jí, proč tak smutna jest:
„Ó pane můj! jest osmnáct to let,
co otec můj, král slavné paměti,
na hlavu mého bratra Ludvíka
tu samou, svatou kladl korunu,
již včera tobě biskup a dnes mně
na skráně vložil… Šest mi bylo let
a o tři léta Ludvík mladším byl…
Když u svatého Víta prohlášen
byl králem Ludvík, všickni jásali,
já, nerozumné děcko, propukla
však v hořký pláč, a stále volala:
„Chci též být králem, též mít korunu!“
a nepřestala dřív, až otec můj,
ten dobrý, laskavý, se pousmál
a korunu vzal s hlavy Ludvíka
a mně ji posadil… Ó žel, ó žel,
to smutné bratru bylo proroctví…“

Tak šeptala a bledla dojmutím,
a král tak chmurně v dumu hloubal se,
že Anna polekána, v rozhovor
se veselejší rychle nutila,
by choti s čela zapudila mrak.
Vzdech potlačila svůj a pohledla
na pana Lva, jenž blízko seděl jí,
a pravila: „Jak krásný karrussel
to láska vaše pro nás strojila!
Jak luzná, ladná byla každá Ctnost!
Ta Pokora prý vaší vnučkou je?
Jak vděkuplná byla, spanilá
jak anděl, věru! Její rytíř též
ráz prosté měl a milé pokory,
i kůň ten poutal moji pozornost,
tak rozdílný byl od všech ostatních,
mně zdálo se, že chápe úplně
svou úlohu, já zraky odvrátit
od něho nemohla, a skupina
ta ladná Pokory mne nejvíce
po celý turnaj zaujímala;
vždy toho koně zvláštní vzezření
zrak vábil zpět, když jinam bloudit chtěl.
Ta celá hra nás vůbec bavila.
Ať vaše láska tomu uvěří,
že přátelsky vám za ni vděčni jsme.

Tak pravila, a na to děl pan Lev:
„Ó vaše Milost neví královská,
jak srdce moje plesá radostí
že karrussel té došel libosti!
Ó věru že by Pýchou stala se
ta Pokora, slov vašich uslyšíc!
A její rytíř, jak by divil se,
že bylo proroctvím, co pokládal
za plané na vsi lidu mluvení!
S tím koněm jest to věru podivné,
jak stará pohádka to vypadá.“

Tím slovem vzbudil pan Lev zvědavost
všech, kteří slyšeli jej, královna
pak děla: „Pane, povždy pohádky
já ráda slýchala. Kéž chtěla by
nám láska vaše povídati svou“
Sám král mu hlavou kývl, a pan Lev
tak začal mluviti: „Mým příbuzným,
ač vzdáleným, jest Olgerd z Gejštorů,
tak nezámožný, že mu přezdívá
ta celá naše Praha posměšná,
že rytířem jest paní Chudoby.
On z Litvy pochází, má královno,
a přišel pěšky sem a za uzdu
veď svého koně, naň se posadit
to zdálo se mu hříchem smrtelným,
sám raděj nesl zbroj a majetek
svůj skrovný na bedrách… Jest kůň ten dar
a památka na matku zemřelou,
a zachránil mu život v boji kdys.

On miluje ho láskou velikou —
a přece jednou se s ním rozloučil:
když matka jeho totiž zemřela,
a neměl, čím by koupil příkrov jí,
a neměl čím by pohřeb strojil jí.
A seděl v tiché její komůrce,
kde bledá ležela, a v sluchu mu
ta slova zněla její poslední:
„Tam dones mne, kam srdce teskní mé,
na chlum zelené oné výšiny,
kde javor stojí starý, šumící,
a s bujnou travou vítr pohrává.
Tam slunce nejdřív zrána zasvítí,
tam zastaví se, než jde v moře spat.“
A totéž slunce nyní v komůrce
své purpurové růže věšelo
na bílé stěny, nahé, chudobné,
a Olgerd přál si být tak bohatým,
jak zlaté slunce, aby nádheru
kol rovu matky sil, jak ono svit
svůj blýštící po světě házelo...
A vyšel smuten před dvůr chudobný
a hleděl kolem, z které strany as
Bůh pošle pomoc mu v té úzkosti...

(Pokračování.)

Don Gesualdo.

Črta od *Ouidy*.

(Dokončení.)

IV.

Zatím namáhal se Gesualdo ze všech svých sil, přiměti skutečného zločince k tomu, aby vyznal veřejně, co mu byl svěřil pod pečeti zpovědní. Setkal se s ním mezi čtyřma očima a pobádal jej všemi důvody, jimiž jej víra, církev a jeho vlastní duše opatřovaly. Avšak není zatvrzelosti tak zaryté, egoismu tak nepřístupného, obrněnosti proti přesvědčování tak naprosté, jakou jest nevědomost a sobeckost podlé mysli; Girellone byl hluchý ku kárání i prosbám; byl tupě lhostejný ke všemu hoři, jež byl způsobil a jež zaviní, bude-li mlčeti. Co to všechno bylo jemu? Pomyšlení, že jest mlynářova žena za mřížemi, bylo mu příjemné; on ji nenáviděl, když ji spatřoval v tak zvané vyfintěnosti, když šla kolem něho, v slunci lesknouc se perlovou stužkou kolem krku, stříbrnými jehlicemi ve vlasech a zlatými hodinkami s řetízkem. Často a často prahnul po tom sáhnouti po nich a strhnouti je s ní. Jaké právo měla na ně ona, dcera nahatých, hladem vymořených lidí, kteří kopali a rozváželi mořský a říční písek, aby uhájili živobytí? Ona nebyla nic lepšího než on! Tu a tam zavolala naň Generosa svým nedbalým poroučivým způsobem, aby jí navážil vody nebo přinesl dříví, a když tak učinil, ani se jí neuráčilo říci mu dobrý den, neb jiné vlídné slůvko. Jeho pýcha byla zraněna a musil se velmi přemáhat, aby jí neřekl, že je dcera žebrákova, že je červ zvednutý z písku. Jako její vlastní rodina byl nyní potěšen myšlénkou, že jí krásné její šaty a stkvosty nejsou k ničemu, že vypláče si své zářivé, velké oči a růžový nach broskvových lící ve špíně a dusnu městského vězení.

Gesualdo zápasil s veškerou mocí hlubokého přesvědčení a pravdy o duši tohoto zarputilého ničemy a varoval jej před věčným trestem, který jej očekává, setrvá-li na svém úmyslu, nepředstoupiti před spravedlnost. Ale mohl zrovna tak mluviti k velkým omletým žernovům, odpočívajícím v říční vodě. Proč tedy ten bídník uvalil břímě svého padoušského tajemství na cizí bedra? Jej naplňovalo nejpalčivější úzkostí vědomí, že nemůže probuditi zatvrzelé svědomí tohoto zlosyna. Ten člověk přišel k němu hnán dílem mlhavým, pověrčivým popudem, zbytkem to pověrčivosti, vštěpované mu za dětských let a částečně proto, „aby si ulehčil“, jak tomu říkal, vypravováním svého činu někomu, což jest potřebou všech slabošských mysli v době nesnází a nebezpečí. Ulevilo mu, když strhl kněze ve společnou vědomost o tomto skutku; byl na polo hrdý, na polo proto poděšen nad způsobem, jakým zabil svého pána, a trpce rozhněván, že učinil to pro nic za nic; kromě toho necítil pak už více ničeho než radost, že Generosa bude proto trpět.

„Budeš na věky hořet v pekle, setrváš-li ve své ohyzdné prostopášnosti,“ říkal mu Gesualdo zas a zase.

„Co dělat?“ odpověděl muž. „Ale peklo je daleko a galleje jsou blízké.“

„Ale nevěříš-li v mou moc, dát ti rozhřešení anebo zůstavit tě zatracení, proč jsi se mi zpovídal?“ zvolal Gesualdo.

„Protože se musí člověk někomu svěřit, má-li něco takového na srdci,“ odpověděl Girellone, „a já vím, že to nemůžete nikomu povědít.“

A s tohoto stanoviska nedal se pohnouti ničím. Prosby, hrozby, důvody a přemlouvání nespomohly nic. On se vyzpovídal, „aby si ulehčil“, to bylo vše.

Ale jednou v noci potom, když byl Gesualdo k němu takto mluvil, napadl jej divný strach, obavy hmotné, nikoliv duševní; on prozradil své tajemství; kdo může říci, že se někde nevyskytne jako slídící pes, nenalezne jej a nevydá soudu? On to řekl, aby měl pokoj, — ale on neměl pokoje. Obával se každou chvíli, že se ho uchopí ruka zákona. Kdykoliv zaslechl dusot koní karabininíkův jedoucích vesnicí, nebo spatřil bílé pasy a vyhrnuté klobouky četníků v sluncem ozářených polích, projel jej mráz. Což kdyby to byl ten kněz řekl přec? On věděl, že to nemožno, a přece se děsil.

Spočítal peníze, které si uhospodařil, malý závitek pošpiněných a umačkaných drobných bankovek a přemýšlel, stačí-li to na cestu do Ameriky. Peněz bylo málo, ale strach doháněl jej svěřiti se jim. Vymyslil si povídačku, že dostal na cestu od sestřence a řekl svým soudruhům a svému pánu, že půjde za sestřencem; potom svázal si uzlík svého šatu a odešel. Ve mlýně a ve vsi mluvili o tom málo, řekli pouze, že ten Girellone má štěstí, ale co jich samých se týče, že by nechtěli z domova tak daleko. Gesualdo doslechl o jeho útěku během dne.

„Můj Bože! — pryč — a v cizině!“ zvolal bezděky rty bílými jako křída.

Lidé, kteří jej slyšeli, podivili se. „Což pak jemu záleží na vozkovi, který šel hledat štěstí za moře?“

Girellone nebyl ani tak dobrý dělník, ani tak příjemný společník, aby jej kdo ve mlýně nebo ve vsi přílišně litoval.

„Amerika sebere všechno naše smetí,“ říkali lidé. „Ať je dobře stráví!“

Zatím protloukl se uprchlík krajem, někdy jda pěšky, někdy od někoho svezen, někdy pomáhaje uhlířům na cestě a tak neutratil mnoho, až dostal se do Livorna, kde vstoupil na loď vystěhovalskou právě k vyplutí připravenou. Zelené rákosiny a pokojná prosová pole Mareská jej nespatřily více.

Avšak břímě své krvavé viny zanechal za sebou a toto leželo tíží zdrcující na duši nevinné.

Dokud byl zločinec v Marce, měl Gesualdo stále ještě naději, že jej přemluví, aby vyznal se před soudem z tajemství, z něhož se byl vyznal církvi, aneb že nějaká náhoda přispěje k prozrazení jeho viny. Ale když byl teď za mořem, ztracen v té úplné temnotě, která pohlcuje životy chudiny a lidí bez významu, když jednou byli opustili chatrč, kde jejich jméno něco značilo sousedům, byla tato jediná naděje zdrcena; a Gesualdo týral sám sebe výčitkami, proč nezvítězil v zápasu o tuto bídnou duši, proč nebyl výmluvným dost a moudrým dost anebo přísným dost, aby jej postrachem donutil k vyznání před zákonem.

Tento nezdar zdál se mu býti znamením hněvu nebeského.

„Jak se osměluji já,“ myslil sobě, „jak se osměluji já, slabý, bojácný a k ničemu jak jsem, nazývati se sluhou božím aneb jenom se pokoušeti o to, abych byl pastýřem duší jiných?“

On myslil si, jako člověk pošetilý domníval se, že je schopen probuditi svědomí tohoto člověka a přiměti jej k veřejnému vyznání a na možnost útěku nikdy ani nepomyslil, ačkoliv útěk byl tak přirozený a na bílé dni u tvora nesvědomitého, jenž byl stále pronásledován strachem před trestem. On, on jediný na zemi znal vinu toho člověka; on, on jediný měl moc zachrániti Generosu a nemohl užiti té moci, protože mlčenlivost jeho svatého úřadu zavírala jako železný zámek jeho rty.

Dnové leželi na něm jako můra ve snu; konal své povinnosti mechanicky jsa si toho sotva vědom; hrozná alternativa, která byla před ním, zdála se vysušovati sám zdroj jeho života. Věděl, že se musí lidem zdáti podivným; jeho hlas zněl jako neznámý v jeho vlastních uších; začal cítit, že jest nehoden podávati nejsvětější chléb živoucím a udíleti poslední pomazání umírajícím, věděl, že sám ničím vinen není a cítil přece, že jest proklet. Ať tak neb onak, musí se dopustit hrozného hříchu.

Den přelíčení přišel; bylo to desátého května. Horký den, včely bzučely mezi agátovými květy, zelené rosičky skřehotaly vesele na ilexech, ještěrky kmitaly se pod živými ploty kolem silnic. Mnoho lidí z Marcy bylo povoláno za svědky i vydávali se do města na vozech soumary tažených nebo rozviklaných bříčkách, k nimž připřaženi upracované koně, a reptali, protože přicházeli o den díla v polích, a přece byli příjemně rozčileni pomyšlením, že uvidí Generosu na lavici obžalovaných a budou moci vypravovati jiným vše, co viděli a ještě více toho, co neviděli.

Falko Melegari vyjel za úsvitu sám a Gesualdo se svou hospodyní a kostelníkem, kteří byli také povoláni k svědectví, vyjeli poštou ze Sant' Arturo přes prachem pokrytou silnici, mosty, kolem božích muk, skladů a kováren vroubících cestu až do města.

Farář ani nepromluvil za celé ty čtyři únavné hodiny, po které vrávoravý, přeplněný povoz s tou ubohou, hladem zmořenou a ztýranou přípřeží hrčel cestou půvabnými stíny a chladnou sluneční záři časného jitra. Držel v ruce brevíř ze zvyku, a vidouce jej takto pohřížena v svaté rozjímání, jak myslili, jeho hovorní sousedé ho nerušili a mluvili mezi sebou plníce vůní přesycený vzduch zápachem sprostého tabáku.

Kandida pohledla naň čas od času úzkostlivě znepokojována, nemohla si ani říci, čím, — nějakým neurčitým tušením zlého. Jeho tvář, myslila si, vypadá velmi podivně a jeho pevně sevřené rty byly bílé jako rty mrtvoly. Když dostavník vjel na městské dláždění, sestoupili všichni cestující u první hospody, aby se najedli a napili, ale on, nepromluviv ani slova, odmítnul svou hospodyni, která mu chtěla podati sousto a vešel do velkého kostela, aby se tu o samotě pomodlil.

Město ssálalo vedrem a prachem a bylo jen řídce obydlené. Mělo hnědé zdi, velké, cihlové, neobydlené paláce a starodávné, také cihlové věže čnějící vysoko k obloze. Bylo to místo drahé milovníkům umění pro své krásné malby Sienské školy, které visely v kostele, a bylo tu a tam navštěvováno od cizinců k vůli těmto obrazům; jinak ale bylo úplně zapomenuto od světa a na jeho mostu, o němž se povídalo, že pochází z dob Augustových, málokdy ozývaly se jiné ozvěny než skřípání a hrčení těžkých kol vozů svážejících seno a obilí z okolní krajiny.

Radnice, kde odbývaly se všecky velké soudy, stála na jednom z pustých, tichých, uprášených náměstí. Bývala někdy starodávným palácem podesty, měla zdi se střílnami, věže s vížkami, veliká schodiště a freskované síně větších a krásnějších dob, než jsou naše. Soudní síň byla opatřena mramorovými sloupy, malovaná, pochmurná, nádherná; hlava tlačila se tu na hlavě; vzduch byl k udušení těžký. Byl tu soudce se svými úředníky, renaissanční to postava s černou, do čtverce přiříznutou čepicí a v černém taláru. Obžalovaná byla za mříží vykázanou vězňům toho druhu, střežena karabinníky a žalářníky. Gesualdo pohledl tam jednou od vzdálených dveří; potom zahučelo mu to v uších jako mořské vlnobití a div neomdlel; zůstal venku v předsíni, kde ovívalo jej trochu vzduchu se schodiště, a čekal, až jeho jméno bude vyvoláno.

Líčení začalo. Vše bylo totéž jako při vyšetřování předběžném, které předcházelo vzetí Generosy do vazby. Tytéž výpovědi učiněny teď jako tenkráte. Zatím byli lidé v Marce mnoho zapomněli a tak dokládali ze svých vlastních výmyslů, aby nahradili co scházelo, ale celkem bylo svědectví totéž vyznamenávajíc se velikou volností a naprostou nedbalostí fakt, tak charakteristickou u Italů. Soudce jako obyčejně odděloval s nechybnou obratností koukol od pšenice a sledoval s obdivuhodnou trpělivostí klikaté záhyby mozkův a mlhavou obrazností rolníků, které vyslýchal.

Na výslech Gesualdův došlo až třetího dne. Těch sedmdesát neb osmdesát hodin čekání bylo mu hrozných.

Sotva sousta pojedl a nebyl si skoro ani vědom, co činí. Celý ten čas strávil posloucháním v soudní síni, nebo v kostele na modlitbách. Když byl konečně zavolán, vystoupil mu studený pot na čele a ve vlasech; ruce se mu třásly; na otázky soudce a advokátův odpovídal jako bez ladu a skladu; jeho odpovědi zdály se sotva býti odpovědmi rozumem nadaného člověka; dokazoval vášnivě její nevinu důrazně a stále se opakuje, což mělo u vyslýchajících účinek docela opačný toho, který způsobiti chtěl.

„Ten kněz ví, že je vinna,“ myslil si předseda. „On to ví, — snad ví ještě více. — snad byl jejím spoluvinníkem.“

Jeho svědectví, jeho vzezření, jeho divá, sobě odporující slova ublížily jí v té míře, jak on chtěl, aby jí prospěla. Od jiných svědků z Marcy dozvěděl se soudce, že bývalo vždy velké přátelství mezi farářem a Generosou Fè, a že ráno, když vražda byla objevena, odnesl kněz mrtvolu do sakristie předbíhaje tak spravedlnosti a porušuje místo, kde se zločin stal. Obecenstvo i soudci byli proti němu již od samého počátku zaujati; ta bledá, rozčilená tvář, nesouvislá slova, plachý, vytřeštěný zrak hledající ustavičně tvář obžalované, vše dodávalo mu vzezření člověka, jenž sám jest si vědom viny a strachem přichází o rozum. President vyslýchal ho kříž a křížem bez milosti, káral jej, zuřil naň a činil vše možné, aby dohnal jej k vyznání pravdy, kterou, jak věřil, Gesualdo tajil; ale vše marno; nesouvisle jak mluvil, pološílen, jak se zdál, neprozradil ani slabikou, co skutečně věděl. Toliko když jeho zrak spočinul na Generose, cítil v něm sám tolik smrtelné úzkosti, že se zděsil.

„Kdo by si byl pomyslil, že o mne tolik dbá,“ myslila si ona. „Ale měl vždy tak citlivou duši, litoval ptáků polapených do sítí a volů, když je vedli na porážku.“

Potupen a pokárán do krajnosti, — neboť president věděl, že čím více uráží kněze, tím více získá si přízně a naděje na povýšení na rozhodujících místech, byl konečně Gesualdo propuštěn z tohoto místa trýzně. Jako oslepl ý a bez duše dostal se ven zástupem a úředními sluhy, sešel se schodů a ocitil se dole ve vedrem sálajícím vzduchu. Náměstí bylo přeplněno lidem, jenž nemohl nalézti místa v radnici. Hluk jejich v jednu vřavu splývajících hlasů dorážel v jeho sluch jako hučení moře; všechny zněly jednostejně; všechny opakovaly jako z jedněch úst slova: „Odsoudí ji,“ a potom hádaly, jaký asi trest dostane, zdali ji uvězní jen na několik let, nebo na celý život.

Gesualdo prošel tím hlučícím, zvědavým, ukrutným zástupem, tou barbarskou pěnou lidu, která ve všech zemích s radostí vidí umírajícího býka, klesajícího zápasníka, zločince vystupujícího na popraviště nebo krysu pobíhající na ulici politou petrolejem a hořící za živa. Zavražděný nebyl jim ničím, jeho žena nikomu z nich neublížila, a přece nebylo tu muže ani ženy, mladíka ani děvčete v tom celém zástupu, kdo by byl necítil, že by byl připraven o zábavu, kdyby byla obžaloby sproštěna, ačkoliv byl mezi nimi povšechný náhled, že učinila jen, co bylo přirozené a nic víc, než co bylo jejím právem. —

Tmavá, útlá, vyhublá postava kněze protlačila se rychle rozčilenými a hlučícími tlupami; vzduch byl letně parný, obloha modrá a bez mraků, hnědé cihlové zdi kostela a paláců jako pálící se v žáru slunečním. V rohu náměstí byla fontana, zbytek starodávných časů, kdy město mělo moc a bylo sídlem nádhery, krásná, bledězelená voda, studená a čerstvá, zurčící a řinoucí se kolem mramorových delfínů. Gesualdo shýbnul se a pil žíznivě, jakoby nikdy nechtěl přestat pít; potom šel dále ke kostelu, odhrnul kožené záclony u portalu a vstoupil do chladu a samoty tohoto útočiště.

Tam vrhl se před kříž v modlitbě a plakal hořké, palčivé, neulevující slzy za břímě, které nesl pro hřích jiného a za svou vlastní bezpomocnost, která se mu zdála býti ještě větším zločinem.

Avšak ani zde, u samého oltáře Boha, jehož vzýval, nebylo mu popřáno klidu. Kvapné, hlasité, prudké kročeje těžkých bot ozvaly se na staré, ochozené, mramorové dlažbě kostela a Falko Melegari stanuv za ním, položil mu těžkou ruku na rameno. Tvář mladého muže byla rozpálena, oči divoké, dech rychlý a nestejný; on nedbal posvátnosti místa, aniž posvěcenosti toho, za nímž stál.

„Vstaňte a slyšte mne,“ řekl surově. „Všecko povídá, že rozsudek bude proti ní; vy jste to slyšel.“

Gesualdo kývnul hlavou, že ano.

„Dobře tedy,“ mluvil Falko dále zaťatými zuby, „odsoudí-li ji, přísahám, jako že jsem živ, že vás udám soudu na místě ní.“

Gesualdo nepromluvil. Stál zamyšleně s rukama skříženýma přes prsa. Nejevil ani překvapení, ani nevoli.

„Udám vás,“ opakoval Melegari ještě zuřivější jeho mlčením. „Co jste měl co dělat v noci pod velkým topolem? Proč jste odnesl a schovával mrtvolu? — Zdaž nemluví celá ves o vašem prapodivném chování a o tom, jak celý jste se změnil? Jest proti vám tolik důkazův, že by stačily k poslání na galleje někoho lepšího, než vy. Ale nač dalších řečí: já vás udám, nevyznáte-li se zejtra presidentovi ze všeho. Jste buď vrah, nebo spoluvinník, vy proklatý pokrytče v habitu!“

Lehký ruměnec zbarvil voskovou bledost Gesualdovy tváře, ale přece mlčel.

Mladý muž pozoruje ho okem plným nenávisti, spatřoval vinu v jeho zatvrzelé, tupé němotě.

„Nemáte tolik smělosti, abyste to zapřel, vy lháři od kosti!“ zvolal s vášnivým opovržením. „Ó bídný pse, jenž odvažuješ se nazývati se sluhou nebes, což bys chtěl zavleci ji na celý život do potupy a bídy, jen abys zachránil své vlastní podlé, skomíravé, bezcenné živobytí! Dobrá, slyš mne a rozuměj. Nikdo nemůže o mně říci, že jsem kdy nedostál slovu a zde u kříže, jenž visí nad námi, přísahám, že nepovíš-li vše co víš zejtra, a bude-li odsouzena, vydám tě právu, a nedá-li mi zákon spravedlnosti, zabiju tě, jako byl zabit Tasso Tassilo. Ať zemru bezdětek, ožebračen a proklet, chybí-li moje ruka!“

Potom nehlesna slovem více, odcházel z kostela; zlatá odpolední sluneční záře proudila se malovanými okny a padala na jeho rusé vlasy, rozpálené líce, planoucí oči, až nezdál se být jako člověkem. Vypadal jako anděl pomsty Tintarettova ráje.

Gesualdo stál jako socha v opuštěném chrámu; ruce skříženy na prsou, hlavu skloněnu. Velké rozhodnutí vstouplo jako mohutným nadšením v jeho duši po těchto zuřivých slovech jeho nepřítele. Světlo přišlo mu jako ze samého nebe. Nemohl obětovati tajemství svěřené mu ve zpovědnici, ale mohl obětovati sebe. Jeho duše byla plna legend o obětování se a mučennictví. Proč by on nemohl se státi jedním z toho svatého zástupu mučenníků? —

Ne — on byl příliš nehodným, ale postavil se vedle nich i v myšlénkách. Nejvíce, co učiniti mohl, myslil si, bylo učiniti pokání za to, co zdálo se mu býti nevyhladitelným hříchem: za to, že dopustil, aby lidská náklonnost, jakkoliv nesobecká, ano dětinsky nevinná, poskvrnila osamělost a čistotu jeho slibu, daného církvi. Byl jenom selský hoch, než přišel s tím něžným srdcem a nevědomou myslí do semináře, ale narodil se s duší sv. Františka, sv. Rocha, sv. Jana nemístně a nevčasně ve světě, jenž jej obklopoval, s duší, v které náruživá víra a obětavost byly tak mocny jako vášně a sobeckost v povahách jiných. Svět duševní byl mu skutečností a země s těmi nelítostnými a lakotnými lidmi, s tím mořem hltavých náruživostí, s trpícími srdci a nekonečným bezprávím byla mu neskutečným, ohyzdným snem. —

Jeho povaze zdálo se, že oběť, jež náhle vystoupila před ním jako povinnost, smíří jej zase s Božstvím, které urazil, a s lidstvem, které pokoušen byl zraditi. Jeho mysli seslabené a utýrané dlouhým postem těla a odpíráním si všeho, zdálo se býti toto obětování se velitelským rozkazem nebes. On povleče se životem v bídě a potupě, ale co na tom? Zdaž velcí mučenníci a zakladatelé církve nevytrpěli o mnoho více nežli on? Zdaž právě takovou trýzní, dobrovolně na se vzatou a trpenou zde na zemi, nedobývá se milost Boha na nebesích!

On vyřkne lež, ano; on strhne v potupu jméno církve; on způsobí, že pomazaný kněz Páně bude považován od světa za sprostého vraha svedeného podlou a žárlivou nenávistí; ale na to nepomyslil. V napjetí a pomatenosti jeho umučené duše zdálo se mu vidění oběti, kde on sám bude trpitelem, kterou žena ona se zachrání a tajemství mu svěřené se zachová, od nebes seslaným rozluštěním všech pochybností a nesnází strmících mu v cestě. Leže v smrtelnou úzkostí prodchnuté modlitbě před jedním z postranních oltářů chrámových, domníval se, že odpolední slunce proudící se vysokými okny na jeho tvář jest září nebeského světa a v tichu a vedru kadidlem prosyceného vzduchu zdálo se mu, že slyší hlas volající naň: „Utrpením očišťují se všechny věci.“

Nebyl člověk moudrý, ani silný, ani vzdělaný. Měl srdce básníka a mysl dítěte. Měl v sobě odvahu, kteréž oběť byla vítána, a byl pln pověrčivosti, která činila veškeru přepjatost prosté víry možnu. Byl mlád i nevědom a sláb, ale v jádru jeho srdce byla šerá rekovnost; on uměl trpět, mlčet a v hlubinách svého srdce miloval tu ženu více než sama sebe, láskou, která po jeho vlastní víře činila jej na vždy prokleta. —

Když se konečně zvedl se země a vyšel z dveří chrámových, byla jeho mysl ustanovena na tom, co učiní; velký klid rozhostil se v jeho dříve tak zmítané duši.

Den přešel, slunce zapadlo a nachová zář jeho červánků oblévala rudé zdi a prach na dláždění barvou nádhery. Lid se byl rozešel, na opuštěném náměstí nebylo hlasu kromě šplounání vody zurčící z tlam delfínů do mramorového vodojemu. Když zaslechl ten líbezný, družný plouskot padajícího pramene, vytryskly mu slzy do očí a zakalily tam tu plamennou nádheru a krásu nebes. Nikdy více neuslyší vody řeky v Marce šumící za chladných podzimních dnů kolem topolových kmenů a prvosenkových kořenů na omšených březích; nikdy více neuslyší ve svém rodišti šedozelené vlny Arna ubíhající rákosinami k moři!

Následujícího dne ve tři hodiny byl v radnici vynešen rozsudek.

Generosa Fè byla uznána za vinnu vraždy spáchané na svém manželi a odsouzena k dvacetileté samovazbě. Padla jako kámen, když zaslechla ortel a ze soudní síně odnesli ji bez vědomí. Její milenec zaslechnuv to, zaúpěl divoce jako tur raněný smrtelně, tloukl hlavou o zeď a trhal sebou jako šílený v rukou lidí, kteří jej drželi. Gesualdo čekaje venku na velkém schodišti ani rysu v tváři nezměnil; u něho byla tato hořkost jako hořkost smrti dávno přešla; on věděl již dávno, jaký bude rozsudek; on se již kolik hodin předtím rozhodnul, co učiní.

Velké ticho rozhostilo se v jeho duši, a na jeho obličeji značil se mír, přicházející z duše, která jest v míru sama se sebou.

Dusné odpoledne rozlévalo žluté světlo po hnědém a šedém městě; lid hrnul se z radnice rozčilen, rozhlučen strkaje jeden do druhého a ochoten přidati se k straně odsouzené teď, když stala se již obětí zákona. Jediný ze všech, kněz se nepohnul; zůstal sedět na kamenné lavičce pod vytesanou alegorií Spravedlnosti a Práva, kteráž byla na oblouku nad jeho hlavou, a zlaté světlo západního slunce dopadalo naň vysokým výklenkem nahoře. Nedbal tlačícího se zástupu, těžkých kroků stráže a chvatu písařů a úředníků dychtivých skončiti svou denní práci a dostati se k svému vínu a dominu v hospodách. Ruce jeho svíraly mechanicky brevíř; jeho rty šeptaly mechanicky latinskou modlitbu. Když všechen lid odešel, dotknul se jeden ze strážců místa jeho ramene řka, že zavrou, a Gesualdo zvedl oči jako někdo, jenž probudil se z vytržení a řekl klidně:

„Chtěl bych na mžik promluviti s předsedou soudu docela o samotě. Je to možno?“

Po mnohém váhání a vytáčkách uvedli jej k soudci v malém pokojíku velkého paláce.

„Co chcete ode mne?“ tázal se soudce dívaje se nervosně na bílou tvář a vytřeštěné oči nezvaného hosta.

Gesualdo odpověděl: „Přišel jsem vám říci, že jste odsoudili ženu nevinnou.“

Soudce pohledl naň sardonickým výsměchem a opovržením.

„Co více?“ tázal se. „Je-li nevinna, chcete mi říci, kdo je vinen?“

„Já —“ odpověděl kněz.

* * *

Když byl souzen, nepromluvil slova. S hlavou schýlenou, ruce sepjaty stál za mříží tam, kde ona druhdy stála a neodpověděl ani hlesem na opětné otázky soudců. Mnoho svědků bylo povoláno a vše, co řekli, svědčilo zdánlivě pravdě jeho sebeobviny. Ti, kdož jej vždy z dáli podezřívali doma, všichni, kteří viděli jej zavírati dvéře sakristie před zástupem, když odnesl zavražděného do chrámu, mulaři, kteří viděli jej tenkráte v noci pod velkým topolem, kostelník, jenž byl od něho jednou tak záhy ze sna zbuzen, ano i jeho stará hospodyně, ačkoliv přísahala, že je jako beránek, že jest světec, anděl, tvor příliš dobrý pro tuto zem, muž svatý, jehož mysl byla rozrušena postem a viděními, — ti všichni buď z vůle, nebo nevědomky vydali svědectví, které potvrzovalo jeho vyznání. Lidé zákona dali rozkopat trávník pod velkým topolem, a když od krve zrezavělý nůž tam nalezen, i sama zem zdála se svědčiti proti němu.

Konečně, po mnoha téhodnech vyšetřování, byla Generosa propuštěna, a on odsouzen na místě jejím. —

Její milenec ji pojal za ženu, odstěhovali se do jeho rodiště na lombardské planiny, byli šťastni a zámožni a vesnice Marca a vody její třtinou stíněné řeky jich nespatřily více.

Časem řekla svému muži: „Nemohu tomu věřit, že by byl vinen: bylo v tom nějaké tajemství,“ a její muž se vždycky zasmál a odpověděl: „Vinen byl, buď jistá; já postrašil jej tak, že se vyznal; ty černé krysy církve mají játra tak bílá jako černé jsou jejich habity.“

Generosa docela nevěřila, ale netrápila se pochybnostmi a hrála si se svými hezkými dětmi. A konečně, myslila si, jaké že může býti pochybnosti? Což Don Gesualdo sám k vině své se nepřiznal? což nechoval se k ní vždy tak vlídně, což nesvědčilo veškeré obyvatelstvo Marcy, že jej měli vždycky v podezření a že mlčeli pouze z úcty k církvi? —

On sám žil dvě dlouhá léta mezi galejnimi otroky na břehu západním; po celou tu dobu nepromluvil a byl od úřadů považován za šílence. — Potom vlhkem a chladem třetí zimy plíce jeho se rozrušily a jeho vetchá síla byla podryta; zemřel tím, co nazývají úbytě, na jaře. V posledních okamžicích rozhostilo se světlo nevýslovné slasti na jeho tváři a úsměv nevýslovného vytržení na jeho ústech.

„Laus tibi, Domine! Libera me!“ zašeptal a skonal.

Přiletěl pták a zazpíval na těsném okénku vězení, když jeho duše odlétala. Byl to slavík, snad jeden z těch, kteří zpívali mu kdysi v letních nocích z plotu šípkových růží v Marce. Přel. *J. V. S.*

Včely.

Báseň *Fr. S. Procházky.*

Proč otevřel se květů kalich
a rozesypal vůně kol?
Proč v pylu svého zrnkách malých
se zvonců shýbl tenký stvol?
A proč v ten kalich střemhlav kácí
se roj náš v práci?

To ptej se léta, v slunném žáru
proč v lukách, mezích, v kraji cest
a na prohřátém suchoparu
těch květů trsy nechá kvést.
Náš duch se jenom v kráse ztrácí
a žije v práci.

To ptej se zimy, nač má ledy,
jichž kolem úlu navěsí
a v letní jas a květů sledy
své jíní vrhne na lesy.
Pak úl je zdroj, zkad vrací
se život prací.

Básníku, včelou buď a v nitře
svém uprav sobě teplý úl.
A lidstvo rádo v zimy jitře
pak číšku medu na svůj stůl
z tvých námah vnese si, jež vrací
zas život práci

Ve fjordu Throndhjemském.

Z cest *Josefa Kořenského.*

(Pokračování.)

Ke zhoubným požárům přidružil se též mor, jenž strašně zuřil v zemi, a Throndhjem upadl v nouzi. Ostrovy, řečené Söderőrne (nynější Hebridy), přešly z arcibiskupství throndhjemského v poddanství skotské, reformační doba a dánská svrchovanost nepřispěly ke zvelebení města a země, a někdejší slavný dóm byl obrazem zpousty a bídy po několik století. Posvátná hrobka svatého Olafa byla za reformace vyloupena, stříbrná schránka o váze asi sto kilogramů, bohatě vyzdobená zlatem a posázená drahými kameny byla ukradena a ostatky do Kodaně zavezeny. Však za války sedmileté Švédové je ukořistili, odvezli do Švédska a roku 1568 navrátili, načež relikvie uschovány byly někde ve chrámě. Ale vypátrati to místo posud nepodařilo se.

Reformační hnutí náboženská učinila konec putování ke svatým místům, kláštery a kostely throndhjemské vyrovnány byly se zemí a nezbylo po nich ani památky. Našich časů dožilo se jich jen velmi málo.

Poslední dobou celý národ ujal se zřícené katedrály throndhjemské, obnovuje s velikým nákladem slavné dílo dávných předků, a než nové pokolení doroste, dóm throndhjemský státi bude v úchvatné velebnosti. Pracuje se usilovně o znovuzrození starobylé památky, a tlukot kladiv rozléhá se po všech prostorách chrámových. Parní síla převádí se řemením do kapli, lodí, výklenkův a kůrů, měkké ale přece tuhé stavivo rozřezává se pilou ve kvádry, sloupy nebo vytvořují se nejněžnější ornamenty gotické a romanské pouhým nožíkem umělcovým. Již vidíme v duchu celou stavbu v neskonalé kráse. Zelenavý tón chloritové břidlice, z níž nejútlejší ozdoby, fialy, oblouky, hlavice, rosety jsou vyřezány, splývá v ušlechtilý soulad s bělostným mramorem kararským nebo se štíhlými sloupci z mramoru černého. Apsidy, kůr, oltář, portály, galerie již tu stojí v úplném provedení jakožto ukázka celého slavného díla budoucího.

Lomy zelenavé břidlice, z níž throndhjemský dóm se staví, nalézají se ve blízkém okolí. Měkkost, tuhost a barva její učinily kámen ten výborným stavivem, zvyšujíce dojem veškeré stavby, snad toho druhu jediné na celé pevnině.

Veliké dílo o throndhjemském dómu vydal norsky Munch. My spokojili se se skrovnou průvodní knížkou „Om Throndhjems Domkirke“ od Nicolaysena.

Mezi tím co zastavujeme své kroky před imposantním oltářem, velebíce s nadšením nordickou památku a vyměňujíce obdiv a úžas na vzájem, přistupuje ke mně a k mému soudruhu cizinec a ostýchavě se otazuje po česku:

„Prosím, pánové jsou snad Poláci?“

„Nikoli, jsme Češi jako vy, pane!“ odvětím, maje z toho veliké potěšení, že setkali jsme se s krajanem v odlehlém severu, jenž pochytiv jen některá slova z našeho hovoru spíše pokládal nás za Poláky nežli za rodáky z Čech.

„Toť zvláštní náhoda!“ vyslovujeme všickni najednou.

„A nejsme tu z Čech sami!“ prohodí hned na to neznámý krajan. „Můj přítel, dr. Malý, dávaje mi na rozloučenou ‚s Bohem‘ když opouštěl jsem Prahu, upozornil mě, že také jakýsi pan Kořenský cestuje právě v Norsku a setkám-li se s ním, abych vyřídil mu pozdravení — —“

„Děkuji za pozdravení! Jsem Kořenský. A Vaše jméno?“

„Jindřich Kautsch — —“

Vycházíme z kobek chrámových a ocitujeme se na hřbitově, jenž rozkládá se kolem dómu. Kde jaký rov, tam samé kvítí kvete, pažit se zelená, a na každém rově kalich jest postaven. Nad rovy šumí haluze javorů, jilmů, jeřábů, topolů, a pod nimi při stezkách sedátka jsou rozestavena. Přichází sem mnoho navštěvovatelů a oplakávají své přátely, známé a drahé. Zvláště v sobotu oživne svaté pole.

Sobota jest v Norsku jako nějaký svátek. V ten den spěchá každý, kdo jen může, ke hrobu svých milených a klade kvítí a věnce na rov nebožtíkův, nebo kytici vkládá do kalíšku, a čerstvými květy lemuje trávník a drn. Již proto mnoho květin pěstuje se ve Throndhjemu. Nad to pak každý vyzdobuje si svou sedničku myrtou, růžemi a květinami všeho druhu, v něž postavuje si sošky a všeliké ozdůbky. Také okna plná jsou květů a milé zeleni. Kdo z jižnějších krajů plaví se korábem do své norské vlasti, jistě přiváží si koše květin, které bude doma ošetřovati co nejlépe. Čím dále na sever, tím větší jest láska ku květinám.

Domy throndhjemské jsou většinou dřevěné, nízké, kryté zhusta prejzy jako ve staroslavných Bergách, Aalesundu, Kristianssundu. Přízemek jest obyčejně vyvýšen, opatřen schodištěm a sklepením. Střechy šindelové červenají se rovněž jako prejzové. Červená barva kolkotarová jest ve Švédsku, Norsku a Čuchonsku nejoblíbenější. Jí potírají se rybářské chaty, dvorce, mohutná skladiště kupecká, domy v městech i dědinách.

Od té doby, co zakázáno jest stavěti v městě domy dřevěné (jako v Kristianii), vzniklo několik pěkných budov kamenných. Požáry příliš často zuřívaly v Throndhjemu. Za posledních pět set let vyhořelo město patnáctkráte, dílem do základu, dílem z velké části. Proto jsou ulice throndhjemské neobyčejně široce založeny, mnohé rovnoběžny, vydlážděny, protínajíce se kolmo. Ve všech panuje vzorná čistota.

Z ulic, směřujících od jihu k severu, jest výhled do fjordu, v němž vyniká památný Munkholm (*holm, holmen* = ostrov).

Zvláště pěkně založeny jsou ulice řečené Munkegade a Kongensgade (*gade*, švédsky *gatan*, jako německy *gasse*). Jiné slují Fjordgade, Dronningensgade. Vestemgade a j. Strandgade slouží zájmům obchodním. Tam vystavěny jsou magacíny, vysoké budovy dřevěné, stojící na vysokých pilířích. Na některých čteme nápis: Sild og fisk, t. j. sleď a ryba. Jakoby sild nebyl rybou.

Sleď jest významným činitelem v národohospodářství norském. Se sleděm uniká štěstí nebo vykvétá blahobyt pobřežních krajů, když oni buď vzdalují se od založených osad rybářských, nebo jich opět vyhledávají, táhnouce k nim v millionech, aby se třeli a jikry snášeli. Malou tou rybkou řídily se otěže státní v rozvoji a zanikání. Sleď povznešen a povýšen byl za symbol bohatství, a stříbrná koruna zdobí hlavu jeho v nejednom erbu říšském.

Slovem *fisk* rozumí se ve skladišti treska, která vylákala severní lovce až do Nového Foundlandu, Labradoru a Kanady, byvši příčinou, že země ty nazývány bývaly prvotně „Stockafiska“ (jako něm. Stockfisch) nebo „Tierra de Bacallaos“. Španělské „bacallas, portugalské „bacalhao“ nepochází ze slova „baculus“ (hůl), nýbrž jest původní jméno domorodců novofundlandských. Tak alespoň udává znamenitý geograf Peschel.

Sušené nebo nasolené tresky vyvážejí se z Trondhjema do celého světa tak jako z Berg, Aalesundu, Kristianssundu. Ve skladištích vyrovnány jsou sušené tresky jako dříví v pražském Podskalí. Plno lidí zabývá se rovnáním a vážením tresek. Jiní svazují sušené tresky v balíky drátem a zarovnávají nůžkami.

Mezi obchodními domy zajímají cizince z jihu zvláště sklady výrobků kožešnických, upravených vkusně a elegantně. V úžasném množství jsou tu zastoupeny kožešiny všeho druhu od něžného kožíšku hermelinového až ke drahocenným kožešinám z polárního medvěda. Neméně skvostně upraveny jsou kožešiny z lišek polárních, bílých a namodralých, potom ze sobolů, rosomáků, rysů a kajek. Přikrývky z kajcích kožek bělají se jako padlý snih, obroubeny jsouce vložkami zelenými a fialovými ze záhlaví něžných těch kachen severních.

Přízemek i prostory prvého poschodí jsou jak by je kožešinami nabil. Milý přítel můj, pan Bruun, u něhož prodléval jsem právě návštěvou, ochotně prováděl mě celým svým skladištěm, udíleje mi poučné lekce ze svého umění kožešnického. Má sice obchodní spojení s celým světem, ale proto přece připravuje nejraději kožky své norské vlasti.

Od několika let mají Throndhjmané pěkné museum přírodovědecké v úhledném paláci, v němž zastoupena jest zvláště zoologie a archaeologie. Museum vypučelo ze šlechetných snah učené královské společnosti norské, založené před sto a dvaceti šesti lety. V ní poprvé společně zasedali a o rozvoj domácí vědy nadšeně působili znamenitý dějepisec norský Schöning, kronikář dánský Suhm a přírodozkumec biskup Gunnerus. Spolková knihovna čítá teď asi 50.000 svazků.

Z odkazu bohatého kupce Tomáše Angella, jenž zemřel roku 1767, věnováno městu přes dva milliony korun (1 koruna přes 60 kr.), statky a j., založeno bylo ve Throndhjemu několik ústavů lidumilných, šlechetný pak dobrodinec odpočívá v kapli katedrály throndhjemské.

Throndhjem jest sídlem norské banky, založené již před sedmdesáti lety, kromě té pak jest ještě jedna banka privátní a Nordenfjeldske Kreditbank.

Dělníci throndhjemští sloučeni jsouce v jednotu (Arbeider Forening), mají svou vlastní budovu.

Jediným pomníkem ve Throndhjemě jest skrovná socha admirala Petra Tordenskjolda, jenž jakožto Petr Wessel proslavil se v námořské bitvě za velikých válek nordských na počátku minulého století. (Dokončení.)

Pozdě.

Napsal *Octave Feuillet.*

(Pokračování.)

III.

Takový byl asi jejich život v šestém roce po jejich svatbě. Alietta trápila se v té nenáviděné společnosti tak, že až její zdraví tím trpělo; Bernard pak se potají na ni zlobil a zase ji litoval, takže byli oba skoro stejně nešťastni.

Každého roku na jaře Pařížané, jakoby se nemohli svobodného života venkovského dočkati, dělávají, sotva že sešel sníh, menší výlety za město. A tak napadlo jedné společnosti, v květnu roku 1880 uspořádati malý piknik v Saint-Germain-en-Laye. Pan de Vaudricourt a jeho žena jeli s sebou. Dva nebo tři ohromné poštovní vozy zastavily se okolo šesté hodiny večerní ve dvoře pavillonu Jindřicha IV. a z nich vystoupila skvělá společnost čítající třicet až pětatřicet osob. Jedli společně velmi vesele, pak šli do lesa na procházku, co zatím sluhové vyklizeli jídelnu. Když se společnost vrátila z lesa, začala při pianě tančit. Všichni byli tak důvěrně veselí, jak toho jen venkov dovoluje. Zatím nalezlo několik starých znalců v hôtelu dvě nebo tři známé herečky z menších divadel předměstských: jedna z nich zpívala pouze v kavárních koncertech, ale byla stejně proslavena. Naše společnost, rozjařená výletem, uzavřela všeobecným souhlasem — jenom dva nebo tři hlasy byly proti tomu — aby ty dámy pozvány byly do salonu. Že také dámy pro to hlasovaly, vysvětlíme si jejich zvědavostí poznati blíže ty pověstné herečky. Ihned vypravila se deputace k zpěvačkám a co nevidět vracela se vítězně s nimi do salonu. Dvojitý potlesk zahřměl jim na uvítanou. Vědělo se, že nechtěly ničeho přijati a to přivádělo zprvu naši společnost jaksi do rozpaků; ale brzy přešlo to: za to je všichni obklopili, hovořili s nimi a dělali jim poklony; ony pak okouzleny vlídností svých hostitelů, sedly bez říkání k pianu a každá zazpívala několik kupletů dosti vybraných. Bylo by to poněkud divné, kdyby jim byli na poděkování ukázali dvéře. Ostatně se všichni, muži i ženy, s nimi dobře bavili a proto je pozvali, aby tančily s nimi kotillon, který jejich příchodem byl přerušen a nyní k jejich poctě zase započat. Tančilo se velice živě, ba místy provázely herečky tanec také zpěvem. Následovala večeře, k níž byly ovšem také pozvány. Rozjařeny všeobecným veselím a zvláště šampaňským, jakož i pobízeny některými hosty, zazpívaly tenkráte beze všeho ostýchání nejvybranější čísla svého veřejného i tajného repertoiru ... A tak protahovala se večeře do nekonečna a kolem stolu rozléhaly se neustále veselé písničky, jovialní hovory mužů, plaché výkřiky dam a mezi tím hlučný, časem rozpustilý smích.

Paní de Vaudricourt užila toho hluku a všeobecného rozjaření a vymlouvajíc se na nesmírné parno přistoupila k otevřenému oknu.

Rozednívalo se: širé údolí Seiny prostíralo se před jejím zrakem a z vody vystupovaly bělavé páry. Pojednou se jí zdálo, že ztrácí pod nohama půdu, že padá do nesmírné propasti a že v ní mizí beze stopy. Slabě vykřikla, vztáhla obě ruce jakoby chtěla vzlétnout a klesla beze vlády na podlahu.

Při jejím pádu zmlkly jedním rázem písně i všechen smích. Pan de Vaudricourt běžel k ní. Pomohli mu ji odnésti do jednoho z vedlejších pokojů. Nežli přišel lékař, pro něhož ihned běželi, pokoušeli se marně pomocí etheru a různých essencí, jež měli po ruce, probuditi Aliettu z těžké mdloby.

Když přišel lékař, ležela pořád ještě bez vědomí s tvářema bledýma a zsinalýma. Všichni odešli a v pokoji zůstal pouze lékař s panem de Vaudricourt. Zatím co onen ohledával puls nemocné a vyptával se na různé věci, otevřela Alietta zvolna oči a, jak se zdálo, přicházela k vědomí, ale to trvalo pouze minutu: oči se opět zavřely, její tvář až posud tak bledá se náhle zarděla a zvláště čelo bylo jako oheň.

„Vidíte tu změnu?“ pravil lékař vážně.

Nařídil, aby jí dávali neustále na hlavu led a sám na ni dohlížel dvě nebo tři hodiny. Ačkoliv Alietta neměla více záchvat, přece o sobě nevěděla; zmítala sebou horečně, bručela nesrozumitelná slova a každou chvíli kladla si s jakousi netrpělivostí ruku na čelo. K polednímu, když lékař viděl, že jest klidnější, odešel a slíbil, že ji k večeru opět navštíví.

„Pane vicomte,“ pravil při odchodu k Bernardovi, „zdá se mi, jakoby ta celá choroba byla původu duševního ... buď jak buď, smím-li vám radit, hleďte, ať vaše paní pláče.“

Pan de Vaudricourt strávil celý ten dlouhý den u lože své ženy; skoro neustále byl na nohách a sám dával jí ledové obkladky. Marně k ní hovořil slovy nejvlídnějšími; viděl, že mu nerozumí. Teprve k večeru pohledla mu Alietta do očí trochu rozuměji; v tom ale začla se jí prsa mocně dmouti a co nevidět dala se ubohá paní do usedavého pláče.

Lékař přišel brzy potom a nalezl ji právě v této krisi. Zašeptal k Bernardovi pouze dvě slova a odešel. Jak předvídal, tak se stalo; krise se znenáhla utišila a nemocná unavena pláčem tiše usnula. Bernard rovněž unaven a zároveň zbaven velikých úzkostí, které jej celý den svíraly, usnul také na zemi u její postele.

„Bernarde!“ volala tiše Alietta a tím jej zbudila.

„Drahoušku!“ odvětil vzchopiv se rychle a naklonil se nad lože. Ona jej objala oběma rukama a přivinula jej prudce ke svým prsoum, která se opět zvedala a usedavým pláčem pravila:

„Bernarde, prosím tě, smiluj se nade mnou!“

„Co chceš, drahoušku? co chceš?“

„Již dále nemohu, věř mi; vás nezachráním a sebe zahubím . . . ale moje dcera, má ubohá dceruška!“

A pláč udusil jí v hrdle slova, teprve po chvíli pokračovala jaksi vytrženě:

„Musím pryč . . . musím ji odtud odvést! musím . . .“

„Ty mě chceš opustit, Alietto?“ tázal se Bernard.

Ovinula mu znovu rámě kolem hrdla a zvolala:

„Ne, ne! Tebe neopustím! Ale dovol mi jen, abych směla poslati svoji dceru k své matce . . . ta mi dá na ni pozor . . . ať zachráním aspoň ji!“

„Alietto, nemohu tě odloučiti od tvého dítěte. Ačkoliv se mi zdá, že ta nebezpečí pařížská přeháníš i pro sebe i pro tvoji dceru, přeješ-li odvézti ji z Paříže, nemám ničeho proti tomu — ale jeď s ní!“

Alietta zavrtěla bolestně hlavou a zašeptala několik slov, která zanikla v pláči.

„Pojedu také s vámi,“ dodal Bernard dojat jejím rozechvěním.

„Ty?“ zvolala pohlížejíc dychtivě na něho. „Ah, kterak bych mohla žádati na tobě takovou oběť!“

„Jsem k ní připraven. Je to moje povinnost . . . Dnes v noci dály se před tebou věci, které tě vším právem urážely, věci, s nimiž jsem tě měl ušetřiti . . . Nevěděl jsem, že to dojde tak daleko . . . Prosím tě za odpuštění . . . Měl jsem s tebou odejít; ale nechtěl jsem se dělati lepším nežli ostatní, to byla věc velmi choulostivá! Ale chybil jsem přec a jsem povinen věc napraviti; když jsem si tě vzal, slíbil jsem sám sobě, tvým rodičům i tobě, že učiním vše — co budu moci — abys byla šťastnou. Slibu svému také dostojím. Snad bys byla mohla bydleti i v Paříži, kdybych byl lépe vybral pro tebe společnost. Buď jak buď, teď jest již pozdě; ať právem či neprávem Paříž se ti zprotivila a proto ji opustíme. Přemýšlel jsem mnoho o té věci zvláště dnes . . . a jsem rozhodnut . . . Obávám se jen, má drahá, aby nesnáze, které nám působí různé naše názory, nesoužily nás i na venkově . . . možná, že to bude přece lepší. Prosil bych tě jen, abychom trvale ve Varavillu nebydleli . . . Bylo by to trochu daleko i pro tebe, když bys někdy dostala chuť do té nešťastné Paříže se podívat, a dost možná, když bys tam žíti nemusila, že bys tam zajela dost ráda . . . Ostatně zítra si o tom všem ještě dosti promluvíme . . . ale nestarej se . . . máš mé slovo . . . A teď dobrou noc!“

Ona mu pohledla hluboce do očí jaksi udiveně a radostně zároveň; pak vzala jeho ruku do svých obou, přivinula ji ke rtům a pravila:

„Kdybys věděl, kterak tě miluji!“

„Dobrou noc!“ opakoval vlídně Bernard líbaje ji na čelo.

A ona usnula tiše a blaženě jako dítě.

IV.

Oběť, tak krušná a tak záslužná, k níž se pan de Vaudricourt tak náhle rozhodl přislíbiv, že se přestěhuje na venek, byla sotva dílem volné rozvahy. Myšlénka ta vytryskla mu, abychom tak řekli, ze srdce, když viděl utrpení své ženy, a pak, dlužno říci k jeho chvále, že si byl dobře vědom, čím se proti ní prohřešil. Styděl se skorem za to; jeho vlastní delikatnost a ušlechtilost byla posledními událostmi jaksi uražena. Když Alietta ve svém polovičním blouznění vykřikla ta zoufalá slova „Vás nezachráním a sebe zahubím“ — cítil dobře, že ho šetřila a že by byla mohla říci „Vy mne zahubíte!“

Vzpomínal si jaksi nejistě na ten bál a na tu večeři v pavillonu Jindřicha IV., na ty scény orgiím podobné, jež všeobecné rozjaření vyvolala, a jichž se súčastniti svou ženu zrovna nutil. Pro muže, jakým byl Bernard de Vaudricourt, ve věcech mravních velice snášelivého, ale až úzkostlivě přísného v některých otázkách cti se týkajících, bylo-li co pod sluncem vůbec a zvláště hanebného, pak byla to frivolnost manžela, který sám kazí a svádí svoji ženu, a nesmírně uráželo jeho hrdost to pomyšlení, že bytost tak ušlechtilá, jakou jest Alietta, může jej míti v podezření takové špatnosti. A tak byl to jednak šlechetný soucit, jednak uražená jeho čest, která jej k tomu přiměla, že skoro bez rozmyšlení usušil slzy své ženy a vykoupil si znovu její úcty tím, že jí obětoval své osobní choutky a zvyky celého života svého.

Dalo se očekávati, že takového vážného a náhlého rozhodnutí bude co nevidět Bernard litovati; ale nicméně sloužilo mu ke cti, neboť dokázalo, že jest schopen citů vzácných a ušlechtilých. Dále bylo ono důkazem, kterak v mnohém ohledu Alietta a její manžel byli sebe hodni, ač jeden druhého činil nešťastným. Připomínáme při této příležitosti, že kdyby historie pana a paní de Vaudricourt byla všední historií o nešťastném sňatku ženy vzdělané a nábožné s obyčejným a nepočestným mužem, nebyla by upoutala naši pozornost a nebyla by zasluhovala, abychom ji vyprávěli obecenstvu . . . Ale spojení dvou duší opravdu vzácných, které všecky jejich vlastnosti sbližují a které pouze otázka víry rozlučuje, zdálo se nám býti ve svých následcích studií velice zajímavou, ne-li užitečnou.

Bernard asi za dva roky po svém sňatku stal se úmrtím svého strýce hrabětem de Vaudricourt a zároveň dostalo se mu po této hlavě rodu značného dědictví. Byl tedy v době, kam jsme došli, pánem velikého jmění, které by mu bylo dovolovalo, i když by byl bydlel trvale mimo Paříž, podržeti si svůj hôtel v parku monceauském. Ale toto opatření bylo by snad znepokojovalo Aliettu, a pak mělo by v praxi také svoje obtíže; a proto umínil si Bernard, že přinese Aliettě oběť úplnou a že tne do živého. Prohlásil, že svůj hôtel prodává, a brzy nalezl v té oblíbené čtvrti kupce. Zatím se dohodl s Aliettou v ten smysl, že bude příjemnější bydleti na úplném venkově nežli v některém venkovském městě. Zároveň zcela snadno se domluvili (můžeme si představiti, že Alietta nedělala nižádných obtíží), aby Bernard, když na den nebo na dva dny přijede do Paříže, bydlel ve svém klubu: když by tam přijel se svou ženou, měli bydleti v hostinci, tak aby mohli užiti všech příjemností pařížských, aniž by při tom byli nuceni obnovovati zase svoje známosti.

Přestěhovati se do zámku La Savinière nebylo ani pomyšlení, neboť po smrti strýcově pronajal Bernard statek ten lidem cizím, a mimo to byl příliš vzdálený jako Varaville. Po dlouhém hledání ve vzdálenosti dvaceti až třiceti mil od Paříže objevil notář jeho v krajině nemourské hezký majetek, který se nazýval jako sousední městečko Valmoutiers. Ten zdál se míti mnohé výhody, takže volba Bernarda a Alietty na něm se ustálila. Vzdálenost od Paříže byla dostatečná, takže vliv pařížský se zde nevtíral, a ne zas přílišná, aby byli nuceni hlavnímu městu na dobro se odciziti. V okolí bylo dost zvěře a k zámku samému náležely rozsáhlé lesy. Zámek ten byl dosti hezká stavba ve stylu Ludvíka XIII. s parádním nádvořím a pěknými místnostmi všeho druhu. Poslední majitel, veliký to milovník koní jako pan de Vaudricourt, měl stáje zařízené s neobyčejným pohodlím, ba přepychem zároveň, nechával v okolí několik luk pouze pro chov koní. Bernarda získaly tyto podrobnosti, neboť dávaly mu naději, že nalezne ve svém vyhnanství aspoň nějakou zábavu. —

Zatím co se ve Valmoutiersu prováděly potřebné změny a opravy, zajela si paní de Vaudricourt na několik neděl ke své rodině ve Varavillu, jak dělávala každé léto, a její muž, jak měl v obyčeji, strávil tam též několik dní. Kdykoliv přijel, byl vždycky srdečně vítán. Již dávno překonala jeho příjemnost všecky předsudky, jaké měli proti němu, a získala mu srdce všech, ba i slečny de Varaville, té staré tety, o které se kdysi Bernard vyslovil tak ukrutně ve svém denníku. Naši čtenáři znají již dobře povahu Alietty a nebudou pranic překvapeni, řekneme-li, že tato bytost vzácná nechala si pro sebe, ba úzkostně co tajemství rodinné skrývala všecko to, co od svého sňatku již vytrpěla. Ostatně pověděla pravdu, tvrdíc, že její muž byl k ní vždycky vlídný, pozorný, uctivý a štědrý — dost možná, že jí nebyl vždycky tak docela věrným, ale o tom nevěděla. Co se týče různého přesvědčení náboženského, které bylo příčinou všech smutných neshod v jejich rodině, byla příliš moudrá a příliš hrdá než aby si na to stěžovala — vždyť právě proto její rodina sňatku tomu zbraňovala. Pouze biskupovi de Courteheuse svěřila některé podrobnosti o té věci; přiznala se mu, jak nevolnou se cítila v Paříži uprostřed té znemravnělé společnosti, která se nemohla nijak rovnati s onou, v níž byla vychována; co pak se týče obrácení jejího muže, napověděla mu též, kterak byla v té příčině sklamána. Ale výtečný ten muž, který se každého roku stýkal s Bernardem ve Varavillu, choval se nicméně k tomuto marnotratnému synovi se zvláštní láskou. Ten nad ním nikdy nezoufal, zvláště tenkráte, když slyšel, jakou oběť přinesl pan de Vaudricourt své ženě, byl nemálo potěšen, viděl v tom jako celá rodina Alietty nejen důkaz manželské lásky, ale zároveň jakýsi příznak mravního obratu, který co nejdříve v jeho životě bude následovati. Vždyť mohli nyní od vlivu Alietty všecko si slibovati, když nad svým manželem takovou měla moc!

Bylo to ke konci září téhož roku, když pan a paní de Vaudricourt se na dobro přistěhovali do svého zámku ve Valmontieru. Na štěstí byly právě honby a tu dalo se očekávati, že panu de Vaudricourt změnu tu jaksi osladí, takže nebude příliš cítiti rozdíl mezi svým životem minulým a přítomným. Alietta pak byla v té první době ovšem velice šťastna. Oddychla si z hluboka. Zdálo se jí, že vjela do přístavu po dlouhé plavbě plné nebezpečí, plné hrůzy a zoufání. Zdálo se jí, že náleží opět sama sobě, že jest jí vrácena dcera ano i manžel. Nikdy neměla ho tak ráda a hleděla všemožně se mu zalíbiti. Jezdila s ním na koni skoro každý den, aby si prohlédli okolí. Naučila se střeleti, aby s ním mohla také na honbu. Ale to se jí nikdy tuze nedařilo, neboť byla příliš nervosní a citlivá k zvěři. Několikráte pozvala mu některé přátely z Paříže anebo sousedy z okolí, aby nemusil loviti sám. Vůbec působila všemožně k tomu, aby si Bernard znenáhla zvyknul venkovu a aby jej samota příliš netížila; za to pak se těšila s tajnou rozkoší na ty dlouhé zimní večery, které budou jen spolu tráviti u krbu, až padne sníh na lesy.

Pan de Vaudricourt, jehož vyhlídka na ty dlouhé zimní večery asi méně lákala, těšil se prozatím ze života přítomného, který se ostatně nijak nelišil od toho, jak jindy tuto dobu roční trávil. Jenom v tom byl rozdíl, že až posud honíval u jiných, teď lovil poprvé ve svém revíru a tak rozkoš loveckou ztrpčovaly mu poněkud starosti hospodářské. Bál se pytláků, kteří se toulali v okolních lesích. Od rána do večera pobízel k horlivosti své dva hajné a horlil proti těm ničemným pytlákům s takovou vážností a spravedlností, která se s jeho obvyklou bezstarostností nijak nesrovnávala; on, který jindy všecko odbyl úsměškem, teď se neustále horšil a jak přísně — jaký div, že to Aliettu velice bavilo.

Jednou z rána, když se procházel s puškou a psem na pasece v lesích, vyšla na blízku v polích rána, a raněný zajíc motal se po suchém listí, až se skácel skoro u jeho nohou. Zároveň přeskočila osobnost zcela zvláštní drnovou hráz, která dělila lesy od polí, a stála na dva kroky od zajíce i pana de Vaudricourt.

„Odpusťte, pane,“ pravila zcela klidně, „tento zajíc dodělal ve vašem lese, ale zastřelen byl v polích a proto, tuším, náleží mně.“

Hrabě de Vaudricourt hned neodpověděl, neboť byl jednak rozmrzen, jednak překvapen. Před ním stála žena asi dvacetiletá a velice krásná; měla na sobě zcela jednoduchý lovecký šat: krátkou, hnědou vlněnou blúzu, široké kalhoty z téže látky, botky ze žluté kůže a lehký tyrolský klobouček.

„Dovolte, madame,“ odvětil konečně Bernard, „tato otázka mohla by býti pochybná; ale když ji kladete vy, jest rozhodnuta . . . Zajíc jest váš . . .“

Vzala zajíce z ruky hraběte, pohnula dosti suše hlavou na znamení díků a chtěla odejít z lesa.

V tom pes Bernardův, jehož příhoda se zajícem poněkud rozehřála, vyplašil neopatrně z houští asi dvacet koroptví. Pan de Vaudricourt nabil rychle pušku a vypálil za nimi dvě rány. Ale byl roztržit a ačkoliv koroptve byly dosti blízko, nezabil žádnou.

Dívka, která se zastavila, aby viděla výsledek ran, pravila prostě svým vážným a zvučným hlasem:

„Nic!“

Načež přeskočila zlehka hráz a odcházela do polí.

Hrabě de Vaudricourt díval se za ní, dokud mu nezmizela z očí, a pak zabručel mezi zuby: „Co je to za blázna?“ — Nabil si opět pušku a zamyšlen toulal se dále. Po několika minutách potkal jednoho ze svých hajných i začal s ním tuto rozmluvu:

„Nechte na hlavě, Lebuteuxi, nechte na hlavě... Poslouchejte, kdo pak je ta dáma, v mužských šatech, která honí zde v okolí? Nedávno zabila mi klidně zajíce zrovna u nohy a přišla si ještě do lesa pro něho.“

„Ach, pane hrabě,“ odvětil Lebuteux se smutným úsměvem, jaký mívají staří vojáci, „to bude slečna Sabina, co bydlí v La Saulaye...“

„Ona je posud svobodna?“ tázal se hrabě. „Dovolte, ona bydlí v La Saulaye s tím starým učencem, s tím doktorem?“

„On není tak stár!“ odvětil hajný. „Ale vězí pořád ve svých knihách... on nehoní... ale za to slečna! Když ta se do toho pustí, neví, co je moje a co je tvoje... Je jako všecky ženy... dlouho se nerozmýšlí... Tady se toulá pořád a pranic se neostýchá stíhati svou zvěř, ať zajíce či koroptev, ať mrtvou či živou až na vaši půdu!“

„A to mi pravíte tak klidně, hajný? To je pěkné! Až ji zastihnete, budeme ji žalovat!“

„Proč ne? Když to pan hrabě poroučí, udělá se to. Jenom že tam ty pány z La Saulaye snad bychom měli raději nechat na pokoji.“

„Proč? Což pak čarují?“

„I ne, pane hrabě, ale kdyby neměla slečinka zrovna tu pytláckou vášeň, mohlo by se říci, že dělají ti páni mnoho dobrého.“

„Možná... nicméně, ať tu již slečinku nevidím! S Bohem, hajný, a jen žádnou slabost!“

A pan de Vaudricourt ubíral se dále potřásaje hrozivě hlavou. Ale již po několika krocích ustoupil hněv myšlénkám vlídnějším, jak viděti lze z těchto několika slov, která pronesl sám k sobě:

„Ostatně je to hezká dívka! Po čertech smělá, ale po čertech rostlá!“ (Pokračování.)

Dva sonety Alfieriho.

I.

Mojžíši Michelangela.

Kdos vznešený, jenž čníš tu ze mramoru
a vytesanou neseš v tváři svojí
čest, jakou nikdo neměl, velkou, trojí,
co práva hrot, štít boha, vůdce sboru?

Ty lidu božího, jenž v bídy moru
na Nilu sloužil, zdrtils vazbu z boji
a tyrana jsi pohřbil ve vln roji
a čelils modlám i modlářů vzdoru:

Jak živý kdys, teď dýšeš v tomto tvaru,
Michelangelo božský z tužeb tvojich
ni jedné nezamlčel v celém žáru

Ne menší tebe ve všech ducha bojích
jat v bludný kruh tvůj v pouště suchopáru
též byl by vodu ze skal dobyl v zdrojích!

II.

Podobizna básníkova.

Zrcadlo vážné můj ti zjeví hlas,
ký na duchu a na těle ký jsem,
na čele řídký, čistě rudý vlas,
postava dlouhá, skráň schýlená v zem.

Pleť bílá, dobrý vzhled, zrak modrojas,
dvě štíhlé nohy, zuby úbělem,
ret nachem plá, nos přímý; v každý čas
jsem bledší nežli král na trůnu svém.

Hned tvrdý, trpký, vlídný hned a měkký,
duch se srdcem vždy ve sporu se zmítá;
zlý nejsem, ač vždy lomcují mnou vzteky.

Teď Achill jsem, teď mám se za Thersita
víc smuten nežli vesel, ptáš se již
jsem velký, podlý? Umru, pak to zvíš!

Přel. *Jar. Vrchlický.*

FEUILLETON.

Vlajkář.

Z dalmatských vzpomínek podává *Jos D. Konrád.*

Vlajkář. — Nevím sice, nelezl-li bych slovo to v některém slovníku, ale na parníku „Delfinu“ bylo tak obecno, jako každé jiné nejvšednější. Náleželo člověku, jehož vlastní jméno se pro toto slovo téměř zapomnělo. Opravdu také nevím, jak se rodným i křestným jménem nazýval, neslyšel jsem ho zváti na „Delfinu“ jinak než „vlajkářem“.

Vlajkář byl na „Delfínu“ už asi patnáct let, a s lodí touto skutečně jakoby byl úplně srostl. Od té doby, co na ni poprvé vstoupil, málokdy z ní vykročil na břeh, a stalo-li se tak přece někdy, spěchal vždycky, aby co možná brzo byl opět na její palubě.

Byl Vlach, ale ačkoliv na rakouském Lloydově „Delfínu“ téměř výhradně projížděl moře adriatické, přece nikdy za všechnu tu dlouhou dobu nezatoužil po své italské vlasti. Úzký, těsný „Delfín“ byl mu milou vlastí i útulným domovem, věrnou ženou i rodinou. Když ho přijali na této lodi do služby, bylo mu asi dvacetpět let. Nyní mu bylo tedy asi čtyřicet, ale podobal se už ve všem starci nejméně šedesátiletému. Tak za ten čas sešel a sestaral.

Na lodi neměl žádného zvláštního ani důležitějšího zaměstnání leč to, že zastával tu službu několika řebříkův a lan, pomocí kterých na jiných loděch se vytahují ob čas rozmanité vlajky na stožáry.

Stalo se to tak. Když před patnácti lety vyplouti měl „Delfín“ poprvé na cestu z Pulje do Cařihradu, byl vlajkář už třetí nebo čtvrtý den na lodi, náležel tudíž k prvému jejímu personalu. V přístavišti stály tehdáž zástupy četného lidu, které se shromáždily, aby daly lodi „s Bohem“ na prvou cestu. Bylť „Delfín“ jedním z nejnákladnějších parníkův oné doby.

Píšťala táhle zavzněla, parní stroj s rachotem zdvihal kotvu, a „Delfín dal se ve vážný, pyšný pohyb. Jásající lid zahlaholil, a vlajka na nejvyšším stožáru spouštěla se zvolna, aby opětovala pozdrav. Ale pojednou přetrhl se nevysvětlitelnou náhodou provaz, na němž byla připevněna, a otáčejíc se ve vzduchu, vlajka klesla za několik okamžikův mdle na palubu.

Byla to velmi nepříjemná nehoda pro hrdého „Delfína“, ze které ihned mnozí věštili osudné znamení pro tuto novou loď. Ale v nejbližším už okamžiku šplhal se s obdivuhodnou zručností po silném laně ku stožáru mladý muž, vlajku drže v ústech, a když dostihl vrcholu, zamával jí třikráte hbitě vstříc udivenému lidu. Přetržený provaz byl sice ihned potom důkladně spraven, ale nekonal přece nikdy více svých služeb. Kdykoliv měla se některá vlajka objeviti na stožáru anebo ve vrcholcích lanoví, stalo se to vždycky jediné rukou mladého muže, který se byl ukázal tak obratným v Pulji. Tak dobyl si také jména „vlajkář“, kteréž brzo na „Delfínu“ zobecnělo. A jakoby navzdor oné nemilé nehodě při prvém vyplutí, „Delfín“ křižoval mořem až po patnácte plných let, aniž se mu přihodila nejmenší nehoda, vždy tak jistě a bezpečně, jakoby chtěl schválně zvrátiti pověru lidu.

Za těch patnácte let se na „Delfínu“ mnoho změnilo. Mnozí strojníci a plavci nahrazeni novými, a ze staré chasy zbylo už jenom několik málo mužův, mezi nimiž i vlajkář. Z počátku, „dokud byl mladým“ — říkali jeho druzi, zastával rozmanité těžší práce. Ale brzo, velmi brzo sestaral. Po pěti letech nebyl už k jinému kloudnějšímu zaměstnání schopen, leč ku vztyčování svítilen a vlajek. Avšak v tom byl skutečně a bez odporu mistrem podivuhodným a nedostižitelným. Nikdo by nevěřil, že v tom malém vyschlém mužíkovi probuditi se může najednou ještě tolik hbitosti a pružnosti, aby se vyšplhal veverkou po tenkém laně do závratné výše, a jako hračkou zavěsil tam vlnící se vlajku nebo svítilnu.

Když jsem ho poprvé spatřil, div že jsem překvapené oči na něm nenechal. Přecházel zdlouhavě po palubě stísněný a sehnutý, jakoby nebyl živějšího kroku schopen. Ale když jsme měli potkati jakýsi poštovní parník, přinesl si vlajku, pak pohlížel chvilku klidným zrakem na přibližující se loď, a když byla tato od „Delfína“ v určité vzdálenosti, přidržel si vlajku v zubech, přiložil ruce k lanu, učinil několik dlouhých rázů, a vlajka se už vesele třepetala na štíhlém stožáru. Pomocí šňůry nebyla by jistě vztyčena rychleji. A pak se spustil s hůry po napjatém laně takovou rychlostí, jakoby ruce i nohy jeho neměly na něm žádné opory, tak čerstvě po něm sjížděl. A věru sotva se ho dotýkal, neboť lano pod rukama jeho ani se nepohnulo, ani nejnepatrnější vlnkou se nerozechvělo. Avšak sotva že nohy jeho se dotkly paluby, už byl zase tím stejně skličeným, zamyšleným a loudavým mužíkem jako dříve.

Vlajkář zastával na „Delfínu“ službu svou ovšem více z milosti, nežli z potřeby, ale přece nikomu nikdy ani nenapadlo, že by byl na lodi zbytečným. Naopak, navykli mu i jeho zaměstnání takovou měrou, že by se věru pozastavoval každý nad tím, kdyby se vlajky a svítilny vytahovati měly na „Delfínu“ tak, jako na ostatních lodech. Vlajkář stal se na parníku nezbytným, ačkoliv byl vlastně zbytečným.

V posledních letech řídil se jako stroj svým jednoduchým programem, den co den stejným. Ráno při rozbřesku denním snesl a shasil všechny svítilny, kteréž večer opět věrně rozsvěcoval a zavěšoval. Dopoledne chodil sem tam po palubě, hovoře sám s sebou, anebo dívaje se vždycky nanejvýš mrzutě na široké moře, nechtsi již bylo počasí třeba sebe příznivější a krásnější. Anebo seděl na některém laně, jež bylo vysoko napjato od velkého stožáru k malému, s takovou jistotou a pohodlností, jakoby odpočíval v měkké pohovce. Odpoledne usadil se v jednom koutku paluby, kuchtík přinesl mu několik náručí porculánových talířů, umytých sice, ale dosud neosušených, a vlajkář utíral je s takovou pozorlivostí a důkladností, jakoby byly ze drahého zlata. Prohlížel pečlivě každý několikráte proti světlu, aby ani prášku, ani nejmenší stopy vlhkosti na něm nezbylo. Tato práce trvala mu dvě až tři hodiny. Potom talíře opatrně donesl do kuchyně, načež, vrátiv se do svého koutku, usedl opět a — plakal.

Plakal — bůh ví proč! Bylo to každodenní jeho „zábavou“, jak říkali plavci. Usmívali se tomu vždycky a ukazovali si při tom prstem na čelo, chtějíce tím říci, že vlajkář nemá v hlavě všecko v pořádku.

Vlajkář byl věru velice podivný člověk. Lodníci měli zajisté pravdu, když o něm vypravovali, že jest tichým bláznem. Vždycky byl zamyšlen a nevrlý, ačkoliv ku každému nanejvýš pokorný a úslužný. Každou službu, o kterou jste ho požádali, vykonal beze slova s největší ochotou a přesností. Při všech jeho zvláštnostech nemohl mu však nikdo vytknouti, že by se byl za těch patnáct let, co byl na „Delfínu“, někdy opil. A to byla u námořníkův zvláštnost zajisté nejpodivuhodnější. Ač nebyl hovorný, přece vysvětlil a pověděl vám všechno, nač jste se ho tázali, jenom o sobě a o své minulosti nikdy vypravovati nechtěl.

(Dokončení.)

OBSAH: Pod jabloní Báseň Adolfa Heyduka. — Skály. Několik výjevů z dějin samoty. Od Al. Jiráska. (Pokračování.) — Olgerd Gejštor. Povídka veršem od Julia Zeyera. (Pokračování.) — Don Gesualdo. Črta od Ouidy. (Dokončení.) — Včely. Báseň Fr. S. Procházky. — Ve fjordu Throndhjemském. Z cest Josefa Kořenského (Pokračování.) — Pozdě. Napsal Octave Feuillet. (Pokračování.) — Dva sonety Alfieriho. Přeložil Jaroslav Vrchlický. — Feuilleton: Vlajkář. Z dalmatských vzpomínek podává Jos. D. Konrád

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček.“**

Předplací se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „.

Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr.
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ —

Přetisk původních prací
se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se
redakce či administrace
„Lumíra" buďtež adresovány:
Časopis „Lumír", Praha,
Salmova ulice číslo [illegible] nové.

Listy přijímáme jen
frankované.

„Lumír" vychází dne 1., 10.
a 20. každého měsíce vždy
o 2. hod. odpoledne.

ROČNÍK XIV. 10. srpna 1886. ČÍSLO 23.

Olgerd Gejštor.

Povídka veršem od *Julia Zeyera.*

(Pokračování.)

Tu z nenadání vyskytl se muž,
dle kroje, mluvy šlechtic polský byl,
a pravil Olgerdovi: „Pane můj,
ó, snažně prosím vás, mne vyslyšte!
Jsem na cestách, a pilný jest mi spěch,
však nehoda mne velká zastihla.
Můj kůň mi pad' a nohu zlámal si,
a nikde není blízko zvířete,
jímž klisnu svou bych mohl nahradit,
kůň váš jest dobrý, prodejte mi jej.
Jsem bohatým, a stkvěle zaplatím
vám vaši ochotu." Tak děl ten muž,
a Olgerd uvnitř plakal lítostí,
že rozloučit se s věrným koněm má,
a bylo mu, jak páchati by měl
tu nejčernější zrádu jidášskou.
Přec kývl hlavou, odvrátil svou tvář
a ruku nastavil, a cizinec
mu měšec podal těžký, koně vzal
a zmizel s ním... A Olgerd pravil si:
„Teď důstojně svou matku pochovám."
A nesli v kmentovém ji příkrovu
na slunnou výš, pod javor šumící,
a na zelený její svěží rov
kříž postříbřený Olgerd postavil.
Pak teprv koně svého oplakal.

Dvě léta minula. Tu v tichý dvůr
tak z nenadání, blesk jak z blankytu,
se k Olgerdovi vrátil milý oř.
Na večer bylo to, když nad chlumem
se slunce zastavilo, než šlo spat
do moře, v jeho třpytu posledním
kříž stříbrný když hořel zdobený,
dle zvyku věncem prostě uvitým
na poli z amarantů blankytných.
Jak zjevení v té záři večerní
oř na kraji se lesa vyskytl
a běžel tryskem k domu, řehtaje.
Byl z Polska unikl a vyhledal
po dlouhé pouti, bludné zajisté,
tu nízkou střechu! Olgerd zajásal,
a nikdy více se s ním neloučil.
Kdo onen kupec byl, to nevěděl
a proto nemoh' koně vrátit mu.
Však miloval to zvíře něžně tak
pro věrnost jeho, jak by koni Bůh
byl nesmrtelnou duši vdechl v hruď.

A za nedlouho lid si povídal,
že onen cizinec byl andělem,
že k Olgerdovi přišel zkoušet jej,
jak velká jeho láska k matce jest,
a teď že za odměnu vrátil mu
to věrné zvíře, a že přijde den,
kde větší ještě rytíř odměny
se dočká přičiněním zvířete.

A Olgerd s úsměvem jen naslouchal
těm prostým řečem. Do Čech vydal se
a jako druha, jako přítele
si koně s sebou vedl, miluje
jej láskou vděčnou nejen za věrnost
a protože mu život zachoval,
však proto též, že tenkrát pomohl
mu drahou matku pohřbít důstojně...

Nuž, královno, to je ta blouznivá,
však hodnověrná moje pohádka
o bílém koni pana Olgerda.
A vidíš, že ten lid přec uhodl:
Kůň bílý obrátil tvou pozornost
dnes na rytíře, ty se po něm ptáš,
tak přičiněním oře dosáhl
víc, na mou věru, než se mohlo mu
kdy ve snách zdát o štěstí na zemi!
Však teď ať Milost tvoje královská
i mne odmění kmitným úsměvem
za pohádku mou; bylať věrná tak,
neb slova vlastní pana Olgerda
já tobě opakoval, snaže se
smích potlačit nad jeho prostotou.
Pan purkrabí tak končil rozmarně,
a král se usmál, po něm dvořanstvo,

však s udivením velkým viděl Lev,
že Anně v oku slza leskla se,
tak zářivá jak démant nejčistší...

A druhý den, když Olgerd z Gejštorů
jej prosil, aby domů pustil jej,
tesk že ho jímá těžký po Litvě,
tu vše mu vypravoval purkrabí,
a o té slze mluvil, a pak děl:
„Já lituji, že odsud chvátáš tak!
Já chtěl tě prosit, abys modlitby
pro královnu mi zdobil uměle,
tak krásně maluješ na pergamen.
Co dar je chystám Anně milostné,
až z Uher vrátí se, kam s chotěm svým
se zítra vydá. S jarem přijde zas...“

Tu bylo Olgerdovi, jak by ráj
před ním se náhle sladce otvíral,
a pro tu slzu jasnou, útrpnou
teď Annu dvojnásobně miloval,
a za to blaho Bohu v srdci svém
dík vroucí vzdával. Purkrabímu děl:
„Dle tvého přání, pane, stane se.“

A vrátil se v ten tichý, milý dům,
v tu strumenitou, pustou zahradu,
kde staré lindy, posud bez listí,
se v klenbu splítaly, jíž nebesa
se sivě smála zlatem protkaná.
A nově život vycházel mu tam.

Teď šťastným byl! Po celý dlouhý den
u okna seděl, na ni mysle jen,
a na pergamen kladl hluboké
a krásné citů čistých výrony,
a rouchem květů, pestrých arabesk
své sny odíval, zjevy andělů
a světic její jasnou nesly tvář,
a velká jeho láska, nesmírná,
zář jako zlatá jeho výtvory
tak prohřála a duši vdechla jim
tak dojímavě vzletnou v prostotě,
že obdiv vzbuzovaly nadšený
u všech, již práci jeho viděli.
To byli ti, jež sám pan purkrabí
do dílny jeho vodil, Olgerd však
jen s nelibostí hosty vídával,
neb zdálo se mu, jak by tajemství
své svaté, čisté dával lidem v šanc,
čímž cudnost jeho duše trpěla,
a jednou nejvyššího komoří
když vlastní přišel k němu synovec,
pán z Šellenberka Petr Jošt,
a žádal práci jeho viděti,
tu zamít' jeho přání, uražen
jak vyzývavým jeho chováním,
tak zrakem jeho nestoudným a zlým.
Od doby té měl Olgerd mocného
při dvoře nepřítele. Nedbal však
a zahloubán v svou práci šťastným byl.

Tak plynul čas mu. Jaro přišlo 'sléz,
a zahrady se zelenaly již,
a s krásným jitrem jednou přišla zvěst,
že Anna jede z Uher do Prahy,
a jejím hostem že jest Marie,
choť někdy Ludvíka, jejž bařina
tam u Moháče byla zhltila,
v den nešťastný z ní vdovu učiníc
a koruny ji zbavíc zároveň.
A Praha hlučně paní vítala,
však královny si hluku nepřály
a žily tiše ve svých komnatách,
a s dvorem svým jen ob čas do polí
a blízkých lesů vyjíždívaly,
a procházky konaly v zahradách
jež libě šířily svůj vonný chlad
kol hradu za Jelením příkopem —
A každé ráno na mši chodily
na tichou, časně, s celým dvorem svým,
po chodbě kryté z hradu vedoucí
v chrám Víta svatého, na oratoř
ten krásný, který někdy vystavěl
král Vladislav. Tam zbožně konaly
co den své modlitby, a půvab chrám
tou dobou zvláštní měl, když prázdným byl,
na polo šerý, sem tam zábleskem
jen slunce ranního se růžověl,
a byl tak slavný jako mystický
les posvátný, jímž plujou andělé
na křídlech lehkých, jako oblaka.

To kouzlo plně Olgerd ocenil,
neb putoval do chrámu každý den,
když dověděl se, že tam chodí dvůr.
U sloupu stál než přišly královny,
a když se objevily, poklonil
se hluboce, jak dvornost kázala,
pak sklonil hlavu, klekl na dlažbu,
však zraky jeho vzhůru bloudily
na oratoř a ssály žíznivě
ten sladký zjev, přesvětlé královny,
jak v poušti rosu osamělý strom,
a prosil Boha, by mu odpustil,
že se jí klaní jako modle své!
A děkoval též Bohu, že mu dal
to dobrodiní, toho pokladu,
ten paprsek, jenž duši jeho hřál

Pak, královny když s dvorem odešly
on pokaždé též domů přímo šel,
sed' ku své práci, šťasten, spokojen,
a nepřál si již víc než dočkat se
dne druhého, kdy ji zas uvidí.
To stačilo mu, hledět na Annu
jak na hvězdu, a smělost dodalo
mu vědomí, že ona nevšímá
ni jiný kdo si jeho pohledů.
Však den co den když na svém místě stál,
tu konečně se stalo, Marie
že jednou na něho svou pozornost
na krátký obrátila okamžik
ve chvíli roztržité zbožnosti.

Zrak jeho blouznivý ji překvapil
až k podivení, avšak mlčela
a hanbila se za svou zvědavost.
Když ale třetí, čtvrtý, pátý den
zas pokaždé jej uviděla tam,
a pokaždé s tím zrakem blouznivým,
tu řekla posléz Anně se smíchem,
když z kostela šly: „Pohleď dolů tam
na toho muže. Jest ti známým snad?“

A Anna vrhla tichý, mírný hled
na blaženého dolů Olgerda
a v kryté chodbě řekla Marii:
„Tvář tu já zajisté již viděla,
však nevím kde. Proč ty však tážeš se?
A proč se směješ potutelně tak?“

Tu Marie se smála ještě víc
a zvolala: „Ten jinoch blouznivý
z nás jednu zajisté že miluje,
neb aspoň jednu z našich dvorních dam.
Toť dojemné, jak mlčky láskou mře!“

A Anna prstem pohrozila jí
a zamyslila se, pak pravila:
„Již vzpomínám si, odkud znám tu tvář!
Pan purkrabí mi o něm vyprávěl.
Ó, věru, kdyby pravdou bylo to,
že miluje snad, dámu vznešenou
z té naší družiny, že odvaha
mu schází snad by se jí přiblížil,
já ráda chtěla bych mu pomoci,
neb rytířem se zdá mi pravým být,
a mužem dobrým, srdce prostého,
dle toho, co jsem o něm slyšela.“
Víc Anna neřekla, však Marie,
již trochu nudil život klášterní
na pražském hradě, neustala víc
u pátrání po onom tajemství,
jež do kostela vedlo rytíře
na tichou mši, a lstivě pana Lva
na Olgerda se ptala, pravíc mu,
že uslyšela, co se povídá
o rytíři tom „paní Chudoby“,
a přála si, by někdy s družinou
svou do zahrad jej přivedl pan Lev,
když procházka se koná na večer.
Pak lichotila lstivě panu Lvu,
jak by ji zajímala pohádka,
již on byl vypravoval královně,
a k vůli pohádce pak Olgerd sám
co jeho příbuzný. A se smíchem
pak Anně svěřila se, zvolajíc:

„Tak aspoň zvíme, koho miluje,
neb dlouho zajisté to neskryje,
když blízko bude té, k níž modlí se
tak vroucně jako k Bohu každý den.
Ty, Anno, pak buď jeho andělem
a za něj oroduj u dámy té.“

Tak laskavě se Anna usmála,
že Marie ji vřele objala,
neb výčitek se bála poněkud
pro žerty své z úst vážné královny.

(Pokračování

Hloupý Míchálek.

Napsal *Boleslaw Prus (Glowaeki)*. Z polského přel. *Ferd. H. Čáslavský*.

Práce při dráze byly skončeny. Dozorce vyplatil, co komu patřilo, ošidil, koho mohl, a lidé počali se houfně rozcházeti, každý do své vsi.

Kol krčmy, jež stála u nádraží, bylo až do samého poledne nad obyčej hlučno. Jeden naplňoval pečivem kabelu, druhý kupoval do zásoby celé láhve vodky, jiný — popíjel hned na místě, až se hory zelenaly. Konečně sebral každý svých pět švestek a společně odcházejíce volali:

„Buď zdráv, *hloupý Míchálku!*“

A on zůstal.

Zůstal v širém poli a za svými ani se neohlédnul, zíraje upřeně toliko na blýskavé koleje, které běžely až tam . . . daleko — sám Pánbůh ví kam. Vítr rozčechrával mu temné vlasy, rozhaloval bílou halenu a zdaleka přinášel k uchu jeho — poslední verše písně odcházejících dělníků.

V krátce zmizely za hustým jalovčím bílé uzlíky, haleny i okrouhlé čapky. Konečně i píseň umlkla, a on dosud stál zde s rukama založenýma, neboť — neměl kam jíti. Jako ten zajíc, jenž přeskakuje právě koleje, tak i on, selský sirota, hnízdo měl v poli, a špižírnu — kde Pánbůh ráčí.

Za písčitým návrším ozval se pronikavý hvízdot, provázený temným hukotem, a nad průkop vznesl se temný oblak dýmu. Přijel nákladní vlak a zastavil se před nedokončenou stanicí. Tlustý mašinista a mladičký jeho pomocník seskočili z lokomotivy a běželi do krčmy. Totéž učinili také průvodčí vlaku. Zůstal toliko inženýr, jenž zamyšleně rozhlížel se po pusté krajině, naslouchaje bublání páry v kotli.

Míchálek znal inženýra, a proto hluboce se mu uklonil, až k zemi.

„A co ty, *hloupý Míchálku!* co pak zde ještě děláš?“ otázal se ho inženýr.

„A nic, vzácný pane!“ odvece Míchálek.

„Proč pak nejdeš domů, do vsi?“

„Nemám ke komu, vzácný pane.“

Inženýr počal si prozpěvovati a po té řekl:

„Jeď do Varšavy. Tam vždycky najdeš práci.“

„Když nevím, kde to je . . .“

„Sedni si na vagon a dovíš se.“

*

„Hloupý Míchálek“ vyskočil jako kočka na vagon a usadil se na hromadě kamení.

„A máš-li pak také nějaké peníze?“ otázal se znova inženýr.

„Mám, vzácný pane: dva ruble, čtyřicet kopejek a deset grošů . . .“

Inženýr, rozhlížeje se po okolí, počal si znova prozpěvovati, a bublání lokomotivy mu přizvukovalo. Konečně vyběhli z krčmy zřízenci vlaku, nesouce v rukou láhve a uzlíky. Mašinista a jeho pomocník vystoupili na lokomotivu, a již hnul se vlak ku předu.

Nějakou míli odtud, kde dráha od původního směru náhle se uhýbala, objevila se nepatrná víska, zbudovaná uprostřed rozsáhlých slatin. Míchálek ledva vísku byl shlédnul, vyskočil, všecek nad obyčej jsa rozjařen. Počal se smáti, pokřikovati (jakkoli na takovou vzdálenost nijak nemohlo ho býti slyšeti), čapkou mávati . . . Průvodčí vlaku pozoruje ze svého místa divné jeho počínání, vece k němu zhurta:

„Nu, co pak to je?! — mně se zdá, že bys rád sletěl dolů . . .“

„Inu ale jen se podivejte: naše ves! . . . vidíte ji, tamhle! . . .“

„Nu dobře, dobře; když je vaše, žádný vám ji nebere — jenom teď tiše seď!“ praví průvodčí.

Míchálek tiše usedl, jak bylo mu rozkázáno. Ježto však v srdci nevýslovnou cítil tíseň, počal se modliti otčenáš. Ach! jak rád by se navrátil do své vsi, uhnětené ze hlíny a slámy, tam — v ty známé slatiny a bažinaté pláně! . . . Ale neměl ke komu, neměl proč. Jakkoli nazývali jej „hloupým“, tolik přece rozuměl, že ve světě nikdy není taková bída o nocleh a sousto chleba, jako na vsi. Ba, chléb — ten mají tam mnohem bělejší, masa — všude, kamkoli se podíváš, domů — celé řady, a lidé — nejsou tam tak chudi, jako u nich.

Tak míjeli stanici za stanicí, zde déle, onde kratčeji se zastavujíce. Při západu slunce postaral se inženýr Míchálkovi o večeři, začež tento až k nohám se mu uklonil.

Dospěli v krajinu vzezření naprosto nového. Nebylo zde více močálovitých slatin, nýbrž vyvýšená pole a bystré říčky. Zmizely hliněné chaty a stodoly pletené z proutí, a ukázaly se pěkné dvory a zděné domy, lepší nežli u nich kostely — i krčmy.

Byla již noc, když zastavili se u jakéhosi města, vystavěného na rozsáhlém návrší. Zdálo se, že domy tlačí se jeden na druhý, a v každém tolik bylo světel, jako hvězd na nebi. Na stu pohřbech nespatřil bys tolik svicí, kolik bylo jich v tomto městě . . .

Také krásnou hudbu bylo slyšeti, a lidé, povykujíce a smějíce se, houfně sem a tam přecházeli, jakkoli noc již tak dalece byla pokročila, že ve vsi slyšel bys toliko kulichání sejčkovo a štěkot znepokojených psů.

Míchálek dosud bděl. Inženýr poručil mu dáti kus salámu a bochánek chleba, načež rozkázali mu přelézti na jiný vagon, v němž vezl se písek. Bylo zde měkce, jako v peřinách. Ale Míchálek si nelehl; pohodlně se usadiv, dal se do jídla a polykaje, až mu oči navrch lezly, myslil sám u sebe:

„Ale jsou to divné věci na světě! . . .“

K ránu, po několikahodinné přestávce, ujížděl vlak v bystrém tempu dále. Na jedné stanici uprostřed lesa mimo nadání se zdrželi, za kteréž příležitosti průvodčí Míchálkovi oznámil, že inženýr nastoupí nejspíše cestu zpáteční, poněvadž došla ho důležitá depeše.

A skutečně — v témže okamžení dal inženýr Míchálka k sobě zavolati.

„Musím jeti nazpět,“ vece k němu. „Nu a což ty, pustíš se sám do Varšavy? . . .“

„A věru že nevím, vzácný pane . . .“ zašeptal Míchálek.

„Nu, vždyť pak se přece mezi lidmi neztratíš?“

„A komu bych se také ztratil, když nikoho nemám? . . .“

Svatá pravda, neměl se komu ztratit!

„Nuž, tedy jeď,“ dí inženýr. „Tam, hned u stanice, stavějí se nové domy. Budeš nositi cihly a jistě hladem nezemřeš. Hlavní věc, abys nechytil se pití. Pak může se ti vésti dosti dobře. Zde vezmi ještě něco pro příhodu,“ a podal mu stříbrný rubl.

Míchálek přijav podávaný rubl, objal inženýrova kolena a usedl na svůj vagon s pískem.

Po té hnul se vlak ku předu.

Po chvíli otázal se Míchálek průvodčího:

„Daleko-li ještě máme do naší stanice?“

„Asi čtyřicet mil. Ostatně určitě nevím.“

„A což pěšky, jak tu by musil člověk dlouho jít?“

„Tak asi tři neděle Určitě nevím.“

Po slovech těch zmocnila se Míchálka neobyčejná hrůza. Co jen to nešťastný myslil, že pustil se tak daleko; tři neděle . . . to je rána! . . .

Doma ve vsi nejednou slyšel vypravovati o jakémsi čeledínovi, jejž vichřice uchopivši, dříve nežli bys kříž udělal, dvě míle cesty zanesla. Rozumí se, že nežli z drápů jej pustila, ubožák již dávno byl mrtev . . . A nestalo-li se s ním něco zcela podobného? Není-li tato oheň dýchající mašina, jíž staří lidé docela upřímně se hrozí, není-li stokráte horší nežli vichřice? . . . A kam asi ona ho až zanese!? . . .

Při myšlénce této chytil se křečovitě okraje vagonu a zamhouřil oči. Nyní tím zřejměji cítil, kterak jej unáší, kterak strašlivě hučí, kterak vítr do tváří ho bije a ďábelsky se chechtá: hu! hu! hu! . . . hi! hi! hi! . . .

Ba unesla jej bouře, nadobro unesla! . . . Jen že nikoli od matky, ani od otce, ani od vlastní chaty, unesla ze širého pole — ubohého sirotu.

Pochopoval, že osud nenakládá s ním právě nejjemněji — ale jakáž porada! Cítil, že jest s ním zle, a že později bude zajisté ještě hůře, ale že bylo mu již nejednou zle, hůře i nejhůře, polo otevřel oči a pustil se vagonu. Děj se vůle Páně! Takýť již odjakživa osud chudého člověka —: na bedrách bídu a v srdci tíseň a žal . . .

Lokomotiva pronikavě zahvízdala. Míchálek podívav se před sebe, spatřil cosi jako nepřehledný les domů, zahalený oblakem dýmu.

„To někde hoří?“ otázal se průvodčího.

„E, hoří — vždyť je to Varšava! . . .“

Míchálkovi ulehla na prsa nová tíž. Kterak se on jen odváží vejíti v ten dým?

Konečně vlak se zastavil. Míchálek seskočiv z vagonu, polibil průvodčímu ruku, načež kolkolem se rozhlédnuv, zaměřil zvolna ku krámu, na jehož štítě namalovány byly sklenice s červeným pivem a láhve se zelenou vodkou. Nevábil jej tam lákavý štít, nýbrž něco zcela jiného.

Za zmíněným krámem viděti bylo nedostavěný dům, a před krámem stáli zedníci. Michálek, připomenuv si rady inženýrovy, šel se jich zeptat na práci.

Zedníci, vesměs statní hoši, od hlavy až k patě uprášení a maltou zaplácaní, ihned ho obstoupili.

„I podívejme se; — jaký pak jsi ty ptáček, he?!"

„A odkud, jářku, odkud?"

„Jak říkají tvojí matce, slyšíš?"

„Hm, a kdo pak ti ušil takovou čepici?"

Jeden tahal ho za rukáv, druhý stáhl mu čepici do očí. Několikrát v kole sem i tam ho otočili — a již byl jejich; sotva by byl asi dovedl říci, z které strany k nim přišel.

„Odkud pak jsi, chlapče?" vece po chvíli jeden z mistrů.

„A z Vlčích Jam, dobrý pane!" dí na to Míchálek.

Že však pronesl to hlasem zpívavým, tváře se při tom nadmíru rozpačitě, dali se zedníci znova do hlasitého smíchu.

On stál mezi nimi, a jakkoli nemohl nepozorovati, že tropí si z něho šašky, smál se také.

„Na mou věru, ale je to veselá chasa!" myslil sám u sebe.

Ten jeho smích a dobrácké vzezření rázem získaly mu přízeň svévolných zedníků. Utišivše se, počali se ho znova, ale již opravdověji vyptávati, odkud přišel a čeho zde vyhledává. A když po té dověděli se, že hledá práci, vyzvali ho, aby šel s nimi.

„Trochu přihlouplý, ale jinak jak se zdá dobrý chlap," poznamenal jeden z mistrů.

„Ba, a proto ať jde s námi," doložil druhý.

„A což cechovné, dáš?" otázal se jeden z tovaryšů.

„Hm, a jak to?"

„Jak to? — takto: dáš hrnec vodky, a bude to spraveno," doložil druhý.

„Anebo dostaneš pořádně na uvítanou!" poznamenal třetí se smíchem, kasaje si rukávy.

Míchálek, dívaje se rozpačitě k zemi, nepovšimnul si gestikulace jeho, a proto, když vše jak náleží byl uvážil, řekl:

„Hm, já bych radši vzal nežli dal..."

Zedníci vypukli v nový smích. Stáhli mu ještě několikráte čepici do očí, ale již ani slovem neupomínali ho o vodku, aniž hrozili mu více, že dostane pořádně na uvítanou.

Tak, smějíce se a žertujíce, došli ke staveništi a dali se do práce. Mistrové vystoupili na vysoká lešení, a přidavači, mezi nimi také několik děvčat, počali nositi cihly a maltu. Míchálkovi, jakožto začátečníku, poručeno promíchovati lopatou vápno s pískem.

Takovým způsobem dostal se Michálek k zedničině.

Druhého dne dali mu ku pomoci jakési děvče, chudé asi právě tak, jako on sám. Mělo na sobě všeho všudy starý šátek, děravou sukni a košili — darmo povídati! A spanilá také právě nebyla. Měla snědou, vyhublou tvář, krátký tupý nos a nízké čelo. Ale Míchálek nebyl vyběračný. Ledva s lopatou k němu se postavila, zaujala ihned veškerou jeho pozornost. A proč bychom se také divili — postavte jen takové dva mladé lidi vedle sebe, a uvidíte!... A když tak vedle sebe stáli, a ona třeba mimoděk oči k němu obrátila, tu bylo Míchálkovi kolem srdce tak teplounce, tak milo, jako nikdy před tím. Ba po chvíli osmělil se tak, že jal se k ní i mluviti.

„Jářku, odkud pak jste? Máte z Varšavy daleko domů? Děláte již dlouho se zedníky?"

A vykaje jí, jal se jí vyptávati ještě na rozličné jiné věci. Pozoruje však, že ona mu tyká, počal jí také tykati.

„Netrap se s tím," říkával dobrácky, „však já to sám také udělám."

A dělal věru poctivě, až potůčky po tváři se mu řinuly, co zatím jeho společnice lopatou více jen si hrála, promíchujíc jí maltu toliko po vrchu, jen tak na oko.

Od té doby chodili spolu den co den, a obyčejně sami. Jenom někdy přidával se k nim jeden z tovaryšů. Dívce takořka z pravidla spílal, a z Míchálka tropil si hrubé žerty. U večer pak, když Míchálek, nemaje kam jíti, zůstával spáti ve staveništi, odcházela jeho společnice do města, kamž ubírali se také všichni ostatní, i onen tovaryš, který jí tak často spílal, ba někdy i citelně uděřil.

„Nejspíš jsou mu ženské proti mysli," pravil Míchálek sám k sobě. „Inu, jakáž porada! Proto jsou tovaryši, aby nás ostatní pošťuchovali... to je již od jakživa!"

Za to on sám tím horlivěji se přičiňoval, aby křivdu jí způsobenou pokud možno zase jinak jí vynahradil. Pracoval neustále za sebe i za ni. Při snídaní chléb z pravidla s ní rozděloval, a v poledne kupoval jí obyčejně za pět grošů baršče, poněvadž ona jen málo kdy mívala u sebe nějaké peníze.

Když po některém čase přiděleni byli k přidavačům, aby nosili nahoru cihly, tu ovšem nemohl již Míchálek družce své v práci ulehčovati, ježto stáli nyní oba pod přímým dozorem mistrů.

Ale když stoupali po houpavém lešení, pozoroval úzkostlivě každý její krok, trna obavou, aby neklopýtla a cihly k zemi ji nestrhly.

Vida úzkostlivou jeho o ni pečlivost, onen zlý tovaryš neustával tropiti si z něho úsklebky a ostatní posměšně naň upozorňovati. A ti smáli se s ním a na Míchálka s hůry pokřikovali:

„Viď, že jsi hloupý, viď!..."

Jedenkráte v poledne vzal tovaryš dívku stranou, a patrně něčeho na ní žádaje, dorážel na ni prudčeji nežli kdy jindy. Po chvíli, majíc dosud slzy v očích, navrátila se k Míchálkovi, žádajíc jej, nemohl-li by jí půjčiti dvacet grošů.

Což by byl on pro ni neučinil! A proto nemeškaje, rozvázal rychle uzlíček, v němž uschovány měl peníze, jež při stavbě dráhy byl si ušetřil, a dal jí žádanou částku.

Dívka odnesla peníze tovaryšovi, a od té doby neminulo snad dne, aby jí byl Míchálek několik grošů nepůjčil — rozumí se — na věčnou oplátku. A když jedenkráte nesměle se jí byl otázal:

„Proč vlastně dáváš peníze tomu ničemovi?"

„Hm, jen tak..." odpověděla hlasem ledva slyšitelným.

Jednoho dne nepohodl se tovaryš s dohližitelem a odešel z práce. Ale nejen že sám odešel, on poroučel ještě dívce, jako by byla jeho služkou, aby učinila totéž a — šla ihned s ním.

Dívka váhala, patrně přemýšlejíc, má-li či nemá-li. Když však dohližitel jí pohrozil, nesetrvá-li do večera, že zadrží jí mzdu za celý minulý týden, tu mlčky chopila se opět cihel. Chudému člověku je milý každý groš, natož byl-li vydělán tak krvavě.

Tovaryš, vida, že dívka s ním jíti nehodlá, velice se rozlítil.

„Půjdeš anebo nepůjdeš?!“ křičel, v obličeji všecek jsa zarudlý.

„Jak bych mohla jíti, když mi nechce zaplatit! Mohu míti za ten rubl novou sukni — však už jí beztoho dávno potřebuji!...“

„No dobře!“ hulákal tovaryš, „ale přes práh mi ode dneška nepáchneš, nebo přijdeš-li mi na oči!...“ a nedopověděv, pěstí zuřivě jí pohrozil.

Po té zaměřil k městu.

U večer zedníci, jako obyčejně, se rozešli. V novém domě zůstal na nocleh Míchálek a — jeho společnice.

„Ty dnes nepůjdeš do města?“ tázal se jí Míchálek udiveně.

„A kam bych šla, když řekl, že mne vyžene...“

Teprve nyní počal se Míchálek poněkud dovtipovati.

„Ty jsi s ním tedy zůstávala?“ pravil tiše a hlas jeho chvěl se tichým zármutkem.

„Zůstávala,“ zašeptala s tváří studem zarděnou.

„A jemu dávala jsi také všechen svůj výdělek, třeba že tě za to ještě často bil!...“

„Ba... pravda...“

„A jak to, že jsi se nestyděla vésti s ním takový život?...“

„Měla jsem ho ráda,“ odvětila tiše dívka, schovávajíc se mezi sloupy, na nichž spočívalo lešení.

Míchálka jakoby někdo nožem bodnul. Ne nadarmo lidé se mu smáli!...

Po nedlouhém váhání přiblížil se znova k dívce.

„Ale nyní ho již nebudeš míti ráda?...“ otázal se jí.

„Nebudu!“ odpověděla — a počala usedavě plakati.

„A za to budeš míti ráda mě, viď?“

„Ano...“

„Já nebudu tě ani bíti, ani peněz tvých utráceti...“

„Vím...“

„Se mnou bude ti mnohem, mnohem líp!...“

Ale dívka neodpovídajíc, rozplakala se ještě usedavěji a po všem těle zimničně se chvěla.

Noc byla chladná a vlhká.

„Je ti zima, viď?“ vece Míchálek.

„Je...“

Míchálek, vysvléknuv se po slovech těch z kazajky, posadil vzlykající dívku na hromadu cihel a do kazajky pečlivě ji zahalil.

„Neplač!... neplač!“ jal se ji těšiti. „Vždyť nejedná se než jen o dnešní noc. Zítra — peníze nyní máš — najmeme si byt, a sukni — koupím ti já sám ze svého. Jenom už neplač...“

Ale dívka nedbala toho, co Míchálek k ní mluvil. Po chvíli pozvednuvši hlavu, jala se naslouchati. Zdáloť se jí, jakoby dolétal sem z ulice ohlas známých kroků.

A skutečně, někdo se sem blížil. Zároveň ozval se hvízdot a volání:

„Pojď domů!... Slyšíš?!... Kde pak jsi?“

„Zde jsem!“ zvolala dívka, rázem se vzchopivši.

V témže okamžení vyběhla na ulici, kde stál známý tovaryš.

„Zde jsem!“ opakovala ještě jednou.

„A což peníze, máš?“ otázal se tovaryš.

„Mám! Zdehle... tu máš!“ pravila, podávajíc mu rubl.

Tovaryš schoval rubl do kapsy. Po té chopiv dívku za vlasy, jal se ji bíti, na celé hrdlo vykřikuje:

„A podruhé se uč lépe poslouchat, rozumíš, anebo se raději k mému prahu ani nepřibližuj... Rubl by to příště tak snadno nespravil, a proto si pamatuj, že hlavní věc je poslouchat, rozumíš, poslouchat!“ opakoval, nepřestávaje ji bíti.

„Ach pro Boha!...“ volala dívka.

„Ano poslouchat, co ti poroučím...“

V tom pocítiv, že ujala ho silná ruka za krk, dívku náhle pustil. Otočiv nikoli bez namáhání hlavu vzad, spatřil jiskřící oči Míchálkovy.

Tovaryš, prudký Mazur, nemeškaje, udeřil Míchálka pěstí do hlavy, až mu v uších zazvonilo. Ale Míchálek přes to krku jeho se nespustil. Naopak, sevřel jej ještě pevněji.

„Což pak mě chceš udusit, duše zlodějská!?...“ zaskuhral tovaryš hlasem chraptivým.

„Budeš ji ještě bít?“ otázal se Míchálek.

„Nebudu,“ zamručel a tvář jeho rudla vždy temněji.

Míchálek otevřel pěsť, a tovaryš až zavrávorav, ledva že na nohou se udržel. Když pak několikráte zhluboka si byl vydychl a opět jak náleží se vzpamatoval, řekl:

„Když nechce, abych ji bil, nechať tedy za mnou nechodí. Má mě ráda, vím, ale časem nějakou herdu dostat musí — to je už můj obyčej!... To by se mi tak líbilo, abych měl holku a nesměl snad ani na ni sáhnout!... Nechať si tedy jde ke všem všudy rohatým!...“

„A také že půjde, rozumíš!?“ dí na to Míchálek.

Ale dívka chopila ho za ruce.

„Dej už přec jednou pokoj!“ pravila k Míchálkovi, tisknouc mu ruce a po všem těle se chvějíc. „Nemíchej se mezi nás!...“

Míchálek oněměl.

„A ty pojď domů,“ pravila k tovaryšovi, berouc ho pod paží. „Nevěděla bych, proč bys měl se dát na veřejné ulici od ledakoho ostouzet...“

Ale tovaryš vytrhnuv se jí, řekl se smíchem:

„Jen si jdi k němu! Od něho nebudeš nikdy bita a ještě peníze ti dá...“

„I dej mi s ním pokoj!...“ rozkřikla se dívka rozhorleně a šla napřed.

„Vidíš, holenku, ženskou nejlíp exercírovat jako psa!“ řekl tovaryš, ukazuje na odcházející dívku. „Tluč ji — a ona půjde za tebou do ohně...“

A dopověděv, rychle odkvapil. Toliko uštěpačný jeho smích ještě chvilku tichem nočním sem zalétal.

Míchálek zůstal státi, pohlížeje za nimi a naslouchaje. Konečně vrátil se do staveniště a mimoděk zadíval se na ono místo, na němž dívka ještě před chvílí byla seděla.

V hlavě mu hučelo a na prsou ležela mu tíž, že ledva dechu popadal... Jen co mu řekla, že toliko jeho bude míti ráda — a hle! již mu odešla... Ledva chvilka tomu, co cítil se tak šťastným, co bylo mu tak blaze, ježto viděl, že není více sám, a nyní — kterak zde prázdno a smutno! . . .

A proč vlastně od něho odešla? . . . Hm, proč — poněvadž chtěla, poněvadž se jí tak líbilo! . . . Což může on u věci té dělati, co platna zde jeho dobrota a síla? . . . Mimoděk, chtě nechtě, tak velikou oddanost, s jakouž ona k milenci svému lnula, nemohl nežli ctíti, a proto nehněval se, že daný mu slib tak záhy porušila, aniž hodlal dále s city svými se jí vnucovati. Ale přes to zmocnila se ho lítost, lítost nevýslovná, jakéž dosud nikdy byl nepocítil . . .

Otřev si rozpraskanýma od vápna rukama oči, sáhl po haleně, jež ležela pohozena na hromadě cihel a — jak jemu se zdálo — dosud byla teplá. Po té vyšed znova na ulici, obrátil oči k městu.

Neviděl však ničeho, jediné mlhou probleskující červená světelka výstražných svítilen.

Vrátiv se mezi chladné zdi, uložil se ke spaní. Ale nezamhouřil po celou noc ani oka, teskně vzdychaje po své dívčici.

Zajisté po své — vždyť přece sama mu řekla, že jenom jeho bude míti ráda!

Druhého dne dal se Míchálek jako obyčejně do práce.

Ale šlo mu to dnes nehrubě od ruky. Cítil se neobyčejně unaveným, a celá ta stavba pojednou nad míru se mu sprotivila. Kam se postavil, čeho se dotknul, nač se podíval — vše připomínalo mu bývalou družku a trpké jeho sklamání. Zedníci pak, posmívajíce se mu, jeden přes druhého naň pokřikovali:

„Nu tedy jak, *hloupý Míchálku*, nezdá se ti, že ty varšavské holky jsou přec jen trochu drahé, co?“

Ba že drahé — nad míru drahé! Míchálek vydal na tu svou veškery svoje úspory, nejednou trpěl k vůli ní hlad, ničeho k vůli ní si nedopřál, nižádné neužil s ní radosti — a přec na konec ještě tak nevděčně jej opustila.

Tížila ho zde lítost a stud. A proto když uslyšel, že ve Varšavě lépe platí, uchýlil se tam, jakmile první příležitost se mu naskytla.

Šel ještě s jedním tovaryšem, jenž mu přislíbil, že zavede jej do ulice, v níž staví se právě nejvíc domů.

Vypravili se záhy z rána, a trvalo to hodnou chvíli, nežli dostali se k Visle. Míchálek spatřiv most, ústa podivem dokořán otevřel. Ve chvíli té zapomněl i těžce želené dívčiny.

Při strážníkově budce pojednou se zastavil.

„Nu, co pak se ti zdá?“ dí jeho společník.

„Nevím, pane, jestli mne tudyhle pustí,“ odvece Míchálek.

„Hlupáku!“ rozkřikl se tovaryš. „Kdyby tě někdo zastavil, řekneš mu, že jdeš se mnou, a je to!“

„Hm, pravda,“ vece Míchálek sám k sobě a divil se, že mu tahle odpověď nepřišla dříve do hlavy. Potom divil se koupadlům a člunům, že jsou tak velké, a že se nepotopí, a konečně nikterak nechtěl uvěřiti, že veliký ten most celý je ze železa.

„V tom musí být nějaké zlodějství,“ pravil sám k sobě. „Tolik železa, kde pak, tolik není ho snad ani na celém světě! . . .“

(Dokončení.)

Ve fjordu Throndhjemském.

Z cest *Josefa Kořenského.*

(Dokončení.)

Hôtely throndhjemské zařízeny jsou po velkoměstsku, vyhovujíce všemu přání. Ryba ovšem neschází ani při snídaní, ani při obědě a večeři.

Throndhjem má teď asi 23.000 obyvatelů a leží jakožto větší město nejseverněji na celé zeměkouli, neboť Bodö na 67° má pouze asi půldruhého tisíce lidí, Tromsö při $69\frac{1}{2}^{0}$ asi 1800 a nejsevernější Hammerfest asi 1800 duší.

Ze Throndhjema plují lodi dále na sever třikráte v témdni, zastavujíce ve Tromsöa, Hammerfestu (k severnímu kapu), Vardöa. Jednou týdně pluje se až do Vadsöa. Rovněž časté jest spojení s jihozápadními přístavy norskými.

Cesta z Throndhjema do Vadsöa, mající v délce 1484 kilometry, vykonává se asi za sedm dní, do Hammerfestu (a na severní kap) asi za pět dní (1150 kilometrů).

Většina turistů nastupuje ve Throndhjemě zpáteční cestu, ubírajíc se na jih drahou do Kristianie (560 kilometrů) nebo na příč Švédskem do Sundsvalla, nebo do Gefle, Upsaly a Štokholma.

Když duchaplný přírodozpytec německý Leopold Buch cestoval po Skandinavii a meškal ve Throndhjemě, tu mělo město (asi před osmdesáti lety) ani ne 9000 obyvatelů. Tehdy přivážela se zvláště měď, dobývaná v dolech a hutích Rörosských (jižně od Throndhjemu) ke fjordu throndhjemskému. Hornické místo Röros bylo příčinou, že cesta mezi ním a Throndhjemem stále byla oživována četnými povozy, které přivážejíce kov do města odvážely na vzájem všeliké potraviny a jiné potřeby životní. I za zimy, kde jinak život utuchuje pro závěje a mrazy, silnice throndhjemská hemžila se saněmi a náklady hutnických výrobků, přes to vše, že v okolí Rörosu panují za zimy mrazy, jimiž rtuť klesá ještě nížeji než čtyřicet stupňů pod nulu. Ležíť Röros přes 600 metrů nad mořem ve kraji pustém, kde ani obilí nedozrává, kde pouze zakrslá bříza odolává tuhým mrazům. Železná dráha, vedoucí pomezím norskošvédským z Kristianie do Throndhjemu (Drontheimu), prospěla obchodním zájmům velmi a bohatství nitrozemských lesů mohlo býti tak náležitě využitkováno.

Kristianie ovšem dávno odňala předáctví Throndhjemu, stavši se hlavním městem Norska, tak jako Petrohrad překonal matičku Moskvu. Ale také pravý Throndňan podceňuje Kristianii jako vlastenecký Moskal kosmopolitický Petrohrad.

Přístav throndhjemský nabyl větší důležitosti od té doby, co spojen jest tratí švédskonorskou, protož byl také valně upraven a opatřen bezpečnou hrází, po níž vozy železniční přijížděti mohou až k samému fjordu.

Před přístavem ve fjordu vyniká z moře malý ostrůvek, na němž usadili se benediktinští mnichové již počátkem století 11., ale reformace vypudila je i z tohoto mořského zátiší, kolem něhož zástupové kajek a kajčátek houpají se ve vlnách, lovíce drobné rybky. Po mniších nazván jest ostrov *Munkholm* (Munk jaho něm. Mönch). V 17. století klášter byl rozbořen. Ze zdiva jeho vystavěna byla pevnůstka a z pevnůstky děla hřímala po fjordu. Ze starších dob zbyla pouze věž, která proměnila se v žaláře. V těch vězněn byl dánský hrabě Petr Griffenfeldt, kdysi mocný ministr Kristiana V., po celých osmnáct let na sklonku svého života za to, že odvážil se vejíti v milostné zápletky s princeznou rodu královského. Od roku 1680 až do 1698 mohl rozjímati o štěstí, jímž dospěl, z nízkého jsa rodu, nejvyšší hodnosti po králi, a osudu, jenž uvrhl jej ve tmavé kobky žalářní. Ani péra a inkoustu nesměl užívati ve vězení, pročež vyškrabával do kamene všeliké verše a poznámky. Z těch zachoval se pouze latinský epigram, jehož první verše znějí:

Exserit e medio caput inviolabile ponto
Holma, cucullatis quondam habitata viris;
Armorum nunc facta domus pelagique capistrum,
Campanaeque locum trux catapulta tenet.

Kolem ostrůvku vane vzduch samá lahoda, v pevnostních valech tráva se zelená, na východě vypíná se Hladehammeren, někdejší kraj jarla Haakona, tam na blízku rodiště Tordenskjoldovo se ukazuje, na jihu Throndhjem rozkládá se po deltě Nidelvu, vroubený malebnými villami na Stenbergu, na západě otvírá se výhled do širého moře a na severozápadě námořská cesta se jeví do krajů půlnočního slunce.

Geologu neujdou ve thronhjemském okolí významné čáry, pozorované na skalnatém úbočí nad chobotem mořským řečeným Ilsvikem. Vyhlížejíce ze širokých ulic throndhjemských, rozeznáme ve skalních stěnách světlý pás, jenž zdá se ukazovati vrstevnatost horské skladby. Však nad Ilsvikem vypínají se skály ze žuly protoginové kromě břidlic, jež tam ovšem uložena jest vrstevnatě. Ale protoginová žula není horninou vrstevnatou, pročež zmíněný pruh nelze pokládati ani z dáli za známku vrstevnatého slohu. Pruh ten jest tak patrný, že objevil se zřetelně i na fotografii města Throndhjema, jehož obrázek uveřejněn byl již před dvacíti lety v listě „Dansk illustreret Tidende 1866“, ale o nápadném tom pruhu v textu se nezmiňuje.

Dostoupíme-li toho místa, tu ukáží se pozorovateli vlastně dva pruhy, jeden ve výši asi 170 metrů, druhý ve výši asi 150 metrů.

Podobná znamení, nazývaná v geologii *pobřežní čáry* (norsky *Strandlinier)*, zjištěna byla geologem Keilhauem a Boekem v Oesterfjordu severně od Berg.

Nápadně jeví se našim zrakům ve Vargsundu mezi Hammerfestem a Altem na úskalí zvaném Kvänklüb ve výši asi 50 metrů. O tom zmiňují se Bravais a Chambers, kteří před padesáti lety prodlévali na nejzazším severu skandinavském. Bravais popisuje zjev ten v pojednání „Sur les lignes d'ancien niveau de la mer dans le Finmark“ (ve „Voyage de la comission scientifique du Nord en Scandinavie, Laponie etc.“) a Chambers „Ancient Sea margins 1848“. Norsky psal o pobřežních čarách zvláště Mohn (Bidrag til Kundskaben om gamle Strandlinier i Norge 1876), potom Kjerulf a j.

Pojednání Bravaisovo označuje již nadpisem, že pruhy ty jsou znamením někdejší hladiny mořské. Mnoho tisíceletí uplynulo, než pevnina skandinavská vynořila se tak vysoko, že pobřežní čáry ocitují se ve výši až 170 metrů.

Kromě pobřežních čar také rozličné výspy mořské svědčí o tom, že pevnina skandinávská se vynořuje. Výspy ty objevují se jakožto usazeniny mořského původu v horských výšinách, mnohdy až 550 metrů nad nynější hladinou moře, obsahujíce v sobě veliké množství skořápek po měkkýších nebo hlinité shluky, nazývané v Norsku „Marleker“.

Skořápkové výspy složeny jsou hlavně ze skořepin náležejících do rodu Mya, Saxicava, Mytilus, Pecten, Buccinum. *Písčité a hlinité* výspy zavírají v sobě jenom málo skořápek těchto rodů skládajíce se nikoli ze skořepin tlustých a pevných, nýbrž pouze z teničkých jako jest Tellina, Litorina, Mytilus, Patella a j. Povaha skořepin prozrazuje rozličné podnebí, jež vynořováním pevniny se vystřídalo. Skořepiny silnější pocházejí z podnebí studenějšího, skořepiny tenčí z časů teplejších, v geologii označují se buď jakožto vrstvy *glacialní* a *postglacialní*.

„Marleker“ podobají se brzy kuličkám, brzy malým bochánkům, nebo brejlím, nebo nejsou nepodobny děťátku a rozličným figurkám. Jsou asi téhož původu jako naše cicváry v náplavech hlinitých, jen že objevují se v nich často zbytky mořských živočichů, sleďů, tresek, ostnokožců a j.

Ještě s jiným památníkem geologické minulosti setkáváme se při throndhjemském fjordu, opouštějíce Nidaros a spějíce drahou do Kristianie. Sotva že vlak přejel řeku Nid, tu objeví se širý amfiteatr, zelenající se palouky a chlumy. Sledujíce kotlinu z dola vidíme, kterak stupňovitě se zvedá, tvoříc střídavě šikmá úbočí a široké roviny, na nichž statky a dvory stojí, pažit, křoviska, obilí a stromy vyrůstají.

Obrovské ty stupně, složené z mořského i říčního náplavu, známy jsou v zeměpytu jakožto *terrassy*. O útvar a vznik jejich dělil se příboj mořský s horskými bystřinami, jež unášely drobný písek až do zátoky mořské, do fjordu, kde nános říční pomísil se s náplavem mořským. Zoolog snadno rozeznává v té směsi ostatky zvířeny pozemní a sladkovodní od zbytků mořských organismů.

Nynější terrassy hodně vzdáleny jsou od hladiny mořské, zasahujíce do údolí i několik kilometrů do délky a povýšeny jsouce nad moře dvacet, třicet, padesát až i tři sta metrů. Nicméně jsou pravdomluvnými svědky, že poměr břehu a moře valně se změnil, jakož pověděli jsme v tomto listu ve svém článku „Ve fjeldech“ (roku 1884, str. 56).

Jarní otázky.

Báseň *Adolfa Heyduka.*

Byl jara čas, hloh přioděl se květem,
luh v zářivý se oděl zlatohlav,
div krásy tajemný šel dálným světem
a písně zněly z šumých stromů hlav;
tu ku jabloni zavítal jsem v poli —
květ záhy strhal větrů bouřný chvat —
já ptal se jí: „Rci, zda tě srdce bolí,
že zbytky květů máš jen u svých pat?
viď, stýskáš si?“ A jabloň pověděla:
„Jsem šťastna přec, já vesnu svou již měla.“

A zamyšlen dál polní cestou chvátám,
kde jarním bleskem rozpoltěn byl buk,
skráň, bujná dřív, níž schýlila se k patám,
leč posud žil, a drobných pěnkav zvuk
jak rosné kapky na vše padal kolem
a stále oživoval padlý kmen;
ty hnízdo měly na vršku, teď holém,
a když strom klesl, vyvedly se ven...
Zdas jaro měl? — V tom větve zašuměly:
„Ó šťasten byl, my jaro své již měly.“

A k růži v sadě touhy chvat mě lákal;
kde vonný květ? Ten tam byl jeho pel,
jen šedý koník po lupenech skákal
a prach setřásal lesklých se křídel.
Ó žel, tak záhy krása opadala,
trs, bujný dřív, svých pozbyl krás i vnad,
dnes v lupenech mdlá ještěřice spala,
a zítra za hnízdo je zvolí had...
Toť jaro tvé! A růže v slzách děla:
„Jsem šťastnou přec, já vesnu svou již měla.“

A za lesy až ke vsi šel jsem hbitě,
bych u posledních zastavil se chat,
tam žebravé jsem našel v pláči dítě,
a divný stesk mi rázem v duši pad'...
Proč stýskáš si: „Ach nožičky mě bolí,
a z domů poslali mne do všech míst,
co vidíte jich tady po okolí,
bych chleba žebrala, mám hlad, chci jíst...“
Ó Bože můj! jak bojácně se chvěla
ta ubohá, že také jaro měla!

Ó ne, ó ne! A bude-li as míti
květ dítka útloučký svůj blaha čas,
v němž rosy klenotem se zdobí kvítí,
luh křovinou a rybník vlákny řas?
Zda někdy v jiné vesny době vroucí
keř ňader vyžene jí do poupat?
zda jaro dá jí láska všemohoucí,
či bez těch čarných chvil má zhynout snad?
Zda vzdechne si: „Pryč trudné chvíle z čela,
ne chleba sic, leč jaro své jsem měla!“

Skály.

Několik výjevů z dějin samoty. Od *Al. Jiráska.*

(Pokračování.)

Voborského však nejvíce krušil v tu dobu rozpor duševní. Čas už docházel, aby s dílem umluveným počato. Bylo třeba, aby se odebral na místo, odkud boj měl zplanouti, aby tam také již zůstal. Ale na Skalách bylo ho na ten čas také nezbytně nutno. Přísahal příteli — A měl by nyní opustiti zdrcenou jeho paní? —

Rozpor ten a úvahy z něho trávily sílu mladého muže. Až tu udeřila rána, kterou jakoby se paní Beata vzpamatovala a sil nabrala.

Když jednoho dne Voborský, bylo počátkem srpna, vstoupil do komnaty paní Beaty, zastal ji stojící u stolu, zamyšleně před se hledící. Jak ho zočila, rychle se obrátila a vzavši list papíru ze stolu podala mu ho, řkouc:

„Čtéte — ten rufian tenkráte měl pravdu —“

Oči její zahořely.

Voborský vzal list a četl:

„— — Protož v té věci takovou svou jistou a konečnou vůli oznamujeme: My pro zachování dobrého svědomí žádného více, tak z nižšího jako ovšem z vyššího stavu poddaných našich v témž království Českém při jejich zastižených bludích sektářských a kacířských trpěti více nemíníme a nechceme. A protož týmž vyšším stavům termín šest měsíců, aby se svaté a samospasitelné římské katolické víře naučili, dáváme —“

Voborský na okamžik ustal.

„Tedy i to!“ zvolal.

„Komissaři stavu politického i duchovního budou nás vyučovat a obraceti na víru. A kdo by nechtěl — — čtěte, čtěte —“ pravila paní Beata všecka rozechvěna.

Voborský dočetl chvatně mandat, jenž nařizoval:

„Kterouž naši vůli, jestliže by kdo v terminu tom šestměsíčném sobě neoblíbil a s námi u víře naši se nesrovnal, ten ani v království našem zůstávati, ovšem statky svými vládnouti žádného práva míti moci nebude. Nýbrž tomu chceme, aby takoví nanejvýš zatvrzení při dobíhání termina z království českého jinam se odebrali a nikdy navrácením svým se netroštovali — —“

Voborský ustal čísti. Pravice, držící osudný mandat, mu poklesla. Nitro jeho bylo pobouřeno.

„Vždycky jste mně radil dosavad —“ pravila paní Křinecká — „Tentokráte o radu nežádám. Vím, co učiním. Přísahala jsem — A kdyby ne — vy byste mi ani jinak raditi nemohl. Ta rána mne vzpamatovala. Zapomínala jsem v hoři na všecko —“

„Co hodláte?“

„Půjdu do exilia. A vy?“

„Budu vám nápomocen —“

„Ne, aspoň prozatím ne — Je času dost — půl léta — Naléhání a nucení reformační komissí musím ovšem snášeti — Ale vy musíte odtud —“

„O sebe se nebojím —“

„Ó vím, ale vzpomněla jsem teprve dnes, co hodláte. V tom mém sklíčení mně to nepřipadlo. Jděte a bojujte. Začněte boj proti tomu ukrutenství. Jiného nezbývá, nebo se dáti zničiti. Kdybych byla mužem — Nebo kdyby moji synové byli dorostlí — Poslala bych je s vámi, aby pomstili všecko trápení i smrt otcovu! Ó Albrecht by byl živ, ale ty rány všech i našeho rodu ho zabily! Toho Bůh bez trestu nenechá — Jděte —“

Líbezná, mírná tvář jindy mladé šlechtičny stala se přísnou. Oči jí hořely svatým hněvem.

Voborský jí podal ruku.

„Drahá paní má — půjdu — o vás se však starati nepřestanu.“

Druhého dne přibyl na Skály samý již večer od slezských hranic host, muž nejlepšího, kvetoucího věku, patrně šlechtic. Průvod jeho však byl skrovný, toliko jeden sluha. Paní Beata ho velmi ochotně a laskavě přijala; vždyť bral se do vlasti, aby pomohl vésti svatý boj. Byl to mladý pan Jiří z Těchenic, prve v danských službách, dobrý Voborského známý, jenž se bral na Kouřimsko za knězem Ulickým, aby tam převzal vrchní velení nad lidem k boji připraveným.

Ten také přinesl Voborskému zprávu, že i jemu přijde oficír, starý, zkušený hejtman Pavel, jenž znamenitě už ve stavovském vojsku i na Bílé Hoře a posléze u Mannsfelda bojoval. Šlechtic ovšem nejvíce o nastávajícím boji rozmlouval — Posledního mandatu, vyhošťujícího všecku nekatolickou šlechtu ze zemí české koruny, ovšem také neminuli.

„To je všecko návodem Jezovitů!“ zvolal host.

„Arciť, však o tom svědčí datum mandatu,“ pravil Voborský. „Vizte, list je dán 31. července, v den Ignaciovi Lojolovi zasvěcený. To aby se i tím ukázalo, co Lojolité ukovali —“

Pán z Těchenic omeškav se ještě den na Skalách, ale tak, že ze služebnictva, kromě Květa, nikdo ho ani okem nespatřil, vypravil se pak příštího dne, ale záhy po půlnoci, na cestu.

Mandat císařský účinkoval zle i na čeládku. Zarmoutili se všichni, že by se měli rozloučiti s paní tak hodnou a laskavou, jako byla paní Beata. Proto tomu byl každý rád, a správce Chodek nejvíce, když brzo po odjezdu šlechtického hosta se proslechlo, že doktor Voborský se chystá také na cestu a to Prahy, k pánům, aby tam pro paní Beatu slevení toho rozkazu vymohl, nebo aspoň delší lhůtu.

Skutečně se Voborský vydal na cestu, sám a sám, jako obyčejně. Několik dnů před tím ze dvora ani nevyšel dělaje buď pořádnost s Chodkem nebo meškaje ve své světnici —

Večer před odjezdem seděl dlouho s paní Beatou, s dětmi a se starým Květem. Když jim dobrou noc a zároveň s Pánem Bohem dával, paní Beata majíc oči zaroseny a hluboko jsouc pohnuta, z té duše mu za vše děkovala — On jí ruku políbil, chlapce objal a políbil jakož i malou Johanku, v tu chvíli již sladce dřímající —

Starý Květ šel pak s ním do jeho jizby, přijímaje tu poslední rozkazy, co by bylo činiti pro všechny případy; zvláště o staré hradské stavení a „skalní věž“ nahoře v rozvalinách, kdež se byl Voborský z večera také ještě jednou podívat, v hovoru nejednou zavadili. — —

Svítalo, ze skal a lesa vál studený, ranní vítr. V tu chvíli vyvedl sám Chodek frkajícího vraníka před schodiště panského sídla.

Kůň už byl osedlán a tlumok ku sedlu mu v zadu připevněn. Všecken dvůr byl ještě v hlubokém stínu a všechno spalo. Voborský, patrně již čekaje, vyšel ven a sedl na koně. Když ho pobídl do kroku, otevřelo se v panském sídle okno, a mladá, bledá paní ven se nachýlivši, dávala věrnému příteli s Bohem a přála mu šťastnou pořízenou.

Voborský byl veselejší nežli poslední dobou. Pevné rozhodnutí dobře účinkovalo, a naděje a mužná odhodlanost byly s ním. Poděkovav věrné družce svého nejlepšího přítele a dav ji s Bohem, vyjel pln důvěry. Kdyby tak Chodek tušil, že jede jeho doktor do vojny, do rebellie! Květ šel s pánem až ku vratům, Chodek ještě kousek dál, jak si toho Voborský sám přál. Na tvrdé, vyschlé cestě za dvorem pojednou vrance zastaviv, podával správcovi ruku a pravil:

„Slibte mně ještě jednou, že paní naši neopustíte, zvláště v tento čas —“

„Přísahal jsem vám —“ odvětil Chodek vážně — „Chcete, abych ještě jednou? Věřte mně a spolehejte na mne!“

„Věřím a děkuju vám. Já jen myslil, kdybych se snad nevrátil — Časy jsou zlé, a cesty nebezpečné — Aby paní Beata nebyla tak opuštěna —“

„Nebude, nebude, drahý pane! Kdyby všichni, tak já a Květ ji neopustíme. A vy, bohdá, se také vrátíte —“

A poctivá ta duše podala naposled těžkou svou pravici mladému doktorovi —

Pak se opět ozval dusot vraníkův na tvrdé cestě a jasně zvučel tichem časného, svěžího jitra. Chodek stál na cestě hledě před se tak dlouho, až mu Voborský zanikl ve stínu tmavého lesa. —

XIV.

V horách Orlických poblíže malé Deštné vybíhá z hlubokých lesů šumně a čile jako pravé horské dítě řeka Alba, či jak za starodávna říkali řeka Novohradská. Sotva že se z vlhkých stínů širého hvozdu vyvinula, sotva že se volnějším údolím pod Deštnou na výsluní proskočila, již opět zaniká v lesích mezi stráněmi úzkého údolí, jímž kvapí nedočkavě na jih, aby vlny své spojila s vlnami Divoké Orlice.

Dotčené údolí místem se úží v úžlabinu. Ticho tu všude, i kolem v zamlklých, vážných lesích. Jen Alba hluboko pod stráněmi, částečně zakrytá jejich hvozdem, ozývá se, stříkajíc a pěníc se jakoby rozezlená na mohutné a četné balvany v řečišti, přes něž hlasno šumíc a hučíc v prudkém chvatu se žene.

Míříc na jihozápad, rázem mění svůj směr, a obrací se na východ. Změnu tu působí mocný, zarostlý ostroh, vypjavší se ze stráně na pravém břehu. Hradby té bujná řeka přemoci nemohla. Poddavši se, obtéká ji, sotva že však ostroh minula, dává se opět prvotním svým směrem.

V těchto místech je údolí volnější. Lučina bujně zelená jako koberec se rozkládá na pravém břehu Alby, jež blýskavě prokmituje mezi kmeny a z pod korun tmavých olší hojně se tu pnoucích. V pravo v levo pak samá stráň a na ní samý les nebo místem bujně zelená paseka. Všude samá zeleň tonů nejrůznějších. od šťavnaté zeleni bujné lučiny, až do jasné stromů bukových a mdlejší bělokorých bříz i zasmušilé jehličnatého lesa, jenž tu převládá.

Údolí toto bývalo liduprázdno, jakož i dnešního dne je po řídku obydleno. Jen na ostrohu, výše dotčeném, stával mocný hrad. Než i ten byl v dobách, o nichž vypravujeme, v rozvalinách. Vážně a zasmušile se vypínaly nad mlází zarostlého ostrohu. Vážně a zasmušile pro své zpuštění i pro svou opuštěnost. Za uherský měsíc sotva kdo zabloudil na Nový Hrad,*) někdy páně Jiříkův, slavné a blahé paměti, jehož posádka zle tu zápasila s divokým lidem Náchodského Koldy.

Hrad zpustl, sláva jeho minula. Jakoby zapadl v té lesní poušti. Zapomněli na něj i na jeho jméno.

Za to nevalný mlýn ode dřeva, stojící o samotě na jižním úpatí hradského ostrohu, míval časem hostí dost a dost; ovšem ne lidí urozených, v sukních aksamitových, ale mleče v hrubých halenách, přivážející sem své trošky.

Dnešního dne vede úzkým tímto údolím podél Alby cesta dosti úpravná a sjízdná, tu dolem při samé vodě, tam opět ve stráni lesem vysoko nad šumnou tou řekou. Za oněch však časů nebylo po nějaké cestě ani památky. Jen stezník, a ten ještě málo schůdný, vinul se zarostlým údolím, do něhož svádéla s pláně nad údolím strání dolů ještě sem tam nějaká cestička, ovšem jen domácím známá.

A přece zapomenuté, zastrčené to zákoutí zase nad obyčej oživlo, a hluboké ticho jeho přerušeno hlomozem, jak se tu zajisté dobrých sto let neozval. Hle! palouk u řeky, volné místo u osamělého mlýna vše lidu plno. I mezi stromy u řeky kmitají se ne jednotlivě, ale ve skupinách a u samého stavení jich jako much, když se slétnou na koláč medem pomazaný. Ti sedí na skladách před stavením, tam na pavlači plno jich jako na kostelní kruchtě, a onino, kteří jsou dále, sedí buď pod křovinami na úpatí stráně, nebo stojí, nebo leží v houfcích na palouku až k samé řece. Všech tu je jistě dobrých pět set a všichni jsou z okolních vesnic, mužové v letech nejlepších, mladíci, výrostkové, ale také tu tam starci vráskovitých tváří a šedých hlav, jadrného však ještě těla a jiskrných zraků. Ti tu jsou bosi, jen ve spodkách z hrubého plátna a v takové sukni řemenem přepásané, ti mají na sobě kožené poctivice, škorně a halenu, onino jsou ve střevících, v koženkách, ve starém koláru soukenném bez rukávů a v plášti; ten má na hlavě širák, ten čapku beránkem lemovanou, onen vysokou beranici, ale každý ozbrojen blýsknavou kosou, nebo kovaným cepem, starou pikou nebo aspoň mocným obuchem. Každému trčí za pasem nebo v botě nůž, nejednomu se blýská u pasu zastrčená sekera nebo tesák. Několik jich má přes rameno starý vojenský khink, v němž se houpá starší ještě šavle nebo kord.

Všichni jsou vesničané, sedláci, chalupníci, podruzi; mnozí jen chudě odění, mnozí v halenách záplatovaných nebo sedraných; žádný z nich otylý, většina však vyhublá od nouze a těžkého lopocení na svém a ještě více na panském a různého soužení.

Různí jsou věkem, šatem i zbraní, ale stejný ovšem odznak za kloboukem nebo na čapkách a beranicích: kytka ovesných klasů, prostý to šumný chochol a nad ním tmavozelené, lesklé kohoutí péro. Ten odznak je na znamení všech jednoty, že všichni se shlukli v ozbrojený zástup, aby společně bojovali za své osvobození.

Tisknouť je nové vrchnosti, cizozemci, tisknou je i domácí, ten méně, onen více, ale všichni tak, že lid stenající, ponížený, pokořený, zoufale volá: „To nemožná vydržeti“ — zvláště, když ku všemu útisku berou mu i jeho útěchu, víru otců jeho a násilím ho honí do cizích kostelů a tam násilím ho nutí, aby přijímal pod jednou —

Teď jsou tu, aby ztrestali své trapiče, aby si vymohli volnost víry a uvolnění ve svém člověčenství. Dlouho rozvažovali, dlouho se připravovali; teď konečně poslechli výmluvného hlasu, jenž do jich pohorských vísek, do jich odlehlých chat a samot přicházel, jenž je svolával do úkrytů lesních, jenž jim vyhnané kněze přiváděl, aby je potěšili slovem božím, od něhož byli tak dlouho odloučeni, a po němž prahli jako žíznivý po prameni. — —

Šli za hlasem tím a svých kněží v úkrytu u nich žijících a tak shlukli se také tu v lesním, osamělém úvale — To první jich houf — Tam poblíže mlýna ve kmeni starého, dutého dubu zaražen červený prapor a na něm kalich barvy zelené. Pod dubem kolem praporu několik mladých mužů a jonáků nejstatečnějších s mocnými chocholy ovesnými na čapkách a s houpavými péry kohoutími. Stráž praporní nejlépe je ozbrojena: dlouhými puškami a mocnými tesáky a kordy.

Ze všeho ozbrojeného lidu vychází divná směsice hlasů, tu hlasněji u mlýna, jenž zaražen, tu zase hlučněji na palouku ve strakatině houfců a skupin, až tu pojednou živé hlasy a křik ozvou se u řeky pod olšemi — Hlasy ty daleko zalehají do lesnatých kolem strání a budí tam temný ohlas. A na všechen ten pestrý obraz plný ruchu usmívavě hledí modrojasné, zářijové nebe, s něhož slunce již sestupuje, chýlíc se ponenáhla ku hřebenu stráně.

(Pokračování.)

---

*) Nyní „Klečky“ nebo-li „Klečkov“.

Z básní Jaroslava Haasze.

První píseň jarní.

Viz, jak se vlní osení,
a klasy na nás kývají!
Zrakové Tvoji zrosení
se na mne v štěstí dívají,
vždyť les, pláň, nebesa i zem
u věčné lásce splývají!

Slyš v křoví ptactva hlučný sněm,
tu hudbu sterých šalmají,
kde pod zeleným břečtanem
v skal pískovcový vodojem
se kradou kapky potají!

A zlatý déšť i modrý bez
zpěv jarní vůně zpívají;
svět celý dnes si v náruč kles'
a srdcím zdá se o ráji —
ó jistě s výše veselé
s úsměvem blahým andělé
se na Tvé štěstí dívají!

Štěstí.

Když srdce štěstím překypuje
a v zlatou číš se promění,
tu duše, která ve snění
na křídlech lásky mladé pluje,
zří v hvězdnou říši umění.

A když nám žena líbá skráně
a tiskne ruku v měkké dlaně
a v ústa růžných retů vděk:
je duši jako mladé zemi,
jež samý zpěv má pod větvemi
a plno modrých fialek.

Sonet.

Kdo přísnou vědu skládáš do systémů
a hledáš pouště pískem a hvězd tratí
a ve hlubinách mořských vodojemů
a v tichu skal a ledovcových hlatí

zkad vyjíti a v který cíl se bráti,
by došel člověk aspoň štěstí lemu
a dodal klidu srdci zmořenému,
že vůně dne se z něho nevytratí;

znáš touhy svojí krátké rozluštění:
Jít v lesy, když se zlatem slunce pění
a líbat rty své milované ženy
a zrak, jenž slzou blaha rozechvěný,
a když vše západ zlatí a se tratí,
pak doma dobrý sonet udělati.

Píseň.

Ze zelených starých čiší
nejlépe je víno pít,
v nich má pravý lesk a třpyt,
záři nadpozemských říší;
plá jak rubín v smaragd skryt
a hned zas jak aksamit
ze zelených starých číší.

Ze zelených kalichů
bujnost věků dávných svítí
v purpurovém přepychu,
kolébá nás potichu
do plesu a do smíchu,
svět je fraška jen a kvítí:
K nebi vstoupá pára žití
ze zelených kalichů.

Pozdě.

Napsal *Octave Feuillet.*

(Pokračování.)

O tom neslavném dobrodružství se slečnou de La Saulaye vyprávěl vesele pan de Vaudricourt při snídani své ženě a svým hostům.

„La Saulaye!“ pravila Alietta. „Není to ten smutný dům na levo při cestě do Cormiers, kde se veliké vrby sklánějí nad úplně černou vodou?“

„Ovšem,“ odvětil Bernard. „Když jsme jednou tamtudy jeli, všimli jsme si ho... Je to dům v anglickém slohu, který vyhlíží poněkud příšerně... ty veliké vrby to dělají... a kdo tam bydlí?“

Mezi hosty byli dva nebo tři místní a ti odpovídali na tu otázku skoro jednostejně. Zdálo se, že obyvatelé toho smutného domu nebyli právě oblíbeni mezi sousedy.

Majitelem statku La Saulaye byl lékař jménem Tallevaut, který již dlouho měl u sebe chudou příbuznou, starou to nemocnou tetu s dcerou, kteréž byl poručníkem. Jindy byl praktickým lékařem v Paříži; pak zdědil dosti hezké jmění, odřekl se své vydatné praxe a odstěhoval se na venek, aby zde mohl žíti podle své chuti a věnovati se pouze vědě. Pohroužen do svých studií a skoupý na svůj čas, léčil pouze nejchudší lid v té krajině a odřekl pomoc svou každému, kdo mohl lékaři zaplatiti. Tím způsobem rozhořčil proti sobě mnoho lidí, jež pověst o jeho učenosti a obratnosti zdaleka vábila a kteří všichni vraceli se od něho s nepořízenou. Za to jej lidé všelijak pomlouvali. Nemohli mu upříti jeho učenost, neboť sám

Institut odměnil nedávno jeho vědecké práce tím, že mu udělil titul dopisujícího člena. Ale že se upřímně znal ke svým svobodomyslným názorům, že jeho život soukromý byl jaksi tajemný, že svou krásnou schovanku jaksi výstředně vychovával, to vše svádělo k poznámkám nepříliš laskavým hlavně na okolních zámcích.

Ačkoliv v příštích dnech pan hrabě de Vaudricourt rozmnožil stráže na pokraji svých lesů, nespatřil již mezi listím černé, energické, ale chladné oko slečny Tallevautovy. Snad obdržela ta smělá lovkyně od hajného Lebuteuxe nějaký tajný pokyn, jak přísné opatření hrabě učinil, a zalekla se sama před prosaickou hrozbou procesu; snad, jak se často stává, jí potřeboval právě její učený poručník, který si ji vychoval, aby mu sloužila za sekretáře v kabinetu a pomocníka v laboratoři. Neboť pokusy chemické a fysické hrály důležitou roli při jeho pracích i zábavách. Buď jak buď, v té sesoně hrabě svou sousedku více nespatřil. Pouze jednou, když jel se svou ženou na koni kolem La Saulaye, zdálo se mu, že vidí, kterak jeho krásná sokyně mihla se jako stín zahradou. Ostatně Alietta byla na obyvatele statku La Saulaye zrovna tak zvědavá jako její muž. Tajemství, které se vznášelo nad tímto osamělým a tichým domem, dojímalo její romantickou obraznost. Nazývala jej domem alchymisty. Byl to velký pavillon vystavěný z cihel; kolem byly krásné skupiny stromů, trávníky a záhony, ale špatně držené a zanechané patrně vkusu venkovského zahradníka. Když ty veliké vrby nad rybníkem ztratily listí, zdál se dům méně smutným, ale vážným zůstával přec a voda, na níž hnilo to napadané listí, vyhlížela vždy špinavě a temně.

Zima dala na sebe trochu čekati, ale přišla přec a byla krutá a tuhá. Hosté i ti nejpříjemnější vrátili se do Paříže a zanechali pana a paní de Vaudricourt u jejich krbu. Cesty zaváté sněhem nebo strhané přívaly přerušily i vzácné návštěvy z nejbližšího okolí. Nepohoda činila honbu často nesnadnou, ba i docela nemožnou. Bylo málo zábavy a tak nezbývalo nic jiného nežli krátiti si čas, jak právě bylo možno. Bernard hleděl snášeti hrdinsky tuto krutou zkoušku, činil, co mohl. Ráno chodil naproti listonoši až do aleje a tím vždycky zabil chvíli; pak čítal noviny a to hodně zdlouha. Staral se velmi horlivě o své koně, o své stáje a své skvělé náčiní. Zkoušel na pianě se ženou různé hudebniny: pustil se zase do malby akvarelů, kterou se obíral před lety, a dával v ní lekce Aliettě. Večer čítali spolu staré oblíbené autory, různé memoiry, některé moderní básníky, veliké současné kritiky a mezi tím anglické romány. Pro Aliettu byl to život rozkošný, neboť její dopisy, péče o domácnost a vychování dcery, konečně její modlitby a dobročinné skutky vyplnily jí všechen čas, takže se nenudila ani minutu. Mimo to milovala venek a příroda i v rouše zimním byla jí vždycky básní. Nicméně její štěstí kalila neustále jedna myšlénka: zdali totiž její muž je tak šťasten jako ona? Ačkoliv se tvářil co možná spokojeně, zastihla přece příliš často v jeho tváři i v jeho řeči známky chmurného zamyšlení, netrpělivosti, ba i trpkosti.

A věru Bernard se nudil a to až k zoufání. Před svojí ženou se zdržoval, jak mohl: ale když přišel večer do svého pokoje, kouřil jedno cigaro za druhým, jen aby zapudil tu černou zádumčivost, která ho hlodala. Stál u okna a díval se do tmy na pole a lesy, poslouchal, jak zimní vítr táhne korunami stromu, a jeho myšlénky zalétly pojednou na ten drahý boulevard, který zářil v tuž hodinu jako mléčná dráha: viděl ozářené vchody divadel, ten živý dav, který se tlačí kolem veselých krámů, ten život, který se vlní na všech stranách; zdálo se mu, že cítí ty zvláštní vůně, jaké vanou na boulevardu pod večer, tu směsici plynu, tabáku, podzemních kuchyní a mezi to vůni květin, která každou chvíli vyrazí z květinářského krámu; dýchal do sebe v myšlénkách ten zvláštní vzduch klubovních salonů, zákulisních komnat, loží, schodů a vestibulů divadelních, když se z nich hrnou lidé, silnou vůni drahých kožešin a kožichů se zlatým vyšíváním, vůni nahých ramen.

Tyto všecky dojmy více méně čisté a milé každému Pařížanu nabývaly v obraznosti Bernardově uprostřed toho ticha a té osamělosti venkovské neobyčejné síly, takže bezděky po nich zatoužil a litoval, že se všeho toho dobrovolně zbavil.

V tom ohledu podlehal zvláštnímu bludu dosti obecnému: myslil si totiž, poněvadž Paříž schází jeho smyslům, že také schází jeho duchu. Byl muž duchaplný, ba hodně i studoval, nežli úplný skepticism zapudil mu z duše všechnu touhu zanechav mu pouze smysl pro požitek. Nicméně jako většina Pařížanů vyhostěných na venkov příliš si lichotil, jestliže se domníval, že touží pouze po té duchovní stránce života pařížského: ne, stýskalo se mu pouze po lehkém vyražení, po obvyklých rozkoších, po světském hluku a hlavně po společnosti krásných dám.

Alietta, která uhodla zcela správně, co se dálo v duši jejího muže, sebrala jednou večer veškerou svoji statečnost a položivši mu roztomile obě ruce na ramena pravila:

„Víš, můj zlatý, co uděláš? Podíváš se na nějaký týden do Paříže!“

„Ale vždyť jsem tu docela spokojen,“ namítal Bernard poněkud v rozpacích.

„Právě proto,“ odvětila se smíchem jeho rozkošná žena. „Nerada bych, aby ti ta tvoje spokojenost sevšedněla... Mimo to mám celou řadu komisí pro tebe... Předně chtěla bych veliké stínítko před krb do červeného salonu — dále nový přístroj na zvedání jídel a potom plentu ve stylu Ludvíka XIV. — Ludvíka XIV., rozumíš? totiž starý čaloun... pro knihovnu... a ještě jiné věci, jichž seznam ti odevzdám zítra ráno.“

„Bylo by lépe, kdybys, drahoušku, jela se mnou a vybrala si ty věci podle vlastního vkusu...“

„I ne! tvůj vkus jest lepší nežli můj... Já se podívám do Paříže na šest neděl až po velkonocích... do té doby budeš mi všecko obstarávati ty... Tento program zrodil se v mé hlavě... v této hlavě!“ dodala ťukajíc se do čela svým hezounkým prstíkem.

Pan de Vaudricourt políbil čelo i ručku své krásné ženy a tváře se jako člověk, který byl ze svého klidu vyrušen, který se však podrobuje, nečinil více žádných námitek.

Druhého dne za pěkného lednového mrazu vydal se na cestu s tajnou radostí a než uplynuly tři nebo čtyry hodiny, šlapaly již jeho nohy po svatém asfaltu, který se táhne od ulice Vivienne k boulevardu de la Madeleine.

Za dva dny na to chystal se v klubu u svého zamilovaného okna k snídani a probíhaje ranní noviny pravil vesele sám k sobě:

„Na mou věru, tenhle život byl by konečně snesitelný... je-li člověk každý měsíc osm nebo deset dní v Paříži, přece tak docela nezhloupne... jako na tom božím venkově... Ah, Charles!... Co pak mi to nesete? Telegram?“

„Ano,“ odvětil sluha, blíže se k němu s tácem v ruce. „Telegram pro pana hraběte.“

Hrabě vzal telegram a otevřel jej. Četl pouze tuto řádku:

„Jeanne velmi povážlivě ochuravěla.
Alietta.“

„Tak!“ zabručel... „Nu ovšem!“

A pohodiv mrzutě rukou dodal:

„Charles! Podejte mi konduktéra!“

Sluha přinesl konduktéra a hrabě jej zimničně převracel.

„Řekněte mému sluhovi, prosím vás, že odjedeme vlakem ve tři hodiny. Ať všecko připraví!“

„Dobře, pane hrabě.“

Ve tři hodiny přijel pan de Vaudricourt za svým sluhou na nádraží lyonské.

„Dostal pan hrabě snad špatné zprávy?“ tázal se uctivě sluha.

„Moje dcera jest nemocna!“

„Tak!“ bručel usedaje ve vagonu, „to se rozumí! Jak budu dva dny pryč, Jeanne se rozstůně... a když ne ona, někdo jiný. Ať se hnu kamkoliv, telegraf bude mi neustále v patách. To bude velmi příjemné!“

O této věci rozjímal po celé cestě vždy stejně rozhořčen. Teprva když se blížil k domovu, utišil se jeho hněv a ustupoval znenáhla nepokoji.

Vzpomněl si, ovšem trochu pozdě, že Alietta není žena rozmarná, aby smýšlela každý den jinak, tím méně aby užívala lsti a lži ve službě svých rozmarů. Vzpomněl si také, že má svou dceru velmi rád.

Na nádraží čekal kočár, neboť do zámku bylo několik kilometrů. Poznal ihned, že tvář starého kočího není tak klidná a lhostejná jako obyčejně.

„Nu, jak se vede mé dceři?“ tázal se rozechvěně.

„Pane hrabě, slečince není dobře.“

„Jeďte rychle.“

V.

Večer téhož dne, kdy hrabě de Vaudricourt odejel do Paříže, malá Jeanne, dívka tenkráte asi šesti- nebo sedmiletá, velmi hezounká a vtipná, náhle ochuravěla. Dostala bolení v krku, byla skleslá na těle i duchu a chvílemi lomcovala jí zima. Zprvu myslilo se, že to bude pouhá rýma a lehký zánět mandlí. Ale v noci dostavila se prudká horečka a dítě nemohouc spáti, naříkalo si na bolení hlavy. Starý lékař valmoutierský, doktor Raymond, byl zavolán hned z rána a od první chvíle byl jaksi znepokojen. Nehnul se od jejího lože. Mezi dnem ukazovaly se známky nemoci vždy určitěji, až v příští noci dostavily se v celé své hrůze: v průdušnici objevily se známé blány, dech byl těžký a pištivý, každou chvíli se dítě dusilo a kašlalo tak podezřele, že nemohlo býti o jakosti jeho choroby ani nejmenší pochybnosti. Byl to záškrt, ten strašný záškrt, vším právem hrůza všech matek.

Jak se často stává, jevila se nemoc zprvu jaksi nerozhodně, ale pak najednou zhoršila se s úžasnou rychlostí. Doktor Raymond, který byl dobrý lékař, a který mimo to měl vzácnou zkušenost, jakou jen dlouholetá praxe získati může, užíval svědomitě v prvních dvou dnech veškerých prostředků, jakými bojuje věda proti tomuto zlému jedu. Ale všecky prostředky byly marny, a nemoc horšila se každou chvílí. Tenkráte umínila si Alietta, že bude muži svému telegrafovati.

Když se pan de Vaudricourt dostavil k loži své dcery, svíjelo se ubohé dítě v bolestném zápase; tvář mělo bledou, rty fialové a hrdlo napuchlé. Byl to jeden z oněch dlouhých záchvatů, které se již málem umírání podobají. Hroznou tu scénu nebudeme ani podrobněji líčiti.

Nicméně i tato krise znenáhla ulevila. Jeanne, ač velice ochablá a sklesIá, přece poznala svého otce a pohlédla na něho tak prosebně a zároveň tak úzkostně, že mu až srdce pukalo. Políbil ji s úsměvem, a pak odvedl starého lékaře do vedlejšího salonku. Alietta přišla za nimi.

„Pane doktore,“ pravil hrabě, „povězte mi, prosím vás, pravdu.“

„Je to moje povinnost, pane hrabě. Dítě jest ve velkém nebezpečí. Ty hrozné záchvaty budou se opakovat vždy častěji, až by mohly skončiti úplným zadušením. Já učinil všecko, co jsem věděl; teď může dítě zachrániti jedině šťastná operace. Ale přiznám se vám, že bylo by k ní zapotřebí ruky mladší a obratnější nežli jest ruka moje.“

„Bylo by dosti času telegrafovati do Paříže?“

„To sotva.“

„Nemohl byste mi udati některého ze svých kolegů v okolních městech v Gienu, či v Nemoursu, který by dovedl provésti tuto operaci?“

„Pane hrabě, nerad bych bral na sebe takovou zodpovědnost... Neznám ostatně v celém okolí našem leč jediného lékaře, který, kdyby chtěl, mohl by snad šťastně vykonati operaci tak choulostivou a nebezpečnou... Je to doktor Tallevaut.“

„Doktor Tallevaut!“

„Pan Tallevaut?“ zvolala Alietta bolestně. „Ale ten nebude chtít! On nám to odřekne, jako to dělá každému... vždyť víte!“

„Toho se věru obávám,“ podotknul doktor.

„Podívám se k němu,“ pravil hrabě. „Jen zmužilost, Alietto, jen zmužilost!“

Běžel do stáje a sám si osedlal koně; zároveň nařídil kočímu, aby rychle zapřáhl do kočáru a aby s ním zajel před vrata statku La Saulaye.

Za několik minut na to uháněl pan de Vaudricourt při svitu hvězd podle temných lesů. Cesta byla zmrzlá a bílá jinovatkou. Bylo skoro devět hodin, když přijel do La Saulaye; seskočil tiše s koně, prošel mříží, která byla otevřena a zazvonil u hlavních dveří. Odevzdal sluhovi, který mu otvíral, svůj lístek a čekal na prahu pln úzkosti, co bude následovati. Ihned na to objevil se opět sluha a vyzval jej, aby šel dále.

Hrabě ho požádal, aby mu podržel koně, a následoval komornou, kterou vylákala zvědavost, a která mu nyní ukazovala cestu.

Uvedla jej do veliké bibliotéky, pracovny doktorovy, kde byla vůně podobná jako v lékárně. První pohled hraběte utkvěl na mladé ženě, která seděla u stolu opřena a držela knihu. Svit lampy rozléval se po její krásné tváři a jakkoli byla klidná a zamyšlená, ač černý oděv její byl velice prostý, poznal v ní hrabě ihned onu smělou lovkyni, kterou jednou potkal ve svých lesích.

O něco dále od ní u stolu většího a plného knih seděl muž asi čtyřicetiletý, jenž ve svém černém kabátě s červenou kokardou vyhlížel tak spořádaně a urovnaně jako nějaký důstojník v civilu. Jeho tahy byly poněkud hrubé a příliš výrazné a jeho hlava poněkud těžká k ostatnímu tělu, ale za to jeho oči měly výraz tak živý, bystrý a vlídný, že se člověk očím těm až podivil. Jak Bernard vešel, vstal a děkoval mu za jeho pozdrav s vlídným úsměvem. Takového přivítání ovšem pan de Vaudricourt neočekával: myslil, že nalezne starého mrzouta a proto obrátil se k němu s celou důvěrou.

„Pane doktore,“ pravil, odstrkuje nabízené sedadlo, „přicházím k vám s prosbou. Moje dcera umírá . . . umírá záškrtem . . . Doktor Raymond, který ji léčí, považuje ji za ztracenou . . . Jedině prý šťastná operace může ji zachrániti . . . Telegrafoval bych do Paříže, nebo jinam, ale není času . . . Vy, doktore, můžete na celém světě jediný vrátiti život mému dítěti.“

Hned při prvních slovech hraběte přijala tvář doktora výraz velice vážný:

„Je mi velice líto, milý pane,“ pravil k hraběti, „ale víte, že jsem si pevně předsevzal nikoho neléčiti . . . Kdybych povolil jednou, musil bych se odtud vystěhovati, neboť neměl bych ani pokojné chvíle a musil bych se vzdáti svých vědeckých prací . . .“

„Pane doktore,“ pravil hrabě, „každý o vás tvrdí, že jste muž humanní . . . a dobrý . . . Snad nechcete, abych přinesl matce ortel smrti, který jste nad dcerou její právě vyslovil?“

Utřel si dvě slzy, které se mu bezděky vyřinuly z očí a stékaly po bledých jeho lících.

Doktor Tallevaut zadíval se na něho velmi vážně. Pak se obrátil k dívce, která okem zvědavým, ale klidným pozorovala tuto scénu, a pravil:

„Sabino, připrav, čeho zapotřebí! Slyšíš, oč jde. Pojedeš se mnou. Ale pospěš si, milé dítě!“

Slečna Sabina vstala a odešla ze salonu.

Hrabě de Vaudricourt uchopil mlčky ruku doktorovu a křečovitě ji tisknul.

„Nemohu odříci, oč mne žádáte,“ pravil doktor. „Ale musím vás upozorniti, že operace ta jest velice nebezpečná a že, i když se podaří, mívá někdy smutné následky . . . Utíkáme se k ní jenom tehdy, když nezbývá nic jiného . . . Máte zde vůz?“

„Ano, pane doktore.“

„Dovolte,“ pravil doktor Tallevaut, „ale potřebuji aspoň tři pomocníky. Jedním bude moje neť Sabina, druhým doktor Raymond, ale kde vezmeme třetího?“

„Tím budu já,“ nabízel se hrabě.

„Vy, otec? Ó ne, pane hrabě, to není možné . . . Nemáte nějakého sluhu, k němuž byste měl důvěru? Nějakého člověka oddaného a dobrých nervů?“

„Třeba jednoho z mých hajných. Řeknu mu na cestě.“

„Jednoho z hajných? Dobrá.“

V tom objevila se opět slečna Sabina, pořád stejně klidná a vážná; v jedné ruce měla veliké marokýnové pouzdro, v druhé vak z gummového plátna, přes ruku pak dvě režné zástěry. Doktor otevřel pouzdro a přehlédl v rychlosti lesklé nástroje, které v něm byly ukryty; pak nahlédl ještě do vaku, kde byly malé houbky, voskované nitě a jiné věci potřebné k operacím chirurgickým.

„Dobře,“ pravil. „Pojďme.“

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Vlajkář.

Z dalmatských vzpomínek podává *Jos. D. Konrád.*

(Dokončení.)

Plul jsem po „Delfínu“ už asi třikráte, aniž jsem se o vlajkáři, ačkoli jsem se dosti snažil, něčeho bližšího dověděl. Až teprve posledně na cestě ze Zadru do Kotoru jeden z námořníků, také Vlach a jeho krajan, na němž právě bylo lze zřetelně znáti, že rum a víno mají na moři týž účinek jako na pevnině, nám o vlajkáři vyprávěl.

„Inu,“ rozpovídal se důvěrně plavec, „náš vlajkář býval mladým a zdravým hochem, když jsme spolu sloužili v roce 1866 v italském vojsku námořním. Kromě něho sloužil s námi na téže lodi i jeho bratr Marco. Byli dvojčata, jeden jakoby druhému z oka vypadnul, a nebylo zajisté veselejších a lepších lidí ve všem italském námořnictvu. Nehnuli se skorem ani na okamžik od sebe a milovali se tak upřímně a vroucně, jak jenom bratrské lásce jest možno. Byl to pravý Castor a Pollux.

V létě jsme měli s Rakouskem válku. Pluli jsme k ostrůvku Visu, kdež jsme se setkali s loďstvem nepřátelským. Oba bratří těšili se na bitvu velmi nedočkavě, doufajíce v naše jisté vítězství. Neustále bylo zpěv a laškování jejich slyšeti na palubě.

Vy víte, jak to tehdy u Visu dopadlo. Admirál Tegetthoff nám tenkrát notně posvítil. Nevesele si na to vzpomínám. Naše loď přišla do nejprudšího ohně, a netrvalo dlouho, když pod prudkou střelbou počala se k největšímu našemu úžasu a zmatku potápěti. Spuštěno ihned několik ochranných lodic, které dosud střelami rakouskými porušeny nebyly, na moře, a ty byly v nejbližším okamžiku naplněny zoufajícím mužstvem, utíkajícím z tonoucího parníku. Každá loďka byla hustě nabita. Já jsem se dostal s vlajkářem na jednu, a bylo nás tam tolik, že loďka každým okamžikem hrozila se s námi potopiti. Byly to tedy děsné okamžiky, plné zoufalosti a obavy o život.

Snažili jsme se uniknouti z hrozné vřavy a dostihnouti některého našeho parníku, kdež bychom nalezli útočiště. Se všech stran drali se k nám námořníci, jimž se už nedostalo útulku na jiných loďkách, aby se zachránili před jistým utonutím anebo před zajetím rakouským. Ale nemohli jsme přijati už ani jednoho. Loďka naše sotva unesla nás. Jenom s největším namáháním udržovali jsme se s ní nad rozvlněnou vodou. A k tomu hřímala proti nám z největší blízkosti děla a sypal se déšť kulek z pušek rakouských. Viděli jsme, jak vůkol nás tonuli naši druhové, aniž jsme jim mohli pomoci.

V nejosudnějším okamžiku vynořila se u loďky naší pracně z vody hlava Marcova. Voda vůkol něho byla všecka zruměněna krví, mělť ubožák levou ruku prostřelenu. Vztyčil a napjal ku předu pravou a zachytil se jí pevně okraje naší loďky, hledaje u nás spásy před jistou smrtí. Loďka se zakolíbala a počala nabírati vodu. Věděli jsme, že se potopíme. Trnuli jsme všichni úzkostí, V téže chvíli vstal vlajkář, vytrhl jednomu vojákovi, který byl dosud šavle neodhodil, tuto z ruky, rozpřáhl se a ťal vší silou do ruky bratrovy. Nešťastník zmizel ihned pod vodou, jenom useťená ruka držela se ještě několik okamžikův okraje naší loďky, načež se svezla do moře — —

Zachránili jsme se přec, a brzo potom byl jsem já i vlajkář z vojska propuštěn domů. Ale vlajkář pojednou mi zmizel, jakoby byl do vody zapadl; nespatřil jsem ho od té doby, až teprve před osmi lety, když jsem vstoupil na „Delfín“ do služby, jsem jej opět nalezl. Byl už velmi ustarán a změněn. Ale poznal jsem ho ihned, jako on mne. Zpočátku se mne sice děsil a nápadně stranil, ale konečně mi přece opět poněkud přivykl. Seznal jsem brzo, že ztratil rozum. Děsný jeho čin, jehož jsem byl u ostrova Visu bezděčným svědkem, mu dosud nevyšel z hlavy. Naopak, zdá se mi, že čím dále, tím častěji se mu do paměti vrací. Často jsem ho slyšel o tom blouzniti. Italie se straní, jak jen může, kdykoliv však plujeme podle ostrova Visu, vyšplhá se na nejvyšší lano a se zrakem vytřeštěným pohlíží k místu hrozné události z roku 1866. Však uvidíte to, pánové, zejtra večer, až tamtudy poplujeme. —“

Vlajkář stal se nám vypravováním plavcovým tím zajímavějším, ačkoliv jsme v něm spatřovali při každé příležitosti a zvláštnosti choromyslného, leč tichého člověka.

Nadporučík Brož, který byl se mnou vypravování plavcovu naslouchal, zamyslil se na chvíli, načež se mi svěřil, že hodlá zejtra s vlajkářem provésti zkoušku, zdali by ho neprobudil z blouznivé jeho lethargie. Maje na paměti rozličné zprávy o choromyslných, kteří opět týmiž zjevy a okolnostmi nabyli rozumu, kterýmiž ho ztratili, měl v úmyslu přivésti vlajkářovi na oči týž výjev, který se odehrál před patnácti lety u ostrova Visu.

Nadporučík Brož byl velmi obratným eskamotérem a pyrotechnikem. Rozličné kouzelnické přístroje, mezi nimiž i kouzelnou svítilnu, vozil stále ve svých zavazadlech s sebou. Těchto svých pristrojů a své dovednosti chtěl použiti ku provedení svého pokusu. Přál jsem mu zdaru z plné duše.

Následujícího dne bylo počasí velmi krásné. V noci přitáhla a rozzuřila se bouře, kteráž moře značně rozpoutala, tak že ještě dnes, kdy se vzduch už ani vánkem nepohnul, pohybovala se voda dosti velkými vlnami. Nadporučík Brož dlel skorem neustále ve své komnatě, kdež připravoval kouzelnou svitilnu na večer ku svému pokusu. Vlajkář stával se čím dále nepokojnějším a zděšenějším. Každé chvíle upíral jaksi bojácně zrak svůj v týž směr, ve kterém se nám objeviti měl ostrov Vis, a odpoledne ani očí od strany té neuchýlil. Byl opravdu ve chvíli té hoden politování.

Šeřilo se už k večeru, když nám ostrůvek ukázal modrošedý svůj povrch, zneenáhla vyrůstaje z rozbrázděné hladiny. Blížili jsme se k němu dosti rychle.

Vlajkář rozsvítil už před tím svítilny, a nyní vylezl na nejvyšší lano, jehož se téměř jenom rukama přidržoval, a zabodl vytřeštěný zrak svůj v ono místo, kde byla roku 1866 svedena památná bitva.

Pluli jsme právě podle ostrova, když několik lidí nás volalo k okraji parníku, odkudž pozorovali na moři zvláštní zajímavý obraz. V jakémsi mlhavém světle kolébala se na rozčeřeném moři malá lodice, lidmi všecka naplněná, div že se nepotopila. Uhodl jsem ihned, že jest to optický klam, který vychází z malého okénka Brožovy kajuty, jež byla k této straně umístěna.

Pohlédl jsem vzhůru ku vlajkáři. Ten držel se jednou rukou provazu a druhou uchopil se za hlavu, kterou polo bázlivě i polo zvědavě s největším napjetím proti podivnému zjevu nachyloval. Bylo patrno, že byl nadmíru překvapen a dojat.

Byl jsem věru nemálo zvědav a chvěl jsem se nedočkavostí, jaký as účinek bude míti zkouška Brožova na ubohého toho člověka. Zástup diváků stále vzrůstal, aniž kdo dbal vlajkáře. Většina jich patrně ani neznala souvislosti tohoto úkazu na moři s jeho životem; zachovalť Brož o tom úplné tajemství, mě a plavce, který nám historku o vlajkáři vypravoval, vyjímaje. Nechtěl, aby se tento čeho dověděl, čímž by se zajisté účinek klamu jeho buď velmi zmírnil anebo docela zrušil, neměl-li by dokonce opačný následek.

Všechno upjatě pohlíželo k téměř tonoucí loďce. Pojednou objevila se vedle ní hlava mladého člověka, jehož ruka mocně sevřela okraj loďky, až se tato zakolíbala. V tom vztyčil se jiný muž v loďce, ťal šavlí po tonoucím člověku, a — úkaz zmizel —

Ale v témže okamžiku ozvala se temná rána, až se paluba otřásla. Nešťastný vlajkář ležel tu s roztříštěnou hlavou — — —

Bylo to prvé neštěstí, které se za patnáct let na „Delfínu“ přihodilo. Ona vlajka neklesla tehdy v Pulji přece nadarmo.

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

„Politická bibliotéka česká.“ Číslo páté. Vydává český klub. „Řeči dra. Frant. Lad. Riegra a jeho jednání v zákonodárných sborech. Sešit dvanáctý. Nákladem knihtiskárny J. Otty v Praze.

„Encyklopaedie paedagogická.“ Slovník vědomostí z vychování a vyučování domácího a veřejného ve školách nižších, středních a vysokých. Díl I. Sešit 13. Nákladem knihtiskárny Fr. Šimáčka v Praze.

„Ottova laciná knihovna národní.“ Redaktor Ot. Mokrý. Serie IX. Sešit 10—13. Obsahuje: „Povídky a drobné kresby“ Otakara Mokrého a „Kletba nevěry“. Román o dvou dílech od Ferd. Beciče. Nákladem knihtiskárny J. Otty v Praze.

OBSAH: Olgerd Gejštor. Povídka veršem od Julia Zeyera. (Pokračování.) — Hloupý Míchálek. Napsal Bolesław Prus (Głowacki). Z polského přeložil Ferd. H. Čáslavský. — Ve fjordu Throndhjemském. Z cest Josefa Kořenského. (Dokončení.) — Jarní otázky. Báseň Adolfa Heyduka — Skály. Několik výjevů z dějin samoty. Od Al. Jiráska. (Pokračování.) — Z básní Jaroslava Hausze. — Pozdě. Napsal Octave Feuillet (Pokračování.) — Feuilleton: Vlajkář. Z dalmatských vzpomínek podává Jos. D. Konrád (Dokončení.)

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček.“**

Předplací se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „.
Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr.
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ —
Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10 a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne

ROČNÍK XIV. 20. srpna 1886. ČÍSLO 24.

V polích.

Báseň *Adolfa Heyduka.*

Jsem v polích; vůkol samá zář,
čas jara již se vrší,
s všech stromů, kady jdu, mi v tvář
květ prší.

Již vydech' vůni, svad' a spad'
a na koleji leží;
či z blankytného nebe snad
se sněží?

Hle do sivých se vlasů vplet'
a zdobí je a skrývá,
a nad hlavu mi skřivan vzlet'
a zpívá.

Jsem mlád; mé duše kalich zas
výš k oblakům se nese,
veň blaho skřivánčí ten hlas
mi třese.

A z lesů slyším, milo tak,
pěť brávníka a kosa;
proč napadla mi v oči však
ta rosa?

Snad vzpomínkou, že květ, jejž rád
dřív snoubíval jsem s květem,
již nelze v milé ručky dát
mým dětem.

Tak v jaře býti opuštěn,
sám na luhu a poli —
a každý rok a každý den —
to bolí.

* * *

Skály.

Několik výjevů z dějin samoty. Od *Al. Jiráska.*

(Pokračování.)

V údolí místem již se kladou hluboké stíny, ale mlýn a bujně zelený palouk tonou ještě v záplavě zlatého světla, od něhož tím jasněji odrážejí se dlouhé stíny starých olší na ozářené lučině u řeky. V paprscích těch blýskají se kosy, tu na zemi složené, tam o kmeny stromů opřené, tu v mozolné, tvrdé ruce selských bojovníků. Ale také tam ve výši, ve stráni a na jejím temeni zablesklo se v zeleni tu tam — toť zbraň rozestavených stráží, kterýchž jinak neviděti. — —

Ve světnici osamělého mlýna také četná, neobyčejná společnost. Na lavici, kolem hrubých, tmavých a nyní ovšem studených kamen asi osm sedláků, všichni v beranicích, v šerkách, v kožených poctivicích a střevících. Každý je opásán, každý má v pásu tesák a rychtářské kožené právo, mosaznými hřeby pro ozdobu hustě pobité. Všichni jsou mužové již starší, většinou šedivých hlav.

Všichni hledí upřeně do rohu dřevěné, nebilené jizby, kde za stolem seděl vážný, starší kněz, vypuzený farář Skuhrovský, jenž po léta jim kázal a nyní tajně mezi nimi se zdržoval.

Vedle něho z papíru čte nahlas mladý sedlák, ušlechtilé, pěkné tváře — doktor Voborský, lišící se kromě toho od selských bojovníků také rudým bandalerem, přes prsa k boku uvázaným.

Vedle Voborského stál muž ve vojanském obleku, patrně důstojník, v koženém, žlutavém kabátě, v rukavicích, v rudých, širokých spodkách a botách. Pod bandalerem houpal se mu mohutný kord s rukojetí divně pletenou. Z pod opeřeného širáku bylo viděti důstojníkovu osmahlou, hubenou tvář, vyvstalého ohnutého nosu, pod nímž mocné kníry světlé barvy visely přes zarudlou, místem prokvetlou bradu, krátce přistřiženou.

Poslouchal jako rychtáři, jenže při tom skoro ustavičně mrkal. Voborský podával zprávu dle listu, který před chvílí mu posel přinesl, jak na Kouřimsku se žene všecko do zbraně, jak u samé Čáslavi již několik tisíc sedláků pohromadě, a že kolem pana Adama z Hodějova shluklo se osm tisíc sedláků. Ti již dobyli zámku Konopištského, odkudž prokletý hrabě Michna z Vacinova rychlým útěkem jen jen vyvázl.

Tu důstojník, setník Pavel, jehož brzký příchod Jiří z Těchenic Voborskému již na Skalách ohlásil, hlasitě zaklel a dva rychtáři nezdrželi se a učinili tak po něm, zlobíce se, že ten všech nekatolíků krutý odpůrce spasil se útěkem.

Voborský, nedada se však másti, dočítal list, končící vyzváním, aby také na Hradecku kde kdo zbraně se chopil. Tu Pavel opět zaklel, ale rychtářové mlčeli, protože klení starého setníka bylo jen úvodem ku krátké, jadrné však řeči, ve které zle vytýkal, jak sedláci jsou opatrní nebo zbabělí, že se jich tak málo hlásí. A právě pronášel jedno ze svých nejnázornějších přirovnání, jakéž jen snésti mohli jeho vojáci, an pojednou umlknuv jako když utkne, náhle se k oknu obrátil.

Voborský také tak učinil, a rychtáři, jimž filipika starého setníka nebyla zvláště milá, přistoupili rovněž k oknu. Z venku rozléhal se mocný křik několika set hlasů. A hle! té podívané! Se stráně dolů stezkou přichází nějaký valný houf a prapor se nad ním míhá — Bílý prapor — tu se vyhoupl, tu zanikl v zeleni lesa — již zřetelněji prokmituje — Houf na dol schází —

V tu chvíli byl už setník Pavel venku. Za ním hrnuli se rychtáři a posléze mladý Voborský, kordem a krátkou ručnicí jsa ozbrojen vyšel ven. Tam se nový houf s tábořícími hlučně vítal. K rudému praporu pode starým dubem přibyl prapor jiný: barvy bílé s červeným kalichem. S houfem přibylo několik rychtářů a ty si dal setník Pavel ihned zavolati. S nimi a s těmi, již vyšli ze mlýna, i s Voborským sestoupil se v radu přijímaje zprávu, kolik jich a odkud, při čemž klel už vlídněji. Voborský vše, co rychtáři oznamovali, zapisoval olovem do malé knížky —

Tvář jeho byla klidná, spokojena. Pojednou se však velice zachmuřila, když otázav se na Provozské a Valské, kdy ti přijdou, uslyšel od jednoho z rychtářů, že prý sami na svůj vrub vytáhli k Dobrušce na panské dvory.

„A co tam?!“ zvolal mladý náčelník povstalcův.

Tázaný sedlák vyvalil na Voborského oči, pak se podivně usmál a odvětil:

„Co tam? No toť dá rozum, že ne na robotu. Účtovat — toť, ale se správcem —“

„Budou bořiti a pálit —“ mluvil Voborský rozhorleně — „a zavolají tak na nás vojsko dříve, nežli se připravíme. Takhle nás nebude nikdy dost, protože se ani nesejdeme, když každý —“

„Ale když se chtěli schladit —“ vpadl mu rychtář do řeči. „Správce je tam takový ras —“

V tom starý setník zaklel a zostra se obořil, ale ne na mluvivšího rychtáře, nýbrž všeobecně, jakoby na všechny.

„Je to nějaký pořádek, regiment? Co svedu s takovou nekázanou chasou?“

Voborský na něj pohlédl a pohledem tím zarazil další prudký proud řeči starého důstojníka a sám se pak ptal rychtářů:

„Kde jsou Kounovští a kde jsou Bysterští, kde pak Dobřanští?“

„Ti nám vzkázali,“ odpovídal jiný z přibylých rychtářů, „že se vydají hned za námi, a že je co nevidět uvidíme —“

„Tedy na ně ještě počkáme!“ setník Pavel se rozhodl a promluviv s Voborským potají několik slov, oznámil přibylým, aby si šli odpočinout, že přehlídka bude zítra záhy z rána.

Sám pak s Voborským poodstoupiv stranou za chvíli s ním tiše a tajně hovořil.

Zatím slunko se překlonilo za lesnatou stráň. Za stromy na jejím hřebeně hořel ještě zlatorůžový pruh, dol však byl už ve stínu, jenž se pak i po stráních kolem rozložil. Libý podvečer nepřinesl osamělému zákoutí klid a ticho. V selském táboře bylo živo a hlučno i pak, kdy noc nastala a překlenula hluboké údolí hvězdnatým pásem nebes. U řeky pod olšemi i na palouku zaplanuly ohně. Zář jejich osvětlovala selské bojovníky, kolem nich, vnikajíc i do korun stromů i pod ně na šumnou hladinu Alby o balvany se rozrážející.

Selský houf vykonav s knězem večerní pobožnost, většinou ponenáhlu ulehl a oddal se spánku. Jen stráže a vůdcové nespali. Ve mlýně ve světnici seděli kněz, farář Skuhrovský, setník Pavel a Voborský. Rozmlouvali ještě o poslední noviné, jak Provozští a Valští zapomenuvše na ujednání o své ujmě pustili se proti pánům. Voborského také hnětlo, že Kounovští, Bysterští a z Dobřan nepřišli, jak bylo ustanoveno.

„Ti tam,“ pravil, „jsou většinou ve zbrani —“ a myslil Kouřimské. „Když jen sám pán z Hodějova sebral na osm tisíc — Ulický jich bude míti aspoň dvakrát tolik — Pak ti z Litoměřic a s pány z Rožmitála — a takhle také my — a všichni proudem ku Praze — Bylo by nás na hodnou armádu —“

„A rostli bychom —“ zvolal setník — „Pane, to by se našim ve Slezsku uvolnilo — Bude to pěkná diversi — Jen kdyby ti chámové lépe poslouchali — Ale berani, berani — Každý má svou hlavu —“

V tom zatloukl někdo venku na okno.

Starý hejtman je rázem otevřel.

„Co je?“ tázal se zostra —

„Pane hejtmane, pojďte se podívat —“

„Co, co, zas — snad stráže —“

„Ne, na nebi —“

A již vyšli všichni tři ze stavení a stanuli na místě, odkud byl volnější rozhled. Noční nebesa byla k západu všecka zardělá.

„Hoří —“ pravil farář.

„Provozští zapálili,“ dodal Voborský. Podívaná ta ho nijak netěšila, ani jeho druhy. Ještě tu stáli, nebe pozorujíce a s několika sedláky hádajíce, kde to asi ten požár zuří, an tu přišel posel oznamuje divnou novinu.

Bysterští, Kounovští a z Dobřan, které Voborský na jisto sem čekal, a kteří již do noci tu měli býti, obrátili se na půl cestě a táhli za Valskými, když o nich doslechli, že šli na pány a na jejich dvory.

Voborský zkřikl hněvem i úžasem.

„A to je pěkný regiment!“ zkřikl setník Pavel zároveň. „Toť jsou horší nežli sprostí záškodníci — Jen pálit — a kdyby k čertu —“

„Já tam za nimi půjdu —“ zvolal Voborský rázem se rozhodnuv a byl by tak neprodleně učinil, kdyby ho farář a Pavel nezdrželi. Rozváživ to, sám také uznal, že by jich nedohonil a že ho tu více třeba. I přijal ochotně nabídnutí farářovo, že on za nimi půjde, aby nekázané houfy od porůzného drancování a pálení zdržel, aby tím spíše se mohli odtud vypraviti ku společnému, velkému všech úkolu.

Mrzut odešel Voborský do světnice. Ulehl na lavici; nemohl však dlouho usnouti. Když pak chvíli spal nepokojný spánek, vytržen byl hlasným troubením. Vyšed ven, viděl, že je na úsvitě, ale že se již všechen tábor budí. Setník Pavel stál už u dubu obklopen rychtáři, z nichž jeden každý volal mužstvo své obce. Maje „právo“ v ruce jako maršalskou hůl, vedl pak svůj houfek na prostoru před mlýn. Tak řadila se obec za obcí, majíc v čele svého rychtáře.

Již také praporečníci sňavše s dubu prapory chtěli se postaviti do řad, už chtěl dáti starý hejtman rozkaz, aby všichni vykročili, aby se pustili dále na poledne bouřit lid a přibírat jej a zároveň postupovat dále do kraje, aby se spojili s tamějšími houfy povstalců a pomohli utvořiti velikou selskou armádu: an tu z nenadání přihnal se se stráně mladý muž všecken uřícen, uhnán.

Poselství své ze sebe sotva vypravil; tak byl během uštván. Ale co pověděl, způsobilo všude veliký nepokoj.

„Vojsko jde — houf rejtharů od Opočna. Provozští a Valdští jsou v nebezpečenství. Rejthaři táhli skrze, ale uslyšeli o sedlácích a na žádost pánů pustili se proti nim. Ten houf rejtharů je nevalný, ale jdou jisté zprávy, že za nimi přijde jich více. Již jsou obesláni. Protož Valští a všichni s nimi probůh žádají, aby jim vyslána byla pomoc, že by jinak byli potřeni —“

Takový byl smysl poselstva.

Hejtman Pavel sebou škubal, když posel mluvil a Voborský mávl prudce rukou.

„Teď to mají!“ zvolal starý důstojník — „když sami začali, ať také skončí. Hlupáci — lépe chtěli vojně rozuměti — A my k vůli nim nechati plánu — všecko smazat, předělat — jít na slepo — ne — nikam nepůjdeme! —“

To se již rozkřikl.

Voborský za okamžik přemýšlel. Pak upřev své pronikavé oči na rychtáře pravil vážně:

„Škoda, že jsem měl pravdu. Ti lidé ani nevědí, co činí a jakou nám způsobí škodu proto jen, aby se na zlém správci schladili — Ať pykají — My jim nemůžeme pomoci. My musíme dále, jak ujednáno —“

„To přece snad ne —“ ozval se jeden z rychtářů — „Snad bychom jich nenechali — Jeden za všechny, a všichni za jednoho —“

Odpověď rychtářova se jeho druhům i lidu patrně zalíbila. Souhlasný šum to dotvrzoval. Prudký však hejtman toho nedbaje rozkřikl se na ně — Také Voborský, ač mírněji, ale rozhodně dal na jevo svou vůli, že je nutno před se táhnouti — Odpor ten, zvláště hejtmanův, rychtáře a lid podráždil. Prve ještě mluvil rychtář mírně, nyní však už rozhorleně se ozval:

„Máme je nechat pobiti jako ovce?! My jim musíme pomoci!“

Prudká odpověď i hrozba setníkova nic nezmohla. Ba ještě bylo hůře. Již nejen rychtář, ale také ostatní odpovídali a také z houfců ozýval se hluk odporující velitelům.

„Neposlechnete-li, jděte si sami. Já s vámi nepůjdu, vy — —“ křičel starý hejtman všecken jsa zlostí zarudlý. „Jděte si!“

„Půjdeme bez vás!“

Hlučné tyto výkřiky byly mu odpovědí. Voborský snažil se důstojníka tímto odporem rozlíceného ukonejšiti. Však marně. Setník Pavel pohroziv pěstí hlučícím strhl se sebe bandaler a hodiv ho rychtářům pod nohy, křičel:

„Jděte, táhněte si dát se pobit a zase otročit —“ A klna odešel prudkým krokem do mlýna. Již jednotliví jednáním jeho pobouření z řady prudce vystupovali za ním spílajíce — Jiní pak volali:

„Nechte ho — Nechte je a půjdeme sami!“

Voborský všecken rozčilením bled mluvil k rychtářům, pak ku zástupům. Ale hlas jeho zanikl ve spoustě pokřiku:

Pojďte! pospěšme! Vzhůru na pomoc našim! Na pány!“

„Na pány! Pobit pány!“

Divokým křikem tím ozývalo se všecko údolí.

„Pojďte, lidičky! Pojďte a nic se nebojte!“ volal onen rychtář, jenž první se Voborskému ozval; a vzav červenou korouhev zamával jí nad hlavou, obrácen jsa k zástupům. Pak vykročil míře stezkou vzhůru do stráně. První čety se hnuly za ním, a již se valil všecken houf nahoru do stráně. Ranní vítr čechral ovesné chocholy selských bojovníků, kohoutí péra se v něm třepetala a prapory svižně se vzdouvaly. Hlučně se povstalci, kosy a cepy na ramenou, hrnuli cestou vzhůru, zanikajíce v lese.

Před mlýnem, kde dosud bylo tak hlučno, zavládlo hluboké ticho. Stranou u dubu stál Voborský, sám a sám, vůdce bez vojska. Hleděl zamračeně za odcházejícími. Za tu dobu, co připravoval toto povstání, poznal lid a věděl, že úkol jeho bude nesnadný, pln sebezapírání.

Ale dnešního odporu se přece nenadál. Byl jím popuzen, roztrpčen a prvním okamžikem připadlo mu, aby rovněž tak učinil jako hejtman Pavel. Než opanoval se. Velká myšlénka jeho, pro kterou již tolik pracoval a zkusil, zvítězila. A když nyní starý důstojník k němu vyšel ze mlýna a se otázal, co teď, odpověděl:

„Nesmíme jich nechati. Zůstanu —“

„Ale já ne!“ prudce voják odvětil a oči se mu již na novo jiskřily.

„Nejsou to žoldnéři vycvičení —“

„Ale musí jimi býti, sice nic nedokážeme —“

„Pravda — třeba však s nimi pomalu jednati — Já půjdu za nimi — S farářem společně spíše něco svedeme. Na jeho slovo dají mnoho. A zabráníme dalšímu neštěstí. V dolejších vsích už na nás jistě čekají. Tam jděte vy — Pošlu vám tam do večera posla; doufám však, že přijdu sám s houfy a že se spojíme —“ pravil Voborský.

„Pán bůh dej! — Ale nemíním — Bude-li to tak všude, rozplizneme se na samé houfky — Už mám o velikou selskou armádu strach — Ti berani — Mohli býti jako ta velká voda — a takhle je pobijí jako mouchy —“

„Ještě není nic ztraceno —“

„Oh, vy příliš důvěřujete — Co je to — když vojsko nechá generala na holičkách, opře se mu, div že ho neutluče, a general jde pak ještě za ním? Je to nějaký regiment? Je to subordinaci? Co z toho?“

A starý setník zlostně se zachechtav, proklínal selské chámy a tvrdé jejich palice.

Oba vůdcové také pak opustili údolí. Šli za chvíli společně. Pak se rozešli. Setník na jih, do dolejších vsí, Voborský za selskými ozbrojenými houfy. —

(Pokračování.)

Olgerd Gejštor.

Povídka veršem od *Julia Zeyera*.

(Pokračování.)

Lev z Rožmitála přived’ Olgerda
teď pokaždé, když byla procházka
ve zahradách, však marně Marie
na rozluštění záhad čekala.
On mlčel vždy, a vždy tak skromným byl,
jak v kostele, a stranou zůstával
a k žádné z dám se nepřibližoval,
jen z povzdálí hleděl na královny
a na dvořanky s nimi chodící.
Tak šťastným byl, že často nyní zrak
i v kostele, i večer v zahradách
teď Annin mírně na něj zasvítil,
jak bílý měsíc z výše blankytné.

Neb Annu také začal zajímat
pro hluboký a vroucí oka hled,
pro dojemnou a snivou unylost,
již nevědomky nesl na čele.
Cit jakýs mateřský ji pudil vždy,
by pomohla mu. Věru dítětem
ten jinoch zdál se jí a chorým též.

A stalo se, že růže počaly
již v sadech zkvétat, řídké byly však,
a dvorský mrav tu kázal, osobám
že vzácným dávala se poupata
ta prvé rozvitá, co čestný dar.

Byl večer krásný, vonný, lahodný,
svit luny měnil svět v sen stříbrný,
a v Eden pravý sady královské,
jiż dřímaly nad Prahou čnějící,
báj jako velká, vážná, rekovská,
tam dole z prohlubně, kde noční mhou
se řeka kmitala a zpívala
o staré slávě, která nezhyne.

A sady lunným jasem prosvitlé
jak lidské srdce láskou, v unylé
a sladké dřímotě svou odpověď
na píseň řeky tichým šelestem
v noc šeptaly, a snivý jejich mír,
ten rostlinný, do srdce vnikl všech,
již kráčeli tou chvílí pod stromy,
a konejšil jak tichý jarní déšť.

Po lunou bílé cestě nesla se,
zjev jako z lepších světů královna,
a naslouchala tiše, s úsměvem
všem pošetilým žertům Marie,
a ob čas zase zastavila se
u skupin, které tvořil její dvůr,
buď u fontánů, tryskajících v noc,
jak sloupy z hvězd, neb kolem bílých soch,
neb pod některým keřem kvetoucím.

A všude s gracií sladkou mluvila
jen málo třeba slov, však milých tak,
že jako dar je každý v paměť svou
si ukládal a za ní hleděl, dál
když zase v noc se bílá nořila,
jak za ptákem, jenž s jarem odlétá.

Tak bloudíc zahradou, se octla teď
na kraji Jeleního příkopu.
Chrám svatovítský, lunou ozářen,
svých oblouků a fiál hustý les
na nočním nebi bájně zjevoval
a vzhůru rost’, kamenná modlitba,
tak vzletu pln, tak svatě, tajemně,
že Anna maně zastavila krok,
a holubičím letem myšlénky
že její do výše se nesly též,
jak oblouků těch toužné vzpínání.
A stála s družkou svojí Marií
ve stínu hlubokém a beze slov,
však nedaleko byla skupina
dam na kobercích v trávě sedících,
a kavalíři stáli před nimi,
a živý měli právě rozhovor
o sladkém klokotání slavíků,
jenž Annu z rozjímání vyrušil.
Z nich nikdo nezahlídl královnu
a družku její naslouchající.
Hlas pana Lva teď právě ozval se:
„Nuž, Olgerde, přec damám vyhovuj,
když přejí si, tvou slyšet pohádku.
Kdo řekne A, ať také řekne B.“

Smích na to ozval se, a za chvilku
hlas Olgerdův se zachvěl nesměle,
dřív omlouval se, a pak vyprávěl,
a nesmělost ta jeho zmizela,
proud vlastních slov když v dál jej unášel,
a tuto dávnou zvěst jim pověděl:

„Na slunné hoře, v zemi otců mých,
v té staré Litvě, drahé, rekovné,
žil jednou dobrý jinoch. Dajnas slul;
na slunné hoře žil, a pěvcem byl

tak sladkohlasým, že když vyšel v kraj,
ho lidé vítali jak na jaře
se modrokřídlá vítá vlaštovka,
vždyť písně jeho krásné byly tak
a plné útěchy, že prchal bol,
na chvíli aspoň, když se ozvaly.
A za to dobrodiní žehnali
mu lidé z hloubi duše. U krbu,
kamkoli přišel, našel místo své,
a úsměvy, a slovo nadšené.
Byl Dajnas šťastným, až jej zasáhl
blesk náhlý osudu. To stalo se,
když jednou sešel s chlumu hory své;
na sklonku byl již den, a Dajnas šel
kol modravého toho jezera,
v němž kraj se shlížel, s míru úsměvem,
pak dál do polí, jež se vlnila,
jak druhé, jantarové jezero,
a slunce, které právě padalo
za temný lesa lem, to zdálo se,
koš jako onen zlatý, kulatý,
do jehož bezdné hloubi sahá Bůh,
když poli chodě s velkou korunou
a v plášti z klasů zralých, na nivy
své požehnání seje... Večer byl
to tichý, vonný, mírný... Pojednou
se ozval dusot koně na blízku,
a před Dajnasem stála jezdkyně,
jak ze země by byla vyrostla.
Rek žádný hrděj' sedět nemohl
na oři svém, než krásná dívka ta.
Tma azurná jí v očích šeřila,
a vlasy její, temně zářící,
jak potoky se lily s temena
jí bohatě na zlatem třpytný pás,
do liliové řízy záhybů.
Zjev její náhlý v poli zčeřeném
při zralých klasů tichém šelestu,
při žlutém svitu slunce na sklonku,
měl nevyslovně oslnivý čar.
‚O ticho, ticho,‘ Dajnas dobrý děl,
‚ó nešelesť, ty vánku večerní,
dech z úcty zadrž svůj, což nevidíš,
dceř slunce že to jest, že zrajícím
tu polem štěstí chodí zářivé?‘

Tak Dajnas pravil, rukou bílou však
ta luzná dívka koně pobídla,
by dále nesl ji, a z oka hled
ni jediný nepadl na juna.
Kůň dále šel, a Dajnas sledoval,
však ona stále v dál jen hleděla,
a zdálo se, že juna nevidí.
Tak prošli poli, stepí zelenou
a tmavým lesem přišli na mýto,
kde bílý dvůr stál, sadem obrouben.
Před jeho vraty kůň se zastavil,
a dívka zatleskala do dlaní.
Hned rachotem se vrata rozlítla,
a čarný děvy zjev pak zmizel v nich.
Do rána Dajnas zpíval pod okny,
však nikdo neozval se v stavení
a nezval jej, by vstoupil... Odešel,
a srdce jeho sladkou chorobou
mu v prsou zmíralo...

Když mladý drozd
na větvích skáče břízy stříbrné,
tu padá démantová rosa s ní,
žal lásky v srdci když se ozývá
tu z něho smutné písně tryskají,
jak slzy z očí. Dajnas zpíval tak
od večera, kdy děvu uviděl,
že rosu lákal v zraky lidí všech,
jen jedny oči vláhy neměly,
jen jedno srdce chladné zůstalo,
ač Dajnas z hloubi duše zpíval mu:
to bylo srdce pyšné Skajstoji,
té krásné dívky v dvorci na mýtě.
Vše lkání jeho marné zůstalo,
ať při hvězdách jí bol svůj žaloval,
pod oknem jejím, neb ať při zoře
při ranní u vrat jako žebrák stál
o pohled jediný ji žádaje,
když na svém koni jela do polí,
jež zlatě zrála jí co paní své.

Když viděl Dajnas, srdce kamenné
že krásná panna v ňadrech chovala,
tu zdálo se mu, svět že bez lásky,
a život bez čaru a bez cíle.
Šel smuten zpět na slunnou horu svou,
když ale přišel, modré jezero
kde šplounalo u nohou starých vrb,
tu vrhl zoufale se do hloubi
a utonul; však srdce jeho klid
přec nenalezlo na dně chladných vod,
duch jeho těkal jako plachý pták
po starých vrbách, smutně kvílících.
‚Máť mrtvých‘ však na břehu seděla,
jí zželelo se duše neklidné
bez těla bloudící a stvořila
jí příbytek ve tvaru slavíka,
a nový pták ten, sladce lkající,
hned letěl polem, stepí, do lesa
na bílý dvůr, tam bolně klokotal
při hvězdách nořících se z blankytu.

Tou dobou pyšná dívka domů šla
kol husté lípy, stranou stojící
u bílé cesty; vzhůru hleděla,
a hle, na větvi sudba seděla,
‚máť tmavých lesů‘, šerá, byla to.
Tu pravila jí dívka: „Sudbo, slyš,
dej kvetoucí mi větev na vínek!“

A sudba na to chmurně pravila:
‚Zde větev zlomená! Měj vínek si,
však do rakve!‘

A na to zmizela.
Šla dívka domů s vínkem na hlavě,
slov sudby své nebyla slyšela,
přec v srdci smutné měla tušení.

Tu klokot ozýval se slavičí,
a dívka plakala, nevědouc proč,
a láska, kterou dříve neznala,
ta v jejím srdci teď se rodila,
jak sladký úsvit jitra letního,
tvář její, povždy bledá, zářila
teď ranní zorou hvězdně čarovnou,
a blankyt očí plný slunka byl.

U okna stála, a tak šeptala:
‚Kéž Dajnas dnes by přišel v bílý dvůr!
Jak chtěla bych jej vítat, zulíbat
při sladkém zpěvu toho ptáčete,
jež duši moji pije unylou!‘

Tak šeptala, a zatím jezero
to bledé tělo juna vyvrhlo
pod šedé vrby. Lidé našli jej
a s velkým pláčem koně přivedli,
jenž cestu znal na bílý v lese dvůr,
a položili tělo bez duše
na koně toho hřbet, by dones' je
před zraky té, jež usmrtila jej.

Kůň letěl hbitě stepí zelenou,
jež truchle duněla a plakala
svou jasnou rosou, každý kámen pak,
když o něj zavadila podkova,
v noc slzu ronil, jiskru červenou,
a ptáci na kraj lesa slétli se,
když ze sna kůň je budil řehtáním,
a v truchlý zpěv se dali ve sboru,
a vítr vzdychal, lilje kolíbal
pod okny dívky, rosou kmitavé,
a šuměl v staré lípě u cesty.

(Pokračování.)

Hloupý Míchálek.

Napsal *Boleslaw Prus (Glowacki)*. Z polského přel. *Ferd. H. Čáslavský.*

(Dokončení.)

Takto rozmlouvajíce, ubírali se přes most, přes Nowy-Zjazd a ulicemi dál a dále. Když šli mimo hrad, sňal Míchálek čapku a udělal kříž, domnívaje se, že je to kostel. Před klášterem bernardinů byl by ho bezmála přejel omnibus. Před sochou Matky Boží chtěl pokleknouti a pomodliti se otčenáš, a tovaryš musil ho v pravém slova smyslu od sochy odvléci.

Na ulicích hluk, vozů celé řady a lidí stále nové houfy. Míchálek, jedněm se vyhýbaje druhým do cesty stoupal, jsa strachem již všecek bez sebe, brzy-li se někdo do něho pustí. Konečně, jsa nadobro již zmámen, po chvíli k nemalému svému zděšení shledal, že tovaryš se mu ztratil.

„Pane!... pane!“ jal se ustrašeně křičeti a dal se do běhu.

Leč vkrátce chopil ho kdosi za rameno, vece:

„Ticho!... Zde se nesmí křičet!“

„Ale když se mi ztratil pán!“

„Jaký pán?“

„Zednický tovaryš.“

„To je pěkný pán!... A kam jsi chtěl jít?“

„Kam? — tam, kde se staví dům...“

„Jaký dům?“

„Hm, takový... z cihel,“ vece Míchálek.

„Hlupáku!... Zdehle staví se jeden, tamhle druhý a tam třetí!...“

„Ale když já nic nevidím...“

Neznámý vzal ho za rameno a jal se mu ukazovati:

„Vidíš: zdehle staví se jeden dům, tamhle druhý a tam...“

„Aha,“ zvolal Míchálek a zamířil k nejbližšímu, aby nemusil přecházeti přes ulici.

Došed na místo, ptal se pracujících zde dělníků po tovaryši Staškovi. Ježto však nikdo zde o něm nevěděl, poslali Míchálka na staveniště sousední. Leč ani tam o Staškovi nevěděli, a proto chtě nechtě musil jíti Míchálek dále.

Způsobem tím proběhl několik ulic a prohlédl celou řadu nedostavěných domů, v duchu sám sebe se tázaje: kde asi bydlí ony lidé, pro něž domy teprve se stavějí?

Takto bloumaje, Míchálek od středu města vždy víc a více se vzdaloval. Hluk pouliční vždy patrněji slábnul, lidí bylo zde viděti mnohem méně a vůz ukázal se jen zřídka kdy. Za to vysokých lešení, velikých hromad cihel a dlouhých červených zdí přibývalo zde tím hojněji.

Míchálek, nemaje již naději, že by tovaryše nalezl, jal se nyní hledati práci.

Zastaviv se u nejbližšího staveniště — měla to být patrně nějaká továrna — postavil se mezi dělníky, mlčky je pozoruje. Po chvíli tu a tam slovem hovoru jejich se súčastňuje, hned tomu, hned onomu v práci napomáhal. Jednomu pomohl naložiti cihly, druhému podal kbelík, a těm, kteří dělali maltu, vykládal, že mají míchati takhle a ne takhle. A hned jim to také ukázal, jakoby byl nějaký mistr.

„Jářku, co pak zde děláme, he?!“ osopil se naň dozorce.

„Hledám práci, vzácný pane!“

„Zde není pro tebe žádné práce.“

„Není-li teď, snad najde se později nějaká. A jestliže zde zatím někomu pomohu, proto pánům jistě v ničem neubude.“

Dozorce — takto jinak vtipný človíček — ihned se domyslil, že Míchálek asi nejspíše nemůže pro loket do kapsy. A proto vyňav zápisník a tužku, jal se horlivě počítati, a konec počítání toho byl ten — že přijal Míchálka do práce.

Lidé pravili, že vydělal na něm denně dvacet grošů — *extra*.

V továrně této zůstal Michálek až do podzimka. Hladem neumřel, za nocleh neplatil, ale aby si byl mohl koupit boty, tolik přec jen nikdy mu nezbylo. A aby byl něco dobrého užil, to také ne; leda bychom chtěli vzpomenouti toho, že za tu dobu několikráte jak náleží se podnapil. Byl by tehdy rád poroučel celé hospodě, ale nezbylo mu k tomu času, poněvadž vyhodili ho ihned ze dveří.

Dům rostl jako z vody. Ještě nebyl vnitřek jak se patří ukončen, a fronta byla již střechou pokryta, omítnuta i zasklena, a lidé valem počali se stěhovati.

Koncem září dalo se do deště. Následkem toho byla práce prozatím přerušena a dělnictvo z části propuštěno. Mezi propuštěnými byl také Míchálek.

Dozorce strhoval mu každého·téhodne něco ze mzdy, ujišťuje ho, že ke konci dá mu vše najednou. Když však došlo ke konečnému účtování, tu Michálek, jakkoli neuměl počítat, zřejmě pozoroval, že ho pan dozorce pořádně ošidil. Dal mu totiž všeho všudy tři ruble, kdežto Míchálek počítal si aspoň dvakráte tolik.

Přijav proto mlčky podané peníze, sňal s hlavy čapku a ve vlasech rozpačitě se drbaje, jal se netrpělivě přešlapovati. Ale pan dozorce byl tak zaujat svým zápisníkem, že teprve asi po čtvrt hodině si ho povšimnuv, zhurta se naň osopil:

„Nu, co pak bys ještě rád?!“

„Zdá se mi, že se vzácný pán v počtu trochu zmýlil,“ řekl Míchálek hlasem poníženým.

Dozorce zčervenal jako krocan. Přiskočiv k Míchálkovi, chopil ho za prsa a pravil hlasem hrozebným:

„A což pas, máš?... Můžeš se vykázat, kdo jsi a odkud jsi?...“

V Míchálkovi zatajil se dech; dozorce pak vece dále:

„Snad si nemyslíš, ty selský cháme, že jsem tě ošidil?!“

„Ba skoro...“

„Dobrá; půjdeš tedy se mnou na policii, a já ti tam ukáži, že jsi zloděj a ničemný poběhlík!...“

Pas a policie Míchálka patrně znepokojily; proto řekl:

„Nechať vám tedy Pánbůh těch peněz požehná; oželel jsem již víc, oželím také to!“

A po té z továrny odešel.

A že také pan dozorce — jak viděti bylo — na policii nikterak nespěchal, snad proto, že ho tam dobře znali, zůstalo při pouhé hrozbě...

A tak stál zde Míchálek opět sám a sám. Došed na konec ulice, zabočil do ulice druhé a třetí, zastavuje se všude, kdekoli spatřil červené stěny a trčící v zemi sloupy. Ale práce byly již všude skončeny anebo se právě končily, a když se ptal, jestli by ho nepřijali, nedostalo se mu často ani odpovědi.

Tak probloumal celé dva dny, pilně se vyhýbaje strážníkům, aby se ho neptali po pasu. Nemoha nalézti nižádné veřejné jídelny, živil se studenými jelejtky, chlebem a slanečky, popíjeje na to vodky.

Utratil již celý rubl, praničeho zaň neuživ. Spal ledakde za plotem a toužil po společnosti lidské, nemaje takto nikoho, s kým by promluviti mohl.

Tu pojednou přišlo mu na mysl, nebylo-li by lépe, aby navrátil se domů. A nemeškaje, ihned mimojdoucích se ptal, kudy se jde zde na nádraží. Řídě se jejich pokyny, přišel šťastně na nádraží, jen že nikoli na svoje.

Spatřil před sebou jakýsi palác, v němž plno lidí a kol něho celou řadu velikých budov, ale po kolejích nikde ani stopy.

Toho Michálek velice se ulekl, nemoha se nikterak dovtípiti, co se to stalo. Konečně slitovala se nad ním nějaká dobrá duše a vysvětlila mu, ze jsou ještě tři jiná nádraží, ale za Vislou.

Nyní teprve Michálek si připomenul, že šel sem přes most. Přespav proto kdesi v příkopě, ptal se druhého dne, kudy vede cesta k mostu. Dobří lidé vypověděli mu vše co nejdůkladněji: kde má jíti zpříma, kde na pravo, kde na levo, a kde tam či onam má se zatočiti. Míchálek dobře si vše zapamatoval; šel nejprve zpříma, pak na pravo i na levo, také sem tam se zatáčel, až konečně přišel šťastně k Visle — ale mostu nenalezl.

Obrátil se tedy nazpět k městu. Na neštěstí počalo touže chvíli pršeti. Lidé skrývali se pod parasoly, a kdo parasolu neměl, chvátal tím spěšněji. Míchálek neodvažoval se za také nepohody někoho zastavovati a na cestu se ho vyptávati.

Když nejvíce se cedilo, přikrčil se ke zdi, a všecek jsa ustydlý a umoklý, těšil se tím, že mu déšť aspoň umyje nohy.

A když tak stál, v obličeji zimou jsa ubledlý, a voda z dlouhých vlasů za košili mu splývala, zastavil se před ním pojednou jakýsi pán.

„Co pak zde děláš v takovém nečase?“ vece neznámý pán.

„A nic, vzácný pane.“

Pán popošed několik kroků, vrátil se nazpět k Míchálkovi a řekl:

„A což jíst, to se ti nechce?“

„A nechce.“

„Ale zima je ti, viď?“

„A není.“

„Nějaký hlupák,“ zabručel pán, a po té doložil:

„Ale stříbrňák bys vzal, ne?“

„Když by mi vzácný pán ráčil dát, to bych vzal.“

Pán dal mu stříbrňák a po té odešel, bruče si cosi do vousů.

Po několika však krocích znova se zastaviv, ještě jedenkráte k Míchálkovi se obrátil, jakoby o něčem přemýšlel — konečně však, hlavou nedbale pohodiv, opravdu již dále se ubíral.

Míchálek, svíraje v hrsti obdržený peníz, pravil sám k sobě nad obyčej jsa udiven:

„Na mou věru, ale jsou to zde hodní páni, no!...“

V téže chvíli přišlo mu na mysl, že takový hodný pán jistě by mu také ukázal cestu k mostu... Ale — bylo již pozdě.

Nadešla noc, svítilny zažehnuty a déšť vždy více se vzmáhal. Míchálek, vyhýbaje se osvětleným ulicím, zatáčel hned v pravo, hned v levo. Pojednou spatřiv před sebou rozsáhlou novou budovu, poznal ulici, v níž před několika dny byl pracoval.

Ano, zdehle končí se dlažba, tamto jest známý plot, dále velký sklad uhlí, a hned vedle — jeho dům. V několika oknech jest již světlo, a otevřenou branou viděti nedokončené officiny.

Míchálek vešel do nádvoří. Nechať již má se věc jakkoli, ale zde zajisté vším právem mohl přespati — vždyť přece dům ten sám stavěl.

„Jářku! . . . povídám! . . . kdo pak je to tam?!“ rozkřikl se za ním stojící u schodů člověk, zahalený v obrovský kožich.

Byla podle toho venku patrně již pořádná zima.

Michálek na slova ta se obrátil.

„To jsem já,“ řekl. „Jdu do sklepa . . . spat . . .“

Člověk v kožiše rozkřikl se ještě prudčeji:

„Co pak je zde nějaká hospoda, aby sem ledajací poběhlíci chodili na noc?!“

„Ale vždyť já jsem zde přece po celé léto pracoval,“ vysvětloval Michálek hlasem stísněným.

V tom ukázala se v průjezdě vrátná, chtějíc zvěděti, co se to zde děje.

„Muži, pro Boha, snad to není zloděj?“ otázala se ukazujíc na Michálka.

„I toto! Vykládá mi tady, že pracoval na naší továrně, a že má proto právo zůstat zde přes noc. Hloupý!“

Michálkovi zajiskřilo se v očích. Hlasitě se rozesmáv, přistoupil chvatně k vrátnému.

„A vy jste z naší vsi?“ zvolal radostně jsa rozjařen.

„Něco se ti zdá?!“ vece vrátný úsměšně.

„A když mi tak říkáte jako u nás . . . *hloupý Michálek* — nu a to jsem já . . .“

Vrátná se až za boky chytala, a její muž pokrčil jen rameny.

„Že jsi *hloupý*, to je vidět,“ řekl. „A abys věděl: já nejsem ze žádné vsi, já jsem z města . . . . z Kocandy!“ doložil takovým tonem, že Michálek nedovedl se ve sklíčenosti své zdržeti hlubokého povzdechnutí.

„O jé! . . . z Kocandy! . . . to jistě je tak velké město jako Varšava, že?“

„Velké nevelké,“ dí na to vrátný, „dost na tom, že je to město . . . rozumí se: město pořádné.“

Po chvíli pak řekl:

„No a teď už abys šel, protože zůstat zde nemůžeš.“

Michálkovi sklesly ruce bezvládně k bokům. Pohlédnuv žalostně na vrátného, řekl:

„A kam půjdu, když se tak leje?“

Případnost poznámky této vrátného opravdu překvapila. Pravda, kam půjde, když se tak leje?

„Inu . . .“ dí na to, „tedy zde zůstaň, když se tak leje. Ale to ti povídám, ne aby se ti snad zachtělo v noci krást! A ráno, nežli se sluníčko ukáže, ať jsi už pryč, aby tě zde domácí neshlédl — jeť to hodný, ale přísný pán!“

Michálek poděkovav, zaměřil k officinám, odkudž, hmataje, dostal se do známého mu sklepa.

Zahřáv si poněkud mnutím stuhlé ruce, vyždímal promoklou halenu, načež ulehl na rozbité cihly a třísky, jež hned za stavby ještě sem si byl nanesl.

Horko mu ovšem nebylo, naopak — skoro poněkud chladno. Ale ježto již od dětinství byl uvykl všelikým psotám, proto ani dnešního nepohodlí nijak zvláště si nevšímal. Mnohem více trápila ho myšlénka: co počíti? Měl zůstat ve Varšavě a hledat práci, anebo se měl navrátit domů? A měl-li zde zůstat a hledat práci, tož kde a jakou? A měl-li se navrátit domů, tož kudy a co hlavní — proč?

Hladu se nebál. Měltě ještě celé dva ruble, a konečně — byl by snad hlad proň nějakou novinkou?

„Inu . . . děj se vůle Páně!“ zašeptal, a přestav starati se o zítřek, těšil se dneškem. Venku lilo se jako z konve. Michálek nemohl si dosti nalibovati, jak se mu to dnes pěkně leží; venku bylo by, panečku, hůře!

Takto přemítaje, konečně usnul spánkem spravedlivých, jako všichni podobní ubožáci, jimž sladký sen jedinou jest náhradou za veškery ty útrapy, jež po celý život jejich na ně doléhají.

A zítra . . . Však on se již Bůh nějak postará! . . .

K ránu přestalo pršeti, a slunko probralo se z chmur. Michálek poděkovav ještě jedenkráte vrátnému za nocleh, vyšel ze brány. Cítil se opět jak náleží posilněným, jakkoli od večerejšího deště vlasy ještě se mu lepily, a halena stuhla mu, jakoby byla kožená.

Vyšed, zastavil se na chvíli před branou, přemýšleje, kam by se měl obrátiti: zda v pravo nebo v levo? Takto kol sebe se rozhlížeje, spatřil na rohu hospodu. I zaměřil k ní, aby posnídal. Vypiv objemný kalíšek vodky, zatočil po té již mnohem veseleji za roh, odkudž viděti bylo v dáli četná lešení.

„Mám hledat práci? . . . nebo se mám vrátit domů? . . .“ uvažoval sám u sebe.

V tom kdesi nedaleko ozval se temný rachot, podobný krátkému zahřmění, a hned na to druhý — mnohem hlučnější.

Michálek se ohlédnul.

Asi tři sta kroků na pravo viděti bylo vysoké lešení a nad ním oblak červeného dýmu . . .

Patrně stalo se cosi neobyčejného. Michálka zmocnila se zvědavost. Nemeškaje, chvátal v onu stranu, nedbaje ni kalužin ni bláta, v němž nohy přes tu chvíli vzad mu ujížděly.

V nevydlážděné dosud ulici, v níž stálo teprve několik domů, pobíhal veliký zástup ulekaných lidí. Křičeli a ukazovali na nedokončenou budovu, před níž ležela prkna, polámané sloupy a hromada čerstvého rumu. Nade vším pak vznášel se rudý mrak cihlového prachu.

Michálek přiběhl blíže. Nyní již viděl, co se stalo. Zřítil se nový dům.

Jedna zeď sesypala se zúplna, od shora až dolů, a druhá — z větší části.

Z trosek zdí visely zde onde překroucené veřeje a okenní rámy, a silné trámy, jež nésti měly stropy, ležely dílem v ssutinách, dílem násilně jsouce zohýbány a zpřelámány, nejinak než jakoby to byly křehké třísky, trčely smutně v pobořených zdech.

V oknech sousedních domů ukázaly se polekané ženštiny. Na ulici však mimo dělníky nebylo dosud než několik málo lidí. Nebylať dosud zvěst o nehodě této do města pronikla.

První vzpamatoval se náčelný mistr.

„Neschází někdo?“ otázal se hlasem chvějícím.

„Zdá se, že nikdo; byliť právě všichni u snídaně.“

Mistr jal se dělníky počítati, ale neustále se mátl.

„Tovaryši jsou všichni? . . .“

„Všichni! . . .“

„A podavači?“

„Také! . . .“

„Ondřej zde není! . . .“ ozval se kdosi.

Všichni jakoby rázem byli oněměli.

„Ano . . . my odešli k snídani a on zůstal někde uvnitř . . .“ pravil po chvíli někdo jiný.

„Musíme ho nalézt! . . .“ vece na to mistr hlasem chraptivým.

I popošel mlčky k ssutinám a několik smělejších ho následovalo.

Michálek mimoděk přiblížil se také.

„Ondřeji!... Ondřeji!...“ volal mistr.

„Pane mistře! nechoďte tak blízko!...“ varovalo ho několik hlasů najednou. „Ta zeď může se zbořit každým okamžikem!...“

„Ondřeji!... Ondřeji!...“

Z nitra domu odpovídal žalostný sten.

V jednom místě byl ve zdi průlom, široký asi jako dvéře. Mistr, přiskočiv k místu tomuto, nahlédl dovnitř — a chytil se za hlavu. Po té jako šílený pádil k městu.

Za zdí svíjel se v bolestech člověk. Obě nohy měl rozdrceny a obtěžkány velikým trámem, jenž v pádu k zemi jej srazil. Nad ním visel kus zdi, jenž vždy více pukal a každé chvíle mohl spadnouti.

Jeden z tesařů jal se ohledávati místo, a dělníci, hrůzou jako zkameněli, dychtivě zírali mu ve tvář, hotovi jsouce následovati jej, je-li pomoc vůbec ještě možna.

Raněný křečovitě se vztyčiv, vzepřel se na ruce. Byl to statný muž. Ve chvíli této však ústa bolestí měl zčernalá, tváře sinavé a oči hluboko zapadlé. Ziraje na lidi, již několik jen kroků od něho stáli, pohledem plným úzkosti, chvilemi bolestně zastenal — ale o pomoc prositi se neosmělil. Šeptal jen:

„Bože můj!... Bože milosrdný!...“

„Tam vejíti nelze!...“ pravil tesař hlasem temným.

Na slova ta ucouvl zástup zpět.

Mezi nimi stál Michálek, uděšen snad více než kterýkoli z nich.

Nemožno pověděti, co ve chvíli té v něm se dálo!... Cítil veškeru bolest raněného, cítil jeho úzkost, jeho zoufalství, ale spolu cítil také nevysvětlitelnou sílu, jež pobádala, jež táhla ho vpřed...

Zdálo se mu, že ze všech těch lidí, kteří zde byli, právě a jedině on povinen jest zachrániti člověka, který rovně jako on přišel sem ze vsi na výdělek. Než ve chvíli té, kdy jiní říkali: Půjdu! říkal on sám u sebe:

„Ne!... nepůjdu! nechci!...“

V tom bázlivě kol sebe se rozhlédnul. Stál samoten, před ostatními, blíže zdi než kdo jiný.

„Nepůjdu!...“ zašeptal — a zdvihl tyč, jež u nohou mu ležela.

Zástupu zmocnil se němý úžas; teprve po chvíli pravil kdosi hlasem stísněným:

„Pro Bůh... co chce ten člověk dělat?!“

„Ticho!...“

„Bože milosrdný, slituj se nade mnou!“ volal raněný, bolestí stenaje.

„Již jdu! již jdu!...“ řekl Michálek a vstoupil do průlomu.

„Zhynete oba!...“ vzkřiknul tesař.

Ale Michálek stál již u nešťastného ubožáka. Pohlédnuv naň a spatřiv roztříštěné jeho nohy a kalužiny krve, cítil, že se mu tmí v očích.

„Bratře můj!... bratříčku!...“ šeptal raněný a objal jeho kolena.

Michálek podstrčil tyč pod trám a zoufalým napjetím sil poněkud jej nadzdvihl. V témže okamžiku ozvalo se temné praštění a s druhého patra spadlo několik kusů cihel.

„Padá!...“ vzkřikli dělníci a chvatně se rozutekli.

Ale Michálek neslyšel, nemyslil, necítil. Vzepřev se znova vší silou na podloženou tyč, odvalil šťastně osudnou kládu s nohou nešťastného člověka.

Zhůry sypaly se nové kusy cihel. Nad domem vznesl se nový mrak rudého prachu, jenž houstna, naplňoval veškero nitro budovy. V tom ozval se za zdí jakýsi šramot. Raněný v témž okamžiku hlasitěji zastenav, po té náhle umlknul.

V průlomu ukázal se Michálek, jenž shrben jsa pod tíži svého břemene, nesl na rukou raněného ubožáka. Přešed namáhavě nebezpečnou hranici a stanuv šťastně před zástupem, zvolal s naivní radostí:

„No a už je venku!... Jenom mu tam bota zůstala!...“

Dělníci, chopivši se raněného, jenž zatím byl omdlel, zanesli jej opatrně do nejbližšího průjezdu.

„Vodu!...“ volali.

„Ocet!“

„Jen rychle pro doktora!... pro doktora!...“

Michálek kráčel volně za nimi, mysle sám u sebe:

„Ale je to dobrý lid v téhle Varšavě... na mou věru!“

Všimnuv si pak, že má ruce zakrváceny, umyl si je v kaluži, načež postavil se k průjezdu, v němž ležel raněný. Do vnitř nikterak se nedral. Doktorem není, pomoci mu nemůže — co by tam tedy dělal?...

Ulice počínala se zatím valem naplňovati. Lidé chvátali sem v celých zástupech, drožky tryskem se sem sjížděly, ba v dáli ozývaly se již zvonky městských hasičů, jež poplašným znamením kdosi sem byl vyzval.

Před branou nakupil se vkrátce zástup zvědavců, dychtivých spatřiti krvavé divadlo; prudší z nich nemohouce se dočkati, klestili si cestu ke bráně lokty a pěstmi.

Jednomu z nich stojící u brány Michálek patrně — překážel.

„Z cesty, hlupáku!“ rozkřikl se pán, pozoruje, že bosý nádenník před nátlakem jeho ruky nepříliš rychle ustupuje.

„No, co pak?...“ otázal se Michálek, útokem tím nemálo jsa udiven.

„I podívejme se na toho ničemu!“ rozkatil se zvědavec. „Což pak zde není nikdo z veřejné policie, aby takové lenochy rozháněl?!...“

„Ojé!... zle! zle!...“ pravil Michálek sám k sobě a nemálo se ulekl, aby snad pro svou smělost nepřišel na konec ještě do chládku.

A poněvadž pak neraduo malovat čerta na stěnu, vmísil se rychle mezi lid...

Po několika minutách jali se ze brány volati toho, jenž ubožáka z trosek byl vynesl.

Ale nikdo se neozýval.

„Jak vyhlížel ten člověk?“ ptali se.

„Byl to nádenník, patrně od někud ze vsi. Měl bílou halenu, okrouhlou čapku a byl bosý...“

„Není snad tam někde?...“

I jali se ho všichni hledati.

„Byl zde takový člověk v haleně!“ zvolal kdosi; „ale před chvilkou odešel...“

Na slova ta rozběhla se policie na vše strany, za ni rozběhli se dělníci — ale Michálka nenašli...

Přehled vývoje anglického dramata.

Píše *V. E Mourek.*

Jedno jméno z dějin anglického dramata známo jest po všem světě vzdělaném — Shakespeare! Že Shakespeare byl a jest z největších dramatických básníků světových, ba vedle řeckého Sofoklea zajisté největší, vědoucím netřeba povídati. Vůbec známa jsou díla jeho mistrovská, ty tragoedie velikolepé i ty komoedie jeho plné pestrých, střídavých situac a sršícího vtipu — vůbec povědomo jest, že kusy jeho vynikají věrnou podobností ke skutečnému životu, jehož jsou zdárným obrazem; že charaktery, jež v nich vybásnil, každý jsou celý člověk, a každý zase člověk jiný, se ctnostmi a vadami, se všemi boji a zápasy, jaké nám skutečnost a vlastní zkušenost co den ukazuje: zkrátka všecky výtečnosti tohoto genia básnického obecně jsou známy a stále o nich slýcháme.

Avšak méně často přetřásá se otázka, kterak se vyvinul tento básník fenomenalný a odkud nabralo se umění jeho? zda je všecko vytvořil ze sebe sám, beze předchůdce velikého, či někdo mu již vyšlapával stezku, a on po dráze již vyznačené vpřed se bera, genialní silou ducha svého dovršil umění k dokonalosti před ním neslýchané? — A na druhé straně zase, kam *po něm* poděla se sláva anglické musy dramatické? kdo a do které míry zdědil po něm dovednost mistrovskou?

K těmto a podobným otázkám odpověděti jest úkolem této rozpravy, pokud skrovný rozsah stačí. Bude ovšem obmeziti se na náčrtek rysy slabými, na pouhé kontury, které jen tu a tam bude lze vyplniti črtami poněkud podrobnějšími.

Kořeny anglického básnictva dramatického vyrůstají, jako moderní drama u všech národů, z půdy církevní, z obřadů náboženských.

Do Anglie přineseny byly patrně ze zemí romanských, to jest z končin, které druhdy podřízeny bývaly světovládnému žezlu římskému. Ve všech těchto zemích totiž se vládou římskou rozšířila se také římská osvěta s dary svými dobrými i chatrnými, a mezi těmi byla ode dávna záliba ve hrách dramatických.

Však jaká to byla v době úpadku římského dramata?

Na místě staré, velikolepé tragoedie klassické provozovány jsou na jevišti kusy krvavé a odporné. — Ve dramatě „Heraklés na Oetě“ na př. úlohu rekovu hrával zločinec odsouzený, poněvadž na konci skutečně za živa byl spálen na jevišti.

A co se stalo z komoedie? Necudné frašky a oplzlostmi oplývající balet, jako byla na př. za císaře Konstantina zlopověstná „Majuma“, v níž představovaly se výjevy z lázně způsobem, který ani nelze naznačiti.

Nelze se diviti, že proti oběma směrům těmto duchovenstvo křesťanské, jakmile domohlo se vlivu na život veřejný, horlilo všemi plameny ohnivé výmluvnosti, že je zapovídalo, ba i tresty přísnými stíhalo.

Než jakkoli vůle byla dobra, tělo bylo a zůstávalo nemocno. Křesťané přes všecky zápovědi a tresty do divadel hrnuli se tak valně jako pohané.

I připadli duchovní na prostředek jiný, platnější: co nemohli zameziti, tomu přičinili se dáti směr nejen neškodný, nýbrž užitečný; náhradou za krvavé nebo necudné drama pohanské stvořili drama církevní, nábožné. — Živly dramatické beztoho v bohoslužbě křesťanské již byly: střídavé zpěvy a modlitby kněze a diakona nebo obce věřících (jaké jsou na př. v litaniích), jsou již hotové dialogy; utrpení Páně (pašije), život svatých a světic poskytovaly hojnost výjevů ke scenickému napodobení vhodných.

Vždyť i podnes po venkově našem na př. pašije odříkávají se dramaticky úlohami na jednotlivé zástupce rozdělenými; podnes chodí se Dorotou, Mikulášem, Lucií, třemi králi a pod. — Takovéto výjevy duchovenstvo představovalo v kostele samém, dosahujíc tím několika dobrých účelů najednou: odvracelo věřící od návštěvy divadel pohanských a přidržovalo k bohoslužbě a zbožnosti; poučovalo je způsobem příjemným a zábavným o hlavních pravdách nauky své; a mnohého pohana, kterému abstraktní učení křesťanské dogmatiky bylo nesrozumitelno a tím ho spíše odpuzovalo, takto podařilo se obrátiti na víru, která oku i uchu jeho hověla bohoslužbou okázalou.

Pochopitelno jest, že tyto hry duchovní z romanských zemí brzy rozšířily se po všech končinách křesťanských a po kolik století se udržovaly, ba do jisté míry, jako již jsem naznačil, dosud se udržují. Pašijové hry Oberammergauské tolikéž jsou živým dokladem oblibenosti jejich.

I v Anglii první plody dramatické uměny byly tohoto rázu. Nazývaly se tam *miracle-plays*, t. j. hry zázračné čili prostě *zázraky*. Nejstarší zpráva o nich pochází ze začátku XII. století. Roku 1119 v klášteře Dunstobleském představovány jsou sceny ze života svaté Kateřiny, a sice s dialogem francouzským, což jest nejlepším důkazem, že hry přišly z ciziny. Uvedeny tam byly zajisté již dříve, bezpochyby zároveň s naukou křesťanskou; nejpozději zajisté s normanskou invasí; a jak pilně a jak dlouho pěstovány byly, tomu výborně svědčí to, že zachovaly se tři velmi hojné sbírky dramat duchovních.

Původně hry tyto představovalo duchovenstvo samo a na místě posvátném, v kostele, samo podnikajíc všecky úlohy. Ale záliba v nich nutila je brzy ku zvýšení okázalosti velikým počtem osob a rozšířením jeviště tak, že ani počet duchovenstva ani místnosti kostelní již nestačily. Hry tudíž přeneseny jsou nejprve na hřbitovy u kostelů, později na náměstí a jiná veřejná místa, a vedle osob duchovních ke hře přibíráni jsou i herci světští. —

Však přenesení s míst posvátných na neposvěcená mělo důvod ještě jiný, totiž ten, že hry samy znenáhla stávaly se světskými. — Bývaly totiž v pozdějších dobách nesmírně dlouhé. Za krále Jindřicha IV. dávána na př. v Chestru hra o stvoření a konci světa, která trvala celý týden. Tím hry stávaly se také nudnými a unavujícími tak, že ani nádhera výpravy, ani odpustky, které obyčejně účastníkům byly slibovány, nestačily, aby diváky udržely pohromadě. Bylo třeba starati se při hře vážné o zábavu lehčího rázu, a tu podávaly komické výstupy a mezihry (interludes), které na vhodných místech jsou vkládány. Znenáhla mezihry tyto nabyly rozsahu takového, a komika jejich rázu tak rozpustilého, že nehodily se na místo posvátné, a nezbylo leč je vyloučiti z kostela na ulici. Jakmile však pouto posvátnosti zmizelo a živlové neduchovní mezi herce se dostali, právě mezihry stále posouvaly se do popředí, a vážná hra náboženská víc a více ustupovala, až konečně mezihra, obírajíc již látky ze skutečného života národního, opanovala pole docela a proměnila se ve skutečnou *frašku* nebo *veselohru*. Již za Jindřicha VIII. v letech 1531, 1533, 1535 takovéto samostatné mezihry skládal a velké obliby jimi docházel John *Heywood*. Obsah jejich byl ovšem velmi prostý; jedna na př. líčila hádku čtyř osob, kdo dovede nejlépe lháti. Druh druha snaží se překonati, až jeden jen tak mimochodem řekne, že nikdy neviděl ženy rozhněvané — načež ostatní všickni unisono křičí, to že největší lež všeho světa — a tím hádka jest skončena.

Přispěním vzorův antické komoedie, kterou pěstovali alespoň na školách učených, z těchto zárodků vyvinula se v době velmi krátké řádná veselohra. Již roku 1553 Mikuláš *Udall* frašku svou Ralph Royster Doyster (ze života londýnského světáka) nazval jménem *comedie or interlude* a roku 1566 John *Still* sepsal a provozoval hru *Gammer Gurton's Needle*, která zakládá se na samém životě lidu anglického a tonem v pravdě národním podává hojnou míru drastické komiky.

Vyvinula-li se, jak ukázáno, z her církevních pomocí komických meziher a s přispěním vzorů starověkých národní ne-li veselohra, alespoň bujná, živá fraška, pravá komoedie v obyčejném smyslu toho slova, upraven od zázraků duchovních postup ku tragoedii střední stanicí her tak řečených mravokárných čili *moralit*, které vznikly již v polovici XV. století. Na místo určitých osob z biblí nebo z legendy svatých stalo se zvykem uváděti osoby allegorické, jinotajné. Vystupoval na př. *člověk* (Every man), o nějž hádaly se *zpupná mladost* (Lusty Juventus), *dobrá rada* (Good Counsel), všeliké zosobněné *ctnosti* nebo *hříchy* (jako o Heraklea na rozcestí!) *Skromnost*, *Pýcha* a pod. a konečně zmocňuje se ho *Lítost* a *Žel*. — Obsah těchto moralit nebyl už přísně náboženský, nýbrž v širším smyslu mravoučný, a vedle ctnosti vystupovaly znenáhla i jiné allegorické osoby, jako *Zdravý rozum*, *Opatrnost* a j. — Odtud ke skutečnému dramatu vážnému byl už jen krok — třeba bylo místo člověka vůbec postaviti tam člověka jednoho určitého, ze života nebo z dějin známého — a tento krok učinil již v první čtvrti XVI. století (za Edvarda VI.) biskup *Bale*, jenž napsal hru *Král Jan*, ve které historický tento panovník jest středem podobných hádek allegorických. — Za krokem prvním brzy učiněn druhý, třetí; od allegorie ustoupeno a všechen děj vzat z historie čili raději *kroniky* národní, a zase s přispěním vzorů klassických stvořeno drama vážné. — Již roku 1562 provozována první pravidelná tragoedie *Gorboduc* čili *Ferrex and Porrex*, společná práce lorda Sackvilla a Tomáše Nortona.

Takto tedy vznikly obě hlavní větve dramatické poesie ze základů náboženských. Připomenouti dlužno, že živlové tragičtí a komičtí zcela přísně odděleni nebyli. I v morality totiž zhusta vkládány jsou mezihry komické, aby divák takořka mohl se zotaviti a odpočinouti si z napjetí vážného — a tak i později, když drama stalo se věrnějším obrazem skutečného života, leckde ve tragoedie vplétány jsou výjevy komické, jakož v životě samém také vskutku zhusta sceny vážné propleteny bývají veselými a naopak i rozpustilé velmi vážnými.

Vedle těchto dvou druhů vlastního (Angličané říkají *legitimního*) dramata při dvoře a sídlech velmožů provozován jest ještě jiný zvláštní druh her mimických, hlavně za nějaké zvláštní slavnostní příčiny, jako při sňatcích, narození dědice, při korunovaci krále, nebo za návštěvy cizího panstva. Tyto příležitostné hry jmenovaly se *Dvorní masky* (court-masks), byly vždycky allegorické, původně jen němé, beze slov, ale později přidán lehký dialog, zpěv a hudba. Hlavní úkol připadal vždy skvělé úpravě vnější, dekoracím, nádherným oděvům, mašinerii, která byla příkrým kontrastem ku prostičkému zřízení divadel, o kterém hnedle promluvím. Masky tyto za dramata ostatně ani se nepočítaly.

Drama skutečné, legitimní, jakmile dospělo k vylíčenému právě rozhodnému rozhraní mezi rázem duchovním a světským, vyvíjelo se pak velmi rychle a záhy dostoupilo vrcholu dokonalosti. První skutečná komoedie provozována roku 1553, první skutečná tragoedie roku 1562 a již roku 1589 Shakespear jest členem družstva divadelního a roku 1598 starý kritik *Meres* nazývá ho „nejvýtečnějším básníkem anglickým jak v oboru komoedie tak tragoedie“ — t. j. za ne celých 50 let anglické drama proběhlo všemi stupni od prvních počátků do největší dokonalosti.

Úžasně rychlý rozvoj tento, jenž ostatně parallelu zcela shodnou má ve dramatické poesii starořecké, která tolikéž asi v 50 letech z prvních zárodků vyvinula se v největší dokonalost — úžasně rychlý rozvoj tento jest ovšem *v první řadě dílem skvěle nadaných básníků*, kterých dopřál osud dramatu anglickému v této době, ale přes to nebyl by možný, kdyby ho nebyly podporovaly nadmíru příznivé poměry vnější. Již okolnosti *politické* k tomuto blahému výsledku se nesly. Dlouho trvající války občanské (války obou růží) byly předcházely, a s nimi zároveň zápas na život i na smrt mezi hynoucím feudalismem a rodící se svobodou občanskou. V mysli dvojnásobným hnutím rozkvašené jako ferment třetí působiti jala se reformace náboženská; souběžně se všemi brala se nedávno obnovená studia klassického starověku, a následkem všeho zůstal i na doby klidnější čilý duševní ruch všeho národa. Do téže doby spadají počátky rozvoje světového obchodu anglického a zakládání osad v jiných dílech světa. Panovníci — jacíkoli byli se stanoviska mravního — alespoň ve příčinách politických velmi zdární, zjednali říši mír uvnitř, hmotnou bezpečnost na venek, a založivše blahobyt národa zahájili také, což neméně váží, úplnou volnost myšlénky — všecko to hlavní podmínky zdárné duševní práce. Hlavně na mysli mám zde královnu Alžbětu. —

Účinky těchto podmínek také záhy objevily se ve všech oborech činnosti duševní. Jména Bacona ve filosofii, Spensera v eposu a ve dramatě Shakespeara nejlépe tomu svědčí.

Mimo okolnosti politické i plynoucí z nich poměry společenské dramatu byly na prospěch. Již dříve, nežli scenická poesie úplně zesvětštěla, hry dramatické zaujaly stálé a důležité místo v zábavách velikého panstva. Bohatí lordové vydržovali vlastní sbory herecké, kteří se počítali k jejich služebnictvu, nosili jejich livreje, a pod jejich záštitou i kočovali po větších městech a po venkovských sídlech velmožů. Bohaté kláštery a praelatury následovaly jejich příkladu, a neměly-li sborů vlastních, alespoň je k sobě zvaly a hry jejich podporovaly. A v čele příznivců všech stál dvůr sám. Již Jindřich VII. měl dvě vlastní společnosti herců, Jindřich VIII. dokonce tři. Ještě více přála divadlu Alžběta a Jakub I. a tudy ani jinak býti nemohlo, leč že drama se všech stran jsouc podporováno, kvapem se rozvíjelo.

Pomíjím tuto jména básníků, kteří Shakespeara v této době rychlého rozvoje předešli (Hughes, Lilly, Whetstone, Kyd, Lodge, Peel, Greene); každý z nich označuje takořka vyšší a vyšší stupeň dokonalosti. Jen Christopher *Marlowe* zasluhuje ještě zvláštní zmínky jak pro geniální mohutnost básnického vzletu, tak zejména pro to, že *on* ve drama anglické uvedl pětistopý iambus bez rýmu čili tak řečený *blankverse*, a tím i vnější formu jeho pevně ustálil. —

Na půdě takto připravené Shakespeare jal se pracovati.

(Dokončení.)

Mech.

Báseň *Fr. S. Procházky.*

Jsem ňádry přírody, měkký vždy svěží,
a všecka něha té všemocné matky
v mých stvolech drobných, nízkých a zdobných
ukryta leží.
Kdos jednou hlavě okamžik krátký
přál na mně místa v myšlének vřavě,
zpátky zas v život vrátíš se svěží.

Pode mnou zticha ta matička dýchá,
rodí a žije ve přívalu věků,
a kde se vryjí vrásky jí v šíji,
mech vyrůst spíchá,
aby v ta milá ňádra zas v měkku
tvá hlava klidně klesla, se skryla;
řeku, co bouří, nechej, ať spíchá.

Až tvoje dráha se skončí, kde leží
mohyla z kamene, věř, že i na ni
ve stvolech drobných, nízkých a zdobných
za pokrov svěží
chytnu se maní soucitnou dlaní,
by se ti stesklo vrátiti zpátky
z objetí matky asi jen stěží.

Pozdě.

Napsal *Octave Feuillet.*

(Pokračování.)

Přehodil přes sebe svrchník, Sabina plášť s kapucí a oba vsedli do kočáru, zatím co pan de Vaudricourt uháněl napřed na svém koni. Na cestě stavěl se u hajného Lebuteuxe, jehož domek byl nejblíže, a oba dva dorazili k zámku touž dobou, kdy doktor se slečnou Sabinou tam přijížděli.

Doktor veden Aliettou, která hned přiběhla, jak zaslechla vůz, vešel do ložnice Jeanniny. Nejdříve se zeptal doktora Raymonda na některé věci a to jen v rychlosti. Pak se hned naklonil k dítěti, vzal je za ruku a dlouho se na ně díval.

„Je svrchovaný čas,“ pravil tiše.

„Milostivá paní,“ pravil obraceje se k Aliettě a Bernardovi, „a vy též, pane hrabě, vy oba dva zůstanete zde. My si přeneseme dítě do vedlejšího salonku. Viděl jsem tam kandelabry a lustr... To vše ať se rozsvítí a k tomu ještě dvě nebo tři lampy. Stůl ať dají do prostřed a koberce ať odnesou!“

Pan Tallevaut chodě z jednoho pokoje do druhého dával dále své rozkazy a než minulo půl hodiny, ležela ubohá Jeanne zabalená v pokrývce na stole v malém saloně, který byl osvícen jako k nějaké slavnosti. Její otec stál v pootevřených dveřích a její matka klečela u prázdného lože a s hlavou v dlaních opřenou a modlila se.

Dítě na polo udušené zdálo se bez vědomí. Doktor Raymond mu držel pevně hlavu oběma rukama; na druhém konci stolu klečel starý hajný a rovnal nemocné nohy. V pravo u hlavy stála slečna Sabina, v levo stál doktor Tallevaut maje při ruce všecko potřebné náčiní.

Oba, on i jeho neť, oblékli si svoje veliké zástěry. Stará chůva Viktorie, jejíž chladnokrevnost a důmysl doktor při posledních přípravách pozoroval, svítila hodně z blízka svíčkou na obnažené hrdlo ubohého dítěte.

Jest vůbec známo, že tato operace, o níž mluvíme, pravý to div moderní chirurgie, má za účel, zameziti v některých případech záškrtu hrozící zadušení a sice tak, že umožní umělým způsobem dýchání, jemuž blány v průdušnici usazené překážejí. Operace sama záleží v tom, že se nařízne krk a strčí do průdušnice dutá sonda, s jejíž pomocí může opět nemocný vydechnouti a zároveň vylučovati blány, které jej dusí.

Každý si může představiti, jaké vědecké vzdělání, jakou obratnost a jakou chladnokrevnost musí míti ten, kdo bere na se úkol podobný. Aniž je zapotřebí, abychom se pouštěli do ošklivých podrobností, můžeme přece říci, že v průběhu této nebezpečné operace, která se provádí na části těla tak jemné, složité a tak důležité v celém organismu, nůž nesmí váhati aniž zablouditi, a že přece vždycky prolévá celé proudy krve, v nichž lékaři pouze jeho prst může býti vůdcem.

Pan de Vaudricourt nemaje jako jeho žena za podporu modlitbu v této hrozné chvíli, vytrpěl smrtelnou úzkost v celé její síle. Neprotivil se formalně rozkazu doktora Tallevauta a nevešel do salonku, kde Jeanne ležela; ale přece uznával jaksi za svou povinnost nespouštěti dceru svou s očí aspoň v té osudné chvíli, kdy se mělo rozhodnouti nad jejím životem. Stoje ve dveřích bez hnutí a bledý jako smrt, díval se strnule jako v děsném snu na to hrozné drama, kdy jeho dítě, sevřeno rukama neuprosnýma, leželo pod nožem lékařovým jako na mučidle. Ač byl uvnitř hluboce dojat, přece nedával to ničím na jevo; slyšel určitě každé slovo, které chvílemi jen ve vší krátkosti mezi sebou vyměnili oba lékaři a slečna Sabina; nejčastěji dorozuměl se doktor Tallevaut se svou neteří pouhým posuňkem nebo znamením, ba často dívka na jeho rozkazy ani nečekala dobře vědouc, co má činiti. Pohlížela okem velice pozorným na krvavé dílo svého poručníka podávajíc mu brzy pravou, brzy levou rukou hubky, nitě, nebo háčky k otevření rány; krásná ta dívka s tváří klidnou a rukama krvavýma podobala se kněžce jakéhosi barbarského náboženství.

Když ten hluboký zářez byl učiněn, podala slečna Sabina svému poručníkovi dutou sondu; on vpustil ji jistou svoji rukou do průdušnice. Ihned ozval se zvuk podobný hlasitému pískání. Sabina zavázala rychle stužky, které přidržovaly sondu a obvázala lehce krk nemocné. Na to pozvedl doktor dítě se stolu, přešel s ním rychle salon i vedlejší pokoj a uložil je na lože.

Otec a matka, soužení hroznou nejistotou, blížili se k loži; sotva že uvěřili svým zrakům! Tvář jejich dcery neměla více onen bolestný výraz smrtelné úzkosti; naopak viděli v ní patrné ulehčení, ba i klidný úsměv.

Alietta i Bernard obrátili se živě k doktorovi Tallevautovi. Ten se jen usmíval.

„Vede se dobře," pravil jim.

Oba dva chopili jej vděčně za ruce; chtěli mu něco říci, ale nemohli: srdce jim přetékalo a tak na místě řeči dali se oba do pláče.

Po krisi tak hrozné chtěl doktor Tallevaut nechati celou tu noc otci a matce, aby si po těch přestálých strastech v klidu odpočinouti mohli. Ale druhého dne (on totiž v zámku se Sabinou přenocoval) jim sdělil, že šťastnou operací není ještě nemoc vyhojena, a že operace sama mohla by míti ještě následky velice vážné. Zkrátka, že je i na dále zapotřebí hlídati a léčiti dítě s největší pozorností. Ostatně že mohou úplně důvěřovati v tom ohledu jeho výbornému kollegovi, doktoru Raymondovi, který by mu ostatně dal věděti, kdyby hrozilo nějaké nové nebezpečí.

Když dával pan Tallevaut hraběti a jeho ženě tuto pobuřující útěchu, oznamoval sluha, že vůz pro pana doktora čeká ve dvoře. Bylo sotva osm hodin zrána.

„Jakže, milý pane doktore," zvolala Alietta, „vy již odcházíte? Což nezůstanete ani u snídaně?"

„Milostivá paní," odvětil doktor Tallevaut, „víte, že jsem divoch a že jsem učinil hroznou výjimku, když jsem včera vás navštívil . . . Teď ale dovolíte, není-li pravda, abych se navrátil k svým pracím, které mají notně na spěch?"

Alietta sepjala ruce, jakoby si zoufala, a její sličná tvář nabyla výrazu tak smutného, že pan Tallevaut byl jím dojat.

„Vy jste jedna z těch osob, kterým nelze ničeho odříci. Čeho byste si tedy přála?"

„Přála bych si, abyste zůstal několik dní u toho ubohého dítěte, které jste sotva k životu vzkřísil."

„Víte co, milá paní hraběnko, nechám vám zde svou neteř Sabinu . . . říkám jí neť, ačkoliv jest moji sestřenicí — ano? Ujišťuji vás, že to bude zrovna tak jakobych zde byl já sám. Ta umí výtečně opatrovat nemocné a co více, nemocem také rozumí a jak by pozorovala první podezřelou známku, zavolala by mne. Mimo to vám slibuji, že se k vám podívám každého večera, dokud se dítě úplně neuzdraví. Jste spokojena?"

Alietta obrátila se plaše k slečně Tallevautové, která naslouchala této rozmluvě se svým obyčejným klidem připravena jsouc k odchodu a zahalena do svého pláště s kapucí.

„Slečno, chtěla byste opravdu dovršiti takto svoji vzácnou laskavost a zůstati u nás?"

„Jestliže si, paní hraběnko, přejete a jestliže strýc dovolí . . ." pravila dívka s lehkou úklonou.

„Děkuju vám, slečno!" zvolala Alietta a tiskla její obě ruce ke svému srdci.

Doktor Tallevaut měl ještě se svoji neteří a schovankou krátkou rozmluvu, kde jí dával patrně různé pokyny, načež se poroučel svým hostitelům. Pan de Vaudricourt vyprovázeje ho k vozu pravil mu pohnutě:

„Nemám slov, pane doktore, abych vám říci mohl, kterak jsme vám vděčni!"

„Nemluvte o tom, pane hrabě; vy a vaše choť jste lidé, kterým člověk rád udělá něco k vůli . . . Večer na shledanou!"

VI.

Od toho dne bydlela slečna Tallevautová v zámku, kde, jak si můžeme pomysliti, byli by ji na rukou nosili. Ač byla tak náhle uvedena v důvěrné styky s osobami velice vzdělanými a do domácnosti, kde panovala vybraná elegance a nádhera, přece nejevila tato dívka ani nejmenších rozpaků. Byla na zámku jako doma. Vedle duševní čilosti, u žen obyčejné, vynikala jakousi reservou, ba jakousi přirozenou důstojností, tak že se nelišila ani od nejvybranější společnosti; její nemalá hrdost chránila ji pak ode všech nemotorností, jaké u venkovských dívek často pozorujeme. Jenom podle toho, jak někdy mrskla okem, anebo jak upřeně se na něco podívala, dalo se souditi, že ji rafinovaný luxus, který kolem sebe viděla, poněkud překvapoval. Jinak nedávala na sobě ničeho znáti a chovala se ve společnosti svých hostitelů zvláště na počátku svého pobytu velice skromně. Kolik hodin mezi dnem trávila u lože dítěte, ošetřovala je a obvazovala, načež vždycky odcházela do svého pokoje s několika knihami, které si ze zámecké knihovny byla vypůjčila. Jenom po obědě, jestliže dovolovalo počasí, procházela se chvíli v parku s Aliettou a jejím mužem, anebo seděla s nimi v saloně. Mluvila málo, ale pěkně, ve formě ku podivu určité a pevné; v její řeči zračily se obsáhlé vědomosti, ale zároveň jakási lhostejnost poněkud ironická, s kterou se dívala na všecko pod sluncem a která jaksi zarážela. Pan de Vaudricourt poznával v ní při takových příležitostech tu hrdou a posměvavou vílu lesní, která tak směle kdysi zasáhla v jeho vlastnictví. Jindy zase byla by si mohla Alietta pomysliti, že není moudré uváděti ženu tak velice krásnou, zvláštní a zajímavou do svého života rodinného. Ale pečujíc jedině o zdraví své dcerušky, která sotva životu byla zachráněna, necítila k Sabině nic jiného nežli vděčnost; obdivovala se neustále ušlechtilé obratnosti, s jakou ošetřovala malou nemocnou. O něco později, když byla již klidnější, líčila vesele svému muži zvláštní dojem, jaký na ni slečna Tallevautova učinila:

„Nemohu říci, že se mi líbí,“ pravila, „ne, to není to pravé slovo; ona mne okouzluje... ba, vidím v ní jakousi kouzelnici... Nezdá se ti, že ji při chůzi není slyšeti? Snad se ani nedotýká země... chodí asi jako somnambula... jako lady Macbethová. Ale je to kouzelnice dobrá, jakási lady Macbethová, která je zároveň milosrdnou sestrou.“

„V tom jsi ty celá,“ odvětil Bernard. „Kouzelnice... lady Macbethová!... Ale, Bože, je to krásná ošetřovatelka, to je vše!“

Společná práce Sabiny a doktora Raymonda, zvláště horlivý dozor doktora Tallevauta zachránily ubohou Jeanne před zhoubnými následky nebezpečné operace. Po třech nedělích prohlásil pan Tallevaut, že veškerý stín nebezpečí zmizel, a že není více zapotřebí, aby jeho neť bydlela ve Valmoutiersu. Marně pokoušel se Bernard přiměti jej ku přijetí nějakého honoráru; doktor Tallevaut nechtěl ani slyšeti.

„Ne, ne,“ pravil, „za celý svět ne! Vždyť ani nemohu ničeho přijati... léčím pouze z lásky nebo z přátelství.“

„Budiž!“ odvětil Bernard, „beru vás za slovo, doktore, jsme tedy přátely a to na život a na smrt.“

„Nicméně,“ pravil pan Tallevaut, vida že právě Alietta vcházela do salonu, „co se toho honoráru týče, kdyby paní de Vaudricourt mi dovolila, abych ji políbil, to přijal bych beze všeho rozmýšlení... Mám ji totiž velmi rád.“

„Z celého srdce,“ zvolala Alietta, běžíc k němu a nastavila mu jednu tvář po druhé k políbení.

Můžeme si představiti, že povahy tak šlechetné jako byli Bernard s Aliettou, nezapomněly nikdy na službu tak vlídnou a přátelskou. Od té chvíle přemýšleli neustále, čím by se panu Tallevautovi a jeho neteři zavděčili, ať to byly věci vážné nebo maličkosti. Panu Tallevautovi samému bylo těžko se nějak zavděčiti: jedinou jeho rozkoší a jedinou jeho zábavou byla jeho vědecká práce, obyčejné zdvořilosti, jaké si lidé na vzájem vyměňují, by mu asi nebyly příjemny, neboť by ho jen z práce jeho vyrušovaly.

Slečna Tallevautová, ačkoli byla málo hovorná, mluvila přece někdy s Aliettou a Bernardem o své rodině, o své matce již dávno mrtvicí raněné, jakož i o svém postavení v domě pana Tallevauta. Některými narážkami potvrdila také pověst, která se o ní roznášela, že prý se má státi ženou svého poručníka. Tento sňatek, který zdál se býti ustanoven pro příští podzimek, kdy Sabina měla býti plnoletou, vyhlídli si manželé Vaudricourtovi jako vhodnou příležitost, při níž hodlali nabídnouti nevěstě nějakou skvostnou památku. Prozatím zahrnovali ji všemožnými pozornostmi, jaké se v poměrech sousedských jen vymysliti daly.

Alietta přicházela často do La Saulaye a někdy přiváděla svoji krásnou sousedku na nějaký den zase do Valmoutiersu. Pan Tallevaut svoloval rád k takovýmto únosům, ačkoliv leckdys své obratné pomocnice dosti postrádal. Ale přátelství jeho nevěsty k ženě, jejíž mravní hodnotu záhy poznal a ocenil, jej těšilo, ba lichotilo mu. Byl šťasten zároveň, když viděl, kterak jeho schovanka se znenáhla vymaňuje z toho poněkud přísného života, do něhož ji uzavřel — neboť někdy si to věru vyčítal, že tak jednostranně ji vychovává.

Mezi zábavami, jež pan a paní de Vaudricourt nabízeli slečně Tallevautové, nezapomínali ovšem na honbu. Oznámili jí, že nyní může honit na jejich pozemcích a v jejich lesích stříleti, chytati do ok, a vůbec honiti ve všeliké formě, aniž by se obávati musila nejmenšího procesu. Při té příležitosti vzpomněl jí Bernard jejich první setkání a vyprávěl jí, jaký dojem tehdáž na něho učinila a jak vášnivou lovkyní se mu zdála. Tato vzpomínka ji velice rozveselila: na jejích hnědých tvářích objevily se důlky a její rty otevřely se jako kalich krásného červeného květu, v němž svítily řady čistých jako emailovaných zoubků.

„Škoda,“ pomyslil si pan de Vaudricourt, „že se tak málokdy směje: neboť když se směje, jest okouzlující.“

Na neštěstí byla slečna Sabina okouzlující, i když se nesmála. Od té doby honívala často ve společnosti svých nových přátel a pokoušela se, ač ne s velkým úspěchem, navyknouti Aliettu onomu klidu a oné chladnokrevnosti, jakou sama na honbě zachovávala; za to učila ji Alietta s pomocí svého muže, jezditi na koni, v čemž ona velice prospívala. Jsouc dobře rostlá, obratná a smělá, měla vše, čeho k témuž umění bylo zapotřebí a její štíhlé, harmonické formy v jízdeckém oděvu tím více vynikaly. Jednoho z nejkrásnějších koní zámeckých vychovával hrabě výhradně pro ni, aby jí ho mohl časem nabídnouti co svatební dar. —

Tyto styky téměř každodenní, příhody lovecké, lekce v jízdě, k nimž se záhy přidružily po obědě také lekce v tanci, způsobily, že poměr slečny Tallevautovy k jejím hostitelům přijal na se ráz důvěrného přátelství. Zvláště pan de Vaudricourt, ač nikdy nezapomínal na povinnou úctu, choval se k slečně Sabině svým oblíbeným tónem, a příjemný svůj hovor provázel často, jak měl ve zvyku, lehkou ironií. Ale v tom ohledu nalezl v slečně Tallevautové znamenitou sokyni; ta se nedala a potírala jej na vzájem svým jemným vtipem a ironickými narážkami. Její vážný a příjemný hlas dovedl výborně podati onen sarkastický tón, jakého v hovorech se svým učitelem jízdy a tance tak ráda užívala. Někdy se stávalo, že Alietta z té neb oné příčiny nemohla jich provázeti: pak vyjížděli Bernard se Sabinou, ať na lov, ať na procházku docela sami, leda že je z dálky následoval hajný nebo sluha. Nicméně tyto důvěrné vycházky neurážely nikoho, kdo věděl, že slečna Tallevautová byla vychována zcela volně jako mladé Američanky. Mimo to ani nemohly se jich dobře dotknouti v tom ohledu žádné pomluvy, neboť látka jejich hovoru bývala vždy stejně lhostejná: bavívalť se o koních nebo psech, anebo když zanechali těchto specialit, začali zase svoje obvyklé, nevinné šarvátky. Tak na příklad jednou Bernard vida, že stojí Sabina zcela bez citu nad dodělávající srnkou, pravil:

„Milá sousedko, bojím se podle nesčíslných známek, že nemáte srdce!“

Ona na něho zběžně pohledla a odvětila klidně:

„A já, podle nesčíslných známek se obávám, že máte srdce příliš veliké!“

Takový byl obyčejně tón jejich nevinných hovorů.

Zatím uplynuly dva nebo tři měsíce od té doby, co se Jeanne úplně pozdravila a hrabě de Vaudricourt nedával nijak na jevo, že by se chtěl po tom všem utrpení v Paříži zotaviti. Marně jej k tomu Alietta vybízela pamatujíc jej na program, který si v té věci umluvili.

„Nač bych jezdil?“ odpovídal Bernard, „vždyť se nenudím. Zdá se mi, že jsem tu jaksi zdomácněl, že jsem zde přivykl. Nebylo by dobře, abych se z toho vytrhoval. Ostatně, vy sama, drahoušku, máte v plánu podívati se po Velkonocích do Paříže — počkám na vás a v dubnu pojedeme spolu.“

Duben přišel, ale k cestě do Paříže nedošlo. Právě tou dobou zdraví Alietty začalo se opět jaksi horšiti. Po tom výstupu v Saint-Germainu se Alietta sice zpamatovala, ale nemoc dcerušky zasadila jí opětnou ránu. Každou chvíli přicházela na ni slabost, která někdy se stupňovala v úplnou mdlobu. Pan Tallevaut v souhlase s doktorem Raymondem prohlásili, že nemoc ta není pranic vážného, že žádný orgán není chorobný, a že ty slabosti působí pouze chudokrevnost, následkem to přílišných starostí, jež paní de Vaudricourt nedávno vytrpěla. Alietta žádala, aby k vůli její nemoci ničeho ve svém plánu neměnili a jeli do Paříže; ale Bernard nesvolil.

„Vy byste tam jela pouze k vůli mně,“ pravil, „ale vléci vás tam tak churavou nebylo by pranic příjemného ani pro mne ani pro vás... Šetřte se, hleďte sesílit, upokojte své ubohé nervy, a zajedeme si do Paříže na podzim, až se budete vraceti od své matky.“

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Nový pan farář.

Napsal *Ilja Georgov.*

Šero hrálo si v tisíci stínech v malém salónku, v němž na pohovce seděla tiše dívčí vnadná postava. Zádumčivá noc padala sem okny, za jichž záclonami ukrýval měsíc své cudné, modravé vlny, pravím zádumčivá, hodná starého Brengla. Ale vážnost ta rozkládající se jako neúprosná věta filosofa byla časem rušena skoky laškovné kočky. — Hop! — hop! —

„Ach tys tady, pojď ke mně, kočičko; jak jsi roztomilá, zlatá kočičko, — sedni mi na klín, tak. — hihihi, — kams dala ten atlasový pásek kolem krčku? Nemáš ho, vidíš! Jsi neposlušné dítě, kočičko! Zavolám starého macka, aby se s tebou vyhuboval!“

Byl to veselý hlas s rozmazlenou nonchalancí, každá slabika zněla snivě a rychle. —

„Tys můj malý blouznilek, kočičko; pověz mi, co se ti tak líbí?! Moje špička boty. Dám ti ji. Moje punčocha. Dám ti ji. Tak, lezeš mi až na rameno, — ó jak jsi nezpůsobná, — ach, vždyť mne to bolí, — ach, ten ostrý dráp, — shodím tě! —“

Za chvíli to plesklo a zazněl skok kočky, zrovna tak, jako když si hrajeme se svou myšlénkou. Uštkne-li nás, shodíme ji v prohlubeň nedokonaných projektů.

Dívce se zdálo, že někdo klepal. Kdo by to byl? Venku je vánice, sníh přikryl pod zámkem valy, vše je sněhem tak pokryto, že sem nedoletí ani vzdech z pustých lad, jenom vrána rozestře svá křídla, jakoby se chtěla chlubit, že je plavcem neohroženým mezi skalinami mrazu a ledu. — Rampouch to snad praskl na střeše. — věru, jaký tam neúprosný mráz a zde tak teplo; krb jen hoří sty jisker a zimní pohádka, již zpívá v krbu sbor domácích bůžků, spředena jest ze samých měkkých pavučin vzpomínek, sloka padá na mladé srdce za slokou, jako kdyby padal suchý list za listem, jejž možno sice rukou chytit, ale nikoli vzkřísit k životu, jejž možno tisknouti k srdci, ne však aby ožil, spíš aby tím vášnivým stisknutím zachřestil a rozpadl se v drobný prach.

Klepání ozvalo se po druhé a dívka zmateně vzkřikla: „Dále!“

Vstoupil v šerou tu atmosféru obrys vysoké, však okrouhlé mužské postavy, na plášti skvěly se ještě stopy chumelenice.

Dívka se vzchopila. „Ach, vy jste to, pane faráři, to mne těší! — honem lampu; — Lampu! —“

„Komtessa má ráda tmu, — aj, to mne překvapuje, —“ zazněl hlas páně farářův jakoby omžen sněhem. „Je vidět, že jste vzpomínala, nudila se snad, — a u nás na faře je též nudný čas. Vzpomněl jsem jen, jak jste si naříkala na dlouhé zimní večery, — zacházím k vám tedy.“ Zamžené brejle svezly se na špičku nosu a přes ně hleděly šerem dvě pronikavé, černé oči. Ostrý nos vynikal z podlouhlého, aristokratického obličeje, a husté, krátké černé kudrny doplňovaly rámec té hrdé hlavy. Pes jezevčík, jenž sem s ním přiběhl, počal štěkat na kočku a málem byl by povalil lokaje, jenž přinášel velikou třpytící se lampu.

Pan farář sundával rukavice. V černém kabátu upjatém až ke krku vypadal jako člen nejvyššího soudu nebo jako vyslanec ulízaný, napjatý k poklonám. Jeden tah na tváři, zvláštní a bujný z let minulých, dodával mu veselé tvářnosti, jako když struna z melancholického mol přechází v dur tetelivě a nejistě.

„Zaopatřoval jste, pane faráři, není-li pravda? Je to mrzuté v tom zimním čase. A co dělá fara? Stěžujete si na něco? Nu, jak jste spokojen, mluvte přece, chci to zvědět. Dalo by se leccemus odpomoci. Beztoho papínek má náramnou radost, že jsme sem konečně dostali vás, —

ani nevíte, jak mu to lichotí, že máte s ním ve všem náhled stejný, — a k tomu veselý.“ dodala. „Sedněte přece, prosím a odpusťte na chvíli! —“

Lehkým krůčkem vznášela se komtessa do druhého pokoje trilkujíc, za ní zabouchly vysoké, skleněné, bohatě zdobené dvéře. Šla nařídit komorné, aby přinesla láhev vína, a sama skládala na tác rozličné tretky cukrářské vynalézavosti, které sama pekla.

Pan farář zatím prohlížel aristokratickým zrakem stínidlo na lampě. Věnčily je nahoře veliké guirlandy z vinných listů a dole též. Uprostřed stálo několik dryad. Vedle nich zářil obrovský dub v prudkém světle lampy a z úlu v něm vydlabaného voněly plásty medu. Dryady v sladké touze po sladkém medu vnořily prsty své v rozteklý med, leč v tom se vyhrnulo hejno včel, že zakryly si některé v křepkém běhu spanilé své tváře.

„Aj, to je pikantní.“ řekl pan farář, vzpíraje se lokty o stůl. „To je bezpochyby na Hymettu. —“

Za chvíli přiběhla komtessa se smíchem a smála se bez přetržení.

„Poslyšte, náš Viktor, náš Viktor!“ Položila prudce tác, klesla do lenošky a nepřestala se smát. „Hrál si dole s hochem ze vsi, nasadil jeho dřeváky na nohu a chodí tak před mama —“ Smála se zase. —

Pan farář se začal opravdově tvářit. „Je to talentovaný hoch, má své nápady, nekažme mu jich, vždyť je to dětství tak překrátké. Ptala jste se mne prve, zda si na něco nestěžuju. Ano, stěžuju a chci vám to tedy, drahá komtesso, sdělit, ač je to pro vás trochu suché; — určil jsem to původně panu hraběti. Týká se to sporu s bývalými nájemci polí mého zemřelého předchůdce. Vysvětlím vám to, jak to bylo.“

„Nuže, napřed číši vzhůru, — vždyť jste celý zmrzlý, prosím, přišoupněte si lenošku až ku kamnům. Tak! —“

Pan farář pozdvihl jiskřící se mok do výšky, hleděl naň s úsměvem choulostivého znalce, když hledí na něco, co jest mu nejmilejší, a postavil štíhlou sklenici na tác. Sedl si pohodlně do lenošky.

„Škodolibí lidé v té vsi! Nespoutaní! Bez probuzení a bez mravu!“ počal pan farář a oddechl si. „Jak víte, neuvítali mne ani, — nu, je jedno, já od nich tak dalece nic nechci! Hlavnější jest, že jsem převzal všecku polnost po starém faráři. Bylo to k pláči, jak nepořádně ten člověk žil. Rozparcelloval ten nuzný výměr svých polí asi dvaceti žebrákům z obce. Někteří ani nezaplatili, — kam to jde! Za několik let lpěli na tom konsku jako úpír na spícím — a přisvojil si ho, kdo byl chytrý. Proto farář neměl ani kožichu na zimní vánice. — K smíchu! —“

„A vy jste, pane faráři, bezpochyby udělal té věci přítrž?“

„Ano, ačkoli ne hned. Čekal jsem, až se přijdou ohlásit novému majiteli, snad bych se byl dal přemluvit a pole jim přenechal, kdyby byli přišli a za to žádali.“

Aristokratický pan farář řekl to s důrazem a prudce, rozčiloval se znovu.

„Ale považte, snad nebyli na to připraveni, neznali snad práva nového faráře, nebo se nedovtípili, — přišli by jistě,“ přimlouvala se komtessa. „Ohlásil jste jim to z kazatelny?“

„Ah co, toho přece netřeba, umřel starý a mají přijít k novému. To žádá slušnost, — nevěřím, že by ten lid byl tak slepý a přímo hloupý. A ještě k tomu jako na vzdor si je počali upravovati na budoucí rok. Zmýlili se, zmýlili.“ smál se pohněvaný farář, — ale aby se nezdálo, že je tak krutý, mijel ho náhlý ten výbuch, zalekl se toho sám a pravil klidně: „Chci jim dáti peněžitou náhradu. Pole však, jak mi radil pan hrabě, jsem pronajal jednotlivci.“

„Komu to?“

Pan farář přešel slova ta rozpačitě a hladě rukou své kudrny, dodal: „Od té doby jde mi málo kdo do kostela. Cháska ta mi bouří celou ves, nestačím na kazatelně hřímati. Řeknu to upřímně, že přemýšlím, jak bych couvl a se vyrovnal. Musím se poradit s panem hrabětem.“

(Dokončení.)

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

„Písmo svaté Starého a Nového zákona. Vydání pro katoliky s úplným schváleným textem.“ Přehlížeji P. Václ. Štulc a Dr. theol. Ant. Lenz. Illustroval Gust. Doré. Sešit 20. Nákladem knihtiskárny J. Otty.

„Čechy.“ Dílu III. (Praha 26.) sešit 50. V Praze 1885. Nákladem knihtiskárny J. Otty.

„Přítel domoviny.“ Knihovna prostonárodní. Pořádá a vydává Marie Reisová, býv. učitelka. Svazek čtvrtý obsahuje: „Slovo k českým srdcím.“ Napsal K. Tůma. „Iljo Vasiljevič.“ Napsal Jos. Krakora. „Poslední máj.“ Napsal Svatopluk Čech. „Životní balsám.“ Od Jana Ježka. „Mikuláš Juričič.“ Napsal Jan Hudec. „První peníze.“ Napsal Č. Tonder. Nákladem M. Reisové ve Vršovicích

„Dějiny všeobecné pro nižší třídy škol středních.“ Upravil prof. Frant. Sobek. Díl třetí: Věk nový. Nákladem knihkupectví I. L. Kobra v Praze.

„Libuše, matice zábavy a vědění.“ Ročníku XVI. Číslo 4. Obsahuje: „Pandurek.“ Povídka od Aloisa Jiráska. Nákladem „Libuše, Matice zábavy a vědění“ v Praze.

„Historický rozbor básní Rukopisu Králodvorského: Oldřicha, Beneše Heřmanova a Jaroslava.“ Napsal Jaroslav Goll. Nákladem spisovatelovým.

„Sborník illustrovaných románů.“ Dílu druhého sešit 2. Nákladem Fr. Šimáčka v Praze.

„Hrady a zámky.“ Popisuje August Sedláček. Dílu V. sešit 12. Nákladem Fr. Šimáčka v Praze.

„Česko-německý slovník zvláště grammaticko-fraseologický.“ Sestavil František Kott. (Dílu V. sešit 14.) Nákladem knihtiskárny Františka Šimáčka v Praze.

„Paměti Jos. Václ. Friče.“ První část: Do třiceti let. Sešit 22. a 23. Nákladem knihtiskárny Bedř. Grunda a V. Svatoně na Král. Vinohradech v Praze.

„Sebrané spisy Václava Beneše-Třebízského.“ Dílu IV. svazek 8. V Praze 1886. Nákladem Fr. Šimáčka.

„Z našich a cizích vlastí. Illustrovaná bibliotéka novel a cestopisů.“ Dr. Fr. Sláma: Vlastenecké putování po Slezsku. Sešit 60. a 61. (Řady III. číslo 18. a 19.) V Praze 1884. Nákladem knihtiskárny J. Otty.

OBSAH: V polích. Báseň Adolfa Heyduka — Skály. Několik výjevů z dějin samoty. Od Al. Jiráska. (Pokračování.) — Olgerd Gejštor. Povídka veršem od Julia Zeyera. (Pokračování.) — Hloupý Michálek. Napsal Bolesław Prus (Głowacki). Z polského přeložil Ferd. H. Čáslavský. (Dokončení.) — Přehled vývoje anglického dramata. Píše V. E. Mourek. — Mech. Báseň Fr. S. Procházky — Pozdě. Napsal Octave Feuillet. (Pokračování.) — Feuilleton: Nový pan farář. Napsal Ilja Georgov

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček.“**

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „
Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr.
na půl léta . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ —
Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice čís. 10 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

ROČNÍK XIV. 1. září 1886. ČÍSLO 25.

Spartacus.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

Řím oddych' sobě z hloubí. Otroků
již vzpoura zlomena mocí,
lstí svárem, řadou dlouhých útoků
a bojem ve dne i v noci.

Na cestách všech jen krev a krev a krev
i slunce v krvi se ztrácí,
zní mroucích ston a poraněných řev,
dnes vojsko těžkou má práci.

Šest tisíc křížů musí řadou stát,
ku Capui kde cesta,
číš ověnčenou by moh' pozvedat
dnes vítěz zpupného města.

Šest tisíc křížů v tmavé nebe ční,
šest tisíc mrtvol z nich visí,
a z města jek orgie divoké zní
a v stony mroucích se mísí.

V tom Crassus rázem dělil fora dav,
svým hlasem přehlušil vřavu:
Kde Spartacus jest, tisíc jiných hlav
rád za jeho dám hlavu!

Ten mrtev, dí otrok, v zápasu vír
s odvahou, sílu jež budí,
se vrhnul první, pravý bohatýr —
kdes leží v proklánou hrudí.

Sem s mrtvolou! hřmí Crassus. První všech
ta na kříž budiž vbita!
A nastal v davu shon a ruch a spěch
a smečka otroků hbitá

Již vleče zahalené v krev a prach
Spartaca mohutné tělo,
na první kříž s ním sterých paží vzmach…
však třikrát dolů jim sjelo.

A provazy jej spjali, řetězy,
a hlavu na dřevo vbili
a potom, jak se sluší vítězi,
ve tvář mu plili a pili.

Číš zněla v orgie hlahol a smích,
k oslavě panského Říma,
jenž zkrušil otroků odboj a pych.
Tvář reka tiše dřímá.

Je psán v ní hluboký, vítězný klid,
jen v oku otázka klíčí:
O lidstvo, nežli vzplá jitra ti svit,
co křížů ještě se vztyčí!

Oblomov z mého sousedství.

Napsal *Frant. Herites.*

Byl veliký jako strom v lese; převyšoval všechny lidi dobře o hlavu. Jmenoval se František.

To bylo dosti komické, považíme-li, co bylo řečeno o jeho tělesné schránce. Jméno tak zdrobnělé hodilo se opravdu prašpatně tomu velikánu.

A jeho matka byla malá, nepatrná osůbka; hrbatá. Musil se ohnout jako bříza v severním větru, když políbit chtěl čelo té stařenky, jež mazlila se s ním tak ráda!

Muž zemřel jí záhy a jmění nezanechal; jen brala malou pensi kdesi od panství. Nestačila ani k výživě nejchudobnější. Vdova musila ohlížeti se po výpomoci. I pletla, háčkovala, vyšívala, pracovala pro lidi, za mzdu. Ruce její byly dovedné. Posýlala výrobky své píle do obchodu jednoho s podobnými tretkami.

Pražský sklad měl zákazníky výhradně jen ze vznešených kruhů a práce staré paní z venkova byly vždy zvláště hledány, měly odbytu, šly jako na dračku. Také byly to roztomilé věci, opravdu! Ty dětské kabátky, slintáky a povijany — vše bylo jako spředené ze sněžných vloček, pomocí pavučin. Kněžna R., když jednou spatřila malou takovou výbavu, přála si na místě míti synáčka... vrána, bohužel, nedala se ani tenkráte přilákat a v nepochopitelném rozmaru složila oba kusy okamžité své zásoby naproti k chudé dělnici, která měla sotva pro jeden na plenky...

Matka Františkova ovšem nedostala lví podíl ze stržených peněz. Ale nestěžovala si, byla spokojena. Jen kdyby byla s to udělat víc! Avšak den má hodin tak málo...

Konečně — jako příjem pomocný stačil výdělek úplně; matka a dítě neměly nikdy nouze.

Později ovšem bylo hůře. František rostl a studoval. Teď aby den byl měl nejméně čtyřicet hodin! Nebo aspoň kdyby nebylo toho spánku...

To vše nedalo se arci změniti. Ale od samého svítání do pozdní noci scvrklé, schromlé prsty staré paní pracovaly v spěchu zimničném. A František měl přece jen čeho potřebí.

Šťastný hoch! Žil jenom pro svou matku, jako ona žila jen pro něho. Také se nikde mu nelíbilo, nikde jej netěšilo než doma u maminky. Spolužáci ho proto dost si dobírali, byl jim pramenem stálých výsměšků; více dětinských zajisté nežli zlomyslných — ale jeho bolelo každé slovo a zahánělo jej tím více tam, kde byl jen obdivován a jenom hýčkán.

A takový byl pořád, i když dorostl už na muže. Ten člověk veliký, obrovský, s hranatými rameny a pěstěma, že by mohl tlouci křemeny, byl měkký jako dítě, nesmělý, stydlivý, a při každé příležitosti červenal se jako malá fiflenka z vyšší dívčí školy, když jí naproti z okna její oktaván pošle pokradmo první hubinku.

Nebyl nepřítel lidí; naopak, měl rád každého a všechny a byl vždy hotov rozděliti se s bližním svým o nejlepší sousto a následovat i třeba svatého Martina. Ale nevyhledával nikdy a nikde nikoho. Domov mu byl vším, stačil mu úplně a byl celým jeho blahem.

Studování záhy zanechal. Ne že by ho bylo mrzelo — ale kdyby tak mohl vystudovat leže doma na pohovce, moha čas od času upřenou k němu v starostlivé lásce matčinu tvář úsměvně přeletěti... To nešlo i nechal všeho. Že k vzdělání ostatně nepotřebuje školního prachu a může sám se učiti, podle libosti a záliby, bez předpisů školní pedanterie. Také opravdu v několika letech přečetl celé knihovny; měl paměť výtečnou i zjednal si vědomostí v skutku závažných.

Nebyl však ničím, praničím. Ani krejcaru si nevydělal. Nechal se živit stále od matky.

Veřejné mínění prohlašovalo se proti němu jednosvorně. Také nepochybně asi zaslouženě. On sám to cítil, sám to nahlížel, sám to věděl. Prosil matičku za odpuštění a sliboval polepšení, nedbaje nikterak jejích tvrzení, že vlastně všecko jest v pořádku a ona že nepřeje si nikdy, aby bylo jinak... Odpíral důrazně. Ona že, ubožák, stárne vůčihledě a sotva již vidí na oči... není-liž čas, aby mohla odpočinouti, zanechati své namáhavé práce? K čemuž by měla syna! Syna, který zavázán jest jí vděčnosti za všechnu péči, kterou měla o něho, za všechnu její lásku... Však jí vše oplatí! Ulehčí jí v šedinách, promění jí stáří na nebe...

A veliký František ležel celé dny na pohovce a četl, přemýšlel a snil, hloubal a dumal a blouznil... co zatím vedle něho matčiny prsty cinkaly svými věčnými dráty, aby měli oba co jísti...

Konečně však se vzpružil k činu. Odhodlal se nabídnouti se k nějaké užitečné práci. Sepsal vše co umí a dal se do novin.

Nedostal ani dopisu.

To jej překvapilo ovšem poněkud, ale upokojil se, potěšil sebe sama. Nikdo jej nezná. Proč žil tak poustevnicky?

Počal vycházeti a představoval se všude osobně, poptával se, pátral po příhodném místě pro sebe, po nějakém zaměstnání, zaopatření nějakém.

Dověděl se o tom, onom, ale nikde jej nepřijali. Odřekli zdvořile. Někde ovšem i dost hrubě. Že nic nedělal nikdy, byl vždy lenochem a co tedy může umět!

Rozčilil se a rozzlobil, zastával svůj duševní majetek, svoje vědomosti.

Pořádně se mu vysmáli. I počal sám přemýšleti o sobě a přišel k náhledu, že asi opravdu nic neví, ničemu se nenaučil, že nic nedovede, k ničemu není...

Zas ležel natažen na pohovce. Ale teď už nečetl.

Díval se na matku... Viděl, jak schází, jak se hlava její kloní k sraženým prsům, kterak hloub a hloub rejou se vrásky ve tvář a v čelo a hubení ruka... Podobala se již kostlivci: oči měla vpadlé od probdělých nocí...

Bylo mu k slzám, k zoufání. Zase počal psát, poptávat se, docházet kde jen se dověděl o nějakém postavení, sebe menší službičce. „Jenom nitku, abych se mohl zachytit...“ prosil pokorně.

Ale nic platno. Vracel se s nepořízenou. A konečně se už ani o nic nepokusil. Byl přesvědčen, že všecko jest marné. Že ničeho se nedodělá, že celý jeho život jest a bude bezúčelným, ničemným...

Matka sama už spínala ruce. Nestěžovala si na přítomnost, ale bylo jí o budoucnost. Ne její, ale synovu. Něčím přece musí být, něco zastávat... Teď stará se oň ona a bude starati se do smrti — — ale pak, až jí nebude, až ona odejde za tajemný práh hrobu... co bude s ním? Co se s ním stane, s tím velikým jejím dítětem? —

Vzala věc sama do ruky. Měla mnoho známostí a jednou vrátila se s tváří radostí zářící...

František bude zaopatřen! František dojde postavení! Majitel panství, u něhož sloužil otec, přijel na statek. Byl starý pán a měl nebožtíka rád; vdova neobtěžovala ho dosud nikdy i přivítal ji vlídně a slíbil všechno, co bude možná. Jenom aby syn přišel se představit — ale hned, zítra, zase že neprodleně odjede do Vídně.

Tu bylo chystání, příprav. František napřed matčinu zvěst přivítal s jásotem. To že Bůh na něho vzpomněl! Ale pak vyptával se na všechny podrobnosti matčiny návštěvy a stal se nedůvěřivým. Tedy že vlastně nic ještě není určitě slíbeno a závisí vše na tom, kterak se představí... Snad udělá dojem špatný, neobstojí v zkoušce a kníže jej pošle zpět... „Jak se můžete jen opovážit ucházeti se o něco takového!“ — řekne snad rozhorleně. František nevěděl oč se jedná, jaké místo jest uprázdněno... Ale byl už takovým. Kdyby byl dostal do ruky starý kalendář, aby dokázal, umí-li čísti, snad by nebyl opravdu z hrdla dostal ani slabiku...

Konečně si dodal přec jakés takés odvahy. Matka jej vypravila. Sklonil se k ní, veliký ten člověk, bledý jako křída a chvějící se jako list osyky — poznamenala křížkem jeho vysoké klenuté čelo a provodila jej až před dům . . .

Odložila pro dnes nadobro své nekonečné dráty a klesla na zem před starým obrazem představujícím matku boží Skočickou a modlila se vroucně . . .

Netrvalo dlouho a syn se vrátil. Sotva stál na nohou; kolena pod ním klesala.

„Tak brzo zde? nemohl tam ani dojít?“ — pomyslila si matka a tázala se přímo, co se stalo. Či byla by se snad mýlila včera? Byl slib knížete jí daný bublinou, jakou bývají slova útěchy velkých pánů, jež pronášejí ke každému žadateli, aniž by při tom myslili za mák na splnění, považovali vlídné svoje ujištění přízně za nějaký závazek . . .

„Pro bůh! Snad jsi ani nebyl předpuštěn? Byl jsi odmítnut hned na prahu — —“

„Nikoli — nikoli — —“ šeptal František. „Nedošel jsem ani k paláci . . .“

„Proč tedy se vracíš? Zapomněl jsi něco? — —“

„Ach, matko — — matičko . . .“ úpěl František. „Jsem nešťastný člověk . . . zničený . . .“

„A co se stalo? Co se jen mohlo stát? Co tě potkalo? — — Můj milý! — —“

„Ach, matko — považte — — drahá matko! Moje sladká matičko . . . Zajíc mně přeběhl přes cestu! — — A v samém městě! Blízko před samým domem! Jakoby schválně byl vyslán, aby mě zvrátil . . Považuji to za prst osudu . . . K čemu jíti dále? Učiniti jediný krok ku předu? — — Místo, kdybych je i dostal, nehodilo by se pro mne zajisté . . . Vždyť také nic neumím! K ničemu nejsem! K ničemu, pro nic — pro nic na světě . . .“

A František zase ležel na své pohovce, ruce pod hlavou, oči upřené nehybně ke stropu. Vedle něho stařenka s dráty chřestícími — ale s hbitostí váznoucí v umdlévajících prstech . . .

Zajíce snědl domovník. Chytil ho v zahradě, kam se chudák utekl, hnán z ulice; byl zabloudil sem, maje hlad, hledaje kde by co nalezl na zub v kruté zimě.

Brzo na to jednoho dne byl pohřeb z domu sousedního. Stará paní z komůrky zadní, na dvůr, s vyhlídkou na střechy, umřela. František vystrojil své matce slušný pohřeb. Prodal kde co, tak že nic mu nezbylo než nejnutnější nábytek — postel, stůl, židle; k tomu několik knih . . . a také ještě pohovka; podařilo se mu zachrániti ji, svou milou pohovku . . .

Co by si byl jinak počal, když vrátil se z pohřbu? Takto si ulehl, zamhouřil oči a dumal, dumal, dumal . . . Zdálo se mu, že duše jeho letí za duší matčinou . . . A potom zase zapomněl, že umřela. Viděl ji před sebou tak jak žila, malou, hrbatou ženušku, s tím hlubokým a laskavě k němu obráceným okem . . . A slyšel i její hlas . . . A slyšel i chřestění drátů probíhajících mezi prsty . . .

Ležel tak několik dní. Při tom nejedl než něco chleba a vody se napil, kterou přinesla posluhovačka. Ptala se, má-li nadále k němu chodit, jako dříve chodila, dokud matka žila. Nevěděl co říci. Proč pak by nechodila? Ale pak rozpomenul se, že nemá čím platit a odřekl. A baba nepřišla více.

Byl by nejraději umřel na své lenošce. Měl i sny, že ponořuje se do hluboké vody a pomalu opouští jej paměť . . . srdce přestává tlouci . . . přestává . . . přestává . . . tak! tak je to dobře! tak! — — Teď jenom ještě úder — jeden — — a druhý a třetí . . . pak přestávka dlouhá . . . a — jeden — dva . . . zas pauza . . . a teď: jedna — — — a nic více . . . dost . . . konec . . .

Nebyl však konec; byla to jen mdloba. František se zas vzpamatoval.

Ale hnouti se nemohl. Někdo ze sousedstva přišel na návštěvu a nalezl jej v stavu zbědovaném. Učinil poplach a zavolán lékař.

Byl to soudruh ze studií, dávný přítel. Nařídil vše, čeho potřebí, zavolal řádnou obsluhu, jíst poručil přinésti z hostince.

Marně se bránil nemocný — že nemá, čím by zaplatil, ani čím by odplatil, odměnil se a aby nechali raději ho jeho osudu . . .

Lékař nic nedbal. Neodtáhl ruku svou od toho velikého dítěte a František pod jeho dozorem se zotavil, pozdravil úplně. Byl zase silák, jen kvetl; tváře měl červené a oko plné zdravého ohně.

Doktor zkoušel s ním všelicos, zaměstnával jej všelijak; opatřil mu výživu.

František děkoval vděčně. Nestyděl se za práci žádnou, do všeho se hnal — byl by i štípal dříví nebo metl ulice. Jenom že všeho zas brzo nechal; za dva, tři dny dostavil se k příteli: to že není pro něho, že to nedovede — — že vůbec nic neumí, k ničemu není . . . Marné bylo všechno napomínání, povzbuzování.

To konečně i člověka tak výborného, jakým byl doktor, nadobro omrzelo. Nechal milého Františka. „Dělej si tedy co chceš!“ — rozhněval se.

A František zase ležel na pohovce a díval se ke stropu. Vstal jen když musil nevyhnutelně. Opisoval rukopisy spisovateli, který neměl ani polovici ducha, nadání, vědomostí, jako on sám.

Mnoho za to nedostal, ale jemu to stačilo úplně. Byl právě člověkem tím nejskrovnějším a požadavky měl co nejmenší.

Lidem se vyhýbal teď úzkostlivě a promluvil-li někdo na něho, byl by raději propadl se do země.

Při tom však nebyl bojácný, dokonce už ne zbabělý. To byste se mýlili. Statečnost jeho nebyla v odporu s rozměry jeho těla, s jeho skutečnou silou. Jednou skočil do vody pro tonoucí dítě. A jindy zadržel splašené koně letící úprkem po srázné cestě. Nepustil je, až přikvapili lidé a z kočáru snesli ustrašenou dívku.

Byla to dcera knížete, k němuž měl kdysi přijít. Podala mu ručku a tiskla dlaň jeho upřímně. Prosila, aby ji navštívil, že teprve pak se poděkuje.

Také opravdu na něho čekala, na svého zachranitele, hezkého muže, s kterým seznámila se, dlužno pravdě dáti svědectví, na dobu naší trochu romanticky. Nepochybně ale dívku právě to zvláště zajímalo; vyšla nedávno z pensionátu a bylo jí teprve šestnáct let. Snila jen o svém hrdinovi, který zdál se jí Heraklem . . .

Také jej událost vzrušila. Bylo to erotické intermezzo v jeho životě. Vedle matčina obrazu vyhnpovalo se teď poprsí krásné princezny . . . a konečně dosud jedině zbožňovaná stařenka musila úplně ustoupiti . . .

*

František viděl jen čarovný zjev dívčí — modré, šelmovité oči. zlatěplavý vlas, růžová ústka... A ret se blížil k retu jeho — ohnivá jiskra v očích, kterou byl postihl v očích jejích, měnila se v plameny opravdové, vášnivé lásky... „Miluji tě! Miluji tě!“ — — slyšel zcela zřetelně na blízku, v těsné blízkosti.

„Ne —“ odpověděl František krásné vidině. „To nemůže být! Miluji tě též — ó ano — — nevýslovně, nade vše tě miluju... já umru láskou k tobě... ale nemohu tě nikdy dosáhnout... tys příliš vysoko a — já jsem červ... já jsem červ! — —“ A nehnul ani prstem, aby pozdvihl se z prachu.

A čekání mladé kněžny bylo marné. Dlouho nemohla zapomenout na svého rytíře. Konečně ovšem se provdala za rytíře skutečného, s řády na prsou a s četnými statky. Žila v přepychu a byla snad i šťastnou — nevím opravdu. Ostatně na tom zde nezáleží. Františka nespatřila nikdy.

Nežil také ani dlouho; od onoho dobrodružného dne chřadl vůčihledě, až zemřel; lékaři pravili: srdeční dávnou vadou.

V celku jej nikdo nelitoval a málokdo šel za rakví. „K čemu byl na světě?“ — Znělo neúprosné a souhlasné odsouzení. „Vždyť nebyl k ničemu! — —“

A rozváži-li se vše dobře — opravdu... jaká škoda z jeho ztráty? — —

Ten veliký a krásný muž, plný síly v pažích a ušlechtilosti, něze v mysli — člověk moudrý a dobrý — — — Jak to přijde? Kterak to přijde? — — —

Takovou hádankou jest někdy lidská duše, vidíte...

Olgerd Gejštor.

Povídka veršem od *Julia Zeyera.*

(Pokračování.)

Tu vrata rozlítla se, spěchala
vstříc Dajnasovi dívka věnčena
tou větví s lípy sudbou danou jí,
a zvolala: „Ó já tě miluju.“

Při jasném svitu hvězd však viděla,
že Dajnas mrtev. Žal tu zlomil ji
jak vítr květ, a padla do mdloby,
a stará máť když u ní plakala
u lože klečící, tu pravila:
‚Již nermuť se, ty stará moje máť!
Dům věčný vystavte mi, skryju tam
tvář před sluncem, ať jiné těší svit
ten jeho svatý. Obuv dejte mi,
na dalekou já vydávám se pouť!
Jdu na hosty, odkud se nevrátím!‘

Tak pravila, a tiše zemřela
při zpěvu slavíka, a ‚lesů máť‘
se rozplakala samou lítostí,
když viděla, jak duše Skajstoji
do temna hvozdu, touhou puzena
se nesla za slavičím klokotem —
však dostihnouti ptáka nemohla,
a mezi trní klesla znavena...
Tu proměnila v růži stolistou
‚máť lesů‘ dívčí duši unylou;
ta — věčný zákon káže tvrdě tak —
vždy rozkvétá, když slavičí již zpěv
se neozývá více na nivách.
To na památku lásky děje se
těch neblahých na Litvě milenců.“

Tak končil Olgerd; nocí, zdálo se,
že tichý plynul vzdech, ten tajemný,
jejž slyšíš často, aniž uhodneš,
kde vznik' a kam se nese, věčí vzdech.
A bylo ticho. V stínu Marie
své družce šeptala: „Teď náhoda
nám nápomocna! Vhodná chvíle to
o lásce přímo mluvit s rytířem
a vniknouti snad v jeho tajemství!“

A Anna usmála se laskavě,
a oči její od hvězd na zemi
se obrátily, plny paprsků,
a učinila krok, a ze stínu
na světlou stezku stoupla, pozvedla
pak hlasu svého, pravíc: „Pohádka
ta vaše krásná jest.“ Tu nastal ruch,
neb všickni vstali uslyšíce hlas
ten tichý, sladký, poklonili se
pak hluboce, královnu vidíce,
a ona blíže šla a stanula
teď před Olgerdem v záři měsíčné.
Od hlavy bílý závoj plynul jí,
jas linul z něho jak ze světlušek,
a v rukou měla z růží kytici,
a spanilejší byla nad růži,
a Olgerdovi srdce chvělo se,
když pravila mu: „Litva tedy jest
vlast vaše, pane? Který jest váš rod?“

„Jsemť pouze rytířem,“ jí Olgerd děl
a cítil jakous trpkost v duši své,
že taká propast zela mezi ním
a slavných říší mocnou královnou.
„Jsemť pouze rytířem, a majestát
váš nezaslechl nikdy Gejštorů
as jméno neskvělé.“ Tak pravil jí
a sklonil hlavu; ona děla však:
„Vy pravíte, rytířem ‚pouze‘ jsem!
což komu lze být více v křesťanství
než pravým rytířem? Ne, zajisté!
A že jím jste, to věru zdá se mi.“

To slovo velký podiv vzbouzelo,
šept kolem ozval se, a Olgerdu

se zdálo, že se v duši rozbřeskla
mu hvězda velká, leskem zázračným.
Však Anna s milostivým úsměvem
tak dále mluvila. „Vy nevíte,
jak vaše pohádka mne dojmula;
jest Litva rodu mého kolébkou
a maně často moje myšlénky
tam letí ve snách... Vaše pohádka
jak pozdrav zněla z luhů litevských...
Já věru měla bych se odměnit
vám, pane rytíři. Však nevím jak.“
A mlčela. Za chvilku s úsměvem
však pravila, pozvednouc kytici
svou růžovou: „Ty květy dát vám chci —
pod jednou ale, pane, podmínkou:
jen tenkráte, kdybyste upřímně
a bez ohledu na mou osobu
na tuto otázku mi odvětil:
Nuž, rcete, pane, komu dal byste
ty růže moje, které z přítomných
zde dam, neb třeba z nepřítomných též,
dle toho ne, jak dvornost káže to,
dle vlastního však srdce zákona.
Neb zajisté že, mlád jsa, blouznivě
se podáváte citům milostným.
Vy mlčíte? Ó, to jest vyznáním.
Nuž, láskou vaší zaklínáme vás,
by tajemství své jste nám objevil.“

Byl Olgerd jako hromem omráčen,
a síly jeho opouštěly jej,
smrt zdála se mu blízká, mrákota
zrak jeho kryla; z šera toho však
mu jasně Anna hvězdou svítila,
ten sladký hlas jej volal k životu,
a lil mu mocné kouzlo do srdce,
a sebral síly své, a promluvil
sám nevěda odkud mu přichází,
ta jeho odpověď: „Ó paní má,
když Milost vaše káže, poslechnu!
Nuž pravím vám, co rytíř a co muž,
a zajisté že s úctou povinnou,
a v pokoře před vaší výsostí,
že nejen dnes a zde ty květiny,
však vždy a všudy jedině jen vám
bych podal, v prachu klekaje!
Ne proto, paní, že jste královnou,
však proto, že jste dobrá, vznešená,
a rodné země pravým andělem,
a že jste ctí a slávou paní všech.
Vás, paní, nezdobuje koruna,
vy leskem větším zdobujete ji.“

Po těchto slovech Olgerd poklekl,
a překvapeně Anna mlčela,
pak pravila mu prostě s úsměvem:
„My od srdce za chválu děkujem,
a za to velké o nás mínění.“
Svou kytici pak ke rtům pozvedla
a pravila: „Nuž, růže podržím,
dar jako váš, mi nazpět vrácený.“
A zamyšlena tiše s družkou svou
se dále brala zdřímlou zahradou.

Byl Olgerd bledý, chvěl se, nevěda,
jak slova její měl si vykládat,
snad uhodla, snad byl se prozradil
svou odpovědí, která odvážná
se jemu nyní zdála, přesmělá
V svém překvapení skrývala snad hněv
svou vlídností, přec uvnitř karajíc.
Ó kéž se mýlil! Slavně přísahal,
že ještě hlouběj' pohřbí lásku svou
do nejtajnějších duše zášerů,
jen tenkráte když mine nebezpeč!
Noc celou trávil ve snách horečných,
a ráno spěchal v svatovitský chrám
na místo obvyklé, a královna
když zjevila se, zdravil se strachem
ji s velikým, hlubokou poklonou,
a ona děkovala milostně
svou krásnou hlavu kloníc na prsa,
jak děkovati pouze na pozdrav
těch v říši nejvyšších byl dvorský zvyk.
Pak poklekla a zbožný její zrak
od oltáře se neodvrátil víc.
Tu Olgerdovi břímě valilo
se od srdce. Byl víc než blažený,
a sliboval, že z cesty půjde jí,
by jistěji své choval tajemství,
a hleděl na ty ruce bělostné,
jak ovinuty dlouhým růžencem
zrn stříbrných a z rudých korálů,
se krásně spjaly v tiché modlitbě,
a přál si toužebně, by třímaly
již knihu, kterou pro ni maloval,
a v kterou všechen vzlet a všechny sny
své čisté, vroucí, jak do pokladny
tak dlouho střádal již...

A nový vznět
mu dala k práci tato myšlénka
a loučiv na dlouho se pohledem,
tvář od královny posléz odvrátil,
chrám zanechal — a domů rychle spěl,
a uzavřel se znova v komnatu
a s novou pílí, šťasten, pracoval,
a víc a více Annu miloval,
však s city víc a více svatým snům
se podobajícím, a nebažil
již ani viděti ji den co den,
když toho odříkání žádalo
to slavné jeho, velké tajemství.
Vždyť v duši jeho žila jako květ,
jenž vůní svou jej blažil, věčný ráj
svou luznou vidinou mu kouzlila,
a její hlas mu stále v sluchu zněl
jak hudba nejsvětější pod sluncem —
Svět ostatní kol něho zapadl
jak do mlžin, on na něj zapomněl.
Tak stalo se, že tušit nemohl,
jak zatím u dvora co nejtišej'
se zráda proti němu strojila.
Neb závist sledovala jako stín
té velké přízni, kterou královna
na jeho byla dala tenkráte

na večer v zahradě, a závist ta
jak zmije rostla, která živí se
svým vlastním jedem. Sítě tajemné
se předly kolem jeho osoby,
lež, ploužící se neurčitě tmou,
bez jádra, matná, věčně měnivá —
vždy ale záhubná, jej třísnila
svou slinou žíravou a úmornou.
Jen šeptmo, na počátku syčela
ta příšera na jméno Olgerda,
až slovo „pikhart“ jednou vyslovil
pán z Šellenberka, Petr Jošt,
ten dávný jeho tajný nepřítel.
Hned tisícerým echem dunělo
to nařknutí, a nikdo nepátral,
zda pravdu opakuje nebo lež.
To bylo v době, když král Ferdinand
do Prahy přijel, mraky hrozivé
když se všech stran se v Čechách jevily,
a o piklech když právě pikhartských
se na hlas mluvilo, a Ferdinand
když jako bouře hleděl na Čechy.

Jak anděl světlý Anna stála tu
před chotěm přísným, lásky pavézu
nad národem svým mocně pozvedla,
své duše sladkost králi kanula
jak zlatou mannu v mysl dráždivou,
a celé Čechy Anně žehnaly,
a lid se tlačil, by ji uviděl,
když zjevila se někde veřejně.

Však Anna vidouc, král že žárliv jest
na lásku, kterou projevoval lid
tak nadšeně, tak vřele, upřímně,
se neukazovala nikde víc,
ba ani na mši nechodila již,
a doma konala svou pobožnost.

Tou samou dobou Olgerd dokončil
svou práci; s nadšením pak uslyšel,
jak znova Annu slavil český lid
co přímluvnici svou, a zatoužil
tu sladkou zase uviděti tvář.
Byl zklamán, když ji v chrámu nenalez',
a snažil se o přístup ku dvoru —
tu poznal teprv piklů temnou síť,
a úžas jal jej... Spěchal do domu
hned pana Lva, i ten však chladným byl,
vždyť v starostech o české království
a o vlastní u krále pověst svou
byl na Olgerda, věru, zapomněl,
a teď mu pravil klidně: „Olgerde,
ty přece jenom pravdu tenkrát měl's,
když jsi na Litvu svou se vrátit chtěl!
Já lituji, že jsem tě zdržoval.
Zde nekyne ti žádná budoucnost.
Tou chvílí nemohu ti pomoci:
u dvora dvéře jsou ti zavřené.
Sám neseš vinu, prosté děcko ty!
Proč nedovedl's lépe kořistit,
když chvilku přízeň na tě smála se?
Jdi do svých lesů. Přízeň minula“

(Pokračování.)

Přehled vývoje anglického dramata.

Píše *V. E. Mourek.*

(Dokončení.)

Však zde bude na místě pověděti několik slov o vnějším zřízení divadel a jeviště. — Stálých, zvláště ku hrám dramatickým zřízených budov divadelních s počátku ovšem nebylo. Hry konaly se původně v kostele, později na hřbitovech, náměstích — a když drama zesvětštělo, při dvoře královském, na sídlech velmožů, v kolejích universitních a jiných budovách soukromých. Také herci byli původně ochotníci. Ale když oblibenost her dramatických se šířila, tvořila se družstva skutečných herců, jak již pověděno, pod záštitou velmožův, a jala se i kočovati po venkově a hráti na radnicích měst, na zámcích statkářův a nejčastěji v nádvořích zájezdných hospod, které, jak se podobá, typem svým podaly základní rysy pozdějších stálých divadel. Na dvoře bylo jeviště, velmi prostě zhotovené z prken přes kozlíky nebo prázdné soudky nakladených, a z jednoduchých rámců z laťoví. — Diváci nižších stavů před ním stávali přímo na zemi. Vznešenější posluchačstvo mělo také hlediště vybranější. Staré zájezdní hospody anglické, jichž některé typy dosud se zachovaly, stavěny bývaly do čtverhranu kolem nádvoří, a do prvního, druhého patra chodilo se po otevřených pavlačích, které se táhly kolem celého čtverhranu. S pavlačí chodilo se přímo do světniček hostinských.

Nuže hrálo-li se na jevišti, na dvoře sbitém, divadlo, hosté mohli jen vyjíti přede dvéře svých světniček na pavlač, odkud pohodlně přehlédli jeviště i diváky před ním shromážděné. — Tyto pavlače zájezdných hospod a hostinské světničky snad jsou pravzorem pozdějších galerií a loží divadelních.

Na tomto primitivném stupni zřízení divadelní ovšem dlouho nezůstalo. Záliba ve scenických hrách brzy způsobila nutnost stálých a schválně ke hrám upravených budov. Již roku 1576 herecké družstvo hraběte Leicestra pořídilo si stálé divadlo, zakoupivši částku zrušeného kláštera Černých mnichů (Black friars) v Londýně a upravivši ji ke svým potřebám. Současně neb o málo později zřizována jsou divadla jiná tak, že za Alžběty a Jakuba I. bylo jen v Londýně prý asi sedmnácte divadel stálých.

I tato byla ještě velmi prosta; a nejedno podrželo základní podobnost ke starému vzoru, zájezdní hospodě. Na př. i *Globus*, divadlo nejlépe prospívajícího družstva, jehož členem byl sám Shakespeare, nebylo ani kryto; pouze nad jevištěm byla stříška *došková!* Hudebníci v něm měli zvláštní vysokou pavlač nad samým jevištěm. — Také jeviště samo bylo nadmíru prostičké nemajíc pražádných dekorac malovaných. Opona hlavní, zdá se, že nevytahovala se vzhůru a nespouštěla, nýbrž otvírala se a zavírala kolmo uprostřed. Nedostatek malby na jevišti nahrazován jest způsobem velmi nedokonalým. Aby obecenstvo vědělo, kde děj se koná, vyvěšovaly se plakáty s nápisy Řím, Athény, Londýn, Florencie a pod. nebo vystavovala se nebo nad jevištěm připevňovala s nápisy podobnými *prkna* „která znamenala svět“.

Ložnici naznačovali prostě postelí na jeviště postavenou; *palác* pozlacenou lenoškou pod nebesy, *kostel* oltářem, *hostinec* stolkem nálevním s láhvemi a korbeli a pod. V pozadí jeviště stávalo stálé lešení dřevěné, jehož užívali v potřebách rozmanitých, jako měla-li která osoba ve dramatě slyšeti, co ostatní mluví, sama nejsouc jimi viděna, nebo měl-li hovor díti se mezi jednou osobou buď v okně, buď na pavlanu, a druhou na ulici (jako ve slavné zahradní sceně v Romeu a Julii). — Ve prostoru mezi podstavami tohoto lešení také bývalo zřízeno vedlejší jeviště, jako na př. pro němohru v Hamletu. — Při truchlohrách celé jeviště ověšeno a postřeno bylo černým suknem: jinak podlaha postlána byla sítím a rákosím, jakož tenkrát i ve světnicích bylo zvykem.

Úlohy všecky hrávali jen herci; hereček nebylo; ženské úlohy dávány jsou chlapcům nebo mladíkům útlého těla a staré zprávy svědčí, že proto nebyly odehrávány špatně. Osoby ve dramatech bez rozdílu vystupovaly v kroji tehdejšího věku, jenž na štěstí alespoň byl malebný. Hrubé anachronismy odtud pocházející neurážely obecenstva, kterému také nevadil nedostatek prostředků dekoračních. Se stanoviska vnitřní umělecké ceny dramat věci tyto dokonce byly prospěšny. Pozornost obecenstva neodvracela se na vnější výpravu a nádheru; bylo tudy básníkům tím více péče vynakládati na osnovu děje a charakteristiku osob. Konečně ještě jednu okolnost sluší podotknouti. Diváci od herců ani nebyli přísně odděleni. Nejvznešenější panstvo sedalo na jevišti samém; vystrojení šviháci stavěli na odiv nádherné šatstvo, i za hry samé kouřili ze hliněných dýmek a často nahlas projevovali své úsudky o hercích a hrách, nezřídka také s ostatním obecenstvem ve hledišti bez ostychu hovořili. — Na hercích bylo i na básnících, aby úchvatnou hrou diváky tím více upoutali, aby tato veliká volnost nezabíhala ve výstřednosti — kdežto jinak živý styk personalu hereckého s obecenstvem činil z nich takořka jedinou rodinu a rozhodně zvyšoval celkovou náladu poetickou.

Za takovýchto poměrů divadla vniterních i vnějších vystoupil Shakespeare. Nelze tuto pustiti se do podrobného vylíčení obsáhlé činnosti jeho, o které již napsáno jest mnoho obšírných knih, aniž látka dosud jest a kdy bude vyčerpána, jako není dosud vyčerpán ten Proteus mnohotvárný, život lidský, jejž nám Shakespeare se mnohých stránek zpodobil. — Mohlo by se poukázati k tomu, kterak činnost svou zahájil velmi skromně, jsa hercem s počátku zcela podřízeným a předělávaje na zakázku starší kusy v nové, a kterak odtud přešel ke tvůrčí činnosti samostatné; — mohla by se velmi učeně roztříditi díla jeho buď dle vnitřní ceny, která, jak známo, jest velmi nestejna (neboť jako Homér tak i hodný Shakespeare nejednou podřimuje!); anebo dle doby vzniku jejich, která u většiny jest naprosto nejista; anebo dle původu látky jejich; anebo dle šablony obvyklé v tragoedie, komoedie, historie. — Anebo také mohli bychom se životopisci jeho hádati se o tom, čím Shakespeare vlastně byl, nežli se stal hercem a básníkem dramatickým — zdali opravdu plavcem, či právníkem, či lékařem, či filosofem, čili studoval theologii; zdali uměl latinsky a řecky, či neměl pražádného vyššího vzdělání a skutečně prodával s otcem svým, prý, maso nebo punčochy nebo rukavice — neboť to všecko o něm se tvrdí s větším menším důrazem, poněvadž prý ve spisech svých mluví — a to je svatá pravda — jako kněz, lékař, právník, filosof atd. z povolání: však toho všeho neučiníme. Dosti na tom, že Shakespeare byl básník nadání obrovského, jediného, že ve 37 kusech svých zpodobil celou řadu lidí různých stavů, vůbec *člověka* a *život* sám mistrovstvím dosud nedostiženým. — Není třeba při tomto obdivu uzavírati se a úmyslně slepým býti k vadám jeho, které také jsou dosti značné.

Jedna jest, že děj, který ve hlavních rysech dosti dobře, zhusta i výborně bývá osnován a zauzlen, v podrobnostech jest příliš roztrhán a rozerván tak, že jest pravým křížem moderního dramaturga uvésti jej nyní na jeviště. Proměny scen jdou za sebou příliš rychle. To vysvětlí se snadno tím, že za Shakespeara nic nebylo lehčí nežli proměniti scenu: vyvěsil se jiný plakát nebo vystavilo prkno s jiným nápisem a děj byl třebas o sta mil zeměpisných přenesen; nebo odstranili stolek nálevní a přinesli lenošku pod nebesy, a diváku bylo vmysliti se z hospody do paláce. Herci při tom často ani s jeviště neodešli. — Jiná vada jest ta, že vedle míst nejvznešenější, etherické poesie nezřídka Shakespeare vplétá výbuchy nízké, ba sprosté vášně. To vyložiti dlužno povahou doby tehdejší. Dobře přirovnáno s tím, že i nejušlechtilejší víno kvasením vymítá škaredý kal — a Shakespeare nedělal se nikde zrcadlem ctnosti, nýbrž chtěl býti a jest věrným obrazem skutečného života, který vedle stránek světlých má také stránky velmi, velmi temné. Odtud také vyložiti dlužno směs živlů tragických s komickými, kterou již jsme naznačili. O četných anachronismech a hrubých poklescích zeměpisných, ze kterých nejznámější snad jest ten, že Bohemii činí přímořskou zemí — o těch ani nemluvíme. Říká-li kdo, že nedostatky tyto a podobné činí, že Shakespeare není básníkem klassicky dokonalým, postačí za odpověď, že jím ani býti nechtěl, ba nemohl, poněvadž jest z hlavních repraesentantů romantiky, k jejímž podstatným znakům náleží nepravidelnost a pravý opak klidu klassického. — S toho stanoviska již důmyslný vykladač Shakespearův King podotkl, že přímořská Bohemie ani není vadou, nýbrž právě naopak dobrou charakteristickou známkou poesie Shakespearovské. — —

Děje dramata anglického od Shakespeara po naše doby jsou dějinami stálého úpadku — ne že by nevykazovaly některá díla výborná, ale proto, že proti Shakespearovi neustále upadají k ceně čím dále tím nepatrnější.

Úpadek počal vlastně již za Shakespeara rozštěpením dramatiků ve dva tábory. — Nebyl totiž Shakespeare na vrcholku dokonalosti umělecké sám. Taine (výborný historik literatury anglické, ač rodem byl Francouz) praví, že skoro současně tenkrát působilo 40 básníků dramatických, z nichž deset bylo výborných a jeden všech největší (Shakespeare) — že od nich sepsáno bylo několik set kusů, z nichž alespoň padesát jest děl mistrovských. V tomto zástupu básníků, jak řečeno, dva směry různé lze pozorovati. Jedni, v jichž čele stál sám Shakespeare, byli národnější, jsouce tlumočníky, abychom tak řekli, nezkrocené síly přírodní, člověka v plném rozkvětu přirozených pudů — podobili bouřlivější vášně, nedbali hrubě o pravidelnost formy.

Druzi, — a těch náčelníkem byl Ben Jonson, o devět let mladší nežli Shakespeare — domnívali se, že i ve drama, jak Taine praví, potřebí jest vložiti „slušnou filosofii, ušlechtilost a důstojnost“; proto spravovali se více příkladem antickým, byli korrektnější formou; mohli bychom říci také, že byli učenější, pedantičtější a daleko neohebnější nežli Shakespearovci.

Pokud Shakespeare sám působil, odpor obou těchto směrů nemohl objeviti účinků příliš škodlivých, ale hned po jeho odstoupení s jeviště vrchu nabýval směr druhý, méně národní, a drama tím hynulo, hlavně také proto, že ze stoupenců Shakespearových mnohý měl sice *některé* výtečné stránky jeho, ale všech jich v duchu svém neslučoval nikdo.

Prázdná jména těchto básníků zbytečno by bylo uváděti, když nelze o nich promlouvati obšírněji. Zmínku zasluhuje to, že již tenkrát objevila se společná literární firma Beaumont & Fletcher, od nichž pocházejí asi 53 dramata; pak o Ben Jonsonovi sluší připomenouti ještě to, že zásadný rozdíl názorů jeho o dramatě nebránil mu býti Shakespearovým upřímným přítelem. Z děl jeho přes jakousi neohebnost alespoň některé komoedie k Shakespearovým cenou dosti se blíží; a neobyčejnou poetickou lahodou vynikají texty ke dvorním maskám, jichž Jonson sepsal více nežli třicet.

Mnohem větší rána snesla se na scenickou musu anglickou z poměrů politických a socialných. Po slavných dobách Alžbětiných dosedli na trůn Stuartové. Za Jakuba I. v literatuře jevily se ještě účinky šťastnějších dnů předchozích; ale za Karla I. (který roku 1649 skonal na popravišti) již zmatky politické podrývaly veškeru činnost duševní, a když pak vláda přešla v ruce puritanského sněmu a později Cromwella, odzvoněno jest brzy divadlu umíráčkem. Již roku 1642 dlouhý parlament vydal dne *2. září* rozkaz, aby po čas neblahých bouří občanských všecka divadla zůstala zavřena. (Roku 1644 jisté družstvo herců pokusilo se provozovati kus „Král a nekrál“ od Beaumonta a Fletchera — kus zajisté již titulem v tehdejších dobách zlověstný — a všichni herci byli zatčeni a uvězněni.) Roku 1647 a 1648 zákazy sněmovní jsou obnoveny a odtud do návratu Stuartů na trůn Karlem II. roku 1660 mimo nečetné pokoutní na venkově a úkradem provozované hry nebylo řádného představení v Anglii.

Po restauraci Stuartů sice hned zase zavedeny jsou řádné hry ve dvou stálých divadlech londýnských najednou, ale brzy ukázalo se, že staré Shakespearovské drama národní bylo vytrženo z kořenů nenahraditelně. Když Sir William Davenant je chtěl oživiti, neujalo se. Davenant, chtěl-li dojíti úspěchu, musil Shakespeara předělávati a *kaziti*. Byl to účinek vzorů francouzských, přinesených Karlem II. z vyhnanství, jimž poněkud alespoň bylo připravilo půdu již korrektní drama Ben Jonsonovo.

První veliká změna zasáhla úpravu jeviště, které na místo staré prostoty jalo se pěstovati vnější nádheru dekorací a mašinerie, a tím, jakož i bujným tanci, zpěvem a hudbou odvracelo pozornost od vlastního dramatu k věcem vedlejším. Také ženské úlohy hrány jsou odtud již pravidelně herečkami — (první prý byla Desdemona v Othellu, předělaném od Davenanta).

V tragoedii místo bývalého pestrého děje, jenž býval věrným obrazem života, zaujala škrobená strojenost; místo bývalého řízného, dle potřeby mírného a zase vášnivého, bolného a hned zase bodrého dialogu nadešly prázdné deklamace a bombastické tirady. Ještě patrněji než u Davenanta neblahé zvláštnosti tyto vystupují u Drydena, jenž působil na sklonku století XVII., a jednak theoreticky v pojednání o dramatické poesii zastává se rýmu a francouzských pravidel tragoedie, jednak prakticky je provádí, představuje v kusech svých reky nade vši možnost a pravdu statečné, obětovné, subtilně o lásce rozumující, zkrátka ne lidi, nýbrž nemožné idealy škrobené dokonalosti. Za přirozený rozvoj děje nastupují jen romantické náhody, překvapující, neočekávané a tudy nemotivované a nepravdivé. K tomu ruší illusi nejapné prology a vodnaté epilogy. A ty všecky vady má, ale nemůže nahraditi nádherná versifikace, mohutný deklamatorský dialog a hojné sceny eristické, ve kterých Dryden nad míru si libuje.

Tak vypadala obživlá po restauraci tragoedie; a přece ještě daleko hůře bylo s komoedií.

Jakmile povolil tlak nerozumné přísnosti puritanské, tlumená, vrozená živost povahy lidu vzepjala se ve druhý extrem: zavládla nezřízená rozpustilost, chopila se živě lehkovážných názorů mravních, přinášených z Francie, a podporována jsouc úžasnou prostopášností dvoru, zvrhla se přímo v nestoudnou, nerdící se oplzlost.

Dobře připomíná v té příčině Taine, že při známé pohyblivé, lehké, ale vždy duchaplné, elegantní povaze Francouzově frivolita jeho sebe větší nikdy nezaběhne v odpornou zámeznost. Anglická povaha jest jiná, opak lehkosti a elegance — při té frivolita musila se převrátiti ve výstřednou neomalenost. — Tak soudí Francouz, a domácí kritikové angličtí, mimo jiné i slavný Macauley sami s ním v tom se srovnávají. (Spravedlnost ostatně žádá, abychom vyslovili, že již Skakespearovi stoupenci měli o mravnosti na divadle názory daleko volnější, nežli přísní mravokárci. Zejména firma Beaumont a Fletcher s této stránky vyznačila se velmi ve svůj neprospěch.)

Škoda jest, že nešvara tato v komoedii se zahnízdila: neboť naskytli se jí pěstitelé jinak opravdu velmi nadaní, kteří zosnovali kusy výborné zauzlením děje, pestrou, zdařilou charakteristikou, řízným vtipem a skvělým dialogem. Pět básníků hlavně bývá jmenováno: Etherege, Wycherley, Vanbrugh, Farghuar a Congreve, z nichž nejméně mravního citu má Wycherley, který, vylíčiv v pověstné své veselohře Plain Dealer (jejíž látka ostatně vzata jest z Molierova Misanthropa!) největšího hanebníka, ani sám sobě není vědom, že by nelíčil výborného poctivce.

Při ostatní soliditě anglické povahy národní nelze se diviti, že proti tomuto nestoudnému směru zdvihl se za krátko energický odpor. Přišel se strany povolané. Nadaný mladý duchovní Jeremy Collier na samém sklonku sedmnáctého století pozdvihl hlasu svého proti nemravnosti a světáctví jeviště, a sice nikoli snad tonem kazatelským, kterým by zajisté ničeho byl nepořídil, nýbrž zbraní jediné vhodnou: řízným vtipem a zdrcující satirou. Ve zvláštní brošurce rozebral hanebný tento vřed tak nelitostně, a zároveň s úchvatností tak ohnivou, že Dryden, v eristice jinak mistr kovaný, zahanben jsa, mlčel, a Congreve který v neblahé pro sebe chvíli rukavici zdvihl, bránil se tak chatrně, že Collier podržel i smíšky na své straně a tudy dokonale zvítězil. Ukázalo se, že Collier byl jen tlumočníkem toho, co ve všech lepších třídách národa již se cítilo.

Od té doby nadešel také obrat k lepšímu, ba ve tragoedii několika mladšími vrstevníky Drydenovými stal se i pokus návratu ke starému dramatu národnímu. I Shakespeara samého začato zase uváděti na jevišti beze změny, a co také jest charakteristické, již tenkráte dostalo se mu prvního kritického vydavatele, také tragického básníka Rowea. — Však snahy tyto byly jen pokusy a nevydařily se, jednak že básníci (mimo právě dotčeného Rowea ještě Otway, Lee, Southerne, Crowne, Lillo) přes pěkné nadání dramatické přece jen neměli mohutnosti genia Shakespearova a tudy nanejvýše zmohli se na pathetické tragoedie rodinné (zejména Lillo) — jednak také proto, že záliba ve francouzské korrektnosti a zvučně prázdných deklamacích byla příliš zmohutněla, aby bylo možno ji vyvrátiti.

Takto tedy století XVII., které na počátku svém bylo ještě vidělo Shakespeara na vrcholku dokonalosti, skončilo nehrubě slavně, a vrhlo stín svůj i na počátek století XVIII. Někteří z básníků právě jmenovaných (Southerne, Lillo, Rowe) činnosti svou ještě zasahují v novou dobu, a roku 1713 slavný essayista Addison zase vydal tragoedii *Cato*, která skládá se jen z velebně a nádherně chladných tirad ve vkusu francouzském, přísně šetří všech pověstných jednot dramatických, ale nemůže jimi nahraditi úplný nedostatek dramatické osnovy děje a naprosto chatrné charakteristiky. — I co po něm ve tragoedii po všecko století XVIII. bylo vykonáno, nepovznáší se nad prostřednost, ba většinou ani prostřednosti nedosahuje. Spadá sem, co napsal slavný skladatel Nočních myšlének Young, i básník Počasů Thomson, i novelista Smollett, i velmožný diktator vkusu literárního své doby Johnson, a mnozí jiní, jichž jména jen v literární historii jsou zapsána. V některých dramatech vážných zavládla mimo to chorobná sentimentalnost, přenesena byvši bezpochyby z novel Richardsonových, která jim ovšem ceny nepřidala. —

Jedna zásluha však XVIII. století přísluší, a ta jest konečné rozhodné vzkříšení Shakespeara samého na jevišti výtečnými herci Garrickem, a později Kemblem.

Poněkud lépe věci se mají v komoedii, ve které z valné spousty prostřednosti alespoň některá jména pojistila si cenu trvalou. Nového tam ovšem nic nepodáno: jen nemravnost odstraněna a působivosti hledáno ve vtipném dialogu, dobré charakteristice a zdařilém zauzlení pestře rozmanitých situac. — První monumentalní dílo složil Oliver Goldsmith, původce věčně svěží novely Vikáře Wakefieldského. Jest to veselohra She Stoops to Conquer, jejíž poutavost zakládá se na osnově živých fraškovitých náhod; a charaktery, ač jsou jen lehounce nastíněny, jsou přece nad míru zajímavou gallerií výstředních obrázků.

Pak slavní herci Garrick, dva Colmanové (otec a syn) a Samuel Foote sepsali několik komoedií, z nichž některé dosud na jevišti anglickém se udržují. Jmenovitě Footovy frašky svou dobou činívaly pravou sensaci. Že však hlavní síla jejich byla v karikování skutečných osob, potuchla zajímavost jejich již značně.

Největším konečně komoedem byl Richard Brinsley *Sheridan*, jehož dvě veselohry: charakterní *Sokové* a situační *Klevety* právem těší se slávě světové. Původní invencí ostatně ani Sheridan se nevyznačuje. Taine dobře připomíná, že myšlénky na „Klevety“ vzal ze dvou komoedií Molierových (Misanthrop a Tartufa), a dva reky z Fieldingova slavného románu (Tom Jones), a z těch ingrediencí že složil nejskvělejší ohňostroj sršivých vtipů.

Jen mimochodem budiž podotčeno ještě, že ve století XVIII. vznikla také opereta anglická za vzory vlašskými, které tou dobou do Anglie byly uvedeny. *Gay* roku 1726 složil první libretto anglické, a nový druh tento došel jako všude tak i tam obliby tak veliké, že hojně byl pěstován. Za nejlepší operetu zase pokládají (Byron) Sheridanovu Duennu.

Taine praví, že Sheridan jest jako dessert dramatického básnictví anglického, a po něm že nezbývá leč zdvihnouti se od stolu. Jest tomu tak vskutku. Od Sheridana, jehož komoedie vyšly na světlo v letech sedmdesátých předešlého století, neobjevil se v Anglii dramatický básník, jehož pověst by byla pronikla za hranice. Není tím řečeno, že by produkce byla ustala. Básníků jest legie a mnohý z nich i nad prostřednost vyniká. Bylo by jmenovati před jinými Knowlesa, Milmana, Talfourda, Bulwera, snad i Shelleye, jehož tragoedii *Cenci* alespoň Byron pokládá za nejlepší, která od dob Shakespearových v Anglii se vyskytla. Než Byron sám dramatickými spisy svými nedokázal, že by dramatu dobře rozuměl. Jeho Manfred a Cain jsou velikolepé památníky poetického genia, mají také dramatickou vnější podobu, ale dramata nejsou, nýbrž básně lyrické.

A tak přece jen pravda jest, že drama anglické v nejnovější době není na výši důležitosti světové. Angličané to dobře vědí sami a prozrazují pátrajíce po příčinách tohoto zjevu, při ostatní dokonalosti literatury jejich nejnovější zajisté pozoruhodného. Všelicos udávají jako příčinu, všelicos i zábavného. Bylo na př. ještě v letech nedávných privilejem pouze dvou divadel v Londýně, dávati „legitimní“ drama, kdežto v ostatních divadlech směly se provozovati jen frašky, operety a pod. Mnozí to uváděli za příčinu úpadku dramata, a nedali veřejnosti pokoje, až zákonem sněmovním výsada byla zrušena a všem divadlům dovoleno hráti všecko — drama však proto nepozdvihlo se.

Svedena tudy vina na to, že v Anglii obyčejem jest obědvati pozdě na večer, že řádně vzdělané publikum nechodí do divadla, a proto že jen bezcenné frašky docházejí obliby. Ale k tomu dobře odpovídá *Lewes* (jenž vydal anthologii novodobních dramat), že kdykoli se objevilo drama *poněkud* cenné, že je obecenstvo uvítalo s jásotem. A dobře vytýká vlastní, jedinou skutečnou příčinu, proč drama nerozkvétá: protože neobjevil se dosud žádný druhý Shakespeare, žádný básník opravdu ke dramatické produkci nadaný.

Nezbude nám tedy leč uzavříti, s kým jsme začali, se Shakespearem.

Dříve však rekapitulujme zkrátka, co pověděno:

Církevní hry (miracle-plays) do Anglie dostaly se s křesťanstvím ze zemí romanských; z nich v Anglii prostřednictvím meziher (interlades) vyvinula se veselohra; prostřednictvím moralit tragoedie — obojí však s pomocí vzorů staroklassických a obojí okolo polovice šestnáctého století.

Příznivými poměry politickými, blahobytem národním, podporou velmožů a dvora, a hlavně velikými básníky v padesáti letech oba druhy dramatické dospěly vrcholu dokonalosti, na němž Shakespeare a slavní stoupenci jeho provozovali mistrovská díla v divadlech prostičkých, vší vnější okrasy prázdných.

Už Shakespeare dočkal se úpadku počínajícího rozštěpením dramatické produkce ve dva směry — ryze národní, a pedanticky učený, které vzájem se ochromovaly.

Po té puritanská výstřednost zavřela divadla, podala kmen dramata — a když po restauraci monarchie ve druhé polovici XVII. století drama zase obživlo, bylo to již drama zcela jiné. Úprava vnější znádherněla, ale hry poklesly: tragoedie byla po francouzsku korrektní, ale prázdná, nadutá; v komoedii vyskytli se básníci nadaní, ale znešvařili plody své neslýchanou necudností.

Zdravý cit národa ústy Collierovými proti tomu povstal a odstranil nemravnost, ale dramatu na nohy nepomohl XVIII. století v tragoedii nepovzneslo se nad korrektnost anebo nanejvýše zrodilo plačtivou truchlohru rodinnou. V komoedii honosí se sice několika děly mistrnými, ale slavní herci, hlavně Garrick — a pak Goldsmith a Sheridan zastupují všecku slávu jeho. — Od té doby neobjevilo se dílo větší váhy a světové ceny, ač produkce do šířky dosti přibylo.

Běře se tedy rozvoj dramata anglického jasně jen jedinou vlnou: od počátku pohybem vzhůru po Shakespeara, od něho až dosud jen stálé klesání — Shakespeare jest na výši dokonalosti; jeho sláva již skoro na tři století vystačila a zajisté na všecky věky budoucí vystačí.

Požehnání.

Báseň *Adolfa Heyduka.*

Jarním zpěvem oživuje les,
kvítím luh a vlaštovkami krovy;
hroby kvetou, v skalách kypří mech,
hnízdem pyšen květ jest šeříkový.

Tajně nese pěvec v ňadrech svých
svatou krásu v moře perel slitou:
z vln myšlének čarně jásavých
vystupuje píseň Afroditou.

Ó jak žel, že závistníkův tlach,
smilníkovy duchaprázdné oči,
dílen kouř a silnic dusný prach
poskvrní ji, mezi lid kdy vkročí.

Proto raděj v ňadru skryta buď,
jako v růži skvostná krůpěj rosy;
požehnaná jesti každá hruď,
jež v svém nitru božství písně nosí

Skály.

Několik výjevů z dějin samoty. Od *Al. Jiráska.*

(Pokračování.)

XV.

Studený vítr vál širým krajem, nad nímž visela tmavošedá mračna, světlo tlumící. Vrchy na obzoru byly barvy tupě modré, krajem pak převládaly tony temné jež celku dodávaly ještě více pochmurnosti. Bylot už po žních — Místem temněla se pole zoraná; mezi nimi prosvítala tu tam ještě strniska. Těch však bylo málo, neboť většinu jich oheň sežehl. Ještě více však se kolem ouhorů rozkládalo, pustých nebo divným bejlím zarostlých.

Smutnou tou krajinou táhla se bělavá silnice neširoká, zanedbaná. Místem, ale pořídku, stál u ní strom, buď planá hruška nebo osyka, opuštěný, žloutnoucí.

Silnice pustá a prázdná oživla nyní velikým houfem ozbrojených sedláků, různě oděných, různě ozbrojených, mladých i starých, otrhaných, v dřevákách i bosých, zoufalých a po pomstě prahnoucích. Kosy, cepy a piky majíce na ramenou kráčeli bystrým krokem za svými vůdci, kteří jeli v čele na koních: pan Jiřík z Těchenic a kněz Matouš Ulický.

V řadách byl živý hovor a všude o jednom: jak sedláci Rataje vypálili, jak v Kouřimi radnici vydrancovali a všecku zbraň tam pobrali i jak tam pány ztrestali, a jak na děkanství děkanu Kopihorskému pěkně posvítili. V zadní řadě si zase povídali, jak sedláci již Benešova dobyli, v prostřed pak byla řeč jen o samých požárech, o červeném kohoutu na zámku Vlašimském a Domašínském, jak Sternberg vyhořel a jak všude sklepy vybity a co piva i vína vypito i rozlito po dvoře.

Chvílemi ozval se z řad divý chechtot, když s poznámkami líčeno, jak úředníci na to hleděli, jak zbledli před sedláky, jak pěkně prosili a křičeli, když jim tu tam lískovkou sázeli, aby zvěděli, jak chutná ta „selská strava“.

A z toho proskočilo, že oni, v tomto houfu, ještě nic, že nikde nebyli, že Ulický i ten pán jim nic nepřejí a že by již bylo na čase — —

A ti tam na koních zrovna také mluvili o požárech a zuření zbouřených sedláků, jen že jinak, nežli lid jejich v řadách. Zvláště kněz Ulický, jemuž vítr rozvíval dlouhou, pěknou bradu, ostře tu zaslepenost zatracoval.

„Neseženeme jich v jedno, dokud se nevybouří —“ pravil pan z Těchenic.

„A zatím bude třeba pozdě. Každý se chce nejprve na své vrchnosti vymstít a schladit. Tak jen nabudou páni času a seberou vojsko —“

„A to jednotlivé houfy jako plevy rozmete —“

„Toho jsem se nenadál —“ odvětil zachmuřeně kněz. „Myslil jsem, že jak všecko bylo připraveno, seženeme za krátkou dobu selské vojsko jen tu v Kouřimsku — A pak ty proudy z Hradecka a Litoměřicka —“

„Už bychom je snad viděli —“ přerušil mu šlechtic řeč. „Toť je přece Kocourník les —“ a ukázal před se, kde opodál silnice černal se borový les.

„Snad jsou v lese —“ odvětil Ulický — „nebo ještě nepřišli. Počkáme my na ně. Dlouho jistě nebudou —“

Také mužstvo obracelo hlavy a krky natahovalo po lese, vědouc, že se má tam s nimi spojiti jiný valný houf. Když už docházeli, spatřili muže, kosou ozbrojeného, jenž povstav z pod krajní borovice, vyšel zástupu vstříc. U koní se zastavil.

„Čekali jsme tu dlouho —“ oznamoval — „ale pak si naši vzpomněli, že není odtud daleko do Červeného dvora —“

„A pustili se tam?“ — zvolal prudce Ulický.

„Arciť — Šli vyplatit toho rasa — správce — ten je na panství nejhorší —“

Pán z Těchenic zaklel, ale hlas jeho přerušen hlomozem ze zástupu.

„Pojďme za nimi! Za nimi!“

„Na Červený dvůr —“ křičeli sedláci.

Vůdcové po krátké poradě povolili, hlavně proto, aby houf, s nímž se tu měli spojiti, z Červeného dvora se nedal na další drancování, nýbrž aby se k nim přidal.

Proto zabočili se silnice a záhy zanikl zástup v borovém lese, jehož rudé kmeny u větru se klátily a vrzaly. Když lesem prošli, zahlédli před sebou bílá stavení osamělého Červeného dvora. A jak odtud vítr vál, zanášel až k nim pustý, divoký křik.

Jím Ulického zástup jakoby okřál a oživl. Rychleji brali se ku dvorci nenáviděné, cizozemské vrchnosti, jíž sloužil nenáviděný správce, rodák, Čech, utiskuje, aby se pánům zalíbil, krajany své na krev. —

V tom zahlédli Ulický i z Těchenic před sebou několik jezdců. Stáli opodál dvora a patrně je, blížící se, pilně vyhlíželi a pozorovali.

„Na stráže přece nezapomněli —“ mínil šlechtic.

V tom už divoké, pronikavé zavýsknutí se ozvalo a jezdci rozehnali se ode dvora jim zrovna naproti, poznavše patrně přicházející houf. Hnali koně své upřímo, strništěm, úhorem i měkkotou, až hlína kolem nich vysoko stříkala a se rozletovala. Výskajíce a beranicemi mávajíce dojeli Ulického a jeho houfu. Blýskavé jejich oči, rozpálené tváře a všecko jejich chování i řeč svědčily, že nejsou ti selští jezdci střízliví.

„Vítáme vás — bezděky dobří — Pojďte — Pospěšte si! —“ křičel první.

„To jsou hody! Všechen panský sklep na dvoře a dynka vybita. To je veselo —“ křičel druhý.

„A co správce? — Kde ten je, uprchl?“ ptal se Ulický, mrače tvář.

„Správce? Utéci? Hahaha —“

A podnapitá stráže, klátíc se na neosedlaném koni, dala se do chechtotu.

„Mluv u všech všudy, nebo ti —“ zahřměl pán z Těchenic —

„No, no — vždyť se snad smíme zasmát — Jsme dnes také páni a budeme — Hehe — Dnes se smějeme my a pan správce, ten raskobylka —“

„Teď už ví na čem je —“ křičel druhý selský jezdec a směje se dodal, posuňky slova svá vysvětluje: „Jedni ho chtěli povýšit, druzí zase ponížit — teď už jsou v tom —“

Ulický dále už neposlouchal. Pobodl koně a rázem uháněl ku dvorci, zvolav na pána z Těchenic po latinsku, aby tu počkal. Ale ten buď neslyšel, nebo neporozuměl; obrátiv se k zástupu, poručil mu, aby tu za chvíli počkali, a dal se za knězem.

Ulický za chvilku dojel ke dvoru. Brána byla otevřena; vrata vypáčená a roztříštěná visela jako zlomené křídlo.

Ve bráně i kolem rojil se selský lid, výskaje, sem tam pobíhaje. Poznavše Ulického vítali ho hlučným pokřikem, tlačíce se k jeho koni —

„Kde je správce?“ křičel na ně kněz.

„Ta šelma? Ta potvora?“ ječeli sedláci — „Právě mu urazili hlavu —“

Ulický sebou trhl.

„Zpátky! Z cesty!“ rozkřikl se na dav ve bráně a hromným tím hlasem dal průchod svému hněvu.

Na prostranném nádvoří starého dvoru, mezi kamennými a z části dřevěnými budovami, kam Ulický vjel a hned za ním pán z Těchenic, byla ještě větší směs a zmatek. Na prázdných sudech seděli sedláci a pili, jiní stáli u sudů a pili; ti tam bečkám dna vyráželi, jiní již na zemi leželi spiti do němoty. Vedle nich jiní poskakovali podle dud, ječících do té spousty různých, chraptivých i mocných hlasů. Mnozí k tomu zpívali, tu tam se objímali, líbajíce si zardělá líce i ústa od pití dosud mokrá. —

Z pozadí však jakoby za stavením ozýval se teprve pekelný jek a křik. Nežli se Ulický všude jak náleží rozhlédl, spatřil blížiti se průvod. Houfec ozbrojených a spitých sedláků přicházel z pozadí s hroznou vřavou do prostřed dvora, kde byly sudy, halekaje a výskaje. Prostřed toho houfce kráčel veliký chlap, mající na čapce ohromný chochol ovesný a několik kohoutích per, po boku pak velikou šavli.

V ruce držel divný prapor. Žerď jeho byla červeně zbarvená, mokvajíc od krve, jež kapala z hlavy lidské na žerdi naražené —

Byla to hlava nenáviděného správce, kterého právě „ponížili“.

„Praporečník“ byl také jeho katem.

Ulický hleděl ztrnule na pusté, škaredé to divadlo, ozářené matným zásvitem podzimního, nevlídného dne.

„Kde je Jirovec?“ křičel Ulický s koně na nejbližší, ptaje se po nejpřednějším rychtáři a vůdci tohoto houfu. Ale nežli mu kdo odpověděl, přiblížil se onen houfec s uťatou hlavou a v tom také ve bráně zahřměl divoký, radostný pokřik.

*

„Pomoc! Pomoc jde!“

„Bratří! Bratří! Pojďte!“

„To jsou naši!“ zvolal pán z Těchenic. Ale nežli dořekl, kněz Ulický obrátil koně a již byl ve bráně, ku které se valil jeho vlastní zástup.

„Stůjte! Zpátky!“ volal kněz hromovým hlasem, zvedaje ruce proti hrnoucím se.

Křičel na novo, poroučel, ale nadarmo. Lid jeho valil se kolem a divoký řev ze dvora vítající přibylé mísil se s rykem jejich.

Ulický vyjel ven a s ním pán z Těchenic. Stanuli opodál dvora a tu ze všeho svého houfu shledali kolem sebe sotva třicet mužů.

„Tak to zle skončí —“ pravil pán z Těchenic vážně. „Chceme jim pomoci a oni sami maří naše dílo —“

„Ano, je pravda,“ odvětil Ulický vážně, ano smutně. „Ale v tom je také kletba krutého poddanství a utiskování — To jest jejich ovoce —“

Šlechtic se zamlčel, pak pravil:

„Co s nimi? Kázně neznají — Žel, že Denemark nebo Mannsfeld nemohli k nám vtrhnouti. Bez té vojanské opory —“ a opět se zamlčel.

„Ještě bych nezoufal —“ odvětil Ulický. „Až by se vybouřili — Jen aby za tím nepřikvačilo vojsko a my všichni se mohli sraziti —“

„To je to — —“

Zatím se setmělo. Záhy však prosvitlo za divého pokřiku ve dvoře, kde bouře hlasů burácela, jako když vichřice rázem zahučí. Za nedlouho bylo kolem jako ve dne. Hořelť dvůr. Sedláci ho zapálili a vichr zhoubné jejich dílo podporoval.

A spití zbouřenci křičeli, skákali a jásali, jakoby v plamenech hynula na dobro jejich psota a poroba.

Zatím v malém táboře u borového lesa, kam se Ulický s pánem z Těchenic a s věrnými uchýlil, bylo smutno. Potkalť, ubírajíce se k boru, cestou posla zvláště spolehlivého, jenž hledal Ulického. Přinesl vážnou, ano děsivou novinu, nad kterou kněz, když ji uslyšel, tak strnul, že sotva se opanoval.

Hlásilť mu:

Císařští dragoni mimo nadání u valném počtu udeřili na zástupy bratří pánů z Rožmitála, ku Praze mířících, a rozprášili všechny, dobrých sedm tisíc. A nejen rozprášili, ale také zajali oba vůdce pana Zdeňka raněného a pana Jana zdravého —

To byla novina Jobova. Matouš Ulický z hluboka povzdechl a opřel se bezděky o kmen borovice. Maje ruce sepjaty, hleděl mezi stromy k Červenému dvoru, jenž hořel jedním plamenem a kdež sedláci křičeli a jásali, jakoby dobyli rozhodného vítězství. — —

XVI.

An Matouš Ulický zasmušile a starostně hleděl ku hořícímu dvoru, posel, jenž přinesl novinu tak neblahou, usedl poblíže něho do suché metlice a brunátného vřesu a všecken unaven opřel se o zarudlý kmen staré, vysoké borovice.

Posel ten byla dívka v chudobném obleku venkovanky. Z pod rouchy, hlavu jí kryjící, uvolněná kadeř tmavých vlasů padala jí do pěkného čela. Výrazný obličej nebyl obrácen ke dvoru, kam se zraky všech upíraly, ale na statného kněze. V očích její se zračily starostlivost i vroucí účastenství. Byly výrazem upřímné lásky sesterské, jež zavedla Evu i v tuto kuklu venkovského, chudého děvčete a na tyto cesty poselské plné nesnází, ano nebezpečenství.

Jako Voborský, když ze Skal ve přestrojení konaje své tajné pochůzky mezi lid ve svízelích bouře a pronásledování těšil se a sílil myšlénkou na Evu, tak také ona na svých nynějších cestách vzpomínala na něj, jak by zajisté s ní byl spokojen, vida ji sloužiti svaté jich věci. A pomyšlení to bylo jí potěšením největším. Proto sama se nabízela bratru ku poselstvím nejobtížnějším, jež se jí on začasté svěřiti zdráhal, o ni se strachuje. Začasté také na svých cestách, kdy odpočívala v polích samojediná, nebo v rokli nebo na kraji lesa, vyňala z libého úkrytu svých mladistvých ňader lístek nevelký, úzkou pentličkou ovázaný. A v něm pak čítala, někdy dlouho, jakoby to dosti hrubá knížka byla.

Bylo to Voborského psaníčko, jež jí v zimě po starém Květovi zaslal. Od té doby o milém doktorovi málo slýchala, až teprve poslední dobou, kdy vypuklo povstání.

Tu častěji přicházela od něho poselstva. Jindy se jí bratr o Voborském ani nezmínil, ale nyní pokaždé jí sám vyřizoval od něho pozdravení a vypravoval jí vše, co vzkázal o jejich podniku. Sama se na přítele tázati nikdy si netroufala. Bylo jí tedy milo, že bratr nikdy s vyřízením na ni nezapomněl. Až se tomu divila.

Když poprvé tak učinil, usmál se a ona bezděky se zarděla. Či by tušil nebo věděl? Věřila tomu, ačkoliv to jen hádala z jeho úsměvu i z toho, že sám někdy o Voborském začal. Znala bratra příliš dobře, že není zvyklý o tom mluviti, co cítí, ale byla přesvědčena, jak ji má rád a jak se upřímně stará. Znala to ze všeho jeho jednání.

Ví zajisté o její a Voborského náklonnosti, a je mu vhod a proto o příteli s ní rozmlouvá, poněvadž ví, že ji tím potěší. —

Nejednou v duchu si Eva posteskla, že oba, bratr a Voborský nemohou býti pohromadě — Meškajíc u bratra, vzpomínala na vzdáleného jeho přítele, lekala se o něj — Než dosud docházely od něho dobré zprávy.

Ale ona sama přinesla nyní tak přenešťastnou novinu! Pozorovala, jak na bratra účinkovala.

Proto její oči tkvěly starostně na jeho osmahlé, mužné tváři, proto zapomínala na své unavení po kvapné, namáhavé cestě, kterou sebe nešetříc vykonala. —

Než Matouš Ulický záhy se vzpamatoval. Jak jeho zrak se odvrátil od požáru a utkvěl na sestřině starostné tváři, již odstoupil od kmene a staral se o ni, o jídlo, o zotavení a odpočinek. Stranou mezi kmeny připravil jí z plášťů lůžko.

Nechtěla sice ještě ulehnouti, ale jakmile tak bratru po vůli učinila, již přílišné unavení zvítězilo nad její vůlí. Spánek ji přemohl. Později, když požár slábl a křik sedláků tam tichl, také mužové na pokraji borového lesa ulehli, unavení celodenním pochodem. Záhy usnuli všichni i pan Jiřík z Těchenic. Jen dva bděli Muž před les dále na stráž postavený a — Matouš Ulický.

Ulehl sice poslední; za nedlouho se však zvedl, nemoha spáti. Starosti mu nedaly. Starosti o veliký boj, jejž tak dlouho připravoval a jenž se ve zlé obracel, i starosti o ženu a sestru.

A ještě někdo bděl. Okolo půl noci vztyčila se Eva na svém loži. Viděla, že všecko spí — Jen jeden muž tam sedí — Poznala bratra ihned. Ubohý! Nemůže spáti. A teď! Hle! Klekl na kolena a obraceje tvář ku hvězdnatému nebi modlí se.

Za koho se modlí? Ó, ona ví dobře, že za všechny, které miluje, kterým je z té duše oddán: za církev, vlast, za ubohou ženu svou a jistě že na ni také si vzpomněl v modlitbě své.

Bezděky sepjala Eva ruce a duše její se vroucně modlila.

V tu chvíli k nočním nebesům vznášely se dvě prosby, obě zajisté stejné, obě ze srdcí stejně pohnutých, stejně horoucí —

(Pokračování.)

Pozdě.

Napsal *Octave Feuillet.*

(Pokračování.)

Paní de Vaudricourt snažila se všemožně upokojiti svoje ubohé nervy, jak jí její muž laskavě radil, ale k tomu by bylo bývalo zapotřebí, aby jí on sám pomáhal, kdežto bohužel — jak čtenář dojista uhodnul — bylo tomu právě naopak.

Když Alietta se přestala báti o dceru, a když začala zase pozorovati svět bystrým duchem svým, musila ihned pochopiti, jak neslušný, ba nebezpečný jest onen důvěrný poměr mezi jejím mužem a slečnou Tallevautovou. Ta okolnost, že si její manžel venkovský život v té míře zamiloval, že ani na několik dní jej opustiti nechtěl, otevřela jí oči. Bylo patrno, že jej na venkově drží nějaký tajný interes, který jej bavil a poutal zároveň. Paní de Vaudricourt chápala, jak svůdně asi působiti musí na ducha tak blasovaného, jakým byl Bernard, a zvláště při venkovské nečinnosti, zajímavá osobnost slečny Tallevautové — její zvláštní krása, její duševní síla, onen tajemný půvab, jaký obestíral celou její bytost. Nebála se jí pouze co ženy, která jí mohla odlouditi srdce mužovo, bála se jí co nepřítele, co bytosti zhoubné a posměvavé, co démona, který by mohl zmařiti její vliv na duši jejího muže a zničiti na vždy všecky její sny a všecky naděje v jeho obrácení. Věděla dobře, že Sabína byla vychována od svého poručníka v názorech docela odporných onomu náboženství, které jí bylo tak drahé, a ani nevěděla, čím to, že ta okázalá nevěra, která jí u doktora Tallevauta skoro ani nezarážela, byla jí u této dívky tak protivnou a odpornou.

Co měla dělat? Pan Tallevaut zachránil její dceru před jistou smrtí. Slečna Tallevautová přispěla také velice platně k tomuto blahému dílu — a tak musila k ní až do smrti zůstati vděčnou. — Ale to právě jí velice hnětlo a rmoutilo, že měla želmati té, kterou považovala za zhoubného genia své domácnosti.

Všecky tyto různé a protivné city mísily se v duši ubohé Alietty a rmoutily a tísnily ji tak, že tím její zdraví beztoho chatrné utrpělo.

Mezi tím časem nebyl pan de Vaudricourt také tak docela klidný. Žárlivost a vůbec mravní utrpení jeho ženy nebyly příčinou jeho nepokoje, neboť jich ani netušil. Alietta tajila před ním tak pečlivě, jak to jen ženy dovedou, co se dálo v jejím nitru; mimo to myslil tak výhradně na slečnu Tallevautovou, že ani nemohl si všímati ničeho jiného. Jako všichni, jež podobná vášeň tráví, neměl pro nic jiného smyslu: k celému ostatnímu světu byl roztržitý a lhostejný, a jak to bývá, domníval se, že nikdo nepozoruje, co se v něm děje. Ostatně bylo jeho chování k nebezpečné sousedce až posud docela bezúhonné; jestliže kořistil jak mohl z těch sousedských a přátelských styků, jež náhoda byla zosnovala, jestliže se chápal horlivě každé příležitosti, aby se k ní přiblížiti, jí se dotknouti, ji slyšeti a její dech cítiti mohl — nikdy žádným neprozřetelným činem, ba ani jediným nerozvážným slovem nevyzradil svoje tajemství. A proto byl přesvědčen že on jediný je zná a v skutku mimo dvě osoby, kterých se ono tajemství nejvíce dotýkalo, totiž mimo jeho ženu a slečnu Tallevautovu, znal je on jediný.

Pan de Vaudricourt nebyl, jak víme, ani dítě, ani hlupák, ani pošetilec; naopak byl to duch co možná bystrý a vzdělaný, ale byl zamilován, a to vášnivě, snad poprvé ve svém životě, a tak všecky jeho duševní schopnosti byly pro tu chvíli láskou zatemněny a to skoro úplně.

Na štěstí jeho zásady mravní tím nijak neutrpěly a on nehodlal vzdáti se osudné vášni své bez boje a mužného zápasu. Netajil si, že v lásce k slečně Tallevautové brání mu základní zákony nejen mravnosti, nýbrž i cti: bylať ona příbuzná, schovanka, nevěsta muže, jehož učenost a obětavost zachránily při životě jeho dítě. Vždyť přece nemohl sváděti ji od jejích povinností, vždyť nemohl se odsloužiti tomu šlechetnému muži sprostým nevděkem a hanebnou zradou. To vše věděl, a vskutku také dělal vše, co mohl, aby unikl takové hanbě, dělal vše, mimo to jediné, co mu zbývalo a co měl udělat — totiž prchnout! Nemaje síly, aby se vyhnul kouzlu, jakým společnost té krásné a zvláštní dívky jej poutala, konejšil svědomí svoje tím, že si neustále opakoval, jaké překážky této lásce jeho v cestě stojí

„Budu neštasten,“ myslil si, „ale co na tom? to je moje věc. Ostatně raději bych si prohnal hlavu kulkou, nežli bych se tak hrubě a sprostě prohřešil proti muži, který zachránil život mého dítěte.“

Aby ty překážky své lásky k Sabíně ještě sesílil a jaksi upevnil, hleděl se ještě více sblížiti s panem Tallevautem; k němuž cítil docela upřímnou vážnost a vždy větší sympathii. Věděl od svých hajných a nájemců, že pan Tallevaut rozdává místním chudým značné almužny, které jeho vlastní prostředky skoro přesahují a co více, že jim přináší oběti ještě záslužnější tím, že skoro každého rána je navštěvuje, jim radí a tak jim obětuje svůj vzácný čas, který ubírá své práci. Obdivoval se této tajné a rozsáhlé dobročinnosti svého souseda tím více, jelikož věděl, s jak vášnivou láskou se zasvětil svým vědeckým studiím a svému hlavnímu dílu, ve kterém hodlal je zahrnouti. Toto dílo, které vycházelo již po dvě nebo tři léta v půlletních svazcích a jež zahrnul Institut největší chválou, bylo vylíčení rozvoje věd přírodních od prvního počátku až ke konci tohoto století a nazývalo se: „Vědecký inventář XIX. století.“ Již pouhá idea takového podniku je něco tak velkolepého, že až myslícího ducha jaksi zaráží. Pan Tallevaut věnoval se myšlénce té hned v prvním mládí s nadšením apoštola, neboť nemiloval vědu pouze k vůli těm duševním požitkům, jaké mu zjednávala: miloval ji láskou skoro nábožnou, a to pro veliké výsledky, které si pro mravní a náboženskou budoucnost lidstva od ní přisliboval.

Věc podivná! Ačkoliv tento misionář vědy a volné myšlénky nemohl býti pro paní de Vaudricourt leda jakýmsi nebezpečným nihilistou, přece cítila k němu jakousi slabost; a rovněž doktor Tallevaut, ač sám ničeho nevěřil, choval ke své přísně katolické sousedce upřímnou náklonnost. Zdálo se, že tyto dvě dobré duše sbližovaly jejich přednosti velice sice rozdílné, ba opačné, ale stejně vzácné. Pan Tallevaut chránil se přísně před Aliettou každého slova, které by mohlo urážeti její přesvědčení. Ve společnosti Bernarda nebyl ovšem tak opatrný, neboť věděl, že je úplně svobodomyslný.

Když se Sabina časem ubytovala v zámku, přicházel tam její poručník někdy k obědu; nejčastěji vracel se domů pěšky a dosti zhusta doprovázel ho pan de Vaudricourt hodný kus cesty. Při těchto procházkách dosti častých a dosti dlouhých nabývaly jejich hovory rázu vždy více důvěrného a přátelského. Často zavadili o otázky náboženské a tu se Bernard velice divil, že doktor Tallevaut nemluvil o těchto věcech s voltairovským posměchem a zuřivostí protiklerikální. O náboženství hovořil vždy s vážností, úctou a vlídností hodnou velkého ducha, který stojí vysoko nad každou lidskou vášní. Ba někdy mluvil o těch věcech i s jakousi zbožností, neboť on měl také svoji víru a poněvadž byla tato upřímná a nadšená, nechával se někdy svésti ve své horlivosti až k proselytství. Co netrpěl v otázce náboženství, byla lhostejnost a řekl v tom ohledu Bernardovi leccos do pravdy. Ten přijímal slova jeho vždycky vlídně, neboť dobrá a laskavá forma mírnila velice přísný často obsah jejich.

„Člověk,“ říkal pan Tallevaut, „nemá se nikdy zříci vší víry idealní, protože se zřekl idealu křesťanského: nechce-li se znenáhla sníží ti k zvířeti, ať se přidrží idealu jiného. Slušný člověk, který v nic nevěří a věřiti nechce, drží se nějaký čas ještě tím, co mu zbylo z jeho vychování, jakož i ohledy na své postavení společenské; ale poněvadž cit povinnosti a mravní důstojnosti nemá více žádného základu, mizí u něho každým dnem: člověk takový nehledá v životě nic než nízké a frivolní rozkoše, tak neustále klesá pod svoji polituroù se stupně k stupni, a čím více stárne, tím padá hlouběji ... I jeho duch tím trpí a snižuje se; dívá se na všecko jen povrchně a všímá si jen jaksi zevnější, hmotné stránky všech věcí. Čte pouze romány nebo noviny; v divadle líbí se mu jen věci všední, které mluví téměř výhradně k smyslům. Taková jest asi historie člověka i národů, kteří ztratili všecky idealy. Jenom cit náboženský, jen víra v jakýsi ideál může člověku dáti potřebnou vůli, sílu a chuť, aby naplniti mohl důstojně svoje určení, aby zasvětiti mohl život svůj dobru, pravdě a kráse — a záleží to na každém člověku vzdělaném, aby se dodělal této idealní víry pozorováním a studováním přírody, totiž vědou. — Vědou lze vyplniti onu děsnou prázdnotu, kterou zanechala v mravních názorech našich ona stará náboženství, která se nyní přežila.“

A také jen vědou pozvedl se pan Tallevaut k této víře, která jej udržovala při jeho tuhé práci vědecké a které zároveň dělal jakousi propagandu: k tomu dobru, které kolem sebe sil, pobádala jej věda.

Jaké bylo v podstatě toto filosofické náboženství, které bylo zdrojem jeho statečnosti a všech jeho ctností? Vykládal je Bernardovi s výmluvností, která nám schází, a proto povíme jen v krátkosti, jaké bylo jeho jádro. Pan Tallevaut došel svými studiemi k tomu přesvědčení, že božské dílo stvoření pokračuje ve světě do nekonečna; že každá bytost rozumná jest povolána přispívati svým způsobem k tomuto dílu, aby bylo vždy dokonalejší a harmoničtější; že jest to povinností každého člověka a že má v plnění jejím a v tom vědomí, že slouží cíli vyššímu, nalézati největší a jedinou rozkoš života.

„Myslíte, doktore,“ tázal se Bernard, „že se vám kdy podaří obrátiti ten dav, nebo řekněme, lidstvo k vašemu náboženství filosofickému, jehož velikost neupírám, ale jež vyžaduje, co nutnou přípravu, velikého vzdělání?“

„Na to jsem nikdy nepomyslil,“ odvětil doktor Tallevaut, „ale to je zbytečné: postačí obrátiti jakousi elitu, která nabude někdy takové důležitosti a vážnosti, že bude vládnouti davem a že jej bude k povinnosti přidržovati ať již autoritou mravní, anebo násilím.“

„Ale, doktore,“ tázal se opět Bernard s úsměvem, „víte-li pak, že jste hrozný aristokrat?“

„Ovšem. Či jste mne snad považoval za demagoga proto, poněvadž jsem učenec? Je to sice názor velice rozšířený, ale ne správný. Věda jest přirozená nepřítelkyně nevědomosti — a ještě více prostřednosti ... Nuže, co dělá demokracie jiného, nežli že povyšuje lidi nevědomé a všední? To je špatný pokrok! Co se mne týče, mám soucit s lidmi nevědomými, slabými a ubohými; ale hověti a lichotiti jejich slabostem a podrobiti se jejich vládě, ne, k tomu bych se nikdy nesnížil!“

Pak vraceje se opět k otázkám náboženským pravil:

„Věřte mi, milý příteli, že je v tom nesmírná útěcha, když člověk ví, že jedná dobře a že kráčí, abych tak řekl, ruku v ruce s věčným Bohem pomáhaje mu v jeho díle ... Tak žiju na příklad já v takovém klidu a takovém jase, který, mohu to směle říci, má do sebe něco rajského ... Co jej někdy kalí, jest pouze obava, že snad nedokončím dílo, jemuž jsem zasvětil svůj život.“

„K čemu takové obavy, milý doktore? Vždyť jste v nejlepším věku, v plné síle?“

„Ovšem ... Ale ... *ars longa, vita brevis* ... A pak mám hlavu trochu velkou a srdce též, takže nesmím tolik pracovati, jak bych si přál. To jediné na celém světě mě rmoutí!“

VII.

Téhož večera, kdy doktor Tallevaut a Bernard měli na cestě do La Saulaye rozmluvu, jejíž poslední myšlénky jsme v minulé kapitole uvedli, cítila se paní de Vaudricourt velice unavena. Chvíli hrála na prosbu Sabiny, pak se jí omluvila, políbila ji, jak dělala každého večera a odešla do svého pokoje. Bylo právě uprostřed máje: den byl neobyčejně příjemný a krásný a večer neméně. Alietta nežli se připravila k spaní, nahnula se s okna, aby se trochu potěšila onou vůní, kterou dýchají do vzduchu nová zeleň, první fialky a petrkliče. Na mladém listí, po širých polích rozlévalo hvězdnaté nebe bělavou záři. Uprostřed svého snění se Alietta lehce zachvěla: spatřila totiž dole v parku elegantní stín slečny Tallevautové. Kráčela alejí, která vedla směrem k La Saulaye.

Bylo skoro jedenáct hodin večer, když pan de Vaudricourt rozloučiv se s doktorem Tallevautem a vraceje se svými lesy do Valmontiersu, spozoroval v bledém šeru jednoho stromořadí ženu, která šla naproti němu. Kráčela lehce a tiše, ruce držíc při těle; hlavu a ramena měla zahalené po španělsku mantillou. Poznal ji hned: byla to právě ta, na niž s rozechvěním myslil v této jarní noci. Jeho pohnutí bylo tak mocné, že se mu až srdce zastavilo; pak ale se mocně zachvělo a bušilo dále jako před tím.

Brzy stáli naproti sobě.

„Jakže, slečno?“ pravil Bernard tónem co možná klidným, „to jste vy? Myslil jsem, že je to váš stín . . .“

„Ne,“ odvětila dívka stejně klidně, „to není můj stín, nýbrž já sama. Krása večera mne příliš lákala . . . pustila jsem se touto alejí v té naději, že vás potkám.“

„To vám nevěřím . . . Myslím, že jste si vyšla jen proto, abyste hledala v lese při svitu hvězd magické byliny.“

„Což pak jsem čarodějka?“

„Mladá a krásná čarodějka.“

„Jste příliš laskav! Vraťme se, není-li pravda?“

„Přejete-li si?“

„Nu ovšem.“

Zabočila cestou k zámku: pan de Vaudricourt kráčel vedle ní.

Zdálo se, že jest slečna Sabina proti svému obyčeji poněkud v rozpacích, neboť si jaksi roztržitě svlékala a oblékala tutéž rukavici.

„Nikdo by nevěřil,“ pravila, „jak podivné zvuky ozývají se za noci v lesích.“

„Bojíte se snad?“

„Hlouposti! . . . Nebojím . . . ale zdálo se mi asi jednou nebo dvakrát, že jsem zaslechla v houští kroky.“

„To je možné. Pytláků máme zde dost.“

„A pytlaček též,“ pravila se smíchem.

„Z pytlaček si nic nedělám,“ odvětil Bernard týmže tónem. „Přejete si, slečno, abych vám podal rámě?“

„Ne. Děkuju vám.“

„O čem jste mluvil s mým poručníkem?“ tázala se po chvíli Sabina.

„O věcech velice vážných, — o vědě, filosofii a náboženství.“

„Takový hovor,“ pravila, „nemůže vám škodit.“

„Ovšem,“ odvětil Bernard; „ale nyní cítím vždy více onu propast, která mne dělí od muže tak vzácného, jakým jest váš poručník. Kdybych byl jako on zasvětil život svůj studiím a vědě, na místě těch hloupých zábav, po kterých jsem se honil, byl bych nyní lepší a šťastnější.“

„Myslíte, pane de Vaudricourt? Lepší, možná . . . neboť to by nebylo tak těžké . . . ale šťastnější, to sotva . . . Já mnoho studovala, vždyť víte . . . Znám jméno a dráhu každé hvězdy tam nahoře, — znám tajemné ústrojí, znám život každého hmyzu, který spí v těchto houštinách, — znám každý kámen na této cestě a mohu vám vypráveti o jeho minulosti . . . každý lístek mechu, každou kapku rosy dovedu analysovati s největší jistotou a přesností . . . a přece nemyslím, že jsem proto šťastnější, ba ani lepší!“

„Tuším, že vy jediná pod sluncem víte, co se děje ve vaší hlavě a ve vašem srdci.“

„Dost možná.“

„Slečno Tallevautová?“

„Pane de Vaudricourt?“

„Smím se vás tázati, zde v tom tichu a té samotě, jaké jest vaše náboženství?“

„Totéž, jaké hlásá můj poručník.“

„A myslíte, že by vám postačilo, abyste s jeho pomocí odolala pokušení i nejmocnějšímu a nejhroznějšímu?“

„Až posud mi postačilo.“

„Pak měla byste mi, slečno, o tom svém náboženství vypráveti a to hodně . . . neboť váš strýc při vší své nadšené výmluvnosti k tomu nedošel . . . Ještě nikdy nebyl klid mého svědomí tak ohrožen jako teď — jediné, co mne zachrániti může, jest vznešená jakási víra.“

„Chcete opravdu, pane de Vaudricourt, abych vám hlásala svoje náboženství?“

„Zcela do opravdy.“

„To by však vaši rozkošnou ženu velice zarmoutilo.“

„Má žena,“ odvětil vážně Bernard, „ví, že jsem dávno ztratil její víru a že se k ní nikdy nevrátím.“

„Ne,“ pravila slečna Tallevautová, „to by ji příliš rmoutilo . . . a já ji mám velice ráda! velice! Mimo to vidím již světla v zámku a nebyli bychom hotovi . . . neboť není to nic lehkého vás obrátit . . . A pak . . .“

„A pak . . . co?“

„Nejste připraven . . . a nepochopil byste . . .“

„Děkuju . . . ale zkuste to aspoň . . . Mám tak rád váš hlas! Když uslyším vás mluvit, již ta hudba vašeho hlasu mi postačí!“

„Pane de Vaudricourt, prosím vás, nedělejte mi žádné poklony. Vaše zlomyslné poznámky mám dosti ráda a ráda vám je vracím . . . neboť to jest ten jediný slušný způsob, jak můžeme spolu mluvit . . . doufám, že mi rozumíte?“

Pozvedla k němu hlavu a usmívajíc se jako sfinx ukázala mu svoji krásnou tvář ozářenou hvězdami.

On se zastavil, naklonil se trochu k ní a upíraje na ni svůj vášnivý pohled pravil hlasem temným:

„Sabíno! proč musí býti mezi námi taková propast?“

Jakoby ho chtěla pokárati a zároveň upokojiti, položila ruku svoji na ruku Bernardovu a pravila vesele:

„Ale jděte!“

On podržel její ruku, která byla trochu velká, ale za to krásná a šeptal:

„Šťasten ten, kdo se bude po celý život opírati o tuto ruku tak krásnou, tak milou a tak statnou!“

A v návalu citu přitiskl na ni horoucně své rty.

Ona mu ji rychle vytrhla a ustoupivši od něho pravila hlasem rozechvěným:

„Jsem bezbranná dívka . . . a věřila jsem vám!“

„Odpusťte!“

„Či jsem se ve vás klamala? Mám za to, že jste muž poctivý.“

„Můžete na to spolehati.“

„Uvidíme!“

Kráčeli dále mlčky a na celé cestě do zámku nepromluvili spolu ani slova. — O něco později vracela se také paní de Vaudricourt do svého pokoje po malých schůdkách, jichž dvéře odcházejíc nechala otevřené.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Nový pan farář.

Napsal *Ilja Georgov.* (Dokončení.)

V chodbě ozval se děcký, neznámý pláč. Podobal se strži, která lká po každém nárazu na ostré balvany a neustával. —

Komtessa otevřela dvéře a zavolala do chodby. Zaznělo to hlasem do prázdné noci a vítr zavál sem několik vloček sněhu. Venku byl mráz a obloha čistá jako dívčí vlhký zrak. Němé hvězdy se chvěly v mléčné cestě, byly tichy a zářivy.

Za chvíli objevila se ve dveřích malá, hubená hlava venkovského hocha, byl chudáček mrazem celý ztuhlý, jindy žluté tváře byly zarudlé, a hluboko z důlků čněly dvě udivené, zaslzené oči. Rozcuchaný vlas zakrýval čelo a skráně, vzadu u krku byl zastřižený. Stál tu v punčochách a zmačkaná čepice přebíhala z jedné ruky do druhé.

„Co chceš? Proč nejdeš domů? Netrefíš, nebo co?“ ptala se rychle komtessa.

„Šel bych, ale napřed chci svoje dřevěnky! Nedali mi je.“ Klepal se při tom zimou a v pláči zněla ta slova drsně a štkavě.

„Jen ne tak drze,“ pravil odměřeně pan farář; „když je chceš, tak o ně hezky poprosíš. Popros hezky! —“

Hoch neotevřel ani úst, hodil vzdorovitě hlavou a nehnul se ani z místa. —

„A či pak jsi, neznám tě ani, do školy nechodiš; — a proč jsi nepolíbil ruku? Jsi nějaký rebellant, neučíš se to doma od tatíka? Nejsi Kalinů? co se tam schází má celá nevěřící ves? Tvůj tatík nechodí do kostela. Tebe jsem tam taky neviděl. Proč nejdeš?“

„Tatinek mne nepustí.“

„A proč? Jste české palice!“

„Protože říká, že ve kněze nevěří. Vzali nám pole a má ho teď žid; brzy nebudeme mít co jíst.“ Oko hocha zajiskřilo, když řekl: „My se modlíme doma!“

Pan farář se zarazil. Zášť tedy prosycuje nejenom celou ves, ale i děti. Malé, nerozumné, plačtivé děti, které se ptají, proč nedostaly jíst. Jimž jsou divny ty schůzky roztrhaných postav a ustaraných lící, které se mlčky usazuji na lavice kolem polozbořené pekárny a zírají jedni do stropu, druzi do země, ale všichni na hluboké trhliny, jimiž se pomalu sněží, sněží, sněží. —

Pak povstane šedivá jakás hlava, chvějící se a rázovitá jako prorok z lidu. V té staré lebce létají myšlénky z minulosti, ano ta stará ústa počínají mluviti: „Starý velebníček za mých časů, dej mu Pán Bůh nebe! To byl pravý kněz. Když umřel, nechal po sobě několik klerik a ornátů; já sám ještě mám po něm sváteční boty. A já jsem vždycky kočíroval, když jel někam zaopatřit; — my s tetou Pánkovou si pamatujeme dobře, že křtil nynějšího faráře. Pan vrchní byl jeho otec, — byla tam hostina, — no, dobře víme, jakou měl při tom hezkou řeč! Jen kdyby teď vstal a viděl, jak to s námi zle vypadá, pomodlil by se za nás hříšníky.“

To všecko procítil pan farář v jedné minutě, rázem, kus té nezvratné pravdy pálil mu na srdci jak jed hadí a krev mu bouřila v proudech přes vyprahlé srdce. Nikdy nepomýšlel upřímně na tu propast, jež je mezi ním a lidem tak opravdově, — ano, on dosud zachmuřoval před bídou oči. Byl prudký a příliš legální, — sám se přiznal.

Hoch zatím dostal dřevěnky a pan farář se v rozčilení spěšně poroučel.

Pan farář nevěděl ani jak octl se venku pod mrazivým nebem s tím hochem ruku jeho v ruce své, jak mu mohl vysvětlovat dnes poprvé tak klidně to, co dříve říkal ve škole jen mechanicky. Cosi jako velký balvan padalo mu se srdce. Sliboval hochovi nové šaty a k tomu čepici. Dá mu také slabikář a tabulku, aby chodil do školy.

Náves byla tichá, v malých oknech přehánělo se více stínů než světla. Došli k chalupě Kalinově. Na zápraží vyskočil starý ovčácký pes, zaštěkl a hleděl němě na malého hocha. Na dřevěném prahu lesklo se náledí a časem roztříštil se rampouch, jenž spadl s jasným třeskem. Měsíc odrážel se v pláni sněhové za humny sírným, modravým světlem jako po pláni mořských nekonečných vod.

Faráře cosi táhlo do toho polozbořeného baráku, chtěl se tam setkati se všemi, jimž ublížil.

Trhl petlicí a přeskočil shnilý práh. Pokročil po hrbolaté podlaze, — hubené tváře jako jindy seděly kolem čoudici pece, — zraky se upřely na příchozího. Ulekli se všichni, — neřekli uleknutím ani: „Pochválen Ježíš Kristus!“

Začal farář sám jakoby pohřbil obratem svoji vrozenou hrdost:

„Drazí přátelé, buďme si od dneška dobří. Myslím, že jsem vás potrestal za to již dost, že jste nepřišli a neuznali mé nad vámi vyšší ruky, že jsem vám byl ničím. Ale držbu pole, drazí sousedé, jste mi měli přece ohlásit.“ Řekl to třesavým, pohnutým hlasem. „Co jsem udělal, už se stalo, — ale nájemné, ač toho není tak mnoho, rozdělím mezi vámi.“

Zamyslil se na chvíli. Myslil, že propuknou v nějakou bouř, — čekal však nadarmo.

„A budete-li učeného potřebovat, přijďte jen ke mně!“

Dořekl a odešel a byl již dávno pryč, když se ti živí stínové ze svého překvapení vzpamatovali. Zablýsknul všem jaksi radostně zrak a oheň, jenž v něm dávno uhasl, znovu se vzkřísil.

Ale zkušený starý Kalina pravil: „Je s pány, — nemůže být s námi, — změní se, — ó já ty pány, — —“

Starý Kalina však tentokráte prorokoval špatně. Pan farář se nezměnil a když o požehnání vykropoval, nemohl opět a opět řadami lidu projíti.

Jednou na jaře si počal starý hrabě stěžovati komtesse: „Nemyslíš, že se náš farář trochu kazí?“

„A proč?“

„Že počíná nelidsky opponovati mým radám!“

OBSAH: Spartacus. Báseň Jaroslava Vrchlického. — Oblomov z mého sousedství. Napsal Frant. Herites. — Olgerd Gejštor. Povídka veršem od Julia Zeyera (Pokračování.) — Přehled vývoje anglického dramata. Píše V. E. Mourek (Dokončení.) — Požehnání. Báseň Adolfa Heyduka. — Skály. Několik výjevů z dějin samoty. Od Al. Jiráska. (Pokračování.) — Pozdě. Napsal Octave Feuillet. (Pokračování.) — Feuilleton: Nový pan farář. Napsal Ilja Georgov. (Dokončení.)

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — **Knihtiskárna J. Otty v Praze.** — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček.“**

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl 75 kr.
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ —

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.

Listy přijímame jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10 a 20. každého měsíce vždy o 2. hod odpoledne.

ROČNÍK XIV. 10. září 1886. ČÍSLO 26.

Sýček Alizarův.

Vesnická ballada od *J. L. Hrdiny.*

Ty naše stařičké hrady mi připadají jako kostnice zlomené síly, zapadlé slávy, uhaslých věků. Rozvalené balvany jako ty lebky vyvětralé, zborcené sloupy a pilíře činí dojem zpuchřelých hnátů, vyvrácené veřeje a zpráchnivělé krovy co zbytky rakví — někde se právě udrobil kámének z malty a zachřestil po zdi, slyšeli jste? Jakoby kostlivec pohnul svými údy. Ještě štěstí, že kolem těch kostnic není zdí hřbitovních, že jsou po výšinách. Obraťte se honem stranou, do širého, živého okolí; kam zalétne oko, letí i duch i myšlénky a jste zbaveni dojmů děsivých. Kolik těch kostnic, těch vyhaslých pochodní v našem okolí! Jako hošík sám a sám putoval jsem k nim, vzpomínal, jak tomu asi dávno, kdy začali stavět tu věž neb onu bránu, kolik zvěstí radostných i smutných přešlo do hradu po zvedacím mostě, než byl stržen do příkopů, kolik paží chrabrých ten a onen zámek zrodil, kolik jich vyslal do dalekých bojů, kdo se vrátil a kdo z nich v cizině s mečem v ruce zahynul. A oprýskalé ty pomníky české síly, ty opuštěné přístavy české slávy vyhledal jsem vždy, kdykoliv mi bylo popřáno navštíviti rodnou vísku svou. Ke každému jsem zašel, na každém rok od roku viděl, že jeden po druhém víc a více se řítí, mizí, že z toho vetchého těla kus po kuse zlomyslným větrem urván a ještě zlomyslnější rukou lidskou zničen. Při poslední návštěvě své jsem uzřel, že západní křídlo Žerotína větrem povaleno, z Neprobylické tvrze vystavěli ovčín a kamenné erby panů Pětipeských zasazeny místo dlaždic na zápraží, v troskách kláštera na Panenském Týnci uvelebeny sklepy pivovarské, po Pálči už ani památky. Rozkopali zbytek hradu, valy zaházeli a posázeli — ořechy. A stařičký Hazenburk? — — —

Ten je nejdál od nás, až za Oharkou, dobrých pět hodin cesty, ale bylo by nevděkem jíti ke všem, jen k němu ne . . .

Stál posud tak zadumán na tom černém čedičovém vrchu, ale čím blíže jsem přicházel, tím větší změny na něm se mi jevily. Už u Klapého jsem to poznal. Ještě v loni byla ta věž vyšší, otvor v hradební zdi menší. Podívejte se, tu na cestě několik balvanů, v loni tu ještě neležely. Však si pamatuji. A zděná hradba bývalého turnajiště pod hradem zmizela. Ohlédl jsem se ku Klapému. Tam pod strání stál z brusu nový domek. V loni ho tam ještě nebylo. Pochopil jsem. Myslil jsem vždy, že osud jen s člověkem si někdy nemilosrdně zahraje. I s kamenem. Schody, po nichž před věky stoupali jen kněžny se svým komonstvem do hradu, dělají nyní dobrotu mnohému baráčníkovi v Klapém na zápraží, na žulovém kameni, jenž před časy byl vsazen v okně, a o nějž paní Magdalena Hazenburská se opírala, aby se podívala, jak čeleď její věší na louce u Velkáně patnáct sedláků neposlušných, na tom kameni zazděném v okně nízké chaloupky stojí nyní hrnec s rozmarinou a posada s dvěma hrdličkami. A z kamenných veřejí, u nichž kdysi dnem i nocí stávali ozbrojení halapartníci na stráži, zrobil si chalupník před vrátky sedačku, a dlouhé čedičové jehlance, jež stávaly před branou a zabraňovaly těžké střelbě, jsou nyní rozestavěny podél silnice, aby nějaký ospalý vozka nesjel do příkopu. Osude, osude! —

Bývalo mi vždy smutno na těch ssutinách, ale tehdáž bylo mi k pláči. Už i ta stará branka byla zbořena, nad sklepem zela černá propast jako tlama netvora, jenž chce vše živé pohltit. Neodvážil jsem se tudy, šplhal jsem se kolem zdi, ale husté, mnoholeté ostružiny se mi pletly kolem nohou, jakoby mne nechtěly dál pustit. Vstoupiv do otvoru, kde bývaly hlavní dvéře, zachytil jsem se vyčnívajícího kamene ve zdi, na němž se hemžilo asi padesát podpisů různých návštěvníků, nahnul jsem se do vnitř a přeletěl zrakem tu zpoustu. Ba, že tam chybí kus římsy nahoře, okna v druhém poschodí zmizela a v úhlové vazbě široká trhlina. A nad mou hlavou visel kus klenutí, jen se utrhnout. Bál jsem se myšlénku tu pronést hlasitě. V tom přiletělo hejno kavek odkudsi z lesů, usedly si nahoře a počaly se hádat, kde která dnes tady bude spáti. Chtěl jsem se podívat dál, kdož ví, kdy sem zas přijdu. Ale nohy moje byly ostružinou tak zamotány, že jsem s místa nemohl. Shýbnul jsem se, abych rukama se vyprostil.

„Nechoď tam! — —“

Pocit hrůzy mne obešel. Kdo to volal? Či snad mi zavznělo v uších, jak jsem se shýbnul, jak mi vběhla krev ku hlavě? — —

„Nechoď tam, — víš, jak tam spadl strop na Alizara a tam jej zasypal! — —“

Stál jsem jak socha. Jen kavky se nahoře hádaly.

„Pojď! — pojď!“ ozvalo se stenání, jakoby vycházelo ze sklepů.

„Nechoď tam, — je tam sýček, zavolal by tě, abys šel k Alizarovi! — —“

„Pojď — pojď!“

Kavky spustily se v hlučné chechtání.

Obrátil jsem se, trhnul levou, pak pravou nohou a byl jsem vyproštěn z toho pichlavého chamradí. Rychle jsem se vracel touž cestou. V uších mi znělo, ale přec jsem zaslechl za sebou hlubokou dunivou ránu. Nechtěl jsem se ohlédnout, dokud nebudu z trosek venku. Obrátil jsem se pak. Nad stařičkým Hazenburkem se zvedal kotouč prachu a nad ním směrem k Oharce ulétalo hejno kavek, chechtajíce se cestou nezbedně. A nad místem, kde jsem stál, byl velký otvor, klenutí, jež viselo před chvíli nad hlavou mojí, sřítilo se, otřesem sražen čedičový balvan s rozpukané zdi hradební a letěl po stráni dolů, ke Klapému. Tu máš, osude, vezmi z těla mého i to poslední! — —

„Vidíš, abys tam byl vešel! — už bys byl spal s Alizarem. Slyšels tu ránu? — vidíš ty kotouče prachu? — zas tam něco spadlo — —“

Pro boha! či to hlas? — odkud? —

Ohlížel jsem se na všecky strany, nikde živé duše.

„Pojď — pojď!“ stenalo odkudsi jako hlas umírajícího.

Zase ozval se lomoz v ssutinách a zahnal na chvíli to ticho velebné. Ještě kus zdi padl do rumů.

Zachvěl jsem se a obrátil oči stranou. Kdož pak může klidně patřit v tvář takového veterána českého, jenž je právě v umírání!

Volně jsem sestupoval po klikaté cestě dolů. Každou chvíli jako bych byl zaslechl nové dunivé rány v troskách. Snad ozvěna pouhá kroků mých, snad přelud. Ale či ty hlasy? — zřetelné hlasy lidské? Kdo mne volal: „Pojď — pojď!“ a kdo mne varoval: „Nechoď tam!“ — — ? — —

Sotva jsem vyšel z ořechového stromořadí a zabočil na cestu vedoucí ku Klapému, spatřil jsem tu stát jakéhos hošíka s dědečkem. Stáli u meze a než jsem k nim došel, políbil hošík už asi třikráte dědečkovi ruku. Jakoby se nemohli rozloučit.

„Chtěl jsem s vámi, dědečku, jíti až do Libochovic.“

„Ne, Jeníčku, maminka by měla starost, abys nezabloudil.“

„Však já bych došel.“

„Ale odpůldne musíš do školy a přišel bys třeba pozdě. Jen jdi hezky domů, dál tě s sebou nevezmu, odtud vidíš ves, a ničeho netrhej po cestě.“

„A kdy sem zas přijdete, dědečku?“

„Dá-li pán bůh, až na posvícení. Pak přijdem s babičkou a něco ti přinesem. A Toníkovi taky. Tak běž, Jeníčku, hezky se uč a poslouchej maminku a tatínka. Ať neslyším na tebe žaloby.“

Hošík zas políbil dědečkovi ruku, dal mu uzlík svázaný v modravém šátku, který posud sám nesl — nejspíš nějakou výsluhu — a klusal zpátky. Předešel jsem toho starce, jenž hezkou chvíli ještě stál a za hochem se díval, a když už byl až na lukách, ještě za ním volal:

„Jeníčku! — slyšíš?“

Hošík se obrátil.

„A tady nahoru nechoď, to ti povídám!“ volal dědeček, ukazuje berličkou na Hazenburk: „je tam sýček, víš, jak jsem ti vyprávěl ten příběh? — Zavolal by tě, abys šel spat s Alizarem!“

Stanul jsem taky a ohlédl se. Hošík kýval v dáli, že porozuměl, že poslechne a zamával čepicí nad hlavou. Dědeček šel spokojeně svou cestou dál. Šel jsem taky.

Tak vida, jak by se člověk mohl snadno ustrašit. Na Hazenburku jsem myslil, že to hlas nějakého ducha a to volal ten dědeček. Myslil jsem, že varuje mne, a on napomínal své vnouče.

Ale výstraha platila i mně. Nebýti toho hlasu, byl bych „spal s Alizarem“. Co ta slova znamenají? Kdo byl ten Alizar? Kdo volal na výstrahu dědečkovu tím stenavým hlasem: „Pojď — pojď!“ — Snad sýček v některé skulině hradní. Ale ten Alizar? — Takové neznámé jméno. Eh, nač si lámati hlavu, bůh ví, jak stará ta pohádka, o níž se dědeček vnukovi zmínil, snad jen pro děti neposlušné. Kráčel jsem od Klapého silnicí k Libochovicům, a když jsem přešel přes chatrný dřevěný most pod zámkem a octnul jsem se na pravém břehu Oharky v tom velebném stromořadí věkovitých topolů, seznal jsem, že vlastně patřím taky k těm neposlušným dětem. Neboť ač slunce chýlilo se na západ, ač prodlužující se stíny topolů mi povídaly, bych si pospíšil, chci-li být do noci doma, odtud že dobré čtyry hodiny ještě k dědině naší, neposlouchal jsem a umínil si, že počkám na dědečka, aby mi pověděl, kdo byl ten Alizar, jenž spí v ssutinách Hazenburských.

Dědeček šel v stejné vzdálenosti stále za mnou. Pod Ejvaňským vrchem jsem stanul a ohlédl se. Jen tak jakobych se díval ještě na ty trosky, až mne stařeček dohonil.

„Kam pak, dědečku?“

„Až do Vrbičan, víte-li, kde to je.“

„Pod Perucí. Škoda, myslil jsem, že půjdem spolu.“

„Kam vy?“

„Do Kralovic.“

„To ovšem je od nás hezky stranou.“

„Ve Vrbičanech mám taky přátele.“ Jen tak, abych udržel řeč.

„Abych vám řekl pravdu, já tam hrozně málo znám.“

„Nejste tam tedy domovem?“

„Jsem a nejsem. Tamhle ve Velkáni je pravý můj domov. Tam jsem se narodil, oženil a vychoval děti své. Myslil jsem, že tam i kosti složím, ale snad se mi to zhatí. Mám dvě děti, dcera dostala podílem domek ve Velkáni a syn je železničním strážníkem ve Vrbičanech. Já si na děti naříkat nemohu. Samou láskou by nás na rukou nosili, a dcera i syn nás chtějí mít u sebe. To aby se člověk rozkrojil. Myslil jsem si, že budu ve Velkáni a babička aby šla do Vrbičan. Ale to už nebylo takové. Měl jsem starosti o ženu, a ona zas o mne, toť víte, staří lidé jako malé děti. Tak že budeme u každého nějaký čas. Ale to věčné stěhování, už jsme na to staří a nikdy tomu zvykli. Nyní jsme ve Vrbičanech. Ale to je život: každou chvíli jede kolem oken vlak, až se celý domek třese, a to pískání a lomoz, a babička až je celá ulekána. Já sám jsem za ten čtvrt roku ani jednu noc pořádně neprospal. Kde pak to bývalo u nás! I dejte mi svatý pokoj! Tak jsem povídal dceři, aby nám zas vybílila světničku a uchystala kamna, že přijdem na posvícení s babičkou a že už tu zůstaneme na čisto. Měl jste vidět ty děti! Mohly mne udusit, jak se na mne věšely a ptaly se, kolikrát se ještě vyspí, než bude posvícení. A angreštu a rybízu mi natrhaly, podívejte se, s tím se mám vléci až do Vrbičan. A Jeník běžel se mnou kus cesty až k Hazenburku, však jste jej viděl? — a mermomocí chtěl, abych s ním šel do hradu, že už tam dlouho nebyl. Rozběhl se do vrchu a měl jsem práci, než jsem jej zavolal zpět."

„Já vás slyšel, dědečku."

„Vy? — odkud?"

„Byl jsem právě v těch ssutinách a nebýti vašeho zavolání, byl bych snad ‚spal s Alizarem'."

Dědeček se zastavil a upřeně se na mne zadíval.

„Opravdu," povídal jsem, „právě jsem chtěl vstoupit do sklepení zbořeného, když jsem zaslechl volání: ‚Nechoď tam!' Zdálo se mi, že hlas ten přichází ze vzdušných krajů. V tom zastenal hlas jiný: ‚Pojď — pojď!' tak táhlým tonem, že jsem se zachvěl. Obrátil jsem se k východu a sotva jsem učinil několik kroků, sesulo se klenutí na místě, kde jsem prve stál. Až dole z vaší rozmluvy s tím hošíkem jsem seznal, že to byl hlas váš."

Dědeček zakýval hlavou a šli jsme dál do vrchu. „Já slyšel na Hazenburku nějakou dunivou ránu," povídal; „to je mi opravdu divné. Jako prst boží!"

„Kdo však na mne volal: Pojď — pojď! — nevím."

„To byl Alizarův sýček."

„A ten Alizar?"

„Ten spí na Hazenburku."

„To vím, dědečku, ale kdo byl?"

„Počkejte, až dojdem nahoru. Tenhle Ejvaňský vrch umí ubrat dechu. Však už tam budem brzy. Jindy jsem jej přeběhl jako kamzík, ale nyní už to nejde. — Hned tam budem, hned. Tam si můžem chvíli sednout. Máme sice oba hezký kousek cesty před sebou, ale kdybych neměl dojíti za světla domů, zůstanu na Vraném u známých přes noc."

Ještě dvě stě kroků, už jen sto a byli jsme na Ejvaňské stráni. U cesty povýšený břeh, tam jsme s dědečkem usedli jakoby známí od jakživa. Zabodnul hůl do země, na ni zavěsil uzlík s rybízem a angreštem — na zemi by tam nalezli mravenci.

„Kdybyste sem byl přišel takhle před padesáti, před šedesáti lety, byl byste slyšel mnoho povídat o Alizarovi. Byl to cikán. A jaký život cikánům dán v podíl, to víte snad. Já četl několik knížek o cikánech a jejich princeznách, ale když to bývalo nejvíce k pláči. musil jsem se zasmát srdečně. Až mi moje žena vytýkala, že jsem bez citu. Proč bych se nezasmál? Shledal jsem, že ti páni, co skládali ty knížky, vlastně ani cikánů jaktěživi neviděli. Jeden je popisuje jako lupiče a zloděje. Není to tak zlé, panečku. Cikán si tu a tam vezme ledacos, to je pravda, ale neví, že je to hříchem. Vezme si, čeho člověk nehlídá příliš, poněvadž myslí: čeho člověk nestřeží, o to nestojí. A to taky není pravda, že by se nějaký kníže zamiloval do cikánky, jak stálo v knížce jiné. Tomu nevěřím, protože by se s cikánkou brzy neshledal. Cikánka vám bude nosit hedvábí a krásné botky! Dejte jí to, sváže to do uzlu, dá pod paží a bude chodit zas polonaha a bosa jako dřív. A ta láska? Jaká pak láska, když neví, co to je. Z ruky do úst — toť život, z vesnice do vesnice — to touha cikánů, ale láska? Koho mají míti rádi cikáni, když jimi každý pohrdá? Je to neštěstí v lidské kůži na toulkách, to já říkám. Tuláci neštastní. Nemohou vydržet na jednom místě, aniž sami vědí, proč. Láká je cosi do jedné vsi a sotva tam přijdou pěšky v husím pochodu s dětmi na zádech anebo přijedou na rozedraných vozech, už je tam něco straší a zas pryč. Tuláci, — aby měli šat nyní z kůže ježka. Každý se na ně sápe. A chudí jsou jak židův šafář. Znal jsem taky bohatého cikána. Byl to Alizar, jak vám chci o něm ten příběh povědít. Ten měl svůj vozík a koníka a jezdil sám světem. Říkávali o něm ti druzí cikáni, že má peněz jak zeman, ale že jich měl víc, to jsem viděl sám. To bylo — — ba že tomu bude přes padesát let, mně bude na zimu sedmdesát a tehdáž jsem vyšel ze školy. Toť víte, že už je tomu ‚včera'. Byl jsem s otcem na Vraném na jarmarce — takhle v létě, a už v samý večer jsme se vraceli. V dálce za Louny se stále pobleskovalo, ob čas zahučelo, jako když u Terezína se cvičí kanonýři.

„Není pomoci, musíme si pospíšit!" povídal otec a od Kamenice to šlo už klusem. Jen abychom se dostali za sucha domů. Ale sklaplo nám. Pojednou se zvednul vítr a po silnicích kotouče prachu se válely a když jsme přiběhli ke Křesejnskému přívozu, nechtěli nás už převést, že by se v tom větru zpět nedostali. Ale přece převezli. Však jsme měli čas. Než jsme došli do vsi, spustil se déšť jako když z konve leje a ač jsme měli k hospodě jen několik kroků, promokli jsme tak, že jsme musili hezkou chvíli postát v předsíni, než z nás voda vykapala. Venku zatím zuřila bouře jako nezavřená a kdo ležel v posteli, stáhl si peřinu přes oči, aby tím kmitáním se blesků nedostal ‚vlčí mlhy'. Šenkovna hospody byla jasně osvětlena, okenice ubedněny a hezky se tu sedělo a povídalo v suchu. Bylo tu plno. Zvlášť u jednoho stolu se živě hovořilo. Křesejnský mlynář vedl hlavní slovo. Měl k tomu právo. Byl ve vsi nejbohatším a právě pustil do větru zprávu, že hodlá svůj mlýn prodat a odstěhovat se výše na Oharku, až někam k Pátku.

V tom zahrčel pod okny hospody nějaký povoz a vjel do vrat.

Hostinský vyběhl.

„Kdo pak to je?" ptali se zvědavci.

„Však jej uvidíte, v takové psotě nezůstane snad venku."

Za hodnou teprv chvíli vrátil se hostinský do šenkovny. Ne sám. Mladý osmahlý muž s černými vousy a tmavými kadeřenými vlasy v dlouhých šarovárech, na nohou vysoké čižmy a přes ramena attilu se stříbrnými žaludovými knoflíky.

„Ah, já myslil, bůh ví jaký to kavalír přijel!" smál se potutelně mlynář k svým sousedům, a poněvadž ti byli chudší než on, smáli se taky.

Příchozí rozepnul vestu a sedal si za prázdný stolek ku dveřím.

„Co to neseš, Alizare?" ptal se mlynář.

„To zde? — v té ruce? liščí čepice."

„Ne, ve druhé ruce!"

„To je sýček."

„Je to párek — cikán a sýček, jako byste se byli hledali! A kdes ho schejtnul?"

„Na cestě. Jel jsem od Libochovic a v té bouři mi zaletěl na vůz na plachtu a tak skroušeně volal. Chtěl jsem ho odehnat bičem, ale nedal se. Sáhl jsem po něm rukou a držel se tak pevně, div si drápy neulámal. Vidíte, jak je zmoklý!"

*

A cikán posadil rozcuchaného, umáčeného sýčka na stůl a ten velikýma očima zasvítil, jakoby se všech nechtěl bát.

„Brrr! vyhodíš jej hned! — Až je člověku zima!“

„Sýček je můj, toho nevyhodím, ale dám jej tuhle na židli pod svoji čepici, abyste se nebáli.“

Šenkýř odešel a za chvíli se vrátil, nesa Alizarovi večeři, jíž si byl venku objednal. Hosté se obraceli a natahovali krky.

„Hm, to zavání jako srnčí!“ povídal jeden.

„Inu, ty jako sedlák nesmíš si dopřát tak drahé večeře jako cikán.“

Alizar ani brvou nepohnul. Znal je. Kdyby byl šel k jich stolu, jako někdy, a řekl, aby pili, on že vše zaplatí, byli by mu snesli modré s nebe, ale když dnes má vrtochy a usedl stranou — Ať! Alizar si všímal jen své večeře a mlčky snesl několik těch vesnických vtipů. A když dojedl, nadzvedl čepici, aby se podíval, zdali se tam sýček neudusil. Ten se vzpřímil, zahučel, jakoby se ptal, zdali už jej chce Alizar vyhnat do té psoty, ale cikán zas naň čepici přiklopil.

„Jestli je tomu sýčkovi zle, Alizare, pošleme mu pro doktora!“ vtipkoval mlynář.

Alizar mlčel. Žádná odpověď taky odpověď.

Mlynář vida, že nepořídí, obrátil řeč tam, kde přestal, ke svému mlýnu. A rozmluva brzy podobala se té vodě, co se žene pod koly jeho mlýna. Alizar pokuřoval ze své lulky a naslouchal. Brzy seznal, oč se jedná.

„A co byste opravdu chtěl, pantáto, za ten mlýn?“ ptal se koštický Vejvoda.

„Vy ho nekoupíte!“ odsekl mlynář.

„Do kapsy není nikomu vidět.“

„Vám zvláště ne. Nosíte koženky a ty nemají kapes.“

„Že bych vám třeba někoho dohodil.“

Mlynář se usmál a odplivnul do prostřed šenkovny.

„Což kdybych já se tak zeptal?“ povídal Alizar.

Všickni se obrátili.

„A nač se chceš ptát?“ ušklíbnul se mlynár zamhouřiv levé oko.

„Zač prodáte svůj mlýn!“

„Šenkýři, dejte mu studený obkladek na hlavu!“

„Když něco prodáváte, záleží vám více na penězích než na kupci.“

„To je moudré, Alizare.“

„Co chcete za mlýn?“

„Deset tisíc!“

„Dobře rozmyslete!“

„Deset tisíc povídám. Máš-li je, je mlýn tvůj!“

„Slyšeli jste všickni?“

„Slyšeli!“

Alizar vstal, šel k mlynáři, plácli si rukou. Pak rozevřel svůj opasek a všecky džbánky musily se stolu. Můj zlatý pane, jakživ před tím a jakživ potom jsem tolik peněz neviděl. Celý stůl byl stříbrňáky a bankocetlemi posázen. Když vypočítal, přistoupil mlynář a počítal znovu. Suma dobrá. Podali si ještě jednou ruce, mlynář srovnal peníze a každý zasedl na své místo. U toho hustě obsazeného stolu bylo pojednou tak ticho, každý se díval k zemi neb psal prstem po stole a mlynář pět sirek spálil, než si zapálil dýmku. Tak se mu ruce chvěly.

Zato u stolku, kde seděl Alizar, vyspala se řeč. Nikdo naň nenarážel, Alizar vzal čepici a posadil sýčka na stůl. Nikdo mu toho už nezapovídal.

„Vidíš, sýčku, tady jsi se ohřál, viď? Podívej se po šenkovně, ať víš, jak to vypadá v hospodě. Neboj se. Vždyť se s tebou nebude nikdo vadit, nesmí už. Ty jsi můj a já jsem zdejším mlynářem. Ty o tom nevíš? Jen počkej, až se tam odstěhujem, já budu pánem ve mlýnici, ty na kalencích a ve vikýři. Pěkný koutek ti tam vynajdu, uvidíš — —“

„Pojď — pojď!“ ozvalo z hrdla ptáka táhlým žalostným zvukem, že jsme se zachvěli.

„Půjdem, půjdem, ale dnes ještě přespíme zde.“

„Pojď — pojď!“

„Šenkýři!“ volal mlynář, „spočtěte mi útratu.“

„A mně taky.“

„Počkejte, půjdu s vámi.“

„Vezměte si taky ode mne peníze.“

Otec můj zaplatil a šli jsme. Nikdo nechtěl být poslední. Jen Alizar se sýčkem tam zbyl.

Noc byla jasná, měsíc plul tiše po té hladině nebeské jak labuť, všude ticho, jen tu a tam křepelka v poli volala ještě zaběhlé mláďátko své.

Bylo skoro k půlnoci už, když jsme došli do Velkáně.

Matka už čekala netrpělivě a vadila se s námi. Myslila prý, že jsme se v té bouřce utopili v Oharce.

„Když se nebudeš vadit, matko, povím ti novinu!“ chlácholil otec.

„Jakou?“

„Křesejnský mlýn je prodán.“

„Kdo jej koupil?“

„Cikán Alizar! — —“

* * *

(Dokončení.)

Olgerd Gejštor.

Povídka veršem od *Julia Zeyera*.

(Pokračování.)

Stál Olgerd zničen, s duší raněnou,
do očí jiskry hněvu draly se,
však mlčky šel, jak v těžké mrákotě,
sám nevěděl, kam kroky nesly jej;
až za Prahou, když vítr podzimní
přes strní kvilně vál, a temný les
mu smutně šuměl vstříc, si vědom byl,
kam zavedla ho bludná jeho pouť.

To Hvězda byla, stinná obora,
z níž zámek trčel, jenž jí jméno dal.
Mrak nad ní visel; šerá, tajemná,
hvozd, jako v starých zkazkách zakletý,
jej lákala svým kouzlem ponurým.
Zeď byla nízká, snadně přešvih' se,
v mech vlhký lehl pod hučící dub,
jenž s větrem zápasil jak o život,

a hleděl vzhůru na ten divý hon,
jejž mraky s vichrem měly na nebi
A hučení těch stromů úpících
ho konejšilo, myslit nemusil,
do vřavy bouře duši pustil svou,
by v neurčito odnášela ji.
Slast bolná, trpká, věru, byla v tom,
tak jako mrtvý ležet pod stromy
bez vlastní myšlénky, a totožným
se cítit s bouří, která nad světem
jak štvaná řvala, poraněná zvěř,
a kvílela a hořce plakala
jak matka oloupená o děti.

Tak ležel dlouho, vichr umírnil,
však divokost, jak stářím přijde klid,
a lkal jen ještě v dubů korunách,
jak nad životem, jejž kdo marně žil.
„Tak jako já,“ si Olgerd zašeptal,
a pod ním jak by náhle prohlubeň
se otvírala temná jako hrob,
do něhož celý život zapadal.

V tom okamžiku dusot ozval se,
dva koně náhle lesem hnali se
a vyrušili z dumy Olgerda.
Byl překvapením v kámen obrácen.
Král Ferdinand a Anna pasekou
to jeli bez průvodu, blížili
se rychle místu, kde byl bolně snil,
a takto zbuzen, Olgerd z mechu vstal
a pozdravil je němým úklonem.

Král neviděl ho. Smuten, zadumán,
a mlčky seděl, s hlavou sklopenou,
však královna mluvila horlivě,
ač tiše, její vždy tak hvězdný zrak
na chotě upřen byl, přec odvrátil
se na okamžik, těkal stromovím
a s hledem Olgerdovým setkal se
a spočinul na jeho tváři pak —
bez známky ale laskavosti byl,
tak cize hleděla dnes královna
na Olgerda jak na věc lhostejnou,
a minula, aniž by na pozdrav
mu byla děkovala... Nebyla
jej v pravdě viděla, neb o život,
o život propadlý již zákonům,
o milost pro pikharta prosila
v tom okamžiku právě manžela,
a ve vroucnosti snažných proseb svých
jak slepa byla pro ostatní svět,
ten jediný před zrakem majíc cíl.

Tak minula, a Olgerd k smrti zbled',
a srdce jeho zastavilo tluk,
on netušil, že pouhou náhodou
jej neviděla, jemu zdálo se,
že ze zraku jí sršel na něj hněv,
že nemilost svou dala na jevo,
a cítil, dál že žíti zbytečno.

Stál chvilku tiše, tasil dýku pak,
však zahodil ji, hříchu lekal se,
a rána v srdci jej tak bolela,
že věděl, že z ní vzejde brzká smrt.

Ku domovu se tedy obrátil,
vrh' na lůžko se zničen, zoufalý,
a choroba jej těžká schvátila.
Žár horečný ho žehl úmorný,
den každý zdál se krutým úpírem,
jenž sílu jeho ssál a každá noc
muk strašných byla peklem, bezsenná
A přece žil, a přece zase vstal,
a zase myslil, zase přemítal,
a s bolnou slastí ryl si v ranách svých.
On viděl celý život zničený
před sebou ležet jako svadlý luh,
jejž znoje léta byly spálily,
on viděl za snem že byl putoval
hned od počátku svého života,
že za přeludem pouhým vždy se hnal,
za bludičkou... Ó přelud zrodil se
již tenkrát v době mládí útlého,
když poprvé byl, děcko, uslyšel
o Lubartově bílé lilii.
Snem neurčitým, luzným, kouzelným
ta vidina jej z domu lákala,
jak někdy Lubart z vlasti nevěstu
I tenkrát, o slávě když v dáli snil,
i tenkráte to byla ona jen,
jež vábila ho leskem mámivým.
Jak sudba jeho do Čech vedla jej,
kde jako Lubartovi, jemu též,
však nad propastí kvetla lilie.
A Olgerd zaštkal... Ženu jiného
a královnu, tak svatě vznešenou
byl v šílenství svém slepém miloval,
a, bloud! byl myslil, že Bůh dopustí,
že s takou láskou zemře blaženě.
Ted' trest ho stihl... Ona netuší,
jak velký jeho hřích a odvaha,
pro pouhé nařknutí mu milost svou
již byla odňala... Jak teprve
by vzplanul její spravedlivý hněv,
kdy celou pravdu by jí zjevil kdo!

Kles' na tvář zlomen touto představou,
a bleskem duši jeho zakmitlo:
„Snad ale ví a proto tresce mne!
Snad uhod' kdosi moje tajemství
tak pracně skrývané a zradil mne!“

Mráz pojal jej při této myšlénce,
jež náhle se mu stala jistotou,
a znova schvátila jej horečka,
a znova trpěl muka bez konce.

Bouř minula však, klid se dostavil,
již netrpěl, jen sláb až k smrti byl,
a byl si jist, že takto vysílen
v hrob brzy klesne. Úsměv přilétl
na bledou tvář, tak snivý, smutný byl,

neb znamenal: „Vždyť sir jsem, opuštěn,
ni jedna slza nepadne na rov
můj v cizí zemi. Není bytosti,
jež se mnou cítí.“

Hlavu sklonil pak
a šeptal zas: „Ó, ona uhodla
a proto tresce mne. Jest spravedliv
ten její hněv“... A hlavu chýlil níž,
a z lůžka vstal, dovlek' se do sadu
pod staré lindy, sluncem zlacené;
ty šuměly, již žluté podzimem,
a on si vzpomněl na ten starý dvůr
tam daleko, ten nízký, dřevěný,
kol něhož také stromy hučely
tak konejšivě, hlasem hlubokým,
a viděl matku svou, jak u kříže
se za něj modlívala v zahradě;
tesk plnil srdce jeho, halil tvář
do svého pláště v smutek ponořen,
a dvojnásob se cítil opuštěn.

Tu zasáh' náhle tvář mu horký dech
a zachvěl se a vzhléd' — hle, bílý kůň,
dar drahé matky, před ním v trávě stál,
tak tiše, pokorně, a hleděl naň
s tak věrnou láskou, prostou, dojemnou,
že Olgerdovi slze vyhrkly,
a líbal jej a jako dítěti
mu šeptal sladká slova lichotná,
a usmíval se na něj slzami
co na posla, jejž matka posýlá
pro útěchu v té chvíli přehořké...

Pláč ten mu ulevil... Jak slunný svit
do nitra jeho vnikal boží klid.
„Když uhodla,“ si pravil, „nuž ať zví,
jak velká moje láska byla k ní.
Ne hříchem byla, ale osudem
Bůh touto láskou v krašší veď' mne svět,
a zemru rád, a vděčen jsem za smrt...“

Tak pravil si, a zpět do komnaty
šel pomalu, u okna na židli
sed' zamyšlen... Pak blanku bílou vzal,
a mezi tím co lindy šuměly,
a západ zlatem hořel průsvitným,
psal Olgerd list, a maně bloudily
při psaní oči jeho přes stromy
a stápěly se v zlaté záplavě,
jak ssát by chtěly záři ze slunce,
jež mrouc za modré vrchy klesalo,
a obsah jeho listu tento byl:
„Já k tobě mluvím, jasná královno,
jak poutník, který čeká na večer
na pozdní, když již stíny husty jsou,
a dvéře chrámu když již zavřené...
Pak teprv klekne před kostela práh,
na uprášenou dlažbu ulice
a železnými dveřmi sýlá vzdech
svůj vroucí k Bohu, z duše hlubiny:
to činí z pokory, neb dobře ví,
že nehoden jest stát před oltářem,
když plane plnou slávou posvátnou,
a vonným dýmem záři zlatých lamp...
Tak k tobě mluvím, jasná královno,
i já, ve stínu smrti, blízké již,
před zavřenými dveřmi života,
za nimiž v zlaté glorii planeš ty.
Slyš tedy vzdech mé duše poslední.
Já miloval tě, jasná královno,
a proto umírám a vděčen jsem.
A proto, že smrt blízká, vyznávám,
co skryto ve mně, působilo smrt.
Jsem jak ten strom, jenž tiše o světle,
o hvězdách sní, až vichr zavane,
pak teprv truchlou hudbou zašumí.
Smrt věje na mne temnou perutí
a duše moje vzdechy vydává.
Já miloval tě, jasná královno,
ó, nekaboň své čelo vznešené!
Neb láska moje čistá byla tak,
jak svaté zřídlo, z které vzala vznik,
a zřídlem tím byl zrak tvůj přečistý,
na jehož paprscích se duše má
do výše nesla v samý boží ráj.
A jako v oku slza rodí se,
ač oko jasné, slza kalná jest,
tak v lásce té se trýzeň zrodila,
ta trýzeň, která uvrhla mne v smrt.
Přec žehnám ji, té lásce neblahé,
neb vysoko tak vznesla duši mou,
že pode mnou jak v mlhách mizí svět.
Buď tobě dík, posvátná bytosti,
jež na zemi již nosíš korunu,
buď tobě dík, a odpusť, odpusť mi
a lituj mne. Ty sama právo máš,
svět ostatní spíš záviděť by měl.
Tys jako moje sudba: Kážeš mi,
bych zemřel mlád a Bohu blížil se,
jak světlu semeno se přiblíží,
když z temna brázdy vzpučí v jarní stvol.
Já klesám v hrob — však v ráji vykvetu,
jak jabloň plna květů budu tam,
tak přiblížím se Bohu... Slovo tvé
jak drahý dar já v hedbáv zabalil
a uložil je v srdce svého skříň,
to slovo sudby, které praví mi:
„jdi tam, kde trýzně více není již,“
a z toho slova, které nevyřkla's
svým retem smrtelným, přec velic tak,
ó z toho slova věčně temenit
se budou harmonie nebeské,
neb naději to nesklamný jest slib,
že v ráji tobě blíže budu též.
A proto nelituj mne, královno,
však odpusť tomu, který není již...“

Tak končil list, a péro vypadlo
mu z chvějící se ruky... Neměl sil,
by z místa vstal, a padl v těžký sen,
a nezbudil se dřív, než na nebi
se roznítily ranní červánky,
a cítil, o krok blíž že smrti zas,

a sladkým bylo mu to vědomim
Vzal list a knihu, kterou pro Annu
byl maloval po dlouhé měsice,
a zavřel oba v malou, vzácnou skříň,
jež byzantýnským byla výtvorem,
smalt nejjemnější ozdobou ji byl,
a drahý kámen byl v ni zasazen,
do něhož vrytý Gejštorů byl štít
Skříň tato byla celým bohatstvim
po otcích zbylým, klenot jediný,
jejž Olgerd našel v rodném domě svém.

Když do ni list a knihu uložil,
pod plášť ji vzal a přes tu slabost svou
se vlekl tak do domu pana Lva,
kam přišel bled, jak umírající.
Pan Lev se lekl jeho vzezření.
když do zahrady k němu přivedli
dva sluhové bledého Olgerda.
„Co s tebou děje se, ty ubohý?“
tak zvolal purkrabí, však Olgerd kyv'
sám jeho sluhům, aby odešli,
a unaven na lávku kamennou
se vrh' a zavřel oči. Purkrabí
se kloní nad ním. „Není nikdo zde?“
děl Olgerd posud polo omdlelý,
a z Rožmitála Lev jej konejšil:
„Buď kliden, sami jsme, a neslyší
nás nikdo zde. Co chceš mi říci však,
co působí tvou bledost smrtelnou?“
A níž se klonil k němu, neviděl
stín muže na cestě, jenž zmizel však
za husté křoví, blízko za lávkou.
Vzdech vyšel nyní Olgerdovi z úst
a pravil tak: „Nuž, slib mi, pane Lve,
že vyplníš, o co tě žádám teď,
já umírající“ . . . A mlčel zas.
Lev ruku zvedl jako k přísaze,
a Olgerd na to děl: „V té skřínce zde
jest dvojí věc. Ta kniha, kterous kdys
byl pro královnu u mne objednal.
Jest dokonáno dílo. Nuže slib,
že královně ji podáš jako dar,
ne svůj, však můj. Jest dále v skříni list,
jenž obsahuje velké tajemství.
Po smrti mé dáš obě věci ty
i vzácnou skřínku Anně královně.
Ne dřív! To zhoubou mojí bylo by.
Teď přisahej, že pátrat nebudeš
po tom, co v listě, že jej odevzdáš,
jak v skříni dávám jej. To přisahej,
na víru svou a čest . .“

A purkrabí
mu přísahal, a blaze usmál se
pak Olgerd.

„Mohu klidně zemříti,“
tak děl, a mrákota jej schvátila.
A mezi tím co ležel pod stromy,
Lev z Rožmitála běžel zahradou,
a volal sluhy svoje na pomoc.
Když zmizel směrem k domu, vyskočil
muž rychle z křoví, bleskem zmocnil se
té tajuplné skříně, pošoupl
kam drahý, v kterém Gejštorů byl štít,
a víčko hbitě otevřelo se,
vzal rychle list, a skřínku zavřel pak,
na místo dřívější ji postavil,
a zmizel opět dřív než purkrabí
a sluha jeho přišli k Olgerdu.

Muž onen pana z Šellenberka byl
jak důvěrný tak lstivý služebník,
jejž k panu Lvu přivedlo poslání
v té chvíli, když se Olgerd svěřoval
svým tajemstvím, a tajemství to nes'
teď svému pánu, který zajásal,
když zvěděl vše.

„Ten blázen nezemře,“
tak zvolal surově, „však v záhubu
ho zpupnost jeho vrhne šílená.“

A mezi tím co Olgerd domů jel
ve voze nejvyššího purkrabí,
a šťasten byl, že v rukou bezpečných
list jeho uschován, pan Petr Jošt
na hrad se bral, a žádal slyšení
u krále Ferdinanda.

(Dokončení.)

Jak drahá bývala smrt.

Z počtů 16 století vyčítá dr. *Zigmund Winter.*

O smrti psáti — látka nepřívětivá. Ale když sebe nepohoršují Pražané tím, že spekulanti jim skoro v každičké ulici hromadu rakví na odiv a koupi vystrojují tím děsné memento mori ku paměti přivozujíce mnohem důtklivěji nežli tucet postních v kostele kázání, nuže, nechať dopustí se historikovi kulturnímu též jednou promluviti o posledních věcech člověka, jaké bývaly. Poslední věci přicházely takto:

Když už neuměl herbář rady dáti, ani domácí apatyka, ani „kniha doktora Koppa“, s kterou se přečasto v domácnostech Pražských shledáváš, když nepomohl ani sám živoucí doktor anebo lazebník, ba když nepomohla ani bába žehnající, ani svíce za hlavou rozsvěcená, hromničná: tehda bylo nezbytí a pán nepán, starý mladý, žena muž, všickni všudy, ať kdož byli koli, vykročili z tohoto světa na svět budoucí. Ale obřad, kterým pochovávali pozůstalí tělo bezduché, býval už před třemi sty lety, oubrnkem počítáme-li, tak nemírně drah jako dnes, třebatě tehdáž nebylo ještě přeochotných ústavů pohřebních, jichž agenti na odlehčenou našich kapes rvou sebe i tebe nad mrtvolou ještě vlahou.

Pravidlem bývalo, umřel-li kdo dnes, že ho nazejtří už pochovali. Tehdáž říkávali, že ho „schovali“.

V knize archivu Pražského č. 1048 stojí: „V pátek umřel a v sobotu ho schovali.“ A tak čteš ne řídkokráte.

Když byl mor anebo, jakož tehdy říkáno, přímoři, přímorky nebo morní rána: schovávali nebožce týž den.

V přísaze zvoníků a hrobníků všech far novoměstských roku 1612 čteme slib zvoníka i hrobníka, „že v této práci, co se tkne spatřování mrtvých lidí, věrně a upřímně se chovati chce a v pravdě o tom, pokudž který z lidí na morní bolesti, totiž hlízy a pryskejře z tohoto světa scházel, ihned, jak samo v sobě jest, oznámiti nepomine“. A po tomto oznámení v malých hodinách již tělo zemi dáno.

V artikulích císařem roku 1598 všem třem Pražským městům nařízených stojí rozkaz v těchto slovech: „Také když kdo umře, aby se s ním nechovali, než hned toho dne pohřbiti dali“ (v arch. Praž. č. 326 fol. 60).

V obyčejné zdravé době tedy na přípravy pohřebné byly dvacetčtyři hodiny. Nejprve tělo myto.

Když umřel švec Pavel Ster roku 1595, dáno „ženám od mytí mrtvého těla 30 grošů míšeňských (1 zl. 20 kr. našich). Tať byla tedy první outrata. Vody z mytí vylévány jako všecky koupele na ulici do stružek. Jen v době morní kázáno, „když se těla mrtvá umejvají, takové vody nikam jinam než do trativodů a sekretů aby vylévány nebyly pod trestem“.

Druhou outratou byl náklad na rubáš. Čteme-li, že ku příkladu roku 1595 dána za plátno na rubáš kopa míšeňská a 12 grošů — tedy téměř tři naše zlaté — toť zpráva dotud slepa, pokud nezvíme, že v tu dobu prodávali loket plátna černého po 10 a 12 groších (našich 40, 48 kr.) a nejlacinějšího i za polovici. Ale rubášem nemívala plátenice nebo kramář, umřel-li kdo, důchodu jediného. Nepodobno k víře, co látek všelijakých bývalo k pohřbům kupováno. Když umřela mydlářka Marta Pihavá roku 1571, zapsáno v knihu městskou (č. 1172 fol. 155), že „za kment a feřtat k pohřbu dáno osm kop“. A poněvadž právě tou dobou (roku 1575) u kupců ceněna byla celá „štuka“ feřtatu asi od 4 rýnských po 6 a štuka kmentu bývala i po půl čtvrtu rýnském (nejdražší ovšem byla i po 14 rýnských): ptáme se knihy marně, nač byly při pohřbu ony dvě štuky látek, jež za osm kop snadno bylo lze pořiditi.

Když roku 1609 umřel kožešník v železných dveřích Hanyzl, koupeno ku pohřbu „za 4 kopy cendelínu“, kteréžto látky koupils tehda štuku za 4 rýnské, což jest méně nežli 4 kopy. Možná věc, že z nich byly šity šaty smutkové těm, kdož pozůstali, jakož i čeledi. Že čeledi šívány šaty smutkové na útratu pánů, odjinud víme bezpečně, ale při pohřebném počtu Marty Pihavé tak zapsáno není. Za to při pohřbu Mariany Haincové, lazebnice z nové lázně, roku 1595 v outratách poznamenali „krejčímu 6 grošů a tři denáry, vše české“. Ještě důkladnější v této příčině a světlejší jest popis nákladu pohřebního, který učiněn byl za nebožtíka Stera, ševce. Tu čteme (kn. arch. Pražsk. č. 1173 fol. 389.): „Za dvě štučky mochejru devět kop míš., za půl druhého lokte mochejru 18 grošů; za sukno pacholatům 2 kopy 20 grošů; od postřihání téhož sukna 6 grošů; za plátno na podšívku 1 kopu 20 grošů; za sukno k sukni a na fěrtuch 20 grošů; za roušky kopu: od šití košile k smrti 5 grošů; za klobouky pacholatům 36 grošů; za pinty smutkové 12 grošů; za klobouk ženský kopu; krejčímu od šití dvě kopy: za hedbáví a štepseyd 34 grošů; šamlatu dva lokty za živůtek 52 grošů; za tkaničky 24 grošů; za kožich nejmenšímu pacholátku 40 grošů.“ Ale přes to, že nemalou sumu loktů všelikterých látek naši předkové vydávali při pohřbu na smutkové šaty, zbývá ještě leckdy některý loket na leccos, čehož u nás již více není. Ku příkladu v inventáři Matěje Matucháře, hrstníka (totiž obchodníka, jenž na hrsti prodávati směl) roku 1602 čteme o „dvou prostěradlech s třapci, která k pohřbu nebožtíka udělána byla“; a někdy čteš o střižném zboží na pohřeb vydaném a neumíš zhola vysvětliti, nač bylo. Ku příkladu, když umřela roku 1603 paní Maria Menychova, žena v podružství obývající a nemající na šírém světě nikoho, napsáno v knihu popisů „sedm kusů vinutých šatů (rozuměj látky nějaké, jež se v trouby a jináče svíjela) vzato ku pohřbu“. S pravdou snad bude, že tehda bylo lidem samým starati se o to, aby máry kol a kol něčím kryty byly a to snad tedy dělo se těmi vinutými látkami. Něco tedy na máry, něco na smutkový šat.

Na dvojako tak vyložiti lze rubriky posmrtného počtu kupcové Regny Zimrmonové roku 1607: „$15\frac{1}{4}$ lokte černého šiptuchu loket po kopě 12 groších, $2\frac{1}{2}$ lokte černého sukna po 18 groších: 17 loket černého sukna po 12 groších.“ Tu tedy utraceno na látky k pohřbu našich skoro 55 zlatých a máme za to, že díl na šaty čeledi i rodiny, díl na máry. Jasný popis šatů smutkových podává inventář po soukeníku Dyllerovi roku 1608. (kn. v arch. Pražsk. č. 1173 fol. 308). Tu se píše: „Marketa vdova a tři děti, jim vzato českého sukna 12 loket, Alžbětě dceři nejmladší tři lokte page, Davidovi Kellerovi, služebníku $8\frac{1}{4}$ lokte šiptuchu, dvoum pacholatům služebným míšeňského sukna černého 4 lokte; děvečkám görlického sukna jeden postav (to byly 32 lokty!) a 20 loket frydlanského na podšívky, vše na šaty smutkové k pohřbu.“

V pražských domácnostech shledáš, že mívali mnozí lidé šaty ke smutku, ať již nastal kdykoli, příhodné a hotové. V inventářích Pražských neřídkokráte čteš o „plášti smutkovém“ aneb „ke smutku“. Jeden z Lobkoviců měl ve svém domě i nějaký „dek smutkový“, s jehož výkladu zase nevíme kudy kam.

Na krámech Pražských šmukýřů a kloboučníků vyloženy bývaly vždy „klobouky ke smutku“. Bezpochybná věc, že barva těchto všech smutkových věcí bývala u nás černá právě tak, jako jinde zvykem bylo. Známoť, že jen králové francouzští truchlíce, odívali se v barvu červenou. Jindřich III. byl první, jenž ke smutku oděl se šatem černým. Muž Marie Stuartovny truchlil „fialově“. To byl přechod k černému.

Druhý náklad k smrti býval na rakev. V Němcích leckde mívali zvykem do pozdních let století šestnáctého, že pochovávali v plátně, v pytli, takže rozkazy Josefa císaře o dvě stě let pozdější nebyly na světě novinkou. U nás v Čechách dosavade v žádné knize jsme nic toho nenalezli, aniž známe ze své vlasti příklad toho, že by byli naši dědové, jakož v starších dobách Francouzi a Němci, po nich se opičící, přečasto činivali, svým mrtvým kupovali misto rubáše z kláštera některého mnišskou sukni, aby v řeholním habitě nebožtík snáze brankou sv. Petra proklouzl. Ale nepříme možnost těch obou divných věcí u nás. Známotě, že tak v lecčems nechvalno naši předkové a my po nich v Němcích „iskáváme pravdu“.

Ve „funeralní taxe“ roku 1598 (lib. ser. memor. č. 326 fol. 56) usazuje se „od truhel dělání truhlářům, pokud se potřebných (lidí) tkne, od největších 20 nebo 25 gr. bílých; od prostředních 15, od nejmenších 6 grošů“.

A skutečně shoduje se sazba tato s událostmi. Rakev lazebnice roku 1595 stála právě 24 grošů bílých (asi 2 zl. naše). Bohatší lidé mívali poslední obyt posmrtný ovšem dražší. Ševci Sherovi v témž létě koupili rakev za kopu, kožešníku Hanyzlovi roku 1609 za čtyři kopy. Zatím co přinesli zvoníci z fary máry do domu nebožcova, kopal hrobník na hřbitově, jichž bývalo v Praze, kolik farních chrámů, v prachu země poslední lůže. Funeralní sazbou svrchu zpomenutou usazeno hrobníkům „v létě od kopání hrobů 10 grošů bílých a nejvíce 15 grošů. V zimě od 15 grošů do 25“. Sazba na venkově bývala skoro táž. V Domažlicích platilo se hrobníkovi v létě 12 grošů; v zimě 16; od dítek polovici, od služebné čeládky 8 grošů; taktéž i od chudých. (Arch. Pam. VIII. 270.) I v Rakovnických i Berounských sazbách jest proti Pražským rozdíl jen malinký. Za máry v Praze bráno od chudých lidí po dvou groších, od bohatších i po 7, 8 groších.

Nebožec přistrojen. Za takové strojení dostala „žena Smělá“ od rodiny ševce Stera celou kopu grošů. Divný zvyk byl, že někteří druhdy skládali mrtvé na máry v peřinách. Aspoň vysvítá věc tato a spolu i jiná, že totiž zvykem bývalo mrtvoly nepřikryté k divadlu vystavovati až do konce kněžova žehnání, z těchto zákazů v době morní (roku 1598) vyřčených:

„Mrtvá těla aby se zakrývala a otevřena k pohřbům nenosila; aby předně prostěradlo dobře přes hlavy se převěsilo a potom na to svrchu příkrov anebo něco jiného též aby přes hlavy se přikrylo pod pokutou 5 kop grošů českých.“ (Lib. memorab. v arch. Pražsk. 326 fol. 60) A v témže prameni čteme o tom dále:

„Mrtvá těla aby se odkryta do síně domové na máry na žádné peřiny nekladla, ani lidu k divadlu nepředstavovala, ale ihned, když by se dolů do síně snášeti měla, aby se do truhly zabednila a teprve zabedněná na máry dolů do síně k spatření lidem se vnášela, kteráž těla mrtvá již více nikdy nemají se otvírati, ani když se do kostela vnesou, ani na kerchově u hrobu. Kdyby kdo buď z mužského neb ženského pohlaví toho všetečně se zmocňovati chtěl“, ty osoby aby inspektoři nad čistotou a pořádkem v Praze poznamenali k trestání. (Č. 326 fol 61.)

Když nebylo moru, zůstávala těla obnažena na tváři na příšernou podívanou, a v té posici zdá se, že leckdy, jakož dosavad se přiházívá, bývala i malována! Aspoň jedenkráte zajisté četli jsme v Pražském inventáři (č. 1174 fol. 189), že měštěnín Staropražský Krommer malován byl na plátno po smrti a to leže na marách.

K marám na síni nebo na velikém mazhauze stojícím přinesli farní zvoníci svícny, zač placeno též po několika groších. Zatím už běhal po městě posel od Pražského „potmistra“ přísežného k tomu najatý, aby zval ku pohřbu. S ním často spolu i o závod běhával po městě poslík řemeslného cechu nebo i mladší mistr, ovšem byl-li nebožec oudem cechovním. Když umřela lazebnice z Nové lázně roku 1595, dáno za to zvaní poslu novoměstskému 6 grošů a staroměstskému 4 groše, vše české.

Veliká outrata bývala hnána na ty, kdož pohřeb strojili, zvykem obecným, že přemnoho svěc voskových ku pohřbu kupováno. Nač tolik svěc bývalo, bezpečně nevíme, ale s pravdou se neschybíme, vykládajíce, že už tehda hosté k pohřbu příchozí podělováni bývali svíčkami. Jenom uvažte číselný poměr pohřebného nákladu a smutkových svíček. U kožešníka Hanyzle roku 1609 v inventáři vyčteš v 25 kopách pohřebné útraty 17 kop za svíce! Na pohřeb Rudnera, radního pána, roku 1610 naloženo 44 kopy 9 grošů míšenských a 18 kop za svíce! Pohřeb cukrářčin roku 1612 stál 36 kop a za svíce dáno 8 kop! Za pohřeb lazebnice Mariany, už několikráte vzpomenuté, vydáno něco nad 5 kop a těmito 5 kopami za svíce obsažený náklad byl 3 kopy 3 groše bílé! Tedy zase na svíce poměrně veliká outrata. Těchto dosti četných případností neporazí pohřeb ševce Stera, jenž stál všecek 64 kopy, drobných grošů nepočítajíc, v kteréž sumě za svíce počítány jenom 3 kopy. Tu jen soudíme, že příbuzní ševcovi lakomě svíce hostem rozdávali. Aby náklad svěc trpělivým čtoucím byl světle patrn, vyčteme outratu na libry. Byla-li libra vosku koncem 16. století cenou mezi 20 a 30 groši míšeňskými (toť 80 kr. neb 1 zl. 20 kr. našich), stržili, kdož pohřeb Rudnerovi strojili, za oněch 18 kop svrchu pověděných 54 libry svěc. Mimo svíce pořídíti bylo k pohřbu též několik fakulí. Ty prodávány anebo snad i jen půjčovány byly v apatykách a u materialistů Pražských. Cechy mívaly fakule své vlastní zapsané v inventářích i s jiným všelikterakým potřebným nářadím a nádobím až do katastrofy století předešlého, kdež cechům všecko prodáno a v nic uvedeno. V jedné apatyce nalezli jsme 150 fakulí po 4 groších bílých; z čeho byly, nelze říci. Apatykář Stanislav (roku 1571) prodával „voskové svíce na holích“ po 5 groších.

Asi za půl hodiny před liturgií pohřební zavzněl s věže farní praepuls zvonem jediným prostředním nebo největším. Bohatší lidé ovšem už v poledne dávali zvoniti hrany. Praepuls i hrany bývaly v moru zapovídány, snad proto, aby se lidé mnohým zvoněním nestrašili.

Čteme o tom roku 1598: „Inspektoři aby nad tím pozor měli, aby při žádném kostele hran ani praepulsu se nezvonilo, než toliko po nešpořích, když se mrtvé tělo nese k hrobu a to při té faře, kdež tělo přináleží.“ Spolu hrozilo se zvoníkovi, zazvoní-li, že bude metlami trestán. Poslední věta citátu uvedeného svrchu pobízí, abychom se vysvětlili. V oněch dobách bývalo zvykem, měl-li kdo z čeho náklad vésti, že z divné pýchy dával zvoniti za mrtvého nejen při faře, kdež přináležel, alebrž při dvou, třech sousedních farách. V artikulích císařem nařízených roku 1598 všem Pražským městům praví se o tom velmi jasně: „Poznává se, že mnozí více z pejchy nežli z jaké potřeby, když kdo umře, při několika farách a kostelích zvoniti dávají: o tom se poroučí, aby žádnéma se jinde nezvonilo než u domácí fary, kdež kdo přísedí, lečby někdo přednější byl, však i to ne bez dovolení pana purkmistra.“ (Lib. memor. 326 fol. 60.)

Prve nežli povíme, kterak pořizovalo se zvonění farní za peníze, nebudiž nám kladeno za povídavost, jestliže sdělíme se, kterak učinili jednou Pražané, když zvonění bylo zadarmo. Divná věc, že stalo se to o pohřbu císaře Maxmiliana II., onoho liberalního muže, o němž máme za to, že velice byl oblíben. Jen čtěte, co roku 1577 Pražanům Staroměstským bylo od nástupce císaře nebožtíka vzkázáno! „J. M. C. toho zprávu jmíti ráči, kterak by pominulých dnů při přivezení do měst Pražských a nesení do kláštera sv. Jakuba těla slavné paměti císaře Maxmiliana, tak jakž o tom administratoru a konsistoři pod obojí poručení se stalo, ne při všech kostelích měst Pražských a ve všecky zvony, na což jsou J. M C. rady a dvořané pozor jměli, zvoněno bylo, z čehož se poznati může, že služebníci kostelni málo se faráři svými spravují, ale na osadní týchž kostelů více své zření mají. Protož přísně poroučeti ráči, aby to nařídili, aby 19. dne tohoto měsíce března o polední na to pozor jměli, když se na hradě Pražském zvoniti začne, aby při všech kostelích ihned také třikrát napořád, cožby za celou hodinu trvati mohlo, tuze a hřmotně zvoněno bylo. Potom nazejtří 20. dne okolo 10 hodin na půl orloji, když se tělo J. M. C. Maxmiliana v klášteře svatého Jakuba vyzdvihovati bude, a se zvoniti začne, aby ihned také při všech kostelích ve všecky zvony bez přestání, až tělo J. M. C. do hlavního kostela na hrad Pražský vneseno bude, zvoněno bylo. Když se pak jedenmecítmého dne na hradě Pražském hlavní exequie držeti budou, aby také při všech kostelích dobrou chvíli zvoněno bylo; zvoníkům že za práci jich slušná záplata učiněna bude.“ (Arch. Pražský č. 324 fol. 431.)

Tohoto zajímavého i podivného rozkazu slova, že by nezvoněním dávali na jevo sluzi kostelní poslušnost k měšťanům větší nežli k farářům, svědči snad s dostatek o tom, že ku pohřbu nezvoněno schválně a na demonstraci měšťanskou.

Poslední pak slib přísného rozkazu, že totiž zvoníkům za práci záplata bude, vydává svědectví o tom, že už tehda zvoníci zadarmo rukou nehnuli. A možná, že obě věci svorně pospolu přičinily, že císaři Maxmilianovi stalo se věru nespravedlivě.

Teď k sazbám!

(Pokračování.)

* * *

Skály.

Několik výjevů z dějin samoty. Od *Al. Jiráska*.

(Pokračování.)

Záhy z rána, ještě na úsvitě, opustili malé ležení na kraji boru Jiřík z Těchenic a kněz Ulický. Šli se podívat na dvůr a hlavně na lid, když byli několik ze svých věrných vyslali na koních na zvídky a stráže.

Oba mužové začali hned zase o Eviných zprávách. Šlechtic mínil, že se samo sebou rozumí, že lidu je zamlčí.

„To by jim dodalo,“ pravil. „Bez toho po takovém hospodaření s nimi mnoho nebude, nad to ještě takové veselé noviny. Vrazily by se jim do nohou —“

Ulický byl nad obyčej vážný.

„To je první a veliká trhlina!“ pravil. „Tolik tisíc sedláků by něco vydalo! A ti jsou rozprášeni — Kdyby ještě z Hradecka něco takového přišlo —“

„Byli bychom sami —“

„Ale mohli bychom se ještě bít a budeme!“ dodal kněz rozhodně a oči se mu zajiskřily.

„Budeme, budeme!“ opakoval šlechtic, ale z hlasu jeho nevyznívala žádná rozhodná dověrnost ve vítězství. Zamlčeli se, až pojednou pan Jiřík se zastavil.

„Slyš, kněže —“ pravil — „když včera tvá sestra přišla, bylo mně jí líto —“

Ulický sebou trhl.

„Proč?“ tázal se kvapně.

„Protože je tak hodna. Ze sta, tisíce jedna by se tak neodvážila — Dosud vždycky vyvázla — Ale jako nyní je, vždycky nebude. Slyš, mínim to dobře — Což budeme-li poraženi, rozprášeni, padne-li ona sama do zajetí, nebo vypoví-li na ni pak nějaký sedlák na mučení — Považils, co by bylo s nebohou? — A kdyby i to ne — tak zase —“

„Dost, dost — na to na všecko jsem myslil dnešní noci. Do té doby jsem neměl starosti, poněvadž jsem doufal ve vítězství, a poněvadž její služby byly zvláště našim věcem velmi vhod — Ale včera — ano — také jsem uvažoval a rozhodl jsem se — Ona, chudinka, by ani nehlesla, kdybych jí řekl, že do ohně musí, ona by se obětovala — A toho nesmí býti. Ona však ode mne nepůjde, řeknu-li jí, že to je pro její bezpečnost. Musím jinak, aby netušila —“

V tom se ku dvoru přiblížili.

Byla tam smutná podívaná. Ze spáleniště se ještě kouřilo, a dusný, nepříjemný zápach naplňoval ranní vzduch. Dřevěná stavení lehla popelem úplně. — Okna zděných stavení, dvéře zely prázdno a jak požár uvnitř zuře jimi prošlehoval, byly zdě kolem začazeny. Na dvoře kupily se ohořelé a ještě doutnající trámy, popel, uhli a hromady rumu. —

Venku přede dvorem byl sehnaný dobytek: koně, krávy i ovce. Ležel neb se popásal na chudé trávě. Sedláci jej hlídali. Vepři, jichž všech neschnali, potloukali se kolem spáleniště i ve dvoře a sem tam ozvala se plachá bludná slepice zachránivší se z požáru a z rukou sedláků.

Povstalci unavení hýřením a pustošením většinou ještě přede dvorem vyspávali. Nejeden však v tu dobu pospíchal kradí ode dvora nesa kořist tam urvanou nebo žena před sebou panské dobytče. Na boj, pro který se zbraně chopil a z domu vyšel, zapomněl, jsa lakotou přemožen. —

Ulický dal nejprve rychtáře zbudit a když konečně všecken selský tábor se probral a kolem vůdců se shromáždil, promluvil k nim.

Mluvil jako kněz i vůdce. Slovo jeho bylo výmluvné, z počátku klidné a vážné, čím dále však vroucnější a plamennější.

Mnozí stáli z počátku jako berani, majíce tupou hlavu pochýlenu nebo kalný dosud zrak bez výrazu před se nebo na kněze upírajice. Ponenáhlu se však jedna hlava po druhé zvedala, líce i oči se oživovaly, výrazu nabývaly, výrazu skroušenosti a pokání.

Tak účinkovalo vroucí slovo kněžovo.

Když se jich pak na konec otázal, chtějí-li na dále drancovati nebo bojovati za své a víry své osvobození, chtějí-li poslušni býti svých vůdců, tu jak jedním hlasem slíbili a volali, že budou bojovati, že budou poslouchati, a když kněz padl na kolena, poklekli za ním a modlili se.

Pak se připravovali na pochod

Eva tou dobou sedíc na pokraji borového lesa, kde přenocovali, pozorovala odtud zástup selský před Červeným dvorem a všecky jeho přípravy. Na dva zachráněné vozy nakládány zásoby, jak je jen mohli sehnati. Zatím sedláci shlukovali se každý ku svému rychtáři a počali tvořiti řady. V tom utkvěly zraky všech na jezdci, jenž se k nim hnal u divém trysku šourem přes pole.

Eva dobře pozorovala. An jezdec se blížil, chvátali mu bratr i pán z Těchenic v ústrety a zarazivše ho, za chvíli s ním živě rozmlouvali. Dívka tak soudila dle živých pohybů, jak rukama rozkládali. Pak viděla, že se jezdec vrací, pán z Těchenic že zamířil k houfu svému a bratr že pospíchá k ní.

Rychle vstala, aby mu šla vstříc. Daleko však od lesa neodešla. Ulický kráčeje rychlým krokem stál už u ní. Na jeho tváři bylo znáti, že se něco událo.

„Sestro —“ pravil — „je nutno posla, spolehlivého posla —“

„Půjdu —“ odvětila Eva ochotně, klidně — „Stalo-li se něco? —“

„Vojsko se blíží — A nás, jak tu jsme, je málo. Chtěli jsme se rozdělit, aby z Těchenic sebral připravené vsi v tu stranu k Hoře a já k Čáslavi. Tam jsme se měli sejíti. Nyní se však děliti nesmíme a třeba dáti zprávu všem, aby již vytrhli do pole a pospíšili k Čáslavi —“

Zamlčel se na okamžik, hledě na svou odhodlanou sestru. Pak pravil:

„Mohl bych sice poslati nějakého mužského. Ale vidělas včera, jak jsou nespolehliví — Kdyby čil nebezpečenství a byl sám, uteče a —“

„Nemluv, bratře — nepůjduť poprvé —“

„Ano — ale —“

„A kde se sejdeme?“

Otázka ta ho zarazila. Bezděky povzdechl a pak vážně odvětil:

„Vím, že nejsi strašliva a že jsme se vydali na svatý boj. Třeba se, milá sestro, na tomto světě nesejdeme. Myslil jsem, abys se vrátila do mé skrýše — ale mám ještě jednu prosbu — o nové, další poselství, nebezpečnější než všeliké jiné dosavad —“

Eva hleděla naň tázavě.

„Do Hradecka k Voborskému —“

A jak to tak náhle uslyšela, zarděla se —

„Není od něho žádných zpráv — nevím, co se tam děje — Snad nedošli také naši poslové a tak také neví on — co a jak — Je toho nejvýše nutno — Půjdeš-li —“

„Půjdu —“ odvětila, klopíc zrak.

„Kdyby snad neštěstí trhlo a tys nemohla k Voborskému doraziti, nebo již bylo pozdě, nebo kdyby zatím tu u nás z božího dopuštění — rozumíš mně — nevracej se, ale jdi na Skály k paní Křinecké — Bude ti tam dobře a ona tebe ráda uvidí — Slibuješ-li mně? —“

„Ale bratře, jak bych mohla —“

„Pravím, když by bylo zle, kdyby mne tu nebylo —“

„Ó — A Marie! —“ Myslila svou švekruši.

„Nelekám tě, ale mohlo by se také státi — A kdyby mne nebylo, ochrání vás paní Křinecká. K ní Adami ženy také zavede. Zůstane-li však Voborský — Vím, Evo, o všem — Po dokonaném boji vám požehnám — a ne-li — Buďte šťastni! —“

Tu se již Eva nepřemohla. Věděla, že bratr nemiluje marných strachů a dávati city na jevo, ale tu se již rozplakala a opřela se o jeho prsa. Statečný kněz byl také dojat. Poslední slova měkčím hlasem pronesená to již dávala na jevo.

Nyní sestru políbiv, stlumeným, jako zkaleným hlasem jí pověděl:

„S pánem Bohem —“

Pak jí dal dva připravené lístky, něco peněz, pověděl ještě stručně co měla vyříditi, vypsal cestu a směr, kudy se jí bylo bráti, a již, ještě jednou jí ruku stisknuv, chvátal k povstalcům, z nichž dva Evu na kus cesty na jeho rozkaz vyprovázeli. A ještě když k houfu docházel, obracel se po statečné dívce, jež tam na stezníku mezi stromy zacházela —

Zatím Jiřík z Těchenic ozbrojený houf sešikoval, a také vyslané stráže jízdné se vrátily. Nové, většinou na dvorských koních, vyslány v před na cestu před houfem. V něm bylo živé pohnutí. Dověděliť se, že vojsko se blíží, a že nutno pospíšiti k Čáslavi, kdež některé houfy selské již čekají a kam ostatní co nevidět, a s nimi snad zároveň, dorazí. Tam že císařským nejspíše odolají.

To však nevěděli, neboť jim to vůdcové zamlčeli, že stěží tam proniknou, neboť jak prve posel oznámil, již i tam se vojsko ukázalo — A to bylo to nejhorší. Ulický tomu nechtěl zúplna věřiti, ale jak to uslyšel, ihned na Evu si vzpomněl. Vojsko je stíhá jiné oddělení u Čáslavi, a to snad zmaří spojení všech houfů selských. Budou jednotlivě rozprášeny, prve nežli se spojí — A pak běda! — Kam pak s Evou? Padne-li do rukou surovým vojákům — nebo zajmou-li ji při rebellujícím houfu, nebo stane-li se, co z Těchenic pověděl? Jí — Ulického sestře — nevedlo by se jako jiné dívce —

A proto vyslal ji odtud s poselstvím, jež jenom z části bylo tak nutno. Počítalť Ulický, že ještě včas odtud sestra ujde a tam v Hradecku, třeba zle bylo, jí, neznámé nebude tak nebezpečno jak tu, kde je všichni znají. Nejvíce však spoléhal na Voborského a na Skály, nad něž lepšího útulku neznal široko daleko. — —

Bylo svěží, zářijové jitro.

Červený dvůr ve své zpoustě úplně osaměl. Selský houf, čítající několik set různě ozbrojených mužů, zničiv jej táhl nyní, prošed opět borovým lesem, pustou silnicí před se k Čáslavi. Jakkoliv každý sedlák nesl kromě zbraně větší zásobu potravin, na mnoze to kořist z Červeného dvora, vykračovali si po včerejším pustošení a hýření dosti bystře; pospíchalť každý, aby se již s ostatními povstalci spojili a vojsku jim v zápětí unikli. Za houfem jely vozy a za těmi hnáno několik kusů dobytka z Červeného dvora. —

V čele jeli pán z Těchenic a Ulický.

Zraky jejich v před bedlivě hleděly, nejede-li někdo ze předních stráží oznámit nepřítele. Než i kolem bystře se rozhlíželi, jakoby nepřítel byl jim už v patách. Ulický přes tu chvíli vzpomněl na sestru, kde asi je a jak se jí, chudince, bude dařiti. —

Tak táhli již drahně hodin. V poledne jen na chvilku si odpočinuli. Mužstvo puston noci a bystrým pochodem unavené bylo by rádo hodinku prospalo, ale pán z Těchenic nedal, pobízeje ustavičně k pochodu.

Již sám Ulický, jeda vedle něho na koni, mínil, že snad takového spěchu není nutno, že snad onen posel nemluvil jistou pravdu, a že jemu samému to podivno, aby vojsko za tak krátký čas bylo pohotově —

„Dali jsme jim času až dost,“ odvětil zkušený šlechtic-vojín. „Tím pálením a drancováním přede vším — To je pro vojsko, připravené na každou chvilku času až až —“

„Nyní již doufám, že do večera dobře dojdeme —“

„Jen to mně divno, že nikde ani nohy — Každá ves, hle, jako vymřelá —“ a šlechtic ukázal v pravo, kde opodál rozkládala se víska. Skutečně nebylo ani človíčka viděti.

„Snad jsou ve zbrani —“

„Nebo utekli —“ dodal vážně pan Jiřík. „Snad před vojskem nebo před — námi. Oh těžko bojovati s takovým schátralým, necvičeným lidem —“

Za chvilku po té přiharcovali dva ze předních stráží oznámit, že v pravo od silnice zahlédli mužstvo ve zbraní, že však nemohou rozeznati, kdo to je, vojáci-li nebo sedláci —

Pán z Těchenic zaraziv houf sám vyjel v před a když se vrátil oznámil, že to císařské vojsko, nevelký oddíl pěší.

„Již nás spozorovali a nepustí nás jen tak — Také bychom si je nemohli v boku nechati — Vzhůru tedy! —“

„Ve jménu Páně! —“ zvolal Ulický. Slez s koně a vzav z vaku u sedla lesklý kalich obrátil se proti houfu a zkrátka se nahlas pomodliv, požehnal bojovníkům.

Pak se hotovili k boji. V pravo od silnice za pokosenou širou loukou táhla se stará zarostlá hráz nějakého vypuštěného, zrušeného rybníka. Na ní mezi houštím šípkovým, jež sem tam rostlo, blýštila se zbraň císařských mušketýrů, kteří se patrně sem před houfem uchýlili.

Pán z Těchenic měl v první radě také střelce. Těch však bylo málo. Nač mohl spolehnouti, byly jen větší počet jeho houfu a statečnost. — Jasným vzduchem zářijového odpůldne zahoukala střelba, a nad lučinou počaly se váleti bílé kotouče dýmu jako mlha. Nad nimi bylo viděti selský červený prapor se zeleným kalichem. Nesl se ustavičně v před ku hrázi. Sedláci postupovali, a nyní s divokým rykem se dali do běhu. Hnali útokem na hráz, odkud hřměla zkázonosná střelba.

Selský prapor pořád byl vzhůru; před ním dále, v první řadě a vlastně před ní kněz Matouš Ulický. Nesa kalich v pravici vysoko pozdvižený, volal na sedláky. Příklad jeho účinkoval. Jako mrak hnali se za ním. Na hrázi nastal poslední, nejzuřivější zápas. Kosy, cepy, sekery, tesáky, nože pracovaly tu proti těžkým ručnicím, šavlím a kordům —

Divoký ten zápas netrval dlouho. S hráze se ozval vítězný pokřik sedlákův. Většina mušketýrů ležela na zemi. Byli buď raněni, buď mrtvi. Jen málo se jich zachránilo. Několik jich také upadlo v zajetí. Než také ze selských bojovníků ležel nejeden na syré zemi; tam na louce jak postupovali, zůstali ranění, nejvíce však tu na hrázi. — Pán z Těchénic pobízel i po té ustavičně k největšímu spěchu. Poručil mrtvé sedláky zahrabati, na vojáky nebylo času a raněné dovézti do nejbližší vsi. Ostatní měli se ještě toho dne dáti dále na pochod.

Nechtělo se jim: konečně stalo se po jejich, ale poněkud jinak. Ještě ani všech raněných neopatřili, an tu od silnice zavzučelo silné troubení — Nežli se zbraní chopili a seřadili se, objevil se na silnici houf jízdy úprkem na ně ženoucí. Hnali se, patrně střelbou přivábeni, na pomoc — Na ni přišli pozdě; mohli však pomstíti porážku svých druhů.

„Je zle —“ zahučel pán z Těchenic Ulickému —

Ale ten, jakoby neslyšel, všechen rozjařen kráčel po hrázi podél selského šiku, nabádaje všechny ku statečnosti, připomínaje jim první, právě dobyté vítězství. Boj byl sedlákům nyní o to poněkud výhodnější, že měli více střelné zbraně, dobyté muškety.

A zase rozhlaholila se krajina hlučnou střelbou, a zase válely se kotouče bělavého dýmu nad loukou a kolem hráze. A nad ně dlouho trčela na hrázi červená, selská korouhev; ale také jízdecká štandara vesele se třepetala — Třepetala, postupovala ku předu, až pak i na hrázi se zamihla. V tu dobu zmizela rudá korouhev se zeleným svým znamením.

Jen zlatý kalich blyštěl se ještě ve výši v paprscích zapadajícího slunce. Matouš Ulický ho držel. — To se již nestřílelo, to se již na hrázi pracovalo cepem, kosou, sekerou proti dlouhému, pádnému palaši dragonskému.

A když pak soumrak se ukládal, bylo na hrázi po boji. Lučinou a polem za to honili dragoni prchající sedláky, chytali je, vázali je ke koním, nebo je hnali před sebou, nebo do nich ještě sekali. A leželo jich bez toho již dost tam na hrázi i na louce dole, mrtvých, krví zalitých i stonajících —

XVII.

Eva vydávajíc se na novou cestu netušila ani dost málo, že bratr její lestně jednal, jen aby od ní odvrátil nebezpečenství kvapem se blížící. Průvodčí její záhy ji opustili. Sama jsouc ještě více pospíchala, jen aby vyřídila poselství, na kterém, jak se domýšlela, tolik záleželo. Nejvíce v mysli tím se zabývala, kdyby tak nutno bylo a musila sama se pustiti k Voborskému.

Jak by se s ním shledala, jak by ji uvítal! — Z pomyšlení toho vznikaly nové myšlénky jasné a veselé. Již viděla Voborského tu samotného, tu opět v čele ozbrojeného zástupu, nebo za večera u ohně sedícího, nebo v řadě předních zbouřenců. Blížila se k němu nepozorovaně, viděla jeho překvapení, jeho radost, jak rychle vstal a jak jí ruku podal —

Mysl dívčina tímto shledáním nejvíce se zabývajíc zapomínala za dlouhé chvíle na trud a namáhání své cesty a svého úkolu. Ovšem, když si na bratra vzpomněla, vyvstal jí smutný stín. Události, jež posléze očitě poznala, lekaly ji a živě si připomínala starosti a obavy bratrovy. — —

Tak chvátajíc došla záhy do vísky, kdež měla poselství své vyříditi, po případě pak také odevzdati ku další dopravě. Ale toho, jenž je měl dále nésti, doma nebylo a nikoho z mužů. Kdo jen poněkud mohl, chopil se zbraně. Muži i výrostkové odtáhli ku Čáslavi minulého dne. Zbylo jen několik starců, ženy a děti.

Když to Eva uslyšela, bezděky se zaradovala. Byloť její první pomyšlení, že musí tedy sama do Hradecka — k Voborskému. I vydala se na cestu bez meškání. Dosud kráčela polními cestami a stezníky. Nyní když přišla do krajiny neznámé, brala se z počátku hlavní cestou, aby blouděním v polích a lesích se snad neomeškala.

Z počátku neměla žádné závady. Silnice byla skoro pusta. Potkala tu tam nějakého sedláka buď opěšalého, buď poháněj ícího bídnou herku u chatrného vozu Také nějaký rychlý posel na zpoceném koni kolem se jí mihl a za nedlouho po něm potkala komorní vůz, v němž bylo čtvero bělounů zapřaženo. Ve voze seděl nějaký pán samojediný a kolem jelo několik císařských dragonů, patrně na jeho ochranu.

Jeden z nich Evu zastavil vyptávaje se, odkud jde a kam a dále, jsou-li vesnice, jež minula, zbouřeny a co je o povstání selském slyšeti. Odpověděla vyhýbavě, tak že voják odpověďmi její nespokojen, mrzutě jí kynul, aby dále šla, an tu pán v kočáře, dosti otylý a tváře dobromyslné, jí pokynul, aby až k němu přistoupila.

To ji zarazilo a srdce jí počalo bíti živěji. Pán v aksamitovém kabátě hleděl na ni za chvilku, pilně ji pozoruje od hlavy do paty. Pak se usmál a vybídl ji polo žertem, polo opravdu, aby si k němu přisedla. Vida však, jak se Eva lekla a zarděla, zasmál se a pravil:

„Nu, plachá holubičko, já to dobře myslil. U mne bys se měla lépe nežli snad u vojáků, které potkáš. Ale když si tak plachá, jak vidím. A na chočení nemáme času — Tak si dej pozor. — Jeď! —“ zkřikl na kočího. A již kola zahrčela, kočár s tlustým pánem a s jezdci se mihl kolem, a již jen bylo viděti obrysy jejich v prachu hustými kotouči vystupujícím.

(Pokračování.)

Pozdě.

Napsal *Octave Feuillet.*

(Pokračování.)

Krátká návštěva Sabíny v zámku skončila příštím dnem. Když doktor Tallevaut přišel večer pro svoji neteř, nalezl paní de Vaudricourt churavější nežli jindy. Od minulého večera přicházely na ni každou chvíli mdloby. Nemohla ani obědvat. Doktor se jí vyptával a vyšetřoval ji s dvojitou pozorností. Potvrdil poznovu diagnosu doktora Raymonda ujišťuje, že choroba není vážná a že jsou pouze nervy její poněkud rozrušeny. Nařídil pouze, aby se varovala každého rozčilení, aby se mírně pohybovala a dobře živila. Nicméně nežli se Sabínou odejel, odvedl pana de Vaudricourt do odlehlé aleje a pravil k němu:

„Milý sousede, odpusťte, budu-li se vás tázati na věci velice delikátní, ale je to moje povinnost co lékaře i přítele.“

„Všemohoucí bože!“ zvolal Bernard. „Je snad moje žena . . .?“

„Ne, nebojte se ničeho! Ale tato její chudokrevnost jest houževnatější, nežli jsem myslil . . . Paní de Vaudricourt mohla se již vzpamatovati z těch smutných dojmů, jaké jí způsobila nemoc Jeannina. A proto se mi zdá, že v tom vězí něco jiného. Život paní de Vaudricourt mohl by býti úplně šťastný. Nemluvím o příjemnostech a zábavách, jakých veliké jmění poskytnouti může, ale ona má výborného manžela, roztomilou dcerušku, rodinu a přátely, kteří ji zbožňují, a přece se mi zdá, že jest nešťastna, že mravně trpí, že ji něco velikého, něco vážného tíží . . . Nemáte tušení, co by to asi mohlo býti?“

„Ach, bože,“ pravil Bernard tónem upřímného zármutku, „já vím, co ji trápí, co po celou dobu našeho manželství nám oběma kalilo život. Znáte tak dobře jako já zbožnost a upřímnou víru mé ženy, a pochopil jste, že se s ní v tom ohledu neshoduji . . . Má žena však hned od počátku snila o tom, že mne obrátí, že mne získá pro svoji víru, a té myšlénky nechce se spustiti. Myslila si, že zábavy zkažené Paříže mi brání vrátiti se k Bohu, k němuž jsem se kdysi modlíval. Abych jí té starosti pozbavil, opustil jsem Paříž a Bůh ví, co mě to stálo! Teď vidí, že nejsem zde na venkově o nic více věřící nežli v městě, a proto si bezpochyby zoufá . . . neboť jinak s věru její mravní utrpení, o němž jste se zmínil, vysvětliti nedovedu. Ale což v ohledu tělesném není žádného nebezpečí?“

„Nevidím žádného.“

„Věříte, doktore, že jest to i při nejlepší vůli velice těžké býti v manželství šťastným? Co počít? Za naší doby muž, který se žení, nevěří obyčejně docela nic . . . vezme-li si dívku moderně vychovanou, kdo mu za to ručí, že si nevzal za ženu malou kurtisánu? Vezme-li si dívku vychovanou ve starých názorech, jest mu pak docela cizí a manželství není leč mravním rozvodem! Někdy se mi zdá, že celá ta instituce se jaksi přežila a že by bylo nejlépe se jí vzdáti.“

„Nejlépe, milý příteli,“ pravil doktor Tallevaut, „bylo by dáti ženám vychování přiměřenější naší době a našim vědomostem a názorům . . . jinými slovy vštípiti jim nový ideál na místě ideálu křesťanského . . . To jest úkolem budoucnosti; částečně pokouší se o to již doba naše, a já sám učinil jsem takový pokus ve svém domě. Ovšem že mi náhoda byla příznivá: dala mi do rukou to dítě, jež znáte . . . Její otec, když zemřel, byl na mizině . . . její matka brzy na to raněna mrtvicí . . . dítě nemělo mimo mne nikoho . . . bylo svěřeno pouze mně a mělo pěkné nadání . . . mohl jsem je tedy vychovávati podle své libosti ve svých zásadách, aby mohla býti někdy družkou mých myšlének a mého života. Nemusím dokládati, že jsem se sňatkem čekal, až by dospěla; chtěl jsem, aby jednala zcela svobodně, a v tom případě, že by se city naše neshodovaly, postaral jsem se také o její budoucnost.“

„To bylo krásné od vás,“ pravil Bernard. „Ale musím vás upozornit, že jest slečna Sabína dívka neobyčejně nadaná . . . Ženy jí podobné budou vždycky výjimkou.“

„To bych neřekl . . . myslím naopak, že v době dosti blízké bude duševní a mravní typ Sabíny, nyní ovšem výminečný, téměř všeobecným typem mladé dívky . . . Nechceme-li připustiti pravdě nepodobnou hypothesu, že bude následovati co nejdříve všeobecný návrat k náboženství zjevenému, pak musíme chovati naději, kterou jsem vyslovil. Jedno anebo druhé; jinak stalo by se manželství, které jest společenskou nutností, holou nemožností —“

Pan Tallevaut a Bernard vrátili se pro Sabinu, která rozloučivši se s Aliettou očekávala je u perronu. Počasí bylo překrásné a proto rozhodla se Alietta, že půjde domů pěšky. Dali se tedy na cestu směrem k La Saulaye a pan de Vaudricourt provázel své hosty až do poloviny cesty. Když je opustil, kráčela Sabina nějakou chvíli mlčky vedle svého poručníka; pak najednou ozval se v tichu nočním její zvučný a příjemný hlas.

„Obávám se, milý strýčku,“ pravila, „že choroba paní de Vaudricourt jest velice vážná . . . nemyslíte?“

„Ale ne, milé dítě! Z ničehož nic se neumírá.“

„Nedávno měla záchvat tak silný a dlouhý, že jsem se o ni bála.“

„Ovšem . . . takové záchvaty dovedou polekati . . . a přece, jsou li jinak hlavní ústroje zdravé, neznamenají ničeho. Paní de Vaudricourt má srdce úplně zdravé . . . u ní je to chudokrevnost . . . jiného nic.“

„Čtla jsem však, strýčku, ani nevím kde, že v některých případech mívá chudokrevnost také smutné konce?“

„Ovšem, stalo se také, že lidé chudokrevní zemřeli náhle v takovém záchvatu — — ale to jsou případy velice vzácné . . . a s orgány téměř docela zdravými, jaké má paní de Vaudricourt, skoro nemožné . . .“

„Ona však praví, že má ty záchvaty již ode dávna . . .“

„Ovšem . . . ubohá paní! Sama kalí si život různými chimérami . . .“

„Vy se tedy o ni nebojíte?“

„Ani trochu, aspoň posud . . .“

„Tím líp, milý strýčku . . .“

Mezitím došli až ke vratům svého domu a jejich stíny ztratily se v hustém temnu velikých vrb.

Ke konci téhož téhodne přijeli někteří přátelé pařížští, přiváběni krásným počasím asi na tři nebo na čtyry dny do Valmoutiersu. Byla to stará přítelkyně Bernarda a Alietty, vévodkyně de Castel-Moret, která se postavila v čelo této karavany. Z listů Alietty a jejího muže dověděla se o celé nemoci Jeannetty, jakož i o zázračném uzdravení jejím. Sotva že přijela, vyslovila přání seznati tuto mladou sousedku, jejíž zajímavou osobnost líčili jí oba manželé ve svých dopisech.

„A což vaši krásnou židovku neuvidíme?“ tázala se Bernarda.

„Jakou židovku, drahá vévodkyně?“

„Tu, co ošetřovala vaši dcerušku.“

„Slečnu Tallevautovou? Ale to není židovka!“

„Že není? Já myslila . . . patrně mne svedly ty krásné židovky v turbanu, které ve středověku provozovaly lékařskou praxi . . . a které obvazovaly raněné rytíře, jako Rebeka v *Ivanhoe* . . . Ale ať si je židovka či není, ráda bych ji viděla . . . bude to možné?“

Když si to vévodkyně přála, napsala Alietta doktorovi Tallevautovi lístek a poslala jej zároveň s kočárem do La Saulaye. Omlouvala se, že mu odvádí opět jeho neť, ale že by ji ráda seznámila se svými hosty.

Sabina přijela odpoledne a učinila na hosty zámecké svou krásou i svým vzděláním zasloužený dojem.

„To je Venuše,“ pravila vévodkyně, „ale přísná!“

Zatím paní de Vaudricourt, kterou bezpochyby péče o hosty unavila, cítila se druhého dne z rána, když chtěla vstávati, tak slabou, že k radě doktora Raymonda zůstala ve svém pokoji. Mezi dnem byl u ní pouze její muž, slečna Tallevautová a vévodkyně, která však, poněvadž se nerada nudila, odejela téhož večera do Paříže se všemi hosty, které přivezla.

Slečna Tallevautová chtěla se také vrátiti k svému strýci, když v tom Alietta stižena byla novým záchvatem, který trval několik minut a který jejího muže velice poděsil. I prosil Sabinu, aby zůstala v zámku a nechtěje pana Tallevauta neustále obtěžovati, povolal doktora Raymonda. Ten prohlásil, že po tomto posledním záchvatu velice tvrdošíjném zůstal puls poněkud slabším a nepravidelnějším nežli obyčejně. Ostatně nepozoroval při nemocné žádné známky, která by ho znepokojovala; nařídil pouze, aby užívala ve větších dávkách tentýž lék, který dříve předepsal.

Druhého dne, ačkoliv paní de Vaudricourt byla by mohla ještě vstáti, přece mezi dnem opakovaly se lehké mdloby, mezi nimiž jí také nebylo docela volno.

K večeru padla znovu do mdlob, ze kterých ji sotva vzkřísili. Když přišla opět k sobě, ptala se po své dcerušce, kterou od včerejška neviděla; usmála se na ni potřásajíc svojí usláblou hlavou, vtiskla jí dlouhé políbení a pravila:

„Jdi si hrát, drahoušku, jdi si hrát!“

Ubohá Jeanne nemohla pochopiti, proč matka její pláče.

Pan de Vaudricourt a Sabina zároveň se starou Viktorií, která jim byla pořád při ruce, střídali se dnem i nocí u lože Alietty, ošetřovali ji se stejnou oddaností a stavěli se před ní co možná klidnými. Nicméně pan de Vaudricout počínal se v hloubi duše lekati toho nejhoršího a setkav se na několik minut o samotě se Sabinou pravil k ní:

„Víte jistě, slečno, že zde není nějaká mýlka? Mám sice úplnou důvěru v diagnosi doktora Tallevauta . . . a přece pozoruji na své ženě veliké změny . . . tak zvláště její tvář jest docela jiná nežli bývala. Nezdá se vám?“

„Ale, bože, odvětila slečna Tallevautová, musím vám opakovat, co mi řekl strýc ještě předevčírem: všecky orgány jsou zdravé a z ničeho nic člověk neumírá.“

S těmi slovy nechala státi hraběte na nádvoří; on procházel se chvíli velikými kroky kolem trávníku. Pojednou spatřil ve vratech zámeckých místního faráře, který přicházel s patrným spěchem; zároveň zahlédl ve dveřích starou Viktorii, která, jak se zdálo, čekala na jeho příchod.

„To jste vy, nešťastnice, poslala pro kněze?“ zvolal prudce.

„Ano, pane,“ odvětila Viktorie dívajíc se mu pevně do očí.

„Což pak si ho paní žádala?“

„Ne, pane hrabě, ale ať si říká kdo chce co chce, mně se paní hraběnka nelíbí . . .“

„Ale vždyť ji usmrtíte! Taková věc ji hrozně rozčílí!“

Nežli mohla Viktorie odpověditi, objevila se najednou slečna Tallevautová na prahu a učinila konec této rozmluvě.

„Pane hrabě,“ pravila Sabina vážně a poněkud pohnutě, „mně se zdá, že vás musím žádati, abyste poslal ihned pro mého strýce —“

Pan de Vaudricourt se v rychlosti na ni podíval, jakoby chtěl v její tváři čísti svůj osud; pak bolestně vzkřiknul a zalomil rukama. Na to dal sluhovi potřebné rozkazy a ten běžel hned do stáje.

„Pane faráři,“ pravil Bernard obraceje se k čekajícímu knězi, „račte za mnou... ale dovolte, prosím vás, abych připravil paní hraběnku na váš příchod.“

Kněz se mlčky uklonil.

Bernard spěchal k Aliettě. Ta ležela na pohovce a, jak zdálo se, dřímala. Když Bernard vešel, pootevřela oči.

„Jak se vede, drahoušku,“ pravil bera ji za ruku; „právě teď jsem plísnil starou Viktorii... ta se nadobro zbláznila... Ačkoliv lékaři neustále opakují, že není žádného nebezpečí, přece se ta stařena, vidouc, že jest vám dnes poněkud hůře, zděsila a povolala našeho pana faráře... chcete, abych jej přivedl?“

„Prosím vás.“

Oddychla si zhluboka a upřela na svého muže své veliké modré oči, v nichž zračila se bolest tak zoufalá a tak podivná, že ho až mrazilo.

Bezděky naklonil se k ní a tázal se jí s hlubokým pohnutím:

„Což pak mě, Alietto, více nemiluješ?“

„Ba miluji,“ šeptala ubohá žena.

Vtiskl jí na čelo dlouhé políbení. Ona viděla, kterak mu z očí vyhrkly slze, a zdála se jaksi překvapena.

Nežli mohla co říci, obrátil se Bernard ke dveřím, pokynul knězi, který čekal na schodech, a sám odešel.

Celou půl hodiny procházel se pan de Vaudricourt ve smrtelných úzkostech ve velkém saloně svého zámku a každou minutu zastavil se u okna a vyhlížel na nádvoří.

Slečna Tallevautová, bledá jako smrt, seděla mlčky u stolku s hlavou o ruce opřenou, jak měla v obyčeji. Každou chvíli vydral se ze stísněných prsou Bernardových nějaký výkřik

„To není možné!“ zvolal. „Nač by umřela? Tak najednou! Ne, ne, to není možné!“

„Počkejme, co řekne strýc!“ odvětila prostě Sabina.

V tom ohlašoval sluha, jak měl nařízeno, že kněz již odešel. Bernard hned pospíšil k své ženě. Sabina ho následovala. Ale Alietta byla tak zabrána do svých myšlének, že jich ani, jak zdálo se, neviděla. Nicméně přijala z ruky svého muže nápoj, který jí podával. Stará Viktorie šeptala Bernardovi, že pan farář přijde k večeru s tělem Páně, jak si toho nemocná přeje. —

Okolo sedmé hodiny přijel doktor Tallevaut; sotva že Aliettu spatřil, přeletěl tvář jeho, rychle jako mráček, výraz jakési hrůzy. Pak ale s klidem stavu svému přiměřeným pozvedl studenou ruku mladé paní, ohledal její puls sotva již znatelný, pozoroval chvíli její bledé tahy, její z pola zakalené oči a nakloniv se k ní šeptal jí několik slov útěchy a to s takovou něžností, jakoby mluvil s dítětem.

Na to odvedl Bernarda do vedlejšího pokoje a stisknuv mu silně ruku pravil:

„Prosím vás za odpuštění, pane hrabě! Je to věc hrozná... ale má ničemná věda se mýlila a teď nezmůže více ničeho... vaše žena umírá!...“

Bolestný výkřik ozval se z vedlejší komnaty a hned za ním hlasitý pláč! — Pan de Vaudricourt letěl k své ženě...

Alietta byla mrtva!

— — — — — — — — — —

... Když minula první chvíle šíleného zmatku, probral se znenáhla pan de Vaudricourt ze své ztrnulosti, do jaké jej přivedla katastrofa tak neočekávaná a náhlá a předložil pojednou doktorovi tuto otázku:

„Nač vlastně zemřela?“

„Zastavilo se jí srdce...“

A pan Tallevaut vyložil mu v krátkosti, že chudokrevnost mívá někdy tento smutný konec, ale že jsou to případy tak řídké, tak výminečné, že skorem vždycky vědu překvapí. Dodal, že si bude až do smrti vyčítati, že nepomýšlel i na to, co se pravdě nepodobalo, co se zdálo nemožností, když se jednalo o zdraví a život tak vzácný.

Bylo jedenáct hodin večer, když doktor Tallevaut a jeho neť opouštěli zámek. Na dvoře čekal na ně kočár. Sabina usadila se do něho vedle strýce: oba dva byli zabráni do svých myšlének, takže po celé cestě nepromluvili ani slova. Kočár hrčel smutně kolem černého rybníka a zastavil před jejich domem.

VIII.

Podle svého každodenního obyčeje dovedl pan Tallevaut svoji schovanku až ke dveřím jejího pokoje, políbil ji na čelo, stiskl jí ruku a odešel do svého bytu.

Asi za půl druhé hodiny, když se domníval, že Sabina již usnula, vyšel opatrně ze svého pokoje — neboť si ani nelehnul — kráčel dlouhou chodbou a sestupoval se schodů. Svíčka, kterou držel v ruce, ozařovala bledou a zmořenou jeho tvář. Vešel do velké místnosti v přízemí, která mu sloužila za salon a knihovnu, a odtud, nadzvednuv těžkou portieru, vkročil do své pracovny. Šel přímo k jakési staré dubové kredenci, která vyplňovala jeden z koutů a kde byly zamčeny nebezpečné látky, kterých užíval buď při svém léčení nebo při svých pokusech. Skříně ta měla jeden z oněch zámků, které se otvírají bez klíče, ale zvláštním tajným perem, které se musí stisknouti. Doktor Tallevaut je stisknul a, jak se zdálo, chvíli váhal, má-li dvířka pootevřená rozevříti dokořán; pak ale prudce do nich strčil. Jak nahledl do vnitř, zesinala jeho bledá tvář: mezi láhvičkami, které stály v hořejším oddělení, spatřil hned na první pohled jedno místo prázdné. Tu se jeho chvějící se rty křečovitě stáhly a z prsou ubohého muže vydralo se jediné slovo, slabé jako vánek, slovo: Akonit! —

Pojednou zdálo se mu, že slyší v domě jakýsi šramot. Zhasil svíčku a naslouchal. Po několika minutách rozeznával zcela určitě tiché kroky a šustění šatů ve vedlejší knihovně. Přiskočil rychle ke dveřím a čekal. Noc byla jasná a ze zahrady vnikalo oknem do pracovny několik měsíčních paprsků. Portiera se pohnula, nazvedla a na prahu objevila se Sabina: v témže okamžiku chopil ji doktor Tallevaut za rameno.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Listy z Prahy.

VII.

V Praze, dne 7. září 1886.

A prchly prázdniny . . .

Prchly jako sen, sotva že jsme se toho nadáli. Nedávno ještě mládež akademická svazovala své uzlíky, redaktoři belletristických listů se zásobovali na dvě, na tři čísla, aby klidně odjeti mohli někam v zátiší venkovské, kde je nedostihnou neúprosné zásylky neuznaných básníků, spisovatelé vybrali poslední à conto a zmizeli rovněž na chvíli z veřejného života, i divadlo na krátko zavřelo své zlaté brány; bylo v Praze ticho — ticho, skoro jako na hřbitově.

A nedávno rozzvučel se za to český venkov jednou jásotnou hymnou všelijakých slavností. Je to divné věru, čím se v Čechách bavíme o prázdninách! Nestarajíce se o živé, leda když je hodně strháme a pomluvíme, vztyčujeme mrtvým pomníky a zasazujeme desky na rodné jich domky — je to divné, nejsme přece opravdu jen národem mrtvých?

Ó nikoli, čtěte listy moravské, jež po prvním září zahájily opět v unisonu svůj bohopustý rej na živých i mrtvých. Jsme živi a chvála bohu jak, jako hyeny, hrabeme se v kostech svých dobrých a platných lidí, a proč ne? Když několik spisovatelů uznalo za dobré oslaviti památku Havlasovu zasazením skrovné desky na rodný jeho domek, musí zas v moravském plátku kantůrčat a literárních nedochůdčat hned se hoditi po nebožtíkovi kamenem. Když vzdán byl skoro královský hold památce pěvce „Salomona“ a „Písní milostných“, musí týž lístek v neslýchané drzosti prohlásiti plody Hálkovy za chatrné. Pánové jsou jen konsekventní.

Však nechme je, ten jejich kritický poeta Lev Šolc sotva bude kdy stínem našeho Václava Šolce, chudák, nemá to první, čeho třeba k opravdové velkosti: úctu k umění a jeho zástupcům. Zůstane tím, čím je — kantůrčetem a literárním nedochůdčetem.

A v Čechách se hrne slavnost za slavností. Vedle velkého Palackého slaví se malý Filípek a Přeloučští docela provedli, ale ne na jevišti, Pippichovu veselohru „Z veřejného života“. Je to malheur a zároveň výstraha. Nechtějme bráti tak doslova Rubešův zvučný výrok, že u nás má každá ves své muže veleslavné. Nebo co nejdřív by oslavovalo se též narození našich kritických výtečníkův z družné Moravy, což by oni ve známé své skromnosti ani nepřežili.

Ale bude sotva jinak; lidstvo chce slavnosti, odbývají se všudy a ještě velkolepěji než u nás. Čtěte jen, co tropí Paříž se svým starým Chevreulem. Je to dnes nejpopularnější pán z celé Francie, Viktor Hugo tam pod těžkým náhrobkem v Pantheonu může sníti pěkné sloky o marnosti všeho. Pan Chevreul, který vynašel stearin a psal učené věci o harmonii barev, který šťastně a klidně žil co ředitel továrny barvířské a musea národního, pan Chevreul dík svému dobrému žaludku, který výtečně trávil celých sto let, zastínil dnes básníka „Podzimních listů“ a „Torquemady“ úplně. Za živa mu postavili sochu, na jevišti velké opery, do které učený kmet co je živ nevkročil, jej věnčili, řečnili, zpívali, dělali pochodňové průvody, psali a tiskli sta a sta článkův, proč — poněvadž jest panu Chevreulovi sto let, poněvadž vždy dobře trávil a sto let dobře se měl. Byl ovšem také vědecky činným, byl badatelem a vynálezcem — věříme a připouštíme. Ale co by mu byla platna všecka jeho učenost a všecky jeho výzpyty, kdyby byl zemřel řekněme před 40 roky? Kdo by dnes o něm věděl? Co učenců takových, jako jest Chevreul, měla již Francie a svět, kdo si jich povšimnul v takové míře? Žili a zemřeli sotva známi v úzkém kruhu své činnosti; hlavní jest, že jest pan Chevreul sto let stár, to je ten jak říkáme „flanc“, který rozhoduje. Dožil se takové oslavy Darwin? a jeho výzpyty jsou přec směrodatné a větši než stearin páně Chevreulův. Ale svět chce „zábavu“.

Divně jen dojímá, že v den oslavy kmeta stoletého byl zatknut pro žebrotu v Paříži 99 let starý chuďas. Byl ovšem bez trestu propuštěn, jelikož se ukázalo, že jest k práci úplně neschopný — ale není to žhavá a palčivá ironie na celou tu „fête Chevreul“? Ubohému Lazaru chybí jen rok do věku slavného chemika a je veden na komisariat v den, kdy jeho šťastnější kollega v stáří přijímá gratulace presidenta republiky a všemožných celebrit.

Ano lidstvo chce slavnosti, jest mu jich třeba jako elektřiny k osvěžení a vzpružení jeho otupělých nervů. Když spí politika — aspoň nějakou slavnost, pak se při tom též pije a tančí, oslavují zásluhy velikána, jehož dílo nikdo nezná, slavnostní řečníci házejí kostmi oslavence po žijících, je to vůbec veselé, velmi veselé.

„Ano, pánové, mluví se obyčejně, to jest právě zásluha našeho oslavence, on *nebyl* jako ti a ti, on *nebyl* skvělý, zářící a mnohostranný, on *nebyl* veleduch, on *nebyl* meteor, on *nebyl* . . .“

Ale pro bůh, pane řečníku, recte „řezníku těch živých“, co byl tedy ten váš oslavenec? Inu kdyby to věděl ten slavnostní řečník sám, na konci si pomůže nějak tou „pastuchovou chýžkou“ nebo těmi „rozličnými cestami“ a nějak při hlaholu vyprahlých hrdel to doklepá k osudnému „a tak spadni ty rouško, která . . .“ konec jest utopen v bouři potlesku a slávy. Z mrtvé klidné tváře za živa uštvaného oslavence skane též něco glorioly na pana řečníka, na celý slavný komitét, na pana purkmistra, který přijímá k slzám dojat sochu v ochranu obce i na městského policajta, který ve slušné vzdálenosti odhání zvědavou mládež.

A pak, jak řečeno, píší o tom noviny a to také za něco stojí.

Svět se baví. V Bulharsku provedli kartovou revoluci a v Miláně nejaký pan Succi dokazuje světu, že lze třicet dnů vydržet bez jídla. Četli jste to beztoho v denních listech, mne napadla jen jedna otázka při tom: Není ten Succi některý zakuklený český spisovatel? Ale věřte mi, že déle vydrží pan Succi bez jídla, než moravský kritik bez trhání. Inu ovšem, je těžko zapříti „svou náturu“.

Quosego.

OBSAH: Sýček Alizarův. Vesnická ballada od J. L. Hrdiny. — Olgerd Gejštor. Povídka veršem od Julia Zeyera. (Pokračování.) — Jak drahá bývala smrt Z počtů 16 století vyčítá dr. Zigmund Winter. — Skály. Několik výjevů z dějin samoty. Od Al Jiráska. (Pokračování.) — Pozdě. Napsal Octave Feuillet. (Pokračování.) — Feuilleton: Listy z Prahy. VII.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček.“**

Předplací se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „
Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl 75 kr.
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ —
Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány Časopis „Lumír", Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.
Listy přijímame jen frankované.
„Lumír" vychází dne 1., 10 a 20 každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne

ROČNIK XIV. 20. září 1886. ČISLO 27.

Olgerd Gejštor.

Povídka veršem od *Julia Zeyera.*

(Dokončení.)

Toho dne
král mračným byl. Před stolem seděl svým
a hluboce o čemsi rozjímal,
když oznámili Petra Jošta mu
a pravili, že zprávu přináší
tak tajemnou, že pouze v jeho sluch
ji šeptat může.

Vešel Petr Jošt
a zachvěl se, když temný králův zrak
tak chladně zavadil o jeho tvář,
jak by se ocelem jí dotekl,
rád byl by couvl, avšak Ferdinand
kyv', aby mluvil: tedy zmužil se
a jako had svou syčel zrádnou zvěst.
A hrdě, chladně král jej vyslechl
a v majestátu před Jidášem stál,
a děl co pravý rytíř, pravý grand:
„Vy, pane, z duše se mi hnusíte!
Což špehem může býti český pán?
Ta země, věru, klesla hluboce!"
Pak kývl mu a dodal: „Tato věc
ne před mou patří soudní stolici.
list odevzdejte samé královně
a opakujte, jak jste dostal jej,
a vyznejte, že drze četl jste,
co psáno bylo pro ni jedině."
Tak pravil král a vedl zrádce sám.
do komnaty, kde Anna seděla
a Marie, a tam pan Petr Jošt
byl nucen znova vypovědít vše.
List Anně odevzdal, a tato četla
teď nahlas Olgerdovo vyznání,
a končíc slzela, a Ferdinand
byl dojmut velice, a pravil jí:
„Ó paní moje, duši velikou
ten mladík miluje vás. Odměňte
se za tu svatou lásku, jak se vám
za hodné zdá."

A Anna hlavu svou
mu položila něžně na prsa,
a hleděla tak snivě v jeho zrak
a s tolik láskou, králova že tvář,
ta povždy chmurná, blahem zářila,
a sklonil se a vtlačil polibek
na čisté její čelo bělostné.
Pak vzpřímil se a hleděl jako bouř,
a s nevýslovně chladnou pohrdou
tak zničenému pravil Jidáši:
„Ať nikdy víc vás neuzří můj zrak!
Dvůr můj vás nestrpí, ni Praha děl!
Skryt vyhledejte odsud daleko,
tam pohřběte se na vždy s hanbou svou!"

Dne toho samého pak královna
(když před tím byla s panem purkrabím
tak dlouhou měla rozmluvu, že dvůr
se její divil, co to znamená),
do emauského jela kláštera
na nešpory, a z Rožmitála Lev
ji doprovázel...

Slunce podzimní
na sklonku stálo již a přádalo
kol žlutých stromů v staré zahradě
čar plný touhy, plný snivosti.
Pod šumnou lindou Olgerd spočíval
tak nehybný, jak by již mrtvým byl.
Jak vlny traviny se čeřily
a klonily se přes něj, jak by rov
již nad ním sklenout chtěly před časem,
a jako němá socha náhrobní
stál vedle svého pána bílý kůň
jak kamenný. Jen hřívu pozvedal
mu občas vítr... Olgerd hleděl naň
a dojmut šeptal: „Ó můj příteli -
a slabě rukou máv'. Pak pozved' zrak
ku nebi bledému a sinému,
kde mrak jak orel plul... a myslil si:
„Kéž v onom světě, v onom tajemném
se s touto němou tváří shledám zas!"
Vzdych', zavřel oči, jeho myšlénky
teď určitosti jasné ztrácely,
cos jako dřímota jej schvátilo,
a zdálo se mu, že se povznáší
na bílém koni svém tam k oblakům,
a hloub a hloub do tůně nebeské,

jež víc a více zlatem planula,
a byli teď u brány ráje již,
on Olgerd Gejštor a ten bílý kůň...
Zář nevýslovně světlá, kouzelná
vstříc proudila mu, oslnila zrak
a v paprscích těch čistých, démantných
se nesla luzná, svatá postava,
by vítala jej v lůně věčnosti.
a poznal ji, a blaho nesmírné
jej schvátilo jak řeka bezedná,
když ona, kterou v žití miloval,
se plna dobroty naň usmála,
ve velkém slitování... Zašeptal:
„Ó královno“... Tu náhle zbudil se,
a z Rožmitála Lev teď před ním stál
a volal rychle: „Vstaň, jde k tobě host“...
Však než se Olgerd mohl vzchopiti,
na polo teprv ze snů probuzen,
pod staré lindy přišla královna,
a nevěděl, či sen, či skutečnost,
co udiveným zrakem vnímal teď.
Tam proti němu stála, pod stromem,
svým bílým prostým rouchem oděná
a zlatou září slunce oblitá
jak letní oblak zorou. Třímala
tu jeho knihu v bílých rukou svých
a vlídně z výše své mu hleděla
na bledou tvář, na které chvěly se
těch šumných listů stíny měnivé.
On hleděl na ni jak na z nebe zjev,
a ona světlá, luzná královna,
krok učinila blíž a pravila
svým tichým, snivým hlasem andělským:
„Já slyšela, že, pane, chorým jste,
tak chorým, že již klonite se v hrob,
a proto přicházím, bych zkusila,
zda možno snad vás opět uzdravit.
Vy řekl jste, že vaší sudbou jsem,
nuž, vaše sudba nyní káže vám,
své chorobě abyste odolal
co křesťan a co muž. Já kážu vám,
to strašidlo abyste zapudil.
Chci, byste, poslušen mi, dále žil.
Tak pouze dokážete oddanost
mi svou, co pravý rytíř dámě své.
Já dovolím, byste se rytířem
mým nazýval. Můj choť to dovolí.“
A mlčela, a Olgerd zachvěl se
a sebral síly své a poklekl
a klonil hlavu v trávu hluboce,
vzal lem jejího roucha, přitiskl
jej ke rtům, „díky, díky“ šeptaje.

Když zrak svůj vzhůru vznesl pokorný,
tu viděl, Anna že do knihy té,
již pro ni byl tak dlouho maloval,
se zahleděla jako v myšlénkách.
Pak zavřela ji, vlídně pravíc tak:
„Já děkuji vám za ten krásný dar,
a nevím, věru, jak se odměnit.“

Za chvilku na něj oči upřela
a vážně hledíc dále mluvila:
„Choť můj chce posla vyslat do Španěl,
a jeho bratr, katolický král,
ten zajisté by skvěle přijal jej
a přízeň svou by dal mu na jevo,
a velká kvetla by mu budoucnost
a bohatství a sláva nevšední,
list soukromný můj kdyby poručil
jej vážně zvláštní jeho milosti.
Tím poslem do Madridu, rytíři,
se státi můžete, až uzdraven
svých opět nabudete mladých sil.
Nuž, rcete bez obalu, půjdete?“

Tvář jeho jako studem vzplanula,
a smutek zářil z očí blankytných
když tiše děl: „Ó jasná královno,
ó odpusť mi, do Španěl nepůjdu.
Já nezemru, neb ty mi kážeš ‚žij!‘
Však půjdu zpět do lesů litevských,
chud jak jsem vyšel, světské slávy prost,
však víc než blažen tvojí milostí.
Tu pýchu jedinou ó dopřej mi!“

„To čekala jsem!“ Anna zvolala.
„Jak pyšna jsem na svého rytíře!“
A zářila jak hvězda úsměvem
tak čistým, snivým, sladkým, Olgerdu
že srdce mřelo hrdou radostí,
a klonila se k němu, končíc tak:
„Díl lepší, věru, že jste vyvolil!
Jest Bůh mi svědkem, v srdci úkrytu
že přání mám, bez slávy světské žít
kdes tiše, stranou, s drahým chotěm svým
bez tíže záviděné koruny.
Klid takový však není souzen mi.
Ó, jděte zpět do samot litevských
a čistě chovejte mou památku,
jak já si zbožně na vás zpomenu,
kdykoli knihu vaši otevru.
Ne, světská sláva, světská ješitnost
a lichost zlata nejsou hodny vás.
Zde na památku prsten vezměte,
jest malé ceny, drahým byl mi však,
neb bratr můj, král Ludvík, mi jej dal.
Ten prsten, pane, připomínejž vám,
že Anna Jagellovna příliš vás
si vážila, než by vás bohatstvím
a dvorskou přízní byla snížila!
Chud vraťte se, jak z Litvy vyšel jste,
a Bůh vám žehnej! V ráji jeho snad
se opět sejdeme.“

A pozvedla
zrak zbožně k nebi. Ticho bylo tak,
že bylo mušky slyšet ve vzduchu
ve zlatém bzučeti. A královna
mu prsten podala, a polibek
na bílou ruku její vdechnout směl.
Pak ještě jednou rukou kynula
a pohladila koně bílého,
jenž věrně vedle svého pána stál,
a vyšla ze zahrady jako zjev
a zmizela ve zlaté záplavě,

a minul dusot koňů, minulo
kol hrčení, a posud Olgerd tam
pod šumnou lindou klečel...

Teď pan Lev
mu teprv vysvětlil, co stalo se,
tu zrádu Petra Jošta... Olgerd však
ho téměř neslyšel. Hlas její zněl
mu stále ještě v sluchu. „V ráji snad
se opět sejdeme!“ a měl již ráj
ve srdci hlubině, a sílu měl,
by dále žil, když ona chtěla to.
Za krátko tak byl, divem, uzdraven,
že na pouť dal se ve vlast vzdálenou.
Kůň jeho bílý druhem zas mu byl
a dvojnásob mu nyní drahým byl,
když vzdušná její ruka byla se
té němé tváři dotkla, pokorné:
dvůr nízký, slamou krytý, útulný
jej vítal; sněhem krytý, zdřímlý les
se zdál mu jako zámek zakletý,
v němž sloupy tisíc síní tvořily,
a každý strom byl harfou zároveň,
v níž vítr píseň jeho lásky pěl
tak hloubým zvukem, jako země ston
ve slujích podzemních, a starý dvůr
byl jako kobka potopena v tůň
té hudby nesmírné, jak sarkofág
pod zakletého hradu sloupení,
a Olgerd dřímal v sarkofágu tom,
a snil tak sladký, nekonečný sen,
že z očí blahá zář mu svítila.
A celý věk svůj žil v té samotě.
Před časem stár, však o tom nevěděl:
Že chud a opuštěn, se říkalo,
on usmíval se jen a nevěřil,
neb záhy viděl, role za lesem
že víc mu skýtá než mu potřeba,
a s ještě chudšími se dělit jal
a brzy mnoho, mnoho bratrů měl,
již nejen pro chléb přicházeli v dvůr,
však pro útěchu též, a u krbu
s ním seděli a naslouchali mu,
jak slova ode rtů mu padala
jak perly, slova sladké moudrosti
a plna lásky, plna lahody,
neb na dně duše stále svítila
mu jasná hvězda, světlý onen zjev,
jenž tenkrát proti němu v zahradě
v té zanedbané, travou zarostlé
pod šumnou lindou stál a pravil mu
„Snad někdy v ráji se zas sejdeme.“

Čas plyne rychle. Olgerd cítil již,
že dlouhá není více zemská pouť,
a touha, jednou ještě uvidět,
ne ji, neb „s Bohem“ navždy kynula
mu tenkrát v zahradě, však místo to,
kde byla stála v zlaté záplavě
pod šumnou lindou, v trávě vysoké.

A neodolal. Dal se na cestu.
Sníh všude byl, a všude útrapy,
a víc než jednou myslil, do Čech již
že nedovleče tělo chatrné.
Přec viděl posléz Prahu k nebi čnít,
tak pošmurně ze sněhů hlubokých
do nebes, krytých krví červánků.
A kletý byl to, přežalostný den,
den smutný pohřbu Anny královny.
Již tedy více, anděl, nestála
štít velké lásky v rukou třímajíc
před trůnem chotě, chránic národ svůj.
Krev z nebes zářila co proroctví.
Lid úpěl po ulicích, hlasem štkal,
jak by byl tušil, česká královna,
ta poslední, že klesla v hrobu mrak,
ta poslední, jež milovala zem
tu českou, neblahou.

Lid hlasem štkal
a velkým proudem v svatovítský chrám
se valil jako příboj. Olgerd též
pod klenbou vysokou ve stínu stál,
na tomtéž místě, jakous náhodou,
co tenkráte, když zlatou korunu
na luznou skráň jí byli stavěli,
a ona k nebi vzhlédla, nadšená
tak velkou láskou pro tu českou zem,
jež jásala jí vstříc... A v lůno teď
té samé české země nořili
ji v rakvi spící, snící věčný sen...
Lid hlasem štkal a černé mešnice
v šer pošmurný svým plamem kmitaly,
jak krůpějemi velkých zlatých slz,
a Olgerd uvnitř slzu krvavou,
jen jednu ronil... Ta však stačila,
by celé žití zaplavila mu
jak potopou...

Na večer vyhledal
ten starý dům, kde dříve v Praze žil.
Byl prázdný. Lindy stály bez hnutí,
tak černé jako osud. Temný mrak
nad nimi visel. Kolem nic než sníh.
Na bílý příkrov ten teď Olgerd kles'
a nevstal víc, a mrak se slitoval
a sněžil dolů myriady hvězd
a květů bělejších než hloh a bez,
a sladce se to na nich dřímalo.

Na jaro teprv našli Olgerda
sníh když byl dávno zmizel. Pod lindou
hrob vykopali rychle, neznámou
tam vrhli mrtvolu. A byla to
ta samá linda, nyní lupenem
jak jantar žlutým zdobující se,
kde tenkráte, v ten večer podzimní,
se byla zastavila královna,
kde byla sladce tak mu pravila,
že v ráji snad se opět sejde s ním.

Ta samá linda šumná byla to,
a nyní v jarním svitu na větvi
se houpal kos a zpíval píseň svou.

*

Sýček Alizarův.

Vesnická ballada od *J. L. Hrdiny.*

(Dokončení.)

Takovou novinu zvěděli v Křesejně jestě v týž večer, a kam už by byla pro nastalou noc nedošla, pospíšila si časně z rána. Bylo to divení po celém kraji. K té hospodě Křesejnské putovali lidé jak o velký pátek „k líbání“.

„Je to pravda, Alizare?“

Alizar rozšklebil ústa a udeřil se přes opasek.

„Je hezky vykuchán, ale na dno jsem se mu přec nedostal.“

„A co si počneš s mlýnem?“

„Budu na mlýnských kamenech brousit vaše všetečné jazyky.“

„Nevíš ani, jak se co jmenuje.“

„To se naučím.“

„A pojedeme na mlýny raději až na Pátek nebo do Budyně než do cikánova mlýna.“

„Jeďte si třeba až na Dunaj. Já mohu pustit mlýn na prázdno, mám ještě v opasku několik příhrádek plných.“

„Ale až ti dojdou —“

Alizar sáhnul vedle na lavici, levou odklopil lišči čepici, pravou vzal sýčka za nohy. Ten začal skuhrat, vytřeštil oči na zvědavce a otvíral zakřivený zobák.

„Vezmi je, sýčku, vezmi je!“

Ti venkovští mudrci, spatřivše tu obludu v ruce Alizarově, hnali se ku dveřím, div jich nerozmačkali. Alizar se smál hlasitě a když byla šenkovna prázdna, dal sýčka znovu pod čepici a měl radost z toho kusu kabátu, jenž zůstal někomu v té tlačenici na klice viset

„Viděli jste to, lidičky?“ oddechl si poklasný z Černína, když byli všickni venku. „To se nám tu usadil ďábel. Nám ani tak ne, my už jsme od Oharky vzdálenější, a vy, Křesejňáci! Pomoz vám tu Pánbůh.“

„Toť abychom se pomalu odstěhovali. Bůh ví, jaká rota cikánská se sem ještě nasadí. Já bych mu tam nedal semlít ani žejdlík obilí.“

„Očaroval by to.“

„Chce nás tu všecky otrávit, aby se tu mohli místo nás usadit cikáni.“

„Beztoho je od nich vyslán. Bylo mi divné, kde by Alizar samojediný vzal tolik peněz. A ještě prý má. Cikáni se naň sebrali.“

„Nemluvte tak hloupě. Co by cikáni sebrali mezi sebou, než trochu hadrů! Alizar peníze někde ukradl.“

„To bych nemyslil, ale spíš našel nějaký poklad. Vždyť víte, že zná u nás všecky staré hrady, sám jsem jej viděl jednou časně z rána, jak šel z Hazenburku.“

„Křesejnský mlynář si choval pod střechou holuby a hrdličky, Alizar si tam nasadí sýčky. Viděli jste tu nestvůru, již na nás posílal? To byl sýček.“

A jako před chvílí do hospody, tlačili se nyní zvědavci dolů k Oharce. Dívali se přes řeku na mlýn, jenž stál na druhém břehu o samotě, ale to jim nestačilo; drali se do pramice přívozníkovy, div jí nepotopili.

„No, no!“ huboval přívozník, „toť jakoby byla ve mlýně pouť a rozdávali tam zadarmo. Blázni, což jste jakživi neviděli Křesejnský mlýn?“

„Nemluv mnoho, kamaráde, a jeď!“

„Co tam uvidíte, čumilové? Což je to něco neobyčejného, když někdo prodá svůj mlýn?“

„Ale cikánovi — —“

„Když prodal Jidáš Krista, snad tam nebylo více zvědavců než tady. Že vás to nemrzí až z Chotěšova, z Černína, z Velkáně, až ze Solan sem jíti. Že vás to nemrzí!“

A huboval, dokud s pramicí při druhém břehu nepřistal. Ke mlýnu bylo několik kroků. Lid jej obstoupil, jakoby se tam spáchala vražda. A přec tam neviděli ničeho, leda že na dvoře stálo několik žebřinových vozů, na něž chasa v ryku a křiku nakládala nábytek, peřiny a různé nářadí. Co na tom divného? A mlynář si tak spokojeně mnul ruce. To věřím! A mlynářka plakala s dětmi. Ženská — ta pláče vždycky, když se stěhuje, třeba to bylo z barabiny do zámku. Diváci počkali, až se vozy hnuly, až chasa vyvedla dobytek ze stájí. Kam pak asi se mlynář stěhuje? — zajisté do lepšího mlýna. Jedny vozy odjely, druhé přijely a na ty se naložilo vše, co nemělo pevných hřebíků. Ploty, dvířka, okna, každý kůl od stromu.

„No, teď věřím, že Alizar lehce nabyl peněz, sic by si aspoň dohlédnul, aby mu nepokradli, co mu patří.“

Ti útrpní lidé. Slyšeli jste, jak mu před chvílí zlořečili.

„Pojďme mu povědít, jak mu tu řádí ve mlýně!“

„Pojďme, co nám do mlynáře. Alizar je nyni soused náš.“

A zase se hnali k pramici.

„No, tak už jste celí?“ ušklíbnul se přívozník.

„Hleď si své práce, ať tě nevykoupáme.“

„Nevím, kolik je vás, musil bych vás dříve změřit na žejdlíky.“

„Nechte ho, sic se nedostanem na druhou stranu.“

Přívozník se ohlednul přes rameno do Oharky a zapřel vesla do vody. A sotva lid vyšel na břeh, hnal se k hospodě.

„Alizare, jdi tam, rozeberou a odnesou ti mlýn!“

Alizar znovu sáhnul pod čepici, ale lid nečekal. Jak přišel, odešel.

„Pojď — pojď!“ zaskuhral sýček v ruce cikánově.

„Půjdem, půjdem, jen co tam ti se odstěhují.“

„Pojď — pojď!“

„No, tak půjdem, já tě ode dneška budu poslouchat.“

A cikán zavolal šenkýře, ptal se po svém účtu. Hostinský se podíval na dvéře, tam už měl všecko spočítáno. Tolik a tolik.

„A za koně, vůz?“

„To už je se vším, Alizare.“

Alizar rozevřel opasek a zaplatil na krejcar. Pak zastrčil sýčka pod vestu, zapřáhl koníka a jel přes ves k přívozu.

Lidé mohli v Křesejně okna vymačkat, jak zevlovali. Jakoby byli Alizara nikdy neviděli! Viděli, jako cikána, ale nyni je mlynářem tamhle za Oharkou. A přívozník docela smeknul čepici, když Alizar vjížděl s povozem na pramici. Však dostal přívozné větší, než kdyby byl vezl přes Oharku knížete. Zastrčil do kapsy zpropitné, přitáhl řetěz a díval se za Alizarem, dokud nezmizel ve mlýně.

„Ty se tam potěšíš, ubožáku!“ —

Alizar vjel do dvora, — ani si nevšimnul, že tu není vrat. Ale u stáje, kam vedl koníka, přec měli ti lidé nechat dvéře. A žlaby neměli všechny vytrhat. A klenutím je vidět na půdu a odtud střechou do nebe. Alizar ucpe ty díry, — ale mlynář tu měl přec nechat nějakou otýpku slámy. Čím se ti podestele? — Máš hlad, viď, koníku? — Alizar šel hledat hrstku sena, ale darmo leze na loub. Musíš se zatím spokojit syrovou travou, pojď, půjdeš na pastvu. A nyní si prohlédni svůj příbytek, Alizare. Tu, kde ta hromada rumu a sazí, stála kamna; budou stát zase, dáš-li je postavit. A těmi prázdnými okny bude na tebe čišet, v zimě se tu nedotopíš, zmrzneš tu. Zalep ty díry nějak. Budeš-li si chtít zatopit, tamhle je les, vidíš? Popros hajného, on ti dovolí nasbírat trochu té chamradi. A když bys potřeboval něčeho k živobytí, dojdi si do Libochovic, je tam přes hodinu cesty, tam koupíš vše, jen máš-li nadmutý opasek. A když ti dojdou peníze, musíš se shánět po živobytí jinak. Mlýnu nerozumíš? Ve mlýnici jsi nebyl nikdy? Nevíš, jak se spouštějí kola? Nic neškodí. Křesejnský mlýn od dávných časů je živ jen od cizích zásypků. Nevíš, co to je? — Nu, okolní sedláci sami si sem dojedou s obilím, sami si semelou a zas odvezou. Tobě jen řeknou, kolik měřic mají; z tolika měřic dostaneš mletné. Co se pamatujeme, z okolních vesnic jinam nejezdili na mlýn než do Křesejna, i Němci z Dlažkovic a z krajin za Koštálovem tu bývali s obilím, ale jak to půjde nyní tobě, nevím. To víš, cikán. Počkej nějaký čas, až zmizí předsudek, snad přijdou zase sami. Ne-li, obejdi si ty vesnice, popros, nestyď se, — živobytí je zlé. Ale té liščí čepice nenos, kup si jinou, soukenou, báli by se tě všude — — —

Alizar čekal přes léto celé, ale každý se mlýnu Křesejnskému vyhnul. Alizar si koupil vesnický náš kroj — na svých šarovárech líhal a halenou se přikrýval, a do liščí čepice usadil sýčka na kalenci — odhodlal se jít mezi lidi, ale všude jej poznali, všude před ním vrata zavřeli a kde pak nepostačili zavřít, řekli, že už mají namleto.

„Pojď! — pojď!“ volal sýček na každého, kdo šel kolem, ale každý raději utíkal.

„Nevolej, sýčku, nevolej! — nepros se těch pověrčivců. Však my hladem neumřem!“

Alizar měl ve svém opasku ještě jednu přihrádku plnou, ale tou nechtěl hýbat, raději prodal vozík a koníka. Vozík by pod děravou kolnou shnil, koník by v rozbořené stáji v zimě zmrznul. Koupil si ke světnici dvéře a okna, postavil si tam kachlová kamna a celý čas ze mlýna nevyšel. Nebyl to mlýn, — spíše zpustlá kostnice; tak ticho tam bylo. Nebyl to Alizar ve mlýně, ten mladý zdravý cikán — spíše hubený stařec zažloutlých očí a tváří — —

Když na daleké uherské pustě prodal rodný statek, měl si tam koupit vedle jiný. Neměl se domnívat, že cikán proto je cikánem, proto od ostatního světa opovrhován, že stěhuje se jako Kain od kraje ke kraji. Neměl se domnívat, že usídlením se mezi lidem získá i jeho přátelství, že řádným životem, prací rukou svých zjedná si přízně a uznání sousedstva. Mnoho jsi zkusil, Alizare, půl světa jsi projel, máš právo na život jako jiný člověk, ale toho ještě nevíš, že předsudek lidský je mocnější než nejzřetelnější hlas boží.

„Pojď — pojď!“ skuhral sýček, slétnuv s vikýře na okno. Už ani v té liščí čepici nemohl se zahřáti. Však už fičel od západních vrchů ostrý vítr a vyprávěl, že co nevidět přikluše sníh.

„Pojď — pojď!“

Alizar otevřel okno a vzal sýčka do světnice. „Kam máme jíti nyní na zimu? — Pojď ty sem, tady se ohřej, a tu máš vrabce, chytil jsem jej ráno ve mlýnici.“

* * *

Uběhla zima a Oharské ryby počaly se na písčitém dně durditi, že už všude tak pěkné sluníčko svítí, že po březích kvetou žluťáčky a ptactvo co nejdřív se z jihu vrátí — a zde nad vodou stále ta tlustá kůra ledová. A stále popouzely vlny Oharské k odboji, k povstání, až ty jedné noci se vzbouřily, zalomcovaly mřížemi toho ledového vězení a do rána byla pouta rozlámána. S hukotem hnala se Oharka od Koštic k Libochovicům, vlekouc s sebou ty zbytky zlomené nadvlády zimní a za dva za tři dny byla ledu prosta. Na místě ledu rozhostil se po březích zpěv a květy, a čistá hladina řeky modrala se, jakoby v nedohledné hloubce bylo ještě jedno nebe.

Sýček Alizarův dobýval se zase ven ze světnice. Alizar jej pustil, ten zaletěl do kalence střechy a tam se pelešil znova v liščí čepici. Alizar sám vyšel do mlýnice a okénkem se zadíval na řeku a na ten tichý kraj na břehu druhém. Tam si hrálo hejno dětí. Jaká to radost, dívati se na tu drobotinu! Alizar si umyslil, že se dá převézt u přívozu a půjde mezi ty děti. Vzal si několik drobných penízků, ty rozhodí mezi ně a uvidíte, jakou budou míti radost. Dokud jezdil Alizar světem, činíval tak často. Šel, ale sotva že jej děti zhlédly, daly se do křiku.

„Alizar! — utečte, jde sem cikán Alizar!“

Alizar se chvíli díval za utíkajícími dětmi a smutně se vracel.

„Není nic platno, Alizare, tady jsi v kletbě,“ povídal převozník.

„Proč?“

„Nevím, ale s předsudkem se nesblížíš!“

A převezl Alizara zas ke mlýnu.

„Pojď — pojď!“ volal už sýček nedočkavě.

Alizar ho neslyšel.

„Tedy ne víra v Boha, ne láska k bližnímu, jen morový předsudek hnízdí v srdcích zdejšího lidu!“

A zašed do mlýnice, zadíval se opět v ta místa, kde rozptýlené děti počaly se scházet.

S předsudkem se nesblížíš, ale s lidem bys se sblížil. Víš jak, Alizare? Nemáš ženy. Pomýšlel jsi již? Kdybys měl ženu z lidu, byla by prostřednicí mezi tebou a světem jako kdys syn Boží. Děti tvé by si hrály s dětmi jinými. Děti předsudků neznají, jen vštípenou bázeň. V tobě pozná každý cikána, kdybys se desetkrát přestrojil, jako žid zůstane židem, kdybys jej desetkrát svěcenou vodou polil. V dětech tvých budou viděti děti jen své společníky a k vůli dětem odpustí ti i staří vinu tvou, vinu, žes cikánem. Jsi dost hezký, ale netrap se tak. Vždyť může býti vše dobře. Přiveď si ženu do mlýna. Z našeho kraje ne, tady ti nikdo nesvěří ani žejdlík obilí, což dceru svoji. Zajdi dál do kraje, ustroj se dle kroje, peníze máš ještě v opasku. Ohlédni se někde, jinde snad tě nepoznají. Vždyť snědých lidí u nás dost a černých kadeřavých vlasů taky. Bohatství mnoho nehledej, taky bys ho mnoho nedostal do toho „betlemu“, raději děvče chudé, třeba sirotka, ať jeden druhému prokáže dobrodiní. Ty jí svěříš své jmění, ona tobě své srdce. Ale dobře rozmysli, dobře se vyptej, je li srdce její bez předsudku. Zeptej se třeba, co by as činila, kdyby po svatbě se dozvěděla, žes před lety byl v žaláři. Odpoví-li se smíchem, řekne-li, že za provinění své jsi si vytrpěl, odpustí ti i „vinu“, žes cikánem. Však jsi si za tu „vinu“ vystál víc než zločinec. Vyptej se dobře, Alizare! Kdyby ti měla po svatbě ze mlýna utéci, pak by ti bylo lépe, kdybys — —

* * *

Bůh milý ví, kdo mu to našeptal; aspoň si Alizar jaksi spokojeně oddechl, když dobře uvážil toho zámyslu. Vyšel za mlýnici a zašel ku stáji, kde bývali koně a sehnuv se po něčem pátral. Už něco zvednul. Víte, co? — žíně koňské. Alizar měl jestřábí zrak. Jako cikán. Na dvoře natloukl do země kolíčky, uvázal žíně, nadělal z nich ok a vyndav z kapsy trochu ječmene, jejž sebral pod násypkou, rozhodil po dvoře. Hezky na žíněná oka. Hned tu bylo hejno vrabců. A než Alizar došel k síni, byli čtyři chyceni. Ten uměl chytat vrabce. Jako cikán. Vzal je z ok a zanesl na kalenec.

„Tu máš, sýčku, abys nemusil daleko pro večeři. Já zítra ráno odejdu, kdy se vrátím, nevím. Ale ať mi to pořádně hlídáš. Jdu si hledat nevěstu. A ty vrabce si nesněz všecky najednou, nech si na zítřek. Snad vydržíš o nich, než se vrátím?“

Sýček zahučel, vzpřímil hlavu a zježil rovná pérka kolem velikých vykulených očí. Vzal jednoho vrabce po druhém a urovnal si je v hnízdě. Ale sotva se Alizar obrátil, už zaslechl, jak mu v zobáku praskají kůstky vrabčí. Ať si je sní dnes třeba všecky, nerozuma, bude míti dřív pokoj.

K večeru se Alizar umyl čistě a došel do Libochovic. Už bylo hezky pozdě, když se vrátil nesa v náruči velký uzel.

„Pojď — pojď!“ volal sýček na vratech maje v zobáku ještě několik krvavých vrabčích pírek.

Ve světnici si rozsvítil Alizar louč a rozbaliv uzel, prohlížel ještě jednou věci, jež si koupil. No, teď budeš vypadat jako dokonalý ženich. A hleďme i oholit se dal a krátce ostříhat. Takhle tě, Alizare, nikdo nepozná. Jen hleď, abys se dostal odtud přede dnem. Lidé jsou dobří, pokud spí. A jednej všude s rozumem . . .

Alizar nemohl dospat. Měl okno u světnice otevřeno a polehával ze strany na stranu. Někde tloukly hodiny. Alizar počítal. Jedna — dvě — tři — — Ospalec by si ještě dřímnul, ale Alizar vstal, oblekl se v nový šat a chystal se na cestu. Asi za čtvrt hodiny byl před mlýnem. Měl zaměřeno na druhou stranu Oharky, ale než by budil přívozníka, jenž by mohl vše roznésti, dal se po břehu vzhůru ke Košticům. Tam někde se dá převézti, kde ho neznají.

Je vidět, Alizare, že zhola neznáš lidu venkovského. Tady se plahočíš za tmy, aby tě nikdo nezahlídnul, aby tě nepohřešili a přec víš, že by se tě celý Křesejn rád zbavil jako prašiviny. Byl jsi as hodinu cesty od „domova“ a už tě pohřešili. Celý čas se tě stranili, a najednou seznali, že ve mlýně jen sýček hospodaří; po celý čas o mlýn živá duše nezavadila, ale sotva paty vytáhneš, už ti někdo nese výdělek. Není to tak veliké, nelekej se, nevracej se k vůli tomu. To jen starý Kazda ze Slatiny přivezl si na trakaři do mlýna žito semlít. Z Kazdy bys nezbohatnul, Alizare, jen jdi svou cestou za nevěstou. Vždyť Kazda už se zase shýbá, věší popruh na krk a jede s trakařem odkud přišel.

„Brzy jste semlel, dědečku!“ pokřikovali v Křesejně.

„Je tam jak po vyhoření. Nikoho se nemohu dovolat. Vypadá tam vše opravdu jako v čertově mlýně.“

„Alizar tam tedy není?“

„Živé duše jsem neviděl.“

„Snad utekl odtud?“

„Anebo si šel hledat nevěstu?“ smáli se někteří.

„To bych jí řekl, aby si ho nebrala, že je cikán!“ kasal se jeden výrostek.

„Bodejť, Alizar ti pověsí na nos, kde má děvče!“

„Ať, třeba by byla už jeho ženou, pověděl bych jí to.“

„Jen se opovaž, aby nás pak ze msty vypálil nebo nám učaroval!“

„I mlčte, nevíte nikdo nic. Do včerejška jste se o něho nestarali, byli byste jej utopili na lžíci vody a dnes takové starosti. Však on přijde.“

Kdy? —

Od té doby už uplynulo několik neděl a Alizar se nevrací. A ten sýček celé noci jej volá, div neochraptí. Taky neví, co se to děje.

Aby tak měl býti živ od těch čtyř vrabců, jež mu dal tehdáž Alizar do hnízda, ten by byl ztloustnul, chudák.

„Pojď — pojď!“

Jen na druhém břehu se ozývalo echo, jakoby se mu někdo posmíval.

„Pojď — pojď!“

„Toho už nelze vydržet!“ rozzlobil se převozník. „Celou noc má člověk poslouchati jen to volání, až už v duši mrazí. Vím, že sýček jiného neumí, ale jak povídám, těžko poslouchat.“

„Já přinesu z domova ručnici a střelíme jej!“ povídal jakýs výrostek — týž, jak sliboval, že vyzradí Alizarovo cikánství.

„Nestálo by za mrzutost, až by se Alizar vrátil.“

„Nebojím se ho. Mám přinést pušku?“

„Přines!“ ozval se pojednou za ním silný hlas, „přines a nabij ji sekaným olovem, abys ani nezívnul, až ji vystřelím na tebe. Proč chceš skolit mého sýčka? Má lepší duši než celá jedna křesťanskokatolická vaše vesnice. Ruší tě jeho volání? Snad jste mu tu ubližovali jako mně — —“

Mladík ten stál jak opařen a sám převozník, ač jinak řádný člověk, uleknul se toho hlasu.

„Není zle, Alizare!“ mírnil jej, „mladá krev, znáš to, jen se nezlob. Jdeš z daleké cesty, viď, Alizare? Převezu tě, viď?“

„A tuhle moji ženu taky!“

„Cože? tvou ženu, Alizare? ty máš ženu? No, já ti přeju štěstí, hochu, — tu máš moji ruku! A vás vítám do naší krajiny, vítám vás! Z daleka?“

„Z Dlažkovic, včera jsme měli svatbu,“ odpovídal za svoji ženu Alizar.

„Hezkou ženu máš, hochu!“

„Chudičkou, sirotka, ale hodnou!“

„Dej vám Bůh štěstí! Snad se vám tu nebude stýskat?“

„Jen cikánů se bojí!“ povídal Alizar a tisknul starému převozníkovi ruku tak vřele, jakoby ho chtěl prosit o radu, pomoc a slitování. „Jen cikánů se bojí! — Její tatíček byl hajným a byl v lese cikány před lety zastřelen.“

Zrovna se vynořil měsíc ze mraků, tak bledý jako ta tvář Alizarova. Dívka byla opravdu hezká a mladá, a tichá blaženost se zračila v očích jejích.

„Vidiš, Mařenko, tamhle ten mlýn je náš!“ ukazoval Alizar přes Oharku.

„Pojď — pojď! —“

„Neboj se, Mařenko, to je sýček, našel jsem ho na cestě v bouři jako tebe a dal jsem mu na vikýři útulek.“

„Volá prý na smrt!“

„Jen zlé lidi, dobrého k dobrým předsevzetím.“

„Pojď — pojď!“

„Já se tak najednou bojím!“ chvěla se mladá žena Alizarova.

„Odvažte pramici, strýče, ať jsme přes Oharku.“

„Pojď — pojď!“

Převozník rozepjal řetězy pramice — chřestily o to dřevo jako provazy, na nichž se spouští rakev do hrobu.

Alizar vzal ženu za ruku a usedl do pramice. Mladík tak pojednou umlklý stál tiše a díval se na celou tu přípravu. Stál ani nedýchal. Slova Alizarova posud mu čpěla v uších. Ale sotva převozník odrazil od břehu, vrátila se mladíkovi kuráž. Ohlédl se ke vsi — za dvě minuty bude doma, když by utíkal a popošel dál ku břehu.

„Veselou svatební noc, Alizare!“ křičel, „a tobě podobně přeju, Mařenko! Víš, kdo si tě vede pod střechu? Cikán — —“

Převozník se obrátil a hrozil veslem.

„Zpátky! — já ho utopím!“ sípal Alizar.

„Alizar je cikán! — tys ženou cikánovou!“

A vida, že Alizar chystá se skočit s pramice do Oharky, obrátil se a pádil ku vsi.

Alizar skočil do Oharky, ale ne aby dohonil utrhače — skočil za svou mladou ženou. Sotva uslyšela slovo cikán, podívala se Alizarovi uděšeně v oči, výkřik zoufalosti a střemhlav vrhla se do vody. Alizar skočil v okamžiku za ní — zachytil její šat, ale než se vynořil, zas mu zmizela. A Oharka v těch místech je prudká a hluboká.

Převozník měl co dělat, aby zachránil aspoň Alizara. Vytáhl jej po chvíli na pramici, vesloval rychle zpět a trvalo hezkou chvíli, než přivedl Alizara k vědomí.

„Kde je má žena?“

„Musil bys se optat Oharky! — Odpusť mi, Alizare, já jsem vším vinen! já neměl jsem se zmiňovat o sýčkovi, ten hoch by byl se nezmínil o pušce, nebyl by tě prozradil — —“

„Tím jsem vinen sám,“ usmál se trpce Alizar, „proč jsem cikánem. Když už mne chtěli uštvat, měli si vybrati jen mne, ne moji nevinnou ženu. Však jednou budu žalovat na posledním soudu . . . Nevíte, kde je má žena?“

„Pluje-li rychle jako Oharka, bude už pod Libochovickým mostem.“

„Pojď — pojď!“ ozvalo se volání za oknem převozníkovým.

Alizar nadzvedl hlavu „Už jdu, počkej, povedeš mne.“

„Zůstaň tu do rána, Alizare!“

„Nemohu.“

„Aspoň než oschneš!“

„Jdu hledat svou ženu, umáčel bych se zas.“

„Jdeš ji hledat? — ale pospěš si, Oharka běží kvapem.“

„Pojď — pojď!“ volal sýček a zaťukal zobákem na sklo.

Alizar podal převozníkovi ruku mlčky a vyšel ven. Oharka šuměla a bědovala, že si okolní děti zas budou vyprávěti o ní nepěkné pohádky, že tak mladý život v ní utonul, vlny se s pláčem sápaly na břehy, jakoby chtěly přeskočit a rozplynout se po světě, aby nikdy víc nebyly příčinou neštěstí.

„Pojď — pojď!“

„Už jsem tu. Veď mne nyní kam chceš!“

Sýček sletěl s okna, snesl se kus cesty na mezníku u pěšiny, vedoucí od přívozu ku vsi.

„Pojď — pojď!“ Aby Alizar nezabloudil. Ten šel pořád po hlase svého jediného společníka, jenž stále před ním poletoval a blíž a blíže ke vsi vedl.

„Pojď — pojď!“

„Však jdu, neměj strachu.“

V Křesejně už bylo jako po vymření. Jen v některém okně posud mrkalo světlo, ale sotva uslyšeli hlas sýčka, štěkot psů, shasli a honem pod peřinu.

„Pojď — pojď!“

A psi začali výti, jakoby Alizar byl smrt, sýček její předchůdce. Štěkali, vyli, ale na náves se žádný z nich neodvážil.

„Pojď — pojď!“ pobízel sýček Alizara, usednuv nad vrátky jedné chalupy.

„Pojď — pojď!“

Alizar šel blíže. „Co tu uvidím?“

„Pojď —“

Cikán se postavil k samým vratům a nešlo mu do hlavy, proč sýček se tu tak uvelebil. Učinil několik kroků, jakoby chtěl odejíti, ale pták tím zuřivěji volal. Alizar se vrátil. Za vraty vyli dva psi, na vratech povykoval sýček — soudný den. Nyní vrzly dvéře u síně Někdo vyšel.

„Počkej, obludo, já tě smetu s vrat! Půjdeš do Alizarova mlýna zpívat svatební píseň?“

Sýček se přikrčil ku štěrbině a stále vedl svou.

„Kde je ten ďas?“ A nyní otevřely se vrata na náves. Jakýs mladík polo oblečen vyšel ven s puškou v ruce a zvedaje hlavu vzhůru pátral po sýčkovi. Alizara, jenž stál přitisknut v koutku vrat, ani neviděl. Za to Alizar si jej dobře prohlídnul. „Aha, tady sedí ten zpěvák!“ zašeptal, vyslídiv sýčka a natáhnuv kohoutek přikládal volně pušku k líci. V tom skočil Alizar jak vlk k střelci, mžikem mu srazil ručnici, vyrval a naměřil na prsa.

„Tys zahnal moji mladou ženu do Oharky, tebe já zaženu do pekel!“

„Pomoc! — cikán Alizar — —“

Blesk z hlavně pušky a jemu v zápětí vyšlá rána utlumila každé slovo.

„Pojď — pojď!“ volal sýček, slétnuv s vrat a snášel se nad cestou vedoucí ze vsi.

Alizar stál a pozoroval ten kouř vycházející z čerstvé krve prolité.

„Pojď — pojď!“ volal sýček vrátiv se k Alizarovi a třepetaje se nad jeho hlavou.

Tu teprv se Alizar zpamatoval a s puškou v ruce ubíhal vsí do polí, ke Klapému. Sýček svým voláním ukazoval mu cestu a Alizar slepě následoval.

„Chyťte jej — cikána vraha!“ ozývaly se za ním hlasy, ale to bylo daleko.

„Pojď — pojď!“ pobízel sýček a cikán běžel — přes pole a meze, přes příkopy a strže.

„Kam mne povedeš, vždyť už nemohu dýchat!“

„Pojď — pojď!“

Až za Klapé útěk ušel, ale když sýček vedl Alizara po srázné skále k ssutinám Hazenburským, ztrácel tento již dechu.

„Co na tom vrchu si počnu? vždyť mne tu chytnou?“

„Pojď — pojď!“

Alizar už neodpověděl. Šplhal se vzhůru, až měl ruce do krve rozedrané. Konečně byl v hradě.

„Pojď — pojď!“ nutil jej sýček dále, až přišel do zadního sklepení.

Rozčilením, unavením sklesl Alizar do koutka, puška v jeho ruce narazila o stěnu, zbylá rána zahoukla tím pustým hradem, chatrné klenutí se zachvělo, poslední výkřik a cikán Alizar byl pohřben . . .

I tam jej hledali jeho pronásledovatelé, ale nenašli. Utekl prý nejspíš přes hranice. Jen měli odhrabat na Hazenburku vrstvu ssutin, tam by ho byli našli. Spí tam posud.

Mlýn Křesejnský pustnul den ode dne a když druhé jaro rozpukaly se ledy a Oharka viděla, že se ku mlýnu nikdo nehlásí, vzala si jej sama a zanesla Bůh ví kam daleko.

Jen ten sýček Alizarův na Hazenburku má tuhý život. Už je celý opelichaný, hlas jeho chorý, ale pořád ještě každého volá do hradu. Chce přivolat Alizarovi společníka, ale myslím, že bude spáti s Alizarem jen sám.

To se tak člověk někdy rozpovídá!“ dokončil stařeček, vstal, vytáhnul ze země hůl, zavěsil přes ruku uzlík a šli jsme dál.

Jak drahá bývala smrt.

Z počtů 16. století vyčítá dr. *Zigmund Winter*.

(Pokračování.)

Za zvonění řád roku 1598 usazoval tyto platy zvoníkům: „Když se zvoní velkým zvonem v Tejně, domácí osadní po 1 kopě míšeňské od zvonění (rozuměj všemi zvony) a od praepulsu po 15 groších bílých dáti mají. U svat. Havla, svat. Jiljí, svat. Mikuláše od zvonění 15 grošů bílých a od praepulsu po 10 groších. U svat. Havla, svat. Martina (v kostele vedle Platejzu) po 12 gr. od zvonění a od praepulsu 6 gr. Kdež pak bez velikého zvonu v prostřední zvony se zvoní, tu toho všeho polovice platiti se má. U sv. Michala, sv. Linharta (na nynějším náměstí Svatolinhartském při domě číslo 128.), u sv. Valentina (v ulici Valentinské, na místě nynějšího domu č. 56.), u Matky Boží na Louži, kterýž kostel stál nedaleko Klementina, sousedem jsa Linhartského chrámku, u sv. Štěpána Malého ve zdech (nynější č. 315.), a u sv. Kříže Velkého (na Františku) po 10 gr. od zvonění (všemi), od praepulsu po 5 gr. U sv. Ondřeje (v dolejší Poštovské ulici) od zvonění po 6 gr., a od praepulsu po 3 gr., v Betlémě po 6 gr., od praepulsu po 4 gr. Před tímto usazením platívalo se zvoníkům více. Nalezli jsme v knihách, že v osadě sv. Valentina platívali za zvonění všemi zvony 12 gr. a za praepuls 6 gr. alb. Sazba slevila.

Při pohřbu Pavla Stera roku 1595 platilo se za zvonění u sv. Linharta 42 gr., od praepulsu u sv. Mikuláše 20 gr., od zvonění při téže faře Mikulášské 36 gr. Mimochodem pozorujeme v poslední zprávě světlý důkaz, že za nebožce dávalo se, jakož řád funeralní na pýchu svádí, zvoniti ne při faře jediné.

O tom, kterak platilo se za zvonění v městech venkovských, nastřádali jsme si několik zpráv. Domažličtí sobě usadili: „Zvoníkovi má se dáti obyčejně 8 gr., při konduktu 12 gr., od válečného zvonu při konduktu 12 gr. na úřad, z nichž přijdou 2 gr. 4 denáry pověžným a 10 denárů na klášterské zvonění.“ (Arch. Pam. VIII. 270.) V knize z Horšova Týna čteme roku 1579 „accidentia zvoníkova“ od funusu 12 gr., když se v městě zvoní. Sazba zvonická, kterou z Rakovníka známe, jest nejobšírnější. Z ní světle porozuměti jest nejprve tomu, kterak bývaly posmrtné náklady drahé, při tom lze poznati, že zvonění venkovské nebylo pražského lacinější a po třetí z některých slov způsob pohřbů tehdejších se poznává. Dotčená sazba pochází z roku 1578 a zachovala se v několika knihách archivu Rakovnického v rozumu nestejném. Ulepili jsme si ze všech zpráv tuto jedinou: „Kdožby potřeboval pohřebního zvonění, tehdy spravě svou potřebu při panu děkanovi a rektorovi školním k ouředníkům nařízeným dojíti a peníze od zvonění hned vyčísti má. Kdožby koli ku pohřbu těla mrtvého žádal, aby ve všecky zvony, veliké, prostřední i malé se zvonilo a tělo žeby do kostela vneseno bylo a při vynesení zase k hrobu třetí zvonění žeby se dálo, od takového zvonění 1 kopu míš. Kdyby dvoje zvonění činěno bylo 48 gr.“

Troje zvonění bylo tedy nejslavnějším: zvonilo se v kondukt, když průvod bral se z domu, po druhé zvoněno, když vcházeli na hřbitov, a do třetice ve zvony zvoněno, když z kostela ku hrobu tělo neseno. Z toho již viděti, že pohřby pražské konány v oněch dobách ne jináče, nežli dnes děje se na venkově, kdež všude třikráte se zastavují: v domě, v kostele, u hrobu.

Ale vraťme se k sazbám Rakovnickým! Zvonění dvěma cimbálky malinkými bylo nedrahé. „Jestližeby se zvonilo v Bavor a Herynk (divná jména zvonů!) dá se 5 gr., jestliže v Herynk a zvonce na vížce 2 gr.“ Pěkné ustanovení, kterýmž Rakovničané před Pražany mají předek, bylo, aby chudí neplatili za zvonění nic. Stojí psáno: „Chudých lidí v tom ušetřovati a od těch, kteří by s záplatu býti nemohli, nic nebrati bude povinen (úředník).“ Jen škoda, že neví se, jaké bylo zvonění za nic. Poněvadž už tehda bývalo za málo peněz málo muziky, zdá se, že zvonění zadarmo bývalo též velmi skrovničké.

Konečně vyřklo se v sazbě Rakovnické: „Od každého zvonění až do 12 gr., má se zvoníkovi platiti po 10 gr. míš., pulsantóm což náleží (v druhém prameni stojí: „Z toho zvonik pomocníkům svým dá, pokud se s nimi smluví“) a ouředníkóm od velkého 2 gr., od prostředního 10 den., vostatek k záduší zůstane.“

Když začalo se ve zvon na praepuls zvoniti, scházeli se k marám mládenci, kteří pak s kněžími nesouce svíce, rakev provodili až na konec obřadu. Mládenci zovou se v knize Berounské z roku 1518 „kumpany“. Poněvadž se uvozují mládenci zcela světle v pohřebních početech i vdané lazebnice Mariany, ženy Matoušovy, a starého ševce ženatého Stera, tož oprávněna domněnka, že mládenci provázívali rakve všech lidí, svobodných i ženatých, starych i mladých, jen když za to byla jaká taká záplata. Od pohřbu Sterova obdrželi mládenci roku 1595 12 gr., od svěc nesení 1 gr. 2 den. Zdá se, že mládencům platiti nebylo právě povinností. Čteme totiž v outratě, za lazebnici spravené, že dán „mládencům z lásky groš“. Snad jich nezvali a odtud to.

Jakmile dozněl praepuls, jižjiž přibylo kněžstvo, bakalář anebo kantor a s ním žáci zpěváci. Přišli z fary anebo z více far za křížem. Bývalo tedy při některých nákladnějších pohřbech více křížů neseno, více kněží z rozličných far a zvonění při několika kostelech. Tak u příkladu placeno při pohřbu mistra Stera, jemuž pokoje pořád nedáváme, „od kříže k sv. Jiljí 2 gr., od kříže k sv. Mikuláši 2 gr.“ Tu byly tedy dva kříže. Ale věc podivná. Ne ta, že tu byli při pohřbu kněží dvou nebo tří far, ale toť na div, že byli z jiných far nežli kříž. V počtech pohřebních čte se: „Faráři od sv. Martina 15 gr., od sv. Petra faráři 15 gr.“ Možná, že dvě rubriky, věnované kněžím nejmenovaným v těchže počtech, dotýkaly se přece snad kněží Mikulášského a Jilského, anebo snad Linhartského, v jehož osadě Ster žil. Prostě zapsáno jest jen: „Faráři od kázání kopa míš., kaplanu místo pana administratora 15 gr. míš.“ Na pochovanou poctivého mistra tedy sešlo se čtvero kněží, jimž dány ouhrnkem, počítáme-li k tomu i ne zcela jasnou rubriku „od zpívání žaltáře a provázení 1 kopu 12 grošů“, skoro 3 kopy. Díme o rubrice svrchu pověděné, že není docela jasnou, poněvadž nepraví se, že to byl důchod kněží. Ale k zpívajícím žákům a školním oficialům nelze té řádečky přičítati, poněvadž jim věnována rubrika jiná, tato: „Bakaláři, kantorovi, žákovstvu a od conductu kopa míš.“ Dostali-li čtyři kněži za svou práci 3 kopy čili našich 7 zl. 38 kr., třebas bychom tuto naši minci cenou strojnásobnili, lze snadno uhodnouti, byla-li práce kněží pohřebná draha čili nic.

Ovšem, sazba tehdejší, z roku 1598 pocházející, usazovala kněžím i všem ostatním, kdož tělo „schovávali“, platy daleko menší těch, jež jsme uvedli, že skutečně poplaceny byly. V sazbě dí se: „Od nejchudšího, kde není co vzíti, nic; potomně od chudého 3 gr. bíl., kaplanu 3 gr. míš.; od bohatšího faráři 5 gr. bíl. a vejšeji, což se komu dáti věděti bude, kromě kázání nad mrtvým tělem.“ Věc se má jako dnes. Nynější sazby z doby císařovny Marie Terezie tak jsou skrovničké, že by jimi kněz náš sotva obstál. Proto chtívá víc a některý také i velmi mnoho. Platívali tehdy lidé před třemi věky obyčejně více nežli usazováno, poněvadž nebýval kněz se sazbou asi valně spokojen. Nad to od některých lidí dostávalo se kněží za službu potřebnou mimořádné záplaty ještě větší. Takž Michal Pešon z Hohenperku, dvorský kramář, roku 1612 položil v kšaftě svém o těchto kněžských odměnách: „Mistru Davidovi Lippachovi šest dukátů, aby kázal nad mým tělem bez záplaty další: Abrahamovi, druhému praedikantu, 4 dukáty; Jóhanesovi Herliciusoví, praedikantu, 2 dukáty; faráři u sv. Jiljí 2 dukáty.“ Michal Pešon byl správcem německého luterského kostela a protož ovšem dukáty obmyslil kněze luterské „obce německého národa“. Ale bezpochybná věc, že jiní lidé poslední pořízení psáti dávajíce kněžím, leckterýs vítaný grošík také tak štědře poroučívali. Že bývalo farářům pražským důchodem i sukno, o tom doleji.

Kněžské sazby venkovské od pražských nechodívaly daleko různo. Příklad budiž na sazbě, jako zapsána byla v registrech prelatství v Horšově Týně a jíž řídili se měšťané toho města.

Jest tato: „A funeribus se dává panu prelatovi od celého vigilií 8 gr. a 2 gr. od chůze; od půl vigilií 1 gr. Panu faráři od celého vigilií 6 gr. a od chůze 1 gr. Tolikéž kaplanovi. Žákům od celé vigilií 6 gr. a od chůze 8 den., od půl vigilií 3 gr. Od konduktu, totiž když se mrtvý nese do kostela a potom zase okolo kostela až k hrobu. Žákóm se dává 2 gr., kněžím nic. Ode mše žákóm se dává 3 gr., knězi také. Z toho všeho zvoník béře sedmý peníz, že peníze vybírá, a co komu náleží, donáší.“

Že i na venkově dáváno a bráváno nad taxu, to víme bezpečně z Rakovníka. V archivě tom leží některé listy, v nichž ptají se Rakovničané očekávající na nového děkana, zdali v předešlém sídle svém lidí nepřetahoval na mírném placení za církevní služebnosti přestávaje.

Žáci v Praze přicházívali zpívat též dvojí a snad i několikteří nad to více. Aspoň placeno při pohřbu Sterově mimo jakési žákovstvo svrchu uvedené i žákům od sv. Jiljí a to 30 grošů. Komu platilo se při pohřbech „za komži“, nevíme. V počtech lazebnice, několikráte jmenované, zapsáno „od komže 6 denárů“ a v počtech po Sterovi, „od čtyř komží 8 grošů“. Či to byl důchod? Sazba roku 1598 usazená též méně přeje officialům školním a žákům nejprve řkouc jako při kněžích: „Officialům školním se všemi žáky od nejchudšího, kde není co vzíti, nic nebrati. Od chudého 7½ gr. bíl. Od bohatějšího 10 gr. bíl., nejvíce 15 gr. Od konduktu 15 gr. Bohatší pak při vůli své se zůstavuje, nicméně do tolaru dáti mohou. Co se žaltáře anebo veršů zpívání v domě dotejče, jak se s nimi kdo smluví. Při tom týmž žákům se přísně poroučí, aby lidé od nich nad míru nebyli přetahováni, zvláště majíce sobě každodenní od týchž dobrodinců prokázaná beneficia nebo dobrodiní.“

Jak bývalo v té příčině na venkově, příklad mějme na sazbě Domažlické, uveřejněné v „Arch. Památkách VIII.“: „Když se od žáků kantilena nebo písnička figurative zpívala, mělo se dáti 16 grošů; při konduktu 30, o něž se officialové a žákovstvo na polovičku rozdělili.

Když se veršíkové od pacholat nad marami zpívaly, daly se jim 4 groše. Od lidí chudých a služebníků, kteří sobě kantileny zpívati nedali a také tomu nerozuměli.

byl-li by zpěv figuralní čili choralní podstatnější, od těch přes 6 gr. bráno býti nemělo.“

Když se všecek pohřební průvod z domu, v němž nebožtík byl vykropen, odebral do kostela nejbližší fary, tu všickni stanuli, ženské a přednější hosté mužšti zasedli v chrámové lavice, nebožec vstaven do prostřed a kněz konal o něm řeč. Zdá se, že černé sukno na smuteční vystrojení kostela pořizovali na svůj náklad pozůstalí dědicové. A velice zajímavo jest, že právě toto sukno bývalo důchodem farářským. To vysvítá ze slov, jimiž zle postihal Daniel Netter z Glauchova, v kanceláři české taxator, bohatého kupce Petra Nerhofa z Holtrperku, jemuž slušel povědomý veliký dům „u pěti korun“ v Sirkové ulici, roku 1612 klada po nebožce Dorotě Radnické odpory kšaftu v těchto slovech: „aby Nerhof položil sukno, s kterým jest, když tělo mrtvé nebožky Doroty ku pohřbu do kostela sv. Michala neseno, pro francimor některé stolice v témž kostele přioditi dal, posilajic on Petr Nerhof po pohřbu na faru k zvoníkovi, aby takové sukno k němu Nerhofovi přinesl, kdež zvoník oznámil, že takové sukno panu faráři náleží a jest témuž zvoníkovi jak od Nerhofa tak od paní Lidmily, manželky jeho, oznámeno, že jest sukno od jednoho svého dobrého přítele vypůjčil, protož že jemu zase navrátiti musí, kteréžto sukno zvoník Nerhofovi do domu přinésti musil.“ (Arch. Praž. č. 324. fol. 351.) Z přítomných slov, jimiž taxator bohatého kupce stihal, mimo starožitnou pravdu, že leckdy, čím větší bohatstvo tím větši lakomost, i dobrého výkladu dozvídáme se, nač bývalo k pohřbům tolik suken kupováno, že jsme se prve tomu až podivovali. Sukna byla tedy díl na smutkový šat, díl na máry a do chrámu. Po liturgii kostelní odebral se průvod s nebožcem za hlaholu zvonového z chrámu na hřbitov, ovšem jen bylo-li tělo pochovati v zemi u kostela. Ale zakoupen-li byl nebožtíkovi k tichému obytu sklípek v chrámě samém, dokonán po kázání obřad v kostele všecek až do konce. Za sklípek nebo rodinnou kryptu v kostele placeno nestejně. V Rakovníce platili za to 50 kop. Odpovídajíť Rakovničtí roku 1615 paní Aleně Hrobčické z Hrobčic, kteráž na ně „křesťanskou žádost“ o pochování muže svého v kostel sv. Bartoloměje vzložila: „Nejsme od toho, když se od Vás k témuž kostelu a záduší pro budoucí památku 50 kop míš. odešle, což když se stane, téhož místa, kdeby to tělo mrtvé odpočívati jmělo, vykázati neobmeškáme, an(i) domáci spoluměšťané, když kdo toho žádostiv jest, po 50 kopách i jináče víceji k témuž záduši dávají a jiná dobrodiní činí.“ V Praze bylo dráže. Dvorský kramář Pešon, prve vzpomenutý, roku 1610 dal v kšaft psáti, že odkazuje „k sv. Jiljí v Starém městě 100 kop, aby bylo bez dalšího placení tělo jeho (mé) do sklípku vedle bratra Petra Pešona položeno.“ Lze tedy klásti náklad za kostelní sklípek summou od 50 do 100 kop (našich 123—246 zl.). Divná věc, že v sazbě funeralné roku 1598, několikráte uvedené, nic nečte se o tom, co stál hrob na hřbitově.

(Dokončení.)

Skály.

Několik výjevů z dějin samoty. Od *Al. Jiráska.*

(Pokračování.)

Eva hleděla za nimi. Pak pohlédla k nebi jako na poděkovanou pánu Bohu a pustila se ze silnice v levo do polí, aby nepotkala vojsko, před kterým ji onen tlustý pán bezděky varoval.

Lekalať se pustých žoldnéřův, ať pěších ať jízdných ne tak proto, že by v ní poznali povstaleckého posla, ale pro jejich surovost a bezohlednost. Brala se nyní od vesnice k vesnici, které byly dál od hlavní cesty. Zacházela si tím arci, ale pro větší bezpečnost svou i svého poselství nemohla ani jinak. Ale ani tu nebyla bez nesnází. Nejednou, když všecka unavená a hladová přišla k samotě nebo vísce, byla sklamána ve své naději, že se tu posilní.

Bývalyť osamělý dvorec nebo i víska opuštěny, liduprázdny, často i z valné části vybity nebo vypáleny. Patrno, že se tudy vojsko bralo. A jestliže někde v takovém spuštění lidi zastala, nemohli jí nic poskytnouti leda vody a přístřeší. Než takové strádání a útrapy nebyly statečné dívce neobyčejny a s radostí by všecky je snášela, kdyby cestou jinaké zprávy ji vítaly.

Ale to zaslechla tu tam od vesničanů noviny o těch bojích na rychnovském panství a v jeho sousedství sice nejisté a nespolehlivé, a začasté sobě odporné, ale venkoncem nepříznivé a nedověrné. Ze všech bylo znáti, že zbouřeným sotva se podaří vyhráti, zvláště když předčasně a nestejně začali a tak sami na sebe vojsko příliš záhy zavolali.

„Jako tam! Jako tam!“ vzdychala v duchu Eva, myslíc na Čáslavsko.

S dobrou nadějí vydávala se na tuto cestu a nyní ji počala jímati veliká úzkost. Vzpomínala na Voborského. Když třetího dne nocovala na samotě stojící v širém poli, mající za společnost toliko několik starých lip a obrovský, starý jasan, nemohla ani oka zamhouřiti. Modlila se za Voborského, bratra i za jejich podniknutí. Pak zase ustávala nevědouc v modlení a vzpomínala, co se s nimi asi děje.

Starý jasan, rozkládající korunu svou nad doškovou střechu osamělého statku, hlasno šuměl, an noční vítr táhl jeho i mohutných lip korunami. Jinak kolem hlucho a temno. Eva vystoupila ze tmavého zákoutí, kdež stálo chudé její lože, k nevelkému oknu měchýřem zalepenému. Otevřela je, aby se jí uvolnilo čerstvým vzduchem i zásvitem hvězd. Viděla před sebou tmavá pole a v pravo opodál hladinu širého rybníka mdle se lesknoucí pod nebesy, na nichž sem tam hvězdy mrkaly. Část vodní té hladiny skryta byla hlubokým stínem černého nyní lesa, jenž rybník z části lemoval.

Jak nyní stála u otevřeného okénka, slyšela jasně i šumot hustého rákosí a vody a viděla černé, pitvorné obrysy starých, paličatých vrb nad ně s hráze nachýlených.

Dlouho však nepozorovala noční ten kraj plný zasmušilosti a tesknoty. Zuřivý štěkot domácího psa ji vytrhl. Hned po té ozval se venku hospodářův hlas. Nachýlivši se ven, vyrozuměla, že hostitel její chvátá ku bráně. A nyní tam kůň zařehtal a ozývaly se lidské hlasy! Eva odskočivši od okna, rychle se dostrojila, neboť ukládala se na lůžko skoro vždy úplně oblečená.

Jen se tak připravila, a již ozvaly se venku hřmotné hlasy a cvrnkání ostruh.

Vojsko! A nyní tu! Eva se ulekla velice. Napjatě, sotva dýchajíc, naslouchala. Bylo zřejmo, že jezdci prohledávají stavení. Skulinou dveřní padaly do její komůrky rudé pruhy světla, — a již plný proud ho sem vnikl. Otevřelyť se dvéře a jimi vešel hospodář nesa planoucí louče a za ním shýbaje se vysoký, ramenatý jezdec, jemuž kovová pochva palaše a ostruhy jen drnčely.

První pomyšlení zastrašené dívky bylo, že je vyzrazena. Hned se jí však uvolnilo, když se drsný jezdec drsně ptal, kdo je. Jen aby hospodář neřekl! Ale opatrný sedlák odpověděl lépe nežli se nadála.

„To je má dcera —“ pravil.

„A dosud byla vzhůru? Již ustrojena?“ ptal se voják pátravě hledě s Evy na sedláka.

„Jsou zlé časy, pane vojáku, musíme často utíkat, zvláště ženské — a tak jsme pořád jako na skoku —“

„Máte-li tu někoho na noc?“ tázal se voják nyní Evy a to velmi z ostra.

„Nemáme —“

„Sedláky — prchající chámy — mluv pravdu!“ obořil se ještě jednou.

„Nemáme —“ odvětila Eva pevně.

Voják však nedůvěřuje, jal se komůrku prohlížeti, bodaje obnaženým palašem do lože, pod lože, do koutů. Pak klna odešel. Eva si vydychla. Ještě chvíli slyšela hluk a hřmotné kroky i hlasy žoldnéřův, dorážejících opět a opět na hospodáře, viděl-li sedláky prchající nebo neví-li o nich. Pak bylo slyšeti, že nebezpečná ta návštěva se vzdaluje, až pominul všechen hluk.

Evě však nebylo volno.

„Máte-li tu na noc prchající chámy!“ vzkřikl prve ten žoldnéř. Sedláci prchají! — Jsou tedy poraženi. Je zle. A Voborský? V úzkostných těch úvahách hospodář, na chvilku se k ní navrátiv, ji nepotěšil.

„Honí sedláky — stopa je prý vedla až sem —“ pravil — „to je zle — Ubožáci, padnou-li jim do ruky —“

Odešel. Eva již neulehla. Nohy se jí chvěly. Usedla na špalek opodál okna dosud otevřeného. Pojednou sebou trhla a pak rychle přistoupila k oknu. Zdáloť se jí, že někdo venku zabušil na zeď. Jak se ven nachýlila, vztyčila se z pod jasanu z černého stínu nějaká postava.

„Děvče!“ mluvila tlumeným hlasem — „Pro Bůh tě prosím — Jste-li sami na statku? Nejsou-li u vás vojáci?“

„Nejsou, ale byli —“

„Koňáci? A již odjeli? Kdy? A kolik jich bylo?“ Eva stručně pověděvši dodala:

„Kdo jsi ty?“

„Jeden z těch, které honili — Popřejte nám přístřeší — A bojíte-li se, aspoň kousek chleba — Máme hlad —“

Několik těch slov dojalo Evu hluboce. Než ona sama ani skyvy neměla a nic nemohla. Zavolala hospodáře.

Uprchlík přistoupil nyní k oknu. Byl to mladý sedlák všecek otrhaný a pokud bylo v tu pozdní dobu možná pozorovati velice sešlý. Pověděl stručně, odkud je, že byl se zbouřenými sedláky.

Eva chvějíc se naslouchala, an vypravoval o porážce, útěku a krutém stíhání, i o tom, jak krutě nakládají s každým, koho chytí.

„Rozprášili nás jako plevy — Bylo nás málo a byli jsme špatně ozbrojeni. Měli jsme počkati, až bychom byli všichni pohromadě —“

„A kde jsou ostatní?“ ptal se hospodář.

„Dva jsou tamhle v rákosině — ostatní za vodou v lese —“

„Hm, je vás příliš mnoho —“ pravil hospodář drbaje se ve vlasech.

„Aspoň raněné tu schovejte — jsou dva — a nám dejte trochu najíst —“

„Jsou-li těžce raněni? —“

„Ne tuze — dosud běželi s námi — ale dále již nemohou — Jeden z nich je náš vůdce — hodný muž —“

„Vůdce!“ zvolala Eva — „a jak se jmenuje?“

„To nevím — a žádný to neví — Říkali jsme mu všechno černý doktor —“

Eva byla již prve rozčilena slyšíc mladého, prchajícího sedláka, an vypravoval o porážce zbouřenců. Nadálať se, že doví se také o Voborském. A nyní ho uvidí, shledá se s ním! Je to on — Černý doktor — Kdož jiný! —

Hospodář i uprchlík se divili, jak to děvče se po vůdci vyptávalo, jak chtělo ze stavení vyběhnouti, jemu naproti běžeti, a v tom už jak se zase ptalo, jakže raněn, není-li rána nebezpečná — Neměla žádného stání a jsouc jako na trní prosila svého hostitele, aby se ujal raněných, aby je nezaháněl, nabízejíc se sama ke všem službám, jichž bude třeba

Mluvila, že až hospodář žasl a že mu až vzešlo světlo. Poznal nyní jasně, že to není obyčejná, selská dívka. Již prve se mu nějak zdálo — Na její prosby a naléhání kývl tedy hlavou a šel otevřít branku. Nežli se nadál, byla jí mladá noclehářka již venku, kvapíc na hráz, kam byl uprchlík odběhl.

Z pod rákosí vylezli dva jonáci selští umazaní bahnem a zmácháni vodou. Eva si jich valně nevšímla, hledíc upřeně přes rybník k černému lesu. Tam na znamení dané mladým sedlákem ozvalo se krátké, pronikavé písknutí.

„Jsou tam a přijdou —“ pravil jeden z uprchlíků, chladem se zachvívaje.

„Nechte nás na chvíli do stavení, co bychom se jen zahřáli —“

„Pojďte —“ pravil hospodář hnut jsa outrpností.

Eva však zůstala.

Osaměvši hleděla upřeně k lesu a po březích hned v jasnější stranu, hned zase v onu lesem zarostlou. Kudy přijdou, aby jim šla naproti? Stála tiše, ale chvěla se jako ta rákosina u břehu v nočním větříku.

Dlouhá chvíle minula. Evě byla ještě delší. Jdou zvolna, nemohou, jsou raněni a zajisté značně — Na volném břehu nikoho neviděti. Jdou tedy lesem. Šla jim naproti. Stezník vedl s hráze na přirozený břeh rybníka a vinul se podkrytem nachýlených stromů, hlavně olší, na samém lesa pokraji. A tam na volnějším právě místečku, kam plněji dopadal zásvit hvězd, sešla se Eva s raněným vůdcem, „černým doktorem". Ano, nemýlila se, byl to Voborský.

Prvním pohledem ho poznala i v jeho přestrojení. Nedbajíc na nic skočila k němu.

On sám ji teprve poznal, když se přivinula k jeho prsům. Prudce ji objal svou pravicí a políbil ji. Tak za okamžik trvali v němém objetí, neslyšíce polohlasného prudkého zaklení setníka Pavla, jenž stoje za nimi úžas svůj takto vyjadřoval.

Ale již se Eva odtrhla z objetí Voborského a teprve nyní si všimla jeho zavázané levice i družiny. Byl v ní setník Pavel taktéž raněný a dva rychtářové.

Za chvíli stanuli všichni pod hostným krovem osamělého dvorce. Již cestou musila Eva stručně pověděti, jak je v Čáslavsku a jak sem přišla.

Voborský naslouchl s tváří zachmuřenou. Když domluvila, pravil:

„A jak je s námi, vidíte. Toho jsem se nenadál —"

Více neřekl. Bylo ho Evě velice líto. V těch několika slovech zněly jeho veliký žal a roztrpčenost, jež ona nejvíce s ním cítila. Tolik práce, starostí a nebezpečenství podstoupil, a nyní na útěku, sám v největším nebezpečenství!

Sklesl na lože až dosud Evino. Do té chvíle se přemáhal, nyní ho však unavení, hlad i rána zmohly. Bylo již na čase, že se dostali pod hostinnou střechu k milosrdnému člověku.

Když se na úsvitě zarděl na hladině širého rybníka odlesk červánků, opouštělo osamělý dvorec pět uprchlíků selských. Jen ranění zůstali. Více si jich hospodář k vůli své i jejich bezpečnosti nemohl nechati. — —

XVIII.

Rána Voborského, ač dosti značná, nebyla přece nebezpečna a jsouc ošetřována hned z počátku jeho umělou a zkušenou rukou, ovšem jak jen na útěku bylo možná, počala se hojiti.

Rovněž tak bylo s poraněním starého válečníka, setníka Pavla. Namáháním však posledních dnů, bděním, strádáním všeho druhu, ustavičným napjetím a rozčilením, nade vše pak chvatným útěkem plným svízelů ochabli oba mužové velice. Odpočinku bylo jim nezbytně nutno. Také musili se tu pozdržeti k vůli bezpečnosti, aby vyzvěděli, kam se obrátil hlavní proud vojska, a kudy by se brali nejjistěji, ovšem že v přestrojení. A k tomu všemu bylo času třeba.

Štěstí veliké, že došli té samoty mezi lesy, větší však ještě, že se tu shledali s Evou. Ta raněné nejen ošetřovala, nýbrž také vycházela na zvědy a druhého dne také přinesla z města dva obleky, jež koupila za své i Voborského peníze.

S ním byla nyní někdy o samotě. Za chvíli těch nemluvili však o sobě, o svých dojmech a citech. Že byli oba šťastni z toho nenadálého shledání, to věděli, říci si to nebylo jim třeba. Mluvili jen o zmařeném podniku a o Ulickém. Eva již zvěděla od prchajícího sedláka o nešťastném boji, který povstalce na Rychnovsku rozprášil. Voborský jí teď podrobněji o něm vypravoval, o tom, jak vše šťastně se počínalo, jak chutě se sedláci shlukovali, ale jak záhy nedbajíce jeho rozkazů a vůle po různu na svůj vrub počali vybíjeti panské dvory —

Vypravoval, jak to nejprve Provozští a Valští učinili, jak také jimi byl stržen jeho houf, až také on, nechtěje jich opustiti a domnívaje se, že je přece spraví a obrátí, s nimi šel, jak pak byvše od císařských dragonů zatlačeni spojili se s houfem setníka Pavla. Ale již pozdě — Po zoufalém boji byli rozehnáni —

Vypravoval o svízelích a nebezpečenství toho útěku — A pak se zase zamlčoval, hledě pochmurně do země. Eva mu rozuměla. Úzkost ji skličovala i k vůli němu i k vůli věci samé, rovněž jí svaté. Přemáhala se, chtěla ho těšiti — ale on pohlédnuv na ni vděčně a laskavě, smutně se usmál a mávl zdravou rukou.

Jediná, poslední naděje bylo Čáslavsko.

Jestliže tam se Ulickému a Těchenickému daří, mohlo by opět dobře býti. Poražení nabyli by zase odvahy — Voborský však mnoho nedoufal dle toho, co od Evy uslyšel; ona pak se ještě více kormoutila. Vidělať sama, co se v Červeném dvoře posléze událo, a lekala se o bratra.

Jindy na té odlehlé samotě s Voborským by si nic byla nezastesklа. Blažiloť ji, že byla u něho, že ho mohla ošetřovati a jemu zprávami, jež přinášela, sloužiti. Ale teď se přece do kraje ohlížela v tu stranu, kde opustila bratra. Byla by ráda slyšela, kdyby jí Voborský řekl, že již půjdou.

Minuly již tři dny na samotě. Když pak čtvrtého seděla u rybníka pod košatými olšemi, přišel za ní Voborský z nenadání.

Spatřivši jej, byla velice překvapena. Selská halena byla ta tam. Z vesnického jonáka stal se mladý, hezký měšťan ve tmavém kabátci, v černých širokých spodkách, černých punčochách a ve střevících. Z pod širokého klobouku hleděla na ni laskavě jeho vážná, nyní přibledlá tvář.

Jak rychle vstala, chopil se její ruky a pravil:

„Půjdeme —"

A šli. Setník Pavel sprovázel je na kus cesty, pak se s nimi rozloučil. Bylo to třeba k vůli bezpečnosti všech.

Když Voborskému ruku podával na rozloučenou, pravil:

„Myslili jsme na Prahu a teď abychom se jako zajíci v brázdách schovávali —"

„Ale vyjdeme zas!" odvětil Voborský a oči se mu zajiskřily. — —

Chvatně, jak jen nejvíce bylo možná, ubíral se s Evou k Čáslavi. Statná dívka neumdlévala. Zůstávajíc ve svém přestrojení musila nésti uzel sama. Kdykoliv však se ocitli v lese nebo v širých polích, ulehčoval jí Voborský nesa její břímě.

Jak by se jim jindy krásně putovalo! Ale ani Voborský ani Eva nedbali těch teplých dnů první jeseně. Ani jim nepřipadlo, aby se rozhlíželi krajem, na luka v poslední zdobě, na háje tu tam již žloutnoucí a širé lesy v zátopě zlatého světla. Starost a smutek na ně dopadly pohánějíce je ustavičně v před Když konečně opustili širá pole, úvozy a výlomy, jimiž dosud se ubírali, a přiblížili se ku hlavní silnici, našli již zprávy o tom, co chtěli zvěděti.

(Pokračování.)

Pozdě.

Napsal *Octave Feuillet.*

(Pokračování.)

Divka slabě zkřikla a pustivši v prvním překvapení láhvičku, která zazvonila o dlažice, uskočila do vedlejšiho pokoje. U velikého stolu, který stál v prostředku, se pojednou zastavila, opřela se jednou rukou o něj a očekávala svého poručníka, který kráčel přímo k ní.

V knihovně zrovna jako v pracovně neměla okna vedoucí na zahradu žádných okenic a bledé světlo měsíčné vnikalo do vnitř, takže bylo v pokoji jakési šero.

Pan Tallevaut viděl, že oči a tvář Sabíny mají výraz vzdorovitý a divoký.

„Nešťastnice!“ pravil hlasem temným, „rekni přece něco k své obraně! Řekni, že jsi se zmýlila! Akonit je také lék . . . tys viděla, že jsem ho někdy užíval . . . a nebyla jsi dosti opatrná . . . dala jsi ho mnoho . . . a bála jsi se mých výčitek! Proč jsi nemluvila? Proč jsi mi to neřekla? Nu mluv přece! . . .“

„Nač?“ odvětila mávnuvši pohrdlivě rukou, „vy byste mi nevěřil . . . vy nevěříte ani sám sobě!“

Ubohý doktor sklesl do lenošky a ve svém rozčilení mluvil nahlas sám k sobě.

„Ne,“ pravil, „to není možné . . . ona není schopna omylu tak hrubého! Bohužel, ona příliš dobře věděla, co dělá! S jakou ďábelskou obratností vybrala si právě tento jed . . . jehož účinky podobají se známkám nemoci samé, jenom že ji pořád zhoršují, až z nenadání dostaví se smrt! Ano . . . to je zločin . . . zločin spáchaný na tom milém stvoření . . . zločin dobře promyšlený!“

Zamlčel se a pozvednuv hlavu zvolal bolestně:

„Jaký jsem to byl hlupák!“

Pak obrátil se k Sabině:

„Řekni aspoň,“ pravil, „že její manžel je tvým spoluvinníkem . . . že on tě dohnal k tomuto hanebnému skutku . . .“

„Ne,“ odvětila Sabína, „on neví o ničem . . . Miluji ho a vím, že on miluje mne . . . ale to je vše . . .“

Doktor Tallevaut se opět na několik minut zamlčel — tak byl duševně skleslý — pak ale pravil hlasem pevným, ačkoliv bylo v něm znáti patrné rozčilení:

„Sabíno, jestliže jste se spolehala, že snad z hříšné slabosti k vám budu mlčet, to jste se mýlila . . . učiním, co jest moje povinnost a udám vás.“

„Snad si to přece rozmyslíte, milý strýče,“ pravila chladně dívka stojíc naproti svému poručníkovi na druhém konci stolu: „neboť vydáte-li mne do rukou spravedlnosti, můžete si pomysliti, co svět řekne: řekne, že jste mne sám vychoval, a bude míti pravdu.“

„Že jsem vás vychoval! — Což pak jsem vám někdy vštěpoval zásady jiné mimo ty, kterými jsem se řídil sám? Což pak jsem vás slovem i skutkem nevedl vždy k pravdě, poctivosti a lidskosti?“

„Já se vám divím, strýčku . . . Což pak takový duch jako váš nikdy netušil, že bych mohla z vašich názorů a z našich společných studií vzíti si naučení docela jiné, nežli vy? Strom vědy, strýče, nenese v každé půdě stejné ovoce . . . Vy mluvíte o přímosti, spravedlnosti, lidskosti a poctivosti? Vy se divíte, že tytéž theorie, které ve vás vzbudily tyto ctnosti, nevzbudily jich také ve mně? Příčina toho jest zcela jednoduchá . . . víte tak dobře jako já, že tyto domnělé ctnosti jsou vlastně velmi pochybné, že jsou to pouhé pudy, opravdové předsudky, které nám příroda vštěpuje, poněvadž jich potřebuje k udržení a rozvoji svého díla . . . Vám se líbí podrobovati se těmto pudům . . . mně se to nelíbí . . . to je ten rozdíl mezi námi . . .“

„Ale což pak jsem ti, nešťastnice, tisíckráte neopakoval, že povinnost, čest, i samo štěstí jsou podrobeny těmto zákonům přírodním, těmto zákonům božským?“

„Ano, říkal jste mi to, neboť tomu věříte . . . Já věřím v pravý opak toho. Věřím, že povinností, že ctí člověka jest opříti se proti takovémuto otroctví a setřásti to jařmo, kterým příroda . . . anebo Bůh, jak chcete, nás tíží a utlačuje, abychom pracovali proti své vůli k cíli neznámému . . . abychom mu pomáhali v díle, po kterém nám ničeho není . . . Ah ovšem, vy jste mi řekl a často opakoval, že je to pro vás nejen povinností, ale rozkoší přispívati pokorně svými pracemi, svými ctnostmi k nevím jakému božskému dílu, k nevím jakému vyššímu a tajemnému cíli, k němuž všechen svět se ubírá . . . Ale takové rozkoše nemají pro mne pražádného půvabu; věřte mi, že nemám ani nejmenší chuti odříkati se něčeho, soužiti se a strádati po celý život, abych tak připravovala jakémusi budoucímu lidstvu štěstí, jakého sama neužiju, hody, kterých se neúčastním, a ráj, do něhož nevejdu! . . .“

Pod dojmy, které v tom hrozném okamžení jí zmítaly, stávala se její řeč, zprvu klidná a chladná, vždy živější, až dostoupila k vášnivému vytržení. Sabína opustila své posavadní postavení a jala se kráčeti volným krokem po knihovně zastavujíc se chvílemi, aby dodala řeči své energickým posuňkem větší síly. Pan Tallevaut seděl pořád bez hnutí ve své lenošce a neodpovídal jí leda nějakým výkřikem nevole a pozoroval vždy s větší hrůzou tento příšerný stín, který se brzy ztrácel ve tmách a brzy vystupoval v bledou záři měsíční.

„Věřte mi, nebo ne,“ pokračovala Sabína, „já se nudila a to hrozně. Nudila se v přítomnosti, v minulosti i v budoucnosti . . . Pomyšlení, ze celý život tráviti mám zde nad vašimi knihami a kotlíky s vyhlídkou na konečné zdokonalení všehomíra, kterážto měla mi býti jedinou zábavou a útěchou, pomyšlení to bylo mi nesnesitelné! Takový život může stačiti člověku, který jest celý mozkem jako vy, ale tomu, kdo má pod kůží nervy, v žilách krev a v srdci vášeň, tomu ne! Jsem žena, mám všecky snahy, všecky vášně ženské; ba ony jsou u mne daleko mocnější nežli u jiných, protože nemám ani předsudků, ani pověr, které u žen jiných dovedou vášně ony na uzdě držet . . . Snila jsem o velikém milování, snila jsem o životě plném přepychu, rozkoše, plném elegance; snila jsem o zábavách, jakých obyčejní lidé užívají . . . Cítila jsem, že mi náhoda dala všecky dary, jichž pomocí mohla bych se dodělati všeho toho, po čem jsem toužila . . . a přece měla jsem se toho navždy odříci! Co by mně byla pomohla ta duševní volnost, kterou jsem si vydobyla? Co prospívala veškerá moje učenost, když neměla býti pakou mé ctižádosti? Tu naskytla se mi příležitost... Já muže toho milovala a poznala jsem, kdyby byl svoboden, že by mne pojal za ženu... a tu jsem učinila, čeho se tak hrozíte... Zločin! Co je to? Pouhé slovo! Co je dobro a co zlo? Co je pravda a co lež? Víte dobře, že zákonník lidské mravouky jest nyní prázdným listem, kam si každý napíše co chce, podle svého vzdělání a podle své povahy... Každý má svůj vlastní katechism. Můj je zrovna takový, jaký káže příroda: ta odstraňuje s bezohledným sobectvím vše, co jí vadí; potlačuje vše, co jí překáží v jejích cílech; ničí slabého, aby udělala místo silnějšímu, a věřte, že tato nauka byla od jakživa přesvědčením lidí opravdu svobodných a povznešených. Kdo je sláb, ať podlehne, to jest jeho povinnost, a kdo pomůže jej odstraniti, nedopouští se žádného zločinu, vždyť konečně dělá to, co dělá sám Bůh!... Jenom si přečtěte svého Darwina, strýče!...“

Ten, k němuž mluvila, více jí neposlouchal. Když se k němu obrátila s tou poslední svojí větou, viděla, že jeho tělo je skleslé v před a jeho hlava že leží bez hnutí na stole. Nebyl s to snésti hroznou onu ránu, která zároveň zasáhla jeho hlavu i jeho srdce. Děsná ona rána zhroutila jeho city, jeho myšlénky, jeho víru, jeho statečnost — celý jeho duševní i mravní život. Jeho schovanka nebyla mu pouze družkou a nevěstou: ve své zvláštní kráse byla mu jakousi modlou jeho filosofického náboženství; v ní toto náboženství zářilo, v ní se na něho usmívalo, v ní jej okouzlovalo. Spatřiv pojednou, že pod touto krásnou, čarovnou a zbožňovanou maskou skrývá se obluda, byl zdrcen na duchu i na těle. Ranila jej mrtvice...

Co dálo se asi v té chvíli v nitru této dívky, kterou převrácená filosofie vyloučila ze společnosti ostatních lidí? Nelze to říci. První chvíli stála tiše jako ohromená; když ale sáhla na to pro vždy vychladlé srdce, které po tolik let zahrnovalo ji láskou a dobrodiním, sklesla na kolena a dala se do usedavého pláče... Pak najednou jakoby se rozpomněla, vzchopila se a utírajíc si oči, chvíli, jak zdálo se, přemýšlela. Na to zaměřila do pracovny, zdvihla láhvičku, která posud ležela na zemi, a postavila ji na staré místo v dubové skříni. — Potom vrátila se opatrně do svého pokoje.

Jak se rozednívalo, poznala podle křiku a zmateného volání, že domácí lidé již vědí, co se v noci stalo; hned na to přiběhla pro ni její komorná celá poděšena. Sabína pospíšila dolů a prolila ještě několik snad upřímných slz nad mrtvolou svého poručníka.

Doktorovi Raymondovi, který nemohl leč konstatovati smrt, řekla prostě, že když minulého večera opustila strýce v knihovně, byl velice rozčilen náhlou smrtí paní de Vaudricourt, kterou měl velmi rád. Slyšela prý, kterak si dělal výčitky, že svou neopatrností částečně zavinil nešťastnou tuto událost. Divila prý se, ba lekala se toho, že tato myšlénka jej tak rozčiluje. Doktor Raymond připustil, že pan Tallevaut unaven a zmořen přílišnou prací mohl tak náhle podlehnouti přílišné bolesti své. Tento náhled rozšířil se po celé krajině a každý mu věřil; tím způsobem uváděny byly tyto dvě katastrofy stejně náhlé jaksi ve spojení a jedna druhou byla vysvětlována.

Myšlénka, že smrt paní de Vaudricourt mohla by býti následkem zločinu, netušil a nemohl také tušiti nikdo; každý viděl, kterak byla Alietta v posledních měsících neustále slabá a churavá; nemoc dobře známá, kterou trpěla, zdála se míti obyčejný průběh, a poslední záchvaty, kterým pojednou nemocná podlehla, nelišily se nijak od oněch, které na ni přicházely již ode dávna. Učená zloba dovedla vybrati záhubnou látku a podávati ji takovým způsobem, že symptomy nemoci se nezměnily, jenom že byly silnější, až konečně staly se smrtelnými. Jenom učenost a bystrost doktora Tallevauta dovedla podle těch známek konstatovati otrávení; ostatně je známo, že akonit mezi všemi rostlinnými jedy, které vesměs působí obtíže při vědecké analysi, zanechává nejméně patrné stopy v organismu, jak zevně tak uvnitř.

Slečna Tallevautová, která všecko po strýci dědila, bydlela dále se svojí nemocnou matkou v La Saulaye; za to hrabě de Vaudricourt vzdav ženě své poslední úctu odejel se svojí dceruškou do Varavillu. Zdržel se tam několik neděl a truchlil pro ženu svoji zároveň s její matkou i příbuznými. Zármutek ten byl upřímný. Jestliže pan de Vaudricourt nebyl ve svém manželství úplně šťasten, jestliže častěji klnul tomu dnu, který jej spojil se ženou, jejíž city a celé smýšlení lišilo se tak velice od názorů jeho, jestliže zahořel vedle ní vášnivou láskou k ženě jiné, nicméně cítil často, zvláště za prvních dob při tom pomyšlení, že by ji ztratiti mohl, upřímnou bolest, v níž opravdový soucit nejvíce se ozýval.

Na podzim odebral se Bernard do Anglie k příbuzným Courteheusových a strávil tam část zimy na honbách a na cestách. Když se vrátil do Francie, zdržel se opět nějaký čas ve Varavillu u své dcery a pak vrátil se do Valmoutiersu, poprvé co byl vdovcem. Při odjezdu Sabínu ani neviděl, ale jak přijel do Varavillu, psal jí, aby jí vyslovil nad smrtí jejího poručníka svou hlubokou soustrast a své nejvřelejší sympatie. Ona mu odpověděla zrovna tak zdvořile, krátce a odměřeně. Později, když byl v Anglii, psal jí znova asi dva- neb třikráte, a to již mnohem volněji a vracel se znenáhla k přátelskému a veselému tónu, kterým spolu hovořívali, ale nikdy nezmínil se o oné důvěrné scéně, kterou spolu zažili krátce před smrtí Alietty.

Když ji opět spatřil, byla ještě v úplném smutku a její přísná toiletta zvyšovala ještě její přísnou a chmurnou krásu, která zapuzovala znenáhla v jeho paměti obraz ubohé nebožky.

Nějaký čas váhal, nežli se odhodlal ke kroku, který, jak se mu zdálo, byl mu osudem vyměřen. Cítil totiž ve svém nitru jakýsi podivný odpor proti svému sňatku se slečnou Tallevautovou, nicméně si konečně namluvil, že po tom, co se mezi nimi stalo, po tom opravdovém vyznání lásky, které jí učinil, slušnost i čest mu káží, aby ji pojal za ženu teď, když jsou oba dva volní. Mimo to byl příliš mlád, než aby se více neženil, a po trpkých zkušenostech prvního manželství bylo přirozeno, že se rozhodl pro tuto tak neobyčejně vychovanou dívku, při níž neviděl ani neřesti předčasné mravní zkaženosti, ani hromadu náboženských předsudků, ale za to vzácné vzdělání, smýšlení a zásady poctivého muže.

K tomu všemu věděl, že nemůže jí dosíci leda sňatkem, a míti tuto hrdou a přísnou krásku bylo jeho jediným snem, jedinou vládnoucí myšlénkou, která nedala mu pokoje ani ve dne ani v noci.

Chtěl vyčkati, až uplyne rok od smrti Alietty, a proto teprve v měsíci červnu, kdy se vrátil do Varavillu, sdělil paní de Courteheuse svůj úmysl. Představil jí, že nemaje syna jest povinen k vůli svému jménu i pro památku svého strýce znova se oženiti: že si vezme slečnu Tallevautovou, která jest žena vzácná, a která mimo to získala si jeho srdce šlechetnou svojí obětavostí, s kterou sloužila kdysi jeho dceři i jeho ženě. Aby osladil poněkud matce Alietty ránu, kterou jí tento sňatek zasaditi musil, prohlásil, že hodlá u ní nechati svoji dceru prose zároveň za dovolení, aby ji směl hodně navštěvovati. Srdce ho při tom bolelo, když se měl takto rozloučiti s dcerou, kterou tak něžně miloval. Ale byla to tajná oběť, již bezděky přinášel té, která nemohla více bdíti nad svým dítětem.

Za tři měsíce na to stala se Sabina Tallevautová ženou Bernardovou a v zimě téhož roku, když se vrátil hrabě de Vaudricourt se svojí ženou z dlouhé cesty po různých zemích Evropy, usadil se v Paříži a zařídil si nádherný byt v stromořadí Polí Elysejských.

— — — — — — — — — —

Bylo to asi dvě léta po sňatku se Sabinou, když pan de Vaudricourt sáhl opět k péru a připojil ku svému tajnému denníku, v němž tak dlouho nepsal, tyto stránky.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Fotografie momentní.

Pojem časového „momentu“ nebo okamžiku jest věc velice neurčitá zrovna tak jako pojem o míře a váze. Jedna vteřina, jsoucí v obyčejných životních potřebách „okamžikem“, považuje se na příklad u astronoma za dobu, kteréžto teprve tisící neb i daleko menší zlomek v jeho výpočtech může býti platným činitelem. Takž jsou také tak zvané fotografie momentní výsledkem delšího neb kratšího osvětlení a většina z nich u porovnání s jinými názvu „momentní“ nezasluhuje. Porovnejme na příklad pouze tak zvané momentní fotografie dětí s fotografiemi z ručnice vystřelené koule, s fotografií elektrické jiskry a blesku. V prvním případě trvá osvětlení desky ve fotografické kameře v nejpříznivějších případech obyčejně od jedné polovice do jedné pětiny vteřiny, kdežto k vyfotografování elektrické jiskry a blesku stačí podle výpočtu Wheatstonea a Feddersena dvě neb tři miliontiny vteřiny. Jsou to zlomky času pro lidskou mysl nepochopitelné a přece dostačí k zůstavení trvalé stopy na desce fotografické. Ve Woolwichu v Anglii fotografovali již roku 1866 dělovou kouli letící rychlostí 500 metrů za vteřinu. Mezi momentním fotografováním nepokojného dítěte a zobrazením elektrické jiskry jest tedy velmi širý prostor, na kterém pohybovati se může tak zvaná fotografie okamžitá.

Fotografie momentní není nikterak vynálezem pouze nejnovější doby. Již Daguerre (1840) a Talbot (1851) fotografovali lidi v chůzi. Arciť byly tehdejší fotografické čočky (objektivy) nedokonaly a fotografické desky necitlivy, z čehož nutně následovala nedokonalost obrazů. Roku 1850 od Francouze Le Graye a záhy na to od Angličana Archera zdokonalený process kollodiový opatřil fotografii deskami 15—30kráte citlivějšími než desky Daguerreovy. Momentní fotografie nebyly pak již více vzácností, a na velké světové výstavě Londýnské roku 1862 viděno jich již dosti, ačkoliv daleko nevyrovnaly se obrazům tohoto druhu nyní hotoveným.

Nynější ohromný pokrok stal se možným vynalezením desk gelatinových od anglického lékaře Dr. Maddoxe (1871), který zabývá se fotografií pouze ze záliby. Tyto suché desky předčí, podle toho, jak se vyrábějí, citlivostí svou asi dvacetkráte desky kollodiové, dají se velmi dlouho zachovat a latentní obraz po osvětlení dá se vyvíjeti hned, neb až po několika měsících, což jest zvláště pro cestovatele důležité.

Druhým nezbytným požadavkem k zhotovení dobrých momentních obrazů jsou fotografické čočky. I v tomto ohledu učiněn v době nové pokrok veliký. Steinheil v Mnichově, Voigtländer, Dallmayer a různé firmy francouzské konstruovali „objektivy“ znamenité. Na konstruování objektivu, jenž dával by obrazy větších rozměrů, dostatečně světlé i hluboké a takové, že by se na př. i dokonalé portraity osob v obyčejných atelierech za pramalý zlomek vteřiny zhotovovati mohly, dosud se čeká. Avšak není pochyby, že optik a chemik záhy cíle toho dospějí.

Konečně třeba jest k fotografiím momentním dobrých nástrojů, které v náležitý čas světlo do objektivu připouštějí a opět mu přístup zamezují. Počet takovýchto „momentních záklopek“ jest legie. Nejdokonalejší konstruovali roku 1881 Thury a Amey v Ženevě. Tímto závěradlem dá se doba osvětlení úplně regulovati od 2—3 vteřin, až do zlomku jedné třistotiny vteřiny. Poručík David ve Vídni fotografoval pomocí této záklopky jezdce za mžik jedné sedmistotiny vteřiny. Rychlost takové záklopky dá se lehce a přesně vypočísti pomocí obyčejné ladičky.

Kromě dobrého objektivu, dobré komory, záklopky a citlivých desek jest k docílení řádné fotografie momentní potřebí přesného vyvinutí latentního obrazu a především dobrého a trpělivého fotografa. K vyvinutí nejvýbornějšího portraitu způsobem, jakým se v našich fotografických atelierech děje, stačí pravidlem několik minut a stačiti musí, neboť kam by se pak fotograf z povolání se svým časem poděl; dobrá, „propracovaná“ fotografie momentní vyžaduje často hodinu a déle, než veškeré odstíny vystoupí. Trpělivost a vytrvalost, které k tomu zapotřebí, může býti oceněna pouze od odborníka, přece však daleko ještě nevyrovná se trpělivosti, a vytrvalosti, kteréž nutno jest při vyhledávání a stopování předmětů k pravé momentní fotografii se hodících. V ohledu tom jest na příklad fotografování přijíždějícího vlaku pravou hračkou proti zobrazení — koček, jak vidíme je na př. na rozkošných genreových obrázcích Harryho Pointera z Brightonu v Anglii. Připravte kočku k tomu, aby vzala do pracky brkové péro a hledíc na napsané před ní písmeny vypadala tak pozorně jako písař; připravte druhou kočku k tomu, aby se na bedlivého písaře zamyšleně a zkoumavě dívala, jak viděti na obraze nazvaném „Pozorný žák“. Jinde opět jest kotě v droboučkém dětském kočárku pohodlně podřimujíc. Matka, nebo chůva-kočka stojíc na zadních nohách předními velmi pečlivě je veze. Jinde opět kočka s okuláry velmi znalecky prohlíží si fotografické album. To všechno jsou arciť hračky, ale rozkošné. Máme před sebou celou řadu podobných obrazů ze života zvířat. Jak jinak, jak intimněji jeví se nám tu zvířata, než jak je vídáme na obyčejných řekněme školských obrazech! V ohledu tom jest velmi poučno porovnati velkou sbírku momentních fotografií ze zoologické zahrady londýnské s knihami „Obrazů zvířat“ ať kdekoliv ve školách se nalézajících. Výrazu ve tvářích zvířat, jich smutku a radosti, jich vášnivosti a hněvu ovšem, kdo by si byl nepovšimnul, ale málokdo o tom přemýšlí; vidíme-li něco takového na věrném fotografickém obraze a studujeme-li co vidíme, nabýváme také o zvířatech zajisté také jiného a soucitnějšího náhledu, než jaký obyčejně jest běžný.

O momentní fotografii napsal svého času velmi poučný a poutavý článek prof. Husník ve feuilletonu jednoho z našich denních listův. Není pak časopisu, který by se byl o ní neb o jednotlivých jejích výkonech nezmínil. Dočetli jsme se o fotografování největší rychlosti ujiždějícího vlaku, o fotografiích krajin s balonu; slunce fotografováno každodenně; Janssenovy fotografie zdánlivého přechodu Venuše přes slunce jsou známy; rovněž fotografovány padající povětroně, mraky, smrště a podobné athmosferické úkazy; Marcy fotografoval dráhu padajícího tělesa, David výstřel děla se slepým i ostrým nábojem; fotografie vodních sloupů, vyvržených ohromnou spoustou dynamitu v přístavu New-Yorském prošly všemi illustrovanými listy; ano až na fotografování zvukové vlny došlo. O všem tom a jiných zázracích momentní fotografie možno se dočísti v knihách odborných a každé téměř číslo fotografických časopisů přináší zprávu o nějakém novém upotrebení citlivé gelatinové desky k účelům vědeckým. Zajímavo jest, že v cizině na tomto poli fotografové z povolání i dilettant svorně a bez závisti spolu závodí. Tak zvané „fotografické studie“ plní co rok výstavní sály londýnské, a dilettanti i fotografové jsou tu stejnou měrou zastoupeni. Nelze upříti, že zábava takového druhu jest nepopíratelným znamením vyšší intelligence v národě. Co zajímavého materialu pro malíře se tu nashromáždí, co získá fotografií fysik, fysiolog, astronom, meteorolog a jiní!

Fotografie momentní jest více než každá jiná způsobilá býti nevyčerpatelným zdrojem zábavy každému přírody milovnému člověku. „Strnulost“, která právem vytýká se většině fotografických obrazů staršího druhu, zde přestává. Lidé, jsou-li staffaží krajiny, nepotřebují více státi jako dřevěné loutky vytřeštujíce oči do aparátu; zvířata nemají pět hlav a místo noh splývající do sebe neurčitou hmotu; stromy i při větru nejsou více černými skvrnami, ale zachovávají svůj přirozený tvar. Nelze upříti, že se musíme při fotografii momentní ozbrojiti značnou dávkou lstivosti, zejména vůči svým lidským obětem, chceme-li je zachytit na př. v poli v jich práci. Objev se s fotografickým aparátem a všechno má hned ruce v klínu a oči obráceny do objektivu; vše domlouvání, aby pracovali jako jindy, je marné; nech je tedy tak, učiň nějaký hokuspokus před aparátem a řekni že je vše hotovo; teprv když jsou přesvědčeni, že jejich vzácné podobizny jsou již vyfotografovány, dají se opět do svého; stiskneš péro záklopky a odcházíš pak spokojeně domů.

Fotografické aparáty začínají se v poslední době také u nás šířiti, kasta dilettantův se vzmáhá. Bohužel jest většinou výzbroj jejich tak bídný, že na obraz dobrého zrna téměř ani pomysliti nelze. Aparáty jsou většinou hračky pro děti. S takovým zbožím nesvede se ničeho.

Neodůvodněnou jest tušíme jakási zvláštní žehravost, s kterou u nás hledí fotograf z povolání na dilettanta. Dilettant fotografu neublíží. Portraitování zvláště na tom stupni dokonalosti, kteréhož dospěli mnozí pražští mistři fotografie, zůstane pro dilettanta vždy knihou zavřenou několikerou pečetí: fotografování osob pod širým nebem s malebným a harmonickým pozadím a s náležitým stínováním ve tváři předpokládá kouska důvtipu a krasocitu, jakého si ne každý dilettant osvojiti dovede. Takového jednoho ze sta mohou pak fotografové klidně přijati do svého cechu. Čím více pak bude jeviti se zvláště na portraitech krasochuti, tím více hledáni budou i praví fotografové umělci a rozliční ti adepti černého umění, kteří potulujíce se po venkově tvář přírody i lidí hyzdí, vyhynou sami sebou.

J. V. S.

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

„Květy.“ Listy pro zábavu a poučení s časovými rozhledy. Redaktoři: Svat. Čech. Dr. Servác Heller. Ročníku 8. sešit zářiový. Nákladem Vlad. Čecha na Král. Vinohradech v Praze.

„Čechy.“ Dílu III. (Praha 12.) sešit 36. V Praze 1886. Nákladem knihtiskárny J. Otty.

„Naši ptáci.“ Popisuje a život jich líčí Dr. František Bayer. Nákladem F. Tempského v Praze.

Listárna redakce.

„P. J.“ (Píseň ve žních.) uveřejníme. — „$\frac{\alpha + \omega}{p}$“ V básních jest kus zdravé síly; pošlete zase — „A. v J.“: Pošlete laskavě ještě něco prosou. — „F. X. Š.“: Ano

Neužijeme příspěvkův zaslaných pod chifframi a jmény: „Hudba.“ — „F. Š.“ (Tři doby mého žití.) „Poslední.“ — „O. U. V.“ — „A. H.“ (Eleonora . . .) — „Xav.“ — „A. K. P. Z.“ — „—d—“. — „Don Juan v ráji“.

Číslem tímto končí třetí čtvrtletí XIV. ročníku „Lumíra“ i žádáme pp. čtenáře, jichž předplatné došlo, o laskavé obnovení.

Na „LUMÍRA“ předplácí se:

V Praze:		S pošt. zásylkou:	
Na celý rok	zl. 6·60	Na celý rok	zl. 7·—
„ půl roku	„ 3·30	„ půl roku	„ 3·50
„ čtvrt „	„ 1·65	„ čtvrt „	„ 1·75

Jednotlivé měsíční sešity stojí v Praze 55 kr., poštou 60 kr.

Administrace „Lumíra“
v Praze, Salmova ulice číslo 9 n

OBSAH: Olgerd Gejštor. Povídka veršem od Julia Zeyera. (Dokončení.) — Sýček Alizarův. Vesnická ballada od J. L. Hrdiny (Dokončení.) — Jak drahá bývala smrt. Z počtů 16. století vyčítá dr. Zigm. Winter. (Pokračování.) — Skály. Několik výjevů z dějin samoty. Od Al. Jiráska. (Pokračování.) — Pozdě. Napsal Octave Feuillet. (Pokračování.) — Feuilleton: Fotografie momentní.

Redaktor, majitel a vydavatel: **I. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček“**

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „
Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl 75 kr
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ —
Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.
Listy přijímame jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2 hod odpoledne

ROČNÍK XIV. 1. října 1886. ČÍSLO 28.

Skály.

Několik výjevů z dějin samoty. Od *Al. Jiráska.*

(Pokračování.)

Ve příkopě travou zarostlém zahlédla Eva nejprve člověka divně se choulícího s obličejem nějakou bílou rouchou do pola zahaleného. Bylo mu jen oči a čelo viděti. Když blíže přistoupili, Eva se zachvěla. Ona roucha byla obvazek, jímž krev prosakovala. Zbledla však a odvrátila se, když raněný sedlák Voborskému, jenž ihned k němu přistoupil, huhňavým hlasem a znameními pověděl, že byl od vojáků chycen a za to, že byl také mezi povstalci, že mu uřízli nos.

Voborský mu přispěl jak jen mohl. Pak stisknuv ubožákovi ruku, bral se s Evou dále. Za dlouhou chvíli ani slova nepromluvili. Nezastavili se až při samém slunce západu a to, když zahlédli opodál cesty v poli planou hrušku, na níž visela dvě lidská těla.

„Sedláci!“ pověděl Voborský a sevřev rty bral se dále.

Již byl soumrak a měsíc vyšel. Před nimi černal se u samé cesty lesík. Za ten až chtěli dojíti, aby ve vsi za ním přenocovali. Zítra pak chtěli do Čáslavi doraziti. Nenadáli se, co hrůzy lesík ten chová. Rozkládal se jen po jedné straně silnice, lemuje ji svými rudokorými borovicemi.

Nyní měly všechny divnou ozdobu. Nejvíce ty staré křivolakých haluzí nad cestu vztažených. Hrůza pojala mladé poutniky, když uzřeli tu řadu viselců. Na každém stromě aspoň jeden, ne-li více. Šero večerní přikrylo je všechny svou rouškou, ale měsíc počínal je odsloňovati, ozařuje bledým světlem svým popravené selské povstalce, pověšené sem na postrach a výstrahu ubohého lidu, útisky ku zoufalství dohnaného.

Viseli tu starci a dospělí mužové, ale tu uprostřed na staré borovici také výrostek, skoro ještě chlapec. Evě stydla krev — Voborský stál nehnutě, nitro jeho však bylo pobouřeno lítostí, žalem a hněvem — Až pak posléze poklekl a sklonil hlavu. Eva sklesnuvši vedle něho na kolena, opřela čelo své o jeho rameno a hořce plakala. To byla její modlitba za ty ubohé. — —

Za lesíkem pak ve vsi dotvrzeno jim lidmi, že dobře soudili z toho, co dnes spatřili.

I na Čáslavsku bylo po všem veta Evě ustávalo srdce. Chtěla se na bratra ptáti, ale pojaly ji takový strach a úzkost, že nemohla ani slova vypraviti. Voborský, jenž tušil nejhorší, byl by ji rád na neštěstí připravil, a proto ji odváděl, domlouvaje jí, aby si šla odpočinout — Ale dívka všecka bledá a rozechvěna prudce sebou hnuvši ze sebe vyrazila:

„Zeptejte se na — bratra — pro Bůh prosím —“ Voborský tak musil učiniti.

Nadál se nejhoršího, a očekával prudký výbuch Evina zármutku. Eva si však z hluboka vydechla, když sedlák na otázku Voborského odvětil:

„Kněze Ulického zajali — Je v Čáslavském vězení —“

Se zprávou tou se Evě asi naděje zakmitla. Lekalať se jako její druh, že bratr je mrtev.

Za to Voborský strnul. Vědělť, co je padnouti úřadům do moci. Onen zohavený, krvácející sedlák v příkopě se mu mihl před očima. A to byl obecný povstalec, jakýchž na sta. Natož vůdce! — Evě se ovšem ani slovem nezmínil.

Sedlák zálesní té vesnice, u něhož nocovali, o Ulickém více jim pověděti neuměl. Nevěděl kdy a jak upadl do zajetí císařských, za to však dost a dost vypravoval o ukrutnostech vojáků sedláky honících nebo po vsích rozložených, o přísnosti soudů a jmenovitě o děsné popravě oněch ubožáků v nedalekém lese. Pověděl také, co sám viděl nebo slyšel, jak jsou všechna vězení na zámcích i ve městě plna, jak sedláky tam bijí, nebo uši nebo nosy jim řezají nebo hanebný cejch do těla vpalují —

Mladý doktor proseděl skoro všecek noční čas se sedlákem a pak sám před stavením. Také Eva ve své komůrce neusnula. Nemohla. Hrůzy předešlého dne ji pronásledovaly. Ubohé oběti selského boje kmitaly se jí před očima, nebo zase zacházela v myšlénkách do tmavého vězení ku nešťastnému bratrovi. Záhy z rána ještě před úsvitem vydali se opět na cestu. Čím dále tím četnější žalostné a krvavé stopy zuřivého pronásledování a náhlého trestání sedláků namítaly se jejich zrakům. Potkávali starce zničené a jako zdrcené, potkávali hořekující ženy s malými nedospělými dětmi, i bídné děti samotné, jako rozplašená kuřátka, ubohé siroty, jejichž otcové očekávají ve vězení krutého trestu nebo již visí mezi nebem a zemí někde v širém poli, nebo trčí s přelámanými hnáty na kolo vpletení —

Voborský čím dále tím více litoval, že Evě povolil a ji s sebou vzal. Chtěltě prvotně, aby zůstala na oné samotě u lesa a rybníka, dokavad by nepřišel a nepřinesl určitých zpráv. Ale tenkráte mírná ta dívka se mu rozhodně opřela, že ho nenechá samotna, že tu nezůstane ve hrozné nejistotě plné muk —

Co jí bylo nyní přehlížeti, co přeslýchati!

Dosud také kráčeli dosti bezpečně, beze všech nesnází. Nyní jak se blížili ku Čáslavi, musili se přes tu chvíli vojsku vyhýbati. Voborský činil tak k vůli Evě. Než štěstí jim tenkráte svědčilo. Potkali sice dvakráte jízdnou hlídku císařskou. Ale štíhlý, mladý měšťan tváře ušlechtilé, jemuž selská dívka vak nesla, nebyl jim ani nápadný ani podezřelý. Tak se dostali večer, Čáslavi se prozatím vyhnuvše, do lesa u Krchleb, vísky to, kdež před tím Ulický po čas manželku i sebe ukrýval.

Ves byla skoro všecka zpuštěna. Ani se tam neodváživše, zamířili opatrně hlubokým lesem ku skrýši, Evě dobře povědomé. Zastali tam starého sedláka, přítele Matoušova, s nevěstou a dvěma vnoučaty. Syn odešel také bojovat a více se nevrátil. Zahynul, jak se pak dověděli, v onom boji na hrázi starého rybníku, když tam Ulický s panem Jiříkem z Těchenic vedl sedláky proti císařským mušketýrům.

Starý ten souvěrec, Ulickému věrně oddaný, vypravoval hostům svým o tom boji z počátku vítězném, který však po té, když císařští dragouni přirazili, zle dopadl.

„Naši se bránili jako lítí —“ vypravoval staroch — „a nejstatečnější byl, panno Evo, váš bratr. Všude byl napřed a svatý kalich nad hlavou pobízel našich, aby se bránili a nedali. Byl by tam ve své horlivosti zůstal a zahynul. Ale ten pán z Těchenic, zkušený voják, viděl, že nepřátel zniknouti je věc nemožná, dal troubiti na ustoupenou a šťastně to dost pořídil. Sice ztratil mnoho lidu, ale prosekali se přece a šťastně ustoupili. Kněze Matouše prý násilím z boje vyvedl. —“

„A kam ustoupili?“ ptal se Voborský.

„A nebyl bratr raněn?“ s ním Eva zároveň.

„Pán Bůh ho ochránil, jakkoliv byl v největším ohni. Pak se hnali ku Kouřimi. Myslilť, že tam najdou pomoc —“ vypravoval dále sedlák.

„A nebyla?“ vpadl mu Voborský do řeči, když staroch se opět zamlčel.

„I byla, ale skrovná. Tak na čtyři sta jich všech bylo. Tak v tom lese u Kouřimi leželi a ten pán z Těchenic byl jejich nejvyšší. Byli tam prozatím dost jisti a nad to ještě čekali na jisto nějaký houf — Ale nadarmo. Záhy se přesvědčili, že ti, které očekávali, že se rozprchli, jiní že byli rozehnáni. V tu dobu jsem já tam přišel. Hledal jsem, víme, syna. To jsem ještě na jisto nevěděl, že vylil svou krev. Chtěl jsem míti jistotu, a tak jsem to tam všechno přehlédl. Viděl jsem, jak ten z Těchenic se zlobil, že je všechno marno, že nic nezbývá, nežli aby se rozešli —

Kněz Matouš se tomu bránil, nechtěl si ještě připustit tu zlou myšlénku. Ale když viděl, že není zbytí — tu — pane Bože, ostříhejž ho a pomoziž mu — tu tomu statečnému muži se zalily oči slzami od samé hořkosti a od zármutku. Toť, tolik se vynasnažil, tolik pracoval a tolik světa schodil, a všecko nadarmo — — a za tak krátkou dobou, skoro pojednou —“

Stařec opět umlkl.

„Dále, Šimo, dále, prosím tebe —“ žádala Eva úsilno.

„Ach milá panno, že vám povídám tak smutné noviny! Tak tedy — Kněz Matouš uznal konečně, že má ten rytíř dobře, a tak rozpustili houf a jen něco málo jich v tom lese ještě zůstalo. Chtěli také odtud, ukryt se. A kněz Matouš hodlal s tím rytířem na čas za hranice. Nebylo jinak možná. Ale chtěl ještě naposledy uvidět svou manželku, rozloučit se s ní —“

Voborský sebou prudce hnul a chmurný stín kmitl se jeho tváří.

„Onemocněla zas a tak proto —“

„Můj Bože!“ zavzdychala Eva, úzkostných zraků svých s tváře starcovy nespouštějíc.

„Ano byla a je jistě těžce nemocna. Neumřela-li již,“ pokračoval starý sedlák. „Vyšel si tedy k ní do Čáslavi — Byla to veliká odvážlivost, ale kněz Matouš to pořídil. Uviděl tu nebohou, rozloučil se s ní — šťastně zase vyšel v noci z města — Bylo vlastně na úsvitě — ale tu kdesi u samých hradeb vyrazilo na něj z houštiny několik žoldnéřů a byl v jejich moci — My na chudáka čekali, čekali — a místo něho přinesena k nám do lesa ta smutná zpráva —“

Voborský, jenž dojat napjatě poslouchal, chopil se Eviny třesoucí se ruky a mírným hlasem jí domlouval a těšil, aby se naděje nevzdávala —

„A jak, prosím tebe —“ ptala se Eva — Sedlák jí hned porozuměl. Ještě nedomluvila a již odpovídal:

„Zrada. Bídná zrada. Nějaká zapeklitá duše za Jidášův groš tak učinila —“

„Ví-li se, kdo?“ ptal se Voborský.

„Neví, pane, neví. Ale myslíme, že nějaký převrácenec z města. Z nás sedláků jistě žádný —“

„A co s ním dělali a dělají?“ ptala se Eva. Trnouc a blednouc dodala: „Mučili ho?“

„Je ve vězení — více nevím. Jen ještě to, že byl jednou na mučení —“

Teprve nyní, když Eva zaúpěla a rukama si tvář zastřela, všiml sobě staroch znamení, jež mu Voborský dával, aby se pamatoval a dívky šetře, všecko co ví nepovídal.

Sedlák pokývav šedou hlavou, že porozuměl, jal se Evu těšiti. Ta však jakoby neslyšela. Náhle spustila ruce a tázala se:

„A co Matouš, co drahý můj bratr? Neumučili ho? Mluv, nezapírej? Je-li na smrt —“

„Ne, ne, má milá,“ vpadl jí staroch do řeči. „Tak zle není. Dost ho examinovali, ale dávají mu naději k životu —“

V tom Voborský jal se Evu na novo těšiti a slíbil jí, že jí co nejdříve přinese bezpečné a určité zprávy, jakož že se vynasnaží, aby se k Matoušovi dostal, a kdyby toho hned nebylo možná, že zprávy o nich mu jistě podá. Eva ho nezdržovala aniž mu zbraňovala. Rozhodnutí to bylo jí nyní pravou útěchou. A přece když Voborský ze skrýše vycházel, pravila:

„Jen sebe nezahubte — A uvidíte-li ho — o bože, bože —“ a více nemohla. Pak sklesla zase na hrubý špalek u dohořívajícího ohně. Osaměla s nevěstou a s vnoučaty starého sedláka, jenž vyšel ven, aby Voborského z lesa vyvedl.

Za chvíli kráčeli mužové vedle sebe mlčky. Když už byli hodný kus od skrýše, zastavil se Voborský ve tmě pod starým dubem a pravil:

„Mluv, jak je. Tuším, že zle."

„Zle," ozval se temný hlas starého sedláka ze tmy. „Byl dvakráte na mučení, podvakráte ho dali táhnouti, ale nepovolil. Nepověděl nic a zůstal také stálým ve svém náboženství. A za to ho odsoudili. Zítra bude veden na popravu —"

XIX.

Voborský byl za okamžik ohromen. Nadál se nejhoršího, ale že by tak záhy — Již by ho neměl nikdy spatřiti?! A Eva! Před chvilkou ji ještě slíbil, že k němu pronikne — Ó jak by rád — Ale jak, jak v tuto děsnou chvíli, před samou skoro popravou?

A již se starého sedláka zase ptal, je-li to pravda, má-li určitou zprávu —

„Žel Pánu Bohu, že to je všecko pravda —" odvětil Šíma.

Voborský váhal. Co činiti? Má-li to také Evě oznámiti? Bylo by záhodno, aby, jelikož sestra, věděla — — Ale zví-li to, nechá veškeré opatrnosti a ujde ze skrýše a poběhne do města, bude se domáhati přístupu, vyzradí se a — zahubí. Jistě že o její činnosti vědí — Matouš na mučení ovšem nepověděl, ale jsou tu jiní — Zahubila by se a bratru nepomohla — Ani by ho nespatřila, leda na lešení, ve hrozné chvíli — A toho jí Bůh uchovej —

Starý Šíma stál mlčky pod dubem a hleděl na zadumaného mladého pána. Pojednou se tento ozval:

„Šímo, panně Evě neříkej ani slova. Těš ji a zdržuj do mého příchodu, kdyby snad byla netrpělivou —"

Bera se pak tmou lesní, vyptával se starého sedláka na všechny okolnosti ještě jednou, jak byl Matouš zajat, kde a jak vězněn a mučen, kdo seděli na soudě, vůbec na všechny podrobnosti. Sedlák, znám jsa dobře ve městě, skoro na všecko mu řádně odpověděl.

Voborský se ptal posléze na přátely a dobré známé ve městě, které Ulický měl, když tam kaplanoval. Nadálť se mladý doktor, že by snad jejich pomocí mohl nyní užiti.

„Kdo pak dnes zachovává přátelství!" pravil staroch a povzdechl. „Dnes i nejlepší přátelé člověka opouštějí — Co já vím, kněz Ulický nejvíce s rektorem školy obcoval, s učeným bakalářem. Chodili snad spolu v Praze do škol —"

Voborský sebou trhnuv, rychle se tázal:

„A jak se jmenuje?"

„Bakalář? Aqvula —"

„Aqvula! Vodička, Jan Aqvula! — Buď Pán Bůh pochválen. Šímo, také já s ním a s knězem Matoušem chodil do škol —"

„Věru, pane, totě boží řízení!" zvolal sedlák živě. „Ale nevím —" dodal a hlas mu sklesl — „Také, co vím, nezůstal pevným — Ačkoliv by jinak snad mohl nám něčím prospěti, protože se nedávno oženil s dcerou Řehoře, kožišníka, bohatého měštěnína, převrhelce. Ten s druhým, s jakýmsi Holubem, jen aby se pánům hejtmanům krajským zalíbil, dal se představiti tomu mučení kněze Ulického —"

Ze všech zpráv Šímových byla tato Voborskému nejdůležitější. Vyptával se pak ještě na ledacos, zvláště pokud se bakaláře Aqvuly týkalo. Takto rozmlouvajíce, dostali se na pokraj lesa. Staroch byl by nejraději šel s Voborským. Ten ho však zpět poslal, hlavně k vůli Evě.

Bylo ještě před úsvitem, když vyšel z lesa. Nejhlavnější na tu chvíli bylo starostí, jak se dostane do města. V tom nejvíce spoléhal na jméno rektorovo a jeho tchána, rychtáře. A tak se skutečně také stalo.

Když se prohlásil býti doktorem z Prahy a příbuzným rektora Aqvuly, k němuž se stavuje na své cestě o pomoc, an byl cestou nějakými záškodníky o všecko, o peníze i o koně obrán, pustili ho do města, dosud jako ve hluboký sen pohříženého.

Ubíraje se pustými, tichými ulicemi, rozhlížel se po soudním stavení, kdež v tu chvíli ubohý jeho přítel se připravuje asi na poslední cestu. Voborský jen na něj myslil. Toho, že se sám vydává u velké nebezpečenství, nedbal. Připadloť mu arci prve, když branou vcházel, že leze snad dobrovolně do pasti, neboť má Šíma pravdu, že těchto časů přestalo všechno přátelství a že bakalář Aqvula, na nějž jediné tu mohl spolehnouti, že převrácenec, zeť bezohledného souseda, jenž řídil mučení svého bývalého kněze —

Poví-li Aqvula jen slovem o synovi Kochana z Prachové, jehož jméno na pražské šibenici — —

Však co na plat! Přítel Ulický, není-li ho možná zachrániti, nesmí alespoň ode všech opuštěn zemříti, musí zvěděti, že jeho a sestřina láska mu zůstaly — —

V domě rektorově měl Voborský skoro větší potíž nežli ve bráně. Sotva že ho do domu pustili a pak ještě nemohl se dostati k rektorovi. Vymlouvali ho všelijak, zvláště když neudav pravého jména svého, zůstal neznámým. Nicméně, když naléhavě žádal o rozmluvu, oznamuje, že nese důležitou novinu, ukázali mu do zahrady za stavením.

Táhla se skoro až k samým hradbám. Na jejím konci pod starými stromy zastal rektora, bakaláře Aqvulu, již úplně oděného. Přecházel maje hlavu schýlenu.

Byl nějak přepadlý a zamračen. Kalné oči jeho upřely se na příchozího — Za okamžik Voborského, jenž smutně se usmáv mlčky před ním stál, upřeně pozoroval, pak přistoupiv, nejistě a jako ulekaně pravil:

„Kochan —"

„Ano, Jene, Valentin Kochan — Dává se ti do moci —"

Bakalář sebou trhl a náhle doktora prudko objav, dal se na jeho prsou do pláče. Plakal hořce. Pak pojednou se odtrhnuv a přemáhaje pláč, pravil:

„Nejsem tak bídný — příteli — Ale dobře, dobře máš — zasluhuji toho — já, převrácenec — Ó kdybys věděl, co jsem už vytrpěl muk — a zvláště tyto dny — co Ulický — Matouš — pamatuješ-li se —"

„K vůli němu přicházím —"

Bakalář byl velice překvapen. Ohlédnuv se na všecky strany vzal hosta svého stranou pod starou hruší a tam sedli na lávku. Voborský počal vypravovati. Mluvil rychle, stručně a — opatrně. Ač lecčeho nebylo možná zatajiti, jmenovitě pokud se týkalo jeho osoby, přece povídal jen nejnutnější věci jen aby mu bývalý kollega porozuměl. Také nebylo času nazbyt, neboť bakalář potvrdil to, co starý Šíma pověděl, totiž že Ulický bude dnes popraven.

„A není žádné pomoci?" ptal se Voborský.

Bakalář smutně hlavou zakroutil.

„Snad by bylo možná popravu odložiti —"

*

„Ani to ne. Jsou tu oba krajští hejtmané a Michna z Vacinova na ni schválně čeká —“

„Ó toho!“ a Voborský zajiskřiv očima pohrozil bezděky do prázdna zaťatou pěstí. „Ó by se ta rána vzteklé šelmy Babylonské dala aspoň zadržeti —“

„Není možná, není možná —“ a bakalář z hluboka povzdechl. „Dost jsem se přičinil, i tchána — ale ti páni, a zvláště Michna — A jiné pomoci také žádné nebylo. Hlídajíť Matouše tak —“

„Byl-lis u něho?“

Bakalář se zarazil a pak jako nejistě odvětil:

„Nebyl. Ó příteli! potácím se neustále jako třtina —“ a již opět se plaše kolem ohlížeje, jal se Voborskému vypravovati. Začal z opatrnosti po latinsku, pak zase mluvil česky, tu zrakem kolem sebe pátraje, tu hledě do země. Sotva kdy popatřil bývalému kollegovi a příteli do očí. Byl jako u zpovědi a cítil se věru těžkou vinou stížený. Vyznal se, jak sám s sebou zápasil a jak chtěl odejíti do vyhnanství, ale jak náklonnosti k dívce, jejíž otec přestoupil a zůstal, přemožen, také přestoupil — Vypravoval o Ulickém, jak tu znamenitě působil, jak byl zrazen, jak ve vězení na mučení statečně odporoval —

„Včera byl zase na mučení examinován, ale nepověděl zase nic — ani o tom selském vzbouření, ani o těch, kterým ve městě večeří Páně nebo křtem potajmu posluhoval. Však by byl musil i mne jmenovati — Ale on zkoušel a mlčel — — Mnoho mu slibovali, jestliže by chtěl přestoupiti. Řekl jim, že úřadu svého od Krista a ne od císaře přijal a že ho tedy nemůže se sebe složiti.

Pak znova ho mučili a zase o tom selském vzbouření chtěli věděti. A tu můj tchán lituje ho v duchu a nemoha na jeho trápení již hleděti pravil mu, aby na svědomí pamatoval a tajením zlého účinku si nepřitěžoval. Ale Matouš, jak byl vysílen, rozhorlil se a pravil: ‚Lépe jsem já než ty, převrácenče, svědomí své opatřil —‘

Tchán můj se vrátil z vězení jako zmožený. Posteskl si mi, jak mu bylo po těch slovích a že by za to dal nevím co, kdyby nemusil dnešního dne býti při popravě. Nespal celou noc, slyšel jsem ho vedle v komoře, jak přecházel a vzdychal. A já také nespal celou noc —“ dodal Aqvula a hluboký povzdech zachvěl se mu na rtech.

Voborský za takového smýšlení přítelova nemusil ovšem na něj dlouho naléhati, aby mu pomocí tchánovou zjednal přístup do vězení. Aqvula odešel do domu. Voborský na chvíli osaměl. Bylo svěží záříjové jitro, před samým slunce východem. Stín dosud pokrýval zahradu všecku orosenou. Jen ve vrcholích starých stromů ovocem obtížených bylo světlo ode dne se budícího. Kolem hluboký klid a ticho.

Voborský však ničeho nedbaje přecházel několik kroků sem tam pode starou, vyšeptalou hruší všecek jsa rozechvěn. „Nevymůže-li Aqvula přístupu, odejde-li s nepořízenou!“ — tak pomýšlel. A zase: „Bude-li puštěn, jaké s Matoušem shledání, jaké rozloučení! A jejich svatá věc! Tak daleko to došlo, tak velice všichni zmalátněli! — Zdaliž možná, aby titíž lidé, kteří Matouše ctili a milovali, aby ho tak opustili, aby, neshluknuvše se, nevyhnali hlouček žoldnéřův a nezjímali hejtmany i toho zuřivého Michnu?

Bláhové pomyšlení!

Když král a páni utekli a ještě nemusili —“ A zase byl u nebohého přítele ve vězení. Kdyby aspoň bylo možná popravu tu odložiti! — Bezděky usedl, ale již zase vstal a přecházel. V tom se vrátil Aqvula, oznamuje, že tchán přijde sám a že dobře u něho pořídil.

„Půjde s tebou — on má jakožto rychtář přístup — Ale mne nevezme, já nesmím — s vámi — S tím jen vyměněním svolil —“ dodal bakalář smutně — „Tvého pravého jména nezná, řekl jsem mu, cos mně pověděl — Až bude po všem, přijď zase sem — Ostatní ti on poví —“

Voborský mu upřímně poděkovav dodal:

„Přijdu-li sem, nevím — Bude-li možná — ale toho ti nezapomenu —“ Umlkl, neboť přišel tchán bakalářův, Řehoř kožišník, v lehké tmavohnědé šubě, v černých poctivicích a takových punčochách. Tvář jeho byla dosti plná, však barvy nezdravé, nějak popelavé. Pohleděv zkoumavě na Voborského, podal mu ruku a nežli mladý doktor začal, spustil sám úsečně a chladně:

„Už vím. Tak půjdeme: je na čase. Ale mějte rozum, abyste ani sobě ani mně neublížil. A ty, Jene, na nás počkej!“ Slova tato promluvil důrazněji. Bakalář neodvětiv, podal Voborskému ruku a hleděl za odcházejícími. Hleděl ještě i pak v tu stranu, když zmizeli. Pak povzdychnuv přiklonil se ku staré hruši a hrabal za okamžik ve spodku její veliké skuliny a vytáhl odtud nevelkou knihu. Byla bratrská obsahujíc žalmy a modlitby. Usednuv s ní pode starý strom, jal se v ní říkati.

Štíty starých domů kolem byly již v plném světle, jež nyní také smekalo se se stromů mezi křoviny i na stezku pískem posypanou. Někde v sousedství se čížové ozývali. Jinak bylo tu v tomto zahradním zákoutí hluboké ticho. Pojednou sem však zaléhl zvuk, pronikavý, břeskný hlas polní trouby.

Modlící se bakalář sebou trhl a naslouchal. Fanfara sotva umlknuvši, zahlaholila o kus dále. A již také slyšel temný ohlas a hluk — Toť vojsko! Osudná chvíle nastává. Jan Aqvula stál chvilku nehnutě, jakoby naslouchal. Ale on zápasil. Měl tu čekati. A tam svolává se vojsko, aby uvedlo na popraviště dobrého přítele, věrného víře své a vlasti, mučenníka. A on se nesmí s ním rozloučiti! Nesměl by ani pohledem mu s Bohem dáti? —

Sklapl nevelký kancionálek a zapomenuv na obvyklou skrýši jeho, strčil jej pod svůj talár a — vyšel ze zahrady, z domu, nedbaje rozkazu tchánova.

XX.

> „Matyáš Ulický, zbožný sluha Páně,
> že jsem nemoh' déle vidět selskou bídu
> že jsem z čisté lásky pomoci chtěl lidu,
> že jsem zavésti chtěl pravou říši Krista,
> kde se rovnost stavu, bratrství všem chystá,
> pány jat a souzen, vydán na mučidlo — —“
> *Jar. Vrchlický.*

Venku již svítalo, v čáslavském vězení bylo ještě šero. Ve tvrdém sklepení jeho ležel na slámě Matouš Ulický zmučený a ztýraný. Ruce mu ležely mdle a jako bez vlády po boku, oči měl přivřeny, ale nespal. Pojednou je otevřel a hnul sebou. Ozvalť se klíč v těžkém zámku a kované dvéře se otvíraly. Kněz se na svém bídném loži sbíral a posadil se ne bez namáhání. Vešli dva mužští, z nichž jeden bral se přímo k němu.

„Mám-li již jíti?“ ptal se Ulický slabším nežli jindy, ale pevným hlasem, mysle, že jdou ho odvést na popravu.

„Neznáš-li mne, Matouši?“ ozval se Voborský.

Na ten hlas zajiskřilo se Ulickému v očích a chvatně vztáhnuv ruce vstříc milému příteli, živě zvolal:

„Snad jste nepřišli — —“

Voborský však porozuměv ihned, co přítel jeho mysli, že přišli ho osvobodit, že snad s lidem až sem pronikli, ucitil, jak ho bodlo.

„Žel Bohu — ne —“ odvětil Voborský a poklekl u lože pritelova. Tu se teprve zhrozil a v hlubinách duše své zkormoutil, když se podíval tak zblízka na přítele, oděného jen vetchou, bídnou sukní, plnou zaschlé krve, zmučeného, s několika chatrnými obvazky, jež ani zplna nezakrývaly jeho ran. Tvář knězova, jindy mužně krásná, jadrné barvy, byla bleda, krásné vousy pocuchány a místem i od krve spečeny — —

„Ne —“ opakoval zvolna Ulický. „Tedy i tam! — Všecko zmařeno! —“

Když Voborský pokývl hlavou, zhluboka povzdechl, louče se s poslední nadějí. Nezaslechlť za všechen ten čas svého zajetí ani slova, co se dálo po jejich porážce a jmenovitě v Hradecku.

„A *proč* tam? A jak jsi sem přišel?“ ptal se. Vida, že se Voborský ohlédl po žoldnéři u dveří stojícím dodal:

„Je Němec a málo rozumi —“

Po té mu Voborský na jeho otázky stručně odpověděl. Ulický se pak znovu tázal:

„A Eva?“

„Je zachráněna. Setkali jsme se. O ni se nestrachuj. Je má —“

„Buď Pán Bůh pochválen, že mne zbavil této veliké starosti. Budu snáze umírati. Manželka má — víš — tos slyšel, že zemřela brzo po mém zajetí — To mne řekli — Sejdu se s ní tam, kde nebude žádného rozloučení —“ Hlas jeho zněl svěžeji a v tváři se mu vyjasnilo — Než ihned ji zase chmura pokryla.

„A co ty teď? —“

„Neustanu, ač je snad tato naše doba jenom čas utrpení a muk, a ne skutků —“ odvětil Voborský zachmuřeně.

„Trpěti i jednati — oboji dnes nutno. Zmužilé utrpení jako zmužilý skutek. Chtěl jsem pracovati a jednati a usouzeno mi utrpení a muka. S pomocí boží vytrvám v nich jako dosavad a ty rovněž v práci vytrvej. Víš, příteli, co mluvil Adami na Skalách: Abychom v pronásledování kvetli, v protivenstvích strachem neschli a pevně stáli, když nepřátelé mysli, že nás přemohli a námi o zem udeřili, abychom byli jako ty tam skály — —“

(Pokračování.)

Na chrámu stupních.

Báseň *Petra Jasmína.*

Na chrámu stupních sedí žebráci
a natahují prázdné svoje dlaně;
sem den jak den se bídně trmáci
a usednou po každé schodů straně.

Jsou plni vrásek, stříbro na skráni
a chromý má tu za souseda slepce;
tak půldne tráví v prosbách od ranní
a za dar každý modlitbu svou šepce.

To obrázek je všední. Tentýž bol
jak dnes jej vidiš, uzříš opět zítra;
tak lhostejně vždy jedni kráčí kol,
však stane, komu soucit šlehne z nitra.

To obrázek — na pohled jediný
já nad vše lépe z něho čísti mohu,
že jenom středem bídné chudiny
jde pro člověka vzhůru cesta k Bohu.

Na Bludných horách.

Napsal *Charles, Egbert Craddock*

Odbočujíce od dlouhého, kosmého pásma jižních Alleghanských hor jsou dva rovnoběžné hřebeny táhnoucí se tímtéž směrem na několik mil odděleny jen úzkým pruhem údolí sotva čtvrt hodiny širokým. Když se takto klikatí tak říkaje rukou v ruce, padají na první pohled do oči mnohé rozdíly mezi těmito dvěma blíženci. Jeden jest o mnoho vyšší a udává patrně směr, naznačuje smělými křivkami a úhly cestu jsa skromně provázen hřebenem menším. Jeho stinné prohyby a strmé útesy opakují se v malém na soudruhu jej provázejícím; zdá se, jakoby měl v patách služebného průvodce a odváděl jej od velebného průvodu hor, které probíhají jako pateř celou zemi.

Ale přes jeho velkolepější zjev jsou přece veškeré lahodnější přednosti na straně jeho skromnějšího souseda. Když jsou Staré skály, jak nazývá se pásmo nižši, svěží a šťavnaté útlou jarní zelení, na vrcholech Bludných hor leží ještě sníh, zavaluje se hluboko do zrádných jejich trhlin a propasti a tlumi hlas zpěvných borovic: útesy jsou ověšeny obrovskými, třpytnými rampouchy a ledovci, a lesy jsou šeré a pusté. Když slunce jasně svítí na Staré skály, honí se často oblaka kol vyšších hor a bouře zmítá se v onom vyšším ovzduší; vše pronikající zimní větry řádí divoce mezi stenajícími lesy, rvou suky se stromů, smetají ohromné skalní balvany dolů do propasti a znavují se ve své zuřivosti, než dospějí chráněného nižšího pásma. Když se útulné stíny večerní zticha skrádají dolů na dřímající Staré skály, a práce v malých, zhruba sroubených domcích se odkládá, a prostomyslní obyvatelé scházejí se k ohništi, trvá ještě den mátožným, shasínavým životem mezi vrcholky stromů Bludných hor a jediným zbytkem viditelného světa jest ten tuhý, černý obrys jejich hřebenův, odrážející se tvrdě a nepohnutě od slabě zelenavých a šafránových barev oblohy. Dříve než se ptáci ještě ze sna probouzejí na Starých skalách a stíny se tam ještě tmějí, byly již Bludné hory probuzeny k novému dnu. Jsou to úsvity šíré samoty: bledý svit probleskává říjnovými lesy, hale zprvu v neurčité pološero mrtvou žluť a červeň lupení, jež náhle oživuje se v královské zlato a purpur prvními slunečnými paprsky; probouzí bojácné lesní ptactvo; zahání v doupě loupežící lišku; potká snad potulného medvěda neb slídícího horského vlka; oblévá skvrnami světla a stínu srnce šedého a parohatého; nepadá na žádné lidské obydlí, neboť těch málo obyvatelův kraje lne vytrvale ke svým Starým skalám. Bludné hory mají nedobrou pověst mezi lidem, mají zlověstné jméno.

„Jest to nejnešťastnější místo v celém našem okolí,“ řekl Nathan White, jak seděl jednoho odpoledne u dveří svého srubu na vrcholi Starých skal a díval se na výšiny Bludných hor přes úzké údolí. „Odjakživa jsem slýchal, že zajdete-li do Bludných hor, potká vás nějaká pohroma, nežli se odtamtud dostati můžete. A já vím sám, jak jsem se tam asi před desíti lety, nebo tak nějak jednou v lednu dostal, hledaje krávu, která se nám zaběhla, když jsme jí tele odstavili: krávu jsem našel, ale aniž by se kdo byl nadál, sklouzl jsem na náledí a zlomil si nohu zrovna nad kotníkem. A takových věcí přihodilo se tam za mé paměti bez počtu, tak že mne to naučilo raději tam ani nepáchnout.“

„Byl jednou jeden člověk,“ zapištěl pronikavý a zajíkavý hlas ze síně, hlas Nathana Whiteova otce, nejstaršího z obyvatelů Starých skal, „byl u nás jednou jeden člověk, asi před padesáti lety, a ten byl jako posedlý na kradení koní; a jednou když ujel s Petra Diekse šimlem — Lucka jí říkali a byla pětiletá, — vyrazil Petr za ním na své hnědce — té říkali Johanka — a jiní hoši také se dali na hon za zlodějem. Tak, tak, — já už jsem docela zapomněl, jak se jmenovali ty druhé koně, na kterých ti hoši jeli. — Na mou věru si ani nevzpomenu, jak jim říkali, těm koním! Nu, ať je tomu jakkoliv, dostali se až tam ke brodu na bystřici na Bludných horách a hle zloděj byl před nimi, a musil první přes brod. A ta bystřina má prameny tamto mezi těmi borovicemi a zde dole na brodu vyhodila jej ze sedla jako vřeteno a nespatřen více, až ho vylovili tam dole u Colbury mrtvého jako špalek; a s Petrovým šimlem také se více neshledali; polámal si nohy o ty vysoké skalnaté břehy. Ale on byl dobrý plavec a přece se utopil. Něco mu na těch místech učarovalo tak jistě, jako že jste živi.“

Nastalo dlouhé ticho. Konečně zvedl Nathan White zamyšlené oči s pohledem čekavé zvědavosti: „Co říkal Toník Britt, že tam dělá, když jste na něho z nenadání přišli na Bludných horách?“ tázal se svého syna, statného junáka, jenž seděl na prahu, klobouk maje svezlý do zadu a ruce v kapsách kožených spodků.

„Řekl, že je tam na honbě a že neměl žádného štěstí. Zdá se mi, že je tam všechna zvěř nějak očarována a že nelze dostat ničeho na ránu. Toník mi dnes povídal, že přišel na tři srnce a měl pěknou příležitost; dva chybil, a třetí ušel s kulí v boku tak pěkně, jakoby byl žaludem po něm hodil.“

„Já jsem slýchal od jakživa, že všechno, co je v Bludných horách, je očarováno a odnesete-li odtamtud lupínek, nebo kámen, nebo hůlku, odnášíte si domů prokletí,“ pokračoval stařec tenounkým hlasem. „A to je proto, že tam na Bludných horách bylo tolik lidí pobito.“

„Řekl jsem to Brittovi,“ pravil mladík, „a také, že si volil k honbě velmi špatné místo.“

„A co odpověděl?“ tázal se Nathan White.

„Povídá, že neví, že by bývala kdy spáchána vražda na Bludných horách a byla-li, že to byli jen Indiáni, kteří tu pobiti, a tomu už je tak dávno. Ale to přiznal, že je to místo velmi nešťastné a že myslí, že jsou ty hory očarovány.“

„Má-li Britt něco zlého na svědomí,“ řekl stařec, „nevrátí se jednou z těch Bludných hor. Jest to místo, kde zlí lidé najdou náhlého konce. To máte toho zloděje koní, o kterém jsem vám povídal s tou šimlovou hřebicí, — říkali jí Lucka. A lidé, kteří utíkají před právem, zabíhají do Bludných hor, zrovna jakoby to byl jejich domov; a nechytí-li je šeriff, nikdy více se o nich neslyší.“ Zamlčel se významně a potom pokračoval jako orakul: „Skály se na ně sesypou a zabijou je; já vám povídám, jen co vím. Je tomu asi tak šedesát let, co jsme s Jeemesovými hochy tam na Bludných horách pálili vápno. Měli jsme tam vápenici, ale nešlo to; my však drželi se místa jako blázni, až to Hiramu Jeemesovi vypálilo oko. Tak jsme tedy nechali pálení vápna na Bludných horách, protože je to tam očarováno, a zkusili jsme to zde na Starých skalách a všechno šlo dobře. Ale jednou, když jsme pracovali na Bludných horách, co myslite, že jsem nenašel ve skále? Šlepěj bosé nohy v pevném kamenu, tak patrnou a přirozenou, jakoby byla od včerejška zůstala v hlíně. Dobrá, já poznal hned, že je to stopa Jeremiáše Stubbse, který zastřelil svého nevlastního bratra, uklouznul šeriffovi a byl posléze viděn na Bludných horách; já to poznal podle jeho starého střevíce, který se zrovna hodil ke stopě, když jsme to zkusili. A za hodný čas potom našel jsem zase na těch samých horách, — a dejte pozor, v pevném kamenu — rybu, kterou si tenkráte ten zlý člověk vařil k večeři — a ona mu zkameněla.“

„Tak tedy stalo se pravdou, co bible povídá,“ řekla přistárlá žena, která byla vešla do dveří, aby poslechla tyto upomínky a zůstala státi, mísíc mechanicky kukuřičné těsto v dřevěném okřínu. „Proste o rybu a dostanete kámen.“

Pravěké geologické dějiny půdy, na které žili, byly arciť těmto prostým horalům zapečetěnou knihou.

„Když jsem byl posledně v Colbury,“ řekl Nathan White, „slyšel jsem šeriffa povídat, že ti zločinci a takoví jiní vždycky nejdříve utíkají do Bludných hor a jsou prý při tom zajisté chytři jako lišky, když se tam skrývají, protože, jak povídal, když se tam jedenkráte dostanou, mohl by je najít zrovna tak, jako jehlu ve stohu sena. Povídal, že kdyby měl na pomoc četu tisíce mužů, nedostal by utečence z těch hor ven.“

„Nemůže jich najiti, protože skály na ně padají a pohltí je,“ řekl stařec. „Má-li Toník Britt něco na svědomí, nevrátí se nikdy víc. Dostane se do něčeho horšího, než v čem kdy byl.“

„A měl toho již na světě dost, z jednoho do druhého i bez toho bláznivého se toulání v Bludných horách,“ řekl Nathan White. „Povídají, že byl zažalován, nebo jak tomu říkají, tam dole u soudu v Colbury, — bylo to předloni — a že musil zaplatit dvacet dollarů pokuty, protože, když byl dohlížitelem na cesty, odpouštěl své přátely a lidi vůbec z práce, aniž by je pokutoval, když nepřišli, ačkoliv to dohlížitelé vždycky tak dělali, a nikdo jim nic nerekl. Ale ti, kdož nebyli přátely Tonika Britta, dívali se na to až hrůza jinak. Jednou uložil Britt podle zákona Calebu Hoxiemu pokutu půl dollaru za každý den, co byl povolán na práci a nepřišel; neboť Britt a Caleb měli něco mezi sebou pro nejakého koně, kterého Caleb prodal Brittovi a který byl prý chybný na nohy, ačkoliv Caleb přísahá, že to nevěděl, když jej prodával. Caleba jakoby byla ta pokuta zrovna pálila a kdykoliv se sešli s Brittem, dostali se do sebe. Ale Caleb vždy se špatnou se potázal, protože je Britt silnější a je se na něho radost podívat v každé rvačce. Tak tedy byl Caleb pokaždé bit a pokutován k tomu. A jednou střelil po Toniku Brittovi, ale chybil se ho. A když tak stále přemýšlel, jak by Britta dostal, zastavil se jednou tam dole v kovárně a povídal lidem, kteří tu právě byli, jak to je s tou pokutou. A byl tu zrovna také advokát Rood z Colbury a kovář Jakub koval mu koně; a když slyšel, co Caleb povídá, tázal se ho, proč to neudá soudu a nedá Britta pokutovat, protože zanedbává své povinnosti jako dohlížitel na cesty. A Caleb to dříve nevěděl, že to je zákon, aby každý musil pracovat na silnici a nepřijde-li, aby byl pokutován a dohlížitel sám že také musí platit pokutu; ale věděl, že Britt odpouští z práce své přátely a lidi vůbec a spolčil se tedy s tím advokátem, aby Brittovi nějak nečistě posvítil. A udělali to. A soud uložil Brittovi dvacet dollarů pokuty pro ty cesty. A Tonik Britt měl tolik práce a namáhání, aby těch dvacet dollarů sehnal, že po celou tu dobu, co je sháněl, mohl pouze jednou neb dvakrát Calebovi vypráskat."

Tato malá historie nebyla nikterak neznáma malému kroužku, jemuž povídána, a vypravovatel sám neklamal se domněnkou, že povídá něco nového. Bylo to pouze hlasité myšlení a panovalo pozorné ticho mezi tím, co povídal známé věci. Lidem žijícím v odlehlých krajinách jest tento zvyk vzpomínání si na věci minulé a povídání o nich náhradou za málo se měnící události denního života.

Když bylo vypravování u konce, nebylo ticho na chvíli rušeno ničím než dutím větru přinášejícím k čichu a dechu lesní vůně balšámových a silných rostlin a pocit, že je člověku tak lehko, jakoby jej unášel volný proud vody. Vítr pohyboval třasnitým stínem velké borovice, stojící jako stráž před chalupou Nathana Whitea a vrhal jej daleko přes cestu, rdící se v slunci západním. Občas zazněl z houštiny kolem chaty tichý zvuk kravského zvonku a zabučení domů se vracejícího dobytka ozvalo se vzduchem tlumené a zmírněné vzdáleností. Lehký závoj spočívající na dlouhém úzkém údolí byl sotva viditelný, prozrazuje se pouze vzdušnou krásou, v kterouž odíval celý kraj a jako nadechlým azurem dalekých horských hřebenů. Šedé a purpurové stíny rozlévaly se po tmících se horských prohybech a stržích, a zapadající sluneční záře, přes všechen svůj lesk přece jako plna stesku a osamělosti, utkvěla jako bez hnutí na opuštěné krajině a tichém skupení postav u dveří chatrče. Jejich oči byly obráceny k protějším příkrým stráním, porostlým žloutnoucími duby a nádherným v celé podzimní barvitosti, a jejich myšlénky zabývaly se lovcem na Bludných horách a nejasnými domněnkami, co zlého asi má v úmyslu.

„Zdá se mi to věru tuze podivné, že se Tonik Britt tak bláznivě toulá po těch Bludných horách, pomyslím-li, co se mu stalo pouhým jejich stínem," řekla žena, přišedši opět ku dveřím a opřevši se o ně mezi tím, co se chléb pekl na uhlí. „Ta jeho žena, než zemřela, stále postonávala, protože tam na jejich chalupu padal stín Bludných hor aspoň hodinu denně. Říkávala, že ji to vždy upomíná na stín smrti. A já jsem si na ta její slova vzpomněla, když jsem ji viděla chladnou a tuhou na posteli a stín Bludných hor vpadal otevřenými dveřmi a plížil se a plížil vzhůru po její tváři. A byla jsem ráda, když tu ženskou zakopali do země, kde se k ní už nedostane slunce, ani ten stín. Byl-li kdo někdy zavražděn, byla to ona. Po všem, co se stalo mezi nimi, došel si Toník Britt ke Calebovi, který zná rozličná kořeni, a žádal jej o lék pro svou ženu, která byla už skoro mrtvá souchotěmi a které už nebylo pomoci, jak starý doktor Marsh řekl. Zdálo se mi to čirou pošetilostí, ačkoliv se již Caleb a Britt tenkráte pro toho chromého koně přestali na sebe hněvat. Ale jak se jen ta ubohá žena letkvaru uvařeného od Caleba napila, sklesla jí hlava na zad, zavřela oči a na tom světě jich více neotevřela. Byla zavražděna a Caleb to udělal svými jedovatými bylinami."

Lehounká amethystová mlha zahalila zatím svahy Bludných hor a skvělé barvy pestrého lupení splynuly pod ní v nádherný jako mosaikový koberec; ale dole na úpatí hor zdál se býti vzduch temný, ačkoliv průsvitný; skrze něj vypadaly i červené spousty stromových korun šeře a velké spousty šedých skal vystupujících tu a tam mezi nimi měly vzezření mračné a hrozivé. Na vrcholích byla záplava šarlatu a zlata rozlitá v plné záři slunce; nejvyšší homole zachytily ji a odrážely pablesky zelena a šedožluta jako révy, mechy a ostružiny živené v srdci hlubokých trhlin.

„Nu," řekl Nathan White, „já jsem nikdy nevěřil, že by jí byl Caleb něčím ublížil, — ačkoliv jsou na světě zlí lidé a ubližují. Caleb jest ten nejlepší kořínkář, kterého jsem kdy znal. Bez jeho pomoci bylo by mne to suché lámání minulé zimy zabilo. A doktor Marsh, když ho zavolali před velkou porotu, odpřísahal, že nemohlo to koření, které jí Caleb dal, pranic škodit; arciť řekl také, že nemohlo pomoci. A nebýt doktora Marshe, byli by Caleba zavřeli a postavili před soud, jak tomu Britt také chtěl. Ale doktor Marsh řekl, že zemřela na souchotě a byla by zemřela tak neb tak a koření Calebovo že bylo zdravé, ačkoliv nebylo k ničemu."

„Já jenom vím, že se už ničeho nedotknu, co by pro mne uvařil," řekla žena, „a ručím za to, že nebude v celých našich horách člověka, který by jednal jinak než já."

„Teď," pokračoval její syn, „léčí starého Gideona Crofta, který zůstává tam v údolí na druhé straně Bludných hor a leží se zimnicí. Caleb šel tam včera pozdě na večer; já ho potkal a on mi to povídal."

„Udělal by dobře, kdyby si dal pozor na Toníka Britta," řekl Nathan White, „neboť slyšel jsem, když jsem byl posledně tam dole ve vsi, že Britt přísahal, že Caleba zabije, jak jej ponejprv uvidí, protože namíchal jedovatého koření jeho ženě. Britt je celý bez sebe, protože velká porota Caleba pustila. Caleb by se měl mít na pozoru a netoulat se zbytečně těmi černými lesy."

Slunce zapadlo a noc tak dlouho plašená přicházela valem. Šero ulehalo v údolí, hebký šedý závoj visel nad krajinou čině známé předměty cizími. Bludné hory byly celé zahaleny v tmavý, truchlivý nach pod slabě se tetelícími hvězdami; jen tam ten homol vyčnívající směle a ostře nad jednolité obrysy hřebenu skvěl se podivnou rudou záplavou od zapadlého slunce. Obrysy lupení odrážely se jasně od čisté lazurové barvy oblohy; tu a tam prokmitalo nejisté světlo holými větvemi záhy opadaného stromu, jenž vypadal ve vzdálenosti jako kostnatá ruka kývající a dávající výstrahu aneb pozdvižena v hrůze.

„Všecko se může stát — tamto!“ řekla žena, stojíc na zahalených v noc Starých skalách a hledíc na divné světlo, tak rudé v celé okolní tmavé krajině. Když se obrátila zase do dveří malé chatrče, zdálo se jí to chudičké zde pohodlí téměř nádherou proti opuštěným, příšerným horám a mimoděk vzpomněla si opět na osaměle tam bloudícího lovce. Přívětivá záře z ohniště rozlévala se po prkenné podlaze; šťavnatá vůně pekoucí se zvěřiny plnila jizbu, kde dívka štíhlého a ušlechtilého vzrůstu přiklekla k ohni, otáčejíc maso na rožni; bledé její líce zrumenily se žárem; siní dýchal pocit klidu a míru, když ta čtyři pokolení scházela se k večeři: děd opřen o rámě vnuka a usedlý dvouletý hošík naposled. Žena Nathana Whitea zůstala za ostatními, aby zavřela dvéře a opět jak ještě jednou pohlédla k Bludným horám, dotkla se vzpomínka na opuštěného lovce jejího srdce jako mráz. Rudá záplava od zapadlého slunce konečně shasla, ale zlatá, jako nadchlá záře věštila východ měsíce a stkvoucí nit vroubila spousty lupení; v údolí nebylo teď ani stopy po mlze, a myriady hvězd plnily čistou oblohu, kde nebylo ani mráčku. „Je už asi také doma,“ řekla své nevěstě, zavírajíc dvéře, „a není-li, bude mu aspoň měsíc svítit na cestu.“

„Ten Toník Britt vám stále ještě vězí v hlavě?“ tázal se Nathan White. „Já myslím, že už je více než hodinu doma. Ten se na honbě neopozdí. A bylo by mi to divné, aby zůstal do noci na Bludných horách.“

„Nemyslím, že tam šel za nějakým zlým úmyslem,“ řekla žena, „bloudí po lesích jenom z velkého zármutku.“

„Zdá se mi,“ řekla její nevěsta, povstávajíc od ohně, kde až dosud byla klečela, a pohlednouc s výčitkou na svého muže, „zdá se mi, že jste jej mohli přivést k nám k večeři, než jej nechat takto se rmoutit nad svou mrtvou ženou v těch očarovaných lesích na Bludných horách.“

Mladý muž se trochu zastyděl nad touto výčitkou. „Ani mi to nenapadlo,“ řekl. „Toník, když se se mnou zastaví, zdrží se sotva minutu.“

Večer ubíhal; dědoušek, osmdesátník, a usedlý dvouletý klučina usnuli na svých židlích brzo po večeři; Nathan White a jeho syn kouřili z krátkých dýmek a mluvili v přestávkách o denních událostech; ženy seděly u krbu se svým pletením mlčky a zamyšlené: jen starší pokračovala občas hlasitě ve svém snění: „Ten Toník Britt mi nejde dnes z hlavy.“

Měsíc vyšel v plné kráse nad Bludnými horami, vrhaje dlouhá stříbrná světla a hluboké černé stíny po úžlabinách a stržích, skalách a lesích. V té pusté divočině setkaly se jasné paprsky pouze s jedinou lidskou bytostí, s opozděným lovcem, jenž ubíral se domů hustým lesem, veden pudem zkušeného dřevorubce. Neboť žádný zlý úmysl nebyl zavedl Britta do Bludných hor; den strávil honbou, puzen onou mocnou nutností, bez které se horal jen zřídka vydá na namáhání tělesné. Za bezvýsledné léčení své ženy musil doktoru Marshovi draze zaplatit; jeho jediná kráva byla prodána, aby sehnal pokutu dvaceti dollarů, do které jej pomsta Calebova byla uvrhla; bez koně bylo orání nemožné, i ač všude byla hojná, krásná žeň, zůstal on s prázdnýma rukama, neboť neměl čeho sklízet. Svízele nejkrutější chudoby přidaly se k strastem, dotírajícím naň celými šiky a zahnaly jej daleko do klenby lesův, kde jej neočekávaně překvapila noc. Lupení bylo celé polito ostrými, stříbrnými kresbami, které zdály se odstávati jako málo zvednuty, od spoust tmavého listí. Ob chvíli zahořel mu v zrak onen smaragdový pablesk, jejž nikdy není viděti na zeleni za dne, an jeví se toliko při světle umělém, nebo v líbezné měsíční nejistotě. Vítr byl čerstvý, ale nestudený, tu a tam zableskla se rosa. Jednou, ale pouze jednou vzpomněl si na divé pověsti, které osídlovaly Bludné hory zlými duchy. Stanul a po těle přejel mu mráz; pohlédl nepokojně za sebe do nekonečných chodeb osamělých lesů. Révoví, visící v pletencích od stromu k stromu kývalo se zvolna sem a tam ve větru. Mihotové stíny tančily závratně všude na otevřených místech, kde světlo leželo na zemi. Šumot a dravý hukot divoké řeky, ukryté kdesi v borovicích, přicházel po větru jako divný, příšerný, lomící se hlas, volající do smutných samot Bludných hor. Obrátil se náhle s ručnicí na rameně a dal se maní lesní houští k domovu. Byl tak zabrán do svých šerých myšlének, že ani nevěděl, jak daleko již ušel; ale jeho pověrčivá hrůza hnala jej dál a dále.

„Dostanu-li se dnes z těchto míst,“ řekl sám k sobě utrhuje révi a ostružiny, jež se mu zaplítaly kolem noh, „co živ se sem už nevrátím.“ Upokojil se poněkud, když stanul na ohromném, vyčnívajícím balvanu a pohlédl přes úzké údolí k velké černé spoustě protější, v kteréž poznal, že jsou to Staré skály. Samo jejich objevení se vzbudilo v něm pocit, že není více sám, a otupilo jeho strach. Usedl na několik minut, dívaje se na obrys hor, které tak dobře znal a které přicházely mu tak divny z tohoto nového hlediště. Jak nizounké se zdály s výšin Bludných hor! Či může to slabounké kmitání tam býti světlem v domku Nathana Whitea? Britt pohledl dále po šerém svahu, kde věděl, že stojí jeho vlastní osamělá, opuštěná chatrč. „Zrovna tam, kam sahá stín Bludných hor,“ pomyslil si v novém návalu hořkosti. Odvrátil oči a nedíval se víc; vrhl se, jak byl dlouhý, do trsů trávy a ostrého kamení a obrátil tvář ku hvězdám. Všechny jeho vzpomínky se mu teď vracely. Někdy v denní práci a klopotě o nuzné živobytí těch všech svých svízelů zapomínal; zapadly všechny v kruté přítomnosti; — ale zde na té osamělé skále, s těmi neobsáhlými prostory nad sebou a s nekonečnými lesy pod nohami pocítil znovu svou opuštěnost. Na zemi nebylo světla, kromě vzdáleného pablesku od ohniště cizího člověka a na nebi jen splývavá tvář měsíce, plujícího zvolna modrou potopou nebes. Bylo mu teprv pětadvacet let; byl mlád a zdráv a silen, ale cítil, že dožil svůj život; zdál se býti tak dlouhý, jak značen byl starostmi a strádáním a ustavičným nezdarem. Jakkoliv málo znal ze života, věděl přece, jak krutý byl život jeho i mezi tou horskou chudinou, mezi kterou byl osudem vržen. „Nebyl jsem šťasten!“ zašeptal sleduje smutným zrakem plující mrtvou tvář měsice. „Od té své macechy, až jsem dorostl; a potom jsem se oženil a postavili jsme si ten domek a začali hospodařit jako jiní lidé; a Karlinina matka dala nám to telátko, které dorostlo na kravku a strádáním a spořením pomohli jsme si k tomu koni od Caleba a zrovna, když chceme s ním začít pracovat, lehne a padne; a potom těch prokletých dvacet dollarů, jež jsem musil zaplatit soudu; a v tom se Karlina rozstůně a chřadne a chřadne, až jsem jako blázen přivedl toho Caleba a on ji otráví svým kořením! — Všemohoucí Bože! kdybych toho ničemu jen jednou do rukou dostal, roztříštím mu lebku, kdyby byl chráněn stem prolhaných, lupičských, velkých porot! Ale on se na věky skrývati nemůže. Vydá účet mně a ne zákonu a on shledá ten rozdíl. Přísahám, že to bude poslední jeho dech.“

Zvedl se s odhodlanou, chmurnou tváří a udeřil, jak mluvil, zaťatou pěstí do ohromného balvanu, jenž stál vedle něho. Kámen, na němž ranou spečetil svou přísahu, byl tvrdší než jeho tvrdá ruka, a z této vytryskla mu krev. Ale on neměl času mysliti na to, vyrušilť jej náhle šustot jiný, než jak bylo jej slyšet větrem. Zvedl hlavu a rozhledl se kolem sebe, očekávaje, že spatří parohy srnce. Tu zaslechne jako lidské kroky. Oči jeho obrátily se mechanicky v stranu, odkud je zaslechl. Asi čtyřicet stop dole pod útesem vyčníval široký výstupek a po něm vinula se úzká stezka vyšlapaná zaběhlým dobytkem nebo těmi, kdož jej hledali; shora bylo ji vidět as na sto kroků, jak bílá měsíční záře padala na ni. Dříve než byl schopen myšlénky, vyšel na stezku zvolna muž, a vytřeštěným zrakem poznal Britt svého nejúhlavnějšího nepřítele. Brittova ruka ležela na balvanu; jeho přísaha vířila mu hlavou; jeho nepřítel přišel nevědomky do jeho rukou. Rychleji než blesk stálo u něho pokušení. Vzpomněl si na výstrahu, která mu dána, když Caleb byl uznán za nevinna, na výstrahu, že pro křivdu domnělou nesmí mu nikdo vlasu zkřivit, ale vzpomněl si také hned na pověst horalskou, že balvany samy od sebe svalují se na zločince v srdci hor. Zde byla příležitost! On vezme život za život, pomstí smrt své ženy a hory budou zase bohatší o jednu pověst, jak ten, kdo ušel spravedlnosti lidské, došel zasloužené odplaty v Bludných horách. Neodolatelná víra v nadpřirozenou moc příšerného místa zmocnila se celé jeho duše. On nevěděl, že Caleb dostal se do „očarovaných hor“ v tak pozdní chvíli jen proto, že chtěl přispěti radou svou nemocnému Gideonu Croftovi; on myslil jen, že tam byl neviditelnými mocnostmi přilákán, aby došel zasloužené odplaty za svůj domnělý zločin.

Pokušení a pevný úmysl byly jedno a totéž. Ruku na balvanu se srdcem tlukoucím jako kladivo, rozevřené, zášti bořící oči, upřeny na blížící se postavu, čekal na osudný okamžik. Tam naproti táhly se ty dlouhé, nízké, tmavé hory, osvětlené pouze měsíční září, neboť světlo v domku Nathana Whitea bylo již uhaslo; tam dole zelo hluboké černé údolí, tam čtyřicet stop pod ním byla úzká, měsícem ozářená stezka na výstupku a nenáviděný muž kráčel bezstarostně po ní. Balvan svalil se s hrozným třeskotem, ozvěna odvětila výkřiku hrůzy, a oba mužové, — jeden uniknuv hroznému nebezpečí, druhý utíkaje před ohyzdným skutkem, který že spáchal, se domníval, — pádili, každý jiným směrem pustým, tmavým podzimním lesem.

(Dokončení.)

Jak drahá bývala smrt.

Z počtů 16. století vyčítá dr. *Zigmund Winter.*

(Dokončení.)

Poslední outrata pohřební byla žebrákům. Těch bývalo v Praze mnoho. „Pátečnich dnův obyčej mívali v houfich ke kupcům i jinam choditi“ a když zvěděli, že pohřeb čí bude, u velikém množství sbíhali se na hřbitovy. V instrukci ouředníků městských roku 1598 stojí: „Ti žebraví lidé, kteří mají znamení (rozuměj cejch nějaký), nemají po ulicích ani domích choditi a štercovati, než toliko při kostelích sedati pod pokutou pardusu, nic méně při pohřbích tolikéž nemají se dáti nacházeti než při tom kostele, kdež se mrtvé tělo pochovává.“ Jakou by jim nosilo platnost, kdyby se byli scházeli při kostele, kdež se mrtvé tělo nepochovávalo, v tom vysvětliti se neumíme.

Kolik dáti žebrákům při pohřbech, na to ovšem nebylo sazby. Dáváno dle měšce, dle srdce. Při pohřbu lazebnice Mariany Hainzové obdrželi žebráci 3 groše; při pohřbu Stera ševce celou kopu.

Povíme-li ještě, že prostý křížek dřevěný na hrob stál jen několik málo grošů a kamenná tabule, na níž byl nápis a rýsování i povydané ozdoby a erby, že stával hromadu kop, byli bychom s podrobným nákladem pohřebním hotovi.

Melichar Liberský, kameník v Praze, dostal za kámen náhrobní roku 1608 od primasa Rakovnického Šimona Žlutického 16 kop 6 gr. miš. „zavdanýho“, mimo to ještě dukát, písař od psaní nápisu na tabuli kamennou 1½ kopy a tovaryši „spropitného co slušného“.

Co ouhrnkem za pohřby vydáno tu nebo tam, o tom laskavému čtoucímu několik příkladů oznámíme.

Nejlaciněji — ovšem pokud nalezli jsme my v rozličných zprávách — pohřeb odbývala v Kouřimi roku 1516 Důra Polévkova. Kantor byl jí dlužen míšeňskou kopu a ona kšaftem mu uložila, aby za to vystrojil jí pohřeb. Až do roku 1528 několik ještě známe pohřbů v Kouřimi za kopu. Trochu dražší byl v témž městě pohřeb Kateřiny Kmentovy roku 1519. V kšaftovní knize (kterouž mi laskavě zapůjčil pan MDr. Špott) stojí psáno o té Kateřině, „že statku jiného nemá krom peřiny, dvou podušek, dvou polštářů, tří prostěradel, z toho po smrti její aby hospodyně peřinu speněžila a pohřeb zapravila“. Tehda cenívali peřinu ve dvou i třech kopách, i protož byl pohřeb za peřinu v Kouřimi ne právě nejlacinější.

V Rakovnice stál pohřeb slušné měšťanky konec století šestnáctého 15 až 20 kop. V první polovici století následujícího učiněn byl za člověka zabitého tento náklad: Za rakev 1 rýnský 20 kr., panu děkanovi 1 rýnský, žákům tolikéž, za prostěradlo a svíce 1 rýnský, nosičům 30 kr., za umytí 24 kr., hrobníkovi 30 kr., za kříž a vodu svěcenou 12 kr., ouhrnkem 6 rýnsk. zl. 28 kr.

V Berouně r. 1518 platilo se za pohřeb Kyseličky, měšťanky, podle nejstarší knihy archivu Berounského takto: „Kněžím 8 gr., žákóm 6 gr., kumpanóm 1 gr., mendíkóm od svěc 2 gr., zvoníku 6 gr., za ciechlik 40 gr., za libru svěc 10 gr., hrobníkovi 11 gr., Tomáškovi od obsýlání bratrů k pohřbu 1 gr.“ Summou tedy 82 groše čili kopa 22 groše, z čehož by snad znáti bylo, že na začátku století pohřby po venkovských městech za kopu, 2 kopy nebyly vzácnými a že snad kopa, dvě kopy býval náklad na skrovný pohřeb dostatečný. O sto let později ovšem nebylo už lze za kopu spraviti nic kloudného. Byltě, jakož svrchu schválně uvedeno, pohřeb člověka v poli zabitého, neznámého počítán v šesti rýnských.

V Praze známe nákladů pohřebních něco více a přerůzných. Uvedeme jen charakteristické z nich. V polovici století stál pohřeb bradýřův (1564) 13 kop 19 grošů. Pohřeb Jana Pihavého, mydláře, pána dvou domů Pražských, dvou chmelnic, byl roku 1571 za 35 kop. V tuž dobu dáno za pohřeb Jana z Hvozdu, jinak Koníka, sládka dosti možného, 27 kop. Za to pohřeb bohatého měšťana Koralka byl roku 1599 pořízen za tři sta čtyřicet čtyři kopy míšeňské, což jest na onu dobu slušný kapitál! A tak nákladné pohřby nebývaly u bohatých lidí vzácnosti. Pohřeb radního pána od Háje roku 1602 stál nad 100 kop, na pohřeb radního Rudnera, sladovníka, roku 1610 naloženo skoro 60 kop; pohřeb ševce Stera, často vzpomenutého, stál roku 1595 kop 64.

V těch nákladech postřehujeme ovšem ihned, že v Praze pohřební outraty čím dále dražší byly. Rozdíly v těch vysokých cenách pak souvěkých vyloží se, jako svrchu kdes pověděno, měšcem, srdcem pozůstalých a tu dodáváme k tomu i chlubivostí některých lidí.

V těch věcech není do dnešního dne změny v lidech. Mnohý by se věru rozumně uskrovnil při nákladu pohřebném, poněvadž má mělký sáček — ale neučiní toho, boje se, co by tomu lidé řekli. Takový bláhovec jest ovšem ještě nejnevinnější. Ale co říci o těch, kteří schválně s nádherou vystupují na ulici, aby lidé se podivovali. Mrtvola jim prostředkem k chloubě. Není pak divu, že všech těchto lidiček a ohledů ujímají se spekulanti a se směšnou obřadností strojíce pohřby jako divadelní průvody dobře a nemálo vydělávají.

Na konec přicházíme ke kapitole smutné — k pohřbům nejlacinějším. Někdy tělo chuďasovo odnesl hrobník — obzvláště když hojnějšími nemocmi lidé v Praze promírali — odnesl je prostě, bez kantileny, žalmů, kněze a mše. — Roku 1599 to zakázáno. Stojíť psáno v instrukci úřadu šestipanského: „Hrobník nemá žádného mrtvého těla ze žádného domu nikdež bráti, pochovávati, ani toho, kdyby kdo z kterého domu mrtvé tělo na ulici vynésti dal, se dotýkati pod pardusem; než jestliže by chudej umřel a neměl-li by co od pohřbu dáti, budou úředníci povinni k tomu prostředku při kněžích a žácích vyhledávati, aby to tělo pochováno bylo, byť mělo i něco z obecního vynaloženo býti.“ (Lib. rer. mem. 326. fol. 66.)

Hrozno jest, čteme-li, jakož o tom při jiné případnosti do Osvěty zprávu jsme dali, že chudí lidé, nemajíce odkavad vzíti na náklad k pohřbení, mrtvá těla nočně na břehy a jiná místa vynášeli, vědouce o tom, když je psi do rána nerozsápou, že je milosrdný úřad městský přece některak „schová“. To byl pohřeb zhola za darmo. Ale byl děsný. I proto právě vznikla roku 1598 ona funerní taxa, kterou jsme do několikráte citovali a v níž hned v úvodě se uznává, „že skrze nesmírné náklady, když se pohřbuje, lidé k velikým chudobám přicházejí“. V té sazbě nařizuje se, aby od nejchudšího, kde není co vzíti, nic nebralo se. Ostatní pak sazby usazeny tak, že faráři Pražští jimi nebyli by zbohatli. Při tom přísně kázalo se, že „úředníci a kostelníci (toť byli měšťané kostela správcí a nikoliv kostelní sluhové) jedné každé osady se zavazují, aby k tomu přihlídali a lidi obtěžovati nedopouštěli.“

Z přítomného pojednání lze snad postřehnouti i způsob, kterak se dělo pohřebování obyčejné. Kterak nákladné bývalo u lidí urozených, o tom na poučenou vybrali jsme příklady dva. Jeden venkovský, druhý pražský. První zpráva jest docela nová, neznámá, druhá vytištěna v životě Viléma z Rožmberka.

Roku 1579 umřel v Praze Jan starší Lobkovic, purkrabě, 8. máje přivezli ho do Horšova Týna v cínové truhle a strojili se pochovati ho pod oltář. Slavný venkovský pohřeb konali takto. „Vyšlo se za předměstí Pražské k silnici k Čečovicům. Napřed řemeslníci a cechové, jakž ti od starodávna, kde kteří v takových processích chodívali, s svými postávníky. Za postávníky z toho cechu tovaryši šli, pak mistři až do starých dvouřadně, každý v své ruce černú svíci majíc. Za nimi šli žáčkové s černým křížem též dvouřadně až do rectora a cantora, za těmi hned mladší z literatů a sousedů z řeholí, též i starší obecní pořádkem se svícemi. Hned za těmi šli pan purkmistr a páni v pláštích černých též dvouřadně s fagulemi smolničnými, v kteréžto jedné každé erb J. M. páně maličkým dílem udělaný přibitý visel; mezi nimi šli některé osoby z Tachova z prostředka radního jsouc vyslaní též s fagulemi, hned za nimi nesen byl kříž veliký černý s znamením umučení Pána Krista před kněžstvem. Ten kněži s svěcemi též dvouřadně následovali. Za nimi opat teplický infulatus jmenem Joannes Muriregius. Za kněžími šlo starců 60 osob v černých kuklách, každý z nich majíc faguli v ruce s erbem J. M., mezi těmi pak vezeno bylo tělo mrtvé, kteréž teprve před branou skládalo se a nesli odtud osoby z ouřadu a někteří z stavu rytířského až do kostela. Prvního dne zpíval se zádušní nešpor a vigilia. Nazejtří summa pro defunctis s vyhlašováním slova Božího; po mši conduct a tělo na marách před oltářem pod vysokým dřevěným svícnem leželo. Potom složilo se v sklípku. Nařízeno bylo, že větší díl poddaných panských z vesnic k pohřbu se sešli a stáli od toho místa, na kteréž se vyšlo, až k městu dvojřadně. Naposled Krištof mladší z Lobkovic, Vilím bratr mladší a paní Alžběta, paní manželka J. M. s pannami. U kostela stanuli řemeslníci a nevešli do kostela, než skrze ně tělo neseno.“ (Kniha z Horšova Týna fol. 44.)

Tenť slavný pohřeb na venkově. V tom už světle viděti, že naši otcové venkovští parádu pořizovati umívali. V Praze byla ovšem větší a to tím, že bylo na to lidí všelikterakých hojněji, a koho v Praze nebylo, komandovali ho na pohřeb, bylo-li k tomu drobet práva. Jen pozorujte slavný pohřeb p. Vil. z Rožmberka 26. octobris

1592. Tělo páně vladařovo vyzdviženo z kostela sv. Jiří s touto slávou: Nejprve šla pacholata jesuitská, za nimi choralisté hradu Pražského; po nich bratrstvo Matky boží se zelenými voskovými svícemi. Potom bratrstvo s červenými svícemi. Za těmi vážně kráčelo katolické kněžstvo římské u velikém počtu se žlutými svícemi, mniši od sv. Tomáše, sv. Jakuba a ze Strahova. Po obou stranách podle nich kráčeli chudí lidé a poddaní Rožmberští nad 2000 osob „v kápích s vindlichty“, na nichž zavěšeny byly erby Rožmberské. Za kněži šli sluhové Rožmberští a zemané i panští ouředníci. Hned po nich šli císařští muzikanti, za nimiž kráčeli zámečtí Pražští kanovníci se žlutými svícemi. „Po nich šel opat strahovský se svou ozdobou a korunou a dvěma levity jej následujícími; za ním i berla biskupská nesena. Za nimi čtyři praporci nebo korouhve a čtyři koňové následovali. Potom kůň oděný černým aksamitem s pěti erby krumplovaným dílem. Za tím nesena korouhev erbu hlavního domu Rožmberského s koněm a jízdným zbrojným na něm sedícím a okolo něho zlaté rouno z černého damašku. Po tom šel ještě jeden kůň nádherně vystrojený, za ním korouhev smutková z černého duplovaného taffatu a opět kůň oděný černým suknem. Ti, kteříž korouhve nesli a koně vedli, všecko byli vzácní páni. Též urození pánové nesli v následující řadě jeden pozlacené ostruhy, jiný meč, třetí helm, čtvrtý štít a poslední zlaté rouno na černém polštáři aksamitovém. Po nich nesena mrtvola od několika a třiceti rychtářů s aksamitovým dekem, na němž stříbrohlavový kříž vyšit i erbů Rožmberských šest přivěšeno. Podle těla šli průvodem císařští drabanti a harcíři. Za tělem příbuzní mužského pohlaví s množstvem ouředníků zemských a rad císařských a dvorské čeládky kráčelo. Po nich „francimor“. Ale ne hned. Před ženskými šli páni někteří v smutku oděni jakožto čestný předvoj dámský. Paní vdovu vedli dva páni právě tak jako hned za rakví dva rytíři vedli Petra, bratra nebožčova. Rovně tak ještě leckterás paní a slečna pohřebního průvodu měla po svém boku statečnou oporu mužskou na svoje umdlévání a kvílení. Ten velikolepý průvod scházel zvolna po stupních na Malou stranu do kostela sv. Tomáše. Tu v chrámě mluvil jesuita a vigilii konal po něm opat strahovský. Uprostřed chrámu černým suknem ověšeného postaveno bylo castrum doloris čili „hrob truchlivosti“, s mnohými svícemi, z nichž 24 byly veliké „parunkvé“ ztloušti ruky. Na každém oltáři čtyři svíce hořely a na oltáři hlavním stkvěly se čtyři veliké erby růže pětilisté držené dvěma medvědy.“

Že při velikých pohřebních slavnostech ledaco bývalo už před třemi sty lety jalově divadelní, o tom nejlépe poučíš se v kalendáři „Veleslavínově“, kdež líčí se, kterak slavili sousedé a ouřad Starého i Nového města pohřební památku nebožce krále Vladislava v kostele před Týnem. „Tu přinesli máry z domu farního přikryté aksamitem černým a kříž zlatohlavový s erby, ozdobivše to mnohými svícemi; přinesli pak pan Burian Lazar korunu, jiní žezlo, jablko a meč, vše jen na oko k této slavnosti zhotovené —“

V průvodě pak nesl mistr Jan Pašek z Vratu meč dřevěný postříbřený; purkmistr hrdina korunu, o níž nepraví se, byla-li z papíru pořízena nebo z plechu, a Hlavsa z Liboslavě nesl žezlo a Jan Nastojte, radní pán, nesl jablko pozlacené. Hle! divadelní requisita — na oko.

Z básní Frant. X. Šaldy.

Niké.

Jak býci trávy ostré šťávou spití
se ženou muži bojem slepí k seči,
kde polnic hlahol v štítů třesku ječí,
kam v křiku divém, řevu vše se řítí.

Boj, vřava! Psů jak v noci děsné vytí
zní lidí křik, těl pád, vždy zmatek větší,
jím Ares štěká, dáví muže v léči,
jím Pallady se štít a přilba nítí.

Tma z Hádu, která duše žere, valí
se kolem, k Olympu již chtivě vstává,
kde Zeus na boj lačně hledí z dáli.

A z ruky jeho, v níž moc je a sláva,
teď Niké skočí krásy svojí ve plápolu
a křepce stoupá v boje vřavu dolů!

Řecké váse.

Ta vůně, která z kraje smalty tvojí
vzduch blahým vznětem, váso stará, sytí,
že souzvukem se chvěje, planc, svítí,
je Olympem, kde staří bozi stojí.

Ať svět se s světů jiných kalem pojí,
jen v tobě spí taj celý, velký žití,
vzruch, síla, mládí jas i lásky spití
v tvé vůni, která bohy, světy zhojí.

Než v noci věčné temno věk náš shnilý
jak vše se sřítí k neznámému cíli,
dej, tvůj ať svit se ke mně, kráso, schýlí.

Ó zař mi vždy, ať zřím tě ve snů chvíli,
ať v vášni velké, v dívčím oku vzňatém,
ať pravdou jsi či sladkým fantasmatem!

*

V cirku.

Plá slunce vedrem cirku písek žhavý,
a prach a pára, jež se z něho zvedá,
na slonů hřbety černé, tuhé sedá,
jichž kroky těžké brázdí písek plavý.

Jich těla obrovská a žárem hnědá
a mučená much děsně žravých davy
jdou cirkem teď v rhytmickém kyvu hlavy
jak visionů v poušti těla bledá.

Tak jdou jak jindy chodili pít k zdroji,
kdy plála noc a lvové v slujích řvali
a měsíc zářil, Afriko, v poušť tvoji!

A teď o tobě, Afriko, sní v dáli
a řev jich, veliký a neskonalý,
jak samum mystický se cirkem valí...

Pozdě.

Napsal *Octave Feuillet.*

(Pokračování.)

Pokračování denníku Bernardova.

Paříž, v únoru 188*.

Můj život bude beze všeho odporu jeden z nejdivnějších v celé naší době!... Kdybych byl v něm pouhým divákem, bavil by mne nesmírně již tak: poněvadž jsem však hlavní jeho osobností, baví mne tím více.

Teď jako před desíti lety žiji v jakési krisi: krise ta jest zajímavá a já nemohu odolati touze stanoviti dojmy, kteréž ji provázejí: snad teď jsa již dospělejší budu moci obohatiti tyto stránky několika reflexemi filosofickými, které budou míti jakousi cenu.

Jenom něco málo o smutné minulosti, o které budu vždycky mluviti jenom s úctou. Se svou první ženou nebyl jsem šťasten, a ona nebyla šťastna se mnou: ba je mi jí srdečně líto při tom pomyšlení, že snad její mladý život zhuben byl zármutkem. A přece nevím, co bych si vyčítati měl. Ona měla víru a já ji neměl, to je vše. Jedinou mojí vinou bylo to, že jsem netušil, jak smutné následky musí míti sňatek dvou lidí, kteří se dívají na život tak různým způsobem, z nichž jeden vidí v životě dar boží a druhý dílo náhody; z nichž jeden považuje život za zkoušku a přípravu k životu jinému, druhý za nahodilé dobrodružství, v němž hlavní věcí jest požitek. Ovšem že při tomto různém stanovisku svém musí každý jinak života užívati.

Nemluvme více o tom.

Jestliže moje první žena mne zarmucovala, druhá mne jak náleží baví. Víry nazbyt nemá, spíše vědomostí. Ví nekonečnou spoustu věcí: ale obávám se, že je dostatečně nestrávila. Pokračuji s dobou a pročetl anebo aspoň prohlédl jsem dotyčné autory, takže mohu ji stopovati v jejích theoriích filosofických. Zdá se mi však, že jich zneužívá a že jejich logiku žene trochu daleko. Pro každý svůj čin, pro každou svou choutku, budiž ona jakákoliv, má po ruce učený doklad. Tuším, že až do smrti smáti se musím odpovědi, kterou mi dala brzy po naší svatbě, když jsem před ní vyslovil přání míti syna: neboť, přiznávám se, že její chování mne poněkud překvapilo.

„Milý příteli,“ pravila ke mně, „v tom ohledu na mne nepočítejte. Mateřství jest povinnost, kterou nám příroda ukládá ve svém vlastním prospěchu. Vy víte přece, že jsem naproti zákonům přírodním pravou revolucionářkou. Moje zásady, které se ostatně velice podobají vašim, jak se aspoň domnívám— záležejí v tom, vybírati si ze života pouze příjemnosti a vyhýbati se pokud možná každému utrpení. Příroda připojila ke každému krutému zákonu svému zároveň nějaký požitek, abychom spíše se mu podrobili. Tak rovněž bolestem mateřským předeslala rozkoš. Duch svobodný užije rozkoše a vyhne se všemu ostatnímu. Vy mi na to řeknete, kdyby každý smýšlel jako já, že by byl konec světa. Věřte mi, že by mi to bylo úplně jedno. Hlavní starostí přírody, jak víte, jest zachovati druh: o jednotlivce se nestará. Nuže, já jdu ještě dále, já pohrdám i jednotlivcem i celým druhem!“

Ovšem, že učený hovor tento zakončila roztomilým úsměvem, který jí na tvářích vykouzlil důlky.

„A pak, milý příteli,“ dodala s pravou ženskou gracií, „mateřství je hrob krásy. Vy pravíte, že jsem krásná. chci jí tedy zůstati!“

A věru že zůstala velice krásnou; ale obávám se, že nešetřila si tu krásu pouze a výhradně k vůli mně. Umínil jsem si, že budu vždy pozorovati život raději se stránky příjemnější, a proto vypráveti budu o této delikátní věci se vší možnou šetrností.

Po naší svatební cestě, při níž mne Sabína často svým vzácným vzděláním velice překvapila, usadili jsme se v Paříži, což mně bylo nadmíru milé. Obával jsem se však, že má žena rozhodla se pro Paříž pouze k vůli mně a že si těžko zvykne tomu pařížskému víru, na nějž její vážná a uzavřená povaha byla, jak se zdálo, málo připravena. V té věci způsobila mi Sabína překvapení, které mi bylo zprvu velice příjemné. Pustila se do toho pařížského života, jakoby v něm byla odjakživa. Ba co nevidět se mi zdálo, že se žene do něho s ohněm poněkud přílišným, a bezděky srovnával jsem ji v duchu s jeptiškou, která uprchla z kláštera a která s plnou chutí užívá radostí, o nichž tak dlouho marně snila. I vzpomněl jsem si — snad trochu pozdě — s jak neobyčejnou zvědavostí se mne kdysi slečna Tallevautová vyptávala na našich lesních procházkách na zábavy a vyražení šťastných Pařížanů. Nyní užívala sama těch zábav a těch vyražení a sice pila z toho poháru rozkoše plným douškem, jakoby jej chtěla až na dno vyprázdniti. Hostiny, bály, divadla, dostihy, salonní komedie a vůbec zábavy všeho druhu, které mohou baviti ducha, smysly nebo ješitnost, vyhledávala s pravou vášní a hledá je až posud. Není to u ní tupé opojení všední Pařížanky: u ní jest to zřejmý plán poznati a zažíti, dokud je zde na světě, všecky příjemné nebo aspoň zvláštní dojmy, které člověku jen poněkud jsou přístupny. Tento plán provádí systematicky s ocelovými nervy a železnou vůlí. Má žena jest sfinx, jest zjev vysoce zajímavý, který jsem studoval od počátku s interesem, k němuž — proč bych se nepřiznal? — mísil se často nepokoj. Neboť všiml jsem si, že tato zvláštní žena, místo aby čerpala v studiích a ve vědění, jako její výtečný a ubohý poručník, jakousi idealní víru, jakýsi vznešený mysticism, vybrala si ze všech vědomostí těch jen trpkou negaci, jen hluboké pohrdání s každým zákonem ať již božským nebo lidským. Tázal jsem se, co by činila při své bezuzdné logice tato vášnivá žena, kdyby měla volnou svobodu. Tázal jsem se, kde by se zarazila tato nenasytná zvědavost? ... Hlavně však jsem se tázal, zdali v ohledu lásky spokojila by se se mnou?

Moje žena mne předešla a odpověděla mi na tuto otázku sama od sebe.

Příčinu k hovoru takovému zavdala příležitost dosti nepatrná. Dával se poprvé jakýsi kus se Sarou Bernhardtovou a má žena, která nevynechá ani jedinou z podobných slavností, mi uložila, abych jí za každou cenu opatřil loži. Ale nešlo to. Přiznám se, že jsem se příliš o ni nestaral: má žena honí se neustále po svých zábavách ve dne v noci, takže i mne, starého světáka, který přece jest zvyklý několik nocí nespati, život takový počínal unavovati. Můj lékař mi radil, abych se trochu šetřil. Těšil jsem se tedy, že strávím nějaký večer doma a hlavně že jej strávím se svojí ženou, jejíž hrozná krása mně nepřestávala mocně vábiti.

Po obědě, když jsem viděl, že jest mrzutá a nemluvná, šel jsem za ní do jejího boudoiru, kde praskal v krbu veselý oheň, a nabízeje jí dvorně cigaretu tázal jsem se:

„Dnes nejdete nikam, drahoušku?“

„Kam bych šla? Celá Paříž je v divadle, jenom my ne! ...“

„Věříte mi, že nezávidím celé Paříži? Naopak celá Paříž měla by záviděti mně, že zde mohu s vámi seděti.“

Ona si lehla na pohovku; pak se na polo vztyčila a změřivši mne svým co možná hrdým a chladným pohledem pravila:

„Dovolte, milý příteli, mně se zdá, že mne ještě milujete?“

A když jsem místo vší odpovědi udiveně na ni pohlednul, pokračovala.

„Opravdu?“ tázala se. „Ale jděte ... Já vás již nemiluji ani za mák.“

Na to lehla si opět zcela klidně na svou pohovku a dodala:

„Pravím vám to, milý příteli, proto, poněvadž od nějakého času pozoruji, že se stáváte žárlivým. Nerada bych, abyste byl směšným ... Mimo to pozoruji, že mne všude následujete jako můj stín ... to je zbytečné; zdá se mi, že i vaše zdraví tím trpí. Řekla jsem vám, jak o té věci smýšlím, a teď můžete si trochu odpočinout! Jděte!“

„Děkuji vám za vaši laskavost!“ pravil jsem k ní. „Ale, prosím vás, vyslovte se poněkud určitěji ... Chcete tím říci, že se mám od této chvíle zříci veškerých půvabů vašich?“

„Ovšem.“

„A což vaše věrnost, kterou jste mi povinna?“

„Věrnost, kterou jsem vám povinna? Jak to myslíte, milý příteli? Snad proto, že jsme ji sobě navzájem slíbili před oltářem Boha, v něhož ani jeden ani druhý nevěříme? Ale jděte ... Vy nejste dítě a víte velmi dobře, že takový slib jest pouhá formalita a nic více ... Společnost až posavad tuto formalitu žádá, a bez ní není sňatek možný. Bez ní vás nikdo nepřijme do svých salonů, bez ní nedopřeje vám společnost klidné chvíle. Co zbývá jiného nežli se jí podrobiti ... ale řekněme si pravdu, milý příteli, co pak jest sňatek mezi lidmi, jako jste vy a já? Víte dobře, že jest to pouhý spolek, který lidé spolu uzavírají jako obchodníci, poněvadž v něm vidí svůj prospěch. Tu a tam ozve se v něm také trochu sympatie, nebo lásky, jmenujte to jak chcete, ale říci, že základem manželství jest věčná láska téhož muže k téže ženě a téže ženy k témuž muži, jest hotový nesmysl, neboť láska taková byla by nepřirozená.“

„Milá Sabino,“ odvětil jsem, „s vámi se opravdu nelze nuditi. Je-li člověk starší jako já, usíná někdy večer u krbu ... Je to neslušnost, které se dojista nemusím báti, dokud mne budete tak příjemně baviti.“

„Jsem vám povděčna, milý Bernarde,“ odpověděla mi, „že pojímáte tak moudře a vesele, co jsem vám právě řekla ... Nějaký hlupák by se na vašem místě zlobil ... Přiznám se, že jsem byla ve formě poněkud příkrá ... ale mrzelo mne to, že jsem nemohla do divadla ... Proč jste mne tak rozmazlil?“

„To vše, drahoušku, co jste mi dnes večer řekla, byl tedy žert, není-li pravda?“

„Ale ne, milý příteli, žádný žert. Stojím na všem, co jsem řekla ... jenom ten mrzutý tón byl zbytečný ... Ostatně řekla jsem vám upřímně svoje smýšlení, tak aby manželství bylo pro nás tím, čím bylo osvíceným duchům minulého století, totiž ctihodným pavillonem, v němž každá strana má úplnou volnost! Jsme přátelé a doufám, že jimi zůstaneme ... ale milenci? a pořád? Je to přirozené? Je to možné? Víte dobře, že ne. Eh co? Nač bychom se vzájemně klamali bídnou komedií? Jediný způsob rozumný a důstojný, jakým spolu žíti můžeme, jest ten, abychom dále užívali výsad, jakých nám manželství ve společnosti zjednává a zároveň abychom každý žili docela volně ... Hleďte, milý příteli, to je ta pravá filosofie života vůči společnosti jako přírodě: užívati výhod, kterých nám poskytuje a zároveň vyhýbati se povinnostem, jaké by nám ráda ukládala.“

„Má zlatá,“ odvětil jsem, „vy máte příliš velikou důvěru k mému žaludku, jestliže se domníváte, že může stráviti všecky vaše theorie, které jste právě přede mnou rozvíjela ... Jsem člověk příliš prostý, než abych se odvážil vyvraceti názory, spočívající na studiích tak hlubokých ... A proto dovolte, abych vám políbil ruku a přál vám dobrou noc.“

Na to jsem odešel. Mohu říci, že můj odchod v situaci tak choulostivé byl velice vhodný a že dělal důstojný dojem.

V takovém asi tónu bavili jsme se onoho rozkošného večera a takový zůstal poměr náš až posud. Oba chováme jakési tajné nepřátelství, téměř jakousi nenávist naproti sobě, ale nenávist ona skrývá se jak může ve formě příjemné ironie. Až posud žijeme pohromadě a to snad proto, že tak málo pohromadě jsme. Buď jak buď, od této chvíle jsem téměř přesvědčen, že moje druhé manželství bude zrovna tak nešťastné jako první, jenom nebude-li horší. Ale tenkráte mám tu sladkou útěchu, že moje sokyně dovede se bránit: není to, jako byla moje žena první, povaha tak jemná a citlivá, že se člověk zdál surovcem, když ji sebe méně zarmoutil. Má-li tedy již manželství býti zápasem, je to ještě štěstí, bojuje-li člověk se stejnou zbraní. To vědomí dodává chuti k boji a odvahy... Štěstím to ovšem nazývati nelze, ale je to přece život, a to je také něco!

30. března.

Včera večer bavil jsem se velmi dobře. Ale budu vypravovat po pořádku.

Podle toho, co mi tehdáž moje žena řekla, očekával jsem, že mi toho neb onoho dne nastane zápas ne zrovna o život, ale o čest. Hleděl jsem si namluviti, jak mi má žena radila, že naši roztomilí předkové z minulého století měli pravdu, když se jeden o druhého nestarali, ba když si navzájem svěřovali svoje manželské eskapady. Ačkoliv jsem se vyzul z mnohých předsudků, přece nemohu se povznésti až k tomuto stupni filosofie. Uznávám, že podle dobré logiky má moje žena pravdu ve svých theoriích o manželství. Má pravdu, že láska jediná a ustavičná téhož muže k téže ženě a naopak jest věc nepřirozená. Nelze upírati, že pouze víra dovede věrnost manželskou učiniti věčnou a to z té příčiny, že nepožehnává při sňatku pouze prchavé spojení dvou těl a dvojího ducha, nýbrž že váže k sobě, jak tvrdí, dvě nesmrtelné duše. Rovněž jest věc jistá, že mezi dvěma upřímnými materialisty, jako moje žena a já, manželství pozbývajíc základu náboženského, jest pouhou společenskou smlouvou a že se tudíž zdá docela rozumné, když se oba manželé přátelsky dohodnou, čeho užívati a čemu se vyhýbati budou. Ale to vše jest vědecky správné. Ale naproti tomu jest také pravda, že procedura vědecká nehodí se pro všecky poměry života, zvláště ne pro otázky mravní... Před čtrnácti dny namluvil jsem si pomocí logiky, že theorie mé ženy jsou zákonně správné a že jako ona budu se dívati na život se stanoviska povzneseného a že přijmu tu smlouvu o vzájemné volnosti, kterou mi nabídla. Ale když jsem se chystal oznámiti jí svoje rozhodnutí, uvízla mi slova v hrdle, poněvadž při vší logice jsem cítil, že bych se dopustil hanebné zbabělosti. Jsouť rozhodně některé předsudky, kterých se nikdy nezbavím, a tak zůstanu vždycky v některém ohledu duchem slabým.

Včera večer bylo totiž u staré vévodkyně divadelní představení, které se skládalo z živých obrazů, v nichž moje žena měla míti několik úloh. Její skulpturální krása hodí se znamenitě k takovým produkcím. Já s ní nechodím již tak horlivě do společnosti jako jindy, ale někdy provázím ji přece, abych věděl, co se děje. Od onoho pokynu, který mi nedávno laskavě dala, nemohl jsem pochybovati, že má v hlavě nějakou lásku, a chtěl jsem zcela přirozeně se dověděti, koho vlastně miluje. Nebylo to nic těžkého.

Moje žena, která viděla, že jsem byl do ní náramně zamilován a která mnou za to nyní pohrdá, soudila, že k vůli mně nemusí se tuze zdržovati. — Při jednom z velkých vyslanectví sídlících v Paříži jest mladý princ, velmi krásný, který se nějaký čas paní de Vaudricourt dvoří. Věc ta není žádným tajemstvím. Setkávali se spolu na procházkách, v bálech, v divadle i za mým vlastním stolem tak často, že jejich poměr neušel ani oku manžela. Nicméně pokud mohu býti v těchto otázkách spolehlivý, zůstává až posud poměr ten v mezích obyčejné koketerie. Musím říci, že nemám prince rád. Ne snad, že bych byl na něho žárliv, ale nelíbí se mi. Je to muž velké postavy, pleti snědé; oči má veliké jako scarabeus a dlouhé svislé kníry, na něž zdá se býti zvláště hrdým: mimo to ukazuje zuby ve věčném úsměvu zrovna jako baletky. Nelze pochybovati, že jest sám sebou úplně spokojen.

Princ vystoupil také v několika obrazech, v nichž jeho pěkná postava, jeho nádherné kostumy, jeho bělostné zuby pod černými kníry získaly mu všeobecného uznání. — Na konci objevil se s mojí ženou ve skupině představující Juditu a Holoferna. Když se zvedla opona, bylo viděti, kterak Judita v jedné ruce držíc šavli, druhou se opírá nakloněna o lože Holofernovo, zkoumajíc nežli udeří, zdali vůdce nepřátelský pevně usnul. V té chvíli byli oba dva velice krásní: má žena kladoucí bílou svoji ruku na kůži medvěda, kterou lože bylo prostřeno, a upírajíc své velké divoké oči na svoji oběť, i princ na rtech s úsměvem, který mu vykouzlil sladký sen, se zlatými náušnicemi a vousy zapletenými podle mody assyrské. Obraz ten se tak líbil, že se musil opakovati.

Já byl v kulisech, kde jsem vykonával úřad režiséra. Z tohoto výhodného místa viděl jsem, nebo aspoň se mi to zdálo, že v té chvíli, kdy opona padala, tváře Judity a Holoferna již dosti blízké se ještě více přiblížily.

V nejbližší chvíli byl jsem tak šťasten, že jsem mohl prokázati princi malou službu. Měl jsem mu pomoci v odpínání assyrské brady, kterou měl mnoha stužkami připevněnou. Chopil jsem se ochotně nůžek a přestříhl jsem stužky: ale zároveň v jakési roztržitosti ustříhl jsem princi jeden z jeho dlouhých knírů. Omlouval jsem se, jak jsem mohl. Ale on vyhlížel s tím jedním knírem tak komicky, že jsem se při všem omlouvání nemohl zdržeti smíchu. Jaký div, že princ omluvu moji nepřijal. — Dnes ráno bili jsme se v Meudonu a já ho bodl do ramena. Souboj náš velice bavil obecenstvo a, jak se zdálo, mrzel moji ženu.

10. dubna.

Nic nového. Pořád táž krásná domácnost slazená vzájemnou důvěrou. Moje žena přemýšlí o pomstě a to s klidem, který mne věru znepokojuje. Když jsme sami, mívá pro mne pohledy, které nelze nazvati něžnými. Já pak hledím zachovati hlavně před ní úplný klid, neboť řeknu to upřímně, více ji nemiluji. Její pedantický cynismus, její vědecky hájená nemravnost jsou mi z duše protivny, neboť ubíjejí v ní veškerý ženský půvab. Ostatně se svými bezuzdnými vášněmi, se svou přehnanou zvědavostí a přílišným dilettantstvím uchystá mi dojista ještě mnohé zajímavé překvapení, proti němuž mne můj kord asi sotva dovede vždycky ubrániti. Pozoruji, že se spřátelila s jakousi Ruskou, která nepožívá nejlepší pověsti.

Věru byla to ode mne šťastná myšlénka, že jsem svěřil této osobě svůj klid, své jméno a svoje štěstí.

Valmontiers, 20. dubna.

Pod záminkou, že musím nařiditi některé nutné opravy, odejel jsem na týden do Valmontiersu, abych si zde, na čistém vzduchu poněkud oddechnul.

Jak jsem poručil, zůstal pokoj Alietty uzamčen a zapečetěn od toho dne, kdy ji odtamtud vynesli. Dnes vkročil jsem tam poprvé od té doby... Hned poznal jsem slabou ovšem vůni jejích oblíbených voňavek... Ubohá Alietto! škoda, že jsem nemohl, jak jsi si vroucně přála, sdíleti s tebou, mé drahé, ubohé dítě, tu tvoji sladkou víru a žíti s tebou počestně a klidně, jak jsi vždy toužila. Život po tvém boku zdá se mi vedle toho, jak nyní žiju, učiněným rájem! Jaká to hrozná scéna odehrála se v tomto pokoji! Jaké to upomínky! Až posud vidím její poslední pohled, který na mne upřela... byl to divný pohled... jakoby se mne hrozila... A jak rychle zemřela! a jak byl ten ubohý Tallevaut překvapen tou náhlou smrtí její!...

Ubytoval jsem se v tom pokoji. Dlouho zde ovšem nezůstanu, neboť mám v úmyslu podívati se na několik dní do Varavillu. Rád bych viděl opět svoji dceru. Rád bych opět spatřil její drahou andělskou tvář. Po tom všem, co jsem v poslední době zažil, mám toho velice zapotřebí.

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Matce Zemi.

J. V....

V své lůno přijmi nás, ó Matko Země,
až shasne to, co v nás se zove žití,
jak suchý bereš list, neb svadlé kvítí.

Tys dala vše, a vše se k Tobě vrací,
květ neptá se, zdaž znov se porozvije
a list na ňadrech Tvých pokojně hnije.

My nevíme, zda víc jsme, nebo méně,
však Ty jak máť si vlídně vedeš s nimi
a měkce pokrýváš je sněhem zimy.

Z nich jarem necháš nové klíčit sémě —
Ó Matko! — jen jak je, v té žití práci
nech být nás, mřít, — nech čekat spokojeně.

J. V. Sládek.

100 knih vzdělaného člověka.

Známý přírodozpytec sir John Lubbock, který proslul svými podrobnými studiemi ze života mravenců a o kostumech divochů, přednášel nedávno dělnickému spolku v Londýně o lektuře. V této přednášce sestavil posluchačstvu obraz bibliothéky každého vzdělance moderní doby, určil 100 děl, která má každý, kdo dělá nárok na jméno člověka vzdělaného, čísti a znáti.

Reprodukujeme v následujících řádcích tento seznam učeného Angličana, nemůžeme se však zdržeti sem tam některých poznámek, jak samy nám vběhly do péra. Učený přírodozpytec jest jednak přílišným Angličanem u svém výboru, zapomíná na celou řadu nejen menších literatur, nýbrž jest u volbě děl místy tak jednostranným, že to i na Angličana zdá se býti přílišné. Že nezná aneb neuznává za hodny literatury slovanské pro svůj výbor, ani nás neuráží, jsme více méně zvykli takovým beztaktnostem, ač právě teď na př. ruský román hýbe celým vzdělaným světem. Je každému volno opraviti neb upraviti si seznam páně Lubbockův dle svého přesvědčení a dle svých potřeb.

Bibliothéka vzdělaného člověka XIX. věku má dle sira Lubbocka obsahovati bez výjimky tato díla:

1. *Marka Aurelia* Rozjímání.
2. *Confucia* Zásady životní.
3. *Aristotela* Ethiku.
4. *Mohameta* Koran.[1]
5. *Sv. Augustina* Vyznání.
6. *Tomáše Kempenského* Následování Krista.
7. *Pascalovy* Myšlénky.
8. *Spinozův* Traktat theologicko-politický.
9. *Butler*: Analogia.
10. *Jeremiáš Taylor*: Svatý život, svatá smrt.
11. *Klebe*: Rok křesťanský.
12. *Bunyan*: Pouť křesťana.[2]
13. *Aristoteles*: Politika.
14., 15. *Plato*: Fedon a Republika.
16. *Aisop*: Bajky.
17. *Demosthenes*: Řeči o věnci.
18. *Lucrecius Carus*: Díla veškerá.
19. *Plutarch*: „ „
20. *Horatius*: „ „
21., 22., 23. *Cicero*: O povinnostech, o stáří a o přátelství.
24. *Homer*: Díla veskerá.
25. *Hesiod*: „ „
26. *Virgilius*: „ „
27. Nibelungy.[3]
28. *Malory*: Smrt Arturova.
29. *Mahabharata* u výboru.
30. *Ramayana* „ „
31. *Firdusi*: Šach Nameh.
32. *Ši-king*: Písně.
33., 34. *Ayschil*: Prometheys a trilogie Atreovců.
35. *Sofokles*: Oidipa.
36. *Euripides*: Medea.

---

[1] Divíme se velice, proč ne bibli též a evangelia?

[2] Český čtenář může klidně místo díla Bunyanova položiti sem Komenského „Labyrint světa“, který zajisté slavnému dílu Bunyanovu nezadá.

[3] Místo těch může si český čtenář napsat naše rukopisy, pak srbské a ruské zpěvy bohatýrské, jakož i naše Písně národní.

37. *Aristofanes*: Rytíři.[4]
38. *Herodot* (celého).
39. *Xenofon*: Anabasis.
40. *Thukydides*.
41. *Tacitus*: Germania.[5]
42. *Gibbon*: Úpadek císařství římského.
43. *Voltaire*: Dějiny Karla XII.[6]
44. *Hume*: Dějiny Anglie.
45. *Grote*: Dějiny Řecka.[7]
46. *Baco*: Novum organum.
47., 48. *Mill*: Logika a ekonomie.
49. *Darwin*: Vývin druhů.
50. *Smith*: O bohatství národů.
51. *Berkeley*: O poznání.
52. *Descartes*: O methodě.
53. *Locke*: O intelektu.
54. *Lewes*: Dějiny filosofie.
55. *Cook*: Cesty.
56. *Shakespeara* Díla veškerá
57. *Miltona* „ „
58. *Spensera* „ „
59. *Scotta* (poesie) „ „
60. *Wordsworthe* „ „
61. *Popeho* „ „
62. *Southey*[8] „ „
63. *Dantea*[9] „ „
64. *Longfellowa* „ „
65. *Goldsmith*: Vikář Wakefieldský.
66. *Swift*: Cesty Gulliverovy.
67. *De Foe*: Robinson Crusoe.
68. Tisíc a jedna noc.
69. *Bosvell*: Život Johnsonův.
70. *Burke*: Spisy vybrané.
71. *Addison*.
72. *Hume*.
73. *Montaigne*
74. *Macaulay*.
75. *Emerson*.
76. *Molière*.[10]
77. *Sheridan*.
78. *Carlyle*: Dějiny revoluce francouzské.
79., 80. *Goethe*: Faust a Vilém Meister.
81. *Marivaux*: Život Mariany.
82. *Thackeray*: Romány
83. *Dickens* „
84. *Kingsley*: Romány.
85. *Scott* „
86. *Bulwer* „

Chybí do stovky ještě čtrnáct spisů! Možná že snad sir Lubbock u některého z autorů, jako u Shakespeara na př. počítal víc kusů aneb u románopisců více románů. Avšak i z toho, jak jsme věrně citovali, vidí laskavý čtenář nesmírnou jednostrannost celku, která by se ani nevyvážila, i kdyby chybujících nám čtrnáct čísel doplnil si každý zcela dle vkusu svého a dle potřeby svojí. Chyba je v základě a máme za to, že návrh sira Lubbocka zůstane čím jest — kuriosem vzdělaného Angličana nic víc a nic méně. Bez zajímavosti ovšem není, ale to jest na něm to jediné. Jedno nesmí ujíti čtenáři, vzácná objektivnost sestavovatele, který sám skeptik, atheista a materialista dopřává v bibliothéce této místa knihám výlučně katolickým, jako jsou Spisy sv. Augustina a Imitace Krista od Tom. Kempenského.

Návrh tento doznal z různých stran všelijakých úvah a místy i ostrých kritik. Přirozeně není žádný národ se svou representací spokojen, ani Francouzové (na Rousseaua a Huga, nemluvě o Georg. Sandovi a Balzacovi, docela sir Lubbock zapomněl), ani Italiani (kteří bolestně postrádají jedni Leopardiho a druzí Manzoniho), ani Němci (kteří mají také trochu práva býti rozhořčeni), a což teprve Slované (kteří mají právo plné, nebo jsou šmahem ignorováni). Vydavatelé známého časopisu „Pall Mall Gazette“ vydali tento seznam Lubbockův s připojenými odpověďmi a kritikami děl doporučovaných od 100 nejlepších kritiků a essayistův spolu s udáním edic a ceny oněch děl, aby si mohl každý dle možnosti a potřeby takovou bibliothéku zaříditi.

Stálo by za to, aby některý znalec sestavil ze všech odvětví vědy a umění analogický seznam ovšem s patřičným vzhledem k literaturám slovanským a k našim potřebám; bylo by to dobrým regulativem jak ku zakládání bibliothék tak ku samostatnému vzdělání se — ale musil by to být soudce především *objektivný*. —*ý*.

---

[4] Vyběratel je příliš skoupý u porovnání s celým Šach-Namehem!

[5] Proč ne ostatní?

[6] Jsme zvědaví věru, zdali je Sir Lubbock odporučuje vzhledem k stylu aneb vzhledem k historické ceně. Známe od Voltaira věci lepší a pro něho i pro dobu mnohem charakterističtější.

[7] Aspoň Palackého „Dějiny“ a Šafaříkovy „Starožitnosti“ bychom vřadili pro potřebu svou domácí, ač nemůžeme se ubrániti poznámce, že jest Sir Lubbock k velkým historikům italským a francouzským nanejvýš nespravedlivý.

[8] Kde zůstaly Byron a Shelley?

[9] Kde zůstali Ariosto, Tasso a Petrarca, když již nemluvíme o Boccaceiu neb o Macchiavellim atd.?

[10] Kde zůstal Rabelais?

Listárna redakce.

„B. M. Vinohrady“: Článek otiskneme, račte k vůli korektuře udati bližší adressu. — „A. E. G.“: Ve Vašem překladu jsou některé verše velmi zdařily. Báseň tato žádá však překladu naskrze dokonalého. — P. Langner: Ano.

Číslem tímto začíná čtvrté čtvrtletí XIV. ročníku „Lumíra“ i žádáme pp. čtenáře, jichž předplatné došlo, o laskavé obnovení.

Na „LUMÍRA“ předplácí se:

V Praze:		S pošt. zásylkou:	
Na celý rok	zl. 6·60	Na celý rok	zl. 7·—
„ půl roku	„ 3·30	„ půl roku	„ 3·50
„ čtvrt „	„ 1·65	„ čtvrt „	„ 1·75

Jednotlivé měsíční sešity stojí v Praze 55 kr., poštou 60 kr.

Administrace „Lumíra“
v Praze, Salmova ulice číslo 9 n

OBSAH: Skály. Několik výjevů z dějin samoty. Od Al. Jiráska. (Pokračování.) — Na chrámu stupních. Báseň od Petra Jasmína. — Na bludných horách. Napsal Charles Egbert Craddock — Jak drahá bývala smrt. Z počtů 16 století vyčítá dr. Zigm. Winter. (Dokončení.) — Z básní Fr. X. Šaldy — Pozdě. Napsal Octave Feuillet (Pokračování) — Feuilleton: Matce Zemi. Báseň J. V. S. — 100 knih vzdělaného člověka

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Voloček.“**

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „.

Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ —

Patisk původních prací
se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se
redakce či administrace
„Lumíra“ buďtež adresovány
Časopis „Lumír“, Praha,
Salmova ulice číslo 9. nove.

Listy přijímáme jen
frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10
a 20. každého měsíce vždy
o 2. hod odpoledne

ROČNÍK XIV.

10. října 1886.

ČÍSLO 29.

Penserosa.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

U okna jsem tebe viděl,
stála's tichá, zamyšlená,
bez hnutí jak mistra dlátem
v bílý mramor spjatá žena,
jehož času vírným křídlem
nedotkla se ani změna.

A já ptal se: Co as mohlo
vrhnout v přemýšlení tůni
srdce tvé, v němž tklivá něha,
duši tvou, v níž láska trůní,
a já dýchal v podvečeru
samoty tvé tichou vůni.

A chléb klidu a chléb míru
bral jsem z nehnuté tvé ruky;
cos jak tichá, cizí hudba
kleslo v nitra nesouzvuky.
Světlo buď! tak tvůrce volal
ve atomů první shluky.

To tvé tiché zamyšlení
dojalo mne písní jemnou,
duch, jenž stále bádá, hledá,
předtuch střásl tíži temnou
a klid děcka a klid noci
a klid hrobu byly se mnou.

Cítil jsem, že duší světa
není věčné války vřava,
nýbrž mír a pokoj, ticho,
z těch že pravý život vstává,
závratnou až hloubkou klesá
jako v moře kámen hlava.

Ovál mne klid velkolepý
pralesů a spících moří,
svátých listů v podjeseni
i severních bájných zoří,
klid — v nějž sotva člověk zmizí —
velká příroda se vnoří.

Klid, jenž rukou gigantickou
člověka ruch matný smete,
sfingám v poušti závoj z písku
kolem bujných prsů plete,
klid, jímž smutný kalich blínu
v zříceninách šerých zkvete.

Přelet' úsměv po tvé tváři,
socha v bytost proměněna!
Krátký přechod, snů mých číši
rmutná potřísnila pěna.
Neprchej! vždyť tak jsi krásná,
tichá, snivá, zamyšlená!

Na Bludných horách.

Napsal *Charles, Egbert Craddock*

(Dokončení.)

Což dostal každý lupen v lese bolestný hlas, že ozvěna onoho hrozného výkřiku, jenž zazněl nocí, když balvan s rachotem se svalil, bude věčně třeštit v uších Toníka Britta? Budou se ty utvrzené šeré skály věčně chvít tím strašlivým zvoláním jeho oběti? A co znamená ta hrůza v jeho srdci? Teď — tak pozdě již — zbouzelo se děsné přesvědčení, že jeho nepřítel jest nevinen a s přesvědčením dostavila se lítost bezměrná.

Po celou tu nekonečnou noc utikal šíleně po hřebenu hor, věda sotva kam a nedbaje ničeho, než aby prchal jen dále a dále od rozdrcené mrtvoly, která, jak myslel, ležela pod balvanem, jejž byl do propasti svalil. Měsíc zapadl pod obzor; fantastické stíny splynuly s nejtemnější hodinou noci: vítr ulehl a v celém lese nebylo hlesu kromě hučení horské řeky a výkřiků věčně hlaholících v uších prchajícího ubožáka. Chvilemi odvětil na ně divokým, sýpavým, nesrozumitelným zakvilením; chvíli sepjal ruce nad hlavou a lomil jimi v smrtelné úzkosti; ani mžiku nestanul na svém útěku. Oddychuje jako štván a zase bez dechu, zemdlen, ubíhal střemhlav temnotou, zraňuje si tvář o ostružiny, padaje do prohlubní a bažin, klesaje a hned se zvedaje, znovu pádě dál, dosléchaje ve svém zděšení pronásledující hlasy a vrhaje se stále v před, stále v před, aby jen unikl svému svědomí a své paměti.

A potom přišel ten hrozný první úsvit, jenž probřeskával na Bludných horách, když celý ostatní svět byl ještě pohroužen v dřímotu. Mátožné, zasmušilé světlo ukazovalo neurčitě velebné stromy a hustý podrost, nebezpečné průlomy, dlouhé hluboké strže, velké útesy a propasti, ocelově šedé a bílé vodopády i ohromnou vesměs stínem pokrytou spoustu vypínající se z docela ještě tmavého údolí; — to věděl, že jsou Staré skály. V jeho mysli zdálo se to nějak podivno, že den vůbec svítá. Kdyby nějakým převratem v přírodě bývala ta čirá temnota trvala na vždy, po tom, co se stalo, nebyl by se divil. Byl by to snášel snadněji než pohled na ten známý svět nořící se poznenáhlu v den a nevědoucí o jeho tajemství. Sestupoval dolů s Bludných hor a zdálo se, že ten bledý úsvit snáší s sebou. Rozednívalo se, když dospěl k úpatí Bludných hor a vystupoval k své vlastní opuštěné, prázdné chaloupce, která ukazovala se již určitě v ranním světle. Dovlekl se ke dveřím a puzen jako nějakým kouzlem, ohledl se přes rameno k Bludným horám. Tam byly, nezměněny v zlaté nádheře líbezného podzimu skvoucí se na každém listu. Zachvěl se a vešel do jizby neutěšené a ohně prázdné. V tom zůstal státi jako strnulý. Odkládaje mechanicky loveckou torbu a prachovnici, spozoroval jako bleskem, že nemá ručnici. Jen jediný mžik pochybnosti — a vzpomněl si, že byl položil ručnici na osudný balvan, když k němu ulehl. Nebylo pochyby — ručnice tam zůstala. Jeho svědomí teď stichlo — jeho lítosť byla ta tam. Jediné co cítil, byl pud sebezachování. Byla to jen otázka času, kdy jeho zločin bude objeven. Vzpomněl si, jak potkal na honbě mladého Whitea, i proklínal ručnici, kterou byl zanechal na kameni. Až ta zbraň se tam nalezne, bude těžkým svědectvím proti němu, uvede-li se to ve spojení se všemi jinými okolnostmi. Pravda, on mohl se ještě vrátit a zvednouti ji, ale byl uchvácen strachem, že potká někoho osamělou cestou, nebo i v samé opuštěnosti Bludných hor a utvrdí tak řetěz svědectví proti sobě tím, že byl ještě jednou viděn v osudném okolí. Rozhodnul se, že počká až do noci, vrátí se pro svou pušku a potom že bude bezpečen. A balvan? — což nebyl nikdo dříve na Bludných horách zabit svalivším se kamenem?

Bez sousta, bez poklidu, beze spaní, údy maje skřehlé po velkém napjetí čivů, oči krví podlité, vychrtlý, s žehnoucím mozkem proseděl dlouhé ranní hodiny, hledě jako bez duše přes úzké údolí k majestátní protější hoře a k tomu osudnému skalnímu výstupku s určitě se na něm rysujícími průrvami.

Po nějakém čase začalo se v krajině stmívat; slunce ještě svítilo, ale mlhou, která očividně houstla. Stkvěle zbarvené lupení na Bludných horách bledlo, skaliska jevila se v poloprůsvitné modré páře jako příšerně se šklebící tváře, a náhle zdálo se, že ustupují docela; údolí zmizelo a celá krajina naplnila se dýmem v dálce hořících lesů. Vzdechnul křečovitě, když pojednou ucítil kouřem prosycený vzduch, neboť toho měnění se kraje nebyl znamenal. Bylť před jeho zrakem pouze obraz noci měsíčné a plné stínů, neurčitá, černá spousta Starých skal vyčnívající k nebesům, neproniknutelné šero údolí, skalný sráz a postava přicházející zvolna a nevědomky v moc jeho vražedných rukou. Jeho oči, zdálo se mu, že nikdy více nespatří jiného pohledu a jiné tváře.

Na okamžik zdálo se mu, že se dusí a potom jako by se mu s prsou svalila velká tíha. Začal pochybovat, zdali, až na balvan a mrtvé pod ním tělo přijdou, jim snad nenapadne, přesvědčiti se, zdali se kámen skutečně mohl svalit sám anebo zdali nepadne spíše podezření naň, poněvadž byl viděn v okolí a žil s Calebem v smrtelném nepřátelství. Ale kdož by se divil, kdyby suché listí na Bludných horách bylo zapáleno a les shořel? Jakéhože vysvětlení by taková katastrofa nepřipouštěla? Jak snadno si pomyslit, že Caleb na šíleném útěku před plameny sřítil se s útesu sám? A tak čekal celý dlouhý den, který byl sotva dnem, ale byl průsvitným přítmím, v kterém mohl rozeznati pouze kamenitou stezku vedoucí svahem dolů od jeho dveří, pouze splynulé obrysy blízkých křovin, velké, vychrtlé suky bleskem porouchaného stromu zdánlivě docela oddělené od neviděného pně a klátící se ve vzduchu vysoko nad zemí.

K večeru zavál vítr a dýmová záclona se zvedla odestírajíc obyvatelům Starých skal opět pohled na zasmušilé Bludné hory s opozděným večerním světlem ještě doutnajícím ve stromech jako mdlá záplava, zbylá po zapadlém slunci. Pojednou to zmizelo; tmavě purpurová čára kol vrcholů se tměla na opálové obloze, až splynula s ní v temno a stíny noci padly těžce na krajinu.

Toho večera spatřila rodina Nathana Whitea, shromážděná u dveří svého domku, velikolepé a ohromující divadlo.

Měsíc ještě nevyšel, vítr byl tich, tma zahalovala zemi jako příkrovem. Tu vyskočil pojednou z neproniknutelného šera lesův na Bludných horách nachový, ohnivý oblouk; dlouho stál jako nepohnutý, ale poblíže něho objevily se příšerné obrysy ruky kývající na výstrahu nebo zdvižené v hrůze; byl to bezlistý strom podobající se z daleka lidskému zjevení.

Potom vyletěl z ohnivého oblouku dlouhý, tenký trs zlatého světla klátě se sem a tam po bledém obzoru. Po tmavém svahu hory prokmitávaly jako blesky klikaté plamenné jazyky a v jich záři hasnoucí a opět se zažehávající zvedaly se ony kostlivcové ruce a lomcovaly s sebou v úzkosti. Byla to krutá hra pro krutý, teď plnou mocí dující vítr, jenž hnal se jako šílený přes propasti, srázy a zalesněné stráně, zanášeje na svých perutích daleko jiskry zhouby. Z vrcholu zaplálo tisíc plamenných sloupů k pokojným hvězdám. Na úpatí hory rozlévalo se moře plamenů s modrým valícím se dýmem nahoře. A to moře rozlévalo se vždy dále a dále rudými proudy a blesky před ním vyletovaly jako hadi, jak oheň šířil se vždy dále, hledaje a nalezaje nové potravy.

Úžas jevící se na tvářích hloučku lidí shromážděných u dveří Nathana Whitea ustoupil trnoucí úzkosti. Po prvních nesouvislých výkřicích údivu ozvala se žena Nathanova bojácnou otázkou: „Kdyby Staré skály chytily také, kam bychom se utekli?“

Ve tváři Nathana Whitea jevilo se více rozčilení než bázeň. „Aj, což,“ zvolal konečně, „tam daleko v lesích hořelo již celý den a do Bludných hor se to nedostalo.“

„Samo snad ne,“ odpověděl jeho syn. Oba mužové vyměnili významný pohled.

„Chceš snad říci,“ zvolala Whiteova žena, v jejíž požárem osvětlené tváři objevila se velká pověrčivá hrůza, „že ve Bludných horách zapálily čarodějnice neb cos takového?“

„Nemluv tak nahlas, ženo,“ řekl její muž; „to ví nejlépe ten, kdo to udělal.“

„Jedna věc je jistá,“ řekl stařec s hlasem zajíkavým, „ta jest, že se oheň nedotkne ani lupene na Starých skalách. Na těch našich horách je kostel, Bohu díky, a my žijeme v bázni boží a pod Jeho ochranou.“

Všichni se zamlčeli sledujíce zraky vyjevenými šíření se ohně.

Nathan White měl málo sousedův, ale praskotem dříví a hučením plamenů ozýval se dusot semo tamo pobíhajících kroků. Blízký lesní podrost se oživoval a konečně vyběhla z něho mužská postava, bledá jako stěna a dovrávoravši ke dveřím chalupy, sklesla unavením do židle.

„Aj, to jsi ty, Calebe!“ — zvolal Nathan White, dobromyslným žertem. „Na mou věru, toť jako by strach z tebe duši vytřásl! Myslíš snad, že Staré skály chytnou též?“

„Oheň hořící na Bludných horách nedotkne se ani lupene na Starých skalách,“ opakoval monotonně starý muž pokyvuje hlavou ve své lenošce. Plameny, zuřící na protější straně, oblévaly nachem a zlatem jeho bílé vlasy a pokojnou, dřímotnou tvář. „Na Starých skalách jest kostel, — a Bůh . . .“ Ostatní, co říci chtěl, splynulo již s jeho sny.

„Věříte-li, že ony, ony —“ Calebovy bílé rty nemohly vypraviti ze sebe jméno těch, které myslel, — že ony — to učinily.

„Čarodějnice? — ne,“ řekl Nathan White. „Nikdy jsem neslyšel, že by ubližovaly poctivým lidem, kteří nikomu nic zlého neudělali.“

Nathanův syn schoval se za cedrový plot, aby nebylo vidět, jak mu je Calebova zbabělost k smíchu, ale ženské, vždycky podezřívavé, pohlížely jedna na druhou vyjeveně.

„Já nikdy, já nikdy —“ volal dále Caleb sýpavým hlasem, „nikomu neublížil a co byste nemyslili, že mi ty čarodějnice včera večer, když jsem šel lesem, nevyvedly? Byl jsem jak víte tam za Bludnými horami s léky u Gideona Crofta, který jak víte jest na smrt nemocen zimnicí — a když jsem se večer vracel a šel tam pod tou skalou — však vidíte, jak to tam hoří jako peklo samo, svalily nade mnou balvan tak veliký jako zde ty dvéře. S rachotem sletělo to dolů kolem mne a jen jako na vlas se mne to dotklo a srazilo mne to k zemi. Zvedl jsem se na polo mrtvý a utíkal jsem domů a myslil jsem, že přijdu leknutím o rozum a zůstanu tak po celý život. Ano, ano, a teď se podívejte tam!“ a ukazoval chvějící se rukou k hořícím vrchům.

Na tvářích žen jevila se víra a přesvědčení, a výraz ten objevil se tam pokaždé, kdykoliv i v pozdějších letech na Caleba si vzpomněly.

Nathana Whitea zmocnil se zmatek a pochybnost a pověrečná hrůza přerušila smích mladíka za cedrovým plotem.

Obrovský plamenný kotouč valil se k nim oblohou, zlatý, světlý, sršící ohnivými, rudými hvězdami, teď vyhupuje se vysoko nad údolí, teď rozprašuje se v myriady jisker padajících dolů do tmavých propastí.

„Hleď,“ řekla starší žena ustrašeným šepotem své snaše, „ten člověk zde nám přinese ještě neštěstí. Zůstane-li zde sedět, shoříme. A kdo to přichází? —“

Z lesního podrostu vystoupila právě jiná tmavá postava a blížila se ke dveřím. Bystrý zrak Calebův postřehl, že se třese a tápá po plotu hledajíc podpory. Avšak ruka druhá náhle se vztáhnuvši ke Calebovi chvěla se jako raněna mrtvicí a ten hlas se ani nepodobal hlasu Toníka Britta, když zvolal v smrtelné hrůze: „Co zde děláš a sedíš mezi živými lidmi? Tvoje kosti leží pod kamenem na Bludných horách a ty jsi umrlec! —“

— — — Co živi byli, si potom povídali, že Toník Britt přišel o rozum, protože šel jednou na honbu do Bludných hor. Jeho duch byl zlomen a říkali o něm, že je teď krotký jako kuře. Poznenáhla spřátelil se s Calebem docela, ano povídalo se, že i uvěřil, že Caleb nedal jeho ženě nic škodlivého. „Ačkoliv,“ dokládá pověst, „ty ženské u Whiteův nechtějí tomu jinak, než že Caleb Brittovu mladou ženu otrávil, a nechtějí od něho vzíti léku zrovna jakoby to byl učiněný chřestýš. Ale Caleb že je vždy u přítomnosti Brittově přece jako vyplašen a nevěří mu. Ačkoliv jest Britt od té doby, co měl Caleba za ducha, celý vyměněn.“

Po celou dlouhou zimu byly zuhelnatělé Bludné hory příšerny, tmavy a opuštěny. A když jaro přišlo a Staré skály se zaskvěly svěží zelení a rozhlaholily zpěvem ptáků a šuměním větru a ozdobily se jako k velké slavnosti fialkami, azaleami a květem laurovým, zůstaly Bludné hory se svými opuštěnými, bezlistými stromy černy a pusty. Ale za nějaký čas dostavilo se jaro také k nim: pupence nalévaly se a pukaly, květoucí révy obepjaly šerá skaliska a svěžest vesny panovala na jejich vrcholích, když celý svět pod nimi vadnul vedrem a prachem. Objíždějicí kazatel řekl, že mu to připomíná pozdní proměnu srdce hříšníkova, která že, byť i přišla v jedenácté hodině, jest potom plna nádherného léta a těžká ovocem, neboť kdož jen hodinu pracuje na vinici Páně, že obdrží tutéž odměnu, jako kdo pracoval celý den.

„A to se mi vždycky zdálo, že v tom není ani špetka spravedlnosti,“ zněl doklad paní Whiteovy.

Ale v shromáždění, kde toto kázání odbýváno, učinil Toník Britt své „vyznání“; pravil všemu lidu, že on to byl, jenž svalil na Caleba balvan, a ne čarodějnice, a že to učinil v domněnce, že mu Caleb otrávil ženu jedovatým kořením. A druhého dne že se vrátil a zapálil lesy, aby lidé myslili, až najdou Calebovy kosti, že se zabil sám, utíkaje před ohněm. A každý na Starých skalách řekl nedůvěřivě: „Ubohý Britt! Přišel o rozum, protože byl jednou na honbě na Bludných horách.“

*

Zůstatky starých našich zpěvů, písní.

Napsal *František Dvorský.*

Nejdražším skvostem starobylého básnictví českého našim věkům dochovaným jsou rukopisy Královédvorský a Zelenohorský. Několik těch pargamenových lístečků bylo po šťastném jich nalezeni národu českému, kdy loď národního našeho života ještě se kolísala na vodách cizich, ratolestí zelenou na české zemi vyrostlou, byly věnem, kteréž šťastnou rukou dány byly do kolébky našeho znovuzrození, a jsou nám až podnes pochodní, kteráž osvěcuje nejen naši minulost, ale svítí nám také na cestu do budoucnosti. Z neznámé nám minulosti duševního života, jejž sporé zprávy kronikářů a jiných písemních památek jen slabým paprskem osvětlují, z pošlapaných hrobův našich zapomenutých předkův, o nichž z vykopaných památek jen temné máme tušení, mluví k nám jasný jako živý hlas historie ducha národa písmem jmenovaných rukopisů, kteréž od jiných dle cizich vzorů napodobených starých památek písemních až k nepoznání svou individualitou typicky se odlišují a kulturní stránkou ethicky, symbolicky úplně se shodují s historií ducha i všeho života našeho národa, ano i kroniky odvěčných našich nepřátel dávaji indirektní svědectví pravdy ethice, jakáž dýše ušlechtilým srdcem a bouří rázným duchem v našich zpěvích.

Nejznamenitěji ze všech básní jmenovaných rukopisů ozařuje ethiku českého, slovanského ducha zpěv „o Záboji a Slavoji“, nejkrásnější, nejpůvodnější památka našeho písemnictví ze staré doby. Pro obranu vlasti, aby nestala se kořistí cizích, na uchránění národnosti (kterýmž nebezpečím od tisíce let, hned od prvního zábřesku historie naší otřásala se existence národa), pro svobodu náboženskou i politickou, tudiž příčinami, jež národ rozechvěly a ne z nějaké hrdinské svévole, podniká se spravedlivý boj proti vetřelému nepříteli. Jaká ušlechtilá lidská mysl vedle hrdinnosti jeví se nám při vítězi! Nikdež hrůzné ukrutenství aniž kochání se v nějaké nelidské pomstě. „Tamo k šedým horám! tamo dobúří naše pomsta.“ ukazuje Záboj cíl pronásledování nepřátel, a Slavoj přimlouvá se: „Aj Záboji bratře! již nám nedaleko hory a již hlúček vrahóv, i ti žalostivo prosie.“ Vítězové vrátí se ve svou dědinu, aby díky vzdali a obětovali bohům. Porovnejmež zpěv náš s německými, hebrejskými i jinými starobylými básněmi a uvidíme, jak vedle cizí ukrutnosti zazáří lidskost ducha českého, slovanského! Záboj a Slavoj jest hvězdou zlatě paprskující ve tmě naší dávnověkosti.

Ale právě ta ethika, lidskost, jaká se jeví v drahých zůstatcích našich starých zpěvů, nemůže líbiti se těm, kteříž pérem krvavým zaznamenávají do knihy historie vražedné boje, loupení, drancování národů i velikým písmem oslavují činy zhoubců, výbojníků, bílý však list, na nějž píše utlačený národ zlatým písmem své lidské právo, netrpělivě převracejí; však ještě více nežli ušlechtilost ducha, srdce, jakáž jarním dechem vane z našich starých zpěvů, nelíbí ano protiví se jim ve zpěvích se jevící národní vědomí, poněvadž by již rádi dočkali se té chvíle, aby malý, tisíciletým bojem, utrpením za právo lidské k životu zasvěcený národ český jménem osvěty byl zašlapán, aby ten „boží bojovník“, střežící slovanskou baštu střední Evropy, pod ostřím meče, jenž v historii jich ani od krve slovanské neosýchá, již vykrvácel anebo v bídné služebnosti zahynul. Od tisíce let usilováno, aby národ český byl vyhuben, památky historie ducha národa našeho systematicky ničeny: však my přece žijeme a shledané zbytky v prachu století zapadlých písemních svědectví ukazují nám, že kultura našich předkův rozvinujíc se již v plné květy, ač zašlapána, ničena byla nepřátely, přece vysoko vynikla ethikou nad jiné. A takž i těch několik květů, kteréž na mohyle naší bývalé slávy vyrostly a přes všechny nepříznivé osudy nám se dochovaly, zůstanou povždy starobylým svědectvím tvořícího, ušlechtilého ducha národa.

Na obranu našich vzácných památek vkládáme i my do zbrojnice některé historické důkazy. Ukážeme, že nejen za staré doby podobné zpěvy se zpívaly, recitovaly, z nichž některé v odlesku pověstí se zachovaly, rozhlédneme se v knize našich dějin, abychom poznali proč tak málo písní, zpěvů národních se zachovalo, ukážeme, že podobné sbírky bylo, předložíme některé dosud neznámé zůstatky písní, zpěvů českých a přičiníme svědectví o pravosti básní R. Kr.

* * *

„Není zpěvnějšího národa na světě nad Slovany,“ praví Ludevít Štúr v pojednání „O národních písních a pověstech plemen slovanských“. „Vše, cokoli nad všednost v životě se povznese, všechno přechází u Slovanů v píseň a ve zpěvu ozývá se tím usedavěji neb vznešeněji, čím neobyčejnější jsou výjevy, které se dotýkají duše a zpěv vyluzují.“ A že i Čechové z kořene slovanského kmene vyrostlí jako ostatní ratolesti takového daru přírody povždy byli účastni, viděti z velikého množství až na naši dobu zachovalých písní národních, ač daleko větší počet písní, kterýchž jsme my nepoznali, zajisté zanikl v dobách minulých. Písně národní nemají dlouhého věku, s novými dojmy, názory zapomíná lid na staré a zaměňuje je za nové písně. Příklad toho máme na snadě. Kdyby písně národní nebyly za naší paměti sebrány, již ani polovici bychom jich neznali, neboť z vlastní víme zkušenosti, že mnohé písně s lidmi umírají. Jen něco málo písní přečkalo století a i takové „staré známé“ až k nepoznání do našeho věku se vystrojily. Takž na příklad slova písně „Svítání“ v Erbenově sbírce str. 320: „Kdybych měla klíče ode dne bílého, nedala bych svítat do roka plného . . .“ ozývají se nám již léta 1539 v citátu: *„Bych miela klíczie od bílceho dne, schovala bych je do Dunaje“*,*) ač slovo *Dunaj* neomylně svědčí o mnohem ještě vyšším stáří této písně.

---

*) Léta 1539 ve středu po sv. Lucii píše Hendrych starší z Švamberka Petrovi z Rožmberka, aby k němu na Bechyni přijel, „poněvadž i jiní páni a přátelé moji ke mně sjeti se mají, protož prosím, že tak učiniti ráčíte a ke mně na týž den k večeři přijedete; byste pak nevelmi zpuosobni k tanci byli, snad ta píseň, kterouž v svém psaní dokládati ráčíte, mohla by Vás obveseliti podle oné pěkné paní přísloví „bych miela klíczie od bílceho dne, schovala bych je do Dunaje . . .“ ostatek se domyslete. Jiného na ten čas V. M. nevím co psáti, než dajž pán Buoh, abychom se spolu ve zdraví shledali.“ (V arch. Třeboňském.)

Že z té staré zpěvné naší slávy, kteráž pohybovala Vyšehradem i vší vlastí, jen tak skrovným zbytkům se těšíme, že ze zpěvných luhů českých jen několik květů se nám zachovalo, toho příčiny hledati dlužno v historii minulých dob. Nebyl to nedostatek vnímavosti, tvořivosti ducha národního, neboť zajisté žádný nemůže a nebude tvrditi, že by snad teprva v předešlém století, v době bídy, ponížení národa zpěvná ústa lidu českého byla ponejprv zazpívala píseň národní. Jako za naší paměti tak i v dřívějších dobách plno bylo písní národních v Čechách a přece nebyly až na skrovničké zbytky nám zachovány, teprva v našem století sbírány květy národních písní a sbírky takové tiskem (ač pořád ještě neúplné) vydány. Však nejen píseň národní zvonila zpěvem skřivánčím po českých krajinách, ale i zpěvy, písně hrdinské byly od pravěkých časův u nás zvláště oblibeny. Mimo zbytky rukopisů Zelenohorského a Královédvorského máme o tom i jiná svědectví.

Nejstarší kronikář český Kosmas nám vypravuje, že kněžna Libuše, ozdoba a sláva ženského pohlaví, byla hadačkou a „poněvadž lidu *zvěstovala* mnoho a pravdivě budoucího, všechen národ ji představil sobě za soudce“; a na jiném místě opět praví: „Jednoho dne řečená kněžna duchem *věštím* pobádána, před mužem svým Přemyslem a u přítomnosti jiných starších lidu takto jest prorokovala: Spatřuji hrad, jenž slávou svou bude hvězd se dotýkat. Jest v lese místo . . . jež Vltava řeka obíhá,“ atd.*) A vedle Libuše bylo v Čechách za pohanské i ještě za křesťanské doby „hadačů, věštců“ nemálo, jakž Kosmas při roku 1092 vysvědčuje, že kníže Břetislav „roznícen velkou horlivostí pro křesťanské náboženství, všechny čaroděje, kouzelníky a hadače vypudil z objemu svého království“, též také posvátné háje vymýtil a zapálil, obyčeje pověrečné, tryzny, hry nad mrtvými provozované a jiné „bezbožné vynálezy“ vykořenil. Však čarodějové, kouzelníci a hadačové nestrojili snad jen nějaká kouzla, čáry (s jakým slovařským výkladem my je známe), nebyli to obyčejní naši kouzelníci, ale jako „hadačka“ Libuše věštcové, proroci, kněží, kteřiž viděli, prozírali do budoucnosti. A poněvadž básnictví v lapidárním slova smyslu považuje se za vidění, věštění, proto vedle takového výkladu byli hadačové, věštci básníky, kteřiž vedle poznání vůle bohův i také pozemské věci, zájmy národní, jako nad jiné věhlasem povýšení zastávati, ochraňovati musili proti cizím, což díti se mohlo jen sourodným s věštbami božskými zpěvem hrdinským, neboť jako u všech národův takž i u nás zakládalo se starobylé básnictví na zájmech náboženských,**) národních a všechen věhlas básnickým odíval se rouchem.

Vedle takového dokladu přihlédněme ještě blíže do knihy letopisů Kosmových. V předmluvě praví: „Tohoto vypravování vzal jsem začátek od prvních obyvatelů země české a něco málo, co jsem zvěděl z báječného starců vypravování“ ꝛc. Ze sepsání, na kolik je ze starců vypravování zvěděl a kteréž nám zachoval „jak uměl“, prozírají jasně zbytky takového „báječného vypravování“, kteréž od jeho vlastního někdy suchého notirování a zase rozvláčného spisování znamenitě se liší a i z jeho pobásněných latinských veršů značně prosvítají. Položíme sem některá svědectví, aby soudný znalec viděti mohl, jaký jest rozdíl mezi latinisovanou dlouhovětou vlastní prosou Kosmovou a vepsaným někdy skoro doslovně „báječným vypravováním starců“. Takž v knize I. 10. v obšírném popisu boje knížete Luckého Vlastislava proti Čechům (knížeti Neklanovi) vypravuje, že jmenovaný Vlastislav poslav všude po své krajině meč na znamení války s rozkazem, aby každý, kdož přesahuje výškou těla ukazovaný meč, ihned vojensky do pole se vypravil, což když se stalo a lid sebraný na ustanoveném sešel se místě, kníže Vlastislav „stoje uprostřed na náspu, shromážděním lidu obstoupen, podepřen na štít a mečem v ruce máchaje, takto počal mluviti: Ó bojovníci! v jichžto rukou poslední se nachází vítězství, prvé jste nejednou zvítězili, nyní vykonanou věc konáte. Nač potřebí zbraně? Zbraně jměte se nositi na znamení vojenství, ale raději sokoly, krahuje, kulichy a všechen takový druh ptactva, které jest více pro vyražení a pro hračku, s sebou vezměte, abychom jim masa nepřátel, ač jen postačí-li, dali k jídlu. Boha vojny a paní vojny bohyni, která mi učinila všeliké dobrodiní, za svědky beru a na jílec meče mého přísahám, který v ruce držím, že na místo jejich dětí dám štěňata k prsům matek vložiti. Zdvihněte korouhve, nechte prodlévání; vždy hotovým škodil odklad. Jděte již rychle a zvítězte šťastně. I zdvihl se hlas až k nebesům dobrý a špatný, udatný a nestatečný, mocný a slabý, břinčeli zbraněmi; mrzácká kobyla poskakovala jako bujný hřebec v bitvě.“ A když vojska již proti sobě stála a ohnivými slovy k boji byla podnícena, neohrožený, udatný bojovník Tyr, vůdce Čechů „ihned vyskočiv, jako veliký balvan skály, který bleskem uražen, s vrchu vysoké hory padá po příkře a strhuje všecky překážky, tak nejináč vtrhnul rek udatný Tyr do nejhuštších klínů nepřátel. A jakoby někdo v zahradě slabé makovice podsekával železem, tak sekal mečem hlavy nepřátel, kteří se mu bránili, až pln šípů, jako ježek uprostřed seče padl na velikou hromadu zabitých . . .“ Kosmas praví, že „neměl za zbytečné do díla svého krátce písmem vetkati bitvu, o které jest zpráva z pověsti. Z málo ukázek však vidíme, že není to krotké obyčejné prosaické vypravování starců za jeho doby již skoro tři století staré události (Kosmas dopsal první knihu své kroniky asi 1120 a boj Vlastislava proti Neklanu udál se asi 830), ale že živé líčení má sílu epickou, kteráž jedině mohla dochovati se zpěvy v takových živých nadšených slovech až na jeho dobu.*)

Jiný neméně přesvědčivý doklad čteme v knize II. 8., když vypisuje válečné tažení císaře německého Jindřicha II. l. 1040 do Čech. I praví, když císař přešed přes hrad Koubu a s orly přiblížil se k lesu, jenž dělí Bavory od Čech, jak shledal, že Čechové zaroubili cesty přes les, rozhněvav se, maličko se zamlčel a třikrát zatřás hlavou, zlobil se, jak na císaře se sluší a v tato slova otevřel ústa: Byť vystavili zdi lesů vyšší, byť vyzdvihli věže až k nebes výši, jak by darmo vrhnul síť před očima opeřenců, tak nic neprospějí proti Němcům náspy Čechů. Byť vystoupili buď nad oblaky, buď zavřeli se mezi hvězdami, ztracenému a bídnému národu nic nepomohou. Tak pravil a kázal všem vtrhnouti do lesa a sám kráčeje před nimi, vystoupil na horu vysokou, stojící uprostřed lesa a sedě na třinoži, promluvil ku knížatům celé říše při něm stojícím: V tomto náspu skrývá se lenivá tlupa Čechů, jako polní myši ve svých děr skrýši. Ale zmýlil se císař ve svém mínění, nebo teprv za druhou horou bylo jejich ohražení. Tehdy císař, jednoho každého jménem jeho volaje, napřed poslav markrabí, potom všecky znamenitější ozbrojené, kázal jim pěšky jíti do boje, těmito slovy vítězství jim slibuje: Není vám potřeba pracného boje, jen sestupte dolů, oni jistě utekou ze strachu, neb nemohou snésti vašeho útoku. Jděte, jděte, moji sokoli! chyťte bázlivé holuby a jako divocí lvi na způsob vlků, kteří když vtrhnou do ovčince o počet ovcí se nestarají a teprv když celé stádo zahubí, do jídla se dají. Ihned dle rozkazu králova hrnou se obrněné zástupy, o první místo v půtce prou se velmoži, ouhledné lesknou se šiky jako led průhledný, a když slunce zasvítilo na jejich odění, zalesklo se od něho listí lesní i hor vrcholy. Ale když sestoupili do údolí, nikoho nenalezli, protože zde i tam jest hustý les a místa neproniknutedlná. A jak bývá při každém boji, zadní tlačí přední do boje i proti jich vůli, tak velmoži již unavení, nuceni jsou od následujících přejíti také přes druhou horu. Ale již horkem a žízní lpěl jim jazyk na ústech, síly ubývaly, pravice zemdlívaly a dechy těžké z prsou vyráželi a přece nemohli kroků zastaviti. Někteří sházeli pancíře své přes štíty, jiní stáli podpírajíce se na stromy, darmo lapajíce prázdný vzduch, jiní leželi jako špalkové, lidé tlustí a nezvyklí chůzi v pěším boji, a když uhodili na ohražení, strhnul se odevšad křik, vystoupila ze zemdleného těla pára nad les jako oblak. Což když spatřili Čechové, krátkou chvíli rozpakovali se, potom hned, když zpozorovali, že nepřátelé zemdleli v síle, srdnatě vyskočili z ohražení . . . Přešťastných hle! mužů těch jak tu tváře ctihodné podkova skácících komoňů tepe hnusně železná, a břicha v lahůdkách i boky opásané pásy dvakrát v šarlachu smočenými klisna kopytem páře a roztahuje střeva a vnitřnosti jako tkanici nebo podvazky. Taková se tam stala porážka lidí urozených, jak ani žádným morem na lidi, ani mečem nepřátelským nikdy nepraví se o zahynutí šlechty německé najednou. Mezitím císař sedě na vrcholi hory . . . jak spatřil, že jsou tu vítězové okrvácení, vskočiv na hřbet oře, přihnul se ke hřívě a vrazil ostruhy do boku čtvernožce. A kdyby ho byl neměl hbitého, tu hodinu byl by sestoupil v krajinu podzemskou bez prodlení císař římský." — A konečně ještě jeden doklad z výpravy Poláků proti Čechům r. 1110, řeč knížete českého, kterouž povzbuzoval vojsko k boji: „Jak poznal kněz Vladislav, že byl lstí podveden a pozoroval, že mysli některých jeho byly malátné k boji, zlost a hněv a udatnost sebevědomá v něm, v knížeti, rozhořela a jako trouba zuřivá, která bojovníky k bojům svolává, tak jeho řeč povzbudila omámené mysli jeho lidu: Ó, Čechové! pravil, někdy pověstí na zemi i na moři slavní, ctnostmi výteční, vítězstvími proslulí. Nyní vaši poplatníci, kterým jste byli vždycky na postrach, vám ještě dýchajícím se posmívají a zem vaši hubí. Což vám lipové visí na bocích meče? Což jen Poláci železné meče nosí? Nač jest vám ještě žíti? Ó! věčné nám i našim potomkům hanby! Hle, obilí vaše popelem leží, příbytky vaše až do oblaků plápolají, Vulkán zuří na celém povrchu země a přece-li ještě srdcí vašich ledu studenějších nepálí? Aneb jestliže srdce vaše pukří, proč aspoň žaludek váš, který již hladem stoná, nerozpálí se horlením spravedlivosti? Zdali vás nedojímá pláč a nářek ženský, který sípavými zvuky ke tvrdým hvězdám doráží? Kdož úpění nemluvňátek aneb kvílení rodičky nebo ženy od pohanů chopené neslyší se srdcem hořkým? Kdož by se zdržel slz, když by viděl dítky své jako beránky bečící zabíjeti neb od prsu matky zavrhovati? Však ale méně by bylo želeti, kdyby nám žal ten nebyl způsoben od méně hodných. Věru, bychť měl toliko tři štíty, neopominu dnes zkusiti nejisté štěstí válečné. A hned kníže sám i spolu s ním celé vojsko, jak každý stál na břehu, již nehledali brodů, než bez pořádku vyskočili vpřed a přeplouli přes řeku, přáli si zemříti pro vlast . . ." Přestáváme na těchto dokladech, ač může znalec z kroniky Kosmovy i Dalimilovy vyčísti ještě mnohé jiné podobné příklady, kteréž zjevně svědčí, že jsou jen parafrasí recitovaných nebo zpívaných starých básní, poněvadž Kosmas žádných podobných písemních památek při spisování své kroniky neměl po ruce. *)

---

*) O založení Prahy.

**) Až na naši dobu zachovaly se nám popěvky z doby pohanské, zpívané někdy při obřadech bohoslužebných, jichž některým slovům dosud nerozumíme.

*) Že pak o téže události i jiný variant „Čestmír i Vlaslav“ v R. Kr. nám zachován, viděti, že o zvláště zajímavých událostech více zpěvů bylo skládáno a po České zemi se zpívalo.

Že takové, „z báječného vypravování starců" vzaté „pověsti" odlišují se od cizího slovosledu Kosmova, zajisté každý soudný porozumí.

Odpůrcové R. Kr. i Z. pochybují nebo popírají, že by u nás v Čechách byl mohl vyspěti básník, kterýž by byl dovedl napsati podobné básně jako R. Kr., poněvadž prý „umělé zpěvy předpokládají rozvoj domácí epiky prostonárodní". Má-li kdo oči k vidění, uši k slyšení a zdravý nepředpojatý smysl vnímavý, vidí v těchto příkladech eklatantní důkaz, že síly epické prostonárodní u nás bylo. **)

A s tímto národním „vypravováním" (ačkoliv latinským jazykem kroniky Kosmovy původní jarý ráz i svěží barvitost „pověstí" byl porušen, setřen) srovnávají se duchem i ústrojím zpěvy R. Kr., tak jakož se zase velice liší od současných legend, západnických veršů Alexandreidy, sv. Kateřiny a j. A právě tento rozdíl jest znamením pravosti R. Kr., neboť písně, zpěvy národní nejsou přesyceny cizím, rozvláčným slovosledem, ale ráznosti, úsečností svou jeví se jako pravé z ducha národa zrozené. Jako „báječné starcův vypravování", na kolik v neporušenější formě se zachovalo, liší se od spisování Kosmova, takž podobně básníři zpěvů R. Kr. pocházeli z jiného tábora nežli veršovníci Alexandreidy, sv. Kateřiny, a j.

---

*) Viz „Úvod" k letopisům Kosmovým.

**) Pověděli jsme, že Kosmas vedle vlastního přiznání (hned na začátku svých letopisů) sepsal mnohé věci „vedle báječného starců vypravování", čehož na jiném místě opětně dotýká se slovy: „Et quoniam haec antiquis referuntur evenisse temporibus, *utrum sint facta an ficta*, lectoris judicio relinquimus" J. Meinert v článku: „Über die Königinhofer Handschrift" v Hormayerově archivu 1819 vykládá „báječné starcův vypravování" na zpěvy a pověsti; téhož náhledu byl V. Svoboda: „Mir scheint das *ficta* geradezu auf poetische Quellen hinzudeuten", i Šafařík a Palacký ve spisu: „Die ältesten Denkmäler der böhmichen Sprache" k tomu se zjevně přiznávají. My ukázali jsme doklady (kteréž by se rozhojniti mohly), že podané v letopisech Kosmových „báječné vypravování" má sílu epickou, třebas již z formy metrické v prosu se přeměnilo. K čemuž připomínáme, že jako u všech národův tak i u nás historické pověsti z počáteční (báječné) doby dějin národa našeho básnickým odívaly se rouchem, kteréž však, když cizí živlové rozežírali kořeny národního života, ztrácely svůj původní ráz až i po drahné době v zapomenutí upadly.

Historie naše zřejmě ukazuje, že za panování některých Přemyslovců, Jana Lucemburka, kdy cizáctví zatopovalo dvůr královský, v zemi naší také proudy národního vědomí někdy zabouřily, že vedle cizinců, kteříž rozlezli se po větších městech českých i městech Pražských, že vedle odrodilců domácích, kteříž národ svůj největší ponižovali hanbou povrhujíce jazykem svým, v království Českém přece vedle nezkaženého venkovského lidu byla také nemalá část šlechty, kteráž přes všechno zponárodňování a cizí vliv zůstávala svou, národní, kteráž v příčině zachránění existence národa nejednou bouřila na bránu hradu královského, ano někdy ukázala proti útokům nepřátelským ostří svého meče. Z toho národního tábora, jenž individuelní, typický ráz svůj zachoval, jenž nebyl prožrán cizím jedem, zavznívalo ještě varyto národních zpěvů oproti toulavým německým zpěvákům, kteréž dvůr královský, vznešené dvořanstvo na úkor českého jazyka všemožně fedrovalo, z národního tábora ozvaly se domácí staré zpěvy proti cizinstvu za svobodu, neodvislost národa.

Kdy zbytky zpěvů R. Kr. a R. Z. byly sepsány nebo z úst pěvců sebrány, či ze starších přepisů opsány, aby budily národní vědomí, o tom zde rozhodovati nebudeme. Však na tolik lapidárním písmem podotýkáme, kdyby, jak cizí a bohužel i domácí někteří odpůrcové tomu chtějí, kdyby všechen národ český v dobách Přemyslovců i po nich byl původní, národní ráz svůj zaměnil za cizí, byl by nezbytně také pozbyl za krátký čas vší své duševní samostatnosti. A že by tak se bylo stalo, že by nebylo bývalo krbu domácího, v němž by nebyl hořel plamen národního ducha, tomu odporuje všechna naše historie. Neboť kdo popírá, že národ náš nedovedl uchrániti duševní svůj organismus, svůj individuelní, typický ráz, kdo tvrdí, že jej zaměnil za cizí, že duševní své samostatnosti pozbyl, že nebyl schopen vedle národních svých hrdinů také vytvořiti národní zpěvy: takový každý musil by také vynikající epochy dějin českých, v jich celé originalní mohutnosti prohlásiti za padělané, sfalšované.

Mimo to všechno máme však zřejmé doklady klasických současných svědků, že zpěvy národní v Čechách zpívány nebo recitovány bývaly. Takž vypravuje kněz Vincencius ve svých letopisech při létu 1158, když král Vladislav II. k výpravě proti Milánským na pomoc císaři Bedřichovi se chystal, že „Čechové hnali se ke zbrani, zvláště však bouřila statná mládež panská; *z jejich zpěvů* z jejich řečí zaznívalo obležení Mediolauu“. Takž vysvědčuje kronikář Zbraslavský Petr, že při korunovací krále Václava II. léta 1297 mezi četným shromážděným lidem zpívány a přednášeny, recitovány zpěvy národní; podobně, že při korunování Jana Lucemburského lid českým jazykem radostně prozpěvoval vedle německých a latinských duchovních chvalozpěvů. Vedle toho připomíná nám listina krále Vladislava z roku 1167, 20. ledna jméno Dobřety a listina Soběslavova z roku 1176*) jméno Kojaty, pěvců královských. O Závišovi jest známo, že když v bílé věži na hradě Pražském léta 1288—90 byl uvězněn, mnoho pěkných písní skládal.

Že pak takové zpěvy nebyly nám, jako u jiných národů, v několika opisech zachovány, toho příčiny ukazuje nám jasně kniha naší historie. Jako nebyly nám dochovány z minulých několika století drobné písně národní, takž také nemáme sbírky zpěvů národních. Vizme různé toho důvody.

(Pokračování.)

---

*) Obě listiny viz v publikaci „Regesta Bohemiae“ od K. Erbena.

Skály.

Několik výjevů z dějin samoty. Od *Al. Jiráska.*

(Pokračování.)

Zmučeného kněze tvář zahořela zápalem nezmožeého, silného ducha.

V tom někdo zaklepal na dvéře a žoldnéř u dveří postoupiv na krok, pravil:

„Už je čas — pospěšte si —“

Voborský v ten okamžik zbledl.

Ulický pak povzdechl:

„Tak málo! — Ale Bůh mne potěšil a posilnil, že tebe poslal. Poděkuj za mne Janovi,“ myslil bakaláře Aqvulu, „za tu lásku. Aby ho Bůh osvítil — A pozdravuj tchána, Evu — mou milou Evu — Ach, více ji neuvidím! — —“ a tu se jeho hlas chvěl — „Buďte šťastni — Všechny pozdravuj a vyřiď jim —“ Tu rozpomenuv se jmenoval několik přátel a známých. V tom podruhé na dvéře zaklepáno.

„Jdi, příteli, jdi —“ pravil kněz mírně — „Není pomoci — Bůh ti dej síly i mně — a — měj v lásce — Evu —“ Dále pohnutím nemohl. Voborský ho prudce objal, a oba prolévali hojné slze. — —

Slunce vyšlo. Bylo jasné jitro jedenáctého dne měsíce září léta 1627. V starožitné Čáslavi bylo smutno a ticho. Na náměstí i na ulicích měšťana ani neviděti kromě těch, kteří se tudy mihli, ubírajíce se z ouřední povinnosti na radnici. Dnes sotva kdo tam rád šel. Mělť každý na mysli bývalého kaplana zdejšího, kněze horlivého, jenž do nedávna mezi nimi působil a jejž všichni milovali a ctili. Dnes bude veden na popravu pro svou horlivost a stálost. Ta dnes všechny živě a citelně upomínala na jejich vlastní slabost a nestálost, budíc jejich svědomí. — —

Ale jak polní trouba zahlaholila, oživly náměstí i ulice. Mušketýři sestavili se před vězením, majíce nabité pušky a hořící doutnák pohotově. Důstojník černých knírů s důstojnickou, lesklou halapartnou stál jim v čele.

Zatím císařští jezdci v černých pancířích, plátech a hřebenatých helmicích po dvou projížděli se ulicemi, každého plochým, nahým palašem do domu shánějíce, kdo se jen před prahem ukázal, a biřic jda za nimi hlasno provolával, aby se nikdo neopovážil Matouše Ulického, někdy kaplana zdejší kacířské církve a nyní té selské bouřky původce, vyprovoditi nebo za ním s okna jen vyhlédnouti.

Každý z občanů trnul naslouchaje; i ti nevlažnější a sobíkové zamyslili se, jaké to jednání s mužem učeným a počestným, s nímž hůře se nakládá nežli s hotovým zločincem a lotrem. Ti pak, kteří nemohli zapomenouti na svou prvotní a svých otců víru, ti smutně vzdychali nebo rukama lomili v úkrytu světnic a komor, modlíce se z té duše za svého někdy kněze i za sebe, aby jim bylo odpuštěno.

Hle, před vězením se teď vojsko hnulo; rozestupuje se na hlasný rozkaz důstojníkův, jehož halapartna se ve výši zableskla. Vrata se otevírají, jimi biřic a několik mušketýrů vychází, za nimi odsouzenec v bídném svém rouše, valně mučením sesláblý, ale přemáhající se. Kolem zase mušketýři, za nimi páni od soudu, a v okně nad průjezdem pan hrabě Michna z Vacinova s krajskými hejtmany. — —

Tolik lidé skulinami a ze zákoutí přehlédli —

Bylo hluboké ticho. Kněz Ulický stál maje ruce sepjaty. Zrak jeho přelétl kolem místy, kde každý kámen mu byl znám, kde tak dlouho působil a pracoval —

V tom zaslechli lidé, jak hlubokým tichem tím se ozval biřicův hlas na schodech, znova ohlašující všemu městu vinu odsouzencovu. Ještě však nedořikal a jiný, mocnější hlas ho přerušil. Matouš Ulický, hnuv sebou prudce, vykřikl hlasem velikým:

„Lež to jest!“

To byla odpověď na bezprávné obvinění veřejně tu hlásané někdejším jeho svěřencům. Chtěl ještě promluviti, ale v tom na znamení bubeníci spustili a rachot bubnů přehlušil všecko i biřicovu žalobu i knězovu obranu. A již také mušketýři vykročili a průvod bral se před se na popraviště. V čele a po stranách jeli císařští jezdci.

Odsouzence pro samé vojsko sotva bylo viděti. Na rozkaz hejtmanův bubny vířily dále, aby, kdyby tomu smělému a zatvrzelému knězi napadlo snad cestou mluviti, nebyl hlas jeho slyšán. A když bubny umlkly, spustili polní trubači. Hlas jejich trub a rachot bubnů děsně se v tu chvíli rozléhal ulicemi jako vypláknutými. Nikde ani živé duše, ani venku, ani v oknech.

Ba tu tam byly okenice zavřeny. Ale skulinami jejich a jinak ještě skryti hleděli občané ven na trudný, hrozný ten průvod. Zrak každého hledal statečného kněze, jenž sám a sám, ode všech opuštěn, kráčel na smrt. Nikdo ho nesprovází, nikdo ho slovem neposilnil, nikdo ruky stisknutím nepotěšil. Ani pohledem mu nesmí nikdo s Bohem dáti!

Srdce se lidem svírala lítostí a žalem; třásli se a modlili, an z dola zaléhal k nim ob čas hlahol trub a stálý rachot bubnů. Tu tam, kdo byl smělejší, bezděky se k oknu nachýlil, aby pohledem nebo snad kývnutím pozdravil ubohého opuštěnce —

Ale jen se mu čelo v okně kmitlo, již mušketýři dole na té straně jdoucí a okna bedlivě střehoucí nasadili k líci muškety — —

A kněz Ulický neumdlévaje, všecku sílu sbíraje, kráčel krokem pevným uprostřed vojáků a hluku jejich bubnů a trub. Modlil se.

Ve bráně se průvod trhl. Přední jezdci a mušketýři byli již kousek napřed, když odsouzenec a za ním právo a vojáci vycházeli ze brány. Tu také umlkly i bubny i trouby. Zdáloť se důstojníkovi, že hluku jejich není již třeba. Byl však on, i všichni nemálo překvapeni, když zahlédli za branou zástup lidí na průvod již čekající. Bylo mezi nimi dosti zvědavé chasy, ale byli tu také mnozí, na jejichž tváři bylo zřejmo, že sem nepřišli jen vidět. A jeden z nich, v černém pláštíku a v bakalářském biretu pohlédnuv na Ulického mlčky kráčejícího, chvatně sáhl pod talár a nežli kdo z vojáků mohl mu zabrániti, přiskočil a podal odsouzenci nevelkou knížku — zpěvník.

Ulický ji vzal a vděčný pohled byl smělci díkem. Ale již dopadla hejtmanova hůl na bakaláře, než zase uskočil do houfu, a mušketýr jeden zároveň vyrazil Ulickému knížku z rukou. Ten však za odpověď, až dosud se ticho modliv, zapěl hlasitě:

„Pane, přispěj mi k pomoci —“

Zpěv jeho však dlouho nezněl. Bubny a trouby jej přehlušily a zvuk jejich už neumlkl až na samém popravišti, kde čekali kat a pacholci. — — —

Onen houf u brány se nerozcházel. Ku popravě nesměli, ale kus přece popošli a čekali. Nejdále se odvážil onen mladý muž v bakalářském biretu, hledě zamyšleně v tu stranu, kam Ulického odvedli. Přistoupil k němu vážný jeden soused a pravil tlumeným hlasem:

„Pane rektore, poznali vás. Budete míti soud a opletání — Co jste to jen myslil?! —“

„Milý sousede, vím co jsem učinil. Je mně teď dobře. Mám svědomí uspokojené. Ať se děje cokoliv, vrátím se ku staré naší víře.“

Soused žasl.

„Budou vás sužovati, musíte do exilia!“ zvolal zděšeně.

„Vím — Ale naučil jsem se od tam toho trpěti!“ a ukázal ku stínadlům. „Měl bych se báti exilia, když on se nebál a zpíval, ač věděl, že mu nejprve pravici a pak hlavu utnou, že ho budou čtvrtiti, že mu střeva vyberou a do košile zabalené pohodí, že čtvrti jeho těla na koly kolem šibenice narazí a na pátý hlavu? Děj se vůle Boží! — — —“

XXI.

Eva chvátala od lesa polem. Brala se mezí, palouk em, přišla na strniště, přelétla je šourem a nezastavila se aniž obrátila, i kdy ucítila sypkou hlínu měkkoty. Noha se jí bořila a zase ve brázdách klopýtala — Než dále, dál —

Světlo zmizelo s nebeské klenby. Šero prvního soumraku pokrylo všecku krajinu. Luka, ouhory i zdělaná pole potemněla, osamělý strom v poli a hloží na mezích zčernaly — Jen strniska se ještě probělávala těmi hlubokými stíny. Chlad šel z ovlhlé trávy.

Eva nedbala na nic. Jen jednou se zastavivši, rozhlížela se krajem v podzimním, smutném soumraku. Všude ticho jako mrtvo. Tam do tmícího se vzduchu trčí věže Čáslavi města — Ale ani tam žádného hnutí —

Eva již opět kvapí. Dostala se do hlubokého ouvozu, jímž se cesta vzhůru vinula. Na travných bocích jeho listí keřů šípkových a hloží se ani nehnulo. V ouvoze skoro tma. Tu se pojednou zastavila, naslouchajíc.

„Panno Evo! —“ znělo zdaleka — „Panno — — Evo —“ doznívalo.

Kdo to volá? A zase ticho — snad to znamení, ten nepovědomý hlas, o němž slýchala, že přichází bůh ví, odkud —

Zachvěla se bezděky, ale již opět kvapila. Docházela cestou na konec ouvozu a stanula pak nad ním na výšině. Zrovna přímo před ní, ale dále, chlumek a na něm hrozná spravedlnost. Trámovi její a kolo vysoko nad ní trčící s hlavou na špici naraženou, kolem čtyři mocné koly s něčím na hrotech jejich připevněným vypadaly za této doby černě. Byly jako děsná silhouetta mající v pozadí až do sinava jasný pruh nebes na západě s hrady temných mračen kolem podobných divě vzedmutému vlnobití.

A nade vším ohromné, pusté ticho. Ani peruť hladového dravce nezašuměla. Vše jako z kamene i ten člověk tam, jenž opodál klečí a kteréhož Eva teprve po chvilce v šeru rozeznala. Ale teď se ozval. Bolestné zastenání vydralo se mu z prsou. Eva sama úzkostí a hořem zmožená valně nedbala. Než jak ho došla a on se po ní obrátil, bezděky se zastavila. Byl to sedlák bez čapky, bosý, v roztrhané haleně, jako žebrák, všecek zmořený. Zrak jeho plaše a divě zároveň se ohlédl, když zaslechl kroky. Zvedal již kvapně koleno, chtěje vstáti, zůstal však, když spatřil dívku v selském oděvu.

„Také tě ovčičko splašili —“ začal sám — „Také nemáš, kam bys hlavu složila — vypálili ti statek — ale syny ti nezabili, neoběsili, a nevyhnali tě jako psa — Bloudím jako šelma, a nemám co do huby. — Vidíš, tamhle ten nám chtěl pomoci —“ pravicí ukázal ku spravedlnosti —

„Pojď, klekni — chtěl nám pomoci, a za to má tohle — hlavu na špici a rozsekané, rozčtvrcené tělo na kolich — Ó svatý kněže Ulický — mučenníku náš —“

Pronikavý, srdce rvoucí výkřik přerušil slova blabolícího sedláka — V tom už také sklesla dívka vedle něho jako kosou podťatá. Z temna oroseného vřesu a trávy bylo viděti její zsinalou tvář, k nebi obrácenou, s očima zavřenýma, jako mrtvou. — —

Bědný druh její hleděl na ni chvilku zrakem udiveným a mlčel, až pak zase začal, chýle se k nešťastné dívce. Zmatená jeho samomluva nad ní, za mrtvou tu ležící, zněla v té samotě a pozdní době příšerně. Pojednou však nebožák ustal a plaše se ohlížel. Tichem večerním bylo slyšeti:

„Panno Evo! — — Evo —!“

A poznovu se ozvalo:

„Evo! — — Evo!“

Hlas zněl už blíže — Pak nastalo zase ticho; za chvíli však se ozvalo hrčící kamení a kroky a již vynořila se z úvozu mužská postava. Bídou a utrpením na rozumu zmatený sedlák vyskočil a zuřivě se hnal na příchozího.

„Ještě nemáte dost? Ještě to děvče chcete?“ křičel — Umlkl však, když stanul proti příchozímu a pohlédl mu tváří v tvář. Byl to také sedlák — starý Šíma Ten nešťastníka oslovil jako známého ze sousední vsi a uchlácholiv ho, kvapil k Evě, aby jí přispěl. Kleknuv k ní položil jí hlavu na svá kolena a navlhčuje si ruku rosou ze vřesu a trávy, natíral jí čelo, spánky i oči. — —

Zůstal dnes doma po celou noc i dopoledne v lesní skrýši, jak mu nařídil Voborský. Odpoledne však mu nedalo a vyšel si z lesa ven, aby vyzvěděl, co se stalo s Ulickým. Prahlť to zvěděti, jsa mu z té duše oddán. Nežli odešel, pilně nevěstě své nařídil, aby mlčela před Evou a nic nepovídala, co se s knězem opravdu stalo a státi má. Odchod jeho nebyl Evě nápadný, poněvadž se udál za slušnou záminkou, pravdě podobnou.

Když se pak pozdě odpoledne vrátil s tou neblahou jistotou, že milého kněze není již mezi živými, kdy kormoutě se, té chvíle se strachoval, až mu bude zříti žal nebohé jeho sestry, shledal jen vnoučata a nevěstu svou, všecku od sebe — Plačky se vyznala, že se před chvílí panně Evě za hovoru podřekla a že panna Eva, jako střelená vyskočivši, vykřikla:

„Já ho musím spatřiti!“

A nežli se mladá selka nadála, byla ta tam. Běžela za ní lesem až na pokraj a odtud ji zahlédla, ana se jen mihla.

Tak nabyl Šíma stopy a pustil se bez meškání za uprchlou. V polích setkal se šťastnou náhodou s Voborským, jenž z pozdáleči byv přítomen hrdinskému skonu svého přítele, vracel se nyní oklikami do své skrýše k Šímovi. Dověděv se teď od něho, co se stalo, ustanovil starému sedláku směr a sám se dal jiným stíhaje také svou nevěstu. Tušil, kam prchala a proč. — —

Šíma ji šťastně naleznuv, křísil ji. Když spozoroval, že nabývá zase ducha, ozvalo se opodál houkání, smluvené to znamení. Staroch co nejkvapněji mohl, postavil se nad ouvoz a houkání opětoval. Nežli Evu úplně probudil, objevila se stranou kvapící postava — A již klečel Voborský u své nevěsty. —

Probrala se ze mdloby, ale strnulost jakási a tupost jí neopouštěla. Když však uslyšela ženichův hlas, zachvěla se a objavši křečovitě milého muže, dala se do usedavého pláče.

Voborský ji nechal. Zachmuřená tvář jeho obrátila se ke spravedlnosti na chlumku, ku mrtvému příteli na šibenici a na kolech — V ten okamžik, kdy duši mladého kochana pronikal usedavý pláč nejmilejší mu bytosti, kdy upíral zrak na zohavenou mrtvolu jejího bratra, kdy bezděky vedle ní zjevil se mu krvavý stín popraveného otce a všech jeho nešťastných druhů, v ten hrozný okamžik černé zoufalé pustoty a nesměrného žalu, kdy nejpalčivěji pocítil svou i veškeré vlasti žalostnou bídu a hrozné ponížení, probudila se v srdci divoká zášť a klel se těžkou přísahou, že do nejdelší smrti nezapomene a neustane se mstíti — —

Pak opouštěl neblahé to místo, veda a podporuje Evu. Opírala se o něj jako zdrcená. Starý Šíma kráčel vedle nich a za nimi opodál otrhaný sedlák bez čapky, s pochýlenou hlavou, kolem níž vlasy povívaly. Nepřestával sám s sebou mluviti o hladu, o vypáleném dvorci, o knězi Ulickém a popravených synech svých. Děsné pravdy zněly v té zmatené jeho řeči, ale vyznívaly bez účinku, neslyšány v hluché noci. —

Zanikli v ouvozu.

Pruh na západě pohasl.

Mračna zastřela nebesa a k nim trčely osamělá spravedlnost a koly na chlumu s kusy těla kněze Matouše Ulického. A nade vším ohromné, pusté ticho. — —

XXII.

Světlošedé, strmé skály kolem Skalské samoty stály v plném proudu slunečného světla za říjnového odpoledne. Bylo bezvětří. Les kolem jakoby na slunci podřimoval. Ani ratolístka se nehnula. Jen koruna starého buku za panským sídlem ve stráni pode starým, rozvaleným hradem z části se prudce potřásala a z pod ní, na volném místě, sluncem nyní vyzlaceném zavznívaly bujný smích a veselé pokřiky dětské. Mladí Křinečtí, zlatovlasí, ve tmavých suknicích černými pásky přepásaných, tu hopkovali a zase poklekovali sbírajíce do klobouků bukvice, nebo zase hleděli jásajíce do koruny, když odtud po přestávkách spustil se z nenadání déšť srstnatého, tvrdého plodu. Pokřikovali na Chodka, jenž stoje ve spoustě žloutnoucí koruny, mladým pánům působil takové veselí, nebo zase na sestřičku, jež z náručí chůvina buclaté ručky po nich a bukvicích natahovala, pokřikujíc rozmilým dětským blabolením. —

V tu chvíli stál ve dvoře před panským sídlem komorní vůz. Bělouši v něm zapřažení patrně již dlouho stáli, neboť byli nepokojni. Kočí na kozlíku se přes tu chvíli ohlížel po schodišti a dva dragouni, držíce koně své za uzdu a jsouce na jízdu již připraveni, dosti hlasitě a jadrným klením dávali průchod své netrpělivosti a nevoli.

Pán tak dlouho otálí!

Již šel, byl na odchodu, stál už u dveří a pořád ještě paní Beatě živě vykládal. Stála před ním v černém, vdovském rouše. Pěkně jí slušelo, jakož i černý čepeček, z pod něhož bylo viděti krásné její plavé vlasy. Mladá ta, lepě urostlá paní ve smutku sličné, přibledlé tváře každého dojala jemným a tklivým výrazem její, jen hosta nynějšího nikoliv. Nic nedbal, že je teskliva, ano zaražena. Ba tím více kněz jezovita, maje to za účinek svého umění dialektického, jal se jí domlouvati a neustával ani teď, když už byl u samých dveří. Od oné neblahé doby, co byl vydán patent, aby také šlechta změnila víru svou nebo se vystěhovala, byl tu po kolikáté. Poprvé přijel se starším kollegou, pak už přijížděl sám. Výrazná jeho tvář, šedých pronikavých očí, byla ještě hladká, bez vrásků a příjemna. Hladší však ještě byla řeč tohoto kněze, mužné, pěkné postavy a obratného, úlisného chování.

A přece se paní Beata pokaždé otřásla vnitřním odporem, kdykoliv ho viděla do dvora vjížděti. Když pak to půldne jeho domluv a řečí přestála a on odjel, bývala duševně unavena a malátna. Dnes více než kdy jindy. Zase jí pověděl, jak to budou těžce nésti, že ona jsouc tak starožitného rodu, jehož předkové ozdobou a podporou vlasti bývali, pro samou nerozmyslnost chce se vydati na nebezpečné vyhnanství.

Zase jí vylíčil živě, jakých ztrát prodejem svého posledního zboží utrpí, jak málo si odnese do cizí země; maloval, jaký bude míti život v cizině. Naproti tomu, jak by zase bylo, kdyby zůstala a novou víru přijala, jak by tím o své dítky se postarala, any by byly ve všem a všude fedrovány.

(Pokračování.)

* * *

Z básní Jiřího Tilšera.

V měsíční záři.

My vesla složili. Člun splýval proudem
bez zvuku, bez pohybu, přízrak stmělý,
a kouzlo večera nás jalo všechny.
My mlčeli, a naše duše snící
se nořily v tu noc, v tu báseň světla,
jež krajem zněla zářivě a tiše.

A nebem měsíc šel, a vlekl tiše
síť paprsků za sebou třpytným proudem
a v čeřen jasu chytil zemi snící.
Vše spalo, město, hrad a klášter stmělý
a v oknech měsíc rozžhal bledá světla,
jak by tam napadaly hvězdy všechny.

A v tichu tom mé dávné touhy všechny
vše, co jsem doufal kdys a věřil snící,
jak duchů roj se zvedlo z hrobu tiše.
A myslí mou šlo, dlouhá řada světlá,
co dávno Život urval dravým proudem,
a pohřbil Čas, ten velký hrobař stmělý.

Jak mrtví v půlnoci prý ve chrám stmělý
se příšerným a němým valí proudem,
tak naděj, víra, sny o lásce všechny
v paprscích měsíce se nesly tiše
k té, jež mi k boku usedla si snící,
jak zářící té noci duše světlá.

A zdálo se mi, ona, dcera světla,
že k mrtvým snům mým sklonila se tiše
a soustrasť z očí splývala jí proudem
nad život můj, jenž posud míjel stmělý,
a mrtvé sny o štěstí křísil všechny
ten úsměv její a zrak velký, snící.

A svatým tichem, nocí, řekou snící,
nad město, nad zámek a nad chrám stmělý
pod oblohou, kde plály hvězdy všechny,
a kol nás obou, kol ní, plné světla,
kol mne, jenž v bázni na ni hleděl tiše,
se chvěla Láska velkým, zlatým proudem.

Poslání: (Z . . . . .)

Ó dívko snící, zrak svůj, plný světla
skloň tiše k veršům, jež ti platí všechny
a světla proudem vyzlať zpěv můj stmělý.

Mouchy.

Když parné léto je, tu často zříme v smíchu,
jak mouchy veliké, jež bzučí v ranním tichu,
vždy v okno udeří, kde září jitro v lesku.
Nás velmi baví to, když letem vrazí v desku
a dolů spadnou zas a tvrdošijně, s chvatem
se vzchopí poznovu a znovu v letu klatém
v sklo míří průhledné, za nímž plá jitro čárné.

Jak směšnými jsou nám v své velké touze marné.
A přec jim rovni jsme, a stejně směšni světu,
my snílci, jejichž duch ku Kráse míří v letu
a sladké touhy pln, spit láskou, která hází
nám v srdce nesmírný jas poesie, vrazí
na neviditelné ty stěny každou chvíli,
jež hlupců předsudky kolem nás nakupily.

Poledne.

Sám kráčím polednem. — Kol nedohledná pláň
je rolí zoraných, kam znavený zrak sahá,
jak moře rovná jest, jak moře pustá, nahá,
a nad ní mlčící se klene modrá báň.

A nikde není pták, jenž let' by za obzor,
a nikde cikáda, jež vesele by pěla,
ni muška zlatitá, jež by se vzduchem chvěla,
vše živé zhynulo — já poslední jsem tvor.

A modrým vesmírem vymřelá bloudí zem
a ztuhlé údy své v jásavém světle koupá,
jak utonulý jest, jejž mlčící proud houpá,
proud vlnek blankytných pod nebes blankytem.

Sonet.

Jsme všichni jako ten, kdo poklad v zemi hledá
a v snaze zimničné se za lichým snem honí,
jest prací znaven, mdlý, pot se mu s čela roní,
leč žízeň po zlatě mu odpočinout nedá.

Co jemu po tom, pták že s písní v keři sedá,
že voní květ, že den se zářný k zemi kloní,
že jaro je a smích a láska. Co mu po ní.
On shrben kopá dál. — A za ním se kdos zvedá,

jenž čítá hodiny a čeká trpělivě.
A když on hotov je a mní, že zlata jas
a drahokamů třpyt zří na dně jámy srázné,

Smrť, která tiše za ním stála skryta, „blázne“
dí k němu posupně a v jámu pohrdlivě,
v hrob, jejž si kopal sám, jej rukou vrhne v ráz.

Pozdě.

Napsal *Octave Feuillet.*

(Dokončení.)

Valmoutiers, 22. dubna.

Jaká změna stala se s námi od našeho dětství — ba i od mládí našeho? Jaká to změna úžasná v mravním životě našem za dobu tak krátkou! Tehdáž pronikala celou naši bytost myšlénka Boha, Boha spravedlivého, ale otcovsky dobrého a vlídného! Žili jsme před jeho zrakem, jak před zrakem otce, chovajíce k němu úctu a bázeň, ale také úplnou důvěru... Cítili jsme, kterak jeho ač neviditelná, ale jistě přítomná ruka nás podporuje. Mluvili jsme k němu a zdálo se nám, že nám odpovídá... Teď cítíme se docela osamělí a jako opuštěni v tom nekonečném světě... Žijeme ve světě tvrdém, zlém, plném nenávisti, kde zápas o život jest jediným zákonem, jsme jako rozpoutané živly, které s divým sobectvím bez milosrdenství a soucitu, bez naděje v konečnou spravedlnost se potírají... A nad námi není nic... anebo hůře nežli nic — božstvo lhostejné, posměvavé a kruté... na místě toho dobrého Boha, jehož jsme z mládí vzývali!

Valmoutiers, 23. dubna.

Matka Alietty, paní de Courteheuse, byla již dávno nemocna; právě teď dochází mne z Paříže opozdělá depeše, která mi oznamuje její smrt. Odjíždím do Varavillu. Teď tam nemohu více nechati svoji dceru. Jediná osoba z celé rodiny, která tam zbyla, jest stará teta, slečna de Varaville, která jest již úplně dětinská. Mé dceři bude deset let a tu více nemohu nechávati ji v rukou služebnictva. Rozhodl jsem se, že vezmu ji s sebou; buď si ji nechám doma, anebo ji dám do některého ústavu nebo kláštera pařížského. Promluvím o té věci s biskupem, strýcem ubohé Alietty. Snad mi to dítě bude útěchou v mém nešťastném životě!

Varaville, 27. dubna.

Jednu chvíli — jednu minutu — v tom pokoji, kam jsem se zavíral se stínem té drahé nebožky, napadla mi hrozná myšlénka... ale já ji zaháněl jako sen bláznivého mozku... a hle, tento sen stává se skutečností.

Mám to napsat?... Ano, napíšu to... Je to moje povinnost, neboť tento denník, tak vesele začatý, jest nyní poslední mojí vůlí: jestliže zmizím, nechci, aby toto tajemství zemřelo se mnou. Musím je oznámiti přirozeným poručníkům své dcery. Jde tu o její prospěch, ne-li o její život.

Hle, co se stalo: Poněvadž se depeše opozdila, přijel jsem teprve po pohřbu paní de Courteheuse. Rodina se již rozjela. Zastihl jsem pouze bratra Alietty, Gerarda de Courteheuse, nyní již kapitána fregaty. Vyprávěl jsem mu, jaké mám plány s dcerou. Nemohl leč schváliti je. Měl jsem v úmyslu odvézti s Jeannou starou chůvu Viktorii Genestovou, která ji vychovala, zrovna jako vychovala její matku. Ale Viktorie jest již stará, často churavá, a když jsem jí vyložil svůj plán, začala dělati obtíže, jakož vůbec od smrti mé ženy chovala se ke mně jaksi nemilostivě, ba skoro až nepřátelsky. A také jen z úcty k nebožce Aliettě snášel jsem trpělivě její špatný humor.

Vzal jsem ji stranou do pokoje dceřina, zatím co dítě si hrálo v zahradě

„Milá Viktorie," pravil jsem k ní, „dokud paní de Courteheuse byla živa, uznával jsem za svoji povinnost nechati vnučku v jejích rukou. Nikdo nemohl lépe nežli ona bdíti nad jejím vychováním. Nyní musím o ni pečovati sám. Mám tedy v plánu vzíti s sebou dceru do Paříže. Doufám, že pojedete s ní a že zůstanete i na dále v její službě."

Sotva že Viktorie porozuměla, co od ní žádám, zbledla a její staré ruce se patrně zachvěly; pohledla na mne svým pevným a šedivým okem a pravila:

„To pan hrabě neudělá!"

„Dovolte, milá paní Genestová, to udělám... Vážím si vaší věrnosti a oddanosti... a budu vám vděčný, budete-li i dále o dceru moji pečovati... Jinak ale stane se, co jsem řekl."

Položila mi bojácně ruku na rameno a pravila:

„Prosím vás, pane hrabě, nedělejte to!"

„Ale, Viktorie, ... zbláznila jste se?"

„Ó ne, pane, kdyby to bylo možné, bylo by se to jistě stalo!"

Její upřený a ztrnulý pohled tkvěl neustále na mně, jakoby chtěl vyšetřiti, co se děje až na dně mé duše.

„Já tomu nikdy nevěřila," šeptala, „ne, nemohla jsem tomu věřit... Ale jestliže slečinku odvezete, pak tomu uvěřím!"

„Ale čemu, nešťastnice?... čemu?"

Stlumila ještě více hlas, takže ji sotva slyšeti bylo a pravila:

„Uvěřím, že víte, jak zemřela její matka... a že chcete, aby dcera zemřela jako její matka!"

„Aby zemřela jako matka?"

„Ano... touž rukou!"

Studený pot vystoupil mi na čele a bylo mi tak, jakoby na mne dychla smrt. Nicméně ještě teď zastíral jsem oči před tím děsným světlem.

„Viktorie," pravil jsem k ní, „mějte se na pozoru! Vy jste ovšem rozumu nepozbyla, ale něco mnohem horšího děje se s vámi! Zášť k mé druhé ženě vás zaslepuje a svádí vás k řečem hrozným... Považte, co mluvíte!"

„Nuže, pane," zvolala s divokou energií, — „po tom, co jsem vám řekla, odvezte dceru svoji k té ženě, jestliže si troufáte!"

Učinil jsem několik kroků, abych se poněkud vzpamatoval.

„Dokažte, co mluvíte!" pravil jsem k stařeně zastaviv se u ní. „Ale co to na vás žádám! Kdybyste měla jen stín jakéhosi důkazu, nebyla byste tak dlouho mlčela! Nebyla byste dopustila, aby ten prokletý sňatek byl uzavřen!"

Stala se jaksi sdílnější, a její hlas zněl již měkčeji, když pravila:

„Mlčela jsem, protože jsem musila paní hraběnce, dříve nežli se vrátila k Bohu, přísahati na svatý kříž, že nikomu nesvěřím toto tajemství."

„Nikomu, nikomu... ale přede mnou jste mlčeti neměla! Proč jste nemluvila?"

A nyní zase já se jí zadíval hluboko do očí. Ona chvíli váhala a pak pravila hlasem nejistým:

„Proč jsem nemluvila?... Poněvadž ona, chudáček, myslila..."

„Co myslila? Co? Že jsem o tom věděl? Že jsem spoluvinníkem? Ano? Nu, mluv přece!"

Viktorie sklopila oči a neodpovídala.

„Ach, můj Bože! Je-li možná? můj Bože! Posaď se, milá Viktorie, posaď se, sem ke mně... a mluv, ... řekni mi všecko... všecko, co víš... všecko, co jsi viděla... Kdy pak jsi něco pozorovala? V kterém okamžení? Neboť ona byla nemocna již delší dobu..."

„Ovšem, pane, ale to nebylo nic, nic nebezpečného... lékaři aspoň říkali, vždyť víte, — a já znala paní hraběnku příliš dobře, než abych se byla mýlila! Vím zcela určitě, kdy se dostavilo nebezpečí... Pan hrabě se snad pamatuje na ten den, kdy paní vévodkyně přijela do Valmoutiersu, a kdy se jelo pro slečnu Sabínu... Toho dne, pane, to vím zcela bezpečně, začalo být zle... od toho dne se bolesti paní hraběnky náramně zhoršily a zároveň pozorovali jsme na ní veliké změny... To mne znepokojilo i začala jsem slečnu hlídat... Jednou večer, byla jsem ukryta za záclonou malého boudoiru, kde se připravovaly mediciny, hned vedle paniny ložnice... a tu jsem viděla, jak slečna vytáhla z kapsy láhvičku a nalila z ní jednu nebo dvě kapky do připraveného nápoje. V tom jsem se jí ukázala a ptala se jí, co to do sklenice kapala? Ona se náramně zarděla, ale hned se vzpamatovala a odvětila mi se známou svojí chladnokrevností: ‚To jsou kapky, které mi dal strýc, abych je přimíchala do léku...' to mi řekla a že lhala, dovíte se hned... Když jsem ji tenkrát zastihla, bylo snad již pozdě... neboť nebylo to bezpochyby poprvé, co to učinila... Nejdříve chtěla jsem to říci vám... ale neodvážila jsem se... Upozornila jsem tedy paní hraběnku... ale ta mne za to ještě pokárala.

„Ty dobře víš," pravila ke mně, „že můj muž jest vždycky při tom, když ona připravuje léky... pak by byl vinen též... nežli bych si něco takového mysliti měla, raději bych přijala třeba stokrát smrt z jeho ruky!"

A pamatuji se dobře, pane hrabě, že právě v té chvíli, co mi to pravila, vy jste vyšel z malého boudoiru a podával jste jí připravený lék... Ona se na mně podívala — byl to strašný pohled — a pila... Za několik minut přišlo jí tak špatně, že myslila, že musí tu chvíli zemřít. Požádala mne, abych jí podala kříž a tu jsem ji musila přísahati, že nevyzradím nikomu svoje podezření... Tehdáž poslala jsem pro kněze... Když bylo po všem, pan Tallevaut, který byl smrtí paní hraběnky tak překvapen — vždyť se pamatujete, pane hrabě?... pan Tallevaut se mne tázal, jak se to stalo; tu jsem mu řekla, že ty kapky, které dal slečně Sabíně, aby je přimíchala do léku, paní hraběnce, jak se mi zdá, náramně ublížily...

„Jaké kapky?“ tázal se, jakoby mi nerozuměl...

„Ty kapky, které slečna Sabína měla v malé hnědé láhvičce...

On zbledl jako smrt, chvíli se na mne vytřeštěně díval, zavrtěl hlavou, jakoby nevěděl, co na to říci, a rychle odešel... Když jsem druhého dne slyšela, že zemřel, pomyslila jsem si:

‚Chudák, jistě si vzal život!‘

To, pane hrabě, viděla jsem všecko na vlastní oči,... a přísahám vám před Bohem všemohoucím, že každé slovo jest svatá pravda!“

Zde se Viktorie zamlčela... Já nemohl jí na to říci ani slova... Chopil jsem pouze její staré vrásčité a chvějící se ruce, položil jsem si je na čelo a plakal jsem jako dítě...

— — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — —

Ať žiju dále, nebo ať zemru, moje dcera nesmí se nikdy setkati s tou bídnicí. Pokud budu živ, postarám se o to sám; zemru-li, musí se o to postarati někdo jiný. Učinil jsem opatření, aby tyto stránky zůstaly pohromadě a aby po mé smrti byly odevzdány biskupovi de Courteheuse, anebo, kdyby toho nebylo, kapitánovi de Courteheuse, strýci mé dcery. Tyto řádky, jakož i to, co jsem dříve psal, je poučí, co od nich očekávám.

Svatební svojí smlouvou se Sabínou Tallevautovou postaral jsem se bohatě o její potřeby: pojistil jsem jí totiž úroky z polovice svého celého jmění; jmění samo odkázal jsem své dceři, která již po matce měla krásný podíl. A tak se mi zdálo, že dceři tuze neublížím. Nicméně puzen svojí osudnou vášní připojil jsem ke smlouvě závěreční článek, kterým jsem stanovil, aby mé celé jmění připadlo Sabině, kdyby moje dcera zemřela svobodná. A proto musil jsem dceru svoji nyní chrániti nejen proti mravní zkaženosti ženy převrácené, nýbrž i proti ruce ženy vražednice...

Co se týče prvního zločinu, jehož se dopustila, musím vysvětliti, proč nedal jsem ji zákonně stíhati.

Moje osobní vzpomínky, tak určité svědectví staré Viktorie, náhlá a tajemná smrt doktora Tallevauta, a konečně pudy a zásady Sabíny Tallevautové, které jsem v hovorech s ní měl příležitost poznati, nepřipouštěly ani nejmenší pochybnosti, že zmíněný zločin byl spáchán. Jestliže nicméně ji nežaluji, nečiním to proto, že bych se snad bál — jak hrozná to myšlénka! — že by mne obžalovaná mohla nařknouti z účastenství v zločinu, nýbrž proto, že v duši a svědomí svém jsem přesvědčen, a že důkazy zločinu nejsou, se stanoviska zákonného totiž, dostatečné. Jed — když již musím vyřknouti to děsné slovo — byl chytře zvolen, takže nezanechal pražádné stopy. Svědectví Viktorie, která byla mojí první ženě tak oddána a přirozeně druhou nenáviděla, bylo by podezřelé. Já sám jsem přesvědčen, že Viktorie mluvila pravdu, ale důvody toho přesvědčení, jakkoli mocné, nestačily by na soudní obžalobu. Kdyby došlo k procesu, byl by z něho hrozný skandal, který by neměl jiného výsledku, leda že by jméno mé a jméno mé dcery bylo zneuctěno.

Čeho však dosíci musím a sice za každou cenu, jest to, aby žena ta opustila na vždy Paříž a Francii. K dosažení cíle toho jsem ochoten obětovati všecko a jsem přesvědčen, že to půjde. Ona miluje peníze a pohrozím-li jí k tomu, myslím, že svolí. Ostatně pokusím se o to sám, až nabudu opět trochu síly a chladnokrevnosti, abych se s ní mohl setkati.

Ta bídnice unikne všemu trestu:.. a mnozí jiní bezpochyby jemu uniknou... zvláště v době příští... Čím více vášně lidské — a mezi všemi zvláště děsné vášně ženské bořiti budou staré hráze své a nebudou uznávati jiného zákona aniž jiné uzdy nežli zákonník — tím snáze pokrok vědy rozmnoží až do nekonečna prostředky, jimiž bude možno obejíti zákonník a oslepiti spravedlnost!

10. května.

Ona zemřela v tom domnění, že jsem vinen!... To jest děsná myšlénka! Nemohu se jí zbaviti. Bytost tak slabá, něžná a jemná! Ano, ona si asi pomyslila: „Můj muž jest vrah... co mi tuto podává, jest jed, on to ví!“ S touto myšlénkou zemřela, a nikdy, nikdy se nedoví, že to není pravda, že jsem nevinen... že toto pomyšlení mne souží, že není bídnějšího tvora pod sluncem nežli já! Všemohoucí Bože — jsi-li, — vidíš-li moje utrpení, měj se mnou slitování!

Jak rád bych věřil, že není všecko mezi ní a mnou ještě skončeno... že mne vidí... že mne slyší... že ví pravdu!

Rád bych, ale nemohu... nemohu!

1. června.

Vím, co se říká o modlitbě — že jest zbytečná, že jest vždy a zcela bezpečně bez účinku, poněvadž Bůh — je-li a ať jest jakýkoliv — nezasahá nikdy bezprostředně v běh života, že nedělá zázraky, že nikdy neruší obecný řád k vůli osobnímu prospěchu jednotlivce... Ovšem, ale to vše zdá se mi tvrdé a také pochybné. Předně ten, kdo věří v Boha a kdo se k němu modlí, cítí, že jest s ním v bližším jakémsi spojení a nalézá v citu tom podporu a útěchu nevyrovnatelnou. A dále, je to tak jisté, že modlitba nemůže míti nikdy výsledku? Kdo ví? Jsou-li modlitby opravdu pošetilé, než aby mohly bez rušení světového pořádku býti vyslyšeny, nemůže přece Bůh zachovati mezi svými nezměnitelnými zákony volné pole modlitbě? Aniž by musil jednati proti vlastním zákonům a dělati zázraky, nemůže-li působiti na myšlénky a vůli toho, kdo jej vzývá? Nemůže-li matka, která se modlí za své nemocné dítě, doufati, že bude dítě její zachráněno, ne sice zázrakem, nýbrž její vlastní péčí, kterou prozřetelnost říditi bude? Žádá-li člověk, prosící Boha, za dar víry, aby pořádek v přírodě byl porušen a nesmí-li doufati, že vzejde mu světlo, za které prosil?...

Červen.

. . . Její poslední myšlénka byla, že jsem zločinec! . . . a nikdy, nikdy nedoví se pravdu . . .

Když člověk zemře, jest po všem . . . Vše rozpadá se v prvky, ze kterých vzniklo . . . Kterak možno věřiti v zázrak osobního vzkříšení? A přece všecko kolem nás, nad námi i v nás jest samý zázrak, samé tajemství! Celý svět není než ustavičný, nekonečný div!

Znova zrození člověka z lůna smrti bylo by sotva divnějším tajem nežli jeho narození z těla ženy!

— — — — — — — — — —

Tyto řádky jsou poslední, jež psal Bernard de Vaudricourt. Jeho zdraví již dávno zármutkem podkopané, nemohlo odolati strašné poslední ráně, která jej potkala, když se dověděl o zločinu své druhé ženy. Nemoc podivná a nejasná, jejíž zevnější známky jevily se v hrdle, učinila v několika dnech konec jeho životu . . .

Pan de Vaudricourt cítě blížící se smrt, dal zavolati k sobě biskupa de Courteheuse. Přál si zemříti ve víře, která byla Aliettě tak drahá.

Za živa ubohé to dítě podlehlo: ale po smrti zvítězilo přec!

— — — — — — — — — —

P. S. Netřeba podotýkati, že v tomto vypravování, které se zakládá na zprávách spolehlivých, jichž v hlavních rysech svědomitě bylo šetřeno, změněna byla pouze jména osob a míst, neboť fakta sama jsou příliš vážná. Zároveň rozumí se samo sebou, že by nebylo bývalo uveřejněno, kdyby osoba, která vystupuje v druhé polovici pode jménem paní de Vaudricourt, nebyla již dávno zmizela s jeviště pařížského, aby někde daleko od hranic francouzských skončila svoji dobrodružnou kariéru.

FEUILLETON.

Výstava Vereščaginova.

Pouze nevšednímu zjevu uměleckému zdaří se rozvlniti hladinu ustáleného veřejného mínění a otřásti jím až do hlubin, vynésti základní, elementární otázky umělecké znova na povrch a vrhnouti je do žáru nové zkoušky

Vereščaginovi se to zdařilo, a Vereščagin jest bez odporu umělecká individualita originální, revoluční, zbraněmi dokonalé techniky a pronikavé říznosti bojující.

Nejprve vynikl proslulý ruský umělec obrazy válečnými. Způsobil jimi sensaci, rozbouřil sbor hlasů pro a proti, strhl k svému praporu všechny unavené a přesycené vojenskou malbou parádní. Hlásáno, že maska stržena lži, že taková a ne jinaká jest válka, že Vereščagin jest malířem pravdy, apoštolem humanismu.

Devatenácté století jest věkem doktrin a vynálezů. Třeba vrhnouti mezi nás jen frázi, abychom ihned uvěřili, že tato fráze kryje se s pravdou, abychom ihned byli ochotni upříti platnost výsledkům staletého přemýšlení a práce, které s efemerní frází se nesrovnávají: a rovněž tak vynalézáme každé chvíle něco, co dávno bylo již vynalezeno.

Bezmála před půldruhým stoletím pravil Watelet *): „On exige, par une délicatesse mal entendue, que toutes les figures d'un tableau d'histoire soient d'un ensemble correct, et d'une proportion élégante. Après cette condition générale et précise, on exige encore une distinction dans les figures qui doivent principalement exciter l'intérêt; et c'est de-là sans doute que naît la plus grande partie des ces exagérations de proportions; de ces affectations qu'on nomme spirituelles, dont l'esprit veut paroître se contenter, tandis que le coeur, qui n'est point affecté, le dément: c'est encore de-là que naissent ces expressions chimériques qui ne sont adoptées que par ceux dont les idées peu justes sur la Nature, se prêtent à des conventions et à des grimaces.“

Jak vidno, není požadavek přirozenosti výrazu nový, a kdybychom šli dále do minulosti, nalezli bychom jej zas a zas, a rovněž tak umělce, kteří mu hověli. Arciť žádána vždy od umělců pravda v rouše uměleckém beze zbytečných, vedlejších a mnohdy rušivých přímětků porůzných zjevů nahé pravdy. A týž Watelet praví dále: „La Nature elle même m'apprendroit, en se couvrant du voile du mystère, que la réserve doit être aux Arts, ce que la pudeur est à l'Amour.“

A na to zapomněli horlivci proti větrným mlýnům, prohlašujíce na čest, v pravdě však na úkor Vereščaginův jedním dechem, že Vereščagin jest veliký umělec a že jest fotograf. A fotografie že daleko přesahuje dosavadní domýšlivou malbu. Dobře. Tedy zedník, jenž srovná určitý počet cihel do prostého tvaru stereometrického, jest umělec, nikoli však architekt, odívající onen tvar libovolnou tvářností slohovou; gypsař odlévající obličej zesnulého velikého muže jest umělec, nikoli však sochař, který skoncipuje téhož muže pomník; svědomitý zapisovatel do policejního raportu jest umělcem, nikoli však romancier, jenž zosnuje děj na kostře skutečného příběhu, uvede na něm barvy, světla i stíny k umělecké platnosti a rozestře kolem něho časovou i místní perspektivu a soustředí v něm velkou summu porůzného psychologického pozorování; umělcem jest meditující řemeslník, jehož zdravý rozum abstrahuje ze zkušenosti hlubokou nějakou pravdu, a nikoli básník, jenž tutéž pravdu zkrystalisovanou, vybroušenou, skvoucí zasadí do zlatého rámce ozdobných veršů; podvečer za humny s tóny zvířecími a zvuky lidského konání a hlasy větru i praštících dřev jest komponistou symfonie a nikoli snad skladatel, který paprsky jemných a mohutných tónů sleje v lepý a zářivý proud hudby koncertní.

Podobá se tedy, že velebitelé Vereščaginovi zabíhají dále než mistr sám a že obětují ho raději své theorii než by se v ní umírnili. Myslíme také, že tato nerozvážná družina zatlačila na chvíli mistra na scestí ku prázdnému naturalismu, jenž s nezdarem se pokoušel, strhnouti s Krista nimbus posvátnosti. Laciný věru to vtip, snižovati velikána a ukazovati naň pak: „Ecce homo!“ Tímto způsobem bylo by lze dokazovati světu, že nic není veliko a svato, ani genius, ani srdce v pravdě božské. Tutéž službu, jakou znamenitý ruský umělec v praneuměleckém poblouzení prokazoval Kristovi, mohl by leckterý mazal prokázati V. Vereščaginovi. Ale jsme jisti, že by se slušná veřejnosť proti takové — marotě právě tak ohradila, jako proti okřtění genrového obrázku nuzné židovské rodiny nevhodným názvem „Svatá rodina“. Pravili jsme však, že Vereščagin pouze na chvíli učinil pod nátlakem skok dolů, neboť — jsme-li dobře zpraveni — malíř přeje si sám, aby tyto poklesky jeho štětce byly zapomenuty. Vždyť umělec není s to ničiti vědomě a důsledně idey, které inspirují, a *v umělci právě* zastance proti nízkosti a všednosti nalézají.

---

*) L'art de peindre.

Objektivně lze s důvodem říci, že Vereščagin ani není kopistou vulgární pravdy ani apoštolem humanismu. Spatřujeme v něm malíře svého rázu, syna doby a země, z níž vyšel, ducha vychovaného týmiž dojmy a reflexemi, jaké pronikly Turgeněva, Dostojevského, Tolstoje, Ostrovského a všechny ty velké duše, zasmušené utrpením ruského lidu. Hluboký soucit s prostým ruským člověkem vynucuje nám Vereščagin proti naší vůli. Jeť nesnadno a trpko uvěřiti, že jeden z největších národů světa jest tak úplně zbaven veškeré radosti a vervy existenční. Zíráme na samé a samé „victimes du devoir“, kteří bojují, trpí a umírají s fatalistickou oddaností v osud, z něhož není spásy. Tito hrdinové, pokrývající zasněžené cesty a hradby na Šipce, u Plevna, u Teliše a jinde, padli za svobodu Bulharska pouze — z rozkazu carova; a štětec umělcův neodvažuje se ani na hroby jejich vrhnouti smírný páblesk ze záře velké idey svobody, za níž zemřeli. Nevěděli o ní, nebyli tázáni. A skeptický umělec žaluje přímo — ať vědomě ať bezděky, tedy jako *pravý* umělec — na toto nevolnictví osvoboditelů a jeho divinace praví, že ta „svoboda“ bude obrácena v prchavou ilusi neobratnýma rukama osvoboditelů, kteří volnosti neznají a proto podle staré zkušenosti ani dáti ani šetřiti ji nedovedou. I tato utěšená perspektiva tmí se v pozadí pochmurných obrazů Vereščaginových, jehož tendenci teprve potom chápeme, když přiblížili jsme se hledisku, s něhož pokročilí Rusové na stav své vlasti pohlížejí. S tohoto hlediska obírá si Vereščagin za hrdinu prostého ruského vojína, líčí ho s opravdovým soucitem do podrobna, věnuje se s podivuhodným uměleckým sebezapřením glorifikací pravidelných, tedy všedních, byť i hrozných detailů válečných. Tak jako tento voják s kulí v prsou (na výstavě pouze fotogravura) zmírá v každé válce tisíce neoduševnělých vojínů; v popředí uměleckého interesu mohou se ocitnouti sujety takové pouze tam, kde na prvé místo nepronikají representanti myšlénky a nadšení, kteří dovedou nás roznítiti a nikoli toliko k pasivní útrpnosti pohnouti. I život soukromý rovná se boji, ba více v něm reků než ve vojnách; ale každý řádný, se silou energické vůle a vědomého posvěcení otcovského bojující muž skýtá umělci vděčnější sujet než malomocný ubožák, jenž stojí a padá po vůli boží. Umělec pak jest povinen vykládati předměty a motivy hlubší hodnoty ethické, neboť účelem umění jest i v bouři a hrůzách povznášeti a zušlechťovati a nikoli deprimovati, odstrašovati. Leč — jak praveno — Vereščaginovo umělecké pojmutí jeví se jako zvláštní, subjektivní, a vyplývá zřejmě z ruského ovzduší, jež dusné a teskné jest.

K takovým úvahám vybízejí válečné obrazy Vereščaginovy nejmocněji. A pokládáme za jeho zásluhu, že zavdal ku přetřesům těm podnětu velice účinného. Toť jenom umění na prospěch.

Vystavená díla sama o sobě vrývají se do paměti dojmem namnoze nesmazatelným. To, co malíř pověděti chtěl, pověděl řízně, poctivě, prostředkem vysoce vyspělé techniky, dokonalé kresby, bravurního, jinde zase nehledaně přirozeného uspořádání. Obzvláště porůzné obrazy vojínů (i po stech jako „po bitvě“ na obvazišti) jsou veskrze téměř kabinetními kousky zevrubného studia psychologického a věrné, překvapující charakteristiky. Postavy a skupiny vynikají pomocí výtečné perspektivy plasticky, ač v této příčině, jakož i pokud invence, komposice, koloritu a světel se týče, málokdy tolik prací nestejné hodnoty od téhož malíře pohromadě spatřiti lze, jako na výstavě Vereščaginově.

Uměleckými výtvory, v každém ohledu uspokojivými a účinnými jsou mistrné architektury, zejména hindské, přede všemi „mogulova mešita v Deli“. S obdivem zíráme na virtuosní, velkolepý, mistrovský kus malby perspektivické, a litujeme toliko velice, že katalog nám kazí požitek. Tento katalog praví: „Modlitba. Velký mogul ve své soukromé mešitě v Deli“. Tak! Domnívali jsme se, že zíráme na brilantní architekturu a zatím modlí se před námi velký mogul, jejž Vereščagin na modlitbách zastal a vymaloval. Nemůže býti jinak, neboť Vereščagin jest malířem čiré pravdy a zobrazuje vždy jen to, co viděl! Toto praví jeho nerozvážní velebitelé, kteří nechtí dopustiti, že by Vereščagin byl poetou. Jest jím, v katalogu až přílišně, na úkor na př. obrazu, o němž mluvíme. Několika slovy smazává celé své znamenité dílo a strhuje interes divákův k podřízeným figurkám, pouze pro vytčení vzdušné hloubky malovaným; jsou od diváka veskrze odvráceny (zvláštnost Vereščaginova: obličeje en face miluje méně), tak že iluse modlitby pouze v orientalském pokleknutí a zbytečné glosse katalogové slabou podporu nalézá. Mimo to sluší vytknouti, že takovým afektovaným posunutím pravého významu malby na mlhavou pointu širší obecenstvo k vnikání a porozumění výtvarům uměleckým se nepřivádí. Téhož poklesku dopouští se katalog vícekráte (obzvláště při č. 3., 21., 30.. 33., 39., 40., 42.), jsa vůbec mnohomluvný: otvírá otevřená okna, spekuluje na pohnutlivost prostých duší a disgustuje diváka, který jest oprávněn žádati, aby dílo umělecké mluvilo samo, bez Munkáczyovské muziky.

Krajiny Vereščaginovy jsou namnoze imposantní, podivuhodné, v perspektivě bravurní; přechod z nich k genru tvoří palestýnské, turkestanské, tibetské a hindské výjevy, malované routinérsky, zevrubně, velezajímavě, hladce; a podobá se nám, jakoby malíř chtěl opustiti dosavadní svou methodu a zabočiti jinam, na přívětivější pole genrové. Výrok umělcův potvrzuje blízkost naznačeného obratu. Z vystavených ukázek nejsme s to posouditi, zdali Vereščaginovi v genru kyne táž sláva, kterou si dobyl obrazy, vzrušujícími násilně divákův interes, ať volbou sujetů ať jejich nelíčenou účinností. Jinak jeví se Vereščagin jako střízlivý pozorovatel, jemuž snad posavade genry za to nestály, aby je vřelejším životem prodchnul a jimi netoliko k etnografickému interesu nebo k soudnému intelektu, nýbrž i k srdci divákovu promluvil. I zde vidíme zase občasné upadání v naturalism; tak žebraví mnichové řádu Našbendiova vískají se před branou mešity. Nevíme, zdali to hlavní a charakteristické jejich zaměstnání. Nepochybujeme o něm, ale nepochybujeme rovněž tak, že zabývají se tytiž jinými, ještě více drastickými manifestacemi fysického života lidského. A nechtíce býti zakřiknuti, očekáváme s klidem a oddaně, až nám naturalism podobné, mistrně i pravdivě malované fysické výkony předvede. Kocháme se ovšem v přesvědčení, že nebudou pocházeti od Vereščagina; ale kdyby krom nadání byly signovány azbukou, musili bychom je ve slovanském nadšení bez rozpaků a hrdě i slavně prohlásiti za nebývalé, nové, božské, neboť nedostatek věcného interesu a opravdového studia rád se ozývá zvučnými a jalovými frásemi; motivy naznačeného zrna vyčerpali sice již staří Nizozemci bezmála úplně, aniž by se nám byli zavděčili čím jiným než technikou, pravdivostí, výborně vystiženým charakterem — ale — to byli Nizozemci! Na ty možno se dívati kriticky, brejlemi jasnými, byzantinismem nezbarvenými.

My snažíme se zírati vždy klidně, věcně na dílo umělecké, neboť provenience nepřidává mu ani jediné přednosti a nestírá s něho ani jedinou chybu. Kdyby o ceně díla uměleckého rozhodovati mělo kmotrovství ať vzdálené ať blízké, posunuli bychom si umění z jasného světla objektivnosti do všelikých bengalských osvětlení, která by sice poskytla lecjakou kratochvíli, ale neposloužila by ani nám, ani umělcům, zejména opravdovým, vysoce nadaným umělcům plného jádra, mezi něž se ruský mistr svými pracemi řadí.

Těšíme se na další jeho postup po samostatné, nesnadné jeho dráze; nalezne v nás vždy ochotné a vděčné obdivovatele veškerých předností své originalní, ruské invence a své brillantní faktury. *J. L.*

Dopisy a zprávy redakci zaslané.

Redakce přijímá do tohoto oddělení dopisy i zprávy týkající se českého veřejného života, zvláště pak literatury a umění.

Zodpovědnost za náhledy a mínění dopisovatelův redakce na se nebéře, přijímá však odpovědi na ně.

Dopisů a zpráv zaslaných anonymně přijímati nelze.

V prosincovém sešitu „Osvěty“ z roku 1877 napsal O. Mokrý v úmrtní zprávě o Františku Šimečkovi:

„Projevujeme tuto vřelé přání, aby se brzo uchopila pozůstalosti Šimečkovy povolaná ruka a zachovala básnický odkaz jeho vděčné památce národa!“

Od té doby minulo skoro celé desitiletí, aniž vyhověno tomuto oprávněnému přání — a přece pracuje tolik „knihoven“ různých k tomu, aby seznamovalo čtoucí obecenstvo naše s nejlepším, co v literatuře podáno bylo.

Skromné toto připomenutí napsáno bylo, aby pohnulo povolanou ruku k sebrání a pečlivému uspořádání básní rovněž nešťastného, jako velice nadaného pěvce, jehož mnohé rázovité písně milostné, a láskou k trpícímu lidu prosycené verše socialní — jsou z těch, kteréž literatuře pro časy zůstávají. *J. J. Langner.*

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

„Písmo svaté Starého a Nového zákona. Vydání pro katolíky s úplným schváleným textem.“ Přehlížejí P. Václ. Štulc a Dr. theol. Ant. Lenz. Illustroval Gust. Doré. Sešit 12. a 13. Nákladem knihtiskárny J. Otty.

„Čechy.“ Dílu III. (Praha 13. a 14.) sešit 37. a 38. V Praze 1886. Nákladem knihtiskárny J. Otty.

„Z našich a cizích vlastí. Illustrovaná bibliotéka novel a cestopisů.“ Dr. Fr. Sláma: Vlastenecké putování po Slezsku. Sešit 54. (Řady III. číslo 12.) Nákladem knihtiskárny J. Otty.

„Život zvířat“ od A. E. Brehma. Díl II. (Ptáci) sešit 20. Překládá prof. Fr. Nekut. Nákladem knihtiskárny J. Otty.

„Sbírka nejdůležitějších českých plodů básnických starších i novějších.“ Vydává Dr. Frant. Bačkovský. Číslo III.: Tatranská múza s lýrou slovanskou. Od P. J. Šafaříka. Nákladem Frant. Borového v Praze.

„Sebrané spisy Václava Beneše-Třebízského“ Dílu V. svazek 1.—4. V Praze 1886. Nákladem Fr. Šimáčka.

„Novější dějepis rakouský.“ (Od roku 1526 do roku 1860.) Sepsal Dr. V. V. Tomek. Sešit 6—9. Nákladem knihtiskárny J. Otty v Praze.

„Výbor z literatury české.“ Doba nová. Za čítanku pro vyšší třídy škol středních sestavil Antonín Truhlář, professor c. k. akadem. gymnasia na Starém Městě v Praze. Nákladem Bursíka & Kohouta v Praze.

„Účetnictví jednoduché i složité“ Pojmy národohospodářské a ustanovení zákonná pro obchodníky důležitá. Sepsal Quido Teissler ředitel obchodní akademie v Chrudimi. Nákladem knihtiskárny Stanislava Pospíšila v Chrudimi.

„Matice lidu“ Ročníku XX. číslo 5. Obsahuje: „Slavná župa.“ Napsal Koloman Mikszáth. Z maďarského přeložil Fr. Brábek. Nákladem spolku pro vydávání laciných knih českých v Praze.

„Ottova laciná knihovna národní.“ Redaktor Ot. Mokrý. Serie IX. Sešit 14—18. Obsahuje: „Kletba nevěry“. Román o dvou dílech od Ferdinanda Beciče. Nákladem knihtiskárny J. Otty v Praze.

„Sion.“ Evanjelický kalendář a almanach pro rok 1887. Ročník první. Tiskem a nákladem F. & V. Hoblíka v Pardubicích.

„Levohradecká povídka“ od Vácslava Beneše-Třebízského. Druhé vydání. Nákladem knihkupectví F. Topiče. v Praze

„Báby“ i „Baby“. Studie Jana Nerudy. Nákladem knihkupectví F. Topiče v Praze.

J. A. Komenského: „Labyrint světa a ráj srdce.“ Vydání školní. Pořídil Frant. Bílý. Nákladem českého knihkupectví J. Barviče v Brně.

„Česká bibliotéka rodinná.“ Pořádá Bedř. Frida. Ročníku III. svazek 6. obsahuje: G. P. Danilevskij: „Kněžna Tarakanova.“ Historický román. Přeložila Klára Špecingrová. Nákladem knihkupectví Al. Hynka v Praze.

Listárna redakce.

„F. X. Š.“: Ano. — „Vzpomínka“: Uznáte jednou sám, že básně nejintimnější nebývají vždy také nejlepšími básněmi. Svět pohlíží na naši maličkost docela střízlivě. — „S. V.“ „(M. C.)“: Nálada zvláště prvních dvou slok je velmi pěkná a opravdová. Forma vadí. — „Mors“: Uveřejníme ale až po několika číslech. — „A. Ž.“: „Se srdcem kamenným a duší z ledu“ — kde jste to vzal? — „J. J. M. Kl. ul.“: Jen posýlejte dál, však se dočkáte přec . . — „V. J. H.“ (Mar. Ange) Nelze uveřejniti bez svolení autorova. — Neuveřejníme práce znamenané: „M. P. (Lůně.)“ — „K.“ (Podzimní písně.) — „F. K. v m.“ — „Žanka.“ — „V. M. J.“ (překlad) — „Fr. L—a.“

OBSAH: Penserosa. Báseň Jaroslava Vrchlického. — Na Bludných horách Napsal Charles Egbert Craddock (Dokončení.) — Zůstatky starých našich zpěvů, písní. Napsal František Dvorský. — Skály. Několik výjevů z dějin samoty. Od Al. Jiráska. (Pokračování.) — Z básní Jiřího Tilšera — Pozdě Napsal Octave Feuillet. (Dokončení.) — Feuilleton: Výstava Vereščaginova — Dopisy a zprávy redakci zaslané.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček.“**

Předplací se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . 1 zl 75 kr
na půl léta . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ —

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány Časopis „Lumír", Praha, Salmova ulice číslo 9. nové

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír" vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne

ROČNÍK XIV. 20. října 1886. ČÍSLO 30.

Kalendář písařův.

Báseň *Petra Jasmína.*

Je člověk ubohý, jejž drží ve zajetí
ta přísná povinnost ve smutných města zdech,
počítá roku čas dle květů, které děti
nám ruka nabízí na rohu ulic všech.

Jen sejde první sníh a teplé záře silou
květ v trávě zvedá se, jen lesy začnou kvést:
již nosí sněženky s tou hlavinkou tak bílou,
že zima přestala, že venku jara vjezd.

Je chladná ještě zem a vítr čiší z ulic,
kde stálou stafáží ty dětské postavy,
z nich každé prosí tak, se v hadry svoje tulíc,
až někdo u nich přec se pro květ zastaví.

Pak nosí bledule, jež kvetou dobu krátkou,
a v malých kyticích přináší fialky,
jež včera shledaly ve stínu křovin s matkou,
i konvalinek hrsť, jež voní do dálky.

Tak ví, že jaro tu. Však čas ten k předu chvátá,
ó co ví o tom všem, kdo v práci lopotí!
a jednou po ránu, jen mine domu vrata,
hoch s růží poprvé mu přijde naproti.

Již tedy léto je. A děti růže nosí
a on tak den jak den se u nich zastaví,
je náhradou ten květ, jejž podá hoch mu bosý
za louky, za lesy s horské doubravy.

Znenáhla potom však ty děti v městě řídnou,
on tuší, venku tak že řídnou květiny,
a když zas jedenkrát je hledá s tváří vlídnou,
víc tady s kytičkou hoch není jediný.

Již tedy nepřijdou mu zrána ve ústrety,
je podzim na luhu, a v ňadrech led a sníh —
ó děti toulavé, jež nosíváte květy
ó jak by viděl rád vás ještě na rozích!

Na cestě k slávě.

Povídka od *Jos. Havlíka.*

I.

Stanuli proti sobě ještě ve dveřích, totiž lichvář Felkes a hračkář Šimon.

„S Bohem tedy," řekl žid, který odcházel, „o novém roce přijdu opět a nedám se více uprosit."

„Prosím, buďte bez starosti," sliboval Šimon, „zaplatím řádně."

Onen pohrdlivě zakýval hlavou, což mělo znamenati: „však je dobře, uhlídáme"; tento poníženě se uklonil ještě za jeho zády a — zavřel dvéře.

Byl sám. Krokem loudavým šoural se příbytkem svým nějakou chvíli sem a tam, pak usedl na postel ještě neustlanou, a skryl hlavu do dlaní hubených studených rukou, vzepřených o kolena.

Bylo ráno. Ulicemi hlavního města táhl podzimní sychravý vítr a lámal a setřásal s kaštanů na dvoře pod okny bytu Šimonova zažloutlý list, jenž trousil se zvolna jeden za druhým na zvlhlou po nočním dešti dlažbu. Dosud šedé dlouhatánské mraky vlekly se nízko obzorem nasycujíce vzduch oním studeným dotěrným vlhkem, kteréž přikvačivši náhle po teplých, slunných dnech letních tak těžce ulehá nám na prsa, tísní a stěžuje dech. Po milé lahodné záři sluneční nikde ani památky, celá obloha tě jediný veliký olověný příkrov snášející se následkem tíže své hrozivě níže a níže, div že nás nepřikryje docela, neobemkne mlhavými, ledovými spáry a nezadusí — —

Tak aspoň zdálo se Šimonovi ve tmavém jeho pokojíku. Tak těžce hlavu pozvedl, tak těžce dýchal, jakoby prsa v kleštích měl sevřena, chvílemi zachvěl se zimničně a rozkašlal, až všecek zrudnul v obličeji.

Zvednuv se vytáhnul ze stolu krabičku s prášky lékařem mu předepsanými a požil jeden. Pak opět přešel několikráte sem a tam, rozhledl se po tom všem nepořádku neuklizeného ještě bytu, otřel si místečko v zapoceném okně, aby vyhlédnouti mohl ven, ale hned zas mrzut usedl.

Celé vzezření jeho prozrazovalo, že je nemocen, že trpí nejen tělesně, ale i duševně. Kdo byl Šimon? Před několika roky ještě dosti zámožný obchodník, jenž držel si bohatý krám a vedl řádnou domácnost, muž zdravý a čilý; dnes pak churavec, jehož v malém krámku kdesi pod loubím s nepatrnou zásobou nejlacinějšího zboží zastupovati musila manželka nebo krámská, co on nemocí byl upoután k domovu. Často opakující se nemoci dítek, pak úpadek tří obchodních přátel a vedle toho nestálost jemu vrozená, kteráž bránila, aby se obchodu věnoval s rozmyslem a cele, ale kteráž honila jej od plánu ku plánu, od podniku ku podniku, nedopustíc, aby co započal také dokončil — byly příčinou jeho úpadku. Pak mnohá bouř přeletěla jeho hlavu, mnohé útrapy a opravdové starosti hlodaly na jeho poklidu, až konečně poslední v dlouhé řadě nezvaných, nemilých těchto hostí k němu vetřela se opět nemoc. A ta ochromila síly a seslabila vůli jeho docela. Šimon sestaral. Nebyl sice ještě čtyrycátník, ale zdál se býti mnohem starší, poněvadž tělo hubenělo a v zažloutlé, sporým plavým vousem vroubené tváři usadila se mu vráska na vrásku. Zmalátněl a obchod jeho hynul víc a více, nastřádané jmění tenčilo se, až zmizelo úplně, a když pak s rodinou svou nucen byl uteci se do tohoto chudého příbytku, zde přivítala jej — bída. Ta pak nespustila se ho více. Zde touto stísněn a nemocí k nečinnosti odsouzen trávil dlouhé dny vzpomínaje zašlých lepších dob i mnohých pohřbených nadějí, v stálém chvění se pod tíhou přítomnosti a v trapné beznaději o celou budoucnost: a všecken ten neklid, tu vnitřní rozháranost svoji přenášel mimoděk i na své okolí, čímž stal se nejen sám sobě, ale i milým svým břemenem někdy v pravdě nesnesitelným. —

Hodiny odbíjely desátou, když otevřely se dvéře a vešla jeho manželka.

Paní Šimonová čítala 35 roků, byla vysoké postavy, s výraznou, poněkud bledou tváří, a velikým modrým okem zvláštního mírného jakoby snivého lesku. Nad tímto klenulo se bílé čelo s hladkým účesem vlasu, jenž lesknul se barvou rozčesaného lnu. Celý její zjev, vynikaje klidnou souměrností a plností tvarů, mile dojímal. Zdála se býti šťastnou; kdo by ale pozorněji prohlížel, shledal by v jemných tazích obličeje stopy patrné zemdlenosti či únavy jakési, kteráž jakoby i pohled mírného oka i klid souměrné tváře v závoj halila, a dopátral by se památek mnohého pláče i probdělých nocí, zároveň však také příznaků oné otužilosti a energie, jež právě utrpení tak mistrnými tahy umí vrýti do hebkých tváří něžných trpitelek.

Příchodem jejím celá domácnost oživla. Bylo znáti na první pohled, že ona jest to, kteráž zde stará se a vládne; že to jest žena rázná, kteráž ničeho tak zhola se neulekne a ku všemu rychle se odhodlává. Šimon přestěhovati se musil do kuchyně, co zatím ona v pokojíku uklizela, větrala i topila zároveň. Netrvalo dvacet minut a pod obratnou, pilnou rukou její všecek nepořádek zmizel, byt rozházený a neurovnaný přeměněn v útulek dosti přívětivý. Nábytku nebylo ovšem mnoho, ale byl slušný a i ostatní zařízení svědčilo o dobrém vkusu a někdejších příznivých poměrech majetníků. Tu onde ovšem mnohé již scházelo.

Jeť chudoba příšerný host, je lupič, který vloudiv se jednou ku komu, i z něho lupiče učiní, jenž okrádat musí sebe sám o vše, ať bylo milé nebo ještě milejší, ba i nejmilejší. Ač neviditelný, železnou rukou postaví jej před všecky věci, kteréž jeho jsou, a velí: vezmi, odnes, zastav, prodej — toto zde či toto či ono! A marně nebožák zpouzí se a naříká: toto na památku dostal jsem, ono dar svatební je nebo odkaz drahé duše — — Bída posměšně a s neuprositelnou tvrdostí odpovídá: nic nedělá, jen sáhni, jen vezmi! Co nevezmeš dnes, musíš vzíti snad zítra a dojista pozejtří — musíš — musíš — —

Nebožák chvějící rukou vybírá milý předmět a odnáší . . . Po několika dnech vše to opakuje se znovu, později ještě jednou a pak častěji. Tak povstávají v bytech chuďasů ony mezery a prázdné prostory v skříních, po stěnách i v nábytku, z nichž ze všech zeje bída těma hroznýma vpadlýma očima, kteréž marně usiluje kdo přikryti anebo zažehnati . . .

„Ani se nepídíš, kde jsem tak dlouho se pozdržela," počala hovor, když práci svoji dokončila.

On místo odpovědi jen pohlédl na ni tázavě, načež hned doložila: „V kostele jsem byla. Což pak zapomněls, že dnes je 15. října, v kterýžto den před dvanácti roky jsme se stali mužem a ženou?"

„Ba zapomněl, zapomněl docela," odvětil smutně. „Proč však nevzala jsi mne s sebou? vždyť každoročně šli jsme tam spolu v tento den a dnes nechala jsi mne doma —"

„Je tak ošklivo dnes, obávala jsem se, že by ti vycházka uškodila, a modlila jsem se dvakrát tak dlouho jako jindy. Však dosti úzko bylo mi kolem srdce, když dnes v ten jubilejní milý den, k němuž tolik krásných a blahých vzpomínek mne víže, na obvyklém místečku poklekla jsem sama, bez tebe —"

Tu zajíkla se a utkvěvši pohledem plným starosti a soucitu na vyhublé tváři jeho, odmlčela se docela.

„Dnes ponejprv sama," převzal slovo on hlasem dutým, „dnes ponejprv sama," opakoval monotonně jako ve snu, učiniv přestávku za každým z těchto tří slov, a doložil pak zvolna, jaksi důrazněji: „Musíš tomu uvykat, milá ženo, jinak již asi sotva bude, tohoto *sama* již asi se nezbavíš; toto *sama*, které dnes poprvé místo mne objevilo se po tvém boku, poděsivši tě svou přítomností, již asi nespustí se té více; nyní vyskytá se jenom časem, ale snad dříve než se naděješ trvale a na vždy obemkne tě celou tíhou své příšerné nezbytnosti —"

Větším namožením hlasu zbouřil kašel, který přetrhnuv jeho úvahy schvátil jej a lomcoval jím až až do strhání.

„Tu vidíš," doložil smutně ve chvilince oddechu, „tu vidíš —" A v těch dvou slovech a v pohledu, jímž je provázel, bylo tolik přesvědčujícího důkazu o oprávněnosti obav téže chvíle pronešených, že nebylo lze odporovat.

Avšak kdož vystihne všecku něhu i šetrnost i vynalézavost srdce milující ženy!

„Což mám viděti?" řekla s nejnevinnější tváři a hlasem zcela klidným i přesvědčivým, „mně naopak zdá se, že včera i dnes mnohem lehčeji odkašláváš než jindy.

Jisto je, že poslední prášky velmi dobře působí, jen pilně jich užívej a uhlídáš, že bude brzo zcela dobře!“

On zíral k ní pohledem, jenž byl polo otázka a polo úžas, však ona nedala se zmásti; usmívajíc se políbila jej na čelo doloživši směle: „vždyť i barvu máš dnes lepší než včera, i pohled jasnější a veselejší —“ a odskočivši do kuchyně zaplakala bolestně... Proud slzí vytryskl jí z očí, jejž sotva že dovedla zastaviti. Vždyť přesahovalo její síly, tak klamati a přelhávati jej i sebe ve věci tak veleväžné. Napadlo jí a zabolelo, proč líčí mu krásy letního slunečního dne, ač sama vidí jen temnou noc, proč blouzní o novém šťastném životě ve chvíli, kdy před zraky již vznáší se jí smutný hrob...

Tak klamati, toť přece hříchem. Ale někdy hřích rodí dobro, a tu přestává býti hříchem a je dobrodiním. Že pak toto činiti jest zásluhou i ctností, zasluhuje potom také odměny takový — hřích.

Jí skutečně odměna neminula. Vstoupivši po chvíli, když se byla utišila, do pokoje, nalezla manžela svého zcela klidného, s obličejem tak prostým vší rozháranosti, jako nebylo již dávno. Na první pohled seznala, že podařilo se jí rozdmýchati v něm zbývající ještě jiskřičku naděje ve plamínek aspoň takový, že při něm ohřeje se i okřeje opět na nějakou dobu.

„Zde hleď, čím jsem tě obmyslila v dnešní den památný,“ zahovořila vesele — vytahujíc z košíku láhev červeného vína, několik plátků čerstvé šunky, salámu a sýra. „Oslavíme jej jak náleží!“

Po chvíli pak bylo v pokoji velice útulno a milo. Kamna vydychovala lahodné teplo a příjemnou vůni praskajících zrnek jalovcových, a chutné, neobvyklé snídaníčko rozehřívalo hruď, rozjasňovalo líce všem účastníkům. Zde dlužno podotknouti, že zatím k oběma manželům přibylo tré ze školy přišedších dítek, kteréž ovšem ihned s nemalou ochotou staly se účastníky tak vzácné hostiny. Bylo to nějaké radosti pro vlídnou hostitelku, když rozhledla se po těch usměvavých líčkách aneb postřehla vděčný, srdečný pohled z očí manželových! Ani nevzpomněla více, kolikráte sama musila si od úst nejmilejší sousto odtrhnouti, nechtíc nikoho zkrátiti, než naspořila si na tento celkem nepatrný výdej, a jen těšila se té radosti a spokojenosti, kterouž tím kolem sebe na chvíli vykouzlila.

Bylyť radost i spokojenost řídkými hostmi v její domácnosti a dostavily-li se časem přece, nikdy nepozdržely se déle. Také dnes jich návštěva při samém téměř začátku byla již u konce.

Zaklepáno zhurta na dvéře a vešel muž hřmotné postavy s balíčkem spisů pod paždím. Spisy rozložil si mlčky a zcela pohodlně hned na stole v kuchyni a vybral jeden, kterýž donesl Šimonovi. Při tom nepromluvil ani slova, jen pronikavým zrakem pohlížel kolem sebe s předmětu na předmět vážně a přísně.

Šimon zatím četl. „Zase upomínka a vyhrůžka? —“

„Ano, upomínka i vyhrůžka,“ odpověděl zřízenec úřadu, „poněvadž dluh váš je veliký i starý už dost a exekuce vojenská zůstala bez výsledku.“

„Nemám, z čeho bych jej mohl zaplatit,“ bránil se Šimon. „Řekl jsem již vašemu předchůdci, že daně ty byly mi velikým obnosem vyměřeny, že poměry moje velice se zhoršily a že, jestli nemohl jsem zaplatit dříve, když ještě obchod dobře šel, nyní teprve nemohu.“

„Prosím,“ zněla odpověď, „přečtěte si, co jsem přinesl. Nezaplatíte-li do tří dnů, přijdu s odhadcem a zabavíme a zapečetíme vám všecko zlato, stříbro, cín, olovo i měď, nábytek, obrazy a vůbec všecko jmění movité,“ deklamoval se zvláštním pathosem přísný pan exekvent.

„Pro Boha — to by nám ještě scházelo v naší tísni! Taková hauba!“ ozvala se paní Šimonová.

„Jinak věc nemůže skončit, když neplatíte. A pak zabavené věci odvezeme —“

„Také ještě?“

„Ano, a když ještě nezaplatíte, jednoduše je prodáme.“

„A já pak mohu jít s celou rodinou žebrat!?“ vybuchl Šimon.

„Zákon je zákon,“ vypnul se vyslanec úřadu, „a žebrota — se zapovídá!“ rozhodl kategoricky.

„Tak,“ vzdychl Šimon, a nastalo krátké pomlčení.

Přísný pán sbaliv opět papíry svoje, chystal se k odchodu. „Tedy do tří dnů daně u berního úřadu zapravíte anebo v den čtvrtý přijdu zas.“

„Není možno, drahý pane — —“

„Zima se jmenuju —“

„Drahý pane Zimo,“ žebronila Šimonová, „muž nemocen, obchod vůbec uváznul, hotovost není žádná; z čehož, prosím, máme takovou sumu zaplatit? A ještě chcete ji míti do tří dnů — toť nemožno! Poraďte, prosím, co máme učinit —“

Prosebný hlas její nevyzněl bez účinku. Pan Zima zadíval se do těch modrých očí s tím tklivým prosebným pohledem a hlas jeho pozbyl polovic drsnosti, když odpovídal: „Nevím věru sám rady žádné. Dluh je veliký, starý, lhůty kdysi vám povolené jste nedodrželi — tak což?“

„Ale vždyť předchůdce váš přece nám vždycky déle posečkal, když jsme třeba jen něco málo uplatili.“

„Co bývalo, není. Ne že bych neměl já tolik moci jako měl on, ale že máme nyní přísnějších rozkazů.“

Po chvíli Šimonová vyprovodila jej až ku dveřím, kdež podala mu ruku a s ní nějaký papírek; načež on lehce ukloniv se, odešel.

Od toho dne ale poměry malé této domácnosti ještě se zhoršily. Šimonová pracovala a starala se do úpadu, Šimon kašlal, naříkal a mručel, a pan Zima nyní již jaksi zdomácnělý téměř každý čtvrtý den přišel upomínat, naléhat a hrozit.

V těch trudných dnech opět zmizelo z pokoje několik předmětů a byla splacena také část dlužných daní; ale konečně dostavil se přece zase Zima a prohlásil se vší rozhodností, déle že čekat nemůže a nesmí, jelikož by postavení svoje ohrozil.

„Což nyní?“

„Nic platno, věci dospěly tak daleko, že nemohu více zjednat úlevy. Nyní může pomoci pouze jeden člověk — pan rada!“

„Och zajisté že k němu dojdu,“ pochejstnul se Šimon. „Je dobrý pán, který už několikráte prosbu moji vyslyšel.“

„Nemluvím o našem; ten sám nemá nyní žádné váhy!“

„O kterém tedy?“

„Při vysokém guberniu.“

„A ten?“

„Neposečká!“ odpověděl exekvent. A poohlédnuv se jako člověk velice opatrný kolem sebe, dodal téměř šeptem: „Našly se všeliké nepořádky, totiž zůstávalo mnoho na dluhu; proto povolán, nevím odkud, nějaký ráznější ke guberniu. Proti druhým skorem ještě mladík, ale vyzná se! Pracuje zimničně, jako parou, a celé město následky jeho práce pociťuje. Všecko jde nyní jinak; on nepovolí a nevěří ani nám co podřízenému úřadu, tím méně někomu z dlužníků. Je přísný a neuprositelný —“

„Přece snad dá se přesvědčit?“

„Nedá!“

„Anebo obměkčit?“

„Nikdy!“

„Což nemá srdce?“

„Nemá!“

„Přece není to z pohádky drak?“

„Ale velice se mu podobá —“

„A jmenuje se?“

„Ebersdorf!“

„Ebersdorf!“ vzkřikli po něm Šimon i manželka jeho jedním dechem, a na tvářích obou zrcadlilo se nejvyšší překvapení. Kvapně a udiveně pohlédl jeden na druhého, zraky jejich se setkaly a utkvěly v sobě vážně a zpytavě. Tímto pohledem, v němž jevil se úžas a chvěla se otázka, pátral a četl jeden v duši druhého; ale nikdo nemohl dočísti se objasnění, nikdo nedočkal se odpovědi.

„To je podivné jméno,“ jen tak nadhodila ona.

„A ještě podivnější člověk,“ doložil Zima.

Šimon jen zakýval hlavou.

(Pokračování.)

Skály.

Několik výjevů z dějin samoty. Od *Al. Jiráska.*

(Pokračování.)

Toto, jsa na odchodu, u samých dveří, dnes už podruhé vykládal. Vida, jak ta slova účinkují na srdce mateřské, nemínil, aby mu okamžik ten minul bez výsledku, a proto dodal svůj nejsilnější důvod. „Jestliže neuposlechnete, vyhostíte se ze země; sice beze všeho ztenčení jmění svého, ač-li je dobře prodáte, jak jsem už pravil. Ale své nejlepší zboží, své nejdražší klenoty a poklad srdce svého tu přece musíte zůstaviti —“

Paní Beata stojíc s hlavou pochýlenou, pozvedla ulekaně očí svých ku knězi. Vyrozuměv její otázce, odvětil důvěrně a přátelsky:

„Nebudu toho Vaší Milosti tajiti, a ráčíte mně zajisté uvěřiti. Jeť nám už napřed oznámeno a záhy se ráčíte o tom sama přesvědčiti, že bude vydán nový mandat, dodatečný k onomu z července měsíce. Bude v něm sice propůjčeno, aby všichni, kdož se dosud stran víry nerozhodli, za nějaký čas ještě mohli v zemi zůstati, aby se lépe rozmyslili, ale ne dlouho — Zároveň však bude také v tom patentu přikázáno, že sirotkové, buď *že mateře mají nebo nemají*,“ a to pravil jezovita zvlášť určitě, následující pak rovněž tak, jenže ještě volněji, slovo za slovem důrazně vyslovuje, „že se z toho vymiňují a že budou lidem katolického vyznání nebo do klášterů k chování a cvičení dáni.“

Paní Beata sebou trhla zděsivši se. Jezovita pomlčev na okamžik, pokračoval:

„Nužte, Milosti, přála byste si, aby mládenečkové vaši byli od vás odtrženi a zavříni k nám do kolleje nebo někam do kláštera — aby i to nejmladší děťátko, ta rozmilá vaše panenka byla vám vzata a dána —“

„Ustaňte!“ zkřikla paní Beata všecka pobouřena, zvláště tím, že by i to nemluvňátko jí chtěli vyrvati. „To není možná —“

„Je to velice přísné, toho nepřím —“ mírně jezovita odpovídal — obraceje však tím dýku v zasazené ráně — „a nařízení to zajisté nejvíce slzí a vzdychání přinese — Mohuť sobě pomysliti, jak asi matce bude, když sama, bez dětí berouc se do vyhnanství, pomyslí, že je za živa pochovala, že se s nimi do smrti neshledá — Ale —“ dodal přísně a určitě — „bude to tak, ráčíte se přesvědčiti —“

„Ó to je ukrutné!“ zvolala paní Beata od něho se odvracejíc —

„Zdá se toliko — Zdaliž není taková matka ukrutnější, když jí je blud milejší nežli vlastní krev? —“

V tom zahlaholily venku zvonivé hlasy chlapcův, vracejících se z lesa, odkudž si nesl každý plný klobouček bukvic. Mladí Křinečtí však umlkli rázem, když zahlédli kočár a jezdce. Prve je starý Květ odvedl, a činil tak pokaždé, když jezovita přijel, a odevzdal je správci Chodkovi. Nyní stoje na schodišti kývnul mu, dávaje znamení, že hořký ten host tu dosud, aby ještě nechodil. A tak Chodek vzav si záminku obrátil se. Chlapci, kteří nějak zaraženě na vojáky a povoz hleděli, poslechli ho rádi.

Ale skoro v tu chvíli již vycházel jezovita z panského bytu. Jak jej dragoni shlédli, vyšvihli se do sedel. On pak vsednuv do vozu, dal znamení kočímu, aby jel. Byl spokojen. Dnešní cesta a namáhání zajisté nadarmo nebudou. Ale tuhá je ta paní! Teprve dnes se počala viklati, když udeřil její mateřské srdce. Jak se vždycky bránila, přemáhala a panskou hrdost zachovávala!

Ale dnes se zapomněla. Zaúpěvši pohlédla na něj se strachem a úzkostí. A když se jí optal, jak se odhodlá, zůstane-li i s dětmi, nebo chce-li jíti do exilia bez nich —

„Nechte mne, pro bůh —“ úpěla — „Nechtějte, — já nemohu — Nechte mně — na rozmyšlenou —“

Již to bylo mnoho. Jindy ho pokaždé rozhodně odbyla, nyní žádala o čas na rozmyšlení — Dobrou dnes přinese novinu rektorovi. Dobráť zajisté naděje. Paní Křinecká je již jako přemožená. —

Ta, jak jezovita odešel, komnatu, kdež s ním meškala, ihned kvapně jakoby honěna opustivši vešla do bibliotéky a pracovny nebožtíka pana Albrechta. Všecko tu bylo, jakoby byl právě odešel. Tu ho nejživěji mívala na mysli, sem nejraději chodívala v tesknosti své a úzkostech. Nyní, sotva vešla, sklesla na kolena a plačíc modlila se. Prosila o sílu, aby mohla dostáti povinnosti své a slibu, jejž učinila umírajícímu manželu, prosila o radu a pomoc božskou —

V teskném tichu tom ozvaly se pak venku zase veselé hlasy jejích dětí a ještě jiné, nad obyčej hlučné, a nežli se nadála, rozletly se dvéře a jimi vrazili její hošíci jasavě volajíce:

„Matičko — matičko!“

Jak se ohlédla, sama se zaradovala. Voborský stál ve dveřích. Za ním starý Květ a Chodek a teď teprve si všimla ještě někoho. Vykřikla milým překvapením. Teprve nyní poznala tu dívku ve tmavém, městském oděvu, jež se k ní blížila. Paní Křinecká Evu objala a políbila, vítajíc ji upřímně jako svou sestru. —

Příchod Voborského byl sklíčené, mladé šlechtičně jako odpovědí nebes na její vroucí modlitbu. Pobouřená mysl její hledala ihned u něho posily a rady. Sotva že se uvítali a chlapci s Květem a Chodkem odešli, aby si mohli příchozí odpočinouti, již úzkostlivá matka sdělovala příteli nebožtíka manžela svého strachy své a obavy.

Voborský se zachmuřiv odvětil:

„Je to nelidské a do nebe volající. Ale jak je znám a dle toho, co již jinde do nebe volajících křivd se dopustili, obávám se, že jezovita na plano nehrozil. Však proto se nelekejte. Děti budeme pilně ostříhati, aby se nám snad podivně neztratily; a s naším vědomím jich nám nevezmou. O to se postaráme. Kdybyste nepovolila a šla do exilia, zmizejí dítky odtud dříve na bezpečné místo ku spolehlivým lidem — O ně se nekormuťte. — S pomocí boží tuto zlotřilou praktiku jezovitskou zmaříme —“

Paní Beatě spadl kámen se srdce. Uvolnilo se jí prve již Voborského příchodem. Zmužila se nyní, vědouc, že ten statečný a odhodlaný muž bude jí nápomocen. Nemálo byla překvapena, uslyševši, že není již svoboden, že Eva jeho ženou. Než novina ta ji potěšila.

„Buďte šťastni!“ přála jim z té duše — „Pán Bůh vás mně posýlá — dům můj — dokud bude mým — bude i domem vaším —“

Té chvíle pak dověděla se nejnutnějších zpráv. Voborský schválně stručně jen mluvil, chtěje patrně Evy šetřiti.

Když pak večer ulehla, zašel ještě do komnaty paní Křinecké, která na něj se starým Květem čekala. Pověděla Voborskému, s jakou úzkostí sháněla všecky zprávy o selském zbouření, jak se o něj a Ulického strachovala. Nadála se již toho nejhoršího, any nedocházely o něm žádné zprávy — —

Nyní strnula, ona i starý její sluha, když mladý Kochan vypravoval o selském zbouření, a hlavně o tom, jak bylo zmařeno a trestáno, o příteli Ulickém, o Evině zármutku — O sobě a svých dojmech skoro se ani nezmínil. Ale na zachmuřené tváři jeho, v blysknavém oku a ve hlase, jenž se někdy žalem nebo hněvem pozachvěl, bylo znáti, jaká bouře v nitru jeho bouřila.

Vypravoval, jak našel Evu bez ducha, přemoženou zármutkem nad popravou bratrovou, jak ji odtud odvedl zase do skrýše starého Šímy, jenž musil onoho bědného, pomateného sedláka jinam zavésti, aby je snad blábolením svým neprozradil. Zmínil se také o tom, jaký účinek měla statečná smrt Ulického. Mnozí, povzbuzeni jeho příkladem, vrátili se opět ku staré víře a odešli do vyhnanství, jako bakalář Aqvila. Tchán pak bakalářův, Řehoř kožišník, jenž byl představen mučení Ulického a jej k podajnosti napomínal, byl vyčítavou odpovědí kněžovou tak raněn ve svém svědomí, že hned po popravě Ulického v nemoc upadl a v ní brzo uschl a zahynul. —

Paní Křinecká a starý sluha její byli hluboce dojati.

V komnatě dvěma voskovicemi ozářené zavládlo smutné ticho. Ze skal a z lesa bylo slyšeti temný ohlas větru.

Voborský probrav se ze zamyšlení vypravoval dále, jak opustivše po několika dnech, kdy již bylo jistěji, skrýši Šímovu, odebrali se do jiné, kde se ukrýval starý kněz Adami, tchán Ulického, od jara již stonavý tak, že se nemohl ani hnouti. Ten požehnal Voborskému a Evě. V odlehlé lesní skrýši měli svatby. Byly tichounky, samy o sobě však šťastny, zkaleny arci trudem času a nejvíce upomínkami na utraceného Matouše. Hostí bylo málo. Jen nemocný kněz Adami a dva tajní exulanti. Brzo po svatbách stařeček Adami zesnul. Pochovali ho pod krytem šumícího lesa v rodné půdě. Ušel tak trudnému exiliu.

Stručně pak Voborský dodal, že brzo po té opustil s Evou onu skrýš a velikou oklikou že se vydal s ní sem, na Skály. —

„A nyní chci vám sloužiti —“ pravil. „Čeládka snad, tuším, nic nezvěděla —“

„Nezvěděla —“ starý Květ odvětil. „Nemá ani potuchy, kde jste tak dlouho meškal. Myslí, že jste byl v Praze —“

„Také byl — přestoupit na papežskou víru —“ odvětil Voborský.

Jako když z čista jasna udeří — Šlechtična i starý Květ stejně, rázem pohlédli na doktora, nežertuje-li. Líce jeho však bylo vážno, zachmuřeno jako prve. Mlčky sáhl pod talár svůj a vyňal odtud složený nějaký papír dobře opatřený. Rozbaliv ho, ukázal na latinský text, na podpis a na pečeť, kterou byl opatřen.

„Tutoť jest pečeť fary svatovojtěšské v Novém Městě Pražském; a tu ‚Laurentius Nyžburský‘. To je podpis farářův.“ vykládal Kochan-Voborský ukazuje na dotčená místa listiny — „Všecko to stvrzuje, že jsem oudem římské církve, a tato cedulička zde,“ dodal rozbaluje malý lístek — „dosvědčuje, kdy jsem naposled byl u přijímání, rozumí se, že pod jednou —“

Starému Květu se mihlo, nemluví-li učený doktor nějak popleteně, paní Křinecká pak pohlédla na něj skoro káravě, že snad takovým způsobem žertuje —

„Ano, tak to je tu všecko psáno —“ Voborský pokračoval. „Ale pravda to není. Jsem, čím jsem byl, ale tento papír bude mně a snad také vám zbraní a ochranou. S ošklivostí, je pravda, jsem si jej pořizoval a peníze za něj vysazoval —“ Zamlčev se na okamžik, trpko se usmál a pravil:

„Divno dost, že těchto našich dnů, kdy jedni pro víru dopouštějí se takových ukrutenství, druzí že pro ni nejhorší, exilium i smrt zakoušejí, jsou i lidé, kterým to všecko jedno a jimž toliko zlato a požitkové jsou Bohem. Takový je také ten farář od sv. Vojtěcha v Praze, Vavřinec Nyžburský. Ten, za drahé ovšem peníze, nekatolíkům, ale ne každému, prodává vysvědčení, že u něho byl u zpovědi a pod jednou užíval — Za takovéhle ceduličky jistě již velikou sumu nashromáždil — Neboť je mezi našinci mnoho takových, kteří je kupovali, aby komisaře nad reformací oklamali a exiliu se vyhnuli.“ Pak doložil chmurně:

„Já také tak učinil, ale ne ze strachu před vyhnanstvím, ale pro něco jiného —“ Zachmuřené líce jeho jakoby se zamyslilo. Hleděl chvíli mlče do země, až pojednou se probrav, pravil:

„Nyní budu alespoň volnější a také Evě nebude se třeba ukrývati. Jeť mou manželkou — —“

Paní Beatě, když o tom lístku slyšela, také se kmitlo přání, kdyby podobným způsobem se mohla uvarovati neblahého vyhnanství. Ale jen se kmitlo a již zaniklo. Zamítlať je v duchu rozhodně. O Voborském však byla přesvědčena, že to neučinil z bázně a z pohodlí, ale maje nějaký určitý záměr, jak sám napověděl.

„Než na jak dlouho vám ta cedulička pomůže?“ tázala se ho.

„Na nějakou dobu přece. A dá se vždycky obnoviti. Zatím je nutno pracovati, aby nepřátelé byli poraženi. Pak nebude třeba cedulek a nebude také žádného exilia. — A kdo v něm jsou nebo budou, vrátí se —“

Paní Křinecká hleděla za posledních slov v zamyšlení před se. Pojednou se na Voborského obrátivši pravila:

„Vy tedy zůstanete v Čechách —“

„Tu cedulku jsem si proto opatřil. Ač-li svolíte. Bude-li mne vám potřeba, přejete-li si, abych šel s vámi do exilia, půjdu a budu vám sloužiti. Slíbil jsem nebožtíku panu Albrechtovi, že vás neopustím —“

„Ne, ne —“ odvětila šlechtična živě a pohnutě. „Tolik na vás nesmím žádati — Mám něco jiného a to je — snad — ještě více —“ To mluvila váhajíc. Nyní jakoby se rozhodla, živěji dodala:

„Vy chcete v Čechách zůstati, maje něco v úmyslu. Můžete-li, zůstaňte na Skalách. Svěřím vám je. Jinak bych je musila prodati opravdu. Co bych v tento čas dostala, víte — Ožebračila bych se. Sumička stržená by mně a dětem na dlouho nepomohla. A co pak? Poručím vám tedy všechno k věrné ruce — a z užitku mně každoročně něco pošlete do exilia —“

„Všecko, všecko!“ zvolal živě Voborský, patrně návrhem tím mile překvapen. „Budu o všecko pečovati jako o své — Budu tak sloužiti vám a přece budu zas také moci — —“ Nedořekl, co pomyslil, že bude mu možná jednati dle toho, jak se zapřisáhl. Paní Beata podala mu ruku a on ji upřímně stiskl. Smlouva byla smluvena a oba jí spokojeni. Běželo jen o to nyní, aby ji provedli.

XXIII.

Všichni na Skalách byli rádi, že se Voborský navrátil, nevyjímaje ani starou Báru, která se s „černým doktorem“ už před tím v duchu smířila od té chvíle, co jí jednou pochválil velikou její znalost léčivých bylin, a co je také od ní kupoval. Nejvíce se z jeho návratu těšil správce Chodek. Ten nyní myslil, že doktor svých potulek nechá, zvláště když už není sám. Ale zmýlil se; neboť za nedlouho po svém příchodu se vydal Voborský zase na cestu, jenže ne sám, nýbrž s paní Beatou a s — Chodkem samým. Zajeli ku krajskému hejtmanovi a počátkem zimy zajeli tam podruhé. Jednaloť se o to, aby směla paní Křinecká přepustiti svůj statek Skály k věrné ruce doktoru Voborskému z Vobořan.

Prve nežli o tom jednati počali, napsal Voborský ve jménu mladé paní Křinecká z Ronova a na Skalách rodem Bohdanecké z Hodkova nejeden list k její a zesnulého manžela známým i příbuzným z rodů panských, kteří jsouce katolíky v zemi zůstanou, aby se za ni přimluvili a ji fedrovali.

Největší nesnáz byla s kupcem samým. Pilně se po něm ouřadové vyptávali. Podezření ovšem budilo, že meškal po delší dobu na Skalách jsa přítelem Křineckých. Tušili, že koupě jeho nynější jest jenom na oko — Za to však velice padalo na váhu, že přestoupil na víru katolickou, jak se mohl neklamným svědectvím prokázati. A takoví se tenkráte ve všem podporovali pro příklad jiným.

S největší však nedůvěrou hleděl na něj P. Machovius, onen, jenž si troufal paní Křineckou na víru obrátiti. Podivil se a byl nemálo sklamán, že, když podruhé přišel, její kolísání bylo to tam, že mu jako jindy odporovala, i když jí zase hrozil dětmi — Tenkráte se ještě nesetkal s Voborským, jenž z opatrnosti se mu neukázal. Teprve když jednání o Skály již u konce bylo a jezovita zase na Skály přibyl, chtěje se tu naposled pokusiti, vstoupil Voborský také do komnaty.

Paní Beata, znajíc zášť doktorovu ku řádu, jehož členem byl P. Machovius, žasla v duchu, jak se její přítel opanoval a jak jednal s jezovitou vlídně a uctivě. — —

Cítila, že to jistě jedna z největších jeho obětí. — —

Ale chytrý pater hleděl nedůvěřivě na Voborského i pak, když se prokázal býti katolíkem — — Štěstí bylo, že z listů, které paní Beata rozeslala, nebyly přece všechny oslyšány a že přímluvou některých mocných pánů, někdejších přátel a známých, povoleno a stvrzeno postoupení Skal nejvěrnějšímu její a jejího rodu příteli.

Stalo se počátkem jara.

Zima do té doby míjela ovšem zvolna a smutně, ačkoliv přece ne tak, jak ji paní Beata se strachem očekávala. Bylo jí štěstím a velikou útěchou, že nebyla sama, že měla oporu ve Voborském a útěchu v jeho ženě. Hrozba jezovitova však mladé matce nešla z mysli, zvláště když patent jím ohlášený skutečně byl vydán nedlouho před vánocemi. Dokud se ještě nerozhodla stran víry, t. j. dokud pateru Machoviovi rozhodně neřekla, že nepřestoupí, nebylo valného nebezpečenství.

Ale když tak učinila a on zapomenuv na svou úlisnost a sladkost všecek popuzen odešel, bylo třeba se o děti starati. Pečovala o ně jako kvočna o kuřátka cítíc jestřába opodál kroužícího. Ani na chvíli je nenechávala o samotě. Málokdy teď ven vycházely. Zároveň bylo přičiněním Voborského o to postaráno, aby na Skalách snad nebyli náhle překvapeni a děti násilím vzaty, jakož i to, aby s dětmi mohli ihned, když by nutno bylo, prchnouti.

Voborský na všecko to se starým Květem nestačil. Proto svěřil se i správci Chodkovi, jemuž, jakkoliv byl jiného vyznání, důvěřoval a o jehož oddanosti byl přesvědčen. Poctivý Chodek, když uslyšel o možném nebezpečenství, pohlédl na svého ochranitele s opravdovým podivením a pravil:

„Jaké pak strachy? Kdyby nás i opravdu překvapili a dvůr tak obklíčili, že by ani myš neproklouzla, vždyť je tu šíje — Což jste na ni nevzpomněli? —“

„Šíje?! Jaká šíje?“ tázal se Voborský udiven.

„Což vám nebožtík pán o ni nepověděl?“

„Nepověděl — Protože snad o žádné nevěděl, a paní Beata také neví —“

(Pokračování.)

Kráse.

Báseň *Josefa Kalusa.*

Ó kráso, z hvězdnatého týnu
pojď, sestup do života stínu.

Vstup do chýžek i do paláce,
vstup k lidem zábav, k lidem práce.

Změř boly jedněch, odříkání
a druhých rozkoš, smích a lání.

Změř jedněch lásku, druhých pýchu
a slzy seber do kalichu.

Kde slz víc najdeš, utrpení —
ty ozdob šatem oslavení.

Kde vášní černých tmí se více —
těm kletbu záhuby vpiš v líce.

Ó kráso, z hvězdnatého týnu
pojď, sestup do života stínu!

Zůstatky starých našich zpěvů, písní.

Napsal *František Dvorský.*

(Pokračování.)

Křesťanství rozvrátilo všechnu kulturu pohanskou. Horlitelé nové víry Kristovy ničili všechno, co na pohanství upomínalo. modly se kácely, lesy, háje posvátné vysekávaly, i všechny památky duševního života hynuly, na koncilech, sjezdích duchovních zakázány všechny zpěvy pohanské. Od doby, kdy nový hrad Pražský zastiňovati počal slávu starého Vyšehradu, od času, kdy duševní zástupcové národa, kněží, přestali mluviti k Bohu jazykem národním, českým, kdy bohoslužba slovanská vyhubena a zavedena latina, poklesla vážnost domácího slovanského jazyka. Němec pomohl v Čechách latině a latina přivedla si za ruku němčinu. Jeden spojenec vedl druhého. S prvním biskupem Pražským Dětmarem, Němcem, počínal živel německý v Čechách znenáhla se šířiti a sílil, zmáhal se čím dále tím více přes všechnu reptavou oposici lidu na úkor národnosti české, poněvadž mnozí králové z Přemyslova rodu a po příkladu jich veliká část šlechty tomu napomáhali. Králové brali sobě za manželky Němky, kteréž Čechy nikdy ve veliké neměly lásce, a s těmi přivandrovalo vždy celé hejno německých apoštolů, aby pomáhali šířiti výbojnou politiku Němectva jazykem, obyčejem a způsoby. Smýšlení české, řády, mravy velikou braly proměnu. Latina nejen do klášterů, ale i úřadů zavedena. Listy královské i výsady šlechty latině jen psány, i na mincích raženy nápisy latinské. Někteří králové zpronevěřili se bohužel takou měrou svému národu, že nejen do Čech povolávali cizince, ale i násilím vyháněli domácí české obyvatelstvo z příbytků, aby je zalidnili Němci. Že za takových panovníků dařilo se „apoštolům vzdělanosti“ velmi dobře, pochopí zajisté každý i za naší doby. Kronikář Želivský žaluje, že za biskupa Pražského zvolen (1170) přičiněním Němky králové Sasik jazyka českého neznalý. Však nejen na duchovní, ale i na zemské nejvyšší úřady jakoby byli měli privilej. Na zvůli proti právům zemským, na úkor domácího obyvatelstva podporovali někteří panovníci, neblahé paměti, přistěhovalce na prospěch jich cizím právem Děvínským (Magdeburským). Za takových výsadních práv, svobod množili se úžasně. Hrnuli se do Čech houfem; i počítáno po svědectví starých písemních památek ve větších městech na jednoho Čecha deset Němců, v nichž cizí převládalo právo a slyšána řeč německá, ano některá města slovanský svůj jazyk zapřela docela. Již tehdy jásali Němci, že národ český vymírá. V Praze, v hlavním městě království Českého, zapovědíno pod pokutou podávati úřadům městským česky psané žádosti a vésti pře jazykem domácím. Ve všech větších kostelích Pražských slyšáno německé „Kriste keynado“ a slovanské „Gospodine pomiluj ny“ dovoleno bylo shromážděnému nábožnému lidu českému zpívati — před kostelem. Jakýž Bože! div, že za takové doby cizí dvořané a odrodilí milcové království, jimž bojovné hry byly milejší než opravdová udatnost válečná, že takoví „pánové“, kteříž dobrodružstvím vylouditi si chtěli úsměv cizí krasavice, nazývali jazyk český sprostým, opovrženým. Řeč svatých Václava a Prokopa z sídla královského a zámků dvořanů vystrčena, v městech větších od svých opuštěna, od cizích pošlapána, chouliti se musila v městečkách, po vsech věrného lidu českého a jenom v hradech, tvrzech některých vlasti povždy věrných velmožů a rytířstva ozýval se hrdě český jazyk i za doby svého ponížení. Že za takové doby německé písně, zpěvy toulavých zpěváků, kteréž vnadily, velebily pocity tělesné a vyprávěly o dobrodružných událostech, byly rozmařilému domácímu i německému dvořanstvu, královnám z německého rodu pošlým i jinému odrodilému panstvu milejší nežli zpěvy české, kteréž opěvaly lásku k vlasti, boje proti cizincům, tomu zajisté žádný diviti se nebude; rovněž také jestiť věcí přirozenou, že zpěvy české nebyly tudíž v hojných opisech jako básně německé, při dvoře královském a u většiny velmožů kultivované, nám dochovány.

Že pak ani z pozdější doby, kdy po dlouhou dobu uhnětený český lid (jenž někdy za cizími drancovníky s pláčem pobíhal a za své žebronil) hlavu svou pozvedl a oposiční strana národní šlechty pole z veliké části opanovala, že ani z doby panování moudrého a rozšafného Karla IV., kdy učiněna přítrž násilnému němčení národa českého, nemáme různých opisů národních písní, hrdinských zpěvů: to vysvětluje praktický směr, jakýž zavládl po celých Čechách, hledící nejprve k potřebám země, aby království České zvelebeno, obohaceno bylo; vedle toho při dvoře Karla IV. němčina stále byla ještě na vrchu. Jestiť známo, že k libosti Čechům povolal vedle německého také české dvořanstvo své manželce Blance (rozené Francouzce), „aby se učila obojímu jazyku“, ona však toliko německého si hleděla, protože u dvora více němčina panovala. Vzdělaný, zkušený vládce Karel IV. popřál pokroku a vývinu národu českému, napravil rovnováhu jazyka českého a německého v obci Pražské založením Nového města Pražského téměř zcela českého, obnovil stará práva a výsady, „aby nikdo soudcem v zemi nebyl, kterýž by neuměl mluviti a rozuměti řeči českého jazyka, ježto slove řeč slovanská“, Karel založil klášter „na Slovanech“ pro mnichy slovanské, aby v něm služby boží jazykem slovanským byly odbývány; nařídil, aby synové volenců říšských od sedmi let stáři také jazyku slovanskému aneb českému se učili, Karel IV. nazval jazyk český vznešeným, ušlechtilým (linqua nobilis): však z kanceláře jeho vydávány listy císařské, královské jazykem latinským a mnohé také německým, český list nevyšel ani jediný; na universitě Pražské od něho pro Čechy zvláště založené vyzdvižena první veřejná učitelská stolice německého státního práva, o české nevíme ničeho, do desk zemských latině jen zapisováno a v ouřadech státních také panovala latina. K přímluvě šlechticů českých vydal spravedlivý Karel (asi 1367) nařízení, „aby jazyk velebný český království Českého, v kterém milý svatý Václav, svatý Vojtěch, svatý Prokop pána Boha chválili jsou, nezahynul, proto aby člověk cizího jazyka do země přišlý, nevelebil se více nad jazyk český a v pýše své dědicův země České nepotlačoval, přikazujem, aby více Němci pouzi na radách nebyli, ale Čechové, a také v Čechách kdo chce obývati, aby děti své k české řeči drželi“: však v Čechách zbohatlí cizinci, majíce moc ouřadů v rukou svých, nedbali mnoho takového nařízení krále českého a císaře svého německého, užili svého bohatství a moci své, aby nařízení takové podvrátili nebo aspoň obešli; nebáli se nemilosti a hněvu, poněvadž věděli, že dvůr královský také hoví němčině.*) Na omluvu Karla IV., jejž národ až posud jako „otce vlasti“ ve vděčné chová paměti, budiž připomenuto, že nebyl jen králem českým, ale také zároveň císařem německým, vzdělání jeho bylo více kosmopolitické. Karel, jakož jme již pověděli, království České oslavil, obohatil, jazyk český neutiskoval, byl sám spisovatelem a milovníkem písemnictví — latinského. Při všem lesku, slávě a bohatství nezmohlo a nevyvinulo se národní vědomí za doby Karlovy takovou silou, aby bylo životním dechem celého národa; proto také všechna česká literární činnost odkázána byla na hlouček vzdělanců smýšlení národního. Staletím zatmělá vzdělanost ducha národního počínala se teprv opět vyjasnívati. Jaký duch v tehdejší době proti písemnictví českému zvláště mezi „učenci“ na vys. školách Pražských panoval, vysvědčuje nejlépe znamenitý současný spisovatel Tomáš ze Štítného, jenž praví: „Mnozí rádi by české knihy zatratili.. A neníliž lépe česky čísti dobré na hradech neb kdežkolivěk, zapomenúc zlé milosti smilné aneb klevet na besedé aneb svárův? Ano i sv. Pavel, komuž jest epištoly psal, psal jest jich jazykem, Židům židovsky, Řekům řecky.. Protož nezdá mi se, by zlé bylo psáti Čechóm české knihy, jimiž by mohli míti víry křesťanské a dobrých vášni naučení. A protož nechť mé had i uštkne, já sbírám tyto třištky k dobrému ohni, abych se i s vámi ohřél.. Ti, ježto hyzdí knihy české, ač i dobré, snad chtí, aby jen sami byli múdří vidíni, mohli by se dobře leknúti boží pomsty. Bohu Čech jako latiník.. Rechní a vrči pyšni na mě anebo hlúpi, ježto vše hyzdí, jemuž nemohú sami rozóměti, ež píši česky? A kto ví, komu to bude někdy užitečno a kratochvilno v Hospodinu!.. Jsúť jistě, ještoť jim jest užitečno takové knihy slyšeti neb čísti v svém jazyku; protož nebraňte toho, ať všeliký jazyk chválí pána Boha. Proč by pak pán Buoh i Čechuom své vuole nepsal a nenapomínal jich písmem užitecným?“

Za takových poměrů nebyla zajisté příznivá doba k opisování, rozšiřování starých českých zpěvů, národních písní, a to tím spíše ne, poněvadž tehdy již samorostlé květy básnictví národního vyměněny za květy cizí strojené barvy nebo za prázdné rýmy. Jenom to drobné ptactvo skřivánčí šveholilo po českých krajinách písní národní. A i ta se zamlkla, když zahořela hranice Kostnická, když hrozná bouře hnaná blesky Vatikánskými a zdivočelá vichřice nenávisti národní sháněla se nad požehnanou zemí naší, aby vyhubila navždy české osení. Píseň národní přeměnila se v žíhavé, satyrické popěvky a v zapomenutí zapadlé hrdinské básně české ozývaly se v zpěvích válečných, když zbraně české rachotily nad „svatou říši“ a Vatikánem. Za válek husitských, kdy Čechové první ze všech národů bojovali vítězný boj za svobodu člověčenstva, ukázalo se, že slovo pomáhalo české zbrani a zbraň českému jazyku k vítězství. Ze všech tehdejších zpěvů nejznamenitější válečná píseň Táborův „Kdož jste boží bojovníci a zákona jeho“ vznášela se jako plamenný meč nad bojovnými zástupy husitskými. Ostatní zpěvy historické tehdejší doby, jako písně na bitvy u Vítkova, pod Vyšehradem, u Ousti atd., jsou arciť jen slabým ohlasem velikých činů a nedají se nikterak porovnati k starým zpěvům R. Kr. (bylyť určeny k tomu, aby pobíhaly po ulicích a rozněcovaly lid k bojovnosti a nenávisti proti nepřátelům), však jsou přece svědectvím, že básnictví národní třebas v chatrném oděvu kráčelo za událostmi historickými, aby povzbuzovalo, posilňovalo ducha lidského jako někdy zpívané nebo odříkávané staré hrdinské zpěvy, písně.

Po nešťastné, bratrovražedlné bitvě Lipanské, v jejíž krvi ztopena byla všechna nikdy neslýchaná vítězství husitská, nastalo v Čechách náboženské přemýšlování, hloubání, z něhož původ svůj vzalo národní přísloví: „Všechna zemská sláva, polní tráva.“ Za takové doby vznikání všelijakých různorodých sekt, „pravých následovníků Kristových“, nevšímáno si básní světských, kteréž někdy dávní pěvci v srdci, ústech nosili, aniž za důležitou věc jmíno, aby ještě zbylé zpěvy a písně národní, jichž paměť po strašném vylidnění země válkami husitskými vymírala, budoucím věkům dochovány byly. Jednota Bratří českých, nejčelnější ze všech sekt, jejíž směr výhradně k tomu čelil, aby čisté zásady křesťanského učení prodchly všechen život národní a tudíž stala se církví národní, jejíž dogmatická, polemická literatura založena na axiomu, že křesťan nesmí milovati svět tento, Bratři čeští, kteřiž stále se otáčeli v kruhu mravouky a názorů náboženských, nebyli a nemohli býti konservatory starých, na pohanství upomínajících a jiných křesťanských zpěvů světských, písní, kteréž náboženským názorům jich ve všem odporovaly. A s Bratřími českými, nejhorlivějšími po celé století pěstiteli literatury české, podal si v příčině té ruce vznikající klasicismus, jenž horlivě o to pečoval, aby řečtí, latinští klasikové pronikli celou střední Evropu, tudíž také aby obsáhli duševní život království Českého. Virgil, Cicero, Seneka a vedle nich katolické legendy, životopisy svatých a jiná hojná latinská literatura klášterní dusila českou literaturu světskou. Klasicismem, asketickými, dogmatickými spisy klášterními, polemickou literaturou Bratří českých prosákl skoro veškeren duševní literární život český na nemalou škodu národa. Neboť, abychom jediný jen uvedli důkaz: čím by mohl býti Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic národu českému, kdyby na místě mrtvých latinských veršů byl za nečinné, lenivé doby Vladislavovy plameny domácího jazyka rozohnil srdce české k novému činnému životu? Dokladem toho dalším, bohužel pravdivým jest, že více než po celé století nedovedl ani jediný spisovatel (velikého vlastence Daniele Adama z Veleslavína nevyjímaje) opravdu rozehřáti národ český, aby v době rozhodné před Bílou horou všechen národ český byl nadšen takovým ohněm, láskou vlasteneckou, jakou probouzeli někdy Mistr Jan Hus a jiní před ním reformatoři slovy starozákonních proroků lid český, když otevřeli národu jako ukrývané písmo svaté. Za doby řeckého, latinského klasicismu, náboženské dogmatiky usýchal, hynul v nové štěpnici české starý kmen národního duševního života, jenom něco málo listí na něm ještě se zelenalo; a i z těch málo listův dochovalo se jich našim věkům poskrovnu.

---

*) Ještě léta 1412 naříká starý letopisec český, že tehdá téměř všichni Němci byli na radě na Starém městě Pražském.

Básnictví české upadlo s nebes výše až na zemi docela přirozeným způsobem. Již jsme pověděli, že náboženské polemiky, politické spory a invase cizího, zvláště německého veršovnictví přerušovaly, až konečně úplně překazily národní směr básnictví českého. Sumou, za těch všech dob od pěvců R. Kr. nevyrostl žádný velký národní básník, jenž by byl dovedl ohnivým slovem rozplameniti ducha národa, jako někdy dávní pěvci našich rukopisů. Ano, jakož jsme již se zmínili, nepovažováno býti věcí důležitou, aby zbylé, známé ještě zpěvy, písně národní sebrány a tiskem uveřejněny byly. Jedinou jenom máme písemní zprávu dosud známou, že podobné nějaké sbírky bylo, jakož vidíme ze zápisu diaria kolleje Všech svatých, když r. 1603 dne 29. září Mistři téže kolleje se snesli na tom, aby bibliotéka stará kolleje Všech svatých i odkázané jí knihy po Mistru Janovi Bystřickém z Bochova, proboštu též kolleje, spořádány a některé knihy, zvláště *z těch nečitedlných starých pargamenových*, co se nehodí, prodány byly a za ně buď nové užitečné se koupily aneb kollej se opravila. Byly-li skutečně „staré nečitedlné knihy pargamenové, které se nehodily“, prodány a za ně „nové užitečné“ koupeny, nevíme. Dne 6. října t. r. vnesli a složili knihy staré, vyprášené, tak i nové, do sklepu pod oratorium, za kterouž příčinou také sepsán rejstřík knih, z něhož se dovídáme, že staré bibliotéky pargamenových knih bylo in folio 36, in quarto 13, in octavo 2; papírových in folio 90, in quarto 75, in octavo 9; z nově přibylých knih po M. J. Bystřickém z Bochova bylo in folio 25, in quarto 29, in octavo 41 kusů. Při knihách po Bystřickém z B. není udáno, byly-li některé knihy pargamenové a které papírové. Mezi posledními knihami in quarto jsou: „*Carminum bohemicorum volumina octo.*“ Jaké to básně byly a z které doby, nelze nijakž určiti; že však to byly básně světské, o tom nemůže býti nejmenší pochybnosti, poněvadž slovo „carmen“ značí báseň, zpěv, píseň světskou, kdežto náboženským zpěvům, písním slova „cantio“ se přikládá, jakož i také pisatel rejstříku zjevný rozdíl činí, nazývaje jiné duchovní, ku př. Valentini Poloni „cantiones“ bohemicae nebo „Cancionale“ bohemicum Valdensium. *)

Takový zápis kolleje Všech svatých z r. 1603 jest pro nás vysoce zajímavý nejen proto, že v rejstříku knih nalézáme osm svazků zpěvů, písní českých, ale také za tou příčinou, že eklatantní nám podává svědectví, jak malou nebo žádnou pietu ukazovali Mistři kolleje Všech svatých, kteříž byli zároveň profesory university Pražské, k starým písemním památkám, když se na tom usnesli, aby knihy „staré pargamenové nečitedlné, kteréž se jim nehodily“ (ať byly již jakéhokoliv nám neznámého obsahu), prodány, a za stržené peníze buď „nové, užitečné“ (nejspíše nějaká gramatika nebo arithmetika) koupeny byly nebo kollej (totiž dům) se opravila, obílila. Rejstřík knih (počtem 324) kolleje Všech svatých (i jiné nám známé seznamy knihoven veřejných a soukromých), v němž ani desátý díl psaných i tištěných spisů českých se nenalézá, jest nám také dokladem toho, co jsme byli pověděli, že dogmatická, polemická, klasická a asketická klášterní literatura zatlačila literární činnost českého národního ducha z pole domácího, že také nebylo a býti nemohlo všeobecného smyslu pro staré věci, spisy, kteréž duchu času odporovaly, aby snad opisovány, tiskem rozšiřovány byly, když professores academiae Pragensis staré nečitedlné spisy pargamenové prodávali, aby „nové, užitečné“ knihy za ně skoupili.

A k tomu všemu když povážíme, jaká persekucí po bitvě Bělohorské všeho, co česky psáno, tištěno bylo, prováděna byla, jest s podivením, že ještě i ty zbytečky nám se zachovaly. Známe na sta rukopisných zpráv latině psaných od misionářů různých řádů i kněží světských, kteréž každého měsíce podávali o „horlivé činnosti“ své, kolik knih, spisů psaných lidu z ruky vzali; sněm království Českého více než po celé století ze zemských peněz subvenci povoloval na vypátrání „kacířských knih i spisů“ a také vždy při zahájení sněmu zástupci stavu duchovního konstatováno bývalo, mnoholi českých „kacířských“ knih, spisů za rok minulý opět spáleno, zničeno bylo. Tisíce a opět tisíce knih tištěných, z nichž některé ani v jediném exempláři nám se nezachovaly a jež jen vedle pojmenování misionářů známe, bylo zabubeno a s nimi zároveň nemalý počet psaných spisů, mezi kterýmiž výslovně se jmenují i básně, písně světské. Bedlivému pozorovateli zajisté bude nápadné, že přes všechny věky a úsilné ničení všech nekatolických písem přece ještě i za naší doby nemalý počet vážných i posměšných nekatolických náboženských písní nacházíme, málo však světských a to ještě chatrných, kteréž přece nebyly misionářům takovým trnem v oku jako jiné posměšné náboženské. Odpovědí na to jsou již nahoře uvedené dějinné rozhledy, že od věku reformaci náboženské v Čechách od válek husitských až do Bílé hory polemická náboženská literatura byla několikráte větší nežli plodnost čistě národního ducha, zvláště básnického, a že i těch starých zbytků, na kolik jich bylo po národě roztroušeno, ani živých písní národních učenci ani jiní osvícenější, jimž by zajisté bylo náleželo, mnoho si nevšímali a před záhubou hojnými opisy nebo tiskem jich nezachránili.

---

*) Podobnou sbírku básní „Libušino proroctví“ viděl Dobner (II. 121) u biskupa Vokouna v sedmi nebo v osmi svazcích, bohužel také nevíme, kam se poděla.

Vedle toho nezachoval se nám z velikého počtu nekatolické šlechty před Bílou horou*) ani jediný archiv rodinný mimo skrovné jich zbytky uložené v archivech šlechty katolické. A právě v písemních sbírkách národní šlechty, kteráž vždy v jisté oposici proti vládnoucímu sboru dynastickému katolické víry stála (jenž nikdy nebyl příznivcem národního ducha), mohli bychom se nadíti, že také písemní památky národního ducha shledány by býti mohly. Přidáme-li k tomu všemu, že v předešlém i našem století památky archivní vandalismem nepřátelským za času míru schválně ničeny byly*) i neuvědomělosti mnoho, velmi mnoho na zkázu přišlo: vidíme jasně, proč tak málo písní, zpěvů se nám ze starších dob zachovalo.

* * *

---

*) Před r. 1609 počítáno v Čechách 30 nekatolíků na jednoho katolíka. Viz o tom náš článek ve „Sborníku historickém“ 1884 str. 280 sc.

*) Viz článek: „O šetření našich starožitností“ v kalendáři Ústřední matice školské 1886.

(Pokračování.)

Turek.

Napsal *André Theuriet.*

I.

Vězení v Cl... bylo přeplněno, takže musila vláda hledati nové místnosti. Vrchní dohlížitel nad vězeními upozornil ministra na budovu bývalého opatství v Auberive, která by se velmi snadno tomu účelu dala přizpůsobiti. A tak bylo ustanoveno, aby do tohoto bývalého kláštera cisterciáckého přestěhovány byly ženy z přeplněného vězení v Cl.... Ředitel tohoto ústavu nemoha se již dočkati, aby poněkud vyprázdnil svůj dům, poháněl zimničně potřebné práce ve starém klášteře, a poněvadž jeho ústav nebyl od Auberive příliš daleko, trávil polovici svého času na staveništi: prohlížel tloušťku zdí na přístavcích, naléhal na stavitele i podnikatele, aby si pospíšili, ba i dělníky nutil k pilnější práci. Ředitel byl muž postavy nízké, ale zavalité. Jeho snědá, od neštovic znamenaná tvář, věnčená na temeni nízkým chocholem kadeřavých vlasů, ozářena byla párem šedých, jako ocel chladných a neobyčejně pronikavých očí.

Prozatím nežli by byl klášter připraven k přijetí žen, rozhodl ředitel, že tam přestěhují asi padesát hochů, kteří by mohli pomáhati při rovnání půdy kolem budovy. Očekával je k večeru.

Procházeje se po cestě, která se táhne nad údolím Auby, vykládal výhody této kombinace nadlesnímu Yvertovi, s nímž obědval v jediné hospodě auberivské.

„Budou tu co nevidět,“ pravil s patrnou hrdostí nemoha se dočkati, aby panu Yvertovi ukázal své svěřence..., „za čtvrt hodinky jsou zde... Jdou pěšky provázeni svými hlídači; uvidíte, jak ti hoši rozumějí každému pokynu, ba každému pohledu!... Jsou roztomilí... a proč by ne... co pak jim schází?“

Vlídný úsměv objevil se na jeho tenkých, jizvou znamenaných rtech, a jeho rákoska se slonovou kuličkou bušila statečně do bodláků podle cesty.

Brzy na to zdvihal se na silnici prach. Ředitel zakryl si oči širokou svojí rukou a zvolal vítězně:

„Tu jsou!“

A nemýlil se. Brzy bylo je viděti, jak se vynořují z prašného oblaku, který je halil. Kráčeli po čtyřech, starší napřed, mladší vzadu, hlídači podle řad. Mezi zelenými keři, které lemovaly cestu se zapadajícím sluncem v pozadí, blížil se tento divný průvod k bývalému opatství. Když byli na doslech, spustili na znamení vrchního hlídače písničku, v níž se velebila práce a krásná příroda. Upjatí ve svůj stejnokroj s čepicí vraženou až přes uši na oholené hlavě, zdvihali v rhytmu uprášené nohy a defilovali jak vojáci před ředitelem a jeho společníkem. Všichni měli uctivě sklopené oči a odzpěvovali bezděčně svoji ctnostnou píseň. — Na první pohled zdály se všecky ty dětské tváře skoro stejné: týž pohled pokorný, ale zarytý, jaký mívá vypráskaný pes, táž žlutá, naduřelá pleť, tytéž mechanické pohyby, táž nařízená vlídnost.

„Že jsou roztomilí, není-li pravda?“ zvolal ředitel, klepaje holí o zem... „Urazili hezký kus cesty a jdou jakoby nic. Jsou čilí, červení jako růže a veselí jako ptáci!“

Čilí, možná, ačkoliv někteří sotva kráčeli. Co se týče jejich veselosti, viděl hned pan Yvert, co je na tom pravdy. Zatím co ředitel mluvil s vrchním hlídačem, jeden z mladých káranců zůstal po zadu a zadíval se na nadlesního. V jeho pihovaté tváři jevilo se jakési radostné udivení a jeho modré oči na okamžik zaplály...

„Číslo dvacáté čtvrté!“ zvolal drsně hlídač, „co stojíte jako kůl? Do řady a ku předu!“

Tvář hocha se zachmuřila, a Yvert, který se mu podíval dobře do tváře, zhrozil se divokého výrazu, pokrytecky poslušného, který se najednou objevil v této mladé tváři.

Za neustálého zpěvu vešel zástup do klášterního nádvoří a mříž v hlavní bráně zapadla surově za mladými káranci; — ale vzpomínka na tuto zsinalou a těkavou tvář utkvěla v paměti pana nadlesního.

Když se vrátil večer do svého pokoje, vzpomínal na ni opět. Zdálo se mu, že viděl kdesi hlavu podobnou hlavě čísla dvacátého čtvrtého; ale vzpomínka ta byla tak vzdálená a tak nejasná, že neuměl říci, komu hlava ta náležela. Ostatně nebyla věc ta nijak důležitá a tak druhého dne na ni zapomněl.

Za několik dní na to, když snídal, pravila mu paní hospodská, žena to velice hovorná:

„Abych nezapomněla, pane Yverte, viděl jste ty děti, co ve vězení pracují?“

„Ano; nuže?“

„Jeden z nich jest váš krajan; když vás viděl, poznal vás.“

Yvert vzpomněl si znova na ty modré vyjevené oči a na vyděšenou tvář čísla dvacátého čtvrtého. Dojista to byl on. Ale ať namáhal paměť svoji sebe více, nemohl se rozpomenouti na tohoto krajánka svého. Nicméně nespustil se té myšlénky a vyslovil přání viděti hocha toho a promluviti s ním. Věc byla snadná: hospodská získala si vrchního hlídače a slíbila Yvertovi, že s dovolením tohoto přivede mu druhého dne mladého kárance.

Večer přišel do hostince ředitel a byl okouzlen, jak výborně se ty „jeho děti“ chovají. Nemohl je ani vynachváliti.

„Jsou to hoši roztomilí,“ opakoval, „nicméně, pane, je to vyvrhel společnosti. Jsouť mezi nimi vrazi a žháři, ale mým vedením stali se krotkými a povolnými jako beránkové. Vidíte, co zmůže naše fysická i mravní kázeň! Z těchto ubohých, převrácených dětí děláme užitečné dělníky, jako z bídných odpadků dělá se jemné sukno. V tom záleží, milý pane, celé rozluštění socialní otázky! snad i otázka národohospodářská se tím rozluští. Každý z těch hochů stojí stát denně padesát centimů a každý překope kus půdy jako nádenník, jemuž bychom musili dáti tři franky. Na penězích ušetříme a těm darebům napravíme hlavy — toť přece patrná výhoda, patrný prospěch!...“

Pan Yvert chtěl se tázati na číslo dvacáté čtvrté, ale ačkoliv ředitel byl ve svých řečích vtělená lidskost, měl oči tak zlé, že se pan Yvert neodvážil promluviti. Obávaje se, aby na svého tajemného krajana neobrátil pozornost tohoto strašného apoštola kázně a laciné práce, umínil si, že bude mlčeti a že vyčká, až jej sám spatří.

Druhého dne přivedla hospodská do pokoje Yvertova hocha asi patnáctiletého a nechala jej s ním o samotě. Bylo to číslo dvacáté čtvrté. Hoch byl ač tlustý, přece bledý, na sobě měl svůj pracovní stejnokroj a v ruce držel čepici. Jeho hlava, s bledými oholenými vlasy, dělala dojem koule; jeho chytré, modré oči zvedaly se a klopily, jakoby hoch chtěl dříve lesníka prozkoumati, nežli se mu svěří.

„Vy mne, pane, již nepoznáváte?“ otázal se konečně hlasem zároveň plachým i jaksi posměšným; „a přece jsem vám leckdys dobře posloužil, dokud jste byl ještě ve Villotte!“

V hlavě lesníkově se hned vyjasnilo.

„Ty jsi Turek!“ zvolal.

Nyní se pamatoval na toho osmiletého hocha s bledými rozcuchanými vlasy, který se toulal po ulicích svého města, oděn v bídnou košili a rozedrané spodky a který ve svých hadrech žil zcela bezstarostně a vesele. Že měl tlusté, červené tváře a plné rty, dali mu jméno „Turek“. Kdo byl jeho otcem, nevědělo se; matka, bezpochyby z bídy jej záhy opustila a tak žil ubohý chlapec na ulici a živil se jak mohl. Posloužil každému; ale jeho nejčestnější úřad byl nositi grisetám na předměstí od hochů zamilovaná psaníčka. V létě, když se lidé koupali, hlídal jim ve stínu šaty, kouřil cigaretty a smál se hlasitě, když některý začátečník uče se plavati napil se vody. V zimě utíkal se do boudy kaštanáře; štípal mu dříví, udržoval v kamínkách oheň a ulovil za to někdy pár pečených kaštanů, jimiž si zahřál nejdříve prsty a potom hladový žaludek. Na všecky tyto podrobnosti vzpomínal nyní Yvert se vší určitostí. Pozoroval tu naduřelou tvář, s níž červená barva již dávno zmizela, a do níž pobyt ve vězení vyryl kolem očí i kolem úst známky předčasné zkaženosti. Tázal se, zdali tím, že po tomto osmiletém hochu posílal kdysi zamilovaná psaníčka děvčatům, že ho podporoval v jeho toulání, zdali tím jej neuvedl on sám první na cestu hříchu, zdali jej sám nekazil a nesváděl? Cítil jakousi vinu a pohnut soucitem pohlížel skoro laskavě na hocha, který neustále přešlapoval a točil čepici mezi prsty.

„Jakže, to jsi ty, Turku?“ opakoval.

„Ano, to jsem já!“ odvětil hoch vesele. Bledou tvář ozářil mu úsměv a oči jeho dívaly se směleji do světa.

„Ubohý hochu, proč pak tě zavřeli?“

„Proč?“ odvětil Turek bez nejmenších rozpaků, „inu neměl jsem štěstí!... Víte, že v létě hlídal jsem věci lidí, kteří se koupali. Jednou zvedl jsem jedny spodky a z nich vypadl pětifrank... Nikdy neměl jsem v ruce tolik peněz, pálily mě zrovna. Hlava mi šla kolem, i vzal jsem peníz a dal se na útěk... Sotva že jsem jej měl v kapse, chtěl jsem se vrátiti a dáti jej zase tam, kam patřil. Na neštěstí někdo mne viděl, chytil mne, odevzdal soudu a ten ustanovil, abych zůstal v kleci až do jedenadvaceti let. To přece mohu říci, že jsem neměl štěstí, není-li pravda, pane?“

Vyprávěl to hlasem již drsným, napolo lhostejným a napolo drzým. Yvert se ho ptal, jak se mu líbí kázeň, kterou ředitel tak vychvaloval. Hoch se ušklíbl a zamračil se.

„Jak se mi líbí? Včera hnali nás pěšky; na cestu dali nám jenom trochu polévky a, co jsme zde, kopáme u lesa tam co bude vězeňský hřbitov. Deset hodin rýti a kopati na parném slunci! A při té špatné stravě! Fazole k obědu i k večeři. Ach, pane, kde jsou ty doby, kdy jsem se toulal u nás podle řeky a hověl si dle libosti. Ale pan ředitel nechce, aby se člověku skrčily žíly. Říká, že jsme svěži jako růže a veseli jako ptáci. Chce, abychom zpívali, tak aby si lidé myslili, že jsme bůh ví jak šťastni! Hlouposti! A když si vzpomenu, že tu musím vězeti ještě pět let! Věřte mi, pane, že nemám chuti zde vydržeti až do konce.“

Jeho oči zaplanuly a spočinuly na lesníku s tajemným jakýmsi výrazem. Po té dlouhé řeči prosil hoch svého krajana o nějaký sou na tabák.

Yvert dal mu stříbrňák a k němu přidal mravné naučení. Turek schoval peníz pod podšívku čepice, vyslechl naučení s ironickým úsměvem a pod záminkou, že se musí vrátit na staveniště, poroučel se panu lesníkovi.

II.

Nový hřbitov vězeňský měl se prostírati po ladech, hraničících s pasekou na pokraji lesů. S místa, kde mladí káranci kopali základy k hradební zdi, bylo lze přehlédnouti celé údolí Auby. Bylo viděti malý kostelík a obě ulice ležící na úpatí lesnatých kopců, vysoké střechy bývalého opatství nořící se z hustých jedlí, pak křivolakou Aubu lesknoucí se na slunci jako stříbrná stužka mezi rozkvětlými lučinami, až nový obzor kopců a lesů jí zdánlivě uzavíral cestu.

Sluneční svit zlatil celou krajinu i ty vzdálené, modravé kopce. Skřivánci zpívali vznášejíce se k nebi a z blízké obce zalehalo sem šumění jezu, zpěv kohoutů a veselé hlasy dětské. Byl to veselý pohled na to údolí ozářené ranním sluncem; ale mladí pracovníci na ladech se z něho netěšili.

Pod přísným dozorem hlídače Seurrota kopali a ryli tak pilně, že se nesměli ani ohlédnouti. Starší se oháněli motykou, mladší strkali po dvou káry. Šaty majíce z hrubého plátna a na hlavách slaměné klobouky vyhlíželi na té šedé půdě jako bílé skvrny. Když některý z hochů se vztyčil, aby si osušil čelo tu každý pohled na to zelené údolí, místo aby jej potěšil a upokojil, budil v jeho prsou zlost, kterou sotva dovedl potlačiti. Ta veselost, které byl plný vzduch, zdála se jim krutým výsměchem. Ti volní skřivani, ty nad samou vodou poletující vlaštovky sili trpkost do jejich duše: při pohledu na ně cítili tím více svoje pouta, vzpomínali na těsné svoje cely a tím více toužili po útěku a volnosti.

Náš přítel Turek byl co možná nejméně trpělivý. Když včera se vracel od lesníka, koupil si balíček cigaret a sirky. Tyto svoje poklady skrýval v kapsách spodků a již od rána sahal si neustále na kapsy, zdali je neztratil. Těšil se, že až budou venku a Seurrot se nebude dívati, si zapálí.

V poledne směli si hoši půl hodiny odpočinouti a v tu chvíli hleděl si odpočinouti také jejich strážce. Seurrot měl měkké srdce a zářící zraky hospodské od „Zlatého lva“ táhly jej silou neodolatelnou do zahrádky před hospodou, která ležela pár kroků od místa, kde hoši pracovali. Na to náš Turek spoléhal. Jakmile hlídač zabočil k zahrádce, vklouzlo číslo dvacáté čtvrté jako hádě do jalovcového křoví. Tak dostal se hošík na pokraj lesa a vyhlédnuv si mezi krajními stromy jeden s korunou hodně košatou vyšplhal se naň jako veverka. Sedě mezi větvemi jako na koni, a ukrytý mezi listím vytáhl z kapsy cigarety, zapálil si jednu a pochutnával si na zapovězeném tom ovoci.

Tam nahoře v zeleni a chládku bylo dobře! Skrze větve viděti bylo střechy vesnice, třpytící se Aubu mezi lukami, pak po obou stranách údolí pole žitná a ovesná, i pestré jeteliště. Kosi hvízdali v křoví, pěnkavy si povídaly ve vrboví podél řeky a svěží větřík kolíbal Turka na stromě jako v hamaku. Bylo mu tak volno, že se mu ani nechtělo dolů.

Když se Seurrot vrátil s růží v zubech a prohlížel svoje svěřence, poznal na první pohled, že mu jeden schází.

„Kde jest číslo dvacáté čtvrté?“ zvolal.

Hoši podívali se šibalsky na sebe a odpověděli pouze pokrčením ramen.

Hlídač myslil v první chvíli, že Turek utekl. a zbledl. Rozčileným zrakem prohlížel křoví, pojednou spozoroval v koruně jednoho stromu lehounké kotoučky modravého dýmu. To mu bylo podivné — patrně že se tam uprchlík skrývá. Seurrot přiskočil k stromu a zahlédl ihned nohy Turkovy.

„I ty darebáku,“ zvolal, „ty se chladíš a k tomu ještě kouříš? Nevíš, že je to zakázáno? Půjdeš dolů!“

Turek byl ve výšce a proto hodlal využitkovati svého postavení.

„Půjdu dolů,“ odpověděl, „ale musíte mi slíbit, že mi nic neuděláte.“

„Ty mi budeš klásti podmínky?“ zkřikl zuřivě Seurrot. „Polez ihned dolů, sice bude ještě hůř.“

„Nepolezu,“ odvětil svéhlavě Turek. Strom byl vysoký a štíhlý a Seurrot nebyl žádný lezec; třásl sice stromem ze vší síly, ale Turek se dobře držel.

„Ty se opovažuješ vzdorovati svému představenému, ty lotře? Já tě naučím. Přineste mi sekeru,“ zahřměl na ostatní hochy, „a to rychle!“

Na tento rozkaz, pronesený hlasem hromovým, dva hoši poslechli. Seurrot uchopil se zuřivě sekery, kterou mu podali, a nedbaje, že se dopustí lesního pychu, ťal do stromu. Při prvních ranách strom se zachvěl od kořene až k vrcholu, ale Turek sebou nepohnul. Rána následovala za ranou, kůra se rozlétla, za ní i ze dřeva lítaly třísky a na čele hlídače perlil se pot. Dva hoši, které to divadlo velice bavilo, pozorovali zvědavě, jak zásek ve stromě se vyhlubuje. Brzy strom prasknul a Turek dobře si rozváživ, že z dvojího zla jest moudré zvoliti si menší, sjel se stromu a dopadl jako nějaký balík na zem porostlou na štěstí kyprým mechem.

„Sloto, já tě naučím mně vzdorovat!“ řval Seurrot chopiv jej za rámě. Býval kdysi policajtem a jeho ruka držela pevně jako kleště. Druhou rukou zároveň bušil do ubohého hocha a strkal jej k práci.

„Ty budeš pod rukou kouřit?“ horlil hlídač provázeje každé slovo ranou. Prohledal kapsy a rozházel cigarety po zemi.

„Kdes ukradl peníze na ně?“ zahřměl na hocha.

„Dostal jsem je!“ bránil se tento.

„Nelži! A teď se chop své motyky, ty lotře! Zítra si o tom promluvíme, až přijede pan ředitel... Budeš zavřen o chlebě a vodě — můžeš se těšit! Prozatím nedostaneš k večeři nic nežli kousek chleba!“

Bylo to smutné odpoledne pro našeho Turka. Když se měl večer v devět hodin natáhnouti ve svém lůžku s prázdným žaludkem a rukama sedřenýma, jal se smutně přemýšleti o tom, co se stalo a co horšího se druhého dne bezpochyby stane. Že bude trestán, o tom nepochyboval. Ředitel měl ráno přijeti a byl ukrutnější nežli všichni hlídači dohromady. Turek znal ze zkušenosti, jak hrozným způsobem trestal tento úředník každé sebe menší porušení kázně...

„Ne,“ pomyslil si krče se ve svém úzkém loži, „již toho mám dost, já mu uteku!“

Od té chvíle nemyslil nežli na útěk. Prozatímní ložnice káranců byla špatně opatřena; hlídači měli tvrdé spaní; o půlnoci mohl by snad dostati se z domu, přelézti zeď a utéci do lesa? Umínil si, že stůj co stůj se o to pokusí... Noc přišla co nevidět; slyšel jak jeden z hlídačů obchází, pak jak se svléká a jak dopadá těžce na svoje lože. Brzy na to ozývalo se v ložnici jeho chrápání. Turek svižný jako kočka vylezl z lože, oblékl si kalhoty i kazajku, zavěsil si na krk střevíce svázané tkanicí a bos, sotva dýchaje, došel po špičkách k oknu, které zůstávalo v noci otevřeno, neboť ložnice byla v prvním poschodí. Vylezl na okno a vystrčil ven hlavu. Dole v slabém šeru červnové noci rozeznával záhony zeleniny. Půda nedávno zalévaná, byla patrně měkká. Vyhoupl se ven, chytil se za římsu a spustil se dolů. Dopadl na hlávky zelí, a ty utlumily jeho pád. Zvedl se, ohmatal si tělo a naslouchal — bylo ticho, jenom Auba, která tekla zahradou, jasně šuměla. Šel podle řeky až ke plotu, tam kde vytékala z parku, zde vstoupil odhodlaně do vody, která mu sáhala pouze po kolena, a brodil se kus, až se dostal ven do polí.

III.

Té doby vyjížděla pošta z Auberive do Châtillonu o třetí hodině ranní. V tom když těžký ten vůz, tažený párem koní, zahýbal na silnici zvolna stoupající, vyhoupl se jakýsi hoch, nesoucí své střevice, vzadu na kočár, chytil se provazů, jimiž připevněna byla zavazadla, a usadil se, s nohama ovšem svislýma, mezi balíky. Vůz hrčel, koně cupali a tak nespozoroval napolo spící konduktér, že mu přibyl slepý cestující. Kočár ujížděl v oblaku prachu, projel rychle malou vesnici, kde všecko ještě spalo, a pak stoupal zvolna do velikých lesů colmierských.

Byly čtyry hodiny a za lesem auberivským mezi růžovými obláčky vycházelo slunce. První šikmé paprsky vnikaly do temných houštin jako stříbrné šípy, ozářily zde chumáč břečťanů, jinde zvonky svlačce, kdežto cesta sama vinula se modravým stínem mezi vlhkými kořeny vysokých stromů. Ptáci si čechrali peří a cvrlikali v houštinách. Pojednou ozval se jako polnice zpěv kohoutí ze vzdáleného statku. Kočár dojel na vrchol planiny. Turek (neboť čtenář jistě poznal našeho hrdinu) si patrně myslil, že by nebylo dosti opatrné, odvážiti se do polí, když mu okolní houštiny poskytovaly útočiště zároveň příjemné a bezpečné. Na jednom místě, kde kola jela tak těsně podle břehu, že se až dotýkala rozkvětlých náprstníků, sklouzl do vlhké trávy, opouštěje kočár tak tiše, jak se naň vyhoupl, a ten ujížděje nyní po rovině, zmizel brzy v silničním prachu. Hoch díval se chvíli za mizejícím povozem, jak se zmenšoval a mizel v růžovém ranním světle, pak přeskočil příkop, obul si střevíce a zabočil dobrodružně do lesa.

Šel pořád rovně. Opojen právě nabytou volností svou, užíval jí s chutí a neptal se, kam jde, ani z čeho bude živ. Nejdůležitější otázkou pro tu chvíli bylo, aby nepadl do rukou strážníků; soudil, že vyjdou ho hledat teprve asi za dvě hodiny po jeho útěku a těšil se tím, že neuhodnou, v kterou stranu se pustil. Tak urazil lesem dobrou míli, hledaje houštiny a vyhýbaje se pasekám. Pojednou pozoroval, že se půda snižuje; kráčel chvíli podle jakéhosi příkopu, až se octnul na dně rokle, kterou spěchal potok.

To místo bylo velice odlehlé. S obou stran zvedaly se zalesněné stráně skoro kolmě, a jich chladný stín padal na úzkou loučku, v jejímž středu vinul se mezi travou a nízkým vrbovím zmíněný potok. Dva nebo tři kosi, jediní hosté v tomto úvalu, koupali se v potoce, když Turek k němu dorazil. Nenechali se ani vytrhovat a Turek vida, jak jim ta ranní lázeň chutná, umínil si, že se také vykoupá. Svlékl se a ponořil se s chutí do té čisťounké vody, která voněla mateřídouškou. Když se hodně vyšplouchal, sušil se na slunném trávníku a pak se zvolna oblékal. Když si natahoval spodky, zrodila se v jeho hlavě skvělá myšlénka. Na místě, aby si kazajku oblékl, svinul a schoval ji pod veliký kámen ukrytý v houští. Tento kus jeho oděvu byl znamenán číslem a mimo to měl podezřelý střih, ten byl by mohl jej prozradit, kdežto v cvilinkových spodkách a pouhé košili vyhlížel jako každý jiný venkovský hoch.

Když učinil toto opatření, rozhlédl se hladově kolem sebe. Včera špatně večeřel a mimo to vyčistila mu lázeň pořádně žaludek. Chvíli hledal, až nalezl v trávě zralé jahody a dále podle potoka v houštině divoké maliny. Tato snídaně byla sice skrovná, ale znamenitá, a když náš uprchlík obral všecky okolní keře, cítil se přece poněkud posilněn. Natáhl se na trávník, hlavu schoval do stínu, nohy položil na slunce a ukolébán hrčivým potokem co nevidět usnul.

Tento sladký spánek trval asi hodinu; pak bylo slyšeti, jak někdo rozhrnuje větve a v jich šumot mísil se svěží ženský hlásek, který považoval Turek ve svém snu za krásnou písničku. Pootevřel oči; ale s opatrností, kterou si osvojil ve vězení, a která se stala jaksi jeho druhou přirozeností, nehnul se, aby co možná nejvíce viděl, ale sám viděn nebyl. Byla to opatrnost zbytečná, neboť byl již sám asi dvě minuty bedlivě pozorován.

Deset kroků od něho stála ta, která ho zpěvem svým vzbudila. Byla to dívka asi patnáctiletá. V jedné ruce měla košíček z pola naplněný jahodami, v druhé kus chleba; zastavila se u potoka a pozorovala neznámého spáče s takovou zvědavostí, že až zapomněla jísti. Turek se pořád nehýbal a tvářil se, jakoby dále spal; zatím rozvažoval, co má dívce říci, a pozoroval ji, možno-li, ještě zvědavěji nežli ona jeho.

Dívka ta měla na sobě pouze košili z hrubého plátna u krku zadrhnutou a vlněnou sukni dosti krátkou a sedranou, takže z pod ní vykukovaly téměř až po kolena dvě nahé nohy skrývající se ve velikých střevících a nad kotníky hrozně poškrábané. Její nahé suché ruce byly osmahlé zrovna jako tvář, která nicméně chůzí a teplem i při tom opálení se rděla. Vlasy měla hnědé, husté, takže je nemohl udržeti rohový hřeben; i splývaly jí po šíji, po čele skoro až do očí černých a velikých, které dívaly se se stejnou zvědavostí jako nedůvěrou na hocha v trávě si hovícího. Jak se zdálo, byla dívka se svým pozorováním dosti spokojena. Bývalé dvacáté čtvrté číslo vyjímalo se v té vysoké trávě dosti hezky. Lázeň jakoby byla smyla s něho všecky stopy vězení; jeho tváře a rty nabyly zase aspoň na okamžik červené barvy, jakou mívaly jindy, a v tom spaní vyhlížel opravdu jako bezstarostné dítě. Dívka trochu upokojená odvážila se učiniti k němu několik kroků a on považuje chvíli tu za příhodnou umínil si, že se bude stavět, jakoby se právě probouzel.

Protáhl se, mnul si oči, nazvedl se a opřel se o loket. Zlomyslný úsměv pohrával na dosti velikých ústech dívky.

„Nu,“ zvolala, „vy máte tvrdé spaní!“

„Hm,“ odvětil Turek vážně, „je-li člověk unaven, spí jako . . .“ (chtěl říci „jako špalek“, ale řekl raději „jako dub“, zdálo se mu to trochu hrubé . . .) „Když člověk spí, aspoň nemá hlad!“

„Vždyť jste nedávno snídal,“ podotkla dívka pohlížejíc s úsměvem na očesané keře malinové; „zde bylo plno malin a nezbyla tu ani jediná!“

I dala se do hlasitého smíchu a hoch vida její humor dodal si odvahy.

„To nic nevydá," vzdychl si pokukuje po černém chlebě, který dívka v ruce držela.

Ta, jak zdálo se, pochopila, kam Turek míří, neboť ochotně odvětila:

„Máte-li hlad, jen řekněte. Dám vám s radostí polovičku chleba."

„To není k zahození; nejedl jsem od večera."

Ona rozlomila chleba na dvě polovice a podala mu jednu z nich jakož i košíček s jahodami.

„Jen jezte," dodala, „já mám dost."

On se nenechal prositi a zakousl se s chutí do chleba. Ona si usedla do trávy a dívala se na něho usmívajíc se udiveně, jak hltavě jí. Konečně se zastyděl nad svojí hltavostí a když dokončil svoji snídani douškem vody, kterou si v potoce do dlaně nabral, pravil jaksi na svoji omluvu:

„Ah! Již jest mi lépe... Děkuju vám! Však byl již čas! Málem byl bych padnul hladem."

„Opravdu? Co pak vy se u nás dosyta nenajíte?"

„Vždycky ne," odvětil lakonicky hoch.

„Jste snad z Colmiersu?"

„Ne."

„Tedy snad z Val-Serveux."

Podíval se na ni zase tak rozpačitě jako na počátku: ale upřímný a poněkud plachý pohled dívčiny dodával mu odvahy a budil v něm důvěru.

„Jsem z jedné vesnice blíže Auberive," odvětil...

„Jste tam známa?"

„Nebyla jsem tam nikdy, ale můj otec to tam zná. Není teď v Auberive vězení?"

Při této neočekávané otázce rozpaky ubohého hocha byly horší nežli na počátku.

„Ano... mně se zdá," koktal vyhýbavě.

Dívka pozorovala dobře jeho rozpaky. Dívala se na něho upjatě a jaksi nepokojně a on cítil, kterak se pod tím zkoumavým pohledem jejím zardívá. Aby zkrátil tu trapnou chvíli, předložil jí také otázku:

„Co dělá váš otec?"

„Dřevěnky... Právě teď pracujeme zde na blízku... Loni měli jsme dílnu v lesích gurgiských."

„Je vás mnoho v té dílně?"

„Ne; tatínek, já a Champenois, náš tovaryš."

„Jak vám říkají?"

„Norina... Norina Vincartová... A vám?"

„Mně?... Turek..."

„Podivné jméno!" smála se dívka.

„Je to přezdívka," vysvětloval hoch.

„A jak se jmenoval váš otec?"

„Můj otec? Neznal jsem ho."

„A vaše matka?"

„Dávno zemřela," odvětil hoch nevrle.

„Moje též," pravila vlídně Norina, „zemřela, když mně bylo sotva deset roků."

Několik minut bylo ticho. Turek žvýkal rozčileně stéblo trávy; dívka namáčela si ruku ve vodě a bavila se tím, jak se řinuly krůpěje nazpět po jejím nahém lokti. Podívala se opět pronikavě na svého společníka a pokračovala ve svém vyptávání:

„Vy jste v Auberive sloužil?" tázala se ho.

„Ano."

„A utekl jste svým pánům? není-li pravda?"

„Uhodla jste," přisvědčil rychle hoch, doufaje, že se tak nejlépe zbaví nepohodlného výslechu — ale neznal zvědavost mladé dívky, ta se tak snadno nespokojila.

„Jak se vaši páni jmenovali?" tázala se ho.

Turek překvapen touto otázkou, hledal nějaké jméno pravdě podobné, ale nemohl žádného nalézti; vzpomněl si, že kdyby jmenoval kohokoliv z Auberive, že by se mohl nějak prozraditi. Nevěda kudy kam, odpověděl mrzutě:

„Já již nevím."

V Norině probudilo se podezření.

„Vy máte krátkou paměť!" řekla suše.

Stáhla obočí, pozvedla prst, jakoby mu hroziti chtěla, a dívajíc se ubohému hochu upřeně do očí, pravila:

„Vy lžete. Mně se zdá, že přicházíte z auberivského vězení, že jste utekl..."

Při těchto slovech se rychle vzchopila a ucouvla asi o tři kroky, kdežto hoch nevěda, co dělat, vzchopil se též.

„Ó," pokračovala, měříc ho odhodlaně od hlavy k patě, „nedívejte se na mne tak, jakobyste mne chtěl spolknout..." (Turek se totiž hrozně zakabonil.) „Nebojím se vás... kdybych zavolala, přiběhnou naši..."

„Nevolejte!" prosil hoch hlasem temným... „řeknu vám raději pravdu... Ano, utekl jsem z vězení... ale proto se mne nemusíte báti... nechci ublížiti nikomu... vám dokonce ne... Prosím vás, nevyzraďte mne!"

A v rychlosti vyprávěl jí svoji historii i s tím, co se stalo den před tím. Líčil jí, kterak je hlídači ve vězení týrali a ukázal jí svoje sedrané ruce.

Norina se pomalu k němu přiblížila a konečně usedla znova do trávy. Naslouchala s účastenstvím vždy rostoucím, když jí vyprávěl, co všecko vytrpěl; její černé oči brzy zvlhly, brzy planuly nevolí. Ba vzala také ruku hochovi a prohlížela s něžným soucitem zamodralé rány, které nejlépe svědčily o krutosti hlídačů.

„Ti surovci!" zvolala, „oni vás také bili? Je to hanba, když velcí lidé bijí děti. Kolik je vám let?"

„Jde mi na šestnáctý rok."

„Jako mně... A vy jste utekl? Měl jste docela pravdu... Na vašem místě byla bych učinila totéž. A co budete nyní dělat?"

Turek odvětil, že se bojí, aby nebyl chycen, že by pak jeho trest byl teprve hrozný. Chtěl se skrývati v lesích za dne a v noci cestovati, až by byl hodně daleko od té krajiny. Pak prý si najde práci v nějaké továrně.

„Jsem dost silný," dodal ukazuje svoje rámě a mohu si snadno vydělati chleba. Díla se nebojím..."

Norina se zamyslila. Ležíc na trávě opřena o loket zabořila si prsty do vlasů; vrásky na čele mezi obočím byly znamením, že o něčem vážně přemýšlí.

„Počkejte," pravila konečně po několika minutách, „tuším, že vám mohu pomoci. Můj otec hledá učedníka, zvláště teď, kdy náš tovaryš Champenois odešel na čtrnáct dní domů... Měl byste chuť dělati dřevěnky?"

„Proč pak ne? To jako ono. Budu dělati všecko."

„Zde budete dobře schován. Mimo dřevoštěpy nepřijde jsem nikdo leda na podzim, kdy nastanou honby, a do té doby budeme již pryč... Aspoň četnici sem nepřijdou..."

„Ano, ale kdo ví, bude-li váš otec chtíti učedníka, který utekl z vězení?"

„To jest moje starost!“ odvětila Norina rozhodně a s vážností až komickou. „Pojďte se mnou.“

Vzala ho za ruku a šli podle potoka až k záhybu, odkud viděti bylo na tábor dřevěnkářů.

Zde usadila Norina svého svěřence mezi vrby a nařídila mu, aby tam zůstal, dokud ho nezavolá.

„Promluvím s otcem,“ pravila, „ani se nehýbejte... Až mě uslyšíte třikráte zakukati, bude věc vyjednána. Pak vylezte a já vám půjdu naproti.“

Přešla potok skákajíc po kamenech a zmizela ve křoví v tu stranu, kde pracoval její otec.

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Rozbor spektralný a jeho význam.

Píše med. *B. Markl.*

Jest každému ze ctěných čtenářů znám úkaz duhy; úkaz je starší než dějiny lidstva, vysvětlení jeho poněkud mladší. — Jak povstává duha?

Dopadá-li paprslek světelný na kapku vodní v jistém úhlu, odráží se od ní částečně, částečně prochází ji, avšak odchýlí se poněkud od původního směru — či jak říkáme: lomí se v ní. Z kapky však nevychází již paprslek jediný, který do kapky vnikl, nýbrž on se rozptýlil v sedm paprsků barev duhových, které jak známo jsou: červená, pomorančová, žlutá, zelená, modrá, indigo a violová. Při tom pozorujeme, že se paprslek červený nejméně od původního směru odchýlil, violový nejvíce.

To již Isaak Newton vyslovil v pojednání svém o optice, které podal r. 1675 v Royal Society.

Z toho jest patrno, že světlo sluneční nesestává z paprsků stejnobarevných, nýbrž že složeno jest z oněch sedmi paprsků duhových, které dopadajíce stejnodobě na sítnici našeho oka, způsobují dojem barvy bílé.

Aby však dojem barvy bílé způsoben byl, není ani třeba, aby všecky paprsky duhové na sítnici dopadly, stačí toliko dva, tak zvané paprsky komplementerní.

Jest známo, že kotouč pomalovaný střídavě na př. polem barvy červené a zelené, otáčí-li se rychle, tak rychle, aby dojem barvy jedné ještě v oku trval, když dojem barvy druhé nastává — zdá se býti bílý.

Tento úkaz objevil Helmholtz a Maxwell, a nazvali ty barvy, které se na vzájem na bílou doplňují, komplementernimi.

Mohlo by se popularně říci, že barva zelená jest jaksi složena ze dvou hlavních barev: žluté a modré; tyto pak, aby dojem barvy bílé způsobily, potřebují ještě třetí hlavní barvy: červené.

Tak myslil i Brewster, a domníval se, že světlo sluneční skládá se jen z těchto tří barev, ostatní pak barvy duhové že jsou jen přechody neb splynutí těchto.

Náhled ten vyvrátil Helmholtz, ukázav, že paprsky duhové jsou jednoduché, že je žádným způsobem dále rozložiti nelze: duhovou barvu zelenou nelze rozložiti v modrou a žlutou, jak by se jistě zdařilo, kdyby náhled Brewsterův byl správný.

Podobná změna, která se děje s paprskem slunečním, procházejícím kapkou vodní, nastává také, když propouštíme světlo skleněným hranolem.

Pustíme-li paprslek sluneční úzkou štěrbinou na hranol tříboký a pochytíme-li rozptýlený paprslek na stínítku, spatříme pruh barev duhových, začínající červenou a končící violovou; nazýváme pak pruh tento vidmem či spektrem. Všimneme-li si spektra slunečního blíže, shledáme, že není nepřetržitým pásmem barev duhových, nýbrž že přepásáno jest četnými temnými proužky různé síly a intensity. Proužky tyto byly nejprve Wollastonem pozorovány a ve Philos. Transactions z roku 1802 popsány, Frauenhoferem pak, jenž o pozorování Wollastonově nevěděl, roku 1814 blíže prozkoumány a dle něho také čarami Frauenhoferovými nazvány byly. Newton neviděl těchto čar, a to z té příčiny, že propouštěl světlo na hranol otvorem kulatým.

Čáry Frauenhoferovy nemění nikdy své místo; poměrná vzdálenost dvou a dvou jest vždy táž, z čehož plyne, že nejsou úkazem nahodilým, nýbrž že příčina jich spočívá ve světle samém.

Aby čáry Frauenhoferovy, jichž počítáme 576, snáze roztříděny býti mohly, poznamenal Frauenhofer sedm nejintensivnějších z nich prvními písmeny abecedy. Čáry A, B, C leží v poli červeném, D v pomorančovém, E na přechodu žlutého v zelené, F na přechodu zeleného v modré, G v indigo, H ve violovém.

Jak jsem se již zmínil, jsou čáry Frauenhoferovy pro totéž světlo konstantní; je lhostejno, rozptýlíme-li hranolem světlo přímo ze slunce přicházející, či odražené.

Ve spektru měsíce jsou čáry Frauenhoferovy na témž místě jako ve spektru slunečním; podobně též ve spektru Venuše. Ale jinak tomu již ve spektru Siria.

Ve spektru této stálice pozorujeme také temné proužky, Frauenhoferovým podobné, leč umístění jejich jest od oněch naprosto rozdílné.

Z toho soudíme: Světlo Siria je v podstatě jiné než světlo slunce.

Leč v čem spočívá tato různost podstaty obou světel?

Odložme na chvíli odpověď k této otázce a vzpomeňme si na tak zvané bengalské ohně. Čtenář se asi podiví, že uvádím ho k věci tak známé: kdo by také neznal ty červené, zelené neb žluté plaménky, které osvětlují prámky na Vltavě o slavnosti svatojanské, nebo které zastkví se ve výletních zahradách o slavnosti Anninek? Jak různé pocity a sny dovedou ony vzbuditi v srdci spanilé čtenářky! Já ovšem nechci o pocitech těchto hádati, dovolím si jen říci, že liší se asi valně od oněch, které měl při podobném pohledu, ovšem za okolností jiných, John Herschel.

On pozoroval, že látky některé, vloženy do plamene, dodávají mu zvláštní význačné barvy, o čemž píše r. 1827 toto:

„Barvy, které rozmanitá těla plameni dodávají, poskytují v mnohých případech jednoduchý a lehký prostředek nejmenší jich množství dokázati.“

Jest známo, že chlorid natria, naše kuchyňská sůl dodává plameni barvy žluté. Tento plamen pozoroval již roku 1752 Thomos Melville, ale neznal příčiny zbarvení. Podobně Fon Talbot, který zkoumal červený divadelní oheň spektralně, nalezl ve spektru mimo jiné také intensivní žlutý proužek, na témž místě, kde ve spektru slunečním se nalézá Frauenhoferova čára D, leč ani on nevěděl, že proužek tento způsoben je natriem, nýbrž domníval se, že způsoben jest sirou nebo parami vodními. Avšak již on vyslovil, že jistá těla dávají ve spektru zvláštní proužky světlé, které vždy na témž místě se objevují, a tím ukázal budoucnost spektralní analyse.

Avšak nejen hmoty, které dodávají plameni zvláštní barvy, nýbrž kterýkoli prvek, jsa převeden ve žhavé páry, ukazuje ve spektru zvláštní barevné proužky, jen jemu vlastní.

Na základě toho všťmáno si od roku 1860 spektralní analyse blíže, její pomocí objeveny čtyry nové prvky, jí dokázalo se, že slunce sestává z tekutého jádra a méně horké atmosféry, ba její pomocí možno i souditi, s jakou rychlostí se stálice k sobě blíží nebo od sebe vzdalují.

Bunsen zkoumaje spektralně mineralní vodu Dürkheimskou, nalezl světlé proužky, které žádnému posud zkoumanému prvku neodpovídaly; i soudil hned, že proužky ty náležejí prvkům novým. Odkouřil tedy 44.000 km. této vody, a podařilo se mu oba prvky osamotniti, z nichž jeden pojmenoval Caesium, druhý Rubidium.

Třetí prvek Thalium objeven od Crooka ve zbytku olověných komor po fabrikaci anglické kyseliny sírové. Barví plamen skvěle zeleně.

Čtvrtý prvek Indium objeven byl r. 1861 od Reicha a Richtra, profesorů freiberské hornické akademie. Barva jeho plamene jest pěkně modrá.

Všimněme si nyní pozorování Kirchoffova. On pozoroval ve spektru železa 460 proužků, a tyto přesně odpovídaly temným čarám Frauenhofferovým ve spektru slunečním. Z toho soudil, že v atmosféře sluneční jest přítomno železo.

Jest známo, že barevné světlo pohlcuje všecky paprsky, které mají tutéž lomnost, co ono, ostatní propouští. Skleněná rourka naplněná velmi zředěnou parou natria jest proti světlu dennímu průhledná; avšak proti plameni, do něhož vloženo trochu soli kuchyňské, tedy proti plameni natria zdá se býti naplněna černými dýmy. Žluté paprsky natria jsou pohlceny parami natria v rource, a poněvadž světlo natria nemá než paprsků žlutých (jest homogenní), nepřichází do našeho oka žádných paprsků: rourka je temna.

Podobně má se věc u slunce; železo, které je v jádru slunečním přítomno, dávalo by ve spektru slunečním proužky světlé; avšak světlo jádra slunečního prochází jeho atmosférou, v níž jest přítomno patrně také železo, a tu paprsky železa, které jádro sluneční vysílá, jsou absorbovány oněmi paprsky atmosféry sluneční, pročež ve spektru místo světlých proužků nalézáme temné — čáry Frauenhoferovy.

Podobným způsobem dokázalo se, že atmosféra sluneční obsahuje páry natria, calcia, magnesia, chromu, niklu, mědi, zinku, vodíku a jiné; nenalezlo se však: zlato, stříbro, rtuť, platina a j.

Přímá věda by tedy básníky sotva uspokojila, dokazujíc, že v tak často jimi opěvovaném „zlatém“ sluněčku nenalézá se ani jediného atomu zlata!

Nyní jest jasno, proč temné proužky ve spektru Siria liší se polohou od čar Frauenhoferových: patrně odpovídají prvkům, které na slunci zastoupeny nejsou.

Všecky pokusy v spektralní analysi dějí se zvláštním přístrojem, spektroskopem zvaným, poprvé od Bunsena a Kirchhoffa sestrojeným. Podstatnou jeho částí je hranol skleněný, světlo rozptylující, a dalekohled, jímž spektrum pozorujeme, abychom polohu jednotlivých čar Frauenhoferových, nebo světlých proužků podrobně viděli.

Ve skutečnosti jest přístroj tento trochu složitější, mívá více hranolů a zvláštní úpravu, abychom mohli pozorovati dvě spektra najednou, což má zvláště pro začátečníky výhodu.

Spektroskopu užívá se již i v průmyslu, tak na př. při vyrábění oceli dle methody Bessemerovy. Jak známo, vyrábí se ocel z litiny do běla rozpálené, do níž vefukuje se proud vzduchu, aby se jím nadbytek uhlíku v litině spálil.

Kdy nadbytek spálen jest, a proud vzduchu zastaven býti má, to poznati i pro praktika je dosti nesnadno, avšak dle spektra, jež Bessemerův plamen dává, i méně zkušený pravý moment snadno pozná.

Spektralní analyse jest nad analysí chemickou daleko dokonalejší; ona konstatuje i to nejmenší množství nějakého prvku, tak na př. $\frac{1}{3.000\,000}$ milligramu natria jest ještě ve spektroskopu patrna. Jest vůbec natrium náš stálý průvodce; není-li jeho proužku ve spektru, stačí v odlehlém koutě síně, v níž experimentujeme, nějakou knihou uhoditi, a již objeví se nám žlutý proužek, neboť prach, obsahující sledy natria, rozšířil se od knihy až k přístroji. Jiná výhoda spektralní analyse je ta, že okamžitě téměř vidíme proužky prvků, z nichž sloučenina sestává, beze zdlouhavého často postupu analytické chemie.

I ve fysiologii jest rozbor spektralný na místě.

Dr. Bence Jones vstříkl 3 grány soli lithnaté pod kůži morčátka, a mohl ji spektralně již po čtyřech minutách dokázati ve žluči a skelném moku oka; po deseti minutách nalezl ji už v celém těle, ba stopy i v čočce oční.

Konečně zmiňuji se ještě o výhodách, jež poskytuje rozbor spektralný v lékařství.

Otrávení kysličníkem uhelnatým (CO) v naší době, kdy vysušují se nové domy pálením dřevěného uhlí v síních, dosti časté, konstatuje se velmi snadno ve spektru krve. Taktéž otrávení kyanovodíkem (CNH) jakož i solmi thalia se ve spektroskopu snadno dokáže. Také konstatování krve a fermentů žlučových v moči děje se nejrychleji spektroskopem.

Vůbec spektroskop razí si stále širší a širší dráhu, tak že snad nějaký novověký alchymista v zanícení nad touto vymožeností vědy pronese: „— a kdo může říci, že rozbor spektralný neodhalí nám také onen kámen mudrců, jejž marně hledal středověk?“ — „Kámen mudrců“ ovšem nalezen nebyl, ale jeho hledáním stvořena byla chemie, a já myslím, že právě v chemii a rozboru spektralném nalezen neocenitelný „kámen mudrců“!

OBSAH: Kalendář písařův. Báseň Petra Jasmína. — Na cestě k slávě Povídka od Jos. Havlíka. — Skály. Několik výjevů z dějin samoty. Od Al. Jiráska. (Pokračování.) — Kráse. Báseň Josefa Kalusa. — Zůstatky starých našich zpěvů, písní. Napsal František Dvorský. (Pokračování.) — Turek. Napsal André Theuriet — Feuilleton: Rozbor spektralný a jeho význam. Píše med B. Markl.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček.“**

Předplací se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl 65 kr
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl 75 kr
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ —

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Salmova ulice číslo 9. nové

Listy přijímame jen frankované.

„Lumír" vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne.

ROČNÍK XIV. 1. listopadu 1886. ČÍSLO 31.

V podjesení.

Báseň *Adolfa Heyduka.*

Nepoklid v duši, v rukách milou knihu,
po kraji lesa bloudím sám,
chladno je, ticho, ptáci táhli k jihu —
já také na jih vzpomínám.

Po břehu moře, révových kol strání,
toulá se v snění zabrán duch:
slyš, jaký hovor, výskání a smání,
slyš, jaký jásavý to ruch!

Čím že to oživ' podzim usmívavý?
oko se jasní, viz, ó viz!
bachantek sličných jedou kolem davy,
vůdcem jim mladý Dionys!

Panthérů plece pyšní se jich vnadou,
pyšní se hrdá postať lvův,
jiř svoje hlavy k dívčím nohám kladou
jakoby v prosbě: „Zpívej, mluv!"

Stromy ukláni úrodné své sněti,
hrozny se svítí na revách,
Hojnost a Krása kol mé duše letí,
ó jak jsem udiven i bláh!

Ve šťastných lidí svobodné jsem zemi,
ne v rodné vlasti, jejíž hruď
zášti sup dravý tepe perutěmi,
aniž Bůh káže: „Dosti buď!"

Dumám a dumám, srdce jímá tíseň,
kdo jí as přijde na pomoc?
Vůkol je ticho, hvězdnou jenom píseň
nade mnou básní skvoucí noc.

Kéž tedy píseň aspoň vlast mou blaží,
ve krásy nechť ji kryje plášť,
do strun již, pěvci, odhodlanou paží,
zpěvu se bojí hněv a zášť.

Na cestě k slávě.

Povídka od *Jos. Havlíka.*

(Pokračování.)

II.

Roku 1820, to jest patnáct roků před tím, než stalo se, co dosud vypravováno, odehrál se v témže městě na schodech doupatrového domu v —ecké ulici, jenž byl majetkem vdovy Hellerové, zvláštní tajemný výstup.

Bylo v podvečer ošklivého zimního dne, kdy snih poháněn studeným větrem ve velkých vločkách kroužil vzduchem a chumelil se tak hustě, až oči přecházely a na deset kroků vidět nebylo.

Na schodišti ještě než dostoupilo se k pavlači prvního patra, na průčelní špinavě žluté zdi proti pavlači hořela již, vlastně blikala mdle lampička, připevněná v železném kroužku na dolení části velkého kříže. Týž byl ze dřeva, černě natřený, a Kristus na něm rozepjatý býval snad před časem bílý, ale tenkráte byl již všecek začmoudlý a tak zaprášený, že původní barva nedala se tak snadno uhádnouti. Řezán byl jen tak z hruba rukou neumělou, ale právě touto neumělostí a velikými rozměry těla i zvláštního jeho rozložení na černém hrubém dřevě kříže vynikal a působil na každého nějak podivně, ba skoro příšerně. Na trnové koruně na hlavě visel ohromný podlouhlý věnec z umělých květin, obepínající celou hoření část těla až po kolena. Plamínek v lampičce mihotal a chvěl se průvanem větru, tak že kroužek na lampičce jakož i spodní listy a dělané růže na věnci vrhaly po zdi matné stíny svoje, tetelící se po stěně v levo a pravo, výše a níže, jak právě vítr zavanul.

V celém domě vládlo ticho, jaké přirozeně nastoupí v tuto dobu a v takovéto nepohodě, kdy nikdo, kdo právě nemusí, ven nevychází.

Pojednou kmitnul se vysoký mladý muž chvátavými kroky průjezdem, vyběhl na schody a spěšně vystupoval nahoru. Tu však z přítmí od mřížového zábradlí v pravo ještě před křížem vynořila se proti němu postava ženská, kteráž vztáhnuvši proti němu ruku zastavila další kroky jeho.

„Pavle!“ zašeptala tiše.

„Heleno — ty zde? v tuto dobu?“ odpovídal muž všecek překvapen a zaražen rovněž šeptem — „co zde děláš?“

„A co ty zde děláš? Kam jdeš?“

Muž neodpovídal.

„Tedy je to přece pravda?“ zaštkala ona, „ty docházíš k Hellerové! —“

„A ty přišla jsi slídit?“

„Já přišla se přesvědčit —“

„A co více?“

„Záleží na tobě.“

„Nuže — já jdu dále —“

„Jakže? ty jdeš přece k ní?“

„Dojista —“

„A já? —“

„Nebuď bláhovou — a jdi domů!“

„A to pravíš mně tak beze všeho studu a ostýchání —“

„Nevím, proč bych měl se přetvařovati —“

„Což všecky sliby a přísahy tvoje o lásce ke mně nejsou ti na překážku?“

„Eh zanech jen dětinských těch vzpomínek zde v tuto chvíli —“

„A co jsem já lásce naší v oběť přinesla, své všecky dlouholeté naděje a blahé sny, nebojíš se zašlapávati je tak bezcitně a bez vší příčiny v bláto potupy — ty — ty — kterýs je zbudil, mámivými sliby živil a z nich po tolik let i kořistil?“

„Uspoř si výčitek, poměry jsou mocnější než vůle má, a nech mne jíti!“

„Nevěrníče!“ odpovídala dívka hlasem třesoucím se, „já nechám, musím tě nechat jíti, ale zde — zde —“ a při tom mocně ze šera vytáhla bezvládného muže až pod samý krucifix — „zde toho Ukřižovaného volám za svědka své potupy a tvé zrady! Slyšel-li jsi pak? —“

A jak tu tak stála těsně vedle něho tisknouc křečovitě levou rukou jeho ruku a pravou vztahujíc proti kříži nahoru, celá v jakéms těžkém velkém šátku od hlavy až k patě zahalená, s tím přísným vzepnutím ruky proti kříži a s tím smělým majestátním držením celého těla — podobala se spíše jakémus nadzemskému zjevu než bytosti živé.

„On, jenž jest nejvýše spravedlivým,“ pokračovala u nejvyšším pohnutí, „nemůže toto nechat bez odplaty, on musí ztrestati a také zajisté ztrestá tebe krutě za tvoji věrolomnost a všecko bídáctví —“

Tu hlas jí přeskočil selhal, a zasípal. A v témž okamžiku, kdy zajíkavý šepot jejich plný rozčilujícího chvatu a zjevné úzkosti zaniknul a jak zde oba dojmem zvláštního tohoto shledání schváceni a výsledkem jeho poděšeni stanuli mlčky a nehnutě jako sochy, se zraky na tvář Kristovu horečně upřenými, a matná zář z kahánce bloudila po obou temných postavách a obrážela se mdle v stuhlých rysech mladých tváří jejich, v témž okamžiku zavanul ostřejší vítr, zahvízdnul úpěnlivě a světlo mihotavě několikráte zamrkalo, hasnouc a hned zas jasně, pronikavě vzplápolajíc, stíny na zdi mžikem zklikatily se, chvějně se ztrácejíce a zas objevujíce, brzy v jediný splynuvše chaos a hned zas rozprchávajíce se v bizarních podobách: — a suchý list na věnci zaharašil . . .

„On mne slyšel,“ vzkřikla rozčilená dívka nyní hlasitě, „On mne slyšel! Ó věř, věř, že pomsta, jíž jsem volala na hlavu tvou, tě nemine a kletba má musí tě zdrtit v prach! —“

Kdes na pavlači vrzly dvéře a ozvaly se kroky.

„Pusť již — šílená!“ stenal chvějící se muž pohlížeje v planoucí její tvář a hned zas v pověrčivé jakés bázni ku Kristu na kříži. „Což pozbyla jsi rozumu?“ tázal se více pohledem a posuňky než slovem, hledě ruku svou z její nějak vyprostiti.

Kročeje na pavlači blížily se k schodům.

„Pusť přece! — prokletě, což pak neslyšíš? —“ zasípal všecek ustrašený a mocným vzmachem paže zbavil se rázem svírající jej ruky, již násilně odstrčil a spěchal nahoru.

Dívka zavrávorala. V očích se jí zatmělo; kříž, světlo a vše kolem ztratilo se a opět několikrát zakroužilo před ní jako v mlze, nohy se třásly a hlavu obestřela těžká závrať; hned na to neviděla a neslyšela zhola ničeho a s bolestným zaúpěním sklesla omdlévajíc na zem . . .

Uplynulo asi deset minut. Tu se shora chvátal dolů jiný muž, který napadl ji ještě v bezvědomí. Tělo obalené zpola šátkem, zpola odkryté, hlavu u mřížky vzepřenou a ruku přes celý schod na dél vztaženou, tak ležela zde jako mrtva. Užasl nad záhadným tímto nálezem, ale učiniv o něm sdělení dole domovníku, jal se s tímto ihned neznámou k životu křísiti, což se dosti lehce i brzy podařilo. Ovšem počali pak honem vyzvídati, kdo je, odkud, a co tu chtěla, ale také to jen krátce trvalo.

Dívka byla zjev roztomilý, ztepilých, bujných forem, při tom štíhlá a vysoká. Útvar obličeje byl bezvadný, vzhled tklivý a líbezný jako světice na oltáři. Mimo to jemné, uhlazené chování, jakož i vkusný oblek její nepřipouštěly nijakého zlého podezření. Dáti se vyslýchat, nejevila nejmenší chuti.

„Na jménu nezáleží“ — odbyla je určitě a krátce — „a do tohoto domu, který neznám, přišla jsem pouze omylem, hledajíc zde někoho, kdo tu ani nebydlí. Na schodech jsem zklouzla a upadnuvši narazila jsem hlavou o mříž — více nevím.“

Věřili jí i nevěřili. Ale bezděčný nálezce i ochránce její vida tu bledost ustrašené tváře a slabost, pod kterouž celé to půvabné tělo všecko se chvělo a téměř klesalo, nemohl nechati osvobozovací dílo své neukončené. Nabídl se, že ji doprovodí, a ona zmalátnělá, na duchu i těle chorá, beze slova podivu nebo omluvy zavěsila se v rámě jeho; nebylo zbytí ani vyhnutí, pomoc jeho byla nutna tak, že nemohla jí odepříti.

Tak vyšli spolu z průjezdu do ulice pokryté nad kotníky sněhem, v němž bořily a dusily se kroky jejich, i jiných, i rachot povozu středem ulice uhánějícího. Dříve než domovník se nadál, zmizeli mu z očí v té vánici sněhové, která šlehala jim do očí a ruměnících se tváří, kroužíc divoce kolem jediné blikavé svítilny v ulici, a světlo téže ještě zatemňujíc.

Domovník zavrtěv hlavou odcházel zvolna do vytopené jizby své. A oni? . . .

III.

Od onoho okamžiku, kdy vysloveno bylo v Šimonově domácnosti jméno „Ebersdorf", nastalo jakési napjetí mezi oběma manžely. On měl za to, že úžasu, který při zaznění jeho na jevo dala, nemohlo býti příčinou pouhé to jméno, třeba znělo sebe podivněji, ale že k němu váže se nějaká určitá vzpomínka nebo dokonce i událost. Ona pak tohotéž domnívala se o něm. Při tom očekával jeden od druhého, že se vysloví a vysvětlí příčinu svého úžasu a překvapení, však čekání nechtělo bráti konce, poněvadž nikdo nezačínal, ba ani zmínky jediným slovem neučinil o celém výstupu.

Kde mnoho se mlčí, tam více se přemýšlí; jeť zamlklost pravým semeništěm těch nejrůznějších myšlének, domněnek i snů.

Tak bylo i zde. Každý sám o sobě tonul v nejistotě, co o tom všem mysliti si má, a zapřádal se v nejpodivnější kombinace. Posléze celá věc oběma zdála se býti nápadnou, když totiž rozpomenuli se on i ona, že za celých dvanáct let, co trvalo jejich manželství, o jménu tom ani o muži, jemuž náleželo, nepronešeno jediné slovo: a přece nebylo jim cizí — toť nade vši pochybnost jisto. Připamatovavše si všecko to tušili nějaké tajemství a v duších jejich vznikalo neurčité jakés podezření, klíčila nedůvěra ve věrohodnost daných slibů a v lásku předstíranou. A poněvadž ze žádné strany nepřicházelo objasnění, napjetí přirozeně rostlo.

V domácnosti Šimonově zobrazila se věrně pochmurnost a nevlídnost listopadových dnů. Do zamžených oken šlehal chvílemi déšť nebo sníh, kaštany před nimi šuměly jednotvárné smutné písně svoje a bylo šero a truchlivo jak venku tak uvnitř a tak i v srdci a mysli obou manželů. Jeho nemoc při tom se horšila, netrpělivost a rozháranost rostla vůčihledě. Ona pak vlekla se již jen jako stín, přemožena starostmi, všecka zmořena, bez naděje a bez útěchy.

Jednoho dne dostavil se opět Zima.

„Nuž — byli jste u pana rady?"

Pohledli na sebe. „Nebyli —" odpověděl pak on.

„A uplatili jste něco?"

„Nic!"

„Pak nezbývá mi ovšem než vykonati, čím jsem tolikrát už pohrozil, není vyhnutí!"

Na to Šimon sedící v posteli prohodil jaksi nesměle: „Dojdeš k němu — dnes odpoledne."

„To přísluší tobě —" zavznělo v odpověď.

„Ale ty znáš se bezpochyby s panem radou, spíše pořídíš —" podrážděně vyzvídal i dotíral Šimon.

„Snad spolu znáte se ještě lépe —" odrážela útok ona.

„Tak jděte oba! —" rozhodl, neznaje vlastní původ a příčinu této malé hádky, resolutní Zima.

„Do úřadu nebo do bytu? —" tázal se opět Šimon.

„Kam je libo."

„Kde pak bydlí?" ozvala se ona.

„V —ecké ulici, číslo — —"

„Číslo? —" vypadli rychle oba.

„235 —" rozpomněl a vyslovil se konečně po malém přemýšlení Zima.

Zraky obou manželů opět se setkaly; jeho plál horečně, její jakoby vlhnul slzou, a tváří škublo jí něco jako bolest a hněv; odvrátivši se řekla tiše:

„Děkujeme vám, pane Zimo, uposlechneme vaší rady a prosíme již jen tentokráte o poshovění."

„Naposledy! —" prohlásil s důrazem tento, poroučel se a šel. —

Byli opět sami. Po chvíli obapolného trapného mlčení pozvedl se Šimon a zastaviv přecházející sem tam manželku řekl vyčítavě: „Nuž — nechtěla-li jsi přiznati se, že znáš Ebersdorfa, tož nezapřeš přece, že víš o —ecké ulici a o domu s číslem 235!"

„Nezapírám!"

„Ovšem, vždyť tam jsme oba jednou už spolu byli — není-li pravda?"

„Ano" — odpověděla se zrakem sklopeným.

„Anebo" — dotíral dále — „byli či sešli jsme se tam všickni tři, já, ty i — pan Ebersdorf?!" —

„Kterak to? Nechápu a nevím, kam míříš —"

„Ty nevíš? Mně ale v paměť vtírá se zpomínka na onen zimní večer, kdy odcházeje od majitelky téhož domu —"

„Hellerové?" — vzkřikla ona překvapeně.

„Ano — Hellerové," opětoval zvolna všecek udiven, „což pak jsi ji také znala?" —

„Ne, ne — neznala — jen probůh vypravuj dále —"

„Tedy od té, která, dnes musím vyznati se z toho, byla mou nevěstou —"

„Tvou nevěstou?" — zaštkala hlasitě.

„Ano, ale krátký čas; potají přála jinému, jemuž pak postoupiti jsem musil místo svoje; odloudil mi ji. Týž onoho večera neočekávané návštěvou přijel z venku a — dej dobrý pozor — jmenoval se —"

„Nuže?"

„Ebersdorf."

„Ebersdorf?"

„A když jsem stoupal se schodů" — pokračoval Šimon vážně a pomalu, klada důraz na každé slovo a nevšímaje si stále rostoucího rozčilení své manželky — „zabrán v dumných myšlénkách svých, tu napadl jsem jakés tělo ženské v mrákotách a mdlobě. To bylas ty — však o tom víš, byl počátek to naší známosti; ale on, kterýž mne vypudil z domu toho — jen dobrý pozor dej — a před malou chvilkou nahoru šel, musil také jíti kolem tebe — proč pak on tě nevzkřísil anebo aspoň lidi k účelu tomu nesvolal? — Proč?"

„Můj Bože! —" zvolala třesouc se pod vážným pronikavým pohledem jeho na celém těle. A sepjatýma rukama zavěsivši se mu na šíji, zpovídala se v pláči a nářku: „Proč mne nevzkřísil? On? On? Jak možno jen na takovou myšlénku připadnout? Vždyť on byl příčinou mdloby té! Ach odpusť, jest to jediné tajemství, kteréž měla jsem před tebou! Bylť on milencem mým a zrušil daný slib. Já tam čekala naň, abych ještě jednou jeho povinnost mu připamatovala, aby nezrazoval mne, kteréž děkovati měl vše, co měl a byl, a on posměšně mne odkopnul — a spěchal k Hellerové. On v téže chvíli tedy, co mne zavrhnul —"

„Mne vypudil —" vpadl Šimon.

Na to pak ona dodala vřele: „Za to milý Bůh, k němuž jsem tam o pomstu volala, nás oba, které on nešťastnými učinil, spolu svedl a osudy naše v jeden spojil, dav náhradou mi, muži milovaný, tebe a tobě mne . . ."

(Pokračování.)

*

Zůstatky starých našich zpěvů, písní.

Napsal *František Dvorský.*

(Pokračování.)

Ukázali jsme, že vedle písně národní bylo u nás i za dávných dob zpěvů hrdinských, národních, třebas se nám některé jen v odlesku pověsti zachovaly, podali jsme o tom některá zřejmá svědectví, doložili jsme rozhledy dějinnými, proč se nám z minulých století nezachovaly bojné sbírky zpěvů, písní národních, jimiž by se národní život předků našich a zajisté i náš duševně byl povznesl, a doklady dále vysvědčíme, že ač drahné minuly věky od času, kdy sebrány byly nám dochované sbírky našich rukopisů, ač krví a slzami zalila se zpěvná ústa národa za nešťastných dob, ač zříceninami zasypán někdejší kvetoucí sad království Českého, přece někdy tu i tam vyrazila z pošlapané, ze zařícené půdy třebas zakrsalá ratolest na znamení, že původní staré kořeny v České zemi přece nevyhynuly. Jsouť to arci básně, písně bez vyššího vzletu a rozhledu, však i takové chudé rhaluzky vyrostlé na suchoparu v smutné době pobělohorské zasluhují našeho povšimnutí.

Takž po způsobu banduristů nebo srbských slepců začíná píseň:

„Shromažděte se křesťané, chtějte poslouchati,
divné novíny máme, ty vám chci zpívati.
Co se letos stalo léta šestnáctistého plně padesátého.
Zastavte se málo…“

I vypravuje dále, že jakž prorokováno „v časích posledních má jeden ovčinec být, v nějž Turek i Žid má vjít“ a začátek takového proroctví že již se uskutečňuje, neboť do Madridu, Hišpanie „přijelo legatství s podivnou intencí. „Pokoj císař turecký předně presentuje, chovat se vždy „sousedsky Hišpanu slibuje a na stvrzení „přátelství synu královskému chce zasnoubit k manželství sestru svou . . . Divná to věc, však jistá. Těš se „všecka země i všecko křesťanstvo, plesej, děkuj Bohu „za takovou milost mnohou, že pohanstvo do ovčince „Kristova již se přibližuje, neb sestra sultánova již křesťankou sluje.“ Dále vypisuje, jaké dary legat turecký přivezl králi hišpanskému. „Předně čtyry lvy živé na „zlatých řetězích, rohů jednorožcových zlatem okrášlených „dvanácte bylo, tolik šavlí tureckých a množství nožů „pěkných. To se vše třpytilo zlatem, drahým kamením „jsouc vysázeno i předivným uměním místy rejsováno, „též koberců̊v množství, kdež královská vítězství vytkána „vidět jesti, postel z křišťálu čistého, vůkol lože firhaňky „nákladné, vše zlatem ozdobené, perlami okrášlené skrz „mustry nesnadné“ atd. I končí:

„Protož křesťané všickni slyšíc to zpívání,
buďme modliteb pilni, ať dá požehnání
Pán Bůh těm začátkům.
Učiníš to Ježíši, pro tvé slavné jméno,
ať jest v křesťanské říši slavně rozšířeno…“

Jiná podobná pouliční píseň oslavuje uzavření míru v Normberce r. 1649, 21. září mezi Švédy, císařem a říšskými stavy, jenž konečně podepsán byl r. 1650 dne 26. června. Začíná: „Radujte se národové, těšte se všichni „stavové, staří mladí, velcí malí, vzdejte čest věčnému „králi. Hle! Bůh se sklonil k milosti, z trůnu svého výsosti, hle! již popatřil k nám dolů, způsobil pokoj všem „spolu. V Norberce vznešeném městě pokoj stvrzen, jím „se těšte…“ Vypravuje, jaké bylo radování a „traktací „knížecí jistě dála se v tom vzáctném místě, tři sta krmí „přistrojeno, před ně bylo postaveno, . . . k tomu pak lev „připravený, byl prý v okně postavený, z jehož oust věder „dvadceti vína teklo, máš věděti, kteréž mladí staří pili, „mnozí se jím občerstvili, i něco donesli domů, měvše „volný přístup k tomu. Na chudé též paměť měli, neb „jim čtyry voly celé pečené k snědění dali; jedli vesměs „velcí malí. A tak všickni Boha ctili, jméno jeho velebili, řkouc: „Bohu čest na výsosti z prokázané té milosti.“

Jiného tenoru než tyto dva stejnou rukou psané zpěvy jsou tři „písně nové na památku složené od jednoho z zmužilejších jonáků̊v do Uher k Bělehradu maršírujícího“, kteréž po způsobu našich jarmarečních písniček v malé šestnácterce s titulními obrázky bez udání roku i tiskárny l. 1645 jsou vytištěny. Tisk jest silný, čistý: na titulní vignetce vidíme zmužile rozkročilého jonáka ve vojenském odění s halapartnou v ruce, křivou šavlí po boku a nemalým ohnutým pérem za kloboukem; naproti němu stojí strachem nebo udivením nad takovou zmužilostí strnulá panna v šatech pěkně vyzdobených. První písnička: „Ach, když my půjdem“ kteráž zpívala se jako: „Kýž jsem sokoličkem“, vypisuje rozmarným způsobem jak veselá to bude cesta, až na Bělehrad „pomašíruje“, loučí se s pražskými pannami, zvláště ale „vale“ dává „té jedné nejvíce, mé milé Voršilce“.*) A jakoby již byl před Bělehradem, vzpomíná a touží: „Kýž jsem sokoličkem, tím malým ptáčičkem, letěl bych přes moře „k mé milé komoře. Poslouchal bych zticha, co má milá „říká. Zpívejte kohouti, mé srdce se rmoutí. Přesmutná „chvíle je, že Turek v poli je. Hala, hala, hala, Turek „na nás volá. Bože dej vítězství, zastaň lid křesťanský…“

Druhá písnička, kteráž se zpívala „známou notou“ a začíná: „Jel jsem k jedné hospodě“ atd., nemá žádné ceny. Třetí bez udání noty počínající slovy: „Táh jenerál Getz k Jankovu“, vypisuje nešťastnou bitvu u Jankova mezi Švédy a armádou rakouskou svedenou l. 1645 dne 6. března. „V pondělí brzy raničko, jak vyšlo z hory „sluničko, zhůru se troubilo až se rozléhalo. Jenerál Getz „napřed stojí, volá, napomíná k boji a řka: Věrni moji! „Hleď každý k čemuž povolán a měj pohotově svou zbraň, „nepříteli se braň, já dokud mám duši v těle, nechci „hledati fortele, jen do bitvy směle, lépe jest v bitvě „umříti, nežli babské srdce míti. Čas. Pěkně sluněčko „svítí, tu střelba počíná jíti až se země třese, hluk, hlahol „od koňstva, lidí, nepřítel se v poli vidí a něco ho „v lese…“ Žalostný konec bitvy vypisuje v boji poraněný vojín: „Až podnes se tomu lidé diví, že Jankovská pole „krví tak se skropily, místem nemohl projíti jak leželi „lidé, s koňmi všudy po nich jeli, tu s prázdným sedlem „kůň běží, jinde dosti zbraně leží, jiný v třmenu vězí . . .“

---

*) Každý veršík se opakuje.

„Velké zatmění hvězdy české to jest nešťastná příhoda skrz nenadálé utonutí hraběte Jana ze Šternberka s manželkou a maličkou slečničkou na řece Eyn blíž města Etingu 13. dne června 1700, když se z Říma z pouti navracoval“ jest po způsobu obyčejném tištěná, 29 slok čítající píseň, z níž jen první řádky málo nad ostatní vynikající sem klademe: „Hvězdnaté poslyš nebe, co se tebe tejče, že hvězda pošlá z Tebe*) s vodami pryč teče; poslyš a želej s námi, želej s Českou zemí, hle! známí i neznámí pláčí s námi všemi . . .“

Tím ukázky pouličních zpěvů končíme i rozhledneme se ještě po některých zbytcích národních písní, jimiž zvučela jako za naší doby i za dávných let všecka země Česká. Josef Jireček v Časopise musea království Českého 1879 a 1881 ukázal, jakou mají důležitost pracně shledané citáty i kousky starších písní národních; sebral jich skoro na půltřetího sta, a přece snad ani stý nebo několika stý díl z uvedených nápěvů neznáme písní národních. Jen něco málo přidáme ke sbírce této počátků písní a uveřejníme některé písně i popěvky národní, kteréž vepsány jsou v knize záznamů do města Mostu přibylých tovaryšů různého řemesla. Některé z těchto mají i cenu poetickou, však více činí je zajímavými ethický rozdíl, jakým liší se od necudných popěvků a všelikých prozaických poznámek, kteréž němečtí chasníci tam byli vepsali. Vizmež některé citáty. Na titulním listu jednoho kopiáře města Rakovníka z roku 1590 současně napsáno: „Písnička velmi utěšená, zpívá se jako: *Skoč, Jeníčku, skoč!*“

Šimon Lomnický v svatebních rytmech nebo zpěvu ku poctivosti nových manželů Viléma Slavaty a panny Lucie Otilie z Hradce r. 1602 píše: Mohu směle rýmovati, tu starou píseň zpívati „*Sebralo je se dvé mladých, a obé k sobě podobných* . . .“

L. 1616 ztěžovali si ouředníci osady sv. Martina v Starém městě Pražském, že žáci na ulici v noci světské písničky zpívali, mezi kterýmiž také „*Chceť se mi vdáti* . . .“

L. 1632 dne 30. června píše Vilím Slavata presidentu komory české: Z stavení zámku Krumlovského, Pardubského, Litomyšlského, Smečanského, Hradeckého a některých jiných dosti patrně znáti jest, že naši předkové byli bohatší nežli my nyní jsme, ale i za našeho času některá vzáctná stavení v Praze ukazují, že čeští páni slavní a bohati byli; budeme se těšiti tím příslovím dobré paměti nebožtíka pana purkrabího, když někdo zazpíval ten veršík: „*Byly časy a již minuly*“, tehdy J. M. ráčil ještě dokládati: A ještě budou.“ A roku 1637, 5. srpna píše týž nejvyššímu purkrabí Pražskému: „A co mně strany freje psáti ráčíte, toliko to na to za odpověď dávám a tu starodávní písničku českou připomínám: že „byly časy a již minuly“.

Léta 1645 napsala paní Silvie Černínová z Chuděnic do kalendáře začátek písničky: „*Já sil, jiný žal, já shromáždil, jiný bral* . . .“

Léta 1670 napsal písař v kopiáři města Rakovníka: Takové písničky „*Bůh tě žehnej*“ jsou staré a obecně od mladých lidí se zpívají a slova semo tam k smíchu převracují. **)

A již otevřeme nevelikou, čtvercovou knihu zápisnou tovaryšů všelikých řemesel do města Mostu přišlých v druhé polovici 17. století. Pod vetchými deskami na otrhaných, tisícerou rukou ohmataných listech napsána jsou německá i česká jména chasníků z různých končin s všelikými poznámkami, průpověďmi, popěvky i písněmi národními; přes dvě století klidně vedle sebe odpočívají, aniž by se kdy byla německá průpověď proti českému popěvku vzbouřila. „Divná zajisté věc, ale jistá.“ Přečteme si některé.

Takž vepsal chasník z Jaroměře léta 1660 vedle svého jména národní píseň:

„Kosil jsem se, kosil,
když jsem pannu prosil,
aby mi dala
co slibovala:
zelený vínek,
zlatý prstýnek,
pěknou růžičku,
milou hubičku.“

Jiný roku 1661:

„Můj obrázku zlatem rytý
v mém srdéčku tejně skrytý,
kdoby tě chtěl jiný míti,
musel by mi hrdlo vzíti.
Budem-li má hubičko svoji,
kdo nás v té milosti spojí?
Ráčí-li nás pán Bůh spojiti,
kdo nás může rozloučiti?
Rozloučí-li nás smrt na čas,
kde se mé dítě shledáme zas?
V nebi, amen.“

A opet jiný:

„Pan V. Slabický
již jest stařičký,
rád by proměnil
svůj stav panický,
zatočiti se chce
po ňáké vdovičce
anebo panence:
žádná mu nechce
ani babice,
protože zmrhal
peníze z měšce,
tato pak léta
bez peněz veta.
Táhni na máry šedivče starý,
když nemáš drobné ani tolary.“

Z roku 1662:

„Kdyby na nebi jedna hvězdička,
aneb v moři malá rybička
obrátila rychle se v posličká,
aby potěšila naše smutná srdéčka.“

Jiný zase:

„A by bylo nebe papírem
a všechny vody černidlem
a písařů co na nebi hvězd,
nemohli by vypsati ženskú lest.“

A opět:

„Já miluji a netoužím,
pěkným pannám rád sloužím,
kde oběd tu milá,
kde večeře tu jiná.“

Jeden napsal:

„Já miluji, netajím,
co miluji, nepravím.“

Druhý si postesknul:

„Šíti nešiti,
milovati nevzíti . . .“

---

*) Šternberkové mají hvězdu osmi paprsků za znak.

**) Z archivů města Mostu, Rakovn., Jindřichohrad.

a k začátku národní písně připsal:

„mohlo by se srdce rozpuknouti.“

Třetí přeměnil si trochu počátek písně v

„milovati nemíti,
síti nežíti“

ale povzdechnul si trochu rázněji nežli předešlý slovy:

„mohl by to hrom pobiti.“

Čtvrtý, aby snad ukázal, že trpělivostí, kterouž již tenkráte národ do nekonečna těšili, všechno přemůže, napsal:

„Počkaje dočkám,
dočkaje budu mít
co mé srdce bude chtít.“

A vedle toho všeho jsou v knize vepsány všelijaké popěvky, průpovědi, kteréž jsou ohlasem nespokojených „rebellantů, rozhodných konservativců, lidí nábožných i trochu rozpustilých“. Jako charakteristickou zvláštnost i ty sem klademe.

„Slovo Páně zůstává na věky,
roboty a dávky taky.
Kdo co má, tomu berou,
a kdo nic nemá, toho perou.“

„Mladého raka starý rak
trestal, proč leze v řece znak.
Neukázal mu lépe jak,
lezou až podnes oba tak.“

„Tyto čtyry věci těší
člověka v bídě nejtěžší:
manželka, víno, zpívání
a pobožné rozmlouvání.“

„Bohem věc souzená člověka nemine,
byť všichni lidé nepřáli, proto se stane.“

„Memento mori, nechoď do komory,
bys nebyl rván, do šaše dán.“

„Co spomůže statek, jmění,
když při tom poctivosti není.“

„Milost činí žalost,
upřímná láska radost.“

„Smrt všemu učiní konec,
poslední muzika — zvonec.“

„Moc královská, chytrost ženská, milost panenská,
kdo ty tři věci přemůže, budu ho míti za muže.“

„Finis — konec, campan — zvonec,
mladá v tance, stará za pec.“

„My mydláři děláme naše dílo pilně,
naše dílo činí pannám ruce bílé.
Když chce panna do tmy jíti,
musí naše dílo v rukou míti.
Bez něho nemůže býti žádný kupec,
a by byl dost velkej skůpec.“

„Pane Bože rač dáti svobodu,
pánům mistrům víno, ženám vodu.“

„Ryby, raky rybářům,
pěkné panny mydlářům,
řezníkům pak tučnej vůl
a mydlářům z něho lůj.“

„Kdo cizí hříchy s posměchem spravuje,
přijdou na něj vlastní než se naděje.“

* * *

(Dokončení.)

Skály.

Několik výjevů z dějin samoty. Od *Al. Jiráska.*

(Pokračování.)

Skutečně tomu bylo tak. Voborský byl nemálo překvapen, když uslyšel, že ze sklepa pod komnatou, někdy páně, vede podzemní chodba ven do skal. Zpráva ta v tento nebezpečný čas byla vítána a tím vítanější, poněvadž o chodbě té, jak se ukázalo, kromě Chodka nikdo nevěděl. Jak jen nastala příhodná chvíle, sestoupil Voborský se správcem odpoledne do podzemí a vrátil se odtud samý večer. — —

Tím byla paní Beata zbavena své největší starosti. Kromě ní však, starého Květa a Evy nikdo o tajné šíji nezvěděl. Zatím se počalo jaro otvírati, a na Skalské samotě konány přípravy k odjezdu. Ačkoliv paní Beata nevzdávala se naděje, že se zase vrátí, jak jen nastanou příznivější okolnosti, přece ji hluboký zármutek skličoval, ji a všechny.

„Je tu nyní, jako když se chystá pohřeb —“ pravil jednou Chodek a mávl smutně rukou.

Nebyo divu. Všichni želeli dobrotivé paní, všichni ji litovali, že tak mladá, opuštěná s nedospělými dítkami musí do světa, do ciziny, nevědouc jak bude dále — Přemáhala se dost, ale nebylo dne a noci, aby si o samotě nezaplakala. Nejvíce při tom na své děti, na ubohé siroty vzpomínala. Co mohly míti a jak se budou míti nyní a co je čeká! —

Někdy také v takové chvíli pokušení přicházelo a svůdný hlas se jí v nitru ozval:

„Můžeš to ještě všechno změniti — Jen slovo a zůstaneš ty i děti s pokojem —“

Ale již ho zapuzovala a přemáhala uvádějíc si na mysl umírajícího manžela, jemuž svatosvatě slíbila, že zůstane věrna víře, vlasti, že nedopustí, aby se děti odcizily —

Čas míjel zvolna, ale jí se zdálo, že letem se blíží chvíle těžkého rozloučení — — Počítala týdny, pak už dny — — Trávila je přípravami, konáním pořádnosti a nejvíce ve společnosti Voborského a Evině — —

Až pak přišla chvíle rozchodu — K vůli bezpečnosti a z opatrnosti ustanoveno, že odjede o několik dnů dříve, nežli jak dáno do hlasu, aby nemusila dětí napřed posýlati. Vozy a všecken potřebný náklad Chodek opatřil — Paní Beata jela s dětmi naposled ku hrobu drahého muže, rozloučit se s ním. Vrátila se všecka skličena a duševně zmořena. Večer strávila s dětmi a Voborským i jeho ženou. Té noci sotva oka zamhouřila. Vytrhla se pak vyděšeně z polosnění, an někdo zaklepal na dvéře.

„Milostivá paní —“ ozval se mírně a smutně hlas starého Květa.

Paní Beatu bodlo u srdce. Již tedy! — —

Bylo před svítáním. Na nebi ještě svítily hvězdy, ale bledly již. Ze Skalského dvora vyjely v tu chvíli dva naložené vozy, třetí komorní, v němž byli vraníci zapřaženi, čekal před panským sídlem. Byli to ti, kteří Křineckých rodinu na Skály přivezli. Nyní ji měli vyvézti. Sám Chodek stál u nich. Byl zasmušilý. Trhl sebou, když z domu se ozval žalostný pláč — Starý Květ vyšel nejprve nesa rozespalého mladšího chlapce. Voborský vedl druhého, plačícího. Za nimi chůva s malou Johankou. Sladce dřímajíc opouštělo nebohé děcko otecký, rodný dům. Paní Beata opírajíc se o plačící Evu kráčela volným krokem k vozu. Byla bleda a slzy ronila. Služebné za ní naříkaly.

Chodek přistoupiv k ní, líbal jí ruce a přál jí z té duše slovy nesouvislými, citem přemožen, aby se brzo všichni ve zdraví navrátili. Mladá šlechtična byla hluboko dojata a prosila, aby jí neopouštěl a Voborského podporoval — Pak se rozžehnavši se všemi, ještě jednou objala Evu a již vstoupila do vozu k dětem.

Všichni plakali i Voborskému se kalil zrak — Konečně se vzmohl a temným hlasem pravil:

„Ve jménu páně tedy —“ a pohlédl na paní Beatu.

Pokývla hlavou a se rtů jí splynulo třesoucí se:

„S pánem Bohem —“

Koně zatrhli — V tu chvíli, kdy vůz s exulantskou rodinou vyjížděl a kdy ji Chodek, Eva a všechna čeládka plačíc, ano naříkajíc až za dvůr vyprovázeli, vsedl Voborský na koně, aby paní Beatu sprovodil až za hranice nedalekého Slezska, kam se nejprve ubírala —

Když pak slunce vzešlo nad jarní, pohorskou krajinou, bylo na Skalách ticho a smutno.

Zmizel odtud spanilý zjev ušlechtilé mladé šlechtičny, umlkly veselé hlasy a zvonivý smích jejích pacholátek. Čeleď zaražená vycházela do práce, správce Chodek se mračil, a v komnatce svého muže seděla Eva bledá, neplačíc už, ale hluboko zarmoucena. Před ní leželo otevřené písmo. Dnešního jitra žalostně se splnilo, co v něm psáno:

„Vyjdi z země své a z příbuznosti své, i z domu otce svého do země, kterouž ukáži tobě. — —“

XXIV.

Na Skalách zavládlo ticho jako po bouři.

Na pohled ovšem nebylo nic znáti na tomto lesnatém zákoutí, vždycky tichém. Také ve dvoře chodilo všecko jako před tím, ale v panském domě scházela mladá paní se svou čeledí, scházely především její děti, obě pacholata a čiperná jejich sestřička Johanka, scházely jejich zvonivý smích a veselé pokřiky, jež osamělé to bydlo vyjasňovaly jako paprskové jarního slunce. Nyní jakoby chlad a teskné šero všude se uložily.

Byli tam sice zase mladí manželé jako přede dvěma roky, ale ti se lidí ještě více štítili, jak stará Bára mínila, nežli tenkráte páni Křinečtí, když se sem přistěhovali. Paní Evu sotva kdy uviděli. Meškala skoro napořád doma a postřehli ji nejspíše tenkráte, když se kmitla dvorem spěchajíc do lesa, na starý hrad nahoru. Také její muž tak často nevycházel jako jindy. Na potulky jako někdy kolikadenní se již nevydával. Tvář jeho byla vážnější a zachmuřenější nežli kdy. Chodek říkával, že mu nerozumí.

Mohlť Voborský po jeho mínění býti spokojenější, když měl nyní svůj vlastní krb a žil u něho spokojen. Byloť ze všeho zřejmo, že má svou manželku z té duše rád a ona jeho rovněž. Vždyť skoro všecken čas mladí ti manželé strávili pospolu, buď v komnatě někdy paní Beaty, nebo v bibliotéce pana Albrechta zbožné paměti, a každý jejich pohled, každé slovo svědčily, jak si jsou oddáni.

Nikdo však na Skalách netušil, jaké černé stíny padaly do zlaté záře tohoto opravdového štěstí manželského.

Eva utrpěla mnoho a nemohla se ani tak hned vzpamatovati. Strašlivá smrt a muky bratrovy tížily ji krutě. Štěstí pro její útlou a vroucí mysl, že měla útěchu a oporu ve Voborském a v lásce k němu. Také osamělost a ticho lesního toho ústraní, v němž štěstí jejich vyklíčilo, a jež sobě pro první pobyt na něm zalíbila, účinkovaly blahodárně na její mysl.

Hůře bylo Voborskému. Ku starým ranám, které jeho rodinu a jej stihly, přibyly smrt věrného přítele, zmařená, dlouhá a nebezpečná práce, kterouž obecné povstání selské připravoval. Všecko to marno, všecka ta hojná krev zbytečně vylita a nové utrpení, nová bída na lid uvaleny!

A na tu chvíli nebylo rady, nebylo pomoci! Za hranicemi Čech císař vítězný, doma šlechta zničena, a lid — lid! — Viděl, že tak hned nebude možná s ním něco začíti — Bude zase nutno dlouhé a těžké práce, nových příprav —

Takové úvahy Voborského velice skličovaly. — Zdálo se mu někdy, že je všechno marno, co podniká, že je to šílenství — ale když vzpomněl, co všechno vlast už utrpěla, jak je národ ponížen, co on sám už zakusil, tu vzpřímil bezděky pochýlenou hlavu a oči mu zaplanuly hněvem i pevným rozhodnutím —

Nikdo mu tu nerozuměl jen Eva. Jen jí se mohl svěřiti a svěřoval. Tím se uvolňovalo jeho srdci plnému hořkosti a hněvu. Jindy zas, pováživ, že tím Evu jen trudí, mlčel a všecko tajil.

Často však zapomínali oba dva, doma v tiché komnatě, nebo nahoře ve starém hradě, kamž si ob čas zašli. Buď tam zůstali na pustém, osamělém nádvoří pod baldachýnem svěže zelených buků, nebo prošedše opuštěnými světničkami ve starém hradském stavení vystoupili na „hvězdárnu“ skalní věže, odkudž byl tak utěšený pohled na všecken pohorský kraj, jarem omladlý.

Tenkráte, když tu společně noční nebesa pozorovali a Voborský Evě souhvězdí vykládal, když si tu poprvé porozuměli, tenkráte ovšem netušili, že tak záhy bude splněno jejich přání. Nadáliť se mnohých překážek, ale takových zase ran, jaké pak přišly, nikoliv.

Po zmařeném selském povstání bylo tu na starém hradě ticho úplné. Nyní nepřišel za celý čas žádný host. Jen jednou se tu setník Paul ukázal již úplně pozdravený, plný zase odvahy k novým bojům. Než u Voborského tenkráte sluchu nenašel. Mladý muž, ač by rád podnikl, co starý válečník navrhoval, nové zbouření, přece se přemohl a umlčev zášť i touhu po odvetě, zachoval tolik rozvahy a zamítl návrhy Paulovy. Věděltě dobře, že v této chvíli s lidem utlačeným a nedávno hrozně ztrestaným nedá se nic podniknouti, že by to bylo marné jen krve prolévání.

Starý hejtman se nenadál takového přijetí. Rozmrzen a v duchu klna odešel ze Skalského úkrytu, ujišťuje doktora, že mu ukáže, že se on, učený pán, mýlí. — Pak zase bylo ticho na Skalách. Ob čas přišel posel od paní Beaty, jenž listy od ní ze Slezska přinášel a zprávy. Dokud paní Křinecká v této korunní české zemi meškala, byly styky se Skalami dosti časté. Ale když vydán byl rozkaz, že pobyt nekatolíkův českých ve Slezsku není exilium, že tam nejsou za hranicemi české koruny, musila i mladá paní se svými sirotami dále. Vystěhovala se do Sas. Odtud zasýlala listy více tesklivé. Eva nad každým slze ronila, litujíc z té duše nešťastnou, hodnou paní.

Také Voborský je čítal se zasmušilou tváří, zvláště když přicházel na místo o dětech, o pacholatech, jak vzpomínají na Skály, jak si nemohou v Němcích zvyknouti a jak se vroucně každého večera i ráno modlívají, aby zase mohli nazpět do Čech, kdy četl o starém, poctivém Květovi, že vůčihledě schází, ana mu cizina neslouží. Jistě že by však ozdravěl, dokládala paní Křinecká, bez léků a lékařské rady, kdyby zase jen mohl dýchati české povětří.

Za to tížeji psal Voborský odpověď. Nemohltě nic veselého do ní položiti. O hospodářství, o které se nyní horlivě staral, ještě dosti příznivé mohl zprávy dávati a slušné sumy posýlati. Šetřilť a uskrovňoval se jak jen mohl, aby tím více paní Beata dostala. Než ani to dlouho netrvalo. Jiných novin veselých z domova nebylo žádných. Mohlť pokaždé oznámiti, jak vrchnosti všude s velikou přísností ano i krutostí přidržují lid k obřadům církve katolické, jak všude panují útisky a násilí — —

Těšil však pokaždé ubohou paní a utvrzoval ji v její víře, že bude lépe, a že se bohdá zase na Skalách shledají. Tento pablesk naděje počal pak i jemu samému jasněji zářiti, když roznesl se hlas, že císař má nového a nebezpečného nepřítele. Od Baltického moře vyvstal černý mrak a nesl se bouřlivě přes jeho vlny —

Gustav Adolf přicházel —

Tenkráte se líce Voborského počalo vyjasňovati. Mračno začalo působiti.

Všude bylo slyšeti o pochodech vojanských, a za nedlouho také na Skalách ukazovaly se tlupy císařského vojska. Švédové je z Pomoří a z Braniborska zatlačili až do Slezska, odkudž i do sousedních krajin přecházely. Chodek se nepřestával křižovati. Žoldnéři, pěší i jízdní, brali, kde co bylo, a mnoho toho s Voborským před nimi neuchránil. Ten teskně na paní Beatu vzpomínal, že to, co ji a rodinu mělo podporovati v cizině, zničí tu pustá chasa vojanská.

Jak zatínal pěstě, jak všechno v něm vřelo, když musil mlčky na surové žoldáky hleděti a s hrubými důstojníky mírně jednati a činiti jim po vůli.

Jednou se však neopanoval. Tlupa císařských jezdců popíjela a pojídala na nádvoří ostatek dvorské drůbeže. Aby na ně nemusil hleděti, odešel Voborský do stavení. Seděl od okna odvrácen. Na dvoře se ozval z hluku drsný hlas a začal zpívati:

„Das Böhmerland ist gar schön und gross
und hat gar gänge Strassen.
Wann wir zu Fusz ins Böhmerland gehn,
zu Pferd wollen wir heim reiten.“

Voborský sebou prudce hnul. V tom ozval se na dvoře hlučný, drsný sbor. Žoldnéři, zpěvákem patrně strženi, spustili hlasem:

„Der uns dies Lied zum Ersten sang
und so wol hat gesungen,
eine gute Beut hat er gebracht
ist ihm gar wol gelungen —“

„Rufiani! Loupežníci!“ zvolal Voborský vyskočiv a pohlédnuv na Evu v ten okamžik ze sousední světnice vkročivší, pravil blýskaje očima:

„Bys rozuměla, co ta zběř zpívá! Doma někde ve Švábích pásli vepře a žili sami jako dobytek a nyní! — —“

Hlučný však zpěv, či křik a jek ho přerušil.

„Wir wollen zusammen ins Böhmerland reiten —“

Ale v tom zanechavše zpěvu dali se do řvaní. Voborský přistoupiv k oknu, spatřil, jak neforemní žoldnéři v těžkých jízdeckých botách, křičíce ženou se těžkopádně ku bráně, kterou právě dva jejich druhové vjížděli, majíce každý u třemene uvázaného sedláka, otrhaného, hubeného, bídáka ubohého, jenž během vedle koně uštván sotva že na nohou stál. Všichni je obklopili a pronikavý hlas, jenž prve začal, spustil:

„Da wollen wir auch die böhmischen Bauern,
wollen sie lustig probiren —“

Surový, hromadný chechtot se ozval na to zpěvné vyzvání. — Eva vykřikla, nebo v ten okamžik Voborský, nemoha se udržeti, vyrazil ven a hnal se na opilé Němce, kteří sedláky obstoupivše, posměch si z nich tropili a je týrati počali.

Eva volajíc úpěnlivě svého muže, kvapila za ním ven. Ale než doběhla na schodiště, byl on už v nádvoří a jako blesk vjel mezi opilé jezdce. Rozkřikl se na ně a přiskočiv k sedlákům, volal na ně česky, aby se nebáli, a již je zbavoval provazu, kterým ku třemenu byli uvázáni. Žoldnéři překvapeni, užaslí, na okamžik umlknuvše, bezděky se rozestoupili, ale již zaryčevše, shlukli se a houf jejich zavřel se nad Voborským jako rozbouřené vlny.

V tom Eva přiběhla, žalostivě prosíc, a za ní Chodek a několik z čeládky. Marné by bylo zajisté jejich úsilí, kdyby v ten okamžik důstojník, jenž v jedné z panských komnat vyspával, nebyl hlukem probuzen k oknu přistoupil a vojáky nezarazil. Na jeho přísný rozkaz jezdci se rozestoupili.

Na zemi ležel jeden z sedláků a Voborský, oba krvácejíce. Rána sedlákova nebyla tak zlá. Jeho však zastance hloub ťala ocel žoldnéřská. Eva div neomdlela —

Když pak žoldnéři s důstojníkem odjeli, beze vší závady a všeho trestu, vzdychal Chodek, ustavičně opakuje:

„Taková je teď spravedlnost! To jsou loupežníci a ne vojáci — Ubohý pán — Ubohý pán!“

Ptal se přes tu chvíli na něj, a kdykoliv z pole přišel, byla jeho první cesta k panskému bytu, kdež stará Bára byla pomocnicí starostné Evy. Ta se od lože mužova ani nehnula. Kolik týdnů si Voborský s ranou poležel.

(Pokračování.)

Turek.

Napsal *André Theuriet.*

(Dokončení.)

Tábor dřevěnkáře skládal se z veliké boudy s kuželovitou, mechem pokrytou střechou, a kulny pokryté pouze roštím, v níž pod hoblovačkami spočívaly hotové dřevěnky. Vlastní dílna byla pod širým nebem, a když Norina k ní se blížila, seděl právě otec její na svém kozlíku a vydlaboval z bukového dřeva pěknou dřevěnku. Košili měl na prsou otevřenou, takže bylo viděti jeho osmahlá prsa. Byl to malý mužík, shrbený, skoro padesátiletý, ale pořád ještě živý, s nosem vyhrnutým a s očima usměvavýma a vlhkýma.

Jak zaslechl kroky své dcery, pozvedl hlavu a usmál se na ni, až drobné vrásky kolem očí jeho se notně prohloubily.

„Nu, dceruško,“ zvolal, „ty jsi dlouho snídala!“

Ve hlase jeho nespočívala žádná výčitka.

Norina odvětila s tváří vážnou a tonem rozmazleného dítěte:

„Já jsem pořád nesnídala, ale starala jsem se o vás.“

„O mne?“

„Ovšem. Onehdy večer jste pravil, že byste potřeboval učedníka.“

„Ano; Champenois mi schází a rád bych měl někoho, kdo by mně pomáhal. Ale učedníci nerostou v lese jako houby.“

„A já přece jednoho nalezla; ležel u potoka.“

„Cože?“ zvolal překvapený dřevěnkář: „ale takovou věc musí si člověk rozmysliti. Každého pobudu potřebovat nemohu.“

„Není to žádný pobuda,“ odvětila rozhodně dívka; „je to hoch docela slušný, který něco zastane.“

„A odkud je?“

Norina sklopila hlavu, ale po malé chvíli ji opět vztyčila a dodala:

„Byl ve službě někde u košikářů; bili ho a on práskl do bot. Setkala jsem se s ním dole u potoka: měl hlad, dala jsem mu snídani.“

Dřevěnkář potřásl hlavou a zabručel:

„Pěkné to odporučení sednouti na vějičku takovému tuláku!“

„Já mu na vějičku nesedla,“ bránila se dívka. „Prohlédla jsem si ho zcela dobře a vyslýchala jsem ho; ručím vám za to, že budete s ním spokojen. Ostatně, jestliže mi nevěříte, nemusíte si ho brát! Ale uděláte hloupost, jestliže ho pustíte, a ubohý hoch zemře hlady někde na silnici.“

Poslední slova pronesla smutně a jaksi mrzutě. Tímto způsobem vymohla na otci všecko.

„Co pak říkám, že ho nechci?“ odvětil již napolo přesvědčen. „Neříkám ne, ale nerad bych koupil zajíce v pytli . . . Kde pak vězí ten tvůj svěřenec?“

„Zavolám ho . . . Ostatně vždyť nebudete kopulováni a až se Champenois vrátí, můžete ho propustit, nebude-li se vám líbit. Ale Claude Pinson jest chlapík a byla by ho škoda . . .“

Mezi touto rozmluvou, kde se rozhodovalo o jeho osudu, seděl Turek mezi vrbami a čekal se srdcem tlukoucím. Již dávno nebylo mu tak divně a tak milo. Setkání se s Norinou, způsob, jakým ho přijala, to byly pro tohoto hocha, který byl až posud pariou, události docela nové a skorem podivuhodné. Bál se, aby toto nepředvídané štěstí se pojednou nerozplynulo, jako ty modravé vážky, jichž křídla chvíli se třepotají nad potokem, uletují a více se nevracejí. Každá minuta zdála se mu věčností, a ačkoliv čekal teprve čtvrt hodiny, ztrácel již trpělivost . . .

„Aha,“ myslil si, „nechtějí mne . . .“

V tom zaslechl z té strany, kde Norina zmizela, hlasité volání:

„Hej! Hej! Hej!“

Vyskočil, rozhrnul prouti a pustil se tím směrem. Brzy rozeznal mezi dvěma sáhy dříví Norinu, která běžela mu vstříc.

„Pojďte!“ pravila celá udýchaná, „otec vás přijme na zkoušku . . . Řekla jsem mu, že se jmenujete Claude Pinson a že jste byl ve službě u košikářů, kteří vás bili . . . Držte se toho, abyste se neprozradil, kdyby se vás vyptávali.“

Zamlčela se, aby si oddechla, a její jasné oči utkvěly dlouho na modrých očích hochových.

„Musila jsem lháti,“ pravila, „abych otce přemluvila. Dělám to nerada; hleďte, ať toho nemusím litovati.“

Poprvé ve svém životě poznával Turek, co je dobrota, a poprvé zarosily se jeho oči slzami, které nebyly vynuceny ani hněvem ani bolestí. V jeho srdci vytryskl pojednou pramen citu, který jest ukryt v srdci každého člověka. V návalu vděčnosti uchopil Norinu za ruku a tisknul ji ve svých zraněných prstech.

Dívka podržela ruku jeho ve své a tak letěli k dílně, kde starý Vincart vydlaboval opět svoji dřevěnku.

„Tu jest, otče,“ zvolala Norina.

Dřevěnkář pozvedl hlavu a změřil hocha od hlavy k patě; ten šoupal rozpačitě rukou o kalhoty.

„Chlapík jest!“ bručel spokojeně mistr, „a bude-li míti také takovou chuť do práce, jako dělá dobrý dojem, pak uvidíme — Milý hochu,“ pravil k Turkovi, „Norina mi o tobě vyprávěla, vezmu tě na zkoušku; uvidíme, co umíš . . . U mne se musíš přičinit, ale bit nebudeš . . . Jsi spokojen?“

„Ano, pane.“

„Dobře! Pro dnešek tě uvede Norina do naší živnosti, neboť ta všemu rozumí zrovna jako muž a málokdo dovede dáti dřevěnce tak pěknou formu jako ona . . . Zítra dostaneš do ruky nůž a uvidíme, co dovedeš.“

IV.

Jsou dvě hodiny. V té chvíli zdá se, jakoby les opojen letním sluncem zvolna usínal. — Na velikém kameni seděli nad potokem, v těch místech velice úzkým a prudkým, Norina s Turkem chladíce si v potoce nohy. Oba byli bosi a voda lehce hrčíc běžela jim přes nohy. Bylo tomu již o něco více nežli čtrnáct dní, co tak zvaný Claude Pinson sloužil co učedník starému Vincartovi. Štípal a řezal špalky bukové, a poněvadž byl silný a čilý, šlo mu to výborně od ruky. Těchto čtrnáct dní cítil se úplně šťastným. Starý Vincart, ač prudký a málo trpělivý, nebyl zlý člověk; co pak se Noriny týče, ta si zamilovala svého chráněnce a, poněvadž jsouc dítě rozmazlené a umíněné měla otce svého úplně v moci, činila hochovi život co možná příjemným. Oblékla mu starou kazajku otcovu, která mu dobře padla, a zřídila mu lože pod kolnou, kde chovali hotové dřevěnky, na slámě a suché trávě vedle lůžka nepřítomného tovaryše. Zde zabalen do koňské houně spal bývalý káranec jako dudek až do rána, načež probouzel se čilý a svěží při zpěvu drozdů a písni milé Noriny, která zpívala ráno s ptáky o závod.

Ačkoliv se u starého Vincarta pilně pracovalo, nicméně byly také hodiny klidu a odpočinku. Dílo začínalo za svítání a trvalo až k polednímu. Za velikého vedra odpoledního starý dřevěnkář odpočíval a začínal pracovati teprve zase ke čtvrté hodině. Norina a Turek užili vždy té prázdné chvíle a běhali po okolních lesích. Dívka svižná jako hádě a živá jako veverka zasvěcovala svého soudruha do všech radostí života lesního. Uměla klást oka na zajíce a chytati v potoce pstruhy a raky. Znala místa na vřesovištích a podle pěšin, kde rostlo nejvíce lanýžů, anebo kde se nalézalo nejvíce jiných hub. Tento tichý život uprostřed lesů, ta pilná práce pod širým nebem, ty toulky v houštinách přetvořily rychle celou povahu hochovu. Nebyl to více onen potouchlý a divoký káranec, na jehož záda pršely rány hlídačů, mladík zkažený dlouholetým touláním a vězením, které, jak známo, trestníky dotvrzuje v tom, co ještě nevěděli, nikoliv: stal se zase tím dobrým a bezstarostným dítětem, jakým býval před lety. Denním stykem s malou tou vílou, která se stala jeho družkou a učitelkou, probouzely se v něm zárodky delikátnosti a citlivosti, kterým se sám velice divil.

Řekli jsme, že si máčel s rozkoší nohy v potoce, ale touž dobou tonula jeho celá bytost v štěstí, které jej ještě více občerstvovalo nežli voda potoka.

„Nuže, Claude,“ pravila Norina, dívajíc se po očku na hocha, „jest vám tak horko, že ani nemluvíte? Jste němý jako ryba.“

„Je mi tak dobře,“ odvětil hoch. „Zdá se mi, že sním a mám strach, abych se nevzbudil. Někdy, když jsem tam u nás — ve vězení — spal ve svém loži, zdálo se mi, že jsem svoboden: pak probudiv se na polo, viděl jsem, že to byl pouze sen, a tak hleděl jsem usnouti znova, aby ještě potrval . . . Teď vede se mi zrovna tak, nechci se ani pohnouti, neboť se bojím, že by se mi to vše, co vidím před sebou, i s vámi, Norino, rozplynulo jako dým a že bych zase pocítil na rameně těžkou ruku hlídačovu.“

„Záleží to jenom na vás, aby to potrvalo . . . Otec jest s vámi spokojen a tvrdí, že se můžete státi dobrým dřevěnkářem. Podrží vás s radostí . . . ovšem,“ dodala se zlomyslným úsměvem, „ovšem. jestliže vás to mezi námi neomrzí.“

„Co to mluvíte, Norino? Jsem u vás tak rád.“

„To je dobře,“ smála se Norina. „Dnes máme prázdno až do večera. Otec vrátí se z trhu teprve na noc. Až do té doby můžeme dělati, co se nám líbí. Já na příklad se tady na trávníku prospím.“

Povstala s kamene, na němž seděla, a nechala skanouti se svých nožek kapky vody, pak rozhlédla se kolem a spatřivši na stinném břehu místečko pokryté růžovým vřesem, shrnula si sukně kolem nohou, ulehla tam a dala ruce za hlavu. Turek šel za ní, klekl několik kroků dále a pozoroval ji. Norina nežli usnula, s očima přivřenýma a lehkým úsměvem na rtech dívala se klidně na mlčícího hocha, na tiché stromy a oblohu mezi větvemi; znenáhla její hnědé řasy začínaly klesati, víčka se zavřela, rty se stiskly a dívka usnula.

Hoch pořád ještě klečící přiblížil se k ní. Svlékl si kazajku a položil ji opatrně na nahé nohy Noriny. Pak utrhl veliký list kapradí a jako vějířem odháněl od ní mouchy.

Měl dost co dělat. Mouchy dotíravé parnem lítaly nudně bzučíce po celém tom místě a sedaly svéhlavě brzy na rámě, brzy na krk, brzy na zardělou tvář mladé dívky. Chvílemi ji hoch pozoroval zrovna s nadšením, a Norina byla ve své přirozené mladistvé kráse věru okouzlující. Mouchy jakoby schválně usedaly na nejdelikatnější konturách spící dívky, jakoby hocha upozorniti chtěly na všecky půvaby tohoto mladého těla.

Společnost, v jaké Turek až posud žil, sotva mu asi vštěpovala zásady zdrženlivosti a počestnosti. Uvržen hned z mládí do té spousty ve vězení, kde bylo neřestí všeho druhu jako pijavek v bahně, znal v patnácti letech všecko a neměl úctu k ničemu Nicméně ačkoliv viděl před sebou Norinu spící a v krátké suknici, přece pohled ten nebudil v něm surové vášně. Naopak cítil k ní jakousi úctu, ba jakýsi obdiv, tak jako když divoch vidí něco nového a krásného. Tento tulák, který vyrostl mezi mládeží zkaženou a ničemnou, tušil pojednou kouzlený půvab mladé, čisté dívky. A tento nový cit, smíšený s citem vděčnosti a náklonnosti, přiváděl jej v rozechvění, sladké ale čisté zároveň. Pozoroval Norinu s obdivem a toto pozorování samo o sobě činilo jej blaženým.

Kolem něho a spící dívky klenul se les, jakoby chtěl jejich tiché štěstí zakrýti před celým světem. Jen potok, který ubíhal mezi kořeny, vesele hrčel a z dáli ozývalo se milostné vrkání lesních holubů. Tráva sežloutlá sluncem vysílala pronikavou vůni; na stoncích houpaly se černé lusky a zlaté květy kručinky; tiše snášel se modrý motýl k zemi, usedl na okamžik a pak letěl dál.

To trvalo hodiny, až Norina zatřásla svou kšticí plnou růžových kvítků, vztáhla ruce a usmála se.

„Již jste se vyspala?“ zašeptal hoch.

„Ach. nespala jsem již dlouho. Dívala jsem se na vás.“

„A neřekla jste ničeho.“

„Ne; vy byste se byl vytrhl a mě to těšilo, když jste tak vedle mne klečel.“

„Opravdu?“ zvolal hoch zardívaje se.

„Opravdu . . . díval jste se na mne tak vlídně, že jsem se ani nechtěla pohnouti. Vás se nebojím . . . vy jste jiný nežli ten Champenois.“

„Champenois?“

„Ovšem, náš tovaryš . . . Ten mi vězí neustále v patách a jak jdu do lesa, nechce se mne spustit . . . Nemohu ho ani vidět!“

„Vrátí se brzy?“

„Bezpochyby! Odešel pouze na čtrnáct dní! Kdyby zůstal doma, já bych proň neplakala. Ale on se vrátí; ostatně tatínek má ho rád, neboť je prý to dobrý dělník.“

Tvář Turkova se zachmuřila. Již napřed nenáviděl toho člověka, který běhal za Norinou a který měl pokaziti jejich tiché štěstí.

„Poslyšte, Claude," pokračovala dívka, „až se vrátí, mějte se před ním na pozoru, a hleďte s ním dobře vycházeti. Je to člověk žárlivý a potouchlý, a kdyby se na vás rozmrzel, byl by schopen vás zničit . . ."

Vydali se na cestu k dílně. Slunce sklánělo se již nad obzor a po lese táhly se dlouhé stíny; houšti a ostružiny zářily, jakoby je posypal zlatým prachem. Starý Vincart měl se vrátiti s večerem, a Norina musila chystati večeři. Turek rozdělal oheň pod širým nebem, ona pak přinesla vodu, přivázala si zástěru a jala se škrábati zeleninu na polévku. Hoch jí pomáhal a při tom díval se po očku na ni. Seděla na pařezu s vlasy rozpuštěnými a krájejíc brambory prozpěvovala si nějakou písničku.

Slunce nořilo se vždy více za lesy. Jeho ohromná červená koule objevila se chvílemi mezi větvemi a potok mezi travou zazářil stejným oslňujícím leskem. Obloha byla čistá a začínala v zenitu temněti. V korunách stromů a křovích povídali si tiše ptáci. Znenáhla blížil se soumrak; slunce zmizelo docela. Vysoké kvetoucí zvonky jakoby vybledly, a podle potoka vystupovala bělavá pára. Potok sám ozýval se vždy hlasitěji v mlčícím lese. V kotlíku začínala se polévka vařiti . . . Turek vstal s pařezu a ulehl do suché trávy k nohám Noriny vedle ohně, jehož malé plaménky modraly se mezi popelem. Oba mlčeli a dívali se k obloze, jak na půdě vždy tmavší vycházely zářící hvězdy.

„Proč," zvolal pojednou hoch, „proč nejsme pořád jenom my dva tady v lese? Jak by to bylo hezké, Norino, kdybychom spolu pracovali, vařili si večeři a takhle spolu čekali, až přijde noc!"

V tom ozvaly se směrem k lesní pěšině hlasy ovšem vzdálené, až pojednou zvučné houknutí rozlehlo se večerním tichem.

„To je otec," pravila Norina vstávajíc, „ale tuším, že není sám . . ."

A věru starý Vincart vracel se domů, provázen mladíkem v bluze, s nímž velmi živě se bavil. Když byli asi na dvacet kroků, poznala Norina otcova společníka.

„Ah!" zvolala potichu, „to je ten protiva — Champenois."

„Jak pak, děti," volal Vincart, „jest polévka hotova? Přivádím posilu. Považte si, že jak jsem sešel se silnice, potkal jsem tohoto chlapíka; vrací se mezi nás."

„Dobrý večer!" odvětila Norina mrzutě. „Mějte trochu trpělivost, polévka bude hnedle vařena!"

„Dobrý večer, Norino!" pravil sladounce Champenois sundavaje ranec. „Jak se pořád máte?"

Zároveň měřil Turka, který klidně snášel jeho pohled. Při posledním svitu soumraku viděl hoch před sebou člověka postavy zavalité, chování úskočného, zlého výrazu v očích i kolem úst. Na bradě měl Champenois řídké, špatně pěstované vousy, tváře tlusté, a na místě pořádného obočí dvě červené linie, skoro holé.

„To jest Claude Pinson, učedník, o kterém jsem ti vyprávěl," pravil dřevěnkář vida, že si jeho společník hocha prohlíží. „Claude, toto jest Champenois! on tě bude dále vyučovat a ty ho budeš poslouchati jako mě . . . A teď, když se znáte, sedněme k jídlu . . ."

Norina přinesla misky, nakrájela do nich chleba a nalila na to polévku. Hezkou chvíli bylo slyšeti pouze srkání a cinkot lžic. Když ten nejhorší hlad utišili, obrátil se Vincart k svému tovaryši a pravil:

„Co pak jest u vás nového?"

„A nic . . . ale na zpáteční cestě stavěl jsem se v Auberive. Tam byl poplach: jeden z hochů, kteří pracovali v novém vězení, utekl. Celá krajina nemluví než o tom."

Turek sebou trhl a Norina ho musila štípnout, aby ho napomenula k opatrnosti. Bylo již hodně tma, takže nikdo nemohl viděti, jaká změna stala se v jeho tváři, ale rozechvěním upustil ubohý hoch misku, která se rozbila o kámen.

„Nemotoro!" zvolal Vincart, „na čem budeme jísti?"

„Doufejme," dodal Champenois s úšklebkem, „že jest obratnější při práci nežli při jídle! Ano, mistře, jeden z těch kluků utekl, ale oni ho dostanou. Rozeslali na všecky strany jeho popis a četníci ho hledají . . .

V.

„Mějte se na pozoru!" šeptala druhého dne Norina Turkovi, který kolem ní odvážel na vozíku dříví, „včera když jste upustil misku, lekla jsem se až hrůza. Jestliže se tak zapomenete hned první den, Champenois, který jest chytrý jako kuna, vyčenichá brzy vaše tajemství a užije ho proti vám."

„Ten člověk se mi nelíbí," odvětil hoch, „je mi protivný již teď."

„Jaká pomoc, musíte se k němu hezky chovat. Je lépe míti ho za přítele než za nepřítele."

Turek slíbil, že bude opatrný, ba nutil se i získati si přízeň toho, který měl býti jeho učitelem. Než bylo patrno, že má Champenois k hochovi jakousi nechuť. Hledal neustále, aby jej přistihl při nějaké chybě. Věda dobře, že jest hoch v řemesle posud nováčkem, ukládal mu přece těžké práce, a když ubožák zkazil kousek dřeva, volal Champenois starého Vincarta a ukazoval mu, jaký prý nemotora jest nový učedník.

Norina, aby poněkud tovaryše učinila vlídnějším, chovala se k „šilhounovi" (jak jej nazývala) méně tvrdě a neodpovídala na jeho těžkopádné poklony kousavými poznámkami jako dříve. Ale tím svému chráněnci také neposloužila. Champenois vida, že ho Norina již tak drsně neodbývá, přičítal tuto změnu v chování svým přednostem a myslil si, že mu počíná Norina přivykati. Stával se tedy smělejším, ba někdy býval až nesnesitelný. Norina nemohla zůstati s ním o samotě, neboť hned ji obtěžoval svojí dotěrností. Tu ji konečně došla trpělivost, i odbyla ho zkrátka a chovala se k němu zase drsně a pohrdavě jako před tím. Tato nová změna v chování jejím dráždila velice mstivého toho člověka a budila v něm podezření, kterému zprvu sám ani věřiti nechtěl. Žárlivost činí někdy lidi nesmírně chytré, pronikavé a dodává zraku i sluchu jejich bystrosti téměř chorobné. Champenois čenichal v táboře Vincartově lásku. Hlídal oba milence a uhodl dříve nežli oni podstatu citu, kterého si sami ještě nebyli vědomi a který je k sobě vábil. Od té chvíle jeho oklamané chtiče, jeho uražená ješitnost zrodily v jeho srdci hroznou nenávist, jejížto obětí stal se ubohý hoch. Champenois ztrpčoval mu život jak mohl, plísnil jej a týral způsobem všelikým

Turek zvyklý ode dávna životu ve vězení a týrání hlídačů, snášel zprvu dosti filosoficky špatný humor a nespravedlivé tresty zlého tovaryše. Nicméně někdy se také dopálil a sotva že se přemohl, aby se nepustil do sporu, který by byl skončil jenom k jeho škodě.

„Již to nevydržím!“ pravil k Norině, když jednou z rána lovili spolu raky v potoce, bude-li mě ten šilhoun takhle týrat, vrhnu se na něho a zaškrtím ho.

„Mějte trpělivost, ubohý Claude,“ odvětila dívka vytahujíc z vody mokré ruce a shrnujíc si nazad bujné vlasy, které jí padaly do očí, „vždyť to nebude věčně trvati. Champenois nebude pořád u nás... Rozkmotřím ho nějak s otcem a on ho propustí. Do té doby však buďte opatrný, zvláště dokud jsme v této krajině, neboť se obávám, aby neuhodl, odkud jste přišel...“ Pozvedla hlavu a obracejíc se k Turkovi hleděla vlídným, jasným pohledem dodati mu odvahy.

Stála nad vodou sukni majíc podkasanou nad kolena; vlasy splývaly jí na ramena pokrytá šátkem příliš úzkým a k tomu sedraným, takže jím prosvítala bělostná její pleť. Olše, klenoucí se jí nad hlavou halily ji v chladný stín, v němž její černé oči zářily jako diamanty ve tmě.

„Bohužel,“ dodala tišeji, „obávám se, že ten zlý člověk již něco tuší... Abych nezapomněla, neřekl jste mi, že jste někde schoval svoji kazajku?“

„Ano, pod kamenem, kde se potok zatáčí.“

„Poslechněte mne a vezměte ji odtamtud; hoďte ji někam do jámy, nebo ji spalte, to bude nejjistější.“

„Myslíte, že by mohl šilhoun ji vyčenichati?“

„Od člověka tak zlého, jaký jest Champenois, obávám se všeho.“

„Ah!“ odvětil bezstarostně Turek, „je-li to můj osud, abych byl zase chycen, najdou mne všude, i kdybych se ukryl třeba v doupěti lišky... Neměl jsem v životě nikdy štěstí, leda toho dne, kdy jsem přišel k vám...“

„Tím spíše hleďte u nás zůstati!“ zvolala Norina a vyskočila živě z vody... „Vy myslite jenom na sebe!“ pokračovala tónem vyčítavým.

Usadila se na výsluní v rozkvětlé mateřídoušce a natáhla se, jakoby se hněvala: lokty opřela se o zem a zabořila prsty do rozcuchaných vlasů. Turek šel k ní.

„Hněváte se na mne, Norino?“ tázal se nesměle.

„Ano,“ odvětila mrzutě: „jste svéhlavý a nechcete poslechnout, když vám někdo dobře radí. Že má někdo k vůli vám starosti, jest vám lhostejné.“

Vzal ji za ruce a hleděl jí odkryti tvář, kterou si rukama zakryla.

„Odpusťte mi, drahá Norino!“ koktal skroušeně, „nechtěl jsem vás zarmoutit... Myslím-li pouze na sebe, je to hloupý zvyk, který jsem si časem osvojil, neboť mimo vás se ještě nikdo o mě nestaral. Ale nesměl bych míti srdce, kdybych někdy zapomněl na vaši dobrotu!“

Konečně se mu podařilo uchopiti ji pevně za ruce a ona mu je nechala. Chvíli byli oba tiši. Les kolébal je otcovsky ve svém klíně, hmyz bzučel jim nad hlavou, potok hrčel a v dáli vrkali lesní holubi. Květy mateřídoušky a majoránu dýchaly sladkou vůni, která jim stoupala do hlavy, a Turek cítil v sobě nebeské jakési rozechvění, při kterém mu vázla v hrdle slova, ba i dech.

Norina pozvedla zvolna k němu oči a ty byly vlhké jako porosené moruše.

„Slibujete mi, že se budete míti na pozoru?“ šeptala něžně. „Tuším, že Champenois chce vám nějak ublížiti.“

„Proč?“

„Protože jest žárliv... Blázní se po mně více nežli jindy. Dnes ráno, když jsme byli v kulně, chtěl mne obejmouti a já mu dala políček. Ušklíb se, pošilhal na mne svýma zlýma očima a pravil: ‚Kdyby ten tulák byl na mém místě, nezdráhala byste se tak!‘ Mně došla trpělivost a odsekla jsem mu:

„Ovšem, ten by mi byl milejší nežli vy!“

Turek se zarděl.

„A je to pravda, Norino?“

„Nelhu nikdy,“ šeptala, noříc tvář svou do rozkvětlé trávy.

A pokračovala hlasem tlumeným:

„Mám vás radši nežli vy mne! Viděla jsem právě před chvílí, že byste mne opustil docela lhostejně... kdežto já... kdybyste odešel...“

Umlkla a dala se do pláče.

„Norino, milá Norinko, neplač!“ Vzal do svých rukou její hlavu a celý rozechvěný jejím pláčem, přiblížil svoji tvář k její. Něžně, bratrsky políbil ji na oči, hleděl jí tím zastaviti slzy. Ona ho pojednou vzala kolem krku a tehdy poprvé dotkla se ústa hochova panenských rtů jejích. Dojem tohoto jediného a sladkého políbení vjel do žil obou těch mladých lidí jako kouzelný nápoj, tak že chvíli zůstali jako opojeni, ba jako zkameněli. Šustění větví, které rozhrnula patrně nějaká srnka, jdoucí do potoka pít, a která se ulekla těchto naivních milenců, probudilo je z jejich vytržení. Norina se rychle vzchopila a celá zardělá rozkoší i rozpaky, dala se na útěk a zmizela co nevidět v hustých olších.

Turek zůstal na trávníku sám se srdcem bušícím; i cítil ještě na ústech vlhké a sladké rty drahé dívky. Zdálo se mu, že se les s ním točí a že sama země se mu šine pod nohou a sype se do potoka, jehož hrčení zdálo se mu dvojnásobně hlučným. Nicméně pomalu se opět sbíral a vzpomenuv si na slib, který dal Norině, chtěl zničiti onu nebezpečnou kazajku. Neměl daleko k tomu místu, kde ji ukryl, i pustil se krokem nejistým k němu. Dotknul se kamene nohou, ba nazvedl jej, v tom ale pozvednuv opatrně hlavu, spatřil za potokem klidnou silhouettu nenáviděného soka svého. Bál se, aby ho neviděl, a proto pustiv veliký kámen, usadil se naň, jakoby jen mimochodem k němu se dostal, jal se házeti oblázky do potoka, uřízl si na vedlejší lísce proutek a konečně odcházel na oko lhostejně.

Čtvrt hodiny bylo v rokli u potoka ticho. Srnka, kterou naši milenci zaplašili, mohla opět vyjíti ze svého úkrytu a odvážiti se k potoku. Kosi, drozdi a straky z celého okolí učinili rovněž. Na místě, kde Norina s hochem seděla a kde stlačená tráva zachovala posud stopy jejich těl, zvedaly mateřídouška a majorán své sehnuté stonky. Chvíli se zdálo, jakoby zdejší příroda vracela se k svému obvyklému životu, ale v tom bylo znova přerušeno slavné lesní ticho.

Champenois, který zůstal ležeti v trávě na protějším břehu, dal se nyní k potoku, přešel jej a kráčel po břehu až k místu, kde se bělal onen veliký kámen, na kterém Turek seděl. Zde se zastavil. Strčil obě ruce pod kámen jako páky, nazvedl jej a jeho zarudlá tvář spokojeně zazářila.

„Aha!“ bručel mezi zuby, zvedaje napolo setlelou kazajku, „tu máme důkazy!“

Prohlížel ji pečlivě, až na spodní straně límce nalezl známku vězeňskou černě tištěnou: „Vězení v Cl . . . č. 24.“ Zasmál se, uložil opět kazajku do vlhkého úkrytu a spustil na ni kámen.

„Já to věděl,“ bručel, „ptáček ulít z auberivské klece. Nu, počkej, však ty dlouho lítat nebudeš!“ Strčil ruce do kapes a hvízdaje, přeskočil příkop táhnoucí se lesem v tu stranu, kudy vedla silnice. Klapání jeho kovaných střevíců a jeho hvízdání zanikalo vždy více mezi stromy, až bylo zase v rokli ticho jako před tím.

Champenois objevil se teprve při večeři a vyprávěl, že byl v Colmiersu u kováře, kde si dal spravit nějaký nástroj. Byl hovornější a veselejší nežli obyčejně a starý Vincart tvrdil, že se bezpochyby stavěl také v hospodě. Norina a Turek, rozechvěni svojí láskou a zabráni do svých vzpomínek, účastnili se málo hovoru. Večeře netrvala dlouho a šli si lehnout.

Druhého dne vycházelo slunce na obloze docela čisté. Díla bylo mnoho a proto dali se hned časně do práce, Vincart a Champenois vydlabávali dřevěnky a podávali je Norině, která je hladila. Turek rovnal hotové dřevěnky vedle sebe špičkou nahoru a opaloval je po tuctech při slabém ohni. Asi k desáté hodině přestali na chvíli pracovati, každý snědl kus chleba a zapil špatným vínem. Pojednou když pozvedl Vincart hlavu, aby se napil z láhve, spatřil něco podivného mezi stromovím. Větve se rychle rozevřely a mezi nimi objevily se uniformy četníků.

„Ajaj!“ zvolal, „tohle je něco zvláštního!“

Norina spatřila je zároveň s ním.

„Četníci!“ šeptala . . . „Zachraň se, Claude!“

Turek se vzchopil a chtěl se dáti na útěk, ale Champenois podrazil mu nohy. V tom skočil někdo za kůlnu a když chtěl ubohý hoch znova se pokusiti o své zachránění, ucítil v týle železnou ruku, kterou ihned poznal podle toho, jak mu svírala tělo.

„Kluku!“ zvolal vrchní hlídač Seurrot třesa ubohým hochem, „již tě mám! . . . Však já ti zaženu chuť na útěk!“

Při každém slově rýpl jej do žeber. Turek bledý, zuby maje zaťaté, přijímal ty rány a ani sebou nepohnul.

Četníci obklopili jej se všech stran.

Norina byla zprvu tak ohromena, že nemohla ani promluviti. Její černé oči plály hrozivě a pěstě se bezděky zatínaly.

„Ty, bídný chlape!“ zvolala vztahujíc pěstě proti nenáviděnému tovaryši, „tys ho prodal!“

Ten se zlomyslným úšklebkem pokrčil rameny a odvrátil se.

„Champenois,“ pravil Vincart nevrle, „něčeho takového nebyl bych se do tebe nadál!“ Pak obrátiv se k četníkům dodal: „Dovolte, pánové, proč mi chcete vzíti tohoto hocha?“

„Tento hoch,“ odvětil přísně četník, „utekl z vězení v Auberive. Odvedeme ho, kam patří. Vy pak, Vincarte, neměl jste takového darebu u sebe přechovávati. Měl jste o tom zpraviti úřady. Musíte se z toho zodpovídati. A teď, vzhůru!“

Ale Norina vrhla se mezi četníky a hocha, jehož hleděla vyrvati z rukou Seurrotových.

„Prosím vás, pánové, pusťte ho!“ prosila. „On není zlý, on pracuje; zůstane-li u nás, bude z něho dobrý člověk, ale u vás mezi vězni bude ztracen . . . ztracen! Ručím vám za něho, pánové, pusťte ho, uděláme z něho dobrého, pracovitého člověka!“

Láska činila ji vynalézavou a vnukala jí důvody, které, dle jejího domnění, musily přesvědčiti každého rozumného člověka, ale četníci nedali se obměkčiti jejími prosbami. Norina stavěla se jim do cesty. Ale vrchní hlídač ji hrubě odstrčil.

„Táhni!“ zahřměl na svého zajatce.

„Norino, otče Vincarte, s bohem!“ vyrazil konečně ze sebe ubohý hoch: „na vás nezapomenu nikdy!“

Četníci se zajatým rychle odcházeli lesní cestou, ale Norina běžela tvrdošíjně za nimi a oba četníci sotva ji udržovali v potřebné vzdálenosti. Marně je prosila, aby jí dovolili obejmouti naposled jejího přítele. Když viděla, že pranic nedají na její prosby, stávala se až divokou.

„Vy nemáte srdce!“ volala, „nestydíte se týrati tři muži ubohého hocha? Ale já vám nedám pokoj, poběhnu k prefektovi, a třeba k císaři! Claude jest náš, dejte mi ho, dejte mi ho!“

Vlasy majíc rozpuštěné, oči planoucí běžela lesem a hlasitě naříkala. Šla za nimi až na paseku; zde klesla vysílená během a křikem vedle cesty.

„Norino!“ zvolal Turek, zatím co ho Seurrot strkal na silnici, „je to marné, vrať se domů. Jdi, mám tě tak rád . . . s bohem!“

„Claude!“ zvolala zoufale.

Četníci se zajatým odcházeli po zaprášené silnici a za nimi ještě dlouho zněl zoufalý hlas Noriny:

„Claude, Claude!“

„Tahle dívka umí naříkati,“ pravil jeden četník k druhému, „že by to člověku srdce utrhlo. Ba věru, někdy je to dosti těžké činiti, co velí povinnost.“

VI.

Na večer téhož dne přišel ředitel vězení záříci do hospody, kde jej nadlesní Yvert při večeři očekával. „Vždyť jsem to řekl, že daleko nepůjde!“ zvolal, „četníci ho chytili v lese a přivedli slavně nazpět! Teď jest již za mříží!“

Usmál se krutě a oči mu divoce zaplály, pak zamávnuv významně holí dodal: „Vrchní hlídač byl zuřivý a nežli mu připjal pouta, dal mu pořádně za vyučenou, takže mu navždy zajde chuť k výletům!“

Trest, který ubohého hocha stihl, odňal mu opravdu na vždycky chuť k výletům. Nejdříve byl bit, pak ho zavřel Seurrot do malé komůrky. Turek byl ještě celý propocený, a přechod z parné silnice a silného výsluní do tmavého a studeného vězení byl příliš náhlý. Komůrka zdála se mu tím černější, čím více vzpomínal na ony krásné tři týdny, které strávil na svobodě v lesích, a když si představil onu bytost, která jediná na celém světě jej milovala, byla bolest jeho nevýslovná. Pořád slyšel zoufalý křik Noriny a pořád viděl, kterak klečí na pasece prostovlasá. Bylo po všem; věděl, že ji více neuzří a život od té chvíle byl mu břemenem. V noci bylo jeho vězení plné strašidel: vrchní hlídač s karabáčem v ruce, ředitel s tím ukrutným úsměvem a tvrdým pohledem, Champenois s tou šklebivou, příšernou svojí tváří. Hoch viděl je zcela určitě, jak vystupují ze tmy a vrhají se divoce na něho. Zároveň zdálo se mu, že stěny se úží a že se mu nedostává vzduchu. Dusil se, v uších mu hučelo, náhlé horko stupovalo mu k hlavě a za ním hned zima a studený pot a hlasem chraptivým volal svoji Norinu, volal ji o pomoc...

Z rána, když hlídač vešel do jeho komůrky, nalezl ho zmítaného horečkou. Zavolali lékaře vězeňského, který prohlédnuv pacienta, konstatoval u něho zánět plic.

Smutný konec dobrodružství Turkova dotkl se také nadlesního. Vyčítal si, že vlastně on byl první příčinou jeho útěku; umínil si, že se za něho přimluví a že aspoň mu vymůže, aby nemusil úpěti v oné komůrce. Když přišel k řediteli, sdělil mu tento, že ten „dareba“ jest nemocen a že ho přenesli do nemocnice. Yvert chtěl ho viděti a tak jej uvedli do nové budovy, kde hoch ležel. Nalezl jej v silné horečce, takže s očima otevřenýma blouznil. Svého krajana ani nepoznal, tak že tento odporučiv jej srdečně ošetřovatelce, odešel.

Když vycházel smutně ze dvora vězení, zaslechl za sebou ženský hlas, který jej volal: „Pane!“ Obrátil se a spatřil dívku asi patnáctiletou; měla na sobě kartounové šaty příliš krátké, hlavu holou a na nohách veliké střevíce bílé prachem.

„Odpusťte!“ pravila, pohlížejíc na něho svýma velikýma očima, „patříte také k vězení?“

„Ne, holčičko,“ odvětil. „Proč se ptáš?“

„Ah!“ vzdychla si smutně, patrně sklamána; pak dodavši si smělosti, pokračovala: „Na koho měla bych se obrátit, abych se něčeho dověděla o hochovi, jemuž říkají Turek.“

„Turek!“ zvolal Yvert udiven.

„Ano... hoch ten utekl z vězení a včera ho zase přivedli. Našli ho právě u nás...“

A vyprávěla mu krátce o útěku a zajetí svého přítele.

„Vzali nám ho, ač jsme je prosili...“ pokračovala. „Kdyby nám ho byli nechali, mohl si poctivě u nás vydělávat chléb. Řekla bych to těm pánům, kdybych mohla s nimi mluviti... Myslíte, pane, že by to bylo možné?“

„Obávám se, že vás ani nevyslechnou, milé dítě,“ odvětil Yvert, pohlížeje udiveně na dívku, pak dodal: „Znám také Turka, jsme z jedné krajiny a právě byl jsem u něho.“

Tvář mladé dívky se vyjasnila.

„Ah!“ zvolala, „jak se mu daří?“

„Jest churav... leží.“

Norina zbledla jako smrt; zaťala rty a z jejích černých očí vyhrkly slzy.

„Kéžbych jej mohla viděti!“ vypravila konečně ze sebe hlasem, který se více pláči nežli mluvě podobal.

Yvert znal přísný řád kázeňský, a proto nedával Norině naději; ale její bolest ho náramně dojala. Slíbil jí, že promluví s ředitelem a že jí vymůže dovolení na některý příští den.

„Doufám, že do té doby bude Turkovi lépe,“ dodal, „přijďte za dva nebo za tři dny.“

„Jsem sama s otcem, šeptala a nemohu odejíti jen tak na nejisto... Kdybyste byl tak laskav a dal mi věděti, kdy bych měla přijíti? Bydlíme dole při potoce v údolí Serveux... Jmenuji se Norina Vincartová.“

„Dobře, Norino, přijdu vám říci sám.“

„Tisíceré díky, pane!“ Zarazila se a nový pláč sevřel jí hrdlo. „Uvidíte ho, pane, do té doby?“ Vyňala z živůtku kytičku růžového vřesu a podávala jí Yvertovi. „Odevzdejte mu to, že mu to posílá Norina. Řekněte mu, že jsem to natrhala dole u potoka a že ho líbám.“

Yvert vzal kytičku a slíbil, že ji odevzdá.

„Na shledanou, pane,“ pravila Norina, utírajíc si slzy, „přijdete brzy, není-li pravda?“

A pokynuvši pak Yvertovi na rozloučenou, zabočila k lesům.

Druhého dne vedlo se Turkovi ještě hůře a hlídač oznámil Yvertovi, že si přeje Turek s ním mluviti. Dodal, aby si pospíšil, neboť prý jest obava, že hoch noc nepřečká.

Yvert pospíchal do nemocnice. Hoch více neblouznil, ale byl velice seslaben, cítil na prsou tíži a sotva dýchal. Když mu ošetřovatelka oznámila, že přišel jeho krajan, jehož tenkráte poznal, měl ještě tolik síly, že se slabě usmál.

„Neměl jsem nikdy štěstí!“ šeptal slabounkým hláskem svým... „Jenom pět minut, a byl bych se dostal do lesa a byl bych se vysmál všem... Teď je po všem, pane... a zvonici villotskou více nespatřím.“

„Milý hochu,“ vpadl mu do řeči Yvert, „tys mlád a silen, ty se pozdravíš.“

Hoch mlčky zavrtěl hlavou.

„Mluvme o něčem jiném,“ počal zase Yvert; „mám ti něco odevzdat... hodná jakási dívka, která na tebe neustále pamatuje...“

„Norina?“ tázal se tiše Turek a jeho oko se náhle oživilo. „Viděl jste ji?“

„Ano,“ odvětil Yvert, vytahuje z kapsy kytičku vřesu; „tyhle květiny ti natrhala a líbá tě...“

Hoch uchopil kytičku a přivinul ji k ústům a nosu, jakoby chtěl nalézti v ní jakousi stopu z Norinina polibku a lesní vůně... Oči mu zvlhly.

„Ta drahá duše! Hleďte, pane, jsou ještě hodní lidé na světě, a kdybych byl zůstal u ní, mohl jsem se státi jako jiní poctivým člověkem. Již jsem se měnil, ale v tom přišel ten Scurrot a bylo po všem... Norinu více nespatřím, ale prosím vás, pane Yverte, odevzdejte jí ode mne také památku... Podejte mi moji kazajku... Je tady u postele...“

Hledal pomalu v kapsách, až nalezl malou lacinou kudlu, jakou mívají na venkově.

„Dejte jí tohle,“ pravil. „Vím, že je to malý dárek... Že prý nůž probodá přátelství, ale u mne není se čeho obávati... Smrt udělá sama všemu konec...“

Yvert snažil se marně jej upokojiti.

„Ne, ne,“ opakoval hoch, „já dobře vím, co mě čeká. Já první ležeti budu na hřbitově, kde jsme kopali... Vždyť jsem vám to řekl, že tu nevydržím... Ten způsob, jak se odtud dostanu, není sice nejpříjemější, ale jaká pomoc! Až uvidíte Norinu, neříkejte jí ničeho, že jsem umřel... Ona se beztoho dosti natrápí! Dejte jí, co jí posílám, polibte ji za mne a řekněte jí, že mne odvezli někam daleko, hodně daleko, kde se mi dobře vede... že jsem odcházel vzpomínaje na ni. To jí řekněte a bude to pravda!“

Kašel přerval mu další řeč a ošetřovatelka pokynula Yvertovi. Ten políbil svého krajana a odešel.

Druhého dne kráčel smutně Yvert k lesnímu potoku. Brzy nalezl tábor Vincartův a nežli k němu došel, sbíral síly, aby se tvářil co možná vesele. Norina poznala jej z daleka a běžela mu vstříc.

„Nuže?“ tázala se udýchaná.

„Vede se mu lépe,“ odvětil lakonicky Yvert, „již tak netrpí.“

Měl co dělat, aby dívku oklamal, ale vzpomněl si, že to bylo poslední přání ubohého hocha, a proto se přemáhal jak mohl.

„Děkuji vám!“ zvolala oddychnuvši si z hluboka. „A kdy jej uvidím? bude to brzy?“

„Bohužel ne, milé dítě. Lékař nařídil změnu vzduchu a oni ho odvezli daleko odtud . . . do té krajiny, odkud pochází . . . Odejel dnes ráno.“

Oči Noriny byly plny slzí.

„Odejel,“ koktala, „a já ho více nespatřím!“

„Vzpomínal na vás,“ pokračoval Yvert . . . „Před odchodem mě prosil, abych vám odevzdal tuhle maličkost . . .“

Podal jí starou kudlu. Norina ji křečovitě tiskla mezi prsty.

„Také mi uložil, abych vás na jeho místě políbil.“

S pláčem nastavila mu své opálené čelo a on vtiskl tam upřímné políbení.

„Konečně,“ vzdychla si, „je-li to k jeho lepšímu! . . . Bude mu tam opravdu lépe? Řekněte, přísahejte mi to!“

„Přísahám!“

A dobrý Yvert nelhal. Na novém hřbitově na kraji lesa, kde staré buky stínily nové hroby, vedlo se ubohému hochu lépe. Měl klid, z něhož jej nerušily ani zlé sny, ani bití hlídačů! *B. F.*

FEUILLETON.

Pohádky v Indii.

Poslouchání pohádek dovedně vypravovaných bývalo již v nejstarších dobách jednou z nejmilejších zábav indického národa. Knížata i rolníci, mužové, ženy i děti nalézají v něm stejné záliby. A pohádky povídají se většinou skutečně tak krásně, že není divu, když je kdo náruživě poslouchá. Jest známo, že mnoho pohádek v Evropě povídaných dostalo se sem z Indie a tytéž zázračné pověsti, které děti evropské naplňují úžasem, děsí, nebo obveselují černookou mládež na březích Gangy. Místa, kde děj se odbývá a menší podrobnosti jsou snad jiné, ale hlavní myšlénka jest tatáž a pohádky stejně se rozvíjejí a stejně končí.

V Indii jsou především vypravovatelé pohádek z povolání. V palácích knížat a bohatých lidí nalézá se vždy jeden nebo i více pohádkářů, kteří baví je neb jejich ženy v dobách smutku, nemoci neb únavy; obyčejně pak své pány pohádkami uspávají. Ve velkých sálech, k tomu účelu zřízených, sedávají vznešení lidé, jich přátelé a dvořané u vytržení kolem velice ctěného vypravovatele, jenž povídá s příslušnými posuňky dojemné pohádky zakládající se na pověstech a podáních o slavných činech jich pradědův; zatím baví vypravovatelka ve vnitřních síních paláce ženský svět pohádkami kouzelnými a milostnými. Za jasných letních večerů shromažďují se mužové na plochých střechách domův neb ve vzdušných verandách a poslouchají romantické povídky, které je baví a utišují po palčivém letním dnu. Lovec ve stanu zapomíná svých dobrodružství a bojovník naslouchá pohádkám jako dítě.

Pohádkář zaměstnáním neobmezuje se pouze na zdi palácové a na domy boháčů. V kavárnách, na dvorech noclehároen, na ulicích, v bazarech, slovem všude, kde jest hrstka lidí, můžeš být jist, že nalezneš mezi nimi někoho, kdo vypravuje pohádky. V stanech na poušti, v hostincích určených pro cestující jest pohádkář vždy hostem vítaným. Když vstoupí s veselou a důstojnou tváří, přestane rázem všechen hovor, uchystá se mu hned příhodné místo a všechno naslouchá dychtivě jeho vypravování. Protkává je verši a písněmi ano nezapomíná rýmu a rhythmu i v prostějších místech pohádky. Způsob vypravování jest lehký, plynný a živý; on dělá, jakoby sám byl hrdinou svých pověstí a napodobuje posuňky i hlasem jiné zde vystupující osoby. A když se jeho talířek naplní konečně měděnými penízky, končí svou pohádku blahořečícím veršem a s hlubokou poklonou pak odchází.

Tito pohádkáři, z nich většina neumí ani číst, ani se podepsat, nashromáždí si často značné jmění. Jejich posluchači jsou tak čtení a psaní neznalí jak oni a přece pobaví a zušlechtí se těmito prostými pohádkami často více, než vzdělané obyvatelstvo evropské haldami bezcenných povídek a románů z půjčovních knihoven.

Po celé zemi jsou mužové a ženy, majíce dar povídání pohádek, aniž by si tím dobývali živobytí. I v malé vísce najdeš vdovu živící se předením a zbožňovanou celým dětským světem. Jak jen se večer smráká, shromažďují se hoši i děvčata v její chaloupce a lichotí jí tak dlouho, až začne povídat. „Také jinde že povídají se pohádky, ale oni že by nešli za celý svět jinam poslouchat; ona že vypravuje nejkrásněji v celé vesnici.“ A vdova to ví a povídá. Jsou to nejvíce pohádky o králích a královnách, o bojovnících a kupcích a o nejpoutavějších osobnostech ze všech — o strašidlech. O těch musí býti každého večera pohádka aspoň jedna a čím více probíhá mráz všemi kostmi, tím lépe. Když pak děti odcházejí domů, musí ty nejsmělejší doprovázeti nejvíce bojácné. Ale druhého večera přijdou zase všechny s nejveselejšími tvářemi a přinášejí darem ten trochu oleje, ten ovoce, ten něco jiného, co mu matka podstrčila.

Konečně přichází povídání pohádek v rodinách. Úkol připadá většinou ovšem babičce, která má s dětmi všechny ty malé a velké nesnáze jako babičky evropské a rovněž ráda tak a do nondání je nese.

Poslouchání pohádek stává se u některých lidí zakořeněným a nezbytným zvykem, takže i když sešedivějí, vždy dychtí po této zábavě. A já sám (tak končí rodilý a učený Ind, jenž napsal tyto řádky do anglického „Graphicu“), já sám přiznati se musím, že jakkoliv byl jsem od svého mládí krmen kulturou evropskou a žiju tak dlouhá léta mimo vlast, toužím zase nazpět do té říše pohádek. A snad, až zrak můj se ztemní a ruce mé se třásti budou, budu sedávati rád večerem na břehu Gangy a naslouchati povídání některého z našich indických pohádkářů. —

Drobnosti.

— *Welsh Spoken Here* — *„Mluvte welšsky!“* — Angličané jsou, jak snad známo, také veliký a četný národ, nedatující svou vševelikost teprve od Sedanu: vizme však, jak chovají se k cizojazyčnému národu, který jejich otcové podrobili si ovšem také železem a krví. Ve Walesu mluví dosud lid starým keltským jazykem, jemuž v Anglii říkají jazyk Cymryský nebo Welšský. Teď se ale stalo, že jim tam do Walesu posýlali lékaře, kněze, úředníky národního welšského jazyka neznalé. Londýnský „Graphic“, vtělený to representant ryze anglické krve, píše o tom svým střízlivým způsobem: „My nejsme přátely těch utilitarianů, kteří praví, že welština je anachronismem, a že čím dříve se jí zbavíme, tím lépe. Ale i když necháme všeho sentimentalismu být, myslíme, že nelze se tak snadno zbaviti jazyka, jímž mluví nyní více lidí než za Edwarda I. Je pravda, že velká část welšsky mluvících lidí hovoří také anglicky, ale mluví a rozumí jen tak, jako Angličan, meškající delší dobu na pevnině, mluví a rozumí francouzsky. Se svým sousedem u table d'hôte se rozhovoří velmi čile, když nemůže si jinak pomoci, ale jedná-li se na př. o potřeby životní, dejme tomu, o kupní smlouvu, nebo radu lékařskou, tu cizí mluva mu nestačí, — je cizí. A jest požadavkem spravedlnosti a nutnosti, aby naši lidé, které povolání úřední, neb vůbec jiné, v němž musí přijíti ve styk s lidem, jazyku welšskému se naučili. Naše anglikánská církev nemá býti církví ve Walesu, nýbrž církví welšskou! Kněžstvo kde mohlo již věc tu napravuje a slovo boží káže se slovem, které nejvřeleji k srdci mluví, protože ze srdce vyrostlo: welštinou. A nevidíme, proč by také jiné, řekněme úřednické, lékařské atd. třídy neměly následovati církev. Doslýcháme, že v nemocnici hrabství Merthyrského není lékaře, který by rozuměl welšsky. To není jenom barbarství k ubohým nemocným, — to je nesmysl! Není prý osob, které by welšsky mluvily. Ať učiní se nezlomným pravidlem, že nesmí v úředním a v jiném do života lidu zasahujícím povolání přijíti do Walesu nikdo, kdo welšsky řádně nemluví, a budeme míti kvalifikovaných k tomu osob dost a dost. Angličané toho potřebující budou se učit.“ — „Mluvte welšsky!“ Tak, jak se nám zdá, rozumuje v pravdě velký národ.

— *Drát pod Atlantickým mořem.* Telegrafické lano pod Atlantickým mořem má i co do vzniku svého i co do způsobu práce zázračné dějiny za sebou. Na dně okeanu odpočívají mnohá lana položená s nejsmělejšími nadějemi, zlomená a pohřbená ve vodních hlubinách, opět zdvižená, opravená a oživená na dobu, která se ani neočekávala. Generace čtoucí nyní denní telegramy o burse, kongressu, trzích a různých událostech na druhém břehu Atlantu ví sotva o množství práce, jíž bylo k tomu zapotřebí než spojení telegrafického docíleno, ví sotva o těch válkách mužů vědy a o zápasech praktických elektriků. Avšak historie ta není dosud úplně zapomenuta. Bylo to roku 1842, když se professor Morse vyslovil na prospěch možnosti telegrafovati pod mořem. Avšak uplynulo šestnáct let, než lodě „Agamemnon“ a „Niagara“ položily kabel z roku 1858 a dne 17. srpna zaslána přes moře depeše: „Evropa i Amerika jsou spojeny telegrafem. Sláva Bohu na výsostech a na zemi pokoj lidem dobré vůle.“ Ale hned v září přestal telegraf „mluvit“ a teprve po několika letech byly opět obě pevniny telegraficky spojeny. Celkem posláno prvním lanem z Anglie do Ameriky 129 a z Ameriky do Anglie 271 depeší. Roku 1865 vyjela „Great Eastern“ s tlustším a drahocennějším lanem, které se uprostřed moře přetrhlo. V červenci 1866 vyjela opět ta samá loď a od té doby udržuje se telegrafické spojení stále. Nyní jest pět společností majících celkem deset lan a konkurencí sklesla cena depeše z prvotních asi 240 zl. na 24 kr. za slovo. Nejstarší a původní jest „Anglo-American Telegraph Company“; dále jsou „Direct“, francouzská „Pouyer-Quertier“, „Gould“ a konečně „Mackay-Bennett“. — Společnost „Anglo-American“ vládne kapitalem 84 milionů zlatých, „Direct“ má 16 milionů kapitalu; prvnější disponuje čtyřmi lany, druhá jedním i vypočetlo se, kdyby těchto pět lan stále pracovalo, přeneslo by se za rok 25.000.000 slov. „Anglo-American“ vydá ročně něco přes 800.000 zl. na služné svého úřednictva a inženýrstva na udržování lana a jiné služebné výlohy. Roční příjmy společnosti páčí se asi na dvanáct milionů zlatých. Co zvěstí přejde za tyto ohromné peníze přes Atlant, co zvěstí o průmyslu, obchodu, radosti, smutku, nadějích a obavách, budiž ponecháno obraznosti čtenářově.

— *Zlé časy* zahostily se v armádě perského Šaha. Vojáci jsou tak ubozí, že v prázdných chvílích po cvičení prodávají na ulici zeleninu, nebo spravují obuv u vchodů do mešit. O část výdělku dělí se pak se svými důstojníky, kteří, dostávajíce své služné velmi nepořádně, jsou jim za to vděčni. Také ministr osvěty a krásných umění nemůže dostati svůj plat a přestěhoval se tedy do Šahova paláce, odkud se nechce hnout, dokud mu nedají aspoň něco. Šah posýlá mu snídaní, obědy a večeře, ale peněz nedává, protože prý sám nemá. V Persii si ostatně když nemají, snadno pomohou: chytnou si bohatého obchodníka a tak dlouho jej týrají, až se vykoupí. V poslední době oblíbili si s tomu cíli originelní mučidlo. Ostříhají ubohého boháče do hola a vsadí mu pak na hlavu čepici naplněnou malými ráčky a pavouky. Za půl hodiny má prý toho dost i nejzarytější lakomec a státní inkvisiční komise odchází od něho s měšcem zlata — zdali přímo do státní pokladny, jest otázka jiná.

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

„Poetické besedy.“ Redaktor Jan Neruda. Číslo 28. Obsahuje: „Evropa.“ Báseň Svat. Čecha a číslo 29. obsahuje: „Ve stínu lípy.“ Báseň Svat. Čecha. Nákladem knihkupectví Edv. Valečky v Praze.

„Sebrané spisy Václava Beneše-Třebízského.“ Dílu IV. svazek 6.—8. V Praze 1886. Nákladem Fr. Šimáčka.

„Česká bibliotéka rodinná.“ Pořádá Bedř. Frida. Ročníku III. svazek 7. obsahuje: Jules Sandeau: „Madlenka.“ Přeložila Leop. Pölzelbauerová. Nákladem knihkupectví Al. Hynka v Praze.

OBSAH: V podjesení. Báseň Adolfa Heyduka. — Na cestě k slávě. Povídka od Jos. Havlíka. (Pokračování.) — Zůstatky starých našich zpěvů, písní. Napsal František Dvorský. (Pokračování.) — Skály. Několik výjevů z dějin samoty. Od Al. Jiráska. (Pokračování.) — Turek. Napsal André Theuriet. (Dokončení.) — Feuilleton: Pohádky v Indii. — Drobnosti.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček.“**

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „.
Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl 75 kr.
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ —
Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1, 10 a 20 každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne

ROČNÍK XIV. 10. listopadu 1886. ČÍSLO 32.

Historie zavržené.

Norská povídka od *H. H. Boyesena.*

I.

Mezi oběma rodinami byl starý hněv a Bjarne Blakstad nebyl ten člověk, aby se udobřoval, aniž pak byl takovým Hedin Ullern. Tak tedy dívali se vzdorně na sebe, kdykoliv se potkali na silnici a jeden se měl na pozoru před druhým, aby si nepřešli přes cestu. Ale v neděli, když zvony kostelní svolávaly osadníky, nemohli se na hřbitově jeden druhému tak snadno vyhnouti; a tak tedy stalo se jednou před mnohými lety, když kázání náhodou dojalo Bjarneovo srdce, že tento kývnul hlavou na Hedina a řekl: „Hezky dnes:“ a Hedin kývnul hlavou též a odvětil: „Ba právě “ — „Teď učinil jsem zadost své povinnosti před Bohem a lidmi,“ pomyslil si Bjarne, „a jest na něm, aby udělal krok on.“ — „Ten člověk je hrdý,“ řekl si Hedin „a chce ukázat svou šlechetnost. Ale já poznám vlka po srsti, třeba by se byl naučil mečet jako beránek.“

Proč vlastně ten hněv byl, oba již skoro zapomněli. Vše, co věděli bylo, že asi před třiceti lety povstal spor mezi duchovním a osadníky, smí-li se do kostela vstoupit se zbraní, čili nic. A tenkráte stál otec Bjarneův za osadou a děd Hedinův tvrdošijně zastával se kněze. Povídalo se také, že se někde setkali spolu v lese a jeden poranil druhého nožem; ale bylo-li to vskutku pravda, nemohl nikdo říci.

Bjarne byl velký a vážný jako větru a bouři vzdorující borovice v jeho starém lese. Měl velký, hladce oholený obličej, úzké rty a malé, smělé oči. Málo kdy se smál, a když tak učinil, zdál se býti jeho smích ještě vzdornější, než jeho zamračení se. Vlasy nosil dlouhé jako jeho otcové a oblékal se jako ti lidé před dvěma sty lety; nohavice měl nad koleny sepjaty velkými stříbrnými přazkami a červený svrchní oděv byl stažen kolem těla koženým pasem. Lnul ke všemu, co bylo staré, v oděvu i způsobech, nečetl novin a považoval železnice a parníky za vynálezy ďábelské. Bjarne oženil se v starších letech a sňatek přinesl mu dvě dcery, Britu a Grimhildu.

Na Hedina Ullerna hledělo se jako na povýšence. Počítal své předky jen od tří pokolení a sotva věděl sám, jak jeho děd přišel k penězům, za které mohl si koupiti statek a usaditi se v údolí. Četl dosti a vyznal se dobře v politickém stavu věci; jeho jméno ozvalo se také mezi jmény těch, když ucházeli se o poslanectví do sněmu a bylo obecné mínění, že bez tvrdošijného odporu Bjarnea Blakstada býval by byl zvolen jakožto jediný „vzdělaný“ sedlák v celém údolí. Hedin nebýval nevítaným hostem v domech pánův a u sudího a duchovního zahráli si s ním často malou hru v karty. A Bjarne Blakstad nenáviděl jej tím více. Hedinova žena, Thorgerda, byla rusovlasá, velká, hřmotná a ona řídila statek, kdežto její muž četl knihy a studoval politiku z novin; ale měla ostrý jazyk a sousedé se jí báli. Měli syna, říkali mu Halvard.

Brita Blakstadova, Bjarneova starší dceř, byla dívčina, na niž se bylo radost podívat. Říkali jí „Blýskavá Brita“, protože měla ráda prsteny, jehlice a vše, co se blýskalo; jednou když byla ještě děcko, vytáhla starou rodinnou svatební korunu ze skříně a nosila ji na hlavě. „Střež se té koruny, dítě,“ řekl jí otec, „a nenos ji před časem. Není vždycky požehnání v té svatební okrase.“ A ona podívala se mu udiveně do očí a řekla: „Ale ona se blýská, otče,“ a od té doby jí to jméno zůstalo.

A Brita dospěla v krásnou a půvabnou dívku a kam jen vešla, rojili se ženiši na cestě. Bjarne vrtěl nad ní hlavou a často měl nevrlé slovo na rtech, — když viděl, jak vplétá si polní květy do žlutých vlasů, nebo připíná lesknané jehlice na svou šněrovačku; ale jediný pohled její a úsměv jej odzbrojil. Počínala si při všem tak vesele, jakoby to hračka byla; ale práce jí šla od rukou mezi tím, co se její zvonivý smích rozléhal po domě a její slunečná přítomnost ozařovala šeré, starobylé síně. V kuchyni skvěly se měděné hrnce a vyhlazené kotle na zdi a čistě vydrhnuté mléčné korbele stály jako vojáci v parádě na policích pod stropem. Bjarne se často díval na ni celé hodiny a podivný cit, jako jarní dech vkrádal se mu do srdce. Byl otcovsky hrdým na její nádherný vzrůst a skvostnou ženskou krásu. „Ah,“ myslíval si, „ta má tu naši čistou krev ve svých žilách, a jako že jsem živ, statek bude její.“ A potom, docela proti svému zvyku oddal se na chvilku snění, představuje si dobu, kdy, jako stařec, odevzdá statek do jejích rukou, uvidí ji jako statnou hospodyni sedět na prvním místě u stolu a on sám jak bude houpati svá vnoučata na kolenou. Jaký tedy div, že si bystře prohlížel mladíky, kteří se začínali otáčeti kolem domu a že hleděl nedůvěřivě na ty, kdož volili si sobotní večery za dobu svých návštěv. To byl v celém kraji pradávný zvyk, že v sobotu večer přicházeli ženiši.

Když bylo Britě dvacet let, myslil její otec, že jest čas, aby se pro někoho rozhodla. Byl mnohý hezký, statný junák v údolí a Bjarne domníval se, že bude míti Brita tolik rozvážného smyslu a zvolí si nejkrásnějšího a nejstatnějšího. Když tedy nadešla zima, otevřel pojednou dvéře svého statku do kořán celému okolnímu mladému světu, začal je hostiti domácím pivem a medovinou podle starobylého způsobu. Ano, on dal se s mladíky i někdy do hovoru a povzbuzoval je k junáckým hrám, pobízel je, aby okusili jeho doma vařených nápojů a zatančili si vesele. A Brita tančila a smála se, až jí vlasy lítaly kolem hlavy a stříbrné spony a jehlice se jí na ňadrech rozzvonily. Ale když bylo veselí u konce a někdo z mladíků zůstal, aby jí nabídl ruku, udělala se pojednou vážnou, řekla mu, že je příliš mladá, že sama sebe nezná a že neměla dosud kdy rozhodnouti se v tak vážné věci. Tak minula zima a léto se blížilo.

V polovici června odešla Brita se stádem na salaš a její sestra Grimhilda zůstala doma při hospodářství. Brita milovala život v horách; ta velká samota ji někdy roztesknila, ale nebyla to tesknost nepříjemná, bylo to spíše mírné utišení všech nesrovnalých a hlučných pocitů v duši. Tam na hoře, v srdci pralesa, zdála se jí celá její bytost souzvukem ladných šepotů s neurčitým, rozkošným pocitem vzdálenosti a tajemnosti, pocitem, který jen cítila, ale ani se nepokoušela si vysvětliti. Tam také ty kouzelné pohádky, které druhdy svrchovaně vládly v duši každé Norské ženy, dýchaly jí svá tajemství v sluch a ona cítila blízkost a sesterství přírody tak jako nikdy jindy.

Jednou večer, když slunce bylo již nízko, a nachový modravý dým visel jako tenký závoj nad vrcholy lesův, vzala Brita své pletení a usedla na velký omšený kámen blíže salaše. Její zrak bloudil po širokém údolí táhnoucím se dole i viděla červené střechy Blakstadova statku prohlédávat mezi borovicemi. I myslila si, co tam dole asi dělají, zdali Grimhilda již podojila a otec se vrátil od brodu, kam v tuto hodinu vždy dojíždíval s čeledíny napájet koně. Když seděla tak zamyšlena, byla pojednou vyrušena zapraskáním suchého chrastí vedle a pozvednouc oči, spatřila velkého, neohrabaného mladíka vycházejícího z huštiny. Měl široké, ale nízké čelo, vlas jako len a visící dolů přes bezvýrazné velké oči, ústa měl poněkud velká a jak byla otevřena, jevily se dvě sevřené řady bělostných zubů. Červená čepice svezla se mu do zadu i ačkoliv bylo léto, měl těžkou vlněnou vestu upjatu až u krku; přes pravou ruku měl přehozenu kazajku a v levé ruce držel koňskou oprať.

„Dobrý večer," řekla Brita a dívajíc se naň rozmýšlela se, zdali toho člověka vůbec kdy viděla.

„To je zas vinna ta naše klisna, jak víte," koktal muž na polo prosebným hlasem a potřásal oprati jako na další vysvětlení.

„Ach váš kůň se vám ztratil," řekla dívka nemohouc se ubránit smíchu nad jeho zaražeností a neohrabaností.

„Ano, naše klisna se nám zaběhla," pokračoval on tímtéž zajíkajícím se hlasem; potom jako povzbuzen jejím úsměvem vzpřímil se trochu a pokračoval poněkud souvisleji: „Nebylo to už s ní nikdy dobře od těch dob, co ji vlci honili. A teď, co jí vzali to hříbě a mléko se jí nechtělo zarazit, byla celá jako střeštěná."

„Zde jsem ji nikde neviděla a budete musit ještě hodně daleko, než ji najdete."

„To se mi také zdá. A jsem již unaven."

„Nechtěl byste si trochu sednout?"

Sedl si rozvážně do trávy a nabyl poznenáhla odvahy podívati se jí přímo do tváře; a jeho bezvýrazné oči zůstaly na ní pevně upřeny způsobem jevícím netajené překvapení a obdiv. Ústa rozšířila se mu pomalu v úsměv; ale byl to úsměv spíše teskný než veselý. Ona od prvního mžiku, co jej spatřila, pocítila nad ním jakousi svrchovanost a chovala se k němu také tak. Nemohla jinak než býti k němu jako k nějaké nedospělé holčině, neb k někomu, jenž se jí stavem daleko nerovná. Ač byl tak velký a hřmotný, neučinil na ni jiný dojem, než dojem slabosti; nicméně líbila se jí jeho upřímnost a vlídnost jevící se v jeho tesklivém úsměvu a velkých, poctivých, modrých očích.

Seděli chvíli, povídajíce si o povětří, dobytku a osení.

„Jak pak vám říkají?" tázala se konečně.

„Halvard Hedinson Ullern."

Při zvuku toho jména nemohla se ubránit zachvění; v nejbližším okamžiku cítila, že polévá jí tváře tmavý ruměnec.

„A já se jmenuju," řekla zvolna, „Brita, dcera Bjarnea Blakstada."

Upřela naň oči zvědavě, jaký účinek budou míti ta slova na něho. Ale jeho obličej měl tentýž smutný a mírný výraz jako dříve; ani rys v jeho tváři nezdál se prozrazovati překvapení nebo nevoli. Tu se to její vědomí svrchovanosti nad ním změnilo v účastenství a soustrast.

„Jest asi nemoudrý, nebo velmi nešťasten," myslila si, „a jaké že právo mám já chovati se k němu tvrdě."

A mluvila dále svým prostým, přímým způsobem s mladým mužem, až on sám stal se skoro hovorným a tesknost jeho úsměvu ustupovala něčemu, co zdálo se býti téměř štěstím. Ona pozorovala změnu a těšilo ji to. Konečně, když slunce zašlo za hory západní, zvedla se a dala mu dobrou noc. V nejbližší chvíli zavřely se dvéře salaše za ní a on slyšel, jak za sebou zamyká. Ale ještě dlouho zůstal seděti ve trávě a podivné myšlénky šly mu hlavou. Na koně zapomněl docela.

Večer na to, když podojeno a dobytek sehnán do ohrady, seděla Brita opět na velkém kamenu hledíc do údolí. Cítila jakési spojení mezi svou samotou a lidmi, když viděla, jak se dým kotoučí z jejich obydlí, a mohla hádati, co kde chystají k večeři. Sedíc tak, opět zaslechla zapraskání větví, a Halvard Ullern opět stál před ní s kazajkou na ruce a oprati jako včera.

„Vy jste ještě nenašel svého koně?" zvolala a dala se do smíchu. „A vy myslíte, že bude někde zde v okolí?"

„Nevím," odvětil, „a nezáleží mi na tom, je-li či není."

Rozestřel si kazajku na trávu a usedl na místě, kde byl seděl večer. Brita pohledla naň udiveně a neřekla slova; nevěděla, jak si druhou jeho návštěvu vysvětliti.

„Jste velmi hezká,“ řekl pojednou s vážností svědčící, že to myslí docela upřímně.

„Vy myslíte?“ odvětila ona s veselým smíchem. On se jí zdál skoro jako dítě i ani ji nenapadlo býti uraženou. Naopak nebyla si jista, že ji to netěší.

„Od včerejška myslil jsem na vás stále,“ pokračoval tímtéž klidným způsobem. „A nebudete-li se na mne hněvat, myslil jsem si, že se na vás ještě jednou podívám. Vy jste jiná než druzí lidé.“

„Jak pošetile to mluvíte,“ řekla Brita s opětným veselým smíchem. „Ne, vskutku, já se nehněvám, mohla bych se zrovna tak hněvati na — na tele,“ dodala nenalézajíc jiného porovnání.

„Myslíte, že k ničemu nejsem,“ vyhrkl ze sebe. „Máte pravdu, nejsem.“ Teskný úsměv opět rozhostil se mu na tváři.

Vědomí viny rozehnalo jí krev, tak že cítila, jak jí tepny bijou. Věděla, že mu ublížila. Měl patrně více rozumu, nebo aspoň jemnějšího pudu, než se do něho domnívala.

„Halvarde,“ řekla váznoucím hlasem; „jestli jsem vás urazila, ujišťuji vás, že jsem to učinit nechtěla a prosím vás tisíckrát za odpuštění.“

„Vy jste mne neurazila, Brito,“ odpověděl a začervenal se jako děvče. „Vy jste ta první, která mi nedává na vědomí, že nejsem tak moudrý jako jiní lidé.“

Cítila, že jest její povinnost, býti k němu také na vzájem otevřenou a důvěrnou; i aby se nezdála nešlechetnou anebo spíše, aby jej sobě postavila na roveň, dovolujíc mu také nahlédnouti do svého srdce, vypravovala mu vše o své denní práci a veselých společnostech v domě otcovském a o bujarých hoších, kteří chodívali k nim tančit.

On poslouchal napnutě mezi tím co mluvila, hledě jí vážně do tváře, ale ani jednou ji nepřerušuje. Na vzájem jí potom svým loudavým způsobem povídal, jak se s ním otec stále vadí, protože není vesel a nestará se o politiku a noviny, a jak ho matka zraňuje svým ostrým jazykem, tropíc si z něho šašky i u přítomnosti čeledi a cizinců. Zdálo se, že nechápe, že by bylo něco nepatřičného v tom, co povídá, aniž že se tím sám činí směšným; ani konečně se nezdálo, že by hledal nemužně nějaké soustrasti. Jeho způsob byl tak nelíčený a přímý, že Brita, co by byla nalézala podivným u jiného, shledávala docela přirozeným u něho.

Byla skoro půlnoc, když se rozešli. Ona po celou noc sotva zavřela oka zlobíc se sama na sebe pro účastenství, které jevila k tomuto prostoduchému mladíku. Ráno přišel ji otec navštívit a podívat se, jak se stádům daří. Věděla, že by bylo nebezpečno zmíniti se mu slovem o Halvardovi, neboť znala jeho povahu a bála se ho, kdyby mu zjevila své tajemství. Proto vystříhala se příležitosti mluviti s ním a zabývala se jen tím čileji dobytkem a vařením. Bjarne spozoroval brzo její roztržitost, ale o příčině neměl ani tušení. Než odešel, tázal se jí, zdali se jí na salaši nestýská a nebylo-li by dobře, aby k ní poslal nahoru jednu ze služek. Ujišťovala jej chvatně, že by to bylo docela zbytečno; pasáček, jenž jí v práci pomáhá, že jí stačí, aby jí nebylo po lidech smutno. Z večera naložil Blakstad nádoby se sýrem a máslem na koně a vrátil se do údolí. Brita dlouho se za ním dívala, jak sestupoval po skalnatém svahu a mohla si sotva utajit, že se jí ulevilo, když jej konečně viděla mizeti v lese. Po celý den chodila pak s těžkým srdcem; zdálo se jí, že ji něco tíží na prsou a nemohla se toho zbavit. Kdo to byl, jenž vstoupil mezi ni a jejího otce? Což se otce někdy dříve bála a byla ráda, že od ní odchází. Náhle pocítila hořkost, neboť ve svém zármutku dávala Halvardovi vinu všeho, co se stalo. Vrhla se do trávy a dala se po vášnivého pláče; ona byla vinna, ona byla tak nešťastna a to vše pro někoho, jehož znala sotva dva dny. Kdyby teď v tu chvíli přišel, řekla by mu, jak jí ublížil. A její přání zrovna jakoby bylo slyšeno, neboť když zvedla oči, stál jí po boku s tím teskným úsměvem na ústech a s těma velkýma poctivýma očima udiveně upřenými na ni. Cítila, že její úmysl se v nivec rozplývá; díval se na ni tak dobrý a tak nešťasten. Tu opět přišla jí myšlénka na otce a na její vlastní vinu a hořkost se jí do srdce vrátila.

„Jděte,“ zvolala hlasem proti vůli něžným a napolo vzdorným. „Jděte, pravím; nechci vás více vidět.“

„Půjdu na konec světa, když si toho přejete,“ odpověděl s dosud u něho nevídanou pevností.

Zvedl kazajku, kterou byl upustil na zem, obrátil se pomalu, pohledl na ni ještě jednou dlouhým, nevýslovně smutným a beznadějným pohledem a šel. Její prsa se prudce zvedala — lítost, náklonnost a dětinná povinnost zápasily zoufale v jejím srdci.

„Ne, ne,“ zvolala, „proč odcházíte? Tak jsem to nemyslila. Chtěla jsem pouze —“

On se zastavil a vrátil se tak vážně, jako byl odcházel.

Nač prodlévati u dnů, které následovaly — u toho, jak srdce její stávalo se neklidnějším a neklidnějším, jak se náhle v nocích probouzela, viděla ty velké modré oči patřící na ni, jak chvílemi odsuzovala sebe i jej a jak cítila krutou bolestí, že se odcizuje těm, kdož byli jí až dosud nejbližší a nejdražší. A ku podivu právě ta odloučenost od otce činila, že se tím zoufaleji k němu vinula. Zdálo se jí, jakoby jí byl Bjarne rozmyšleně od sebe zavrhl; že ona sama to byla, která učinila k odloučení první krok, sotva jí napadlo. Její zármutek byl tak nerozumný jako její láska. Jakými podivnými cestami rozumování se toto přesvědčení v její duši ustálilo, jest těžko říci. Dostačí věděti, že byla žena a že milovala. Ona sama věděla, že jedná nerozumně a ten pocit sám vrhal ji tím beznadějněji do bludiště, z něhož neviděla východu.

Jeho návštěvy byly tak pravidelné jako slunce. Ona věděla, že by stačilo jediné její slovo, aby jej od sebe zapudila na vždy. A jak často se již neodhodlala říci slovo to? Ale nikdy nevyšlo jí přes rty. Časem přišla na salaš společnost junáků z údolí, aby tu strávila veselý večer; ale ona jich nedbala a tak se brzo vytratili. Léto ubíhalo v měnivé náladě radosti i smutku. Ona již dlouho věděla, že ji miluje, a když konečně to jeho vábavé vyznání přišlo, nepřičinilo ničeho k jejímu štěstí; zvětšilo toliko její obavy před budoucností. Umlouvali spolu mnohé plány v oněch dnech; ale zima přišla oběma jako překvapení, stáda sehnána s hor a byli opět rozloučeni.

Bjarne Blakstad díval se dlouho a zamyšleně na svou dceř v to jitro, když ji přišel odvésti domů. Neměla již ani prstenů ani jehlic a to právě vzbudilo v Bjarneovi podezření, že není vše, jak by mělo být. Druhdy se hněvával, že nosí příliš mnoho těch lesklých cetek, teď se hněval, že nenosí žádných. —

Zima na polo minula a po celý ten čas spatřila Brita Halvarda sotva jedenkrát. Ano jedenkrát — o Štědrý den odvážila se pohlednouti k jeho lavici v kostele a viděla jej sedícího po boku jeho otce a hledícího roztržitě do prázdna; ale on zachytil její pohled, zarděl se a začal horlivě převraceti listy své modlitební knihy. Trápilo ji, že on nečiní žádného pokusu, aby se s ní setkal; tak mnohý večer chodila sama tam dole po břehu řeky doufajíc, že přijde; ale nadarmo. Nemohla si to vysvětliti jinak, než že jeho otec něco tušil a bděl nad každým jeho krokem. Zatím stahoval se černý mrak nad její hlavou, neboť tajemství hlodalo na samém kořenu jejího srdce. Byl to čas hrozné obavy a utrpení — takový, o němž neví žádný muž, takový, jaký vytrpěti může jenom žena. Bylo to skoro úlevou, když se oblak spustil a bouře vypukla, jak se také stalo.

Jednou v neděli, záhy v dubnu se Bjarne v obvyklou hodinu nevracel z kostela. Dcery marně naň čekaly s obědem a konečně začaly býti nepokojny. Nemíval ve zvyku přicházeti domů nepravidelně. Celé údolí bylo právě v tu dobu ve velkém rozčilení; vypukla právě amerikanská horečka. Velká loď ležela na kotvách ve fjordu připravena k odjezdu s vystěhovalci a bylo sotva rodiny, která neželela ztráty statného syna nebo krásné, milované dcery. Starší lidé arciť musili zůstati doma, a když děti odešly, co zbývalo jim než ulehnout a zemřít? Amerika byla pro ně tak vzdálena, jakoby byla na jiné planetě. Také rodinný cit byl vždycky mocným v prsou Nora; on žije pro své dítky a zdá se mu, že v nich prožije život svůj znovu. Jeho největší pýchou jest, že může stopovati svou krev až do dnů Sverreových a sv. Olafa a s toutéž důvěrou očekává, že uvidí svůj kmen rozvětvující se v budoucnosti na téže půdě, v kteréž zapustil kořeny. Tu přichází bouře z moří západních, zápolí se svaznatým pněm a zlomí jej; a roztříštěné větve rozletí se do všech čtyř úhlů nebes. Není tedy divu, že Nor, jako strom, jenž ztratil korunu, cítí svou sílu zlomenu a čeká jen, až skloní se k zemi a zemře. Bjarne Blakstad, nezlomný a starý své vlasti syn jak byl, vždycky a vášnivě odsuzoval tu amerikanskou horečku, a teď doufaly jeho dcery, že se opozdil upomínaje u některého nepokojného mladíka na jeho povinnost k rodné zemi nebo zastrašuje nějakého smělého vystěhovalského náhončí, jenž byl příliš hlučným ve svém horování. Ale bylo již osm hodin a Bjarne se ještě nevracel. Noc byla tmavá a bouřlivá; mrazivá metelice narážela do oken a vítr hučel v komíně. Grimhilda, mladší dceř, pobíhala domem sem a tam a zavírala dveře prudce za sebou. Brita choulila se ke zdi v nejtmavším koutku síně. Po každé, když vítr zalomcoval stavením, trhla sebou a vyskočila, potom usedla opět a zachvěla se. Šeré tušení plnilo její duši.

Konečně — hodiny právě odbily desátou — ozvaly se v předsíni kroky. Grimhilda skočila ke dveřím a prudce je otevřela. Velká, jako zlomená postava vešla a podle šatu poznala, že to otec.

„Dobrý Bože!“ zvolala a běžela k němu.

„Jdi pryč, dítě,“ řekl hlasem tlumeným a znícím podivně a neznámě, i odstrčil ji drsně od sebe. Na okamžik zůstal tiše státi, potom přistoupil ke stolu a klesl těžce na židli. Tak zůstal lokty opřeny o kolena a s očima jako zarytýma do země. Dlouhé vlasy visely mu mokré a slepené přes obličej a vrásky kolem úst zdály se hlubší a tvrdší než obyčejně. Chvílemi povzdechnul, nebo z hluboka zasténal. Potom začaly jeho oči bloudit nejistě po síni a když utkvěly v koutku, kde Brita seděla, vyskočil náhle jako uštknut něčím jedovatým, popadl oharek z krbu a vrhl se k ní.

„Řekni mi, že jsem to neviděl,“ zvolal sípavým šepotem chytiv ji za ruku a svítě si hořícím dřevem těsně na její tvář. „Řekni mi, že je to lež, — černá, jedovatá lež.“

Ona zvedla oči zvolna k němu a dívala se mu pevně do tváře. „Ach,“ pokračoval tímtéž hrozným hlasem, „vždyť jsem jim to řekl tam dole v kostele, že je to lež — pekelná lež. A já vzal za to krev, — krev, pravím — já prolil krev toho utrhače. Ha, ha, ha, jak veselá tu byla potyčka!“

Líce Britiny se zbarvily a opět zbledly. Ale při tom neopustilo ji ani na okamžik sebevědomí. Ano, divila se svému vlastnímu klidu. Nevěděla, že jest to klid hroznější než bolest, že jest to klid mrtvého, ztraceného, beznadějného srdce.

„Dítě,“ pokračoval Bjarne, a jeho hlas nabýval přirozenějšího zvuku, „proč nemluvíš? Oni to lhali o tobě, dítě, protože jsi krásná a oni ti záviděli.“ A potom dodal skoro prosebně: „Otevři ústa, Brito, a řekni svému otci, že jsi čista, — čista jako sníh, dítě, ty mé drahé, — mé krásné dítě.“

Nastalo dlouhé, trapné mlčení; jenom praskot oharku a těžké oddychování starcovo přerušily ticho. Bledá jako mramorová socha stála před ním; ani hles omluvy, ani prosby nevyšel jí z úst; jenom křečovité chvění rtů prozrazovalo život v ní zápasící. Každým okamžikem zmírala naděje v prsou Bjarneových. Na jeho tvář bylo se hrozno podívat. Hrůza a divoká, nezkrotná nenávist znetvořily příšerně jeho rysy a oči hořely mu pod hustým obočím jako dva řežavé uhly.

„Nevěstko,“ vzkřikl — „nevěstko!“

Mrazivý dech větru projel síní.

Okna se zatřásla, dvéře se rozletěly jako od silné neviditelné ruky a stařec stál tu sám s kmitavým oharkem nad hlavou.

Bylo přes půlnoc, vítr se utišil, ale sníh ještě padal hustě a tiše, pohrobuje cesty a ploty pod svým studeným, bílým pláštěm. A ona prchala, dále, — dále a stále dále. A kam, nevěděla. Mrazivá tupost omráčila její smysly, ale nohy hnaly ji neodolatelně dál. Zdálo se, že ji uchvátil horský slap, ona jen cítila, že letí a letí a nedbala, kam ji to nese. Na vzdor té skřehlé zmámenosti, která ji zachvátila, zdálo se jí, že má tělo lehké jako vzduch. Konečně, — nevěděla kde, — zaslechla hukot moře dunící jí v sluch a blahé teplo rozhřívalo skřehlost jejích smyslů, a plula radostně mezi oblaky. — mezi zlatými, sluncem ozářenými oblaky. Když otevřela oči, viděla, že leží v pohodlné posteli, a mladá žena s přívětivou, mateřskou tváří seděla vedle ní. Bylo to všechno jako sen a ona se ani nesnažila objasniti si to, co zdálo se jí tak podivné a nevysvětlitelné.

Co později o tom doslechla bylo, že ji nalezl rybář v závějích na břehu, odnesl ji domů do své chalupy a dal ji tam své ženě k opatrování. Již druhý den tu tak ležela. Oni věděli, kdo jest, ale zavřeli dvéře jejího pokojíku a neřekli nikomu, že tam jest. Poslouchala vypravování ženy bez pohnutí; byloť to takovým namáháním pro ni jen mysliti. Ale v den třetí, když se její děcko narodilo, probudila se náhle ze své otupělosti i začala klidně přemýšlet o tom, co dále; k vůli dítěti odhodlala se žít a jednat.

Téhož večera přišel malý hoch s uzlíkem pro ni. Otevřela uzlík a nalezla tam šaty a — své jehlice. Věděla, že jí to poslala sestra; tedy byl přece ještě někdo, jenž na ni vzpomínal s láskou. A přece byla první její myšlénka, aby to poslala nazpátek aneb hodila to do moře; ale pohlédla na své dítě a neučinila tak.

(Dokončení.)

Ve hvězdné výši.

Báseň *J. V. Sládka.*

Vznesl se básník do říše dumy,
v soumraku zem jak se loučila s dnem,
nad lidské trampoty a bolestí tlumy,
jež chová žití v nitru svém.

Lehký jak orel prostorem vzlétal
výše a výš' tam ve hvězdný svět,
zlatý prach mlžin křídloma smetal
a dále a dále spěl jeho let.

Co mu je země? — pochmurná báje, —
co lidských srdcí do sterých ran? —
v nebes chce nahlédnout odvěké taje
a nestane dřív až u nebes bran.

Kol něho mléčná dráha se vine,
pod ním již svítí Orion
a nad ním hvězdy zas jiné a jiné
a letem závratným k nim cílí on.

Výše a výše až ve hvězdy ony —
a letem myšlénky jich dosáhl již; —
však nad nimi jiných zas miliony
a bráně tajemství nebyl blíž. —

V tom se u dveří komůrky jeho
ozval tak divně žalostný hlas
jak peruť ptáčete unaveného,
když okna dotkne se v půlnoční čas.

Otevřel dveře, v sukénce chudé
stálo tu děcko, vtělený žal,
tvářičky ubledlé, ručky tak rudé
a v očích ten slzí se proudící val.

Posesklo žalostně a stichnulo rázem, —
do síně padal soumračný šer
a básník v té chvíli vrátil se na zem
jak bleskem sražen s nebeských sfér.

Nevzalo chleba, když chtěl mu ho dáti,
jen ze rtů ubledlých ozval se bles:
„Nechte mne u sebe, chce se mi spáti,
nechte mne u lidí alespoň dnes.“

Ó lidská bído, v podobě děcka,
v podobě každé jak obcházíš zem,
co je ta moudrost nebeská všecka,
dokud ten stesk je v oku tvém!

Tajemství nebes — co nám je vás třeba,
dokud zde musíme v mrákotách žít,
dokud zde nuzní nemají chleba,
dokud zde trpící nemají klid!

Té noci, jak děcko dřímalo v klidu
básník se v nebe navrátil již, —
jen cítil jak k srdci tisk lidskou tu bídu,
že k nebeským branám — je na zemi blíž.

Na cestě k slávě.

Povídka od *Jos. Havlíka.*

(Pokračování.)

Dlouho stáli podle sebe. Co mělo státi se již před lety, stalo se teprve dnes. Sdělili spolu, co tak dlouho před sebou tajili, žalujíce a vysvětlujíce si důvěrně tak mnohé na vzájem. Tu teprve vysvětlilo se jim také, proč tak dlouho on i ona odkládali sňatek svůj; čekaliť, až uzavrou jej ti, kteří jim stali se nevěrnými.

„Nyní tedy objasněno,“ řekl Šimon, „proč vyslovení jména Ebersdorf účinkovalo na nás jako náhlá rána hromová! A on jest to tedy, v jehož rukou opětně leží osud náš! On, ten obávaný zlý muž, ta metla, před níž všecko se sklání a třese! Dnes mohl by napravit, čím před lety se prohřešil. Avšak ví on dobře, kdo jsem já, pamatuje se zajisté na mé jméno a neustane odmítati všecky žádosti moje. Zajisté ale neví, že ty jsi mou a že týrá a ničí tedy také zároveň tebe, kteréž je tolik povinován! Nuž, půjdeš snad ty s prosbou k němu?“

„Ne —“ odvětila krátce a pevně.

„Nemohl by prosbu tvou odmítnout —“

„Raději zemru!“

Tato slova vyplynulá ze situace tak vážné a po výstupu, překvapujícím novotou tolika různých sdělení, v této chvíli a v těchto poměrech, účinkovala neobyčejně. Jakoby zázrakem přikouzlila do té chladné zchudlé domácnosti jejich dávno nepocítěný jas teplých slunečních dní, a do truchlých srdcí jejich klid a mír dávno oželený. Jakoby vrátily se časy minulé, mladost zašlá, a s nimi všecka vřelost a upřímnost vzkříšené lásky, tak hleděli na sebe. Ona usmívala se v slzách a on úžeji vinul ji k sobě a líbal ty rosné krůpěje vytryskující z pod víček její sivých velkých očí, jež zářily mu vstříc opět tak jasně a vábně, že v jejich modru domníval se spatřovati blankyt celých, celičkých nebes — —

Jeť jisto, že jako v dálné poušti poutníkům zmírajícím žízní zjeví se a kyne spásu klamná oasa, tak také nešťastníkům úpícím ve spárech nemoci neb bídy, ba ještě na samém kraji hrobu zasvitne mnohdy okamžik plný vzrušujícího blaha a štěstí. Och, jak se ho drží každý, toho prchavého paprsku! A když zhasíná, co tu nářku a zoufání! . . .

IV.

Pan rada Ebersdorf když přesazen byl do hlavního města k vysokému guberniu, ubytoval se ve vlastním domě v —ecké ulici, jejž zdědil po zemřelé choti své.

Jeho přesídlení bylo pro obyvatele celé ulice i nejbližšího okolí zvláštní událostí, o níž mluvilo se po celých několik týdnů. A nebylo divu. Což tu objevilo se zedníků, stukatérů, malířů, natěračů, truhlářů a jiných ještě rozličných řemeslníků, kteří rozptýlili se po celém zpustlém již stavení a šukali dlouhý čas sem a tam přetvořujíce je na vkusný příbytek panský! To bylo zde věcí neobyčejnou, nevídanou. Mluvilo se nejen o všem, co právě se provádělo, ale také a hlavně o něm, jehož nenazývali jinak než podivínem, marnotratníkem neb dokonce i bláznem, a nemohli dočkati se chvíle, až spatří jej tváří v tvář.

Konečně vše bylo hotovo, dům v řadě ostatních vyjímal se jako družička v řadě otrhánků, a pan rada přijel Nebyl zde od třinácti roků, totiž od doby, kdy pojmuv za choť paní Hellerovou ihned s ní přestěhoval se do sídelního města, kdež k službě byl přikázán. Ač vdovec a bez dítek — zemřelať mu choť po dvouletém bezdětném manželství — ponechal si celé první patro. Konečně vídali jej tedy každého dne pravidelně přicházet a odcházet a zvyknuvše již jeho nádhernému domu obdivovali se opět jemu.

Pan rada byl muž v nejlepších letech, hubený, téměř vychrtlý, při tom ale vysokého vzrůstu, takže vykročiv někde dlouhatánským krokem svým, s hlavou směle vztyčenou, všude nápadně nade všecky vynikal. Tvář míval vždy pečlivě oholenou, vlas černý, krátce přistřižený, a jinak nechodil než v černém šatě, tak že na první pohled podobal se knězi. Výraz obličeje poněkud zašloutlého byl klidný, oko hnědé, bystré a pronikavé.

Dle všeho zařízení a jednání, dle pravidelnosti, s jakou povždy objevoval se a vystupoval, vždycky stejný od hlavy až k patě, v kroku, v mluvě i pohledu — dalo by se soudit, že jest muž nebojácný, určité povahy a pevných zásad, který kráčí vždycky svou zvláštní cestou za cílem, jejž si jednou byl vytknul.

V skutečnosti ale nebyl pevným, nýbrž jen tak upnutým a vypočítavým, ani klidným, nýbrž pouze opatrným, ani mírným, nýbrž zlomyslným, ani mužem zásad, ale potměšilcem. Nádheru řídil si jenom proto, aby i v tom nad ostatní vynikal, nebyl marnotratníkem, byl spíše lakomcem.

Ve vysokých kruzích úřednických jméno jeho značilo mnoho, měl pověst nejlepší. Kladli jej nižším za vzor, a z těchto mnozí se mu obdivovali, mnozí se ho báli, však těch, kteří jím opovrhovali, bylo nejvíce. Co úředník byl vždycky stejný. Hned od počátku, kdy vstoupil do veřejné služby, byl pilný, vytrvalý, neoblomný, dbalý každého puntíčku, každého zákona, nepřístupný se strany nižších a všeho obecenstva; za to však nanejvýš uctivý a podajný oproti svým představeným. Proto brzy získával si přízeň těchto a rychle postupoval výše a výše, neohlížeje se ani dost málo, co na druhé straně mu jí ubývá.

Byrokratem byl od kosti, heslem jeho bylo vyniknout za každou cenu a pobízen nesmírnou neukojitelnou ctižádostí odhodlával se lehce ku každému kroku a volil každý prostředek, od něhož mohl slibovati si zdárný výsledek. Tak domohl se až hodnosti gubernialního rady, ale ještě to nebylo mu dosti; toužil ještě výše a prahnul po vyznamenání.

Podle toho vyvíjela se také celá činnost jeho. Pocítoval ji skutečně i magistrát co výkonný úřad jemu podřízený i každý poplatník. Nebylo pamětníka tak přísného vymáhání daní, tolika exekucí a dražeb zabaveného jmění, co hromadilo se jich za jeho vlády. On všecku moc strhnul na sebe a pak jen v nejnutnějších případech povoloval lhůty k splácení, neodpouštěl, kde naprosto nemusil, a nečekal nikdy déle, než pokud dovolovalo přísné znění zákona. On neznal slova milost, neviděl slzí a neslyšel nářku těch, kteří přišli, aby jej uprosili, on nedbal o jejich lásku, poněvadž nebyla mu zárukou toho, po čem jedině toužil a k čemu pracoval všemi silami svými skrytě i zjevně, totiž povýšení a vyznamenání. To bylo jediným jeho cílem a aby k němu co nejdříve se dostal a ho vydobyl, počínal si jako generál ženoucí útokem na vzdorující pevnost tak vytrvale a tak dlouho, dokud nenaplnily se všecky zákopy a příkopy kolem ní těly raněných a padlých až do té výše, aby jemu byly mostem pohodlně k samému cíli vedoucím. Kolik jich padlo a kdo byl mezi nimi, po tom se neohlížel; nemělť citu a neznal útrpnosti.

V životě soukromém nemohl ovšem býti jiným, jinak nebyl by se dodělal jmění a domu. Avšak přece když někdy za dlouhého večera rozptýlil se v myšlénkách v samotářské své domácnosti, dostavily se chvíle, že mimoděk se zachvěl, otřásl sám před sebou.

Jakoby ozvěnou zalehal mu náhle v uši nářek, jejž v úřadě zcela chladně přeslechnul, anebo kmitla se mu ztrápená, zaslzená líc s okem tak žalujícím a vyčítavým, že přece nebyl silným dost, aby zjevení tomu ještě jednou klidně pohleděti mohl v tvář. A duší slehla mu vzpomínka na chudičkou prostou matičku, jež dávno již věčný dřímala sen, jak vypravujíc jej na školy do města chudého, nesmělého a bojácného našeptává mu modlitbu, aby dobrý Bůh uvedl jej mezi lidi milosrdné a dobročinné, kteří by ustrnuli se nad ním, nemajetným sirotkem. A pak objevili se lidé, kteří vzdor nemajetnosti a prostotě s ním soucitně o chudé sousto se dělili, a jiní a jiní, kteří jej hocha hloupého a neobratného v chatrných, nevzhledných šatičkách neodstrčili, ale upřímně pobízeli: jen vezmi, neostýchej se, však to všecko zase našim dětem někdy můžeš oplatiti. A ti všickni stavěli se mu před oči tázajíce se: jakže splácíš svůj dluh? a dotírajíce vyčítavě: kde jest člověk jen jediný, kterého ty bys byl takto miloval? —

V takových děsných pro něho chvílích objevil se opět v novém světle. Rázný, obávaný, vzorný a hrdý pan rada krotnul a měknul a počínal se báti sama sebe, svého svědomí. A nenalézaje opory ani záštity v nitru svém, jež bylo prázdno dobrých skutků a nemoha tedy síly nabyti ve vědomí vykonaného dobra, vyhledával pomoci tam, kam již odkazovala jej matka jeho: u Boha, ale nehledal jí upřímně, hledal ji jako slaboch. Stávalo se mnohdy, že pokleknul a nutil se k modlitbě; ústa chvěla se odříkáváním nezapomenutého ještě docela Otčenáše, ale nitro zůstalo chladné a mrtvé.

Nebylo již citu v jeho srdci, ani lásky ani víry, a proto musila odříkávaná slova vyzníti hluše a nemohla poskytnouti úlevy.

Vstal opět neuspokojen a roztržit, pohlížeje na vlastní své já, kteréž stavělo se před něj, jako na člověka cizího, ošklivého a zlého.

Ovšem brzy zas bylo jinak. Konati svou povinnost není hříchem — naseptávala mu nezkrotitelná jeho ctižádost, a tento tak známý a milý jemu hlas přehlušil snadno všecky ostatní a zaplašil brzičko nemilé vidiny a přízraky. Pan rada opět přestal býti člověkem a byl pouze a jedině panem radou . . .

V.

Ne dobře daří se květince v mrazivém chladu, ne dobře lásce v bídě a nouzi. Kde hlodá stesk a tíži starost, tam nemá místa spokojenost. U Šimonů nebylo jináče. Zakmitnul sice při nedávném dohodnutí se a sblížení jasný paprsek sluneční těžkou a dusnou atmosférou stesků tísnících tak dlouho každý jejich dech, zakmitnul, zazářil, ale již již hasnul opět, až za krátko zmizel docela. A zase bylo těžko a dusno v jich chudičké domácnosti.

Nejhůře pak dolébalo na Šimona. Týrán výčitkami svědomí, kteréž jej jmenovalo původcem vší té bídy, sklíčen nemocí, kteráž šířila se téměř každým dnem ničíc znenáhla, ale neústupně poslední zbytky jeho zdraví, a trápen pohledem na zhladovělé dítky, ustaranou manželku a pustnoucí domácnost, převaloval se na lůžku dnem i nocí bez žádoucího spánku, v stálém nepokoji a rozčilení a v bolestech, k jichž snesení již již nedostávalo se mu potřebných sil.

Zatoužil po smrti. A myšlénka ta zakotvivši jednou v chorobném mozku nespustila se ho více. Jedině ve smrti spatřoval vykoupení. Odpadly by výdeje za léky a lékařům — přemítal — i za celou výživu moji, kterýž jsem tu jenom za obtíž sobě i rodině; nad sirotky pak každý spíše by se ustrnul. Přijde Felkes, který jen jednou ještě dal se uprosit, že mi lhůtu ku splacení dluhu prodloužil, a s ním Ebersdorf, kterýž vůbec uprositi se nedá, a zabaví, doberou a odnesou poslední věci, kteréž ještě máme; nám pak nezbude než jíti žebrotou. Bylo by tedy lépe zachránit rodině ještě to málo, které tu jest, neboť té hrabivost a zloba lidská přece nemůže odejmout všecko. A já zde nebudu, ty všecky strasti ani snášet, ba ani vidět nemusím, já budu míti pokoj na věky, na věky — —

Doblouzniv až k tomuto bodu cítil polehčení. Horečná obrazotvornost jeho ten věčný, nikým nezastrašitelný klid hrobu osamělého v zemi mrtvé vylíčila mu co jediný východ, jedinou spásu barvami tak živými a vábnými, že touha domoci se téhož zabrala všecky jeho myšlénky na dobro a na vždy. Když pak za nedlouho nastávajícím létem slunce rozesmálo se nad blátivým městem a špinavými jeho ulicemi, Šimona nesmyslná, šílená touha jeho sehnala s lože, a dodavši mu síly v sešlosti jeho skutečně nadobyčejné a odvahy, jakéž je schopno pouze zoufalství, vypudila ho kdysi v okamžiku, kdy nikým střežen nebyl, z domu.

Šimon zmizel . . .

Nebohá manželka div že nezšílila. Plačíc vyptávala se a slídila ve všech sousedních domech i ulicích, pátraly i úřady, jimž věc oznámila, ale bez výsledku. Byla to krutá rána pro nešťastnou paní Helenu! Nelze spočíst, kolik smutných dnů a kolik dlouhých nekonečných nocí proplakala nemohouc domysliti se příčiny jeho odchodu. A opuštěné dítky bědovaly s ní. Nelze vypsat, kolik různých domněnek proletělo jí rozpálenou hlavou, kolikrát v duchu prošla výjevy všech posledních dnů a vážila a srovnávala všecka slova, která kdy pronesl, aby dopídila se jenom jednoho určitého bodu, z něhož vyvoditi by se dala nějaká souvislost toho, co obmýšlel s tím, co učinil. Nelze uhádnouti, kolikrát vyskočila jako u vytržení domnívajíc se, že slyší jeho hlas, kolikrát zachvěla se uslyševši kroky přede dveřmi v naději, že nesou jí zprávu o jeho nalezení a návratu, a kolikrát strachem, že přinášejí jí zvěst o jeho smrti.

Stav ten nemohl zůstati bez smutných následků. Paní Helena změnila se téměř k nepoznání. Oko její v slzách neustále tonoucí opuchlo a zčervenalo, líc vadla a vráskovatěla, celé tělo scházelo a hubenělo. Nedávno ještě tak statná nyní sotva že se vlékla, nedávno usměvavá a kvetoucí nyní cesty své kropila slzami . . .

Seděla u okna; dvě děti její u stolu čmáraly školní úlohy, nejmladší pak skrývalo hlavinku na jejím klíně, a ona hladíc bledé vlásky jeho pohroužila se v těžké dumy. Sotva že zpozorovala, když do dveří opatrným liščím krokem svým vsunul se starý Felkes.

Zbledla nápadně, když pohlédla v tu potměšilou tvář, zarostlou špinavým zcuchaným vousem, jenž byl zároveň rezavý, bílý i hnědý, a v to oko, které usmívalo se i bodalo v každém pohledu. Nejsouc mocna slova pokynula mlčky rukou, aby se posadil. On posadiv se proti ní zadíval se do ní, jakoby pátral, je-li to ona čili ne. Její bledost, zamlklost a ona klidná vznešenost, kterouž obestírá člověka přestálé jakés velké utrpení, jej zarazily. Nepoznával jí.

„Pan Šimon?“ otázal se jaksi nesměle.

V tom dříve ještě než zmohla se na odpověď, rozlétly se dvéře a hřmotně vešel — Zima.

„Pan Šimon?“ tázal se také, úsečně a ani nepozdraviv na Felkesa ani nepohlédnuv.

„Pan Šimon,“ odvětila ona oběma zároveň, aniž by byla povstala aneb jen hlavu pozvedla, „zmizel —“

„Utekl —“ vybuchnul Zima, „a kdy?“

„Před týdnem.“

„A kam?“

„Nevím —“

„Hlouposti —“ vyrazil opět zhurta. „Utekl neutekl, všecko jedno, já už jinak nemohu, záležitost naše tímto způsobem nikdy by nedošla vyřizení! Tedy zkrátka a dobře — zitra přijdeme a zabavíme váš majetek!“

„S pánem Bohem —“ řekla tiše. „jen zabavte, prodejte a zaplaťte si z výtěžku ty daně —“

„Konečně se tedy přece nezpouzite?“

„Už nesmím míti hrdosti ani studu. Oplakala jsem již ztrátu muže: co ještě ztratit mohu, také oželím. Přijďte jen a vezměte si všecko, všecinko,“ dodala hlasem chvějícím, „i ty děti zde vezměte si! Proč nechávali byste mi něco? Vždyť já nechci již míti a nepotřebuji míti ničeho; jen když vy budete míti v pokladnici těch několik krejcarů, co stržíte za nábytek nebohé žebračky — bude dobře na světě — —“

Proud slzí vyhrknul jí náhle z očí a přerušil slova její, kteráž jímala svou prostotou a mrazila trpkostí, jež z nich tak bolestně vyznívala. Obě děvčátka ustrašená tímto výstupem vrhla se k plačící matce objímajíce kolena její; co zatím starší klučina se vzdorovitou tváří postavil se jí po bok a zrakem planoucím měřil si Zimu, jakoby brániti chtěl matku do posledního vzdechu svého.

„Je dobře,“ vyhrkl popuzený Zima, „zítra si to dopovíme!“ A prásknuv dveřmi odešel.

Zavládlo ticho. Matka obklopena dítkami svými, stojící strnule na témž místě bez slova a hnutí vyjímala se v šeru hasnoucího dne jako malebné sousoší nad rovem u zdi hřbitovní. Stála jako přimrazená, jen zrak svůj upírajíc na Felkesa, od něhož očekávala ránu druhou, smrtící.

Tu konečně starý lichvář, který po celý čas od příchodu Zimova jediného slova nepromluvil, také zvedl se ze židle a předstoupiv až k ní, hlasem povýšeným, pohnutým a s důrazem u něho nezvyklým řekl: „Pan Šimon zmizel, paní Šimonová není Felkesovi ničeho dlužna —“

A vytáhnuv ze záňadří úpsání svého požadavku, roztrhl je pomalu na čtyry kusy a položil na stůl. Na to uklonil se lehce, a nepromluviv více ani slova, odcházel tiše, jako byl přišel. —

Paní Helena hleděla za ním jako u vytržení; tak velice ji jednání jeho překvapilo. Pak zpamatovavši se prohlédla jaksi nedůvěřivě roztržené papíry a poznavši pravý úpis i podpis Šimonův na něm, zraky své plné vděčnosti a díků obrátila k nebesům. Jaké to ulehčení pro ni v těchto poměrech! Nešlo jí to ani z hlavy. Postava Felkesova vznášela se před ní pak i ve spaní; stále viděla, jak přišel, jak seděl tam a jak vstal konečně a tu jakoby znovu cítila to bodnutí, když ústa otevřel, aby ji, jakž obávala se, zasadil ránu poslední. A on zatím — cože řekl? Znovu a znovu zněla jí ta neočekávaná slova v uších: Pan Šimon zmizel, paní Šimonová není Felkesovi ničeho dlužna —

A bleskem proletla jí nová spasná myšlénka hlavou. „Och sám Bůh,“ pravila polohlasem sama k sobě, „ta slova Felkesovi do úst vložil a mně na paměť nyní přivádí! Ano, jen přijďte zítra — přijďte!“

A když ráno skutečně Zima s odhadcem se dostavil, zastoupila jim paní Helena hned u dveří cestu a řekla odhodlaně a pevně: „Pan Šimon zmizel, paní Šimonová není úřadu ničeho dlužna!“

Oba pohlédli na ni udiveně, tázavě. a opět vzájemně na sebe. Byliť v nejistotě a nerozhodnutí, co činit. Po krátkém přemyšlení řekl pak odhadce: „Podejme o tom zprávu, ať si úřad rozhodne —“

A jak přišli, opět odešli.

Tři dny na to vyskytla se v místním německém listě úředním vyhláška obsahu následujícího:

Předvolání pana Františka Šimona.

Magistrát podepsaného města vyzývá tímto hračkáře pana Františka Šimona, kterýž nepovědomo kam z našeho města se vzdálil, aniž by byl dlužnou daň z výdělku a z příjmu za poslední tři potahmo dva roky pod čís. řad. 1387—3 předepsanou zaplatil, aby se během tří měsíců navrátil a nedoplatek těchto daní zapravil, jinak by se proti němu dle stávajících předpisů zakročiti musilo. —

Následovalo jméno města a datum.

Když toto paní Heleně do rukou se dostalo, řekla slzíc: „Oplatiž to Bůh starému Felkesovi, tři měsíce budu mít pokoj —“

(Dokončení.)

Zůstatky starých našich zpěvů, písní.

Napsal *František Dvorský.*

(Pokračování.)

Že básně R. Kr. nejsou z jedné doby, pozná zajisté každý znalec: že se nám všechny v původní své formě nezachovaly, není také s žádným podivením, poněvadž jak písně národní tak i zpěvy, kteréž od pokolení do pokolení se přenášejí, přeměňují nejen formu, slova, rozmnožují se novými názvy, jakož viděti na podaných námi dokladech: „Svítání“ a j., ano interpolují se názory pozdějšími, jakýchž v době vzniku písně, zpěvu nestávalo; při tom však zachovávají jako zkamenělé tvary některá slova, mluvnické formy, kterýchž vyložiti si nedovedeme. Známo, že každý jazyk zponenáhla se přeměňuje, rozvinuje, že má své dialektické zvláštnosti, kteréž s ustanovenou, uznanou písemní řečí se nesrovnávají, a že zvláště básnictví národní neváže se tuhými řemeny gramatiky, jest také všeobecně známo. Jestliže ta ona forma, rčení slova, kteréž po několik století v písni, zpěvu, v ústech lidu se zachovalo a s gramatikou naší se nesrovnává, jestliže odchylky, zvláštnosti mluvnické v R. Kr. nejsou konformní s jinými písemními památkami v 13. nebo 14. století povstalými: nejsou proto falsa, ale mohou býti tvary, kteréž se přes dvě, tři století udržely vedle již nových až na dobu, kdy jich více užíváno nebylo. Kdo může říci, jak uzpůsobeny byly gramatické formy českého jazyka na př. v 8. nebo 9. století, když žádných písemních památek nemáme a také zajisté žádných pravidel nebylo. Ještě Hus praví, že i za jeho doby každý jinače píše. Jsou toho doklady, že do 16. i do 17. století zachovaly se prastaré zvláštnosti jazykové. A když i seriosním badáním ze zbytků dosavade známých památek písemních se ukáže, že mluvnické i pravopisné odchylky v R. Kr. jsou chybou, což na tom? jest proto falsum? Jestiť s dostatek známo, že opisovatelé rukopisů proti všem ustáleným pravidlům vedle své zastaralé manyry nesystematicky měnili gramatické, pravopisné tvary slov, i celé věty přeměňovali, tak že nesčetné množství chyb i velice častá porušeni textu shledávají se v přepisech, ano někdy až k nepoznání různí se opisy od originalu. Již Cicero žaloval na velice chybné opisy (Ep. ad O. Fratrem lib. III.). Když v 15. a 16. století štěpovaný klasicismus vyžadoval vydání tiskem klasiků latinských, řeckých, měli učencové s opravami nesčíslných chyb i porušených míst v textu práci nemalou.

Vedle odchylek mluvnických R. Kr. i R. Z. od ostatních dosavade nám zachovaných písemních památek z 13. a 14. století jeví se i jazyk našich zpěvů, písní národních přirozeným způsobem býti jiného ducha nežli podle západnických vzorů básněná Alexandreida, sv. Kateřina a i znamenitý Štítný, Chelčický atd.*) Nechceme opakovati, co několikráte již bylo v příčině té povědíno a nejnověji Drem. J. Grégrem šťastně odmítnuto, podáme však konkretní příklad. Až dosavade znali jsme tak zvanou „zlatou dobu“ literatury české z doby Rudofovy jen z latinisovaných, dlouhovětých spisů velikého vlastence M. Daniele Ad. z Veleslavína, Karla z Žerotína a jich následovníků i proslavený J. Amos Komenský psal takovým způsobem: přečtěmež si však některé listy ženskou rukou psané z téže doby, jaký vidíme veliký rozdíl mezi „normalním“ spisovným jazykem a v národním duchu psanými listy žen českých. Jsou proto takové ženskou rukou psané listy falsa? Jinak se psalo úředně, „normalně“, jinače se mluvilo i psalo v privatním životě.

Odpůrcové vzáctných našich literarních památek praví, že „historie literarní a kulturní (sic!) nemá pro R. Kr. a R. Z. nijakého svědectví příznivého, že nemůže ukázati nijaké jejich stopy v době staré, že nezná místa v literarních zjevech českého středověku, kde by je vřadila a ať je klade kamkoli, všude jsou prý erratickými balvany“. Podanými již doklady takový nevysvětlitelný omyl vyvrácen, povědíno, že R. Kr. i Z. ethicky úplně shodují se s historií i životem národa. však přes to všechno podáme doklad jako svědectví per analogiam. Historie literarní zaznamenala velmi svědomitě všechny slabikáře, latinsko-české mluvnice, něco prázdných rýmů, kostelních zpěvů, kusy česko-latinských slovníků, dvě, tři kroniky, modlitební knihy a jiné „spisy“, kteréž za některý čas po bitvě Bělohorské na poli písemnictví českého se objevily. Ať převracíme listy dějin literatury sebe bedlivěji, shledáme, že nadějná štěpnice písemnictví v Čechách úplně zpustla, že nemáme ničeho, čím by srdce se rozehřáti, mysl povznésti mohla. (Veliký genius český, Amos Komenský, bloudil tehdy již jako vyhnanec po cizích krajinách a musil psáti, aby mu cizí národové rozuměli, jazykem latinským.) A po dvou stech a několika letech nalezli jsme po podlaze rozházené, pošlapané listy české šlechtičny Zuzany Černínové, kteréž ethikou, národním duchem, elegancí vynikají a v té nade všechno pomyšlení surové době září neumírajícím světlem lásky mateřské i vlastenecké. Kam podle hypothese odpůrců R. Kr. vřadíme takové vzáctné, nevadnoucí květy českého ducha, když v literarní historii žádných podobných zjevů neznáme? Jsou proto dopisy Zuzany Černínové falsa?

Však dále: Miklosič napsal r. 1860 v rozpravě německé „o tvoření jmen osobních“: Unter den durch *r* vermittelten Ableitungen ist *Lubor* zu streichen; unter *boj* ist *Záboj*, unter *ljud* ist *Ludiše* als nicht hinlänglich verbürgt zu tilgen.“ A „naši“ vědatoři, ačkoliv Palacký a Jos. Jireček taková Miklosičem podezřívaná slova obhájili, ihned v novém zbůhdarma vyvolaném sporu napsali: že při slovu Záboj „mohl míti falsator na mysli „Všeboje“, vyskytujícího se v časopise Prvotinách vydávaném od Hromádky. Však jako mylnou ukázala se hypothesa, že R. Kr. i Z. nemůže pocházeti ze staré doby, poněvadž prý žádných podobných zjevů literarních nám dochováno nebylo, takž také pochybili „naši“ páni vědci a Miklosič i se slovem *Záboj*. Nám podařilo se vypátrati z úředních listin, že takového jména osobního skutečně se užívalo. V královském českém archivu zemském v oddělení „Teresianský katastr“ sub „Boleslavský kraj“ číslo 61 nalezá se v popisu panství Hrubo-Skalského při vsi Radvanovice č. 5 pojmenování „*Pod Zábojem*“. Slovo takové jest čistě, stejným inkoustem i písmem jako ostatní jiná pojmenování vypsáno a poněvadž listina ta roku 1713 zhotovená měla a dosavade má platnost úřední, nemožno mysliti na nějakou mystifikaci. Uvážíme-li pak ostatní místní názvy téže dědiny, jako „na zbraní. pod zbraní, nad zbraní. v božišti, Želejov, na hrádku, na malých hrobkách, na velkých hrobkách, na skále“, vidíme, že krajina ta bohatá starobylými i pohanskými ještě názvy byla zajisté dějištěm události, o kterýchž historie neví ničehož. Porovnáme-li pak pojmenování „pod Zábojem“ s ostatními, souditi můžeme, že takový název týče se jména osobního, poněvadž podobného starého mimo čistě místní názvy tam nenacházíme.*)

Ještě slovo o Záboji. Odpůrce nemůže si vysvětliti, že bouřící řeka, přes niž ženou se voje přátelské za nepřátelskými. uchvátí množství cizích, přenese ale své známé na druhý břeh. Taková událost není pranic „podivná a záhadná“ v starobylé básni a ani moderní básník nemusil by k tomu svolávati bohy a náhody, poněvadž jest episodka taková ať prostě konstatovaná nebo široce vypravovaná v básni věcí přirozenou; abychom však staré analogon ukázali, připomínáme, že v knize „Wendische Sagen von Weckenstedt“ na str. 186 topí vodník v Lužici jen německé děti, slovanské však nechává na pokoji.*)

---

*) Shoduje se ale duchem jazyka s listy na př. Perchty z Rožmberka z polovice 15. století.

*) Pojmenování „Pod Zábojem“, i ostatní názvy: v božišti, zbraň, na malých a velkých hrobkách a zvláštní jediné jméno „na skále“ v skalnaté krajině oprávňuje nás vysloviti domněnku, že snad v této „vlasti“, krajině, kdež déle než jinde vzdorováno křesťanství i návalu cizáctví, odehrála se episoda opěvaná v „Záboji a Slavoji“. Nemohli jsme se vyptati dosud na místě samém, zdali pojmenování „Pod Zábojem“ u starých lidí tamější krajiny dosud jest v paměti čili již v zapomenutí přišlo; tolik však víme, že v téže krajině nedaleko jsou „německé doly“ nebo „německý důl“, o nichž dosavade se vypráví, že tam Čechové Němce bili; též při dvoře Skalském jest v úředních starých listinách pojmenování pole „nad lomy“, o kterémž již Svoboda se zmiňuje, a ač Nebeský takovou poznámku odbývá, že jest lomů mnoho, přece zasluhuje jako typický jediný název (poněvadž v té krajině skalnaté jest skutečně lomů mnoho) vedle tradice o „německých dolech“ a vsi Hnanice tamže, v příčině události v R. Kr. (Beneš Heřmanov) opěvané povšimnutí. K tomu ještě přidáváme, že v listinách připomínaný „Benessius Herrmani filius“ seděl na Kosti a v Sobotce (residens in Kost et Sobotka), odtudž také až dosavade jmenuje se předměstí v Sobotce na vyvýšině rozložené, kdež někdy tvrz stála, Benešov.

A konečně doklad o vítězství Jaroslava ze Šternberka nad Tatary u Olomouce. *Nechceme* rozbírati pochybnosti, výtky odpůrců R. Kr., kteříž (užívajíce hesla „non jurare in verba magistri“ když se týče Palackého, Šafaříka nebo jiných našich autorit, shledávají prameny po celém světě, kteréž o události R. Kr. mlčí) by rádi, abychom oželeli nejen básně „o velikých bojech křesťan s Tatary“, ale i vyškrtli vítěze českého Jaroslava ze Šternberka z knihy slavných našich dějin.

(Dokončení.)

---

*) Ve zvláštní knize té čteme i jiné vzácné pověsti, na příklad že spravedlnost jest jen v Praze, že jednou přijde čas, kdy nebude Němců.

Sněhové páperky.

Báseň *H. W. Longfellowa.*

Ze vzduchu ňader, z mrakavy,
s řas jeho oblačného roucha střesen,
přes hnědé, pusté doubravy,
přes opuštěná pole nesen
zvolna a zlehka, tich
se snáší sníh.

Jak naše dumy mrákotné
se náhle v božský výraz vtělí,
jak srdce v tísni trampotné
se zradí lící na úběli,
teskníci nebe kol
svůj jeví bol.

To báseň vzduchu zvolna v kraj
tichými sylabami povídána,
to jeho zoufalosti taj,
jež dlouho v mračných prsou nastřádána
a šeptem padá dnes
na luh i les

Přel. *J. V. Sládek.*

Skály.

Několik výjevů z dějin samoty. Od *Al. Jiráska.*

(Pokračování.)

Za ten čas i pak měl aspoň pokoj od jiného nemilého hosta, který velice rád se tu zastavoval, kdykoliv jel kolem a třeba to bylo na míli, na dvě. Jezovita Machovius, horlivý missionář, zajížděl ob čas na Skály jako někdy k paní Beatě. Voborský, jak se řádně vykázal, byl sice katolík, ale chytrý kněz mu valně nevěřil a zkoumal ho sám i dal ho také pozorovati. Za ten čas, co byl doktor raněn, byl tu dvakráte a pokaždé se mu Voborský vymkl, moha se řádně vymluviti.

„Již za to mně ta rána stála,“ pravil Evě s trpkým úsměvem, an maje hlavu bílou rouchou zavázánu, hleděl oknem za jezovitou ze dvora vyjíždějícím. —

Za nedlouho potom, když se úplně pozdravil, uslyšel novinu, jež ho nemálo překvapila a potěšila. Bylo na jaře, jednou za soumraku, kdy seděl s Evou v bibliotéce někdy pana Křineckého. Hovořil nejvíce sám. Eva sedíc vedle něho, málo mluvila. Ba zdálo se mu, že ho ani dost neposlouchá, že je nějak roztržita. Přibledlé její líčko, jak je v posledním zásvitu pozoroval, bylo nějak zamyšleno — Chtěl pak rozsvítiti, ale ona ho zdržela, že ta černá hodinka je tak příjemnější. Chtěla ještě něco říci, ale zamlčela se. Pak vstala, za okamžik stála, jakoby váhajíc, až pak rychle k milému muži přistoupivši, prudce ho objala a skrývajíc líce na jeho prsou, vyznala se mu ze svého sladkého tajemství. — —

To bylo čtvrtého roku jejich manželství, kdy se již Voborský vzdával naděje. A nyní té noviny! Změnila mnoho v jejich domácnosti a způsobivši veliké hnutí mysli doktorovy, zaměstnávala ji pak na pořád.

Nejednou nepozorován zahleděl se na Evinu útlou, štíhlou postavu, starost se mu začasté vkrádala do srdce. Ó jak láskyplně hleděl do tmavých, hlubokých její očí, jak hladíval jí vlasy a líbával přibledlé a nyní také pohublé líčko! —

Jak by tu bylo krásně, jak by tu mohli býti šťastni! Ale venku burácela bouře. Do skalního zákoutí přicházely zprávy, jež všechen kraj naplňovaly strachem. Jen Voborský mlčel, nedávaje na jevo žádných obav. Ba tvář jeho nejen klidnou zůstávala, ano uspokojení se na ní zračilo, když vypravovali, jak Švéd vítězně postupuje, jak opanoval severní Německo a všecky knížata na sebe strhl i saského kurfirsta, jak generala Tillyho v Saské zemi krvavě na hlavu porazil a jak postupuje dále na poledne do Němec.

V soukromí, když toliko s Evou o těchto událostech rozmlouval, netajil se, co všechno očekává od vítězného postupování vojsk švédských.

„My sami v sobě mdlí jsme a slabí. Poznal jsem to očitě poslední čas. S cizí pomocí mohli bychom se zase pozvednouti. Našinci jsou ve švédském vojsku —“

Eva však nemohla se sprostiti obav. I Voborský sám, když seděl o samotě v bibliotéce, nebo polem se bral, časem se vážně zamyslil o tom, jak bude s Evou a s děťátkem v tento nepokojný, nejistý čas — Jak rád by také vyšel si ze Skal do kraje, aby sám se přesvědčil, aby přehlédl, jak je! — Ale starost o Evu ho tu držela jako okovy. Až se mu svědomí někdy ozvalo, že je tak netečný, že jen o svou rodinu se stará a o nic jiného, ačkoliv přisahal tam vůči mrtvému příteli —

Nejpalčivěji však pocítil touhu opustiti na čas Skály pozdě na podzim toho roku 1631.

Bylo v listopadu, pozdě na noc. Už spal a všechna Skalská samota, když přišel Chodek ho burcovat a oznámit, že venku někdo buší na vrata a že chce s pánem mluviti, že má něco nutného a důležitého. Voborský na rychlo se ustrojiv, sám vyšel ven.

Byla sychravá, tmavá noc. Ze skal a z lesa ozýval se hukot větru. Divoce v něm plápolalo světlo svítilny, již nesl Chodek. Voborský hale se ve plášť, volal, kdo přišel.

Ze tmy ozvalo se větrem:

„Já — Adam Trubač — Znáte mne, pane!“

Voborský si nemohl hned vzpomenouti.

„Dal jsem vám hůl, na níž bylo vyryto: Žádný není tak mocný, aby mému svědomí rozkazovati mohl —“

Voborský poručil chvatně na ta slova, aby ihned mu bylo otevřeno, a když se tak stalo, vítal upřímně starého Boleslavského exulanta, jenž před pěti lety tu u něho nocoval a jejž potom až na samé hranice vyprovodil.

Statečný ten muž byl velice potěšen, že tu doktora zastal.

„Myslil jsem, že vás ta obecná bouřka také odtud zahnala — Odpusťte, že tak pozdě a v takový čas přicházím. Ale za to vám nesu novinu — veselou novinu —“

„Aj jakou — A jak jste z exilia —“

„To je právě to — Vzácný pane, já jsem laštovka, která na podzim jaro ohlašuje. Kurfirst saský opanoval Prahu.“

Voborský nechtěl věřiti, ale když Trubač mu pravdu zajistil, neopanoval se a zajásal. A pak už vedl doktor hosta do bytu, do své světnice, kdež dal v krbu oheň rozdělati, aby se exulant zkřehlý cestou sychravou nocí ohřál, a jídla přinésti. Skoro až do samého rána s ním seděl, naslouchaje jeho vypravování o postupu švédského vojska, i jejich spojenců, o tom, jak Praha od Sasů opanována, jak tam nyní všecko vzhůru, jak už s vojskem přišlo mnoho exulantů, a jak se jich valný proud hrne za ním do vlasti.

„Jsem jistě jeden z nejprvnějších. Mohl jsem domů kratší cestou, ale zašel jsem si, abych vás, vzácný pane, a pana Křineckého uviděl a zvláště vám se poděkoval, že jste mně život zachránil —“

A hned starý soused litoval nebožtika pana Albrechta, že se této doby nedočkal.

„Ale aspoň jeho paní manželka“ — dodával — „Toť ona v cizině nezůstane —“

Voborský pak, když host ulehl, nemohl usnouti. Pořád měl na mysli neočekávanou novinu. Radoval se velmi a v první chvíli již na to vzpomínal, jak nyní bude, jak se navrátí starý pořádek — Jedna z nejprvnějších myšlének v tu pozdní chvíli byla, aby pospíšil do Prahy, aby sňal tam s potupného místa otcovu hlavu, aby ji počestně pohřbil. —

Táhlo ho tam mocí, nejraději byl by hned vsedl na koně a zamířil ku Praze, aby se přesvědčil, jak tam je, aby pomohl, kde by ho třeba bylo. —

Ale tu se mu kmitla Eva na mysli. Bezděky otevřel tiše dvéře ložnice a stoje na prahu, pozoroval ženinu bledou tvář, ozářenou matným světlem denního svítání — Odcházel pak odtud, pozměniv své předsevzetí, že nevyjede ihned, nýbrž že ještě nějaký den vyčká, až by přišly zprávy určitější. —

Přišly záhy a potvrdily vše, co vypravoval Adam Trubač, jenž byl do svého rodného města ze Skal odešel. Ba více ještě zvěstovaly: že kancléř někdy Fridricha krále Václav z Roupova i Mates z Thurna, nyní švédský generallieutenant a mnozí jiní páni a jiní exulanti se vrátili, že jezovité jsou z Prahy vypověděni, že přes osmdesát kněží bratrských a evangelických sešlo se k synodě v kolleji Karlově, že hlavy sťatých s mostecké věže byly sňaty a s velikou poctivostí pohřbeny —

A on tu poctu hlavě otce svého nemohl prokázati, jak si byl palčivě přál. Sklánělť se starostně nad svou manželkou těžce nemocnou, střeže každé její hnutí, probdívaje dlouhé, zimní noci u jejího lože, opatřuje při tom malého broučka vedle na kolébce v plenkách odpočívajícího, statného, čiperného, že se na něj srdce smálo.

V takových úzkostech a starostech míjela zvolna zima. Venku všecken kraj zapadl do sněhu, vichřice z lesa a skal vyrážejíc honila mračna sněhu kolem Skalské samoty. O vánocích bylo nejhůře. Strhla se taková vánice, že oknem nebylo nic viděti, ani nejbližší stromy. Ale Voborský pohledl vesele ven, upíraje zrak plný vděčnosti k nebesům. Nabylť v tu chvíli přesvědčení, že Eva přestála nebezpečenství, že bude zachována, třeba že úplné pozdravení tak hned nenastane — Radostněji se nahnul ku kolébce, a pozvednuv statného kloučka, černých, krásných očí, ukázal jej mladé matce. Byla vyhublá, a bledá jako květ — Utrpení dlouhé, těžké nemoci bylo příliš na ní patrno. Ale líce tím utrpením zvláště dojemné se v tu chvíli vyjasnilo, zapadlé, dojemné oči se zaleskly a na rtech se jí zjevil vzácný host — úsměv, blažený úsměv mateřského štěstí.

XXV.

Na Skalách se zase ozýval dětský smích a veselý hlahol. Hezký Voborského klouček černooký batolil se světnicí i chodbou. Vedle něho však nekráčela starostlivá matka, jak kdysi paní Křinecká po boku svých dítek. Malého Valentinka, vnuka Valentina Kochana z Prachové, provázel a opatroval sám otec Kochan-Voborský. A když šel s děckem kolem čeledníku nebo nádvořím, ohlížely se ženské dvorské za ním soucitně, v duchu i nahlas ho litujíce, a Chodek, když tak svého pána spatřil, hladil si hlavu, na níž mu lysina počínala se probleskovati jeho zarudlými vlasy, a vzdychaje toužil, jak že tak pán Bůh na někoho hodného dopouští tolik křížků. —

A jak by Voborského nelitovali, když ho stihlo takové neštěstí. O vánocích v duchu zajásal, že se mu podařilo Evu zachrániti. Než zárodek zhouby po té nemoci jí zůstal a tu aby přemohlo, nebylo jeho umění s to. Dlouho se také takových konců ani nenadál. Povstalať

Eva z lože a třeba že byla velice slabá, nadál se. že opět sil nabude. Zima míjela, jaro se počalo otvírati, ale drahá ta bytost byla jako stín, slaboučká, skoro průhledna. Líčko se jí neplnilo, barvy nenabývalo, velké, tmavé oko zůstávalo zapadlé — —

Od okamžiku, kterého poznal, že jí nezachrání, že mu odejde, vystál peklo muk, úzkosti a žalu.

A nedlouho před tím přišly nad to smutné noviny, že Sasové opustili Prahu, byvše Valdštejnem odtud vypuzeni, že tam a všude nastal zase bývalý, krutý regiment a že odevšad opět exulanti prchají do ciziny.

Na krátko si ve vlasti pobyli. Radost jejich byla jako sen — Voborský Evě o těchto událostech nic nepověděl. Ležela ve své nemoci jsouc toho domnění, že bude zase ve vlasti dobře, že přestane utrpení a pronásledování. Nejednou vzpomněla na bratra Matouše, vroucně litujíc, že se nedočkal těchto dob a těšíc se, že přece nadarmo netrpěl, a že rozsekané tělo jeho bude sňato s potupného místa a se vší poctivostí pohřbeno. —

Také se nemohla dočkati paní Křinecké, jež po vánocích vzkázala, že se na jaře opět přistěhuje. Voborský musil Evě nyní všelijak to vymlouvati, že šlechtična nejde, ač už nastal příhodnější čas. Srdce se mu svíralo a těžko se slzám bránil, když milá jeho žena se na to těšila, jak paní Beatě ukáže svého kloučka, jakou bude míti z něho radost, jak Valentinek bude s Johankou běhati a si hráti — —

A v té útěše zhasla.

Tenkráte Chodek trnul nad svým pánem. Voborský za dobu nemoci své Evy zhubl a zvadl; také mu černé vousy a vlasy značně prokvetly. U smrtelného lože, kdy Eva duši svou vydechla, chytil ho křečovitý pláč — Ale pak byl jako socha. Dost si o tom čeládka vypravovala, že zůstal u mrtvoly ustavičně; i v noci ho tam zahlédli. Stará Bára jim to ovšem vyložila a velmi pravděpodobně: že mrtvolu své manželky připravoval do rakve, aby tak hned nesetlela, a dokládala se bylinami, jichž mimo jiné k tomu potřeboval a od ní si vyžádal.

Nápadnější ovšem bylo to, že objednal rakve dvě, jednu cínovou a druhou dřevěnou, ač i to zase Chodek čeládce vysvětlil, že tak u pánů bývá. Proč však nikoho si nevzal na pomoc, když manželku svou do rakve ukládal, toho ani Chodek neuměl vysvětliti.

Tak vyvezli ze Skal na hřbitov do sousedního městečka mladou matku, jež jenom na krátko užila rodinného štěstí. Za rakví kráčel Voborský zachmuřený, bledý. Již ani slze neuronil. Dítě na pohřbu nebylo. Nechtěl tomu.

Rok uplynul od té doby. Malému Valentinovi bylo na druhý. Rostl, byl čiperný a roztomile již počal žvatlati. Nade vše rád měl svého vážného, zasmušilého otce, jenž u něho jen líce i zraky vyjasňoval, jen u něho se usmál a rozhovořil. V rozmilém pacholátku byla Voborského jediná radost a útěcha. Jej hlídal a střežil jako zřítelnici oka, s ním skoro ustavičně meškal, s ním spal. Za dne zaměstnával se hlavně jím a zbožím jemu svěřeným. Večer, když chlapec usnul, zasedl ku knihám. Tu zabíral se jeho duch v dávnou minulost, v ní hledaje zapomenutí a útěchu. Nejčastěji vytahoval ze přihrady svého zalíbeného Tacita.

Poslední dobou však upoutala ho jiná kniha, sepsaná jazykem českým. Daroval mu ji exulant jeden, jenž přes Skály zase přes hranice utíkal do ciziny. Nad Komenského „Labyrintem světa“ vyseděl mnoho chvil v bibliotece i nahoře na hradě nebo ve skalách, a mnoho chvil strávil úvahami a myšlením, jež vzbudila v něm znamenitá ta kniha. — —

Že byl tak vážný, uzavřený, tomu se ve dvoře nedivili. Jedno však bylo čeládce nevysvětlitelno. Stará hospodyně vypravovala, co se jí několikráte přihodilo, totiž: Viděla na vlastní oči, světle a jistě, že vešel Voborský do své komnaty a že když za chvíli tam vstoupila, aby mu něco ohlásila, že ho tam nebylo. Z počátku, asi dvakráte, myslila, že zatím zase odešel. Sháněla se tedy po něm venku, ale nebylo po něm ani památky. Šla tedy s nepořízenou do čeledníka, a jak se zastavila ještě jednou v panské světnici — hle — on tam seděl, zamyšlený, do sebe zabraný!

To se jí přihodilo několikráte, že na chvíli ze své komnaty zmizel, aniž by odešel. A tu došlo zase na slova staré Báry, která hned z počátku tvrdila, že se umí ten černý doktor udělati neviditelným.

Chodek arci se jí v duchu usmál, tuše, že Voborský na tu chvíli meškal někde v podzemí, v šíji, o níž nikdo jiný nevěděl. To však mu zůstalo záhadným, proč by tam nyní chodil, a co by tam dělal? —

Venku, ve světě, zatím bylo zase zle a boží dopuštění. Přicházely noviny o bitkách a bitvách, o Švédech a císařských, ale žádné veselé. Rozbouřené moře kruté války převalovalo své zhoubné vlny. S horečnou dychtivostí sledoval Voborský ten obrovský zápas, z něhož očekával spásu z nynější poroby a z velkého ponížení všeho národa. Kormoutil se, když Sasové byli z Prahy vypuzeni, zaradoval se pak, když je vlna válečná zanesla vítězně zase do Slezska, když se přiblížili až ku samým hranicím, poblíže Skal. Tu bylo také cítiti bezděčný toho účinek. Nátlak náboženský polevil, Machovius se po celý čas v krajině ani neukázal. Než za nedlouho došly zprávy o smrti krále Gustava Adolfa —

Všecka krajina Broumovská a Polická zaplavena po Lützenské bitvě vojskem Valdštejnovým, jež na jaře mělo se obořiti na Sasy ve Slezsku.

I na Skalách měli vojsko a hořký ten host zůstal jim po celou dlouhou zimu. Když na jaře odtáhli, přikvapil jednou na večer na Skály posel, nesa Voborskému list. Byl z Prahy, jak Chodek vyzvěděl; co však přinesl, toho nikoliv. A bylo to zajisté něco velice vážného.

Pán byl nějak zaražen a dlouho seděl ve své komnatě pohřížen v myšlénky. Pak když vyšel na dvůr, poručil Chodkovi, aby na noc všecko dobře uzavřeli a bez jeho vědomí nikoho nepouštěli.

Chodek se divil. Dělo ť se tak vždy a pokaždé. Nač té opatrnosti. Žasl pak, když pozdě na večer Voborský sám obešel všecken dvůr. Nikdy tak neučinil. Proč mu nedůvěřuje? Proč bylo na pánovi znáti jakousi plachost? Často vyhlížel ven, nebo vycházel nahoru na hrad, vyhlížeje odťud s „hvězdárny“ do kraje. A hned druhého dne, co ten list došel, zavolal si potají Chodka a tomu svěřil, že snad bude musit odtud na dlouho odejíti. Pro ten případ svěřil mu dvůr a vše, poučil ho o všem a dal mu plnou moc, ukládaje mu, aby se staral o důchod paní Beatě. Chodek podal mu mozolnou pravici a sliboval upřímně, že se bude o vše starati jako o své, jak jen bude možná za těchto zlých časů, kdy táhnou ustavičně ty vojanské kobylky — —

Kroutě hlavou, vycházel Chodek z panského bydla. Co se to zase stalo? Proč se chystá na dlouhou cestu, a proč ani neví, kdy? Co v tom listu bylo?

Kdyby mu jej byl Voborský i ukázal, správce by neporozuměl. Stáloť tam:

„Vavřinec Nyžburský vyzrazen. 7. april. na rynku sťat. Kupci bezpochyby všichni vyjeveni, neboť nad sto měšťanů jato. Přísnost veliká. Mluví se, že budou na smrt odsouzeni. Jistoť, že vězení a pokutám neujdou. Caveas! —“

Chodek by tomu nebyl rozuměl, nevěda, co Voborský jen paní Beatě a Květovi svěřil, že byl totiž po zmařeném povstání v Praze v přestrojení, že tam si koupil pomocí svých přátel od Vavřince Nyžburského, faráře u sv. Vojtěcha, jako mnoho jiných stvrzení, že přestoupil, i cedulíčky s pečetí a s případnými dáty již napřed psanými, že byl u zpovědi.

Nyní vše vyjeveno. Měl-li farář seznam — A kdyby neměl, bude zle. Ví a pamatuje sobě Machovius, že on, Voborský, se prokázal stvrzením faráře Nyžburského, jehož zločin v tu dobu je jistě všude znám —

Nadarmo se nestaral.

Třetího dne za pěkné, jarní noci vytrhl ho Chodek ze spaní. Bylo pozdě po půl noci.

„Pane! — Vojsko je venku. Žádají ve jménu císaře, abychom je ihned pustili.“

Voborský vyskočil z lože polo ustrojen a nežli se Chodek nadál, dokončil svůj strůj.

„Jděte, Chodku, a zdržte je,“ pravil poněkud rozčileně — „Ale přijďte ještě sem —“

A když správce přišel, spatřil, an pán, vyňav z postele svého synáčka, dobře jej halí a jak tlumok, patrně už dříve uchystaný hodil si přes rameno.

„Chodku, přísahejte, že nepovíte, kudy jsem odešel. Víte, kudy odejdu.“

„Šijí. Přísahám.“ A dodal:

„Učiním všecko, jak jste mi ustanovil. Jira je spolehliv, toho pošlu ráno s věcmi na hranice za vámi. On to místo zná a najde vás jistě. Nic se nebojte. Spolehněte se na mne — Oj, oj, jak tam burácejí — div že vrata nepraskou —“

„Jděte, jděte, milý příteli! Dá Bůh, že se zase shledáme —“

A stiskl ruku tomu vděčnému poctivci, od něhož odcházel s plnou důvěrou, věda dobře, že se může na něj spoléhati.

„Pán Bůh dej!“ volal Chodek a odcházeje. — „A aby s vámi paní Beata s Květem přišli —“ Vyšed ven, bral se rychlým krokem ku vratům všecek jsa vyrušen a úzkostně v duchu pomýšleje, že to bude s vojáky boží dopuštění. Zatím Voborský opásaný kordem, maje za pasem dýku, rozžehl světlo ve svítilně, kterou již měl také připravenu. Jen vykročiti. Nežli však vyšel, za chvilku se kolem ohlížel. Nejcennější věci a ty, které jemu a rodině Křineckých zvláště milé byly, odklidil do bezpečné skrýše hned druhého dne, jakmile obdržel ono neblahé psaní.

Tvář doktorova byla nějak pohnuta. *Takto* odchází do vyhnanství. Sám a sám s tím nebohým broučkem! Pacholátko, prve probuzené, usnulo na novo tichým libým snem. Sklonil se k jeho líbeznému líčku. Srdce otcovo se sevřelo. Taková jeho první cesta! Vrátí-li se? Venku zahřmělo nové prudké zabušení na vrata. Voborský na ten hlas vzal synka dobře zahaleného do náručí a chopiv se hořící svítilny a hole někdy Adama Trubače Boleslavského vyšel do sousední komory. Tam stisknuv tajné péro, otevřel dvířka. Ve svitu světla objevil se značný výklenek, nevysoký, dosti však široký, o dřevěné podlaze. Voborský rychle se schýliv otevřel v podlaze nevelký poklop, jímž bylo viděti v rudém zásvitu svítilny několik schodů. Doktor zavřev dvéře výklenku, sestoupil na schody, pak spustil na sebe onen poklop a bral se dolů, svítě si na cestu.

Za nedlouho ucítil rovnou půdu pod nohama. Ocitl se v chodbě. Byla dosti vysoka, ale ne široka. Hluk, který z nádvoří za ním až do výklenku zaléhal jako hrčení vod, umlkl. Kol kolem vládlo hluboké ticho a tma, již poněkud plašilo světlo prchajícího. V zarudlé záři té bylo viděti, jak chodba je místem do skály tesána, místem uměle sklenuta. Na jednom místě se dělila, majíc pobočnou chodbu v pravo.

Voborský tiskna synáčka svého, jenž se tu zase probudil, ku prsům a chláchole ho, chvátal bystrým krokem zrovna před se, jsa tu patrně dobře znám. Hlubokým tichem ozývaly se smutně jeho kročeje. Pospíchal tak za dobrou chvíli, až konečně stanul a shasil svítilnu, již postavil na zemi ku zdi. Valentinek se dal do pláče, nebo husté šero jej obklíčilo. Laskavá otcova slova a pak že hned po té počalo prosvitovati ukonejšilo chlapce.

Voborský pojednou počal stoupati zase po několika schodech vzhůru. Chladný vzduch ho citelně ovál. A již bylo slyšeti zvuk nějaký. Šumot a harašení houštiny, jíž vanul ranní vítr. Voborský sehnuv se a přitisknuv synka tváří ku prsům, rozhrnul husté jeho haluze, jimiž proniknuv, ocitl se venku, pod širým nebem.

Kol kolem trčely vysoké, pískovcové balvany podob nejrůznějších v divoké směsi. Tu tam na jednotlivých chvělo se osamělé křovisko, zapouštějíc hladové kořeny do skulin. Na úpatí skal černaly se houštiny, a z těch vypínaly se tu tam omšené smrky nebo jedle. Půda pokryta byla hustým a vysokým borůvčím, houštinami keříčků brusinkových a vřesem. V podrostu tom se noha až bořila.

Bylo na úsvitě, hvězdy skoro všechny pobledly, a za obrovitými skalami bylo viděti na východě světlý pruh. Podrost však mezi skalami byl ještě v hlubokém stínu. Volně se dýchalo na ranním vzduchu, jenž byl svěží, ale chladný.

Voborský stanuv u houštiny, rozhlížel se kolem. Ani hnutí. Jen ševel ranního větru ozýval se skalní samotou. Pak pokročil trochu v pravo k obrovským třem balvanům skalním, z nichž dva stály proti sobě a třetí hned za nimi, tvoře jejich pozadí. S temene jeho nahýbala se rudokmenná, zakrnělá borovice. Nevelká prostora mezi skalami byla beze kře, beze všeho podrostu, jsouc uprostřed poněkud vyvýšena, jakoby nějaký rov tu byl nasypán. A byl. Voborský tu pokleknuv, za chvíli tak zůstal s hlavou skloněnou, a když synáček se stával nepokojným, líbal ho a hlasem pohnutým k němu mluvil, ukazuje na hrob:

„Vidíš, tu je tvá maminka — tvá maminka —“

Hrdlo se mu stáhlo, hlas selhal a oči se mu zalily slzami. —

Tak se loučil syn Valentina Kochana z Prachové s manželkou svou a vlastí. —

Když slunce vycházelo, ozařujíc temena skal růžemi červánků a zlatem i plašíc tmu z houštin a z oroseného podrostu, bylo ve skalní pustině zase hluboké ticho. Jen křoví šuměla v ranním větru a zvolna se hýbaly haluze nahrbené borovice na skále nad opuštěným Eviným hrobem. — —

XXVI.

Na tuto noc Chodek dlouho vzpomínal, jak oddělení vojska se přihnalo do dvora jako veliká voda, jak v čele jeho nejprvnější byl, ne důstojník, ale jezovita Machovius, hradeckého kraje missionář přehorlivý, jak zuřivě vyžadoval regenta Voborského, jak potom na jeho rozkaz všecko všude panské bydlo i dvůr, ani stáje a kolny nevyjímaje, prohledali a proslídili, jak jím strkali a jemu hrozili! — Ale nenašli nic — Voborský zmizel beze stopy jakoby povětřím uletěl a Chodek mlčel jako dub.

Tenkráte stará Bára, jsouc s ostatní čeládkou přísně vyslýchána, naposledy tvrdila a tenkráte Machoviovi a důstojníkovi do očí, že pan regent kouzly se zabýval a že se uměl učiniti neviditelným. Umřelať za nedlouho po tom, ještě když na Skalách hlídalo to vojsko. Hlídalo, hledalo, ale neuhlídalo a nenašlo. Neuhlídalo ani Jiry, kterého Chodek s nutnými věcmi vyslal na smluvené místo na hranicích za Voborským, a nenašlo také nic ani nahoře na starém hradě. Hvězdárna byla prázdna a rovněž tak i pusté světnice o chudém, zaprášeném nábytku ve starém hradském stavení.

Machovius odešel třetího dne všecek rozzuřen nad tou šelmou podšitou, pikhartskou, která koupivši v Praze za peníze stvrzení, že přestoupila, tak dlouho všechny klamala, a konečně z doupěte zmizela, když už ji měl jakoby v pasti. — Za jezovitou pak i vojáci odtáhli a na Skalské samotě zavládlo zase po nějaký čas ticho.

Čas ubíhal. Devátý rok už docházel od té doby, co se toto stalo. Chodek za ten čas patrně sestaral. Na temeni měl už hladko a jen nad ušima a nad týlem držely se mu chomáče zarudlých vlasů. Poctivá jeho tvář pokryla se vráskami a chodil shrbeněji. Všaktě něco přestál a mnoho překonal za tu dobu!

Staltě se nyní vrchním na Skalách a jejich regentem. Ustanovilať ho k tomu paní Beata listem, který mu za nějaký čas po odchodu Voborského zaslala, oznamujíc zároveň, že s pomocí bývalých přátel a na jejich přímluvu nebude prozatím nucena, aby zboží své prodala, a tak aby je s pomocí Boží spravoval. Důvěra ta ho velice těšila, jenže se obával, že panství paní Křinecké dlouho nezůstane. Ale jednak měla mocné přímluvčí, jednak bouře válečná jí prospívala. Byliť tu na Skalách skoro při samých hranicích a kdykoliv v sousedním Slezsku bytovalo švédské vojsko, uvolnilo se jim a o nějakém přísném vykonávání císařských mandatů po tu dobu nebylo ani zmínky.

Ale jak zle se na Skalách nyní hospodařilo! S těží se dalo co utrhnouti a Chodek nemohl paní Beatě za dlouhou dobu žádných peněz zaslati, ač šetřil více nežli by pro sebe schráněl.

Neumdlévalať furie války, ano jakoby krví prolitou a hroznými zádavami ještě více rozdrážděna a rozzuřena, vyžadovala nových a nových obětí. To Chodek hospodařil na Skalách v ten čas, kdy v okolí a jinde po českém království byly celé ulice v městech opuštěny a liduprázdny, kdy na sta vesnic bylo nadobro zničeno, kdy lidé ze statků utíkali a po lesích a horách hlady mřeli —

Toho devátého roku od útěku Voborského ze Skal, psalo se tedy 1642, věsil Chodek zase starostně hlavu. Asi rok měli trochu pokoje, t. j. co byli prosti krutého vojenského sužování. A nyní nové mračno! Švédové vtrhli na novo do Slezska, porazili u Svídnice císařské a ti ucouvli přes hranice na Broumovsko a do krajiny Polické. Na Skalách samých neměli žádného vojska, u armády však věděli o nich dobře, neboť nejednou si sem přijeli pro špíži a potravu. Přejdou-li ještě za nimi Švédové hranice a udeří-li na císařské! — Ke všemu ještě tak bitvu a oheň! —

Jednoho dne, bylo na jaře pozdě odpoledne, kdy Chodek mluvil se šafářem o Švédech, kteří, jak hajný někde vyzvěděl, překročili prý již skutečně hranice, jelo lesem od Skal asi půldruhé hodiny na jihovýchod vzdáleném osm švédských jezdců. Dva důstojníci, pět obecných jezdců. Osmý muž zasmušilého obličeje, přísného výrazu, valně prokvetlých vlasů a vousů ve tmavohnědém kabátě nevypadal dost po vojensku, ač držením těla nijak si před jezdci nezadal. Jel po pravici švédského plukovníka, jenž na levém boku měl mladičkého, hezkého důstojníka, dvacetiletého. Starší jistě nebyl.

„Vy se již tedy nepamatujete?“ oslovil plukovník mladého důstojníka.

„Na krajinu nikoliv —“

„Skoro nevěřím,“ děl plukovník, „že bychom se dostali na císařské tak, jak tuto náš medikus vykládal.“

Medikus po pravici stáhl obočí a pravil:

„Hned se přesvědčíte, pane plukovníku“ — a více neřekl. Pak jeli zase mlčky, až po chvíli dojížděli na kraj lesa. Ven však z něho nevyjeli z opatrnosti. Důstojníci a medikus seskočivše s koní, jež jezdcům odevzdali, vyšli pěšky na pokraj hustého lesa. Stáli na nevalné výšině a před nimi rozkládal se pohorský kraj. Mohli jej volně přehlédnouti. Nejblíže před sebou na pláni viděli vesnici. V ní a kolem ní hemžilo se vojsko patrně odpočívající a sobě hovící. Hleděli mu do zad.

Plukovník luskl bezděky prsty.

„To by mohlo býti!“ zvolal a podíval se na mladého důstojníka. Pak obrátiv se k medikovi dodal:

„Máte pravdu. To je znamenité. Dobře jste nám radil. Přepadneme je a neujde nám ani noha —“

„Ani noha —“ opakoval šedý medikus a zapadlé tmavé oko mu nějak zahořelo.

„Znáte-li tu také dobře cesty?“

„Každou stezku —“

„Tím lépe. Začneme ihned —“

Na chvíli nastalo zase ticho. Plukovník prohlížel ještě jednou polohu císařských a okolí. Dosud mluvili švédsky. Pojednou se obrátil mladistvý důstojník na šedého medika a tázal se ho po česku:

„A kde jsou Skály?“

Medikus, jenž si už císařských dále nevšímal, nýbrž obrátiv se k severozápadu hleděl, mávl rukou v tutéž stranu a děl:

„Tu — za tím lesem —“

„Budou-li tam už —“ mínil mladý důstojník.

„Sotva —“

V tom opět plukovník promluvil:

„Pane z Ronova, jeďte hned, co nejrychleji — Ať se dá sbor na pochod. Dva muže z průvodu vezměte s sebou — Jedeme za vámi.“

Nežli pak plukovník se opět vrátil s medikem ku průvodu v lese, zmizel mladý důstojník, pan Albrecht Křinecký z Ronova, syn někdy pana Jana Albrechta Křineckého z Ronova a na Skalách, a paní Beaty Křinecké rodem Bohdanecké z Hodkova. — —

Samý večer toho dne vyběhl Chodek a s ním všechna čeládka před Skalský dvůr. Byli všichni vyděšeni a úzkostně naslouchali hlučné střelbě, jejíž ohlas až sem zaléhal. Ze Skalky vesnice přiběhli prve lidé, oznamujíce, že Švédové přepadli ve Žďáře císařské. Všichni se tomu divili, ano žasli, jak se to tak stalo, že císařští nic nepozorovali, a mínili, že Švédové měli zajisté dobrého vůdce, který je tak tajně vedl. Každý myslil, že jsou Švédové u hranic ještě a oni hle! —

(Pokračování.)

FEUILLETON.

† Ladislav Tesař

zemřel 30. října 1886.

Jest povinností vzpomenouti si bojovníků za naši národní věc, třeba nebyli z těch, kteří jako vůdci stojí před řadami. Ladislav Tesař byl z oněch již tak mnohých českých literatů, kteři vystoupili na veřejnost s nejvroucnější vůlí a značným talentem, ale abychom tak řekli strávili se svým vlastním neklidem a žárem. Život pak nedopřál jim lhůty tak dlouhé, aby, nabyvše klidnějšího názoru o světě, nalezli ve svém vlastním nitru ty pravé perly, které zajisté tam spočívaly, jichž ale ve příboji rozrušenosti citové ani sami dosíci nemohli. Svět soudí však dle skutků, dle toho, co mu kdo dá a ne dle toho, co by mu byl snad dáti mohl. Bez těžké choroby tělesné, která dlouhá léta život jeho podhlodávala, a bez sdružené s ní mnohdy až přílišné sensitivnosti, byl by zajisté L. Tesař v poměrně krátké době své činnosti — byl teprve 27 let stár — vykonal mnoho; vždyť i takto zasloužil si čestného a opravdového uznání. Mnohé z jeho původních veršů jsou pěkny a škoda věru, jak přítel jeho M. A. Šimáček ve Světozoru praví, že naše nynější literarní poměry jsou tak smutny, že na souborné vydání těchto básní prozatím snad pomysliti nelze. Nalezlo by se v nich zajisté mnohé těžké a pravé zrno. Kromě prací původních zabýval se L. Tesař co nejpilněji překládáním a to nejvíce děl autorů francouzských. Veršem vládl velmi obratně a překlady ty měly opět vliv na jeho původní tvorbu. Bylo by žádoucno, aby Tesařovy rukopisy přišly do rukou pevných. V rodinách věci podobné časem přicházejí na zmar. Snad nalezlo by se v naší bibliotéce musejní místečka pro rukopisy těch našich záhy zesnulých básníků — a máme jich již hezkou řadu — kde by klidně čekati mohly doby vydání jich tiskem příznivější. O tom není pochyby, že se literarní historie u nynějších na belletrii tak plodných roků jednou zastaví a že pak i ty menší potůčky nyní luhy naší poesie zvlažující ráda bude stopovati. Lidé takoví jako L. Tesař nezasluhují býti zapomenuti. Také oni bojovali a trpěli více než kdo snad tuší. —

J. S.

Korunní klenoty francouzské.

Když se Francie stala republikou, měla některé z nejkrásnějších korunních klenotů světa; má je sice dosud, ale sněmovna i senát ustanovily se na tom, aby byly rozprodány. Co se stane s penězi, prozatím není určeno. Někteří chtějí, aby založil se fond pro dělníky k práci neschopné, jiní, aby nadala se rozličná musea. Svolení senátu otevřelo poslední dvéře, dělící korunní klenotnici od síně dražební. Všechny klenoty se neprodají, aspoň doufá se tak. Některé zvláště památné mají býti uloženy v museích. Mezi těmito bude asi na prvním místě velký diamant, zvaný Regent; dostane se mu té přízně bezpochyby již proto, že jej asi bude nemožno prodat. Kdož by mohl koupiti diamant, jehož cena páčila se již před stoletím na dvanáct milionů franků? Regent váží 136 karatů, nepočítaje grany, a jest hutnější než jiné diamanty, a vladař Filip Orleanský koupil jej od guvernera Madrasského Pitta za 3.375.000 franků a platil tak dlouho úroky z této ohromné sumy, dokud smluvená cena nebyla úplně uhražena. Koncem minulého století se cena ztrojnásobila, a dnes ani nevědí, co by zaň chtěli, tak dokonale bez barvy jest, tak pravidelného tvaru, tak úplně bez poskvrny a vady, jak sněmovní komise udává.

Dále jsou tu diamanty Mazarinovy. Tento kardinal-ministr daroval je Ludvíku XIV. Jsou sice méně cenné než Regent, ale zasluhují přece, aby byly hned po něm jmenovány na prvním místě. Kardinal byl štědrý; dal svému králi deset vzácných diamantů. Když r. 1882 sněmovní komise ponejprv je prohlížela, nalezeno jich pouze sedm. Znalci začali pátrati po ostatních a jeden z nich nalezen v brilliantovém pasu zhotoveném pro císařovnu Eugenii a zanechaném při útěku v Tuilleriích. Císařovna vrátila se jednou večer z divadla, kde dávána „Biche au Bois“ a jedna z vil měla pás z divadelních diamantů. Císařovnu okouzlil pás tak, že si ihned dala udělati takový, ale z pravých korunních drahokamů; avšak potom se jí nelíbil jakožto věc prý nevkusná i měla jej na sobě pouze jednou. Diamanty Mazarinovy byly ponejprv vsazeny do koruny Ludvíka XV. a byly prý to první brillianty broušené ve Francii. Některé z nich přijdou snad do musei; rovněž snad překrásné brilliantové hodinky, kteréž dal Dey alžírský Ludvíku XIV. Cizí řády králů francouzských se bezpochyby roztaví v kelímku. Tak také hřeben okrášlený velkým růžovým brilliantem.

Pozoruhodno jest, že jeví se ještě dosti piety k věcem pocházejícím od starších panovníků francouzských a že, co náleželo novějším, má se bez lítosti obětovati. Tak odsouzen jest k zničení nebo na prodej meč Daufinův a meč Ludvíka XVIII. Co týče se císařské koruny Napoleona III., netěší se valné přízni. Jest prý pracována bez vkusu a hodí se nejlépe do ohně. Dříve se z ní vyloupá osm smaragdů vážících 180 karatů. V koruně císařovny nalézá se 1252 malých a 102 velkých brilliantů; 1136 diamantů zarůžovělých a 56 smaragdů; kdyby se tyto prodaly, zůstala by ještě pěkná zásoba rubínů, amethystů, opalů, smaragdů, tyrkysů a perli. kromě toho pak ještě jeden velký rubín, jenž stojí za to, aby byl uložen vedle Regenta.

Korunni klenoty francouzské měly již mnohé kruté osudy a nic horšiho nemůže se s nimi státi, než co se s nimi již během časův stalo. Regent, kdyby měl pamět, mohl by vypravovati o té hrozné chvíli za velké revoluce, kdy náhle se všemi svými menšími bratřími z korunní klenotnice zmizel. Občané s tasenými meči je střežili a přece drahokamy jednoho krásného dne byly ty tam. Nastalo zatýkání, několik lidí bylo popraveno, ale diamanty se nenacházely. Tu došel vládu bezejmenný list: „Jděte a hledejte v ‚Allée des Veuves‘.“ Šli a tam mezi podlahou a stropem byl nalezen Regent Po letech postaven byl před císařský soud nějaký člověk pro padělání papírových peněz a když odsouzen. dovolával se císařské milosti pod záminkou, že on tenkráte ten anonymní list psal. „Kdyby Regent nebýval byl nalezen,“ udával muž, „nebyl by jej mohl Napoleon zastavit a kdož ví, zdali by se byl mohl bez peněz odhodlati k převratu ze dne 18. Brumaireu. Jeho Veličenstvo má tedy mně co děkovati za svou korunu.“ Co císař na to odpověděl, neni známo.

Téměř každý z korunních klenotů má svou historii. Nádherný „Sancy“, který již před dávnou dobou přestal býti majetkem královské rodiny francouzské, má za sebou staleté anekdoty. Byl to již prastarý klenot, když jej baron de Sancy dal anglickému králi Jakubu II. Tento daroval jej svému příteli a ochránci Ludvíku XIV., až jej vévodkyně de Berry v době Restaurace prodala za 625.000 franků rodině Demidowů. Klenot měl cenu dobrého půldruha milionu franků, když jej kníže Pavel Demidow vzal na velký maškarní ples, dávaný na poctu hraběte Walewského. ministra Napoleona III. Kníže Demidow měl drahokam připjatý na klobouku — a ztratil ho. Celá společnost byla v horečném rozčileni, celá až na Demidowa. Asi za hodinu nalezli drahocenný skvost pod židli. Věky před Demidowem, ano před Jakubem II. měl Sancy již podobný osud, jenže se tenkráte neztratil na maškarním plesu, nýbrž v bitvě. Vévoda Burgundský měl jej na své přilbě u Gransonu roku 1476 a ztratil přilbu i s drahokamem. Prostý voják jej našel a prodal jej nějakému knězi za půltřetího franku. O několik let později objevila se vzácná ta cetka v koruně krále portugalského. Později přišel drahokam v majetek rodiny Sancy. Jednou nesl jej věrný sluha ku klenotníkovi a cestou napaden byl lupiči. Podařilo se mu skvost polknout dříve, než zasadili mu smrtelnou ránu. „Sancy“ nalezen pak v jeho mrtvole.

D. N.

Drobnosti.

— V Paříži otevřeno dne 2. t. m. *Museum pro slepce.* Bylo založeno professorem na ústavu pro mladé slepce. Dr. Guilbeauem, který rovněž nemá zraku. Museum obsahuje ukázky skoro všech věcí, které jsou užívány ve školách (mateřských, technických a jiných) k vyučováni slepců. Velmi zajimavá jest zejména knihovna, v kteréž nalézá se velké množství kvartových svazků tlačených vypouklými literami podle systemu Brailleova. Litery Brailleovy podobají se našim čárkám nad dlouhými samohláskami a kladeny jsou podle sebe ve čtvercích. Úhly, v kterých položeny jsou, dávaji jim abecední význam. Slepota jest pro chudého krutějši než pro boháče i bylo by nemožno, aby si chudina knihy zaopatřovala. kdyby nedostávaly se jí darem od různých dobročinných společností. V bibliotéce musejní jest vidět již osm svazků velkého Littréova slovníku, Lafontaineovy a Florianovy bájky, výbor ze spisů předních francouzských spisovatelů veršem i prosou, bible a rozličné knihy učební. (Mimochodem řečeno vydány v Anglii pro slepce Shakespeare, Milton, Bunyan atd.) Dále jsou tu tři ve Francii pro slepce vycházející časopisy: „Le Louis Braille“ jest měsíčník, stojí ročně tři franky a zabývá se obvyklými věcmi žurnalistickými. „Les Trois Mondes“ jest časopis druhý a vychází v Marseillu, kde tlačí se také týdenník věnovaný hlavně hudbě. Odběratelů má asi 600. Také mapy pro slepce se zhotovuji a mezi nimi nalézá se mapa nebes. Konečně viděti tu také šachovnice a karty pro slepce.

Knihy redakci „Lumira“ zaslané.

A. V. Šmilovského „Spisy výpravné“. Úhrnné vydání. Svazek 6. obsahuje: „Rozptýlené kapitoly.“ — „Bez lásky.“ Nákladem knihtiskarny Frant. Šimáčka v Praze.

„Kabinetni knihovna.“ Svazek XII. Obsahuje: François Coppée: Poesie. Přel. Ladislav Tesař. — Svazek XIV. obsahuje: Svatopluka Čecha: „Václav z Michalovic.“ — Svazek XV. obsahuje: „Miniatury“ od Jak. Arbesa. Nákladem knihtiskárny Františka Šimáčka v Praze.

„Dramatická díla Jaroslava Vrchlického“: Sešit pátý. Obsahuje: „Exulanti.“ Drama o pěti jednáních. Nákladem knihtiskárny Fr. Šimáčka v Praze.

„Rukopisy Kratovodvorský a Zelenohorský.“ Dle originálův kriticky upravil prof. Frant. Xav. Prusík. Nákladem knihtiskárny Frant Šimáčka v Praze.

„Dokonáno jest.“ Historický román od Václava Beneše-Třebízského. Nákladem knihkupectví F. Topiče v Praze.

Dramatická díla Josefa Jiřího Kolára. Sešit první, „Mistr Jeronym.“ Historické dráma o 4 jednáních. Nákladem knihtiskárny Frant Šimáčka.

„V podvečer pětilisté růže.“ Historický román od Václ. Beneše-Třebízského. (S podobiznou.) Nákladem knihkupectví F. Topiče v Praze.

„Žerty, hravé i dravé“ od Jana Nerudy. Sešit 1. Nákladem knihkupectví F. Topiče v Praze.

„Černí Španělé.“ Historický román od Václava Beneše-Třebízského Nákladem knihkupectví F. Topiče v Praze.

Listárna redakce.

„Y. K. F.“: V „Symfonii“ je mnoho pěkného, ale celek byl by pro čtenáře přec jen mlhavý. Libo-li Vám, pošlete kdykoliv. — „J. G. v L. Š.“: Díky za Vaši laskavost. Zaslané věci však neužijeme, neboť ač tak nevinná, sama v sobě byla by přece mnohým z našich lidí závadnou. Rukopis vám zachováme. — „Ana . . . ne“: Báseň nás nedošla. — „Večer. Kruh básní.“ Na uveřejnění příliš nesouvislé Každou další věc rádi pročteme. — Neuveřejníme práce znamenané: „G. A. P.“ — „B. O“ — „J. B (Duše.“ — „J. P.“ — „M. Z. (V lese)“

OBSAH: Historie zavržené Norská povídka od H. H. Boyesena. — Ve hvězdné výši Báseň J. V. Sládka. — Na cestě k slávě Povídka od Jos. Havlíka. (Pokračování.) — Zůstatky starých našich zpěvů, písní. Napsal Frant. Dvorský. (Pokračování.) — Sněhové páperky. Báseň H. W. Longfellowa. — Skály. Několik výjevů z dějin samoty. Od Al. Jiráska. (Pokračování.) — Feuilleton: Ladislav Tesař. — Korunni klenoty francouzské. — Drobnosti.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček.“**

Předplací se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „
Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr.
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ —
Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nove
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10 a 20. každého měsíce vždy o 2. hod odpoledne.

ROČNÍK XIV. 20. listopadu 1886. ČÍSLO 33.

V listopadu.

Báseň *J. V. Sládka.*

Teď ubledlá, nádherná léta sláva
ku hnědé prsti znavena se chýlí,
v ukřehlé ruce poslední květ bílý
a zrakem, jenž se bolně pousmává.

A jednu po druhé své zdoby skládá —
lupení nach ve zlatoskvoucím vlasu,
ocún, jenž růžověl se v jejím pasu
a rosné perly, jež tak měla ráda.

Sbor pěvců svých v dál poslala již dříve,
by mohla sama zmírat se svým bolem
němá a klidna, bez ohlasu kolem,
jen s upomínkou krás v své duši tklivé.

A do komor a zásobáren lidí
a v doupě zvířat složila své břímě
těžkého ovoce, by žili v zimě,
když její dlaň už nikdo neuvidí.

A vítr sklátí ji svým mrazným šlehem
a její vlas pokryje jinovatka
a s líce prchne žití něha sladká
a srdce utichne pod bílým sněhem. —

Historie zavržené.

Norská povídka od *H. H. Boyesena.*

(Dokončení.)

II.

Uplynul týden a Brita se pozdravila. O Halvardovi neslyšela ničeho. Jednou v noci, jak ležela v polodřimotě, zdálo se jí, že viděla bledou, ustrašenou tvář tisknoucí se k oknu a hledící ztrnule na ni a její dítě; ale to snad byl pouhý sen; neboť její rozpálené tepny klamaly ji v minulých dnech často podobnými vidinami. Myslila si často na Halvarda, ale ku podivu, ne více s hořkostí ale soustrastí. Kdyby jej byla pokládala za schopna zlovolnosti, byla by jej nenáviděla, takto věděla, že jest sláb a litovala jej. Potom doslechla jednou večer, že ta americká loď vypluje na zejtří na úsvitě: vzala svého malého hošíka, zavinula jej pečlivě do vlastních svých šatů, rozloučila se s rybářem a jeho ženou a odešla sama k moři. Veliké mraky fantastických podob honily se jako zoufale oblohou a ob chvíli zablesknul se modrými hlubinami nebes srpek měsíce. Odvázala první loďku, na kterou přišla, a chtěla již od břehu odrazit, když spatřila mužskou postavu stoupající opatrně přes kameny a váhavě se jí blížící.

„Brito,“ ozvalo se to tlumeným hlasem ze břehu.

„Kdo to?“

„Jsem to já. Otec ví všechno a div mne nezabil; a matka také.“

„Je to vše, co jste mi přišel říci?“

„Ne, chtěl bych vám nějak pomoci. Chtěl jsem vás tak často vidět v těchto dnech.“ A přistoupil k samému člunu.

„Děkuji vám; netřeba mi žádné pomoci.“

„Ale Brito,“ prosil on, „prodal jsem svou ručnici a svého psa a vše, co jsem měl, a zde je, co jsem dostal.“ Vztáhnul ruku a podával jí červený šátek s něčím těžkým zavázaným v cípku. Vzala to jako stroj, držela to chvíli v ruce a potom odhodila to daleko od vody. Úsměv hlubokého opovržení a žalosti přeletěl jí přes líce.

„S Bohem, Halvarde,“ řekla klidně a odstrčila loďku od břehu.

„Ale Brito,“ zvolal on zoufale, „co chcete, abych udělal?“

Ona zvedla děcko v náručí a potom ukázala na prázdné místo v loďce vedle sebe. On rozuměl, co myslí, a stál tu okamžik jako rozvažuje. Pojednou zakryl si tvář rukama a dal se do pláče. Za půl hodiny po tom vstoupila Brita na koráb a když první rudý pruh svítání osvětlil obzor, rozedmul vítr plachty a loď plula letem k západu do země, kde jest domov pro ty, které láska a neštěstí učinily vyhnanci.

Byla to dlouhá a trampotná cesta. Na lodí byl starý anglický kněz, jenž ze záliby skupoval starožitnosti a zvláštnosti; jemu prodala své prsteny, jehlice a spony a to stačilo více než na zaplacení přeplavného. Nemluvila skoro na nikoho, než na své dítě. Ti z jejích krajanů, kteří ji znali a snad věděli, co se s ní stalo, vzdalovali se jí a ona byla jim za to vděčna. Od rána do noci sedávala v koutku mezi haldou nákladu a okénkem do kuchyně a dívala se na svého malého chlapce, jejž chovala na klíně. Všechny její naděje, celá její budoucnost a celý její život byly v něm. Sama pro sebe přestala již doufat.

„Nemohu ti dát vlasti, mé dítě,“ říkala mu; „nepoznáš nikdy jména svého otce. Ty i já budeme zápasit s životem a tak, jako jest na nebi Bůh, který nás vidí, on nedá žádnému z nás zahynout. Ale netažme se, dítě mé, více na to, co bylo minulostí. Ty porosteš a budeš silným a tvoje matka musí býti silnou s tebou.“

[illegible] tího téhodne plavby pokřtil anglický kněz chlapce
Tr[illegible] la mu jméno Tomáš podle dne, kdy se na-
a matka da[illegible] l nikdy zvědět, že Norsko bylo [illegible] jeho do-
rodil. On neme[illegible] htěla mu dáti jméno, jež pro[illegible] zrazovalo
movem; proto nec[illegible] rána, v prvních dnech červnových,
by jeho původ. Jednou [illegible] vý svět ležel před ni[illegible] mi.
spatřili pevnou zem a No[illegible]

III.

Nač mluviti o neustálých starostech, u[illegible]ení a krušné práci, které činily prvních několik měsíců Britina pobytu na nové pevnině zápasem o život? Jsou známy každému vystěhovalci, který sem přišel s obrněným srdcem a prázdnýma rukama. Dostačí, že podařilo se jí druhého měsíce býti přijatu za pomocnici do hospodářství poblíže New-Yorku. S tou zvláštní snadností, s jakou si její krajané osvojují cizí jazyky naučila se brzo anglicky a mluvila dobře. Svých rodáků vzdalovala se co jen možná bylo, ne pro sebe, ale k vůli svému dítěti, neboť on rostl a sílil a ona bála se, aby šerý stín jeho původu někdy nezlomil jeho odvahu v životě. Z této příčiny zaměnila svůj pestrý norský šat za oděv lidí, mezi kterými žila. Dala si za to dříve říkati paní Brita, což vyslovováno po anglicku znělo asi jako paní Brightová a to konečně zůstalo jí jménem, pod kterýmž byla známa svým sousedům.

Tak uplynulo pět let; potom nastal ten velký proud stěhování se na daleký západ a Brita s mnohými jinými [illegible] a vydala se na cestu do Chicaga. Tam přišla r. 185[illegible] [illegible]najala si byt u irské vdovy žijící v malém domku tenkráte na samém kraji města. Ti, kdož ji viděli v oněch dnech v ohradách pracující jako muž, byli by v ní sotva poznali tu veselou „Blýskavou Britu“, která před lety tančívala vesele v zářně osvětlených siních statku Blakstadova. A vskutku byla žalostně změněna. Její tvář stala se ostřejší a v pevných rysech kolem úst značila se přísnost, ne-li pochmurnost. Její modré, světlé oči. zdálo se, že staly se většími a jejich pohled prozrazoval tajnou a stálou bdící ustaranost. Jenom její rusý vlas odolával síle času a zármutku; neboť spadal stále ještě v bohatých, vlnicích se proudech přes její hladké, bílé čelo. Ona se až za ty vlasy styděla a často snažila se skrýti je pod střízlivý čepec starší ženy. Jenom večer, když sedala mluvíc se svým chlapcem, dovolila jim uniknouti z vězení; a hošík se smál a hrál si s nimi, ano svým dětským způsobem se i divil tomu rozdílu mezi vážnou, ustaranou její tváří a jejími mladistvými, dívčími kadeřemi.

Tomáš, její synek, byl dítě podivné. Měl v sobě Norům vrozenou náchylnost k věcem pohádkovým a fantastickým i ačkoliv nikdy neslyšel pohádku o vodnících a lesních ženách, překvapil často svou matku nejfantastičtějšími smyšlénkami a smělejšími osobnostmi, než jaké vyskytují se v norských pověstech. Ona vždy hleděla jej přivésti do skutečného světa, když oddával se takovým přeludovým myšlénkám a tak konečně hleděl na ně sám jako na něco zlého a hříšného. Chlapec, jak dorůstal, připomínal jí často nápadně jejího otce, po kterém, jak bylo patrno, zdědil více, než po rodu Halvardově. Pouze jeho rusý, lnu podobný vlas a hřmotná, trochu hranatá postava připomínala otce dítěte. Povahy byl prudké a často zarmoutil matku svou neustupností, a potom dával se vždy zase do tak hořkého pláče, že to matku bolelo ještě víc. Bálať se, aby to nebyla známka slabosti. „A on musí být silen,“ říkala si, „silen, aby překonal všechny překážky a dobyl si jména sám, dost silen, aby jednou žehnal matce, která vychovala jej beze jména.“

Jakkoliv tak vroucně milovala své dítě, bylo s podivením, že si s ním tak málokdy něžně pohrála. Bylo to pokání, které si uložila za svou vinu. Jenom někdy, když seděla dlouho do noci a zrak její padl jako náhodou na tu malou tvářičku odpočívající na polštáři s tou líbeznou bezvědomostí spánku spočívající na ní jako jemná, neviditelná rouška, přistoupila náhle k němu, líbala jej, šeptala mu sladká jména do ucha a horké její slzy skrápaly valem na jeho rusý vlas a růžové líce. A chlapci se zdálo, že pluje vysoko přes zářivé lesy a že se jeho matka skvoucí se celou krásou ztraceného mládí vznáší před ním a sype mu zlaté hvězdy na cestu. To byly ty nejšťastnější chvíle v Britině bezradostném životě a i ty nebyly prosty hořkosti; neboť uprostřed radosti vkradla se jí do duše plachá a úzkostná myšlénka, která byla tím hroznější, protože přicházívala tak kradmo, tak tiše a tak nevolána. Což nebylo jí to dítě dáno za trest za její vinu? Měla-li tedy práva měniti metlu boží v požehnání? Dávala-li Bohu, co Bohu patřilo, dokud se všechny její naděje, myšlénky a celá bytost otáčela kolem této jediné pozemské věci, jejího syna, dítěte jejího zármutku? Ona nebyla z povah takových, které se děsí vážných otázek; ne, ona čelila jim směle, když se již jednou vyskytly, zápasila s nimi do únavu, a byvši přemožena zvedla se opět s horlivostí mučennickou, aby obnovila boj. Bůh sám seslal jí tuto trapnou pochybnost a bylo její povinností nést Jeho břímě. Tak přemítala Brita. Zatím ubíhaly roky a velké věciděly se ve světě kolem ní.

Za těch několik set dollarů, které si Brita za první tři léta svého pobytu v Chicagu nastřádala, koupila si malý pozemek. Zatím město rostlo a roku 1859 nabízeno jí za staveniště pět tisíc; přijala nabídku a koupila opět malé hospodářství nedaleko od města. Chlapec navštěvoval zatím od osmého roku školu a prospíval zdárně. Ona čekala naň den co den u školních dveří a odvedla si jej domů. Napadlo-li některému z chlapců prohoditi o ní nevčasný žert, nebo pokoušeti jej pro jeho odvislost od matky, přišlo to každému vždy draze. Tomáš získal si brzo úctu svých soudruhů, neboť byl nejsilnější z hochů svého věku a vždy hotov chrániti a brániti slabé a bezbranné. Když bylo Tomáši Brightovi (neboť tak se nyní nazýval) patnáct let, nabídnuto mu místo příručího v písárně velké ohrady a on se svolením matčiným místo přijal. Byl to teď krásný, mladý hoch, velký, urostlý a s jasným, vážným obličejem. Večer přinášíval si domů knihy ke čtení a Britu zajímalo vždy, co zajímalo jeho a brzo učila se s ním a hovořila o věcech, které bývaly v dřívějších letech mimo obzor její mysli. Své práce mimo dům vzdala se teď na naléhání synovo a šila a čtla doma a zabývala se věcmi, kterými vůbec ženy vyplňují prázdné hodiny.

Jednou večer, když mu bylo devatenáct, let vrátil se z účtárny s tváří vážnější než obyčejně. Bystré oko matčino ihned postřehlo, že jej něco rozčililo; avšak neptala se na nic.

„Matko,“ řekl konečně; „kdo je můj otec? Je živ, nebo je mrtev?“

„Bůh jest tvým otcem, synu můj,“ odpověděla chvějícím se hlasem. „Miluješ-li mne, netaž se více.“

„Já vás miluji, matko,“ řekl a podíval se na ni vážným zrakem, v kterém se jí zdálo, že jeví se něžnost a výčitka. „A stane se, jak jste řekla.“

Bylo to ponejprv co měla příčinu zardíti se před ním a pohnutí div jí neschvátilo; ale s velkým úsilím přemohla je a zůstala na pohled klidna. On začal přecházeti sem a tam po jizbě s hlavou schýlenou a ruce za zády. Tu jí náhle napadlo, že jest již dospělým mužem a že ona nemůže mu více býti ochranitelkou. „Jen nechá-li mne Bůh býti jemu matkou,“ pomyslila si, „budu Mu za to blahořečiti a děkovat.“

Bylo to ponejprv, co dotknuto se této věci a i dalo to vznik mnohé pochybnosti a otázce v duši úzkostlivé matky. Udělala-li dobře, že tajila před ním, co zvědět měl svaté právo? Jaké že pohnutky vedly ji k tomu, aby udržovala jej v nevědomosti o jeho původu a jeho vlasti? Ona přála sobě, aby vyspěl na muže nevědom její viny tak, aby chodil s hlavou vzpřímenou a díval se světu bez bázně do očí. A přece, zdaž neskrývala se za tím vším tajená sobecká myšlénka, bázeň, že ztratí jeho lásku, to přání, státi tu čista a dokonalá v jeho očích? Ona se ani neodvážila odpověděti si na tyto otázky, neboť bohužel nevěděla, že i naše nejčistší pohnutky jen s těží snesou bedlivé zkoumání jich pravých příčin. Ona začínala se domnívat, že celé to její jednání se synem nebylo dobré, od samého začátku. Proč že mu neřekla chmurnou pravdu i kdyby pro to jí opovrhoval, i kdyby byla musila před ním státi jako rdící se vinnice? Často, když zaslechla jeho kročeje v předsíni, když vracel se z denní práce, chtěla se zmužiti a již chvěla se jí ta slova na rtech: „Synu, tys dítětem hříchu a matka tvoje jest na zemi vyvrhelem.“ Ale když spatřila ty jeho klidné modré oči, když viděla tu nic nepodezřívající otevřenost v jeho chování, když viděla tu naděje plnost, s kterou hleděl do budoucnosti, zachvělo se její mateřské srdce před touto povinností, i odechvátala z pokoje, vrhla se na lože a plakala. Zoufale zápasila s Bohem v modlitbách, až zdálo se jí, že Bůh sám ji opustil. Tak míjely měsíce a léta a ustavičná starost a úzkost začaly schvacovati její zdraví. Bledla a stávala se neklidnější; sebe menší hluk ji rozrušoval. Zatím se její chování k mladému muži nápadně změnilo; on to brzy pozoroval, ačkoliv se o tom nezmínil. Dbala pečlivě jeho pohodlí, domýšlela se již napřed všeho, co potřeboval, a chovala se k němu se stále bdělou šetrností, jako by byl její pán a nikoliv její syn.

Když bylo Tomášovi jedenadvacet let, nabídnuto mu, aby vstoupil do spolku se svým zaměstnavatelem a tak se jeho budoucnost každým dnem lepšila. Majetek matčin prodán za velmi slušnou, ano velkou sumu a bylo možno postaviti si pěkný, pohodlný dům v jedné z nejkrásnějších čtvrtí města. Tak změnily se jejich poměry a Brita měla z pozemských statků vše a více, než si kdy přála; ale její zdraví bylo podryto a lékaři prohlásili, že by jí snad rok cestování v cizině a delší pobyt v Italii navrátil zdraví. Konečně začal také Tomáš sám doléhati a ona povolila. Bylo krásné májové jitro, když vyjeli do New-Yorku a za tři dny potom odjížděli s parníkem do Evropy. Jaké kraje navštíví, sami ještě ani nevěděli, ale po krátkém pobytu v Anglii shledáváme se s nimi opět na parníku plujícím do Norska.

IV.

Teplý a líbezný jak jest, přicházívá červen často do údolí na fjordech norských s hlasem a silou obra. Ledovce chví se a duní jako hněvem nad svou vlastní slabostí a posýlají ohromné laviny kamení a ledu dolů do úžlabin. Řeky se nalejou a řítí se s lomozným hukotem po horských stráních a tisíc malounkých potůčků připojí se k velkému hluku a skotačí hlasně zvučíc přes mechem porostlé březové kořeny. Ale později, když zápas je u konce a červen dosedl vítězně na svůj trůn, tlumí se jeho hlas v bohatou harmonii a přináší poklid a útěchu sluchu a srdci zkormoucenému.

Bylo to v takovém období měsíce června, když Brita a její syn vstoupili opět do údolí, z něhož byli uprchli před pětadvaceti lety. Mnohé nevýslovné, kormoutlivé pocity zachvěly duší matčinou, když spatřila opět ty velké, na vrcholích sněhem kryté hory a tiché, zelené údolí, ten domov jejího dětství ležící tak jako hnízdečko v jejich mohutném objetí. Ano i prsou Tomášových zmocnil se neurčitý, jako rodný pocit, když viděl ten nádherný pohled rozprostírající se před svým zrakem. Brzo podařilo se jim najmouti si dům vzdálený asi půl hodiny cesty od statku Blakstadova a po přání Britině usídlili se zde na celé léto. Ona poznala mnohé z těch, které znala z mládí, ale kdo z nich mohl viděti v ní tu veselou dívku, jež byla před lety dávnými vzrušila celé okolí svým náhlým útěkem? A ona, jakkoliv ráda byla by před nimi otevřela srdce své, nehlesla slůvkem, jež bylo by prozradilo, kdo jest. Její svědomí jí říkalo, že nedobře činí, ale ona mlčela k vůli svému synu.

Tu, jednoho dne, — byla to druhá neděle po jejich příjezdu — vstala záhy z rána a prosila Tomáše, aby ji doprovodil na procházce údolím. Všechen vzduch byl sváteční; líbezný dech léta, sytý vůní svěžího lupení a polních květů ovíval lehounce jejich tváře. Slunce třpytilo se v porosené trávě, konicí cvrčeli jako někde v dáli a vzduch zdál se býti napolo viditelný mihotaje se v chvějných vlnkách na pěšině před nimi. Opírajíc se o rámě synovo šla Brita zvolna květoucíma lukama i věděla sotva sama, kam ji nohy nesou, ale srdce tlouklo jí prudce a musila se často zastavit tisknouc ruce k prsoum, jako by tím chtěla utlačiti své bouřlivé pohnutí.

„Něco vám schází, matko,“ řekl syn. „Bylo to neopatrné ode mne, že jsem vás nechal tak unavit.“

„Sedněme si zde na kámen,“ řekla ona. „Za chvilku bude mi lépe. Nedívej se na mne tak úzkostlivě. Opravdu, nejsem nemocna.“

Rozprostřel svůj lehký letní kabát na kámen a usadil ji pečlivě. Ona odhrnula závoj a pozvedla oči tam k tomu velkému, červeně krytému statku, jehož tmavé obrysy vystupovaly těžce na šerém pozadí borového lesa. Jestli ještě živ ten, jehož celou naději života uvrhla v trosky, on, jenž vyhnal ji kdys v čirou noc s kletbou na svých rtech? Jak by ji přijal, kdyby se vrátila? Ach, ona jej znala a zachvěla se jen pouhým pomyšlením na setkání. Avšak nebylo-li to vinou její? Či mohla odejíti z tohoto údolí a zemříti pokojně, aniž by se byla vrhla k jeho nohám, aniž by jej byla prosila za odpuštění? A tam, na protější straně údolí byl domov toho, jenž byl příčinou veškeré její bídy a utrpení. Jaký byl osud jeho? — a pamatoval-li se ještě na ty dlouhé, blažené letní dny, minulé již tak dlouho, ach tak dlouho? — Neodvážila se tázati se na cokoliv lidí, u kterých žila, ale teď přepadla ji náhlá slabost a ona cítila, že dnešek musí rozhodnouti o jejím osudu; nemohla déle snášeti ta muka nejistoty. Tomáš zůstal u ní státi a díval se na ni s úzkostí a údivem. On věděl, že mnoho před ním tají, ale ať jakékoliv byly toho příčiny, důvěřoval, že jsou oprávněné a vážné. Jemu nepříslušelo tázati se jí po něčem, co vědět neměl snad práva. Bylo mu, jakoby ji byl nikdy tak nemiloval, jako v této chvíli, kdy se mu zdálo, že ho nejvíce potřebuje, a srdce jeho zmocnila se nevýslovná něžnost. Sklonil se k ní, objal její ubledlý obličej oběma rukama a políbil ji. Dlouho potlačované pohnutí vypuklo náhle v proud slzí; Brita zakryla si tvář rukama a plakala dlouho a tiše. Tu zahlaholily zvony údolím a jich plný, mohutný zvuk dolehal až sem. Jak mnohé, dlouho zapadlé vzpomínky z dětství a mládí probouzely v jejích prsou, — vzpomínky na ty doby, kdy Brita se svými třpytnými skvosty ubírávala se do kostela s pestře oděnými hochy a dívčinami z okolí?

Několik bílých bříz vrhalo stín na kámen, kde seděla kajícná matka, a vysoká tráva po obou stranách pěšiny skoro ji zakrývala. Pojednou začaly přicházeti lidé jdoucí do kostela a Brita zvedla hlavu a stáhla si závoj. Nikdo nepřešel, aniž by byl cizince nepozdravil a ženy a dívky podle starého zvyku zastavily se a poklonily. Konečně přicházel starý, šedivý muž opírající se o rámě ženy prostředních let. Celá jeho postava byla sehnuta a často se zastavoval a těžce si oddechl.

„Ó ano, ano,“ řekl stísněným zlomeným hlasem, „stáří se hlásí ke svému právu. Již nemohu chodit tak jako jindy. Ale do kostela musím přec. Bůh mi pomoz! Mnoho jsem se provinil a musím se modlit za slitování.“

„Bylo by lépe, kdybyste si sedl a odpočinul si, otče,“ řekla žena. „Zde je kámen a ta vzácná paní zajisté dovolí, aby si vetchý, starý muž sedl u ní.“

Tomáš vstal a pokynul starci na své místo.

„Ó ano, ano —“ šeptal stařec, jakoby tu nikoho nebylo „Mnoho viny, mnoho odpuštění, Bůh slituj se nad námi všemi ubohými hříšníky. Ó ano, Bůh nás potěš všechny. Pomoz mi, Grimhildo. Myslím, že budu moci zase jíti.“

Tomáš arciť nerozuměl slova ze všeho co stařec mluvil, ale vida, že chce vstáti, nabídl mu ochotně svou pomoc, a podal mu rámě, aby mohl vstáti.

„Děkuji vám, mladíku,“ řekl sedlák, „Bůh vám oplať vaši laskavost.“

A otec i dceř šli dále zvolna a namáhavě jak byli přišli. Tomáš zůstal státi dívaje se za nimi, až jej tiché, sklíčené povzdechnutí upozornilo na matku. Třásla se na celém těle.

„Matko, matko,“ zvolal kloně se k ní, „co se stalo? Vy jste tuze nemocna, matko!“

„Ach můj synu, nemohu toho déle snésti,“ zalkala ona. „Bůh mi odpusť, — musíš vědět vše.“

On usedl k ní a přivinul ji k sobě; ona skryla tvář na jeho prsou. Nastalo dlouhé ticho rušené pouze cvrčením koníků.

„Můj synu,“ pravila konečně, „tys dítětem viny.“

„To nebylo mi tajemstvím, matko,“ odvětil vážně a něžně, „od té doby, co jsem byl dost stár, abych věděl, co vina jest.“

Ona rychle zvedla hlavu a údiv a radostné překvapení zazářily slzami zastřenýma očima. Nemohla čísti ničeho než dětinnou lásku a důvěru v té vážné, mužné líci a viděla v tom okamžení, že všechny její pochybnosti byly bezpodstatny a že její dlouhý duševní zápas byl zbytečný.

„Přišels na svět beze jména,“ zašeptala, „a nemáš pro mne ani slova výčitky?“

„S Boží pomocí jsem silen dost, abych si dobyl jména sám,“ zněla jeho odpověď.

To byla slova, která tak často šeptávalo jí její vlastní přání a s jeho rtů znělo jako blahořečení, jako zázračné vyplnění jejích mateřských modliteb.

„A ještě jednu věc, mé dítě,“ pokračovala hlasem již důvěry plnějším. „To zde jest tvůj domov, — a ten starý muž, jenž právě seděl vedle mne, — byl můj otec.“

A tam ve stínu bříz, v letní tichosti oné hodiny vypravovala mu o svém mládí, o svém útěku a utrpení těch dlouhých, lopotných pětadvaceti let.

Pozdě odpoledne vraceli se Brita a její syn do svého obydlí. Klidná, tichá blaženost zářila z líce matčiny; byla opět v míru se světem a samou sebou a její srdce bylo lehké jako za dnů mladosti. Ale její tělesné síly byly vyčerpány a nohy sotva ji nesly. Napjetí čivů a ustavičné sebe přemáhání ji až dosud udržovaly. Ale teď, když napjetí přestalo, hlásila se unavená příroda k svému právu.

Den na to nemohla opustit lože a sil ubývalo jí vůčihledě. Posláno pro lékaře. Dal lékův, ale nedal naděje. Když odcházel, zavrtěl vážně hlavou a matka i syn věděli, co to znamená.

K večeru posláno pro Bjarnea Blakstada; přišel hned. Tomáš opustil pokoj, když stařec vešel, a co se v tu chvíli dělo mezi otcem a dcerou, ví jen Bůh. Když se dvéře opět otevřely, zářily oči Britiny podivným leskem a Bjarne klečel u její postele, tiskna její ruku křečovitě v obou rukou svých.

„To jest můj syn, otče," řekla jazykem, jemuž Tomáš nerozuměl; a lehký úsměv mateřské pýchy a blaženosti přeletěl přes její bledou tvář. „Chtěla bych ti jej dáti náhradou za to, co ztratil jsi; ale Bůh položil jeho budoucnost do země jiné."

Bjarne vstal, chopil svého vnuka za ruku a stiskl ji; dvě těžké slzy sřinuly se mu po rozbrázděných tvářích.

„Žel Bohu," šeptal, „synu můj, že se takto shledáváme," a pohledl na nemocnou.

A tak stáli tu spojeni svazkem krve, ale mezi jejich duševním životem ležely světy.

Celou noc vyseděli spolu u lože umírající ženy. Ani slova nepromluveno. K ránu, když slunce zakmitlo do zastřených oken, zašeptala Brita jejich jméno a oni položili ruce do rukou jejích.

„Buď blahořečen Bůh," zašeptala sotva slyšitelným hlasem. „Nalezla jsem vás oba, svého otce i svého syna." Náhlá bledost rozestřela se po její tváři. Byla mrtva.

Za dva dny, když byla mrtvola v rakvi, stál Tomáš sám v pokoji. Okna byla zakryta bílými záclonami a polosvit padal na tu bledou, života prázdnou tvář. Smrt byla k ní vlídnou; zdála se býti mladší a její světlé, vlnité vlasy spadaly jí zvolna přes bílé čelo. Tu vstoupil muž v prostředních letech, s bezvýraznýma očima a širokým čelem a blížil se bojácně osamotnělému truchliteli. Šel po špičkách a jeho tělo těžce se klonilo do předu. Dlouhou chvíli stál, dívaje se upřeně na mrtvou, potom poklekl u nohou rakve a dal se do hořkého pláče. Konečně vstal, udělal dva kroky k mladému muži, stanul zas a odešel mlčky jak byl přišel. Byl to Halvard.

Zrovna u zdi malého červeného kostelíka vykopali jí hrob; za týden položili také starého otce k odpočinku vedle dcery.

Ale svěží vítr vanul přes Atlantické moře a volal syna zpátky na nové pole práce tam v té velké zemi budoucnosti.

Má ženo dobrá...

Báseň *M. A. Šimáčka.*

Má ženo dobrá, holubičko tichá,
svým zrakem v nebe tvojich očí vnořen
já chápu teprv, k čemu jsem byl stvořen,
a že se štěstí z věrných retů dýchá.

Čím potlesk, zlato, vše, nač lačna pýcha,
jež jest jen v srdcích, v nichž chrám lásky zbořen?
V mém nyní vonných růží štěp má kořen,
na jehož květech rosa neosychá.

Ty ovíjejí upomínky v tísni
i jízvy ran i kámen ponížení
a poutem jsou na rukou nevěry;

jich krása svítí v moje večery,
jsou štít můj, síla, život můj, mé snění,
a vůně jich z mé duše stoupá písní.

Na cestě k slávě.

Povídka od *Jos. Havlíka.*

(Pokračování.)

VI.

V ten čas pan rada Pavel Ebersdorf dlel na letním bytu v místě asi hodinu cesty od města vzdáleném. Bylo letní odpoledne s nejkrásnějším počasím.

Pan rada protahoval se na zahradě rozložené po mírném návrší nad řekou, jež tekla dole kolem a plnými doušky ssál všecku tu opojnou vůni a sílu, již vydychoval roztomilý kraj. Zrak jeho chtivě pásl se po nivách, polích a hájích, jež vůkol kvetly, zelenaly se a ve všech možných barvách hrály pod žárnými paprsky slunce, v jichž jasu a záři ztápěly, ukláněly a leskly se půvabem netušeným. Kolem něho po zelené trávě doháněli se laškujíce drobní motýlkové, bzučely pilné včely a pestrobarvé mušky, poletujíce zahradou a mlsajíce v té směsi různobarvých květů sedmikrásek, měsíčků, jetele, heřmánku, pampelišky a jiných a jiných sladounký med. Nad ním v hustém listoví stromů všeho druhu houpaly se dozrávající hrušky, modraly malé ještě švestičky a červenala se jablíčka, jimiž posety byly některé větve tak hustě, jakoby granáty do řady jeden vedle druhého nasázel.

Pan rada zasazen v jasný rámec tolika zeleně a květů, života a síly, v černém svém oděvu a při své nehybnosti, vyjímal se velmi nápadně, jako silhueta. Byl přesycen, unaven. Oko jeho polehounku snášelo se s předmětu na předmět, již beze všeho lesku mdle a mžouravě, a bezděčně zavíralo se v tom tichu luzné samoty a pod omamující tíži vedra, jímž sálal prohřátý vzduch, k malému zdřímnutí.

V tom utkvělo ještě na řece, jež vinula se níže podél zahrady, a lehce vzplanulo udivením. Tam objevila se totiž lodka. V ní neseděl nikdo a nebylo živoucí duše;

jen leželo tam jedno veslo, druhé scházelo. Loďka plula bez ruky vůdčí středem tiché řeky. Hladinu vodní nepatrný vánek čeřil v drobounké vlnky a tyto žárné slunce zlatilo svými paprsky; loďka kolébala se tichounko dále a dále vroubíc okraj tohoto zlaceného zrcadla vodního ku straně východní úzkým pruhem temného stínu.

Idyllický tento obrázek dovedl upoutati na chvíli i pozornost pana rady. Sledoval loďku na podivné její cestě přemýšleje, jestli a kde asi se odvázala, proč nemá druhého vesla a kde jest, kdo na ní po řece si vyjel.

Zatím slabounký proud loďku unášel dále, otáčeje ji zvolna na všecky strany, tak že brzy přídí, brzy na šíř bokem a konečně i zadem obracela a nesla se řečištěm ku předu. K tomuto zvláštnímu tanci, jejž sama u prostřed řeky prováděla, drozdi a pěnkavy ze zelených květnatých břehů hvízdali jí veselé písně, slunce se smálo, vlnky laškovaly a rybky kolem z jasné vody vymršťovaly se a za ní vybližely. . . .

Pan rada ale tím vším nějak teskně se naladiv teprve když zmizela v dáli za skalkou, zavřel zemdlené oči a zdřímnul. —

V půl hodině na to náhle ze spánku byl vyrušen hlasitým hovorem několika mužů přicházejících k místu, kde odpočíval.

„Prosíme za odpuštění, pane rado, že vytrhujeme,“ — oslovil ho jeden z nich. „Ale našli jsme utopence v řece a nevíme, kdo a odkud jest. Tuhle soused povídá, že poznává v něm člověka, který včera dotazoval se zde po bytu pana rady. Možno tedy, že ráčíte jej znáti, a prosíme snažně, abyste ráčil přijíti podívat se na něj!“

Pan rada velice vlídně občany vyslechnuv hned s nimi do vsi se vydal. Utopenec ležel na zeleném trávníku za zdí hřbitovní. Chvatně a nedočkavě přistoupil pan rada, jehož naplňovalo podivením, že po něm se tázal, a zadíval se v zesinalou tvář nešťastníka. Sousedé s napnutím očekávali výsledek.

„Shledávám sice — řekl konečně — jakousi podobnost s někým, koho jsem někdy před lety znával, ale nemohu se upamatovati více, kdo by to byl a jak se jmenoval. Avšak podívejte se do kapes, snad má při sobě něco, z čeho bysme jména jeho se dopátrali.“

Stalo se a po malé chvilce nalezen v kapse u vesty svitek promočeného papíru, jenž byl tak zvaný lístek exekuční, s jakým vojáci posýláni bývali vymáhati dlužné daně a svědčil — Františku Šimonovi.

„Och Šimon — hračkář Šimon — ovšem že znával jsem jej, ale takto nevyhlížel. A nyní, pamatuji-li se dobře, pátrá po něm pomocí vyhlášky v listu úředním pro nezaplacené daně náš magistrát; tam nejspíše doptáte se po jeho bytu a ženě, měl-li jakou. Proto on mne zde nejspíše vyhledával dozvěděv se v bytu ve městě, že léto trávím zde —“

A druhého dne po tom, kdy paní Helena těšila se, že bude míti tři měsíce pokoj, byla vyzvána místním úřadem —ickým, aby si tam přišla pro mrtvolu svého muže a nebo aby tamtéž pohřeb mu vystrojila . . .

Byla již sice připravena na nejhorší, smrť milovaného muže představila se jí už mnohokráte a ve všelikých hrůzných podobách, tušila od prvního dne zmizení jeho, že víckrát s ním se neshledá, ale přece tato zpráva účinkovala na ni hrozně, neobyčejně.

Neměla slov ani slzí, nepojedla a nespala a jen potácela se z místa na místo jako stín, opatřujíc mechanicky, čeho k pohřbu bylo třeba.

Nelze popsati okamžik, kdy shledala se s mrtvým mužem svým, tím méně pak ten, kdy spouštěli jej v jámu vykopanou zde v cizím místě co samovrahu v zemi neposvěcené.

Možno-li dohlédnouti hloubky tak opravdového bolu a procítiti jeho všecku hořkost a zvážiti jeho tíhu, toho nevýslovného bolu, pod jehož silou tam na rově ještě neurovnaném klesalo tělo její a zmíralo srdce mateřské nad sirotky, již úpěli vedle ní? Zajisté nelze o to ani pokusiti se.

„A kdož medle —“ tázala se hrobníka již v podvečer, když odcházela — „poznal utopeného manžela mého a pověděl vám jméno jeho a pak o bytu mém?“

„I je zde na letním bytu nějaký rada, váš muž ho tady hledal —“

„Můj muž — zde — nějakého radu? — není možná; jak pak se jmenuje?“

„Ebersdorf.“

„Ebersdorf?“ — zašeptala zachvěvši se, jakoby žhavým ostřím protnul všecky útroby její a s výrazem nejvyššího podivení v zděšené tváři — „Zase on? Zase ten Ebersdorf? Zase to kleté příšerné jméno, kteréž otrávilo celé žití mé? Což do smrti nepřestane mne pronásledovati? Což osud můj všecek jen k němu jest připoután, že setkávám se s ním všude a vždy, a při každé ráně, která na mne kdy dopadne, cítiti musím trpkost jeho přítomnosti? A můj dobrý, drahý muž že šel až sem jej prosit? — —“

V těžkých dumách vlékla se tenkráte ubohá paní Helena se zmořenými dítkami svými k domovu.

Bídný byl ten domov její! V něm vlastně nouze, zármutek a hlad vládly, ona pak s dítkami úpěla tam v jejich otroctví. Život stával se jí v něm břemenem obtížným a nesnesitelným. Mimo to kam pohlédla, všude zjevoval se jí stín zvěčnělého muže. Rozhodla se tedy konečně, že jej opustí a vyhledala lacinější.

Čas pomalu míjel, ještě pomaleji hojily se rány, ale potřeby vzrůstaly každým dnem větší a naléhavější. Aby mohla zaopatřiti se pro zimu jen nejnutnějším oděvem a tím málem, čeho ve stísněných poměrech jí nezbytně bylo třeba, prodala krámek s hračkami krámské, jež beztoho téměř ničeho jí z něho neodváděla.

Odhodlala se, že cele věnuje se dítkám svým, že bude šitím a vyšíváním drahého prádla pro lidi bohaté vydělávati si potřebné peníze a spoléhajíc na dovednost svou, důvěřovala v lepší budoucnost.

Na zimu pak přestěhovala se do čtvrti chudých, do jednoho z oněch smutných špinavých domů, jež místo bytů mají jen šeredné zimlavé díry, v kterých skrývají nahotu svou ti nejchudší s těmi nejhoršími a všickni opuštění i bídní; kde na místě určeném jinde pro jednoho zde tlačí se jich dvacet, kde za tenkými zdmi slyšeti, jak lidé se rodí, jak pláčou, jak hašteří se a bijí i jak umírají. Že by se tam kdy smáli, slyšeti zřídka, a že by se milovali, neslyšeti nikdy . . .

A ještě zde nalezl ji vyslanec úřadu berního s rozsudkem vysokého gubernia, že „jelikož František Šimon zemřel, ale dokázáno jest, že obchod společně vedl s ní a vlastně ona sama na jméno jeho, náleží nyní jí zapraviti všecky nedoplacené daně a kromě toho i ty až do dnešního dne vzešlé, jelikož obchodu se posud nevzdala.“

To zbouřilo v ní všecku krev. Chtěla sice prostě ukázati na jediný rozviklaný stolek a čtyry židle kolem něho a na ty dvě chatrné postele s několika lehkými poduštičkami a říci: vemte si tedy i toto, co mi ještě zbylo, ať nemám zhola ničeho! Ale při pomyšlení na tu křížovou cestu utrpení, kterouž projíti musila, stále jen ztrácejíc ze svého majetku, stárnouc a klesajíc pod obtížným břemenem starostí, útrap a žele níže a níže, až dovlekla se sem k tomuto holému žebráckému *nic*, vzkypěla v ní krev, probudila se v ní lvice hájící aspoň ten nahý život milých mláďat svých; a čemu po tolik let s takou houževnatostí a silou se bránila, k tomu v tomto okamžiku odhodlala se jedním rázem.

„Dojdu si k Ebersdorfovi,“ řekla, „a budu se bránit tomuto neslýchanému násilí! —“

VII.

Bylo mlhavé jitro zasmušilého zimního dne. Pan rada Ebersdorf chystal se do kanceláře. Vykročiv z bytu svého na pavlač rozhledl se pozorně po obloze, jaké bude počasí, a zase po černém šatu svém, je-li bez poskvrny; a teprve stoupal se schodů.

Tam, kde visíval kdysi starý nehezký kříž, před nímž naposledy viděl Helenu, leskl se nyní krucifix menších rozměrů, ale čistý a uměle pracovaný ze dřeva ebenového; tělo Kristovo na něm rozpnuté bylo pozlacené a u nohou v lampě z růžového skla plápolal mdlý plamínek; pan rada nešetřil čtyr krejcarů, jež každého pátku propálil, vždyť za to chválili a ctili jej lidé sem přišedší a on — on méně se kříže toho bál. Došed až k němu sejmul hluboce lesklý cylindr s nábožným úklonem hlavy na levou stranu, při čemž neopominul podívati se, je-li také ten čist a bez poskvrny. Pak dlouhým krokem vynesl se ven na ulici.

Na rohu u konce první této ulice, kterou projíti musil, stávala z rána vždy nějaká žebračka prosící o almužnu pány ubírající se do kanceláří neb obchodů a paničky jdoucí do trhu. Pan rada vážně sáhnuv do kapsy zimního kabátu, kdež, aby se nemusil v zimě rozepínati, vždycky míval pohotově několik krejcarů, vytáhnul dva, aby jimi stařenku podaroval.

„Ruku líbám, milostpane, zaplať jim to nebeský Pán Bůh —“ děkovala tato již z předu. Ale pan rada zpamatovav se rychle pustil z vysoka do hubené ruky její jen jeden krejcar, druhý opatrně zadržev. Přehlídl se totiž. Této dával vždy jen jeden, dva uštědřoval jiné, kteráž lépe děkovala a zároveň více slibovala než tato zde.

Pan rada bývával sice v dřívějších letech také v pochybnostech, jestli hlas žebráků k nebesům dochází, ba víra jeho v bytost nejvyšší a život nadpozemský čtením rozličných spisů novověkou osvětou na světlo se prodravších silně byla zviklána; ale později jakožto starý praktikus zase zmoudřel přidav se k náhledu, že přece jen jest nejpohodlnější nepátrati a nebadati a jen věřiti, ať už je cokoliv, a věřil.

Při tom nezdálo se mu býti zbytečno vyhazovat tyto krejcary žebrákům a na světlo, ba někdy i více na mše za zemřelé rodiče, a aby byla zásluha větší, tedy ještě také „za duše, na které nikdo nepamatuje“ — neboť domníval se, že tím zakupuje si jistou odplatu a stává se jakýmsi dědicem nebeského království, kde nemůže jej pak po smrti minouti příslušný podíl — — —

Pobyl již hezkou chvíli ve své vším pohodlím opatřené kanceláři, když v předpokoji zaslechl ženský hlas prosící o předpuštění k panu radovi. Rozpředl se kratičký rozhovor, z něhož seznal, že prosící nedala se jen tak zhola odbyti.

Po té zaklepáno na dvéře a na zvučné: „dále“ vešla — paní Helena.

Jaké to shledání po osmnácti letech! Však také oko její sotva že přelétlo jediným mžikem stoly, na nichž nakupeno bylo spisů a knih v nápadném až v oči bijícím nepořádku, sotva doteklo se ostatního nábytku a obrazů v zlatých rámcích na stěnách, a již utkvělo na něm, na strašlivém tom muži, který — nyní sotva že troufala si vzpomínky ty připustit — býval kdysi jejím, líbával ji v ústa, tváře i oči při sladkém šepotání slibů věčné lásky, a pak — pak odstrčil ji k vůli bohatší zapomenuv všeho, a později pronásledoval a týral svými zřízenci, až ožebračila, připravil o muže a dohnal až k tomu, že jíti musila k němu s prosbou o slitování. Věděl-liž o tom všem? Pozná-li pak ji? Srdce její tak prudce nějak zabušilo jí v ňadrech, že musilo ho býti slyšet při hrobovém tom tichu v kanceláři panujícím.

Pan rada stál za vysokým pultem s hlavou nachýlenou a o levou ruku lehce podepřenou, v pravé držel veliké brkové péro nad nějakým dlouhým konceptem, jejž pozorně pročítal. Nepozvednul ani oči na příchozí, která stála ještě u dveří pátrajíc v té holé zažloutlé tváři jeho po známých tazích, z nichž vyčísti se snažila, co ji očekává.

Konečně zastrčil péro za ucho a papír odloživ stranou pozvedl hlavu a pohlednul na paní Helenu.

„Čeho si přejete ode mne?“ oslovil ji vlídně. Ona pak uslyševši tento hlas, který tak velice podobal se onomu z oněch šťastných dob v mládí, a zočivši to oko na ni se upírající, v němž tenkráte tak ráda tužby jeho čítávala, div nezaplakala. Při tom všecka bázeň jakoby s ní spadla, hněv se tišil, nenávist prchala, zmužilost klesala, a celá bytost její chvěla se a měkla.

Takové jest srdce ženské. Jen vlídně pohlédl a promluvil k ní, a již nezdál se jí býti tak ošklivým a zlým, tak krutým a odporným jak bylo ještě před chvílí; a to srdce, které tolikrát pukalo bolem a hněvem při pouhém jména jeho zavznění, již již okřívalo odpouštějíc, kde tolik mohlo žalovati.

Třásla se lítostí i hněvem, když k němu vcházela strojíc se na výstup hrozný, jímž mínila jej pokořit a zdrtit, a nyní jen jedno slovo dralo se jí z hrdla a to znělo: Pavle! Ovšem nevyslovila je.

„Přicházím prosit —“ odpovídala slabě, hlasem třesoucím se vnitřním pohnutím.

A nyní i pan rada lehounce sebou škubnul. Nepoznával ji sice ještě, ale bylo něco v té ztrápené tváři a chvělo se něco v mdlém tom hlase, co nebylo mu tak cizí jako celý zjev.

„Jak se jmenujete?“ otázal se nespouštěje s ní oči.

A ona sáhnouc si k srdci, jehož tluk bouřil a hned zas váznul, pozvedla hlavu a upřevši na něho to velké modré oko své odpovídala tiše a váhavě: „Helena Šimonová, rozená — Žďárských — —“

A nyní dech se v ní zatajil. (Dokončení.)

Miláček lesa.

Báseň *Petra Jasmina.*

Tu v lese vzrostla. Stromy, které kývnou
vždy k uvítání, šumem uspaly ji,
a ráno pták ji vzbudil melodií
hned časně sednuv na strom před myslivnou.

Miláčkem lesa je. A mnohou divnou
jí báj vyprávěl strom, jenž kloní šíji,
a srny před ní neprchnou, když pijí
Vše přispělo ku kráse její hřivnou:

Svůj lehký kročej dostala od laní
a zvonky v hrdlo pták a úběl skrání
dal bílé skály tes a něhu kvítek na ní;

Studánky křišťál v duši se jí kryje,
však v očích, když tak snivě obrátí je,
jí září celá lesní poesie.

Zůstatky starých našich zpěvů, písní.

Napsal *František Dvorský.*

(Dokončení.)

Odkazujíce čtenáře k dějinám českým Františka Palackého přidáváme k dosavade známým nové doklady. V kázání při pohřbu Vojtěcha Ig. Šternberka roku 1633 dne 9. června držaném vypravuje nejmenovaný kněz o rodu slavném pánův ze Šternberka a zmiňuje se zvláště: „Před několika sty lety jeden (ať o jiných pomlčím) pan Jaroslav z Šternberka, nepochybuji o tom, že jste mnozí četli, mnozí slyšeli, jenž svou udatností a spolu opatrností s malým počtem lidu do sta tisícův tatarského lidu na díle porazil, na díle zjímal a rozehnal a tak celé markrabství Moravské, Slezskou i Polskou zemi od těch přeukrutných hostí vysvobodil.“ *)

Roku 1661 dne 24. prosince „restituoval“ císař Leopold, král český, majestátem ve Vídni daným rod pánův ze Šternberka opět v stav hraběcí, v kterémž listu vypočítává zásluhy Šternberků, zvláště ale zmiňuje se obšírně o Jaroslavu ze Šternberka, jenž již roku 1235 při velikém sedání ve Wirchurku udatností svou nad ostatní se vyznamenal a i jinými činy svými nemalého jména sobě zjednal. Když pak Tataři do Evropy vpadli, Rus. Polsku poplenili, knížete Jindřicha u Lehnice porazili a do Moravy vpád nečinili, český král Václav I. vypravil Jaroslava s 8000 Čechů na Moravu, aby důmyslem a zkušeností válečnou na kolik možno vpád barbarů překazil. Válečnou lstí, jakoby boje se strachoval, klamal Jaroslav nepřítele, až když Tataři domnívali se býti úplně bezpečnými, přepadl je za noční doby, pobil jich veliké množství, vůdce Půtu vlastní rukou zabil a na útěk je rozehnal. Za takové vítězství, kterýmž odvráceno bylo nebezpečí od zemí koruny České, obdaroval král Václav Jaroslava územím na Moravě, jmenoval prý jej hejtmanem markrabství, rozmnožil šestipaprskovou hvězdu erbu jeho v osmipaprskovou a svolil, *„aby knížecí čepici na štítu i jinak nositi mohl, jakož viděti ještě až po dnešní dobu na náhrobním jeho kameni v kostele sv. Anežky v Starém městě Pražském.“* *) Na

---

*) Kázání takové vytištěné l. 1634 v Praze u Jana Byliny nalézá se ve veřejné knihovně vysokých škol Pražských, na kteréž jako i na následující listinu nás upozornil p. F. Tadra.

*) „Wir Leopold ꝛc … Allen andern aber dieses Nahmens und Stammes wird zu immerwährenden Gedächtnuss und rühmlichen Exempel fergestellt *Jaroslaus* Herr von *Sternberg*, welcher seinen angebohrnen Heldenmuth von Jugend an, vorderist aber bei dem anno 1235 zu Würzburg gehaltenen vierzehenden Turnier dergestalt herfürscheinen lassen, auch in allen andern seinen Handlungen solche Hoffnung von sich gehen, dass als die Tartarn ganz Persien under ihren Dominat gebracht und mit einem überaus grossen Kriegsheer von 500.000 Mann Europam den edlisten Theil der Welt zu übergewaltigen vorgenommen, ganz Reussen und Polen verheert und bis an unser Grossherzogthum Schlesien durchgetrungen, Herzog Heinrichen zu der Ligniz in einem unglücklichen Haupttreffen mit dem mehrern Theil seines in 30.000 Mann bestandenen Kriegsheeres erlegt und umb das Jahr 1241 nachgehends gegen unsern Marggrafthum Mähren gewendet, König Wenceslaus Ottocarus in Böheimb in dieser äusseristen Noth und Gefahr der ganzen Christenheit seine Gedanken vor allen auf besagten Jaroslai von Sternberg aller Welt bekannten Valor geworfen, denselben alsobald mit einer geringen Anzahl Volks von 8000 Mann gegen Olmüz commendiret und seiner Vigilanz und in Kriegssachen gehabter Erfahrenheit anheimb gestellt, wie er derem überausmächtigen Feind zubegegnen und sein barbarisches Vornehmen zu unterbrechen vor gut befinden möchte. Deme er dann mit solcher Fürsichtigkeit, Fleiss und Eifer nachkommen, dass er die Tartarn, als er sie in die eingebildete Sicherheit gebracht, samb er und die Seinige aus Forcht Ihnen nicht unter Augen treten dörften, nach angerufenen göttlichen Beistandt bei nächtlicher Weil mit freudigem Herzen und Gemüth in Gottes Nahmen angegriffen, alles was sich mit der Flucht nicht salviren können, niedergemacht, deren Feldhauptmann, einen versuchten und berühmbten Kriegsmann, Petam, als er in der Schlacht auf Ihne Jaroslaum gestossen, selbst erlegt und also nicht allein diese unsere Erbkönigreich und Lande vor dem vor Augen gestandenen Untergang — sondern auch die ganze Christenheit aus äusserister Noth und Gefahr nach Ausweisung der Historien ganz miraculose gerettet und Ihme und seinem Geschlecht dardurch bei der werthen Posterität ein immerwaehrende Gedächtnuss hinterlassen, gestalt dann König

tolik čteme v majestátním listu císaře Leopolda z roku 1661. Bohuslav Balbín v „Miscellanea“ tištěných roku 1687 krátce totéž vypravuje a dokládá: „*uti saxo expressus apud s. Agnetem hodieque visitur*,“ *) a na jiném místě opět: „Jaroslaus de Sternberg, victor Tartarorum ad Olomucium 1241, sepultus Pragae ad s. Agnetem in mitra ducali.“ A Vilím z Glauchova praví ve spise „Aetas aurea Familiae Sternbergicae“ roku 1698 v Praze tištěném: „Jaroslaus a Sternberg, Tartarorum victor, ad divae Agnetis Pragae tumulatus, monumento marmoreo *insculptus visitur* ducis habitu, mitra et pallio ducali spectabilis, cui rex Venceslaus ducalis mitrae usum in vivis concessit . .“

Taková svědectví (úřední listina z kanceláře královské vydaná, Balbín i V. z Glauchova), kteráž zřejmě svědčí, že na náhrobku Jaroslava ze Šternberka „viděti jest“ udělené mu vyznamenání královské, byla by již dostatečným dokladem; však i dosavade zachovaný náhrobní kámen ve Františkánském kostele v Zásmukách dává svědectví pravdy slovům nahoře pověděným. Vytesaná postava Jaroslava ze Šternberka na náhrobním kameni v knížecím plášti a s knížecí čepicí na hlavě jest *jediným*, velice vzácným památníkem vyznamenání, jakéhož se kdy dostalo od krále pánu českému. Nikdež v království Českém ani v ostatních zemích koruny České nemáme žádné podobné památky ani písemní zmínky, že by některý pán český na náhrobním kameni nebo kde jinde byl ozdoben knížecí čepicí a pláštěm knížecím. Náhrobek Zásmucký s osmipaprskovou hvězdou a knížecí čepicí i pláštěm svědčí jako kamenná listina až po dnešní den, že Jaroslav ze Šternberka jest historickou osobou, že veliký čin, vítězství nad Tatary, vykonal. **)

A ještě jiné svědectví: V archivu zemském (Wunschwitzova sbírka) nalézá se desitilistový kvartový spisek tištěný v Lovani roku 1663 s názvem „Panegyris illustrissimae triadi fratrum s. r. imperii comitum de Sternberg etc. a gymnasio litterario M. P. Augustini Lovanii“, jejž Wunschwitz z knihovny Šternberské l. 1725 darem byl obdržel.

Z knihy oslavující rod Šternberský vyjímáme chvalozpěv na „velikého Jaroslava, vůdce v celém světě proslaveného, jehož nepřemožené statečnosti, an maje toliko osm tisíc mužů bojovných porazil a potřel dvě stě tisíc Tatarův u Olomúce, Evropa všecka se divila, jemuž za to, že zbaveny jsou nájezdů nepřátelských, jednak pravověrná církev, v přešťastném onom boji zřejmý zázrak božské moci spatřivši, jednak veškerá Morava, spasena v dobách nejhorších, vděkem povinny jsou největším“.

„ . . . Avšak nesčetné vítězné skutky převýšil
sám chrabrý Jaroslav, skrze nějž všeho míra do končin
sláva zaletla, věkověčný znak *rodiny hvězdné*,
Evropy spása blahá. I nepoznal pohromy větší
Mars Tatarů sveřepý, jemuž ustoupil prve Peršan
zakřiveným přemožen jsa mečem divokého Gelona.
než když rozprášiv v hrozné seči zástupy slezské
a zpyšněv Polanův nešťastnou v bitvě porážkou
byl přinucen v Olomúčtě z Moravské páditi země
Hvězdonošem naučiv se divem hromovládce se báti,
božstva se bát pod chleba videm, jež bráti se vojskem
údivnú na oslátku Jaroslava kázala zbožnosti,
an doufal, že v nejistotě zlé zasvitne mu štěstí.
A věru tento pokrm božský tak ňadra posílil,
mysli chabé utužil, že vojín pětkráte vyvážil
pětkrát nepřátel jediný, vítězně se bíti
doufaje, meč vytasiv v nepřátel houfy se vrhnul
vítězství odnésti hotov nebo slavně zemříti.
Síly také roditelka boží poskytla pomoci,
za přízeň vzývána, které sebe rek Šternberský
byl zaslíbil a chrám vystavěti za svoje slíbil.
Ve stany takto vrahů si zasloužil zkázu zanésti

Wenceslaus Ottocarus zu dankbarlicher Erkanntnuss solcher empfangenen hocherspriesslichen Dienste besagten Jaroslaum Herrn von Sternberg und seine Erben nicht allein mit demjenigen Bezirk Landes, wo er diesen herrlichen Sieg erhalten, begnadet und Ihne darzue noch zum ersten Landshauptmann unseres Marggrafthumbs Mähren verordnet, sondern auch zum Zeichen dieses herrlichen Sieges ob seinem Schildt und sonsten sich des Herzogs-Hüttleins zugebrauchen und sein angererbtes uraltes Wappen der Grafen und Herrn von Sternberg, so vorhin in sechs eckichter roth oder rubin Farben Stern auf einem Berg gewesen, in einen achteckigen goldfarben oder verguldten Stern im blauen Feldt zuführen erlaubt, allermassen solches auf seinem im St. Agneten Kirchen Unserer Alten Stadt Prag befindlichen Grabmahl noch auf heutigen Tag zusehen ist“ . . . (Ve veřejné knihovně vysokých škol Pražských MS. XV. C. 18.)

*) Bohusl. Balbín „Miscellanea I. 7. p. 117: „Tartari a. 1241 ad Olomucium nocturno proelio ab Jaroslao de Sternberg cum aeterna Sternbergici nominis gloria caesi sunt, ipseque Peta Tartarorum imperator manu Jaroslai obtruncatus; cui ob rem praeclare et cum virtute gestam rex Venceslaus et locum proelii et perpetuam Moraviae praefecturam donavit et attribuit cum ducis insignibus pileoque ducali, *uti saxo expressus apud S. Agnetem hodieque visitur*.“

**) Náhrobní kámen Jaroslava ze Šternberka po zrušení kláštera sv. Anežky 1782 dal Kristian ze Šternberka přenésti do Zásmuk, na panství své, kdež v kostele Františkánském zasazen do zdi v presbytáři na straně evangelia, jakž o všem tom pamětní kniha konventu Františkánského při roce 1785 svědčí. Bedlivé oko znalcovo udiveně pohlíží na postavu Jaroslavu z Št., poněvadž jeví se na skulptuře dvojí sloh: vedle doby Přemyslovců viděti již renaissanci. Vysvětliti můžeme takové na první pohled záhadné provedení pomníku analogickými příklady, že když starý náhrobek byl sešlý, rozbitý: udělán, zasazen nový. A tomu zvláště případně nasvědčují osudy kláštera sv Anežky v Starém městě Pražském, kdež vítěz nad Tatary Jaroslav byl pochován. Roku 1420 byl týž klášter zpustošen, jeptišky z něho vyhnány. Po 136 let bydlela v klášteře pražská chudina. Teprve roku 1556 byl panenský klášter Klarisek opět osazen Dominikány, kteřiž z dosavadního bydliště svého u sv Klimenta musili ustoupiti do Prahy přibylému Tovaryšstvu Ježíšovu. A v tu asi dobu dal některý z pánů z Šternberka na místě starého, sešlého, poškozeného pomníku zhotoviti nový. Umělec napodobil starou skulpturu na kolik mohl, vytesal hlavu s knížecí čepicí, ústrojem vlasů zcela z doby Přemyslovců, i ostatní ústroj hořejší části těla jeví starou, přechodní dobu. však záhyby knížecího pláště jsou již příliš bohaté a vyřezávaný po stranách štít ukazuje již neomylně renaissanci. Zvláště povšimnutí hodné jest, že okolo krku není v druhé polovici šestnáctého století obvyklé okruží, z čehož viděti, že umělec pracoval vedle vzoru částečně zachovalého starého pomníku. Zvláštní, nezasloužený osud stíhal již před staletími památku Jaroslava Tartarobijce. Od roku 1420 do 1556 starý památník náhrobní jeho byl zpustošen a novější na místo prvního zasazený také ukazuje stopy vandalismu. Nos, částečně prsty u rukou, jimiž drží svůj štít, i prsty u nohou, na nichž viděti opánky, jsou uraženy. Takové poškození pomníku, jejž rodina z piety k slavnému svému předku hleděla zachovati, asi sotva se stalo při převezení jeho do Zásmuk roku 1785, ale spíše již roku 1611 dne 15. února, když luza pražská mimo jiné kláštery i kostel a příbytky klášterní u sv. Anežky plundrovala, pustošila. (O klášteře sv. Anežky viz spis „Posvátná místa Prahy“ od Frant. Ekrta.)

hroznou, a všude smrt jistou, a krutého zuřivce
Pétu rukou vlastní v podsvětné poslati stíny.
před nímž, an s vojí táhl, se Římská třásla statečnost,
otrocké jho na šíji tušíc, kdyby *hvězda* najednou,
již Václav, král věhlasný, dal v blesku vzejíti,
ochromeným na Moravě plukům, bezděčně trnoucím
v rozpačí válečné, nepropůjčila spásy ochranné.
Z Kastalského kdybych se ze zřídla napil, mně triumfy
jásot nesmírný, a radost všeho lidstva srdečnou
a drahné pomníky, jakéž *Hvězdoslavu* vděčná
Evropa vítěznému pořídila, vypsati nelze.
Přiznávám, *překonal jsi, Jaroslave, nám zpěva sílu*
věčným jména jasem, tvá hvězda ti na věky věčné,
slavně třpytíc, na tvé nepohybná postati září.
Sláb bohatýru pěvec, tvé oslavy lesk neminoucí
vábí Phoeba, *i nástroj i hlas všech sester Aonských*
o tvé slávě pějí a všechen Helikon tone v písních.
Sám tvou proslavenost do věků rozhlásil Olympus,
an v krmi posvátnou, jež skrz voje tábora prošla,
chtěl těla část aby vrostla, mající způsobu zřejmou
luny rohův, a ve chrámě by vlastním své měla bydlo.
Avšak i Václava vděk, tolikým vázán slovutenstvím
vítězi důstojnou nelenil skytnouti počestnost.
Širé pláně, kteréžto krví svou zvlhčili škůdci,
pak též otčiny část, rozsáhlé lány pozemské
chtěl by k Jaroslavovým v držení vše to přešlo potomkům,
knížecký si klobouk, náměstkem stav se Moravským,
Ottakarem ctěn, sám dal na hlavu z královy vůle.“ *)

Jiný spisek v téže sbírce chovaný „Templum gloriae in monte stellari extructum et familiae Sternbergicae consecratum a Guillelmo ô Kelly de Aghrim“ l. 1697 v Praze tištěný také verši latinskými proslavuje rod Šternberků, z něhož podáváme, co o Jaroslavu ze Šternberka básnicky napsáno:

„Ó ký zjev zří oči děsný!
Po krajinách Getové křesťanských (války přehrozné!)
šíří spoustu krutou mečem, ohněm, již do samých pak
českých rozletují se krajů: v nesnázi hrozebné
král co si počne? zvolí ze tisíců jednoho četných
výtečného radou, to Jaroslava chrabroduchého,
z počtu malého svěří jemu veškeru výpravu války.
Jakmile panně svaté byl chrám zaslíbil obětný,
lid svůj napomenuv, v přívětném poklidu nočním
zbraň v ruce svou, nesa smrt v nepřátelské stany tajně
vstoupí, pak směle dál vítěznou klestě si dráhu
klá na tisíce vrahů, po tisících stoupaje mrtvol.
Tehdy ti, Péto, srazil hlavu meč Šternberka jarého,
Tartarobijce činem získav tím *jméno památné*:
Knížecký tu klobouk tvé hlavě, Jaroslave, dán jest.*)

Z dokladů těchto, z nichž první starší jest nežli spis Crugerův „Sacri pulveres“, viděti, že vítězství Jaroslava ze Šternberka, jako událost známá, nad jiné památná, bylo básněmi oslavováno, ano shora jmenovaný první básník vzpomíná i jiných zpěvů, jimiž slavný čin Jaroslavův byl opěván. Jaké to byly zpěvy, písně? Německé a latinské sotva by v zapomenutí byly upadly.

* * *

---

*) Vedle překladu prof. H. Mejznara podáváme i původní znění veršů v latině:

Ipsa sed innumeros superat virtute triumphos
Dextra Jaroslai, per quem se gloria nunquam
Stellatae peritura domus, diffudit in orbem,
Europaea salus. Sibi nil fatalius unquam
Mars Geticus sensit, cui pridem Persa subactus
Cesserat armatis curvo mucrone Gelonis:
Quam cum Slesiacis inducta strage maniplis,
Atque Polonorum miseranda clade superbus,
Stelligeris fines Moravos excedere scutis
Jussus Olomucii, didicit trepidare tonantem,
Et numen sub pane latens, quod castra praeire
Mira Jaroslai pietas mandarat, asello
Impositum, dubio sperans sibi prospera Marte.
Nempe adeo cibus ille Deus praecordia pavit,
Firmavitque animos, ut miles singulus hosti
Quintuplici oppositus quinto, sperare triumphum
Ausus in hostiles stricto mucrone phalanges,
Irruerit, vel porro mori, vel vincere promptus.
Addiderat vires etiam rogitata favorem,
Ipsa Dei Genitrix, cui se Sternbergicus heros
Atque suis opibus fabricandam obstrinxerat aedem.
Hinc meritus magnas inimica in castra ruinas,
Communemque ciere necem, Petamque gradivi
Progeniem propria sub Tartara mittere dextra,
Cuius ad adventum virtus Romana tremebat,
Barbaricum subitura jugum, nisi protinus illa,
Quam voluit prudens rex Wenceslaus oriri,
Navifragis Moravum rebus, dubiisque tulisset
Imperii bellis cunctando, stella salutem.
Non ego castalio madeam si fonte, triumphos,
Laetitiamque orbis, profusaque gaudia plebis,
Et quae stelliadae gratata Europa, trophaea
Plurima victori posuit, describere possim.
Vicisti (fateor) nostras Jaroslae camoenas
Nominis aeterni radiis: tua vendicat aevum
Stella sibi, vertique suo detrectat ab axe.
Materies numeros superat, Phoebumque lace sit
Elogii victura seges, quae plectra sororum
Occupet Aonidum, totumque Helicona fatiget.
Ipse tuas laudes satis evulgavit Olympus,
Dum sacrosanctae quae castra subiverat Escae
Adnasci voluit, referentem cornua lunae,
Particulam carnis, propriaque reponier aede.
Nec Wenceslai tantis devincta triumphis,
Gratia, victori meritos neglexit honores
Addere. Barbarico madefactos sanguine campos,
Et patriae partem, projectaque jugera terrae,
Ad Jaroslai voluit transire nepotes:
Ipse ducum mitra, Moravum promarchio factus
Ottocaro cupiente caput redimire jubetur.“

*) — — — — „O quae me terret imago!
Christiadum per rura Getae (bella, horrida bella)
Dant latam stragem ferro flammaque, et in ipsos
Boemorum irrumpunt fines: discrimine tanto
Rex quid agat? legit de multis millibus unum
Consilio egregium Jorslaum et robore firmum:
Olli inter paucos, omnes committit habenas
Martis. Ut is Mariae devovit templa, suosque
Ad pugnam hortatus, per amica silentia noctis
Tela manu, mortemque ferens inimica subintrat
Castra, dein facto per funera tramite victor
Mille audax mortes, et mille cadavera calcat
Tum tibi, Peta, caput Sternbergius abstulit ensis,
Tartaricum, ex facto, nomen memorabile, portans.
Hinc, Jorslae, tuo capiti data mitra ducalis.“

Spisovatel „Chrámu slávy na hvědné hoře postaveného“ přidal pod čáru poznámku: „Joroslaus a Sternberg. filius Edislai (má býti Zdeslai), supremi regni Bohemiae camerarii et frater Alberti generalis crucigerorum, *dictus tartaricus* eo quod cum 8000 suorum 200.000 Tart. profligaverit, eorumque ducem nomine Petam propriis manibus interfecerit a. 1247 (!) ad Olom. Idem Joroslaus postmodum factus dux, et ab ejus tempore Boemo Sternb: pro stella sexcorni rubra usi sunt octocorni aurea in campo caeruleo.“

Konečné slovo. Ani odchylky mluvnické, ani důvody odpůrcův dosud podané neučiní R. Kr. i Z. dílem nějakých padělatelův: jedině provenience našich rukopisů a nic jiného činí je před světem podezřelými: považíme-li však, že naše znovuzrození a všechno snažení bylo a býti musilo ze známých příčin až na naši paměť tajemným a skoro jako báječným, zmizí před okem zasvěcence i poslední stín podezřelosti.

V Praze na den sv. Lidmily 1886.

Skály.

Několik výjevů z dějin samoty. Od *Al. Jiráska.*

(Pokračování.)

Chodek vyběhl pak nahoru na starý hrad. Se skalní věže dobře viděl v tu stranu, kde zuřil boj. Soumrak se již sice uložil na krajinu, ale hořící vesnice děsně ozařovala nejbližší své okolí. Starý správce trnul pomýšleje, jak by bylo, kdyby Švédové snad byli odraženi a ustupovali třeba tudy přes Skály, a kdyby je tak zapálili! Toho neštěstí tu samotu dosud pán Bůh uchránil.

V tom ozval se z dola, z lesa už, hlas ho volající a již přiběhl na nádvoří pode skalní věž pacholek křiče:

„Pojďte dolů. Honem! Honem! Švédové —“

Chodek, jakoby mu vlasy zapálil, otočil se a slézal chvatně nebezpečnými schůdky s plošiny, a bylo div, že se skály dolů střemhlav nesletěl. —

Když ke dvoru sběhl, byla již vrata dokořán otevřena. Na nádvoří zarazilo právě asi deset jezdců. A také dva vozy zrovna u schodiště. Chodkovi se poněkud uvolnilo. Nadál se, že shledá tu několik kornet divokých švédských jezdců, že se bude jimi všecko jen hemžiti. — A také slyš! Z toho houfku a od vozu slyšeti české volání po světle. Všecken udýchán přistoupil k vozům; ze zadního vystoupili dva mužští a z předního tři ženské, dvě starší a jedna mladičká, a chlapec jakýsi.

V ten okamžik přinesli světlo, svítilnu i planoucí smolné louče.

„Kde je Chodek?“ ozvala se jedna z těch tří ženských, ta nejvyšší, šlojířem zahalená, patrně paní.

Na ten hlas Chodek zůstal jako omráčený. Ale jak ta paní pozvedla závoj, jak zář světla padla jí na obličej, přiskočil a chopiv se podávané mu pravice, políbil ji několikráte za sebou, volaje všecken jsa radostí od sebe:

„Milostivá paní! Milostivá paní!“ a obrátiv se k žasnoucí čeládce rozkřikl se:

„Co tu stojíte — Paní Beata — Milostivá vrchnost! Slyšíte! Hněte se!“

„A starý Květ —“ ozvalo se v zadu, a již se staří, dobří přátelé objímali. Pak se Chodek ocitl nahoře v panské, velké světnici, jak ani u svém vyjevení sám nevěděl, a tam k němu přistoupil mladičký důstojníček švédský, jemuž první chmýří pod nosem pučelo a podávaje mu ruku ptal se s úsměvem:

„A mne, Chodku, neznáte?“

Chodek pořád pln úžasu vykřikoval.

„Pan Adam, pan Adam, to maličké pacholátko — A pan Albrecht! — Kde zůstal pan Albrecht? — A vy již vojákem?! —“

„Uvidíš ho také, dá Bůh,“ pravila paní Beata — „A tu je Johanka, kterou jsme odtud v peřince odnesli —“ I ukázala na děvčátko asi čtrnáctileté, roztomilé jako poupátko v rozkvětu.

„Ta se na vás arci nepamatuje, jako tu ten —“ a ukázala na pacholíka asi jedenáctiletého, tmavovlasého, černookého, jenž dosud stál v pozadí, pozorně se kolem rozhlížeje. „Je také zdejší zrozenec —“ dodala paní Křinecká.

Chodek přistoupiv, pohlížel za chvilku na chlapce zkoumavě, pak k paní oči pozvednuv zvolal:

„Svatá panno — té podoby — snad by — celý pan regent —“

„Ano, mladý Voborský —“

„I vítám tebe, mládenečku — Žel, že tu není tvé hodné matičky — A kde je pan regent?“

„Přijede také —“ odvětila za chlapce paní Beata „A nyní, milý Chodku, navštívíme nejprve komnatu nebožtíka pána — Zatím se o nás nějak postarejte —“

Paní Křinecká odešla s mladistvým důstojníkem, se slečnou a mladým Voborským-Kochanem do komnaty, kde její manžel ducha vypustil, a do jeho někdy bibliotéky, nyní ovšem valně prořídlé, neboť hned po jejím odjezdu Voborský uschoval všecky české knihy, aby nepadly do rukou jezovitů. Chodek hleděl za nimi, pak se obrátil ku starému Květovi, jenž měl vlasy i bradu jako mléko bílé.

„Vítám tě ještě jednou, starý —“ pravil srdečně správce — „změnil jsi se, je pravda — ale paní Beata také — No, čtrnácte let je čtrnácte let — Ale proto je přece pořád znáti, jaká to byla krásná paní —“

„Čtrnácte let, brachu — a toho utrpení! Než buď pán Bůh pochválen, že jsme v Čechách, pod vlastní střechou. Jen o to jsem vždycky pána Boha prosil, abych nemusil v cizině zemříti. Nyní ať si mne povolá — Ale brachu, pojď, a něco dej a uchystej, jsme po cestě, kosti jako rozlámány a žaludek se také ozývá.“

„Hned, hned. Jen ještě něco. Kde je doktor Voborský? —“

„Snad ho tu také uvidíš. Je také ve švédských službách jako oba mladí páni. Však on k tomu paní Beatu nejvíce přiměl, že se s nimi rozloučila a na vojnu je pustila —“

„Tak, tak —“ opakoval si Chodek a zakroutil bezděky hlavou. „A ještě něco, milý Květe, jak jste sem přišli — jak jste se —“ to již mluvil vycházeje z velké světnice. A bílý nyní Květ mu odpovídal —

„Se Švédou — S pomocí švédskou — Táhne s celou mocí do Čech —“

Chodek už nic neříkal, ale zase hlavou zakroutil. —

*

V tu chvíli, kdy paní Beata s dětmi klečíc se modlila v komnatě svého nebožtíka manžela, dokonával se krutý boj u Žďáru. Švédům se výborně podařilo. Oddělení císařské, značně silnější jejich, bezstarostně tábořící, bylo přepadnutím tak překvapeno a zmateno, že po krátkém boji dalo se na útěk. Ale mnoho se jich nezachránilo útěkem. Švédové skoro všechno pošavlovali a postříleli hned na místě, nebo jak císařští běželi.

Ve vsi a kolem ní vypadalo to děsně. Několik stavení dohořívalo a v rudé záři jejich leželi kolem císařští mrtví i ranění v poli, na návsi i u prahů chalup, jak kde přepadeni byvše se hájili. Švédů zahynulo velmi málo. Noc se zatím sklonila na bojiště a tichem jejím hlaholily švédské signály, svolávající všechny, kteří se ještě z pronásledování nevrátili.

Vítěz se utábořil přede vsí. Plukovník prohlédnuv si několik zajatých důstojníků, obrátil se ku své družině a spokojeně se usmívaje pravil:

„Výborně se nám dařilo —“ A ku svému pobočníkovi, mladému panu Křineckému, se obrátiv, dodal:

„Kde je náš medikus?“

„Nevím, bezpochyby na bojišti —“

Byl tam. Prve s uspokojením na to patřil, jak v divokém zmatku císařští se dali na útěk, pak se škodolibou radostí prohlížel si zajaté, císařské důstojníky, jež kolem něho vedli, nyní však s vážnou, zasmušilou tváří konal svůj úřad, obvazuje raněné.

XXVII.

Chodek se opravdu a upřímně z toho těšil, že paní Křinecká se navrátila. Bylť jí věrně oddán a pak se mohla přesvědčiti, jak nyní chodí těžko hospodářství, že jednal vždy spravedlivě a že si nemohl pomoci, když jí začasté jen málo poslal za hranice. Neméně ho těšilo, když se přesvědčil, že paní Beata nikdy o jeho poctivosti nepochybovala, jemu vždycky důvěřujíc. Také tu měl nyní Květa. Než jediná věc ho zarážela: že paní Křinecká přišla se Švédy a že oba synové u nich slouží. Doma o samotě ve své komoře dost o tom přemýšlel.

Napadlo mu ovšem, že se té rodině stala velká křivda — ale Švéda je Švéda, je nepřítel země, třeba že císařští tu lépe nehospodařili nežli on. Ale na konec té úvahy mávl rukou, jakoby chtěl říci: „Suď to Bůh!“ — —

Druhého dne odpoledne přijeli na Skály noví hosté: starší Křinecký, mladý pan Jan Albrecht a Voborský.

Pana Albrechta Chodek nepoznal, a Voborského skoro také ne. Změnilť se valně; vypadal mnohem stařeji, nežli skutečně byl, hlavně pro své šediny. Ale oko, oko! To zůstalo, jako bývalo. Jak živě, radostně zahořelo, když mu synáček, otci valně podobný, vstříc přiběhl! Jak ho živě objal, ku srdci přitiskl a jak jej líbal, vyjasniv svůj vážný, zasmušilý obličej. Celé odpoledne byli pohromadě. Jen na chvíli Voborský se synkem odešel a jenom paní Beata věděla, že ho vede do šíje dolů, a tou mezi skály ku hrobu matčinu.

Pak seděli všichni zase dlouho do večera. Ráno nastalo rozloučení. Mladým Křineckým došla kratinká dovolená a musili ku svým oddělením. Také Voborský se chystal s nimi na cestu. Jako paní Křinecká se těžko loučila se syny, tak on se svým synáčkem.

Nyní, když se na Skalách opět poněkud usadili a vše počínalo zase choditi svým během, mohli si Chodek a Květ častěji spolu zasednouti a vypravovati sobě navzájem, čeho za ta léta, co se neviděli, zažili a co zkusili. Květ jmenovitě musil především pověděti, jak se Voborský, prchnuv ze Skal, k nim dostal. A tak se Chodek zevrubně dověděl, že doktor překonav mnohé nesnáze usadil se s rodinou paní Křinecké v jednom místě, a že se mu tu dosti dobře vedlo, an záhy nabyl pověsti znamenitého lékaře.

„Také vychovával mladé naše pány, a svého kloučka — toť se ví — Ale, pane, valně se změnil. Dlouho byl jako omráčený. To mu asi smrt paní Evy udělala — Ale jinak si nedal pokoje. Dopisoval si a jednal s mnohými našinci ve vyhnanství a také pak cestoval, aby ulevil a prospěl exulantům. Však žel, na návrat nebylo naděje — všecka práce a všecko snažení — a dost se napracoval, — byly marny. Jen u Švédů byla jediná naděje — A hle, ti nás sem zavedli —“

„Že paní Beata své syny k nim dala!“ mínil Chodek —

„Víš, Chodku, toho ty dobře nepochopíš, nezlob se, že ti to tak upřímně povídám. A nechme toho —“ doložil staroch přátelsky.

„Doktor to schválil?“

„Ten hlavně k tomu radil —“

Ono vítězství u Žďáru bylo Švédům dobrým počátkem. Císařští potom ustoupili dále do země a Švédové vnikali za nimi hloub a hloub do českého království. Na důležitých místech zanechávali posádky, jež pak kraji vládly.

Proto mohla také paní Beata na ten čas spokojeně tráviti na Skalách, majíc nad to pro všechno salvu guardii, kterouž jí synové vymohli.

Skály byly opuštěné, smutné zákoutí, ale paní Beatě se tu uvolnilo velmi. Žilať zase ve svém, na domácí půdě, mezi svými, a to jí bylo nade vše. Okřála tu za nedlouho, a také na starém sešlém Květovi bylo znáti, že domácí povětří opravdu hojí. Paní Křinecká žila nyní tišeji nežli před lety. Neměla tu svých synů. Za ně náhradou jí byl malý Valentin Kochan, syn Voborského, hoch rozmilý, o němž šlechtična říkávala, že je více po matce.

Neměl té živosti otcovy, jsa mysli mírné, dumavé. Prvním a dobrým učitelem mu byl sám otec. Nyní po nějaký čas sama paní Křinecká ho vyučovala. Dobře však, že za krátký čas přišel na Skály starý kněz evangelický z exilia, ovšem že ve přestrojení, kterého si pozvala. Nechtělať býti beze správy boží. Ten také převzal její úřad učitelský a záhy uvěřil, co mu paní Křinecká o něm povídala, že ona sama by mu nadlouho nemohla býti učitelkou, že by její vědomosti nedostačily tomu chlapci myslivému a po vědách žíznivému. Ku své opatrovkyni lnul Valentin upřímně. Ještě však oddaněji, aniž toho ovšem vědomí měl, k dceři její, Johance. Byl všecken blažen, když ho vyzvala, aby šli do lesa, nebo na hrad, nebo kousek do polí. Paní Křinecká ráda dopřála těm dětem té volnosti. Byloť na jaře, všecken pohorský kraj zelenal se a kvetl; i ty lesy mezi šedými balvany skalními svěžeji se zelenaly. Milá byla podívaná na tmavovlasého, kadeřavého chlapce, černých jiskrných očí ve tmavé suknici přepásané, od níž bělostí svou odrážel se u krku široký, plochý límec, an kráčel po boku panence čtrnáctileté, plavovlasé, jako proutek urostlé, líbezné tváře a jasných, mluvných očí.

Valentin nevyváděl jako chlapci jeho věku, nýbrž upřímně naslouchal, co mu starší o něco družka vykládala, nebo se jí dotazoval, nebo zase sám jí vypravoval.

Dětinné ty hovory zvážněly obyčejně nahoře na starém hradě, kam malý Valentin nejraději vycházel začasté i sám. Kdykoliv ho dole hledali a nemohli nalézti, poslali pro něj na hrad a jistě ho tu našli, buď na nádvoří pod bukem v samotě a tichu do čtení zabraného, nebo ve starém hradském stavení, nebo nahoře na skalní věži, ve staré, dřevěné a nyní již velice sešlé hvězdárně. Stával tam na pokraji skály hledě zamyšleně do kraje. Býval tak v myšlénky zabrán, že posel ho hledající musil volání své opakovati, aby snilka vytrhl.

Když tu s Johankou meškal, tu obyčejně sedali na pustém nádvoří pod bukem nebo procházeli se rozvalinami ne valně rozlehlými a mezi skalami. Obě děti oživovaly si tu pustinu výtvory své fantasie, již podnítilo vypravování starého Květa. Usazovaly sem nejvíce pana Matěje Salavu hejtmana husitského. Počítaly, kde asi přebýval, kde zbrojná čeleď jeho, kudy se bral do pole a jak se vracel s hojnou kořistí a se zajatými Němci Slezáky. Johanka se nic nebála a závrať ji nepojímala, když ji Valentin vedl nahoru na skalní věž.

Mladičké šlechtičně se tu tak zalíbilo, že za dobré příležitosti podruhé i potřetí a kdykoliv se jí příležitost udála, sem vystoupila. Ráda stála v té vzdušné výši a rozhlížela se s Valentinem širým, pohorským krajem, přes luka, přes lány žloutnoucího obilí k vesnicím a dále přes lesy k modravým horám.

Že tu matka jeho s otcem také kdysi stála, o tom Valentin nevěděl. Než že tu na hradě meškávala s exulanty, to věděl z vypravování otcova i Květova. Proto polopusté světnice ve starém hradském stavení tak zvláště na něj účinkovaly. Tiché ty místnosti v polosvitu dojímaly ho a živá jeho mysl žila tu s matkou i s otcem, vídala hrdinského strýce Ulického, stařičkého Adamiho i za tichých nocí shromáždění věřících.

Tu také o nich vypravoval Johance, kdy usedli na staré červotočivé lavici u okna, jehož zaprášeným sklem kývala na ně mohutná haluz omšeného buku, svěže zeleného. Tu se také Valentin Johance svěřil, kde jeho matička pochována, když dívka osudy jejími všecka zajata se po tom vyptávala. A jak uslyšela, již zatoužila spatřiti její hrob a vyptávala se, trefil-li by k němu.

Tu také obě dětiny si ujednaly, že k němu půjdou samy, že se o to pokusí, aby se k němu dostaly. Nenapadlo jim, že by měly paní Beatě říci, že by je zajisté tam pustila ovšem za dozoru asi starého Květa nebo svého. Ale Johanku taková osamělá cesta více vábila. Uskutečnila ji, když jednoho dne matka zajela do sousedního městečka. Valentin dobře věděl, kterými místy jsou tajné dvéře. Našed je, našel s pomocí Johančinou i tajné péro, jež pod stiskem její ruky povolilo. Poklop pak ve výklenku snadno otevřeli. Opatřeni jsouce světlem, sestupovali dolů. Johanku vchod do země, do černé pusté chodby nejprve zarážel, než vstoupila přece za Valentinem, jenž jí svítil na cestu.

Pak se chopila jeho ruky a tak se vedouce kráčeli pustou šíjí, až proniknše houštinou ocitli se mezi skalami. A když stanuli u pustého osamělého rovu, nad nímž na skalní stěně visel uschlý venec, jejž sem asi paní Beata zanesla, tu Johanka dojata osudem Valentinovy matky a více zajisté tím, že tu tak sama, opuštěná leží, dala se do pláče a Valentin s ní.

Pak natrhavši kvetoucího vřesu a kvítí, jaké tu jen rostlo, upletla věneček a zavěsila jej na skalní stěnu nad hrob k onomu uvadlému. Když se pak vraceli, již se nebála tmavé chodby. Té noci nemohla dlouho usnouti a ještě pak ve spánku zdálo se jí o osamělém hrobě Valentinovy matky. — Cesta ta dlouho zůstala dětí těch tajemstvím. —

Jaro, léto minuly i jeseň také. Mrazy uhodily, poslední žluté listí svál studený vítr. Sníh poletoval zamženým vzduchem a brzo pokryl všecku pohorskou krajinu. Bylo po vycházkách a rozmilých toulkách polem, lesem i na starý hrad. Rodina shromažďovala se ve vytopené, velké komnatě u krbu, naslouchajíc zbožným výkladům starého kněze, nebo Johance, jež milozvučným hlasem čítala z bible nebo z cestopisu pana Krištofa Haranta z Polžic. Pokaždé však rozumí se rozmlouváno o světě, o vojně venku zuřící a nejvíce o mladých Křineckých a Valentinově otci. Časem, když nějaká ordonancí jela kolem do Slezska, Švédy obsazeného, došel list buď od něho nebo od mladých pánů a tu bylo pokaždé jako o svátku. Utěšilať se starostlivá matka, jež od smrti manželovy tmavého roucha vdovského neodložila, že synové i doktor jsou zdrávi, zaradovala se Johanka, zaradoval se Valentin a s nimi všichni.

Tak dověděli se, že Švédové vedení Torstensonem pronikli hluboko do Čech a do Moravy, odkudž Olomouc opanovavše Slezskem do Sas vtrhli, kdež u Breitenfelda porazili císařské vojsko pod arciknížetem Leopoldem a Piccolominim. Dobře, že paní Křinecká o této krvavé bitvě se dověděla teprve, když už bylo dávno po ní, od vlastních synů, jejichž listy ze Slezska jí došly brzo po sobě. Pan Jan Albrecht také dobré zprávy dával o Voborském, jenž byl s ním a jenž v listu jeho také zaslal ceduličku svému Valentinovi. Tak žili na Skalách tiše a nyní dosti bezpečně.

Bylť sousední Slezsko ustavičně v moci švédské, jež také zasahovala na pruh přes hranice do Čech. A v pruhu tom byly také Skály. Sem tedy neodvážila se moc hejtmanů kraje hradeckého a po všechen ten čas neukázal se žádný missionář jezovitský.

Než paní Beata nebyla bez obav a starostí. Často se o samotě zamyslila, vzpomínajíc, jak bude na dále, kdyby fortuna Švédům pojednou selhala. Než také jinak šlechtična uvažovala. Rány vlasti její zasazované jí také bolely. Sama se na své oči přesvědčila o hrůzách válečných, sama je ucítila na svém vlastním zboží. Nyní však odevšad zavzníval hlas nežli kdy jindy pronikavější nad ukrutenstvím Torstensonovým — A v jeho vojsku sloužili její vlastní dva synové! — Věděla a byla o nich přesvědčena, že bídu krajanů svých jistě nemnoží, nýbrž kde mohou se jich zastanou, jak jí před odchodem na její žádost slíbili — ale přece — přece jí nebylo nějak volno, zvláště když si tak vzpomněla na nebožtíka otce svého, upřímného vlasti své milovníka —

Váhala, nežli syny své na vojnu pustila, ale doktor Voborský jí tak živě domlouval a dokazoval, že to nutno, že bez pomoci cizích si exulanti nepomohou, zvláště když mnozí přední a kněží učí, že hlavní zbraň církve jsou pláč a slzy.

„Nic nevypláčeme a nevyvzdycháme. — Budeme míti jen to, co si vybojujeme!“ horlil tenkráte Voborský. „A kdyby nic, pomůžeme aspoň potírati ty, kteří námi o zem udeřili, kteří nás na polo ubili a z vlasti vyhnali — ‚Kůži za kůži —‘ dí písmo u Joba. Kdo nám vymůže volný návrat a starý řád ve vlasti ne-li vítězný Švéda? A zdali by se nás zastal, kdybychom jen čekali, až svou vlastní krev proliv zvítězí a my své šetřili?“

Tak a podobně syn popraveného Valentina Kochana paní Křinecké domlouval. Živě ho měla na mysli, jak tenkráte zasmušilý obličej oživl výrazem vášnivým, jak mu oči zahořely. — —

A zdálo se, že měl pravdu. Švédové všude vítězili, a jak také z několika listů od známých šlechtických exulantů zvěděla, kancléř Oxenstierna horlivě sliboval, že se Čechů ujme — — To ubohou paní upokojovalo.

Minula zima a jarní slunko se počalo zas usmívati. Jakmile cesta jen poněkud vyschla a nastal teplejší čas, vydala se mladá Johanka nahoru na hrad. Té chvíle seděl mladý Valentin se starým knězem cviče se v latině. Bylo záhy odpoledne. Otevřeným oknem vál svěží jarní vzduch a vnikaly zlaté paprsky sluneční — Valentin viděl, jak se Johanka kolem mihla v šatech světle modrých, viděl, jak na slunci zesvitly její krásné plavé vlasy — Nemohl se dočekati, až bude konec učení. Johanka už zatím byla nahoře na nádvoří. Buky ještě byly holy, jen puky vyhánějíce — Nikde ještě lístečku, nikde květu. A přece tu bylo krásně v proudu slunečných paprsků, dosud tak vzácných a tak mile hřejících. Johanka usedla na omšený balvan pod buk, kde bylo pěkně sucho a rozhlížela se kolem, do lesa, odkud zaznívalo táhlé šumění. Vlažný vítr vál a zachvíval zlatou kadeří nad dívčiným bílým, čistým čelem. —

Mezi těmi obry skalními, pod krytem vysokých jedlí a na list ženoucích buků, jimiž proudilo zlato paprsků, v tom posvátném lesním klidu, jejž nerušilo vážné šumění z hlubin sem zaznívající, bylo posvátno jako v kostele. Mladičká dívka cítila zvláštní povznesení, cítila zvláštní vzrušení, jež hledalo uvolnění ve slovech, ve zvuku. A již bezděky zazněl tišinou lesní lahodný hlas mladé šlechtičny. Netušila, že za stromem hledí na ni upřeným, zářícím zrakem mladý hoch, držící v ruce kytičku fialek — Teprve když umlkla, vystoupil.

„To jste krásně zpívala —“

„Tady se krásně zpívá — Pojď, zpívej se mnou — “ a vyňavši z kapsy knížku, již ustavičně nosila, vyhledala žalm a podala mu ji. Byla to malá, skoro kolibří knížka, se zlatou ořízkou, poměrně dosti hrubá v zelený samet všecka svázaná. Na každé desce v rozích měla pro ozdobu po stříbrné škebli a dvě větší takové byly u stříbrné spony. Byly to české žalmy s notami a s modlitbami Jana Habermanna vydané Danyelem Strejcem a Janem Litomilem vytištěné „v Hagu v Hollandu u Ludolfa Breckenfelda L. P. 1630“. Byla to jedna z oněch exulantských knížek tištěná v cizině za těch smutných dob, „kdy veliký počet z národa našeho českého u velikém nedostatku jak tělesném tak obzvláště duchovním postaven“ byl — zbaven jsa „jak pastýřů duchovních, tak i knih užitečných —“

Valentin se dal chutě do zpěvu.

Tak spojil se příjemný alt bratrského chlapce se sopranem mladé evangeličky a dvojzpěv ten zněl mile. Patrně to oba těšilo, neboť zpívali chutě a vroucně. Sličná byla podívaná na mladistvou šlechtičnu na balvanu sedící, zlatovlásku spanilou, pochylující hlavu ku knížce, z níž zpíval tmavokadeřavý hoch stoje jí po boku a o skálu se volně opíraje. —

Teprve když dozpívali, všimla si Johanka fialek, prvních, které letošního jara spatřila. Vykřikla radostně a Valentin jí je ochotně podal. Beztoho dera se pro ně pod houštinu, myslil, že budou její.

„A já je zase dám paní mateři — Má je ráda — Ah — tu jedna —“ a shýbla se pro tu, která jí upadla, nemajíc žádného stonku. „Té by bylo škoda, chudinky — Do kytičky nepůjde — Tu si já nechám —“

A vloživši ji s listem do své knížky v zeleném sametu a stříbrném kování, pravila vesele:

„Pojď, půjdeme ještě hledat.“

XXVIII.

Když se pak domů s fialkami navrátili, byli nemálo překvapeni, zvláště Valentin. Zajásal, když zrovna na síni potkal svého otce, a hnal se mu do náručí. I zasmušilá tvář Voborského zazářila a za okamžik hleděl nemluvě, jsa hluboko dojat, do tváře svého synáčka, jenž byl jediné jeho štěstí, jediná radost a útěcha v jeho strastiplném chmurném životě. Pak Valentina zase k sobě přivinul, čelo mu líbal a vlasy hladil, opakuje si, jak vyrostl, jak zmužněl.

Doktor dnes celé Skály tak překvapil. Nikdo se ho nenadál; přijel neohlášen, nesa paní Křinecké noviny dosti veselé. Vypravoval, že švédské oddělení, u něhož s panem Albrechtem slouží, dostalo rozkaz do Slezska a tam že zůstanou posádkou za delší čas, bezpochyby až do podzimku, ne-li do konce přes zimu. Pan Albrecht že by si byl také rád na Skály zajel, ale nemohl od svého oddělení, že však ze Slezska zajisté přijede, jakmile se tam trochu s posádkou usadí.

Z toho se paní Křinecká nemálo těšila. A starý Květ, po nějaký čas už značně churavý, opakoval Voborskému, jenž jej prohlížel a jemu lékařsky radil:

„Jen ať pan Albrecht brzo přijede. Abych ho ještě jednou spatřil —“

Když Voborský starocha těšil i Chodek, jenž přítele často navštěvoval, odpovídal Květ kroutě bílou hlavou:

„Dnové moji jsou sečteni. Ale buď pán Bůh pochválen. Jen když jsem doma, jen když v cizině nesložím kostí — —“

Do radosti Valentinovy padl pak stín, když mu otec druhého dne oznámil, že zítra odjede a že si ho vezme s sebou. Miloval svého otce, ale že se měl se Skalami a s rodinou Křineckých rozloučiti, to mu nebylo snadno. Nejprve na Johanku vzpomněl. Nebude jí tam míti, bude sám s otcem mezi švédskými vojáky. Arci že ani nehlesl před otcem, těše se tou nadějí, že za nějaký čas ho sem opět zaveze, jak si to také sama paní Křinecká vyžadovala.

Celé to odpůldne však nějak umlkl a pak se pojednou ztratil. Vyběhl si ještě jednou nahoru na hrad, aby se s milým tím místem rozloučil. Prošel nádvořím a otevřev dvířka, vstoupil do starého hradského stavení do světniček, milých a známých, vylezl i na sešlou „hvězdárnu“ a naposled rozhlížel se pěkným, pohorským krajem, na který vždycky tak rád hledíval. Už ho tak hned neuvidí — A kudy šel, každý krok vzpomněl na Johanku. Tu s ní stál, tu v sedničkách seděl a rozmlouval, tu na nádvoří posledně spolu zpívali — A jak vyšed od hradského stavení, kolem skály zahnul, spatřil — Johanku. Přišla za ním!

Nad tím se živě zaradoval.

„Je ti smutno, viď, Valentine. Byl jsi se loučit —“

Kývl hlavou. I jala se ho těšiti, že zase přijede, a že jim bude moci napsati list, až bratr přijede ze Slezska návštěvou.

„A pošlete mně pak také?“ ptal se Valentin.

Johanka slíbila a v chlapcových očích prosvitlo. —

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Na přástkách staročeských.

Kulturní obrázek od *Čeňka Zíbrta.*

O přástkách povídalo se a povídá mnoho. Někteří odvozují původ jich až ze šerého dávnověku, kdy byla prý to zimní slavnost ku poctě bohyně Báby-Kolady. Jiní uvádějí ve styk s nimi známou Bílou Paní a snaží se historickými důkazy hájiti své domněnky. Netroufáme si rozhodovati o mythologickém významu přástek. Nalezli jsme však při čtení různých spisů českých ze XVI. a začátku XVII. století několik zrnek o staročeských přástkách, jež tuto podáváme.

Prosíme tedy laskavé čtenáře, aby v duchu vykouzlili si útulnou jizbu staročeskou, kde při praskající louči zasedají k přeslicím kvetoucí děvčata, ženy i staré babičky. Není však ještě celá přástková společnost pohromadě. Po chvíli přicházejí také sedláci a zvláště pospíší si mladá chasa. Není divu! Vždyť se těšili všichni na milou dobu přástek již celé léto. S nimi zavítaly opět bujné radovánky, obvyklé hry, skotačivé písně a veselé tance.

Pohostinná hospodyně napekla koláčů a častuje přástevníky. Aby přástevnice kondel snáze mohly navlhčovati, přinesla jim „sklenice, žejdlíky a koflíky vína a piva“ — co komu libo — při čemž ovšem i mladíci, ač nepředou, také si statně zavdávají a řádnými doušky popíjejí.[1])

Záhy rozproudí se čilá zábava. Chasa vypravuje šprýmovné připovídky, různé „*kunštovné*“ mluvení, kteréž lahodnou moudrostí omaštěné nemálo nápomocno jest k obveselení a občerstvení mysli.[2]) Brzy zanotí některý hoch milostnou píseň — a již hlaholí zpěv rozjařených přástevníků.[3]) Po té dá se společnost do hry. Děvčata nechají vřeteno vřetenem a přitočí se raději k švarným mládeům, kterým však brzy i hra se znechutí. Přivinuvše si v náruč lepá děvčata za veselého zpěvu pustí se do tance.

Kněz Štelcar Želetavský a horlivý jeho vrstevník Leander Rvačovský ve své knize „Masopust“ velice horlí na tyto „noční toulky“, kde „lid obecní sejde se na přástky, na kterýchž častokrát čert drživá tarmark o vrkoče, za čímž jde přikázání božskýsh přestupování, vší pobožnosti zlehčování“, l. c., l. 182.

Jednou zavítal na takové přástky vzácný — věru převzácný host. Snad že bohatý měštěnín, či urozený pán a vznešený zeman? — Nikdo z nich — host až z končin nebeských, svatý Petr. Vypravil se kdysi na pouť po hříšném světě a vrátiv se do nebe líčí Pánu, co všecko viděl, jak pochodil. Přišel mezi jiným do vsi na noc. „Všecku ves,“ povídá, „na kříž jsem schodil, však jsem nikdež neuhodil, bych sobě zjednal hospodu. Tak až jsem trefil náhodou k jednomu, kde byla přástka.“

Viděl prý tu od „děvek a pacholků“ mnohé „neřády“. Skákali s lavic a se stolů, trhali smolu, též karytona honili a zpívali světské písně.

Sv. Petr se velmi rozhorlil.

Hned oboří se naň jedna stará baba. „Pomlkuj ty, starče lysý. Nic vy, děvčátka, nedbajte. Jedno vy sobě pohrajte. Když jsem já bývala mladá, skákala jsem také ráda.“

Svatý Petr ve zbožném zanícení napomíná: „Babo! Všechna's nezpůsobná a více k ďáblu podobná. — O že se v hrdlo nestydíš!“

K tomu mi ta baba řekla: „Čert-liž tě nám přinesl z pekla? Vymořený starče lysý, nahlednemeť v oči, či jsi! Pustím-liť na tebe chasu, oškubiť ostatek vlasů a prvé jest co koleno. Schytím-liť na tě poleno, žeť tak dám v tu hlavu lysou — poznáš babu — na mou přísou!“ V tom mne uhodí přeslicí . . .

Utekl ze světnice a běžel spat do stodoly, kdež téměř zmrzl napoly. l. c., C 8, D.

V podobných zábavách přástkových viděli — jak řečeno — karatelé rozpustilou veselost. Důtklivě tedy vybízeli obecný lid, aby se nevydávali v takové ohavné hry, nemírné pití a jinou rozpustilost. Tak je zakazuje překladatel knihy „Křesťanských pobožných panen věnček poctivosti“ (1581) na listu N 10. Podobně Havel Žalanský napomínaje v knize „O čistotě“ str. 58. těkavé panenky, připomíná, že „má panna doma sedati a doma příst“. Týž úkol ukládá děvčatům Klement Plzenský ve spisu „Rozkoš a zvůle panenská“, D 8.

Ba dočítáme se v knize „Potvorný drak Apokal.“ na str. 263., 264. zprávy, že již bylo na čase, aby trestající ruka spravedlnosti světské přispěla církvi k zamezení přástkových zlořádů. Také Veleslavín praví v Kal. Hist. l. 16., že na sněmu uzavřeli jeden artykul proti zbytečnému pití, item posvícení, korednímu pivu, přástkám a hrám sedlským.

Uvedený artykul ze dne 7. ledna 1545 jsme našli a tu jej sdělujeme: „. . . Tolikéž i *přástky* a hry, na kteréž se scházejí a při nich hříchy páchají, aby každý pán, rytířský člověk, Pražané a jiná města na gruntech svých opatřili a je zastavili pod trestáním týchž lidí, jakž by se jednomu každému Pánu mírně a slušně vědělo.“ Sněmy 1545, A 2.

Zákon si udělali, napsali, vytiskli — ale bylo to málo platno. Když zima s dlouhými nocemi přišla, co počíti jiného za mrzutých večerů, než jíti zase na rozkošné přástky.

---

[1]) Srov. Štelcar Želet., „Knihu duch.,“ C. 3.

[2]) Srov. Rvačovský, „Masopust,“ l. 181.

[3]) Hosius, Rozml. Petra s Pánem, C. 8.

Slavný sněm opět roku 1595 přísně nařizuje a vyhlašuje, že „zapovídají se *přástky*, schůzky a tance a jiná rozpustilá noční sedání, jež se páší a provozují“. Sněmy 1595, B.

Že i tento i jiné pozdější zákony nedovedly zastaviti přástek, nejlepším důkazem, že podnes za smutných zimních večerů scházejí se na přástky staří, mladí, vypravují se pohádky, zpívá se, hraje, žertuje, ba až posud hospodyně častuje přástevníky . . . Až podnes trvají přástky — a, když tak večer v zimě unaveni klopotnou prací na chvíli uzdu popustíme vzpomínkám, tu rozezvučí se sladkým zvukem na sta zvonků v srdci a všecky vyznívají v tklivou píseň o luzném štěstí věku dětského, — o poetickém kouzlu nezapomenutelných přástek!

Národní divadlo. Letošní zimní sesona slibuje býti pro domácí produkci naši velice utěšenou. Z četných novinek, kterých divadelní kancelář v poslední době oznamovala hezkou řadu, sehráni byli v měsíci říjnu Vrchlického „Exulanti“; v nejblíže příštích dnech uvidíme „Jana Výravu“, nové drama Šubertovo. Mimo to chystá se „Libušin hněv“, bohatýrská komédie Julia Zeyera, dvě komedie Ladisl. Stroupežnického, menší dramatická hra od Štolby, a snad něco od Pippicha. Řekněme, že nám přibude za letošní sesonu jenom pět dobrých kusů, pro naše jediné divadlo a pro naši malou literaturu bude to rozhodně požehnaný rok. V poslední době píše se u nás pro divadlo dosti a poměrně dobrých věcí; jaký div, že známá nedůvěra obecenstva k pracím domácím téměř docela vymizela. Mnohá novinka česká přijata byla v poslední době s upřímným nadšením, ba co více, pozorovali jsme v obecenstvu i jakési stopy trvalejších sympatií k autoru neb dílu jeho, ač není to posud, čím by to býti mělo. Dává-li se v Paříži novinka Sardouova neb Dumasova, jsou kolik dní napřed všecka místa vyprodána, u nás i při novince od nejlepšího jména zřídka kdy divadlo se naplní. Bohu díky, tvoří se nám ovšem jakýsi kmen v divadelním obecenstvu, který stopuje s patrným interesem produkci domácí, ale není posud tak silný, jak by bylo žádoucno.

Vrchlického *„Exulanti“* zahájili sesonu velmi důstojně. Základní myšlénkou jejich jest spor mezi mužem a ženou vzniklý různým duševním životem obou, různými snahami, různými ideály. Ovzduším jest nejtrudnější doba našeho národa, doba pobělohorská. Bratrská kolonie v Žitavě chce se navrátit do vlasti pod záštitou švédských zbraní; pokus ten se nezdaří, neboť bratří věrní svým zásadám štítí se boje a raději volí sebe více trpěti, nežli se zbraní v ruce dobývati nazpět rodné půdy. V tomto jaksi politickém rámci odehrává se svrchu zmíněné intimní drama. Pan Bořek z Dohalic žije a dýchá pro svoji Jednotu; celý čas tráví na cestách a hledá pomoc pro svoje ubohé krajany: jaký div, že jeho druhá žena, rodilá Žitavanka, cítí se jaksi zanedbanou a odstrčenou, že žárlí na tu Jednotu i vlasť, které muže jejího tak úplně si získaly, že činí muži výčitky, až konečně vrhá se do náručí milencova. S obratností svědčící o velké znalosti divadla vytvořil autor z tohoto děje scény, které nemohou se na jevišti nikdy minouti s úspěchem.

Tak zvláště působivý je třetí akt, kde za nábožného zpěvu přistupuje Jednota ve své modlitebně k přijímání. Také žena Dohalského blíží se ke stolu Páně, ale kněz odepře jí svátost jakožto ženě cizoložné, a Dohalský teprve zde se dovídá, co se minulé noci v jeho domě stalo. Také některá vlastenecká místa, která se na naše poměry tak dobře hodila, jako do rámce kusu, způsobila živý souhlas. Celkem můžeme říci, že měli „Exulanti“ úspěch tak skvělý, jaký si jen kus přáti může. Hlavní role byly v rukách p. Slukova (Dohalský), paní Sklenářové (žena Dohalského), a p. Seiferta (její milenec).

Z jiných her českých sehrány byly v poslední době Stroupežnického *„Velký sen“* (k vůli konkursu Náprstkovu), Bozděchův *„Světa pán v županu“* a Klicperův *„Divotvorný klobouk“*. Tato veselá komedie Klicperova uvedena byla na jeviště Národního divadla u večer velice památný. Slavili jsme totiž v minulém měsíci stoletou památku českých her a poněvadž první českou hru (Thámovo „Obležení Prahy od Švédů“) nebylo lze dostati, sáhlo se ke Klicperovi a „Divotvorný klobouk“ dělal pravé divy. Zdařilá karakteristika, řízná dikce a zdravý humor Klicperův nahradily skvěle slabou formu, a četné proměny a anekdotový ráz komedie nikomu ani nevadily. A jak výborně se to hrálo! P. Kolárovi za jeho Koliáše všechna čest! Byl to krásný večer. Ať jsme někdy na svoje poměry bůh ví jak mrzuti, toho večera cítil každý, že náš národní život učinil za těch sto let veliký pokrok, a co je sto let v historii národa? V takových krásných chvílích, jako byl onen jubilejní večer, šíří se člověku hruď a tuží se síly k nové práci . . .

Z novinek cizích viděli jsme Sardouovu *„Georgettu“*. „Může-li si muž vzíti za ženu dívku sice počestnou a dobře vychovanou, jejíž matka však má nekalou minulost?“ tuto zajímavou otázku pokouší se Sardou řešiti ve své poslední práci. Milenci v „Georgettě“ se pro tuto překážku rozejdou; zamýšlený sňatek jejich zmaří matka Gontranova, která vidouc, že syn její dceru Georgettinu opravdu miluje, svoluje sice k jeho lásce, ale pod tou podmínkou, aby se dcera od své matky na dobro odloučila, k čemuž zase tato nemůže a nechce se odhodlati. Aby tento smutný konec nebyl obecenstvu proti mysli, dává autor na srozuměnou, že oba milenci naleznou snadno náhradu. Jsou to ovšem otázky staré a často již přetřásané, o kterých se v „Georgettě“ mluví, ale duchaplný autor hleděl látku tuto jaksi vyčerpati a uvedl zase pro i proti některé nové a vážné důvody. Titulní úlohu hrála paní Sklenářová, oba milence paní Bittnerová a p. Seifert, Gontranova strýce, který udržuje spojení mezi Georgettou a rodinou svého synovce, pan Bittner, takže byla „Georgetta“ výborně obsazena. Shakespeare zastoupen byl dosud *„Juliem Caesarem“* a *„Večerem tříkrálovým“*.

OBSAH: V listopadu Báseň J. V. Sládka — Historie zavržené Norská povídka od H. H. Boyesena. (Dokončení.) — Má ženo dobrá . . . Báseň M. A. Šimáčka — Na cestě k slávě Povídka od Jos. Havlíka. (Pokračování.) — Mláček lesa Báseň Petra Jasmína — Zůstatky starých našich zpěvů písní Napsal Frant. Dvorský. (Dokončení.) — Skály. Několik výjevů z dějin samoty. Od Al. Jiráska. (Pokračování.) — Feuilleton: Na přástkách staročeských. Kulturní obrázek od Čeňka Zíbrta. — Národní divadlo.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zásylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr.
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ —

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové

Listy přijímame jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10 a 20. každého měsíce vždy o 2. hod odpoledne.

ROČNÍK XIV. 1. prosince 1886. ČÍSLO 34.

Libušin hněv.

Bohatýrská komedie o třech jednáních. Napsal *Julius Zeyer*.

Osoby.

Krok.
Niva, jeho žena.
Kaša.
Tetka.
Libuša.

Lapak.
Zvratka, jeho žena.
Trut.
Bivoj.
Přemysl.

Dvanáct starců. Bohatýři. Lid. — Místo děje: Budeč a jeho zahrady.

Jednání první.

Dřevěná síň v hradě budečském s hrubě vyřezanými sloupy. Je nízká a hluboká. Na kamenném krbu řežavé uhlí. Na římse nad krbem staré pozlacené bůžky. Naproti nevelké okno, pouhý otvor, kterým ze zahrady větev jabloně do síně roste, je plna květů. Je první šero večerní. U krbu v těžkém křesle, pokrytém kůží, sedí Niva s přeslicí. U nohou sedí jí Libuša. Přeslice jí byla z rukou vypadla, a hlava její leží na klíně Nivině. Stranou sedí Kaša a Tetka, obě s přeslicemi. Dále od krbu na lavici, pokryté pestrou látkou, sedí Bivoj a Přemysl. Všichni naslouchají Nivě.

Scena první.

Niva, Kaša, Tetka, Libuša, Bivoj a Přemysl.

Niva (vypravuje). Když přemožena mečem bohatýra,
tím mečem, který jasný byl jak měsíc,
saň viděla, že pomoci jí není,
tu posléz tajemství mu vyjevila,
pro které v sluji byl ji krutě stíhal,
a pravila mu: „Řeknu tobě tedy,
proč nebylo lze dub ten poraziti,
jenž uprostřed stál moře beze břehů,
když ještě země nebylo, ni nebe,
a jedině ta nekonečná voda,
a na tom dubě holubi dva bílí,
již na dno pouštěli se pro kameny,
z nichž nebe sklenuli a matku zemi.
Nuž, konečně to věz, proč stál tak pevně
dub železný ten, s ohnivými květy:
Měl kořeny své ve praboha síle!“
Saň končila tak — a já končím také.

Kaša. A slovu tvému, máti, budiž věnec!
Zvěst tvoje stará skrátila nám chvíli,
šer přemýšlení vykouzlila v duši.
Na tváři všech, hle, stopa dumy zjevna!

Tetka (hledí k oknu). A měsíc vyšel, svítí na jabloně.
To zajisté že brzy otec přijde.

Niva. Nuž, odložíme práci. Aj, Libušo,
ty jediná z nás zahálčivá bylas!
kde bloudí duch tvůj, dítě, kde tvé oči?
Což věčně musím ruce tvoje kárat?
Kde tvoje přeslice?

Libuša. Ó máti drahá,
když tobě naslouchám neb rovně otci,
tu nelze příst mi, celá duše moje
jak v tůň se stápí, mocným čarem jata!
Nit trhaly by chvějící se prsty!

Niva. Hle, sestry tvoje nelení, když mluvím,
ty jediná —

Libuša. A muži, naši hosté?
To též bys musila je kárat, matko.

Niva. Ó prosté dítě! Převraceti bohův
ty starý řád chceš? Bohatýrům v ruce
bys dala vřeteno? Chceš meč snad jímat,
či žezlo soudce? Sloužit sluší ženám —

Libuša. Ne, drahá máti, řád to proti bohům —
ať starý je jak skály! Volná žena —

Niva. Ni slova více, pošetilé děcko!

Přemysl. Buď méně přísnou, Nivo!
Bivoj. Slovům promiň,
jež odsouditi stačí pouhý úsměv!
Kaša. Ne docela tak bez rozumu mluví —
Niva. Mám též tě kárat, Kašo moje moudrá?
Tetka. Já slyším otce!
Niva. Konečně! Dík bohům!

Scena druhá.

Krok. Předešlí.

Krok. Síň jímá hosty! Požehnání bohů!
Dům můj vás vítá, drazí přátelé!
Přemysl. Jest, Kroku. Budeč, hrad tvůj, velký úl,
kam bez ustání letí roje včel,
však od úlu se dům tvůj liší tím,
že z jeho síní moudrost odnáší
roj hostů tvých — v úl včely med však nosí.
Bivoj. My první přišli, avšak hostmi již
se všechny cesty hemží
Niva. Celý den
již bohatýři oba příchod tvůj
zde v domě čekají, a v srdci mém
se ozýval již tesk Tak dlouho dlels
v té šeré síni, v které zemřel Čech!
Nuž, byla plodná, duma hluboká?
Hlas bohů mluvil k tobě?
Krok. V hádankách!
Libuša. Ó promluv, otče! Sděl nám jejich hlas!
Niva. Což sluší tobě, dítě, misit se
do vážných sudic děl?
Libuša. Ó odpusť mi!
Však nejsem více, matko, dítětem.
Niva. Pak skromna buď, jak panně sluší se.
Krok. Má právo tázat se má Libuša.
Zrak neklop, dítě, nezardívej se,
tvá matka zahanbit tě nechtěla.
Já promluvím, až vhodný bude čas,
až vejdou starci pod hostinný krov,
již vždycky účastni jsou porad mých.
Již zejou brány zahrad do kořán,
by vešel každý, komu libo jest?
Niva. Já sama a tvé dcery závory
jsme sňaly těžké se všech z dubu vrat,
při zpěvu hostí vítajících slok. (Slyšet bušení.)
Bivoj. Já slyším Truta mlatem burácet!
Tak bušit zná jen on!
Přemysl (u okna). Již přichází!
Tetka (stranou). Ach, jak mi úzko, a přec sladce tak!

Scena třetí.

Předešlí. Trut a dvanáct starců.

Trut. Před krbem klоním se a před ohněm
před posvátným, před tebou, Nivo, pak.
Můj pozdrav všem!
Krok. Tvůj příchod radostí
síň celou plní! (Chce ho obejmouti.)
Trut. Ne, dřív přivítej
ty starce, kteří se mnou vešli v dům.
Krok jejich, ač jak výrok moudrosti
jest váhavý, přec prahu dosáh' již.
(Starci, bíle odění, podpírající se o hole, vejdou.)
Krok (kloní se jim). Vy hosté nejste, domů přišli jste —
Niva (přiloží dříví na oheň).
Krb teplým dechem záři, vítá vás!
(Starci sednou kolem krbu.)
Krok. A nyní, Trute, mluv; kde meškal jsi?
Trut. Hor krkonošských hradba skalnatá
mne dlouho držela —
Tetka. Tam lítá saň!
Ó Trute tak se vrhat v nebezpeč!
Trut. Což dívkou jsem, že lekat snad se mám?
Bivoj. Ty hledals saň —
Trut. A našel jsem ji též.
Vy slyšeli jste rány před chvílí?
To, Kroku, hlavu její vrážel jsem
na sloup u vrat tvých!
Niva. Žehnám ruce tvé!
Bivoj. Proč sám jsi šel, můj druhu předrahý?
Krok. To boj byl slavný, velké vítězství.
Buď tobě chvála, věnec hlavě tvé!

Scena čtvrtá.

Předešlí. Lapak a Zvratka přicházejí.

Lapak (vrazí do síně).
Ah, Kroku, pomoc! Nivo, dej mi lék!
Já chvěji se! Proklatá hostinnost
ta vaše ve budečských zahradách!
Krok. Buď vítán, co se děje?
Lapak. „Vítán buď!“
To pouhé slovo, medem prosáklé,
jed ale stříká hrůza na hosti
u bran tvých, stvůra kletá šklebí tam
své děsné zuby —
Trut. Ah, teď chápu již:
Ty viděls hlavu saně, mrtva jest,
již neboj se.
Zvratka. Kdo řek' že bojí se?
(Šeptem Lapakovi.) Ty zbabělče, já hanbou umírám!
Lapak (rychle). Smíš rozechvění mé tak vykládat
ty chlubný Trute? Zlostí chvěji se
jen proto právě, že již mrtva jest
saň lítá, kterou skolit chtěl jsem sám.
Trut. To Zvratka spíš by svojí přeslicí
saň ubila —
Lapak. Ty ženu moji znáš?
Trut. I její povahu, tak jako tvou.
Zvratka. Trut v domě mého otce hostem byl.
Trut. A z hradu tvého otce poprvé
já spatřil divnou onu nestvůru,
jež hrůzou byla krkonošských hor.
Tam, zmije, pila všechny potoky
a rodící se řeky, strumeny,
a nad lesy jak duha nesmírná

se k nebi pnula smělým obloukem,
a jako duha krásná leskla se
hrou barev všech, však z nozder stříkal jed
na nivy sprahlé — byla prokletím.

Krok. Buď požehnána proto ruka tvá!

Zvratka (tiše). Já čekala, že k nám se vrátíš zas.

Trut (hledí na Libušu). Mne jinam hvězda moje vábila.

Lapak. Již tedy dost o boji se saní.
Ne proto opustil jsem Klecany,
svůj krásný hrad, slynoucí hojností,
a vážil cestu v Budeč, abych zde
jen vychloubání slyšel Trutovo.
Já sám se chlubit přišel — ženou svou.
Jest tomu nedávno co přijela
z hor krkonošských pod můj rodný krov,
ač dávno po ní láskou toužil jsem.
Můj otec Bazak, Kroku, bratrem tvým
byl vlastním. — Zvratka hledí na tebe
jak na otce, a Budeč láká ji,
a zatoužila poznat sídlo tvé.

Krok. Pak v pravý přivedls ji věru čas,
když Budeč vidět chce i zahrady:
za málo hodin starý tento dům
pust bude, prázden, deštům ponechán
a vichrům všem, a lesům zahrada,
by ploužily se blíž k ní, v jednu poušť
až v zelenou s ní splynou; beze stop
zas zhyne vše, co ruka pěstila
zde v zbožné píli, v dlouhé řadě let.

Niva. Mně bránil úžas slova přervat tvá —

Libuša. Jak, odsud odejít —

Tetka. Sluch klamal mne?

Kaša. Ty mluvíš hádankou —

Bivoj. Ó vysvětli!

Krok. Jest známo vám, ten jabloňový sad
že Čech vysázel v prvním jaře hned,
když bozi přivedli jej v tuto vlast.
Les, který kolem bují listnatý,
dal nejslunnější místo v lůně svém,
co dar, by Čech si útulný ten dům
v něm vystavil, kam utíkal se vždy,
když zatoužil po sladkém pokoji
ve vřavě blahoplodných podniků,
jež všechny jeho síly shltily.
Nuž, jednou v noci lunné, čarovné,
v té svaté noci divy plněné,
po onom dnu, jenž vrací se co rok,
po onom dnu, když slunce všemocné
na jaře z ráje, znovu zrozené,
na zlatém voze v slávě vyjíždí,
v té svaté noci stolec kamenný
Čech postavil pod jasan ohromný,
jenž, zbytek prvotního lesa, slul
po vlastech „stromem svatých rozsudků".
neb bohové prý v dobách prastarých
pod jeho rozložitou korunou
se scházeli jak ptáci na podzim,
by všechny činy lidí soudili.
Ten stolec kamenný pod svatý strom
Čech postavil na paměť v roce tom,
kdy konečně, po těžkých rozbrojích,
se dařilo mu, v svornou jednotu
všech kmenů různost spojit na věky
v té širé vlasti, jež nám máti jest.

Niva. Od oné doby vždy v tu svatou noc,
v tu samou, jež se šeří oknem teď,
lid schází se a slaví památku
na Čecha, jak na onen okamžik,
kde tebe, Kroku, slavně stanovil,
bys seděl na tom stolci po něm ty.

Libuša. A říká se, že stolec vlastnost má,
že zkameněl by soudce nehodný,
jenž na něj sedl by a křivý soud
by s výše jeho drze hlásit chtěl,
víc zájmů dbaje svých než věčných pravd.

Krok. Nuž slyšte dál, co pravit jest mi teď.
Když na své místo Čech mne stanovil,
tu pravil mně: „Než zemřeš, nástupce
na stolec ustanovíš s rozvahou.
Ne libovůle tvá jest zákonem,
tvé duši bozi vnuknou vůli svou,
a dvanáct starců volbu potvrdí,
jak při tvé volbě souhlas dali svůj.
Já přesně tobě dobu naznačím,
kdy stanoviti jest ti nástupce:
hleď mladý tento štěp Až doroste,
a větev jeho vnikne oknem v síň,
a dotkne se jak prstem kvetoucím
nad krbem pozlacených bůžků tvých,
tu přišel čas, bys konal, jak ti dím:
pak Budeč zanecháš a půjdeš s ním,
jenž po tvé smrti zemí vládnout má.
Po jeho boku rádcem zůstaneš.
Ty Budeč zanecháš, neb vzejde pak
jak zlaté slunce doba nová vám,
a nové sídlo žádá nový věk.
Vše vykoná se v noci posvátné,
při slavnosti v budečských zahradách."

Niva. Dnes tedy má ta změna státi se?

Krok. Vždyť vidíš, bílý květ že jablonný
se bůžků dotýká, a proto dlel
jsem v samotách a volal na bohy,
že vzešel dnes ten velký okamžik.

Niva. A výrok bohů? Nyní sdělíš nám
jej přec?

Krok. Jest, jak jsem pravil, nejasný.
Ó starci, slyšte, výrok jejich zní:
„Hlas tvého srdce nejdřív promluví,
kdo na tvé místo hoden dosednout,
a ústa blázna hlas ten potvrdí."

Trut. To ku podivu nejasně mi zní.

Lapak. Kde blázen by se, Kroku, v Budči vzal?

Trut. Ty dosti, Lapaku, jsi nemoudrý,
bys platil za blázna —

Lapak. Buď pamětliv,
že Kroka mohu býti nástupcem!

Zvratka (tiše). Buď tich, ty pošetilče ješitný,
chceš pokazit, co vymyslila jsem,
a předčasným je slovem varovat?

Krok. Jest vážný, Trute, tento okamžik,
ač jarní slavnost mysl jasnou chce
a zádumnosti zapuzuje stín.
Ať v zahradách již radost počíná
a svatý ples! Noc vzešla tajemná,
v níž, praví se, že stromy šumem svým
si bohatýrské činy sdělují,
ba přecházejí z míst prý na místa
v nejhlubších hvozdů temných samotách.
Na řekách bleskot svítí stříbrný,
neb slaví sňatek vláha s teplotou
a plodorodnou takto stává se.
Taj dyše země, vítr zvěstuje,
a z ráje kanou květy luhům v klín.
Niva. Do zahrad tedy, vzhůru, přátelé!
Krok. Dřív, dcery, ještě slovo uslyšte!
Chci, aby na vždy žila v paměti
vám tato noc. poslední v domově,
kde vzešly jste mi jako trojhvězdí
na rodinného štěstí blankytě.
Tři hrady vystavěl jsem. Na Mži dva
a jeden nad šumící Vltavou.
Pro hlavy vaše krov já míti chtěl,
až osud káže z Budče odejít.
Nuž, onen na Mži, v staré doubravě
ať Kazín sluje. Tvým buď, Kašo má.
Kaša. Tam žehnat chci tvé, otče, štědrosti,
tam dumat chci a badat ve vědách —
Bivoj. Ne navždy sama —
Kaša. Proč se tážeš ty?
Krok. Ten druhý na Mži, Tetín, budiž tvůj,
má Tetko. Břízy šumí snivě tam
a řeka sladce v šelest pěje jim.
Tetka. Dík, drahý otče! Chci tam o bozích
a hvězdách snít, a ctít co svaté jest.
Krok. Ty Libušo, ty měj si Vyšehrad,
na hrdé skále s čelem vznešeným.
Libuša (náhle vzrušena). Sen jeho zlatou slávu věštil mně!
Já viděla, jak celá naše zem
se klonila před jeho výsostí,
a svaté stíny hvězdně zářící
jej oblétaly jako motýli.
Niva. Ó hrdé děcko, blouzníš chorobně!
Jak oči tvoje planou! Kárej ji,
můj Kroku!
Krok. Proto měl bych kárat ji,
že mladá její duše křídel má?
Jsi příliš přísná, hleď, tvé výčitky
jí slzu v jasné oči vlákaly.
Buď pokojná, ó slunce duše mé,
má zlatovlasá, tichá Libušo.
V tvé ruce úřad vkládám veliký
pro svatou tuto noc. Zde žezlo vem
mé soudcovské, toť větev z jasanu,
jenž stromem slyne svatých rozsudků.
Když ruka čistá mává žezlem tím,
tu plaší duchy zlé a běsů dav
od prahů zahrad.
Libuša. Díky, otče můj.
Já skromnou budu, máti. Usměj se!
Niva. Což mohu polibek ti odepřít? (Libá ji na čelo.)
Krok. Teď, dcery moje, jděte k studánce
na konci zahrad, vodu naberte
do nádob posvátných a postavte
je před stolec, a květů nasypte
tam na vysokou z dříví hranici,
by oběť naše byla výrazem
všech živlů zároveň, neb bohů dech
sám dostaví se, vítr dující.
Té studánce se kloňte hluboce,
neb bílá v její tůni bohyně
prý přebývá, a jednou stalo se
že na znamení přízně nevšední
květ zvláštní, čarný dala vyrůst prý,
jak v lesích nad oblaky roste jen,
v těch hvozdech zlatých, hájích stříbrných,
o kterých mnoho tak se povídá
při každém krbu v zimě na večer.
Květ barvu ohně má a srdce tvar,
a kouzlo lásky taji přemocné.
Kdo vůni jeho dýše, vášní prý
tak hlubokou jak moře vzplane hned
pro osobu, jež podá mu ten květ.
Tak vypravuje šedá, dávná zvěst.
Co na tom pravda, nevím, to však vím,
že země naplněna divy jest.
Teď ale vzhůru, sladká volá noc
do zahrad bílým květem hvězděných!
Libuša (stranou). O květu tom bych mohla vyprávět —
teď neodvážím se již promluvit,
však dostaví se chvíle vhodnější.
Kaša. Již pojďte, sestry! Jedna po druhé
do svatých nádob vodu naberem.
Bivoj (tiše). A k studánce té smím se dostavit?
Kaša. Je vezdy volná cesta v zahradách.
(Odejde s Tetkou a Libušou. Krok vezme Nivu za ruku, starci vstanou a odcházejí před nimi.)
Lapak (staví se Krokovi v cestu).
Jen ještě slovo, Kroku. Poznáváš
ten prsten zde, a víš, co slíbil jsi?
Niva. Co znamená to, Kroku?
Krok. Poznávám.
Toť prsten můj, a vím, co slíbil jsem.
Zvratka. Ó Lapaku, jak zadržeti smíš
v té chvíli Kroka? Pane, odpusť mu,
do zahrad kráčej dál, my za tebou
se dostavíme v čas. (Tiše Lapakovi.) Ó bloude, ty!
Niva. Ty vysvětlíš mi, muži —
Krok. Zajisté.
Teď ale déle meškat nemůžem.
Do zahrad pojď, ať přivítáme lid,
a hlavu saně prohlédneme si,
a pochválíme Truta na novo.
(Všichni mimo Lapaka a Zvratku odejdou.)

Scena pátá.

Lapak. Zvratka.

Lapak. Proč zadržela jsi mne v nejlepším?
Zvratka. Chceš. pošetilče, všechno pokazit?
Mluv, věříš nyní v moje hadačství?

Zda v pravou dobu jsem tě přivedla
sem do Budče?
Lapak. Ó čarodějko má,
jak jsem ti povděčen!
Zvratka. Nuž spolehej
na chytrost mou. Což, slepče, nevidíš,
že úplný zde souzvuk panuje,
že dříve svár zde musí nastati
než velké svoje slovo vyřkneme?
Lapak. Jak ale chceš jej, Zvratko, způsobit?
Zvratka. Já naslouchala slovům Krokovým,
však zároveň já ohlížela se.
Trut s Bivojem, to jsou ty podpory,
na kterých síla Kroka spočívá.
Ty nejdříve nám nutno odstranit,
sic úmysl náš těžko provésti.
Lapak. Ho, ho, mám pustit se snad s nimi v boj?
Zvratka. Ne ty, však já. Ó bloude, neviděls,
jak na Libuši stále hleděl Trut,
jak Bivoj Kašu hltal zrakem svým?
Svár třeba sít, a sklizeň bude má.
Je Kaša hrdá, snadné bude to,
a Trut, ten bohatýr tak drahý mi –
Lapak. Co pravíš, Zvratko?
Zvratka (zmateně). Říci chtěla jsem,
že draze zaplatí mi Libuše
za každý pohled, který béře mi —
Lapak. Já nerozumím, komu béře jej?
Zvratka. Nuž, netaž se! Mne chápat dovedeš,
jak sytý hladového pochopí.
To marné jest, a dále nepátrej:
však spolehej, že dráhu připravím
ti k stolci bezpečně. Než zapadne
za lesy měsíc, oba zasednem
na Čechův prestol.
Lapak. Ženo vznešená!
Zvratka. Slov dosti již! Já k činům pospíchám!
(Odejde rychle.)

(Opona spadne.)

Na cestě k slávě.

Povídka od *Jos. Havlíka.*

(Dokončení.)

Očekávala s jistotou, že pan rada radostně překvapen z nenadálého tohoto shledání po tolika letech nyní přiskočí a bude ji vítati, že s ochotou vyhoví každé prosbě její, aby jen zavděčil se jí a nahradil aspoň poněkud přestálá jeho vinou muka. Doufalať bláhová, že pan rada má ještě srdce a to že se ozve a k ní zas hlásit bude — ale Bůh milý ví, kde on to své srdce nechal a zahrabal, anebo jestli vůbec kdy jaké měl!

Při zaslechnutí vysloveného známého jména škublo mu lehce v koutku úst, rozstoupily se poněkud tenké rty a oko daleko se otevřelo; po krátký okamžik pátravě spočinulo na obličeji jejím, pak svezlo se níže a opět vrátilo se k hlavě.

A pak nepohnuv více ani jediným údem, ani brvou oka, bez nejmenší známky nějakého překvapení nebo pohnutí, tázal se zcela klidně: „a přejete si?“

Toho se přece nenadála. Až v očích se jí zatmělo! A hlavou zavířily jí zmatené otázky: což pak to není on? vždyť přece četla jsem jméno jeho na dveřích? vždyť poznala jsem oko jeho i hlas, vždyť je přece jeho celé to vysoké vyhublé tělo? Anebo nejsem tu snad já? —

Hlava se jí zatočila, div že nezavrávorala.

„Prosím,“ ozvala se napínajíc hlas v hrdle jí váznoucí, aby na každé slovo důraz položila, „mluvím-li s panem radou Pavlem Ebersdorfem?“

„Zajisté!“

„A já jsem Helena rozená — Žďárská!“

„Prosím — slyšel jsem již, a — přejete si? —“

To bylo již přespříliš a urazilo ji až do nejhlubší duše, v ženskosti její, ve všech citech i vzpomínkách. Takové pokoření od něho v této chvíli nedovedla chladně snésti, nad tím nedovedla ani zaplakati. Ale vzbouřilo všecku bývalou hrdost a probudilo všecku ráznost její, tak že zdálo se jí, že kvapem sílí, mohutní, roste! A pak — jak neskonale bídným a malým zdál se jí tento muž! Jak povznešena nad něho cítila se býti ona! Z očí sálaly jí blesky hněvu a opovržení, když postoupila majestátně ode dveří až k němu a řekla odhodlaně a pevně: „Nuže — povím, čeho si přeju.“

Pan rada mlčky pokynul, aby se posadila. Uposlechla a on usedl do křesla proti ní. Zde rozložil se pohodlně vztyčiv hlavu a natáhnuv nohy tak, že spíše ležel než seděl, a řekl krátce: „Poslouchám!“

„Přede vším musím panu radovi, jelikož jak se zdá neráčí mne více znáti, připamatovati něco ze svého i jeho života. Patří to k věci!“

„Poslouchám —“

„Byla jsem jediným dítětem dosti zámožného řemeslníka a byla bych zajisté bývala šťastnou mohouc žíti v poměrech vesměs příznivých, kdyby byl otec nepřijal do bytu studenta. Ten byl chuďas; co syn chudičké ženy z venku musil se v městě živiti nuzně vyučováním mladších soudruhů, což vynášelo mu sotva na suchý chléb. Otec ustrnuv se nad jeho bídou dal mu tedy zdarma byt, matka zacházela s ním jako s vlastním synem, a já byla mu sestrou. Však během několika roků ze sestry stala se — milenka. Rodiče ale přáli i tomuto poměru radujíce se v radosti dcery své, která jen kvetla a zářila štěstím, jakýmž blažila ji láska její.“

Při posledních slovech pan rada slabě se pousmál. Paní Helena pak pokračovala:

„Pavel uměl lháti lásku a klamati mne i rodiče velice dovedně a vypočítavě. Jen co dokončím študie a místa se dopídím, slibovával, budeš mou, drahá Helenko, a staré rodiče vezmeme k sobě! A ti ubozí poslední groš obětovali jemu, platili mu školné, šatili a živili jej v přesvědčení, že jim to v dceři jejich všecko oplatí. Ale zmýlili se. Oni všickni opravdu milovali jej, ale on pouze počítal: oni platili, skutečně svlékali se k vůli němu, ale on pouze sliboval; a když později tohoto poměru násilně se zbavil, domýšlel se snad, že šalebnými sliby a polibky svými účet již vyrovnal“

Pan rada opět se pousmál.

„Nesmějte se!“ vyhrkla ona prudce. „Což jste již úplně prázden všeho citu i studu? což pak je k smíchu snad, že když nevědomá dívka sladkými slovy vylhané lásky vaší omámena obětovala vám všecky své dětinné sny, celé své mládí, srdce své, a vedle toho po otcově smrti a matky, která již počínala tušit ve vašem jednání klam a ve vašich slibech lež, musila vás ospravedlňovati a hájiti a ještě další podpory pro vás vyžebrávati? Což to je k smíchu snad, že vy, když jste nás o všecko oloupil a téměř na žebráckou hůl přivedl, vystoupiv ze škol a na venkově místo obdržev, na nás a všecky sliby svoje jednoduše jste zapomněl? Jen to neměl jste nikdy zapomínat, že bez pomoci naší nebyl jste ničím, zhola ničím, že my jsme udělali z vás člověka a — pána!“

Pan rada netrpělivě sebou zavrtěl.

„A proč všecko to mi povídáte?“ prohodil omrzele, pošimrávaje se brkem pod bradou.

„Proč to povídám? Abych na chvíli podržela vám zrcadlo, v němž můžete vidět jednou všecku tu ošemetnost, jíž byl jste schopen: a abyste vedle toho viděl, co za ni vytrpěti musila jsem já — od onoho okamžiku, kdy dohnána zoufalstvím zastavila jsem vás na schodech u paní Hellerové —“

„Hledal jsem, co bylo pro mne lepší, což je povinností každého —“

„— Kdo není cti své a důstojnosti dlužen zůstati jenom při dobrém“ — doplnila hbitě ona. „Ale vy jste sobec! Vy jste zašlápnul svou čest i důstojnost v prach, vy zákeřnicky přepadl a zranil jste dvé srdcí, abyste ukojil jenom to svoje, plné sobeckosti a ctižádosti!“

„Prosím — byl jsem jako každý jiný člověk jen pouhým nástrojem Prozřetelnosti,“ vpadl a vykládal zcela suše pan rada. „Ta určí jednomu: budeš mozolit se, trpět všemožné příkoří a lkát po celý život! A druhému: budeš šťastným, bohatým a v rozkoších trávit celý svůj věk! Nezasloužím tedy výčitky za to, že rukou této Prozřetelnosti veden sáhnouti jsem musil po ruce paní Hellerové a ne vaší —“

„Žádná Prozřetelnost, ale nízká sobeckost a vypočítavost vedly vás k hanebnému tomu činu! Jen tyto a nezřízená ctižádost a přísnost vás vedly a mne od rozejití se našeho pronásledovaly celým životem! Všude s vaším jménem v cesty mé se pletly, děsíce mne a otravujíce mi všecko žití i nejsladší chvíle —“

„Není mojí vinou, že manžel váš neplnil povinnosti své co občan k státu, a nemohu za následky, které z toho pro vás vyplynuly. Nevěděl jsem ani, že jste manželkou pana Simona —“

„Zvedl mne tenkráte na schodech, kde vy odkopnul jste mne a omdlelou nechal ležeti.“

„A pak jste se vzali?“

„Až když vy byli jste svými, kteří jste nás věrolomně opustili.“

„Aj“ — ušklíbl se pan rada pohrdlivě.

„On byl šlechetný muž“ — zabouřila pohněvaná tím Helena — „zvedl mne jako žebračku a miloval jako Boha svého, ne-li více.“

„O tom jsem nevěděl —“

„A kdybyste byl věděl?“

„I v tom případě — pokračoval klidně — nebyl bych mohl jednati jinak. Nesmím ohlížeti se na to, jak hledí a posuzuje mne kdo za to, že konám pouhou svou povinnost Jsem jenom vykonavatelem zákona a zákon nemůže míti ohledů, musí jít vykázanou mu cestou, přísně a nedbaje, jestli se to líbí nebo nelíbí někomu, kdo rád by ho oběsel!“

„Já myslím — pane rado, že zákon diktuje lidskost a ne tyranie. Neschovávejte se tedy za něj! Zákon sám nic nemůže, je to pouhá mrtvá litera. Proto k výkladu a provádění jeho povolán jest člověk s jistým vzděláním, aby význam této litery a její účel pochopil a podle toho pak s bližním svým jednal. Ale k tomu ovšem musí být člověk a ne prostý kat, ne takový — Ebersdorf! —“

Pan rada přes všecku chladnost, jíž se honosil a jíž po celý výstup také na odiv stavěl, při těchto slovech celý zčervenal.

„Paní,“ zvolal podrážděně, — „nebude tomu ještě konec?“

„Hned!“ — odvětila vážně. „Jest vám známo, jak přísně doléháno na nás pro nedoplacené daně. Tak přísně, že nepovoleny nám ani lhůty a nedopřáno nám chvilky oddechu! Všeho majetku po kousku musili jsme se zbaviti, jestli nechtěli jsme dočekati se hanby, aby nám úředně přišli jej zabavit a odvézt. A tu muž nemocný, ztýraný, umořený, nemoha snésti více toho vyhrožování a pokořování, jež připravovali nám *vaším* jménem, a vší děsné bidy, jež šla mu v zápětí, — odešel a utopil se. Však jste se s ním ještě setkal na této jeho cestě poslední, tam u zdi hřbitovní. Což nepovědělo vám tam svědomí, že také to jest dílo vaše? A nyní brzy dojíti musí také na mne, pak snad se vám ulehčí. Rozhodl jste, že daně, které nemohli jsme splatiti spolu, nyní já zapraviti mám sama. Toto vaše rozhodnutí je bezprávím do nebe o pomstu volajícím, je krutým násilím, páchaným na chudé vdově — a přece není prý odvolání proti němu! Nuže, přišla jsem se vám představit — podívejte se dobře na mne!“

Při těchto slovech povstala a postavíc se těsně před něho, doložila hlasem povýšeným: „Podívejte se na mne a řekněte mi, pane rado Pavle Ebersdorfe: budete míti ještě nyní, když jsem vám všecko toto na paměť uvedla, té odvahy, dáti s mých nahých tří dítek, jež tam v studené díře tetelí se zimou, — stáhnouti poslední peřinu?“ — —

Ňádra její dmula se mocně, oko horečně plálo, dech sálal žárem zimničným.

Pan rada pozvednuv se pomalu z křesla, pokrčil rameny.

„Žádám určitou odpověď!“ — dorážela na něho hlasem mocným, chvějícím se nevolí a rozčilením — „odpište ty daně!“

V témž okamžiku jemu okem šlehl zlověstný, špatně tajený blesk, jenž sršel záští a škodolibostí. Vypnuv se hrdě, odvětil hlasem ledovým: „Vyslechnul jsem trpělivě celou tu litanii vašich nepodstatných žalob a nářků, jak mi úcta k úřadu mému předpisuje a povinnost káže.

Trvalo vám to nad potřebu dlouho; nuž za to já odpovídám krátce: ne! —“

Toto tvrdé kratičké *ne* účinkovalo na ni jako z blízka rána hromová; otřáslo jí zbavivši ji sluchu, zraku i všeho vědomí.

Stála tu bez vlády jakoby zkameněla; stála tu s očima vypoulenýma a s výrazem v zbědované tváři, jenž byl úžasem i bolestí i kletbou zároveň . . .

Teprve po chvilce s tíží zmohla se na několik málo slov.

„Máte mne v rukou“ — řekla trhavě — „můžete dokonat katanské dílo svoje, nuže — jednejte!“ —

Po slovech těchto vyvrávorala ze dveří. —

Pan rada všecek unaven popošed k oknu stáhnul si vestu, kteráž se mu při sezení trochu nakrčila, a zadíval se ven do šedých kabonících se oblak. „Musím vzít deštník —“ řekl polohlasem sám k sobě . . .

A na chvíli ještě usednul. V kanceláři bylo ticho, tichounko jako v hrobě . . .

Co dále se stalo, brzy dopovím. Pan rada Ebersdorf za nedlouho po onom setkání se s paní Helenou stal se nejšťastnějším člověkem pod sluncem. — Došloť ho konečně o svátcích vánočních ono tak dlouho očekávané vyznamenání. Jeho cesta k slávě byla dovršena.

Událost ta měla na něj účinek neobyčejný, podivuhodný. Nevěděl radostí co činiti, počínal si jako dítě, pobíhal pokojem stavě se před zrcadlo a směje se a hlasitě rozmlouvaje sám s sebou. Na prsou lesknul se mu řád.

„Přece jest Bůh spravedliv —“ přiznával velkodušně, když večer protahoval se u vyhřátých kamen, rozhlížeje se po vší nádheře skvěle osvětleného salonku sebevědomě a usmívavě . . .

A téhož večera pozdě na noc v koutku na kamenných schodech u chrámu Matky Boží stráž nalezla ženu již polozmrzlou, a v její náručí tři dítky potroušené sněhem. Musila odvésti všecky na strážnici, aby je zítra, poněvadž neměly v městě přístřeší ani výživy, postrkem dala dopraviti do jejich obce domovské.

To byla Helena, jíž pan rada Ebersdorf nedávno dal zabaviti poslední kousek skrovňoučkého majetku, a kterou majitel domu, když neměla čím by nájemné zaplatila, vystrčil polonahou z domu.

A tato žena hnána strážníkem pustými ulicemi, cvakajíc zuby a vlékouc za sebou stenající, v chudých šatičkách zimou a hladem krčící se dítky svoje, v hrůzné opuštěnosti a v bezměrné bolesti své kvílela: „Není spravedlnosti na zemi ani na nebi, — není, — není —“

Skály.

Několik výjevů z dějin samoty. Od *Al. Jiráska.*

(Pokračování.)

V tu chvíli Voborský sedě s paní Křineckou v bibliotéce, děkoval jí za všechnu péči a laskavost, kterou Valentinovi prokazovala, i také za přátelské její nabídnutí, aby ho tu u ní nechal, že se bude o něj starati jako o svého.

„Rád bych tak učinil, vzácná paní — rád, neboť jste mu pravou náhradou za nebožku nebohou matku jeho — Ale již dospívá do těch let, kdy třeba mu mužské ruky — A pak — znáte můj život, znáte, co mne stihlo — Nevíte, jak někdy se mi zastesklo, jak jsem po chlapci zrovna prahl, když nesa břímě starých ran a svízelů jsem se tak vlekl trudnou vojnou a tolikerou bídou naší. — Mně je té útěchy a posily třeba — Teď je to možná, když zůstaneme v posádce. — A pak — Chci ho vychovati, chci chlapce sám vésti — a vštípiti mu — jako mladému Hanibalovi —“

Jakoby okamžitý zásvit jeho zasmušilou tváří přelétl. Nejživěji však vzplanul v temných jeho očích. —

Malý Valentin se příštího jitra teskně probouzel. Otec již na cestu připravený stál u jeho lože. Když potom chlapec počal se loučiti, nejprve s Květem, počalo se mu srdce svírati. Starý věrný sluha, bílý jako květ, sedě v lenošce, nebo choditi již nemohl, položil mu zvadlou pravici na hlavu a pravil:

„Jdi s pánem Bohem, Valentine. Na tomto světě se již nespatříme. Buď ze šťastnějšího pokolení nežli my — Ale ať je ti jakkoliv, buď jako tvůj otec —“

Když pak Valentin paní Křinecké ruku líbal, tu se již nezdržel a rozplakal se. Skrze třpytné slze pohleděl naposled na Johanku; i zdálo se mu, že také pláče. Všichni byli dojati odchodem milého chlapce. Voborský musil je i synka chlácholiti, že neodchází na vždycky, že jim ho bohdá zase přivede. Pak vyšed ven, vsedl u schodiště na koně a Chodek mu podal Valentina, kterého pojal před sebe na sedlo. Jediného ozbrojeného sluhu a Skalskou salvaguardiu dvou švédských jezdců měli za průvod. Většího nepotřebovali, nebo tu při hranicích nebylo se třeba báti přepadnutí nepřátelského. Valentin dlouho se s koně ohlížel. Viděl paní Křineckou na schodišti, viděl Johanku naposled u brány, kam ho až mladá šlechtična vyprovodila. Pak mu všecko zakryl les a jen ještě sešlé bednění staré hvězdárny na „skalní věži“ zamihlo se nahoře na pustém hradě nad vrcholky temného lesa. Pak i to zmizelo a chlapec přiklonil hlavu na otcova prsa. — —

Na Skalách bylo toho dne smutno, jakoby se byli rozloučili s členem rodiny. Nejvíce cítila odchod Valentinův Johanka. Byla bez společníka ochotného a oddaného. Stýskalo se jí po něm. Přecházela sem tam a zdálo se jí přes tu chvíli, že přijde jako obyčejně. Ale starý farář seděl sám, nemaje tu svého žáčka, v zahrádce, u rybníčka za dvorcem bylo ticho a pusto. A když pak si po obědě zběhla nahoru do rozvalin v lese, ihned se vrátila. Jen stanula na pokraji nádvoří mezi skalami, pojalo ji takové teskno, a opuštěné to místo, kde jí bývalo tak volno a milo, připadlo jí tak smutným, že ihned se obrátila.

Na večer seděla s paní mateří v komnatce. Šero se již kolem ukládalo. Mluvily o doktoru Voborském a Valentinovi. Paní Křinecká počítala, že tou dobou jsou již dávno v Broumově, kdež jistého noclehu jim poskytne švédská posádka. Zítra pak že tím jistěji pojedou do Slezska. Vykládala to k vůli Johance, která za hovoru starostně se zmínila o tom, že v sousední Polici je císařské vojsko.

Pojednou se ozvaly venku hlasy a hlučné, četné kroky. Paní Křinecká vstala naslouchajic — Lekalať se nějakého přepadnutí těch, o kterých právě mluvili, — císařských. Ale již vstoupil Chodek. Na pohled bylo znáti, že je všechen od sebe.

„Milosti —“ volal třesoucím se hlasem všecken vyděšený. — „Neračte se lekati —“

„Nepřátelé?“ ptala se šlechtična snažíc se zachovati klid.

„Ne, ne — pan doktor — Voborský —“

Johanka vyskočila. Matka její náhlým leknutím div ze sebe vypravila:

„Co je?! —“

„Vrátil se — přivezli ho — sedlák —“

„Pro rány Boží — Je-li mrtev?“

„A Valentin?“ zvolala Johanka třesouc se jako list.

„Není — mrtev — ale nevím —“

„A Valentin?“ opakovala šlechtična po dcerušce. dech tajíc.

„Není s ním —“

Matka i dcera vykřikly.

„Kde je — kde?“ hned na to paní Křinecká volala, kvapíc ku dveřím. U nich se ohlédnuvši, volala na Johanku, aby zůstala. Ta však, jakoby neslyšela, kvapila za matkou. —

Spatřily hrozné divadlo. Ve světnici, kterouž někdy obýval, ležel na loži doktor Kochan z Prachové či obecně doktor Voborský jako mrtvý, líce na smrt bledého, krví potřísněný maje dvě rány z nouze a na rychlo obvázané. Paní Křinecká zbledla a Johanka přitulivši se k ní, přitiskla obličej do její šatů.

„Žije?“ ptala se šlechtična tiše.

Šafář se ženou a Chodek, jenž byl už také vstoupil, přisvědčili.

„Rychle pro lékaře —“

„Už jsem poslal pro barvíře (ranhojiče), do Teplic — jinam — do Police —“

Nedořekl. Paní šlechtična však porozuměla, že se bojí, aby nebyl Voborský prozrazen císařskému vojsku.

„Je dobře — Tam ne —“ odvětila šlechtična — „ale ať někdo ihned jede do Broumova, ať přijede švédský lékař — Pošlou ho — Napíšu lístek — Zatím opatřete rány — vymyjte — Přijdu zase hned —“

Šla napsat lístek švédskému veliteli do Broumova, pak dala si zavolati onoho sedláka, který Voborského přivezl. Byl její poddaný. Vypravoval, že jel z Broumova a jak se vracel, že před Bodašínem v lese na cestě našel zastřeleného koně a že podle řemení poznal, že je to kůň švédský. Po jezdci nebylo ani památky. Hodný kus dále že ležel zase zabitý kůň a vedle něho pan regent jako mrtvý. Vlhká lesní cesta kolem že byla všecka rozryta od kopyt a plná lidských šlepějí i krve, že tu zajisté zuřil tuhý boj.

„A nic jiného jsi neshledal?“ tázala se s napjetím paní Křinecká.

„Nic, Vaše Milosti — Šel jsem ještě kousek do lesa — ale nikde nic — Pak jsem šel k panu regentovi a když jsem viděl, že ještě dýchá, obvázal jsem mu rány, jak to jen šlo, aby mu neušla všecka krev — Bylo mně ho líto — byl na nás vždycky tak hodný. Já řku, toho tu nemůžeš nechat. A tak jsem ho naložil, arci dost těžko — a stenal chudák — ale o sobě nic nevěděl — V Bodašíně jsme mu trochu lůže na voze spravili, křísili jsme ho — ale přišel jen na chvilku k sobě —“

„A kdo jej přepadl, slyšel-lis?“

„Vaše Milosti — to ano — to oni tam v Bodašíně hned, jak pana regenta shlédli, povídali: Aha, to má od císařských — Oni je v Bodašíně, Vaše Milosti, před tím viděli — Byli to Kroboti — ten divoký lid —“

„Mnoho-li?“

„Povídali tak sedm, osm, ne-li více — Ve vsi nebyli. Ale viděli je polem jet a ještě si v Bodašíně povídali: No, no, to si císařští nějak tuší. Už dávno se od Police tak daleko nepustili — To se zas něco chystá, že jedou tak daleko na štráf a špehy — Však oni zase počešou, až vrazí na Švejdu — A tu Vaše Milosti — zrovna naopak —“

„A neviděli císařských zpět jeti?“

„To ani ne — Vaše Milosti, neviděli, ne —“

Paní Křinecká obdarovavši sedláka, nařídila mu, aby mlčel. Pak davši sobě zavolati Chodka, za chvilku s ním tiše rozmlouvala.

„Pojď, Váňo, půjdeš nám to místo ukázat,“ pravil pak Chodek k sedláku u dveří pokorně čekajícímu. A vyšel s ním ven, aby vzav s sebou ještě několik poddaných, vypravil se s nimi na ono neblahé místo a do okolního lesa, hledat ostatních. především však malého Valentina. Paní Křinecká odešla k raněnému. Johanka v tu chvíli všecka vyděšená seděla u starého Květa, jenž na tu zprávu nešťastnou všecken zmalomocněl a jako bez sebe byl.

Byly to trapné, smutné chvíle toho večera a té hrozné noci plné nejistoty a strachu. Nikdo na Skalách nespal. Na noc přišel z Teplic barvíř, jenž uznal ránu na noze za těžkou. Poranění na hlavě bylo menší, ač také dosti hluboké. Na úsvitě vrátilo se několik sedláků se smutnou novinou, že v lese našli páně regentova sluhu, kamž se těžko raněn utekl.

Byl ještě na živu, zalezlý v houšti, ale že ducha vypustil, jak ho z úkrytu vynášeli. Po chlapci že nikde ani památky. Za nedlouho po tom přihareoval švédský lékař provázený několika jezdci. Vyšetřiv nejprve rány doktora Voborského, s nímž byl dobře znám, oznámil paní Křinecké, že jeden ze salvyguardie, Voborského provázející, uniknuv z bitky na raněném koni, jenž mu za nedlouho padl, přiběhl v noci pěšky do Broumova oznámit, že je císařští — a to Chorvati — přepadli.

„Hned bylo vysláno oddělení do těch míst —“ pokračoval — „budou odvážné Chorvaty stíhati jak jen daleko možná. Pak se zastaví tu —“

Zastavili se tu záhy odpoledne, ale nepřinesli nic. co by paní Křineckou potěšilo. Jen tolik se zdálo nepochybným, že druhý voják salvyguardie buď je zajat. jakož že i Valentin padl císařským do rukou, anebo že jezdec uniknuv z bitvy njel, kam ho kůň zanesl, a snad že tou dobou asi dojel do Broumova k posádce.

Švédský lékař nařídiv barvíři, co a jak má učiniti. odjel s houfcem švédských jezdců, jejichž velitel nechal na Skalách novou salvuguardii dvou mužů.

Všecko doufání marné! Jen ještě co Chodek — Tenť dal po sedlákovi vzkázati, že se odváží do Police, kde leželo jádro vojska císařského, jinak rozloženého po nejbližším okolí dotčeného města. Vrátil se až samý večer, všecken zmořen a smuten. Nenesl nic. V městě nic nevypátral. Chorvati z tamější posádky že bez toho pořád vyjíždějí na hlídky, že by však která s nějakými zajatými, jmenovitě s chlapcem malým se vrátila ze štráfu, o tom neslyšel nic, jakkoliv co nejbedlivěji pátral a vyzvídal.

Druhého dne přijel švédský lékař zase a oznámil paní Křinecké, že skutečně i ten druhý jezdec z bitky unikl a že potoulav se na útěku šťastně konečně dorazil k posádce broumovské.

Dle výpovědi toho žoldnéře stalo se včerejší neštěstí tak: Doktor Voborský se svým malým průvodem jsa jist a netuše žádného nebezpečenství, byl v lese za Bodašinem přepaden houfcem Chorvatů, kteří se nad míru daleko, až do švédské linie, odvážili. Jezdec viděl jen tolik, že jak první rány padly, kůň Voborského ihned klesl — Také viděl, že sluha doktorův s koně sletěl — dále však nic — Co se s chlapcem stalo neví, protože se měl sám co oháněti císařským, kteří se na ně sesypali jako sršně.

A tak musili Voborskému lháti. Jakmile se jen poněkud vzpamatoval, hledaly někoho mdlé jeho oči. Paní Křineckou zrovna bodlo, když pohled ten postřehla, a div že se nedala do pláče, an věrný přítel její a její rodiny poprvé promluviv, vyslovil jméno drahého synáčka, Konejšili raněného, aby byl klidným. On však jakoby neslyšel, ptal se mdlým hlasem:

„Je-li živ?“

Přisvědčili mu a tím ho na chvíli upokojili. Za nedlouho pak žádal, aby mu ho přivedli. A nyní nastával hrozný okamžik, kterého se šlechtična děsila. Ubohému tomu muži, jemuž otce a věrného přítele popravili, jemuž nejdražší bytost, žena, zemřela, jenž tolik už vytrpěl a jiných svízelů vyhnanství a vojny snesl, měla říci, že ztratil to jediné, co ho blažilo, co ho udržovalo, že jeho nejmilejší dítě zmizelo beze stopy. —

Chodek klopil do země hlavu, kolem níž splývaly poslední zcuchané vlasy, a mna vrásčité čelo, vzdychal opakuje si po tichu:

„Jak mu to říci? Jak mu to říci?!“ —

Neřekl mu toho ani on ani paní Křinecká; nemohli. Učinil tak švédský lékař, ovšem šetrně sladě tu hořkou novinu nadějí, že chlapec bude brzo vypátrán. Voborský zůstal na okamžik ohromen. Zbledl, i rty proměnily barvu a třásl se. Pak zaúpěl a vykřikl tak, že se Chodek sedě za ložem, chytil za hlavu. Paní Křinecké tu nebylo. Klečelať ve své komnatě a modlila se s Johankou za ubohého přítele a jeho nešťastného synka.

Když pak vyšla ven, myslíc, že již nejhorší odbyto, zarazila se přede dveřmi nemocného. Slyšela jeho křik, slyšela hrozná slova Božské spravedlnosti se dovolávající. Znělo to rouháním — Pak umlkl Voborského hlas a když vstoupila do komnaty, spatřila statečného muže, jenž tolikráte smrti hleděl tváří v tvář, an pláče, hořce, usedavě pláče, volaje jménem svého synáčka. —

Když pak lékař byl s paní Křineckou o samotě, pravil:

„Byla to hořká chvíle. Do smrti na ni nezapomenu. Myslil jsem, že se zabije. Chtěl si obvazy s ran strhati — ale přemohl jsem ho a pak přece polevil — Snad zvítězila naděje mým ujišťováním, že není ještě všecko zmařeno, že se dítě ještě najde, že komandant náš vyšle o chlapce vyjednávat a jej vyplatit —“

„S radostí největší dám všechno, co bude třeba“ — nabízela se šlechtična.

„Zkusíme to, Milosti, ale nevím — Než na nebohého kollegu mějte dobrý pozor — Přede vším musíme se starati, aby se uzdravil. Pak co dá Bůh —“

Všichni litovali Voborského z té duše, ale také na jeho synka, na rozmilého Valentina vzpomínali s upřímným soucitem a s lítostí. Vzpomínali si s pohnutím, jak smutně ze Skal odcházel, jak se všemi se loučil, jakoby tušil, že se více nenavrátí. Nejvíce na něj mladičká Johanka vzpomínala, plačíc pro něj i modlíc se za něj z knížek svých, kdež jí zůstala po něm památka, květ vonné fialky ze starého hradu. Utěšovala se však tím, jakož i její matka, že není již na dobro rozhodnuto, že se snad přece najde a ne-li hned on sám, tedy aspoň stopa po něm.

Proto činěno vše možné. Paní Křinecká nepřejíc si pokoje starala se, jakoby běželo o její vlastní dítě. Poslové vypraveni na všechny strany krajinou pátrat a hledat zmizevšího chlapce; přičiněním paní Křinecké poslal i velitel švédské posádky v Broumově k císařskému veliteli v Polici jednat o zajatého chlapce.

Poslové se vrátili z okolí s nepořízenou. Někteří nenašli ani té nejmenší stopy; jiní dověděli se od venkovanů, že tu u vojska byl vidín chlapec — Když však dle té zprávy pátrali a šli, přesvědčili se, že byla buď nespolehlivá, k cíli nevedoucí, nebo úplně klamná.

Ještě hůře pořídil jednatel vojenský. Nežli paní Křinecká toho docílila, že švédský velitel dal svolení, aby vyslán byl a nežli skutečně vyšel, minulo několik dnů. Zatím se udály veliké pohyby na straně císařských a změny ve vojska rozložení. Přitrhloť zcela nové oddělení, kdežto ono, z něhož byla ona neblahá hlídka chorvatská, odtáhlo. Po Valentinovi pak nezbylo žádné určité stopy. Již také vyskytla se na Skalách domněnka, že ho snad vojáci zabili, nebo že chlapec za té bitky ve strachu uprchnuv, v lesích zabloudil a snad že Bůh ví kam, snad přes hranice do Slezska, nevědomky zašel, nebo snad že i cestou hladem a unavením zahynul. —

Tomuto pomyšlení se mladičká šlechtična bránila nejvíce.

„Ne, není možná, aby prchl. Jak ho znám, neopustil by svého otce, kdyby byl svoboden. Ale oni ho zajali a odvedli —“

Zatím se rány Voborského lepšily a hojily.

Jinak bylo s ranou, jež zasáhla jeho srdce. Palčivou, nevýslovnou tu bolest zmirňovali zatím zprávami nadějnými o tom, jak konečně nalezena stopa, po níž zajisté najdou Valentina. Ale dlouho tím světélkem nemohli Voborskému svítiti, aniž těmi krůpějemi dlouho zavlažovati prahnoucí jeho srdce. Sám konečně požádal o zprávu rozhodnou. To bylo v ten čas, kdy rána na hlavě se mu zahojila úplně a kdy noha byla také již skoro vyhojena.

Tak zvěděl, že na ten čas není naděje a že všechno hledání bylo marné. Zkormoutil se hluboko a upadl na chvíli v teskné mlčení. Zoufalá žalost a beznadějnost zračily se mu v ten okamžik na líci. Ale statečná mysl jeho, jen v činu spásu hledající, zvítězila zase. Probralť se ze své ztrnulosti a pohlédnuv na paní Křineckou pravil:

„Snad ho já najdu. By jenom ta noha má! —“

Od té chvíle byl nedočkavější nežli kdy před tím. Prahlť po okamžiku, kdyby zase mohl se na nohu postaviti. Dny byly mu nekonečny. Ani čtením nemohl si jich ukracovati. Nevydrželť při knize. Nepoutaloť ho nic, mysl jeho jen u syna meškala, synem se toliko zabývala. Sedal na loži pohřížen jako ve snění a za celá půldne třeba ani slova nepromluvil. Stalo se nejednou, že se ani neohlédl, když naň Chodek věrně ho opatrující promluvil, ba ani, když paní Křinecká k jeho loži přistoupila. A když se ozval její zvučný, mírný hlas, plný laskavosti, ohlédl se po ní a hleděl na ni jako ze snu.

Pak pozorovali, že se počíná modliti. Modlil se často a dlouho a vroucně. V takový okamžik vstoupila jednou k němu paní Křinecká. Spatřiv ji, ustal a pravil:

„Modlil jsem se —“

„Za Valentinka —“ doplnila šlechtična tonem soucitným, laskavým, vědouc, že se dotýká bolavé rány.

„Ano, aby si ho pán Bůh vzal, je-li živ —“ odvětil Voborský.

Paní Křinecká se lekla.

Doktorovou však tváří, přepadlou a zasmušilou, mihl se divný, okamžitý svit a zapadlé oči zahořely

„Aby si ho pán Bůh vzal, ano,“ opakoval — „je-li v rukou našich nepřátel. Ti by ho vychovali zase v nepřítele, v odpůrce všeho toho, proč jeho děd vykrvácel na popravišti, a proč já jsem bojoval a trpěl po všechen svůj život. Nechci, aby byl škůdcem své krve, aby snad klnul otci svému i mateři —“

Tu pohnutím umlkl. Paní Křinecká se slzám neubránila. — —

Nedlouho po tom vypravil se Voborský na cestu. Toho odpůldne nežli odešel, byl ze stavení. Dlouho meškal nahoře na starém hradě a zašel pak i ku hrobu své Evy. Loučení jeho s paní Křineckou bylo velmi smutné. Šlechtična i dcerka její plakala a všichni, když jim zasmušilý doktor na rozloučenou ruku podával. Odcházel za šera, aby čeládka o tom nevěděla, přestrojen jsa za žebráka.

„Je opravdu jako žebrák —“ v duchu si Chodek povzdechl, když Voborský, kterého na kousek cesty vyprovodil, mu z očí zmizel. „Je žebrák. Nic nemá, o všechno ho neštěstí připravilo. Mně se zdá, že se s ubohým pánem vícekráte neshledám. —“

Paní Křineckou a všechny naplňovala cesta jeho mnohými obavami. Dosud tu meškal a jednal pod ochranou švédskou. Nyní se pouští Voborský hloub do země, beze vší ochrany a podpory. Jméno jeho je známo a poznají-li ho kde, běda! Za všecko své jednání, kdyby i byli zapomněli na to, co se v Praze událo před dvacíti lety, kdy jméno jeho přibili na šibenici, byl u velikém nebezpečenství, a byť jen počítali, že si koupil v Praze nepravé svědectví o víře, že sloužil Švédům! — —

Paní Křinecká o všem tom uvažujíc pozdychla z hluboka a vroucně mu přála, aby ho sprovázel pán Bůh. —

XXIX.

A léta ještě burácela ona děsná bouře války třicítileté. Porážka a vítězství na obou stranách střídaly se a šly za sebou, jako když se vlny převalují. Každá z nich byla strašliva, vyžadujíc nových a nových obětí.

Země koruny české byly zpustošeny, a národ dříve už stížen ranami neslýchanými, toužil po míru. Po něm také toužili synové jeho z vlasti vypuzení a cizinou se toulající. Drželať je naděje, že Švédové o mír jednajíce se jich zastanou, že jim zjednají zase návrat do vlasti. A když pak válka svého konce docházela, když jednáno o mír, zmíralo i toto poslední světélko, kmitající se českým exulantům ve tmách zármutku a bídy. Naděje v návrat zmírala, neboť Švédové měnili svůj úmysl.

Tenkráte ozval se za všechny hlas zoufalého zármutku, tenkráte promluvena ku švédskému kancléři tato slova:

„Jménem mnohých to píši a jich vzdycháním pohnut jsa, leže u kolenou tvých a skrze tebe u kolenou nejjasnější královny a celého posvátné rady ředitelství, prosím a zapřisahám vás skrze rány Ježíše Krista, abyste nás pro Krista utrápené tak vůbec neopouštěli. Shlédněte na národ, na nějž mezi národy evropskými Kristus nejdříve ráčil shlédnouti, vyrvav jej z temnosti Antikristovy, kterýžto, dříve nežli jiní národové přijali osvícení, sám zuřivost vzteku Antikristova snášel po celé století. — — Slyšte nás ubohé, aby i vás vyslyšel milosrdný Bůh!“

Ale Oxenstjerna, ani královna, aniž kdo jiný nedbal těchto slov, jež jemu napsal nejvznešenější syn národa českého toho věku, veliký Jan Amos Komenský —

I on, i všechno rozplašené jeho stádce musilo blouditi dále cizinou a strádati s tou žalostnou jistotou, že není pomoci, že všichni složí své kosti v cizině a že nespatří nikdy více zaslíbené své země, předrahé vlasti.

A ti, kteří ještě přes všechnu bouři se doma udrželi, i ti byli rovněž zastiženi. Také odlehlé při hranicích Skály byly zasaženy tou ranou. Mír byl smluven, Švédové odtáhli a nebylo již nikoho, kdož by vztáhl nad ně ochrannou ruku. Vítěz pak neměl ani ohledu ani slitování, bez milosrdenství žádaje, aby byly plněny příkazy prve již vydané i tam, kdež pro ochranu švédskou jich nedbali.

Tak nezbylo paní Beatě Křinecké, nežli aby buď přestoupila anebo aby podruhé vlast opustila. I volila zase vyhnanství.

Tenkráte již nežil ani Květ, ani Chodek. Starý, věrný sluha, jenž pamatoval ještě nebožtika starého pána Křineckého, jak ve vší slávě a poctivosti chodil na sněmy, dočkal se aspoň toho, že odpočinul v rodné půdě. Chodek zemřel toho roku, kdy jednáno o mír v Osnabrücku. Tenkráte ještě nevěděla paní Křinecká, že jí nastává druhé exilium.

Ještě na smrtelném loži vzpomínal vděčný správce na doktora Voborského. Když začal stonati, poprvé od té doby, co ho Voborský přijev na Skály smrti vyrval, kolikráte si opakoval, že by bylo zase dobře, kdyby tu jen pan doktor, regent, byl, ten že by ho jistě zas uzdravil. Pak už jen litoval, že nedošlo o něm už tak dlouho žádných zpráv.

Co Voborský ze Skal se odebral hledat svého syna, jen jednou se tam navrátil a to druhého roku. Vrátil se zmalátněn a jako zdrcen nemaje té nejmenší jistoty, kde by byl jeho Valentin. Sotva že si trochu odpočinul, vydal se opět na smutnou cestu. Od té doby nebylo po něm ani potuchy. S tou nejistotou, nevěda, co se s milým pánem stalo nebo děje, odešel věrný Chodek na věčnost, oželen upřímně vděčnou svou paní.

Za nedlouho po té musila sama do ciziny, zase do vyhnanství. Žalostné bylo loučení se Skalami, její i dcery Johanky, vyspělé v krásnou slečnu, a tím žalostnější, že nebylo tu oněch věrných, milých duší, s kterými poprvé odcházejíc se loučila, a že nebylo žádné naděje. Odejde do ciziny, a vícekráte se nevrátí. Paní Beata přibyla sem s manželem mladá a krásná, a odchází letná, ustaraná, aby stáří strávila a věk svůj skončila mezi cizími. Jediná útěcha a podpora byly jí spanilá dcera a stateční synové. — —

Na Skalách se pak všecko změnilo

Pan Vilém Albrecht Krakovský z Kolovrat je koupil od paní Beaty. S novou vrchností přišla nová čeleď. Sotva že však pán z Kolovrat jen pět let tu vládl, prodal zastrčené to zboží v lesích a skalách hradeckému biskupovi.

Na osamělých Skalách bylo čím dále tím smutněji. Panské sídlo, do něhož zřídka kdy kněžská vrchnost zavítala, bylo tiché, skoro ustavičně zamčené. Hlasy dítek umlkly, spanilé a milé zjevy šlechtických paní zmizely. A hůře ještě bylo nahoře se starým hradem někdy páně Salavovým. Sem sotva kdo zabloudil. Staré, hradské stavení značně scházelo a dřevěná hvězdárna na skalní věži zmizela. Střecha prohnila, prkna setlela a všecka stavba neodolala bouřlivým vichrům, jež ji rozmetaly a roznesly.

Jen jednou obrátily se zraky dvorské čeládky nahoru ku starým rozvalinám a to, když za smutných nocí podzimních, kdy ve skalách kolem a v lese žalostno vítr úpěl, nahoře v slepých už skoro oknech hradského stavení zarděla se zář. Plála tam pozdě do půlnoci tiše a nehnutě záříc do pusté noci a naplňujíc čeládku tajnou hrůzou. Bylo to brzo po odjezdu paní Křinecké.

Plála tam po tři noci a pak zmizela. Nikdo v té smutné době obecné nevědomosti a pověrčivosti se nahoru neodvážil, poněvadž každý se tajemného zjevení duchového bál. Žeť tam duch, o tom každý byl přesvědčen, a za nedlouho v to uvěřilo všecko okolí, třeba že pak ona zář se více neobjevila a hradské stavení zůstávalo ve tmách léta letoucí, ustavičně.

Pověrčivost si vybásnila divné příčiny toho nočního, osamělého světla. Za zimních večerů i za letních soumraků vyprávěl si lid v okolí divné pověsti o nekatolických pánech, někdy ve Skalách vládnuvších, i o černém doktorovi, který se dovedl učiniti neviditelným.

Tenkráte již ta, jejíž jméno ještě v paměti nejstarších se zachovalo, nebyla na živu. Paní Beata Křinecká z Ronova rodem Bohdanecká z Hodkova zemřela u vysokém věku ve vyhnanství a spočinula v lůně země cizí, unavená mnohým a těžkým utrpením a mnohými zápasy.

Na sklonku strastiplného svého života měla aspoň tu útěchu, že rod její nezanikne a nepřijde ve psí, jako zašlo na sta jiných rodů českých i vznešených, v útrapách exilia.*) Ale ani tato útěcha nebyla bez rmutu plného hořkosti. Viděla sice, že štěstí jejímu synovi je příznivo, ale bolestně zajisté dojímalo stařičkou šlechtičnu, jejíž otec i tchán jednali na povznesení jazyka českého na sněmě tehdy ještě státu českého, že rodina synova odcizuje se mateřskému jeho jazyku a že se záhy odcizí nadobro. — —

XXX.

Třicitiletá bouře doburácela. Utišilo se tichem, ale žalostným. V pustých lesích a roklinách ozývaly se jím za tmavých nocí zbožné zpěvy, protestující proti násilí, jež nedbalo volnosti svědomí. Než osamělé ty hlasy slábly a řídly čím dále tím více. Stará pokolení, pamatující ještě volnější, lepší časy, vymírala a nová zvykala porobě.

Po veškeré české koruně nastaly ticho a klid omráčení. Jen stranou lid stýskal, naříkal i pěstě zatínal pro hrozné útisky domácích a ještě více cizích vrchností. Ale nikdo toho nedbal, lidu nikdo neslyšel. Setmělo se jemu i všemu národu. Nastávala tma pusté, mrazivé noci. Vše hynulo duševně i hmotně. A v tom smutném šeru a chladu nebylo paprsku, jenž by svítě a zahřívaje nadějí potěšil.

Tak přišla zoufalost, jež vzpružila mozolnou ruku dosud jen robotující, že se chopila zbraně.

Šedesátého léta po Bělohorské bitvě a třicátého druhého po skončení války třicitileté vypuklo strašlivé, selské povstání. Znamení nebeská věštila hroznou tu bouři. Dvě vlasatice, jedna na západním nebi, druhá na severním svítily po mnoho nocí a ohromné jejich ohony se křížily. Divní, tajemní lidé procházeli dědinami a jako stíny mihli se brzo tu tam, vypravujíce sedlákům, dosud staré víry pamětlivým a tajně vykonávajícím dle ní pobožnosti, že jsou potomci českých exulantů. A mluvili, až i nejtupější mysl se otřásla, až i nemdlejší srdce živěji, prudčeji se ozvalo — Slyšeliť o volné, samostatné církvi, o volném samostatném království českém, jakým bývalo až do té pohromy Bělohorské.

A vyslovil-li tu tam některý opatrný nebo bojácný obavu, maje na paměti strašlivé tresty po posledním povstání selském, jak o nich dědové vypravovali, cizinci ti, mluvící mateřským jazykem, ukázali na Uhry, kde mocný pán (Emerich Tököly) se proti císaři zbouřil, ukázali stříbrné i zlaté peníze, jež posílá král francouzský, jenž, až sedláci povstanou, na jiné straně udeří na císařské.

A tak se chopil zoufalý lid zbraně, kosy, cepu i sekery. Nejprve při saských hranicích zahřímalo a pak se nesla bouře od hor dále do země krajem Boleslavským, Čáslavským, Chrudimským a Hradeckým — Byly to zase kraje první v ohni, v nichž před padesáti lety sedláci se poprvé chopili zbraně vedeni Matiášem Ulickým a černým doktorem.

Nyní šla lidem zvěst o vůdci, o mladém šlechtici, potomkovi exulantském, jenž se vrátil z ciziny. Ještě více se však vypravovalo o starci bělovlasém, tajemném vůdci všeho hnutí, od něhož všichni ostatní přijímají rozkazy, jenž je všude, kde ho třeba, a zmizí zase mimo nadání, aby se zjevil ve chvíli nutné a rozhodné. Povstalců přibývalo jako mlhy. Přicházeli dobrovolně, ale sháněni také nuceně vysloužilými vojáky a obdankovanými důstojníky, kteří vodili jednotlivé čety a houfy. Ty pak vzrostly v mocné vojsko, tak že bylo přes deset tisíc sedláků ve zbrani. Panské dvory a zámky poznaly je nejprve a nejeden byl zničen plameny, zažehnutými mstící se rukou selskou.

---

*) Jan Albrecht Křinecký z Ronova byl po 30leté válce komořím a vyslancem saského kurfirsta, později pak ministrem knížete Braniborsko-Kulmbašského. Oženiv se s poslední po přeslici starobylého rodu z Bibrštejna, stal se zakladatelem rodu hrabat z Ronova a z Bibrštejna, kteří ještě v první polovici tohoto věku kvetli.

K houfům povstalců přidávaly se různé lupičské roty, neblahé to zbytky ještě z války třicitileté a poslední francouzské. Tenkráte stalo se strašným jméno roty Petrovských. —

Toho času pospíchal jeden z hradeckých kanovníků na Skalské panství, míře tam přes Polici. V lesnatém údolí za Hronovem stihla ho krutá bouře. Vítr, vana proti němu, vzdouval husté oblaky prachu na úzké cestě vedoucí na úpatí lesnaté stráně vedle samé šumivé Metluje. Les ve stráni hlasno šuměl, jakož i staré olše u řeky. Koruny jejich i křoví u kmenů prudko se zmítaly. V úzkém údolí mezi stromy se ještě více setmělo od zatmělého nebe, z něhož pak spustil se takový lijavec, že komorní vůz pode stříškou a se záslonami kanovníka před ním nikterak neuchránil. Koně, jimž vichr hřívu rozevíval, šli se sklopenou hlavou. Pak se také ozval hrom, a šerem mraku a lijáku kmitaly se oslňující blesky.

Proto se kanovník zaradoval, když v lesním tom údolí přijeli k osamělé hospodě na úpatí lesnatého vrchu při samé cestě. Povoz vjel pod kolnu a kanovník provázen dvěma sluhy vkročil do světnice. Zastal tam několik sedláků u korbele sedících, a kromě nich vítanou společnost: kněze z Polického kláštera, s nímž se brzo seznámil.

Mnich ten uvítav uctivě vážného kanovníka, vyslovil i svou radost i své podivení nad tím shledáním, a pověděl, že také jej sem bouře zahnala, an se do sousedního městečka na faru ubíral.

Kanovníkovi, jenž mluvil česky, bylo divno, že Benediktin hned počal po latinsku. Záhy však porozuměl a mluvil také latinsky.

Sedláci hleděli překvapeně na nenadálé hosti a počali ihned hlavy sestrkovati, na velebné pány pošilhávati a o nich tlumeným hlasem rozmlouvati.

Také kněží mluvili o sedlácích. Polický mnich vysvětlil kanovníkovi, proč se diví, že se na tu cestu odvážil.

„V Boleslavsku, Čáslavsku a Chrudimsku i tu tam u nás v Hradecku vypuklo povstání selské. Ráčíte věděti; bojím se, že v těchto končinách vypukne co nevidět — Není ani chvíle jisto — Lid je hrozně nakvašen —“

„Právě proto jedu na Skály,“ odpověděl kanovník, muž vážné postavy a výrazného obličeje. „Myslím, že by se bouře dala zažehnati. Rád bych sedláky upokojil —“

Mnich však vážně zakroutiv hlavou, radil upřímně duchovnímu hodnostáři, aby dále ani nejezdil.

„Doufám, že poddaný lid mně neublíží“ — kanovník namítal.

„Lid snad ano, ale nežli dojedete, mohl byste padnouti do rukou lotrů. A těch je nyní všude dost, zvláště v našich lesích a skalách. Věru, do městečka od nás není daleko a přece jsem se nevydával chutě na cestu. A ta bouře mně teprve dodala —“

„Bojíte-li se?“

„Abych pravdu řekl, bojím. Jsmeť v lesní krčmě; dovolání by tu nebylo žádného. A račte si všimnouti, jak ten lid tam na nás zpurno hledí. Stará haerese v nich pořád ještě vězí —“

„Stalo-li se již něco v té krajině?“

„Stala se různá přepadnutí. Obecně o tom vypravují, že rota Petrovských se tu potlouká —“

„A lid?“

„Abych figurně to řekl, jsme tu na vulkanu. Tak to je s lidem — Nejvíce ho popichují cizí agenti s francouzskými penězi — Ty vlasatice zářivší nedávno lid také sobě na prospěch vykládá — A u vás na Skalách —“

Mnich se zamlčel.

„Nuže, co je na Skalách?“

„V zámečku nic — Ale nahoře v rozvalině — straší prý tam —“

Kanovník se usmál.

„Ano, v noci se tam ukazuje světlo. Už dvacet let ho tam nikdo neviděl a tu ten čas, nyní, i před tím, nežli ta rebellie povstala, ukázalo se tam zase často —“

„To je asi divný duch. Spíše lotři nějací. Skrýší je v těch skalách dost, a v tento čas —“

„Neráčíte věřiti — Ale to máme zjištěno od hodnověrných lidí, že tam po nějaké rotě nebo vůbec po lidech není ani památky. A pak už před dvacíti lety. Ráčíte to místo tedy dobře znáti? —“

„Jedu tam poprvé. Jsem velmi žádostiv spatřiti to místo a proto bych nerad, jak mi radíte, se navrátil —“

Déšť rachotil do oken a hřímání ozvalo se hlasněji. Oba kněží umlkli. V tom však povšimli si starého muže, který seděl v šeru druhého rohu. Do té chvíle ho ani neviděli. Snad že byli zabráni v hovor, snad pro bouřné šero jizbu zatemnivší. Staroch ten bílé brady a bělostných vlasů byl oděn tmavým kabátcem, takovými spodkami a pláštěm, podobaje se celkem nějakému chudšímu měštěnínu. Kráčel poněkud sehnutě. Jda kolem kněží, bystře se na ně podíval, ale černým vysokým kloboukem svým široké střechy ani nehnul. Vráskovitá tvář starcova byla výrazu přísného, ano zamračeného. Kněží si ho arci teď všimli a zvláště nevlídného pohledu jeho zapadlých, ale dosti jiskrných očí. Bylo jim divno, jak se tak ve tmavém koutě ve stínu skrčil, že ho ani nespozorovali. Mnich pak zavolav krčmáře, zeptal se, kdo by onen staroch byl.

„Nějaký kramář — Neznám ho,“ odvětil krčmář.

Za chvíli se stařec opět vrátil a s ním nějaký hranatý muž, vysoké postavy. S tím usedl opět do kouta a jal se s ním polohlas rozmlouvati. Kněží si ho ještě za chvilku všímali, ale pak se zabrali tak do hovoru, že na starocha zapomněli.

Ale on jich z očí nespustil a zdálo se také, že, ačkoliv se svým protějškem rozmlouval, že také naslouchá hovoru kněží, jakoby mu rozuměl. Hovor ten byl hned český, hned opět do latiny přeskakoval, jak o čem byla řeč. Zahnaní sem, bezděční hosté vyhlédli také několikráte ven, trhá-li se nebe — Než bouře nechtěla poleviti. Hřímalo ustavičně, ačkoliv už ne tak z prudka, ale déšť neustával se prudko hrnouti. Mnich Benediktin přes tu chvíli pohlédl stranou na sedláky, jejichž pohledy se mu nijak nelíbily.

Pak opět pozorně naslouchal srdnatějšímu kanovníkovi, s nímž se bezděky dostal do rozprávky velmi zajímavé. Jak totiž ještě o bouři selské rozmlouvali, uhodili bezděky a přirozeně na bědný stav lidu a na minulost. Jmenovitě kanovník litoval nové té rány, kterou zase všechna vlast utrpí, any nejsou ještě zahojeny všechny pohromy dřevnější.

Bylo zřejmo, že jest minulosti veliký milovník. Šťastnou náhodou byl také Benediktin historie přítel, zvláště domácí a vyznal se v ní, že kanovníkovi bylo milo s ním rozprávěti. Tak zapomněvše na déšť a bouři rozmlouvali o Balbínovi, a zvláště kanovník nadšeně o něm vyprávěl, an ho osobně znal.

A jako kanovník rád o něm vypravoval, tak Benediktin rád o něm poslouchal.

„U nás v Čechách by jinak bylo, kdyby bylo více takových mužů, jako je dilectissimus Bohuslaus —“

„Ba bylo, milý příteli. Žel — Ale,“ pravil pojednou kanovník, jakoby si na něco vzpomněl:

„Znáte-li druhého našeho velikého patriotu, Pešinu? Znáte-li jeho ‚Mars Moravicus‘?“

„Toho ještě neznám —“

„Ten si musíte opatřiti!“ pravil horlivě kanovník — „Věřte, milý příteli, slze mne polily, když jsem tam četl, jak ten znamenitý muž stanul u rakve Karla Čtvrtého —“

„Opravovali hrobku, či jak — ? —“

„Opravovali. Nad jejím vchodem vyměňovali kámen a Pešina, jelikož byl její strážce (byltě kapitulním děkanem u sv. Víta), stál nad dělníky a hlídal je sám a nikoho za sebe tam nedal, pokud byla hrobka otevřena. A tu vstoupil do ní a spatřil slavného Karla ležeti v prostičké dřevěné rakvi majícího tvář i ruce bílé, jakoby nedávno byl umřel, oděného sukní karmazinovou, zlatými a stříbrnými květy krumplovanou. Jak asi bylo horoucímu vlastenci, s jakou úctou patřil ve tvář našeho nejslavnějšího krále! Když tak vzpomněl, jak bylo za Karla a jak je nyní! — I zaplakal tam Pešina v královské hrobce z hloubi své duše a políbil uctivě čelo otce vlasti. — — Vida pak, že rakev hnije stojíc v koutě na zemi, vyzvedl ji se svým příbuzným na dřevěné trámce a dal přinésti kus plátna, na kterém byl český lev vymalován, a tím přikryl Karlovu rakev. —“

Kanovník předmětem svého vypravování zajat, umlkl a pochýlil hlavu. Také Benediktin pohnut jsa mlčel. Ale pak, když se ohlédl, zalekl se. Otevřenými dveřmi spatřil v síni několik chlapů tesáky a jinak ozbrojených — Také sedláci, dosud polonahlas i šeptem hovoříce, spustili hlučněji —

„Je zle“ — zašeptal mnich.

V tom už jeden ze sedláků udeřil korbelem o stůl a jal se zpupně volati, že je konec dření a že ukážou pánům, ať si chodí v sametových kabátech nebo v kutnách —

„To je na nás“ — mínil Benediktin, bledna.

Kanovník zachovav klid duševní, vstal a vážně pohleděl na sedláky. V tom už jeden, vystoupiv prudko ode stolu, postavil se zpupně proti němu a křičel:

„Zůstaneš-li, kněže! Ani se nehýbej — Jste v naší moci.“

V tom už hrnuli se ozbrojení chlapi ze síně. Kanovník volal na sluhy. Sedláci a ti ozbrojenci dali se do chechtotu, aby jen měl strpení, co jim rozvážou provazy, kterými je právě teď svázali —

„A teď dojde řada na vás —“ zvolal pojednou ten velikán hranatý a bradatý v zelenavé sukni a ve vysokých botách, jenž dosud seděl se starcem v koutě.

„Co chcete od nás?“ ptal se kanovník, přemáhaje se, aby nebylo znáti nějakého pohnutí na jeho hlase.

„Co chceme?“

„To, co na všech pánech —“

„Svobodu —“ křičeli sedláci — „A pomstu.“

A ti chlapi ozbrojení hulákali:

„Peníze a třeba hrdlo —“

V ten okamžik, kdy i rozvážného kanovníka opouštěla naděje, vystoupil onen stařec, dosud z temného zákoutí na vše hledící, a kyvnuv všem rukou, pravil velitelsky:

„Nechte je. Ty musíme pustit —“

Překvapení všech bylo veliké. I výkřiky odporu a nevole se ozvaly — Ale stařec upřev na smělce oči, jakoby je tím pohledem zkrotil. Pak se obrátil ku kněžím a pravil:

„Račtež, pánové —“

A šel napřed. Když vyšli na dvůr, dal stařec zapřáhnouti a spoutané služebníky rozvázati. Přistoupiv pak ku kanovníkovi, pravil, upíraje naň svůj pohled:

„Dávám váš vůz opět zpět obrátiti. Vraťte se a na Skály nejezděte. Nevím, vrátil-li byste se. A vždycky bych nebyl po ruce, abych vám pomohl. A snad bych pak ani nemohl —“

Kanovník vzpamatovav se ze svého úžasu, děkoval starci za jeho ochranu a ptaje se na jeho jméno, ptal se také, jak by se mu mohl odvděčiti.

„Po jménu se neptejte. Ale vězte, že jsem upřímný patriota a že vás zachránilo to, co jste o tom Pešinovi a hrobce Karla IV. vypravoval. Pro tu lásku vaši k vlasti vás propouštím. Jeť tak vzácna tohoto času. Zavděčil byste se mně tím spisem Pešinovým —“ A trpko se usmáv dodal po latinsku:

„Teď arci nemůžete. Až se sejdeme, podruhé. Za to já jsem vám vybral z tlumoku své po bibli nejmilejší čtení. Je od nekatolíka, ale vy, jak jsem vás poznal, budete v té knize pilně čítati.“ A sáhnuv pod kabátec, vyňal ne velkou knížku a podávaje ji kanovníkovi pravil zase po česku:

„A nyní si pospěšte — Dojeďte zdrávi. Buďte s Bohem vespolek —“

Pršelo sice, ale ani kněží, ani sluhové nedbali. Kočí bil do koní a tak uháněli rozmoklou silnicí zpět ku Hronovu. Benediktin se teprve vzpamatoval, když už měli lesní krčmu za sebou, a když se před nimi otevřelo volnější a z části zdělané údolí.

Kanovník však, jak jen kus ujeli, rozevřel knížku, kterou pevně v rukou držel a nedbaje deště ni stříkajícího kolem bláta a vyskakujícího na bídné cestě vozu, podíval se na titulní list neobyčejného daru. Bylo to Pavla Stránského: „De republica Bojema.“ *)

---

*) O státě českém.

(Pokračování.)

Na staré římse.

Báseň *Ilje Georgova.*

Toť cesta, po níž ptactvo chodí
a slunce paprsky své vodí.

Zdá se, ta prouha načernalá
že v samých růžích ráno vstala. —

Zde jako s černou kápí mniši
se ku zdi tisknou vrabci tiši. —

A dívaji se v kaštan zkvětlý,
kam všecky krásy jara slétly,

jak po dešti to snivě voní
a na listech se paprsk honí.

Svatý Mikuláš.

Napsal *André Theuriet.*

I.

Může pan náměstek přijati paní Blouetovou? tázal se kancelářský sluha, otvíraje zvolna jednu polovičku dveří vedoucích do kabinetu páně náměstkova.

Kabinet, kde úřaduje pan Hubert Boinville, náměstek ředitele v jednom oddělení kanceláří ministerských, jest světnice prostranná, vysoká a přísná; má dvě okna opatřená zelenými damaškovými záclonami, čalouny a povlaky na nábytku stejné barvy, na stěnách pak police s fascikly a mahagonovou knihovnu. Podlaha jest pečlivě vyleštěna, takže jako v zrcadle se v ní zhlíží chladné zařízení této úřadovny. V rohu jest krb, na jeho římse stojí černé mramorové hodiny, dvě bronzové lampy a dva vysoké žluté svicny; nad krbem visí zrcadlo. Schýlen nad velkým psacím stolem sedí při práci ředitelův náměstek. Pozvedne vážnou, ano zasmušilou svoji tvář, lemovanou hnědým vousem tu a tam již prokvětalým a jeho černé oči s víčky umdlenými pohlédnou na lístek, který mu podává uctivý sluha. Na malém tom lístku vidí napsáno rukou již starou a se třesoucí pouze dvě slova: „Vdova Blouetova.“ Z toho jména nedoví se ničeho a proto hodiv lístek mezi haldy papírů po stole rozložených, mávne netrpělivě rukou.

„Je to, prosím, stará paní,“ ozve se sluha, „mám ji odbyti?“

„Uveďte ji sem,“ odvětí s resignací pan Boinville.

Sluha se rychle otočí, až se mu kovové knoflíky na kabátě zalesknou, a zmizí ve dveřích; za malou chvíli pak uvádí cizí paní, která hned na prahu učiní staromodní poklonu.

Hubert Boinville se trochu nazvedne a pokyne jí s chladnou zdvořilostí na nejbližší lenošku; paní se ještě jednou pokloní a usadí se.

Je to malá stařenka v chudém, smutečním oděvu. Šaty má již dosti smačkané a vybledlé, takže jsou více zelené nežli černé. Se staromodního klobouku visí jí zcuchaný závoj, který jí asi slouží již při kolikátém smutku, a zpod něho vylézají falešné hnědé vlasy lemující dosti plnou, ale hojně vráscitou tvář s malýma, živýma očima a malými ústy, jichž vpadlé rty svědčí o prázdných dásních.

„Jsem dcera,“ praví hlasem poněkud udýchaným, „vdova a sestra úředníků, kteří poctivě sloužili a proto zadala jsem ku generalnímu ředitelstvu prosbu o nějakou podporu... I přicházím prosit, zdali mohu míti nějakou naději.“

Náměstek ředitelův vyslechl tento úvod mlčky nehýbaje ani brvou; vždyť slyšel již takových proseb množství.

„Dostala jste již někdy podporu, paní Blouetová?“ tázal se lhostejně.

„Ne, až posud nemusila jsem o nic prositi. Mám malou pensičku a...“

„Ah!“ vpadl jí suše do řeči, „obávám se, že neobdržíte ničeho. Musíme podporovati mnoho lidí v pravdě nešťastných, kteří nemají vůbec ničeho.“

„Dovolte, pane,“ zvolala zoufale stará dáma, „neřekla jsem ještě všecko... Měla jsem tři hochy, zemřeli mi všichni; poslední dával hodiny v mathematice. Minulé zimy silně promokl, ulovil si zlou rýmu, z které se vyvinul kašel, zánět plic a ve čtrnácti dnech byl pryč. Z jeho hodin žila jsem já i jeho dítě, neboť zanechal dcerušku. S jeho nemocí a pohřbem měla jsem veliké výlohy, takže se nemohu ani vzpamatovat... Ba musila jsem dáti do zástavy i svoji pensi, abych uplatila nejnutnější dluhy... Teď stojím na světě sama s tím dítětem a nemám ani sou... je mi dva a osmdesát let. Hezký to věk, není-li pravda?“

Oči staré paní pod svraščitými víčky zvlhly. Boinville naslouchal již pozorněji. Poněkud zpěvavý tón a některé obraty její řeči zněly mu v uších jako sladká, dobře povědomá hudba. Zazvonil a nařídil, aby mu podali žádost paní Blouetové, a když sluha s tváří náramně důležitou položil před něho žádané papíry stářím zažloutlé, prohlížel je s patrným účastenstvím.

„Vy jste z Lotrinska, není-li pravda?“ oslovil starou paní s tváří již sdílnější, kterou přelétl slabý úsměv. Poznal jsem to podle vašeho přízvuku.“

„Ano,“ odvětila stará paní, „jsem z Argonského lesa. Jakže, vy jste poznal můj přízvuk? Ani jsem nevěděla, že ho posud mám... Toulám se po různých krajích Francie již dlouhá léta, takže by nebyl div, kdybych jej byla ztratila.“

Náměstek ředitelův pozoroval s rostoucím vždy zalíbením ubohou tuto vdovu, kterou vítr osudu vyrval z rodného lesa a zanesl jako suchou ratolest po dlouhé a trudné cestě života úřednického až do Paříže. Cítil, kterak jeho úřednické srdce znenáhla měkne, i usmál se opět a pravil:

„Já jsem také z Lotrinska jako vy. Buďte, paní, dobré mysli. Doufám, že podporu, za kterou žádáte, vymůžeme. Přiložila jste svoji adresu?“

„Ano, pane, bydlím v ulici de la Santé v č. 12tém, blíže kláštera kapucínského. Přijměte moje srdečné díky za všecko, co pro mne učiníte. Těší mne upřímně, že jsem nalezla ve vás krajana. Služebnice!“ S hlubokými poklonami opustila stará paní kancelář.

Když zmizela ve dveřích, Boinville vstal od své práce a opřel čelo o tabuli okna vedoucího do domácí zahrady. Ale koruny kaštanů napolo již opadaných jej nevábil; jeho snivý pohled mířil dále přes zahradní zeď... dále, daleko na východ, přes pláně a křídové kopce šampaňské až do údolí na úpatí velikého lesa s malou říčkou, která valí svoji žlutavou vodu mezi řadou topolů, a to kolem starého městečka s vysokými prejzovými střechami, kde strávil svoje dětství a kam se každoročně o prázdninách s novou radostí vracel. Jeho otec, malý úředník při místním soudě, žil zde v poměrech dosti skrovných, neboť mimo malé služné neměl žádného jmění. A tak navykal záhy syn jeho Hubert přísné práci a povinnosti. V dvaceti letech opustil domov a vrátil se tam teprve na pohřeb otcův. Maje pěkné nadání a vůli zrovna železnou, pracoval znamenitě a postupoval rychle na dráze úřednické, kterou si vyvolil. V třiceti osmi letech stal ředitelovým náměstkem, což platilo v kruzích úředních za neobyčejné štěstí. Hubert byl přísný, svědomitý, ke každému zdvořilý, takže si dobyl všeobecného uznání. Do ministerstva chodil o desáté, zdržel se až do šesti a ještě si odnášel domů práci. Jsa povahy málo sdílné, ač v jádru citlivé, platil za samotáře. Chodil ovšem málo do světa a jeho život byl tak vyplněn prací, že na sňatek nikdy ani nepomýšlel. A přece jeho srdce se také kdysi ozvalo: bylo to v těch domácích lesích, když mu bylo dvacet let; ale tenkrát nebyl ještě ničím, a dívka, kterou miloval, jej zavrhla k vůli bohatému dřevaři. Toto první sklamání zanechalo v něm jakousi trpkost, kterou ani rychlý postup v úřadech nedovedl úplně zahladiti. Jeho duch zůstal zastřen jakýmsi smutkem a zvláště toho dne, když mu ta stará paní vyprávěla o svém neštěstí s oním přízvukem domácím, na který člověk nikdy nezapomene, zahloubal se do trudných svých vzpomínek.

S čelem o sklo opřeným probíral jako zvadlé listy vzdálené vzpomínky svého mládí, pohřbené až na dně jeho paměti, a vůně dávno zašlých dob a poesie rodného kraje opájela mu mozek.

Vrátil se k své lenošce a vzav žádost paní Blouetové, napsal tužkou na kraj: „Poměry hodné povšimnutí — ať se povolí“; pak zazvonil na sluhu a poslal ji k úředníku, který vyplácel podpory.

II.

Toho dne, kdy byla podpora úředně povolena, odešel Hubert Boinville ze své kanceláře o něco dříve nežli obyčejně. Napadlo mu totiž, že půjde sám oznámit své staré krajance tu dobrou novinu. — Tři sta franků, byla to kapka, která ubyla z veliké nádržky budgetu ministerského, ale v budgetu vdovy stala se tato nepatrná kapka blaživou rosou. Ačkoliv byl již začátek prosince, přece bylo počasí příjemné, a Boinville šel pěšky celou tu dlouhou cestu do ulice de la Santé. Když přišel k cíli své cesty, začínalo se v této opuštěné čtvrti již stmívati. Při světle plynu, který hořel blíže kláštera kapucínského, spatřil číslo 12té a to nad malými vrátky uprostřed dlouhé, oprýskané zdi. Strčil do nich, neboť byla jen přivřena, a octl se ve veliké zahradě, kde rozeznával v panujícím šeru záhony zeleniny, keře růží a tu a tam obrysy ovocných stromů. V pozadí osvětlovaly dva nebo tři světlé body průčelí budovy stavěné do úhlu. Boinville zaměřil k domu a měl to štěstí, že padl zrovna na zahradníka, který jej uvedl ke schodům vedoucím do bytu vdovy.

Dvakráte klopýtnul na špinavých schodech, nežli se dostal nahoru. Zde viděl před sebou dvéře, pod nimiž úzkou štěrbinou dralo se světlo. Zaklepal na ně. Jak byl udiven, když spatřil před sebou mladou dívku asi dvacetiletou, která stojíc na prahu držela v ruce lampu a pohlížela udiveně na pozdní návštěvu. Byla černě oděna, ale tvář měla živou a vlídnou. Světlo s hora padající ozařovalo její hebké kaštanové vlasy, plné tváře se svůdnými dolíčky, usměvavá ústa i modré, zářící oči.

„Snad se mýlím,“ pomyslil si Boinville. „Bydlí zde paní Blouetová?“ tázal se dívky.

„Ano, pane, račte jen vstoupit... Babičko, hledá tě nějaký pán.“

„Již jdu!“ odvětil slabý hlas vycházející z vedlejšího pokoje; a za minutu na to přicházela již stará paní drobným krokem svým, v černém čepci, uvazujíc si ještě po cestě modrou plátěnou zástěru.

„Rodičko Boží!“ zvolala celá udivená, poznávajíc náměstka ředitelova, „jakže, pane, to jste vy? Odpusťte, nikdy nebyla bych se nadála, že se nám dostane takové cti... Claudetto, přistrč sem lenošku tomu pánovi... Hleďte, pane, to je to jediné, co mám na světě.“

Hubert Boinville usadil se do starodávné lenošky z utrechtského sametu a prohlédl v rychlosti pokoj, který, jak se zdálo, sloužil zároveň za salon i jídelnu. Bylo v něm jen málo nábytku; v koutě stála malá, porcelánová kamna, vedle nich veliká dubová skříně, jaké mívají na venkově, uprostřed kulatý stůl potažený voskovaným plátnem, kolem něho slaměné židle a na stěnách visely dvě staré kolorované lithografie: vše bylo velice čisté a upomínalo silně na venkov.

Boinville vyložil v krátkosti účel své návštěvy.

„Ah! děkuju vám, pane náměstku, za vaši laskavost!“ zvolala stařena... „Říkává se, že štěstí jako neštěstí nepřichází nikdy samo... A hle, právě teď odbyla Claudetta šťastně telegrafní zkoušku a nežli dostane místo, bude malovati tu a tam nějaký obrázek... Dnes dostala peníze za větší počet obrázků a tak jsme si umínily, že budeme slaviti sv. Mikuláše, jako bývalo obyčejem u nás v horách... pamatujete se, pane?“

„Ale, babičko,“ vpadla jí dívka se smíchem do řeči, „ten pán neví o sv. Mikuláši... v Paříži se nesvětí.“

„Ovšem, ale pan náměstek mi dobře rozumí, není-li pravda? Vždyť jest od nás, Claudetto, je z Argonského lesa jako my.“

„Ano,“ přisvědčil Boinville, jehož vážná tvář se poněkud vyjasnila. „Ba právě, dnes jest šestého prosince...“

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Tři dětské básně.

Od *J. V. Sládka.*[*]

Ukolébavka.

Hajej, nynej, má panenko,
dřímej sladký sen;
když ty budeš libě spáti,
já tě budu kolébati,
hajej, spinkej jen.

Peřinky máš čisté, bílé
jako padlý sníh,
nemusíš se báti zimy,
jak pod křídly labutími
budeš spáti v nich.

Dosti jsi mne práce stála
celý boží den:
praní, šití, ukládání,
teď, panenko, čas je k spaní,
hajej, dřímej jen.

Až ti spánek očka sklíži,
půjdu také spát,
ranníčko tě vezmu k sobě
a budem si hezky obě
sny své povídat.

Kocourek.

Ořech, velký pes,
na kotě měl zlost;
sezval čtyři kamarády,
by jich bylo dost.

By jich bylo dost
velkých těch psů pět
Mourka chytnout za kožíšek —
hoj, kocourku, v let!

Kocourek to zblesk,
hej, a to byl hon!
pět psů letí za kocourkem,
napřed letí on.

Hoj, kocourku, běž,
nikde není plot,
jde tobě dnes o kožíšek,
jde ti o život!

Mladý o život
jde ti v honu tom:
Hejsa! — kdyby tady nebyl
jabloňový strom!

V patách Ořech, Lap,
Čumil, Brok a Šnek —
na jabloň jim jako vítr
skočil kocourek.

To je jeho hrad,
to jest jeho dům!
mrkvičku kocourek strouhá
pěti pánům psům:

„Nahoru se k nám
vylézt nelíbí? —
Kdyby jeden nohu zlomil,
čtyři zbyli by.

Na jednoho pět? —
to je velká čest!
Kdyby přiběh' ještě jeden,
bylo by psů šest!“

Letní večer.

Slunce zašlo za horami
v záři rudých červánků,
nad polem a nad lukami
tichne píseň skřivánků.

Z ticha, z ticha vítr dýchá
přes lučiny od lesa,
nad nimi se klenou z ticha
holubičí nebesa.

Na luka a pole, skály
lehá mlha modravá,
šeří koroptvička v dáli,
kuřátka si svolává.

Z ticha, z ticha vítr dýchá,
v trávu padá rosička
a na sivém nebi z ticha
bleskla první hvězdička. —

---

[*] Ze sbírky básní pro děti, která vyjde pod názvem „Zlatý Máj“ k vánocům nákladem Jana Otty.

Pozvání ku předplacení

na časopis

„LUMÍR“

ročník XV.

Na „LUMÍRA“ předplácí se:

V Praze:		S pošt. zásylkou:	
Na celý rok	zl. 6·60	Na celý rok	zl. 7·—
„ půl roku	„ 3·30	„ půl roku	„ 3·50
„ čtvrt „	„ 1·65	„ čtvrt „	„ 1·75

Jednotlivé měsíční sešity stojí v Praze 55 kr.,
poštou 60 kr.

Číslo I. „Lumíra“ na rok 1887 vyjde zároveň s číslem posledním t. r. dne 20. prosince.

Administrace „Lumíra“
v Praze, Salmova ulice číslo 9 n.

OBSAH: Libušin hněv. Bohatýrská komedie o třech jednáních. Napsal Julius Zeyer. — Na cestě k slávě Povídka od Jos. Havlíka. (Dokončení.) — Skály. Několik výjevů z dějin samoty Od Al. Jiráska. (Pokračování.) — Na staré římse. Báseň Ilje Georgova. — Svatý Mikuláš. Napsal André Theuriet. — Feuilleton: Tři dětské básně. Od J. V. Sládka.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „**Hynek Votoček.**“

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . 1 zl. 65 kr.
na půl léta . . 3 „ 30 „
na celý rok . . 6 „ 60 „

Se zasylkou po poště
na čtvrt léta . . 1 zl. 75 kr
na půl léta . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ —

Patisk původních prací
se vyhrazuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se
redakce či administrace
„Lumíra" buďtež adresovány
Časopis „Lumír", Praha,
Salmova ulice číslo 9. nové

Listy přijímame jen
frankované.

„Lumír" vychází dne 1., 10
a 20. každého měsíce vždy
o 2. hod. odpoledne.

ROČNÍK XIV. 10. prosince 1886. ČÍSLO 35.

Libušin hněv.

Bohatýrská komedie o třech jednáních. Napsal *Julius Zeyer.*

(Pokračování.)

Jednání druhé.

Část budečské zahrady, pozůstávající ze starých mohutných jabloní v plném, bohatém květu. Pod třemi stromy, chýlícími se k sobě, studánka, ku které několik stupňů v skále tesaných dolů vede. Zahradou nejjasnější svit měsíce.

Scena první.

Zvratka přichází pomalu a jde k studánce.

Zvratka (zamyšleně). Vám, světlí bozi, trpce vyčítám!
Vy sami jste mne drahou pudili,
jež vede v stín a k božstvům osudným.
Jsou temná prý. Co já se po tom ptám?
Chci šťastnou být a proto hledám je,
když vy jste štěstí odepřeli mně.
Proč v chudobném tom domě zpuchřelém
pod horami, v těch blátech morových
jsem zrodila se, s otcem nevrlým
proč věk svůj trávila jsem, pohřbena
pro radost každou? A proč přišel Trut
a vznítil lásku v sirém srdci mém
svým pouhým zjevem, mužnou krásou svou,
a nevšiml si ani vzdechů mých
a slzu moji ani nespatřil?
Nuž prodala jsem krásu, mladost svou
za zlato, které vždy mne lákalo, —
jsemť ženou muže, kterým pohrdám.
Jsemť v moci vaší, bozi temnoty!
Nuž přispějte své kněžce oddané.
Po lásce žíznim, krev mi v žilách vře,
a panovat chci, šlapat do bláta,
co bozi světlí září oděli.
Já přiznávám se k tobě, závisti!
Já nenávidím Kroků celý rod.
Zde černé počnu dílo osudné. (Jde k studánce.)
Zde na Kašu chci čekat na hrdou.
Dřív zaklínáním mocným dobudu
si srdce Trutovo — (Vzkříkne.) Ó bohové,
dík mějte můj! Vy vedli jste mne sem,
hle, onen čarný, lásku plodný květ,
o němž byl Krok se zmínil, puči zde!
A nikdo posud div ten netuší!
Ten mocnější jest zaklínání všech!
Teď, Trute, mým jsi. Na mé srdce pojď
ty vonná jiskro z výhně přírody! (Utrhne květ.)
Já slyším kroky, skryj se, spáso má!
(Skryje květ do záhybů své řízy.)

Scena druhá.

Zvratka. Kaša.

Kaša (s nádobou na rameně).
Stín u strumene! Srdce nejásej
tak divoce! Co tajím, zrazuješ!
To není on. Ó jaké zklamání.
Ty, Zvratko, zde?

Zvratka. A tvého hlasu zvuk
mi zřejmě káže: „Jdi!" Nuž odcházím.

Kaša. Ty mýlíš se. Jsi příliš citlivá.

Zvratka. Snad jsem. Kdo šťastným není, bývá tak.
Buď zdráva, Kašo. Jdu.

Kaša. Ne, Zvratko, stůj!
Ty strádáš! Smutek tvůj mne dojímá.
Co bolí tě?

Zvratka. Což pochopíš můj bol?
Jsem žena Lapakova. Dostačí
to pouhé slovo, žiju v porobě.
Ó Kašo, Kašo, srdce volné máš,
ty badáš po tajemstvích přírody
a hříčkou smyslů chladně pohrdáš,
a proto šťastnou jsi. Jest láska lží
a trvá okamžik —

Kaša. Tak soudíš ty.
Jest jako prsten láska — bez konce.

Zvratka. Ty pro posměch tak pravíš, dobře víš,
že prázdný zvuk to tvoje přísloví.
Však, moudrá, lásce jsi se vyhnula!
I Lapak zdál se samou něhou kdys, —
ó nech mě mlčet, dej mi odejít,
skrýt chci svůj pláč —

Kaša. Ó zůstaň, neblahá!
Buď spravedliva, jestli Lapak lhal,
nicméně jiní jsou přec pravdiví —

Zvratka (směje se). Ó Kašo, proměnila's pláč můj v smích!

Kaša. Smích tvůj je trpký, Zvratko ubohá.
O lidech, věř, že mylný názor máš.

Zvratka. Ó, dává nový důkaz každý den
o pravosti mých, Kašo, názorů.
I zde v tom domě opět vyskyt' se!
Jak vesele ten Bivoj hledí v svět!
Mne pobouřil svým klidem vražedným —

Kaša. Kdo? Bivoj? Proč? Jak mám ti rozumět?

Zvratka. Co hosta ctíš jej v domě Krokově,
a proto nevinná tvá přetvářka.
Ty dobře víš, jak ví to celý svět,
že rozšláp' srdce jako dítě květ,
tak bezstarostně! Však co tobě jest
po vině jeho nebo nevině.
Jest tobě lhostejným. Buď zdráva! Jdu.

Kaša (hrdě). Ať jest mi lhostejným, přec nevěřím,
že podlým jest.

Zvratka. Což já to tvrdila?
Jest bohatýrem silným, slaveným.
Že ženu zhubil, zradil, zapomněl,
to spíše ke cti slouží při pitkách,
když vypravuje o svých podnicích.
Což žena! Ta přec nemá ceny víc
než stéblo trávy!

Kaša. On že zrádcem jest?

Zvratka. Nuž ano, Bivoj, silný hrdina!
Což neví o tom celý širý svět,
jak nad Jizerou lesy hořely
tak strašným požárem, až na pomoc
jim řeky spěla luzná bohyně?
Z vln vynořila božské tělo své,
rouch stříbrotřpytnou bělost hodila
do pěny zpět a v nahé velebě
se postavila proti plamenům.
Conv' oheň cudný, neměl odvahy
se rudou rukou těla dotknouti.
Zhas' požár. Druhý ale vyšlehl
teď v srdci Bivoje, jenž všechno zřel
skryt v sluji byv. — Nač dále mluvit mám?
Byl nový tento požár smělejší.
Tím ale podobal se prvnímu,
že také brzy shas'. Teď bohyně
v své řece nyje, pláče, běduje —
on ale vesel hledí do světa,
ten dobrý Bivoj, silný hrdina,
a hledá za Jizeru náhrady,
by nasytiv se, zas ji odhodil.
Buď zdráva, Kašo. Moudrá věru jsi,
že klid svůj chráníc, muži pohrdáš. (Odejde.)

Scena třetí.

Kaša, pak Bivoj.

Kaša. Stůj! Ne! Můj sluch mne klamal? Moudrá prý!
To krvavý jest výsměch!

Bivoj (přichází). Slova dar
kéž některý by z bohů poskyt' mi!
Ó výmluvnosti moje ubohá,
tys žebračkou! A toulavá jsi též,
když tebe třeba mám, ty prcháš mi
v dál sinou... (Přichází blíž.) Jak je krásná... Kašo, slyš.

Kaša (chladně). Co hledáš zde?

Bivoj. Ty sama pravila's,
že cesta volna jesti v zahradě...
Tu myslil jsem, že s tebou promluvím
zde o samotě...

Kaša. Krátce tedy mluv.

Bivoj. Já říci chci, co pouze uslyšet
ty sama smíš —

Kaša. Já věru nebažím
v tvá vniknout tajemství.

Bivoj. Ó jaký chlad
z tvých vane slov, tak nikdy nebyla's,
tvář tvoje jasná jako měsíc vždy...

Kaša. I měsíc zastřen bývá oblakem.

Bivoj. Jsi hrdá, Kašo —

Kaša. Říká se, že jsem,
a možná, že má pověst pravdu dí.

Bivoj. Však se mnou, nikdy hrdou nebyla's.

Kaša. Teď lituji, neb jako výčitka
zněl výrok tvůj —

Bivoj. Ó Kašo, Kašo, slyš!
Já nejsem výmluvný! Ó směj se mi!
Však ryzí srdce bije v prsou mých,
pro tebe bije, Kašo! Nemrač se!
Kéž každé moje slovo bylo by
květ vonný —

Kaša. Zadrž, silný Bivoji,
slap výmluvnosti své. A květů šetř.
Snad jiné zalíbí se. Jsouť však z těch,
jež neplodné jsou, nikdy ovoce
z nich nesklidíš.

Bivoj. Ó, Kašo, mluvíš ty?

Kaša. Tak zdá se mi; buď zdráv! (Odejde.)

Bivoj. Toť ruka má,
a to má hlava! Tedy nesnil jsem!
Co zbývá mi? Jak pusto v srdci mém!
Teď chápu, Jizero, tvůj tesk a žal,
když na tvou lásku chladně hleděl jsem —
Já Kašu miloval, a proto chlad
na tebe zel z mých očí — tentýž chlad,
jenž na mne vanul, Kašo, z očí tvých.
Ó lítý bolc, tesku hrobový,
kde roste pro tě lék, ó žel, ó žel!...
Co činit mám? S ní opět promluvit?
A opět snášet její pohrdu?
Ne, jedna rána srdci postačí.
Pryč z těchto zahrad, v cizou, modrou dál! (Odejde.)

Scena čtvrtá.

Tetka (přichází s nádobou na rameně).
Toť Bivoj byl, jenž mih' se kolem mne,
ne Trut a proto, srdce ubohé,
se neplaš v prsou jako v kleci pták.
To nebyl Trut. Já všude vidím jej,
on pro mne zraku nemá nikdy však.
Proč s ním jsem nesdílela nebezpeč,
když bojoval s tou saní? Možno pak,
že maně rána na saň mířená
by byla prsa tato zasáhla,
a vida mne, jak klesám v smrti stín,
on byl by plakal, a já rozkoší
bych byla zemřela... Ó měsíci,
ty božstvo bílé, mocné, přeluzné,
hle, k tobě obracuji bledou líc!
Tvé paprsky prý lásku působí.
Nuž, dej mi jeden z nich! Ať nevniká
v les černý, v zmatek vlhkých kořenů,
ať nesmýká se stříbrem po vodách,
ať cestu v tajuplné bařiny
si nehledá, ať vnikne v jeho zrak
co posel můj, ať vejde v jeho krev,
ať v mozku dlí mu, srdcem hrdinným,
ať projde mu jak šíp! Ať láska mu
tam teskní, nyje, hoří jako mně,
při záři jitřní, jako večerní,
při bílých hvězdách, jako při slunci!
Ty slyšel's, bledý bohu? Slituj se
a promiň, že tě volám na pomoc... (Potopí nádobu.)
Pojď, chladná vodo, do mé nádoby,
schlaď velké moje hoře, nauč mne,
jak v hloubi skrýti bolest svoji mám,
a vzhůru klidně hledět k blankytu
jak ty...
Pryč odtud, někdo blíží se!
Zda hlasnou slyšel moji modlitbu?

Scena pátá.

Tetka. Libuše s nádobou a Trut se objeví.

Trut. Dej nádobu, já vody načerpám.
Libuša. To sama učiním, jak káže řád.
Trut. Však co ti svěřiti chci, poslechneš? (Přijdou k studánce.)
Kdo zde?
Libuša. To Tetka.
Tetka. Odsud pospíchám.
Já vetřít nechtěla se v tajemství,
jež svěřit chce ti Trut —
Libuša. Ne, zůstaň jen.
Já miluji tě, Tetko, vřele tak,
že slyšet nechci, co má skryto být
snad před tebou.
Tetka. Přec pusť mne raději.
(Stranou.) Mně v jeho přítomnosti úzko tak!
Trut. Ó Tetko zůstaň! Za mne mluvit chtěj
u sestry své! Já vím, že přátelství
mi chováš vřelé. Nebo mýlím se?
Tetka (zmateně). Ty tážeš se! Přec víš, že miluji —
jak bratra tě... (Stranou.) Ó muka bez konce!
Trut. A kdybych ženu hledal —
Tetka (polekaně). Bohové!
Libuša. Co je ti, sestro?
Tetka (v největším zmatku). Co's mne píchlo zde —
Trut. Jak? U srdce —
Tetka. Ne... Pouze jakýs hmyz
mne bludný ranil...
Libuša. Tetko, utiš se!
Tetka (položí jí hlavu na prsa).
Zde je mi blaze... Hle, jsem klidna zas.
Trut. Je ti již lépe?
Tetka. Ano, Trute, mluv.

Trut. Nuž pověz, Tetko, kdybych prosil tě,
bys u své sestry za mne mluvila,
bys řekla jí, že velký její zrak,
tak podivně mi béře odvahy,
že chvěji se jí vyznat smělý sen —
o sňatku s ní... sen dávno drahý mi —
ty mluvila's by za mne —

Tetka (s přemáháním). Činila
bych za tě, Trute, vše, byť život můj —
Co mluvím, neblahá!
Libuša. Již netřeba,
by někdo opakoval slova tvá,
slyš odpověď mou krátkou —
Tetka. Libušo,
dej mi dřív odejít. (Stranou.) Toť příliš jest!

Libuša. Stůj, drahá Tetko. Trute, hrdino,
ty jednou dal's mi prsten čarovný,
ty přines' jsi jej z dáli, od moře,
a řekl's, drahokam ten vsazený
zde v zlato kruhu má tu divnou moc,
že slepcům vrací bystrý, zdravý zrak...
Nuž, Trute, prsten tvůj ti vracím zde,
a uvidím, zda čar se osvědčí,
zda v pravdě slepcům otevírá zrak.

Trut. Jak srovnám slovo tvoje s přáním svým?
Ty mluvíš hádankou, však jasno přec,
že nepřímo tak výhost dáváš mi.
Slyš ještě slovo. Lásku nehledám,
tu slepou, která unáší jak proud
a jako požár šlehá k nebesům —
v cit blouznivý již dávno nevěřím.
Já ženu hledám, družku oddanou,
jež věrna se mnou šla by životem.
Chci, temným lesem když můj bloudí krok,
by hlas mi šeptal v prsou: „U krbu
tě tichá radost čeká s úsměvem!“
Nic víc, nic míň. Chci v dům svůj přicházet,
jak vlaštovka v své hnízdo zalétá.

Libuša. Proč nechceš duši, která jásala
by tobě vstříc, jež křídla dala by
tvé bohatýrské mysli nadšením,
jež životem tvým pouze žila by,
jež každým dechem by ti žehnala
a neznala než rozkoš býti tvou?

Trut. Jsemť mužem. Libušo, ne jinochem
a vím, že také lásky není již.
Ta pouze žije v písni, v pověsti,
a proto nehledám jí.
Libuša. Chybuješ!
Ta láska kvete posud na zemi,
jí stojí svět, jí nebe modrá se,
jí svítí slunce! Láska není vždy
tím divým proudem, někdy skrývá se
jak blankyt v hloubi skrývá hvězdy své,
a požárem ne vždycky rudým jest,
však hoří někdy jako paprslek
na porosenėm květu... Ubohý,
zde prsten tvůj!
Trut. Mám tedy odejít
zas v širý svět, bez dcery Krokovy —
Libuša (s úsměvem). To neřekla jsem, Trute.
Trut. Naději
zas dáváš mi —
Libuša. Zde prsten, Trute, tvůj,
snad prohlídneš a lásku uvidíš
tu zářivou —
Trut. Kéž tobě rozumím! (Vezme prsten.)
Svit hvězdný line, děvo, z očí tvých.
Mně divno tak, já toužit počínám
po oné lásce, o níž mluvila's.
Ó kdybych našel ji! Pak ozvěnu
by zajisté v mém srdci zbudila.
Libuša. Když po ní toužíš, věz, pak najdeš ji,
snad na tvé cestě roste!
Tetka (stranou). Bohové,
již není pochybnosti, tajemství
mé jasně prohlédla!
Libuša. Teď, Trute, jdi.
Trut. Chci o tom přemítat, co's pravila.
Libuša. To učiň, Trute. Vezmi nádobu
svou, Tetko; jdi. Tvé ruce chvějí se?
Tetka (zmateně).
Je těžká tak —
Trut. Svou pomoc nabízím. (Vezme jí nádobu.)
Pojď, Libušina sestro! Klopíš zrak...
Je porosen jak jabloňový květ.
Co dojímá tě, Tetko?... (Stranou.) Zbouzím se,
neb zmocňuje se duše sladký sen?
(Nahlas.) Tvůj krok je nejistý... Buď ruka má
ti podporou! (Podává jí ruku.)
Tetka (nesměle). Jak laskav, Trute, jsi.
(Odejde s Trutem, klopíc zrak.)
Libuša (hledí za nimi). Čar působí — čar Tetky blouznivé,
tu kouzla třeba není prstenu!
Již v duši jeho svítat počíná.
Jak slepci, který zraku nabude,
se světlo sladší zdá než onomu,
jenž slunce vždy byl viděl, Trutovi
tak láska v záři zlatší zjeví se —
když netušeně, náhle najde ji.
Ó lásky nevýzkumná záhado,
zda do svých vírů někdy strhneš mne...
Ne, nemyslím... A přece, Přemysl?
Pak nejsi bouří, lásko, neboť klid
tak hluboký v mém nitru panuje
jak ve studánce této posvátné. (Vezme nádobu a nahne se.)
Stvol utržený plave na vodě...
Ó bohové, ten nesl onen květ,
jejž viděla jsem ráno červánkem
se rdíti proti slunci, srdce tvar
měl podivný, jak lásky čarokvět,
o němž byl otec mluvil před chvílí! —
Tu chtěla jsem se o něm zmíniti,
však plachá byla jsem, když matčin zrak
tak přísně na mne hleděl... Čarokvět
teď někdo utrh' — v jakém úmyslu?
Ó zajisté by lásku vynutil,
kde samovolně zaplát zdráhá se!
Snad Tetka? Ne, to křivdím ubohé.
Mřít láskou dovede, však vkrádat se
do srdce lstí? Tím Tetka pohrdá!
Já temně zradu tuším, piklů síť!
Zlý jakýs duch do Budče zavítal.
Na stráži stát chci, plašit od prahu
stín každý svatým žezlem Čechovým!

Scena šestá.

Přemysl. Libuša.

Přemysl (zaslechne poslední slova).
Pak, děvo, mávni žezlem nade mnou,
stín pad' v mou hruď po světlu toužící!
Libuša. Je světla tolik v hloubi duše tvé,
že stín v ní rozplyne.
Přemysl. Stud hoří mi
na tváři, Libušo, jen vyznáním
já mohu vinu odčiniti svou.
Ty jediná mi můžeš odpustit,
a proto hledám tě. Než zaplane
na nebi zora, Budeč osiří —
Kdo ví kdy s tebou zase sejdu se.
Libuša. Na Vyšehrad ty brzy zavítáš,
kde se mnou sídlit bude otec můj,
kdykoli povinnosti bude prost.
Ty přijdeš tam, jak v Budeč přicházel's
bys s jeho rtů ssál slova moudrosti,
té moudrosti, jež hvězdou zářila
ze zahrad budečských, jež vedla tě
ke krbu našemu, kde Krokovi
jsi drahým stal se jako rodný syn,
mně jako bratr.
Přemysl. Moudrost Krokova
mne vedla sem — však náhlá sobeckost,
tma jako noční světlo zastřela,
jež on byl ve mně znítil, Libušo,
a toť ten stín, jenž padl v duši mou,
ta vina, z které chci se vyznati.
Libuša. A poprvé já tobě nevěřím!
Jest mysl tvoje čistá, průhledná
jak pramen v horách.
Přemysl. Břemenem mi jest
tvé slovo lahodné ve chvíli té.
Věz tedy vše a suď. Než přišel jsem

před lety poprvé v sad budečský,
jak kouzlem lákán slávou Krokovou,
tu stalo se, že v bílý otcův dvůr
na večer s šerem přišla stařena
jak vrba shrbená, a usedla
u krbu proti mně a mlčela
na každou naši vlídnou otázku.
Zrak její plachý byl a příšerný,
a hluchou zdála se. Když otec však
jí pravil: „Zítra odejde mi syn —“
tu hlubým hlasem takto zvolala:
„Až přijde do zahrad, kde slunce spí
pod květem posypané jabloni,
svou zlatou hlavu noříc matce v klín,
tři vlasy pak ať slunci odejme —
tak Čechův stolec vydobude si!“
A na to vstala, vyšla, zmizela,
a matka vzkřikla: „Jest to sudice!“

Libuša. A našel's slunce spící v zahradě?
Ó zajisté, to slovo splní se,
mé srdce šeptá tak, a šeptalo
mi sudičky tvé velké proroctví,
když Krok nám mluvil o svém nástupci.
Já zpomínala bohatýrů všech
a děla sobě: „Pouze Přemysl,
ten mírný, moudrý, brázdy ryjící
do vlhké země, aby poklady
žní zlatých z temna k světlu vykouzlil,
jest hodným stát, kde stojí dobrý Krok!“
Tys vítězem bez krve prolití!
Meč mnoho jest — však více radlice.

Přemysl. Ó, Libušo, jak tenkrát pravím teď:
Co jest mi Čechův stolec? Otcův dvůr
mi stačí, zlaté pole, vonný bor,
jenž za ním strmí, niva kvetoucí.
Klas každý jest mi zlatým paprskem,
v němž požehnání bohů skryto jest,
a jedinou já znám jen modlitbu:
já bohat chtěl bych jako země být,
bych rozséval po krajích nejširších
to požehnání život dadoucí!
Jak těžký oblak prší na lesy
a na nivy, jež parna vyprahla,
až samou štědrostí v nic rozplyne —
tak chtěl bych dělit, věčně dělit se,
až bohat každý byl by — chud jen já.

Libuša. Tou láskou bozi tebe určili
na Čechův stolec, odkud deštit ji
na celou budeš zem!

Přemysl. Libušo, ne! —
Však vinu slyš mou. Když jsem přišel sem,
na ono proroctví jsem zapomněl
a na to spící slunce... Včera však
jsem Nivu viděl sedět na večer
pod jabloní, tvá hlava ležela
jí v klíně, sestry tvoje spanilé
tam stály též. — Já zvolal unešen:
„Hle slunce noří hlavu matce v klín
a zora ranní, zora večerní
po boku stojí mu.“ A vnuknutím
mi bylo jasné šeré tušení:
že rodné zemi sluncem budeš — ty!
Jak v klíně matčiném jsi snila zde
v tom starém Budči, teď však vycházíš —
a z Vyšehradu zářit započneš,
ty, pravý dědic stolce Čechova!

Libuša. Ty blouzníš, muži, slabou dívkou jsem!
A přece, Přemysle, já měla sny
tak podivné... Ty četl's v duši mé?
Ó, já se rdím... Mně mnohdy zdálo se,
že cosi nutí mne, bych pozvedla,
já, pouhé děcko, hlasu v poradě
těch vážných mužů v síni Krokově...
Na stolci jednou stát já viděla
svůj vlastní přízrak... Hrady stavěla
já ve vidinách podél Vltavy,
z nichž zlatá sláva k nebi šlehala...
Ó Přemysle, můj bratře, směj se mi!
Tak mluví choroba —

Přemysl. Neb bohů hlas!
Já pravím ti, že sluncem naším jsi,
a tak jsem zvolal dnes, když při svitu
jsi ranní zory na tom místě zde
své zlaté vlasy zlatým hřebenem
si česala... A já stál opodál,
bych nerušil tě... Jednu z vonných kštic
ty ustřihla's a větrům dala's ji,
tou dobou šeptajícím zahradou,
co vzácnou oběť... Oni nesli ji,
až znaveni ji v trávu pustili —
tu já, Libušo, kštici pozvedl
tak mimoděk, jak ve snu dýcháme,
a divný jakýs hlas, jak sudice,
mi v duši zněl: „Teď vlasy slunce máš,
a tedy Čechův stolec bude tvým!“
A já tu kštici — přece nepustil!
To je ta vina, to ta sobeckost,
z níž vyznat jsem se chtěl... Já kštici tvou
zde chovám na srdci, pod rouchem svým,
a nemám síly rozloučit se s ní,
a proto vel mi, abych vydal ji.
To ale přísahám při prabohu,
že dražší mi ta kštice stolce jest!

Libuša. Pak podrž ji!

Přemysl. Jak mohu, Libušo —

Libuša. Já velím tak, ty dal's mi k tomu moc,
když chtěl jsi, abych zpět ji žádala.

Přemysl. Ó Libušo, proč osud volá tě
na slunnou výš, proč říci nemohu:
ó sestup ke mně, v bílý otcův dvůr,
za vonný bor, kde v míru kvete luh!

Libuša. Ó Přemysle, můj bratře, nemluv tak!
Chci volnou být jak vítr na horách.
Však kdybych kdy, jak nyní kštici svou,
své srdce darem skytla, šlo by tam,
kam kštice předešla...

Přemysl. Ó naděje,
ty zlatý ptáku z luhů blažených!
ó Libušo, ty nechceš útěchou
jen utišit mou touhu zvlněnou?

Libuša. Jsem přímá jako světla paprslek.

Přemysl. Ach, přijde kdys ten velký okamžik,
jenž mému žití nový podá vznik?
Já v strachu budu žít, že nepřijde!
Libuša. Co's v srdci mém mi brání, Přemysle,
bych samochtíc o sobě rozhodla,
ač v nitru jasně cítím, že jsem tvou!
Ó, spokoj se tím slibem, který máš,
a nezasahej v klid můj rušivě.
Jest život jako řeka plynoucí
tím směrem, který svah jí vyměřil.
Čím hlubší jest, tím tišší její proud,
vždyť síla její jest jí zárukou,
že cíle dojde určeného jí.
Můj Přemysle, tys řekou hlubokou,
žij klidně tedy dál a víru měj
v náš osud budoucí. Hleď, já ji mám!
Mně přichází na mysl pohádka
ta, kterou matka povídala dnes:
Dub onen v moři jasná láska jest —
má kořeny své v síle praboha
a proto vyvrátiti nelze ji.
Ty holubi dva pevná vůle jsou
a nadšení! Ty zbudovaly svět
a blankyt sklenuly!
Přemysl (kyne jí). Teď kliden jsem!
(Odejdou na rozličné strany.)

(Opona spadne.)

Karabelová seč.

Z „Varšavských črt“ od *Edvarda Jelinka.*

(Plukovník polského vojska pan Řehoř. — Několik slov o tom vojsku a výrok velikého knížete Konstantina. — Páně plukovníkův křestní dar. — Synovec Stanislav. — Cvičení v šermu. — Nepříznivá seč. — Plukovníkovo pokoření a utajené zranění. — Jak to Staś napravil. — Plukovníkova záväť. — Závěrek.)

Nechci tvrdit s určitostí, ale domnívám se, že na prstech bylo by lze spočítati hrstku dosavad žijících plukovníků polského vojska. To již dávno je, co Poláci mívali své vlastní vojsko a již před lety mluvívalo se pouze o hrstkách polských vojáků, zbylých ještě z tamtěch časů. Druhdy býval to zástup mohutný, ale nyní, od roku k roku sevrká se mírou úžasnou. Jsou na vymření. Řady jejich řídnou jako ve válce, neboť život a čas jsou samy největším bojištěm... Odchází jeden po druhém i nevlídno jest asi pomysliti Polákovi, že za nedlouho rozejde se polským krajem neutěšená zvěst o úmrtí posledního polského plukovníka. To bude smutná dumka...

Jednomu z nich — a byl to také již poslední z posledních — vděčím přítomnou črtu. Seznámil jsem se s ním ve společnosti, v níž jej nejinak než pane plukovniku nazývali, ač tenkráte vlastně již jen hodnost strýčka, švakra a domácího přítele zastával. Okolnosti skupily se pak tak, že setkával jsem se s ním častěji, a sice prostřednictvím mladého člověka, o němž prozatím jen tolik podotýkám, že byl plukovníkovým miláčkem.

Ale dříve několik slov o panu plukovníkovi. Jmenoval se Řehoř a vyhlížel jako starý hetman. Voják od paty až k hlavě! Přese kmetské stáří činil dojem statečného muže, jenž i osmé desítiletí na rovném nese kříži. Nic shrben kráčel rovně, v těle zachovával obdivuhodnou pružnost, v nohách jistotu mladých let. To tak, když je dobrý kořen! Na širokých plecích seděla mu znamenitá, řekl bych historická polská hlava: čelo vysoké, nos orlí, vous, kníry i vlasy bílé jak padlý sníh. V očích doutnaly ještě jiskry planoucího druhdy žáru. Ústa měl obyčejně pevně sevřená, ale ke rtům přikrádal se v příhodné chvíli vždy rád dobrodušný úsměv.

Sama tvář jeho, tak důstojná a vážná, svědčila, že pan plukovník nepromrhal život na marnivých hračkách, ale že vykonal již dávno, čím světu svému byl povinen jako řádný občan; toto vzácné vědomí naplňovalo jej samozřejmě harmonickým klidem a zajišťovalo mu předem úctu a oddanost těch, kdož jej obklopovali neb v bližším s ním byli styku.

Prsa jeho zdobil kříž *Virtuti militari* a bystrému zraku nemohlo ujíti, že plukovníkovy skráně přetínaly také stopy dvou jizev. Tyto dvě rýhy připomínaly památný okamžik nových dějin polských, ale on sám nerad o nich vyprávěl. To prý ani za řeč nestojí. Tenkráte, když je dostal na památku — neseskočil ani s koně; jen šátkem si je obvázal a dále šavlí se oháněl.

Ale tenkráte také jiné bylo vojsko a jinak pojímala se statečnost. Když polské vojsko hrnulo se *proti* plukům velikého knížete Konstantina, sám veliký kníže pln obdivu zvolal ke svým generálům: „Vizte, hleďte, jak se Poláci bijí!“

Leč vše, co tu vyprávím, je již dávno, nesmírně dávno. Také hodná kupka let uplynula ode dne, kdy šavle páně plukovníkova ocitla se v ruské zbrojnici. Tenkráte shodil také ostruhy a nikdo již nepostřehl pana Řehoře na koni.

Zrušením polského vojska přetržena byla na vždy nitka, která jej svazovala s vlasteneckou armádou. Co jej pak obklopovalo, nepatřilo již do jeho oboru a z plukovníka statečného i neohroženého stal se pouhý strýček, švakr a domácí přítel. Pověděl jsem vám již o tom.

Jediná choutka, která mu po vojenských letech zůstala — byla náruživá náklonnost k šermu. Odrážení lesklého ostří mělo pro něho zvláštní, ničím nenahraditelný půvab. Jsa sám znamenitým šermířem stýskal si často na zanedbávání tohoto slavného umění, které proslavilo již od starodávna polskou válečnost. U nich jízda a karabela vždy byla rozhodující — neslynulať Polska ni pěchotou ni dělostřelectvem, tím více však koňským harcováním!

Páně plukovníkovou slabůstkou byla tedy šavle. Býval čas, kdy ve svém bytě měl malou zbrojnici, šavle všeho druhu, ale když přišel přísný zákaz přechovávání zbraní, bylo mu rozloučiti se s drahocennou svou sbírkou.

Zbyly mu jen dvě staré karabely, které úzkostlivě chránil v tajném úkrytu na zadní desce jakési prastaré skříně. Visely tam jako relikvie a jen u příležitosti zvláště slavné a spolehlivé ocitovaly se v rukách důstojných šermířů. Ob čas našel si totiž pan plukovník přece někoho, s kým by si zašermoval. Rozumí se, že se to dělo při zavřených okenicích, po tajmu, aby snad nerozešla se po světě zpráva o novém polském spiknutí a povstání.

Dlouhá léta zůstávaly tyto dvě karabely věrně při sobě, jako muž a žena.

Tu však bratru pana plukovníka přišel na svět roztomilý hošík a právě tato okolnost připravila jej o jednu karabelu.

Pomyslete si! Pan plukovník pozván byl na křtiny a nemýlím-li se, dokonce jako kmotr nadějného novorozeňátka.

Dlouho přemýšlel tenkráte pan plukovník, co by dal novému světoobčanu do plének; ani vypracování válečného plánu nedalo by mu tolik práce a namáhání.

Rozjímal a sám sebou kolísal. Konečně se však rozhodnul a když se přiblížily den i chvíle křtu — sáhnul k starému úkrytu za prastarou skříní.

Pak odebral se ke křtinám, k nimž sešlo se množství přátel a známých. Jeden po druhém kladl do vínku dárky, jen pan plukovník otálel. Teprv když všichni hosté se rozešli a jen domácí zůstali, také pan plukovník přistoupil ke kolébce a položil na sněhobílou peřinku — starou polskou karabelu.

V matčině oku zableskla vlastenecká jiskra. Všichni mu podali ruku, leč nepromluvili ni slova.

Také u nich měli starou, prastarou skříň. Odstavili ji od zdi, přitloukli hřebík, zavěsili šavli. A zas přirazili skříň ke zdi.

Když se pak opět vrátili ke kolébce, usmál se pan plukovník dobrotivě. Mávnuv rukou, vece: Až Staś (tak pokřtili nového světoobčana) povyroste, odstavíme zase skříň a já vám jej vycvičím v řádném šermu . . . Dá-li Hospodin dočkati . . . .“

Ba, karabelu Staś již měl! Vycvičiti řádně v šermu, to není marnivá hračka. Vždyť člověk nikdy neví, kdy potřebno mu bude uhájiti vlastní rukou svou i jiných hlavu . . . A pak, takový hoch, jenž již v dětských letech veden byl k obraně a boji, nerozpláče se, dupne-li naň kdo. — — —

Hospodin dal dočkati! Uplynulo mnoho času. Stas povyrostl v zdravého, čiperného hocha a pan plukovník dostál slovu. Sám se nemohl dočkati chvíle, kdy poskytne se mu příležitost splniti dávný, toužený slib.

Tu jednoho krásného dne odstavili prastarou skříň, sejmuli karabelu a do rukou dali povyrostlému Staśovi. Na rytíře pasovaný hoch zajásal. Vypnuv hrdě prsa pozvednul poprvé karabelu. Smekla se mu trochu — proto jen, že byla snad těžší, než sám kandidát bohatýrství.

Přes to s nemalým uspokojením již tenkráte spatřoval pan plukovník, že jeho žák hodným bude znamenité náuky.

Jen co sesílí a zmohutní!

Nemýlil se. Staś projevoval neobyčejné vlohy, které se zmáhaly ode dne ke dni. Naplňovalo to starého plukovníka řídkou útěchou i nelze tajiti, že cvičení čiperného Stase v umění šermírském stalo se mu odtud téměř nejmilejší zábavou. Hoch prospíval báječně, tak znamenitě, že poznenáhla přestala býti bezpodstatnou žertovná poznámka páně plukovníkova, jenž tvrdil, „že půjde-li to se Staśkem tak dále — jistě mu někdy oko vypíchne“.

Ale to se jen tak smáli, do opravdy to nebrali. Ostatně pan plukovník byl slavný šermíř, nikdo jej ještě nepřekonal, tím méně v šermu zranil. — — —

Mezitím minul zase rok po roce. Plukovník stárnul a slábnul v té samé asi míře, v jaké Stas dospíval a sílil.

Nic platno, už to bylo takové. Dělej co dělej, stáří se nevymkneš.

Pozoroval to plukovník na sobě samém nejlépe, že jej jeho žák v šermířské obratnosti a statečné sečnosti počíná přestihovati. Už to starému plukovníkovi tak nešlo, jako před lety, nezřídka zabrněla mu ruka tak, že karabela málem nevypadla z jeho ruky. Za to rozháněl se Staś jako Goliáš: bodmo i sečmo, jak právě bylo potřebno.

Tento obrat okolností potěšoval starého plukovníka jen do jisté míry. Radoval se sice, že jeho odchovanec pod jeho okem a jeho náukou prospíval, těšil se, že vycvičil v něm výtečného šermíře, ale čím více se přesvědčoval, že Staś šedivého svého strýčka překonává, tím více klíčilo v jeho vojenském srdci — semínko žárlivosti.

Zamrzelo jej, ba bodalo do srdce, když špatně odrážel namířenou proti němu ránu, zhrozil se sám nad sebou, když síla ruky selhala mu při výhodném tětí. Hnětlo i sužovalo starého plukovníka jinak správné vědomí, že titam jsou časové, kdy mohl by se odvážiti na opravdový souboj se Stasem. Ba, ba, mohlo by to nyní dopadnouti šeredně . . .

Ostatně, mezi námi řečeno, jen zásluhou Stasovou bylo, že plukovník v nerovném boji dosud bez pohromy vyváznul. Naskytla se mu již několikráte příležitosť *škrábnouti* milovaného strýčka, ale dobře vychovaný synovec držel svou obratnost vždy dosti duchaplné na uzdě. Věděl, že by to jeho učitele zarmoutilo, proto raději nejednu dobře mířenou ránu smetnul úmyslně v stranu.

Ale provádění takových falší bylo spojeno s nemalým nebezpečím, neboť jakmile stařičký plukovník pozoroval, že učeň jeho něco „hloupého vyvedl“, vždy jej káral a k větší opravdivosti popouzel.

„Co to bylo? Staśku! Za to bych se styděl . . . To bylo tnutí, jakoby Staś dnes poprvé měl karabelu v ruce. Staś měl namířit na mé levé rameno a ránu mou odrazit. Ale . . . ale . . . kolikráte to mám opakovati? Ať dává Staś lépe pozor, jinak řeknou lidé, že se Stas od starého plukovníka ničemu nenaučil. Nuže . . . ještě jednou . . .!“ Tak a podobně dráždil plukovník Staśka, při čemž učitelova tvář neobyčejně vážný nabírala vzhled. Neprozíral ubohý stařec, že protivník jej vlastně jen „šanuje“ a úmyslně chrání před potupnou pohromou, kterouž učiniti skutečnou událostí bylo pro něho jen hračkou.

Ale jak praveno, takové domlouvání bylo dosti nebezpečné, podobalo se žertování se lvem, jemuž svévolník lehkomyslný šimrá v uchu. Měl vždy tisíc chutí dokázati strýčkovi, jak nespravedlivě ubližuje jeho schopnosti, ale k jeho cti budiž vytknuto, že zkrotil v sobě vždy všeliké podobné choutky chvály hodným sebezapřením.

Ale neručil za sebe!

A skutečně, zlá předtucha se splnila.

Jednoho dne přišel Staś k panu plukovníkovi opět na „cvičení“. Po první sklence čaje chopili se karabel.

S počátku šlo vše velmi dobře, později však zachtělo se strýčkovi synovce svého kantorovat. Dorážel naň neustále výtkami a domluvami, které vyznívaly dnes z úst plukovníkových skoro jako jízlivé narážky. Sám Hospodin ví, co to plukovníkovi napadlo. Jednání takové rozčilovalo jinak velmi dobrého Stasa tím spíše, čím více dnes pozoroval, že pan plukovník neobyčejně mizerně šermuje. Dlouho choval se velkomyslně, líčil nahodilou nedisposici, trojí skvostné tětí, které mohlo strýčka velmi citelně pošramotiti, smetnul v stranu, ale když narážky nepřestávaly, náhle jej opustilo vědomí, že má před sebou stařičkého, zdětilého již veterána a učitele.

Tu stalo se mávnutím ruky, v okamžiku neovládnutém, že karabela Staśova zasáhla plukovníkovo rameno. Dobrý odraz byl by tomu bezpečně předešel, ale vy víte, že pan plukovník nebyl tehdáž již mladíkem. Stalo se to maní. Plukovníkovi nedostávalo se dosti síly k odrazu.

Buď jak buď — stalo se!

Plukovník byl raněn, snad jen nepatrně škrábnut, ale to na věci zhola nic nemění.

Podivuhodnou rychlostí skryl plukovník poranění své před zrakem Staśovým, hodiv na rameno, jakoby jen náhodou, šátek.

„Výborně, Stašku, výborně, to si nechám líbit, *málem* byl bysi ťal do živého!“ vzkřiknul líčenou radostí, jakoby se pranic nebylo stalo. Jen tvář jeho zarudla a hlavu mimo vůli spustil k zemi.

Dobře tomu rozuměl Staś — cítil, že plukovník skrývá poranění před svým učněm.

Předstíraje pak obratně všelijaké smyšlené příčiny, odešel s všemožným urychlením. Stas věru nemohl učiniti lépe.

Plukovník ocitiv se pak ve své komnatě zase o samotě, beze svědků a společnosti — div, že nezaplakal hlasitě!

Stáhnuv šátek, podíval se na rameno.

Sedm krůpějí temné krve vyřinulo . . . nic více . . . ale bylo mu, jakoby z rány té řinula všecka jeho krev, ta samá krev, která jej druhdy do války hnala, k zápalu i neohroženosti podněcovala, proti tisícerým ostřím štvala a přece — před každou pohromou po tak dlouhá léta chránila!

Smyl si ránu chladnou vodou, zavázal, skryl starostlivě do rukávu, aby ji snad žádné lidské oko nepostřehlo a potom — do starého křesla k oknu sednul.

Tam těžká naň lehla dumka. Nepatrné poranění pálilo jej přebolestně a každá z těch sedmi kapek krve padla na jeho srdce nesmírnou tíží i palčivostí.

Ó, kdyby mu v mladých letech nepřátelský granát obě nohy byl utrhnul, nepocítil by tolik bolestí!

Starý plukovník spatřoval se děsně pokořeným a překonaným . . . A od koho? Od vlastního svého učně, hocha téměř nedorostlého, holobradého . . . To stalo se jemu, ano jemu, starému bojovníku, slavnému šermíři, muži šedivému, zkušenému a v potyčkách obávanému . . .! K neuvěření!

To jej nevýslovně trápilo, sužovalo, prsa jeho svíralo.

Zdálo se mu, že beze studu nebude mu již možno pohlednouti do očí Staśových, který rostl před jeho dumavým zrakem jako hrůzyplné vidmo pokořující síly.

Ruku přes chladné čelo přetáhnul a maní šeptnul sám k sobě: „Stárneš, plukovníku, stárneš; slábneš a stáváš se ničemníkem. Vše, co v tobě druhdy bývalo, krev statná a kosti obratné — zradilo tě. Plukovníče, plukovníče! Tys pouhý již jen stín a ten patří na máry . . .“

Krutý to byl vzdech.

Pak sklopil hlavu do rozevřených dlaní a maní zdřímnul.

Tušil Staś, co dělo se v srdci starého plukovníka.

Zraniv jej, přemýšlel ihned, jak by zármutek způsobený svému neunavnému a vřelému učiteli — odčinil. Mysl jeho byla plna trpkých výčitek, ač chlácholiti se mohl vědomím, že vše stalo se jen tak . . . jen tak. I on vzdechnul z hloubky srdce, schyloval hlavu a dumal.

Co vydumal?

O Stašku můj zlatý!

Pomyslete si! —

Když jsem druhého dne přišel k němu návštěvou, spatřil jsem jej k nemalému svému překvapení *s obvazkem na ruce.*

Co to?

Tvář jeho zářila vítěznou myšlénkou, jakýmsi osvěžujícím uspokojením. Teprv nyní spozoroval jsem, že má s panem plukovníkem nesmírně mnoho podoby; jeho tichý úsměv, tak vlídný a přátelský, jakoby byl jejich rodinnou známkou! I plukovník uměl se tak usmívati, když se mu něco podařilo, když měl z něčeho upřímnou radosť.

Sám Staś objasnil mně bez pobídky příčinu obvazku.

„To se divíte, že jsem zraněn,“ vece dobrácky odkrývaje rameno, „obelstím starého plukovníka, aby mu nebylo líto. Víte, víte . . . udělal jsem si to sám . . . jen tak . . . škrábnutí toto zahojí se právě tak rychle, jako plukovníkovo, jen že on své bude zakrývati, kdežto já své na útěchu mu . . . prozradím . . .“

Vylíčiv mně pak ještě, jak čiperně se sám zranil, radil mi, abych z večera navštívil pana plukovníka. Zastanu jej prý zcela uspokojeného.

Rozumí se, že jsem radě této velmi ochotně učinil zadost. Podotýkám jen, že Staśovo zranění skvostně bylo napodobeno. Škrábnul se tak znamenitě, že nikdo nemohl pochybovati o vzniku jeho v karabelové seči. —

Z večera stanul jsem za plukovníkovým prahem.

Zaklepal jsem.

Stařičký plukovník sám rozevřel dvéře a laskavě mne přivítal. Předstíral jsem příchod se Staśem umluvenou vytáčkou, že přicházím, abych se podíval na jejich karabelovou seč. „Také jsem přítel zbraní a ctitel znamenitých šermířů. Pozval mne Staś ujišťuje, že ničeho proti mé přítomnosti namítati nebudete. Přeji si býti jen němým obdivovatelem a svědkem vašeho bohatýrství . . . Domnívám se, že pravidelně každý den v tu dobu spolu šermujete . . .“

„Ano . . . ano . . . šermujeme,“ vece plukovník s úsměvem potřásaje šedivou svou hlavou, „ale lituji, že přicházíte dnes marně, nic z toho dnes nebude . . .“

„Proč?“ ptal jsem se líče překvapení a udivení.

„Inu, to tak máte: i nejlepšímu šermíři se někdy něco přihodí,“ pravil pan plukovník uváděje mne k pohovce.

Přisednuv pak vyprávěl mně roztomile toto:

„Vždy říkám, že Staś je zuch a dnes jsem se o tom slavně přesvědčil . . .“

„Odchovanec váš nemůže ani jiným býti . . .“

„Prosím, nepochlebujte a nepřerušujte . . . . Tedy vizte! Včera jsme obvyklým způsobem šermovali, dotírali jsme na sebe zuřivě a bez ohledu. Byl to Stašův šťastný den; provedl několik výtečných, ba skvostných bodů, zejména jedno tnutí bylo hodno býť nejslavnějšího šermíře. Nepamatuji se, že bych měl kdy lepšího učně, ač jsem jich míval ve vojenské škole několik set. A také to byli zuchové ne ledabylí . . .! Sekali a potírali jsme se hodnou chvíli, déle než obyčejně . . . znamenitě, pravím vám, znamenitě! Karabela jeho jen jen kmitala; kdyby ji nebyla odrážela karabela plukovníkova . . . nevím . . . nevím . . . Tak pobaviv mne zlatý Staś výtečně, rozloučil se se mnou již za šera . . . Tu pomyslete si! Dnes z rána přichází ke mně a ruku má obvázanou! Kdo? Staś! Co tomu povíte? Sám sobě jsem nevěřil, teprv když jsem obvazek rozvázal a jizvu prohlédnul — uvěřil jsem jeho slovům, o jejichž podstatě jsem včera neměl ani tušení! Pomyslete si! Včera, když jsme se sekali, škrábnul jsem jej, báby by řekly, že jsem jej zranil. Musilo se to státi maní, jen náhodou, sám se nepamatuji, jak jsem mu tu ránu zasadil . . . Ale to nic! Jako pravý bohatýr styděl se za tuto pohromu, skrýval ji a nezmínil se o ní ani slovem. Teprv dnes vyzpovídal se z včerejší porážky zkroušeně omlouvaje zároveň, že nemůže dostaviti se večer na šerm. Zarděl se, styděl se ukrutně . . . Mnoho domluvy mne to stálo, než jsem jej uchlácholil a přemluvil, že takové věci stávají se i nejlepším šermířům. Ostatně rána do zítřka se mu zahojí — pak si vynahradíme, co dnes večer zanedbáme. Alespoň z toho vidíte, jakým je můj Staś zuchem . . .“

Stařičký plukovník domluvil. Na tváři jeho opět se usadil blažený výraz klidu. Byl ukonejšen a uspokojen, povznášelo jej vědomí, že včerejší seč nedopadla pro něho tak pokořivě, jak si byl představoval. „Tedy také tvá karabela neklátí se ještě zbůhdarma, nesklízí posměch a vyrovnává se alespoň — karabele Stašově . . .“ myslil si v duchu starý plukovník, nalézaje v domnění tom, tak šetrně mu posunutém, skvělé zadostučinění. Proto točil si tiše své nádherné staropolské kníry a usmíval se mile.

Slušelo mu to nevýslovně. Po včerejší zoufalé dumce nezbylo na jeho tváři již ani jediné chmurky. Čelo jeho vyjasnilo a vyčistilo se opět.

O svém vlastním zranění, kteréž přes to vše skrýval horečnou pečlivostí, nezmínil se nikomu — ani Stašovi. Oddechnul si, když nepatrná jizva úplně se zahojila a stroupek beze stop odpadnul.

Staś nedotekl se té věci nikdy ni slovem, jakoby nevěděl o plukovníkově zranění.

Hodný hoch!

Není více stařičkého, sivovlasého plukovníka. Odešel ke svému pluku, jehož mužstvo dávno jej předešlo. Pan plukovník dostihnul je poslední.

Tu u jedné příležitosti, když jsem opět zavítal do Varšavy, shledal jsem se také se Staškem. I on mezitím sestárnul. Zvěděl jsem od něho, že pan plukovník žil poslední léta téměř na výměnku. Co měl, rozdal příbuzným a přátelům ještě za živa. Ponechal si jen starou karabelu a několik drobných památek z mladých let.

Leč přišla chvíle, kdy pocítil potřebu sepsati i na tyto ostatky poslední vůli. Staś přečetl mně z ní následující odstavec:

„Milovanému synovci svému Stanislavovi odkazuji z mála nejdrahocennější své poklady: *karabelu a kříž Virtuti militari*. Z celého příbuzenstva není nikdo více hoden těchto drahých srdce mého památek . . .“

A napsal věru pravdu!

Staś by to zajisté slavně dokázal, kdykoli by se k tomu příležitost naskytla.

Tu zasvitla by stará karabela v paprscích slunce a čest by dělala památce plukovníkově!

Skály.

Několik výjevů z dějin samoty. Od *Al. Jiráska.*

(Pokračování.)

XXXI.

Za této bouřlivé doby oživlo i opuštěné Skalské zákoutí. Kolem osamělého dvora a panského sídla táhly selské houfy, tu porůznu, tu hned za sebou, s křikem mnohým a velkou bojovností. Přicházely buď dále z hor, od hranic, nebo z okolí, a také na samém Skalském zboží chopili se poddaní zbraně. Škod nadělali dost a dost, a byl věru div divoucí, že ani dvůr ani panské sídlo na Skalách nelehly popelem a neobrátily se v pustou zříceninu jako starší hrad nad nimi v lese na homoli.

Ale jak bujně a plni odvahy táhli dále, do kraje, sesílit selské vojsko, tak schlípeně a vyděšeně vraceli se za nedlouho povstalci domů do pohorských vísek — Houfy jejich se rozprášily. Přicházeliť jen v hloučkách nebo jednotlivě, prchajíce před vojenským palašem a skrývajíce se před panským hněvem. Jen tu a tam se ještě obrátili proti stihatelům, jen tu a tam ustoupili do lesů a do skal, odhodláni k dalšímu odporu. Ale to byly již dohořívající a mdlící plaménky velikého, rozdmýchaného požáru. —

Marný byl opět selský boj — Cep a kosa neodolaly střelné zbrani, divá, nevázaná bojechtivost a nekázeň vojenskému řádu a kázni. V boleslavském kraji hrabě Harant, bratrovec pana Krištofa Haranta, jenž vykrvácel na staroměstském náměstí, v Hradecku a Čáslavsku general Piccolomini přemohli vojenskou přesilou odboj zoufalých. Jen v pohorské, lesnaté krajině kolem Skal ozývaly se ještě výstřely pušek a křik vojska vnikajícího za povstalci do roklin v lesích i do pustin skalních. Po vsích však v okolí bylo již hluboké, úzkostné ticho. Však ti odvážlivci tam ve skalách také brzo umlknou a poddají se. Nezbývá již nic jiného. Co by si tam počali a nad to ještě bez vůdce! Roznesloť se letem po širém okolí, že přední vůdce padl vojsku do rukou. právě když chtěl uskočiti do skal a lesů, a že ho odvedli do Skalského dvora.

Byl tam bedlivě střežen několika vojáky císařskými, jejichž druhové ještě byli na poslední leči, honíce tu poslední zvěř. Skalská stráž čekala na ně, až se vrátí se zajatými. aby je pak i s tím už spoutaným vůdcem zavedli do Hradce na soud. A tu se dostalo osamělým Skalám ještě jiné, neočekávané návštěvy. Přijel sem kanovník, jeden ze tří, jimž příslušelo užívati důchodů ze zboží Skalského a kteří tedy byli Skalskou vrchností. Byl z nich nejmladší, asi padesátiletý, a přišel teprve nedávno „do porce“, jak se říkalo v Hradci i na Skalách. Ještě ho tu nikdy neviděli a nevěděli tedy, jaká je tato část milostivé vrchnosti.

Na první pohled zdálo se, že bude ten vážný kanovník muž přísný. Soudili to také z toho, že ho sem vyslali, aby zmatky po tom povstání narovnal, poddané soudil a o jejich potrestání se přičinil. Když vyslechl zprávu správcovu a ten již odcházel, zastavil ho kanovník u samých dveří, aby se vrátil.

„Již onehdy, když jsem sem jel, slyšel jsem, že tu nahoře na starém hradě je jakési divné zjevení“ —

Správec se pokřižovav, přisvědčil, a patrně jsa o strašidle přesvědčen, podrobněji o něm vypravoval, vlastně jen o tajemném světle vedle skalní věže. Ale rovněž tak podrobně se kanovník na všecko vyptával. Uslyšev, že se nikdo nahoru neodvážil, velmi se divil.

„Milosti, neračte se horšiti — ono by to nebylo nic platno bývalo. Jak jsme sem to vojsko dostali, vypravoval jsem to panu oficíru a ten se zasmál a večer, když světlo zase hořelo, šel tam nahoru s třemi muži —“

„Nu, a našel-li něco?“

„Nic, Milosti — prohledali všecko kolem, vrazili i do starého stavení — Ale tu světlo rázem shaslo, a jak je čirá tma obklopila, pojala vojáky taková hrůza, že utekli a pan oficír se vrátil za nimi, také s nepořízenou —“

Kanovník se zamyslil, pak pravil:

„Zatím mlčte. Já se tam, bude-li třeba, podívám sám —“

„Milosti!“ zvolal správce zděšeně. „Snad — račte povážiti —“

„Půjdu tam ve jménu Božím a tomu zlý duch neodolá — A nyní požádejte pana oficíra, aby mne navštívil —“

Za chvíli vešel důstojník, velitel Skalské „posádky“, hlídající nebezpečného zajatce, hlavního vůdce povstaleckého.

Důstojník zavedl k němu kanovníka, jak si toho velebný pán přál. Když přišli na síň, čekal tam správec, jenž se k nim přidal. Odtud nešli daleko. Jen přes síň, ku dveřím, u nichž stál mušketýr ve zbrani.

„Tu je —“ pravil důstojník a ukázal na dvéře.

„Má čistou komoru, Milosti,“ dodal správec; „slýchal jsem od starých, že tu před lety, když tu seděla ještě nekatolická vrchnost, přebýval nějaký „černý doktor“, jak mu říkali, a ten že čaroval a neviditelným se uměl učinit —“

Důstojník se zasmál. Kanovník však, upřev pohled na dvéře, ani slova nepromluvil. Vešli.

„Jen dále, Milosti — je v komoře, za touto jizbou —“ ukazoval správec, an jiný voják, a nyní také žalářník, strkal klíč do zámku. Již otevřel, již mohli vstoupiti, a kanovník stál ještě ve přední jizbě, nějak si ji prohlížeje — Ale pak, jakoby se vytrhl z myšlének, vstoupil.

Pod zamřížovaným oknem do lesa hledícím seděl na židli u stolu mladý muž na rukou i nohou spoutaný. Hleděl do země a tmavé, dlouhé vlasy z části jeho tvář zakrývaly. Ale jak ji nyní, zaslechnuv kroky a hlasy, pozvedl, objevila se kanovníkovi pěkná, přibledlá tvář ušlechtilého výrazu. Tmavé oči zajatcovy nějak zahořely.

Kanovník za okamžik hleděl do mladé, hladké tváře, mající jen pod nosem hebké ještě kníry, a pak na zajatce, pěkně po městsku oděného, promluvil. Ptal se, kdo je. Ale zajatec ani nehlesl.

„Milosti, je to marno —“ pravil důstojník — „nepromluví — Už jsme ho také bili — je jako ryba — Byl velmi nebezpečný. Patrně je to vzácné ptáče. — On a ten starý —“

„Jaký starý?“ ptal se kanovník —

„Neznámý stařec, hlavní to původce veškeré té bouřky —“

„A co je s ním —“

Důstojník mrkl na kanovníka a ten porozuměv dále se neptal. Pak, když na novo se nadarmo zajatce tázal, požádal své průvodčí, aby na okamžik odešli, že by s mladíkem byl rád o samotě. Když se tak stalo, kanovník vážně, ale ne přísně, spíše jímavě promluvil:

„Mladý muži, vyslechněte mne. O tom starci bych rád něco věděl. Ale neptám se, poněvadž vím, že by bylo marno. Onen starý, jehož ruka řídila neblahé to povstání, je vám jistě znám — nedávno mi prokázal velkou službu, rád bych se mu odvděčil — Poněvadž však jemu nemohu, požádejte vy, čím bych vám mohl přispěti — Učiním co možného, rád vám za něj —“

Mladý zajatec se pohrdlivě usmál. Pak pravil:

„Jezovitská praktika mne nezmate —“

„Mluví z vás zášti. Ale abych vás upokojil, nejsem členem tohoto tovaryšstva — Jsem kanovník Hradecké kapituly —“

Zajatec upřel pohled na vážného kněze.

„Smím-li tedy žádati —“ pravil — „račte mně říci, jsem-li tu samojediný zajatec, a není-li onen starý opravdu zajat — a —“

„Jste tu samojediný — o starci jsem nic neslyšel — A co jste ještě chtěl? Nedořekl jste —“

Zajatec zase pohlédl na kněze, pak před sebe, jakoby se rozmýšlel, až pojednou pravil:

„Již nic — Děkuju —“

Po té kanovník odešel. Vykročiv ven, poručil, aby zajatce s jídlem a nápojem dobře hleděli, ale o výsledku svého rozhovoru nezmínil se důstojníkovi ani slovem.

Pak odebral se do kanovnických komnat, jichž bylo čtvero za sebou. Bylo podivno, že za sebou zavřel. — —

Bylo již pozdě odpoledne, když opět dvéře otevřev, vyšel ven, jsa připraven na procházku. V tom však vtáhlo do nádvoří menší oddělení vojska s důstojníkem. Vraceli se z divokého honu, ze skal, kde stíhali poslední uprchlíky. Vojáci byli velice unaveni; mnozí z nich měli šaty rozedrány i ruce a kolena odřeny, jak se chytali skal nebo se po nich spouštěli, když se příliš daleko odvážili v neschůdné bludiště skal, zcela jim neznámé. Byli rozmrzelí, poněvadž po všem tom namahání vraceli se s prázdnou.

„A byli jsme jim už na stopě —“ vypravoval důstojník všecek zardělý a zpocený — „Ale zmizeli nám pojednou jako jezovci. Mají tam jistě nějaké doupě — A což nejhoršího, co nejvíce je k zlosti — Ten starý byl mezi nimi —“

„Ten tajemný vůdce?“ ptal se kanovník.

„Moji lidé ho zahlédli a střelili po něm — Ale marně. Tvrdí se, že je nezranitelný. Střelili dosti z blízka po něm — Ale nežli se dým rozešel, byl ten tam — Zmizel, jakoby učarován — A když jsme došli na místo, kde byl, když po něm střelili, nikde ani kapky krve — A vojáci se dušovali, že jistojistě ho trefili — Věčná škoda — Již bych sám věřil, že mu kulka neublíží —“

„Zmizeli tedy beze stopy —“ ptal se kanovník.

„Zmizeli — Ale prece ne —“ dodal důstojník směje se — „Ale je to špatná stopa —“ dodal opovržlivě a zvolal na jednoho z vojáků, aby svou kořist ukázal. Ten vyňal z pod kabátce knížku a podal ji kanovníkovi. Byla malá, skoro kolibří, se zlatou ořízkou, poměrně dosti hrubá, v zelený samet všecka zavázaná Byl už poněkud vybledlý a sešlý. Na každé desce v rozích měla pro ozdobu po stříbrné škebli a dvě větší takové byly u stříbrné spony.

Kanovník pohlédnuv na ni byl patrně překvapen a sáhl rychle po ní. Prohlížel ji, pak se podíval na titulní list. Byly to české žalmy s notami a modlitbami vydané Danyelem Strejcem a Janem Litomilem vytištěné v Hagu 1630. Knížka ta zajisté velmi kanovníka zajímala. Prohlížel si ji znovu, a znovu se díval na titulní list, pak pozorně listy přemítal, jakoby tam něco hledal. Ale neshledal, nespatřil nic.

„Nic v ní nebylo?“ ptal se důstojníka, sponku zavíraje.

„Nic — Také jsem hledal.“

„Mohl bys mi ji přenechati —“ pravil kanovník vojákovi, „Je pikhartská a tu máš náhradu za stříbrné kování —“ a vyňav z váčku ryzí zlaťák, podal jej vojákovi, jenž ustrnul jakož i jeho druhové nad tak hojnou náhradou. Pak poručiv správci, aby pana oficíra jak náleží pohostil a vojákům sud piva dal vyvaliti, vydal se na procházku. Slunce se klonilo k západu, a po dusném vedru denním nastalo příjemné tepla zmírnění. Nicméně se správec divil, že milostpán vydal se na procházku hlavně proto, že sám a nad to po cestě, po které se dosud ani pořádně nezotavil. Tu pikhartskou knížku si vzal s sebou do polí. Bude ji zajisté cestou zkoušeti. Jaké zkoumání, když je pikhartská! Ale je snad po tom zapeklitém starém vůdci, jenž bez toho čaruje, a učený pán v ní spíše něco najde, nežli hranatý důstojník.

Tak správec se sládkem pak rozumovali. —

* * *

Tou dobou ubíral se lesem a mezi skalami, směrem ku starému, rozvalenému hradu někdy pana Matěje Salavy z Lípy, hejtmana husitského, onen podivný stařec, jenž v osamělé krčmě lesní zachránil Hradeckému kanovníkovi život; se starcem kráčel osmahlý muž mečem ozbrojený maje šaty polo městské, polo vojenské na sobě všecky zedřeny i potrhány. Také starcův tmavý oděv nebyl v nejlepším pořádku. I na něm bylo znáti účinky lopotné cesty skalní pustinou a jejími těsnými uličkami a skulinami.

Stařec opíraje se o hůl, kráčel krokem velice mdlým, maje hlavu do předu nachýlenu, tak že mu pro širokou střechu špičatého klobouku nebylo viděti do tváře. Oba mužové kráčeli nyní sice volnější půdou; skal bylo kolem již méně, ale husté a vysoké křovinky borůvčí a hojný, bořivý mech chůzi stěžovaly. Starcův průvodce se kolem pilně rozhlížel, až pojednou, jakoby se vzpamatoval, pravil:

„Pro bůh! Tu jdeme ke hradu — Jdeme jim zrovna do rukou.“

Stařec stanuv odvětil:

„Všude nás stíhají a honí, ale v těchto místech jistě ne. Zde se nás nenadějí. — Tu je mé útočiště. Tolikráte mne to skalní hnízdo uchránilo a dá Bůh, že i tentokráte — mne i tebe — Bude-li nejhůře, šíje nás ukryje —“ Pak usednuv na plochou skálu, pravil s povzdechem:

„Jen kdybych věděl, jak je s Jiřím — Kam ho zavedli. Ó že jsem nebyl při tom, když jim padl do rukou! Že nás tak rozehnali! Říkals, že je po všem, abychom šli k hranicím —“

Stařec na okamžik umlkl, pak pravil:

„Je po všem — ale pryč nepůjdu, dokavad nezvím, jak je s ním — Chceš-li — Jdi si,“ dodal ostřeji —

„Proč se hněváte?!“ odvětil ihned společník. „Však víte, že vás neopustím. Až dojdeme do hradu, vydám se na zvědy —“

„Bůh tě za to pozdrav —“ A zasmušilý stařec opět hleděl před se chmurným zrakem, až po chvíli zamyšlenou hlavu vztyčiv pravil:

„Kdybych byl prve věděl, že snad Jiříka zabili, nic bych se těm pochopům neskrýval. Byl bych se bránil a žehnal bych té kulce —“

„Oh, co to mluvíte! —“

„Co ty se divíš! — Celý život jsem pracoval, a všecko marno. A darmo všechny oběti, všechna krev, všechna bolest, všechno, všechno. Na konec vždycky slyším jásot nepřátel — Šedesáte let! Slyšíš-li, šedesáte let bojuju! A co jsem vybojoval — Čeho jsem se dočkal!“

Umlkl. Teprve po chvíli rozhlednuv se kolem, pravil:

„Pojďme, slunce se schyluje —“

Chopil se hole a přemáhaje veliké unavení své, bral se dále. Než přešli mýtinou, pilně se rozhlédli. Ale nikde ani stopy lidské. Tak pustili se vřesem a metlicí mezi skalami ověnčenými malinou i ostružinami, ozářenými plným světlem letního slunce. Pak přešedše pasekou dali se lesem do stráně a dostoupivše její výše, brali se hřebenem rozsochy, na jejímž konci stály rozvaliny starého hradu.

Cesta byla velmi namáhava. Stařec mohl už jen volným krokem a ještě se často zastavoval a několikráte si i sedl. Mladší pak trhal jemu i sobě pro občerstvenou rudé, šťavnaté maliny, jichž tu hojně rostlo. Konečně prodravše se mezi skalami na malé, volnější místo, spatřili před sebou starý, skalní hrad, k němuž se přiblížili ze strany protivné té, ze které se na něj chodilo z dola ze dvora a z panského sídla.

Před nimi mezi skalami stálo staré, sešlé hradské stavení, vedle něho na pravo obrovský balvan „skalní věž“ vysoko strmicí nad houštiny kolem a nade stromy nad prudkým svahem v tu stranu ke dvoru se svažujícím. Lesem kol počaly se ukládati stíny prvniho šera jako lebounký závoj — Nebesa však byla jasná a zářila světlem zapadajícího slunce. Kolem rozvaliny bylo pusto a ticho.

Oba prchajíci stanuvše a jsouce kryti skalami pozorně hleděli na hrad a kolem.

„Nikde nic —“ pravil tiše mladši — „Jak se lesem začne smrákati, začíná tu býti jisto. Pojďme —“

Přešli malou prostorou mezi skalami, u kterých stáli, a mezi rozvalinami. Přešli opatrně sníženinou, jež bývala snad v těch místech někdy příkopem, a stoupali opatrně, bez hluku do stráňky, ke skalám, někdy přirozeným hradním baštám. Zdivo, před časy je spojující, většinou se sesulo a tak snadno se dostali oba poutníci nahoru až k samému nádvoří. Ale tu stanuli oba velice překvapeni. Spatřilit muže, jenž upřené hleděl na hradské stavení a na „skalní věž“. Poslední zásvit denní rozléval se pustým hradiskem.

„Kdo je to, pohleď,“ šeptal stařec. Průvodčí čině tak bez pobídky, nachýlil se ku starci a pravil:

„Pro bůh — mně se zdá, to je ten kanovník — víte-li, jak jste ho v lesní krčmě propustil —“

„Ah — tedy vrchnost! Ten je nebezpečný — Ten v duchové zjevení neměl chuti věřiti, když mu ten druhý o tom vypravoval — Ten by nás mohl odtud —“

„Co s ním —“ ptal se průvodce a sáhl po kordu. Stařec mu stiskl rámě.

„Nech toho,“ šeptal — „já k němu půjdu“ — A vida ustrnutí na tváři svého druha, dodal: „Půjdu — Sám nám neublíží a nežli se dovolá pomoci, budeme ve skrýši —“

„A co mu chcete?“

„Jeť on zdejší vrchnost a ví jistě o Jiřím — a toho nenechám, musím o něm zvěděti — Stůj a nehýbej se —“

Na nádvoří stál skutečně kanovník. Vyšed prve ze dvora, dal se do polí, ale záhy zahnul k lesu, a pustiv se jím, stoupal pak do stráňky, až ocitl se v rozvalinách pustého hradu. Prošel si všecko pusté, osamělé místo. Podíval se do příkopu polozasypaného, obhlédl strmé skály a otvory do nich vytesané, stanul zamyšleně pod starým bukem u omšeného balvanu, až posléze utkvěly jeho zraky na starém hradském stavení s vetchými okenicemi a vetchou střechou i na „skalní věži“ — Po dřevěném podsebití na ni, po „hvězdárně“ někdy pana Albrechta Křineckého z Ronova, na níž s tím „černým doktorem“ za nocí pracoval a jistě čaroval, jak lid věřil, nebylo ani památky.

Tam kde stávaly nástroje učených těch mužů, uchytila se borovice, jejiž kmen se nyní rděl v poslední zátopě světla.

Kanovník dlouho budovu i „skalni věž“ pozoroval. Pak zamířil ku samému stavení, chtěje se asi do vnitř podívati. Ale již stanul a rychle se obrátil, kroky za sebou zaslechnuv. Všecek užaslý spatřil bělobradého starce ve tmavém oděvu, ve špičatém černém klobouku o hůl se opírajícího. Kanovník užasl tím více, poněvadž prve ani hlasu, ani kročeje nezaslechl. Ten podivný stařec zjevil se tak nenadále, jako zjevení. Na první okamžik se ho až zalekl.

Stanuli proti sobě.

„Znáte-li mne, reverendissime“ — začal stařec, upíraje zapadlé své ale jiskrné oči na kněze.

„Poznávám vás — Vy jste mně život zachránil —“

„Vy sám sobě —“

„Jste-li tu sám?“ tázal se kanovník.

„Nebojte se — Onoho četného průvodu jako tam už nemám —“

„Vím, rozehnali ho a vás stíhaji —“

„Ano — Tu mne máte —“ odvětil stařec s trpkým úsměvem.

„Nezapomněl jsem, co jste mně prokázal — Ale —“ a tu kanovník jakoby si na něco vzpomněl, zarazil se na okamžik, a pak pravil: „Odejděte a budeme vyrovnáni — Než dlužníkem vám přece zůstanu. Dal jste mi Stránského „O českém státě —“

„A vy jste mi slibil knihu toho kanovníka Pražského — Tu vám prominu — Mám —“

„Ale dám vám přece náhradu —“ A kanovník sáhnuv do kapsy, vyňal onu malou zelenou knížku se stříbrným kováním.

„Je snad vaše —“ dodal —

Stařec byl překvapen. Rychle hmatal si po prsou, jakoby se chtěl přesvědčiti, pak pravil:

„Věru, ztratil jsem ji — Vám ji asi vojáci přinesli — Děkuji — je mně velice milá — ale, reverendissime, vy jste mluvil s vojáky, vy snad víte, zajali-li někoho z mých —“

„Zajali, mladého muže, ušlechtilé podoby —“

Stařec se zarazil, kvapně se však otázal:

„Ó prosím vás, je-li raněn, a kde je, kde?“ —

„Je zdráv a není daleko — Dole pod hradem —“

Stařec z hluboka povzdechl — Nastalo za okamžik hluboké ticho, jež pak kanovník přerušil:

„Také já bych rád něco zvěděl — Onen mladý muž nechce říci nic, ani kdo je. Vás bych se také marně ptal. Než jedno mi snad zodpovíte. Od koho jste obdržel tuto knížku?“

Stařec překvapeně upřel zraky na kněze.

„Od koho? Proč to chcete věděti? Od matky onoho mladého zajatce —“

„A jak se jmenovala?“ ptal se kanovník rychle.

Stařec se pohrdlivě usmál a pravil:

„Jdete na mne z chytra, reverendissime. Onen zajatec nechce říci, kdo je, a já vám to mám říci —“

„Ne, nikoliv, přisámbůh!“ kanovník mu do řeči vpadl. „Proto se neptám. Nepovíte-li přímo, odpovězte aspoň, neklamu-li se. Byla-li rodem Křinecká?“ —

Stařec sebou trhl a bezděky odvětil:

„Byla.“

„Dcera paní Beaty Křinecké z Ronova, jež tu před lety na Skalách —“

„Ano, ano, — ale proč, a jak vy —“

„Johanka se jmenovala —“

„Johanka — Jak vy —“

„Znal jsem ji, tu, v těchto místech často bývala — Je-li živa? —“

„Zemřela —“

„A vy, znal-li jste ji?“ ptal se kanovník, patrně rozčilen.

„Znal-li jsem ji! — Býval jsem tu s nimi na Skalách —“

„Jak že! — Vy na Skalách! — Věčný Bože! — Kdo jste, mluvte, probůh — Znal-li jste Květa — správce —“

Kanovník umlkl — Stařec stoje strnulý jako socha, upíral zraky na pohnutého kněze a počal se třásti. Pak opanovav se, promluvil zvolna, zraků svých s kanovníka neodvraceje:

„Jsem doktor Voborský, vlastně Kochan z Prachové, syn —“

Dále nemohl. A kanovník nebyl také sebe mocen. Zbledl, hrdlo se mu sevřelo, a třásl se. Pojednou vyrazil mu z hrdla hlas:

„A já jsem Valentin — Svatý Bože! — Váš — můj otče!“

A již chvatně ku starci přistoupiv, chopil ho za ruce. Voborský mdle vykřiknuv, hleděl strnulým zrakem do kanovníkovy tváře, pak bolestně zaúpěl a zavrávoral. Syn ho zachytil do svého náruči a v tom také přiskočil starcův průvodčí, jenž dosud jako užaslý, němý svědek hleděl na neobyčejný ten výjev.

Dovedli mdlícího kmeta na nejbližší balvan, na který jej posadili. Kanovník ho z rukou nepustil, a stoje u kamene, podpíral nebohého otce, jehož bílá hlava klesla mu na prsa. Staroch však ji brzo zase pozvedl a znova zaúpěl, jakoby se probíral z těžkého, hrozného snu

„Kněz, kněz — římské církve — Můj Valentin — Můj Valentin!“ opakoval bolestně a zaúpěl: „Proč jsi mne, Bože, nevyslyšel!“ — z zastřel si rukama líce.

Myslil tím své modlitby, kterými Boha prosil, aby Valentin raději zemřel, než aby se měl státi vychovancem nepřátel. Ale již zase pohlédl na rozechvěného kanovníka a mluvil:

„Vy že byste — Ty, můj Valentin! — A jak, mluvte, dokažte —“

„Ó já se nemýlím“ — odvětil kněz — „Ta knížka — Hle, tu nedaleko seděla Johanka Křinecká a zpívala — Bylo to na jaře a já ji fialky přinesl —

„Oh, oh — Bývala jedna v té knížce — Ukazovala mně ji, že ji má od Valentina na památku —“

„A když jsme s hradu, odtud, dolů sešli, přijel můj otec ze Slezska — a druhého dne —“

„Ano, ano — Není pochyby — Vy jste — tys můj Valentin — Pojď sem — ať ti pohlédnu do tváře — ano ty oči — to jsou matčiny oči!“ — Ale pojednou náhle zvolal: „Jsi-li můj syn, pověz, kde je tvá matka —“

„Prve jsem u ní byl — Hned jak jsem přijel, vstoupil jsem do šíje, do té, kterou jsi mne vedl k matčinu hrobu — Od chlapeckých let jsem ho neviděl, až dnes —“

„A přišel římský kněž — Ó Evo! — Evo! Když jsme na chlapečka hleděli a těšili se — — Ó synu, synu! —“

Stařec dojmem schvácen, umlknul a obrátiv se ku kanovníkovi, skryl svou tvář na jeho prsou a dal se do pláče. I kanovník slze ronil — — —

(Dokončení.)

Svatý Mikuláš.

Napsal *André Theuriet.*

(Dokončení.)

Toto datum roznítilo v jeho srdci celou řadu krásných upomínek. Viděl v duchu domov svůj a všecky přípravy k veselé slavnosti; slyšel zvuky housli, zvoucích dívky k výročnímu bálu, a co hlavního: vzpomněl si na tu radost druhého dne z rána, když běžel bos ke krbu a nalezl zde své dřevěnky plné cukroví a hraček, jež sv. Mikuláš přivezl v noci na svém oslu a spustil krbem do pokoje.

„Dnes večer,“ pokračovala hovorná stařenka, „jsme si umínily, že budeme jísti pouze to, co se jídá u nás v horách. Zahradník dal nám zelí, brambory a zeleninu, a z toho si uvaříme naši lotrinskou polévku, také ostatní bude vesměs z lotrinské kuchyně...“

Tvář Boinvilla se ještě více vyjasnila a Claudetta, která jej potají pozorovala, zahlédla v jeho hnědých očích jakýsi záblesk, který zdál se vyzrazovati, že by měl chuť na tu lotrinskou kuchyni.

Mèzi tím, co se při vzpomínkách na svůj rodný kraj v zamyšlení usmíval, začala Claudetta s babičkou o něčem živě rokovati.

„Ne, babičko,“ šeptala dívka, „to by bylo dotíravé.“

„Proč pak?“ bránila se stařena, „jsem přesvědčena, že by ho to těšilo.“

A když se Boinville po nich ohlédnul, přikročila babička k němu a pravila:

„Pane, vy jste byl k nám velice laskav. Kdybych se nebála, že budu zneužívati vaši laskavosti, poprosila bych vás ještě o něco. Je pozdě a vy máte notný kus cesty, nežli se dostanete k večeři... Udělal byste nám velkou radost, kdybyste chtěl s námi okusiti naši lotrinskou kuchyni... není-li pravda, Claudetto?“

„Ano, babičko, jenom že to nebude pánovi chutnati, a snad je také někde zadán.“

„Ne, nejsem zadán nikde,“ odvětil Boinville, vzpomínaje na hostinec, kde obyčejně docela sám večeříval... „jsem svoboden, ale...“

Ještě váhal pohlížeje do svěžích usměvavých zraků Claudettiných; pak zvolal pojednou s vervou, na kterou sám nebyl zvyklý:

„Nuže! přijímám s radostí vaše pozvání!“

„Výborně!“ pravila stařena celá rozveselená... „Claudetto, co jsem ti řekla? Rychle prostírej a doběhni pro víno, já zatím se podívám do kuchyně.“

Claudetta švižná jako ještěrka otevřela velkou skříni. Vytáhla z ní ubrus s červeným okrajem a pak ubrousky. V okamžiku bylo prostřeno. Na to rozsvitila Claudetta svíčku a běžela dolů, kdežto stařena sedíc u kamen nakrojovala kaštany a házela je na plotnu.

„Je to rychlé a veselé děvče; není-li pravda?“ pravila k Boinvillovi. „Je to moje útěcha v tom smutném stáří...“ A obracejíc kaštany dodala: „Bude to chudá večeře, ale upřímně podaná a pak vzpomenete si při ní na svůj kraj, není-li pravda?“

Claudetta se vrátila zardělá a trochu udýchaná; babička přinesla polévku kouřící a libě páchnoucí a všichni usadili se ke stolu.

Mezi tou poctivou a šťastnou stařenou a touto dívkou tak veselou a přirozenou, před tím čisťounkým, kvitkovaným ubrusem, v tom jaksi venkovském pokoji, který jej živě upomínal na minulost, nechal si Boinville na polévce dobře chutnati. Stával se každou chvíli sdílnějším a hovořil přátelsky s oběma, smál se jako dítě veselým nápadům Claudetty i divným slovům z lotrinského nářečí, jež babička do své řeči vplétala. Chvílemi stařena vstala, aby dohlédla do kuchyně na ostatní pokrmy. Všecko bylo výtečné, i ty pečené kaštany, které v rozpukané slupce vesele praskaly. Babička vyňala ze skříně láhev lotrinského, domácího likéru, připraveného z kořalky a sladkého vína, a zatím co Claudetta sklízela se stolu, vzala mechanicky punčochu a sedla ke kamnům pořád vypravujíc; ale svorným působením tepla a likéru brzy usnula. Claudetta postavila lampu dále a seděla s Hubertem skoro jako o samotě; a poněvadž byla povahy veselé a švitořivé, vedla neustále sama hovor.

Ona také strávila své dětství v Lotrinsku u staré tety, v téže krajině, z níž pocházel Boinville, a vzpomínala mu na mnohé podrobnosti místní, které oživily ku podivu v jeho mysli celou minulost. Poněvadž bylo v pokoji horko, pootevřela Claudetta okno a jím vnikal do vnitř svěží vzduch, prosycený vlhkou vůní zahrady, kde stékala voda hlasitě žbluňkajíc do kamenné nádržky, a z blízkého kláštera mísilo se v tuto jednotvárnou hudbu večerní klekání...

Hubert Boinville jako by měl pojednou hallucinaci. Hlavní příčinou její byly jednak ten lotrinský likér, jednak zářící oči té hezounké dívky, která upomínala jej tak živě na poesii domácích lesů. Zdálo se mu, že jest o dvacet let mladší a že se octnul ve venkovském zátiší někde v Lotrinsku. Ten větřík šelestící ve stromech, to svěží šplounání vody pamatovaly jej na domácí říčku i na domácí háje; ten zvonek, který tam dole vyzváněl, zněl zrovna tak jako zvon jejich farního kostela, když se rozhoupal večer před sv. Mikulášem. Jeho mládí, pohřbené plných dvacet let v prachu úředních papírů, ožilo nyní v celé svojí svěžesti a síle, a modré oči Claudetty smály se před ním tak upřímně, jako se směje rozkvětlé jaro, že jeho tiché srdce se bezděky probouzelo a bušilo vesele, ba mladistvě v jeho mužných prsou...

Stařenka se vzbudila a vzchopivši se koktala několik slov na omluvu. Hubert Boinville vstal; byl již čas k odchodu. Děkoval vřele paní Blouetové, slíbil, že opět přijde a podával ruku také Claudettě. Jejich zraky se na okamžik setkaly a oči Boinvillovy zářily tak, že dívka oči svoje bezděky sklopila. Doprovodila ho až dolů a když stáli až na prahu, stiskl jí znova, mlčky ruku, neboť nevěděl, co jí říci...

A přece mu srdce přetékalo a když se vracel sám tmavou a pustou ulicí de la Santé, zdálo se mu, že slyší zpívat v nebesích všecky anděly.

III.

Hubert Boinville chodil opět do svého úřadu a pracoval s pílí zrovna zimničnou. Zase hromadila se na jeho stole akta všeho druhu, zase čekala jej sezení a různé porady a slyšení, takže nezbylo mu ani chvilky, aby se mohl podívati do ulice de la Santé. Nicméně vzpomínka na večer sv. Mikuláše vracela se mu často i mezi nejpilnější prací. Když prohlížel nějaký fascikl, viděl všude mezi listy jeho krásné zářící zraky Claudettiny. Tento svůdný obraz vznášel se nad haldami papírů jako lehký modrý motýlek; večer, když se vracel do svého smutného, mládeneckého bytu, poletoval za ním a jakoby se mu posmíval, když prohraboval špatně hořící oheň. Tu vzpomínal na dobrou večeři v té malé, venkovské světničce, kde to v kamnech tak vesele praskalo, na veselé švitoření té rozkošné dívky, která v něm na okamžik probuditi dovedla dojmy jeho mládí. V pravidelném, jednotvárném životě, kde pro ženy zbývalo mu tak málo místa a času, zářil mu onen večer v ulici de la Santé jako krásné výsluní uprostřed zamlžené pláně. Někdy pozoroval zádumčivě v zrcadle svoje šedivějící vousy; vzpomínal na své mládí, které mu uteklo bez lásky, vzpomínal na svůj pěkný, mužný věk a myslil jako dobrák La Fontaine: Což pak nemohu milovati až posud? V takové chvíli býval celý pobouřen a litoval, že se neoženil.

Jednou — bylo smutné odpoledne ke konci prosince — pootevřel sluha uctivě dvéře jeho pracovny a oznamoval:

„Paní Blouetová.“

Boinville rychle vstal a šel jí vstříc. Posadil ji a vyptával se se skromným zarděním na její vnučku.

„Děkuju vám,“ odvětila, „vede se jí dobře; vaše návštěva přinesla jí štěstí. Již dávno se hlásila o nějaké místo u telegrafu, a právě včera dostala dekret. Poněvadž opustíme Paříž, chtěla jsem se s vámi rozloučit a poděkovat vám ještě jednou za všechnu vaši laskavost.“

Do Huberta jako by udeřilo. — „Vy opustíte Paříž?“ tázal se; „to místo je tedy na venkově?“

„Ano, až ve Vogézách... Pojedu ovšem s ní... Je mi dva a osmdesáte let, milý pane, dlouho zde již nebudu a rozloučit se nechceme ani jedna ani druhá.“

„Odjedete brzy?“

„První týden v měsíci lednu... S bohem, pane, byl jste k nám velice laskav a Claudetta mi uložila, abych vám také jejím jménem za všecko poděkovala...“

Boinville zaražen a zamyšlen ani nevěděl, co na to říci. Když stařena odešla, zůstal dlouho seděti u svého stolu s hlavou v dlaních složenou a papírů kolem ležících ani si nevšímal... Té noci spal špatně a druhého dne byl na své podřízené velice mrzut. Neměl nikde stání. Ve tři hodiny okartáčoval si klobouk, odešel z kanceláře a skočil do prvního vozu, který jel kolem.

Za půl hodiny na to kráčel již zelinářskou zahradou v čísle 12. v ulici de la Santé a chvěl se na celém těle, když zazvonil u dveří paní Blouetové.

Claudetta přišla mu otevřít. Jak ho spatřila, zachvěla se též, a pak se zarděla až po uši. Za to v modrých očích jejích zazářila radost.

„Babička není doma,“ pravila, „ale vrátí se brzy; ta bude mít radost, až vás uvidí.“

„Nehledám paní Blouetovou, nýbrž vás, slečno."

„Mne?" šeptala rozechvěná.

„Ano, vás," opakoval Hubert. Hrdlo se mu sevřelo, a nemohl ze sebe vypraviti slova.

„Vy tedy odjíždíte začátkem ledna?" vypravil konečně ze sebe.

Pokynula mlčky hlavou.

„A nebude se vám po Paříži stýskati?"

„Ach, ovšem... Jedu nerada... Ale co naplat? Těší mne, že jsem to místo dostala a babička bude míti aspoň těch několik posledních let svých bez starosti."

„A což kdybych vám i paní Blouetové zajistil klidnou a příjemnou existenci zde, v Paříži?"

„Vy, pane?" zvolala dívka a její obličej znova zaplanul.

„Bylo by k tomu s vaší strany zapotřebí jakési oběti," dodal rozpačitě, „která by snad byla nad vaše síly."

„Jsem statečná... řekněte, pane, co myslíte."

„Nuže, slečno..." Zarazil se, aby si oddechnul; pak dodal rychle, skoro prudce: „Chcete si mne vzít?"

„Můj bože!..." zvolala Claudetta uleknutá a hlas jí pohnutím selhal. Byla nanejvýš překvapena; prsa se jí dmula, rty zůstávaly pootevřené, ale její veliké, modré, vlhké oči zářily spokojeností a štěstím.

Boinville neodvážil se na ni ani pohlédnouti; obával se totiž, aby nevyčetl z její tváře odmítnutí. Nicméně, když chvíli mlčela, otázal se jí ani nepozvednuv hlavy: „Jsem pro vás příliš starý, není-li pravda? Jste celá polekaná... odpusťte..."

„Polekaná," odvětila upřímně, „ó ne, ale překvapená... radostně překvapená!... Ach, je to příliš krásné, takže tomu ani věřiti nemohu!"

„Drahé dítě!" zvolal Hubert bera ji za ruce, „jen tomu věřte a buďte přesvědčena, že ten opravdu šťastný jsem já, neboť vás velice, velice miluji!"

Ona pořád mlčela, ale v jejím zářícím zraku bylo tolik vděčnosti a lásky, že nemohl Hubert déle pochybovati. Vyčetl v něm bezpochyby, že jest ona šťastná z téže příčiny, co on, neboť ji k sobě přivinul a když se nebránila, pozvedl její ruce ke svým rtům a líbal je vášnivě jako mladík.

„Rodičko boží!" zvolala babička, která při svém návratu zastihla tento rozkošný obrázek.

Ohlédli se, on trochu v rozpacích, ona celá zardělá a zářící.

„Paní Blouetová," pravil vesele Hubert, „nehoršete se na nás. Toho večera, kdy jsem u vás byl, sestoupil sv. Mikuláš do mého krbu jako za dob dětství a nadělil mi ženu... Tu je... je to vaše vnučka! Jestliže dovolíte, vezmeme se co nejdříve!"

B. F.

Opuštěné lodě.

Báseň *Fr. Xav Svobody.*

Kdes v moři valném u neznámé dáli
v peřeji vln a vichrů neshodě
jak lodě smutné na kotvách jsme stáli,
vydáni bouřím, zkáze, náhodě

Nemluvné ticho na palubách mřelo
a noci ležely jen na plachtách,
lanoví teskně, zdlouhavě se chvělo,
když od severu chladný vítr táh'.

A vypluli jsme; lodě podle sebe
neznámým mořem spějí nyní vpřed,
kde s mořem splývá zasmušené nebe
bez tvarů jako budoucnosti svět.

Bouř časem zvedá se a trhá lana
a vlny bijí lodím v slabý bok;
loďníci modlí se; bouř rozpoutaná
stokráte přijde za jediný rok.

A lodě hynou, zvolna ochabují,
noc těžká stále leží nad mořem,
doposud k nepoznané dáli plují,
v poklidu svatou, v odpočinku zem.

Leč cítí plavci: Dříve lodě obě,
než zemi nadějí svých dosáhnou,
ve vlnách moře naleznou hrob sobě,
vzdáleny soucitu a skryty tmou.

A mužstvo smutně na palubách stojí
a v neurčito ponořuje hled:
hřmí kolem vody v neustálém boji —
Lodě se topí, v hrob se níží zpět.

Loď k lodi vážou již a potom tiše
vše na palubách smutný tlumí hlas;
k Marii Panně rty se zachví tiše
a moře zvolna, klidně zhltí nás.

Tak spolu bez výčitek v bouři žití
jak ony lodě tiše zapadnem,
modlitbu na rtech budeme jen míti
a vlídné, vřelé odpuštění všem.

Kdes v moři valném u neznámé dáli
v peřeji vln a vichrů neshodě
jak lodě smutně na kotvách jsme stáli,
vydáni bouřím, zkáze, náhodě

FEUILLETON.

Drobnosti.

— *Götheův „Faust“* s hercem Irwingem v titulní úloze dával se v těchto dnech v londýnském divadle „Lyceum“ letošního roku již po 250kráte. Kus jeví tutéž přitažlivost jako na začátku a divadlo jest stále přeplněno. Jest tedy přece rozdíl mezi anglickými chladnými ostrovany a obecenstvem na pevnině.

— *Veřejných knihoven* jest v Anglii bez počtu a přece ještě nestačí. Nyní jedná se o to, aby každá obec vybírala k daním půl procenta co uncenou přirážku na obecní knihovny. Některé obce jdou již dobrým příkladem napřed. Za zdravý důvod uvádí se, že když vybírána jest školní přirážka pro dítky, není zajisté nemístné vybírati přirážku pro vzdělání dospělých nemajetných tříd.

— *Památky po Manzonim* byly uloženy v Milaně ve zvláštní, slavnému básníku zasvěcené budově. Jsou mezi nimi některé velmi zajímavé věci. Mezi rukopisy nalézá se autografní věnování od Vincenza Montiho „svému zapomnětlivému a vždy drahému příteli Manzonimu“. Dále jsou tu: první tisková korrektura knihy „Promessi Sposi“ a také náčrtek tohoto díla s autorovými opravami; — dopis Manzoniho princi Humbertovi s omluvou, že básník odmítá výnosné a čestné místo; list Humboldtův oznamujícího Manzonimu jménem krále pruského, že byl jmenován rytířem; dopis Manzoniho velkovévodě Leopoldu Toskanskému odmítající vyznamenání a velkovévodova odpověď; autografní překlad „Pátého Máje“ spracovaný císařem Brazilským. Opravdovou zvláštností jest dopis jeptišky Virginie Leyonové, Signory de Monza, jejíž romantická historie byla Manzonim tak citupluě vypravována . . .

— *Ferialní osady* učinily letos také v Londýně mnoho dobrého. 10.366 dítek vysláno z dusného města v létě na venkov. Výprava ta stála asi 80.000 zl, ale společnost „ferialních osad“ těší se mezi lidumilným obecenstvem tak velké přízni, že doufá se na rok ve vypravení ještě většího počtu chudších dítek na zdravý vzduch.

— *Nová Babylonská věž ze železa*, kteroužto zbudují si Francouzi k příští výstavě, má býti zasvěcena také zvláštním, předbabylonským způsobem, když totiž ještě nebylo „zmatení jazyků“. Civilní inženýr Maldant zařizuje v Paříži školu pro jednotný jazyk mezinárodní. Roku 1889 mají se pak při otevření výstavy tímto jazykem prohlásiti s věže celému světu zásady velké revoluce a prohlášení lidských práv.

— *Vynikající Číňan* jménem Džin-Džun-Lung, známý celému literarnímu světu pařížskému, zemřel. Na lístku, jímž jeho přátelé byli zváni na pohřeb stála slova, že zesnulý odešel z tohoto světa posilněn svátostmi církve. V nemoci své byl ošetřován Alexandrem Dumasem, paní Juditou Gautierovou a farním knězem. Dumas přicházel k nemocnému několikráte za den, staraje se, aby mu ničeho nescházelo. Lung byl z prvních Číňanů, kteří přišli do Paříže. Co mladík byl nechán v hôtelu od kupce, jenž si jej vezl z Cantonu do Londýna. Théophile Gautier se opuštěného ujal a chtěl jej míti za sluhu ale mladý hoch jevil tolik dobrého vychování, vkusu a nadání, že jej přijali do rodiny, kde naučil Juditu a Estellu Gautierovy čínsky a mnohým jiným čínským uměním. Sám velmi pilně studoval a opatřoval novellisty a dramatiky, kladoucí děj svých prací do Číny, nejen pokyny, ale celými stránkami a kapitolami. Není snad jedné vynikající belletristické práce francouzské jednající o Číně, kterou by byl Lung před vyjitím neprohledl. Po smrti svých prvních přátel nalezl domov u rodiny de Cassagnac. Byl to člověk ušlechtilý a vřelého srdce. Celé čínské vyslanectví a všichni žáci „Školy Orientalní“, kde byl professorem, šli za jeho rakví. Také spisovatelstvo bylo zastoupeno. Alexander Dumas měl pohřební řeč.

Knihy redakci „Lumíra“ zaslané.

„Čechy.“ Dílu III. (Praha 27. až 30) sešit 51. až 54. V Praze 1886. Nákladem knihtiskárny J. Otty.

„Johanka.“ „Z malých cest.“ Dvě novelky od Aloise Jiráska. Nákladem Vladimíra Čecha, Král. Vinohrady.

„Kalendář českých hudebníků na obyčejný rok 1887.“ Rediguje Vel. F. Urbánek. Nákladem knihkupectví Fr. A. Urbánka v Praze.

„Repertoir českých divadel.“ I. Lad. Stroupežnického: „Zvikovský rarášek.“ Veselohra v 1 jednání. „Paní mincmistrová.“ Veselohra v 1 jednání. Nákladem knihtiskárny Fr. Šimáčka v Praze.

„Z české školy.“ Almanach našeho učitelstva. Vydal Čeněk Tonder. Ročník I. Polovice čistého výtěžku věnována vídeňskému spolku „Komenský“. Nákladem knihkupectví Jos. Miškovského v Českém Brodě

Listárna redakce.

Rukopisy nevracíme. Dopisy soukromými odpovídati nelze. — „B. Z.“ (U zřícenin hradu atd.): Co jste poslal neuveřejníme, ale pište s chutí dále. — „V. Dlouhý“: Překlady básní jsou velmi plynné a svěží. Thema první jest však příliš známé a druhé, ač krásny, nejsou pro naši veřejnost. — Neuveřejníme práce znamenané: „No. Z. (Z rána.)“ — „R. O. Ř.“ — „J. B. (V chladu a šeru.)“ — „Různé myšlénky.“ — „Chabróv.“ — „O. H. (Krajina.)“

Pozvání ku předplacení

na časopis

„L U M Í R“

ročník XV.

Na „LUMÍRA“ předplácí se:

V Praze:		S pošt. zásylkou:	
Na celý rok	zl. 6·60	Na celý rok	zl. 7·—
„ půl roku	„ 3·30	„ půl roku	„ 3·50
„ čtvrt „	„ 1·65	„ čtvrt „	„ 1·75

Jednotlivé měsíční sešity stojí v Praze 55 kr., poštou 60 kr.

Číslo I. „Lumíra“ na rok 1887 vyjde zároveň s číslem posledním t. r. dne 20. prosince.

Administrace „Lumíra“
v Praze, Salmova ulice číslo 9 n.

OBSAH: Libušin hněv. Bohatýrská komedie o třech jednáních Napsal Julius Zeyer. (Pokračování.) — Karabelová seč. Z „Varšavských črt“ od Edvarda Jelínka. — Skály. Několik výjevů z dějin samoty Od Al Jiráska. (Pokračování.) — Svatý Mikuláš. Napsal André Theuriet. (Dokončení.) — Opuštěné lodě. Báseň Fr. Xav. Svobody. — Feuilleton: Drobnosti.

Redaktor, majitel a vydavatel: **I. V. Sládek.** — Knihtiskárna **I. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček.“**

Předplací se pro Prahu

na čtvrt léta . .	1 zl. 65 kr.
na půl léta . .	3 „ 30 „
na celý rok . .	6 „ 60 „

Se zasylkou po poště

na čtvrt léta . .	1 zl. 75 kr.
na půl léta . .	3 „ 50 „
na celý rok . .	7 „ —

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10 a 20. každého měsíce vždy o 2. hod odpoledne

ROČNÍK XIV. 20. prosince 1886. ČÍSLO 36.

Lidé zapomenutí.

Báseň *Lad. Stroupežnického.*

S vrcholů hor modrých bokem srázných strání
lesy zasmušilé k údolí se sklání.
Při úpatí srázu, vichrů stén kdež kvílí,
daleko od vesnic, k nimž hor spád se chýlí,
pustý hřbitov dřímá v sprahlém klíně hory,
nad ním v stráni truchle šumí snivé bory.

Pobořena zídka — hřbitov beze dveří
a bez znaku kříže, v nějž lid vůkol věří.
Kameny je poset bez umělých tesů,
jak je ruka lidská přivalila z lesů.
Nikde úsměv květin, růží, jenž by věstil,
cit svatých vzpomínek vroucí že je pěstil.
V zasmušilé stráni ani motýl hravý
pestrá svoje křídla v letu nezastaví.
Nesklání se k hrobům s květy haluz hustá;
z půdy sprahlé keř ni strůmek nevyrůstá,
v nějž by ptáče sedlo, jaře šveholilo
neb v té poušti žalnou písní zatruchlilo.
Když kraj v slunci jarním květem lučin dýše,
v chmurách dřímá hřbitov strnule a tiše.

Zeptáš-li se vůkol v širošírém kraji,
jakých lidí těla hřbitova klín tají;
tu jen matnou pověst z dávných věků vědí,
jež se od úst kmeta v pamět vnuků dědí:

„Lidé divné víry v horské vísce žili,
již svá těla v tuto zemi položili.“

Lidé divné víry! — Kdo ti smělí byli,
již o bohu nových snů si vyblouznili?
Jakých pochyb rozruch mysli jejich zmítal?
Mroucích stén zda naděj v život duše vítal?
V čem svou zřeli spásu? Byli zlí či dobří?
Velcí v hříchu či snad v ctnostech byli obři?
Zda jich nauk jiskrou byla k lidstvu láska?
Či v rmut vášní bředla adamitská cháska? — — —

Po kamenech teskně bloudí oko tvoje,
aby v písma zlomcích pravdy našlo zdroje.

Déšť i vichr dávno slova vyhlodaly,
dumám našim němý kámen v odkaz daly.
Zvětralých run rysy marně v slova skládáš,
hesla jejich víry z nich se nedohádáš.
Jejich jména, skutky, ducha sny a touhy
dávno s kostmi jejich v popel stlely pouhý. — —

Jako zrnko, které nevzklíčí, ni zkvete,
jako bludičky zář, již v tmu vichr smete,
jako blyskavice — pohasli též oni!
K hrobům jejich hlava truchlá se neskloní.
Neslyšíš tu hlasu bolem zaúpěti,
nikdo pamět jejich lkáním neposvětí;
aniž srdce zbožné za klid duší prosí!
Není oka, které hroby slzou zrosí.

Hroby beze *slz* a bez úsměvu *kvítka?*
Tou že kletbou stíhá příroda svá dítka,
v jejichž ducha sama k bádání vznět dala?
Nikoli! Tu kletbu na ně neseslala.

Slzy — kvítka; — mrtvým vzpomínku tu dvojí
kouzlem síly tvůrčí v obraz jeden pojí:
V kraj když vdechne slunko úrodný žár léta,
na těch hrobech pustých *slziček* roj zkvétá.

Skály.

Několik výjevů z dějin samoty. Od *Al. Jiráska.*

(Dokončení.)

XXXII.

Tak seděli chvíli v němém pohnutí, až starcův průvodčí je upomenul, že tu není přece s dostatek jisto. Voborský vstal a kanovník podpíraje ho, vešel s ním do starého hradeckého stavení, jež jim průvodčí otevřel. Stařec až do posleda tak čilý, byl nyní pojednou jako zmožen. Zvolna vystoupil na těch několik schodů a v jizbě pak sklesl ihned na židli.

Ve hradské prosté světnici ukládalo se již šero. Kanovník se ohlížel. Jak dávno tomu, co tu naposledy meškal; a co všecko se zatím změnilo! Když tu sedal s mladou Křineckou, se sličným tím děvčátkem, jehož obraz, ač léta minula, živě se mu v mysli zachoval a jenž dnes, té chvíle se oživil, když zahlédl tu knížku v zeleném sametě se stříbrným kováním a nyní, když stanul v této staré jizbě, kde s Johankou sedával, kde rozmlouval s ní o strýci Ulickém, o starém Adamim, o nebožce matce své, kdež spolu ujednali, že půjdou tajnou šíjí k jejímu hrobu! Nyní sem vkročil, on, potomek a příbuzný těch, kteří se tu jako štvaná zvěř ukrývali, jako pán, jako vrchnost tohoto panství, na němž otec i matka nalezli útulku u Křineckých — A vnuk paní Beaty sedí tam dole spoutaný jako zločinec v té jizbě, ve které otec před lety bydlíval! — Zdálo se, že starý Voborský či Kochan z Prachové také na to myslil. Vztyčiv zadumanou hlavu a na kanovníka zrak upíraje, pravil:

„Zde se skrývala tvá matka, zde ji chránila a navštěvovala vznešená paní, jejíhož vnuka tam dole vězníte —"

„Myslil jsem na to a vzpomínám —"

„On mne sem zavedl —"

„On, spoutaný?!" divil se kanovník.

„Právě proto — Jinak bych byl hledal smrt v boji. Zoufal jsem — ale toho šlechetného mladíka, který se mnou přišel bojovat, nemohl jsem nechati — Chtěl jsem ho osvoboditi a chci —"

„Sotva by se vám, otče, podařilo —"

„Raději bych zemřel — Zhynul bych aspoň v domě, kdež ve všem neštěstí jsem i šťastným býval —"

„A nyní jste nešťasten, že jste se shledal se mnou," pravil kanovník vážně, smutně.

Stařec sebou trhl.

„Ano" — děl — „a jsem nešťasten — ne proto, že jsem se shledal se synem, kterého jsem oželel, oplakal, ale že jsem se s ním *tak* shledal. Chtěl jsem ho vychovati jako Hannibala v nejoddanější lásce k vlasti a v zášti proti její nepřátelům —"

„Jsem té lásky — otče —"

„Ale na straně nepřátel, sluhou těch, kteří tvého děda a strýce umučili a popravili, kteří tvého otce —"

„Probůh, otče, nemluvte o tom, nevzpomínejte toho, co již minulo, přebolelo —"

„Přebolelo?! Koho? Tebe ani nebolelo! Však co mluvím! — Římské církve kanovník —"

A mávnuv vyschlou, žilovitou rukou, sklonil opět bílou hlavu.

Zatím již šero zhoustlo. Průvodčí Voborského stoje mlčky v pozadí, křísl a rozžehl lampičku, kterou vyňal z úkrytu v podlaze. Když světlo její zahořelo, upřel stařec své zraky na tvář kanovníkovu, ozářenou kmitavým světlem. Výraz starcův pozbyl v ten okamžik oné přísnosti, ano tvrdosti, jež se ještě před chvilkou jevily v jeho obličeji —

„Tys zůstal a jednáš se mnou," mluvil mírněji, „a nezamítáš otce pikharta, spiklence, na jehož hlavu vypsali cenu —"

„Otče! Zavrhl-li vy jste mne?"

„Zavrhnouti? Syna! — Valentina! — Však nejprve mně pověz, co s tebou bylo, jak jsi přišel až na tato místa. Můžeš-li —"

Kanovník požádav společníka, aby vyšel ven střežit a bude-li třeba dáti znamení, usedl proti starému otci a vypravoval. Připomenul nejprve, že si události mladých let živě pamatuje, všecken ten čas, který tu na Skalách strávil i osoby, tenkráte tu žijící, a zvláště všecko to, když odtud plačky odcházel a když byli od Chorvatů přepadeni. Byl vyděšen, když na ně ze zálohy vyrazili s divokým křikem, když výstřely hřměly kolem pustým hvozdem, jenž jeho křik a volání o pomoc neslyšel. Kanovník se pamatoval, jak pod nimi sklesl kůň, jak otec sotva vystřeliv, všecken krví se zalévaje, klesl a jej pustil z náručí, ve které ho do té chvíle pevně držel. Pak už nevěděl nic a probudil se dlouho po tom, v náručí osmahlého Chorvata ohromných knírů a blysknavých, divokých očí.

Držel ho před sebou na koni, na kterém uháněli v divokém cválu. Hoch, jak se probral ze mrákoty, jal se křičeti a volati otce. Chorvat mu poručil, aby mlčel. Když však Valentin neposlechl a prudčeji jal se po otci volati, ano i pokoušel se, aby Chorvatovi se vymknul, tu rozzuřený žoldněř, pobádán ještě slovy druhů, kteří s ním uháněli v divokém cválu, jal se chlapce bíti. Rány byly tak vydatny, že hoch po třetí umlkl, ale také oči zavřel. Rozzuřený Chorvat, nic se nerozmýšleje, hodil ho ve své prchlivosti s koně.

Valentin asi dlouho ležel vedle polní stezky ve trávě. Když se ze mrákoty probral, viděl, že je sám a cítil palčivou bolest a pak žízeň a hlad. Byl v širých polích sám a sám; kde, nevěděl. Krajiny neznal. Ujeliť Chorvati prudkým cválem daleko od místa, kde je přepadli, a další okolí Skal bylo Valentinovi neznámo. Sebrav všechnu svou sílu, vydal se na zdař Bůh stezkou, hledaje lidského sídla. Netušil arci, že se víc a více vzdaluje ode Skal. Šel dlouho, dlouho, pln úzkosti o otce, pln strachu, hladov i žízniv. Konečně dospěl silnice — Stanul, rozhlížel se, nevěda, kterým směrem. Až zaslechl rachot vozu. Přijel komorní vůz, v němž byli čtyři koně zapřaženi, a několik jezdců jelo kolem vozu. Valentin se jich lekl, a chtěl se ve příkopě, v trávě ukrýti, ale pacholek jedoucí na podsedním koni ho zahlédl a oznámil to jezdcům. Jeden z nich přivedl hocha na rozkaz pána svého, v kočáře sedícího, k vozu. Vedle pána seděla nějaká paní, bledá, ve tmavém rouše a ta soucitně jala se chlapce se vyptávati. Laskavostí její jat, Valentin pověděl, jak se až sem dostal, a ostatní asi od něho zvěděli obratnými otázkami.

Když mu řekli, aby k nim vstoupil do vozu, nechtěl, prose úpěnlivě, aby mu jen cestu do Skal pověděli, že by rád zvěděl, co se s otcem stalo — Prosil, žebral ve smrtelné úzkosti, ale oni ho konejšili, že ho tam pošlou, ať jen jede s nimi, poněvadž by cestou jda sám a sám zahynul. Ať si odpočine, že mu nutno posilnění, kterého u sebe nemají, kterého mu však poskytnou v nejbližším místě.

Když kanovník u svém vypravování až sem došel, starý otec jeho z hluboka zavzdychal:

„Ubohý! Ubohý!“ a dodal temným hlasem:

„Kdo to byli?“

„Císařský komisař s chotí jakéhosi generala, kterou vzal s sebou, ana měla s ním jednu cestu, do jednoho města pod Krkonošemi; kterého, nevím. Byl jsem tenkráte jako u vidění a pak mne záhy opustili a zanechali jiným.“

A dále kanovník vypravoval, jak dojeli do nějakého města, kde právě bylo nesmírné množství lidí shromážděno před kostelem, naslouchajíc kázání nějakého kněze. Byla tu missie, pracujíc o to, aby utvrdila katolickou víru v obyvatelstvu nedlouho k ní obráceném, z něhož přemnozí ještě věrně lnuli potajmu ku víře svých otců.

Po kázání přišli dva kněží do hospody, v níž císařský komisař, španělský šlechtic, bytoval. Kněžím těm, z nichž jeden byl ten kazatel a jejichž ctitelkou byla generálová, Němkyně, vydán byl Valentin. Vzali jej ochotně s sebou. Marně se chlapec vzpouzel a bránil, marně plakal, naříkal a prosil, marně se o útěk pokoušel. Zavezli ho pak do Jindřichova Hradce a odtud za nedlouho do Rakous. Tam se na smrt rozstonal bolestí, touhou po otci —

„Tos byl u jezovitů“ — ptal se stařec povzdechnuv a chmuře líce, an kanovník na okamžik se zamlčel.

Ten přisvědčil a dále vypravoval, jak ozdravěv, v kolleji v Rakousích zůstal za několik let, tak že až skoro česky zapomněl.

„Toho jsem se nenadál, že tam, že by tam“ — děl Voborský — „Hledal jsem tě po celých Čechách, na Moravě, ve Slezsku — všude, všude jsem byl, všechno prolezl — Kolik let a všecko marně — Tak arci —“

Kanovník pak dopověděl, že později se dostal opět do Hradce, po té do Prahy, až pak do Hradce Králové —“

„A obrátili tě — Ó jak by ne, jezovité!“ zvolal Voborský.

Kanovník na tu otázku se zamlčel.

„A že jsi se nestal jezovitou!“

„Snad jsem se jim nehodil — Stal jsem se světským knězem“ —

„A nezošklivili ti otce a památku matky tvé?“

„Já jsem se za vás a za matku modliti nikdy nepřestal A seděl bych tu s vámi a s vámi jednal? Stal jsem se katolíkem —“

„A zůstal jsi jim — Ne jako Holík, jako Jiří Holík*) — Znáš-li ho?“

„Slyšel jsem o něm —“

„Mluvil jsem s mužem tím ve vyhnanství — A když mně vypravoval o svém mládí, oh, jak jsem na svého Valentina vzpomínal; a myslil jsem, že kdyby on tak snad, ač jsem tenkráte již mněl, že zemřel, že kdyby on tak byl u těch, by rovněž tak učinil jako Holík —“

„Neučinil jsem tak — Ale tím, čím jsem, nestal jsem se z nějaké slabosti nebo mdloby, nestal jsem se tím bez zápasu a bojů duševních — trpěl jsem a přetrpěl jsem mnoho za let chlapeckých; i pak, když jsem dospěl, přicházel ďábel vrtkavosti a pochybnosti — Těch muk jste nikdy nezažil! — Ale všecko to utrpení vydalo dobré ovoce —“

„A jaké?!“

„By všichni tak smýšleli, jako já, lépe by bylo v naší vlasti. Nebylo by toho krve prolévání a pronásledování —“

Voborský sebou živě hnul, a oči mu nějak zasvítily.

„Ty zatracuješ snad také, co jsme nyní podnikli —“ tázal se ostře.

Kanovník za okamžik mlčel, jakoby váhal, pak mírně odvětil:

„Otče, čeho jste chtěli dosíci?“

„Obnoviti to, co u nás bývalo —“

„Sami jste s to nebyli a cizí pomoc, ta vám selhala, jako vždycky —“

Stařec pochmurně mlčel.

„Utíkali jste se k cizím a cizí vás tak dlouho drželi, dokud vás potřebovali — Pak abyste se sami hrabali —“

„A ty myslíš, že dobře je mlčeti ke všemu, co se u nás děje? Ty-li jsi spokojen s tím, jak nyní je, jak starobylá naše práva jsou ztenčena — Ó ty nevíš, tobě snadno zapomenouti, ty nevíš, co jsme utrpěli a ztratili, ty necítíš, že všecko to bezpráví volá o pomstu —“

„Jste nesmiřitelný, otče. Někdy je však velkým hrdinstvím a prospěšnější utlumiti touhu po pomstě, zapomenouti a smířiti se s tím —“

Stařec se trpce zasmál a mávl rukou. Kanovník však nedada se zmásti, pokračoval:

„Co pořídíte ustavičnými zpourami? Bude po nich větší bída a hoře, ještě větší práv našich ztenčení. Jsme jako bojovník těžko raněný. Vzchopíme se snad na okamžik a zamáváme zbraní — Zdaliž však zvítězíme, zdaliž hůře ještě neklesneme?“

„Aj, milý kazateli! — Kdybych tě nebyl slyšel tam v té krčmě, tebe neznaje, sotva bych uvěřil, žes vlasti své milovníkem — Nuže medle pověz, co ty chceš?“

„Udržeti to, co se dá udržeti a zachovati a tím připravovati lepší budoucnost. Bůh dopustil těžkou na nás pohromu — Trestá nás —“

„Jsou-li utiskovatelé naši a ti, kteří námi o zem udeřili, nevinni?! Snad vykonávají jen trest za viny naše a jsou —“

---

*) Jiří Holík, syn rodičů evangelických. Maje věku svého 12 let, dostal se do škol k jezuitům. Později stal se mnichem dominikanským. Maje svěřenu censuru nekatolických knih z Německa do Čech donášených, čtením jich opět k evangelické víře obrácen, a uprchl do Žitavy; zemřel posléze v Rize l. 1685. Vydal český spis proti papeži a kromě toho po německu jiné, zvláště: „Blutige Thränen des hochbedrängten Böhmerlandes.“

*

„Nehájím, neschvaluji, co se stalo — ale myslím, že i my bez viny nejsme —“

„Kněže!“ vpadl mu Voborský prudko do řeči — „Nezapomínej se nad svou krví a netup šedin otcových a prolitou krev děda i strýce svého! —“

„Otče, neviním ani vás aniž památky dědovy a strýcovy se urážlivě dotýkám. Ale mezi těmi, kteří ten veliký boj začali, nebyli všichni, kteří byli tak čistého srdce a mysli nezištné, vlasti a víře oddané, jako ty a děd a strýc a mnozí jiní — Než to nechť soudí Bůh a budoucnost — Žel těch hlubokých ran! Nám nezbývá, nežli je obvazovati, hojiti, aby se národ nevykrvácel, aby nepozbyl vědomí, aby nezapomněl, aby práva tohoto našeho království neupadla v zapomenutí a *neklesla lhostejností vlastního lidu*. Dokud budou v jeho srdci, dobře bude.“

Voborský pozorně naslouchaje vroucím slovům kanovníkovým, pozvedl nyní hlavu a mírněji pravil:

„Kolik je vás, kteří takto smýšlejí?“

„Není nás mnoho, ale my všichni pracujeme, aby smýšlení toto s námi nezašlo, nýbrž aby se šířilo. Ve mně roznítily lásku k vlasti mladost má, upomínka na vaše slova otče a šlechetný Balbín, jezovita — Bůh nám nedá zahynouti. On zajisté uráží, on i obvazuje, on raní, ale ruka jeho také léčí —“

„A což my, kteří ještě žijeme — ve vyhnanství?“

Kanovník se zamlčel, pak pojal otce za ruku a pravil:

„O těch, kteří z vlasti odešli, co mám říci — Jim není pomoci. Vy však, otče, smiřte se — Zůstaňte ve vlasti —“

„A za jakou cenu? Snad —“

„Nikoliv. Vím, co chcete říci. Nepomyslil jsem ani, abych toho žádal. Původ můj, utrpení a přemýšlení vzbudily ve mně přesvědčení, že není proti učení Spasitelovu snášeti se i s těmi, kteří nejsou s námi téže víry. — Mám dosti moci, abyste mohl zůstati ve vlasti i ve své víře, arciť potajmu —“

Voborský zakroutil bílou hlavou.

„Miloval jsem vlast nade všecko a když jsem, několik let tebe nadarmo hledav, tebe oželel, byla mou jedinou věrou a životem. Já sám jsem byl už mrtev. Všecko, co bylo srdci drahé, to mně urváno, a tak — tak hrozně! Jen ztracenou vlast jsem měl a žil jsem jen proto, aby toto království naše povstalo ze svého ponížení. Nyní je mé dílo zmařeno. Odejdu, abych nemusil viděti —“ A vida, že kanovník na ta slova živě sebou hnul a že chtěl něco promluviti, pokynul rukou a pokračoval:

„Ne, nemluv — Nežádej toho na mně. Kolem mne všude jiný svět. Já jsem minulost, zapadlá, smutná minulost. —“

„A v budoucnost nevěříte?“

„Ty-li v ni věříš?“ odvětil stařec.

Kanovník jakoby váhal, pak pravil:

„Věřím — Je žalostno u nás, ale pilnou prací —“

„Dejž Bůh!“ zvolal Voborský. „Zde před padesáti a více lety, když jsme konali tu v noci tajně pobožnost —“ a ukázal ven, na nádvoří nyní již setmělé, „promluvil starý Adami slova, jež mi v srdci utkvěla a dle nichž jsem se řídil po celý život: To budiž nás všech přirozeností, abychom v protivenstvích strachem neschli, alebrž se zelenali jako strom odvahou a nadějí, abychom chyby své poznali a pevně stáli, když nepřátelé myslí, že nás přemohli a námi o zem udeřili, abychom byli jako tyto skály kolem — Pamatuj si je a zkoušejte nyní vy, oč jsem já po všechen věk usiloval —“

„Otče! zůstaňte! —“

„Ne, synu — Řekl jsem — přijdu snad ještě — jednou — ale nyní půjdu.“

„Tedy neodejdete nesmířen —“

„Raněn, s těžkou myslí a srdcem, ano — Ztratil jsem syna; našel jsem ho pak, a opět ztratil — Ale ne — nadobro —“ dodal mírněji — „Tys opustil víru otců svých — a doufáš, dojíti blahoslavenství jako já — Ale lásku otcovu a dědovu, lásku k vlasti své jsi zachoval. V té jsme se našli — Buď jméno Páně pochváleno!“

„A ta láska kéž jednou zhojí vše a smíří všecky syny naší vlasti! — Než, otče, pro tu lásku zůstaňte! —“

Stařec pojal kanovníka za ruce. Byl dojat.

„Přijdu, přijdu — Ale — jednu prosbu mám —“

„Chcete syna Johančina — vnuka paní Beaty —“

„Ano —“

„Osvobodíme ho —“ odvětil kanovník. „Však té zelené knížky vám nevrátím — Nechám si ji na památku na jeho matku, na své blažené dětství —“

„Matka jeho, zarmoucená velice, když jsi se ztratil a já tě nadarmo hledal, dala mi tu knížku, řkouc, že z ní jsi naposledy zpíval — A já tu knížku nosil jako drahou, vzácnou památku —“

V tom vrazil průvodčí Voborského do jizby, chvatně oznamuje, že lidé jdou lesem nahoru a že je také slyšeti řinčení zbraně.

„Hledají mne asi. Musím jíti. Věří, že tu straší. Řekl jsem správcovi, že sem půjdu se přesvědčit a ducha zažehnat. Užiji toho. Buďte zatím s Bohem — Uvidíme se brzo. Ještě dnes. U hrobu matčina —“

„Přijdu —“

„Již je slyšeti hlasy. S Bohem —“

Bylo již pozdě na večer, když vyšel ven. Hluboké šero obestřelo skály kolem; dále v lese byla tma. Hlasy se blížily, a také rudá zář pronikla mezi stromy a padla na balvany. A již se ozval výkřik:

„Tu jest Jeho Milost!“

Volal to správce, s nímž šli dva vojáci a pacholek nesoucí pochodeň.

„Hledáme Vaši Milost. A měli jsme již veliký strach, že vás v polích přepadli. Toho jsme se arci nenadáli, že ráčíte býti zde — Jen pro jistotu jsme sem zašli —“

„Byl jsem ve starém hradě —“

Správce i všecken jeho průvod se ulekli.

„Milosti a dnes tam je viděti zase ta zář —“

„Bylo, ale již nebude — Vícekráte jí nespatříte —“

Hleděli na něj, an toto vážně mluvil, plni úžasu, ale též i zvědavosti. Čekali, že něco poví, že se alespoň zmíní — Ale on jen kynul a děl:

„Pojďte —“

Také dole v sídle nic neřekl, ani správci, ani důstojníkovi. Po všem dvoře o tom mluvili, že se kanovník nahoru odvážil, že ducha zažehnal, ale že se vrátil nějak bled, hluboko zamyšlen a smuten. —

S důstojníkem ani nevečeřel. Jídlo si dal donésti do své komnaty, netekl se ho však. Nežli se na lože odebral, šel se podívat na zajatce. Když chtěli zavolati důstojníka, odmítl to, aby pana oficíra nerušili, a že se chce o toho tvrdošíjného vězně ještě jednou pokusiti, aby se vyznal —

Pobyl u něho značnou dobu, pak se odebral do své komnaty a zavřel se. Dlouho do noci bylo viděti zář světla záslonami oken pronikajícího. — —

XXXIII.

Půlnoc už dávno minula. Za divokou spoustou skal, nad lesem počal se probělávati pruh, první zábřesk denní.

V tu dobu seděli poblíže osamělého hrobu Evina její muž a syn. Opodál nich stál mladý zajatec, volný a pout sproštěný, s průvodčím Voborského. Otec a syn již chvíli rozmlouvali, vzpomínajíce minulých časů. A v proudu těch upomínek, u hrobu drahé ženy jihlo starcovo srdce víc a více — Prve sám na útěk pospíchal, nyní odkládal jej; tušil, že tu sedí asi naposled, že snad už nikdy více nestane na tomto jemu posvátném místě, s nímž před padesáti skoro lety se poprvé loučil, prcháje z vlasti. Tenkráte se mu oči zalévaly a hlas vázl, an tiskna milého synka k prsům, ukazoval mu matčin hrob. Dnes bude se loučiti s hrobem i se synem, se svými plány, s vlastí, se vším —

Pruh na východě se víc a více jasnil. Průvodčí na něj ukázal, připomínaje, že záhy zrána přijdou do vězení a najdou je prázdné a že do té doby aby oni byli u hranic —

Stařec vstal a rozhlédnuv se kolem, klekl u hrobu své ženy. Tak učinil také jeho syn. Modlili se dlouho, či klečeli v hlubokém pohnutí. Pak vstavše, loučili se. Voborský podal synovi ruku a ten jej objal. Oběma mužům zakalily se oči a hlas se jim chvěl.

„Budu na vás čekati, otče —“

„Bude-li možná, přihlásím se — Pán Bůh tě požehnej!“ — —

A když mladý emigrant, syn Johančin, kanovníkovi s Bohem dávaje, ještě jednou mu děkoval, objal ho kněz a políbil jako svého syna, řka:

„Až stanete u hrobu své matky, pomodlete se tam za mne —“

Pak opět nastalo ticho u hrobu Evina. Jen kanovník tam ještě stál, hledě za emigranty, kteří mezi skalami zacházeli. Zraky jeho tkvěly na postavě starcově, kráčející mezi mladšími průvodčími. A když zmizeli, obrátil se kanovník a požehnav matčin hrob vrátil se tajnou šíjí do svého sídla. — Tam nastal ráno hluk a shon. Sháněli mladého vězně. Bylo to něco úžasného. Mříže neporušeny, klíč ode dveří, které vedly ven do lesa, a který si za dne sám kanovník vzal k vůli jistotě, kanovník měl a ukázal jej důstojníkovi. Ten klel a povážlivě kroutil hlavou, upíraje tázavý zrak svůj na přibledlou tvář vážného kněze. Ale říci nic nemohl o svém podezření, pro které by se mu byl každý vysmál, a které by bylo urážkou kanovníkovou. Lid však ve dvoře našel si spíše vysvětlení. Čáry tu zase pomohly. Všecko shánění a pronásledování prohlásili ve dvoře již předem za marné.

A také bylo, ač vojáci se dost a dost vynasnažili. Vrátili se s nepořízenou a odtáhli za krátko ze Skal. Za nedlouho po nich odjel také kanovník. O něm se ještě dlouho mluvilo, zvláště o tom, jak se odvážil na hrad ducha zažehnat, jak se vrátil bled a smuten a jak více tváře své nevyjasnil. —

A co s ním dále bylo, co se stalo?

Pracoval, jak o tom s otcem svým rozmlouval ve starém hradském stavení. Byla to práce tichá, o níž nikdo dnes neví, již nikdo neslaví, ale která byla plodná. Byltě jedním z oněch pracovníků v dobách nejsmutnějších, jejichž jména zapadla v zapomenutí, kteří však prací svou a úsilím připravovali lepší budoucnost a učinili možným „zázrak“ našeho z mrtvých vzkříšení. Bez nich by nebylo „křisitelů“, a nebylo by dnešního našeho života. —

A Skály? Nejbližší okolí jejich se zněmčilo. — —

Tajemná pak zář nezaplanula již nikdy více na starém hradě. Stavení jeho hynulo pak víc a více, trpíc věkem i rukou lidskou. Když dole přestavovali dvůr a sídlo, odvezeno skoro všecko; tak vzaly za své zdi, které pamatovaly jarou sílu a slávu husitskou i mdlobu, ponížení a utrpení doby pobělohorské. Jen část hradského klenutí zůstala a skalní věž vedle a mohutné skalní balvany kolem. Tolik bouří se přes ně přehnalo, ony však zůstaly a připomínají:

„To budiž nás všech přirozeností, abychom v protivenstvích strachem neschli, alebrž se zelenali jako strom odvahou a nadějí, abychom chyby své poznali a pevně stáli, když nepřátelé myslí, že nás přemohli a námi o zem udeřili, abychom byli jako skály.“ —

Sonet.

Báseň *Fr. X. Šaldy.*

Slunce velké v mlhách již se topí,
ve vodě lesk jeho zlatý žárem hoří,
teď vsled vzplanouc bájné fresky divem tvoří
na nebi, kam jisker svojich vmetlo snopy.

Na všech stromech planou jeho rudé stopy
v temnu kory, v pláči vichru teď se noří
ve kruh dálný, tmavý nekonečných moří
v lethargický kraj, z nějž k žití zas se vzchopí.

To v své dumě vida na terase snící,
v žití všeho marnost patře s bledou licí,
děls: To podzim jest již nutný všeho světa.

V tom jak na odpověď síla jakás kletá
vichrem listí uschlé, spadlé smetši plaše,
na teras je mžikem v tváře vrhla naše.

Libušin hněv.

Bohatýrská komedie o třech jednáních. Napsal *Julius Zeyer.*

(Dokončení.)

Jednáni třetí.

Jiná část budečské zahrady. Prostřed jeviště v pozadí na vyvýšeném místě pod ohromným jasanem široký kamenný stolec, stranou od něho malý kamenný, věnci okrášlený oltář, na němž oheň hoří, před ním stojí ony nádoby, do kterých dcery Krokovy byly u pramene vody načerpaly. V pravo a v levo v popředí jeviště velký, též kamenný stůl, pokrytý květy, nádobami s medovinou, rohy k pití atd. Lunou osvětlená zahrada poskytuje hlubokou perspektivu, sem tam mezi kvetoucími stromy jsou slavnostní ohně rozdělány, rudé jejich světlo mísí se do svitu měsíce.

Scena první.

Kaša (přichází zamyšlena s věncem v ruce).
Zrak oné ženy byl tak podivný,
had jak by číhal v něm, a jeho zrak
jak blankyt čistý . . . Jeden z nich když lhal,
proč jí jsem víru dala, rázem, hned,
té neznámé . . . A jej tak dlouho znám!
Proč přímo jsem se netázala jej?
Ne, ne to nelze, vyznala bych tím,
že miluji jej — — Nuž, a proč to skrýt?
Ó pošetilá, cos to činila!
Teď pozdě jest. Ó pýcho, přispěj mi,
bych snášela a skryla lítost svou!
(Vstoupí k stolci a pověsí věnec nad něj připevnic jej na strom.)

Scena druhá.

Kaša. Trut.

Trut (volá za scenou). Slyš, Bivoji! Ó Bivoji, kde jsi?
Kaša. To Trutův hlas.
Trut (přichází). Ó Bivoji, jsi zde?
Kde najdu jej? Ó Kašo, zajisté
ty vysvětlíš mi, proč tak zasmušen
můj věrný druh. Ty víš, že odejít
chce Bivoj z Budče, nechce čekat zde,
až dokončí se slavnost.
Kaša (stranou). Běda mi!
Trut. Ty jediná jej můžeš zadržet —
Kaša (hrdě). Ať Bivoj jde, kam vůle vede jej.
Trut. Ne, Kašo, vím, že Bivoj drahým ti!
Kaša. Jak ty a každý dobrý bohatýr.
Trut. Ne více? Přímo hleď mi do zraků —
Kaša. Ty odvážný, kdo práva dává ti
tak se mnou mluvit?
Trut. Vřelé přátelství,
jež cítím pro tebe jak pro něho.
Mrak jakýs mezi vás se náhle snes',
ty odháníš jej, Kašo, od sebe —
Kaša. Jsi poslem jeho? Ó, toť příliš jest!
On tobě svěřil se —
Trut. Tak vyznáváš,
co uhod' jsem. Ne. Bivoj neřekl
mi ani slova! Mlčí jako hrob,
jest dobrý jako dítě, měkký tak
jak žena, Kašo, silný ač jak bůh —
Kaša (trpce). Tu věru hoden lásky bohyně
spíš Bivoj jest než ženy smrtelné.
Ó, nech jej odejít, on najde ji,
tu bohyni, tu luznou, bělostnou
snad v řece někde . . . (Stranou.) Ó já zalknu se!
Trut. Ó nevděčná, co mluvíš, nechápeš!
Jest Bivoj hoden lásky bohyně,
a hoří pro něj láskou jedna z nich —
však marně labutí svá ramena
vstříc jemu vztahovala, unylá, —
slep pro ni byl, neb oslněn již byl
tvým hrdým zrakem!
Kaša. Trute! Co's to děl?
Trut. Co říci tobě, hrdá, neměl jsem!
On nechtěl, abys kdy to věděla,
jest hrdý na svůj způsob jako ty.
Ty vylákala's moje tajemství
svým posměchem. Ty neprozradíš mne?
Věz, Kašo, zahubil jsem lítou saň,
bych smířil bohyni tím vítězstvím,
za která vděčna jest, a odvrátil
tak od Bivoje kletbu Jizery —
tu kletbu, kterou způsobila's ty.
Kaša. Ta žena tedy lhala? Běda mi!
Trut. O které mluvíš ženě?
Kaša. O Zvratce.

Scena třetí.

Předešli. Libuša a Tetka, obě nesou věnce.

Trut. Jest Zvratka lživá, zrádná! Chraň se jí!
Libuša. Ty dobře znáš ji, Trute?
Trut. Tetka zde?
Kaša. Jed kapala mi Zvratka do duše
tam u studánky —
Libuša. Zvratka byla tam?
(Stranou.) Květ černé lásky ona utrhla!
Trut. Ó, Libušo! Chce Bivoj odejít,
svár síla Zvratka —

Libuša. K němu spěchej hned
a řekni mu, by zůstal k vůli mně,
pro dávné naše, vřelé přátelství.

Trut. To slovo zdrží jej!... (Tiše.) Ó, Libušo,
že nelze mi teď s tebou promluvit!
Co se mnou děje se? Jsem šťasten tak!
Jest někdy slovo jako mocný klíč,
jenž otevírá zámky silné tak
jak osud sám! To slovo pronesla's —
Ó Libušo, je Tetka spanilá
jak sama zora —

Libuša. Déle nemeškej!
V svém štěstí Bivoje buď pamětliv!

Trut. Již pospíchám, bych rychle našel jej. (Odejde.)

Libuša. Pojď, Tetko, věnce na strom připevnit.
(Věsí věnce na strom nad stolcem.)

Tetka. Co šeptal Trut ti? Jsemť tak bázlivá,
když on jest přítomen. Proč upřeně
tak na mne hleděl? Neodvážím se
již zraků pozvednout ni promluvit,
od oné chvíle, u studánky tam —

Kaša. Hle Zvratka blíží se — já chvěji se.

Libuša. Ó nezapomeň důstojnosti své.

Kaša. Ty pravdu díš, tou ženou pohrdám!

Scena čtvrtá.

Zvratka. Předešlé.

Zvratka (s věncem na hlavě a kyticí v ruce).
Krok pravil mi, že zde prý místo mé,
kde dcery jeho průvod čekají,
jenž zahradou již, skvělý, blíží se.

Kaša (chladně). Když Krok tak pravil, nuže přistup sem.

Libuša. Ty neseš květy k svaté oběti — (Sáhne po kytici.)

Zvratka (polekaně). Ne, Libušo, to nelze, kytice —
Zde, vezmi raděj věnec s hlavy mé.

Libuša. Ty velkou kladeš váhu, zdá se mi,
na tuto kytici — (Blíží se jí.)

Zvratka (temně). Jsi zvědavá.

Libuša (stranou). Květ červený já zřejmě zahlédla
pod lupením. Je Lapak těkavý,
ač není mlád. Ta žena ubohá
tím květem lásku jeho zjistit chce?
To věru nebylo by zločinem,
ač pohrdání hodna každá lest.

Tetka. Jest průvod zde! Na místa, sestry mé!
(Kaša, Tetka a Libuša postaví se před stolec k malému oltáři.
Zvratka na druhou stranu stolce.)

Scena pátá.

Předešlé. V čele průvodu Krok a Niva, oba ověnčeni jako všickni ostatní, za nimi dvanáct starců, bohatýři, mezi nimi Trut, Bivoj, Přemysl, Lapak. Lid obojího pohlaví.

Krok (před stolcem s žezlem v ruce).
Na zelený les a na širý dol,
na kvetoucí zahradu, zrosený luh,
v té sváteční noci svit čarovný lij,
ó měsíci bílý, pane ty náš!
Tvor záhubný každý ať skryje se v tmu!
Strach, bohové, pusťte nedobrým v hruď!
Ať od prahu zahrad běs prchá v dál,
vlk divý, a hadů jedových rod
a nejhorší všeho — člověk to zlý!
Mé slovo buď silné jak osudu moc! (Podá žezlo Libuši.)

Niva. Nechť zavítá radost v přátelů kruh!

Krok (sestoupí s ní dolů). Za stoly, kam volá pitný nás med!
(Hudba v pozadí.)
(Sedne s Nivou a Lapakem a se starci za jeden stůl, za druhý Kaša, Tetka, Libuše, Trut, Bivoj, Přemysl, Zvratka a ostatní bohatýři.
Lid v pozadí kol ohňů tančí a pije.)
Jak nemožno jest nebeskému vozu,
by zvrátil se, tak převrátiti nelze
kdy výrok bohů. V této noci ještě
my vůli jejich zvíme. Bez starostí
však každý veseliž se, nečekaje
snad zadumán, neb netrpěliv chvíle
té slíbené a velké.

Lapak. Dobře, Kroku!
Již zvyklým způsobem já veselím se! (Pije.)
Mračno bývá s bouří, s bujným větrem,
zpěv s bohatýry, když za stolem sedí,
neb beze zpěvu medovina trpká.

Trut. Jak škoda, Lapaku, že jako havran
jen krákat umíš — prosil bych o píseň.

Lapak (zlostně). Já zahudu vám, než zapadne měsíc,
až všem vám úzko bude, při prabohu —

Trut. Při bohu kamenném, já strachu nemám.

Zvratka (Trutovi). Ó nech jej mluvit! Lapaku, buď mírným.
(Stranou.)
Kéž čas již jednat! (Nahlas.) Trute, sám zazpívej.

Trut. Já? Raděj Bivoj! Zpívá jako Lumír,
jejž naučily šumné lesy pěti,
a valící se řeky, bujné větry.

Přemysl. Ty slyšel's, Bivoji, to porovnání?
Nechť chvála tato dá ti silných křídel!

Bivoj. Mně smutno tak, já nevím o čem zpívat.

Kaša (stranou). Jak truchlost jeho hlasu dojímá mne!

Trut. O lásce pěj, o sňatku, který blaží —

Bivoj. Mně blahem sňatek s jamou hrobnou zdá se,
jen po něm bažím —

Kaša (stranou). Jak to, bozi, snášet!

Libuša. Proč, Bivoji, tak smuten jsi až k smrti?
Po celý den byl's jasný jako slunce.

Zvratka. Jsouť muži rozmarni! (Stranou.) Já chvěju se,
že nezdar sklidím. Jako bouřný mrak
již Kaša na mne hledí. (Nahlas.) Bivoji,
buď dobré mysli. Předpovídám ti,
že těžké dumy tvoje rozptýlí
za krátko úsměv —

Trut. Za to chválím tě,
že dobře tak znáš, Zvratko, těšiti!
Co nejvěrnější přítel Bivojův
hned na počest tvou číš chci vyprázdnit —

Přemysl. My všichni s tebou, Trute, zároveň,
tak milé Zvratčino nám proroctví!

Zvratka. Ne. Trute, nepij. Hrubý jest to zvyk,
ty vaše přípitky, tak zdá se mi.
Co říkáš řádu, který v otcově
já domě zavedla? Když při kvasu
kdo poctít ženu chtěl, tu kytici
on od ní přijal, třikrát přivoněl
k ní plným dechem a pak vrátil ji.
Trut. Toť podivné —
Zvratka (vstane). Zde, Trute, kytice —
Libuša (stranou). Po Trutově, ty, lásce bažit smíš,
ty, žena jiného — (Vstane též.)
Zvratka. Zde kytice.
Libuša (stranou).
V ní čarokvět — skryt jako zrádný had!
Mne úžas jímá, hněv můj zbouzí se!
Trut (Tetce). Proč nemáš květin v ruce? Nový mrav
ten Zvratčin, věru, že by krásným byl,
kdy lunný svit tvých očí zářil by
na květy, pro polibek určené.
Zvratka (netrpělivě).
Jak dlouho, Trute, ještě čekat mám?
Ty urážíš mne — (Podává mu kytici.)
Libuša (zadrží ji prudce, šeptem).
Věrolomná, zpět!
Zvratka (pustí leknutím kytici, která Tetce padne v klín).
Ty víš! . . .
Tetka (podá mu kytici).
Zde, Trute, jest ta kytice.
Na počest Zvratky čiň, co žádala.
Zvratka. Ne, zadrž, stůj . . .
Trut (vezme Tetce kytici z ruky).
Ó učiním teď rád
co, Zvratko, žádáš. (Přivoní.)
Zvratka (vzkřikne vášnivě). Smrt a prokletí!
Ať zem se probořı, ať shltí mne!
(Všickni vstanou polekaně.)
Jed nejhorší jsi z těchto květů ssál —
Tetka. A ruka má jej tobě podala?
Já tebe zhubit, jehož miluju
tak neskonale, celou duší svou?
Za nevědomou ruku žádám trest —
(Vezme kytici a líbá ji.)
Smrt s tebou spojí mne — Ó sladší jest
než trýzeň skryté lásky! (Líbá opět kytici.)
Niva. Běda mi!
Mé dítě, Tetko! Co to činíš? Stůj!
Smrt smí tě vyrvat z mého náručí?
Bivoj. Hoj, bledá smrti, jakou máš tu žeň!
Můj druhu, s vámi půjdu, život můj
bez lásky jest — (Chce se kytice chopit.)
Kaša (zadrží jej). Ty šílíš, Bivoji!
Kdo pravil ti, že nejsi milován?
Já s tebou, bohatýře, šla bych v smrt!
Krok. Což celý dům můj v hrob se vrhnout chce?
Libuša (vezme Tetce kytici). Do vřavy, klide, opět zavítej!
Ó slyšte přec! Zde vizte, kytici
já ke rtům tisknu, je tak nevinná
jak tráva v poli . . . Jedem byla by
snad v ruce Zvratky, požehnáním však
se stala tvým, ó Tetko, dotknutím!
(Hodí kytici do ohně.)
Je dým a kouř! (Zvratce.) Tvůj zločin zamlčím!
Krok. Jak chápati ten celý výstup mám?
Zvratka (Libuši). Buď klet ten osud, který nutí mne,
že šeptat musím „dík“, kde „prokletí“
bych zvolat chtěla . . . (Nahlas.) Hanbou zardívám
se, přátelé, nad zmatkem velikým,
jejž způsobila jsem; jak šílenství
co's blesklo mozkem mým, já nevím, proč
před chvílí „jed“ jsem zvolala a „smrt“!
Trut. (Tetce). Ty se mnou zemřít chtěla's!
Tetka. Běda mně,
já prozradila — Trute — promiň mi —
Trut. Však neodvoláš? Se mnou zemříti
jsi chtěla? Nuž, chceš se mnou, Tetko, žít?
Tetka (šeptá). Ó Nivo, moje matko! Miluji
jej dávno tak!
Krok. Můj Trute! Synu můj!
Trut. A hrdá Kaša v zmatku pravila —
Kaša. Za co se stydět nikdy nebude!
Ty promineš mi, silný Bivoji,
že okamžik jsem měla pochyby?
Bivoj. Ach, nestačí má síla veškerá
tak velké blaho snášet —
Lapak. Zapomněl's,
můj Kroku, opět zvolat: Synu můj!
Niva. Tvůj posměch naše štěstí nezkalí.
Přemysl. Buď chorobě tvé, Zvratko, vřelý dík!
Hle jaký soulad výkřik způsobil
tvůj nesouladný, volající smrt!
Zvratka. Jsem ráda, všickni že tak šťastni jste —
však bojím se, že radost pokazím
vám poněkud —
Krok. Proč jako temná bouř
tvé zraky hrozí?
Zvratka. Lapaku, jest čas,
bys promluvil. Vzduch dusný zdá se mi
v těch zahradách, v tom domě proklatém,
jejž se zemí já zítra srovnat dám!
Krok. Ty blouzníš, Zvratko, posud chorou jsi,
tvá mysl rozechvělá —
Zvratka. Lapaku!
Jak dlouho ještě zuby skřípat mám?
Lapak. Ó věru, účty srovnat příhodno.
Slyš, Kroku, čas, bys vyplnil svůj slib.
Zde prsten tvůj, jen v paměť volej zpět,
co žádat smím.
Niva. Co, Kroku, znamená
ta Lapakova žádost, jaký slib
ty učinil's? Tak opět tážu se.
Strach jakýs mrazí mne! Ó Kroku, mluv!
Krok. Vy všickni slyšte, co se událo!
Když Niva dítě svoje nejmladší,
mou pýchu, plavovlasou Libuši
pod srdcem nosila — tu jako mhou
bůh jakýs mysl její obestřel,

tma oči její kryla, neznala
ni mne, ni dcery svoje, blouznila,
a konečně mi z domu unikla
a v lesích těkala a zpívala
na horách písně, jako divý pták.
Já v úzkostech ji hledal, marně však;
tu na večer jsem jednou Lapaka
uprostřed lesa potkal pustého,
a ten mi pravil: „Vím, kde Niva dlí,
já u řeky ji viděl hluboké,
tam shlížela se s divným úsměvem!“
Já prosil jej, by k ženě vedl mne,
a Lapak děl: „To, Kroku, učiním,
však věru darmo ne!“ Tu vzkřikl jsem:
„Zde prsten můj, ty v Budeč zavítej,
kdy libo ti, a žádej odměnu.“

Lapak. Já prsten vzal a pravil Krokovi:
„Nuž, přijdu v Budeč, slib, že zasednout
na Čechův stolec dáš mi veřejně,
cokoli odtamtud pak prohlásím,
to platit má, jak bys to hlásal ty!“

Krok. „Přijď!“ zvolal jsem. „Na stolec zasedni,
přijď v svaté noci jarní slavnosti,
a pánem všech nás budeš dlouho tak,
až stromu stín, jenž strmí před stolcem
na pravo proti vratům zahrady,
se stupňů sejde; co jsi prohlásil
v té době, platným bude zákonem.“
Pak Lapak veď mne lesem, našel jsem
u řeky ženu svou a přived' ji
pod tento krov, a mysl jasná zas
se vrátila jí, když na druhý den
dar sladký světla dala Libuši.
Já čekal na Lapaka — nepřišel
a léta minula —

Lapak. A dnes jsem zde,
a nemysli, že málo žádat chci.
Já jednat budu, jak mi radila
má Zvratka moudrá... Kroku, dobře víš,
že lásku žádnou k tobě nechovám.
Můj otec, Bazak, starší tebe byl,
proč nedosadil Čech jej na stolec?
Já za křivdu to považoval vždy,
tu křivdu, Kroku, dnes chci napravit.
Jest Bazak mrtev — já však, jeho syn,
sám prohlásím se s výše prestolu
za hlavu země — Zvratka tomu chce.

Krok. Jsi smyslů zbaven?

Trut. Blázne, tropíš smích
si drze z nás?

Lapak. Měj úctu přede mnou!
Jsem hlavou země!

Niva. Běda neblahé,
jež tuto bídu způsobila jsem!
Proč draze tak mne, Kroku, vykoupil's?

Libuša. Ne sobě, Nivo, mně však vyčítej!
Já v lůně tvém již byla osudná,
a bez viny tak velkou vinu mám!

Přemysl. Ó, Libušo, ó zkroť svůj velký žal!
Tu víru měj, o které nedávno
jsi mluvila mi hlasem sladkým tak,
že ve mně znitila's ji! Nemožno,
by tento zmatek trval! Bláznovství
si nese konce svého zárodek
ve vlastním klíně.

Zvratka. Nuže, Lapaku!
Ty pošetilý, k čemu tolik slov
před samým činem? Déle nemeškej!
Na stolec, vzhůru! Prohlas právo své!

Trut (staví se mu v cestu).
Zde stojím já však! Se mnou pusť se v boj!
Dřív stolce nedosáhneš!

Bivoj. Jako Trut
i já se stavím v cestu!

Bohatýři (vřavou). Všickni my!

Zvratka. Tak, Kroku, plníš sliby posvátné?
Proč mlčíš? Kaž jim, s cesty aby šli!

Přemysl. Ty slíbil's, Kroku, slíbil's v úzkosti
své milující duše... Chybil jsi,
chceš chybou nyní chybu napravit?

Libuša. Dík, Přemysle, za přímé slovo tvé.
Ty všechen klid mi věru vracuješ.
Můj otec slovo svoje nezruší,
a více stát se věru nemůže
než co se státi má.

Krok. Nuž, pusťte jej.
(Všickni ustoupí.)

Niva (zahalí si tvář). Buď prokleta ta chvíle neštěstí!

Zvratka. Ó sladký okamžiku! Konečně!
Co váháš, muži?

Lapak. Těžké nohy mám,
a zraky všech jak blesky hrozí mi!
A vidíš, ženo, teď zas přemýšlím,
jak krásným slovem bych se vyjádřil,
bych obdiv jejich zbudil.

Zvratka (netrpělivě). Nemoudrý!
Čas kvapí! Dočkat již se nemohu!
Já velím ti, bys spěchal!

Lapak. Jdu, již jdu!
(Stoupá pomalu vzhůru a sedne si pohodlně.)
Jak sladko hledět na ten zmatek všech,
na zasmušilé tváře, na slzy
těch krásných žen. Jak, Zvratko, vděčen jsem
ti za tvé rady, za tvé hádání!
Mně po tobě se stýská, pojď sem též
a šeptej mi, co říci bych jim měl.
Vždyť Niva také sedávala zde
po boku Krokově.

Zvratka. Nuž, budiž tak! (Hledí hrdě kolem.)
Jdu na své místo. S cesty ustupte!
Vy zraky klopíte, ty jediná
jak mračno hledíš v tvář mi hrozivě,
ty Libušo, již ze všech nejvíce
já nenávidím! Znáš mé příčiny!
Jdi s cesty, ustup!

Libuša (náhle). Stůj a padni v prach
před velebností Nivy, matky mé!
Na její místo že chceš zasednout?
Ty? Nikdy! velím tobě, couvni zpět!

Zvratka. Ty slyšel's, Lapaku, mou potupu —
Libuša. Ha, nestoudná, ty směle dovolat
se muže chceš, jejž zradit chtěla jsi?
Zvratka. Buď prokleta! Kéž nože měla bych —
Lapak. Tu hádku nechápu! Již, ženo, pojď —
Zvratka (u stolce). Podej mi ruky!
Libuša (jí v cestě). Zapovídám ti!

Lapak. A jakým právem? Já zde pánem jsem!
Co líbit se mi bude, stane se!
Má vůle zákonem vám bude všem,
já žádné hrdé čelo nestrpím!
U nohou mých se svíjet budete!
Já sluncem budu! Pouhá rozkoš má
teď v zemi bude prvním zákonem!
Já, já jsem vše — vy všickni podnož můj!

Libuša. Tak mluviti, tak myslit smělost máš
na místě, kde snil velký Čechův duch
o příští slávě svatých těchto niv?
O blahu všech, jen o svém blahu ne?
A ty se nebojíš, že stolec ten
tě pojme kamenným svým ramenem
a více nepustí, až obrátí
tě v kámen též dle kletby prastaré? (Lapak vstane.)
(Vstoupí na stolec.) Ať v slabé chvíli Krok ti slib svůj dal,
já všechny bohy cítím v duši své,
jak proti tobě hlasu zvedají,
já Čechů celou slyším širou zem,
tu matku chleba, štědrou, posvátnou,
jak duní nevolí, a žezlem tím,
jež otec v ruce dal mi, nad hlavou
ti mávám, duchu zlý a nečistý,
a velím ti, bys sestoup' se stolce,
než hrom tě smete bohů všemocných!

Lapak. Strach jímá údy mé, ó odvrať zrak!
Krok. Ó Libušo, mé slunce, důstojná
jsi žezla, stolce! Žehnán buď tvůj hněv!
Zvratka. Ó Lapaku, ty blázne, chvěješ se!

Lapak (rozhorlen). Že bláznem jsem! Toť věru příliš jest,
kamkoli hledím, všude jiskry jen
se z očí sypou na mne! Posilu
u tebe hledám — sklízím urážku!
Běs do vás do všech! Povyk takový
pro kamennou tu židli. Měj si ho,
ten Čechův prestol, moudrá Libušo,
buď tedy sama Krokův nástupce,
ať žena vládne vám — to pomsta má! (Sestoupí.)
Zvratka. Jsi smyslů zbaven?

Lapak. Ano, bláznem jsem!
Krok. A ústy blázna bozi mluvili,
jak výrok jejich hlásal, jasný teď,
a toho naznačili nástupcem,
jejž výkřikem mé srdce určilo.
Starci. Tak prestol Čechův dedi Libuša!

Niva. Ó bozi, tedy její blouznění
již hlasů vašich bylo šeptání?
Ó chápu teď, proč duch můj zastřen byl,
když v jeho hloubi bydlel její duch!
Před sluncem bledne každé světlo v nic!

Zvratka. To víc než snášet, věru, dovedu!
Ó Lapaku, chceš, abych zšílela?
Své blabolení rychle odvolej!

Lapak. To žert jen byl, jejž stropit jsem si chtěl
v svém rozhorlení — pusťte na stolec —
Kaša. Ni kroku blíž —
Lapak. Teď velíš zase ty?

Kaša. Stín jabloně se stupňů sešel již,
tva doba minula, a Libuša
tam zůstane, kam tys ji postavil!
Všickni (s jásotem). Buď zlatá sláva tobě, Libušo!

Libuša. Co se mnou dělo se? Já probouzím
se jako ze sna... Rdím se... nevím proč...
A všickni na mne hledí... (Sestoupí.) Matko má,
ty káráš mne, že smělá byla jsem —
(Skryje tvář v ňadra Niviny.)

Niva. To zní, má Libušo, jak výčitka!
Já tebe neznala, teď znám tě však,
já žehnám tobě, sladké dítě mé!
Krok. A s tebou celá zem! Ty, Lapaku,
co's jiného si přej —
Lapak. Já nevím co!
Běs do vás do všech!
Zvratka. Odsud rychle pojď!
Vše, co jsem chtěla — rozplynulo v dým!
(Odejde z Lapakem.)

Krok. Již měsíc zapadá a brunátem
se východ zardívati začíná.
Noc poslední na Buděči minula,
a Vyšehrad nám kyne, Libušo.
Tvé zlaté sídlo bude útulkem
nám posledním, mně, jako matce tvé.
Tam v hrob nás uložiš, a kroky tvé
my slyšet budem ještě pod zemí!

Libuša. Až bohům zlíbí se tě odvolat,
pak duch tvůj, otče, ve mně bude žít,
jak v tobě žije Čech!
Kaša. Již na koně!
A z Vyšehradu se mnou, Bivoji,
ty vyjedeš na Kazín!
Trut. Na Tetín
já, Tetko, přijdu záhy za tebou!

Přemysl. Ó dovol mi, Libušo, bílý kůň
můj aby nes' tě v zlaté sídlo tvé!
Kéž darem chtěla bys jej podržet!

Libuša. Dar tvůj já přijímám, a do Stadic
až vrátí někdy se tvůj bílý kůň —
to znamením pak bude, Přemysle,
že Vyšehrad tě zve a celá zem!
(Všickni odejdou až na Kroka a Nivu.)

Krok. Jak velké, Nivo, štěstí naše jest!

Niva. Tak věru končí jarní pohádka!
Na blankytu, nad nivou zrosenou,
nad květem krytou, vonnou zahradou
se bouře zjevila, mrak pošmurný,
hrom rozléhal se — vše však minulo,
a zase slunce zjevila se tvář,

třpyt stříbrný se v travách zase stkví,
a země, nebe, jeden úsměv jsou!

(V pozadí při svitu vycházejícího slunce zjeví se průvod, Libuša v čele na koni, kterého Přemysl vede, za ní Kaša a Tetka s Bivojem a Trutem.)

Krok. Jak pohádka vše končí, vše jak sen!
Náš, Nivo, zapadává právě věk,
a Libušin jak zora vychází!
Sen budečský jsme, Nivo, vysnili.
Sen zlatý Vyšehradu počíná.
Kéž země ta má povždy blahé sny,
kéž všechny bouře šťastně minou ji,
až onen přijde velký okamžik,
kdy všechny sny již budou vysněny
a ono probuzení nastane —
o němž my sníti zas jen dovedem!

(Opona spadne.)

Přítel maličkých.

Báseň *Aloise Škampy.*

Zima je, až tuhnou v prstech klouby,
zevšad fičí pronikavý mráz,
stará žena sedí na podloubí,
před ní krámek plný samých krás!

Temný večer padá do ulice,
kupec zřídka staví se tu jen,
ale malým prostřed chumelice
jeví se tu — celý štědrý den…

V rudém svitu plápolavé dračky,
kterou hustě obletuje sníh,
třpytí se kol jesličky a hračky
a chvoj zlatá stromků vánočních.

Pestrý fábor ověnčuje snětí,
nachem rdí se vnadná jablka —
v těsném davu kupí se kol děti,
plachou bázní ret jim umlká.

Němou slastí každé jen se chvěje,
pouhý pohled už je blaží tak!
Co se asi v jejich prsou děje —
praví ženě toužící jich zrak.

U té však se bez ozvěny tratí
prosby také dojímavý hlas…
Radost malých — ta jí nezaplatí
cenným grošem tretek tichý jas!

Vždyť jak myšky chudobny jsou všecky,
a jich přání – kam by pronikla!
Na prosebný, tklivý pohled dětský
drsná žena dávno uvykla

V tom, jak dlí tu před oltářem krásy
na okamžik vytrženi z běd –
za jich zády jako anděl spásy
vlídný náhle objevil se děd…

Hoši ani nezhlédli ho zprvu,
kde se u nich vzal tak potichu:
vlas mu září, stříbrnou má brvu,
cel je oděn v bílém kožichu!

Usmívá se, šedou bradou kývá,
okem bloudí v hraček pozlátku,
blažen zří tu, o čem jindy snívá —
mládí svého zašlou pohádku.

Také on byl, co ty malé děti —
a tu divně hnul se jeho cit:
rozhodl se mžikem ku oběti,
dnešní večer jiným posvětit.

Vešel k ženě, skoupil od ní všecko,
štědře vůkol rozdal maličkým —
nahlas každé zaplesalo děcko
obdařeno stromkem celičkým!

A kdy posléz v ulic šumné hloubi
znikly všecky — vyprázdnil se krám,
dračka zhasla — a zde na podloubí
zůstal jenom dobrý stařec sám

Stál tu chvíli, do tmy kolem sebe
žehnal ukryt ve svůj kožíšek,
a pak zmizel zrovna vzhůru v nebe,
odkud přišel; byl to — Ježíšek!

FEUILLETON.

Z Národního divadla. (Šubertův „Jan Výrava“. — Stolbovo „Vodní družstvo“. — Jubileum 35leté herecké činnosti Františka Kolára.)

Po dosti dlouhé pause vystoupil Šubert s novou prací, která, řekněme to hned, jest důstojným pendantem jeho „Probuzenců“. „Jan Výrava“ nazývá se to nové pětiaktové drama jeho, které s úspěchem opravdu skvělým uvedeno bylo ke konci minulého měsíce na jeviště Národního divadla. Kdo jest Jan Výrava? bude se mnohý tázati: osoba v historii neznámá, žádný slavný král ani hrdina, ale nicméně postava velice zajímavá. Je to bohatý, pyšný sedlák, který postaví se v čelo jedné z oněch selských bouří, které podivným způsobem vyvolal robotní patent. Pravili jsme, že není Výrava žádným hrdinou, a táž věc byla také autorovi z některých stran vyčítána. Ukazováno k tomu, že Výrava jest nejprve s pány za dobré a o nějakém povstání ani slyšeti nechce a že teprve potom, když i jeho páni urazili, staví se v čelo vzbouřeného lidu. Ovšem, Výrava není hrdinou ve smyslu tragedie, jinak musil by býti duší a původem celého povstání, musil by za volnost lidu bojovati a zemříti – ale již titul kusu ukazuje, že Šubert takového hrdinu líčiti nechtěl. Nazval práci svoji drama a tím označil nejlépe, jak svého Výravu si myslil. Ačkoliv není Výrava právě hrdinou, jest přece povaha pevná a nezdolná. Vždy a ve všem je svůj, dělá co chce a nedbá nikoho; jedná ovšem z motivů sobeckých, ale jedná důsledně a sebevědomě, a na dráze, kterou po zdánlivé nerozhodnosti nastoupil, neleká se nižádných konsekvencí. Zprvu, když sedláci chtějí hnáti na zámek a on s nimi jíti se zdráhá, neleká se jejich urážek, jakmile však sám vystoupil proti pánům, zapomíná na vše ostatní, ba zastřelí vlastního syna, který pánům věren zůstává. Jeho hrdost činí jej zajímavějším nad ostatní sedláky; ti bouří se, že jim chce vrchnost nespravedlivě prodloužiti robotu, on povstane proti pánům jen proto, že ho urazili; když pak vzpoura jest zkrocena, sedláci klopí hlavy, ale on dívá se klidně smrti vstříc. Když pak jest odsouzen k potupnému bití, klesá mrtev hanbou při první ráně. Vedle Výravy ustupují ovšem do pozadí všecky ostatní figury, ač mnohé z nich, jako sedlák Kýral, rychtář Matouš, direktor Karmin a jiné jsou velice zdařilé. Také láska syna Výravova ke komtesse Sylvii jest vedle osudu starého Výravy věcí poměrně málo zajímavou.

Jak čtenář již z látky poznává, pracuje nový kus Šubertův s velikými massami. Bouře sedláků, jejich boje se zámeckou čeledí a vojskem vyžadovaly dobře vycvičené komparsy, neměla-li to býti bohopustá vřava. Všechna čest panu Seifertovi, který zde znovu dokázal svůj režisérský talent a svoji velikou svědomitost. Vedle režiséra dobyli si největší zásluhy o krásné provedení Šubertovy novinky pan Šmaha v úloze titulní, jemuž v „Janu Výravovi“ přibylo jedno z nejskvělejších čísel do jeho bohatého repertoiru: dále z pánů Bittner (direktor Karmin), Mošna (Kýral), Slukov (rebelant Dvořák), Frankovský (rychtář Matouš) a Seifert (syn Výravův Jeronym). Z dám zaměstnány byly ve větších úlohách paní Bittnerová (komtessa Sylvie) a paní Ortová de Pauli (Kýralova Bětuška).

S podobně hlučným úspěchem jako „Jan Výrava“ sehrána byla nová veselohra Štolbova nazvaná „Vodní družstvo“. Psáti veselohry jest nyní nejvíce vděčným polem ze všech prací literarních. Obecenstvo chce se v divadle smáti stůj co stůj a žehná autorovi, který se o ně v tom ohledu postará. Ani se nepamatujeme, že bychom byli v poslední době některý kus tak jednomyslně chváliti slyšeli, jako „Vodní družstvo“. A proč by ne? Je to lehká, vtipná veselohra, které několik povedených figurek dodává opravdové ceny. Pro toho, kdo „Vodní družstvo“ neviděl, uvedeme v krátkosti myšlénku nového Štolbova kusu. Statkář Zelenka jakožto vzorný hospodář chce zregulovati místní křivolakou říčku, tak aby okolní luka dostávala z ní potřebnou vláhu. Z té příčiny sestavuje vodní družstvo, a poněvadž od něho myšlénka ta vyšla, jest zvolen za předsedu. Družstvo pozve si z Prahy dva inženýry, kterým nabídne Zelenka ve svém domě pohostinství. A poněvadž má bohatý statkář hezkou dcerušku, je dosti přirozené, že se oba pánové zamilují: inženýr Cirkl do jejích peněz, jeho kolega Rychtera do ní samé. Ale paní Cafourková, mocná to žena v celém okolí, neboť její muž jest starostou okresního zastupitelství, má také dcery na vdaní a proto dostala by ráda inženýry do svého domu. Poněvadž Zelenka nesvolí, přísahá Cafourková vodnímu družstvu strašlivou pomstu. Pomocí anonymních listů a místních novin, jichž redaktor jest jí velice zavázán, obrátí veřejné mínění proti Zelenkovu plánu, takže družstvo sotva založené se již rozpadává. Zatím se inženýr Rychtera s Boženkou Zelenkovou zasnoubí, Cirkl pak z jakési příčiny, kterou hned vyložíme, na rychlo ujíždí a tu usmíří Zelenka rozhněvanou Cafourkovou slibem, že si pozvou inženýry nové, kteří budou bydleti u ní, a tím družstvo jest zachráněno. Proč odejel tak rychle inženýr Cirkl? Poněvadž si ulovil u Zelenků notnou ostudu. Před lety miloval prý jakousi Emilii, kterou nyní nalézá co Zelenkovu sestru; tehdáž se s ní rozešel, jak Emilie Božence prozrazuje, jen proto, že byla chudá. Nyní by rád Boženku, kterou jeho kolega upřímně miluje; ale slyše, že Emilie dědila a že Zelenka koupil statek svůj jenom za její peníze, vrací se opět k ní a žádá za její ruku, ale jest zamítnut. Zpráva, že Emilie dědila, jest pravdivá, ale Zelenka jest rovněž pánem svého statku. Boženka vymyslila si tu druhou zprávu jen proto, aby dle návodu Emilie Cirkla zkoušela. Tento dvojí děj illustrován jest figurami většinou skutečně zdařilými. Tak statkář Zelenka (pan Frankovský), starosta Rachota (pan Šamberk), radní Červenka (pan Šmaha), místní redaktor (pan Sedláček), inženýr Cirkl (pan Bittner), paní Cafourková (paní Seifertová) a zvláště onen chalupník, který chce inženýry podpláceti máslem, aby vedli řeku na hodinu cesty k vůli jeho louce (pan Mošna), jsou vesměs výborné typy, které vždy podrží svou cenu. Hrálo se vesměs znamenitě. Přejeme Štolbovi srdečně k jeho úspěchu a těšíme se s divadelním obecenstvem na nový kus.

Minulý měsíc bylo tomu pět a třicet let, co František Kolár počal hráti na našem divadle. Správa divadelní uznávajíc veliké zásluhy, jakých si Kolár co herec i režisér za tu dlouhou dobu o umění české dobyl, připravila mu čestný večer, k němuž zvolil si oslavenec Delavigneovu hru „Ludvík XI.“, jejíž hlavní role náleží k nejskvělejším jeho výkonům. Nekonečný potlesk, řada skvostných věnců a darů mohou mu býti důkazem, jakou přízeň naše veřejnost k němu chová. Oceniti nejen srdcem, nýbrž i věcným posouzením umělecké působení Kolárovo bylo by látkou k pěkné studii, kterou odkazujeme rukoum povolanějším. Byl by to důležitý příspěvek k historii našeho divadla a našeho národního života vůbec. *B. F.*

Pozvání ku předplacení

na časopis

„LUMIR“

ročník XV.

Na „LUMÍRA“ předplácí se:

V Praze:		S pošt. zásylkou:	
Na celý rok	zl. 6·60	Na celý rok	zl. 7·—
„ půl roku	„ 3·30	„ půl roku	„ 3·50
„ čtvrt „	„ 1·65	„ čtvrt „	„ 1·75

Číslo I. „Lumíra“ na rok 1887 vychází zároveň s číslem tímto i rozesýlá se všem letošním předplatitelům.

Administrace „Lumíra“
v Praze, Salmova ulice číslo 9 n

OBSAH: Lidé zapomenutí. Báseň Lad. Stroupežnického. — Skály. Několik výjevů z dějin samoty. Od Al. Jiráska. (Dokončení.) — Sonet. Báseň Fr. X. Šaldy. — Libušin hněv. Bohatýrská komedie o třech jednáních. Napsal Julius Zeyer. (Dokončení.) — Přítel maličkých. Báseň Aloise Škampy. — Feuilleton: Z Národního divadla.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „**Hynek Votoček**“.

AP Lumír
52
L8
n.s.
roč.14

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY